

80

21 d 5. 7.

2 400 40
Gallea
MADE IN SPAIN

de Collegio della Comp.^a de' Servi de' Granada B.L.

S V M M A

DE EXEMPLIS

ET RERVM SIMI.

LITVDINIBVS LOCVPLETISSIMA,

VERBI DEI CONCIONATORIBVS,
CVNCTISQVE LITERARVM STUDIO-
SIS MAXIMO VSVI FVTVRA.

Fratre IOANNE A S. GEMINIANO, ordinis Predicatorum Auctore.

Nunc demum post omnes alias editiones diligenti cura à Magistro
Aegidio Grauatio Rocchensi Eremitano ab innumeris
penè erroribus castigata & aucta.

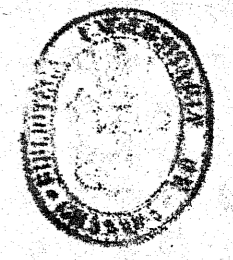
*Cui hac postrema editione SOPHOLOGIVM SAPIENTIAE
D. Iacobi Magni adiecimus.*

His accessit Index locupletissimus Summam & Sophologium ordine
Alphabetico connectens.

A
9

200

LVGDVNI,

In Officina Q. Philippi Tinghi, Apud Simphorianum Beraud,

ET
Stephanum Michaelm.

M. D. LXXXV.

80

21 d 5. 7.

Re Collegio della Comp. di S. Maria della Grande B.L.

S V M M A

DE EXEMPLIS

ET RERVM SIMI.

LITVDINIBVS LOCVPLETISSIMA,

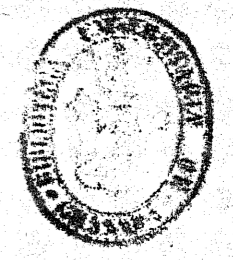
VERBI DEI CONCIONATORIBVS,
CVNCTISQVE LITERARVM STVDIO-
SIS MAXIMO VSVI FVTVRA.

Fratre IOANNE A S. GEMINIANO, ordinis Prædicatorum Auctore.

Nunc demùm post omnes alias editiones diligenti cura à Magistro
Aegidio Grauatio Rocchensi Eremitano ab innumeris
penè erroribus castigata & aucta.

*Cui hac postrema editione SOPHOLOGIVM SAPIENTIAE
D. Iacobi Magni adiecimus.*

His accessit Index locupletissimus Summam & Sophologium ordine
Alphabetico connectens.

A
9
200

LVGDVNI,
In Officina Q. Philippi Tinghi, Apud Simphorianum Beraud,
ET
Stephanum Michaellem.

M. D. LXXXV.

R-7943

ILLVSTRISSIMO AC

REVERENDISSIMO D. D. HIERONYMO RVSTL
CVTIO SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE

Cardinali Amplissimo, & Eccleha Senogaliensi perpetuo
adminiſtratori & Comiti, Aegidius Grauius.
Augustinianus. S. D. P.

V V M præteritis annis Illustrissime, ac Reuerendissime Præſul, ſumma hæc de rerū e-
xemplis iam multis abhinc luſtris Venetiis excuſa, & à me ſæpè ac diu in quamplu-
rimis Bibliothecis ſedulò requiſita, tandem ad meas perueniſſet manus, ſummo ſtudio
eam perlegere cœpi, & quum præcipuam eius vtilitatem animaduertiſſem, in eaquæ
quamplurima obſcura & manca comperiſſem: Ad illam dilucidandam, corrigendam,
necnon augendam (publicæ vtilitatis gratia) plurimum conſumpſi temporis & laboris. At ne diu-
tius tantum opus à me ſic elucubratur obſoleſceret, neq; mihi vni immo omnibus virtute prædi-
tis opem ferret, ab integro ſub tua clariffima luce proprio nitore reſtituendum tuoque nomine in-
uulgandum curavi. Id quidem iure optimo homines à me geſtum eſſe iudicabunt. Quum enim ip-
ſe omnium exemplar virtutum exiſtas, merito tibi integerrimo viro humanis, diuinisque dotibus
vndequaque ornato, liber de exemplis & rerum ſimilitudinibus eſt aſcribendus: Vt qui librum
hunc legere nequeunt, ſeu nolunt, ſaltem in te ipſo, veluti in ſpeculo, intuentes, quid boni ſequen-
dum, quidve mali fugiendum ſit animaduertant, tuaque veſtigia nouiter imitentur. Et ſi quando a-
nimus tuum à grauioribus negociis diſiunxeris, referesque ad ſacrarum literarum ſtudia (quæ
te ſemper à prima uſque ætate delectarunt, quibus etiã haud immerito ad ſublime hoc Cardinala-
tus faſtigium aſcendiſti) eo vti non indignaberis: Quem ubi per te ipſum cognoueris, profecto non
indignum tuo patrocinio, tuoque hoſpicio iudicabis. Quid autem in hac recenti editione præſti-
terim; lectio faciet cunctis fidem, non mea vel ambitioſa, vel elaborata commendatio. Tantum di-
cam, me omnium tum librorum, tum capitulorum epitomen adiunxiſſe. Indiſcemque nunc primum
excogitatum, & quidem reſertiffimum omnium eorum, quæ in toto opere ſcitu digna habentur (ad
ſtudioſorum commodum) appoſuiſſe; Accipe igitur hilari animo, ac læto ſuſcipe vultu, quod
omni humilitate Illuſtriſſimæ, & Ampliſſimæ Dominationi tuæ offero: ſitque tibi ac reliquis ar-
gumentum, perpetuumque mei erga te grati animi monimentum: Exiguum equidem ſi tuæ conſe-
vellem Amplitudini, permagnam verò ſi meum æſtimas animum, vel rerum, quas hic li-

ber continet, dignitatem. Nam ſi tibi (vt ſpero) periucundum eſſe ſen-
fero, ad maiora forſitan capeſſenda, tuoque noui dicam
da tuto me dirigam animo. Vale & me Augu-
ſtinianamque familiam benignè
complectere. Datum
Venetijs Cal.
Iul.

M. D. L. X. X. V. I.

INDEX ALPHABETICVS TOTIVS OPERIS,

Prior numerus paginam, posterior verò pagina columnam designat.

A

Abdicatio tempora
liū putationi Ar
borum compa-
ratur. 72.1
Abiecti à Mundo
recipiuntur, &
proteguntur à
Deo. 72.2
Abiecti, & despecti à mundo susci-
piuntur, & nutriuntur à Deo.
100.4
Abiectos à Mundo. Christus ple-
runque suscipit. 250.3
Abietis virtutes tres. 80.3
Ablatio temporalium etiam. Inno-
centi Diuino iudicio facta, sem-
per est iusta. 250.4
Abrahæ 4. promissiones. 185.3
Abstinentia & sobrietas. 299.2
Abstinentia ciborum discreta quā-
tum proficit humano corpori, &
Animæ. 12.1
Abstinētia assimilatur Arbori, quæ
dicitur Agnus castus. 72.2
Abstinētia duplex modus. 76.3
Abstinētia discreta liberat homi-
nem à libidine. 101.1
Abstinētia in pluribus homini-
bus interdum impatiētiā ge-
nerat. 117.2
Abstinētia deuota Dæmonem fa-
cillimè fugat. 117.3
Absynthij virtutes. 89.4
Absynthij virtutes tres. 91.1
Absynthiū occidit pulices. 132.3
Abundantia diuitiarum sentire
prohibet vulnera mentis. 101.1
Accidia Saturno assimilatur. 3.1
Accidia damna quamplurima. 3.2
Accidia pruinæ comparatur. 3.3
Accidia igni, & Aeri similis esse af-
feritur. 3.3
Accidie vitium. Animæ maxime pe-
re nocet. 101.2
Accidie tentatio similis est morsui
Canis rabidi. 117.3
Accidie pigritiæque grauitas. ibid.
Accidiosi sunt impatiētes. 158.3
Accidia assimilatur Melancoliz.
143.1
Accidia quid in corde operetur.
175.3

Accipitris natura. 102.1
Accipiter est Auis regia. 108.3
Accipitris natura circa pullos suos.
109.2
Accipiter quomodo renouetur.
113.3
Achates gemma triplici est genere
variata. 69.1
Actiua vita lunæ propter quatuor
comparatur. 3.4
Actiua vita colli assimilatur. 4.1
Actiua vita misericordiæ intendit
operibus. 4.2
Actiua contemplatiuaque vitæ di-
gnitas. 53.4
Actiua contemplatiuaque vitæ vi-
litas. 77.2
Actiua vitæ perfectio, & dignitas.
91.1
Actiua vita societatem cōtemplati-
ua verò solitudinē diligit. 101.2
Actiua contemplatiuaque vitæ ex-
cellētia. 101.4
Actiua contemplatiuaque vitæ si-
gnificatio. 109.3
Actiua ac contemplatiuaque vitæ ne-
cessitas. 123.3
Actiua ac contemplatiuaque vitæ man-
diblis comparantur. 143.2
Actiua contemplatiuaque vitæ se-
pulchro assimilatur. 227.4
Actiua vita similis est Agriculture.
ibid.
adamantis qualitas claritas, & du-
ritas. 66.3
aduersitas magis quam prosperitas
superbis hominibus predest ad
salutem. 117.4
aduersarij hominis spiritualis, qui
sunt, & quibus comparentur.
208.1
aduersitas mundi plerumque homi-
nem ad se ipsum reducit. 72.3
aduocatorum eloquentia. 287.2
adulatores bellis quibusdam ma-
rinis assimilantur. 101.4
adulationis damna. ibid.
adulatio quæ est ficta amicitia. 186.1
adulator duplici est pœna punien-
dus. 208.2
adulatores similes sunt proditori-
bus. 250.4
adulterium quantum sit fugiendū
animantia irrationabilia nos do-

cent. 24.3
Ægypti significatio. 21.3
Ægypti terra non irrigatur pluuia.
24.4
æquinoctium vnde ortū habuerit.
130.1
æquitas iudicium. 287.3
aeris natura, & virtus. 8.2
aeris mobilitas. ibid.
aer tripliciter est variabilis. ibid.
aeris frigiditas atque caliditas vn-
de causetur. 8.3
aeris proprietates tres. ibid.
aeris naturales effectus quinq; 8.3
aeris effectus varij. 8.3
aeris qualitates naturales. 54.1
aeris regiones tres, & qualitates va-
riæ. 56.4
aeris natura effectus, generatio, &
comparatio. 60.4
ætates sex ante Christi aduentum.
168.3
ætatis qualitates. 44.4
Æternitas quid sit. 149.1
Africa, Asia, & Europa situs primi-
tue earum habitatores. 48.3
afflicti quomodo subleuet seipfos.
120.4
agni casti arboris virtus. 72.2
agnoti naturales proprietates quin-
que. 135.2
agricultura quo pacto rectè exer-
ceatur. 227.4
agrorum effectus tres naturales. 37.2
agro principaliter tria nocēt. 228.4
alabandina prouocat sanguinem.
65.2
albesto est lapis ferrei coloris. 63.2
alæ quid significant. 140.3
alecypsis sola aqua vinit. 24.2
allectorius lapis quomodo inuenia-
tur. 63.1
allectorius virtus. 112.1
allij vitæ, & virtutes septem. 99.1
aloes succi virtus. 83.1
aloes perfectio quor bona nobis cō-
ferat. 92.1
amare quid principaliter debemus.
149.4
amatōres Dei lapidibus comparan-
tur. 57.2
amatōres mundi, vel carnis interdū
per diuinam gratiam conuertuntur.
148.1

tur. 228.3
ambra quomodo generetur. 106.1
amethysti species plures eiusque co-
loris variatio & virtus. 70.1
ambitionis peruersitas. 146.2
amiathon lapis qualis. 61.3
amicitia vera, quæ sit. 60.3
amicus fraudulentus Vulpi assimi-
latur. 118.1
amicitia ficta qualis eiusque defe-
ctus. 102.1
amiciviles assimilantur muribus. 102.1
amicus fictus qui sit. 251.1
amigdali multiplex virtus. 80.1
amigdali flores maximæ sunt virtu-
tis. ibid.
amomum quid & eius virtus. 96.3
amor multiplex. 4.3
amor spiritualis Veneri compara-
tur. 4.4
amoris spiritualis effectus plures. 5.3
amor Carnalis iure Veneri compa-
ratur. 5.4
amor radio assimilatur. ibid.
amor quid sit. ibid.
amor quomodo excessum, odium,
& languorem causet. 6.1
amor diuinus quomodo fuit figu-
ratus. ibidem
amor diuinus quo pacto conseruetur.
72.4
amoris diuini feruor quomodo au-
geatur. ibidem
amor triplex in homine. 94.2
amor spiritualis ad superna, carna-
lis ad terrena trahit. 118.2
amor Dei, & proximi sunt duæ alæ
animæ. 51.1
amor charitatis assimilatur pedi.
143.2
amor sui inordinatus Hydropis cō-
paratur. 143.4
amor Christi qualis fuit. 149.2
amor Dei quandia est operatur.
208.2
amor sui ipsius inordinatus iudicium
peruertit. 207.3
amor Dei quo pacto conseruetur.
228.2
amor Dei effectus. 228.4
amor sui ipsius inordinatus valde
est reprehensibilis. 251.1
amphora à Zacharia preuisa quid
significet. 185.1
anethi virtus. 82.2
anhelitus effectus plures naturales.
15.1
angeli assimilantur cœlo crystallino
propter tria. 6.1
angeli in se triplicem lumen sapien-
tiæ retinent. 6.3
angeli dicuntur mobiles semper, &

INDEX.

quomodo moueantur. 6.4
angeli igni assimilantur. 6.4
angeli, vt nobis appareant assumunt
corpus. 7.1
angelorum sublimitas. ibid.
angeli quales ad nos mittantur.
ibid.
angelorum cognitio duplex. 7.3
angelus vnus non potest esse in plu-
ribus locis simul. 7.4
angeli obliuionem non suscipiunt.
8.2
angelorum distinctio. 4.8
angeli cur in figura humani corpo-
ris appareant. 145.1
angelus quomodo ministrant nobis.
149.2
angeli quædam reuelant quædam-
que nobis occultant. 182.3
angeli firmamento, & Chrystallo cō-
parantur. ibid.
angelorum duplex pulchritudo. ibid.
angelorum beatorumque ordines.
195.2
anima tribus causis, indiget corpo-
re. 7.1
anima humana trinitatem repræsen-
tat. 48.1
anima variatur ad modum aeris.
8.2
anima humana assimilatur vitro.
57.4
anima peccatrix deserto compara-
tur. 33.1
anima quomodo cognoscat. 57.4
anima peccatrix quo pacto ad gra-
tiam reuocetur. 66.3
animæ pulchritudo pulchritudini
arboris comparatur. 107.1
anima gratia non reficitur cœlesti
quandiu est in peccatis. 94.2
anima spiritualiter sicut aquila reno-
uatur. 112.2
anima quanto est humilior tanto
præstantior redditur. 117.3
animæ inferiores vires per superio-
res disponuntur. ibid.
anima peccatrix quo pacto repare-
tur. 121.2
anima cur corpori coniungatur.
142.2
animæ sanctorum similes sunt puel-
lis. 145.3
anima peccatrix mulieri prægnanti
comparatur. 146.1
anima pluribus simul non potest ef-
se intenta. 148.1
anima quædo dicatur vidua. 208.4
anima quo pacto spiritualiter or-
netur. 219.3
anima iusti assimilatur Horto volu-
ptatis. 229.4

anima iusti assimilatur aceruo triti-
ci. 229.2
anima ad modum agri est diligēter
colenda. 229.1
animæ alæ duæ, quæ sint. 231.2
anima in bene operando quomodo
perficiatur. 242.4
animantia irrationabilia parvis ele-
mentis viuētia. 37.3
animalia nonnulla nūc in terris nūc
in aquis versantia. 108.2
animalia varia in lege Moyfi prohi-
bita. 129.2
animaliū formatio quomodo fiat.
118.2
animalium armatura naturalis va-
ria. 117.4
animalia bona ad vescendum quo-
modo cognoscantur. 118.3
animalia varia cur creata sint à Deo
121.2
animantium genera tria. 125.3
animalium nonnullorum terrestriū
significatio. ibidem
animalia in lege veteri ad esum cō-
cessa, & prohibita. 129.2
animalia in veteri lege quomodo of-
ferebantur. ibid.
animalia nonnulla monstruosa in
India. 131.2
animalium nonnullorum naturalis
prudētia. 134.2
animalium ruminantium naturalis
vltus. 137.4
animalia, quæ in lege Moyfi imola-
bantur, & quid significant. 140.3
anisi virtus multiplex. 95.1
annus lunaris ac solaris. 27.3
anni distinctio. 44.3
antichristum sequentes similes erūt
locustis. 183.1
antrum quid, & eius quinque pro-
prietates. 22.1
apes docent nos otium fugere. 107.4
apes, quando sint ad mellificandum
inutiles. 108.2
apes non potant nisi aquam clarā.
114.2
apes sibi regem constituunt, eique
naturaliter obtemperant. 114.3
apes nullo commiscantur concubi-
tu. 116.1
appetitus tum corporalis tum spiri-
tualis quo pacto destituatur. 46.2
appetitus mandanzæ felicitatis com-
paratur dolori capitis. 146.2
apes quo pacto cōseruentur, & quæ
eis nocent. 230.2
apij naturales virtutes. 78.4
apoplexia quid ipsiusque mali effe-
ctus. 139.4
apostoli assimilantur fontibus. 15.4

INDEX.

Apostolorum perfectio, & eorum qui eos secuti sunt. 147.1
 Apostoli Apostolicique viri equis assimilantur. 183.4
 Apretudines virtutum vitiorum, & artium insunt nobis à natura. 9.1
 Apri naturalis vsus. 127.4
 Apri quo pacto se maniant contra venatores. 139.1
 Apum virtus triplex, & prudentia adm. habilis. 102.3
 Apum generatio, & fructificatio. 106.3
 Apum naturalis obedientia. 102.3
 Apum munditia. 109.2
 Apum concordia, & naturalis perseverantia. 112.2
 Aqua maris cur sit amara. 6.3 & 4
 Aqua quomodo sit investiganda. 243.3
 Aquæ proprietates. 1.2
 Aquæ perfectio, & variatio quomodo causetur. 10.4
 Aqua cocta est melior quam cruda. 111.1
 Aquæ Macedoniæ virtus admirabilis. 14.4
 Aquæ pluvialis virtus. ibid.
 Aquæ effectus plures natura. 20.2
 Aqua putalis quomodo perficitur. 20.4
 Aquæ proprietates septem naturales. 24.3
 Aqua maris cur sit Amara. 29.2
 Aquarum tribulationum transitus quomodo fiat. 31.3
 Aqua maris quomodo possit dulcis fieri. 36.2
 Aquæ proprietates plures & earum significationes. 34.3 & 4
 Aquæ naturales effectus septem. 43.4
 Aquæ dulcis, & amaræ discrimen. 47.4
 Aquæ fluvij proprietates septem. 52.3
 Aquarum variatio in sapore provenit ex quatuor. ibid.
 Aquæ significat tribulationes. 30.2
 Aquila naturalis cura circa pullos suos. 100.4
 Aquilæ liberalitas. 105.4
 Aquilæ oculi sunt ad videndum perspicacissimi. 107.2
 aquila quomodo prospicit ad volandum pullos suos. 109.2
 aquila ut patiat duos in nido ponit lapides. 109.4
 aquilarum genus rapacissimum. 110.2
 aquilæ naturalis vsus. 115.1
 aquila in senectute quomodo renouatur. 113.3

aquila ad plus tria ova facit & ter rium proicit. 116.3
 aquilonaris ventus qualis. 42.2
 aranea est corpore parva, & mitabiliter operosa. 118.3
 araneæ virtus naturalis. 118.4
 araneæ motus quomodo sanetur. 121.2
 araneæ prudentia naturalis. ibid.
 araneæ magnæ & parvæ discrimin. 126.1
 aranearum telæ debilitas. 128.2
 araneorum vsus naturalis. 135.1
 araneæ exemplum. ibid.
 arborum putatio quid afferat utilitatis. 72.1
 arboris bonæ vel malæ natura. 73.2
 arbor mala quomodo bona fiat. 73.3
 arbores quomodo ad se invicem distinguantur. ibid.
 arbores ut fructificent quibus indigeant. 74.3
 arborum frondositas quid efficiat. 79.2
 arborum plantatio quomodo effici debet. 88.3
 arboris generatio multiplex. 91.1
 arbor animali comparatur. 92.4
 arbores Horrentes à sylvestribus quomodo differant. 95.1
 arbor magna à Nabuchodonosor visa quid significet. 203.4
 arca foederis Christum figurabat. 261.4
 arca testamenti descriptio, & significatio. 195.3
 arca Noe constitutio partiumque. 239.1
 arcus celestis colores. 6.3
 arcus quid sit. 40.4
 arcus celestis perfectio. ibid.
 arcus perfectio. 50.3
 ardeæ proprietates naturales quatuor. 112.1
 ardeæ effectus naturales quatuor. 36.2
 ardeæ proprietates septem. 54.2
 articuli fidei. 279.2
 argilla quid sit & quæ ex ea formatur. 12.4
 argentum prædicatorum denotat doctrinam. 57.2
 argentum vivum unde generetur. 60.4
 argatites est gemma similis argento. 66.3
 argenti virtutes naturales. 66.4
 argenti vini effectus naturalis. 69.2
 arietis proprietates. 133.4
 aromatici arboris virtus. 90.3
 articulorum fidei connumeratio. 13.3

15.2
 arma corporalia pariter, & spiritua lia sunt plura. 229.3
 arma spiritualia electi Dei que sunt. 118.3
 artes liberales septem, & quæ sint. 225.4
 artificum opera tripliciter distinguuntur. 227.3
 arundinis proprietates quinque. 82.4
 asinorum timiditas. 139.3
 ascensus omnis difficilis descensus facilis. 256.2
 aspidum variatio, & proprietates eorum. 131.4
 asterites gemma est maximam in se continens lucem. 71.1
 astrion est gemma crystallo propinqua. 67.1
 assumptio Virginis quomodo describitur, & figuretur. 184.1
 assumptio Mariæ Mater Dei quomodo fuit facta. 195.4
 asturi propriæ innituntur voluntati. 249.4
 athlas Mons altissimus in qua parte sit sitatus. 14.3
 avaritia assimilatur umbre propter septem. 9.2
 avaritia est veluti ignis. 33.1
 avaritia assimilatur onycino. 58.1
 avaritia damna. 73.1
 avaritiæ assimilatur Capræ. 73.1
 avaritiæ nocumta quam plurima. 78.1
 avaritiæ defectus plures. 102.2
 avari assimilantur Gryphibus. ibid.
 avaritia assimilatur sanguisogæ. 118.4
 avarus est sicut canis, & serpens. ibid.
 avarus similis est araneæ. ibid.
 avarus assimilatur simiæ & formicæ. ibid.
 avaritia ad interitum animam conducit. 120.3
 avaritia multa parit mala. 140.4
 avaritiæ, seu cupiditatis vitium valde detestabile. 145.1
 avaritia quid sit. 146.3
 avaritia assimilatur lepræ. 147.2
 avaritiæ mala quæ plurima. 146.4
 avaritia senilis est mōstruosa. 155.1
 avaritia nunquam lassat. 164.4
 avaritiæ proprietates. 166.2
 avari avaritiæque protervitas. 185.1
 avarorum hominum implicaciones variae. 202.4
 avaritiæ damna. 230.1
 auctoris intentio, & ordo in toto opere servandus. 13.3
 auellanz

INDEX.

auellanz virtus. 97.2
 audire debet homo libentius quæ loqui. 251.1
 auditus interior exteriori assimilari debet. 147.4
 auditor verbi Dei quid attendere debeat. 251.2
 auditor obliuiosus etibro assimilatur. 251.3
 aues quæ morantur in aquis. 101.4
 aues rapaces quam naturam habeant. 102.2
 aues circa terram volantes citius captantur. 103.3
 aues quinque modis nos erudiant circa coniugium. ibid.
 auiculæ nonnullæ ex arboribus generari perhibetur. 24.4
 aues nonnullæ quæ sunt exemplū pietatis erga parentes. 106.2
 aues aquaticæ quæ sint. 112.3
 aues in volando non habent deterratas vias. 155.3
 auim rex decipit Cocodrillum. 131.1
 avium plurimum natura varia. 101.2
 aureolæ sanctorum assimilatur coronis luminarium. 9.3
 aureola quid sit. ibid.
 aureolæ tantum in cælo datur. ibid.
 aures hominum cur non moueantur. 133.1
 auroræ proprietates quatuor. 28.4
 aurora, quid significet. 47.2
 aurum denotat martyrum patientiam. 57.1
 auri excellentia, & virtus. 65.2
 auri pigmenti virtus naturalis. 65.3
 auri naturales effectus quatuor. 68.4
 auri aliorumque metallorum generatio. ibid.
 aurium natura, & cōpositio. 147.4
 auri argenti, ferrique significatio. 203.4
 aures duas vnumque os cur nobis natura dederit. 251.2
 australis, & Aquilonaris venti significatio. 4.4
 australis venti effectus. 42.2
 autumnus qualitates. 45.1
 axis quid sit. 28.2

B.

Abel Turis cur, quando vbi, & quomodo fuerit edificata. 245.1
 Babylon Ciuitas fortissima. 251.1
 Balena quando senescit quid efficiat. 107.2

Balenz Cerique differentia. 113.2
 Balanzæ floris virtus. 72.2
 Balsami perfectiones. 76.4
 Balsami origo. 95.3
 Bapismus fonti assimilatur. 9.4
 Barbæ proprietates naturales quinque. 156.4
 Babilisco assimilatur peccatum. 131.4
 Bdelij color, & vigor. 81.4
 Beatitudines octo ventis assimilantur. 10.1
 Beatitudo vera, & perfecta in quo consistat. ibid.
 Beatorum qui sunt in cælo relectio. 148.3
 Beneficentiæ obsequiis delinuntur feritas mentis. 119.1
 Beneficia per Christum nobis exhibita quomodo fuerunt figurata. 251.2
 Berilli lapidis proprietates septem. 70.2
 Betæ virtus. 92.1
 Bituminis effectus naturales plures. 58.4
 Blandiores scorpionibus assimilantur. 119.1
 Blasphemantes Deum, vel sanctos, similes sunt cornicibus. 102.2
 Bombicis proprietates. 121.2
 Bombicis vsus naturalis. 121.4
 Bonitas, & malitia unde proveniunt. 10.3
 Boni à malis, & ad se invicem quomodo differant. 73.4
 Bona principum. 315.1
 Bona consuetudo. 277.1
 Bona in charitate facta in alium transferri possunt absque meriti amissione. 209.1
 Bonitas, hominumque malitia unde ortum habeat. 119.2
 Bonum ex admixtione mali corruptur. 251.4
 Bonum triplex. 17.4
 Boracis natura. 124.4
 Boreas ventus unde ortum habeat. 6.2
 Bouis castratio ei prodest valde. 120.1
 Bovis sylvestris naturalis vsus. 121.3
 Boves ad laborem apti qui sunt. 122.1
 Brachiorum partes varique effectus. 169.3
 Bubali ferocitas Boracisque natura. 138.3
 Bubonis naturales proprietates. 395.2

C.

Adere retro, & ante quid significent. 199.4
 Cain primus Adæ filius unde dicitur. 233.4
 Caladrij natura. 107.1
 Calamenti herbæ virtus. 76.1
 Calcedonij generatio, & perfectio. 64.2
 Calcis natura, quæ sit. 60.3
 Calix domini est tribulatio. 247.3
 Capitaculi imperfectiones. 25.3
 Cameli natura. 120.2
 Camelus unde dicitur, & eius natura. 129.3
 Cameli proprietas naturalis. 124.4
 Cameleo pardalus, quod animal sit. 133.4
 Camæleotis forma variabilis. 74.2
 Caniculæ stellæ effectus. 23.4
 Canceri natura. 106.3
 Canicula stella duplex. 38.3
 Canis celestis duplex, & eius potestates. 17.1
 Canis marini natura. 110.2
 Canis terrestris natura. 117.4
 Canis rapidi motus quid efficiat. 118.1
 Canis terrestris naturalis vsus. 120.3
 Canis rabidi potentia. 127.3
 Canis plures proprietates naturales. 133.2
 Canis amor magnus erga dominum suum. 133.3
 Capillorum proprietates naturales. 151.2
 Capilli longi mulierum quid denotent. 183.2
 Capilli quid significant. 145.2
 Capitis dolor unde oriatur, & quomodo sanetur. 153.2
 Capitis proprietates septem naturales. 171.2
 Capparis virtus multiplex. 89.2
 Caprificus naturalis virtus. 77.2
 Capreoli virtus naturalis. 119.4
 capreoli naturalis vsus. 120.4
 Capræ sylvestris natura. 126.1
 Capræ proprietas naturalis. 130.4
 Capræ sylvestris quinque proprietates. 137.2
 Carbonis accensi virtutes. 13.1
 Carnis pugna inquietudinem generat cordis. 2.1
 Carabonis piscis vis magna. 122.3
 Carnis delectatio animam occidit. 13.4
 Cardui virtus triplex. 77.4
 Carica quid, & ipsius perfectio. 75.1
 Cardamomi proprietates. 79.1

INDEX.

Caro humana sceno, & laxo assimilat. 276.2
 Carbūculi natura, & variatio. 61.2
 Carnales homines sunt uincibus similes. 103.2
 Carnis indisereta affectio plus animæ obest, quàm proficit. 118.1
 Carnis lasciuia assimilat hircundini. 103.3
 Carnis concupiscentia assimilat Syrenæ, & Scorpioni. 120.3
 Caro pinguis animalium quid efficiat. 125.3
 Carnis voluptas assimilat Amphibenz serpentis. 141.1
 Carnis species triplex. 153.3
 Carnales homines assimulantur equis. 185.2
 Caro humana quomodo sit nutritiua. 131.3
 Caro ab anima quod suscipiat. 249.2
 Caro quando sit domanda. 251.4
 Carrilaginis effectus. 173.4
 Casei formatio. 244.4
 Casus generatio, & locus. 76.2
 Casus sicut virtus. ibid.
 Castitas principum. 318.4
 Castitas & pudicitia. 305.2
 Castitas multiplex. 18.1
 Castaneæ virtus varia. 112.1
 Castitas quo pacto conseruetur. 76.3
 Castitas duplex. 109.3
 Castitas hominis assimilat castrioni bouis. 120.1
 Castitas continentia assimilat cinnamomo. 76.3
 Castoris naturalis usus. 119.3
 Castoris proprietates naturales. 120.1
 Castores quomodo habitacula parant, & conseruent. 123.4
 Catti natura. 118.2
 Catti quomodo muribus insidientur. 123.1
 Catti naturalis usus. 130.1
 Cauera proprietates. 39.2
 Cauasi montis proprietates. 89.1
 Caulis virtus varia. 91.3
 Cauela vitandi, & cognoscendi peccata. 278.1
 Cedri virtutes quatuor. 98.3
 Cellæ vinariæ conditiones. 227.3
 Celidonia vnicæ virtus. 97.4
 Centauræ herbæ amaritudo. 92.3
 Cæpæ effectus naturales. 73.1
 Cæpæ virtutes naturales septem. 80.3
 Cæpæ marini virtus naturalis. 114.4
 Ceruorum naturalis usus. 106.4
 Cerui ætas. 118.2
 Ceruorum naturalis Amor. 119.3
 Cerui syluestris natura. 112.4
 cernis quādiu crescat cornua. 134.2
 Ceruæ natura in parturiendo. 137.3
 Ceti naturalis generatio. 101.1
 Cete naturalis virtus. 112.4
 Chalybis natura. 60.1
 Charitas Caliditati terrenæ assimilat. 11.4
 Chameleontis natura. 126.4
 Charitas assimilat foli. 11.1
 Charitas igni assimilat pluribus de causis. 11.2
 Charitas assimilat argillæ. ibid.
 Charitas. Gemini signo comparatur. 18.1
 Charitas multiplex. 18.3
 Charitas assimilat Bitumini. 58.4
 Charitas assimilat lapidi Sardo. 59.1
 Charitatis perfectio, & ordo. 60.4
 Charitas auro comparatur. 71.2
 Charitas assimilat zingiberi. 72.4
 Charitas assimilat radici. 75.1
 Charitas eiusque excellentia. 75.4
 Charitatis potentia. 94.1
 Charitatis Dei, & proximi perfectio. 144.2
 Charitas assimilat dorso. 194.2
 Charitatis gradus, utilitas, & perfectio. 230.4
 Charitatis vnitas quantum proficit. 249.2
 Cherubin duo super arcam. 238.3
 Cholera rubra effectus. 144.1
 Chrysoliti virtutes naturales. 71.3
 Christus assimilat soli. 55.1
 Christus monti olimpo comparatur. 56.3
 Christiani Iudæi, & Saraceni quo pacto differant. 56.2
 Christus quomodo sit querendus. 67.4
 Christus quomodo assimiletur petra. 71.3
 Christus tres habuit substantias. 83.4
 Christus assimilat Draconem. 100.1
 Christus flori comparatur. ibid.
 Christus quomodo fuit in lege Moy si figuratus. 116.4
 Christus assimilat Gallinæ. 147.1
 Christus fuit figuratus in Vaceæ ruca. 141.2
 Christi quinque principalia opera. 84.1
 Christus cur binos Apostolos ad prædicandum miserit. 170.3
 Christus se habet ad ecclesiam sicut vir ad uxorem. 181.1
 Christi passio omnes aliorum passionum excedit. 196.2

cogitationes

INDEX.

cogitationes assimulantur capillis. 151.2
 cogitatio peccati interior sine operis consensu, nõ tollit gratiam. 209.4
 cogitationes malæ locum parant Diabolo. 105.3
 cognitio humana quomodo percipiat. 2.4
 cognitio sui est valde utilis. 126.1
 colli situatio, compositio, & perfectio. 172.1
 collis naturalis proprietas. 4.2
 colloquendi virtus. 85.4
 colubri naturalis usus. 122.2
 colurus solstitialis & æquinoctialis. 21.4
 coluri duo. 43.4
 columbæ interdum sunt dolose. 108.4
 columbæ naturales proprietates. 113.4
 colubæ perfectiones plures. 114.2
 columbarum natura circa scetum. 246.3
 compassio est habenda peccatori. 120.4
 cometa quid & eius natura, & significatio. 45.2
 compelluntur peccatores per flagella ad regnum æternum. 261.2
 compunctiones sanctæ principaliter sunt à Deo. 12.3
 compunctionis feruor flammæ ignis comparatur. 18.2
 compunctionis genera quatuor. 159.1
 compunctionis humilitas tentationum repellit sagittas. 120.4
 concepti fetus indicium. 154.1
 concupiscentia carnis nebulæ comparatur. 12.2
 conceptionis formatio quo spatio dierum fiat. 168.2
 concupiscentiæ carnalis potentia. 12.2
 confessio & peccatorum examinatio quomodo sit agenda. 210.1
 confessionis necessitas. 232.3
 confessionis perfectio. 249.1
 confessio ante mortem est agenda. 252.2
 confessionis frequentatio quantum boni conferat. 213.2
 confiteri peccata debemus, & quomodo. 53.2
 confiteri peccata illico debemus. 120.3
 confidentia sanctorum est in interiori spiritu. 120.4
 coniugij honestatem seruare docent nos aues. 103.3
 coniugalis pudicitia quantum sit seruanda. 125.4
 coniuges debent conuiuere in amicitia. 326.4
 coniugia legitime contrahenda. 327.2
 conscientia quomodo sit edificanda. 121.1
 conscientia grauamen non est sustinendum. 210.1
 consideratio mortis. 310.1
 consolatio modus qualis. 232.4
 Consolationes diuinæ humilibus dantur non superbis. 252.4
 constantia, & qualiter nullus debet ab ea recedere. 293.1
 consuetudo quid sit. 213.4
 Consuetudinis potestas. 233.1
 continentia triplex. 18.4
 continentes assimulantur margaritis. 59.4
 continentes assimulantur castori. 120.1
 continentia quo pacto seruetur. 253.1
 continentia vitorum ecclesiasticorum. 312.4
 contemplatio saphyto comparatur. 59.2
 contemplatiua vita Nucis muscæ assimilat. 77.1
 contemplatiua vita in quibus designatur. 103.4
 contemplatiuæ vitæ fructus. 186.1
 contemplanti quatuor sunt necessaria. 186.2
 contemplatiua vita similis est cellæ vinariæ. 228.1
 contemplatiui viri dormientibus comparantur. 252.4
 contemplatiuæ & actiue vitæ perfectio. 151.4
 contritionis lachrymosa perfectio. 25.1
 contemptus mortis. 308.2
 contemptus diuitiarum. 304.2
 contritionis humilis virtus. 121.2
 contumacia quid sit. 213.4
 conuersio peccatoris corporum conuersionibus assimilat. 12.4
 conuersiones quinque diuersorum inanimatorum corporum. ibid.
 conuersio ad Deum non est differenda. 104.1
 conuersi nouiter ad Deum quomodo sint gubernandi. 125.4
 conuersio sera est valde periculosa. 221.4
 conuersio debet esse subita. 233.1
 conuersatio nostra qualis debeat esse. 233.1
 conuicti quid & unde dicatur. 14.4
 eos lapis qualis. 60.2
 corporum sensibillum distinctio. 1.4
 corporis humani infelicitas repræsentatur in puluere. 11.2
 corpora quo pacto à putrefactione præseruentur. 36.3
 corporum humanorum conditio & partes. 153.1
 corporis membra quomodo sint vnita eorumque officia. 180.3
 corpus Christi sub sacramento libro comparatur. 186.3
 coralli naturalis virtus. 67.2
 cordis purificatio corallo comparatur. ibid.
 cor hominis spiritualis radici assimilat. 77.4
 cor est membrum radicale animalis. 125.1
 cor ferri Dei debet esse sicut semetipsum. 77.4
 coradi quinque proprietates. 81.3
 coriandri virtus. 247.4
 cor hominis quomodo sit innouandum. 104.4
 cordis vitium Diabolus super omnia diligit. 121.2
 cordis desideria bona quando habeant efficaciam. 122.1
 cor durum quale sit. 124.1
 cor quando generetur. 175.3
 cordis compunctio vino, & aceto comparatur. 232.3
 cor mundum quomodo sit custodiendum. 233.3
 cor Auarorum. 230.4
 corneoli lapidis virtus. 79.1
 cordis castum quomodo sit custodiendum. 243.3
 cor nostrum tantum in Deo est collocandum. 253.1
 cornua quæ mysticè significat. 134.1
 Corui quomodo in principio nascantur. 50.3
 coruus valde odit Animum. 126.1
 coruscationis effectus. 35.1
 correptio debet esse similis lapidi quid dicitur. 66.2
 correptio qualis esse debeat. 73.4
 correptio pastoris qualis esse debeat. ibidem
 correptio seuera assimilat carduo. 77.4
 correptio à quo, & quomodo fieri debeat. 95.7
 correctio viri prudentis quomodo esse debeat. 99.3
 correctio quomodo, & à quibus fieri agenda. 110.3
 correctio fraterna quomodo sit agenda, & suscipienda. 134.1

correctio

INDEX.

Formine artes inuenerunt. 262.4
 Fontium nouissimum proprietates admirabiles. 20.4
 Fomes peccati quomodo possit mitigari. 76.2
 Formice natura. 125.1
 Formice prudentia natur. 134.3
 Fortitudo & constans metis. 292.1
 Fortitudo assimilatur ferro. 71.2
 Fortitudo virorum spiritualium Barba comparatur. 157.1
 Fortuna assimilatur sereno. 80.3
 Fructus spiritus duodecim signis coeli comparantur. 37.3
 Fructus in arbore quomodo generantur. 86.2
 Fructuum bonorum proprietates plures. 87.2
 Fructus quomodo perficiantur & maturentur. 87.4
 Fraudulentus homo cancro comparatur. 106.3
 Fraxina naturalis virtus. 81.4
 Frigiditas proprietates quatuor. 173.4
 Erumentum quo pacto conseruetur. 80.4
 Fumi effectus naturales 7. 38.4
 Fumus raris herba quantas habeat virtutes. 97.1
Galaxie circulus. 21.2
 Galaxia quid; eiusque quatuor proprietates. 50.2
 Galli natura & proprietates. 105.3
 Galli significatio. 106.4
 Galli naturalis vsus. 109.1
 Gallus preciosum lapidem portat in ventriculo. 114.3
 Gariophylli perfectiones. 96.1
 Garzim montis locus & virtus. 3.5
 Garrulus & gulosus homo Graculo assimilatur. 103.4
 Gaudium multiplex. 19.1
 Gelboe montes cur sint steriles. 24.1
 Gemmarum varia origo. 68.2
 Genus proprietates natur. 158.1
 Germen quid sit. 86.1
 Ginestra virtus. 90.1
 Gith genus leguminis. 93.2
 Gloriosa terre effectus. 34.4
 Chris naturalis vsus. 121.2
 Chris proprietates. 125.1
 Gloria eterna beati ubi sit. 19.1
 Graculi proprietates natur. 106.4
 Grandinis proprietates. 173.3
 Granum frumentum quo augeat. 23.1.3
 Gryphium montes custodientium ferocitas. 102.3
 Grata gratum faciens firmamento assimilatur. 19.3.8.4
 Grata Dei Rori comparatur. 20.1
 Grata Dei assimilatur studio egrediendi de paradiso. 20.2

Gratia Dei assimilatur iaspidi. 61.3
 Gratia Dei quo pacto in corde conseruetur. 62.1
 Gratia Dei oleo comparatur. 80.3
 Gratia Dei quomodo in anima conseruetur. 80.3
 Gratia diuina effectus. 107.1
 Gratia spiritualis assimilatur membro radicali. 115.1
 Gratia Dei assimilatur medullis. 193.2
 Gratia Dei per unum actum peccati mortalis tollitur. 214.1
 Gratia Dei non infunditur nisi re ad disposito. 254.4
 Gratos esse benefactoribus panthera nos docent. 125.1
 Gravis & aseris naturalis vsus. 113.2
 Gregorij Nazanzeni laus. 1.2
 Gravis natura. 119.2
 Gulæ vitium quid efficiat. 81.2
 Gulæ delicias non natura sed voluntas prauis culpa inuoduxit. 81.2
 Gulosus est ad contemplandum ineptus. 107.1
 Gulosi assimilantur Miluis. 107.2
 Gulosus Vrfo assimilatur. 125.2
 Gulæ vitium quo curetur. 125.2
 Gulæ & luxurie vitium precipue est in magnis viris. 128.4
 Gulositas & voracitas gurguri comparatur. 157.3
 Gulæ vitium quantum sit animæ nociuum. 157.4
 Gustus perfectiones quinque. 175.4
 Gutturis proprietates. 157.4
Hædere virtus triplex. 92.4
 Hædere proprietates. 93.4
 Hædere virtutes natur. 94.1
 Hædi naturalis vsus. 128.1
 Hædi pelis virtus. 139.2
 Hannibalis interitus. 140.1
 Hebeni virtus. 96.4
 Hellebori virtus multiplex. 91.2
 Hæreticorum seu hypocritarum fraus. 22.1
 Hæreticus & hypocrita panthera comparatur. 127.2
 Hæretici & schismatici filiis viperarum comparantur. 137.1
 Hæretici assimilantur lupis. 137.2
 Hæreticorum malignitas. 192.1
 Hæreticorum prauitas. 197.4
 Hæretici sacram scripturam deprauantes, quam penam mereantur. 214.2
 Hepatis effectus tres natur. 159.1
 Hericij naturalis prudentia. 134.3
 Hericij natura. 127.4
 Hiens natura. 126.2
 Hiades stellæ septem. 14.2

Hyemis qualitates. 44.3
 Hyacinthi naturales effectus varij. 67.1
 Hydropisis effectus varij & distinctio. 144.4
 Hydropisis quid. 159.1
 Hydropisis septem effectus naturales. 163.4
 Hypocrita assimilatur aurticalco. 63.2
 Hypocrita vmbra nuci comparatur. 82.4
 Hypocrita assimil. Arundini. 82.4
 Hypocritarum natura. 85.1
 Hypocrita & hæretici seipfos, ac alios decipiunt. 107.2
 Hypocrita assimil. structioni. 108.2
 Hypocritarum malitia & fraus. 123.3
 Hypocritarum vsus malus. 127.2
 Hypocritis species 4. 192.3
 Hypocritarum malignitas. 197.2
 Hypocritæ libris falsis comparantur. 232.2
 Hypocritarum falsitas. 255.3
 Hypocentauri natura. 137.1
 Hyslopi virtus naturalis. 82.2
 Hyrundinis natura. 103.4
 Hyrundinis naturales proprietates. 115.4
 Homines variis in locis ad diuersa adaptantur. 25.4
 Hominis status in vita spirituali. 44.3
 Homs vita fauillæ assimilatur. 52.1
 Homo ex quatuor quomodo compositus sit elementis. 52.4
 Homo cui sit statura recta. 53.1
 Homo bonus assimilatur arbori bonæ. 73.2
 Homo bonus croco assimil. 73.2
 Homo inconstans assimilatur symcomoro. 82.3
 Homines mali comparantur 2 zannis. 83.1
 Homo perfectus assimilatur Ardeæ. 112.1
 Homo cui statura recta sit formatus. 118.2
 Homo quo pacto brutis corp. 123.2
 Homo quomodo potentiam Diaboli effugere possit. 123.1
 Homo assimilatur leopardo. 126.3
 Homo quid sit. 142.1
 Hominis miseria. 42.3
 Homo triplici modo sit seruus peccati. 166.1
 Homo cui à Deo creatus sit. 181.3
 Hō impatiens semp est quer. 237.1
 Homo quo fiat similis Deo. 244.1
 Hōsem tria reddunt solliciti. 244.4
 Honestas vitæ. 276.4
 Hospitalitas. 285.3

Humana

INDEX.

Humana vitæ corporalis fragilitas. 51.3
 Humana vitæ breuitas. 51.1
 Humana vitæ ventis comparatur. 53.3
 Humilitatis perfectio. 72.4
 Humana productionis principia tria. 64.3
 Humerorum officium. 169.2
 Humilitatis virtus quantum homini proficit. 81.3
 Humilitas assimilatur Bdellio. 81.4
 Humilitas assimilatur hysopo. 82.1
 Humilitas assimilatur Anetho. 82.3
 Humilitatis perfectio. 125.4
 Humilitas assimilatur genib. 258.1
 Humilitatis meritum. 256.2
 Humilitas mentis serquinio comparatur. 254.4
 Humilitas placet & exaltat, superbia vero deprimit. 294.1
 Humilitas. 294.2
 Humilitas facit homines acceptos. 294.4
 Humilitas principum. 318.3
Iacob scala quid significet. 185.3
 Iaspidis species proprietates, & virtutes. 61.4
 Iaspidis vis. 67.1
 Iaspidis, & sardinis proprietates. 193.4
 Ieiunij virtus. 3.2
 idololatria, & nomina deorum & deorum. 281.2
 ignis proprietates. 2.3
 ignis substantia, & natura. 6.3
 ignis sphaera nobis est invisibilis. 6.4
 ignis, quomodo in hæc inferiora descendat. ibid.
 ignis in proprio loco non indiget aliena materia. 7.1
 ignis plures effectus. 6.1
 ignis proprietates tres. 32.4
 ignis perfectiones naturales. 42.3
 ignis inferni perpetuitas. 10.2
 ignorantia inducit peccatum. 23.1
 ignorantia assimilatur tenebræ. 23.2
 illius virtutes quatuor. 89.3
 impænitentiæ finalis grauitas. 107.1
 impatiens assimilatur Vrfo. 186.4
 imperseuerantes assimilantur satyris. ibid.
 immundi quales reputantur in lege. 138.1
 infantes quomodo sint gubernandi. 152.4
 inferni ignis horribilitas. 32.4
 inferni ignis quomodo sit inextinguibilis. 61.2
 infernus cui comparetur. 236.4
 inferni poenæ meditatio. 255.3
 inferni poenæ non omnibus est æ

qualis. 257.2
 infirmitatis mortalis signa septem. 246.4
 infirmorum desiderium. 255.1
 ingratitude grauitas. 107.4
 ingratitude quid sit. 51.2
 incensu, seu thuris virtus. 88.3
 inconstans homo, assimilatur Mercurio. 23.1
 inconstans hominis natura. 23.1
 incesti peccati grauitas. 67.3
 inconstans homo assimilatur hienæ. 107.4
 incorrigibiles sunt eradicandi. 158.2
 incontinentia coniugalis curanda. 126.3
 infirmitatis remedium est principaliter à Deo petendum. 126.3
 ingenium interdum plus quam vires valet. ibid.
 incubi proprietates. 178.1
 iniuria quot modis iteratur. 214.4
 innocentia qualis sit vera. 124.1
 inobediencia grauis ei culpa. 108.2
 instabilis homo chameleonti assimilatur. 126.4
 intentio assimilatur radici. 82.3
 intentio bona non liberat à poena si opus sit illicitum. 220.3
 intentio bona ad operandum requiritur. 225.2
 interstitia tria sunt. 29.5
 inuentio grammaticæ arque literarum. 268.4
 inuentio logicæ. 269.2
 inuentio rethoricæ. 269.3
 inuentio poeticæ. ibidem
 inuentio arithmeticæ. 270.3
 inuentio geometricæ, & eius vtilitates. 270.4
 inuentores musicæ. 271.2
 inuentores astronomiæ. ibid.
 inuentores medicinarum. 221.3
 iuuenes, & eorum status. 326.2
 inuidia. 307.1
 inuidia quid ipsiusque malignitas. 108.1
 inuidia inuidiosorum que peruersitas. 108.2
 inuidia assimilatur dolori dentium. 158.4
 inuidia vnde dicatur, & inuidi natura quæ sit. 237.1
 ionis condiciones quatuor. 37.3
 iracundi hominis peruersitas. 33.4
 iordanis flumen figura fuit baptisimi. 10.1
 iracunda. 298.1
 iracundo zelo iustitiæ est bona. 43.2
 iracunda iracundorumque praua natura. 44.4
 iracundus gradus tres. 164.4

iracundi hominis mens qualis sit. 165.1
 iracundi natura, & variatio. 255.4
 ira Dei quo serior, eo grauior existit. 256.4
 iræ detestatio. 23.2
 ira Dei assimilatur iridi. 32.2
 ira quomodo in Deo existat. 23.4
 ira humana duplex. ibid.
 iridis tres proprietates, & nomina varia. 23.2
 iridis generatio. 40.4
 iridis figura, & significatio. 41.1
 iridis lapidis perfectio. 65.1
 iridis colores principales. 193.4
 isoboth exemplum. 253.3
 iudæorum mos, & abusus. 56.2
 iudicandus non est homo secundum apparentiam carnis. 108.2
 iudicare non debemus secundum exteriora. 128.1
 iudici duo sunt necessaria. 153.4
 iudicium extremum quomodo fiat. 220.3
 iudicium temerarium est vitandum. 220.4
 iudicis perfectio. 221.1
 iudicij dies assimilatur portæ. 237.3
 iudicium temerarium vnde pronuntiat. 237.4
 iudicij extremi effectus. 255.4
 iudicans aliorum vitia ipse immunis à vitis esse debet. ibid.
 iudices omnes munera recipere debent. 256.1
 iudici, & rectori, quæ sint necessaria. 63.3
 iugiter studendum. 264.4
 iuniperi virtus naturalis. 72.4
 iuramentum quando possit violari. 216.3
 iusquam naturalis virtus. 73.3
 iustitiæ distinctio, & perfectio. 132.3
 iustus assimilatur palmæ. 83.1
 iustitiæ punitiæ effectus. 115.4
 iustitiæ distinctio, & perfectio. 136.4
 iustitiæ excellentia. 161.2
Labiorum sex naturales effectus. 159.3
 Lac quid sit. 153.4
 Lacerta naturalis vsus. 120.2
 Lachrymarum compunctio assimilatur pluuia. 25.8
 Lachrymarum compunctio aque assimilatur. 24.3
 Lachrymarum vtilitas, & perfectio. 83.2
 Lachrymarum compunctio vis. 108.3
 Lachrymarum potentia. 128.1
 Lachrymarum compunctio quantum proficit. 237.4
 Lacti

INDEX.

Lactis substantia 124.2
Lactuca perfectio 97.4
Lactuca virtus 98.1
Lactuca caprinae vis 90.1
Lacus proprietates septem 33.4
Lapidum octo proprietates 57.2
Laternae tres proprietates 147.1
Lascivi homines 25.3
Lauri virtus 93.4
Leges humanae 128.2
Legum necessitas 207.3
Lentis virtutes 89.4
Leones quo pacto capiuntur 120.3
Leopardi vsus naturalis 121.3
Leo quartanum perit 26.3
Leo coitu leonae cognoscit 119.3
Leontotiosus fuit Christus 206.3
Leontophon potentia 132.2
Leones quomodo nascuntur 132.4
Leonis vsus naturalis 133.4
Leonu quatuor proprietates 136.1
Leporu proprietates quatuor 136.3
Lepra species & damna 147.2
Lepra immunditia quid sit 158.2
Lepru quomodo olim munda 166.4
Lithargia tria damna 167.1
Lex Divina 221.4
Liberalitas principum 319.4
Liberalitas 300.3
Liberum hominis arbitrium 1.3
Liguri lapidis proprietates 65.4
Lihani montis altitudo 32.1
Limacis natura 141.1
Lilij naturalis perfectio 99.1
Lyncis naturalis virtus 127.1
Lingua maledica est ca diuiv 125.4
Lingua cur sic formata sit 142.4
Linguae proprietates 176.1
Linguae bonae & male qualis 179.2
Lingua est semper refrenanda 248.3
Lingua contumeliosa 256.1
Lipiu quo perficiatur labo 141.4
Locustarum natura in variabilis 107.1
Loco no sanctificat homine 272.2
Loqui qualiter debeamus 159.3
Loqui irreprehensibiliter volens 184.2
Ludi principum 316.4
Ludi chorearum 108.3
Lucis proprietates septem 28.2
Lucis quatuor proprietates 41.2
Lucis varijs effectus 55.2
Lucerna seipet ardens 126.1
Lunae proprietates & defectus 2.2
Lunae natura & situs 4.2
Lunae dominium in istis infer 4.4
Lunae varia nomina ibid.
Lunae quamplurimi effectus 27.1
Lunae proprietates plures 34.4
Lunae defectus 184.2
Lunae mutatio 195.1
Lupi naturalis vsus 140.1
Lupi effectus naturales plures

112.3
Euphorum virtus 83.2
Lusinae natura 103.2
Luxuria vitanda 306.1
Luxuria assimilatur igni 26.1
Luxuria est ignis consumens 32.4
Luxuria assimilatur sulphuri 64.2
Luxuria damna 64.1
Luxuria quid sit 108.4
Luxuriosus assimilatur Porco 128.3
Luxuria mediatrix 217.2
Luxuria quo accendatur 256.1
M.
Magnes, quatuor proprietates 62.4
Magnes effectus naturales tres 69.3
Magiae artes sunt inutiles 267.4
Mala est peccando opportunitas 277.3
Mali Columbis comparantur 108.4
Mali cur bonorum fugiat societ 259.1
Mali arboris proprietates 93.4
Mali cur interdum exaltetur 235.3
Malo granata arbor 90.4
Mala succus quantum proficit 83.4
Mammilla mulieris propriet 153.4
Madata Dei, quo obseruanda 256.2
Mandibulae effectus tres 143.2
Mandibularum significatio 154.4
Mandragora natura 77.2
Mantae deserti proprietates 243.4
Mantae degustatio quid agebat 260.2
Manus ac pedes, quid sign 140.3
Manus proprietates 150.1
Manuum officia naturalia 161.1
Mansuetudinis bona 238.1
Mahometica lex quid continet 56.3
Margantarum generis, & propriet 59.4
maria virgo assimilatur terra 29.2
maria virgo cui comparatur 64.2
maria virgo est stella maris 29.2
maria virgo quo fuit sancti 76.2
maria virgo assimilatur Cedro 83.4
maria virgo cypro copara 83.4
maria virgo quomodo vocetur mulier 184.2
mariae virginis figurae quamplurimae 194.1
maria virgo assimilatur Arce test 195.3
maris Rubri proprietates 125.2
mare tribus modis accipitur 27.2
maris proprietates septem 25.3
maris pericula varia 31.2 & 2.
mare est lunae imitatio ibid.
maris proprietates plures 33.1 & 2.
maris proprietates nonnullae 36.1
maris utilitas 47.4
marmoris proprietates & variet 58.2
martis planetae natura 34.3
mars planeta 45.2
martyres assimilatur palmis 85.2

masculi foemina excedit 172.2
mansuetudinis bona 238.1
matrimonium spirituale 217.3
matrimonij distinctio 217.4
mechanicae artes, quae sint 226.2
medici quod obseruare debeant 27.4
medullae quae; naturales effectus 157.2
melancholiae vis, & effectus varij 143.1
melancholiae damna 178.4
memoria assimilatur ventri 159.4
memoriae auxiliari possumus 160.2
mendacij variae species 212.4
mendacij grauitas 238.1
mensis lunaris acceptio 3.4
mensis, vnde dicitur 27.2
mens hois assimilatur peccatori 159.4
mentum quo fuit necessarium 154.4
mercatores 324.1
mercatorum vsus 258.3
mercurij proprietates tres 23.1
meridianus circulus 44.2
merguli natura 108.3
merguli proprietates naturales 112.2
megalis natura 123.3
miliij femina quatuor proficit 86.2
milui immunditia & gulositas 107.2
milui natura in prin & si vite 107.3
milui naturalis vsus i volatu 109.4
miracula facultate excedunt 21.3
miracula omnia sunt a Deo 218.2
myrrhae arboris natura 91.3
misericordia assimilatur lapidi irridi 65.1
misericordia iudicis 287.4
misericordia & pietas princeps 305.2
misericordia assimilatur oleo 85.2
mitis quid sit 10.1
modestia mortuus qualis 160.2
modestia linguarum 288.4
misteria mysteria declarantur 254.4
monachi piscibus assimilatur 109.1
mors naturalis respicit vitam 276.1
monstra humana varia 166.3
mores quo pacto causentur 12.3
montium seychiae pretiositas 14.1
montium octo proprietates 14.3
montis syon octo perfectiones 30.1
montiu proprietates nonnullae 37.4
mouium natura varia 46.4
mors memoria in cinere repraesentatur 30.3
mors hora cur incerta 53.1
mors colloquuntidae copara 85.4
mors mundo non timet 86.1
mors fructus quantum proficit 89.1
mors, & iudicij memoria 109.1
mors assimilatur Hicne 129.1
mors cur fortis dicatur 157.1
mors sanctorum sono copara 160.3
mors nunciij 165.1
mors utilitates, & effectus plures 168.4

Mors

INDEX.

Mors triplex 169.1
Mors quos citius inuadit 256.2
Mortuus mundo quis ibid.
Mortui hominis effectus 258.2
Mores sacerdotum 312.4
Mores praetorum 312.2
Mores principum 316.1
Mugilis piscis natura 114.4
Mulieres cornicibus similes 115.2
Mulierum ornatus 130.1
Muli proprietates ibidem
Mulierum proprietates xij 145.3
Mulieris ornatus rete Diaboli 240.1
Mulierum consortium 254.3
Mulier prima quo tentata 255.1
Mulieres quae incendiariae 257.3
Mundus periculis plenus 39.4
Mundus assimilatur mari ibid.
Mundus amator qualis fiat 31.1
Mundus assimilatur speluncae ibid.
Mundus marivireo assimilatur 196.1
Mundi vniuersitas cui copara 238.3
Mundi amator qualis fiat 250.1
Menera placant animum 129.2
Murenulae serpentis natura 110.2
Murium naturalis vsus 148.1
Muscicae partes tres 49.2
Musicae primus inuentor 234.1
Muscardae paruulas capitantes 112.1
Muscaram virtus 121.2
Mus potu moritur 121.4
Mustum quo conseruetur 228.3
Mustu quo cogatur sit puru 247.1
Mutatio hominis multiplex 313.3
Nardi naturalis virtus 84.1
Nasi effectus & proprietates 176.3
Nassa quid sit 236.4
Natura capit virtutes 274.4
Nauis est anima humana 10.1
Nauis partes quid signif 201.3
Nauigantium consuetudo 241.2
Nazareorum consuetudo 257.4
Nebulae septem proprietates 13.2
Nebulae tres proprietates 13.2
Negligentia 304.4
Neruarum effectus sex 174.1
Nesticoracis natura 105.2
Nilus fluvius gignit equos 110.2
Nitri proprietates 62.2
Nitri naturales virtutes 66.2
Nuis septem effectus naturales 35.4
Nuis effectus naturae plures 25.2
Noe plantauit vineam 234.4
Non sufficit audire 265.2
Nubis effectus naturae 7.29.1
Nubis proprietates sex 33.1
Nubium variatio 40.3
Nubis effectus tres 43.2
Nucis umbra est noctua 149.2
Nucis muscatae perfectio 93.2
Nucis virtus naturalis 91.3
Nucis muscatae perfectio plures 93.2
Nutricis perfectiones 173.1

Obediendum est superiorum 31.2
Obediens curribus copara 160.3
Obedienciae sunt necessae 161.3
Obediencia non respicit sancti 219.1
Obediencia Deo oia obediunt 257.1
Obliuio quid sit 165.3
Obediencia filij erga parentes 328.2
Ocij detestatio 3.4
Ocij damna 10.4
Ocium semper est fugiendum 97.3
Ocium vitare debemus oportet 109.4
Ocium fugere debemus 162.2
Ocium viris spiritibus obicit 69.1
Ocij v. mali effectus 257.3
Ocium multum aia nocet 228.4
Ociosus locum facit Diaboli 257.3
Oculi animae quid sit 252.1
Oculorum natura 167.3
Oculorum proprietates 227.170.2
Olium peccati 278.4
Odoratus quinque perfectio 175.2
Officia diuina quo dicenda 130.2
Oleaster quid sit 97.3
Olei perfectiones 78.2
Olei triplex virtus 85.3
Olympi montis altitudo 2.2
Olympi montis descriptio 56.2
Oliueti montis perfectio 16.1
Oliueti montis significatio 5.3
Oliueti montis effectus 39.1
Oliuarum virtus 77.2
Oliuae virtus varia 84.2
Oliuae quo maturescant 91.3
Oliuae natura 123.2
Onichij color & proprietates 8.1.62.2
Operis distinctio 3.2
Opera peccati cui assimilatur 87.1
Opera mala cui assimilatur 88.3
Opera bona cui assimilatur prof 165.2
Opera humanae similibus manibus 161.1
Opus bonu est occultandum 86.1
Orationum effectus 40.2
Orationis perfectio 88.1
Oratio assimilatur guttae 88.2
Oratio assimilatur Ruta & incenso ibid.
Orationis utilitas & locus 121.1
Oratio cum ieiunio debet copulari 162.1
Orationes sanctorum quales 200.1
Orationis effectus, & quid sit 240.1
Oratio confessionisq; efficax 260.1
Ordo fratrum praedicti cui assimilatur 32.1
Ordei naturalis virtus 88.4
Ordo sacerdotum 210.1
Oris officia naturalia 4.170.1
Oris variae similitudines 145.3
Orizontis circulus 21.4
Ornatus corporis signu lux 257.3
Oris proprietates naturae 180.2
Quiu proprietas & virtus naturae 124.1
Palma excellentia 96.3
Palmitum proprietates v. 96.3
Palpebrarum proprietates 167.3
Pantherae proprietates 120.2
Pantherae naturae & vsus 123.2.127.2
Pantherae gratitudo naturae 123.2
Papa alterius potest subdi iudicari 221.2
Papae auctoritas 219.2
Papa utraq; potestate habet 222.4
Papa cur Petri bac non utatur 232.2
Papilionis natura 127.3
Paradisus terrestris flumina 120.3
Paradisus terrestris locus & perfectio 219.1
parentes erga filios 327.4
Paralellus circulus 21.2
Paralysus effectus tres 267.3
Passio Christi cui assimilatur 32.5
Passionis Christi meditatio 89.1
Passio Christi valde ad amorem cor nostrum inflammatur 257.4
Passeris naturalis vsus 105.3
Passeris significatio 116.4
Pastoralis cura assil. mamili 153.4
Patientia vera qualis sit 15.3
Patientia assimilatur Auro 65.2
Patientiae bona quamplurima 89.2
Patientiae Christi exemplum 110.1
Patienter sunt tollerande poenae 128.2
Patientia assimilatur Rosa 240.3
Patientia principum 316.3
patientia 297.2
Patientia in tribu cognoscitur 142.1
Patientia facit hominum victor 130.3
Patris amor erga filium 180.4
Pauonis pulchritudo 105.1
Pauonis simus medicinalis 108.1
Pauper spiritu Abieti copara 89.3
Pauperum varia fortuna 109.4
Pauper bonu, & diuina dauu 253.3
Pauperes, & eorum status 323.2
Paupertas & consideratio mortis 308.4
Pax & concordia 285.1
pax multiplex 18.2
Peccatum igni comparatur 32.4
peccatum cui assimilatur 33.1
peccatorum capitalium declaratio 65.3
peccata vetustas quo dicitur 73.3
peccatorum capitalium similitudo 88.3
peccatorum opera fructibus corruptis assimilantur 88.4
peccator per naturam bonus, per culpam malus 89.4
peccator assimilatur absinthio ibid.
peccatum assimilatur potro 90.2
peccatum quanta mala gignat 90.4
peccatorum capitalium comparatio 99.3
peccatum in Spiritum sanctum quale sit 107.1

peccatum

INDEX.

Peccatum assimilatur pisci ephime
12. 110.1
peccati grauitas, & quomodo fiat
mortale. ibid.
peccatorum similitudines plures. ibi.
peccatorum omnium grauitas. 120.4
peccator cani comparatur. 130.4
peccator assimilatur talpæ. 131.1
peccator senio assimilatur. 163.4
peccatorum plures similitudines.
162.4
peccator seruo malo comparatur.
165.3
peccatorum multorum comparatio. 166.2
peccati damna. 178.1
peccatorum effectus mali quamplu-
rimi. 196.2
peccati malignitas & grauitas. 220.1
peccator assimilatur cæco. 241.1
peccatorum recidiuatio quantum
noceat. 243.2
peccatum quantum sit ab homine
fugiendum. 257.1
peccator assimilatur cæco & defun-
cto. ibid.
peccatoris proprietates naturales qua-
tuor. 159.4
pedis quinque perfectiones natura-
les. 144.3
pellucant proprietates admirabilis.
107.4
penitentia assimilatur tonitruo. 35.1
penitentia perfectio varique effe-
ctus. 35.2
penitentia terræ assimilatur. 37.2
penitentia est omnium vitiorum
expulsua. 65.3
penitentia assimilatur Nitro & Au-
ripigmento. 66.2
penitentia perfectio. 65.4
penitentia vtilitates plures. 74.2
penitentia similitudines plures. 90.3
penitentia gradus. 91.3
penitentia assimilatur arbori aloes.
90.4
penitentia assimilatur absynthio.
92.1
penitentia quid sit. 110.1
penitentia fructus quamplurimi.
110.4
penitentia lachrymosa facit Deū
simulare peccatum. 132.2
penitentia vtilitates. 144.3
penitentia perfectio. 144.1
penitentia assimilatur Pulmoni. 167.2
penitentia duplex. 167.3
penitentia non differenda. 300.3
penitentia veræ fructus. 196.4
penitentia vtilitas quanta sit. 222.2
penitentia distinctio, & que sit per-
fectior. 241.4
penitens debet esse pariturienti si-

millis. 257.3
perdicis fraudulentia. 106.3
perdicis proprietates. 104.2
peregrini sunt pia charitate adiuua-
di. 11.4
per fidem saluamur. 281.3
perpetuitas animæ. 282.2
personæ diuinæ quomodo distin-
guantur. 48.4
perseuerantia in bono habenda. 292.3
perseuerantia necessitas. 37.3
perseuerantia lauro comparatur. 93.3
persecutores innocentium crude-
liores sunt belluis. 106.3
perseuerantia in bono opere est ha-
benda. 112.2
perseuerantia virtus. 130.3
perseuerantia quantum sit homini
necessaria. 142.1
perseuerantia in bono opere est ne-
cessaria. 257.2
perseuerantia necessitas. 257.3
Petra proprietates. 31.3
pestit remedium. 352.3
petrosellini virtus. 72.3
phenicis longitudo vitæ. 1103.4
phlegmatis effectus tres. 160.1
piger homo cui comparatur. 258.2
pili quomodo radicitus euellantur.
66.3
pigritia superfluo somno compara-
tur. 167.1
pilorum proprietates quatuor. 147.4
pili quomodo nascantur. 167.4
pinguedinis effectus quatuor. 154.2
pini arboris naturalis vsus. 79.3
pini proprietates. 81.1
pini virtus naturalis. 83.2
pini proprietates. 86.1
pinæ perfectiones. 94.2
piperis virtus. 89.1
piperis grani perfectio quanta sit.
93.3
pyri arboris naturalis virtus. 72.4
pyri maturi perfectio. 241.2
pyra soluentia quo pacto cum scam-
monea fiant. ibi.
piscina, vt sit perfecta tria requirit.
15.1
piscines quomodo natent. 101.4
piscines maris à fluuiis quomodo
differant. 103.3
piscines quo pacto aquam ad se attra-
hant. 108.3
piscines optimi qui sint. 112.1
planetæ omnes quanto tempore cur-
sam compleant. 4.3
planetarum varij in nobis effectus.
16.3
planetarum vis in humanis corpo-
ribus. 15.1
planetarum significatio, & in quibus

resideant signis. 16.3
planetarum ordo est obedientia
exemplum. 31.4
planetarum ordo, & significatio. 50.3
planetarum natura. 50.2
planta diuersis partibus integratur.
92.4
planta quomodo crescat. 93.4
planetarum differentia quadruplex.
99.2
plantani virtus varia. 101.2
plumbi varij naturales effectus. 84.3
pluuia proprietates naturales qua-
tuor. 70.3
pluuia proprietates quinque. 25.1
politica, & regimen ciuitatis. 271.4
poma de arbore cadentia quomodo
corroborentur. 236.3
porci naturalis vsus. 128.3
poli duo qui sunt, & quid significet.
85.3
porri succus quod homini proficit. 83.2
porri multum interdum nocet. 90.2
porri virtus naturalis. 950.1
potestas humana assimilatur bra-
chiis. 241.4
prætorum pulchritudo varia. 40.4
prædicatio. 313.3
prædicatoris partes. 21.1
prædicationis fructus. 49.4
prædicatoris munus. 61.1
prædicator debet esse similis argen-
to. 66.4
prædicatorum bona doctrina quid
efficiat. 105.3
prædicatores quales esse debeant.
112.3
prædicator assimilatur cani. 133.1
prædicatoris boni officium. 133.4
prædicatorum doctrina qualis esse
debeat. 155.2
prædicator verbi Dei ori compara-
tur. 170.1
prædicatoris septem sunt necessa-
ria. 170.2
prædicatores veri quas partes habe-
re debeant. 148.2
prædicator seminatori compara-
tur. 148.2
prædones qui sint, & eorum mores.
112.4
prælati perfectus Ioui comparari
debet. 37.3
prælati assimilantur motibus. ibid.
prælati debet esse similis Malo ar-
bori. 92.1
prælatorum regimen. 101.2
prælatorum mala exempla iniicit
mores subditorum. 106.1
prælati cura erga subditos qualis.
112.4
prælati seu rectores quomodo sint
eligendi.

INDEX.

eligendi. 114.3
Prælati exemplum malum quid cau-
set mali. 124.4
Prælati debet esse similis Arieti.
134.4
Prælati assimilatur capiti. 131.2
Prælati assimilatur collo. 172.3
Prælati Soli comparantur. 192.3
Prælatorum regimen in duo confi-
sit. 223.1
Prælati quomodo seiplos alioque
gubernare debeant. 106.2
Præsumptio secundum iuristas mul-
tis capitur modis. 112.4
Principi iusto quinque sunt neces-
saria. 38.2
principes humeris assimilantur. 169.2
principes debent colere Deū & Ec-
clesiam. 315.3
principum regimen fronti debet
comparari. 173.4
Principum carnalium vitia. ibid.
Propago quid sit. 94.4
Prophetia quid sit. 182.2
Prosperitas temporalium est futu-
ræ calamitatis indicium. 39.1
Prosperitas temporalis fabæ assimi-
latur. 94.2
Prosperitas temporalium rerum ma-
lum est signum. 243.1
Prosperantes in peccatis tandem
sunt infelices. 258.2
Prouidentia Dei præcipue est de
suis fidelibus. 259.2
Prudentia quid sit ipsiusque neces-
sitas. 51.1
Prouidentia circa fortuita. 290.2
Prudentia acquirenda. 289.4
Prudentia partes. 58.4
Prudentia assimilatur stanno. 71.2
Prudentia quid sit. 93.1
Prudens homo quid efficiat. 67.1
prudentiam habere docet nos He-
ricius, & formica. 134.2
Prudentiam seruare docet nos ser-
pentes. 134.4
Prudentia partes. 161.2
prudentia odorati comparatur. 173.3
prudentia quid & quod duplex. ibid.
pruinæ proprietates. 3.3
pruni naturalis perfectio. 93.1
Pyllyj perfectio naturalis. 82.3
Ptolomeus quo tempore fuit. 15.4
puerorum perfectiones undecim.
174.4
puellarum proprietates quinque. 45.3
pulueris tres effectus. 13.2
pulchritudo corporalis varia. 245.1
pulmonis octo effectus naturales.
167.2
pulmo quid sit, & eius officium. 179.4
pulices formicæ & cynifes quomo-

do repellantur. 234.3
pulsus effectus tres naturales. 161.3
pupilla oculorum quid operetur.
170.4
purgatorij scena. 179.1
purgatorij poena excommunicatio-
ni comparatur. 223.4
purgantur interdum animæ in hac vi-
ta. ibid.
Vadrigæ quatuor quid signifi-
cent. 250.2
Quadrupedia quid denotat.
205.4
Quercus significatio. 81.2
Quercus naturalis virtus. ibid.
Quies terræ. 24.2
Quies corporis qualis esse debeat.
162.2
Radices naturales effectus plu-
res. 75.1
Radices virtus varia. 77.4
Radices tres virtutes natura-
les. 78.1
Radix virtus. 98.1
Radiciorum proprietates. 49.4
Radius triplex. 5.4
Rhamni virtus. 90.3
Rhamni perfectio. 98.1
Ranz natura. 131.1
Rapina & fraus. 302.3
Rationis virtus excedit omnes a-
nima virtutes. 223.4
Ratio cogitationes hominum rege-
re debet. 258.2
Recreatio quieta & modesta cuius-
libet conuenit. 224.1
Rectores, & prælati debent esse si-
miles neruis. 174.1
Regimen militum. 322.2
Regimen temperati corporis. 289.3
Regimen patrifamilias. 274.1
Regimen principis. 273.1
Religio assimilatur cauernæ. 39.1
Religio assimilatur pinæ. 94.3
Religiosus debet assimilari Anulo.
95.1
Religiosi gruibus assimilantur. 113.2
Religiosi Dromedaris sunt simili-
les. 135.2
Religiosi dentibus comparantur.
174.3
Religiosi debent esse similes pue-
ris. 174.4
Religiosi cur habeant tōsuram ad-
modum coronæ. 180.3
Religiosi mortuis comparantur. 238.2
Renom quinque naturales effectus.
169.3
Respublica cordi comparatur. 169.4
Resten lapis qualis. 68.3
Restitutio tria præsupponit. 224.2
Resurrectio corporum exëplis sua
debet. 243.2

Revelationes quo tempore, & quomodo
olim fiebant. 181.4
Riui aquarum effectus. 17.2
Roris effectus & generatio. 20.1
Roris proprietates quinque. 22.1
Roris generatio quomodo fiat. 22.4
Ros quomodo infundatur. 2.3
Rosæ semen quid agat boni. 80.2
Rosæ domestica quomodo differat
à syluestri. 95.1
Rosæ odor suauitas, & virtus. 98.4
Rosarum significatio, & conserua-
tio. 236.2
Rotæ ad figuræ circularis declara-
tio. 200.3
Rubeta quid sit. 119.4
Rutæ virtus multiplex. 90.3
Rutæ perfectiones quatuor. 98.4
Sacerdotum indumenta quid si-
gnificent. 232.1
Sacerdotes nouæ legis quomodo
sefe debeant mundare. 252.1
Sacerdotis veteris ac nouæ legis
perfectiones. 258.3
Sacramenti corporis Christi septem
admiranda declarantur. 187.1
Sacramenta nouæ legis à Christo
fuerunt instituta. 224.2
Sacra scriptura assimilatur Aquæ.
41.3
Sacra scriptura Apio comparatur. 78.4
Sacra scriptura quando habuit prin-
cipium. 46.3
Sacra scriptura assimilatur Nui. 87.4
Sacra scriptura studiis, quomodo
sit vacandum. 117.4
Sacra scriptura est origo omnium
scientiarum. 171.3
Sacra scriptura assimilatur libro.
200.2
Sacra scriptura intelligentia quo-
modo habeatur. 259.1
Sagittæ ortus. 45.4
Salamandrarum genus admirandum.
118.2
Salamandra figura, & proprietates.
127.1
Salamandra assimilatur peccatū.
131.3
Saluarum proprietates naturales qua-
tuor. 176.2
Salis virtus naturalis. 62.3
Salomonis templam quid repræ-
sentet. 248.2
Sambuci virtus. 90.4
Sancti viri cælis comparantur. 39.3
Sanctorum virorum comparatio. 29.3
Sanctorum Sapientia luci comparatur. 41.2
Sancti viri assimilantur gemis. 68.2
Sancti viri assimilantur floribus. 95.4
Sancti viri Agnis assimilantur. 135.2
Sanctorum virorum plures similitu-
dines.

INDEX.

rudines. 136.3
 Sanctorum virorum perfectio re-
 præferatur in Corde. 175.1
 Sancti viri mercenariis assimilatur. 258.3
 Sancti viri conantur imitari Chri-
 stum in quatuor. 298.4
 Sanguinis fluxus quomodo refra-
 netur. 12.1
 Sanguis Christi assimilatur opobal-
 sano. 95.5
 Sanguisugæ proprietates. 118.4
 Sanguisugæ natura. 132.2
 Sanguinis principii, & sedes. 152.4
 Sanguis quo deputatur. 156.2
 Saphyri virtutes septem natura. 62.1
 Saphyri proprietates. 102.1
 Sapientia quomodo acquiritur. 2.2
 Sapientia Auro comparatur. 68.4
 Sapientia assimilatur Amomo. 96.3
 Sapientia assimilatur Radici. 96.4
 Sapiens homo assimilatur Araneæ. 137.1
 Sapientia assimilatur gustui. 175.4
 Sapientia assimilatur Iunice. 176.2
 Sapientia vera quomodo acquiritur. 256.4
 Sapientia facit felices. 262.1
 Sapientia est necessaria regibus. 263.3
 Sapiens omnia possidet, & fatuus nihil. 263.4
 Sapientia omnia vincit. 264.2
 Sarcenorum fides, & dogmata non nulla. 56.3
 Sarcis color, & virtus. 59.1
 Sardonii lapidis virtus. 65.1
 Saryi, seu faoni forma. 126.4
 Saryi proprietates. 3.1
 Saryi effectus in istis inferioribus. 53.2
 Satisfactio onis modus. 224.4
 Satisfactio poenitentis debet esse se-
 cundum mensuram culpæ. 243.2
 Sarcus est piscis ramuans. 112.4
 Sarcinæ proprietates natura. 50.1
 Scientia superborum aquæ monta-
 næ comparatur. 47.1
 Scientia assimilatur lapidi Achatu. 97.1
 Scientiarum humanarum stas. 171.3
 Scientia humana assimilatur naso. 176.3
 Scorpionis naturalis proprietates, &
 venenum. 119.1
 Scorpis quomodo incidat & noc-
 ceat. 129.2
 Scorpionis natura. 140.4
 Scriptura sacra assimilatur speculo. 243.3
 Secularia negotia quamplurima in-
 ferunt mala. 31.3
 Seminum varia natura. 74.1
 Seminis proprietates sex. 98.2
 Seminator quatuor considerare de-
 bet. 142.2
 Senis obstinatio. 165.1
 Senex multis subdit miseris. 162.4
 Sensus tactus conditiones. quinq. 149.3
 Sensus interiores, & exteriores qui
 sint. 171.3
 Sensus corporis qui sint, & quid si-
 gnificent. 143.2
 Sensus exteriores sunt semper cu-
 stodendi. 143.3
 Septentrio cur sic dicatur. 21.3
 Sepulchri conditiones tres. 227.4
 Serpentis proprietates. 100.1
 Serpentis vsus naturalis. 117.3
 Serpentis proprietates tres. 122.2
 Serpens quomodo nascatur. 129.1
 Serpentium prudentia.
 Serui mali decem, & octo proprie-
 tates. 165.3
 Seruorum genus Triplex. 165.4
 Seruorum Dei mentes debent esse
 similes venis. 177.1
 Serui boni proprietates tres. 253.4
 Silentium quando est obseruandū,
 & quando non. 259.1
 Symbolum Apostolorum cur, & quā-
 do in ecclesia dicatur. 15.4
 Sinceritas vitæ antiquorum. 278.3
 Sinceritas virtus. 259.1
 Synocha febris vnde ducatur. 44.4
 Sinapis virtus multiplex. 8.1
 Simæ naturalis vsus. 118.4
 Sion montis dignitas. 15.2
 Simplicitas, an excuset peccatum. 225.2
 Simplicitas innocenti equalis. 249.2
 Simoniæ leoni assimilatur. 259.1
 Syntæ naturalis vsus. 119.4
 Sitis, quid sit. 25.2
 Sobiueras, potus assimilatur lapidi
 Dionio. 69.2
 Smaragdi naturalis virtus. 64.3
 Solis variatio. 11.2
 Sol distinguit anni tempora. 55.1
 Solis equi secundum poetas. 11.2
 Solis perfectiones, & effectus. 27.1
 Solicitududo assimilatur vigiliæ. 177.2
 Solicitududo huius seculi assimilatur
 molæ. 243.3
 Solis effectus septem. 194.4
 Solutium æstiuū, & hiemale qua-
 le, & vbi sit. 21.1
 Solitaria vita eremo comparatur. 42.1
 Solitarij, & contemplatiui quales
 esse debeant. 137.2
 Somni effectus quatuor. 165.1
 Somnus superfluus, & intempera-
 tus, quid mali faciat. 169.1
 Somni proprietates septem. 181.4
 Somnia cur in homine fiant. 182.1
 Somniorum nonnullorum expla-
 natio. 202.4
 Sphærarum numerus & earum motus
 naturalis. 19.1
 Speculi quo ignem accedat. 26.3
 Spes æri comparatur. 71.2
 Spes multa afficit bona. 201.3
 Spes Ancoræ & baculo assim. 243.2
 Spes, quo pacto tuta fiat. 259.3
 Sphærarum proprietates natura. 77.4
 Spina virtus naturalis. 90.3
 Spiritus sancti dona assimilantur
 planetis. 15.1
 Spiritus sanctus igni nubi, & ven-
 to comparatur. 42.3
 Spiritus sancti dona, quæ sint. 171.1
 Spiritus sanctus tria in anima ope-
 rat. 177.3
 Splenis naturales proprie. tres. 162.3
 Sponsæ Christi perfectiones. 177.4
 Stani proprietates naturales. 69.4
 Statuæ Nabuchodonosor signifi-
 catio & explanatio. 203.1
 Stelle pleiades, q̄ & quales sint. 15.3
 Stellarum proprietates. 40.1
 Stellarum perfectiones, tres. 51.3
 Stellarum virtus in istis inferioribus. 53.3
 Stelle duodecim in capite mulieris,
 quid significent. 184.2
 Stelionis quatuor propriet. 132.4
 Stomachi dolor est interdum si-
 gnium mortiferum. 177.4
 Stomachi proprietates. 150.2
 Stomachi Rēpub. representat. 159.1
 Stomachi doloris diuersitas. 175.1
 Struthionis proprietates. 108.1
 Struthionis naturalis vsus. 109.2
 Stulticia fugienda. 291.2
 Stultus amor cauendus. 291.3
 Stupæ proprietates. 248.3
 Subditi qualiter se habeant, ad præ-
 latum. 114.3
 Subditi valde peccant reprehendē-
 do facta maiorum. 244.4
 Sufficiens & paupertas est volūta-
 ria. 302.3
 Suis naturalis vsus. 121.4
 Sulphuris proprietates. 64.2
 Superbi similes sunt planetis. 16.3
 Superbia assimil. argento viuo. 69.2
 Superbia est sicut ignis. 33.1
 Superbi, locustis comparantur. 114.4
 Superbiæ effectus, & similitudines
 variz. 45.4
 Superbia qualiter fugienda est. 295.2
 Superbus assimilatur Tauro. 138.1
 Superborum plures similitudines. 138.2
 Superbiæ damna. 145.1
 Superbiæ gradus duodecim. 166.5
 Superbiæ grauitas. 185.1
 Superbia secularis potentiz assimi-
 latur Turri Babel. 245.1
 Superbiæ origo, ibid.
 Superbire

INDEX.

Superbire de gratia à Deo data, monstruosum est. 259.3
 Superiorum & inferiorum obliga-
 tio ad se inuicem. 180.3
 Superiorum dispensatio excusat in-
 feriorum delicta. 209.1
 Suspectio mala tribus ex causis pro-
 uenit.
Tabernaculi Moyfi descriptio. 238.3
 Tabernaculum Moyfi plura
 continebat. 249.4
 Tabor montis dignitas. 37.4
 Talpæ vbi generentur. 31.4
 Talpæ naturales quatuor propie-
 tes. 131.1
 Tartari utilitates naturales. 60.4
 Tauri proprietates quatuor. 138.1
 Taxi arboris naturalis virtus. 76.2
 Taxi proprietates. 118.1
 Taxi effectus naturales. 136.4
 Telæ aranearum formatio. 118.3
 Temperantia assimilatur Mercurio. 47.1
 Temperantiæ bona. 51.3
 Temperantia assimilatur statuo. 69.4
 Temperantia assimilatur plumbo. 71.2
 Temperantia est homini valde ne-
 cessaria. ibidem
 Temperantiæ partes. 161.2
 Temporis instabilitas & breuitas. 51.2
 Tenebræ naturales effectus quin-
 que. 23.2
 Tentatur fortius poenitens, quam
 peccator. 47.2
 Tentationes per poenitentiam ex-
 tinguentur. 132.2
 Tentatio diaboli assimilatur incu-
 bo. 178.1
 Tentatio triplex. 202.2
 Tentatio fuit Christus à diabolo
 multis modis. 202.4
 Tentatio diaboli in quo præcipue
 fiat. 138.3
 Tentationis delectatio valde noc-
 cet. 259.4
 Tentari rationabiliter Deus permit-
 tit fideles. 259.4
 Tepiditas iræ Dei prouocat. 260.2
 Testudinis varietas & virtus. 220.2
 Terebinthi natura. 130.2
 Ternarius numerus omnibus reb.
 naturalibus competit. 48.3
 Terræ propr. & perfectiones. 2.2
 Terra vna cur sit alia calidior. 4.3
 Terra tenet ignem inclusum. 5.1
 Terræ voragines, & hiatus. 12.3
 Terræ motus effectus, & quomodo
 causetur. 13.3
 Terræ perfectiones tres. 24.2
 Terræ motus quomodo sit causa
 scissionis terræ. 25.4
 Terra quid sit, ipsiusque tredecim
 proprietates. 29.4
 Terræ instabilitas. 32.4
 Terræ motus causa. 33.2
 Terræ motus tempus & locus. 36.3
 Terra cur sic dicatur. 37.2
 Terræ effectus plures. ibid.
 Terræ diuisio. 48.4
 Thymi proprietates tres. 96.2
 Tygri s velocitas. 132.3
 Timens Deum assimilatur Beryl-
 lo. 70.2
 Timor mundanorum qualis. 47.3
 Timor quomodo expellatur. 62.2
 Timor Domini assimilatur foenicu-
 lo. 97.4
 Timor Domini quid in nobis ope-
 retur. 176.1
 Timoris Domini utilitas. 247.2
 Timor est veluti animæ ostianus. 260.2
 Tineæ natura. 128.4
 Tineæ proprietates naturales. 140.2
 Tyranni assimilantur Aquilis &
 Miluis. 115.1
 Tyrannus similis est unicorni. 139.3
 Tyrannorum similitudo varia. 139.3
 Tyrannicum dominium quatuor
 vitia faciunt. 156.3
 Tyrannorum crudelitas contra san-
 ctos. 197.2
 Tyrannorum quadruplex sollicitu-
 do. 245.1
 Tyrannus. 317.4
 Tonitruum quatuor naturales effe-
 ctus. 33.2
 Tonitruum effectus naturales sep-
 tem. 35.1
 Tonitruum effectus varij. 45.4
 Topation quomodo quærat &
 inueniatur. 62.1
 Torrentis aquæ natura. 24.1
 Tribulationes assimilantur aquis. 47.3
 Tribulationes amicos Dei non dis-
 solunt. 47.3
 Tribulatio assimilatur plumbo. 70.3
 Tribulationum effectus. 72.3
 Tribulationes sunt materia pacien-
 tis. 89.3
 Tribulationum utilitas.
 Tribulationum impetus conseruat
 iustos. 115.1
 Tribulationum fructus. 162.3
 Tribulatio diuina quid in nobis
 boni causet. 177.3
 Tribulationes sunt nuncij Dei. 225.3
 Tribulationum effectus. 239.4
 Tribulationes cur à Deo mittan-
 tur. 247.2
 Tribulationes cessabunt in alia vi-
 ta. 258.4
 Tribulationum flagella virgis com-
 parantur. 254.4
 Tribulationum fructus plures. 260.3
 Trinitas personarum diuinarum ap-
 paret in omnibus creaturis. 41.1
 Turris & columbæ significatio. 109.3
 Turris natura. 115.2
 Turdi quando naturaliter ad nos
 redeant. 111.4
Vaccæ rusticæ vsus in veteri le-
 ge. 141.2
 Vallis quatuor naturales propie-
 tes. 13.2
 Vallis quinque proprietates. 22.4
 Vana gloria assimilatur tinea. 140.2
 Vana gloria cui comparatur, & eius
 finis septem. 247.3
 Vana gloria minime affect. 295.4
 Vaporum ignitio quomodo fiat. 4.4
 Vapor diuersa fortitur nomina. 41.2
 Vaporis quatuor naturales effectus. 52.1
 Venarum naturales effectus. 177.1
 Venenum vnde dicatur, eiusque
 proprietates. 131.3
 Venenum vnum medicina est al-
 terius. 141.1
 Venens proprietates, & nomina. 43.
 Veni proprietates plures. 10.1
 Veni quando sint fortiores, eo-
 rumque significatiōes. 16.4
 Ventorum significatio. 31.1
 Ventorum ortus & operationes na-
 turales. 43.1
 Ventorum numerus, & nomina. 43.3
 Venti proprietates plures. 46.4
 Veneris tres naturales effectus. 159.4
 Verbi Dei doctrina assimilatur plu-
 uiz. 14.4
 Verbum Dei quomodo à patre na-
 scatur. 48.2
 Verbum Dei assimil. lumini. 49.3
 Verbi Dei comparatio varia & vri-
 litas. 50.2
 Verbi Dei incarnatio quomodo sit
 facta. 55.3
 Verbum Dei est bonum semen. 98.2
 Verbum Dei semini iure compara-
 tur. 98.2
 Verbum Dei anima nutritur. 115.2
 Verbum Dei quomodo sit prædi-
 candum. 155.4

INDEX.

Verba bonorum esse debent simili- les linguarum. 179.2	virtutes naturaliter appetendæ. 274.3	vmbræ effectus varij. 9.2
Verbum Dei quomodo sit femi- nandum. 142.2	virtutes non quarunt mercedem temporalem. 275.2	vmbræ effectus naturales quatuor. 51.4
Verba Dei sagittis & gladio com- parantur. 247.3	virtutum perfectio similis Arctu- ro. 50.3	vmbræ effectus tres naturales. 160.4
Verba Dei quomodo sint audienda. 247.3	virtutes septem principales plane- tis assimilantur. 71.1	vnctio varia. 80.4
Verbi Dei carètia fami cõpa. 260.4	virtuosi stellis comparantur. 51.3	vnctio vnus vsus naturalis. 128.4
Vera amicitia. 283.2	virtutum perfectio vnde proue- niat. 68.2	vnicornis forma & ferocitas. 139.3
Vera iustitia. 285.4	virtutes septem assimilantur sep- tem metalli speciebus. 71.1	vnicornis propriet. naturalis. 141.2
Veris qualitates. 44.3	virtutes assimilantur alijs. 99.1	vnguium significatio. 161.3
Verticis dolor. 154.2	virtuosi quomodo à vitijs diffe- rant. 99.2	vnitas multiplex. 249.2
Vespertilionis natur. vsus. 110.3	virtus quid sit. 11.2	vocat Deus hominem multis mo- dis. 261.1
Veteres sap. amauerunt. 262.2	virtutes ossibus assimilantur. 180.2	Vocis varietas, & perfectio. 155.4
Vidualis continentia qualiter sit seruanda. 119.2	virtutes cardinales quomodo figu- rentur. 229.1	Volatilia cur sint à Deo creata. 100.3
Vigilia inordinata quot damna af- ferat. 177.2	virtutes sanctorum vnguento cõ- parantur. 248.1	Voluntas bona diuersimodè est in homine. 261.2
Vini detestatio apud Roma. 77.1	viscerum effectus plures. 166.3	Voluptuosus homo similis est Sa- turno. 54.1
Vinũ quomodo ab aqua separetur. 90.1	visio triplex. 181.3	Voluptatis ac voluptuosi damna. 141.1
Vinum debilitatum quomodo res- tauretur. 244.4	vita hominis naturalis vmbræ com- paratur. 51.3	Vpux vsus naturalis. 106.2
Vinum in qua parte dolij sit me- lius. 248.1	vita præsens est carcer animæ me- diante corpore. 308.1	Vsi natura in comedendo. 121.4
Violarum virtus. 98.4	vitz præsentis defectus & miseria. 47.3	Vsus quomodo à venatoribus ca- piatur. ibid
Virgo Maria assimilatur Soli. 26.2	vita humana assimilatur flori. 99.4	Vsus est animal impatiens. 126.4
virginis Mariæ dign. & excel. 26.1	vita spiritalis quomodo perficia- tur. 140.3	Viticæ virtus. 97.3
virginis Mariæ ætas. 27.4	vita præsentis & futuræ figuratio. 248.2	Vlurartorum festinata substantia cito deficit. 141.1
virgo Maria cur dicatur stella ma- ris. 28.1	vitia capitalia septem planetis com- parantur. 54.3	Vsura assimilatur plumæ Aquilæ. 116.4
virgo Maria luci cõparatur. 28.2	vitia omnia alijs assimilantur. 99.3	Vsurarij pigmeis assimilantur. 141.2
virgo Maria assimil. Auroræ. 28.4	vitiũ contra naturam quantum sit detestabile. 104.1	Vsurarijs comparatio, & eius pec- cati grauitas. 225.3
virginum sanctorum dignitas Ga- laxiæ comparatur. 50.1	vitiũ gulæ. 299.4	Vsurarij quando alienum detinent ipsi à Diabolo detinentur. 249.4
virginitatis status & perfectio. 59.4	vitiũ principum. 316.2	vulpis naturales proprietates. 123.1
virginis Mariæ excellentia. 64.3	vitiũ assimilantur scorpionibus. 140.4	vulturis proprietates naturales. 103.2
virginitas assimilatur lapidi aspe- rites. 71.1	vitiũ capitalium loca in anima 190.4	vultures sæpe dāt signũ futuri bel- li. 105.1
virgæ natura, & vsus varius. 84.3	vitis virtus varia. 84.4	vulturis naturalis vsus. ibid.
virginitas assimilatur cedro & oleo 98.3	vitiũ quanto diuturnius, tanto periculosius. 225.4	vxor quomodo sit quæcõda. 103.3
virginitas assimilatur Rosæ & lilio. 98.4	vita hominis corporalis assimila- tur telæ. 248.2	vxores plures cur patribus olim permitterebantur. 114.4
virgines assimilantur foemoris. 179.4	vita hominis spiritualis assimilatur militiæ. 248.3	Z.
virginum præmium. 184.2	vitz hominis breuitas. 260.1	Zelantes Dei honorem magnum accipiunt præmium. 261.4
virginitas lapidi cõparatur. 248.1	vita æterna debetur nobis iure hæ- reditario. 260.4	Zelus Dei Aeri assimilatur. 56.4
vir quid agere debeat erga vxorẽ. 181.2	vitanda sunt peccata leuiora, ne grauiora contingant. 278.2	Zelus carnalis qualis sit. 100.2
virj spirituales assimilantur Rotis. 201.3	vitanda mala vita, & mundi vani- tas. 277.2	Zelus carnalis quot afferat dāna. 143.4
virj perfecti assimilantur oliuæ. 93.2	vitrum suscipit omnes colores. 58.1	Zignites lapis est vitrei coloris. 60.2
virj boni apibus comparantur. 102.3		Zimeth lapidis virtus varia. 59.3
virj perfecti optimis piscibus com- parantur. 112.1		Zingiberis virtus varia. 72.4
virj ecclesiastici debent habere cu- ram de subditis in moribus & sciencia. 310.4		Zizaniz seu lolij effectus quadru- plex. 83.3
virtus temperantiæ. 288.2		Zodiaci signa quid significant. 8.2
virtus consistit in medio. 273.4		Zodiacus vnde dicatur. 27.1

TABVLÆ FINIS.

SVMMA
FRATRIS IOAN-

NIS DE S. GEMINIANO

ORDINIS PRÆDICA-
torum, Sacræ Theologiæ Do-
ctoris clarissimi.

Qua de exemplis ac similitudinibus rerum inscribitur.

PROLOGVS

OMNIA facito secundum exemplar, quod tibi monstratum est (inquit Apostolus. Heb. 8.) In omnibus operibus artium videmus, quod eorum opifices diriguntur & regulantur duplici exemplari, Nam qui sunt in arte periti, interius habent exemplar, scilicet formam artis, secundum quam operantur: Qui verò arte addiscunt, nondum eruditi in ipsa, aspiciunt ad exemplar exterius, per aliquem artificem factum, sicut pueri qui scribere discunt, tenent præ oculis exemplar magistri. Sed quædam modum in operibus artium, sic etiam in moribus & actibus virtutum duplex habemus exemplum. Nam primo quidem per fidem habemus in Christum, secundum illud Apostoli. Eph. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Et hoc est exemplar præcipuum perfectæ vitæ. Vnde & ipse ait. Io an. 13. Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et de hoc exemplari principaliter intelligi debet verbum præallegatum. Omnia facito secundum exemplar, scilicet Christi, quod tibi monstratum est, scilicet per fidem. Hoc est igitur exemplar intrinsecum existens in corde per fidem, scilicet Christi vitæ. Quod exemplar Apostolus sequens, & ei conformatus toraliter, dicebat, Gala. 2. Vno ego, iam non ego, viuit verò in me Christus. Sed est aliud exemplar extrinsecum, scilicet natura creata rerum, quæ sunt extra animam, quod dirigitur humana industria non tantum in operibus artium, in quibus (vt dicit Arist. 2. phys.) Ars imitatur naturam, in quantum potest: sed etiam in moribus & actibus virtutum: ita vt etiam de hoc exemplari possit dici verbum propositum, Omnia facito secundum exemplar, quod tibi monstratum est, scilicet in rerum natura. Nam ex ipsis naturæ operibus, sumuntur similitudines, & plurima exempla vitæ nostris competentia moribus. Et hinc est, quod venerabilis doctor Gregorius Nazianzenus, in Apolo. cuius (testare Hieronymo) tanta auctoritas fuit, vt nullus vnquam eius dictis calumniâ inferre præsumpserit: Immo in super (vt testatur Rufinus) lib. 10. Hist. Eccl. Euseb. tanta fuit eius auctoritas apud ecclesiasticos Christi, vt esse putaretur hereticus, qui illi fuisset ausus in aliquo cõtrariare. Hic itaque cõ præcipuus doctor, hæc sibi consuetudinẽ fecerat, vt quicquid eius occurreret oculis de rebus exterioribus, interioribus animæ moribus adaptaret. Sic enim refert ipse de se in suo apologetico, dicens, Mos mihi est ad meipsum singula quæque reuocare, præcipue si quies mihi sit & si-

Summa de Exempla.
lentium, si vacet, animi moribus adaptare, quod videtur in oculis. Vnde & oculorum visio est in ihm mentis eruditio. Huius igitur exemplum laudabile sequi oportet, si abundare volunt copia exemplorum. Quæ copia illis si affuerit, præcipue de rebus extrinsecis, quæ nobis sunt in aperto, & etiam de mirandis operibus, quæ continuè natura producit, vel adiuuenit humana industria, non eos tantum apud curiosos auditores faciet gratiosos, quos mira natura: opera vel humanæ inuentionis studia narrata & patefacta delectant, sed etiam apud vulgus & simplices fructuosos & acceptos constituet, dum per exempla ad sensum spiritalia & subtilia declarabunt. Prædicantium igitur cõmodo, curioso desiderio simplicium auditorum profectui desideras interuire, ego inter Fratres Ordinis Prædicatorum minimus nomine Heluicus, natione Theutonius, de multarum rerum exemplis, quæ diuersis hominum moribus & actibus adaptantur, præsens opusculum edidi, & librum De exemplis & similitudinibus rerum, ipsum intitulauit, exemplum sequi desiderans patris nostri beati Dominici, de quo inter alia legitur, quod vbiunque conuersabatur, edificatoris affluebat sermonibus, & abundabat exemplis, quibus ad amorẽ Christi, seculive contemptum audiencium animi fleterentur. Non autem visum est mihi de exemplis historia libus aliquid in hoc opere ponere, ex eo quod tã de historia Bibliorum, quàm etiam de vitis Sanctorum, & in super de factis gentilium, diuersa per diuersos opera facta sunt satis sufficienter. Intendo autem in opere isto, sequi præcipue rerum ordinem, de quibus adducuntur exempla, nihilominus tamen materias, quibus aptabuntur exempla, reducere vt melius potero in singulis rerum generibus in ordine alphabeti. Quod quidem qualiter fiat, subsequentijs verbis declarabitur.

Quonia vero curiosi lectoribus varietas tollit fastidium, in ponendis vel exponendis exemplis, non semper eundem ordinem seruabo vel modum. Nam quandoque genera literantur materiam, de qua agitur, exemplum adaptabitur: quãdoque vero distincte proprietates plures adductæ similitudinis exponuntur. Huius etiã eiusdemque rei exemplum aliqui vni tantum materiam, quæque vero pluribus, potest eiuſdem rei exegerit diuersarum proprietatum cõgruitas, adaptabo. Sicut Saturno tantum assimilatur homo voluptuosus. Luna vero assimilabitur non tantum beata Maria, sed etiã vitæ actiua, & simile modum inuenies in alijs exemplis. Adhuc etiã in adaptationibus ipsis plerumque ex sacra scri-

prura & nonnunquam ex dictis Sanctorum auctoritatum probationes apponam, quoniam etiam (causa prolixitatis vitandae) adaptationes ipsas tantummodo, praetermissis auctoritatibus scribam. Intendo etiam pleraque exempla per singulas suas partes exponere: & quaedam solum ex parte materiae applicare: quia multa ad declarationem exempla quae sunt necessaria, quae tamen ad adaptationem nil referunt. Et quia plura eisdem materiae exempla conueniunt, interdum quae in diuersis rerum generibus continentur, oportebit, ut de eisdem materiis (sed non sub eisdem exemplis) in diuersis tractetur locis. Sicut de gratia agitur in primo libro sub similitudine primi mobilis. In secundo vero sub similitudine sapphiri. In tertio sub similitudine fragmenti, & sic de aliis. Porro si qua in exemplis ponentur praecipue de virtutibus lapidum vel herbarum siue etiam interpretatiombus aliquibus somniorum, vel aliis quibuscunque quae forsitan ea legentibus minus credibilia videantur, sciant me ex meo ingenio ea non commixisse, sed magnorum scriptis depropra, non ut fide de talibus faceret, sed ut vera instructione & vtili eliceret ex eis, quibus quidem modo doctores sacri & etiam magni philosophi in suis doctrinis moralibus incredibilibus vti sunt exempla fabularum, quae licet in se vera non essent, ad veram tamen disciplinam morale vtiliter instruerent. Bene etiam diuina scriptura (delignis expectentibus regem recitatio in libro Iud. 7.) fabulam intro ducit, quae a nonnullis expositoriis moribus adaptatur. Non ergo respondenda sunt exempla naturalia, quae si non semper, vel ex toto sunt vera, ex parte tamen (ut in pluribus) vera reperiuntur. Nec debet respicere sapiens ea, quae scripta reperit, ex eo quod ipsemet talia non probauit, sed potius estimare de talibus, quod multa quae ipse non vidit, alij sunt experti. Si qua vero de celestium corporum effectibus inducuntur, quae se ad humanos actus extendere videantur, ea prudens lector aduertat, potius referendo esse, quam asserendo dicta, nec ea sic intelligat, tanquam ex celestium dominio corporum vlla humanis actibus, prout ex libero procedunt arbitrio, necessitas imponatur. Non enim caelestia corpora in liberum arbitrium hominis aut voluntatem vel intellectum, quae vires incorporeae sunt, directe possunt imprimere. Sed quoniam complexio corporis, quae anima in pluribus sequitur, & organa corporea sensuum, & intellectuali cognitioni deseruiunt, cetera quae corporis membra, per quae interior anima actus exteriores exquirunt, ipsorum dispositioni caelestium corporum directe supponuntur. Hinc est, quod actus humani (praecipue qui per corpus explentur) ex variis impressionibus siderum varie disponuntur, ac etiam ex constellationum virtutibus (quae hominum corporali conceptui vel ortui dominantur) ipsi homines ad diuersa officia & mores inclinantur. Et quia homines non coacte sed sponte, huiusmodi frequentius inclinatio nes sequuntur, inde est, quod de volucrium actibus & moribus corundem, nonnunquam a peritis astrologis & mira & veridica iudicia proferuntur, quoniam non sic laudabile, neque turba talibus innoti iudiciis, sed ea in suis reprobis omnibus obseruare. Bene in sacra scriptura dicit. Hier. 10. A signis caeli nolite metueri. Multa ergo de proprietatibus rerum (quas in hoc libro pro exemplo ponemus) ex libris sacri canonis sunt assumpta. Et nonnulla collecta sunt ex rerum experientia, sed & ex magnorum sapientium scriptis plurima sunt excerpta. Non autem aliquis miretur de stili deformitate, quae licet concedi solet in opere tam prolixo, ex hoc tamen specialiter accidit, quia plura ex scriptis quorundam in hoc opere ponentur exempla, in quibus, nisi forte truncando, ut

breuiora sint, nec sensum nec verba mutabo, ne ex mutatione verborum mihi ascribere videar, quae iam bene sunt per alios descripta vel inuenta. Non solum etiam in hoc opere, de principalibus mundi corporibus introducentur exempla, sed et de his quae secundum aliquem ordinem in ea reducuntur, puta de motu, re, & lumine, & aliis consimilibus, quae reducuntur in caelum. Similiter de impressionibus, aeris, gradine, pruina, niue, & aliis quibuscunque similibus, quae specialiter priuere videntur ad aliquod elementum. Et consimilis modus seruabitur etiam in illis, quae pertinent ad aliqua corpora mixta, quae simul, vbi ponentur placentur similitudines, de frondibus, floribus & fructibus & seminibus introducentur exempla. Et sic etiam fiet de aliis corporibus quibuscunque.

Notitia autem rerum in homine triplici virtute perficitur, ut dicit Aristoteles. scilicet sensu, imaginatione, ratione. Nam ab ipsis exterioribus rebus primo fit motus in sensu, prout quod philosophus dicit, quod omnis nostra scientia oritur a sensu. Ab ipso autem sensu in actu secundo fit motus in phantasia siue imaginatione. Vnde idem dicit Aristoteles. 3. de ani. quod phantasia est motus factus a sensu secundum actum. Et licet Auicenna distinguit inter imaginationem & phantasia, dicens eas diuersas potentias realiter distinctas, quia phantasia secundum eum habet ultra imaginationem quod componit & diuidit formas imaginatas, ut patet cum ex forma imaginata auri & forma imaginata motus, componimus formam motus aurei, quam nunquam vidimus: Tamen quia ista compositio non apparet in aliis ab homine, in quo ad haec sufficit virtus imaginatiua, cui et hanc actionem attribuit Auicenna, de sensu & sensu. Ideo, ut alij dicunt, eadem potentia realiter est imaginatio & phantasia. Ab ipsa autem phantasia siue phantasmate, per virtutem intellectus agentis perficitur intellectus possibilis ad actum intelligendum. Bene dicit, quod non est intelligere sine phantasmate. Ipse autem intellectus ab vno in aliud discurrens, siue ex principii conclusionem eliciens, siue conclusionem in principia resoluens, non vocatur ad quam scientia pertinet, sicut dicit Aristoteles. 2. post. quod omnis scientia in ratione est. Ut igitur, in exemplis ponendis, secundum praefatum humanam cognitionis ordinem procedamus, primo ponenda sunt exempla de sensibilibus. Secundo de imaginabilibus, Tertio de rationabilibus. Sed de exemplis sensibilibus corporum, adhuc est distinguendum, quia quaedam sensibilia corpora sunt simplicia, quae non componuntur ex aliis corporibus, sicut elementa & corpora caelestia, quae uis in se habeat aliam compositionem, ut materiae & formae, accidentis & substantiae, & huiusmodi, quaedam vero sensibilibus corporum sunt composita ex ipsis elementis. Et ista adhuc distinguuntur, quia quaedam sunt inanimata, ut mineralia, ut ferum, & aes, & alia huiusmodi, & lapides, quaedam vero sunt animata, quae adhuc distinguuntur, quia quaedam sunt animata tantum anima vegetabili, ut plantae, quaedam vterius anima sensibili, ut animalia bruta, quae distinguuntur in natantia, quae sunt in aqua, & gressibilia siue reptilia, quae sunt in terra, & volatilia, quae in aere volant. Quaedam vterius animata sunt anima rationali, ut homines. Circa imaginabilia quoque est attendendum: quia quarundam rerum imagines seu phantasmata intuemur dormientes siue somniantes, quaedam vero mira percipimus vigilantes, quaedam modum prophetiae etiam vigilando habuerunt imaginarias visiones. Rationalia autem vocari possunt, siue illa, quae ex ratione statuuntur, sicut sunt leges & iura, siue ea quae a ratione producuntur, sicut sunt artificialia. Est, namque ars recta ratio factibilium, ut dicit Aristoteles. Ethic. lib. 6. siue est illa quae a ratione regulantur, ut mores & humana opera. Quia igitur de omnibus praedictis exempla sunt in danda

da, totum hoc praesens opus in decem distinguitur libellos. In quorum primo ponentur exempla de corporibus simplicibus. scilicet de elementis & corporibus caelestibus, & et de alijs quibus alijs quod aliquo speciali ordine in ea reducuntur. In secundo ponentur exempla de corporibus mineralibus. scilicet de metallis, & et de lapidibus. In tertio ponentur exempla de vegetabilibus. id est de arboribus & plantis. In quarto ponentur exempla de natantibus & volatilibus. id est de piscibus & auibus. In quinto ponentur exempla de animalibus terrestribus. id est quod gradum vel reptant super terram. In sexto libro ponentur exempla de hominibus. In septimo de imaginibus somniorum & visionum. In octauo vero libro ponentur exempla de legibus. In nono ponentur exempla de artificialibus. In decimo siue vltimo libro ponentur exempla & introducentur de humanis actibus & moribus. In singulis autem praedictis decem libellis, non intendo particulariter sequi ordinem exemplorum, sed solum illas materias, quibus adaptantur exempla, care se ponere sub ordine alphabeti, verbi gratia. In primo libro ponentur exempla de corporibus simplicibus, non sequar in eis ordinem ipsorum simplicium corporum, ut, scilicet primo ponantur exempla de celestibus, postea de elementis, & in elementis primo de vno, postea de alio, sed mixtum ponentur omnia, nunc de vno, nunc de alio, secundum quod rebus diuersis, quas ponam sub alphabeti ordine, varie adaptantur. Et idem est ordo seruabitur in ceteris libellis. Si qua igitur in hoc opere mea imperitia indebit essent posita vel ineptè, relinquo atque summo beneuolentiae frui, ac studio corrigenda. De his autem quae benedicta & adaptata congrue videbuntur, Regi immortalis, inuisibili, soli Deo honor relinquatur & gloria in secula saeculorum.

In singulis elementorum, corporumque, caelestium, ostendatur naturis, ac pluribus rationibus & auctoritatibus, quatenus sit hominibus discretata ciborum abstinentia necessaria, enucleatur. Cap. 1.

Abstinentia discretata ciborum quatenus sit hominibus vtilis, in singulis simplicium corporum prout ostenditur naturis. Simplicia namque corpora duarum sunt naturarum. scilicet naturae caelestis, & elementaris. Primum exemplum notabile de fructu ipsius abstinentiae, quo ad naturam caelestem ostenditur in corpore Lunae. Est, namque natura caelestis tanto magis luminis perit, quanto minus in sua substantia habet de grossa & corpulenta materia, hinc igitur est, quod apparet in Luna quaedam nigredinis macula, quae Luna, prout tradit Aristoteles. 2. meteor. sicut est in situ locali magis vicina terrae, ita est, ut ita dicam, magis terrestris naturae, id est cuiusdam substantiae grossae & corpulenta quae caeli, pro quibus lumen Solis non recipit profundè sicut aliae stellae, sed tantum in superficie. Et idcirco in ipsa tantum resultat macula umbrae. Est igitur natura hominis luminari corpori similis, cuius mens interior ad lumen sapientiae tanto est minus disposita, quanto ventus corpulentior sit ciborum affluentia. Nam multa repletio ventris obrustitatem generat mentis. Vnde Psalm. 73 dicit, Repleti sunt qui obscurati sunt. Et hoc est obscuritas Lunae, id est vitae delitiosae, quae scilicet, non repletur splendore sapientiae. Sap. 13. Luna non splendet in lumine suo. Oportet, ergo ad hoc ut anima fiat luminis sapientiae pura, quod non vitat superflue ciborum alimonia, pro quibus Apostolus dicit Ro. 13. Induamur arma lucis, sic ut in die honestè ambulemus non in comestationibus & ebrietatibus. Est, namque armatura lucis, sapientia caelestis, quae mentem de veritate illustrat & ab erroribus defendit, haec honestè velut in die nos ambulare facit, quia lumen nobis porrigit veritatis sequendae. Sed quod se comestationibus vel ab ebrietate non abstinet, haec armatura lucis induere, non potest. Vnde Hieronimus contra Iovinianum dicit, si quis estimat se abudantia ciborum portionibusque profui, &

posse vacare sapientiae, hinc in delitiis versari, & deliciarum vitium non teneri, seipsum seducit. Et in eodem loco dicit, Sapientiae opem dare non possumus, si mens abudantia quae labore nimio indiget & cura, cogitemus. Secundum exemplum abstinentiae quo ad elementarem naturam, ostendit elementum terrae. Terra, namque primo nobis ostendit, quod abstinentia & artenuario carnis impetratiua est gratiae caelestis. Nam quia terra de sui natura toraliter est sicca & arida, prout dicitur Deo auctor naturae, quod ad hoc ut fructus producere possit, infundat caelesti pluuia, & ita ad fructus vberes producendos efficiat fecunda. Sic nostri cordis terra, si ab humore luxuriae noxia per abstinentiam cibi & potus efficiatur arida, superfundat caelestis gratiae pluuia, quod producendos fructus spiritualium operum erit fertilis & fecunda. Vnde dicitur Heb. 6. Terra enim semper venientem super se bibens imbre & generans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo. Caro enim nostra dicitur terra, quoniam sit per abstinentiam ab humore concupiscentiae vacua. Scriptum est enim Gen. 1. quod vocauit Deus aridam, terram: hoc imbre caelestis bibit, quia caelestis gratia confortatione pinguescit. Isa. 55. Descendit imber & nix de caelo, & inebriauit terram. Sic tunc herbam opportunam producit, cui in meritorio opere spiritus subseruit, ex quo a Deo benedictionem accipit, quia retributionem aeterni praemij sui cum ipso spiritu finali habebit. Ergo nostri cordis terra tunc est perfecte disposita, cum crescit ex abstinentia, humescit caelesti gratia, fructificat per bona opera. Ex primo vocatur arida, eo quod ab aqua siccitate propria sit distincta, quod est quoniam caro ipsa ab aqua deliciarum separatur & abstinentiae tenuitate siccat. Sed ex secundo vocatur humus a mari humido cui terra coniungitur, quod est siue quoniam corpus nostrum caelestis gratiae particeps efficitur, siue cum lachrymis irrigatur. Ex tertio vocatur tellus, quia tollimus fructus eius. Et hoc quoniam corpus laborat in bonis operibus. Item patet exemplum terrae, quod abstinentia a cibis tollit tentationes carnis, quia quoniam praesens siccitate nimia terra efficiatur puluis, tunc spiritus ventus non surgit, eo quod vapor tunc non habeat continuam humidum, & sine continuatione eleuari non potest. Sed quoniam per abstinentia valida terra siccat corpus humore deficiente concupiscentiae carnalis, sit puluis, id est mortificatio humilitatis, & cessat ventus, id est impulsus libidinosae retractionis. Tertium exemplum abstinentiae apparet in elemento aquae. Nam legitur quod cocodrillus quoniam in aqua oculos hebetes habet, extra aquam acuitur videt. Ex quo exemplo accipitur quod aqua deliciarum, hebetat oculos mentium. Sed extractum ab aquis, id est abstinentia a delitiis, ad contemplandum spiritualia acuit visum mentis. Vnde dicitur Eccl. 2. Cogitavi a vino abstrahere carnem meam, ut animam meam transferret ad sapientiam. Itaque aqua tanto magis est limpida, quanto magis est subtilis & vacua. Si verò sit aqua grossa & turbida, turbida, non est speculabilis vel limpida, sed est immunda vel turbida. Sic caro nostra quae fluxibilis est ut aqua, & semper ad mare tendit, id est ad finem mortis, secundum illud 2. Reg. 14. Oes mortui sunt, & quasi aqua dilabimur, & c. Haec inquam, aqua nostra, id est caro, si a cibis per abstinentiam teneatur subtilis & vacua, ut non repleatur superflue eorum abundantia, manebit per continentiam clarissima & munda. Sed si ventus cibis terrestribus frequenter repletur, efficiatur aqua turbida & immunda, videlicet per incontinentiae vitium, quod comitatur gula. Iere. 2. Quid tibi vis, in via Aegypti, ut bibas aquam turbidam? Quartum exemplum abstinentiae ostenditur in aere, qui quanto magis est vaporibus & nubibus plenus, tanto magis est obscurus, quantoque est magis vacuus, tanto est magis serenus. Et ideo in monte Olympo est aer serenissimus, qui tantum in altum leuatur, ut ipsos vapores nubium excedere dicatur,

secundum illud, Lucanus. 2. Nubes excessit Olympus. Et qui ibi semper est aer serenissimus, ascēdebant illuc philosophi, ut viderent stellatū cūctus. Sed ibi vinere nō potuissent, nisi spongas aqua plenas secū portassent, ut sic per aqua attractionē, aerē grossiorē haurissent. Sicut autē oblectatur serenitas & claritas aeris ex repletionē vaporis, sic oblectatur etiam sensus hominis ex nimia repletionē ciborū. Vnde Grecorū fuit proverbiū (Hiero. refert) quod venter pinguis non gignit sensum tenuem. Et ideo abstinentia cibi, facit serenitatem animi. Quintum exemplum abstinentiā accipitur ab igne. Nam abstinentia, à cibis in multis est igni similis. Quod declarari potest ex septem proprietatibus ignis. Prima accipitur ex ignis officio, Secunda ex ipsius auxilio. Tertia ex mysterio, Quarta ex eius suffragio. Quinta ex dominio, Sexta ex prodigio, Septima ex eius studio. Primo igitur manifestat dictā similitudinē ignis & abstinentiā, ipsius ignis officii, quod est triplex. Nam vtimur igne ad illuminādum abscondita siue tenebrosa, sicut patet in lucernis accensis siue candelis, quorū igneo & flammeo lumine vtimur in nocte siue per viā ambulādō. Isa. 50. Ambulare in lumine ignis vestri, &c. siue etiā in domo stādo. Isa. 10. Ardebit quasi ignis combustio, & erit lumen Israel in igne. Hæc autē illuminatio ignis virtuti abstinentiā congruit, inquantū per eā assequimur cōtra tenebras ignorantia lumen diuinæ sapientia. Quod euidenter apparet triū puerorū exemplo, de quibus dicitur Dan. 1. q̄ Malasar tollebar cibaria, & vñ nō potus eorū, dabatque eis legumina. & sequitur, Deus dedit pueris his scientiā & disciplinā in omni libro & sapientia. Et ita merito abstinentiā acceperunt lumen scientiā, merito etiā abstinentiā, infunditur lumen reuelationis propheticæ, sic legitur Dani. 10. ibi dicitur ex persona Daniel. Ego daniel iugebam triū hebdomadarū diebus, panē desiderabilem non comedi, caro & vinū nō introierunt in os meū, sed nec vnguento sum vsus trium hebdomadarū diebus. Postea subditur, q̄ apparuit ei angelus & dixit ei, Ex primo quæ posuisti, ut assigeres te in cōspectu dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni p̄pter sermone tuos. Veni autem, ut docerem te quæ v̄tura sunt populo tuo in nouissimis diebus. Adhuc etiā per abstinentiam carnis, cōseruatur refrigeriū & lumen castitatis, vnde in Pl. 104. Expādit nubem in protectionē eorū, & ignē vt luceret eis per noctem. Abstinentia etenim est nubes, protectionē & refrigeriū præstans contra æstū cōcupiscentiæ carnalis, & ignis etiam est lumen in nobis accendens virtutem castitatis. Et ideo Aug. in ser. deie. dicit, q̄ abstinentia ieiunij, libidinis ardorē extinguit, & castitatis lumē accendit. Secundo vtimur igne ad coquendū. Gen. 12. Coquamus eos igni. abstinentia autē seruit nō modicū interiori decoctioni ciborū etiam corporali: quia cibus temperatē assumptus, à calore naturali qui est in stomacho, facilliter coquitur & optime digeritur. E contra autem ex nimio cibo vel potu, calor ipse naturalis debilitatur vel extinguitur, sicut virtus vini ex nimia appositione aque. Debilitato autē calore nō fit decoctio vel digestio cibi, sed putrescit eibus, & generatur humores corrupti, & febres putridæ, vel podagræ & huiusmodi. Et propter hoc temperantia cōseruat bonam valitudinē, & abstinentia perducit ad ipsam. Vnde Eccl. 17. dicitur, q̄ qui abstinet est adiciet vitā. Tercio vtimur igne ad fabricandū. Isa. 54. Ego creasui fabrum suffiantē in igne prunas & proferentem yas in opus suū. Sic etiā per abstinentiā à voluptati-

bus carnis, non solum gulæ, sed etiam luxuriæ fabricatur & preparatur vas dei: quia per hāc hō efficitur vt vas sanctificatū, & diuinę gratiæ receptiū. vnde 1. Thessa. 4. Abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrū vas suū possidere in sanctificatione & honore. Secundo dictā similitudinē declarat ignis auxiliū. Auxiliatur enim ignis hominibus interdū ad defensionē ab hostibus, sicut legitur de Alexandro, q̄ dum esset in desertis in die iuxta stagnū quō bestia cōueniebant ad potū & timerent ipse & sui nocte de insultu leonū & aliarū bestiarū ferocium: fecit in circuitu exercitus copiosos ignes accēdi, vt esset eis ignis quasi p̄ muro in circuitu ipsorū. Vnde et Zac. 2. dicitur, Ego ero eis murus ignis in circuitu. Per ipsum et ignē arma græca & ferrea fabricatur, quibus cōiter homines ad corporum defensionē vel offensionē vtūtur. Vnde homines sedentes in equis, habentes loricas igneas, loānes se vidisse testatur. Et sic relata ignea nominat Apo. 9. Et Naū. 2. dicitur, Clypeus fortis græcus ignis. Et hæc omnia abstinentiā cōperunt, quæ tūc quā ignis vel clypeus ab asperitatū hostiū nos defendit in insulibus, & hæc est armatura sanctorū cōtra tentationes illorū, p̄pter quod inter arma iustitię, Apostolus 1. Cor. 6. ieiunia nominat. Et X̄ps ad pugna iuras, hæc armaturā induit. Abstinentiā. Vnde Matt. 4. Ductus est Iesus in desertū à spū, vt tentaretur à diabolo. Et cū ieiunasset xl. diebus & xl. noctibus, postea esuriit, & accedens tentator &c. Lit. a. ieiunium quasi igneū relū, quo percussus inimicus repellitur. vnde Mar. Hoc genus demoniorum, non eicitur nisi in oratione & ieiunio. Tercio declarat hanc similitudinē ignis mysteriū quod est ad purgationē. Nā igne purgantur metalla, imo etiā p̄ctā, s. in purgatorij igne, vnde Nu. 21. Quod p̄tō trāsire per flammam ignis, p̄tō gabitur. Sed sicut ignis purgat metalla, sic abstinentia p̄ctā. vnde Aug. in ser. de iei. dicit q̄ ieiunij purgat mentē, subleuat animū, carnē spū subicit, & cor cōtritū & humiliatū facit. Quæ omnia manifesta sunt factis exēplo Niniuitarū Ion. 3. Et etiā mysteriū ad vindictā malefactorū non solū in mundo isto, sed etiā in inferno. Eccl. 7. Humilia valde spiritū tuū, quoniam vindicta carnis impij, ignis. Quod etiā abstinentiā cōperit, per quā & spiritus humiliatur, secundū illud Pl. 34. Humiliabā in ieiunio animā meā. Et carnalis delectatio impij vindicatur, quia poenitentia abstinentiā vindicat delectationē gulæ & luxuriæ. Vnde & ieiunium ponitur pars satisfactionis, quia homo per abstinentiā, libidinem p̄ctā preteriti, per subtractionē delectationis recōpensat, afflictionem etiā addens, & futura peccata impedit, concupiscentiā debilitans. Et hoc ad rōnē pertinet satisfactionis, quia (sicut dicit Aug. in solilo. Satisfactio p̄ctōrū cās excidere, & eorū suggestionibus consensum non præbere. Quarto manifestat dictā similitudinē, ignis suffragium. Suffragabatur. n. ignis antiquitus & ante legē & in lege Mosayca, ad imperiādū quod petebatur à Deo, siue ex eo q̄ sacrificia deū deprecātia igne cōsumebantur, s. m. illud Leui. 6. Omne sacrificiū sacerdotū igne cōsumet, siue ex eo q̄ in signū exauditionis diuinæ, ignis super sacrificia deū rogantiū, de caelo mittebatur, s. m. illud 1. Para. 21. Adificauit altare domino, & obculit holocausta, & pacifica, & inuocauit deū, & exaudiuit eū in igne de caelo super altare holocausti. Et simile habetur 3. Reg. 18. Vbi Helias dixit ad p̄phetas Baal, Inuocate nomina deorū vestrorū: & ego inuocabo nomē Dei mei, & deus qui exaudierit p̄ ignē, ipse sit deus. Similiter ergo abstinentia carnis multū suffra-

suffragatur orōnib. nr̄is, vt à deo exaudiant, p̄pter quod dixit Angelus Tobij To. 2. q̄ bona est orō cū ieiunio. Et 1. Efd. 8. d̄, Ieiunauimus & rogauim⁹ deū nr̄m, & euenit nobis p̄ sperē. Quintū quod adhuc manifestat hanc eādē similitudinē, est ipsius ignis dñiū. Interdū. n. diuina virtute sic ignis p̄ dominat aquę, q̄ eā immediate attingat, nec tñ attingat ab ea, sed potius illā extinguit, q̄ est contra naturā & s. virtutē ignis, cū dicat Eccl. 3. q̄ ignē ardentē extinguit aqua, quod tñ diuino miraculo legit accidisse, s. m. illud Sap. Quod, inq̄, mirabile erat, aqua, q̄ omnia extinguit, p̄ ignis valebat, & 7. eod. cap. d̄, Quodā tpe in aqua s. virtutē ignis ardebat. Sic ergo ignis diuina virtute consumebat humore aquę, ita & nūc abstinentia, diuina faciente gr̄a, cōsumit & restringit fluxū cōcupiscentiæ. Eccl. 39. Vapor ignis vrit carnes, i. carnales cōcupiscentias annihilat, & cōsumit. Septimo manifestat similitudinē dictā similitudinē, ipsius ignis p̄ digiū. Sicut. n. esset p̄ digiū q̄ frigida aqua exureret, sic et miraculo est q̄ ignis ardens refrigeret, quod certe factū legimus in illis tribus pueris q̄ missi sunt in fornacē ignis à Rege Babylonis, q̄ d̄ Dan. 3. q̄ angelus dñi descendit cū Azaria & locis eius in fornacē, & excussit flāmā ignis de fornace, & fecit mediū fornacis quasi ventū rois flantē, & non terigit eos omnino ignis, neq̄ cōstrixit, neq̄ quicquā molestit in tulit. Vbi nota, q̄ peccatores si aliqñ ieiunare cogū, vel ex inflāmatione colera efficiuntur impatientes, & sic incēduntur ira vel spū acidia, efficiuntur tristēs, & sic cōsumunt melancolia, vel ex prauidij dilatiōe efficiuntur esurientes, & sic famis affligunt molestita. Sed sancti viri q̄ ex charitate ieiunāt, in sua abstinentia ad modū istorū puerorū recipiūt rōrē diuinū, i. refrigeriū gr̄a, & nec igne impatientie tanguntur, nec acidia spū cōstritant, nec et famis esurie molestitatur. Septimum in quo vltimō declarat p̄ dicta similitudo, est ignis ipsius studiū, i. q̄ circa ignē p̄ homines adhibet. Nā ignis ab hominibus oleo interdū succenditur, lignis nutritur, & sub cinere cōseruatur. Oleum itaque cū sit inflāmabile, ignē succendit & nutrit, vñ d̄ Exo. 35. Quisq̄ vestrū est sapiēs, veniat & faciat quod dñs impetrauit, Candelabrū ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas & oleum ad nutrimenta igniū. Sicut autē ipse ignis olei liquore fouetur, ita quoq̄ & abstinentia oleo pietatis impingatur, Matt. 6. Tu cū ieiunas, vnge caput tuū, s. oleo pietatis, elemosinas faciendo. Greg. Illud ieiunij Deus approbat, quod ante eius oculos manus elemosynarū leuat. Itē sunt ligna ignis p̄prij nutrimentū. vnde Leui. 6. Ignis in altari meo semper ardebit, quē nutrit s. sacerdos, subiciens ligna: hæc ligna sunt bona opera s. ne quibus esset ieiunij omnino imperfectū. Ioel. 1. Sanctificate ieiunium. Vbi Grego. Ieiunij sanctificare, est, ad iudicis bonis operibus dignā Deo carnis abstinentiā exhibere. Item videmus q̄ ignis et modic⁹, sub cinere cōseruat. Iob. 42. Agā poenitentia in fauilla & cinere. Et facit mentionē de fauilla, q̄ et fauilla ignis in cinere cōseruatur, & sic cōseruat meritū ieiunij, in absconione & detentione humilitatis. vnde Mat. 6. Ne videaris hominibus ieiunans, sed pari tuo, q̄ est in abscondito. Vnde & in principio quadragesimalis ieiunij, cinis super capita ponitur, vt s. cū abstinentia carnis, tenere studeamus inus humilitatē mētis. *Acidia Saturno, igni, aeri, p̄prij aqua. secundū dicitur effectus, comparatur, quantūcunque detestabile vitium existat declaratur, ac de cursu omnium Planetarū sigillatim tractat. Ca. 11.* **A**cidia assimilatur Saturno. Nā saturnus qui est inter septē planetas supremus, est inferioris qui est in

datius, tardē incessius, & factū mortificatiuus. Est ergo primo Saturnus frigidissimus planeta, quod quidem Auer. 2. c. 2. per accidens dicit esse, s. q̄ tardē mouetur, & ideo calorē nō excitat. Sed Avicenna & alij cōiter dicunt, q̄ Saturnus ex natura sua habet in frigidare, sicut & Mars calefacere. Similiter ergo maximē acidia in frigidat corda. Nā reddit hominē tardū à motū boni operis, per quē excitatur & cōseruatur calor amoris: quā si operari desuerit, iā amor nō est, sicut Greg. dicit. Hęc et hoc acidia, s. q̄ in frigidat cor ex ipsa natura sua, ex eo q̄ s. m. rōnē p̄pria, opponitur charitati, q̄ est calor animæ, vitalis. Et hæc eppō manifesta est, ipsius charitatis effectus. Nā p̄pria effectus charitatis est gaudiū de Deo. Acidia autē est tristitia de bono spūali, in quātū ē bonū diuinū. Vñ patet q̄ acidia (ex p̄pria rōne) charitati cōtrariat. Sicut ergo ipsa charitas animā de Deo inflāmt, sic e contrario acidia animā de deo in frigidat. Vnde acidia ab acedine d̄, q̄ ea q̄ acida sunt, et frigida sunt. Itē Saturnus est tardissimē incessius, ita q̄ nullus planeta est ita tardus morus, s. p̄pter magnitudinē circuli sui, cuius rotatus siue reuolutio p̄pter magnitudinē tardius perficitur, q̄ patet speculando in singulis. Nam luna q̄ est infima, morat̄ in quolibet signo duobus diebus & sex horis & bisse, & cōplet cursum suū à puncto vsq̄ ad punctū. i. 27. diebus & octo horis. Alij tū dicunt q̄ ipsa luna cursum suū in toto Zodiaco quousq̄, solē attingat, perficit in 28. diebus cū dimidio. In quolibet. n. signo moratur per duos dies, & dimidiū, m. n. vigintrī minutis. Mercurius vero morat̄ in quolibet signo per 28. dies, & 6. horas, & cōplet circulū Zodiaci. i. 39. diebus. Venus autē morat̄ in signo per 29. dies. In Zodiaco vero per 34. dies. Sol moratur in signo 30. diebus, & 10. horis & semisse horæ, in Zodiaco vero 365. diebus & quadrante, id est sex horis. Mars morat̄ in signo, per 60. dies & 11. horis, in Zodiaco vero per duos annos. Iuppiter in signo per annū, in Zodiaco per 12. annos. Alfrag. nus autē differētia de cimalētra, dicit, quod luna in circulo signorū perficit cursum in 39. diebus & 11. horis & dimidia, & quartali vnus horæ ferē. Mercurius vero & Venus & sol. 365. diebus & quartali vnus diei ferē. Mars autē in anno perfecto & decem mensibus & 16. diebus & dimidia ferē. Iuppiter autē in vndecim annis, & quatuor mensibus & 14. diebus. Saturnus autē in vigintrī annis, & quinque mensibus, & sex diebus. Et patet ex prædictis q̄ mensis lunaris duob. modis accipit, vno mō p̄ spatio ipis quo luna circuit Zodiacū ab vno puncto exiens & rediens ad eundē, quod sicut dictū est, fit per 27. dies & octo horas. Alio modo cōiō accipitur mensis lunaris p̄ spatio quo luna semel ascēsa fuerit & reddit ad eundē locū suæ ascensionis, sed cū solē non inueniat, q̄ sol iam p̄cessit per vnū signū, ipsa luna attingit solē spacio duorū dierū & quatuor horarū, & s. m. hoc mensis lunaris cōtinet 29. dies & duodecim horas ex ceptis fractionib⁹ supradictis. Ex diuisis manifeste patet, q̄ Saturnus inter oēs planetas tardius circulū vel cursum cōplet. Sic acidia inter omnia vitia mentē reddit pigriā in opere diuino & spūali, siue nō inchoādo quod cognoscit, sicut à quibusdā d̄, q̄ acidia est corporis mentis bona negligētis, p̄ponit. n. diabolus ante mentē acidia, difficultatē operis, vt desperans de labore, nullo mō audeat illud inchoare, sicut patet p̄cipuē de operibus poenitentiæ. Vnde cōtra hoc facta scriptura exhortat dicens, Eccl. 6. Subite humerū tuū & porta illā & nō acideris illius. Sicut etiam bona inchoata nō persequēdo. Vnde quandoq̄, diabolus facit hominē aliqua supra posse assamere, vt postea ex

Summa de Exempl.

inietate pōderis acidiosus effectus, eatotaliter cogatur relinquere. vnde Apostolus 1. Cor. 2. non vult q̄ p̄nitens maiori absorbeat tristitia de peccato, ne sic eū aggrauet nimietas tristitiæ, vt eū retrahat à p̄nitentiæ ope. Hinc est et q̄ diabolus illo p̄cipuè tpe abstinentē de acidia tenet, quo eū fames ieiunij magis grauat, s̄ circa meridiem, q̄n̄ iā incipiunt sentire ieiunantes defectū cibi & vrgere ab æstibus solis. Vnde dicit Cass. de instit. monia. li. 10. Maxime circa horā sextā monachū inquietat, vt q̄dā febris: instruens rpe p̄stituto ardentissimos æstus accensionum suarū solitis ac statutis hōris animæ inferens ægrotanti. Hoc igitur facit diabolus vt vel famis grauedine ieiunij dimittant, vel vt ex acidia & imparientia meriti ieiunij p̄daat. Itē Saturnus est mortificatiuus fœtū, q̄ sub eius nascunt dñio. Hinc est enim, vt dicunt astrologi, q̄ pueri nati octauo mense, nō viuunt, sed citius moriunt, p̄pter ea q̄ octauo mense dominat̄ eis Saturnus, qui vtraq; qualitate sua frigida & secca fœtū mortificat & extinguit. In p̄cedentibus enim sex mensibus quilibet planeta per ordinem dominat̄ s̄qui suo mense, scilicet primo mense Saturnus secundo Iupiter, tertio Mars, quarto Sol, quinto Venus, sexto Mercurius, septimo luna, octauo aut̄ mense Saturni dominiū redit à capite & nono dominiū Iouis, & sic deinceps.

Vnde nascens nono mense viuunt, p̄pter dñiū Iouis, qui fœtū suo tēperato calore resouet & custodit. Similiter si nascat̄ in principio decimi mensis pōt esse natiuitas salubris & vitalis p̄ dñiū Marris, cuius calore & siccitate mēbra roborantur nascentis, vnde fœtus caloris & siccitatis beneficio egredit̄ iā robustus. Sicut ergo Saturnus extinguit & mortificat fœtū, sic acidia mortificat spiritū & tollit boni opis meritū. Vnde Apostolus 2. Cor. 7. dicit, q̄ tristitia sæculi mortē opatur, quæ non est nisi acidia. Cuius mortus si ad rōnē p̄tingat, ita vt in fugā & horrore & detestationē boni, q̄d est s̄m Deū, consentiat, carne cōtra spiritū p̄ualente, omnino ipsū spiritū suffocet, & est peccatū mortale. Sed q̄n̄ est mortus acidia, p̄p̄ repugnantiæ carnis ad spiritū in sola sensualitate, nō habens rōnis consensum, tūc non extinguit spiritū, sed est veniale peccatū. Vnde etiā in viris perfectis huius acidia: tādū aliquando inuenitur.

Secūdo acidia assimilatur igni. Nā videmus, q̄ adustio ignis rē dulcē in amarā conuertit, sicut cibi dulces & lapidi igne adusti nimis efficiunt̄ amari. Vnde et̄ in corpe animalis cholera est amara, q̄a est quædā sup̄fluitas cibalis adusta, & ideo deriuatur ad fel, & recipitur in eius cistula. Aqua etiā colata per cineres efficit̄ amara, ex eo q̄ cinis immixtus, alicuius rei, s̄ ligni reliquia est adusta. Patet igitur q̄ vltio ignis dulcē in amarū conuertit. Hoc igitur acidia: cōpetit, quæ dum quadā tristitiæ febre palatū animæ inficit̄ spiritualiū delictiarū dulcedinē cōuertit, vnde s̄m Iſid. de sum. bo. Ex ipsa tristitia acidia: nascitur rācor & amaritudo animæ. vnde Iſa. 5. Vx̄ qui dicitis bonū malum, &c.

Tertio acidia assimilatur aeri. Aer enim est tā mobilis q̄ omni impellenti & subintranti, statim aperit, & cedit. Vnde aer à vaporibus terreis, idest à ventis impellit, vaporibus aqueis, idest nubibus repletur, & flāmeis ignitionib⁹ nōnunquā in summo succendit. Quæ saris et̄ acidia: congruit. Nā acidia, sicut dicit Iſidorus, ocio sitatē & somno centiā generat, dum aut̄ anima somnolenta & ocioſa pigrescit, omni prorsus tentationū impulsui facillimē aperitur & cedit. Nā omniū cogitationū malarū & tentatio-

num inuilitū sentina receptiua est ocii. Et hinc est, q̄ acidiosus & piger velut quidā mobilis aer impellit à venato superbiæ, replet̄ aquis luxuriæ, succēditur igne auaritiæ. Quarto acidia assimilatur pruina: p̄p̄ quatuor. Primo rōne congelabilitatis: q̄a pruina est vapor cōgelatus in medio interstitio aeris p̄ frigiditate loci & t̄pis, in quibus nō est aliqua pars caloris, vt Arist. 1. Mete. dicit. Sic et̄ p̄ acidia: vitium dū calor charitatis extinguit, quodāmodo ipsa anima frigescit & congelatur. Vnde (sup̄ illud Ps. 113. p̄cussit moros eorū in pruina) dicit gl. q̄ pruina est vitii quo charitas p̄ximi stultitiæ tenebris quā nocturno tpe frigore cōgelascit. Secūdo rōne frigiditatis. Est. n. pruina dura & p̄p̄ magnā frigiditatē et̄ frigiditatē inducit. Nā frigus aggregat p̄tes vaporis & cōtrahit, & pruina substantiā durā reddit. Ex nimia aut̄ frigiditate canescit, vel albescit, & rigiditate in ea re q̄ ab ea t̄git, inducit. Sic acidiosus p̄ frigiditatem efficitur durus & rigidus, vt nō moueat, neq; flexatur ad bene operandū. Ex. 15. Obriguerunt oēs habitatores Chanaā, & sequitur: Fiant immobiles quasi lapis. Ps. 115. Factus sum sicut vter in pruina: q̄a (sicut dicit glossa) nulli liquori ape⁹ est, & sic acidiosus nulli operi. Tertio rōne marciditatis: q̄a herbas & flores sup̄ quos pruina cadit, marcidos reddit & adurit. Sic et̄ acidia oēs virtutes animæ & membra corpi per ocii & pigritiā quodāmodo marcescere facit. Et quia etiā tristitiā spiritū acidia ducit, humorē de venis in anima exurit, sicut exicit̄ r̄, & consumitur humor adustæ rei. Pro. 17. Nā spiritus tristis exiccet ossa. Et si patet, q̄ acidiosus & piger, dñi paruum laborē vel incōmodū refugit, m̄ximū dānū incurrit, s̄m illud Iob. 6. Qui timent pruina, irruer sup̄ eos nix. Quarto rōne roriditatis, q̄a pruina radiis Solis tacta, subito euanescit & in rore reddit: pruina nihil aliud est quā ros cōgelatus, vt dicit Beda. Nā pruina est ex vapore rorido, qui congelatur, antequā ex ipso resoluatur aqua. Sic interdū anima rorida, idest gratia spirituali per fusa, acidia: gelu inuaditur, & torpescit, sed rursum calore Solis, idest seruire Spiritus sancti tacta, in rore gratia: redit, & in humorē deuotionis liquefit. Nā dū anima se in acidia: cecidit & cōsiderat, semetipsam per humilitatē minuit, & vilificat, & quasi dolore tundens & percutiens sollicitat: ita vt sicut nunc fuit frigus pruina: idest acidia: ita crescat & abundet in ipsa feruor gratia: vnde Exo. 16. dicitur de rore, q̄ mane ros iacuit per circuitū castrorū: & subditur, q̄ apparuit minucum quasi pilorūsum in similitudinem pruina:.

Luna proprietates, variat̄q; nomina, collisq; ac montiū Garizim & Ebal effectus recensentur que actiua: vitæ iure assimilantur.
Cap. III.

Actiua vita assimilatur Lunæ propter quatuor. Primo propter officiū. Nā lunæ officiū est inferiora disponere, scilicet terrestria. Et cōpetit ei ex tribus. Primo ex vicinitate, q̄a ea q̄ nō multū distat, efficacius mouet, luna aut̄ p̄p̄inquitur est istis inferioribus q̄ aliqd̄ aliud cœleste corpus, & ideo efficacius agit in ea. Secūdo ex virtuositate: q̄a cū sit infima, cōgregatē sunt in ea oēs virtutes mouentiū superiorū. Vñ ex sua virtute mouet oīa humida, & ex lumine à Sole muruato quasi quidā secūdo Sol breuiter agit & explicat in istis inferioribus operationes Solis. Et dico breuiter, quia quod Sol facit in anno secundum variationem humoris & caloris, luna facit in mense. Tertia causa est ex materialitate, quia vt tactū, est supra cap. 1. Luna, vt dicit Arist. 1. celi. & 2. cel. 32. est quasi terrestris natura: idest corpulentā & materialis. Vnde p̄

pre

pter conformitatē, terrestria magis variat quam aliquod cœlestiū corporum. Sic etiam vita actiuorū est circa terrena & temporalia ordināda & disponenda. Et sicut ex dictis colligitur, luna respectu terrestrium habet vicinitatem, virtuositatem, celeritatē, & materialitatem, quæ omnia competunt actiuis, quia scilicet primò dicuntur esse indigetibus vicini siue proximi per cōpassionem. Luc. 10. Quis tibi videretur proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille ait, Qui fecit misericordiā in illum. Secūdo debet esse superiorum virtutibus pleni per imitationem: quia sequi debent vestigia sanctorū, p̄cipuè in laborādo, & patienter tolerādo. Iac. 5. Exemplū accipite fratres exitus mali & longanimitatis, laboris & patientiæ per prophetas, &c. Tertio debet esse festini per subleuationis celeritatem. Pro. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare. Et Eccle. 4. ne protrahas datū angustianti, &c. Quarto, illi debent actiua: vitæ p̄cipuis ministeriis deputari qui sunt magis materiales & grossi, & ad cōtēptationē minus idonei. Eph. 6. Secularia iudicia si habueritis, cōtēptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandū.

Secūdo actiua vita assimilatur lunæ propter dominiū. Nam luna specialiter macula habet humidis dominatur, & significat super ea, vt super pluuiā & aquarum inundationes. Dicit enim Beda, quod q̄n̄ luna apparet, in summo corniculo suo maculis quibusdam nigrescit, pluuiosum mensis præterit exordium. Item dicit Mesalla, q̄ si eclipsis lunæ fuerit in signis aquaricis, q̄ sunt tria, scilicet scorpioni, cancer, & piscis, nimiam significat abundantiam pluuiarū. Item propter humiditatis dominiū, significat specialiter luna super cerebrū sicut sol super cor. Ita actiuus bonus cōpassione plenus affluit abundantia: humorū, pluuiarum i. abundantia lacrymarum, implens illud Ecc. 8. Ne desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambul. Sicut enim faciebat Iob qui dicebat Iob. 30. flebam quorūdā super eo qui afflicus erat, & cōpatebarur anima mea pauperi. Tertio actiua vita assimilatur lunæ propter aspecū, quia scilicet luna crescens vel decrescens in lumine, q̄n̄ que aspicientibus apparet arcualis, q̄n̄ que circularis, sic bonus actiuus ad virtutē statū debet se habere. Phil. 4. Scio abundare. ecce lunę crescens: & penurā pati, ecce luna decrescens. Tob. 4. Si multū tibi fuerit, abundanter tribue, ecce augmentū, si exiguū tibi fuerit, libenter illud exiguum imperitari stude, ecce lunę decrementū. Sed tunc actiuus est arcualis, quādo se proximo per misericordiam fleat, siue parcēdo, siue cōpateōdo. Tunc aut̄ est circularis, quādo postquam ad exteriora exiuit, se ad semetipsū interius sollicitē reducit. Talis enim est circularis ab eodē in idem. Eze. 1. Animalia ibāt & reuertebantur. Quarto assimilatur actiua vita lunæ, propter multiplicitatē nominū, habet enim luna tria nomina, secūdo potas. Nam vocabatur Proserpina, eo q̄ seminibus, quæ iaciuntur in terram, dicitur esse dea. Vnde dicitur q̄ quādo luna primo incenditur, optimū est semina iacere: quia tunc virtutes planetarum colligit, quas inferioribus infuit. In hoc autem exemplo colligitur, q̄ actiua: vitæ congruit elemosynarū semina iacere, ex quibus si abundatē spargantur, copiosius fructus colligitur cœlestiū pramiorū, & ecōtrario, si iaciuntur auarē secundū illud. 1. Cor. 9. Qui parcē seminat, parcē & meret. Vt hoc, quod luna semina fouet, ostendit q̄ illi qui actiua: vitæ deseruiūt, p̄cipuè debent assistere seminantibus verbum Dei. Nam à quibus recipiuntur spiritualia, debent rependi tempo-

ralia. Vnde Apo. 1. Cor. 9. Si spiritualia vobis seminauim⁹, non est magnū, si carnalia vestra metamus. Item luna vocabatur Diana, idest dea sylvarum & nemorum: quia feris de nocte pascua quærentib⁹. in nemoribus, luminis beneficium administrat. Et ideo gentiles vocauerunt lunā deā venatorum: quia venatio fit in syluis, propter quod Dianam cum arcu depingebant, eo, quod venatores arcubus utebantur. Et ex hoc accipitur, quod qui vitæ actiua: deseruiūt, p̄cipuè subuenire debent solitariam vitam ducentibus, vt nō oporteat eos propter victū quærendum vagari & à sua solitudine exire. In cuius rei exemplum Christus populum in solitudine paup̄. Mat. 9. Item luna vocabatur Lucina, vñ per synecopā dicitur luna, de qua Vir. in Pollione, Casta lucina, &c. Nam antiquitus colebatur à virginibus & seruantibus castitatem. Ex quo etiā colligitur, quod p̄cipuè meritorū est per actiua: vitæ seruire & subuenire sacris virginibus & monialibus castē viuentibus, ne propter victū cogantur exire & à suis claustris discurrere.

Item actiua vita assimilatur colli, primò propter ordinē prioriaris. Est. n. collis pes mōtis. Nā per collē ascēdimus ad mōtem, q̄a, s̄ per vitā actiua: ad cōtēplatiua: venimus. Iacob. n. post Lix̄ connubiū, per quā actiua: vita signatur, ad Rachelis peruenit amplexū, per quā cōtēplatiua: vitæ formositas figuratur. Secūdo propter fructuū suauitatem: abundant. n. in collibus sani & lapidi fructus: propter hoc q̄ colles plus q̄ valles solaribus radiis patent, & cœlesti imbre & rore abundantius madent. Sic abundant actiui hoies fructibus meritorū. Magna. n. (sicut Grego. dicit) sunt actiua: vitæ merita, quæ sunt vt fructus sani, p̄pter intentionis sinceritatē. Non sunt. n. fructus corrupti, vt opera hypocritarū. Itē sunt fructus sapidi per charitatis suauitatē. Ipsi. n. sunt qui radius sol. i. doctrinis & exēplis Christi illustrantur & qui rore cœlestis gratia:, abundantius perfunduntur.

Tertio p̄p̄ graminū salubritatē, sunt. n. (sicut Cōstātinus dicit) in collibus salubriagramina siue herba:, p̄pter aeris subtilitatē & puritatem. Hæc gramina virtutia, sunt virtutū multarū exēpla, q̄ in actiuis viris cōspicimus valde ad imitandū salubria, habent. n. puritatē aeris. i. mūditiā cordis, & etiam subtilitatem, s̄ discretionis.

Itē actiua: vitæ, quæ misericordia: intendit operibus, af simulari pōt monti Garizim. Nā Garizim, vt dicit Hiero. mōs est iuxta Hierico, cui ex aduerso est mōs Ebal. In his duob⁹ mōtibus maledictiones & bñdictiones p̄plo intrāti terrā p̄missionis p̄mulgat̄ sunt, vt per benedictiones p̄mouerent̄ ad bonū, & per maledictiones retraherēt̄ à malo. Vnde sex tribus in Garizim promulgabant benedictiones, & sex alię in Ebal maledictōes. mōs ergo Garizim ex quo bñdictiones p̄mulgātur, meritū est operum misericordia:, q̄ ad vitā actiua: p̄tinet. Vñ in die iudicij bñdicti p̄nunciabunt̄ à Christo, s̄m illud Mat. 25. Venite bñdicti &c. Er cōgruē sex tribus erant, q̄ bñdictiones p̄nunciabāt: q̄a misericordia: opa sex ibidē à X̄p̄o cōp̄tatur, p̄p̄ q̄ electi Dei paternā bñdictionē merent̄. Mat. 25. Euriui, inq̄r, & dedistis mihi māducare: sitiui & dedistis mihi bibere, hospes erā & collegistis me: nudus & coope ruitis me, infirmus & visitastis me: in carcere erā & venistis ad me, Ecōtra mōs Ebal, ex quo p̄nunciatur sunt maledictōes, signat auaritiā: & crudelitatem impiorū, q̄ opa misericordia: subtraxerunt, quibus. s̄ iudex dicit. Ite maledicti in ignem æternum.

De multiplici Amore, eiusque proprietatib⁹ ac differētiis, & cui

verus amor spiritualis verique amatores assimilantur enodatur, atque de quamplurimis solis, radij, terraeque effectibus (ipsum applicitis amor) sedulo inquiritur. Cap. IIII.

AMOR est multiplex, scilicet spiritualis, carnalis temporalis, & ceteris. Amor autem spiritualis, scilicet charitas, assimilatur Veneri, quae est planeta caelestis. Vnde & a paganis Dea dicebatur amoris, ex eo quod incitat ad amandum. Dicit autem Ptolemaeus, quod sub Venere continetur via, amor, amicitia, & peregrinus, & significat lucrum & gaudium, quae omnia conueniunt amanti charitatis. Nam ipsa charitas via est, qua ad caelestia gradimur, amor quo Deo conestimur, amicitia qua simul coniungimur. Item ipsa est baculus peregrinationum, lucrum negotiantium, & gaudium Deo fruuentium. Item amor spiritualis assimilatur caliditati terrae. Abundat enim sic amor diuinus in anima, sicut calor in terra, scilicet ex tribus, scilicet quod ex tribus contingit, quod vna terra fit calidior altera. Primum quidem ex radiorum solis multiplicatione. Sol enim plus omnibus corporibus caelestibus emittit fortes radios propter suam magnitudinem corporis, & spissitudinem, magis fortem materiam habentem, & lumen magis calidum. Et quia ipse naturaliter mouet sphaeram ignis, sicut sphaera stellarum mouet terram, & sphaera lunae mouet aquam, & sphaera aliorum quinque planetarum mouet aere. Et ideo radij solis maxime calefaciunt, vbi multiplicantur vel reflectuntur. Quasi autem radij solis sunt exempli Saluatoris, quae scilicet nos illuminant per instructionem, quae omnis Christi actio, nostra est instructio, ut dicit Apo. Eph. 1. id est inflammant per imitationem. Vnde Ambrusius in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. Sicut ergo abundat calor in terra ex radiorum solis, alibi dicebat, multiplicatione, ita, & feruor amoris in anima ex exemplum Christi in inspectione & imitatione.

Secundo vna regio sive terra calidior est altera ex venti inflatione. Nam quia ventus australe calidus est, aquilonaris vero frigidus, ideo locus australi vento exponitur, calidior est quam aquilonari apertus. Quasi autem auster calesciens & perturbans aere, est Spiritus sanctus de quo dicitur. Abac. 3. Deus ab austro veniet, qui animam fortiter commouens & calefacit per dilectionem, & perturbat ad compunctionem. Iob. 38. Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perfata fuerit terra austro? Tertio quoque vna terra vel locus calidior est quam alius, ex loci situatione. Nam terra quae est vicinior mari meridionali, est calidior quam terra quae est vicina aquilonari. Similiter ille qui familiarior & propinquior est homini sancto, feruentior fit & melior quam ille qui cum peccatore conuersatur. Nam vita sanctorum est, ut mare meridiana. Mare quidem est, cum amareantur, marore, Ezec. 3. Abij amarus in indignatione spiritus mei. Sed meridianus est cum aduertitur amore. Ecc. 43. in meridiano exurnat terram. Peccator autem est ut mare aquilonare. Mare quidem propter inquietudinem cordis. Isa. 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, sed aquilonare est propter subiectionem demonis. Est enim peccator subiectus diabolo, & obedit ei, qui dixit, Isa. 14. Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascenda super altitudinem nubium, & ero similis Altissimo. Ps. 106. Ab aquilone & mari & c.

Sed est notandum, quod astrologi ponunt tres alias causas, quarum quaedam regiones & terras dicunt calidissimas esse, vna est ex solis appropinquatione, quae est ex breuitate diametri. Vnde propter immensitatem caloris terra illa est

inhabitabilis ultra aequinoctiale, quod dicitur propter eccentricitatem sphaerae solis. Et hoc pertinet ad Christi incarnationem, quoniam scilicet ipse sol iustitiae nobis maxime appropinquauerat diametro, nostra natura se induens. Vnde ibi erat breuiata maxima distantia quae erat inter nos & Deum, & ibi apparuit breuitas diametri, quae fuit verbum abbreviatum in carne. Et haec propinquitas solis, id est Christi, multum debet nos ad eius amorem inflammarum. Ro. 13. Nunc propior est nostra salus, quam cum credidimus.

Secunda causa est ex solis mansione, ut in principio capricorni & in principio canceri, vbi propter reuersionem Zodiaci sol videtur stare in eodem loco. Tunc enim Zodiacus gyrans minimam partem variat de circulo aequinoctiali, quod sol quasi videtur stare, propter quod calor confortatur in locis suppositis illis gradibus. Et haec causa refertur ad Christi passionem, tunc enim verus sol stetit immobile, cruci scilicet affixus. Et haec Christi mansio fuit in duobus solstitiis, quia scilicet eius affixio dupliciter facta fuit, scilicet ex parte inferiori in manibus, & ex parte inferiori in pedibus. Vnde haec affixio & mansio Christi in cruce, super omnia dedit nobis calorem amoris accendere, ita ut anima nostra liqueat in lacrymis. Exo. 16. Cum in caluissit sol, liquefiebat manna, id est mens dulcedine deuotionis plena.

Tertia causa est solis oppositione, scilicet quoniam est oppositio solis ad Zenit capiti, ut sub cancro, vbi sol non declinat in capitibus. Et hoc refertur ad Christi resurrectionem vel ascensionem, vbi sol Christus superpositus, apparuit omnibus capitibus per potentiam & auctoritatem. Vnde dixit Mar. 28. Data est mihi omnis potentia in caelo & in terra. Item fuit superpositus omnium capitibus, et loco in ascensione, cum ascendit super omnes choros caelorum, vbi est nunquam amplius declinare potest per mortem, & tunc amplius in capitibus. I. apostolus, qui fuerunt capita fidelium, in principibus non declinabit ulterius, sicut ipse dixit Mar. 28. Ecce ego vobiscum omnia diebus, usque, ad consummationem saeculi, quoniam omnia debeat nos in amore Christi accendere, & incarnationis propinquitas, & affixionis acerbitas, & exaltationis dignitas.

Item amatores assimilantur terrae, quae quoniam sit frigida & in natura sua, tunc intra se ignem tenet in clausura. Sic amatores Dei quoniam uisunt frigidi circa temporalia, in negligentibus & coreaerentibus ea, intus tamen circa Deum & spiritualia sunt ignei & feruentes. Ps. 104. Ignem comburentem in terra ipsorum. Hic est ignis spiritualis comburens & consumens peccata, de quo Luc. 12. Ignem veni mittere in terram & cetera. Item amor spiritualis similis est ignitioni vaporis, quae saepius apparet in aere. Sunt enim decem modi talis ignitionis, representantes decem effectus diuini & spiritualis amoris. Prima enim impressio talium vocatur columna, sive ignis perpendicularis. Haec enim est quidam ignis, qui interdum apparet in superiori regione aeris ad modum columnae pyramidalis, habens latitudinem inferius, & superius tendens in acumen. Er ratio est, quae generatur ex vapore multum siccum & calidum. Vnde transit per duas regiones aeris, scilicet infimam & mediam, quae frigida est tunc non potest conuertere ipsam, & ideo transit ad regionem supremam, & quae talis vapor est inaequalis habens inferius multas partes terrestres dilatibiles, ideo inferius in bass de necessitate dilatae. Er quae terrestre abundans repugnat eleuationi & aequalitati aliarum partium, & calidum iterum dirigens dilatat in reficiendo plus calidum, continue plus & plus tendit in acutum. Vnde efficitur, sicut dictum est, ut columna pyramidalis, & propter longitudinem videtur de superiori demissum sicut perpendicularum, quod inferius habet massam, & continue usque in sublime conuenit. In hoc igitur,

igitur, quod talis columna superius est acuta, cum acuti sit penetrare, patet quod representat proprium effectum amoris, qui est penetrare ad intima. Penetrat enim amans usque ad interiora amati, & ideo de Spiritu sancto quod est diuinus amor dicit Apo. 1. Cor. 1. quod descendit, & profunda Dei. Item in hoc, quod talis vapor prima & secunda regionem aeris transscendit, & in terra se igitur, representat sublimitatem amoris spiritualis. Sunt enim quasi tres regiones, mundus, infernus, & caelum. Quidam igitur homines sunt qui videntur Deum diligere solum propter temporalia bona, & isti sunt in regione infima. Quidam vero diligunt Deum, ut euadant eter na supplicia, & isti sunt in regione media. Quidam diligunt Deum propter celestia premia, sive propter seipsum, quae ipse erit merces nostra: & isti sunt in regione suprema. Vnde isti habent ignem sublimem, id est amorem excellentem. Item in eo, quod talis pyramis superius se restringit, representat amorem perfectum. Nam licet amor sanctorum inferius erga proximos dilatur, superius tamen in Deum se totum restringit & vnitur: quia quicquid hoc inferius amant, solum propter Deum amant. Item in eo, quod talis columna non est breuis, sed longitudinem habet, signat diurnitatem amoris per continuitatem. Nam omni tempore diligit qui amicus est, ut dicitur Eccl. 17.

Secunda impressio ignea vocatur lancea, quae est quidam ignis longus subtilis, & altus erectus. Est enim ex vapore multo siccum & calido & inaequaliter calido & subtili, sed subter non habens multa terrestria, quae dilatari possint. Vnde propter longam subtile quod praetendit figuram, vocatur lancea: & stat erecta, acumen habens supra se, sicut ignis perpendicularis. Huic ergo competit alius effectus amoris qui est vulnerare: lancea enim homines ad vulnerandum vtuntur. Dan. 12. Erant ambo vulnerati amore eius. Hoc vulnus amoris, est fortis penetratio cordis. Haec igitur fuit lancea, quae cor Christi vulnerauit: siquidem ipse vulneratus est propter iniquitates nostras: quod totum fecit amor. Vide ergo quod Christus ex charitate vulneratur. Vide etiam quod nos a Deo ex charitate vulneramur, & flagellis plerumque percutimur: ipse enim vulnerat & medetur. Isa. 53. quia scilicet eius vulnera non sunt ad occidendum, sed potius ad sanandum. Er ideo Pro. 27. meliora sunt vulnera diligentis, scilicet Christi, quam fraudulenta oscula, id est blandimenta odientis, scilicet diaboli, vel mundi.

Tertia impressio vocatur candela ardens. Haec enim est flamma quadam, quae quoniam apparet in aere, videtur quasi rotunda & sphaerica. Fit enim ex vapore multum calido & siccum qui est aequaliter subtilis & bene tenuis: aequaliter ascendit in omnibus partibus, & est aequaliter segregabilis calore in omnem partem dimensionis, & sic efficitur latum quasi rotundum natans in superficie aeris. Vnde licet sit latum in superficie, tamen videtur rotundum & sphaericum propter longinquitatem nostri visus. Hic est tertius effectus amoris, scilicet inflammarum & ardere. Cant. 7. Fortis est ut mors, dilectio: dura ut ignis, & mulatio: lampades eius, lampades ignis arq; flammarum. Talem ardorem habebat Ioannes Baptistas, de quo Dominus dixit Io. 5. Ille erat lucerna ardens & lucens. Talis ardor amoris eleuat animam ad culmen perfectionis. Vnde & figuram praetendit circulari & sphaericam, quae in Ari. 1. caeli est perfectissima figuratur. Er ideo charitas ab Apo. Col. 3. dicitur vinculum perfectionis.

Quarta impressio sive ignitio, vocatur A sub ascendens, fit enim ex vapore ascenso aequaliter subtile, sed cum extenditur ad partem vnā contrahitur in aliam. Aliquid autem est vapor aequaliter

subtilis, sed non bene continuus, nec adhaerens sibi, sed vnā pars eius aliquantulum est distans ab alia: & tunc videtur a sub ascendens post a sub, sicut si eleuarentur scintillae de fornace. Hic est quarrus effectus amoris, scilicet eleuare. Facit enim ascendere animam per profectum virtutum, sed iste motus siue profectus in feruentioribus est continuus, in tepidioribus est discontinuus & quasi per tempora frequenter interruptus. Ps. 83. Ibant de virtute in virtutem.

Quinta ignitio vocatur ignis diuisus. Haec enim generatur ex vapore non vehementer calido & siccum, & ideo non potest transire media regionem aeris, quae frigida est. Hic vapor est segregatus, & propter calorem quem habet, quando occurrit in aere inferiori frigida nubes fugiendo, conficitur ad partem, & ex confractione inflammarum: & quae segregatae sunt partes, videtur diuisus ignis: & quia fugit nubem frigidam tangentem se, ideo videtur segregatim egredi, vel ut si stappa exfluxerit ex cana. Hic autem est alius effectus amoris, scilicet separare. Illi enim qui sunt in amore non multum feruentes nec multum eleuati in spiritu, debent se separare a viciniis, fugiendo quantum possunt occasiones peccatorum, & tales sunt multi seculares boni, quos amor dei facit fugere nubem frigidam, id est malitiam carnis vel peccati. In eis autem licet sit ignis amoris, est tamen quodammodo diuisus propter multarum rerum curas & sollicitudines, quae illos hinc oportet.

Sexta impressio vocatur candela descendens. Haec enim est ex vapore similiter non multum calido & siccum, nec penetrare valente media regionem. Est tamen talis vapor bene continuus & expulsus ex frigida nube tangente, & est modicus, sed bene contactus, nec multus, sed continuus cadit, sed non diuiditur: & propter continuam calum videtur quasi stella cadens. Hic est alius effectus amoris, scilicet humiliare. Nam licet in sanctis Dei sit amor Dei continuus, tamen quoniam tangunt a tentatione carnis, vel mundi, vel diaboli, tamen mentes se non esse contactos bene, in firmos bene: & repuntates se modicos, in non multas virtutes, humiliat & depriunt seipos. Nihilominus tamen semper continentur quae bene incepterunt. Aliquando tamen propter continuos impulsus tribulationum vel tentationum, ipsi quasi videntur tamen mendio & dubitatio, quae quasi a Deo ceciderunt: quod totum pertinet ad eorum humilitatem, ad quam amor dei eos inclinatur.

Septima ignitio vocatur lumen praecedens. Haec est ex vapore continuo calido & siccum & bene continuo in quo est multa materia conglobata & fortis, cui nihil in aere obuiat, sed accendit ex confractione sui, & stat quoniam in aere, & hoc est quod vocant hi qui discurrunt de nocte, lumen praecedens. Hic est alius charitatis effectus, scilicet deducendo illuminare quod est nobis necessarium in via tenebrosa huius mundi. Vnde diuinus amor figuratus est in illa columna ignis, quae populum dei praecedebat de nocte, & de qua etiam in Ps. 104. dicitur, Expedit nubem in protectionem eorum, ignem, ut lucret eis per noctem. Er in eodem, Eduxit eos in nube diei, & tota nocte illuminatione ignis.

Octaua ignitio vocatur vulgo stella cadens, sed a philosophis a sub descendens. Haec enim a sub descendens est ex vapore commixto sicut lumen praecedens, cui tamen occurrit aliquid desuper expellens ipsum inferius, & ideo videtur cadens, sive descendens. Hic est alius effectus amoris scilicet inclinare per ministerium vitae actus. Vnde necessitas proximorum occurrens, expellit siue retrahit amicos dei ab arce contemplationis, inclinans illos ad ministerium infimae actionis, scilicet ad obsequendum proximis.

Nona impressio vocatur draco volans, & haec est in nu

be calida ad latus vnum & frigida ad aliud. Vnde tunc
 pp conuenientia ad calidum attrahitur ad illud, & ibi in
 cenditur: post primam aut partem fumar: antequam incen
 dit, & dilatat in medio, & incuruatur propter incensionem
 partis vnus & extinctionem alterius versus humidu &
 frigidu. Vnde efficit velut draco volas: ga anterior pars
 incensa videtur velut spiramen draconis. Media aut in
 curuata per hoc q attrahit a prima parte, curuat se vt ser
 pens, & volat semp ad illud latus, vbi contrahat ipsum la
 tus calidu, eo q simile attrahit simile, & contrariu expel
 lit contrarium. Hic est alius effectus amoris, qui facit qua
 si volando ad Deu festinare. Na sicut hoc draco greus ha
 bet vnum latus, s. anterior calidu, posterior vero frigidu,
 sic amatores Dei, habet q dem feruorem spiritus, sed cu
 frigore, in fragilitate carnis: propter qd Dominus dixit
 Matth. 26. q spiritus promptus est, caro aut infirma. Fer
 uor igit spiritus inflamat vehementer & suspiria ad Deu
 facit: sed frigus. i. infirmitas carnis incuruat, & trahit ad
 infima. Sed tam ex ista pugna voluere cogit anima, q
 ex carnis angustia spiritus incenditur, & carnem post se
 violenter attrahens, in Deum velocius tendit.

Decima in principio vocatur a sub, quadoq; apparens qnq;
 non: & hoc est ex vapore sicco & inflamabili medio mo
 do pertingente ad regionem media & non penetrante ip
 sam, q ex frigore loci expellitur, & quia sub ipso non sunt
 malae nubes, ideo incendens nubem occultatur & pene
 trans apparet iterum: & iste est a sub tertius. Hic est alius
 effectus amoris. i. vtraque vitam alternando, aliquando va
 cando actiua, aliquando contemplatiua, quandoque late
 re ad contemplandu, quandoque apparere ad obsequen
 dum: hoc enim oportet fieri, & illa non omittere.

Item nota, q amor spiritualis crescit & minuitur, sicut
 cupiditas mundu erescit & decrescit. Cuius exemplu est, q
 decrescit vmbra, crescit calor, & crescit, minuitur: &
 sic decrescit amore temporalis, crescit feruor charita
 tis, & e converso eo crescit, minuit Hier. 5. Vt vobis q
 declinauit dies & plixiores factae sunt vmbrae vespere, &
 hoc est, q abundauit iniquitas, & refriguit charitas.
 Matth. 4. Amor carnalis assimilatur Veneti. Na venus (vt di
 cit Prole.) ex parte corporis disponit ad pulchritudinae, &
 ad voluptates tactu, olfactus, gustus, & auditu inclinatur &
 impellit, velt in muliebriu in ciores efficit: Domus ei
 sunt libra & taurus: regnat in piscibus, sed in virgine re
 gnauit eius desicit & ascendit. Sic etiam amor carnalis ad pul
 chritudine corporis aspicit, sensuum voluptates exqui
 rit, siue tactu, siue odorum, siue ciboru, siue canionu:
 ornamenta & mulieres appetit. Aliquando etiam iustos vi
 ros, qui designant in libra propter equalitatem iustitiae, q
 in libra existens Sol facit aequinoctia & viros fortes, qui
 designant in tauro, aggreditur & inficit. Regnat aut ma
 xime in piscibus, id est in hominibus sub aquis deliciarum
 viuentibus: sed in virginibus. i. in continentibus desicit vigor
 eius. Amor temporalis proprietatis impedit dulcedine con
 templationis & priuat fructu boni operis. Cui exemplum
 apparet in rore. Cadit n. aliquando ros fluens, & viscosus
 ad modu mellis sup herbas & folia arboru. Sole aut age
 re ipsu, euaporat humidu, & terrestre siccu coburit &
 efficit quasi farina sparsa, quae a sua siccitate siccat her
 bas & inducit sterilitate. Quasi n. dulcedo roris est dele
 ctatio contemplationis; quae calor solis. i. amor temporalis p
 speritatis humidu deuotionis educens, & terrestrem af

fectum accendens, & mentem ad vana spargens, tollit, &
 a fructu boni operis animam sterilem reddit.

Item amor communis, prout. s. & spiritualem & sensibi
 lem amore includit, assimilatur radio. Primo q radiu ha
 bet penetrare. Vnde in pspetua distinguitur triplex radiu.
 s. rectus contractus & reflexus. Rectus siue ppendicularis
 est, q a corpore radio emissus, recto & lineari motu sine
 obliquitate aliqua petit centru. Et haec assimilatur spiritua
 lis homo, qui totus est rectus. Vnde Cant. 1. Recti diligunt
 te. Et iste petit centru. i. cor. Deut. 6. diliges dominum
 Deum tuum ex toto corde tuo, &c.

Contractus radius siue collatus alius est, q a corpore lumi
 noso egrediens & aliquod diaphanu inueniens perfecte
 obediens non recte incidit: sed ad aliqua parte diuertit. Et
 talis obliquatio dicitur radij contractio, & huic radio contra
 ctio assimilatur amor socialis siue ciuile, qui non est amor to
 taliter rectus, quia frequenter non est propter Deu, siue finem
 Deu, sed vt plurimu habet respectu ad aliquod mundanu.
 Reflexus aut radius est, qui du a suo principio recte vel
 oblique progreditur, du corpus densum incurrit reperiuntur
 & repellitur, nec transitus ei d. e. Vnde cum non pot se dif
 fundere in anteriora, posteriora necesse est vt redeat, & se
 ibi multiplicet. Et talis reperiuntur dicitur radij reflexio.
 assimilatur amor vtilis, q. s. reflexus d seipsum. Vnde si p
 ximu vel aliquid diligit, non ex hoc proficit interius, s. in
 Deu tendendo, sed potius retrocedendo in seipsum re
 deunt. Est et talis amor carnalis, qui solu ad corpus pro
 ximi procedit, & interius ad animam non transit, sed po
 ximus retrocedit dum aliam corporaliter ad delectamentu
 sui vel proprium commodum diligit aut amat.

Sexto amor assimilatur radio: quia radius habet colorem.
 Nam radius solaris du in nube rorida Soli opposita in
 cludit, diuersos colores in ipsa nube & aere operatur, sicut
 patet in arcu caelesti. Ita similiter & amor, qui du anima
 tenera & molli intendit, diuersas ibidem passiones & affe
 ctiones operatur, quibus videlicet passionibus ipsa anima vel
 stis habet colorem rubeu, iacintinu, ceruleum & viride
 (Isti em colores principaliter in nobis apparent.) Ita si
 militer et amore causantur in anima passiones plures, sed p
 cipue quatuor, s. zelus, excessus, odium, & morbus. Primo. n.
 amor habet caulare zelu. Vnde beat Diony. ca. 4. de diu.
 no. dicit, q Deo appellatur zelotes, ppter multu amore, que
 habet ad entia: zelus ergo quocunq; modo sumatur, ex in
 tentione amoris causatur. Manifestu est. n. q quanto aliqua
 virtus tendit in aliquod, tato fortius repellit omne contra
 riu vel repugnans. Cu ergo amor sit quidam motus in ama
 tu (vt Aug. 83. quaest. dicit) intensus, amor querit excludere
 omne quod sibi repugnat. Vnde in amore concupiscentiae
 q intente aliqd concupiscit, mouet contra omne illud,
 qd repugnat consecutioni vel quietae fruitioni eius qd ama
 tur. Et hoc modo viri dicunt zelare vxores, ne ppter co
 sortiu alioru ipedia singularitas, qua in vxore querunt.
 Similiter et qui qrun excellencia, mouent contra oes qui
 excellere vident, quasi impediens eoru excellencia. Et hu
 iusmodi est zelus inuidie, de quo dicitur in Ps. 36. Noli emula
 ri in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatem. A
 mor aut amicitiae querit bonu amici, & fm hoc aliqd di
 cit zelare pro amico qn ea quae dicunt vel sunt contra bo
 nu amici homo repellere studet. Et per hunc et modu ali
 quis dicit zelare pro Deo, qn ea q sunt contra honoru vel
 volua

voluntate Dei repellere pro posse conatur, fm illud 3. Re. 19.
 Zelo zelatus sum pro Dno Deo exercituu. Et sup illud
 Ioan. 2. Zelus domus tuae comedit me, dicit glossa q bo
 no zelo comeditur, qui quelibet praua, quae viderit, cor
 rigere satagit: si nequit, tolerat & gemit.

Secundo amor causatur excessum. Vnde Dio. de diu. no. ca.
 4. dicit, q amor diuinu excessum facit. & q ipse Deo propter
 amore, est excessum passus. Dicit aut excessum pati cu ex
 tra se ponit. Quia. o. (vt dicit Aug. d. qualit. ani.) aia veri
 est vbi amat, qua vbi animatur, qn aliquis in seipso desiderio
 vel amore fert in aliquod extra se quodammodo rapi
 tur: & si istud sit supra se, quodammodo supra se rapitur, ita
 quod seipsum transcendit & excedit.

Tertio amor causatur odium. Na amor consistit in quadam
 conuenientia amanti ad amatu. Odium vero consistit in qua
 dam repugnancia, vel dissonancia. prius aut consideratur quod
 conuenit rei qd ei repugnat, quia per hoc aliquod est re
 pugnant, qd impedit vel corrumpit, qd est conueniens. Vn
 de necesse est, q amor sit prior odio, & causa eius. Na ni
 hil odio habetur, nisi per hoc quod repugnat ei quod amatur.

Quarto amor causatur morbu siue languore. Cant. 2. Ful
 cite me floribus, stipate me malis, q a amore languet. Na
 amor peccati languida facit animam ex eo, q facit ipsam
 detereri se habere: q a corrumpit ipsam ad re sibi inconuenie
 te, vnde laedit & deteriorat, fm illud Osee. 9. Facti sunt abo
 minabiles sicut e. q dilexerunt. Qnq; aut si sit vehemens,
 ledit et corpore ppter excessum immunditatis corporalis. Di
 cit et amor caulare languore, q a causatur tristitia de abstinē
 tia amati. Vn Cic. li. 3. Tus. tristitia arguitur nomine.

Tertio amor assimilatur radio, quia radius habet inflama
 re. Na ex subito & continuo motu radioru coniungit ae
 re cu fusu igniti, maxime cu concurrunt radij in loco
 fractionis. Na radij ibi multiplicati & coagustati du mu
 tuo conculcant, calor ibi in tatu aliquo generatur, q aer cir
 cufusus saepi inflamat, vt patet in crystallo, ex cuius op
 positione contra radios Solis stappa incendit vel ignit. Ita
 similiter ex recordatione continua vel visione rei dilectae,
 feruor inflamat amoris. Et iste ardor ab amicis Dei deri
 uatur et ad circumsitates, quia sibi appropinquantes, ad amo
 rem diuinu saepius accendunt. Pl. 17. Ignis a facit eius ex ar
 sit, carbones succesi sunt ab eo. Praecipue aut hec inflama
 tio competit charitati, de qua dicit. Cant. 8. Fortis est, vt
 mors, dilectio: dura, vt ignis emulatio. Lampades eius,
 ignis lampades, atque flammaram: aquae multae non po
 terunt extinguere charitatem.

Angelorum varia natura, ac excellentia ex variis crystallinis
 caeli atque ignis effectibus & proprietatibus deprompta de
 scribitur, exacteque dignoscitur. Cap. V.

Angeli assimilantur caelo aereo siue cristallino. Vnde ipsi intelliguntur per aquas quae su
 per caelos sunt. Assimilantur ergo illi caelo
 propter tria.

Primo ratione inuisibilitatis. Na illud vo
 cat proprie caeli, quia. s. est nobis inuisibile
 & occultatu. Est em noua sphaera, qua non videmur. Et hoc
 copetit angelis, quoru natura incorporea & intellectu
 alis licet in se maxime sit cognoscibilis tamen nobis quo
 ru cognitio oritur a sensu, est inuisibilis & occulta. Na ita
 habet intellectus noster ad manifestissima naturae, cuius
 modi sunt naturae angeloru, sicut oculus noster coracis ad
 lumē solis, vt dicit Arist. 2. met. & Sap. 9. Quae in caelis sunt
 quis inuestigabit?

Secundo ratione perspicuitatis siue luminositatis, pro
 pter, qua qnq; vocatur caelum crystallinu, quia est vniformi
 ter ad modu crystalli perspicuū & luminosū. Angeli aut
 perspicui sunt per mundicia. Vnde beatus Dio. de caeli hier.
 vocat angelu praclarissimu sine macula. Item sunt lumi
 nosi per sapientia, & est in eis lumē triplicis sapientiae. Sa
 pientiae innatae, quia per species innatas siue concreatas
 omnia cognoscunt, q sunt a Deo producta (vt dicit Aug. in
 Enchi. Itē sapientiae inspiratae. Suscipiunt enim angeli di
 uinas inspirationes & illuminationes, quas beatus Augu.
 vocat Theophanias. Itē lumen sapientiae beatae, quae vo
 cat in eis cognitio matutina ab Augustino, fm quod co
 gnoscunt res in Verbo, cognitionem aut rerum in pro
 pria natura vocat ipse Augu. cognitionem vespertinam.

Tertio ratione mobilitatis: vocatur n. illud aequo ppter
 mobilitate. Mobilitas aut et angelo attribuitur, quia sicut
 dicit Damascus, angelus est substantia intellectualis semp
 mobilis. Et dicit angelus semp mobilis ratione naturae i
 tellectiuae & volutatis. Na quippe cu sit creatura, habet ef
 se mutabile, in quatu omne creatu est veribile in nihil,
 nisi manu Omnipotentis teneret. Respectu et intellectus di
 cit semp mobilis, accipiendo motu aequiuocē prout in
 telligere motus dicit, quonia angelus semp est actu intel
 ligens, non qnq; actu, qnq; potentia, sicut nos. Et licet
 angeli quantu ad cognitione, qua cognoscunt res in Ver
 bo, omnia simul intelligant, sicut et de nobis dicit Angu.
 lib. 15. de Tri. q in patria non erunt volubiles cogitationes
 nostrae ab aliis in alia euntes atq; redeuntes, sed omnem
 scientia nostra vno simul conspectu videbimus: tu ea co
 gnitione qua cognoscunt res in ppria natura, non oia
 simul intelligunt. Vnde ibi est vicifitudo intelligētia. Et
 ideo Aug dicit, q omne ens creatu habens intellectu, in
 telligit vnu post aliud, & talis successus est vt motus qdā.
 Beatus Dio. 3. cap. de diu. no. ponit triplicē motu, s. circu
 larē, rectu, & obliquu. Circularis est ab eode in idē centru
 immobile. Et huc motu habent, in quantu recipiunt illu
 minationes a Deo & p illas reuertunt in Deu. Motu aut
 recto ruc mouent, qn pcedunt ad prudentia subiectoru
 recte omnia transeuntes, & non reuertunt ab eode in idē,
 sed de vno in aliud. Motus aut obliquus est i angelis cu p
 cognitione inferioru, quibus prouidet, reflectunt in Deu
 principiu & sine pulchri & boni. Itē in volutate mobilis
 est angelus, quia non oia simul vult, sed modu vnu modu
 aliud. Dicit aut angelus localiter moueri aequiuocē sicut
 esse in loco. s. per contactu virtutis. Non quide quia ipse
 vel contactus iste siue motus loco commensuret, sicut
 accidit corpori: sed dicitur moueri localiter in quatu siue
 cessiue virtus eius applicat ad diuersa loca. Vnde iste mo
 rus pot esse continuus & discontinuus: fm n. q locu diuisibile
 ad quē applicat si pot simul totu dimittere, sed successiue,
 sic, dicit motus discontinuus, vel totu simul dimittere & alte
 ri loco se applicare, sic dicit continuus. Vn ad hoc celoru. i.
 angeloru motus pot referri illud Ioel. 2. Moti sunt caeli, &c.

Itē angeli assimilantur igni. Ps. 103. Qui facis angelus tuos
 spiritus, & ministros tuos ignem vrentem. Et ista simili
 tudo quadrupliciter potest accipi. Primo si consideremus
 ignis substantiam. Secundo si consideremus eius eminentiam,
 scilicet quo ad firmitatem. Tertio si consideremus eius
 potentiam. Quarto si consideremus eius resurgentiam.

Primo enim ignis inter omnia elementa habet substan
 tiam subtiliorem. Vnde substantia ignis propter suam
 subtilitatem repraesentat nobis tria de angelis.

Primo eorum immaterialitate, propterea quia ignis est maximè inter elementa formalis. Nam minimè habet de materia & plurimè de forma. Angelus autè (sicè secundò Dio. de diu. no.) nihil de materia habeat, ut ipse dicit quod in tellectuales substantias, i. angeli vitam habent indeficientè, ab vniuersa corruptione, materie & generatione mundæ existentes habent tamen aliquid loco materia, scilicet potentiè, cum non sint actus purus ut Deus. Vnde angelus dicit esse còpositus ex potètia & actu, siue ex quo est quod est. Sic igitè ignis inter cetera elementa minimè habet de materia, & plurimè de forma, ita angelus (inter omnes creaturas intellectuales) minus habet de potètia & plus de actualitate. Vnde angeli quidè dicitur substantiè siue forma separata, scilicet à materia.

Secundò ignis repræsentat angelorum incorporeitatem, Nam propter suam subtilitatem ignis quasi non videt habere corpulentiam. Vnde additus alteri corpori non videt ipsum augere, ut apparet in ferro, vel lapide ignito, quod tamen non videtur esse maius quam non ignitum, cum tamen omne quantum additur quanto, faciat ipsum maius, & omne corpus naturale fit quantum. Nec etià videtur ignis quod est in ferro alium locum quam ipsum ferrum per se occupare, vel maiorem locum simul cum ipso corpore quam ferrum solum, quia omnia cuidam incorporeitati, immo (ut verius dicam) subtilitati ipsius ignis attestantur.

Itè propter suam subtilitatem ignis est inclusibilis, quod (sicut dicit Dio. 15. ca. cæl. hier. Ignis non potest teneri, quia propter suam subtilitatem & mobilitatem penetrat omne corpus. Hoc igitur cõpetit angelis, ex eo quod de sui natura non solum incorporati. Propter quod dicit idè Dio. 4. ca. cæl. hier. quod angeli sicut immateriales sicut corporales, intelligunt sed etià non sunt corporibus alligati, ut sicut in corporibus inclusi vel animarum humanarum teneant. Vnde angeli in scriptura, spiritus nominantur secundum illud Hebr. 1. Omnes sunt administratores spiritus, &c. Spiritus autem carne & ossa non habet, ut dicit Luc. 24. solum non est corpus, sed nec est alicui corpori unita est forma, quod esset naturaliter in corpore detineri. Assumunt tamen ad tempus (ut ex sacra scriptura patet) inter alios angelorum corpora hominibus apparentes, sicut Aug. 16. de ciui. Dei testatur dicens quod angeli in assumptis corporibus apparuerunt Abraham, quæ non sunt eis naturaliter unita. in quacumque figura appareant, sed formant sibi illa cum volunt ex aere. Et assumunt sibi huiusmodi corpora cum nobis apparere angeli non propter se, sed propter nos, sicut familiariter cum hominibus cõuersando demonstrant intelligibilem societatem quam homines expectant cum eis habendam in futura vita. Itè hoc ipsum quod angeli corpora assumpserunt in veteri testamento, fuit quoddam figurale indicium, quod Verbum Dei assumpturum esset corpus humanum. Omnes enim apparitiones veteris testamenti ad illam apparitionem ordinabantur, quia ipse filius Dei apparuit in carne. Est etià notandum, quod sicut in sacra scriptura proprietates rerum intelligibili sub similitudine rerum sensibili describuntur: ita corpora sensibilia, quæ angeli assumunt diuina virtute sic formantur ab eis, ut cõgruunt ad repræsentandum angelis proprietates: & hoc est corpus assumere. Habemus ergo tres rationes, quare angeli cum incorporati sunt, in corporibus tamen nobis apparent. sicut ad ostendendum futuram nobis societatem, tamen ad figurandum Christi incarnationem, tum ad tradendum nobis per sensibilia de seipsis cognitionem.

Tertiò ignis in sua sphaera, propter sui subtilitatem, est nobis inuisibilis: vnde Dio. 15. cap. hier. dicit, quod ignis est incõ-

templabilis oculis carnalibus, i. inuisibilis, propter suam subtilitatem. Nam lucidus non videtur seipso nisi sit in materia spissa. Vnde dicit inuisibilis, prout est in materia tenui. Et in hoc ignis repræsentat angelorum inuisibilitatem, quod sicut de se sunt incorporeales, et sunt inuisibiles, apparent nobis visibiles, ut dictum est de igne, prout est in materia spissa. Quod quidem sic verum est, quia tunc angeli sumunt corpora, in quibus visibiliter cõspicuntur nobis apparent. Formant igitè talia corpora ex ipsa virtute diuina, quantum necessarium est ad corporis assumendi formationem. Nam licet aer, in sua varietate manens, figuram non retineat vel colorem, tamen quando condensatur figurati & colorati prout, sicut apparet in nubibus. Ad ostendendam igitè propterea inuisibilitatem, quam angelus ex se habet, dixit angelus Raphael Tobie, To. 12. Videbar quidem vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili & potu, qui ab hominibus videri non potest, ut quia enim ex eisdem nutrimur ex quibus sumus (sicut in secundo de anima dicit Arist. de ani.) sicut angelus est ex natura inuisibilis, ita etiam inuisibili videtur nutrimento.

Item ignis inter omnia elementa habet eminentiam altiorum. sicut quo ad situm: vnde Dio. de cæl. hier. dicit quod ignis est altus, sicut quo ad locum proprium, quod est super omnia elementa. sicut immediatè sub orbem lunæ. Et hæc altitudo sicut cõpetit igni non ne leuitatis, quia locum leuius est sursum, sicut grauius deorsum. Ex hac autem altitudine ignis, ostendit angelorum sublimitatem quo ad sex. Primo quo ad situm localem, quod sicut sphaera ignis est locata super omnes sphaeras elementorum, ita angelica natura creata & locata est super omnes sphaeras cælorum. sicut in cælo empyreo, quod statim factum (ut dicit Strabus) angelis est repletum. Cælum autem empyreum, supremum cælum est, propterea super illud Deut. 15. Dñi Dei cuius est cælum cæli, dicit Isido. quod supremum cælum est cælum angelorum. Nam quia ex creaturis corporalibus & spiritualibus vniuersum est cõstitutum, sic creaturæ spirituales, quo ad creaturam corporalem aliquem ordinem habent & toti creaturæ corporali præsentant: vnde cõueniens fuit, quod angeli in supremo corpore crearentur, tanquam toti naturæ corporeæ præsentantes. Attendendum est autem quod ignis licet sit in summo locato, tamen virtute Solis mouetur & descendit ad mixtionem aliorum inferiorum. Quodlibet enim elementorum habet in cælo aliquod mouens ipsum, sicut terra mouetur ab orbem stellarum fixarum: & ideo diuersarum rerum species ipsa generantur. vnde diuersarum figurarum terrestrium respondent diuersis imaginibus stellarum. Aqua verò, ab orbem Lunæ, sicut patet in fluxu & refluxu maris. Ignis ab orbem Solis. Aer vero propter multitudinem motuum in ipso ab aliis quinque planetis, quod sunt multorum motuum. Sicut ergo ignis quancumque sit altus, tamen virtute Solis descendit ad mixtionem inferiorum, sic etiam angelorum plurimi quancumque fuerint in cælo creati vniuersi locati, iussu tamen & ordinatione Dei descendunt & veniunt in mundum ad rerum temporalium administrationem, & humanæ salutis procuracionem. vñ Apost. Hebr. 1. dicit, quod omnes sunt in ministeriis missi propter eos, quod hereditatem capitur salutis. Ex hoc tamen quod Apost. dicit, Omnes, non accipiendum est quod omnes vniuersaliter angeli mittantur in ministerium, quia secundum Dionys. de cæl. quatuor superiores ordines. Cherubim, Seraphim, Troni & Dominationes, nisi ad exterius ministerium mittuntur, sed solum quinque inferiores, sicut virtutes, Potestates, Principatus Archangeli. Nihilominus tamen solum primi tres ordines dicuntur assistentes, reliqui vero sex ordines dicuntur ministrantes. Vñ Dominationum ordo in

ter

ter ministrantes cõputant, non tanquam exequens ministerium sed sicut disponens & mandans quid per alios fieri debeat: sicut Architecutores in aedificiis, nihil manu operant, sed solum disponunt & precipiunt quid alij debet operari. Dicit ergo Apostolus, omnes mitti, non quia superiores, ut dictum est, ad executionem ministeriorum mittuntur: sed quia inferiores, qui mittuntur, ab eis mysteriis illuminantur. Vel intelligitur, quod spiritus illi qui sunt ad ministeria deputati, omnes propter eandem causam sunt administratorij, i. in ministerium missi, scilicet propter eos qui hereditatem capiunt salutis, quancumque vniuersaliter omnes angeli sint tales. Et licet angeli venientes in mundum exeunt à cælo empyreo, in nullo tamen derogatur ex hoc eorum dignitati, quia licet sit eis cælum empyreum ex quadam congruentia deputatum, nihil tamen propter hoc dignitatis recipiunt ab eo: & ideo quando actu non sunt in cælo empyreo nihil eorum dignitati subtrahitur, sicut nec regi quando non actu sedet in solio regali.

Item ex angelorum occupatione exteriori contemperationis internæ puritas nullatenus impeditur: quia duarum operationum, quarum vna est regula & ratio alterius, vna non impedit, sed iuuat aliam. Vnde cum angelus per solam intellectualem actionem regulat suas actiones exteriores: sequitur quod interior actio ex ipsius exterioribus actibus impeditur non habeat, sed potius iuuametur. Et ideo Greg. 2. moral. dicit, quod angeli sic foras non exeunt, quod internæ consolacionis gaudiis priuentur. Secundò ex altitudine ignis, ostendit angelorum sublimitatem quo ad sufficientiam substantiali. Nam ita sufficientes est sibi ignis substantia, quod absque alicuius nutrimenti, vel materie extraneæ subsidio per se subsistere & cõseruari potest: vnde Dio. de cæl. hier. dicit, quod ignis est altero non indiget. Hoc autem non cõpetit igni nisi prout est in loco proprio & altitudine sphaeræ suæ. Nam extra locum suum indiget aliena materia ad sui multiplicationem & cõseruationem. Si milititer igitè angeli sunt forme per se existentes & subsistentes, corporalis materie adiutionem non indigent, sicut indiget anima humana quo ad tria: Primo quantum ad speciem cõstitutionem, quia licet anima possit subsistere per se sine corpore, sicut patet à animabus separatis, non tamen habet cõpletam rationem vel essentialiam speciei humanæ, cum ipsa sit pars humanæ speciei: vnde homo dicitur quod cõpositum est ex anima, & corpore. Et ideo Aug. 19. de ciui. Dei cõmmedat Varronem, quod hominè nec solam animam nec solum corpus, sed animam & corpus arbitrabatur. Sed angelus habet et sine aliquo corpore per se cõpletum esse in specie. Et ideo cõmuniter tenetur, quod intelligetia, i. angelus, nulli corpori vnitur, ut forma, sed tantum sicut motor, & hoc modo vnitur corpori cælesti.

Item anima humana indiget corporibus ad sui multiplicationem siue indiuiduationem. Nam (sicut dicit Aug.) impossibile est esse multiplicationem indiuiduorum sub vna specie nisi ex diuersitate materia: quia ex diuersitate principiorum formalium, sequitur diuersitas speciei. Cum igitè anima non habeat materiam, ex qua sunt, oportet, quod in eis sit multiplicatio secundum diuisionem materiae, in qua sunt, scilicet secundum diuisionem corporum. Angeli autem quia, nec materia habent ex qua sunt, nec etiam materiam cuius sunt, forme non multiplicantur secundum diuisionem alicuius materie: vnde est in eis multiplicatio solum secundum diuisionem formalem, a qua sequitur et diuersitas speciei. vnde perfectio naturæ angelicæ, requirit quidem multiplicationem speciei: sed non indiuiduorum sub eadem specie. & ideo patet, quod non indigent angeli corporibus ad sui multiplicationem sicut anima humana.

Tertiò indigent anime humanae corporibus ad intellectualem perfectionem, propter hoc anima humana imperfecta est de se, & in potètia existens, in sima in genere intelligibili substantiarum, non habet in natura sua plenitudinem scientiæ, & ideo indiget vniuersi corpori, ut à rebus sensibilibus per ipsum corporis sensum scientiam acquirat. Sed angeli sunt perfecti in natura intellectuali ita, quod non indigent cognitionem accipere à rebus sensibilibus: vnde non intelligunt per species à rebus acceptas, sed per species connaturales. sicut sibi à Deo in sua creatione infusas. vnde Dio. de di. no. cap. 7. dicit, quod angeli non congregant diuinam cognitionem à rebus diuisibilibus aut sensibilibus. Et ideo patet, quod propter intellectualem perfectionem seu cognitionem, non indigent vniuersi corporibus.

Tertiò ostenditur angelorum sublimitas altitudine ignis quo ad impassibilitatem corporalem. Nam ignis, ut in altitudine loci sui non est noxtarum, vel turpium passionum receptiuus, sicut est terra, aqua & aer, quod frequenter inficitur, & frædantur sordibus & immundiciis & fetoribus aliorum corporum: vnde Dio. de cæl. hier. dicit, quod ignis non est recipiens pedestrè, id est ignominiosam subiectionem, quia cum sit in supremo loco, non pedibus cõculcatur, seu teritur, sicut terra, quæ est in infimo: nec sicut super ipsum immunditia, sicut super terram, vel aquam. Et nota quod quanto corpus est in loco eminentiori tanto est nobilior secundum naturam, quia habet plus de specie, species enim est terminus, ut dicit philosophus, & ideo ignis secundum altitudinem loci sui non recipit cõrumeliã minorationis. Similiter angeli cum sint immateriales & incorporei, naturam habent impassibilem, vnde corporeis ac sensibilibus passionibus non subduntur neque minorantur. Et ideo Christus propter naturam quæ suscipere passibilem, dicitur fuisse ab angelis paululum minoratus, secundum illud Psal. 8. Minuisti eum paulo minus ab angelis.

Quarto ostenditur ignis, sublimitatem angelorum quo ad nobilitatem intellectualem. Nam ignis (ut Dio. de cæl. hier. arch. dicit) est sursum latus. Hoc autem cõpetit igni, in quantum est extra locum suum, quia naturaliter ad locum suum qui est sursum redire conatur. Sic angeli secundum intellectualem mouentur sursum in Deum, accipiendo motum non secundum quod est actus perfecti. i. existētis in potètia: sed secundum quod est actus perfecti id est inexistentis in actu. Dicitur enim Dio. de diu. no. cap. 4. quod metes angelicæ intelligendo mouentur: & sic angeli sursum feruntur, quia quancumque intelligendo cognoscunt, in Deum referunt. Distinguuntur enim eis Aug. super Ge. 4. & 11. de ciui. Dei duplicem cognitionem rerum, sicut matutinam, prout cognoscunt primordiale esse rerum, & hoc prout res sunt in Verbo, & per talis cognitionem manifestum est, quod sursum feruntur. Itè vespertinam, prout scilicet cognoscunt esse rerum creaturarum secundum quod in propria natura consistunt. Nam esse rerum creaturarum sicut à Verbo sicut à quodam primordiali principio. Et hic effluxus terminatur ad esse rerum, quod in propria natura habent, & in hac etiam cognitione angeli beati referuntur in Deum, quia cognoscunt creaturam non in ea figurantur, sed hoc ipsum referunt ad laudem Dei, in quo sicut in principio omnia cognoscunt. Et hinc est quod Gen. 1. in creatione rerum post vespertinam non nominatur nox, sed mane, quia mane fit finis præcedentis diei & initium sequentis, cum dicitur, factum est vespere & mane dies vnus: & ad signum quod ipsi angeli cognitionem præcedētis operis ad laudem Dei referunt.

Quinto ostenditur ignis, angelorum eminentiam quantum ad obedientiam immateriali. Nam ignis (ut dicit Dionys. cap. 5. de cæl. hierar.) semper mobilis, alia autem translatio di-

ciclsam

est semper motus. Semper autem moveri non competit igni secundum proprium motum, sed secundum quod est sursum in propria sphaera & mouetur motu caeli, quia non solum est verum in orbibus, & inferior mouetur motu superioris, sed etiam in omnibus corporibus attingit inferius motus superioris quantum potest. Unde quodlibet elementorum mouetur ab aliquo orbium. Ignis autem a Sole & Marte, ut dicit Rabbi Moyses. Et motus talis non est rectus sed circularis, & sic potest esse semper non a virtute intrinseca, semper mouetur, sed a virtute extrinseca, & iste est motus innaturalis igni, in quo est in specie sua, sed naturalis est motus elementum: quia aliter non posset venire ad mixtionem, nisi ex qualibet parte deferretur per radios solis. Sicut ergo ignis est semper mobilis siue motus secundum Dio, sic etiam angelus dicitur esse substantia semper mobilis, secundum Damascum. quod quidem qualiter intelligendum est, expositum est supra in principio huius capituli.

Item sicut ignis in sphaera sua mouetur motu caeli. Sic etiam angelus ad peragendum ministeria, mouetur motu voluntatis Dei. unde Psalm. 102. Benedicite domino omnes virtutes eius, ministri eius qui faciunt voluntatem eius. Et quantum ad hanc obedientiam inferiorum inueniuntur angeli, & si non ex natura sua tamen ex Dei prouidentia semper mouentur & semper moti. Mouent enim orbem angelum (secundum philosophum) motu sempiterno, & sic sunt semper mouentes, sed quia hoc faciunt diuinae voluntatis imperio, quod semper exequuntur, ideo sunt quodammodo semper moti eo modo quo ille, cuius imperio aliquid fit, dicitur esse mouens ad illud.

Sexto ostendit ignis excellentiam angelorum quo ad distantiam visuale. Dicit enim Dionysius de caeli hier. cap. 5. quod ignis est resiliens, quod potest intelligi tripliciter. Vno modo resiliens a loco infimo. Videmus enim quod flamma ignis in cadastra si aliquis inclinet eam deorsum, statim resiliat, & seorsum sursum, scilicet versus locum suum naturale, qui est sursum. Sic etiam angeli licet quandoque, ministrando descendunt & visibiliter interdum appareant, copletis autem ministeriis disparent, & ad summam resiliunt siue redire dicuntur. Unde angelus Raphael, expleto ministerio dixit Tobiae & filio suo, Tob. 12. Tempus est, ut reuertar ad eum, qui me misit, Vos autem benedicite dominum, &c. Et cum hoc dixisset, ablatum est a conspectu eorum. Alio modo potest intelligi quod ignis resiliat a corpore mixto. Elementa enim sunt in corpore mixto secundum esse primum, in secundum formas substantiales, sed non secundum esse secundum, scilicet suarum qualitarum intensarum, quia reducta sunt ad medium. Sed est necesse est quoad quod; ipsum mixtum dissolui & resolui in elementa, & tunc unumquodque elementum redit in suam naturam & locum, & sic ignis dicitur resiliat scilicet a corpore mixto, ut quidam expositores volunt. Alij tamen non consentiunt quod elementa sunt in mixto actu, sed secundum formas substantiales, sed virtute tantum, & tunc est tertia expositio, quod ignis resiliat scilicet a combustibili apprehenso. Nam materiam quam apprehendit, usque ad eius consumptionem non deserit, nec apprehendit dum apprehendit, sed consumit eo in quod agit, in se resiliat, & ita dicitur resiliens. Sicut ergo ignis secundum primam expositionem resiliat a corpore mixto, copleta suae durationis periodo, ita etiam angelus resiliat vel recedit a corpore assumpto, coplato suo officio, & tunc ipsum corpus redit in suum principium, sic etiam ipsum mixtum redit in elementa. Non autem hanc similitudinem sic assigno, ut dicere velim sic intelligedo, quod angelus miscetur corpori assumpto, sicut ignis commisceatur elementis aliis in mixtione, neque quare

solutio corporis assumpti fiat in angelum, sicut solutio mixti in ignem & in alia elementa, sed quod ipse angelus remanet per se dimisso corpore assumpto, sicut si ignis per remaneret, terminata resolutione mixti. Sed secundum aliam expositionem, ignis resiliat a combustibili, non quia comprehenditur, sed potius comprehendit ipsum, & sic etiam angelus dicitur resiliat a loco, in quo est, vel ubi operatur, non quia continetur vel includitur a loco, sed potius ipse continet locum. Nam contineri & includi a loco competit corpori locato, prout est quantum quantitate dimensionum, quae angelo non congruit, cum sit incorporeus, sed est in eo quantum virtuales, cuius applicatio ad aliquem locum, dicitur esse in eo, sed tamen substantia incorporea sua virtute contingens rem corpoream, continet ipsam & non continetur ab ea. Anima enim est in corpore ut continens, non ut contenta. Et similiter angelus dicitur esse in loco corporeo non ut contentus, sed ut continens aliquo modo. Item ignis in ter omnia elementa habet potentiam seu virtutem ampliore, & hoc propter excessiuam caliditatem. Et ideo secundum suam virtutem est inuisibilis, impalpabilis, inalterabilis, & inuincibilis. Immutabilis est ignis, dicit Dionysius de caeli hier. cap. 25. quia si virtus eius non determinatur ad unum terminum, ut comensurata illi. Videmus enim quod in comburendo non extendit se virtus eius tantum ad unum, immo quasi ad infinitum, si infinita combustibilia inueniret. Et similiter in eodem combustibili non habet certum terminum, ut si comburat tantam partem ipsius, & non plus. Unde si esset aliquid combustibile infinitum, sine fine comburendo procederet. Habet etiam ignis multos alios effectus facere, unde licet sit finitae essentiae, tamen virtus eius non coarctatur ad unum effectum, sed in omnia genera potest, propter quod virtus eius dicitur non esse comensurabilis alicui eorum. Hoc autem competit angelis, qui licet essentia habeant finitam & limitatam virtutem, tamen habent respectu inferiorum non limitatam vel coarctatam, sed quodammodo infinitam, in quantum scilicet virtus angeli non est ex se limitata ad unum effectum tantum, vel circa rem unam tantum, ita quod non possit circa aliam operari. Virtus est angeli non comensurata inferiori rei, cui applicatur, quia quilibet angelus etiam minimus, habet altiore & vniuersaliorem virtutem, quam aliquod genus corporalius, & ideo virtus angeli non est comensurabilis alicui eorum. unde quod angeli diuersi, diuersis rebus preponantur, est non quia virtus angeli magis extendatur ad hoc corpus quam ad illud, secundum suam naturam, sed ex ordine diuinae sapientiae, quae, si diuersis rebus, diuersos rectores proposuit. Dicit enim Augustinus li. 83. quod vnaquaque res visibilis in hoc mundo habet angelicam potestatem sibi praepositam. Quia tamen virtus angeli simpliciter est finita & est terminata, oportet, quod quando applicatur ad unum, tunc non applicetur ad aliud. Et hinc est, quod quia angelus per applicationem virtutis dicitur esse in loco, quod non potest esse angelus in pluribus locis simul, sed tantum in vno determinare, maiori tamen vel minori secundum quod voluntarie applicat virtutem suam ad corpus maius vel minus.

Item ignis (ut dicit Dionysius) est incomprehensibiliter impalpabilis, id est non comprehenditur tactu, quia propter vehementiam & improprietatem caloris soluit proportionem sensus. Angelus alia ratione non est palpabilis, scilicet propter naturam spirituales, & incorporeas, quae non subiicitur sensibus aut qualitatibus sensibilibus, ut tangi, vel palpari possit. Item ignis est inalterabilis a sua caliditate, quia non potest ignis, manes ignis, in frigidari, sicut aqua manes

aqua

aqua potest calefieri. Sic angeli beati non recipiunt transmutationem de bonitate, in malitiam, quia hoc non habuerunt primitus ex natura sed ex gratia, cum fuerint creati libertate arbitrii; & e contrario demones de malitia in bonitatem nequeunt transmutari. Vel est angeli deserta in obliuionem vel ignorantiam minimam transmutant. Possunt tamen decipi demones & errare, non quod de quantum ad ea quae naturaliter rei conueniunt, vel remouentur ab ea, sed quantum ad ea tamen quae a supernaturali Dei ordinatione depedent: sicut si consideras Lazarum mortuum, iudicasset eum non resurrecturum. Item ignis est inuisibilis. unde Dio. dicit, quod est per se potes omnium. Nam per suam virtutem actuam videmus, quod ignis potest super omnia ista generabilia & corruptibilia, nec vincit ab eis: unde & omnia transmutat, et ferrum & lapides, & quaeque fortia. Sic angeli habent dominium & potestatem supra totam naturam corporalem per quod Augustinus de Trinitate dicit quod omnia corpora reguntur per spiritum vitae rationabilem. Et Gregorius 3. Dial. dicit, quod in hoc mundo visibilium nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest, unde natura corporalis ad nutum obedit angelis quantum ad motum localem, licet non quantum ad alias transmutationes formales, nisi mediante motu locali alicuius corporis moti, ut tradit Augustinus ibidem. Item ignis in elementa habet resplendescere clarior, nam ignis est ex se lucidus nobis occultus, & aliorum illuminatiuus: propter primum dicit Augustinus quod ignis est omnino splendens existens. Vbi dicit expositus quod tamen ignem elementum quod ignem caeli lucidum est in se, licet non semper visibus nostris subiiciatur propter materiam in qua est, ut statim declarabit. Similiter est angeli in se quidem habent naturam lucidam & maxime manifestam, cum sint formae separatae & actu intelligibiles, unde Aristoteles 2. met. vocat eos manifestissima natura.

Secundo ignis est nobis occultus, id est inuisibilis, si in propria sphaera, ut dicit Alexander, unde Dio. dicit quod non obstat quod sit in se lucidus, tamen nobis est occultus, non habita materia, in qua sua operatione manifestatur, quod est lucere. Nam propter sui subtilitatem & tenuitatem, non subiacet visibus nostris tamen esset in materia tenui, sed solum secundum quod est in materia, cuius partes constant & adunantur. unde dicit Avicenna quod ex congregatione diaphani sit lucidus, ut patet in crystallo: & propter hoc ignis ut dicitur est, in materia sua non lucet. Et si obicitur quod est prout est in propria sphaera manifestatur lumine eius in galaxia. Dicitur tamen quod galaxia non est ex splendore ignis, quoniam si esset in eadem parte caeli, copertum est autem, quod mouetur in certis annis gradu vno. Sed ea est multitudo stellarum minutarum in illa parte caeli, quarum lumina vel continentur. Similiter est angeli non obstat, quod in se sint maxime intelligibiles, tamen quo ad nos sunt occulti & ignoti, nisi in quantum manifestantur se nobis in suis effectibus quos agunt in istis sensibilibus, & hoc est propter improprietatem intellectus nostri, quod dum coniungitur est sic sensibile vel phantasmatis ut dicitur est, se habet ad eos sicut oculus noster coracis ad lucem solis. Intellectus enim coniungitur sensibile non potest intelligere nisi ad conversionem ad phantasmata & sine continuo & tunc. Sed angelorum non sunt phantasmata, nec tunc nec continuitati subduntur: quare eos non potest intus in se & secundum suas quidditates, intelligere non valemus.

Tertio ignis est aliorum illuminatiuus, dicit autem Dio. de caeli hier. cap. 15. quod ignis est circueletis illuminationibus illuminatiuus, sic enim habet antiqua traslatio & intelligitur circueletis. id est circueletis substatibus eius. id est a lumine caelatis, quia ignis proprie ex se non habet illuminare, sed ab exteriori secundum quod coeque celesti corpori, ut dicit Philosophus. Haec autem illuminatione competit angelis, & quantum ad se ipsos secundum quod superiores

de his quae a Deo percipiunt, illuminant interiores: unde Dio. cap. 35. caeli hier. dicit, quod vnaqueque celestis essentia intelligitur a superiori data inferiori coeque. Et posset etiam per rationem dici quod superior illuminat inferiorem circueletis illuminationibus, quia ea de quibus illuminantur, non ita excellenter & clare recipiunt ab inferioribus sicut sunt in superioribus, & ideo superior angelus veritatem quam accipit quodammodo, ut ita dicitur, ingrossat ut ab inferiori capipossit. Et ideo Dio. cap. 10. caeli hier. dicit in praedicto capitulo, quod vnaqueque substantia intellectualis data sibi a superiori intelligitur, quia virtute diuina & multiplicata ad inferiores sursum ductrice analogia. Homines autem ab angelis circueletis illuminationibus illuminantur, quia intellectus humanus ipsam intelligibilem veritatem non ita capere non potest, cum naturale sit intelligere per conuersionem ad phantasmata, unde angeli intelligibilem veritatem proponunt hominibus sub similitudinibus sensibilibus. Et ideo Dio. dicit, quod impossibile est nobis alteri lucere diuino radiis, nisi varietate sacrorum velaminum circumueletur.

De anima humana variabili natura. quae triplici aeri variationi similis esse perhibetur ac de multiformibus septem planetarum in nobis effectibus per Zodiaci signorum conuersionem ex Astronomorum sententia. Cap. V. l.

Nima variatur ad modum aeris. Nam aer in suis qualitatibus habet variationem tripliciter.

Primo ex distantia caeli, quia quanto aer est a caelo remotior, & terrae vicinior tanto frigidior, & grossior & terrenei qualitati similior, licet aer terrae vicinus ex reflexione radij aliquando incalescit. Sic quanto est a Deo anima per peccatum longinquior, tanto est per malitiam frigidior & ad spiritualia intelligenda grossior, & ad temporalia affectum terrestrior. Causatur etiam immutatio aeris per solis approximationem vel elongationem, quia approximat est calidior, sed elongat est calidior. Appropinquat autem a se solus iustitiae Christus, per gratiam, quoniam si ipsa anima appropinquat sibi per penitentiam Iacobi. Appropinquat Deo, & appropinquat vobis, & tunc causatur in anima calor & feruor amoris, elongatio autem Solis. Christi ab anima nunc quam sit, nisi ex culpa. Psalm. 118. Longe a peccatoribus salus. Et tunc sit in anima frigus, quia extinguatur affectus, & feruor circa spiritualia.

Item sol si cum Saturno frigidus sidere in frigidus signo conuenit, in aere frigus intus dicitur. Si vero cum Marte & calido planeta conuenit, sit in aere excessus caloris. Est autem in anima quasi sol naturalis splendor & lumens, propter rationem, qui si cum Saturno, id est corpori pigro & frigidum conuenit, id est concordauerit in signo frigidum, id est in suo carnali appetitu, vel desiderio, intus dicitur & crescit in anima frigus illud, id est peccati malitia, frigus enim est qualitas mortificatiua, quia si secundum carnem vixerit mori nemi, dicitur Apo. Ro. 8. Sed tunc sol rationis conuenit cum Marte, quando concordat rationis deliberatio siue meditatio cum bona & terrena voluntate. Et tunc crescit desiderij feruor, vel affectus amoris. pl. 31. Conculcavit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescit ignis.

Secundo variatur aer ex qualitate venti. Nam aer in motibus frigidior est, in valibus calidior. Et ratio est, secundum Constantinum, quia boreas ventus frigidus habet ortum ab eminenti zona, unde libere experit loca alta, & mouetur eo, & subleuat aerem, & sic frigoris est causa. Omne enim subtile dummodo exaltationem habeat, per motum in frigidatur. Ecce autem in valibus aer est quietus quae non impellit

impellit de facili ventus frigidus, & sic est calidus. Macrobius aut̄ aliam eam huius assignat, dicens, q̄ hoc est ex aggregatione radiorū, qui multiplicatur in vallibus magis quā in montibus, immo si ad mōtes veniunt, non ibi subsistunt, sed ad valles descendunt, ubi eū vltra procedere nequeunt, ibi multiplicatur, & conculcatur, & sic calorem maximū generant. Vnde niues in vallib⁹ liquefcūt citius quā in montibus. Et huic sententię cōcordat Arist. 4. mete. Aer ergo montium est vita magnorum, quæ vento agitata superbia, abundat in frigore malitiæ. Aer aut̄ quietus vallium, est vita tranquilla humilium, ad quam ventus inquietudinis & superbię non ingreditur. Ibi etiā radij, idest cœlestes illuminationes & consolationes multiplicantur, ex quibus amoris & deuotionis seruo plurimum augmentatur.

Tertio aer immutatur ex situ loci, quia in terra vicina mari septentrionali aer frigidus est ex vapore frigido à mari resolutio, vnde ibi calor est debilis: pp̄ qđ illud mare parū salificat: & ideo ponticū mare est quasi dulce. In mari autem australi est contrarium ex contraria causa. Mare autem septentrionale vitam peccatorum signat, quæ mare propter inquietudinem dicitur. Septentrionale autem à septem stellis frigidis arcturi, quæ ibi præfunt, idest à septem vitiis capitalibus quæ in peccatoribus dominantur, ibi est aer, idest anima frigida frigore peccati & malitiæ: vbi etiā deficit aqua falsa siue amara penitentia, & abundat aqua dulcis carnalis concupiscentiæ. Ecōtra autem in australi, idest in conuersione penitentia, de qua in Psal. 125. dicitur, Conuertere captiuitatem nostrā sicut torrens in austro, confurgit vapor contritionis calidus per feruorem humilem, per lachrymarū cōpunctio nem, ex quo fit aer calidus, idest anima feruens etiam in amore. Item anima in vita ista tanto plus sentit de mundi amaritudine, quanto plus habet de terrena affectio ne: & e contra, tanto plus percipit de cœlesti dulcedine, quāto plus est purgata à terreno amore, & magis assidua in cōtemplatione. Cuius exemplū est, qđ aqua marina, quæ mixta est grollo terreo cōbusto amara est, siue falsa. Sed aqua dulcis est mixta aereo & purgata à puluere terreno. Quasi autem terreum grolsum combustum, & amor terreno rum, qui animam & reddit terrenā per assimilationem, quia anima (vt dicit Hugo de sancto Victore) in illius rei quam diligit, similitudinem transformatur. Item reddit animam grossam quo ad cōtemplationem spiritua lem, & combultam, quo ad affectionem temporalium, vt temporalia nimis ardēter diligit. Hoc ergo amore dum anima respergitur afflictione multiplici frequenter amaricatur. Sed si fuerit anima aerea, idest spirituali amore cōiuncta, & à terreni amoris puluere purgata, tunc cœlesti & spirituali dulcedine, quā pluries erit plena. Item anima habet aspectus & affectiones similes aspectibus signorum & domorum cœli. Distingunt enim Astrologi quinq; planetarum aspectus, scilicet coniunctum, oppositum, sextilem, tertium, & quartum. Coniunctus aspectus est, quando vnus planeta irradiat super alium in eodem signo circa quindecimum gradum, secundum Azaelem. Et (vt idem tradit) fortissimus & pessimus dicitur, & præcipue quando duo planetæ maliuoli (vt sunt Saturnus & Mars) coniunguntur in signo eiusdem complexionis puta in Ariete vel Tauro. Et hic aspectus signat amicitiam & concordiam malorum hominum ad inuicem conue-

nientium in aliquo facto: & hæc vnitas pessima est, quia sicut periculosum est, si vnitas desit bonis, ita periculosum est si adde malis, prout Grego. dicit. Alij tamē Astrologi dicunt, quod hic aspectus nō est semper malus, sicut si Iuppiter & Venus coniungantur in libra vel in Geminis: & sic iste aspectus quādo est iter beniuolos planetas, non est malus, quia honorum concordia & conuenientia non est noxia, sed bona. Oppositus autem aspectus est quando duo planetæ sunt in oppositis signis: qui dicitur pessimus propter contrarietatem signorum, & præcipue quando planetæ habent contrarias qualitates, puta si Venus sit in Ariete, & Saturnus in Libra. Et hic aspectus de signat inimicitiam & discordiam superborum & tyrannorum ad inuicem, quæ pessima est: quia causat fortissima & periculosissima bella. Sextilis autē aspectus dicitur, quando inter duos planetas sunt duo signa integra, vt quando aliquis planeta (in aliquo signo ascendente) aspiciat tertium ante se, & tertium post se, & hoc est à tertio in vndecimum, verbi gratia. Si aliquis planeta fuerit in initio arietis, aspiciat illum, qui est in capite geminorum ante se, vel illum, qui est in initio Aquarij post se, quod est signum vndecimum. Et hic aspectus vocatur sextilis, eo quod teneat sextam partem cœli. s. quadraginta gradus. Et talis aspectus est laudabilis, bonus, & fortunatus. Est enim signum domus dilectionis secundum Astrologos, scilicet propter concordiam signorum in vna qualitate. Talis ergo est aspectus dilectionis spiritualis proficientis, scilicet charitatis, in qua homo proficiens & ascendens aspiciat tertium ante se, scilicet Spiritum sanctum, qui est est tertia in Trinitate psona, à quo videlicet causatur ipse amor charitatis, secundum illud Apo. Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, & tertium post se, scilicet proximum. Nam homo in se habet duo, quæ primo debet ex charitate diligere, scilicet animā suam & corpus suū: postea debet diligere proximum suum, sicut se ipsum. Alius aspectus qui dicitur tertius est, quando duo planetæ sunt in signis similibus. Et sit à quinto signo & nono. Verbi gratia, si planeta qui fuerit in initio Arietis, aspiciat eum, qui fuerit in Leone ante se, & eum, qui in Sagittario post se, quod est signum nouum. Et dicitur tertius, quia continet tertiā partē cœli. s. 120. gradus. Et hic aspectus est optimus, quia est in signo per fidem amicitia, vt dicit Misael. quia ibi non est cōtrarietas in qualitatibus signorum, præcipue si fuerint planetæ in qualitatibus concordantes, vt Iuppiter & Venus. Hic representat aspectum charitatis iam perfectæ, qui dicitur tertius: quia tria sunt, quæ debet homo perfecta charitate diligere, scilicet Deū, seipsum, & proximum.

Quartus aspectus est à quarto signo & decimo. Verbi gratia, si planeta, qui fuerit in initio Arietis, aspiciat illum, qui est in capite Tauri ante se, & eum qui est in capite Capricorni post se, quod est decimū signum. Vnde est aspectus quartus, quando sunt inter planetas tria signa integra. Et hic aspectus dicitur quartus, quia continet quartam partem cœli, scilicet 90. gradus. Et hic aspectus dicitur esse malus: quia in illo signo sunt ira, inimicitia, & inuidia, vt dicunt Astrologi, scilicet propter contrarietate signorum: puta si Sol fuerit in Ariete, & Saturnus in Cancro. Possunt autem dicere, quod hic aspectus malus representat aspectum quatuor malarum affectionū, quæ

quæ semper aspectum faciunt esse malum, scilicet inuidia, ira, odium & luxuria. Malus est aspectus inuidorum, Ecc. 14. Nequam est oculus liuidi, idest inuidi. Item iracundorū, vnde de Saule irato cōtra David dicitur, 1. Reg. 18. quod iam nō rectis oculis respiciebat Saul David. Itē odietium siue inimicorum, quorum est aspectus invidiosus & fraudulentus. Eccl. 12. in oculis tuis lachrymabitur inimicus, & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. Item luxuriosorum, quorū est aspectus infectus & corruptus. 2. Pet. 2. Oculos habentes plenos adulteriis.

Hominum in vitiis seu virtutibus ac artibus naturalis procliuitas, ex anima vt, corporisq; completionē ob planetarum variabilem influxum, & in corpore dominium, ortum habere declaratur.

Cap. VII. Pritudines virtutum, vitiorum & artiū in sunt hominibus ex natura nō tantūm, ex parte animæ, sed etiam ex parte corporis & complexionis, quam anima vt plurimū sequitur. Nam diuersi homines sunt apti & dispositi naturaliter ad diuersas artes. Et hoc est propter vires & dominium diuersorum planetarum. Verbi gratia quantum ad virtutes vel opera virtutum, Saturnus (vt dicit Ptolemaus) disponit homines ad doctrinam, Iuppiter ad honestatem, Mars ad magnanimitatem, Venus ad amicitia, Mercurius ad eloquentiam & sapietiam, vnde (secundum Ptole.) Mercurius dat esse studiosos, & scientiæ numerorum amatores. Sol ad virtuosum spiritum & animā: Luna ad pudicitiam. Similiter quātum ad vitia Saturnus, vt dicit Ptole. disponit ad pigritiam, Iuppiter ad vanam gloriam & pompam diuitiarum, & honorum & vestimentorum, vnde dicit Ptole. qđ sub Ioue sunt honor & diuitiæ & optimum indumentum. Mars ad iram, vnde secundum Ptole. fab Marte cōtinetur prælium, carcer & inimicitia. præst enim Mars cholera & igni & cholericæ complexionis, vnde disponit ad audacitatem & animositatem & appetitum vindictæ, & ideo Mars ab antiquis Deus vocabatur bellorum. Venus disponit ad luxuriam & voluptates: Sol ad auaritiā. vnde dicit Ptole. qđ sub Sole continentur spes lucri, fortuna & hæres. Mercurius ad furtum & mercationum fraudes, vnde Ptole. dicit, qđ sub Mercurio cōtinetur fortunium, negociatio, & furtum. Luna autem secundum Ptole. & Albumasar, existens in secundo signo post ascendens, efficit & ostendit mœrorem & tristitiam. In quarto verō & quinto & octauo efficit & designat iram, anxietatem, fugam & mutabilitatē. Similiter quārū ad artes. Saturnus disponit homines, vt sint terrarū cultores, & grauium ponderum portitores, trapezera, idest campores argenti, tractatores, & scriptores. Mars verō disponit ad artes & operatiōes igneas, vt furnarios & ferrarios. Venus verō vt sint cōtores, muscogorum amatores specierum confectores, artifices & vestium muliebrium incisores. Mercurius verō disponit ad scientiam & vsum calculi, & computationis, & ideo dicitur fuisse Deus mercatorum. Sol verō habilitat hominē ad omnia opera auri, si fuerit in exaltatione sua. Si verō in angulis, ad omnia opera ætis habilitat & disponit. Luna vero disponit ad artes nauticas & aquaticas.

De vmbra effectibus septem, quæ Auaritia vitio detestatur.
Summa de Exempl.

bili pluribus de causis optimis similitudinibus ascribuntur.

Cap. VIII.

Varitia assimilatur vmbre propter septem. Primo quia vmbra est luminis impeditiua, sic & cupiditas auaritiæ impedit animæ lumen gratiæ. Nam sicut vmbra terræ causat eclipsim lunæ, scilicet quando terra interponitur inter lunam & solem, ita terrenorum cupiditas causat eclipsim animæ, quando interponitur inter eam & Deum. Psa. 73. Repleti sunt qui obscurati sunt terrę domibus iniquitatum. Grego. Tenebra animæ est diuitiarum cupido. Secundo, quia vmbra est caloris repressiua, vel totaliter extinctiua, & sic cupiditas siue auaritia calorem charitatis minuit vel extinguit. Minuit quidem, quia tunc minus diligitur Deus, quāto magis diligitur mundus. Si ergo amor cupiditatis sit inordinatus, non tamen in tantum qđ præferat diuitiarū affectū amorī diuino, scilicet vt propter diuitias non velis aliquid contra Deū vel proximum, diminuit quidē charitatem, sed non extinguit, quia tunc est peccatum veniale. vnde Aug. li. 83. q. dicit, qđ venenū charitatis est cupiditas rerum temporalium, augmentū eius, cupiditatis diminutio, vnde in perfectis nulla cupiditas. Si autem auaritia in tantum excreuit, qđ præferatur charitati, scilicet vt propter diuitiarū affectum non vereatur facere contra amorem Dei & proximi, sic auaritia est peccatum mortale, & totaliter charitatis amorem extinguit. 1. Io. 2. Si quis diligit mundum, nō est charitas patris in eo. Tertio, quia vmbra est sterilitatis inductiua, quia nihil quasi crescit, vbi est continua vmbra. Sic semina diuinorum verborū nō possunt crescere & fructus producere, vbi est auaritia & diuitiarū cura sollicita. Mat. 13. Sollicitudo seculi istius & fallacia diuitiarū suffocant verbū. Quarto, quia vmbra est serpenium amica & colubrorum nutritiua, vnde dicitur coluber, quasi colens vmbra. Ita auaritia maximē est serpentiū infernalibus i. dæmonibus accepta, quia maximē per eā animas illaqueant, vnde Apost. 1. Tim. 6. dicit quod qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueū diaboli. Quinto quia vmbra est maturitatis fructuū retardatiua. Ita tenacitas auaritiæ, fructus penitentia & si non omnino aliquando impediatur, tamen retardat: quia nullū penitentia opus homines sic diffculter vel negligenter faciūt, sicut malè ablatorū restitutiones. Suggest enim diabolus illud verbū Ps. 136. Beatus qui genebit, &c.

Sexto, quia vmbra est timoris excussiuua, & hoc quia tenebrosa est. Ita similitimō auarus semper timet, ne perdat quod acquisiuit, vel ne deficiat sibi quod habebat. Et ideo nō liberē nec propriē vitur eo propter quod dicit Hier. ad Pauli. Auro tam quod habet, quā quod non habet, deesse fateatur.

Septimō, quia vmbra est somni prouocatiua, & hoc propter frigiditatem. Iob. 40. Sub vmbra dormit in secreto thalami. Ita similitimō auaritia inducit somnum, id est, profunditatem & immobilitatem peccati. 1. Tim. 6. Radix enim omniau malorum est cupiditas.

Aureola quæ Martyribus, virginibus, ac doctoribus, seu sacre scripturæ prædicatoribus debetur, luminarium coronis pluribus rationibus comparatur, quare de causa sic vocatur, quid quæ sint, & vbi fiant exponatur.

Cap. IX.

Aureolae sanctorum assimilantur coronis luminariu. Apparet enim circa solem & lunam & stellas notabilis corona quadam alba quae Graece dicitur halon. Et ita quidam sancti notabiles, scilicet martyres, virgines, & doctores praeter communem coronam gloriae quae aurea vocatur, adhuc dicuntur habere aureolas. Et designat aureola quoddam accidentale praegium siue gaudium de operibus a se factis, quod habent, ratione victoriae excellentis, quod quidem est aliud gaudium ab eo, quo de coniunctione ad Deum gaudent, quod gaudium dicitur aurea, vnde Exo. 25. Facies super auream alteram coronam aureolam. Significatur ergo aureolae in huiusmodi coronis. Primo ratione ordinis, quia scilicet fit in eis circulus post circulum. Nam sicut lapis proiectus in aqua quietam, facit circulum post circulum, qui paulatim euanesceat, ita cum vapor quiescit in aere rarus, nondum contractus in nubem, si radius solis, vel lunae, vel stellae cadat directam in centrum illius vaporis, diffunditur humidum circa radium, ex hoc fit circulus post circulum, impulsus enim sequitur formam impellentis. Omne autem iumen naturaliter est rotundum, & ideo ille vapor rotundatur, & ita videtur iuxta luminare, cum sit prope terram. Ordo ergo circuli post circulum, id est coronae in sanctis illuminatis, repraesentant ordinem aureolae post auream, vel vnus aureolae post aliam in aliquibus beatis. Sicut quidam beati in caelo habent tantum auream, quae est omnibus communis, scilicet perfectum gaudium, quod habent omnes beati de perfecta coniunctione ad Deum. Et vocatur aurea siue corona, tum quia cum quadam pugna acquiritur, quia regnum caelorum vim patitur. Mat. 11. r. quia per hoc sancti efficiuntur participes regiae dignitatis. Vnde haec auream habet Beata Maria Magdalena. Sed vltimus quidam alij super hoc habent aureolam, id est, quoddam accidentale gaudium de aliqua excellenti virtute, puta de virginitate, sic etiam Beata Martha quae etiam fuit virgo. Et quidam super aureolam virginitatis, adhuc habent aliam, scilicet praedicationis & doctrinae, sicut beatus Dominicus, qui fuit virgo, & doctor. Et quidam post hunc circulum adhuc habent alium, scilicet martyrii, sicut beatus Petrus Martyr de ordine Fratrum Praedicatorum, qui fuit virgo, doctor, & martyr, & ideo ascendit aureola triplici doratur.

Secundo ratione temporis, quia sunt huiusmodi coronae tempore temperari frigoris. Nam magnus calor vaporem dissipat, & frigus intemperatum condensat. Est autem in mundo intemperatum frigus maliciae, & ideo non datur ibi aureolae, nec in inferno, vbi intemperatus calor gehennae, sed tantum in caelo, vbi est refrigerij temperamentum.

Tertio ratione significationis, quia hic circulus si circa peripheriam spissatur & nigrescit, vel viridescit, significat humiditas impressiones casuras. Si autem attenuatur, & sic deficit, aut hoc est equaliter, & tunc significat quietem, & serenitatem aeris, aut in vna parte, & tunc ex illis oritur ventus. Si vero rumpitur & laceratur in pluribus locis, significatur tempestas, secundum Senecam. Ergo prima significatio scilicet humectatio per pluuia doctrinae, refertur ad praedicationes. Secunda, scilicet serenatio, refertur ad virgines, in quibus serenatur mens ad victoriam carnis. Sed tertia, scilicet ventus vel tempestas refertur ad amatores diuinae passionis. Et in istis tribus tantum dantur aureolae

in caelo

Fonti fluuioq; Iordanis Baptismatis sacramentum ob varias eorum proprietates, quae hic exprimentur, iure assimilatur.

Cap. X.

Baptismus assimilatur fonti propter septem. Primo, quia fons est sui communicatiuus. Nulli enim se fons occultat, sed aequae pauperi & diuiti se communicat. Ita similiter etiam baptismus communis est, & nulli negatur, nec puero, nec seni, nec pauperi, nec diuiti. Zac. 14. Erit fons patris domui Dauid, in ablutione peccatorum.

Secundo, quia fons est sordium ablutius, & baptismus omnes abluat sordes peccatorum, scilicet originalis & actualis & venialis. Iud. 15. Exhibat in vallem Bethuliae & baptizabar, id est, lauabat se in fonte.

Tertio, quia fons, est locorum adiacentium sibi fecundatiuus. Et ita etiam simili modo baptismus se suscipientes dicitur fecundare, in quantum fructus gratiae, id est, virtutes confert non habenti, & auget habentibus. Vnde super illud Ps. 22. Super aquam refectiois, &c. dicit glossa, quod anima peccatorum ariditate sterilis fecundatur per baptismum. Pro. 6. veniet vt fons messis tuae.

Quarto, quia fons est aquae multiplicatiuus. Nam quauis in ortu suo sit porus, tamen propter indeficientem fluxum magnorum fluuiozum est causatiuus. Nullus enim est fluuius ita magnus, quin occulte, vel manifeste a fonte aliquo nascatur. Ita similiter baptismus auget & multiplicat in adultis gratiam & virtutes. Hest. 10. Fons paruus creuit in fluuium, & in aquas plurimas redundauit.

Quinto, quia fons limpidus est teru omnium in eo existentium ostensiuus. Quia scilicet vsque ad fundum videntur, quae sunt in eo. Ita baptismus dirigit in visionem spirituales interiores & exteriores, interiores quidem in quantum baptismus dicitur fidei sacramentum quae oculos mentis idoneos facit ad visionem diuinorum. Exteriores vero, quia baptizatis conceditur inspicere sacramentum eucharistiae, & non vltis, vt Dio. dicit, vnde baptismus (secundum Damas & Dionys.) dicitur habere virtutem illuminatiuam. Hier. 9. Quis dabit oculis meis fontem,

Sexto, quia fons est caloris refrigeratiuus: quia baptismus est ardoris & concupiscentiae, & fomitis mitigatiuus, in quantum in baptismo confertur gratia, per quam adhibetur remedium ne fomes vel concupiscentia domineatur. Pro. 17. Fons vita, vt declinet a ruina mortis est concupiscentia, quia si secundum carnem vixeritis, moriemini, dicitur Rom. 8.

Septimo, quia fons est in altum ascensiuus, Nam quantum primo descendit aqua fontalis, tanto postea ascendit. Vnde quia baptismalis gratia de caelo venit, in cuius rei signum caeli aperti sunt super Christum baptizatum. Luc. 3. ideo ipsa facit vsque in caelum ascendere baptizatos, & ideo dicitur baptismus aperire ianuam caeli. Ioan. 4. Fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam.

Item baptismus est figuratus in fluuio Iordanis. Primo, quia Iordanis lepra Naaman Syri mundauit, & similiter aqua baptismi mundat lepra, id est infectione peccati.

Secundo, quia Iordanis regionem Iudeorum fidelium a regione infidelium diuidit, & similiter sacramentum baptismi distinguit religionem fidelium, id est Christianorum, ab omnium infidelium populis. Iob. 28. Diuidit torrentis a populo

pulo peregrinanti.

Tertio quia Iordanis coram filiis Israel se aperuit, & ad terram promissionis siccum iter exhibuit, in quo significatur, quod baptismus ianuam gratiae nobis aperit, & ad terram promissionis, id est vitam aeternam viam nobis facit. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non poterit introire in regnum Dei.

Quarto quoque, quia Iordanis ex contactu mundissimae carnis Christi, sanctificari meruit, vnde eo mediante Christus vim regeneratiuam contulit aquis. Et ipsum sacramentum humanae salutis, id est baptismum, in aqua fieri instituit. Ephe. 5. Mundans lauacro aquae.

Quinto, quia in Iordane Ioannes Baptista caelos apertos vidit, vocem Dei patris audiuit, filium in carne lauit, Spiritum sanctum in columbae specie super ipsum descendere vidit, in quibus significatur, quod baptismus ianuam caeli aperit, & ad sanctam Trinitatis notitiam & visionem apertam, in qua consistit vita aeterna, feliciter introducit.

Octo beatitudines particulatim enucleantur, quibus venti varij effectus pluribus rationibus conferuntur.

Cap. XI.

Beatitudines, quae enumerantur in sermone Domini in monte. Mat. 5. possunt assimilari ventis. Nam primo ventus est nauigantium deductiuus & promotiuus, fortissimè enim in mari currit, si bono & forti veto nauicula impellatur. Hoc autem proprie competit primae beatitudini, quae est paupertas spiritus. Nam pauperes spiritu sunt, qui per mare huius saeculi ad portum & quietem regni caelestis expeditè & sine impedimento perueniunt. Vnde Dominus dicit, Beati pauperes spiritu, quonia ipsorum est regnum caelorum. Vbi nota, quod in mari huius saeculi tria impedimenta occurrunt, quae nauem animae frequenter submergunt. Vnum impedimentum est ex vadibus siue fluctibus tumefcentibus, & illud designat elationes & tumores honorum mundanorum. Hoc autem impedimentum tollit paupertas spiritus. Nam (sicut dicit glossa) Pauperes spiritu sunt humiles Deum timentes, & tales profecto non ambiunt, sed fugiunt honores, vnde vnda tumefcentis superbiae minime hos inuoluit.

Secundum impedimentum est ex scopulis absorbentibus, in quos quadoque nauis impingit. Et isti scopuli sunt curae saeculi, & cupiditates diuitiarum, a quibus etiam liberat paupertas spiritus. Vnde dicit alia glossa, quod pauperes spiritu sunt, qui nihil habent & omnia possident, quorum scilicet gloria est nihil in terra possidere, & sine sollicitudine viuere.

Tertium impedimentum est ex sirtibus absorbentibus. Sunt enim in mari syrtes, id est loca sabulosa, intercisae aquosa, profunda nimis. Haec autem profunditas aquarum est voluptas illecebrarum carnis, a quo etiam impedimento pauperes spiritus liberat. vnde dicit glossa super Lucam, quod pauperes spiritu sunt, qui non quaerunt illecebras. Talibus ergo pauperibus promittitur regnum caelorum, in quo scilicet assequuntur & excellentiam bonorum & voluptatem spiritualium delectationis: de qua in Psal. 35. Torrente voluptatis tuae potabis eos.

Secundo ventus est ardoris & aestus refrigeratiuus, sicut patet de aura & de vento frigido Aquiloonari. Et huic assimilatur secunda beatitudo, quae est mititas, cuius est refrigare passiones irascibiles, & praecipue ardorem irae,

& furorem. Et de hac dicit Dominus, Beati mites, quonia ipsi possidebunt terram. Mititas & mansuetudo idè sunt realiter, tamen possent dici, quod differant, quia mansuetudo dicitur, quantum ad effectum, vnde Cassiodorus dicit super Psal. quod mansueri dicuntur quasi manu asueti, hoc est tolerantes iniurias. Sed mititas dicitur, quantum ad effectum, vnde ille dicitur mitis, quam non afficit rancor & ira. Tales sunt beati, quonia possidebunt terram. Et in hoc quod dicit Possidebunt, moratur securitas. in hoc vero quod dicit terram, notatur stabilitas. Vel secundum Augustinum super Mat. possessio terrae significat affectum bonum animae quiescentis aeternae, quae per terram significatur.

Tertio ventus est imbrium & aquarum causatiuus, sicut patet de vento australi, qui cum sit calidus & humidus aerem condensat, & turbulentiã generat, vnde dicitur auster ab hauriendo aquas. Huic assimilatur tertia beatitudo, scilicet luctus in quo imber lacrymarum effunditur. Et de hac Dominus dicit, Beati qui lugent, scilicet peccata sua, vel et aliena. Chryl. In Mat. Beatus qui peccata sua luget, beatorum qui luget aliena, quia enim aliena luget certum est, quod sua non habet quae lugeat.

Sequitur praemium, quonia ipsi consolabuntur, & hoc quadrupliciter.

Primo de peccatorum remissione. Isa. 10. Conuersus est furor tuus, & consolatus est me. Secundo de poenarum euasione. Apoc. 6. Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit, neque luctus neque dolor. Tertio de gratiae & gloriae adeptioe. Isa. 66. Gaudete gaudio vniuersi, qui lugebatis super ea. Quarto de vltioe malorum. Psal. 57. Laetabitur iustus, cum viderit vindictam.

Quarto ventus est ignis accensiuus, vnde fabri habent conflatoria per flatum siue ventum ignem accendentia. Hoc autem competit quartae beatitudini, quae est esuries iustitiae. haec enim esuries nihil aliud est, quam succensum, & ardens desiderium iustitiae. Nam esurire, est cum desiderio velle, vnde esurire debemus iustitiam, vt intelligamus non semper indigere. Et ideo de hac dicit Dominus. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quonia ipsi saturabuntur. Et dicit qui esuriunt iustitiam, non pecuniam. Psal. 33. Diuites egerunt, & esurierunt. Item dicit iustitiam, non sapientiam: quia de sapientibus saeculi & curiosis dicit Psal. 106. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Item dicit iustitiam, non potentiam. Pro. 27. Leo rugiens & Visus imparies, princeps impius super populum pauperem. Item dicit iustitiam, non lasciuiam. Luc. 15. Quia ti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereco. Sequitur praemium, quonia ipsi saturabuntur, scilicet cum viderint vindictam. Isa. 65. Egre dientur & videbunt cadauera eorum qui prauaricati sunt in me. Postea sequitur, Et erunt ad satietatem visionis omnis carnis. Item satiabuntur cum apparuerit gloria domini, Psal. 16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua.

Quinto ventus est seminum productiuus, nutritiuus & augmentariuus, sicut patet de vento australi, qui calorem causat, pluuia & rore administrat, portas terrae aperit, gramina & semina producit, nutrit & auget. Et hoc competit quinta beatitudini scilicet misericordiae, quae semina elemosynarum. De quibus Apostolus 2. Cor. 9. loquitur dicens, Qui parce seminat parce & metet, producit exhibendo, nutrit copatiendo, auget continuando. De his seminibus fructus aeternus colligitur, dicitur Apostolo, Qui seminat in benedictione, de benedictione metet vitam aeternam. Hic est

igitur misericordie ventus, qui calorem amoris pluuiam & rore gratie acquirat, poros terræ, i. viscera terreni hominis aperit. & semina elemosynarum producit. De hac igitur misericordia dicit Dominus, Beati misericordes, quonia ipsi misericordiam consequentur, Aug. 9. de ciui. Dei. M. sericordia est, quædam aliene misericordie compassio. Hilar. in Mat. Misericordes, sunt qui in quolibet subueniunt miseris, quorum beneuolus affectu ad omnes, tantum delectatur Deus, vt eis misericordiam suam præstetur sit. Et nota, quod misericordia iniriatur respectu curæ suæ propriæ. Ecc. 30. Misere animæ tuæ, placet Deo: augmētatur respectu necessitatis alienæ, Job 31. Si comedi buccellam meam solus. consummatur respectu iniuriæ illaræ, quando homo orat pro persequentiibus.

Sexto, ventus est aeris serenarius, sicut patet de vëto boreali, qui cū sit frigidus & siccus, est aeris depuratiuus, pluuiarum & imbrum fugatiuus, & serenitatis inductiuus. Hoc igitur competit sextæ beatitudini, quæ est iudicia cordis, in qua est conscientie tranquillitas & serenitas. De hac dicit Dominus, Mat. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Dicuntur autem mundo corde illi, qui sunt mundi à vitiis, quos non arguit conscientia peccatorum, qui dicuntur beati, quoniam ipsi & non alij Deum videbunt, in præsentia per contemplationem, in futuro per fruitionem, Aug. Deus, quem non nisi mundi cernere possunt. Idem, Deus quàm clari, quàm felices, quàm beati oculi, qui te contemplantur. Ber. Delectabilis est ad videndum, suavis ad habendum, dulcis ad perfuendum.

Septimo ventus est corporum conseruariuus & augmētatiuus, sicut patet de ventis borealibus, qui corpora cōseruant, ex eo quod aerem pestilentem sanant, & digestiuiam adiuuant & reuerentiam confortant. Item augmentant vim regeneratiuam, vnde Aristo. 1. mere. dicit, quod sub hoc vento generantur masculi, & ideo Iacob sub hoc vëto dicitur potuisse virgas varias ante oculos ouium, vt generarent, s. sub Aquilone. Hoc autem competit septimæ beatitudini, scilicet paci, per quam pestilentia bellorum remouentur, virtutes confortantur, & bonatam spiritua lia quàm temporalia augmentantur. Nā in pace interiori conscientie, cōseruantur & augentur bona spiritualia. In pace verò temporali, cōseruantur & augentur bona temporalia, quia (sicut dicit Salust.) Concordia parue res cre dit, maximæ verò discordia disabuntur. De hac ergo dicit Dominus, Beati pacifici quoniam filij dei vocabuntur. Et dicuntur pacifici, pacem habentes ad seipsos. 2. Cor. 13. Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Item dicuntur pacifici pacem facientes inter proximos, vnde Ber. Non dicit beati pacidici sed pacifici: quia non tantum pax est dicenda, sed facienda. Et sequitur præmium, quoniam filij Dei vocabuntur, tum quia ipse est Deus pacis, tum quia eius propriū est reconciliare. Item quia ipse fecit nobis pacem.

Quomodo humana vita inftar terræ, & aqua perficitur ac vitatur. Cap. XII.

Bonitas & malitia humanæ vitæ, multū prouenit ex exercitio, & otio personæ. Est enim humana vita velut terra, quæ quanto plus foditur & vertitur, tanto infra ei virtus cū singulis partibus amplius permisceatur, & semper aprior redditur, vt ex ea fructus multiplex generetur. Quādo verò nimis stat otiosa, ad productionem fructuū redditur minus apta. Sic etiā vita hominis quan-

to bonis laboribus amplius exercetur, tanto fructus gloriosior finaliter ex ea colligitur. Sap. 3. Bonorum laborū gloriosus est fructus. vnde consulitur Pro. 24. Diligenter exerce agrum tuum, &c. Sed econuerso, cum vita humana sine labore operis & penitentia, cultura pigrescit, nō fructus vtilis, sed noxias herbas gignit, cum secundum illud Pro. 24. Per agrum pigri hominis transiit, & vineam viri stulti, & ecce totum repleuerunt vrticæ, Ager hominis pigri est vita hominis otiosi, quam replent vrticæ, id est vitiatorum incendia. Eccl. 33. Multam malitiam docuit otiositas.

Item bonitas & malitia humanæ vitæ variatur ad modum aquæ, variatur enim aqua in bonitate & malitia secundum Auicennā, & sunt regulæ sumptæ à multis. Prima à motu, quia currentes aquæ sunt meliores statibus. Item currentes ad Orientem sunt meliores currentibus ad Septentrionem. Currentes verò ad meridiem peiores currentibus ad Occidentem. Similiter inter homines currentes per velocitatem, & continuitatem bene operandi, vel per viam mandatorum Dei remunerantur tanquam boni, Mat. 20. Voca operarios, & redde illis mercedē suā. Otiosi verò stātes oburgantur tanquā mali. Ibidē. Quid hic stas tota die otiosi? Vel currentes sunt feruenter amantes. Apostolus. 1. Cor. 9. Sic currite, vt cōprehendatis, sed quasi stantes sunt, qui motu amoris carent. Et hoc stare, cadere est. Apostolus. 1. Cor. 9. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Sed qui currunt ad orientem, id est, ad Christum, de quo Zach. 6. Ecce vir oriēs nomen eius, isti sunt boni, Qui verò ad septentrionem, id est, ad statum peccati, vbi abundat frigus malitiæ. Vnde significatur ipsum per septentrionem, id est, per vrsū siue per arcturum, qui cōtinet septem stellas gelidas, id est, septem capitalia vitia, quibus in anima extinguitur calor charitatis, isti inquam sunt malæ aquæ. i. malè dispositi. Item isti qui currunt ad meridiem vbi est feruor solis, id est, ad fauorem mūdane cōsolationis. s. vt velit in hoc mundo suas cōsolationes habere, peiores sunt currentibus ad occidentem, i. ad casum aduersitatis, vnde Abrahā dixit diuiti epuloni. Luc. 16. Recordare quia recepisti bonam vitam tuam. Ecce iste eucurrit ad meridiem, & Lazarus similiter mala, & iste ad occidentem. Sequitur, Nunc vero hic cōsolatur, tu vero cruciaris. Melius est ergo hoc ire ad domū luctus, quàm ad domum conuiuij. Eccl. 7.

Secunda regula sumitur à quiete aquæ. Nā stantium aquarū sunt gradus. In primo enim, & maiori gradu malitiæ sunt aquæ stantes, quæ habent viscosam pellem in superficie, secundo paludales, tertio lacuales, quarto puteales, quinto fontales. Inrelliguntur ergo per puteales, quæ sunt profundæ, peccata cordis, per fontales, quæ extra procedunt peccata oris, per lacuales, quæ se latius, & patenter extendunt peccata operis, per paludales autē, quæ fumositate generant, & suat cā corruptionis, perniciofa exēpla res, inhærenti cōsuetudinis prauæ intellige, quæ est viscus tenaciter inhærens. Oēs ergo hæ aquæ, sunt malæ, licet plus, & minus, vt patet per se.

Tertia regula sumitur à fundo aquæ. Nā quæ habent fundum lutosum sine corruptione, sunt bonæ, quæ arenosum sunt minus bonæ, quæ plumbeū sunt malæ. Fundus aquæ est cor, quod est fundamentū vitæ: hoc si esset lutosum, id est immundū cū corruptione peccati, tunc nō faceret aquam bonam. i. bonā vitam, sed si sit lutosum. i. humile,

vt scilicet homo consideret, & cognoscat se esse, vt vas luteum, & fragile, sicut dicit Apostolus. 2. Cor. 4. Habemus thesaurum istū in vasibus fictilibus, tunc quia ille lutosū sine fundum est sine corruptione peccati, facit bonam aquā. i. inducit ad bonā vitam. Sed si sit fundū arenosum. i. cormundum: sed tamen aliquantulum graue, i. tardum & tepidū ad spiritualia opera, est aqua. i. vita minus laudabilis. Sed si sit plumbeum. i. iniquitate grauatum, quia iniquitas grauat ad modū plumbi. Isa. 24. Grauabit eum iniquitas sua, tunc est aqua. i. vita mala.

Quarta regula sumitur à vi minerali, per quā transeūt. Nam quæ per aurū transeunt, minus nocent, quàm quæ per ferrum, licet confortent interiora, sed quæ per cuprū sunt pessimæ, & minus validæ. Per transitum auri accipiunt cupiditas auarorum, quæ est mala, per transitum ferri truculentia tyrannorum, quæ est peior, per transitum autē cupri, impuritas hæreticorū, quæ est pessima, plus. n. nocuerunt ecclesiæ hæretici animas corrūpentes, quàm tyranni corpora perdentes.

Quinta regula sumitur à grauitate, & leuitate: nā aquæ leuiore sunt meliores. vnde cocta leuior, & penetrabilior est, quàm cruda. Non. n. verū est dictū quod undā rudium, s. quæ cū aqua coquitur, subtile euaporet, & grossum remaneat, & ideo sit grossior quàm cruda: quia solū corpus mixtum, & compositum inspissatur decoctione, simplex autem sit rarius: quia per calidū, quod hēt cōgregare homogenea, separantur partes aquæ à terrestribus, quæ prius omnes mixtæ erant. Alia etiam cā est: quia aqua cū coquitur subtiliatur, & ideo partes terrestres magis penetrant per ipsam & descendendo resider in fundo. Vñ oportet quod aqua cocta maiorem faciat resistentiam, quàm non cocta: ergo melior est aqua leuis, quàm grauis, & cocta quàm cruda. Et sic etiā mens tunc est bona, quæ est ab onere peccati leuiata, & à terrestri amore separata. Sed tunc econtrario mala, quæ etiā peccato grauata, & terrestritate in terreno amore reserua. Sed tūc est mēs perfecta: quæ est igne diuini amoris decocta, vel igne tribulationis purgata, & pbata: quæ patietia opus perfectum habet, sed si sit cruda igne amoris, non calefacta nec igne alicuius aduersitatis purgata tunc nec laudabilis est nec sana.

Charitati, quæ omnium virtutum forma ac perfectio existit, solū ignis, calor is, argillaque proprietates attribuntur.

Cap. XIII.

Charitas assimilatur soli propter sex. Primo, quia sol est virtutis viuificatiuus. Planetas enim vnit & conciliat in effectibus suis. Conciliat etiam contraria elementa inuicem, sic etiam charitatis effectus est vnire spiritualiter, vnde Apostolus Col. 3. vocat eam vinculum perfectionis, quia scilicet perfectè vnit & ligat animam Deo, & corda fidelium inuicem in Deo. Propter quod de primis fidelibus ecclesiæ, in quibus charitas abundabat, dicitur. Acto. 4. quod multitudinis credentiū erat cor vnū & anima vna. Psa. 103. Ortus est sol & congregati sunt, scilicet fideles in vnum.

Secundo, quia sol est virtutis viuificatiuus, quia nihil viuit vbi sol non attingit. Vnde plantæ per absentiam solis videntur in hyeme mori, appropinquat sole in vere, ite rum sunt viuæ. Ita charitatis dilectio de morte transfert ad vitam, s. m. illud. 1. Ioa. 3. Nos scimus, quod translati sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus. Ecc. 9. Perfructe vita cū vxore, quā diligis cunctis diebus vitæ instabilitati tuæ, qui dati sunt tibi sub sole. Quasi enim vir est spiritus summa de Exempl.

tus, & quasi vxor caro. Tunc enim spiritus cum vxore sua vita perfructur, quoniam simul cū ipsa carne charitatis operibus exercetur, & ipsorum dulcedine quasi fructibus quibusdā reficitur, & hoc cunctis diebus vitæ præsentis, quæ est instabilis: quia nunquā homo in eodem statu permanet, & sub sole, id est sub charitatis feruore.

Tertio, quia sol est virtutis eleuatiuus siue attrahitiuus, quia vi caloris vapores à terra & mari deducit, & ductos sursum attrahit & condensat in nubes, & sic condensatos inuicem in niues, grandines vel aquas resoluit. Ita charitas corda calefaciens vapores affectionum, vel orationū, vel compunctionum ab eis educit, & sursum ad Deū attrahit & tandem in lacrymas resoluit.

Quarto, quia sol est virtutis perfectiuus: quia calor elementaris incipit agere generationem corporum, solaris autem calor perficit & producit ad debitū completū, vt dicit Alexand. Ita vitam spiritualemente timor inchoat: sed charitatis amor prouehit & consummat. vnde perfecta charitas foras mittit timorem. 1. Ioa. 4.

Quinto, quia sol est virtutis formatiuus, quia scilicet per eius elongationem & approximationem facies hominū, & corporaliū disponuntur, vt dicit Ildo, sicut patet in Æthiopicis & aliis contrariis regionibus. Ita charitas forma est omnium virtutum, sicut dicit Ambro. & hoc apparet quadrupliciter. Primo, quia mouet omnes virtutes ad opera per quæ percipiuntur virtutes & merentur augeri. Secundo, quia omnes virtutes mouentur ad finem charitatis, scilicet ad bonum. Charitas enim habet bonū pro fine tantum, Tertio quia charitas augmentat virtutum delectationē, & tollit fastidium, & alleuiat onera propter ipsius boni desiderium. Quarto, quia complet animā & perficit, non quidem in esse nature, sed gratuito.

Sexto, quia sol est virtutis immutatiuus: immutat enim ipsos dies, quia secundum diuersam solis dispositionem, immutationem recipit dies. Nā primorubet in mane, luget in tertia, feruet in meridie, pallor in vespere. Vnde & quatuor equos fingitur in fabulis habuisse, primus erytheus, id est rubens, secundus athericeus, id est splendens, tertius lampas, id est ardēs, quartus philogeus id est amās terram. Ita charitas quosdam facit rubentes in martyrij passione: quosdā lucentes in doctrinæ instructione, quosdam feruentes in Dei affectione, quosdā pallentes in carnis maceratione.

Item charitas assimilatur igni, quo ad quatuor. Primo quo ad formalitatem, quia (vt dictū est supra capitulo 5.) ignis inter cetera elementa est maximè formalis, Multū enim habet de forma, parū de materia. Sic amor charitatis quos replet, facit habere modicum de affectu materia lium siue temporalium rerū, & plurimū de appetitu formalium, id est spiritualium bonorū, vt iā nō carnalia carnaliter, sed spiritualia spiritualiter diligat. Distinguit enim Ber. super Cant. quatuor modos diligēdi, scilicet diligere carnem carnaliter, spiritū carnaliter, carnē spiritualiter, & spiritum spiritualiter. Secundo quo ad mobilitatē, quia ignis semper est in motu. Sic & amor charitatis eos, in quibus est, semper facit esse motū boni operis. Vnde Gregorius dicit, quod nunquam est amor Dei otiosus, operatur enim magna, si est, si autē operari desinit, iā amor non est. Tertio quo ad virtuositatem. Nā ignis habet virtutē inclinandi alta, & eleuandi infima, congregandi sparsa. Sic amor, s. m. Dio. de cæl. hic. habet vim inclinandi quia inclinat superiora inferioribus. Item habet virtutē eleuandi

uam, quia eleuat inferiora superioribus, & coadunatiua, quia quoadunat aequalia aequalibus. Quarto quo ad proprietatem, habet enim ignis multiplicem proprietatem, ut ponit beatus Dio. in lib. de cel. hic. ca. vlt. quarum aliquae, cooperunt charitati, videlicet quod est sui coniciuus. Nam (sicut dicitur ibi) ignis omnibus sibi quo quomodo approximatus non secundum locum tantum, sed secundum congruentiam materiae, uniuersum esse communicatiuus est. Et propter hoc licet ignis in sphaera sua tangat orbem lunae, non tamen imprimitur ipsi, cum eorum non sit materia visa. Sic charitas facit bona esse communia & maxime inter proximos, & domesticos: quia si quis suorum & maxime domesticorum curam non habens, fidelem negauerit, est infidelis deterior, ut dicit Apostolus. 1. Tim. 5. Tenetur etiam homo ex necessitate charitatis subuenire non omnibus indigentibus, quia hoc esset impossibile unicuique, sed tenetur subuenire sibi approximantibus, id est de proximo occurrentibus. Et non solum charitas cogit hominem communicare bona sua per subuentionem, sed etiam se ipsam in obsequium vel saltem per compassionem, secundum illud 1. Cor. 12. Libenter impendam & superimpendam ego ipse. Item ignis est maxime actiuus, unde inter elementa appropriatur ei esse actiuum, scilicet propter calidum cuius ignis est principium, ut dicit Aristoteles 2. meteor. Unde calidum primo & per se competit igni. solum autem calidum est simpliciter actiuum inter qualitates elementares, quia humidum, & siccum sunt qualitates passiuae, frigidum autem non est simpliciter actiuum vel motiuum, sed mouet priuando motum: unde etiam mouet ad centrum, ubi sit congregatio & immobilitatio & non diffusio. Unde licet alia elementa aliquo modo sint actiua, ignis tamen est magis principaliter actiuus. Et sic est charitas respectu virtutum: Unde omnis virtutis actio perfecta, quodammodo attribuitur charitati, & ipsa dicitur esse forma omnium virtutum. Et propterea Apostolus Gal. 5. dicit, quod fides per charitatem operatur. Nam quia per charitatem ordinatur actus fidei, & etiam cuiuslibet alterius virtutis ad vltimum finem, ideo ipsa dat formam actibus omnium virtutum. Unde nulla virtus sine ea perfectior vel meritorie operatur. Et ideo Gregorius in Hom. dicit, quod nihil habet vindictae ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.

Item ignis (ut dicit Dio. de cel. hic.) adest inuisibiliter omnibus, sicut mixtis, licet non actu sed virtute, & ideo inuisibiliter. Unde videmus quod ex omnifere corpore ignis per collisionem excutitur, & propterea Dionysius dicit, quod est praesens omnibus inuisibiliter. Et post hoc generaliter intelligi non tantum de corporibus mixtis, sed etiam aliquo modo de singulis ac omnibus corporibus inuisibiliter. Possit enim dici, quod ignis sit primo, quidem in corporibus superioribus, scilicet celestibus per principium sui: quia cum omnis alteratio reducatur in caelum, sicut in primum alterans, non alteratum, neque dispositum per qualitates alterabiles, oportet in caelo esse principium omnium qualitarum actiuarum & passiuarum, sicut Mars principium est calidi & sicci iu temperati & sol temperati, vel etiam vltimus in aliquam stellarum fixarum & similiter in aliis. Est etiam ignis in corporibus inferioribus per mixtionem: & est in mixtis non actu, sed virtute, ut dicit Aristoteles. h. de Ge in se autem est actu. Sic etiam per charitatem homo omnibus adest, scilicet per affectionem. Nam cum tenetur omnes diligere, & anima verius sit ubi amat, quam ubi animat, ut

dicit Aug. Quia per cognitionem cognitum est in cognoscente, sed per amorem e contrario est amans in amato, oportet, quod per ipsam dilectionem omnibus quodammodo, quos diligit praesens sit, unde Apostolus dicebat. Col. 2. Et si corpore absens, spiritu tamen suum praesens.

Item ignis nunc est occultus, nunc manifestus, unde & Dio. de cel. hic. dicit. Cum neglectus est. sub cineribus occultatus, videtur quasi non esse, sed remota cineribus, subito elucet quasi prouocatus naturaliter ad quandam vindictam suae despectionis. sic licet charitas ex occupationibus exterioribus seu necessitatibus quandoque videatur repescere, tamen subito & cito reaccenditur, & ex indignatione corporis primi amplius inflamatur. Ps. 40. Numquid qui dormit, non adiciet ut resurgat. 2. Mac. 1. Refulsit sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus, unde amor diuinus aliquando facit latere ad contemptum, aliquando apparere ad agendum.

Item ignis sine sui diminutione est sui distributiuus, & diuisiuus, unde ad ignem vnus candela innumerabiles possunt accendi. Sic amor charitatis non minuitur, sed augetur ex eo, quod ad plures diuiditur.

Item adhuc habet ignis plures alias conditiones, quae charitati conueniunt, quia ex se est lucidus, calidus, leuis & subtilis, quia charitas facit nos lucidos in discretionem agendorum, calidos in beneuolentia proximorum, leues & mobiles in obedientia mandatorum, subtiles siue tenues in contemptu terrenorum, vel in abstinentia ciborum.

Item charitas assimilatur calori. Primo quidem, quia calor est generationis omnium principaliter effectiuus, sicut pater de calore caelesti. Et sic charitas est quia virtutum omnium operum generatur, & ad perfectum finem perducuntur. Secundo quia calor est inferiorum ad superiora reductiuus, quia dissoluit terrestria in aquosa, & aquosa in aerea, & aerea in ignea, & sic inferiora per media reducit ad suprema. Sic charitas facit incipientem proficientem, & perfectentem, & mediante etiam proximo reducit nos in Deum.

Tertio, quia est durorum remollitiuus, sicut patet in metallis, quae dissoluit, & liquefacit etiam niues, & grandines, glaciesque, & sic charitas dura corda dum apprehendit, ad pietatem emollit.

Quarto, quia est liquidorum induratiuus, sicut patet in ouis in igne positis, in quibus subtilioribus partibus resolutis remanentibus terrestribus, res dure scit, & simile facit calor solaris. Sic charitas Dei mollia, & nutria corde consolidat, & corroborat.

Quinto, quia est grossorum & densorum subtiliatiuus. Nam rem, in quam agit, dissoluit, & in actionem idoneam facit, unde cum rem ad simplicitatem ducere laborat, eam subtiliat, ut patet in glacie, quae dum dissoluitur subtiliatur. Sic charitas diuites grossiores metallis, subtiliat, dum eos facit omnia dare in elemosinas.

Sexto, quia est metallorum depuratiuus, & totius eorum rubiginis consumptiuus, & sic charitatis feruor omnis peccati rubiginem ab anima tollit.

Septimo, quia est grauius alleviatiuus, quia dum humiditatem, quae grauius est eam in rebus, consumit, pondus rei dimminuit. Calidum, enim facit humidum evaporare, quia vapor depuratus, & in substantiam aeream, vel leuē mutatus, re leuiorem reddit. Corpora autem animalium sunt esse leuiora post praedictum, propter calorem & fortiorum, & spirituum generationem, quibus corpus leuiatur, & mortua corpora sunt grauiora viu-

uis.

uis. Sic amor charitatis omnia leuia reddit, unde Aug. de ver. do. dicit, quod omnia leuia, & immania, tollerabilia, & prope nulla efficit amor.

Octauo, quia similitudinem congregatiuus, & dissimilium disgregatiuus. Vnde si aurum, plumbum, ferrum, & lapides fiat vna massa, & praecipiantur in forte ignem, calor vnus quodque coniungit cum suo simili, ut aurum cum auro, & sic de singulis, si frigus omnium simul congregaret. Sic charitatis amor est, qui iustos inuicem vnit, & eos ab iniuris distinguit.

Item charitas assimilatur argillae propria. Primo, quia ex argilla vasa fabricant. Nam argilla est terra glutinosa, & nemorosa ad varia opera figurorum apta, & est ab Argis sic vocata, apud quos primo ex tali materia vasa sunt facta stitilia. Sic per charitatem efficitur cor hominis vas diuinum, id est dei contentiuum: quia qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Ioan. 4.

Secundo, quia ex argilla formantur lapides, & lateres generantur. Nam talis terra, ut dicit Isidorus, per actionem caloris liquidiores partes consumitur, & terrestriores consolidantur, facile in laterem commutatur. Saepem etiam terra frigiditate humidi tandem mutatur in lapidem. Nam sicut dicit Aristoteles 4. Mete. Vntuosum tali transmutationi est valde aptum, unde vntuosum est medium inter viscosum, & euaporatiuum. Nam gratia euaporatiui, habet a calore coagulari, gratia vero viscosi non potest ex toto educi, sed habet amplius comprimi, & consolidari, & sic in lapidem transmutari. Sic per charitatem efficiuntur homines, ut lateres solidi, & ut lapides viuui, apti, scilicet collocari in aedificio supernae Hierusalem. Unde dicitur. 1. Pet. 2. Ipsi tanquam lapides viuui aedificamini in domos spirituales.

Tertio, quia cum argilla fluxus sanguinis refranatur. Nam argilla frigiditate sua est sanguinis restrictiua, ut ait Constantinus, unde si cum forti aceto fuerit disemperata, & teporibus & fronti apposta prohibet de naribus sanguinem fluere. Sic aceri conpunctionis cum argilla dilectionis cohibet fluxum peccati.

Vbi, & quomodo caro spiritui vicissimque spiritus carni interdam subiiciatur, exprimitur. Cap. XIII.

Caro in mundo videtur, ut in pluribus spiritui praualere, & esse fortior eo, sed in caelo conuerso totaliter spiritus dominabitur ipsi carni, & caro erit per omnia spiritui subiecta. Videmus enim quod quilibet planeta caelestis, fortior est in propria, quam in aliena domo existat, & fortius esse inde imprimi, & agit. Domus enim planetarum dantur signa caeli, in quibus quilibet planeta dicitur habere domum suam. Nam domus Saturni, ut dicit Albumasar, prima, & propria est Capricornus: & similiter Aquarius, domus Iouis Piscis, & Sagittarius, domus Martis Aries, & Scorpio, domus Veneris Libra & Taurus, domus Mercurii Virgo & Gemini, domus Solis Leo, Luna & Cancer. Et pater, quod Sol in Leone, qui est domus eius propria, fortior est, quam in alio signo, & simile est de aliis. Sic quia in mundo isto est ipsa caro naturaliter velut in domo propria, spiritus tantum in aliena, frequenter contingit quod caro pualet & dicitur spiritui. In caelo vero ubi conuersio erit spiritus, ut in propria domo, & quasi in aliena patria erit quodammodo ipsa caro, ideo erit spiritui tantum potiori totaliter subiecta. Unde vocabitur secundum Apostolum. 1. Cor. 15. Corpus spirituale.

Carnis & spiritus pugna inquietudinem generat cordis, & auferit tranquillitatem mentis. Nam quoniam in sublimi apparent duo venti fortes, contra se inuicem pugnantes, significatur

tempesta maris, & tunc procella maris non libere transit ad partem vnā: sed vna obuiat alteri ex ipsa pugna ventorum, tunc qui superior est ex ipsis ventis, vincit, eo, quod minus est admixtus humori, & ideo minus sedabilis. Quasi autem duo venti contrarij sibi in haere, sunt duo appetitus aduersantes, sibi in homine, scilicet spiritus & carnis, de quibus dicit Apostolus. 2. Cor. 4. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Ex eorum ergo pugna sequitur tempesta maris, id est inquietudo cordis, quia cor non potest se libere ad partem vnā transferre, scilicet spiritus, carne repugnante eidem. Unde Apostolus. Ro. 7. Video, inquit, aliam legem in membris meis, repugnātem legi mentis meae, nec etiā ad partem spiritu retrahente, vnus ergo obuiat alteri, quia sibi inuicem aduersantur. Sed pars, quae est in ordine naturali superior, scilicet spiritus, tunc carne vincit, quoniam humor aqueo. id est carnali amori admixtus non existit, scilicet quoniam se tenet in sua puritate, tunc enim ipse spiritus quasi carne, & ossa non habet, unde Apostolus. Ro. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuētis. Carnis delectatio licet sit sensui dulcis, intus tamen animā occidit. Cuius exemplum est, quia aliquando cadit super herbas, & folia arborum ros fluens, & viscosus ad modum mellis, & quia mel non coctum laxat, ideo aues comedentes herbas illas moriuntur de dysenteria, & inueniuntur intus croceae propter cholera, quae generatur ex melle. Sicut ergo dulcedo rotis in herbis, est delectatio carnis in operibus voluptatis, quae dulcedo in ventre cholerae gignit, & auē extinguit, quia delectatio ipsae carnis in mente amaritudinem & conscientiae remorsum relinquit, quae est amara cholerae similis. Haec etiam anime innocentiae spiritualiter occidit, unde Apostolus. Rom. 12. Si secundum carnem vixeritis, moriemini.

Atr. e nebula vitia septem enumerantur, quorum similitudinibus carnis concupiscentia vitia cognoscuntur. Cap. XV.

Concupiscentia carnis assimilatur nebulae propter septem.

Primo, quia nebula est ex corruptis vaporibus resoluta. Nebula enim est impressio ex resolutione nubium generata, & pluuia resoluta, vapores enim resoluti, & per singulas aeris partes dispersi, nebulam faciunt. Quoniam igitur tales vapores sunt corrupti, tunc generant pessimam nebulam, aliquando foetidam, quia aer inficitur. Ita ex corruptis, & impudicis colloquiis, vel aspectibus, generatur concupiscentia inordinata, & inflamata, quae corpus in cenditur, & inflammatur.

Secundo, quia nebula est florum, germinum, & vinearum corruptiua. Ita mala concupiscentia corruptit flores bonarum cogitationum, gramina affectionum, & fructus vinearum, id est opera poenitentium. Iob. 31. Ignis est usque ad consummationem de uorans, & omnia eradicans genimina.

Tertio, quia nebula est multarum agrorum inuolutiua: quia ex inordinata luxuria concupiscentia multa oriuntur vitia. Nam (secundum Gregorium) filiae luxuriae, sunt caecitas mentis, quia (secundum Augustinum) ratio absorbetur. Item inconsideratio scilicet mortis & inferni, inconsiderantia ad cogitandum nunc illud, nunc aliud. Amor sui, quod desiderat vitam longam, ut expleat voluptatem suam. Praecipitatio, quia aliquis praecipit se ad peccandum, exponens se etiam quandoque periculo ut luxuriam expleat. Odium Dei, quod fit, quia Deus abstrahit se ab eis, & punit eos qui se quantur carnis delicias, ad quas inclinatur luxuria. Item affectus praesentis saeculi. appetitus honoris, diuitiarum, fanitatis, fortitudinis, & huiusmodi, quibus luxuria sus-

consequitur finem intentum. Item desperatio futuri sa-
culi, quæ est diffidentia veniæ, & gloriæ consequenda.

Quarto, quia nebula ex eo, quod vias occultat, est latronibus amica. Et sic concupiscentia luxuriae, est demonibus valde grata. vnde Tob. 40. dicit de Vehemoth, per quem intelligitur diabolus, quod dormit in locis humentibus, id est, quiescit in luxuriosis.

Quinto, quia nebula est itinerarium tardatiua. Tentationes enim concupiscentiæ homines ad æternam patriam festinantes, aut totaliter impediunt, si eis consentitur: aut saltem tardiores reddunt, dum eis resistitur: quia sine peccato saltem veniali vix aut nunquam habetur, quo, scilicet veniali peccato feruor charitatis remittitur, & via retardatur.

Sexto, quia nebula est radorum solarium interceptiua, & aeris obscuratiua. Sic etiam concupiscentiæ nebula lumen gratiæ, vel rationis interceptit & animam tenebrosam reddit. vnde Aug. li. conf. Exhalabat nebula delinosa concupiscentia carnis & seabra pubertatis, & offuscabant eorum mentes. Et dicit Arist. in Ethic. Concupiscentia corrumpit æstimationem prudentiæ.

Septimo, quia nebula est à calore solis passiva: vnde quæ est sursum à sole attracta, redit in nubis materiã, & tunc futura pluuia: est significatiua: quia si concupiscentiæ motus sursum ad rationem trahatur, & per ipsam rationem refrenetur: tunc trãseunt in materiã virtutis: & tunc non culpam generant, sed potius pluuiã diuinæ gratiæ in anima augmentantur. Quando vero à solis radiis nebula repercussa deorsum cadit, in suum originem redit, & tunc penitus euanescit. Vnde dum inferius redit, futura serenitatis signum existit, quia scilicet si concupiscentiæ motibus per solem rationis in principio resistatur: tunc ipsa concupiscentiæ caligo deorsum pulsa, penitus annullatur, vnde & post hæc anima sereniore reperitur.

Cordis nostri compunctiones à Deo & à voluntate nostra per terram pluuiam, & similitudinem exoriri declaratur.

Cap. XVI.

Compunctiones & inspirationes sanctæ licet infint nobis principaliter à Deo, tamen cooperante libero arbitrio. Cuius exemplum apparet in terra. Nam itinera aquarum & hiatus, & vastæ voragine, quæ sunt in corpore terræ, sicut in corpore nostro sunt venæ quæ sunt vasa sanguinis, & arteriæ, quæ sunt vasa spiritus, non sunt in ipsa terra ex natura eius, cum qualitates terræ, scilicet frigidum & siccum faciant eam totam solidam, sed sunt ibi ex calore solis & stellarum consumente humidum terræ, & per consequens relinquentem fissuras magnas, sicut sunt fissuræ magnæ in paludibus, quæ vehementer ardescunt: ad quod etiam cooperatur vapor inclusus, qui vapor quidem exhalare non valens, summa violentia eleuat terram in vno loco, & addit in alio loco. Et ita sunt specus magna, & montes, & receptacula aquarum maxima & obscurissima, & hiatus ingentes. Similiter etiam in intimis cordis nostri sunt itinera aquarum, id est, compunctiones lachrymosæ, & hiatus, id est, suspirationes affectuosæ, & specus magna, id est, humiliaationes profundæ, quas tamè anima à seipsa non habet, sed ex virtute & actione solis, & stellarum, id est, Dei & sanctorum angelorum: cooperatur tamen adhæc vapor inclusus, id est, interior motus liberi

arbitrii, ut scilicet sint in nobis specus magna, id est, profundæ meditationes, & montes, id est, altæ considerationes, receptacula aquarum, id est, receptationes gratiarum, vel compunctiones lachrymarum, & hiatus ingentes, id est, affectus feruentes. Itæ compunctio lachrymarum assimilatur pluuiæ, propter quatuor.

Primo, quia pluuiã calore solis dissoluitur: est enim naturale, quod quanto plus est in nube de materia pluuiæ, tanto fit radorum solarium fortior impressio super nubem, propter aquam ad calorem solis contrarietatem. In tali igitur nube dum calor fortissimus generatur, nubes in pluuiam dissoluitur. Ita quoque in anima quanto plus est lachrymarum iatimarum, tanto diuini caloris fit fortior impressio super eam, donec tota resoluatur in lachrymis, siue compunctionem totaliter lachrymosam. Vnde post acutissimum solis calorem videmus in aere sequi pluuiam vehementem: quia cum cor diuino amore calefit, amaris, & deuoris lachrymis ingemiscit, vnde Beda dicit, quod quando fit caloris generatio circa huiusmodi nubem, ex aduisione vaporis, fit nubes rubea quasi sanguis, ita, ut sanguis aliquando pluuere videatur. Et sic anima deuota dum diuino calore incenditur, tota in amoris rubedinem transformatur.

Secundo, quia pluuiã ad terram aliquando quidam planè, quandoque vero impetuose vehitur. Nam quanto nubes, ex qua generatur pluuiã, est à terra remotior, & cælo vicinior, tanto suauius terram perit, & guttis gracilioribus ad ima descendit. Et quanto e contra est à cælo remotior, & terræ proximior, tanto cum grauioribus stillis, & magis impetuose terram petere consuevit. Et hoc, quia quanto anima est perfectior, & Deo proximior: tanto secretiores, & suauiores lacrymas emittit, quanto vero se fuisse peccatum à Deo remotior, & terræ, per affectum coniunctiorem anima conspicit, tanto grauioribus, & veriores lacrymas effundit.

Tertio, quia ex pluuiã aer serenatur: & sic serenatur conscientia ex compunctione lachrymosa Tob. 3. Post lachrymationem, & fletum, exultationem infundis: hæc exultatio, est ex serenatione conscientia.

Quarto, quia ex pluuiã terra fecundatur, præcipue ex illa, quæ cum tonitruo cadit, eo, quod tonitruum suo motu vaporem discurit, & sic aquam subtiliãdo, puriorem reddit. Ita lachrymæ impingunt, & fecundant animam, & reddunt eam aptam ad fructum bonorum operum, & maxime si sint cum tonitruo, id est, cum timore diuini iudicij, hoc enim est tonitruum quod maxime animam concutit terrore sui, & maxime eam subtiliat ad discussionem peccati, Iob. 25. Quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri.

Nonnullorum corporum conuersionibus, carbonibusque accessis, ob varios eorum effectus peccatoris conuersio comparatur.
Cap. XVII.

Conuersio peccatoris assimilatur quinque conuersionibus corporum, quæ metaphoricè in scriptura traduntur.

Prima est conuersio solis in tenebras. Iob. 2. Sol conuertetur in tenebras, hæc fit per verecundiam, & confusionem, quando homo lucens in mundo erubescit de peccatis, & confunditur. Pla. 24. Confundantur iniqua agentes superuacue.

Secunda est lunæ in sanguinem. Iob. 3. Et hoc fit in peccatore per displicentiam

centiam peccati, & indignationem: luna enim est peccator, qui est in continua mutatione: Eccl. 17. Stultus ut luna mutatur: qui conuertitur in sanguinem, quando conuertitur zelo odij, & indignationis contra peccata, Ps. 18. Iniquitatem odio habui & abominatus sum.

Tertia, est petra in stagna aquarum: hoc fit in homine per dolorem peccati & compunctionem. Ps. 113. Qui conuertit petram in stagna aquarum, id est, cor durum in abundantiam lachrymarum, quæ debet provenire ex dolore & compunctione peccati. Ps. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: qui non custodierunt legem tuam.

Quarta, est lapidis in as: hoc fit per confessionem quando tactus diuino calore duriciam suam frangit, & sonat vox confessionis, Iob. 28. Lapis calore solutus in as conuertitur.

Quinta, est maris in aridam, quod fit per satisfactionem. Tunc enim amaritudo peccati in ariditatem penitentis & satisfactionis conuertitur. Iob. 7. Curis mea aruit, & contracta est.

Item conuersi ad Deum feruenter, assimilantur carbonibus accensis.

Primo, ratione ruboris. Nam carbo extinctus habet nigredinem, sed dum ignitur, vertitur in rubedinem. Sic peccator tãquam carbo extinctus habet nigredinem peccati. Thren. 4. Denigrata est super carbones facies eorum: sed dum in contritione accenditur in ruborem peccati totus conuertitur. Et quãto magis de peccato rubescit: tanto magis reuiuiscit: vel dum ad penitentiam inflammarur, nigredo peccati vertitur in rubedinem amoris diuini. Amor, n. diuinus dealbat & rubicat, secundum illud Canti. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus.

Secundo, ratione vigoris, habet. n. vigorem in scintillatione, in operatione & conseruatione quidem, quia carbo accensus cum secundum suam substantiam non possit ascendere sursum ex eo quod partibus grossioribus & terrestribus admixtus violenter in inferioribus derinetur: tamen crepitãdo & scintillãdo conatur redere sursum. Sic conuersus ad Deum feruenter, quia corpore detentus non potest ire ad deum: tamen crepitãdo, i. vehementer dolendo & gemendo, scintillas feruentium desideriorum vel orationum vel lachrymarum ad deum mittit. Eze. 1. Et scintillæ quasi aspectus aeris cadentis: & ibidem. Aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium.

Item habent carbonibus virtutem in operando, quia carbo incensus acutissimum habet ignem, & valde actiuum & penetratiuum: ita quod remollit ipsum ferrum: sic etiam durissimum cor peccatoris quandoque emolitur viso exemplo alicuius feruenter penitentis. Eccl. 31. Ignis probat ferrum durum.

Item habet vigorem in conseruando. Dicit. n. Angustinus. Hoc est mirandum in carbone, quod est tantæ fortitudinis, ut si quis eum in aqua ponat, & extinctum omni tempore in ea in putribilis perseuerat. Sic in aqua lachrymarum vel tribulationum nutritur vita penitentis, ac perseuerat à peccati putredine. Sap. 16. In aqua quæ omnia extinguit, plus ignis valet.

Tertio, ratione fractionis vel extinctionis: quia deficiente humiditatis glutino quo partes sibi inuicem coherent, facilliter frangitur: & adhuc facillius extinguitur, nisi bene custodiarur. Et sic penitentis perditio glutino charitatis, facile à tãtationibus, frangitur: facilliter etiam in eo spiritus feruor extinguitur, nisi in timore Domini iugiter

teneatur, sicut in illud Eccl. 2. 7. Si non in timore Domini teneueris te instanter, cito subuertetur domus tua. dicit. n. Greg. quod carbo cinere inuolutus, ignem acceptum custodit, sed detectus & aeris frigiditati expositus subito euanescit.

Sic sub cinere humilitatis, vel memoria mortis, quæ timorem inducit, conseruatur gratia penitentis, sine qua si frigus malitiæ vel aciditatis ipsum inuadit, statim extinguitur & perit: Et ideo dicitur Iob 42. ago penitentiam in fauilla & cinere.

Nebule ac pulueris quedam proprietates hic ponuntur, quæ corpori humano metaphoricè conuenire videntur.

Cap. XVIII.

Corpus humanum assimilatur nebula propter tria. Primo, quia nebula à terra eleuatur. Hier. 10. Eleuans nebulam ab extremitatibus terræ, & sic corpus humanum de terra sumptum est. Gen. 1. Fecit Deus hominem de limo terræ, id est, quantum ad corpus: vnde & finaliter in terram resoluatur.

Secundo, quia nebula cito dissipatur, & sic vita corporis humani cito finitur. Sap. 2. Transiit vita nostra tanquam vestigium pedis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata.

Tertio quia nebula turbidibus agitatur: & sic humanum corpus passionibus inquietatur. 1. Pet. 2. Hi sunt nebulæ à criminibus agitatae.

Item corporis humani infelicitas representatur in puluere. Primo ratione varietatis. Nam puluis à vento percutitur, mouetur, leuatur, & dispergitur. Sic vigor humani corporis modo vento aduersitatis percutitur, modo vento tentationis mouetur: modo vento prosperitatis erigitur, modo vento mortis dispergitur. Ps. 34. Fiant tanquam puluis ante faciem venti.

Secundo, ratione obscuritatis, quia puluis sæpe aerem obnebrat, solem obnubilat, & oculos lauciat. Ita corporis concupiscentia aerem, i. sensualitatem obnebrat, solem, i. rationem obnubilat, & oculos mentis, scilicet intellectum & voluntatem lauciat, scilicet per immundas cogitationes & per immundas affectiones. Exo. 9. Sit puluis super omnem terram Aegypti. Aegyptus, n. interpretatur, tenebrosa.

Tertio, ratione foeditatis, quia ex coniunctione pulueris & humoris generatur lutum immundum, ita dum corpori nostro iungitur humor nutritualis, gignitur lutum immundum luxuriæ. Iob. 7. Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris, cutis mea aruit. Hoc puluere pascitur serpens infernalis. Isa. 65. Serpenti puluis panis eius.

Obscuris vallibus atque terræ motibus quibus aerem obnubilat, tententorum cupidi similes esse exprimitur. Cap. XIX.

Cupidi de terrenis similes sunt vallibus.

Primo, quia valles quandoque sunt sordidæ, nam ad valles conflunt sordes, & ibi diutius conseruatur. Ita in cupidis sunt sordes omnis malitiæ & peccati, quia radix omnium malorum est cupiditas. Iohel. 3. Multiplicata est malitia populi in valle concisionis.

Secundo, quia valles sunt obscuræ. Nam cito fumosis vaporibus obnubilantur, & densis tenebris obscurantur. Ita in cupidis est obscuritas propter vapores fumosos, i. propter desideria terrena. 2. Mach. Acceptorum.

Acceptum ignem de altari absconderunt in valle. Ignis altaris est lumen sapientiae caelestis, quae illuminat & inflammatur, quae tamen occultatur menti in valle cupiditatis.

Tertio, quia valles sunt à coelo remotae. Ita cupidi à caelesti desiderio. Hier. 29. Quid gloriaris in vallibus, id est, in terrenis cupiditatibus. defluxit vallis tua, id est, tua mens cupida, de summis ad ima, de caelestibus ad terrena, filia delicata, quae confidebas in cameris tuis, &c.

Quarto, quia valles sunt infructuosae, quia salices & infructuosae arbores maximè in vallibus crescere comprobantur. Item in cupidis crescunt arbuta, i. operi infructuosae. Et hinc est q. 1. Para. 18. Eddo (qui interpretatur terrenus, & significat cupidum) percussus est in valle fallinarum, ubi non erat fertilitas propter falsuginem. Itè cupiditas terrenorum mentem obscurat & animam venenat, & ideo assimilatur terremotoi, qui aerem obscurat & interdum animalia habentia ora iuxta terram venenat & necat. Et horum ratio est: quia cum tremor sit ex vapore terrestri grosso & fuliginoso & nigerrimo, quando eleuatur à sole, opponitur soli sicut nubes magna: & ita inducit aeris obscuritatem, & si etiam terra illa fuerit ante tremor sicca, eleuatur ex superficie eius puluis, qui reddit aerem spissum & nigrum. Et sol & luna, & stellae, apparent ex huiusmodi puluere quasi sanguis ad nigredinem vergens. Et sic etiam hoc modo inducitur obscuritas aeris. hic etiam vapor cum sit venenosus, occidit animalia, quae hauriunt eum habentia ora iuxta terram, vt oues. Vnde dicit Seneca, q. tempore Neronis fuit tremor, in quo perit grex iherosolimitanorum ovium. Ita ex terrenorum cupiditate tanquam ex terrestri vapore vel puluere anima obscuratur. Apo. 6. Tremor magnus factus est, & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis. Tremor magnus est inordinatus terrenorum affectus, qui solem, i. rationem, & lunam, i. voluntatem, quae mutabilis est, maculat & foedit. Hic est tremor qui vapore venenoso & pestilentiali, i. opere vel lucro dolofo & iniusto animas aeterna morte facit interire. Luc. 21. Tremor magni pro loca erunt, & pestilentiae, & fames, & terroresque. Vbi nota, q. terrene cupiditates homines reddunt inquietos & ideo vocantur terremotus. Item dolofo & fraudulentos, & ideo vocantur pestilentiae. Item faciunt eos insatiabiles & famelicos, & ideo vocantur famelicos. Itè raptos, & tyrannos, & ideo vocantur terrores.

Quomodo causetur grando, & quinque proprietates ei à natura insita, patebunt, quae quibusdam de causis, bello hominum, controuersia assimilantur. Cap. XX.

Incordia siue bellum assimilatur grandini propter quinque.

Primo, quia grando est frigidissima quo ad ratum. Nam grando est stilla pluuiae frigoris & venti rigore in aere congelata (vt dicit Ari. & meteor. 2.) sit enim ex vapore frigido & humido ad interiora nobis fugato per dominium caloris circumstantis: quia vapor in nube recipitur & à frigiditate condensatur. Nam quando vapor eleuatur ita altè virtute caloris, q. non consumitur, sit nubes calidissima, eo quod multum de calore remanet in vapore. Ideo ex calore circumfuso in aere confortatur frigus, & coartatur in vnum locum, & ex calore ipsius nubis aperiente, frigus repente intrat, coëgelat, & fit grando. Ita ex calore irascuntia dominante & ex vapore fu-

perbiq. cor subintrante, & ex frigore alicuius iniuriae vel aduersitatis, generatur, discordia & bella, quae corda hominum frigida faciunt expulso charitatis calore. Ps. 148. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum &c. Per ignem intellige iram, per niuem & glaciem aliquam aduersitatem vel iniuriam constringentem: per spiritum intellige pestem superbiam, & ex his sequuntur procellae bellorum.

Secundo, quia grando est dura ad ictum. Nam grando fortiter percutit, ex eo q. dura existit. Vnde & grana eius in scriptura, lapides appellantur. Eccl. 43. Confracti sunt lapides grandinum. Provenit autem duritia grandinis, ex eo quod frigus (vt dictum est) fugiens calore aeris ad interiora nubis se recipit, & ex sua aggregatione virtus eius inualefcit. Vnde vapore, quam in nube inuenit, sua virtute constringit, & in duram substantiam coëuertit, & ideo magis quam in hyeme sunt grandines in aestate, quia virtus frigoris, quae est in aestate, vnitur & in vna parte aeris adunatur. In hyeme per aerem totum dispergitur quare debilior redditur nec ad congelandum vapore sufficiens inuenitur. Ita bella & discordiae ex calore irascuntiae, scilicet ex frigore malitiae generatae, corda hominum sic indurant, quod vnus erga alium, qui aduersatur semper se uiuat, & nulla pietate seu benignitate mollescat. Vnde bellum si diu durat corda lapidea generat. Sap. 5. A petrosa ira plenas mittentur grandines.

Tertio quia grando est subita siue impetuosa quo ad descensum. Nam cum de se sit grauis, vèto èt impellente cum impetu descendit. Et ita èt similitudo impetu irae & violentiae bella gerunt. Cum tñ Iac. 1. moneat, q. omnis homo sit tardus ad iram. Nam ira non habet misericordiam, neq. eripit furor. Isa. 38. Sicut impetus grandinis turbo constringens.

Quarto, quia grando non est totaliter rotunda quo ad aspectum. Nam habet figuram quasi dentis vel mochi. Cuius causam quidam assignant, quia cum vapor vnde generatur esset expansus in latum, frigus contrahens, magistraxit de materia à lateribus, quam à superiori parte, & cum latus esset magnum, congelauit partem antequam alia fluere ad eam, & adhæsit ei sicut congelata gutta: & si aliquando inueniatur rotunda, dicunt quod est per accidens. Quia descendendo per inferiorem partem aeris, quae per reflexionem radiorum est temperatè calida, liquefcit & minuitur & rotundatur. Quia ergo figura rotunda perfectionem (secundum Philosophum) importat, deficit in grandine rotunditas figuræ: quia communiter bella & lites contingunt ex defectu charitatis, vel imperfectione. Charitas enim est vinculum pacis. Colof. 2. Nam cui charitas perfectè adesset, etiam iniuste lædenti minime repugnaret, dicente Domino Matr. 5. Qui te percussit in vnam maxillam, præbe ei & aliam. Et Apo. Ro. 12. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed dare locum iræ. Sap. 16. Fructus inimicorum existimabat ignis ardens in grandine. Ignis quidem ardens in grandine est charitas feruens in persecutione. Et hæc frequenter inimicos exterminat, dum eos ad beneuolentiam mutat. vnde Apost. Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus, cibum illum: si sitit, potum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

Quinto, quia grando est noxia quo ad effectum. Nam cum impetu terram petit, segetes, fructus, & flores plurimum lædit. vnde in Ps. 101. Percutit in grandinae vineas eorum.

eorum. Interdum etiam ex grandine animalia occiduntur, secundum illud Psalm. 77. Decidit in grandine iumenta eorum: præcipue quando est multum profusa, quia tunc grauior existit, & impetuosiùs ruit. Et nota q. descendit grando maior vel minor secundum q. ex altior loco vel terrae viciniore cadit, quia ex maiori motu in aere calido minoratur & retardatur, ideo maior cadit à viciniore loco. Apo. 16. Grando magna sicut talem descendit de coelo in homines. multo autem magis per bella quam per grandines arbores vastantur & segetes, etiam occiduntur homines, animalia rapiuntur: & bona innumerabilia dissipantur & disperguntur.

De hyperboreis montibus in septentrionali parte sitis, ac de eorum tribus præcipuis proprietatibus fit sermo, quibus mortales diuitiae comparantur. Cap. XXI.

Diuitiae huius mundi assimilantur montibus hyperboreis propter tria.

Primo, propter preciositatem gemmarum. Sicut enim montes Scythiae multum locupletes, auro abundantes & gemmis. In eis enim sunt smaragdi optimi, & cristalli purissimi. Et talia præcipue sunt mundanarum diuitiarum materia, quibus accumulandis & possidendis cupiditas humana insistit, aurum & gemmae & alia consimilia. Quae tamen, quia amitti possunt, vera diuitiae non sunt. vnde Dominus dixit: Matr. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi arugo & tineae demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. ubi omne diuitiarum genus ostenditur amissibile esse. Nam si de pannis vel palliis sericeis vel aureis suas quis diuitias fecerit, corruptibiles diuitiae sunt, quia possunt vastari tineis. Si vero de metallorum pecuniis, adhuc patet destructibiles esse, quas arugo potest consumere. Si autem gemmae sunt, vel alia quaecunque, quae non possunt consumi arugine vel tineae demoliri, saltem à furantibus manibus non possunt esse securae: ergo vtridem consulitur, thesaurizare vobis thesauros in coelo, ubi nec tineae demolitur, nec fures effodiunt nec furantur.

Secundo, propter asperitatem sylvarum. Nam circa illos montes ubi tales diuitiae sunt, asperissima quædam silua, per quas ad dictas diuitias difficilis est accessus, reperiuntur. In quo intelligitur, q. licet diuitiae sint ad apperendum faciles, difficiles tñ sunt ad lucrandum & possidendum, & ideo homines vt eas lucrarentur, maximos labores assument. Eccl. 31. Laborauit diues in congregatione substantiae. Et ideo inexcusabiles sunt qui propter caelestes & terrenas diuitias negligunt laborare. Et propter hoc dicit Greg. in hom. q. si qui viam laboriosam existimant, suae desideria est accusatio. Si enim tempestas pelagi nautis, plage & vulnera militibus, glacies & frigora agricultoribus, leuia & portabilia sunt propter spem praemij rpalis, multo magis cui celum placet nullum debet sentire periculum, maxime, n. labores mitigat, in fine bonum venire. Ne aspicias ergo, q. via ista aspera est, sed quod ducit. Nec aliam quæ lata est, sed ubi desinit.

In hoc etiam quod difficilis est accessus ad montes diuitiarum, ostenditur, quod difficulter qui diues est, in grabat regnum caelorum, vt dicitur Matr. 19.

Tertio, propter multipliciter ferarum. Sunt enim in illis syluis, i. circa illos montes diuersa ferarum genera, quae homines vehementer impediunt, ne ad loca diuitiarum accedant. Nam ibi sunt Gryphones, immanes, ibi Pantherae, Tigrides, & Pantherae. Ibi esse dicitur præcipue in Alba

nia & Hyrcania, quae sunt Scythiae regiones tantae magnitudinis & feritatis canes, vt tauros premant, & leones occidant. In gryphones, qui equis & hominibus sunt infestissimi, significatur violentia raptorum. In pantheris autem variis & maculosis, variae intelliguntur fraudulentiæ mercatorum. In trigribus velocissimis significatur festinata & velox substantia vsurariorum, quia vsura in paruo tempore multam multiplicatur & crescit. vnde dicitur Prou. 13. Substantia festinata minuitur, quia diuitiae vsurariae sicut festinantes crescunt, ita cõiter cito deficiunt. Sed in pantheris, qui odore alias bestias ad se attrahunt, & attractas eas rapiunt & comedunt, intelligitur malicia quorundam hypocritarum, qui sub quadam sanctitatis specie lucra seculi quaerunt, vnde ab illis rapiunt, quos odore bonae famae & sanctitatis traxerunt, per canes intelligitur malivolentia inuidorum, qui præcipue in illis abundant, quae eadem lucta sunt, videlicet inter illos, qui sunt eiusdem artis & inter medicos & iudices, ex eo q. vnus putatur impedire lucrum alterius, sicut dicit Arist. Rhet. Omnes has feras, i. vitia diuitiarum mundi gignunt propter cupiditatem, de qua dicit Ps. 103. In ipsa peribunt omnes bestiae. i. omnia vitia.

De septem Tauri Stellis, quas Graeci Hyadas vocitare consueverunt, ac de eorum quatuor proprietatibus, pariterque montium quibus Ecclesia doctores assimilantur. Cap. XXII.

Doctores sancti Ecclesiae sunt similes stellis, quae dicitur hyades, de quibus fit mentio Job. 9. ubi dicitur: Qui facit arcum, & orionem, & hyades & interiora austru. Intelliguntur doctores in eis propter quatuor, Primo propter earum ortum. Nam hyades, quae oriuntur in vere, sunt stellae pluuiales, i. quarum ortu inuidat pluuiae propter hoc, q. tunc vapores à mari & à terra per calorem solaris violentiam forcius ad superiora trahuntur, qui motu hyadum in pluiam resoluuntur. Hyades ergo à quibus est inundata pluuia, doctores ecclesiae sunt à quibus super aëntes aëas effunditur imber doctrinae. Deu. 32. Coëscat vt pluuia doctrina mea, & ideo dicit Greg. in pasto. Doctores sancti hyadum nomenclatione signantur, Graeco quippe eloquio hyadas vocat pluuia, & hyades nomen à pluuia acceperunt, quae ortu proculdubio imbres ferunt. Hinc igitur hyadum appellatione expressi sunt, quae ad statum vltis ecclesiae, quasi in caeli facie deducti super aëntem terram humani pectoris sanctae praedicationis fibres funderet.

Secundo, propter earum situm: quia istae stellae hyades situm suum habent in fronte tauri vt dicit Martia. Et in 16. gradu tauri vt dicit Misael. Ex corpore hominis dicitur collo & gutturi. Constat autem, quod in collo & gutture vox praedicationis formatur: vnde quasi hyades sunt in Tauro, dum sancti praedicatores praedicationis vocem formantes, dominium & auctoritatem habent in praedicando: sed sicut dicit beatus Greg. in pasto. loquendi auctoritas perditur, quando vox praedicationis ab opere non iuuatur. Vnde necesse est sicut idem beatus Grego, dicit, quod praedicator quisque plus actibus quam vocibus intonet, & bene viuendo vestigia sequentibus imprimat, quam loquendo & praedicando quod gradiantur, ostendat.

Tertio, propter effectum. Nam quando oriuntur hyades, crescunt dies, & sol incipit esse feruentior: fruges et verberius crescunt, quia tunc à pluuia irrigantur. Sic et per doctrinam & praedicationes sanctorum doctorum crescunt in audientibus dies, i. claritas cognitionis, & feruor

Acceptum ignem de altari absconderunt in valle. Ignis altaris est lumen sapientiae celestis, quae illuminat & inflammatur, quae tamen occultatur menti in valle cupiditatis.

Tertio, quia valles sunt à caelo remotae. Ita cupidi à caelesti desiderio. Hier. 29. Quid gloriaris in vallibus, id est, in terrenis cupiditatibus. defluxit vallis tua, id est, tua mens cupida, de summis ad ima, de caelestibus ad terrena, filia delicata, quae confidebas in cameris tuis, &c.

Quarto, quia valles sunt infructuosae, quia salices & infructuosae arbores maximè in vallibus crescere comprobantur. Item in cupidis crescunt arbuta, i. opera infructuosae. Et hinc est q. 1. Para. 18. Edò (qui interpretatur terrenus, & significat cupidum) percussus est in valle fallinarum, ubi non erat fertilitas propter saluginem. Itè cupiditas terrenorum mentem obscurat & animam venenat, & ideo assimilatur terremoto, qui aerem obscurat & interdum animalia habentia ora iuxta terram venenat & necat. Et horum ratio est: quia cum terremoto fit ex vapore terrestri grosso & fuliginoso & nigerrimo, quando eleuatur à sole, opponitur soli sicut nubes magna: & ita inducit aeris obscuritatem, & si etiam terra illa fuerit ante terremoto sicca, eleuatur ex superficie eius puluis, qui reddit aerem spissum & nigrum. Et sol & luna, & stellae, apparent ex huiusmodi puluere quasi sanguis ad nigredinem vergens. Et sic etiam hoc modo inducitur obscuritas aeris, hic etiam vapor cum sit venenosus, occidit animalia, quae hauriunt eum habentia ora iuxta terram, vt oues. Vnde dicit Seneca, q. tempore Neronis fuit terremoto, in quo perit grex excetarum ouium. Ita ex terrenorum cupiditate tanquam ex terrestri vapore vel puluere anima obscuratur. Apo. 6. Terremotus magnus factus est, & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis. Terremotus magnus est inordinatus, terrenorum affectus, qui solem, i. rationem, & lunam, i. voluntatem, quae mutabilis est, maculat & foedit. Hic est terremoto qui vapore venenoso & pestilentiali, i. opere vel lucro dolofo & iniusto animas aeterna morte facit interire. Luc. 21. Terremotus magni per loca erunt, & pestilentiae, & fames, & terroresque. Vbi nota, q. terrenae cupiditates homines reddunt inquietos & ideo vocantur terremotus. Item dolofo & fraudulentos, & ideo vocantur pestilentiae. Item faciunt eos insatiabiles & famelicos, & ideo vocantur fames. Itè raptos, & tyrannos, & ideo vocantur terrores.

Quomodo causetur grando, & quinque proprietates ei à natura insite, patet hinc, quae quibusdam de causis, bello hominum, & controuersia assimilantur. Cap. X.

Discordia siue bellum assimilatur grandini propter quinque.

Primo, quia grando est frigidissima quo ad tactum. Nam grando est stilla pluuiae frigoris & venti rigore in aere congelata (vt dicit Arist. meteor. 2.) fit enim ex vapore frigido & humido ad interiora nobis fugato per dominium caloris circumstantis: quia vapor in nube recipitur & à frigiditate condensatur. Nam quado vapor eleuatur ita altè virtute caloris, q. non consumitur, fit nubes calidissima, eo quod multum de calore remanet in vapore. Ideo ex calore circumfuso in aere confortatur frigus, & coartatur in vnum locum, & ex calore ipsius nubis aperiente, frigus repente intrat, coëgelat, & fit grando. Ita ex calore iracundiae dominante & ex vapore su-

perbie cor subintrante, & ex frigore alicuius iniuriae vel aduersitatis, generantur, discordiae & bella, quae corda hominum frigida faciunt expulso charitatis calore. Ps. 148. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum &c. Per ignem intellige iram, per nixem & glaciem aliquam aduersitatem vel iniuriam constringentem: per spiritum intellige pestem superbiae, & ex his sequuntur procellae bellorum.

Secundo, quia grando est dura ad ictum. Nam grando fortiter percussit, ex eo q. dura existit. Vnde & giana eius in scriptura, lapides appellantur. Eccl. 43. Confracti sunt lapides grandinum. Prouenit autem duritia grandinis, ex eo quod frigus (vt dictum est) fugiens colorem aeris ad interiora nubis se recipit, & ex sua aggregatione virtus eius inualefcit. Vnde vapore, quam in nube inuenit, sua virtute costringit, & in duram substantiam coëuertit, & ideo magis quam in hyeme sunt grandines in aestate, quia virtus frigoris, quae est in aestate, vnitur & in vna parte aëris adunatur. In hyeme per aerem totum dispergitur quare debilius redditur nec ad congelandum vapore sufficiens inuenitur. Ita bella & discordiae ex calore iracundiae, scilicet ex frigore malitiae generantur, corda hominum sic indurant, quod vnus erga alium, qui aduersatur semper sauiat: & nulla pietate seu benignitate, mollescat. Vnde bellum si diu durat corda lapidea generat. Sap. 5. A petrosa ira plenae mittentur grandines.

Tertio quia grando est subita siue impetuosa quo ad descensum. Nā cū de se sit gravis, vèto èt impellète cū impetu descendit. Et ita èt similitè cū impetu irae & violentiae bella gerunt. Cū tñ Iac. 1. moneat, q. omnis homo sit tardus ad irā. Nā ira nō habet misericordiā, neq; erupēs furor. Isa. 38. Sicut impetus grandinis turbo costringens.

Quarto, quia grando non est totaliter rotunda quo ad aspectum. Nam habet figuram quasi dentis vel mochi. Cuius causam quidam assignant, quia cum vapor vnde generatur esset expansus in latum, frigus contrahens, magistraxit de materia à lateribus, quam à superiori parte, & cum latus esset magnum, congelauit partē antequam alia fluere ad eam, & adhuc sit ei sicut congelata gutta: & si aliquando inueniatur rotunda, dicunt quod est per accidens. Quia descendendo per inferiorem partem aeris, quae per reflexionem radiorum est temperatè calida, liquefcit & minuitur & rotundatur. Quia ergo figura rotunda perfectionem (secundum Philosophum) importat, deficit in grandine rotunditas figurarum: quia communiter bella & lites contingunt ex defectu charitatis, vel imperfectione. Charitas enim est vinculum pacis. Colof. 2. Nam cui charitas perfectè adhaeret, etiam iniuste lædenti minimè repugnare, dicente Domino Matr. 5. Qui te percussit in vnā maxillā, præbe ei & aliā. Et Apo. Ro. 12. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed dare locum irae. Sap. 16. Fructus inimicorum existimabat ignis ardens in grandine. Ignis quidem ardens in grandine est charitas feruens in persecutione. Et hæc frequenter inimicos exterminat, dum eos ad beneuolentiam mutat. vnde Apost. Rom. 12. Si fuerit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potū da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

Quinto, quia grando est noxia quo ad effectum. Nam cum impetu terram petit, segetes, fructus, & flores plurimum lædit. vnde in Ps. 101. Percussit in grandine vineas eorum.

eorum. Interdum etiam ex grandine animalia occiduntur, secundum illud Psal. 77. Decidit in grandine iumenta eorum: præcipue quando est multum grossa, quia tunc grauior existit, & impetuosiùs ruit. Et nota q. descendit grando maior vel minor secundum q. ex altior loco vel terra viciniore cadit, quia ex maiori motu in aere calido minoratur & retardatur, ideo maior cadit à viciniore loco. Apo. 16. Grando magna sicut talentum descendit de caelo in homines. multo autem magis per bella quam per grandines arbores vastantur & segetes, etiam occiduntur homines, animalia rapiuntur: & bona innumerabilia dissipantur & disperguntur.

De hyperboreis montibus in septentrionali parte striatis, ac de eorum tribus præcipuis proprietatibus fit sermo, quibus mortales diuitiis comparantur. Cap. X XI.

Diuitiis huius mundi assimilantur montibus hyperboreis propter tria.

Primo, propter preciositatem gemmarum. Sūt. n. montes Scythiae multum locupletes, auro abundantes & gemmis. In eis, n. sunt smaragdi optimi, & cristalli purissimi. Et talia præcipue sunt mundanarum diuitiarum materia, quibus accumulandis & possidendis cupiditas humana insistit, aurum & gemmae & alia consimilia. Quae tamen, quia amitti possunt, veræ diuitiae non sunt. vnde Dominus dixit: Mat. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tineæ demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. vbi omne diuitiarum genus ostenditur amissibile esse. Nam si de panis vel pallii se riceis vel auris suas quis diuitias fecerit, corruptibiles diuitiae sunt, quia possunt vastari tineis. Si vero de metallorum pecuniis, adhuc patet destructibiles esse, quas ærugo potest consumere. Si autem gemmae sunt, vel alia quaecunque, quae non possunt consumi æruginè vel tineæ demoliri, saltem à furantis manibus non possunt esse securae: ergo vt ibidem consilium, thesaurizare vobis thesauros in caelo, vbi nec tineæ demolitur, nec fures effodiunt nec furantur.

Secundo, propter asperitatem sylvarum. Nā circa illos montes vbi tales diuitiae sunt, asperrimae quāda siluae, per quas ad dictas diuitias difficilis est accessus, reperiuntur. In quo intelligitur, q. licet diuitiae sint ad apperendum faciles, difficiles tñ sunt ad lucrandum & possidendum, & ideo hoies vt eas lucrentur, maximos labores assument. Eccl. 31. Laborauit diues in cōgregatione substantiae. Et idcirco inexcusabiles sunt qui pp caelestes & terrenas diuitias negligunt laborare. Et propter hoc dicit Gre. in hom. q. si qui viam laboriosam existimant, suae desidia est accusatio. Si. n. tempestas pelagi nauis, plage & vulnera militibus, glacies & frigora agricultoribus, leuia & portabilia sunt propter spem præmij temporalis, multo magis cui celum placet nullū debet sentire periculū, maxime, n. labores mitigat, in sine bonum venire: Ne aspicias ergo, q. via ista aspera est, sed quod ducit. Nec alia q. lata est, sed vbi desinit.

In hoc etiam quod difficilis est accessus ad montes diuitiarum, ostenditur, quod difficile est, qui diues est, intrabit regnum caelorum, vt dicitur Mat. 19.

Tertio, propter multipliciter ferarum. Sunt. n. in illis syluis, i. circa illos montes diuersa ferarum genera, quae homines vehementer impediunt, ne ad loca diuitiarum accedant. Nā ibi sunt Gryphones, immanes, ibi Paridi, Tigrides, & Pantherae. Ibi esse dñr præcipue in Alba

nia & Hyrcania, quae sunt Scythiae regiones tantae magnitudinis & feritatis canes, vt tauros premant, & leones occidant. In gryphones, qui equis & hoibus sunt infesti significatur violentia raptorum. In pardis autem variis & maculosis, variæ intelliguntur fraudulentiae mercatorum. In trigribus velocissimis significatur festinatio & velocitas substantia vsurariorum, quia vsura in paruo tpe multam multiplicatur & crescit. vnde dicitur Prou. 13. Substantia festinata minuitur, quia diuitiae vsurariae sicut festinantes crescunt, ita cōiter cito deficiunt. Sed in patheris, qui odore alias bestias ad se attrahunt, & attrahit eas rapiunt & comedunt, intelligitur malicia quorūdam hypocritarū, qui sub quadam sanctitatis specie lucra seculi quaerunt, vnde ab illis rapiunt, quos odore bonae famae & sanctitatis traxerunt: per canes intelligitur maliuolentia inuidorū, qui præcipue in illis abundat, quae eadem lucra quaerunt, videlicet inter illos, qui sunt eiusdem artis & inter medicos & iudices, ex eo q. vnus putatur impedire lucrum alterius, sicut dicit Arist. Rhet. Omnes has feras, i. vitia diuitiarum mundi gignunt pp cupiditatem, de qua dicit Ps. 103. In ipsa peribit oēs bestia. i. oia vitia.

De septem Tauri Stellis, quae Graeci Hyades vocitantur, consueverunt, ac de eorum quatuor proprietatibus, pariterq; montium quibus Ecclesiæ doctores assimilantur. Cap. X XII.

Doctores sancti Ecclesiae sunt similes stellis, quae dñr hyades, de quibus fit mentio Iob. 9. vbi dicitur: Qui facit arcum, & Orionas, & hyades & interiora austru. Intelliguntur doctores in eis propter quatuor. Primo propter earum ortum. Nā hyades, quae oriuntur in vere, sūt stellae pluuiales, i. quarū ortu inūdāt pluuia: propter hoc, q. tunc tps vapores à mari & à terra per caloris solaris violentiam fortius ad superiora trahuntur, qui motu hyadū in pluuiam resoluuntur. Hyades ergo à quibus est inundatio pluuiae, doctores ecclesiae sūt à quibus super arentes aias effunditur imber doctrinae. Deu. 32. Cōcrescat vt pluuia doctrina mea, & ideo dicit Greg. in past. Doctores sancti hyadū nūcupatione signantur, Graeco quippe eloquio hyades vocat pluuia, & hyades nomē à pluuia acceperunt, quae ortu p. culdubio imbres ferūt. Bñ igit hyadū appellatione expressi sunt, q. ad statū vps ecclesiae, quasi in caeli facie deducti super arentē terrā humani pectoris sactae p. dicationis ibres funderet.

Secundo, propter earū situm: quia istae stellae hyades suum suum habent in fronte tauri vt dicit Martia. Et in 16. gradu tauri vt dicit Misael. Ex corpore hoīs dñatur collo & gutturi. Constat autem, quod in collo & guttore vox p. dicationis formatur: vnde quasi hyades sunt in Tauro, dum sancti p. dicationis vocem formantes, dominium & auctoritatem habent in p. dicatione: sicut dicit beatus Gre. in pasto. loquendi auctoritas perditur, quando vox p. dicationis ab opere non iuuatur. Vnde necesse est sicut idem beatus Grego. dicit, quod p. dicator quisq. plus actib. quam vocib. intonet, & bene viuendo veltigia sequentib. imprimat, quā loquendo & p. dicatione quod gradiantur, ostendat.

Tertio, propter effectum. Nam quando oriuntur hyades, crescunt dies, & sol incipit esse feruentior: fruges èt vberius crescunt, quia tunc à pluuia irrigantur. Sic èt per doctrinam & p. dicationes sanctorum doctorum crescunt in audientibus dies, i. claritas cognitionis, & feruor

& ferior dilectionis, & fructus operationis.

Quarto, propter aspectum, quia. s. constellatio hyadū habet stellas plures, & clarissimas aspectui nostro, & etiā ordinatas per gyrum: quia. s. sancti doctores fuerunt ut stellæ incorrupti per vitam. Dan. 12. Qui ad iustitiam erudiunt plurimos, erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Item multiplicari per gratiam. Gen. 16. Inspice cœlū & numera stellas si potes. Item clarissimi per doctrinam. Baruc. 3. Stellæ dederunt lumen in custodiis suis. Item ordinati per gyrum, quasi vallantes & defendetes ecclesiā. Iud. 5. Stellæ manentes in ordine & cursu suo aduersum Sisaram pugnauerunt. Item doctores sancti assimilantur montib. propter decem proprietates quas beatus Irido. lib. ethym. tangit. Quarum prima est, q̄ mōtes sunt à terra eleuati. Sicut etiā sancti doctores eleuati esse dnt per contemptum terrenorū: vnde Ilia. 40. Super montem excelsum ascerde tu qui euangelizas Sion. vbi Gregor. in past. dicit, Qui cœlesti prædicatione vitur, terrenorum operum infima deserens, in rerum culmine stare videatur, quo tanto facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per vitæ merium de supernis clamat.

Secundo, montes sunt solidi & compacti. Et tales sunt doctores sancti per patientiam aduersorum. Pro. 19. Doctrina viri per patientiam noscitur. Pro. 8. Necdum montes graui mole constitant. Nam doctores sancti etiam graui mole tribulationis pressi, tñ cōsistunt solidi & alti.

Tertio montes sunt à terra versus cœlum erecti, & tñ terræ radicibus cōiuncti. Et similiter sacri doctores sunt versus cœlum erecti per desiderii & contemplationem æternorum. Phi. 3. Cōuersatio nostra in cœlis est. Isti tñ montes, sunt terræ. i. corpori cōiuncti radice. i. radicali & inuitabili necessitate corporaliū passionū. Deut. 4. Accessisti ad radices montis, qui ardebat vsq; ad cœlū. Hic mons est eminētia sanctorū doctorum quorum radix inferior, s. necessitas carnis terræ cōiuncta est: mēs tamen & desiderium vsque ad cœlum ardet. Psal. 103. Mōtes excelsi cœuis. i. doctores sancti.

Quarto sunt montes aquarum attractiui, eo quod terra alta, est spongiosior ad attrahendum. Ita doctores sancti attrahunt aquas gratiarum per vacuitatem siue porositatem humilium affectionum siue orationum. Pla. 103. Super montes stabunt aquæ.

Quinto, sunt mōtes aquarum emissiuī, fontium & fluminum causatiui. Nam voragine, quæ sunt principium insufficientium fluminum & matrices, magis sunt in alris locis, vel sub eis. Ideo maxima flumina à montibus oriuntur. Sicut de maximo in meridie mōte qui dicitur Athlas, pater, & de alio monte maximo in aquilone versus orientem. Huius. n. tanta est altitudo, q̄ habitantes sub ipso, vident in eius cacumine radios solis in mane p̄ quatuor horas vltimas noctis & sic in sero per 4. primas horas noctis. Et in eiusdē pede siue fundamento habitāt gētes diuersarū linguarū, à quo mōte oriūtur diuersa & magna flumina. Ita et sancti doctores sunt aquarū. i. doctrinarū emissiuī per exercitium prædicationum, fontium & fluminum effusiuī per scripturas librorū & prædicationū. Sunt. n. in cœlis pleni profundis voraginib. i. profundis cōsiderationib. Ex quib. causantur doctrinarū profusiuī. Psal. 103. Rigās mōtes de superiorib. Isa. 41. Aperit in supereminis collib. flumina, & i medio cāporū fōtes.

Sexto, quia montes sunt metallorum mobilium cōtentiui. Et sic suat doctores contentiui habitū nobilium

virtutum & donorum. Zac. 6. Montes ærei.

Septimo sunt diuersorum fructuum & herbarum medicinalium productiui, quia. n. purioris sunt aeris q̄ valles: fructus faciunt puriores, sapidiores & saniores: quis faciant pauciores. Ita sancti doctores produunt herbas & fructus, s. bona opera meritoria. Psal. 146. Qui producit in montib. scœnum & herbam. Et eorum fructus. i. opera habent puritatem intentionis: saporem deuotionis: & sanitatem discretionis.

Octauo, montes sunt radiorum solarium susceptiui & diutius retentiui. Sic sancti doctores sunt susceptiui & retentiui radiorum solarium. i. diuinarum reuelationū. 1. Mach. 6. Replenduerunt montes.

De nōnullis doctrinæ Christi similitudinibus ex variis aquarum effectibus depromtis. Cap. XXIII.

Doctrina Christi vera mentes credentiū purificat. Vnde assimilatur illi aquæ, q̄ est Macedoniæ, quæ ab ouib. bibita, facit eas albas. Et sic doctrina Christi recepta in mētibus. credentiū, reddit eas mundas. Eze. 36. Effundam super vos aquā mundā, & mūdabimini. Ecōtrario aut̄ praua hereticorū doctrina, q̄ est terrena & carnalis, corda recipiētū fordidat & denigrat, sicut aqua calida & terrestris multū denigrat pelles aialū. Nā calor aquæ adurēdo pellē priuat eā peripicuitate, & per cōsequēs lanam: quia omne aīal præter hoīem variat pillū secundum varietatem pellis. Vnde tales sunt aquæ hereticorū: q̄ falsitatib. & mēdaciis aīas denigrāt. i. obscurāt. Hier. 17. Falsitas est mihi quasi mendaciū aquarū infidelū. Itē doctrina Xpi assimilatur fonti, Pro. 8. Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redūdās fons sapientiæ, Eccl. 1. Fons sapientiæ verbum dei in excelsis. Et hoc fons tres habet cōditiones: prima q̄a erudit Pro. 16. Fons vitæ eruditio possidentis. Secūda q̄a vitā adducit. Pro. 17. Lex sapientis fons vitæ, vt declinet à ruina mortis. Tertio, q̄a aquas cōsolationis tribuit, Isa. 12. Haurietis aquas in gaudio de fontib. Saluatoris. Hi fontes sunt Apostoli, q̄ nobis tribuerūt aquam perfectionis euangelicæ. Exo. 15. Veniunt in Helim, vbi erāt duodecim fontes. Item doctrina verbi dei assimilatur pluuiæ, secūdū illud Deu. 32. Cōcrescat vt pluuiā doctrina mea, & hoc propter quatuor, Primo quia pluuiā est aeris purificatiua & lætificatiua. Et sic doctrina verbi dei cor mundat, Io. 15. Vos. n. mundi estis propter sermonē, quē locutus sum vobis. Mundando aut̄ lætificat, Psal. 117. Lætabor ego super eloquia tua.

Secundo, q̄a est oris saporatiua. Nā secūdū Cōstātinū, aqua pluuialis sapidior est aliis ags. Est. n. (vt ipse dicit) ex se lucida, clara, subtilis, leuis, sapida, & oībus impuritatib. impermixta. Quæ oīa comperunt sacre doctrinæ quia. s. est lucida ad dirigendum. Apo. 11. Ostēdit mihi fluium aquæ viuę splendidum tanquam crystallum.

Itē est clara ad intelligēdū, Psal. 118. Declarō sermonū tuorū illuminat & intellm dat paruulis. Subtilis ad exponēdū, Sap. 7. Est illa spiritus itelligētię, multiplex, vnit̄ subtilis. Itē leuis ad obseruādū, 1. Io. 5. Mādata ei⁹ grauiā nō sūt. Itē sapida ad meditādū, Psal. 118. Quam dulcia faucib⁹ meis eloquia tua, sup mel ori meo, Eccl. 6. Sapientiā doctrinę, s. mōmē ei⁹ nōmē ei⁹ est sapia à sapore dicta. Itē est oīb⁹ impuritatib⁹. i. falsitatib. impermixta ad credendum, Matth. 12. Viam dei in veritate doces. Tertio, quia est caloris mitigatiua, Ita doctrina sapientię mitigat ardorem carnis, Hiero. Epist. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis, Eccl. 3. Ignem ardentem

De variis Montis Sion an firmamenti proprietatibus moribus, Zodiacique signis, quibus Ecclesia Christi atque fidei articulis assimilantur. Cap. XXV.

Ecclēsia Christi assimilatur firmamento propter septem, primo quia firmamentum secūda die factum recitatur Gen. 1. Sed notandum, q̄ supposito, q̄ cœlum non sit de natura quatuor elementorum, sed de natura quintæ essentiæ: vt ponit Arist. 1. c. tunc non potest intelligi factū secūda die, quantū ad productionem substantiæ, siue formæ suæ substantialis, quia si materia corporalium præcessit tempore formationem suam (vt communiter Sancti ponunt) tunc sequeretur, quod si firmamentum fuit secūda die productum quantum ad suā formam substantialem, q̄ materia fuit primo sub alia forma substantiali, quod esse non potuit, quia natura cœlestis cū sit incorruptibilis, habet materiā quæ non alteri formæ potest subesse, vnde impossibile est q̄ sit formatū ex materia prius tpe existente. Et ideo productio substantiæ, firmamenti ad tēpus creationis pertinet, sed aliqua formatio eius pertinet ad opus secūde diei, sicut et Dio. de di. no. dicit, q̄ lumen solis fuit informe in primo triuo, & postea fuit in quarto die formatum. Et sic potest dici, q̄ firmamentum fuit à principio creatum fm suam substantiā: sed secūda die ampliori formatione decoratū & ornātū. Ita etiā ecclesia fidelium fuit ab initio mūdi inchoata, scilicet in primis parentibus, vel secundum aliquos in Abel primo iusto, sed perfectē formata, & decorata fuit secūda die, id est, in tempore plenitudinis gratiæ quando Christus venit in mundum.

Prima enim dies, id est, totū tempus præcedēs fuerat nubilosa, id est, sub caligine culpæ, vel figurarum vmbra: quia scilicet patres nostri oēs sub nube fuerūt. 1. Cor. 10. Sed secūda die fuit luminosa per plenitudinē gratiæ, & per præsentia Christi, qui ait: quādiu sum in mundo, lux sum mūdi. Et ideo prima die Christi fuit quasi informis sub obscuritate figurarū. Sed in secūda quasi format in p̄sentia, & veritate, Heb. 13. Iesus Christi heri & hodie.

Secundo, quia firmamentū octaua sphaera vocatur, Nā sub eo sunt septē sphaeræ planetarū, & ipsum ponitur octaua sphaera. Hoc aut̄ ecclesię Christi competit, quæ octauā resurrectionis expectat, & octauā diem. f. domini eam celebrat, & de octauis et sanctorū festinat. Septenarius autem numerus orbium septem planetarum sub firmamento ad vetus testamentum refertur, vbi septima celebratur dies, scilicet sabbatum, vnde dicitur Eccl. 11. da partes septem, nec non & octo.

Tertio, quia firmamentum multis stellis decoratur, vnde dicitur Gene. 1. q̄ Deus fecit stellas, & posuit eas in firmamento. Sicut ergo firmamentum habet quasi innumerabiles stellas, ita ecclesia quasi innumerabiles sanctos. Gen. 15. Inspice cœlum, & numera stellas, si potes. Notandum est, quod stellarum siue cœli stellari à nobis solum medietas videtur, quæ medietas sphaeræ cœlestis hæmispæriū vocatur. Et hæc medietas à nobis totaliter videtur: propter defectum visus nostri, terræ coniungi putatur. Vnde circulus vbi finitur orizon, id est visus terminatio vocatur. Sic etiam ecclesię, siue sanctorum eius pars est à nobis visibilis, scilicet hi qui sunt in terra, & pars à nobis inuisibilis, scilicet illi qui sunt in gloria.

Quarto,

dentem extingue aqua, scilicet sapientię ignem luxurię.

Quarto, quia piscium est nutritiua. Quasi enim pisces aquatici sunt homines tribulati, quos aqua doctrinę salutaris nutrit, consolatur & confortat, Psal. 118. Hæc me consolata est in humilitate mea eloquium tuum viuificabit me. Et hinc est, quod doctrina spiritualis assimilatur etiam piscinæ: quia piscina propriē dicitur ad nutriendum pisces collecta, quia scilicet, spiritualis doctrina est piscium, id est, spiritualium virorum nutritiua.

Sed nota, quod ad soliditatem piscinæ requiruntur tria, scilicet fundi soliditas: aquę influxibilitatis puritas, & influentis continuitas. Ita vt doctrina spiritualis nutriat animam, requiritur primo recipientis soliditas, scilicet vt non sit vas contractum, non retinens, secundum illud Eccl. 21. Cor fatui quasi vas contractum omnem sapientiam non tenebit. Item doctrinæ puritas, scilicet, vt doctrina pura sit, & catholica, non hæretica, vel infectiua. Item doctrinæ continuitas, quia cum ipsa sit cibus mentis, oportet quod quotidie ipsa reficiatur.

De septem planetarum naturalibus in humanis corporibus effectibus, quibus septem charismatum dona comparantur. Cap. XXVIII.

Dona septem Spiritus sancti assimilantur septem planetis. Quia sicut septem planetarum viribus formatur, & perficitur hominis corpus, Ita septē donorum gradibus formatur, & perficitur spiritus. Nā (secundum Astrologos & Medicos) Saturnus materiā conceptam in matrice mollem & fluidam frigiditate, & siccitate sua coagulat & condensat. Et hoc spiritualiter cōperit dono timoris, qui bonitatem, & fluxibilitatē hominis ad peccandū cōhibet, & restringit. Nā (vt dicit Pro. 17.) Per timorem Domini declinat omnis à malo.

Iuppiter autem secundo mense spiritum & membra tribuit, in quibus, & ex quibus est postea robur operandi. Et hoc competit dono fortitudinis, quod & spiritus, & membra roborant ad bene operandū. Prou. 31. Accinxit, fortitudinē lumbos suos, & roborauit brachiū suū.

Mars tertio mense subtiliat sanguinem & humorem condensat, & ordinat & componit. Et hoc competit dono consilij quo scilicet mens subtiliatur ad bene disponendum, & ordinandum actus & motus suos.

Sol quarto mense vitalem calorem, & spiritum epatici, & cordi tribuit. Hoc enim competit dono sapientiæ, qua anima viuificatur, inflammatur, & Spiritus sancti habitaculum efficitur.

Venus, quinto mense organa sensibilia, & officialia membra, aures, & nasum, & huiusmodi perficit & disponit. Hoc competit dono scientiæ, quo organa sensibilia, & temporalia ordinantur, & regulantur.

Mercurius, sexto mense omnia corporis foramina, & porosa, & linguam, & nares componit. Hoc competit dono intellectus, quo foramina, id est, sensus corporis componuntur: nares etiam, id est, vis discretionis tribuitur: & lingua ad theoreticē loquendum dirigitur.

Luna mense septimo suis limitib⁹ membra diuidit, & distinguit. Quod pertinet ad donū pietatis, quo diuiduntur & distribuuntur elemosynæ secundum exigentiam vniuscuiusque. secundum illud Psal. 111. Dispersit de dit pauperibus.

Quartò, quia firmamentum inter duos polos rotatur: quorum scilicet septentrionalis nunquam nobis occidit, qui dicitur polus arcticus. Alter scilicet australis, qui antarcticus dicitur, nunquam à nobis videtur. Sunt autem hi duo poli inter quos firmamentum vertitur, quorum vnus est visibilis, & alter inuisibilis, duo testamēta quibus Ecclesia in sua fide innititur, quorum vnus scilicet testamentum vetus bona visibilia, & præsētia promittit. bar. aliud verò, s. nouum, futura & inuisibilia prædicat. Vel hi poli sunt duæ naturæ in Christo, scilicet, diuina & humana, circa quas est fides Ecclesie. Et vna est visibilis, s. humana, & altera inuisibilis, s. diuina. Vel duo poli immobiles, quibus cælum in suo motu innititur, sunt duo charitatis præcepta, quibus immobiliter inniti debet vita fidelium ecclesiarum: quorum vnus est de dilectione Dei, qui non videtur, alterum de dilectione proximi, qui videtur dicente Ioanne, 1. Io. 4. Qui non diligit proximum suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?

Quintò, quia firmamentum in xij. signa distinguitur, secundum circulum Zodiacum, qui in xij. partes distinguitur æquales, quæ sunt xij. signa, quæ nobis signant in qua parte cæli sol & planeta immoratur. Et sunt ita xij. signa xij. sparia æqualiter distincta stellis notabilibus ab astrologis denotata. Et vnus quodque signum per xxx. diuiditur gradus, & gradus per lx. minuta, & minutum per lx. secunda. ita quòd lx. secunda minutum vnum. lx. minuta gradum vnum. xxx. gradus signum vnum faciunt. Sunt autem signa hæc animalium specialium nominibus nuncupata, quorum primū vocatur Aries, secundum Taurus, tertium Gemini, quartum Cancer, quintū Leo, sextum Virgo, septimum Libra, octauum Scorpius, nonum Sagittarius, decimum Capricornus, vndecimum Aquarius, duodecimum Pisces. Sicut ergo circulus Zodiaci siue firmamenti distinguitur xij. signis, ita fides ecclesiarum distinguitur xij. articulis, quorum sex pertinent ad diuinitatem, & sex ad humanitatem.

Nam primus articulus est, vt credamus diuinæ essentia vnitate, id est, quòd Deus vnus est.

Secundus est, vt credamus in vna essentia esse personarum trinitatem, s. Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Tertius, vt credamus rerum creationem, id est, omnia iam visibilia, quàm inuisibilia esse à Deo creata.

Quartus pertinet ad effectū gratiæ, per quam viuificamur à Deo, scilicet, credere in vnam sanctā ecclesiam catholicam, & omnia ecclesie sacramenta, & remissionē peccatorum fieri per ea.

Quintus est credere corporum resurrectionē, s. quòd omnes homines resurgent cum corporibus suis.

Sextus est credere resurrectionem bonorum in vitam æternam, & punitiōem malorum, scilicet in inferno.

Septimus est credere Christi conceptionem, scilicet, quòd Christus conceptus est de sancto spiritu, & eius natiuitatem ex Maria Virgine.

Octauus est credere eius passionem, & mortem, scilicet, quòd crucifixus est sub Pilato, & quòd verè fuit mortuus, & sepultus.

Nonus est credere eius resurrectionem, scilicet, quòd tertia die resurrexit à mortuis.

Decimus est credere, quòd descendit ad inferos.

Vndecimus est, quòd ascendit ad cælos, & quòd sedet ad dexteram Dei patris.

Duodecimus est de aduentu ad iudicium die nouissima. Et sicut omnia xij. signa continentur in Zodiaco, qui dicitur circulus signorum: ita omnes isti articuli continentur in symbolo, qui dicitur Apostolorum, scilicet, Credo in Deum, &c. Qui dicitur in Ecclesia secretè, ex eo, quod fuit editus fide Christi nondum propalata. Et dicitur omni die in prima, & completorio, scilicet, in principio diei, & in principio noctis, ad ostendendum, quòd à fide debent omnia opera nostra incipere, & quòd ipsa fide munimur in prosperis, & aduersis.

Duodecim Zodiaci verò animalia à quibus signa denominantur, representant duodecim Apostolos, qui symbolum ediderunt. Nam in atriē, quod est nomen primi signi, representatur beatus Petrus, qui fuit dux Apostolorum. Aries enim consuevit esse dux gregum, vnde beatus Petrus symbolum incepit, dicens, Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ. Ioannes autem, secundum quosdam subiunxit, Et in Iesum Christum filium eius vnicum dominum nostrum. Iacobus autem Zebedei addidit, Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine, Andreas autem apposuit, Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Philippus autē adiunxit, Descendit ad inferos. Thomas autem dixit, Tertia die resurrexit à mortuis. Bartholomæus verò protulit, Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Mathæus quoque intulit, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Iacobus autem Alphæi confessus est dicens, Credo in Spiritum sanctum, Simon autem adiungens ait, Sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem. Iudas verò Iacobi, qui & Thadæus addidit, Remissionē peccatorum. Vltimò Matthias, vel secundum quosdam, iterum Thomas concludit dicens, Carnis resurrectionem, & vitam æternam, amen. Aliqui tamen aliter prædictos articulos attribunt Apostolis, sed non est magna vis.

Secundò, quo ad motum, quia firmamentum triplici motu mouetur. Nam secundū Astrologos, primus motus eius est diurnus, qui est ab Oriente in Occidentē super polos mundi, & completur in 24. horis diurnis, & nocturnis.

Alter motus firmamenti est stellarū fixarū, siue signorum e contrario ab Occidente in Orientem, qui cōpletur totus in 36. millibus annis, & sic in omnibus annis per vnum gradum, quamuis hūc motum stellarum ignorasse videtur Aristoteles, qui supponit in secūdo de cælo, cælum sydereum esse vltimam spheram, cui attribuit vnicum tantum motum, & vniformem, & in eo esse stellas fixas, & immobiles asseruit sicut clauos in rota. Vnde prædictus stellarum motus adhuc non clarè patebat Astrologis contemporaneis Aristotelis. Primum enim, qui hunc perceperunt, & tradiderunt posteris, fuerunt Abrachis & Felix (vt Ptolemæus refert) à quibus & ipse habuit: Et hi fuerunt post Alexandrum magnum. Dicitur vero Ptolemæus fuit post tempora Christi circa tempus Adriani Imperatoris, quem ipse Ptolemæus in suo libro Almagesti sapius nominat.

Tertius motus firmamēti, siue cæli stellati, est motus accessiōis, & recessiōis, qui fit in lxxx. annis per vnum gradum. Et ita etiam similiter fideles ecclesiarum hoc triplici motu mouentur. Primus motus, est motus naturæ, & iste est ab Oriente in Occidentem, id est à natiuitate ad mortem, & iste est cursus naturalis, quia omnes mori-

mur. Apostolus 1. Cor. 9. Omnes quidem currunt: Secundus est penitentia, ab Occidente in Orientem, id est ab occasu peccati ad ortum gratiæ, per quam efficiuntur stellæ fixæ & fulgidæ, Deu. 1. Estis hodie sicut stellæ cæli. Tertius est gloria, & iste est accessiōis, & recessiōis, quo recedimus à miseria mundi, & accedimus ad felicitatem paradisi. Item recedimus à corporis mortalitate, & accedimus ad vitæ æternitatem. Dan. 12. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, erunt sicut stellæ in perpetuas æternitates.

Septimo, quia firmamentum, id est, cælum stellatum specialiter elemento terræ dominatur. Vnde in terra diuersæ res generantur, & diuersæ imagines in eis figurantur, secundum diuersitatem stellarum, & constellationū. Si militer ecclesia dominium, & auctoritatem habet super terram super eos, id est, qui viuunt in terra non solū spirituales, de qua Dominus dixit Mat. 16. Quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cælis. Sed insuper, vt quidam dicunt, habet potestatem temporalem, cum temporale ordinetur ad spirituale.

Item Ecclesia assimilatur monti Sion.

Primò quidem, quia mons ille fuit magnæ sublimitatis, & sic Ecclesia magnæ sublimitatis est quantum ad temporalem & spiritualem auctoritatem. Isa. 2. Erit mōs Domini, id est, Ecclesie auctoritas, & dominium in vertice montium.

Secundò, quia mons est magnæ fortitudinis, & firmitatis: & sic Ecclesia magnam fortitudinem & firmitatem habuit contra persequentium seueritatem. Isa. 27. Urbis fortitudinis nostræ Sion.

Tertiò, quia fuit mons magnæ vbertatis, & sic Ecclesia propter meritum Christi, & sanctorum fecunditatem. Psal. 147. Lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te.

Quartò, quia fuit mons magnæ amoenitatis. Et sic Ecclesia habet magnam amoenitatem in varietate diuersorum statuum, & sanctorum. Apocalyp. 1. Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia.

Quintò, quia fuit mons magnæ securitatis: & sic Ecclesia secura & intrepida est, propter Dei & angelorum custodiam & potestatem. Et ideo dicitur Isa. 1. Noli time re popule meus, habitator Sion, &c.

Sextò, quia fuit mons magnæ sanctitatis: quod Ecclesia etiam competit propter sacramentorum efficaciam, & virtutem. & ideo dicitur ibi esse saluatio propter sacramenta salutis. Isa. 46. dabo in Sion salutem. Et Abd. 1. In monte Sion erit Saluatio.

Septimò, fuit mons perfectæ eruditionis. Et hoc magis Ecclesie competit propter Euangelicæ legis perfectionem. Isa. 1. De Sion exibit lex.

Vergilius stellis septem ante genua Tauri, navigationis tempus ostendentes eorum ortu, quatuor canis electi Dei comparantur, in quibus septem principales relucunt virtutes. Cap. XXVI.

Electi Dei representantur in constellatione istarum stellarum, quæ vocantur pleiades propter quatuor. Primò propter numerum. Nam (secundū Gregorium) Pleiades à pluralitate dictæ sunt. Sunt enim septē

stellæ, quæ inter genua Tauri sitæ, & vicinæ sibi sunt, & diuisæ à se inuicem. Vnde per eas omnium electorum vniuersitas insinuat, qui inter vitæ præsentis tenebras spiritus septiformis gratiæ lumine nos illustrant, qui à mundi origine vsque ad terminum diuersis temporibus missi, quasi distincti sunt, & coniuncti per intentionem mentis. Vnde Iob 38. nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiades. Vel septem stellis decoratur constellatio Pleiadum, quia septem virtutibus fulget vniuersitas electorum, scilicet, quatuor Cardinalibus, quæ sunt iustitia, temperantia, fortitudo, & prudentia. Et tribus rheologicis, scilicet, fides, spe, & charitas. Quæ quidem virtutes, & si sint inter se distinctæ, adeo tamen sunt confederatæ & coniunctæ in anima, vt nunquam possint haberi separatæ. Vnde (secundum doctrinam Stoicorum) quam in hac re approbat doctrina Sanctorum) virtutes sic connexæ sunt ad inuicem, vt qui vnā habet, omnes pariter habeat, & qui vna caret, omnib. carere necesse est.

Secundò propter earum ortum. Vernali enim tempore Pleiades oriuntur, & quanto aer serenior est, & frigidior, tanto ab aliis stellis melius discernuntur, quia electi Dei maximè per tribulationis frigus ad virtutes confortantur, & in eis virtutes oriuntur: meliusque quàm virtuos sint cognoscuntur, quando tribulationum frigidibus constinguntur.

Tertiò propter aspectum, quia scilicet vna ex illis stellarum videretur, ita quòd nec ex toto se occultat, nec ex toto se manifestat. Hæc est electorum humilitas, quæ bona sua occultare desiderant, ne illa ventus vanitatis dissipet. Nec tamen ex toto occultant, sed vt tam sibi per humilitatis custodiam, quàm aliis per diuino operum exempla proficiant, sic opera in publico faciunt, vt eorum semper intentio maneat in occulto.

Quartò propter effectum, quia cum sol per Pleiades iter facit, caliditas vernalibus pluuiis temperatur, & terra tunc temporis florum pulchritudine adornatur, quia, selecti & virtuos viri sunt diuino amore calidi, & deuotis lachrymis madidi, semper tamen sobrii, & bonorum exemplorum odoriferis floribus redimiti, & ornati.

Eleemosyna vtilitates ac perfectiones, montisque Oliueti proprietates, quibus eleemosynarius, & misericors similis efficitur, hic describuntur. Cap. XXVII.

Eleemosynarius & misericors similis est monti Oliueti. Nam mons Oliueti (secundum Augustinum) fuit mons chrismatum, & vnctionis, pinguedinis, & refectionis, medicaminis, & curationis. Et hoc propter abundantiam olei ibi crescentis, quia oleum est vnctuosum virtuosum, & deliciosum.

Primò enim eleemosyna sanctificat tribuētē, & hoc significatur in vnctione chrismatum, de qua dicitur Exo. 40. Omnia vnctionis oleo consecrabis. Hoc enim est oleum misericordiarum, & pietatis, quò omnia consecrantur, quia (sicut dicit Apostolus 1. Thessa. 4.) Pietas ad omnia valet.

Item eleemosyna reficit esurientem: & hoc significatur in olei impinguatione, de qua dicitur in Psal. 22. Impinguasti in oleo caput meum. Et nota, quòd erat oleum quo inungebatur tabernaculum, & hoc est oleum, id est, pietas eleemosynæ corporalis, qua refouetur tabernaculum ventris siue corporis, de quo dicitur Exod. 40. Assumpto vnctionis oleo vnget tabernaculum. Aliud verò oleū erat, in quo inungebatur caput: & hoc est eleemosyna spiritus

spiritualis, per quam inungitur caput mentis: de quo ibi dem præmittitur. Orem vñctionis fundes super caput eius. Et de hoc oleo etiam habetur Hebr. 2. quod oportebat, quod puellæ, quæ seruabantur regi, sex mensibus oleo ungerentur &c. Ista puellæ sunt animæ deuoræ, quæ Christo regi seruantur, quæ oleo inunguntur sex mensibus, quando sollicitè insunt sex eleemosynarum spiritualium operibus, quæ in hoc versiculo continentur.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.
Tertio eleemosyna curat egrotantem, scilicet peccatorem, & hoc designatur in vñctionis medicamine, de quo Matt. 6. Ungebant oleo multos infirmos, & sanabantur. Sic oleo misericordix, & eleemosynarum sanantur, & curantur vulnera peccatorum, Tob. Eleemosyna ab omni peccatō, & a morte liberat, facit inuenire vitam æternam.

Planetarum Status, cursus, varique eorum effectus ac proprietates hic recensentur, quibus elati assimilantur.

Cap. XXVIIII.

Exaltationem superborū semper sequitur deiectio, secundum illud Pro. 6. Ante ruinam exaltatur cor. Vnde superbi similes sunt planetis: quæ sicut planeta habet in auge sua ascensum, & exaltationem, sic in opposito augis descensum, & depressionem: vnde (sicut dicit Plinius) A centro terræ, absides altissimæ sunt, Saturno in Scorpione, Ioui in Virgine, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno medijs partibus: & e contra ad terræ centrum humillimæ atque proximæ. Alij etiam dicunt, quod quilibet planeta sicut in aliquo vno signo habet regnum, & gloriam suam, sic in aliquo alio abiectionem, & tristitiam, verbi gratia. Nam (sicut est dictum) sol habet gloriam suam in xix. graduarictis, & casum in eodem gradu libræ. Per Solem ergo intellige mundana sapientia resurgentes, qui extolluntur in arietem in aliorum ducatu, quod suas opiniones & consilia multi sequuntur. Arias enim apud pastores cōsuevit esse dux gregis. Sed ista gloria annihilatur in libra, id est, in diuina sapientia, omnia recto pondere librante, & ponderante, vnde Apost. 1. Cor. 3. dicit, quod sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.

Item Venas gloriā suam habet in piscibus. xxvii. gradibus, & casum suum siue tristitiam suam in confimili gradu signi oppositi, scilicet Virgini. Intellige ergo p. Venerem eos, qui carnali pulchritudine sunt venusti, qui in piscibus, id est, in delicijs corporis gloriantur volentes, scilicet molliter viuere, in aquis deliciarum. Sed gloria eorum in Virgine deficit, quia castitas siue virginitas in ipsijs delitijs perit. Bernardus, Perit humilitas in diuitijs, castitas in delitijs. Apost. 1. Ti. 5. Vidua quæ in delitijs est viuens, mortua est.

Item Mercurius in Virgine quindecim gradibus gloriatur, & cadit in Piscibus totidem gradibus. Mercurius qui gloriatur in Virgine, significat hominem honestum, qui superbit, & exollitur de carnis castitate, quem quandoque Deus in piscibus aquarum, id est, in tentationibus concupiscentiarum cadere permittit, vt humilietur. vnde Phil. 3. Gloriamini in Christo, non in carne.

Item Luna erigitur in Tauro tribus gradibus, & totidem cadit in Scorpione. Per Lunam intellige terrenam potestatem, quæ præcipuè Luna terrestribus dominans, in Tauro erigitur, dum per superbiam in tyranni-

dem conuertitur. Sed in Scorpione deicitur, quia omnia tyrannus in fine male deprimitur. Scorpio enim cauda se est sine percutit.

Item Saturnus in Libra regnat, cadit in Ariete, per Saturnum intellige abundantiam temperalem, (Nam Saturnus a saturado est dictus.) Cuius vxor à paganis fingitur fuisse vocata Qyus ab opulencia, scilicet, quia hanc tribuit mortalibus. hæc regnat in libra, id est in mensura, vel temperantia, quia sine temperantia, & mensura etiā si abunder, non durat temporalis substantia. Sed in Ariete, id est in morte penitus annullatur, Psal. 75. Dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum. Est autem mors velut aries duobus cornibus, id est modis percutiēs, quia est mors naturalis, & violenta.

Item Mars erigitur in capricorno viginti septem gradibus, & cadit totidem in Cancro. Per Martem intellige humanam fortitudinem, quæ in Capricorno erigitur, id est in strenuitate bellorum fulget, & ascendit. Sed in Cancro, id est in tempore pacis occultatur, & marcescit. Nam Cancer non est animal belligerum, sed in cauernulis se abscondit. Vel fortitudo humani corporis in Capricorno, id est in iuuentute ascendit & claret, est enim caper animal superiora petens. Sed in Cancro, id est in senectute retrocedit, & deficit. Est enim Cācer animal retrogradiens.

Item Iuppiter (secundum quosdam) regnat in Cancro, & in Capricorno facit descensum. Alij vero dicunt, quod Iuppiter erigitur & caput draconis in Geminis tribus gradibus, & cadit in Sagittario totidem. Per Iouē intellige gloriam humanam, quæ erigitur in Geminis, quia in diuitijs, & honoribus crescit. Sed in Sagittario, id est in persequutione, vel deiectione cadit, vbi etiam caput Draconis, id est superbia quæ est caput peccati deicitur.

Item cauda Draconis erigitur in Sagittario tribus gradibus, & cadit in geminis totidem. Per caudam Draconis intellige fraudulentiam, & astutiam hominis. Hęc est enim cauda Draconis, id est quædam imitatio dæmonis, quia homines inuidi atque fraudulentij post diabolum vadunt. Hęc in Sagittario, id est in lingua: de qua Hier. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum, ascendit tribus gradibus. Primus est mentientium, Isa. 9. Propheeta docens mendacium, ipse est cauda. Secundus est in detrahentibus. Apoc. 9. Caudæ eorum similes serpentibus. Serpenti enim propriè detractor assimilatur, secundum illud Eccl. 10. Sicut si mordeat serpens in silencio. Ita nihil minus eo habet, qui occultè detrahit. Tertius gradus est in blandientibus. Apoc. 9. Habebant caudas similes Scorpionū, Gre. in hom. Scorpiones sunt omnes blandi, & malitiosi, qui bonis quidem in facie non resistunt, sed post dorsum portant, vnde venena fundunt. Hęc cauda in Geminis, quia mala & fraudulenta lingua dupliciter obmutescit. Vno modo quādo non auditur: Alio modo, quādo asperere reuclitur, vel repellitur. Eccl. 28. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. Ille spinis aures sepit, qui malè loquēti asperis, & increpatorijs verbis resistit. Sed ille non audit, qui aurem ab ipso abducit.

Diaboli tentatio quomodo per fidelium penitentiam compunctionisque seruorem augetur, per similitudinem æstiuorum ventorum facile exprimitur.

Cap.

Cap. XXXIX.

Feruoꝝ penitentia, vel fidei suscitatur furorem, & fortem persequutionem diaboli. Nam diabolus quanto videt hominem exurgere, vel agere feruentius, tanto eum persequitur acrius. Dicunt enim naturales, quod in magno æstu sunt fortissimi venti, sicut in diebus canicularibus, venti enim, qui tunc fiunt, licet raro tali tempore fiant, tamen fortissimi sunt eradicantes arbores, & edificia subuertentes. Et est ratio, quia tunc non eleuatur nisi vapor grossus, & quia calor fortis, qui tunc est, expellit à se frigus vndique ad vnum locum, ideo illud frigus impetuose pellit vapores, & sic tempus illud est causa fortium ventorum. Quod ergo in magno æstu sunt fortissimi venti, repræsentat, quod in magno mentis seruore, exurgunt contra eā persequutiones vehementissimæ, Iob. 38. Diuiditur æstus super terram, qui dedit vehementissimam imbri cursum, vehemens enim imber cum forti vento est: confuevit. Post æstum ergo sequitur vehementia imbris: quia post seruorem mentis sequitur procella tentationis. Sed est notandum, quod est duplex canis cælestis, scilicet canis, qui lucet ad pedem Orionis, & alius canis est, qui lucet ad pedes Geminorum versus Cancrum ad meridiem. Et de vtroque verum est, quod in diebus canicularibus fiunt venti. Sunt autem illi dies calidissimi cum illi canes oriuntur cum sole, quando sunt sub radijs solis, quia tunc est quadruplex causa caloris. Vna, quia Sol est in domo propria, scilicet in Leone. Alia causa est directæ oppositio Solis ad habitabilem nostram. Tertia est ex reflexione circuitu: quia diu radij morantur circa eundem locum circuli signorum. Quarta est ex coniunctione duarum stellarum calidarum. Alio autem tempore dicti canes oriuntur hæc sub radijs solis, quando Sol præcedit eos, ita quod mane in aurora videri possunt, hoc autem est sole existente in principio Virginis, tunc enim sunt venti naturaliter propter qualitates temporis connaturales vento, quæ sunt frigiditas, & siccitas, nō sic impetuosi. In occasu quoque istorum canum etiam fiunt venti, sed aliter. Nam canis occidit cosmicè in hyeme, sole existente in principio Capricorni: & quia tunc frigus stringit terram magis de nocte, quàm de die, non fiunt venti nisi de die quando sol aperit terram, & eleuat vapores. Occasus autem canum helyceus est, quando in æstate occultatur sub radijs solis à vñibus hominum, & tunc sunt dies caniculares. Sic ergo patet, quod tã in ortu, quàm in occasu canum siue cosmico siue helyco fiunt venti, & tanto fortiores quanto canes dicti sunt calidiores. In duplici ergo canis accipitur duplex seruoꝝ, scilicet fidei, qui fuit à principio nascens ecclesie sub radijs solis, id est sub Apostolis, & discipulis Christi, & tunc flauerunt maximi venti, id est fortissimæ persequutiones fuerunt. Iterum post solis occasum, id est, post Christi tempora, & Apostolorum, adhuc fuerunt venti persequutionum in alijs fidelibus, & martyribus. Vnde dicitur de ecclesia sub similitudine domus. Matt. 7. Flauerunt venti, & irruerunt ad domum illam, & non cecidit, fundata enim erat supra firmam petram, id est Christum. Alius vero seruoꝝ est penitentium, & tunc etiam sole Christo aperiente terram, id est animam & eleuante vapores compunctionum, & orationum, sequuntur venti magnarum tentationum. vnde dicitur Prou. 40. Qui conturbat domum suam, possidet ventos, & est sensus, qui conturbat domum suam, id est cōscientiam suam per compunctionem peccatorum, possidet ventos, id est, Summa de Exempla.

impulsus tentationum. Sed præcipuè solitarijs, qui occultati à vñibus hominum feruent amore cælestium, sicut venti calidi tentationum, & tribulationum quas diabolus suscitatur eis. vnde Iob. 1. Ventus vehemens irruit à regione deserti. Regio enim deserti, est feruens vita solitarij, & ibi est vehemens ventus, id est, imperus tentationis diaboli.

Item seruoꝝ compunctio assimilatur flammæ ignis. Primo quidem, quia flamma ex violentia sui motus partes materix, in quam agit, allidendo ad inuicem cōcutit, & ideo aliquando quendam sonitum facit. Similiter homo compunctus, dum dolenter meminit, quod per oculos, quod per os, quod per cætera mēbra sua deliquit, quia si partes suæ materij ad inuicem collidit, & aliquando sonum vocis, & dolorosi eiularus emittit, Iob. 2. Exillit sicut sonitus flammæ ignis.

Secundo, quia flamma tenebrosa pandit, & abdita prodit. Ita homo compunctus peccata sua abscondita in confessione reuelat. Vnde de peccatore, qui peccata sua non cognoscit, nec de eis compungitur, nec confiterur, dicitur Iob. 18. Nonne lux impij extinguetur, scilicet, vt peccata sua non videat? Et sequitur, Nec splendet flamma ignis eius, quia nec habet ignem feruentis compunctionis, nec etiam flammam lucentem reuelatæ confessionis.

Tertio, quod flamma semper in motu existit. Ita etiā homo compunctus per motum boni operis continuè fatiscere satagit. Et hęc est flamma, quæ purgat rubiginem peccati, scilicet satisfactio feruens. Num. 21. Omne quod potest transire per flammam, igne purgabitur.

Quarto, quia flamma viā cum offendiculis suis ostēdit, & homo de peccatis compunctus, ne amplius offendat, vias suas diligenter attendit, vnde Isa. 50. Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis.

Quinto, quia flamma materiā cui se coniungitur, ab infimis ad superiora trahere non desistit. Et sic compunctio feruida animas à terrenis affectibus abstrahit, & ad cælestia desideria erigit. Et tunc anima ad pugnantū contra tentationes valentior existit. Vnde dicitur Iud. 20. Cum ceruerent flamas in sublime ferri, qui prius fugā simulauerunt, versa facie fortius resistebant.

Sexto, quia quandoque flamma vehemens ventus extinguit, & dissipat: quia nonnunquā compunctionem tollit vehemens impetus tentationis, & ideo necessaria est magna custodia sensuum, & cautela, sicut clauduntur, & custodiuntur lampades accensæ ne extinguantur. Can. 8. Lampades eius, lampades ignis atque flammarum.

Septimo, quia flamma ex omni parte rei accensæ in acutū, & in conum tendit. Ita verus penitens à superfluis, & illicitis, immo etiam à licitis vndique quantum potest magis ac magis uigiter se restringit. Eccl. 21. Consummatio illorum flamma ignis.

Riuulo à fonte, seu flumine ducto, ob varios eius effectus, Christi fidei comparatur.

Cap. XXXX.

Fides assimilatur riuo, quia fluit à fonte, id est à Domino per influxum reuelationis. vnde Apostolus dicit ad Ephes. 2. quod fides donum Dei est. Sed nota, quod riuus est immunditiarum purgatiuus. Quia scilicet fides purgat immunditias errorum, vel terrenarum

affectionum. vnde dicitur Act. 15. fide purificans corda eorum.

Item riuus est terre fecundarius, quia fides fecundat animam meritoris operibus. Heb. 11. sancti per fide operati sunt iustitiam, & adepti sunt repromissiones.

Item riuus est potus animalibus administratiuus: quia fides potum veræ sapientiae administrat animabus. Eccl. 15. Aqua sapientiae salutaris potauit eum, Ezech. 34. Palcā eos in montibus & riuus, &c.

Item riuus est viroris & pulchritudinis in plantis conseruatiuus: quia fides cōseruat in sanctis virtutem carnis, i. virginitatem & pulchritudinem sanctæ cōuersationis, sicut patet in sanctis virginibus, quæ fidei virtute armatæ corumpi non poterant, sicut rosæ super riuos plantatæ non marcescunt. Eccl. 39. Quasi rosæ plantatæ super riuos aquarum.

Item riuus est lapillorum & arenarum congregatiuus quia fides est humilium (qui in paruis lapillis signantur) & tribulorum siue patientium, qui signantur in arenis, quæ stant sub aquis tribulationum, congregatiua, scilicet per vnitatem dilectionis & pacis. Pl. 31. Congregans sicut in vtre aquas maris. Aqua. n. maris sunt anima, in amaritudine & tribulatione positæ, quæ tamen in vtre fidei cōgregatæ ab vnitatem dilectionis & pacis minime separantur.

Item riuus est geniminum multiplicatiuus. Quia scilicet fides est multiplicatiua fidelium & credentium. Psa. 64. Riuus eius inebrians, multiplicans genimina eius.

Item quia riuus est penetrans & transitiuus, quia scilicet fides etiam dura corda penetrat & irrigat. Job. 28. In petris riuos excidit.

Quæ & quot sint spiritus sancti fructus exprimitur, qui elementis ac cæli duodecim signis (ex nominum significationibus variisq; eorum proprietatibus) assimilantur.

Cap. XXXI.

Fructus spiritus assimilari possunt signis cæli. De quibus dicitur. Hier. 10. A signis cæli nolite timere. Et hæc similitudo declarari potest tripliciter. Primo quidem per numerum signorum. Sunt enim signa cæli siue zodiaci circuli, duodecim numero. Et similiter Apo. Gal. 5. enumerat duodecim fructus spiritus dicēs. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

Sed notandum, quod horum duodecim signorum tria dicuntur esse ignea, scilicet aries, leo, & sagittarius. Tria vero dicuntur esse terrea, scilicet taurus, virgo & capricornus. Tria vero aerea, scilicet gemini, libra, & aquarius. Tria aquæ, scilicet scorpio, cancer, & piscis, & sic in 4. cæli partibus ordinantur, quia ignea sunt in oriente, aerea in occidente, in austro terrea, in septentrione aquæ. Ita etiā simili modo in duodecim fructibus tres sunt ignei secundum tria quæ sunt in igne. Nam ignis habet illuminare, inflammare, & consolidare. Sunt ergo hæc tria ignea, fides illuminans, charitas inflammans, & patientia consolidans. Nam fides illuminat intellectum, charitas incendit affectum, patientia verò consolidat per aduersorum contactum, sicut solidatur incus per malleorū percussionem. Tres etiam alij fructus sunt aerei, secundum tres

aeris effectus. Nam aer lætificat, modificat, & inflamat. Ex aere enim illuminato lætificatur affectus. vnde Tob. 5. Quale mihi gaudium erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video? Item ex temperato modificatur corpus, quia corpus animalis modificatur secundum temperiem aeris. Si enim aer est temperatus, & corpus bene se habet, & si inemperatus, corpus se habet male. Item ex aere inflammato feruescit humor cholericus, vt patet in ætate. Sic ergo in ista tria sunt aerea, gaudium, modestia, & benignitas. Nā ex præsentia Spiritus sancti oritur gaudium in interioribus, sequitur modestia in exterioribus, & etiam benignitas ad subueniendum indigentibus. Benignitas enim dicitur, quos bonus ignis feruere facit ad benefaciendum proximis. Tres autem alij fructus sunt aquei, scilicet mansuetudo, continentia, & castitas. Nam aqua habet frigiditatem, lubricitatem, & coagulabilitatem, sed eius frigiditas ignem extinguit, & hoc competit mansuetudini, quæ iracundiæ ardorem cohibet & extinguit. Nam mansuetudinis est, iram vincere & indignationes cohibere. vt dicit Ambrosius. Item lubricitas aquæ coarctatur & restringitur terminis alienis, sicut fluxus maris coarctatur litoreibus, & fluxus venarum in pureis & fontibus. Est enim humidum bene terminabile termino alieno, vt dicit Arist. de gener. & cor. Et hæc coarctatio cōpetit continentia, quæ fluxum carnis restringit. Nam continentens patitur, sed nō deducitur, vt dicit Arist. ethic. Coagulatur etiam aqua & fit immobilis, sicut patet in glacie. Et hoc competit castitati, quia castus est qui neque patitur neque deducitur. Tres alij fructus possunt dici terrei, scilicet pax, longanimitas, & bonitas. Nā terra habet tranquillitatem, quia nō agitur vel commouetur, neque ab exteriori, sicut aer, qui vento agitur, neque ab interiori sicut aqua fluctuans, vnde Pl. 92. Et enim firmavit orbem terræ, qui nō commouebitur. Et hoc competit paci, quæ scilicet facit, vt nec ab exterioribus perturbemur, neque interioribus desideris angustiemur. vnde Angeli dixere, Luc. 2. in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Item terra habet perpetuitatem. Eccl. 1. Terra autem in æternum stat, & hoc competit longanimitati. Item terra habet bonorum fructuum vberitatem vel communicationem, & hoc cōpetit bonitati quæ proximis cōmunicamus in bonis, vnde bonū est diffusiuū sui ipsius. Col. 1. In omni bono opere fructificantes.

Secundo declaratur dicta similitudo, scilicet signorum & fructuum per proprietatem nominum. Habet enim quodlibet signum suum nomen proprium competens alicui fructuum. Nam primū signum vocatur Aries, quia sicut aries animaliacendo super latus vnum, æqualiter mutat vices, quia tanto tempore iacet super latus dextrum, quanto super sinistrum. Tota enim ætate dormit in latere vno, & tota hyeme in altero. Sic sol existens in illa parte circuli zodiaci, quæ dicitur Aries, facit æquinoctium & æquales facit dies artificiales & noctes. Hoc autem adaptatur fidei, per quam æquanimiter se habet homo ad diem prosperitatis & ad noctem aduersitatis. Nam vera fides nec prosperitatem temporalem ambit, nec aduersitatem meduit, sicut patet de Moysē. Fide inquit Heb. 11. Moyses grādis factus, negauit se esse filium Pharaonis filia, ecce quod prosperitatem non petiit, & sequitur magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalem habere iocunditatem. Ecce quod aduersitatem non timuit.

Secundum

Secundum signum vocatur Taurus: quia taurus terram sulcando fecundat & locupletat, & tunc quando sol est in signo Tauri, terra est arabilis & congrua agriculturæ. Et hoc competit paci. Nā pacis tempore terræ coluntur, & est abundantia frugū, sic etiā dicitur. Iac. 3. Quod fructus iustitiæ in pace seminatur.

Tertium signum vocatur Gemini, quia sole existente in illo signo, virtus ad fecundandum inferiora geminatur, vel quia in ætate cum noctes sunt breuissimæ, quando vnā pars illius cōstellationis occidit, alia pars anterior oritur & ascendit. Et ideo dicitur poeta quod illorum geminorum fratrum quos fabulæ vocant Castorem & Pollucem, vnus cælos alius inferos possidet. Hæc autem cōpetunt charitati quæ in nobis Spiritu sancto præcedente ad fecundandum vitam nostram, geminatur, scilicet in dilectione Dei & proximi. Vnde pars anterior ascendit superius, scilicet amor Dei, alia posterior est inferus, scilicet amor proximi, vnde nec deus sine proximo, nec etiā vere proximus diligitur sine deo. 1. Io. 4. Hoc mandatum habemus a deo, vt qui diligit deum, diligit & fratrem suum.

Quantum signū vocatur cancer. Cancer enim est animal retrogradum, & sol peragrans illam partem zodiaci, facit retrogradationem in octauo gradu cancri, & hoc competit modestiæ, scilicet vt in exterioribus motibus & ornatu debitum modū non transeat, sed potius se in ipsis in mensurā debitā retrahat. Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.

Quintum signum vocatur leo, quia secundum Isidorum. Leo est fortissimum animal & maxime caliditatis, præcipue in parte anteriori, scilicet pectoris. Sic Sol iatrans illud signum acrius igniferos radios emittit, quā faciat in fine quando inde exit. Et hoc competit benignitati, id est bonæ ignitati amoris, quæ ad benefaciendum aliis inflammatur, quæ intus in corde incipiens, plus facit hominem velle facere, quā possit finaliter opere implere. Apost. Eph. 4. Estote inuicem benigni.

Sextum signum vocatur virgo, & hoc propter sterilitatem, quia sol illud intrans, suo calore humores consumit & a suo fructu terra efficitur sterilis, & hoc competit castitati, & præcipue virginali, quæ calori diuini amoris adiuncta humores lubricos sic in carne consumit, vt sterilis permaneat a generatione carnali, & vberior & fertillior fiat in fructu spiritali. Isaia. 40. Latere sterilis, quæ non parit.

Septimum signum vocatur libra secundum Isidorum ab isto instrumēto ponderandi: quia sol in illo signo existens, dies adæquat noctibus, sicut res æquat ponderem in lance. Vnde ibi fit æquinoctium autumnale. Hoc autem mansuetudini competit, quæ dum iras cōprimat, mala illata a proximo æquo animo ferre facit. Eph. 8. In mansuetudine cum patientia supportatēs. Vel dies nocti æquatur, quia iuxta nocumentum illatum pensatur mansuetudinis meritum.

Octauum signum vocatur Scorpio, quia scorpio retro ferit & caudæ aculeo pungit. Sol enim existens in illo signo est causa læsionis & punitionis corporis hamani, quia tunc declinans minus calefcit. Vnde aer distemperatus in frigiditate cito lædit & pungit, vt dicit Isidorus. Hoc autem continentia competit, quæ ex distemperatiæ carnis tentationis aculeo quandoque acriter pungitur: &

licet aliquando extentione lædatur, non tamen si non consentit, occiditur. Apost. Rom. 8. Si spiritus facta carnis mortificaueritis, viuetis.

Nonum signum vocatur Sagittarius, quia sicut sagittarius emittit sagittas, sic sol in hoc signo existens ad nos mittit grandines, pluias & niues. Hoc autem competit patientiæ quæ grandines persecutionum, pluias tribulationum, & niues afflictionum suscipit atque portat.

Decimum signum vocatur Capricornus, quia scilicet caper est animal cornibus petens superiora. Nam ibi sol facit solstitium vernale, & tunc ascendere incipit versus superiorem arctem, & versus cancrum. Hoc autem cōpetit gaudium. Nam nemo habet verum gaudium, nisi qui superiora petit, verum enim gaudium est, quod nō de creatura, sed de creatore concipitur, vnde Apost. Phil. 4. Gaudete in domino semper.

Vndecimum signum dicitur Aquarius, qui secundum fabulas dicitur fuisse pincerna deorum, manibus eorum aquam fundens: & ideo tenet vnam. Sed secundum veritatem dicitur aquarius: quia quando sol est ibi, aer condensatur in aquas multas, & sunt pluiæ plusquam alio tempore, sicut dicit Isidorus. Hoc autem competit bonitati, scilicet gratiam & misericordiam abundanter effundere & præstare, quia bonum est diffusiuum sui ipsius. Dio. de cæli. hic.

Duodecimum dicitur Piscis, quia illo tempore fit generatio piscium & conficatio, quia calore solis ascendente, & humores dissolvente, solent tunc pisces effundere semen suum. Hoc autem cōpetit longanimitati, per quā homo ad modum piscis etiam in aqua tribulationis non deficit, sed viuit.

Tertio, declaratur dicta similitudo per distinctionem graduum, siue facierum. Nam quodlibet dictorum signorum dicitur habere facies, id est partes. Cum enim quodlibet signum diuidatur per xxx. gradus initium primæ faciei est a primo gradu, & durat vsque ad x. gradum, secunda vsque ad xx. gradum, tertia facies vsque ad xxx. Et quælibet facies signi datur alicui planetæ, verbi gratia, prima facies Arietis, datur Marti, secunda Soli, tertia Veneri, & sic de aliis. Sicut ergo quodlibet genus signorum continet tres facies, ita quælibet 12. virtutum habet tres modos, siue tres effectus. Nam primo fides quæ assimilatur Arieti, cuius prima facies est Martis, secunda solis, tertia Veneris, est principium fortitudinis, & hæc est facies Martis. Vnde fidei ascribitur victoria. Hebr. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. Et ibidem, Fortes facti sunt in bello. Item est principium luminis spiritualis, & hoc est facies solis. Io. 12. Credite in lucē, vt filij lucis sitis. Item est principium charitatis sicut cognitio est principium amoris, vt hæc est facies Veneris, cuius est ad amorem incitare.

Secundo pax, quæ assimilatur Tawro, cuius prima facies est Mercurij, secunda lunæ, tertia Saturni, est etiam triplex. Est itaque prima pax pectoris, id est conscientia, & hæc est facies Mercurij, qui semper comitatur solem; quia tunc est conscientia pacata, quādo sequitur Christum, & ei adhæret. Secunda est pax temporis, & hæc est facies Saturni, quia Saturnus dicitur a latinitate & abundantia, quam tribuit pax temporis. Tertia est pax æternitatis, & hæc est facies lunæ secundum illud Psa. 88. Luna perfecta in æternum.

c. 2.

Tertio charitas quæ assimilatur Gemini, cuius prima facies est Iouis, secunda Mercurij, tertia lunæ. Est etiam triplex, scilicet incipientiū, & hæc est Iouis, quia ex parte superiori primus planeta benivolus & calidus. Item est proficientium, & hæc est facies Mercurij, quæ dicitur fuisse Deus mercatorum, propter hoc quod natum vel conceptum sub eo disponit ad vsum computationis & ratiocinij (vt dictum fuit supra capitulo septimo.) Mercatorum enim est semper in lucro proficere. Item est charitas perfectorum. Et hæc est facies lunæ, quia luna dominatur aquis & charitas perfecta dominatur tribulationibus. Cant. 8. Aquæ, multæ, non potuerunt extinguere charitatem.

Quarto, modestia quæ assimilatur Cancro. Cuius prima facies est Veneris, secunda Martis, tertia Lunæ, est triplex. Prima est circa vestium apparatus, & hæc est facies Veneris. Nam Venus, vt dictum est supra in eodem capitulo septimo, dicitur disponere natos vt sint vestium muliebriam incitatores, vt dicit Ptolemæus. Secunda species modestiæ est circa exteriores corporis motus. Et hæc est facies Martis, quia Mars (secundum Ptolemæum) disponit ad mobilitatem & leuitatem. Tertia est circa ludum, & leuitatem. Tertia est circa ludum, & hæc est facies lunæ: quia luna (vt idem Ptolemæus dicit) existens in secundo signo post ascendens, ostendit merorem & tristitiam, per quæ scilicet temperantur ludi.

Quinto benignitas, quæ assimilatur leoni, cuius prima facies est Saturni, secunda Iouis, tertia Martis, est triplex. Prima scilicet in supportando, & hæc est facies Saturni, qui in motu suo est tardissimus, quia homo qui benignus est, tardissime mouetur ad iram contra alium, vnde scit supportare. Item etiam debet esse benignitas in communicando, & hæc est facies Iouis, qui omnibus dicitur prodesse & nulli nocere. Item in conuersando, & hæc est facies Martis. Nam Mars dominatur cholere. Et ille qui vult benignè conuersari, oportet, quod dominetur iræ. Nam licet Mars sit de te incensiuus, tamen coniunctus Veneri temperatur. Et sic homo coniunctus proximo, vt bene conuertatur ei (etiam si de natura sua esset agrestis & asper) debet tamen seipsum per benignitatem temperare.

Sexto castitas, quæ assimilatur Virgini, cuius prima facies est Solis, secunda Veneris, tertia Mercurij, est triplex. Prima est castitas virginalis, & illa est facies Solis, quia est præclarissima. Sap. 4. Quam pulchra est & casta generatio cum claritate. Secunda autem est castitas coniugalis, & ista est facies Veneris. Quia licet Venus incitet ad amorem, tamen est temperata in qualitatibus. Et taliter amor carnalis coniugum si sit temperatus & honestus castitas vocatur. Tertia vidualis, & hæc est facies Mercurij. Nam Mercurius cum sole graditur & non longe à sole recedit nunquam plus triginta gradibus distans ab eo, & dicitur præesse feminibus. vnde significat vitam vidualem, quæ semper debet vacare Deo, sicut legitur de Sancta Anna. Luc. 1. Quod ieiuniis & obsecrationibus erat seruicus domino die ac nocte.

Item debet vacare elemosynis, quæ sunt semina, quibus recolligitur fructus æternus. De quo semine dicit Apostolus 1. Cor. 9. Qui parce seminat, parce metet.

Septimo mansuetudo quæ assimilatur libræ. Cuius prima facies est lunæ, secunda Saturni, tertia Iouis, debet esse triplex, scilicet in appetitu, vt ad vindictam non excedat. Ecc. 10. Fili in mansuetudine animam tuam serua.

Et hæc est facies lunæ, quæ temperat calorem solis in istis inferioribus, & sic mansuetudo temperat feruorem iræ.

Mansuetudo enim est temperantia irarum, vt dicit Arist. 4. Ethic. Item debet esse mansuetudo in motu siue actus, scilicet vt non impetuose vel rapide, sed planè & moderate opera sua perficiat. Et hæc est facies Saturni, cuius motus non est impetuosis vel rapidus, sed planus & morosus. Ecc. 4. Fili in mansuetudine opera tua perfice.

Tertio debet haberi mansuetudo in auditu, scilicet, vt ex ira veritati non contradicat. Ecc. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum. Et hæc est facies Iouis: quia Iupiter vt dicunt Astrologi, inuenitur veridicus in suis significationibus, & significat sapientiam, & rationem. Sapientia enim & ratio veritati non contradicunt.

Octauo continentia, quæ assimilatur Scorpioni, Cuius prima facies est Martis, secunda solis, tertia Veneris, est triplex, vna est à concessio, & licito, vt cum quis continet simpliciter ab omni actu venereo, etiam à matrimonio, & talis continens oportet, quod habeat continuum bellum cum carne, quia caro concupiscit aduersus spiritum. Gal. 5. Et hæc est facies Martis, qui disponit, & incitat ad bella. Secunda est à turpi, & illicito, sicut continere à fornicatione, & adulterio, & stupro, & huiusmodi. Et ista est facies solis, cuius radius non coisquinatur immundiciis. Tertio est ab immoderato, & superfluo vsum cibi, vel matrimonij. Et hæc est facies Veneris, quæ temperat malitiã, malitiã inquam, inordinatã concupiscentiã cibi, vel actus venerei.

Nono patientia, quæ assimilatur Sagittario. Cuius prima facies est Mercurij, secunda Lunæ, tertia Saturni, est tripliciter commendabilis. Primo quando quis patitur utiliter, puta quando patitur propter iustitiam, quia talis patientia acquirit meritum æternæ beatitudinis secundum illud Mat. 5. Beati qui persecutionem patientur propter iustitiam. Talis est qui sequitur Christum qui passus est propter iustificationem nostram. Hæc est facies Mercurij, qui vt dictum est, sequitur motu suo solem. Christus enim est Sol iustitiæ. Secundo quando quis patitur libenter, id est, voluntariè. 1. Pet. 4. Nemo vestrum patiarur quasi homicida, & fur, qui scilicet iniurè patientur. 2. Cor. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Et hæc est facies Lunæ, quæ suo motu eclipsatur. Tassis est qui sua voluntate patitur. Tertio quando quis patitur firmiter siue longanimiter, vt scilicet non deficiat propter passionis diuturnitatem, Apoc. Ephe. 3. obsecro vos, ne deficiatis in tribulationibus. Et hæc est facies Saturni, qui habet motum longum, & diuturnum, & complet cursum suum in 30. anno.

Decimo gaudium sanctorum, quod assimilatur Capricorno, cuius prima facies est Iouis, secunda Martis, tertia Solis, est triplex. Primo, quod quis gaudeat de prosperitate proximi, sicut membrum de commoditate commembris sui. 1. Cor. 12. Si gloriatur vnum membrum congaudet omnia membra, & hæc est facies Iouis, de quo dicitur astrologi, quod habet exaltationem, & gaudium suum in geminis, tribus gradibus. Nam dum quis gaudet de bono proximi, gaudium geminatur, & hæc debet habere tres gradus, quia debet gaudere de bono proximi spirituali, corporali, temporalis. Secundum est gaudere de aduersitatibus mundi, per hoc enim homo confociatur Christo. 1. Pet. 3. Communicantes Christi passionibus, gaudere. Et hæc est facies Martis, quia Mars erigitur, & exaltatur in

Capiti

Capricorno, & ibi est gloria sua siue gaudium, vt dictum est supra ca. xxviii. Quasi enim Capricornus est mundus, cornibus, id est, aduersitatibus suis nos impetens, & percutiens, in quo vir sanctus non cõsurbatur, sed gaudet. Jac. 1. Omne gaudium existimate fratres charissimi, cum in tentationes varias incidideritis. Tertium est gaudere de nixu siue exercitio interioris habitus virtuosi, Pro. 21. Gaudium est iusto facere iudicium: & hæc est facies solis, qui gloriam luminis sui, quod valde est gaudiosum, non habet ab extrinseco, sed à seipso. Psal. 44. Omnis gloria eius ab intus.

Vndecimo bonitas, quæ assimilatur Aquario, Cuius prima facies est Veneris, secunda Mercurij, tertia Lunæ, est triplex scilicet delectabilitatis, honestatis, & utilitatis, vnde Amb. li. de offic. diuidit bonum in tria, scilicet delectabile quod solum ratione delectationis est appetibile, vnde tale quãdoque potest esse & noxium & proficuum, honestum & inhonestum, sicut patet in amore coniugali, & in vsum matrimoniali: & hæc est facies Veneris. Item in bonum honestum, quod ex seipso habet rationem appetibilem sicut sapientia, & hæc est facies Mercurij, qui dicitur disponere ad sapientiam. Item in bonum vtile, quod scilicet est appetibile in ordine ad aliud, & hæc est facies Lunæ, quæ multum confert istis inferioribus, Quia sicut dicit Basiliius. Ipsa est decor noctis, mater soris, ministra humoris, & dominatrix maris.

Duodecimo longanimitas, id est, perseverantia in bonis, quæ assimilatur Piscis, cuius prima facies est Saturni, secunda Iouis, tertia Martis, causatur ex tribus. Primo ex abundantia virtutis, quia quanto aliquis plus habet de virtute tanto plus tolerat difficile, & hæc est facies Saturni qui, vt dictum est dicitur à Saturitate, id est abundantia. Secundo ex temperantia operis, quia quanto quis moderate agit, tãto diutius durat, & hæc est facies Iouis, qui est planeta temperatus in suis qualitatibus. Tertio ex magnanimitate cordis, & hæc est facies Martis, qui disponit ad animositatem. Et sic patet, quomodo fructus Spiritus sancti assimilantur signis cœli, quibus scilicet fructibus per ipsum spiritum virtutes cœlorum, id est cœlestium mentium perficiuntur, & firmantur in bono, vnde Psal. 32. Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritui oris eius omnis virtus eorum.

Quid, & ubi sit beatitudo æterna, electorumque gloria, per septem cœli empyrei proprietates declaratur.

Cap. XXXVII.

Gloriam æternæ beatitudinis repræsentat cœlum empyreum. Oportet enim locum, & locorum inuicem continuari, vnde cum cœlum empyreum sit locus gloriæ beatorum, oportet, quod eorum statui conformetur. Et ista conformitas attenditur quantum ad seipsum. Nam primum cœlum empyreum dicitur proprium Dei habitaculum. de hoc enim ipse Deus dixit. Isa. 66. Cœlum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum. Hæc enim duo corpora in mundo maximè repræsentant Dei æternitatem, & immutabilitatem, scilicet corpus supremum quod vocamus empyreum, quia illud solum inter sphæras cœlestes ponimus immobile, & ideo assimilatur sedi, in qua sedens quiescit. Et corpus infimum, scilicet terra, quod à suo situ nunquam mouetur. Et ideo assimilatur scabello, quod etiam oportet esse quietum, & firmum. Summa de Exempla.

cap. 1. In æternum stat, quia in cœlo empyreo maximè resurgit diuina virtutis operatio. Ideo specialiter dicitur ibi esse sedes Dei, & habitatio Dei, Psal. 10. Dominus in cœlo sedes eius. Et hinc est, quod homines orare volentes, manus ad cœlum leuant tanquam ad Dominum eius. Hoc autem competit bene gloriæ beatorum, in quibus Deus immobiliter habitata ita, vt nunquam ab eis separaretur, & ideo replet eos lætitiæ æternæ, & gloriæ, secundum illud Psal. 5. In æternum exultabunt, habitabis in eis, & gloriabuntur in te.

Secundo cœlum empyreum est claritate lucidum, vnde empyreum dicitur cœlum igneum non ab ardore, sed à splendore. Conueniens enim est, secundum Basilii. hexa. vt sicut damnati habeant extremas tenebras, ita beati habeant extremam lucem. Et hoc etiam competit beatis quorum mens per lumen infusum gloriæ confortata, & eleuata, ineffabile & increatum lumen attingit, secundum illud Psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen. Repræsentat etiam illud splendidissimum, cœlum claritatem gloriosam, quam corpora gloriosa post resurrectionem habebunt. Sapient. 3. Fulgebunt iusti sicut Sol in Regno patris eorum.

Tertio cœlum empyreum est capacitate maximè. Nam infra se includit omnia corporalia. Et hoc etiam competit beatorum Felicitati, quæ scilicet includit, & continet omnia desiderabilia, vnde Boet. de cõs. dicit, quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & ideo ibi satiabitur solum humanus appetitus, secundum illud Psal. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Quarto est figura sphericum. Figura autem sphericum cum careat initio & fine, repræsentat æternitatem Dei, quam Beati participant, ipsum Deum esse essentiam videndo, secundum illud Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum. Et ideo beati dicuntur esse in vita æterna, id est, in vita interminabili, & perfecta. Nam æternitas est interminabilis vltæ tota simul & perfecta possessio, vt Boetius dicit. Vnde quia beati habent vitam interminabilem, & intransmutabilem non solum secundum esse, sed etiam vltremam operationem, quia quantum ad illam operationem, qua Verbum vident, non sunt in sanctis volubiles cogitationes, vt dicit Aug. 5. de trin. Et ideo dicitur Dan. 12. quod erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Quinto est ab omni motu quietum. Nam si esset motus, motus eius deprehenderetur per aliquod corpus apparens, sicut deprehenditur motus aliarum sphærarum, quod minime apparet, & ideo cœlum empyreum est omnino quietum, vnde dicit Basil. 2. Hexa. quod remuneratio, quæ pro dignis operationibus restauratur in caluce, quæ est extra mundum, quietis domicilium sortietur. Sic etiam status beatorum vltimo fini in hærentium est status omnimodæ quietis & pacis, secundum illud Psal. 147. Posuit fines tuos, i. pacem.

Habent enim quietem ab omni labore, secundum illud Apo. 14. A modo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Item ab omni molestia vel inquietatione. Psal. 4. In pace in idipsum dormiam & requiescam.

Sed nota, quod quamuis cœlum empyreum sit immotum, habet tamen secundum aliquos, influentiam super alia corpora, quæ mouentur, sicut etiam supremi angeli, qui assistunt, habent influentiã super medios & vltimos, qui mittuntur, quamuis ipsi non mittantur. Influxit autem

cœlum empyreum in primum mobile nō adtransiens, & adueniens per motum, sed ad fixum & stabile, puta virtutem continendi & causandi, vel aliud huiusmodi ad dignitatem pertinens. Similiter beati, qui sunt in patria, insuunt nobis, qui sumus in via suffragia & beneficia multa, & præcipue spiritalia, quæ sunt fixa & stabilia bona. Vnde sob. hortatur hominem viatorem, dicens, Voca, si est qui tibi respondeat & ad aliquem sanctorum conuertere.

Sexto est à difformitate remotum, Est enim totaliter vniforme non habens partium difformitatem, sicut cœlum stellarum. Quod etiam competit beatitudini sanctorum, non quidem ex parte beatorum, cum beatitudo vnus sit maior, quàm beatitudo alterius, secundum illud 1. Cor. 15. Stella differt à stella in claritate, & sic ex parte beatorum est ibi quædam difformitas graduum. propter quod dicit Christus Io. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. sed ex parte Dei beatificantis, qui est beatitudinis obiectum, ex cuius cognitione saluus aliquis efficitur & beatus secundum illud Aug. conf. lib. 3. Beatus qui te nouit, etiã si alia ignoret, ipsa beatitudo sanctorum est simplex & vniformis. Quia licet dicantur esse ibi congregata omnia bona, tamen illa congregatio bonorum est in Deo, non per modum compositionis, sed per modum simplicitatis: quia quæ in creaturis multiplicia sunt in Deo præexistunt simpliciter & vnità. Et hinc est quod diuina beatitudo vna & simplex existens, & nihilominus omnem beatitudinem complectitur. Quia quicquid est desiderabile in quacunque beatitudine vel vera vel falsa, totum eminentius in diuina beatitudine præexistit. De contemptiua enim facilitate habet certissimam & contiuam contemplationem sui & aliorum omnium. De actiua vero gubernationem totius vniuersi. De terrena autem sollicitate, quæ consistit in voluptate, diuitiis, potestate, dignitate, & fama secundum Boec. 3. conso. habet gaudium de se & de omnibus aliis pro delectatione, pro diuitiis omnimodam sufficientiam, quam diuitiæ promittunt, pro potestate omnipotentiam, pro dignitate omne regimen, pro fama admirationem totius creaturæ.

Septimo cœlum empyreum est situ supremum, quia à centro maxime remotum. Ita 55. Sicut exaltantur cœli à terra, &c. Ita etiam beatitudo sanctorum est summum omnia bona transcendens. Nā quantum ad obiectum, est summum bonum simpliciter, sed quantum ad actum in creaturis beatis est summum bonum non simpliciter, sed in genere bonorum participabiliū à creatura. Et tanta est excellentia illius beatitudinis, quā designat cœli empyrei excellentia localis, quod vt dicit Apo. 1. Cor. 1. Nec oculus vidit, nec auris audiuit.

De variis gratiæ gratum facientis effectibus, quæ primo mobili, rosi, aquæ, nonnullis que mirabilibus fontibus assimilantur, ac etiam fluuio de Paradiso egredienti, in quatuor diuerso capita, quorum nomina eorumque effectus hic exprimuntur, atque ipsæ gratiæ perfectissime comparantur.

Cap. XXXIII.

Gratia gratum faciens assimilatur primo mobili, propter quatuor.

Primo, quia illud cœlum est empyreo cœlo immediatū. Cœlum enim empyreū deputatur gloria beatorum id ipsam representat. Sicut ergo illud cœlum immédia-

te se habet ad empyreum. Ita gratia immediate se habet ad gloriam, sicut motus ad terminum, vel sicut imperfectū ad perfectum. Ro. 6. Gratia Dei vita æterna.

Secundo, quia illud cœlum est in ordine cœlorum mobile decimum. Nā secundum Prole. Mesa. li. de sphaera mora. & secundum Alphertragium in Astrologia noua supra firmamentum, id est cœlum stellarum, quod est octaua sphaera, oportet ponere aliam sphaerā nonā, quā vocamus cœlum crystallinum, in quod reducitur motus orbis signorum qui est ab occidente in orientem. Et similiter supra hanc oportet ponere sphaeram deoimam, in quam reducitur motus diurnus, qui est ab oriente in occidentem, & hæc decima sphaera, vt dicunt, est primum cœlum mobile. Hic igitur ordo siue numerus huius sphaeræ quæ scilicet est decima, competit etiam gratiæ, sine qua decem præcepta decalogi non implentur. Ipsa enim est lucerna cum qua decima dragma perditur per peccatum, id est humanam naturam recuperatur, id est iustificatur. Luc. 15. Vnde Apo. Titum 3. Iustificati ergo gratia Christi, hæredes sumus, secundum spem vitæ æternæ.

Tertio, quia hæc sphaera decima, inter omnes sphaeras mobiles obtinet principatum. Est enim primum mobile, & ideo nos habet nisi vnicum motum, scilicet diurnum. Oportet enim multitudinem ab vnitate causari. Et natura sicut dicit Arist. de Animal. non transit de extremo ad extremum, nisi per medium, & ideo non est salus aarug ab eo, quod habet vnicum motum, ad aliud quod habet tres, nisi per mediū, quod habet duos. Cum ergo in sphaera stellarum fixarū deprehensus sit ab Astrologis triplex motus, vt dictum est supra capitulo. 30. scilicet diurnus ab oriente in occidentem supra polos mundi, & alter stellarum fixarum e contrario ab occidente in orientem, tertius accessionis & recessionis: pater secundum prædicta, quod sphaera stellarum fixarum non potest esse cœlum mobile, sed oportet ante eam esse alias duas sphaeras, scilicet vnā, quæ habet tantum duos motus, scilicet diurnum ab oriente in occidentem, & decliuum, qui est e contrario ab occidente in orientem, & ista est sphaera nonā, & aliam decimam ante istam, quæ habeat tantum vnicum motum, scilicet diurnum. Illud enim quod est primum in genere corporum mobilium, non potest esse multiforme & varium in motibus, quia ab vno motore primo & simplici in eo, quod mouetur, ab ipso non potest esse nisi vnus motus. Quia ergo diuina gratia est id quo anima primo mouetur ad iusticiam, recte in cœli primo designatur. Est etiam motus gratiæ vnicus in quantum non inclinatur nisi ad bonum. Malum enim, quia multifarie contingit, vt dicit Dio. de di. no. habet motus multiformes. Ipsa etiam gratia est, qua Deo vnimur, & est motus eius diurnus, id est lucidus & velox. Nescit enim tarda molimina Spiritus sancti gratia.

Quarto, firmamentum siue cœlum stellarum est omnium motuum causatiuum, & mensuratiuum. Nam illud quod est primum in aliquo genere, est causa & mensura aliorum, quare cum motus localis sit primus motus, vt probat Arist. de cœl. & mundo. & inter motus morales gratia est primus motus omnium virtutum & motuum, qui sunt in robus ad actus virtuosos & interiores. Omnes enim virtutes gratiæ causantur à gratia, sicut omnes potentia animæ ab essentia animæ. Vnde gratia est in ipsa essentia animæ, virtutes autem sunt in potentia tanquam in subiecto.

Item

Item gratia illuminat animam ad cognoscendum defectus suos, quos peccati tenebra occultat. Nam sicut adueniente lumine solis, fugatur tenebra noctis & pulchritudo vniuersi apparet. Ita cum gratia illuminat animam videt defectus suos, quos primo non videbat, sicut atomi in radiis solis apparent & in vmbra non. Ita minima peccata in conscientia illuminata. Pl. 33. Accedite ad eum, & illuminamini. Sed nota quod sicut sol non illuminat cæcos, quamuis oriatur super bonos & malos, Ita nec gratia peccatores, quia peccatores sunt in contrariis dispositione, scilicet per obstaculum peccati. Io. 1. Tenebræ eū non cōprehenderunt, scilicet lucē gratiæ. ideo dicitur Ph. 5. Exerge qui dormis.

Item gratia assimilatur rosi.

Primo, quia ros ex alto manat: generatur enim ros in alto, siate vento calido. i. iustro, quia gratia descendit nobis infundente Spiritu sancto. Nō est enim ros teste Arist. Pro. 12. nisi pluuia pauca. Auster aut rorem gignit, quem aquilo sua frigiditate despergit, quia gratia, quam deus hominibus infundit, diabolus, si potest, eam corrumpit, dum culpam contrariæ gratiæ introducit. Dicit tamē Basiliius, quod luna est mater rosis, quia scilicet domina nostra in luna signifiata, totius gratiæ impetratrix existit. Et iō quicquid ros gratiæ in nobis facit totum potest dici opus virginis.

Secundo, quia ros serenitatem & temperiem amat. Nā ros non generatur nisi in sereno & tempore temperato, quia si non sit serenum impeditur appropinquatio solis vaporē eleuantis, qui est materia rosis. Si autem est æstus consumitur ipse vapor subtilis, vapor enim roridus subtilior est inter vapores humidos, & ideo eleuatur ad superum intersticiū aeris exclusiue, quia ille locus temperatus est eo, quod medium est inter calidissimum & frigidissimum, ideo ibi æqualiter agit calor congelationem impediens, & frigus comprimens. Vnde ille locus strictus ab Arist. dicitur, quia clausus est inter duo extrema. Ros ergo est diuina gratia, quæ nullo modo inuenitur in anima nisi serena sit & à peccato pura. Non enim solum gratia influens, appropinquare pot, vbi mentis serenitas deest. Item æstus concupiscentiæ destruit vaporē gratiæ, & ideo oportet, quod reprimatur remedio temperatiæ, siue abstinentiæ.

Tertio, quia ros terras inebriat, scilicet, quia diuina gratia mentes à terrenis delitiis alienat.

Quarto, quia ros in feminibus medullā ampliat. Ita diuina gratia in nobis omnia bona multiplicat.

Quinto, quia ros ostreas & pisces maris impinguat, quia gratia mentes humanas per amorem charitatis dilatat.

Sexto, quia margaritam in cōchiliis generat, quia per diuinam gratiam filius Dei in vtero virginali est generatus.

Septimo, quia pullos coruinos sustentat antequam nigrescant: quia gratia animā non deserit, quam spiritaliter pascit, nisi postquā per culpā nigrescere incipit. Est enim gratia cibus spiritalis animæ sicut paus est cibus materialis corporis.

Octauo, quia ros causat dulcedinem. Nam quamuis videatur in spidus, est tamē potestate dulcissimus & melis in herbis & floribus causatiuus. Nihil enim sapientes mel aliud esse dicunt, quā rorem, calore digestū in aere. Ita similiter gratia diuina, quæ est in penitentiā modo nō

sensitur sic lapida, quāuis sit prædulcissima, sicut apparebit in patria.

Item gratia diuina assimilatur aquæ.

Primo, quia aqua est æstus refrigeratiua, est enim aqua frigida ex natura, quare in calore æstatis homines balneant se aquis, aates & anseres sunt ob hanc causam cōtinuē in aquis commorantes. Et ita etiā simili modo diuina gratia animæ refrigeriū tribuit, dum calorē concupiscentiæ inflammantis extinguit.

Secundo, ratione coniunctionis, quia est separatarum partium coniunctiua. Nam terra præ siccitate in puluerem caderet, nisi eius partes aqua connecteret. Vnde caesus caprius, quia parum habet de humiditate, torus est interius oculus, & discontinuatus: non sic pecorinus, quia magis humore est plenus. Ita similiter gratia diuerforum cordium est vnitiua, vt sit in diuersis voluntas vna.

Tertio, quia est viriditatis conseruatiua, quæ apparet in omnibus herbis & plantis, quarum virores pendunt ex aquis. Arescit enim in breui quecunque planta, si non in virore suo per aquam fuerit conseruata. Et ita gratia Dei est in bono conseruatiua, dum in peccata cadere nō permittit.

Quarto, quia est resistentium subuersiua. Nam omnia resistentia sibi vastat & alta in planum humiliat. Quando enim aqua terram vel aliquod aliud intrat, terram excavat, & à fundamentis omnia subleuat, & sic omnia cōplanat. Ita gratia omnia sibi resistentia in regno animæ destruit, dum altissima corda conuertit, & suo dominio subiicit.

Quinto, quia est vacui repletiua. Nam replet omnes fossas sibi obuias, vt nihil esse vacuum permittat in loco, quem inhabitat. Et sic gratia est beatorum hominum repletiua, dum nihil in anima vacuum derelinquit, eo quod omnes virtutes ibi gignit, quibus omnem patientiā perficiunt & ad suum complementum addunt.

Sexto, ratione caloris, quia ab alto cadens, est caloris causatiua. Nam in alueo fluens non calefit, quia tardè mouetur, sed aqua cadens ab alto, citius mouetur, & descendit velocius. Motus enim nisi sit velox, calorem non inducit. Quasi autem aqua fluida est gratia humana. Hæc enim cito labitur, quia facilliter amittitur, & hoc non calefacit, quia diuinum amorem non inducit immo frequenter oppositum. Vnde Apost. dicit Gal. 1. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem, &c. Sed aqua cadens ab alto, est gratia veniens à Deo. Et hæc est aqua, quæ velociter descendit, quia nescit tarda molimina Spiritus sancti gratiæ, sicut dicit glossa Hieronymi super illud Act. 2. Et factus est de cœlo repete sonus, &c. Vnde hæc etiā est aqua, quæ charitatis igne animam calefacit.

Item ipsa gratia diuina superabundās facit in quocunque homine cessare tērationes diaboli, sicut in multa pluuia cessant venti, eo quod vapor siccus, qui est materia venti, impeditur, & non eleuatur amplius ventus, & hoc abundante suo contrario, cum contrariū magis forte, impedit contrarium minus forte. Quasi ergo multa pluuia in terra, est abundantia gratiæ in anima, in qua cessant venti malarū tērationū. Eo quod vapor, id est appetitus peccati, nō eleuatur in corde suo contrario, scilicet Dei gratia ibidem abundante.

Item gratia Dei assimilatur fluuio de Paradiso egre-

dienti, qui diuiditur in quatuor capita, idest in quatuor flumina. Gen. 2. Hæc enim in diuersis quatuor habet modos. Est enim in pœnitentibus turbida. Et hæc gratia assimilatur Geon, idest Nilo, qui est fluuius Mesopotamiæ semper turbidus & circuit terram Æthiopiæ. i. mentes hominum denigratorum. Æthiopes enim nigri sunt. & descendit per Ægyptum, idest per corda superborum, quæ sunt tenebrosa, lumine vero sapientiæ carentia. Ægyptus, n. interpretatur tenebra, cuius planiciem idest humilem cognitionem, Nilus, idest gratia pœnitentiæ irrigat, cumulis arenarum, idest memoriis peccatorum claudentibus ostia eius. Nam peccatorum memoria superbam metem humiliat, & ipsa humilitas gratiam retinet, ne defluat. Hic fluuius habet cocodrillos, idest dæmones infestantes. Sed bestiola quædam quæ dicitur endros, luto se inuoluens, intrat per os in ventrem eius, & rapit omnia interiora eius, eumque occidit. Hæc bestiola humilitatem Christi significat, quæ luto carnis nostræ se vestiens diabolicum ventrem, idest virtutem dirupit, & quos sibi incorporauerat extrahit, eiusque virtutem extrahit.

Secundo, gratia Christi est in obediensibus plurima, & hæc assimilatur Physon, qui circuit terram Euilath, idest Indiam. Nam India in scriptura interpretatur natus vel dilucidus, quia scilicet vir obediens natus alterius, scilicet superioris, sibi dilucidat, idest offenso, mouetur. Et dicitur Physon Græcè, decem Latine, eo quod decem in se recipit flumina, idest obseruantiam & impletionem decem præceptorum legis. Hic fluuius abundat arenulis aureis & gemmis preciosis, & in eius etiam litore crescit aromatica & medicinales herbæ. Arenulæ aureæ sunt exempla speciosa, gemmæ præciosæ sunt merita copiosa, medicinales herbæ sunt vitiorum remedia virtuosa, quæ omnia abundant inueniuntur in verè obediensibus.

Tertio, gratia Christi in patientibus est subita siue festina. Vnde assimilatur fluuius Tigris, qui ad instar Tigris animalis velocissimè currit ad modum sagittæ, (vt dicit Iosephus,) quia scilicet passiones & tribulationes presentes faciunt nos ad Deum currere velociter. Psa. 15. Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelerauerat, sicut equus calcariibus percussus velocius currit. Hic pergit contra Assyrios, qui interpretantur Deprimentes, quia scilicet patientia contra persecutiones & depressiones, hominè inuictum reddit. Itè post multos circuitus intrat mare rubrum: quia quæque post multas passiones perducit ad martyrium, quod propter rubedinem effusi sanguinis per mare rubrum designatur.

Quarto, Christi gratia est fructifera in diligentibus. Et hæc assimilatur Euphrati, qui interpretatur frugifer, nullus enim est fructus operis sine gratia dilectionis. Hic est fluuius Mesopotamiæ, quæ interpretatur altitudo cuiusdam vocationis, quia scilicet altitudo Christianæ vocationis consistit in dilectione charitatis. Hic est copiosus in gemmis, quia charitas abundat in operibus virtuosis, & meritoriis.

Item gratia Dei assimilatur, quibusdam fontibus mirabilibus, qui inueniuntur in quibusdam prouinciis secundum v. differentias, quæ sunt in effectibus gratiæ. Refert enim Aug. deci. Dei, & etiam Isido, quod sunt duo fontes in Boetia, eorum vnus memoriam, & alter oblivionem in ducit. Et hæc est prima contrarietas in effectibus gratiæ: quia gratia facit oblivionem temporalium, & memoriam spiritualium. Et hæc fuit in Apostolo dicente.

Phil. 3. Quæ retro sunt, obliuiscens, scilicet temporalia: ad ea vero, quæ sunt priora, extendens me, scilicet ad spiritualia.

Secundo refert Aug. quod est quidam fons in Ægypto, in quo faces extinguantur accensæ, & accendantur extinctæ. Et hæc est secunda contrarietas gratiæ, quia extinguit vitia, & accendit virtutes, Ro. 13. abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

Tertio dicitur quidam esse fons apud Garamares, qui fons est tamalgens de die, vt non bibatur: tam calidus de nocte, vt non tangatur. Et hæc est tertia differentia gratiæ. Quia gratia in die prosperitatis facit algidum, idest humilem, vt non bibatur siue absorbeat a superbia. Et in nocte aduersitatis facit calidum, idest feruentem, & de uocum ita, vt non tangatur ab impatentia.

Quarto, leguntur duo fontes fuisse in Sicilia, quorum vnus sterilitatem faciebat, alter vero fecunditatem inducebat. Et hæc est quarta differentia gratiæ: quia facit aliquos steriles in carnalibus, scilicet per continentiam, & fecundos in spiritualibus, scilicet per doctrinam, & bonâ opera.

Quinto, legitur fuisse quidam fons in Idumæa, qui legitur tribus mensibus anni est turbidus, tribus sanguineus, tribus viridis, & tribus limpidus. Et hæc est vera differentia gratiæ, quæ in quibusdâ est turbulenta, vt in tribulatis, siue actiuis, qui frequenter turbantur, sicut Dominus dixit Marthæ, Luc. 10. Turbaris erga plurima, in quibusdâ verò limpidâ, sicut in contemplatiuis. In quibusdâ verò sanguinea, sicut in martyribus. Et in quibusdâ viridis, sicut in virginibus.

Item gratia Spiritus sancti assimilatur aquæ puteali. Primo ratione saporis, quia à terra circumstante saporem attrahit. Vnde nunc falsam, nunc dulcem se ostendit. Ita gratia Spiritus sancti quandiu anima terreno corpore circumdatur, nõ vniformiter, sed variè in anima fenit. Nã nunc est falsa in anima penitentis, nunc dulcis in anima contemplantis.

Secundo ratione laboris: ad hoc enim vt aqua putealis melioreretur, oportet, vt sapius vacuetur, vel hauriatur. Vnde quanto frequentius in extrahendo eam de puteo laboratur, tanto melior ex motu efficitur. Hauritur enim aqua ex puteo profundæ bonitatis diuinæ, orationis assiduitatè. Et ideo quanto crebrius oritur, tanto magis gratia impetratur, per quam anima proficiens melioratur.

Tertio ratione dulcoris, quia tanto aqua putealis est dulcior, quanto est terræ viæ vicinior. Terra aut viuentium dicitur vita beata. Psalm. Portio mea, & Huic terræ quãto magis anima propinquat per contemplationem, vel affectionem, tanto gratiã percipit dulciorem, & etiã carnis, vel mundi intrinsecus refrigerationem.

Quarto, ratione caloris, quia puteus nunquam de leui in hyeme congelatur, eo quod calor à suo contrario ad interiora putei repellitur. Vnde non solũ non cõgelatur, idest non coarctatur à frigore, immo magis tunc feruescit, & inflamat. Et ita etiã simili modo est de anima, quæ per gratiam in hyeme tribulationis magis in amore Dei calefcit & accenditur.

Gratia gratis data varijs effectus recensentur, qui celestis sphaera circulis, assimilantur, quorum hic nomina describuntur, perfectionesque, ac proprietates patefunt.

Cap.

Cap. XXXIII.

Gratia gratis datæ, assimilatur circulis celestis sphaeræ, de quibus meminit Salomon: Eccles. 1. Lustrans vniuersa, in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Nam gratiæ gratis datæ sunt illæ, quas enumerat Apost. 1. cor. 1. Alij datur per spiritum sermo sapientiæ: alij autem sapientiæ secundum eundem spiritum, alij gratia sciuitatis in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij generalis linguarum, alij interpretatio sermonum. Prima igitur est sermo sapientiæ. Et hæc assimilatur celesti circulo, qui dicitur tria tendit, quæ nobis ille circulus representat.

Primo ad instruendum intellectum speculatiue de diuinis, & spiritualibus, circa quæ proprie est sapientia. Tunc autem intellectus instituitur, dum aliquis sic clarè loquitur, quod doceat. Et hoc representat circulus ille solstitialis, qui ideo solstitialis æstiuus dicitur, quia sole ibi existente, fit solstitium æstiuale. vbi autem exiit sol præsens, omnia clarè & lucidè videntur, sic qui loquendo intruere desiderat, necesse est, vt ea quæ loquitur, clarè & lucidè ostendat. Et talibus dicitur ex persona Sapientiæ Eccl. 14. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

Secundo, qui sapienter loquitur, intendit ad mouendum affectum, vt scilicet libenter audiant verbum Dei: sed ille qui vult delectare, oportet, quod loquatur temperatè, id est, non nimis prolixè, quia prolixa locutio non delectat, sed atedat. Et si vult mouere affectum, oportet, quod loquatur feruenter. verba enim in h. mare nequeunt, quæ frigido corde profertur, vt dicit Greg. in hom. Et hoc significat circulus solstitialis æstiuus, quia est quæ si cõiunctiuus nostræ habitabilis, & torrida zona. In nostra habitabili est temperies aeris, in torrida vero excessus feruoris. Vnde in sermone prædicantis debent hæc duo coniungi, scilicet temperamentum locutionis, scilicet à prolixitate: & feruor pronuntiationis, vt scilicet per primum placeat, per secundum moueat.

Tertio, sermo sapienter prædicantis tendit ad flectendum ad actum. i. ad hoc vt auditor ariet ea quæ ipse prædicans dicit, & ipsa implere velit: quod fit dum sic aliquis loquitur, quod auditori flectit. Ad quod quidem Spiritus sanctus vitur lingua hominis quasi quodam instrumento. Ipse autè est qui perficit operationem interioris. Vnde Grego. in hom. penth. dicit, Nisi corda audientium Spiritus sanctus repleat ad ardorem amoris, vox dicentium in cassum sonat. Et hoc etiã ostendit circulus solstitialis æstiuus, ex eo quod iste circulus tangit zodiacum in Cancro. Nam zodiacus dicitur à zoa quod est vita: quia viuificatiuus est Spiritus sanctus, quia spiritus est, qui viuificat, vt dicit Saluator. Vnde tunc æstiuale coniungitur zodiacus quando ipsius prædicatoris sermone adiungitur Spiritus sancti virtus. Quæ coniunctio fit in Cancro, vbi sol reflectitur, & retrocedit. Nam in vij. gradu Cancri sol retrogradationem facit, quia sol in tantum extollitur versus tumorem sphaeræ, scilicet nostram habitabilem, & suum in terra, quod nõ potest plus extolli, & tunc retrograditur descendendo per signa inferiora. Tunc ergo zodiacum solstitialis in Cancro tangit, quando sermo prædicatoris virtute Spiritus sancti adiuncta, superbum cor peccatoris ad humilitatem pœnitentiæ flectit & reducit.

Secunda gratia gratis data, est sermo sciendi, idest gra-

ria loquendi efficaciter de inferioribus, & specialiter de humanis. Et hæc assimilatur alteri circulo solstitiali hyemali. Nam ille, qui vult docere hominem scientiam non vnam sed saluiferam, debet intrudere ad tria. Primo ad instruendum, scilicet vt minuatur tenebra ignorantis, & crescat lumen scientiæ. Et hoc significat solstitialis hyemalis, quia scilicet sole in eo existente fit solstitium hyemale, postquam incipiunt crescere dies, & noctes decrescere. Rom. 13. Abiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis sicut in die & c. Secundo debet intendere ad efficiendum. i. timore supplicij, & amore præmij. Et hoc significat solstitialis hyemalis, quia est ex parte torridæ, & alterius habitabilis. Nam in torrida vbi est excessus ardoris, intellige supplicium inferni. In alia habitabili vbi temperies, & amœnitas est aeris, intellige suauitatem celi. Quorum primum est timendum, reliquum appetendum. Tertio debet intrudere ad promouendum. i. vt homo per scientiam humanorum et practice proficiat ascendendo de virtute in virtutem. Quod iterum ostendit circulus solstitialis hyemalis: quia tangit zodiacum in Capricorno. Cap. n. est animal cornibus superiora petens. Vnde dicitur Capricornus, quia soli ibi exiit post solstitium hyemale incipit ascendere per signa versus superiora arctem, & versus Cancrum, vnae ascensum significat hominis per profectum virtutum.

Tertia gratia gratis data dicitur fides. Et hæc assimilatur circulo galaxiæ propter quatuor. Primo pro puritate, quia Galaxia dicitur lactea, in qua significatur nitor puritatis quam fides facit, secundum illud dictum Petri Act. 15. Fide purificas corda eorum. Secundo propter firmitatè, quia galaxia semper stat in eodem loco caeli, (vt dicit Philosophus.) Quod intelligitur quantum ad apparentiam propter tardissimum motum, quia in rei veritate expertum est, quod galaxia mouetur in centum annis gradu vno. Fides autem prout gratia gratis data, accipitur pro aliqua fidei excellentia, sicut pro constantia fidei, vt dicit glossa. Vnde fides dicitur Heb. 2. substantia propter firmitatem. Tertio propter claritatem. Nam galaxiæ circulus tunc est clarior quando aura nocturna fuerit frigidior & serenior: quia scilicet constantia fidei tanto amplius clarescit, quanto aura persecutionis vel frigus mundi tenebrosi magis contra eam excrescit. Quarto propter utilitatem. Nam galaxia propter suam claritatem & serenitatem dirigit nauigantes & itinerantes de nocte. Similiter fides vera & constans, dirigit nauigantes per mare mundi. Vnde dicitur de filiis Israel. Heb. 11. Quod fide transferunt mare Rubrum tanquam per aridam terram. Et etiam est fides viatorum directio, ne in tenebris ignorantis vel infidelitatis exorbitando pereant. Vnde dicitur. Heb. 10. Initiauit nobis viam nouam, vt post eum ascendamus cum vero corde in plenitudine fidei.

Quarta gratia gratis data est gratia sanitarum. Et hæc assimilatur circulo parallelo septentrionali, qui est diuisio nostra habitabilis & frigidæ. Dicitur enim parallelus, id est æquè distans, à para, quod est iuxta, & allelus quod est distans. æqualiter enim distat ab alio australi siue antipodico parallelo. hoc autè cõpetit gratiæ sanitarum, quia omnis infirmitatis est equaliter & indifferenter curatio, & nõ videlicet minus viuè quã alterius: quia innitit diuinæ virtuti cui nihil est impossibile vel difficile. Non sic autè de virtute medicine, creatæ, quæ aliquas infirmitates curare potest, & aliquas non. Et rursus curabium infirmitatum quædam

quasdam tardius, & quasdam citius curat.

Item iste parallelus dicitur septentrionalis, & septentrio denominatur de stellis arcturi, quæ circa polum arcticum vertuntur. Vnde iste circulus vij. stellarum, significat septem modos quibus gratia sanitatis corporalis in euangelio legitur esse concessa; in quibus etiam significatur vij. modi quibus infirmitates spirituales curantur.

Primo enim legitur fuisse concessa gratia corporalis sanitatis discipulorum oratione, sicut habetur de socru Petri febricitante, Luc. 4. & discipuli rogauerunt illum pro ea, & sequitur, & stans super illam imperauit febrim, & c. Et similiter ab infirmitate peccati curatur homo per orationes iustorum. Ia. 5. Oratio fidei saluabit infirmum & alieuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittetur ei.

Secundo potestatis concessione, sicut Luc. 1. Dominus mittens discipulos ad prædicandum, dedit eis potestatem, ut languores curarent, significans quod verbo prædicationis curatur infirmitas peccatoris. Sap. 16. Sermo tuus domine sanat omnia.

Tertio precepti expressione, sicut dixit Centurio. Mat. 8. Dic tibi verbo, & sanabitur puer meus: in quo significatum est quod obedientia sanat morbos spirituales specialiter superbia, & negligentiam sicut infirmus obediens medico curatur.

Quarto appropinquatione, quia qui sic appropinquabant Christo, ut eum tangerent, sanabantur. Mat. 6. Quotquot tangebat eum, salui fiebant. Iste tactus pertinet ad acti uos vel ad imitatores operum Christi, qui etiam sanantur spiritualiter.

Quinto manuum impositione. Luc. 4. At ille singulis manus imponens, curabat eos. Ista manuum impositio est per penitentiam absolutionem. Vel tactus manuum Christi est flagellatio Dei quæ etiam expellit infirmitatem peccati.

Sexto aquæ lotionem siue sit infirmitas cæcitas, sicut Dominus misit cæcū ad natiuitatem vel lauaretur ad natatoria Siloe, & abiit & lauit & vidit. Io. 9. signans quod cæcitas ignorantiam tollitur per aquam sapientiam. Siue sit infirmitas leprose sicut Dominus introduxit Luc. 4. de Naaman leproso curato in lotionem aquæ Iordanis. Nam lepra Naaman principis militiæ Syriæ, est corruptio in prælato, quæ curatur in descensu humilitatis. Iordanis. n. interpretatur descensus. Siue sit quæcunque alia infirmitas, sicut sanabatur vnus qui primo descendebat in piscinam. Et ista est lotio baptismi vel penitentiam, quæ omne peccatum purgat.

Septimo vulnerum allegatione, sicut pater de Samariانو, qui curauit vulnera eius alligando, viam & oleum infundendo. Luc. 10. Hæc alligatio, est iustitiæ adhibitio per correptionem, in qua debet esse vinum mordens & oleum leniens: quia miscenda est lenitas cum seueritate, & misericordia cum iustitia, ut dicit Gregorius. Item circulus iste parallelus diuidit nostram habitabilem à frigida. Dubitabilis autem siue habitatio animæ est in corpore. Frigus autem est qualitas mortificatiua. Vnde per gratiam sanctorum habitabilis nostra, id est corporis nostri natura diuidit à frigida, id est separatur & liberatur etiam à morte: quia, si habentes hanc gratiam mortuos suscitant.

Quinta gratia gratis data est operatio virtutum. id est bonorum vel miraculorum. Vnde hæc assimilatur zodiaci circulo, qui dicitur esse circulus signorum. Nam miracula quæ facultatem naturæ excedunt vocantur virtutes.

Quia vero sunt ad manifestandum aliquod supernaturale, vocantur signa: propter excellentiam autem dicuntur portenta vel prodigia quasi procul aliquo ostendentia.

Sexta gratia gratis data est prophetia: Et hæc assimilatur illi circulo cælestis sphaeræ qui dicitur Colurus solstitialis, qui incipit à polo septentrionali, & per Crucem & Capricornum circulariter procedens, iterum redit ad suum principium. Nam prophetia (ut dicit Greg. in hom.) quæ doq; incipit à præteritis, sicut de prophetia Moysi pater, qui prophetauerat de principio creationis rerum: quandoq; verò est de præsentibus occulto: quandoq; de futuro, & quandoq; à futuris redit ad præterita, sicut expressè pater in libris prophetarum. Dicitur autem colurus à colone vti, id est membrum, siluestrius bouis. Colonus. n. est membrum, vrus vero bos siluestris dicitur. i. caua. s. bouis siluestris qui erigens caudam circum facit imperfectum. Vnde colurus quasi circulus imperfectus. Nam (sicut dicit Apostolus. 1. Cor. 13. Ex parte cognoscimus & ex parte prophetiam. Vnde prophetia imperfecta habet.

Septima gratia gratis data est discretio spirituum, & hæc assimilatur circulo orizontis qui. s. diuidit duo hemisphaeria: hæc autem hemisphaeria, s. inferius & superius, sunt duo spiritus, s. creator & creatus. Qui autem habent hanc gratiam diuidunt & discernunt, quando id quod suggeritur vel inspiratur est à spiritu creatore, id est Spiritu sancto: vel à creato. id est à spiritu proprio vel maligno. vident etiam ea quæ dicuntur, quo spiritu dicantur. Vnde dicitur. 1. Io. 4. Probate spiritus, si ex deo sint. Et ibidem. Nolite omni spiritui credere.

Octaua est gratia linguarum. Et hoc assimilatur alteri circulo parallelo. s. australi. Nam parallelus (ut dictum est) dicitur æquè distans: quia, si habentes donum linguarum, omnes linguas quæcunque; distantes siue differentes æqualiter loquebatur, sicut pater de Apostolis. Act. 2. Sed hoc quod dixi, æqualiter, intelligendum est quantum ad ea quæ pertinebant ad fidei doctrinam: in quibus diuina gratia nullam linguarum distantiam fuit Apostolis ignota: sed quantum ad ea quæ supra adduntur humana arte ad ornatum & eloquentiam locutionis, quilibet Apostolus instructus erat in sua lingua, non autem aliena. Vnde Apostolus maiori facultate usus est in epistola ad Hebræos, quæ scripsit in propria lingua, & in aliis, quas Græco sermone composuit. Sicut et in sapientia & scientia fuerunt sufficienter instructi, quam requirebant in doctrina fidei, non autem quantum ad omnia, quæ per scientiam acquisitam cognoscuntur, puta de conclusioibus arithmetice vel geometriæ, & c.

Nona gratia est interpretatio sermonum. Et ista assimilatur alteri coluro. s. æquinoctiali, qui per libram in arietem procedens, iterum redit ad suum punctum. Assimilatur autem interpretatio sermonum coluro, quia imperfectionem habet sicut & prophetia. Nam qui scit interpretari vnum, nescit quandoque interpretari aliud. Sicut Daniel 2. interpretatus est visionem siue somnium Nabuchodonosor, & tunc in alia visionem quam ipsemet habuit, dixit, Ego audiui & non intellexi. Et ideo interpretatio sermonum reducitur ad prophetiam, in quantum, scilicet mens illuminatur ad intelligendum & exponendum quæ sunt in sermonibus obscura, siue propter difficultatem rerum significatarum; siue etiam propter ipsas voces ignotas quæ præferuntur, siue propter similitudines rerum adhibitas, secundum illud Dan. 2. Audiui de te, quod possis obscura interpretari, & ligata soluere.

Hereticorum

Hereticorum proteruitas ac doctrinarum falsitas, Antro, alluuiouique pluribus eorum effectibus comparatur.

Cap. XXXV.

Hereticorum vita assimilatur antris terræ propter quinque.

Primo, quia antrum est latibulum tenebrositatis. Vnde dicitur antrum ab atro, eo, quod artis tenebris sit infusum. Sic hereticorum vita cum sit animalis, & tenebrosa, lateat tamen sub specie pietatis. vnde Mat. 7. Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, & in Reg. 13. Absconderunt se in speluncis, & in abditis, in perris quoque, & in antris, & cisternis. Hæc enim diuersa loca, diuersi modi sunt quibus heretici se occultant sub specie pietatis.

Secundo, quia antrum habet intuitum capacitatis. Vnde antrum dicitur specus ad specularandum, quia in suas prædas animalia specularunt, ut dicit Isid. in li. Erym. Sic heretici in scripturis maliciosas & sophisticas subtilitates specularunt, quibus simplicium animas rapere, & pervertere possunt. Iob. 39. Quando cubat in antris, & in specubus insidiantur.

Tertio, quia antrum habet temperamentum contrarietatis. Nam antrum est in æstate valde frigidum, & in hyeme valde calidum, sic heretici in operibus charitatis sunt valde frigidissimi, sed in operibus iniquitatis sunt valde calidissimi, id est, feruentes & solliciti. Vnde in eis impletur illud Matth. 24. Quoniam superabundabit iniquitas vestra, refrigeret charitas multorum. Iob. 27. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur, ab anterioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.

Quarto, quia habet nutrimentum vilitatis. Nam antrum est sicut bestiarum nutrimentis aptum. Sic heretici nutriunt filios bestiales, & carnales, concedendo eis libertatem operum carnis, dicentes fornicationem non esse peccatum, & multa alia similia. Iudic. 6. Fecerunt sibi antra, & speluncas in montibus, id est, opiniones corruptas & carnales, in montibus, id est, in exemplis & doctrinis suorum maiorum.

Quinto, quia est habitaculum infirmitatis. Nam antrum ex vaporibus, & sudoribus animalium sæpe est fetidum, & corruptum, & ideo in eo habitare volentibus est infirmitas. Si verbis & exemplis pestiferis, & corruptis ipsorum hereticorum cohabitantes, & coherentes eis insidiantur, & infirmantur in fide & bonis moribus. Psal. 13. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. 2. Ti. 3. Errantes & in errorem mittentes.

Item hereticorum doctrina assimilatur alluuioui. Primo ratione inundationis, quia alluuiou dicitur latens, & lata inundatio aquarum. Doctrina autem heretica sub specie pietatis, & colorate veritatis, quasi per omnes partes orbis hæcenus inundauit, & se dilatauit.

Secundo ratione consumptionis. dicitur enim alluuiou, ab abluendo, quia terram per quam transit, abluunt, & abluendo consumit. Sic hereticorum doctrina, licet videatur exterius mundiciam quandam prætere, tamen finaliter consumit, dum animæ omnem bonam dispositionem tollit. Iob. 14. Alluuiou paulatim terra consumitur. Paulatim enim heretici decipiunt, incipiendo à bonis, & trahendo ad mala.

Tertio ratione dissolutionis: nam quanto per absconditas ripas concauitates maiori se fluxu alluuiou diffundit, tanto periculosius littoris soliditatem dissoluit.

Sic hereticorum doctrina quando occultibus mentibus simplicium infunditur, tanto periculosius vitæ vel fidei in eis soliditatem dissoluit.

Quarto ratione deceptionis. Quia ripæ superficiales exterius solida videntur, sed consumptio interiorum occultatur. Et ideo pes calcantis ripam facile labitur, quia interiori soliditate consumpta latens vacuitas non videtur, ut dicit Grego. in hom. Sic etiam facilliter simplices ab hereticis, seducuntur, & in hæresim eorum labuntur, quia falsitas eorum & prauitas sub quadam veritatis specie, & verborum dulcedine occultatur. 2. Tim. 3. Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.

Tres humilitatis gradus describuntur, qui circuli planetarum similes esse videntur. humiliumque; natura per aeris, terre, ac nullum quam plurimas proprietates ostentatur.

Cap. XXXVI.

Humilitatis gradus assimilari possunt circulis planetarum. Nam (ut Ptolemæus dicit) planetis assignantur tres circuli, scilicet deferens, æquans & epicyclus. Deferens est circulus planetæ, per cuius circumferentiam semper mouetur epicyclus ipsius planetæ, dictus ideo deferens: quia defertur circulum epicycli. Huic assimilatur primus humilitatis gradus, qui est subdere se maiori, non solum, quia maiori deferendum est, sed etiam, quia secundum eius imperium, & obedientiam subditus moueri, & incendere debet in omnibus, ut sic secundum circumferentiam huius circuli, id est secundum dispositionem prælati deferatur circulus epicycli, id est, vita & voluntas subditi, exemplo scilicet Christi, qui dicit Io. 6. Descendi de cælo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.

Secundus circulus vocatur æquans, scilicet super cuius centrum mouetur deferens, quia in illo tenet vniformiter planeta cursum suum. Et huic assimilatur secundus humilitatis gradus, qui est non præferre se æquali: & ille est æquans, quia scilicet æqualitatem mensuræ homo non excedit. Eccl. 31. Noli extollis: sed esto in eis quasi vnus ex illis.

Tertius autem, qui vocatur epicyclus, est quidam parvus circulus, quem describit planeta motu corporis sui per cuius circumferentiam mouetur corpus planetæ. Vnde in superiori parte sui epicycli mouetur ab Occidente in Orientem. In inferiori vero parte mouetur ab Oriente in Occidentem, & huic assimilatur tertius gradus humilitatis, qui est minorem non spernere, sed ei se conformare. Et ille est ut circulus minor epicycli, cum homo se parificat obsequendo, vel condescendendo minori sicut Christus, qui dixit Apostolis: Luc. 22. Quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? & postea subdit: Ego autem in medio vestrum sum quasi qui ministrat. Hunc circulum, & gradum humilitatis describit nobis motus corporis nostri, qui scilicet docet, ut nos superbire in nullo debeamus. Et hic motus est duplex vnus in morte, & hic est ab Occidente in Orientem in quantum corpus per mortem redigitur in pristinam suam originem. Gen. 3. Donec reuertaris in terram de qua sumptus es. Secundus est in vita, qui contrariè tendit ab Oriente in Occidentem, id est, à natiuitate ad mortem. Eccl. 1. Orius Sol, & occidit, id est, homo primo nascitur, postea moritur. Sap. 5. Nos nati continuo definimus esse, & postea erimus quasi non fuimus.

Item assimilatur acri propter quinque.

Primo.

Primo, quia aer ex sui natura est perspicuus: sic humilis est perspicuus per sapientie susceptibilitatem, quae est lux spiritualis. Prouerb. 18. Vbi humilitas, ibi sapientia.

Secundo, quia est sui in omnem partem extensus: sic humilis per sui ad omnem statum coactionem. Nam sicut dictum est, humilis homo maioribus obedit, & quilibet seruit, minoribus condescendit, & sic ad omnem partem humilitas se extendit. Glossa tamen dicit super illo verbo, Mat. 3. Decet nos implere omnem iustitiam, quia humilitas habet tres gradus. Primus est subdere se maiori, & non preferre se aequalibus, & haec est humilitas sufficiens. Secundus est subdere se aequali, & non praefere se minori, & haec est humilitas proficiens. Tertius est subdere se minori, & haec est perfectio iustitiae: quia in hac humilitate terra est perfecta iustitia.

Tertio, quia aer est caelestis influentiae receptiuus, quia humilis est ad diuinam gratiam recipiendam dispositus, Iac. 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Quarto, quia aer est virtutis respirandi administratiuus, per quam respirationem conseruatur vita corporalis. Vnde & aer per respirationem attractus, spiritus vocatur, secundum illud Ps. 118. Os meum aperui, & attraxi spiritum. Sic etiam per humilitatem attrahitur Spiritus sanctus, per quem est, & conseruatur in anima spiritualis vita. Vnde Isa. 46. (secundum aliam translationem.) Super quem quiescit spiritus meus, nisi super humile, & quietum, tremementem sermones meos?

Quinto, quia aer est volatilius locus? locus autem est loci conseruatiuus, quia humilitas est hominum spiritualium, & contemplatiuorum conseruatiua. Vnde sicut aues in aere volant, sic viri virtutum in humilitate ambulant. Nam qui caeteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat, sicut dicit Gregorius, item humilis assimilatur terrae, quia quamuis sit infima, tamen caelestis influentiae est maxime receptiua. Cum enim sit caeli centrum in omni sui parte, ab ipso in fluentiae suae capit effectum. Et ideo inter omnia mundi corpora est fecundissima, & rerum multarum in esse productiua. Similiter & anima humilis maxime receptiua est in fluxu gratiae caelestis: & quia confluit aqua gratiae ad concauitatem terrae, id est humilitatem animae, ad cuius scilicet abundantiam sequitur fecunditas vitae per opera meritoria virtutum, sicut in plantis ad abundantiam humorum sequitur fecunditas fructuum. Psal. 133. Erit ranquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructuum suum dabit in tempore suo. Et iterum Ps. 84. Terra nostra, id est, humilis anima, dabit fructuum suum.

Item humiles assimilantur vallibus.

Primo quidem, quia valles sunt aquosae, cum enim vallis sit terra decliuosa, & depressa inter medium montium collocata, oportet, quod aquarum desuper fluentium sit receptiua. Et talis est anima humilis, quae dum se voluntarie inclinatur, & deprimit, inter duos montes, id est, modum superbiae, quorum vnus est extolli de spiritu libus, alius extolli de temporalibus, ab vtroque declinans quasi media transit, & ideo supernarum gratiarum in fluxum copiosissime recipit. Psal. 103. Inter medium montium pertransibunt aquae. Abundat etiam in vallibus, id est in humilibus aqua lachrymarum. Ps. 82. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum.

Secundo, quia valles sunt fructuosae, nam propter humiditatem, in herbis, & floribus, & fructibus fecundantur, fructuum & florum decore citius adornantur. Ita in humilibus abundant herbarum virtutum, fruges operum, frondes verborum, flores affectionum. Psal. 64. Valles abundabunt frumento, id est, humiles vite merito.

Tertio, quia valles sunt umbriferae, quia scilicet a montibus, & collibus obumbrantur, & sic in humilibus, sunt umbriferae montium, id est, exempla sanctorum, Zac. 14. Fugietis ad vallem montium meorum.

Quarto, quia sunt estuosa, quia scilicet fit in eis maior solarium radiorum concursus. Quia dum ibi multiplicantur, & detinentur, nec ultra eis dilatari cōceditur, maior ibi quam in montibus calor generatur. Vnde in eis nives citius dissoluntur ex quarum resolutione loca circumadiacentia humectantur. Similiter in humilibus diuinæ consolationes, & inspirationes, & gratiae quasi radij in vallibus multiplicantur, quibus mentes eorum ad amorem supernae patrie inflammantur: vnde omne frigus acidie, vel peccati, citius quasi nix resoluta repellit. 2. Mac. 1. Acceptum ignem de altari absconderunt in valle, ignis altaris est amor spiritualis, qui absconditur, & seruetur in valle, id est, in humilitate mentis.

Quinto, quia valles sunt quietae. Nam aedificia in vallibus constituta minus ventorum impulsione agitantur, quam quae in montibus collocantur. Nam montium obiectiua procellatum inundantium impetu valles defenduntur, & a terrae motibus incollae vallium rari molestantur, eo quod partes terrae in vallibus magis inter se comprimuntur, quia venti illas partes difficulter subintrant, quia ergo minimae sunt porosae a ventis modicum agitantur, sicut dicit Philosophus. Similiter etiam humiles, sunt magis quieti, & tui, & a ventis persecutionum, & a montibus tentationum. Vnde sicut dicitur Iud. 1. Iudas, qui habitatores montium obtinuit, habitatores vallium delere non potuit.

Cum Dei filius incarnatus sit, exprimitur, eiusque incarnatio quinque de causis rori comparatur.

Cap. XXVII.

Incarnatio filij Dei assimilatur rori sive rorationi secundum illud Isa. 54. Rorate caeli desuper, & nubes pluant iustum. haec autem similitudo attenditur quo ad quinque. Nam filius Dei incarnatus est, vt mundum malignitate inflammatum refrigeraret. Ros enim calorem temperat, & refrigeria praestat. Ita ille ros temperauit aeternum concupiscentiae. Eccl. 43. Ros obuiaas ardori venientis, humilem efficit eum, & adducet refrigerium gratiae. Dan. 3. Fecit medium fornacis quasi ventum rotis flantem.

Secundo incarnatus est, vt mundum aridum impinguaret. Ros enim quosdam pisces maris impinguat. Et in alijs quibus regionibus oues rore pascuntur, & impinguantur, sic ille ros mundum aridum impinguauit. Gen. 27. In pinguedine terrae & rore caeli desuper erit benedictio tua. Impinguamur enim in Christo ex consideratione suae humanitatis: & haec est pinguedo terrae. & etiam ex contemplatione suae diuinitatis: & haec est pinguedo roris.

Tertio, vt mundum sterilem fecundaret. locus enim vbi ros non descendit, sterilis existit. Sic mundus erat sterilis a bona operatione: sed descendit ros, ille in ipsum, & germinare fecit. Osee. 14. Ego quasi ros, & Israel genuit

nauit quasi liliam.

Quarto, vt mundum famelicum pasceret. Numer. 11. Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & manna. Isto tamen rore non pascuntur homines coruini, id est, per peccatum denigrati: sed paruuli, id est, homines mansueti per puritatem albi. Nam pulli coruorum, quam diu habent pilos albos a parentibus relinquantur, & tunc eleuantes capita, & aperientes rostra, celesti rore pascuntur. vnde in Psal. 146. Qui dat iumentis escam isoporum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Quando autem nigrescere incipiunt a parentibus suis nutriuntur.

Quinto, vt potestatem daemonum coerceret. Ros enim nocturno tempore cadens, venenosa animalia arceat, & ideo venenum eorum non tantum nocet de nocte quantum de die, secundum Arist. de animal. Raro etiam pungunt serpentes, quando stant inter herbas roricas. Sic ille ros caelestis ad nos veniens, malitiam daemonis refranauit. Isa. 26. Ros lucis ros tuum, & terram gigantum, id est superbiorum daemonum detrahet in terram.

Instabilis hominis natura qualis existat, ex proprietatibus Mercurij atque aeris exacte dignoscitur.

Cap. XXVIII.

Inconstans homo assimilatur Mercurio, quia quamuis sit de se temperata natura, & diurnus, tamen frequentius variatur, quia modo masculinus, modo foemineus inuenitur. Citò enim se vertit a natura illius planetae, cui coniungitur, vt cum bonis bonus, & cum malis malus, cum mediocribus mediocris, vel malitiosus statim efficiatur. Et talis est inconstans, sive inconstans homo, secundum prophetam dicentem. Psal. 19. Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente, innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruersus eris.

Item inconstans homo assimilatur aeri in tribus.

Primo, quia aer est substantialiter leuis, & sic homo inconstans est leuis in credendo. Eccl. 19. Qui cito credit, leuis est corde. 1. Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, Bernard. in cant. Vtrumque vitium est, & omnibus credere, & nulli.

Secundo, quia aer est facillime mobilis. Sic homo inconstans est mobilis in operando, quia scilicet non perdurat in opere incepto, sed facillime dimittit vnum, & incipit aliud. Iac. 1. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

Tertio, quia aer est multipliciter alterabilis, & variabilis etiam in oppositas qualitates. Vnde ex foetidis cito corrumpitur, dum ei vapor pestifer admiscetur, & ex odoriferis sanus, & redolens inuenitur, sic inconstans homo alteratur in conuiuendo ex bonis exemplis aliorum, vel ex malis, & ex pestifera societate inficitur, & ex bona familiaritate dirigitur. Vnde congrue assimilatur aeri, qui ad omniem ventum, vel nubium vaporem alteratur. Iob. 38. Subito aer congregatur in nubes, & ventus transiens fugit ab eas.

Rationis ignorantia per similitudinem eclipsationis Solis, vnde effectus variabilis, erroris, atque peccati in animam incipit.

Cap. XXIX.

Ignorantia, vel error rationis inducit peccatum, sicut Eclipsis Solis inducit terrae motum. Est enim Eclipsis Solis causa & signum terrae motus, eo quod in terra, ad quam conuertitur umbra Eclipsis, intenditur frigiditas,

poros terrae contringens, & reflectens vaporem in se ipsum. Et verius signum in cauda, quam in capite draconis, & tanto verius, quanto maior fuerit, & vbi spissior fuerit umbra. Similiter quanto maior, & crassior est error, & ignorantia mentem obscurans, tanto magis mouetur anima inordinatè ad peccandum. Et praecipue si est Eclipsis in cauda draconis, id est, si est error, vel etiam ignorantia finis, qui prior est in intentione. Vnde tunc opus sequens est inordinatum. Mat. 6. Si oculus tuus, id est, intentio nequam fuerit, totum corpus, id est, processus operis, tenebrosus erit. Nam qualis est intentio, quae praecedit, tale est omne opus quod sequitur, vt dicit Gregorius, & intelligitur de intentione finis.

Item ignorantia assimilatur tenebrae.

Primo, quia tenebra est visus impeditiua, vnde dicitur tenebra a teneo, quia ligantur, & tenentur oculi ne lumen videant. Sic ignorantia tenet oculos mentis ne videant lumen veritatis, Tob. 5. in tenebris sedeo, & lumen caeli non video.

Secundo, quia est gressus prohibitiua. Non enim tunc est in tenebris ambulare. Io. 12. Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit.

Tertio, quia est casus inductiua. Nam qui ambulat in tenebris, facillime, & frequenter cadit, praecipue vbi lubricum esset. Sic etiam ignorantia boni inducit casum peccati. Prou. 4. Via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant. Frequentior autem est casus vbi est tenebra ignorantiae, cum lubrico concupiscentiae. Psal. 34. Fiant vias eorum tenebrae, & lubricum. Et frequenter vnus ignis facit errare alium. Matth. 15. Si caecus caeco ducatur praestet, ambo in foueam cadunt.

Quarto, quia est timoris incussiva, timet enim homo, in tenebris. Psal. 54. Timor & tremor venerunt super me & contexerunt me tenebrae. Similiter ignorantia timorem inducit. Sicut enim ignorantes artem bellandi, timet frequenter, quae non sunt timenda, vt fragorem armorum, & similia: Similiter ignorantes viam Dei, timet frequenter, quae non sunt timenda. Psal. 13. Illic trepidarunt timore, vbi non erat timor.

Quinto, quia est verecundiae diminutiua. Vnde qui volunt turpia facere, tenebras quaerunt, vt verecundiam fugiant. Eccl. 23. Omnis homo, qui trantegreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens quis me videt? tenebrae circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quid vereor? Sic etiam ignorantia culpae minuit, vel tollit ruborem poenitentiae. Eccl. 6. Confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.

Dei quanta sit super peccatores futura, per Solis Iridis, & Lunae nonnullas similitudines, in die nouissimo clarissime patebit.

Cap. XL.

Ira Dei quanta super peccatores sit, in fine apparebit. Nam feruor Solis sub nube regitur: sed quando disco operitur, quanti sit ardoris ostenditur. Sic Christus, qui nunc est quasi sub nube misericordiae, quantè sit iustitiae & potentiae manifestabit in fine. Psal. 9. Cognoscetur Dominus iudicia faciens. Item ira Dei assimilatur iridi sine arcu lunae.

Primo, ratione significationis: differt enim significatio iridis Solis, & Lunae, quia arcus Solis, vt sacra scriptura tradit Gen. 9. apparet in signum diuinae clementiae. Vnde etiam apud Graecos dicebatur arcus deimonis, id est, sapientiae.

fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei mei.

Item lachrymarum compunctio purificat, & fortificat, & clarificat cor nostrum. Cuius est exemplum, quādo in fundo fluminum inuenitur gallum album: quia ibi terra vincit aquam in commixtione, & illic lapis leuiter fit calx, & induratur fortiter propter suā adustionem, & de se emittit splendore quasi chrysellus, eo quod in eo miscetur terrestre cum aqua: ergo in aqua fluminum inuenitur gallum album durum, & lucidum. Quia in aqua lachrymarum cor peccitentis efficitur album, id est, mundum ad operandum, durum ad tolerandum, & lucidum, & contemplandum. Sed notandum, quod compunctio lachrymas æqualiter sancti viri non habent, sed aliquando quidem habent, aliquando vero carent, quibusdam fontibus similes, qui quandoque aqua sunt pleni, quandoque totaliter vacui, sicut narrat Seneca de natural. quæst. quod sunt quidam fontes alicubi, qui senis horis sunt pleni, & senis horis vacui. Cuius causa est, proportio vaporis aquas eleuantis, & ipsius aquæ, quæ eleuatur, quia si vapor, qui eleuat, fuerit fortior vincens aquā, tunc cito hoc eleuat aquā iam congregatam. Sed ad hoc, vt iterum eleuet oportet intercedere tempus aliquod quo aqua iterum congregatur, & sic iterum impititur fluxus. Si autem vapor eleuantis fuerit debilior, eleuabit aliquā partem aquæ suæ virtuti proportionatam, & tunc deficiet donec ipse vapor reperiretur, & confortetur ex radiis cœlestium corporum. Similiter secundum quantitate interioris affectionis, & secundum abundantiam lachrymabilis humoris est, vel non est in homine fletus corporalis. Hier. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum?

Campinatura explanatio, cui lasciuus homo, per sacre scripturæ verba, similis esse describitur. Cap. LXIIII.

Lasciuus homo similis est campo. Est enim campus planus, & inculcatus nec vomere sulcatus, nec fimo impinguitus, sed deambulationi, & lusu iuxta ciuitatum habitacula deputatus. Sic quoque lasciuus homo vomere penitentis non sulcatur. Deu. 31. Tollent vitulam de armento, quæ non traxit iugum, nec terram scidit vomere, & ducunt eā ad vallem asperā atque saxosam, quæ nunquā arata est, nec sementem recepit, & cædent in ea ceruices vitule. Hæc vitula est anima vana, & lasciuia, quæ nec iugum obedientiæ domat, nec aratum penitentis fatigat. Hanc ergo finaliter demones de armento trahunt, & ad asperam, & saxosam vallem ducunt, quando eam de corpore vel mundo educentes ad penam æternam deferunt, quæ dicitur vallis ratione profunditatis: aspera ratione acerbitatis, & saxosa ratione æternitatis: quia saxa valde durabilia sunt, & ideo ibi eius ceruices, id est, lasciuæ ceruicitates penitus deponuntur. Item lasciuus homo ad modum campi fimo, id est, recognitione propriæ vilitatis non respargitur, & ideo ad fructum penitentis non impinguitur. Sed contra homo prudens dicit de conscientia sua secundum illud Luc. 13. Fodiam circa illam, & mittam stercore. Ille terram conscientis fodit, qui eam discutendo reuoluit, sed ille stercore mittit, qui suorum peccatorum vilitatem attendit, & recognoscit, & per hoc anima diuinæ misericordis susceptione impinguitur, & ad fructum penitentis disponitur, & adaptatur. Item lasciuus homo velut campus discursibus circa publica loca iugiter immoratur, Vnde de muliere lasciuia dicitur. Pro. 7. Garrula, & vaga quietis impariens, nec valens in do-

mo consistere pedibus suis nunc foris, nunc in plateis.

De bene maleque dicentis lingua variis effectibus per terræ motus, aerisque similitudinem pertractatur.

Cap. XLV.

Lingua maledica est causa diuisionis amicitiarum, sicut terræ motus est causa scissionis terræ: sæpe enim fit terræ motus per diuisionem terræ à terra, sicut narrat Seneca de natura, quæst. quod Sicilia quandoque adhæsit Apulicæ, & per terræ motum diuisa est, & mare fluxit in medium. Simili modo Hispania adhæsit Africæ. Ita lingua maledica commouet corda, & inducit inter amicos, & coniunctos aliquando discordiā, & ipsonit inter eos mare, id est, amaritudinem rancoris, & odij. Vnde hoc est vnum de septem, quod Deus plus deest: ri dicitur. Prou. 6. Virum, qui seminat inter fratres discordias. Talis etiam est lingua tertia de qua Ecc. 28. Lingua tertia multos commouit, & disperdit illos de gente in gentem. Sed contra lingua dulcis, & mollis frangit iram, & duritiam cordis, sicut aer quamuis sit mollis, & tenuis, tamen in tonitruo scindit ligna, & lapides, & multo magis hoc facit vapor quæst grossior aere. Hoc autem non est à fortitudine corporis, & motus. Sicut ergo mollis aer, vel vapor scindit lignum & frangit petram, ita mollis & dulcis responsio, siue lingua, placat & frangit iram, Sermo durus sulcat furorē. Ecc. 25. Lingua mollis confringit duritiam.

Per diuersarum coniunctionum Planetarum exempla, in variis zodiaci signis, ex quibus diuersi effectus causantur, ad variis quoque actiones spirituales homines ex diuersitate locorum adaptari declaratur. Cap. XLVI.

Loca diuersa adaptant homines ad diuersas operationes. Cuius exemplum, vel similitudo apparet in planetis, ex quorum coniunctiones sequuntur diuersi effectus secundum diuersitatem locorum, id est, signorum in quibus coniunguntur: verbi gratia si plures coniuncti fuerint in signis aquaticis, scilicet in Scorpione, Cancro, vel Pisce, in reuolucione anni sequitur multitudo pluuiarum. Si verò fuerint coniuncti in signis igneis, scilicet Ariete, Leone, vel Sagittario, signat subtilitatem, & igneum excessum caloris, & siccitatis. Si autē in signis aereis, scilicet Geminis, Libra, vel Aquario, signat multitudinem ventorum: sed si in frigidis siue terreis signis, scilicet Tauro, Virgine, & Capricorno, signat grauitatem frigoris & temperamentum caloris. Ita quantum ad spiritualia opera videmus, quod etiam loca multum adaptant homines & quodammodo disponunt ad illa, sicut solitudo ad contemplandum, ecclesia ad orandum, cella ad studendum, &c. Possem etiam moraliter dicere, quod in signis aquaticis conueniunt incipientes, id est, penitentes, qui viuunt in aquis lachrymarum. Et hæc lachrymarum compunctio vel est in Scorpione, qui cauda pungit, id est, in consideratione mortis, vel supplicij in quibus est cauda, id est, finis peccati: quia stipendium peccati est mors. Ro. 6. Vel in Cancro, qui retro graditur, id est, in consideratione vitæ præteritæ, vel in Pisce, id est, in angustia imminētis tribulationis, quia piscis moratur in aqua, per aquam intelligitur tribulatio. Vnde omnes hi producant abundantiam lachrymarum. In signis vero aereis conueniunt proficientes, quorum profectus est in Geminis, id est, in geminata dilectione Dei, & proximi, & in geminata vita, scilicet actiua, & contemplatiua, vel in gemino studio, scilicet scientiæ, & virtutis. Item in Libra, id est in pondere iustitiæ, vel

in

in pondere linguæ, de quo Ecc. 21. Verba sapientis statera ponderabuntur. Itē in Aquario, id est, in lachrymis deuotionis, vel doctrina sapientiæ, de quo Ecc. 15. Aqua sapientiæ salutari potauit eum.

Isti tamen sic proficiētes patiuntur tempestatē ventorum, id est, persecutionem demonū, qui quāto hominem magis proficere cōspiciunt, tanto fortius contra ipsum in surgunt.

In signis vero igneis conueniunt perfecti in charitate seruētes. De quo numero fuit Helias. Ecc. 48. quasi ignis. Vnde quidam talium sunt in Ariete, qui est dux gregis, id est, in statu prælationis, sicut Petrus Apostolus. Quidā vero in Leone, id est, in vigore, vel actu maximæ fortitudinis, scilicet in martyrio pro defensione fidei, siue veritatis, sicut fuit Ioannes Baptista, Io. 5. qui fuit lucerna ardens, & lucēs. Quidam vero in Sagittario, id est, in officio prædicationis. Nam prædicatores ex arcu scripturæ emittunt sagittas acutas verborum penetrantium corda auditorum. Omnes etiam isti debent esse subriles in cōtemplatione, & ignei in dilectione, & sicci per abstinentiā in carnis afflictione.

In signis autem frigidis & terræis sunt deficientes, id est, peccatores, terreni per auaritiā, & frigidi per malitiam: & isti vel sunt in Tauro, qui terram veritatis, & arat, id est, in cupiditate auaritiæ, vel in Virgine, id est, in sterilitate luxuriæ, ubi luxuria designatur in Virgine non ratione incorruptibilitatis, sed ratione sterilitatis. Nam dum Sol est in signo Virginis, terra efficitur sterilis: quia tunc fructus non producit. Sic dum luxuria viger in carne, fit spirituum fructuum, id est, operum sterilitas in homine: quia sicut dicit Iob de luxuria Iob. 31. ignis est vsque ad cōsumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Vel sunt peccatores in Capricorno, id est, in ascensu superbiæ. Et omnes isti habent grauitatē frigoris, id est, excessum iniquitatis, & carentiā caloris, id est, defectū charitatis. Matt. 23. Quoniā abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

De quibusdam luxuriæ mortiferis effectibus, qui ex variis ignis ac foueæ, nonnullarumque aliarum rerum similitudinibus eliciuntur.

Cap. XLVII.

Luxuria assimilatur igni. Nam ignis ferrum durum, & frigidum immutat, & quasi ignem efficit. Sic mētes ferreas libido domat. Hiero. Flammigero igne percutit mulier conscientiam.

Item ex duobus lapidibus si inuicem colliduntur, exit ignis. Et quid mirum si ex contractu impudico viri, & mulieris, exit ignis concupiscentiæ, & luxuriæ?

Item si murus non cōburatur à candela appositus: tamē denigratur. Hier. Si cum viris femina habitant, visceriū diaboli non deerit.

Item nix, licet frigida, tamen iuxta ignem liquefcit. Sic virginitas familiaritate, & colloquiis mulierum deperit.

Item luxuria assimilatur foueæ. Primo propter principium: fouea enim à fodiendo est dicta, eo, quod fit in terra fodiētium manu profundata, sic vitium luxuriæ est profundatum, & radicatū in terra, id est, in carne humana: & præcipue ex corrupto, & pessimo ingenio hominum adiuuentium diuersos modos delectationis, & corruptionis huiusmodi vitij, de quibus dicitur Psa. 80. Ibunt in adiuuentionibus suis, Prou. 23. Fouea

profunda est meretrix.

Secundo propter augmentum, quia in fodiendo quāto plus terra in sua superficie cumulatim erigitur, tanto amplius interius profundatur, sic luxuriosus quanto magis visum, & intentionem dirigit, & erigit ad superficiem terræ, id est, ad pellem, & pulchritudinem carnis, tanto magis interius in apperitu profundatur, & crescit ardor libidinis: & ideo Iob dicebat 31. Pēpigi sēdus cum oculis meis, vt nec cogitarem quidē de virgine. Patet autem quod dictum est in Holoferne, & David.

Tertio propter periculum, quia quanto fouea fit profundior, tanto eius trāsitus est periculosior, & ideo à principio est repellenda. Vnde Iſido. dicit. Calca serpentes caput. Calca prauæ cogitationis initium, scilicet antequam fiat fouea profunda vsque ad consensum. Hier. 18. Foderūt foueam animæ meæ.

Quarto quātum ad exitum. Nam sicut Greg. dicit, Fouea homo cadendo facile ingreditur, sed post casum non facile egreditur. Et licet sic sit de omni peccato, tamen specialiter sic est de ipso peccato luxuriæ, tum propter corruptionem fomitis, & concupiscentiæ carnis, quā homo fert secum semper: tum propter fomentorum praprationem: quia tota die cōcurrunt præ oculis luxuriæ fomenta, sicut aspectus mulierū, & colloquium, & repletio ventris, & huiusmodi.

De quamplurimis sanctissime Virginis perfectionibus, & excellentiis, quæ hic per varias similitudines, ac Solis, Lunæ, Stellæ, Lucis, Auroræ, nubis, Mari, terræ, & deniq; Mōrii Sinai proprietates, quam diligentissime exprimuntur.

Cap. XLVIII.

Maria mater Domini assimilatur Soli. Primo, quia Sol habet nobilitatem in ortu. Ortur enim ex alto, & cum splendore multo. Sic beatissima Virgo Maria orta est ex alta progenie, quia scilicet ex regali stirpe, & nata cum sanctitatis splendore. Nō enim nata est infecta originali peccato sicut alij communiter nascuntur. Hinc est, quod ecclesia festū de ei' natiuitate agit. Ecc. 27. Sicut Sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species, &c.

Secundo, quia Sol habet sublimitatem in situ. Quia videlicet Sol est positus in medio planetarum habens tres supra se, & tres infra se. Sic Beata Maria exaltata, & sublimata est in gloria in sua assumptione, scilicet, vt supra se habeat tres personas diuinas, infra se siue sub se tres angelorum hierarchias, & per consequens totam essentiam hominum beatorum: quia homines in celo non faciunt ordinem per se, vt dicit Aug. sed assumendi sunt ad ordines angelorum, Psa. 88. Thronus eius sicut Sol in conspectu meo.

Tertio, quia Sol habet velocitatē in motu, vnde & satis cito perficit suum circulum, qui tamē est valde magnus, continuē enim sol mouetur velocius quā sagitta, licet in aspectu nostro quasi non moueri videatur. Præ nimia enim claritatis intentione sicut & eius quāritas sic & eius velocitas subterfugit visum nostrum. Similiter beata virgo Maria velocitatem habuit in motu obedientiæ, quia diuinæ voluntati per angelum sibi exposita cito consentit dicens, Luc. 1. Ecce ancilla domini, &c. Item in motu beneuolentiæ, quia statim ascendit in montana cum festinatione & salutauit Elisabet. In quo dedit exem-

d 2

plum cognoscendi ad superiora per perfectionem virtutum sine negligentia tarditate. Item in motu penitentia: quia dolenter & sollicitè filium suum requisivit quem ex aliqua forte sui negligentia se perdidisse timuit, Luc. 2. Ecce pater tuus & ego dolentes querebamus te. Quarto, quia sol habet pulchritudinem in aspectu, & propter hoc est oculis valde delectabile ad videndum secundum illud Eccl. 11. Delectabile est oculis videre solem. Nam sol sicut dicit Amb. in exa. est oculus mundi, iocunditas diei, pulchritudo cœli, mensura temporum, virtus, & vigor omnium nascentium: dominus planetarum, decor & perfectio omnium stellarum. Et ideo in fabula cū pennatis vestigiis sol depingitur & facie puerili, pp quod etiā phœbus. i. pulcher dictus est: sic & beata virgo Maria plena pulchritudine fuit, vnde Can. 4. Totā pulchra es amica mea, & macula nō est in re. Et dicit tota. Intus & extra, ad differentiā hypocritarum, qui habent solum extra in apparentia pulchritudine sanctitatis, sed ipsa pulchra fuit intus per puritatem, extra per virginitatem. Et ideo etiā significatur per arcam, quæ intus & extra erat deaurata.

Quinto, quia sol habet efficaciam in effectu: habet enim virtutem calefactivā & inflāmatiā. Nam ex motu radiorum & eorum cōfractiōe & multiplicatiōe calor generatur in obiecti corporis superficie, & maxime si corpus obiectum fuerit speculare, sicut dicitur in perspectiva, quare si circa speculum concavum stippa ponatur, à calore generato incenditur. Sic quoque beata virgo mentes puras & sibi devotas quæ sunt vt specula munda, inflāmat ad Dei dilectionem: vnde ipsa dicitur mater pulchræ dilectionis, Eccl. 24. Et hoc est inflāmatiō amoris, quæ arefecit fœnum concupiscentiæ carnalis. I. 1. Exortus est sol cum ardore, & arefecit fœnum. Item sol habet virtutem fecundatiuā. Omnia enim hic inferiora fecundat, & generatiuam eorum potentiam excitat, adiuuat & confortat, vnde videmus ad sensum quod nihil fructificat neque crescit, vbi solaris radius non attingit. Illud autem quod facit animā bonis operibus fecundā, est timor Dei, vnde dicitur Eccl. 25. Qui timet Deum, faciet bona. Sed beata virgo Maria etiam dicitur esse mater timoris. Eccl. 12. Quia. sibi devotos ad Deum timendum inducit, & eis suis meritis donum timoris acquirit, ex quo eos in bonis operibus fecundos efficit, sed oportet eā prænire per deuotionē, si quis vult impetrare suæ gratiæ benedictionem. Sapi. 16. Oportet prænire solem ad benedictionem tuā, & ad ortum lucis te adorare.

Item sol habet virtutem discretivā: quia per eius lucē omnia detegentem nunc calores omnes discernimus, & nigrum de albo distinguimus. Similiter ipsa est quæ mētibus sibi deuotis acquirit lumen discretiōis & verā cognitionem viriorum atque virtutum, vnde dicitur mater agnitionis. Hoc lumine caret illi miseri, qui reuerentiā non habent ad eā, sed potius contra eā infelices suas linguas relaxāt blasphemantes, qui vere possunt dicere Sap. 5. Iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol iustitiæ nō est ortus nobis. Et illud, Eccl. 6. Non vidit sol, nec cognouit distictiā boni & mali. Item sol habet virtutem fortificatiuā. Vnde videmus quod in eius ascensu super nostrum orizontem virtutes animalium roborantur & fortiores efficiuntur & vsque ad diem mediā augmentantur, & quādo sol tendit ad occasum, debilitantur, & ideo in somnum animalia resoluuntur. Vnde etiam flores in ortu solis aperiuntur qui in occasu clauduntur. Ita beata virgo Maria sibi deuotos

confortat & roborat, dum eis subueniendo, ad spem & fiducia sui mentes eorum subleuat. Vnde ipsa dicitur esse mater spei sanctæ. Eccl. 24. Propter omnes ergo dictas proprietates dicitur Cant. 4. esse electa vt sol, Et mulier amicta sole, Apo. 12.

Item beata virgo Maria assimilatur lunæ propter septem. Nam luna (secundum Basil. in hexa.) est decor noctis, mater roris, ministra humoris, dominatrix maris, mensura temporis, æmulatrix solis, immutatrix aeris. Quæ omnia bene competunt sanctissimæ matri Christi.

Primo ergo luna est decor noctis, non solum quia noctem illuminat, sed etiam quia in nocte decor ipsius apparet, præcipue tunc cum est plena. Ita beata virgo Maria in nocte, id est in obscuritate præsentis vitæ exiens, fuit plena luce, siue luce gratiæ diuinæ (sicut angelus dixit, Ave gratia plena, &c.) siue luce diuinæ præsentis, propter quod subdidit, dominus tecum, dominus scilicet pater desponsans, dominus filius te imprægnans, dominus spiritus sanctus te sanctificans. Vnde ipsa fuit totius Trinitatis nobile triclinium, siue luce virginalis munditiæ, quæ candor est lucis æternæ & speculum sine macula, vt dicitur Sap. 7. Propter quam lucem addidit angelus, Benedicta tu in mulieribus. Si quidem ante eā mulieres in virginitate permanentes propter sterilitatem erant male dictiōni legis obnoxia. Sed ista in mulieribus etiam virginitas benedicta ex eo, quod quaquā virgo, non tamen sterilis, sed diuinitus fecunda, & ideo mater intacta, & sic patet quod beatissima virgo Maria quasi luna plena in diebus suis lucet Eccl. 30. Sed est notandum quod luna plena non tantum habet pulchritudinem lucis, sed etiam perfectiōne figuræ circularis, quia tunc tota est rotunda, & ideo magis pulchra, quod etiam beata Virgini congruit. Et ideo in Pl. 88. vocatur luna perfecta in æterni. Hæc est perfectiō sue charitatis per quam ad modum figuræ rotundæ fuit mobilissima, id est promptissima ad bene operandum, capacissima & amplissima ad omnes suscipiendum, Eccl. 24. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, &c. Item sine carens, id est, indeficientissima ad perseverandum. vnde ibidem, vsque ad futurum sæculum non desinā, & ideo etiam dicitur perfecta in æternum. Luna enim quando plena est lucet per totam noctem, sed quando non est plena quandoque lucet in principio noctis. Et significat bene incipientes, & cito deficientes, quandoque in fine noctis & significat bene finientes. Sed beata Maria velut luna plena fult in suo principio, quia in vtero sanctificata, in medio, quia filio Dei illustrata & sanctè & innocenter conuersata, in suo vltimo, quia anima & corpore glorificata, per noctem etiam significatur tribulatio & tentatio. Quidam ergo sancti adiuuant in principio, quidā in medio, quidā in fine. Ipsa autem adiuuat semper. Et in principio, dando audaciam, & in medio, conferendo perseverantiam, & in fine, dando coronam. Hæc est etiam luna, quæ noctem, id est, peccatorum tenebrositatem lumine suæ gratiæ siue misericordiæ non desinit illustrare. Vnde & ipsa sicut luna vocatur regina cœli, quia de nocte absente sole inter sidera primatum tenet, & itaquam absente rege, id est sole, vt regina regnum gubernat. Similiter quando rex Christus ex aliqua causa faciem suam alicui abscondit, tunc Maria maxime misericordiam suam ostendit & fulget ei luce misericordiæ, quæ prius erat in tenebris culpe. Et sic patet Cant. 4. quomodo virgo beata non solum est electa, vt solis sed etiam pulchra vt luna.

Secundo

Secundo beata virgo assimilatur lunæ, quia luna est mater roris. Nam vira suæ humiditatis aeri imprimit, & aerem subtiliter alterans & immutans, in ipsi superfluitate rorem gignit, vnde manifestè videmus, quod æstiuāli tempore quanto luna est ferentior, tanto abundantior ros super gramina se ostendit. Rori autem assimilatur filius Dei incarnatus propter ipsius roris generationem. Nam ros generatur in interstitio medio aeris & temperatè frigidus. Tria autem interstitia sunt, cœlum, mundus, infernus, hæc ergo irroratio, id est filij Dei incarnatio non est facta in supremo interstitio, id est in cœlo: quia naturam angelicam non assumpsit, nec infimo, scilicet in inferno, quia dæmones non redemit, sed in medio id est in mundo, quia naturæ humanæ se vniuit, Ose. 14. Ero quasi ros. Huius roris mater fuit beata Maria, quia inter eius virginea viscera ros iste cœlestis descendens nostræ fecarni vniuit. Est enim quoddam genus piscis, qui coclea vocatur: qui tempore roris adlitus procedens, & ibi se aperiens, rorem cœlestem intra viscera suscipit: & se claudens margaritam gignit. Ista coclea est Beata Virgo Maria, quæ rore cœlesti perfusa generavit de suis visceribus margaritam preciosam, de qua Matt. 23. Inuenta autem vna preciosa margarita, abiit & vendidit, hæc margarita Christus est, propter quæ debemus omnia vendere, quæ habemus, scilicet terrenam substantiam, voluntatem propriam, & conuersationem mundanam, & eam emere. Istum rorem Deus totum posuit in vterum Virginis, & inde procedes totū mundū irrigauit. Ber. sup. Can. Rigaturus aerē Deus cœlesti rore, totū vellus prius infudit. Redempturus etiā genus humanum, precium contulit in Mariam.

Tertio, quia Luna est ministra humoris, nam in augmento Lunæ, humores cresunt in corpore, cresunt enim, & humescunt in capitibus cerebella, in ossibus medullæ, & breuiter in corporibus omnis humoris substantia. Et similiter in eius diminutione omnia diminuntur. Ob hæc causam melius est minuere in Lunæ augmento, quàm in eius decremento. Sed ligna pro ædificiis incidere, & arbores inferere, vel plantare est melius in decremento, quàm in augmento. Cuius ratio est, quia cum augmento cresunt humores, si tunc arborem infereres, vel plantares, humor nimius, qui in planta abundaret, quia à natura bene regi non posset, fructus faceret vermiculosos, ligna etiam tunc incisa ædificiis non sunt apta. Quia propter humiditatem inclusam ad putredinem sunt parata, à vermibus nihilominus facilliter corrodenda, & derupenda. Beata autem Virgo humoris ministra fuit: quia scilicet suis filiis triplicem humorem infudit, scilicet conceptionis, nutritionis, & deuotionis. Conceptionis administravit Spiritu sancto, nutritionis administravit Christo, humorem autem gratiæ, & deuotionis cuiuslibet suo filio adoptiuo. Siquidem in conceptione Christi Beata Virgo Maria ex purissimo humore sanguinis sui materiam ministravit in conceptione corporis Christi. Sed sanctus spiritus ipsum corpus organauit, & formauit. Vnde Beata Virgo vera mater Christi fuit, quia hoc solum (secundum Philosophum) pertinet ad rationem matris, vt materiam det conceptui. Vnde Math. 1. Cum esset desponsata mater Iesu Maria. Item dedit filio humorem nutritionis, scilicet quod quando eum lactauit vbera de cœlo pleno, propter quod dicitur Summa de Exempl.

Luc. 12. Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti. Sunt etiam duo vbera, quibus lactat beata Virgo filios suos adoptiuos, scilicet ex vno infundens humorem gratiæ iustis, ex alio humorem misericordiæ peccatoribus. Et ideo ab ecclesia vocatur Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ.

Quarto, quia Luna est dominatrix maris. Nam sicut adamans trahit ferrum post se, sic Luna mouet, & trahit post se Oceanum. Vnde in suo ortu intumescit mare, & crescit ex parte orientali, & decrescit ex parte occidentali, & e contra quando est in occasu, secundum autem quod Luna plus, vel minus proficit in lumine, ita plus, vel minus se extendit, vel retrahit ipsum mare. Et sicut dicit Maurus in Cic. lib. Oceanus incremento lunæ retinet modum istum. Primo enim die crescentis Lunæ fit copiosior solito, & abundat in summo, sed secundo minuitur, & sic crescit vsque ad diem septimum. Deinde iterum crescit per septem dies. Ita quod in decima quarta die iterum est plenus in summo. Vnde in nouilunio mare est summe plenum, & in plenilunio. Mare autem moraliter accipitur tribus modis. Nam vno modo dicitur mare, huius vitæ amaritudo, & super illud mare Beata Virgo habet virtutem, scilicet, quia eius pietas ostenditur super illos, qui sunt in tribulationis amaritudine positi. Nam venti, & mare obediunt ei. Matt. 8. Venti sunt aduersitates exteriores: mare sunt interiores amaritudines, vel venti sunt violentiæ tentationum, mare perturbatio tribulationum.

Secundo modo, mare vocatur peccatorum inquietudo. Isa. 57. Impij quasi mare feruens, quod quietere non potest, sed quando ista luna oritur peccatoribus, eos luce suæ misericordiæ illustrando, tunc crescit ex parte Orientis, & decrescit ex parte Occidentis: quia scilicet eius auxilio oritur, & crescit in ipsis peccatoribus lux gratiæ, & aqua misericordiæ, & deficit casus culpæ. Sed e contra, si ista luna occideret peccatoribus, scilicet vt eis per suam gratiam non adesset, tunc cresceret ex parte occidentis, & deficeret ex parte Orientis, id est, deficeret lux gratiæ, & cresceret casus culpæ.

Tertio vocatur mare, mundi vicissitudo, siue mutabilitas. Sicut autem ostensum est, mare virtute lunæ habet quadruplicem mutabilitatem. Vna est repletionis, & illa est in nouilunio. Secunda diminutionis, & illa est vsque ad septimum Lunæ. Tertia augmentationis per alios septem dies, siue sex. Quarta iterata repletionis, & hæc in plenilunio. Similiter virtute, & auxilio beata Virginis peccatores in mundo existentes replentur aqua penitentia, & decrescit in eis mare culpæ, & augetur profectus gloriæ, & tandem peruenitur ad plenitudinem gloriæ.

Quinto, quia Luna est mensura temporis: quia secundum motum Lunæ accipiuntur anni lunares, qui apud Iudæos obseruabantur, vnde Ecclesiasti. 43. Luna in omnibus in tempore tuo, ostensio temporis, & signum aui. Et continet annus lunaris cccliiij. dies, vnde patet, quod annus solaris superat lunarem in vndecim diebus, vnde Hebræi, & Arabes annum seruant minorem, quàm sit noster xj. diebus præter quadrantem vnus diei.

Item secundum lunam distinguuntur menses lunares, vnde mensis dicitur à mensē, quod est luna, eo, quod Hebræi ex cursu lunæ menses vocabant. Et accipitur mensis

in aëre apud Indos, & Arabes secundum cursum lunæ in toto Zodiaco, donec solē attingat: quod facit in xxix. diebus cum dimidio, ut Astrologi dicunt. Dies autem lunares secundum Arabes incipiunt de sero ab occasu Solis, eo, quod ortus Lunæ sit tempore occasus Solis. & sic (secundum eos) noctis præcedit diem. Sed Græci, & Romani, & aliæ gentes, quæ non videntur in mensibus suis visione nouæ lunæ, computant diem ab ortu Solis cum nocte vsque ad ortum sequentis diei, & sic (secundum eos) dies præcedit noctem ut dicit Alfrag. differ. i. Pater ergo, quod Luna habet dies, mensis, & annos: sed tamen mentes, & annos habet breuiiores. Quia, scilicet Beata Virgo habet plenitudinem gratiarum, & virtutum, & donorum, sicut & Christus, qui soli assimilatur, tamen in minori gradu, nec excelsit oēs alios sanctos. Eccl. 33. Quare dies diem superat, & annus annum.

Sexto, Beata Virgo assimilatur Lunæ, quia Luna est æmulatrix Solis. Nam aliquando ipsi Soli est ante, aliquando super, aliquando subter. Vnde luna aut est cum Sole in coniunctione quando ascendit, aut à latere, et quando à sole recedit, vel quando ad Solem reuertitur, aut in plena oppositione, quando scilicet totaliter soli opponitur. Sic beata virgo ante Christum, qui etiam est Sol iustitiæ, fuit quantum ad artem carnis, sicut mater ante filium, & hoc quantum ad humanitatem, quia quantum ad diuinitatem Christus fuit ante eam secundum illud, Io. 1. Post me venturus est, qui ante me factus est.

Item fuit post Christum quantum ad mortem, quia Christus ante eam mortuus fuit. Nā vt quidā dicunt superuixit filio xj. annis. Erat enim vt dicitur quando Christum concepit decē, & quatuor annorū, & mansit eū eo annis xxxij. & post mortem Christi superuixit xj. annis, & secundum hoc quando obiit, erat annorū quinquaginta octo.

Item ipsa fuit super Christū materna auctoritate, cui Christus in pueritia humiliter se subiecit, & reuerenter obediuit, secundum illud Luc. 2. Descendit cum eis, & venit Nazareth, scilicet cum Virgine, & Ioseph: & erat subditus illis.

Item ipsa fuit sub Christo non solum dignitate, sed etiam situs localitate cum esset in cruce suspensus. Tunc enim ipsa stetit inferius sub eo iuxta crucem. Io. 29. Sed notandum, quod quando Luna est sub Sole ita, quod restat diametro inter nos, & Solem sit interposita, solet esse Eclipsis, id est, defectus solis conuulsione. Et hoc fuit in passione Christi, quia Beata Mater sub ipso marens stetit, & tunc ipsa Eclipsis solis, id est, mortis Christi pro tanto causata fuit, in quantum naturam, quæ pati, & mori possit, ex ipsa Christus assumpsit. Sed notandum, quod Eclipsis Solis accideret non potest secundum naturam, nisi in coniunctione Sghis, & Lunæ, quando de nouo accedunt, & dum ipsa coniunctio in linea Ecliptica celebratur, & hoc est semper quando Sol est in capite Draconis, & Luna in cauda, vel conuerso. Vnde dicit Abu masar lib. de mo pla. Siluæ inter nos & solem obuiat, defectū ratiōrum nobis facit in capite vel cauda draconis. Quod autē sit caput & cauda draconis, dicitur in capitulo lxxij. Et similiter beata virgo dupliciter ipsum solem Christū quantum modo obsecrauit. Primo quando ipsum concepit, & carne vestiuit: tūc enim minoratus est paulo minus ab angelis, quia ex manu seipsum, formā seruī acci-

piens. Phil. 2. Vnde hoc fuit quasi in capite draconis, id est in muliere vel humana carne, quæ fuit caput id est principium peccati.

Item in cauda, id est in morte Christi ubi fuit quodāmodo finis peccati, ubi draco infernalis suū dominiū perdidit & terminauit.

Nota etiam, quod quādo luna est sub sole, quamuis lumē perdat ex parte terræ: non tamen perdit ex parte cœli: vnde quādo luna ipsi soli coniungitur, nihil omnino luminis ad terrā dirigitur. Sed tamen ex parte cœli in plena illuminatione permanet & insistit. Et ita similiter beata virgo, quāuis in passione videretur ex parte corporis eclipsata & obcurata: per tristitiam immensam, tamen ex parte animæ semper fulgorem tenuit per fidei similitudinem. Vnde licet alia luminaria mundi, sicut Apostoli fuerunt eclipsata, tunc fidem perdendo, ipsa tamen semper luxit, sicut lumen seruando.

Item ista nostra luna tunc fuit in cōiunctione eū sole, quando iuncta super dilectum suum ad cœlum assumpta fuit.

Item Christi solis à latere stetit: quia in cœlo iuxta thronum filij locatus est thronus matris sicut legitur in figura de matre Salomonis 3. Reg. 2. Fuit autem opposita soli in annunciatione, quia tunc quanto soli, id est, Deus vel angelus annuncians plus ipsam commendabat & magnificabat dicens Luc. 1. Ave gratia plena, tanto ipsa conuerso se humiliavit dicens, Ecce ancilla. Vnde quia humilitatem Deus ancillæ suæ respexit, ideo eam suo lumine repleuit, sicut luna impletur lumine, quādo est soli opposita.

Septimo, beata virgo assimilatur lunæ, quia luna est immutatrix aeris & medicatrix aere maxime immutat corpora humana, vnde Hippo. in prognost. de lunalo. quens ait. Est quoddam cœleste sidus in quo oportet medicum providere, cuius providentia est mirabilis & stupenda. & dicit Galenus in com. de die. erit. Rem certam quæ non fallit intendat medicus, quam docuerunt astrologi Egyptiorum, quod per coniunctionem corporis lunæ cum stellis fortuuis sicut agritudines terminabiles ad bonum. Cum contrariis verò contraria, scilicet ad malum, & ideo cæcus & perfectus medicus (secundum doctrinam Hippocratis) aspiciere debet primam lunam & quando est plena lumine: quia tunc reuertant humores in omnibus, ut dictum est. Quando ergo in febres aliquis cadit, multū necesse est videre, vtrum luna tunc exeat de cōiunctione. Tunc enim crescit infirmitas, quousque veniat oppositionis gradum, scilicet in plenilunio, & tunc si fuerit cum malo planeta, aut in malo signo, & aspexerit domum domus mortis, quæ est signum occultū, scilicet scorpionis, vel si aspexerit mortem, quæ dicitur domus signi scorpionis, tunc de morte menandum est si verò fuerit cum bono planeta, & in bono signo, sive signo & aspexerit domum domus vitæ, scilicet Mercuriū & Venetrem, quæ est domus Arietis due primi signi, tunc de vita sperandum est, & sic de aliis vnde patet in libro Hippocratis, quem dicitur composuisse de vitis infirmitatis secundum lunam. Sicut ergo luna habet dominium super infirmitates corporales, sic etiam domina nostra habet dominium super morbos tum corporales, quam spirituales, vt faciat eos esse ad vitam vel ad mortem secundum hominum meritum & deuotionem ad ipsam. Nam eam reuerentes, vitali aspectu aspiciunt & curant. Ipsam ve-

ro blasphemantes vel cōtemnentes nisi per penitentiam redeant mortali aspectu aspiciunt, & necant.

Item beata virgo vocatur ab ecclesia stella maris, ex eo, quia illa cœlestis quæ dicitur stella maris est primo quo ad situm altissima. Similiter virgo beata altissima est per gloriam dignitatē, scilicet super omnes choros sanctorum & angelorū iuxta filium in gloria sublimata. Ecc. 24. Ego in altissimis habitabo.

Item illa stella est quo ad motum velocissima. Licet enim stella maris, quæ vix dicitur Tramontana, à loco suo moueri non videatur, tamen in sphaeræ suæ circulo circulariter circumuoluitur sed quia circulus habet breuissimum, quasi non moueri videtur. Sic beata virgo Maria quamuis in statu gratiæ immobiliter permanens & ab ipso per motum alicuius criminis nunquam recesserit: motu tamen dilectionis diuinæ velocissimè cœcurrit. Dicit enim Bernardus, quod qui amatur vehementius, currit velocius & peruenit citius. Ipse pro omnibus sanctis pieuit & feruentius dilexit. Vnde ipsa dicitur mater pulchra dilectionis. Fuit autem amor suus per modum circularitatis: quia motus circularis est ab eodem in idē: quia ipsa Deum sic diligebat, quod omnia alia non nisi propter ipsum amabat, & sic omnia seruius à Deo incipiebat, & in Deum redibat. Eccl. 24. Girum cœli, id est, cœlestis amoris circulus fela. Et dicit Isai, cuius nullius sancti amor fuit in Deum totaliter directus sicut beate virginis. Vnde & breuissimum circulum habebat, quia post contemplationem, omnia quæ occurrerant statim referrebat in Deum. Ideo dicit Aug. in quoddam ser. de ipsa. Vni sciens pro certo, quod omnis Mariæ vita & actio intenta fuit semper in domino. Item huiusmodi stella, quæ ad aspectum nostrum est minima, quamuis in se sit valde magna. Similiter beata virgo exterius exhibuit se minimam, per humilitatem, quamuis esset valde magna per sanctitatem, vnde dicit Luc. 1. Quia respexit humilitatem ancillæ tuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicet omnes generationes. Item stella illa est quo ad effectum vtilissima, propterea quod ipsa est nauigantium directiua, & ideo vocatur stella maris. Nam propter situm sui immobilitatem homines ad ipsam aspicientes maxime certificant, sic beata Virgo nauigantes per mare mundi dirigit, quibus scilicet lucem suæ misericordiæ nunquam subtrahit vel abscondit, vnde illa stella vocatur polus, quæ semper nobis posset, & nunquā occidit, sed semper super nos existit, vnde polus à pollendo est dictus, quia continuè mūdo posset.

Item ista stella est ratione sui situs medij totius cœli ostensua. Medium autem cœli est filius Dei, qui mediator est Dei & hominum, hanc nobis ista stella ostendit, quia eam nobis visibilem genuit. Ad hanc etiam stellam astrologi potissime recurrunt, quia per eius situm discernunt termini & situs alicuius siderum, & cœlestium circularū. Sic sancti qui sunt veri astrologi, cœlestia contemplantes, potissime ad eam recurrunt & attendunt: quia situs siderum, id est mansiones beatorū quæ habeant in cœlo, & termini cœlestium circularū, id est perfectiones angelorū per ipsam discernuntur, in quā per ipsorum omnium dominam & reginam & per ipsam etiā tanquam per cœli portā omnes qui saluantur, illuc introducuntur.

Item illa stella per gyrum arcuū sibi propinqua ab aliis stellis est distincta, à cuius vicinitate polus arcticus est vocata, ut dicit Beda. Arcticus enim est septem stellarum

curfus, quæ istam stellam circumeunt facientes ei quasi circulum & coronam, quia, sicut beata virgo omnium sanctorum coronis qui ad septem gradus pertinent, coronatur & decoratur. Nam primus gradus est angelorū, secundus est patriarcharum, tertius est prophetarum, quartus apostolorum, quintus martyrum, sextus confessorum, septimus virginum. Notandum etiam quod ista stella siue polus est axis cœli ex vna parte receptiua siue terminatiua, Axis n. vocatur linea quædam imaginata, quæ ab illo polo antarctico vsque ad istum polum arcticum recto diametro sicut linea à puncto vsque ad punctum esset tractata. Axis ergo iste fuit dolor passionis Christi qui ab vno polo, scilicet à filio cruci affixo vsque ad alium, scilicet vsque ad cor ipsius matris immobile à fide & gratia, pertransiit, sicut ei Siméon prædixerat, Luc. 1. Tuam ipsius animam pertransibit gladius, id est, dolor passionis Christi.

Item beata Maria assimilatur luci propter vij. Primò quia lux tenebras pellit, Ioan. 2. Lux in tenebris lucet, tenebras expellendo, Damasc. Aufer lucē, & omnia in tenebris, omnia incognita remanebunt. Sic beata virgo dum verum lumen auando effudit, cœcitatē & infidelitatis tenebras effugauit. Vnde Maria interpretatur illuminatrix, ipsa etiā est illa lux, de qua dicitur, 2. Reg. 23. Lux auroræ oriēte Sole mane absque nubibus succilat. Ipsa nāque peccatores purgat à tenebris peccatorū lumine gratiæ suæ. Et ideo dicitur lux auroræ, quia expellit tenebras culpæ, & introduct lucē gratiæ. Ipsa frigidus accendit calore charitatis suæ: & ideo assimilatur luci Solis Orientis, quia lux Solis calefacit. Item ipsa æstum concupiscentiæ refrigerat, & à nubibus carnalium passionum animas serenat. Et ideo assimilatur luci matutinae, quæ est cum refrigerio, & luci etiam serenæ, scilicet quæ est absque nubibus.

Secundo lux nigros dissoluit. Et hoc est in quantum habet aspectum laxificatiuum, dulce enim est lumen, & delectabile oculis videre solē, ut dicitur Eccl. 11. Hoc autē cōperit Beatæ Virgini, quæ scilicet est meretriciū consolatrix. Nā spirituales consolaciones, & gaudia deuoris sibi mentibus frequenter infundit. Hest. 8. Nota lux orti visā est, gaudium, & honor, & tripudium. Est enim gaudiosa incipientibus, quibus spirituales consolaciones impendit, honorabilis proficientibus, quos ab omnibus impugnationibus protegit, tripudiosa est peruenientibus, quos incœleste gaudium introducit.

Tertio, quia lux infidias prodit. Nā latebras illustrat, & patefacit in quibus infidias absconduntur. Sic Beata Virgo infidias diaboli deuotis suis patefacit, ne ab ipsis decipiatur. Et ideo diabolus istam lucem multam timet Ioannis. 3. Non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

Quarto, quia lux securitatem parit, vnde homines, qui de nocte pauescunt, in die securi vadunt, & hoc est, quia non timent offendiculum. Ioan. 11. Qui ambulat in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt. Non enim timent, qui in die vadunt, aut pedis offendiculum aut hostis latentis incursum, vel phantasmatis terrentis aspectum. Sic qui Beatam Mariam sequuntur, & ei per deuotionem adherent, illuminantur, & protegentur ab ea, vt neque peccando cadant, nec eos demones fallant, nec ipsos phantasmata terrent. Ro. 13. Induamur arma lucis sicut in die honestè ambulemus. Arma lucis, sunt exēpla beatæ Virginis, quæ quicumque induerunt

Querit, eam scilicet sequendo, turus erit ab omnibus prædictis.

Quinto, quia lux visum pascit, & hoc propter suâ pulchritudinem, in cuius aspectu anima delectatur. Prou. 17. Lux oculorum lætificat animam, sic spiritualis pulchritudo Beate Virginis considerata visum animæ lætificat, & pascit, Ecclesiast. 43. Pulchritudine enim decoris eius admirabitur oculus. Siquidem candor eius admirabilis fuit tam in interiori puritate, quam in exteriori virginitate. Sap. 7. Candor est lucis æternæ, scilicet quantum ad puritatem mentis, & speculum sine macula, quantum ad honestatem carnis. In hoc speculo quilibet poterat securè respicere: quia tanta erat lux honestatis, quæ emicabat in facie Virginis, quod vt dicit Hieronymus quicumque respiciet in faciem Virginis huius, omnis turpis tentatio extinguebatur in eo. Iob. 29. Lux vultus mei non cadebat in terram.

Sexto, quia lux cælestium corporum virtutes ad nos vehit, vnde (secundum Auicennam) lux est vehiculum virtutum cælestium, quia scilicet cælestia luminaria mediante luce agunt, & mouent ista inferiora. Sed sciendum secundum quosdam, quod lux habet causare effectus naturales, in quantum motus sibi adiungitur, non quod in motu sit virtus causatiua principaliter effectuum naturalium, sicut est in luce, sed quia per motum determinatur virtus Solis, in quantum corpus agit in corpus per contactum, & concretionem aeris moti. Et ideo cessante motu, quod erit in fine mundi, lux non causabit effectus naturales, sed solum intentionales, dando esse coloribus, & se diffundendo in medio absque eo, quod causet aliquem effectum naturalem. Habet enim corpus cæleste, in quantum corpus, quod agat per motum, hoc enim est proprium corporis, vt motum moueat. Et ex hac parte habet, vt moueat ad transmutationem naturæ. Sed hoc per lucem habet vterius, quod solum causet esse spirituale, in quantum attingit ad ordinem substantiarum separatarum, & participat aliquid de modo ipsarum, vnde si motus auferatur, lux habebit solum se multiplicare in medio, & causare effectus spirituales in corporibus, & ex parte hac habet lux aliquam similitudinem cum forma intentionali, maxime cum fiat in medio, & tollatur ad præsentiam, & absentiam luminaris, propter quod non habet esse fixum, sicut forma naturalis, vnde ratione debilis esse, quod lux habet in medio, & ratione effectus intentionalis, quem solum causabit, motu cessante, posset forte aliquo modo tolerari dictum eorum, qui dicunt, quod lux habet in medio esse intentionale. Sicut ergo mediante luce deuenit ad inferiora virtus cælestis, ita mediante Virgine deuenit ad nos virtus Dei, idest filius Dei, de quo dixit angelus, Virgini, Virtus Altissimi obubrabit tibi, sed hoc factum non est nisi addito motu fidei, scilicet per Virginis consensum dicentis, Ecce ancilla Domini, & c. Mediante etiam ista luce, cælestis gratia nobis infunditur, & deueniunt ad nos diuinæ miserationes, Vnde Ecc. 26. Miserere nostri Deus omnium, & ostende nobis lucem miserationum tuarum.

Septimo, quia lux diuersas res gignit. Dicit enim Dio. 4. c. de di. no. quod lux omnibus corporibus generationem confert. Sic Beata Virgo genuit illum, qui multos filios adduxit secum in gloriam, quos non contemnit vocare fratres, vt dicit Apostolus Heb. 2. Omnes autem, qui Christi fratres sunt, possunt dici filij spirituales Beate Virgi-

nis, quæ mater Christi est naturalis. Vnde ipsa dicit, Ecc. 24. A generationibus meis implemini. Et ideo oēs Christiani sunt filij huius lucis, Ioan. 12. Credite in lucem, vt filij lucis sitis.

Item Maria Mater Domini assimilatur auroræ, propter quatuor.

Primo, quia est noctis ac diei mediatiua, est enim terminus noctis, & initium diei, & ideo aliquid habet de obscuritate, & aliquid de claritate. Et talis fuit Beata Virgo in vtero matris: quia enim in ipsa terminari debebat nox culpæ, & initiari dies gratiæ, secundum illud Ro. 13. Nox præcessit, dies autem appropinquabit. Ideo ipsa tãquam veta aurora in ipso suo principio aliquid tenuit de nocte culpæ: quia fuit in originali peccato concepta, & aliquid de die gratiæ: quia fuit in vtero sanctificata, & per gratiã sanctificationis ab ipso peccato purgata. Vnde Iob. 3. dicitur de die originali peccati, qui incepit, quando aperti sunt oculi Adam & Euz. Obtenebrentur stellæ caligine eius, expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ. Stellæ enim, idest sancti illo die sunt obtenebrati, quia fuerunt cum originali peccato concepti, & cum originali nati. Sed ista dies culpæ non vidit lucem, idest Christum, quia nec in suo conceptu, nec in ortu originale habuit peccatum, ideo dicit expectet lucem, & non videat. Aurorã autem, idest Beata Virgine non vidit, scilicet quantum ad ortum, quia non est nata cum originali, licet viderit, quantum ad conceptum. Et ideo signanter dixit, nec ortum surgentis auroræ.

Secundo, quia aurora est latronum expulsiva. Nam latrones, qui de nocte in tenebris exeunt, aurora, idest, adueniente die fugiunt, & se abscondunt, Iob. 24. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbra mortis. Ita demones tanquam insani, & exterriti fugiunt, cum nostrã aurorã, idest, Virgine gloriosam in corde alicuius per deuotionem fulgere cognoscunt.

Tertio, quia aurora est roris infusiva: vnde dicitur aurora quasi aura roris. Ita Beata Virgo Maria diuinã gratiã rorem nobis abundanter infundit. Quod significatum est in lucta Iacob cum angelo. Gen. 32. Nam cum ei dixisset angelus Dimitte me, quia aurora est, Respondit, Non te dimittam, nisi benedixeris mihi. & postea sequitur: quia benedixit ei in eodem loco. Hæc enim est benedictio de qua dicitur Gen. 26. In rore cæli desuper erit benedictio tua. Et hic est ros supernæ gratiæ, quem nobis hæc aurora infundit. Et iste ros auroræ est decoratiuus, & refrigeratiuus, & dulcoratiuus. Decoratiuus, quia dicitur, quod conchæ marina: (vt supra tactum est) in aurora se aperiant, & rorem suscipientes Margaritas concipiunt, quæ scilicet in ornamentis ponuntur. Et sic anime deuotæ, dum se isti auroræ, idest Beate Virgini per affectum deuotionis aperiant, rorem gratiæ supernæ suscipiunt, per quam Margaritas candidas, idest, affectiones purissimas concipiunt, quæ sunt anime ornamenta. Et ideo isti auroræ dicitur, Ros lucis ros tuus, idest affectiones tu generas lucidas, & mundas.

Item iste ros auroræ est dulcoratiuus. Exo. 16. dicitur, quod in aurora colligebatur manna: manna quid est interne dulcedinis gratia, quã his, qui tribulato sunt corde, infundit hæc aurora.

Item iste ros est refrigeratiuus scilicet ardoris feruentis concupiscentiæ, secundum illud Ecclesiast. 45. Ros obuians ardori venienti humilem efficit eum, & ideo aurora

est aloris temperatiua.

Quarto, quia aurora est lucis à sole impetratiua. Vnde dicitur. 2. Reg. 23. Lux auroræ oriente sole mane absque nubibus rutilat. Sic ista aurora scilicet virgo beata impetrat lumen diuinæ cognitionis & inspirationis. Nota quod ista lux auroræ, quæ est mane oriente sole, multa bona operatur. Est enim infirmorum confortatiua, auium lætificatiua, florum de nocte clausorum apertiuua, herbarum de nocte depressarum erectiuua. Quæ omnia hæc iam prædicta facit in nobis beata virgo Maria. Est enim ipsa aurora, quæ debiles confortat: si quidem infirmi confortantur in aurora, ex eo quod sanguis in aurora dominatur, & ideo somnus dulcior est in aurora.

Item quia tunc virtutes animales corroborantur. Vnde secundum medicos, melius se habent infirmi: & ideo dicitur aurora, quasi aurea hora, idest optima. Ita similiter per beatam virginem infirmi spiritualiter recipiunt sanitatem: vires animæ recipiunt vigorem, sanguis dulcedinis & deuotionis recipit augmentationem.

Item in aurora aues lætificantur: & ideo ad cantandum excitantur: vnde dicitur aurora quasi auium hora, quia scilicet beata virgo est, quæ deuotos excitat ad Dei laudem. Ipsa enim est quæ flores clausos, idest mentes humilium aperit ad bene operandum, vt odorem boni exempli vndique circumfundant. Ipsa etiã est quæ depressos per maiorem erigit per spem & consolationem.

Item beata Maria assimilatur nubi propter septem.

Primo, quia nubes est omnium impressionum cælestium de facili susceptiua. Quia scilicet domina nostra receptaculum fuit omnium cælestium gratiarum. Nam cæteris sanctis per partes, Mariæ autem totam se infudit gratiæ plenitudo, sicut Hieronymus dicit: vnde angelus dicit ei. Luc. 1. Aue gratia plena: & ideo præceteris sanctis exiit gloriosa. Exod. 16. Gloria domini apparuit in nube.

Secundo, quia nubes est sua leuitate sursum ascensiuua: quia scilicet virgo beata contemnens terrena, semper erat ad cælestia eleuata. Isa. 19. ascendet dominus super nubem leuem, idest virginem à terreno amore alleuiatam & cælesti calore subtiliatã: & ingredietur Aegyptum, idest mundum.

Tertio, quia nubes est solaris radij incorporatiua, sed tamen radius qui in ipsa nube incorporatur ipsa nube incorporatur ipsam penetrans, non eam scindit, nec ipsa nubes diuiditur. Ita ipsa domina nostra filium Dei in se recepit & carne vestiuit & sine sui corruptione etiam mundo peperit. Ezech. 32. Solem nube reg. m. Act. 1. Nubes suscepit eum.

Quarto, quia est caloris mitigatiua & vmbriatiua, quia scilicet virgo Maria est omnium malorum nostrorum mitigatiua, Ps. 104. Expandit nubem in protectionem eorum. Mat. 18. Nubes lucida obumbravit eos.

Quinto, quia nubes est laborantium recreatiua, & sitistuarium refrigeratiua, quia scilicet domina nostra est omnis nostri laboris consolatiua & refrigeratiua. Eccl. 35. Speciosa misericordia domini in tempore tribulationis, quasi nubes pluuia in tempore siccitatis: ipsa enim est regina misericordiæ.

Sexto, quia nubes resoluta in pluuiã est terræ fecundatiua, ac semina nutritiua, impingentiua, augmentatiua, & multiplicatiua, quia scilicet domina nostra per impetrationem gratiæ terram animæ nostræ fecundat, bonas affectiones in nobis nutrit & impingit, & opera nostra augmet & multiplicat. Isa. Nubes rotis in die messis. Nam ipsa in fundendo diuinæ gratiæ rorem, facit nos multiplicare bonorum operum messem.

Septimo, quia nubes est amaritudinis in dulcedinem mutatiua. Nam ex marinis aquis generata in altum tamen sublimata, & contra solem suspensa solis beneficio amaritudine deposita, fit in dulcedinem tota conuersa. ita etiam domina nostrã licet amara (vt dictum est) fuerit in originali peccato generata, tamen à Spiritu sancto sanctificata, & à sole iustitiæ grauidata, facta est prædalcissima & mater pia. 3. Reg. 18. Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendat de mari & c. Et dicitur beata virgo nubecula parua, qualitate humilitatis, leuitate sanctitatis, quia scilicet ab omni peccato immunis, & subtilitate paupertatis.

Item beata Maria assimilatur mari.

Primo quia mare continet amaritudinis poculum, id est, aquam amaram, cuius amaritudinis causa est (secundum Arist. 8. met.) Quia in mari sunt duo vapores, scilicet humidus & siccus, siue subtilis & grossus: per calorem ergo solis & motum à mari resoluitur pars subtilior & remanet grossior, quæ nimirum calefacta fit falsa & adusta efficitur amara. Et ita in beata Maria fuerunt duo vapores, idest amores, scilicet ad filium: vnus naturalis ad illius humanitatem qui erat vt vapor grossior: alius spiritalis ad illius diuinitatem. Et secundum hoc habebat de ipso duas consolationes. Vnam secundum sensualitatem, quæ erat vt pars grossior. Aliam secundum rationem, quæ erat vt pars subtilior. In passione autem filij sui propter calorem solis idest propter feruorem penarum & dolorum Christi & morum mortis eius, exhalauit pars subtilior, idest remissa est in ea consolatio rationis: & abudauit vapor grossior, idest affectio naturalis, pp quã intantum calefacta & adusta est dolore, quæ tota facta est amara. Vñ Maria interpretatur amarum mare. Iob. 40. Feruefcere faciet sicut ollam profundum maris, i. cor Virginis, quod quã feruebat amore, vtebatur dolore. Et ideo ipsa ad modum ollæ ballientis extra effundit aquam lachrymarum, Ruth. 1. Vocate me Mariã, hoc est amaram, quia amaritudine repleuit me Omnipotens.

Secundo, mare est fluminum hospitium. nã oia flumina intrat mare, vt dicitur Eccl. 1. Et ita omnia dona spiritualia & omnium gratiarum charismata in fluxerunt in beatã Mariam. Eccl. 24. In me gratia omnis vitæ, & c.

Tertio, quia mare est omnium aquarum principium. Nã mare est sui diffusiuum, vnde in fluminibus, quã fontibus (secundum Hiero.) est aquæ ministratiuum. Hoc et probat Sen. 11. 9. natu. quæst. scilicet quod mare est principium omnium fluminum, & fontium. Sed Arist. & Auic. & Algazel & communiter peripatetici volunt quod fontium & fluminum, pluuia sit causa. Et huic sententiæ videtur attestari quod crescente pluuia vt in hyeme crescunt flumina: & e contrario in æstate contrahunt. Sed positio prima magis videtur cõuenire Scripturæ. Eccl. 1. Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur. Potest tamen dici quod quantum ad continuationem attractionis aquæ ad aliquã vastã voraginem quæ est principium fluminis, veriã videt dictum Senecæ, scilicet, quod mare sit principium: eo quod pluuia non videtur sufficere posse ad indeficientem exitum fluminis alicuius: sed quãtũ ad facilitatem

ratem attractibus & cōgregationis aquarū, verius est secū-
dum: eo q̄ terra sp̄giosior est in loco descensus pluuiarū,
quā alibi i. p̄fundo, & ideo magis attractiua est: & aqua
pluuialis subtilior est ab alto cadens, ideo penetrat, cū in-
venit poros terrarū, ad hoc aptos: & ita vtraque sententia
de facili sustinetur. Sed licet terra attrahat ab vtroque
scilicet, à pluuiā & à mari, quia ex omni parte attrahit:
tamen inde videtur copiosius attrahere. vnde continē
attrahit, scilicet à mari p̄cipue, cum aqua pluuialis eo
q̄ p̄uca est, & toto cadēs, nec tota nec semper permeat
ad locum, vnde flumen oritur. Et huiusmodi congrega-
tio aquarū non fit solum ex attractione ad vnum, sed
ex cōursu fluminum venarū, siue per naturam siue per
artem. quomodo aggregantur venarū artificiositer, cum
putei fodiant. Et sic patet, q̄ aqua fluminum & fontium
& est à nubibus per pluuiam, & est à mari per attractio-
nem continuam, scilicet magis continuē & abundē à mari.
Vnde etiam Aristot. met. dicit, quod mare Oceanū, est
continue principium omnium fluminum. Ita similiter
quāuis à nubibus, quā sunt in aere, id est à sanctis qui
sunt in caelo, & fluminibus & fontibus qui sunt in terra,
i. viris & mulieribus eos orantibus in ecclesia, infundit
id est imperetur à Deo frequenter gratiā pluuiā, tamen
à mari plenissimā, id est à beata virgine magis continuē,
& abundē attrahitur aqua gratiā. Ipsa enim (vt dicit Ber-
nard.) sicut pietatis suarū omnibus aperit, vt de plenitu-
dine eius accipiant vniuersi, vnde gratiā aliorum sancto-
rum minime sunt respectu gratiarum eius. Eccl. 18. Quā
si quere aquarū maris deputari suat. Quarto quia mare est
in necessitatibus refugium. Ita beata virgo est refugium
miserorum in tribulatione positorum, vnde ipsa est spes
omnium miserorum in terra habitantium. Psal. 4. Spes
omnium fluium terrarū, & in mari.

Quinto, quia mare est itineris compendium. Ita simi-
liter siue ad statum gratiā, siue ad portum gloriā, Beata
Virginis auxilio citius peruenitur. Psal. 76. In mari via
tua.

Sexto, quia mare est laboris lucrum. Vnde negotiato-
res ipsū maximē frequentant. Ita qui volunt cælestis
gratiā thesauris ditari, ad Beatam Virginem sæpius ire
debent, siue ad contemplandum eius exempla, siue ad sa-
lutandum, & commendandum eius spræconia, siue ad im-
petrandum & obtinendum eius suffragia. In cuius figu-
ram dicitur Ioan. 6. quod perrexerunt discipuli eius ad
mare.

Septimo, quia mare, est vndarum propulsiuum, &
æqualitatis, & tranquillitatis redemptiuum: vnde mare voca-
tur pelagus, quia pellit vndā. Et vocatur etiam æquor
ab æqualitate, quia, & sanctus eius velut montes eriguntur:
sedatis tamen tempestatibus adæquantur, vt dicit
Isid. Ita Beata Maria à sibi deuotis & amicis vndas ten-
tionum repellit: & fluctus, id est furoris persequentium,
& tempestates, id est, imperus aduersantium ad æquali-
tatem pacis, & tranquillitatem reducit. Quod figuratum
est Ion. i. vbi dicit, q̄ tulerunt Ionā, & miserūt in mari, &
fecit mare à feruore suo: per Ionam intellige orationē
puram, & deuotam, quæ tunc in mare mittitur, quando
Beata Virgini porrigitur: & tunc mare, id est, munda-
sus sciens cessat à feruore suo, id est, persecutionis fu-
rore.

Item Beata Maria assimilatur terræ propter xiiij. Nā
terra (secundum Basilium) est corpus vniuersum, orbis me-

dium, celi centrum, elementum maximē corpulentum,
mundi fundamentum, naturaliter frigidum & sicum,
quantitate minimum, qualitate obscurum, figura sphæ-
ricum, aqua glutino mansuum, secundum se totū quie-
tum, licet in partibus suscipiat sæpe motum, omnium vi-
uentium receptaculum: & pedum Dei scabellum. Pri-
mo igitur Beata virgo assimilatur terræ, quia terra est
corpus infimum, scilicet inter quatuor elementa secundum
ordinem naturalem elementorum, sicut cælum
est supremum in ordine corporum. Prouerb. 25. Cælum
sursum, & terra deorsum. Ita beata virgo fuit infima om-
nium sanctorum per sui reparationem. Vnde, & ap-
pellauit se vtilissimo & infimo nomine femininarum,
scilicet ancillam. Luca 1. Ecce, inquit, ancil-
la, &c.

Secundo, quia terra est orbis medium, quia scilicet
Beata virgo est media, id est mediatrix nostra per reconcilia-
tionem. Psal. 73. Operatus est salutem in medio
terrarū.

Tertio, quia terra est cæli centrum. Tale autem cen-
trum cæli habet stabilitatem, & fixationem. Et sic Beata
virgo ex dono Dei habuit stabilitatem, & fixationem
in gratia & fide. Psal. 92. Firmavit orbem terrarū, qui
non, &c.

Quarto terra est elementum maximē corpulentum.
Ita Beata virgo fuit corpulentissima per p̄uilegiatio-
nem, quia corpus virginium possedit in mundo, corpus
diuinum portauit in utero, & corpus gloriosum possidet
in caelo. i. Par. 4. inuenerunt terram latissimam, quietam,
& ferilem. Corpus enim Beata Virginis fuit terra quie-
ta à passionibus, ferti-
lis per prolis fecunditatem, latissi-
ma per gloriā immortalitatem.

Quinto, quia terra est mundi fundamentum, scilicet
propter immobilitatem: quia quasi omnia corpora mo-
uentur circa eam, scilicet cælum, ignis, aer, & aqua, sed
ipsa stat sicut fundamentum immobile, Eccl. 1. Terra au-
tem in æternum stat. Ita Beata Maria tanquam fidei fun-
damentum fuit semper stabilis in ea, Apostolis ab illa re-
cedentibus tempore passionis. Item ipsa stat pro mūdo,
sp̄ccatoribus semper assistēs, & nunquam eis desiciens.
Eccl. 24. Vsq; ad futurum seculum nō desinam, id est, vsq;
que post diem iudicii peccatoribus assistere sō cessabo.

Sexto, quia terra est elementum naturaliter frigidū,
& sicum. Et ita Beata Maria fuit frigida & sicca per car-
nis incorruptionem, quia caruit humore luxuræ, &
ardore concupiscentiæ. Iud. 1. Terram arenam dedisti
mihi. Et Deu. 23. Terram quam calcas ferrea est, ferrum
enim est frigidum, & sicum.

Septimo, quia terra est quāritate minima. Et ita Beata
virgo fuit per paupertatis extenuationem minimum ha-
bens de mundo. Gene. 41. Crescere me fecit Deus in ter-
ra paupertatis meæ. Hier. 4. Aspexi terram, & ecce vacua
erat.

Octauo, quia terra est qualitate obscura. Ita Beata
Virgo obscurata, & turbata est in filij sui passione.
Isa. 60. Ecce tenebræ, scilicet afflictionis, & doloris ope-
rient terram, id est, beatam Virginem. Et in eodem,
Isa. 33. Luxit & elanguit terra.

Nono, terra est figura sphærica. Et beata Virgo fuit
figuræ sphæricæ, in quantum habuit plenitudinem gra-
tiarū. Nam sicut figura sphærica probatur à phœosphæ-
re esse perfectissima figurarum: & ipsa fuit celsissima
feminarum.

formarum. Istud autem quod philosophi vocant sphæ-
ram terrarū, sacra scriptura vocat orbem terrarū. Vnde eadē
est figura sphærica, & orbicularis. De qua in Psal. 88.
dicitur, orbem terrarū, & plenitudinem eius tu funda-
disti.

Decimo, quia terra est aquarū glutino mansua. Quia
scilicet propter humiditatem aquarū tenent se adiuicem
partes terrarū. Et sic Beata Virgo aquarū glutino, id est,
diuinarū gratiarū dono conitans, & firmata. Vnde ipsa
fuit terra rore cælestis gratiæ madens, vt habetur
Iudic. 6.

Vadecimo, quia terra secundum se tota est quæta. Et
ita etiam similiter tota quæta fuit Beata Virgo Maria
per mentis abstractionem, & à discursibus vacationem.
Vnde & ei attribuitur sabbatum, quod est dies quæta,
Leuit. 25. Sabbatum erit terra.

Duodecimo, quia terra est omnium viuentium rece-
ptaculum. Ita & Beata Maria omnes recipit ad se consu-
gones, in quo ipsa inuitat, dicens. Eccl. 4. Transte ad
me omnes, qui concupiscitis me, &c. Et hoc est, quia ipsa
est plena misericordiæ, secundum illud Psal. 32. Misericor-
dia domini plena est terra. & ideo ipsa data est in refu-
gium. Psal. 13. Terram autem dedit filiis hominum.

Decimotertio, quia terra dicitur pedum Dei scabellum.
Et sic fuit Beata Virgo per filij Dei susceptionem,
quasi n. pedes Dei quibus mediaturibus stetit in eius utero,
fuerit corpus, & anima Christi. Vnde Isa. 66. terra sca-
bellum pedum meorum.

Item beata Virgo Maria assimilatur monti Synei pro-
pter octo. Primo, quia mons ille fuit mons misericordiæ,
& promissionis. Est enim mons Synei in provincia Ma-
dia, cuius pars est Oreb, vbi apparuit Dominus Moy-
si in rudo copatiens afflictionē populi sui, & pronunt
rare eum à feruitute ægyptiorum per manum eius, vt
habetur Exo. 3. Ita Beata Virgo Maria tanquam misericor-
diæ regina, fuit promissa, & p̄figurata in illo eodē
rudo, in quo Dominus Moy-
si apparuit, sicut ecclesia dicit,
Rudum quem vidit Moyses, &c. Et in eius prophe-
ticiæ multis expressis. Et in ea impletæ sunt promissiones
fidei de iherosolymone humani generis à feruiture diaboli.
Nam in ea descendit filius Dei, & carnē nostrā in assum-
psit pro nostra liberatione. Exo. 19. Descendit Dominus
super Montem Synei, &c. Secundo, quia mons ille fuit
mons argenteæ frequentationis. Ibi enim frequenter an-
geli ex parte Domini apparuit, & locutus est Moy-
si. Vnde dicitur Act. 7. q̄ apparuit ei in deserto montis sy-
nei igne flammæ rub. &c. Et dicitur Ibid. de Moy-
se. Hic est qui fuit in ecclesia in fortitudine cum angelis,
qui loquebatur in Monte Synei, & cum patribus uotis,
qui accepit verba dare nobis. Ita similiter Beata Maria
fuit ab Angelo visitata, & salutata, & de verbo viarū edo-
cta, sicut patet Luc. 1.

Tertio, quia Syna fuit luminis mons, & inflammationis,
vt cum apparuit ibi dominus in flamma rubi. Exo. 3.
Et iterum ibid. Exo. 19. dicitur, q̄ mons Synei flumina-
bat eo, q̄ descendisset Dominus super eum in igne, & ai-
cendisset fumus ex eo, quasi de fornace. Et hoc factū est
de Beata Virgine, q̄ in Spiritu sancto natus in eam superue-
nit, qui est ignis. i. amor diuinus, & eam æstuans acide-
rio famigra fecit, & mentē totā ipsius illuminauit, &
in illum nam. Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet te, &c.

Quinto, quia fuit mons pluuiarū, & rois: & hoc fuit Vir-

go Maria in filij Dei conceptione. Psal. 71. Descendet
cur pluuiā in vellus &c. Hanc pluuiam siue rorem cælestē
meruit Beata Virgo suscipere: quia hamilima fuit. Nam
à superbis & elatus fugit. 2. Reg. 1. Mōtes Gelboe, ne ros
nec pluuiā veniat super vos.

Quinto, quia Syna fuit mons diuine habitationis. Nā
secundum Iosephum, erat opinio hominum habitare
ibi Deum, propter quod non pascebant ibi oves, nec pa-
stores cōter appropinquare studebant. Ita similiter Beata
Virgo fuit habitaculum Dei. Psal. 73. Mons in quo bene-
placitum est Deo habitare in eo. Et iterum Psal. 110. Domi-
nus in eis in Syna &c. Sexto quia fuit mons sapientiæ, &
eruditionis. Ibi enim data est populo lex per manū Moy-
si. L. vi. 26. Hæc sunt p̄cepta atque iudicia, & leges, quas
dedit dominus inter se & filios Israel in monte Synai p̄
manū Moy-
si. Ita similiter beata virgo illum mundo pe-
perit, qui est verbum & sapientia patris, qui est dux & lo-
gifer noster, per quem reges regnant, & legum condito-
res iusta decernunt.

Septimo, quia est mons iustitiæ & cōminationis. Nam
beatissima virgo Maria sicut sibi deuotis & eam reue-
rentibus est salutis refugium, ita & contemptibus &
blasphemantibus erit ad mortis & perditionis iudiciū.
Vnde Exo. 19. dixit Moyses de monte Synei. Cauete ne
ascendatis in montem, nec tangatis fines illius. Omnis
qui tetigerit montem, morte morietur.

Octauo, quia erat mons pascuæ & refectiois. Vnde
dicit Ioseph. de bel. iud. quod est mons excelsus ad pa-
scuam egregius: quāuis in aliqua parte eius, vt dictum
est, pastores aie Moysen propter reuerentiam non au-
derent pascere oves. Sed Moyses dum appropinquauit, ru-
bum ardere sine combustione vidit, & Deum sibi loque-
tem, id est angelum sibi loquentem præsentialiter ex per-
sona Dei audiuit, vt habetur Exo. 3. Vnde dicitur ibi q̄
cum minasset gregem ad interiora deserti, venit ad mon-
tem Oreb, apparuitque ei dominus in flamma de medio
rubi. Ita beata virgo in assumptione fuit, quando perue-
nit ad pascuam eræ beatitudinis: ad quæ etiam gregē
fidelium, ad eam confugentium exemplo & auxilio iugi-
ter introducit.

*Per nomina aquarum proprietates, quanta vita presen-
tis tribulationes à Dei electis æquo animo sufferantur,
vix edocetur. Cap. XLIX.*

Merita, & tribulationes presentis vite assilantur
quis, de quibus in Pl. 68. Saluum me fac Deus,
quoniam intrauerunt aquæ vsque ad ad animā
meā. Itæ aquæ sunt transeundæ auxilio. s. diuinæ gra-
tiæ, ipse enim De⁹ dixit. Isa. 43. Cum trāieris per aquas,
tecum ero. Se hūc transitus potest fieri multipliciter.
Primo calcando per fidem, sicut de beato Petro legitur.
Mat. 16. Item transeundo per fortitudinem, quemadmo-
dum legitur. 3. Reg. 19. vbi dicitur Semel cum mille viris
de Beniamin trāierit Iordanē, q̄ fuit p̄ fortitudinē an-
te regē, id est Christū trāierit vada misericordiæ presentis.
Itē nadado, quod fit p̄ prudentiā. Quicūque enim nara-
re vult, necesse est q̄ in beat nadadi prudentia, & hoc si-
gnificatum est Act. 8. vbi dicitur q̄ esturio iustis eos qui
possent natate, mittere se in mare. Itē nauigando, quod
fit p̄ p̄uidentiam: cuius enim p̄uidentia est. Exo. 14. Trāie-
res mare p̄ ratē liberati sunt. Itē aquas diuidendo, quod
fit p̄ virgā diuinæ iustitiæ. Exo. 14. Eleua virgā tuā, & ex-
tende manum super mare, & auide illud. Item saltando

in baculo diuini adiutorij per contemplationem, quod significatur Gen. 3. vbi dixit Iacob, in baculo trāsui istū: Iacob contemplatiuus est qui Iordanem miseriarū præfensum debet trāsire appodiando se baculo diuini adiutorij. Itē miserie & tribulationes licet de se nō sint homini gratae vel placitæ, possunt tamen effici faciles & quasi dulces ad sustinendum. Quod patet exemplo aquarū. Nā de se nullum habet aqua saporem, acquirit tamen saporem vel per colationem, quam habet in poris terræ, vel per calorem solis, qui dulcedinem facit in aqua eleuando subtilius eius, & permiscēdo humidū aerū, quod pinguescit & dulcorat: & falsedinem inducit comburendo terrestre quod remanet. Ex his colliguntur tres modi, quibus aqua tribulationis efficitur anima: sapida, vnus est per passionis Christi inspectionē. Hæc enim est colatio aquæ in poris terræ. Fuit enim corpus Christi carneum & terrestre sicut corpora nostra: & ideo per poros terræ vulnera corporis Christi possumus accipere, in quibus tunc aquam nostrā tribulationum colamus: quādo nihil esse quod patitur respectu doloris eius, quem ipse pro nobis pertulit, iudicamus. Et sic dulce & leue nobis fit, si pro illo parua, qui pro nobis maxima pertulit, patiamur. Heb. 13. Recogitate eum, qui talem sustinuit aduersus se metipsum a peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes. Greg. in quadā epi. Si passio Christi ad memoriā reuocetur, nihil est adeo durum, quod non æquo animo toleretur.

Secundus modus est per contemplationis eleuationem. Et hæc est calor solaris in sublimi subleuatio, & impinguatio. Nam calor solis idest feruor diuini amoris id quod subtilius est hominis, scilicet mentem eleuat ad contemplandam cœlestia, & tunc anima pinguescit aereo humore, scilicet spirituali deuotione, quæ ei omnem tribulationē dulcorat. Vnde habetur Exo. 19. quod dum incalcesceret sol liquefaciebat māna, est enim vt calor solis feruor diuini amoris qui mānā liquefacit dum mentem afflicta in deuotionis dulcedinem resoluit. Tertius modus est per vrentem contritionem, & hæc est terrefactio vaporis adustio, quia. s. feruens cōtrictio adurit, & consumit omnem terrenū affectum, & aqua tribulationis, quæ erat peccati insipida, fit homini compunctio sapida: non quidem sapore dulci sed salso. Est enim tribulatio homini compunctio ex vna parte sapida, i. grata, s. vt a peccato purgetur, sed est ei salsa ratione causæ, quia scilicet displicet ei commississe vnde patiat. Vnde hoc est mare deserti. i. pœnitentiæ, quod est mare salissimum, vt dicitur Iosue. 12.

Tres cineris similitudines nos mortis memoriam frequenter retineret hic ostendunt. Cap. L.

Mortis memoria repræsentatur in cinere triplici ratione. Primo quia cinis terrā fecundat. Ita memoria mortis ad bene operandum sollicitat. Gre. in hom. Valde sollicitat in bono opere qui cogitat de extremo vitæ. Secundo, quia ignis per cinerem conseruatur & maxime si cinis est calidus: quia si frigidus, ignem extinguit. Ita memoria mortis feruenter impressa gratiæ spiritali conseruat, sunt tamen qui frigidam memoriā habent, vt illi, qui animā cū corpore moriturā credūt, talis memoria potius extinguit gratiam quàm conseruet.

Tertio, quia cinis maculas lauat, & similiter memoria mortis abluat omniū peccatorum maculas, Eccl. 8. Memorare nouissima tua & in æternum non peccabis. Lauat enim maculas luxuriæ, si quis consideret quale futurum est quod diligit. Gre. li. mor. Nihil sic ad dominum carnis desideria valet, quàm quod vnusquisque hoc quod diligit, quale sit mortui, penset. Item lauat peccatum superbiæ, si consideret, quod ipse est moriturus, qui se eleuat, Eccl. 10. Quid superbis terra & cinis? lauat peccatū auaritiæ, si consideret quid finaliter de mūdo portat, Iob. 18. Saccum meum consui super cutem meā, & operui cinere carnem meam.

Mundus deserto marique comparatur, & instar aeris obscuro vari declaratur. Cap. LI.

Mundus est locus obscurus, quia obscuratur ad modum aeris fumo vanitatis, puluere cupiditatis, & nebula carnalitat. 1. Io. 2. Omne quod est in mundo, cōcupiscentia carnis est, & cōcupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Item aer (vt dicitur I. sid. li. etym.) vehementius concitatus ventos, tonitrua & coruscationes efficit, contractus nubila gignit, conspissatus pluias facit, congelatus niues & gradias introducit. Sed rarefactus serenitatem adducit. Mundus autē aliquando concitatur per superbiā, & tunc generat ventos persecutionum, tonitrua comminationum, & coruscationes siue fulgura percussionum. Aliquando vero contrahitur per auaritiā, & tunc obnubilatur & obscuratur, quia (sicut dicit Gre.) Tenebra animæ, est diuitiarum cupiditas. Aliquando vero conspissatur & impinguatur per gulam: & tunc pluias facit, idest fluxum luxuriæ: proxima enim sibi sunt (vt dicit Greg.) venter & genitalia. Aliquando vero cōgelatur per acidiam: & tunc si faciat opera, quæ videantur alba, idest pura vel bona, sunt tamen frigida & cito destructibilia. Quandoque vero rarefcit idest subtiliatur per pœnitentiā, & tunc serenatur per gratiam.

Itē mundus assimilatur mari. Primo, quia mare est multorum periculorū cōtētiū: Est enim mare periculosum. Propter motū. Mat. 8. Motus magnus factus est in mari, ppter quē motū mare est tēpestuosum, pcellosū & tumultuosum. Et mare mūdi est tēpestuosum ex cōtrouersia, pcellosū ex infirmitatibus, tumultuosū ex iniquitatibus & vitis. 2. Cor. 11. Periculis in mari. Secundo propter ventum est in mari impulsio contrariorum ventorum. Dan. 4. Quatuor venti pugnabant in mari, nam vt ventus auster est præfens prosperitas, vt aquilo aduersitas, orientalis inspiratio gratiæ, occidentalis suggestio malitiæ. Tertio est periculo sum propter defectum, tam scilicet nauis, quàm nauis, idest gubernantis. Nauis enim siue lignum, cum quo habemus transire hoc mare, est hoc corpus, quod est vas fragile propter passibilitatē, graue propter peccati onerositatem, & multis foraminibus penetrabile propter sensuum susceptibilitatē. Sunt enim sensus vt foramina quædam, per quæ multa mala ingrediuntur. Item est frequenter defectus nauis periti, id est, rationis prudenter regentis. Omnia hæc pericula sentiunt homines periti in mari huius mundi. Eccl. 1. Qui nauigant mare, nauant pericula eius.

Secundo, mare est animarū & multiplicium monstrorum productiuum. Vnde (secundum Rabanum) plura mōstra producit mare quàm terra. Pl. 103. Hoc mare magnum est, spaciosum manibus, illic reptilia quorū nō est

est numerus. Ita in mari mundi sunt animantia diuersa & monstrosa multa, non tantum corporaliter, sed etiā spiritualiter. Sunt enim in mundo homines animales, idest sensuales ad modum piscium, secundum illud Eccl. 1. Facies homines sicut pisces maris: & dicuntur animales, idest sensuales, non sapiētes illa quæ Dei sunt, quæ animalis homo nō percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. 1. Cor. 2. Item sunt monstrosi velut illæ beluæ de quibus habetur Dan. 4. quæ surgebant de mari. Nam prima quæ erat similis leoni, signat superbiam vitæ. Secunda quæ erat si milis vrsō, signat voluptatem carnalis concupiscentiæ. Tertia quæ erat similis pardo, signat cupiditatem auaritiæ. Quarta quæ habebat dentes ferreos terribiles, signat crudelitatem malitiæ.

Tertio, quia mare est nubium & nebulæ & ventorum generatiuū. Et similiter et mūdo generat nebulas errorum, nubes vitiōrum, ventos persecutionum siue tentationū ppter quas præcipitatur & suffocatur multi. Mat. 5. Grex præcipitatus est in mare, & fuit grex porcorum, idest hominum carnaliter viuentium.

Quarto, quia mare est lunæ imitatiuum. Dicit enim Arist. de pro. ele. quod mare imitatur naturam lunæ. Nā sicut adamantē sequitur ferrū, sic mare sequit Lunæ cursum, vnde semper est mare in summo augmento & vigore, quā luna est plena lumine, siue versus cœlū, vt in nouilunio, siue versus terrā, vt in plenilunio. Et sicut luna suo lumine plus proficit, vel deficit: sic mare crescit amplius vel decrescit, vt supra dictum est capitulo 48. Sed sicut mare ipsum imitatur lunā, ita mundus sequitur fortunam. Vnde sicut crescit, vel minuitur fortuna alicuius, ita multum vel parum eum appreciat mundus. vnde metricè dicitur. Cum fueris scilicet, multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Item mundus assimilatur deserto. Primo, quia desertū est locus infructuosus, non enim collitur nec feritur. Sic mundus, idest mundani homines, non seinduntur aratro pœnitentiæ, nec recipiunt semina doctrinæ, ita vt eis applicetur, nec semē diuinæ gratiæ, & ideo nec fructus operum producunt meritorios æternæ gloriæ. Hier. 17. Erunt quasi miricæ in deserto, quæ scilicet sunt infructuosæ.

Secundo, quia desertum est locus spinosus idest spinis & vepribus plenus. Et sic etiam in mūdo abundant spinæ, idest solitudines temporalium, quæ mētē inquietant, vel spinæ idest punctiones tribulationum, quæ cor vel corpus cruciant, vel spinæ idest inordinationes peccatorum, quæ conscientiam pungunt & lacerant. Iud. 2. Cōteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti.

Tertio, quia desertum est locus periculosus. Est enim venosum animalium domicilium, ferarum latibulū, & latronum habitaculum. Sic in deserto mundi sunt animalia venenosa per luxuriā, Mala. 1. Posui hæreditatē eius in dracones deserti. Item sunt feræ, idest feri per superbiam: vnde superbo Regi Nabuchodonosor dictum est Dan. 4. Eiciam te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua. Item sunt in deserto mundi latrones per auaritiā. Qui enim pauperes vsuris & exactiōibus & aliis tributis spoliant mundi latrones vocantur. Periculis latronum. 1. Cor. 11.

Quarto, quia desertum est locus defectuosus, quæ est locus sitis & ariditatis, s. aqua carens. Pl. 62. in terra deserti inania, & iniqua sita in hominibus mundanis est ari

ditas & suis inordinati appetitus & infatiabilis circa peccata & temporalia. Pl. 106. Esurientes & sitientes, animarum ipsius defecit. Et hoc est, quia deficit eis aqua, scilicet gratia, quæ hanc sitim inordinatā extinguit. Io. 4. Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Vbi ergo hæc aqua deficit, est sitis infatiabilis. pl. 142. Anima mea sicut terra sine aqua tibi.

Quinto, quia desertū est locus ætuosus, s. ardoribus solis expositus. Habet enim mundani continuum ardorem solis, s. inordinatū amorē prosperitatis, Ioel. 1. Ignis comedit speciosa deserti. Et vocat ignem ardentissimi ardorem solis, qui est inordinatus affectus cupiditatis. De quo in pl. 20. Per diem sol non vret te, neque luna per noctem.

Sexto, quia desertū est locus meticulosus. quæ est loci horrore & vastæ solitudinis. Est. n. mūdo illa solitudo deserti, de qua dicitur Deut. 8. Ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens aspidochelone, & scorpiones, & dipsas. Serpens statim adures est ipse mūdo, qui statim lux cupiditatis inficit. Scorpiones in facie bladiens, & retro pungens, est caro siue diaptas corporis. Dipsas autem lateenter interficiens, est diabolus: & hæc timorem debent incutere & horrorem.

Septimo, quia desertū est locus diuinus: locus enim est desertum deuij, & erroris. Vnde Psal. 105. Errauerunt in solitudine, in iniquo viam ciuitatis & habitaculi non inuenerunt. Sunt enim in deserto viæ deuiæ, frutibus plenas, arenosæ, lapidosæ, puluerulæ, fetulentæ, & aliis incōmodis onerosæ. Similiter in mundo sunt viæ deuiæ iracundorū, quia præcipue ira facit a rōne deuari: sed frutibus & vepribus plenas sunt viæ pigrorū, secundū illud Pro. 4. Per agrum pigri hominis transiui, & p vineā viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerant superficiem eius spinæ. Ose. 7. Sepiam viam tuam spinis. onerosæ sunt viæ auarorum, qui aurum quærūt. Omne enim aurum tāquam arena est exigua. Sap. 7. Sed lapidosæ & scandulosæ sunt viæ superbiorum. Eccl. 21. Via peccantium cōplantata lapidibus. Sed viæ, puluerent, sunt viæ gulosorum, qui nutriunt puluerem, idest corpus in puluerem reuersurum. Eccl. 12. Reuertatur puluis in terrā suam. Fetulentæ autem sunt viæ luxuriosorum, qui fetent per carnis corruptionē. Omnis qui per caro corruerat viam suam. Gen. 6. De cadaveribus eorum ascēdet fetor. Isa. 34. Viæ autē onerosæ & difficiles, sunt viæ inuidorum, qui ex multis torquentur, Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis: ambulauimus vias difficiles. Omnis ergo peccatorum via est sicut via deserti, de qua dicitur. 2. reg. 4. Abierunt per viam deserti tota nocte.

Item mundus est similis speluncæ est enim spelunca fouea subterranea, à speculando dicta: habet enim ex parte lucis introitum latum, sed terminum habet acutum, vnde locus est lucidus in ingressu, obscurus in progressu, sed arctus & insipidus in egressu, si tamen inueniat egressus, vt dicit Damascen. Sic homo mundum ingrediens habet introitum lucidum, dum iam vitam nascitur, quia vita erat lux hominum, sed habet progressum obscurū, quia. s. in mundo viuendo, multis tenebris ignorantie, & peccatorū inuoluitur. Sed habet egressum arctum, & insipidum, dum moritur. Nihilominus tamen mundus est locus ad speculandum. 1. Corinth. 13. Videmus nunc per speculum in enigmate.

Quomodo spiritualis homo variè permuetetur, per sex corporis species mutationum quæ hic sigillatim recensentur, ex primatur. Cap. LII.

Mutatur homo sex modis spiritaliter, secundum quod sex modis mutantur res corporaliter. Sex enim sunt (secundum Arist. li. phy.) species mutationis, quæ comperunt vitæ spiritali, scilicet corruptio, & generatio: augmentum, diminutio, alteratio, & loci mutatio. Corruptio fit salubriter in homine poenitente per peccati destructionem. Rom. 6. Destruatur corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato, Gen. 33. Mundamini ac mutate vestimenta vestra, ipsa enim peccati destructio, est mentis mundatio. Generatio verò fit in poenitente per gratiæ reuocationem, quia scilicet conferitur homini nouum esse gratuitum. 1. Pet. 2. Quasi modò geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite. Sed quia talis gratia pendet ex Deo gratiam infundete, dicitur in Ps. 101. Mutabiseos, & mutabuntur. Augmentum fit in proficiente per virtutum extensionem. Pro. 4. In statorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem. Et quia talis profectus est per gradus vij. virtutum, vel septem donorum, dicitur Dan. 4. Septem tempora mutabuntur super te.

Diminutio fit in prudente per humilitatis reputationem, secundum illud Apo. 1. cor. 15. Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus.

Alteratio verò debet fieri in præsidente per morum mutationem: Nā præcipue ad prælationem assumptus mutare & corrigere debet mores inordinatos, sicut dictum fuit Sauli. 1. Re. 10. Mutaberis in virum alterum. Loci mutatio fit in sapiente per diuersorum contemplationem. Est enim triplex motus localis, rectus, circularis, & obliquus. Hunc enim triplicem motum beatus Dio. de diu. no. attribuit animæ, sic, Nam quia motus circularis est secundum quem mouetur aliquid vniuniformiter circa idem centrum, ideo operatio intelligibilis, quæ simpliciter habet vniuniformitatem, dicitur esse circularis: & hoc est quando anima relicta exterioribus ad seipsam regressa, cessante discursu, figit intantum suum in contemplationem vniuersalis simplicis veritatis, & tandem prætermittit omnibus, in sola Dei contemplatione persistit. Talis enim animæ motus dicitur vniuniformis, quia remouet à triplici difformitate.

Primo à difformitate rerum exteriorum, per hoc quod illis relicta anima redit ad seipsam. Et iste erat motus siue circulus sanctorum animalium Exe. 3. Animalia (inquit) ibant ad exteriora consideranda, & reuertebantur ad interiora contemplanda.

Secundo à difformitate discursuum interiorum. s. ex hoc, quod relicto discursu rationis, figit intuitum suum in contemplatione vniuersalis simplicis veritatis. Vñ hæc est vniuniformitas, de qua Dñs dixit, Luc. 11. Porro vñ est necessarium.

Tertio remouetur difformitas intellectus, cum prætermittit omnibus in sola Dei contemplatione persistit. Et hanc vniuniformitatem appetebat Philippus dicens. Io. 14. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Motui autem recto assignat beatus Dionys. illam operationem intelligibilem, qua proceditur de vno in aliud, sicut quæ anima procedit ab exterioribus sensibilibus ad intelligibilem cognitionem. Motui autem obliquo, qui compositus est ex recto & circulari, assimilatur illa operatio intellectus, quæ habet aliquid vniuniformitatis simul cum processu ad diuersa, prout. scilicet illuminationibus diuinis rōcinando virtut.

Tria præcipua mala (ex Diui Pauli doctrina) secularianegocia, quæ ipsi aquarum receptaculo comparantur, nobis infert eridentur. Cap. LIII.

Negocia secularia assimilantur receptaculis aquarum, & hiatibus ingentibus, quæ sunt in corpore terræ, in quibus (ut dicit Theophrastus, & Seneca refert) generantur animalia informia & tardi motus & cæca, ut plurimum, sicut sunt talpe, pisces etiam pinguiissimi, generantur in illis fluminibus: de quibus quidam comederunt & mortui sunt. Sic qui negociis secularibus implicantur, efficiuntur animales per concupiscentiam. Iudæ. 2. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Item informes per malitiam: contra quos dicit Apostolus. Ro. 12. Nolite conformari huic seculo, sed reformamini. Tardi motus per negligentiam. Pro. 20. Dicit piger, Leo est in via. Item cæci per ignorantiam. Mat. 15. Sinister illos, cæci sunt. Item comedentes de talibus eos imitando, vel eis se conformando, spiritaliter moriuntur. & propterea dicitur. 2. Tim. 2. quod nemo militans Deo, implicat se negociis secularibus, ut ei placeat cui se probavit, ubi offendit Apostolus, quod negocia secularia tria mala faciunt homini.

Primum est, quod impediunt Dei militiam, vnde dicit. Nemo militans Deo, & figuratum est in David 1. Reg. 17. qui indurus armis Saulis, non poterat ire ad pugnam contra Philistheum, quousque exiit illa. Saulis enim arma, sunt seculari negocia, quibus impeditur miles Dei, ne pugnare valeat contra diabolus: vnde talia arma impediunt, non defenduntur: quia arma militiæ nostræ non carnalia, sed spiritalia sunt, ut dicit Hier. in epi. ad Pau.

Secundum malum, quia implicat humanam vitam. Vnde subdit implicat se negociis secularibus. Negocia enim seculi, hominem implicat, & inuoluunt, & inuoluendo detinet, ut non possit ab eis, cum vult, exire. Faciliter enim tales à mundo superantur. 2. Pet. 2. His rursus implicati superantur. Item negocia secularia implicat, & inuoluunt hominem, ita ut faciant eum in multa peccata cadere. Et propter hoc dicitur Eccl. 34. Qui implicatus est, abundabit malitia.

Tertium malum est, quia impediunt diuinam gratiam, per quam homo Deo est acceptus: & ideo subdit, Ut ei placeat, cui se probavit, quasi dicat, si se implicaret, non ei placeret. Et ratio est, quia subtrahunt hominem à spiritalibus. Hebræ. 10. Si subtraxerit se, non placebit anima mea.

Superioribus sedulo parendum, planetarum exemplis, qui fit memento naturaliter obsequuntur, declaratur.

Cap. LIIII.

Obedire superioris mandato, & consentire prudentioris consilio debet homo celeriter, sed proprio sensui credere, vel proprium appetitum implere tardius eum oportet. Curus exemplum apparet in motibus planetarum, qui motu superioris orbis scilicet firmamenti, qui est ab oriente in occidentem, mouentur velociter scilicet in vna die. Nam rapta firmamenti singulari diebus ab ortu ad occasum rapiuntur, motu autem suo quo mouentur econuerso ab occidente in orientem, tardiori tempore perficiunt cursum suum. Nā secundum computationem astronomorum vniquisque tantum mouentur tardius, quanto magis distans est à centro. vnde secundum eos motui lunæ deputatur tempus vnius mensis, Soli, Mercurio, & Veneri deputatur tempus vnius anni, Marti autem dantur duo anni, Iouis. 12. Saturno. 30. Stellis autem fixis. 36. milia

millia annorum. Et sic patet, quod planeta seu stella quanto altior, tanto in suo motu tardior: quia quanto aliquis est maior vel sapientior, tanto debet esse in sensu suo humilior, & in facto suo maturior, & consultius. Non enim tardè fit, quod bene fit. sicut Octavianus imperator legitur dixisse, scilicet (sub aliis verbis. Satis, inquit, cito fit, quicquid bene fit. Pro. 19. Qui festinus est pedibus, offenditur. Montis Libani perfectiones recensentur, quibus Prædicatorum ordo comparatur.

Cap. LV.

Ordo Fratrum Prædicatorum similis est monti Libani. Vnde in honorem patris eius, scilicet beati Dominici legitur Euangelium Matthei, ubi dicitur. Mat. 5. Non potest ciuitas abscondi, supra montem posita. Nam ciuitas istum montem protegens, & decorans est ipse: ergo ordo eius congrue monti Libani assimilatur.

Primo propter culmen eminentiæ. Est enim Libanus mons Phœnicie altissimus, qui omnes montes illius regionis excedit. Et sic ordo Fratrum Prædicatorum omnes alios videtur excedere quodammodo ordines ex ipsa sua origine, & nomine, ex eo quod maxime assimilatur religioni Christi, & Apostolorum. ipse enim Christus apostolos suos principaliter elegit, & religionem eorum in stituit ad officium prædicandi. vnde ait Io. 15. Ego elegi vos ut eratis, & fructum afferatis, scilicet animarum &c. Nulla autem hodie alia religio, quæ à suo principio fuit instituta ad hoc officium, nisi ordo Fratrum Prædicatorum. Vnde fundatori ipsius ordinis scilicet beato Dominico dictum est per visionem ab apostolis, Petro & Paulo, quorum vnus sibi baculum & alter librum obrulit, Vade, & prædica: quoniam à Deo ad hoc ministerium es electus. quod & ipsum nomen declarat: quia ordo prædicatorum vocatur. Et ideo merito de hoc monte, id est ordine, intellegi potest illud Isa. 2. Erit mons domus Domini in vertice montium, &c.

Secundo propter libamen obedientiæ vel reuerentiæ. Dicitur enim Libanus à thure, quod ibi nascitur ex eo quod thuris Deo libatur, & cultui eius offertur. Similiter in ordine Fratrum Prædicatorum præcipue reperitur libamen obedientiæ, per quod seipsum Deo offerunt in odore suauitatis, eo modo quo dicebat Apostolus. 2. Tim. 4. Ego enim tam delibor. Cant. 4. Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

Tertio, propter candorem continentiam. Nā Libanus, candelidus interpretatur, quia perpetuis niuibus decoratur. Hic candor est in ordine Prædicatorum propter obseruantiam perpetuam castitatis, quæ est ut quidam candor carnis. Hier. 17. Nūquid de petra agri deficiet nix Libani? quasi dicat, nō deficiet. Ps. 64. Niue dealbabuntur in Selmō, mōs Dei, mons pinguis.

Quarto, propter emanationem sapientiæ. Est. n. Libanus mōs aque indeficientis: vnde ibi erant putei viuētium aquarum, quæ imperu fluebāt de Libano, ut dicitur Cant. 4. Itē est Libanus fons & origo flumiuū, ex cuius radice oriuntur duo fontes scilicet Ior, & Dan, qui simul iuncti Iordanis nomen efficiunt, ut Hieron. dicit. Ita in ordine Prædicatorum est puteus aquæ viuētis, & indeficientis, id est profuaditas sapientiæ salutaris. Vnde emanant flumina doctrinæ spiritalis. sed duo eius præcipui fontes fuerunt, duo eius eximij doctores, scilicet Frater Albertus, & Frater Thomas, qui simul iuncti non solum tempore

sed etiam opinionum concordia, mirabilem fluum sapientiæ profuderūt regioni Israelitarum. i. Ecclesiæ fidelium, prout in eorū libris, quæ sunt quasi innumerabiles, evidenti claret. Plures etiam alij putei viuētis aquæ. i. doctores profundissimi pleni aquis salutaris scientiæ in hoc Ordine fuerunt, & sunt, in quibus aqua sapientiæ huius Ordinis indeficiens perseuerat. Ios. 4. Steterunt aquæ in loco vno, & ad instar montis.

Quinto, propter suauitatem redolentiæ. Est. n. mons Libanus, mōs redolentiæ, & aromaticitatis, propter quod dicitur Eccl. 39. Quasi Libanus odorem suauitatis habet, &c. Ibi enim sunt arbores thuriferæ, & herbæ odoriferæ plurimæ crescunt ibi. Et ita et simili modo in ordine Prædicatorum sunt arbores thuriferæ. i. plurimi Fratres magnæ deuotiōis, & multæ orōnis. Nā thura siue incensæ signant orationes sanctorum, ut habetur Apoc. 8. Item sunt ibi herbæ odoriferæ. i. quæ plurimi Fratres magnæ opionis, odore bonæ famæ vndiq; diffundentes, Eccl. 24. Quasi Libanus nō incisus, odor meus. vnde inter mōtes aromaticos Israel, iter religiones sanctorum seu ordines ordo iste beati Dominici præcipuum locum tenet. Et de his aromaticis montibus dicitur. Cant. 8. Fuge dilecte mi assimulare capræ, hinuloque ceruorum super montes aromatici.

Sexto, propter fertilitatem gratiæ. Nā propter roris abundantiam, & pluuiarum frequentiam, herbis abundat præcipuis, pasuis vberitatis, & fructibus optimis. Sic in ordine Prædicatorum abundat ros diuinæ gratiæ, pluuia spiritalis doctrinæ. Et ideo sunt ibi herbæ virtutum, pasua scripturarum, & optimi fructus animarum. Ose. 14. Eruper radix eius ut Libani. ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius, & odor eius ut libani. Conuertentes sedentes in vmbra eius viuēt tritico, & germinabunt quasi vinea, memoria le eius quasi vinū Libani. Vnde iste inter montes fructiferos siue herbiferos, id est ordines salutaris, de quibus dicitur Ps. 134. Qui producit in montibus thurum, & herbam &c. pinguis, & fertilissimus existit: & ideo est mons eius pinguis, ut supra allegatum est.

Septimo, propter quietem confidentiam. Nam est mōs confidentiæ, & securitatis. quia qui illuc deueniunt, à venenosis omnibus tuti sunt, quæ aromaticitate sua fugere coguntur. Ita in hoc venerabili Ordine confidenter requiescit ecclesia pura scilicet ab omnibus venenosis. i. vniuersis hæreticis, quos præcipue iste ordo fugauit sua sapientia & virtute. vnde iste est mons firmissimus, & securus, de quo dicitur Exo. 15. Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es domine.

Octauo, propter pulchritudinem, & amantem apparentiam, scilicet propter virentiam arborum. Et sic ordo Prædicatorum etiam in apparentia exterioris habitus, pulchritudinem, & decentiam habet. & hæc representat pulchritudinem spiritualem, quæ debet esse in eis qui talem habitum portant, scilicet, & albedo munditiæ, & nigredo poenitentiam. Isa. 25. Gloria libani data est ei, decor carmeli. Isa. 52. Quam pulchri sunt mōtes, &c.

Nono propter medicamentum prudentiæ. Sunt. n. in hoc monte species, & herbæ aromaticæ contra diuersa genera morborum. Can. 4. Nardus, & crocus, & fistula, & cinamomum cum vniuersis lignis Libani. sic in ordine Prædicatorum sunt prudentissimi confessores, & consiliatores, scientes contra omnes animarum morbos debi-

et consilia, & remedia adhibere. propter quod de isto monte dicitur Gen. 5. In monte te saluum fac, ne & tu si mul pereas.

De monte Morian, in quo Abraham filium suum sacrificare voluit, Iacobque obdormiuit, & scalam cecidit in caelum tangentem conspexit, quibus omnibus Christi passio animae nostrae salutaris assimilatur.

Cap. LVI.

Passio Christi assimilatur monti Morian. Primo ratione immolationis. Nam hic fuit ille mons, in quo Abraham Isaac filium suum super arā posuit ad immolandum. Et similiter Christus in passione fuit positus in ara crucis, vt immolaretur pro nobis. Vnde dicitur, Gen. 12. Cum colligisset Isaac filium suū, posuit eum in altari super struem lignorum, extenditque manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum. Si quidem Isaac, Christum Dei praefigurauit, qui fuit pro nobis ligatus à Patre, etiam pro nobis passio expositus in altari, id est in alto aere super lignum crucis affixus, & vehementissimi doloris & passionis gladio cōfossus, & pro nostris peccatis Deo patri immolatus. Et totum hoc fuit in monte praedicto id est in altitudine diuinae dispositionis praordinarum. Gene. 22. Tolle filiū tuum vnigenitum, quem diligis, atque in holo caustum offer eum super vnum montium, quem monstrauero tibi.

Secundo, ratione mortis. Nam fuit ille mons, in quo Iacob dormiuit, & scalam porrectam vsque ad caelum conspexit. Ge. 28. Dormiuit autem Iacob in monte, fuit mons Christi in cruce. & quod vidit scalam ad caelum, ostendit quod per humilitatem mortis in cruce meruit gloriam ascensionis in caelum secundum illud Luc. 24. Nonne oportuit pati Christum, &c.

Item per hoc idem ostendit, quod per passionem crucis aperta est ianua regni caelestis.

Tertio ratione redemptionis. Nam hic est mons gratiae, quem mouente Angelo dum populus cederet, Dauid ab Ornan Iebuseo iusto precio emit, vbi altare instituit, & hostias immolauit, sicque placato Deo, populi plaga cessauit. 1. par. 21. In quo praefigurata est & humani generis iusto precio sanguinis Christi redemptio, & ipsa Christi immolatio, Dei placatio siue reconciliatio, & electorum liberatio.

Quarto, ratione orationis. Nam ibi Salomō domum orationis, id est templum aedificauit. 3. Re. 6. Ita aedificauit Christus multiplicium orationum genera in passione, siue pro inimicorum compunctione, Luc. 22. siue pro spiritus sui susceptione. Luc. 23. in omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hebraeorum quinto. Ita passionis Christi frequēs meditatio eleuat animam à terrenis. Nā resta ouis plena rore bene clausa, in calore forti, posita iuxta hastam, ascendit à terra per hastam. Ouis testa est mens deuota, quae rore plena est, quando est ad lachrymas per compunctionem parata: sed tunc est bene clausa, quando stat sub humilitatis custodia. Sic autem iuxta hastam ponitur, quando iuxta crucem locatur, & si sit in forti calore, id est feruenti passione Christi meditatione, vel feruenti Christi amore, scilicet vt bene contempletur, & sentiat, quam vehementem, & ineffabilem amo-

rem in cruce nobis Christus ostendit, tunc mirabiliter eleuabitur & rapietur à terrenis. Vnde Christus dixit. Io. 12. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Nam si calor solis attrahit vaporem, multo fortius amor, & virtus Christi, attrahit mentem.

Terra stabilitas, ipsius summa passibilitas graui aequo animo sufferre nos edocet. Cap. LVII.

Patienter sustinere grauiā, & non perturbari ex eis, docet nos terra. Quae (secundum Ilium.) ideo vocatur solum, quia est elementum solidum, cui vslibet ponderosi corporis sustinens totam molem: propter quod quaelibet grauiā sursum mota, quousque stabilem tangant terram, manent penitus in quiete, & continent motum suum, quo inceperunt moueri: sed quietantur, cum peruenerint ad eam. Similiter fortis & patiens, solidum habet animū ad quaelibet onerosa, & grauiā equanimiter toleranda, nec generat grauis res aliqua perturbationem vel inquietudinem in eo, qui etiam inter inquietudines solus quietus manet, & firmus. Sed istam soliditatem, & firmitatem charitas operatur in anima: quia charitas patiens est, & omnia suffert. 1. corin. 12. Nec vera sufferentia est, quae sine charitate est: quia vera patientia est, quae ipsum amat, quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamen furoris, sicut dicit Gre. in mor. Sed notandum est, quod terra licet sit summē stabilis quo ad situm, est tamen summē passibilis per affectum. Et similiter homo patiens, licet de propria non irritetur iniuria, nec tribulatione turbetur, tamen alienae miseriae valde, & ex corde compatitur. Vnde Apostolus 2. Cor. 11. (qui de sua infirmitate commotus non fuit) aiebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor?

Septem vitia capitalia conscribuntur, quae igni, nubi, tonitruo, mari, lacui, & denique ipsi fonti diuersimodè comparantur.

Cap. LVIII.

Peccatum assimilatur igni triplici ratione. Primo, ratione ardoris: est enim aliquis ignis qui maximē excedit in ardore, scilicet infernalis, aliquis excedit in fetore, scilicet sulphuris, aliquis verò in terrore, vt ignis fulguris.

Primus ignis infernalis est ignis luxuriae. Ezech. 8. Ab aspectu lumborum eius deorsum ignis. A lumbis enim deorsum sunt instrumenta luxuriae: hic autem ignis est denigratiuus. Vnde infernales nigri pinguntur propter obscuritatem culpae, & poenae. Ignis autem luxuriae denigrat per fumum infamiae. Ioel. 3. Dabo prodigia in terra deorsum, sanguinem ignem, & vaporem sumi. Terra deorsum, est caro de terra sumpta, quae est pars hominis in tima, ex cuius videlicet luxuria plurimum sequitur sanguis, i. sanguinis effusio, & ignis, i. concupiscentiae inflammatio, & etiam vapor sumi, i. famae denigratio. Item iste est ignis consumptiuus, Iob. 3. Ignis est vsque ad consumptionem deuorans. Deuorat enim luxuria vsque ad consumptionem animae expulsionem, vsque ad consumptionem vitae per humoris resolutionem, & vsque ad consumptionem temporalis substantiae per diuitiarum effusionem. Luc. 15. Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè.

luxuriosè. Item iste ignis est detentiuus: nō enim ex igne inferni potest aliquis erui nisi diuino miraculo, sicut erutus dicitur Lazarus resuscitatus à Christo. Io. 11. Vnde dicitur quod postea nunquam risit ex horrore illarum penarum inferni, quem conceperat. Sic etiam ex igne luxuriae non potest aliquis liberari nisi diuino miraculo, & gratia ipsius suffragio. Sap. 8. Non possum esse continens nisi Deus det. Vnde necessaria est sanctorum oratio ad talem gratiam impetrandam. Nu. 11. Orauit Moyses, & ab torpente est ignis. Item iste ignis luxuriae est fomentum susceptiuus. Siquidem hunc ignem luxuriae, nutriunt & fouēt iuuenum lasciuia. Psa. 77. Iuuenes eorum comedit ignis, scilicet luxuria. Item diuitiarū copia. Ps. 117. Exarserunt sicut ignis in spinis. Spinae enim dicuntur diuitiae propter punctiōnem sollicitudinum, quae multum tamē luxuriae praebent opportunitatem. Item deliciarū affluentia, Iob. 19. Terra de qua oriebatur panis, scilicet deliciarum in loco suo, igne subuersa est. Item ornamentorum pompa quae homines allicit & appetitum accendunt. Isa. 11. Gloria eius successa dabit ignem, & vermes: ignem id est ardorem concupiscentiae, & vermes, id est corruptionem luxuriae, vel vermes, id est remorsus conscientiae.

Secundus ignis, scilicet ignis sulphureus, est ignis auaritia, qui videlicet est infariabilis. Psa. 30. Ignis nūquā dicit Sufficit. Ecc. 5. Auarus non implebitur pecunia. Item est inextinguibilis, Isa. 66. Ignis eorum non exstinguetur, & propterea assimilatur igni sulphureo. Dicitur enim, quod quaedam cauernae sunt in monte Aethnae, quae tempore ardent, & hoc propter abundantiam sulphuris, cuius proprietatem tenet auaritia, quae semper ardet. Psa. 10. Pluit super peccatores laqueos ignis, sulphur, &c. Et dicit laqueos ignis, quia per auaritiam multi illaqueantur à diabolo. 1. Tim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli. Item iste ignis semper est augmentabilis, quia crescente pecunia, crescit etiam amor nummi. Sic etiam augmentatis lignis, crescit ignis.

Tertius ignis, scilicet fulguris, est superbia. Ezech. 1. De igne fulgur egrediens, hic est ignis descendens siue ruens per deiectionem. Nam licet superbus primo ascendat per eleuationem, tamen postea ruit per deiectionem. Iob. 1. Ignis cecidit de caelo, hic ignis de caelo cadens, fuit superbia angelorum, qui de caelo ceciderunt per superbiam. Sicut enim vapor fulguris primo ascendit nubi inclusus, sed postea cum impetu descendit à suo contrario expulsus. Ita accidit primo angelo superbienti. Vnde dominus dixit. Luc. 10. Videbam sathanam sicut fulgur cadentem. Item hic ignis est ardens per ambitionem. Ps. 105. Exarsit ignis in synagoga eorum. Item hic ignis est fumescens per ostentationem. Exo. 19. Mons Synai fumigabat. Mons Synai, altitudo superbiae. Item est nocēs oculis per offuscationem. Apo. 9. dicitur quod de fumo egrediēte de puteo obscuratus est aer, & Sol.

Item peccatum assimilatur nubi propter sex. Primo, nubes ad modum spongiae tota est caernosa, vana & vacua, nulla stabilitate suffulta, sed à ventis hinc inde deducta. Quia homo qui in peccato existit, omnino bono est vacuus, totus in operibus est inanis, in nullo bono proprio, sicut firmus, sed magis à vento, id est à tentatione diaboli vel vanitate mundi ad omnia mala deductus. Vnde in epistola Iudae, Hi sunt nubes sine aqua, quae à ventis circumferuntur.

Secundo, quia nubes est ex grossis, & terrestribus vana Summa de Exempla.

poribus generata, quod cōpetit specialiter auaritia, quae est ex terrenis, & metallicis desideris causata. Hier. 31. Qui leuat nubes ab extremo terrae.

Tertio, quia nubes aliquā est obscura, & ideo solarium radiorum occultatiua: quia peccatū dum animā obtenebrat, & obscurat, videri non sinit irradiationes diuinas. Exo. 14. Erat nubes tenebrosa.

Quarto, quia nubes sicut resoluta in pluuiam, est valde proficua, sic resoluta in vētum est valde nocua: Quia tempestatis est in mari & in terra generatiua, & ex collisione sua aeris inflammatiua, & corruptionis, & tonitruū causatiua, & maximē illa, quae ex vaporibus fetidis, & putridis generata valde est infectiua & corruptiua. Hec autē praecipue cōperunt vitio superbiae, quae omnia perturbat, rixas generat, corda ad mala inflamat, & conturbat, & tonitrua timoris & mortis corruptionem causat. 3. Reg. 18. Caeli obtenebrati sunt, & nubes, & ventus. & Ezech. 38. Ascendens quasi tempestas venies & quasi nubes, & operies terram. & in Psa. 17. Nubes trāsierunt, grando, & carbones ignis. Et iterum in Psa. 76. Vocem dederunt nubes, sicut tonitruū, secundum illud. Vox tonitruū tui in rota. Exo. 19. Ceperunt audiri tonitrua, & micare fulgura, & nubes densissima operuit montem.

Quinto, quia nubes hominum deceptiua: quia cū fuerit nubes ex ficcis vaporibus generata, praetendit aquam esse futuram, sed in fine causatiua vēti, & turbinis est per solutiua. Ita peccatum mortale omnes homines decipit, quia dum sua uia & saporosa promittit, in fine nihil aliud quam poenam inferni persoluit. Prou. 25. Nubes & ventus & pluuia non sequens, vir gloriosus, & promissa nō complens.

Sexto, quia si nubes vna sit alteri cōtraria, tempestatis est causatiua: quia hominis ad hominē discordia est omnium malorum inductiua. Exe. 30. Dies nubis tēpus gentium erit & veniet gladius in Aegyptum.

Item peccatum assimilatur tonitruo propter quatuor. Primo, quia tonitruum omnia cōquassat. Ecc. 40. Substantia inuictorū sicut fluuius siccabitur, & sicut tonitruū magnum, in pluuia personabunt.

Secundo, quia tonitruum cerebrum perturbat, quia scilicet peccatum rationem offuscatur. Psa. 17. Fulgura multiplicauit, & conturbauit eos, fulgura cum tonitruis procedunt. Apoca. 4. Procedebant fulgura, & voces, & tonitrua.

Tertio, quia tonitruum timorem generat. Psalm. 103. A voce tonitruū tui formidabunt. Et similiter peccatum pauorem causat. Prouerb. 10. Pavor his qui operantur malum.

Quarto, quia tonitruū vinum in doliis mutat. Ita peccatum mutat vinum charitatis in vinum corruptum iniquitatis. Vnde fit per peccatum pessima mutatio animae de statu gratiae ad statum culpae, & à spe gloriae ad reatū gehennae, Isa. 29. Visitabuntur in tonitruo, & cōmotioe terrae.

Item peccatum assimilatur mari. Primo, quia est timoris incussuum, & hoc pertinet ad peccatum auaritia: quia avarus si non habet, semper est in solitudine lucrādi, sed si habet, semper est in timore perdendi. Ose. 12. Formidabunt filij maris.

Secundo, quia mare est amaritudine sua dulcedinum fluminum & fontium absorptiuum, ita luxuria amaritudine sua absorbet dulcedinem praecedentiū delectationū.

Pro. 5. Nouissima illius amara quasi absinthium. Apoc. 8. Multi homines mortui sunt de aquis, quia amara facta sunt. Boe. de cons. Voluptates tristes habere exitus, quibus libidinum suarum recordari uolet, intelliget.

Tertio, quia mare est appetitus cibi & potus ablatiuū. Hoc facit facietas, & delicias gular, quia uiuentes in delitiis perdunt appetitū corporale & spirituale. Vnde & sapientia quæ a sapore dicitur, quia facit superna sapere, secundum illud Apostoli. Col. 3. Quæ sursum sunt sapire, dicitur non esse cū mari neque inter deliciosos reperiri. Iob. 28. Sapientia ubi inuenitur? & quis est locus intelligētiæ? Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter uiuentiū. Abyssus dicit, Nō est in me, & mare loquitur, Non est mecum.

Quarto, quia mare cū nebulas & nubes generat, est caliginis & obliuionis in aere indutiū. Hoc cōpetit superbia, quæ p̄ ambitionem honorū & dignitatū offuscatur intellectū, & rationē, vt. f. p̄p̄riā mensurā hō nō uideat, nec attendat. Et ideo superbus assimilatur dormienti, qui hēt sensus uaporem somni ligatos, & offuscatos. Pro. 23. Eris sicut dormiens in medio mari.

Quinto, quia mare est radiorū Solis interemptiuū. Et hoc cōpetit inuidia, quæ radios, i. gratias datas à Deo, impedit & interciperet conatur. Et ideo inuidi, qui aliorum grām offuscant conatur, & aliqui hic confunduntur, & tandem ad æternas tenebras perducuntur. Vñ dicitur in epist. Iudæ. Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia, quibus procella tenebrarum conseruata est in æternum.

Sexto, quia mare est sui coloris immutatuū. Et hoc cōpetit ira, quia dū homo irascitur, mutat faciem & colorem. Eze. 1. Apparuit rota una iuxta animalia habens quatuor facies, & aspectus rotarū & opus earū, quasi uisio maris. Talis rota est homo iratus, qui stridendo & clamando vadit & mouetur, & per impetū iræ sequitur animalia bruta, quia efficitur similis feris crudelibus & impetuosis. Et habet quatuor facies, & gradus: vnā putat in corde, aliā prout effunditur ore, s. in uerbis clamorosis & contumeliosis, tertiā prout proditur per aliquod aliud signum sive oris sive digitorū, sicut Italici intercludunt pollicem inter duos digitos collaterales, quā uocāt facere sicū, sive sibi sicut, vt gramatici dicunt, vel alio signo cōsimili. quarta cum opere perficitur percutiendo, vel occidēdo, & aspectus uultus variatur, & mutatur sicut mare. 2. Macha. Facies & color immutatus, declarabat internū animi dolorem.

Septimo, quia mare est caloris solaris repressiuū. Et hoc cōpetit acidia, quæ sua frigiditate reprimit calorem solarem, i. amoris spiritualis feruorē: & aliqui acidia ipsum spirituale & uitalē calorem, i. amorem totaliter in anima extinguunt, & mortē spirituale inducunt. Apo. 16. Omnis anima uiuens, mortua est in mari.

Item peccatum assimilatur lacui.

Primo, rōne retentionis, quia secundū Isid. Lacus dicitur quasi locus aquæ, quæ stat & non fluit. Nam aquas recipit, aliis non effundit. Et ideo p̄ quietem est aquis ceteris grossior, & ad potandū peior. Et hoc cōpetit peccato avaritiæ: quia avarus bonas, quæ recipit, & congregat, sibi soli retinere conatur, & aliis non infundit vel cōicat largiendo, vñ uult semper recipere, & nunquā tribuere. Hęc s. avaritia vel cupiditas est quodāmodo ceteris aq̄s deterior: quia sicut Apo. dicit. Ti. 6. Radix omnium malorum est

cupiditas. Auari ergo & cupidi, quia intendunt solum ad congregandū, & cumulandū diuitias mundi, congregantur ipsi & colliguntur simul in lacu, i. penis inferni, vt sicut profundati sunt in lacū avaritiæ, ita profundentur in lacum miseriar. Isa. 24. Congregabuntur congregati vnus fascis in lacū, & claudentur ibi in carcere. Et rāgit duplicem p̄nā, quæ, respondebit duplici culpæ. Nam quæ fuerunt auidi ad cōgregandū, ideo congregabuntur cōgregatione vnus fascis in lacum: quia uero maam habuerunt ad largiendum clausam, ideo claudentur ibi in carcere.

Secundo, rōne indurationis. Nā in Reatinis paludibus & lacu, dicuntur iumentorū vngulæ indurari. Quasi aut vngulæ iumentorū sunt mentes peccatorū, quæ maxime per superbiam indurantur. Dan. 6. Miserunt eū in lacū leonum. Quasi. n. locus Leonū, est malitia & crudelitas superborū, & ralis crudelitas & feritas indurat cor superbi. Iob. 40. Cor eius indurabitur quasi lapis.

Tertio, rōne immerfionis. Nā in Iside est lacus, in quo nihil natat, sed omnia summergeantur, & hoc pertinet ad uitiū gulæ, quod primos parentes nostros cū tota posteritate summersit. Et multi summergeantur hodie in aquis deliciarum. Vnde gulosus similis est Dauid. 2. Reg. 23. qui dēstiderauit aquam de lacu, i. suauitatem & deliciasitatem gulæ.

Quarto, rōne ebrietatis. Nā in Italia dicitur esse lacus, qui bibētibus tādū facit. Hoc pertinet ad irā, quæ q̄n ex crescit nimis, quasi uinū ebriat, & rōne absorbet, & ideo homo iracundus est etiā sociis, & amicis in tādū & grauamē. Quia. n. homo iratus quasi cæcus in homines impingit, ex eo q̄ rōnis, & ueritatis cōsiliū seu iudiciū nō expectat. Non expectabat qui descendunt in lacum, ueritatem tuam. Isa. 38.

Quinto, rōne pfundationis. Nā in quodā lacu Iudæ seu Palestina nihil uiuū vel habens animā, potest mergi vel profundi. Et hoc pertinet ad uitiū acidia, quo nō absorbetur, vel mergitur qui habet animā uiuentē per charitatem: quia charitas, qua anima spiritualiter uiuificatur, nunquā est ociosa seu acidiosa. Vñ q̄n p̄eminet in anima, nō sinit animā cadere in lacū acidia. Et si aliquis labitur in uitiū acidia, sicut crescit acidia, ita labitur & perditur ipsa spiritualis uita. Thren. 4. Lapsa est in lacū uita mea.

Sexto, rōne variationis, quia in Traconitide est lacus ter in die dulcis, & totiens amarus, vt dicit Isid. Hoc aut cōpetit inuidia, quæ quotiens ex vna parte dulcorat, & delectat, totiens ex altera cōtraria amaricat, & cōtristat. Lærat. n. inuidus, & exultat de dāno p̄ximi tripliciter, s. de dāno personæ, de dāno substantiæ, & de dāno fame, sive honoris & gloriæ. Sed cōtrario tripliciter amaricat, s. de p̄sp̄eritate personæ, de augmentatione substantiæ, & de exaltatiōe famæ & gloriæ. Et ex tali uarietate & tristitia, inuidia est quāda miseriam, uerē. n. miser est qui de aliqua miseria letus est. Sed adhuc miserabilior ceteris, qui de alterius felicitate torquetur. Vñ de lacu huius miserie se ductū à Deo labatur Propheta dicens, Psa. 39. Exaudi uir preces meas, & eduxit me de lacu miseriar.

Septimo, rōne gnationis, quia lacus Sodomorū, dicitur mare mortuū. Mare p̄ suā magnitudinem, mortuū, quia nihil gnāt uiuū, vñ nec pisces habet nec uolucres, & ideo illud refertur ad uitiū luxuriæ p̄cipue sodomiticū, cuius actus, nō ordinatur ad gnationē, sed solum ad delectationem. Et ideo uocatur uitiū cōtra naturā, ex eo q̄ natura actū carnis

nis ordinat ad generationē prolis. Et ideo est uitiū magnum prouocans irā Dei, Apo. 14. Misit in lacū ira Dei magnum, & calcatus est lacus.

Item peccatum assimilatur fonti propter tria.

Primo propter occupationē avaritiæ, quæ circa terrena intendit. Gen. 2. Fons ascendebat de terra, irrigās & c. Secundo propter ardorem luxuriæ, Eccl. 26. Sicut uitor sitiens, ad fontem aperit, & loquitur de muliere luxuriosa.

Tertio propter corruptionē societatis puræ, quæ rumpitur per malū exemplum. Pro. 25. Fons turbatus, & uena corrupta. Item peccatum in cōscientia clausum, est causa timoris & periculi, sicut vapor siccus, sive uetus inclusus in uisceribus terræ, & coarctatus aliquo cōsimili superueniente & cōprimente ipsum, & non ualens expirare, p̄ profunditate terræ, & soliditatem, cōcurrit terrā sibi obuiantem & obstantem, sic causat terræ motū, & facit terrā tremere, & aliqui est causa magnorū periculorū: quia quæque facit diluuiā, & effusiones aquarū & hiatū, & quæque scindit terrā, & euerit eam, & superius fit inferius. Ita similiter peccatū in cōscientia clausum, & retentum est cā terræ motus. i. timoris, Mat. 27. Viso terræ motu & his quæ fiebant, timuerunt ualde. Sene. Nihil timidū facit animū, nisi reprehensibilis uita cōscientia. Est etiam periculosum, tum quia peccatū quod per penam nō deletur, mox suo pondere ad aliud trahit, & sic est cā cadendū, sicut terræ motus facit cadere domos. Apo. 11. Terræ motus factus est magnus, & quarta partis ciuitatis cecidit, tū rā quia dū homo diutius in peccato manet, Deus eū subite percutit, & subuertit, sicut quæque terræ motus subito fit, qui commouet & subuertit. Act. 16. subito terræ motus factus est magnus ita ut mo uerentur fundamenta, & c. Et ideo bene cōsultur Ecc. 5. Ne tardes conuerti ad Dominū, & ne differas de die in diē, subito enim ueniet ira illius, & in tēpore uindictæ desperdet te.

Peccatores qui & fines terre uocantur, uariis rationibus, & proprietatibus Luna, Marti, aquæ, terra & postremo ipsi deserto assimilantur

Cap. LIX.

Peccator assimilatur Lunæ propter quatuor.

Primo, quia luna est solis eclipsatiua sive obscuratiua, inter nos & solē interposita, quæ cōcurrunt simul in eadem linea ecliptica, & de hoc dictum est supra ca. 48. Ita similiter peccatū eclipsat & obscurat in anima lumen rationis, vel quia interponit se peccatū inter nos & Deū, tollit animæ lumen gratiæ: propter quod uia peccatorū uocantur tenebrosæ, secundum illud Pro. 4. Via impiorū tenebrosa, & Apo. dicit, Ro. 8. Obscuratū est in sp̄iens eorum Ioc. 2. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem.

Secundo, quia luna est oculorum uiciatiua. Nam (secundum Pro.) luna efficit hominem male dispositum in oculis & inordinatū. Efficit enim in homine unum oculum maiorem altero, aut strabonem sive orbem in uno oculorum. Et subdit, Homo autem in cuius cōplexione lunæ constellation dominium habuerit, uicio in oculo nō carebit. Ita similiter peccatores in oculis mentis prauè sunt dispositi, quia oculum ad terrena habent magnum, sed ad spiritualia paruū. Et similiter hypocritæ, qui uident festucam in oculo fratris sui, trabem autem in oculo

suo non uident. Mat. 7. habent oculum ad uidentū se, paruū, & ad uidentū alios, magnum. Specialiter in uiciate uicium uel iræ, uideretur facere hominem in oculis prauè dispositum. Vnde de Saule hoste Dauid dicitur. 1. Reg. 18. quōd iam non rectis oculis respiciebat Saul Dauid. Sed talē aspectū inuidia auferunt iustitia & pax. Nam pax remouet odium, iustitia redificat aspectū & actum. Vnde in Psa. 71. Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis, donec auferatur luna.

Tertio, quia luna est temporalium euentuum iudicatiua. Eccl. 43. Luna in omnibus in tempore suo ostēdit temporis & signum æui. Luna enim vt dicit Beda si in principio rubeat ut aurum, uentos ostendit. Si in summo eius corniculo maculis quibusdam nigrescit, pluuiofum mēsis prærendit exordium. Si uero nigrescit in medio plenilunij, serenum. Cum uero in doctrina nauigationis scintillar ad remos, in breui tēpētas futura erit. Quæ omnia peccatoribus competunt, quorum quidam sunt rubentes per ignita desideria, quidam nigrescentes per turpia opera, & aliqui scintillantes per praua eloquia. Item quidam sunt uentosi per superbiam, quidam pluuiosi sive aquosi per luxuriā, quidam uero sereni uideri uolunt per uanā gloriā, quidam tempestuosi, & inquieti sunt per cupiditatem, & avaritiam.

Quarto, quia luna est sui status mutatiua, nec unquā in eodem statu permanens, & est luna non solum in se mutabilis, sed etiam in effectu. Nam vt dicit Pro. In Almag. luna efficit hominem instabilem & mutabilem de loco ad locum discurredo. Est etiā in hominibus quadruplex mutatio, quæ adhuc designatur in luna.

Prima est natura secundum quod homo variatur per quatuor ætates, Prima est augmentatiua, scilicet in iuēture. Secunda est statua, quæ scilicet dicitur uirilis. Tertia dicitur diminutiua, scilicet uirtuos. Et hæc est senectus. Quarta est decrepita sive senium, quæ minuit substantiam & uirtutem. Hęc mutatio ætatis secundum Pro. in Almag. accipitur secundum circulum lunæ quæ quadrupliciter variatur Nam primo luna crescens quo usque efficitur dimidia, est in effectu suo calida & humida, & talis est prima ætas, deinde luna usque ad plenilunij est calida, & sicca, & talis est secunda ætas, in qua hominis complexio calido paulatim humidum consumente, efficitur calida, & sicca, tertio luna cadens a plenilunio quousque redeat ad medietatē est frigida & sicca, & talis est ætas tertia, in qua complexio, quia cum humido egrediente deficit calidū, efficitur frigida & sicca, quarto luna à medio usque ad defectū est frigida, & humida, & talis est quarta, in qua complexio, quia frigiditate inualescente inducitur humidum extraneū non nutriens nec augens, sed humectās extrinsecus, quod est humidū phlegmaticū, efficitur frigida per se, & humida per accidens.

Secunda mutatio est fortunæ, prout homo variatur secundum diuersos euentus bonos & malos, quos etiā luna signat. Nā luna vt dicunt Pro. & Albumasar aliquando significat & efficit euentus malos, aliquando uero bonos. Nam in secundo signo existens post ascendens, merorem designat & tristitiā, & ablationem substantiæ per fures. Et etiā in quarto, quinto, & octauo rixā, fugā, & mutabilitatem. In ipso etiā signat, quod qui tūc incipit regnare, cito deponetur. In xij. aut impedimentū, rixam, duritiā, & carcerem ex parte amicorū. In omnibus aliis dominibus sive signis bonum efficit, & prærendit.

Tertia mutatio est culpæ, quam etiam sacra scriptura mutabilitari lunæ assignat. Eccl. 27. Stultus autem ut luna mutatur. Nam luna apparet parua & corniculata, & tunc dicitur monoides, quadoque vero apparet quasi per medium secta, scilicet quando est octava, vnde dicitur dicotomos, quandoque vero non apparet omnino plena, scilicet quando est xj. vnde dicitur amphiracos, quasi de sua pleniorunditate dubia, quandoq; vero apparet tota plena, scilicet quando est xiiij. vnde dicitur græce panseleunos. Ita peccatum paruum est quando in cogitatu concipitur, medium cum consensu statuitur, integrum cum opere agitur, sed totaliter plenum cum in cōsuetudinem ducitur.

Quarto, est mutatio miserie secundum corporis defectum, de qua Iob. 11. Homo natus de muliere breui viuēs tempore, repletur multis miseris, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nūquam in eodem statu permanet. Et hanc etiam luna ostendit dū minuitur cadens à plenilunio in defectum, Eccl. 43. A luna signum dici festi laminare quod minuitur in consummatione. Vnde significat vitam humanam, quæ incipit à festo, id est à gaudio, quia lætè suscipitur homo cum nascitur, secundū illud Io. 16. iam nō meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est Homo in mundum, sed tandem vita humana cōtinue diminuta consumitur. Sed hæc mutatio & diminutio cessabit in futuro post resurrectionē. Isa. 40. Luna tua non minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

Item peccator assimilatur Marti. Nam Mars est planeta in effectū calidus & siccus, masculinus & nocturnus. Ira peccator est calidus, quando feruescit per iracundiā, Eccl. 23. Anima calida quasi ignis ardens, nō extinguitur, donec aliquid glutiat. Et homo nequam in ore carnis sue non desinet donec incendat ignem scilicet iræ in aliis vel in se. Item peccator est siccus dū marcescit per inuidiā. Nam (sicut dicit poeta.) Inuidus alterius rebus marcescit opimis. Inuidia sicut dicit Arist. 2. Rhet. est tristitia in alienis bonis. Et sicut dicitur Pro. 4. Spiritus tristis exccat ofsa. Item est masculus, cum resolutur per luxuriā, & præcipue per vicium contra naturam. Apo. Ro. 1. Masculi relicto naturali vsu scemina, exarserunt in desiderijs suis, inuicem masculi in masculos turpitudinē operātes. Item est nocturnus per auaritiā, quæ animam præcipue obtenebrat. Item quia fures, quos facit cupiditas, præcipue de nocte & in tenebris furantur. Theff. 5. Sicut fur ita in nocte veniet.

Item peccatorum vita assimilatur aquæ. Primo, quia est turbida per affectū cupiditatis. Iere. 1. Quid tibi in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? Via Ægypti, via sollicitudinis: Aqua turbida, anxietas temporalium.

Secundo, quia est immūda quantum ad lasciuia carnis. Exod. 4. Ad percussione virgæ Moyfi, versa est aqua in sanguinem, vnde Psalm. 10. Conuertit aquas eorum in sanguinē. Moyfes Christus, cuius virga diabolus, de qua Isa. 10. Væ Assur, virga furoris mei, qui cum tentat percutit, sed aqua conuertitur in sanguinem cum anima cōsentit ad carnis lasciuia. Exo. 28. Vidi te conculcari in sanguine tuo.

Tertio, quia est sterilis per acidiam. 4. Reg. 20. habetur de aquis Hiericho, quod steriles erant. Et ideo vitam peccatoris significant acidiosi, qui sterilis est à fructu bonæ

operationis.

Quarto, quia est frigida per inuidiā malitiam, ardoris charitatis extinctiua. Iere. 6. sicut cisterna frigida facit aquam suam, sic frigida facit malitiam suam.

Quinto, quia infidelis per præsumptionem. Iere. 15. Plaga mea desperabilis tenuit curari, facta est mihi in medicium aquarum infidelium, scilicet foueas, & herbas occultarum.

Sexto, quia est congelata per obstinationem. Eccl. 24. Ventus aquilo flauit, & gelauit crySTALLUS ab aqua. Verus aquilo, est diabolica suggestio. ChrySTALLUS est aqua summe congelata, & significat animam obstinatam, & induratam.

Septimo, quia est amara per iram, Apo. 8. Stella ardens cecidit in tertiam partem fluminum & in fontes aquarū, & multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Aqua amara anima peccatrix, stella ardens ira, quæ cum cadit in aquam, amaritudinem generat, id est, rancorem.

Octauo, quia est maledicta per desperationem. Nu. 5. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vteruo tumescens putrescat fœmur. Venter conscientia est, aquæ maledictæ, fluxibilitates peccatorum, animam desperare facientes, & ex hoc sequitur disruptio vteri, quæ signat vehementium doloris vermis interioris conscientiam corrodentis, & putredo fœmoris, in qua significatur priuatio spei, eo quod in fœmore est vis generatiua.

Nono, quia mortua est per pœnæ ipsius illationem. Io. sue. 3. Aquæ inferiores, id est peccatores ad infima peccatorum descendentes, descenderunt in mare mortuum, id est in amaritudinem mortis æternæ. Sed nota, quod hæc aquæ, id est peccatorū fluxibilitates, sunt quadrupliciter diuidendæ.

Primo per donum fortitudinis, quod signatur Gene. 1. vbi dicitur, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Firmamentū est donū fortitudinis, per quam diuiduntur aquæ culpæ ab aquis gratiæ.

Secundo, per virgam pœnitentiæ, quod signatur Exo. 17. Vbi per virgam, Moyfi diuisæ sunt aquæ maris. Et erat aqua quasi murus à dextris, & à sinistris, Virga est pœnitentia, & aqua à sinistris, vita peccatorū, qui sinistra querunt, id est temporalia, aqua à dextris, vita sanctorū, qui querunt æterna.

Tertio, per arcam gratiæ. Ios. 13. vbi dicitur, quæ cū portaretur arca per fluuiū Iordanis, aquæ diuisæ sunt, quæ inferiores decurrebant in mare mortuum, & aquæ superiores crescebant. Arca est gratia, aquæ inferiores peccatores ad ima peccatorū defluentes, quo vsque veniant ad mare mortuū, id est amaritudinem mortis æternæ. Aquæ vero superiores, sunt viri sancti, qui semper in merito cresunt.

Quarto per palliū charitatis sicut habetur 1. Reg. 2. quod diuisæ sunt aquæ per palliū Helix.

Item peccatoris cor assimilatur glebæ terræ: quæ gleba si nimum fuerit indurata, semen non recipit, & recepit in germē prorūpere non permittit. Sed vomere sepe confracta, semen regit, & nutrit, & per pluuiā remollita, quædam in se pinguedinē colligit, quæ ad seminis productionem radicibus circumfundit, ut dicit Greg. Sic quoque cor hominis, si fuerit per peccati cōsuetudinem induratum, semen spirituales doctrinæ vel inspirationis pœnitentiæ aut non recipit, aut si recipit, fructū sine germē operis non producit.

producit. Sed si vomere pœnitentiæ seu linguæ cōfidentis peccatorum sepe fuerit confractum, tunc semen huiusmodi in eo recipitur, & nutritur. Iob. 39. Confringet glebas vallium post te. Glebæ vallium sunt corda humiliter pœnitentium, quæ dum confringuntur aratro pœnitentiæ, suscipiunt semē spirituales doctrinæ, ita quod auxilio pluuiæ, id est diuinæ gratiæ circumfusa, radices affectionum mittunt. Hier. 17. Ad humorem mittit radices. Item in germē operis erumpit, Eze. 17. Plantabo illam, & erumpet in germē, & dignum fructum pœnitentiæ pariet. Isa. 28. Iste est omnis fructus, ut auferatur peccatum. Assimilatur etiam peccatores finibus terræ, secundum illud Prou. 17. Oculi stultorum in finibus terræ. Respicunt enim homines stulti magis ad fines terræ, quàm ad mediū, id est magis ad extrema vitiorum, quàm ad medium virtutum. Vnde magis eis placet opera peccatorum quàm exempla iustorū. Vocantur ergo peccatores, fines terræ, primo, quia terræ fines sunt à medio remoti. Et ita etiam similiter peccatores à medio salutis, de quo in Psalm. 67. Operatus est salutē in medio terræ. Item quia sunt mari coniuacti, quia scilicet peccatores sunt amaritudini æternæ damnationis vicini. Item quia fines sunt ultimi. i. viles, & despecti. Item peccatoris anima assimilatur deserto, quia desertum est locus ineptus habitationi humanæ, secundū illud Iob. 38. Absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur. Ita anima peccatoris est inepta habitationi sapientiæ diuinæ. i. filij Dei. Sap. 1. In maliuolam animā non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccati. Cap. 11. Iter fecerunt per deserta quæ non inhabitantur. Hæc autem ineptitudo habitandi accidit in deserto, primo propter terræ vilitatē. Ita anima efficitur vilis propter peccati abhominacionem. Eze. 19. Proiciam te in desertum, &c. Et dicit proiciam, tãquam rem vilem, & abhominabilem, maximè autem vilificat animam peccati reiteratio, Hier. 2. Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas.

Secundo propter loci sterilitatē, quia sterilitas accidit animæ per meritū euacuationē. sunt. n. peccatorū opera à fructu meriti vacua. Hic. Erit quasi myricæ in deserto. myricæ enim infructuosæ sunt.

Tertio propter aeris intemperie, quæ intemperies accidit animæ propter concupiscentiæ inflammationem. Ioel. 9. Ignis scilicet concupiscentiæ comedit speciosa deserti. Et Eccl. Exurgit desertum, & extinguit viride sicut ignem.

Quarto propter aquarū defectibilitatē, quia scilicet in peccatoribus deficit tam aqua gratiæ, quàm aqua sapientiæ. Ier. 29. Arefacta sunt arua deserti.

Quinto propter hostiū vastitatem, quia patiuntur peccatores de monū eos vastantiū frequentem intorsionem. Thren. 4. In deserto insidiati sunt scilicet demones in peccato. 1. Cor. 10. Prostrati sunt in deserto.

Pœnitentiæ perfectio declaratur, quæ tonitruo, niui, mari, arena ac terræ motui comparatur, & tandem loca ipsi terræ motui apta patefiunt.

Cap. LX.

Pœnitentia assimilatur tonitruo propter septem, quæ sunt in generatione ipsius tonitru.

Primo, est vaporis inclusio, Est enim materia tonitru secundum Arist. de cœ. vapor siccus, & calidus, inclusus in nube aquosa, & concaua. Talis enim vapor de facili totus incenditur, & in forti calore ambo simul vapores eleuantur, scilicet vapor humidus nabis, & vapor

siccus tonitru. & quia vapor terrestris non est adeo dilatabilis, ut aqueus, cōstringitur in medio eius, & vapor humidus expanditur sicut corium circa ipsam. Huic itaque eleuationis vaporis assimilatur compunctio cordis. Nam tunc vapor terrestris sursum eleuatur, quando peccatum commissum ad memoriā reuocatur, sed tunc clauditur in nube aquosa, quando peccati memoriæ compunctio lacrymosa. Eccl. 35. Sicut nubes pluuiæ in tempore siccitatis.

Secundum est inclusio vaporis inflammatio. Nam, quia contrarium fugit, interior vapor siccus fugit exteriorem humidum in profundum nubis exterioris, exterior etiā vapor nubis, loci frigiditate contrahitur, & amplius interior exagitat, & interior exagitatus confricat partem ad partem ad latera exterioris, & ex ipso motu, & confricatione contingit ipsum igni. Talis autem vaporis inflammatio est feruens peccati detestatio, & ad ipsum destruendum, accensio. Nam dum peccata sua homo considerat, & peccatorum delectamenta quæ iam transferūt, comparat ad maxima damna, quæ reliquerūt, quasi quedam confrictio fit vnus ad aliud, ex quo mens exagitat incenditur, & ad peccati reatum tollendum vehementius ignitur. Ecc. 38. Vapor ignis vrit carnes, id est feruor contritionis consumit peccata carnis. Sed attendendum est, quod quandoque vapor inclusus deficit, & de nube egreditur, ita quod tonitruum non facit. Et ista egressio quandoque est ante inflammationem, quadoque post inflammationem. Ante inflammationem quidem, quando que incipit comprimi in profundum acumē sui, eo quod siccus est, & penetrat nubē, & egreditur ad aërem, & ipsum commouet fortiter, vel debiliter secundum diuersitatem sue virtutis. Et inde est quod ante tonitrua venti sunt validi, & fortes. Sic quado memoria peccati est sicca sine lacrymarum compunctione, & non inflammata peccati dolore, egreditur cito de nube, id est corde, ita quod non generat tonitruum, id est confessionis sonū, sed potius tērationis ventum. In inflammatione autem accidit egressio vaporis, quando vterque vapor rarus est, & debilis, & tunc quia nō iauenit resistens, egreditur sine sono vel vëto qui ad nostrum auditum perueniat, sicut in æstate in ferotinis paruis coruscationibus. Sic quado tam peccati recordatio quàm ipsa cordis compunctio debilis est, & rara, & nō feruens, sed quasi tepida, etiam multotiens deficit, & perit ipsa contritio, ita ut non sequatur tonitruū, id est debita peccati confessio: post inflammationē autem fit, eo quod vapor paruus exitēs pulsando latera, porum facit soni. Sed antequam pertranseat, extinguitur, & tunc auditur sonus sine coruscatione. Sic similiter est, quando aliquis paruam contritionem habens, cōfiteretur, quia bona voluntas etiam extinguitur, & non pertranseat ad satisfactionem.

Tertium, est nubis aquosæ scissio. Postquæ enim ignitus est vapor in nube, expellitur à cōtrario frigido nubis aquosæ, & tunc vis ignis incidit nubem aquosam. Scissio autē nubis aquosæ, est apertio mētis cōpunctæ per actū confessionis. Sed hæc scissio primò debet esse interior per propositū confitendi, & tunc si aliquo impedimento legitimo interueniente, non posset quis sacerdoti alicui cōfiteri, puta morte præuētus, vel alias omnino impeditus, sufficeret contritio cū ipso confitendi proposito ad peccati remissionē secundū illud. Psa. 31. Dixi, scilicet in proposito cordis, cōfitebor aduersum me iniustitiam meam

Summa de Exempl.

domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

Quartam est scissile nubes sonatio, quæ quidem sonatio tanta est, quod usque ad nos terribiliter venit, nec mirandum, cum pannaus violenter scissus sic strideat, & vesica vento plena, quamuis sit parua, tamen fortiter stridet, & contricta, maximè sonitum faciat. Hic sonus est confessio oris facta sacerdoti, in qua nubes aquosa, id est mēs compuncta de peccato, salubriter aperitur, & pestifer vapor peccati exterius expellitur. Sed nota quod sonus tonitruum habet tripliciter fieri. Nam quandoque fit violenta expulsiō vnus vaporis ab alio, & tunc propter nubes scissuram fit in eadem nube fortissimus sonus tonitruum. Et sic quando vapor compunctiōnis expellit vaporem criminis, fit sonus confessionis, & sic violentia compunctiōnis producit tonum confessionis. Iob. 38. Quis dedit vehementissimo imbri cursum & viam sonantis tonitruum? Quādoque vero fit iste sonus ex collisione alcius nubes alterius, quia vapor paulatim scindens nubem suam, in qua est, euolans inuenit aliam nubem siccam constructam, & spissam, & impingit in illam, & ex collisione facit sonum. Et hic sonus fit eū coruscatione, interdū quandoque sine coruscatione, Psa. 76. Voces dederūt nubes. Sic etiam sunt quidam, qui dū cōfitentur, incipiunt quidem tepidè dicere facta sua, sed occurrente materia, interferunt aliena, & ibi colliduntur, & sonum faciūt, quia plus aliena & extranea facta, quàm propria consistunt peccata. Vnde non deberet dicere sacerdos, Absoluo te, sed absoluo eos. Quandoque vero egreditur vapor paruus, & inflammatus ex nube tenui, & non multum aquosa, & tuac viderit ille ignis sicut alba flamma per multum fumum, & non facit sonum in propria nube, sed obuiat ei alia nubes valde aquosa & spissa, & quæ debilis est flamma, & inflammatus in illa aquosa nube potius susurrando quàm sonando, sic ut susurrat ferrum ignitum ardens in aqua. Talis est susurronum confessio maligna, qui non vadunt ad confessionē, vt dicant peccata propria, sed potius reuelent peccata aliena, & vt mala opinionaria generent in confessore, vel prælato de aliena persona, vel propter aliquā aliā violentiā, & talis confessio potius est excusatio.

Quintum est vaporis egredientis coruscatio. Nam dū vapor ignitus, & inflammatus egreditur de nube apparet coruscatio, & hinc tunc simul tempore coruscatio & sonus, sed nō simul deprehenduntur, quia visus velocior est quàm auditus. Vnde licet nubes prius scindatur, quàm emittitur ignis, & ideo tonitruum prius fit naturaliter quàm fit coruscatio, tamē coruscatio prius attingit sensum visus eo, quod visibile spirituales est in aere, scilicet per esse magis spirituale, & intentionale, & ideo statim fit in aere. Audibile autē in aere est, vt in propria materia, quia materia causæ soni nō est nisi in aere, licet intentio soni, & nō esse recipit in aere, & ideo sonus nō fit in aere subito, sed successiuè, sicut cū mulier lauat pannos, eminus homo prius videt percussione, quàm audiat sonum, & ita est in tonitruo, & coruscatione, Eccl. 43. Accelerat coruscationes, emittere. Debet igitur esse in pœnitente non tantum sonus confessionis, sed etiā coruscatio bonæ conuersationis, de qua dominus dixit, Mat. 5. Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videat opera vestra bona. Debet etiā pœnitēs euidenter vitā suā in melius mutare. Et hæc est coruscatio, quæ quanto est rubicundior, & magis ignea, id est charitate feruidior, tãto est potior, & efficacior. Sunt enim tres colores coruscationis, scilicet rubeus clarus, & albus flā-

meus, & rufus quasi vinosus. Primus est ex vapore non multum sicco, humidum enim daret colore rubrum, sicut est flāma viridiū lignorum, & est timēdus color ille, quia humidam continet materiam, ita quod non spargitur, & ideo facilius, & fortius incendit, flamma autē albi coloris est vaporis valde sicci, sicut est flamma siccorū lignorum, & ideo spargitur & nō ledit, nisi facile cremabilia, vt stipulam & huiusmodi. Rufus autē color penetrabilior est, eo quod ille est vaporis conglutinati valde terrestri, & multū frequenter simul incendit, & scindit. Ex his igitur colligitur quod vbi plus abundat humor compunctiōnis, & rubor, id est feruor amoris, ibi est efficacior coruscatio boni operis.

Sextum est in tonitruo, fulminis percussio. Fulmen autē tonitruum extinguit venenū animalis percussio. Nam percussio serpentem, vel aliquod aliud venenosum, extinguit in eo humidū naturale, quod est in eo venenum, licet nō ei. Vnde huiusmodi cadauer fulminati vermiculat, quod non fieret si esset venenum, quia venenum inde prohiberet nasci vermes, & ex eo cibari. Similiter pœnitentiæ virtus extinguit in peccatoribus nequitiam, & venenū peccati & producit vermes id est, remorsus conscientie magnos, quia multum remordetur, & dolet de peccatis præteritis conscientia conscientis, sed tamen plures vermes nō eam scindunt, sed purgant.

Septimū est nubes aquosæ in pluuiā resolutio, quia scilicet post tonitruū nubes in pluuiā resoluta, terrā fecundantem, & plantas nutrientē. Et hæc est satisfactio per elemosinas, per quas pauperes nutriuntur.

Item in pluendo aer reddit terræ per nubem resolutionem, quod acceperat per euaporationem, in quo restituitur designatur malè ablatorū, quæ etiā est pars satisfactio nis. Non enim remittitur peccatū, nisi restituitur ablatū, vt dicit Aug. Et hæc duo bene simul conueniunt, scilicet fulgur & coruscatio bonæ conuersationis, & pluuiā satisfactio nis, vt scilicet ipsa pœnitentis opera & sint coruscantia ad ædificationē proximorū, & pluentia ad ablutionem peccatorum. Psa. 134. Fulgura in pitiuiam fecit.

Item penitentia assimilatur niui propter septem. Primū est quod nix, est malarū herbarū mortificatiua, Et sic per penitentia mala vitiōrū incentiua extinguitur, quæ ex terra nostræ carnis oriūtur. Pro. 26. Nix in æstate, & pluuiā in messe. sicut enim frigus niuis in æstate temperat incendium æstus, ita penitentia si est in peccatore, temperat incendium culpæ.

Secundo quia nix est terræ impingentiua. Nam dū super terrā moratur, poros terræ claudit sua frigiditate, & calore reuocato interius fit humorū attractio ad radices, vnde terra calefcit, & per cōsequens impinguefcit. Isa. 55. Descēdit nix de celo, & inebriat terrā, & infundit eam. Et ita etiā similiter penitentia quæuis corpus attenuat, animā tamen impingit, quia dum poros terræ i. carnis aperit restringit, calor amoris, & humor gratiæ in radice, id est in corde interius vberius excrefcit.

Tertio, quia nix est fetidorū locorū cooperitiua siue occultariua. Erat multi, qui primo per peccatorū infamia scēbant, per penitentiam, quam postea faciunt, infamiam suam cooperiunt, & famā recuperant, sicut patet de Magd alena. Tegit & penitentia peccata quæcunq; scēta, vt scilicet ea non videat Deus ad puniendum. Psa. 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Quarto,

Quarto, nix sui ipsius diffusiuā est, & super terrā non cum strepitu, sed planè applicatiua, quia scilicet, penitentiam suam homo vociferare non debet, vel inaniter iactare seu publicare ad ostentationem, Mat. 5. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.

Quinto, quia nix propter sui pulchritudinem est oculorum attractiua. Sic penitentia aspicientes ædificat & attrahit per exemplum ad imitationem. Interdū tamen nix oculos aspicientium disgregat, & similiter etiā quandoque aliquos male dispositos, quorundam penitentia scandalizat. Vnde clamant eos hypocritas, sicut Christus dixit Iudæis de Ioanne, Mat. 23. Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicitur, dæmonium habet.

Sexto, ratione proficitatis, quia nix calore solura, est terræ valde proficua, quia. sciam remollit & inebriat, quam prius frigiditate sua foris indurabat, vt dicit Greg. Sic si aliquādo penitentia rigor fraternæ charitatis amorem non gūz vel corporis delectatione soluarur vel recreetur discretè, non obest, immo prodest. Nam nimia rigiditas quandoque cor indurat, sed ipsum charitatiua & discreta remissio siue recreatio remollit. Vnde Dominus cum publicanis & peccatoribus manducauit, & bibit. Luc. 17.

Septimū, quia nix est alpiū siue montium dealbatiua. Psa. 67. Niue dealbabitur in Selmon, mons Dei.

Sicut magni peccatores, denigrati per culpā purgantur, & dealbantur per veram penitentiam. Psa. 6. Lauabis me, & super niuem dealbabor. Isa. 1. Si peccata vestra fuerint vt coccinum, quasi nix dealbabitur.

Item penitentia assimilatur mari: primū quidem quia mare est nauis & vomitus ciborum prouocatiuum. Et ita similiter penitentia generat peccati abominationem. Nam quod primū peccatorū videbatur preciosum, & delectabile, videtur penitenti ignominiosum & abominabile. Vnde Abac. Vomitus ignorantie super gloriā tuam. Ezech. 26. Turbabitur insula in mari. i. mentes penitentium per peccati detestationem & abominationem.

Secundo, quia mare est doloris capitis inductiuum: sic penitentia facit conscientie remorsionem. Nā dolor capitis est tristitia mentis ex peccati recordatione proueniens. Psa. 38. Conuerteretur dolor eius in caput eius: ex tali enim dolore mens penitentis amaricata, vehementer sibi ipsi indignatur. Abac. 3. In mari indignatio mea.

Tertio, quia mare est sordium reiectiuum, & sui purgatiuum, quia nihil retinet immundum, & hoc fit per penitentis confessionem, per quam peccata mortalia extra conscientia abiiciuntur, sicut mare proticit mortuorum cadauera. Apocal. 20. Dedit mare mortuos suos, qui in eo erant.

Quarto, quia mare est durissimorum, & pretiosorum generatiuum. Nam quamuis mare sit liquidum, generat tamen durissima, vt patet in piscibus, qui sunt duræ testæ: & in gemmis & lapidibus quos producit. Et hoc est, quia penitens licet sit mollis & liquidus in la hrynarū compunctiōne, tamen durissima tollerat in satisfactiōne, vt ieiunando, & sese affligendo. Vnde etiam producit gemmas & lapides pretiosos, id est, opera salutifera, & Deo grata, quæ sunt quædam diuitiæ ipsius penitentis. Nā 3. Aquæ in circuitu ei, cauius diuitiæ mare, aquæ muri ei.

Quinto, quia mare non est ultra sua littora progrefsiuum, quia licet sit liquidum, quod per se non bene ter-

minatur & sistitur, tamen bene terminatur per aliud. Sic penitens facit, quando non transgreditur præcepta diuinæ legis, vel limites ad discretio confessore sibi impositos, vel etiam suæ propriæ rationis. Iob 39. Circumdedit mare terminis meis, & posui veltē & ostia, & dixi, Hæc usque venies, & non procedes amplius, & hic confringes turbulentis fluctus tuos.

Sexto, quia mare est pisciū nutritiuū, & conseruatiuū, quia. scilicet penitentia nō solum peccatores purgat, sed etiam deuotos & spirituales nutrit & conseruat: quia licet habeant amaritudinem exterius, habet tamen dulcedinem interius. Vnde etiam homines de aqua maris suscipiunt dulces cibos pisciū siue auium quibus reficiuntur. Sap. 19. Postulauerunt escas epulationis, & in allocutione desiderij ascendit illis de mari orthygometra.

Septimū, quia est de amaritudine siue salsedine in dulcedinem conuersiuum. Dicit enim Arist. meteo. quod ab aqua maris potest remoueri, salsedo, quia siquis accipiat vas terreum nouū & crudum, & clauerit bene eius orificium, & ipsum in mare eiecerit vacuū, & dimiserit ipsum per vnum diem naturalem, aqua dulcem inueniet intra ipsum. Hoc ergo vas est cor penitentis, quod si fuerit terreum per humilitatem, nouū per puritatem, crudum, id est non coctum per libidinum igneitatē, & bene clausum per custodia sedulitatem, & vacuum à peccati seditate, quantumcunque circundet exterior quacunque amaritudine, implebitur tamen interius ineffabili dulcedine: quia. illuminabitur anima in contemplatione diuinorum operum, quæ contemplatio ipsam corā dulcorat. Psa. 106. Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationē in aquis multis, ipsi viderūt opera Dei & mirabilia eius in profundo.

Item penitentia onus assimilatur arenæ, propter quatuor.

Primo, quia arena habet virtutem restrictiuam. Nam arenarum multitudine maris imperus sistitur, & ad eius cumulos se constringens, ne ultra affigatur, ad Deo terminos effluat, impeditur, vt dicit Hiero. super Hier. 5. Similiter penitentia coercet & restringit impetū & tentationem & fluxū peccati, ne transgrediatur homo mādāta Dei, Psa. 103. Terminum posuisti, quem nō transgredientur, neque conuertentur operire terram.

Secundo, quia arena habet virtutē purificatiuā, purificatur enim aqua per arenā colata: & penitentia animam purificat, & mandat. Et ad hanc purificationem hortatur Iacobus cap. 4. dicens. Emundate manus peccatores, & purificate corda.

Tertio, quia arena habet virtutē dulcoratiuā. Nā aqua etiā falsa per arenam colata non solū efficitur purior, sed etiam dulcior. Quod etiā penitentia congruit: quia amaritudo, & tristitia penitentis, finaliter cōuertitur in dulcedinem, & gaudiū. Mat. 5. Beati qui lugent, quoniam ipsi cōsolabuntur. Vnde populo in deserto penitentia aquæ amaræ dulcorata sunt, Exo. 15. Iud. 5. Egressis mare rubrū deserta Synai montis occurrerūt, & post illic fontes amarioribulcorati sunt eis.

Quarto, quia aliqua arena habet virtutem tumoris expulsiuam. Dicit enim Constantinus medicus, quod arena ex fabrili lapide resoluta, est metallorum purgatiua, & etiam repercussiuā, deopilatiua, & tumoris expulsiua. Quæ omnia penitentia competunt, quæ purgat culpam deopilat, id est ad confessionem aperit conscientia, reper-

curit præsumptionis audaciam, & repellit tumentem superbiam. Primum patet per exemplum in Magdalenâ, in qua feruens pœnitentia multa purgavit facinorosa, secundum illud Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundum patet in Dauid: cuius cor dū pœnitentia tergit prius peccasse confessus fuit, dicens, 2. Reg. 12. Peccavi domino. Tertium quoque patuit per exemplum in publicano, qui pœnitentia humiliatus non audebat oculos leuare ad cœlū, sed percutiebat pectus suam. Luc. 8. Quartum patet in Paulo, cuius superbia prius tumida, & contra Christi discipulos sauitia pleni, expulso tumore superbiæ, per humilitatē pœnitentiæ paratū se Christo obrulit, dicens. Act. 9. Domine quid me vis facere? mutata est sauitia lupi in mititatē, & mansuetudinem agni.

Item pœnitentia assimilatur terræmotui, & hanc similitudinem declarat modus, tempus, & locus terremotus. Modi enim terræmotus secundum Arist. mete. duo sunt, quia aliquis terræmotus est sicut tremor, & hoc est quando ventus siue vapor inclusus est modicus. Quidam vero terræmotus est sicut sonus corporum confricantium se, & hoc semper est cum ruptura occulta vel manifesta. Posidonius autem dicit, quod terræmotus est quandoque rantum sursum & deorsum: quādoque vero est inclinatio a lateram partem, in modum nauis. Et iste motus est periculosus, quia signum est, quod caerna later, in qua terra declinat. Ideo si terræmotus tales sunt, in aliqua ciuitate, ruitus est habitacionem dimittere, præcipue si aqua est ibi prope, quæ illuione aliqua cauernā augeat, quia tunc dispositus est locus ad voraginē. Concomitatur autē terræmotum sæpius sonus, qui quandoque non quiescit donec terra sit scissa. Vnde iuxta Corinthum in quadam insula fuit terræmotus eleuās locum in altitudinem collis, & cum ventus subterraneus non cessaret, sed semper multiplicaretur, collis fuit ruptus, & exiuit inde ventus fortis, qui tantum cineris exufflauit de colle super ciuitatem illam, quod destruxit eam & oppressit. Et ante terræmotum audiebatur sonus ex collisione ventorum in cauernis terræ ad solida corpora. Cinis autē fuit ex hoc, quod calor frigiditate maris conclusus, & confortatus, in cineribus loca circa cauernas, & si fuisset ibi sulphur, & huiusmodi, fecisset incendium. Isti autem soni sunt diuersi in principio, in medio, & in fine, licet non omnes sint in quolibet terræmotu. Patet ergo ex omnibus prædictis, quod in terræmotibus contingunt sex, scilicet tremor, scissio, sonus, motus, ventus, & cinis. Sic pœnitens debet tremere timore. Psal. 54. Timor & tremor venerunt super me.

Item debet scindi dolore. Ioel. 2. Scindite corda vestra, &c.

Item debet sonare in confessione. Psal. 54. In voce exultationis & confessionis sonus epulantis.

Item debet moueri in bona operatione siue sursum in consideratione cœlestis præmiij, siue deorsum ex consideratione infernalis supplicij, siue in partem alteram, id est, oppositum vitij. Nam baculus curuus non dirigitur nisi in partem contrariam flectatur, & omnis cura fit per oppositum. Rom. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immundiciæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iusticiæ, in sanctificationem. oportet enim pœnitentem sustinere ventum tentationis. Vnde Eccl. 2. Fili, accedens ad seruitutem Dei, ita

in iusticia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Sed tamen propter hunc ventum non debet homo dimittere bonum: qui: (vt dicitur Eccl. 11. Qui obseruat ventum, non feminat. Debet etiam pœnitens incinerari, id est, humiliari ex mortis memoria. Eccl. 9. Quid superbis terra & cinis?)

Secundò, assimilatur pœnitentia terræmotui quo ad tepus. Nam tempora apta terræmotui sunt illa, in quibus vincit humiditas sine frigiditate, sicut est ver, vel in quibus vincit siccitas sine caliditate, vt est autumnus, quando siccitas multiplicat materiam vaporis siccij, humiditas verò non permittit exire. In æstate autem calor fortis & dominans consumit vaporem, in hyeme vero frigus dominans, euaporationem prohibet. Si tamen ista tempora, scilicet hyemate & æstiuus, ex aliquo accidente sint vt vernalia vel autumnalia, nihil prohibet in iis fieri terræmotum, imo si tunc contingat, erit magnus & diuturnus. Similiter homines sunt ad pœnitentiam apti, in quibus abundat humiditas, id est lachrymæ: ita tamen q̄ sint sine frigiditate acidiz. Et talis fuit Magdalena. Similiter in quibus viget siccitas abstinentiæ sine calore concupiscentiæ. Vbi autem vincit calor æstatis, i. feruor concupiscentiæ carnalis vel frigus hyemis, i. acidiz torpor, ibi terræmotus nō fit, quia in talibus pœnitentia perit. Nisi forte contingat, quod tales ex Dei virtute tangantur, & ad temperantiam debitam reducantur.

Item nota, quod terræmotus magis fit in nocte quàm in die, quia in die Sol euocat calorem terræ exterius, & ideo non eleuat vaporem. In nocte vero clauditur, & vaporem intus multiplicat, qui multiplicatus comprimit alium ante se eleuatum, & fit motus terræ. Similiter in nocte, id est tempore aduersitatis, magis conuertuntur homines ad pœnitentiam quàm in die prosperitatis. Nam mala quæ nos hic præmant, ad Deum nos ire compellunt. Reuocat enim aduersitas hominem interius ad seipsum, multiplicat in eo vapores, id est compunctiōnes.

Tertiò, pœnitentia assimilatur terræmotui quo ad locum. Nam loca terræmotui apta, sunt loca cauernosa: quia in cauernosis vapor congregatur, & ex alio superueniente coarctatur. Vnde in locis montuosis sæpius fit: quia sub montibus sunt cauernæ, & loca montuosa vniuersaliter sunt porosa.

Item sunt apta terræmotui loca inundationibus alicuius aquæ propinqua: quia ipsa aqua vndiq; percuties est in talibus locis causa cōgregationis vaporis & coarctationis. Vnde loca mari propinqua, et si non sunt cauernosa, non tamen sunt à terræmotibus libera, vt dicit Calisthenes: quia licet ex raritate loci vapor liberū exitū habeat, tamen ex percussione vndarum vnus vapor impellēs alij, replet locum: & ideo etiā in plano loco si tangitur mari, vel montibus, sunt terræmotus, vt in Lombardia, in cuius ciuitatibus fuit quandoque terræmotus magnus & diuturnus. Et similiter in Pistoria, quæ est ciuitas Tusciæ. Et tempore etiā Bonifacij Papæ octaui fuerunt terræmotus magni in ciuitate beatæ Mariæ, qui pluribus diebus durauerunt, existente curia Romana ibidem: quæ tamen ciuitas in plano sita est, aquis plena, & lacui vicina, & montibus propinqua.

Item sunt apta terræmotui loca quæ habent mollia latera: quia mollities oppilat poros & coarctat eos. Patet ergo ex his, q̄ loca terræmotuum sunt loca cauernosa, & loca

loca vndis aquarum percussa, & loca quæ habent mollia latera. Per loca ergo cauernosa & concava, intellige humilium corda, quæ sæpe pœnitentiæ tremoribus commouentur. Per loca ab vndis percussa, intellige homines in aduersitatibus positos: quos dum impetus tribulationum percutiunt, commouent ad compunctiōnem, & ad pœnitentiam festinare compellunt. Per loca autem quæ habent mollia latera, intellige homines pios, & proximos qui circa eos sunt, compassiuos, quos pietatis mollities, etiam si potentes sint, ad pœnitentiæ commotionem & vitæ mutationem disponit & perducit. Sicut patet Cornelij centurionis exemplo Act. 5. quem pietas & eleemosynæ suæ ad fidem, & ad baptismum perduxerūt. Et nota, quod sunt quædam loca, in quibus raro, vel nūquam fit terræmotus, vt Aegyptus, quæ nunquam vel modicum tremuit. Quod est, secundum Pindarum, quia Aegyptus quandoque tota cooperta fuit aquis, sicut etiam Ari meteo, dicit: ideo limus paulatim aggregatur est, & ita creuit terra quasi totalimosa, & mollis & bene continuata in partibus: ideo vapor non habet vbi coarctetur. In quo significatur, quod illi qui sunt cooperari aquis, id est qui molles sunt & affueri deliciis, difficulter & raro ad pœnitentiam commouentur. Nam pœnitentia non inuenitur, in terra suauius viuunt. Vnde Mart. 11. Quid existis in deserto videre hominem molliibus vestitum? Ecce qui molliibus vestiuntur, in domibus regum sunt, & non in deserto pœnitentiæ.

Item pœnitentia hypocritæ hominis est exterius in corpore, non autem in toto: quia non interius in mente: & ideo assimilatur etiam terræmotui, qui nunquam commouet totam terram, sed solum partem. Nam (secundum Senecam) non occupat simul locum vltra centum passus: quod est, quia vapor expellit ab vno loco ad alium: ideo non potest terra simul tremere. Sed contra talem pœnitentiam dicitur: Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde, &c.

Pœnitentis purgatio, quæ purgationi Maris similis efficitur, Placens terra, agris, & Montioliueti assimilatur.

Cap. LXI.

Pœnitentes assimilantur planetis. Nam planetæ in suis circulis aliquando videntur retrogradi, quandoque stationarij, quandoque vero directi. Directi dicitur planeta, quando directè mouetur à principio signi versus finem. Retrogradus verò quando e conuerso tendere videtur à fine signi versus principium. Stationarius autem quando stare videtur quasi in medio, ita q̄ neque ad principium videtur accedere neque ad finem. Fit autem directio planetæ semper in parte epicycli superiori. Retrogradatio semper in parte inferiori, Stationarius in medio. Similiter in pœnitentia sunt quasi retrogradi ad peccatorum utilitatem redeuntes: de quibus dicitur. 2. Pet. 2. Melius erat eis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post cognitionem retro conuertiri ab eo quod illis traditum est, sancto mandato. Contingit enim eis illud. Pro. 6. Canis reuerfus ad suum vomitum, & ius loca in volutabro luti. Et Luc. 6. Nemo mittens manum suam ad aratram, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Stationarij vero sunt in pœnitentia perseverantes, Apo. Phil. 4. Stare in Domino charissimi. Hæc statio magnam cautelam & circumspectionem requirit. Vnde 1. Cor. 10. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Sed quasi directi in cursu sunt feruenter proficicientes, secundū illud Apo.

Phi. 4. Quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor ad brauium supernæ vocationis.

Item adhuc pœnitentis purgatio est vt purgatio maris. Mare enim se purgat, quia vapor eleuatur de fundo eius virtute Lunæ, q̄ facit effluere aquam super lit⁹. Hæc violentia proicit cadauera & sordes ad litus. Sic etiā vapor cōtritionis, exurgēs de fundo cordis, virtute Lunæ, id est diuinæ gratiæ, facit effluere aquam lachrymosam cōpunctiōnis, & cadauera, id est maculas peccatorū carnalium, & sordes peccatorū spiritaliū proicit extra ad litus confessionis, & ita conscientia remanet munda interioris. Iac. 1. Abiicientes omnem immunditiam, & abūdatiam malitiæ.

Item pœnitens assimilatur terræ. Ps. 146. Humiliās autem peccatores vsque ad terram, id est vsque ad humilitatem pœnitentiæ. Nam pœnitentes ad modum terræ primo teruntur angustiis. Dicitur enim terra, eo q̄ terratur. Item humectantur lachrymis. Vnde terra vocatur humus, à mari humido, cui coniungitur.

Item abundant fructibus, id est operibus bonis. Vnde terra vocatur tellus, quia tollimus fructus eius:

Item extenuantur ieiuniis. Vnde terra vocatur arida: ex eo quod ab aqua fit propria siccitate distincta: quia scilicet caro pœnitentis ab aquis deliciarum separatur, & abstinentiæ tenuitate siccat.

Item pœnitens assimilatur agris propter tria.

Primo, propter laboriositatem. Nam ager cum labore excolitur, quia vomere aperitur, ligone foditur, & evertitur: semine seritur, rastro retegitur, imbre perfunditur, sæpius cingitur. Similiter cor pœnitentis aperitur vomere contritionis: foditur & evertitur ligone confessionis, id est lingua confitentis: seritur semine, id est eleemosynis, retegitur rastro aspero, id est abstinentiæ & ieiuniis, perfunditur imbre, id est fletu & lachrymis.

Item debet vallari sæpe, id est diligenti custodia sensuum: secundū illud Sepi aures tuas spinis. Eccl. 28. Hæc est ergo agricultura, quæ persuadetur Pro. 34. Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.

Secundò propter varietatem. Nam ager gelu hyemali confringitur, vernali tempore vestitur, calore æstiuo adurit. Similiter anima pœnitentis quandoque tangitur frigore acidiz, quandoque angustiat feruore concupiscentiæ, quādoque decoratur virore diuinæ gratiæ. Luc. 12. Fenum quod hodie in agro est, cras in clibanum mittitur. Sic enim variatur pœnitens: quia nunc vitet humore deuotionis, nunc vritur feruore tentationis.

Tertiò, propter continuitatem vicissitudinis. Nam ager in autumnno collectis frugibus iterato profcinditur: & sic alternatis laboribus continuè laessitur. Sic homo pœnitens quādiu viuit, debet continuare, & esse in labore pœnitentiæ, & non cessare à bonis operibus. Eccl. 11. Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua.

Item pœnitens assimilatur monti Oliueti, quia debet in eo plantari Oliuetum pœnitentiæ: Cutus oleum (sicut dicit Hieronymus) ex radice amaritudinis surgit: in pabulum luminis, in medicamen vulneris, & in refectiōnem esurientis. Nam pœnitentia ab amaritudine contritionis incipit, lumen diuinæ gratiæ in anima nutrit, peccati vulnus sanat, & obstruit, & animā pane lachrymarum,

rum, & pauperum elemosynarum reficit & nutrit. Vnde meritis in hoc monte pinguedinis debent firmari pedes, id est affectus poenitentis. Zac. 14. Stabit pedes eius super montem Olivetum.

Draco Stella firmamenti motum sequitur, in bono haud perseverans, similes esse, nonnulli de causis significatur. Cap. LXII.

Perfenerantiam in bono incepto non tenentes affimulantur duabus stellis, quae dicuntur caput & cauda Draconis, quae scilicet movetur cum firmamento, & consequuntur cursum suum. Vnde a Leone transeunt in Cancrum, & a Cancro in Geminos, & sic deinceps. Et si caput Draconis est in aliquo signo, & semper in opposito est cauda, & venter in quarto, ut si caput fuerit in Cancro, venter erit in Ariete, & cauda in Capricorno, & sic de aliis. Et sic propter aspectum oppositam cauda est totaliter venenosa. Similiter illi qui bene incepterit, & postea retrocedunt, transeant a Leone in Cancrum. Nam Leonis animalis, a quo illud signum denominatur, virtus & fortitudo est in anterioribus, ut in pectore, collo, & pedibus anterioribus: & ideo illi signat fortiter inchoantes: sed Cancro est animal retrogradum, & ideo signat retrocedentes. Vnde, quasi a Leone in Cancrum transeant, qui fortiter incepta relinquunt. Sed inde transeunt in Geminos, qui retrocedentes & recidivantes efficiuntur duplo peiores quam primo fuissent, dicente Christo: Mar. 2. Fiunt novissima hominis illius peiora prioribus. Tales ergo homines habent caudam oppositam capiti, sicut principium bonum, & finem malum. Et tales erant illi, quibus dicit Apo. Gal. 3. Cum spiritu coeperitis, nunc carne consummamin.

Prælatorum officium per Iovis ac montium præcipueq; montis Tabor similitudines, perfectissime declaratur. Cap. LXIII.

Prælator perfectus debet habere conditiones Iovis, quo ad quatuor.

Primo, quo ad effectum. Nam Iupiter est in effectu suo benevolus, calidus, humidus, diurnus, & in suis qualitatibus temperatus. Similiter prælatus debet esse benevolus in affectione, calidus in dilectione, humidus in compassione, diurnus in conversatione, secundum illud Rom. 15. Sicut in die honeste ambulemus. & iterum temperatus in omni recreatione vel in omni correptione.

Secundo, quo ad aspectum. Nam Iupiter in colore est argenteus: sic prælatus debet esse argenteus, id est sonans per eloquentiam, candidus per munditiam, clarus per famam.

Tercio, quo ad situm: quia Iupiter quædam in superiori parte circuli sui, circulo Saturni coniungitur, bonitate sua temperat malitiam Saturni. Sic prælatus habet resistere & reprimere malitiam luporum, gregem corrumpentium, vel dissipantium, vel hæreticorum, vel tyranorum, vel aliorum hominum.

Quarto, quo ad iudicium: quia in iudiciis (secundum astrologos) signat sapientiam, & rationem, & est veridicus. Expedi enim prælato sapienter agere, rationabiliter vivere, veraciter loqui, & docere. Item Iupiter quando apparet in ascendente, signat (secundum astrologos) reuerentiam, & honestatem, fidem ac disciplinam: quæ etiam prælatus exornant, scilicet reuerentia subditorum, honestas morum, & disciplina correptionum.

Item prælati debent esse similes montibus. Primo, quia montes sunt ad speculandum apti, sicut

per altitudinem: quia scilicet prælati debent esse elevari per contemplationem, & speculativam per considerationem. Psal. 103. Ascendunt montes, i. contemplatiui, & descendunt campum, i. actiui. Illi enim ascendunt ad considerationem æternorum, illi vero descendunt ad subvertionem proximi.

Secundo, quia montes sunt ad defendendum tuti. Vnde quia sunt fortes, & solidi, sunt apti castrorum ædificationem: nam propter suam duriciem non de facili possunt suffragari, & propter altitudinem non facile possunt adiri. Et prælati debent esse constantes, & firmi ad defendendum Iudæi. Filij Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos.

Tercio, quia montes sunt ad ascendendum fecundi. Sunt enim in montibus gramina puriora, & nutrimenta animalium meliora, quamvis in valibus sunt generaliter pinguiora. Humor, quo gramina aueruntur, subtilior est in montibus, & purior, qui continetur in valibus, propter hoc quod calor cælestis illum humorem facilius digerit, & in substantiam gramina commutat perfectius & conuertit, tum propter illius subtilitatem, tum propter aeris ibidem puritatem. Sic etiam prælati debent subditos sollicite pascere prout ex ipsi, spiritualibus verbis & piis, & largis elemosynis, Iob. 39. Circumscriptis montes pascunt iuv.

Quarto, quia montes sunt priusquam valles cælestium imbrum susceptivi. Vnde aquæ a montibus deriuantur ad valles, & non e contrario. Sic prælati debent cælesti doctrina inferiores subditos irrigare, Iob. 27. Quos imbres montium irrigant, &c.

Item qualis debeat esse vita prælatorum, ostenditur per exemplum montis Tabor, in quo Dominus quatuor fecit, per quæ designantur quatuor opera, siue officia prælatorum. Nam in hoc monte spiritualiter docuit, in hoc monte orationis gratia pernoctavit, in hoc monte aliquando turbas pavit: in huius etiam supercilio montis se transfiguravit coram discipulis suis, & futuram gloriam suam revelavit. In quibus scilicet instruuntur prælati, quod eorum officium est spiritualiter docere, instanter orare, indigentibus providere, & futuram gloriam, non presentem, querere.

Quo pacto anima a peccatorum putredine præservetur, quæ plurimum rationibus, & exemplis ostentatur. Cap. LXIII.

Præservatur anima a peccati corruptione, sicut corpora præservantur a putrefactione. Sunt enim quatuor accidentia putrefactionis: scilicet caliditas, frigiditas, mobilitas, & continuitas.

Primum ergo est caliditas præcipue intensa. Res. n. multum calida non putrescunt, præcipue cum siccantur: ut piper, galinga, Zinziber autem putrescit propter innatum humidum. Similiter aqua in quantum feruet, non putrescit, quia calor ignis in ea maior est, quam calor aeris: ideo non vincitur sed vincit. Similiter præservatur anima a corruptione peccati, & a tentatione perferuentem orationem. Vnde dominus hortabatur discipulos: Luc. 22. Orate ne intretis in tentationem.

Secundum est frigiditas si sit ab extrinseco. Nam si est frigus extrinsecum præcipue est impediens, quia per se repugnat calido alieno & extrinseco. Vnde in hyeme, & vniuersaliter in aere frigido conservatur corpus a putredine, quia calidum extrinsecum est paucum & frigus

sibi

sibi contrarium est multum: nec in talibus apparet motus putrefactionis, nisi recedente frigore. Si autem est frigus intrinsecum, sic impedit putrefactionem, quia coagulat humidum, nec permittit illud exhalare, sicut est in omnibus metallis & aliis frigido coagulatis, in quibus frigus claudit poros, & vincit calidum extrinsecum, & ne de humido aliquid exhauriat nisi parum, ut quando generatur rubigo: ideo in auro non est rubigo, & maior est in eo duratio, quia eius humidum naturale magis constat. Tanquam ergo frigus extrinsecum est tribulatio mundi, siue afflictio carnis, quæ calore extraneum, id est ardorem concupiscentiæ, siue luxuriam, per quem extraneam carnem concupiscit, mitigat & extinguit. Nam malitia vnius horæ, obliuionem facit luxuriæ, sicut dicitur Eccl. 1. Sed tanquam intrinsecum refrigerium est contemplatio cælestium. Hæc enim est quæ poros. i. corporis sensus claudit: hæc est quæ deuotionis humorem coagulat, nec exhalare permittit: hæc insuper est, quæ extraneam calorem, id est amorem mundi superat & vincit. Quia anima, sicut dicit Greg. quanto maiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio frigescit ad infima.

Tertium est mobilitas. Nam aqua vel vinum quod movetur, impeditur putrefieri, eo quod calor naturalis excutatur a motu, & non præualer ei calor extrinsecus. Vnde vinum potens efficitur melius ex motu: quia calor naturalis magis digerit subtile humidum, ex quo etiam sapor melioratur: & pendulum vinum & motum, etiam si sit corruptum, quandoque reuertitur & reparatur. Et e contra, vinum non motum, & præcipue soli expositum, corrumpitur & conuertitur in acrum: quia dum calor exterior exhaurit calidum interius, & humidum subtile exhalat cum ipso, & perit vinum. Similiter mobilitas obedientiæ, vel motus frequens operum bonorum, præservat a peccati putredine, ad quam pigritia & otiositas inducit. Eccl. 33. Mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas.

Quartum putrefactionem impediens est continuitas. Nam mare totum non putrescit, sed diuisum per partes paludales putrescit: in naturalibus. n. multiplicato subiecto, multiplicatur qualitas & virtus: & ideo totum simul plus potest continere quam calor aeris potest dissolvere: tamen ipsæ partes sunt in toto continuæ, aliis non. Quia videmus quod grana multa vel gramina vel germina simul adunata citius putrescunt, quam pauca: propter hoc quod illa grana non sunt continua: & cum sint parua egreditur naturale calidum ab unoquoque eorum, & trahit secum humidum, & calidum exiens sit alienum, & cum exeat a multis confortatur & corrumpit. Similiter continuitas & perseverantia boni operis præservat a corruptione peccati. Vnde pores colligere ex prædictis, quæ præservant animam a putrefactione peccati: scilicet habiles charitatis, quæ excludit putredinem invidia, de qua putredine dicitur Prov. 4. Putredo ossium, invidia. hæc enim putredinem charitatis excludit, quia charitas non æmulatur. 1. Cor. 13. Item frigiditas castitatis, quæ excludit putredinem luxuriæ: de qua dicitur Iob. 1. Cōputruerunt iumenta in stercore suo. i. homines carnales & bestiales in fetore luxuriæ. Sec hanc putredinem excludit castitas a concupiscentiæ ardoribus, velut quoddam frigus resistens. Vnde de prædicta caliditate charitatis, & hac frigiditate castitatis dicit Apoc. 3. Vtinam frigidus esses, aut calidus

Item mobilitas obedientiæ excludit putredinem superbia, de qua dicitur Iob. 8. Ascendit putredo, eius: quia superbia egit.

Item continuitas perseverantiæ, excludit peccatum aciditatis, de qua Iob. 41. Quasi lignum putridum es lignum enim putridum nullum producit fructum: talis est acidiosus & qui non perseverat: quia non pervenit ad fructum operis sui: est enim fructus ultimum, quod expectatur ex arbore: & ideo signat meritum siue præmium operis: quod acidiosus & imperseverans amittit. Est enim continuitas gratiæ, per quam membra Christi ad invicem colligantur, & continuantur, & excludunt putredinem omnis peccati.

Ex variis similitudinibus Orionisque exemplis, Principis proprietates ac perfectiones, accuratè describuntur. Cap. LXV.

Principatus secularis domini similis debet esse Orionis quo ad 5. in quibus signantur virtutes, vel conditiones quæ debent esse in bono principe. Et primum est patientia aduersorum, & hanc designat Orionis ortus. Nam Orion est astrum tempore hyemali exortum, aquarum, & tempestatum excitatum. Hyems enim, quod est tempus acuti frigoris est status vitæ secularis in quo frigus malitiæ abundat. Cui videlicet malitiæ dum creatus princeps ad obviandum vel resistendum, se per iustitiam præparat, sibi metum tempestates & impetus, id est persecutiones & scandala suscipit, quia scilicet superbiorum nequicia dum tangitur irritatur, & quasi modo ignis, dum flammam iustitiæ sentit, per impatientiam excandescit: Vnde iustus princeps necesse est ut se primo per patientiam muniat, & propter insurgentium malorum imperus a iustitiæ rectitudine non cadat. Scriptum est Matt. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Vnde notabile est, quod Orion in ortu suo tempestatem significat, sed post serenitatem, quia nimirum iusto principi post tempestatem aduersitatis, sequitur serenitas pacis.

Secundum quod est necessarium iusto principi est potentia armorum, quæ scilicet, possit conueniri subditos, & expugnare aduersarios, & hanc designat Orionis aspectus. Nam (sicut Isidorus dicit) Gladii militis, & acinacii, etiam stellarum ordine faciem præcedit. Vnde modo armati militis pedes, & brachia extendentis disponitur: & ideo etiam Taurus, quod in terra est animal ferocis, & cornibus armatum, Orion maxime fulget. Est ergo necessarium principi, ut iniquitates, quas benignitate repellere nequit, violentiæ, & coactione dirumpat. Vnde dicitur Eccl. 7. Non querere fieri iudex, nisi valeas virtute dirumpere iniquitates.

Tertium necessarium principi est iustitia respectu subditorum. In suis subiectis iustitiam bene tenet, & hoc designat Orionis situs: nam Orion ab Ariete vsque ad Geminos sic exten dit, & tota illorum via signorū super faciem Arietis, Tauri, & Geminorum, fulgoris sui plenitudine clarior reddat. Hic ergo fulgor Orionis, est iustitiæ principis. Et sicut dicit Cte. de off. In iustitia splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur. Sed splendor Orionis per tria signa extenditur, quia, si virtus iustitiæ per tria diuiditur. Næ est iustitia iudicariæ in punitio nibus, & debet esse in Ariete. i. equalitate. s. v. secundum modum delecti sit & plagarum modus. Arietis enim est signum equalitatis, in quo æquinoctium fit. Item est iustitia distributiua in dispensationibus, quæ vnicuique quod suum

suam est, distribuit: & hoc est in signo Tauri, quia dum sol est in Tauro, terræ sulcatur, ut videlicet vnicuique; cultura debicum semen mittatur. Item est iustitia commutativa in mercationibus, scilicet in emptionibus, & venditionibus: & hæc designatur in Geminis, ex eo quod commutatio talis fit inter duas partes.

Quartum necessarium principii est prudentia agendorum: & hanc designat Orionis virtus. Nam existere sole in signo Orionis, s. in Tauro, & Geminis, omnia oriuntur, & germinant, quæ nutrimentum recipiunt ex aquis, & aere. Ut Cornelius Celsus dicit, & operatur etiam ad terræ fecunditatem. Tunc autem sol existit in signis Orionis, quando iuvenitur prudentia in operibus principis, & sub tali principe omnia bona germinant, & necessaria abundant. Et est notabile, quod splendor Orionis (ut idem Cornelius dicit) est signum futuræ serenitatis: Et e contrario eius obscuritas, futuræ est præsignium tempestatis, quia scilicet prudentia principis, est causa & signum serenitatis pacis. Et e contrario, eius obscuritas, id est stultitia, signum & causa est scissuræ, & tempestatis, sicut patet de Samolone, & Roboam filio eius, de quibus dicitur Ecclesiast. 47. Salomō regnavit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, ut conderet domū in nomine eius, quemadmodum eruditus est in iuventute sua, & impletus est quasi phison sapientia: & ita finem habuit Salomon cum patribus suis, & dereliquit post se de semine suo generis stultitiam, & imminutum prudentia Roboam, quia auerit gentem consilio suo &c. Est etiam satis notabile quod sole existente in Tauro, Orion sub eius radiis quasi se abscondit, nec tunc suā manifestat inferioribus claritatem. Quia scilicet prudens princeps, quando clara & fortiora exterius opera facit, tunc se ante Dei conspectum intus per humilitatem abscondit, & in ipsa solis præsentia suam claritatem ab inferioribus retrahit: quia in conspectu diuino, quæ apud homines obrinet, parvipendit. Dum subtilitatem diuini iudicij trepida mente pensat. Vnde David qui (teste scriptura) princeps sapientissimus fuit, sub huius solis radiis offuscatus dicebat: Non intres in iudicium cum seruo tuo dñe, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Quintum necessarium principii est diligentia vel cautella contra inuidos. Et hoc designat Orionis gemul. Quia scilicet constellationem Orionis sequitur quædam stella, quæ Canicula dicitur, quæ, s. ab astrologis maleuola & nociua esse iudicatur. Sed non est illa canicula, quæ oritur in Leone, de qua denominatur dies caniculares, sed est alia stella de complexionem Martis. Hæc ergo canicula est inuidorum inuolentia, qui principum claritati, & gloriæ inuidentes, eos multis modis & viis subvertere moluntur. Vnde necessaria valde est principibus contra tales magna diligentia, & cautella.

Item princeps etiam dulcis, & benignus quandoque a malo consiliario, & suggestore sibi coniuncto ad iram inflammatur, & pestilens & periculosus efficitur. Cuius exemplum apparet in Ioue, qui de se est planeta beneuolus, sed Marti coniunctus efficitur pestilens & maleuolus. Antiqui enim Poetæ Ioui attribunt tonare, quia illius stellæ est eleuare vaporem terrestrem, præcipue cum iungitur Marti in signis aquilonaribus in æstare. tunc enim certissime potest dici, quod erunt multæ scintillationes tonitruū & pestilentes, quia Iupiter cum Sole

vapores eleuant. Mars vero incendit eos, & sic efficitur aer pestilentialis, & ita Martis inordinata caliditas, Iouis temperiem ad malitiam & pestilentiam trahit. Ita similiter malignus consulator mentem benigni principis aliquando ad furorem accendit, & ad nequitiam operis, & nocendi pestilentiam trahit: sicut patet de Aman & Assuero. Vnde dicitur Hest. 16. Multi aures principum simplices, ex sui natura alios estimantes, callida fraude decipiunt. Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & his quæ geruntur quotidie, quod ex malis quorundam suggestionibus regum studia deprauentur.

Fumi proprietates multiplices numerantur, quibus mundi prosperitates fallaces comparantur.

Cap. LXVI.

Prospertitas mundi assimilatur fumo. Primo quidem, quia fumus est domorum denigratius: Et similiter prosperitas mundi malis peccatis animas deformat & denigrat. Isa. 6. Domus impleta est fumo. Et dixi, Vt mihi, quia vir pollutus labiis ego sum. Nam quando domus ecclesiæ cepit repleti fumo mundanæ prosperitatis, tunc cepit magis abundare vā, & poluitio iniquitatis.

Secundo, quia fumus non est diu duratius. Subito, n. ascendit, sed cito deficit. & talis est prosperitas peccatorum. Psa. 36. Mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficiant quemadmodum fumus deficient.

Tertio, quia est oculorum læsius. Pro. 10. Acerui dentibus, & fumus oculis, &c. Nam fumus ex materie suæ grossitie amaritudinem contrahit, ex cuius acumine oculos lædit. Similiter prosperitas nimia cæcat oculos mentis, ut non consideret neque videat quid sequatur. Luc. 19. Nunc quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi, sed abscondita sunt ab oculis tuis.

Quarto, quia fumus est cerebri siue capitis grauatius. Nam fumus cerebrum penetrat, & spiritum animalē grauatur. Similiter temporalis prosperitas caput rationis grauatur, & deprimit ad infima per auaritiam. Amos 9. Auaritia in caput omniū. Apo. 15. Impletum est templum Dei fumo. Templum Dei, est mens humana, quæ tunc repletur fumo, quando repletur terrena prosperitate.

Quinto, fumus candelæ extinctæ est mulierum prægnantium abortiuus. ut dicit Aristot. de anima. Quasi enim mulieres prægnantes sunt ipsæ animæ, bonum propositum concipientes: quod tamen conceptum mundi prosperitas destruit antequam veniat ad complementum operis. Vnde sicut talis fumus extinguit conceptos foetus, ita etiam prosperitas mundi extinguit bonos affectus. Iud. 9. Factum est, ut fumo & igne necarentur viri pariter & mulieres, i. fortiores, & debiliores affectus, propter quod Grego. dicit, quod sicut impossibile est, imò difficile siculneam iuxta viam positam vsque ad maturitatem producere grossos suos, ita hominem in seculo remanentem vsque ad finem boni peruenire.

Sexto, quia fumus est angelorū petitiuus. Sic prosperitas mundi detrahit ad angulos, id est ad sordes luxuræ. In angulis enim, ut dicit Ber. sordes congregantur. Vnde est prosperitas mundi quasi quidam fumus incendij, quod scilicet incendit in anima primò ignis concupiscentiæ: & tandem ignis gehennæ. Apo. 18. Flebunt, & plangent super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius.

Septimo,

Septimo, quia fumus est fetorū delatius, sicut quando res fetida, & corrupta fumat. Et similiter prosperitas mundi, dum vitam corrumpit, fetorē infamæ inducit. Vnde isto fetenti fumo obscurat claritas solis, & aeris, i. claritas rationis, & gloria hominis. Apo. 9. Obscuratus est sol & aer, de fumo putei.

Item prosperitas temporalis in homine peccatore signum est futuræ calamitatis. Cuius exemplum est, quia tranquillitas aeris eo tempore, & loco, quando & ubi deberet causari ventus, signum est futuri terræ motus. Quod est quia tunc vapor ingreditur in cauernā, & non expirat extra. Sic quando homo peccator, qui esset dignus vito aduersitatis, & pœnæ, malo agendo habet tranquillitatem prosperitatis, signum est vêturæ calamitatis. Vnde Boet. de consolat. quod fortuna, est quoddam futuræ calamitatis indicium.

Prudentia partes quæ sunt, ac quantum homini hæc nobilissima virtus expediat per exempla montis Oliueti enucleatur.

Cap. LVII.

Prudens homo assimilatur monti Oliueti, qui mons erat ad partem orientalem templi, & ideo mane sole oriente illuminabatur: vespere vero, & nocte ex lumine templi illustrabatur, propter quod mons trium luminum dicebatur, ut quia sol ipsum illuminabat, tum quia lux templi ipsum de nocte illustrabat, tum quia materiam luminis, id est oleū ministrabat. Similiter homo prudens debet hoc triplici lumine illustrari, scilicet lumine vespertino per memoriā præteritorum. Lumen enim vespertinum sequitur post diem præteritum.

Item lumine matutino solis: & hoc est per prouidentiam futurorum, quia lumen solis matutinum, futurum diem inchoat, & respicit. Debet etiam esse lucidus prudens homo in dispositione præsentium. Et hæc est prudentia, quæ à Tullio vocatur intelligentia. Et hæc designatur in oleo, quod est materia luminis: quia præsentia, quæ sensibus subiacent, materia, & origo sunt intellectualis cognitionis. Vnde de hoc triplici lumine prædicit loquitur Seneca de quatuor virtutibus, dicens, Si prudens est animus tuus, tribus temporibus dispensat, præsentia ordinat, futura prouidet, præterita recordare. Est ergo prudentia necessarium habere præteritorum memoriam, ex eo quod prudentia est circa contingentia agibilia, in quibus oportet dirigi ex his, quæ ut in pluribus contingunt. Hæc autem per multā experiētiā accipi oportet: experiētiā autē ex pluribus memoriis bñ habetur secundum Arist. 1. metaph. Vñ maxime prudentia regitur præteritorū memoria. Deu. 32. Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas.

Itē necessaria est ei præsentium intelligentia. Cognitio, n. præsentium siue necessariorū, siue contingentium, dicitur intelligentia, siue intellectus. Et accipitur pro recta æstimatione, & acceptione finis. Omnis n. deductio rationis, ab aliquo intellectu procedit. Prudentia autem est recta ratio agibilium, sicut Arist. 6. Eth. eam diffinit. Et est tertio sibi necessaria prouidentia futurorum. s. ut ordinet aliqd ad cōmodum, & expediens ad finē. Importat enim prouidentia respectū quendam alicuius distans, ad quod ea quæ in præsentia sunt, ordinanda cōcurrunt. Prudentia autē propriè est circa contingentia agibilia, cuiusmodi sunt propriè futura: quia præsentia, & præterita necessitatem quandam habent. Et ideo præcipue ad prudentiam pertinet prouisio futurorum. Deut. 32. Vinam sapere, &

& intelligerent, ac nouissima prouiderent.

Religionis perfectio quæ cauernæ assimilatur, & qualis Religionis status existat, variis exemplis exprimitur.

Cap. LVIII.

Religio assimilatur cauernæ, immo diuersæ cauernæ diuersæ sunt religiones. Primo, quia cauernæ sunt paucorum præsidium. Nam ad cauernas arborum, vel petrarum, fugiunt volucres, scilicet columbæ, vel turtes, quando aquilam vel accipitrem timeant. Cant. 2. Columba mea in foraminibus petra, & in cauerna materiam. Similiter erinacij, cuniculi, lepores, fugiunt ad cauernos lapides, quando sentiunt canum voces. Psa. 103. Petra refugium erinacis. Pro. 10. Lepusculus, plebs inualida, quæ collocat in petra cubile suū. Ita similiter homines qui volunt esse tuti ab aquila regina auium, id est a superbia regina vitiōrū, vel accipitre. i. ab auaritia quæ rapit, & accipit aliena, vel à cane, id est à canis immundicia quæ est luxuria, seculum relinquunt, & ad religionem (tanquam ad turissimas cauernas confugiunt. Isa. 2. In die illa proiciet homo idola argenti sui quæ fecerat sibi, ut adoraret talpas, & vespertiones, & ingredietur scissuras petrarum, & cauernas saxorum. Per idola argenti auarorum diuitiæ signantur, quia auaritia est idolorum seruitus, secundum Apo. Ephe. 5. Per talpas quæ cæcitate oculorum habere dicuntur, intelligitur carnis illecebæ, quæ cæcitate mentis inducunt. Sed per vespertiones, quæ in tenebris in alto volant, intelliguntur diuitiatares, & gloriæ superborum, qui in tenebris huius vitæ volunt ambulare in magnis. Sed ista omnia proiicere iubetur, qui cauernam religionis ingreditur.

Secundo, quia cauernæ sunt fructificantia hospicium. Nam in cauernis arborum vel petrarum mellificæ apes & nidificant aues. Isa. 7. Sibilabit dominus api, quæ est in terra Assur, & venient, & requiescent omnes in torribus vallium, & cauernis petrarum, & in fructibus, & in vniuersis foraminibus. Sic in religione fructificant actiui, qui sunt apes breues per humilitatem, solliciti per operositatem, mellifici per benignitatem, ingeniosi per discretionis sagacitatem. Item proficiunt ibi contemplatiui, qui sunt vt aues leues per paupertatem, penarum per virtutum multipliciter, veloces per charitatem, altè volantes per contemplationis sublimitatem, qui tamen post contemplationis volatum ad cauernas seu fenestras suas redeunt, ad regulares obseruantias humiliter se reducunt. Vnde Isa. 60. Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Iere. 48. Estote vt columba nidificans in summo ore foraminis. Summum enim os foraminis, est summum vortum religionis, scilicet obedientiæ, in qua potissime nidificat, & fructificat columba, id est spiritualis, & pura persona.

Tertio, quia cauernæ sunt nocentiū animalium latibulum. Nam saepe in cauernis latitant mures. Iud. 14. Egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium.

Item vermes, & serpentes, Isa. 11. In cauerna reguli, quæ ablactatus fuerit, manum suam mittet.

Item in cauernis quadoque subintrant venti, & includuntur vapores, & faciunt terræ motum. Vnde terra cauerna saepe patitur terræ motum. Sic sunt quædam religiones dissipatæ, & dissolutæ, in quibus habitant sub habitu religionis mures, id est detractores, alios corrodentes.

dentres, & vermes, id est carnales, alios corruptentes, & serpentes invidiosi, & inuidi latenter latentes, & interdū terremotus, id est ambiciofi vel tyranni collegium vel ordinem periculosē commouentes, & plurimum perturbantes. Iob. 19. In desertis habitant torrentium vel in cauetnis terrar.

Caelorum numerus & ordo, stellarumq; perfectio ac natura describitur nubiumq; ac pratorum & landemiridis arcus proprietates apponuntur, quibus omnibus viri sancti assimilantur.

Cap. LXIX.

Sancti viri assimilantur caelis quo ad quinque. Primo quo ad substantiam. Nam caelum habet in substantia simplicitatē, quia nō est ex contrariis. Vnde nullam habet contrarietatem, licet enim ponatur cōmuniter ex materia & forma compositum, tamen materia talis tota est suae formae subiecta, & ab ea totaliter comprehensa. Et ideo in caelo non est discordia (sicut Empedocles dixit) sed solum concordia. Similiter sancti viri in se contrarietatem non habent. Quia licet sit in eis materia & forma, id est caro & spiritus, tamen ipsam carnem subiciunt spiritui, secundum illud Apo. 1. Corin. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Nō etiā ipsi habent cum aliis discordiam, sed omnimodam, quā tum possunt, tam in se quā cum aliis (diuina fauente gratia) cōcordiā habere nituntur. Iob. 29. Facit cōcordiā in sublimibus suis. Luc. 19. Pax in caelo, id est in homine caelesti, & sancto, & gloria in excelsis, scilicet in beatis.

Item habet caelum in substantia immutabilitatem: quia in caelo non est generatio nec corruptio, nec in toto nec in parte. Et hoc competit specialiter virginibus, & illis sanctis qui continent viuunt, qui nec carne per luxuriam, nec spiritu per aliquam mortalem culpam corrumpuntur: nec est in eis generatio carnalium filiorum. Sed licet caelum non sit in se generabile aut corruptibile, in inferioribus tamen est generatio eorum principū effectuum, & regulatiuum. Quod quibusdam sanctis aliquantulum competit: qui licet ipsi per se generationi filiorum carnalium vel matrimonio non intendunt, tamē circa hoc alios fideles mouent, & ordināt. Sicut pater de apostolo Paulo. 1. Cor. 7. qui licet ipse in se esset virgo, tamen aliis dicebat, Vxor viri debitum reddat, similiter & vxor viro. Et iterum, 1. Ti. 5. Volo autem iuniores nubere, & filios procreare. Non enim sancti viri, etiam continentes, matrimonium damnant in aliis, sed approbant, & commendant, licet virginitatis munditiam nuptiis, & matrimonio praferant.

Item in caelo non est augmentum vel diminutio. Et sancti ad hoc summē student, vt non eueniat in eis vel augmentum culpae vel diminutio gratiae.

Secundo, sancti viri assimilantur caeli circularitati. Nā figura sphaerica est capacissima, quia vndique aequaliter concaua, & ideo valde competit caelo, quod est omnium corporum contentiuum. Vnde dicitur Hest. 13. Tu enim fecisti caelum, & terram, & quicquid caeli ambitu continetur. Ita similiter sancti viri per humilitatem sunt vndique concaui, & omnino diuināe gratiae, capacissimi.

Item figura sphaerica est deitati conformis, & simillima, quae & principio, & sine caret: & ideo competit es-

to quod est nobilissimum corporum, vt sit sui opificis perfectioni conformis, & eius aeternitatem gloriae repraesentet. Psal. 18. Caeli enarrant gloriam Dei. Ita similiter sancti viri etiam in hoc mundo diuinam perfectionem imitari conantur: & quantum possunt, assimilati, & conformari, propter quod dicitur. 1. Cor. 15. Qualis caelestis, tales & caelestes.

Item figura sphaerica ad motum habilissima, & aptissima, quia non habet angulum impediētem se, & detinentem, Et ideo bene competit caelo, cuius motus est circularis, & continuus, & maxime necessarius, quia est vt vita quadam natura existentibus omnibus sicut Aristot. 8. phy. dicit. Ita similiter sancti viri ad motum bonae operationis, & ad exitum praesentis peregrinationis student quantum possunt esse habiles, & expediti. Vnde ab impediētibz quantum possunt se abstinēt, & restringūt, secundum illud. 1. Pet. 2. Obsecro vos tanquam aduenas, & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quae militat aduersus animam.

Tertio sancti viri assimilantur caelo quo ad situm, habent enim caelum altitudinem situm, quia sicut nobilitate, ita & localitate praeminet omnibus corporibus. Eccl. 1. Altitudinem caeli, & latitudinem terrae, & profundum abyssi quis dimensus est? Hanc altitudinem habent sancti viri in conuersatione secundum illud, Phil. 3. Nostra conuersatio in caelis est. Item in contemplatione suae in oratione, secundum illud Thre. 4. Leuemus corda nostra cum manibus in caelum. Item in intentione, secundum illud Mat. 6. Theaurizate vobis thesauros in caelo. Nā (vt ibidem subditur.) Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum, id est intentio.

Quarto, sancti viri assimilantur caelo quo ad motum: quia motus caeli est naturalis, circularis, & incessabilis: licet enim motus caeli fiat effectiue à motore separato, id est ab intelligentia spirituali quae non inheret caelo, vt forma, sed solum vt motor, & mouet ipsum imperio voluntatis: quia (sicut dicit August. 3. Tri. materia corporalis quantum ad motum localem, obedit angelis ad nutum: Sicut etiam in nobis apparet, in quibus statim ad imperium voluntatis & imaginationis sequitur motus corporalis membrorum. Et adhuc in motu caeli (vt dicunt aliqui) supra voluntatis imperium additur etiā influxus virtutis illius: Tamen motus caeli dicitur naturalis, quantum ad hoc quod habet naturalem aptitudinem, vt tali motu, & non alio moueatur. Vnde sic ex se nō habet aliquid impediens talem motum, & ideo etiam est figurae circularis. Dicit et Aristot. 12. met. quod primum mouēs caelum sicut concupitum, & desideratum, quod quidā intelligi posset nō concupitum & desideratum à caelo: sed ab intelligentia mouente caelum: quae localem mouet caelum, vt assimilatur in causando, Deo. Et sic primo colligitur, quod in motu caeli, est obediētia mouētis intelligentiae, cuius imperio caelum obedit. Itē aliqua influxuaria virtutis moriua. Et tertio desiderium assimilationis primae causae, & quarto ex parte caeli aptitudo naturae propriae. Et similiter ista sunt quibus sancti ad bene operandū mouētur incessanter. s. influxuaria caelestis gratiae: & charitatis & obediētia diuināe voluntati, quae manifestatur in obseruantia praceptorū, & impletione diuināe legis, quae diuina voluntas nobis innotescit. Itē est in eis desiderium, & amor aeternae felicitatis, in qua cum ipse Deus apparuerit, similes erim. 1. Io. 3. Est etiā in eis aptitudo propriae voluntatis, & liberi

arbitrij

arbitrij electio ad diuinam voluntatem implendam, secundum illud Psal. 142. Vt faceret voluntatē tuā Deus meus. Vnde in oratione dominica petere docemur. Fiat voluntas tua sicut in caelo, & in terra: id est vt impletur in homine caelesti atque sancto, sic etiam impleatur in peccatore terreno.

Item motus caeli est circularis. Circularis enim motus est ab eodem in idem. Et hunc motum habent sancti: quia spiritum quem à Deo habent per creationem, student in ipsum reducere per finalem inhesionem, secundum illud Eccl. 12. Reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad dominum qui dedit illum. Eccl. 24. Gyrum caeli circuiui, &c.

Item motus caeli est incessabilis, & infatigabilis, propter hoc, quod substantia mouēs ipsum, est infinitae virtutis. Quilibet enim virtus superioris ordinis licet sit finita in se, & respectu superioris sui, est tamē infinita respectu inferiorum suorum, sicut etiam virtus solis est infinita ad respectum omnium inferiorum generabilium, & corruptibilium, per quorum productionē, etiā si infinita essent, nō minoraretur: & similiter virtus intellectus est infinita respectu formarum sensibilium. Ita & virtus substantiae spiritualis qua mouetur caelum, infinita est respectu motus corporalis, vnde non sequitur fatigatio. Similiter sancti viri sunt in motu bene viuendi, & bene operandi incessabilis, & infatigabilis, secundum illud Apo. Gala. 6. Bonum facientes non deficiamus, & ad Hebr. 12. Nō fatigemini, animis vestris deficientes. Et hoc habent sancti viri ex virtute Dei confortantis & impellentis, cuius virtus omnipotens & indeficiens est. Vnde Apost. Phi. 4. Omnia possum in eo, qui me confortat.

Quinto sancti viri assimilantur caelis quo ad numerum. Sunt enim decē caeli siue sphaerae mobiles, sicut modernos astrologos, quarum prima est, incipiendo ab inferiori, orbis Lunae, Secunda orbis Mercurij, Tertia orbis Venere, Quarta Solis, Quinta Martis, Sexta Iouis, Septima Saturni. Octaua caelum stellarum. Nona caelum crystallinum, siue aqueum. Decima est primum mobile, secundum positionem quorūdam. Hic autem denarius numerus competit sanctis viris per obseruationem decē praceptorum decalogi, quibus incessanter mouentur cursu suo in Deum, secundum illud Psal. 119. Viam mandatorum tuorum cucurri. Sed sicut super has sphaeras siue caelos praedictos (secundum Theologos) est caelum empyreum siue igneum, id est, splendidissimum, quod est omnium cōtinentium: ita super omnia ista praecpta est praecptū charitatis, omnia alia praecpta continens, & includens, vt patet per Apo. 1. Cor. 13.

Isti ergo sunt caeli ad quos nos peccatores currere debemus, vt eorum beneficio diuinam misericordiam impetremus. Quia ipse Deus dicit. Ose. 2. Exaudiam caelos, & ipsi exaudient terram.

Item sancti viri assimilantur stellis, sicut stellae ornant caelum, ita ipsi ornant ecclesiam. Eccl. 43. Species caeli, gloria stellarum. Nam primo stellae sunt natura purissimae. Licet enim dicatur Iob. 25. quod stellae non sint mundae in conspectu eius, tamen hoc dicitur per respectum ad puritatem diuinam, respectu cuius omnis creatura est permixta, & impura. Vnde signanter dicit in conspectu eius, id est in comparatione eius, qui est actus purus: sed tamen in se stellae vel in comparationem ad alia corpora, mundissimae sunt naturae. Ita similiter viri sancti sunt

purissimi, nulla peccati foeditate turbati. Vnde de eis dicitur Mat. 5. Beati mundo corde.

Secundo, stellae sunt simplicissimae, non ex contrariis compositae.

Ita similiter viri sancti sunt simplices per intentionem, & non duplici corde. Prover. 10. Simplicitas iustorum dirigit eos.

Tertio, stellae sunt incorruptae. Et similiter sancti per virginitatem, vel mentis, & corporis integritatem. Talibus dicebat Apo. 2. Cor. 7. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos.

Quarto, stellae sunt luminosae, & radiosae. Isa. 12. Stellae caeli, & splendor earum expandent lumen suum. Et similiter sancti spiritualiter illuminant alios per radios doctrinae, & per fulgores, id est exempla bonae vitae. Mat. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus.

Quinto, stellae sunt figurae sphaericae. Et similiter sancti per paupertatem, & contemptum temporaliū: quia ad modum sphaerae non attingunt terram nisi in puncto, id est per solam vitam sustentationem. Apo. 1. Ti. 6. Habeas alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

Sexto, sunt stellae quo ad substantiam, solidae non porose: sic & sancti viri sunt clausi nullis vanis aperiti per aliquam vanitatem vel curiositatem, sed habent mentis stabilitatē verā. Iud. 5. Stellae manentes in ordine, & cursu suo.

Septimo, stellae sunt quo ad superficiem planae, non angulosae, non asperae. Similiter sancti viri sunt plani per mentis tranquillitatem & pacem, non angulosi per singularitatem, nec asperi per inordinatam rigiditatem, sed mites, & dulces per lenitatem.

Octauo stellae sunt sicut altissimae, à corruptione eleuatae. Similiter sancti sunt eleuati per animi magnitudinem, vel conuersationem caelestem.

Nono stellae sunt motu velocissimae. Sic etiam sancti velocissimi, & promptissimi, per obediendi velocitatem, Bar. 4. Stellae vocatae sunt, & dixerunt, Adsumus, & luxerunt ei cum iocunditate.

Decimo stellae sunt aspectu paruae, quamuis in veritate sint maxime, sed paruitas apparet ratione distantiae. Similiter sancti apparent parui per humilitatem, & sunt altissimi per sanctitatem siue gratiae sublimitatem, Eccl. 44. Dedit illi sicut stellas exaltare semen eius, scilicet Christi, ex cuius semine, id est doctrina, siue gratia, sancti regenerati sunt, secundum illud 1. Pet. 1. Renati non ex semine corruptibili.

Vndecimo stellae sunt nobis innumerae, soli Deo nota, qui numerat multitudinem stellarum, & eis nomina vocat. Sic etiam soli Deo cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus.

Duodecimo, stellae sunt potestate maxime, & hoc patet ex multis effectibus. Nam sunt stellae, inferiorum generariū. Quod competit sanctis coniugatis, vel praedicatoribus, qui generant filios spirituales Deo, secundum illud Apo. 1. Cor. 4. Christo, n. Iesu per euangelium ego vos genui.

Item sunt temporum immutariū. Sic sancti eorum orationibus quoadque tempora mutant: sicut patet in Iosue 10. qui Solem stare fecit, & diem ad bellandum prolongauit. Et in Ezechia, Isa. 38. qui dies vitae oratio, & flecto augmētatur, & in Helia, 3. Re. 18. qui tempus siccitatis sua oratione in pluuiam mutauit. Vnde Iac. 5. Helias homo erat siue is nobis, passibilis, & oratione oratur, &c.

Item

Item sunt conseruatiua. Quod competit specialiter sanctis prelaris, quorum specialiter est gregem subdito tum custodire, & conseruare in bono. Baruc. 4. Stellæ de derunt lucem in custodiis suis.

Item sunt radiorum emissiuæ, & hoc competit sanctis doctores, qui emittunt radios doctrinæ. Dan. 12. Qui ad iusticiam erudiunt multos, erunt sicut stellæ.

Item sunt noctis illuminariuæ: quia sanctis suis exemplis illuminauit in nocte peccati existentes. Sap. 10. Fuit illis in lucem stellarum per noctem.

Item sunt sui luminis occultariuæ. Et hoc competit sanctis cum per humilitatem occultat vitam suam. Ioel. 2. Stellæ retraxerunt splendorem suum.

Item sunt aeris purgatiuæ. Et hoc competit non solum doctores, qui purgant ecclesiam ab erroribus, sed etiam sacerdotes, qui per sacramentum baptismi vel poenitentiae purgant animas.

Item sunt serenitatis causatiuæ. Et ita etiam similitur sancti turbationes, & scâdala remouendo, & ad serenitatem pacis, & concordiae reducendo.

Item sunt nauigantium directiuæ, quia scilicet sancti suis consiliis dirigunt fluctuantes, & dubitantes.

Item sunt sui luminis communicatiuæ: quia, s. per pietatem, & charitatem communicat se, & sua. Item & stellæ sunt in suis circulari inordinatè progressiuæ. Quia qui libet sanctus i suo gradu, vel statu inordinatè viuere studet. Hic. 21. Dicit ordinem stellarum in lumine noctis.

Item sancti viri assimilantur nubibus. Nam nubium quædam sunt albæ: & hoc est quando vapor nubis est subtilis, ita quod non spissatur: tunc enim recipit lumen superiorum in profundo, & sic fit nubes alba, quæ si respicitur ad terram ex aliquo frigore, fit inde nebula alba. Talibus ergo nubibus albis assimilantur innocentes, qui & lumen gratiæ interioris, & candorem continentiae exterioris conseruant. Apo. 14. Vidi nubem candidam, & super nubem sedentem similem Filio hominis. Hæc. n. nubes candida est innocentium vita, qui cum Christo preudent, & ei inhererent. Psal. 24. Innocentes, & recti adhererunt mihi.

Aliquando vero sunt nubes nigrae, & hoc est quando calor circuestantis expellit frigus ad interiora nubis, & per consequens inspissat, & aufert perspicuitatem luminis receptam, & sic nubes nigra. Et his nubibus nigratis assimilantur poeniteres, qui calore contritionis calefactes, frigus malitiæ suæ introitus ad mentis considerationem trahunt, & dum se per humilitatem diuinæ gratiæ lumine indignos aspiciunt, se ipsos etiam exterioris despiciendo in oculis aliorum nigrescunt. Exod. 14. Erat nubes tenebrosa illuminans. Nam poenitentium humilitas licet videatur obscura & despecta exterioris, illuminat interioris. Aliquando vero sunt nubes rubrae vel purpureæ. Et hoc est quando humidum nubis subtile est admixtum ad aëre terrestri. Tunc enim recipiendo lumen superius, fit rubra. Sed si tunc vapor humidus sit inferius iam præparatus, & ductus a sole in mane vel sero, erit nubes purpurea, & figurat pluuiam eodem die. Et talibus nubibus assimilantur patientes, & præcipue martyres, qui fuerunt rubenti sanguine cruentati. Isa. 63. Quare rubrum est indumentum tuum? Sed tamen quia nubes purpurea sunt amici Dei fruentes amore, qui & nitent puritate, & rubent charitate. Cant. 5. Dilectus meus candidus & rubundus. & Pro. 21. Byssus, & purpura indumentum eius, &

byssus candor puritatis, in purpura feruor charitatis accipitur. Quandoque autem sunt nubes virides: quod est si nubes sit iam torrens, & conuertens se in pluuiam propter frigus conuertens eam in aquam: quia si tunc recipit lumen a superiori fit viridis. Et talibus nubibus assimilantur virgines sine continentibus. Est enim virginitas in carne, vel ut viriditas in aqua siue aquosa nube. Eccl. 40. Super omnem aquam viriditas. Hoc enim erit in resurrectione, quia in omni carne glorificata in corruptio erit castitatis.

Item sancti viri assimilantur pratis. Nam prata aquis crescentibus irrigantur, herbis, & floribus diuersi generis decorantur, vnde & ridere dicuntur. Prata suo vitore delectant visum, suo odore afficiunt olfactum, gramini sapore delectant gustum. Ita similitur sancti viri irrigantur aquis gratiarum, decorantur herbis, & floribus, idest habitibus, & actibus virtutum diuersarum, delectant visum pulchritudinae morum, afficiunt olfactum odore exemplorum, gustum animæ, sapore, & dulcedine verborum. Pro. 27. Aperta sunt prata, & apparuerunt herbae virentes.

Item sanctorum vita assimilatur arcui cælesti, qui dicitur iris, propter quinque.

Primo propter eius generationem: quia scilicet arcus cælestis generatur de reflexione radij solaris in nubem concauam lucidam, & aquosam siue roridam, sicut nos videmus, quod radius fulgens in aqua, reuertit ad parietem, & secundum hunc modum fit in animabus sanctorum infusio gratiæ. Quia sunt in nubes concaua per humilitatem, lucida per conscientiae puritatem, & aquosa siue rorida per lachrymarum irriguitatem. ideo sunt susceptiuæ radij diuinæ gratiæ, & ita efficiuntur arcus Dei. Eccl. 44. Vide arcum, & benedic, qui fecit illum.

Secundo propter coloritatem. Nam arcus ille (vt Beda dicit) ex quatuor elementis contrahit quatuor colores: quia ex igne contrahit rubeum in summo, ex terra viride in infimo, ex aere hyacinthinum, ex aqua cæruleum. Secundum autem Arist. meteo. primus color, scilicet rubeus vel vinofus, ex radio fit tangente superficiem rorundatis nubis, hunc sequitur color mixtus scilicet glaucus vel ceruleus secundum qualitatem dominantem in medio nubis. Tandem apparet color viridis, ubi vapor magis est terrestris, & inter istos colores sensim distinguere est impossibile: quia scilicet per nullam lineam potest distingui vna ab alio, & ideo nullus pictor (vt ipse Lib. merc. dicit) potest colores arcus depingere, quia semper picta per lineam distinguitur. Reduendo autem ad quatuor colores, quos Beda accipit, distinguendo medium in duos, prout contingit ipsum medium variari secundum duas distinctiones: Dicendum est, quod sancti viri habent admodum arcus ruborem ex inflammatione charitatis, nitorem ex mundificatione sanctitatis, virorem ex conseruatione castitatis, siue virginitatis. Habent etiam, & colorem cæruleum ex compassione pietatis, secundum illud Psal. 21. Factum est cor meum tanquam cera liquefens in medio venis mei. Ex istis ergo virtutibus resurgunt sancti ad modum cælestis arcus, secundum illud Eccl. 45. Quasi arcus resurgens inter nebulas gloriæ.

Tertio propter figurationem. Habet enim iris figuram semicirculi, idest arcualem. Quamuis etiam Sol, cuius imago est iris, sit rorundus, quia tamen longe est ab iris nubibus,

nubibus, superiorem partem nubis tangens imprimit ei figuram arcualem. Vnde quanto Sol est ortui vel occasui propinquior, tæto in parte opposita apparet arcus maior. Apparet ergo quatuor in huiusmodi arcu: figura, quæ habet sanctorum vitam: nam habet medium concauum, & eleuatum superius, habet extrema, idest cornua inclinata inferius: Nec est etiam extensus: quia non apparet cum corda, nec etiam est sagittarius, quia nulla ibi est sagitta. Similiter sancti viri habent medium, idest cor eleuatum semper superius ad Deum, extrema siue cornua sunt duo studia eorum, quibus inseruiunt proximis, vnum circa salutem animarum, quod inclinatur ad proximum per eleemosynas spirituales, quæ sunt docere, pro eis orare, consulere, & huiusmodi: Aliud circa salutem corporis, & hoc inclinatur proximo per eleemosynas corporales, quæ sunt pascere famelicos, vestire nudos, & huiusmodi. Sunt etiam non extensivi sine refensione, & corda siue rigiditatis, & crudelitatis, neque suis sagittis percipiunt tyrannicæ prauitatis. Sunt enim benigni ac mites plus erga alios, quam etiam erga seipos. Hæc est ergo figura arcus quæ apparet in nubibus cæli, idest in sanctis, & cælestibus viris. Gen. 9. Arcum meum ponam in nubibus cæli.

Quarto propter significationem, secundum illud Psal. 113. Dediti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus. Nam arcus iste cælestis quandoque significat pluuiam inundationem, & hoc est quando apparet in meridie, quandoque vero nubium coactionem, & hoc est quando apparet circa occasum, quia tunc significat quod tonabit, & leuiter pluet. Aliquando vero significat aeris serenationem, hoc est quando apparet in Oriente vel circa. Sic etiam viri sancti quando apparet, sequitur pluuiam, idest abundantiam doctrinæ, & tonitruum, idest terrorem diuinæ iustitiæ, & serenitas animæ per purgationem conscientiae, scilicet poenitentiam, hæc student sancti viri peccatoribus assidue impendere.

Quinto, propter operationem, quia scilicet arcus cælestis sua interpositione solis calorem temperat. Quia sancti viri se interponendo inter Deum, & peccatores, iram eius mitigant, secundum illud Psal. 120. Dixit vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetit in cõfractioe in conspectu eius, vt auerteret iram eius.

Item arcus per sui resolutionem in pluuias, inferiora fecundat. Et similitur sancti pro aliis orando, & se in lachrymis resoluendo, gratiam eius impetrant, qua anima fecundatur ad fructus bonorum operum producendos.

Item arcus per suam speciem superiora pulchrificat. Vnde Eccl. 43. dicitur de ipso quod valde speciosus est splendore suo. Et similitur sancti splendunt non solum mundo, idest hominibus, sed etiam cælo, idest Deo, & angelis, ipsi etiam sunt superior, speciosior, & illustrior portio gregis Christi.

Item arcus aerem in humidat, vnde (secundum Bedam) per 1. annos ante iudicium non apparebit arcus, quod erit signum desiccationis elementorum. Similitur sancti viri aerem suis lachrymis molliunt, quia frequenter & vberimè plorant, siue pro reatu culpæ, siue pro incolatu miseriam, siue pro timore iustitiæ, siue pro dilectione patriæ.

Item arcus pacem inter Deum & mundum denunciat. Et similitur sancti viri, dum mundum & peccatores Deo

reconciliant. Ecc. 44. In tempore iracundiæ, factus est reconciliatio.

Item sanctus homo assimilatur materiæ vaporali: quia idem corpus dicitur vapor, æther, & fumus. Nam secundum quod habet continuans, dicitur vapor, secundum vero quod habet subtile aereum in flammabile, dicitur æther, secundum vero quod habet in se calidum ad aërem partes, dicitur fumus, & ideo est niger. Similiter sanctus vir primo est aqueus in lachrymalis compunctione, secundo subtilis & aereus in spiritualium contemplatione, tertio calidus, & fumans in feruente dilectione. Sap. 7. Vapor est enim virtus Dei.

Quamplurima lucis, aquæ, ac ignis proprietates enumeratur, quibus sanctorum beatorumque sapientia comparatur. Cap. LXX.

Sapientia sanctorum assimilatur luci propter quatuor.

Primo propter munditiam vitam. Lux enim purissima est & incoquinabilis. Vnde per fordes trahens, non inquinatur. Hoc bene competit cælesti sapientiæ, quia sancti illuminantur. De qua dicitur Sap. 12. quod nihil inquinatum in illam incurrit. Candor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula, & ideo cælestis sapientia munditiam præsupponit. Vnde dicitur Sap. 1. quod in maleuolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et idem dicit Gregorius Nazianzenus, quod prima sapientia, est vita laudabilis, & apud Deum mens pura, per quam puri iunguntur, & sancti sancto sociantur.

Secundo propter excrescentiam notitiæ. Habet enim lux in medio seipsam multiplicare, & augmentare, secundum illud Pro. 3. Lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. Similiter sapientia sanctorum in vita ista semper augmèrabilis est quousque perueniat ad perfectum diem, idest ad perfectam & claram Dei visionem: propter quod dicitur Eccles. 6. Vsque ad canos inuenies sapientiam. Et ideo dicebat Gregorius Nazianzenus. Dicta & facta, quæ ad proprietatem pertinent semper discere potius ignorans malo, quam decere. Optabile enim mihi est & percharum vsque ad vltimam discere senectutem, quoniam nullas ætas ad discendum sufficere potest.

Tertio propter euidenciam iustitiæ. Videmus enim, quod lux est radiorum emissiuæ, & diffusiuæ, sicut patet de luce solis. Sic etiam quando est lux vera sapientiæ interioris, emittit, & producit radios non solum verborum bonorum, sed etiam bonorum exemplorum exterioris, secundum illud Mat. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera bona vestra. Vnde dicitur Iacob. 3. quod sapientia quæ de sursum est, est plena misericordia, & fructibus bonis. Et idem dicit Gregorius supra dictus. Ille, inquit, sapiens mihi videtur, qui de virtutibus animæ, pauca quidem cõmouet, & proloquitur, plura autem in suis factis & moribus cõstituit, & fidem operum tuorum astipulatione confirmat. Clara enim sapientia est illa non quæ verbis volat, sed quæ in virtutibus constat.

Quarto propter efficaciam doctrinæ: Nam sicut lucis est alios splendere, ita sapientis est alios docere, & sapientes efficere. Vnde dicitur de sapiente Tob. 13. Luce splendens

dida fulgebis. Hic est splendor doctrinæ procedens à luce sapientiæ. Ecc. 6. Sapientia doctrinæ secundum nomen est eius. Habet autem doctrinæ sapientiæ multos effectus lucis. Nam lux est contrariorū conciliatiua, sic sapientes, & sancti viri student discordes pacificare & fœdere pacis eos tam Deo quàm inter se ipsos vnire. Isa. 24. Dedi te in fœdus populi, & in lucem gentium.

Item lux est debiliū confortatiua, vnde multū confortantur infirmi, dum audiunt diē fieri. Sic & sapientiæ proprium est confortare. Vnde Ecc. 7. Sapientia confortauit sapientem super decē principes ciuitatis, & idēo sapientibus dicitur illud Isa. 36. Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.

Item lux est grossorum subtiliatiua: subtiliat enim lux aerem nō solum de die, sed etiam de nocte, vnde Hippocrates dixit, quod nisi stillaret lux de nocte, & subtiliaret aeris densitatem, destrueret omne corpus animatum. Similiter subtiliat sapientia mentes hominum simplicium ad omnia recte diiudicādū Sap. 7. Omniū artifex docuit me sapientia. Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, simplex, vnicus, subtilis.

Item lux est durorum liquefactiua, sicut pater in cera, & aqua congelata, quæ liquefcunt ad calorem lucis solaris. Vnde Exod. 17. Cum incaluisset sol, liquefaciebat mēna. Sic verba sapientiæ liquefaciunt corda dura. Psal. Emitte verbum suum & liquefaciet ea. Iudith. 16. Petræ sicut cera liquefcunt. Item lux est absconditorum manifestatiua. Sic per doctrinam sapientiū manifestantur nobis abscondita scripturarum, secundum illud Iob. 33. Profunda fluuiorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.

Item est corporalis vitæ regitiua. Sic per sapientiā præfidentium, regitur vita plebium. Vnde 2. Par. c. 1. Salomon orauit Deū, dicens: Fecisti me regem super populū tuum multū, qui tam innumerabilis est quasi puluis terræ. Da mihi sapientiā, & intelligentiam, vt ingrediar, & egrediar coram populo tuo.

Item lux est dormientiū excitatiua, & sollicitatiua. Nā qui de nocte dormiunt, adueniente diei luce excitantur, & surgunt. Psal. 62. Ad te deluce vigilo. Sic sapientia sollicitat dormientes in peccatis, excitās eos stimulo timoris vt e se lecto peccati surgant. Vnde Psal. 110. Initium sapientiæ timor domini. Timor enim domini expellit peccatum. Eccle. 1.

Item sapientia sacræ scripturæ assimilatur aquæ propter septem.

Primo, quia ipsa est facierum repræsentatiua. Apo. 27. Ostendit mihi dominus fluuium aquę viuę splendidum tanquam cristallū. In aqua enim viuā, & splendida facies inuentium tanquam in speculo ostenduntur. Pro. 27. In aquis resplendent vultus prospicientium, & talis est sacra scriptura. Gre. 2. mor. Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddā speculum opponitur, vt ibi interna facies nostra videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra conspiciuntur, Ibi sentimus quantū proficiamus quantū à profectu lōge distamus.

Secundo, quia est sordii mundificatiua. Eze. 26. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini. Iob. 15. Iam vos mūdī estis propter sermonē quem locutus sum vobis.

Tertio, quia est sterilitiam fœcundatiua. Isa. 54. Effundā aquas super sitientem, & fluueta super aridā, supple, vt fœ-

cundetur, per aridā intellige animam in suis naturalibus consideratā. Nu. 11. Anima nostra arida est. Sed per sitientes intellige physicas doctrinas quæ sine aqua istius sapientiæ non proficeret.

Quarto, quia est frigidorū calefactiua. Ge. 36. Anna inuenit aquas calidas in solitudine. Hæ aquę calidæ, sunt sacra scripturæ verba siue documenta ignita. Psal. 118. Ignitum eloquium tuum vehementer.

Quinto, quia est promissorum impletiua. Isa. 33. Panis ei datus est, aquæ eius fideles. Panis enim reficiens animam, est doctrina sacra, cuius aquæ, idest promissiones, sunt fideles sine fraude, & deceptione. Dicuntur enim aquæ fideles, vbi non sunt foueæ vel herbæ latentes, per quas fraudes & deceptiones verborum signantur, à quibus sacra scripturæ doctrina penitus est munda.

Sexto, quia ab amaritudine dulcoratiua. Nam ipsa cōtinet lignum, quod fuit positum in aqua Marath. Exo. 15. Ostendit eis lignum, quod cum misisset in aqua, in dulcedinem veras sunt, hoc est lignū crucis. Psal. 118. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.

Septimo, quia est inferiorum eleuatiua. Ioan. 17. Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquę salientis in vitam æternam. Item sapientia humana in ista vita, siue naturalis siue fidei, est imperfecta. Et ideo assimilatur aquæ, ratione imperfectæ figuræ: quia aqua non habet spheram completam, non enim aqua spherā vndique circumdat terram, quia scilicet terra est in parte discooperata. Et dicunt philosophi, illud naturaliter esse, quia aqua cum nō sit corpus ita naturale, sicut ignis, & aer, sed sit valde materialis, minus habet de loco, & de figura spherica quàm aer, & ignis, & ideo non potest implere concuum sphericum spheræ, cum humidū eius fluat in seipsum, & in partes contrahatur, ideo non habet figuram sphericam, scilicet circulearem quasi femicirculearem. Vnde dicit Alpetragius, quod ignis velociter, & vniformiter imitatur circulearem motum cœli, & per consequens locum. Aer vero imitatur, sed non vniformiter. Aqua vero nec vniformiter nec completè, sed femicirculariter. Terra vero in nullo imitatur, sed sphericam figuram complet non imitando cœlum, sed recedendo à cœlo, per hoc quod partes sua grauitate comprimuntur ad centrum. Locus ergo naturalis aquæ non est tota superficies terræ, sed superficies aeris, scilicet illa quæ magis abundat in qualitatibus consimilibus aquę, scilicet in frigido & in humido, & superficies terræ sibi similis. Hæc autē est tantum in aquilone, vbi est purissimus locus aquæ, quo ad generationē, in meridie autē non est aqua, nisi quia illuc fluit ab aquilone. Nec est contra theologos dicentes quod terra non apparebat in principio: quia tūc aqua erat in circūuirtu terræ vaporali, quia nondum habebat proprium locum, & distinctionem. Sicut ergo terra est tantū ex parte cooperta aqua, ita nos in vita ista siue notitia naturali siue fidei, tantum ex parte cognoscimus. Ex parte enim cognoscimus & ex parte profectamur. 1. Cori. 13. Vade scientia nostra est imperfecta sicut & aquæ figura. Isa. 11. Repleta est terra scientia diuina, & quasi aquæ maris operientes, scilicet non ex toto, sed ex parte: sed scientia beatorū assimilatur igni. Isa. 10. Erit lumen Israel in igne. Israel interpretatur videns Deum, & significat beatos qui Dei visone fruuntur quorum lumen, i. scientia igni: similatur, quia velox & vniformis. Velox enim est, quia sine discursu. Non enim (vt dicit Aug.) erunt in patria volubiles cogitationes nostræ ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram vno simul conspectu videbimus, & sic non solum velox, sed etiam vniformis: quia vnico reali medio siue forma omnia cognoscunt beati, quæ ad eorum beatitudinem faciūt, scilicet diuina essentia. Scientia autem angelica naturalis, licet sit completa, quia omnium creaturarum habet plenam notitiam, nō tamen vniformis, quia nō per vnā speciem siue formā, sed per multas cognoscunt. Vnde dicitur in libro de causis, quod intelligentia est plena formis, & ideo similis est aeri, qui non vniformiter imitatur cœlum, & ita nec ipsi sapientiam habent diuinā, quia quæ Deus cognoscit vniformiter, ipsi (vt ita dicam) cognoscunt multiformiter. Sed scientia hominis viatoris est vt dixi, similis aquæ: quæ nec perfecta nec vniformis, sed varia & multiformis. Illi vero qui cœlestem sapientiam fugiunt, quia dicunt Deo, Recede à nobis, scientiam viatorum tuarum nolumus, similes sunt terræ, quæ recedendo à cœlesti completam facit spheram, quia recedendo à cœlesti sapientiam completam quandam accipiunt nequitia figuram, quæ potius est tenebra quàm lumen. Isa. 60. Ecce tenebræ operient terram. Nam sapientia huius mūdī, stulticia est apud Deum. 1. Cor. 3.

Vita solitaria perfectiones per varia Eremi exempla breuiter describuntur.

Cap. LXVII.

Solitaria & eremitica vita assimilatur eremo siue solitudini. Nā habet quatuor spiritualiter, quæ habet eremus corporaliter.

Primo libertatem, quia ibi feræ siluestres liberius eugantur. Sic etiam anima à curis & tumultibus seculi separata, est liberior ad contemplantum. Thren. 3. Sedebit solitarius & tacebit, & leuabit se supra se. Vnde ibi liberius percipit diuinas reuelationes, Ose. 22. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Ibi ergo petra Christi animæ oranti, & sitienti se aperit, & aquam sapientiæ salutaris vberis infundit. Psalmo 77. Interrumpit petram in eremo, & ad aquam eos velut in abyssu multa.

Secundo, quia habet dubietatem vel deceptibilitatem. Nam propter siluestres feras, quæ in eremo commorantur, loca talia à venatoribus frequentantur, & laquei ibi, & retia occultantur. Et sic etiam solitarij maximè molestantur & tentantur à dæmoniis, qui sunt venatores animarum diuersas deceptiones inuenientes. Et hinc est, quod diabolus Christum in deserto tērauit. Vnde multo magis tērat & venatur ibi simplices homines. Ecclesiastici. Venatio Leonis Onagri in eremo. Leo enim est diabolus. Onagri vero simplices eremitæ.

Tertio habet difficultatem siue asperitatem. Nam talium locorum habitatores pluribus laboribus exponuntur, & nunc gelu, nunc frigore constinguntur, nunc æstu exuruntur, nunc rore, nunc pruina, nunc nitibus perfunduntur. Sic etiam spirituales solitarij, diuersorum vitiōrum molestiis fatigantur: quia quādoque rigescunt gelu acidia, quandoque feruescunt æstu concupiscentiæ. Sed si viriliter resistunt, perfunduntur rore gratiæ, siue cōsolationis diuinæ. Vnde Deus quādoque ad horam videtur eis iratus, scilicet quando tor vitiōrum tentationibus cōmouentur, sed statim videtur placatus, quia scilicet post tentationum victoriam, magnę dulcedinis cōsolationi-

bus perfunduntur. Vnde dicitur. Sap. 18. Terigit autem & iustos tentatio mortis, & cōmōtio facta est multitudinis: sed non diu permanit ira tua.

Quarto habet tranquillitatem. Nam quamuis talis locus multū habeat afflictionis, multum tamen habet quietis, quia ibi habitantes raro nisi à latronibus molestantur. Similiter solitarij homines habent, solum pugnam latronum, idest dæmonum. Sunt enim (vt dicit Antonius) à tribus bellis erepri, visus, auditus & locutionis, sed remanet eis pugna cordis propter dæmones infestantes. Et sic licet hæc vita ex vna parte videatur aspera, & terribilis, tamen ex partibus multis est securā & pertransibilis. Deut. 1. Transiuimus per eremum terribilem & solitudinē magnam.

Aquilonaris & Australis venti effectus, quorum alteri spiritus malus, alteri verò bonus comparatur.

Cap. LXVII.

Spiritus malignus assimilatur vento aquilonari. Primo, quia aquilo est vterus frigidus, & hoc habet ex loco sui exitus. Et similiter spiritus malignus est frigidus, feruorē mentis extinguendo. Ecc. 43. Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit cristallus ab aqua.

Secundo, quia est ventus siccus, & hoc similiter habet ex loco exitus sui. Similiter spiritus malignus siccus est, i. desiccatus, humorem deuotionis consumendo. Vnde Pro. 25. Ventus aquilo dissipat pluuias, idest deuotionem lachrymarum. & Eccl. 43. dicitur, quod ventus aquilo flauit, & c. Et postea sequitur quod deuorauit mōres & exuret desertum, & extinguet viridē sicut ignē, scilicet desiccando deuotionis humorem.

Tertio, quia est ventus subtilis, & hoc habet quia aquilo propter nimiam congelationem minime vaporatur, & ideo nō ingrossatur ex vaporibus humidis. Similiter malignus spiritus subtilis, idest astutus est in fraudulēter decipiendo, & ideo tentatio eius propter subtilitatem, & obsecritatem assimilatur fumo, secundum illud Isa. 14. Ab aquilone fumus veniet, & non est qui effugiat.

Quarto, quia aquilo est ventus vehemens, & hoc quia exiit à locis frigidissimis, & montibus sub quibus cōtinentur multus vapor terreus. Eccl. 43. tempestas aquilonis, & congregatio spiritus, & c. Similiter malignus spiritus, est vehemens & violentus crudeliter persequendo. Iob. 1. Ventus vehemens venit à regione deserti, & cōcussit quatuor angulos domus. Eze. 1. Ventus turbinis veniebat ab aquilone.

Notandum, quod spiritus malignus & spiritus sanctus contrario modo operantur. Ille quidē in hominibus peccatoribus, & hic in iustis: sicut accidit de vento aquilonari & australi. Nam auster congregat & inspissat vapores in nubes & rorem, eo quod aperit propter caliditatem suam, & etiam congregat propter suā tortuositatem. Sed aquilo e contrario dissipat & dispergit omnem vaporem. In Corintho tamen cōtingit oppositum, scilicet quod aquilo inducit ibi vapores, & auster dissipat, quod est, quia illa ciuitas habet ad austrum terram arenosam, & desertam, cuius siccitate minimus vapor resoluatur, cōtra habet ad aquilonē paludes & maria, ex quibus ventus aquilo ingrossatur, & accipit tortuositatem, & generat ibi pluuias & alios vapores. Similiter in mēribus Sanctoꝝ, auster idest spiritus sanctus, de quo dicitur Abac. 3. Deus

ab auro venit: inducit siue cōgregat nubes & vapores, ide t sanctas cogitationes & affectiones, quas aquilo ide t malignus spiritus dissipare, & dispergere conatur. Sed in peccatoribus e contra diabolus tāquam aquilo in Coriutho inducit & congregat vapores, ide t malas & terrenas vel carnales affectiones, Sed auster, ide t Spiritus sanctus eas dissipat, & dispergit, dum ad puritatem reducendo malas affectiones ab eis repellit. Et propterea aquilonem odiens, & austrū, diligens sponsa in Cant. 4. dicit. Surge aquilo, & veni auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

Item malignus spiritus quandoque vt de ueros, & spirituales viros decipiat, trāsfigurat se in angelum lucis: & tunc eius simulatio est similis spelunca, quia spelunca ex parte lucis habet introitum latum, sed terminum arctū. Vnde locus lucidus est in ingressu, obscurus in progressu, sed arctus & hispidus in egressu, si tamē inueniatur egressus, vt dicit Damasc. Sic etiā quandoque diabolus apparē in forma boni angeli, vt dicit Beda in principio dat splendorem, & stuporem, in progressu dat timorē, sed in exitu dimittit errorem. Et propterea dicit Psal. 9. quod insidiatur quasi leo in spelunca sua.

Quamplurimi ignis ac rubis omniumq; vborum effectus & ortus, quibus pulcherrimis similitudinibus, Dei spiritus comparatur.

Cap. LX XIII.

Spiritus sanctus assimilatur igni. Act. 2. Apparuerunt illis disparitē linguā tanquā ignis, seditque supra singulos eorum Spiritus sanctus.

Primo, propter gratiam, scilicet donorum, habet enim ignis vij. virtutes designātes septiformem gratiā septem donorum Spiritus sancti. Nam Spiritus sanctus ad modū ignis alta humiliat per donum timoris, emollit dura per donū pietatis, illuminat obscura per scientiam, restringit fluida per consiliū, consolidat mollia per fortitudinem, clarificat metalla tollendo rubiginem, per donū intellectus sursum tendit, per donum sapientiā altissima comprehendit.

Secundo assimilatur Spiritus sanctus igni propter excellentiam. Ignis enim excedit omnia elementa in tribus, scilicet in specie, in ordine, & virtute. In specie quidē, ide t in pulchritudine ratione lucis in aspectu. In ordine ratione sublimitatis in situ. In virtute ratione vigoris in actu. Similiter Spiritus sanctus in his omnia excedit. Primo in pulchritudine lucis. Iob. 27. Spiritus eius ornauit cælos. Ornamentum enim cælorū, est pulchritudo lucis. Psal. 41. Expandit ignem vt luceret eis per noctem. Item in altitudine originis. Thre. 1. De excelso misit ignē in ossibus meis, & erudiuit me. Itē in multitudine virtutis. Psal. 32. Spiritu oris eius omnis virtus eorū. Heb. 12. Deus noster ignis consumens est.

Tertio, propter violentiam. Nam ignis ex violētia sua habet alta inclinare, grauiā eleuare, & fluida coadunare. Et hæc tria facit Spiritus sanctus, quia inclinat excelsos ad humilitatem, eleuat infimos per supernorum audientiam, coadunat inuicem diuisos per morum vniformitatem.

Quarto, propter munificentiam. Est enim munificus, & vt ita dicam, liberalis, communicando se & sua. Nam communicat suam formam, ide t igneitatē: & sic Spiritus sanctus per gratiam quodammodo cōmunicat suam

deitatem. Nam qui spiritu Dei aguntur: hi filij Dei sunt sicut dicitur Rom. 8. Item communicat suam potentiam, ide t caliditatem, quæ est eius virtus actiua. Et sic Spiritus sanctus suam charitatem, per quam operatur magna, Apostolus Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Item communicat suam efficaciam, ide t operationem quæ multiplex est. Et sic Spiritus sanctus comunicat suas operationes quæ multe sunt secundum diuersas gratias gratis datas. Nam alij datur per spiritum sermo sapientiæ, &c. vt dicitur 1. Cor. 12. Et postea subditur, quod hæc omnia operatur vnus atque idem spiritus. Et Spiritus sancti operationes assimilatur operationibus ignis. Nam ignis habet alterare, scilicet calefaciendo, deficcando & denigando, & multis aliis modis transmutando per suam virtutem actiua. Et similiter Spiritus sanctus in diuersas qualitates siue virtutes eos in quos venit, alterat & transmutat, vnde dicitur fuit Sauli, 1. Regum. 10. Inlilier in te spiritus Domini, & prophetabis, mutaberisque in virum alterum.

Secundo, ignis habet renouare. Est enim ignis vt dicit Dio. de cæl. herar. ca. vltimo sui renouatiuus, in materia scilicet aliena se generando, vt per nouas generationes se ipsum extra spheram suam conseruet. Nam extra spheram suam ignis se renouando, melius custodit & conseruat naturam suam in materia aliena quā faceret ibi in materia propria, quia materia grossa tardius euellit per actionem cōtrarij. Sic Spiritus sanctus quamuis in spherā sua, ide t in natura sua propria non renouetur vel immutetur, tamen in nobis existēs quodammodo renouatur per nouos effectus gratiæ, quos efficit in quibus operatur. Vnde propheta prebatur dicens. Psal. 50. Spiritum rectum innoua in visceribus meis. & Ezech. 36. Ecce dabo vobis cor nouum, &c. Ipse ergo renouari dicitur, dum nos per ipsius gratiam innouamur. Psalmo 103. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.

Tertio, ignis habet augmētari. Dicentem Dionysius, quod ignis est latenter augmentatiuus sui ipsius, & alia translatio dicit, crescens a seipso, ide t propria virtute actiua, non quod in ipso sit materia sui cremēti, & ideo non crescit nisi addito combustibili. Et similiter Spiritus sanctus, quamquam ex se naturam non habeat vt crescat vel minuat, tamen in nobis crescere dicitur, quia crescere nos facit in gratia. Vnde dicitur Luc. 1. de Ioanne Baptista, quod puer crescebat & cōforrabatur spiritu. Sic etiā multiplicari dicitur, quia in nobis sua dona multiplicat. Vnde Sap. 7. dicitur spiritus multiplex. Et Helias duplicē spiritū, ide t duplex donum, siue duplicē gratiā dicitur 4. Reg. 10. habuisse, scilicet ad prophetandū, & miracula faciendū.

Quarto, ignis habet segregare. Vnde Dionysius dicit, quod ignis est discretiuis. Segregat enim ignis & discernit in metallis purum ab impuro & grossum a subtili, vt plumbum ab argento. Assumit enim subtilia similia sibi, & reiecit grossiora propter quod dicitur congregare homogenea sibi. Vnde patet, quod ignis habet congregare, & segregare. Habet enim congregare similia, & dissimilia disgregare. Vtraque autem operatio attribuitur Spiritus sancto, segregat enim ab aliis illos quos sibi elegit ad aliquod speciale. Vnde dixit Spiritus sanctus. Act. 13. Segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus ministerij ad quod

quod assumpsi eos. Item ei attribuitur bonorum cōgregatio. Ecclesiast. 43. Tempestas aquilonis & congregatio spiritus. Tempestas enim aquilonis, est cōgregatio superiorum, quia est cōgregatio illius, de quo dixit Isa. 14. Sedebam in monte testamenti, in lateribus aquilonis, scilicet diabolici: sed congregatio spiritus, est congregatio humilium.

Quinto, ignis habet penetrare. Vnde Dionysius dicit, quod ignis est acutē pergens. Illud enim quod est acutū, pergit penetrando. Ipse enim Spiritus sanctus amor est. Amor autem facit penetrare amantem ad intima amati, & eius secreta perferuari. Vnde Apostolus dicit, 1. Corin. 2. quod Spiritus sanctus omnia scrutatur etiam profunda Dei. Et ideo etiam mentes diligentium Deum perducit ad secretorum Dei contemplationem. Notandum etiam, quod ignis acutē pergit in quātum est in materia aliena, quam successiue conuertit, & ideo conuertendo quamlibet partem post partem semper in acutum vadit. Si enim simul conuerteret, moueretur in rotundum, vel in latum. Vnde Aristo. 3. cæl. negat ignem esse acutum angulorum, sicut quidam posuerunt: quia non dat elementis secundum naturam aliquam figuram, nisi forte rotundam, quod intelligitur de elementis secundum quod statuuntur in propriis spheris suis, & intelligit etiam quod ignis non habet angulos permanentes, quod quidem verum est, quia semper variatur. Sicque Spiritus sanctus mentem hominis non statim totaliter perficit, sed paulatim proficere facit. Vnde Gregor. dicit, quod nemo reperiret sit summus, scilicet in bona conuersatione, & minimis quis inchoat, vt ad maiora perueniat. Ideo quanto plus homo per spiritum proficit, tanto ab exterioribus amplius se restringit, sicut accidit de cælo quod acutæ figuræ existit, quia semper versus cuspidem striatus sit.

Sexto ignis habet se aliis incorporare, siue alia sibi vnire, quasi, vt ita dicā, sicut materia vnitur formæ, sicut patet in ferro ignito, & carbone inflāmato: in quibus ignis secundum omnes partes suas sic partibus carbonis siue ferri coniungitur, quod inter vnus, & alterius substantia sensibilius differentia non habetur. Vnde & corpora talia dicuntur esse ignis materia, vt idem dicit Aristot. met. 4. Quia Spiritus sanctus quos per suam gratiam ad se trahit, secum quodammodo vnum facit. Vnde dicitur 1. Corin. 6. quod qui adheret Deo, vnus spiritus est cum eo.

Septimo ignis habet eleuare. Vnde dicit Dionysius de cæl. hic. quod ignis est sursum ferens, scilicet alia, & hoc in quantum cogit alia in quibus habet victoriam, sequi motum suum, quia sicut participant de forma eius, ita & de motu. Sic etiam Spiritus sanctus quibus formam suæ gratiæ tribuit, leuat & post se trahit. Ezech. 1. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter leuabantur sequentes. Spiritus enim vitæ erat in rotis cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, & rotæ sequentes eum, quia scilicet spiritus vitæ erat in rotis. Vbi attende quod Spiritus sanctus facit ire proficiendo, stare perseverando, & eleuari à terra, cælesti. contemplanando, vel terrena contemnendo.

Item Spiritus sanctus assimilatur nubi. Primo, quia nubes à terra vel mari eleuatur. 3. Reg. 18. Ecce nubecula

Summa de Exempl.

parua ascendeat de mari. Quia scilicet Spiritus sanctus quos replet, eleuat à terrenis per ipsorum terrarū cōtemprium. Ezech. 8. Eleuauit me Spiritus inter cælum, & terram.

Secundo, quia ex nube refrigerium præstat: quia scilicet Spiritus sanctus refrigerat etiam in centuria vitiōrū. Vnde angelus dixit virgini Mariæ: Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te & virtus Altissimi obubrabit tibi, ide t te ab omni aestu vitiōrū refrigerabit. Mat. 27. Nubes lucida obumbravit eos.

Tertio, quia ex nube pluuia generatur. Ecclesiast. 35. Quasi nubes pluuie in tempore siccitatis. Quia scilicet Spiritus sanctus resoluit animam in abundantiam lachrymarum siue in compunctione siue in oratione. Vnde dicit Apost. Ro. 6. quod spiritus postulat pro nobis, ide t postulare nos facit gemitibus inenarrabilibus.

Item Spiritus sanctus assimilatur vento. Primo, quia ventus habet originem occultam. Et ista similitudo tangitur Ioan. 3. vbi dominus dixit Nicodemo, Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed non scis vnde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu. Quod Chryostomus exponit de vento, qui etiam in Psalmo 10. dicitur spiritus procellarum. Et tangit dominus primo eius potestatem, quia vbi vult spirat, ide t vntus quo vult flat. Et si dicas ventus non habet voluntatem. Dicendum est, quod voluntas sumitur pro appetitu naturali, qui nihil aliud est quā inclinatio naturalis. de qua dicitur Iob. 38. Qui creauit pondus venti.

Secundo tangitur venti indicium: quia vocem eius audis, ide t sonitum eius ex percussione ad aliquod corpus. Sic enim dicitur in Psalmo 76. Vox tonitru tui in rota.

Tertio ponit venti originem quæ occulta est: quia nō scis vnde veniat, aut quo vadat. Sed diceret aliquis, vti que scitur vnde veniat aut quo vadat. Nam auster venit à meridie, & vadit ad aquilonem, Boreas vero ventus venit à contrario ab aquilone, & vadit ad meridiem. Responderi potest, quod principium venti potest sciri dupliciter. Vno modo in generali, eo modo scitur, quod auster venit à meridie, & vadit ad aquilonem. Alio modo in speciali, & hoc modo nemo videt eum vnde veniat, ide t à qua plaga determinate incipiat, & quo vadat, ide t ad quam plagam determinate terminetur. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Quasi dicat, si ventus qui est corporeus habet sic occultam originem, & processum vt sciri non possit, vnde veniat aut quo vadat, multo magis est occulta origo, & processus regenerationis spiritualis, & adhuc multo amplius origo & processus ipsius Spiritus sanctus.

Secundo, quia ventus habet impulsione in quietam, est enim vntus mobilis, & rotas inquietus. Quod quidem spiritus sancto compeit per effectum, in quātum mouet ad bonum, & non permittit nos quiescere per otium. Isa. 7. Commotum est cor eius, & populi eius sicut ligna siluarum ante faciem venti. Greg. Mentem quam Spiritus sanctus replet in amaritudinem temporalium, & delectationem æternorum commouet. Et notandum, quod ad modum venti Spiritus sanctus multipliciter commouet. Nam ad modum venti, mare ide t cor peccatoris perturbat ad penitentiam deiكتورum: aerem condensat, ide t peccatorem ad se restringit & resoluit in pluuiam, ide t

in abundantiam lachrymarum, ignem id est amantem in-
flamat per desiderium aeternorum. Mores id est super-
bos concutit, & aperit per deiectionem, & humiliatio-
nem ipsorum, poros corporis aperit exterius calore eua-
porando educit, quia oculos mentis aperit, & calorem id
est amorem charitatis extrahit, id est extra propalari faci-
cit ad obsequium proximorum. Et nota quod Sapientia
spiritus est: dicitur Sap. 7. mobilis, & stabilis. Quia videli-
cet spiritus sanctus commouet ad bene operandum, & etiam
stabilizat ad perseverandum, vel facit mobilem ad bonum,
& stabilem contra malum.

Tertio, quia ventus habet operationem fructuosam,
Sunt enim diuersi venti scilicet in vniuerso xij. Quorum
quilibet habet aliqui vtilitatis facere in mundo propter
quod de thesauris diuinæ providentiæ exire vel produci
dicuntur, secundum illud Psal. 134. Qui producit ventos
de thesauris suis. Vnde possunt xij. ventis fructus spiri-
tus sancti quos esse facit in nobis, congruè adaptari. Nam
licet spiritus sanctus vñ sit in se, est tamen multiplex in
effectu. Vnde & Sap. 7. dicitur Spiritus multiplex. Adap-
tantur ergo fructus spiritus ventis.

Primo in generali quo ad numerum. Sunt enim venti
in numero. xij. secundum Philosophorum doctrinam.
Aristo. mete. Licet enim sacra scriptura quatuor tantum
ventos cæli nominet & ponat. In quatuor vètis cæli dis-
persi vos dicit dominus Zach. 4. Et iterum Daniel, Dan.
4. 8. & Zach. 6. & Apoc. 8. quatuor venti tantum simplici-
ter nominantur, qui scilicet sunt principales à quatuor
mundi partibus venientes, quæ sunt Oriens, Occidens,
Meridies & Septentrio. Et sumuntur prout tradunt Phi-
losophi secundum coniugationem quatuor qualitatum,
Tamen quislibet quatuor ventorum principalium duos
alios habet ventos, hincinde collaterales. Nam subsola-
nus qui est principalis veniens ab Oriente habet à dex-
tris ventum qui dicitur vulturinus, & à sinistris eurus.
Auster vero qui est principalis à meridie habet à dextris
africum & à sinistris notum. Aquilo vero qui est princi-
palis à Septentrione habet à dextris corum, & à sinistris
boream: Fauonius vero ab occidente habet zephyrum à
dextris, & à sinistris circium, & sic sunt venti in vniuerso
xij. quorum numerum quidam secundum numerum sig-
norum cæli siue domorum. xij. accipiunt. Dicit enim Ari-
sto. 2. Phy. quod astronomia altera pars est physicæ, &
Pro. dicit quod oportet in huiusmodi consideratione cæli
physicum esse. Domus autem cæli. xij. hoc modo sumuntur,
quia planeta dicitur signum ascendens seu emergens
ab oriente super horizontem. Inter quod & quartum quod
est in angulo, sub medio terræ, oppositum medio cæli, sunt
duo, scilicet secundum & tertium. Similiter inter illud
quartum & signum occidens, quod opponitur ascenden-
ti, sunt duo scilicet quintum & sextum. Eodem modo in
ter septimum & illud, quod est in medio cæli super ter-
ram, quod est ab ascendente sunt duo, scilicet vndecimum
& duodecimum. Hæc enim signa secundum Ptolemæum
causaliat hæbent super omnia quæ oriuntur in mundo,
tamen præcipuè causant ventos, & in nullo ita cito
deprehenditur motus cæli, sicut in ventis. Et ita patet
quod hæc signa vel domus ita sunt dispositæ sicut venti.
Aliquitatē sunt qui numerum ventorum accipiunt secun-
dam diuersos ortus, & occasus solis. Est enim ortus
æquinoctialis, vt cum Sol, est in ariete, & libra: quod hic

facit in vere subsolanum. Item contra hunc sunt duo, or-
tus scilicet, duo solsticiales, & sic sunt ab Oriente, vt di-
ctum est tres, Opposita ratione sunt ab occidente alij tres,
A septentrione vero sunt tres, secundum, medium, & ex-
trema, quia aquilo est medius, collaterales vero boreas
& circius, vel secundum alios medius est septentrio, col-
laterales vero aquilo, quod circius similiter est à meri-
die. Sed Seneca, & Varro sumunt. xij. ventos secundum,
xij. circulos quibus respondent totidem discrimina in
aere. Nam duo coluri æquinoctiales cum duobus tropi-
cis cum sint quinque, intersecantur ab horizonte, & sic in-
tercepti faciunt decem partes scilicet quinque ab occi-
dente. Meridianus vero circulus duas partes adiicit, dum
similiter in duo secatur, & ita sunt xij. Et similiter ipsi
venti. Et licet in hac descriptione. Seneca, & Varro con-
ueniant, differunt tamen in modo ponendi circulos, &
sectiones eorum. Sed quicquid sit de eis, omnes tamen
communitur afferunt xij. esse ventos, & in eodem etiam
numero scilicet duodenario. Aposto. Gal. 5. fructus spiri-
tus commemorat dicens: Fructus autem spiritus est
charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benigni-
tas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, ca-
stitas.

Secundo, magis in spirituali possunt prædicti venti fru-
ctibus spiritus adaptari secundum proprietates aliquas
singulorum. Nam subsolanus qui est principalis, ab Ori-
te veniens, & subsolanus nominatur, quia nascitur sub ra-
diis solis, competit primo fructui spiritus sancti, scilicet
charitati. Quasi enim radius qui à Sole, & eius luce emit-
titur, spiritus est qui ex patre filioque procedit, sub quo,
& à quo charitas in nobis exoritur. Rom. 5. Charitas Dei
diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui
datus est vobis. Hic tamen subsolanus ventus, quamuis
à calidissima venit regione, temperatus tamen ad pertin-
git. Ita similiter quamuis charitas à spiritu sancto procedit,
qui est amor increatus, & immensus, tamen ipsa quæ
nobis infunditur qualitas quædam est creata, & limitata,
licet quamdiu sumus in via, semper possit augeri chari-
tas intensius.

Secundus autem ventus à dextris subsolani, qui dicitur
vulturinus eo quod alte tonat. Vnde Lucretius poeta:
Altitonans vulturinus, & auster fulmine pollens, cõpetit
castitati, quæ ardua est ad seruandum, quia in carne præ-
ter carnem viuere, angelicū est, non humanum. Hic ven-
tus habet desiderium aeris humorem: quia castitas con-
stringit humorem, id est lubricitatem carnalis concupi-
scentiæ.

Tertius ventus à sinistris subsolani, qui dicitur eurus,
quasi ab eo ruens, scilicet ab Oriente, competit fidei quæ
à Christo introducta est, qui visitauit nos oriens ex alto.
De quo dicitur Zach. 6. Ecce vir, oriens nomen eius. Iste
ventus generat nubes, quæ lumen solis obumbrant: quia
per ipsam fidem non omnino claram, & apertam, sed
vmbriticam, & obscuram de Deo cognitionem habemus.

Quartus ventus scilicet principalis veniens ab Occi-
dente, dicitur fauonius eo quod faueat eis, quæ nascuntur
in terra, & foueat ea, & hoc competit continentia, qua
caro nostra de terra sumpta fouetur, & conseruatur in
mundicia, & sanctitate. Hic etiam ventus facit nubila,
sed in India serenat. Similiter continentia quamuis car-
nem

nem mortalem, quæ per mortem occidit, restringendo
vel resurgendo quasi perturbet, tamen animæ serenitatē
tribuit.

Quintus ventus à dextris fauonij versus meridiem, qui
dicitur Zephyrus: quia scilicet flores, & germina, eius fla-
tu viuificantur. Zoc enim idem est quod vita, & Zain vi-
uere: competit gaudio quod vitam conseruat, & prolon-
gat, sicut e contrario à tristitia festinat mors. Itē iste ven-
tus producit flores, quia scilicet animus gaudens, ætatem
floridam facit, vt dicitur Pro. 17.

Sextus ventus qui est à sinistris fauonij versus aquilo-
nem dicitur circius, eo quod coro sit coniunctus. Hoc
competit patientiæ, per quam homo in regno cælorum
choro angelorum iungetur. Mat. 5. Beati qui persecutio-
nem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est reg-
num cælorum. Vnde dicit Abbas Effrem: Patiens homo
consortium merebitur angelorum. Sub hoc vento fiunt
pluuiæ, & fulgura, & tonitrua. Vnde iste ventus purgat
pluendo, illustrat, fulgurando, terret, excitat tonando, quæ
omnia tribulatio facit animæ si sit patienter portata, quia
videlicet eam purgat, & illuminat, & excitat ad terrorē.

Septimus ventus principalis à meridie veniens, dicitur
auster: quia scilicet aquas haurit. Et hoc competit boni-
tati, quæ scilicet aquas gratiarum, quas à Deo hausit, aliis
abundanter communicat, & effundit. Nam bonum (secun-
dum Dio. de sum. bo.) est diffusiuum sui. Vnde auster
gignit flumina, & præbet pluuias largas.

Octauus ventus qui est à dextris versus Orientem, dicitur
aphricus, scilicet eo quod frequenter in Africam in-
itum accipit standi. Hoc competit benignitati. Nam hic
ventus est calidus, & est à dextris austru. In calore igitur
designatur amor. in dextris vero amoris rectitudo figu-
ratur. Vnde signat aphricus rectum amorem erga proximum:
& talis amor est, qui benignum facit. Dicitur enim
benignus, qui est bene ignitus, scilicet bono igne amoris
ad bene faciendum proximo.

Nonus vñtus qui procedit à sinistris austru versus Oc-
cidentem, dicitur nothus, qui licet sit temperans, tamen
aliquando pestilentias inducit. Et hoc competit mansuetu-
dini, cuius scilicet est iras temperare resfricare, & cohi-
bere. Nihilominus tamen aliquando mansuetus prælatum
zelo iustitiæ coactus percussiones, & correptiones exer-
cet cum digua seueritate. vnde Moyses, qui erat mitissimus,
propter peccatum populi, qui vitulum adorauerat
zelo iustitiæ accensus occidit vna die xxij. millia de po-
pulo. Exo. 32.

Decimus ventus, qui est principalis veniens à septen-
trione, vocatur aquilo, quia scilicet ligat aquas, & stringit.
Et hoc competit longanimitati, id est perseverantiæ,
quæ ligata, & confirmata tenet aquas gratiarum, & virtu-
tum in anima.

Vndecimus ventus, qui est à dextris aquilonis, dicitur
corus, qui circulum ventorum quasi claudit, & ad se tra-
hit. Hoc ergo competit paci, quæ omnes per appetitum
sui trahit ad se, quia omnia pacem exoptat. Vt dicit Aug.
19. de ci. Et Dio. 9. de di. no. Hæc etiam velut finis claudit
circulum omnium virtutum, & affectionum animæ. Vnde
Psal. Posuit fines tuos pacem. Hic etiam ventus infrigidat:
quia pax iracundiæ accensionem reprimit, & ita cordi re-
frigerium tribuit.

Duodecimus ventus, qui procedit à sinistris aquilo-
nis, dicitur boreas, quia procedit ab hyperboreis monti-

bus. Et hoc competit modestiæ, hic enim generat auem
quæ candorem pulchritudinis habet, secundum illud Ecc.
43. Pulchritudine decoris eius admirabitur oculus, per
modestiam exteriorum motuum hominum, cõuersatio
redditur pulchra, & grata oculis inuentum, scilicet quan-
do aliquis exteriores mores suos siue motus ordinat, &
moderatur secundum congruentiam suam, & negotio-
rum, & locorum, & aliarum personarum. Vnde dicit Amb.
1. de off. Hæc est pulchritudo viuendi, bene congruentia
vnicuique sexui, & personæ reddere, hic ordo gestorum
optimus, hic ornatus ad omnem actionem accomoda-
tus. Sunt tamen quidam philosophi, qui ordinem istorum
ventorum aliter assignant. Dicunt enim, quod fauonius
qui est principalis ad Occidentem, habet à dextris Ze-
phyrum, qui secundum eos est idem quod aphricus, è si-
nistris vero habet corum. Item auster qui est principalis
à meridie, & secundum eos idem est quod nothus, habet
à dextris euro austrum, & à sinistris austrum aphricum,
qui sic dicitur eo, quod coniunctus sit austro & aphrico.

Item à septentrione est ventus principalis qui vocatur
septentrionalis, habens à dextris aquilonem, & à sinistris
circium, qui dicitur boreas. In ventis autem qui veniunt
ab Oriente, non differunt à primis. Sed hæc differentia
parum vel nihil refert, quantum ad moralem doctrinam
siue similitudinem quam ex eis principaliter quærimus,
& generaliter intēdimus de omnibus in hoc libro. Quia
vero in sacra scriptura sepius spiritus sanctus (secundum
expositionē doctorum) similitur australi vento quam
alii ventis prædictis, sicut e contrario malignus spiritus
principaliter aquiloni, vt patuit in præcedenti capitulo.
Est notandum, quod ista similitudo est congrua propter
tres qualitates, quas habet ventus australis.

Prima est, quia ventus est calidus, & hoc non habet ex
natura sua, cum omnis ventus sit ex vapore terreo, & fri-
gido, sed habet caliditatem ex loco exitus sui, qui pro-
cedit de locis calidis. Et hoc competit spiritui sancto, in
quantum mentem accedit ad amorem celestis præmij.
Vnde Iob. 37. Nunquid vestimenta tua calida sunt, cum
perflata fuerit terra austro. Vestimenta, n. calida animæ,
sunt eis affectiones feruentes ab austro, id est spiritu san-
cto inflammante.

Secunda, quia est ventus turbidus, quia scilicet aerem
facit turbidum, & nubilosum. Et hoc competit spiritui san-
cto in quantum mentem perturbat in cognitione defe-
ctus proprii siue peccati sui. Zacha. 9. Dominus Deus in
tuba canet, & vadet in turbine austri. Tunc spiritus san-
ctus canit tuba in corde hominis, quando immittit ei ti-
morem iudicij, quia dominus in iussu, & in voce archan-
geli, & in tuba Dei descendit de cælo, scilicet veniens
adiudicium, vt dicit Apostolo. 1. Thess. 4. Sed tunc in
turbine vadit, quando mentem ipsam timore concuf-
sam, perturbat ad penitentiam, & ad cõsiderationē pec-
cati sui.

Tertia est, quia est nubilosus siue pluuiosus, licet enim
vapor huius venti in locis calidis vnde oritur, non sit mul-
tum humidus, cum ibi propter siccitatem nimiam sit
humiditas modica, postea tamen paulatim appropin-
quando ad aquilonem fit humidus, eo quod suo calore
aperiendo humidum inuentum sibi attrahit, & ideo etiam sem-
per crescit & fit nubilosus & diluuiosus: Et hoc competit
spiritui sancto in quantum facit flere & lachrymari ex cõsi-
deratione præsentis exilij. Pl. 125. Cõuerte dñe captiuitatē
f 4

nostram sicut torrens in austro, Glossa. quando fiat calidus ventus austru, soluantur glacies, & fluunt torrentes. Similiter aspirante spiritus sancto soluantur mentes frigidae & implentur oculi aquis, & fluxibus lachrymarum.

Ar. in partibus, in quibus hominis vita corporalis variabilis efficitur pluribus exemplis hominis Status in spirituali vita assimilatur.

Cap. LXXIII.

Status hominis in vita spirituali distinguitur ad modum anni: Annus enim principaliter distinguitur per quatuor tempora. Habet enim hyemem in quo est frigoris asperitas, & ver in quo est pullulationis arborum nouitas, & aetatem in qua solis caliditas, Autumnum, in quo fructuum maturitas. Igitur per hyemem accipitur asperitas tribulationis, per ver nouitas conuersionis, per aetatem feruor dilectionis, per autumnum maturitas perfectionis.

Primo igitur per hyemem repraesentatur status tribulationis, per quam incipit homo à malis respicere & ad bona disponi. Et ista similitudo patet quadrupliciter.

Primo, quia in hyeme fit in homine augmentatio, phlegmatici humoris. Humor aut phlegmaticus est frigidus, & humidus: quia videlicet in tribulatione refrigescit ardor carnalium desideriorum, & abundat fletus, & humor lachrymarum.

Secundo, quia tempore hyemis varia est habitudo humanae complexionis, quia scilicet in hoc tempore melius se habent cholericus, peius phlegmaticus, melius iuuenes, peius decrepiti. Vnde in tali tempore proxima est infirmitas quae fit ex phlegmate, ut febris quotidiana, minus autem illa quae ex cholera ut tertiana. Iuuenes & cholericus calidi sunt & siccus, phlegmaticus & decrepiti frigidi sunt & humidi. Qui autem adhuc peccata sua desunt nec tamen adhuc villo amore caelesti feruent, isti sunt ut phlegmatici, qui tempore hyemis, id est tribulationis siue tentationis corruptioni mentis facilliter subiacent. Sed illi qui spiritu feruent & carnis humore carent, isti tempore tribulationis vel tentationis similes iuuenibus, & cholericis melius se habent. proxima autem est infirmitas, quae prouenit ex phlegmate, id est ex propria mentis corruptione. Ex propria enim mentis corruptione prouenit continuus ardor carnalis quasi ex corruptione phlegmatis quotidiana febris.

Tertio, quia in hoc tempore necessaria est discretio citationis, quia in hyeme utendum est calidis & siccis, ut scilicet amore eternorum tempore tribulationis sint opera sancti spiritus ardore succensa, & ab humore desideriorum carnalium penitus arefacta.

Quarto, quia in hoc tempore est intentio frigoris, quod accidit ex solis nimia remotione, tunc enim Capricornum sol intrat, quod dicitur esse inferius signum. Notemus ergo animal, vnde signum hoc nomen accepit, quia Capra similitudinem delinquentium tenet, quia ex consuetudine peccandi peccator, ut capra fetet, quae tamen in altis rupibus pascitur, dum peccator verbis, & exemplis sublimium virorum delectatur. In hoc ergo tempore sol Capricornum intrat, dum scilicet sol iustitiae peccatorem sancti spiritus radiis illustrat, post Capricornum vero intrat Aquarium, ut fetorem carnis abluit lachrymis. Ascendit etiam usque ad Piscem, quod est tertium signum, & obtinet sine hyemis, ut quasi piscis sub aquis, sic peccator vivat in la-

chrymis.

Secundus status animae in nouitate conuersionis, & ille significatur in vere in quo est renouatio arborum & plantarum. Nam primo in hoc tempore fit augmentatio sanguinis, quia cum aliquis de nouo conuertitur, spirituali dulcedine multipliciter delectatur. Item in hoc tempore mala est infirmitas, quae fit ex melancholia, & quartana, pessima, quae fit ex sanguine, ut synocha. Ita in initio conuersionis dum delectatur animus contemplantis, scilicet ex abundantia boni operis quasi ex inundatione sanguinis nascitur tumor elationis, tunc quasi ex corruptione sanguinis nascitur synocha febris, & contingit ut sanguis qui est amicus naturae, fiat inimicus vitae. Dicunt enim physici synochos esse mortis amicos. Item in hoc tempore melius se habent senes, peius iuuenes, melius decrepiti, peius pueri: quia ex natura consimilis temporis augmentatur materia infirmitatis, sicut in contrario tempore cum infirmitas contraria temporis nascitur, dolor contrarie infirmitatis leuiatur, quia contraria contrariis curantur. Similiter etiam conuersionis tempore maiori tentationis feruore impugnantur, quia senes & pueri molestius ferunt ieiunia & labores. Item in vere utendum est frigidis, & siccis. Ne enim per desiderium vanae gloriae feruor sanguinis ebulliat, necesse est ut animus frigiditate, & sterilitate siccitatis ad memoriam reducat. Vtatur ergo huiusmodi beneficio diuinae, ut sanior sit in vere, ne initio conuersionis appetatur amor laudis. Nota etiam quod in vere ex calore & humore temporis aperuntur pori terrae, procreantur diuersi coloris herbarum, & arborum flores, & sic in anima poenitentis conuersi ad Deum diuersi generis virtutes oriuntur, & fit quasi nouum interius in mente. Vnde in Psal. 73. Ver & aetatem tu plasmasi eam: in vere intellige nouiter conuersos mansuetudine temperatos, in aetate prouectiores igne charitatis feruentes. In hoc etiam tempore sol ascendens tria signa dicitur obinere, Arietem in initio, Cancrum in medio, Geminos in fine. Attende ergo in Ariete ducatum, in Tauro iugum, in Geminis consortium. Ducatum praelationis, iugum subiectionis, consortium cohabitationis, ut scias praesse, subesse & coesse. Solet etiam hoc tempus inconstans esse, modo pluuiosum ex vicinitate hyemis, modo siccum ex vicinitate aetatis, modo eadem ratione frigidum, modo calidum, & ideo homines citius infirmantur in Martio, quia cum corpora humana aperta sint ex calore statim corrumpuntur ex subito frigore. Sic nouiter siquidem conuersi, inconstanti motu solent agitari, & licet corda eorum sint aperta calore dilectionis, tamen corrumpuntur quandoque subito frigore improvisae suggestionis. Et modo inundatione praecedentium delictorum quasi pluuiis humectantur, modo vero desiderio caelestium quasi sol radio desiccantur. Prouidentum est autem ne infirmitas, quae in frigore hyemis orta fuerat, in Martio, id est in initio conuersionis redeat & occidat.

Tertius status hominis est sub feruore dilectionis, & istum statum mentis signat tempus aetatis.

Primo enim in hoc tempore fit augmentatio caloris, per quam scilicet designatur ira contra peccatum. Nam quanto plus abundat charitas tanto plus odio habetur iniquitas. Item in hoc tempore melius se habent phlegmatici, peius cholericus, melius decrepiti, peius iuuenes. Senes enim & phlegmatici frigidi sunt & humidi, ideo isti

isti melius se habent, si infirmantur in aetate, id est in contrario tempore: citius enim possunt curari, quia contraria contrariis curantur. Sed iuuenes & cholericus qui sunt calidi & siccus ex consimili tempore peius se habent, vide licet si nimis alta sapiant, si nimis praelationis desiderio succensi calent. Vnde in hoc tempore pessima est infirmitas, quae venit ex cholera, minus mala quae ex phlegmate: quia augmentatur materia infirmitatis ex consimili natura temporis. In hoc igitur tempore vtile est ut frigidis, & humidis. Vtatur ergo frigidis, id est considerationibus tumore induentibus ad reprimendum nimium calorem, id est nimiam praesumptionem indiscreti feruoris. Utendum etiam est humidis, id est considerationibus ad siccum induentibus contra ariditatem superbiam, quae scilicet quandoque prouenit ex nimia confidentia sui. Vnde ad hoc valet considerare casus & lapsus sanctorum virorum, & etiam humilitatem & lachrymas eorum, ut Dauid, & Petri Apostoli, & aliorum similibus. Itē in hoc tempore ascendit sol usque ad Cancrum, & fit ibi aetiva le solstitium. Solstitium autem solis est in via charitatis summus gradus amoris, scilicet ut nihil ultra Deum siue supra diligitur. Vocatur etiam Cancer tropicum signum, id est conuersuum, ut ab amore Dei conuertaris ad amorem proximi. Hic est enim regressus ad Cancrum ad virginem, & feruentis amore Dei usque ad castum amorem proximi. Sol autem in eadem aetate tria signa dicitur obinere, in principio Cancrum, in medio Leonem, in fine Virginem, ut habeatur charitas in Cancro ad proximum in conuersione compassionis, in leone vigilantia circumspectionis, in virgine in puritate dilectionis. Cancer vero retrograditur. Leo dormiens aperros oculos habet. Virgo est quae carnalem commixtionem adhuc ignorat. Huius etiam temporis proprium est radices herbarum, & arborum siccare. Siccata enim est species huius mundi, & siccantur herbarum, & arborum radices, dum nullo terrenae delectationis humore nutriuntur fideles.

Quartus status animae, est sub maturitate discretionis siue perfectionis, quae designat tempus autumnii. Nam primo in autumnio crescit melancholia, per quam significatur tristitia de peccatis: quia quanto plus accedis ad maturitatem sensus, & aetatis, tanto magis debet crescere immixtas doloris de defectibus, & peccatis, vnde Eccl. Qui addit scientiam, addit dolorem. Item in hoc tempore melius habet sanguineus, peius melancholicus, peius senes, melius pueri. Habuisti per sanguinem dulcedinem charitatis, habes nunc per cholera magnam tristitiam de peccatis. In vere vitae nouitatem, in autumnio maturitatem, ut temperetur maturitas vitae nouitate, vitae nouitas comulij maturitate, ut nouiter conuersus peruenire desideret ad maturitatem perfectionis. Senex recogit quā feruens fuerit in initio conuersionis. Si ergo sic in vere, & autumnio aetatis humores alternando consideras in contrariis temporibus, vtrorumque naturas incolumes seruas. Item oportet in hoc tempore uti calidis, & humidis. Non enim sufficit ad conseruandum animae sanitatem, sic cari ab humore voluptatum, refrigerari ab aestu vitiorum, nisi etiam instandaris supernae contemplationis rore, & sancti spiritus simul accendaris amore. Item solet in autumnio sol tria signa obinere, libram, videlicet in principio, Scorpionem in medio, sagittarium in fine, libra, in qua sol existens aequinoctium facit, aequali lance ponderat dies, & noctes, & tu aequali lance pondere,

bonas, & malas operationes. Scorpium vero cauda minatur, aculeo puangit, aculeus in cauda, dolor est in fine. Cum autem ad maturitatem aetatis perueneris, time periculum mortis: sagittarius autem ex duabus naturis constat, ferina scilicet, & humana: superior vero homini, inferior vero assimilatur animali. Qui vero rationabiliter viuunt, digni sunt caelo: qui vero bestialiter, digni sunt inferno. arcum tenet. id est sagittam iacit. Est autē iustorum arcus, spiritualis intelligentia, corda doctrina, sagitta verba doctrinae, pharera vero memoria. Hunc arcum tenet dominus & pauit illum. Arcum enim nobis parat dominus, cum sacrae scripturae intelligentiam explanat. Ex hoc arcu mittuntur sagittae potentis acutae, quae sic vulnerant ut corda transigant. Nouit enim dominus (ut dicit beatus Aug.) sagittare ad amorem. Hae sagittae vulnerant cor hominis deuoti, ut dicat: Cant. 4. Vulnerasti cor meum. Vti nam percussus, per haec iacula, in ore rerum mundo.

Superbia multiplici effectus describitur qui ex variis Meteoris, cometa tonitruis, ac vitiis exemplis peracuit elicitur.

Cap. LXXV.

Superbia est similis Marti, Mars (secundum Pto.) disponit naturam ad mobilitatem & animi leuitatem, miram, & animositatem: quae omnia competunt superbiae. Nam facit hominem mobilem. id est inconstantem. Est enim (secundum Aug. de ci. Dei.) superbia peruersa caelestium appetitus, & ideo est sicut quidam ventus qui excelsas summities arborum. id est elatas mentes, hominum commouet, & eas firmas & quietas nunquam esse permittit. Item facit animum leuem. Nam sicut ligna deficcata ab humore aquae efficiuntur leuia. Ita per superbiam consumptio humore gratiae, efficitur mens leuissima. & superbus est animus, velut vento plenus. Iob. 24. Leuis erit super faciem aquae. Item facit hominem iratum & animosum, ut nimis audeat, & nihil sufferat: propter quod dicitur Pro. 14. quod inter superbos semper sunt iurgia.

Item superbia assimilatur cometae propter quatuor. Primo propter ascensum, quia cometa siue cometes nihil est aliud quam vapor terreus & grossus, cuius partes sibi multum coniacent quia. scilicet est bene commixtus & viscosus ascendens paulatim ab inferiori parte aeris ad superiorem. scilicet ultra medium frigidae regionis aeris ad illam partem. scilicet ubi aer concavitatem ignis contingit, quae dicitur regio aestus, & ibi talis vapor diffunditur & inflamatur & in medio remanet superfluis, & ibi etiam continuè nutritur de thesauro suo qui sub eo est. scilicet de ipso fumo paulatim ascendente, & ideo est in medio flamma alba valde & spissa. Illud autem quod distat à medio diffusum est ad latera alterum, & est tenue, & ideo habet flammam tenuem ad modum nubis albae, & haec vocatur coma. Et hoc Constantinus dicit concordans. scilicet cum Aui. & Algazel. Ex his autem habetur, quod Cometa est ex vapore terrestri multum exaltato, igne inflammato, continuo eleuato, & comato siue caudato. Et talis est superbia hominis, quae in altum se erigit, vehementer incenditur, continuo ascensum petit, & caudam post se trahit. Primum est contra naturam, quia homo est naturae terrestri a origine quae resolutione, quia de terra est, & in terram rediret: autem, cum sit grauis, non est ascendere, sed descendere. Ex quo patet, quod non est hominis superbire, sed potius se deiciendo humiliare. Et ideo Eccl. 10. exprobando dicitur. Quid superbis terra & cinis? Sed autem signum, quia

ri, quia homo superbus frequenter & facilliter pro modo indignatur, & excādescit in irā. Hoc, in quā, inest ei prater naturā. Non enim ex natura propria vapor habet caliditatem, sed potius frigiditatem, cum terra sit elementū naturaliter frigidum: inest ergo illi incensio ex loco ad quem eleuatur. Sic homini est prater naturā quod feruescat in irā nimia, cum homo sit animal mansuetum natura. Inest ergo inflammatio iracundiā ex ipsa eleuatione superbie. Eccl. 10. Nō est creata à Deo hominibus superbia, nec iracundiā nationi mulierum. Est & superbiā propriū expetere in hominibus continuum incrementum, & ideo nunquam quiescit, quia semper petit ascensum, secundū illud Ps. 73. Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Patet etiam quod superbia dum semper vult praeire: aliorum sequelam expetit tanquam caudam vel comam habere. Nullum enim vult se praeferre, sed omnes retro venire. Et ideo dicitur Apoc. 12. quod cauda draconis trahat tertiam partem stellarum caeli.

Secundo, superbia assimilatur cometę propter aspectū, quia cometes de die non apparet sed solum de nocte conspicitur: quia si homo superbus dum lucem gratiā amittit, tenebras ignorantiaē necessariō incurrit. Job. 37. Immanibus abscondit lucem. i. superbis. Vnde glossa dicit ibi, quod manes sunt qui se elatis cogitationibus extollunt quibus lux absconditur, quia veritatis eis cognitio denegatur.

Tertio propter motum, quia cometę rotantur ad modum stellarum, & sequuntur eas quousque abscondantur, Et per hoc Albertus in astrologia sua noua probat ignem moueri circulariter, quia si iste vapor incensus ei adherens in circuitu rotatur. Vnde & Pro. in centiloquio propositione tertia, vocat cometas secundas stellas, secundum expositionem Hali & Abraam & Bugfari. Sic etiam superborum est proprium inuolutiones & circuitus quare, secundum illud Ps. 11. In circuitu impij ambulat, quia dum interiora non appetunt, in exteriorē labōre fatigantur.

Quarto propter signum, quia cometę signāt mortē magnorum, destructionem regnorum, & concitationē bellorum. Vnde recitat Sen. de nat. quęst. lib. 3. quod post mortem Demetrii regis, parum ante bellū Achaicū, cometā fulsit non minor loie secundum apparentiam. Similiter ante aduentū Caroli Comitis Proincię, & fratris Regis Francię, qui erat per Papā Vrbanū factus Rex Sicilię, & vocatus ab eo, ut veniret in regnum, quod s. fuit anno Mccclxiiij. sequenti anno domini Mccclxiiij. apparuit cometā maximus in mense Augusti iuxta signum Cancrī, paulatim procedens versus meridiem, donec ad constellationem Orientis appropinquauit, & nunc ad vnā partē, nunc ad altam dirigebat comā, durauitque per plures menses, cuius coma se extendebat in longitudinem per quartam partem noctis hemisphęrij. Et sequenti anno, s. anno domini Mccclv. debellatus est Manfredus cū exercitu suo per dictum Regem Carolum apud Beneuentū, vbi ipse Manfredus occubuit cum magna strage gentis suę. Ratio autem prædictę significationis cometę est, quia cometę sunt de complexione Martis, & sunt ab ipso vt à primo efficere licet coniunctio eius cum Ioue augeat hoc. Dominium autem Martis signat mortem violentam qua magis moriuntur magni quam parui. Et quia Mars est inclinatus ad iram, concitat calorem regentium populos, cuius commotio fortior est in magnis

quā in paruis. Hęc omnia signata per cometas superbiā sequuntur, scilicet, occisio magnorum, dum vnus contra alium insurgit ex superbia. Et ideo dicitur Isa. 14. De Rege Chaldaeorum superbo: Tu vulneratus es sicut nos, & nostri similis effectus es, detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum. Item destructio regnorum, quia scilicet per superbiā diuiduntur gentes, & regna, & omne regnū in se diuisum desolabitur, Luc. 11. Item concitatio bellorum. Vnde Pro. 22. Arma, & gladius in manu superbi.

Item superbia assimilatur tonitruo. Primo, quia tonitruum oua auium pullificantium ledit. Et similiter superbia opera spiritualium virorum destruit. Aug. in Reg. Superbia bonis operibus, insidiatur, vt pereant. Et ideo Gregor. mor. dicit, quod perit omne quod agitur si non in humilitate sollicitē custoditur. Ps. 143. Fulgura coruscationes, & dissipabis eos. Fulgur enim & coruscatio fit in tonitruo, secundum illud Ps. 69. Vox tonitruū tui in rota illuxerunt coruscationes, & c. Superbi enim spiritualiter dissipantur, quia tonant se ipsos magnificando, fulgurant alios despiciendo, coruscant opera sua ostendendo. Et nota quod vox tonitruū i. superbi dicitur esse in rota, quia quicquid etiam de aliis dicit, in laudem propriam refert.

Secundo, quia tonitruum prægnantes abortire facit. Et similiter superbia bona proposita in corde præconceptra ne pariantur, id est ne opere compleantur efficit. Vnde monetur homo Eccl. 31. Age conceptiones tuas nō in delictis, & verbo superbo.

Tertio, quia tonitruum turres altas conuertit, & aliquando deiicit. Quia scilicet superbia perfectissimo viros inuadit, & aliquando etiam eos vincit. Ipsa etiam deiicit angelos de celo & hominem de paradiso. Sap. 14. Ab initio cum perirent superbi gigantes, & c. Sicut enim gigantes omnes viri virtutibus eminentes, quos dum elatio superbię vincit proin perire facit. Vnde Apo. 16. Dicitur quod facta sunt tonitrua. Et postea subditur quod ciuitates geurium ceciderunt. Quasi, n. quædam tonitrua sunt hominum superbię corua, quæ tamen ciuitates deiiciunt, quia ipsa munimenta virtutum annihilat, & destrunt.

Quarto, quia tonitruū arbores euellit. Quia scilicet superbię vitium etiam homines actiuos & fructuosos subuertit. Eccl. 10. Radices gentium superborum arefcit. Deus. Nam sicut perit fructus arboris arefcente radice, ita perit virtus boni operis superbię corde.

Quinto, quia tonitruum magis in altis locis, quā in infimis lædere consuevit. quia videlicet elationis tentatio magis eos qui sunt in sublimi quā eos qui sunt in humili inuadere consuevit. Isa. 28. Vx coronę superbię, siue accipias de corona clericorum seu prelatorum siue de corona dominorum & regum.

Sexto, quia tonitruū diuersimodē ledit & percutit. Et ponuntur præcipue quinque modi percussiois & fulminationis tonitruū, qui satis congruē superbis, & tyrannis hominibus adaptantur.

Primus est, quia ex tonitruo quandoque egreditur sagitta quę dicitur tela tonitruū & de huiusmodi sagittis dicitur in Ps. 79. Etenim sagittę tuę transeunt, vox tonitruū tui, & c. Hęc autem sagittę scindit & incendit quicquid inuenit. Generatur enim talis sagitta in nube viridi profunda ex vapore sicco ibi inflammato hoc modo, quia

vaporalis commixtio terrestris vaporis incenditur, & cū rangit viridem nubem in qua est inclusus, quæ est iam in conuersione ad aquam, cōglutinatur vt farina in pasta. fortissima autem incensio obuiat, ita quod humore nubis nō extinguitur, & sic conglutinatus vapor fit humidus, & ideo in inferiori parte acuitur, vbi primo incipit distillare, & est grossus in parte & sic postea induratur in lapide: qui scilicet est tubeus, & ad modum sagittę inflatur maris egrediens scindit & incendit quicquid inuenit. Quasi ergo sagitta lapidea in resolubili nube est cor tyrannicum & superbum in mortali carne. Hęc sagitta est lapidea, ignea, acuta & noxia, & talia sunt superborum tyrannorum corda & opera: scilicet lapidea per duritiā crudelitatis, ignea per ambitionem dignitatis, acuta per astutiam malignitatis, & noxia per violentiam potestatis, & ideo non immerito tonitruum superbię formidatur, tales sagittas emittens. Vnde in Psal. 103. A voce tonitruū formidabunt.

Secundus modus percussiois tonitruū est quando talis vapor terrestris est minus conglutinatus & in nube minus aquosus: tunc enim non continuatur, sed incensus ibi egreditur cum impetu, & scindit iterum & incendit: sed non scindit nisi ligna, & non lapides nisi raro. scindit autem ex impulsu & incēdit ex inflammatione. Et huic assimilatur illorū superbia, qui impulsu fastu glorię vel malorum suggestionē & inflammati impetu irar, non lapides duros. i. non sibi resistere valentes, sed ligna mollia. i. impotentiores & sibi resistere non valentes inuadunt, Psal. 9. Dum superbit impius, incenditur pauper.

Tertius modus est, qui scindit corpora solida, sed non rara, & hic est vapor rubeus clarus qui nunquam facit lapidem, & sua flāma nunquam separatur a vapore, & hic nunquam scindit nisi sint valde compacta corpora quæ sunt magnę quantitatis, quia hęc resistunt & hic interficit homines & apparet in eis odor combustionis, & non videtur vulnus. Quia cum vapor sit subtilis intrat sine vulnere, & si inuenit aurum, in bursa comminuit aurū, & non lædit bursam: quia bursa, vt rarum corpus dans locum, pertransit de facili. Aurum autem vt compactū resistit, & ideo quan loque minuitur in partes, quandoque in puluerem. Vnde aliquando accidit quod perforauit gladium & non læsit vaginam. Huic autem assimilatur superbia eorum, qui solum magis & potentibus se opponunt, subiectis autem & impotentibus se opponere dedignatur, sicut dicitur de Leone quod fortia animalia inuadit, sed vilibus subiectis ignoscit. Talis (sicut dicit Aug.) fuit antiquitas superbia populi Romani, qui scilicet sibi voluit per poemam in laudem suam ascribi, quod nostra scriptura sacra attribuit soli Deo, scilicet sibi propriū esse parere subiectis, & debellare superbos, quod attribuitur ipsi Deo qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Isa. 4.

Est etiam eiusdem vaporis alius quidem modus, cum ex minus aquea nube egreditur, quia subintrat, & non lædit videndo, vel aperte incendendo, sed est coruscatio rubea valde nociua, & illa nocet vineis, sicut dicunt vitiores, & præcipue botris illis, qui sunt multis foliis cooperiti, cum per aliquod foramen proicit coruscatio illuc vaporē cum radio suo, eo quod illę vix læsę euaporare non possunt. Et hęc coruscatio non adeo est nociua

corporibus cum directē cadit, sed eius radius ei, quę attingit, est nociuus, quia corrumpit ipsum, eo quod a hoc fit de natura illius vaporis. Vnde hac de causa quidam aspicientes inflati sunt in facie, & quidam excæcati in oculis.

Huic ergo assimilatur superbia, & malicia quorūdam proditorum, qui minus habet de nucle aquea. i. de humanitate & pietate, & habent coruscationem rubeam, id est astutiam malignam, & iccirco non manifeste sed occulte & proditorie lædunt, & bonorum opera, quæ per fructus vineę significantur per aliquod foramen id est per aliquem malitiosum modum calumniare impedire, & dissipare conantur, & non solum suos aduersarios directē sibi oppositos tales lædunt etiam sibi adherentes frequenter lædunt & decipiunt fraudulenter: quod est quasi eos excæcare. Nam latentem alium fraudare est lumen ei agnitionis subtrahere. Quartus modus est vaporis albi qui egreditur in flamma sicca non coadunata, & ideo spargitur aere, sed tamen egreditur magno impetu propter nubem profundam in qua est, quæ est aquosa multum, & ideo scindit, & scindendo extinguitur, ira quod ea quæ scindit, videntur alba, & nō apparent in eis signa combustionis: & quandoque interficit, quando est bene fortis impulsus, & quandoque propter suam digregationem percutit in loco vno, & non lædit socium iuxta eum stantem, sed percutit eum, qui ita remouet: quandoque etiam reflexus a pariete vno progreditur ad alium, & percutit illum. Et huic assimilatur superbia eorum, qui quanquam videntur albi, id est masueri & pacifici, tamen habent spiritum in naribus latentem, & ideo quandoque reputant se inhonoratos, subito accenduntur, & cum magno valde impetu prosiliunt ad nocendū, & quandoque ad occidendum cum fortiori, ira impelluntur, & quia ira tollit eis discretionem, quandoque non discernentes, quod faciunt, modo prosiliunt ad lædendū vnum modo alium, & quandoque talem qui est ab offendentem remouet, & sine culpa. Sed quandoque talium iracito post factū extinguitur, dolent de eo quod fecerunt. Sed notandum est quod aliquando talis vapor fulminis tam debilis est, quod pertingens ad hominem consumit vestem, vel aliquod huiusmodi, & extinguitur, & cessat eius violentia, & non lædit. Sicut ego vidi quendam in terra originis meę. s. in Castro Sacti Geminiani, quod est in partibus Tuscię, propē ciuitatem Florentię ad viginti miliaria, qui de seipso referebat, quod fulmine tonitruū subito percussus in terram corruit stupidus, & cū post longā moram ad seipsum redisset, lumbarē brachiarū eius, quod scilicet de corio fuerat, totaliter consumptum siue exustum reperit, in carne vero sua vel corpore nullā læsionem inuenit. Cuius ego rationem vel causam existimo extitisse, quia vapor ille fulmineus propter debilitatem suę adustionis alterauit quidē siccū, quod sibi prius occurrit, si ipsum coriū, humidum autē post ipsum inuentum, vt erat caro vel sanguis, non fuit sufficiens vel potēs alterare, nisi forte quod pilos circūstātes insensibiliter incendit, quia pili sunt valde inflammabiles. Huic ergo vaporī debili assimilatur eorū superbia, quæ sicut cito indignatur ita cito renouatur: & ideo ex eorū indignatione vel elatione parua vel nulla dāna sequuntur. Sic David prouocatus contra Nabal Carmeli, cū cogitasset eum extinguerē & nō derelinquere ex eius familia vīq; ad mingentem

gentem ad parietem, per vxorē eius Abigail subito est placatus, ita quod nullum damnū eidem postea fecit. 1. Reg. 15. Quintus modus est eiusdem vaporis ex nube debilitare, & illē nihil nocere, quā statim ad tactum aeris exinguitur, & retunditur, ita quod cesset in eōdē ei, & violentia impulsus: & huic assimilatur superbia eorū qui libenter nocerent si possent, sed debilitati paupertate vel aliquo timore quiescunt, & dimittunt, nullum nocentem inferentes.

Item superbia assimilatur vento. Primo quia ventus est aeris cōcitatus, turbatus, & obscuratus siue inspissatus. Nam superbia intelligētiā mētis obscurat, corda ad malum incitat, & hominum pacem perurbat. Eze. 1. Ventus turbans veniebat ab aquilone, id est superbia perturbās venit, & orta est ad dāmonē. Secundo quia ventus est in mari tempestatis generatiuus, vndarum eleuatiuus, & per consequens maris inflatiuus, & in partes contrarias extensiuus, & ideo nauigantium summerisius. Quia superbia in mundo bella, & rixas concitat: vndas, id est affectiones humanas extollendo eleuat, mare etiam cordis inflat, & in partes cōtrarias separat, donec nauigantes in nauī penitentiā omnino summergat. Ioā. 6. Mare vento magis flante exurgēbat. Mat. 14. Nauicula in medio mari iactabatur fluctibus, erat enim ventus cōtrarius.

Tertio, quia ventus est montium cōcussiuus, & diruptiuus, domorum subuersiuus, & arborum impulsiuus, & eradicatiuus. Videlicet, quia superbia etiam viros eminentes spiritu pulsata tentando, & subuertit assentiendo. 3. Reg. 19. Spiritus grandis, & fortis subuertens montes, domos diruit, & collegiadiuidēdo, Mat. 7. Flauerūt vētī, & irruerunt in domū illā, & f. ēta est ruina eius magna. Pro. 5. Domus superborum demolietur dominus. Arbores id est homines fructuosos, & multis gratis ditatos aliquando eradicat destruendo, dēiciendo. Sap. 4. Si in ramis in tempore germinauerint infirmiter posita a vento commouebuntur, & a nimietate ventorum eradicabuntur, confringentur rami in consummari, & fructus illorū inuriles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti, Eccl. 21. Substantiam superbi eradicabitur.

Quarto, ventus est spumę in aqua generatiuus, vesicę inflatiuus, & extensiuus, palearum, & puluerum leuatiuus. Quia superbia quem aduersitate non deiecit in spumam vanitatis si potest adduci, & per vanam gloriam inflando, & eleuando summergit, Sap. 5. Spes impij quasi lanugo est quę a vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quę a procella dispergitur. 2. Cor. 12. Timeo ne inflationes, & seditiones sint inter vos. Deute. 1. Tumentes superbia ascendistis, & c. Iob. 21. Erunt sicut paleę ante faciem venti.

Quinto, quia ventus est in aqua dissimilitudinis, & in æqualitatis inductiuus, & multarum ægritudinum causariuus, quando scilicet in corpore generatur, vel ibi includitur, scilicet, quia superbia dissimilitudines voluntarū, & in æqualitates rerum procurat. Vnde multas ægritudines in animo generat, Eccl. 3. Synagoga superborum nō erit sanitas. Eccl. 5. Mirabilis profrus infirmitas, quomodo venit sic reuertitur. Quid ergo prodest ei, quod laborauit in ventum?

Superborum natura ex pluribus montium, collium, fluctuum que proprietatibus ac exemplis facillime pernoſcitur.
Cap. LXXVI.

Superbi a similitur montibus. Primo quidem, quia sunt tumidi. Mons enim, secundum Iſido. est tumor terrę. Superbi enim terrenis diuitiis precipue intumescunt. Deu. 1. Tumentes superbia ascendistis in montem.

Secundo, quia sunt elati. Nā montes se in altū erigunt vnde secundum Iſid. dicuntur montes, quasi eminentes. Superbi enim per elationem mentis erigunt se in altum, Iob. 11. Vir vanus in superbiā erigitur. & Pl. 103. Ascendit montes. s. per superbiā se extollendo.

Tertio quia sunt terreni. i. de terrenis cupidi. mons enim in pede solum terram tangit, quia superbi affectum suum solum in terrenis ponunt: sunt enim velut animę pedes, ipsius affectione. Pl. 35. Nō veniat mihi pes superbie. Hier. 3. Nolite eleuari, quia dominus locutus est. Date domino Deo vestro gloriam antequam offendat pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucē, & ponet eam in vmbra mortis & caliginem. quod si hoc nō audieritis, in abscondito plorabit anima mea a facie superbię.

Quarto, quia montes sunt nubium generatiui, & per consequens aeris obscuratiui. Exod. 24. Operuit nubes montem. Quasi enim nubes in mōtibz, sunt terrena desideria vel appetitus dominandi in superborum cordibz, & ex his aer obscuratur. i. mens & ratio errat & offuscatur. Exo. 14. Erat nubes tenebrosa.

Quinto, quia sunt turbina & ventorum & fluminū plus quam valles passiuī. Quia scilicet superbi turbationes, percussiones, violentias & deiectiones frequentius patiuntur, & ideo cōtritionibus & doloribz implentur. Abre. 3. Contriti sunt montes seculi. Et in eodem. Doluerunt montes: Exo. 19. Ceperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, & nubes densissima operuit montem.

Sexto, quia montes sunt niuū diuicijs seruatiui. Quia scilicet superbi sūt niuū. i. frigoris malitię & peccati diuicijs retentiui. vnde in hoc frigore malitię diabolus hominem superbiū ad eternū interitum trahit. Quod figuratum est 1. Para. 10. Vbi Banaias interfecit leonem tepore niuū. Leo significat superbiū, quem in tempore niuū, id est in frigore malitię diabolus extinguit. Vnde in mōribz frigidis superbię, raulti pereunt æterna morte. 2. Reg. 1. Incluyi Israel super montes tuos interfecti sunt.

Item superbientes de pulchritudine siue fortitudine corporis, assimilantur collibus. Nā collis est tumor terrę breuis: vnde & dicitur tumulus quasi tumens tellus. Nā superbi tales de vanitate intumescunt: quia de terra id est de corpore, & cito vastantur, quia breues dies hominis sunt, & ideo mors sequens hanc superbiā collium in puluerem redigit. Iſa. 41. Colles quasi puluerem ponēs, & ideo talis superbia multum decipit & fallit gloriantes & confidentes in ea. Hier. 3. Verē mendaces cōfies fuerunt. Fallax enim gratia, & vana est pulchritudo. Pro. 31. & simile est de fortitudine. Vnde Hier. 9. Non gloriatur fortis in fortitudine sua.

Item superbi assimilantur fluctibus maris. Primo, quia fluctus se mutuo, collidunt: & similiter superbi mutuo se inuadunt: & lædunt. & hoc est de diuina sententiā vt superbi se inuicem deiciant & expellant. Eccl. 29. Commouit illos quasi fluctus maris, viros potentes, gigantes migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.

Secundo, quia fluctus nūc sursum nunc deorsum mutantur.

Secundo, quia fluctus nūc sursum nunc deorsum mutantur. Sicut se impellunt. Similiter superbi nūc extolluntur, nūc deiciuntur. Vnde aliquando superbi sunt in exaltatione. Pl. 106. Exaltati sunt fluctus eius, quandoque vero in fractione siue deiectione. Iob. 38. Confringes tumentes fluctus tuos. Quasi enim mare tumētes fluctus suos cōstringit, cū mundus ipse seuiēs, potētes & superbos opprimit.

Tertio quia fluctus spumam & ventū gignunt. Similiter superbia gignit spumam iniquitatis & ventum vanitatis. Vnde dicitur in epistola Iudę, Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas cōfusions. Iac. 1. Similis est fluctui maris, quā a vento scilicet vanitatis, mouetur & circumferretur.

Quarto, quia fluctus arenulas inuoluunt, & superius secum ferunt. sic superbi inuoluunt alios mitiores secū id est ad consensum suę superbię trahunt: sicut Lucifer traxit alios angelos. Exo. 14. Inuoluit eos dominus, id est inuolui permittit, in medijs fluctibus.

Quinto, quia fluctus pisces allidit: quia superbi alios quos inueniunt molles & impotentes persequuntur & opprimunt. Vnde Iob. 30. In persona sic oppressi conqueritur dicens, Pedes meos subuerterunt, & oppresserunt quasi fluctibus, semitis suis dissipauerunt itinera mea, insiditū sunt mihi, & præualuerūt, & non fuit qui ferret auxilium.

Sexto, quia fluctus maris naues in periculo ponunt. Per naues intelligitur ecclesia, quas superbi persequuntur. Mat. 4. Venti & fluctus in nauī. Venti, tentationes dēmonum, & fluctus id est persecuciones superborum, in nauī. i. in ecclesia Christianorum.

Septimo, quia fluctus semper in motu sunt, & quiescere non possunt, sed vel omnino deficiunt, vel se agitant & propellunt similiter superbi semper sunt iniqui in se, & etiam in alijs quousque vel ipsi deficiant, vel alios vnde, volunt propellant. Iſa. 57. impij quasi mare feruens quod quiescere non potest: redundant fluctus eius in cōculcationem & lutū, & non est pax, dicit dominus Deus impijs.

Item superborum scientia sicut inflat eos in corde, ita reddit eos tumidos in locutione & ideo assimilatur aquę montanę. Aqua enim montana quę extra ebullit cū diu bibitur, facit gulas frumosas, & propter nimiam frigiditatem multiplicat phlegma grossum in gutture. Aqua enim montium est scientia superborum, quę frumosa tem facit in gutture. i. tumorem in voce siue locutione. Nam facit eos verba fatuosa, & ampullosa proferre, secundum illud Hora. Proicit ampullas & sexquipedalia verba, & ideo superborū fastuose locutiones sunt aquis sonantibus similes, quia magnum sonitum faciunt, & nihil distinctum seu rationale proferunt, Pl. 45. Sonauerunt & turbata sunt aque eorum, Iob. 34. Verba illius nō sonant disciplinam.

Ex Mercurij tribus proprietatibus temperatię perfectiones eliciuntur. Cap. LXXVII.

Temperantia assimilatur Mercurio propter tria. Primo propter dominium, quia mercurius dicitur aquis dominari. Vnde Lucan. loquēs de Mercurio ait, Quem deus aquarum percussit. Similiter temperantia aquis concupiscentię dominatur, & fluxū carnis. i. luxurię lubricitatem restringit. Vnde sine temperamento virtutis huius, murus continentię ruit. Ezech. 14. Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quod castus sit. Illi enim absque temperatura liniunt, qui carnem

suam innumeris delictis nutriunt, & quia non eis adest temperantię modus, cadit procius continentię murus.

Secundo, propter effectum, quia scilicet Mercurius cōceptum vel natum sub dominio suo, disponit ad sapientiam. Vnde a sapientibus deus eloquentię dicitur est. Et ideo gentiles vocauerunt Act. 14. Paulum Mercurium, quia ipse erat dux verbi. Similiter temperantia tam ciborum quam venereorum, disponit ad sapientiam. Quod signo naturę ostenditur seu creationis. Nam Deus corpus hominis qui præ ceteris animalibus sapientia pollet, in maximo temperamento constituit, & ad æqualitatem complexionis inter omnia corpora maxime reduxit. 1. Cor. 12. Deus temperauit corp⁹, & c. Et iccirco nos ipsum ad superfluis & inhonestis temperate debemus. Dicitur etiam Mercuri⁹ fuisse Deus palęstrę (secū dū Iſid.) eo quod cum sole luctatur volēs eū superare, semper enim iuxta solem graditur, nunquam plus distans ab eo, quā per tres gradus. Vnde raro videtur, quia ferē semper sub radijs solaribus occultatur. Hęc luctatio cum sole, est pugna carnis cum ratione volentis eam superare, hanc luctam caro excitat, sed temperantia sedat ipsam carnē, rationi subiiciens, vt eam sequatur, & iuxta eam vadat, sicut Mercurius iuxta solem.

Tertio propter principatum. Nam (secundum Ptole.) sub Mercurio sunt Gemini, regnat in virgine, in piscibus regnū eius abscedit. Sic temperantię subsunt gemini. i. sensus corporis, qui sunt geminati, vt pote quia duę sunt aures, duo oculi, duę nares. i. duo foramina narium, & sic de alijs. Habet enim temperantia sensus corporis refragare, & castificare, regnat in Virgine quia purissima temperantię species est virginitas: sed deficit in piscibus, id est in his qui viuunt in aquis deliciarum. Perit enim castitas delictis, sicut Ber. in epi. dicit.

Nonnullis venti temporisque similitudinibus, fortius atque crebrius penitentes quam peccatores tentari declaratur. Cap. LXXVIII.

Tentatur fortius & frequentius penitens quā peccatores. Et hoc apparet per similitudinem venti. Nam (sicut Sen. de na. quę. li. 4. dicit) circa aurorā fit ventus, quia tunc vapor ventum faciens, est collect⁹, & radius solis appropinquans percutit gelidum aer. Sed in prima parte noctis raro fit ventus, quia ille vapor non est copiose collectus. Per auroram ergo intellige penitentis conuersionem, per quam nox peccati expellitur, & dies gratię illucescit, & tunc diabolus maxime tentationis ventum suscitare conatur. Sed existente homine in tenebris, seu nocte peccati, raro fit ventus: quia parum tentat diabolus. Et ideo super illud Eccl. 2. Fili accedens ad seruitutem dei, ita in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, notat Greg. dicens. Non ait ad requiem, sed ad tentationem: quia hostis noster nos adhuc in hac vita positos quāto magis sibi rebellare cōspicit, tanto amplius expugnare contendit. Illos enim pulsare negligit, quos quæro iure possidere se sentit. Cōtrarios vero vehemētius incitatur, cum ex corde nostro quasi ex iure proprię habitationis expellitur. Item deficiente æstu tentationis, abundant lachrymę compunctionis. Nam in autumno præcipue circa finem, abundant pluuie, eo quod calor æstatis qui consumebat vapores remissus est, & plus eleuat quā consumit. Est enim quasi calor æstatis, feruor tentationis, quo deficiente & temperie

per se subsequente, sequuntur pluvia: i. abundantes compunctiois lachrymæ. Hier. 8. Finita est æstas, & in a subditur, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum?

Tribus de causis timorem in sanctis viris persistere debere, quibusdam similitudinibus exprimitur.

Cap. LXXIX.

Timere debent sancti viri quoad sunt in carne, quantumque videantur spiritu feruentis.

Primo propter ipsius carnis fragilitatem. Sunt enim similes terræ, quæ licet per naturam sit solida, igne tamen partibus cum aeris est permixta. Sic etiam sancti viri, licet habeant ex parte spiritus soliditatem sanctitatis, & igneitate in i. feruiditatem charitatis, tamē immixtam & conuictam aeri idest fragili & passibili carni. Vnde dicitur Marth. 26. Spiritus promptus est, caro autem infirma. Vnde Apo. 2. Cor. 4. Habemus thesaurum in vasibus fictilibus.

Secundo timent Sancti propter suorum defectuum multipliciter: terra enim interius est cavernosa & spogiosa. Sancti. n. cum se interiorius ad semetipsos reducunt, videtur eis vita sua multis defectibus plena, non solum paruis, sed etiam magnis. Sunt enim defectus vitæ velut concauitates terræ. Cavernæ autem sunt concauitates magnæ, significantes defectus maiores. Sed velut spongiositates parvæ, sunt culpæ & defectus leuiore. Dum ergo sancti in conspectu diuini iudicij vitam suam intrinsecus reuoluunt, velut terram concauitatibus, sic vitam suam defectibus plenam esse recognoscunt, de quibus apud iudicem vehementer iudicari metuunt. Vnde Proph. Pl. 14. dicebat, Nō intres in iudiciū cū seruo tuo dñe. Si milititer Hier. 4. sub terræ similitudine defectus humanæ vitæ considerans, dicebat: Aspexit terram, & ecce vacua erat.

Tertio timent Sancti suarū cogitationum & affectio num impuritatem & tentationum impetuositatem. Nā sicut terra in suis concauitatibus est diuersorum vaporum susceptiua & etiam ventorum, quorū violentia aliquando concutitur, rumpitur, & terræ motus maximi interdum generantur. Sic etiam sancti viri quandoque ex suis defectibus vapores malarum cogitationum vel immundarum affectionum sentiunt, & ventos subintrantes. i. tentationes & vehementes, per quas concutiantur, & interdum per consensum rumpuntur, & ita fit terræ motus, i. animæ motus in peccatum. Hest. 11. Apparuerunt terræ motus & turbatio super terram.

Timor mundanorum assimilatur terræ motui, qui semper fit ad latus, & per modum tremoris, non sursum neque deorsum. Sic enim vapor ille mouetur, qui terram motum facit. Sursum enim dicitur Deus esse, deorsum infernus: sed quasi ad latus est nobis mundus, mouetur ergo sursum, qui timet dominum, deorsum qui timet infernum: sed quasi ad latus mouentur, & tremunt, qui timent mundum & transitorias pœnas. Sed frequenter peccatores timentes & fugientes pœnas transitorias incurunt pœnas æternas. Plal. 90. Cadenā latere tuo, &c.

Tribulationes Dei amicis esse apprime vtilis, ex terra, marisque similitudinibus comprobatur.

Cap. LXXX.

Tribulationes & amaritudines & quæcunque concussiones, amici Dei non dissoluant, sed fortiores faciunt. Vnde sunt similes terre, quæ (vt dicit Beda) vadique mari cingitur, vndiq; quatitur, & tamē nō dis-

solvitur, sed potius solidatur: quia dum eius siccitas maioris beneficio humectatur, partes terræ coadunantur, quæ alias in puluerem vertentur. Sic ex tribulationum, & amaritudinum circundatione stillat mentibus electorum humor consolationis internæ, qua anima roboratur, consolidatur, & sic in seipsam tota coadunatur, vt per iram vel impatientiam minime dispergatur. Plal. 92. Firmavit orbem terræ, qui non commouebitur. Item tribulationis amaritudo tutiores reddit sanctos viros quam consolationis dulcedo. Sicut naus tutior fertur & natat in amara siue falsa, q̄ i dulci aqua, ex eo quod aqua amara siue falsa grossior & grauior est dulci. Vnde in eadem oratione recens, & in mari Palestina mortuo nihil vitium immergitur. Ideo naus (vt dictum est) tutius fertur & natat in amara aqua quam dulci. Sic anima si habet amaritatem aquam tribulationis: tuta esse potest, quia aut est ei ad purgationem, aut ad augmentū meriti. Sed in aqua dulci consolationum dubitat, ne per eas aut resoluatur, aut forte in eis principaliter præmiatur, si quid fecisset boni. Vnde Pl. 76. Renuit consolari anima mea, Et iterum Sap. 14. Transientes mare per ratem scilicet patientiæ, liberati sunt.

Item tribulatio assimilatur mari.

Primo, quia licet mare non sit potabile vel dulce quo ad gustum, est tamen quo ad multa vitale, & proficuum. Nam multarum infirmitatum est curatiuū. Sanat enim hydropicos, vlcerosos, & scabiosos. Ita etiam tribulatio licet non sit delectabilis, sed pœnale carni in sensualitate, est tamē vitale & proficua spiritui, videlicet quia sanat infirmitates mentis. Curat. n. hydropicos, i. auaros, vlcerosos, idest superbos, scabiosos, idest luxuriosos, qui habent prurium carnis, quia tribulatio castigat. Vnde Miche. 7. Proiciet in profundum maris omnia peccata.

Secundo, quia mare quamuis ex se sit salum & amarum, pro dulcedine tamē venarum per quas facit transitum, est sui saporis variatiuum. Similiter tribulatio licet videatur amara vt in presentia, tamen propter dulcedinem & patientiam eorum qui eam temporaliter & transitorie sustinent, mutabitur in æterni præmij dulcorem. Iudit. 5. Fontes amari obdulcorati sunt eis ad bibendam. Tertio, quia mare licet sit in quietum, est tamen propter continuū suæ substantiæ, à sua corruptione conseruatiuum. Sic tribulatio licet inquietet mentē vel carnem, tamen conseruat eam à corruptione luxuriæ. Ecl. 11. Malicia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ. Iob. 14. Recedunt aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arefcet. Aquæ enim. i. concupiscentiæ carnis, recedunt de mari. de amaritudine tribulationum, & tunc vacuefactus fit fluuius. i. luxuriæ fluxus.

Item tribulatio feruentem spiritum compunctiois gignit, & ventum vanitatis excludit. Cuius exemplum est, quod tēpore æstatis in parte septentrionali generatur spiritus multus, & vapor coarctatur, qui facit terram tremere, Ibi. n. iuxta mare quasi quotidie terra tremat, & tā fortis est ibi motus equi vel hominis ita q̄ vasa plena liquoribus effunduntur. Vnde quidam perforauit terram septentrionalem lancea longa, & exiuit ventus tantus quod ferē diruit magnam domū. Per terram septentrionis intelligitur anima peccatoris frigida à calore charitatis. Est. n. tub. acēs septē capitalib⁹ vitis quæ tamē efflate charitatis calefcere concipit spiritū multū contritio-

nis, vaporem compunctiois, & tremorem humiliatiois, ita quod vas cordis plenum liquore peccati: enacuetur effusione confessionis & interum dum terra. i. corpus perforatur lancea longa attractione diurnæ macerationis & afflictionis, excluditur & exit ab homine ventus omnis peccati & vanitatis.

In singulis creaturis tum corporeis, tum etiam incorporeis, su pra celestibus & sublimaribus, sanctissima trinitas representari vestigia, pulcherrimis similitudinibus ostentatur.

Cap. LXXXI.

Trinis diuinarum personarum in vnitare essentie representatur generaliter in omnib⁹ creaturis. Et hæc representatio in creaturis irrationalibus, vestigium appellatur. Quælibet enim creatura subsistit in suo esse, & habet formam per quam determinatur ad speciem, & habet ordinem ad aliquod aliud. Per primum representat Patrem, per secundum filium, per tertium Spiritum sanctum.

Item in magnitudine creaturarum cognoscitur potentia patris, in dispositione, filij sapientia, in ornatu, bonitas spiritus sancti.

Item in quolibet individuo inuenies vnitatem, speciem, & vilitatem, quorum primum conuenit patri, secundum filio, tertium spiritui sancto.

Item scriptura dicit Sap. 11. quod omnia construit de⁹ in numero, pondere, & mensura. In omni enim creatura est vnitas, veritas, & bonitas, siue modus, species & ordo: vt sic in omni creatura quo vna: ostenderetur principij vnitas, & quo trina, personarum trinitas.

Itē inuenitur in omni creatura quod est, quod discernit, & quod congruit. Sed omnes istæ distinctiones siue assignationes vestigij, ad personarum trinitatem reducuntur, vt per se est manifestum.

Itē apparet representatio Trinitatis in omnibus substantiis. Nam in omni substantia creata (secundum Dio. de diuin. nom.) inuenitur essentia, virt⁹, & operatio, quorum primum conuenit patri, s̄m filio, tertium spiritui sancto. Specialiter autem reperit sanctæ Trinitatis representatio in substantiis incorporeis & immaterialibus, scilicet in animabus, & in angelis. Generaliter autem in tres diuiditur species, quæ sunt vegetabilis quæ est in plantis, sensibilis quæ est in brutis, & rationalis quæ est in hominibus. Sed omnibus tribus competit vna ratio animæ communitatis, Et in vna communi animæ ratione representatur vnitas essentie, sed in triplici animæ distinctione representatur personarum distinctio. Sed excellentior ad hæc representatio Trinitatis est in anima rationali, scilicet propter modū imaginis, propter quā dicitur, q̄ homo ad imaginē dei factus est. Nā sicut sunt in vnitare essentie diuinæ tres personæ, ita i vna essentia rationalis animæ tres potentie sunt, s̄ memoria, intelligentia, & voluntas. imago enim Trinitatis diuinæ, non inuenitur in homine, nisi secundum mentem: in aliis vero partibus ostēditur ibi representatio solum per modū vestigij. Sed adhuc Trinitatis imago atceditur in mente, & magis secūdam actus dictarum potentiarum, quam secundum potentias ipsas. Propterea quia personæ diuinæ distinguuntur secundum processionem verbi à dicente, & processionē amoris vtrunq; cōcēctentis. Verbum autem in anima siue actuali cognitione nō potest esse, Aug. dicit. Vñ principaliter atceditur imago trinitatis in mente secundum actus, prout scilicet ex noticia rei quam habemus cogi-

tando interius verbum concipimus, & ex hoc in amore prorumpimus. Sed quia principia actuum sunt habitus, & potentie, vnum quodque autem est virtualiter in suo principio, secundario & quasi ex consequenti imago Trinitatis potest attendi in anima secundum potentias & habitus prout in eis actus virtute existunt. Sed adhuc atcedit, quod imago non attenditur in noticia, vel amore sui vel alterius rei, sed per respectū ad hoc quod est Deus: quia scilicet mens potest meminisse, intelligere & amare deum, à quo facta est, vt dicit Aug. Quia (sicut dictū est) diuinæ personæ distinguuntur secundum processionē verbi à dicente, & processionē amoris. Verbum autē dei nascitur de deo secundum noticiam sui ipsius, & amor procedit secundum quod se ipsum amat, & manifestum est, quod diuersitas obiectōrū diuersificat speciem verbi & amoris: quia non est idem verbum de lapide & equo conceptum. Vnde attenditur diuina imago secundum verbum conceptum de dei noticia, & secundum amorē exinde deriuatū. Ipsa enim rationalis anima tribus theologis virtutibus perficitur, scilicet fide, spe, & charitate, in via. Ipsa autem in patria tribus doctoribus dotabitur, quæ sunt visio succedens fidei, in hæsiō succedens spei, & fructio correspondens charitati. Vnde patet q̄ in anima rationali est sanctissima representatio Trinitatis & secundum esse naturæ & secundum perfectionem gratiæ & secundum statum gloriæ. Adhuc autem expressior, & nobilior representatio Trinitatis est, quæ in angelis reperitur. Vnde secundum Greg. Angelus dicitur signaculum similitudinis, quia in eo similitudo diuinæ imaginis illuminatur expressa: & hæc similitudo inuenitur in quolibet angelo. Representant etiā angeli sanctissimam Trinitatem in cōmuni, quia distinguuntur omnes per tres hierarchias, & quælibet hierarchia adhuc tres ordines continet. Vnde deus est in Thronis vt maiestas, in cherubin vt veritas, in seraphin vt charitas, per quæ notatur trinitas personarum: & similiter inuenitur in aliis hierarchiis. Item apparet representatio Trinitatis in substantiis corporeis & materialibus. Nam in omni corpore (secundū Philosophos) tres dimensiones existunt, scilicet longitudo in linea, latitudo in superficie: spissitudo siue profunditas dicitur esse in corpore, quia est eius dimensio propriè propria. linea est tantum producens, & ideo competit patri qui est principium non de principio. Linea enim (secundum Aristotelem secund. cœl.) dicitur esse producens, quia est principium à quo superficies fluit: sed dicitur esse non producta, quia licet dicatur fluere à puncto vsque ad punctum, quod non est in continuo nisi lineam ducere, tamen non potest habere à puncto aliquam quantitatem, cum punctum sit indiuisibile. Vnde linea prout continua diuiditur in puncta, sed in partes continuas. Et ideo phycus non considerat puncta, cum istæ dimensiones non fluant à puncto, sed à materia. Corpus vero est tantum productum, quia profundum quod est proprium corpori, fluit à superficie. Alioquin idem producerentur à seipso, si in plano essent plures superficies. sed tamen dicitur corpus non esse producens, quia non intelligibilis vltra corpus alia species magnitudinis differens ab istis. Vnde profunditas quæ corpus congruit Spiritui sancto, quia ab alio procedit principio, scilicet patre & filio, sed nulla alia diuina persona procedit ab ipso. De quo etiam dicit Apo. 1. Cor. 2. scrutantur profunda dei. Superficies autē, producens

producens & producta est, producit enim à linea, & ipsa simul cum linea producit ipsum corpus siue profunditatem: & ideo competit filio qui nascitur ex Patre, & ab eo simul & Patre Spiritus sanctus procedit.

Item beata Trinitas representatur in naturis. Competit enim ternarius numerus omnibus rebus naturalibus. Et quia secundum Pythagoram esse completum in natura habet principium, medium, & finem: ideo Pythagoras docuit deum naturæ proprietatibus eminentem colere ter in die. Quia ipsa cognitio quæ de possibili est, perficitur tribus, scilicet sensu quo manducatur, imaginatione qua indagatur, verum ex his quæ nos manducant, & intellectu quo conspiciuntur inuentum. Ideo etiam honoramus deum ter, secundum Termegistum secundum tria puncta hemisphærii, idest mane, meridie, & vesper: unde lex Pythagoricorum & Christianorum adorant ad Orientem. Lex Termegisti & Machometi ad meridiem: lex Moysi ad Occidentem.

Item posita sunt à philosophis magnis in cultu Deorum, scilicet adoratio propter reuerentiam, thus propter distributionem suauissimæ cognitionis diuinæ & virtutum cœlestium, terrestrium, hymanus, secundum Pythagoram, propter concentum cœli.

Item est representatio Trinitatis in cœlis, i. in corporibus cœlestibus. Computantur enim ab Apostolo tres cœli, quia dicit se raptum ad tertium cœlum, propterea quia in sphaeris cœlorum triplex est differentia. Quia est aliquod cœlum mobile & stellatum, sicut firmamentum, cum quo etiam computantur septem planetarum orbis, qui sunt sub eo. Aliquod vero est mobile, sed non stellatum sicut cristallinum, vel si quod aliud supra ipsum quod sit primum mobile, secundum astrologos. Tertium autem quod nec est mobile nec stellatum, sicut empyreum, quod est beatorum locus. In cœlo etiam relato ad terram inuenitur triplex dimensio: sunt enim tres viæ continentium, scilicet longitudo à sursum in deorsum vel econuerso: latitudo à dextro ad sinistram: Altitudo ab ante ad retro. Igitur in cœlo ad terram relato, relatio circūferentiæ ad centrum causat longitudinem ascendendo & descendendo. Ordo vero signorum in circulo obliquo facit altitudinem, quia ab Occidente in Orientem facit ante, sed retro est ab Oriente in Occidentem. Alius vero motus facit latitudinem, i. dextrum ad sinistram.

Item representatio sanctæ Trinitatis in planetis est. Assignantur enim eis triplex circulus, scilicet deferens, æquans, & epicyclus.

Item in eorum cursu dicitur esse triplex gradus. Quia quandoque planera est retrogradus, quandoque directus, quandoque stationarius. Nam quasi stationarius pater à nullo est procedens: sed quasi retrogradus est filius, carnem assumens: tunc enim sol retrocedit vsque ad decimam lineam, ut figuratum est Isa. 38. ad humanam naturam, quæ quasi decima est post nouem ordines angelorum: & in decima dragma figurata Luc. 15. Sed quasi directus est Spiritus sanctus, qui missus est ad directionem fidelium. Vnde Ps. 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Sed præcipue sancta Trinitas representatur in sole, qui est maximus planetarum. In eodem sole secundum Aug. tria hæc consideramus, quod est, quod lucet, quod calet. Primum competit Patri a quo filius habet esse & Spiritus sanctus, secundum filio, Tertium Spiritui sancto.

Item est representatio Trinitatis in locis. Est. n. triplex locus deputatus creaturæ rationali, scilicet locus summus idest cœlum, vbi sola læticia, & est infimus, s. infernus, vbi sola tristitia, & est medius, hoc est mundus, in quo sunt summa speranda, & infima timenda. Vnde Phil. 2. In nomine Iesu omne genua flectatur, cœlestium, terrestrium & infernorum. In nomine Iesu (ut dicit Ambrosius) ta Trinitas representatur: quia Iesus interpretatur vnctus, in quo intelligitur vnctus, & vnctio, & ipse vnctus. Vngens pater, vnctus filius, & vnctio Spiritus sanctus. Et ideo in nomine Iesu olim in apostolorum temporibus credentes baptizabantur, hodie in nomine Trinitatis.

Item representatur trinitas in elementis quæ distinguuntur (secundum Philosophum) tripliciter: quia sunt simpliciter leuia: vt est ignis, vel simpliciter grauiora, vt est terra: vel media grauiora & leuia, sicut aer, qui est grauius respectu ignis, leuis autem respectu aquæ: & aqua quæ est leuis respectu terræ, grauis autem respectu aeris. Itaque in elementis inuenitur quædam alia trinitas respectu loci: quia solum tria elementa se contingunt in loco generationis, scilicet, aer, aqua, terra. Aer enim non plus habet de natura grauius quam aqua de natura leuis. Spectat autem in ignis representat sanctam trinitatem, quia ignis apparet tripliciter, in flamma, luce, & carbone. Itaque quia ignis habet triplex esse, est enim ignis purus in propria sphaera, ignis coniunctus rei combustibili, scilicet aliena materia, & est ignis mixtus, s. in re elementata, in qua (secundum quosdam) ignis & etiam alia elementa sunt actu, non quo ad esse primum, scilicet formatum substantialium, sed quo ad esse secundum, scilicet qualitatatum suarum, quæ sunt reductiua ad medium: & ideo sunt ibi sicut extrema in mediis, & secundum aliquos nullo modo sunt ibi actu, sed sicut ibi virtute. Representatur etiam trinitas beata in aere, qui distinguitur per tria interstitia, supremum quod dicitur æthereum, & medium ac infimum quod dicitur aereum. In supremo est calor & lux propter ignis & solis propinquitatem. Similiter in infimo per repercussionem radiorum à terra. In medio autem ad quod non potest pertinere reflexio radiorum, est frigiditas & obscuritas. Aqua etiam representat personas trinitatis, quia inuenitur aqua triplex, scilicet condensata vt in nube, vel congelata vt in glacie, vel liquida vt in fonte vel flumine. Est enim aqua vnum ex illustribus quæ testimonium dant in terra ipsi Trinitati beatissimæ. Io. 5. Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis: spiritus in quâ sanctificationis, aqua ablutionis, sanguis redemptionis. Terra quoque representat beatam trinitatem. Dicitur enim Isa. 54. Quis appendit tribus digitis molem terræ: per quos tres digitos intelligi possunt tres personæ diuinæ in orbe terræ representata. Vnde & terra quæ inhabitatur trifarie à sapientibus est diuisa. Vna dicitur Asia, altera Europa, tertia Aphrica est. Et est Asia mundi totius pars media à meridia per orientem vsque ad aquilonem protensa, à qua dicitur muliere sic vocata, quæ apud antiquos regnum tenuit Orientis, vt dicit Isid. Etym. Europa vero à septentrione vsque ad occidentem est extensa, quæ sic vocata est ab Europa filia regis Libiæ, quam Iuppiter rapuit ab Aphrica duxit in Cretam, hanc tertiam partem orbis vocauit Europam. Et sic in Europa. li. iij. gentes sunt, vt dicit Chrysothomus. Aphrica vero ab occidente vsque ad meridiem est protensa siue porrecta, & secundum quod

dam dicta Aphrica quasi aprica, eo quod soli omnino sit aperta & nulli quasi frigori sit subiecta, vt dicit Isido. Alii qui aut dicunt ab Afer filio Abraam ex certa causa esse dictam, qui versus Lybia dicitur duxisse exercitum, & ibi victis hostibus confedisse, & Aphrica cum Europa est totius orbis medietas. Quidam vero dicunt quod has tres partes mundi tres filij Noe diuiserunt postquam egressi sunt de arca, ita vt Sem cum sua posteritate futura occuparet Asiã, Iaphet Europã, & Chã possideret Aphricam, sicut dicit glossa Gen. x. & idem dicunt Chrysothomus & Isido. Plinius, & alij plures concordant cum eis.

Item beata Trinitas representatur in motibus. Est enim motus secundum locum triiformis, rectus, circularis, & obliquus. Item distinguitur motus secundum aliquos in natura lem, cuius principium est natura, & violentum, cuius principium est ab extra, & animale, cuius principium ab intra, quia ab anima quæ mouet multipliciter.

Item in numeris est representatio Trinitatis. Nam primum impar est ternarius numerus, in quo perfectio primi representatur, scilicet Dei, qui trinus est & vnus. Ideo omnis res, quæ habet ista tria, scilicet principium, medium & finem, dicitur esse perfecta, vt pote quia in trinario numero finis conformatur principio, & ideo sic dicit philosophus secundum translationem Arabicam. Arist. 1. cœl. Per hunc numerum scilicet ternarium, adhibuimus nomenclationem magnificare vnum Deum eminentem, proprietatibus eorum quæ sunt creata. Vnde & Hermes trimegistus ponit mundum perfici in tribus, imarmene, quod est impulsio vel implexio causarum, necessitate quæ est ex æquatio causarum per motum ad esse, & ordine qui est distributio cuiuslibet producti in locum & officium suum.

Item numerus diuiditur in tria, quia numerorum (secundum Isido.) alius linealis, alius superficialis, alius vero solidus. Linealis est qui ab vnitate incipiens ordinatè procedit vt vnus duo tres, & sic in infinitum. Superficialis vero numerus est ductus in se vel in alium semel, vt bis duo, bis tria. Solidus autem est qui ducitur in se, vel in alium semel, & postea semel ducitur in totum, vt cum dicitur, Bis duo bis, ter tria ter, & sic de aliis. Vel alia distinctio numeri per tria est, quia numerorum alius digitus, alius articulus & alius compositus. Digitus enim continet numeros simplices ab vnitate vsque ad decem. Articulus continet decem, & alios denarios, vt viginti, triginta, quadraginta, & sic de singulis. Compositus vero vtrumque complectitur, vt vndecim, duodecim, tredecim, &c.

Item representatur Trinitas in figuris. Nam prima figura dicitur rectilinea. Hæc est triangulus habens tres angulos æquales duobus rectis. Cui comparatur anima vegetabilis, quæ habet tres vires, nutritiuam, & generatiuam. Est ergo triangulus tribus lineis inclusus, in tribus angulis extensus, & per tres species diuisus, qui sunt secundum Philosophum, æquilaterus, qui habet omnia latera æqualia: Isocheles qui habet duo latera tantum æqualia: & gradatum qui habet latera inæqualia. Figura circularis representat Trinitatē: quia Deus est circulo similis. Dicit enim Hermes supradictus, quod monas gignit monadem, et in se suum reflectit amorem. Quod quo ad nostrum intellectum trahentes, dicimus quod pater vnus vnicum generat & genuit filium ab æterno, cum quo etiam

Summa de Exemplis.

simul ab æterno spirat Spiritus sanctus, qui est nexus, & amor amorum. Nam Deus pater ab æterno se perfecte intelligit, & intelligendo se diligit, quam dilectionem extra se ad alium non extendit, sed in se reflectit, quia ad intelligentem & intellectum, ad patrem & filium, à quibus procedit ipsa dilectio ad modum circuli in seipsum reflectit. Vnde omnino Deus in essentia vnus pater intelligens, & amor ab vtroque procedens, vt in vtrumque se referens & reflectens. Propter quod Trimegistus fuit interrogatus quid esset Deus, respondit: Deus est sphaera intelligibilis, cuius centrum est vbique, circūferentia vero nusquam. Nam quia Deus corpus non est, nec etiam esse potest, eo quod summè simplex est, quia omne perfectissimum oportet esse simplicissimum, eo quod potestius componentibus sit omne compositum: ideo ad differentiam sphaeræ corporalis dicit, quod est sphaera intelligibilis. Vnde in centro, quod est quid minimum & simplicissimum circūferentiæ comparatum, diuinam simplicitatem intelligit: sed per circūferentiam quæ est maxima, immensitatem diuinam accipit. Est ergo sensus descriptionis predictæ, Deus est sphaera, idest, principio carens & sine: multo magis quam circulus, siue sphaera, vt sic eius notetur æternitas, intelligibilis, vt notetur eius immaterialitas. Cuius centrum, idest indiuisibilis & simplex essentia, vbique tota est, sed circūferentia eius, idest eius immensitas, nusquam est, quia à loco comprehendendi non potest, sicut etiam circūferentia primi cœli dicitur minime loco contineri: quia si primum cœlum esset in loco cum locus sit terminus corporis continentis (vt dicit Arist. Phys.) extra cœlum aliud corpus esset, quod cœlum includeret, & sic sequeretur, quæstio de illo alio corpore, & sic de aliis, & ita procederetur in infinitum, quod est inconueniens. Vnde secundum Alexandrum, vltima sphaera nullo modo est in loco: sed Auerroys dicit quod licet vltimum cœlum non sit in loco per se, idest secundum circūferentiam, est tamen in loco per accidens ratione centri circa quod mouetur: quia ipsum centrum habet fixationem in loco. Sed rationabilis videtur dictum Themistij, scilicet quod vltima sphaera etiam secundum circūferentiam dicitur esse in loco ratione partium, quia partes mutant locum substantia & ratione, licet non actu, sed potentia tantum, cum non sit pars actu diuisa. Si enim esset pars cœli actu diuisa, tunc esset actu in toto sicut in loco. Vnde quia aliquid dicitur de toto ratione partium, in quantum partes vltimæ sphaeræ sunt in loco in potentia, tota vltima sphaera est in loco per accidens ratione partium, quod sufficit ad motum circūferentiam. Quicquid autem sit de sphaera corporali, de Deo tamen qui est sine quantitate immensus & omnino indiuisibilis, hoc est verum, quod nullo apprehendatur loco. Sic ergo Deus dicitur sphaera propter suam æternitatem, intelligibilis propter suam immaterialitatem, & dicitur habere centrum propter suam simplicitatem, vbique totus propter suam indiuisibilitatem, & dicitur esse nusquam, idest à nullo loco comprehensus propter suam immensitatem.

Item representatur Trinitas in consonantiis musicis. Sunt enim musicæ tres partes, scilicet harmonica, rhythmica & metrica. Item harmonica fit tripliciter. Nam (secundum Isid.) omnis sonus harmonicus aut voce editur scilicet per fauces, aut flatu scilicet per fistulas, aut pulsu sicut per tympana, psalterium & citharam, & huiusmodi. Pulsus importat potentiam patris, vox refertur ad sapien-

tiam filij status ad bonitatem viuificationem spiritus sancti. Sic pater quia beatissimus Trinitas in omnibus, licet vario modo, representatur suis effectibus, quod Deus omnium auditor est non solum, ut vnus, sed etiam ut trinus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, cui semper sit honor & gloria, & erit in secula.

Varia verbi Dei similitudines, ac utilitates, quae ex lumine, solis radiis, scintillis, guttibus, & stillis roris & pluuie eliciuntur. Cap. LXXXII.

Verbum Dei assimilatur lumini, iuxta illud Psalm. Lucerna pedibus meis, verbum tuum, & lumen semitis meis: & haec similitudo attribuitur quantum ad septem.

Primo, quia lumen est diuersorum corporum diuersimodè penetratiuum. Vnde auctor perspectiuarum dicit, quod lumen est triplex, scilicet reflexum, fractum, & directum. Reflexum sicut a speculo, & aliis politis corporibus, quae lumen a se receperunt reiciunt. Et tales sunt qui verbum Dei audiunt, sed ipsum auditum reiciunt vel contradicendo, vel contrasaciendo, secundum illud Iob. 34. Ipsi fuerunt rebelles lumini, vel reiciunt illud obliuiscendo, secundum illud Iac. 1. Comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suae in speculo. Psalm. 49. Protecisti sermones meos retrorsum, sed Luc. 1. dicitur, Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Aliud est lumen fractum, sicut quando lumen venit ad corpus aliquantulum densum, vel durum. Tale enim corpus lumen in se recipit, sed propter materiam quae omnino non obedit, ut transire lumen possit, lumen non rectè incedit, sed ab incesso recto diuertit, & talis incesso dicitur fractio radii. Sic fragitur verbum Dei in his, qui audiendo ipsum suscipiunt, sed non obediunt faciendū. Vnde nec rectè ipsum suscipiunt, & ideo dicitur Iac. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. Mat. 6. Vide, ne lumen quod in te est, tenebrae sit. Nam res, quam radius non penetrat, licet ex vna parte vbi lumen recipit, sit illuminata ex alia, tamen ad quam non transit, remanet tenebrosa. Vnde tales licet illuminentur in eo, quod audiunt, tamen tenebrosi sunt in eo, quod non faciunt. Tertium lumen dicitur directum, quando non repellitur, nec materiam inobedientem reperit, sed libere transit, & operationes perfectas facit. Sic simili modo etiam verbum Dei est cum diligenter & perfecte auditur ac deuote, quia tunc memoriter retinetur, & obedienter ac sollicitè impletur. Vnde tunc perfectam operationem facit, quia ad aeternam beatitudinem perducit: secundum illud Iac. 1. Si quis perspexerit in lege perfectam libertatis, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, vel verbi, hic beatus in facto suo erit. Psalm. Deducet quasi lumen iustitiam tuam. Nam lumen huiusmodi, crasseundo deducit à principio ad medium, & de medio ad extremum. Sic verbum Dei quando auditur aure, retinetur corde, perficitur opere, tunc iustificat hominem & dignum reddit aeternae beatitudinis.

Secundo, quia lumen est formarum vel figurarum declaratum & manifestatum: sic verbum Dei manifestat nobis formas & figuras vitiarum & virtutum. Eph. 5. Omne, quod manifestatur, lumen est.

Tertio, quia lumen est oculorum laticatium. Eccl. 1. Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solē. Sic verba Dei interiores oculos animae illuminant, ipsamque la-

tificant & delectant. Pro. 15. Lux oculorum laticat animam.

Quarto, quia lumen est agris oculis odiosum, & molestia illatiuum. Similiter verba Dei in hominibus praue dispositis sunt molesta. Io. 3. Dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem: erant enim eorum opera mala.

Quinto, quia est pigritiae excitatiuum. Nam lumen Dei adueniens, excitat mentē ad surgendum à lecto peccati, & ad bene operandum. Isa. 60. Surge, illumina Hierusalem, &c. sunt enim verba bona quasi stimuli. Ecc. 12. Verba sapientum quasi stimuli.

Sexto, quia lumen est formarum & specierum in superficie speculi vel alterius corporis polito impressiuum. Nam lumen politae materiae superficiem pertingens, in angulis aequalibus se reflectit, & omnium subiectorum formas imprimit. Vnde quod est extra substantiam, in superficie collocat speculi per imaginem & figuram. Sic etiam per verba Dei imprimuntur mentibus hominum diuersae cogitationes & affectiones quasi diuersae imagines. Nam quandoque verbum Dei auditū, mentes audientium eleuat in contemplationem & amorem caelestium, quoad quae etiam imprimunt timorem supplicium in feruoribus quandoque etiam contempnum & despectum omnium mundanorum, quandoque fugam & odium omnium vitiarum.

Et haec praecipue facit verbum Dei in mentibus politis, & à peccatorum rubigine tersis. Vnde hoc est lumen sapientiae, quod mentes multipliciter informat. Sap. 6. Diligite lumen sapientiae.

Septimo, quia lumen secundum dispositionem materiae quam subintrat, est variationis susceptiuum. Nam eius claritas intenditur in materia perspicua & pura, & remanet in materia foeculenta. Sic verbum Dei in mente pura & tersa à vitiis, lumen sapientiae plurimum inducit. Sed in mente impura & foeculenta peccatis, lumen sapientiae vel gratiae non immitit. Item in diaphana materia, quae obstaculum non inuenit, ideo per eam irradians proprios fulgores exprimit & ostendit, ut Dio. de coe. hierar. dicit, & quanto perfectius in illa profundatur, tanto latius ea refusa ad alia deriuatur. Dum autem lumen materiae grossae infunditur, imperfectè ab ea recipitur. Vnde sol se diffundit extrinsecus. Sic verbum Dei in mente peruersa non habente opacitatem vel grossitiam materialis amoris, fulget vel splendet, secundum illud Tob. 13. Luce splendida fulgebis. i. non solum in te splendida eris, sed etiam aliis per doctrinam vel bonorum operum exempla fulgebis, secundum illud Mat. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra, &c. Vnde de talibus dicitur Baruc. 4. Stellae dederunt lumen in custodiae sunt. Stellae enim sunt mundissimae substantiae, & lumen à sole percipiunt, quod aliis refundunt. Sed in mente vbi est densitas amoris materialis & temporalis, lumen diuini verbi solum exterius in auditu percipitur, & si aliquo modo ad cor transeat, non ibi figitur vel aliquid operatur, sed citius à contrario facti sine affectus repellitur. Sic lumen à grossis vel compactis corporibus repulsam patitur, nec ad interiora admittitur, etiam in superficie esse videtur.

Item verbum Dei assimilatur ipsi radio solari, ex cuius reflexione generatur flamma ignis, ut dicitur 2. Mach. Sol refulsit, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus. Ita frequenter diuinum verbum generat in mentibus

hominis mirabilem flammam amoris. Ps. 104. Eloquium domini inflammat eum. Et nota quod radius inflammationem causans, oportet quod sit à corpore terminato, solido, & firmo. i. permanente. Vnde radius solis in aqua fluente, inflammationem vel ignitionem causare non potest, ex eo quod huiusmodi aqua non est solida, nec permanens nec etiam terminata, & ideo nullam formam retinens: posset tamen fieri in aqua contenta in aliquo vase valde rotundo & solido & terminante, & quiescente, puta in ampulla, vel huiusmodi. Et ita similiter etiam ad hoc ut ex verbis diuinis cor hominis inflammetur, oportet, quod sit terminatum per inquirendi sobrietatem. scilicet ut non plus velit sapere, quam oportet, sed sapere ad sobrietatem. Ro. 12.

Item oportet quod sit solidum. i. non confractum siue obliuiosum, ut scilicet quod ex vna parte recipit, ex alia parte effundit. Vnde dicitur Ecc. 21. Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit. Vel debet esse solidum. i. non molle: quia quodcumque molle est, sicut facilius impressionem recipit, ita facilius amittit. Et talis etiam sicut facilius ad verbum Dei accenditur, ita facilius extinguitur.

Item oportet, quod sit permanens, ut non ad tempus cedat, & in tempore tentationis recedat, secundum illud Io. 5. Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis. Cor eo quod habet stabilitatem & soliditatem, vehementer inflammatur & incenditur per diuini eloquii, id est sacrae scripturae radiū. Luc. 24. Cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via.

Item verba Dei frequenter praedicata assimilantur scintillis.

Primo, quia scintillae habent igneitatē. Nam scintilla est modica ignis particula ex materia ignita, caloris impetu resoluta. Quia scilicet ex mente caelestis desiderij, vel superni zeli igne accensa, verbum deuote praedicantis egreditur cum impetu feruoris, quo mentes audientium succenduntur & inflammantur, secundum illud Eze. 1. Scintillae quasi aspectus aeris candentis, ut dicit Gre. vita praedicantium sonat & ardet, ex quo scintillae prodeunt, id est verba ignita.

Secundo, verba Dei frequenter audita assimilantur scintillis ratione mobilitatis, quia habent mobilitatem: quia scintilla mox ut resoluitur, sursum mouetur, sed dum ex partibus terrestribus grauatur, ad centrum iterum reclinatur, & ideo scintillae discurreunt, nunc ascendendo nunc descendendo, Sapient. 3. Tanquam scintillae in arundinetis discurrent. Sic sancti praedicatores nituntur per suum verbum corda audientium ad caelestia eleuare, & tunc eorum verba sunt ut scintillae ascendentes, sed inter dum propter auditorum imbecillitatem coguntur ipsa verba quae praedicant, temperare, & ea potius auditorum fragilitati quam suae auditati concordare, & tunc eorum verba sunt quasi scintillae descendentes, sic faciebat Apostolus Ro. 8. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrae. Interdum etiam ea temperant propter infirmitatem propriam, secundum illud Cor. 12. Pareo autem, ne quis existimet aliquid esse supra, id quod videt in me, aut audit ex me.

Tertio, quia scintillae habent luminositatem, sic sanctorum praedicatorum verba illuminant audientium corda ad considerandum Dei opera, Ecc. 42. Desiderabilia omnia opera eius, & tanquam scintilla, quae est considerare,

Quarto, quia scintillae, habent virtuositatem. Ex modica enim scintilla fit saepe maximus ignis. Ita similiter ex breui praedicatione, immo aliquando ex breui sermone sequitur magnus fructus. Eccl. 11. Ab scintilla vna augetur ignis. Vnde Act. 10. dicitur, quod praedicante Petro, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum Dei, Sapient. 2. Sermo scintillae ad commouendum cor nostrum.

Item verba Dei assimilantur guttis & stillis roris & pluuiae. Vnde Dente. 32. Concresecat ut pluuia doctrina mea, sicut ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stilla super gramina. Eccl. 1. Guttas pluuiae, id est verba doctriuae caelestis quis dinumerauit? Nam sicut sapientiae eius non est numerus, ita nec verborum eius. Guttas etiam siue stillae terram humectant, radices ingrossant, semina foecundant, plantas & arbores vegetant, pisces in mari recreant, ostreas impingunt, ac in eis margaritas generant, in super etiam lapides cauant. Ita similiter etiam verba diuina audita deuote vel lecta, animam humectant deuotione, radices cordis, id est cogitationes & affectiones ingrossant augmentatione semina, id est bona proposita fecundant operatione, plantas & arbores, id est nouiter conuersos & penitentes qui debent fructus dignos penitentiae facere, vegetant, id est confortant spirituuali refectione, pisces in mari. i. positos in amaritudine & tribulatione, recreant interiori consolatione, ostreas, id est claustrales & inclusos impinguant religionis obseruatione, ac in eis margaritas puritatis generant, sollicita castificatione & emendatione. Item lapides. i. lapidea & dura secularium corda & peccatorum emolliunt & cauant, id est ad compunctionem & penitentiam disponunt frequentia auditione, si cui, Gutta cauat lapidem non bis, sed saepe cadendo.

Virginitas virginitatisque decor ac perfectio, qualis quantum uis que existat, ex pluribus Galaxiae similitudinibus. Cap. LXXXIII.

Virginitas sanctarum perfectio assimilatur circulo Galaxiae propter quatuor.

Primo, propter decorem & pulchritudinem. Nam Galaxia est circulus caelestis ceteris circulis pulchrior. Et similiter de virginitate dicit Cyprianus, quod est flos ecclesiastici germinis, decus atque ornatum gratiae spiritualis, & illustrior portio gregis Christi. Et Arab. lib. de virgi. de ipsa dicit, Pulchritudinem quis potest estimare maiorem decore virginitatis? Quae amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur à domino, consecratur à Deo, semper sponsa, semper innupta. Vnde nec amor fratrem habet, nec damnum pudor.

Secundo propter honorem. Est enim virginitas tanto honorabilior, quanto sublimior. Eius autem sublimitatem ostendit Galaxiae situs, quae medium tenet inter duas partes caeli equales, virginitas similiter medium caeli tenet. Namque angelis debetur, & hominibus, inter quos quasi media est virginitas habens cum hominibus communem carnis fragilitatem. Sed cum angelis habet communem & quasi supra homines incorruptionis integritatem. Propter quod dicit Hiero. quod in carne praeter carnem viuere, angelicum est, non humanum. Damascenus dicit, quod abstinentia à nuptiis, est angelorum imitatio. Dicit n. Prole. lib. 8. Alma. quod circulus Galaxiae duplex est. Vnus quasi intra altum, & ille qui est intra, continuus videtur incipiens à pedibus Geminorum & regnans in Geminis per principium Sagittarij. Et alter est supra illum non vbi que coniungitur us ei,

sed in aliquibus partibus coniunctus ei, & in aliquibus distinctus ab eo: & iterum ille exterior circulus non videtur omnino continuus ab aliquo puncto in punctum idem, sed in multis locis videtur interfectus. Similiter etiam duplex est perfectio sive incorruptio virginalis. Vna interior in proposito mentis, & hæc continua, & perpetua debet esse. Alia est extra, virginitas scilicet carnis, & hæc interrumpitur seu corrumpitur per violentiam absque consensu mentis, & tunc non amittitur meritum virginitatis, sicut dixit sancta Lucia. Si me inuita feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Hæc autem duæ integritates in quibusdam inueniuntur coniunctæ, quia vtranque habent, in quibusdam disiunctæ, id est integritas carnis sine integritate mentis, vel econuerso.

Tertio, virginitas assimilatur galaxiæ propter candorem. Nam galaxia quendam candorem habet, & ideo vocatur via lactea, sive circulus lacteus, & iste candor competit virginitati, quæ est candor lucis æternæ, vt dicitur Sap. 7. Quædam sunt quæ habent lucem & incorruptibilitatem æternam, id est interminabilem, vt Sol & stellæ, & sic habebant corpora Sanctorum post resurrectionem, quæ erit sicut stellæ in perpetuas æternitates, vt dicitur Daniel. 12. Huius autem æternæ lucis & incorruptibilitatis est quidam candor virginitas carnis in qua nihil inquinatum incurrit, vt habetur Sapi. 7. Est enim in carne corruptibili perpetua incorruptionis meditatio, vt dicit Aug. Ecc. 43. Pulchritudinē decoris eius admirabitur oculus.

Quarto, propter splendorem. Nam galaxia inter omnes circulos cœlestes meliorem habet claritatem. In locis enim illis, vbi videtur galaxia, sunt stellæ multæ parvæ quasi contiguæ, in quibus diffunditur lumen solis, omnino luminoso, & magis resulget fulgor ille, & ibi materialis est pars orbis, id est spissior, & ideo aptior ad tenendum lumen, & terminandum visum; & ideo apparet locus iste magis radiosus. Similiter virgines in cœlo habent singularem splendorem gloriæ. Nam virginitati debetur aureola. Vnde corpus virgineum est in cœlo sicut circulus splendidissimarum stellarum. Ita, 13. Stellæ cœli, splendor earum.

Quinto, propter fixationem. Nam galaxia, vt dicit Arist. lib. 1. Meteor. non recedit ab vno loco orbis, quod intelligitur quantum ad apparentiam propter motum tardissimum, quia in rei veritate commertum est, quod galaxia mouetur motu stellarum fixarum, scilicet in cœtu annis vno gradu. Et hæc immobilitas comperit virginibus factis, quæ ita iuhæserunt Christo, quod nunquam ab eo potuerunt separari, vt ait Apo. Ro. 8. Quis nos separabit à charitate Christi.

De Arcturi proprietatibus, eiusque stellarum numero, ac de septem planetis, quibus similitudinibus multis, virtutum perfectio comparatur.

Cap. LXXVIII.

Virtutum perfectio dicitur similis arcturo, de quo Iob. 9. Qui facit arcturum, & Orionas. Nam arcturus à septē stellis in axe fixis & in se reuoluitur constituitur, vt dicit Irido. Hoc ergo signū septem stellarum, significat in anima perfectionē septem virtutum propter quinque.

Primo, propter numerum: quia vt septem sunt stellæ, illud signū decorantes, ita sunt septem virtutes, animam perficientes, scilicet secundum septē, quæ in nobis regē-

da sunt, tria ex parte animæ, & quatuor ex parte corporis. Anima enim constat ex tribus potentiis, corpus vero ex quatuor elementis. Nam ex parte animæ prima est vis rationalis, quæ illustratur fide ad cognoscendum verum. Secunda est vis irascibilis, quæ erigitur spe ad malum declinandum. Tertia est vis concupiscibilis, quæ incēditur charitate ad diligendū bonū. Sed quo ad quatuor elementa ex quibus constituitur corpus.

Primo in igne fulgente accipe iustitiam, de qua dicit Arist. 2. Eth. quod est præclarissima virtutū. Et sicut ignis purgat fœces metallorum, ita iustitia purgat vitia malefactorum. In aere vero illustrante, & viam, qua eundem est, ostendente, accipe prudentiam dirigentem: In aqua ardorem refrigerante, & terram ne dissoluatur in puluere suo humore continente, accipe temperantiā, ardore concupiscentiæ restringentem, & carnis continentiam conferuantem. In terra percussa vndique aquis & tamen iramobiliter permanente, accipe fortitudinē in periculis roborantem. Iste ergo girus arcturi est, quem nulla hominum potest violentia dissipare. Iob. 38. Nunquid girum arcturi poteris dissipare?

Secundo representatur harum virtutū perfectio propter situm. Nam secundum Greg. inrer omnes circulos superiores, altior est circulus arcturi, & polo stellis altissimis stellæ eius sunt vicinæ: & nos per altitudinē dictarum virtutum maximè approximamus Deo, & angelis beatis, qui sunt in cœlis.

Tertio, propter aspectū. Apparent enim stellæ illæ radiosa & rutilantis formæ: Quarū quatuor anteriores in modum quadranguli alternis lateribus ordinantur. Tres verò sequentes stellæ in modum semicirculi ordinantur & disponuntur. Similiter & hæc virtutes, quādo in homine sunt, euidentium operum radiis se ostendunt. Sed primæ quatuor quadrangulares, sunt quatuor cardinales virtutes, quibus humana vita ex quatuor lateribus ordinatur & roboratur. Nam prudentia dirigitur in eligendis, temperantia disponitur in vtendis, fortitudine roboratur in sustinendis, iustitia verò in distribuendis. Aliæ vero tres quæ quasi semicirculū faciunt, sunt tres virtutes Theologica, quæ nos in præsentī vita respectu perfectionis patriæ non ex toto, sed ex parte perficiunt, & ideo non totū circulum sed quasi semicirculū faciunt. Nā ex parte fidei cognoscimus, spe imperfectè tenemus, charitate diminitè diligimus.

Quarto, propter motum. Nam illæ stellæ sub polo circa axem locatæ, semper (sicut dicit Greg.) vertuntur circa axem, sicut vrsa circa stipitē. Et hinc est quod ille circulus vocatur vrsa maior, sicut Macrobius dicit. Itē sicut dixit Greg. ille circulus semper vertitur, & nunquam ad ima dimergitur. Et quādo tres stellæ eleuat, quatuor ad ima declinat. Et econuerso, cum quatuor sursum erigit, tres alias ad ima submittit: quæ videlicet hæc virtutes semper circa rectū se vertunt, & nūquam ab eo recedere vult ad ima seu obliqua vitiorū ruere permittūt. Et quia tres ad contēplationē, scilicet theologica, quatuor vero cardinales ad actiua vitā pertinent, cū illæ dimittuntur, illæ leuantur, & econuerso, quia quanto magis contēplatiuæ insistimus, tãro magis remittimur in actiua, propter quod dicit Beda, quod contēplatiua est ab omni actione quiescens.

Quinto, virtutes assimilantur arcturo propter effectum. Nam arcturus dicitur ab arctando: quia suo figurat

te arctat & constringit terram. Vnde dicitur. Iob. 37. Ab interioribus egreditur tēpestas, & ab arcturo frigus. Ipsa enim parte surgit frigus propter elongantiā à calore solis, frigore vero poti terræ arctantur. Similiter etiam qui in istis virtutibus est perfectus, totaliter refrigescit cōtra terrana, & coarctat quantum potest poros terræ. i. necessitates corporis, secundum illud Apo. 1. Tim. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

Item septem virtutes assimilantur septem planetis. Nā in Luna, quæ est primus planeta versus terram, & partim vmbrosa, noctis tamen illuminatiua & roris generatiua, representatur fides, quæ est omniū virtutū prima. Et licet sit ænigmatica, est tamen intellectus ab erroris tenebris purgatiua, & roris. i. doctriinæ cœlestis administratiua, vel roris, id est diuinæ gratiæ impetratiua.

Veneri autem, quæ præcedit solem & etiā diem, & ex diei approximatione habet egros erigere, assimilatur spes: quæ nunc præcedit verū solem & æternum diem, & confortat animum deficientem quousque perueniemus ad patriam.

Soli autem inflānti, & omnia decoranti assimilatur charitas, qua corda inflāntur, & opera Deo deuota & accepta efficiuntur.

Mercurio, cuius dicitur esse animā disponere ad sapientiam & eloquentiam, assimilatur prudentia.

Marti, cuius dicitur esse ad animositatem disponere, & sic animam deictā erigere: & ad bella præparare, assimilatur fortitudo, cuius est tentationes constanter & viriliter ferre.

Ioui, cuius est omnibus providere, assimilatur iustitia quæ omnibus prodest, dum bonos defendit, & malos corrigit, & refrenat à noxiis.

Saturno autē qui est planeta frigidissimus, & cuius est calorē firmamenti vel solis in istis inferioribus temperare, assimilatur temperantia, quæ habet æstuantem passionē & complexionem in corpore humano temperare.

Item de quatuor virtutibus cardinalibus siue de vsu ipsarum, instruit nos tēpus. Nam primo quidem instruit nos tempus de vsu prudentiæ. Est enim homini prudentia tripliciter necessaria.

Primo in agendo, quia sicut dicit Arist. 6. Eth. prudentia est recta ratio agibilium. Pertinet igitur ad prudentiā ea quæ agit mensurare secundum menuram debitæ rationis, & de hoc nos instruit tēpus, sicut dicit Alchindus de quinque essen. quia est mensura rerum mutabilium. Vnde quia omnis actio hominis est cum tempore & mensura, debet prudens in actionibus suis se tēpori conformare, vt somnia faciat cum debita mensura.

Item docet nos tempus ordinate operari vnum post aliud: quia tempus sicut dicit Arist. 4. Phy. est numerus motus secundum prius & posterius, & hoc ad prudentiā pertinet, s. non omnia simul velle agere, sed ordinate vnū post aliud. Vnde Ecc. 11. Fili, ne in multis sint actus tui. Et ideo metricè dicitur pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Secundo, necessaria est prudentia in disponēdo. Et hæc docent nos habere tres partes temporis, quibus tres partes prudentiæ adaptantur. Diuiditur enim tēpus in præsens, præteritum, & futurum. Et secundum hoc assignat Tullius tres partes prudentiæ, s. memoriæ in recordatione præteritorum, intelligentiam in ordinatione præsentium, & prouidentiam in provisione futurorum. De Summa de Exemp.

quibus Deut. 32. Vtinam saperent. s. præterita, & intelligerent præsentia, ac nouissima prouiderent, id est futura.

Tertio, necessaria est prudentia in cauendo. s. futura pericula: & ad hoc sollicitat nos temporis alterabilitas. Nam tempore nihil alterabilius, & ideo corpori nihil est periculosius. Quia dicit Hippocrates: Mutationes temporum maxime generant morbos. Subita enim mutatio caliditatis in frigiditatem, corpora alterat, & mutat: ideo quia natura non patitur repentinas mutationes: subita mutatio temporis est causa infirmitatis. Sunt enim præcipuè quatuor temporis qualitates, quarum distemperantia causa est suo modo tam corporalis quàm spiritalis infirmitatis: à quibus quia moderna tempora præcipuè abundare videntur, summe debet cauere homo sapiens, videlicet calidum, frigidū, humidum, siccum. Quæ quia his modernis temporibus, exemplariter loquendo omnia simul inordinate abundant, videntur adesse tempora, de quibus prædixit Apo. 2. Ti. 5. Instabunt tempora periculosa. Æstuat enim tempus nunc ardore inordinato. i. desiderio peccandi. Isa. 9. Succensa est quasi ignis impietas. Item abundat frigiditas malitiæ & iniquitatis ex defectu caloris vitalis & ordinati, s. charitatis. Mar. 24. Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. 2. Tim. 3. Erunt homines seiplos amantes, vix hodie amatur aliquid propter Deum, sed propter proprium commodum. Vnde omnis amor est reciprocus in seipsum: & ideo oportet, vt remittatur in proximum & in Deum.

Item est superabundantia siccitatis, quæ fit per ingratitudinem quæ desiccet humorem vitalē in mundo. Vnde secundum Ber. Ingratitudo est ventus vrns rores gratiæ, fluente misericordiz, venas pietatis exsiccat. 2. Ti. 3. Erunt homines ingrati scilicet, sine affectiōe & ideo mundus est hodie in pede statuarū vbi coniungebatur ferrū, restat Dani. 2. Quia, s. circa finē mundi, erunt homines sine fœdere, & siccī ab humore gratiæ.

Item est intemperantia noxiū humoris voluptatiū carnalium, in quibus homines pro posse abundant. 2. Tim. 3. Erunt homines magis amatores voluptatiū, quàm Dei.

Secundo, tempus inducit nos ad iustitiā, cuius est cōmunitatem seruare sine personarū acceptione. Hanc cōmunitatem iustitiæ tempus præcipuè seruat: quia nihil est eo cōmunitus, & omnibus æqualiter est commune. Vnde nequissimi sunt vsurarij, qui eo quod Deus fecit commune, vtuntur vsurariē, dum tempus aliis vendunt. Sunt autem qui nihil cōmune esse vellent, vt cupidi. Alij vero, qui & si quandoque commuonia distribuunt, tamen amore pecuniæ vel personæ distributionis & iustitiæ æqualitatem non seruant: quos omnes redarguit temporis cōmunitas & æqualitas.

Tertio, tempus inducit nos ad fortitudinem. Pertinet enim ad virum fortem non orio vel ignauia torpescere, nec propter difficultatem aliquam ab opere virtutis desistere. Sed si aliquando remittitur contingat, continuo renouiscere: quæ omnia tempus docet. Nam tempus nunquam quiescit, & vicissim cursum peragit. In quo scilicet docet nos pigritiam & ociositatem vitare. Ad quod insuper sollicitat nos ipsius temporis preciositas. Nam sicut dicit Augu. nihil est tempore preciosius. Quia de omni possessione simul duo haberi possunt, sed duo momenta simul haberi non possunt. Vnde tempus recuperationem non recipit: & ideo perdit à nobis per oriu non debet. Sollicitat enim nos temporis breuitas. Quia licet tempus sit

longū, nobis tamen est curtū. Quia per exiguum & cum tadio est tempus vitæ nostræ: & ideo sollicitè & nō pigre operandū est. Ad hoc quonq; sollicitat nos tēporis incertitudo & imperceptibilitas: quia vt dicit Ihd. tempus per se non dignoscitur, sed solū per actus humanos, Itē vbi desicit, ibi incipit: quia Nunc, quod est finis præteriti, est initiū futuri, vt homo dicat semper illud. Ps. 76. Ego dixi nunc cæpi.

Item tempus si in hyeme senescit, in vere reuiuiscit, vt si homo quandoq; remittitur, continuo renouetur.

Quarto, inducit nos tempus ad temperantiā, quæ maximè necessaria est ad conseruationē sanitatis, & gratiæ spiritalis. Quod etiam tēps indicat: quia moderato tēpore in suis qualitatib; tēperato, corpori nihil salubrius. Vnde dicit Hip. in Aphor. Si tēpora tēporaliter se habuerint, boni erūt status & maxime bonæ enunciationis sūt ægri tudines, & hoc tēporaliter & spiritaliter accidit de medio & temperamento delectationū: quia confert temperantiā salutem corporis & animæ.

Virtuosorum perfectiones quæ sunt, ex multis stellarum perfectionibus similitudinibus extrahuntur. Cap. LXXXV.

Virtuosi assimilantur stellis quod actia.

Primo, quo ad stellarū essentiam. Nā stellæ sū suā essentiam sunt puræ, sunt altæ, sunt sphericæ: Quia virtuosī viri sunt puri per continentiam, alti per patientiam, & sunt sphericī per obedientiam.

Secundò quo ad stellarū permanentiam. Quia stellæ sunt incorruptibiles, infatigabiles & in eclipsibiles. Sic virtuosī viri sunt incorruptibiles per tolerantiam, infatigabiles per constantiam, in eclipsibiles per perseuerantiam.

Tertiò quo ad apparentiam: quia stellæ sunt parvæ, sunt pulchræ, sunt proximæ. Et virtuosī viri sunt parui per humilitatem, pulchri per honestatem, proximi per amoris caritatem siue charitatem.

Quarò, quo ad influentiā: quia stellæ sunt virtuosæ, operosæ, & luminosæ. Similiter viri virtutū sunt virtuosī per gratiam. Ecc. 54. Homines diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes.

Item operosi per iustitiā. Hebr. 11. Sancti per fidē vident regna, operati sunt iustitiam.

Item sunt luxuriosi per doctrinā. Matt. 5. Vos estis lux mundi, &c.

Hominiū corporaliū vitæ breuitas & instabilitas ex quædam pluriū fauilla, vaporis, fluiūque ac venti similitudinibus perfectissimè declaratur. Cap. LXXXVI.

Ita hominis naturalis, seu corporalis, assimilatur vmbre.

Primò propter causam. Quia vmbra sicut dicit Greg. ex lumine formatur & corpore. Est enim obiectio corporis opaci ad luminosum. Sic vita humana causatur ex cōiunctione animæ intellectiue, & corporis humani. Anima autem intellectiua prouincit actualis est, luminis cōparatur. Vnde & Ari. 3. de ani. Intellectum agentem qui est in anima, dicit esse vt lumen, & de hoc etiā dicitur in Ps. 4. In lumine tuo videbimus lumen. Item signatum est super nos lumen vultus tui domine. Et ideo vita humana ex vna parte habet nobilitatem, scilicet ex parte luminis, i. animæ intellectiue, à qua oritur. Ioā. 1. Vita erat lux hominū. Ex alia vero vilitatem, scilicet ex parte corporis, quod viuificat: de cuius origine dicitur Ge. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ. Et hæc duo tangit Ps. 133. quasi admirans tā dispariū coniunctionē. Dominus

inquit quid est homo, quia innotuisti ei: aut filius hominis: quia reputas eum, scilicet quatuor ad animā. Nā quatuor ad corp; ibi subditur, Homo vanitaci similis factus est, dies eius sicut vmbra prætereunt.

Secundo humana vita assimilatur vmbre pp figuram. Quoniam enim vmbra hēt figurā latam, quāq; rotundā, quāq; acutam. Nā si corpus luminosum min; sit quāquam corpus obiectum, tunc facit vmbra tendentem in latum ad modum calathi. Et tali vmbre assimilatur vita peccantium, quæ est vita vitiosa. Hæc est lara porta & spaciofa via, quæ ducit ad perditionem, vt dicitur Mat. 7. Et hoc accidit: quia luminare est minus quam corpus obiectū, quia. i. minus pōr in talibus animā quāquam corpus. Vnde caro in eis dominatur. Si verò corpus luminosum corpi obiecto est æquale, facit vmbra æquale & rotundā. Talis vita est perfectiorū, quæ est vita virtuosa & perfecta. Vnde assimilatur vmbre rotundæ propter perfectionem figuræ rotundæ, siue figuræ circularis, quæ p. in philosophū est perfectissima figurarū. Talis vita est eorū, in quibus luminare parificatur corpori obiecto. i. in quibus caro spiritali conformatur, vt ambo pariter seruiāt iustitiæ & virtuti. Si vero luminare sit minus corpe obiecto, tunc facit vmbra tendentē in acutū. Vñ cum sol maior sit terra, facit vmbra pyramidale. Et huic vmbre quæ incipit à lato & tendit in strictū, assimilatur vita hominū imperfectiorū, qui adhuc sunt in pugna, & licet aliquid sentiant de latitudine vitiorū, vñ pugna non succubunt, quia. i. se coarctant per penitentiam, scientes quæ acta via est, quæ ducit ad vitā. Mat. 7.

Tertiò assimilatur vmbre pp figuram secundum illud Iob. 12. Fugit velut vmbra, & nūquā in eodē statu permanet. Nā vmbra ad motū corporis mutatur, similiter & ipsa vita. Nā nō est eadem sanitas corporis mane & vespere, & hoc pp varietatē humorū, in quorū adæquatione sanitas consistit. Est autem sciendū, quod vmbra est corporum in sequentiū fugitiua, fugientiū insecutiua. Quia plurimi qui plus vitā suam diligunt, citius eam perdunt. Et de talibus erat, q. dicebat, Præcisus est velut à terente vita mea, &c. Ps. 38. Econuerso etiam plurimum accidit: quod qui plus cupit mori, illi diuī; viuūt. Et de talib; erat q. dicebat, Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, &c. Ps. 119.

Quarò, assimilatur vmbre propter mensuram. Quia quanto dies est maior, tanto vmbra est minor. Quod fit, quia tūc sol est in celo altior, & capitibus nostris proximior. Vnde corpus minus lumini opponitur, & ita fit vmbra minor. Et ideo si sol directe super nos esset, nulla sūt, per nos vmbra apparet. E contra, quanto dies est minor, tanto vmbra fit maior, quod est, quia tunc sol nobis est remotior, sicut quando est in Occidente, vel Oriente. Sic etiam accidit in hominibus. Quia quanto dies prosperitatis est altior, tanto vitæ vmbra fit breuior, sicut illud Ecc. 10. Omnis potētarius, breuis vita. Quod accidit vel ex inuidia, quia plures inuident magnis, quā paruis, & ideo cito frequenter occiduntur ab æmulis. Vel quia immoderatius deliciis vtuntur, & ideo quanto citius infirmanur, & moriuntur. Vel hoc etiam prouenit ex diuina prouidentia, vt ostendat diuicias, & potentias humanas esse contemendas. Sicut Petrus Rauennensis dixit, de vita summorū Pontificum, reddens rationē, quare parum viuunt cōmuniter cum summo gradu dignitatis. E contra, autem, quibus deficit temporalis prosperitas, prolixior vita videtur, & talis erat ille qui dicebat. Tædet animam meam vitæ meæ. Iob. 10.

Item

Item vita hominis assimilatur fauillæ propter tria. Primo propter principiū. Nam fauilla vt dicit Ihd. Ety. est cinis modic; ex extinctiōe scintillarū materiæ derelictus. Tanquā enim scintillæ fulgentes fuerūt primi parentes, ex quorū materia propagata sunt nostra cinerea corpa. Sed ex eorum extinctiōe, scilicet peccati transgressiōe, relicta est nobis fauilla modica, i. breuis vita. Quia p. vñ hominē intrant peccatū in mundū, & p. peccatū mors, vt dicit Apo. Ro. 5. Io. 34. Assimilatur sum fauillæ, & cineri.

Secundo, pp effectum. Nam fauilla inhaerens carbo ignito, fulgorē eius occultat. Tanquā autē carbo igneus, est spiritus purus, qui ex fauilla, & cinere, i. ex corpore vitæ necessitate minoratur primo in conceptione, Sap. 9. Homo infirmus, & exigui temporis minorat intellectū.

Item in operatiōe, quia Mat. 25. spiritus promptus est, caro autem infirma. Ita. Erit fortitudo nostra, vt fauilla stupor, & opus nostrum, quasi scintilla.

Tertiò, propter motū. Repræsentat enim scintilla triplicem motū. Primo motum naturæ, quia fauilla, vt dicit Greg. ad modicū ventū dispergitur, qua dispersa, puluis nunquam colligitur.

Ita humana vita à modico contrario destruitur, & in puluerē mortis dispergitur, sed tamen mortuus homo vix ad vitam reducitur. Iob. 21. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.

Secundo, motū culpæ, quia fauilla de facili inflātur, sed subito propter defectū nutritiæ extinguitur. Sic homo viuens in carne luxuriæ, vel auaritiæ igne, vel cuiuscunque peccati ardore, de facili inflātur, sed cito labēte materia cum vitis vita finitur. Isa. 2. Erit sicut fauilla pertransiens, multitudo eorum.

Tertiò, motū gratiæ, quia fauilla, dū est ignita, vti rapit sursum tendit, sed derelicta, proprio pondere tendit ad ima. Sic anima hominis in hac vita posita, calore charitatis inflāmata, vel statu Spiritus sancti eleuata, sursum ad celestia tēdit, sed sibi relicta, proprio pronitatis pondere, & corruptibilis corporis mole aggrauata, semper ad ima descendit. Vel quādoque anima sursum ascendit per orationem feruentem, & quandoque ad ima descendit per penitentiam humilem. Iob. 12. Me reprehendo, & ago penitentiam in fauilla, & cinere.

Item vita humana assimilatur vapori, propter quatuor. Primo, ratione eleuationis. Sicut enim probatur in libris meteorologicis, vapores in aere non ascendunt longius tribus miliaribus. Vel saltē distinguuntur tres regiones aeris, in quas eleuantur vapores. Quarū vna est calidissima, s. suprema propter ignis viciniam. Alia frigidissima, scilicet media. Tertia temperata, s. infima. Tales etiā sunt tres ætates, quibus humana vita deducitur.

Primo, est augmentatiua, quæ scilicet durat vtique ad viginti vñ annum secundum augmentum longitudinis, vel vsque ad 25. & hæc (secundum quosdam) est ætas calidissima.

Secunda autē ætas statua, & hæc est ab anno 21. vel 25. vsque ad 40. si sit homo bonæ cōplexionis. Et hic, secundū aliquos, est magis temperata ætas, quā prima, quāquā alij contrarium dicunt.

Tertia defectiua est, & hæc est vsque ad finē, & hæc ætas est frigida. Sed sicut quidam vapores resoluuntur aliquando in principio suæ eleuationis, s. in primo aeris interstitio, sicut patet in nebulis, & aliis vaporibus humidis, quādoque in medio, sicut patet in nubibus, quādoque vero in supremo, sicut patet de vaporibus siccis.

Ita etiam de hominibus accidit, quia quidam moriuntur in adulescentia, siue iuuentute, quidā in media ætate, quidā in senectate. Vnde mors atari nō parit. Et ideo Beatus Ambrosius dicit, quod mors est senibus in ianuis, & iuuenibus in solis. Et ideo stultus est, qui perpeccat de vita confidit.

Secundò, assimilatur vapori, ratione distinctiōnis. Distinguitur enim triplex vapor, s. siccus siue terreus, & humidus, siue aqueus, & tertius ex vitroque mixtus. Solum enim aqua, & terra, sunt vaporabilia elementa. In his ergo tribus vaporibus tres modos accipere possumus hominum malè viuentium. Quorū videlicet quidā sunt terreni per auaritiā, quidā vero aquei per luxuriā, & quidā ex vitroque mixti per superbiā. Nā multi sunt superbi, qui idcirco status altos, & dignitates querunt, & vt terrena possideāt, & vt voluptatibus affluāt. Io. 2. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.

Tertiò, assimilatur humana vita vapori, ratione durationis, quia vapores durāt parū in aere, & cito resoluuntur. Sic homines paruo tempore viuunt in corpore, & cito moriuntur. Iac. 4. Quæ est vita nostra, vapor est ad modicum parens. Dicitur enim decurtatus humanæ vitæ decursus secundum augmentum peccati. Nam à principio mundi quando non erat peccatū adhuc multiplicatū, homines vivebāt diutius, sicut patet de prima ætate, quæ fuit ante diluuium, in qua homines diuissime vivebant, vel vixerunt. Nam Adam vixit nongentis 30. annis. Ser huius filius nongentis 12. annis, cuius filius, Enos nongentis quinque annis. & Cayn eius filius vixit nongentis annis, & sic de aliis. Postmodū vero multiplicato vehementer peccato tempore Noe induxit deus diluuium, & abbreviari voluit deus deinceps tempus humanæ vitæ, dicens ad Noe. Gen. 5. Non permanebit spiritus meus in homine in quæratū, quia caro est. Erūtque dies illius ceterum 20. annorum. Quamuis Augustinus hoc verbū exponit, quia tantum tempus fuit abinde, quod hæc Deus dixit Noe, vsque ad diluuium. Vnde erūt dies illius, scilicet ad penitentiam indulti, si quis redire voluerit centum & viginti annorum, scilicet antequam inducam diluuium.

Primus tamē sensus adhuc satis potest tolerari, quia certum est, quod post diluuium homines minus vixerunt. Adhuc autem vitæ, quia a tempore diluuij semper in ualescente peccato, amplius decurtata est, intantum, vt David dicat Psal. 89. Dies annorum nostrorū in ipsis 70. anni. Si autē in parentibus 80. anni. amplius eorum labor, & dolor.

Quarto rōne resolutionis, quæ scilicet diuersi vapores diuersimode resoluuntur, & sic diuersi homines à diuersis vitis absorbenur. Nam quidam vapores sunt qui resoluunt, siue cōuertunt in ignē, sicut illi qui ascendunt sursum ad supremā aeris regionē, quæ dicitur regio cæstus, quæ incēdunt, & in ignē cōuertunt. Et tales sunt multi ad statum dignitatis eleuati qui vel incēdunt, igne iracundiæ, & feruitiæ, sicut Nero qui fuit crudelissimus & iracundus, vel auaritiæ, sicut de rege Antigono Seneca dicit, quod fuit rex auarissimus, vel igne concupiscentiæ, & luxuriæ, sicut de Sardanapalo refert Orofius, qui fuit rex Assyriorum luxuriosissimus. Quidam vero vapores sunt qui resoluuntur in aërem, siue ventum, & iste ventus quādoque eleuatur in altum, & generat in aere, vel in mari tempestatem, &

ralis est vita quorūdam inquietorum, qui semper in iurgiis, litigiis, & seditionibus delectantur, & pacem videntur odio habere. Sicut dicitur, quod Alexander cuidam quærenti, quare mundum ita infestaret, & in pace stare non posset respondit, quoniam pax ei esset bellum, si adesset. Quandoque vero ventus per cavernas, & foramina terræ ingressus, facit terræ motus, qui faciunt terram tremere. Et sic quorūdam vita, ita tyrannica est, & terribilis, quod faciunt alios tremere, & in hoc quasi ponunt beatitudinem suam, ut potentes reputentur, nec non terrore habeantur. Sicut dicit Seneca. lib. de beneficiis. de Alexandro, quod ducebat summum bonum terrore esse, ignorans, quod ignava quæque animalia timentur ob virus malum, sicut scorpiones, & serpentes, & huiusmodi.

Alij autem sunt vapores, qui in altum eleuati efficiuntur nubes. Et talibus assimilatur vita iustorum, qui à terrenis per affectum eleuati sunt, & segregati: & ideo ad velociter eundem ad domum parati, & expediti. Etenim ideo dicitur Isa. 6. Qui sunt isti, qui ut nubes volant? Vnde sicut ex nubibus sunt pluuia, fulgura, siue sagittæ, & tonitrua: ita ex talibus sunt doctrinæ, correctiones asperæ, & quandoque manifesta miracula. Tales nubes habent intus igneum vaporem, id est feruorem spiritus, ex quo proueniunt talia. Et est sciendum, quod tales vapores nubium quandoque eleuantur, & trahunt aliquando secum paleas, pilos, ligna, vellapides, propter quod postea quandoque talia pluuia, & non est hoc, quia talia fuerunt in nubibus generata, sed cum eis eleuata. Et sic sunt cupidi, qui volunt omnia rapere, & secum trahere. Sed sicut nubibus resolutis omnia talia cadunt. Sic quædam huiusmodi homines per mortem resoluuntur, necesse est hæc omnia descendere, & hic remanere. Iob. 22. Diues cum dormierit, nihil secum affert.

Item vita humana assimilatur aquæ fluuij propter seipsum.

Primo, quia fluuius habet cōtinuitatem in fluxu. Vnde à fluendo dicitur. Non est enim (ut dicit Isidorus) aliud fluuius, quàm perennis, & continuus aquæ fluxus. Et nos ad modum fluuius aquæ fluendo continuè labimur, ad mortem tendentes. Iuxta illud Ouidij: Prætereunt anni more fluentis aquæ. 2. Reg. 14. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram.

Secundo, habet amaritudinem in ortu, & in exitu: quia à mari omnes fluuij oriuntur, & ad mare reuertuntur. Sic etiam humana vita, & à planctu incipit, & in luctu finitur. Plorando enim homines nascuntur, & plorando moriuntur. Eccles. 1. Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur.

Tertio, habet volubilitatem perpetuam in rotatu, & velocitatem in cursu, vel motu. Et quid est aliud omnis vita nostra, quàm quidam fluxus in rota, in qua semper rotata, & nunquam ad modicum manens fixa vita continuo dimiuit, & semper de ea aliquo subtrahit, ad mortem currimus cursu velociori, quàm fluuius absque mora? Ioel. 2. Fluuius circumdedit me. Inter omnes enim motus, motus vtriusque cœli est velocissimus, ex quo causatur omnis alius motus. Vnde fluuij rotatus illi motui comparatus, est quasi nullus. Sed vita nostra in fluxu motum cœli sequitur. Vnde omni die de vita nostra minuitur: ergo multo fortius, quàm fluuius ad mare vita nostra currit ad mortem.

Quarto ratione profunditatis, & pulchritudinis: habet enim aqua profunditatem in situ, & pulchritudinem in aspectu. Quia vita nostra, & si nunc apparet pulchra, & aspectu venusta, tanquàm tamen in imo, siue profundo statutus vanissimi constituta, vana rota est, sicut spuma, & sicut via nauis in aqua, & auis per aera, cuius post transitum nulla est apparentia.

Quinto, habet dulcedinem in transitu ex processu: quia scilicet vita hominis in medio suo esse videtur dulcis, dum homo est sanus, & iuuenis. Sed, quia medium non concordat cum extremis, ideo nec recta consistit. Rectum enim (ut dicit philosophus) est cuius medium non exit ab extremis. Quare si vita nostra esset recta, qualis est in ortu, & exitu, talis deberet esse in transitu, scilicet luctuosa.

Sexto, ratione circulationis. Flumen enim habet circularitatem in motu, dum à mari exit multa circuit, & ad mare ultimo redit. Sic simili modo etià vita à doloribus incipit, colores decurrit, & doloribus desinit.

Septimo, habet virtuositatem in impetu: quia fortiter in omnes resistens impingit, omnia frangit, nihil ei resistit, sed dum ad mare redit, penitus nomen perdit. Sic, & homo omnia in mundo disponit omnia voluit, omnia rumpit, & frangit, nullum interdum resistens inuenitur, sed ad mortem dum venit, omne superbiam nomen amittit. Isa. 69. Quasi si uuius violentus vita quem spiritus domini cogit.

Item vita humana assimilatur vento propter quatuor. Primo propter infimum ortum, quia oritur materialiter ex vapore terrestri, scilicet sicco: & huius signum est, quod venti fortes, præcipuè sunt in autumno. Sole existente circa æquinoctium hyemale: quia tunc Sol comburendo exiccavit elementa, & ideo vapor tunc eleuatus magis est siccus, & terreus, propter quod in autumno dominatur complexio terræ, scilicet frigida, & sicca. Sicut igitur est vêtus materialiter ex fumo terræ, sic etiam est homo materialiter ex terræ limo. Gen. 1. Fecit Deus hominem de limo terræ. Nec obstat, quod corpus humanum dicitur esse compositum ex quatuor elementis: quia fit denominatio à prædominante elemento. Vnde dicitur homo, quasi ab humo. i. terra. Apparet ergo similitudo aquæ in humoribus, virtus ignis in calore naturali, connaturalitas aeris in respiratione, soliditas & grauitas in carnibus, & ossibus. Ex quo patet, quod in compositione humani corporis, multum ponit Deus de terra, parum de aliis elementis. Parum quidem de igne posuit: ut homo parum haberet de ardore concupiscentiæ, & de incensione iræ, & de vredine auaritiæ. Parum de aere, ut homo parum haberet de eleuatione superbiæ. Parum de aqua ut parum haberet de mobilitate inconstantiæ. Multum autem ponit illi de terra, qui habet frigiditatem contra æstus auaritiæ, infirmitatem contra eleuationem superbiæ, & stabilitatem contra motum inconstantiæ.

Notandum est autem, quod vapor siccus non potest vêtum causare, nisi eleuetur à Sole. Nam calor Solis eleuat vaporem siccum terrestrem, & non consumens ipsam est etiam causa venti. Calor igitur Solis, est vigor animæ rationalis, quæ ipsum humanum corpus quanquam graue & terrestre viuificat, & erigit sursum. Vnde solus homo est rectæ staturæ, caput habens sursum. Vnde Augustinus de hoc loquens, ait, Beluas prostratas in faciem Deus fecit, pastum quærentes de terra, te autem in duos pedes erexit de terra, faciem tuam sursum haberi voluit, non

non ergo diserepet cor tuum à facie tua, ut facies tua sit sursum, & cor tuum sit deorsum.

Secundo, humana vita assimilatur vento propter obliquum motum. Non enim talis est vapor venti, qui habet motum rectum, sed obliquum, & tortuosum, nunc scilicet descendendo, nunc ascendendo. Cuius ratio est. Quia talis vapor terrestris, & sic assilatur à calore Solis ad mediam aeris regionem, quæ scilicet est maximi frigoris. Vnde cum talis vapor sit per naturam frigidus, & grauis, obuians ei frigus loci, quod etiam ipsum inspissat, & grauat, facit ipsum descendere aliquantulum: sed calor Solis, qui est in ipso, cum non sit ab ipso facile separabilis, quia magis conseruatur in sicco terrestri, quàm in vapore humido, iterum releuat ipsum, & inde fit inuoluta impulsio aeris, quæ ventus vocatur. Nam superior pars vaporis cum sit grauis de se, & inspissata ex frigiditate loci, deprimatur valde vehementer: & cum sit latissimus vapor, & inspissatus à frigore, multum agit aerem, & dat flatum donec descendat conuersio superioris extremitatis ipsius super inferiorem ferè. deinde resurgit calor ex radio. Et interim calido radio sicco iterum eleuare iterum ipsum, & subministrante materia ex eleuatione pluris vaporis in ipsum: & ideo confortando iterum dat ascendendo alium flatum fortiorem. Fortior autem est flatus descensionis venti, quàm ascensionis propter hoc, quod superior extremitas inspissata à frigore loci, descendit, & ipsum fortius impellit aerem, quàm rarum. Patet ergo, quod motus venti non est rectus, sed tortuosus, scilicet per medium descensus. Nam vna flatio descendit, & alia ascendit: & quia non est motus continuus, sed interruptus. Nam in omni motu reflexo, oportet interdiciere quietem, ut probat Arist. phys.

Item patet, quod vna flatio debilior est altera, scilicet ascendens, quàm descendens. Et hæc omnia competunt humanæ vitæ. Nam homo in corpore viuens, nunc ascendit per augmentum scilicet in iuuentute: nunc descendit per decrementum naturæ, & virtutis, scilicet in senectute, & prolixius est tempus senectutis, quàm iuuentutis, & ideo maior est descensus, quàm ascensus, nec vni tempus continuatur alteri, quia ætas statiuat. i. virilis, est intermedia.

Item homo in corpore viuens, nunc ascendit per prosperitatem, nunc descendit per aduersitatem: nunc ascendit per superbiam & gloriam, nunc descendit per confusionem, & ignominiam.

Item, nunc ascendit viuens, nunc descendit moriens. Tertio assimilatur vêtus propter incertum terminum. Nam ventus parum durat, nec scit homo, quando fiat, vbi, vel quando quiescere debeat, secundum illud Io. 4. Spiritus vbi vult spirat, & nescit vnde veniat, aut quo vadat. Hoc enim secundum Chrysostomum Christus dixit de vento, cuius initium, & finis, nobis occulta sunt. Similiter vita hominis parum durat. Iob. 7. Memento mei domine, quia vêtus est vita mea. Nescit enim homo vbi, vel quâdo finitur, secundum illud Eccl. 9. Nam nihil est certius morte, & nihil incertius hora mortis. Vult enim Deus, sicut dicit Greg. quod hora mortis sit nobis incerta, & semper sit nobis suspecta, secundum illud Mat. 25. Vigilate, quia nescitis diem, neque horam.

Notandum tamè, quod sunt tres causæ abscissionis, quæ etiam suo modo abscondunt vitam humanam.

Prima est intentus frigus, quod terram vehementer

constringens, vaporem venti eleuari non sinit.

Secunda est intentus calor, qui vaporem eleuatum consumit.

Tertia est magna pluuia, quæ aerem infrigidans, vaporem grauat, & intantum descendere facit, quod non potest subito à calido eleuari.

Item terram, & vaporem superficiei constringit, ut non possit alius vapor eleuari ad augendum materiam ventis: & omnis vapor cito deficit, nisi cōtinuè aliquid generetur. In istis etiam signantur tres causæ mortis humanæ. Quia in intenso frigore intelligitur malitia trāsreflexionis: quia frigus signat malitiam peccati: malitia enim animam frigidescere facit, dum calorè charitatis extrahit. Vnde dicitur Hier. 6. Sicut cisterna frigidam facit aquam, ita frigidam facit malitia suam. Hoc ergo frigus est, scilicet peccatum, quod mortem introduxit, secundum illud Apo. Rom. 5. Per vnum hominem iactauit peccatum in mundum, & per peccatum mors. Intenso vero calore accipitur distemperantia complexionis, quæ est naturalis causa humanæ infirmitatis, & mortis, ut patet præcipue in febribus. Sed per pluuiam supercadentem intelligitur iustitia diuinæ ordinationis, per quam (sicut dicit Apostolus, Heb. 9.) Statutum est hominibus semel mori. Vel per pluuiam superuenientem, intellige occisionem hominis violentam, dum vnus per alium percutitur, & occiditur.

Quarto, assimilatur humana vita vêtus, propter flatum sonitum. Est enim sonitus vêtus per modum vndarum cōfringentiū sese, eo, quod vna inundatio vincit aliam, & extendit se super eam. Ventus ergo dum per flatum fortiter, sonat, sed sonando transit, & nullum sui post sonitum vestigiū derelinquit. Sic quantumcunque homines in mundo viuunt magnum sonitum faciunt, siue magnas dignitates adipiscendo, siue bellorum victorias assequendo, siue magnas diuitias cumulando, siue magnæ sapientiæ nomina habendo: omnia tamen cito prætereunt, sicut & sonitus vêtus. Et post hæc ita sunt ac si quasi nunquam fuissent. Vnde dicit Prophe. 1. Perit memoria eorum cum sonitu.

Humana moralis vita nonnullis similitudinibus ad vêtus aqua varietates variare comprobatur.

Cap. LXXXVII.

Vita hominis moralis siue bonæ, siue malæ dispositionis sit, sicut aqua, fit boni, & mali saporis. Variatur enim sapor aquarum secundum Sen. li. de nar. q. ex quatuor. scilicet ex principio, ex loco, ex consortio, & ex spiritu. i. aere in aqua transformato. Variatur enim aqua ex originali principio. i. ex re, à qua oritur, ut aqua rosacea ex rosis, & sic de similibus. Et sic etiam homo ex origine (secundum philosophum) contrahit dispositiones quasdam ad quasdam passiones, & vitia. Vnde narrat Aristot. Eth. 7. quod ex patre iracundo nascitur etiam interdum filius iracundus. Et similiter secundum fidem catholicam nos omnes ex primo parente peccatum originale cōtraximus. pp. quod Apostolus dicit, Eph. 2. quod eramus filij iræ naturæ.

Secundo, variatur ex loco, scilicet vnde ipsa aqua trahitur, ut patet in aquis sulphureis, & in Sicilia inuenitur aqua habens saporem aceri, qua vtuntur incolæ pro aceto. Similiter etiam secundum loca, & regiones varias, in quibus homines habitant, videmus variari etià mores eorum. Vnde etià in sacra scriptura viri iusti à locis malorum hominum, insectarum regionum recedere iubentur. Sicut iussus est Abraham de Vri Chaldæorum exire, & de regione Sodomorum Lot descendere. Nestes (inquit

quint angelus) in omni circa regione. Et loca quaedam solitaria, ad diuinas reuelationes disponere, vel adaptare, videntur, secundum illud Ose. 1. Ducam eam in solitudinem, &c.

Tertio, variatur ex vitioso consortio. i. ex vitio, & natura, quã acquirit ex re vicina, vel ex mala vicina, etiam si non commiscetur sibi, vt aqua posita iuxta amphoram sapit de amphora, licet nõ tetigerit eam. Similiter familiaritate, & consortio bono, vel malo efficiuntur multi mali, vel boni. Mores enim (secundum Tullium) formantur ex conuictu. Pro. 13. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus autem stultorum efficietur similis illis. Pl. 17. Cum electo, electus eris: & cum peruerso, peruereris.

Quarto, variatur (sicut ibidem Seneca dicit) ex spiritu in aquam transformato, i. ex diuersitate aeris immutantis. Vnde dicit, quod sunt aquæ quaedam ita venenose ex spumali materia minerali, & ideo magis actiuæ, & statim bibite interficiunt. Et in Macedonia sunt aquæ, quæ ab aquibus bibite, faciunt albas. Iste spiritus siue aer est doctrina moralis, siue spiritalis, quia aliquis informatur: quæ si bona est, bonum facit recipientem: si vero praua, generat prauos mores. Vnde doctrina hæreticorum venenosa statim animam credentis occidit. Apo. 1. Ti. 2. Sermo eorum vt cancer serpit.

De vita tum actiua, tum contemplatiua hominis spiritalis quæ venti proprietatibus, & aeris comparatur.
Cap. LXXXVIII.

Vita hominis spiritalis assimilatur vento. Primo, ratione augmentabilitatis. Nam omnis ventus est à principio debilis, sed postea fortificatur secundum quod materia eius crescit, & secundum quod fortiori frigore repercutitur. Similiter in vita spiritali primo homo est debilis, & imperfectus: postea efficitur fortis, & perfectus. Primum animale, postea quod spiritalis. 1. Corin. 15. Crescit autem homo in spiritu secundum augmentum materiam. i. bonorum operum. Et iterum repercutit frigoris, i. tribulationis, & aduersitatis est etiã sanctis viris causa crescendi, & proficiendi: quia virtus in infirmitate perficitur. 2. Cor. 12.

Secundo, ratione obliquitatis. Quia sicut omnis ventus mouetur oblique, siue tortuose, ita omnis homo vitit defectuose. Tunc enim homo habet tortuosum motum, quando declinat ad peccatum. Pl. 13. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Est autem triplex ratio, quare omnis ventus mouetur tortuose.

Prima est, quia ventus imitatur corpora cœlestia, sicut effectus causam. Iuppiter enim specialiter mouet ventos Aquilonates, Sol Orientales, Luna Occidentales, Mars Australes. Ideo etiam Aries, Leo, Sagittarius dicuntur triplicitas ignea, quia mouent ventos orientales, & illa signa sunt calida, & sicca: Taurus vero, Virgo, & Capricornus frigida, & sicca, quæ mouent Australes: Alia vero calida, & humida dicuntur triplicitas aerea, quæ mouent Occidentales: Alia frigida, & humida, quæ mouent Aquilonates. Sicut ergo cœlestis virtus causat in ventis motum tortuosum, ita cœlestis spiritus, i. diabolus, qui de cœlo cecidit, causat in homine peccatũ. Propter quod Sap. 2. dicitur, quod inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarum. Ipse est, qui suis tentationibus mouet ho-

minem ad peccandum, siue inflammando ad auaritiam, siue iram, vel ad luxuriam, quæ est triplicitas ignea, vel aerea, siue infrigidando, per inuidiam, acidiam, & pusillitiam, quæ est triplicitas terrea, vel aquea, & sic de aliis.

Secunda causa, siue ratio obliquitatis ventis, est ex loco suæ generationis. Nam ventus inferius habet calorem, qui expellit ab eo frigus: similiter superius est æstus, id est faciens. Vnde cum ventus ageretur à frigore, oportet quod ageretur à loco frigoris circulariter, vt supra, & infra claudatur, vt dicunt quidam. Similiter homines à loco suæ generationis, i. à mundo tentantur, & alliciuntur ad peccandum, vel ad peccatum, vt scilicet non recte ambulant, neque viuunt. Nam mundus superius prosperitatibus, inferius vero aduersitatibus nos oblidet, & includit.

Tertia causa est, quia ipse vapor terrenus, qui est materia venti inferius impellitur à calore eleuante: superius vero à frigore inspissante. Iste igitur vapor terrenus signat carnem, quæ aut calore concupiscentiæ, aut frigore, siue corpore acidia & tristitia hominem ad peccatum impellit. Ergo istæ sunt tres causæ, quare homines non recte ambulant. i. diabolus, caro, & mundus: quæ suis tentationibus homines ad vniuersa vitia impellunt.

Tertio, assimilatur vento vita spiritalis ratione discontinuitatis: quia ventus non est continuus, vel continui status, sed vna exuffatio est post aliam: quia frigus non continue repellit, sed cum semel deprimitur tunc confortatur calore loci inferioris, & assumptione plurius materiam, & eleuatur iterum, & iterum secundo repercutitur, & sic alterando vices ascendendo, & reflectendo, paulatim deficit. Similiter vita spiritalis nõ est semper vni formiter continua, sed aliquando sancti viri eleuantur ad contemplationem, aliquando deprimitur ad actionem: & sic vices alternando continuant, donec moriendo deficiant.

Quarto, ratione inæqualitatis: quia ventus non est æqualis sufflationis, cum frigiditas repercutiens sit maior, & minor, & vapor inæqualiter spissus, & rarus. Inter duos etiam status fortes sunt multi debiles. Similiter sancti viri sunt diuersis temporibus magis, & minus deuoti quantum ad deuotionem actualem: fortius, & debilius operantes quantum ad vitam actiuam, vel aliquando debiliores, aliquando fortiores ad toleranda aduersa.

Item aliquando frequentius, aliquando rarius aliqua operantur.

Item vita hominis spiritalis diuiditur per actiuam, & contemplatiuam. Et vitæ quæ representatur in aere: quia aer habet partem sui (sicut dicit Beda) quæ communicat cum natura cœlesti. Est enim pura, quieta, & clara: & ideo representat vitam contemplatiuam. Est enim aer superior purus, quia nullis terrenis exalationibus est infectus. Similiter vir contemplatiuus ad cœlestia eleuatur, terrenis affectionibus non infectus: secundum illud Col. 3. Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram, & Greg. in Eze. dicit, quod vita contemplatiua ad quãdam mentis libertatem transit, temporalia bona non cogitans, sed æterna.

Item ille aer est quietus, i. nullo vento commotus. Sic vir contemplatiuus ventis. i. commotionibus carnis

rum secularium non impellitur. Vnde Christus, de Ioan. Baptista dixit Mat. 12. quod non erat arundo vento agitata, & ideo Grego. dicit ibidem, quod vita contemplatiua, calcatis curis omnibus, ad videndum faciem Creatoris sui inardescit. Pl. 45. Vacate & videte: vacate. i. à curis, & actionibus exterioribus cessando, videte. i. contemplando. Nam, sicut dicit Aug. de ci. Dei. Ortum sanctum que rit charitas veritatis.

Item ille aer est clarus, quia cœlesti lumine perfusus. Sic aer contemplatiuus cœlestis inspirationis lumine frequenter perfunditur. Vnde dicit: Contemplatiua amabilis valde dulcedo est, quæ super miseriam animam trahit, cœlestia aperit, & spiritalia mentis oculis patefacit. Alia vero (vt Beda dicit) est pars aeris inferior, quæ propinquat ad naturam terrestrem: & ideo est grossa, turbulenta, & terrenis vaporibus plena, multarum tamen rerum generatiua, vt pluuiæ, grandinis, & huiusmodi. Et huic assimilatur vita actiua. Vita enim actiua est grossa: quia in eam ingrossat, & hebetat circa intelligibilia. Vnde Grego. super Eze. dicit, quod Lya, quæ actiuam vitam designat, lippa est, & fecunda, quia dum occupatur in opere, minus videt.

Item actiua vita est turbulenta: quia perturbatur circa agibilia. Vnde Martia, quæ vitam actiuam designat, dixit Dominus, Luc. 10. Sollicita es, & turbaris erga pluitima.

Item actiua vita est terrenis vaporibus. i. sollicitudinibus plena: quia occupat animam circa terrena ministeria. Et ideo dicitur Luc. 10. quod Martha, quæ scilicet vitam actiuam elegerat, saragebat circa freques ministeria.

Item est vita multorum meritorum generatiua, siue acquisitiua. Et ideo, vt dictum est, designata est per Lyã, quæ multos filios peperit. Vnde etiam Greg. dicit in eodem loco, quod magna sunt vitæ actiuæ merita.

Septem capitalia vitia, prauique eorum defectus recensentur, quibus septem planetarum extrema proprietates metaphorice ascribuntur.

Cap. LXXXIX.

Vitia capitalia, quæ sunt septem, assimilantur septem planetis. Nam primo in Sole præcæris gloriosus incedente, nota superbiam, quæ semper appetit gloriosam: Pl. 120. Per diem, scilicet prosperitatis. Sol scilicet superbiæ, non vret te.

Secundo, in Mercurio, qui est colore argenteus, & semper iuxta Solem incedit, accipit auaritiam, quæ argentum querit, & semper superbiam sequitur: Quia dum superbus appetit gloriosam, non potest assequi, nisi abundet materialia materia, aurea, vel argentea, & ideo se totum dat ad acquirendam pecuniam. Similiter & auari diuitiis ple ni semper, vt in pluribus, sunt superbi, & quarunt ab aliis honorari. Vnde Aposto. 1. Tim. 6. Diuitibus huius seculi præcipe non sublimè sapere. Augustinus: Vermis diuitiam superbia.

Tertio, in Luna inspissante aerem, quandam semper ybram, siue obscuritatem in se habente, intellige acidiam, quæ menti ingerit quandam nigritatem per quã inspissatur, & conturbat animæ rationem. Hæc præcipue tenenda est in nocte aduersitatis. Pl. 120. Neque luna per noctem. i. acidia per tempus aduersitatis, vret te, sup. le.

Quarto per Martem sanguinem circa eorum accenden-

tem, accipe iram, quæ est accensio sanguinis circa cor vt dicit philosophus.

Quinto, in Ioue qui quatum in se est, prodest, cum sit planeta beneuolus, accipe gulam, quæ de se, necessaria est omnibus ratione vitæ, nec vili inuenitur obesse, si eã sciuerit debite cohibere. Sed sicut Iuppiter ex cõiunctio ne cum alio efficitur noxius: sic etiam quando necessitati voluptas coniungitur, vitium gula incurritur, quod obest.

Sexto quidem in Venere, quæ ad luxuriam disponit, peccatum carnis intellige.

Septimo, in Saturno, qui est stella colore plumbeo, siue Euido, accipe inuidiam, qui est quidam liuor de bono proximi plumbeam, & grauem faciens animam.

Item vitia assimilantur arenæ propter septem.

Primo, propter ariditatem. Nam arena ab ariditate est dicta, & hoc pertinet ad superbiam. Superbia, n. dum pluuiam, seu rorem diuinæ gratiæ impedit, quia deus super bis resistit, animæ ariditatem inducit. Hæc ariditatem patiebantur qui dicebant. Na. 11. Anima nostra arida est. Et sicut arena si manu pressa fuerit, præ nimia siccitate, vel ariditate stridorem facit. Similiter superbus qualitercunque pressus, vel tactus, stridorem quandam impati entiam statim producit. Eccles. 15. Ascensus arenosus in pedibus. i. affectibus veterani. Adam, quando audiuit Eritis, vt dij.

Secundo propter ponderositatem. Nam arena est ponderosissima: & sic ponderositas refertur ad iram, per quam homo efficitur alis importabilis. Pro. 27. Graue est saxum & onerosa est arena, sed ita stulti utroque grauior.

Tertio, propter aquæ vicinitatem, quæ refertur ad in continentiam. Inuenitur, n. arena sub aquis, iuxta flumines, aut iuxta aquas, sicut in littoribus maris. Sic sunt in continentibus, quorum quidam sub aquis voluptatum, & fluxum peccatorum carnalium viuunt, & immorantur, vt fornicarij, adulteri, & huiusmodi. Quidam vero ad modum arenæ, quæ est in littore maris, & si aqua non inundatur, tamen ea aliquando fluctuante infunduntur, & tales sunt coniugati: qui licet matrimonio licite possunt viuere, tamen inundant in eis concupiscentia in ipso carnali opere, quandoque fordidantur.

Quinto, propter partium discontinuitatem. Non enim arena habet partes, quæ possunt conglutinari, & continuari. Et hinc est quod ex arena non fit lapis. Nam arena in aquis maris ab omni lutea viscositate absoluitur. Vnde vincens in ea siccitas, in lapideam coagulari non potest, vt dicit Ari. Et sicut dicit Ari. de proprietatibus elementorum. Terra pura non fit lapis: quia siccitas vincens, nõ facit partium terræ continuationem: sed potius dissolutionem, propter quod non vertitur in lapidem. Et multo fortius hoc est in arena: cum sit terra naturaliter, & subst. nri inter siccior, & durior. Hæc autem diuisio, & discontinuatio arenarum partium ad inuidiam pertinet, quæ glutinum charitatis excludens, tenet homines ab inuicem diuisos, vt etiam lapidi singulari Christo incorporari non possint.

Quinto, propter sterilitatem. Est enim arena sterilis, & infecunda, tum propter defectum caloris, & humoris, tum propter dominium siccitatis & frigoris. Vnde imbre superueniente non diffunditur, nec dissoluitur: sed magis cõprimitur, & iduratur. Hæc sterilitas pertinet ad acidiam,

actum, quæ calorem charitatis, & huncorem deuotionis excludens, ariditatem mentis, & frigiditatem inducens, animam sterilem, & infæcundam reddit, vt fructu bonorum operum non producat.

Sexto, propter mineralitatem. Habet. n. arena virtutem minerali, vel saltem ei similem. Vnde inter arenas fluuiales, & marinas inueniuntur arena aurea, & lapides politis, & gemmæ preciosæ. Hoc autem pertinet ad avaritiam, quæ circa metalla aurum, scilicet, & argentum, & huiusmodi insudat. Sap. 7. Omne aurum tanquam arena est exigua.

Septimo, propter obstantiã. Obstant enim arena quædoque fluminibus, ne intrent mare. Nam cumulatæ arena & in maris hostiis siue fluuij adunatæ, quamuis sint parua, quia tamen sunt multa, flumen impediunt, & retardant, ne intret mare: & ideo faciunt flumen interdum retro redire, & per campos spargere, sicut patet de Nilo qui hoc modo irrigat totam terram Ægypti, sicut dicit Hiero. super A. mos. 8. Hoc autem pertinet ad vitium gula. Nam gula, flumen plenum aquis. i. peccatorem mollem, & assuetum delictis detinet, & retardat, ne intret mare poenitentia, & religionis. Et aliquando etiam si ingreditur, ipsum retroire. i. quam cito facit exire, & redire ad seculum. Iisd. tamen dicit quod Nilus Aquilonis flatibus repercussus, aquis retro luctantibus intumescit, & inundationem facit Ægypti, scilicet medio Augusti, vsque ad mediū Septembris. Hanc vero dicunt inundationem fieri virtute stellarum. Sicut etiam virtute stellarum fit, vt in Ægypto nunquam pluat, sicut dicit Pla. Tim. Et sicut videmus etiam, quod virtute stellarum certis temporibus vbiq; respectatæ sunt in mari, vt circa festum omnium Sancto rum. Vnde nautæ tunc maxime portum quærunt. Aliqui vero attribunt diuinæ virtuti, ex quo talis dispositio data est specialiter illi regioni, sicut etiam imperum maris. Ambro. n. attribuit diuinæ virtuti sic disponenti in prima creatione.

*Voluptas quæ est diaboli laqueus, seu vit voluptuosus, diuer-
simode ipsi Saturno assimilatur.*

Cap. XC.

Voluptuosus homo similis est Saturno. Nam Saturnus à saturando est dictus, vt dicit Isid. Cuius vxor ops dicta est, ab opulentia, quam tribuit mortalibus. In Saturno. n. delectatio gutturis, in vxore delectatio significat carnis, in quibus delectationibus corporis voluptas consistit. Sed adhuc ostendat voluptuosum hominem esse Saturno similem, voluptatum exitus, effectus, tempus, & affectus. Exitus quidem, quia Saturnus pingebatur olim mestissim. Cuius causam assignat fabula, quia filio suo Ioue fingitur fuisse castratus: quod propterea forte dicitur, quia planera Iupiter impedit, & remperat malitiam Saturni. Sed verior causa tristitia est, quæ vt dicit Pro. li. de iud. astror. Saturnus dat hominem sub eius dominio natum vel conceptum esse tristem, raro hilarem, vel ridentem. Vnde etiam in iudiciis merorem, & tristitiam designat. Hæc autem tristitia comperit fini voluptatis, quia vt dicit Boe. Voluptas tristes habet exitus: secundam illud Prou. 5. Nouissima illius amara quasi absinthium.

Secundo, si consideretur effectus. Nam Saturnus est effectus frigidus, & siccus, & ponderosus: & sic etiam in fabulis pingatur. Quæ omnia congruunt voluptati, quæ infri-
gidat, spiritualis affectionis caloré extinguendo: desie-

cat, humorem deuotionis consumendo, & grauat, mentem ad inferiora deprimendo.

Tertio, quantum ad tempus. Nam Saturnus, dicitur plouere nocturno, quia voluptas carnis quarit tenebras noctis. Iob. 24. Oculus adulteri obseruat calliginem.

Quarto, tenet similitudinem, si consideret voluptuosus affectus. Nam sicut dicit Prole Nati sub Saturno, turpia, & immunda non abhorrent vestimenta, & alia etiam diligunt scerida. Quod totum moraliter competit luxuriosis, qui non abhorrent notam infamiae exterioriorem. Insuper diligunt opera foetida, & immunda.

Item voluptas generat tetrationes carnis, sicut pluuia suaui generat vermes. Nam quando pluuia est suaui, miscetur cum humido aereo, & terrestri sicco, ex quo formatur corpus aquaticum, cui statim virtute stellarum datur anima. Humidum enim bene commixtum cum terrestri ex ipso aere fit viscosum. Et fit sicut pellis, in qua continue pulsans calidum, facit spiritum: cui tanquam proprio subiecto datur anima sensibilibus. Quasi autem suauius pluuia est voluptas deliciosa vitæ, quæ vermes in terra generat, quia in carne tentationes suscitatur.

Item voluptas, & abundantia diuitiarum, & deliciarum est pedica, & inqueus diaboli, quia hominem quem persequitur caput. Vnde Labam persequens Iacob in monte Galaad eum comprehendit. Mons enim Galaad fertilissimus, & delitiosissimus esse dicitur in pascuis, frugibus, & fontibus. In monte ergo Galaad, à Labam Iacob capitur. Gene. 31. Quia in fertilitate, & abundantia deliciarum, homo à diabolo tentatur, & illaqueatur.

Præclaris similitudinibus ac exemplis, Christo, Dei filio, Saulis, Lucis, Montisque Olympi proprietates, quam doctissimi conferuntur.

Cap. XCI.

Christus assimilatur Soli: quia Sol excedit omnia luminaria celestia corpora in quatuor. Primo in quantitate. Nam (secundum traditionem Alphr. dist. 21) Sol dicitur maior omnibus corporibus, post illum. xv. stadiis, quæ in prima magnitudine inter stellas fixas ponuntur ab ipso, tertio Iuppiter quatuor Saturnus, quinto omnes stellæ fixæ suis ordinibus positæ, quas Pro. 7. distinet, & Alphraganus differentia. 19. in sex gradus magnitudinis diuidunt: sexto loco Mars, septimo Terra, octauo Venus, nono Luna, decimo Mercurius. Sicut autem Dion. dicit in his, quæ non mole sunt magna, idem est magnum esse, quod bonum, & idem maius, quod melius. Vnde sicut Sol excedit omnia alia corpora in magnitudine quantitatis: ita Christus excessit omnes sanctos in magnitudine bonitatis, non in quantum Deus, sed etiam in quantum homo: quia habuit ipsplenitudinē gratiæ præ omnibus sanctis. Vnde dicitur habuisse spiritum non ad mensuram, id est totaliter, non particulariter, quantum ad omnes gratiæ effectus. Vel non ad mensuram, super omnes proportionem respectu aliorum hominum.

Secundo Sol excedit in claritate: quia in aliis est luminis principium, vt dicit Arist. de propri. elem. & cum eo concordat Auic. & Pro. & Mesalach, Dicunt enim, quod sicut omnium calidorum est vna prima causa, scilicet ignis, ita oportet, quod omnium luminosorum sit vnū principium. Et hoc non erit, nisi Sol, & idcirco vocatur Sol. i. Solus lucens. Sicut etiam in homine, qui est vt minor mundus, vnū membrorum in fluitat, scilicet cor. Oportet ergo, quod Sol cum sit principium luminis, plene habeat de lumine, quod aliquid aliud corpus

car ignis plus habet de calore, & cor de vitali virtute. Si militer ergo Christus, qui est principium vite spirituales, vel luminis sapientia, de quo Io. i. Erat lux vera, &c. Et Eccl. i. Fons sapientia, Verbum Dei: oportuit vt præ omnibus aliis sapientia splendore fulgeret. Eccl. 17. Quid lucidius Sole: id est, quid sapientius Christo: de quo dicit Aposto. Col. 2. quod in ipso sunt omnes thesauri sapientia, & scientia absconditi.

Tertio, Sol excedit in dignitate. Vnde Sol dicitur esse vas admirabile secundum illud Eccl. 43. Sol in aspectu annuncians in exitu, vas admirabile, opus Excelsi. in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Similiter & Christus excedit etiam in dignitate: quia in quantum Deus, est æqualis patri, in dignitate naturæ: in quantum homo, excedit omnes sanctos in dignitate gloriae. Io. i. Vidimus gloriam eius, &c. Et ad Hebr. 1. Seder ad dexteram maiestatis in excelsis, tato melior angelis, &c.

Quarto, Sol excedit in potestate. Nam maioris virtutis est, & plus influit in inferiora: immo Sol habet quandam potestatem & virtutem super omnia corpora, dum omnia illuminat, & superiora, & inferiora. Vnde omnia respicere dicitur, Eccl. 24. Sol illuminans per omnia respexit. Similiter Christus dixit Mat. 28. Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra. Specialiter autem Sol habet virtutem illuminatiuam. Et ipse Christus dixit Io. 8. Ego sum lux mundi. Item virtutem inflammatiuam. Eccl. 23. Triplex iter Sol exurit montes, radios igneos exulsi. Et de Christo dictum est, Luc. 34. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis? &c.

Item renouatiuam: quia dum poros terre aperit vitu tem latentem in radicibus ad actum producit, & quod mortuum videbatur reuiuiscit, & renouatur, quod vetustate tabuit. Et ita similiter per Christum renouamur, & regeneramur in nouam vitam, secundum illud Eph. 4. Renouamini spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, &c. Hic enim nouus homo, Christus est.

Item virtutem purgatiuam. Nam tenebras fugat, & factores consumendo purgat. Sic Christus purgat tenebras ignorantia, & scelerates peccatorum. Hebr. 1. Purgationem peccatorum faciens.

Item virtutem nutritiuam. Quia dum suo calore, terre humiditatem resoluit: vi sua attractiua, quod radicibus est simile, de illa attrahit, & in terræ nascentium nutrimentum conuertit. Sic Christus nutritor fidelium dicit, Ego sum pastor bonus. Qui calore amoris resolutus in mortem, corpus suum nobis simile, tradidit in cibum, & sanguinem in potum. Et ideo ipse dicit, Io. 6. Caro mea vere est cibus, &c.

Item Sol habet virtutem conciliatiuam, vnde virtute sua conciliat in corporibus animalium quatuor elementa. Sic Christus reconciliat nos Deo per mortem suam, secundum illud Ro. 5. Reconciliati sumus Deo per mortem filij sui.

Item Sol habet virtutem immutatiuam. Nam secundum quod ascendit, & descendit per Zodiaci signa, sic variat, & immutat tempora. Nam existens in nocte hæmisphærio diem facit, existens in alio, noctem inducit. Similiter Christus existens per gratiam in anima, illuminat eam, & diem ibi facit: sed recedens ab ea per culpam, tenebrosam & nocturnam dimittit.

Item Sol habet virtutem distinctiuam. Quia secundum 4. versiones distinguit 4. tempora anni. Quia existens in Ariete, vt facit: ascendens ad Cancrum altarem efficit: ad Libram, autumnum constituit. sed dum ad Scorpionem, hyemem introducit. Vnde Eccl. 1. Oritur Sol & occidit, &c. Quod (secundum Hugonem de Sancto Victore) sic exponitur. Oritur, quæio scilicet per vernale equi noctium ingrediens nostrum polum, confurgit. Occidit, quædo per autumnale exiit ad inferiora, descendit. Girat per meridiem, quando in hyemalibus signis commoratur. Flectitur ad Aquilonem, quando in æstiuis signis, quæ polo boreali viciniora sunt, circumfertur. Similiter Sol spiritualis Christus ortus est per incarnationem: Pl. 103. Oritur est Sol, & congregari sunt. Occidit per passionem. Vnde Paulinus. Sol cognouit occasum suum. Ad locum reuertitur per ascensionem. Vnde Abac. 3. Sol, & Luna. i. Christus, & triumphans ecclesia, steterunt in tabernaculo suo, scilicet in caelo. Flectitur ad aquilonem per suam ad iudicium reuersionem. Jer. 1. Ab aquilone patet datur omne malum super omnes habitatores terræ, quantum ad peccatores. In iudicio stabit Christus sicut Sol in medio caeli, & Ios. 10. Sterit Sol in medio caeli, & dicit Sterit: quia non plus flectetur, nec prece, nec precio.

Item Christus assimilatur luci. Quia lux est altissima in ortu, velocissima in motu, speciosissima in aspectu, & efficacissima in effectu.

Primo, dico, quod lux est altissima in ortu: quia causa est, & oritur de caelo, scilicet à Sole, & stellis, quæ sunt altissima corpora situ, & dignitate. Eccl. 14. Ego feci in caelis, vt oriretur lumen indeficiens. Nam sicut calor est qualitas actiua consequens formam substantialem ignis. Ita lux est qualitas actiua consequens formam substantialem Solis, vel cuiuscunque alterius corporis à se lucens, si aliquid tale est, Cuius signum est: Quia radij diuersarum stellarum habent diuersos effectus, secundum diuersas naturas corporum. Sed sicut lux oritur de substantia Solis, vel corporis à se lucens: sic Christus filius Dei genitus est de substantia Altissimi, scilicet Dei patris. Eccl. 34. Ego ex ore Altissimi prodij, id est de substantia patris. Nam sicut verbum sapientia nostra spiritualiter, siue inuisibiliter procedit ab ore, ita filius à patre. Vnde sicut lux est coæterna, & coæua Soli: quia quantum cito fuit Sol, fuit lux sua, ita, quod si Sol fuisset ab æterno, fuisset etiam lux ab æterno: ita filius est coæternus patri, vt dicit Aug. li. de Tri. Nec obstat, quod in Gene. 1. dicitur fuisse producta lux, postea Sol quarto die: quia (secundum Beatum Dio. c. 4. de diu. no.) illa lux primo die creata fuit lux Solis, sed informis, quantum ad hoc, quod iam erat substantia solis, & habebat illuminatiuam virtutem in communi, sed postmodum data est ei specialis, & determinata virtus ad particulares effectus.

Secundo, filius Dei assimilatur luci: quia lux est velocissima in motu. Videmus enim, quod Sole apparente in puncto Orientis, fit illuminatio totius hemisphærij nostri, vsque ad punctum oppositum. Ex quo patet, quod lux non est corpus: quia si lux esset corpus, illuminatio esset motus localis. Nullus autem motus localis corporis alicuius potest esse in instanti: quia omne quod mouetur localiter, necesse est vt prius veniat ad medium magnitudinis, quam ad extremam, illuminatio autem fit in instanti: quia quando subiectum alicuius formæ susceptiuum,

susceptum, est in vltima dispositione: tunc forma intro-
ducitur in instanti si autē subiectum esset indispotum,
tunc quidem requireretur tempus, non quidem ex parte
formae introducendae, sed ex parte subiecti susceptiui:
sed aer in quantum diaphanus, est in vltima dispositione
ad lumen: & ideo illuminatio fit in instanti.

Item, quia illuminatio non est tantum motus, sed ter-
minans, Terminans autem motus localis, & cuiuscunque
motus, semper est in instanti: sicut generatio, quae est ter-
minus iterationis, fit in instanti. Hoc autem comperit si-
lio Dei, per quem omnia creata sunt. Creatio enim est
productio instantanea. Vnde sicut a luce in instanti fit
aeris illuminatio, ita a filio Dei est instanti facta rei crea-
tae productio, Ioan. 1. Erat lux vera, quae illuminat, &c.
Vel per substantiam incorporationem, vel receptionem lu-
minis in aere, possumus intelligere ipsam incarnationem
Verbi quae quantum ad hoc, fuit in instanti: quia ipsum
corpus Christi fuit in ipso suae conceptionis exordio in
instanti formatum & organizatum. Non enim erat con-
ueniens, quod illius Dei corpus assumeret, nisi forma-
tum. Si autem ante perfectam formationem tempus ali-
quod conceptionis praecessisset, non posset tota concep-
tio attribui filio Dei, quae non attribuitur ei, nisi ratio-
ne assumptionis, & per hoc filius Dei conceptus dicitur:
quod aliter dici non posset. Et ideo ipsa distinctio mem-
brorum, & formatio, in instanti facta est propter infini-
tam virtutem, agentis, & formantis. Vnde Grego. super
Iob. dicit, quod angelo nunciare, & Spiritu sancto super-
ueniente, mox Verbum in vtero, mox intra vterum Ver-
bum caro, Localis tamen motus sanguinis ad locum ge-
nerationis, qui conceptionem praecedit, non fuit in instā-
ti, nec etiam augmentum, corpori se conformans, quod
sequitur conceptionem. Quia hoc est contra rationem
motus localis, & augmenti, quod etiam non fit sine mo-
tu locali. s. quod fiat in instanti. Nota igitur, quod filius
Dei aliquando vocatur lux, secundum illud Ioan. 7. Ego
sum lux mundi: aliquando vero splendor: Hebr. 7. Qui
cum sit splendor gloriae. Aliquando lumen, secundum il-
lud Ioan. 1. Non erat ille lux, sed vt testimonium perhi-
beret de lumine. Lux autem proprie dicitur, prout est in
Sole, lumen prout recipitur in aere: sed splendor prout
refulget exposito, & respo corpore, secundum illud Ma-
ch. 6. resulsit Sol in clypeos aureos, & resplenderunt
montes ab eis. Similiter filius Dei proprie dicitur lux,
prout est in patre: Tim. 6. Lucens habitat, &c. Sed lumen
prout est in carne. Isa. 40. Surge illuminare Hierusalem,
quia venit lumen tuum: sed splendor appellatur, prout
exiit de Virgine. Isa. 42. Donec egrediaris, vt splendor,
iustus eius. Scriptura tamen varie, & diuersimodē his in-
terdum vtitur nominibus.

Tertio, filius Dei assimilatur luci: quia est speciosissi-
ma in aspectu, immo etiam sine luce, nil appareret plenū.
Vnde Ambro. dicit, quod lux est plenitudo omnis crea-
turae visibilibus. Cuius est maxima gratia, quod in suo con-
spectu omnia mundi corpora laudibus facit digna. Sic
etiam filius Dei, de quo dicitur Sap. 7. Speciosior est, Sole,
& super omnem stellarum dispositionem est pulchri-
tudo, & ornamentum omnis creaturae, non tantum visi-
bilibus, sed etiam invisibilibus. Et ideo nota, quod secundum
Dio. e. 4. de diu. nominib. filius, qui & verbum Dei dicitur,
habet pulchritudinem substantiuam, causatiuam, &

excessiuam. Primo filius Dei non habet pulchritudinem
accidentalē, sed substantiuam, & essentialē. Nam pul-
chritudo eius non est ab alia re causata, vel participata.
Et ideo dicitur ipsum non tantum pulchrum: sed ex
pulchritudine. In creaturis enim differunt pulchritu-
do, & pulchrum, sicut causa, & causatum, & sicut partici-
pans, & participatum: quia pulchrum dicitur, quod parti-
cipat pulchritudinem: pulchritudo enim creatura, est
quedā participatio causae omnia pulchritudo, sed Deus
qui est essentialiter pulcher, & non per participationem
ab aliis, alterius, dicitur pulchritudo.

Secundo, habet pulchritudinem excessiuam. Dicitur
enim verbum Dei pulchrum, sicut pulcherrimum,
& super pulchrum (vt dicit Diony.) quia pulchritu-
do eius excedit in pluribus omnem pulchritudi-
nem.

Primo, in veritate: quia nō est pulchritudo eius facta,
vel artificiosa, sed naturalis, & vera. Itē in perpetuitate,
quia nunquam destruitur, nec ipse Deus aliquando sua
pulchritudine destituitur.

Item in vniuersitate, quia pulchritudo sua non at-
getur, nec diminuitur.

Item in totalitate, siue vniuersalitate, quia non vnore
spectu pulcher, & alio turpis: neque hic pulcher, & illic
non, & neque aliquib. pulcher & quibusdam nō pulcher,
sicut ipse secundum seipsum, cum seipso semper existit
vniuersimode pulcher: & sicut praesens in semetipso,
excedens formam, & pulchritudinem omnis pul-
chri.

Tertio pulchritudo eius est pulchritudo causatiua om-
nis pulchritudinis tripliciter.

Primo, efficienter: quia spulchrificat omnia existētia
secundum ipsarum propriam proportionem: & causat vni-
uersalem armoniam, & claritatem, iuxta significationē
solaris luminis cum fulgorem emittit, & vniuersitatem
rerum pulchrificans distributione sui fontani radij. Va-
de istud pulchrum est, sicut principium effectiuum om-
nis pulchritudinis.

Secundo, exemplariter. Omnis enim pulchritudo, &
omne pulchrum vniuersimode, & causaliter praexistit in
simplici & supernaturali natura omnium pulchrorum,
& ipsa est causa exemplaris omnium in Verbo, quia se-
cundū ipsum omnia denominantur, propter quod Boe-
de conf. 3. Mundum mente gerens, similique potētia for-
mans pulchrum pulcherrimum ipse.

Item tertio, quia, s. finis est omnium pulchrorum:
omnia enim sunt, causa pulchri, & propter hoc pulchri,
idem est quod bonum: quia omnia desiderant pulchri
& bonum.

Quarto, Christus assimilatur luci ex eo, quod lux est
efficacissima in effectu. Vnde Dio. de di. no. dicit, quod
lux omnibus corporibus cognitionem confert, & vitam,
& motū. Et quicquid in istis inferioribus causatur, me-
diante luce producit. Et hoc etiam dicit Auicenna. Ex
quo etiam concluditur, & arguitur, quod lux non habet
in aere tantum esse intentionale, sed etiam reale, ex eo,
quod intentiones non causant transmutationes natura-
les. Nec obstat, quod nimia albedo, vt in niue, oculum
transmutat: & ita videtur, quod intentio si fortis sit, pos-
sit transmutari realiter. Dicendum, quod albedo quan-
tumcunque

tantumcunque magna, non habet oculum realiter transmu-
tare, ratione qua color, vel ratione, quia intentionem suā
multiplicat in medio, sed ea ratione, qua aerem facit lu-
cidiorē, siue lucem adauget, propter quod reddit visui
obiectū in proportionatum ratione nimia claritatis, &
aer sic fortiter illuminatus, oculum contingit caliter, &
ita ipsum transmutare potest ratione excellentis lucidi,
& non ratione intentionis coloratae. Possumus ergo effe-
ctus lucis filio Dei adaptare: cuius existere in carne hu-
mana non fuit intentionale, & phantasticum, vel imagi-
narium, sed verum, & reale, sicut & lucis esse est reale
in aere. Fuit enim verus Deus, & verus homo. Et ideo
ipse est similis luci.

Primo, quia lux est rerum generatiua, quod quidem
habet lux in quantum instrumentaliter agit in virtute
corporum caelestium ad producendas formas substan-
tiales.

Ita etiam similiter per ipsum Verbum, i. per filiū Dei,
omnia producta sunt, secundum illud Ioan. 1. Omnia per
ipsum facta sunt. i. creata, & sine ipso factū est nihil. Sed
intelligendum per ipsum non sicut per instrumentum.
Vnde in hoc est simile de Luce, sed intelligendū est om-
nia esse facta per Verbum, sicut artificia dicitur esse
facta per artificem. i. per rationem artis praconceptam.
Nunquam enim aliquis faceret aliquid, nisi praexisteret
actualis praconceptio suae sapientiae, quae est forma
& ratio rei factae: sicut forma arcae in mente artificis pre-
concepta est ratio arcae faciendae. Et similiter Deus pa-
ter nihil operatur, nisi per conceptum sui intellectus,
qui est sapientia ab aeterno concepta, s. Dei verbum, &
Dei filius, & ideo impossibile est, quod aliquid faciat ni-
si per filium. Et ideo Augustinus dicit, quod Verbum est
ars plena rationum viuentium. Dicit etiam patrem per
filium omnia fecisse, in quantum filius ab ipso patre ha-
bet, quod sit causa omnium factorum, & ideo non sequi-
tur, quod sit, vt instrumentum, vel minister patris: quia
eodem numero, & aequalem virtutem, quam pater ha-
bet, & filius ab ipso habet, per quam operatur.

Secundo, quia lux est sui luminis omnibus communi-
cariua. Ita Christus quantum in se est, lumen gratiae, vel
miserordiae suae communicat vniuersis. Ioan. 1. Illumi-
nat omnem hominem venientem in hunc mundum.
Chryso. super Io. dicit, quod illuminat quantum de se est
omnem hominem, quia ex parte sua nulli deest, immo
vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veri-
tatis venire. 1. Tim. 3. Vnde si quis non illuminatur non
est ex parte Dei, sed ex parte hominis auertentis se à lu-
mine illuminante. Sicut etiam homo non illuminatur à
Sole, vel quando in domo tenebrosa se includit, vel quā-
do obstaculum interponit. Sic etiam spiritualiter non il-
luminatur à Christo, vel qui in tenebris ignorantiae vo-
luntarie se claudit. Iob. 24. Ipsi fuerunt rebelles lumini,
vel qui oculos animae, intellectum scilicet & voluntatē
Deo non aperit. Dan. 13. Declinauerunt oculos suos, vt
non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum
iustorum. Vel qui peccati mortalis obstaculum interpo-
nit: Psalm. 57. Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.

Tertio, quia lux est errantium, siue deviantium dire-
ctiua, & Christus est dux & director, quem sequentes er-
rare non possunt. Ioan. 8. Ego sum lux mundi, qui sequi-
tur me, non ambulat in tenebris, scilicet deuij, vel erro-
ris. Non enim sequens Christum ambulat in tenebris

ignorantiae, quia ipse est veritas: neque in tenebris culpa:
quia ipse est vita: neque in tenebris damnationis aeternae,
quia ipse est vita.

Quarto, quia lux est oculorum manifestatiua. Hoc au-
tem Christus facit in vltimo iudicio, quando illumina-
bit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cor-
dium. 1. Cor. 4.

Item Christus similis fuit motū Olympo, qui est mōs
Macedoniae ita excelsus, vt nubes sub eo esse dicantur.
Tantae enim altitudinis est, quod omnes aeris turbines,
& impressiones excedit: quem philosophi ascendentes,
vt cursus stellarum inspicerent, ibi viuere non poterant,
nisi spongas plenas aqua portarent, vt sic, per aquae at-
tractionem aerem grossiorem haberent, vt dicitur in
historia. Haec autem omnia Christo comperunt, qui om-
nes nubes, id est sanctos excessit altitudine vitae, omnes
turbines passionum, vel tribulationum altitudine patien-
tiae, omnes philosophos altitudine sapientiae, nec altitu-
dinē suae diuinitatis philosophi contingere potuerunt, ni-
si cum spongiis, id est creaturis plenis aqua ipsius caele-
stis sapientiae, Omnes enim creaturae (vt prius dictum
est) diuinam sapientiam repraesentant. Dominus enim
illam effudit super omnia opera sua. Eccl. 1. Et ipsi philo-
sophi non cognouerunt Deum, nisi ex creaturis. Ro. 1.
Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quae facta sunt,
intellecta cōspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius,
& diuinitas.

*Quomodo Christiani, Iudaei, Sarraceniq; in Religionem à se
inuicem dissentiat, exemplis planetarum quibusdam ape-
ritur, lexque Mahometica aliquantisper commemoratur.*

Cap. XCII.

Christiani, Iudaei, & Sarraceni differunt ad modum
planetarum. Nā planetae aliqui sunt boni, qui nul-
li nocent, sed tam suos quorum natiuitati dominā-
tur, quam non suos adiuuare dicuntur. Tales ergo di-
cuntur Christiani, quibus Apoſt. dicit 2. Cor. 6. Nemi-
dantes vllam offensionem. Vnde tam suis, quam nō suis
benefacere iubetur. Luc. 6. Diligite inimicos vestros: be-
nefacite his, qui oderunt vos. Quidā vero planetae sunt
mali, vt Mars, & Saturnus, qui non suis obſunt, suis ta-
men profunt. Tales hodie Iudaei qui licet suis non fene-
rentur, tamen fenerantur non suis, vt Christianis, & aliis
nationibus. Item dicunt se secundum legem suam ad di-
ligendum amicos teneri, & ad odiendum inimicos. Vn-
de ad illud praecipuum: Diliges amicum, vel proximū
uum: addiderunt in suis traditionibus, Et odio habebis
inmicum, quam additionem correxit dominus Mat. 5.
Quidam planetae vero medio cres sunt, vt Sol, Luna, Mer-
curius. Nam suis bona ingerunt: non suis modo bona,
modo mala. Tales autem videntur esse Sarraceni, quia
non solum inter se sunt misericordes, sed etiā inter ceteros
Christianis misericordiam impendunt, licet eos tamē fre-
quenter impugnet. In hoc tamen sunt minus mali Sarra-
ceni, quā Iudaei: quia Christū reuerētur, quē Iudaei blas-
phemā. Conſitentur enim Sarraceni Christū ex Maria
virgine sine virifemine natū. Hoc est certū, & ego qui
inter eos fui frequēt, hoc audiui ab eis & à suis Sacha-
riis, q̄ religiosi sunt dicti, apud eos, & Muscheris, id est, q̄
eorū ecclesias officiāt. Vnde in libro qui d̄r Alcorā, id est
lex, quā cōdidit Machomet, proponitur quaestio vna sic.

Quae

Quæ scilicet de masculo tantum, & quis masculus de femina tantum? Et respondet: Eva ex Adam, Christus ex Maria Virgine.

Item quaerit, Quæ sunt tria, quæ sine feminis commixtione edicta fuerunt? Respondet, Adam, aries Abraham, & Christus.

Item confitentur Sarraceni Beatam Mariam fuisse per Angelos commendatam, & de Christo ne scituro fuisse edictam, & certificatam. Et in eodem libro primo sic dicitur: Angeli Mariam alloquētes inquirunt. O Maria omnibus viris, & mulieribus splendidior, mundior atque lætior: soli Deo perseueranter studens, ipsum cum humilibus genibus Deo flectentibus adorās, & nequaquam in terrenas sedes proficientibus, & curam agentibus, quis Maria cultos efficeret? Hæc arcana secretissima committit Angelis dicentibus. O Maria, cui summi nunquid gaudium cum Verbo Dei, cuius nomē est Iesus Christus filius Mariæ, qui est facies omnium gentium in hoc sæculo, & futuro, senes & infantulos cunabula seruantes conueniens: preses sapiens, vir optimus ab vniuersitatibus creatura, mittitur? Respondet illa: O Deus, cum virum non tetigerim, quomodo concipiam? Respondent angeli: Deo nihil occurrit impossibile, omnia prout vult operantur. Cuius mandatum: omne suum placere perficit, ipseque filium suum cum diuina virtute venientem, librū leg ferum, omniſque magisterij peritiā, & testimoniū ac euangelium mandatumque filiis Israel, edocebit. Ille namque formis volatiliū luteis, ac compositis infans, volare faciet. Caecos, & mutos curabit, morheaticos, & leproſos mundabit, mortuos, creatore cooperante, viuificabit: quicquid cōiecturis, quidue disputatione deputatum sit, propalabit, similiter cuncta, quæ in Deū credentibus miracula censentur.

Item confitentur eadem lex Sarracenorum Christum fuisse summum omnium prophetarum apud Deum. Vnde in eodem libro Mahumet introducit Deum loquentem, & dicentem: Omnium prophetarum alio super aliū per me sublimato, & eorum quibusdam cum Deo locutis, Christo Mariæ filio, animam nostram propriè conferentes, vim, atque virtutem præ cæteris præbimus.

Item confitentur Christum esse Verbum, & virtutem Dei: & ideo ibidem dicitur, quod quando Deus iudicabit mundum, clamabunt homines ad eum, & dicent: Iesu Christe spiritus, & Verbum Dei, & virtus Dei, moueat te pietas tua, intercede pro nobis. Et tunc dicit eis: Esuriui, & c. sicut est in Euangelio per omnia.

Item commendat idē liber legem, & Euangelium Christi, & dicit tres leges esse à Deo, in quibus rectæ viæ traduntur, scilicet legem Moysi, & Euangelium, & suum Alcoranum. Et ideo dicitur in primo libro Deus pius, & misericors viuus, & altissimus, qui prius testamentum, deinde Euangelium rectam viam hominibus tradidit: postremum veracissimum Alcoranum desuper præbuit.

Item in eodem introducit Deum sibi loquentem, & dicentē sibi præcepta legum, & mores, sicut Noe, & Abraham, & Moysi, & Christo tradidimus.

Item confitentur eadem lex, quod in resurrectione generali omnes perfecti in forma Christi resurgēt. Vnde dicitur perfecti omnes in statu Adæ, & forma Christi resurgēt, nunquam incrementum, aut decrementum patientes.

Item eadem lex usurarios derestatur. Vnde ibidē dicitur. Boni viri, Deum timere, & scenerari prætermittite.

De senore enim homines viuentes, nō nisi quasi iam nati resurgēt.

Hæc omnia magnifica de Christo, Euangelio, & Virgine scripta sunt in Alcorā. i. in lege Sarracenorū, quæ Machometh dedit. Quæ, licet multa falsa contineat, & immunda, tamen etiā multa testimonia perhibet notitiæ fidei veritati, vt supra paruit. Quæ oīa introduxi ad exgerandum in fidelitatem Iudæorum, Christū blasphematum, cum tamen scripturæ eorum testimonia perhiberunt Christo, sicut dixit eis: Io. 5. Scrutamini scripturas, quia illæ testimoniū perhibēt de me, & tamē cæci negant quæ Sarraceni ignorāt, & adorant.

Dei Zelus quid sit, & qualis esse debeat, ex tribus aeris regionibus, eorumque variis similitudinibus exprimitur.

Cap. XCIII.

Zelus Dei assimilatur aeri, qui habet tres regiones: quarum suprema, quæ igni coniuncta est, rara est, & vehementer calida propter vicinitatē ignis, & propter radios stellarum, & lumen, quæ sibi sunt viciniora, & illa pars est locus inflammationis per se, & dicitur regio æstus. Huic similes sunt, quæ magno zeli ardore feruescunt. Psal. 68 Zelus domus tuæ comedit me. Glossa: Zelus, est bonus feruor animi, quo mens pro defensione accenditur, eo, quod quælibet praua, quæ videt, corrigit, & fatigat, si nequit, tolerat, & gemit. Ille zelus causatur in Sanctis ex inflammatione ignis Spiritus sancti, vel charitatis diuinæ, & ex radiis stellarum. i. exemplis sanctorū patrū, sicut Phinees, Helias, & aliorum qui multū zelantur pro Deo, & lege eius. Mich. li. 2. Phinees, pater nostre zelando zelum Dei, accepit testamentum la cerdotij æterni. Helias dixit. 3. Reg. 19. Zelo zelatus sum pro Domino.

Secunda regio aeris, siue media zona, est locus frigoris, quia illa nō habet calorem ex vicino igne, sicut regio superior, nec ex reflexione radiatorū, sicut regio inferior, eo, quod radij non reflectuntur ad transparentē siue peruiū, aut ad multum diaphanum, sed tantum ad solidum planum, & plus, si fuerit tersum, est aquæ superficies, vel speculi, vel alio modo positum, vel planū. Huic aeri similes sunt qui sunt totaliter frigidi, ita, vt in zelo Dei tangantur: quia nec igne diuini amoris incēduntur, nec radiis, exemplis sanctorum tanguntur. & ideo aufert ab eis diabolus zelum bonum. Tales sunt prælati mali, qui de regis sui dissipatione non curant. Isa. 11. Auferetur zelus Elfraim. Effraim interpretatur augmentum, vel fertilitas, & signat prælatos, qui cogitant de temporalium augmentatione, & nihil de animarum perditione.

Tertia regio aeris est tepida, vel temperata, suscipiens aliquod de superiori, & aliquod ab inferiori: est tamen in temperatē calida, secundum quod vincitur ab inferioribus quibusdam temporibus, & in temperatē frigida facti dum quod vincitur à superioribus quibusdam temporibus aliis. Huic similes sunt qui zelum Dei habent vel inordinatum. Nam aliquando vincuntur ab inferioribus passionibus, ira, vel odio: & tunc nimis incēdunt. quādoque vero superiorū, vel potentiorū timore perterriti, omnino à zelo tepescunt, & frigescent: Tales habent zelū, sed nō scientiā. i. discretionē. Ro. 10. Patet ergo, quod zelus frigidus cum sit, nullus est danabilis, tepidus reprehensibilis, feruidus, & charitatiuus, laudabilis quod meretur cæleste præmiū. 1. Mac. 2. Helias dū zelat zelū legis, receptus est in celū. Ad quod nos perducatur Christus, quod est benedictus. Amen.

Explicit Liber Primus.

Libri

LIBER SECVNDVS, IN QVO DE METALLIS, atque lapidibus variis, varia dicenda proponuntur.

PROLOGVS.

ABET argentum venarum suarū principia, & auro locus est in quo conflat, & ferrum de terra tollitur, & lapis calore solutus in æs conuertitur inquit Iob. 27. Diuinæ prudentiæ largitas, à qua quæcūque

creata sunt, connexionis mirabilis ordine gubernantur, rationali creatura. i. homini sic corpora inferiora subiecit, vt ei in subsidium adessent infirmitatis, & documentum insuper porrigerent veritatis, & in exemplū illi fierent etiā bonitatis. Nam ex vsu vario sensibilibus corporum, humani corporis labilitati succurritur, quod ex eisdem ex quibus constat corporibus, enutritur, ex eorundem quoque corporum speciebus informantur sensus, & ratio eruditur, vt sic humana conditio à sensu sumat initium, & non per se res sensibiles, id est per suas substantias, & essentias, sed tantum per suas species animæ illabuntur, ex quibus humana ratio dum hinc inde inuestigando discit, rationes format quæ amplius, ex quibus intelligibiles elicit varietates, non solum de rebus infirmis, sed etiam de supremis. Sic enim inuisibilia Dei à creatura mandati per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Rom. 1. Quia vero opus naturæ, est opus intelligentiæ, ex eo, quod corporalia mediantibus angelis à Deo gubernantur, etiam ex ipsis corporibus humana diriguntur ratio, ex motibus eorum & ordine exempla sumens, & regulas suarum actionum non tantum artificialium in quibus ars imitatur naturam, sed etiam moralium operum directiua. Et quoniam inter cætera talia potissime mineralia corpora, vt sunt ferrum, vel argentum, vel aurum, & alia quæcūque metalla, & cum eis etiam lapides humanæ necessitati deseruiunt, scriptura sacra diuinitus inspirata, in quæstante Apostol. Rom. 15. Quæcūque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, de eis frequentius legitur, vt non tantum ad commodum corporis illa concessa putemus, sed etiam ad morum exemplum inspicere studeamus. Quæ propter Iob diuersas metallorum origines in verbis præmissis declarat, siue describit. Ex quibus beatus Grego. lib. mor. peruites moralitates assumit. Air enim beatus Iob. 27. Haber argentum venarum suarum, &c. In quibus verbis pensandura est, quod nequaquam tam sanctissimus vir, aut de minera argenti, aut de loco conflationis auri; aut de ferri origine, aut de solutione lapidis, & de æris formatione, tam seriose tractasset si talia ad nostram doctrinā proficere non nouisset. Et ideo beatus Gregorius lib. mor. dicit, per argentum significari prædicatorum doctrinam, cuius venarum principium est sacre scripturæ pagina. Nam qui ad veræ prædicationis verba se præparant, necesse est, vt in initium à sacre scripturæ pagina sumant. In auro vero significatur Martyrum patientia, cuius conflationis, id est probationis locus, catholica est ecclesia: quia non nisi in catholica ecclesia veri martyres sunt, ex eo, quod sine fide, spe, & charitate, quibus membra iunguntur ecclesiæ, non habet passio meritum, sicut in hæreticis patet. Vnde Aposto. 1. Cor. 13. dicit, Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non

habeam, nihil mihi prodest. In ferro autem accipitur bonum operandi potentia, seu fortitudo sanctorum, quod ferrum de terra tollitur, quia fortiores viri à terrena, quæ prius tenebant, actione separantur, & pugnatore ipsius ecclesiæ ac pugiles depurantur. In lapide vero significatur interior cordis duritia, & in ære, charitatis constantia. Vnde tunc lapis calore soluitur, quando cor durum, & à diuini amoris igne frigidum, feruore spiritus tangitur, & ad amorem molliet, & tunc in æs conuertitur, quādo charitate solidatum ad bona opera roboratur, vt sicut prius durus fuerat in amore seculi, ita se postmodum fortem exhibeat in amorem Dei. Et, quia de aliis huiusmodi talibus metallis, seu lapidibus, de quibus in scriptura legitur, frequenter, & in pluribus locis est idem æstimandum, videlicet quod ad nostram conferant disciplinam. Est nostræ intentionis propositum post exempla simpliciorum corporum, quæ iam sunt in primo libro adducta, in hoc secundo libro de metallis atque lapidibus, tam preciosis, quàm communibus, & de aliis mineralibus exempla introducere varia, & moribus adaptare, eundem seruando ordinem, quem scilicet in principio tenuimus, tam in capitulorum materiis, quàm in exemplis.

Lapidum proprietates octo, quibus electi Dei sui perfectionibus charitate plenè assimilantur.

Cap. I.

AMatores Dei assimilantur lapidibus propter octo.

Primo quidem, quia lapides sunt naturaliter frigidi, & sicci, eo, quod ex partibus terræ solidis, & compactis lapidis substantia generatur. Verum est tamen (vt dicit Aristot. 4. Mete.) ex sola terra non fit lapis, quia vincens in ea siccitas non permittit, vt in lapidem coagulari possit. Sed ex commixtione terræ, & aque fit lutum, quod inter terram, & petram est medium, quod dum per partium suarum fortiter coagulationem constringitur, in lapidem mutatur. Vnde tali transmutationi lutum vntuosum est aptius. Haber ergo lapis ex terra siccitatem, & ex aqua simul, & terra frigiditatem. Vnde est naturaliter, sicut dictum est, frigidus, & siccus. Et ista competunt spiritualiter amicis Dei, quos charitas facit frigidos ab insatiabili auaritia. Charitas enim non quaerit, quæ sua sunt, sicut dicitur. 1. Corint. 13. Item facit eos siccos à fluxu concupiscentiæ: quia virtus diuini amoris restringit lubricum carnis, sicut patet in Magdarena. Et tales sunt lapides sancti, qui sunt affectione carnis, & mundi. Zach. 9. Lapidēs sancti eleuantur super terram eius.

Secundo, lapides sunt substantialiter compacti. Quia sancti sunt in seipsis coagulati vinculo, siue coagulo dilectionis, & gratiæ. Vnde charitas dicitur esse vinculū perfectionis.

Tertio, quoque lapides sunt mirabiliter duri, & amici Dei sunt duri per soliditatem patientiæ, quia charitas pa-

Summa de Exempl.

ciens est. Vnde sicut lapis à sua duritia ex aquæ infusione non soluitur, Sic amicus Dei ex tribulationis concussione à sua patientia non mouetur. Iob. 41. Cor eius indurabitur quasi lapis.

Item sancti sibi ipsi duri sunt per austeritatem penitentia. Item quandoque duri sunt aliis per correctionem, & seueritatem iustitiæ, quæ tanquam virga serrea alios regunt. Deuterono. 8. Cuius lapides ferrum sunt.

Quarto, quia lapides sunt grauiter ponderosi, Sic amici Dei sunt graues, & ponderosi per grauitatem morum, & deliberationem prudentiæ, siue in factis, siue in dictis, secundum illud Ecclesi. 27. Verba sapientum statera ponderabuntur, & talium opera, vel verba sunt magis grata bonis. Psalmo 101. Placuerunt seruis tuis lapides eius.

Quinto, quia lapides sunt virtualiter igniti: quamuis enim lapis ex se sit frigidus, ignem tamen emittit si fortiter sit percussus. Nam ex forti, & violenta aeris collisione in superficie ferri, & lapidis, subito ær allisus ignitur, & scintillando de lapide egreditur. Sic & amatores Dei quanquam sint frigidi ab æstu amoris mundani, cum tamen ab ipso mundo fortiter alliduntur, tunc diuino amore fortius igniuntur. Vnde præcipue in tribulationibus, & persecutionibus positi ignitis scintillis, vel operum emicant, vel verborum, & talium opera sunt sacrificia Deo accepta. 2. Mac. 10. De ignitis lapidibus igne concepto, sacrificium obtulerunt.

Sexto, quia lapides sunt infimi loci petriui. Quia amici Dei infimè petunt per humilitatem. Luc. 14. Recumbite in nouissimo loco. 1. Corin. 3. Ministratio mortis deformata in lapidibus, fuit in gloria. Hæc ministratio lapidum, est humilium abiectio, cuius est ministra: obsequia, mortificare vitia, deformare eorum corpora, quia humiles nec corpora sua ornant, nec colunt. Vnde apparent in corpore despecti, & ideo signantur per lapides impolitos. Iosue. 13. Edificant altare, idest altitudinem ecclesiæ de lapidibus impolitis, idest de hominibus despectis, & incultis. Item eius est glorificare, Prouerbiorum 29. humilem spiritu suscipit gloria.

Septimo, quia lapides sunt terræ compressi: quia scilicet amici Dei terram corporis sui comprimunt, & dominant per laborem patientiæ, & abstinentiæ, secundum illud 1. Corin. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Ecclesi. 14. Lapidibus grandes desuper irruentes. Sunt enim amatores Dei lapides grandes quo ad spiritum, desuper irruentes per corporis deminutionem, quia spiritus in eis carnem sibi subiugat potenter, & violententer.

Octauo, quia lapides sunt diuersarum partium terræ ne dilabantur unitiui. Vnde Ambro. dicit, quod lapides sunt ossa terræ, quia hoc in terra probantur facere, quod faciunt ossa in corpore. Similiter amici Dei, dum homines terrenos adinuicem discordes ad concordiam & pacem reducant, quasi quidam lapides medijs diuersas partes terræ adinuicem coniungunt. Immo etiã sicut in muro mediante calce lapides connectuntur, ita etiam amatores Dei mediante charitate inuicem coniunguntur, 1. Macha. 10. Ionathas dixit facientibus, Extruite muros in monte Syon, & in circuitu de lapidibus quadratis. Ipsi lapides quadrati sunt amici Dei, qui Deum quadrupliciter

diligunt, scilicet ex toto corde, ex tota anima, & ex toto mente, & ex omnibus viribus. sicut dicitur Luc. 10. Eret intelligendum ex toto corde, idest ex tota intentione, scilicet tota nostra intentio feratur in Deum, ex tota mente, idest intellectu, scilicet ut intellectus ei totaliter subdatur, ex tota anima, idest voluntate, scilicet ut appetitus secundum ipsam reguletur, ex omnibus viribus, scilicet quod omnis actus noster interior ei obediat, & propter ipsum fiat.

Anima rationalis perfectiones, quæ & quales esse debeant, ex vitri septem proprietatibus nonnullis similitudinibus declaratur.

Cap. II.

Anima debet assimilari vitro. Primò, quia vitrum est summe perspicuum. Nam in aënis vasis metallicis quicquid intus ponitur, visui occulatur. In vitro autem quilibet liquor positus, qualis est iarus, cellæ exterius oculis representatur, vt dicit Isido. lib. 7. Hæc perspicuitas fit in anima penitentiis, quando quicquid est intus in conscientia extra per confessionem proditur iudicio sacerdotis. Math. 8. Vade, & ostende te sacerdoti. Prouerbiorum 22. Splendet in vitro color eius, scilicet vini, & similiter cuiuslibet alterius liquoris immisi.

Secundo, quia vitrum est totaliter lumini peruium. Nam massa vitrea, quæ nunc fit ex cineribus arborum, & herbarum per fortissimam ignis conflagrationem, ex quibus cineribus fit vitrum, sicut cum nunc vitruque admiscetur, cum in fornace fuerit liquefacta, & perfectè purata, contrahit substantiæ puritatem, & perspicuitatem, propter quam totaliter à lumine penetratur. Similiter anima per munditiæ puritatis, & perspicuitatē simpliciter, efficitur lucis diuinæ gratiæ plenissimè susceptiua. Apo. 25. Platee ciuitatis aurum mundum, & tanquam vitrum perlucidum.

Tertio, quia vitrum est imaginum, & vmbra representationum, nulla enim alia materia est sic speculari, vt ista. Vnde de vitro præcipue cõsistuntur specula. Hæc autem representatio animæ cõuenit tripliciter, vno modo secundum naturam: quia scilicet inter omnes naturas, siue formas materiæ vnitatis, magis representat ipsa anima in se imaginem trinitatis licet hæc representatio sit secundum partem intellectualem, qui non est actus materiæ alicuius in quantum huiusmodi. Vnde dicitur Gene. 2. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Sed adhuc anima secundum naturam est representatiua alicuius vmbra, quia (vt dicunt philosophi) creata est in vmbra intelligentiæ. Alio modo competit hæc representatio animæ secundum notitiam, quia anima cognoscit res exteriores, non quidem quod ipsæ res sint in anima: sed per ipsarum rerum imagines, siue similitudines, quas ipsa anima recipit ab eis, primo eundem in sensu, postea in intellectu per abstractionem intellectus agentis à phantasmatis. Vnde dicit Arist. 3. de anima, quod lapis non est in intellectu, sed eius species. Vnde quasi ad modum speculi vitrei est imaginum, sicut specierum suo modo receptiua, licet aliter sit & aliter in intellectu: & per consequens est ipsarum rerum representatiua, & cognoscitiua: est etiam representatiua vmbra, idest naturarum spiritualium, quas non nisi per natura-

ras sensibiles, & phantasmata capit quodammodo inumbratas.

Tertio hæc representatio imaginum competit animæ secundum gratiam. Quia scilicet anima per memoriam debet sibi sepe representare imaginem, idest exempla virtutum, & vmbra virtutum, & propriorum defectuum ad deserendum, siue alienorum ad cõpatiendū, vel corrigendum, vel vitandum.

Quarto, quia vitrum est summe ductile, sicut liquidū. Tantam enim recipit ductibilitatem, quod facile ad flatum transformatur. Aliquando etiã corio tegitur, aliquando argenti more sculpiri, sicut Isido. dicit. Sic anima debet fieri ductibilis per obedientiam, vt per flatum, idest adiuturum, vel per mandatum Dei, vel superioris sui moueatur, & transmutetur, & velociter obsequatur, etsi diuersa, & varia iniungantur, & alterius voluntate potius, quam propria, tanquam corio circundatur, & argenti more quamlibet sculpiri, sibi impressam, idest quodlibet iuxta normam sibi traditam iussu suscipiat, & firmiter teneat.

Quinto, quia vitrum summe fragibile est, cum est frigidum. Sic anima per peccatum calore charitatis extincto frigeat, & à quibuslibet tentationibus facilliter frangitur.

Sexto, quia vitrum non est reparabile, nisi fuerit iterū liquefactū, quamuis antiquitus dicatur aliquem sciuisse vitrum fractum reparare per malleationem. Vnde Isid. tali de vitro factam Tyberio Cæsari ipse artifex in terrā proiecit, quam non ruptam, sed malleo plicatam emendauit, quem Cæsar decollari fecit, Considerans quod si tale sic reparabile fabricetur, aurum pro loto haberetur, & ideo precium aliorum metallorum omnino perderetur, & hoc est commune dictū. Quidam tamen Alchimista dicunt, quod potest etiam hodie fieri vitrum malleabile, & flexibile si cum puluere basilici aspergatur super ipsum, quod liquecat in fornace, quod vitrum verū sit, ignoro. Sed secundum primum dictum, quod est magis commune, dicimus, quod sicut hodie vitrum fractū non est reparabile, nisi iterū liquecat: ita anima per peccatum fracta non est reparabilis ad gratiā, nisi liquecat per penitentiam.

Septimo, quia vitrum est omnium colorum susceptiuum. Omnium enim colore tingit, vt hyacinthino, vel smaragdino, & omnes lapides imitatur, scilicet in colore, licet non in valore. Et ideo dicit Auicenna, quod vitrum est inter lapides, sicut stultus inter homines. Declinat enim ad omnem tincturam. Sic anima ad omnem fortunam, vel statum quem Deus vult dare, debet se humiliter inclinare, & Sanctorum colores, i. virtutes imitari, nec curare si hoc ad stultitiam reputatur: quia quod stultus est Dei, sapientius est hominibus, deridetur enim iusti simplicitas ab hominibus, sed non deridetur à Deo.

Quæ & quot vitia ex auaritia oriuntur per varias lapidis onychini similitudines aperte monstratur.

Cap. III.

Auaritia assimilatur onychino. Primo propter aspectum. Nam onychinus Indicus habet aspectum, & similitudinem vnguis. Et ideo vocatur onyx, siue onychinus: quia Græci vnguem onycem dicunt, sicut dicit Isido. lib. 8. Esym. Habet enim colorem permixtum ad

similitudinem humani vnguis. In hoc ergo quod onychinus habet similitudinem vnguis, designatur auarorum rapacitas, quia aues vngue per radia rapiunt, & ideo, quæ sunt rapaces habent nigros vngues. Sed onychinus Arabicus est nigri coloris cum candidis zonis: quod competit diuitum auaritiæ, quia diuites auari, licet tingantur exterioris zonis albis, idest honoribus, & prosperitatibus mundi, interius tamen habent nigredinem, & deformitatē peccati, propter quod dominus dixit eis Luc. 6. Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram in hoc mundo.

Secundo propter effectum. Nam secundum Dioscori Onychini zona collo vel manu portata, tristitiam excitat, timores multiplicat, animos commouet ad lites, & rixas. Sic etiam prosperitas mundi quam appetunt auari, si in collo gestetur, hoc est ad pectus pendens, siue manu, idest siue habeatur in effectu cordis, quia cor infra pectus concluditur, siue in effectu operis, quod est gestare manu, vtroque modo excitat tristitiam. Et ideo Gen. 13. dicitur, quod lapis onychinus inuenitur in terra Euilath, quod interpretatur dolens. Nam mundi substantia non habita, sicut in cupidis, generat tristitiam, si acquiri non possit, scilicet iræ, quia ipse non assequitur. Ita & tristitiam inuidiæ, qua tristatur, tamen si aliquis assequatur. Si autem actu habeatur, vt est in diuitibus auaris, adhuc excitat tristitiam iræ si perdat, vel miuatur, & inuidiæ, si ab alio superetur, vel parificetur. In vtrisque multiplicat timores, quia cupidi timent ne eis litem impediatur. Auari timent, ne eis id, quod habent auferatur. Item animos commouet ad lites. Quia cupidus litigat, vt accipiat, auarus autē, vt teneat. Vnde auaritia, siue cupiditas mater est litium, & caularū & questionū. Item rixæ, & bella ex cupiditate, & auaritia, vt plurimū oriuntur: propter hoc Seneca dicit, quod quiescissime viuere homines si hæc duo pronomina, scilicet Meū, & Tuum, de medio tolleretur. Meum enim, & Tuum omnes questiones, & lites generant auarorum.

Tertio, propter remediū. Nam onychinus in presentia Sardij nocere non potest. Nam Sardius, qui mentē acuit cum flammei, siue rubei est coloris, designat amorē Christi, qui mentem acuit ad æterna cõsideranda, & etiam inflammat ad ea desideranda, & ideo facit vilescere omnia temporalia. Nā sicut dicit Greg. 1. hom. vilescunt temporalia, cum desideratur æterna. Quod ergo onychinus non nocet in presentia Sardij, est, quia illum auaritia non inficit, in quo est amor Dei, quia vbi est amor Dei, non habet locum amor mundi: & cõuerso, 1. Io. 2. Si quis diligit mundum, non est charitas Dei in eo.

Diuersorum marmorum proprietates describuntur, ex quibus bonorum virorum perfectiones prudentiæque partes, pluribus similitudinibus patefiunt.

Cap. IIII.

Boni viri assimilantur marmoribus, quia marmor alius lapidibus est solidius, compactius, viridius, & pulchrius. Boni enim viri sunt solidi per patientiam, siue fortitudinem, bene compacti per temperantiam, pulchri per prudentiam, & viles per iustitiam. Vnde ipsi sunt columnæ marmoreæ, idest virtuosæ personæ, quibus rectoria per curiā regis, i. ecclesiæ Christi suscipiuntur. Hest. 1. Assimilantur ergo primo boni, & virtuosī viri marmoribus ratione soliditatis. Marmor enim solidum est: nam

propter sui soliditatem difficile rumpitur. Similiter boni viri solidi, id est fortes, & constantes, ita, ut aduersitatibus non cedant, & sculpruras, id est impressiones violentas, & iniurias, quæ sunt, odium, ira, tristitia, & huiusmodi non facilius suscipiunt. Notandum est de soliditate marmoris, quod mirabilissimum accidit: quod marmorei lapides, nec chalybe, nec ferro, vel sera, vel maleo per violentiam edomantur, sed per laminam plumbeam asseribus molli- bus interferram. Plumbo enim, & non ferro lapides mar- morei diuiduntur, & secantur inter asseres, & æquan- tur. Similiter fortitudo quorundam nec chalybe fortis in- uasionis, nec ferro duræ percussione, nec ferra dentata dentibus detractis, nec malleo violentæ percussione, nec violentia cuiuscunque tribulationis frangitur, nec vincitur. Et tamen plumbum, id est vita voluptuosa, quæ in aquis concupiscentiæ summergitur, secundum illud Exod. 15. Summersi sunt quasi plumbum in aquis vehe- mentibus, inter asseres molliissimas carnis, omnem duri- tiam marmoris frangit, id est ornem mentis fortitudi- nem eneruat, & destruit. Vnde probissimi viri, & for- tissimi bellatores, qui nunquam vinci potuerunt belli asperitate, victi tamen & debilitati sunt luxuriæ volup- tate, sicut pater de Samson, David, & de multis aliis.

Secundo, boni viri assimilantur marmoris ratione com- pactio. Sunt enim marmora valde compacta corpora, quorum partes sunt ad inuicem colligatæ, vel congluti- natæ, vel constructæ. Et hanc compactioem facit esse in bono viro virtus temperantiæ. Hæc enim est, quæ efficit, ut caro spiritui, & sensualitas rationi concenter, & con- funderetur, qua, scilicet temperantia remota, valde sibi inuicem aduersarentur, & mutuo diuiderentur. Vnde temperantia est, quæ tenet has partes hominis ad inuicem concordas, & conformes, quæ scilicet concordia & conformitas est, ut quædam salubris compactio, quæ est in bonis viris.

Tertio, boni viri assimilantur marmoris ratione speciositatis, siue pulchritudinis. Inueniuntur enim marmo- ra pulcherrima diuersorum colorum, & generum, sicut dicitur 1. Paral. 29. Diuersorum colorum omnem lapi- dem preciosum & marmor parati abundantissime. Hæc autem pulchritudo, & varietas competit prudentiæ: quia omnium prudentium opera, grata videntur, & pulchra. Diuersa autem genera, & colores marmorum, sunt diuer- sæ partes prudentiæ, & diuersi modi prudentiæ. Inueni- untur enim marmora communiter octo colorum. Quia in- ueniuntur marmor album, nigrum, & rubeum, & varium, siue serpentinum & hæc quinque modorum, quoddam molle candidum, & nigrum, quoddam durum, quod dicitur purpuretes, eo quod, ut purpura rubeum est, candidis ta- men interuenientibus punctis, & hoc est ex Ægypto. Est aliud corallicum in Asia repertum non habes ultra duos cubitos in dimensione, & mensura: & tale marmor est ca- didum, sicut ebur, tamen habet quasdam maculas, qua- dam proportiones diuersas, & nigras. Est & aliud genus Thebaicum, aureis guttis tinctum, est & Caristum vi- ride optimum, quod valde gratum habent, qui gemmas sculpiunt, eo quod eius viriditas oculos reficiat. Et etiam si- militer assignantur ad doctores octo partes integra- les prudentiæ, quarum quædam ad prudentiam pertinet, secundum quod est cognoscitiua agibillium, & quædam secundum, quod est operatiua, secundum enim quod cognoscitiua est, si consideratur ipsa cognitio, aut est

præteritorum, & sic est à Tullio vna pars prudentiæ præ- teritorum memoria: aut est cognitio præsentium, siue necessitariorum, siue contingentium, & hæc est alia pars prudentiæ, quæ ab eodem intellectus vocatur, siue intel- ligentia. Si vero consideratur cognitionis acquisitio, ac- cit per disciplinam, & sic est tertia pars prudentiæ, quæ Macrobio super sententias Platorum Plorini vocatur de- cilitas, aut sit per inuentionem, & sic est quarta pars, quæ Aristot. 7. Ethic. vocat eustochiam, id est bonam coniectu- rationem, cuius pars (ut dicitur in eodem) est solertia, quæ est post vera coniecturatio mediæ, ut dicitur. Arist. Si vero consideratur cognitionis usus, secundum scilicet quod ex cognitione aliquis procedit ad alia cognoscenda, vel iudicanda, sic pertinet ad aliam partem prudentiæ, quæ vocatur ratio per Macrobius. Secundum vero, quod prudentia est operatiua, siue operis præ- ptiua.

Primo necessarium est, ut ordinetur ad commodum ad finem: & hoc pertinet ad aliam partem prudentiæ, quæ Tullius prouidentiam vocat.

Secundo, ut attendat circumstantias negotij: quod per- tinet ad aliam partem prudentiæ, quam Macrobius vocat circumspectionem.

Tertio, quod vitet impedimenta, quod pertinet ad octauam partem prudentiæ, quæ vocat Macrobius con- tentionem. Sicut ergo octo partes prudentiæ dicitur, scilicet memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, prouiden- tia, circumspectio, & cautio.

Quarto, boni viri assimilantur marmoris ratione re- lilitatis. Nam marmor propter suam frigiditatem, & re- gumentorum aromaticorum conuersionem, vtilissimam inuenitur. Et hanc vtilitatem boni viri faciunt per inuicem. Nam quasi vnguenta fontentia, & recreantia sunt bona opera, in quibus vnus homo alteri communiter ad quæ recte faciendæ, & conseruanda ordinatur homo per virtutem iustitiæ, cui inter alias virtutes proprie- tas est, ut ordinet hominem in his, quæ sunt ad alterum. In- portat enim iustitia æqualitatem, quandam ut ipsum me- men demonstrat. Dicuntur enim vulgariter ea, quæ ad- quantur, infari, æqualitas autem ad alterum est. Ali- autem morales virtutes perficiunt hominem in his, quæ sunt secundum seipsos. Et hoc ergo sunt illa marmo- re scilicet sancti viri, quibus pavementum templi, id est in- terior ecclesiæ, scilicet militans, sternitur, in lib. Par. 3. ma- festatur.

Charitatis excellentia & perfectio quanta sit, ex bitumini Sardij lapidis, Iaspidisque similitudinibus demonstratur.

Cap. V.

Charitas assimilatur bitumini. Primo ratione igne- tatis, quia bitumen est (secundum Isid.) quædam terra glutinosa iuxta lacum mortuum, cuius natura est ardens, & ignita. Sic charitas est quædam virtus glutinatiua, & vnitiua, cuius quasi locus est proprius in mortuo, & mortificatum peccato & mudo: quia si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo, ut dicitur 1. Ioan. 2. Hæc etiam virtus spiritualiter ardens ab igne sancti spiritus est deriuata, secundum illud Cant. 8. Lampades eius, lampades ignis, atque flammatum. Lampades enim Dei, sunt mentes hominum, & puræ sancti sp-

ritus contemplatione & flammis charitatis succensæ. Gen. 14. Vallis Syluestris habebat multos puteos bituminis. Vallis, est mens humilis, quæ si est Syluestris, & à tumul- tu mundi, & affectu remota, habet multos puteos bitu- minis, id est multos & profundos, siue altos affectus cha- ritatis.

Secundò, ratione renacitatis. Nam bitumen est tantæ renacitatis, ut nec aqua, nec ferro dissolui possit, sed san- guine menstruali. Sic charitatis glutinum tam tenax est, ut nec aqua tribulationis, nec gladio percussione solua- tur. Cant. 8. Aquæ multæ non poruerunt extinguere cha- ritatem. Et ideo Arca Noe, ut esset fortis contra aquas diluuii, bitumine liniuit eam Deus præcepit. Gen. 6. Bitumi- ne liniuit intrinsecus, & extrinsecus, Arca enim Noe, id est mens iusti, debet contra aquas diluuii, scilicet contra tribulationes mundi bitumine, id est charitate liniui intrinsecus quo ad Deum, extrinsecus quo ad proximum. Ferrum, siue gladius persecutionis charitatis bitumen separare non potest, secundum illud Apost. Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Christi: an angustia? an nuditas, an tribulatio? an fames? an gladius? Soluitur tamē, & tol- litur bitumē charitatis sanguine menstruali, id est peccato mortali, quod ab intimo fluit ad modum sanguinis, & ad modum menstrui, & abominabile & infectiuum existit.

Tertio, ratione vtilitatis. Est enim bitumen vile ad multa, quia multiplicem habet effectum. Nam habet vir- tutem compaginandi lapides. Vnde lapides viui, id est vi- riuisti, hoc glutino compaginantur ad inuicem in fabri- cam Ecclesiæ, & etiam lateres, id est peccatores ad Deum conuersi, & igne doloris, seu contritionis excocti, hoc glu- tino coniunguntur. Gen. 11. Faciamus lateres, & coquamus eos igni, habuerunt lateres pro saxis, & bitumen pro cemento. Similiter ligna, & tabulæ nauium alicubi bitu- mine compaginantur: per quas naues aliorum onera portantes intelliguntur prælati, quibus ne dissoluantur aquis concupiscentiarum, & vndis tribulationum, neces- sarium est glutinum, & iuuamen charitatis.

Item habet bitumen virtutem attrahendi, consumendi, & consolandi, si puluerizetur, & super vulnus ponatur, si etiam fumus naribus attrahatur, multum theuma in ca- pite consumitur, ut dicit Plato. Ita charitas ad Deum atra- hit, secundum illud Eze. 11. In fomiculis Adam traham te, in vinculis charitatis. Item malos humores, id est ma- las affectiones. Et reuma capitis, id est fluxum mētis, sci- licet malarum cogitationum consumit. Item ipsam mētis molliorem consolidat, dum timorem seruilem foras mittit. Nam perfecta charitas foris timorem mittit. 1. Ioan. 4.

Item charitas assimilatur lapidi sardio, qui (sicut dicit Isid.) vocatur Sardius: quia in Sardis fuit primo in- uentus: quia hæc similitudo est competens.

Primo, ratione coloris, quia scilicet Sardius est rubei coloris. Rubeus autē color est, sicut igneus color, & præ- tendit dominium calidi in permisto, & attribuitur amo- ri, & præcipue charitatis, quæ est, ut quidam ignis diu- nus, mentem feruere faciens, & rubere, Cant. 5. Dilatus meus candidus, & rubicundus. Candidus propter puri- tatem carnis, rubicundus propter inflammationem mētis, Apocal. 4. Qui sedebat, similis erat aspectui lapidis iaspidis viridis, intellige virginitatem carnis, est enim lapis viridis coloris: sed in rubore sardinis, intellige amo- rem charitatis, quo mens ignita rubet.

Summa de Exempla.

Secundò, ratione virtuosæ operationis, quia (ut dicit Diosco.) hic lapis gaudium accendit, timorem pellit, au- dacem facit, & mentem acuit, & se gestantem ab incanta- tionibus & maleficiis tutum reddit, quæ omnia suo mo- do competunt charitati. Hæc enim est, quæ de præsen- tia amari, scilicet Dei, in anima gaudium generat. Gal. 5. Fructus spiritus sunt, gaudium, & cætera. Quia sicut cha- ritas est à spiritu sancto, ita gaudium à charitate deriuat- ur. Item hæc est, quæ timorem pellit: & per consequens fortem, & audacem facit. 1. Io. 4. Timor non est in chari- tate. Item hæc est, quæ mentem acuit ad cœlestia cõtem- planda, & ideo est similis igni, qui habet figuram pyra- midis superius acutam. Vnde mens hoc igne flammef- scens, ingreditur in ipsum. 1. Ioan. 4. Qui manet in chari- tate, in Deo manet, & cætera. Hæc est etiam, quæ dæmo- num incantationibus, id est blâdis tentationibus, & ma- leficiis eorum resistit: quia fortis est, ut mors dilectio. Cant. 8.

Tertio ratione resistentiæ, & vigoris: quia tanti vigo- ris est hic lapis, quod onix, eo præsentē lædere non po- test. In onyce enim qui dicitur tristitiam excitare, potest intelligi quodcunque aduersum. Onyx ergo sardio præsentē, non obest: quia ubi charitas adest, nulla aduersitas nocet. Nam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, sicut dicit Apostolus. Romanor- um 8.

Ex sapphiri Zimethique natur alibus effectibus, vitæ cõtem- platiuæ statum, virginitatisque perfectio exploratur.

Cap. VI.

Contemplatio assimilatur sapphiro. Primo propter aspectum coloris. Est enim sapphirus gemma caerulea cœlo sereno in colore simillima. Similiter contemplatiui viri habent colorem, id est conuersionem serenam, & cœlestem, secundum illud Phi. 4. Nostra conuersatio in cœlis est. Eze. 1. Supra firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sap- phiri.

Secundò, propter excessum valoris, quia sapphirus inter gemmas est summe preciosa, & regum digitis magis apta, & inter omnes melior est, maxime Indica, quando habet quosdam pulueres aureos intermixtos. Similiter & inter vitas vita contemplatiua est preciosissi- ma. Est enim maioris meriti, dulcioris exercitij, quietioris animi. Vnde Maria optimam partem dicitur elegisse, Luc. 10. Hoc maxime competit regibus, id est prælati- bus, & rectoribus, ut sicut aliis præminent honoris dignita- te, ita etiam aliis præmineant mentis sublimitate. Est autem contemplatio optima, quæ sic mentem eleuat ad cœlestium eminentiam, quod tamen ei non tollat prop- riæ fragilitatis memoriam, ut scilicet contemplatiui animus & sit per contemplationem sublimis, & per sui cognitionem semper remaneat humilis. Et talis est sap- phirus, qui habet pulueres aureos intermixtos. Est enim propriæ fragilitatis, vel mortis intuitus, velut quidam puluis aureus, puluis per humilitatem, aureus per vtili- tatem, quia seruat animam ne à peccato corrumpatur, sicut aurum dicitur conseruare à lepræ corruptione, si eius puluis, vel limatura sumatur in cibo, vel potu, vel medicina, ut dicit Plato. Iob. 28. Locus sapphiri lapides

et gibe illius, &c. Ecclesiast. 8. Memorare nouissima, &c.

Tertio, propter defectum fulgoris. Est enim saphirus depressus non pellucidus, ut dicit Isido. Sic contemplatio presentis vite, non est lucida, sed obscura: quia videmus nunc per speculum, & in enigmate. Cor. 13. Ezech. 10. Vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput cherubin, quasi lapis saphirus per firmamentum intelligitur firmitas & stabilitas glorie celestis: quae dicitur super caput cherubin, quia scilicet omnem mentem, & scientiam transcendit: & est quasi lapis saphirus, quia scilicet contemplationis eius intuitus in hac presenti vita, quantumcumque sit nobis delectabilis, & gratus nobis, tamen non est purus, & clarus, sicut saphirus est aspectui quidem gratus, sed tamen condensus non lucidus. Et ideo philosophus dicit, de proprietate animae, quod de diuinis in vita ista parum possumus in contemplando proficere. Tamen illud modicum non est negligendum: quia delectabilis est adhuc, quia aliqua alia omnia, quae apud nos sunt.

Item contemplatio celestium assimilatur zimeth, id est venae terrae, de qua fit lazurium.

Primo, ratione coloris. Quia lapis hic est tatio melior, quanto color celestis similior. Et habet quaedam corpuscula, quasi aurea interfecta: Ita contemplatiui viri, tanto sunt meliores, quanto celestibus ciuibus sunt in contemplatione, & conuersatione similiores. Vnde virginitas coniugio praefertur, quia incorruptioni vitae celestis similis conformatur. Luc. 20. In resurrectione, neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in caelo.

Secundo, ratione comunione. Nam hic lapis sine terra valet contra syncopim: sed nunquam patienti datur, nisi subtilissime conteratur, & multoties abluatur: & est signum perfectae abluitionis, quando aqua in qua abluatur, parum, aut nihil coloratur, nec debet dari cum decoctione, quia descenderet ad fundum, sed ante, vel post detur, & hoc cum sero, ut dicitur in lapidario. Nota, quod seruus est liquor, qui fuit de recenti caseo cum premittitur, ut dicit Catholicus. In quibus significatur, quod ea, quae sancti viri per altitudinem contemplationis percipiunt, haec, ut inferioribus profunt, debent eis communicare lucide. Vnde oportet, quod subtilissime coterantur, id est diligenter exponantur. Item discretè, vnde non cum decoctione, id est non cum illo sero cum quo ab eis recipiuntur, sed secundum conuenientiam inferioris. Item mundè sine administratione phantasiarum, siue errorum: & ideo oportet, ut frequenter abluantur. Item sic dari debent, ut possit qui accipit, faciliter capere: & ideo cum sero quod est lacteum, & facile ad deglutendum. Apostol. 1. Cor. 3. Tanquam paruulis in Christo lac vobis dedi.

Tertio, ratione curationis. Valet enim miro modo talis puluis, siue potio ad soluendum, & curandum quartanam: quia ea, quae sancti viri ex celestium contemplatione percipiunt, aliis (ut dictum est) debito modo data, id est communicata soluunt ab eis quartanam, id est acidiā. Nam quartana ex puredine humoris frigidi, & melancholici prouenit, quae etiam ad acidiā disponit: sed verba celestia audita mentem frigidam accedunt, & sic acidia frigus repellunt. Haec requies, & dulcedo con-

templationis habetur post certamina laborum, & subigationem passionum. Vnde vita contemplatiua assimilatur terrae, quae est lapis crystallus similis, caeruleo colore infectus, vel refertus, & hic apud Germaniam est. Alius est Hispanicus rutilans, sicut flamma. Vnde primum qui est crystallus similis, designatur cordis puritas, per secundum quidem flammam designatur charitas. Et haec duo maximè ad contemplationem dispo- nunt. Sed notandum, quod vtriusque virtus dicitur esse ad praelia & causas vincendas, & valent etiam ad dulces somnos, sicut in lapide dicitur. In quo significatur, quod post praelia superata laborum, & tentationum, post causas deuictas etiam passionum in quibus caro sub iudicio rationis aduersus spiritum contendit, sequitur dulcis somnus, id est requies contempla- tionis.

Margaritae atque chalybis naturales proprietates, quibus continentes & virgines comparantur, Christusque, ac Beatam virginem veram esse margaritam declaratur.

Cap. VII.

Continentes, & praecipue virgines assimilantur margaritae.

Primo, ratione geniturae, siue generationis: quia margarita generatur ex caelesti rore, quem certo tempore anni conchae hauriunt. Et dicitur margarita, quia in conchis maris inuenitur. Et dicitur in lapidario, quod quando margarita generatur ex rore, quanto rorantis aeris haustum plus fuerit, tanto roratio maiorem generat margaritam. Et dicitur, quod cum margarita incipit generari, si coruscatio, vel tonitruum superueniat, & cocha claudatur, quod sic abortit. Quod ergo margarita ex caeli rore generatur, significat, quod continentia carnis ex dono caelestis gratiae possideatur. Vnde dicitur Sapient. 8. Non possum esse continens, nisi Deus det. Et ideo dicebat Augustinus lib. confes. Da quod iubet, & iube quod vis, imperans nobis continentiam. Et ideo quanto plus hauritur de gratia, tanto maior & purior est continentia, sic quanto plus hauritur de rore tanto maior generatur margarita. Quod autem in conchis maris inuenitur significat, quod continentia non in delitiis reperitur, secundum illud Iob. 14. Non inuenitur in terra suauiter viuentiū, Bern. Humilitas perit in diuitiis, & castitas in delitiis: sed in conchis reperitur, id est in duris & amaris potius conseruatur. Quod autem tonitruo, & coruscatione se claudens abortit, signat, quod continens, nisi diuinæ magnitudinis timori, seu inspirationi, quae in tonitruo designatur, se per humilitatem aperiat, interior margarita, id est interior puritas non integra seruatur, sed perditur. Vnde Ecclesiastici 16. Nisi timore Dei tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua.

Secundo, ratione excellentiae: quia quaedam Margaritae sunt aliis excellentiores. Quaedam enim vniuersas vocantur, eo, quod tantum vna, & non plures simul reperiantur, & in his designatur praerogatiua continentiae, siue virginitatis Christi, & matris eius. Quia Christus tantum vnus inter homines, & mater eius tantum vna inter mulieres, est vera, & perfectissima margarita pro-

pter singularem & perfectissimam continentiae puritatem. Vnde Matth. 3. Inuenta vna preciosa margarita, &c. Communiter autem inter margaritas sunt meliores candidae, quam quae aliquo modo sunt flauae. Nam iuuenus, aut matutini roris conceptio facit claras, has vero senectus, vel ros vespertinus reddit obscuras, ut dicit Isid. Margaritae ergo candidae sunt virgines, quasi autem flauae, sicut videtur continentes: sed melior, & clarior est continentia virginalis, quae ab ipsa iuuentute, quasi matutino rore, id est impetiuua gratia decorata, virginitatis decorem retinuit, quam quae in senectute, quae quasi vespertino rore, id est tarda gratia superfusa continentiam inceptit. Inueniuntur quaedam naturaliter perforatae, & illae adhuc meliores sunt aliis, & tales sunt virgines fideles, quae scilicet verbo fidei perforatum habent auditum. Nam fides est ex auditu, & auditus per verbū Dei, quod penetrabilius est omni gladio incipit. Sunt ergo illae margaritae praeter alias eligendae, quae sunt albae, clarae speculares, & rotundae. Quia illae continentes sunt aliis meliores, quae sunt albae per carnis virginitatem, clarae per mentis puritatem, speculares per conuersationis sinceritatem, & rotundae, id est mobiles per operositatem: quia corpus rotundum motui est aptum. Non enim oportet virgines manere otiosas. Prou. 31. Panem otiosa non comedit.

Tertio, ratione apparentiae: videntur enim, & sunt margaritae paruae in quantitate, ut nec ultra se inuicem crescere vnquam putentur, sed tamen sunt magnae in valore. Sic virgines, & continentes decet esse paruas per apparentiam humilitatis, exemplo illo summae Virginis, quae dixit Luc. 1. Quia respexit humilitatem ancillae suae: sed tamen debent esse magnae, per existentiam, & valorem virtutis.

Quarto, ratione efficaciae, quia habent virtutem maiorum humorum absteruam: fluxus ventris, & sanguinis restrictam, & etiam cordis confortatiuam, vnde valent contra cardiacam, & syncopim. Sic virgines, & continentes debent in seipsis malos humores, id est malas affectiones, siue immundas cogitationes expellere, fluxum carnis, & sanguinis, id est peccati per abstinentiam, & honestatem restringere, & spiritualibus, & piis operibus, scilicet orationibus, & elemosynis sui cordis debilitatem confortare, ne pusillanimitate deficiant ex aliqua tribulatione, vel tentatione.

Item continens assimilatur chalybi.

Primo, quia chalybs est substantia purior ferro, quia ferrum est magis terrenum in substantia, & habet terre stre lutulentum, & non parum. Et contrario chalybs habet minus de terreno, nec ita lutulentum est, sed magis purum. Tanquam ferrum ergo impurum homo incontinens est, habens lutulentiam carnalis immunditiae, sed tanquam chalybs est homo continens, habens parum de terrestri, id est de concupiscentia carnis, & sine lutulentia, id est carnali immunditia.

Secundo, quia chalybs est ferro compactior, & ideo etiam solidior. Similiter etiam continens est bene compactus, id est bene compositus in moribus, & solidior id est stabilior. Sed contra incontinens incompactus est, id est incompactus, sed mollis magis ad cedendum

tentationibus, sicut ferrum facilius mollescat ab igne.

Tertio, quia est durabilior, quia ferrum propter impuritatem citius rubiginem contrahit, quae ipsum consumit. Similiter homo incontinens citius senectutem incurrit, quae ipsum corporaliter debilitat, & consumit, sed homo continens diucius viuit, quia non cito senescit.

Quarto, quia ignis citius adurit ferrum, quia minus compactum citius penetrat. tanquam ergo ignis adurens est mulieris pulchrae consortium, vel conuiuium: quae cor hominis incontinens cito penetrat, & inflamat, Hieroni. Flammiger ignis percutit mulier conscientiam, & inflamat. Sed continens est, sicut chalybs, in quem ardor carnalis amoris non facilius intrat.

Zigniti lapidi corrector, cotique correctio quibusdam exemplis assimilatur, verique correctoris munus exprimitur.

Cap. VIII.

Correctio delinquentis debet esse similis lapidi, qui dicitur Cos dicitur enim sic, eo, quod ad incidendum ferrum acuit. Cos enim Graecè, incisus Latine dicitur. Quia scilicet correctio debito modo facta, etiam à mente ferrea, & dura, non tantum vitia amputat, & incidit, sed ad bona eam aptat, & acuit. Sed quaedam cos est, ut dicit Isido. quae ad acuendum indiget oleo, quaedam aqua. Quia videlicet discreta correctio, quandoque indiget oleo lenitatis, secundum illud, Gal. 6. Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, corripite huiusmodi in spiritu lenitatis. Etiam quandoque indiget aqua austeritatis. Nam (sicut idem Isido, dicit) Oleum cori additum lenem, aqua vero acerrimam aciem reddit. Hoc autem agendo cos proprio habet, quod dum acuendo alteri seruit, se paulatim consumit, ut Gregor. dicit. Et talis est praetorius malus, vel praedicator, qui dum aliis praedicando, vel corrigendo proficit, seipsum male viuendo, vel se non emendando amplius condemnat, & destruit. Debet ergo esse, ut cos, iustitia, vel zelus rectoris, qui dum linguam vel manum mouet, ad corrigendum vitia delinquentis, quasi ferrum acuit ad incisionem vlcis. Corrigere volens delicta, debet intendere ad extirpandum vitiorum radices, id est illa principalia vitia cohibere, ex quibus quasi omnia delicta praecipue oriuntur, sicut sunt superbia, auaritia, luxuria. Et ideo corrector vitiorum debet esse similis lapidi zigniti. Zigoites enim dicitur lapis quasi vitrei coloris esse, qui gestatus ad colum (sicut dicit Diosco.) sanguinem stringit, mentis alienationem expellit, & applicatus ligno ardenti, flammam eius. Fluxus sanguinis refertur ad luxuriam, proxima enim sibi sunt secundum naturam sanguis, & semen, mentis alienatio refertur ad superbiam, qua quis à vera sui cognitione alienatus, aestimat de se, quod non est. Sed flamma ligni designat cupiditatem, & ardentem auaritiam animi. Vnde cum ista restentur, omnia vitia cum eis cohibentur.

vera dilectionis, amicitie, & effectus, ex variis calcis tartarique proprietatibus similitudine quidam depromptis exprimuntur.

Cap. IX.

Dilectio verae amicitiae assimilatur calci. Primo ratione igneitatatis. Nam secundum Iſido. propter hoc calx viua dicitur, quia quamuis actu sit frigida, occultum tamen in se continet ignem. Vnde si aqua perfusa fuerit, mox igneſcit. Et quoddam vaide mirabile accidit, vt Auguſt. de ciu. Dei. dicit, quia calx ex aqua incenditur, ex qua omnis ignis extinguitur, oleo vero extinguitur, quo omnis ignis nutritur. Similiter vera amicitia, & si aliquando quantum ad exteriores actus videatur frigida, id est quod non operetur, vel ostendatur exteriori signo, siue propter occupationis alicuius impedimentum, siue quia non sit opportunum, tamen semper ignem viui amoris feruat in intimis cordis. Et propter hoc dicitur Prou. 17. Omni tempore diligit qui vere amicus est. Sed superueniens aqua alicuius tribulationis, seu angustiae, vel necessitatis, tunc statim ille ignis interior, id est amor, erumpit, & exterius in opere se ostendit, & ideo Salomon ibidem subdit, quod frater in angustia comprobatur. Vnde ignis verae dilectionis in aqua, id est tribulatione, & aduersitate magis accenditur: propter quod dicit Valerius Maximus, quod sinceræ fidei amici præcipue in aduersis cognoscuntur. Sed ex oleo consolationis, & prosperitatis calx dilectionis, quasi extingui videtur, siue quia prosperitas mundi quædoque extinguit, & tollit dilectionem Dei, siue quia homini in prosperitate posito nouæ necessitatis magna signa vel obsequia dilectionis ostendere. Quia sicut dicit idem Valerius prospera fortuna cum diuina largitione foueatur, humana minus indiget. Nō decet enim hominem amico in prosperitate posito magna signa dilectionis, vel obsequia ostendere, ne forte assumeretur, quod propter illius prosperitatem, & propriam utilitatem eum diligit. Vnde dicit Arist. Ethic. quod ad amicum in aduersitate positi, eundem est cito, & sepe: sed ad amicum positi in prosperitate, raro, & tarde.

Secundo, dilectio verae amicitiae assimilatur calci ratione vnitatis, quia lapis lapidi nō bene coniungitur, nisi ei calce media vniatur. Nā ex calce cum admixtione arenae, & aquae, fit cæmentum, quo lapides ad inuicem strictius vniuntur. Ita homo homini non vere sociatur, nisi ei dilectione animi immediate vniatur, quæ scilicet dilectio si cum arena patietia, quæ sub aquis tribulationum moratur, siue sit arena quæ abstrahatur à fluuio, vel saltē pedibus teratur, siue sit quæ sodiatur à terra, quorū utrūque patientia toleratur, & iterū cum aqua sapientiae miscetur, cæmentum, id est glutinum faciet perfecte vnitatis. Nā inter quos charitas dilectio cum patientia & sapientia viger, ibi perfecta vniō & iocunda societas adest, de qua dicitur in Ps. 138. Ecce quam bonū, & quā iocunda habitare fratres in vniū.

Tertio ratione utilitatis, & bonitatis, quia sicut dicit Iſido. illa calx est melior, & vtilior, quæ ex lapide albo, & duro generatur. Et sic illa inuenitur vera, & utilis amicitia, quæ ex animo puro, & vero generatur. Vnde probat, Arist. in Ethic. quod prauorum amicitia, qui non se puro animo diligunt, non est amicitia vera. Et secundum Aug. & amicitia, quæ deserit potuit, nanquam amicitia vera fuit.

Vnde vera amicitia debet esse pura, & firma.

Item dilectio proximi assimilatur tartaro.

Primo ratione terreſtreitatis: nam tartarum est vicioseculentia, & terreſtreitas, quæ ad modum terræ, vel mollis lapidis circa dolij induratur, & vulgariter apud Turchos dicitur Gromma. Vno autē assimilatur charitas, cuius pars subtilior, & purior, Dilectio Dei est: sed seculentior pars, & terreſtrior, est dilectio proximi, quæ tamen in dolio cordis debet circumquaque diffundi, & firmari, secundū illud Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.

Secundo, ratione qualitatatis: quia talis vini crusta calida est, & sicca in tertio gradu: quia scilicet dilectio proximi caleſcit cor per compassionem, secundū illud 2. Cor. 12. Quis scandalizatur, & ego non vror? Et desiccatur omnem inordinatum humorem, id est omnē prauam affectionem erga proximum. Et etiam in tertio gradu, qui primus gradus est dilectio Dei, secundus dilectio iustitiae, tertius dilectio proximi: propter quod dicitur Mat. 12. Diliges proximum tuum sicut teipsum.

Tertio, ratione vtilitatis: quia tartarum sicut dicitur in Platone, extenuatur, & mundificatur, & ideo valet contra scabiem, & serpiginem, & pruriginem, & contra capitis immundicias. Similiter dilectio proximi extenuatur substantiam, siue diuitias hominis, quando facit largitionem, secundum illud Luc. 11. Quod superest, date elemosynam. Sed tunc magis consumit, quādo facit largitionem necessariam. Tob. 31. Si comedi buccellam meā totus. Et tunc mundat immundicias capitis, hoc est impuritates mentis, huiusmodi elemosynas largiendo, secundum illud Luc. 11. Date elemosynam, & ecce omnia vobis mundata sunt.

Aeris natura atque distinctio, cui variis similitudinibus triplex eloquentia comparatur.

Cap. X.

Eloquentia assimilatur aeri. Primo ratione generationis: quia aes, siue cuprum, generatur, sicut cætera metalla, ex sulphure, & argento viuo: sed hoc accidit, quando plus est de sulphure, quæ de argento viuo, & sulphur est terreum non pure vbi ubi habens colorem adurentem. Argentum vero viuum est mediocre, nec nimis grossum, nec nimis subtile. Ex tali enim conmixtione aes generatur. Similiter eloquentia componitur ex duobus, scilicet ex meditatione interiori, quæ sulphuri assimilatur, quia in inferioribus venis generatur terræ, itē ex pronuntiatione exteriori, quæ propter labiorum, & linguarum motum, argento viuo assimilatur, quod scilicet multum est mobile, & propter motum, vt dicit Plinius viuum appellatur. Sed debet hoc esse mediocre, scilicet inter grossum, & subtile: quia nec nimis rudia verba, nec etiam nimis subtilia id est difficilia, sed aperta, & mediocria audientibus conuenientia, sunt accepta in elocutione, vel pronuntiatione vulgari. Et de tali eloquentia dicitur Hier. 48. Cor meum ad Moab quasi tibia græis sonabit, & nominat primo cor, quia in locutione debet præcedere meditando, & deliberatione cordis. Ps. 36. Os iusti meditabitur sapientiam, id est meditatam sapientiam loquetur: secundum nominat tibiā aeris, in qua attenditur armonia, siue proportio, & medietas quædam soni, quæ pertinet ad eloquentiam, & pronuntiationis suauitatem.

Secundō,

Secundō, ratione distinctionis (sicut enim Iſid. dicit) æs si mixtum fuerit aliis metallis, colorem, & virtutem commutat. Vnde quoddam est album, ad modum argenti, quoddam fuluum ad modum auri est. Et aliud est genus æris, quod ex ductibili ære attenuatum in laminas, & scilicet tauri vntū, speciem auri præterdit, & poni consueuerat in histrionum coronis, propter quod coronarium est vocatum. Similiter est triplex eloquentia, quædam spiritalis, vt prædicatorum, & hæc præcipue intendit ad animarum purgationem, & dealbationem, vnde assimilatur aeri, quod est album, ad modum argenti. Psal. 11. Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Prover. 10. Argentum electum lingua iusti. Alia vero est eloquentia secularis, sicut rhetorum, & aliorum prolocutorum secularium, quæ vt plurimum ordinatur ad lucrum auri, vel commodum alicuius temporalis rei, auro appreciabitur: vnde non incongrue assimilatur illi æri, quod fuluum est ad modum auri.

Tertia vero est eloquentia iocularis, quæ est ad delectandum, & solatiandum, sicut poeta: hæc tenentur faciebant: & hæc assimilatur illi æri quod ponitur in histrionum coronis. Quocumque ergo modo sit eloquens, habet aspectum siue similitudinem æris, secundum illud, Eze. 40. Cuius erat species, quasi species aeris.

Tertio, ratione corruptionis, quia æs cito rubiginatur, nisi oleo perfundatur. Vasa enim ærea sunt rubiginosa, nisi confricentur arena. Ex quo accipitur, quod omnis eloquens, & linguosus contrahit & tenet peccati rubiginem Iob. 40. Est quasi lignum putridum æs, nisi præferatur gratie, siue charitatis vntione: propter quod dicitur 1. Cor. 10. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs, &c. vel nisi ab hæc rubigine purgetur aſperitate penitentia: Et iccirco (vt Hierony. dicit) melius est habere rusticitatem sanctam, quā eloquentiam peccatricem.

Quarto ratione sonationis: quia es maximè conuenit officio campanarum, & tubarum propter sonoritatem. Quasi autem campanæ optime sonantes, & à remotis partibus audibiles fuerunt Sancti Apostoli: quia in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorū, vt dicitur in Ps. 18. Sed quasi tubæ creæ sunt doctores, & prædicatores, alij. Prædicatori enim dicitur Isa. 58. Clama, ne cesses, & quasi tuba exalta vocem tuam, Hier. 46. Vox eius quasi aeris sonabit.

Quinto ratione curationis, quia æs contra infirmitates multas virtutem habet. Nam (sicut dicit Plinius & Æt. Diosc.) æs exustum, & puluerizatum habet virtutem dissolendi, & consumendi, extenuandi, & purgandi noxios humores, vulnera sanat, caliginem oculorum purgat, superfluas carnes corrodit, & vltra crescere non permittit. Sic eloquentia, & lingua prædicatoris si fuerit adusta. I. igne Spiritus sancti ignita, & inflammata, & puluerizata, diligenter, & subtiliter declarata: quia quasi æs durum conteritur, dum verbum difficile, vel obscurum diligenter exponitur. talis inquam eloquentia, habet virtutem dissolendi duritiam cordis, & consumendi humorem carnis. i. luxuriam, extenuandi plenitudinem diuitiarum, dum eos mouet ad diuinarum largitionem & mundi contemptum: Item purgandi noxios humores. i. noxios affectus hominum peccatorum: sanat etiam plurimum vicia. i. vitia tentationum, purgat caliginem

errorum, corrodit superfluas carnes. i. ingluuiem gulosorum, & etiam eas retinet ne crescant, per abstinentiam, & temperantiam remedium. Omnia enim hæc sancti prædicatores operantur frequenter in conuersione peccatorum. Et ideo ipsi sunt intrinsecus curatio, & absolutionis peccatoris. Exod. quædam agelimo. Præcepit dominus fieri labrum æneum, ad lauandum: per quod labrum eloquentia signatur, seu doctrina prædicatorum, quæ ablutiva, & mundificatiua est vitiorum, & sordium hominum peccatorum.

Eucharistia similitudines quadam quæ ex variis dialectis, eschrytisque lapidis propter erantibus excipiuntur.

Cap. XI.

Eucharistia sacramentum assimilatur lapidi, qui dicitur dialectes, qui est pallidus, lucens, vt beryllus: qui (vt dicitur in lapidario) si mortuo applicetur, statim solitus perdit vires. Sanctus enim hic lapis est, & quem mors sternit, abhorret: sic eucharistia sacramentum abhorret eum, qui est in peccato mortali, à quo si assumatur, non ei prodest, sed obest. Non enim iste cibus est cibus mortuorum, sed viuorum. Io. 6. Qui manducat me, & ipse viuet.

Item Christus sub cibo sacramentali contentus similis est illi lapidi, qui dicitur eschites, qui inuenitur in nidis Aquilarum, de quo dicitur, quod si de veneni fraude aliquis suspectus fuerit, si reus fuerit, & hic lapis sub cibo positus, quærit cibum, eum deglutire non sinit: sed si subtrahatur fuerit lapis mox eum deglutiet. Si Christus, qui inuenitur in nidis Aquilarum, i. in cordibus contentiuorum virorum positus. i. contentus sub cibo sacramentali, reum veneni, id est peccati mortalis, deglutire non sinit, vel reum fraudis: id est hypocritam, vel fictum, ipsum cibum deglutire non sinit, scilicet spiritualiter. Nā licet fictus, vel in peccato mortali existens manducet ipsum sacramentaliter, non tamen spiritualiter, vt sacramenti ipsius percipiat effectū. Vnde spiritualiter quo ad animam ipsum non deglutit. Et ideo sicut Apostolus dicit, 1. Cor. 11. Probet se homo vnusquisque, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

Christiane fidei perfectio atque dignitas, ex perfectione naturaliq; carbunculi virtute, pluribus similitudinibus aperte monstratur.

Cap. XII.

Fides Christiana assimilatur lapidi carbunculo. Primo ratione fulgoris, dicitur enim carbunculus, quia videtur quasi carbo ignitus non ardore, sed splendore, cuius fulgor est tantus, quod nec nocte vincitur: lucet enim in tenebris, adeo vt flammæ ad oculos vibret. Sic fulgor fidei Christianæ tantus est, quod nocte id est tenebrositate hærencorum, vel obscuritate persecutionum, vel caligine peccatorum, vincit, vel extingui non potest. Nam in omnibus huiusmodi tenebris sic fides catholica fulget, vt flammæ inter dum excæcantes, interdum verò illuminantes, ad oculos interiorum mentium vibret. Nam de lumine fidei aliqui excæcantur, scilicet non recte credentes, vel quod credunt, non tamen facientes. Quod vero illuminatur, vt veri & viui fideles,

quæ

qui habent fidem per dilectionem operantem. Ecclesiast. 32. Gemmula carbunculi in ornamento auri, &c. Nam per ornamentum aureum intelligitur charitas, per gemmam verò carbunculi, fides. Vnde carbunculus ponitur in auro, cum fides catholica charitati operatur, & hæc est, quæ verè illuminat, & ad salutem operatur.

Secundò, ratione distinctionis. Sunt enim duodecim genera carbunculi fulgentis, & radios ad modum ignis emittentis, & candida zona præcincti, vt dicit Iſidor. in quibus duodecim significantur articuli, quibus ipsa fides distinguitur: de quorum distinctione dictum est supra, in primo libro, capit. 25. Quia articuli omnes duodecim mirabilibus radiis veræ cognitionis eorum, quæ ad nostram salutem pertinent, nos illuminant. Sed quasi zona alba, est simplex fidei veritas, quæ intellectus credentis astringitur, vt vnicuique articulo firmiter inhaereat, etiam si rationem non videat.

Tertiò, ratione variationis, quia carbunculi propriū est, quòd proiectus in ignem velut inter mortuos carbonis extinguitur, sed aqua perfusus exardescit. Sic fides quasi in ignem proiecta, quando fidelis quisque in peccatum mortale prolabitur, quia peccatum perpetratum appetitum peccandi non extinguit, sed amplius accendit, sicut lignum appositum igni. Et propter hoc peccatum assimilatur igni, quòd dum opera fidei cessare facit, ipsam fidem mortificat, & extinguit: quia fides sine operibus mortua est. Iac. 2. Sed tunc carbunculus aqua perfunditur, & reuiuiscit, quando fidelis mens ad penitentiam reuertitur, & lacrymarum aqua perfunditur. Tūc enim redeunte diuina gratia, & reparata charitate amissa, restituitur etiam fidei vita, id est, vigor operandi, quia fides per dilectionem operatur.

Quartò, ratione valoris, vel comparationis: quia est quædam species carbunculi, in qua inter lucidos ignes apparent quædam guttæ aureæ: & hæc gemma respectu altarium est præcij incomparabilis. Quasi autem guttæ carbunculi aurea in lucido igne, est patientia fidelis hominis in tribulatione sua, & persecutione quam patitur, præcipuè pro ipsa fide, & hæc vocatur probatio fidei, quæ est quasi incomparabilis præcij, secundum illud. 1. Petr. primo. Vt probatio fidei vestræ multò preciosior sit auro.

Quintò, ratione vigoris, quia carbunculus sculpturis & simulacris resistit, siue idolorum, quia fides idololatricam horret, siue auarorum: quia auaritia est idolorum seruitus.

Item fides sanctorum assimilatur lapidi, qui dicitur, amiaton, à quo, vt dicit Iſidor. si vestis tacta fuerit, contra ignem resistit: & si supra ignem posueris, non ardebit, sed splendore accepto, nitidior erit. hic omnibus maleficiis magorum resistit. Nam fides sanctorum est, quæ igni, id est, persecutionis feruori, siue persequentium furori à principio ecclesiæ resistit, & finaliter ipsum superans vincit, secundum illud Heb. 11. Sancti per fidem vicerunt regna, & ita extinxerunt imperum ignis. Et hæc est etiam, quæ splendorem miraculorum accepit, & quæ per processum temporis nitidior & purior apparuit: & hæc insuper est, quæ omnia magorum præstigia & maleficia repulit, & dānauit, quib. totus mundus erat ferè plenus.

Dei gratia perfectiones, quæ ex variis Iaspidis, Sapphiri, ony-

chini, nitri, salis, & similitudinibus eliciuntur, quemadmodum in corde conferuntur, exprimitur.

Cap. XIII.

Gratia Dei assimilatur iaspidi.

Primo, ratione gratiositatis, quia iaspis est lapis viridis, smaragdo similis, sed est grossioris coloris. Color autè viridis super omnes colores est gratior oculis. Vnde dicitur Ecclesiast. 40. Gratiā, & speciem desiderabit oculus: sed super hæc omnia viridem. Et similiter gratia Dei super omnia facit animam magis gratam, & placidam, & pellucidam, coram oculis Dei: & ideo vocatur gratia, quasi gratum faciens. Vnde sicut iaspidis aspectus est gratus oculo humano, sic aspectus hominis, in quo est gratia, gratus est oculo diuino. Apo. 4. Qui sedebat, similis erat aspectui lapidis iaspidis.

Secundò, ratione diuersitatis: habet enim iaspis diuersam specierum: quia sicut dicit Iſidor. sunt. 28. species iaspidis.

Item habet diuersitatem colorum, quia quamuis præcipuus color eius sit viridis, multos tamen habet alios colores intermixtos. sic gratia Dei habet multos modos, & varios in hominibus facit affectus. 1. Petr. 4. Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Et Apolo. 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, &c.

Tertio, ratione utilitatis: quia valet ad multa. Nam primo iaspis febrem refrenat. Et similiter gratia Dei reprimat morbum febrilem. i. inordinatum cupiditatis ardorem, qui est vt febris animæ dans ei sitim insatiabilem, quam tamen diuina gratia reprimat, & extinguit.

Item iaspis hydropisum iuuat, quando desert à patientibus castè. Similiter gratia Dei valet contra superbiam, quæ est hydropisus quædam. i. inflatio animi, præbens contra eam medicinam humilitatis, quæ præcipue est necessaria virginibus, & continentibus viuentibus, ne per superbiam virginibus, & continentibus viuentibus, ne per superbiam virginitatis perdant eminentiam. Nam quandoque (sicut dicit Greg.) Deo punire occultam mentis superbiam manifestam carnis ruinam.

Item iaspis inter pericula facit hominem tutum. Iuuat etiam patientiam: quæ etiam competit gratiæ contra vitium aciditæ: quia frequenter acidiosus, & piger bonus refugit, timens difficultatem, & periculum vbi non oportet. Prou. 20. dicit piger, Leo est in via, &c. Sed huiusmodi timorem gratia Dei expellit, & ideo facit hominem tutum, & sollicitum. Quandoque etiam homo piger, & acidiosus, licet bonum opus concipiat, i. facere proponat, tamen ipsum nimis tardat, & ideo similis est mulieri, quæ concipit quidem, sed tempore debito non parit. Contra quòd gratia Dei modo iaspidis iuuat ad pariendū, id est ad bonum propositum opere complendum.

Item iaspis inueteratam ardorem refrigerat: quia gratia Dei mitigat iram, quæ inueterat accendit, & vrit.

Item iaspis luxuriam coarctat: & multo magis horum agit gratia, à qua continentia domum manat, secundum illud Sapient. 8. Non possum esse continens, &c.

Item iaspis puluerizatus, & cum lacte datus, vlcera inueterata sanat. Vlcera autem inueterata, sunt gula vitia, siue damna, quæ in ipso mundi exordio in nostris primis parentibus inceperunt, & nunquam plene sanari potuerunt. Hoc etiam gula vitium, siue vlcus cum quolibet homine ab infantia nascitur, & semper ei

eo crescit, & nutritur. Vnde nec hoc vlcus sic inueteratū sanatur, nisi per gratiam Dei.

Item iaspis sordes oculorum purgat. Oculorum autè sordes pertinet ad inuidiam, quia nequam est oculus inuidi: vt dicitur Ecclesiast. 14. Etiam inuidenti, & murmurationi de gratia facta, dictum est à patrefamilias, Mat. 20. An oculus tuus, nequā est, quia ego bonus sum? Hanc ergo nequitiam, & impuritatem oculorum purgat diuina gratia, quia inuidiam expellit, dum qui non æmulari charitatem, infundit. Et sic patet quòd murus virtutum protegens ab insultu omnium vitiorum ex gratia Dei constituitur: & ideo congruè, vt dictum est, iaspidi assimilatur, de quo dicitur Apo. 21. Structura muri eius, scilicet ciuitatis animæ ex lapide iaspide. Vnde i ea oportet principaliter animam esse fundatam, si vult euadere vitiorum ruinam, Apoc. 21. Fundamentum primum iaspis.

Item gratia Dei assimilatur sapphyro, quia generat in nobis septem virtutes secundum 7. condiciones sapphiri.

Primo, quia sapphirus habet scintillam relucens, per cuius relucentiam iudicator virtus eius. Similiter anima existens in gratia Dei, habet veram relucentiam fidei: quia in peccatoribus gratia Dei carētib, fides est non verum lumē, sed mortuum, vel extinctum: vnde fides talis est sine operibus meritorius, & gratiis: & fides sine operibus mortua est. Iac. 2.

Secundò, dicitur sapphirus habere virtutem firmandi animam in bonis. Et hoc competit gratiæ, quæ in nobis causat spem futuræ vitæ, quæ in Apostolo Heb. 6. afsimilat anchoræ, quia animam firmam tenet in mari penitentia, & propter hanc firmitatem dicitur fundamentum. Apo. 21. Secundum fundamentum sapphirus, & dicitur spes secundum fundamentum, respectu fidei, quæ est primum.

Tertiò, dicitur habere virtutem timorem expellendi, quod competit etiam gratiæ, in quantum in nobis generat, & perficit charitatem: cui beatus Ioannes 1. Io. 3. attribuit expellere timorem, vnde in hac anima firmatur, & solidatur contra mundanum timorem. Ideo dicitur Eze. 10. Ecce, in firmamento, quòd erat super caput cherubin, quasi lapis sapphirus. In firmamento, hoc est in Deo, in quo omnia stabilita sunt, & firmata sunt, quod caput cherubin. i. omnem sciz subtilitatem transcendit, est quasi sapphirus lapis, quia scilicet in ipso Deus nos collocat, & firmat gratia charitatis, & quasi ei similes per firmitatem, & fortitudinem facit. 1. Io. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et ideo in tam tuto loco positus, nihil timere potest, seu debet.

Quartò, sapphirus habet vim vulnerum sanatiuam, si puluerizatus, & lacti admixtus superponatur. Quod etiam competit gratiæ propter zelum correctionis iustitiæ, quæ vulnera vitiorum, dum puniuntur, purgantur, & curantur. Sed etiam debet rigor iustitiæ lactis suauitatis misceri, i. misericordiae, seu lenitatis dulcedini, quia misericordia superexaltat iudicium: vt dicitur Iac. 3.

Quintò, quia sapphirus vegetat, & integra membra præseruat. Quod etiam competit gratiæ, in quantum in nobis generat temperantiam, per quam non solum anima, sed corpus vegetatur, & in sanitatis omnium membrorum integritate seruetur, Can. 5. Venet tu eburne?

diuinctus sapphiris. Sunt. n. quasi distincti sapphiri in ventre, diuersæ partes temperantiæ in carne, vt sobrietas, abstinentia, & castitas, &c.

Sextò, sapphirus audacem, & victorē facit, quod etiam facit gratia, in quantum in nobis fortitudinem generat, quæ contra pericula facit audere, & saltem animo viuere.

Septimò, quia quandoque sapphirus inuenitur in venis mineralium, in quibus inuenitur laxurium. In quibus etiam venis, quasi in medio, sicut in quodam ventre, quædam species carbunculi inuenitur: vnde à multis sapphirus mater carbunculi creditur, eo quod in eius venis generetur. Sic gratia in nobis generat carbunculum fulgentem. i. prudentiam nos in agibilibus dirigentem & illuminantem. Hæc autem prædictæ virtutes, quæ sapphiri conditionibus congruunt, sunt velut fundamentum in quibus fabrica mentis erigitur. Isa. 54. Fundabo te in sapphiris. Item ipsæ eadem sunt lapides, ex quibus domus Dei constructur. Iob. 28. Loc⁹ sapphiri, lapides eius, T. 0. 13. Porta Hierusalem ex sapphiro.

Item gratia Dei assimilatur onychino.

Primo ratione coloris. Onychinus. n. Arabicus est nigri coloris cum candidis zonis, quia gratia Dei, licet de nigre per aspectum humilitatis, tamen circuncingit zonam puritatis. Nam vna zona alba est continentia carnis, alia puritas mentis. Can. 1. Nolite me considerare, quòd fusca sum: quia decolorauit me Sol. & in eodem, Nigra sum, sed formosa: nigra per humilitatē, formosa per puritatem.

Secundò ratione virtutis, quia onychinus Arabicus, secundum Dioscoridum, tristitiam excitat, timores multiplicat, animos commouet ad lites & ad rixas. Similiter diuina gratia excitat tristitiam penitentia in hoīe, multiplicat timores mortis iudicij, & gehennæ, animos commouet ad lites, & rixas iustitiæ. Ex diuina enim est gratia, cum homo penitēs cum seipso rixatur, & litigat, vt de se ipso iustitiā faciat. Apostolus 1. Cor. 11. Si nosmetipsos diuidi caremus non vtiq; à domino iudicemur. Et hinc est, quòd in rationali positi sunt lapides onychini: quia dum hominis mens rationalis diuinæ gratiæ radiis perfunditur, ad se ipsum diuidendum, vel puniendum proin⁹ excitatur. Exo. 25. Accipere debetis lapides onychinos ad ornandum ephod, & rationale. Tā enim ex gratia præueniente, quàm ex subsequente rationale hominis. i. mens hominis, seu anima rationalis ornatur.

Item gratia Dei conseruatur in corde, sicut vnguentū in alabastro. Nam ex alabastro sunt vnguentaria vasa, eo, quod seruet vnguentū omni tpe incorrupta, vnde Mat. 26. dicit, quod accessit ad Iesum mulier habēs alabastrū vnguenti preciosi. Est enim alabastrū solidū, frigidū, cādidū, & variis coloribus tinctū. Et tale dēt esse cor hoīs, vt sit græ diuinæ cōseruatiū, scilicet cādidū p munditiā, solidū p paciētiā, frigidū, p continentiam, & variis coloribus tinctum per bonarum cogitationum, siue affectionum copiam.

Item gratia Dei assimilatur nitro, de quo Salomon loquitur. Prouer. 25. dicens: Acerum nitro, &c. Nam nitru secundum Plinium & Dioscoridum, mundificat sanie stomachi, & in testinorum ex apostemate procedentem: sanie etiam capitis detergit, spuma eius corrosionibus & inflammationibus subuenit. Vnde etiam hydropicis proficit, & cum melle mixtum caliginem oculorum detergit, venenū repellit,

pellit, & paralyſim linguæ potentes diſſoluit. Similiter diuina gratia mundificat ſaniam ſtomachi, & iareſtino- rum. i. vitium gula. Item tergit ſaniam capitis, i. ſuper- biam mentis expellit. Item nicti ſpuma. i. gratia Dei fer- uor corroſionibus, & inflammationibus iræ ſubuenit hy- dropicis. i. his in quibus exuberat fluxus inordinatus hu- moris aquoſi. i. lubricum luxuriæ, proficit: ſed mixta cū melle. i. cum amoris dulcedine, caliginem oculorum ab- ſtergit, i. cæcitatem mentis, quam inducit inuidia, ſcilicet bona opera videri mala, & venenum charitatis. i. cu- piditatis repellit. Dicit enim Auguſt. quod venenū chari- tatis, eſt cupiditas. Item paralyſim linguæ. i. impedimen- tum conſeſſionis tollit.

Item gratia Dei aſſimilatur ſali, propter multas virtu- tes ſalis, quas Auicenna ponit.

Primo, quia ſal habet virtutem diſſoluendi: quia ſcilicet diuina gratia plerumque diſſoluit duriciam hominū auarorum, & adpiciatam & compaſſionem emollit cor- da eorum.

Secundo, quia habet virtutem mūdandi, quia ſcilicet gratia purificat immundiciam luxurioſorū. Habet enim ſal virtutem, putridas carnes corrodingi, maxime quan- do eſt exuſtū, & hoc eſt, quia gratia remouet putredinē luxuriæ.

Tertiō, quia habet virtutem ventofitatem extenuan- di, & diuidendi, maxime ſi puluerizatum, & coctum, & calidum ſuper ſtomachi oriſicium facelletur. Aqua etiā ſalinaria tumores, & inflationes, & hydropicas paſſiones ſoluit. Quia diuina gratia vanas glorioſorum ventofita- tes extenuat, eos humiliando, & tumiditates, & inflationes etiam ſuperborum ſoluit aqua ſalinata. i. tribulatione morte etiam aſpera, eos implendo.

Quartō, quia habet virtutem humores putridos & corruptos conſumendi, quia ſcilicet diuina gratia putridos, & corruptos affectus conſumit inuidiorum. Dicitur enim Prouerb. 14. quod putredo offum, in- uidia.

Quintō, quia habet virtutem humiditatem natura- lem coadunandi, & ſeruandi, & in naturalem reſoluen- di, & abſtergendi. Quasi autem virtus naturalis, eſt vir- tus manſuetudinis, quia homo eſt animal manſuetum natura, e contra autem innaturalis eſt huiusmodi iracun- dia, quæ manſuetudini opponitur: vnde diuina gratia, quæ eſt naturæ completiua, manſuetudinem hominis coadunat, vt eam diuerſa perturbantia non diſpergant, & conſeruat eam, ne ſuperetur ab ira. E contra autem in ordinatam iram, quæ humanæ naturæ non congruit, re- ſoluit, cor humiliando, & abſtergit per patientiam, & tri- ſtitiā, & imperum iræ reſtignando: vel reſoluit, i. deſt an- nihilat iram in corde, & abſtergit ne creſcat, vel implea- tur in opere.

Sextō, quia habet virtutem ventrem remolliendi, & ſuperfluitatem educendi, & maxime fulgemma, quod clarum eſt ſicut gēmma. Hoc autem competit diuinæ gratiæ, in quantum remouet vitium gula, à qua eſt vitii & ſuperfluitas ventris.

Septimō, quia ſal habet virtutem venenoso humori re- ſiſtendi. Vnde ſal cum melle & cum pane, ſanat anthra- cem, vt Auicenna dicit. Quasi ergo venenofus humor ſua frigidi- tate calorem cordis extinguit, eſt vitium aciditæ, quod ſua frigidi- tate. i. puſillanimitate vigorem, & calo- rē cordis, qui eſt ex charitate, extinguit. Sed hoc aciditæ

venenum, ſal, i. deſt diuina gratia, cum melle, i. deſt cura dulcedine contemplationis, & cum pane doctrinæ ſpiri- tualis, ſiue cum pane lachrymoſa compunctionis, peni- tentis expellit, propter omnia prædicta. dicitur Luc. 1. Bo- num eſt ſal, & c. Col. 4. Sermo vester gratiæ ſemper ſal- conditus.

Vere humilitatis exempla, quæ ex magnetis, & allectoria lapidis effectibus variis accipiuntur, pateſcunt.

Cap. XIII.

Humilitas aſſimilatur magneti. Primo, quia magnes habet virtutē attracti- uam. Nam adeo attrahit ferrum (ſecundum Auguſt.) vt care- nam faciat amoueri. Et vt idē dicit, tāta eſt eius vis, q̄ ſi quis eundem magnetem ſub æreo, vel æneo vaſe tenuerit, ferrumque de ſuper poſuerint ad modum deſubter la- pidis ferrum, de ſuper mouebitur. Sic etiam eſt tanta hu- militatis virtus, vt etiam mentes ferreas, & diuiſas ali- quando moueat, & placet, & attrahat ad dulcedinem, & mititatem. Sic etiam humilitas, & benignitas Dei ſuſtine- tis, cor peccatoris etiam durum deberet mouere, & ad poenitentiam attrahere, Roma. 2. An ignoras, q̄ benigni- tas Dei te ad poenitentiam adducit? Eſt vas aurum, id- eſt cor ſapiens, vel vas æneum, i. os loquens, ſe medium interponat, tunc maxime magnes. i. humilitas viſa mo- uebit mentem durum. Vnde humilis vita prædicatis ad- iuncta ei ſapientia cordis, & eloquētia oris, quaſi omne ferrum, i. deſt omne cor durum mouebit. Sed notandum, quōd in Æthiopia eſt alia ſpecies magnetis, quæ ferrum non attrahit, ſed fugit, & reſpuit, ſicut & apud nos vide- mus, quōd aliquādo idem magnes in vno angulo ferrū attrahit, & in alio à ſe pellit. Ex quibus accipitur, q̄ ho- mines ſuperbos expedit quandoque humiliter & dulci- ter attrahere, quandoque vero expedit eos ſagaciter ſu- gere, & declinare, quandoque expedit eos violenter ex- pellere, & fugare.

Secundō, quia magnes habet virtutem reconciliati- uam. Quia ſecundum Dioſc. reconciliat moritos vxori- bus: quod ſiue verum ſit, ſiue non de magnete, de humi- litate plerumque veriſſimum eſſe contingit: quia per hu- miles reſponſiones, vel blanda verba mulier maritū ſuū durum vel iratum frequentius emollit, & placat. Sic ani- ma peccatrix ſponſum ſuum Chriſtum pro peccatis of- ſenſum per humiles lachrymas placat, & caro adueſti ſpiritus per humiles abſtinetias ipſum ſibi humiliter cō- fæderat.

Tertiō, quia magnes habet virtutem gratificatiuam auget enim (vt dicunt) gratiam, & pulchritudinem in ſer- mouer: quod quidem de humilitate veriſſimum eſſe con- ſtat, quia humiliras prædicantis auget ei gratiam ſermo- nis. Nam Deus ſuperbis reſiſtit, & c. Iac. 4.

Quarto, quia magnes habet virtutem curatiuam. Ni- cum muſa valet ad curandum hydropiſm, ſplenem, & alopeciam. Sic humilitas curat hydropiſm. i. inflationē ſuperbiæ, & ſplenem. i. diſſolutionem in præ latitiam: quia dicitur, quōd ſplene ridemus, ſicut felle iraciſcimus, & alopeciam, quæ capillos cadere facit, ſiue fluere et capite. i. caſum, ſiue fluxum ſpiritualium virtutum ex meque: quia humilitas virtutes conſeruat in me- te, pro

te, propter quod dicit Greg. quōd qui virtutes cæteras ſi- ue humilitate congregat, quaſi puluerem in ventū por- tat. Item prælatorum humilitas aſſimilatur cuidam gē- ma, quæ dicitur allectoria. Eſt enim lapis, qui inuenitur in ventriculis gallinacis, cuius magnitudo eſt ad fabæ quantitatem. Hic, vt Dioſc. dicit, venenum excitat, gra- tum facit, & conſtantem, victorem, diſcretum, & orato- rem, amicos reformat, & ſitim mitigat. Hæc autem de il- lo lapide, ſiue vera ſint, ſiue non, tamen humilitati veriſ- ſimè comperunt. Hæc enim, ſcilicet humilitas inuenitur in ventriculis gallinacis. i. in cordibus prælatorum, & imitantium Chriſtum, qui ſe gallinæ comparauit, vt dicitur Matth. 24. Quoties volui congregare filios tuos quē ad modum gallinæ congregat pullos ſuos ſub alas, & c. Hic, inquam, licet parua ſit quantitatis per reputationē, tamen eſt curatiua virtutis, quæ licet venenum excitet dæmonum, vel etiam inuidorum, tamen facit prælatum gratum in conuerſatione, conſtantem in perſecutione, victorem in tentatione, diſcretum in correptione, orato- rem. i. facundum, & gratioſum in exhortatione, amicabi- lem in reconciliatione: & mitigat etiam ſitim, i. deſt appe- titum ambicioſum dominandi. Hæc omnia facit humili- tas vera in bono prælato.

Lapida chelidoni variatio, origo, virtus, cui viri humiles ſuis perfectionibus aſſimilantur.

Cap. XV.

Humiles homines aſſimilatur chelidoniis. Nam hu- miles plerumque, quanto in apparētia videtur mi- nores, tanto ſunt in virtutibus excellentiores, & in operi- bus efficaciore. Sic enim accidit de chelidoniis, qui ſunt lapilli de ventre hirundinis extracti, quorum vnus eſt ni- ger, & alter ruſus: quilibet ſur parui, & deforme, in vir- tutibus tamen multis aliis ſunt maiores. Nam ruſus va- let contra lunaticam paſſionem, contra inſaniam, & con- tra antiquum languorem, & facit hominem facundum, placetrem, & gratum. Niger vero valet contra noxios hu- mores, rixas, & febres, & lotus aqua ſanat oculos, vt dicitur in lapidario, vnde in illis duob⁹ lapillis duplex humi- litas repræſentatur.

Primo, ſapientiam: quia ſicut dicitur Prou. 16. vbi hu- militas, ibi ſapientia. vnde Pro. dixit, quod inter ſapient- tes ſapientior eſt, qui humilior exiſtit. Hęc eſt ergo, quæ valet contra lunaticam paſſionem. i. mutabilitatem ſtulti- tiae, quia ſicut ſtulticia facit mentem inſtabilem, & va- riabilem ad modum lunæ, ita ſapientia facit hominem ſtabilem ad modum Solis, qui ſemper eſt in ſe vniformiter lucidus. Et ideo dicitur Eccleſiaſt. 26. quod homo ſan- ctus in ſapientia ſua manet, ſicut Sol: ſtultus vero ſicut luna muratur. Item valet contra inſaniam. I. deſt contra furorem iracundiæ: quia homo dum ſapienter reſpon- det, & humiliter ſe furenti, & humiliter cedit ei, ſrangit furorem iræ eius, vel ſaltem euadit. Item valet humilitas contra antiquum languorem, i. deſt contra inueteratum odium, quia frequēter ſapientes humili & dulci lingua, vel opere, antiqua etiam oſia conciliant. Hęc etiam eſt, ſcilicet ſapientis humilitas, qui ſicut facit verbum facun- dum, ſic etiam & gratum.

Secundō autem chelidoniis, qui eſt niger, repræſentat humilitatem poenitentium. Hęc eſt enim, quæ noxios hu- mores. i. nocitias affectiōes purgat, iras frenat, & febres. i. earum calores refrigerat, & etiam oculos mentis à cæci-

tate ſuperbiæ ſanat. Inferni ignis, quomodo inextinguibilis ſemper maneat, ratio- nibus, exemplisque naturalibus approbatur.

Cap. XVI.

Ignem gehennæ inextinguibilem, & ſemper durabilem eſſe, non eſt incredibile, & præcipue per diuinam po- tentiam, cum legatur, ſecundum naturam, aſt iſtōn, qui eſt lapis Archadiæ ferrei coloris, & ab igne ſic di- ctus, quia ſemel accenſus, nunquam extingui poteſt. Vnde in quodam templo Dianæ erat lucerna ex huiusmo- di lapide ſemper ardens, ita, vt nulla tempeſtate aullo im- bre extingui poſſet, ſicut Iſidor. reſert. Vnde pagani ma- ximum ſuæ Dianæ miraculum eſſe arbitrabantur. Ergo ſi hoc fieri poteſt virtute naturæ in materia lapidea, ita vt non amplius ignis ſuccedatur, nec vnquam extingua- tur: quanto magis fieri hoc poteſt virtute Dei in alia qua- cunque materia, vt ſcilicet ignis inextinguibilis perpetuo conſeruetur? Vnde Gregorius dicit exponens illud Iob. 10. Deurabit eum ignis. Ignis corporeus, qui nunc ſuccenditur, vt ultra corporeis indigeat fomentis, nec va- let, niſi ſuccenſus eſſet, & niſi reſortus ſubſiſtente: ac cōtra gehennæ ignis cum ſit corporeus, & in ſemetiſo repro- bos corporaliter exurat, nec ſtudio humano ſucceditur, nec lignis nutritur, ſed datus ſemel durat inextinguibi- lis, & ſuccenſione indiget, & ardore non caret. Ratio hu- ius diuerſitatis eſt: quia ignis iſte, qui apud nos eſt qui li- gnis nutritur, & ab homine ſuccenditur, eſt artificialiter, & per violentiam in alienam materiam introductus, ſed ignis ille lignis non indiget, qui bus foueatur, vel quia eſt in materia propria exiſtens, vel in materia aliena non per violentiam, ſed per naturam à principio intrin- ſeco, ſicut etiam accidit in ſulphure. vnde non eſt accen- ſus ab homine, ſed à Deo, qui illam naturam inſtituit, & hoc eſt, quod dicitur Iſa. 30. Flatus domini, ſicut torrens ſulphuris accendens eam.

Hypocritarum iniquitas qualis exiſtat, ex auricalchi lapi- diſque chryſoloni natura explanatur.

Cap. XVII.

Hypocrita aſſimilatur auricalcho. Primo, quia auricalchum eſt alieni coloris oſtē- tatiuum: habet enim auro ſimilem colorem, ſed eius non habet valorem, ſimiliter homo hypocrita ha- bet quidem exterius apparentiam ſanctitatis, ſed tamen nō habet interius exiſtentiam veritatis, vnde dicitur hy- pocrita ab hypo, quod eſt ſub, & criſis, quod eſt aurum, quaſi aliquid habens ſub auro, i. deſt, ſub apparentia au- ri, ſcilicet ſub apparentia ſanctitatis, malitiam iniquita- tis. Matth. 23. Vos quidem à foris apparetis hominibus iuſti, interius autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Tales abundabūt in fine mundi, in eccleſia, quando mul- ti etiam deſcendent, & declinabunt, à vera ſanctitate ad fictam religionem. Vnde legitur 3. Reg. 7. quōd vaſa, quæ fecit Iram, de auricalcho erant. Iram enim interpretatur ciuitas deſcēdens, & ſignat ſtarum eccleſiæ in fine deſcē- dentis, & declinantis à celeſtibus ad terrena, cuius vaſa erant de auricalcho, ſ. clerici, & religioſi hypocrite, ficti.

Secundo, quia auricalchum interiorū eſt infectiuum. Nam cibaria nimis diu in vaſis de auricalcho ſeruata, vitio eorum ſaporem horribilem contrahunt, & odorem. Et ſic deſideria, & verba iniqua, quæ diu hypocritæ ſi cor- dibus abſcondita tenuerunt, quando ea producere, & opere

epo. e exequi possunt, inueniunt horribilia, & hoc est, qd hypocritis interiores affectus corrumpit. Apoc. 1. Pedes eius. i. affectus, sicut ille auricalcho: quia scilicet sunt per hypocritam infecti, & simulati.

Tertio, quia auricalchum est suae vilitatis paulatim de-
te-ritium. Nam vasa ex auricalcho facta in sui nouitate sunt tam pulchra, vt videantur aurea, sed paulatim a fulgore primo habentur, & quasi rubiginatur, & sic semper, quasi in peius, tam odore, q̄ colore cupream suam originem protestantur. Auricalchum. n. sit ex cupro, sed ex commixtione zris, & stagni, & auripigmenti, & quibusdam aliis mediatis producitur in igne ad colorem auri, vt dicit Isido. Sic hypocrita, cum sit vere malus, in quibusdam actionibus, & conariis praeendit quādam exterius spem sanctitatis: ita, vt primo, quādo ab aliquo nouiter videtur, vel de nouo incipit inter aliquos cōuerfari, videatur eis sanctissimus: sed, quia nihil fictū est durabile, si diu ibidem permaneat, paulatim ex cōtrariis operibus seipsum manifestat. Et ideo dominus dixit: Mat. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos. Quidā tamen ita cooperati sunt, vt vix vel nunq̄ cognosci possint, & tales cū sint auricalchum, frequenter recipiuntur pro auro: econtra autem illi qui sunt, vt verum aurum, ab ipsis reputantur vt auricalchum, qui dicūt eos esse hypocritas. Ecclesiastici. Collegisti, quasi auricalchum, aurum.

Item homo hypocrita assimilatur lapidi chrysoleno, qui est species quādam lapidis chrysoliti. Hic. f. chrysoleni est colore aureus, sed de mane est pulchrioris aspectus. postea habetur, & est ignis capacissimus. Vnde si igni approximat, citi⁹ inflammatur, vt dicit Isid. et y. Similiter hypocrita colore est aureus, quia sanctitatem praeendit, & de mane apparet pulchrior, quia feruenter incipit: sed postea habetur, quia prosequendo deficit. ignis est capacissimus: quia inflammationes tētationum facillime, & delectanter recipit.

Iustitia perfectio atque necessitas ex quamplurimis ferri similitudinibus, absolute describitur. Cap. XXVIII.

Iustitia bene regentium assimilatur ferro. Primo propter duritiam. Ferrum enim (vt dicit Isid. li. et ym.) dictum est à feriendo, quia scilicet duritia sua feriendo domat omnia genera metallorum. Et iustitia regētis domare, & ferire debet omnia genera rebellium, & superborum, & reipublicam pacem turbantium. Pl. 2. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas, &c. Prou. 20. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat propter temperiem: nam ferramenta mos est cum oleo temperare, ne frigiditate aquae, nimium indurentur, vt dicit Isid. Sic & plerumque temperanda est feruenter iustitia cum oleo misericordiae, vnde Luc. 10. oleum infudit, & vinum. Vinum autem mordens significat feruenter iustitiam, sed oleum leniens suauitatem misericordiae. Et in arca Moysi, quae gerit typha regimini, non tantum fuit virga percussiens, sed & manna dulcescens: vt per virgam rigor iustitiae, per manna vero dulcedo misericordiae significaretur. Ecclesiast. 29. Initium necessariae rei vitae hominum, aqua, ignis, ferrum, & iac. In aqua accipe molitrem misericordiae, in igne feruorem iustitiae, in ferro correptionis asperitatem, in lacte remissionis suauitatem: quae omnia necessaria sunt regentibus, vt subditorum vita pacifice gubernetur.

Tertio propter rubiginem: rubigo enim (vt dicit Isid. li. et ym.) est vitium rodens ferrum: & hoc accidit sibi ex

suae substantiae impuritate, siue ex terrae contractu, & vilitate, siue ex sanguinis, vel cuiuslibet infecti vaporis qualitate. Et addit ad hanc Isido. quod à ferro se humanus sanguis vilitatur, quia nullius alterius rubigine se ferunt: consuntur, sicut quando humano sanguine maculatur. Simili quoque modo iustitia praefectis rubiginatur, id est corrumpitur, & maculatur, quādoque qui dem ex malitia, & impuritate regentis, quia non habet puram intentionem in facto, scilicet non intendens ad bonum reipublicae, sed potius ad aliquid proprium: quādoque vero ex cōtractu terrae, id est acceptione, vel spe alicuius muneris terreat, & lucri temporalis: quandoque vero ex infectione sanguinis, vel alicuius vaporis, id est ex ira, vel odio, vel alia inordinata passione, siue infectione, sed nulla deterior est, vel maior corruptio, q̄ si peruerso iustitiae iudicij iudicio sanguis fundatur innoxius. Num. 35. Si quis percusserit ferro, & mortuus fuerit, qui percussor est, reus erit homicidij, & ipse morietur.

Quarto propter vilitatem multiplicem. Nam vilius ferri magis est vtilis, & magis necessarius, quā vltimus auri, licet aurum amplius ab avaris diligatur. Nam sine ferro reipublica tutē non agit, non acquiritur, nec secure seruatur, nec sine ferro ab hoste defenditur: ferro regitur communis potentia, defenditur innocentia, tuta sunt regna, & reprimuntur malorum superbia. Item sine ferro nullum mechanicum opus quasi perficitur, nullum quasi opus, vel aedificium erigitur, agricultura non exercetur, vtilis non inciditur, panis non editur, & breuiter quasi in humanis rebus sine ferro nihil ad perfectionem adducitur. Omnia autem haec magis competunt iustitiae, q̄ ferro: quia horum non potest esse perfectio, vbi iustitia non seruatur. Nam neque reipublicae, neque communitati potentiae, neque bonorum innocentiae, neque regno seu patriae ibi potest esse tutela, vbi non viget iustitia. Neque enim sine iustitia aut malorum proteruitate reprimuntur, aut artes mechanicę liberę exercentur, ab agricolis terrae vtiliter excoluntur: quia vbi non seruatur iustitia, ibi omnia bona pereunt, & omnia vident mala.

Iustorum genera tria, qui & tribus electri generibus variis rationibus comparantur. Cap. XIX.

Iustorum vita assimilatur electo. Primo ratione distinctionis, sunt enim tria genera electri: vnum, quod de pino fluit arbore, quod dicitur sicum. Nam primo quando fluit de arbore est gummi liquidum, postea induratur calore ac frigore in duritiam lapidis perspicui, vt crystalli. Nam prius minuitur humidum operatione calidi: quia cum humiditas indigesta expellitur ab arbore, tunc calor continue resoluit humidum subtile, & ita viscosa efficitur, & postea humidum paucum remanens extra premitur frigiditas: & sic coagulatio eius completur frigore. Huic ergo assimilantur iusti incipientes, sicut pernitentes qui à principio, quando de arbore, id est de mūdo, vel peccato exeunt, sunt molles & teneri timore: sed postea paulatim calore charitatis crescente, mollicies timoris excluditur, & refrigerio ab estu carnis superueniente solidatur in fortitudine spiritus mirabiliter velut lapis, & efficiuntur perspicui in cōscientiae munditia, & vitae sinceritate. Ezech. 1. Deorsum ignis à lumbis eius, & fursū quasi aspectus splendoris, & visio electri. In quo ostēditur,

dicitur, quod viri sancti & iusti, inferius ardent, vt ignis in dilectione proximi, superius splendet, vt electrum in cōtemplatione Dei.

Secundum genus electri metallum dicitur, quod in precio melius inuenitur, & habetur, & hoc cum sit magnis serenosum, quā primum, competit proficientibus in soliditate, & in gratia doctrinae.

Tertium autem fit de tribus partibus auri, & vna argenti. Et huic assimilantur perfecti. In auro enim significatur anima in qua est Sanctae Trinitatis imago, vnde tres partes auri in electo ponuntur, sed minima pars, quae est argenti, corpus representat, quod licet sit vilius, tamen auro iungitur, id est, animae rationali. Quod ergo in electo multum de auro ponitur, & parum de argento, significat, quod perfecti iusti multum de anima curant, de corpore vero parum. Secūdoratione ostensionis. Electrum enim (vt dicit Isido.) in conuulso claris cunctis metallis fulget, & venenū prodit, si adit, stridorem facit, & in colores varios ad modū caelestis arcus mutare se subito consuevit. Sic anima iusti est frigida per gratiam, & si aliquando venenū peccati adit, siue in pugna tentationis, siue in lapsu operationis, statim stridore luctus & confessionis prodit ipsum, & in varios colores, scilicet confusionis ruborem, timoris pallorem se mutat. Vel varij colores ad modum arcus sunt varię cōpūctiones, quae sunt quatuor, quasi quatuor iridis, id est arcus caelestis colores. Primus, de perperatione culpe, vel protractione. Secundus, de incurfione miseriae. Tertius, de reatu poenae: Quartus, de amissione gloriae.

Tertio, ratione commixtionis. Dicit enim Grego. in Eze. quod in electo aurum cum argento miscetur: argētum quidem ad auri claritatem excrescit, aurum vero cum claritate argenti temperatur, suam virtutem non perdit, sed à decore ex admixtione argenti aliquantū expallefcit. Ita similiter in viro iusto sensualitas rationi cōiuncta veiat argentum auro in electo ad claritatem auri excrescit, quia scilicet per participationem efficitur rationalis, vt dicit Philosophus. 1. Eth. Et dicitur sensualitas rationalis quia eius passiones, & motus regulantur, & modificantur: & tunc ipsa ratio velut aurum ex tali commixtione sensualitatis in sua cōtemplatione remitti videtur, nō tamen suae virtutis detrimentum patitur, quia per ipsas virtutes morales modificatas ad cōtemplandum amplius adaptatur. Quarto, ratione attractionis, quia electrum verum, si manu teneatur, vt à digitis calorem recipiat, rapit ad se omnia folia, & paleas, & vestimentorum simbrias (vt dicit Isido.) Sic vir iustus per bona opera desiderio proficisci calefactus, quicquid videt, vel audit, ad suum profectū assumit, siue folia id est verba, siue paleas, id est etiam icenia bona exēpla, dūmodo ipsum inflammare possint, siue sunt simbriae vestimentorum. i. extrema opera virtutum. Ezech. 1. Et de medio eius quasi species electri.

Luxuria obscenitas, ex nonnullis sulphuris proprietatibus ac effectibus hic descriptis, aperte declaratur.

Cap. XXI.

Luxuria assimilatur sulphuri: Primo, ratione ardoris. Nam sulphur est vena terrae aereitatis, & igneitate multum habens in cōpositione. vnde sulphur dicitur, quasi solum vrens, vt dicit Isid. vtere enim ignis

dicitur. Vnde sulphur secundum Auicennam est calidum, & siccum, in quarto gradu, & est terra partibus: quae, & terrestribus in igneas transmutantibus in naturā sulphuris transmutata. Eius autem ignea virtus ab aquis feruentibus sentitur. Sicut autem sulphur est vena terra, ita luxuria est carnis terrestris vitium, & corruptela, quae quidem multum habet igneitate, quia multum corpus calefacit, & appetitum delectationis incendit, ita, vt tam partes aquae, scilicet humores corporis, q̄ etiam terrestris partes, scilicet caro, & mēbra, videatur trāire in igneas, i. vehemēter accendi, & est in quarto gradu caloris, quia luxuria est quartum vitium, cui ardor, & calor appropriatur. Nā primus gradus, est ardor auaritia, quae mundi appetitū insatiabiliter incendit. Vnde Pro. 30. ipsa est ignis qui nūquam dicit, Sufficit. Boetius, de cō. li. 5. Sed feruor ignibus Aethnae Feruens amor ardet habendi.

Secundus est ardor irae, quae secundum philosophum, 1. Rhet. est accensio sanguinis circa cor. Tertius est gula, cui attribuitur ardor, tū quia delectatio cibi, & potus appetitum accendit, & acuit, in cuius delectationis inordinata concupiscentia virium gula cōstitit, tum, quia gula facietas libidinem inflammat. vnde Hier. dicit, q̄ sicut Cerere & Baccho friget Venus. i. per abstinentiam cibi, & potus refrigerat luxuria. Quartus gradus ardoris, & caloris, est ignis consumptionis omnium virtutum. Philo. Ignis, sulphur & c. ignis, scilicet auaritia, sulphur luxuria, & spiritus superbiae.

Secūdo, ratione fecoris. Nam aquae per venas sulphureas transcurrentes, ex vi ignea sulphuris contrahunt calorem, laporem, efficaciam, & ferocem. Aquae autem sulphureae, id est personae luxuriosae, contrahunt calorem in cogitatione, laporem in delectatione, efficaciam, i. affectum in operatione, ferocem plerumque in famiae publicatione. Ideo de luxuriosis dicitur Isa. 34. De cadaueribus eorum ascendet fetor.

Tertio, ratione coloris: Nam sulphur aliquando est album, purum, clarum, & cum hoc subtile. Aliquando vero est seculentum, & crassum, quandoque vero mediocre. Opus enim carnale, cum intra limites matrimonij & rationis continetur, tunc est album, quia famam non denigrat, purum, quia mentem non sedat, clarum, quia rationē non offuscet, & subtile, quia ratio carnem regulat, vt non sequatur appetitum delectationis, sed sinceritate intentionis. Sed si fiat extra matrimonium, tunc est seculentum per immundam operationem, crassum, per inordinatam delectationem, grossum, siue spissum, per nimiam frequentationem, vel mentis habitationem. Quando vero fit inter coniuges, sed non cum debito modo, vel debita moderatione, tunc, quasi mediocre participat de vtroque. Nam in quantum infra matrimonium fit, sic est excusabile, tamē magis, vel minus seculum, q̄ plus, vel minus receditur ab ordine rationis.

Deiparae Virginis excellentia atque perfectione, ex quamplurimis chalcodonij sarraceni, lapidisque sardonij virtutibus & similitudinibus describuntur.

Cap. XXII.

Maria mater Domini assimilatur chalcodonio. Primo ratione generationis: quia chalcodonius (vt dicit Isid.) diuturno imbre generatur. Sic Beata Virgo fuit generata imbre, id est gratia diuinā operatione, scilicet per miraculū ex patribus sterilibus, sicut legitur ex eius natiuitate Apoc. 21. Fundamentū tertium chalcodonius.

Tria enim sunt humane productionis principia, seu fundamenta. Primum est gratia, sicut in his, qui producti sunt immediate à Deo, ut Adam per creationem, & Eva per miraculum de cæsta, quod fuit de gratia liberali. Secundum principium, siue fundamentum est natura, sicut in his, qui producuntur per viam generationis absque miraculo, sicut Seth & Cain & sequentes. Tertium est mixtum ex gratia & natura, sicut hi qui producuntur ex viro, & muliere, tamen sterilibus, & ideo partim per naturam, & partim per miraculi gratiam, sterilitatem remouentem, sicut fuit cõcepta beata virgo Maria: & ideo ipsa fuit chalcædonius, habens tertium fundamentum.

Secundo, ratione inuentionis: quia chalcædonius palido colore est coloratus. Pallor autem conuenit rimentibus: quia timentes pallescunt, & etiam multum conuenit abstinenti: propter quod dicit Isaac Abbas li. de vi. sol. quod decor monachi, est pallor, & macies. Quod dicit, quia monachus debet esse abstinentis: & macies, & pallor ex abstinentia causatur, utrunque pallorem, id est pallorem causam habuit beata Maria, scilicet timorem dominum: & timoris, &c. & etiam abstinentiæ, quia ipsa nõ vacauit deliciis.

Tertio, ratione colorationis, quia chalcædonius palido colore est coloratus. Pallor autem conuenit rimentibus: quia timentes pallescunt, & etiam multum conuenit abstinenti: propter quod dicit Isaac Abbas li. de vi. sol. quod decor monachi, est pallor, & macies. Quod dicit, quia monachus debet esse abstinentis: & macies, & pallor ex abstinentia causatur, utrunque pallorem, id est pallorem causam habuit beata Maria, scilicet timorem dominum: & timoris, &c. & etiam abstinentiæ, quia ipsa nõ vacauit deliciis.

Quarto, ratio vigoris: quia hic lapis sculpsuræ resistit. Nam tantæ soliditatis est, ut non sit incisionis, & extraneæ impressionis susceptiuus. Similiter beata virgo Maria nullius carnalis impressionis, seu corruptionis susceptiua fuit, quia scilicet virgo ante partum, & post partum. Item dicit Dioscorus, quod hic lapis tantum vigoris est, & efficacis, quod perforatus ad collum ligatus, facit vincere causam, & contra illusiones dæmonum adiuuat, & virtutem conferuat. Hæc autem, siue vera sint, siue non de chalcædonij virtute, verissimè tamen competunt beate Mariæ, quia ipsa est aduocata nostra, & ideo apud summum Iudicem pro causis nostris assistit, ipsa est nostra protectrix, & ideo ab illusionibus dæmonum nos frequenter defendit. Ipsa etiam est mater nostra, & ideo pie filios suos virtute & bonitate custodit.

Item beata Maria assimilatur smaragdo. Primo, ratione coloris: nam smaragdus (ut dicit Isid. li. egypt.) Gemmarum omnium viridum obtinet principatum. Nulli enim gemmæ, vel herbæ maior inest viriditas, quam smaragdo, unde viriditate sua virides herbas superat. Quasi autem gemmæ, vel herbæ virides sunt sacratissima virgines, quæ carnis virorem semper conseruant inter quas beatissimas Beata Virgo Maria obtinet principatum. unde Ps. 44. Adducuntur regi virgines post eam. dicit non tantum de ordine, sed etiam de dignitate, quia scilicet virginitati eius nullus vnquam potuit cõparari. Decebat nimirum Reginam virginum, ut tanta puritate niteret, qua maior sub cælo nequit inueniri, ut dicit Anselmus: unde eius virginitas, & humilitas, ita Deo gratæ extiterunt, quod fuerunt quasi duæ portæ per quas Christus in eam intravit. Virginitas summa in carne, humilitas profunda in mente, & ideo dicitur Tob. 17.

Portæ Hierusalem ex sapphiro, & smaragdo edificata. Nam per saphyrum qui habet tumorem sed præ, intelligitur eius humilitas, quia virtus humilitatis soluit tumorem elationis: sed per smaragdum viridis coloris, virginitatem intelligit carnis.

Secundo ratione nitoris, quia tantus est nitor smaragdi, quæ nec in sole aliquo modo obumbratur. Et similiter tantus fuit nitor virginitatis, & nitor puritatis virginum. Maria, quæ Solem iustitiæ Christum gignendo, vel partuendo, in nullo ei integritas, vel virginitas, siue virginitatis nitiditas fuit diminuta.

Tertio, ratione generationis, quia scilicet corpus smaragdi si exte sum fuerit, & politum, ad modum speculi imaginem reddit. Item smaragdus ex se generat radium, qui suo nitore tingit aerem circumfusum. Beata autem Virgo primo habuit corpus suum ab originali peccato politum, scilicet in utero matris in sua sanctificatione. Secundo habuit ipsum politum à Spiritu sancto, scilicet in filij conceptione, quia tunc Spiritus sanctus superuenit, & virtus Altissimi obumbravit ei, ut Aug. 9. Dei patris dixerat: Luc. 1. Et ideo ad modum speculi imaginem reddidit diuinam & humanam: quia Verbum incarnatum genuit, quod, inquam, Verbum est imago patris, & figuræ spiritus eius, & secundum carnem, huc humanitatem (ut ita dicam) imago matris, scilicet homo in homine in multitudinem hominum factus, & habitu inuentus, homo. Phil. 2. Vel beata virgo, quæ speculum politum, tersum per suam maximam puritatem repræsentat nobis imagines omnium virtutum, ut eas imitemur. Itæ generat ex se radium, scilicet Dei filium: quia sicut sydus radium producit, virgo filium pari forma: quia neque sydus radium, nec mater filium fuit corrupta, quo filio sua viriditate id est sua virginali carne qua ipsum vestiuit, nõ tantum circumstantes, & proximos cum Iudæos, sed etiam totum mundum tinxit tinctura baptismali. Nam Christus tactu mundissimæ carnis, quæ scilicet de Virgine traxit, vniuersam generatam carnaliter aquis, quibus fideles tinguntur, id est baptizantur.

Quarto ratione virtuosæ operationis. Nam smaragdus (ut dicit Dioscorus) opes augmentat. Sic beata Virgo spirituales opes, siue diuitias nobis augmentat, dum gratiam multiplicem impetrat, vel cum nos ad bene operandum & merita cumulandum iuuat.

Item smaragdus collo suspensus morbum caducum sanat. Hoc beata Virgo nobis facit, non tantum per auxiliium, sed etiam per exemplum, scilicet suæ virginitatis & honestatis.

Item smaragdus valet contra illusiones, & phantasmatum dæmonum: quod de beata Virgine magis est certum. Item smaragdus memoriam perditam reparat. Sic beata Virgo, quæ cõseruabat facta sancta, & verba pueri Christi, conferens vniuersa in corde suo, & postea creditur sanctis Euangelistis (& præcipue beato Luca) plerumque enarrasse, quæ ipsi de Christo scripserunt, videlicet eius desponsatione, annunciatione, purificatione, Christi natiuitate, & Magorum adoratione, & multis aliis quibus, nec ipsi Euangelistæ per se interfuerunt, nec per hystoriarum scripturas, vel forte per aliam personam per beatam Mariam virginem scire tunc temporis poterant.

Item smaragdus visum confortat. Similiter beata Virgo spirituales visum nostrum confortauit, producentem

incem, Christum qui illuminat totum mundum vel omnem hominem venientem in nunc mundum.

Item smaragdus tempestatibus resistit. Et sic ipsa contra muedi tempestatibus, seu aduersitates benignè auxiliū impendit. Vnde etiam ab Ecclesia vocatur stella maris: quia nos in huius maris mundi, scilicet tempestatibus, seu fluctibus dirigit, & defendit.

Item dicitur Maria, id est dominatrix maris: quia velut pia domina in omni casu amaritudinis nobis inuocantibus deuotè impetrat remedium iocundæ consolationis. Vnde dicitur Ecclesiasti. 32. Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in iocundis, & moderato conuiuio. Quasi enim in auro signum smaragdi est beata Virgo Maria, resurgens, ut gemma in gloria cælesti. De quo etiam signum dicitur Apocal. 12. Signum magnū apparuit in cælo mulier amicta Sole, &c. Ex quo videlicet signum provenit, quod nobis in amaritudinibus positus infunditur aliquando musicalis iocundis modulationis. Et hoc est, quando per vocem, seu sonum alicuius exhortationis ea procurante infunditur nobis dulcedo alicuius consolationis. Aliquando vero propinquat nobis iocunditas per eam internæ refectiois, puta quando ea impetrante infunditur cordi nostro gratia internæ inspirationis, seu alicuius dulcedinis animæ confortantis, & refectantis: hoc est conuiuium iocundum quidem, sed tamen moderatum.

Item beata Maria assimilatur lapidi sardonio.

Primo ratione colorationis. Nam sardonio, ut dicit Isid. lib. Eym. ex Sardonio, & onyce nomen suscepit. Constat enim ex tribus coloribus: nam niger est in imo, candidus in medio, & rubeus quasi vinum in supremo. Sic beata virgo Maria fuit nigra in imo per humilitatem, secundum illud Cant. 1. Nigra sum, sed formosa, &c. Sed candida in medio per puritatem mentis, & virginitatem carnis. Ecclesiastici. 27. Pulchritudinem candoris eius admirabili oculis. Item rubea in supremo per feruentem charitatem. Pro. 35. Purpura indumentum eius: purpura enim rubeum habet colorem.

Secundo ratione sigillationis, quia hæc sola gemma in sigillatione, de substantia ceræ nihil euellit: & sic sola beata Maria generando, de corruptione carnis, vel peccati nil accepit.

Tertio ratione virtuosæ actionis, propter quæ iste præciosissimus appellatur. Iob. 28. Nec lapidi sardonio, &c. Nam hoc lapis luxuriã repellere dicitur, humilè efficit, & pudicum. Sic domina nostra, deuotos suos docet esse castos in corporibus, humiles in cordibus, & etiam pudicos in moribus.

Quæ nobis bona misericordie opera conferant, ex lapidis iridis natura pulcherrimè perspicitur.

Cap. XXII. Misericordia assimilatur illi lapidi, qui vocatur iris. Primo ratione figuræ, quia hic lapis est ex sex angulis ut dicit Isid. Qui sex anguli competunt sex operibus misericordie, quæ Christus enumerat. Mat. 25. Esuriui, & dedisti mihi manducare, &c.

Secundo ratione tincturæ, siue resplendentie: propterea enim dicitur iris, quia sub tecto positus, & Sole percussus, colores iridis, id est cælestis arcus in proximos parietes repræsentat. Similiter homo misericors, sub tecto, id est sub regum humilitatis positus, & sole, id est Summa de Exempla.

luce diuinæ gratiæ perfusus, colores arcus cælestis, id est affectus, siue effectus Christi in proximos sibi pauperes repræsentat.

Tertio ratione efficacis, quia hoc lapis cooperatur parienti, ut citius pariat, vel ut saltem dolores partus facilius ferat, & non tantum de periculo timeat. Consimiliter modo misericordie, siue misericordie operatio cooperatur poenitenti, ut citius satis faciat, vel saltem, ut angustiã, & laborem poenitiæ facilius ferat, & de tentationum periculo minus timeat, propter primum, dicitur Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum, propter secundum dicitur in Ps. 40. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem: & postea, Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius, propter tertium, dicitur Ecc. 29. Cõclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te orabit ab omni malo. Et postea: Super scutum poterit, & super lanceam aduersus inimicum pugnabit.

Gemma Alabandina virtus, boni operis perfectionem per similitudinem quandam demonstrat.

Cap. XXIII.

Opus bonum assimilatur illi lapidi, qui dicitur alabandina. De quo dicit Dioscorus, quod est gemma clara, & subrufa, ut sardis, cuius est virtus sanguinem augmentare, & prouocare. Similiter opus bonum debet esse clarum, id est factum cum claritate, hoc est cum munditia conscientie, & intentionis puritate. Pro. 21. Qui mundus est, rectum est opus eius. Grego. In casum exterioris opus agit, si non pro eo interioris innocentie victima in ara cordis immoletur. Vnde e contrario, opera cum immunda conscientia, vel non recta intentione facta, erunt opera tenebrosa: de quibus dicitur Rom. 13. Abiciamus opera tenebrarum. Item debet esse subrufum, & hoc per feruorem dilectionis. Eccl. 3. Bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placent opera tua, vbi inuit, quod tunc Deo grata sunt opera nostra, quando cum vino charitatis, & gaudio deuotionis fiant. 1. Cor. 3. Cuiuscunque opus, quale sit, ignis probabit. Tunc est enim opus probatum, quando est igne charitatis inflammatum. Sed ad litteram exponatur de igne purgatorij. Item debet esse sanguinis prouocatiuum, & augmentatiuum, id est deuotionis. Sanguinis humor est calidus, & humidus: quia scilicet deuotio boni operis, in mēte auget caliditatem, id est spirituales feruorem, sicut nutritio olei auget ignem, & auget etiam humorem, id est lachrymarum compunctionem, sicut operationis vehementia producit sudorem.

Auri chrysoptique naturales effectus describuntur, quibus patientiæ perfectiones assimilantur.

Cap. XXIII.

Patientia assimilatur auro. Primo, ratione soliditatis: quia auro quo ad substantiam nihil solidius, aut compactius. Vnde in igne positum, nec euaporat, nec in pondere minuitur, neque consumitur, sed quando vi caloris dissoluitur, si quid habet impuritatis admixtum depuratur, & tunc fulgidius inuenitur. Similiter vere patientiam tantam habet mentis soliditatem, quod in igne tribulationis positus neque euaporat per iram, neque in pondere virtutis minuitur per diffidentiam, neque consumitur per acidiam, sed potius depuratur per poenæ tolerantiam, & fulget per virtutis evidentiam. Ecc. 1. Quasi vas auri solidum. Per. 1. Modicum nunc

si oportet cōtristari in variis tribulationibus, ut fides vestra multo preciosior sit auro, quod per ignem transit.

Secundò, ratione ductibilitatis, quia auro nihil ductibilis. Nam, tam ductibile est, quod inter incudē & malleam sine diuisione, sine interruptione partium in tenuissimas laminas dilatur. Eodem modo perfectè patiens, persecutioni nō resistit: sed se duci, & malleari permittit, ita ut non rumpatur per inconstantiam, nec diuidatur etiam à persequente per malevolentiam: & ideo dilatur in charitate per patientiam. Vnde de tali auro sicut vasa Domini, de quibus Exo. 25. Vniuersa ductibilia, de auro purissimo facies. Tale enim fuit aurum candelabri, id est patientia Christi, vnde in eodem dicitur, facies candelabrum ductibile, de auro purissimo, scilicet Christū, qui tanquam ovis ad occisionem ductus est.

Tertiò, ratione tranquillitatis: nam auro inter metalla nihil quietius, quia percussam nō resonat, sicut facit æs, vel argentum. Et consimili modo homo patiens non resonat, nec murmurando, nec maledicendo, detrahendo vel contra contumacem linguam rixando, sicut de Christo legitur. 1. Pet. 2. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, nō comminabatur, &c. Talis etiam fuit martyr patientia, qui percussus & mortificatus tota die, per patientiam non resonabat, aut resistebat: Vnde ipsi erant, quasi mortariola templi, de quibus 1. Par. 2. Facta sunt mortariola, à mortificatione rursionū, id est passionum. Psa. 43. Propter te mortificamur tota die.

Item patientia assimilatur lapidi chrysolasto, qui est lapis Æthiopicus, quem lux celar, & obscuritas manifestat: de nocte enim igneus, de die vero apparet aureus, ut dicit Isid. In die enim ut ipse dicit est euanescent, & splendorem amittens, velut aurū expalescit. Similiter patientia cordis in luce prosperitatis absconditur. Vnde Greg. dicit, quod improvidus miles est qui se fortem in pace gloriatur: quia scilicet fortitudo vera non ostenditur, tempore pacis, nec etiam tempore prosperitatis patientia. Et ideo patientia in tenebris aduersitatis agnoscitur, quia qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat, ut ibidem Greg. dicit. Psa. 138. Nox scilicet aduersitatis, illuminatione mea: nam ibi illuminatur anima, ut cognoscat qualis sit.

Item si est vera patientia in nocte aduersitatis efficitur ignea, id est in amore diuino magis feruida, & lucida: sed in die prosperitatis palescit, id est efficitur timida. Nam viri perfecti in aduersitate per patientiam feruent, de prosperitate timent. Psa. 55. Ab altitudine diei timebo, id est prosperitatis.

Ex sapphiri, ligurij, crystalli, nitri, auripigmenti, tandemque argyritis gemmæ multiplicibus virtutibus, à naturalibus perfectionibus, quemadmodū vera pœnitentia sit expultrix vitiorum explanatur.

Cap. XXV.

Pœnitentia est omnium vitiorum capitalium, quæ sunt septem, expulsiva. Et ideo assimilatur sapphiro eius virtutes. Nam primo sapphirus (ut dicit Diof.) habet virtutem sudoris & sanguinis restrictiuam. Et hoc conuenit pœnitentiæ, in quantum restringit vitium gulae, ex qua provenit superfluitas sanguinis, & sudoris.

Secundò, habet virtutem castitatis amatiuam. Nam omnes auctores consentiunt, quod hæc gemma amatrix est

castitatis, & ideo ne eius virtus per immundiciam portantis impediatur, oportet eam portatē castē vivere. Hæc etiam competit pœnitentiæ, in quantum tollit vitium luxuriae, & castitatem seu continentiam diligit, & requirit, quamuis aliam in coniugatis, aliam in viduis, aliā in virginibus.

Tertiò, habet virtutem tumoris & inflaturæ sedatrici. Vnde & apostemata reprimat, si in principio noxiæ collectionis cito appositus fuerit. Et hoc competit pœnitentiæ, in quantum expellit tumorē, & inflaturam superbiae, & maxime si in principio, antequam superbia inueterascat, & humilitatem pœnitentiæ omnino conuertatur.

Quartò, habet virtutem caloris febrilis repressiuam, iuxta venas cordis pulsiles suspendatur. Est autem auritia inordinatus ardor, velut quidam febrilis calor, qui quietem omnium tollit, & sicut in extinguibilem gignit. Hunc calorem pœnitentia mirabiliter extinguit, ut patet de Euangelista Mattheo, quem fecit relinquere propriam qui rapere solebat aliena, ut dicit Beda. Mat. 1.

Quintò, habet virtutem venenositatis, & antractis impulsiuam, & ideo veneno contrariam habet virtutem, iuxta venas cordis pulsiles suspendatur. Vnde si araneam in xidem posueris, & verum sapphirum super eius orificium aliquantulum tenueris, eius virtute aranea subito moritur, ut dicit Diof. Similiter pœnitentia expellit, & extinguit venenum inuidiæ, quæ facit hominem venenosum, & calorem charitatis extinguit.

Sextò, dicit Diof. quod habet virtutem discordiū reconciliatiuam. Nam plurimum dicitur valere eius patientia ad pacem inter aliquos reformandam. Quod quidem competit pœnitentiæ, non solum in quantum animam reconciliat Deo, sed in quantum de cordibus pœnitentiæ iram, & odium fugat, & ad remittendum offensas recipit, & per consequens ad pacem inclinat. Vnde etiam dicitur ad literam, quod sapphirus se portantem, reddidit nigrum & mitem, quod de pœnitentia magis certū est, quam de sapphiro. Hæc enim fuit, quæ lupum sequissimū, id est Paulum, contra Christianos ferocissimū, mutauit in mansuetissimum agnū.

Septimò, sapphirus habet virtutem cordis lætificatiuam, & confortatiuam. Vnde valet contra cardiacam, & melancholicam passionem. Et istud pœnitentiæ competit, in quantum expellit accidiā, quæ animam reddit tristitem, & grauem. Vnde ea expulsa anima lætificatur.

Item pœnitentia assimilatur ligurio.

Primo, ratione generationis. Nota adū est enim, quod plerumque mala nascuntur ex bonis: sicut de prosperitate nascitur inuidia, & de virtute nascitur superbia. Quod quoque conuerso, de malis nascuntur bona, sicut de tribulatione patientia, & de peccato pœnitentia: & hoc est quod repræsentat generatio ligurij, scilicet originem pœnitentiæ ex corruptione culpæ. Nam ligurius sicut dicit Isid. lib. Etym. Qui in colore est electro similis, sic vocatus est à lynce bestia, quia scilicet ex eius vrina inter arenas generatur. Sicut ergo ligurius, quamuis sit gemma preciosissima, generatur tamen ex vilissima materia, scilicet ex animalis vrina. Ita pœnitentia quamuis sit preciosissima, tamen oritur, & causatur ex corrupta materia, scilicet ex hominis culpa. Nam nisi præcessisset culpa, sequeretur pœnitentia.

Secundò, ratione virtutis, quia ligurius (ut dicit Diof.) paleas attrahit, sedat dolorem, fluxum ventris restringit

perditum colorem restituit. Sic ad pœnitentiam attrahuntur paleæ, id est pauperes, qui exonerati à diuitiarum mundi sarcina, leuiiores sunt ad modum conuersionis. Diuites enim ad patriam rariis, & difficilius conuertuntur, Luc. 18. Quam difficile, qui pecuniam habent in regnum Dei intrabunt.

Item pœnitentia dolorē ventris, id est remorsum conscientie, qui est ex recordatione peccati, sedat, dū ipsam peccatum tollit, & purgat.

Item pœnitentia fluxum, id est pronitatem, & labilitatem peccandi restringit: quia facit præterita peccata plangere, & plangeada non committere. Colorem, id est gratiam, & meritum, in quibus consistit animæ pulchritudo, per hæc per peccatum restituit.

Item pœnitentia assimilatur crystallo.

Primo, per aspectum. Nam crystallus est clarus, & ita peruius, quod litterarum omnium, quæ sub eo sunt est manifestatius. Hæc ergo claritas fit in pœnitente per confessionem mundiciæ: nam dum presentia, quæ in conscientia latebant peccata, manifestat: ipsam miro modo purificat, & clarificat.

Item crystallus est luminis susceptiuus: quia anima per presentiam luminis gratiæ fit susceptiua.

Item est colore aqueus, sic pœnitens est ploratiuus, & lachrymosus. Apoc. 22. Ostendit mihi flumen aquæ viuae, splendens, tanquam crystallum.

Secundò, propter generationis modum. Generatur enim crystallus ex aqua, quæ per multa annorum spatia in chrytalli duriciam vertitur. vnde ut Gregor. dicit, habet ex aqua fluxibilitatem, sed per frigoris virtutem in chrytalli vertitur firmitatem. Ecclesiastic. 4. Gelauit chrytallus ab aqua. Non tamen (ut dicit Diof.) sola frigoris, sed etiam ratione terreæ siccitatis. Sic pœnitens, licet sint à principio molles, & fluxibiles, & proni ad reuadendum, propter quod oportet, quod semper sint pauidi, tamen postea per perfectam perseverantiam in pœnitentia efficiuntur fortes & solidi. Vnde dicit Grego. quod in via Dei à timore incipitur, ut ad fortitudinem perueniatur. 1. Corint. 15. Prius quod animale est, deinde quod spirituale. Hæc enim soliditas præcipue fit vi frigiditatis, id est continentie, quæ refrigerat ardorem libidinis & restringit fluxibilitatē carnis. Item fit virtute terre siccitatis, id est abstinentiæ corporalis, quæ desiccatur humorem ventris.

Tertio, propter virtutis effectum. Nam crystallus habet virtutem inflammatiuam, repletiuam, sitis extinctiuam, & dolorum viscerum expulsiuam. Inflammatiuam quidem, quia si exponatur radiis Solis, adeo flammam rapit, ut fungus aridus siue stipula ibi posita incendatur, ut dicit Isidor. Sic & cor pœnitentis radiis solis, id est Christi exemplis, vel verbis, vel inspirationibus sic quando incenditur, ut aliquos sibi per exemplum proximos sibi incendat. Repletiuam virtutem habet, quia si tritus bibatur, vbera lacte replet, ut dicit Diof. Similiter vbera mentis, scilicet intellectum, & affectum pœnitentis gratia pœnitentiæ adimplet lacte dulcedinis & consolationis. Vnde de August. ad pœnitentiam conuerso legitur, quod non satiabarur illis diebus præ dulcedine mirabili considerare altitudinem consilij super salurem generis humani. Item habet etiam crystallus, sicut pedare, ut dicit Diof. Sic pœnitentia sitim extinguit

inordinati appetitus vitiorum. Item crystallus valet etiam portatus contra choliam, & viscerum passionem, si non adsit constipatio. Similiter pœnitentia remorsum, & amaritudinem interiorum conscientie expellit, postquam ipsum peccatum purgauerit, nisi adsit constipatio, id est duritia, & dilatio satisfactorum.

Item pœnitentia assimilatur nitro. Nitrum enim (secundum Diof.) est quasi lapis subalbidus, & perspicuus cuius virtus est dissolutiua, & attractiua, ac absteriua, & humoris superflui consumptiua. Et similiter pœnitentia duritiem peccati dissoluit, gratiam Dei attrahit, sordes conscientie abstergit, & superfluos humores in abstinentia consumit. Item secundum Plin. nitrum est vena terræ, & est calidum, & siccum, leue, rubeum, & album, vel citrinum. Quæ etiam omnia pœnitentiæ competunt per effectum: quia pœnitentia metem inflamat, & ideo calida: corpus extennat, & ideo siccata: conscientiam exonerat, & ideo leuis, verecundiam causat, & ideo rubea, conscientiam mundat, & ideo alba, vulum deformat, & aliquando etiam ad litteram citrinat per ieiunium, quia ieiunare in ætate secundum medicos inter alia, quæ facit, est quod vultum citrinat: & ideo citrina.

Item pœnitentia assimilatur auripigmento.

Primo, quia auripigmentum habet virtutem dealbatiuam. Habet enim, ut dicit Diof. fulguris naturam, scilicet, calefactiuam, & desiccatiuam. Vnde si aliquod metallum apponatur, ipsum sua virtute in album transmutat. Similiter pœnitentia, dum cor calefacit per offensæ meditationem, secundum illud Psalm. 38. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione exardescet ignis. Et desiccatur per tristitiæ consumptionem, quia spiritus tristis exsiccat ossa, ut dicitur Prouer. 17. Dealbat conscientiam per culpæ purgationem. Isa. 1. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, velut lana alba erunt.

Secundò, quia habet virtutem curatiuam, nam auripigmentum (ut dicit Plin.) conuenit medicinæ. Habet enim virtutem dissoluendi, attrahendi & mundificandi. Vnde valet malum anhelitum habentibus, si fumus eius capite inclinato accipiatur. Sic etiam pœnitentia curat peccatorum infirmitates, dissoluit corda dura, & attrahit ea ad bona opera, mundificat animæ intima. Et si quis inclinato capite, id est mente humili, & deuota, fumum eius, id est, pœnam satisfactoriam iniunctam sibi recipit, anhelitum malum, id est, malam vitam, vel malum peccandi usum corrigit, & rectificat.

Tertio, quia habet virtutem depilatiuam. Nam ex auripigmento fit vnguentum depilatorium, quando cum calce & vino decoquitur. Similiter pœnitentia cum calce, id est, cum seruore, & puritate: quia calx est alba, & feruorem ignis in se continet. Et cum vino compunctiois lachrymosa, de quo in Psalm. 59. Porasti nos vino compunctiois. auferit pilos, id est, desideria carnis extinguit. Pilo enim ex carne procedentes, designant appetitus carnales.

Quartò, quia vim habet vnguium renouatiuam. Habet enim auripigmentum naturam incisiam, & corrosiuam. Vnde & vngues facit cadere deformes, ut crescant meliores. Quasi autem vngues deformes sunt inordinati mores, qui ex usu quasi inseparabiliter inhaerent peccatori, sicut vngues tenaciter inhaerent carni.

Sanctissima est verae penitentiae virtus, quod vngues veteres. i. pristinos mores deformes facit derelinquere, & in meliores immutare, secundum illud. Ro. 6. In nouitate vitae ambulemus.

Item penitentia assimilatur illi gemmae; quae dicitur argarites, quae est argenteo similis. Habet. n. stigmata aurea: cuius forma quadrangulata est, & habet fortitudinem adamantis: & putat vulgus tale nomen sibi impositum, eo, quod frangerit, & impetum animorum. Sic homo penitens debet esse argenteus per conscientiae claritatem, sed stigmata tribulationum habere aurea per patientiae praeciositatem, formam quadrangulatae, per operationum pluralitatem. Habet enim penitentia quatuor angulos. i. quatuor opera exteriora. scilicet confiteri, ieiunare, orare, & elemosynas dare.

Item debet fortitudinem habere. i. constantiae firmitatem. Et talis penitentia est, quae frangat, & placat iram Dei, & impetum furoris, scilicet iudicij sui.

Penitens qualis esse debeat, adamantis, lapidi absint, quibusdamq; metallis comparatus, ostenditur.

Cap. XLVI.

Poenitens debet assimilari adamantis.

Primo ratione paruitatis: quia est lapis parvus, & modicus. Nunquam enim in magnitudine nuclei auel lae inuenitur. Sic penitens debet esse parvus per humilitatem, scilicet reputatio nesci se parum facio. Mat. 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini, sicut paruuli, non intabitis in regnum caelorum.

Secundo, ratione claritatis. Nam adamas licet habeat colorem ferrugineum, tamen habet splendorem crystallinum. Sic homo penitens, licet sit defectus in colore. i. in apparentia exteriori, habet tamen mundiciae interioris, & gratiae splendorem.

Tertio, ratione soliditatis. Nam tanta soliditatis est, quae nulli violentiae cedit: quia nec ferro frangitur, nec igne soluitur, immo nec unquam calefit. Et cum sit innictus ignis ferrique contempit, rumpitur sanguine hirci calido, & recenti. Sic penitens debet esse ita constans, vt nec ferro. i. violentia frangatur aduersitatis, nec igne. i. calore prosperitatis soluat. tamen sanguis hirci. i. Christi pro peccato mundi immolati. Etenim hircus in lege pro peccato immolabatur, dum recenit, & feruenter ad memoriam reducit, debet cor penitentis calefacere, & in lacrymas deuotionis, seu compassionis dissoluere, vel hoc signat, quod virtute sanguinis Christi soluitur duritia peccati in peccatore penitente.

Quarto, ratione contrarietatis. Habet enim iste lapis contrarietatem, quandam ad magnam: quia positus iuxta ferrum, non patitur attrahi a magno, immo iam attractum quadam violentia retrahit. Sic penitens retrahit animam, ne attrahatur a peccato, & iam attractam adhuc habet virtutem retrahendi, & reducendi ad gratiam.

Quinto, ratione utilitatis, quia adamas vt dicit Isid. dicitur venena reprimere, met^o expellere, magicis artibus resistere, & secundum Diosc. habet etiam separata connectere. Et est enim gemma, vt ipse dicit Diosc. reconciliationis, & amoris. Et ideo dicit, quod si vxor fuerit viro odiosa, vel ab eo separata, per virtutem adamantis in eius gratiam facilliter reuocatur. Sic penitentia venenum peccati reprimat, & abicit, timorem etiam humanum, quo quis timet aspera pati expellit, quia voluntarie homo penitens aspe-

ra assumit.

Item anima per peccatum a Christo sponso suo separata virtute penitentiae, ad eius amorem, & gratiam reuocatur. Habet etiam magicis artibus. i. diabolicis tationibus, quas diabolus quadam fallaci arte ingerit, resistere, & obuiare.

Item penitens debet esse similis lapidi absint, qui est gemma nigra, ponderosa, venis rubentibus distincta, quae igne calefacta septem diebus calore seruat: vt dicit Isid. Sic anima penitentis debet esse nigra per penitentiam, ponderosa per prudentiam, venis rubentibus distincta per amoris, & charitatis flammam, & septem diebus calore amoris ignitum seruare per perseverantiam, per septem enim dies septimanarum, totum tempus vitae praesentis deuoluit, vnde vitae praesentis, septem diebus calore seruat, qui scilicet in Dei amore omni tempore perseuerat.

Item penitens assimilatur quibusdam metallis, quorum quaedam sunt, quae nunquam funduntur sicut lapides, quia est propter dominium terrei, & defectum humiditatis aquae. Et his assimilantur homines obstinati, qui nunquam penitentia emollescunt. Iob. 41. Cor eius indurabitur, quae lapis. Quaedam vero totaliter funduntur, vt metallis his assimilantur veri penitentes, qui toto corde ad Deum conuertuntur secundum illud Iob. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Quaedam vero partim funduntur, partim non, vt almacralla, quae est lapis, qui calore solutus, in aes conuertitur, eo quod habeat in se venas minerales. Huic assimilantur hi, qui partim penitent, & partim non, scilicet qui de vno peccato penitent, & de alio non, vel qui plangunt praeteritum, & non vitant futurum. Item autem molefcit ad ignem, sed non funditur, nisi aliquod sibi adiunctum, vt arsenicum. Et huic assimilantur, qui per tribulationem immutantur, sed non tamen peccata dimittant, sicut faciebat Pharaon, qui imminente plaga, populum dimittere promittebat, sed ea cessante retinebat. Sed si arsenicum, id est virtus diuinae gratiae, funditur, tunc omnino cordis duritia soluitur, & mundatur.

Argenti, ac gemmae, quae astrion nuncupatur, multas perfectiones, quibus Dei concionatores assimilantur.

Cap. XLVII.

Praedicator debet esse similis argento. Nam argentum est purum, clarum, durum, sonorū, igne liquefcibile. Sic praedicator verbi Dei debet esse purus, quod ad conscientiam. Mala. 3. Sedebit constans, & emundatus: debet enim praedicator constare aliis ex verbis, & scripturae salutaris documenta, & emundare conscientiam, propria abiiciendo peccata. Apo. 1. Ti. 4. Attende, & doctrinam.

Item debet esse durus per patientiam, Isa. 6. Profer afferam argenti, per duritiam ferri, fortitudo seculari, per soliditatem argenti, constantia praedicantiū intellegendi potest.

Item debet esse clarus per sapientiam, praecipue per sapientiam diuinorum eloquiorum, de quibus. Psa. 118. quia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terrae, purgatum septulum.

Item debet esse sonorus per doctrinam. Pro. 10. Argenti electum lingua iusti.

Item debet esse liquefcibilis per compassionem misericordiam. Zac. 13. Nostri aes sicut argentum vitum.

Argentum

Argentum enim dum vitur, liquatur. Sicut vrebatur, & liquebatur ille praedicator Paulus cum dicebat. 1. Cori. 2. Quis infirmatur, & ego non infirmor, quis scandalizatur, & ego non vror?

Item debet esse ductibilis per obedientiam. Nu. 10. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles. Tubas, per sonum doctrinae, argenteas, per munditiam vitae, ductiles, per motum obedientiae.

Item argentum est balsami conseruarium, & virtutis in iaspide custoditum. Vnde maiorem virtutem habet iaspis in annulo argenteo, quam aureo. In quo signatur praecipue, quod praedicator debet intendere ad conseruandum odorem bonae famae, & honestatem vitae. Nam virtus iaspidis est honestas hominis, vel continentia carnis: & odor balsami, suauitas boni exempli, & nominis.

Item argentum ex tactu terrae rubiginem contrahit, sed ex confectione salis, & arenae, pristinum colorem resumat. Similiter praedicator quandoque cogitando, vel tractando terrena, contrahit rubiginem alicuius cupiditatis. Sed ex confectione salis, id est contemplatione, siue studio sapientiae, quae aeternorum nobis saporem repraesentat, cuius comparatione temporalia vilefcunt: & etiam ex confectione arenae, id est ex inundatione penitentiae, quae ratione grauedinis, arenae assimilatur ad pristinae restituit puritatem affectionis.

Item qui digne vult exequi officium praedicandi, debet effici similis cuidam gemmae, quae dicitur astrion, quae est crystallo propinqua, & in centro lucet, vt stella fulgore plena luna. Vnde sic est dicta ab astris, eo, quod fulgore corum in se rapit, vt dicit Isid. lib. Etym. Sic praedicator crystallo debet esse similis per conscientiae puritatem lucere in centro, id est in corde per sapientiae claritatem, astrorum, id est sanctorum, & perfectorum fulgorem, id est doctrinam, vel vitam in se rapere per studium, & viuendi conformitatem. Dan. 12. Qui ad iustitiam erudiunt plurimos, erunt velut stellae.

Lapidis hyacinthi varij naturales effectus, quibus prudentia virtus variis similitudinibus comparatur.

Cap. XLVIII.

Prudencia assimilatur hyacintho.

Primo, propter fulgoris medioeritatem. Nam hyacinthus, qui est sapphiri coloris, ille est optimus, sicut ille, qui in Aethiopia inuenitur, nec nimis est clarus, nec nimis obscurus, sed medioeriter fulgidus. Similiter prudentia hominis requirit mensuram quandam medioeritatis. Pro. 23. Prudentiae tuae pone modum. I. vt neque plus sapias, quam oportet, nec plus ignores, quam quod scire non debes. Quamuis alij dicant, quod hic Salomonis dictum non est sic intelligendum quod ipsa prudentia sit in se moderata. Sed, quia secundum prudentiam est alius modus imponendus. Opus enim prudentis sic medium tenet recte rationis, vt neque excedat, quod est nimis sapere, vel fulgere, vel deficiat, quod est quasi ignorare, vel obscurum esse. Can. 5. Manus illius tornantes aureas, plena hyacinthis. Haec manus sunt opera prudentiae, quae sunt plena hyacinthis, id est moderationibus debita rationis.

Secundo, propter sculpturae susceptibilitatem. Quia licet hyacinthus sit ad sculptandum durissimus, non tamen est inuictus, quia ab adamante sculptitur, & signatur. Similiter homo prudens, licet non sit facilliter ad credendum omni verbo, & omni dicenti inducendus, sed ad multa cre-

Summa de Exempla.

denda sit durus, id est, ita vt non a quolibet informetur, tamen veraciter, & rationabiliter loquenti, siue corripienti etiam si dura dicat, nihilominus credit, & eius impressiones humiliter suscipit. Et talis impressio est sicut adamantis. Na adamas est lapis durissimus, qui nullo metallo cedit. Talis debet esse facies praedicatoris, seu corripientis. Eze. 4. Vt adamantem, & filicem dedi faciem tuam.

Tertio, propter aeris conformitatem. Nam (sicut dicit Diosc.) hyacinthus aeri se maxime conformat, vt sit in nubilo nubilofus, & in sereno serenus. Similiter homo prudens conformet se decenter statui aliorum, cum quibus habet conuenire, scilicet vt sciat gaudere prudenter cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Hoc enim dicebat Apost. 2. Cor. 9. Omnibus omnia factus sum, sed sicut dicit quaedam glossa, prudens, & diuinus Apostolus, ita omnibus cessit, quod formam vere honestatis nunquam excessit.

Quarto, propter effectus utilitatem. Est enim hyacinthus efficax, & utilis ad multa. Nam hyacinthus (vt dicit Diosc.) habet laetificare, quod conuenit prudenti, in quantum vitat inuidiam, quae est tristitia in bonis alienis, vt dicit philosophus. Sed prudens de alienis bonis econtrario, laetatur. Item hyacinthus habet melancholicam qualitatem fugare, & hoc competit prudenti, in quantum vitat acidiam, quae ad modum melancholici humoris infrigidat charitatis feruorem, & deficiat deuotionis humorem. Melancholia enim est frigida, & sicca. Sed econtra homo vere prudens conatur esse feruens, & deuotus.

Item dicitur, quod hyacinthus facit suspirios vitare, & hoc competit prudenti in quantum vitat superbiam. Superbus enim suspiciosus est: quia cum pax est, & securitas ille super insidias suspicatur. Item hyacinthus habet diuersis pestilentis aeris obuiare, & haec competit prudenti, in quantum vitat iram, quae facit hominem multipliciter pestilentem.

Item hyacinthus habet membra vigorare, & nervos vegetare. Et hoc competit prudenti, in quantum vitat vitium gulae, & intemperantiae, quae membra faciunt econtrario debilitari, atque infirmari.

Item quantum etiam vitat vini ebrietatem, quae nervos specialiter laedit, & etiam laesos eneruat.

Item hyacinthus habet dulcem, & salutarium saporē dare: & hoc competit prudenti, in quantum vitat luxuriam, quae licet videatur dare saporē, id est delectationem, tamen ille sapor, siue delectatio non est saluifer sed damnabilis, & finaliter sentitur non dulcis, sed amarus, secundum illud Pro. 5. Nouissima illius amara, quasi absinthium.

Item hyacinthus, qui est benefimilis sapphiro, habet venenum expurgare. Et hoc competit prudenti in quantum vitat cupiditatem, & auaritiam. Nam sicut dicit Augustinus, venenum charitatis est cupiditas.

Coralli proprietates patefunt, quibus cordis purgatio assimilatur, quod veluti ferrum a peccatorum rubigine expurgatur.

Cap. XLIX.

Purificatio cordis assimilatur corallo.

Primo, ratione generationis, quia corallus nascitur, & generatur in mari, maxime in rubro. Similiter purgatio peccati, maxime in mari rubro. i. in amaritudine contritionis, & rubore confessionis reperitur.

Secundo, ratione transmutationis: quia corallus quadiu tegitur sub aquis, lignum est, siue herba habens ramos

candidos, & molles, & statim dum abstrahitur de aquis, & aere tangitur, in lapidem induratur. Vnde tunc rami eius rubescunt, & durefcunt. Ita poenitens, quandiu manet sub aquis poenitentiae, vel tribulationum, est vt lignu ramiferum per operositatem, & candidum per cordis, & operis puritatem: & molle per flexibilitatem. i. ad bonum flexibile. Si aut ab huiusmodi aquis extrahatur, statim te gitur rubedine peccati, & infectione. Vnde dicitur Isa. 1. Si fuerint peccata vestra quasi vermiculus rubra, &c.

Item induratur per peccati obstinationem. Tertio, ratione distinctionis, quia corallus duplex est, rubeus, & albus, possessus enim coralli rubedinem inflatere in bonam partem, vt scilicet corallus albus representet puritatem innocentiae, rubeus vero ruborem poenitentiae siue confessionis. Poenitentia enim quanto magis est verecunda, tanto validior: quia erubescencia cum sit poena, magna pars est satisfactionis, secundum Aug. Vtrique aut corallu dicitur magis valere contra fulme, eique resistere. Quia scilicet vtrunque dicitur, scilicet puritas innocentiae, & purgatio poenitentiae, valet contra fulmen, id est contra imperium ire dei, siue pestilentie. Na de puritate innocentiae, patet in Sodomitis: quia Dominus aperuit Abrah, quia si fuissent inter eos decem tantu innocentes iuuenti pepercisset omnibus illis. Gen. 11. De purgatione poenitentiae, patet in Niniuitis, quibus Deus pepercit poenitentia a plaga, qua per Ionam prophetam praedixerat, Ionae 3. quia poenitentia egerunt ad praedicationem illius.

Quarto, ratione virtuosae operationis. Nam corallus & maxime rufus valet contra omnem fluxu sanguinis, contra epilepsiam, contra diabolica monstra, fructus multiplicat, fines & principia negotiorum abbreviat. Quae siue vera de corallo sint, siue non, purgationi tamen poenitentiae competunt verissime, quia ipla restringit fluxu sanguinis. i. refrenat odia, & rixas, quae sunt causa effusionis sanguinis. Ipsa valet contra epilepsiam, siue morbū caducum, quia a casu peccati praeseruat: ipsa diabolica monstra, i. diabolica illusiones, siue deceptioes fugat: fructus ipsa meritorum multiplicat. Ipsa principiu vitae spirituales, & sine, quae est gloria aeterna, abbreviat: quia i. brevis poenitentia & innocetiam restituit, & gloriam aeternam acquirit.

Item purgatur homo a peccato, sicut ferru a rubigine, scilicet per ignis decoctionem, vel per lima corrosionem, vel per lapidis duri & asperionis arenae confricationem. Ignis decoquens, est dilectio feruida, Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quonia, &c. Greg. Tanto amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne crematur. Lima corrodens, correctio aspera. Pro. 10. Litor vulneris abstergit mala criminis. Lapis autem est tribulatio dura. Ber. Quod facit fornax auro, hoc facit tribulatio iusto. Spurgat, sed grauis arena est poena. Act. 3. Poenite mini & conuertemini, vt deleantur peccata vestra.

Topazij natura, pulchritudo, & perfectio, eiusque, quam plurimi vtilis exprimitur effectus, ex quibus singulis, quem admodum Christus a fidelibus queri debeat explanatur.

Cap. XXXI. **Q**uarendus est Christus sicut topazius, siue topazion. Nam traditur, quod in Tracoitide, du incoelo loci fame maxime laborarent, & radices herbarum euelleret, gemmam effoderunt, quam in lingua sua

topazion vocauerunt, quod sonat idem, quod quarere, quia eam multi quareunt ex eo, quod est omnium gemmarum praclarissima, licet in effectu variabilissima, & est etiam vtilissima, propter quae omnia quarendus est Christus.

Primo ergo quarendus est Christus multo amplius, quam topazius propter sua maiestatem. Dicit, n. Phinius hanc gemmam. I. topazion tanta magnitudinis fuisse reportam, vt ex ea Philadelphi faceret statuam quatuor cubitorum. Hae autem magnitudo comperit etiam Christo homini, qui omnium hominum maximus fuit. I. sanctitate, & potestate, dignitate, & felicitate. Vnde Christiani merito de ipso faciunt statuam, & eius adorant imaginem crucifixi: quia per Crucem maxime ostensa est virtus eius. Et haec est statuam quatuor cubitorum, immo potius fuit quatuor signoru, ex eo, quod virtus eius per mundi quatuor partes se diffundit, scilicet orientem, occidentem, meridiem, & septentrionem.

Secundo, quarendus est Christus propter suam claritatem. Nam topazius est gemma praclarissima, eo, quod ex virenti genere, omnique colore est resplendens, vnde si clucet, quando tangitur radiis solis, vt omniu gemmaru aliarum superet claritatem. Hanc si polis, eam obsecrat rem facis: sed si sua naturae relinquas, clariorem. Similiter autem & Christus, ex genere virenti. i. ex carne virginali est progenitus, & omni colore. i. omni gratia, siue virtute splenduit. Et tactu solaris radij. i. ex vnione ad Verbu facta claritate, & splendore gratiae & sapientiae, plenus fuit, vt omnium gemmaru. i. omnium electoru claritatem excederit siue in miraculis siue in virtutibus, siue in meritis, siue in doctrinis. Hic passionibus penarum expositus scilicet in morte, in cordibus apostolorum, & oculis Iudaeorum obscurior factus est. In cuius signum tunc obsecratus est sol: sed suae naturae diuinae relictus per resurrectionem clarior est effectus.

Tertio, quarendus est Christus quemadmodu topazius propter preciositatem, est enim topazius gemma preciosissima, quia nihil ea in thesauris regu praeciosius inuenitur, eod autem praeciosior quod rarior. Et habet duos colores, scilicet ex auro, & ex aerea claritate, & tanta est perspicuitatis, quod gemmaru sibi obiectarum in se recipit claritatem. Sic Christo in thesauris regum in spiritualibus diuitiis. i. hominu bene seipos in hoc mundo regentium, siue praemiis in caelo iam regnantium nihil preciosius, nihil clarius possidetur. Vnde sancti vt istum lucens faciant, omnia alia, vt stercora reputant. Et merito, quia in ipso sunt omnes thesauri sapientiae, & scientiae Dei absconditi: vnde iste est thesaurus, de quo dicitur Mat. 13. Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit. Hic est etiam thesaurus rarus, immo singularis, & solus, cui si similis nullus alius inuenitur, Psa. 140. Singulariter sum ego, &c. Ecc. 4. Virum de mille vnum repperi. i. Christum, qui fuit vnus, i. singularis in perfectione, qua millenarius signat numerus. Hic etiam habet duos colores. i. aureu deiratis, & aereu mundissimae humanitatis, hic aliaru gemmaru claritate in se recipit, quia quae aliis suis membris siue fidelibus sunt, sibi ipsi adscribit. Mat. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vel in se eoru claritatem recipit, quia scilicet eoru meritis se ipsum praemiu tribuit. Gen. 15. Ego merces tua magna nimis.

Notandum est aut, quod licet topazius sit gema preciosissima

ciouissima: etiam si a luna passua: sentit enim motu lunae, & cursum, vnde dicitur valere contra lunaticam passionem. Sed maiorem dicitur habere effectum, secundu, quod luna recipit incrementum. Per lunae motum siue cursum, accipit humanae naturae passibilitatem, & motum quem Christus in se sentit, dum nostram mortalitatem, & poenales passiones assumpsit. Assumpsit enim passiones poenae, & abstulit passiones culpae. Et isto modo topazius valet contra passiones lunaticas. i. contra peccatum, ipsum scilicet a nobis tollendo, secundu illud Io. 1. Ee qui tollit peccata mundi. Sed virtus eius secundum augmentu gratiae, dicitur dupliciter, vno modo, quia Christus natura mutabili assumpta, quae per lunam designatur, secundum incrementa aetatis plus, & plus aliis de sua virtute ostendit, secundum illud Luc. 2. Iesus autem proficiebat sapientia, & aetate, & gratia. Aetate etiam crescebat secundu veritatem, sed sapientia, & gratia secundum ostensionem, licet etiam in veritate profecerit in sapientia experimentalis. Alio modo secundum augmentum lunae, virtus eius creuit, vt per lunae mobilitatem, eius passibilitas exprimitur: quia quanto plus passus fuit, tanto plus nobis meruit, & tanto plus exaltatus fuit. Phil. 2. Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem: mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum.

Quarto, quarendus est Christus quemadmodum topazius propter vtilitatem. Nam topazius est gema vtilissima. Haec est enim vt dicitur in lapidario quae feruenter vndas compefcit ebullire. Sic Christus feruenter persecutiones contra suos fideles extinxit, & eas contra eos praualere non permisit. In cuius signum dicitur Mat. 7. Imperauit ventis & mari, & facta est traquillitas. Hic est, qui fluxum sanguinis, id est lapsum peccati restringit, dicens: Vade, & amplius noli peccare, Io. 7. Et non solu hoc facit per documentu, sed etiam per auxiliu, dando contra peccata, & peccadi pronitatem remedia oportuna. Haec est etiam gemma, quae secundu Diosiram sedat. Sed quis sic iram sedat, vt Christus, qui ait, Mat. 10. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit, &c.

Item haec est gemma, quae tristitia fugat, quia & Christus ait, Mat. 6. Nolite fieri sicut hypocritae tristes.

Item est, quae noxios moros sedat: quia Christus non tantu actus peccatoru exteriores, sed etiam motus interiores condemnat, dicens: Mat. 5. Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est.

Item haec est, quae phrenesim curat, quia Christus stultam, & iuuilem locutionem, sicut est phreneticoru, vel insipientiu solet reprimere, dum etiam de ocioso sermone. i. inuili iudicandos esse homines dicit, Mat. 12. De omni verbo ocioso, quod fuerint locuti homines reddent de eo in die iudicij rationem. Hec etiam vt dicitur, mortem subitaneam vitat: quod etiam si quis non esse veru, vel possibile de lapide hoc crederent: tamen de Christo verum esse patet, quia nos ad vigilandum, & mortem praueuientiu sollicitat, dicens. Mat. 25. Vigilare, quia nescitis diem, neque horam. Et hoc dicit, ne sit nostra mors subitanea, & improuisa. Patet ergo, quod Christus est quarendus sicut topazius, res maxima, res pulcherrima, res preciosissima. Ideo ait Psa. 118. Dilexi mandata tua super aurum, & topazion. Sed si certe sua mandata, multo magis mandantem diligere debemus, id est, Christum, qui dicit. Ioann. 12. Mandatum mouum do vobis, vt diligatis vos inuicem.

Gemmarum varietas, ortus, & perfectio, quibus sancti vir plurimum virtutum respectu, variis exemplis comparatur.

Cap. XXXI. **S**ancti viri assimilantur gemmis. Primo, ratione nominis, quia vocantur gemmae pretiosae, siue lapides pretiosi. Dicuntur enim pretiosae, quia aetate. Quod enim rarum est, dicitur pretiosum, sicut dicitur 1. R. eg. 4. Sermo domini erat pretiosus, id est rarus. Vnde sancti, & electi sunt pretiosi, quia sancti, & electi pauci sunt, & rari. Nam arcta via est, quae ducit nos ad vitam, & pauci sunt, qui ambulant in ea, vt dicitur Matth. 7. Via enim ista sancta est, & vir pollutus non transibit per eam, vt dicitur Isa. 38. Sequitur, quod sancti pauci sunt & rari. Dicitur etiam gemmae pretiosae, id est virtuosae, vt in lapidario dicitur. Vnde Isid. dicit, nulli esse debet dubium, quin sit sua virtus diuinitus infra gemmis. Et in lapidario dicitur: Ingens est herbis virtus, & maxima gemmis, quae virtutibus abundat gratuitis, & diuinitus sibi collatis. Nam virtus vt dicit Aug. est bona qualitas metis, quae recte viuatur, quae nemo male vitatur, quae in nobis dominus operatur. Talibus virtutibus sancti homines abundant, & diuites fiunt, secundum illud Eccl. 43. Homines virtutis in virtute studium habentes.

Secundo, ratione originis. Nam gemmarum pretiosarum quaedam tantu ex venis terrae cu metallis effodiuntur, quaedam vero ex profundo maris ad littora proiciuntur: quaedam vero ex corporibus animalium reptilium extrahuntur. Et in his tribus ostenditur triplex origo virtutum, quae in diuersis sanctis reperitur, scilicet hominibus, prima est, ex naturae aptitudine, secunda ex gratiae plenitudine, tertia ex perfectoru similitudine. Sunt enim variae aptitudines ad virtutes, sicut venae terrae ad preciosos lapides. Vnde sicut diuersae minerae, siue venae terrarum, sunt diuersae complexionis corporu. Et ideo sicut diuersae venae generant diuersas gemmas, & preciosos lapides, ita diuersae complexionis bonae, quae diuersas constellationes sequuntur, adaptant, siue disponunt ad virtutes diuersas, sicut e contrario diuersae complexionis male inclinant ad diuersa vitia. Et signanter dico, quod complexio naturae bonae ad virtutes aptat, non autem quod per se virtuosum efficiat, quia sicut probat philosophus, Arist. 2. Ethic. virtutes nec totaliter a natura in nobis sunt, nec praeter naturam, est enim in nobis quaedam naturalis aptitudo, & dispositio ad suscipiendum, & acquirendum virtutes, earum autem perfectio, sit completa ex consuetudine, & loquitur de virtutibus moralibus, haec tamen aptitudo, de qua loquitur, non tantum pendet ex anima, sed etiam ex corpore, tamen, quia anima sequitur in pluribus complexionibus corporis, tum quia opera virtutu scilicet, ex quibus talis habitus generatur in nobis, communitur per corpus expletur.

Quarto, origo virtutu est ex gratiae plenitudine, quae manifestior apparet in conuersione poenitentiu, per qua plurimum videmus sceleratissimos peccatores effici virtuosissimos homines, vnde ipsi sunt velut lapides, qui de profundo maris, id est de profundo vitioru virtute lunae, id est caelestis gratiae mouentur, & aperiētis euomuntur, & ad littora poenitentiae solitudinis vel soliditatis deducuntur, scilicet vitae, & inter preciosissimos lapides colliguntur.

Tertio, origo virtutu siue virtuosoru est ex perfectoru similitudine. Na sepe per exempla, vel verba sancto-

rum, & perfectorum virorum, quæ, ut quædam imagines, & representationes sunt internæ perfectionis eorum, alij ad virtutes accenduntur, & virtuosæ, & sancti similiter efficiuntur. Et isti sunt lapides pretiosi, qui de animalium corporibus, scilicet reptilium, & volatilium extrahuntur, siue quantum ad vitam actiuam, quæ est reptilium, vel animalium gressibilem super terram, quia scilicet actiuiter nis rebus dispensandis insistent, siue quantum ad contemplatiuam, quæ pertinet ad volucres cæli, id est, ad homines meditantes cœlestia.

Tertio, sancti viri assimilantur gemmis ratione incertitudinis. Quia (sicut dicit Isid.) in quibusdam gemmarum similitudinibus, aut generibus, veras à falsis discernere est magna difficultas. Eo, quod sæpe, quæ falsæ sunt, & sophisticæ, veris videntur similes. Quia (ut ipse dicit) quidam pro smaragdo vitrum arte inficiunt, & oculos videntium fallunt. Fallit enim sæpe mortales similitudo rerum. Quia enim inter sanctos viros, qui habent veras virtutes, sæpe sunt admixti hypocritæ, qui habent solas virtutum imagines, valde difficile est per similitudinem morum exteriorum inter utrumque cognoscere, eo, quod frequenter hypocritæ similia vel maiora signa exteriora sanctitatis, & deuotionis sanctis viris ostendunt: propter quod frequenter fallitur hominum iudicium, & præcipue simplicium circa tales. Et ideo Dominus dixit Mat. 7. Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Sicut igitur de lapidibus huiusmodi non est ad oculum iudicandum: quia plus virtutis est sæpe in paruo adamante ferrugineo, & obscuro, quam in vitro lucidissimo, & in parua margarita, quam in beryllo. Sic etiam de hominibus non est iudicandum, sicut Dominus dixit Ioan. 7. Nolite iudicare secundum apparem exterioriorem, sed iustum iudicium iudicare.

Item viri sancti assimilantur lapidi resten, qui secundum Auicem est lapis inuentus in capite canci. Et hæc similitudo attenditur primò ratione coloris: quia aliquando albus, & aliquando flauus. Similiter sancti viri aliquando sunt albi per innocentiam interiori, exteriori autem flauo per temperantiam. Nam secundum Auicem color flauus generatur in materia temperata, scilicet, respectu coloris viridis: vnde folia arborum, quæ primò quando multum abundat humiditas, sunt viridia, in autumno diminuta, & temperata humiditate, scilicet, à calore eleuante, sed non totaliter assumpta, efficiuntur glauca, siue flaua. Et ita humor, & vigor carnis per temperantiam quidem minuitur, sed non funditus extinguitur, quo diminuto, caro mansuescit spiritui, & ei humiliatur.

Secundò, ratione humoris, quia hic lapis resten, est frigidus & humidus. Et similiter viri sancti sunt frigidus à mundi amore, & humidus in lachrymarum deuotione.

Tertio, ratione vigoris, quia dicitur valere hic lapis contra morsum scorpionum & mustellæ, si contritus more emplatri superponatur, & etiam contra morsum canis rabidi, si puluis eius bibatur. Per scorpiones, qui retro pungunt, intellige occultè detrahentes. Per mustellam, apertè maledicentes: Sed per canes rabidos, tyrannice persequentes. Contra quos omnes valet uti emplastris, id est, sanctorum exemplis, & puluere, id est, eorum humilitate, quæ contra detractores vsi sunt, linguæ placabilitate: contra maledicentes, loquæ taciturnitate,

contra tyrannos, veræ patientiæ firmitate.

Aurigena, virtus, & perfectio, lapidique cornu, multis similitudinibus, vera sapientia similis esse dicitur.

Cap. XXXII.

Sapientia assimilatur auro quadruplici ratione. Primo ratione claritatis. Habet enim aurum inter alia metalla maiorem claritatem, & splendore. Vnde aurum dicitur obrizum, eo, quod splendore radiet & fulgore. Similiter sapientia præclaros homines & præfulgidos reddit non solum apud seipos, sed apud alios. Vnde dicitur de sapientia. Sap. 8. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, in multitudine videbor bonus. De hoc auro dicitur Dan. 10. Ecce vir vau vestitus lineis, & renes eius accincti sunt auro obrizo, & corpus eius quasi chrysolithus. Et nota quod aurum amplius fulget luce aliarum percussum: & hoc naturale est omnibus metallis. Mach. 6. Refulsit tibi in clypeos aureos, & resplenderunt montes. Similiter homo sapiens sapientior efficitur. Aliquando sapientes audiendo, secundum illud. Prou. 1. Audiens sapiens, sapientior erit, & c. Et tunc sapiens aliena luce repercutitur, quando contra dicta sua subtiliter obicitur, & tunc lucem suæ sapientiæ magis ostendere cogitur. Prouerb. 9. Da occasionem sapienti, & addetur ei sapientia.

Secundo, sapientia assimilatur auro, & hoc ratione ponderositatis. Est enim aurum ponderosius argento. Et huius ratio est, quia sicut dicit philosophus, Meth. vii. Aurum sicut alia metalla procreatur materialiter ex sulphure subtili & rubeo, & ex viuo argero subtili & albo. Plus tamen concurret ad eius compositionem de soliditate sulphuris, quam de aereo aquoso viui argenti, & ideo aurum est solidius, & ponderosius, quam argenteum, quia in aurum plus est de sulphure, quam de argento viuo. In argento e contrario est. Sicut ergo aurum multa ponderositate, sic homo sapiens habet pondus grauitatis, & maturitatis. Non enim sine pondere loquitur, nec sine pondere graditur, nec sine pondere debito aliquid operatur.

Tertio, ratione utilitatis: nam inter metalla nihil est caciis est auro. Habet enim aurum ut dicit Plinius virtutem confortatiuam: vnde etiam aurum comestum confortat omnia membra, quæ non nutriat illa. Hoc enim facta sua asperitate ea purgato, & à superfluis abtergendo, vnde etiam habet virtutem superfuitati corporum corroborationem, siue extensiuam, & ideo valere dicitur plurimum contra lepram.

Item aurum calefactum positum supra membrum, pilis ab eo tollit, & vltra crescere non permittit. Et similiter sapientia habet virtutem confortatiuam. Vnde dicitur Eccl. Sapientia confortat sapientem super decem Principes ciuitatis.

Item est superfuitati remotiua, propter quod dicitur Sap. 7. quod sapientia sobrietatem docet.

Itè est lepræ, id est infectionis peccati impeditiua, qui sicut dicitur Pro. 13. Sapiens timet & declinat à malo. Ipsa etiã remouet pilos, id est opera carnis, quia pili in carne, & ex carne nascuntur. Vnde dicitur Prouer. 7. Disce sapientia, Soror mea es & prudentiam voca amicam tuam, ut custodiat te à muliere extranea. Ex quibus patet, quod sapientia vtilior est auro, quia quod aurum facit corporaliter, vtilius sapientia facit spiritualiter. Et ideo dicitur Pro. 16. Posside sapientiam, quæ auro melior est.

Quarto,

Quarto, ratione incorporabilitatis: nam aurum quantum melius, & nobilius, tamen est sociabile, & incorporabile argento. Sic sapiens, cum sit humilis, non dedignatur condescendere paruulis, & simplicibus, & quandoque sociare se eis. Sed notandum quod argentum per malleationem non potest incorporari auro, nisi præcaueatur à tribus, scilicet à puluere, vento, & humore. Nam quodcumque se interponat non potest fieri vnio: ex quo accipitur, quod simplex non potest fieri sapiens, nec potest quis sapienti vera amicitia, vel conformitate vniri, nisi remoueatur puluis auaritiæ, ventus superbiæ, & humor luxuriæ: vnde amicitia, quæ est inter auaros, vel superbos, vel luxuriosos non est sapientium amicitia, nec amicitia vera.

Item sapientia assimilatur lapidi corneolo. De quo in lapidario dicitur, quod collo suspensus, vel in digito portatus, in disputando proficit, surgentes mitigat iras, & sanguinis fluxum ex quolibet membro sistit, maxime in mulieribus. Quæ quidem siue vera sint, siue non de corneolo, tamen de sapientia verissima sunt. Nam sapientia ad omnem veritatis disputationem proficit. Quia sapientis est scire omnia, & diffcultia per certitudinem, & causas, ut philosophus dicit. Ari. 1. Met. Et ideo qui talis est, scit de omni veritate differere.

Item sapientia iras comprimit. Secundum enim Stoicos, nulla perturbatio cadit in sapientem. Sed secundum Arist. in Ethic. cadit quidem ira in sapientem, sed non in ordinata. Vnde dicit, quod non irasci, quando oportet, & sicut oportet, insipientis esse videtur. Ex quo patet, quod sapientia iras totaliter non euellit, sed sub rationis moderamine cohibet, & restringit: & hoc pertinet ad virtutem manufactudinis.

Item sapientia fluxum sanguinis, id est peccandi voluntatem, siue pronitatem sistit, & impedit. Eccl. 3. Sapiens cor & intelligibile, abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit.

Achatis gemma triplex variatio, & diuersitas, cuius humana sapientia comparatur.

Cap. XXXIII.

Sapientia, vel scientia humana assimilatur lapilli siue gemmæ, quæ dicitur achatis. Quia hæc gemma secundum Dioscorum, triplicis generis reperitur. Nam quædam est, quæ est nigra, habens venas albas, & hæc creditur valere magicis artibus, quia cum ipsa torrentes conuertunt, & sistunt, ut dicitur: & secundum Dioscorum etiam ad regum formas, & simulacra monstranda somniorum. Talis ergo representat superfuitiosam scientiam Necromanticorum, quæ ad modum huius lapidis nigra est deformitate, & obscuritate peccati, ex eo quod semper est cum aliqua dæmonum reuerentia expressa, vel occulta, ut dicit Augustinus. Habet tamen venas albas, quia in quibusdam necromanticis actibus ad decipiendum homines quædam obseruatæ sunt, vel iciniorum, vel orationum, & huiusmodi, quæ videntur præterdere quandam albedinem, id est quandam puritatem illius artis, & sic quandam speciem sanctitatis, sicut in arte notoria, & multis aliis necromanticis operibus, siue sint circa quædam aquarum, & fluuiorum, & aliorum corporum, quæ mirabiles apparent, siue circa diuinationes per somnia, vel alios modos varios, qui pertinent ad diuinos. Secundum genus achatis est cuius venis carnis. Et hoc genus, secundum Dioscorum, vitat pericula, & placentæ, & per sua osorem, & facundiam facit, & vires confert. Et hæc gemma lignat scientiam fructuosam eorum, qui venas quidæ

carneas habent, id est necessitates, siue infirmitates corporales, sed tamen secundum carnem non militant, quia sciunt pericula victorum in serenitate & tranquillitate conscientiarum per penitentiam vel cautè vitare, Deo per omnia placere, alios facundè, & vtiliter dirigere, & bona quæque opera constanter, & viriliter agere.

Tertium genus achatis est cum guttis sanguineis varium, quod visum fouet, contra suum prodest, & accensio eius odorifera est. Et talis est quorundam scientia delitiosa, quam beatus Augustinus de quant. ani. vocat miserandam siue miserabilem. Distinguit enim ibi triplicem scientiam, scilicet superfuitiosam, & vilem, & mirabilem. Et hæc vltima est, quæ mirabili sagacitate discernit cibos odore. Vnde scientia siue peritis hæc illos cibos, & porus approbat, & commendat, qui visum refovent colore, & suum seu famem mulcent sapore, & cerebrum siue olfactum recreant odore. Et talem scientiam Apo. vocat prudentiam carnis, dicens, Prudentia carnis mors est, scilicet animæ.

Ebrietatis turpitudine, & inique sobrietatis perfectio describitur, quæ lapidi Dionio assimilatur.

Cap. XXXIII.

Sobrietas potus assimilatur lapidi, qui dicitur Dionius, quod (ut dicit Isid.) est niger, siue rufus, rubeis venis aspersus, qui aquæ mixtus, ut vinum fragrantia men, quod mirum est, ebrietati resistit. Et sic patet, quod iste lapis admixtionem aquæ requirit, odorem reddit, & ebrietati resistit. Quod etiam competit sobrietati. Hæc enim in vino potenti aquæ temperamentum exigit, nam in eo, qui habet debile cerebrum, & etiam in viro religioso, in quo etiam deformior est nota ebrietatis. Et ideo ipsi præcipue debent uti temperamento vini, & in qualitate, & in quantitate. Vnde dicit Benedictus in regula sua: Legimus vinum non esse monachorum, sed quia monachis nostri temporis hoc persuaderi non potest, saltem sic in hoc consentiamus, ut non vique ad saturitatem bibant.

Item sobrietas odorem, id est honorem non impedit. Est enim sobrietas honorabilis, sicut ebrietas vituperabilis. Et ideo sobrietas & abstinentia vini inducitur his, qui gradu honoris, & dignitatis existunt, scilicet episcopalis. 1. Ti. 3. Oportet episcopum irreprehensibilem esse, vnus uxoris virum, sobrium, prudentem, & c.

Item regibus. Prou. 31. Nolite regibus dare vinum.

Item sobrietas ebrietatem impedit, quia ei contraria tur, ut patet ab ei⁹ nominib⁹. Etenim ebrietas dicitur ab e, quod est extra, & bria, quod est mensura, scilicet, quia ebrius bibit extra mensuram debitam: sed sobrietas dicitur, quasi bria, id est mensuram seruans. Vnde Eph. 5. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

Quantum sit superbia vitium detestabile, ex quamplurimis vini argenti, magnetisque similitudinibus explanatur.

Cap. XXXV.

Superbia assimilatur argento viuo.

Primò, quia argentum viuum non est adhesibile. Est enim argentum viuum ex substantia aque subtili terreo mixta mixtione forri, & indissolubili, & hoc habet ex magna siccitate terrea, nec adhæret tangenti, sicut illud, quod est liquidum. Similiter homo superbus ex magna siccitate, id est ex magna inconsideratione suæ vilitatis, non considerans se esse terram, & cinerem, sed liquescit in superficie plana, id est non vult se corrigi.

in gere, vel conformare, scilicet villiori, vel minori perforari, nec inhaerere tangenti, id est non consociabilis conuiui, vel cohabitanti tali. Cum enim praferat se ceteris, eos socios habere contemnit.

Secundo, quia argentum viuum non est coagulabile, hoc enim proprium est ei, quod non coagulatur per se, nisi cum sulphure, & plumbi substantia coaguletur: propter quod argentum viuum cum sulphure, est materia omnium metallorum, sicut dicit philosophus Met. Similiter homo superbus non est per se coagulabilis coagulo unitatis. Non enim diligit unitatis pacem, sed potius discordiam, & diuisionem: sicut patet de superbentibus angelis, qui se ab angelorum societate diuiserunt: propter quod Prou. 13. dicitur, & inter superbos semper sunt iurgia. Si tamen superbiae squalor cum sulphure, i. charitatis amore (quia sulphur est inflammabile, quod competit charitati) & cum plumbo, i. humilitate, (quia plumbum est coloris cinerei, & competit humilitati, qua quis se in plumbum, i. in cinerem, & in puluerem redigendum cognoscit) coaguletur, tunc est homo coagulabilis, i. ad unitatem reducibilis.

Tertio, quia argentum viuum non est admiscibile. Nam est tanta coherentia eius, & fortitudo, quod nulli rei potest admisceri, nisi primitus extingatur: extinguitur autem cum salua, quando cum ea fricatur, & maxime cum cinis saluae additur, & praecipue quando cinis ossis psipiae praedictis associatur. Similiter non est superbus commiscibilis aliis, i. aprus ad conuiuendum aliis, nisi eius primo superbia extingatur, ad quam extinguendam valet conficatio saluae, i. redargutio sapientiae, scilicet quod homo superbus sapienter redarguatur, & ad sui notitiam reducatur, & praecipue, si addatur cinis, i. memoria mortis, vel propriae uilitatis, sicut dicit Ecclesia. Memoro, quod cinis es, & in cinere reuerteris, & praecipue ad hoc valet cinis ossis psipiae, id est diuisio, vel consideratio mortis alicuius potentis, vel alicuius notabilis viri.

Quarto, quia argentum viuum est cito euaporabile cuius fumus multum nocet astantibus, eo, quod paralyticum, & tremorem inducit relaxando nervos, & remolliendo. Similiter homo superbus cito vaporat per iram, & impatientiam, cum aliquid sit, vel dicitur in eius displicentiam. Vnde Ps. 143. Tange montes, & fumigabunt, i. superbos, & eorum ira quandoque terret astantes faciens eos tremere, & stupere.

Quinto, argentum viuum semper est mobile, immo quam nunquam quiescit, & propterea vocatur viuum (sicut Plinius dicit) quia a seipso, & circulariter mouetur, ex eo, quod humidum nititur ascendere super terram stabilis, quod retinet ipsum. Similiter homo superbus, leuis, & inconstans est, & inquietus semper: quia appetitus domini nandi, semper impellit ipsum ad ascensum, & contra repugnantes sibi commouetur, & inquietatur.

Sexto, quia argentum viuum est ad penetrandum subtile. Est enim argentum viuum calidum, & humidum in quarto gradu, quamuis aliqui contrarium dicant non recte. Quia quod sit calidum, probatur per eius effectum, eo, quod penetrat, dissoluit, & incidit. Et maxime in vitreis seuatur uasis: quia alias materias penetrat & incidit. Sicut ergo argenteum, viuum penetrat corpora, ita superbiae vitium subtiliter intrat corda, sicut insidiator malignus. Nam bonis spiritualibus insidiatur, ut pereant, sicut dicit Aug. Reg.

Quinto, quia argentum viuum non est substabile, nec etiam rei ponderosa. Tanta est enim virtus, quod si superphure malo, i. delectatione, & uoluntate carnis. Vnde Tullius dicit, R. hero. quod temperantia, est rationis in libidine, & in alios non rectos impetias firma, & moderata cohibito. Nam temperantia principaliter pertinet ad imperum animi in delectationem luxuriae, & gulae, quae dicitur delectationem tactus, ut ratione regulerentur: secundario etiam aliarum concupiscentiarum, scilicet imperus habet moderare. Sed, quia rationis, & sensualitatis non fit perfecta commixtio, quia semper fit sibi aliqua dissensio: ideo licet temperantia participationem habeat rationis, si stannum colorem argenti, ad perfectam tamen puritatem rationis non pertingit, sicut nec stannum ad soliditatem & puritatem argenti. Haec enim reseruat homini in resurrectione beata, ubi stannum efficietur argenti. i. corpus animale resurgit spirituale, quia erit totaliter subiectum spiritui, & erit sensualitas totaliter rationi conformis.

Secundo, ratione fractionis. Vnde dicit Her. li. 6. Alech, quod stannum omnia metalla, & corpora frangit quibus admixtum fuerit. Et hoc propter nimiam siccitatem, quae ductibilem naturam in eis destruit. Sic temperantia, & abstinentia continuata frangit superbiam, & rebellionem omnes corporis. Vnde Ecclesia dicit in hymno: Carnis terat superbiam potus cibique parcitas. Tertio, ratione temperantiae perfectionis & confessionis. Nam ex stanno specula temperantur, & cerussa sicut ex plumbo, ex eo conficitur, ut dicit Isid. Ex quibus signatur, quod temperantia corporis valet & adiuvat ad speculationem sapientiae, i. contemplationem mentis, & quod etiam in contemplatione, & speculatione sapientiae oportet habere quandam sobrietatem temperantiae, secundum illud Ro. 12. Non plus sapere, quam oportet, sed sapere ab sobrietate.

Item, quia valet ad conseruationem innocentiae, & puritatis, quod in cerussa alba significatur. Quarto, ratione corruptionis, quia si quis argentum viuum cum stanno miscuerit, stridorem eius tollit, & albescit: sed postmodum ad nigredinem ducit, & corrumpit. Potest autem in hoc loco assimilari hypocrisis, quae licet ex apparentia sanctitatis videatur argentea, i. praecleara & pura: tamen in veritate adhuc uiuit in peccato immundo. Vnde est hypocrita argentum ratione apparentiae, sed viuum, i. non mortificatum ratione culpae. Hoc igitur quod est hypocrisis si miscatur stanno scilicet temperantiae, siue abstinentiae, ut scilicet ex hypocrisis aliquis se temperet, & ieiunet, finaliter tamen denigrat, & corrumpit ipsum ieiunium, i. tollit ieiunij sanctitatem, & meritum. Vnde dicitur Matt. 6. Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocrite tristes, de quibus postea subdit. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, i. perdidierunt. Item temperantia assimilatur amethysto, quod patet ex colore, & ex distinctione, & valore, est enim bonus amethystus duplicis coloris mixtione ornatus, quia est colore purpureo, & violaceo permixtus, quasi rosa nitens, & leniter fundens quascunque flammis & emittens, ut dicit Isid. Et sic etiam simili modo temperantia ad hoc, ut sit hominibus proficua, oportet quod sit duobus coloribus, i. duabus virtutibus ornata, scilicet charitate, quae designatur in colore purpureo, & humilitate, quae designatur in colore violaceo. Nam haec virtus temperantiae,

Stanni compositio, amethysti, variatio recensetur, quorum proprietates multis similitudinibus temperantia attribuitur. Cap. XXXVI.

Temperantia assimilatur stanno. Primo, ratione compositionis. Nam stannum secundum Arist. componitur ex argento viuo bono, & sulphure malo. Et haec duo non sunt bene mixta, sed tanquam perperam composita, propter quod secundum colorem imitatur argentum, sed non eius soliditatem. Similiter

similiter temperantia componitur ex argento viuo bono, i. ex moderatione, & vigore rationis regulantis, & sulphure malo, i. delectatione, & uoluntate carnis. Vnde Tullius dicit, R. hero. quod temperantia, est rationis in libidine, & in alios non rectos impetias firma, & moderata cohibito. Nam temperantia principaliter pertinet ad imperum animi in delectationem luxuriae, & gulae, quae dicitur delectationem tactus, ut ratione regulerentur: secundario etiam aliarum concupiscentiarum, scilicet imperus habet moderare. Sed, quia rationis, & sensualitatis non fit perfecta commixtio, quia semper fit sibi aliqua dissensio: ideo licet temperantia participationem habeat rationis, si stannum colorem argenti, ad perfectam tamen puritatem rationis non pertingit, sicut nec stannum ad soliditatem & puritatem argenti. Haec enim reseruat homini in resurrectione beata, ubi stannum efficietur argenti. i. corpus animale resurgit spirituale, quia erit totaliter subiectum spiritui, & erit sensualitas totaliter rationi conformis.

Secundo, ratione fractionis. Vnde dicit Her. li. 6. Alech, quod stannum omnia metalla, & corpora frangit quibus admixtum fuerit. Et hoc propter nimiam siccitatem, quae ductibilem naturam in eis destruit. Sic temperantia, & abstinentia continuata frangit superbiam, & rebellionem omnes corporis. Vnde Ecclesia dicit in hymno: Carnis terat superbiam potus cibique parcitas. Tertio, ratione temperantiae perfectionis & confessionis. Nam ex stanno specula temperantur, & cerussa sicut ex plumbo, ex eo conficitur, ut dicit Isid. Ex quibus signatur, quod temperantia corporis valet & adiuvat ad speculationem sapientiae, i. contemplationem mentis, & quod etiam in contemplatione, & speculatione sapientiae oportet habere quandam sobrietatem temperantiae, secundum illud Ro. 12. Non plus sapere, quam oportet, sed sapere ab sobrietate.

Item, quia valet ad conseruationem innocentiae, & puritatis, quod in cerussa alba significatur. Quarto, ratione corruptionis, quia si quis argentum viuum cum stanno miscuerit, stridorem eius tollit, & albescit: sed postmodum ad nigredinem ducit, & corrumpit. Potest autem in hoc loco assimilari hypocrisis, quae licet ex apparentia sanctitatis videatur argentea, i. praecleara & pura: tamen in veritate adhuc uiuit in peccato immundo. Vnde est hypocrita argentum ratione apparentiae, sed viuum, i. non mortificatum ratione culpae. Hoc igitur quod est hypocrisis si miscatur stanno scilicet temperantiae, siue abstinentiae, ut scilicet ex hypocrisis aliquis se temperet, & ieiunet, finaliter tamen denigrat, & corrumpit ipsum ieiunium, i. tollit ieiunij sanctitatem, & meritum. Vnde dicitur Matt. 6. Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocrite tristes, de quibus postea subdit. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, i. perdidierunt.

Item temperantia assimilatur amethysto, quod patet ex colore, & ex distinctione, & valore, est enim bonus amethystus duplicis coloris mixtione ornatus, quia est colore purpureo, & violaceo permixtus, quasi rosa nitens, & leniter fundens quascunque flammis & emittens, ut dicit Isid. Et sic etiam simili modo temperantia ad hoc, ut sit hominibus proficua, oportet quod sit duobus coloribus, i. duabus virtutibus ornata, scilicet charitate, quae designatur in colore purpureo, & humilitate, quae designatur in colore violaceo. Nam haec virtus temperantiae,

siue abstinentiae, sine charitate, & humilitate modicum valet, quia corporalis exercitatio ad modicum utilis est, sicut Apost. 1. Ti. 4. dicit. Sed charitas est, quae facit, ut quod homo sibi per temperantiam subtrahit, alteri largiatur, & humilitas, ne de sua abstinentia, vel continentia in superbiam eleuetur.

Secundo, patet haec similitudo ex distinctione, quia Isidorus dicit, quod quinque sunt species amethysti, quibus designatur quinque partes temperantiae principales. Quarum prima est circa cibum, i. cibi moderationem, scilicet abstinentia: secunda est circa potum, scilicet sobrietas: tertia circa actum verecundiae, principaliter circa coitum, ut castitas: quarta circa delectationes circumstantes, puta quae sunt in obscuris tactibus, & amplexibus, & huiusmodi, ut prudentia: quinta autem circa alios motus, & corporales actus moderationem facit, & vocatur modestia.

Tertio, ex efficacia & valore, quia virtus amethysti, scilicet purpurei, quae est omnibus nobilior, est efficax ad quinque, ut Dioscor. dicit, Primo, contra ebrietatem: & hoc competit sobrietati, quae est temperantia spiritualiter: contra potum non quemcumque, sed eum qui sua fumositate natus est caput perturbare, sicut vinum, & omnia, quod inebriat, vel inebriare potest, cuius, scilicet moderatus mulsum confert, & modicus excessus multum laedit, quia impedit usum rationis, & etiam excessus cibi. Vnde dicitur Eccl. 3. Sanitas est animae, & corporis, cibi sobrius, & potus.

Secunda virtus amethysti est, quia dicitur facere vigilem, & hoc competit abstinentiae, quae dum cibos subtrahit, fumositates capitis, & per consequens somnum minuit, & vigilantiam crescere facit.

Tertio, dicitur amethystus malam imaginationem, seu cogitationem tollere, quod siue verum sit, siue non, competit tamen temperantiae verae, quae dum impudicos fugit tactus, & aspectus, malas per consequens imaginationes, & cogitationes auertit, secundum illud Job. 31. Peperigi fœdus cum oculis meis, ut nec cogitare quidem de virgine.

Quarto, dicitur habere dispositionem amethystus ad bonum intellectum. Et hoc competit spiritualiter sanctitati castitatis, ex eo, quod actus venereus, & eius dilectio vehemens in tantum rationem absorbet, quod impossibile est aliquid intelligere in ipso, ut Phi. Ethi. dicit, & Hier. etiam dicit, quod in illo actu etiam matrimonialiter facto sanctus spiritus non tangebatur corda prophetarum. Ex quo argui potest, quod castitas multum confert e contrario.

Quinto, dicitur amethystus mollis ad sculpendum. Et hoc competit modestiae, quae reddit hominem mollem, i. facilem, & accommodum ad omnem pulchram sculpturam, i. ad omnem bonam informationem, & compositionem, seu actionem. Vnde Amb. lib. de offi. dicit, quod in modestia consistit pulchritudo viuendi, & ornatus ad omnem actionem accommodus.

Timoris diuersitas, viri, deum timens perfectio, & berylli similitudinibus ostentatur. Cap. XXXVII.

Timens Deum assimilatur beryllo. Primo, ratione coloris, quia licet beryllus lapis viridis in viriditate sua smaragdo sit similis: tamen decet sunt genera eius, ut dicit Diosc. & quod inter beryllos qui magis pallent, melior est. Et, quod a homines timore subito percussi pallescere consueverunt, ideo significat, quod sicut iter beryllus ille est melior quod magis pallent, sicut bones homines

hominis ille est melior, qui magis timet Deum. timore filiali, qui est timor reuerentia.

Secundo, ratione vigoris, quia virtus berylli est, vt dicit Dioscor. q. contra pericula hostium inuictum reddit hominem, & eum facit mitem. Sic timor domini erga bonos reddit hominem mitem: sed contra spirituales hostes facit eum inuictum, & terribilem. Timor enim, secundum Greg. secundum viam seculi facit hominem debilem, secundum viam Dei, facit hominem fortem.

Tertio, ratione agnitionis, quia beryllus facit bonum ingenium, quod competit timori domini, qui dicitur esse initium sapientia, Psal. 112. Initium sapientia est timor domini.

Quarto, ratione humoris, quia beryllus sanat oculos humidus. Humor enim oculos caecans est peccatum, siue peccandi affectus, quem timor domini expellit, Ecclesiast. 1. Timor domini expellit peccatum.

Quinto, ratione coloris, quia beryllus manum gestans exurit, si radio solis opponatur. Sic timor domini cum radio solis, i. cum amore Christi, incalcescit. Vnde si sit timor domini cum amore, manum gestantis exurit, si q. faciet eum feruentissime operari: ita vt nihil negligat. Eccl. 7. Qui timet Deum, nihil negligit.

Sexto, ratione honoris quia beryllus, vt dicitur, hominem magnificat. Quod de timore domini verius puto quam de beryllo: quia qui timet Deum, alia timent eum. Eccl. 45. Magnificat eum in timore inimicorum.

Septimo, ratione amoris. Maxime n. beryllus diligere, & fouere dicitur copulam conjugalem, quia timor domini necessarius est coniugatis. Pro. 31. Mulier timens Deum, ipsa laudabitur. To. 6. Accipies virginem timore Dei, & amore filiorum magis, quam libidinis ductus.

Plumbi generatio, virtus, & perfectio describitur, cui tribulatio, & vera patientia a multis exemplis comparantur.

Cap. XXXVIII.

Tribulatio assimilatur plumbo. Primo, ratione generatur quia aliquando plumbum, siue materia eius gignitur, & inuenitur cum auro, quandoque per se solum in suo loco proprio. i. vena. Nam in aurifodinis cum materia auri quidam lapilli nigri inueiuntur, qui ab auro per se separatim consistunt, & in plumbum totaliter per se resoluntur. Et inde est (secundum Isid.) q. tanta est ponderositas auri, vt plumbum vero quod est nigrum, aut ex sola vena funditur, aut cum argento nascitur, mixturaque consistat. Et in illa conflatione primo procedit stannum, deinde argentum, tertio vero quod remanet per conflationem, est plumbum nigrum. Tunc autem spiritualiter inuenitur plumbum cum auro, quando grauis est tribulatio, & portatur cum quodam gaudio. Hoc enim facit sola charitas, quae auro assimilatur: cuius proprium est lactificare cor. Et huius signum est, cum ex iniuria, quam patitur, contra inferentem non irritatur, nec eum diligere deserit. Et haec duo simul iuncta, scilicet iniuriarum passio, & iniuriarum dilectio, quae sunt in coniunctione auri & plumbi, perfecta patientiam faciunt. Vnde perfecta patientia est, quae & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, & odire, non est virtus masculinæ, sed velamentum furoris. Vnde charitas (secundum Apostolum. 1. Cor. 13.) non solum patiens est: sed etiam benigna. Sed plumbum inuenitur cum argento, quando ipsa tribulatio portatur sapienter. Nam argentum claritate sapientiam signat, de qua dicitur, quod

clara est, quae nunquam marcescit sapientia. Sap. 6. Sapientia enim est constantior ferre aduersa, & non deficere animo in eis. Tunc aut inuenitur plumbum per se solum, & in vena sua, quando ipsa totaliter grauis est in peccatore, qui desitutus est omni honore, vel virtute: & tunc ipsa tribulatio portatur insipienter, & est in vena sua: quia vena, & causa tribulationum, communiter est peccatum. Ro. 1. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis mala. Prima ergo tribulatio sanctorum, quae scilicet portatur lætante. Secunda fuit philosophorum, quorum quidam tribulationes portauerunt valde sapienter. Tertia est peccatorum, quae portatur insipienter. i. impotentiter.

Secundo, ratione tincturae, quoniam plumbum aliquando albescit, quandoque rubescit, quandoque nigrescit. Albescit quidem, quia, sicut dicit Her. li. 6. Alch. si plumbum super acrum effundas, condensat ipsum. Nam acrum eius generabit substantiam, & in puluerem conuertet, & in colorem album ipsum cerussam commutabit: sed si super ipsum plumbum acrum fuderis, albescit: & tunc acrum destruitur. Tunc autem super acrum plumbum effunditur, quando grauis tribulatio, quam patitur, qui patitur ab ipso patienter pro penitentia peccati sui suscipitur, & portatur, scilicet, vt reputer & accipiat se pro peccato suo pati. Nam sicut per plumbum grauis tribulatio, sic per acrum fortis & compunctiua penitentia designatur. Et talis penitentia, quae tribulationem amplectitur, plumbum conuertit in puluerem. i. ipsam tribulationem in animae humilitatem, & in albedinem carum, i. in purificationem, & claritatem conscientiae, vel animae claritatem. Sed tunc e contrario super plumbum effunditur acrum, quando ipsa penitentia pro tribulatione reputatur, sicut est in accidiosis, quibus penitentia vix onus graue est, & periculosum. Vnde penitentia videtur eis magna tribulatio, & tedium. Et ideo tunc virtus aceti destruitur, quia talis penitentia in angaria portata inutiles efficitur. Tunc autem plumbum bene rubescit, quando igne incenditur. Nam plumbum adustum colorem vermileum, & obscurum generat. Tunc autem plumbum aduritur, quando patientis cor diuino amore incenditur: & tunc ipsum plumbum generat colorem vermileum, & feruorem igneum: quia feruentior & inflammatio ex ipsa tribulatione efficitur: quauis iste feruor propter sensualitatis poenam semper aliquid obscuritatis habeat admixtum. Tunc autem nigrescit plumbum, quando in sua vena generatur. Nam secundum Arist. Mercurio plumbum generatur ex sulphure grosso non depurato, sed faeculento, & argento viuo non puro. Vnde ex immunditia sulphuris contrahit nigredinem, & quandam humiditatem: ex cuius contracta manus tangētis inficitur. Et haec immunditia ad horam per abstentionem aliquotulū a plūbo remoueri potest: sed ex toto remoueri non potest. Quia quātūcūq; plūbū abstergetur, vt etiā argentū esse videatur: naturā tñ ei, qd est plūbū, nō immutat. Plūbū autē in sua vena est, qñ peccator tribulatur propter peccata. Et hoc est ex sulphure faeculento. i. ex immunditia peccatorū suorū carnalium, & argento viuo. i. suorū peccatorum spiritualium: vt superbia, inuidia, & vana gloria, & huiusmodi, in quibus ipse peccator tribulatus persistit, tūc plūbū ipsum denigrat, & inficit: quia tribulatio quē omnino ad penitentiā nō mutat, amplius corripit, & sedat, q. a dato, q. pena occupat ab actu peccati

listat, tamen tentatione, & euasione poenae habita, statim redit ad pristina, & adhuc ad deteriora.

Tertio, ratione efficacitae. Nam plūbū habet primam virtutem dissolutiuam.

Dicit enim Hermes, q. plumbum in sua ebullitione omnium corporum solidorum duritiam soluit etiam adamatis. Sic tribulatio feruens frequenter dura corda emollit etiam magnoꝝ peccatorum.

Item habet virtutem refrigeratiuam. Vnde secundum August. Contra uisionem ignis, & ap. stema calidum miro modo valet. Quasi autem vstura ignis incensa, est concupiscentia carnalis, & quasi apostema calidum, est feruens delectatio carnis, contra quae tribulatio grauis miro modo est efficacis, & vtilis. Nam malitia vnius horz obliuionem facit luxuriae maximae, vt dicitur Eccl. 2.

Item plumbum habet virtutem conseruatiuam, & purificationem: quia (sicut dicit Hermes) plumbum quibus miscetur partes homogeneas congregat, & heterogeneas separat, & mundificat. Et ideo cum argento ponitur in fornace, vt argenteas a consumptione praeseruat, & sua consumptione argentum purgat. Hoc idem dicit Hieron. super illud Hier. 5. Consumptum est plumbum, &c. Similiter tribulatio patienter portata animam ad seipsum colligit, & congregat, mala desideria ab ea separat, ipsamque a malo purgat, & in bono conseruat.

Virginitatis quiditas, & perfectio, quae lapidi, qui Asterites nuncupatur, assimilatur.

Cap. XXXIX.

Virginitas assimilatur lapidi illi, qui vocatur asterites. Haec gemma inclusam in se continens lucem, sicut stellam intrus ambulantiem, reddit radios candidantes. Similiter virginitas exterius est candida per carnis incorruptionem, lucida per gratiae splendorem. Vnde intrus in mente est, vt stella, quae habet incorruptibilitatem, & luminositatem, & mobilitatem. Similiter mens interior virginum, debet esse incorruptibilis per virginitatis amorem. i. quia virginitas est in carne corruptibili perpetua incorruptionis meditatio, & fulgēs per Dei agnitionem, & mobilis per orationis frequentationem. Mouetur enim mens, & ascendit per orationem in Deum secundum Damascenum. Item radios. i. considerationes, & contemplationes rationis debet facere candidos. i. mundos, Virginitas enim multum confert ad contemplationis puritatem. Vel virgo carne debet habere interius lumen diuinae gratiae in mente, quod reddat eam, vt stellam in se incorruptam per castitatem fulgidam aliis per morum honestatem, & mobilem ad operandum. i. ad bonorum operum studio sitatem, scilicet, vt ocio non resoluarur.

Omnium metallorum per breuis descriptio, quibus septem principales virtutes similitudinibus variis assimilantur.

Cap. XL.

Virtutes septem assimilantur septem speciebus metallicis. Primo enim argento viuo, quod est elementum (secundum philosophum) siue materia omnium metallorum, assimilatur fides: quia secundum Apost. Heb. 11. fides substantia. i. fundamentum omnium virtutum, quae tunc est, vt viuum argentum, quando bonorum operum, habet continentium morum. Fides, n. sine operibus, mortua est. Iac. 2. Secundo, aeri assimilatur spes ratione duritiae, siue soliditatis. Est. n. p. suā duritiā, & soliditatem maximē dura-

bile. Lapis. n. qui per decoctionem educitur maximae duritiae esse probatur. Sed aë interdum p. decoctione maximi caloris producitur. Nam lapis solutus, calore in aë conuertitur, vt dicitur Iob. 27. quauis aë cōter frigidus coaguletur, nec aë de facili frangitur. Hanc soliditatem facit esse in homine spes celestium: praemiorum, vt tribulationibus, & persecutionibus minime frangatur: propter quod dicitur Iob. 37. q. caeli. i. celestium praemiorum spē terram habentes, quasi aë solidissimo diffusi sunt.

Tertio, charitas assimilatur auro, q. praeminet aliis virtutibus, sicut aurum ceteris metallis. Nam inter metalla nihil est pulchrius, & praeciosius, vel in virtute efficacius auro: sic etiam charitatem praefert Apo. 1. Cor. 13. ceteris virtutibus, dicens. Nūc autem manet fides, spes, charitas, tria haec, maior autem horum est charitas. Et cū praeminet virtutibus theologis, multo magis aliis.

Quarto argento solido assimilatur iustitia ratione claritatis, quia argentum album est, & clarum: est enim post aurum, omnium metallorum clarior. Quod bene iustitiae competit, de qua philosophus dicit Ethic. 5. q. est praclarissima virtutum, quod neque Lucifer, neque haesperus est ita clarus.

Item argentum quamuis sit durum, est tamen liquabile, & ductibile. Sic est homo iustus, qui quamuis sit rigidus, tamen per correptionem est flexibilis, & ductibilis per compassionem. Nam secundum Gregorium, vera iustitia compassionem habet, falsa vero indignationem.

Quinto stanno assimilatur prudentia, quia stannum est inter metalla separatum, & discretiuum. Ab auro enim, & argento aë diuidit, & plumbum discernit. Sic enim prudenter habet distinguere, vel discernere, quae sunt magis, vel minus bona, aut conferentia aut vtilia.

Item prudentiae discretio omnes virtutes alias dirigit, & custodit: quia omnis virtus sine discretionem periret, sicut etiam stannum alia metalla ab igne defendit. Vnde cum natura aeris, & ferri sit durissima, si tamen ab igne stanno igni apponatur, vruntur, & cremantur. Vnde stanno vasa aërea superfannantur, malitia eorum coepescitur, & cib⁹ in eis gratiosior efficitur. Similiter oia opera efficiuntur grata, cum sunt prudenter & discretē facta.

Sexto ferro assimilatur fortitudo. Nam ferrum a ferie do dicitur: q. a sua fortitudine & duritia feriendo domat omnia metalla. Sic vir fortis vbi expedit, suo vigore aggreditur, & vincit omnia genera periculorum.

Septimo temperantia assimilatur plumbo. Nam plumbum secundum Constantinum cum sit humidum, & frigidum in secundo gradu, uenerem prohibet, si plumbi lamina duobus lumbis apponatur. Et ideo frater Ambrode Senis de ordine Praedicatorum, singulari gratia praedictus apud omnes, & ad cuius sanctitatem, & merita claranda multa post mortem eius Dominus miracula ostendit: inuentus fuit portasse in morte lumbare de plumbum: omni enim ingenio vsus est ad suam virginitatem dno conseruanda. Nec suo fraudatus est voto: quia prout eius confessores testati sunt, integram, & illibatam cordis virginitatem ac virginitatem carnis suae omni tpe custodiuit. Quia igitur ad temperantiam pertinet libidinem, & uenerem prohibere: vnde castitas est pars temperantiae, patet, quod non incongrue temperantia plumbo assimilatur.

Item secundum eundem Constantinum iustus scorpio, & draconum mitigat. Et sic temperantia carnis etiam demonis tentationes mitigat, & eas superare facit.

Quana

Quamplurime ipsius Christi perfectiones, quae similitudine quadam ex lapidis chrysolitice naturalibus proprietatibus & utilitatibus dicuntur. Cap. XL I.

Christus assimilatur petrae, secundum illud Apo. i. Cor. 10. Petra autem erat Christus. Nam in Petris consideratur substantiae soliditas, materiae puritas, figure diuersitas, virtutis speciositas, & multiplex utilitas. Quae omnia coperunt Christo, quia ipse fuit solidus per patientiam, purus per innocentiam, virtuosus per efficaciam, praecipue miraculorum, speciosus per apparentiam, diuersas figuras habuit, diuinam, & humanam. Heb. 10. Cum sit splendor gloriae, & figura substantiae eius.

Item multipliciter utilis per vitam, & doctrinam. Sunt enim petrae utiles in aedificiis construendis, in plateis sternendis, in pontibus faciendis, in hostibus expugnandis, in lupis, & canibus effugandis, pro infirmitatibus variis sanandis, pro curribus regis ampliandis, pro castris & ciuitatibus muniendis, pro hostibus feriendis, & se defendendis. Quae omnia Christus fecit. Ipse enim in mundum ueniens spiritualis ecclesiae aedificium construxit, cuius ipsemet angularis lapis, & fundamentum fuit. Ipse etiam plateas, latitudines populorum, vel humiles, & planas mentes fidelium diuersis lapidibus, id est donis, vel virtutibus strauit. Ipse quoque noctem penitentiae ad summe peccati pertraesundum fecit. Ipse hostes spirituales pro nobis expugnauit. Ipse lupos, id est haereticos, & canes, id est persecutores effugauit. Ipse autem infirmitates varias tam carnales, quam spirituales sanauit. Ipse turres regis id est potentias bene regentium ampliauit. Ipse etiam ei

uitates, & castra id est fidelium habitacula, Angelorum scilicet custodia muniuit. Ipse etiam a daemonibus, & quibuslibet tentationibus nos protegit, & defendit.

Christus etiam assimilatur chrysolito, qui est lapis Aegyptiacus, ut aurum lucens, sicut ignis scintillans, & mari similis ad virorem declinans. Ita dominus noster Iesus Christus fuit sicut aurum lucens per sapientiae splendorem, scintillans per doctrinae feruorem, in mari similis per passionis dolorem, ad virorem incorruptionis tendens per carnis resurrectionem. Item dicit Diosco. quod chrysolitus in auro positus, & in sinistro lacerto portatus, terrere, & fugare daemones dicitur, & contra timores nocturnos iuuat, & melancholiam euacuat. Quae siue vera sint, siue non, tamen per similitudinem verissimi Christo competunt. Qui tunc ponitur in auro, quando praecunctis diligitur: quia sicut aurum praecedit omnia metalla, ita amor Christi debet excedere omnes alios amores. Sed tunc in sinistro lacerto portatur, quando ad ueritatem & tribulationem pro eo patienter sustinetur. Vel quia tribulatione eius exemplum praeculis habetur, vel ipsius auxilium inuocatur. Ipse enim deuote inuocatus fugat daemones, id est tentationes manifestas, & timores nocturnos, id est tentationes occultas, quae magis sunt timenda, & euacuat melancholiam, id est tristitiam, & acidias. f. consolationes infundendo.

Ipse enim electos suos hic refouet per gratiae consolationem, sed in futuro replebit eos perfecta consolatione aeternae gloriae. In qua ipse cum patre, & sancto Spiritu uiuit, & regnat Deus, & nunc, & semper in secula seculorum. Amen.

FINIS SECVNDI LIBRI.

PROLOGVS LIBRI TERTII, IN QVO DE vegetabilium, & plantarum metaphoris pertractare proponit.

Videte ficulneam, & omnes arbores cum producturiam ex se fructum, scitis, quoniam prope est aestas, ita & vos cum uidebitis haec fieri scitote quoniam prope est regnum Dei. Luc. 21. uerbum eter ni patris, & Dei unigenitus filius, non straxerit perditioni compatiens, & prouidens salutem, sicut nobis similis fieri uoluit in natura, quae se inuicem formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitum uictus, ut homo, ita etiam nobis se conformauit in doctrina. Nam si uerbum caro factum est, & uerus homo est, sic hominum doctor effectus est, & modo humano nos docuit. Naturalis namque modus est hominum, quorum intellectiua cognitio a sensu sumit initium, ex sensibus intel ligibilia capere, & per uisibilia similitudines corporum, etiam in inuisibilem, & spiritualium nouitiam deuenire. Quem modum factor hominum, ut homines instrueret, tenens, cum nos de spiritualibus rebus tam naturalibus quam politicis metaphoras introduxit, sicut in Euangeliiis patet. Haec autem similitudines rerum Christus tanto more tamine tradidit, ut in eis non tantum rudes facillime informaret, sed & quorumcunque excelsa ingenia subli

miter exerceret. Quapropter in uerbis propositis plantarum seu arborum exemplum introduxit ad regni Dei tempora designanda. Videte (inquit) ficulneam, & omnes arbores, &c. Vbi non ociose Dominus inter omnes generaliter arbores de ficulnea solum curauit facere mentionem, ut prope de cuius singulariter foliis leguntur primi nostri parentes post transgressionem praeccepti nuditatis suae ignominiam contexisse. Nam dicitur: Aperti sunt oculi amborum, scilicet Adae, & Euae. Cumque cognouissent se esse nudos, conseruerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Vult ergo non incongrue dominus, quod sicut ficulnea in mundi principio humanae transgressionis primum exiit tegumentum, ita quoque in mundi termino fiat uicinia humanae reformationis indicium. Cum producant (inquit) ex se fructum, scitis, quoniam prope est aestas. Vbi nota, quod non incongrue dominus per fructificationem communiter arborum, quo tempore fit aestas, Regni Dei, & iudicij ultimi praesentiam designauit. Quia cum illud iudicium uenerit, bonitas Dei apparebit in sanctis. Nam uirtus radicem in heme non uideretur, quia ramos uacuos foliis, & fructibus dimittit: quae tamen in aestate apparet, cum eadem, uide licet arbores fructibus, & frondibus replet. Similiter in communi iudicio bonitas uirtutis Dei in sanctis apparebit, cum

bit, cum eos omni infirmitate & penuria deposita, decorebit. Ita (inquit) cum vos uideritis haec fieri, scitote, quoniam prope est regnum caelorum. Regnum uero, de quo dicit Mat. 25. Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Hoc quippe regnum in quo conformabit saluator corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae, ita, ut regnum Dei etiam intra nos sit. Sed, quia nos generaliter dominus ad omnes arbores considerans inducit. Videte (inquit) non solum ficulneam, sed & omnes arbores, &c. ut haec ipsius doctrinam melius nos implere possimus, in hoc tertio huius operis libro exple tis mineralibus, de plantis, & arboribus, ac de ipsarum partibus, & uariis proprietatibus earundem introducemus exempla, quibus non de ultimis temporibus tantum, ut in dicitur in uerbis praefatis dominus instruamur: sed in nostris magis actibus, & moribus dirigamur.

Virtum spirituales temporalium abdicantem in dies magis proficere posse, ex similitudinibus putationis arborum, ex actibus cognoscitur. Ca. I.

Abdicatio temporalium assimilatur putationi arborum.

Primo, quia putatio arboris facit arborem magis crescere. Videmus enim, quod arbor amputatis inferioribus ramis circumstantibus, magis crescit in directum superius, quia humor, qui tendebat ad ramorum nutrimentum, totus conuertitur in arboris augmentum. Sic etiam simili modo amputatis temporalibus curis, per assumptionem uidelicet uoluntariae paupertatis, dum totus animus ad spiritualia trahitur, miro modo in spiritali gratia proficit, & augetur. Vnde Gen. 41. dicitur. Cre scere me fecit Deus in terra paupertatis meae.

Secundo, putatio arboris facit eam magis uirescere. Videmus enim, quod arbores interdum, dum multum uerascunt, efficiuntur aridae, & suam uiriditatem amittunt, ex eo, quod postquam planta senuit, decrescit cortex eius, & ex frigidityte clauduntur pori radices eius, ita, quod humorem, qui plantam nutrit, ingredi prohibet, & sic ipsa arbor arefcit: sed si tunc praecinduntur, & putantur rami arefacti superius, & scindatur radix inferius, multo firmius trahit succum per lignum radices, & non per corticem, & sic incipit emittere furculos, & ramos uirentes. Sic etiam simili modo sollicitudo, & occupatio temporalium uel quoddam animae senium corticem arboris, id est exercitium extrinsecum uiri spiritualis facit decrescere: quia tanto minus excitatur quis in spiritalibus, quanto plus occupatur in temporalibus.

Item radicem cordis in frigidat. & poros eius, id est affectus claudit. Quia quanto plus curae temporalium crescant, tanto spirituales affectiones in mente frigescent, & deficiunt. Et ergo necessaria (ut arbor reuiuiscat) amputatio ramorum, id est abdicatio temporalium occupationum. Et postquam radix cordis cultello compunctio nis se Deo multis scissuris, id est considerationibus, & affectionibus deuotis aperuerit, fiet noua pullulatio gratiae, & apparebit noua uiriditas, id est noua conuersatio plantae, hoc est spiritualis personae. Et de hac renouatione uiriditatis loquitur Apосто. Ephes. 4. Renouamini spiritu mentis uestrae, & induite nouum hominem, &c.

Tertio, quia putatio arboris facit eam magis fructificare, ex eo, quod per putationem purgatur a superfluo humore aquoso, qui impedit humorem uinctuosum, ex quo fructus producuntur. Nam humor uinctuosus est

materia fructuum, ex qua producuntur fructus, sicut humor aquosus est materia foliorum. Vnde Io. 15. Omnem palmitem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum pius afferat. Ita etiam similiter amputatis & abdicatis temporalibus curis, humor aquosus deficit, id est mundanus amor, qui est materia foliorum, id est uanitas, & leuitatum, & humor uinctuosus, id est amor gratuitus, & spiritualis proficit, qui fructus bonorum operum facit abundare, Col. 1. Ambuletis digne Deo, per omnia placentes, & omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei.

Exemplo balaustriae malipuniciflorae, abiectio, a mundoque despectio, a Deo benigne recoli declaratur. Cap. I I.

Abiectio a mundo, recolligitur a Deo. Cuius exemplum apparet in balaustria, quae est flos malogra natae, quae dum cadit ab arbore siue ramo, recolligitur a medico. Est enim hic flos frigidus, & siccus, & habet uirtutem restringendi, & desiccandi humorem. Vnde ualet contra dysenteriam, & sanguineum fluxum ventris: vomitum etiam cholericum stringit, si coctus in aceto super furculam pectoris apponatur. Illi autem quasi de arbore cadunt, qui a mundo despicuntur, & abiectiuntur, sicut pauperes qui sunt frigidi ab aestu auaritia, & continent, qui sunt siccus ab humore & fluxu luxuriae, & mites, qui restringunt vomitum cholerae, id est, impenitentiam. Nam pauperes despicuntur ab auaris, tanquam homines inuiles, continent despicuntur a carnalibus, tanquam homines steriles, & agrestes. Mites uero despicuntur a superbis, tanquam homines pusillanimes. Sed licet tales eiiciantur ab arbore, id est, a mundo tanquam inuiles, tamen recolliguntur a medico, id est, a Christo, tanquam preciosissimi flores. Vnde Aposto. 1. Cor. 1. dicit, Quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi elegit Deus, & ea quae non sunt, ut ea, quae sunt, destrueret: ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Vnde patet, quod haec abiectio mundi bona est: propter quod dicebat Psalm. 83. Ego elegi abiectus esse in domo Dei mei, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Abstinentia perfectiones & utilitates, ex similitudinibus Agni casti, & Pini eliciuntur. Cap. I I I.

Abstinentia assimilatur arbori, quae dicitur agnus castus. Quae scilicet, est arbor calida & sicca, unde flos eius, siue semen poros corporis aperit, & spiritus euaporando, humiditatem naturalem consumendo, castitatem inducit. Et ideo flos eius maxime agnus castus dicitur, quia suo odore & usu (ut dicit Diosco.) homines castos reddit. Similiter etiam abstinentia & afflictio carnis, certum est, quod castitatem inducit, & etiam custodit, tum quia uigore carnis mitigat, tum quia materiam luxuria, scilicet, humorem seminalem, qui ex cibo caufatur, subtrahit. Nota ergo, quod agnus castus facit, siue quibus abstinentia parum ualet.

Primum est, quod poros aperit, quasi autem pori animae, sunt sensus corporis, qui ad spiritualia, & utilia debent aperiri, scilicet oculi ad uidentium utilia, ad plorandum peccata, & ad legendum spiritualia documenta: item

nares ad attrahendum odores, id est bonorum exempla: & os ad consistendum peccata, & ad instruendum proximum ad laudandum Deum, ad percipiendum cibum sacramentalem.

Secundum est, quia agnus castus spiritus euaporando educit. Sic similiter ab anima dei unanctus euaporari spiritus de bene, hoc est progredi spiritualia meditationes, spirituales affectiones, & spirituales orationes.

Tertio, ratione minutionis: quia agnus castus humorem nutrimentalem minuit, siue consumit. Hic est humor cibalis, ex quo luxurie materia fluit, quem dum abstinens subtrahendo minuit, luxuria fluxum consumit: propter quod dicit Hieronymus, quod sine Cerere, & Baccho, id est sine cibo, & potu, friger Venuus. Et redditur homo ita per abstinentiam corpore castus, & spiritu mansuetus, vt recte agnus castus dicatur. Item abstinentia à deliciis corporalibus præseruat spiritum vitiatorum passionibus cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus diu durat, si à suis corticibus fuerit spoliata, eo quod in ter lignum & corticem vermes fiunt, qui lignum corrodunt. Quasi enim exteriores cortices arboris, sunt exteriores delitiae carnis, ex quibus inter carnem, & spiritum, in sensualitate vermes, id est carnalium desideriorum passionis generantur, quibus spiritus vehementer corroditur id est molestatur, & dissipatur. Sed corticibus id est delitiis amoris huiusmodi, vermes id est carnis passionis pereunt, & cessant, & tunc spiritus quasi liber à carnis corruptela, incorruptibilis conferuatur. Apostolus: Colof. 3. Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis.

Nonnullis florum, piri que exemplis, aduersitates plurimum professe, & prosperitatem abesse, ac Dei gratiam fideles nutrire declarat. Cap. IIII.

Ad ueritas mundi plerumque hominem ad seipsum reducit, sicut prosperitas e conuerso educit hominem à seipso. Cuius exemplum apparet in floribus, qui frigore noctis contrahuntur, & calore diei foras euocantur. Quasi enim frigus noctis, est rigor aduersitatis: hic florem contrahit, dum hominem tangit, ad seipsum redire, leq; recognoscere cogit. Sed quasi diei calor est prosperitas fauoris, qua dum homo inaniter extollitur, extra seipsum vagatur. Item aduersitas seculi sicut homini habenti gratiam Dei prodest, sic non eam habenti nocet. Cuius exemplum apparet in piro, quia piri post cibum comestum prodest, ex eo, quod laxatiuum est. Nam comprimit cibaria ad locum decoctionis, & nervos orificij stomachi confortat. Sed ante prandium sumptum contipat. Et si quis multa & sæpe ex eis comedat, vermes in ventre generant, & choliam passionem duram, & incurabilem prouocant. Cibus autem, & nutrimentum animæ, est gratia Dei. Nam sicut dicit philosophus, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. Sumus enim spiritualiter per gratiam Dei, secundum illud Apostoli 1. Cor. 15. Gratia Dei sum id quod sum. ergo ex gratia Dei nutrimur. Si quis ergo ex hoc cibo, siue nutrimento refectus sit, scilicet quod gratiam Dei habeat in se, vt iliter piri sumit, quia non obest, sed prodest, si tribulationem incurrit. Quia licet tribulatio grauis sit ad portandum, tamen laxat, id est purgat peccatum, & confortat etiam animam ac roborat in bonum. Nam virtus in infirmitate perficitur, sicut Apostolus 2. Cor. 12. dicit. Sed si quis esset ab hoc nutrimento vacuus: & ceterum, scilicet gratiam non habes,

tunc ei tribulatio nocet, ex eo, quod generat ei plerumque aut contipat rationem id est duriciam mentis, & desperationem, aut vermem, id est impatientiam inquietam, aut choliam id est implacabilem iracundiæ passionem.

Ex iuniperi, piri, Zingiberis, petroselinij, varijs proprietatibus ac similitudinibus, Dei amoris feruorem in carnis uirtute, mentisque humilitate conferuari explanatur. Cap. V.

Amoris diuini ignis conferuatur in asperitate carnis, & humilitate mentis: cuius exemplum apparet in iunipero, quæ est arbor aspera, & aculeata habens folia, signans asperitatem penitentiae. Iuniperi etiam ignem conferuunt: quia si accenditur, vix extinguitur, in tantum, vt si prunæ eius sub cineribus operitur, vsque ad annum minime extinguantur, vt dicit Isai. In asperitate ergo iuniperi, accipie asperitatem carnis, & cineribus vero eiusdem, intellige humilitatem mentis: quibus diutius perseuerat diuini feruor amoris. Item amor charitatis etiam mala conuertit in bona. Nam sicut dicit Apostolus. Rom. 8. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Huius exemplum apparet in piro, quia pira immatura, quæ sunt ponrica, & dura, & grossa, & ad esum mala, per decoctionem ignis efficiuntur bona. Sic per decoctionem, & vigorem ignis charitatis etiam magna, & grossa aduersitates cedunt hominibus bonum saltem animæ per patientiam, quam charitas generat. Nam patiens est charitas, sicut dicit Apostolus. Cor. 12.

Item amor charitatis assimilatur zingiberi, quod dixit herba calidum, & humidum, & valet contra frigiditas causas pectoris, & pulmonis, stomachi dolorem, & intestinorum mitigat, vëtositates extenuat. Quanto artem albus, & recentius, tanto acutus, & melius. Sicut zingiber igitur radix est herba, sic charitas est radix iustitiæ, & sanitatis animæ. Eph. 3. In charitate radicati, & fundati. Ipsa etiam cum sit ignis spiritualis, est calida, quia facit mentem feruere, & nihilominus est humida, facit lacrymas fundere. Psal. 65. Transiuimus per ignem, & aquam & eduxisti in refrigerium. Ignis, est charitatis feruor, aqua lacrymarum humor. Ex quibus duobus in anima refrigerium magnum relinquitur. Hæc est quæ repellit frigus aciditatis causantis in pectore, id est, in intellectu frigiditas cogitationes, & in pulmone, id est, in voluntate frigiditas affectiones. Hæc est etiam, quæ mitigat dolores interiores impatientie, vel iræ, & extenuat ventositates & inflationes vanæ gloriæ, & superbiæ, 1. Cor. 8. Scientes inflati, charitas ædificat. Similiter amor Dei etiam tantum melior, & acutior, quanto albius id est, mundior, & recentior, id est feruentior, ne scilicet vetustate tepescat.

Item charitatis amor assimilatur petroselino.

Primo, propter originem, quia maxime in petris, & in locis petrosis oritur, & propterea dicitur petroselinum. Loca autem petrosa, sunt corda imitatorum Christi. De quo dicit Apostolus, 1. Cor. 10. quod petra erat Christus. Et in talibus inuenitur verus charitatis amor. Vnde ipse dixit. Io. 5. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.

Secundo, propter odorem. Nam petroselinum est odoriferum, quia scilicet amatores Dei etiam proximorum bonorum operum recreant odore, sicut Apostolus dicit, 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus.

Tertio, propter calorem, quia petroselinum est herba calida, & sicca, diuretica, & aperitiua, diuisiua, & consumptiua, stomachi confortatiua, & appetitus excitatiua. Similiter charitatis amor mentem calefaciendo, & inflammando habet virtutem aperitiuam, quia cor Deo aperit: & diuisiuam quia à mundo per contemptum diuidit. Item consumptiuam, quia humorem, id est amorem peccati consumit. Item confortatiuam, quia confortat ad bene operandum, & appetitus excitatiua, quia scilicet mentem excitat ad celestia appetendum.

Auaritiam valde detestabile esse, ex cepe iusquiamique exemplis comprobatur. Cap. VI.

Auaritia assimilatur cepe. Primo, propter complexionis frigiditatem, quia cepe (secundum Dioscoridum) est frigidum, & viscosum naturæ, maxime, quod est oblongum, & illud quod est rufum, & illud quod est crudum. Similiter auaritia, & inordinatus amor temporalium, animam infrigidat, calorem charitatis excludendo. Item inuiscat eam foriter capiendo, & tenendo, & præcipue si sit oblonga, id est diuturna, scilicet in homine inueterata, quia tunc semper crescit. Item si rufa, id est inflammata, quæ tunc semper crescit. Item si cruda, id est non cocta tribulationis igne, quæ aliquando purgat animam, vel saltem minuit amorem mundi.

Secundo, propter nutrimenti modicitatem, quia cepe crudum, modicum, imo nullum quasi nutrimentum corpori tribuit, vt dicit Dioscoridus. Similiter accumulatio auri, modicum nutrimentum frequenter confert avari corpori, quia multi propter auaritiam secūdum corpus miserè, & tenuiter viuunt, sed animæ penitus nullum, quia vt iliter pro anima sua avarus sua bona non tribuit.

Tertio, propter nocentem multipliciter. Nam cepe crudum, & comestum cholericos offendit, quia videlicet auaritia iram ad quæ cholera inclinatur, incendit. Item huiusmodi cepe in inflationem gignit, quia diuitiarum abundantia, quam auaritia colligit, in inflationem superbiæ inducit. Item acuminis suo caput percurrit, & nimis comestum insaniam facit, & terribilia somnia ostendit. Sic nimia prosperitas diuitiarum, quam avari habent, facit eos insanari. Item ad litteram habent quandoque avari somnia terribilia, somniætes laræ, & prædones: vel quia post somnum mortis facilius eorum diuitiarum tanquam vana somnia euanescent. Iob. 27. Diues cum dormierit, nihil secūm afferat: aperiet oculos suos & nihil inueniet. Item suo odore refacit lacrymari. Quia frequenter auaritia est causa fletus, & doloris, quia quædo avarus perdit, quæ diligit, cruciatu suo, & dolore cogitur lacrymari.

Item auaritia assimilatur iusquiamo, quæ est herba venenosa, & mortifera: propter quod dicitur insaniam. Et hæc (vt dicit Dioscoridus) habet virtutem constringendi, & somnum prouocandi. Similiter auaritia veneno cupiditatis extinguit vitalem calorem charitatis, & ita est causa mortis spiritualis. 1. Ioa. 2. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Item constringit cor avari ad non subueniendum pauperi, & bursam ad non restituendum. Hæc etiam est, quæ causat circa spiritualia pigritiam & negligentiam somnum, Psal. 75. Dormierunt somnium suum, &c.

Summa de Exempla.

Bona arboris boni effectus varijs, & eius impedimenta, crociq; perfectiones describuntur: quibus multis similitudinibus boni viri comparantur. Cap. VII.

Bonus homo assimilatur arbori bonæ. Bona enim arbor illa iudicatur in qua est fructuum maturitas, fructuum pluralitas, & fructuum suauitas. Et hæc tria tanguntur Mar. 6. Bona arbor fructus bonos facit. In eo, quod dicit, Facit fructus, tangitur fructuum maturitas. Sed in eo, quod dicit fructus in plurali, tangitur fructuum copiositas. In eo, quod dicit Bonos, intelligitur fructuum suauitas. Quædam ergo arbores sunt, ex quibus nullus nascitur fructus, propter defectum humoris, & sunt homines ociosi & inertes, qui propter defectum amoris, nihil boni operantur. Vnde arbores huiusmodi, ne ociose terram occupent, excidentur, & in ignem mittentur. Quædam vero faciunt fructum, sed paucum, quod est propter paucitatem humoris, & caloris. Et tales sunt, in quibus est modicus humor compunctionis, & modicus calor dilectionis inuenitur sine frequentia bonæ operationis. Sunt etiam quatuor causæ alie, quare scilicet arbores aliq; sunt fructum modicum facientes.

Prima est, quando sunt nimis frondosæ, quia humor, qui deberet transire ad fructus, conuertitur ad folia. Et tales sunt, qui delectantur tantum in folijs verborum. Vnde assimilantur ficulneæ, cui dominus maledixit. Mar. 12.

Secunda causa est, quando nimis sunt proceræ. Humor enim à radice ascendens per arboris altitudinem, & latitudinem late se diffundit, & ad ramos transiens paulatim euanescit. Magni enim viri, & prælati aliquando sunt infructuosi, quia ea quæ deberent dare pauperibus, expendunt in suis vanitatibus. Amb. dicit. Auis se sociat auibus, & pecus pecoribus, piscis piscibus, solus tu homo confortem excludis, feras includis, parietem vestis auro, & pauperem nudas vestimento, panem perit pauper, & non accipit: equus tuus aurum sub dentibus mandit.

Tertia causa est, quando sunt nimis vetustæ, quia tunc vt dictum est supra capitulo primo, radix induratur, & frigiditate constringuntur pori radices, ita, quod humor ingredi non potest, quo planta nutriatur, & fructificet. Sed si perforetur radix, aut scindatur, & illi scissuræ immittatur lapis, tunc trahitur succus per lignum radices, & purificatur & fertilius efficitur, sicut dicit philosophus, de veg. & pl. de amygdalo antiqua, si perforetur radix eius. Quando igitur aliquis est vetulus in peccato, tria foramina siue scissuras in corde suo oportet facere, primum per dolorem contritionis, secundum per pudorem confessionis, tertium per laborem satisfactionis.

Quarta causa est, quando arbor non amputatur, quia tunc humor, qui conuerteretur in fructum, conuertitur in ramusculos superfluos, & inutiles. Vnde arbor melius fructificat, si homo ab eo superflua remoueat, eo, quod humor, qui transit in nutrimentum superfluum, illis remotis transit in fructum. Ioan. 15. Omnem qui facit fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat. Et ideo purgationi plantarum in vere est insistendum. Similiter si homo refecat à se superfluitates cibi potus, & somni, & aliorum huiusmodi, efficitur apertus ad magis abundandum in spiritualibus fructibus, & penitentia operibus. Et nota, quod rami arborum quæto plus sunt onusti fructibus, tanto magis inclinantur: quia sancti viri quæto plus abundant bonis operibus, tanto magis humiliantur.

Tertio

k

Quaedam autem arbores sunt, quae licet fructus multos habeant, non tamen faciunt eos malos. Mat. 7. Mala arbor fructus malos facit. Quandoque tamen contingit, quod arbor mala a sua malicia transmutatur in arborem bonam, & quod bonos fructus producat efficitur. Sed ad hanc transmutationem arboris sunt quatuor necessaria.

Primo labor. Nam, sicut Aristoteles dicit de veg. & pl. arbores siluestres per debitam culturam efficiuntur hortenses: & ponit exemplum de amygdalo, quae si est amara, per culturam efficitur dulcis. Sic homo debet cor suum colere, & purgare, & tunc bonos fructus faciet.

Secundo necessarius est locus. Dicit enim philosophus, quod quaedam plantae in vno loco faciunt fructum perniciosum, quae transplatae faciunt fructum bonum. Et ponit exemplum de iusquiamo, quia quod in Persia est natum translatum in Aegyptum est perniciosum, sed in Hierusalem translatum fit comestibile, & bonum. Similiter animus hominis per transmutationem penitentiae, de malo statu in bonum conuertitur. Vnde in Aegypto, id est in tenebris peccati positus, est perniciosus, & malus: sed in Hierusalem, id est in pace iustitiae, & conscientiae per penitentiam transplaturus, efficitur bonus, & salutaris. Nota tamen, quod peccatori non prodest transmutatio loci sine mutatione animi. Nam sicut dicit Ber. Ne cluifero profuit locus caeli, nec Adae locus paradisi, nec Loch locus montis excelsum, nec filius Israel locus deserti. Vnde interrogatus Socrates a quodam, cur locorum mutatio nihil prodesset ad mutationem vitiorum, respondit, Non est mirum, si mutando locum non mutas vitium, quia circumfers semper te ipsum.

Tertio necessarium est tempus. Dicit. n. Ari. de veg. & plan. quod plures plantae plantantur in vere, in autumno paucae, pauciores in hyeme paucissima in aestate. Plantatio ergo spiritualis conuenientius fit in vere, id est in tempore iuuentutis, quam in autumno maturae aetatis, vel in hyeme senectutis, vel in aestate. i. in feruore malae consuetudinis, ubi totus humor deuotionis & gratiae desiccatur.

Quarto necessarius est turculus, qui trunco infertus rotam eius virtutem trahit ad suam qualitatem. Et significat verbum Dei, quod animam sic immutat, quod quae primo faciebat fructus amarus, & noxios, postea facit fructus dulces, & salutaris. Iac. 1. In mansuetudine suscipite insertum verbum, quod potest saluare animas vestras.

Item nota, quod bonus homo malo associatus non nunquam eius malitiam impedit, aut tollit. Cuius exemplum apparet in pira, quia hoc habent pira proprium maxime syluestria, quod cum fungis malis accepta omnem ab eis auferunt laesionem, puluis etiam piri syluestris bibitur, valet similiter contra fungos. Quid autem per syluestre pira, nisi hominem intelligimus bonum a malorum hominum quidem consortio, & contagio semorum, & orationum solitudine deditum, vel in sepe penitentiae positum? Huius tamē societatis, & penitentiae, fungi malitiam, i. hominis mali nequitiam suis plerumque, aut exemplis aut monitis, vel meritis impedit, vel tollit, eius etiam puluis, id est humilitas visa, vel puluis. i. mors, eius corpus incinerans, & animam glorificans, etiam quandoque malitiam peccatorum immutat. Nam etiam post mortem sancti non nunquam peccatorum conuertunt, & euellunt.

Item nota, quod bonus homo assimilatur croco. In quo primo possumus notare bonitatis indicium. Quia cro-

cum, est optimum, quod est recens, odoris boni, longum purum, album, integrum, in spiramine boni, & cum tangitur tingit manum, & leniter efficitur. Similiter enim inter bonos & sanctos viros optimus, qui est recens & feruens in opere, odoriferus, id est redolens in hominum opinione. Item longus, id est perseverans in bona conversatione, albus id est, purus in intentione, integer, id est castus sine carnis corruptione, & bonus in spiramine, id est in conversatione, siue exhortatione, coloratius manum tangens, id est impressus suae virtutis in sui adhaesione. Ille enim manum tangens se suo colore tingit, qui se adhaereat ad imitationem suorum operum, vel suorum virtutum trahit. Vnde ille manum tangens se suo colore tingit, qui se laudenti beneficii porrigit: quod pertinet ad viros perfectos.

Item qui est acutus leniter in aliorum correctione, sine iniquatione. Debet enim esse acutus in pungendo, sed lenis in percutiendo. Est enim necessarium in correptione delinquentis acumen seueritatis cum dulcitate lenitatis.

Secundo, notamus in croco natiuitatis locum. Nam sicut dicit Dio. orientalis melior est, quam occidentalis, quia scilicet cotemplatiuus melior est quam actiuus, ex eo contemplatiuus melior est, calore solis, id est amore Christi magis calefactus, & splendore, id est sapientia eius magis illustratus, sicut pars orientalis excedit in calore, splendore.

Tertio, notamus in croco florietatis aspectum: prociat enim crocum florem caput habentem ad violam, id est in medio tres ramulos. Quasi autem flos croci, conuersatio viri boni, quae debet esse purpurea per charitatem, violacea per humilitatem, & triplicata per sanctificationem, scilicet vt fructificet Deo, sibi, & proximo. Vnde sicut dicit Bern. vt vnuat humiliter Deo, ordinate libere socialiter proximo.

Quarto, notamus in croco complexionis temperantiam: est enim calidum & siccum in primo gradu, in se qualitatibus temperatum. Sic etiam bonus homo, & prudens & in caliditate, i. spirituali feruore, & in siccitate, i. in abstinentia, & extenuatione temperatus est, secundum debitum gradum, id est discretionis modum.

Quinto, notamus in croco virilitatis effectum. Nam tunc cum multum est confortatiuum, & valet contra debilitatem stomachi, & contra cordis defectum: quia boni multum alios confortant, debiles, id est trepidos, & corde destitutos. i. pusillanimes vigorando suis consiliis, exhortationibus, & exemplis.

Quemadmodum quo ad semen, flores, fructus, fructuumque ratione loci, plantae inter se naturaliter differre videntur, quodam similitudine boni viri a malis moraliter distinguuntur. Cap. VIII.

Boni a malis, vel etiam inter se inuicem differunt naturaliter, sicut differunt inter se plantae naturaliter. Differunt inter se plantae, vel arbores a se inuicem primo in seminibus: quia quaedam earum ex semine bono generantur, quaedam vero ex malo. Et dicit Albumas: quod ex malo semine non proveniunt de facili bonae plantae, nec bono de facili male: quamuis in animalibus, & potissime in hominibus sepe videatur contrarium. Cuius ratio est vt idem dicit, quia planta est terra affixa, propter quod vniuersum a terra recipit nutrimentum: animalia vero sic, tum propter varietatem complexionis, tum propter volubilitatem.

volubilitatem volutaris. Similiter ergo inter homines illi homines ex malo semine nascuntur qui malorum exempla imitantur. Sed qui bonorum imitantur vestigia, illi ex bono semine oriuntur. Malum enim semē, est semen vitiorum, quod seminavit diabolus. Nam superbiam seminavit in Adam, inuidiam in Cain, incontinentiam in Lamech, gula in Esau, auaritiam in Balaam, iram in Saul, accidia in Achitophel. Vnde qui in huiusmodi vitis illos imitantur, hi sunt, qui ex malo semine nascuntur. Vnde dicitur in epistola Iudae: De illis, qui in viam Cain abierunt, & errore Balaam seducti sunt. Bonum autem semen est quod seminavit Christus, scilicet humilitatem in matre, fidem in Centurione, abstinētiā in Iohanne Baptista, continentiam virginitatis in Iohanne Euangelista, & sic de aliis virtutibus, in quibus qui eos imitantur, ex optimo semine nascuntur. Nota tamen quod arbor siue planta ex malo semine nata, bona effici potest auxilio culturae. Vnde dicit Arist. de veg. & plan. quod si feindatur radix arboris, & illi scissurae immitatur lapis, secunda fiet, si erat sterilis. Cuius ratio est, secundum Albumasar, quia per scissuram frigrosi & noxii humoris euaporatio, & caloris aeris circumstantis attractio, cuius virtute fit illius mali humoris contemptio, & quaedam plantae inno uatio. Ipse etiam Philosophus dicit malogranata stercore porcino firmata, & aqua dulci rigata, melior rescut. Sicut ergo de malitia mutatur in bonitatem auxilio culturae, ita malus homo efficitur bonus auxilio penitentiae. Sed debet fieri scissio, id est appetitio radicis, i. cordis per contritionem, & oris per confessionem, & imitti lapis, id est perseverantia firmitas, vel constantia soliditas apponi, & simus humilitatis cum aqua compunctionis, vel doctrinae spiritualis, quae dulcis est: vel aqua haec apponenda, est elemosina: quae ignem ardentem exstinguit aqua, & elemosyna rescutit peccatis.

Secundo, differunt plantae, siue arbores quo ad locum, siue situm, secundum quod inuenitur in eis triplex differentia. Vna est quo ad abundantiam humoris, quia quaedam plantae nascuntur in terra, quaedam in aqua, quaedam in terra, non tamen omnino sine terra, quaedam vero in arena. Sed, quae in terra, parum crescant, quia humor est paucus, & cito arefcunt, nisi per appositionem humoris, & terrae ab hominibus adiuuentur. Sic quidam homines spirituales sunt plantati in terra, i. humilitate fundati. Terra enim est elementum infirmum, & stabile, & ideo designat humiles, & bene proficiunt: quia omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Luc. 14. Quidam vero plantati sunt in aqua graue, vel penitentiae, vel sapientiae: & isti etiam crescut vel proficiunt. Psal. Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum.

Quidam vero in terra, i. in corde duro & paru deuoto, & isti cito deficiunt. Nam terra est dura, & paru humorosa. Luc. 7. Aliud cecidit supra petram, & exortu aruit, quia non habebat humorem. Quidam sunt plantati in arena: in quibus scilicet nullus est humor gratiae diuinae. Na arena dicitur ab ariditate. Isti sunt peccatores quorum fructus vani, & inuiles sunt: Nota ergo, sicut dicit Arist. de veg. & plantae, quae nascuntur in locis aridis, sunt paru quantitates propter paucitatem humoris: quae vero in locis humidis fluuiabilibus, & maritimis, sunt maioris quantitates propter abundantiam humoris. Illae tamen, quae crescut iuxta ripas mariu salforum, non multum crescut propter arenarum multitudine, & attractio humoris siccitate. Sed sicut idem philosophus dicit, iuxta mare rubrum hoc falsum, ubi arbores magnae sunt propter abundantiam humo-

ris, & caloris. Ex quibus patet quod in hominibus sicut in arboribus tanto magis fit augmentum (in arboribus quidem corporale, in hominibus vero spirituale) quanto magis abundat calor, & humor, scilicet in hominibus calor dilectionis, & humor deuotionis. Sed cauedam est, ne fit humor falsus, i. deuotio tristis, & sicca, sicut hypocritaru, de quibus dominus dixit Mat. 6. Nolite fieri sicut hypocritae tristes, sed debet esse deuotio letata, & dulcis, nisi esset forsitan tristitia proueniens vel ex poenitentia, hoc est peccati recordatione, vel ex passionis Christi copassione, quae quidem ambo per mare rubrum designantur. Quia vtraque copunctio, seu deuotio licet falsa vel amara sit, tamen animam impinguat, & auget.

Secunda differentia localis attenditur in plantis respectu caloris solaris. Na plantae, quae sitae sunt versus Orientem, citius conualescunt propter aspectum solis, & sufficientiam caloris. Sed versus occidentem e contrario se habent, propter defectum caloris solis, vt dicit Arist. Ex quo habetur, quod anima citius conualescit in spiritu, si sit in ea aspectus solis, i. discretio rationis, sufficientia caloris, i. debita mensura dilectionis. De qua dicitur Mat. 22. Diliges dominum ex toto corde tuo, &c.

Tertia differentia localis attenditur in plantis secundum temperie aeris. Na sicut dicit Albumasar, si aer ubi nascitur planta, fuerit nimis calidus, poris apertis calor naturalis euaporabit, & ita planta siccabitur. Si vero frigidus nimis, planta suffocabitur: sed temperies eius nutriet, & conseruabit. Sic plantatione penitentiae in homine ardor luxuriae, vel gulae euacuat, frigus acidiae dissipat: Sed temperata abstinentia nutriet, & conseruat. Nota ergo, quod secundum Arist. planta quatuor indiget, scilicet semine terminato, & in sua specie perfecto, maturo, & a putredine seruato. Item loco plantae congruo.

Tertio, humore moderato, & dico moderato: quia ex humoris temperie magis seruatur plantae nutrimentum. Quia si humiditas fuerit nimia pororum, oppilatio fit, per quos nutrimentum fit ad incrementum arboris. Et eodem modo siccitas si superabundauerit, pororum & viarum restrictio erit, & sic vtroque modo impediatur nutritio arboris. Sed si contemperatio fuerit caloris, & humoris, erit processus plantae ordinatus, & vtilis.

Quarto, indiget planta, vt dictum est, aere mediocriter temperato. Eodem modo anima penitentis indiget semine spiritualis doctrinae. De quo Luc. 6. Semen est verbum Dei, & istud semen debet esse terminatum, & mensuratum, secundum capacitatem audientium, & secundum regulas fidei catholicae. Item semine elemosynae: de quo Apostolus 1. Cor. 2. Qui seminat in benedictionibus, &c. Et hoc semen debet esse in sua specie perfectum, per charitatem, scilicet, vt elemosyna in charitate fiat: dico in sua specie, quia plures sunt elemosynarum species, & modi, siue corporalium siue spiritualium. Item indiget semine operationis bonae. De quo Eccl. 11. Mane semina semen tuum; & vespere ne cesser manus tua, id est, bona opera operari ne desinas, & in mane iuuentus, & in vespere senectus. Hoc semen debet esse maturum ad discretionem, vt scilicet, cum debita maturitate, & discretionem bonum opus fiat. Item semine diuinae gratiae, sine quo alia nihil valent. Et de hoc semine dicitur 1. Ioan. 3. Semen eius, id est, gratia, in eo manet, hoc semen debet conseruari a putredine peccati, cum qua esse non potest.

Secundo, indiget plaratio penitentię, loco sibi cōgruo. Nam alius locus comperit ploranti, vel oranti, scilicet se cretus, alius elemosynā facienti, quia publicus, vbi sint, vel conueniant pauperes, sed non publicus ad ostentationem, & similiter alia loca comperit actiuus, sic alia contemplatiuis.

Tertio indiget humore, sicut nutrimentali, & cibo temperato, vt sit quedam abstinentia, sed tamen discretata.

Quarto indiget aere mediocriter temperato. In aere enim, qui multarum varietatum est susceptiuus, penitens intelligitur spiritus, qui temperatus esse mediocriter debet: quia nec nimis calidus, vt aliquid sibi supra vires assumat tanquam pręsumptuosus, nec nimis frigidus, vt. i. spiritualia & sibi congruentia negligat tanquam sit acidiosus: sed debet esse per discretionem ordinatę temperatus.

Tertio differunt arbores in partibus, scilicet partium suarum multitudine, & paucitate, magnitudine, & paruitate, fortitudine, & debilitate. Cuius diuersitatis causa est diuersitas humoris, qui in aliquibus est lacteus, vt in ficibus, & talis in latum, & in longum est ad se diffundendū idoneus. In quibusdam vero est viscosus, vnde nec ad extensionem aptus. In quibusdā vero est acutus, qui ex sua fortitudine ad inultam extensionem est aptus. Et raritas accidit propter insufficientiam humoris: spissitudo vero propter sufficientiam caloris ad cōdensationem humoris. Quasi autem humor lacteus quo paruuli. i. incipientes nutriuntur, est deuotio actiuorum. Sed quasi humor acutus, & subtilior, est contemplatiuorum, in quibus etiā est caloris charitatis abundantia. Et ideo tales habent partes id est ramos operū plures, per frequentiam in iores, id est longiores propter perseverantiā, & fortiores propter cōstantiam siue patientiam. Sed quasi humor viscosus, est amor proprius auarorū, qui ab eis non separatur, nec facilliter ad alios extēditur. Vnde deficit in eis calor, & charitas, quia charitas non querit, quę sua sunt. Et ideo eorū partes, & rami. i. opera siue dona, sunt pauciora, minorā, & debilitiora.

Quarto differunt arbores in frondibus. Et primo in frondum variatione: quia quędam arbores siue plantę habent folia aspera propter dominium terrestre itatis, & siccitatis. Quędam vero habēt folia lenia propter æqualitatem aquę humectantis, & proportionem debitā caliditatis. Sic superbi, in quibus dominatur amor terrestris, & siccitas: quia carent humore pietatis, habēt folia, id est verba aspera, hoc est contumeliosa, & alios asperātia. Sed illi, qui humectantur aqua diuinę sapientię, in quibus existit debita caliditas charitatis & beneuolentię, habent folia, id est verba lenia, & dulciora.

Item differunt arbores in foliorū duratione: quia quibusdam arboribus folia cito cadunt propter humorē rarum, nō vātuosum, & cito siccabilem. In quibusdā vero permanent diu propter causam contrariam. Similiter in illis quibus deest vātuosus humor gratię, & deuotionis, cito cadunt folia, quia cito deserunt promissa. Nam sicut facilliter verbis promittūt, ita facilliter, & cito a promissis deficiunt. Sed illi, in quibus eorū est gratia, & deuotio, firmi sunt in promissis, & isti sunt sicut arbores, ex quibus folia non cadunt. Psa. i. Et folium eius non defluet. Vnde tunc folium defluit, quando facit eorū contrarium eius, quod alijs dicit.

Item folia arborū differunt in figuratiōe. Quia qua-

rundam arborum sunt folia stricta, quarundam lata, quarundam acuta, quarundam rotunda, quarundam scissita, quarundam solida, quę omnia variantur secundum varietatē humoris magis, vel minus terrestris, vel viscosi, & propter calorem æqualiter, vel inæqualiter humorē extendentem.

In hoc autem significatur, quod verba siue corrigentium, siue docentium, siue consulentium, non semper debent esse vāiformia, sed diuersificari debēt non solum in substantia, sed etiā in modo proferendi, secundū exigentiam personarum, negotiorum, locorum, & temporum.

Quinto, differunt arbores in floribus. Quia quędam arbores florent, quod est propter puri & subtilis humoris exilitatem in medulla. Quędam vero sunt, quę non florent propter nimiam viscositatem humoris, eo, quod subtiliari non possit, nec propter suam vātuositatem in subtilem florum substantiam dilatari, vt patet in ficibus. Quędam etiam non habēt flores, propter liquiditatem quę non potest in florum substantiam coagulari, vt patet in palma, & similibus, de quibus exemplificat Philosophus. Per flores ergo, qui ex subtili, & puro generantur liquore, intelliguntur subtiles meditationes, & purę, & considerationes contemplantium, quę requirunt puritatem affectus, & subtilitatem intellectus. Vnde non in omnibus hominibus etiam bonis, hęc inveniuntur: ex quibus quod in quibusdam licet sit humor vātuosus deuotionis, & gratię, tamen est grossus. Quia licet quidā habent mentem deuotam, tamen habēt eam simplicem & grossam, & ideo non aptam ad subtiliora contemplanda. Nec non habeant flores, tamen possunt habere dulces fructus, id est, opera, sicut habēt istę arbores, ficus, & palme.

Illi autem in quibus abundat liquidus & fluidus humor carnis, id est, amor carnalis, multo minus apti sunt ad flores contemplationis habendos. Sexta differentię est in fructibus. Quia quędam arbores sunt infructuosę, quę fructus non producunt, sed folia tantum emittunt. Et talibus assimilantur mali Christiani, verba confessionis fidei habent, sed opera fidei non habent. Apostolus Timot. i. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.

Item mali doctores & pręlati, qui solum habent verba doctrinę, sed non opera vitę. Mat. 23. Dicunt enim, & non faciunt.

Item illi, qui verbis promittunt, vel vouent, sed factis promissa vel vota nō implent. De quibus dicitur Ecclesiastic. 5. Melius est non vouere, quā post promissam non reddere. Displicet enim deo infidelis & stultus promissio.

Quędam vero arbores sunt fructuosę. Circa quod notandum, quod arbor ad fructificandū indiget triplici exteriori fomento, scilicet humore terrę nutriente. Nō cadendum philosophū, terra est mater platarum, eo, quod suo humore plantam more matris nutriat, ex quo etiam nutrimento, & humore fructus producitur. Indiget etiam Sole, humorem situm in medulla digerente, & præparante, quia humor nutrimentalis non potest in plantam transire ad materiam fructuum, nisi prius calor ipsius plantę adiuncto calore solis decoquatur, & digeratur, & ad locum emissionis fructus, attrahatur. Et hinc est, quod in veritate quando calor solis incipit augeri, plantę, folia & fructus incipiunt emittere, quia sol suo calore partes plantę, humores strictos a frigore procedentē resoluunt, & digerunt.

Et ad loca debita attrahit, & deducit. Et hinc est etiam quod in locis multū a sole remotis, plantę pauce sunt, & non fructificant, vt dicit Arist. Cuius ratio est secundum Albumasar, quia illi, qui sunt directē sub septentrione, diē habent per dimidium annum continuę, & per aliū dimidium annum habent nocterni. In æstate igitur non potest ibi crescere planta, propter nimium calorem, nec in hyeme propter maximam frigiditatem continuationem: propter quod sicut dicit Arist. planta ibi generata nō habet vires ad fructus producendos, deficiente causa. Nam calor, qui est causa plantarum, & fructuum, in vna parte anni omnino motam excedit, in alia vero parte omnino deficit.

Tertio indiget planta tēpore. Indiget enim humore ad humoris seminalis aggregationem, & vere ad humoris emissionem: tunc enim non est frigus vehemens humorem comprimens: nec calor vehementer addurēs, vel humorem consumens. Indiget etiam æstate ad fructuum maturationem, & autumno ad fructuum repletionem, & collectionem. Sicut ergo planta his tribus indiget ad fructificandū, sic etiam homo ad bene operandū, & precipue in operibus actiuę vitę, scilicet charitatis cū humore pietatis, & discretionem siue oportunitate tēporis. Omni enim operi siue rei tēpus est, vt dicitur Eccl. 8. Vel ad fructificandū per opera pœnitentię, indiget homo his tribus, scilicet humore cōpunctionis, qui scilicet est plantę id est animę plangentię quod dā nutrimentū, scilicet humore lachrymarū secundū illud Psa. Fuerunt mihi lachrymę panes die ac nocte.

Item feruore dilectionis, per quem mens, quę primò fuerat peccato contracta, resoluuntur, humor deuotionis attrahitur, & decoquitur dum feruens efficitur, ad bonorum operū productionem perducitur. Sed attende, quod feruor penitentis, vt bene fructificet, debet esse temperatus. i. discretus, vt etiam dictū est superius, ita, vt neque deficiat per aciditatem frigus, neque excedat per indiscretionem. Indiget enim hyeme, id est tēpore suo quo se ab exterioribus ad interiora recolligat, & vere, id est tēpore quo abundanter humorem pietatis per opera misericordię emittat. Item æstate, in qua per contemplationis meditationem, vel orationem se ipsum ad feruorem accendat, vt sic fructus maturos, id est operaperfecta exhibeat, quousque finaliter sequatur autumnus, id est meritis tēpore, quo suę vitę, & totius tēporis fructus, i. pręmia colligat.

Charitas excellētia, perfectiones atq; vtilitates, ex radicis cypressi casti, fistule, calamenti, carice, & denique mentę quam plurimū similitudinibus aperit intelliguntur.
Cap. IX.

Charitas assimilatur radici.

Primò ratione originis. Quia ex humore de terra accommodato, & caloris cęlestis beneficio radix generatur, & a calore cęlesti tota penetratur, nutritur, & cōseruatur. Similiter ex humore deuotionis attracto per feruorem orationis, & beneficio cęlestis caloris. i. superni & increati amoris, qui est Spiritus sanctus generatur. i. diffunditur radix charitatis, & ab ipso calore cęlesti, id est Spiritu sancto nutritur, & cōseruatur. Vnde Apostoli in oratione vnanimiter perseverantes, & cum deuotione expectantes, Spiritu sanctū acceperunt, per quę charitas diffusa est cordibus eorū & nutrita, & cōseruata. Hic. 17.

Summa de Exempla.

Ad humorem mitti radices.

Secundo rōne firmitatis, siue profunditatis: quia quāto matrici terrę profundius se insigit, tanto fortius arboris solidus, & firmus fundamentū existit: sic quāto charitatis amor inest cordi profundius, & in āxiis, tanto spiritualis homo firmitus est, & solidus fundatus. Vñ Apost. Ephe. 4. In charitate radicati, & fundati.

Tertio ratione virtutis, quia quamuis radix sit in substantia mollis, tamen fortissimos lapides vi caloris penetrat, & effodit. Sic charitatis amor, quamuis per patientiā sit mollis. Nam molle nō resistit tangenti, & sic perfectus non resistit lædenti, scilicet iniurię pro iniuriā reddendę, sed potius ei parcat. Item quamuis sit per manufactadinem dulcis, quia charitas pariens est, & benigna est, tamen fortissimos lapides. i. inmanissimas persecutiones, seu cruciatus virtute Spiritu sancti superat, & vincit, immo radices diuini amoris in petris duris magis condensantur. Quia scilicet charitatis affectus, & effectus in duris & asperis passionibus magis multiplicatur. Iob. 3. Super aceruum petrarum radices eius densabuntur.

Quarto, ratione actualitatis, quia charitas omni tēpore agit, & crescit. Nam radix tēpore hyemali calorem, & humorem in se colligit, quem vernali tēpore foras effundit. Sic charitas tēpore aduersitatis in semetipsa pinguescit. Sed prosperitatis tēpore alijs se effundit, & per vigorem operis proximis reuiuiscit. Ose. Erupet radix eius, vt Libani. Aug. Radix omnium bonorū est charitas, radix omnium malorum est cupiditas.

Quinto, ratione viroris, quia scilicet sicut ex radice est viror arboris, ita ex charitate meritū operis. Vnde Greg. dicit, qd sicut multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic virtutes multę ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si nō manet in radice charitatis. Hic. 12. Plantasti eos, & radices miserunt, proficiunt, & faciunt fructū. Greg. Quisquis in charitatis radicem se infert, nec a viriditate deficit, nec a fructu inanescit.

Item charitas assimilatur Cypresso.

Primò, ratione substantię. Et enim substantia similis Cedro, quia sua substantia est impuribilis, & semper sua permanet firmitate. Videmus autem, quod ligna putrescunt ex humore aqueo superabundante. Sed hoc modo charitas putrescit, vel corrumpi non potest, quia aquositas. i. vehementia tribulationis non pręualet cōtra eam. Cant. 8. Aquę multę non poterunt extinguere charitatē.

Secundo charitas assimilatur cypresso, & hoc ratione figurę, quia cypressus in rotundum eius se erigit, vnde etiam eius fructus figuram imitatur, & ideo cypressi coniferi appellantur. Rotunditas autem figurę, perfectionē charitatis significat. Quia figura rotunda siue circularis, secundum Arist. de cęl. est perfectissima figurarum. Vnde rotunditas cypressi, est perfectio charitatis. Et ideo secundum Apostolum, Charitas est vinculū perfectionis. Hęc enim virtus est quę mentem Deo ligat, & iungit, & coniungendo perficit. Quod autem figura cypressi sursum tendit, signat, quod charitas sursum trahit. Eccl. 50. Quasi cypressus in altitudinem se tollens. Quod autem figura cypressi in conū se stringit & acuit, significat quod diligentes Deum quanto plus in charitate proficiunt, semper magis se restringunt, scilicet ab illicitis, a superfluis & etiam a necessariis. Sic ergo ex figura cypressi ostenditur, quod charitas hominem perficit, perficiēdo erigit, & cri-

gendo stringit, & vnit.

Tertio ratione reverentia. Est enim cypressi lignum, secundum Isid. suavissimum in odore, unde folia habet licet amara, tamen odore vinolenta, ut dicit Plinius. Similiter odor charitatis tam suavis est Deo, ut sine ipso nihil redoleat. Nam neque eloquentia, neque elemosyna, neque scientia, neque fides, neque prophetia, neque quodcumque opus, siue donum, habet charitate deficiente meritum apud Deum, sicut expressè explicatio per singula Apost. 1. Cor. 13. ostendit dicens, Si linguis hominum loquar, & Angelorum charitatem autem non habeam, factus sum veirus sonans, &c. Aug. Charitas est, sine qua nihil valent omnia, & quæ vbi cumque fuerit, ad se trahit omnia. Charitas ergo tota est odorifera, ira, ut eius folia id est verba, licet amara, & aspera videantur interdum esse in delinquentium correptione, tamen odorifera sunt in corripientis intentione, & medicinalia sunt in correpti emendatione. Et idem Pro. 17. dicitur, quod meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. Nam diligens non vulnerat, nisi ut medicus, qui solum modo, ut sanet ægrorum, incidit, & percutit vlcus, vel quod cypressus habet folia amara, sed odorifera, significat, quod ille qui ex charitate diligit, debet delinquentem amaricare, ad penitentiam inducendo, & pusillanimum odore recreare, benigne consolando.

Quarto ratione umbræ, quia cypressus ut dicit Plinius habet umbram multum gratiosam, hæc umbra gratiosa ad quietandum est gratiosa mors, & requies Deum diligentium, de qua dicit Psal. 126. Cum dederit dilectis suis somnum, &c. Vel hæc umbra cypressi, est refrigerium anime, in quo per charitatem extinguitur vitiorum, & passionum æstus, dulciter quiescit anima in sui dilecti fiducia. Cant. 2. Sub umbra illius, quem desiderabam, sedi. Vel umbra charitatis, est protectio divina, quam dilectio Dei, & proximi, quæ sunt quasi alæ charitatis acquirunt. Psal. 16. Sub umbra aliarum curarum protege me.

Item charitas assimilatur cassie fistula. Primo ratione productionis: quia scilicet fructus est ex arbore productus. Arbor igitur est Spiritus sanctus. Ipse enim est arbor vite in medio paradisi, i. media in Trinitate personarum, cuius est per gratiam vivificare animam sicut illud. Io. 6. Spiritus est qui vivificat. Huius arboris fructus est charitatis. Gal. 6. Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium, &c.

Secundo ratione augmentationis: quia scilicet cassia fistula producit longa semina, quæ ingrossantur in actione caloris, exterius condensantur, medulla inferius existente nigra, dulci, & humida, & ad modum faui mellis in terius distincta. Sic quoque etiam charitas producit longa semina, id est duritia & usque in fine continuata opera. Quæ etiam ingrossantur per augmentum devotionis, & condensantur dum frequenter frequentantur, sicut ingrossantur membra, cum per pinguedinem augentur interis, & illa dicitur esse condensa, vbi sunt multa, & frequentia, sicut dicitur condensa sylva, vbi sunt multa, & frequentia ligna. Sed medulla interior, id est interior, & mens, ex charitate operantis debet esse nigra per humilitatem. Nam nigrum est, quod parum ostendit de charitate. Quia bona intentio operantis non debet esse ad sui ostentationem, etiam si opus sit publicum: sicut nigrum etiam ad lucem deductum, non præterdit claritatem, sed obscuritatem. Unde, ut dicit Gregorius, sic opus sit in publico, ut

interio semper maneat in occulto. Item debet esse dulcis per benignitatem: quia charitas est benigna, ut dicit Apost. 1. Cor. 13. Item debet esse humida per pietatem, scilicet ut sit interius compassibilis, & exterius facilliter effusibilis ad subveniendum. Quia humidum est passibile, & ad exteriora facilliter fluxibile. Item charitas debet esse distincta, & ordinata præcipue in elemosynis dandis? Cant. Ordinauit in me charitatem.

Tertio, ratione electionis: quia illa cassia fistula est eligenda, quæ est grossa, quia signat multam humiditatem sibi inesse. Unde leuis & sonora reicitur, quia vana efficitur. Eodem modo vera est, & probata charitas, quæ est grossa per patientiam. Nam id, quod est grossum, non resonat, sed subtili grossum est metallum, & ferrum. Et sic charitatem habens, licet parietur, non tamen resonat, cuius impatiencie sonum, vel vocem reddendo. Itæ, quæ est ponderosa, i. firma per constantiam. Nam vera charitas est patiens, & constans.

Quarto, ratione operationis, quia cassia fistula multum operatur. Nam habet virtutem mollificandi: & hoc competit charitati, quæ inquam emollit dura, & crudelitate perborum corda. Unde assimilatur etiam igni, cuius carbones sunt beneficia eius, inimico duro & superbo impati, secundum illud Ro. 12. Si esurierit inimicus tuus, eccum illum, si sitit, potum da illi: hæc enim facies, carbones igni congeres super caput eius: id est hæc erunt super caput eius, hoc est mentem eius duram, tanquam carbones igni ad mollendum eius duritiam. Item cassia fistula habet virtutem mundificandi: quia charitas cor emundat à rubigine peccati, & præcipue avaritiæ. Grego. Tanto amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris mens magno charitatis igne crematur. Item habet virtutem feruorem sanguinis mitigandi: quia charitas iram mitigat, quæ est feruor sanguinis circa cor, secundum philosophum. Nam charitas non irritatur. Item habet virtutem choleram etiam purgandi: quia charitas luxuriam purgat, quam calor cholerae incitat, & inflamat. Item habet virtutem gale apostemata dissolventi: quia charitas gale delectamentum dissolvit, & abicit. Item habet virtutem sanguinis purificandi: quasi enim impurus sanguis est sanguis inuidorum, qui semper contra proximum mollioli, & turbulenti sunt. Unde per hoc significatur, quæ charitas inuidiam purgat. Nam charitas non æmulatur. Vel, quia sanguis impurus, & grauis, & turbulens, & sanguis melancholicus. Per hoc, quod purgat sanguinem impurum, significatur quod purgat aciditatem, & tristitiam, & grauedinem spiritus, & facit eum leuem, & sollicitum. Item charitas assimilatur calamito, quod est quædam herbasimilis mentæ, & hæc similitudinem declarat, primo eius gradus, quia est calamitum calidum, & siccat in tertio gradu. Et sic simili modo etiam à sacris doctoribus charitatis gradus tres esse ponuntur. Quia est charitas incipientium, & proficientium, & perfectorum, & in quolibet gradu, licet non vniiformiter, tamen aliquo modo est calida, & sicca in effectu, quia calefacit mentem, desiccatur carnem, id est carnales fluxus.

Secundo, declarat illam eius virtutem, quia calamitum habet virtutem dissolventi, & consumendi: Similiter charitas dissolvit mentis duritiam ad bonum suscipiendum, consumit humoris molliem, id est fluxibilitatem ad malum. Unde per charitatem efficitur mens humilis, & facilis ad bona & dura, & difficilis ad mala.

Tertio

Tertio, hoc ostendit eius effectus. Nam calamitum superflua carnes humiditas in corpore desiccatur, & hoc competit charitati, in quantum excludit vitium gula.

Item calamitum libidinem signat: quod multo magis competit charitati, quæ castitatem diligit, & libidinem odit.

Item in reffinorum, & stomachi dolorem sanat, quod competit charitati, in quantum sedat vitium iræ, quod est cum interiori dolore. Item morsus reptilium curat, quod competit charitati, in quantum resistit moribus iniquis, & detrahetur. Item contra rheumaricas, & frigiditas causas inuat, quod competit charitati, in quantum expellit ab anima humana frigus aciditatis. Item contra lepra hæc lepra est avaritia, quæ ferè omnia membra ecclesie inficit. Nam à minori usque ad maiorem omnes avaritiæ studet, & hoc est ex defectu charitatis, quia qui diligit mundum non est charitas Patris in eo. 1. Io. 2. Itæ calamitum venenum ad exteriora euocat, quod competit charitati, quæ venenum nocivum superbia de corde extrahit, & abicit. Item charitas assimilatur caricæ, quæ est siens sicca à copia sic vocata.

Primo, quia carica confert senibus. Nam carica à seni bus in cibum sumptæ, dicitur eos defendere, ne rogetur eorum cutis. Ratio huius est, quia rugositas accidit in senibus, quia membra, à naturali humido desiccata intrinsecus, contrahuntur, & obrigesunt, & pellis corrugatur frigore, & induratur. Sed carica humida est, & calida, & propter humiditatem non permittit membra contrahi, & propter caliditatem non permittit frigore contringere corrugari. Per senes autem intelliguntur illi, qui diu peccati continentur, in his destituti ab humore deuotionis, & abundante in eis frigore iniquitatis, scilicet propter defectum caloris charitatis non solum interius contrahuntur membra per retractionem à bonis, sed etiam pellis, id est conuersatio exterior corrugatur, deformatur, & immutatur. Sed charitatis repellendo frigus malitiae, & replendo animam deuotionis pinguedine, prohibet contractum membrum id est retractionem à bonis, & rugositatem pellis, id est deformitatem exterioris conuersationis.

Secundo, quia carica confert debilibus, habet enim debiles confortare, & ratione teporis, quia est inter fructus dulcior & ratione complexionis bonæ, quia calida & humida. Sic charitas inter omnes virtutes plus debilitatem animæ roborat, & confortat. Et ipsa etiam enumeratur ab Apost. Ga. 5. in rebus spiritus, inter omnes illos dulcior reperitur. Ipsa etiam est calida per inflammationem, & humida per compassionem, vel lachrymarum deuotionem.

Tertio, quia carica confert tenuibus, id est macilentis: quia siens sicca multum sanguinem grossum generat & multum impingunt. Similiter charitas multum sanguinem, id est multum metricum generat, id est adicit animæ, unde & multum impingunt eam. Quia diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Rom. 8. Quarto confert vocibus, quia carica peccus mundificat, ruffim sedat, & vocem clarificat. Similiter charitas peccus, id est cor mundificat, & ruffim spiritualem sedat, & vocem clarificat, siue in confessione peccati, siue in laude Dei, siue in exhortatione proximi. Item charitas assimilatur mentæ, quæ licet frigida sit & sicca, tamen habet virtutem dis-

soluendi, confortandi, & appetitum promouendi. Similiter charitas frigida est, in quantum extinguit ardorem avaritiæ, & sicca in quantum desiccatur humorem luxuriæ. Unde habet virtutem dissoluenti, scilicet amoris mundi vincula, & confortandi corda debilia, & promouendi desideria sancta. Item menta cocta in aceto, & foetores, minuit, purgat gingiuas putridas, matricem mundificat & confortat. Item decocta in vino, dolorem viscerum, & renum placat. Dicit enim Isaac, quod abominationem amputat, & singultum sedat. Quæ etiam omnia congruat charitati, quæ tollit foetorem oris, id est vitium gula, & mundat matricem, id est vitium luxuriæ, & placat dolorem viscerum, id est vitium iræ, & amputat abominationem, id est vitium aciditatis, quæ spirituales delicias abominatur, & fastidit. Item sedat singultum, id est vitium inuidiæ. Nam ille cui aliquis inuidet, dicitur esse in singultum, id est in displicentiam, & in scâdalum. Psal. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis in scâdalum.

Humana carnis fragilitas ex fœno, eiusque vitiosa natura proteruitas ex arbore Taxo, quibusdam similitudinibus aperitur.

Cap. X.

Caro humana assimilatur fœno, secundum illud Isa. 40. Omnis caro fœnum, & c. Dicit ibidem glossa, quod fœnum nascendo habet virorem, crescendo habet decorem, & habet vitium florem, sed tandem siccatum Solis ardore, redigitur in puluerem.

Item præcisum & siccum nutrimento est aliquanto deputatum. Similiter humana caro nascendo habet virorem vitæ, crescendo decorem formæ, & post augmentum quandoque florem fortunæ & temporalis gloriæ. Sed Solis ardore, id est, grauis tribulationis, vel infirmitatis feruore siccat, id est, exhausta, redigitur in puluerem, vel mortis, vel infimæ deiectionis.

Item hoc fœnum, id est, corpus per mortem præcisum, & per totalem priuationem vitæ præsentis siccatum, sicut quando est in sepulchro clausum, vel humatum, ipsam efficitur curruimentum animalium, id est, esca vermium. Eccle. 10. Cum morietur homo, hæreditabit serpentes, bestias, & vermes. Unde dicitur: Post hominem vermis, post vermem foetor, & horror. Sic in non hominè vertitur omnis homo. Bern. super Cant. Cur carnea preciosis rebus impinguas, & adornas, quam post paucos dies vermes deuorabunt in sepulchro, & animam tuam bonis operibus non adornas, quæ etiam Deo & Angelis præsentanda est in iudicio? Cur animam tuam vilipendis, & ei carnem præponis? dominam ancillari, & ancillam dominari magna est abusus.

Item caro assimilatur taxo, quæ taxus est arbor venenata, ex cuius succo sicut venena, & cuius umbra dormientibus sub ea, est mortifera. Dicit enim Diosc. quod lignum hoc si ignem arripiat, inextinguibilem ignem seruat. Habet enim taxus principaliter hæc tria. scilicet venenosum succum, mortiferum umbraculum, inflammabile lignum. Succus taxi, est carnis delectatio, quæ animam venenat: sed umbra taxi, est carnalis vita quæ conuersatio, quæ animam necat secundum illud Roman. octauo. Si secundum

carnem vixeritis, moriemini. Sed ignitio taxi, est concupiscentia, vel fomitis inflammatio, quae in perpetuum durat. Potest enim in hac vita fomes peccati mitigari, sed non extingui, dum scilicet homo est in carne corruptibili. Licet in Beata Virgine ex privilegio gratiae primo quidem in sua sanctificatione, scilicet in veteri matris suae fomes dicatur fuisse non secundum essentiam extinctus, sed mansisse ligatus: Deinde in conceptione filij credendum sit, quod totaliter fuit extinctus. In alijs tamen hominibus communiter semper viget: propter quod semper est in eis aliqua repugnantia carnis ad spiritum. Et ideo dicebat Apo. Ro. 7. Invenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae. Hier. in epi. Nos gestamus laqueum nobilium, circumferimus inamicum, carnem nostram loquor, de peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed multo amplius prava consuetudine vitiatam. Hinc est, quod tam acriter adversus spiritum concupiscit, quod assidue murmurat, & impatiens est disciplinae, quod illicita suggerit, quod nec rationi obtemperat, nec villo timore inhibetur.

Castitatis, virginis, viduitatisque perfectio explanatur, quae ex variis cinnamomi, Balsamique naturalibus perfectionibus pulcherrimis exemplis optime colligitur.

Cap. XI.

Castitas continentiae assimilatur cinnamomo. Primo propter generatorem. Nam cinnamomum verum inter arbores, & tribulorum vepres, & rupes densas gignitur, & ideo cum magna difficultate colligitur. In quo significatur, quod continentia carnis non in mollicie deliciosa vitae gignitur, vel servatur, sed in asperitate poenitentiae, & in austeritate abstinentiae. Unde dicebat Apo. 1. Cor. 9. Castigo corpus meum, & in servitutem redigo. Item 2. de su. bo. Sex sunt, quae in corruptam servant castitatem, scilicet sobrietas, operatio, asperitas cultus, cohibitio sensuum cauta, sermo sine honestas, cunctatio opportunitatis. Unde patet quod cum magna difficultate continentia conservatur, vel habetur. Nam sicut dicit Aug. inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt praemia castitatis. Nam ibi continua pugna, & rara victoria. Unde dominus Mat. 29. cum discipuli dixissent ei, Si ita est homini cum uxore, non expedit nubere: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. In quo arduitatem continentiae dominus ostendit, quia ab eius consecratione deficit hominum virtus communis.

Secundo, propter staturam, quia cinnamomum est virgultum in india vel Aethiopia tantummodo duorum cubitorum. Subtiles enim, & replicatos habet culmos crocei, vel nigri coloris. Duo ergo cubiti cinnamomi, significant duos gradus continentiae: unus est continere se ab illicito coitu, qui omnibus competit etiam in coniugatis. Alius est abstinere a licito, scilicet etiam a coniugio, vel conjugali usu: & ista continentia non est omnium, sed paucorum, ut patet ex verbo Domini supradicti, Quia non omnes capiunt verbum istud. Culmi autem cinnamomi subtiles, & replicati, qui sunt crocei, vel nigri, & terminatio arboris, & ramorum, sunt perfectiones continentium. Consistunt ergo perfectiones continentium in subtilitate contemplationis, in replicatione dilectionis, ut scilicet habeat dilectionem Dei, & proximi, ita ut amor proximi inde reflectatur in Deum: quod est cum ipse proximus propter Deum diligitur, & acriter amor Dei in proximum rependatur,

scilicet, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Item nigredine humilitatis, quia scilicet niger color virtutem habet visum congregandi: quod respectu aliarum virtutum competunt humilitati. Quia qui ceteras virtutes bene humilitate congregat, quasi pulverem in verum pedem, ut dicit Greg. Sed praecipue humilitas debet castitati adesse, quia sicut Greg. dicit, Nulla est castitas carnis, qui non commendat humilitas. In crocitate feruor deuotionis significatur, ex eo, quod color croceus intentionem caloris demonstrat. Unde aues, quae calidissima complexionis sunt, extrema habet crocea, ut pedes atque rostrum, quod accidit ex abundantia humoris sicci & calidi, quae natura eicit ad extrema, & propter hoc sic coloratur. Et similiter color croceus interior signat intentionem caloris ex distemperantia sanguinis in epate. Ergo moraliter illi habent colorem croceum, qui habent feruorem internum, scilicet ad Deum, & ad proximum: & hic est castitatis color, sine quo nihil castitas valet. Nam sicut dicit Bern. castitas sine charitate est lampas sine oleo: subtrahat oleum, lampas non luceat: tolle charitatem, castitas non placeat. Ex omnibus ergo colligitur, quod illorum continentia est perfecta, qui sunt casti in carne, subtiles in contemplatione, replicati in dilectione, nigri & despecti in humilitatione, & feruidi in deuotione.

Tertio, propter fracturam, quia quando cinnamomum frangitur, quoddam de eo spiramen ad modum nebulae emittitur. Unde culmi eius fracti, reddunt visibile spiritum. Fractio autem cinnamomi, i. castitatis, est peccatum luxuriae, in quo est spiramentum sensibile quod in actu luxuriae euaporat sensibiliter de corpore multum de spiritu, & naturali calore, & ideo coitus debilitat corpus, ut physici dicunt. Sed multo magis ab anima, dum peccatum luxuriae euaporat sensibiliter de corpore, & perditur spiritualis gratia, & calor charitatis. Et ideo post peccatum anima remanet debilis, ita ut tentationibus carnis postea superuenientibus resistere non possit.

Quarto, propter siccitatem, quia scilicet cinnamomum non redoler nisi siccu. Unde oportet, quod arescat ad hoc, ut odorem reddat, ut dicit Plinius. Similiter nisi caro arescat per abstinentiam ab humore luxuriae, non redditur odorem continentiae. De hoc odore dicitur Ecc. 2. 4. Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedit Balsamum enim coniungitur cinnamomo, quia sicut per cinnamomum continentia, ita per balsamum abstinentia signatur. Nam balsamum corpora mortua in corrupta sequeuat, quia quantum dissoluit, tantum consumit: & ideo abstinentiam recte signat, quae a multiplici corruptione, & infirmitate, quam superfluitatum corpora mortalia conseruat, & quantum resoluunt de humore pinguedinis, tantum consumit de humore, & vigore libidinis. Unde cinnamomo balsamum subiungitur, quia castitati abstinentia obsequitur.

Quinto propter collecturam, quia cinnamomum cum magna difficultate colligitur. Ante. n. Solis ortu vel post solis occasum, nulla licentia colligendi admittitur, nec tunc. Unde non colligitur in nocte, sed solum in die. Collecturam autem cum fuerit, sacerdos metam diuidit, & partem Deo ponit, reliquam mercator emit. Quod autem cinnamomum de nocte, sed tantum de die colligitur, significat, quod continentia diligens non amat labulam teae brositatis, quae haec luxuria quaerit. Job. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem. Nam sicut haec caliginosum animu, ita quaerit tenebrosu locum

locum. Sed continens diligit diem honestatis, secundum illud Ro. 13. Abiiciamus opera tenebrarum, & induamus arma lucis, ut sicut in die honeste ambulemus.

Sexto, propter mensuram. Attenditur enim in cinnamomo duplex mensura, scilicet quantitaris, & qualitaris. Quantitaris quidem, quia summa bonitas est in summitate virgultorum ad longitudinem vnus palmi: quod autem duorum est modicum valet, quia modicum habet corticis, in quo bonitas eius consistit. Similiter summa bonitas & perfectio continentiae, est in summitate virgultorum. i. in virginum puritate: quia virginitas tenet in carne limitatem, id est extremitatem. Est enim quasi radix coniugium medium viduitas, sed extremum & summa virginitas. Unde haec extremitas est tantum vnus palmi ad differentiam coniugij, quod est quasi duorum palmorum, quod scilicet in vtroque coniuge mensuram exigit debet honestatis. Item viduitas est duorum palmorum, quasi enim vnus palmum habuit, dum in coniugio fuit, aliu vero oportet, quod habuerit dum vidua remansit. Nam in vtroque statu debita quaedam mensura requiritur habenda honestatis, quamquam aliter, & aliter. Sed virginitas vnus solum habet, quia videlicet honestatis mensuram in summo semper vniformiter tenet. Alia est cinnamomi mensura in qualitate duplici, quam habet, quia cinnamomum (ut dicit Plato.) est calidum in tertio gradu, & siccum in secundo. Similiter in continentibus, ut se conferuare possint, oportet esse triplicem gradum caliditatis, id est triplicem amoris. Nam tres latrones thesaurum, quem habemus in vasis fictilibus, id est in fragilibus corporibus, tollere moliantur, scilicet mundus, qui persequitur, caro, id est carnis appetitus, qui blanditur, & diabolus, qui latenter decipere, & iniuriare nititur. Sed contra haec omnia defendit amor Dei: si tamen (ut dicit Bernardus) sit amor fortis, ut scilicet non frangatur a mundo persequente.

Item amor dulcis, ut non attrahatur a carne blandite. Item amor sapiens, ut non decipiatur a diabolo insidiante. Et est triplex gradus caliditatis cinnamomi, sed ad hoc necessarius est triplex gradus siccitatis, id est duplex modus abstinentiae corpus desiccatis, vnus qui desiccet carnis humorem, subtrahendo ei cibum, scilicet ieiunium: alius subtrahendo, siue temperando potum, & hic est sobrietas. Nam luxuriosa res est vinu, & ideo subtrahendum, sicut dicit Valerius Maximus, quod vini vsus Romanis foemina olim in cognitum fuit, ne scilicet in aliquid detentius prolaberentur. Proximus enim temperantiae gradus a Libero patre ad incoessam venerit esse consuevit, vltimè est temperantia, sicut illud Apost. 1. Ti. 3. Modico vino vttere propterea stomaachum.

Septimo, propter electuram. Nam illud cinnamomum est eligendum, quod est subtile, & acutum, habens saporis dulcedinis intermixtum cum multa aromaticitate, & colore subrufum. In quibus significatur, quod electorum continentia est cum subtilitate abstinentiae, cum acumine prudentiae, cum sapore, & dulcedine deuotionis internae, cum aromaticitate, & odore munditiae, & cum rubedine charitatis inflammante.

Item, quia castitas amat tenuitatem cibi, & sobrietatem potus, assimilatur leui, quae amat terram tenuem magis, quam pinguem, & aer siccu magis quam humidu. Similiter, n. castitas magis diligit victum tenuitatem, quam deliciarum pinguedinem: quia perit castitas in delicijs, sicut Bernardus dicit. Item potius sobrietatem potus, quam nimiam vini hu-

miditatem, ut dictum est supra. Et ideo Nazarci domino consecrati, non solum mente, sed carne vinum nequaquam bibebant.

Animam contemplatione, atque oratione perseverantem similitudinibus multis oliuae, mandragorae, ficus, nucisq; mansata summopere perfecti demonstratur.

Cap. XII.

Contemplationis, & orationis continuatio animae in melius prouehit, & a casu peccati protegit. Cuius exemplum apparet in oliuis, de quibus dicit Plinius, quod quando sunt in arbore, non perueniunt, sed quanto diutius, ibi sunt, tanto meliores fiunt. Semper enim novas vires resumunt, & difficiliter inde cadunt. Quasi autem oliua suspensa in arbore est anima leuata in contemplatione, vel oratione, quae quanto diutius ibi potest persistere, tanto manifestius est eam magis in Deo proficere, quantoque ibi melior fit, tanto difficilius cadit in peccatum, vel quanto aliquis continet quietem contemplationis, tanto difficilius inde cadit. i. tanto molestius recedit.

Item contemplatio assimilatur mandragorae. Primo propter suauitatem odoris. Mandragora enim sic est dicta, eo, quod mala. i. poma habeat mirae redolentiae. Can. 7. Mandragorae dederunt odorem suum in portis nostris. Haec herba quidam fingunt habere radicem humanae personae similem, sed contrarium dicitur in Platone. Quasi autem poma mandragorae, sunt studia contemplatiuae vitae, quae multum redolent Deo. Et ideo Ge. 30. Rachel quae contemplatiuam vitam signat, mandragoras a Lia accepit, & sibi viri thorum, & filiorum partum concessit. Quia scilicet vita actiua, quae per Liam signatur viro suo, id est Deo in laboribus, & doloribus praesentis vitae fructificat, qui per partum filiorum significantur, pro quibus Rachel mandragoras obtinet, quia scilicet contemplatiua vita sua a Deo, & grata valde studia possidet. Et ideo dicit Prof. de vita cont. Actiua vita habet sollicitum cursum, contemplatiua gaudium sempiternu. In hac acquiritur regnum, in ista percipitur, haec facit pulsare bonorum operum, velut quibusdam manibus ianuam, ista vocat consummandos in partiam. In hac contemnitur mundus, in illa videbitur Deus.

Secundo, propter insensibilitatem saporis, quia huius herbae cortex vino immixtus & potatus, hominem insensibilem facit. Unde illis quorum corpus incidendum est, datur, ne dolor sentiantur. Nam (sicut dicit Dioscor.) illa potata (ut dictu est) ita dormire facit, quod omnes dolores compefcit, ita ut nec ferri, nec temporis sentire dolorem quis possit. Sic diuinam contemplationis intuitus cum vino etiam diuini amoris, atque aeternae consolationis admixtus, abstrahit animam quadoque a sensibilibus, sicut secundum Aug. fuit abstractus Paulus in raptu. Et ideo ipse dixit. 2. Cor. 12. Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. Unde ipsa contemplatio est, quae sanctos martyres dum secarentur, & vrerentur, & mortibus afficerentur varijs, ita insensibiles fecit, ut nihil de illis poenitentia curarent, tanquam si eas nullatenus sentirent. Aspiciebant enim per contemplationem Deum remuneratorem.

Tertio, contemplatiua vita assimilatur mandragorae propter fecunditatem proles, quia (secundum Constantium, & Plinium) mandragora dicitur praebere foeminae virtutem ad concipiendum, & hoc si ex nimia calore matris

matrix sit imposita, quia cum hæc herba frigida sit, & sicca, matricem ad conuenientiam reducit, & sic ad conceptum disponit, propter, quod mulieres frigidas non iuuat, sed potius impeditur. Sic contemplatio celestis præmij, dum bene operadum sollicitat, ipsa animam fructibus meritorum fecundat, si tamen non sit in cõtemplando anima per acidiam, vel negligentiam frigida. Item cõtemplatiua vita, actiua addita fecundior em facit, scilicet operibus bonis, & facit etiam eam perfectioperari. Cuius exemplum est in ficu, quia ficus, sicut Iliodorius dicit, remedio cuiusdam arboris, quæ vocatur caprificus dicitur. Est enim caprificus ficus nunquam maturescens, sed quod in se non habet, alijs tribuit. Nã si caprifici surculus cortici ficus infixus fuerit, eam fecundam efficit, & citius, maturescere facit. Caprificus ergo siue ficus syluestris, est contemplatiua vita, quæ syluas, & solitudines diligit. Sed velut ficus domestica, quæ ad manus hominum existit, & auctorem fructus tribuit, homo actiua est, qui per misericordiam opera tribuit pauperibus vitæ nutrimenta, & in frequentia, & multitudine hominum est eius habitatio, & vita. Sed si radici eius, id est cordi surculus caprifici, id est cõtemplationis affectus, & sanctæ orationis studium inseratur, ad fructus bonorum operum producendos, fecundior & maturior efficitur, id est perfectior, quia plura, & magis completa operatur. Nam fructus est completus, quando maturus. Sed adhuc notandum est, quod contemplatiui custodiendi sunt maxime ab acidia frigore. Et in hoc iterum assimilantur arbori ficu: quia ficus est arbor tenera, & delicata, & ideo facile ad frigiditatem læditur, præcipue quando incipit germinare, propter quod versus aquilonem ratio, vel minus proficiunt, & citius arescunt, timetis aquilonaria frigora. Sic quia contemplatiua vita facit cor tenerum per affectionem amoris, & delicatum ex nutrimento celestis consolatiois, facile læditur a frigore aquilonis. i. ab acidia, quam malignus spiritus immittit, qui dixit: Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis. Hæc enim ubi cor subintrauerit, rigidum, & frigidum facit: Rigidum quidem, id est inflexibile ad compassionem, & frigidum ad operationem.

Item contemplatiua vita assimilatur nuci muscata. Primo propter continentiam. Quia est circumdata quadam pellicula tenuissima, infra quam eius continetur substantia: Sic simili modo etiam vita ac mens contemplatiua oportet, quod capriuetur, & includatur in fide, id est notitia, quæ tamē tenuissimè attingit diuina, & superna: & ideo est tenuissima pellicula, id est tenuissima notitia diuinorum, sed nihilominus est sufficiens ad saluandum animam. Secundo propter excellentiam: quia nux muscata tanto est melior, quanto est ponderosior, & in odore suauior, & sapore acutior. Sic contemplatiuus homo tanto est melior, quanto est ponderosior per mentis stabilitatem, quia gratia, & ponderosa difficulter mouentur, & firmius stabiliuntur, & quanto odore suauior per cõversationis sanctitatem, & quanto sapore acutior per scientiæ subtilitatem.

Tertio, propter efficaciam, quia nux muscata habet virtutem calefaciendi, & stomachum confortandi, ventositates extenuandi, dolorem capitis auferendi. Similiter cõtemplatio in inflammatam amantem, confortat operam, expellit ventum. i. vanitatem, & auferit dolorem exteriorum, infundendo interiorum consolationem. Iuxta

illud Ps. 93. Secundum multitudinem dolorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. *Viri spirituales cor quale esse debeat. ex radicis seminis q. R. sa perfectionibus eorū similitudinibus varijs enucleatur.*

Cap. XIII.

Cor hominis spūalis, debet assimilari radici. Nam ut dixi, ut arborem nutriat, debet esse viuua, fixa, solida, & humida. Similiter cor hominis, ut ipsum spiritum jiter nutriat, debet esse viuua per fidem, quia iustus ex fide uiuit. Heb. 10. Vnde dicitur Pro. 4. Omni custodia custodi cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Secundo debet esse fixū per spem. Ps. 107. Partū est cor eius sperare in domino, &c. Item debet esse solidum per charitatem, Apo. Eph. 3. in charitate radicati, & fundati. Stultitatem peccatorum extra charitatem existentes, habent cor confractum. Eccl. 21. Cor facit quasi vas confractū, & sed charitas exigit integrum, & solidum, Luc. 10 Diligite Dominum Deum tuum extoto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis. Item ut sit humidum per deuotionem, vel pietatis cõpassionem. Hic. 17. Adhuc morem mittit radices suas. Item. Omne cor virens, &c.

Item cor serui debet esse sicut semē rosæ. Nam in medio rosæ, est semen minutum, croceum, & valde odoriferum. Hoc semen in medio rosæ, est gratia Dei in corde, quod est minutum per humilitatē, Mat. 11. Discite a me, quia mitis sum & humilis in corde Greg. Semper cõscientia secundum Deum humilis, & tristis debet esse, ut scilicet per humilitatem non superbiat, & per vilem megerem cor ad lasciuiam non dissoluat. Item debet esse croceum per charitatem. Deut. 20. Circundet dominus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas eum toto corde tuo.

Item debet esse valde odoriferum per orationis, & deuotionis suauitatem. Apo. 5 Habete phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. Iisd. Oratio cordis est, non labiorū tantum. Ille fumus siue odor orationis procedens ex furore cordis, mirabiliter virtutem demonis confringit. Tob. 6. Cordis eius particulam si super carbones posueris, fumus eius extricat omne genus demoniorum.

Quomodo fraterna esset debeat correctio, cardui similitudinibus patet.

Cap. XIII.

Correctio seuera peccati, assimilatur carduo. Primo rōe figuræ, quia cardus herba est aculeata, habet hastas, & in summo capite habens spinositas. Per hastas aculeatas intellige correctionē grauiorē flagellorū, & huiusmodi. Sed per capite spinositas intellige correptionē asperorū verborū, s. pugnatorū, quæ scilicet mētē delinquentis excitando ad propriū sensum reducit. Ecc. 12. Qui pungit cor, profert sensum. Itē Ecc. 12. Verba sapientum sicut stimuli, & quasi clauis in alitū defixi. Greg. in reg. Clauis atque stimuli verba sapientum computantur, quia culpas delinquentiū nesciūt palpate, sed pugnare. Secundo ratione efficacis, quia succus cordui capite ram fluxum curat. Similiter seuera correctio capillosa pititis, id est virtutes mentis conseruat, & conseruat. Nam dum vni vitiū seuerè corrigitur, alter non defluat timore seruat. Idemque qui flagellatur dum de vno vitio corrigitur, ab alio præseruatur. Iob. 10. Visitatio tuæ confodiuit spiritum.

Tertio ratione medicinæ. Etenim cardui sunt medicamentum peritiles, quia, scilicet correctio aspera ad poenitentiam grauat

gratiam reuocat, quæ scilicet est matrix in qua peccator penitens iterato concipitur, & formatur esse spiritali. Item cardus mulieres plurimum iuuat, & ad literam correctio aspera necessaria est omnino mulieribus infirmis. Et adhuc talis correctio necessaria est mulieribus, id est mētibus, quæ nimis molles & fragiles sunt ad peccandum. Nam sicut dicit Cassio. super Psal. 38. iniquitas mortalium sine fine vagaretur, si eam medicinalis increpatio minime refecaret. Et ideo sicut idem Cassio. Occur tendum est, ne tractu temporis intemperata malitia cõualescat, & vires iniquitatis dissimulatio, vel indulgētor gratia sumministret. Sed clari⁹ audita correctio doceat imperitiam, & comescat audaciam.

Cupiditatem omnium malorum radicē esse radicis asseritur.

Cap. XV.

Cupiditas assimilatur radici. Primo, quia per radicē arbor terræ inhæret, & ab ea humorem accipit quo nutritur. Vnde secundum Philosophum, radix habet oris officium, quia per eam planta suscipit nutrimentum, sicut animal per os. Si militer per cupiditatem anima inhæret terrenis. Et sicut planta mediante radice nutritur terræ humido, sic cor hominis mediante cupiditate patitur terreno lucro. Vnde cupiditas est os cordis insatiabile. Pro. 30. Tria sunt insatiabilia Infernus, & os vuluæ &c. Sen. epi. 25. Vidisti aliquando canem frustra panis aperto ore captantem, quicquid accepit proinus integrum deuorat, & semper ad spem futurij hiat. Idem euenit nobis, quicquid ex peccantibus fortuna proiecit, id sine vlla voluntate dimittimus, statim ad rapinam alterius erecti, & attoniti in epicureorum istud chaos incidimus, quod inane, & sine termino est.

Secundo, quia radix sequitur complexionem terræ, in qua nascitur, & sic cupiditas sequitur cõditionem hominis, in cuius corde concipitur. Vnde diuersa est in diuersis. Nam auarus est cupidus de diuitijs, superbus cupidus de dominijs, curiosus de rebus vanis, & sic de alijs. Nam in omni peccatore est cupiditas immoderata, alicuius rei, & isto modo considerando cupiditatem, siue malitiam, est quoddam vitium generale, quod includitur in omnibus vitijs. Et ideo dicit Aug. de lib. 3. quod auaritia, quæ græcè philargyria dicitur, non solum in argento, vel nummis: sed in omnibus rebus, quæ immoderate appetuntur, intelligēda est. Et Gregorius dicit in Homi. quod auaritia non solum pecuniæ, sed tam scientiæ, & altitudinis est, eum supra modum sublimitas ambitur.

Tertio, quia radix est causa diuersarum pullulationū. Nam virtute radicis pullulant stipes, rami, frondes, flores, & fructus. Nil enim est in arbore, quod prius non fuerit in radice. Eodem modo multa sunt mala, quæ pullulant ex radice cupiditatis. Apost. 1. Ti. 6. Radix omnium malorū est cupiditas. Super quo verbo dicit Basil. in ho. quod cupiditas est transgressionis mater, magistra nocēdi, primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, sicaria virtutum, seditionis origo, fouea scandalorum. Dicitur ergo cupiditas pecuniarū, & diuitiarum, de qua proprie Apo. 1. Ti. 6. loquitur, sicut patet ex eo, quod præmiserat: Qui volunt diuites fieri, &c. Iccirco dicitur esse radix omnium malorum, non quia non omnia mala ex cupiditate semper oriuntur, sed quia nullum malum est, quod non inrer dum ex auaritia, siue cupiditate nascatur. Nã sicut dicit

Innocentius, hæc est, quæ sacrilegia committit, & furta, & rapinas exercet, & prædas & bella gerit, & homicidia, simoniacè vendit, & emit, inique perit, & recipit, iniuste negotiatur, & sceneratur, instat dolis, imminet fraudibus, dissoluit pactum, & violat iuramentum, corrūpit testimonium, & peruertit iudicium.

Deuotionis fructus, ex pluribus olei proprietatibus, exempli clarissimis declaratur.

Cap. XVI.

Deuotio assimilatur oleo. Primo, quia oleum habet virtutem illuminatiuam, & ideo infunditur in luminarijs, & propter hoc significat deuotionem, in puritate & claritate conscientia. Et hoc est oleum, quod præcipitur offerri. Exo. 25. ad luminaria concinnanda, quæ deuotio puritatis, & claritatis conscientia nutrit in nobis reuelationes diuinas.

Secundo, quia oleum habet virtutem alleuatiuam, & ideo medetur doloribus. Vnde oleum designat deuotionem in tolerantiam præsentis miseria. Deuotio etiam passionis Christi consideratione alleuat nobis pñtes tribulationes, Cāt. 1. Oleū effusum nomen tuum, ad oleum tulerit dilexerunt te nimis, id est feruenter, ut exponit Ber.

Tertio, habet oleum virtutem enatiuam, & ideo superferitur liquoribus: propterea signat deuotionem ex p̄ gustatione celestis gloria. Psal. 44. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vixit te Deus, Deus tu⁹ oleo lætitiæ præ confortibus tuis: Et est notandum, quod oleum iccirco alijs liquoribus superferitur, videlicet, quia modicum habet terrestritatis, multum æreitatis, id est æreæ leuitatis. Et sic deuotio interna, tanto magis animam eleuat ad celestia destugada, quanto minus habet de terrena cupiditate, & plus abundat in ærea leuitate, id est diuina charitate. Nã charitas amor est, qui animam alleuat, & sursum leuat. Vnde dicit Aug. super Ps. 38. Non putrescit cor, si leuetur ad Deum. Frumētum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares illud ad superiora. Frumento tuo immutare quartis locum, & cor permittis in terra putrescere: frumentū leuares ad superiora, cor leua in celū. Et vnde, inquit, possumus? qui funes, quæ machinæ, quæ scalæ opus sunt? Gradus affectus est, iter tuum voluntas tua est, amando ascendis, negligendo descendis: stans in terra, in celo es, si diligis Deum.

Quantum ambire dignitates in illisq; persistere periculum sit, arborum similitudinibus h. ad dubie patebit.

Cap. XVII.

Dignitatis status quanto altior, tanto aduersitatibus & molestiis plenior. Vnde in dignitatibus positi assimilantur arbori. Flagella enim (ut dicit Isid.) dicitur vitium, & arborū summitates, eo, quod sæpe ventis, turbulibus flagellatur. Sicut autē quasi summitates arborū, altitudines dignitatum quibus qui sublimati sunt multatū ad uerticatum vētis, frequentiu anxietatū turbulibus flagellatur. Et ideo non incogruè de statu dignitatis posset suggeri illud proverbium. Mac. 3. Si quis habes hostē, &c. emite illum, & recipies flagellatū. Tullias, Quo celsior es, eo magis te folient, & auxilij esse oportet. Vnde Ps. 55. Ab altitudine diei timebo, id est ab altitudine temporalis dignitatis. Itē ad dignitatis gradū ambitiosus homo quandoque paulatim exaltatur, sed subito deicitur: sicut arbor eū difficultate eleuatur, sed subito, vi vērō deicitur. Vnde dicit Greg. Paulatim ascendisti, sed non paulatim descendes, sed tãquã fulgur, & sicut Sathan. Item dignitatis altitudo

altrudo quanto minus est in humilitate fundata, ratio minus crescit, & minus durat. Cuius exemplum patet in sceno, de quo dicitur in Ps. 128. Niant sicut scenum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit, ubi dicitur Glos. q. quanto scenum altius stat, & minus profundè radices suas inferius deprimit, tanto minus crescit, & citius arefcit. Sic homo quato est in altiori statu, si radices cordis non profundantur in humilitate, idest sui humili cognitione, & custodiæ sedulitate, parum proficit, & cito deficit. Ps. 36. Vidi impium, idest superbum superexaltatum, & eleuatum, sicut cedros libani, & transiui, & ecce non erat.

In diuitiis cor apponendum non esse, quæ spinis comparantur, variis auctoritatibus, ac exemplis declaratur.

Cap. XVIII.

Diuitiæ assimilatur spinis. Primò quidè, quia spinæ etiam sub flore sunt se carpècium pungitiuæ, & similiter diuitiæ etiam in flore mundanæ gloriæ se affequentes, pungunt punctione laboris in acquirendo, timoris in possidendo, & doloris in perdendo. Vnde Petrus Rauennensis dicit in quodam sermone, Auri quos, seruator argenti, securitatem non habet, nescit quietem, & cui deest securitas, quies perire: poena diues est ille, non censu. Innocentius dicit, In superfluitate resoluatur, in contentia effrenatur, currit ad libidinem, & corruiat illi: scitum: & sunt ei instrumentum poenarum, quæ fuerunt oblectamenta culpæ: labor in acquirendo, timor in possidendo, dolor in amittendo, mentem eius semper fatigat, sollicitat, & affligit.

Secundò, quia spinæ sunt vestium laceratiuæ. Sic diuitiæ lacerant interiores vestes virtutum. Vnde Greg. Hom. 20. dicit: Diuitiæ, spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctiõibus mentem humanam lacerat, & eum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi in sicco vulnere cruciantur. Tertiò, quia sunt serpentum communicatiuæ, scilicet occultatiuæ: propter quod Eccl. 10. dicitur: Qui dissipat sepe, mordebit eum coluber, scilicet, qui latitat in ter spinas. Sic diuitiæ latibulum sunt serpècium infernalium, i. Ti. 6. Qui volunt diuites fieri, incurrunt tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa & inuidia, quæ mergunt hominem in interitum. Quarto, quia spinæ sunt sui inuicem complexiuæ. Sic enim se mutuo complectuntur, quod facilius fasciculus spinarum excutitur, quàm partes separètur. Sic diuitiæ habitæ, difficulter bene dispensantur: & ideo cõsultius est totum simul orus deponere, secundum illud Mat. Vnde omnia, quæ habes, & da pauperibus.

Quintò, quia spinæ sunt ignis incensiuæ. Diuitiæ enim sunt materia ignis cupiditatis in præfenti. Ps. 17. Exarsunt, sicut ignis in spinis, & ignis infernalis in futuro. Isa. 34. Sapientiæ congregatæ igni comburentur.

Sextò, quia spinæ sunt seminum suffocatiuæ. Nã propter suam densitatem radios Solis intercipiunt, & roribus coeli guttas ad ea, quæ sub eis, sunt descendere nõ permittunt: & ideo quæ iuxta spinas, vel infra seminantur, non de facili coalescunt. Vnde Luc. B. Aliud semen cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ, suffocauerunt illud. Similiter diuitiæ suffocant sua sollicitudine fructum seminis verbi Dei. Et ideo dicitur ibidem: Quod autem in spinis cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus, diuitiis, & voluptatibus vitæ suffocantur, & non reseruant fructum.

Item diuites, quando abundant diuitiis, visitantur, & frequentantur: quando vero sunt pauperes, contemnitur, & abiiciuntur: sicut arbor, quæ diligenter seruitur, & custoditur, quando fructus est in ea: sed ablato fructu negligitur, & exponitur: vt patet in vineis, quæ clauduntur, & cudo diuntur tempore fructus, sed postea exponuntur. Pro. 9. Diuitiæ addunt amicos plurimos, à pauperibus autem, & hi quos habuit, separantur.

Sacrarum Scripturarum doctrina quantum expedit, Ap. similitudinibus cognoscitur, quibus se armis diaboli tentationibus resistendum sit optime edocetur.

Cap. XIX.

Doctrina Sacra Scripturæ assimilatur Apio. Primò, quia Apium est herba, q. splenis, & epatis oppilationes, idest vias oppilatas aperit. Per epatem autem, & splenem, quæ sunt duo membra intrinseca, & multum vitia corpori, intrinsecas, & vtilissimas potentias, animæ, scilicet intellectum, & affectum. Et sic splen attrahit nutrimentum ab epate, s. humorem quo nutritur, sic voluntas ab intellectu trahit præfens objectum, à quo mouetur. Nam bonum præhæc summa intellectu, est voluntatis objectum, & mouens ipsam: triusque autem potentia vias aperit doctrina sacra scripturæ: quia intellectui aperit viam ad Deum cognoscendum, & voluptati ad Deum diligendum. De quibus vni dicitur Prou. 4. Via eius, via pulchræ, & c.

Secundò, quia apij vis, semen, & radix moribus venenatis succurrit, vt dicit Diosco. Morfus venenosi sunt tentationes diaboli, quibus verba sacra doctrinæ oprime decem hominem obuiare. Vnde Mat. 4. dominus à diabolo in deserto tentatus, sacra scripturæ verba in qualibet tentatione opposuit. Induxit etiam contra eum tria testimonia de lege, quibus ipsum vicit, & repulit, sicut figurati fuerat, in David, i. Re. 18. qui Goliath prostravit tribus lapidibus de torrente: & sic Christus diabolum superantibus testimoniis, de lege, vt dicitur in glo. Quo exemplo etiam nos docemur, sacra scripturæ verbis repellere tentatorem. Nam si tentat te de superbia, & appetitu honorum, responde ei: Scriptum est Eccl. 9. Quid superbis terra, & cinis? & iterum, Eccl. 17. Noli querere ab homine decorem, neque à Rege cathedram honoris. Si tētat de appetitu diuitiarum, respõde: Scriptum est, i. Ti. 6. Nihil utilius in hunc mundum haud dubium, quia nec ouerere, quid possumus. Et iterum: Qui volunt diuites fieri, incurrunt in tentationem diaboli. Item si tētat de appetitu deliciarum carnalium, respõde ei i. Co. 15. Caro, & sanguis, regnum Dei non possidebunt: Glossa Per carnem & sanguinem, venter, & libido in peccata carnalia designantur.

Tertiò, quia apium tristitiam expellit, & lætitiã inducit. Nam est quoddam genus apij, quod dicitur apij rufus, eo, q. humoris melancholici sit purgatiuum, tristitia expulsiuum, & lætitiæ inductiuum: imo dicitur, q. quis ipsum in magna quantitate reciperet, ridendo occideret. Sic doctrina sacra scripturæ melancholiam in corde expellit. Vnde Sap. 3. Non habet amaritudinem conuersario illius, nec rædium conuictus ipsius. Tristitiam interdicit, Matth. 6. Nolite fieri tristes. Item ad lætitiã inducit, Psalm. 99. Seruite domino in lætitia. Vnde libri sacra scripturæ magnum solatium præbent contra huius miseriam incolatum. i. Mac. 14. Habentes in latibilibus sanctos.

Quo pacto eleemosyna sit pauperibus eroganda, qualemq. fructum fidelibus afferat, similitudine cardamomi, & seminis exemplo describitur. Cap. XX.

Eleemosyna assimilatur cardamomo. Primò ratione originis: quia cardamomum est semen arboris, quæ quasdam tumorositates facit, in quibus semen continetur. Arbor ergo est poenitentia, quæ in intimis cordis radicata in terra, id est, in corpore nostro, proficere, & fructificare debet. Vel in terra hæc arbor fructificare debet, quia supra terram, id est, in cœlo, vel etiam sub terra, id est, in inferno, poenitentia locum non habet. Nam in cœlo non est locus poenitentia, ubi nullum angit conscientia criminis. In inferno vero non habet poenitentia fructum, ubi non potest expiari delictum. Ex hac ergo poenitentia arbore producitur semen eleemosynæ. Est enim eleemosyna opus satisfactionis, quod quidem ad poenitentiam pertinet. Sed ideo semen vocatur, quia in aliena terra, scilicet, in indigentis proximi carne seminata, mirabiles fructus affert. Hoc autem semen eleemosynæ ab arbore, id est, à poenitentia, in quibusdam tumorositatibus, id est, cordis compassionibus produci: quia tota virtus eleemosynæ est ex cordis compassione. In affectu cordis pensanda est eleemosyna tribuentis. Et idcirco Greg. mor. dicit, Ille perfectè tribuit, qui cum eo, quod afflictio tribuit, afflictio quoque animi in se sumit, vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem ipsius per ministeria concurrat.

Secundò, ratione coloris: quia ilium cardamomi semè est melius, quod subrufum est aliquantulum. Rufedo etiam eleemosyna est ex dilectionis seruore: nec dubium quin tanto melior sit eleemosyna, quanto plus ruber ex charitatis flamma. Vnde sine charitate eleemosyna est omino insuuctuosa Apostolo dicente i. Cor. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Tertiò, ratione saporis: quia illud etiam est melius, quod est acutum, & dulcedini intermixtum. Debet enim dari eleemosyna cum acumine, i. cum subtilitate discretionis, & cum dulcedine allocutionis: quia interdum verbum est melius, quàm datum. Aug. in epist. Caue præuidens discretionem eleemosynæ, ita, vt vtriusq. dantis, & accipientis, sit solatiu. Quarto ratione virtutis, quia habet virtutem confortandi cor, cerebrum, & stomachum: in corde quidem est dilectio, in cerebro sensificatio, in stomacho vero nutritio: quia scilicet ex eleemosynâ prouocatur recipiētis dilectio: in ea etiam demonstratur largientis sensus, & discretio, ex ea etiam prouenit vtriusque partis nutritio: quia datus quidem per meritum eleemosynæ, refouetur spiritus, sed recipiētis per oportunum auxilium refocilatur corpus.

Item eleemosyna assimilatur semini: quia bonitas seminis (s. m. Pliniu) consideratur ex tribus. Primo ex tempore, quia illud semen est bonu ad seminandū, qd est bimū, vel trimū. Quædam est eleemosyna, quæ disponit hominē ad vñ, s. ad hoc, vt liberet à culpa, sicut, eleemosyna peccatoris. Dan. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Et ista est quasi semē anniculū. i. vnus anni tm. Quæ dā vero eleemosyna valet ad duo, s. ad satisf. actionē culpæ, & redēptionē poenæ, vt eleemosyna poenitentis, To. 4. Eleemosyna liberat à morte, s. culpæ, & nõ patitur animā ire in tenebras, s. poenæ: & ista est, vt semē bimū. Quæ dā autē valet ad tria, s. ad præseruandum à culpa, ad euadendum

supplicia, & ad intradum præmia, sicut eleemosyna iusti: & est quasi semen trimum.

Secundò consideratur bonitas seminis expondere, quia illud optimum, quod est grauissimū: pondus autem eleemosynæ, & cuiuslibet boni operis, est ex charitatis affectu, quia tanto eleemosyna plus valet danti, quanto cum maiori charitate datur.

Tertiò consideratur ex colore, quia illud semē melius est quæ magis albū interi⁹ est. Sed quasi medulla alba, est intentio pura. Vnde illa eleemosyna est bona, quæ datur cum intentione pura. Mat. 5. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua.

Verè animiq. eloquentia varietas ac exitus qualis existat, quam plurimis auctoritatibus arboriq. frondositate similitudinibus explanatur. Cap. XXI.

Eloquentia sapientum assimilatur frondositate arborum.

Primò, ratione gratiositatis: quia viriditas, & copiositas foliorum, reddit arborē graciosam aspicientib⁹. Similiter efficacia, & affluentia verborum, reddit sapientem gratiosum audientibus. Ps. 44. Diffusa est gratia in labiis tuis.

Sed nota hic, q. ad gratiosam eloquentiam plura requiruntur. Nã s. m. Valeriu Maximū, doctrinæ, & eloquentiæ ornamenta, & pronūciatione apta, & conuenienti corporis gestū consistunt. Quibus qui se instruxerit, tribus modis homines aggreditur, aures penetrando, oculos demulcēdo, & animos inuadēdo, sicut etiā Sen. In epist. dicit. De apta autē pronūciatione verborū loquitur Cas. fio. in Ps. 73. Eloquēs est ille, qui scit parua summissè, media temperatè, magnagranditer dicere: qui scit inuenire præclarè, enūciare magnificè, disponere aptè, figurare variè. Idem etiā dicit, q. bonus doctor proœmiat aptè, narrat aperte, arguit acriter, colligit forriter, ornat excel se, docet, delectat, & afficit.

Secundò, ratione vtilitatis: quia folia tenellos fructus ventis, pluuiis, & caumatibus muniunt, & pro eis tāquā scutū ictus recipiunt. Sic sapientū verba tenellos homines, i. spū debiles, siue pusillanimes, à ventis persecutionū, & à pluuiis, i. imperu inundantium tribulationū, & à caumatibus internarū tentationum, cõfortādo, instruedo, minādo, muniunt & defendunt. Et interdum etiā sapientes, & eloquentes viri pro patria, seu ciuib⁹ suis, siue aduersantibus cõtradicēdo, siue salubriter consulēdo, siue versutias & nequitias deregēdo, inuidentiū, vel hostiū ictibus, i. oditis, & persecutionibus se exponūt. Isa. 49. Posuit os meum dominus quasi gladium acutū. Vnde contra eos, qui hoc nõ faciunt, dicitur. Eze. 13. Nõ opposuistis vos murum pro domo Israel. Cice. R. hero. Quis ita se armat eloquentia, non vt oppugner commodam patriam, sed vt & pro his pugnare possit, is mihi videtur, & suis, & publicis rebus vtilissimus, arque amantissimus.

Tertiò, ratione firmitatis: quia folia cito à vento mouētur, & hincinde quassantur, sed propter abūdantiã humoris, non facili ab arbore diuiduntur. Similiter gratiosi in verbis, licet à vento vanæ laudis, & fauoris hominū plerūque agitentur: tamen si habēt abundantiam humoris, i. diuini amoris, siue interne deuotionis, non facili ab arbore Christo, vel ab arbore virtuosæ vitæ p. elationē, vel vanā gloriam separant. Ps. 17. Folij eius non defluet, & omnia quæcunq. faciet prosperabuntur. Vel tunc folia propter ventū ab arboribus cadunt, quando viri eloquentes,

res, propter merum obmutescunt. Sed hoc amicis Dei non accidit, quia eos intimi amoris virtus ab omni timore defendit. Actuum 4. Petrus, & Ioannes hoc humore. i. amore spiritus confortati, principibus sacerdotum prohibentibus, ne docerent in nomine Iesu: responderunt, Non possumus, quæ audiuimus, & vidi mus, non loqui. Quarto ratione fructuositate, quia fructus sub foliis sunt primo virentes, tandem maturescunt, & calore Solis dulces fiunt, qui prius amari fuerunt. Sic sapientes viri sub foliis verborum producant fructus operum: quod fructus apparent virentes, i. gratiosi aspicientibus, & maturi. i. discreti discutientibus, & dulces. i. sapidi susipientibus. Faciunt. n. viri sapientes opera gratiosa, discreta, & fructuosa, vel eorum fructus. i. actus sunt, virentes per fides, maturi per spem, dulces per charitatem. Et hic est calor Solis. i. amor Christi, qui omnia facit dulcescere, etiam amara quæque. Cant. Fructus eius dulcis gutturi meo. Et attende, quod sicut modici precij est in arbore fructus sine fructibus, ita modici valoris verbositas sine operibus: propter quod dicit Greg. 6. mor. quod ille bene loquens facundiam percipit, quod animum cordis per recte viuendi studia extendit, nec loquentem conscientia præcipit, cum linguam vestra antecedit.

Quinto ratione mutabilitatis, quia quarundam arborum folia in æstate viridia & decora sunt, in autumno pallescunt, sed in hyeme cadunt, & in terra putrescunt. Sic eloquentia sapientum seculi, in æstate, id est in tempore fauoris virens per vigorem, sed in autumno Sole decretescit. i. deficiente humano fauore pallescit. i. debilitatur per timorem. In hyeme autem. i. persecutionis tempore cadit. i. penitus deficit per obmutionem: & aliquando in terra putrescit per mali commendationem, & approbationem, siue fauorationem. Et tunc dicendum est eis illud Isa. 40. Væ vobis, quod dicitis bonum malum, & malum bonum.

Ad bene agendum, malumque dimittendum cohortatio, quæ ratione sit scribitur peragenda, ex ficus sterilitatis medicina demonstratur. Cap. XXVII.

Exhortatio ad bene faciendum, vel ad malum dimittendum diuersimode debet, secundum diuersam qualitatem eorum, quos hortari oportet. Cuius exemplum apparet in ficu. Nam ficus sterile fit aliquando ob defectum humoris aliquando vero propter nimiam abundantiam humoris: sed si accidit ob defectum humoris, subuenitur ei per convenientem sium, & aquam dulcem, sed si superabundat humor, arborem clauis perforant, & sic humorem euacuant. Illi autem homines sterile scunt, i. a fructu bonorum operum deficiunt, & hoc est propter defectum humoris, i. propter defectum vigoris, qui vitio subiecti sunt pusillanimitatis, & timoris: & isti iuuandi sunt cum sium, qui plantam calefacit, i. cum doctrina, vel exhortatione inflammante, & accendente ad bonum, & cum aqua dulci. i. cum dulcedine doctrinæ, & verbosum, ut attrahantur ex ipsa dulcedine exhortationis ad humorem bonitatis. Nam si contra tales pusillanimes quis incretetur asperitate verborum, potius desperat, quam proficerent: & ideo, qui talis est (sicut dicit Prosper 2. de vita cont.) leniter castigetur reuerentiam exhibet castiganti: Asperitate autem nimis increpationis offensus, nec correctione recipit, nec salutem. Patet ergo, quod in exhortatione talium si appareat calor amoris impellens, & dulcedo verborum demulcens, sequitur bonorum operum fecunditas crescens. Illi autem ad modum ficus sterile scunt propter humiditatis excessum, qui bona opera ex-

superbia dimittunt, vel ex nimia abundantia temporum, quæ inducit ad superbiam, & contemptum spirituum alium, & tales perforandi sunt clauis, id est terribilibus, & asperis verbis. Eccl. 12. Verba sapientum, sicut stimuli, & quasi clauis in alium defixi.

Exemplo pini, quomodo diuini amoris fervor in nobis agatur, aperte explanatur. Cap. XXVIII.

Fervor diuini amoris augetur in afflictione carnis, & abundantia deuotionis: cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus, quæ exterius habet durum & grossum corticem, sed interius multum humorem pingue, de facili multum inflammatur, si igni aliquo casu applicetur. Lile ergo exterius habet purum corticem & asperum, qui carnem suam per duram abstinentiam, vel asperos labores affligit. Ille interius habet multum pinguedinis, quod multam habet deuotionem mentis, & hic per diuinum amoris facilius & fortius inflammatur, dum alicui ignita, i. affectus rei applicatur, siue affectuosa verba audiendo. Ps. 104. Eloquium domini inflammavit eum, siue deuotas scripturas intelligendo. Luc. ultimo. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Siue de passione Iesu Christi meditando: quia ibi ostensus est singularis amor Saluatoris, scilicet in opere nostræ redemptionis, & ideo maxime debet in nobis accendere ignem amoris. Vnde Ber. super cant. ser. 10. dicit, Dilexit nos Deus dulciter, sapienter, & fortiter. Dulciter nempe dixerim, quod carnem induit, sapienter, quod culpam vitauit, fortiter, quod mortem sustinuit, sed per omnia reddit te mihi amabilem bone Iesu, calix, quæ bibisti opus nostræ redemptionis. Hoc enim omnino amorem nostrum vendicet tibi, hoc inquam nostram deuotionem blandius alicit: iustus erigit, arctius fringit, & vehementius afficit.

Fidei excellentia atque perfectio, ex quam plurimum Amygdali, castaneæ, sinapisque similitudinibus recte fit per spina. Cap. XXIX.

Fides assimilatur amygdalo: quia amygdalus est ante prior se floribus vestit, & ad fructum ante cæteras arbores se disponit. Similiter virtus fidei debet in corde hominis ante omnes virtutes florere. Nam fides est virtus dispositio mentis ad charitatem, & ad alias virtutes. Vnde sicut flos est dispositio ad fructum, ita actus fidei, qui est credere, est dispositio ad actus charitatis, & cæterarum virtutum. Ex qua re patet, quod dum fides credendo præuenit, ante omnes virtutes florescit, & ad fructus virtutum, id est opera se ante ipsas disponit. Vnde Apost. Heb. 11. Fides, inquit, est sperandarum substantia rerum, &c. Nam sicut substantia natura antecedit, & accidentia consequuntur quodam ordine substantiam, ita fides antecedit spem, & cæteras virtutes. Et ideo ipsa fides a sanctis fundamentum vocatur virtutum tam infusarum, quam acquisitarum, super quod construitur totum ædificium spirituum virtutum. Et etiam assimilatur radici ex qua rotatur bor exurgit. Et ideo Aug. super Io. Sicut in radice arboris nulla protus apparet pulchritudinis spes, tamē quicquid est in arbore pulchritudinis, vel decoretis, ex illa procedit: Sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptiva est, ex fidei fundamento procedit.

Secundo, quia amygdalus est culturæ exposcitua. Nam, ut dicit Arist. hæc arbor cultura indiget maximè: cum antiqua

est, & plus fructificat antiqua, quam nouella, præcipue, si sit bene culta. Vnde, ut possit magis esse fructifera, claus est in radice perforanda. Similiter fides indiget cultu, & custodia boni operis. alioquin est infructuosa, & vt arbor mortua, vt patet Isa. 2. Fides autem quasi nouella sit in patribus antiquis, qui fuerunt ante Christi aduentum, & ideo minus fructifera. Sed nunc in nobis, qui sumus in quos fines seculorum deuenerunt, est quasi antiqua, & tamen nostra fides post Christum, si studiosis operibus fuerit culta, est meritum fructibus magis copiosa: sed in radice cordis clauis timoris, & amoris perforanda, ut timore excitetur, & amore operetur. quia fides per dilectionem operatur, ut dicitur Gal. 5. Aug. Cui dilectione fides Christiani, sine dilectione fides demonis. Qui autem non credunt, peiores sunt quam demones, & rardiores.

Tertio, quia amygdalus est morborum curatiua. Dicit enim Dioscorus quod tora arbor amygdalorum est medicinalis. Habet enim medicinale solidum, i. radicem: quia radix eius elixata & trita, maculas vultus purgat. Sic fides elixata charitatis calore, & tribulationum perfectione, purgat maculas facie, id est conscientie. Act. 15. Fide purificans corda eorum.

Item habet medicinalem comam, i. corticem, & frondes: quia cortex eius, & folia sunt etiam mundificatiua, & sanitatiua. Cortex autem, & folia fidei sunt verba confessionis fidei, quibus interior fides exterius ostenditur: & hæc etiam sunt sanatiua, quia sicut dicit Apo. Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Item habet amygdalus medicinale oleum: quia oleum de amygdalis contra multas valet infirmitates. Nam vermes & lumbricos in corpore necat, menstrua purgat, contra sordiditatem efficaciter iuuat, & aurium sanium mundat, si auri tepidum instilletur. Flores etiam eius decocti in oleo, caducos, & lethargicos curant, cum melle triti, moribus obuiant, & vlcera sanant. Oleum autem fidei, est oleum sacramentale. s. vnctionis extremæ, quod etiam in virtute fidei valet contra infirmitates corporales, & spirituales. Vnde dicitur Iac. 5. Infirmatur quis ex vobis? inducat presbyteros ecclesie, & oratio super eum, vngentem eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.

Item habet medicinalem fructum. Nam fructus amygdali homini proficit, quia de dulci amygdalo dicit Dioscorus, quod si reces cum suo folio comedatur, stomachum confortat, & ebrietati resistit. Et tñ dicit, quod si vulpes amygdala comederit, morietur. Quia sæpe, quod est medicinum homini, est venenum alteri animali, & e conuerso. Similiter fructus, id est opera fidei ostensa, & folia, i. verba fidei audita, stomachum, i. appetitum hominis, scilicet si deliter, & deuote recipiens, confortant, & accendunt ad bonum, & ebrietati, i. stultitiæ, & deuotioni hæreticæ prauitatis resistunt: vulpes, i. fraudulentus hæreticus, inde moritur. Quia dum ex verbis fidei, vel exemplis ocationem, & fomentum erroris assumit, vnde fidelis vitam accipit, ipse mortem incurrit.

Item fides assimilatur castaneæ, quia ex hac arbore sumuntur ligna solida, & fortia ad domos construendas. Hæc ligna fuerunt Apostoli, & eorum discipuli solidi per vi-

tam, fortes per patientiam, vel solidi in sustinendo, fortes in operando, ex quibus domus Dei. i. ecclesie primitus constructæ fuerunt.

Secundo, ratione pullulationis, quia hæc arbor (vt dicit Isidorus) vt excisa fuerit, tanquam sylua pollulare cõsuevit. Sic accidit beatis martyribus, quia quanto opprimebant eos hostes, tanto magis crescebant.

Tertio, ratione castrationis. Dicitur. n. castanea a castrando, eo quod fructus eius, dum assuntur castrari est necessarium. In fide autem Christi multi sunt, qui vt diuino amore magis inflammentur, & vt ad regnum cælorum introducantur semetipsos castrant, non ferri violentia, sed voluntaria continentia, sicut Christus dixit Matt. 19. Sunt & eunuchi, qui semetipsos castrauerunt propter regnum cælorum.

Quarto, fides assimilatur castaneæ, ratione administrationis. Quia castanea administrat nobis primo ex suo ligno carbones ardentes, quibus fabri vtuntur ad emolliendum ferrum. Isti carbones sunt fidei ex epla feruetia, quibus est peccatorum corda dura & ferrea inflammentur, & emolliuntur ad bonum. Item ex suo fructu dat nobis alitus dulces. Et ita sunt doctorum sanctorum fidei dulcia verba, quæ mentes audientium delectabiliter nutriunt.

Item ex suo cortice, siue foliis habemus medicinales virtutes. Nam cum sale trita, & cum melle temperata, morsus canis rabidi sanat. Hæc sunt fidei sacramenta quibus morsus canis rabidi, id est mors peccati, quæ diaboli ex inuidia in hominem impressit, curatur. Item fides assimilatur sinapi, secundum illud, Luc. 17. Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, &c.

Et primo, ratione complexionis, quia est calida, & sicca in quarto gradu. Quia. f. fides debet quadrupliciter calefcere, & feruere: primo in corde assentiendo, Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam. Item in ore prædicando, Ro. 10. Ore autem confessio fit ad salutem. Item in opere se manifestando. Iac. 2. Ostendat tibi ex operibus fidem meam. Item oratione non hæsitando, Iac. 1. Postulet autem in fide, nihil hæsitans.

Secundo, ratione purgationis, quia comesta ad cerebrum fumar, & ipsum mirabiliter purgat. Vnde Aug. de tri. Mentis humanæ acies inualida in tam excellenti luce non figuratur, nisi per iustitiam fidei emundetur.

Tertio, ratione curationis, quia dicitur valere contra multas infirmitates. Valet enim hydropticis, epilepticis, lethargicis, & paralyticis. Nam poros aperit, & humores neruos oppilantes dissoluit. Sed fides multo magis valet ad omnem infirmitatem, tam corporalem, quam spiritualem sanandam. Mat. 9. Fides tua te saluum fecit.

Quarto, ratione multiplicationis, quia ex minimo grano sinapis, multa grana producantur, quæ fronde, flore, & semine in immensum declarantur. Et ita etiam hæc herba se multiplicat, vt vbi semel seminatur, vix locus inde vterius liberatur. Similiter fides Christi, quamuis fuerit principio parua per humilitatem, & in paucis seminata, tamen postea est in immensum augmentata, & dilatata in fidelibus, & in prædicationibus, & in virtutibus.

Vbi quomodo ve filij patres debeant imitari, exemplo rose ostenditur. Cap. XXXV.

Filius licet sit a patre secundum naturam, non tamen debet imitari eius malitiam: cuius exemplum apparet in rose, quæ ex spina dura orianet, sed naturam spinarum non sequuntur. Nam spina nõ est odorifera, nec pulchra,

nec est mollis, sed aspera, nec etiam ad medicinam reperitur valida. Sed e contrario rosa suo odore olfactum afficit, suo decore visum pacificat, suauitatis molitie tactum lenit. Sed virtute sua multis languoribus rosa succurrit. Sic filius si habuit patrem per infamiam scelerum, debet ipse studere, vt habeat famam redolentem. Et si habuit patrem moribus displicentem, debet ipse studere, vt habeat morum pulchritudinem complacentem. Item si habuit patrem linguam vulnerantem, debet ipse conari, vt habeat conuersationem mitem, & lenem. Item si habuit patrem in lingua vulnerantem, debet ipse conari, vt habeat linguam medentem. Vnde patet, qd parentes in eo, qd mali sunt, a filii sequendi non sunt, nec etiam diligendi, quia in quantum mali sunt, tum mo patri contrarij sunt, & sicut dicit August. Amandus est generator, sed propinquus est creator, & Apo. Heb. 12. Patres carnis habuimus eruditores, & reuerbamur eos. Num multo magis obtemperabimus patri spirituum, & viuemus?

Fortune instabilitas quanta sit ex fœni varietate facillime percipietes.

Cap. XXXVI.

Fortuna assimilatur fœno. Fœnum enim, quàm diu viret, & frondet mōtes, & prata vestit, & ornat, & sua venustate intuentium oculos reficit, & delectat. Sed feruente Sole humiditas eius consumitur, & herba, quæ fiorendo ridere videbatur, à gloria totaliter spoliatur, & pabulum ignis efficitur. Similiter fortuna hominis viret, quando est cum corporis incolumitate, vel venustate frondet, quando est cum vbertate diuitiarum, vel quando est cum consanguineorum, seu amicorum circumstantium pluralitate. Sed tūc montes vestit, quando est cum honore, & dignitatum sublimitate. Tūc enim vestit prata, quando est cum famæ dilatatione, & claritate. Talem autem fortunæ venustatem vniuersorum oculi cum admiratione intuentur, in eius intuitu amici reficiuntur, & delectantur. Sed feruente Sole, idest, fori perfectione deiciente, vel aduersitate deprimente, vel vehemēti infirmitate consumente, humiditas eius, idest naturæ, vel fortunæ consumitur vigor, & à sua gloria per priuationem honoris, vel ruinam mōris totaliter spoliatur, & pabulum ignis, idest furoris persequentis, vel gehennæ alumnus infernalis efficitur. Iac. 1. Exortus est Soleum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperit. Sen. In Epist. Hæc imaginem animo tuo propene, iudicium facere fortunam, & etiam hanc mortalium eorum, honores, diuitias, gratiam excutere, quorum alia inter sapientium manus scissa sunt, alia infidià societate diuisa, alia magno detrimento eorum, in quos deueniunt, protensa.

Quemadmodum Dei gratia in nobis conseruetur, eiusq; perfectio quatenus existat, ac vnctio multiplex oleiq; natura exprimitur, cui diuina gratia comparatur, quòre pacto hac ipsi in nobis conseruetur, & varij ipsius effectus per similitudines frumentæ, cepæ, pinj, cucumeri, & denique dictamni pateant.

Cap. XXXVII.

Gratia Dei assimilatur oleo. Primò ratione conseruationis, quia diuina, & penetratiua est virtutis, & ideo in vasis vitreis vel vitreatis melius, quàm in ligneis conseruatur. Vasa nã que lignea porosa sunt, & difficilius mundantur à fordibus, quàm vitrea, quæ sunt omnino solida. Sic gratia Dei in vasis vitreis, idest in cordibus mundis, & solidis esse debet. Requirit enim animam mundam per innocentiam,

vel saltem per pœnitentiam, & solidam per sapientiam quia cor fatui, quasi vas contractum, vt dicitur in Ecclesiastic. 21.

Secundò, ratione effusionis. Nã si in aqua se quis mittit, & oleum in ore posuerit, ipsumque in aqua effuderit, aquas adeo claras facit, vt ea, quæ sunt in fundo videri possint. Sic homini in aqua tribulationis posito, olei diuinæ gratiæ ipsam aquam, i. tribulationem ei claram facit, vt scilicet ea illuminetur ad sui cognitionem, vel Dei contemplationem. Posset etiam hoc referri ad gratiam doctrinæ, quæ est in sanctis predicatoribus, quæ oleo ex ore effuso, i. gratia, & dulcedine sermonis, siue doctrinæ, aquam sapientiæ salutaris ignorantibus, vel enitibus dilucidant, & declarant. Vnde et talibus ipsa sapientia præmiū promittit, dicens, Eccl. 34. Qui elucidunt vitam æternam habebunt.

Tertiò, ratione vnctionis. Est enim multiplex vnctio olei diuersos effectus, vel modos gratiæ repræsentans. Est enim quedam vnctio dignitatis, sicut est vnctio regum, de qua dicitur 3. Reg. 1. Assumpsit Sadoch Sacerdos conu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem, & ceciderunt buccina, & dixit omnis populus, Viuat rex Salomon. Hæc est ergo vnctio gratiæ, quæ ad illos pertinet, qui, vel alios per iustitiam bene regunt. Esa. 32. Ecce in iustitia regnabit rex. Item est quedam vnctio sagacitatis, sicut erat olim vnctio pugilum, quæ fiebat ad cautelam, ad quam referri posset vnctio, quæ habetur 1. Reg. 16. Quis Samuel vnxit David in medio fratrum, & directus est spiritus Dei in eo die illa. Hæc est illa vnctio gratiæ, quæ pertinet ad omnes, qui per astutam pugnam vincunt alios.

Item est quedam vnctio iocunditatis: & hæc vnctio est mulierum, quæ se ad iocunditatem, & pulchritudinem vnctur. Dan. 16. Dicit Susana, Afferte mihi oleum & spongiam, & c. Et hæc est vnctio spiritualis lætitiæ, quæ pertinet ad nitorem, & decorem conscientiæ.

Item est vnctio sanctitatis, sicut Sacerdotum: De qua dicitur, Exo. 37. Composuit, & oleum ad sanctificationem vnquentum, & c. Et hæc est vnctio deuotæ orationis, quæ competit non tantum sacerdotibus, sed omnibus deuotè orantibus.

Item est vnctio credulitatis, idest fidei, sicut vnctio baptizatorum, quæ est ad fidei susceptionem: de qua vnctio dicit Rabanus: In vnctione baptismi descendit Spiritus sanctus ad habitationem Deo consecratam. Hoc igitur pertinet ad omnes illos, qui fidem susceptam bene conseruant.

Item est vnctio firmitatis, sicut vnctio confirmatorum, vt dicit Episcopus: Cōsigno te signo crucis, confirmo te charismate salutis. Hæc pertinet ad omnes, qui sunt confirmari, & solidari per charitatem.

Item est vnctio sanitatis, sicut est extrema vnctio infirmorum. De qua Iac. 5. Vngentes eum oleo sancto, & c. Hæc pertinet ad omnes, qui se infirmos per humilitatem reputant.

Item gratia Dei conseruatur in asperitate, & in humilitate. Vnde assimilatur frumento. Cuius proprium est includi, & conseruari in thecis asperis habentibus in summitate spicas pungentes contra incursum auium mouentres: Vnde ab illis spiculis spicam defendentibus, sic dicitur: quibusdam quoque folijs, seu variis cultum ambitur, & sulcitur, ne fructus pōdere incurueretur. Quod

caum

enim spicæ asperæ, vel quasi spicæ pungentes, sunt aduersitates, & tribulationes presentes, in quibus per patientiam gratia conseruatur, ne ab auiculis, idest tentationibus diabolicis auferatur, vel spicæ, & aristæ asperæ, sunt operæ penalis pœnitentiæ, in quibus etiã gratia conseruatur. Vagina autem includens, & tenens granum seminis, ne cadat, est humilitas cordis, sine qua gratiæ semen minime conseruaretur.

Item gratia Dei assimilatur cepæ. Primò, quia cepe comestum secundū Dioscoridum, venenum educit: & hoc competit diuinæ gratiæ, in quã de corde hominis extrahit venenū cupiditatis. Nam cupiditas rerum temporalium, secundū Augustinum, est venenū charitatis.

Secundò, quia succus eius caliginem oculorum detegit. Hæc caligo est cæcitas, siue obscuritas superborum, qui euanescent in cogitationibus, & obscuratur insipientes eorum. Sed hanc caliginem, cepæ succus, idest diuinæ gratiæ virtus, siue lux detegit, & expellit.

Tertiò, quia cepe comestum, fastidiū tollit. Quod competit diuinæ gratiæ, in quantum excludit acidiam, quæ fastidium spiritualium deliciarum inducit.

Quartò, quia cepe comestum præcipue coctum, oris fetorem minuit, ventrem mollit, & cibos condit. Quæ omnia competunt gratiæ, in quantum refrænat vitium gula: quia gulosis facit os scædum propter cibi superfluitatem in stomacho corruptionem. Item quandoque facit ventrem durū propter superflui cibi indigestionem. Item cibum facit insipidum propter nimiam saturationem: quia anima saturata calcabit fauam, vt dicitur Prouer. 22. Vnde gratia ista remouet, & inducit contrarium, dum gulam excludit: quia per cibum parcum, & temperatum, nec os foetet, nec venter induratur, nec cibus despicit, sed sapit, & maxime cōdimento famis, quod abstinentia immittit.

Quintò, quia cepe comestum viscosos humores incidit. Quasi enim viscosi humores sunt luxuriosi amores, quos diuina gratia præcidit, & tollit.

Sextò, quia succus cepæ auribus instillatus cum lacte mulieris, eius dolorem minuit. Quia scilicet diuina gratia mitigat dolorem iræ, quæ præcipue generatur in auribus, idest in auditu verborum displicentium: sed ad hoc etiã adiuuat lac mulieris, i. dulcedo linguæ excusantis satisfaciens, auribus instillata irari.

Septimò, quia morsum canis rabidi extinguit, & curat. Morsus enim canis rabidi, est detrahitio hominis inuidi, quem gratia diuina extinguit, inuidiã expellendo, vel saltem contemnendo.

Item gratiæ diuinæ abundantia eleuat ad contemplandum, & corroborat ad patendum, confortat ad perfectendum. Cuius exemplum apparet in pino, quæ est arbor valde abundans in pinguedine humoris, crescit tamen in locis montuosis, valde aridis, & lapidosis. Et item nullo calore, vel frigore tacta deponit virorem, vel folia. Ille autem abundat in pinguedine, in quo est abundantia gratiæ, sicut patet Pfal. 62. ad Deum dicens. Sicut adipem, & pinguedine repletur anima mea. Et talis in monte, idest in altitudine cōtemplationis crescit, & loca aspera, & lapidosa diligit, idest aduersa non refugit, & virorem virtutum, nec calore prosperitatis, nec frigore aduersitatis depouit.

Item gratia Dei assimilatur cucumeri. Summa de Exemplis.

Primò, quia cucumer habet virtutem refrigeratiuam. Est enim humorosus, & frigidus natura. Vnde datur febricitantibus. Sic gratia Dei refrigerat animam ab inordinato ardore vitiorum, siue auaritiæ, siue iræ, siue cuiuscunq; inordinati appetitus.

Secundò, quia habet virtutem purgatiuam ex eo, quod soluit ventrem, & per consequens purgat. Sic gratia Dei soluit mentem peccatoris, & purgat per fluxū compunctionis, idest per lacrymas pœnitentiæ.

Tertiò, quia habet virtutem sanatiuam. Nam folia cucumeris, si fricentur, medentur vulneribus, quæ impressit caninus morsus. Caninus enim morsus, tentatio prima fuit diaboli inuidetis, qui nobis in primis parentibus impressit, vt Beda dicit, quatuor vulnera, scilicet ignorantia, concupiscentiam, infirmitatem, & malitiam. Sed hæc vulnera folia cucumeris, idest sacramenta gratiæ remouent, atque curant. Nam contra ignorantiam, est sacramentum Ordinis, cuius vna clavis, est sciētia discernendi. Contra concupiscentiam est sacramentum coniugij: cōtra infirmitatem valet Confirmatio. Contra malitiam vero, valet Eucharistia, quæ est sacramentum charitatis, quæ per se opponitur malitiæ. Valent enim hæc folia gratiæ ad sanandum generaliter omnium peccatorum vulnera: quia ab originali sanat baptismus, ab actuali mortali pœnitentiã, à veniali extrema vnctio. Apoc. 22. folia ligni ad sanitatem.

Quartò, quia cucumer habet virtutem confortandi, quibus animus deficit, odore succurrit. Sic gratia deficitibus in cōtione, vel tribulatione succurrit. Hæc enim est, quæ tribus pueris in camino ardenti positus, fecit mediū fornacis, quasi ventum roris, qui ipsius flammæ calorem repressit, vt habetur Dan. 4. Vnde Apoc. 1. Cor. 10. Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis: sed faciet etiã cum tentatione prouentū, vt possitis sustinere.

Item gratia Dei assimilatur dictamno, quæ est herba eliciens partum, cōsumens venenum, & excutiens ferrū. Nam primo quidem dictamnus habet virtutum dissoluentium, attrahendi, & consumendi venenum.

Item hanc herbam primò ceruæ ostenderunt. Nam eã manducant, vt facilius pariant: & si sagitta fuerint percussa, quærunt dictamnū quo ferrum in vulnere infixū excutiant, sicut Basi. & Amb. dicunt. Similiter gratia Dei consumit venenum auaritiæ. Hoc enim est venenum, vt supra dictū est, quod sua frigiditate calorem cordis, idest charitatem extinguit.

Item educit partum, idest expellit luxuriæ peccatum, quia partus concipitur ex opere luxuriæ.

Item excutit ferrum, idest duritiam superbiz.

Per quercus, cōuandriq; similitudines, variæ gula vitium non natura, sed voluptatis culpa introductum declaratur.

Cap. XXXVIII.

Gula delicias non introduxit natura, sed voluptatis culpa. Cuius exemplum apparet in quercu: quia quercus dicitur à quærendo, eo, quod antiqui ad esum glandes quercus quærebant. Et sic ieiunium non carnis aut delitiis, sed sola glande soluebant, vt dicit Boc. de conso. Vnde humanum genus in tota prima ætate fuit sine carnis, & delitiis variis ciborum, & ideo mirandū est, quomodo voluptas tantum creuit, quæ à tanta parcitate inchoauit. Eze. 29. Initium vitæ hominis panis, &

1

aqua, & tamen hodie, sicut Innocentius dicit, de vilitate conditionis humanæ, gulosis non sufficit fructus arborum, non grana leguminum, non etiam radices herbarum, non pisces maris, non bestiarum terræ, non aues cœlis, sed quæruntur pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altitia, capiuntur obesa, quæ studiose parantur ante cocos, quæ lautæ præparantur officio ministrorum: alius tundit, & colat, alius confundit, & conficit, substantiam convertit in accides, naturam mutat in famem, ut saturitas transeat in esuriam, reuocat appetitum ad irritandum gulam, non ad sustentandum naturam, non ad necessitatem supplendam, sed ad auiditatem explendam.

Item gulæ vitium assimilatur coriandro propter quinque. Primo, quia eius semen, quod est minutum, & candidum, in vino dulci datum, homines ad luxuriam proniores facit. Similiter gula per splendendum cibum, & dulcem potum, inclinat ad luxuriam actum. Hieronymus in quodam sermone, Semper saturitati iuncta lasciuia est, vicina sunt sibi veteri, & genitalia, pro membrorum ordine ordo vitiorum.

Secundo, quia si quis ex coriandro nimis accipit, amētiam, & phrenesim incurrit. Similiter per superfluitatē gulæ, & præcipue quatum ad potum homo per ebrietatem efficitur velut amens, & phreneticus. Nam sicut dicit Petrus Rauens, ubi regnat ebrietas, ratio exultat, intellectus obrunditur, consilia deuant, iudicia subuertuntur.

Tertio, quia hæc herba cum suo semine canibus venenosa existit. Canes enim contra lupos latrantes, & linguam medicinalem habentes, prædicatores sunt, quibus gulæ vitium præcipue est nocuum. Vnde dicebat Apostolus, 1. Corin. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.

Quarto, quia coriandrum in cibo sumptum calefacit, & somnum inducit. Similiter gulæ vitium inducit somnum corporis, & somnolentiam, idest pigritiam mentis. 3. Reg. 19. Comedit, & bibit, rursum obdormiuit.

Quinto, quia hæc herba, licet integra sit, & odorifera, tamē fricata manibus foetida fit. Sic etiam gulæ materia, scilicet cibus, quauis primo odoriferus, & optime sit paratus, postea tamen efficitur foetidus in exitu de ventre. Et ideo sicut dicit Algazel, Cuiuscunque cura, vel sollicitudo versatur, circa id, quod ventrē ingreditur, eius valoris est, quod inde egreditur.

Humilitatis perfectio, qua elatus homo ac immanis sedatur præcipue tribulationibus agnoscitur, eiusque vis quanta existat, similitudinibus fraxini, Bdellij, cassiæ, hyssopi, & anethi aperte monstratur.

Cap. XXXIX.

Humilis homo, & dulcis ferocitate mitigat hominis superbi, & crudelis. Cuius exemplū apparet in sicca, quia si tauri ferocissimi ad arborem sicci ligentur, proinuis, ac repente mansuere comprobatur. Per sicum enim, quæ habet interius lacteum humorē & vnicuo sum, & exterius producit dulcem fructum, intellige hominem, qui intus habet mentem humilem, extra vero conuersatione mitem, sicut Christus dixit, Mat. 11. Discite a me, quoniam mitis sum, & humilis corde. Nam lacteitas interioris humoris designat humilitatem mētis, ex eo, quod lac esse cōsuevit cibus paruulorum, qui ge-

runt typum humilium, sed dulcedo, & mititas fructus exterioris mansuetudinem signat operis, & conuersationis. Et hæc duo bene inuicem cōueniunt, quia sicut dicit Hugo de Sancto Victore lib. 3. de claus. animæ. Coniungit oportet mel humilitatis cum dulcedine mansuetudinis, quia sicut mel cōcordat in confectioe medicinarum, cum omnibus diuersitatibus specierum, sic & humilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutum. Sed vinctio fitas humoris signat affectionem pietatis. Et ita patet, quod sicus representat hominem paruum reputatione, pium in affectione, mitem & dulcem in conuersatione. Sed per taurum accipe hominem elatum, & ferocem, cui dicitur, Ecc. 6. Non te ex tollas in cogitatione antequam, velut taurus, &c. Quod ergo mansuecit taurus ferorē ad arborē sicci ligatus, signat quod superbus humili afficitur mitigatur. Nam eius humilitas vincit illius ceruicositatem, eius pietas cōfundit illius crudelitatem, sed eius mititas lenificat illius asperitatem. Vnde Cassiodorus, dicit super illud Pla. 118. Humiliatus sum vsquequaque. Per humilitatem membra Christi sciunt diaboli vicisse superbiam. Per hæc fideles supra regna proficiunt: per hæc superbi tyranni superantur, per hæc deiecti, & infirmi exaltantur: per hanc in æternum martyres coronantur, nec potest dici perfectus, qui hanc virtute est priuatus.

Itē humilitas in asperitatibus & tribulationibus magis excrescit, & dæmonibus maxime inimica existit. Vnde assimilatur fraxino, quæ est arbor alta, & rotunda, vixit in locis altis & montanis crescens: cuius arboris tamen est vis, ut serpentes eius umbram matutinam, vel vespertinam attingere nō audeant. Vnde si inter ignem, & folia fraxini ponatur, prius ad ignem, quam ad folia fugere comprobatur. Tanquam igitur loca montana & aspera, sunt aduersitatum, & tribulationum contingentium discrimina, in quibus crescit fraxinus, idest humilitatis virtus: quia tribulationes magis mentem humiliant, & ideo tribulatio, & deiectio humiliatio vocatur. Vnde Bernius Epist. tribulatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad mansuetudinem, sicut lectio ad scientiam. Si lucem appetis humilitatis, viam non refugas humilitationis. Vmbra autem fraxini matutina est humilitas pœnitentis in iuuenili ætate: sed quasi vespertina est humilitas pœnitentis tardiori ætate: & vtranque infernales serpentes, idest dæmones odiunt, & detestantur. Vmbra etiam matutina potest dici humilitas in prosperitate: sed vmbra in vespere est humilitas in aduersitate. Quamlibet autem humilitatem serpens, idest diabolus, tatum odit, quod ipse potest se potius vult æterno igne gehennæ cruciari, quam ipse elegerit pœnitentē humiliari. Vnde ipse dixit Beato Machario, quod in re nulla alia superabatur eum, nisi in humilitate, quam nullo modo poterat habere.

Item humilitas assimilatur Bdellio. Primo, ratione coloris, quia secundum Plinium, Bdellium est arbor nobilissima, nigra in foliis, & ligno oliuæ simillima. Similiter humilitas pœnitentis proferit folia, idest verba, de se quidem nigra, idest sui despectiva, & incusatiua. Nam iustus, idest humilis, prior est accusatus sui. Proverb. 19. Nominē enim iusti, siue iustitiae, quandoque significatur humilitas, secundum illud Mat. 30. Docet nos implere omnem iustitiam, idest omnem humilitatem.

Secundo, ratione humoris, quia Bdellij lachryma, sicut gutta est traslucida, gustu amara, bene odorifera, sed maxime

aromatica, quādo est vino infusa. Sic lachryma humiliter pœnitentis est amara, quia mentem perturbat, est etiā lucidissima, quia mentem serenat, est odorifera, quia Deū delectat: est aromatica, & medicinalis: quia morbos vitiorum sanat.

Tertio, ratione vigoris. Vigent enim in tali gūmi Bdellij nitabiles virtutes. Nā valet contra apostemata, tā etiā interiora, quā exteriora si fuerint ex eo perfusa. Habet etiam substantiā glutinosam cōstrictiuā, & attractiuā, & ideo multum stringit dysenteriam ex acuta materia factā, & etiā fluxū ex fortissima formacia, moribus etiā reptilium occurrat. Sic humilitas pœnitētis apostemata interiora, i. peccata cordis, & exteriora, i. peccata carnis curat, & purgat fluxū dysenteriae, & pharmaciam, i. pronitatem peccati, siue sit ex propria inclinatione, siue ex exteriorē timore refrēnat.

Item morsus reptilium, idest detractorū verba curat. Item humilitas assimilatur cassiæ.

Primo, propter locū generationis: quia nascitur cassia in locis aquosis, ubi multum crescit: & bonū odorē reddit. Sic humilitas nascitur in cordibus eorum, in quibus est aqua veræ sapientiae. Dicitur enim Prover. 16. Vbi humilitas, ibi sapientia: vel quia nascitur humilitas in aqua tribulationis, & crescit in aqua compunctionis, & reddit etiam Deo bonum odorem. Vnde multum est Deo grata. Cant. 1. Nardus mea dedit odorem suum. Nardus enim quæ est herba breuis adhuc humilitatem signat, Hieron. Nihil est, quod nos, ita hominibus gratus, & Deo facit, quā sit vitæ merito magis, humilitate vero infimi simus. Glossa tamen super Psalm. dicit, quod cassia, quæ crescit in aquis, est fides, quæ crescit in baptizatis.

Secundo, designatur humilitas in cassia propter succum varij caloris. Dicit enim Plinius, quod cassia primo canescit, secundo rubescit, tertio nigrescit. Sic humilis canescit, per prudentiam, quia senes, & cani propter experientiam longi temporis conueniunt esse prudentes.

Item rubescit per pœnitentiam, & nigrescit per cōpassionis tristitiā, quæ est quædam mentis nigredo & obumbratio.

Tertio, propter modum probationis: quia bona cassia probatur per odorem, per colorem, & per vigorem. Nam cassia nobilis est subdulcis, & acuti saporis, & iocundi odoris, & subnigri coloris, & ponderis grauioris, & maxime laudatur, quæ de facili non frangitur, sed primo flectitur. Similiter, qui vere humilis est, habet dulcedinē in conuersatione, odorem iocundum in fama & opinione, & subnigrum colorem in sua despectione, quia claritatem suam non ostendit, sed abscondit. Nec frangitur tribulatione quacūque, sed flectitur compassione, & discretionē.

Quarto, per effectum curationis: quia cassia rheuma purgat, cerebrumque capitis confortat, & fetorem oris amputat. Sic humilitas pœnitentiæ, rheuma, idest peccati fluxum purgat, cerebrum, idest sensum confortat: quia humilitas reddit hominem magis sensatum, idest sapientem.

Item fetorem oris, idest iactantiam sermonis amputat, quā homo discretus odit, sicut naris fetorem, eo, quod laus in proprio ore fordescit, & ideo odor famæ perditur per iactantiam commendationis propriæ, sicut narra Valerius Max. de Mario, quod cum multa fecisset v-

na sui iactatione gloriam famæ perdidit: & quia sibi præsumpsit ascribere, quod ex ore alieno debuerat capere, publicæ commendationis vota demeruit.

Item humilitatis clausura debet se homo munire, postquam diuinas cōsolationes recepit. Cuius exemplum est in eliotropio, quæ scilicet est herba, quæ in solstitio æstivali florem incipit. Vnde solsequiū vocata est à Latinis, eo, quod Sole oriente flores suos aperit: sed ipso occidēte iterum se recludit. Tūc enim Sol Christus quasi alicui oritur, quādo scilicet ei cōsolationis suæ lumen infundit, & tunc debet homo quantum potest flores suos, idest effectus Deo aperire. Tunc autem Sol ei occidit, quādo ipsa cōsolatio tranfit, & tunc debet se homo sub custodia humilitatis claudere, ne latro, idest vana gloria subintrer. Vnde dominus post transfigurationē descendens de monte mādauit discipulis, dicens, Mat. 17. Nemini dixeritis visionem.

Item humilitas, sicut dicit Cassiodorus, assimilatur hyssopo.

Primo, ratione staturæ, quæ est herba breuis, & modica, quia videlicet humilis est modicus in sui reputariōe. Vnde Greg. dicit, quod humilitas vera est, quæ quis de se parua æstimat, & bona alterius, sine inuidia, & liuore commendat.

Item homo humilis est breuis in locutione. Vnde secū dum beatus Benedictus, in regula sua, Vnus de duodecim gradibus humilitatis, est pauca, & rationabilia verba loqui, & non in clamosa voce.

Secundo, ratione inhærentiæ, quia hyssopus in terra petrosa crescit in radicibus petræ solidæ se insignens. Similiter humilitas crescit in terra petrosa, idest in anima amore Christi solidata. Vnde humilis homo mediante charitatis radice, solidæ petræ, idest Christo inhæret. 2. Regum 22. Dominus petra mea, & robur meum.

Tertio, ratione efficaciz, quia pulmonem, & omnia vitia peccatoris ex causa frigida, purgat, si scilicet cum sicibus siccis in vino coquatur. In pulmone, sicut dicit Cassiodorus, sunt inflationes superbiæ, quæ purgat humilitas, & purgat peccus, quia cohibet inflammationes iræ, præcipue sociata cum vino charitatis, & sic dulci, scilicet mansuetudinis. Pla. 50. Aspice me domine hyssopo & mundabor.

Item humilitas assimilatur anetho. Nam anethum est herba habens radicem, semen, & herbā. In quibus triplex humilitas designatur. Nā radix est humilitas cordis, herba humilitas oris, semen humilitas operis.

Secundo, quod ad virtutis multiplicatē. Habet enim radix anethi viriditatem virtutē apertiuam ventositatis, & inflationis extenuatiuam, & torsionis ventris mitigatiuā. Simili etiam modo humilitas cordis, quæ est, ut radix Deo, ut mentem aperit, & ad eius gratiæ susceptionem præparat, & disponit, ventositatē vanæ gloriæ, & inflationē superbiæ expellit, & torsionē ventris, idest turbationē, & indignationem mentis excludit. Tertio, quo ad valoris varietatē, quia radix anethi viridis, alicuius est valoris, eo, quod cōpacta diuidit, calculū frangit, & singulū ex plenitudine abscondit. Sed postquam fuerit radix anethi siccata, nullius est ponderis. Tunc autē radix anethi, i. humilitas cordis est viridis, quādo nutritur, & fouetur humore diuini amoris, & tunc timor Dei mentem humiliat, cor frigore peccati cōpactum per compunctionē diuidit.

calculum. i. duritiā peccati frangit, & singultū. i. in dignationem superbam, & turbationem repellit. Sed remota viriditate diuini timoris, tunc si ceatur. i. euacuatur humilitas mentis, ita, vt nullius sit valoris, vel virtutis.

Item humilitas cōtinet gratiam, ne defluat sicut psyllium dicitur continere vinum. Nam si psylliū misceatur vino, calor vini pellit frigiditatem psyllij ad superficiem, & viscositas eius pellit viscositatem eius in circuitu, & nō exhibet vinum etiam sine vase. Similiter humilitas reddit hominem circumspectum, vt non effundatur gratia eius per aliquā fatuitatem: propter, quod dicit Greg. Qui ceteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat.

In bonis incēptis haud perseuerantes, sycomoro, & lactuca, variis similitudinibus comparantur.

Cap. XXX.

Inconstans homo assimilatur sycomoro. Sycomorus. n. est farua ficus, in foliis moro similis. Et dicitur à sycos, quod est ficus, & moros, quod est iarus, quasi farua ficus. De qua dicit Dios. quod fructus facit subdulces, sed nunquā ad maturitatem veniēs. Quasi autem farua ficus est hominis instabilis animus. Vnde Ecclē. 27. Stultus autem, vt luna mutatur. Hic licet aliquos fructus. i. bona opera facere incipiat, in eis tamen vsque ad maturitatem. i. vsque ad finem debitum non perseuerat.

Item inconstantes, & imperseuerantes, qui bona incēpta non continuant, assimilantur lactucæ. Nam lactuca, quādo est tenera, & iuuenis habet multas, & magnas virtutes: quia cum sit frigida, & humida, temperata & subtilis substantiā, & facile digestibilis stomachi calorem sedat, sanguinem buliētem refrigerat, infirmitatem placat, capitis dolorem ex fumo cholericō sanat in masculis venis motum refrēnat, lac in mulieribus multiplicat, & sanguinem augmentat, & in qualitate perfecta bonū sanguinē generat. Sed quando antiquatur, & induratur, humiditas nimium amarificatur. Quare ex eius vsu sanguis pessimus generatur, & virrus ex ea visiva debilitatur. Nā ex sua ponticitate sensum animale m mortificat, & naturalem spūm suffocat. Vnde talis lactuca generare volentibus plurimum est nocua. Hæc omnia dicit Isaac in dictis particularibus. Eodem modo, quidā à principio suæ conuersationis, vel in iuuentute sunt optimi, & videntur magnas virtutes habere, & multas, qui postea in processu in senectute efficiuntur pessimi, & induratur in malis, vt efficiantur pleni multis & magnis vitiis. Apōst. Gal. 4. Cum spiritu cōperitis, nunc carne consummamini.

Intentio opus, veluti radix fructus, corrumpit & perficit.

Cap. XXXI.

Intentio assimilatur radici. Primo, quia radix est totius herbæ, vel arboris principium. Et sic intentio est principium totius verbi, vel operis.

Intentio enim est ipse finis. Finis enim licet sit vltimum in opere, est tamen principium in intentione: quia finis mouet agentē, vt dicit philosophus. 12. Metaph. Vnde finis, secundum eum, dicitur causa causarum.

Secundo, quia radix expetit latibulū, Nam radix, quādiu sub terra latuerit, nutritur, & proficit. Sed si euulsa fuerit, moritur, & arefcit. Ita intentio si cum humilitate lauerit opus bonum nutrit, & crescit. Sed si per ostentationem euulsa fuerit, ab humilitate extinguitur, & deficit. Vnde Greg. dicit, Sic opus sit in publico, vt semper in latibulo maneat in occulto.

Tertio, ratione effectus: quia radix est initium bonitatis, & malitiæ arboris causatiuum. Nam bonitas, & malitia radices ad ramos ascendit, & sæpe apparet in fructu & flore qualis est humor in radice: quia nō potest alium humorem ramis infundere, quā in se habet. Sic etiam bonitas, & malitia operis ex intentione procedit. Apōst. Rom. 11. Si radix sancta, & rami sancti. Luc. 12. dicitur, Si oculus tuus, id est intentio, fuerit simplex, totum corpus tuum, id est opus, lucidum erit: & si oculus tuus nequam fuerit, etiam corpus tuū tenebrosū erit. Amb. Intencio tua operi tuo nomen imponit. Greg. 1. mor. Si seruel intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab heste calido securē possidet, quoniam totam arborem sibi fructus ferre conspiciat, quā veniens de te in radice vitiauit.

Hypocritarum fraus, & caliditas multis Arundinis proprietatibus vmbra, & nucis effectibus perfecte declaratur.

Cap. XXXII.

Hypocrita assimilatur arundini. Primo, quia arūdo in arena radicitur: quia scilicet hypocrita radicem amoris habet in terrenis. Hic enim, quod in arena plantatum est, vel fundatum erit cōmet, scilicet ventū, pluiam, & flumen, vt habetur Mat. 6. Per ventum, qui ab aere procedit, & venit intelligitur tētatio dæmonis, qui in aere commoratur, per pluiam, quæ de cælo descendit, intelligitur aduersitas, quæ à Deo venit: per flumen quoque, quod per terram fluit, intelligitur persecutio, quam tyrannus infligit. Ex quo patet quod ille est, vt arūdo in arena fundata, qui vel ventu tentationis frangitur, in pluuia aduersitatis per impatiētiā corrumpitur: vel flumine mundanæ persecutionis eradicitur: quæ omnia contingunt hypocritis.

Secundo, quia arūdo à vento agitur, Mat. 11. Sed qui exiistis videre: arundinem vento agitatam? Sed hypocrita est inconstans, quia modò vento aduersitatis inclinatur ad iracundiam, modò vento prosperitatis erigitur in superbiam. Isa. 1. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis.

Tertio, quia arūdo medullā plenitudine non solidatur. Vnde est exterius pulchra, & interius vacua. Sic hypocrita non habet soliditatem, & plenitudinem interioris gratiæ, sed solum pulchritudinem exterioris apparitiæ. Vnde dominus dixit, Mat. 23. Væ vobis scribæ, & pharisæi hypocritæ, & post, Vos quidem à foris apparetis hominibus iusti. Gregor. mor. Quid est vita hypocritæ, nisi quædā visio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet in veritate?

Quarto, quia arūdinis viriditas breui tempore tenuatur. Nam cito crescit, & cito arefcit. Nā arūdo ab ariditate nomen accepit. Sic hypocrite gloria parum durat. Cito enim crescit, & cito decrefcit. Iob. 20. Gaudium hypocritæ ad instar puncti.

Quinto, quia arundini manus innocentis perforatur, quia scilicet hypocrita decipit, & lædit adhærentem sibi. Isa. 35. Ecce confidis super baculum arundineum constitutum, &c.

Item hypocritarum pœnitentiā assimilatur vmbrae uocis. Nux enim facit ymbra in apparentia gratiam, sed in existentia,

existentia, & effectu nociuam. Vnde nux à nocendo est dicta, quia rebus nocet eius vmbra. Vnde ipsa est dormitibus sub ea nociua, & multarum infirmitatum generatiua. Similiter hypocritarum pœnitentiā, licet in apparitiā cretiori videatur pulchra, tamen intrinsecus est mala, & multorum vitiōrum in homine generatiua. Mat. 7. Veniant ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autē sunt lupi rapaces. Vñ hypocritis est vmbra morrifera, de qua Luc. 12. In vmbra mortis sedent.

Variis palmae arboris effectibus peroptabiles iusti perfectio est ostenduntur.

Cap. XXXIII.

Iustus assimilatur palmæ. Primo, quidem, quia palma in radice inferius habet asperitatem, & similiter iusti habeat asperitatem laboris. Apōst. 2. Cor. 11. In laboribus plurimis, &c.

Secundo, quia superius in coma habet venustatem, scilicet, quia iusti superius in cælo habent venustatem, & pulchritudinem gloriæ immortalis. Psal. 91. Iustus, vt palma florebit in domo domini.

Tertio, quia palma in fructu habet tarditatem. Nam cum difficultate, & tarditate peruenit ad eius fructū. Non enim ante centum annos fructum facit, & tunc primo perfecte vires accipit, vt fructificare possit. Vnde quāto palma est annosior, tantò eius fructus est melior. Hoc autem significat, quia iusti viri post diurnitatem laboris perueniunt ad fructum consolationis. Iaco. 5. Ecce agricola expectat prætiofum fructum, &c. Et quanto diutius expectant, tanto copiosorem recipiunt fructum mercedis.

Lacrymarū vis quanta in vere pœnitentibus existat, ex multis aloes, lupinorū, pini, porrigi, exemplis monstratur ac eas vinum Angelorum esse, atque effectum dilectionis, & patientiam in tribulationibus causare comprobatur.

Cap. XXXIII.

Lacryma pœnitentis assimilatur succo aloes. Primo ratione materiæ. Dicitur enim aloes succus, qui ex quadam herba exprimitur, ad ignem decoquitur, & postmodum ad Solē deponitur, vt siccat. Hic succus est lacryma pœnitentis, quæ ex amara herba, id est compunctione exprimitur, & ad ignem interioris doloris decoquitur: sed Solis calore, id est heritatis ardore siccat: quia cum timor est in amore Christi conuersus, tunc lacrymæ timoris, & doloris siccantur. cessant, & restringuntur, quia in quadam securitatis fiducia anima solidatur. Et huiusmodi lacrymas si gnificauit Ioā. 2. aqua in vinum conuersa. Vnde Ber. in Can. Illas lacrymas vere in vinum mutari dixerim, quæ fraternæ compassionis affectu in feruorem prodeunt charitatis: pro quibus etiā ad horam tui ipsius immemor sobria quadam ebrietate videris. Vnde patet, quod aqua in vinum conuertitur, quādo siue timor de seipso, siue dolor & luctus de proximo prodit in charitatis effectum.

Secundo ratione excellentiæ: quia tanto de sui natura pœnitentis lacryma debet esse amarior, quanto plus habet de scetore peccati. Et ideo simpliciter loquēdo lacryma pœnitentis, tanto dulcior & melior est, quanto minus amara, & fetida, id est quāto minus habet de amaritudine materiæ, siue causa, id est de scetore peccati.

Tertio ratione efficaciæ. Nam lacryma pœnitentis omnia Summa de Exempl.

ne peccatum abluat: quod significat efficacia aloes: quia aloes, licet sit amarum, tamen est multipliciter saluiferū.

Primo, quia visum clarificat, quod competit lacrymis pœnitentiæ in quantum purgant vitium auaritiæ, quæ metis visum obscurat, sicut puluis terræ oculos corporis. Ps. 73. Repleti sunt, qui obscurati sunt terra domibus, id est ex affectu terrenorum.

Item aloes ab hydropis præseruat, & in principio curat: quod competit lacrymis pœnitentiæ, in quantum metem humiliant, & tumorem siue inflationem superbiæ curant.

Item aloes melancholiam mundificat: quod competit lacrymis pœnitentiæ, in quantum purgant vitium aciditiæ.

Item aloes caput à dolore releuat: quod competit lacrymis pœnitentiæ, in quantum expellunt vitium inuidiæ: quæ confusat capitis dolorem, id est mentis tristitiam: quia inuidia est tristitia in alienis bonis, vt dicit philosophus.

Item aloes choleram purgat: & hoc cōpetit pœnitentiæ, in quantum mitigat vitium iræ, ad quod valde cholera inclinat.

Item aloes membrorum genitaliū vlcera sanat, si eius puluis cum melle sumatur, quæ d lacrymæ pœnitentis præstant, dum vitium luxuriæ curant.

Item idem puluis aloes cum melle, vermes ventris necat. Et similiter lacryma humilis pœnitentis cum dulcedine deuotionis, necat vermes ventris: dum gula inordinatus motus, siue appetitus restringit. Omnia vāq; illa apparent in pœnitente, postquam bene ablurus est lacrymis pœnitentiæ. & ideo Cassio, dicit, in illud Psal. 41. Fuerūt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, vbi &c. quod fletus est cibus animarū, corroboratio sensuum, absolutio peccatorū, refectio mentium, lacrum culparum.

Item lacrymæ pœnitentis amaritudinem conscientiæ cōuertunt in dulcedinem gratiæ: cuius exemplum est in lupinis, quæ cum sint legumina amara, per madefactionem in aqua efficiuntur dulcia, sicut dicit Isaac. Similiter aqua lacrymarū amaritudinem peccati conuertit in dulcedinem gaudij. Ps. 125. Euntes ibant, & flebant, mittētes semina sua, venientes autem venient, cum exultatione, &c. Ber. super cant. Lacrymæ pœnitentium, vinū sunt angelorum, quia in illis odor vitæ, sapor gratiæ, & gustus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentie, reconciliationis iucunditas, & serenata conscientia suauitas.

Item lacryma compunctionis, causat affectū dilectionis, & patientiam tribulationis: cuius exemplum apparet in pino. Nam arbor pini est per sudorem, siue lacrymam, picis generatiua. Et iterum de pino in Germania gignitur lacryma, quæ dum fluit, calore, vel frigore indurfcit, & gemmam facit: quam esse electū, Isid. dicit. Sic lacryma compunctionis, dum mentem, & affectum accendit, generat picem, i. glutinū dilectionis: & dum amor lacrymam emittit, ipsa anima amplius inflammatur calore amoris diuini, & frigidfcit ab amore mūdi: & sic solidatur, & firmatur, & vertitur lacryma amoris, in gemmam patientiæ, & fortitudinis.

Item lacryma veri pœnitentis animam à malis operibus refrēnat, & in bonis operibus fēcūdat. Cuius exemplum apparet in porro, cuius succus, vt dicit ipse Dios. & etiā Maçer) valet cōtra vomitum sanguinis. Vnde hunc solū

Hippocrates dedisse dicitur cuidam sanguinem vomēti. Valet etiam contra sterilitatem, si a puellistēpius comedatur, quasi ergo porri succus, est pœnitentis sterus, qui sanguinis vomitum. i. peccati fluxū restringit, & sapius a pœnitēte fusus animā a bonis operibus sterilem ad eorū fecunditatem reducit.

Omnia capitalia crimina, quibus mediantibus hypocrite, ceteriq; mali homines cognoscuntur, pluribus zizania exemplis exprimentur. Cap. XXXV.

MAli homines assimilantur zizaniis. Prīmō per aspectum deceptiuū: quia zizania, i. lolii, quæ est feminini generis, in singulari, sed neutri, in plurali, vt dicit Isid. inter triticum nascitur: nec quando in herba est, a tritico plene discernitur. Et ideo decipit aspicientes, vt putetur esse triticum, cum sit lolii. Vnde ei assimilantur hypocrite, qui inter bonos conuersantes & bonitatis & sanctitatis speciē extrinsecus ostendentes, creduntur esse boni, cum sint mali. Vnde quādiū sic viuunt, zizania in herba similis tritico se ostendunt.

Secundō propter cōsortium insectiuum: quia zizania tritico mixta, aliquādo ipsum suffocat, nisi ab eo cautius separetur. Et similiter plerumque hypocrite, in bonorum collegio incogniti commorantes, insidiant quosdā simplices, & ad suas nequitiās, occulte seducendo, pertrahētes, spiritualiter eos suffocant.

Tertiō propter iudicij delationem: quia enim propter similitudinē, quā habere zizania cum tritico videtur, sepe, dum zizania enelli credit, triticum pro ea euellitur, est separatio pro propaganda quamdiū sunt ita similia, vt cognosci non possint, & tēpore messis zizania colliguntur, per fasciculos componuntur, & igni traduntur: triticum autem in horreū reconditur, vt habetur Mat. 13. Ex quo habetur, quod mali tolerāntur quādiū sunt occulti, vel quādiū extirpari non possunt sine periculo tritici, id est sine scandalo bonorum, & damno. Sed adueniente messe diuini iudicij, tūc fiet vniuersalis separatio malorū a bonis: & ad modum zizaniorum mali aligabūt fasciculis ad comburēdū igni, quia. s. in igne gehennæ si miles afflabuntur similibus, vt eadem eos retineat pēna, quos similibus tenuit culpa. Sed triticum, id est bonorum collegiū recondetur in horreo cœli.

Quartō propter effectum nociuū. Nam zizania habet vim acutam, quodammodo venenosam, inflatiuā, & venrosam, vnde ebrietatem inducit, mentē percutit, & caput lædit, panē, cui admiscetur, inficit. De quo, si quis comedat in magna quātitate, non solū eum grauitē lædit, sed etiam occidit. Igitur in quantum habet vim acutā, representat vitii avaritiæ, quia avari sunt valde acuti ad decipiendū. Vnde Psa. 51. Sic ut nouacula acuta fecisti dolū. In quantum vero habet vim venenosam, significat luxuriam, quæ est venenum aspidū insanabile, vt dicitur Deu. 32. In quantum vero habet vim ventosam, & inflatiuā, significat vanā gloriā, siue superbiam. Pro. 10. Qui inuicit mendacis, hic pascit ventos. In quantum vero ebrietatem inducit, significat vitium gulæ. Contra quod dicitur ad Eph. Nolite inebriari vino, &c. Sed in quantum mentē lædit, & caput percutit, significat irā, quæ caput rationis perturbat, & claritatē mentis offuscet. In quantum aut panem inficit, significat aciditā, quæ gustū animæ lædit, & spiritualem panem verbi in sidium reddit. Sed in quantum grauitē lædit, & occidit, significat inuidiā, quæ inuidentem cor-

poraliter & spiritualiter occidit, Job. 5. Paruulum occidit inuidia.

Mitis homo quo pacto iniuriis sibi illatis agnoscat, similitudinibus variis explanatur, iracundus ligno spinoso assimilatur. Cap. XXXVI.

Mansuetus non probatur, cui nulla iniuria dicit, vel facti irrogatur. Arbor enim, quæ nullo vento flāte agitur, nō propterea immobilis reputatur. Sic nec lignum, quod non arderet absente igne, diceretur incōbustibile. Eodē modo, non debet homo mansuetus appellari, dum nullā iniuria sit ei. Vnde Ber. dicit, Sunt quidam mites, dū nihil sit eis, vel dicitur, nisi pro eorū arbitrio. Patēbit autem, quia longe sunt a mansuetudine, si quis oriatur occasio.

Item mitis homo, & deuotus, linguas maledicorū pēgentium nō formidat. Cuius exemplum est: quia malua succus oleo admixtus, itā virtutis esse dicitur, vt si quo eo perunctus fuerit, a puncturis apum, & aranearum, & scorpionū, tutus sit, sicut dicit Plinius. Malua enim, quæ est herba mollis, māseru dinem signat. Vnde malua succus, est mansuetudinis virtus: cui si admixtum fuerit deuotionis oleum, ita cor hominis linendo corroborat, & neque apum, i. est pungitiorum, qui aculeos figunt, neque aranearum, i. importorū, quæ telas texunt, & venas ferunt, neque scorpionum, i. detractorū, qui retro percutiunt puncturas linguarum formidet. Vnde Greg. super Ezecl. dicit. Cum linguæ detrahentiū, vel opprobriantium, quam corrigi nequeat, æquanimiter per omnia tolerāz, nec obreccationis sermo timendus est: ne diuersionis lingua metatur, recti operis via deseratur.

Iracundus autem homo similis est ligno spinoso, quod pungit amplectentē se. Nam licet homo amet omnes arborez, quæ sunt in horto suo, spinosas tamen declinat, & fugit, ne laceret eum. Sic licet omnes homines sunt amici, familiaritas tamen iracundorū declinanda est. Pro. 11. Noli esse amicus homini iracundo.

De ipse Virginis mirum in modum corporis, animiq; dote excellentia describuntur, quæ quamplurimis naturalibus cedri, cypressi, cinnamomi, nardi, oliuæ, palmæ, platani, ynga, viti, & denique balsami exemplis patefiunt. Cap. XXXVII.

Maria Mater Domini, assimilatur cedro. Eccl. 14. Quasi cedrus exaltata sum in Libano. Sun enim duo genera cedrorum: quia sunt cedri, quæ nascuntur in Libano, quæ sunt valde proceræ, & odorifere, quorum odor fugat serpentes, & interficit vermes. Libani autem, vbi nascuntur, candidatio interpretatur. Alii sunt cedri maritimæ, quæ sunt paruæ, sed fructuosæ, quarum poma cedrina triplicem habent substantiam.

Prima est calida, mediā temperata, vltima frigida. Prætereaque cedri Beata Maria significatur. Ipsa enim instar primæ cedri fugat serpentes, i. dæmones, extinguit vermes, id est prauas cogitationes, & reddit candidas mentes. Similiter instar secundæ cedri fructū protulit benedicti, scilicet Christum, in quo fuerunt tres substantiæ, scilicet deitas, anima, & caro.

Prima, scilicet deitas, est valde calida: quia omnium virtutum sumptus, & omnium sanctorū cordiū inflammariū. Heb. 12. Deus noster ignis consumens est. Media, scilicet anima, fuit valde temperata, quæ omnes virtutes in ea suum mediu tenuerunt, & illa nunquam declinauit ad aliquod extrinsecum. Vltima, scilicet caro, fuit frigida: quia fuit ab omni

concupiscentia penitus aliena.

Item assimilatur cypresso. Eccl. 24. Quasi cypressus in monte Sion. Nā cypressus dicitur esse arbor rota medicinalis, s. in cortice, foliis, & fructu. Quia quicquid in Virgine extitit, totū virtuosum, & medicinale fuit: & cortex, i. exterior conuersatio sancta, & folia, id est verba suauiā, & fructus, id est opera vtilia.

Item assimilatur cinnamomo. Eccl. 24. Sicut cinnamomum aromatizans odorē dedi. Nā hæc planta est sicca, calida, & aromatica. Ipsa enim Beata Virgo fuit sicca in carne per tēperantiā, & paritatē, calida in anima per feruorem, & charitatē, & aromatizans in vtroq; per mundiciā, & puritatem.

Item assimilatur nardo. Can. 1. Nardus mea dedit odorem suū: quod dicit Ecclesia de Beata Virgine. Quia nardus est herba modica, & calida, odorifera, & spicosa. Similiter Maria fuit modica per humilitatē, cum dixit Luc. 1. Ecce ancilla domini, &c. Calida per charitatē, odorifera per puritatē, & spicosa per fecunditatē. Nam spica, quam produxit ista nardus, fuit dominus Iesus Christus. Spica enim nardi, vt dicit Diosc. habet virtutem cōfortandi cerebrum, scilicet maribus applicata.

Item confortandi stomachū, quia valet contra stomachi debilitatem.

Item confortat cor, quia valet contra cordis defectū. In cerebro est sensus, in stomacho appetitus, sed in corde amoris affectus. Christus ergo quasi spica nardi, sensum nostrū confortauit per fidem, appetitū excitauit per spem, affectū in flāmaque per charitatē: docuit enim nos cognoscere diuina, appetere superna, diligere æterna, vel quod dicit nos i Deū credere, de Deo cōfidere, & Deū diligere.

Item nota, quod nardus, siue spica eius masticata, humorem linguæ desiccet.

Itē sordidatē aurū sedat: & quæ est incisua, & diuisua, vsq; ad intima penetrat, vnde & lapidē fragit. Et hoc cōpetit beatæ Mariæ, quæ suo exēplo nos docuit linguā cōtincere, aures Deo aperire, & gladio verborū animā penetrare. Siquid ipsa pauca, & rōnabilia verba dixit, aures Angelū diligenter aperuit, & tēpore passionis filij sui eius animā gladius doloris pertransiit. In primo docuit nos humorem linguæ desiccare, i. lubricitatē loquacitatis refrēnare. In secundo docuit Dei verba aurū cordis sordidatē fugare, ne forte dicatur nobis, Psa. 134. Aures habent & nō audiunt. Sed in tertio docuit nos gladio verbi Dei, vel dolore cōmitionis animā perforare, ita, vt lapis, id est vt cordis duritia frangatur.

Item assimilatur oliuæ, secundū illud Eccl. 14. Quasi oliua speciosa in campis.

Primo, quia oliua in arbore, siue ligno habet soliditatem. Nam lignū oliuæ est cōpactū & soliditatis, impuribilis puritatis, & in medulla multæ hum. orositatis. Nā Beata Virgo fuit cōpacta & solida in fide, impuribilis & purissima in carne, & plena humore gratiæ in mente, secundum illud Luc. 1. Aue gratia plena, &c.

Secundō, quia oliua habet in frōde viriditatem. Nam folia oliuæ semper virent, Sic folia Mariæ semper fuerunt viridia, i. virtuosā. In omni enim verbo suo vigor virtutis apparuit, siue virtutis prudentiæ in inquirendo, sicut quādo dixit angelo, Quomodo fiet istud, &c. siue humilitatis in cōsentiendo, vt cum dixit Luc. 1. Ecce ancilla domini, &c. siue deuotionis in laudando, vt cum dixit, Magnificat anima mea dominū, &c. siue dilectionis in conque-

rēdo, vt cū dixit. Luc. 2. Fili, quid fecisti nobis? &c. siue pietatis in cōpaciendo, vt cum dixit, Vinum nō habent, &c.

Tertiō, quia oliua habet in flore suauitatem. Nā eius flores suauiter redolent. Flores Mariæ, fuerunt eius mores, qui odore honestatis plurimū redolebant. Nā tanta pollebat beata Maria morū honestate, vt solū in eius aspectu omnis ab aspiciente tentatio, si cut testatur Hieronymus, fugaretur.

Quartō, quia oliua habet in fructu vntuositatem. Et nota, quod oliuæ quanto sunt nigriores exterius, tātō & ipsæ sunt maturiores interius, & ad exprimēdū ab eis oleū sunt aptiores. Similiter fructus, i. operationes Mariæ, quamuis essent exterius nigre, i. per apparentiam humiles, tamen interius vntuone deuotionis, & gratiæ erant plenæ. Vnde Mariæ virginis opera fuerunt nigra per humilitatem, vntuosa per pietatem.

Quintō, quia oliua in liquore habet vtilitatem. Nam liquor oliuæ est oleum, cuius vsus est multū vtilis mortali bus. Nam oleum vt dicit Isid. est in pabulū luminis, in medelam vulneris, & in refectiōnem esurientis. Nam in lucerna ponitur ad ignem nutriendū, lāguis membrīs apponitur ad medelam, & cibus additur ad comedendū. Oleum ergo oliuæ, est misericordia, & pietas Mariæ. Nā ipsa illuminat tenebrosos homines in Dei agnitione. Vnde mater agnitionis vocatur. Eccl. 24. Ipsa lāguis curat solidando in Dei timore. Nā timor domini expellit peccatum, quod est languor animæ. Vnde etiā ipsa dicitur mater timoris.

Item ipsa etiā cibatur, & nutrit sibi deuotos multiplici consolatione. Vnde ipsa inuitat eos, dicens. Eccl. 14. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & a generationibus meis implemini.

Itē Beata Maria assimilatur palmæ. Can. 7. Statura tua assimilata est palmæ.

Primo, quia palma habet radicis profunditatē. Haber enim palma radicem terra multū defixam. Sic beata Maria habuit radicis profunditatem, i. cordis profundā humilitatem. Luc. 1. Quia respexit humilitatē ancillæ suæ.

Secundō, quia habet stipitis firmitatem. Est enim truncus eius miræ & impuribilis firmitatis. Sic truncus Virginis, id est, corpus Virginis, habuit impuribilem firmitatem, id est, incorruptibilem virginitatem: quia virgo ante partum, virgo in parte, & virgo post partum.

Tertiō, quia palma habet virtutis perpetuitatem. Nam diuturnis vestitur foliis, sine vlla successione ea conferuans tempore hyemis, & æstatis. Similiter beata Maria virtutem fidei semper tenuit, & eam nunquam amisit: nō solum tempore æstatis, id est, prosperitatis, sed etiā tempore hyemis, id est, aduersitatis, scilicet, passionis, quando discipuli & alij fideles eam perdidērunt.

Quartō, quia palma habet culminis sublimitatē, quia est arbor magnæ proceritatis, & altitudinis: sed cedri altitudinem non pertingit: quia beata Virgo, licet magnā habuerit altitudinem meritorum, & etiam præmiorum, Vnde Eccl. 14. Ego in altissimis habitauit. non tamen sicut Christus: & ideo nō peruenit ad altitudinem cedri, i. Christi, Eccl. 14. Quasi palma exaltata sum in Cades.

Quintō, quia palma habet fructus suauitatem, scilicet, dactyli. Cuius fructus tanto dulcior, & sapidiōr esse probatur, quāto immediatius solis radiis exponit. Cā. 7. Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Suauissimus autē fructus Mariæ virginis ille est, de quo

Elisabeth ei dixit. U. r. Benedictus fructus v̄tris tui. Iste fructus fuit dulcissimus, & lapidissimus, quia radiis Solis, i. diuinis splendoribus immediate coniunctus, immo ipse est splendor gloriæ, & figura substantiæ diuinæ.

Item beata Maria assimilatur platano, secundū illud. Ecc. 24. Quasi platanus exaltatus in iuxta aquas.

Primò, ratione dilatationis. Et enim arbor latitudine foliorū sic dicta, eo, quòd patula, & ampla, & plana. Nam Platos Græci vocant planum, vt dicit I. Ido. Folia autem Mariæ, fuerunt eius virtutes, quibus ornata fuit eius vita. Et hæc folia fuerunt patula per exemplum, & ampla per meritum. Et tamē plana, idest humilia per despectū, quia quantumcunq; esset gratia & virtutibus plena, tamen semper se humiliabat, & despiciebat, an cillā Dei se vocans.

Secundò, ratione complexionis, quia platanus est arbor frigida, & sicca. Quia beata Maria fuit ab omni feruore avaritiæ frigida, & ab humore concupiscentiæ sicca, quia terrena toto corde desepxit, & nihil in se concupiscentiæ habuit.

Tertiò, ratione curationis. Nam folia platani ad curandum causas calidas, & humiditas infirmitatū sunt valde vtilia, quia humorem desiccant, & calorem temperant, rheuma restringunt, & contra tumorem calidum oculorum iuuant. Nam folia Mariæ fuerunt non tantum eius exempla, sed etiam verba, quæ quandoque ardorem avaritiæ temperant, sicut quando dicit in suo cantico. Luc. 1. Esurientes impleuit, &c. quandoque vero humorem luxuriæ desiccant, sicut quando dixit Ange. Luc. 1. Quoniā virum non cognosco, quandoque vero fluxus rheumatismum, idest cogitationū coarctant, nam velut rheuma capitis ad inferiora fluens, est cogitatio mētis ad inferiora tendens, quam Beata Virgo suo verbo, & exemplo ad superiora reuocat, & restringit, dicens, Luc. 1. Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo, in Deo, non in mundo.

Item contra tumorem. i. superbiā adiuuat, cum dicit, Fecit potentiam in brachio suo, &c.

Item beata Maria assimilatur virgæ.

Primò ratione nominis, quia virga dicitur à virtute. Nam virtus, quæ latet in radice, se prodit in vigore virgæ. Vnde Beata Virgo recte virgæ assimilatur, in qua omnis virtutis perfectio reperitur, Ecc. 14. In me omnis spes vitæ, & virtutis. In eius etiā vigore, ac fructu resultat omnis virtus radice. Radix. n. ex qua hæc virga est producta, fuerunt Patriarchæ, in quibus quicquid gratiæ, & virtutis fuit, totum in Beata Virgine eminentius apparuit. Vnde in eius natiuitate cātat Ecclesia Euangelium Beati Mat. 1. in quo scribuntur genealogiæ Patriarcharū. Nera etiā, quòd in virga inuenitur triplex virtus, secundum quòd virga cōponitur ex triplici substantia, scilicet cortice, ligno, & medulla. Mediante ergo medulla nutritur, mediante ligao sursum erigitur, & mediante cortice contra omnes exteriores iniurias defenatur. In beata igitur Virgine tanquā medulla nutritus fuit eius interior gratia, de qua Angelus dixit ei Luc. 1. Aue gratia plena. Sed ligao erigens, cōtemplatio assidua. Can. 3. Quæ est ista, quæ ascendit, quasi virgula, &c. Et nota, quòd virgula ex quo ascendit, semper sursum tendit, & suam summitatem versus cælū dirigit, & quanto magis à terra recedit, & sursum tendit, rāto semper subilior fit. Similiter Beata Virgo sursum tendebat intensione, & affectione. Vnde Odilo

Cluni. in quodā sermone, Vnum quippe scimus pro certo, quòd omnis Mariæ vita & actio semper fuit in Domino.

Item summitatem. i. mentem ad cælum dirigebat, sicut licet in oratione, & cōemplatione, & quanto à terra per despectionē recedebat, tanto subilior in cōtemplatione erat. Tanquam cortex defenans exterius, fuit in Beata Virgine diligens sui custodia, propter quā Can. 4. Vocatur hortus conclusus. Igitur ipsa fuit, vt virga virtuosae, qua Ps. 109. Virgā virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.

Secundò, assimilatur virgæ ratione germinis. Nascitur enim sue germinatur ex virga flos, & flos ipse de virgæ egrediens, virgam non violat, sed fecundat. Virga enim non accipit fecunditatis gratiam, nec germinandi potestatem ex aliqua feminis cōmixtione, sed solū à calore Solis, & celestis rore. Similiter ex virga nostra. i. Virgine Beata egressus est flos, Christus, in carnado, & nascendo sine vteri eius aliqua violatione. Vnde sic est fecundata, quæ tamen non violata. Nam & ante partum virgo exiit, & post partū virgo permanit. Neque enim ex materiali mine habuit generandi potestati, sed ex rore celestis gratiæ, & ex Solis calore. i. Spiritus sancti opere. Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Isa. 11. Egredietur virga de radice Jesse, & ab hac radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini.

Tertiò, assimilatur virgæ ratione culminis. Vtuntur enim virgæ præcipue, qui sunt positi in culmine dignitatis, vel alicuius officij, sicut reges, & domini. Vnde nota, quòd vsus virgæ est ad quatuor.

Primò ad dominij ostensionē, & sic virga virtutis reges & principes. Et hoc modo beata Maria dicitur virgæ data est nobis, tanquā domina, & regina. Et ideo Mariam interpretatur dominatrix. Psal. 44. Virga directionis, virgæ regni tui.

Secundo ad defensionē, siue percussionē, & sic vtuntur virgæ bellatores. Et hoc modo beata Virgo data est nobis ad percutiendū, & repellendū hostes spirituales, s. demones. Nu. 24. Cōsurget virga de Israel, & percutiet Ducem Moab.

Tertio ad regimē, & directionē, sicut vtuntur pastores. Sic deus per Beata Virgine nos dirigit, & ad pacem vite perducit. Mic. 5. Pasce populū tuū in virga tua, vt sit verbum patris ad filium, in virga tua, id est in Virgine.

Quarto, ad sustentationē, sicut vtuntur virgæ, siue baculo infirmi, & debiles. Sic similiter etiā Beata Virgo data est ad fulciendū. Ps. 22. Virga tua, & baculus tuus ipsa me cōsolata sunt. Ipsa. n. est, vt virga ad expellendū demones. Ipsa quoq; est, vt baculus ad sustentandū meos, & debiles.

Item assimilatur viti.

Primò, in radice. Nam vitis, vt fructificet bonū liquorem, debet esse plantata & radicata in loco, vbi sit calor Solis, puritas aeris, & dulcedo humoris. Calor enim Solis, viti necessarius est, quia quanto directius, & diuturnius respicit Solem, tanto exhibet fructum dulciorem.

Item vitis dicitur diligere aerem purum, & clarum, & odire nebulosum.

Itē dulcē, & non amarā diligit terrā. Vñ in collibus bē alci Soli expositis, rōne dulcis humoris, & fortis caloris vineis locus aprus existit. In cuiusmodi loco hæc nostra vitis. i. Beata Virgo Maria habuit radicē cordis. In sermone charitatis, in nitore puritatis, & in dulcore benignitatis.

Ipsa. n. habuit feruorē charitatis in mente, nitore puritatis in carne, & dulcorē benignitatis in cōuersatione.

Secundò fuit similis viti in stipite. Stipes enim, siue lignū vitis, inter arbores crescit multum. Vnde super domos, & arbores, & circa villas circūaduci potest. Sic Beata Virgo super omnes Sanctos, & Sanctas magis creuit in merito, & gratiæ cumulo. Pro. 31. Multæ filia congregauerunt diuitias, tu autem supergressa es vniuersas.

Tertiò fuit similis viti in palmitē. Palmes enim vitis, est natura flexibilis. Et illud, quòd apprehēdit, quibusdā capreolis, quasi quibusdā brachiis constringit, quorū ad miniculo in alta se erigit, & à ventis, & à pluuiis tutus cōsistit. Sic animus etiam Beata Virginis fuit per se dem ad cōtinentiendum flexibilis, cum dixit Angelo, Luc. 1. Ecce ancilla domini, &c.

Item Christum filium suum non solum brachiis carnis dulciter strinxit, & tenuit, sed etiam brachiis animæ, scilicet intellectu per fidem, & affectu per charitatē, ita q̄ Christum nunquam dimisit. Cant. 3. Tenui illum, nec dimittam. Vnde, nec vento persecutionis, nec pluuia tentationis ab eius fide, & dilectione recessit.

Quartò est similis viti in fronde. Frondes enim, siue folia vitis vulnera mundant, & ipsa mundata sanant. Sūt igitur, sicut folia vitis, verba Beata Virginis, quæ vulnera vitiōrum mundant, & sanant. Nam, vt iam supra tactū est, mundare volens vulnus superbiæ, dixit Luc. 1. Deposuit potētes de sede, & exaltauit humiles. Sed vuln' avaritiæ volens curare, ait dicens: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit.

Item, vt mūdaret vulnus luxuriæ, dixit: Quoniā virū non cognosco, & sic de aliis.

Quintò, fuit similis viti in flore. In æstate enim vitis flos, & odor florētis vitis, omne venenosum expellit. Vnde fugiunt serpentes, dum vinea florēt. Tanquā igitur flores vitis, fuerunt mores Beata Mariæ, qui tanti odoris, & tantæ honestatis fuerunt, q̄ omnes serpentes. i. venenosas tentationes à cordibus aspicientium effugabant. Dicitur enim, q̄ eius facies tanta pudicitia & sanctitate pollebat, vt quisquis eam tentans aspiceret: mox omnis ab ipso tentatio fugeretur, Ecc. 24. Ego quasi vitis fructificauit suauitatem odoris, & flores mei, fructus honoris, & honestatis.

Sextò, assimilatur viti in liquore. Habetur enim ex viti primò liquor aquæ, quia vite putata, & abscissa, exit aqua ad modum lachrymæ. Nam cum vitis vulneratur tempore veris, lachrymam de se emittit. Fuit autem Beata Virgo in passione filij vulnerata, quando suam ipsius animam gladius pertransiuit, & tunc lachrymas emisit, quæ tantæ fuerunt, q̄ ad compassionem filium suum inclinauerunt. Vnde eam, ex compassione discipulo commendauit dicens in cruce. Ioan. 19. Fili ecce mater tua.

Item ex vite habetur liquor vini: qui cum sobrietate sumptus, plus corpora omni liquore confortat, cor lactificat, morbos euacuat, & nutrimentum corpori præstat. Quæ omnia Beata Maria suis facit deuotis, quia confortat deficientes, lactificat merentes, curat languētes, & nutrit deuotos, & feruentē.

Item Beata Virgo Maria assimilatur balsamo. Eccl. 34. Sicut cinnamomū, & balsamū, & c. sicut dicit glossa super illud Cāt. 3. Boti' Cypri, dilectus me' mihi, &c. Olim balsamum in Engadi nascebatur, & instar vineæ colebatur, scilicet in duobus regiis ortis, quorū maior viginti iuge

rū erat. Sed sicut legitur in quadam historia, Cleopatra Regina illas vites in Ægyptum transfudit, & in quodam campo, iuxta septem fontes illas plantauit. In quorum fontium vno Virgo, dum in Ægyptum fugeret, dicitur puerum balneasse. Vnde dicitur illæ vites non ferre fructum, nisi à Christianis solummodo excolantur. Sicut dicit glossa super verbo præallegato, etiam omnia, quæ in balsamo sunt, virtuosā sunt. Per lignum nanque intelligitur eius corpus virgineum, per corticem eius conuersario exterior, per semen eius anima benedicta in terra munda, idest in carne virginea seminata: per liquorē vero, qui dicitur opobalsamum, intelligitur eius filius preciosus, quæ omnia plena fuerunt cœlesti virtute, & odore. Eccl. 24. Quasi balsamum non mixtum odor meus.

Martyrum excellentia qualis, martirijq; perfectio, in vitiis ac mulieribus Palma exemplis posse reperiri asseritur.

Cap. XXXVIII.

Martyres assimilantur Palmis.

Primò propter signum: quia palma est signum victoriæ. Est enim arbor victorialis sic dicta: quia manus victorū se palmis ornabant: vel quia similis est in foliis palmæ manus. Vnde recte pertinent ad Martyres, qui fuerunt gloriosissimi victores. Apo. 1. Palmæ in manibus eorum. Palmas etiam manuum suarum frequenter sume & largissime ad pauperes extenderunt, sicut pater de beato Laurentio, & multis aliis. Pro. 31. Manum suā aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

Secundò propter fructum, refert enim palma suauissimos fructus, quos appellant dactylos, sic dictos, quasi ad similitudinem digitorum manus hominis, qui sunt saporis dulcissimi, & purissimi. Vnde significant merita Martyrum, ex pugna variorum tormētorum acquirita, de quibus in Pla. 17. Qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Manus ecclesiæ pugnantis fuerunt sancti Martyres, in quibus fuerunt diuersi digiti. i. diuersorum suppliciorum modi, quibus diuersas victorias, & gloriosas consecuti sunt coronas.

Tertio propter sexum: sunt enim palmæ & mares, & feminae, de quibus dicit Arist. de plan. quòd femina non fructificat siue masculo, nisi sit ita propinqua, vt median te vento saltem odore masculi perfundatur. Quādoque vero ex coniunctis simul seminibus eorum masculus si mul & femina generantur, qui eadem sibi mutuo cohærentes, quasi ad modum retium miro naturæ artificio se connectūt. In hoc autem significatur, q̄ ad martyrij palmam & gloriam, non tantum viti, sed etiam feminae perueniunt. Sed tamen ipsæ feminae ad tantam fortitudinem, & constantiam minime peruenissent, nisi fragilitati feminae virilem, & masculinum animū coniuxissent, & sicut dicitur 2. Mach. 7. De illa sancta matre septē fratrum Machabæorum, quod repleta sapientia, & feminae cogitationi masculinum inferens animum, dixit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo, &c.

Misericordie vis, eiusq; opera qualia esse debeant ex variis olei virtutibus lucide designantur. Cap. XXXIX.

Misericordia assimilatur oleo tripliciter: nam primo assimilatur olei expressioni. Primo quidem, quia quanto oleum de torculari egreditur, & exprimitur citius, tanto iudicatur melius.

Item tanto nobilius, quanto recentius, quia per veritatem vitatur, vt dicit Plin. In quibus duobus significatur, q̄ opus misericordie, scilicet elemosynæ, requirit celeritatem.

celeritatem dationis. Tempore enim indigentia tanto eleemosyna melior efficitur, quanto indigentia citius porrigitur: & quasi recens oleum, est acceleratum donum, sed quasi antiquum oleum, est diu detentum datum: vel illud quod datur frequentius postularum, quod non ita iudicatur gratum, & acceptum.

Item secundo, ut idem Plinius dicit, melius in torcularibus oleum eliquatur, si oliua prius aqua calida perfundatur. Ex quo accipitur, quod in opere misericordiae, scilicet in eleemosyna, debet praecedere affectuositas compassionis: quia quasi aqua calida est cordis compassio feruida: quae tunc oliuae, i. eleemosynae cum magna compassione datur.

Item tertio, oleum tanto pinguius, & suavius est, quanto cum terretitate admiscetur minus. Ex quo accipitur, quod in misericordiae opere, siue eleemosyna, requiritur puritas intentionis, ut non admisceatur intentio terrena, scilicet, ut non detur eleemosyna intuitu alicuius terrenae retributionis. Vnde eleemosyna, tanto est pinguior, i. caelesti merito plenior, & Deo suavior, quanto est a terrena intentione remotior. Mar. 5. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. Nam per dextram caelestis intentio, per sinistram vero terrenae significatur intentio.

Secundo assimilatur eleemosyna olei effusioni, quia cum oleum effunditur, quiete, & non cum sonitu cadit, sicut aqua, vel vinum, & hoc ratione aereae lenitatis, propter quam etiam omniliquori superferitur, & subesse alius designatur. In hoc autem instrumitur, quod opera misericordiae, scilicet eleemosynae fieri debent non cum sonitu vanae ostensionis, sed cum silentio humilis intentionis. Vnde Mar. 5. Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te. Quod autem oleum superferitur omnibus liquoribus, ostendit, quod sicut dicit Apostolus. 1. Ti. 4. pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitae, quae nunc est, & futura: quasi pietas, seu misericordia quandam potestatem, & excellenciam habeat in omnibus bonis, scilicet praesentibus, & futuris. Vel refertur hoc ad misericordias dei: Ps. 144. miserationes eius super omnia opera eius.

Tertio, misericordia assimilatur olei operationi: habet enim oleum multiplicem operationem. Nam oleum contracto relaxat. Quasi contracti se iuuare non valentes sunt existentes in purgatorio: sed opera misericordiae per eis hic facta, eos relaxant, & liberant a poena.

Item oleum apostemata dura mollificat. Quasi enim dura apostemata corda sunt in peccato indurata: quae tamen assiduitate eleemosynarum emolliuntur, & ad poenitentiam disponuntur.

Item oleum corpora laesa confortat: quia eleemosyna confortat corpus recipientis, & animam dantis, & etiam impugnantis diaboli vires prohibet.

Item oleum purum ferrum politum a rubedine seruat, & si fuerit corruptum, & aquosum cum fecce mixtum ipsum corrumpit, ut Plinius dicit. Similiter eleemosyna cum pura intentione facta, animam munditiam cõseruat. Vnde dominus dixit Iudaeis Luc. 2. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Sed si fiat eleemosyna cum intentione corrupta, vel cum fecce peccati: puta de rapina, vel simonia, vel huiusmodi: tunc amplius foedat, & corrumpit. Aug. de ver. domi. De iustis laboribus facite eleemosynas. Non enim corrumpi estis iudicem Christum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis.

Nolite velle eleemosynas facere de formore, & vultu. Varij mortis morietuque effectum, per similitudines colliguntur, & scitissime describuntur. Cap. XL.

Mors hominis assimilatur colloquintidae, quae est agrorum cucurbita.

Primo ratione amaritudinis. Est enim haec herba amara, immo quasi amarior omni herba, & simpliciter amarissima. Similiter mors est per sui memoriam amara diuiti & avaro. Eccl. 41. O mors, quam amara est memoria tua, huiusmodi diuiti.

Item est amarior per sui experientiam huiusmodi luxurioso, Eccl. 7. Inveni amariorem morte mulierem. Haec mulier est voluptas carnis, quae mortem amariorem reddit. Et si ducit hominem ad mortem gehennae, est amarior morte naturae.

Item mors est amarissima propter consequentiam homini superbo, & impio, cui. s. erit durius iudicium, & terribilior occurfus daemonum, & profundior vorago poenarum. Deut. 32. Deurabunt eos aues morsu amarissimo. Hic morsus, est mors, quae partem tollit. s. animam, & partem in terram dimittit. s. cadauer, sicut mordet porcum. Ratione ergo amaritudinis maxime mors assimilatur colloquintidae. Vnde 4. Reg. 4. Filij prophetarum propter colloquintidas missis in ollam, cum gustassent, & cibum amarissimum inuenissent clamauerunt ad Elisaeum, Mors in olla vir dei.

Secundo ratione latitudinis: quia colloquintida, quae ad modum vitis, iuxta terram ramos expandit. Vnde 4. Reg. 4. dicitur, quod egressus est in agrum, ut colligeret herbas agrestes, inuenitque vitem agrestem, & collegit ex ea colloquintidas. Rami colloquintidae, sunt vites mortis, siue modi moriendi, quos ita super terram exspicit, ut nullus eam effugere possit. 2. Reg. 14. Omnes enim morimur, & quasi aqua in terram, &c.

Tertio, ratione solitudinis: quia sicut dicit Dioscorus haec inuenitur sola venenosa est, & mortifera, sicut et poena marina, sed cum multis inuenta, non ita per omnia est nociva, eius autem medulla in medicina est optima. Manifestum est autem, quod si homo moriens solus sine socio esset, & corporaliter male moreretur, & multo magis male moritur, cuius mortem debita consortia non comitantur. Si enim mors sit sola, ut non comitentur ei vel pura conscientia, vel vera poenitentia, & alia etiam debita Ecclesiae sacramenta, mors vertitur homini in denarium, quam venenum, scilicet in aeternum supplicium. Sed si haec morienti assistant, mortis malitia mitigant, ut animam saltem non perdat. Colloquintidae autem medulla, est ipsius mortis memoria, seu meditatio intima, quae viuenti homini plurimum est proficua. Eccl. 7. Memoria re nouissima tua, & in aeternum non peccabis.

Quarto mors hominis assimilatur colloquintidae, ratione bonitatis: quia illa colloquintida est bona, & laudabilis, quae est alba, & cui sunt semina secundum Macrum bene inserta. Sed parum est attendenda, quae cum conuertitur, multum sonat. Similiter mors est melior, & laudabilior quae est alba, id est mundior & clarior. i. in qua ipse moriens purior, & mundior recedit, & cui semina bonorum operum sunt magis inserta. Apoc. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. Illorum autem mors, in quorum obitu, vel sepultura multae campanae, vel voces resonant, parum est attendenda: quia perit memoria eorum cum sonitu.

Quinto, ratione valetudinis, & virtutis: quia colloquintida valet ad multa. Nam ab amaritudine habet virtutem dissoluendi, & consumendi, & subtilitate substantiae, diuisibili, & multas alias habet virtutes. Similiter ipsa mors dissoluit naturalem colligationem, scilicet animae & corporis, & consumit corporalem perfectionem, siue fortitudinis, siue pulchritudinis, siue valetudinis.

Item diuidit, id est separat ab homine temporalem possessionem, siue possideat honores, siue amicos, siue diuitias, siue delicias: omnia ab eo morte diuiduntur, & separantur. Ps. 48. Homo cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.

Mundo mortuus, & in humilitate fundatus, tribulationes nimis formidare, Pini exemplo asseritur. Cap. XLII.

Mortuus mundo, & in humilitate fundatus, tribulationes, & aduersitates non meruit, quia ei non nocent, cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus sub terra profundè cooperus, etiam si aqua sit merfus, in duritiam conuertitur, & immunis à corruptione seruat. Sed si super terram ponitur, & pluuiæ exponitur, cito corrumpitur. Ille ergo est sub terra profundè abscondendus. Apoc. 2. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita, &c. Talis est, qui corde, & profundè humis, ut non curet esse abiectus. Talis, inquam, in quantum duritia versus, aquam tribulationis non timet, quatenus tuncque sit in ipsa immersus, sed ab omni corruptione peccati manet penitus illæsus. Sed ille, qui super terram exaltari querit, à pluuiæ tribulationis superueniente facile corrumpitur, & deficit. Et ideo Isa. 2. consulit, dicens: Ingrede te petram, id est Christum, & abscondere in fossa: humo. i. profunda humilitate, mundo morere.

Quemadmodum bona opera sint agenda, ut meritum potiantur, ex quamplurimum seminis tum etiam germinis, bonorumque fructuum exemplum, & perfectionibus, subtiliter edocetur. Cap. XLIII.

Opera bona non sunt ostendenda, sed potius occultanda. Nam semina, quae non sunt opera humo, tollunt aues, & comedunt. Sic diabolus tollit bona opera. Luc. 8. Aues caeli comederunt illud, scilicet semina, quod cecidit in via. Greg. De prædicatorum desiderat, qui thesaurum publice in via portat. Id. Occulta, quod agis, in quantum vales: quod ex toto non vales, sit in animo occultandi voluntas, & non erit ostentatione vlla temeritas. Notandum etiam, quod opera humilia tunc precipue efficiuntur vtilia, quando sunt feruentem & affectuose facta. Quod apparet in seminibus milij. Nam milij semina, licet sint valde minuta, & de se parum nutritiua, quia frigida sunt, & sicca, assata tamen, & igne calefacta, torsionem ventris sedant. Quasi ergo milium assatum, & igne calefactum, est opus humile cum feruore & deuotione factum: quod fugat torsionem ventris, quia expellit tristitiam, siue aediam nostrae mentis.

Item sunt hominum bona opera, velut quaedam plantarum germina.

Primo ratione continentiae, quia germen plantae multum calore & humorem continet in se. Vnde secundum Isidoro germen est præguans succulis à gignendo, vel à gerendo dictus. Continet enim germen in se tria inuicem conjuncta: quia est in eo humor nutritiualis, & humor seminalis, & vigor in eo calor naturalis. Quasi enim hu-

mor nutritiualis, est deuotio fidei, quia iustus ex fide viuit. Heb. 10. sicut planta, vel germen viuit ex nutrimento humoris. Sed quasi humor seminalis, est motus spei, quia ille, qui seminat, seminat in spe fructus, & alias semine non proiceret. Sed quasi calor naturalis, est charitas. Vbi ergo sunt ista tria, s. fidei vigor, spes praemij, feruor amoris, sequitur germinatio fecunda boni operis. Vel nota, quod humor nutritiualis, est lachryma poenitentis, secundum illud Ps. 41. Fuerunt lachrymae meae panes die ac nocte. Humor autem seminalis, est gratia, de qua 1. Io. 3. Semen ipsius in eo manet, i. gratia, ut exponit glossa, s. quasi calor naturalis, est charitas. Et ubi concurrunt ista tria, scilicet diuina gratia, cõpunctio lachrymosa, & charitas feruida copiosa, sequuntur & fecunda poenitentiae germina.

Secundo, opera bona sunt velut plantarum germina ratione consequentiae. Sunt enim in germinantibus plura, sed successiue consequentia. Prima enim est radix, ex qua erumpit ipsum germen, ex germine stipes, ex stipite flos, ex flore fructus. Radix ergo gratia, germen est virtus praecipue charitatis, stipes est intentio finis, flos actus, fructus meritum operis. Igitur ex radice gratiae procedunt germina virtutum, & ex germine charitatis procedunt stipes rectae intentionis, & ex rectitudine intentionis procedit flos, id est puritas & suauitas operis, & ex opere puro prouenit mercedis pulchritudo. Ecc. 58. Operamini opus vim ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

Tertio, ratione perseuerantiae, & continuitatis, & profectus bene operandi qui est ex gratia Dei. Nam calor caelestis penetrat ad medullam radicis, partes liquidiores, & vinctuosiores, & puriores, superius ad se trahit, easque coagulat, & cõiungit, & coagulas per terrae poros inducit, & in substantiam germinum eas cõuertere non desistit. Similiter gratia caelestis penetrat ad medullam cordis, cogitationes, & affectiones liquidiores, id est magis compunctas ad stendum, & vinctuosiores, id est magis deuotas ad inflammandum, & puriores ad exequendum, trahit superius ad Deum, & coagulat, & coniungit eas coagulo & vinculo charitatis, scilicet dum disponit homines suas bonas cogitationes, siue affectiones implere propter amorem Dei, & vtilitatem proximi, & sic eas per poros terrae, id est per sensus, vel membra corporis inducit, & in substantiam germinum non desistit conuertere, dum eas opere perficere perseueranter non desinit. Nam, quia non cessat attractionis humoris cõtinuatio in radice, non cessat augmentum in germine, quousque ad debitum perueniat, id est ad perfectam quietem beatitudinis aeternae.

Quarto, ratione redundantiae. Nam confortato calore in medulla incluso radicis, humorem attrahit necessarium sibi radix ex virtute ipsius caloris. Quod autem de humore necessarium non existit, à se exterius repellit, quod autem ex calore incluso sursum leuatur, in materiae germinis transmittitur. Sic ex calore charitatis incluso in corde, homo de bonis quae habet, humorem. i. nutrimentum corporis sibi necessarium sumit, quod vero necessarium non est, sed superfluum, ad nutritiones exteriorum germinum. i. pauperum per pias eleemosynas mittit: quod pertinet ad redundantiam pietatis, & charitatis. De qua dicitur Luc. 10. Quod superest, date eleemosynam.

Quinto, ratione custodit: quia germen primo emittit

frondes mutuo se necententes, quod natura facit innati ca-
fronis ad conuersionem germinis. Nam cum tenera
fit eius substantia, ab aere frigido facit laeditur,
nisi tutela frondium muniretur. Aliter autem non so-
lum a frigore, sed a grandine, & a vento, & a noxio rore
siccaretur facilliter. Sic germen boni operis vastaretur fa-
cilliter, siue a frigore acidia, siue a grandine superbia, siue
a vento vanae gloriae, siue a noxio rore fraudis, & de-
ceptionis diabolicae, nisi debitis circumstantiis vndique
vestiretur, & cautelis & custodiis vndique muniretur.

Sexto, ratione efficacitatis: nam quauis germen sit modi-
cae quantitatis, est tamen maxime virtutis: nam virtus ra-
dicis transit in substantiam germinis: & ideo herbae qua-
diu sunt in germine, & viget in eis humor trasfusus a ra-
dice: maxime conueniunt medicinae. Similiter quamuis
opera, quae facti viri faciunt, videantur eis modica pro-
pter humilitatem, & tamen maximae virtutis sunt apud
alios per exemplum, & apud Deum per meritum: nam vir-
tus radice, id est charitatis, de qua dicit Apost. Eph. 5. In
charitate radicati, & fundati, transit in substantiam ger-
minis, id est in soliditate, & bonitatem operis. Et propter
hoc huiusmodi opera, quando manet in ipsis humor de-
uotionis & affectionis, transfusus scilicet a radice chari-
tatis, medicinalia sunt non solum ipsi operanti, quae per-
gunt, sed etiam peccatori intuenti, quae ad iustitiam prouocant.

Item opera bona assimilantur fructibus bonis.
Primo, ratione generationis, generatur enim fructus ex
humore arboris, & calore Solis: & generatur fructus bonus
ex nobiliore humore, qui fit in arbore. Similiter opera bona
ex timore, & amore generantur: nam timor ab bene
operandum sollicitat. Eccl. 15. Qui timet Deum, faciet bona.
Et praecipue timor reuerentiae, siue filialis, quia iste est
nobilior timor, qui possit esse in homine. Amor vero ad
bene operandum fructificat, ita ut nunquam sit ociosus,
sicut Greg. dicit.

Secundo, ratione defensionis, quia fructus generatur co-
operculo foliorum defenditur. Hoc cooperculum est hu-
militas, quae bonorum operum fructum interdum abscondendo
conseruat, propter quod dominus dixit. Mat. 5. Attendite
ne iustitiam vestram faciat coram hominibus, ut videamini
ab eis. Nota etiam, quod fructus omnes generaliter
in loco sicco melius conseruantur, & in humido citius
corrumpuntur. Similiter in humido, id est in mollitie delicia-
rum bona opera corrumpuntur, dum homines in deliciis
resoluntur, & carnales efficiuntur: in sicco vero abstine-
ntiae melius conseruantur.

Tertio, ratione maturationis, maturatio enim fructus
a calore est, nam calore exteriori interiore confortante,
& humore terreo dissolvente, & dirigente fructus
erudiuntur maturi. Sic calor amoris, interior animae con-
fortatus ab exteriori calore, vel alicuius verbi auditi, vel
alicuius exempli visi, vel alicuius huiusmodi talium, dis-
solutus, siue expulso timore, vel amore terreo, producit
fructus operum ad maturitatem, id est ad complementum. Et
nota, quod illi fructus citius matureseunt, qui altius in ramo-
rum summitatibus crescunt, eo, quod a radiis Solis dire-
ctius se opponunt. Summitates enim ramorum, sunt affectio-
nes contemplatiuorum, qui quanto solis calore, id est Chri-
sti amore directius accedunt, tanto bona opera solici-
tius & perfectius operantur. Item nota, quod signum ma-
turationis fructuum mutatio coloris viridis in pallidum vel
rubeum, & mutatio saporis inspidi, vel amari in dulcem, &

gustui suauem. Ipse etiam tactus discernit aliquando inter
fructus, & illum iudicat maturum, quem digitis contref-
sum cedere inuenit, & qui molle se esse ostendit, ut dicit
Isaac in dictis particularibus. Ex quibus colligitur, quod il-
li fructus maturi sunt, id est opera completa, & perfecta, quae
sunt pallida, id est cum timore facta. Job. 9. Verebar omnia ope-
ra mea. Item, quae sunt rubea, id est cum amoris feruore, quae
sunt sapida, & dulcia, id est cum deuotione, & delectatione,
non cum acidia, & aggravatione. Item, quae sunt mitia,
siue mollia, id est cum mansuetudine facta. Eccl. 3. in ma-
nitudine quod fructus dulces sunt in quatuor qualitatibus
alios excedit. Sunt enim temperatiores, calidiores, su-
uiores, & nutritiores. Ex quibus collige, quod opera nostra
tanto sunt Deo dulciora, quanto sunt magis temperata
per discretionem, calida per dilectionem, suauia per de-
uotionem, & nutritoria per confortationem.

Quarto, opera bona assimilantur fructibus ratione mul-
tiplicationis: nam quaedam planta paucos, quaedam vero mul-
tos fructus faciunt. Et ista etiam multitudo diuersificatur,
quia quaedam fructificat tantum semel in anno, quaedam ve-
ro pluries, sed non maturatur fructus vltimi, sed remanet
crudi, eo, quod vicinitate frigoris hyemalis calor ad dirigenda
dum non sufficit. Vnde semel fructificat perfectum est magis
utile est, & consonum plus naturae.

Item quaedam arbores sunt fertiles omni anno per mul-
ta tempora, propter abundantiam caloris, & vniuersi hu-
moris, sicut ficus. Et quaedam fructificat vno, & quiescit
alio, ut oliua. Cuius ratio est, quia in anno quietis prius-
num humorem perditum reparant, quem in anno fructifi-
cationis perdidit, & sic ad fructificandum se renouat,
ut tempore quietis, & lux refectionis multos producat
ramos, & folia, licet modicum fructum. Quod ergo quae-
dam planta paucos, quaedam multos fructus faciunt, si-
gnat, quod quidam homines multa bona opera faciunt, &
multa merita acquirunt: quidam vero pauca, quod vero
quaedam pluries in anno, sed imperfectiores, quae iam ve-
ro semel in anno tantum, sed perfectiores fructus produ-
cunt, signat, quod melius est facere opera pauca, sed
perfectiora, quam plura, & defectiua, praecipue si defectus
sit in fine operis, sicut est in fructibus vltimis, qui non ma-
turantur. Quod autem quaedam aliquo tempore fructi-
ficant, & aliquo tempore quiescunt a fructificatione, si-
gnat, quod quies, & intermissio laboris continui, necesse
recreatione moderata ab operibus praecipue exterioribus,
est utilis & necessaria, sed quod plura etiam tempore quo
quiescunt a fructu, non sunt propterea omnino ociosa,
quia producant ramos, & folia, significat, quod requies san-
ctorum virorum ab exterioribus & corporalibus operibus non
est propter hoc ociosa a spiritualibus operibus. Vacant
tamen in eorum operibus corpus, sed non est animus ocio-
sus. Vnde Sen. dicit. Non semper in actu sis, sed interdum
animo tuo requiem dato, sed ipsa requies plena sit sapie-
ntia, & bonis cogitationibus.

Item quaedam arbores sunt in iuuentute fecundiores,
eo, quod plus abundant in caliditate, & siccitate. Quaedam vero
sunt magis fecundae in senectute, quam in iuuentute, quae
dum in iuuentute nimis abundant in humiditate, calor natu-
ralis non potest eam digerere, sed in senectute minorata
humiditate fit bene digestibilis per calorem, & hoc in amy-
gdalis, & piris patet, sicut exemplificat Arist. Sic & quidam
homines ad literam in iuuentili aetate meliores sunt
& bona

et bona opera plura faciunt, quam in senectute, quidam
vero conuerso. Vel in iuuentute, id est in principio con-
uersionis, quidam feruentiores, & in bonis operibus soli-
citiores sunt, quam in senectute, id est in progressu, & co-
nsumatione: quidam autem conuerso: quia in princi-
pio debiliores, in fine vero fortiores sunt. Item nota, quod
vna planta iuuat aliam ad fructificationem si sit ei vicina,
sicut syluestres, ut dicit Arist. de veg. iuuat orientes, si eis
ex opposito complantentur. Similiter malgranatae oli-
uae conferunt si plantentur cum eis, eo quod abundant in
calore, naturae oliuarum conueniente. Ex hoc autem in-
struimur, quod unus homo debet iuuare alium sibi pro-
ximum in bene operando, quod utile est confociare, &
vicinare se bonis, siue viris spiritalibus, & contemplati-
uis, qui designantur per arbores syluestres, siue actiuis
qui designantur in malgranatis. Item dicit Arist. quod ar-
bores, quae fructificat omni anno, sunt cito senes, & que
nimium faciunt fructum, cito desiccantur, eo quod hu-
mor, qui deberet nutrire plantam, transit in fructum. In
quo ostenditur, quod nimia exercitatio & lassitudo in
exterioribus laboribus, est aliquando causa debilitatis,
non tantum corporis, sed spiritus, & quandoque inducit
acidiam, quae desiccet humiditatem deuotionis aeternae.

Quantum penitentiae opera rite confecta proficiant, per arbo-
rum fructuum, praecipueque oliuarum similitudines per-
spicue declaratur. Cap. XLIII.

Opera penitentium assimilantur fructibus arborum.
Primo, quo ad fructuum productionem. Producuntur
enim, & nascuntur fructus ex arboribus quibus-
dam retinaculis alligati, & huiusmodi retinaculo me-
diante fructus natus arbori adheret, sicut foetus per vni-
uersum cum matrice sic tenet, & hoc retinaculum primo
est debile, & laxum, vnde tunc de facili fructus excu-
titur, si fortioris venti impulsu feriat, sed paulatim ca-
lore humorem desiccante, retinaculum primum debile in-
duratur. Vnde tunc fructus de facili non vincitur. Hoc re-
tinaculum, quo mediante fructus, id est meritum boni ope-
ris, ab arbore, id est a penitente retinetur, est amor chari-
tatis, siue quo nec meritum opus agit, nec etiam fa-
cti operis meritum retinetur. Vnde charitate perdita om-
nia cum ea perduntur praetereorum operum merita. Hoc
ergo amoris retinaculum in principio penitentiae adhuc
est laxum, & debile, quia scilicet imperfectum: quia timo-
rem seruilem habet admixtum, & ideo a vento for-
tioris reuersionis nouitij penitentiae, & religionis faci-
liter fraguntur. Et ideo confanguineis, vel occasionibus
peccatorum, seu reuersionum non sunt faciliter exponendi,
sed diligenter custodiendi, postmodum autem calore cha-
ritatis proficiente, & humorem, id est timoris mollitiam desic-
cant, id est depellente, (etenim perfecta charitas foras mitrit
timorem) fortificantur, & solidantur.

Secundo, quo ad fructuum colorationem. Sunt enim fructus di-
uersorum colorum, scilicet quidam albi, quidam nigri, quidam
rubei. Nam secundum Arist. de veg. ex humore frigido ter-
restri & melancholico nigrescunt, ex humido & frigido
albescunt, ex calido rubescunt, ut dicit Albumasar. Talia
debent esse opera penitentium, scilicet nigra per tristitiae
obscuritatem, alba per conscientiae puritatem, rubea per
charitatis feruiditatem. Vel fructus albi sunt opera inno-
centiam, nigra vero opera peccantium, rubea opera po-
nitentium, qui de culpa perpetrata erubescunt.

Tertio, quo ad fructuum nutritionem: licet enim gene-

raliter dicat Galenus, quod herbae, & fructus parum nutriunt,
tamen specialiter quidam sunt fructus qui minus nutriunt,
quam alij. Nam quemadmodum experientia docet, & au-
ctores tradunt, plantae aromaticae, siue medicinales, ad
vescendum sunt minus delectabiles, & ad digerendum fru-
ctibus aliis duriores, & hoc propter vehementem coagu-
lationem per calorem agentem in humiditatem. Vnde
secundum Arist. fructus tales non sunt multum nutriti-
les. Vnde etiam dicit Albumasar, quod planta quanto magis
est medicinalis, tanto minus nutritur. Plantae igitur medi-
cinales, sunt penitentiae partes, scilicet contritio, confes-
sio, & satisfactio, quibus animarum nostrarum morbi cura-
runtur, horum fructus, id est opera, & praecipue satisfactio, non
sunt delectabilia, neque facilia, sed dura & difficilia
ad faciendum. Vnde plus ordinantur in peccatore ad col-
legendum morbi effectum, id est peccati reatum, id est satisfactio-
nem debiti, quam nutrimentum, vel augmentum meriti.

Quarto, quo ad saporis mutationem. Nam aliquando fru-
ctus primo sunt pontici, vel amari, & postea efficiuntur
dulces, quod est propter humoris primo attracti grossiti-
em, & terrestreitatem, quasi propter indigestionem non
possit habere dulcedinem. Sed tempore procedente, co-
fortato calore, & augmentato humore, digeritur, & in
dulcedine conuertitur. Vnde, & iterum Aristoteles dicit,
quod amarum & acerbum missum in ignem, dulcescit, sicut
patet in piris acerbis, in aqua elixaris. Aliquando vero fru-
ctus primo sunt dulces, & postea efficiuntur amari, vel
pontici propter nimiam aduersionem superuenientem, si-
cut sunt mirabolani. Cuius causa est (ut Philosophus di-
cit) magna raritas fructus. Vnde hora digestionis cum me-
tus sunt magni, subintrat calor sufficiens, & humor digerit,
& sic dulcescit, sed post calor humoris consumitur, & sic
citatem inducit, & sic poros constringit, ut calor, vel hu-
mor ad fructum peruenire non possit, & sic iterum fru-
ctum in ponticitatem conuertit propter dominium sic-
catis. Sed tandem calor innatus vigoratur, & ad locum
fructus eleuatur a calore Solis auctus, vnde frigiditate
vincit, & immensam caliditatem & siccitatem inducit, &
sic fructus in amaritudinem vertit.

Primis igitur fructibus, qui primo sunt amari, postea dul-
ces assimilantur opera penitentium, qui incipiunt ab amaritudine
luctus, & terminantur in dulcedine gaudij, sicut illud Mat. 5.
Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Item tales sunt dolores,
vel labores patientium, qui primo habent amaritudinem poen-
nae, sed pariunt vltimo praemium gloriae. Io. 16. Tristitia vestra
vertetur in gaudium, & hoc totum est virtute caloris, id
est diuini amoris. Illis autem fructibus, qui primo sunt dul-
ces, & postea amari, assimilantur opera peccantium, quae
in actu dum sunt, habent dulcedinem miseriae delectationis:
sed post factum inducunt amaritudinem conscientiae,
vel sequentis punitionis.

Item assimilantur talibus fructibus consolationes gau-
dentium, & prosperantium in mundo: quae licet nunc dul-
ces sint, postea tamen ad infernalem amaritudinem per-
ducunt, sicut patet Luc. 16. de diuite epulone. Et hoc to-
tum contingit, vel propter constrictionem avaritiae, vel
propter nimiam inuersionem concupiscentiae.

Item penitentiae opera, si debito modo fiant, sunt valde
proficua. Cuius exemplum apparet in oliuis. Nam si-
cut dicit Isaac, oliuae cum sint rubeae, non bene maturae, si
cum acero, vel aqua salsa fuerint preparatae, sunt comest-
tae, valde confortatiuae, constrictiuae & appetitus excita-
tiuae

eius, licet ad digerendum duræ. Similiter poenitentium opera, si sint rubea per charitatis feruorem nondum matura, non diu dilata, vel tardata, & fuerint præparata cum aceto cõpunctionis, & lachrymarum salfedine, quæ sunt ut aqua salsa, etiam si talia opera videantur ad faciendum dura. i. diffiçilia, sunt tamen valde vtilia, quia confortant ad faciendum bona, restringunt, ut non fiant mala, & excitant appetitum, ad habendum cœlestia.

De variis fructuum figuris, præcipuè que pyramidalibus, qui proficentium opera multis exemplis comparantur.

Cap. XLIII.

Opera proficentium in vita spiritali assimilantur fructibus habentibus pyramidalem figuram. Inveniuntur enim fructus diuersarum figurarum. Nam quidam fructus sunt pyramidati, quidam rotundati, quidam angulari. Pyramidales fructus duorum sunt modorum: quidam pyramidati ex vna parte tantum, scilicet ex parte inferiori, quidam ex vtraque parte habent conum, & in medio dilatantur. Nam si pori plantæ in principio humoris, ampli & rari fuerint, seu postea frigiditate, aut siccitate constringuntur, fructus & folia ingrossabuntur superius, & inferius gracilabuntur, & pyramidabuntur: si vero virtute caloris, & raritate humoris superior particula leuiatur, & ex parte inferiori caliditate existere, humor in medio diffunditur, fructus & folia in medio dilatantur, & propter dominium caloris in vtraque extremitate in conum ducuntur, & subiliantur, & sic in pyramidem transformantur.

Primis ergo fructibus, qui ex parte inferiori tantum pyramidantur, & superius dilatantur, assimilantur opera gradatim proficentium, quæ quidem in principio sunt gracila. i. debiliter incepta, sed postea vsq; in fine crescunt, & dilatantur proficendo. Greg. Nemo repente fit summus, sed in bona conuersatione à minimis quis inchoat, ut ad maiora perueniat.

Secundis aut fructibus, qui ex vtraque parte pyramidantur, & in medio tantummodo dilatantur assimilantur opera quorundam, quæ tã in principio, quã in fine sunt gracila, & parua, licet aliqui in medio visa sint dilatari, & prosperari.

Quidam vero fructus sunt, qui rotundam habent figuram propter æqualem materiam humoris, & æqualem actionem virtutis & caloris, per quã mediz partes extenduntur æqualiter, & à medio vsq; ad circumferentiã vniformiter protendantur. Hæc igitur figura propter æqualitatem, & vniformitatem extensionis vndique, cõpetit operibus iustitiarum, quæ exigat, ut omnibus sine personarum acceptione æqualiter, & vniformiter reddatur, quod suum est vnicuique. Et dico æqualiter non secundum æqualitatem quantitatis, sed proportionis. Alij autem fructus sunt, qui angulares sunt ex contraria causa. i. propter inæqualem extensionem materiz. Et ideo significant opera iniustitiarum, quæ. s. inæqualiter fiunt, & cum personarum acceptione. Et hæc opera hominem non proficere, sed potius deficere faciunt. Vnde Dauid perebat, & dicebat. Ps. 118. Non dominetur mihi omnis iniustitia.

Contemplantium in contemplationeque perseuerantium perfectiones & dona ex variis fructuum maturorum effectibus claris similitudinibus cognoscuntur.

Cap. XLV.

Opera contemplantium, & perseuerantium assimilantur fructibus maturis. Dicit enim Ari. de veg. q. in terra monuosa, quia dulcis est, & dulce continet humo-

rem fructus citius maturantur, & sapidiores, & salubrius inueniuntur. Hæc ergo terra monuosa, est vita cõtemplatiua, quæ monuosa dicitur, propter ascendendũ difficultatem, & propter cœlestium veritatẽ, & propter quietis securitatẽ, ibi quoque reperitur humor dulcis inuenerat cõsolationis. Vnde & fructus. i. opera cõtemplantium, citius maturescunt, i. citius cõplentur, propter charitatis calorem, quæ facit opus accelerare, & consummare.

Item magis sapiunt: quia supernis consolationibus abundantes. Sunt etiã huiusmodi fructus, i. opera saniora quia magis à vitiiis remota. Et nota, q. maturatione fructuum habet principaliter planta à calore igneo naturali & interiori, & etiam ab aere cooperante exteriori. Nisi cur dicit Ari. de veg. planta habet tres vires, quia à terra habet fixationem, ab aqua coadunationem, ab igne consolidationem, & partium terminationem, fructuum completionem, & maturationem, & hoc propter aeris cooperationem. Sic ùmili etiam modo, anima habet fixationem, firmitatem in Deo à terra. i. à fide: quia sicut terra est immobilis, & aliis quietem & stabilitatem tribuit, & concedit, sic etiã veritas fidei, & in se manet immobilis, & animam stabilem reddit. Vnde Dio. de di. no. dicit, q. fides est perfecta credentium stabilitas, quæ eos stabilis in veritate. Sed coadunationem habet ab aqua. i. à spe: quia sicut omnis aqua recolligitur, & coadunatur in mari, ita diuina spes debet recolligi, & collocari in deo. Ps. 61. Sperans in domino omnis congregatio populi. Sed soliditate patientiæ habet ab igne, & aere, i. ab amore dei, & proximo quia charitas patiens est. 1. Cor. 13. Nam quasi calor ignis interior est amor dei. i. diuinus sed ut calor aeris exterior est dilectio & amor proximi. Similiter à charitate, q. dicitur, quàm proximi, est perseuerantia boni operis, scilicet vsq; ad completionem maturitatis. i. vsq; ad cõplentũ finem.

Ex fructuum situationibus, similitudinibusq; diuersis, in vna docentium opera magis minusve perfecta existant, cognoscitur.

Cap. XLVI.

Opera docentium assimilantur situationibus fructuum in arbore, fructus. n. in diuersis arboribus. hnt diuersam situationem, siue positionem: quia ut dicit Arist. de plant. quædam arbores sunt, quæ producunt fructus, si per folia, & hoc accidit per fortitudinem fructus, & indigentiam solari caloris humorem digerentis. Quædam vero non habent fructus sub foliis, & hoc propter debilitatem fructus ne calore nimio, vel frigore corrumpantur. Quædam vero aëre sunt, quæ habent fructus ad stipitem suspesos, quod accidit propter insufficientiam humoris, & caloris, ipsum ad extremitates expellere non valentis. Illi ergo hnt fructus super folia, qui plus curant factis ostendere, quã verbis docere. Vnde superat in eis cura faciendi, studiũ loquendi, & hæc est sapientis doctoris proprietas. Vnde Greg. Nazian. dicit, Ille videtur mihi sapiens, q. de virtutibus aëre pauca q. d. cõmonet, & proloquitur parua autem in suis factis, atque operibus operatur, & ostendit, & fidẽ verbi in operum suorũ astipulatione confirmat. Clara est illa sapiẽtia, non quæ in verbis volat, sed in virtutibus cõstat. Illi vero habent fructus sub foliis, quorũ verba superant facta. S: quidẽ in foliis verba, in fructibus opera designantur. De talibus aut dicit Bern. q. monstruosis res est, lingua magniloqua, & manus ociosa. Illi autem habent fructus in stipite sine foliis, qui habent opera sine verbis, scilicet qui faciunt, & nõ dicunt. Vel nota, q. illi sunt viri fortes, qui nõ indigent p. timorem vanæ gloriæ abscondere

condere opera sua, & isti sunt fructus, qui non sunt sub foliis, vel inter ramos absconditi, sed super folia. i. in manifesto. Illi vero, qui sunt debilioris virtutis, & timent ne eorum opera vel frigore persecutionis inuidorum, vel fauori & gloriæ propria calore corrumpantur, abscondunt ea: & isti sunt fructus sub foliis, vel ad stipitem absconditi.

Oratio modus orationisq; perfectio ex quam plurimum gutte, Ruta, ac thuris similitudinibus breuissime explanatur.

Cap. XLVII.

Ratio assimilatur guttæ. Primum, ratione naturæ. Est enim gutta lachryma cuiusdam arboris, siue herbæ, cuius ramusculis diuersis aëris ab aëre inciditur, & lachrymatur: q. egreditur gutta, siue armoniacũ appellatur. Ita ergo gutta arboris est lachryma orationis, siue oratio lachrymantis, quæ produci debet æstiuo tempore, idest in cordis feruore. Et iste vocatur armoniacum: quia in oratione vocali debet esse quadam armonia, idest quadam consonantia, & concordia, scilicet cordis & vocis, per attentionem, prout dicit Aug. Reg. Hymnis, & psalmis cõ oratis ad Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore.

Item consonantia vocis, & manus, per operationem scilicet, ut cum aliquis orat Deum voce, studeat ipsum etiam munere placare, idest elemosynarum largitione, vel bono opere. Et hinc est, quod orantes manus etiam tendunt ad cælum. Sic ergo in eo, quod gutta est lachryma arboris, signat, quod oratio debet esse lachrymosa. Vnde Aug. ad Dios. Pierũq; hoc negotium, s. orationis, plus gemitibus, quã sermonibus agitur, plus fieri quã affatur.

Item in eo, q. gutta egreditur in calido tempore æstatis, signat q. debet esse affectuosa, & feruida. Nam feruidus affectus orantis, est quasi thus redolens in diebus æstatis. Ecc. 30. Sed ratione nominis: quia vocatur armoniacum, significat, quod debet esse attentæ, & operosa. Et ideo Casio in Ps. 100. Ipsa est suavissima virtus armoniæ, quando vox cognoscitur operibus cõsonare. Nam si hæret discretibili sibi varietate dissentiant, nequaquã possunt palmodiã efficere cantilenam: nec ad aures domini veniet, quod sese muruã contrarietate confundit.

Secundo, ratione puritatis: quia illa gutta est nobilior, quæ est purior, & sæculentiæ impermixtiõ, & quæ in pinguedine & candore thuri est similior. Sed Dios. & Plin. dicitur, quod illa est melior, quæ habet odorem castorio similem, & subamarum saporem. Similiter oratio tanto melior est, quanto purior, & sæculentiæ peccati impermixtiõ. Vnde Aug. in Ps. Orationis puræ magna est virtus, & velut fidelis nunciis mandatum peragat, & penetret, quæ non peruenit. Et in vitis partum dicitur, q. oratio si munda & casta fuerit, cœlos penetrans, vacua non redibit.

Item illa est melior, quæ pinguior est, idest deuonior, & quæ candidior, idest cum mundiõ intentione. Debet enim esse non tantum puritas, in orantis affectione, sed etiam candor mundiã in eius intentione. Vel puritas debet esse in affectu, & candor, idest claritas fidei in intellectu. Iac. 1. Postuler in fide, nihil hæsitans.

Item illa est melior, quæ odore castorij, & amaræ cõpunctionis est plenior. Nam cõpunctio, licet oranti videatur amara, tñ Deo est odorifera. Vnde Beatus Greg. dicit, quod veraciter orare est amarus in cõpunctione gemitus, & non cõposita verba resonare. Et ita pater,

quod in oratione perfecta debet esse puritas affectionis, pinguedo deuotionis, candor, i. claritas intentionis, & odor, idest amaritudo cõpunctionis.

Tertiõ ratione vtilitatis, quia gutta habet virtutem dissoluendi, nec non relaxandi, ut dicitur in Platone, & in stationes sedandi. Similiter lachrymosa, & deuota oratio dissoluit peccati vincula, relaxat debita, & sedat tumida, quia expellit tumorem superbiæ, & gloffa dicit super illud, Myrrha, & gutta, & c. q. gutta est humilitas, quæ ad modum guttæ expellit omnes inflationes superbiæ, quod maxime facit humilitas in oratione, quia sicut dicit Hugo de Sancto Victore. Oratio est piæ mētis, & humilis conuersio, fide, spe, & charitate subnixta.

Item oratio assimilatur rutæ. Primum ratione complexionis. Est enim ruta naturæ feruentissimæ, & plus agreitis, quã domestica. Vnde dicit Plin., quod habet virtutem muscatæ, calidam, & siccam. Sic oratio, oportet quod sit feruida per deuotionem, & mentem calefaciat, & inflammer ad dilectionem, & deficiet humorem, idest fluxum cogitationum.

Secundo, ratione nutritionis, quia ruta gaudet siccitate, & vult nutrirı cinere, ut erucis possit carere. Amicitia magna est sibi cum ficu, vnde nunquam sic conualescit, sicut sub ficu, & iuxta ficum facit. Similiter gaudet oratio abstinentiæ siccitate, & nutritur humilitatis cinere, propter primum dicit Beatus Greg. super Mat. quod antiqui patres quoties orare voluerunt, ieiunium cum oratione iunxerunt. Vnde Tob. 12. Bona est oratio cum ieiunio. Propter secundum dicitur Ecc. 35. q. oratio humiliat, nubes penetrat, & c. Diligit etiã societatem fici. i. elemosynarum: quia ficus est fructus mitis, & dulcis, & ideo significat elemosynam, quæ dari debet cum mansuetudine, & dulcedine pietatis. Gre. in Mat. Infirma est oratio, quæ elemosynarum largitate non est munita.

Tertiõ, ratione munitionis, quia ruta munit, & defendit contra animalia venenosa. Vnde sicut dicit Isid. Rutam contrariari venenis mustela primo docuit. Nam quando bellatura est cum serpente, primo rutam comedit, & eius odore, & virtute contra venenum se munit, & sic ad bellum secura procedit: immo, ut dicunt Dioscor. Plin. & Constan. tanta est vis rutæ, quod post eius esum, mustella etiam basiliscum secura inuadit, & eum occidit. Mustella quæ pugnat cum serpente, est anima tentata à dæmone, quæ si vult securè euadere, munit se feruenti oratione. Matth. 26. Orate, ut non intretis in tentationem. Est enim oratio deuota, quasi flagellum quo tentator percussit. Vnde Aug. dicit in quodã sermone, quod oratio est oranti subsidium, Deo sacrificium, dæmonibus flagellum. Basiliscus autem, qui visu interficit, est luxuria, quam etiam extinguit oratio deuota. Vnde sicut dicitur Matth. 17. Hoc genus dæmoniorum, scilicet, de luxuria tentantium, non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio. Hieron. in Epist. Ieiunio pestes corporis: oratione verò pestes sanandæ sunt mentis. Et generaliter valet oratio contra omnem tentationem, sicut dicitur ruta valere contra omnem punctiõem. Dicit enim Plinius, quod succo rutæ inuncti à scorpionibus, araneis, vespis, & apibus non punguntur. Quasi enim punctio scorpionis, qui non ante, sed retro pungit, dici potest tentatio carnis, quæ primò delectat, sed postea cruciat. Sed punctiões araneorum, quæ muscas insidiosè capiunt, sunt tentationes dæmonum, quæ insidiosè capiunt, sunt tentationes dæmonum, quæ insidiosè capiunt, sunt tentationes dæmonum, quæ insidiosè capiunt,

se capiunt animas. Puncturæ verò vesparum, & apum, sunt impugnationes mundi, siue per aduersitates, quas designant vesperæ, siue per prosperitates quas signat apes, quæ mel faciunt & aculeum insigunt, à quibus omnibus defenditur anima deuota per studium assidue orationis. Vnde Hiero. in Epi. hortatur, Egredientes de hospicio armet oratio, regrediens de platea, occurrat antequam sessio, nec prius corpusculum requiescat, quam antequam oratio pascat.

Item oratio assimilatur incenso, siue thuri. Pl. 104. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Incensum. n. siue thus bonum probatur candore, & carbone. Candore, quia illud incensum, siue thus est optimum, quod est album, & mundum. Carbone vero probatur, si statim ardeat, & flammam emittat. Similiter oratio illa est valida, quæ sit cum candore puritatis. Amb. in offi. Sit oratio tua pura, & simplex, dilucida, atque manifesta, plena grauitatis, & ponderis, non affectata elegantiâ, sed non intermissa gratia. Dicitur enim, qd Arabes ubi thus nascitur, nolunt huiusmodi recolligi, nisi à personis religiosiis & mundis, idest mulieribus non pollutis, vnde, & si mundiciam requirit collectio thuris, multo magis deuotio orationis. Et ideo etiam de cantu, & oratione vocali clericorum immundorum, dicit August. quod plus placet Deo larrarus canum, mugitus bouum, grunitus porcorum, quam cantus clericorum luxuriantium.

Item valida oratio est, quæ cum ardore, idest feruore sit charitatis. Hæc enim est ignis, qui fumum thuris, idest affectu orationis dirigit ad Deum. Ecclesiastici 5. Quasi ignis effulgens, & quasi thus ardens in igne.

Omnia delictorum capitalium prauis effectus multiplices describuntur, quæ ex obnoxio fructibus, eorumque similitudinibus eliciuntur.

Cap. XLVII.

Opera mala assimilatur malis & illaudabilibus fructibus. Sunt enim plerique fructus insipidi, vel amari, vel potici, indigesti, vel frigidi, crudi, & duri, & quidam etiam corrupti, vel putridi. Vnde tales fructus moraliter ad diuersa vitia referuntur. Nam fructus insipidi minus cunctis valent, quia stomachum non confortant: quia in eis dominatur humiditas aquosa, & ideo abominationem generant. Vnde insipidi fructus ad luxuriosos referuntur, in quibus aquositas, idest carnalitas abundat, & quibus spiritualia insipida, & abominabilia sunt, vnde Apostolus 2. Cor. 2. dicit, quod animalis, idest carnalis homo, non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Et Pl. 106. Omnem escam abominata est anima eorum. Et ideo fructus carnalium hominum, idest opera eorum, sunt insipida per affectum: quia faciunt spirituales delicias, tanquam insipidas, & abominabiles eos fastidire.

Secundò fructus amari assimilantur operi inuidorum: quia inuidi habent zelum amarum, de quo Iac. 3. Quod si zelum amarum habetis inter vos. In cuius signum Iudæi, qui per inuidiam Christum tradiderunt felis amaritudine eum potauerunt. Psalm. 38. Dederunt in escam meam fel. &c.

Tertiò, fructus pontici referuntur ad iracundos: quia ira cor pungit, & alios frequenter pungere facit, sicut pontica & acerosa pungunt.

Item fructus pontici sunt duri, stiptici, & constrictiui,

sed stomachi confortatiui, & appetitus excitatiui. Similiter iracundorum, quidam sunt stiptici, qui fecem de ventre non emittunt, idest iniuriam de memoria, vel corde non expellunt. Vnde stiptici sunt, qui difficiles ad iniurias obliuiscendum. Quidam vero, sunt duri ad dimittendum, & constrictiui ad vindicandum, nunquam relaxantes offensas. Sunt etiam omnes motus iræ excitatiui appetitus ad vindicandum. Sed nota, qd si fuerint fructus acetosi modico terrestri compositi, acumen cholerae extingunt, quia si fuerit in homine offensus aquosum preteritis, & terrestre humilitatis, extinguitur acumen itæ, cito ad tranquillitatem debitam reducitur talis homo.

Quartò, fructus indigesti referuntur ad gulosos: qui frequenter indigestio prouenit ex gula superfluitate. Sic cibis indigestus est impurus, quia per digestionem turbus purus ab impuro separatur. Et si similiter gula immunditiam, & impuritatem generat corporis, & animæ.

Quintò, fructus frigidi referuntur ad acidiam, quæ animam reddit frigidam in Dei dilectione, & pigram in bona operatione. Prover. 20. Propter frigus piger aures noluit.

Sextò, fructus crudi referuntur ad auaros, qui sunt crudi, i. crudeliter, & feroces, & incompatibiles, erga pauperes. Et nota, qd fructus crudi, sunt malorum humorum nutritiui. Similiter auaritia opera malos humores, idest malas affectiones interiores, siue desideria nutritiua, sicut dicit 1. Ti. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in temptationem, & in laqueum diaboli, in desideria mala & inutilia.

Item motus auaritiæ corrumpunt gustum animæ, ut non sapiant auaris spiritualia. Vnde huraor temporalium excludit amorem spiritualium. Item debilibus, & imperfectis maxime nocent occupationes temporalium, quia auaritia multiplicat.

Septimò, fructus duri referuntur ad superbos, quorum corda, propter defectum pluuie, & roris, idest propter defectum pietatis, & gratiæ, arida sunt, & dura. Superbis enim sub typo montium dicitur. 2. Re. 1. Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniat super vos.

Item peccatorum opera assimilantur fructibus corruptis. Quidam enim fructus non conseruantur, sed quædoque antequam compleantur, corrumpuntur, & efficiuntur vermiculosi: & hoc aliquando accidit ex vitio plantationis arboris, quia scilicet, non fuit congruo tempore plantata. Nam in plantatione arboris, multum obseruanda est ætas lunæ, quia illæ plantæ, quæ in recto plenilunio inserantur, siue plantantur, non conualescunt, & si ualuerint vermiculosum faciunt fructum, & tales fructus citius computrescunt, propter humorem nimium, qui ad lunæ præsentiam in omnibus augmentatur. Vnde etiam arbores, quæ tali tempore præciduntur, minus durabiles esse probantur, & citius, à vermibus corrodamur, ut dicit Constant. Per lunam autem, quæ est semper mirabilis & variabilis, mens intelligitur peccatoris, qui per peccati inquierdinem instabilis, & variabilis fit, secundum illud Thren. 1. Peccator peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Plenilunium ergo significat plenitudinem peccati, quæ est in consensu, ubi ratio peccati mortalis impleretur, & perficitur. Si ergo planta, i. voluntas, & propositum alicuius boni operis faciendi, in plenilunio plantetur, idest dum ipsa mens est in peccato mortali, vel in consensu, & in voluntate peccandi, tunc talis planta

planta inficitur, & fructus, idest opus corruptum, & vermiculosum, i. vitiosum producitur, ita ut sit à merito vacuum. Vnde in peccatorum operibus vel inuenitur vermis auaritiæ, vel luxuriæ, vel superbiæ, vel inuidiæ, vel alicuius alterius vitij, seu defectus, qui fructus medullâ corrodit, & corrumpit, i. qui boni operis substantiale meritum tollit.

Quantum Christi passionis meditatio nobis afferat utilitatis, ex nonnullis Piperis, mori, & exemplis sit perspicuum.

Cap. XLIX.

Passionis Christi meditatio feruida remouet diuini amoris impedimenta. Cuius exemplum apparet in pipere. Nam syiua, quæ dicitur esse Caucaſi montis serpentes ibidem custodiunt. Sed incolæ, cum syluæ maturescunt, eas incendunt, & sic serpentes interimunt, vel expellunt, & ex hac combustione piperis grana, quæ sunt naturaliter alba efficiuntur nigra. Sic ergo pater, qd combustio ignis expellit serpentes, vel extinguit, qui impediunt, ne colligatur fructus piperis. Piper autem, quod est calidum & siccum in quarto gradu, significat charitatem, quæ quatuor gradus requirit in diligendo Deum, scilicet, ut diligatur ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Sed hoc piper, ne à nobis habeatur, serpentes, idest demones nos impediunt, vel peccata quantum possunt. Sed combustio ignis, i. passionis Christi feruens meditatio, de qua dicit Pl. 38. In meditatione mea exardescet ignis, ipsos serpentes, idest demones, & eorum tentationes fugat, & ad amandū Christum vehementer mentem inflammat. August. super Io. Fratres, ut à peccato sanemur, Christum intueamur, quoniam qui intuebantur serpentem anemum in deserto, non peribant moribus serpentū. Sic qui intuentur fide Christi mortem, sanantur à moribus peccatorum.

Item crux Christi assimilatur moro.

Primò ratione fructuum. Fructus enim mori fuit corpus Christi cruci affixū. Quia fructus mori, ut dicit Ambrosio, primo albet, dein de vires, tertio rubet, ultimo nigrescit, & lucet. Sic corpus Christi fuit album, idest purum, & candidum, in conceptione, quia de Spiritu sancto conceptum, post viride, idest virtuosum in cōuersatione, vsque ad passionem, postea rubrum, idest sanguine rubricatum in passione: postea nigrum in morte, lucidum autem in resurrectione. Et nota, quod ex fructu mori (ut dicit Rabanus) sit porus uobilis, quæ elephantem potantes sūt animosiores ad bellum. Vnde dicit 1. Mac. 6. quod ostenderunt elephantis sanguinem vix, & mori, ad acuedum eos in prælium. Iste porus est sanguis Christi, qui per modum porus in sacramento sumitur ad ipsam passionem rememorandum. Vnde iste sanguis, siue rememoratio debet multum accedere cor nostrum, & animare ad belandum contra vitia, & ad tolerandum quæcunque pericula.

Secundò ratione seminum, quia secundum Dioscorid. seminum mori sunt tres virtutes, solutiua, s. & purgatiua, & sequestratiua. Semina mori. i. passionis Christi nobis relicta, sunt ecclesiæ sacramenta, quia sicut virtus mori remanet, & seruatur in seminibus, ita virtus passionis Christi remansit, & seruatur in sacramentis, vnde sacramenta omnia operantur in virtute passionis Christi. Et ista sunt semina, ex quibus plantæ spirituales, i. filij Dei regenerantur, sicut præcipue patet in sanctis. Omniaque hæc semina de Exempl.

na, idest sacramenta habent virtutem purgatiuam mentis, quia omnia conferunt gratiam, & gratia sanctificat animam. Sed aliquod sacramentum specialiter purgat, ab originali, ut baptismus, aliquod ab actuali mortali, ut penitentia, omnia alia purgant à veniali, licet etiam habeant maiores alios effectus.

Tertiò, ratione frondiū, nam sicut dicit Ambrosius, folia mori superiecta serpenti ipsum interimunt. Folia mori sunt exempla crucifixi, quæ omnem serpentem, idest diaboli suggestionem interimunt. Nam si teneas de auaritia, cōsidera Christi crucifixi paupertatem, & nuditatem. Si de superbia, obiice eius humilitatem, si de luxuria pensa pignarū corporis eius acerbiter, & sic extinguitur omnis tentatio. Et hoc figuratum fuit in serpente æneo, in deserto exaltato. Nu. 21. cuius aspectus à venenosis serpentū moribus liberabat.

Patientia quid, & ubi sit ad exercitium ac virtutis præmiū, quæq; eius materia, & utilitas existat capparum eliciūq; exemplis aperitur.

Cap. L.

Patientia assimilatur capparum. Primò, quia capparum, ut dicit Dioscorid. est herba spinosa. Et hoc competit patientiæ ratione materiæ. Nam materia patientiæ, sunt spinæ. i. punctiones tribulationū, & aduersitatum. Ro. 5. Tribulatio patientiam operatur.

Secundò, quia est herba frondosa super terram expansa. Hoc competit patientiæ, quæ non est in celo, ubi nulla molestia, nec sub terra. i. in inferno, ubi pena inuoluntaria, & infructuosa, sed tantum super terram, ubi tribulationes abundant, vires suas extendit, quia tantum super terram tribulationes sunt ad virtutis exercitium, & ad laborem præmiū, & hoc est, per patientiam, sine quatuor tribulationes, nec ad virtutem, nec ad meritum pertinet. Et ideo Ber. in ser. dicit, In hoc mundo quasi in cæpo certaminis positi sumus, & qui ibi dolores, & plagas, aut tribulationes non susceperit, in futuro ingloriosus apparebit. Et Petrus Ra. in Epi. quod omnis cordis, & corporis virtus, citra meritum, & fructum salutis est, sine cōdimento patientiæ.

Tertiò, quia est herba vinctuosa, est. n. vinctio plena. Quo ad competit patientiæ propter vinctio gratiæ, quæ continet, quæ omne durum molitur. Vnde etiam vinctio capparum dicitur virtutem splenis sua virtute super omnia iuuare.

Itē hac vinctio omnis dolor lenigatur. In cuius exemplum capparum dolorem dentium dicitur mitigare. Hæc etiā est, quæ inuidorum detrahentium, & mordentium nequitiam dicitur sedare. In cuius signum succus capparum, aurium vermes necat. Hæc etiam est virtus, s. patientia ex qua cibus animæ, & medicina præparatur. Medicina enim est, qua animi affectus purgatur, & rectificatur. Nam flores capparum, postquam sunt aperti, habent virtutem digerendi humorem, in ore stomachi existentem, quia scilicet tribulationes præsentis virtute patientiæ humorem, idest affectum mundanum digerunt, & in affectum Dei conuertunt. Itē ipsa est cibus, vel salsa quo gustus mentis confortatur, & excitatur ad appetitum spiritualium, & celestium bonorum. In cuius signum in idem flores habet virtutem appetitum excitandi, ut dicitur à Plarone. Et hinc est, qd desideria sanctorum in ipsis tribulationibus crescunt, & eorum appetitus magis accenditur circa æterna, quādo eos atterunt temporalia flagella. Et ideo Greg. 26. lib. Mo. dicit, quod electorum mentes æternitatis præmia præsto-

lantes, vires ex aduersitatibus sumunt, quia crescente pu...

Item patientia assimilatur ilici. Et primo ratione radi...

Secundo ratione fecunditatis. Est. n. arbor glandifera...

Tertio ratione vmbrositatis, quia illex habet vmbra...

Quarto ratione soliditatis, quia illex est solidissimi li...

Quo pacto pauper spiritu cognoscatur ex multis abietis simi...

Pauper spiritu assimilatur abieti. Primo, quia abies ipsa...

Secundo, quia rectilinealiter eleuatur. Est. n. arbor nihil...

ris attrahentis, & humoris obedientis. Similiter qui pau...

Tertio, quia abies est facilliter inflammabilis. Na quia...

Peccatorem non natura, sed natura vitio malum esse, exem...

Peccator est per naturam bonus, sed per culpam malus. Vnde...

Quanta ex peccatis, precipueq; capitalibus, mala oriuntur...

Peccatum assimilatur absinthio. Primo, quidem ratione amaritudinis...

Secundo, quia absynthium suo forti odore offendit ol...

Tertio, quia in amaritudinem redigit lac, & vinum, &...

Item peccatum assimilatur hederæ. Primo ratione frigiditatis...

Secundo, ratione contrarietatis, quia vmbra eius est...

Tertio, ratione separabilitatis: separat. n. vinum ab aqua...

Item peccatum assimilatur genestæ, quia genesta crescit...

Quarta ratione ligamenti, quia salicibus vtuntur homines...

sum enim & humidum cito fluit, & facilliter transiit: tam...

Item peccatum assimilatur porro, quia porrum nimis sæpe...

Item peccatum assimilatur rhano, quia est herba à principio...

Ideo quando adest fortis impressio caloris solatis, rhanus...

Item peccatum assimilatur salici. Primo ratione augmenti...

Secundo, ratione ligamenti, quia salicibus vtuntur homines...

Tertio, ratione impedimenti: quia semen salicis dicitur...

Quarto, ratione fundamenti: quia omnis salix, tanto est...

abundat. Item quasi salix duorum pedum est peccatum operis vsque ad delectationis consensum, para cum homo consentit immorari in ipsa delectatione cogitationis. Tunc tamen licet non ascendat ulterius per consensum operis, tamen dum per morosa cogitationis consensum in ipsa delectationis latitudine se diffundit peccatum mortale committit.

Septimo, ratione detrimenti: quia salix ex antiquitate temporis patitur detrimentum putredinis. Nam postquam antiqua fit, cito putrescit, & à medulla putrescere incipit. Vnde saxe, dum exterioris viridis videtur, & pulchra, interior est vacua, caua, & putrida, in cuius concavitate saxe latent animalia venenosa, vnde iuxta falices dormire, res est periculosa. Sic cum aliquis diu continuat permanens in peccato, putrescit per omnimodam corruptionem malitiae: quam licet hypocrita conetur exterius cooperire, tamen ab interioribus eam non curat abicere. Et ideo licet exterius ipse aliquando appareat iustus, interior tamen est vacuus à virtute, cauus cupiditate, & putridus malignitate. i. malitia corruptus. Vnde in eius concavitate. i. cordis cupiditate, sunt animalia venenosa. i. conceptiones, & desideria fraudulenta, & periculosa, propter quae periculosum est iuxta eos dormire. i. de eis confidere, vel eis adhaerere.

Item peccatum assimilatur spinæ: quia quando spinæ caro vulneratur, non recedit dolor, quoadiu spinæ totaliter non extrahitur. Sic quando est anima peccato vulnerata, semper mordetur, & cruciatur, quoadiu ipsum peccatum in conscientia detineretur. Et ideo necesse est, vt per penitentiam extrahatur.

Inferni pena quantum acerba existat, ex Rhamni variis similitudinibus declaratur. Cap. LIII.

Pena inferni assimilatur rhano, vt dicit glossa super Psa. 86. quia rhamnus est herba multum dura, nodosa, ramosa, & spinosa. Nam folia habet aculeata, spinis acutissimis in lateribus confixa. Similiter pena inferni, est dura propter suam acerbiteriam, nodosa propter suam indissolubilitatem. Nam nodus tortis ligni, est quasi indissolubilis. Vnde signat illam penam indissolubilem, & terminabilem, quia dānatus, sicut nunquam absoluitur à culpa, sic nec à pena.

Item est ramosa, propter penarum multipliciteriam, & spinosa, siue aculeata per subtilitatem: quia sicut spinæ subtiles, & aculeatae penetrant, sic illæ penæ penetrant intimam animam. Sed miser ille peccator, dum est sub spinis peccati, antequam aduertat, quod ducant eum ad duriores & maiores aculeos ramni. i. penæ inferni, permittit se à peccato totaliter absorberi, secundum illud Psa. 86. Priusquam intelligerent spinæ vestra rhamnū, sicut viuentes, sic in ira absorbet eos.

Penitentium perfectiones in quibus consistat actionibus multis arboris aromaticis mali punici, & sambuci exemplis lucide demonstratur. Cap. LV.

Poenitentes assimilantur arboribus medicinalibus, siue aromaticis. Et est causa aromaticitatis in arboribus (vt dicit Albumasar) terreum subtile comixturum aqueo subtili. Tāquam ergo arbores aromaticæ, & medicinales, sunt homines penitentes: quia penitentia habet medicinales virtutes ad curandum animarum languores. i. virium: & in istis est subtile terreum. i. attenuatio carnis, bene commixtum subtili aqueo. i. cōpunctioni cordis. Illi autem in quibus hæc deficiunt, scilicet maceratio carnis,

& cōpunctio cordis, non sunt aromatici. i. vere penitentes. Et nota, quod arbor aromatica aliquando habet aromaticitatem in cortice, aliquando in flore, aliquando in fructu, vt patet in cinnamomo, quod est cortex, & in mace, qui est flos, & in muscata, qui est fructus. Sic penitentiam quidam habent tantum in cortice. i. in exteriori ostensione, quidam tantum in flore. i. in mētis affectione, quidam in fructu, id est operis executione.

Item penitentes assimilantur malogranatæ. Primum, propter augmentum: nam malogranatæ, scilicet arbor, plus in latum, quam in altum se diffundit. Sic penitens debet esse humilis, non vt quærat crescere in altitudine dignitatis, sed in latitudinem charitatis. Psa. 118. Ambulabam in latitudine.

Secundum, propter impedimentum: quia maxime impeditur à frigore. Est enim arbor frigoris impatiens. Vnde in pruina cito pereunt flores eius. Similiter homini penitenti maxime nocet frigus aciditæ. Et ideo pruina, id est negligentia, destruit flores eius, id est, bonas affectiones.

Tertio, penitentes assimilantur malogranatæ propter fructum: quia quædam faciunt poma dulcia, quædam acetosa: acetosa sunt frigida & sicca, dulcia vero calida, & humidum. Et ideo dulcia magis conueniunt medicinæ, vt dicit Isaac, & etiam Dioscor. Quasi autem poma acetosa sunt opera penitentis facta ex timore: sed quasi dulcia sunt opera facta ex amore: & ista magis profunt ad sanitatem animæ. Vel acetosa sunt opera hypocritarum, dulcia vero sunt opera veraciter penitentium. Dicit enim Iudas negant medici corpora nostra mali punici cibo nutriti. Et dicunt, quod plus congruunt medicinæ, quam corporis alimento. In quo significatur, quod penitens debet plus intendere ad sanandum mentem, & non ad impletum dum vel impingendum ventrem.

Item penitentium afflictio assimilatur sambuco, de quo dicit Plato, Dioscor. & Plinius, quod si correx eius medius radatur versus superius, purgat ventrem per partem superiorem: si vero radatur versus inferius, purgat per partem inferiorem. Tunc autem sambuci correx versus inferius raditur, quando penitentis caro timore infernalis supplicij affligitur, qui timor dum à peccatis reuocat, quasi à parte inferiori purgat: sed tunc versus superius raditur, quando spe, vel desiderio premij maceratur: & dum sic carnem macerando abstergit. penitens scilicet peccati quasi à se purgat à parte superiori.

Quæ ad peccatoris conuersionem requirantur, quæque penitentis radice, gradus & perfectio existat, explanatur, quæque arboribus variis, ac Helleboro, Myrrha nucis, cauli, palmarum arboris Aloes, Absinthio, Beta, cymino, cucurbitæ, semina re, & demum hederæ quæ amplurimis prospiciuntque exemplis assimilatur. Cap. LVI.

Poenitentia assimilatur arbori. Primum, propter arboris generationem. Sunt enim secundum Arist. de veg. quinque species siue modi generationis arboris, siue plantæ. Vnus est ex semine, alius ex putredine, tertius ex aquæ humore, quartus ex plantatione, quintus ex infertione. In eis designantur quinque, quæ summe valent ad generationem penitentiam. i. ad conuersionem peccatorum. Primum est, verborum Dei auditio, & hoc designatur in semine: quia semine est verbum, vt dicitur Mat. 13. Secundum est mortis auditio: & hoc designatur in putredine, quia per mortem corpus in putredinem resoluitur. Iob 17. Putredini dicitur

Pater meus es. Tertium est eleemosynarum largitio, & hoc designatur in aquæ humore, quia (vt dicitur Ecc. 30.) Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Quartum est religionis ingressio, & hoc designatur in plantatione, quæ maxime comperit iuuenibus. Psa. 127. Quotus filij, sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. Quintum est bonorum adiunctus, trahitur ab eo, & conuertitur, & hoc designatur in infertione, Apoc. 10. Tu autem cum oleaster esses, infertus es in illis, & socius piuguedinis & radicis oliuæ factus es.

Secundum propter radicis infixionem. Nam arbor vt dicit Iud. ab aruis nomē accepit, eo quod fixis radicibus terræ inhæreere consuevit. Oportet ergo ad hoc, quod arbor sit firma, vt radices eius in terra profundatur: & quanto arbor radicem profundius figit, tanto attrahit, plus humoris, & si fructificatura sit, plus abundat in folijs, fructibus, & ramis. Item oportet quod radices arboris ipsi terre cohercant, & cōglutinentur. vnde dicit Arist. quod lutum vntuosum, & tenax cito producit plantam, & facit eam esse durabilem. Sicut ergo arbor immobiliter per radicem est infixa terræ, ita penitentia per humilitatem, & charitatem oportet quod sit immobiliter infixa animæ, siue cordi, & perseveranter, ita vt penitens præterita mala plangat, & iterum plangenda non committat. Profundatur autem radix penitentia in corde per humilitatem, in qua quanto profundius descendit, tanto de humore gratiæ plus attrahit, & per eam maiorem copiam bonorum operum, & meritorum producit: sed conglutinatur patientiæ radix cordi per charitatem, quæ est glutinum vntuosum, per quam cito patientia augetur, perficitur, & conseruatur. Vnde Apostolus Ephel. 3. In charitate radicati, & fundati.

Tertio, propter animæ vegetabilis informationem. Nam secundum Arist. de veg. In arboribus & plantis non est anima sensibilis, sicut in brutis, propter quod arbores, & plantæ sensibilibus passionibus non afficiuntur, quia nec percussæ sentiunt, nec scissæ dolent, nec quando cibantur delectantur, nec spirant, nec respirant, nec dormiunt, vel vigiliant, nec aliis passionibus subiacent, quæ sunt animæ sensibilibus. Est ergo in ipsis arboribus, & plantis informatio solius vegetabilis animæ, secundum quam est in eis generatio, cibatio, augmentatio, & renouatio, quæ omnia cōpetunt suo modo penitentia. Nam primo necessarium est penitentiam, vt passiones sensibiles, vitiosas scilicet & inordinatas à se omnino remoueat, scilicet, vt percussus iniurias non sentiat per impatientiam, & scissus, vel laceratus verbis non doleat per iracundiam, quæ scilicet eum ad odiū, siue vindictam inclinat: nec etiā quando cibatur in cibo delectationem voluptatis, sed solū sustentationem necessitatis quærat. Augu. 10. conf. Hoc me docuisti domine, vt quemadmodum medicamenta, ita & alimenta sumpturus accedam. Item non debet spirare, nec respirare. i. vel in se indignationem attrahere, vel ex se furorē emittere eodem modo, scilicet quo dicitur de Saulo, Act. 9. Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos domini, &c. Item non debet dormire per negligentiam, nec etiā vigil esse ad cogitandam, vel explendam malitiam. Sed debet in penitentibus esse generatio virtutum, siue bonorum operum, cibatio lachrymarum, vel diuinorum verborum, augmentum laborum & meritorum, & etiam renouatio conuersationis, & morum.

Summa de Exempla.

Quarto, propter fructuum deflectionem. Sunt enim quædam arbores, scilicet quæ habent solum folia, & non fructus, quod accidit propter abundantiam humoris aquosi, qui est materia foliorum. Et propter defectum humoris vntuosi, qui est materia fructuum. His ergo assimilantur falsi penitentes, qui habent solum apparentiam frondium, id est exteriorum morum, sed non vtilitatem fructuum, id est verorum operum. Possent etiam talibus assimilari, qui habent solum folia, id est verba, & non fructus, id est opera, sicut doctores mali qui habent doctrinam sine vita: quod est propter abundantiam amoris mundani, & defectum amoris diuini. Quædam vero arbores sunt quæ faciunt fructum ante folia: quod accidit (sicut dicit philosophus) propter abundantiam humoris vntuosi: quem cum calor naturalis digesserit cum auxilio caloris solaris, cito ad maturationem adducit. Vnde talis humor vntuosus abundans prohibet humorem aquosum, qui est foliorum materia, ne ascendat ante fructum in tali planta. Istis sunt similes illi qui student bona opera facere prius quam bona verba docerent: ita vt bona verba præcedat bonam doctrinam, vel illi qui prius intendunt operibus actiue vitæ, quam refrigerio, vel decori vitæ contemplatiue, si quidem cōtemplatiuorum internæ meditationes animam decorant, & vmbra refrigerium præstant, sicut & plantarum folia. Opera autem actiue vitæ laboriosa quidē sunt, tamen fructuosa: vnde actiue vitæ merita fructibus cōparantur. Et ideo tales si habeant abundantiam humoris vntuosi. i. compassionis & pietatis, & caloris naturalis, id est, amoris proximi ad quem etiam natura inclinatur, ex tunc à calore solis, i. amore Christi citius efficiuntur in vita actiua perfecti per fructus bonorum operum: & ideo postea cōgruentius producant folia verborum. Quædam tamen arbores sunt, quæ simul producant fructus, & folia, sicut illæ, quæ prædictos humores habent proportionabiles: quibus similes sunt illi, qui in humore mētis deuorant, & in humore aquoso salubris sciētia positi abundantes simul dicunt & faciunt. Act. 1. Cæpit Iesus facere, & postea docere. Sunt etiam, & alia quædam arbores, quæ citius producant folia quam fructus, & hoc propter abundantiam humoris aquosi, & defectum humoris vntuosi: quia calor humoris aquosi citius attrahit ad locum productionis foliorum, quam vntuosum ad productionem fructuum. Similiter illi qui habent multam scientiam, & parum deuotionem, facilius, & citius dicunt verba quam producant opera.

Item penitentia interior si sit cum debita præparatione, & moderatione, & exercitatione, purgat, & sanat animam: cuius exemplum apparet in helleboro, qui à fluuio, vbi nascitur, sic est dictus: quia dicitur habere virtutem mētis motam reducendi ad sanitatem.

Item purgat corpus: quia lignum, quod radices habet albas, humores phlegmaticos purgat: lignum vero, quod radices habet nigras, purgat cholera nigra: sed tamen nullus debet eo vti nisi prius materia digesta sit, & temperata, & tunc etiā cum cautela: quia virtus eius nimis est intensa, & præcipue radix alba multum laxat superius, & inferius. Vnde sapientia virtus hellebori est mortis inducitur.

Item debet qui accepit helleborum se mouere, & à somno abstinere. vnde Hippoc. dicit. Si vis helleborum ducere, moue corpus, ne somnus accedat. Similiter penitentia ad hoc vt animam in peccato desipientem, & infanientem ad debitum sensum reducat, & purget à corruptis, & superfluis humoribus. i. affectionibus, oportet præcedere internam,

digestionem, & præparationem in feruente cõtritione sine qua pœnitentia exterior non est valida.

Item oportet in exteriori pœnitentia vti cautela, & moderatione. Debet enim atteri, sed nõ occidi per immoderatam afflictionem.

Item oportet mouere corpus in honorũ operũ exercitatione, & à somno negligentia & ocij abstinere.

Item pœnitentia assimilatur myrrha.

Primò, ratione eminentia: quia myrrha est arbor in Arabia (vt dicit I. Sid.) quinque cubitis alta, in quibus accipere possumus quinque pœnitentia gradus: primus est in contritione, secundus in confessione, tertius in oratione, quartus in elemosynarum largitione, quintus in ieiunij afflictione. Et isti tres ultimi gradus pertinet ad satisfactionem.

Secundò, ratione effluentia: quia de arbore myrrha gutta effluit amara, multũ aromatica, & ista vocatur myrrha, & (vt dicit Plinius) illa gutta, quæ per se manat non expressa, magis est preciosa, & minus vtiq; valet illa, quæ de cortice preciso est abstracta. Hæc ergo amara gutta, est compunctio lacryma ex cõtritionis amaritudine procedens. Hæc est deo multũ odorifera, secundũ illud. Eccl. 24. Quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris.

Item est multũ aromatica, idest medicinalis. Exod. 30. Sume tibi aromatica myrrha primæ. Habet. n. hæc myrrha virtutem dissoluendi, & consumendi quasi equaliter, & etiam confortandi. Et similiter pœnitentis lacryma amara dissoluit peccata, cõsumit mala desideria, & confortat corda debilia, sed illa est per se expressa, quæ est volutaria, & non coacta, & talis pœnitentia est valida, non autem illa quam solus merus, seu coactio causat.

Tertiò, ratione efficacit: quia myrrha habet virtutem conferuendi corpora mortua ex ea peruncta impurita, & in corrupta. Similiter pœnitentia mortificatos corpore, sed spiritu viuificatos conferuat à corruptione, & putredine peccati. Vnde Io. 18. in huius signum venit Nicodemus ad corpus Christi mortuum, ferens mixturam myrrha.

Item pœnitentia assimilatur nucis, quæ quidem exterius habet durum & amarum corticem, & interius habet nucleum dulcẽ, & vtilem. Vnde his qui temperatæ complexionis sunt, & nucibus temperatè vtuntur, proficiunt, quia omnibus cibis venenosis obsistit. Et similiter est de pœnitentia, quia quamuis eius opera exteriora videatur dura & pœnosa, vt ieiunia, & huiusmodi, & interius etiã requirit amaritudinẽ cõtritionis, tamen conscientia per ipsam purgata, inuenitur fructus eius dulcissimus, & efficacissimus ad resistendũ omni cibo venenoso. i. peccato, dũ modo exterioribus operibus pœnitentiæ, vt abstinentia, & huiusmodi, pœnitentes vtantur temperatè. i. discretè.

Item pœnitentia assimilatur caulis.

Primò, ratione transplantationis: quia oportet caules transplantari, vt possint in suo esse perfici. Sic peccatorem oportet trãsferrẽ de statu culpæ ad statũ iustitiæ per transplantationem pœnitentiæ, vt possit spiritaliter perfici.

Secundò, ratione decoctionis. Oportet enim caules coqui, & elixari in qua decoctione, licet materia. i. caulium substantia sit minus bona, cum sit grossa, & dura ad digerendum, ius tamen ipsorum caulium est colariũ ventris hãmecticum, & laxatiuum: sed substantia sine iure est constipatiua. Sed multum de ipsorum malitia tollitur, si illa aqua proiciatur, & in alia decoquantur, & optime

pinguedine condiantur, vt dicitur in diæti. Sic etiam in pœnitentia necessarium est decoctionem peccatorũ fieri per contritionis feruorem. Et quãtũcũque peccata de se grossa sint & dura, ius tamen, idest compunctio ipsorum peccatorum lacrymosa & feruida, est mentis laxatiua, & purgatiua. Vnde caulis substantia sine iure, i. memoria peccati sine compunctione, potius est constipatiua, idest induratiua ad peccatum retinendũ quã ad emittendũ per confessionem. Et sicut ad tollendum caulium malitiam fit duplex elixatio, ita, quod aqua primæ elixaturæ proicitur, ita ad tollendum malitiam peccatorum, duplex est in pœnitente compunctio: quia prima prouenit ex timore pœnæ, secunda autem ex amore iustitiæ, & hæc est perfectior. Vnde aduenientia secunda, prima proicitur: quia Io. 4. perfecta charitas foras mittit timorẽ, sed debet addi optima pinguedo, scilicet contemplationis, & orationis deuotio.

Tertiò, ratione electionis: quia caules debent eligi de accipi magis teneri, & meliores efficiuntur, quãdo à prima primitus decoquuntur: quia dũ calor ad caulium inuenit reuocatur, melius substantia eorũ digeritur, & mollior, & sapior inuenitur. Similiter illi pœnitentes sunt magis electi, qui sunt magis teneri. i. molliores ad sciendũ, vel ad amandũ, vel cõpatiendũ. Meliores etiã, & feruorior reserficiuntur, qui primo à praua, ab aduersitate mundana, & à tribulationũ vehemẽtia sunt tacti, & excocti, quia mala quæ nos hic præmunt, ad Deũ nos ire compellunt, vt dicit Greg.

Item pœnitentia quanto asperior, tanto magis valet ad frangendũ corda dura, & expellendum venenosã diabolica tentamenta. Cuius exemplũ apparet in paliuro, qui quãuis sit crudus, asperissimus, & spinosus, tamen habet quædam capitella spinosa in quibus sunt semina ad calcule frangendum, & contra morsus venenatos valentia, vt dicit Diosco.

Item pœnitentia est similis arbori aloes, quæ est arbor aromatica in India nascens.

Primò, enim aloes est arbor gustus amaricatus, quia lignum eius, licet sit aromaticũ, tamen gustus eius est subamari saporis. Hoc autè pœnitentiæ cõpetit ratione contritionis, quæ amaricat gustũ animæ ex ipsa recognitione culpæ. Isa. 38. Recogitauit tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Pro. 7. Aspersit cubile meũ myrrha, & aloes. Hoc cubile est conscientia, quod est aspergendum myrrha. i. amaritudine ex memoria culpæ, & aloes amaritudine ex consideratione offensæ.

Secundò, aloes ore masticata, est cerebri immutata. Nã odor eius tũc maxime sentitur, cum ore masticatur: quia tunc odor aromaticus statim cerebrũ tangere videtur. Tunc autem peccatum per pœnitentiam masticatur, quando oris confessione diligenter, & apertè narratur, & tunc ipse confessio odore, & vigore cerebrũ immutatur, dum ex eius resolutione confitentis facies lacrymis irrigatur, debet enim confessio esse lacrymabilis.

Tertiò, aloes est humoris desiccariua, est enim (vt dicitur in Platone) calida, & sicca. Et hoc pœnitentiæ cõpetit ratione abstinentiæ, per quam humor luxuriæ in corpore arefcit, & amor spiritualis in mente accenditur, & celefcit.

Quartò, est aloes odoris emissiuus. Est etenim odoris uisibilis, atque sumi, cuius particula loco chymiamatis in altariibus adoleretur, & hoc cõpetit pœnitentiæ ratione oratio

orationis: quia cum purè, & deuote oratur, quasi quidam fumus, & odor suauissimus Deo ministratur. Huius ergo particula prima est oratio mentalis, quia alia eius pars est oratio vocalis. Prima ergo particula, dum in altari cordis feruenter imolatur, ex ea ipse Deus velut ex suauissimo chymiamate recreatur.

Quintò, est aloes corporis confortatiua. Nam lignum eius stomachum cõfortat, & vinum decoctionis eius bitum debilitatem cordis, & cerebri maxime iuuat. Similiter pœnitentia confortat stomachum animæ, idest menter ad suscipiendum, & retinendum cibũ spiritualis doctrinæ.

Item vinũ decoctionis. i. feruor, cõfortat cor debile ad largam dationem corporalis elemosynæ, confortat etiã cerebrum ad emissionẽ abundantis lacrymæ, sed cõfortat cerebrum, idest sensum ad cautelam, & discretionem cõscientiæ.

Item pœnitentia assimilatur absynthio. Primò, quia absynthium habet virtutem amaricatiua. Est enim tantæ amaritudinis, quod etiam ipsum mures, & vermes horret. Et hinc est, quod libros, & pannos à vermibus, & muribus furios seruat, si quis cum eis in cistula sua absynthium ponat, vt dicit Diosc. Sic in corde pœnitentis absynthium ponat, vt dicit Diosc. Sic in corde pœnitentis debet esse contritio amarissima. Et hæc est, quæ repellit mures, & vermes. Mures sunt tentationes diabolicæ, vermes remorsus cõscientiæ, quos remouet, & extinguit amaritudo pœnitentiæ.

Secundò, quia habet absynthium virtutem laxatiua. s. propter caliditatem, & amaritudinẽ. Vnde si inuenit materiam digestã, eam dissoluit, & expellit. Et hoc cõpetit confessioni pœnitentis, quia ex caliditate. i. feruore, & amaritudine confitentis, ipsa confessio habet virtutem laxatiua. i. emissiuã, & purgatiua peccati, quia culpã quã per contritionem inuenit iam digestam, idest ad purgationem, & electionem paratam, dum confitentur emittit, & eicit.

Tertiò, habet virtutem restrictiuã, dicitur enim in Platone, quod absynthium virtutes habet contrarias, scilicet laxatiua, & restrictiuã. Nam sicut laxat ex caliditate, & amaritudine, ita restringit ex potestate, & grossitate substantiæ suæ, vnde si materia compacta inuenit, cõpatiorem eam facit. Hoc autem cõpetit pœnitentiæ ratione satisfactionis, per quam dum peccatorum materia, & culpa subtrahuntur, ab ipsis peccatis pœnitens restringitur. Est enim satisfactio secundum Augustinum peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditũ non præbere.

Item pœnitentia assimilatur betæ, quæ est herba canis. Primò, propter coloris apparentiã, eius enim spēs est duplex, vna est alba, & alia nigra. Quasi autem pœnitentia alba est pœnitentia innocentium, sicut Ioannis baptistæ. Sed quasi nigra, est pœnitentia peccatorum, sicut Mariæ Magdalene. Vtriusque tamen betæ succus naribus instillatus, vt dicit Diosc. caput purgat, quia vtriusque pœnitentiæ virtus mentẽ purificat, siue à venialibus, vt pœnitentia innocentium, siue à mortalibus sicut peccatorum: vel vna præseruando à culpa defecatione, alia expiando à culpæ contagione. Secundo, propter virtutis efficaciam. Est enim eius virtus in humore, in fronde, & in radice. In humore siue succo est eius virtus ad seruandũ capillos, vt dicit Diosc. Sic, & pœnitentiæ virtus, & lacryma, capillos capitis, i. virtutes mētis reparat perditas, & cõseruat habitas.

In frõde vero est virtus: quia foliũ eius tunsum, & merbo appositum ignem saluaticum extinguit. Quasi enim betæ folia sunt diuersa pœnitentiæ opera, vt ieiunium, elemosyna, & oratio. Ignis autem saluaticus est ardor virtutum, siue auaritiæ, quem extinguit elemosyna, siue luxuriæ, quem extinguit ieiunium: siue abiectionis, & superbiciæ, quem extinguit oratio mentem humiliando. In radice vero est virtus, quia sicut dicit Aristot. super radicẽ betæ sicut & super caulẽ potest inferi furculus, qui corborat radicem, & in arborem transmutat. Radix betæ, i. initium pœnitentiæ, est timor, quia pœnitentia ex timore gignitur. In qua radice si furculus amoris inferatur, idest vt timor pœnitentis sit cũ amore charitatis, proficit pœnitens in magnam arborem, idest in virum perfectum.

Item pœnitentia assimilatur cymino.

Primò, ratione complexionis: quia secundum Macrũ, & Persium, cyminum est calidum, & siccum in secundo gradu. Pœnitentia enim est calida, & sicca: quia per compunctionem incendit mentem, & per abstinentiam desiccatur carnẽ: & vtrunque est in secundo gradu: primus enim gradus, siue respectus est propter satisfactionẽ peccati, secundus propter cautelam futuri. Secundo, ratione decolorationis: quia nimius vsus, siue frequentia eius (vt dicit Diosco. & Pla. & Plinius) faciei discolorationem inducit: quia scilicet per indiscretam pœnitentiam siue abstinentiam, corpus infirmatur, & facies discoloratur: & pallescit facies corporis propter diminutionẽ calidi sanguinis, & etiam facies animæ propter diminutionem feruoris.

Tertiò, ratione operationis, scilicet quoniam cyminũ habet virtutem fumositatis subtiliatiua, & digestionis confortatiua. Quod facit pœnitentia dum per abstinentiam subtrahit superfluitatem cibi, & porus, quæ pertinet ad vitium gulæ.

Item habet virtutem ventositatis subtiliatiua, & inflationis ventris restrictiuã. Quod cõpetit pœnitentiæ, in quantum ventum vanæ gloriæ subtiliat. i. anihilat, & inflationem superbiciæ fugat.

Item dolorem stomachi mitrigat, quod cõpetit pœnitentiæ, in quantum mitrigat iram.

Item habet virtutẽ cũ baccis lauri frigidis, rheumatis curatiua. Et hoc cõpetit pœnitentiæ in quantum expellit frigidum humorem aciditæ.

Item habet virtutem sanguinis coagulati in oculomixtum in cera munda dissoluiua. Quod cõpetit pœnitentiæ in quantum refrenat luxuriam: cuius impudicitia maxime in oculis congregatur, & ostenditur.

Item habet virtutem mliuoris carnis cũ cera bene mixtum, & sæpe appositum, totaliter ablatiuã. Et hoc habet pœnitentia, in quantum tollit liuorem inuidiæ.

Item habet virtutem faucium sanatiua. Quod cõpetit pœnitentiæ in quantum sanat vitium auaritiæ. Sunt enim avari quasi quædam fauces insatiabiles, quorũ dolor & cruciatus est, quia non possunt habere quæ cupiunt: quem dolorem insatiabilis appetitus vera pœnitentia sanat.

Item pœnitentia assimilatur cucurbitæ. Primò, ratione extensiois. Nã herba cucurbitæ in ramos, & folia pariter, & flagella ad modum vineæ, se distendit, & quibusdã ligamentis se vndique connectit. Similiter pœnitentia ramificatur in compunctione, vbi sunt diuersi rami diuersi cõpunctionis modi. Item habet folia, idest verba vilia in

confessione, & flagella. i. opera penalia in satisfactione. In quibus omnibus verus penitens se proficiendo distendit: sed nihilominus oportet, quod vndique se quibusdam ligamentis. i. firmis cautelis, & adiutoriiis cōnectat, ita, vt in peccatum amplius non cadat.

Secundo, ratione floritionis. Habet enim quosdam flores albos mundæ affectiones, quæ oriuntur in corde penitentis, præcipue contra noctem peccati. Psalm. 6. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis, &c.

Tertio, ratione fructificationis. Vbi nota, quod cucurbita ad bene fructificandum indiget calore. Vnde in terra calida maxime fructificat. Item humore, idest aquæ irrigatione, quia sæpe aqua rigari cupit.

Item appodiatione: quia sine appodiatione florere quidem potest, sed fructificare vix potest immo tunc fructus eius vel deficit, vel putrescit, quando non sursum à terra erigitur, & in lignis, vel virgulis se suspendit. Similiter penitentia bene fructificat, quado est radicata in charitatis amore. Hæc enim terra calida, est anima charitate succensa.

Item quando est rigata frequenti exhortatione, vel lachrymarum crebra effusione.

Item quado est appodiata sanctorum virorum familiaritate, vel cohabitatione, qui suis exēplis, vel auxiliis penitentem erigant, & sustentent.

Quarto, ratione complexionis, quia cucurbita, secundum Pla. est frigida & humidæ complexionis, & qualitatis temperate. Et penitentia frigefacit, ardorem concupiscentiæ extinguendo, specialiter per abstinentiā, & humectat in lachrymas resolucendo, sed in vtroque oportet esse temperamentum, & in ieiunio, & in fletu.

Quinto, ratione augmenti, & corruptionis, quia cucurbita cito crescit, & cito decrescit, & in terra sicca non proficit, & prima cortex eius mollis est, sed postea cum ad maturitatem venit, ad modum ligni indurescit. Sic penitentiæ feruor in quibusdam cito crescit, & similiter deficit, sicut flamma prunarum. Pro. 13. Substantia festinata cito minuetur.

Item non proficit penitentia in anima, quæ est arida, siue ab aqua sapientiæ, siue ab humore compunctionis lachrymosæ, siue ab humiditate pietatis affectuosæ.

Item penitens, licet à principio sit mollis, & pavidus, tamen charitate solidante efficitur fortis, & firmus.

Sexto, ratione curationis, quia cucurbita est febris acuta purgatiua. Est enim cucurbita elixata febrem acuta patientibus cibis, & medicina. Nam febris materiam per urinam purgat. Quasi enim acuta febris, quæ corpus incendit, & vehementem sitim gignit, est auaritia, quæ appetitum inflammat, & insatiabile ad habenda desiderium causat, sed hanc febrem penitentia purgat, & extinguit.

Item cucurbitæ succus valet contra tumorem oculorum, penitentiæ humilis lachryma valet contra superbiam, quæ oculos mentis, quasi tumidos reddit.

Item cucurbita elixata calorem sedat, quia, si penitentia calorem concupiscentiæ, & luxuriæ mitigat.

Item penitentia assimilatur centaureæ, quæ est herba amarissima, & cum amaritudine habet quandam dulcedinem admixtam. Vnde dolor ventris sedat, visum clarificat, paralyticam curat, vermes ventris cum melle necat. Sic penitentia ex vna parte debet esse amarissima: de-

ber enim penitens esse amarus, quia merita sua perdidit, amarior, quia infernum meruit, amarissimus, quia oculum sibi clausit. Sed cum ista amaritudine est dulcedo admixta de spe veniæ, quæ innititur bonitati diuine misericordiae. Ipsa ergo penitentia dolorem, siue tristitiam metis proueniens exira, siue inuidia restringit, visum maiorem obscurarum per superbiam, siue per auaritiæ peruerem, clarum facit, paralyticam, id est acidam, siue negligentiæ frigiditatem, & immobilitatem expellit, vermes ventris, id est corruptiones gulæ, vel luxuriæ extinguit. Itē penitentia quato magis est amara, ratio est abundantior gratiæ causatiua. Cuius exemplum apparet in hædera, quæ licet sit sapore amara, tamen est vberum lacte repletiua. Vnde hædera, vt quidam dicunt, dicitur ab hædo, quia sumpta in cibum à capris lac multiplicat, vnde hedi nutriuntur. Sic ergo hædera amara multiplicat lac caprarum in vberibus, ita amara penitentia multiplicat gratiam, & virtutes animæ in penitentibus.

Quemadmodum ipsa penitentia perficitur, per nonnullas corporis proprietates, quæ & partibus animalis comparantur eruditè demonstratur.

Cap. LVII.

Poenitentia diuersis virtutibus perficitur, sicut arbor siue plara diuersis partibus integrat. Habet enim partem in se partes aliquas proportionabiles partibus animalis. Habet enim radicem loco oris, medullam loco ventris, quia in ea sit humoris decoctio, antequam transferatur in instantia foliorum, vel fructuum, vel ramorum, vt dicitur Aristoteli in libro de arboribus. Quidam tamen vocant medullam matriam, vt ipse Philosophus dicit, quia in ipsa humor plaræ seminari, sicut fetus in matrice continetur. Et quidam vocant medullam vitæ, quia in ipsa separatio fit puri ab impuro, sicut fit in animalium intestinis. Quidam autem vocant eam cor arboris, quia ex ea procedit motus vitæ vegetabilis, sicut vita animalis procedit ex corde. Item habet arbor in duos loco neruorum, quia per eos partes inuicem colligantur. Item habet venas. i. rimulas in quibus naturalis humiditas custoditur, & ad partes arboris deuiatur.

Item habet corticem loco corij, scilicet ad interiora ligni defensionem. Vnde facit cortex in corpore arboris quod facit corium in corpore animalis. Rami autem sunt sicut brachia, & ramusculi sicut digiti. Fructus autem, & folia sunt sicut partes superflue, sicut capilli, & vngues. Vnde cadunt ab arbore subtrahito humore, sicut cadunt capilli de corpore animalis. Omnia autem prædicta instrumenta sunt etiam sub modo penitentibus necessaria. Oportet enim penitentem habere medullam, id est compunctum, per cuius compunctionem spiritualiter viuificatur. Eze. 33. Vita viuet, &c. Item radicem, id est os, in fit confessio, per quam etiam nutrimentum spirituale gratiæ attrahitur. Psalm. 78. Os meum aperui, & attraxi spiritum, id est gratiam spiritualem animæ vegetationem. Non intraret per os animæ spiritualis gratia, nisi primo per confessionem esset purificata. Oportet etiam quod habeat venas, id est mentem, in qua fit dilectio, per quam spirituale nutrimentum decoquitur. Sicut enim nutrimentum corporale non applicatur corpori, nec ei prodest, nisi sit per colorem naturalem primo digestum, ita nullum spirituale nutrimentum, id est opus de genere bonorum, potest prodere, nisi sit per charitatis dilectionem decoctum. I. Cor. 13. Si quis

tribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum, ita vt ardeat, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Item debet habere matrem, id est humilitatem: in qua fuerit conceptus, id est bonum propositum, vel bona intentio claudatur, & conseruetur: quia sicut dicitur Gre. perit omne, quod agit, si non in humilitate curatur. Item oportet habere viscera. i. considerationes, siue cogitationes, in quibus sit prudentia discernens purum ab impuro, & vile à nociuo. Nam prudentia sicut dicitur Aug. Mor. eccl. est amor ea quibus iuuatur ab his, quibus impedit sagaciter eligens. Et dicitur prudentia esse amor non essentialiter, sed in quantum amor mouet ad actum prouidentem. Vnde amor dicitur discernere, in quantum mouet mentem ad discernendum. Itē habere debet neruos, siue nodos, id est unitatis & pacis colligationes. Et venas, id est eleemosynas, in quibus conseruatur naturalis humiditas, id est misericordiarum pietas, quæ debet quasi naturaliter inesse homini, secundum illud Iob. 31. Ab infantia mea crescit misericordia mecum, & de vtero matris meæ egressa est mecum, & etiam per eas ad membra nutrienda, id est ad proximos sustentandum defertur. Debet enim habere corium durum ad defensionem interiorum, id est patientiam in aduersis, quæ ab intrinseco eueniunt. Nam patientia, sicut dicit Greg. est custos omnium virtutum. Debet habere ramos, id est brachia, & digitos ad satisfaciendum, & ad opera meritoria discretè operandum.

Item debet habere ornametum foliorum, siue capillorum, id est modestiam, vel compositionem morum exteriorum. Primum exemplum qualis penitentis opera esse debeant, breuiter explanatur. Cap. LVIII.

Poenitentia opera quanto magis sunt humilia, & auiliter, & compungitiua, tanto magis valent contra peccata, cuius exemplum apparet in prunis, quia illa quæ sunt nigra aliquid meliora. Sunt enim frigida, quando sunt bene matura. Vnde, qui bene iustitiam, & humectant, valent contra febrilem calorem, & ventris constipationem. Sic penitentia opera, quæ sunt nigra per apparentiam humilitatis. Can. Nigra sum, sed formosa, dicit anima penitens nigra, per humilitatem, formosa per charitatem.

Item dura per austeritatem, Psalmus 6. Laboravi in gemitu meo.

Item acida per compunctionem mentis, Psalm. 4. In cubilibus vestris compungimini. Talia, inquam, opera refrigerant calorem febrilem, si inordinatum peccandi appetitum extinguendo, Ecc. 10. Ignem ardentem extinguit aqua, id est ardorem peccandi compunctio lachrymosa, & constipationem. i. duritiam obstinatæ mentis soluendo, Eze. Auseram de carne vestra cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.

Boni operis propositum facilius in Religione quam in huius seculi vanitatibus perficitur, per oliua exemplum declaratur.

Cap. LIX.

Perficere non potest bonum propositum homo stando in seculi vanitate: cuius exemplum apparet in oliuis, quia oliuæ secundum Aristot. nunquam perfecte maturescunt in arbore: et si per plures annos sibi contingerit eas stare. Vnde debet colligi de arbore, & per plures dies coaceruari in vnam congeriem, & sic per multam compassionem confortato calore ad plenam perducuntur maturitatem. Quasi autem oliua suspensa in arbore est homo positus in seculi vanitate. Hic etiam si boni propositi liquo-

rem intus contineat, ipsum tamen ad debitam maturitatem, id est ad debitum finem ibi stando, nunquam plene perducit. Sed si inde separatur, scilicet à seculi impedimento, & in cogerie. i. in cōgregatione alicuius sanctæ religionis, seu societatis locetur, quia tales in operibus spiritualibus se mutuo fouent, confortato spirituali feruore, citius maturescunt. i. ad boni propositi finem perueniunt. Et ideo Ioan. Chry. in Mat. de hoc ipso loquens sub similitudine ficidicit, quod sicut difficile est immo omnino impossibile ficulneam iuxta viam positam vsque ad maturitatem perducere grossos suos: ita difficile est hominem in seculo remanentem vsque ad finem boni propositi peruenire.

Electi Dei perfectionem per quam plurimas Gith, nuci, muscatæ, oliuæ, granij, pipere proprietatibus lucide patet. Cap. LX.

Perfecti viri assimilantur gith, quod genus leguminis, colore nigrum, quantitate paruum, sed ad modum gummi. Itē d'ulcedine sapidum, & ideo in pane dulcorando spargitur. Sic sancti, & perfecti viri sunt colore nigri per diuini amoris adustionem. Nam ligna adusta remanent nigra: sed ista nigredo, si diuini amoris non causat deformitatem, sed formositatem. Cā. 1. Nigra sum, sed formosa.

Item sunt quantitate parui per sui reputationem. Apo. 1. Cor. 15. Ego sum minimus apostolorum.

Item sunt dulcedine saporis per contemplationem, Ps. 35. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, &c.

Item perfecti viri dicuntur esse similes nuci masticæ, quia inter nuces muscatas sunt optimis eligendæ, quæ sunt graues, & solidæ interioribus, quæ cum franguntur non puluerizantur, & subrubricundi coloris esse ostenduntur, cum odore suauis, & forti. Sic illi sunt perfecti, & electi viri, qui sunt graues per prudentiæ maturitatem solidi, i. pleni interioribus per virtutum veritatem; qui non puluerizantur cum franguntur. i. cum persecutionem, & violentiam pariuntur per inconstantem leuitatem, quia puluis leuis est, & a vento mobilis.

Item, qui sunt rubicundi per amoris feruorem: & suauiter, & fortiter redolent per bonæ famę suauitatem.

Item perfecti viri assimilantur oliuæ, primo propter lignum. Nam lignum oliuæ in radice habet amaritudinem, in cortice habet duritiem, in medulla habet pinguedinem, & in ramis multitudine. Sic viri perfecti habent in radicibus cordis, vel amaritudinem compunctionis erga defectus proprios, vel amaritudinem compassionis erga proximos afflictos, vel amaritudinem indignationis, & zeli contra impios.

Item habent in cortice, id est in corpore duritiem patientiæ, si in laboribus plurimis, sed in medulla anime habent pinguedinem gratiæ.

Item abundant in multitudine ramorum, id est bonorum operum.

Secundo propter locum. Requirit enim oliua primo quidem locum temperatum, si nec nimis calidum, nec nimis frigidum, magis tamen se habentem ad calorem, quam frigus.

Item requirit locum macilentum: quia non vult plantari in loco nimis pingui, sed macro.

Itē requirit locum soli expositum: multum enim diligit calorem, & aeris serenitatem. Similiter in viris perfectis inuenitur reperamētum. i. moderamē prudentiæ, & macredo abstinentiæ, & solis calor. feruor amoris, & deuotionis intimæ. Ipsi enim maxime appetunt rorem cœlestis gratiæ, & in

& in omnibus semper habere serenitatem conscientie.

Tertio, propter fructum: habet. n. oliua fructu pinguiem, dulcem, & vitile. Similiter viri perfecti habent opera pinguia dulcia, & vitilia: pinguia. s. propter deuotionem, & dulcia respectu sui per delectationem, & vitilia respectu proximi per satisfactionem. Opera. n. sanctorum virorum sunt Deo pinguia, vt sacrificium, ipsimet dulcia propter meritum, proximis vitilia propter excessum. Vel quia opera perfectorum virorum sunt cum pinguedine pietatis, cum dulcedine charitatis, cum plenitudine vtilitatis. Vnde ex persona viri perfecti dicitur in Ps. 51. Ego sicut oliua fructifera in domo Dei.

Item perfectus homo assimilatur grano piperis. Nam granum piperis est exterius nigrum, & interius album: sapore acutum, odore aromaticum, quantitate modicum, virtute magnum, actu frigidum, potentia calidum: cuius virtus non sentitur dum est integrum, sed postquam masticatum fuerit, vel contritum. Similiter homo perfectus est exterius niger, despectu, per apparentiam, vel niger. i. decoloratus per penitentiam, sed interius albus per innocentiam.

Item in sapore acutus, per subtilitatem sapientie: odore aromaticus, per suauitatem fame. Item quantitate modicum, per reputacionem humilitatis: & apparet virtute maximam per efficaciam operis: actu frigidus circa temporalia, potentia siue potenter calidus circa spiritualia. Cuius virtus non sentitur dum est integrum. i. ab iniurijs intactus, sed cum fuerit masticatus per iniuriarum oppressionem, & contritus per aduersitatum, & tribulationum passiones, tunc maxime per patientiam ostendit suam virtutis perfectionem: patientia. n. opus perfectum habet, vt dicitur Iac. 1.

Perseuerantia virtus quata nobis conferat dona exemplo lauri breuissime pramoustratur. Cap. LXI.

Perseuerantia assimilatur lauro. Primo, ratione viriditatis, eo quod suo virore, nec hyeme, nec aestate hanc arbor spoliat. Sic ergo debet homo perseuerare in bono, vt nec hyeme aduersitatis, nec aestate prosperitatis virore virtutis amittat.

Secundo ratione securitatis. hic. n. arbor esse dicitur quia securatur a fulminibus, a phantasmatibus, & a vermibus. Propter primum dicitur in historia Scholastica, quod Tibertius Cesar celo tonante laurum in capite solitus erat ferre, ne possit laedi a fulmine. Propter secundum dicitur in eodem libro, quod Rebeca propter morem gentium quem in patribus viderat terra lauri capiti suo imposuit, & ramis herbarum, quae Agnus castus dicitur, incubuit: vt visiones veras videret, & phantasticas non sentiret. Quantum ad tertium dicit Dioscorus, quod folia eius viridia sunt, quae multum odorifera, si contrita & apposita fuerint puncturam apertam, & vesperum, & omne tumorem sedant: liberos, & vestes, cum quibus ponuntur, a tineis, & vermibus tutos seruant. Similiter perseuerantibus in bono, nec fulmina aduersitatum, nec phantasmata demonum, nec puncturam infirmitatum nocent, sed omnia finaliter eis prosunt.

Tertio ratione dignitatis, Laurus. n. dicitur a laude, eo, quod eius ramis, & folijs cum laudibus victorum capita olim coronabantur, vt dicit Isidorus. Sic sola perseuerantia est quae laudem, & coronam meretur. Nam sine perseuerantia (vt dicit Gre. in mor.) nec pugnantem victoriam, nec victor accipit palmam.

Prælatorum quale sit officium, ac dignitas, ex variis malis similitudinibus edocetur.

Cap. LXII.

Praelatus debet esse similis malo.

Primo, quia est arbor satis magna, quia quilibet animarum prelatus est etiam non ratione personarum, sed rem rationem officij satis magnus, & honorandus. Vnde Aug. in reg. Honore coram nobis prelatus sit nobis: in timore coram Deo substratus sit pedibus nostris.

Secundo, quia malus est arbor ligno solida: quia prelatus esse debet animo solidus per constantiam, vt nec prosperitate corrumpatur, nec aduersitate frangatur. Talis. n. fortitudo requiritur in eo, qui ad prelationem eligitur. Isa. 40. Forte lignum, & impuribile eligit artifex sapiens.

Tertio malus est ex cortice rugosa, & nodosa. Cortex autem rugosa est humilis prelati apparentia: quia non decet prelatum ecclesiasticum esse seculariter pompulosum.

Quarto quoque, quia malus est frondium densitate vmbrosa: est autem quasi densitas, & vmbrositas frondium, affluentia & gratiositas verborum, quae debet esse in prelato ad exhortandum.

Quinto quoque, quia malus est florum varietate decoratus. Hic autem decor florum est pulchritudo, & decora morum, quae debet esse in prelato, vel quasi flores odoriferi, & attractiuus, sicut bona exempla prelati, in quibus abundare debet secundum illud 1. Ti. 4. Exemplum esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate.

Sexto, quia malus est fructuum fecunditate gratiosa. fecunditas autem fructuum est abundantia bonorum operum, & precipue elemosinarum tam corporalium quam spiritualium: Apo. Col. 1. In omni opere bono fructificatus.

Si imperfectus homo in dies proficere voluerit, quid agere debeat, exemplo Hederae, plantaeque gradibus septem, sitit claratur. Cap. LXIII.

Proficere si velit homo imperfectus, & crescere in spiritu, debet perfectioribus adherere. Cuius exemplum apparet in hedera, quae secundum Isidorum, dicta est hedera, eo, quod arboribus haereat. Vade multum in altum se extendit, quod diu murum, vel arborem inuenit, cui appodiani possit, & hincinde serpit, donec ad summum peruenit. Sic homo, qui vult spiritualiter crescere, debet talibus adherere qui sunt ei pro muro ad defensionem, & arbore ad fructuum productionem, i. vt eorum exhortationibus, & orationibus, a tentationibus protegetur, & etiam eorum exemplis, quasi quibusdam fructibus reficiatur. Vnde illis homo debet adherere, de quorum verbis, vel exemplis spirituales fructus capere possit. Eritque hincinde i. modo hoc verbum, modo hoc exemplum ad se accipiendo, citò ad summum perueniet proficiendo.

Item penitens, vel imperfectus homo gradatim debendo perascitur, sicut arboris corpus non subito, sed paulatim, & gradatim augetur. Non enim primo semen in herba erumpit. Deinde herba, in arborem crescit, dum herba in duritiam transit, & in arborem conualescit. Vnde dicitur arboribus quasi arboris hasta. Similiter etiam penitens non fit in continenti perfectus: sed proficit gradatim. Ps. 138. Tibunt de virtute in virtutem, vnde Bern. Nolo repente fieri summus, sed paulatim proficere volo. Et ideo penitens a principio quidem est herba mollis, quia incipit, cum timore, sed postea solidatur, & proficit in dilectione. Et nota, quod in corpore plantarum sunt septem gradus augmenti, qui debent esse in proficiente.

Primus gradus est in radicibus: habet enim plantae radices loco oris, vt dicit Aristoteles de veg. & pl. quibus. s. medijs tibus humor trahitur ad totam substantiam arboris: & quanto plus

plus augetur, tanto plus de humore attrahitur. Radices autem penitentiae sunt timor, & dolor: quia dolere penitens de offensa, & timere de poena. Et quanto est maior dolor, & timor, tanto magis abundat meror. i. lachrymarum humor: quae sunt penitenti animae, vt cibum, & nutrimentum, secundum illud, Ps. 79. Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis, in lachrymis.

Secundus gradus est in stipite siue ligno quod est pars arboris fortior, solidior, & substantialior, quod a radice exiit vsque ad summum arboris se extendit. Et ideo sicut eius augmentum siue quantitatem iudicatur arbor magna, vel parua: hoc lignum in proficiente, vel penitente, est charitas: quae est virtus substantialior ad merendum, fortior ad aggrediendum, & solidior ad sustinendum. Vnde secundum eius quantitatem, & eius augmentum, iudicatur aliquis apud Deum magnus, vel paruus. Vnde Aug. de ci. Dei. dicit, Si vis scire quatus iste es, scias quantum diligit iste. Si enim multum diligit, magnus est: si parum diligit, paruus est: si nihil diligit nihil est. Si. n. charitatem non habueris, nihil sumus. 1. Cor. 13.

Tertius gradus est in cortice exteriori quae est ad defensionem ligni. Vnde eius augmentum oportet, quod sit proportionatum, & comensuratum ipsi ligno interiori, secundum eius extensionem & exigentiam. Vnde aliquae arbores habent corticem subtiliorem, aliquae grauiorem secundum ligni possibilitatem maiorem, vel minorem. Hae autem cortex in penitente est exterior abstinencia, & custodia, per quam defenditur spiritus a tentationibus multis: sed tam abstinencia oportet, quod sit mensurata, & discreta, s. maior, vel minor secundum exigentiam spiritus, & valentiam corporis, & non omnibus eadem abstinencia competit, sed diuersa. Aug. Reg. Distribuat vnicuique vestrum victus, & regumentum non equaliter omnibus, quia non equaliter valetis omnes, sed potius vnicuique, sicut cuique opus fuerit.

Quartus gradus est in ramis, per quos intelliguntur opera penitentiae, quae debent procedere ex charitate ad hoc, vt sint fructuosa. i. meritoria, sicut rami fructificant res pullulant stipite. Et nota, quod quanto humor est abundantiore, & calor fortior, tanto arbor est ramosior. Sic quanto in penitente plus abundat calor dilectionis, & humor comunionis siue compassionis ad proximum, tanto est ramosior. i. operosior.

Quintus gradus est in folijs. i. in verbis. Dicitur. n. Arist. de vege. quod folia sunt propter fructum: quia etiam verba debent esse talia, quod proficiat ad meritum, & in talibus folijs bonum est abundare, & incrementum suscipere: sicut sunt verba diuinum laudis, confessionis, & orationis, vel exhortationis.

Sextus gradus est in floribus, per quos intelliguntur bonae cogitationes, & affectiones, quae in penitentibus debent abundare.

Septimus gradus est in fructibus. i. in meritis. Arbor. n. multum, vel parum fructificat, non secundum multitudinem, vel paucitatem ramorum, vel secundum augmenta temporum, sed secundum abundantiam, vel defectum caloris, & humoris. Sic est homo penitens, proficit in meritis, non secundum numerositatem operum, vel diurnitatem temporum, sed secundum quantitatem humoris, & caloris. i. deuotionis, & charitatis. Vnde dicit Aug. quod non numerositas operum, non diurnitas temporum: sed maior charitas melior, quam voluntas, auget meritum.

Res temporales prosperitatis effectus, per multas fabas proprietates, summam recensentur. Cap. LXIII.

Prospertitas temporalis assimilatur Fabae, quae humorem grossum, & inflationem gignit, stomachum laedit, grossum sanguinem facit, & fumum, qui caput offendit, & somnia terribilia & vana inducit. Sic temporalis prosperitas inducit inflationem superbiae, voracitatem gulae, per quam etiam ad litteram stomachus frequenter laeditur. Vel venter in quo nutrimentum spiritualis doctrinae recipitur, & retinetur est memoria, quam prosperitas temporalis laedit inducendo obliuionem Dei.

Item fumus vanae gloriae caput, i. mentem offendit, replet eam fumo stultitiae vanitatis: vnde nimia prosperitas temporalis infatuat, & inquietat caput rationis. Et ideo dicit Sen. epi. 37. Res inquieta felicitas temporalis: se exagitat, mouet cerebrum, non vno genere alios in aliud irritat, hos in potentiam: alios in luxuriam, hos inflat, hos inflamat, hos mollic, & hos resoluit. Ipsa etiam gignit terribilia somnia. i. terrores phantasticos, vt frequenter timeat, qui in prosperitatibus sunt, ea, quae non sunt timenda, sicut somniantibus accidit. Ps. 12. Illic tepidauerunt timore, vbi non erat timor.

Animae humanae pulchritudo ac nonnullorum hominum perfectio in quo consistat ex pulcherrimis arboris plantaeque, per sectionibus facile cognoscatur. Cap. LXIV.

Pulchritudo animae assimilatur pulchritudini arboris. Nam pulchritudo arboris consistit ex quatuor: primo ex statura proceritate, videlicet, quoniam arbor est alta, & est recta, & ramorum densitate debito modo conferta. Sic pulchritudo animae primo in hoc consistit, quod sit recta per intentionem, alta per contemplationem, & ramis variis circumscripta per variarum virtutum adorationem, vel diuersorum bonorum operum multiplicationem. Dan. 4. Arborem sublimem vidisti atque robustam, altitudo pertingit ad caelum: aspectus eius ingens erat, & rami eius pulcherrimi.

Secundo consurgit pulchritudo arboris ex partium ordinabilitate: videmus. n. in diuersis arboribus, quod partes earum, & rami diuersimode ordinantur, & secundum quod magis sunt ordinati, & inuicem proportionati, ita arbor redditur pulchrior vel minus pulchra. Isti autem rami possumus dicere, quod sint sensus, & partes hominis exterioris, qui quanto magis sunt ordinati, & in suis motibus modesti, tanto redditur hominis conuersatio & aspectus, & conuictus pulchrior, & gratiosior. Dan. 4. Magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens caelum, aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersae terrae, folia eius pulcherrima.

Tertio, consurgit ex figurae congruitate siue formositate: variantur. n. arbores in figura: quia quaedam partes arboris tendunt sursum, quaedam deorsum, quaedam vero tenent medium: Illae enim, in quarum medulla viger humor subtilis, quem calor ad superiora ducit, pyramidatur in modum flammae, quae ascendit. Sed illae in quibus est humor grossus, & aquosus, inferius deprimuntur, & angustantur: Illae vero, in quibus est humor medius, medium tenent. Vnde pars alia ascendit, & est causa eleuationis, alia descendit, & est causa ingrossationis. Sicut ergo in arbore est triplex humor, sic in homine est triplex amor: vnus, qui eum eleuat, & iste est amor subtilis. i. spiritualis. Alius, qui ipsum deprimat, & grauat, & iste est grossus, & aquosus, id est terrenus, & carnalis. Tertius est quasi medijs, scilicet amor naturalis, vel amor socialis, & animalis, qui de se non deprimat per peccatum, nec eleuat

uar per meritū. Et nota hic, q̄ duplex humoris digestio fit in planta: prima in radice, quæ fit in plantæ augmentatione, secunda fit in medulla plantæ propter eius cōpletionem, maturationem, dilatationem, & conseruationem, & sufficit hæc duplex digestio ad plantæ perfectionem: vnde digestio tertia in foliis animalibus inuenitur sicut Arist. de Anim. dicit: Sic etiā duplex digestio. i. purificatio oportet quod fiat in anima, primo in radice. i. in intellectu per puras cogitationes, & ista valet ad augendum feruorem spiritualis, Psal. 38. In meditatione mea exardescit ignis. Secundo oportet, quod fiat in medulla, id est i. affectu. v. habeat puras affectiones, & hoc facit ad maturationem morum, & ad completionem operum, & ad dilatationem meritorum, & ad conseruationē virtutum, & donorum.

Item quarto, consistit pulchritudo arboris siue plantæ in coloris viriditate. Nam planta quanto viridior, tanto pulchrior. Sed nota, q̄ quædam plantæ sunt, quæ semper virefcunt: sicut arbores, quæ compactam, & solidam habent substantiam, & in quibus est sufficientia humoris. Quædam vero arbores sunt, quæ viriditatem suā aliquādo amittunt. Sunt. n. frondosæ, & virides in æstate: sed sine frōdibus, & viriditate in hyeme: sicut illæ, quæ raram, & porosam substantiam habent, quod est etiam propter defectum humoris: quia quando humor nutritivus non sufficit, natura illum subtrahit à partibus non necessariis: puta à foliis, ne deficiat necessariis. Quædam vero sunt, quæ aliquando virefcunt. s. in æstate: quandoque vero pallescunt, s. in hyeme, folia tamen sua non perdunt. Nam fortem habent calorem sibi incorporatum: & dum ipse calor ad interiora arboris fugit, à facie frigidi aeris exterior facies arboris maxime in foliis glauca fit, & pallescit. Non tamen planta talis expoliatur foliis propter viscositatem sui humoris, & intensiorem calorem. Plantis ergo illis, quæ semper virefcunt assimilantur virgines, quæ summum virorem carnis semper tenent. i. virginitatem. Plantis vero, quæ aliquando viriditatem foliorum seruant, aliquando vero eam perdunt, assimilantur coniugati, qui quando matrimonij seruant honestatem, virides aliquo modo possunt dici. continentis: vnde vocatur continentia coniugalis: Sed quando fidem thori non seruant, vel matrimonio indebitè vtuntur, præcipue in casu, vbi fit peccatum mortale: tunc ex toto viriditatem perdunt. i. continentiam honestatem. Plantis autem quæ vno tempore pallescunt, & alio virefcunt, similes sunt viduæ. Nam in quibusdam inuenitur tam fortis calor, interioris amoris, & tam viscosus. i. tam tenax humor deuotionis, & in matrimonio licet aliquo modo pallescant, vt in vno matrimonio delectationem carnis sentiendo: tamen propter hoc foliis, siue foliorum viriditate non expoliatur: quia non ratione libidinis, nec etiam indebito modo ipso matrimonio vtuntur: sed iterum reuerefcunt quando sunt postea viduata, quia continentiam seruant, & gratiam Dei per bona opera conseruare, & multiplicare procurant.

Religionis, Religiosiq; perfectio quæ pacto agnoscitur, & conseruetur à pinea, Rosiq; proprietatibus perspicuis definitur exemplis. Cap. LXVI.

Religio assimilatur pineæ, quæ est pini fructus. Primò, ratione apparentiæ siue figuræ. Nā fructus pini, quanto in imo iuxta stipitem apparet, & in rotundum dilatatus: ratio magis in summo

pyramidalis est, & acutus. In quo figuratur, & religio quanto se dilatant, & distendunt circa inferiora, tanto plus manuntur circa superiora, vel in hoc significatur, q̄ religiosus circa inferiora debet esse simplex & grossus, & circa superiora subtilis, & acutus. Secundo ratione continentia: quia pinea est nux magna continens in se multam grana: testis valde duris inclusa, quæ per ordinem sunt inuicem coniuncta; quibusdam tamen testarum folliculis, quasi quibusdam parietibus sunt distincta; & licet ista sit multum dura, fructum tamen dulcissimum in se claudit. Hæc nux magna, religio est, quæ est magna propter magna vota, vel propter magna opera, in qua conseruari debent multa pretiosa grana. i. multa deuota peccata: valde autem duræ testes quibus includuntur, sunt illi faciles obseruantia regulæ quibus obligantur: quæ si non essent duræ, non essent conseruatiuæ. Et hæc grana debent iuicem glutino charitatis, & pacis, & regularis vnitatis esse coniuncta, & tamen in suis actibus, & moribus ordinata, & distincta non tantum cellis, & hospitibus, sed officiis, & temporalibus operibus cōgruis. Et licet testarum exterior regula, vel institutio obseruantia videatur esse dura, non tamen est fugienda: quia dulcissimum est tempus in presenti, quàm gloria in futuro: includitur in se lectum, vnde dicitur. Heb. 12. Omnis disciplina in presenti quidem non debetur esse gaudij, sed maioris, in fine autem exercitatis per eam dulcissimum fructum redditur.

Tertiò ratione adhærentiæ, quia scilicet pinea est adhaerentia valde fortis, & magna glutinositas, quæ diuicem cæs existit, suam pinguem humorositatem vetustate perdit, sed postquam ille humor eius cōsumitur, sic facile aperit. Similiter etiā religiosi debent tã Deo q̄ sibi vtuo per amorem, & concordiam fortiter inhaerere: q̄ diabolus non possit eos aperire, nec abinui cem diuidere. Et talis fortis inhaerentia est in pinea. i. religio, quæ dicitur est ibi pinguis humorositas: deuotionis, & gratia, sicut erat in principio quando religiones. inceperunt. Vnde tunc sic erat clausa diabolo, q̄ non inueniebat locum ingrediendi in eis. Sed nunc quasi per vetustatem temporis illa bona humorositas nimis diminuta videt. Et tunc quandoque diabolus eas aperit, & diuidit a binuicem facit, per discordias, & inuidias, & incisuras & partitates pessimas. Et ideo hodie religiosos multos diuicem vitis distat, & maxime ambitionibus, superbiis, inuidiis, & multis aliis.

Itē religio non mouit ingrediens assimilatur propagati. Propago enim secundū auctores, id est nouella vitis. Nā secundū hōid. propagare, est palmitem terræ immergere sternere, & inde nouā vitem producere. Nā palmes sicut terra mersus, terræ admiscetur, & in radice conuertitur, quæ nutritiuū attrahitur, ex quo vitis propagatur, & mritur, & augetur. Ille autē qui religionē ingreditur, quæ palmes terræ immergitur. Terra. n. est religionis humilitas, in qua velut mundo moriens, qui ingreditur, sepelitur, sed ibi absconditus radicem charitatis mittit, per quæ nutrimentum virtutū, & bonorū operum, & diuina verborum ad se trahit, ex quo nutritur, & proficit, quod que perficiatur etiam ad fructus alios producendos.

Itē religio sine disciplina studio non cōseruatur, sed efficitur similis seculo. Cuius exemplum apparet in rosa domestica, quæ rosa domestica planta, & colitur sicut vitis, & iō: si in cultura remiserit, efficitur sicut siluestris, siluestri

autem transplantata, si bene culta fuerit, efficitur bona rosa. Quasi. n. rosa domestica est religionis status. Nā præcipue religiosus dicitur est Eph. 2. Estis ciues sanctorum, & domestici Dei. Sed hæc, si negligit, vt studio, & correctione disciplina non colatur, efficitur siluestris, id est similis statui seculari. Si autem econuerso rosa siluestris, id est homo secularis, in religione plantetur: vbi diligenter cultu disciplina regatur, efficitur rosa Deo domestica, Angelis grata, & hominibus odorifera.

Qualis Religiosus esse debeat, & quomodo à laico differat, ex Anisi, Rosæ, Arborumq; siluestrium, & hortensiu proprietatibus, plurimis similitudinibus aperte declarat ut. Cap. LXVII.

Religiosus debet esse similis aniso, quod est herba. Primò, quia semē anisi est quantitate minimū, quia, s. religiosus debet se per per humilitatem minimum reputare: exēplo Pauli, qui dicebat. 1. Cor. 15. Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus: quia persecutus sum ecclesiam Dei.

Secundo, quia est figura rotundum: quia. s. religiosus debet se reddere ad motum obediētiæ promptum. Nam corpus rotundum est motui maximè aptum, sicut patet in caelo, quod ideo factum est sphericum & rotundum, vt esset aptum reuolui & moueri. Matt. 8. Dico huic, Vade, & vadit, & alio, veni, & venit. Sic debet religiosus obedire suis prælati.

Tertiò, quia est sapore dulcorosum. i. dulcedine plenum. Sic religiosus debet esse dulcis per mansuetam & benignā conuersationem: debet enim habere dulcē animum, id est, dulcem linguam, & dulcem vitam, vt possit de ipso laudari Deus, & dici, Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.

Quarto quoque, quia est in effectu virtuosum. Nam habet virtutē calculum frangēdi, oppilationem splenis & hepatis aperienti, dissoluendi, consumendi, & venositates expellendi: quia. s. religiosus debet in se frangere calculum. i. peccati duritiem per contritiōem, & oppilationes intrinsecas aperire per confessionem, impietatis colligationes dissoluere per satisfactionem, humorem carnis & luxuriæ consumere per abstinentiæ subtractionē, venositates vanitatis expellere per sui abiectionem.

Item religiosus debet differre à seculari, sicut rosa domestica à siluestri. Differunt. n. inter se primò in foliorū multitudine: quia siluestres rosæ habent folia pauciora, sed folia hortensis sunt multa. Tanquam ergo folia rosæ sunt dona, & virtutes animæ, quæ plus debent abundare in religioso, quàm in seculari, vel vt folia rosæ sunt verba sacra doctrinæ, quibus affuere debet religiosus præcipuē ille, cui competit prædicare.

Item differunt in colore, quia folia hortensis sunt omnino rubra, vel omnino alba: Sed siluestres sunt modico rubore admixta. In quo significatur, q̄ religiosus competit omnimoda charitas, quæ significatur, in rubedine, & omnimoda puritas, quæ significatur in albedine. Vnde in vtraque debent religiosi seculares quosq; etiā bonos excedere.

Item differunt in odore, quia rosæ siluestres sunt minus odorifera, quàm hortenses: quia religiosi magis debent, quàm seculares exemplis bonorū operū redolere. Item differunt in virtute: quia hortenses sunt in sapore quodammodo mordicantes, & magnæ efficaciz in medicina. Sic religiosorum, & præcipuē prædicatium ora,

licet mordcant peccatorum vitia, tamen sunt eis valde medicinalia.

Item religiosi debent differre à secularibus, sicut arbores hortenses à siluestribus: siluestres enim dicitur, quæ nascuntur in syluis, hortenses vero quæ plantantur in hortis: hortenses etiam excoluntur, siluestres vero sibi relinquuntur. Vnde dicit Arist. q̄ domestica, siue hortenses, si non fuerint culta, sunt, vt siluestres, & eodē modo siluestres per debitam culturam sunt vt hortenses. Et sicut ipse dicit, arbores siluestres magis fructificant, quàm hortenses, propter maiorem humoris abundantiam parum vinctuosi. Vnde etiam fructus hortenses sunt maiores, meliores, & dulciores. Dicit enim Ari. q̄ siluestres conferunt hortensibus, quando eis ex opposito complā tatur: quia siluestres sunt calidiores, & sicciore: & ideo excitant calorem hortensium, & confortant.

In hominibus ergo quasi siluestres arbores, q̄ sibi ipsi. i. proprio arbitrio relinquuntur, sunt personæ seculares. Sed quasi hortenses, quæ sub cura, & cultura hominū sunt plantata, sunt personæ religiosa, q̄ sub cultura obediētiæ, & cura, & gubernatione sunt posita plantorū. Vnde si hōi hortens. i. religiosi non fuerint culti, i. à suis prælati correpti, & à suis excessibus refrænati, efficiuntur vt siluestres. i. seculares. Eodē autē siluestres. i. seculares, & peccatores per culturā penitentiæ efficiunt vt hortens. i. religiosi, & frequenter meliores, q̄ multi ex eis. Isa. 33. Erubescet Sidon ait mare. Gre. Quia ex actione quorundam secularium confunditur vita religiosorum.

Item siluestres. i. seculares, quauis faciant plures fructus. i. plures elemosynas, vel plures filios carnales, vel plures fructus temporales, s. per lucrum diuitiarum, q̄ religiosi pauperes, & continētes, & non corporaliter negociantes: tamen fructus. i. opera spūalia hortensium, i. religiosorum sunt maiores. i. maioris meriti propter obedientiam, & meliores. i. melius perfecti propter diligentiam. Cum enim sunt pauperes, & expediti à curis huius mundi, possunt diligentius intendere operibus Dei, & sic melius facere.

Itē sunt dulciores propter cōtinētiā. Et quāto aliquis plus abstrahit à delectatione carnis, tāto pl⁹ percipit de dulcedine spirit⁹. Animalis enim homo non percipit ea, q̄ sunt spiritus Dei. 1. Cor. 2. In hoc etiā, q̄ siluestres faciunt plures fructus, q̄ hortenses, instrumur, q̄ non debemus respicere ad operum multitudinē, sed ad operū bonitatē. Itē siluestres, id est seculares, suo calore. i. suo temporalis subsidio, & fauore cōferunt hortensibus. i. profunt ipsis religiosi, eis temporalia cōferēdo, & quæ er ipsi religiosi proficiunt sibi quo ad meritum, ipsos seculares ad spiritualia attrahendo.

Quo pacto fraterna faciendā sit correctio propriæ, ac alienæ vtilitati vacandum, porri exemplo breuiter exprimitur. Cap. LXVIII.

Saluti, & perfectioni propriæ debet homo primū intendere, deinde vtilitati & saluti alienæ. Cuius exemplum apparet in porro: quia in primo anno semen non producit, sed in secundo: quasi in primo anno intendat solum propriæ perfectioni, sed in secundo producendo semē videbitur quasi intendere aliorū propagationi. Similiter prædicator primò debet intendere sibi per profectum vitæ: deinde vtilitati aliorū per semina doctrinæ. Vnde Apo. 1. Ti. 4. Attende tibi, & doctrinæ. In cuius rei exemplū etiam Helias dixit mulieri viduæ. 3. Reg. 17. Vade,

& fac mihi primū subiciaritur panem, & filio tuo, deinde tibi quia charitas hominis incipere debet à seipso. Vnde & iste ordo etiam in semine elemosynæ est seruandus. Aug. in Enchi. Qui vult ordinatè elemosynā dare à seipso incipere debet, & eā primo sibi dare: est enim elemosynā opus misericordiae: verissimèq; dictū est, Eccl. 12. Miserere animæ tuæ placens Deo. Ideo etiam ordo in correctione seruandus est, scilicet, vt qui vult corrigere aliū, prius corrigat seipsum, quia (vt dicit Greg. 6. Mor.) Mundus esse debet à vitis propriis, q. curat aliena corrigere: quo tanto perspicacius in aliis fugienda, videat, quanto hęc ipse per scientiam, & vitam verius declinat. Quia nequaquā pure in membris maculam considerat ocul⁹, quem puluis grauat, & superiectis sordes tergere non valent manus, quæ luti tenent. Et similiter Isid. de su. bo. dicit, q. non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vitiorū cōtagionibus fuerit inuolutus. Improbū enim est arguere quidquā in alio, qd̄ adhuc reprehēdit in seipso.

Christi passionis sanguinisq; ipsius efficaciam quanta sit, quæq; in nobis beneficia conferat per plurim. us Balsamū, opobalsamū, carpobalsamū; virtutes, perspicuè intelligi potest.

Cap. LXXIX.

Sanguis Christi assimilatur opobalsamo, idest liquori balsami. Primò ratione originis. Sciēdū enim, q. proprie arbor tota dicitur balsamum: lignum vero caro balsamum, semen autem & succus opobalsamum, ex eo, quod ferreis vngulis cortex ligni percutitur, & per corticis vulnera quasi per caernas egreditur. Quod totum Christo competit ratione suæ passionis, cuius liquor, idest sanguis, per caernas corticis, idest per vulnera corporis, ferreis clavis impressa effluxit. Ber. in ser. Scio, q. merita mea mihi non sufficiunt: & quod mihi deest, audacter vsurpo ex visceribus Christi, quæ misericordia efficiunt, nec defunt foramina per quæ defluat. Patet enim arcanū cordis p̄ foramina corporis, patēt viscera misericordiae Deinost̄ i, in quibus visitauit nos, oriens ex alto.

Item Benar. Ex consideratione remedij: periculi meiquaritate cognosco, filius Dei iubetur occidi, vt precioso sanguinis illius balsamo meis medeatur vulneribus.

Secundò, ratione ponderis. Nam balsamum in aqua positum, mox fundum petit, si verum & non sophisticatum fuerit. Similiter sanguis Christi, & gloriosa eius passio posita per meditationē in aqua tribulationis nostræ, mox fundum petit, quia grauiorem se omnibus tribulationib⁹ nostris ostendit. Et sic tribulationes nostras grauitate sui pōderis leues, & tolerabiles reddit. Greg. Si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durū, quod nō æquo animo toleretur. Vnde Apost. Heb. 12. Re cogitate eum, qui talem sustinuit aduersus semetipsum à peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes.

Tertiò, ratione incisionis. Nā in balsamo sola exterior cortex inciditur. Lignū autem nullo modo tangitur ferro. Sic etiam in Christo sola caro incisa est & læta ligno, carnis nullā passionē, vel læsionem sentiente, vel suscipiente. Nota etiam, quod tempore æstiuo cum cultello hæc rami ipsius balsamū leniter inciduntur, ne lignum lædatur, & sub cortice inciso vitæ ampullæ ponantur, in quibus guttæ stillantes colliguntur. Iste ampullæ vitæ, sunt mētēs puræ, & humiles: scilicet vacuæ per humilitatem, & etiam vitæ per puritatem, quæ colligunt rememorando, & compatiendo guttas sanguinis

Christi, & pœnas corporis eius.

Quartò, ratione odoris, quia (secundum Plinium) omnibus odoribus præfertur balsamum. Balsamum enim illud est opimum, quod est odoriferum, ponderosissimū, semine maximum, mordens gustum, atque in ore resedens, & colore rufum. Licet enim arbor balsami siue eius frutex, quæ nunquam crescit vltra altitudinem duorum cubitorum, sit vici similitudo, & in folijs sit similis rutæ, sed alioribus semper manentibus, tamen liquor rufus est. Omnia autem prædicta habet sanguis, siue Christi passio. Est enim odoriferus per attractionis suauitatem. Vnde Christus dixit Ioan. 12. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.

Item ponderosissimus, idest grauissimus per dolorem immensitatem. Thre. 1. Attendite si est dolor similis, sicut dolor meus.

Item est semine maximus per propagationis facultatem: quia multi filij Dei ex sanguine Christi, tanquam fruges ex quodā semine in terram sparso progeniti sunt. Vnde Christus Io. 12. assimilauit se grano frumenti in terrā cadenti, & moxienti, quod multum frumentum afferret.

Item debet mordere gustum animæ per dolorem passionis, & debet feruere in ore per verbum prædicatum, scilicet, vt frequenter Christi passio prædicetur. Ap. 1. Nos prædicamus Christum crucifixum, &c. Et enim, sanguis Christi colore rufus: quia charitatis ardore, & cruciatus dolore vehementer excoctus, & est vultu mirabile, q. balsamum quamuis sit rufum, tamen vultu mundum non polluit, vt dicit Isid. Sed longe amplius mirabile, quod sanguis Christi rubeus non solum nō polluit, immo etiam immundos abluat. Apoc. 1. Dilixit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

Quintò, sanguis Christi assimilatur balsamo, & hoc ratione valoris, valet enim balsamum ad multa: Nam solum mortuum edacit: & hoc significat, quia sanguis, siue passio Christi, mediante pœnitentia, peccatum mortuū de conscientia extrahit. Nam pœnitentia, & cætera facta in virtute passionis Christi operantur. Item balsamum mortua corpora incorrupta custodit: quia quantum dissoluit, tantum consumit. Similiter exemplū passionis Christi carnem quidem, carnalia vitia mortificans, sed mortificatos carne à peccatorum corruptione conseruat. Nam Gal. 5. qui Christi sunt, carnem suam cruciaverunt cum vitis, & concupiscentiis. Item balsamum motibus venenosis occidit: quia passio, & crux Christi vaide reparationibus dæmonum obstitit. Et ideo figuratus fuit Nu. 2. in serpente æneo, cuius aspectus à moribus serpentum liberat.

Sanctorū virorū similitudines, ac perfectiones breuiter enarrantur: quæ ex varijs florū garyophylorū, palmitū, lignorumq; thimorum proprietatibus colliguntur.

Cap. LXXX.

Sancti viri assimilantur floribus. De quibus dicitur Cant. 2. Flores apparuerunt in terra nostra, idest in ecclesia, vel in carne humana. Sunt enim ad modum odorum multi odoris in exemplis, quibus alios attrahunt. Apost. 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus. Cant. 2. Virtus florentes odorem dederunt, & vox, &c.

Item sunt dulcis saporis in verbis, quibus audienter mentes reficiunt. Psalm. 118. Quam nos dulcia saporibus meis. Prouerb. 16. Dulcia eloquia maiora reperiunt.

Item pulchri coloris, idest gratiosi aspect⁹ in morib⁹ suis & honestis, & modestis, quibus intuentium oculos alliciunt, sicut dicitur Act. 6. de Beato Stephano, quod in uentibus in eum, omnes qui sedebant in concilio, viderūt faciem eius tanquam faciem angeli.

Item sunt sicut flores maximæ virtutis scilicet in miraculis, & signis, quæ supra naturam ostendunt, sicut Christus dixit Mar. 16. Signa autem eos qui crediderunt hæc sequentur. In nomine nemo demonia eiicient, &c.

Item flores campos syluas, & hortos sua pulchritudine exornant, & vestiunt. Nam in campis lilia, & in hortis rosa, & in syluis violæ inueniri consueuerunt. Tanquā ergo lilia agri sunt virgines, quæ in agro corporis sui virginitatis candorem, & odorem Deo exhibuerunt: tanquā vero rosæ rubentes sancti martyres, quorum vita fuit velut hortus, spina sæpe hoc est multitudine pœnarum, & suppliciorum Christi amore circumdata in quibus velut rosæ abescentes puritatem intuerūt, & velut rosæ tu bæ sanguine suo purpureo ruralunt. Sed tanquam violæ, seu hæreniis, Deum cōtemplantes, latuerunt: & omnes velut violæ odore bonæ vitæ redoluerunt: & per mētē humilitatē præcipuam inclinata semper capita Deo tenuerunt, sicut viola circa florem aliquantulum incuruatur.

Item sancti viri assimilantur garyophyllis, quorum illi sunt electi, qui habent nigrum colorem, acutum saporem, suauem odorem, & qui manu compressi emittunt aliquem humorem. Sic viri sancti, & perfecti sunt colore nigri per apparenziæ despectionem, sapore acuti per sapientiae cōtemplationem, odore suauis per gratiæ, vel gratæ conuersationem, complexionem humidam per lachrymarum emissionem. Nam compressi iniuriis plus iuuat se lachrymis, quam vindictis. Vnde Ambrosius, de se dicebat aduersus milites Gothos: Arma mea, lachrymæ meæ fuerunt.

Item garyophylli cerebrum, & virtutē animalē cōfortant, quod faciūt sancti suis consilijs, cordis pauorem relectis suis exemplis, & virtutem naturæ deficientis in proximis adiuant suis elemosynis, vel beneficijs.

Item sancti viri assimilantur palmitibus. Primo, ratione nutritionis: quia palmites à vite nutrimentum suscipiunt. Et ideo mala tam diu viuunt, & fructificant, quam diu viri permanent in viti. Nam nutrimentum, quod à vite suscipiunt, solum quantum necesse est reninent: quod vero superfluit in materiam germinis, frondis, floris, & fructus transmittunt. Vnde palmites à vite separati, non fructus faciunt, sed arefcunt. Sic simili etiam modo sancti viri quādiu per gratiam, vel charitatem viti Christo, qui dixit Io. 14. Ego sum vitis vera, sunt viti viuunt, & spirituales fructus faciunt: sed ab eo per peccatum separati, non faciunt fructus vitæ, i. opera vitæ æternæ digna. Et ideo dixit ipse Christus, Io. 15. Ego sum vitis, vos palmites: & sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis.

Secundò, sancti viri assimilantur palmitibus, & hoc ratione infertionis: quia surculus vnius palmitis, siue vitis infertur in alio palmiti siue vite, & fructificat in eo. Vnde docentur homines ex eadem vite facere vas diuersi coloris, quia si dum vitis infertur viti, fiat infertio in tribus ramis procedentibus ab vno ramo ipsius vitis, & cū vno surculo infertionis colorem rubeum appolueris, &

cum alio albū, & cum tertio colorem croceum, vel etiā alium singuli palmites ex prædictis ramis procedentes, tales vas facient quales appositi sunt colores. Et similiter etiam potest fieri in alijs plantis suo modo. Sicut autem palmites, vel rami vitis inuicem incorporantur per infertionem: ita fideles Christi debent inuicē vniri, & incorporari per charitatis dilectionē. Et tunc vnusquisque facit vas diuersorū colorum, quia scilicet participabit merita singulorum. Pl. 118. Parriceps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

Tertiò, sancti viri assimilantur palmitibus ratione perfectionis: quia palmites pampinis vestiuntur, quorū subsidio ab ardore, & frigiditate defenduntur. Hi pampini, sunt virtutes, quæ nos defendunt & à calore prosperitatis, & à frigore aduersitatis. Nam in prosperitate ardet luxuria, & gula, in aduersitate vero frigiditas inuidia, & acedia. Sed à luxuria protegit pampinus continentia, à gula pampinus abstinentia, ab inuidia pampinus charitatis, acedia pampinus spei, quia spes præmij multum sollicitat, & confortat. Sed nota, q. quilibet pampinus (vt dicit Ambro.) est alicubi intercilius, vt solis calorem ad maturitatem fructus admittat. Et similiter quilibet virtus ad hoc, vt eius fruct⁹ sit cōpletus, i. vt faciat meritorij op⁹, oportet, q. admittat calorem solis, i. amorē charitatis, sine qua nullū opus esset meritorij, & nulla virtus perfecta.

Quartò, sancti viri assimilantur palmitibus ratione colligationis. Nam palmites vitis quædam de se vincula emittunt, quorum adminiculo turbinibus ventisque resistunt, & suos fruct⁹ melius sustinere possunt. Multum enim à principio sunt graciles illi, & ideo huiusmodi retinaculis indigent quousq; fiat solis beneficio fortiores. Similiter etiam illi qui sunt imbecilliores, & imperitiores, vel minores in via dei, debent se maioribus atq; peritioribus quibusdam obedientia, vel familiaritatis, & disciplina, vinculis obligare, & cōiungere, vt sustententur ab eis, & eorum exemplo, consilio, & auxilio protegentur à turbinibus tribulationū, & ventis tērationū, quousque diuinæ gratiæ beneficio ipsi efficiantur perfecti.

Quintò, sancti viri assimilantur palmitibus ratione putationis, videlicet, quia palmites singulis annis volūt putari, & magis fructificant, & si diu putati non fuerint, degenerant, & in labruscæ speciem se commutant. Et similiter homines qui volunt proficere, & in meritis dilatari, nec degenerare à iustis, ne efficiantur peccatores, debent cogitatus & actus suos sæpe cum gladio linguæ per confessionem putare, & pronuntiare: sed saltem semel singulis annis tenetur homo confiteri ex præcepto ecclesie, & debet putare vineam conscientia, siue vitæ suæ. Io. 15. Omnem palmitem qui fert fructū, purgabit eum, vt fructum plus afferat.

Item sancti viri sunt similes lignis thynis.

Primò, quia talia ligna sunt spinosa, & albæ spinæ similia. Similiter etiam viri sunt in hac vita spinosi, i. cōpuncti tribulationibus, & afflictionibus pleni, cum spinis tamen, i. afflictionibus carnis, habent albedinem innocentia, & puritatis meatis.

Secundò, sancti viri assimilantur lignis thynis, quia ligna thyna sunt impuribilia: quia, vt quidam dicunt, nec in igne comburantur, nec in aqua resoluuntur. Sic sancti viri sunt per constantiam solidi, q. nec igne aduersitatis vtuntur, nec aqua voluptatis resoluuntur. Pl. 65. Trāsumus per ignem, & aquam.

Tertiò,

Tertio, sancti viri, sunt similes lignis thynis. Quia talia ligna sunt specularia, sunt enim valde fulgentia, & ad modum speculi polita siue ad modum vnguis. Vnde in eis resulant imagines sicut in vngue. Similiter sancti habent se per modum speculi. In quorum vita velut in quodam speculo quilibet conspiciere potest vitam suam, vel quam sit foeda si ab ea distentat, vel quam sit pulchra si in ea conueniat. Ex his autem verus Salomon Christus fecit in domo ecclesiae gradus: quia ex eorum exemplis conspiciamus qualiter ad vitam aeternam scandere debeamus. Fecit etiam ex his falcras, i. sedilia: quia ex eorum quoque virtutibus colligere possumus quales nos esse oportet, vt in nobis velut in suis sedibus resideat deus.

Sapientia veraque, sapientia vis ac sacrae scripturae dignitas quanta exstat, per plurima Amomi, Buxi, Radici Hebenis, exempla scite declarantur.

Cap. LXXI.

Sapientia assimilatur amomo, de quo fit mentio in Apo. 18. Cinnamomum, & amomum, & odoramento rum, &c. Amomum est herba nascens in Syria, cui sapientia assimilatur.

Primo, propter odorum varietatem. Est enim herba odorifera habens odorem sicut cinnamomum. Item est colore subrufa habens folia coniuncta, & semina copiosa, & album florem, vt viola, sicut dicit Diosco. Similiter sapientia est odorifera, quia generat honestatem, & colore subrufa, quia inflamat charitatem, & habet folia, id est verba coniuncta in quantum suadet vnitatem, & in semine copiosa per verborum affabilitatem, vel affuibilitatem. Nam semen est verbum dei, quo sapiens affluit. Item habet florem album per contemplationis puritatem, quia quasi albi flores sunt purae meditationes.

Secundo sapientia assimilatur amomo propter proprietatem eligibilitatem: quia illud amomum est eligendum, quod est recens, longum, album, semine plenum, super virgas purpureas expansum maxime odoriferum, & ponderosum. Vnde propter omnes istas conditiones doctrina sapientiae, i. sacrae scripturae, est inter doctrinas maxime eligenda. Nam ipsa est semper recens propter expositionum nouitatem, ipsa longissima per temporis diuturnitatem, ipsa enim cepit trahi, (vt dicit Aug.) ab exordio generis humani, & durabit vsque ad finem. Et ideo ipsa de se dicit Ecc. 2. 4. Ab initio, & ante secula creata sum, & vsque ad futurum secundum non desinam. Item ipsa est alba propter sermonis puritatem, in qua nulla includitur obumbratio, vel permixtio falsitatis: semine plena propter verborum fecunditatem. Nam verba dei quae in ipsa continentur quasi quaedam semina sunt, quibus filij spirituales in fide Christi generantur. Iac. 1. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis. Item est super virgas purpureas, i. super mentes doctorum, & martyrum expansa. Ipsa enim fuerunt virgae propter transgressorum correptionem, propter errantium directionem, propter debilitum sustentationem. Fuerunt etiam purpurei per amoris inflammationem, per sanguinis effusionem, vel propter regiminis praerelationem: nam purpureus quidem color est regalis color. Item odorifera propter honestatem. Honestas enim assimilatur odori propter attractionem, quia honestum est, quod sua virtute nos trahit, vt dicit Tullius. De sapientia dicitur Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius. Item ipsa est ponderosa per sententiarum grauitatem, Isa. 33. Ver-

bae legis ponderans.

Tertio, propter virtutis multipliciter. Habet enim amomum multas virtutes, videlicet scorpionum ictibus resistendi, oculos fouendi, & dolorem intestinorum mundandi. Sic sapientia ictibus scorpionum, i. deceptionibus obuiat haereticorum, oculos mentis illuminando confortat, & in doloribus consolatur, & laxificat.

Item sapientia assimilatur buxo.

Primo, propter substantiae soliditatem. Est enim arbor huiusmodi solidae substantiae, & compactae, & humiditatis viscosa, propter quod lignum est ponderosum, & in aqua positum mox petit fundum, quia poros apertos non habet in quibus subintret aer: propter hoc super aquam natante non potest. Similiter sapientia vera, & spiritualis, redditur minime solidum, i. patientem in aduersis, & compactam, i. constantem in periculis, & humidum, i. abundantem in lachrymis. Nam Eccl. 7. cor sapientis, vbi tristitia. Item vnicolum in amicitia. Nam viscus illud, quod ei adhaeret non tantum capit, sed & tenet. Quia, i. homo sapientis nax, i. firmus est in amicitia quam accipit. Item facit ponderosum in verbis. Ecc. 21. verba sapientum statim ponderabuntur.

Item profundum in scripturis. Nam petere aquae fontem, est penetrare profunditatem scripturae, secundum illud Iob. 21. Profunda fluminum scrutatus est, & abscondita producit in lucem.

Secundo propter materiae lenitatem. Nam tabula buxina propter lenitatem materiae, optime politur, & tergitur. Et illud vere competit sapienti, habere mentem politam & tersam ab omni vitio & macula. Vnde Greg. Nazianzenus dicit, quod prima sapientia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, per quam puri puro inuaguntur, & sancti sancto sociantur.

Tertio, propter virentiam, quia buxus habet folia semper virentia: & dicitur haec buxus arbor, hoc buxum pro ligno, vnde quidam dicit. Haec buxus creascit, hoc buxum crescere nescit. Folia igitur eius non de leui causa cadunt, sed dum vnum cadit alterum crescit. Et ideo buxus semper virens est, & quia color virentis est maxime gratus oculis. Quod buxus habet folia semper virentia, significat, quod homo sapiens semper habet verba grata, & amabilia. Eccl. 20. Sapientis in verbis amabilem se facit.

Item sapientia assimilatur radici. Nam radix licet sit vix hispida, tamen est mollis in substantia. Sic sapiens quamuis exterius ostendat se hispidum, & rigidum, tamen corde est benignus & mollis. Sap. 1. Benignus enim est spiritus sapientiae. Item radix est porosa: pori autem sunt subtilissima corporis foramina, siue vias. Vnde in hoc signum multas & subtiles vias, quibus sapiens in bonis agendis vel malis amouendis seu impediendis abundat. Item quia cedit tortuose, nunc exit versus latus vnum, nunc in latus oppositum, quod etiam sapiens facit siue in iudiciis dum merita personarum seu partium discuit, vel in aliis quibus vtunque oppositum attendit. Nam in die bonorum non immemor est malorum, & econuerso, & vtunque latus ad modum rei tortuosae vnum tenens, & aliud considerando occupat, & tangit.

Item sapiens verus assimilatur hebeno, quod est lignum aethiopicum, colore nigrum, tactu lene & plendurum, & ponderosum. Vnde propter compactationem pororum, in aqua positum mox fundum petit, vt dicitur

lib. de veg. & tamen si igni appositum fuerit, ipsum rapit, & suauiter de se odore, & fumum emittit. Similiter homo verus, & secundum deum sapiens, est coloris nigri, id est apparentia despectus per humilitatem. Non enim homo sapiens est sui ostentatius. Vnde Gregor. Nazianzenus dixit, Haec ipsum philosophatus sum, ne philosophari viderer, sciens, quod velle videri sapientem, hoc est omnino non esse sapientem.

Item est tactu planus, i. mansuetus per conuersationis lenitatem, durus per iustitiae seueritatem, ponderosus per prudentiae maturitatem. Fundi aquae, i. scripturae, vel sapientiae, vtraque dicitur per intelligentiam profunditatem: Igne inflammabilis per charitatis feruiditatem, boni odoris emissiuus per boni exempli suauitatem: na. 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus, vt inquit Apostolus.

Illius herbae ortus & virtutes, quae sumus terra vocatur recoluntur, ex cuiusq; similitudinibus scientia humana vis, & delectatio declaratur.

Cap. LXXII.

Scientia humana assimilatur illi herbae, quae dicitur samus terra. Quod patet primo ipsius generatione: propterea enim sic dicitur, quia est generata ex quodam fumo sitae grossa resoluta a terra. Quasi autem fumo sita a terra resoluta est sensitiua cognitio per abstractionem a materia, & ex hac fumositate generatur haec herba, scilicet ex sensitiua cognitione scientia intellectiua. Vnde Arif. 1. Phys. 1. Post. dicit, quod omnis nostra cognitio oritur a sensu. Nihil enim secundum eum, est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, licet alio modo sit in sensu, & alio modo in intellectu.

Secundo patet ex comparatione, quia haec herba est tanto melior, quanto viridior. Vnde dum siccat, nullius valoris efficitur. Sic est in scientiis: nam herba quanto est viridior, tanto magis delectat aspectum: vnde illa scientia est, vt herba viridior, quae magis delectat intellectum: ralis scientia est ceteris melior, sicut scientia diuina, vt Arif. de partib. ani. dicit, quod licet de diuinis possumus minus scire, quam de aliis rebus, tamen illud modicum delectabilius est, quam omnium aliorum cognitio, quae apud nos sunt. Item herba est tanto viridior, quanto humorosior, & illa scientia est viridior, quae est humorosior, i. affectuosior. In quo omnes alias scientias excedit scientia Theologica: quia maxime est affectiua, i. ad amorem, & affectum boni inflammatione. Hic. Nonne verba mea quasi ignis?

Tertio patet ex purgatione: quia haec herba purgat melancholiam. Est enim calida in primo gradu. Sic scientiae studium releuat tristitiae redium, quod melancholia, id est acedia fugat: sed praecipue hoc facit Scriptura, quae maxime in tristitijs consolatur. Vnde 1. Mach. 12. Habentes solatio libros sanctos.

Quarto patet ex inflatione: quia haec herba est inflatiua, & resolutiua generatiua, vnde cum aniso, vel feniculo est miscenda. Sic scientia est occasio inflationis superbis, dicente Apost. 2. Cor. 8. Scientia inflat, & ventositatis vanae gloriae, nisi cum aniso, vel feniculo, i. dei timore verum vanitatis expellente miscatur. Vnde Greg. Nazianzenus dicit, quod scientiae desiderium, & inquisitionis questio, nisi timor dei praecesserit, effrenatos animos in praecipit ducit.

Ipsius sacra Scriptura praestantia, atque utilitas ex multis sagittis, ac Auellanae similitudinibus pulcherrime aperitur,

Cap. LXXIII.

Summa de Exemplis.

Scriptura sacra nutrit nos in verbis, & edificat in exemplis, & purificat in memorijs. Vnde ipsa assimilatur fago, cuius glandes sunt exterius triangulae leni cortice inclusa, & sunt dulces, & nutritiles: vnde de eis homines antiquitus vivebant. Sic sacrae Scripturae verba sunt triangularia, in quantum instruunt nos de fide beatissimae Trinitatis. Vel in quantum nos detribus virtutibus Theologicis informant, vel quia continent sub litera triplicem sensum, mysticum scilicet, anagogicum, allegoricum, & tropologicum, siue morale. Et sunt spirituales sacrae scripturae intelligentiae sub leni cortice, i. sub facili litera interclusa, & sunt dulces valde secundum illud, Ps. 118. Quae dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Et sunt spiritus nutritiuae, id est spiritualis vitae conseruatiuae, Mat. 4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ab ore dei. Vnde Moyses in monte quadraginta diebus cum isto solo cibo permansit, scilicet allocutionis diuinae sine aliquo corporali cibo: & similiter alij antiqui patres hoc cibo spirituali aliti sunt.

Item fagus est arbor aedificiis, & asseribus valde apta. Sic ex sacra scriptura trahuntur asseres, scilicet sanctorum patrum exempla, ex quibus construuntur spiritualium virtutum optima aedificia.

Item fagus est arbor, cuius substantia pura a vermibus non corrosa est: arti vitreae valde necessaria, quia ex cineribus cum alijs adiunctis vitrum maxime fit. Cinis autem fagi est memoria mortis, ad quam nos sacra scriptura inducit, & ex hoc fit vitrum puritatis. Et huiusmodi memoria hominem a peccatorum foetibus praeseruat, secundum illud, Ecc. 7. Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.

Item sacrae scripturae doctrina assimilatur nuci. Quia fructus nucis, vt dicit Isid. tantam vim habet, vt missus inter fungos, & cibos venenosos, quicquid in eis est virulentum, effundat, rapiat, & extinguat. Sic sacra scriptura, quicquid est vitulentum vel noxium in humanis disciplinis siue scientiis, corrigit, & condemnat. Vnde de ipsa sacra scriptura dicit Aug. de Doct. Christ. 2. lib. quod quicquid homo didicerit, si noxium est ibi danatur, si vitile, ibi inuenitur.

Item scriptura assimilatur auellanae.

Primo ratione communitatis, quia (sicut dicit Isid.) ex eo, quod in publico loco quasi in sylua oritur, & ab omnibus euellitur, ideo auellana vocatur. Similiter sacra scriptura ita publice, & communiter docetur, vt ab omnibus participari, & haberi possit. Vnde praecipuus eius auctor & doctor Christus discipulis suis praecipit: Mat. 16. Praedicare euangelium omni creaturae.

Secundo ratione difficultatis, & etiam utilitatis. Quia auellanae sunt quidem ad digerendum durae, sed si sunt bene digestae, multum sunt nutritiuae. Similiter sententiae mysticae sacrae scripturae licet sint ad digerendum durae, id est difficiles, tamen bene intellectae, vel expositae, sunt spiritus mirabiliter nutritiuae: propter quod dixit dominus, vt supra allegatum est. Mat. 4. quod non in solo pane viuit homo, &c.

Tertio ratione obseruabilitatis: quia auellanae si cum exteriori pellicula fuerint maduatae sunt nocuae, quae multae inflationis, sunt generatiuae: & ideo sunt a pellicula spoliandae. Sic quaedam sunt in sacra scriptura, quae si secundum exteriorem pelliculam, id est secundum literam fuerint obseruatae, non prodesse obseruantibus, sed plurimum mo-

cerent, sicut caeremonialia, & figuralia veteris legis, quae non licet ad litteram obseruare, quia iam coru veritas qua figurabant, impleta est per Christu. Vnde Apосто. dicit 1. Cor. 3. Obseruanda sunt, non littera sed spiritu: quia littera occidit, spiritus autem viuificat: & ideo detrahenda, & abijcienda est ab huiusmodi exterior pellicula, i. sensus literae exterior. & accipiens est sensus mysticus interior.

Peripsum oleastri exemplum, quantum sanctorum virorum societas proficit peccatoribus, breui explanatur. Cap. LXXIII.

Societas sanctorum virorum multu quadoque prodest homini peccatori. Cuius exemplu apparet in oleastro, qui est syluestris olea sic dicta, eo, quod olea sit simillima, licet eius folia magis lata, & est arbor inculta, sterilis, & amara. Sed si ramus eius oliuae insertus fuerit, vim mutat radicis, & in propriam suam conuertit qualitatem. Quasi autem oleaster homo peccator est, qui licet in natura, siue in hypocritis figura sit similis viro iusto, non tamen in vita vel anima, quia est incultus per verapoenitentia, & sterilis ad opera meritoria, & amarus in conscientia. Si tamen in feratur oliuae, i. si sancto viro societur, mutabitur vis radicis. i. affectus cordis, & conuertetur verbis, & exemplis illius, & trahetur ad vitam conformem. Aposto. Ro. 11. Tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, &c. Sene. in epi. Nulla res magis animos induit honestos, & in prauum inclinabiles reuocat ad rectum, quam bonorum viroru conuersatio. Paulatim enim descendit, & vim praceptoru obtinet frequenter aspici, frequenter audiri.

Homo spiritualis, ut ocium fugiat, quid efficere debeat exemplo ficius Aegyptiaca demonstratur. Cap. LXXV.

Spiritalis homo non debet vacare ocio, sed vno bono opere coplento, debet ad aliud se parare: cuius exemplum apparet in ficu & praecipue Aegyptiaca. Est. n. ficus illa arbor quae per singulos annos fructu facit, & vno maturefcente statim oritur alter: vnde ficus est dicta a fecunditate. Sic quaedam sunt opera, quae homo ex necessitate praecipit per singulos annos facere tenetur: quaedam quidem saltem semel omni anno, sicut confiteri in Quadragesima, & coicare in Pascha. Hoc. n. est praecipit ecclesiae, & si pluries hoc fecerit aliquis, melius faceret, quam uis ex praecipit non teneatur. Quaedam vero tenetur quis facere pluries in anno, sicut ieiunare, & seruare ieiunia ab ecclesia instituta, q in anno pluries occurrunt, sicut Quadragesima, & quorundam Sanctorum siue festiuu uigilia, & ieiunia. Quatuor temporu, quae quater in anno occurrunt. Quaedam alia sunt quae homo debet facere quotidie, ut sunt eleemosyna, & orationes, & huiusmodi. Et in talibus vno bono opere facto & coplento statim debet homo cogitare de alio faciendo: quia in via dei non progredi, regredi est, ut dicit Ber. & Aposto. Col. 1. Fructificantes, & crescentes in scientia Dei.

Tactus & oscula quando peccatum in animam causent vitiis, ca exemplo breuiter exprimitur. Cap. LXXVI.

Atque uascini, & dissoluti concupiscentia excitat, & inflammat. Vnde assimilatur vitica quae cum sit natura ignea & feruida, est se tangentiu vitiua. Talis ergo est caro humana, quae semper secum portat ignem concupiscentiae. Vnde non sine periculo tangitur: propter quod ut refert Gre. in dial. dixit quidam sanctus homo infirmus, & quasi in extremis positus mulieri ipsum tangenti, Mu-

tolle palea, quia adhuc igniculus uiuit. Et nota, quod dicitur doctores, q licet tactus & oscula, amplexus & huiusmodi possint bono animo fieri, & sine peccato. s. propter consuetudinem patriae, vel propter aliquam necessitate, aut rationabile causam, tamen quando fiunt ex libidine, i. propter delectationem carnis, sunt peccata mortalia. Quia non solum confessus in actu luxuriae illicitu, vel cuiuscumque alterius peccati mortalis est mortale peccatu, sed etiam consensu in delectationem ipsius peccati mortalis, est mortale peccatum. Eccl. 13. Qui terigerit picem, co inquinabitur ab ea. Haec enim picis est caro mulieris inflammabilis, & inflammans.

Quanta Dei timor nobis dona elargiatur, ex virtutibus feni culi rectissime ediscitur. Cap. LXXVII.

Timor dei assimilatur foeniculo. Primo propter virtutem aperitiua, quia foeniculum (ut dicit Plac.) habet virtutem diuretica, & aperitiua. Similiter timor Dei aperit viam amoris. Vnde dicit Aug. quod timor introducit amorem sicut seta in corium caudicis introducit filum.

Secundo, quia habet virtutem incisua. s. ex subtilitate substantiae suae, & suis qualitatibus. Similiter timor dei incidit vinculum affectus amoris mundi. Na sicut. Io. Cal. de inf. mon. dicit. De timore dei nascitur copunctio salutaris, & de compunctio cordis, abrenuntiatio, i. nuditas, & contemptus omnium facultatum.

Tertio, propter virtutem reuatiua quia foeniculi gustu, ut ferrus, serpentes oem senectute deponit. Sic homo dei timore copunctus, senectute non reponit, sed peccati per confessionem annuatim deponit. Quia saltem semel in anno, (ut supra dictum fuit) tenetur homo ex praecipit ecclesiae confiteri. Eccl. 1. Timor domini expellit peccatum.

Quarto, propter virtutem illuminariam, quia etiam foeniculi gustu ipsi serpentes caliginem oculorum detegunt, ut Plinius dicit. Vnde & hominu intellectum, & caliginem oculorum dicunt ex eo maxime releuari, & ideo ex eius succo fit collyrium oculis valde aprum. Similiter timor domini, oculos mentis purificat, & caliginem superbiam fugat, & lumine vero sapientiae mentem illustrat, & ideo dicitur Iob. 28. quod timor domini, ipsa est sapientia.

Quinto, propter virtutem defensua. Quia semen foeniculi cum vino potatum, valet contra morsus serpentu, & contra ictus scorpionu: & radix eius cocta cum vino, canis morsum sedat. Haec enim omnia operatur foeniculus hortensis, & adhuc fortius operatur foeniculus agrestis. Similiter timor dei, & praecipue agrestis, i. fortis resistit morsibus serpentu, idest tentationibus diabolicis.

Item ictibus scorpionum, i. moribus carnaliu reuerentium, quae ante delectant, & retro cruciant, sicut scorpio ante palando incedit, sed retro cauda ferit: ut dicit Greg. Item moribus canis, i. tentationibus mundi blandientis, vel persequentis. Quia canis aliquibus cauda blandientis, aliquibus vero latrat, & eos moribus ledere molitur. Vnde Grego. dicit, quod in via dei timor fortitudinem gignit, scilicet contra carnem, diabolum, & mundum,

Tribulationes in hoc mundo iustis magnas afferre utilitatem, ex plevisq; chelidonia, sicut Aegyptiaca, lactuca, radix, & nig; ac rura virtutibus eruditus exemplis edocetur. Cap. LXXVIII.

Tribulatio assimilatur chelidoniae, quae est herba, cuius succo oculi hirundinum stercore lasi adstantur.

rum pristinum reuertuntur, ut Isido. & Plinius dicunt. Similiter, (ut dicit Greg.) oculos quos culpa claudit, poena aperit.

Item tribulatio non nocet humilianti, sed potius eum exultat. Cuius exemplum apparet in ficu Aegyptiaca, cuius lignum in aqua missum, contra naturam aliarum ficuum suum mox fundum petit, & postquam fuerit aqua plenum, vnde magis debet esse posiderosum, tunc redit ad summum, ut dicit Aug. Similiter homo positus in aqua tribulationis, si fundum perierit, i. si profundum se humiliauerit, restituetur ad summum gradum, & etiam interdum talis exaltatur ad summum. Vnde de Christo dicitur Phi. 2. quod humiliatus seipsum factus obediens patri vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod deus exaltauit illum.

Itaque quod tribulatio flagellu aperiat oculos cordis, ut iam est supra dictu, eo, quod tollat caecitatem inductam per peccatum, parat etiam per lactuca (quae a quibusdam erarchea dicitur) similitudinem, & exemplum. Huiusmodi enim lactuca folia sunt breuia & rotunda, cuius succum accipientes herbam scalpendo extrahunt, & tangentes eo oculos, caecitatem discutiunt, cum senescunt.

Succus ergo lactucae talis, est acerbitas tribulationis, quae scilicet caecitatem accipitru. i. hominu peccatoru, & praecipue tyrannoru fugat. Vnde tribulatio figurata est in illo pisce. Tob. 6. cuius sel, i. amaritudo valet ad inungendos oculos. Apoc. 3. Collyrio, i. tribulationis asperitate, inunge oculos tuos, ut videas.

Item amaritudo tribulationis causat dulcedinem consolationis: cuius exemplum apparet in radice, quia quadoque amara radix dulcem fructum producit, sicut in vite, & oliua natura ostendit, in quibus & consimilibus amaritudo radicalis humoris digeritur, & dulcescit beneficio aeris, & caloris caelestis, beneficio aeris circumstantis, i. alio cuius boni viri, vel angeli assistentis, & beneficio gratiae caelestis, animam per ipsam tribulationem purgatis, vertitur in magnam dulcedinem consolationis. Ps. 93. Secundum multitudinem doloru in corde meo consolationes tuae iustificauerunt animam meam.

Item tribulatio assimilatur rhamno, quae licet sit arbor multae amaritudinis, & in radice, & in foliis, & in ramis, multum tamen est medicinalis. Nam ex succo radicis, medicamentum fit oculos claros reddens, semen etiam secundum ex vtero trahit. Sic tribulatio, licet sit, amara, & in radice cordis ad considerandum, & in foliis. i. in verbis ad audiendum, & in ramis. i. in factis ad tolerandum, tamen medicinalis est contra peccata, & praecipue, quia oculos cordis clarificat, ut supra dictu est: quod praecipue radix ramu facit, i. consideratio causae ipsius tribulationis, scilicet, quod aliquis consideret, & reputet se pati propter peccata sua manifesta, vel occulta.

Itaque deuotio mentis secundum alas. i. delectationes, & concupiscentias voluptuarum educit: quia malitia vnus horum obliuionem facit luxuria, ut dicitur Eccl. 11.

Item tribulatio humiliter portata, assimilatur ruta. Primo, quia ruta habet vim purgatiua, purgat enim immunditiam matricis, & inde factum mortuum educit. Sic tribulatio dum hominem ad poenitentiam humiliat, immunditiam mentis purificat, & inde virtute poenitentiae mortale peccatu euacuat. Vnde Aug. super Ps. dicit, quod flagellum tribulationis excitat torpentem, humiliat superbentem, purgat poenitentem, & coronat innocentem.

Secundo, quia ruta habet virtutem illuminatiua. s. quia ruta cruda comesta visum acuit. Sic etiam tribulatio acuit visum mentis, quia intellectum tribuit, Isa. 28. Tantummodo vexatio dabit intellectum.

Tertio, quia ruta habet vim mortificatiua, debent enim mulieres grauidae ab esu rutae abstinere, quia foetum occidit in ventre. Quasi autem foetus in ventre, est peccatu conceptu, quod tribulationis vis poenitentis extinguit, Eccl. Ignem ardentem, idest incontinentiu peccandi, extinguit: aqua, scilicet tribulationis.

Quarto, quia ruta habet vim serpentum & bufonu expulsiua, vnde debet plantari. i. hortis: quia ab eis omnem venenosum depellit, & debet iuxta saluam plantari, quia eam serpentes diligunt, & bufones, per saluam ergo calidam, & humidam, appetitu intellige sensitiu, qui sensuality nominatur. Serpentes, autem sunt motus inordinati, & passiones virtutis irascibilis: bufones vero sunt passiones concupisibilis, & haec omnia in salua fouentur: quia omnes huiusmodi motus insensuality nutritur. Sed haec omnia reprimunt ruta, i. tribulatio humiliter portata. Nam bufones, i. concupisibiles passiones, pura gaudium, delectationem, & huiusmodi, extinguit vis tribulationis. Sed serpentes, i. motus irascibilis, pura odium, iram, & huiusmodi, reprimunt vis patientiae, & humilitatis. Mat. 16. Serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.

Verbi dei perfectiones, hic per varias ipsius seminum similitudines exponuntur. Cap. LXXIX.

Verbum dei assimilatur semini, secundum illud Luc. 8. Semen est, verbum dei.

Primo propter virtutem attractiua: quia sicut semen attrahit ad se humorem terrae, ita verbum dei attrahit affectionem animae. Et sic attrahatur David dicens Ps. 118. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua. Et Petrus dicens Io. 16. Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes.

Secundo propter virtutem edificatiua. Propter semine enim terra mundatur, & ipsa est terra mundata trahendo ad se humorem, qui alias in malas herbas conuertitur. Similiter est verbum dei mundat, & purgat animam. Heb. 1. Verbo virtutis suae purgationem faciens. Iob. 15. Vos iam mundi estis propter sermonem. &c.

Tertio, propter virtutem assimilatiua: quia non ex quolibet semine quodlibet generat, sed ex simili semine, ut dicit Aug. Phy. sicut ex fructu triticu, & ex ordeo ordeu, & sic de aliis. Vnde quia verbum dei, semine dei est, ideo facit homines similes deo, Io. 10. Illos dixi deos, ad quos sermo dei factus est.

Quarto, propter virtutem germinatiua. Isa. 61. Sicut hortus semen suu geminat, sic generatio & natiuitas spiritalis habet fieri per verbum dei. Vnde i. Pe. 1. Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum dei.

Quinto, propter virtutem promotiua: quia illud, quod semine gignitur paulatim, & ex virtute, quae est semine semper perficitur & augetur. Mat. 14. Germinat semine, & crescat. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum fructum in spica. Semen est verbum dei, fructificat herbam in incipientibus, spicam in proficientibus, plenum fructum in perfectis, siue perfectuerantibus.

Sexto, propter virtutem multiplicatiua: quia ex vno

grano seminis multa generantur. 2. Cor. 9. Multiplicabit semen vestrum. Et similiter verbum dei, secundum illud Mat. 14. Audiit verbum, & suscipiunt, & fructificant, vnu triginta, aliud sexaginta, & vnum centesimum.

Virginitas quantum ceteris virtutibus, ipsiq; Deo gratia existat ac promietur, quam plurimum cedri, ordei, Rosae, Viola & tandem lilij exemplis, sacra q; scriptura auctoritatibus sit perspicuum. Cap. LXXX.

Virginitas assimilatur cedro. Primo, quia cedrus est arbor gratissimi viroris, est enim aspectu pulchra, semper tenens viridia folia. Est autem continentia carnis, quasi quidam viror arboris. Gratus autem est deo viror continentiae conjugalis gratior autem continentiae vidualis, sed gratiosissimus est ei viror continentiae virginalis. Ecc. 40. Grati, & speciem desiderabit oculus, & super haec virides rationes. Desiderabile est oculis dei videre gratiam continentiae coniugalis, & speciem pudicitiae vidualis, sed super haec virides rationes, id est sacratissimi virgines.

Secundo, ratione iocundissimi odoris. Odor enim cedri serpentes fugat, & homines recreat. Odor autem virginitatis demones fugat, & angelos delectat, quia virginitas cognata est angelis, prout Hieron. dicit.

Tertio, ratione efficacissimi vigoris, quia tanti vigoris est cedrus, vt nunquam a tineis, vel aliquo alio verme corrodatur. Vnde & huius arboris guma, quae dicitur cedra, est ad librorum conseruationem summe necessaria: quia libri ex ea liniti, nec a tineis roduntur, nec tempore senescunt. Corpora etiam mortua, in ligno cedrino reposita, & eius lachryma peruncta, ab omni putredine preseruantur. Quasi autem tineis in panno, vel vermibus in ligno, est concupiscentia in carne, a cuius corrosione. i. corruptione virginitas perpetuo se praeseruat. Vnde Aug. dicit, quod virginitas est in carne corruptibili, perpetua incorruptionis meditatio. Nec perditur senio virginitas in corpore sicut vires corporis perduntur. Corpora autem mortificata per abstinentiam melius in cedro. i. in virginitate incorrupta seruantur.

Quarto, ratione suauissimi saporis: habet enim cedrus in suo fructu triplicem saporē. Nam in medio circa grana eius pomū est acetosum, in superficie vero circa corticē est dulce, in medio vero medullā est teperatū inter vtrique saporem, quasi mediū tenens. Sic etiam sacrae virgines debent esse dulces, & mites exterius in conuersatione, sed interius acetosae. i. rimide, & sollicitae. In medio aut. i. in corpore debent esse quodāmodo temperatae, vt neque acetositate nimis asperitatis infirmetur, neque dulcedine delitiositatis soluantur.

Item virginitas assimilatur ordeo, primo ratione ordinis quia sicut Plin. ordeū inter frumenta primū seritur, & primum recolligitur. Sic inter semina virtutū haec quasi primum seminata sunt in humana natura & carne, i. virginitas, vnde nec primus homo, nec prima mulier fuerunt producti per actum generationis, aut per corruptionem carnis: quia corpus Adā fuit ex virginea terra sumptū, & corpus Eua ex virginea costa productum similiter fuit primo recollectum, & in horreo paradisi locatū, quia prima caro Deo vnita, fuit caro virginea, sicut caro Christi, quae & ipsa virgo fuit, & etiam de virgine sumpta, & ipsa primo fuit beata cata, & in caelo locata. Tenebat etiam cōiter, q; tria virginea corpora sunt, iā ante messē generale aliorū corporū, in horreo caeli locata. i. Christi, & bea-

tae Virginis Mariae, & Beati Ioannis Euāgelistae. De alijs autem, qui cum Christo resurrexerunt leguntur, tenet Augustinus, quod iterum mortui sunt, ita, quod non sunt in caelo, nisi eorum animae: quāuis aliqui doctores contrariū dicant.

Secundo, ratione seminis. Ordeum enim nō vult ferri, nisi in terra sicca, & solida: quia virginitas requirit soliditatem mentis, & siccitatem carnis, s. per abstinentiam cibi & potus, quia sine Cerere, & Baccho friger Venus, vt dicit Terent. in E. u. i. sine abundantia cibi, & potus. Et ideo merito significatur virginitas in ordeo, Quod secundum I. s. d. dicitur ordeum, quasi aridum: quod etiam est frigidum, & siccum, quia scilicet virginitas animam refrigerat ab ardore concupiscentiae, & desiccatur ab humore gulae.

Tertio, ratione roboris. Nullum enim frumentum est magis a corruptione remotum, quam ordeum, eo quod citius recolligitur, & crescat, quam ipsum corruptio vel rubigo inuadat. Hoc autem virginitati competit, ob eius amorem plurimae elegisse leguntur, vt potius per mare tyrium, & violentam mortem recollerentur ad Deum, quam inhonestae corruptionis rubiginem paterentur.

Quarto, ratione corporis: quia totum corpus ordeum habet quandam excellentiam. Nam inter omnia frumenta validiorem habet paleam, humiliorē stipulam, & laudabilem multum medullam, si debito modo sit parata, & farinae acceptissimam, seu polentam, vt Plinius dicit. Quae omnia competunt virginitati, quae est valida in proposito, humilis in animo, laudabilis in exemplo, & acceptissima in merito. Vel valida in carne, humilis in mente, laudabilis in certamine, acceptissima in mercede. Vel valida contra mundum, humilis contra diabolum, laudabilis quo ad Angelum, acceptissima quo ad Christum.

Item virginitas assimilatur rosae: quia ipsa est flos, de qua dicitur, Ecc. 24. Quasi flos rosarum in diebus vernis. Quod pater primo ratione decoris, quia sua pulchritudine visum paciscit. Sic virginitas in oculis Dei, & Angelorum maximam pulchritudinem habet. Sap. 40. O quam pulchra est casta generatio cum claritate.

Secundo, ratione odoris: quia suo odore osfarū afficit. Ipsa autem Virginitas tota odorifera est, cuius odore replet domus conscientiae. Io. 12. Domus impleta est ex odore.

Tertio, ratione suauitatis: quia rosa suauitatis mollitiam tactum lenit. Specialiter Ioannes inter Apostolos tanquam Virgo purissimus Christum merebatur tangere, & ei intimius & familiarius praesertim adherere. Vnde & in cœna recubuit supra pectus eius: quia virgines quoad speciali vniōne Christo ceteris in caelo familiarius intabuerunt, & circa ipsum sunt sicut suauissimae rosae. Vnde de virginitate dicitur Apoc. 14. quod sequuntur agnum quocumque ierit.

Quarto, ratione virtutis. Nam sua virtute multis languoribus rosae succurrunt, quia, scilicet, virginitatis honestas a multis tribulationibus liberat, quas coniugati patiuntur, vt Apo. 1. Cor. 7. ostendit.

Item virgines assimilantur violis, quae sunt frigidae, aquosae, & odoriferae. Sunt enim virgines frigidae a concupiscentia carnis, aquosae per lachrymas deuotionis, odoriferae per exempla honestatis. Et nota, quod violas suo odore cerebri caliditatem mitigat, spiritum animalem confortat, & somnum prouocat. Sic virginitas suo odore ardorem carnis refrigerat, spiritum confortat, & recreat, & ad somnum, id est, quietem contemplationis disponit, & praeparat.

Item virginitas assimilatur lilio, Can. 2. Sicut liliū inter spinas, sic amica mea, &c. Et haec similitudo primo congruit ratione decoris. Est enim flos mirae pulchritudinis, & decoris, quem habet ex cado re, s. rubore. Nam lilia communiter sunt alba, sed quādoque rubea & purpurea, habet enim virginitas candorē. i. puritatem carnis. Ecc. 40. Pulchritudine decoris eius admirabitur oculus. Sed aliquae virgines habuerunt ruborem passionis, scilicet suo sanguine rubricatae. Isa. 43. Quare rubrum est indumentum tuum, id est corpus?

Secundo, ratione odoris. Nā flos lilij, quādo integer, & intactus est, multū permanet, & suauiter redolet: sed confractus, & confricatus, plurimū fetet. Similiter hominum caro, dū intacta & integra per virginitatem permanet, tam Deo, quā hominibus redolet. Ecc. 24. Fructificauit suauitatem odoris. Sed dū per luxuriam vitium confricatur, vel frangitur virginitatis signaculū, tam spiritualis, quā corporalis fetor egreditur.

Tertio, ratione fulgoris: quia in lilio quaedam aurea grana fulgent, quae septe hastulis sustentantur. Vnde ex septe folijs cardidissimis simul continuis flos iste componitur, & septe granis aureis decoratur. Haec septe folia candidissima inuicem continua, sunt septe virtutes animae, quae fuerunt in sacris virginibus inuicem cōnexae, scilicet iustitia, temperantia, fortitudo, prudentia, fides, spes, charitas. Sed adhuc cum istis septe virtutibus habuerunt sepre grana aurea. i. septe sancti Spiritus dona, scilicet sapientiae, scientiae, intellectus, consilij, fortitudinis, pietatis, & timoris. Vnde & vere fuerunt virgines sacrae ecclesiae, quasi lilia, quae sunt in transitu aquae, vt sacra testatur scriptura.

Præstantiores hic virtutes recensentur, quarum perfectiones et alij fabaeq; naturales effectus multis similitudinibus praesentunt. Cap. LXXXI.

Virgines assimilantur alliis.

Virgines assimilantur alliis. Primo, quia allium (vt dicit Dioscorides) habet virtutem omne venenosum repellendi. Et hoc competit virtuti fidei, quae venenosa dogmata, scilicet haereticorum depellit, in quibus est venenū falsitatis, & praui-tatis. Repellit etiam fides, & vincit venenū mundi. i. cupiditatem, vel rabiem tyrannorum persequentium. 1. Ioan. 5. Haec est victoria, quae vincit mundū fides nostra. Item valet contra venenū diaboli. Eph. 6. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela ignea Nequissimi extinguere.

Secundo, quia allium habet virtutem dolorem iliorum mitigandi, scilicet si cum oleo coctum, & tritum super locum doloris ponatur. Et hoc competit spei: quia ipsa spes caelestis praemij mitigat dolores praesentis exilij, praecipue si adit peccatorum contritio, & caelestis gratiae vnctio.

Tertio, quia habet virtutē diuidēdi, & humores grossos incidendi, & consumendi: & hoc competit charitati, quae nos a mundo diuidit. Vnde qui diligit mundū, non est charitas Patris in eo, vt dicitur 1. Ioan. 2. Cui poeta consonat, dicens: Non bene concordant, nec in vna sede morantur, Vanus amor mudi, verus amorque Dei. Vnde charitas humores grossos. i. affectus terrenos a mente separat, & consumit.

Quarto habet virtutem vulnera torrida purgandi: & hoc competit iustitiae, quia purgat maleficia, & scelera Summa de Exemplis.

in alterutrum commissa, quibus interdum vulnerantur corpora, vel saltem vulnerantur damnabiliter suscipiunt corda.

Quinto, habet virtutem dolorem & tumorem a loco tollendi, si coctum cum aqua fontana apponatur. Et hoc competit prudentiae, quae tollit dolorem, dum consolatur in aduersis, & sedat tumorem superbiae, humiliās in prosperis.

Sexto, habet virtutem morsum carnis rabiidi curandi, si cū sale, ruta, & nucibus sit admixtum, & positum super vulnus. Et hoc competit fortitudini, quae defendit a morsu carnis rabiidi. i. a terrore aduersitatis, vel persecutiōis mudi, si tamē ipsa fortitudo sit cū sale discretionis, cū ruta acutae cōtemplationis (quia ruta dicitur reddere visum acutū) & cum nucē. i. custodia humilitatis. Nam nux dulcedine nucleis sub arida testa celat, & custodit. Et sic quoque homo humilis ab asperitate penitentiae, vel carnis, celat vel custodit dulcedinem mentis.

Septimo, quia allium habet vim hydropisim euacuandi, quia humorem subcutaneū desiccatur. Habet etiā vim vermes ventris occidendi, si cū pipere, & succo mentae, & aceto ad saltem modū offeratur. Et haec duo cōpetunt temperantiae, quae hydropisim curat. i. luxuriā in qua fluxus carnis humoris exuberat, quae ipsa temperantia per virtutē continentiae & abstinentiae euacuat. Item temperantiae vermes ventris. i. appetitū, & pruritus gulae inordinatos, qui etiā ventrē replent, & mordent, necat, si tamen abstinentia cum pipere calido diuini amoris, & cū succo mentae, id est deuotione mentis, & cum aceto conpunctionis fuerit sociata. Quia abstinentia, & cōpunctio, dilectio, & deuotio optimam saltem faciunt animae, per quam omni inordinatus motus carnis constringitur, & abscedit.

Item virtutum theologiarum perfectio representatur in faba. Nam faba habet hastam, quae crescit angulosa, & representat fidem, quae creuit per quatuor angulos, id est per doctrinam quatuor Euangelistarum, vel per angulos, id est per quatuor partes mundi. De quibus dicitur Gene. 28. Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem.

Item faba habet florem odoriferum, multum ab apibus frequentatum, & hic flos significat spem: quia cum flos apparet, spes est de futuro fructu: per spem enim iam incipimus futurae vitae gaudia odorare, ac sapere: hanc frequentant apes. i. actiui solliciti, & argumentosi, quia in spe fructus vitae aeternae seminant semina elemosynarum, & operum misericordiae.

Item faba producit in hasta thecas, quae scilicet interioris diuersis sunt distinctae domunculis, in quibus fabae per ordinē sunt locatae. Ista theca sunt charitatis gradus, diuersas domunculas. i. diuersos modos habentes, in quibus sunt fabarum grana. i. charitatis opera quodam ordine distincta. Nā debet esse charitas ordinata, & gradata, & interioris in affectibus, & exterioris in effectibus. Cant. 2. Ordinavit in me charitatem.

Plantarum distinctio per masculinas, & femininas quadruplici cognoscitur modo, atque ex earum exemplis virtuosorum vitiosorumq; hominum diuersitas manifestatur.

Cap. LXXXII.

Virtuosos homines differunt a vitiosis, sicut plantae, siue arbores masculinae a femininis. Dicit autem Aristot. de veg. quod diuersitas plantarum distinguitur per masculinas, & femininas, & inuenitur inter vtriusque quadruplex differentia. Prima sumitur ex cōple-

xione, quia masculina planta spissior est, durior, siccior, densior, & ramulosa, quia foemina. Similiter inter herbas, quidam sunt masculini. i. viriles contra vitia, & constantes contra aduersa, quidam autem sunt foemini. i. molles & incostantes. Vnde masculini. i. virtuosus sunt magis spissi per gratie plenitudinem, sunt magis duri per patientiam fortitudinem, magis siccis per abstinence ariditatem, magis densi per virtutum multitudinem, & sunt magis ramosi per bonorum operum sollicitudinem.

Secunda differentia sumitur ex foliorum distinctione: quia masculina arbor habet folia aspera, minora, & strictiora, propter dominum siccitatis. Et dicit Arist. de veg. & plan. quod si folia, vel puluis foliorum, vel cortex masculinae plantae foliis foeminae coponatur, ut simul cohaereant, citius maturabuntur fructus foeminae, & prohibent easum foliorum, & fructuum, donec fuerit copiosa digestio. Cuius ratio est augere calorem foeminae, & sic fit potetior in operatione. Et dicit etiam idem Alphredus, quod si folia masculinae plantae coniungantur foliis foeminae, sic inuicem cohaerebunt, quod vix possunt separari ab inuicem. Similiter praeratus qui est masculinus. i. virilis, & prudens, habet folia. i. verba aspera in corripiendo, pauca in precipiendo, stricta in seruando, effeminatus autem. i. timidus praeratus, habet verbalenia in corrigendo, multa in adulando, & larga in relaxando. Sed, quia nimia seueritas aliquando frangit, & nimia leuitas aliquando dissoluit, expedit coniungere aliquando in correctione, & coponere verba foemina cum masculinis, id est miscere verba blanda duris: quae tamen sic debent coniungi, ut ab inuicem non separentur. s. ut neque verba blanda careant seueritate, neque seuera careant lenitate.

Tertia differentia est in pullulatione: quia prius pullular masculina, quam foemina propter fortiores calorem. Sic homo virtuosus, & vitilis bonum facere non tardat, quod expedit, sed timidus, & tepidus, qui minus habet de calore charitatis, negligit, & postponit.

Quarta differentia est in fructificatione: quia fructus masculinae plantae est breuior, & etiam maturior, quam foeminae. Cuius est ratio, quia in masculina, propter abundantiam caloris & siccitatis, partes eius fortius costringuntur ad inuicem, & faciunt arborem spissiorē. Sic ergo ipsa strictura, & soliditas venarum prohibet humorem multum emitti ad unum locum, ut coartetur in fructum, propter quod fructum habet breuiorē, ut dicit Albumasar. Paucitas autem humoris, & abundantia caloris, faciunt, quod ipse fructus sit magis maturus. Vnde etiam dicit Arist. de veg. quod si ventus deferat odorem masculinae ad foeminae, maturabitur citius eius fructus. Ergo viri masculini. i. virtuosus, & prudentes, faciunt fructus breuiorē. i. opera humilia, vel breuiora. i. non diu durata, & maturiora. i. discretiora, quam timidi, & imprudentes, qui faciunt opera tarda, & indiscreta. Sed odor masculini. i. consilium, & exhortatio hominis magnanimi, & prudentis, multum prodest foeminae. i. homini remisso, & debili, & redditeum magis sollicitum ad expediendum illud, quod faciendum est.

Aliorum in corporibus humanis septem detrimenta ponuntur, quibus septem quoque capitalia vitia assmilantur.
Cap. LXXXIII.

Vitia assmilantur allis.
Primo, quia allium visum damnificat, quia oculos offendit. Vnde communis versus dicitur. Allia, vina,

venus, puluis, ventus, faba, fumus. Ita nocent oculis, sed vigilare magis. Hoc autem competit vicio superbiae, quia visum mentis obscurat. Iob. 37. In manibus. i. superbiae abscondit lucem. Greg. Tumor mentis, est obstaculum veritatis.

Secundo, quia stomachum turbat: & hoc competit inuidia, quae de aliena felicitate mentem perturbat.

Tertio, quia corpori appositum ipsum vicerat. Et hoc competit gula, per cuius superfluitates frequenter ex nimis humoribus corpus viceratur, & apostemat, & multo magis anima.

Quarto, quia sua caliditate nimia ventrem desiccatur. Et hoc competit luxuria, quae corpus nimis inflamat, & bonam humiditatem educendo desiccatur.

Quinto, quia nimis comestum corpus in inflammat, & competit ira, in qua fit ebullitio sanguinis, & totius inflammationis hominis.

Sexto, quia lepram generat: quod competit auaritia, quae est lepra diuitum, sicut dicitur. 3. Reg. 5. de Naaman, quod erat diues, & leprosus. Haec etiam admodum lepra est vniuersalis infectio, sine corruptio, quia radix omnium malorum est cupiditas.

Septimo, quia choleram adustam multiplicat: nimia autem adustio cholera melancholicam generat. Vnde melancholia dicitur cholera nigra, per quam designatur acedia, quia vtraque, scilicet melancholia & acedia, grauedinem, & tristitiam causat, illa in corpore, ista in mente.

Varij florum effectus naturales, quibus non absurde nonnulla similitudinibus vita comparatur humana.

Cap. LXXXIII.

Vita praesens humana assmilatur flori.

Primo, ratione generationis: quia flores in zephyro vento generantur, quod significat, quod homo in humilitate, & mansuetudine oritur. Nam ventus zephyrus (sicut dicit Boetius) est ventus mitis, & suavis, sicut herbas e contrario est rigidus, & tumultuosus: homo enim mitior, & humilior nascitur omnibus animalibus, propter quod dicitur, quod homo est animal mansuetum natura. In cuius signum omnia animalia praeter hominem, quam armata nascuntur, vel horribilibus pilis, vel unguibus reortis, vel calcibus duris, vel saltem dentibus acutis, quia dicit Auicenna, quod omnia animalia, quae non carent dentibus, nascuntur dentata praeter hominem.

Secundo, ratione dissolutionis: quia flores in austro vento dissoluntur. Auster enim calidus, significat furiam, & iram, quae incolumitatem, vel prosperitatem humanae vitae dissoluit. Iob. 13. Quasi flos egreditur, & conteritur. Flores enim dum humore modico nutriuntur, subito Solis incendio desiccantur, & omnis eorum pulchritudo deperditur, & conteritur, & deletur. Et similiter accidit de corporibus humanis.

Tertio, ratione diuisionis: quia flores in vento boreae diuelluntur. Ventus boreas asper & fortis, est mors, per quam humana vita totaliter diuellitur. Item flores dicuntur, quasi flores, quia cito defluunt, & ad materiam primariam redeunt. Sic hominum vita cito defluit, & per mortem humanum corpus in propriam materiam, scilicet terram redit. Iac. 1. Flos eius decidit, & decoret vultus eius deperit.

Christus qua ratione serpenti coparetur per dracoem et herba similitudines exponitur per varios flores veris etiam Christi perfectiones connumerantur.
Cap. LXXXV.
Christus

Christus assmilatur illi herbae, quae dicitur dracoem, ex eo, quod haec herba habet similitudinem serpentis, & tamen non est venenosa, immo est serpentibus contraria. Nam eius hasta ad modum colubri maculis est resperata, habens similitudinem viperae, vel draconis. Florem habet purpureum diuisum, & apertum, sicut os serpentis, de cuius medio procedit quasi lingua serpentis nigra, & rotunda. Haec autem herba odore suo serpentes fugat, ut dicit Dios. Sic Christus habuit similitudinem serpentis, in quantum habuit venenum, id est peccatum, sed tamen in rei veritate non habuit venenum, id est peccatum, quod serpens antiquus. i. diabolus sua tentatione humanae naturae immisit. Heb. 4. Non enim habemus ponam naturae, qui non possit copari in similitudine nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Vnde Christus suae passionis odore, ipsos serpentes, id est demones, fugauit, nos ab eorum veneno, id est peccato liberauit. Vnde ipse fuit figuratus in illo serpente aeneo, quem Moyses fecit, qui figuram serpentis habebat, & tamen veneno carebat. Lingua autem, id est doctrina Christi, fuit serpentina, id est prudentissima. Nam prudentia serpenti ascribitur. Mat. 10. Estote prudentes, sicut serpentes.

Item nigra, quia humillima. Vnde ipse dixit. Matth. 11. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, vel nigra, quia ardentissima: res enim adustae nigredinem habent. Lac. 23. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via.

Item rotunda, quia perfectissima. Nam rotunda figura perfectissima figura a philosopho iudicatur. Io. 7. Nunquam sic locutus est homo.

Item Christus assmilatur flori.

Primo, propter generationem: quia flos generatur ad calorem Solis, & infusionem rotis, & sine lesione & aperturae arboris. Sic ad Christi conceptionem calor sancti Spiritus se infudit, qui ipsam conceptionem fecit. Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ros diuinae gratiae superuenit, per quam virgo Deo pleuit. Luc. 1. Aue gratia plena, dominus tecum. Nullam apertionem. i. corruptionem pertulit, sed virgo concepit. Isa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & Isa. 11. Egredietur virga de radice Iesse.

Item (sicut dicit Pythagoras) flos habet in caelo patrem, scilicet Solem, in terra matrem, scilicet plantam: & ita prout ipse Origenes dicit, in caelo est sine matre, & in terra sine patre, & ex hoc similitudinem habet cum Verbi conceptione, quae fuit in caelo sine matre, secundum natiuitatem, in terra vero sine patre, secundum natiuitatem temporalem.

Secundo, Christus assmilatur flori propter delectationem: quia iste flos delectat visum sua pulchritudine. 1. Pe. 1. In quem desiderant angeli prospicere. Delectat olfactum sui odoris suauitate, ut quilibet clamare possit, Trahe me post te. Delectat tactum sua lenitate. Ps. 85. Quonia tu domine suavis, & mitis. ad Titum 3. Apparuit benignitas. Delectat auditum, & etiam gustum per spem futuri fructus, quia quando flores suaves audimus, speramus fructus. Multum enim debet auditum nostrum delectare, quando audimus suauem nostrum florem Christum esse nostrum mediatorē. Nam sicut flos est medium inter ramum, & fructum, sic ipse est mediator inter nos, & Deum. Delectat etiam gustum in spe fructus, quia per ipsum, tanquam per florem venturum sumus ad illos fructus. Cant. 2. Fructus illius dulcis

gutturum meo.

Tertio, propter odorationem. Habuit. n. iste flos odorem Deum patrem afficientem. Gen. 2. Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni.

Item odorem demones expellentem ad modum myrrhae, quae fugat serpentes. Ecc. 4. Ego quasi myrrha dedi suauitatem odoris.

Item odorem hominem a peccati corruptione seruauit, ad modum odoris cedri. Et nota, quod flos habet odorem, quasi indeficientem, quia auulsum, arefactus, & attritus, odorem suum non perdit. Similiter dominus noster Iesus Christus auulsum in morte, arefactus in cruce, attritus in flagellatione, odorem suauitatis non perdidit, sed adauxit. Vnde Amb. 3. li. de spi. san. dicit: Flos odorem suum, & succisus reseruat, & contritus accumulatur, nec auulsum amittit. Ita & dominus in patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec auulsum euauit, & illa lanceae compunctione succisus sacro speciosior fuit cruoris colore vernauit: mori ipse nescius, & mortuus aeternae vitae munus exhalat.

Quarto propter variationem: varia namque florum genera sunt gratiosa. Et dominus noster Iesus Christus fuit ut viola per humilitatem, ut lilium per puritatem, ut rosa per charitatem, per quam pro nobis se sanguine rubricauit. vnde merito dicitur. Ecc. 50. Quasi flos rosarum in diebus vernis. Ps. 102. Tanquam flos agri, sic efflorescit.

Verus coniugum zelus qualis esse debeat, ut sit Deo gratus, nonnullis cepae marini hic manifestatur exemplis.

Cap. LXXXVI.

Zelus carnalis, & matrimonialis, qui est inter coniuges assmilatur cepae marino.

Primo ratione nocementi, quia huiusmodi cepae, quando inuenitur solum, est moriferum, & venenosum. Tunc. n. talis zelus est solus, quando est sine dei timore, vel sine prudentiae discretionem, quibus omnis virtus & profectio debet esse sociata. Vnde zelus, qui est sine eis, generat suspiciones, & tribulationes mortiferas & venenosas, & ad literam sequuntur quandoque veneficia, & mortes. Ioa. 3. Si zelus amarum habetis, &c.

Secundo, ratione medicamenti: quia reprimatur eius malitia, si in vino & oleo aliquantulum dimittatur, ut sic in medicinae apponatur: quia si amor coniugalis sit cum vino charitatis, & cum oleo lenitatis, non nocet, sed prodest multum. Et de tali amore loquitur Apost. Eph. 5. Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus ecclesiam.

Tertio, ratione temperamenti: quia in tali cepae debent interiora, ac exteriora abici: quia interiora propter caliditatem nimiam, exteriora vero propter siccitatem multam, sunt mortifera: sed media sunt temperata, & multum medicinae accommodata. Sic a zelo matrimonij debet remoueri illud, quod est vitiosum interius, s. amor inordinatus, & carnalis. Itē illud quod est vitiosum exterius, ut indiscreta custodia, quam vnus coniugum alteri ponit. Sed amor, siue zelus temperatus, & medium tenens, laudabilis est, & bonus. Et hic zelus facit eos concordēs in bono, & ideo gratus est Deo, & hominibus. Vnde Ecc. 25. In tribus beneplicitum est spiritui meo, quae sunt probata coram Deo, & hominibus: Concordia fratrum, amor proximorum, vir & mulier sibi bene consentientes.

¶ Explicit liber tertius.

PROLOGVS LIBRI QVARTI, IN QVO
de Natatilibus, & volatilibus exempla, similitudinesque
quàm plurimas dicere aggreditur.

Interrogata iumenta, & docebunt te, volatilia cœli, & indicabunt tibi loqueret terre, & respondebit tibi, & enarrabit pisces maris. Job. 12. Creator cœlorum, & dominator avararum vniuersæque Rex & dominus creaturæ, specialiter curam gerens de homine, quem sua insignitum imagine, ad sui fructificationem creauerat, taliter omnia, quæ producit, humanis deputauit obsequiis, vt non tantum ex eorum aspectu solatia capere posset, sed ex eorum in super vsu, vel famularum varia illi commoda vndique prouenirent. Verum inter ista magnifica sua prouidentia dicta, volatilia cœli, & pisces maris, vt ex facta scriptura colligitur, quodam præcipuo munere ad humanæ vitæ commoda tripliciter ordinauit. Nam primò ea cõstituit in obsequium subiectionis: & hoc ex verbis scripturæ clarius iurimatur, vbi Deus hominibus loquens, dicit. Gen. 9. Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli. Decebat, nanque, vt animalia cætera illi subicerentur, qui naturalis rationis fastigij & mariorum gubernaculo omnibus præminebat. Habent enim animalia cætera per æstimationem vniuersalis, & naturalis prudentiæ, quæ omnium agibilibus est ratio, naturalis prudentiæ, quæ omnium agibilibus est ratio directiua. Omne autem, quod est per participationem, subditur ei, quod est per essentiam: quare conueniens fuit, quod omnia animalia homini subderentur. Vnde Pl. 8. ait, omnia subieciisti sub pedibus eius, oues, & boues vniuersas, &c. vsque ad semitas maris.

Secundò, quia dominus pisces maris, & volatilia cœli hominibus concessit in edulium refectionis. Siquidem ante tempus diluuij herbas tantum, & fructus arborum hominibus, & aliis animalibus Deus concessit in cibum, dicens eis. Gen. 1. Dedit vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis semen generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ. Sed post modum peccato diluio, animalium cõcessus est esus, sed cum dominus dixit. Ge. 9. Omnes pisces maris manu viritæ traditi sunt, & omne, quod mouetur, & viuunt, erit vobis in cibum: quasi olera viritæ tradidi vobis omnia, excepto, quod carnem cum sanguine non comedetis. Hoc indulgentiam igitur concessit dominus, tum propter hominis fragilitatem, ne videlicet prosterneretur intãta vastatione rerum, tum propter terræ infertilitatem, causatam ratione diluuij, tum etiã propter aeris differentem varietatē: quia (sicut Alcuinus testatur, qui fuit magister Caroli Magni,) ante diluuij tempora super terrã non cecidit, nec extitit pluuia, sed aqua fontium, & rose copioso terra irrigabatur. Vnde herbe suauiores erant, & maioris efficacis ad nutriendũ, quàm fuerunt post tempora diluuij, quãdo aer ventis, ac nubibus, & pluuiis ac passionibus aliis distemperatur, ac perturbatur, sed pro tãto prohibuit dominus esum carni cum sanguine mixtũ, vt dum homo assumere vitaretur sanguinem bestiarum, multo magis horreret effundere sanguinem humanum. Vnde subditur, in eodẽ cap. Quicumque fuderit sanguinem humanum, funderit san-

guis illius.

Tertiò dedit dominus volucres cœli, & pisces maris, in magisterium instructionis, quod ex verbis Job supra propositis euidenter cõprobat, dicitur. n. Interrogata iumenta, & docebunt te, Tunc. n. aut iumeta, aut volatilia cœli, aut pisces maris quærinus, cũ eorũ naturas, aut morus subtiliter indagamus. Sed interrogata nos docent, loquuntur, aut respondent, cum ex eorũ cõsideratione percipimus, qualiter nostros actus cõponere debemus. Et ideo de piscibus maris loquens beatus Amb. in hexa. li. i. dicit, quod insignum sunt facti, vt in his nostrorum morũ vitia videremus, & cauere mus ea. Quapropter post herbarũ, & arborum inductas similitudines, restat consequenter, vt hoc quarto nostri operis lib. de auiibus, atque piscibus aliqua introducantur exempla, vt nostro stylo moribus adprentur. Non aut mibi licuit de speciebus singulis, vel auium, vel piscium in hoc tã breui tractatulo facer mentionem, ex eo, quod innumera sunt natatiliũ, atque volatiliũ generum, vt de volucris tacere, & marinorũ natatiliũ, pẽdinumerare posset, aut eas suis nominibus singulas designare. Vñ Pl. 103. ait, hoc mare magnũ, & speciosum manibus, &c. Et fm Amb. plura sunt in mari genera piscium, quàm in terra sunt animalium. Ex quo patet, quod volatiliũ, & magis natatiliũ spẽs, quæ à nobis cognoscuntur, parua quidẽ particula sunt respectu eorũ, quæ ignorantur. Ergo exẽpla, & si nõ de omnibus, de aliquibus saltem magis famosis, & notis inducemus, per stringẽtes materias singulas, quibus adaptabuntur exẽpla fm modũ in præcedentibus habitum sub ordine alphabeti.

Ex Aquila pullis exemplis, a mundo despectos, ad sanctam penitentiam venientes suscipi atque a Deo benigne nuturari & trahi declaratur. Cap. I.

A Biectione, & despectu a mundo suscipiuntur, & nutriuntur a Deo, cuius exẽplũ apparet in pullis Aquilæ, quia cũ multa grauedine Aquila pullos nutrit, atque quando si tres pullos habuerit, vnũ abicit, quem tamen alia avis, quæ fuliea dicitur accipit, & nutrit, vt dicit Ambro. Tunc aquila pullũ proicit, cũ mundus suũ amorem persequitur, & affligit, quæ tamẽ alia avis. f. Christi gratia misericorditer amplectatur, a mudo etiam coactus recedens, sponte ad penitentiam venit. Vnde (sicut Greg. dicit. Eze. 34. Quod abiectum erat reducam.

Item abiectos, & despectos a mudo, Deus, licet excelsus, non tñ abhorret vel despicit, sed eos de excelsu, p̃spiciat potius ad se trahit. Quod iterũ exẽplo Aquilæ patet, quæ f. est tam limpidi visus, vt cũ in aere super mare feratur, vt vix videatur, inde rãmen pisciculos in mari contẽplatur, & instar lapidis imũ petit, pisciculos rapit, attrahit, & comedit. Sic Deus, cuius oculis nuda sunt oĩa & apertus, quãuis in altitudine suæ lucis nobis sit inuisibilis, quia. Ti. 6. habitat inaccessibile, quẽ nemo hominũ videre potest ipse tñ pisciculos paruos in mari existentes, i. despectos & humiles spiritu in mundo fluctuantes non despicit, sed p̃spicit in imo, ad eos venit suo lumine illustrãdo, coligat, ad se trahit suo amore inflãmãdo, & quãsi cibũ comedit

eos sibi per familiarẽ gratiam coniungendo, & in corporendo. Pl. 112. Quis sicut dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo, & in terra?

Cur bona opera ab homine facta sint celanda, Pavonis, atque gallinæ exemplis solerter emuleatur. Cap. II.

Abscondere debet homo opera bona sua, vt non illa diabolus per inanem gloriam, & ostentationem corrumpat. Est. n. diabolus pavoni similis, qui oua gallinæ suæ perquirat, vt frangat, & comedat, vt liberius libidini vacet: sed gallina ipsa oua abscondit, vt seruet. Sic, quia diabolus bona nostra conatur auferre, nos debemus illa per humilitatem abscondere secũdũ illud Mar. 5. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Sed quidã sunt, sicut gallina domestica, quæ statim cũ ouum emisit, clamat, & reuelat, & ideo amittit. Isa. 35. Omnia, quæ in domo mea sunt viderunt: non fuit res, quam non ostẽderim eis, dixit Ezechias de nunciis Babylonis, & postea dictum est ei, quod omnia amitteret.

Item, quod homo debeat bona opera sua abscondere, propter timorem superuenientis elationis, vel tentationis inanis gloriæ, patet etiam exemplo ceti, siue balenæ, quæ non parit oua, sicut multi alij pisces, sed parit viuos fetus, sicut dicit Ambro. Quos quidem postquam peperit, secum tenet, & ducit: sed statim cum aliquid, quod illis possit esse obnoxium, vel terribile superuenire sentit, eos aperto ore in ventrem suũ recipit, & abscondit, quousque tranterit omne periculum vel abcesserit, & tunc eos quasi iam securos viuos, & incolumes euomit, sicut idẽ Ambro. dicit. In quo quidem aperte docemur, quod bona nostra, quæ agimus, etiã propter timorem gloriæ, ali quando debemus abscondere, & propter aliorum utilitatem nonnunquam propalare. Vnde & dominus noster, qui discipulis alicubi dixit Mar. 5. Attendite ne iusticiam vestram faciatis coram hominibus. Ipse etiam dixit. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, &c. in eodem capitulo.

Abstinentiam a cibis moderatam maximopere bonis viris necessariam, esse vniuerso Pavonis exemplo demonstratur. Cap. III.

Abstinentia discreta a cibis liberat hominem a putredine, & ardore libidinis. Est. n. homo abstinens similis Pavoni, cuius caro, tam dura est, vt vix putredinem sentiat, nec facile coqui valeat, sicut dicit Isid. Hanc profecto duritiem, moraliter carnis discreta abstinentia facit, & causat, vt nec putredinis resoluatur fetore, nec libidinis vratur ardore: cessat resolutio putredinis subtrãta materia seminis, scilicet alimentis, & frigescit flamma carnis, ciborum remoris fomẽtis, sicut etiã lignis subtrãctis extinguitur feruor ignis. Pro. 26. Cũ de fecerint ligna extinguitur ignis. Io. cal. de inst. mona. Nũquam, inquit, poterit ardentes concupiscentiæ & stimulos inhibere, quisquis desideria gula: refrenare non querit. Et Ambro. ser. de gula. dicit, quod fames amica virginitati est inimica lasciuie, saturitas vero castitatem perdit, & nutrit illecebram.

Secundã in rebus temporalibus ac frequens fortuna peccatorũ vulnera habund sentire sinit, quod & ceti similitudinibus aperit. Cap. IIII.

Abundantia prosperitatis sentire prohibet vulnera mentis. Cuius exẽplum apparet in cetis, & in pisce balena, qui tantã est pinguedinis, quod quãdo

percutitur, vulnera non sentit, nisi pinguedo eius totaliter perforata fuerit, sed quando caro interior læditur, facile capitur, quia amaritudinem aquæ non sustinens, litus perit, & moritur cito. Velut autẽ pinguedo piscis, est abundantia prosperitatis, quæ quidem, dum peccãtibz affuit, mentis vulnera, siue damna sentire nõ permittit. Vnde dominus contra Hierusalẽ dicit. Luc. 19. Nunc quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, sed abscondita sunt ab oculis tuis. Sed tunc peccator intrinsecus tangitur, cũ temporali aduersitate percutitur. Sunt enim mentis vulnera peccatoribus, quasi extrinsecã, ex eo, quod spiritus iniquus, in quibus læduntur, quasi reputat extranea. Sed cum in temporalibus, quæ magis diligunt læduntur, quasi in intimis vulnerati affliguntur, cuius interdum vulneris a maritudinem non ferentes, vel compuncti à suis peccatis litus penitentis quærunt, vel lapsi in desperationis baratrum æternam mortem incurrunt.

Pulcherrimis nonnullorum piscium exemplis accidam, concupiscentiæ, & estum humana anima valde obesse breuiter in hoc loco explanatur. Cap. V.

Acidia vitium, & concupiscentiæ estus maxime nocet animæ. Cuius exẽplũ apparet in quibusdã piscibus, quos (vt dicit Ari. 7. lib. de ani.) immoderatus calor nimium lædit. Vñ dicit, quod sunt pisces, qui apud ascensum canicule moriuntur præ calore. Vnde pisces in æstate fugiunt à litoribus calidis in profundũ mare. Similiter non cetis magnũ frigus & maxime habetibus lapidẽ in capite, sicut cæcri, & huiusmodi. Nã talis lapis ex frigore cõgelat, & sic de facili moriuntur. Quasi ergo calor æstatis, feruor, & flãma est concupiscentiæ carnalis, quæ nisi extinguat interimit: ideo fugiendũ est in profundũ maris. i. ad abundantiam lachrymarũ proueniendũ ex amaritudine cordis, vt lachrymarum refrigerium extinguat concupiscentiæ æstum. Quasi hyemis vero frigus vigenis, est acidia spiritus: quæ habentibus lapidẽ in capite. i. duritiẽ in mente, præcipue est mortalis. Nam, si cor de se durum est, per acidiam frigus amplius indurat. Et ideo satis facilliter mortem cuiusdam desperationis inducit, & induratum obrebrat. Zach. 14. Non erit lux, sed frigus, & gelu.

Quæ ad actiua, ac cõtemplatiua vite perfectionẽ in vnoquoque hominũ gradu requiratur, per quã plurima sita, & diuersorum auium, & piscium exempla edocentur. Cap. VI.

Actiua vita frequentiam hominũ & societatem requirit: cõtemplatiua vero solitudinẽ diligit. Vnde tã actiui, quã cõtemplatiui similes sunt auiibus. Quarũ quædam societatem amant humanã, vt gallinæ, galli, conseres, colũbæ, ciconiæ, hirũdines, & huiusmodi. Nã gallinæ quidẽ assimilatur præsidẽtes. i. prelati quorũ est subditos cõgregare, & defendere, quem admodũ gallina cõgregat pullos suos sub alas, vt Christus de se dixit. Mat. 23. Anseribus aut assimilatur seculares potentes, quorum est iustitiam, & reipublicæ salutẽ diligẽter custodire. Nã anseres, vt dicit Ambr. in hexa. 17. sũt optimi locorũ custodes. Sed anseribus assimilatur claustrales, qui quasi anates morari debent in aquis penitentiæ, & aquã lachrymarũ, vel sapienciæ scripturarum frequentare. Columbis autem, qui cum simplicitate habent fecunditatem, frequenter pullificantes, assimilantur coniugati, qui purẽ ac simpliciter coniugalem vitam ducunt. Ciconijs autem, quæ certo tempore congregantur, maria transuolando, assimilantur peregrinantes, & præcipue, qui transmarinam peregrinationem frequentant, s. ad Terram sanctam, Hirundinibus

dinibus autem clamosis, & garrulosis assimilantur predicatores: qui contra peccatores clamant, & garruli. Omnes enim huiusmodi, & alij cōsimiles hominum frequentiam volunt, & non solitariam vitam.

Quaedam vero aues sunt, quæ hominum societatem, & cohabitationem fugiunt, nec suos nidos homines scire volunt, ut aues, quæ vocantur sylvestres. Talibus similes sunt Anachoritæ, & viri contemplativi, qui hominū frequentiam fugiunt, & mundo sunt absconditi, in latibulis, & in solitudinibus morantur. Psa. 54. Ecce elongavi fugiens, & quasi mansi in solitudine.

Item actiui moventur motu piscium: sed contemplativi motu avium. Nam dum piscis natat in aqua, contra cōto corpore in longitudinem minorem se colligit, & iterum se extendens aqua innititur, quo nixu repellente aquas, in anteriore se repellit. Vnde videtur quibusdam pennulis in nataudo, sicut avis in volando, sed tamen alio modo: quia piscis natans, pennulas movet à parte posteriori in anteriorem, & quasi quibusdam brachiis, siue remis aquam amplectens in anteriorem se extrahit. Avis vero movet pennas sursum, & collectum aerem per expressam alarum amplitudinem cogit exire per partem posteriorem. Vnde dum aer à posteriori repellitur, corpus in anteriorem movetur. Piscis autem natans in aqua, est homo sollicitus, & operosus in activa vita, qui tunc in longitudinem se contrahit, quando se ad humanitatem reducit, dicens, & sentiens cum Apostolo. 1. Cor. 15. Ego sum minimus omnium, &c. Sic & dominus discipulos monuit, dicens. Luc. 17. Cū oīa benefeceritis, dicite, Serui inutiles sumus. Sed nihilominus nō dimittat, quin adhuc post talem contractionem, idest humilitatem ad bene agendum se extendat. Nam tali nixu, idest humilitatis & laboris, propellente divini gratia, mirabiliter ad anteriora proficit. Vnde istæ sunt duæ pennulæ, quibus activus proficit, scilicet humilitas, & operositas: dum modo ea, quæ retro sunt obliuiscens, ad interiora se disponit, atque extendit, ut sic ad modum piscis natantis à posteriori in anteriorem proficiendo incedat. Sed tanquam avis volans in aere, est homo elevatus in contemplatione: qui tūc alas, siue pennas intellectus, & affectus sursum erigit, cū cogitatione & auditare ea, quæ sursum sunt sapit. Tunc autem aerem, per expressionem alarum collectum posteriori emittit, quando ex dulcedine, quam contemplatione, & affectione gustavit, ad posteriora, idest temporalia contemnenda intendit, & dum aer à posteriori repellitur, in anteriorem corpus movetur: quia dum mundus plene respicitur, animus in spiritualibus semper proficiendo progreditur.

Item actiui assimilantur avibus, quæ morantur in aquis. In quibus (ut dicit Arist. de nat. ani.) natura ingenita est, ut pedes haberent latos & clausos, non interdigitos diuifos, propter natandi necessitatem: ut scilicet laetudine pedum aquam propensius pulsant, ut sic pulsus retro aquis, quasi remigando in anteriorem se extendant. Caudas autem breves habent, ne in nataudo madefactione caudæ se impediunt. Sic simili etiam modo actiuis, qui proximorum necessitatibus per pietatis opera seruiunt, comperit habere pedes latos, idest affectus extensos ad omnem pauperem, clausos ad peccatum, vel ad mundani fauoris appetitum, & in digitos non diuifos, idest, sine dissensione, & discordia operum. Vnde debent habere homines actiui digitorum distinctio-

nem, tamē sine scissione eorum: idest debent habere operum discretionem, tamen sine discordia, & dissensionem. Quanto autem latiori pede, idest largiori affectu aquam tribulationis, & necessitatis proximorum ab eis propellere nituntur, tanto ipsi copiosiori fructu in proficiendo gradiuntur. Caudam etiam debent habere breuem, idest celerem expeditionem agendorum, ut non protrahantur dum angustiato. Vnde dicitur. Pro. 3. Ne dicas amico tuo, idest Christo, vel pauperi eius, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare.

Item actiua vita requirit maxime puritatem intentionis, quod patet exemplo merulæ, quæ cum vbi que sitis pennis nigra, in Achaia inuenitur candida. Achaia, quæ interpretatur soror laborans, actiuam vitam designat, quæ requirit germanitatem cōtemplationis. Duæ enim sorores fuerunt Rachel & Lia, quarum prima contemplatiua, secunda vero actiuam significat vitam. Et alie duæ sorores in euangelio, scilicet Maria Magdalena, & Martha, hoc idem figurare dicuntur. Habere etiam actiuam vitam laborem actionis. Vnde Luc. 10. & satagebat Martha laborans circa frequens ministerium: erat. n. sollicita erga plurima, &c. Est autem velut candida merula, actiuam intentionem munda: & ideo candida merula Achaia, munda intentio est in operibus vitæ, quam dominus mundandam esse docuit, cum dixit Mat. 26. Munda prius, quod intus est calicis, & paropsidis: quia enim calice potatur sitiens, paropside vero esuriens reficitur: merito quidem in calice, & paropside designantur eleemosynæ, & opera vitæ actiue: sed id, quod intus est calicis, & paropsidis, est latens intentio eleemosynam faciendis, quam quidem prius munda debet, quam dare eleemosynas. Ante enim lauatur paropsidis, quam fiat immisio cibi. Et ante munda dandus est calix, quam fiat infusio vini, & aquæ. Iuxta dictum Hora. in epist. Sincerum nisi sit vas quodcumque infundis, accipit. Sic quoque mundanda est intentio ante exercitium boni.

Item actiuus homo assimilatur pisci tymalo. Est enim tymalus (sicut dicit Ambr.) quidam piscis quem Ticius filius vnda nutrit: sic dicitur à tymo, eo, quod redolet ad modum floris tymi. Vnde de eo, qui suaviter redolet, faceret dictum est, aut florem redolet, aut piscem: quia cōsimilis odor est illius floris, & piscis. Vnde in Apo. 5. Plus plene odorem mentorum, dicuntur orationes Sanctorum. Sed actiuus redolet proximo ad modum piscis. Nā ille tymal⁹ piscis, & redolet, & reficit. Et similiter homo actiuus redolet exemplo, & reficit ex dato.

Heretici qui more adulatorum loquuntur, variis maximilibus, cicadaeq. comparantur. Cap. VI.

Adulatores, seu heretici, qui suauibus verbis, ac delictibus, quosdam simpliciores seducunt, quibusdam marinis belluis possunt assimilari. Dicit enim Ierarch. lib. de anima. quod est bellua quædam in mari, quæ de faucibus suis aquam expirat: cum vapore odore pleno. Vnde pisces sequuntur ipsum odorem sentientes, & intrant odoris gratia in fauces eius, quæ proximus ipsos deglutit, & sic ex eis se pascit. Est etiam piscis alius falcidictus, in cuius ore aqua hausta dulcescit, quem pisces minores sequentes, & eius os intrantes, subito deglutuntur ab eo. Quia igitur scriptum est Pro. 11. Aqua profundæ, verba ex ore viri. Tanquam aqua odorifera, vel del-

ictus ex ore piscis, sunt verba blanda, necnon adulantia heretici quibus attractos simplices, quasi in ventrem trahendo deglutit, dum eos decipiendo seducens, ad intantum nequitiam trahit.

Item adulario blanda interdum mentes vanas occidit, quibus aspera & vera locutio reddit vitam. Cuius rei exemplū apparet in cicada, quæ, si eam, oleo perfundis, statim necatur, eo, quod poris obstructis spirare minime valet, sed statim, si superfundatur acerum, ilico reuiuiscit, eo, quod poros aperit, quos virtus obstruxerat oleo: & hoc idem per omnia beat⁹ Ambrosius dicit. Tūc ergo oleo cicada perfunditur cum mens vana adulatione nititur, & tunc obstructis poris necatur, quando suis sibi clausis & occultatis defectibus, in superbiam eleuatur, sed aceti pungentis asperitas eidem vitam reddit, sed aceti pungentis asperitas eidem sui notitiam, & vitalem humilitatem reducit. Vnde bene Psa. 140. dicit: Corripit me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Triplex amicitia vtilitatis causa contracta defectus, & quæ diu perseveret, multis auctoritatibus accipitur, exemplo aperit monstratur. Cap. VIII.

Amicus, qui propter vtilitatem est assumptus, tam diu honoratur, vel in precio habetur, quando vtilitas durat. Cuius exemplum apparet in accipitre. Qui quando est ad prædam aptus, à domino suo diligitur, manu gestatur, in cauda & in pectore replanatur, sed dum moritur, vel quando inuulvis ad prædam redditur, nō pascitur, quia proficitur, & tanquam si nunquam fuerit conterritus, & abiicitur. Similiter (procur Senec. dicit) Amicus, qui vtilitatis causa assumptus est, tādum placebit, quā diu vtilis fuerit. Nā facultate & vtilitate remotis, contemnitur, & abiicitur. Vnde nota, quod talis amicitia triplicem habet defectum.

Primus est, quia non est vera, quia ille, qui propter vtilitatem diligit, non ipsum amicum diligit, sed em amicum. Et ideo potius seipsum diligit solum, qui amici bona appetit. Et ideo Aug. in Serm. dicit, Non propterea amare debes amicum, ut aliquid tibi præstet, ut pecuniam, vel aliquid commodi temporalis, non enim illum amas, sed id, quod tibi præstat. Amicus gratis amandus est, propter se, non propter aliud. Vnde Petrus Blasce. de amicis dicit, quod vera amicitia eodem oculo respicit amicum diuitem, & mendicum fortem, ac debilem, sanū, & ægrū, humilem, ac subtilem.

Secundus defectus est, quia talis amicitia nō est fidelis. Nam sicut dicit Ier. 3. li. de sum. bono. non sunt fideles in amicitia quos munus non gratia copulat: nam cito deserunt, nisi semper acceperint. dilectio enim, quæ munere conglutinetur, eo suspensio dissoluitur.

Tertius defectus est, quia talis amicitia non est firma, nec permanens diu. Vnde Cic. de ami. dicit, Si vtilitas amicitias conglutinaret, & eadem commutata, dissolueret, sed quia natura mutari non potest, idcirco veræ amicitie sempiternæ sunt. Pro. 17. Omni tempore diligit, qui amicus est.

Avaritia defectus, avariq. diuitas terminatur, qui etiam auibus præda aptis, & Gryphibus, montes gemmis ornatos custodientibus, similesq. marinis, variis comparatur exemplis. Cap. IX.

Avaritia reddit homines infociales, & crudeles, non solum ad extraneos, sed et ad suos domesticos.

Cuius rei exemplum apparet in auibus prædæ: in quibus representantur avari affectu, vel effectu rapaces. Omnes enim tales aues, ut dicit Ari. 2. de ani. solitudinē diligunt, & cum aliquo sociorum habitare non possunt. Nam sicut charitas querit communicationem, & societatem, ita cupiditas appetit solitudinem, & proprietatē. Vult enim cupidus solus habere, & ideo suspectum hēt, cum socio manere. Vnde possessio temporalium est maior dissensionum: propter quod de Abraham, & Lot dicitur Ge. 13. q. erat substantia eorum multa, & non quibant habitare communiter. Vnde facta est rixa inter pastores Abraham, & Lot.

Itē tales aues prædæ, ut idē dicit, pullos suos, postquā volare possunt, à se pellunt, & secū vivere non permittunt, quia scilicet plerūq. avari et suos domesticos, & filios abiiciunt, & graue sibi reputant, si eis expensas debitas impendant.

Itē avari assimilantur Gryphibus, qui custodiunt montes, in quibus gemmæ præciosæ sunt, nec eas inde auferri permittunt, ut dicit Irido. & propter hanc causam, rarus est illuc hominū accessus. Nā viuos homines deglutiunt, & equi rem armatū, cū equo rapiunt, sed tamen de gemmis illis, quas ita acerrime custodiunt, ipsi pro se nullam vtilitatē sumunt. Sic similiter est de avari quibusdā, qui thesauros ita cupide custodiunt, ut si quis eis, vel modicū quid auferat, ipsum si possent viuū deglutirent. Ad tales diuites pauperes homines accedere non possunt, quia turpiter eos repellunt: & ideo timēt pauperes accedere ad eos. Verūta mē ipsi de his, quæ sic tenaciter possident etiā pro se expendere nō audent, sed alij post eos de illorū diuitiis gaudent. Psa. 38. Theaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Et Eccl. 5. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.

Item avarus, qui in diuitiis appetitus sui satietatem querit, est porco marino similis. Nam piscis ille marinus qui porcus dicitur (sicut Iridoras dicit) more terrestri porci arenam fodit, & in ea cibum suum & satietatem querit. Quia igitur omne aurum tanquam arena est exigua. Avarus quisque, dum in auro, vel argento satietatē querit, quasi porcus in arena cibum, quo repleri possit, ef fodit, eum tamen scriptum sit Eccl. 5. Avarus non impletur pecunia.

Blasphemia quando veniale seu mortale sit peccatum definitur, & Deum ac Sanctos blasphemantes cornicibus assimilantur. Cap. X.

Blasphemantes Deum, vel Sanctos, similes sunt cornicibus. Nam cornix aquilam, & alias aues prædæ, quas tangere formidat, garrivus suo infestat, sed aliquando nō lucrum inde reportat, quia post simulationē longam eam percutit, & occidit. Sic etiam blasphemi nepharij, Deum, & Sanctos, quos factis non possunt ledere maledictis nituntur imperere: quos aquila. i. Deus, siue Christus postquam diu eorum infaniam per patientiam tolleravit, eos nonnunquam in corpore monstruosis infirmitatibus percutit, sed tandem si nō eos pœnitent, æternæ mortis supplicio eosdem affligit. Et nota, sicut dicit quædam Gloſſa super Isa. 18. Omne peccatum blasphemiarum comparatum leuius est. Vnde blasphemia etiam ex surreptione, & absque deliberatione prolata potest esse peccatum mortale, quannus aliquando potest esse veniale. Nam cum aliquis subito ex aliqua passione in verba inimaginata prorumpit, quorum significationem, non

non considerat, tunc est veniale peccatum: sed quādo ad uertit hoc esse blasphemiam, considerans significata uerborum, tunc non excusatur à peccato mortali, sicut ille, qui ex subito motu aliquem occidit iuxta sedentem.

Apum perfectio naturalisq; prudentia multisariam decernitur ac eis per uaria exempla scitasq; rationes boni, & uirtuosi uiri comparantur.

Cap. XI.

Boni, ac uirtuosi uiri assimilantur apibus, quo ad tria. Primo quo ad innocentiam. Nam apes dictæ sunt eo, quod sine pedibus nascuntur. Boni uiri ergo, quiq; recti sunt, similes apibus, qui sunt sine illis pedibus, de quibus scriptum est Pro. 10. *Pedes illorum ad malum currunt. Sicut enim pedes animæ peccatrici, quibus ad malum currit, ipsa interior nequitia, & affectus malignitatis.* Secundò, quo ad solertiam, & prudentiam, quia apes (sicut dicit Ihuo.) valde solertes sunt in gignendo mella, & fauum, & sua domicilia mira arte componunt, & ex uariis floribus mirabili artificio fauum recolligunt. Sic uiri boni solertes, quidem sunt, & mella gignant, solertes quidem sunt, i. subtiliter, & cito perpendentes qualiter est agendum, vel loquendum, est enim solertia facilis, & prompta coniectura circa inuentionem medij, ut tradit Arist. 1. post. & ideo cum ea, quæ dicunt, per debita media ostendunt, & illa, quæ operantur per debitas uias perficiunt, quasi apes solertes, alii mella gignant, quia. i. mellis uerba loquendo audientibus proferunt, & etiam mellis sua facta uerbi operando ostendunt. Domicilia quoque sua. i. conscientias proprias, vel proprias familias mira prudentiæ arte, siue sagacitate componunt: quia si sciunt componere, vel ordinare aliena, multo magis propria. Vnde ex odoriferis floribus. i. ex placidis, & gratiosis aliorum factis, vel dictis colligunt fauum. i. doctrinam, & modum, quo suas thecas, siue habitacula, idest conscientias, vel domos ordinant, & componunt.

Apparet etiam in apibus prudentia mirabilis tripliciter. Primo respectu temporum, quia prudentes discernunt tempora laboris, & quietis. Nam hyemis tempore latet, quia scilicet vires non habent quibus uentis, niuibus, & pluuiis resistere possint: ex quo innuitur, quod maxime perfectionis tempore licet debilibus fidelibus perfectionem declinat, & latere, secundum illud Domini Mat. 10. *Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.* In tempore autem ueris apes exeunt, nec in illo ociosæ sunt, sed primo fauos constituunt, ceram fingunt, cellulas faciunt, & sobolem tandem, & mella conficiunt. Ex quo uidelicet erudimur, quod tempore prosperitatis, & pacis, ocio non vacemus, sed in uariis exercitiis uirtutis hinc laboremus. Tunc scilicet constituendi sunt faui, id est actus exercendi uirtutis, quibus ad cælestis hereditatis dulcedinem perueniamus. Dicitur enim Eccl. 24. *Hæditas mea super mel, & fauum.* Tunc quoque fingenda est cera, idest componenda conscientia, quæ scilicet uelut cera ad diuersas suscipiendas figuras uirtutum, & uirtutum est apta. Psal. 22. *Factum est cor meum, tanquam cera liquefens.*

Tunc etiam faciendæ sunt cellulae, idest sensus corporis, vel interioræ vires animæ disponendæ: Tandem autem attendendum est vel ad bonorum operum sobolem per æstiuam uitam, vel ad mellis obtinendam dulcedinem per æstiuam contemplatiuam.

Item apes de nocte usque ad mane quiescunt, donec

vna omnes exciter vno, vel triplici bombo, sicut aliqui dicunt: & tunc peruolat vniuersæ, si dies fuerit misis, & si futuros uiderint imbres, vel ventos, tunc se continent in theca, & que ad uesperascente domos intrant, & strepunt, donec qui eas excitat, eodem signo ad quietem uolat. Quo exemplo nos instruit, quod uidelicet nocturno tempore quies præstetur corpori, die tamen incipit relucere, à lecto somni & pigritiæ est surgendum, secundum illud Ro. 13. *Nox præcessit, dies autem appropinquauit, ubi uicium ergo opera tenebrarum.* Nā post quietem noctis surgendum est ad opera laboris, sed post noctem culpæ, illucescente die gratiæ, surgendum est ad opera penitentia, ad quæ quidem prælarus, vel prædicare triplici bombo, idest triplici modo, debet alios excitare, scilicet exhortationis uerbo, conuersationis exemplo, & etiam orationis suffragio, secundum illud 1. Tim. 4. *Et plurimum esto fidelium in uerbo, in conuersatione, in charitate.* A uesperascente uero, idest adueniente nocte tunc tempore, vel tenebrosa tentatione, debet se ad domum colligere, siue corporalem, ut quiescat, & honestius maneat, siue ad domum mentis, ne eum hostis tentans foris uagantem capiat, ibique debet strepere, vel legendo, vel orando, peccata confitendo, & alia huiusmodi faciendo, quousque tentatione repulsa, tempus quietis adueniat. Quod autem audito signo, aut tumultu cessante, religiosus admonet claustrales, ut quietis tempore, uel audito signo ad hoc staturo, suum silentium teneant, ita ut uolentes quiescere, vel orare, tumultu suo non impediant.

Item apes locum frigidum quarunt in æstate, & celidum in hyeme, docentes bonos tempore prosperitatis refrigerio se tueri humilitatis. Et tempore aduersitatis calore se defendere charitatis: quia charitas patiens. 1. Cor. 13.

Item apes inueniuntur prudentes respectu operum. Primo quantum ad materiam, quia ex floribus recentibus materiam colligunt, ex qua mella & ceram colligunt, & conficiunt: & quando flores vicini consumpti sunt, speculatores mittunt ad alia pascua requirenda, & si eas non apprehendat, supine excubant, ut alas suas à rore, & à pluuiis protegant, & factò mane absque impedimento uolare ualeant: Quasi ergo flores nascentes in arboribus, sunt affectiones bonæ crescetes in cordibus, ex quibus dum sunt recentes, ab apibus mel, & cera colligitur: quidum sunt nouæ, & feruentes, à uiris sollicitis dulciter & facilliter implentur opere. Mel enim dulce est, & ceram facilliter formatur: sed completis uicinis floribus, alios ad pascendum explorant: quia postquam sua bona proposita opere compleuerint, adhuc an alia restent, quæ ab eis fieri debeant, cum magna cura perquirunt, sed nocte se perueniente, supine excubant, ut alas à pluuiis, vel rore defendant: quia se prosternendo, orando ante Deum humiliter, ut humilitatis merito, & orationis suffragio aliorum affectuum, uel operum, & à pluuiis tentationum carnalium, & à rore, idest subtiliori pugna uirtutum spiritualium protegantur: & factò mane, idest, de uentū serenitate, possint ad ea, quæ ceperant liberius euolare.

Item apes inueniuntur prudentes, respectu impedientium. Primo quidem, quia thecam aluearis succis arborum gummosam vim habentem & amarā per totum linunt, & contra hostes se muniunt prout possunt. Quasi autem gummi,

vel amari succi arborum, afflictiones sunt, uel lachrymæ penitentium, quibus apes, idest sanctæ personæ sanctorum mentium aluearia linunt, atque amaritudinem seruum contra hostium suggestentium dulcia maligna tentamenta, defendunt.

Item apes gerule, quando ventum timent, uolant iuxta terram, ut onustæ cito redeant, nec fluru impediatur aliquo, & aliquando lapillis se onerant, ut à vento moueri non ualeant. Similiter ille personæ, quæ actiua uitæ pondera, siue labores portant, si uentum uanæ gloriæ merent, uel uerum, idest conatum alicuius impediens, debent iuxta terram uolare, idest humiliter, & late ter facere, quod intendunt.

Item onerare se lapillis, idest sanctorum humilibus exemplis, & cautelis, ut illorum firmitati pondere à uentis tentationum minime moueantur.

Tertio, apes repræsentant bonos uiros, propter socialem uitam. Diligunt enim boni uiri semper communem, & socialem uitam, & fugiunt singularitates, quod quidem inuenitur in apibus: quia apes (secundum Ambro.) uicium commune eligunt mansionem, uicium portæ clauduntur limine, communis labor est omnibus, communis ciuitas, & communis uolatus. Et talis communitas maxime competit claustralibus, & regularibus, in congregatione uiuentibus, scilicet non se à communibus obseruatiis, uel operibus subtrahere, siue quantum ad locum, siue quantum ad cibum, siue quantum ad labores, uel quo ad obsequia charitatis, & opera humilitatis, siue quantum ad uolatum, uel socialem conuictum, siue quantum ad uolatum, idest promptum, uel uelocem obedientiam motum.

Diuine laudis cantica cordialiter affecta quibus Angeli mirum in modum letantur, quantum boni nobis gerant, breuiter terminatur.

Cap. XII.

Antica diuinæ laudis, & Ecclésiastici officij, si cum deuotione cordis, & mentis attentione fundantur, delectant etiam angelos, sicut canus, & armoniz hominum dicuntur delectare delphinos. Dicit enim Iuliodorus, quod delphini ad uoces hominum sequuntur, & ad uocem symphoniz congregati conueniunt, & in armonia plurimum delectantur.

Sic etiam angeli faciunt de canonicis & armoniis deuote Deum laudantium non quidem ratione uocis, sed ratione deuotionis, propter quod dicitur in Ps. 97. *Præueniunt principes conuicti psallentibus, &c. quod Beatus Bern. de angelis exponit.* Vnde etiam Basilius, in hexa dicit, quod psalmodia demones fugat, & angelos in adiutorium salutis inuitat.

Item cantica diuinæ laudis ualent ad subleuandum tedium uitæ præsentis, & etiam ad alleuiandum laborem prolizæ tentationis: quod patet ex exemplo luscinia. Nā luscinia (sicut dicit Ambro.) dum oua sua peruigili custodia fouet, longè noctis laborem cantilenæ suauitate subleuat: Ille namque ad modum luscinia peruigili custodia oua fouet, qui bona in nido mentis concepta, implere opere uel cautela, & sollicitudine studet. Sed quasi labor longè noctis prolixitas, & tedium est tentationis insurgentis, uel laboriosa prolongatio incolatus uitæ præsentis, de qua Ps. 119. conque rebatur dicens, *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, sed hunc laborem luscinia cantilenæ suauitate subleuat, quia mentem, uel tentationis, uel presentis exilij tedium fatigatam, diuinæ laudis deuotio recreat.*

Vnde idem Basilius dicit de cantu Psalmodia, quod est scutum in nocturnis terroribus, & diuinorum requies laborum: tutela pueris, iuuenibus ornamentum, solamen senibus, mulieribus aptissimus decore, defertas habitare facit urbes, sobrietatem docet, incipientibus primum efficitur elementum, proficientibus nutrimentum, perfectis stabile firmamentum.

Homines carnales uulturibus, lasciuiaq; mulieres hirundini comparantur, quod uel pacto carnales à spiritualibus discrepent, per Marum ac Fluuii piscium exemplis elucidatur.

Cap. XIII.

Carnales homines sunt uulturibus similes. Nam uultur cum sit immundus, & fædus, de facili pro cadauere terram perit, & cum descenderit, non de facili inde surgit, sed uix sursum ascendit, ut Hiero. dicit, & addit, quod in alto uolans, cadauer in infimo conspicit, & pro amore cadaueris sublimitatem aeris derelinquit, & ad infima se summittit: & quando se erigit, contra uentum alas percutit, & sic uenti adminiculo plus quam robore proprio ab infimis in aerem se extollit. Sic quoque carnales homines, cum sint immundi in cogitationibus, & fædi in affectionibus, de facili pro cadauere terram percutunt: quia pro carnis delectatione ad turpia, & immunda opera facilliter descendunt, & postquam talibus operibus se dederint, non facilliter ab eis recedunt, & uix sursum uel per desiderium surgunt. Et si etiam homo carnalis sit in culmine dignitatis, nihilominus miserabile cadauer in infimo conspicit, quia. i. ad carnalia opera cogitanda uel faciendā, & cor suum inclinat, & oculos conuertit, & suæ dignitatis altitudinem relinquens. i. non attendens, in turpia, & infima ruit. Vnde Psal. 48. dicit, *Cum homo in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Cōtingit tamen quandoque, quod talis, etiam postquam cecidit, à Spiritu sancti uentō. i. interno spiraculo excitatus, si ad uentum ipsum. i. Spiritu sancti instinctum ala mentis, & ala operis, per penitentiam percutit, & iterum se in altum leuat & surgit, sed plus auxiliū uenti, id est, gratia Spiritu sancti, quam ex suo proprio merito, uel labore.

Item carnis cura quanto plus crescit in homine, tanto magis ad bona opera animam tardam reddit, quod quidem in uulturibus apparet: quia uultur propter multitudinem carnis tardis uolantibus pergit, sic miserum corpus, quod corruptitur, aggrauat humanam animam. ex ipsa enim assidua corruptibilitate carnis anima nostra compellitur in sistere curis carnis, & sic ex corruptione grauata, & curarum multiplicitate derenta, ad uirtuosa, & spiritualia opera redditur ualde pigra.

Item carnales differunt à spiritualibus, sicut pisces marini à fluuialibus. Nā pisces in mari nascentes, squamas habent duras, & grossas, propter aquæ salis siccitatem: econtra autem fluuiales pisces squamas habent subriles, & spissas, & molles. Quasi autem squamæ in corpore piscis, sunt, quæ tunc nascuntur in mente hominis. Circa igitur spiritualia & diuina, in hoc carnales à spiritualibus differunt: quia carnales, qui que habent mentes. i. mentis considerationes duras ad percipiendum spiritualia, secundum illud 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.*

Item grossas ad intelligendum. Vnde carnalibus adhuc discipulis Dñs dixit Mat. 13. *Adhuc & uos sine intellectu estis: Sed spirituales uiri habent mentes molles. i. habiles ad percipi-*

percipiendum, subriles ad intelligendum, & spissas, i. frequentes considerationes diuinorum.

Item carnis lasciuia assimilatur hirundini, quæ est auis vaga, elamofa, & picturata: sic carnales, & lasciuæ mulieres sunt vagæ in discurrendo, & in circumspectio, sunt clamose in cantando, vel contendendo: sunt etiam se picurantes componendo, & ornando: De quibus recte sapiens loquutus est dicens Pro. 7. Et ecce occurrit mulier ornata in meretricio, &c.

Homines per carnales magis, quam per spirituales cogitationes, a Diabolo capi, per Auium prope terram volantiu militudines demonstratur. Cap. XIII.

Cogitationes terrenæ faciunt incidere animam in laqueum Diaboli. Nam aues ad escam descendentes, & circa terram volantes, citius capiuntur, quã illæ, quæ in alto volant. Sic homines per carnales, & terrenas cogitationes, citius capiuntur a diabolo, quã per cœlestes. Pro. 1. Frustru iacitur rete ante oculos pennatorum. Glosa, Laqueos diaboli facile euadit in terris, qui oculos semper habet in cœlis.

Item cogitationes immundæ abudat in cordibus peccatorum, sed non in cordibus iustorum. Sicut enim maior multitudo muscaru solet residere super scabiosum, quã super sanum, ita cogitationes immundæ magis super peccatores, quã super iustos.

Item cogitationibus immundis maximè infestantur homines deuoti. Nam vntum locum in uadunt muscæ, & inquinant. Sic demones illos, quos vident habere gratiam, nituntur in quinare prauis cogitationibus: Ecc. 10. Muscæ morientes, id est cogitationes immunde perdunt suauitatem vnguenti, id est meritum bonorum operum, siue deuotionem orationis.

Item apes super flores resident, & inde attrahunt mel. Sic iusti de æternis bonis cogitant, & tamen attrahunt dulcedinem. Sed muscæ loca immunda frequentant, deurrant, & sic immundæ cogitationes homines peccatores.

Coniux quo pacto sit querenda, coniugij, honestas, ac dilectio conseruanda, & denique quantum contranaturam vitium sit detestabile, multis plurium Auium exemplis discretè enucleatur. Cap. XV.

Coniugij honestatem querere, & seruare, docent exè plauium, inter omnia enim animalia, volucres in generationis ordine sequuntur maxime honestatè. Nam mares cum sollicitudine fœminas quæruat, inuertas diligunt, pro ipsis pugnant, & periculis exponunt, & eis coniugali quasi tatum fœdere se coniugunt, & fœtus ab ipsis procreatos solummodo pascunt. Ex quibus quidem colligitur, q. circa coniugalem statum nos aues quin que modis instruat. Primò enim exèplo auiu, debent vixi: qui vxorari voluit, fœminas bonas sollicitè querere in vxore, quia scriptum est Pro. 18. Beatus est, qui inuenit mulierem bonã, quã scilicet, cum quis vult inuenire, debet eam querere, non sicut lasciuus & vanus, qui non querit, in vxore, nisi pulchritudinem. Est enim pulchritudo in muliere, si sit siue prudentia & bonitate, plus contemenda, quã appetenda. Quia, vt dicitur Prou. 10. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatu, & ideo in hominibus, quãuis verunq; sit nerofum, scilicet pulchra seruare, & turpè habere, u magis est tolerabile turpè habere, quã pulchra seruare. Nam sicut dixit Aureolus philosophus pulchra cito adamat, turpis facile cõtemnitur. Difficile est custodire, quã nemo dignetur habere. Minori tamen miseria deformis habetur, quã formosa seruetur.

Item, qui vult inuenire bonam, debet eam querere, non sicut auarus, qui non querit, nisi diuitias in vxore. Quãuis dicat Theophrastus, quod pauperem vxorem alere difficile est: diuitem vero, ferre est tormentum. Tamen Salomon dicit Pro. 21. q. melius est ducere vxorem pauperem & pacificam, quã diuitem & litigiosam. Melius est federe in angulo domatis, quã cum muliere litigiosa, & in domo communi. Vnde etiam Chryl. super Matth. dicit, Tu iuuenis, quando vxorem ducere vis, an li querere diuitem, sed bene morigeratam: quia boni mores diuitias semper acquirunt. Diuitiæ autem bonos mores nũquam fecerunt, gloriosior est paupertas fidelium, quã diuitiæ peccatorum. Vnde cum interrogasset quidam Themistidem philosophum, cuiam filiam suã daret in vxorem, an pauperi, sed scientia & moribus orato: an locupletari parum probato: Respondit malo hominem indigentem pecunia, quã pecuniam indigentem homine. Debet igitur, qui bonam vxorem capit inuenire, querere eam, sicut prudens, & discretus, scilicet attendendo ad mulieris bonitatè. Ecc. 26. Mulieris bona bonus vir, non dixit mulieris pulchra, vel diuitis, sed bona.

Item attendendo ad mulieris prudentiam, & discretionem Pro. 19. Domus, & diuitiæ dantur a parentibus domino autera proprie vxor prudens.

Item attendendo ad mulieris progeniè: dicit Chryl. per Matth. quod ille, qui vult vxorem accipere, debet si detare, si habet ambos parentes bonos, vel ambos malos, vel vnum bonu, vel alium malum. Si ambo sunt boni, securè eam accipiat, si ambo mali, omnino eam dimittat: Si vero alter bonus, & alter malus, quid facturus sit timeat. Veruntamen, si pater eius sit bonus, & mater mala, magis conuenit timere. Si vero econuerso, minus propterea, quia pueri magis consueuerunt conuersari cum matribus, quã cum patribus, & per consequens magis imitari mores maternos, quã paternos.

Secundò, docent aues cõiuges honestè diligere, sicut ipse aues compares mutuo se diligunt, sed cauendum est in coniugibus, ne sit amor nimius, vel inhonestus. Nam (sicut dixit Sextus in sententiis) adulter quidè est in sua vxore amator, ardentior: in aliena, quippe vxore omnia amor turpis, & in sua nimius: nihil turpius, quã amare vxorem, quasi adulteram.

Item, ne sit amor nimius zelotypus. Ecc. 9. Ne zelus mulierem sinus tui. Et Ecc. 26. Dolor cordis, & luctus mulier zelotypa. Debet igitur esse amor honestus, & ordinatus Ephes. 6. Viri diligite vxores, sicut Christus ecclesiam.

Tertiò instruant aues coniuges tueri, & defendere. Nam aues pro eis pugnant, & periculis se exponunt. De bent autem se mutuo defendere coniuges: non solum ab iniuriis corporalibus: sed etiã a vitis, & inhonestatibus, quod fit quãdo vnus coniugũ aliũ malè viuẽtè corrigat, & castigat. Si enim vxor sit malè morigerata (sicut dicit Chryl. in Mat.) tribus modis a viro castigari debet: primo docendo ipsam secundũ Deũ. Si autem timorè Dei nã sentit, improperando, vt vel hominè erubescat, si autem nec pudorem sentit frequẽter confusa, faciat illi, quod præcipit Salomon Ecc. 3. Cor durum in baculo percutit.

Quia igitur dicit Chryostomus, sæpe proficit doctrina iustitiæ. Primò admonere, deinde confundere, quoniam frequentet pudor est frenum vitiorum: tertiò iustum est, vt castigetur tanquam ancilla, quæ erubescere nescit, vt libet. Si autem vir male se habeat: tunc (vt docet Aug. li. 2. de serm. dom.) vxor sua debet eum quatuor modis coercere. Primò admonendo. Secundò obiurgando, vt si non profint charitatiuæ admonitiones, faciat duras obiurgationes. Tertiò, si hoc non valeret, ecclesiam interpellando, scilicet prelati, vel episcopi auxilium requirendo, maxime, si peccator ipsum nosorium est. Quartò ad Deum recurrendo per viros spirituales, & orationes: quia saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem, vt dicitur 1. Co. 7.

Quartò, aues docet qualiter se debet coniuges ad maritalionalem actum coniungere, scilicet tantum coniugali fœdere & affectu, scilicet intentione & causa prolis procreandæ. Hac enim sola de causa aues adiuicem sociantur, s. ad generationem: & hinc est, quod aues, quasi solum generationis tempore videntur esse in amore. Hinc est, quod solum etiam in coniunctione carnali inter se rum & sexum diiudicant, exceptis perdicibus, quæ sexum non seruant, sicut dicit Ari. 6. de ani. Vnde surgit in perdicibus masculus in masculum, fœmina in fœminam. Sed ex tali coitu non fiunt oua pullificatiua: Immo faciunt oua ventro plena, & addit, quod ex tali coitu malus fœtor sentitur. In quo videlicet exemplo ostenditur vitium contra naturam triplici de causa detestabile.

Primò, propter infructuositatem, quia nõ est ad generationem. Vnde in perdicibus ex tali coitu non generantur oua pullificatiua.

Secundò, propter infatibilitatem, quia facit oua plena ventro, Ventus enim, licet repleat, non tamen reficit do satiat. Sic in huiusmodi operibus, licet quis suum malum desiderium impleat, non tamen satiat.

Tertiò, propter fœtoris fœditatem, quia producit malum fœtorem infamiam vel mali exempli.

Item aues in opere generationis obseruant temporis congruitatem, s. tempus veris: in quo ostentatur, quod non omni tempore est vacandum operi coniugali. Nam in diebus factis, vel ieiuniorum, huiusmodi non est vacandum amplexibus. Ecc. 3. Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

Item aues tempore generationis nutibus & vocibus ad amorem mutuo se inuitant: ex quo ostenditur coniugale debitum persoluendum esse vxori, siue voce, siue nutu perent.

Item aues pullificant, & pullos generatos educant: quia tenentur parentes filios alere naturales: & si nõ forte secundum rigorem iuris ciuilibis, vel positui, tamen ex iure naturali.

Item aues vsque ad iteratum generationis tempus, si bion appropinquant: quia scilicet post impregnationẽ quousque peperit mulier, abstinentum est ab vxore.

Quintò, docent aues fœtus educare: quia fœtus ab ipsis procreatos, tantummodo pascunt communiter. In quo ostenditur periculũ adulterij: præcipue ex parte mulieris, quia mulier ex adulterio occulto generans, statuit viro suo filios non suos, & facit eum alere non genitos a se, de quo, sicut de furto, ad restitutionem tenetur.

Item coniugij honestatem seruare ciconiarum exemplanos docent in quibus viuente fœmina, nunquam ma

sculus causa coitus cum alia se associat, sed suæ fœmine, quo ad nidum, & prolem seruat fidem, sed si in formina adulterij concubitus persenserit, vltra cum ea non habitat, immo ipsam si potest transfuerbat, & necat, sicut dicitur Ari. de anima.

Item mas fœminam alibi, quã in nido non calcatur: ex quo exemplo coniuges apertè mouentur fidem thori diligenter obseruare: adulterinos concubitus horrere, & euitare, & carnalis operis debitum cum quadam honestate præstare.

Aspera abstinentia ac vita contemplatiua, in quibus desinetur, quibusq; Auius contemplatiui comparentur, & repletionisq; perfectio qualis sit, variis desinitur exèplis. Cap. XVI.

Contemplatiua vita, & aspera abstinentia signantur, in illis piscibus, seu natantibus, quorum eius accessus est in lege Moyli. Dicitur enim Leui. 11. Omne, quod habet pennulas, & squamas, tam in mari, quã in fluminibus & stagnis, comedetis: quicquid autem pennullas, & squamas non habet, eorũ, quæ in aquis mouentur, & viuunt, abominabile vobis, execrandumq; erit. Ad litterã, huiusmodi, natatilia, scilicet anguilla, & similia prohibita sunt Iudæis, propter excessum humiditatis. Et pisces, alij concessi sunt, tanquam sicciore. Sed moralis causa, siue figurata fuit, quia per pennulas signatur vita subtilis, vel contemplatio: per squamas autem signatur vita aspera, quorum virtusque necessarium est ad munditiam spiritualium.

Item contemplatiui viri similes sunt auius modulantibus, quæ syluas amant, in arboribus, & fructiferis nidificanc, dulciter modulantur, & cantant, super oua sollicitè cubant, & pullos diligenter educant: & tales sunt Philomenæ, merulæ, & confimiles. Sic perfecti, & contemplatiui viri loca solitaria diligunt, nidum mentis, & contempationis quietem in fructeris, & in arborum ramis, id est humilium, & piorum exemplis, & in magnorũ sanctorum actibus, & vestigiis ponunt, diuinas laudes dulciter, vel voce, vel saltem corde quotidie modulantur, & concinunt, sancta quoque desideria mentis cum calore deuotionis fouendo, vsque ad complementum operis perducunt, quasi super oua cubantes, & a suo calore fouentes vsque ad pullos nariuitatem persistunt. Sed tunc quasi pullos diligenter emittunt, cum cœpta bona non deserunt, sed ea congruentibus modis, quasi nutrices, & alentes, ad debitam perfectionem perducunt.

Item contemplatio hominis in carne viuente, nõ potest esse diuturna, propter grauedinẽ corporis. Est enim homo mortalis aui perdisi similis, quæ scilicet est multæ carnis, & pauca pennositatis: & ideo pauci volatus. Nam in volando parũ a terra se erigit, & statim post paululum terram petit. Similiter, quia homo habet in vita ista multum de corporis grauitate, & imbecillitate, & parum de pennositate, id est, de virtutum spiritualium leuitate, & si aliquando a terrenis ad cœlestia capiendã per contemplationis volatum surgere nititur, corruptibilis tamen carnis pondere, vel infirmitate grauatus, post modicum ad inferiora reuertitur. Vnde dicitur Sap. 3. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio, sensum multa cogitantem.

Item contemplatio diuinorum, tentationum impulsus fugat, & sauiensis seculi procellos sedat, quod patet Alcyonis

Aleyonis exemplo. Aleyone enim (vt dicit Ambrosius) auis maritima est, quæ quasi in medio hyemis, quando magis scilicet mare ventorum, ac fluctuum tempestatibus sæuit, oua sua in litore maris & arena facit, & ibidem versus mare respiciens, per sex dies super ea incubando persistit: post quos nascuntur pulli: quibus natis ad eos nutriendos, alios septem dies adiungit: & per omnes hos xiiij. dies mare tranquillum permanet, & securum. Vnde industria nauatæ hos xiiij. dies serenitatis ad nauigandū obseruant, & eos aleyonidas vocant, vt dicit Ambrosius. Si est ergo tanta virtus auiculæ, vt suæ contemplationis intuitu mare sæuiens tranquillum efficiat, quanto magis, si rationalis anima ad imaginem Dei facta, ad æternam, ac immutabile bonum interiores oculos contemplando, vel orando direxerit: mare siue cordis fluctuantis, siue mundi sæuientis tranquillū protinus, atque pacatum habebit, Iob. 8. Tu quoque si diluculo cõsurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim quoque euigilabit ad te, & peccatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ. Docet & nos hec auicula, vt propter persecutiones, vel tentationes surgentes, neque bonitatem amamus aggredi: nec etiam, vsque ad perfectum ea negligamus profequi. Non enim auis hæc, quia mare procellosum viderat, aut se ponere ad oua cubandum in litore metuit, aut etiam vsque ad debitam pullorum nutrietionem recedit.

Luxuria deformitas, quæ ob ea detrimenta, atque à casti monia continentia oriatur bona, eloquenter explanatur. Cap. XVII.

Continentia castimoniam confert ad longitudinem vitæ. Quod in vulturibus patet, quos dicunt concubitu nullo commiseri, & sine omni concubitu pullos generare, & centum annis viuere, vt dicit Isidorus. Ex quo colligitur, quod diutius viuunt, quia à carnalis operis resolutionibus se restringunt. Nam (secundum Aristoteli animalia, quæ sunt multi coitus, vt passeris, & huiusmodi, sunt breuioris vitæ. Vnde nota, quod luxuria minorat vitam corporalem, dehonestat vitam ciuilem, & necat vitam spiritualem, propter primū dicitur. Luc. 15. de iuvene prodigo, & lasciuo, qui dissipauit substantiam suam, non tantum personalem: sed etiam temporalem, viuenda luxuriose. Est. n. in actu luxuriæ euacuatio humiditatis, & expiratio calidi, in quibus duobus vita conseruatur. Et ideo ex frequentatione actus ueneris, vigor, & vita corporis enervatur. Vnde Hugo de Sancto Victore: Luxuria, inquit, est immoderata carnis perulatio, dulce venenum, importuna lues, perniciofa potio, quæ humanum corpus debilitat, & virilis animi robur enervat. Et Innocentius dicit de uilitate conditionis humanæ: O, inquit, extrema libidinis turpitudine, quæ non solum mentem effæminat, sed corpus enervat: & non solum fædat animam, sed fædat personam. Omne nanque peccatum quodcūque fecerit homo, extra corpus suum est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat: semper illa præcedunt ardor, & petulantia: semper comitantur fætor, & immunditia: semper sequuntur dolor, & penitentia.

Item luxuria dehonestat vitam ciuilem: quia tollit hominibus gloriam, inferens ignominiam & infamiam. Vnde dicitur de luxuriosis. Isa. 34. De cadaueribus eorum. Et dicitur fætor, scilicet infamiam. Vnde Vale. li. 9. dicit, de uitiis carnalibus loquens. Quid, inquit, his uitiis fæditior: quid etiam damnosius: quibus uirtus atteritur, uictoria:

relanguescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur: animi & corporis vires expugnantur, adeo, vt neficium an ab hostibus, an ab illis capi perniciosis habendū sit.

Item luxuria perimit vitam spirituale. Ro. 8. Si seruandum carnem vixeritis, moriemini. Hier. Qui luxuriam uiuens, mortuus est. Etiam ferreas mētes libido domat, quæ maiorem in uirginibus patitur famem, dum dulciter putant esse, quod nesciunt.

E conuerso autem castitas, siue continentia dies vite multiplicat. Iob. 29. Quasi palma multiplicabo dies meos. Per palmam intellige uictoriā carnis, quæ per continentiam habetur.

Item vitam ciuilem exornat, & nobilitat. Vnde Cyprianus. Abu. Pudicitia, inquit, est ornatum nobilitatis, ratio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo uiliam, solamen meretricum, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, minoratio culpe, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amica.

Item corroborat, & conseruat vitam spirituale. Ro. 8. Si spiritus facta carnis mortificaueritis, uiuetis.

Conuersio prolixitatem maximopere à Deo plestenda esse, tum exemplum, tum etiam sacre Scripturæ comprobatur testimonio. Cap. XVIII.

Conuersio non est differenda. Nam auis, uidelicet opus uidet arcum tenens, & sagittam paratam, non differit euolare. Sed sicut sagitta parata est auctem percutere, si steterit, sic Deus nolentem conuertit. Psal. 7. Nā conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum terendet, &c. Sed multi faciunt, sicut auis stulta, quæ cū differit euolare, percutitur. Sic multi, dum differunt conuolare, & proponunt conuerti, subito moriuntur. Isa. 30. Subito, dum non speratur, ueniet contritio eius, Eccl. 9. Ne tardes conuerti ad domum, & ne differas de die in diem: subito enim ueniet ira illius, &c. Ambrosius dicit, Aurum ubi offeram, non mihi dicit, Cras ueniam: sed iam exigis, nemo differit, nemo excusat: redemptio animæ promittitur, & nemo festinat. Et nota, quod peccator, quando non conuertitur, quanto magis expectatur, tanto grauius iudicatur. Vnde Valer. Max. li. 7. dicit, quod d lento gradu ad uindictam ira diuina procedit, tarditatem que in supplicij grauitate compensat.

Quo pacto sit cor hominis preparandum, ut fiat ipsius Deibit aculum, piscium exemplo sit perspicuum. Cap. XIX.

Cor hominis prius est innouandum, & deuotum orationum odoribus imbuendum, quam intra se thalamum possit suscipere Deum. Cuius exemplum apparet in piscibus. Nam piscis in odoriferis naturaliter delectatur. Dicitur enim ab Aristotele. 4. de ani. quod quædam genera piscium odorant, & audiunt: ideo ad noua uicinitas, quam ad antiqua piscis accedit: immo ubi fuerit nouum, raro accedit ad uasculum antiquum. Sic Deus cordis humani uasculum non ingreditur, quod non prius nouum per penitentiam innouationem efficitur. Vnde Diuid petit hanc nouitatem dicens. Pla. 50. Cor mundum creauit me Deus, & spiritum rectum innouauit in uisceribus meis: nec etiā in cordis hospitio Deus delectabiliter habitat, de quo non odor sua uis deuotæ orationis expirat. Sed quidem phialæ plene odoramento, sunt orationes Satorum. Apo. 5.

Immanes homines uulturibus, culicibusque comparantur, qualis eorum sit exitus, desinitur. Cap. XX. Crudeles

Crudeles homines & raptores, communiter moriuntur famelici & medici. Sunt enim uulturibus similes, qui exercitū sequuntur, vt de cadaueribus equorum, & hominū sauentur. Et ideo dicuntur, aliquo naturali sensu præsentire bellum: & signū futuri belli præexistere, quando constat eos circa exercitū conuenire. Cum autem senescit uultur, elongatur eius rostrum superius, & recuruat in fine, & moritur tandē fame. Sic homines rapaces, qui vt lucrentur & rapiant, diligit bella, sicut facium stipendiarij milites, & quidā tyranni potentes: licet forte in iuuentute, vel aliquo tempore lucretur, & abundantem in senectute tamen, vel aduersitate, seu infirmitate cum rapere non possint, dum rostrū, id est oris uis uictus necessitas crescit, & lucrum deficit, ad paupertatem, & mendicitatem deueniunt, & fame moriuntur. Iob. 4. Tigris perit, id est raptor, eo, quod non haberet prædam.

Item crudeles, debiliū hominum sanguine sitientes incidunt frequenter ipsi in manus maiorū, & potentiorū. Vnde tales assimilantur culicibus, qui dum aliorum sanguinem sitientes sugere uolunt, in rostra hirundinū incidunt, quæ ipsos occidunt, & comedunt. Tullibus ergo similes sunt, qui dum minores occidere querunt, vel expoliare, ipsi maiorum præda, vel occisionis uictima fiunt. Cuius exemplū manifestum in libro Hester habetur. 4. 5. 6. scilicet de Aman, qui dum propter Mardochæi emulationem Iudeos crucifigere uoluit, ipse à rege Assuero in paribulo est suspensus.

Dei arcanorum scrutatores curiosi, quam pœnam accepturi sint, culicum exemplo notabili edocetur. Cap. XXI.

Curiosi, & præsumptuosi per scrutatores, culicibus assimilantur. Nam calex, quæ est idē, quod cynifes, lucipera est, quia lumen candelæ, vel lucernæ libenter uidet: sed dum in lumen minus caute irruit, se ipsam comburit. Similiter, qui diligunt lumen diuinæ, vel humane scientiæ, interdū nimis curioso se, vel præsumptuose perscrutando, dum in ipsum lumen impingunt, per alicuius errorem, vel elationis incursum, quasi se ipsos occidunt. Vnde Pron. 25. dicitur, quod qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Et ideo (sicut dicit Greg. Nazianzenus.) Sciētis desiderij, & inquisitio quæstionū, nisi timor Dei præcesserit, effrenatos animos in præceptis ducit. Vbi uero timor Dei est, ibi obseruatio mædætorū, ibi carnis expurgatio, quæ scaro se uelut densa quædā, & obscurior nubes animæ obiciens, cōsiderare eam diuini radij lumina non sinit.

Diaboli uis eiusque astus, ac caliditas quæta sit, bubonis, nyctioracis, Pauonisque, exemplis aperte monstratur. Cap. XXII.

Diabolus assimilatur buboni. Primò quidem, quia bubo stercoreibus pascitur. Sic delectatur diabolus immundiciis peccatorum. Thren. 4. Qui uoluerantur in croceis, scilicet demones, atque a cadere, amplexari sunt stercorea, id est immunda peccata, in quibus nunc delectantur.

Secundo, quia bubo ad templa de nocte vadit, vt lampadatum oleo satietur. Tempa enim Dei dicuntur quilibet sancti uiri: quorum scilicet lampades, sunt eorundem sanctorū mentes, quæ plene sunt oleo, nocte, id est latenter, & occulte sanctorum mentes diabolus satagit uacuare. Et vt Summa de F. temp.

aduente sponso non habeat oleū secū in lampadibus: & sic ab æterni regis nuptiis excludatur, sicut accidit uirginibus fatnis. Mat. 25.

Tertio, quia bubo ab auibus oditur, & ab eis deplumatur. Volant enim circa ipsum de die, & eum deplumant. Sic diabolus oditur à sanctis, tanquā aduersarius: quæ ues. i. sancti uiri & prudentes de die deplumant, quando eius machinationes malignas clariuscognoſcentes, eas & detegunt, & reuelant. Vel quasi plumæ ei ad hærentes sunt, eius imitatores, quos sancti uiri deplumant, dum tales ad penitentiam reuocant.

Quarto, quia bubo pugnat cum monedula, quæ est auis coruini generis. Nā illa de die destruit oua bubonis, & bubo de nocte comedit oua eius. Est ergo auis, uelut monedula, humilis penitentia: cuius oua dici possunt laboriosa penitentis opera. Sed uelut oua bubonis sunt peccata, ad quæ oua induxit dæmon. Monedula ergo de die destruit oua bubonis, quia humilis penitentia illucescente die gratiæ, destruit peccata, quæ penitens ex demonis suggestionem commisit. E contra de nocte deuastat bubo oua monedule: quia irruente peccati tenebra destruit ipse diabolus omnia penitentis opera.

Item diabolus assimilatur nycticoraci, quæ scilicet est auis, quæ lucem fugit, tenebras diligit, Solem sustinere non potest, sepulchras mortuorū inhabitat, in locis ruinosis nidificat, oua columbarum deuorat, & cum eis pugnat: de die quasi cæca est, de nocte acutè uidet. Nā splendor Solis eius uisum hæbetat. Sic diabolus fugit lucem gratiæ, diligit tenebras culpe, nequit sustinere Solem iustitiæ, id est Christum. Vnde dicebant ei dæmones: Quid nobis, & tibi Iesu, &c. Vel nequit etiam sustinere Solem, id est, bonum clare incedentē, & uiuentē: sepulchra mortuorū. i. fœtida, & carnalibus desiderijs plena corda peccatorum, inhabitat.

Item in locis ruinosis, id est in eis, qui tērationibus statim consentiunt, & ad cadendum in peccatū habiles sunt & proni nidificat, cōtra columbas. i. simplices pugnat: & oua eorum, id est opera libenter dissipando deuorat, circa bona est cæcus, in malis acutus. Splendor autem doctrinæ Christi eius uisum hebetat, quia subtilitatis eius malitia totaliter annullat, & ideo dicit. Pet. 1. Cui resistite fortes in fide, & Ecc. 43. Refulgens radijs suis obcæcat oculos.

Item diabolus assimilatur pauoni. Pauo enim habet caput serpentinum, sed cristatum, in cessum occultū, collum modicum, pectus erectum, & sapphirinum, & caudā oculatam. Sic diabolus caput, id est suæ tentationis principium, habet ad modum serpentis: quia serpens, ubi caput immitit, postea totū illabitur (vt dicit Hieronymus) quia ubi principium tērationis eius recipitur, difficulter in processu repellitur: sed habet in capite cristam, in quantum in principio præterdit alicuius boni apparentiam. Non enim posset malum immittere, nisi sub alicuius boni specie, quia nullus intendens ad malum operatur: habet etiam latentem in cessum: quia occulte trahit hominem ad interitum: collum etiam habet curuum, quia si caput hominem, cito deglutit ipsum, quia cito facit hominem, qui ei consentit, ruere in peccatorum profunditatem: pectus, id est appetitum, habet erectum, scilicet superbiā, quæ semper excelsa aperit. Habet etiam caudā oculatam, quia præcipue ad finem respicit, vt ibidem hominem decipere possit. Gene. 3. Tu insidiaberis calcaneo eius, id est, fini.

moesta remouere, curas necessarias eorum infirmitati bus adhibere, obsequiis propriis & personis confouere, siue seruire, nec eos deserere debent, quousque eos vide rint suis obsequiis, vel auxilijs non amplius indigere.

Tribulationes, ac afflictiones interdum malos ad vitam spiri tualem inducere, apum similitudinibus edocetur.

Cap. XXXI.

Lagellum tribulationis, & afflictionis, aliquando e- riam terrenas, & lasciuas conuertit in fructuosas spiri tuales vitas: quod ostenditur per exemplum in api- bus. Dicunt enim experti, quod apes saepe de boum ca- daueribus generantur. Dum enim vituli occiduntur, car- nes verberantur, & sic de putrefacto cruore vermes ge- nerantur, qui receptis alis, apes efficiuntur. Quid autem per boues, vel vitulos, nisi terrenos homines accipimus, & superbos: Boies enim terram arant, & vituli, siue tau- ri ceruicosi sunt, siue in domo, sed occiduntur boues, vel vituli, & carnes verberantur: quia dum tales tribulantur a mundo, vel verberantur in carne, idest corpore infir- mantur, extinguitur auiditia, & superbia iugularur. Oc- cis autem vituli vermes gignunt, quia extincto superbiae spiritu, humiles fiunt: qui alis receptis apes efficiuntur, quia pennis virtutum ornati, tam in contemplatiua, qua in actiua vita perficiuntur. Apes enim, & volando se sub- leuant, & alijs mella fructificant, quia videlicet viri san- cti, & in altum per contemplationem ascendunt, & alijs melliflua opera, vel etiam verba fundunt. Eccl. xi. Breuis in volatilibus est apis, & in initium dulcoris habet fructus illius. Apis breuis, est homo humilis, qui est breuis per humilitatem: volatilis per contemplationem, dulcorosus & fructuosus per pietatis subuentionem.

Demonum, Hereticorumq; ac Hypocritarum astus, atq; fraudes quanta sit, per dicitur polypus piscis. & cancri, certis de- finitur exemplis. Cap. XXXII.

Raudulenta demonum, vel hereticorum assimilatur per dicitur. Est enim per dicitur fraudulenta avis, quia oua rapiens aliena, fouet ea, sed de hac fraude sua, nullum suscipit fructum, sed damnum, quia perdit laborem suum. Nam pulli nati, mox, vt vocem propriae genitricis audiunt, puratiuam matrem penitus derelinquunt, vt dicit Ambrosius. hinc Hiero. 17. inquit: Perdix fouet, quae non peperit. Sic etiam diabolus, vel hereticus, quasi aliena oua rapit, dum sanctae Ecclesiae filios calide decipiens ad se trahit. Sed frequentius laborat in vanum, quia frequenter sic decepti, dum veram & catholicam audiunt ecclesiae verae matris doctrinam, perfidiam, vel peccatum relinquunt, & ad veram matrem ecclesiam accedunt, vel ad diuinam gratiam per veram fidem, vel poenitentiam redeunt. Io. 10. Oves meae vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me.

Item fraudulenter, & hypocrita assimilatur pisci polypo, qui est fraudulenter piscis. Nam (vt dicit Ambrosius) polypus in vadoso litore, petrae alicui se coniungit, & ita illi inharet, vt tam coloris similitudine, quam figurae petrae quidem vel ipsius saxi pars aliqua esse videatur. Vnde pisciculi decepti, dum sub ipso, tanquam sub lapide, vel saxo latere volunt, postquam ingressi sunt latibulum corporis sui, eos polypus intercipit, & includit, atque inclusos deuorat, & deglutit. Huic ergo pisci assimilatur fraudulenter & nequam, qui alteri adhærens,

& huius modum & mores assumit, & se conformare studet, vt de eo magis confidatur, & facilius decipiat: & de talibus dixit Christus. Mat. 7. Venient ad vos in vestimentis ouium. Vel talis est hypocrita, qui petrae idest Christi in exteriori apparentia speciem praetedit, cum tamen sit piscis vorax.

Item fraudulenter homo assimilatur cancro, qui volens comedere ostreas, cum propter duras testas quibus clauduntur non valeat, obseruat tempus. Quando ostrea radiis solis se aperit, scilicet tempore quieto a ventis, & tunc vt ostrea recludi non valeat, clanculo aliquo lapillum accipit, & latenter immittit, post q; immissa securitate, siue brachia ipsam diripit, & comedit. Huic ergo similis est homo fraudulenter, qui quem superare non potest, calida fraude decipit, & de eius erumina se pascit, vt dicit Amb. Psa. 51. Sicut nouacula acuta fecisti dolorem.

Garruli homines, qui semper inanibus abundant verbis, quos que effectibus Graculo comparari explanatur.

Cap. XXXIII.

Garrulus, & gulosus homo, assimilatur graculo: quod patet ex eius cantu. Nam cantus eius, quid est eius garrulus. Vnde (sicut dicit Basilus) a garrulitate vocis graculus est dictus. Homo autem qui gulositate studet, post cibum tumores libenter refert, libenter detrahit, & nonnunquam contendit. Vnde talis non immerito designatur in graculo.

Secundo, patet ex transitu, siue volatu: quia graculus in syluis degens, de arbore vna in aliam garrulando transit: hoc est, quia homo garrulus, de his cum quibus habitat, etiam turpia, quae de eis nouit, aliquando enarrare non cessat.

Tertio ex conspectu, quia cum graculus aliquam aem transire aspiciat, garrulit, & cum aliquos occultos reperit, similiter facit. Quia, si garrulus homo non tantum detrahit secularibus, sed etiam eis, quos religionis occultat locus.

Quarto ex affectu: quia aliquando graculus captus clauditur, vt articulata verba loqui doceatur. Similiter aliquando garrulus secularis cum ad conuersionem venit, & religionem ingreditur, verba religionis adicit, vt lingua volucris, lingua loquatur hominis. i. vt qui inordinate loqui consueuerat, ordinate loqui deinceps assuescat.

Quinto in exitu. Nam aliquando contingit, q; graculus qui tenebatur clausus, de ipsa clausura exiens liber euadit, & qui prius garrulus fuerat per egressionem, magis clamat. Et eodem modo garrulus cum vitam religionis arripit, vt lingua sua deserit. Sed si forte relicto habitu foras exierit, bonum religionis in malum garrulando. i. detrahendo conuertit. De tali ergo persona dicitur. Pro. 7. Garrula & vaga, quietis impatiens.

Quando anima gratia reficiatur diuina, quos in ea operetur effectus, ac finalis impoenitentia, quae ex peccatum in spiritu sanctum dicitur granitas quanta sit, pullorum coruorum, Galli, caladrii; exemplis demonstratur. Cap. XXXIII.

Gratia caelesti non reficitur anima, nisi quandiu est in peccatis munda, quod patet ex eplo coruorum. De quibus glossa dicit super illud Psa. 146. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum, quod quandiu pulli coruorum habent plumas albas, a parentibus relinquuntur, & tunc rore caelesti pascuntur, quando autem

autem nigrescere incipiunt, tunc corui eos pascunt. Quid autem sunt pulli pluma albi, nisi homines mundi corde: hi caelesti rore pascuntur, quia caelestis gratiae pinguedine nutriuntur: sed nigri facti, pascuntur a coruis, quia peccatis obscurati, a demonibus reficiuntur.

Item gratia caelestis cautelam, & fortitudinem praestat contra prosperitates, & contra aduersitates. Legitur. n. de gallo, si quis eius pinguedine inunctus fuerit, a pantheris, & leonibus tutus erit. Potest enim Christus per gallum non incongrue intelligi, qui nos in noctis nostrae caligine excitat, atq; sollicitat voce doctrinae suae: Est ergo pinguedo galli, gratia ipsius Christi, cuius. i. sacratissima ipsius virtus, de qua dicitur. 1. Ioan. 2. Vos uocationem habetis a sancto, tam contra pantherae malitiam, quam contra leonis feritiam nos defendit. Aduersarius naque malignus, vel nos tentando delectabilibus allicit, pantherae, videlicet more, quae os aperies odore animalia attrahit, quae deuorare cupit, vel eos persequendo aduersitates fragit, sicut leo truenis, & fugiens circuit quaerendo, que ipse comedere possit. Sed galli uocatio ab utroque defendit, quia. i. Christi gratia, & cautus nos facit in prosperis, & fortes, ac intrepidus in aduersis: & ideo hac galli pinguedinem Psa. 64. petebat, dicens: Sicut ex adipem, & pinguedinem repleat anima mea.

Item gratia Dei non respicit, quem finalis impoenitentia ad mortem aeternam ducit, cuius manifestum exemplum apparet in caladrio. Nam caladrius, vt Arist. de anim. dicit, albi coloris est, nihil nigredinis habens, cuius natura est talis, quod quando quis graui infirmitate detentus fuerit, si egrediendo ad mortem fuerit, caladrius ab eo faciem suam auertit, & tunc homo de morte certus existit: Si autem infirmus curadus sit, & tunc visum in ipsum figit, & quasi applaudens in eum intendit. Et differt iste caladrius a caladria, quae est avis canora, sicut dicit Glossa super Deut. 13. Hec ergo avis totaliter alba, est Spiritus sancti gratia, quae est munda, & nullis nigredinis. i. culpae admixtione infecta. Quasi autem infirmus grauius omnino moriturus homo desperatus est, & finaliter impoenitens ad aeternam mortis supplicium perueritur. Vnde Spiritus sancti gratia hanc nunquam respicere potest, quia finali poenitentia & remissione caret. Ipsa etenim esse dicitur Spiritus sancti blasphemia, qui neque remittit in hoc seculo, neque in futuro, prout Aug. lib. de verbis d. Vnde Io. Est peccatum ad mortem: pro isto non dico, vt roget quis. Quasi autem infirmus curandus, est ipse peccator poenitentiam agens, in quem respectus diuinae gratiae laxanter, & perseruanter intendit, quousque ipsum a peccatis purgando, ad plenam sanitatem perducit.

Gulosi, qui ventri semper indulgere intendunt, signo, locustis, miluis; assimilantur, omni; tempore ad contemplandum ineptiredduntur. Cap. XXXV.

Gulosus, & ventri deditus, ociosus est, & ad contemplandum ineptus. Quod patet exemplo cygni. Nam cygnus est multae carnis, & ideo quiete diligit, & raro volare contendit, quia ponderosus est corporis. Illi autem multae carnis sunt, qui multam de suo corpore curam gerunt, & hi quietem ocij diligunt, & insuper ad contemplationis volatum minime apti sunt. Na Sapi. 9. corpus, quod corumpitur, agruat animam.

Item gulosi, & voluptuosi assimilantur locustis. Nam locusta, quasi tota vena est, & ideo infatiabilis est. Os ha- Summa de Exemp.

ber quadrangulatum, & habet unum intestinum, quod fame, & immunditia semper est plenum, quoadiu uiuit, semper esurit, & si quid viride inuenit, rodere non desistit. Similiter quidam gulosi, sic totaliter sunt dediti ventri, quod nil praeter ventrem suum esse videntur. Vnde Apo. de talibus dicit. Phil. 3. Quorum Deus venter est. Tales infatiabiles sunt, qui vno praedio habito, ita sollicitantur de alio. Pro. 30. Venter impiorum infatiabilis est. Os etiam habet quadrangulatum, quia quatuor modis offendunt in comedendo cibum, scilicet, vel quia sumunt superfluum, vel quia quaerunt cibum delicatum & preciosum, vel quia nimis curiosè paratum, vel quia sumunt per modum inordinatum, vel nimis ardeter, vel quia praue inueniunt tempus.

Item eorum intestina, quando sunt referta, sunt plena immunditia: sed quando sunt reieua, idest vacua, sunt inedia & fame cruciata, & quia semper circa cibum intendunt, quicquid sibi gratum inueniunt, habere & comedere sagunt.

Item gulosi quidam assimilantur miluis. Nam miluus propter gulositatem immundis vescitur, & pro modo die ventris pastu, tota die circumferrur. Sic aliqui gulosi sunt, qui propter gulam, quae alijs, vel inconsueti sunt, vel immunda communiter videtur, auidè comedunt, vt carnes canum, vel serpentum, vel ranarum, & huiusmodi, quae propter immunditiam suam comuniter in usu non sunt: Et insuper etiam aliqui modo milui circa coquina, & cacabum tota die circumferuntur. Psa. 58. Famem patientur, vt canes, & circuibunt ciuitatem.

Qua via heretici, atq; hypocrita aspectu, ac eorum affatu multos decipiant, Ceteri quadam similitudine clarum efficiuntur. Cap. XXXVI.

Heretici, vel hypocritae, sicut decipiunt alios ex aspectu sanctitatis simulari, ita quoque eos subuertunt ex affatu falsa doctrinae, seu locutionis falsitate. Vnde assimilantur ceto. i. pisci balenae, de quo dicit Iora. lib. de anima, quod maxime quando senescit propter magnitudinem corporis, adunatur puluis in dorso eius, & condensatur, intantum, quod herbe, & fructus ibi crescunt, ita vt insule similis videatur: ad quem si nauigantes incaute appropinquant, sine periculo vix euadunt: nam aquam in tanta quantitate de ore eiicit super nauem, quod aliquando ea subuertit. Sicut ergo cetus ex aspectu simularo attrahit, siue decipit, & aqua ex ore emissa, lignum nauis subuertit: Sic etiam heretici, vel hypocritae plurimum ex aspectu attrahunt alios stimula sanctitate: sed mentium naues: aqua oris subuertunt, idest doctrina, & exhortatione falsitatis. Vnde de eis dominus dixit. Mat. 7. Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Humilitatem praecipue ex peccati consideratione, ac ex carnis corrupta memoria oriri, summo pereque nos ad Deum contemplandum idoneos reddere, ceti, Echini, Aquilae; ocu- lorum exemplis redditur perspicuum. Cap. XXXVII.

Humilitatis virtus nascitur in spiritu, dum infirmitas, & corruptio carnis ad memoriam reuocatur. Cuius exemplum apparet in ceto, de quo dicit Iorach, quod abundat in spermate, & post coitum eius, quod superfluit superenatat, quod collectum desiccatur, & in ambrae lapidis substantiam conuertitur. Quid ergo in superfluo

Spermate, nisi carnalis corruptio peccati designatur. Cuius defecatio, est eiusdem peccati poenitudo. Tunc ergo carnis, corruptio defecata colligitur, quando cum metis poenitudine ad memoriam reuocatur. Et tunc mollities spermatis in soliditatem conuertitur lapidis, quia ex co-punctio corruptionis carnis, nascitur humilitas mentis, quae dum mentē tagit, ambrae soliditate preterit. Sic David ex consideratione suae iniquitatis, deductus est in compunctione humilitatis, dicit. Psa. 50. Quonia iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci, vt iustificeris, &c.

Item humilitas confirmat animum hominis contra fluctus superbiae, & mundanae vanitatis. Vnde assimilatur cuiusdam pisciculi, qui Echinus vocatur, qui quidem est paruus piscis, & vix semipedalis in longitudine, ab haerendo sic dictus, eo quod licet sit exigui corporis, est tamen admiranda virtus: Na nauis, cui adheret, licet feruente mari multae procellae saeviant, tamen quasi radicata stare videtur, nec aliquo modo mouetur. Similiter humilitas cordis, quauis hominem apud se faciat paruam reputationis, reddit tamen immutabilem nauem mentis a vento procelloso superbiae, & fluctibus vanitatis. Ecc. 15. Firmabitur in illo, & non flectetur, & continebit illum, & non confundetur, &c.

Item humilitas mentis, maxime eam perspicacem reddit ad contemplationem diuinae claritatis, sicut econtra superbia haerent eam facit. Cuius exemplum est sicut dicit Auctenna: quia oculus aquilae paruus est, & tamen ad videndum lumen Solis perspicacissimus: & econtra oculus nyctioracis magnus est, & tamen lucē Solis intruere non potest. Oculi ergo animae, mens est, quae quanto fuerit humilitate minor, tanto erit ad diuinę lucis claritatem contemplandam perspicacior: sed quanto econtra fuerit superbiae reputatione grandior, tanto erit ad contēplandū obscurior. Vnde Mar. 11. Abscondisti haec a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Homines ad bonum peragendum inconstantes, Aibus in cauea clausis, mutationisq; Miluorum esse similes edocetur.
Cap. XXXVIII.

Inconstans & leuis homo, similis est aui incarceratae, quae quiescere non potest, sed semper per capiolam currit modo huc, modo illuc. Hier. 14. Haec dicit dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Domino non placuit.

Item imperseuerantia quorundam feruenter incipientium, assimilatur mutationi miluorum. Nam miluus in iuuetute differre a praedae aibus non videret, sed quanto plus viuuit, magis se semper degenerem ostendit. Vnde secundum Arif. de ani. quoddam genus est milui, quod in principio aues capit, tandem vix muscas & vermiculos capit, & demum fame perit. Tales sunt, qui in iuuetute sunt boni, & sene&ute efficiuntur peiores. Efficiuntur etiam miluo similes, qui a suo conuersionis principio aues capiunt, id est sanctorum virtutes imitari incipiunt: sed ab incepto feruore post modicum paulatim deficientes, vix muscas capiunt, id est vix minima quaeque bona facere saragunt, & tandem a gratia deficientes, omnino deuotionis spiritum totaliter amittunt. Et talibus dicebat Apost. Gal. 3. Cum spiritu ceperitis, nunc carne consummami.

Ingratitudo diuini culpa filios quoque exhaereditarij, insigni ipsius pellicani exemplo praecise definitur.

Cap. XXXIX.

Ingratitudo filios etiam excludit a paterna hereditate. Vnde pellicanus auis scilicet feminea, quae super filios suos a serpente occisos, percussio pectore primo ad eos viuificandos sanguine fundit, quo effuso sanguine in tantum debilitatur, quod pulli pro cibo exire coguntur. Et filios pullos, qui naturali affectu ipsam pasunt, postquam resumpserunt vires, tenerrime diligit, & sollicitē nutrit. Scdolos, qui de ipsa tanquam degeneres nullam gesserunt curam, tanquam ingratos deicit, etiam secum viuere non permittit. Ex quo patet, quod grati filij a parentibus nutriendi & diligendi sunt: Ingrati vero etiam secundum legem a parentibus repellendi & exhaereditarij possunt. Vnde etiam pellicanus iste Christum representat, qui ait Psa. 101. Similia factus sum pellicano solitudinis: ipse enim homines, quos creauerat, tanquam ad imaginem, & similitudinem suam serpente antiquo veneno peccati occisos proprio sanguine viuificauit. Vnde gratos filios, qui eum in suis precibus nutriunt, finaliter secum ad suam hereditatem adiret, dicens. Venite vos benedicti. Ingratos autem, & tales excludit dicens. Mar. 15. Ite maledicti, &c.

Singularibus apum exemplis gulosis otioque vacantes, dumque plecendos plene demonstratur.

Cap. XL.

Inertes, & gulosi, sunt dure castigandi, & a sua gulosis re cohibendi. Na apes, vt dicit Arif. de ani. inertes dunt castigant, & cessantes ab opere morte condēnant. Inertes benes magnū ventrē, & qui nimis comedunt, expellunt, vel occidunt, si possunt. Sic castigantur inertes & dantur inutiles homines etiam a Deo. Mar. 25. Seruū inuitas proicite in tenebras exteriores. Similiter gulosi, q. Chistostomo domino non seruiunt, sed suo ventri, non solum tepelluntur a regno, sed etiam aeterna mortis deputantur supplicio. Dicitur, n. homini guloso, & vtriusque delicti de dico illud, Apoc. 28. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.

Inter apes ergo nulla est otiosa, sed quaedam certat, quae si in bello caepstri contra apes alias: quaedam circa victum uigilat, aliae flores futuros explorant, aliae ceras floribus sugunt, aliae cellulas nec rotundas, nec quadras mira connexionē, & aequalitate componunt. Et inter tam diuersa opera, nulla alterius operibus insidiatur, nullo rapru victum quærunt, sed proprio labore conquirunt, quod inter bases, & flores recolligunt. In quibus nos instruunt oculis gare, in officio, vel opere sibi congruo quēlibet laborare, nulli in suo opere, vel cōmodo insidias parare, nō vitare, sed suo labore victum sibi procurare, item munditiam omnibus operibus amare. Na inter flores, & mudas bases ipsae, vt dictum est, colligunt fructum suum.

Delphini exemplo notabili Innocentium persecutores beluimmaniores existere declaratur.
Cap. XLII.

Innocentium persecutores crudeliores sunt beluis marinis: dicit. n. Iora. li. de ani. q. delphini sentiuntur per orbem si homo mortuus in mari, vnquam comedit de delphino: quod si comedit, ipsum comedunt, si autē non comedit, ipsum ab aliorum piscium moribus custodiunt, & ei ad litus perducunt. Ecce igitur, quod belluae maris, quaequam vindicent receptam iniuriam, nō tamen persequuntur, sed tuentur innocentiam: sed tamen humana crudelitate tanta est, vt quandoque atrociter laedat eos, a quibus nullus

nullam iniuriam, vel lesuram vnquam recepit. Vnde Aesopus dicit: No cent innocuo nocui, causamque nocendi inueniant.

Inobedientiae varietas, ipsiusq; culpa grauitas, & deniq; quā acriter inobediens puniatur, apum exemplo aperitur.

Cap. XLII.

Inobedientiae culpa esse acriter puniendā, exemplo suo apes ostendunt. Na apes, quae regi non obediunt, de se ipsi vltionē expetunt, & aculei sui vulnere se occidunt. Multo ergo magis, qui caelestis Regis mādatis inobediētes fuerint, poenitentiae debet aculeū in sua corda infingere, & ipsam inobedientiae culpā in semetipsis extinguere. Et quanto fuerit inobedientia maior, tanto ad ipsam extinguendā requiritur acrior dolor. Habent. n. inobediētia culpa gradus suos. Ibiq; est grauior cuiuslibet inobediētia actus, vbi periculosior est contēptus: grauius est peccatū Deo nō obedire, quā homini, nisi in hominis precepto dei preceptum includatur: grauior etiā inobediētia est, vbi maius preceptū cōtemnitur. Praeminet enim preceptum precepto, quia praefert dilectio Dei dilectioni proximi: grauior est etiā inobediētia, in qua precepti personae contemnitur, quā vbi eius mādatum tantum respicitur. i. Reg. 15. Peccatū arioladi, est repugnare: quasi scelus idololatriae, nolle acquiescere. Similes enim sunt culpae idololatriae, & inobediētia: quia vtraque est id contēptu est proueniens: nō tamen aequales sunt, sed est idololatria grauior.

Inuidia prauitas inuidiosiq; natura describitur, qui & Pannoni vnico exemplo comparatur.

Cap. XLIII.

Inuidus abscondit bona, ne alius inde fructum habeat, etiam si illis ipse nō indigeat. Vnde similis est pauoni, qui animum suū, qui valde medicinalis est, abscondit, vt inueniri vix possit, quasi inuideat vtilitati hominis. Ex quo patet, quod inuidia bonorum cōmunicationē excludit. Vnde dicit Aug. super Io. Tolle inuidiā, & tuū est, quod habeo: tollam inuidiam, & meum est, quod habes.

Item hoc exemplo patet, quod propriū est minorum maioribus inuidere. Pavo enim inferior est homine: Vnde Ioh. 5. Paruulū occidit inuidia, quamuis & inter pares & dispares inuidia esse possit. Vnde dicit Aug. in ser. Inuidia est odiū alienae felicitatis, rerum inferiorū, ne sibi adaequantur, rerum superiorum, quia eis non aequatur, rerū parium, quia sibi aequatur. Vnde Cain inuidit Abel prosperitati, Rachel Liae fecunditati, Saul David felicitati, per inuidiā procuratus est lapsus mundi, & mors Christi.

Hypocrita struthioni, cygno, alijsq; nonnullis animantibus comparatur, talismque exemplis ipsius malignitas hypocrisis rectissime demonstratur.
Cap. XLIII.

Hypocrita assimilatur struthioni, qui sicut dicit Isid. Corpus habet animalis, sed penas & rostrū habet auis, licet propter pondus in aera leuari non possit. Vnde sicut dicit Greg. penna struthionis similis est penne herodij in colore, sed non in virtute. Nam eius similitudinem pennae habet, sed volatu caret, ad volandū, alas erigit, sed tamen a terra non surgit: raris enim pennis induitur, magno corpore praegratur. Sic hypocrita est animalis. i. carnalis occulte apud se, sed tamen penas, atque rostrū praetendit auis, quia mores praetendit, & verba spiritualis hominis. Vnde ipse penna. i. exterior apparatus, videtur pena herodij. i. ad modum vitae alicuius perfecti

vir: caret tamen volatu eius, scilicet contēplationis, vel dilectionis, quibus mens volat ad Deū. Vnde quauis alas erigat. i. brachia ad caelum extendat, cor tamen a terra nō separat. i. a terrenorum affectu. Habet. n. pennas rariores, id est paucas virtuosas affectiones, & habet graues carnes. i. carnales appetitus animā grauantēs, qui eū sursum ad Deum ascendere non permittunt.

Item hypocrita assimilatur cygno. Nam cygnus pennā habet exterius eādissimam, omnino nigredine impermixtā, sed carnem interius habet nigrā, & ad digerendum duram. Et sic hypocrita, licet exterius sit apparens albus, id est innocens, & mundus, intus tamē vitiōrū nigredine niger est, & obscurus. Vnde vobis hypocritę, qui similes estis sepulcris dealbatis, intus autē pleni estis hypocrisis, & iniquitate, dicit Dominus. Mat. 23. Est etiā hypocrita erga proximi nō largus, vel p̄s, sed mente durus.

Item hypocritę, & duplices homines, qui nūc spiritualia sectari videntur, nunc terrenis actionibus, & negotiis inuoluuntur, similes sunt quibusdam piscibus, siue animalibus, quae nunc in aquis, nūc in terris cōuertantur. Vnde ab Isidoro appellantur dubia, eo, quod non solū sunt natantia, sed etiam gressibilia per naturā, & talia sunt p̄o-cæ, Cocodrilli, castores, & equi fluuiales, & huiusmodi, quae cōmuniter sunt animalia saeua, vel maligna. Sic etiā tales homines dubiū videntur, vtrum sint Dei, vel mundi, cōiter tamen inueniuntur finaliter deceptores, & iniqui. I. Tim. 2. Omnis hypocrita est, & nequā. Vnde Apo. 1. Tim. 2. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat, cui se probauit.

Proximi odium, in anima mortis aculeum insingere Apum exemplo edocetur.
Cap. XLV.

Ra, siue odiū proximi, tollit dulcedinē mansuetudinis, & etiam vitam metis. Cuius exemplum est, quia apes, quando pungunt, tunc efficiuntur ad mellificandū inutiles, vel paulo post moriuntur, vt dicit Arif. de nat. ani. maxime, si aculeum totū infixerint, eo quod impossibile aculeum totum insingere, quin cum eo exeat intestinum. Similiter, qui proximum odit, & iratus laedere, vel pungerē contendit, saltem in cōsensu, anima aculeū insigit, sed ex ipsa mentis ira, vel odio, quasi apes ex proprio aculeo, & mel, i. dulcedinē mansuetudinis amittit, & intestinū charitatis euiciens, animae vitam perdit. Vnde scriptum est. i. Io. 3. Qui odit fratrem suū, homicida est, scilicet animae suae occisor.

Hominem exterius nequaquam fore iudicatum, vnica ipsius accipitris similitudine palam fit.
Cap. XLVI.

Vdicandus nō est animus hominis secundū apparentiā carnis, quia qui quandoque est despectus in corpore, magnus est in virtute. Cuius. rei exemplū apparet in accipitre. Est. n. accipiter anis regia, quae plus animo, quā vnguibus, est armata. Vnde quod ei natura corporis in quantitate denegat, hoc in virtute animi, & audacia recōpensat, vt dicit Isid. Sic quandoque in multis hominibus quicquid, vel ex defectu naturae, vel ex accidentali infirmitate despectū apparet in corpore, siue ex naturali sagacitate, siue ex diuina gratia speciali munere suppletur, & recōpensatur in mēte: propter quod & dominus dixit: Nolite iudicare secundū faciē, maxime enim secundū Deum temerariū est tale iudiciū. i. Reg. 16. homines vident, quae parent, Deas autem inuictur cor.

Tentationis pugna, quae ex cōpunctionis lachrymis crebro oriri compertum est, orationis seruire sedatur: quod Mergilli animaliumque aquatiliū exemplo indicitur.

Cap. XLVII.

Lachrymas compunctionis sequitur pugna tentationis, cui opponendus est clamor orationis. Cuius videlicet rei exemplū in mergulo apparet, de quo dicit Isid. quod saepe demerso in aquam capite, aurarum signa sub fluctibus cognoscit, & fururam tempestatem presentiens ad litus cum clamore fugit. Vnde certissimum indicium est futurae tempestatem, cum ad litus merguli fugiūt cum clamore. Ille igitur in aqua caput mergit, qui mēte cōpunctus, se ad sua defendit a crimina conuertit. Sed malignus spiritus eum perdere timens, mox aurā cōtra eum tentationis suscitatur, ut a tentationis seruire frigidescat. Sed cauta, & prouida mens cum surgentis tempestatem tentationis presentit, mox ad litus humilitatis cum clamore orationis recurrit, attendens. s. quod dominus dixit. Mat. 26. Orate, ne intretis in tentationem.

Item lachrymarum aqua animam penitentis nutrit, & in ea ardorem, & aestum tentationum, & vitiū extinguit. Cuius rei exemplū est in animalibus aquaticis, quae secundum Auicennam, duplici ex causa attrahunt ad se aquam. Nam quaedam eorum sunt, quae aquam in ventrē recipiunt, solum per modum nutrimenti, & nō per viam respirationis, sicut conchae marinae. Et talibus assimilantur poenitētes, qui ex lachrymarum aqua, quasi quodam nutrimento pascentur, secundum illud Psa. 4. Fuerūt mihi lachrymae meae panes die, ac nocte. Super quo verbo Cassiodorus dicit, quod fetus est cibus animarū, corroboratio sensuum, absolutio peccatorum, refectio mentium, lauarium culpārum. Sed quaedā animalia aquatica sunt, quae aquam recipiunt per modum respirationis, scilicet attrahendo, & emittendo, scilicet ad euentationem interioris caloris, ad expellendum superfluum calidum: & talibus assimilantur, qui plorant, ut lachrymarum aqua ardorem tentationis extinguunt. Psa. 65. Transiui mus per ignē, id est per ardorem tentationis, & per aquā compunctionis, & deuotionis, & eduxisti nos in refrigerium.

Quando laus diuina clarior ac laudabilior existat cicada exemplo declaratur.

Cap. XLVIII.

Laus diuina tanto clarior est, & laudabilior, quanto exferuentiori, & pulchriori mēte procedit: quod patet per exemplum cicadae, quae in medio aestus, quando alia quasi ardent, tanto cantum reddit clariorē, quanto tunc aerem attrahit puriorē. Similiter vox laudis diuinae tanto clarior, & acceptior redditur, quanto cum feruentiori & puriori spiritu canitur, vel formatur. Vnde trium puerorum laus, & hymnus, quo Deum in camino laudauerunt, magnis commendatur preconis, quonia in pueris puritatem praetendit cordis, in camino vero affectum & feruorem deuotionis. Dani. 3. Ambulabant in medio flammā, laudantes, & benedicentes Dominum.

Variis sacrae Scripturae exemplis, Delphinisq; similitudine choreas fore surgendas lucidē demonstratur.

Cap. XLIX.

Ludi hominum, & chorearū saltus inordinati, communiter sunt praefragium, vel causa exitus mali: cuius exemplam ostenditur in delphinis, de quibus Isid. dicit, quod in mari nihil velocius eis. Nā plerunque salientes naues transuolant: saltus tamen eorū, & ludus futuram indicat tempestatem: & simile accidit de ludis hu-

manis. Nam Exo. 32. Israeliticus populus in deserto lussit sed tandem peracto ludo magnam sui stragem suscepit. Post ludum quoque puerorum, David, & Isoboseth, securum est bellum graue. 2. Reg. 2. Sic & post Samsonis ludū, securum est Philistinorum excidium. Et rursum Mat. 6. post puellae salus, amputatur Ioannis caput. Chryso. quoque dicit, quod ubi saltatio, ibi diabolus caput. Chryso. quoque nobis dedit pedes, ut cum camelis saltemus, sed ut cū angelis chorum faciamus. In saltibus latantur daemones, & exultant ministri daemorum.

Luxuriosi prolis conceptioni in muliere impedimentum inferentes, pavoni comparantur.

Cap. L.

Luxuriosus, qui impedit conatur in muliere conceptionem, prolis, ut securius, vel diutius libidini vacare possit, similis est pavoni: pavo enim avis est nō diligens factum. Vnde masculus persequitur feminam, ut ubi oua faciat, inuestigat, ut ea frangat, ut sic luxuria magis vacare valeat. Talis fuisse dicitur Gen. 38. Onan secundogenitus Iudae. Qui introiens ad uxore fratris sui, semē fundebat in terrā, ne liberi fratris nomine nascerentur, & ideo percussit eum Dominus, eo, quod a rem deestabilem faceret. Licet nō credatur hoc fecisse ex libidine, sed potius ex liuore inuidiae, cum nō posset habere filios, de propria uxore.

Malorum hominum insidiae ex columbarum variis similitudinibus, plurimum auctoritate Doctorum approbatis, patet.

Cap. LI.

Mali aliquando assimilantur columbis, secundum illud Mos. 7. Factus est Effraim, quasi columba seducta. Primō, quidem ratione dolositatis: quia inuenitur columba, quae ad deceptionem auiū est instructa. Nā se associat aliis & ad rete eas ducit, & prima quasi intrarete aucupis, & cū eis inuolui se permittit: & sic sub amicitiae specie, dum ad pacua allicit eas, ad interitū trahit. Sic etiam ad litteram, faciunt quidā fraudulenti Iudaeos, qui ludendo sistē cum quibusdam imprudentibus, in societate & in participatione lucri acquirendi se ponunt, & sub societatis specie eos in manus verorum suorum obseciorū deducunt, & quādoque se vinci & expoliari ab illis permittunt, donec per ipsos imprudentes illi nō veritatem totam suam pecuniam, amiserit. Similiter etiā faciunt socii quorundam praedonum, qui cum viatoribus se ponunt, & sub societatis specie, in manus spoliariū deducunt, & quādoque simul cum eis ab aliis se spoliari permittunt, ne alij fraudē aduertant: & talibus similia faciunt multi alij deceptores.

Secundō, ratione curiositatis. Nam colūba est curiosa, quia super arbore sedens multū circumspicit, super quem ramū scandere possit, vel velit, & quasi deliberando collā vndique circumflectit, sed saepe, dū tantū deliberat, ante quā volatū arripiat, eā sagitta perforat, & ideo volatū non perficit: quia quod diutius facere potuit tēpore, quō potuit nō fecit, ut ait Greg. Sic accidit peccatoribus illis, qui quanquā de ramo arboris. i. de actu, vel conscientia alicuius criminis recedere proposuerunt, & ad meliorē ramum. i. starum. per poenitentia se trāsferre decreuerunt, tamē tū procrastinādo deliberāt, & aduersa circumspicientes implere propositū tardant, & mortis sagitta, vel vincta etā diuina: eos subito non solū in corpore, sed etiam in anima multotiēs perforat: & ideo cōsuluit Eccl. 5. Ne tardes conuertī ad Dñm, & ne differas de die in diē: subito enim

enim venit ira illius, & in tēpore vindictae disperdet e. Tertio, ratione humanae humilitatis. Nam in Syria, vt dicit Ambr. docetur colūba, vt litterarum sit gerula, & provinciae ad provinciam internuncia. Nam ligatur ei littera sub ascela, quae sic dimissa eleuat se in aera, & sic redit ad propria, vt fuit edocta, sed quādoque ab hostibus cognita impetrat sagitta, & occiditur pro littera. Homo ergo indoctus, vel simplex, similis est columbae, cui tunc littera ad deferendum committitur, quādo ad praedicandum aliis sacras scripturas exponitur: & ei tūc littera sub ascella ligatur, quādo ei praedicatio ex officio imponitur, qui litteras deferens se in aere subleuat: quādoque ipse non intelligit, aliis exponere tentat. quē nisi ad propria humilitas citius reducat, verus hostis sagitta erroris enecat.

Vitam solitariam Monachis necessariam esse, vnica piscium similitudine confirmatur.

Cap. LII.

Monachi & solitarij assimilantur piscibus. Dicit enim Ambr. quod magna inter pisces & aqua vicinitas, & cognatio est. Nam extra aquas vivere nō possunt diu. Sed quod est piscibus, aqua, hoc est monachis & solitariis cella. Vnde beatus Antonius dicit, sicut habetur in vitis patrum, quod sicut pisces sine aqua si tardauerint in secco, cito moriuntur, ita etiā monachi tardantes extra cellam, vel cum viris secularibus immorantes, à quietis proposito resoluuntur. Vnde dicitur etiā Isa. 50. Cōpurescent pisces sine aqua, id est, monachi sine cella. Quāto tēpore mortis iudicijq; memoria extremi nobis prosit, hic galli, Pavonis, nonnullorumq; animalium exemplis, clarissimum fit.

Cap. LIII.

Mortis & iudicij timorosa memoria, siue consideratio debet nobis praec oculis iugiter esse. Nā galustimes aquilam & accipitrem praedones terret, cum sint acuti visus, vnum oculum ad victum inferius deprimit, alterum in aera dirigit, vt aduentum aquilae, vel vulturis, scire possit, sicut Plin. de anim. dicit. Aquila signat Christum, & accipiter signat mortem. Vtriusque ergo aduentum. i. Christi ad iudicium, & mortis ad interitum, vir sanctus timere debet, qui in gallo designatur. Vade & corpus reficiens, & corporis interitum timeat, ad ipsamque destructionem corporis oculum mortis intendat, & aduentum quoque districti iudicis pauida consideratione respiciat. Vnde Hiero. dicit, loquens de die iudicij, Quotiens diem considero illum, corde contremisco, siue n. comedo, siue bibo, siue aliud aliquid facio, semper illa terribilis tuba sonare videtur in auribus meis, surgite mortui, venite ad iudicium.

Itē mortis memoria annihilat omnia pulchritudinis gloria, quod exēplo pavonis patet. Pavo. n. dū pennarum suarū pulchritudine cernit, caudā erigit, & ad modū retis velatus per gyrū capiti circumponit: sed dum inter hanc deformitatē pedū circumspicit, plurimum erubescit, & obliuiscens suae pulchritudinis, caudam deprimit, & deponit. Pes ergo, quo mediante corpus terram contingit, mortem hominis signat, per quam corpus in terram redit. Quicunque ergo gloriatur de aliqua pulchritudine corporis, respiciat corporis pedem. i. ipsius finem: quia si bene respiciat quale post mortem corpus fuerit, potius si bi aderit tristitia, quā gloria. Vnde dicitur Eccl. 10. Quid superbis terra, & cinis?

Item mortis memoria animam dirigit, & a tentationibus defendit: Nam aues & pisces regunt se cauda sua. Iu-

menta autem, & boues se à muscis cum cauda sua defendunt. Sic homines vitam suam dirigunt, & tērationes excutunt, mortis memoria. Iob. 12. Interroga iumenta, tu lucres quoque celi, & indicabunt tibi, & enarrabunt pisces maris.

Mentis mūditiem iugiter ab homine custodiendam sepe exēplo suo apes ostendere docetur.

Cap. LIIII.

Mentis mūditiem, quā debet homo diligere, exēplo suo apes ostendunt. Nam mira inter apes mūditiā est, quia nullas spurcicias diuituraria opera sua: foras enim egerunt, quādo possunt, egestiones quas intus fecerunt, quēdam in vnum locum congerūt, & postea foras eiiciunt, quia nullum fetorem sustinere possunt. Sic homo debet facere opera munda, si sine peccati spurcitiā, & cum acciderit, quod alicuius peccati immunditiā intus sit polluta conscientia, erectis per penitentiam sordibus solite purganda, vt nullius peccati fetorem intus sustineat anima. Iac. 1. Abiicientes omnem immunditiā.

Christum nonnunquā percussione flagello, interdum etiam rerum temporalium subtractione nostram expellere ignauitiam, Aquilae, accipitrisq; exemplis demonstratur.

Cap. LV.

Negligentia, & pigritia animae aliquando expellitur flagello percussione diuinā, & quādoq; subtractione temporalis substantiae: quod patet exēplo aquilae. Nam aquila (vt dicit Ambr.) pullos suos ad eos ad volandum prouocat, super eos volitando: & si ad exeundum pigri fuerint, eos rostro percutit, cibum subtrahit, & sic exire compellit. Sic aquila rex auium, id est Christus, qui est rex regum, & dominus dominantium, pullos suos, id est homines a se creatos, vel fideles suos, baptisate regeneratos, tam vesbis, quā exemplis prouocat ad volandum, i. ad Deum feruenter amandū. Nā amor Dei, & proximi, sunt duae alae animae, quibus ad vitam volat aeternam, vel prouocat ad volandum. i. ad bene, & sollicitē viuendum, & agendum. Nam non locis, sed actionibus bonis tendimus ad Deum, secundum Augustinum. Ipse volitat super eos, vt volare exēplo doceat, quia eos ad bene agendum suis exemplis informat. Vnde Deut. 37. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans. Sed dum ad exeundum, siue de nido peccati, siue de nido ocij pigritantes inuenit, rostro flagelli percutit, quia eos iusta sua sententia aduersitatis iaculo ferit: quibus etiā cibum subtrahit, quia subtractione diuitiis eos ad temporalis inopiae nonnunquā extrema perducit: qui dum ex parte vna aculeo aduersitatis punguntur, ex parte vero alia paupertatis nuditate confunduntur, de nido suae pigritiae saltem coactionis, vel utilitatis confusione trahuntur. Quod bene ille prodigus filius, ad extremam paupertatē deductus, in se indicauit, dicens. Luc. 15. Quāti mercenarij in domo patris mei abūdant panibus, ego autem hic fame pereor?

Item negligentes & pigros subditos debent eorū praelati disciplinis, & abstinentiis corrigere ad laborem: Cuius correctionis exemplum apparet in accipitribus, de quibus Basiliius dicit, quod cum eorum filij sunt ad volandum habiles, cibum eis subtrahunt, eos rostro percutiunt, & de nidis expellunt. Hoc (vt dicunt Ambr. & Beda) noa faciunt ex crudelitate, sed vt eos ad praedandum exercerent, ne forte torpescant ocio, & cibum quaerere negligant. Sunt ergo praelato subditi, tanquam ab accipitre filij.

filij, de ocij, vel negligentia nido non verborum tantum percussione, sed ciborum etiam subtractione pellendi, vt panem suum non in ocio, sed in operis labore maaducet. Apost. 2. Ti. 3. Si quis non vult operari, nec maaducet. Prouer. 31. Panem ociosa non comedit.

Quid religiosus, vt Deo sit gratus, creatori suo offerre debeat, parvitururū, columbarumq; significatione, & actiue contemplatiuaq; vite perfectio recte explanatur. Cap. LVI.

Offerre debet homo religiosus scilicet corpus per castitatem, & animam per charitatem. Vnde, & in lege Moyse de aibus turtur, & columba iubebantur offerri: quia in turture castitas, in columba vere charitas designantur. Sed turtur quandoq; in lege depilata iubeatur offerri, sicut patet in purificatione puerperę. Leu. 12. vbi iubeatur a pauperibus offerri par turturum, aut duo pulli columbarum, vbi nota quo ad litteram, q non dicit duos pullos turturum, sicut duos pullos columbarum: quia pulli columbarum semper inveniuntur, pulli turturum autem non semper, nec etiam dicit par columbarum, sicut par turturū, quia columba est auis libidinosā, & ideo eam in sacrificio suo Deus noluit offerri: turtur autē est pudica auis. Duplex autē turtur Deo offerri iubetur, vt duplex castitas in homine designetur. scilicet mentis, & corporis. Vel, quia castitas duo requirit, scilicet continentiam carnis, & humilitatem cordis. Vnde, & non solum in Beata Virgine Christo placuit abstinentia carnis, sed eius etiam humilitas cordis. Iuxta verbum eius Luc. 2. Quia respexit, &c. Nam (sicut dicit Greg.) nulla est castitas carnis, quam non commendat humilitas mentis. Et hinc est (sicut idem Grego. dicit) q tam de ipsa continentia mens elatione tangitur, plerumque omnipotens Deus superbiam destruens in immunditiam operis hanc cadere permittit: immo etiam Aug. super Mat. hon. 54. dicit. Audeo dicere continentibus expe dit cadere, vt in eo ipso, in quo se extollunt, humiliantur. Quid enim prodest, si cui adest continentia, & domineat superbia? Duo autem pulli columbarum, duplicem significat affectum ex charitate diligentium, scilicet Dei, & proximi. Aliqui tamen dicunt, q illi offerunt turturum, quę est auis solitaria, qui sectantur vitam contemplatiuam. Illi autem offerunt columbam, quę est auis gregatim volans, qui sectantur vitam actiuam. Et vtraque bina ponitur, & vtraque pro contu gemitum habere perhibetur: bina quidem ideo ponitur, quia vita contemplatiua debet habere duplicem oculum, & vita actiua duplicem habere actum. Debet enim contemplatiuus habere vnum oculum, quo contempletur cęlestia ad desiderandum, alium quo ad temporalia ad contemnendum. Item actiuus debet exercitari erga se ad sui correctionem, & erga proximum ad eius adificationem, & sustentationem. Vtraque etiā vita in hac valle miseris, in gemino gemitu co solatur. Gemit enim cōtemplatiu⁹ ex amore pro desiderio cęlestis patrię, & ex deuotione p cōsiderationē passionis dominicę. Gemit actiuus ex cōpūctiōne pro peccatis propriis. Pl. 6. Lauabo per singulas noctes lectū meū lachrymis meis, stratum meum rigabo. Item ex compassione peccatis, vel miseris alienis. Hic. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filię populi mei.

Ocium precipue ab hominibus ad male agendum atensis, quam non fugiendum fore, struthionis exemplo aperitur. Cap. LVII.

Occupatio aliqua licita, vel non periculosa hominibus tentatis, vel ad male agendum accensis, danda est, vt videlicet circa eam derenti, vitent magis perniciosa. Et huius rei quidem exemplum natura struthionis ostendit, cui natura dedit, secundum Auic. maxima oua facere, & durissima testā, vt circa eorum generationem calor occupatus tēperetur in eis, ne eo incēso citius moreretur. Sic homini calido multum, id est incēso citius ad peccandum accensio, siue fortiter tentato, sunt magna & dura oua, id est fortia & difficilia exercitia, vel officia imponenda, vt ex difficili occupatione, illorum vitiō refrigerat incendium, & feiuor tentationum. Vnde Eccl. 33. Mitte illum in opera tua, ne vacet: multam enim malitiam docuit ociositas.

Pulcherrimo Aquila exemplo fidem ac charitatem in operibus meritorius omnimode necessarias existere breuiter dicitur. Cap. LVIII.

Opera meritoria non possunt ab anima exire sine fide, & dilectione: quod patet exemplo aquilę, quę duos lapides preciosos nomine eschites in nido suo ponere dicitur, sine quibus parere nequit. Hic ergo duo preciosi lapides, qui ponuntur in nido Aquilę, possit pullos parere, duę virtutes sunt, scilicet fides, & charitas, quę nisi in nido mentis fuerint, si fides in intellectu, & charitas, in affectu, nō potest aliquid opus Deo acceptum parere. Nam siue fide impossibile est placere Deo, vt dicitur, Hebr. 11. & fides per dilectionem operatur. Gal. 5.

Quo pacto nonnullorum opera infructuosa remaneant, nisi similitudine exprimitur. Cap. LIX.

Opera remissa & mollia, licet sint laboriosa, tamen parum sunt fructuosa: quod apparet per exemplū in miluis. Miluus, licet sit auis patiens laboris, tamen volatus est mollis. Vnde miluus quasi molliter volans est dictus, quia molli pēna & quasi immobili super aera fertur, & leui tactu aere mouere videtur. hic cibi quęrens, & terram respiciens, volando per aera molliter circuit, & famem quam sæpe patitur, quærula voce prodit. Est ergo quasi miluus homo mollis, & in opere tepidus, qui licet in modico cibo, i. paruo opere multum pariat laboris, tepiditas tamen & mollities eius impedit mercedem operis: sic quę fit, vt dum multum circuit, & parum fructificat, quasi miluus forme patiens, i. mēdicus semper & querulus incedit. Vnde per Salo monem dicitur. Pro. 18. Qui mollis, & dissolut⁹ est in opere suo, iter est sua opera dissipantis.

Quam pauperis ac diuitis sit exitus dispar, accipitris gallinęque vnico exemplo monstratur. Cap. LX.

Pauperes, sicut in hoc mundo contemnantur, ita in alio gloriācantur: sed diuites econtra. Nam gallina iuuenis, in domo diuitis vilipenditur ita, q si intraret domum, turpiter ei dicitur: sed accipiter, vel falco honorabiliter in domo super pernicam ponitur: & solitari de bonis mortellis nutritur: sed si gallina mortua fuerit, eam reuerentia magna & lumine coram domino ponitur: sed accipiter post mortem in sterquilinum proicitur. Sic pauperes, & simplices, in mūdo vilipenduntur, & deprimuntur.

deprimuntur, sed post mortē ab angelis ad mēsam Regis, eū honore deportantur. Sed econuerso diuites hic honorantur, sed post mortē in sterquilinum inferni eiciunt. Lu. 16. Mortuus est mendicus, & portatus in sinū Abrahę: & in eodem. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno.

Iurgia inter domesticos ferentes a societate penitus seiungendo esse Apum exemplo comprobatur. Cap. LXI.

Pacem communem perturbantes, & mutua societatis dulcedinem auferre volentes, omnino esse cohibendos, vel ab ipso congregationis collegio remouendos, exemplo suo apes ostendunt: quę (sicut Arist. de anima dicit) apes alias pacem dissoluentes, & mella sua detrahere cupientes, mortaliter feriunt, vel omnino a se repellunt. Talibus enim apibus similes existunt, qui sua inquietudine, vel scissura pacem proximorum separant, sicut tollunt. Item, qui dulcia amicorum cōsortia, vel obsequia, quę per mella signantur, aliqua arte malitię diripere contendunt. Tales ergo merito sunt, vel asperis verborum puncturis, vel asperis correctionum aculeis feriendi, & ab omnibus tanquam pestiferi in super repellendi. Apost. Gal. 5. Vtinam abscondantur, qui vos conturbant.

Peccati, quod profecto natura vitium existit, peruersitas quanta sit ex Ephimerę piscis, cuiusdamq; Delphini ac Turturę marine natura, haud dubie percipitur. Cap. LXII.

Peccatum assimilatur pisci ephimerę, qui nascitur sine coitu: de quod ait Iorach lib. de ani. q post tres horas diei, quo nascitur, moritur. Quasi enim dies il luminans animam, penitentia est, per quam respicimus gratiam: & huiusmodi dici tres horę post quas ephimera moritur, sunt tres penitentia partes, per quas peccatum extinguitur, scilicet cōfessio, confessio, & satisfactio. Quod autē ephimera sine coitu, s. ex putrefactione generatur, significat, q peccatum præter naturę ordinem, ex appetitu corruptione contrahitur. Vnde Aug. dicit, q peccatum non est natura, sed vitiū naturę appetentis id, quod non est sui ordinis.

Item peccatum, licet ante delectet, postea tamen mentem lacerat, & necat. Et ideo assimilatur cuiusdam generi delphini, quod est in Nilo. Sunt enim ibi quidam delphini dorso serrato, qui interna vētrum secantes interimunt cocodrillos. Delphinus, ergo non anteriori pectore, sed posteriori dorso serrato, cocodrilli lacerat ventrem, peccatum repręsentat mortale, quod non ante, i. in principio, sed posterius infigit peccatoris, lacerat ac perimit mētem Pro. 23. Ingre ditur blandē sed in nouissimo mordebit, vt coluber.

Item peccatum in sola affectione existens, potest esse mortale: cuius exemplum apparet in turture marina, de qua dicit Ambrosius, q si quis eam etiam mortuā calcauerit, venosum & mortiferum ei aculeū infigit. Quid est enim turtur mortua, nisi mortalis culpa: quę si quis pede affectu: nis ei in hæserit, proculdubio reatus mortiferum ei aculeū immittit?

Peccatorum omnium capitulum varietas, grauitas, & malignitas, ex equi fluminalis, murenulę, & serpentis, canis, quoque maris, aquilarum, corni, cygni, ac cynomyię, vt fertur, huius proprietatibus quamplurimum, clarē demonstratur. Cap. LXIII.

Peccatores assimilantur piscibus, qui ita naturaliter sunt gulosi, & ad cibum auidi, q non aduertunt la-

queum siue hamum. Sed quod facit in piscibus natura? hoc facit in hominibus praua concupiscentia. scilicet vrit aude attendant ad delectationem peccati, quod non aduertant diaboli hamum, vel laqueum, qui pertrahit ad dolorem supplicij. Vnde dicitur Eccl. 9. quod sicut pisces capiuntur hamo, ita capiuntur homines tempore malo.

Item peccatores similes sunt equis fluminalibus, quos Nilus fluuius gignit: qui sic vocati sunt ex eo, quod equis terrestribus in dorso, & iuba assimilantur. Hi de die in aquis morantur, sed per terram de nocte euntes, segetes depascuntur. Talibus ergo equis sunt similes, qui in die prosperitatis positi, sub a quis deliciarum viuentes, efficiuntur voluptuosi, sed ad noctem aduersitatis, & pauperatis educti, prædones efficiuntur, & noxij. Vnde in nullo tempore bene viuunt, quibus vel abundantia voluptatis, vel rapacitatis penuria occasiones fiunt.

Item peccator non potest gignere, id est, facere opus meritorium, nisi deponat peccatum. Cuius exemplum est in murenula, & serpente. Murenula enim (vt Isido. dicit) non inuenitur nisi in foemini sexus. Coit autē cum serpente, & ex eo generat aliam murenulam, sed (vt idem dicit) serpens venenum deponit antequam coeat cū murenula, sed post coitum resumit venenum: propter quod murenula, nec a serpente læditur, nec generat aliquid venosum, vel serpentinum, vel simile natura. Quasi igitur serpens venenosus, est homo peccato infectus: qui si venenum peccati non deponeret, murenulam bonam, id est bonam actionem & meritoriam non gigneret, quia aliā cum matre eius, id est gratia vel charitate, quę mater est omnis boni operis, coniungere se nō potest. Hoc tamen non imitabile, sed detestabile potius existit, quod post murenulę coniunctionem, serpens venenum resumit, i. post receptionem gratię quis ad peccatū redit. 2. Pet. 2. Canis reuersus ad vomitū, & sus lota in volubro luti.

Item peccatores quidam similes sunt canibus maris. Nam sicut canis est animal mordens, & nocium in terra, sic etiam in mari piscis canis terribilis est. Vnde (sicut Ambros. dicit) Canes & in mari & in terra cauendi sunt. Tales sunt peccatores, qui non solum in terra, id est, in tranquillitate pacis, sed etiam in mari, id est, in commotione belli & litis, periculosi & nocui sunt aliis. de quibus Apost. Phil. 3. Videte canes, videte malos operarios. Vel similes canibus terrestribus sunt prædones, qui nocent in terra, sed tanquam canes marini, sunt piratę, quę nocent in mari, vnde Apost. 1. Cor. 9. Periculis in terra, periculis in mari.

Item peccatores assimilantur aquilę. Nam quoddam genus aquilę est, quod rapit in aere, & tale generaliter rimet: oēs aues. Talis aquila repręsentat superbiam. superbia enim in alto rapiunt, quia glorię, & honoris cęlitudinē, quę soli Deo debetur, sibi rapere & vsurpare cōtendunt. Vnde ipsi eripiunt Deo, quod Deus sibi metipso reseruauit. scilicet gloriām, iuxta illud Isa. 42. Gloriām meam alteri non dabo. Hanc aquilam, scilicet superbiam, omnes aues, id est omnes viri spirituales, timere ac fugere deberent: quia Aug. in Reg. dicit. Alia quęcunq; iniquitas exercetur in malis operibus vt fiant, superbia verō etiam in bonis operibus insidiatur, vt pereant. Quędam verō sunt aquilę, quę rapiunt in terra. Talibus assimilantur auari, qui circa terrena lucra tantum modo intendunt, & in interdum aliis rapiunt etiam violētę. Quędam autem aquilę rapiunt in aqua. Et istis assimilantur luxuriosi, qui se im-

se immergant in aquis voluptatum. Et dicit Arist. de ani. quod talis aquila timet vulcrem, & cum eum videt venientem, fugit ad aquam, quam si exiret, vultur raperet eam. Talis autem aquila vnum pedem habet lacum ad modum anseris, cum quo in aqua se regit: alium habet diuisum cum vnguibus acutissimis, quo prædam rapit. Sicut autem hæc aquila timet vulcrem, ita luxuriosus timet reprehensorem, & detectorem, vel vulcrem. i. morem sapientem, siue flagellum percussoris diuinæ: quod quidem si vult euadere oportet, quod securat ad aquam penitentia. Pes autem latus ad natationes aquarum, est affectus ad delectationem luxuriarum. Sed pes cum vnguibus ad rapiendum cibum prædæ, est appetitus ad delectationes gula: & vterque pes est in voluptuosis.

Item peccatores assimilantur coruis. Primo, quia corui sunt clamosi, & voces diuersas variant. Hoc competit superbis qui cum clamore imperant, blasphemant, garriunt, contendunt, & vituperant, & sic multis modis incoerentibus varias voces formant. Secundo, quia corui sunt dolosi, furtiue res capientes, & abscondentes. Et hoc competit auaris, qui dolis, & fraudibus aliena diripiunt. Psal. 71. Sicut nouacula acuta fecisti dolorem. Tertio, quia corui sunt immundi, scilicet cadaueribus insidentes, & ex fetidis cibum quaerentes. Et hoc competit luxuriosis, qui delectantur in carnis operibus fetidis, & immundis. Isa. 34. De cadaueribus eorum ascendit fetor.

Item peccator qui de peccato gaudet, cygno similis dici potest. Nam cygnus instante morte, penna in cerebro infixata, canit, & contra morem omnium animalium pro gemitu cantum reddit, sicut Ambrosius dicit. Nam tunc penna cerebro infigitur, quando suggestioni prauæ peccati corde consentitur, & tunc anima completus moritur, cum ipsum peccatum opere perpetratur. Illi ergo ad modum cygni quasi cantant in mortis casu, qui Pro. 2. latantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.

Item peccatores assimilantur cynomyis. i. muscis caninis: de quibus loquitur Psal. 104. dicēs: Dixit & venit cynomyia & cynibes in omnibus finibus eorum. Nam talis musca est corpore magna, & ventre lata, & paruioris volatus quam alia musca.

Item est multum purgativa carnis & vlcera tua, nec non corrosiva: in super est multum sanguisuga. Corpore ergo magni possunt dici superbi, qui in carnalibus volunt magnificari. Vnde superbi homines gigantibus comparantur. Sap. 14. Ab initio cum periret superbi gigantes, & c. Venire autem lati, sunt gulosi, qui ventrem implentes dilatant, & extendunt. Parui volatus, sunt pigri, & acidiosi, qui parua & rara bona operantur. Fetidi, sunt luxuriosi qui fetoribus vitiorum carnalium: pascentur, & delectantur: multum purgatiui sunt iracundis: sed corrosiui & vlcera rui, sunt detractores & inuidi. Ipsi. Musca carnem sanam transiit, vlcera insidet: sic dæmones, & detractores. Sanguisuga autem sunt auari & usurarii, qui exoliando dulciter pauperes, sanguinem eorum sugunt. Pro. 30. Sanguisuga dux sunt filiarum dicentes: affer affer.

Item peccatores sunt similes vespertilionibus. Vespertilio enim (sicut dicit Gl. super illud Isa. 30) In die illa proiciet homo idola argenti sui, & simulacra auri sui, que fecerat sibi, vt adoraret talpas & vespertilioes, & c. lucē fugiunt. Et quantum ad hoc signant luxuriosos, qui latibula & tenebrosa quaerunt. Iob. 24. Oculi ad alteri obseruat caliginem.

Item puluerem linguarum: & quantum ad hoc signat auaros, qui terrena diligunt. Psal. 71. Inimici eius tetra lingua.

Item oleum de lampadibus sugunt: & in hoc significat inuidos, qui ore detrahendo, bonorum gratiam auferre contendunt. Per oleum enim gratia, per lampades vero viri praeclari signantur. Inuidi ergo homines quasi oleum de lampadibus sugunt, cum ore viris praeclari detrahendo gratiam auferre contendunt. Vnde inuidus homo gaudet de malo alterius, & dolet de bono alieno. Iuxta illud Horatii, inuidus alterius rebus marcescit opimis: sic ergo conatur bonis viris gratiam eorum occulte detrahendo auferre.

Item in rimis parietum se de die abscondunt: & idea signant superbos, & tyrannos, qui malignas & occultas vias quibus possunt alios ledere rimantur.

Item de die quasi sicut talpæ cæci sunt & signant iracundos, in quibus ratio oculis ex nimio furore cæcatur.

Item frigidissima natura sunt. Vnde sanguis vespertilionis linitus super palpebras, non finit crescere pilos (vt dicit Constantinus) quod ex frigiditate poros claudit: et creditur euenire in quo signat acidiosos, qui efficiuntur in spiritu frigidi, ita vt pilis oculorum, id est bona desideria mentium in eis non procedant.

Veræ penitentia quæ plurima bona recensentur, quæ ex Phœnicis, Mergulis, & denique tracta a piscis natura lucidissimis exemplis eliciuntur. Cap. LXIII.

Penitentia feruor, & humilitas, peccatorem mortuum resuscitant: quod ostenditur exemplo phœnicis. Est enim phœnix avis, quæ (secundum Arist. de ani.) post trecentis, vel quingentis annis vixit, cum suum defectum sentit, nidum ex lignis aromaticis facit in tantis siccis, vt vento calido accendantur: quibus quidem accensis, sponte nidum ingreditur, & inter ligna ardentia incineratur. Et ex hoc cinere infra triduum quidam vermiculus nascitur, qui paulatim plumas recipiens, in volucres transformatur. Est autem avis pulcherrima, pauoni simillima in pennis, solitudinem amans, & ex mundis fructibus cibum quaerens. Sic peccator post diuini vixit in suis peccatis, & suæ vitæ, vel status defectum siue per mortem metum siue per aliquod aduersum cognoscit, debet ex consideratione offensæ, ex contemplatione diuinæ iustitiæ, & insuper ex timore gehennæ, atque mortis incertitudinæ, tanquam ex aromaticis lignis struere nidum mentis: & hi respectus tã siccis, i. validi debent esse, vt spiritus sanctus facilliter possit accendere nidum mentis: tunc ad cor suum penitens spontaneus ac cito introeat, & in prædictis temporibus positus, se per feruentem compunctionem adurens, in humilitatis, cinere redigat: ex hac. n. humilitate insititidum penitentia, scilicet contritionis, confessionis, satisfactionis, ne uis nascetur vermiculus. i. mundus, & animus humilis, qui plumas virtutum paulatim recipiens, in completam transformabitur volucris. i. in virum perfectum atque contemplationis, item habentem varietatem colorum in pennis, i. varietatem virtutum, & gratia: multiformis, amantem solitudinem sanctæ orationis, & quaerentem cibum mundi sacre lectionis, vel mundæ operationis.

Item penitentia liberat, & defendit a tentationibus, ne deceptionibus demonum: quod pater per exemplum in mergulo. Nam quæ rapaces aues mergulos persequuntur, ad aquam confugientes submersiois beneficio liberantur. Tunc rapaces aues mergulum inuadunt, quando dæmones animam

animam hominis tentando circumuenire sagunt, sed si anima confugiat ad aquam penitentia, & se in eis humilando submergat, liberatur a fraudulencia dæmonum. Psal. 73. Tu contribulasti capita draconum, id est tentationes dæmonum in aquis, scilicet penitentia.

Item penitentia facit opera hominis esse vicia, & meritoria. Cuius exemplum apparet in variis maioribus piscibus, qui dicuntur troctæ, qui oua in aqua faciunt, & ipsa aqua fouenda committunt, & aqua tanquam blanda mater ea suscipiens, animat, & creat, & pisces ex eis format. Sunt ergo opera hominum bona tanquam oua troctarum, quæ tunc in aqua prodeunt, quia in vera penitentia sunt, atque ex ipsa in aqua, i. penitentia lachrymosa & espietione lachrymis, viuunt, gratuita & fetosa. i. meritoria fructu.

Penitentes in eorum vera penitentia quales esse debeant, multorum animantium in terris ac in aquis variabilis naturæ, præcipueque coturnicis, ciconiæ, ac turdis, similitudinibus non paucis artificiosè palam fit.

Cap. LXV.

Penitentes qui tepide & ociose viuunt, facilliter ad putredinem peccati redeunt: cuius exemplum apparet in piscibus. Nam cum aqua ubi sunt pisces, non mouetur, nec renouatur, cito in putredinem vertitur. Vnde in ea pisces corrumpuntur. Similiter, qui sunt in aqua penitentia, si non renouantur, nec mouentur per bonorum operum sollicitudinem, facile a tentationibus corrumpuntur, & a peccatorum putredine iterum inficiuntur. Apostolus Eph. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ.

Item penitentes virtute penitentia mutant mores. Vnde assimilantur quibusdam animalibus, de quibus Ambrosius dicit, quod contrariam naturam habent in terra & in aqua, sicut pater de Leone. Nam Leo, cum sit terribilis in terris, in mari tamen est dulcis, scilicet piscis leo. In quo signatur, quod aqua maris, id est penitentia amara hominem imitem & ferocem transmutat, & conuertit in dulcem.

Item rana, quæ est horrenda in paludibus, in aquis tamen est decora, & omnibus ferè præstat alimentis. In quo signatur, quod aqua penitentia homines horrendos & impios facit gratissimos, & præ aliis acceptos.

Item multæ odor grauis in terris, suavis in aquis est: in quo accipitur, quod ferentes per malam famam, in aquis penitentia efficiuntur redolentes per gratiam.

Item lepus est animal timidum in terris, in mari vero formidabile: quia lauacrum penitentia homines pusillanimes & pauidos, magnanimes facit & fortissimos.

Item lupus est in terris animal rapiens, in aquis autem animal impotens. Vnde hos nescit lupos agnus timere. Sic per penitentiam homines terribiles & rapaces efficiuntur benigni & misericordes.

Item porcus in terra animal est immundum, in mari vero est animal mundum. Vnde porci marinii (vt dicit Ambrosius) etiã Iudæis sunt grati, qui tamen terrestres non comedunt. In quo signatur, quod aqua penitentia purgatur omnis immunditia culpe, & ideo etiam immundi per peccatum luxurie, in aquis penitentia efficiuntur mundi per continentiam.

Item terrestris scorpio percutit, & venenū immittit: scorpio vero marinus non percutit, sed reficit. In quo significatur, quod detractores, & inuidi alios retro percutientes, immurantur in aqua penitentia, & efficiuntur benefactores.

Item coruus terrestris habet carnis duritiem, marinus verò coruus habet carnis teneritudinem. In quo significatur, quod penitentia mare cor aridum & durum facit molle & deuotum & piū.

Vnde penitentia facit de corde lapideo & rigido cor carneum, & flexibile, facit enim de homine superbo humilē, de homine crudeli, & truculento mitem, & c.

Item penitentes quales debeant esse exempla coturnicum demonstrant. Coturnix enim mare transiens, cum lassatur, in aquam descendit, & vnam alam erigens velum facit. Coturnices, etiam accipitrem timent, nec de terra surgunt, quandiu eum vident. Sic quoque peccator transiens per mare huius seculi, cum se lassum sentit ex grauedine peccati, debet si vult euadere, se humiliando descendere in aquam penitentia, & cum vna ala. scilicet timoris in ista aqua, id est penitentia se tenere, aliam vero, scilicet spem, sursum ad Deum erigere: quia sicut debet timere de iustitia, ita debet sperare de misericordia, & hæc ala spei, erit velum ducens eum ad pia opera. Debet autem peccator penitens præcipue & timendo cauere accipitrem. i. diaboli seueritatem, quia tunc maxime contra hominem sæuit, cum sibi rebellasse cognoscit. Et ideo cum eius presentiam penitens tentatus aduertit, debet in terra manere. i. humilitate se tenere. Sola enim humilitas (vt dixit beatus Antonius) est quæ euadit diaboli laqueos. Vel non debet de terra surgere, id est ab humili oratione.

Item coturnices per terram citissime currunt, specie sua diligit, & vociferando se mutuo requirunt, vt dicit Ambrosius. Illi ergo per terram citissime currunt, qui licet in terra positi, vehementer tamen celestia diligunt. Nam qui amar vehementius, currit velocius, & peruenit citius, sicut dicit Bernardus. Ille vero diligit suam speciem, qui diligit quemlibet hominem. Nam participatio speciei plures homines sunt vnus homo, sicut Porphyrius dicit. Vbi ergo est naturæ vnitas, debet et simul esse vnitas charitatis, & concordie. Debet et diligenter homo suum quilibet requirere proximum, quem sentit errando periisse, siue vociferando ad ipsum per prædicationis vel exhortationis clamorem, siue proprio vociferando ad Deum per perfectæ orationis feruorem.

Item coturnices pro gratissimo cibo habent semina venenosa: comedunt enim elleborum, quod aliis est perniciosum: & patiuntur etiam coturnices morbum caducum sicut homo. Quasi autem venenosa semina ellebori sunt oportunitates & occasiones peccandi, quibus si penitens pascitur, scilicet vt in eis delectetur, morbum caducum patitur, id est residuum peccati.

Item penitentes debent esse similes ciconijs: primo quidem, quia ciconia est ad se purgandū ingeniosa. Nam quando cibo grauari se sentit, aquam marinam in rostrum recolligit, quæ ad interiora transmittit, & sic cibum in duratū remouit, & in resina mundando superflua eiicit. Sicut autem cibum superfluum, vel malus grauat stomachum, ita & peccati grauat, vel angustiat animam. Qui ergo se purgare desiderat, aquam marinam habeat. i. ita purgetur interi, vt amaras lachrymas effundas, quæa necesse est vt etiam rostro recolligat, sic vt ad ventrem purgandum eam ad interiora transmittat, id est in ore suo peccata sic compunctus confiteatur & dicat, vt confessio sua humilis ad purgandas peccati fetes compunctionis aquam, id est lachrymarum virtutem ad interiora mentis transmittat.

Secundo, quia ciconia est ad se nutriendum virtuosa. Nam serpentum vescitur ouis: & ex eis escam dat gratifera pulis suis: quamuis autem venenosa comedat, venenum tamen eorum ipsius naturam non superat, nec imitatur, sed est ei nutrimentum, quod tamen multis animalibus est venenum. Nam vi caloris qui in ea dominatur, virtus veneni in ea extinguitur. Quasi autem oua serpentum, tentationes sunt malignorum spirituum, que licet animalibus, i. hominibus carnaliter viventibus sunt venenam, spiritualibus autem prebent proficuum nutrimentum. Nam vi amoris, qui in eis accenditur, tentantis nequitia penitus superatur.

Tertio, quia ciconia est contra serpentes vigorosa: nam eos rostro percussit, occidit, & comedit. Serpentes quippe rostro ciconia percussit, quia frequenter orando, confitendo humiliter, malignos spiritus poenitens confundit. Tunc vero illos occidit, cum seruo poenitentiae lachrymarum inundatione tentationes penitus eorum extinguit. Vnde Psal. 73. Tu contribulasti capita draconum in aquis: quia videlicet in aquis lachrymarum extinguntur tentationes demonum. Sed adhuc serpentes ciconie comedunt: quia videlicet ex tentationibus demonum nutritur, & conualefcit humilitas poenitentium.

Quarto, quia ciconia est humanae societatis amatoria: & ideo in domibus hominum nidum ponit. Sic etiam quilibet poenitens amare debet societates hominum. i. rationabiliter, & mansuetum naturam: nil ergo bestialius homine rationem habente, & ratione non vacante. Similiter qui crudeliter vivit, non homo dici debet, sed feris & bestias similis existit. Et ideo quicumque cum talibus habitudo, vel conuiuio, non nidum in domibus hominum, sed inter bestias ponit, secundum illud Iob 30. Frater fui draconum, & socius struthionum: & Ezech. 2. dicitur, Cum scorpionibus habitas.

Quinto, quia ciconia nidi sui, vel loci est diligenter conservatua. Nam nidum vel locum, quem prius accipit, de facili non dimittit, sed quando circa hyemem recedit, nidum terra operit, & virgulas, & spinas cum luto coniungit, ne a vento dissipari possit. In reditu autem suo eundem locum occupat, & contra occupare volentes pugnando eum defendit. Similiter poenitens nidum mentis diligenter custodit. Nam in eodem loco, id est, eodem humilitatis despectu, quem prius accepit, persistit, vel qui prius acceptum gratiam nunquam deserendo amittit. Sed si hyems aduersitatis immincat, ita vt circa exteriora contendens, ad tempus eum exire oporteat, terra humilitatis operit nidum mentis, virgulas, & spinas. i. abstinentias asperas cum luto corporis iungit: quia iungit asperitates carnis cum luto humilitatis: ne, si a vento superbia, vel a tentatione concupiscentiae dissipari possit. Cum vero ab exterioribus curis reuertitur ad secreta cordis, eundem locum occupat, i. nidum humilitatis, que etiam circa superbos, demones ipsum nitentes diripere, vitiliter defendit.

Item poenitentes semper debent respicere ad meliorum exemplum, & in humilitate poenitentiae semper abscondere sua opera: & exemplum istius doctrinae apparere in sermone. Nam struthio quando venit tempus vt oua ponat, ad pleiades oculos leuat: non enim oua ponit, nisi quando illa ascendit constellatione. Cum autem hanc constellationem viderit, arenam maris fodit, oua ibi ponit, & subito operit: & statim obliuiscitur, vbi ea posuit, & nun-

quam ea vteritur querit: sed calefacta arena feruor solis oua excoquit, & in ipsis pullos producit: qui cum fructu testa educi fuerint, tunc mater eos recolligit, & ita quos filios recognoscit.

Item struthio naturaliter odit equum: ita vt equum sine terrore videre non possit: sed si equus ei occurrat, quam contra hostem alas erigit, & alarum strepitu fugere ipsum cogit. Sicut ergo oua poenitentiae struthio aspicienda pleiades ascendentes, ita poenitens operando aspicienda debet in arena maris ponere oua sua, i. in poenitentia graui & amara perficere opera, & debet illa sabulo operari, i. in humilitate custodire & non vterius illa videre: ad superbendum vel ostendendum aspicienda, & tunc calefacta arena, i. seruescere poenitentia, feruor solis, i. amor dei illam incendit, & factus inde multorum bonorum operum productus, quos cum testa fracta, i. carne mortua ante conspectum districti examinis fuerint producti, tunc eorum mater, i. anima poenitentis clarius recognoscit: & tanquam suos fructus recolligit gloriosos: debet tamen hic struthio, i. poenitens, equum, i. peccatum, quo anima portatur ad mortem, velut suum hostem pestiferum fugere, vitium alas contra ipsum erigere atque eorum strepitu, i. operum actu ipsum in fugam vertere, i. a se repellere.

Item poenitentibus reuertentibus ad Deum maxime demones terrentur laqueos tentationum: quod patet per exemplum turdis. Nam turdi (sicut dicit Ambrosius) in fine autumnii, & hyemis confinio, quasi exacta aestate feruntur. i. ad nos redeunt, quibus nos molimur insidias, & diuerso genere nunc insidias saepe decipere, nunc viscositate, nunc laqueis eos captare contendimus. Similiter poenitentibus ad Deum, & ad iustitiam redeuntibus demones velut homines turdis diuersi generis moluntur insidias, & nunc eos insidias saepe, i. tentatione dignitatis & in perbigi decipere, nunc visco luxurie fallere, nunc laqueos auaritia eos contendit capere, propter quod qui ad Deum accedit monetur ab Eccl. 2. Fili accedens ad seruitutem Dei, ita in iustitia, & timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Militia enim est vita nostra super terram. Et habemus enim tres hostes, scilicet carnem, mundum & demonem.

Irrationalia animalia, que charitatis precepta penitus ignorant, legem tamen charitatis interdum adimplere videntur.

Cap. LXVI.

Pergrinos & viatores esse in suo itinere pia charitate iuuandos, milui ostendunt. Nam miluus (vt dicit Iulianus) cuculos in spatulis suscipit, & ne deficiat propter longa spatia itineris a parribus Hispania secum ducit. Si ergo milui hoc auibus illis faciunt, que secum de specie non sunt, quanto magis ergo debet hoc honorare facere homini, & Christiano Christiano non solum carnis naturae, sed & fidei eiusdem consorti? Ecce irrationalia volucres tam rationis quam virtutis iura nescientes, tamen charitatis adimplerunt, de qua Apostolus Gal. 6. Alter alterius onera portat, & sic adimplebitis legem Christi. Nihil ergo conuertiendum tui etiam minoris, vel debiliore cogit, aut derelinquas, sed magis eius debilitati compatiatur, & si saltem similis illi Samaritano, que te euangelica narratio comendat, qui inuentum in via vulnere iumentum suo imposuit, in stabulum duxit, vulnere curauit.

studuit, & tandem stabulario cum precio commendauit. Luc. 10. Ecce enim quam multa habes charitas oblectata, pietatis officia & supernae compassionis exempla, vt tu quoque similiter facere satagas.

Viri perfecti qui sint, quid agant, ac agere debeant, dum vitam ducunt, optimorum piscium animamque praedae atque Ardea natura multa aperitur exemplis.

Cap. LXVII.

Perfecti viri assimilantur optimis piscibus. Nam (secundum Auicennam) illi sunt optimi pisces qui morantur in aquis altis, propter quod de marinis illi sunt laudabiliores, qui non alibi quam in altissimo pelago conuersantur.

Itaque qui in aquis discooperitis vbi perflant liberè venti, meliores sunt aliis, qui contrario modo se habent, & meliores sunt illi, qui sunt in aquis fortissime agitatis, quam in aquis noa motis. Ex quibus collige, quod illi pisces sunt optimi qui morantur in aquis multis discooperitis fortissimè motis. Similiter illi viri sunt perfecti, & optimi qui sunt alti per contemplationis sublimitatem. Isa. 52. Et intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde.

Item qui sunt discooperiti per conuersationis simplicitatem: quia in hominibus fictis, & cooperitis per hypocritam non perstat ventus Spiritu sancti. Sap. 1. Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum.

Item qui sunt agitati per operationis mobilitatem, scilicet qui non ocio vacant, sed in bonis operibus assidue laborant. Eccl. 9. Quodcumque potest facere manus tua, iustanter operare.

Itaque perfecti & viri spirituales similes sunt auibus praedae, quae (sicut Aristoteles de animalibus dicit) sunt volatus altissimi & velocissimi, & visus acutissimi, & animositatis permaxima, sicut pater in aquila, falcone & huiusmodi. Similiter etiam viri perfecti sunt altissimi per conuersationem, Apostolus Phil. 3. Nostra conuersatio in caelis est.

Item velocissimi per dilectionem: quia qui amat operatur velocius, & peruenit citius, vt dicit beatus Bernardus.

Item sunt acutissimi per contemplationem. Iob. 41. Omnes sublimè vident.

Item sunt animosissimi per spiritus vigorem. Nam iustus quasi Leo confidens absque terrore erit, vt dicitur Pro. 28.

Itaque perfectus homo assimilatur ardea. Primo propter volatum. Nam ardea vocatur quasi ardua propter altos volatus. Formidat enim imbres, & volat super nubes, vt si licet procellas imbrium sentire non possit. Cum autem volauerit, significat tempestatem, hanc autem quidam Tantalum vocant. Similiter perfecti viri timentes ne instigati a diabolo procellis persecutionum inuoluantur, intentionem suam supra omnia temporalia collocant, & in serenitatem caelestis patriae, vbi facies Dei conspiciunt, mentes tenant. De talibus viris fuit Gregorius in dial. qui de se ipso refert, quod talis erat eius animus, dum in monasterio fuerat, quod illi labentia cuncta suberat, & rebus omnibus quae voluunt eminebat, & nunquam nisi caelestia cogitare consueuerat. Apo. Col. 4. Quae sursum sunt sapite, non quae super terram.

Secundo, propter nidum: quia licet auis ardea in aquis cibum quaeratur, tamen in syluis, & altis arboribus nidum locat. Quia perfectus quisque licet secundum corpus pascat rebus labentibus & transitoriis, tamen specie suam ponit in supernis & spiritalibus. Vnde Psalmista dicebat, Psal. 72. Mihi adhaerere Deo bonum est: ponere in domum

Deo spem meam.

Tertio, propter zelum. Nam ardea pro pullis zelat, & ne ab aliis auibus de nido rapiatur, defendendo laborat. Sic viri perfecti pro subditis laborant, ne a prauis penetrantur, & de nido fidei catholicae seu a rectitudine iustitiae subtrahantur. Ioan. 10. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Quilibet etiam vir perfectus toto posse pugnare debet, ne conceptus vel affectus virtutum quos habet in nido animae, a demone vel ab alio rapiantur. Eccl. 4. Pro iustitia agitare pro anima tua.

Quarto, propter colorem: quia quaedam ardea habent colorem albu, quaedam cinericiu. In quorum primis munditia, in secundis vero poenitentia designatur. Nam spirituales viri, & intus mente munditia, & extra in carne poenitentia decorantur. Sic Iob. 16. qui de puritate iam dixerat: Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Vltro de poenitentia addidit Iob. 42. Ago poenitentiam in fauilla, & cinere.

In bonis actionibus perseverantia, Apum exemplo, multisque autoritatibus, ipse de electis magnopere professe comprobatur.

Cap. LXVIII.

Perseuerantia in bono opere est habenda, & multiplicitas, siue varietas operis est plerumque viranda: & hoc exemplo apis. Quia scilicet apes (vt Aristoteles animi dicit) quando extra erit, siue volat, ad diuersos flores non intendit, nec vnum florem dimittit, & ad alium vadit, donec in illo flore inuenit, quod quaerit. Et sic etiam simili modo in variis actibus homo se occupare non debet: ut illud Eccl. 11. Fili, ne in multis sint actus tui. Nam animus quidem hominis (vt dicit Gregorius) dum confusa mente diuiditur ad multa & varia, fit minor ad singula: ergo in illo opere videlicet bono, quod incepit, tam diu homo debet persistere, quoadiu illud inuenit proficuum, & salubre. Seneca: Fastidientis stomachi est multa degustare, & sic est fastidientis animi multa opera inchoare. Apostolus Phil. 1. Qui cepit in vobis opus bonum, ipse perficiet. Et Mat. 10. Qui perseverauerit vsque ad finem, hic saluus erit.

Quo pacto spiritualiter ipsa intellectiva anima pinguescat, vnica Merguli similitudine demonstratur.

Cap. LXIX.

Pinguedo animae interior per ipsam penuriam asperitatem augetur, & per abundantiam vbertatem minuitur. Cuius rei quidem exemplum in mergulo monstratur: qui in hyeme, quando est tempus penuriosum & asperum, plurimum impinguitur: quod accidit propter moros paucitatem: sed in aestate, quando est tempus fructuosum, vbertate refertum, carnibus & pinguedine spoliatur: quod accidit propter volatus frequentiam. Mens enim Deo dedita, dum ex exterioribus rebus per paupertatem eximitur, ab internis sollicitudinibus quietatur moribus: quantoque magis sibi quiescens intendit, tanto diuina gratia vberius pinguescit. Cum vero volubilis mens rebus exterioribus affluit, hanc ipsa cura rerum & interna saepe sollicitudine, & extrinseca occupatione conuoluit, atque ita paulatim fit, quod ex ipsa in quietudine mentis, diminuta deuotionis pinguedine anima macrescit. Vnde Ge. 41. Post annos fertilitatis secuti sunt immediate anni sterilitatis, quia nimirum post abundantiam corporis, sequitur attenuatio mentis. Iob. 18. Attenuetur fame robur eius.

Prædicatorum munus, ac partes quae sint, vt Deo grati esse queant, per Animum praedae, nec non aequalium, ac Scari pisci naturam, variis aperitur exemplis.

Cap. LXX.

Prædicatores

Predicadores quales esse debeant in vita & doctrina & prudentia, ostenditur in aibus prædæ, quibus (vt Arist. de anima, dicit) natura rostrum curuum & acutum dedit, vt prædæm fortius retinerent, & carnes facilius lacerarent. Tales etiam sunt pauca carnis, & pennis notatis, vt sint volatus velocioris. Caudam habent subtiliorem, & longam, & renuem, quæ se in volando regunt, sic gubernaculum regit nauē. Prædicadores itaque tunc habent rostrum, id est os curuum, quæ ad seipsum reflectunt, quod aliis dicunt, scilicet, vt ipsi impleant opere, quod aliis suadent sermone. Nam id quod curuatur, versus seipsum reducit, & hoc necessarium est ad prædæ, quam ceperunt, id est ad gratiam vel mercedem, quæ prædicando acquisierunt non præbendam sed conseruandam.

Item debent habere rostrum, id est os acutum, id est penetratiuum, & incisuum ad percipiendum corda carnalium, & ad lacerandum siue amputandum vitia eorum. Isa. 9. Posuit os meum dominus vt gladium acutum.

Item debent esse pauca carnis, id est parum de carne curare, & multæ pennositatis, id est in pennis virtutum abundare.

Item debent esse velocis volatus, id est obedientiæ præcepta. Vel ille velocius volat, qui seruentius amat.

Item debent habere caudam. i. discretionis prudentiam, quæ caudæ assimilatur: quia prudentia exitum rei prospicit. Vnde Boetius: Rerum exitus prudentia meretur. Hæc autem cauda tota vita gubernatur, & regitur: sed debet hæc cauda id est hominis prudentia esse longa quoad præteritorum memoriam, subtilis quo ad præsentium intelligentiam, sed non nisi tenuis esse potest quo ad futurorum prouidentiam: quia Sap. 9. cogitationes mortalium timida, & incertæ prouidentia nostræ.

Item nota, quod prædicator qui est mundus in opere, & portat Christum in corde, timetur etiam a dæmone. Nam gallus preciosum lapidem quendam nomine allegorum in ventriculo secum portat, propter quem eum leo formidat, & maxime si pennis albus ipse sit, vt dicit Plinius. Gallus ergo qui lapidem portat in ventre, est prædicator sanctus qui Christum portat in corde, quem si in pennis fuerit albus, id est in operibus mundus, etiam Leo timet ipsum, id est malignus spiritus: de quo dicitur 1. Pet. 5. Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, &c.

Item prædicadores debent esse similes aquaticis aibus, quæ habent rostra lata, vt gramina & radices aprius carpant. Quasi enim latitudo rostri, est dilatatio verbi. Ad hoc enim prædicadores auditoribus verba declarando, & incutendo, dilatant, vt vitiorum gramina, & radices peccatorum de cordibus eorum euellant.

Item habent colla longa, vt de profundo aquæ facilius victum trahant, ex longo quippe collo vocalis spiritus non statim emittitur: quia per arteriæ longitudinem trahens, aliquantulum immoratur. Vnde quasi vocis sonus ex collo longo egreditur, cum prædicantis verbum cum solerti meditatione profertur. Vnde Ps. 36. Os iustum meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Per ipsam longitudinem autem colli de aquæ profunditate visus facilius trahitur: quia per cogitationem morosam quasi de profundo aquæ, id est intimo sensu scripturnæ, illa qua mens fidelium pascitur, doctrina prædicantis educitur.

Item prædicator debet esse similis pisci scaro, de quo dicit Ambrosius, quod solus inter pisces ruminat. Quod proprie conuenit prædicatori, scilicet sacra scripturæ verba per meditationem cõtinuè ruminare. Vnde Ps. 148. lege eius meditabitur die ac nocte.

Quid prædonibus nonnunquam eueniat, nonnullorum piscium exemplo describitur. Cap. LXXII.

Predantes alios, efficiuntur ipsi frequenter præda aliorum. Vnde sunt similes piscibus. Nam (sicut Ambrosius dicit) quidam pisces se mutuo deuorant, & sic sepe esca minor maioris. Rursum dum ille maior deuorat alium, ipse postmodum ab alio deuoratur. Vnde Arist. 6. anima, dicit, quod carabo vincit pisces magnos, & comedit. Sed pulipes vincit carabonem, & ipsum comedit. Vnde Isa. 43. dicebat. Vt qui prædatis, nonne & ipse prædaberis.

Prælati partes in subditos quales esse debeant, ceti naturæ similis quam variis similitudinibus ostenditur. Cap. LXXIII.

Prelatus debet de subditis velut de spiritalibus filiis diligentissimam habere ac gerere curam: & hoc exemplo videlicet ceti Balenæ piscis, qui scilicet suos ceteros mira cura perhibetur fouere. Nam miro amore eos diligit, & in pelago secum longo tempore circumducit: & si eos ab arenarum cumulis impediti contingat, aquæ multitudinem in ore colligit, & super eos effundit, & sic eos à periculo liberans, ad pelagus reducit, contra omnia pericula se pro eis exponit, & semper eos inter se, & mare in loco tutiori ponit, & quando tempestas imminet, filios adhuc tenellos in ventrem sumit, quos seruitate facta sine aliqua ratione emittit, sicut dicit Ioseph. Similiter etiam debet prælatus subditos velut filios magno amore diligere, & eos per huius vitæ pelagus procellosum sollicita dilectione deducere: eos si arenarum cumulis, id est diuitiarum, vel rerum temporalium curis videat impediti, oris sui aqua, id est exhortationis, vel correctio nis doctrina studiosus adiuuare debet, etiam pro eorum salute se periculosus quibusque exponere: quia bonus pastor ponit animam suam pro ouibus suis. Debet etiam eos de dubiis, in tutiori parte ponere, & locare, & si exurgat persecutionis tempestas, illos quos magis tenellos, id est in timore sollicitudinis cura colligere, & reuere, eos suis meritis, & auxiliis roborando, & securando, quousque tranquillitas redeat. Sic etiam Paulus faciebat qui dicebat, Gal. 4. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, & ad Phil. 1. Eo quod habeam in corde meo.

Quantum superbi, qui salconibus, ab humilibus, qui muscidis comparantur inter se differant, aperitur. Cap. LXXIII.

Presumptuosus, & superbi semper altiora sequuntur prudentes & humiles ad congrua sibi tendunt. Ceteri rei exemplum apparet in falconibus & muscardibus alicuius. Nam falco est auis multum animosa. Inuadit enim ipsa aues longe se maiores: peccatore & pede captiui: cuius similis est homo presumptuosus, & auarus, qui adea quæ se excedunt, intendit: contra illud Eccles. 10. Altiora te ne quaesieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sed muscardus quem aliqui dicunt alicuius, cum sit paruus, paruas capit aues: & ideo signat sobrietatem humilium. De quorum numero fuit Psalmista: Ps. 130. Ne

que ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me. Item presumptuosus qui nimia & laboriosa assumunt, cito desiciunt. Nam sicut dicit Arist. li. 6. de animali. gallinæ, quæ multum ouant, cito moriuntur. Quid enim sunt gallinæ multum ouantes, nisi presumptuosus quidam nimios labores assumentes, & plurima opera & magna inchoantes. Si nimirum cito desiciunt, quia & si vires eis ad inchoandum adferunt, ad prosequendum tamen, seu ad perficiendum non suppetunt & ideo consiliatur. Eccl. 11. Filii ne in multis sint actus tui.

Hominum peccatorum prosperitas, quoddam futura calamitatis indicium esse, exemplo unico Bubonis demonstratur. Cap. LXXIII.

Prosperitates diuitem hominum & peccatorum, assimilatur cuidam aui quæ bubo dicitur: Bubo enim auis est onusta plumis, sed pigritia detenta & debilis ad volandum, in sepulchris mortuorum die ac nocte moratur, & fertur futurum malum prætere: & loci ubi habitat, solitudinem nunciare, vt dicit Isidorus. Quasi ergo bubo onustus pennis, est peccator abundans diuitiis, & hoc quia piger est valde ad exercitium bonorum operum, & etiam debilis ad contemplationis volatum, manensque in sepulchris mortuorum. i. fœtore operum, seu peccatorum carnalium est ei ipsa sua prosperitas future desolationis prognosticum, & æternæ damnationis indicium. Vnde Luc. 6. Vt vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram in hoc mundo. ac si apertius dicat, Ipsa vestra consolatio quam nunc in præsentem recipitis, vt vobis super venturum significat æternæ damnationis. Boetius fortuna est quoddam futura calamitatis indicium.

Prudens homo quid agere debeat, vt sapienter tempora distinet ac mensuret. Cap. LXXVI.

Prudens homo tempora diuidit: quia partem quieti mentis contemplationi, & orationi, & partem necessitatibus corporis per actionis laborem distribuit & concedit. Est enim vulturi similis, de quo dicit Arist. de animali. venatur à meridie vsque ad noctem, & ab ortu solis vsque ad meridiem in silentio requiescit: vt eius exemplo videlicet homo instructus partim vacet quieti orationi, & partim intendant venatur. i. procuracioni necessaria. Vnde Hieronimus de Paulo apostolo refert, quod (vt tradunt sancti doctores) à mane vsque ad horam quintam labori manuum insistebat, vt inde victum acquireret: & inde vsque ad vesperam insudebat publicæ disputationi.

Quemadmodum contra diabolum sit pugnandum, Ceti contra Cocodrillum pugna nos instruit. Cap. LXXVI.

Pugnandum est contra diabolum, sicut pisces contra cocodrillum. Nam cum cocodrillus pugnat contra cetum, fugiunt pisces ad caudam ceti, & ipse pugnat pro se, & pro eis: & videns cocodrillus, quod vincere non possit, secedit in fumum emittit in aquam. Sed e contra cetus odorifero fumo de ore emisso fœtidum illum beluz odorem repellit. Si ergo aliquos cocodrillus, id est diabolus persecutionibus impugnat, ad caudam ceti, id est vitam Christi, ad exemplum crucis, & passionis Christi fugiant: quia si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durum, quod non æquo animo tolere tur. Ipse enim contra diabolum pro nobis pugnavit & vi

cit. si vero fœtore carnis & de carnalibus illecebris infester, odore oris, id est virtutis deuotæ orationis repellatur. Et notandum, quod quidam dicunt idem esse cetum, & balenam: sed Isidorus distinguit ea per hoc, quod balena est piscis miræ magnitudinis, quæ aquam emittit in altum: quod non facit cetus.

Religionem ingredi, in eaque laudabiliter permanere quærentes, quouo pacto eorum prælati seipsum atque alios regere debeant plurimum animam exemplis, multisque Anseris, & Gruis similitudinibus sapienter edocetur. Cap. LXXVII.

Religionem intrare volentes, vel statum mutare quærentes, illam religionem, vel statum magis eligere debent, qui magis competit eorum dispositioni, & conditioni: videlicet exemplo auium, quæ secundum varias complexiones sibi varia habitacula quærun. Vnde quæ magis sunt frigida, & humida, paludes, & flumina inhabitant, propter ciborum assignationem, & purificationem, vt sunt merguli, anates, & cygni, per quos intelliguntur homines qui corpore, vel spiritu infirmiores sunt, quorum est assumere status humiliores, siue propter nutrimentum si sunt corpore debiles, vel infirmi, vel propter nidum, id est habitationis locum. Quia interdum, etiam periculosum est quibusdam spiritualiter in aliquibus locis manere. siue quo ad purificationem, id est ad regularium operum laborem. Volatilia vero, quæ calidioris sunt naturæ, montuosa loca, & rupium concaua inhabitant: per quæ significantur illi, qui sunt fortiores corpore, & spiritu feruentiores, qui securius assumere etiam possunt status altiores, & difficiliore.

Item religiosi in congregatione viuentes, debent esse similes gruibus, vel anseribus præcipue syluestribus. Hæ enim simul vadunt, simul comedunt, speciem suam diligunt, regem sibi constituunt. Hæ etiam grues, vel anseres syluestres, ordinatè volant, & si aliquando inter se pugnant mox reconciliantur simul volant, & à societate pristina non declinant. Hæ etiam futuram tempestatem cognoscunt. Quia imminente tempestate, clamant, vigilias ordinant, & in vigilando voces earum alternant, vt dicit Basilii & Ambrosius. Arist. 2. de animalibus addit, quod illa quæ vigilat, lapillum in pede tenet, vt sic, si fortitè dormiret, casu lapilli se excitaret. Dicit etiam idem Aristoteli, quod rex earum semper se deponit primo, & semper primo de terra se erigit, & circumspicit, si quem venientem viderit, clamare incipit, & eas ad custodiam munit. In eo ergo, quod simul vadunt, & comedunt, docentur religiosi & in congregatione viuentes, communitatem diligere, & singularitatem fugere siue in cibo, siue etiam in aliis. Debent enim religiosi viuere sine propriis, sed omnia communia erunt, sicut apostolis omnia legitur communia fuisse. Sed in eo, quod speciem suam diligunt, docentur religiosi si suam congregationem & religionem præcipue diligere. In eo autem, quod regem sibi constituunt, docentur sub obedientia viuere. In eo vero, quod ordinatè volant, docentur modestè viuere. Et in hoc, quod cito reconciliantur, & iterum cõsociantur, docentur iras seu lites, si aliquando accidat citi terminare, & per remissionem, vel obliuionem iniuriarum, pacem & charitatem pristina reformare celerim. Et in eo quoque, quod tempestates sentiunt, docentur futura pericula vel tentationes sollicitè præcauere, & eis in greuentibus ad Deum clamare. Et in eo etiam, quod vigilat, & vigilando voces earum alternat, docentur, quod debent se vigilantè custodire, & pro mutua conseruatione

magis in reliquo delectantur. Sed quidam sunt fluuiales pisces sic affecti dulcibus aquis, vt maris amaritudinem non ferentes mox aquam salinam gustantes, subito moriuntur. Similiter quamuis omnes boni, & spirituales viri in aquis penitentiae vivere debent, quidam tantum in mari commorantur. i. exercitio & inquietudine vite actiua, in qua more maris frequenter turbantur, sicut dixit dominus Marthae, Luc. 10. Sollicita es, & turbaris erga plurima. Nihilominus tamen boni sunt & laudabiles pisces marini. i. boni & commendabiles homines actiui. Quidam vero alij sunt qui semper esse volunt in aqua dulci, i. a contemplatiua vite dulcedine minimè separari, & de talibus erat Magdalenae. Luc. 10. quae sedens secus pedes domini, audiebat verbum illius. & ideo dominus dixit, eam optimam partem elegisse. Dicit enim Auicenna, quod pisces qui morantur in locis petrosis, & in aquis dulcibus currentibus, in quibus non sunt sordes, dulciores, & meliores sunt alijs. Illi autem morantur in locis petrosis, qui contemplantur Christi opera, & verba, quia petra erat Christus, vt dicit Aposto. 1. Corinth. 10. Sed illi in aquis dulcibus, & currentibus qui contemplantur bona caelestia, & diuina, quae licet in se semper maneat, dulcedo tamen contemplationis eorum in nobis raptim transit, & currit, dum in hac vita sumus. Illi vero manent in locis a sordibus mundis, qui contemplantur sanctorum exempla, qui fuerunt pleni mundicia. Tales igitur contemplatiui viri plus habent de dulcedine, & de vite puritate primi, & ideo meliores. Sed alij sunt qui vtrobiusque successiue morantur, quandoque in mari, quandoque in aqua dulci, quandoque sunt in exercitio actionis, quandoque in dulcedine contemplationis. Et isti sunt pisces, qui magis impinguntur, i. in vite merito magis dilatantur, quia non solum sibi profunt per contemplationem, sed etiam multis alijs per multiplicem actionem. Vnde Apo. 1. Cor. 10. Non querens, quod mihi vtile est, sed quod multis proficit. Sunt tamen quidam sancti, ita contemplationis delitijs totaliter dediti, vt si quis eos penetrat in exercitio actionis, in spiritu vel corpore perirent. Vnde tales Dominus eligit (sicut dicit Greg.) vt seruiant ei in vita solitaria.

Superiorum electio quo pacto sit agenda, qualisque subditorum obedientia ac dilectio esse debeat, clarissimis definitur apud exemplis. Cap. LXXXIII.

Subditi qualiter se habeant ad prelatum suum, ostenditur exemplo apum. Nam apes sibi regem creant, ipsae sibi populos ordinant, & licet sint subrege, sunt tamen liberae, & quem regem faciunt, naturali affectu diligunt, & summa protectione defendunt, & pro eo mori pulchrum esse credunt: & ipsi regi tantam reuerentiam exhibent, vt nullatenus exire de domibus audeant, nec prodire ad pastus, nisi rex fuerit egressus, & volatus sibi vendicauerit principatum. Eligunt sibi illum in regem, quem magnitudine corporis vident magis insignem, & quod in rege praecipuum est, mansuetudine clariorem. Vnde nullum aculeum habet, vel si habet non vitur ad vindictam. Miranda est earum circa regem obedientia. Nam cum procedit, totum conglobatur examen, & regem circumdat, vt tunc videri non valeat. Singulae tunc obsequio regis se offerunt, & ei proximae esse continent, & festum subleuant humeris, & aliquando totum portant. vbiunque vero rex sederit, ibi totus exercitus castra figit, rege viso, totus animatur exercitus; ipso quo

que amisso, examen dilabitur, quia sine rege esse non potest. Cum ergo pars apum in labore est, rex solus a labore immunis est, & inuis solus sedet, circa quem semper adhaerent quaedam apes, fortem aculeum habentes, tanquam lictores regem custodientes, & offendentem puniunt: & raro rex foras exit. Vnde si quis tunc temporis alam regi praescinde ret exercitus non exiret. Quando autem rex moritur, circa ipsum conglobantur, & more funerantiu tristitia repleat, & plebs tota mœret, nō comedunt, non procedunt, tristi murmure omnes gemunt: non luctus minuitur, immo fame se mori permittunt, nisi corpus regis de medio subtrahatur.

Ex his ergo omnibus colligitur, quod rector, & praefectus est virtuosus, & mansuetus eligendus, & a populo sine subditis non coactis, sed liberè, i. voluntariè obediens, affectuosè diligendus, summe defendendus, cui reuerentia expectanda, & ei obtemperandum ab omnibus, & sponte seruandum, in laboribus adiuuandus, in delictibus suis supportandus, communiter imitandus, per oculos habendus, a seruilibus laboribus eximendus, carere, & honorificè custodiendus, circa extrinseca raro expandendus, in morte autem cum tristitia debita reuerentur sepulturae tradendus. & haec omnia in vno includenda. 1. Pet. 2. dixit Regem honorificare.

Superborum actiones, locustarum similitudinibus quibusdam breui patefunt. Cap. LXXXIII.

Superbi assimilantur locustis. Nam locustae in salido se erigunt, sed in erigendo mox cadunt, & venter australi generantur, & conducuntur, sed in aquilonibus moriuntur.

Idem mutuo se comedunt, nec maiores minoribus, praesentent in aestate quoque apparent, & in hyeme latent. Superbi saliendo temporaliter, se erigunt mentaliter, vt in ipso se probiores reputant, quo se honorari amplius vident: sed se erigentes cadunt, quia eo ipso, quod grandae apud se sunt apud Deum nihil sunt. Sequitur etiam plerumque post elatum ascensum superbiae, inopinatè calamitas. A venter australi, qui calidus est, oriuntur, quia in calore temporalis prosperitatis, superbi efficiuntur: sed ipsi in aquilonari frigore moriuntur, quia ex aduersitate frigore demuntur. mutuo etiam muperbi sese consumunt, & potentiores debilibus non parcut. in aestate, in prosperitate apparent mirifici, sed in hyeme i. aduersitate latent despecti.

Mugilis exemplo, tentationum laqueos vitare edocent. Cap. LXXXV.

Tentationum laqueos cum homo aduertit, debet sagaciter fugere, & ab earum occasione se velociter elongare. Cuius exemplum apparet in piscem gile, qui quidem est piscis mirabiliter agilis. hic dum videt piscatorum sentit, statim retrocedit, & ita tranquillè volatè astantibus videatur. Ille igitur piscis insidias latet, qui insurgentes tentationes perpendit: & tunc cessat retrocedit, cum ab occasione tentationum se subleuat, & tunc velocissime transiit, quando in ipso tentationis principio, mox animum ab eadem auertit. Vnde Isidorus dicit, Cum te titillat cogitatio, eum tibi aliquando gerit illicitum; non ibi teneas animum, calca serpentinae pur, calca prauae cogitationis initium.

Tyrannorum peruersitas, ac immanitas quanta sit, Aquila vni que exemplis, ac sacrae scripturae monitis, lucidè patefunt. Cap. LXXXVI.

Tyranni assimilantur aquilis. Nam aquila, quia in calore & siccitate excedit, est nimis iracunda. Ira enim fortis non est, nisi corporibus multum siccis: vt dicit Arist. lib. de ani. Est etiam, & aquila auibus in nocentibus inimica, & infesta, quas vngue rapit, & rostro percucit, & occidit.

Item aquila societatem non habet, sed fugit: vt Arist. lib. de ani. dicit. Est etiam crudelis filijs dum eos abiicit, dum rostro percucit, & a nido exire compellit. Omnia haec committunt tyranni, primo, quia communiter sunt iracundi, & furiosi. Vnde de quodam tali dicitur 2. Mac. 4. Animu crudelis tyranni, & ferae beluae iram gerens.

Item, quia malis hominibus fauent, & bonis & innocibus sunt infesti, & inimici: & ideo persequuntur illos, vel eorum bona diripiendo, vel in persona ledendo, & interdum vitae priuando: sicut 3 Reg. 21. fecit Achab Naboth lezaelitar, cuius personam occidit, & vineam possedit.

Item non diligunt tyranni, neque volunt in dominio, vel honore, vel diuitijs socios, vel pares habere. Vnde etiam student omnes de pauperare, ne possint contra eos insurgere, vel eis parificari. Interdum etiam tyrannitatem crudelitate existunt, vt etiam suis non parcant. Na etiam proprios filios quandoque a se abiiciunt, quandoque vero eos percucunt, quandoque vero non solum de domo, sed et de patria eosdem exulare compellunt, immo, (quod est execrabilius) quandoque eos occidunt, sicut legitur de Herode, qui filios primo expulit, postea occidit, propter quod Romanorum Imperator de illo dixisse fertur, quod malouisset esse Herodis porcus quam filius, quia Herodes eam esset profelytus in lege Iudaeorum, porcis parcebat, sed filios occidebat.

Item tyranni quidam similes sunt miluis. Est enim miluus auis rapax, audax in minimis, sed timida in magnis. Na syluestres aues inuadere non audent: sed pullos domesticos paruos rapere non timet. Similiter quidam tyranni, licet ex auaritia sint rapaces, & contra debiles & impotentibus sint audaces: contra tamen potentiores, vel coarctuales, & eos, qui sibi resistunt, pusillanimes & pauidi sunt, immo superantur interdum etiam per minores. Nam miluus a niso impetitur, & propter suam pusillanimitatem a minore superatur.

Tribulationes Dei electi maximè expedit per piscium in Aquilonari pelago commorantium, similitudinem efficiunt manifestum. Cap. LXXXVII.

Tribulationum, & tentationum impetus melius conseruat iustos, quae consolationum applausus. Cuius exemplum apparet in piscibus, qui meliores sunt, & conseruantur magis in pelago aquilonari, & orientali, quàm in australi, quia ex illorum ventorum impetuofitate, aquae amplius commouetur, & melius depuratur, propter quod pisces qui in eis morantur, magis a superfluis mundantur. Per ventum igitur aquilonis qui asper est, asperitatem intellige aduertantis & tribulantis, sed per orientalem, qui calidus est sua origine, feruorem accipere tentationis. Ex quorum impetu anima velut aqua ad bonum sollicitat seu impellit, & a malo purgatur, si fortiter resistat, & sic piscis homo iustus proficit, & saluatur. Iob. 10. Visitatio tua custodit spiritum meum. Sed per australem ventum, qui mitior est, & suauior, intellige suauitatem temporalium consolationum, ex quibus pisces, i. homines in aqua penitentiae, vel iustitiae viuentes frequenter per negligentiam resoluunt. Et ideo minus conseruantur, & magis deteriorantur.

Summa de Exempl.

Anima cibum verbum Dei esse, auctoritate Sacrarum scripturarum atque pulli gallinarum similitudine definitur. Cap. LXXXVIII.

Verbo Dei anima nutritur, secundum illud Deu. 1. Non in solo pane, &c. Cuius ratio est, quia ex eisdem nutritur ex quibus sumus, sicut Arist. de ani. 7. dicit. Na pullus qui nascitur ex ovo, nutritur ex ovo. Dicit enim Arist. quod pullus nascitur ex albugine oui, & nutritur ex vitello. Cum ergo ex verbo Dei sumus in fide spiritualiter geniti, secundum illud Iac. 1. Voluntariè genuit nos in verbo veritatis, ideo ex verbo veritatis etiam nutritur. Vnde Greg. dicit, quod cib⁹ mēris est sermo Dei. *Nonnullarum mulierum vetularum malignitas quae vulgo striges nuncupatur, manifestatur, quae & cornibus comparantur. Cap. LXXXIX.*

Etulae quaedam mulieres inueniuntur cornicibus similes. Na cornices (sicut dicit Isidorus) sunt aues annofae, garrulae, impiae, & his vbi habitant noxiae, in senectute licet eis albefcat plumae, intrus tamen in carne quanto plus viuunt, tanto magis efficiuntur nigrae. Itē dicuntur cornices suo garritu, seu volatu, mutationis temporis esse praesagae suae nunciae.

Item (vt dicit Ambro.) cornices sunt ciconiarum duces, & sociae, quia cum ciconiae transuolat mare, cornices ipsae praecedendo deducunt, & contra infestas aues praesens eis bella committunt. Hęc igitur omnia cōperunt quibusdam malignis, & vetulis mulieribus, quae si annosius viuunt, assidue garrulae, impiae & crudeles puellis existunt, etiā his, vbi habitant, laedunt, quia pueros fascino inficiunt, sicut dicit Glossa super illud Apost. O insensati Galatae, quos vos fascinoauit?

Item quanto plus per aetatis prouectū canicie albefcunt, tanto plus per peccati caliginem interius nigrescunt. Itē sunt procuratrices demonum, quae interdum ciconiae, id est mulieres etiam honestas ad adulteria, & inhonestas opera callidè seducendo associant, & deducunt. Ipsae quoque sunt quae se striges mendaciter esse dicunt, & tanquam prophetis diaboli futura diuinare praesumunt.

Ex pluribus Turturis propriatibus, quale sit Viduarum munus laude dignum, ac Deo gratum, elicitur. Cap. XC.

Idualis cōiunctia, qualiter sit seruanda, turtures ostendunt. Na turtur est auis castissima, eo quod dum parē suū perdit, alterius vltimus copulā non requirit, sed solitaria sepe incedit, & memor patris societatis semper gemit: solitudinem diligit, & hominū cōsortia valde fugit ad hortos, & agros descendit, vbi cibū quae rat sed cibo obreco. iterū solita loca plāgētibus apta requirit. In his ergo mouet viduae, vt maneat viduae, vt sint solitariae.

Item cōsortia noxia, & vana spectacula fugere, & sumptis necessitatibus victus, se ad orationis & cōpunctionis loca colligere.

Itē turtur in hyeme plumas perdit, & tunc in concavi ratibus arborū se abscondit, sed tempore veris plumis resumptis de locis vbi latuerat, exit, & loca congrua ad pulificandū querit, sicut Arist. de animalib. dicit. In quo figurat, quod viduae tempore hyemis, i. tentationis, vel aduersitatis, vel depositis plumis ornamentorū debent iacere in cōcauitatibus arborū. i. humiliter manere in domib⁹ suis, vel perditis plumis delictiarum seu diuitiarū, debent morari per meditationem animi, in cōcauitatibus arborū, in exēplis humilitatis & paupertatis Sanctorum, sed tempore veris, i. prosperitatis, quādo habent plumas diuitiarum, debent exire ad pulificandū, & fructificandū opera

sicut fecit sancta Elisabeth filia regis Hungarie post mortem viri sui, datur se elemosynis, & servitijs pauperum.

Item turtur super rem scordiam non descendit, neque super cadaver: quod fit, quando mulier vidua turpi tentationi non consentit, & carnalis operis turpitudine non committit.

Item turtur pro se, & pullis suis pauca & munda grana eligit, & in locis mudis colligit, unde vivit: quia scilicet mulier vidua tam pro se, quam pro filiis suis, paucis & licitis sumptibus debet esse contenta.

Peccatorum via, Animum viis in volando assimilantur, quod quidem earum naturalibus similitudinibus confirmatur. Cap. XCII.

Vite per se sunt similes vijs avium in volando. Aves enim in volando, non habent determinatas vias. In similitudinibus dicta sunt aves, quasi deum in volando, quia sine via costat eas incedere, eo quod earum vias non sunt determinatae in aere. Sic peccatores in suis actibus, non sequuntur rationem, quam habet humana actibus terminos virtutis imponere, propter quod dicit Aristoteles in Ethicis, quod virtus est habitus electivus, in medietate consistens determinata ratione, pro ut vique sapiens determinabit. Iam dicuntur in determinatae, & in errando vagabundae modo ascendendo per superbiam, modo descendendo per avaritiam, modo diuertendo ad dexteram, id est, ad delectationes gulae, & luxuriae, delectationes enim ad dexteram pertinere dicuntur. Similiter illud Psalmista, Delectationes in dextera tua, modo diuertendo ad sinistram per impatientiam, & iram, si in adversis modo a te procedendo per praesumptionem, modo retrocedendo per pusillanimitatem vel desperationem.

Item aves mortuorum aerem diuidunt, sed mox se claudente nullo signum sui transitus derelinquunt. Sic peccantium vita, & prosperitas, ipsi mortuis, & in sepulchro stans, totaliter deficit. Unde ex persona eorum dicitur Sapientia, Transiuerunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam aenis quae transuolat in aere.

Virginitatis status, omnem alium mulierum praeuolant, multis apum exemplis terminatur. Cap. XCIII.

Virginitate carnis seruare cum fecunditate spirituali docemur, exemplo apum. Nam integritas carnis, vel corporis virginalis omnibus apibus est communis: quocirca nullo concubitu miscetur, nulla libidine resoluitur, nec partus patiuntur dolorem, & tamen maximum examen filiorum constituunt. Nam cum aliae aves semel in anno singulos edant foetus, apes geminos creant, & duplii ceteris fecunditate praeponderant. Sic quoque mulieres sanctae, quae suorum corporum integritatem custodiunt, immanes sunt a libidinosae resolutionis foetoribus, exemptae sunt a partuum doloribus, nihilominus Deo multum fructificant in spiritualibus operum foetibus. Duplici enim fecunditate coniugatas mulieres, virgines facit: praecellunt, quia illae tantum carnae fructificant, haec autem carnae & spiritus. Illae carne fructificant, mundo corruptibilem prolem generant, istae corpore fructificant in caelo, incorruptibilem promerendo gloriam. Erunt, inquit Dominus, Matth. 22, sicut angeli in caelo, ubi neque nubent, neque nubentur, generant quoque non nunquam virgines sanctae Domino, & si non filios carnales, tamen spirituales. Nam omnes quos trahunt ad Deum sive exemplis operum, sive orationibus, vel etiam suis verbis, contra spirituales filij dici possunt.

Item licet coniugati fructificent interdum etiam Deo

per opera vitae sanctae, virgines tamen liberius possunt ei parere foetus tam operum vitae contemplatiuae, quam actualis. Ex quo patet quod dicitur Isai. 54, Multi filij dexterae magis, quam eius quae habet virtutem, i. virginis, quam coniugatae.

Item virgines praecipue iuuenes, habent contemplationem dicitur. In cuius signum apes iuuenes, & virgines, facit melius mel, ut Avicenna dicit. Sic in virginibus ac iuuenibus facit mel, i. dulcedo contemplationis supernae, tanto fortius generatur, quanto caro in eis spiritu fortius subiungitur. Unde lib. I. dicitur, De forti egressa est dulcedo.

Quatuor cardinales virtutes hominibus valde necessariae esse, per multas hirundinis similitudines aperitur. Cap. XCIV.

Virgines cardinales docent nos habere exemplum hirundinum. Nam primo hirundo docet habere temperantiam praecipue in cibo. Hirundo enim (ut dicit Isidorus) ab eundo est dicta, eo quod cibos sedendo non accipit, sed volando. Ita, & homo cibum suum necessarium coramori, transendo ad necessitatem, & non in superflua voluptatem, accipiat. Exod. 16, Comeditis festinanter, sed enim quod festinater comedit, nec magnam delectationem comedendo, nec etiam multum cibum accipere consistit. Secundo docet nos habere prudentiam.

Primo, ex eo, quod nidum tam artificiosae componit, quae sufficeret humana industria facere de quouis materia. Unde quidam crediderunt eas habere intellectum (sicut Aristoteles in Physicis dicit). Quod licet verum non sit, docent tamen nos esse prudentes, ut secundum prudentiam nidum mentis virtutibus componamus.

Docent hirundines & nos purgare nidum conscientiae nostrae, ex eo, quod ipsae intraunt pullos suos sterore extra nidum eicere, ut & nos conscientias nostras purgare discamus a facibus peccatorum. Item hirundo habet prudentiam in discernendo tempora & loca. Nam tempore frigoris calidas regiones requirit, & ideo mare transit, aestate vero transit, & cetera tempora in veniendo custodit, & praenuncia est imminens aestatis, ut dicit Ambrosius. Similiter viri prudentes tempora discernunt, & prouident poribus congruunt, negotia dispensant. Sunt etiam loca mutanda, vel quaerenda prudenti, prout videtur congruere tempore. Solet etiam homo prudens futuri esse praenunciatus, ex eo, quod rerum exitus prudentia metat, prout Boetius dicit. Tertio, docet seruare iustitiam, praecipue punitivam sive iudicativam, quae dum sanguis malefactoris effundit, aliorum oculos aperit, & ad culpam instruit. Unde dicit Augustinus, quod sanguis dicitur ala hirundinis qui exit, columbae medetur oculis inimicis. Nam ala dextra hirundinis est iusta sententia principis, ex qua dum sanguis viuus effunditur, aliorum oculi ad sibi cauendum illuminantur. Nam oculos quos ad peccata claudit, poena aperit, ut dicit Gregorius, & non solum poena propria, sed etiam aliena illuminat frequenter, & inquit.

Quarto quoque docet hirundo habere fortitudinem, quia dicitur esse quoddam genus huiusmodi, quod omnes aves timent, ita ut aquila eam fugiat tanquam hostem, nec illa visa, audat super praedam irruere, eo quod morsus eius forte est venenosus, ut dicit Plinius. Tales hirundines, sancti sunt, quorum virtutem, & virtutem timentes aves omnes, id est, uerbi dæmones, & aquila, quae est rex avium, id est, se satan, qui est rex super omnes filios superbiae. Nam morsus talis hirundinis, i. oratio sancti hominis patitur.

is & humilis, quasi venenosus est eis, s. dæmonibus, & valde formidabilis. Virtutum quoque plenitudo & abundantia non aggrauat animam, sed potius alleviat, & ad ascensionem in caelum habilitat. Unde est, quod aves quanto plus abuntant pennis, tanto facilius sursum leuatur, & velocius vadunt pennis, sicut patet in aibus praedae, quae sunt volatiles altissimi. Aer enim inclusus infra pennarum concavitatem, auerit leuiat, & versum feratur habilitat. Sic etiam pennas virtutum sancti leuatur, & ad contemplanda, vel appetenda caelestia sublimiter eleuatur. Unde has penas, & volatiles desideras Propheta dicebat Psal. 54, Quis dabit mihi penas sicut colubae, & volabo, & requiescam? Contra autem ex virtutum careria, anima grauis relinquitur, ut auis sine penas, unde dicit Augustinus de Deo, a quo sunt virtutes: Cum tui plenus non sum, oneri mihi sum.

Hominum vita spiritualis, quae via perficitur, per volatilibus, eorumque pullos vitam naturalem, pluribus similitudinibus naturalibus demonstratur. Cap. XCV.

Vita volatilibus. Dicit enim Aristoteles de animalibus, quod post decem dies generationis, completur pullus secundum omnes partes suas, & tunc habet caput maius toto corpore, & habet caput inclinatum super crura dextrum, & alas expansas supra caput, post hoc rumpitur testa die decima octaua, vel vigesima, & exeunt pulli iam viuificati, & aliquid gemelli, sed inter gemellos vnus est maior alter, minor. Prima ergo pulli completio fit in x. diebus, quia prima hominis formatio in vita spirituali, fit per observationem decem praecceptorum. Unde dixit dominus, Matth. 19, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & tunc caput corpore excedit, tunc ratio corpori denominatur, scilicet ut sit homo non animalis, sed magis spiritualis, inclinatur autem caput, id est mens, non solum per obedientiam, sed etiam per humilitatem non fictam, sed veram, & haec inclinatio est super crura dextrum. Est enim, qui nequit se humiliare (ut dicitur, Eccl. 19) & iste in sinistra parte se inclinatur etiam intellectus scilicet & affectus, per fidem, & dilectionem supra caput, id est supra naturalis rationis comprehensionem extenduntur, ut incipiat iam homo terrestriis merere ad caelestia erigi. Sed ad secundam pulli completionem adduntur 8. vel x. dies, scilicet, ut sit dierum xx vel 18. Quia si quis vult verum perfectus esse oportet, ut ad obseruationem veteris legis, i. x. praecceptorum, addat obseruationem nouae legis, i. consiliorum Christi, sicut est illud Mat. 19, Si vis perfectus esse, uade, & vende omnia, quae habes, & da pauperibus, & consimilia, quae continentur in Euangelio. perfectioni enim nouae legis, id est euangelij, competit octo narius numerus propter octauum diem resurrectionis Christi, id est Dominicam, quam celebramus, sicut Iudaei celebrant diem septimum. Vel propter diem octauum resurrectionis nostrae, quam expectamus, in qua rupta testa ouis, s. finita hac vita mortali, tanquam pulli nouiter viuificati, exhibimus gemelli, i. in anima, & corpore glorificati, erit tamen gemellus vnus maior, quia maior erit gloria animae, quam corporis.

Item perfectioni euangelij, competit additio numeri denarij, quia praeter obseruationem decalogi, necessaria sunt sacramenta nouae legis cum fide Trinitatis vel 7. dona spiritus sancti cum tribus virtutibus theologis. septem enim & tria, denarium numerum constituunt, postquam rupta est testa timoris, vel amoris vitae corruptibilis, exeunt gemelli, i. tam carnae, quam spiritu in vita spiri-

tuali perfecti, licet in regimine vitae, & dulcedine caelestis conuersationis spiritus carnis antecedit. Plus enim cupit spiritus, quam possit ferre corpus, vel quia plus percipit spiritus de dulcedine, quam corpus sustineat de labore.

Item vita mortalis similis est vitae naturali volatilibus. Quaedam enim aves sunt, quae pasuntur carnibus, sicut accipitres, & aves praedae: & his assimilantur homines qui carnaliter viuunt, propter quod dicit Roma, Debitores sumus non carni, ut secundum carnem viuamus. Quaedam vero pasuntur herbis, ut anseres, & similia: & talibus similes sunt poenitentes, qui de nouo incipiunt, qui adhuc molliora requirunt, solidum videlicet cibum capere non valentes. Ez. 33, Requiescent in herbis virginitatis. Quaedam autem pasuntur granis, & seminibus, ut columbae, & huiusmodi: quibus assimilantur perfecti, & spirituales viri, perfectorum enim solidus est cibus (sicut dicit Apostolus). Nam contemplatiui pasuntur seminibus diuinorum. Semen enim verbum Dei est Luc. 8 sed actiui pasuntur seminibus bonorum operum praecipue elemosynarum. Gal. 6, Quae seminauerit, &c. pasuntur etiam seminibus lacrymarum per copunctiones, Ps. 125, Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua, quae scilicet semina pasunt, & reficiunt animas secundum illud Psal. 79, Cibauit nos pax lacrymarum.

Plurimorum volatilibus species enumerantur, varia figuratae peccata, quae perfecta in veteri lege a Deo prohibebantur, eiusdemque rei diuersae rationes assignantur. Cap. XCVI.

Vicia diuersa Iudeis in lege Moysi, sub figuris diuersorum volatilibus, prohibita fuerunt. Leu. 11, Fuit enim prohibitus esus aquilae, in qua, ex eo quod altè volat, prohibetur, & figuratur superbia.

Item gryphis, in quo quia equis, & hominibus infestus est, crudelitas potentium prohibetur.

Item aliet, in quo, quia pauperibus auibus, signantur illi qui sunt pauperibus molesti.

Item milui, in quo, quia maxime insidijs vitur, signantur fraudulentum.

Item vulturis, quo quia sequitur exercitum sperans comedere de cadaveribus mortuorum, signantur illi qui mortem & occasiones affectant hominum, ut lucrarent.

Item prohibita sunt animalia coruini generis, in quibus signantur aliqui, qui expertes bonae affectionis, non redeunt, quia coruus emissus ab arce, nunquam redijt.

Item struthio, quae cum sit auis, & volare non possit, sed semper circa terra moratur, ideo signat militantes, & se negocijs secularibus implicantes.

Item nycticorax, quae in nocte est acuti visus, in die autem non videt: & ideo signat eos, qui in temporalibus sunt astuti, & in spiritualibus sunt inertes.

Item larius, qui natat in aqua, & volat in aere: & ideo signat eos, qui circumfessionem, & baptismum venerantur: vel signat eos qui per contemplationem volare volunt, & tamen viuunt in aquis volupratum.

Item accipiter, qui deseruit hominibus, ad praedam, & ideo signat eos, qui ministrant potentibus ad praedam pauperes.

Item bubo, qui in nocte quaerit pastum, de die vero latet, & ideo signat luxuriosos, qui occultari quaerunt in noctis operibus, quae agunt.

Item mergulus, cuius natura est sub vndis diutius morari: & ideo signat gulosos, qui in aquis deliciarum se mergunt.

Itē ibis, quę est avis Africa habens longū rostrū, & pascitur ex serpentib. & forte idē est, quod ciconia: & signat inuidos, qui de malis aliorū quasi de serpentib. reficiunt.

Item prohibitus est cygnus, qui est coloris candidi, & longo collo, quo ex profunditate terrę vel aquę cibum trahit: & potest signare homines, qui per exteriorem iustitię candorem lucraterrena quęrunt.

Itē onocrotalus, qui est in partibus Orientis, longo rostro, quod in faucibus habet quosdā folliculos, in quibus primò cibū reponit, & post horā in vētrē mittit: & signat auaros inmoderata sollicitudine vitę necessaria congregantes.

Item porphyrio, qui præter naturā aliarū aviū habet vnum pedē latum ad natandū, & aliū fissum ad ambulandū: quia in aqua natat, vt anates, & in terra ambulat, vt perdicis, solo morsu bibit omnem cibum aqua tingens: & signat eos qui nihil ad arbitrium alterius facere volunt: sed solum quod fuerit in eum aqua proprię voluntatis.

Item prohibitus fuit esus herodionis, qui vulgariter falco dicitur: & signat illos, quorum pedes veloces sunt ad sanguinem effundendum.

Item prohibuit etiam lex caradon, quę est avis garrula, signans loquaces.

Itē prohibita est vrpupa, quę nidificat in stercoreibus, & fecerit pascitur fumo, & gemitū in cantu simulat: signans tristiā seculi, quę hominibus immundis mortem operatur.

Item vespertilio, qui circa terram volat, signans illos qui seculari scientia prædici solum terrena sapiunt.

Item qui vitium aliquod indebitē fugit, aliquando in aliud cadit. Nam perdix nifum timens, & eum fugere volens, dum eum in aere esse sentit, à terra non surgit, sed sæpe dum circa terram quasi secura fugit, in rete, vel laqueum se immittit. Sic quandoque aliquis nifum superbię, vel tyrannidis fugere volens, dum se ad terram nimis humiliando, vel in discretē misericordiam dimittit, aut in pusillamimitatis nequeam incidit, vel nimis remissionis retribus se inuoluit.

Item vitia tria magis generalia representantur in vrpupa, auaritia, luxuria, & superbia. Nam vrpupa humana comedit stercorea, avis est omnino immunda: sed cristis capite extensis galeata. Humana quippe comedit stercorea, qui inhiet ad temporalia lucra, de quibus Apo. ait Phil. 3. Omnia derelictum feci, & arbitror vt stercorea, vt Christum lucrificiam. Immundus autem est, qui luxuriose vitę pollutionibus subiacet. De quo Eph. 5. ait. Omnis fornicator, aut immundus, &c. Sed tunc cristam gerit in capite, cū superbia dominatur in mēte, cōtra illud Tob. 4. Superbiā in tuo sensu nunquā dominari pmittas.

Vita voluptates, quę in tertium Aquila ouum designantur, tanquā noxias esse abijciendās, edocemur. Cap. XCVI.

Voluptates, & superauitates exemplo aquilę abijcere docemur, Nam aquila ad plus tria oua facit: sed tertium projicit, eo quod incubando multum grauat, in tantū enim tunc debilitatur, vt quasi venari nō possit. Tria igitur oua aquilę, tres sūt appetitus animę. Aliquid enim aliquando appetit anima, quod pertinet ad ipsius salutem, & istud est primum ouum. Aliquid n. appetit, quod pertinet ad corporis necessitatem: & hoc est secundum. Aliquid vero, quod pertinet ad vitę voluntatem & istud est tertium, quod s. tanquam superfluum & noxium abijciendum est. Grauat. n. mentem frequenter superfluitas voluptatis: & eam in tantum debilitat, vt spiritalia venari non possit. Vnde dominus discipulos mo-

nuit dicens Luc. 20. Attendite ne grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate.

Vtura, quę & plumis Aquilę assimilatur, quantum sit bonis mibus damnoſa, declaratur. Cap. XCVII.

Vtura assimilatur plumę, siue pennis aquilę, quę sicut Plinius dicit, habent quandā virtutē corroſiuā.

Vnde posita cum aliarū aviū plumis, eas corrodit. Sic furariū cū lucrū bono lucro admixtū, ad nihil ipsum deducit. Vnde diuitię vsurarię etiam cū alijs mixtę, communiter parum durant. Habet enim vsura virtutem corroſiuā, quia eius qui mutuo accipit, facultatem cito eum sumit. Est. n. vsurariū mutuum apud debitorem, similitudo illorum vermium de quib. dicebat Iob. 30. Qui comedūt, non dormiunt, & à multitudine eorum confumitur vestimentum meū, quia ex multiplicatione vitę, quandoque etiā vestimētum in pignus datum consumitur, & transit ad creditorem.

Leprosi quando in veteri lege mundati dicebatur. Ac Christi passeres, à leprosis oblati, Gallinę quę multū pulcherrimam similitudinem comparari, explanatur. Cap. XCVIII.

Christus præfiguratus fuit in passeribus, qui offerre batur in purificatione leprosi in lege Moysi. Lea. 4.

Leprosi. n. purificari dicebatur, quado cōsortio hominum iudicio sacerdotis restituebantur, & cultui dei non reddebantur. Contingebat tñ quędā vt diuino miraculo, per ritum legis carnalis lepra mundaretur: quadoque etiam sacerdos in iudicio decipiebatur. Vnde primo iudicabatur mundus & postea restituebatur tanquam mundus cōsortio hominū, & cultui diuino, scilicet postea, dicitur in prima autē purificatione offerebat pro se leprosus: n. datus duos passeris viuos, & lignum cedrinū, & vermiculum, hyssopū, hęc modo, vt filo coccineo ligarentur passeres, & hyssopus simul cum ligno cedrino, ita quę ligatur drinū eēt quasi manubriū asperforij, hyssopū vero, & passeres, erāt id, quod de asperforio tingebatur in sanguine aliorum passeris immolari in aquis viuis. Hęc autem 4. offerre bantur, contra. 4. defectus leprę. Nā contra putredinē offerre batur cedrus, quę est impuribilis: contra fetorem hyssopus, quę est herba odorifera, cōtra insensibilitatem passeris viui: contra turpiditatem coloris vermiculum, quę habet viuum colorem. Passer viuos auolare vero dimitte batur in agrū, quia leprosus restituebatur pristinę libertati. In octaua vero die admitte batur ad cultum diuinū, & restituebatur consortio hominū, primò tamen nō pilis totū corporis, & vestimētis lotis, eo quod lepra pilos corrodit, & vestimenta inquinat, & fetida reddunt: post modum sacrificium offere batur pro delicto eius: sanguine autem sacrificij vsgebatur extremum auriculę eius, qui erat mundatus, & postea pollices manus dextere, & pedes: quia in istis partibus primum lepra dignoscitur, & sentitur. Adhibebantur autē huic ritui tres liquorales sanguis cōtra sanguinis corruptionē, oleū ad designandam sanationē morbi, & aqua viua ad emundandū spiritū. Per duos ergo passeris significabant figuratim diuitias, & humanitas Christi, quorū vnus, s. humanitas immolatur in vase fictili super aquas viuentes, quia. s. per passionem Christi aquę baptismatis consecrantur. Alius autē, s. passibilis diuinitas, viuos remanebat quia diuinitas non potest. Vnde & auolare, quia passioni astringit neque hęc autē passer viuos simul cū ligno cedrino, & cocco et miculo, & hyssopo. i. fide, spe, & charitate, mittit in agrum ad aspergēdū, quia in fide Dei, & hominis baptizantur.

natarem homo per aquam baptismatis, vel lachrymarum vestimenta sua. i. opera, & omnes pilos. i. cogitationes rader. Tingitur etiam extremum auriculę dextere eius, qui mundatur de sanguine & oleo, vt eius auditus muniarur contra corruptentia verba: pollices autē manus dextere, & pedis tinguntur, vt sit eius actio atque affectio sancta.

Item Christus assimilauit se gallinę, Matth. 23. Quoties, inquit, volui cōgregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas. Gallina enim (vt dicitur ibi glos.) est circa pullos suos piissima. Nam sub alis congregat eos, contra milium defensat, pro labore & amore filiorum zgorat, plus de pullis, quā de se curat, eos magis quā se pascit, & faciat, inuēta esca eos vocat, pro illorum defensione hominem impugnat, pro ipsorū quę amore raurit, & voce mutat, plumas deponit, & tota hispida fit, & demissis alis incedit. Hęc autē omnia Christo congrua sunt. Nam ipse ad pullos suos, id est, fideles,

magnum affectum pietatis gerit, eos sub alis protectionis suę in vna fide & ecclesia congregauit, contra milium, id est, mundū sæuentem eos defensauit, pro labore, & amore nostro in cruce totus languidus apparuit, plus de nobis, quā de se curauit, non tantum pane materiali, sed etiam sacramentali, & spiritali suę doctrinę nos pascit: inuenta esca nos inuitat dicens, Venire ad me omnes qui onerati estis, & ego reficiam vos. Mat. 11. pro nostra defensione diabolum expugnauit: in cruce amore languens, & voce deficiens, rucus factus fuit, secundum illud Psal. 68. Rucus factus sunt fauces meę. Ibi etiā plumas, & vestimenta deposuit. i. corpore flagellatus, rucus hispidus factus fuit, & diuinitatis suę potentiam abscondēs, alis. i. viribus suis dimissis in cessit. Hęc igitur omnia Christus pro nostro amore fecit. Qui cū Patre, & Spiritu sancto viuut & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

Finis Libri Quarti.

PROLOGVS LIBRI QVINTI, IN QVO PLV. rima de animalibus terrę, videlicet, bestiis, reptilibus, ac iumentis, exempla introducere, eaque moribus adaptare proponit.

Fecit Deus bestias terrę iuxta species suas, & iumenta, & omne reptile terrę in genere suo. Gen. 1. Deus hominem in rerum primordio in hac dignitate creauit, vt animalia terrę omnia ei subiecta forent, quādiu sine transgressione præcepti, quod illi dederat, in innocentia permaneret. Vnde scriptura sacra testatur, tanquā trinis & vnum, de homine dixisse creando, Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cęli, & vniuersis animalibus, quę mouentur in terra. Et vt ipsa quoque animalia homini obedirent ad nutum, mox primis creatis patentibus super eadem animalia terrę dominatum concessit, dicens, Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cęli, & vniuersis animalibus, quę mouentur super terram. Et vt homo eorūdem pro libito seruitio vti posset, Deus ante conspectū ipsius oīa congregauit, vt ea nominibus varijs iuxta vniuersitas, proprietatē naturę singula designaret, vt patet ibidē. Verum postmodū in terueniente peccato prædictorum primorum parentum ex diuini transgressione mandati, quāquā præfatū dominum hoīum super animalia bruta fuerit diminutū, vt sui vindex inobediētia hominis inobediētię causa fieret, et in iumentis, nō tñ, miserate auctore, fuit ex toto sublatum: quia sic seueritatem iustitię, misericordiam temperauit, quod prædictorum animalium terrę quādā conuersa sunt ad hoīs supplicium, quędam vero relicta sunt hominis infirmantis remedium. Hoc est ergo, quod in verbis propositis Moyles animalia terrę tripliciter noīauit. Nam nominauit bestias, reptilia, & iumenta. Fecit, inquit, Deus bestias terrę iuxta species suas, & iumenta, & omne reptile terrę in genere suo. Nam quę sunt ad supplicium hoīs, bestias nominauit, quia bestia (s. m. fido.) dicitur quasi vastia, à vastando, prout sunt leones, & vrsi, & animalia agreſtia, quę homines quandoque immaniter lacerant & deuantant. Vnde dicitur Eccl. 3. 9. Omnia hęc ad vindictam cre-

ta sunt, bestiarum dentes, & scorpionis &c. Quę verò præstant remedia, reptilia nuncupauit. Nam ex tyris, & alijs, quę reptant super terrā, quāquā venenosa existant, saluifera tñ antidota confici docentur à medicis, quę venenis & morbis varijs salubriter obſtunt. Ceterum animalia illa, quę in obsequiis, & vsibus varijs hominī famulatur, Moyſes in verbis propositis iumenta nominauit. Quę rectē (vt dicit Basil.) iumenta dicta sunt, quasi hominis iuuenta prout equi, vel boēs, & alia cōsimilia: quę hominibus in necessitatibus auxiliū præbent. Non tantum autē hęc iumenta omnibus præbent corporalia iuamēta: sed in super eis porrigunt spūalia documēta: propter, quod eorum doctrinam regere iubemur, Iob. 12. docent te: non quod documentum verbi, sed potius exēplū, eo videlicet mō, quo Sapiens in Pro. 6. dicit, Vade ad formicam piger, & considera vias eius, & discere sapientiam. Porro, quia scriptura diuina non tantum de iumentis huiusmodi, sed etiam de animalibus alijs, vt bestijs, & reptilibus ad informationē nostram exempla introducit, sicut Salomō fortitudinem iusti Leoni assimilauit dicens, Pro. 28. iustus quasi leo confidens, absque timore erit. Et Dominus serpentis prudentiam nos imitari mandauit, dicens Mat. 11. Estote prudentes sicut serpentes: propositum meum est in hoc quinto libro generaliter de animalibus terrę, & bestijs, ac reptilibus, & iumentis exempla introducere plurima, & ea (licet breuiter) moribus adaptare, librorum præcedentium ordinem in materijs, & capitulis conformiter prosequendo, ad illius videlicet laudem & gloriam, qui docet nos super iumenta terrę: qui est Deus benedictus in secula seculorum.

Abſtinentiam, ieiunium quę valde hominibus prodesse, varijs canis, ac serpentis exemplis, sacrorumque Doctorum autoritatibus confirmatur.

Cap. I.

Abstinentia in pluribus hominibus irā, vel impatentiam generat. Nam sicut canis famelicus, si nimis fame exercuerit, conuertitur in rabie, sic etiam homo

homo gulosus, si paululum abstineat, & ieiunet, efficit im-

Item abstinentia deuota diabolum fugat. Nam sicut fa-

Item abstinentia plurimum est utilis ad deponendam

Item omnes laborantes inuenerit, & ipse piger existes,

& refugit, & prae tedio vitae, ut canis latrat, quia in omni-

Ex similitudinibus naturalibus carniū animalium, aduersi-

Aduersitas hominibus superbis & aridis magis pro-

Item prosperitas temporalis, aliquibus prodest, & ali-

Corporis nimiam debilitatem exemplo Taxi, etiam anima vit-

Affectio carnis indifferens plus obest anime, quam

Ambitio sic tenet hominem in statu periculoso, ut

Item ambitio accidit sicut canibus, comestis enim

Amicus si fraudulenti, nisi (ut solebant) dederint in ore

Item amici viles assimilantur muribus, qui in plenilunio

merabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris.

A Mor spūali trahit ad superna, sed amor animalis &

Item amor spūalis, in quo consistit vita animae, tanto

Item amor spūalis facit sanctos viros non sentire ruinā,

Item amor charitatis est ignis spūalis, qui animā nō

Affiliatio

Anima

Anima quāto est humilior, & ab amore terreno magis vacua, tanto est in spiritualibus exercitijs magis ingeniosa, & operosa. Nam aranea est corpore parua, & tamen ad faciendum telam est mirabiliter operosa. Et est valde admirandum, quomodo tantam materiam de vtero suo trahat. Dicit enim Auicenna, & etiam Dioscorod. quod aranearum telam durā artificio earum visceribus generantur, cum tamen (vt dicunt quidā) semper eius vterus inueniatur vacuus à tali materia. Est igitur in aranea paruitas corporis, vacuitas ventris, & nihilominus mirabilis ars siue studiofita operis. Nam (sicut dicit Plinius) moderato vngue rotundum filum educit, & miro artificio fila conuectit, quæ ab imo vsq; ad summum, & transuersaliter de puncto ad punctum reducit quadā lineari distantia, & omnes lineares tractus in puncto medio æquali distantia à centro cōiungit, & ipsius telæ intervalla, seu spatia inter fila miro artificio nūc sunt quadrata, nunc oblonga, nunc rotunda, & tanto latiora quanto extremis proximiora, quo modo autem filum filo tā in dissolubilitate coniungat, visus nō indicat, & rationis iudicium vix affirmat. Miro etiam modo per fila tam subilia vix visui peritura, se leuiter eleuat, & inclinat, vt volare vi deatur. Paruitas ergo corporis, significat humilitatem mentis; vacuitas vteris carētiā terreni amoris Ingeniofita artificij, prudētiā operis, qua sancti viri spiritualia opera faciunt mirabili modo ordinata, cōnexa, distincta, formata, & firma, se aliquando humiliter deprimendo per condescensionē, aliquando sublimiter eleuādo per cōtēplationē. Similes videlicet illis angelis, quos vidit Iacob Genes. 28. in scala ascendentes, & descendentes.

Item animę inferiores vires disponuntur per superiores. Respondēt enim in anima vires inferiores superioribus, sicut animali vngues respondēt cornibus. Tāta enim est affinitas inter vngulas & cornua, quod iubet Arist. vaccā patriētē in vngulis, cū oīeo inter cornua perungi. Per cornua vero accipit vires superiores, s. voluntatem, & rationem; sed per vngulas vires appetitus sensitiui inferiores, s. irascibilem, & concupiscibilem, que tunc à morbis passionum inordinatarū temperantur, & curantur, quando ipsæ superiores vires oleo diuinæ gratiæ perūguntur. & talis anima similis est illi vinee, de qua dicitur, Isa. 5. Vinca facta est dilectio meo in cornu filio olei.

Quibus armis spiritualibus cōtra inimicos, dei electi seipfos tue videbeant, per naturales animalium terrestrium armaturam instruuntur. Cap. LX.

Armatura spiritualis hominum assimilatur armaturæ naturali animalium terrestrium. Nam in animalibus ingenita est natura, vt cōtra lætionē aliquid semper habeat munimentum, vt ceruus ad suam defensionem habet cornua, apes aculeos, leones vngues, lupi dētes; & minuta animalia, quæ se defendere non possunt, agilitatē ad fugiendum receperunt, vt lepores, & huiusmodi. Similiter contra corpus, id est cōtra tentationes carnis, cerui, id est spirituales viri iuuant se cornibus duobus; s. oratione qua fugatur cogitationes interiores, & ieiunio quo fugantur motus carnis exteriores. Vnde hoc gen^o demoniorū, s. carnaliū tentationum, non eiecit, nisi in oratione, & ieiunio. Matth. nono. Diabolus autem sepe trahit homines ad peccatum, à quo debet homo resurgere, & de manu diaboli exire, iuuando se deute, quo cibis teritur, in quo signatur contritiō peccatorum. Vnde quasi lupus

conterens, est peccator, in mente contritionem habens. Idem debet se iuuare vngue, quo scilicet scindit, & aperit, & aperiendo, quod dicitur est, prodit, & signat cōfessionē, qua peccatorum in conscientia latens, ad salutem aperitur. Item debet se iuuare aculeo, vt apes, i. sollicitudine latu factionis. Nam quasi aculeus pungens, est memoria ofensa, ad satisfactionē impellens. Vel apes, i. pœnitentes, p. bona opera fructificantes, debēt habere aculei punctionis, i. timorem diuini iudicij, vel memoriam mortis. Sed contra mundum, si quis non est ad resistendum fortis, debet iuuare se fuga, sicut fecerunt sancti Patres antiqui, p. eucutionem declinantes, ad desertum confugientes. Psa. 54. Et ce elongaui fugiens, & mansi in solitudine, vel saltē fugam mentali fugere debēt, s. cor à mundanis remouendo. Psa. 26. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

Auaritia damna, auarique prauis effectus sanguisuga Aranea Similis, varijsq; tādē formicæ exemplis demonstrantur. Cap. X.

Auaritia assimilatur sanguisugæ, quæ os triangulare habet, & sicut in ore, cum qua sanguinem bibit, & carni applicata sanguinem fugit; & cum nimis repleta fuerit, illum euomit, vt iterum sugere possit, hęc lfid. dicit. Similiter auaritia habet os triangulare, quia tres habet modos præcipuos male acq. rendi, per rapinā, furtū, & vīsurā, cuius sicutula irreplebilis, est cupiditas insatiabilis. Hęc sanguinem pauperum fugit, sicut manifestē apparet in vīsurarijs, qui omnibus ad vitam necessarijs suos qnq; debitores expoliant, & ex vīsurario lucrō cōrepleta bursa habuerit vīsurarius, adhuc illud euomit, id est adhuc lucrum receptum ad vīsuram tribuit, vt iterum lucratur. Pro. 30. Sanguisugæ duæ filix sunt dicentes, Affer, affer.

Item auarus est sicut canis, ad cumulum sceni iacens, scenum custodiēs, nec inde aliquid comedens, sed latrās, nihil inde amouere permittens. Et idem dicuntur facere quidā serpentes, q. ballam custodiunt; nihil deferri permittūt, licet ipsi nō vrantur. Et etiā sūt similes auari apib^o que mel per flores colligūt, & ipse in fecib. mellis moriūt.

Item auarus homo similis est araneæ, quæ exiguatē pore lōga trahit fila, & telā semper intenta nunquam desinit laborare, perpetuū sustinet in opere suo dispendiū, quæ ad modicū ventū, vel pluuiam telā rumpit, in qua diutius laborauit. Sic auarus in modico tēpore magnas diuitias acquirit, & texturiz. i. augmentationi carū semp in tētus à labore nunquā desinit, sed frequēter postquam magnā telam, i. magnam substantiā cōgregauit, ad modicum ventum, i. a cursum alicuius belli insurgentis, vel tyranni diripientis, vel etiam ad modicā pluuiam alicuius infortunijs contingentis, aufert subito illud, quod cum magno diutius labore est congregatum. Ita. 59. Telas araneę texuerunt.

Item auarus assimilatur simiæ, quæ quando duos habet foetus, filium quem magis diligit, in brachijs portat, alium vero in humeris gestat. Sed quando sibi fugiendū necessitas instat, dilectū filium eiecere cogitur, que dum ab alio, quem humeris gestat, premitur, facilius capitur. Simia ergo est auarus, filius autem quem diligit, est mundus, quem brachijs, i. affectionibus stringit, & gerit: filius autem quem minus diligit, est spiritus suus, quem quā post dorsum portat, quia parum de ipso curat. Sed cōtra post mortē hinc fugere siue exire cōspicitur, tunc filium dilectū, i. mundū dimittere cogitur; & spiritus de quo

curat, peccato grauatus à dæmonibus, & capitur, & ad æternum interitum ducitur. Luc. 16. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno.

Item auari similes sunt formicis magnis quæ dicuntur indicæ ab ipsis historiographis, quæ aurum mira cupiditate custodiunt, & pro eo defendendo contra homines bella sumunt, & tamen inde nullum cōmodū suscipiunt. Dicit. n. Solinus, q. formicæ ille sunt magnæ, & cornuæ, & est illis mira feritas propter amorē auri. Sed homines in æstiuo tempore illuc vadunt, quando propter caloris æstiuo morantur in latibulis, & sic aurū furantur, & gēmas. Sed formicæ eos odore præsentiant, foras exēūt, eos inuadunt, & aurum pro posse defendunt, & tamē de ipso auro nec comedunt, nec bibūt, nec aliquid inde faciunt. Simile accidit multis auaris, qui die noctuq; pro auro laborant, nec inde bonum habent. Eccl. 6. Vir, cui Deus de dit diuitias substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud; hoc vanitas, & magna miseria est.

Vnicio Elephantis exemplo mētēs ferus sedare, vnicioq; Deum amare edocemur. Cap. XI.

Beneficentiæ obsequijs delinunt feritas mentis: quod patet in elephātibus, qui capiuntur hoc modo (vt dicit Solinus) sit fouea subterranea in via per quā allueuerint ire, in quam elephas incidit ignoratē, ad quē veniens vnus venator, percutit eū, & pungit ipsum, alter autem venator dum venit percutientem ipsum percutit, & eū expellit, & dat ei ordeū ad comedēdū. Cūque ter, vel quater sic fecerit, bestia liberantē se diligit, & ei obediēs mansuescit, ex quo patet, q. sicut dicit poeta, Omne ferrox animal placat amica manus, sed si brutum animal sic diligit se deceptorie defendentem, vel demulcentem, seu de fouea extrahentem, quanto magis anima debet Christum diligere, qui eam veraciter à diabolo defendit, cœlesti pabulo reficit, & baratro peccati educit? Vnde quilibet Christianus debet dicere. Psa. 115. Quid retribuam domino pro omnibus, quæ tribuit mihi?

Scorpionum natura describitur, qui hominibus blandis assilantur, peccatorē s. que blanditijs limine prohibetur. Cap. XII.

Blanditores assimilantur scorpionibus. Scorpio, n. siurdicit Gregor. blandiendo incedit, sed cauda ferit, nec mordet in facie, sed à posterioribus nocet. Vnde dicit scorpio à scorte, quod est dulce, & poreo, quod est fingere, eo q. in anteriori parte blanditijs fingit, & posteriore pungit. Scorpiones ergo sunt omnes blandi, & malitiosi, qui bonis in facie non resistunt, sed post dorsum portant vnde venena fundant.

Item peccatores delinere blāditijs, malum est magnū, vnde præcepit dominus. Exo. 23. Non coques hædum in lacte matris suæ, per hædum enim peccator, in lacte vero blāditijs designantur, de quibus Prou. 1. Fili mi, si te lacta veniat peccatores, non acquiescas eis, hædum quidem in lacte coquere, est peccatorem hominem blanditijs de linire. Aliter autem hædus signat Christum, propter similitudinē carnis peccati, qui erat à Iudeis coquendus, i. occidendus, in lacte matris in tempore infantis suæ.

Bonitatem atque hominum malitiam ex tribus augeri, præcipueq; ex voluntate manare, varijs exemplis naturalibusq; brutorum affectibus aperitur. Cap. XIII.

Bonitas, & malitia hominū, dependēt multū ex loco ubi morantur, & ex societate, cū qua cōuersantur, &

exercitio, in quo occupantur. Nā (s. Hippocratē) ad cōgnitionē bonitatis animalū prout veniūt in cibū hominū, cōfert scire & pasca ubi autriūt, quæ illa quæ pascentur in mōtib. i. locis siccis, meliora, & sapidiora sunt ad esum, q. ea q. in vallibus humidis, & aquosis. In quo et signat, q. et pœnitētib. meliora sunt loca penuriosa, quæ delitiosa. Eccl. 16. Hęc fuit iniquitas Sodome fororis tuę, abundantia, & saturitas panis. Itē proest et scire aerē humidū, & sic cū quo cōuersant. Quasi n. aer, quo homo circumdatur, est collegiū in quo homo conuersatur. de quo multum refert, vtrum sit humidus, vel siccus, id est vtrū deuotus, vel in deuotus, & aridus.

Itē conferre scire quantitatē quietis, & motus eorū. Animalia autē domestica paucioris motus sunt, & ideo maioris humiditatis, quā syluestria, propter quod carnes domesticorū sunt meliores, & ad digerendū faciliores, nā ex multa quiete pori claudunt, & calor intus includitur, propter quod grossi humores dissoluuntur, & sic carnes mollescūt, & attenuantur. Sed quia nimis comedunt, & bibūt, humorū superfluitates augēt, & in pinguedines multiplicant, & ideo taliū animalium carnes plurimū nutrire probant. Sic viri spūales, & cōtēplatiui magis quieti, & minus operatiui sunt, quā carnales, vel actiui, & ideo iecum morātes magis sunt per lachrymarū cōpunctionē humidū, i. quibus etiā ex multa quiete mētis claudunt pori. i. sensus corporis, & dissoluunt grossi humores, i. dissipāt in eis terrenæ cogitationes & affectiōes, mollescūt pietate, & attenuant cibi, & potus paritate. Sed quia spūalib^o nutrimentis intrinsicis abundantius perfruuntur, ideo cōsolationis, & gratiæ pinguedine replētur, de qua Ps. 62. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea.

Itē bonitas, & malitia moris sequit in hominibus ex bonitate, & malitia voluntatis, sicut in brutis prouenit ex bonitate, & malitia cōplexionis. Nā quod facit in brutis naturalis complexio: hoc in hominibus facit voluntatis dispositio: propter quod dicit Augustinus q. voluntas est qua peccatur & rectē viuatur, quod autem mores variatur brutorum s. m. variis complexionibus eorum, ex multis exemplis apparet. Hiuc est enim, q. licet omnia animalia in se moriua, & sensitiua virtus, tamen s. m. magis, & minus: Nam quædam sunt sensus viuacioris, æstimationis fortioris, & sagacitatis subtilioris. Hinc est q. bos est pigritia plenus, & tardus ad mori, asinus stolidus, equus ad concupiscentiā pronus, Lupus in domitus, canis graticus & fidelis amicus. Et hoc etiam similiter prouenit (vt dicit Arist. de na. ani.) q. quædam animalia sunt magne mansuetudinis, vt vacca, & ovis: quædam in domita feritatis, vt vnicornis: quædam magne audacię, vt leo; quædam astutę fraudationis & multæ maliciofatis, vt lupus, & vulpes. Hinc et est (vt idē dicit) q. quædam animalia diligūt societate, & turmatim vadūt, vt cerui, onagri, & cameli, & hmōi: Et quædam societatem fugiunt, sicut illa, quæ de rapina viuūt. Aui. aut dicit, q. inter omnia animalia homo non pot. viuere solus, & grues, formicæ, & apes in hoc cū homine cōcordāt. Oēs ergo huiusmodi mores, q. in sunt diuersimodē auarus, ex diuersitate cōplexionis cōpērit, et suo mō hominib^o ex diuersa dispositione voluntatis. Debet. n. primo omnibus hominib. in esse cōiter sensus discretionis, & mor^o boni operis, prælati, & maiores debēt esse sensus, i. agnitionis viuacioris in respectu Dei, æstimationis fortioris, & venioris respectu sui, & sagacitatis maioris respectu proximi. vel debet esse in eis sensus excellēs in cōtēplatione diuinorū, æstimatio vehemēs in prouisiōe futurorū.

facurorū, & sagacitas prudēs in gubernatiōe subiectorū. vel scūs quantū ad expositiōē Scripturarū, altimatio quāntum distributiōē elemosynarū, sagacitas quantū ad correptionē culpārū, Inueniunt et hoies si Pes bobus p tarditate pigris, si similes asinis p stoliditate imprudētiē, si miles eqs p puitate luxuriā, si miles canib. in fidelitate amicitia. Inueniunt et interdū qdā mites, vt vacca, p māfue tudinē, & qdā feroces vt vnicornes, p tyrānidē, qdā audaces, vt leones, per psumptionē, qdā fraudulentī, vt vulpes per deceptionē. Nōnulli et vitā solitariā, & contēplatiōis se cretū diligūt, quidā vero in cōnobiōrum siue cōuētū cōgregatiōibus dño seruire fatagūt. cōiter aut hō nō tūtē viuūt solus, neque quantū ad vitā corporalē, neque quantū ad spiritalē. Vnde dicit Eccl. 4. Vt solū, qdā si & c. Claustra les vero, q. simul viuunt, debeat cōuenire cū gruib., in se ipsos bñ castodiēdo. grues. n. dicitur eē optimā sui custo des, qdā grues (sicut dicit Amb.) vocis psonio terrā petūt, vbi ā labore q̄scit, & ad castorū custodiā vigiles ordina, vt alia securē q̄scit, Vigiles. n. super vñ cr. stāt dicit, & lapillum in altero pede tenēt ā terra suspēso, vt si somnus irrepset, per casum lapilli excitetur.

Itē cōuenire dñt, cū formicis defuturo videlicet sagaciter puidēdo. Prou. 6. Vade ad formicā piger, & cōsidera vias eius, & dilce sapiētā, quē cū nō habeat ducē ne quā p̄iore, nec principē, parat altate cibū sibi, & cōgregat in messe, quod comedit.

Itē debet conuenire cum apibus, bona opera dulciter faciendo, Eccl. 6. Breuis in volatilibus est apis, & incitium dulcoris habet fructus illius.

Fraterna dilectionis lex quemadmodum sit ā nobis adimplenda, castorum, ceruorumque exemplis perfecte instruimur. Cap. XIIII.

Charitas fraternē legē implere Castores nos docēt. Nā hec animalia in grege viuūt, suā spēm diligunt, dēribus ligna p̄ciunt, & ad sua lacubula ferūt, & mīro mō ea deducunt. Nā vñ pro vehiculo pedib. eleuatis supinū ponūt, & inter eās ezura abscisa ligna cōponūt, & sic eū oneratū ad lacubula sua trahūt, quē exonerāt, & cū subtilitate multa sibi habitacula parāt. Docēt igit nos castores inter homines socialiter, & amicablem, exēpla virtutū ab alijs auide capere, qdā est ore arborū ligna p̄cidere, & ad nostrā mētis habitationem cōuertere. q̄ aut vñs onera pro alijs portat, docet nos illā legem charitatis adimplere, de qua Apo. Gala. 6. dicit, Alter alterius onera portat, & sic adimplebitis legem Christi, & p̄cipuē debemus nos inuicem iuuare, ad edificandū mentis domum, in habitaculum Dei.

Item charitatis ordo requirit, vt fortiores in laboribus debiliores p̄cedāt, vt eorū tam exemplo, quā auxiliō imbeciliores laborem facilius ferant. Exēplo. i. ceruorum quando flamma immēsa, & maria transeunt, tunc fortiores in natando p̄cedunt, quibus debiliores, natando capita superponūt, & sic sibi succedentes inuicem, laborem leuius ferre, (vt dicit Isido.) Apost. debemus nos firmiores imbecillitate in firmos v. sustinere.

Homini carnalis, qui ā Tydy serpenti comparatur miseriam quanta sit, breuiter demonstratur. Cap. XV.

Carnalis homo assimilatur Herydi serpenti qui morantur in aqua, ā quo percussū obrigescūt in hydro-pisim, quā multī boni v. vocant, quia bouis stercore vitur, vt Isido. dicit. Tales sunt carnales homines in aquis voluntatis viuētes, qui efficiuntur, vt hydro-pis-

infatiables de ipsis delectationibus carnis: sicut hydro-pisus de potu. Et ibi dum in carnalibus gloriantur, quāst stercoreib. bouis vitur. Gloria. n. viri peccatoris stercore, & vermis. 1. Mac. 2. Vt quasi stercore bouis, est ipsa immunditia carnis in qua luxuriosus delectatur. Thre. 4. Qui voluptabantur in croceis amplexati sunt stercorea in speris delectationibus spiritus, amplexantur carnalia vitia. Et etiam serpens rinatrix, qui veneno aquas inficit, vt Lucas dicit, & talis est delectatio libidinis, quā etiam aquas matrimonij inficit veneno peccati.

Caro humana quā vacca & ipsiusmet concupiscentia, quā syrena. Scorpioni & rubeta assimilatur, quomodo fit hedonāda, pariter, & ā peccato purgāda edocetur. Cap. XVI.

Caro nostra assimilatur vacca. Vacca enim impingua iugum abijcit, cui minus pasta se liberē subijcit.

In fimo autem proprio iacens & torpens pinguet, & maxime, si ā labore subtrahatur. Sicut igitur vacca ex cibo exlecto siue fimo, & otio impingua iugum recusat, sic etiam caro nostra ex refectione gulae, & fimo luxurie & ex otio inersata recalcitrāt, & iugum spiritus portare recusat, Deu. 12. Incastratus est dilectus, & recalcitravit. Ecce autem caro laboribus, & abstinentia domita, iugo spiritus subditur māfua, propter qd dicitur Apo. 1. Cor. 6. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Vnde carnis lasciuia domanda est ad modum iuencae. Est. n. iuuenca iuuenis vacca, quando iam iugo est apta, (vt dicit Isido.) quē quia est animal lasciuū, iugo fortiori p̄mitur, & stimulo pūgitur, vt recte bouem sequatur. Sic quādo caro lasciuā est, debet forti iugo penitentiae premi, & p̄nalium operū stimulo molestari. Eccl. 33. Seruo maleuolo tortura, & compedes.

Item carnis concupiscentia assimilatur syrenae, quē delcedine suicantus hominem dormire facit, quem cum recedit consopitum, portat ipsum ad locum siccum, & cogit ipsum occidere secam: quod si noluerit, vel non poterit, ipsum occidit & comedit. Quasi ergo pestifera syrena est carnis concupiscentia, cuius cantus dulcedo, est delectationis suggestio; ad quam tunc homo dormit quando iō per negligentiam nō resistit: sed tunc ad siccum ducitur, quando per interiorē consensum aqua gratiae vacatur: sed tunc cum syrena coit, cum ad opus peccati peruenit: quod si homo forte iam interioris tactus aliqua cōpunctione, resurgeret, vel impedimēto aliquo pessifera non valeret, tunc acriori pagna tentationis, inuaditur, ā qua nonnunquā prosternitur, & peccati consuetudine deuoratur. Isa. 14. Syrenae in delubris voluntaria.

Item concupiscentia carnis assimilatur scorpionibus, cuius venena (sicut dicit Pli.) per triduum valde laedit, & tandem lenta morte perimit, nisi ei ius succurratur. Similiter concupiscentiae venenum valde laedit quasi per triduum, primo, si in delectabili cogitatione, secundo in otio sensus adhibitione: tertio vero in operis impletione. Opus enim luxuriae lenta morte perimit, quia non statim, sed post finem viuendi ad aeternum supplicium perducit.

Itē caro nostra per humilitatē penitentiae mortificat, efficiat animē medicina, cuius exēplū apparet in rubeta huc i borace, quē est gen^o ranē venenosā, quā licet sit venenosa valde, tamen per incinerationē perdit vim venenā, & virtutē medicinē magnam recipit. Vnde valet ad curā, & carnis perditā recuperationem, & aeternū consolidationem, & vulnere defecationem, si debitor illo cinere quis vtatur, sic licet caro veneno sit infecta concupiscentia

tiā, per incinerationem tamē. i. per mortificationem penitentiae humiliata efficitur animae medicina, quia. s. per eius afflictionem, & mortificationem virtus luxuriae extinguitur, meritum per peccatum prius perditum, restauratur, merui. i. virtutes animae consolidantur, & roborantur, & vulnera tentationum cessant, & ericantur.

Item carnis vitia remouentur assiduitate laboris, cui^o exemplum apparet in capreolo, quia (sicut dicit Constantinus) in velocitate motus, & assiduitate discursus, caro capreoli ā superfuitate expurgatur, & saporis & odoris grauitas ab eorū carnibus amputatur, & tenerior, & digestibilior efficitur. Sic etiam ex solitudine boni operis, & assiduo motu laboris, caro nostra ā vitiorum carnalium passionibus expurgatur, quorum nutrimentum est otium. Eccl. 33. Mitte seruum. i. carnem in operationem, ne vacet, multam enim malitiam doquit ociositas.

Item carnis vitium siue tentatio melius fugiēdo, quā resistendo euaditur, sicut capreolus nō vngue neque dēte, sed sola velocitate fugā ā canibus se defendit. Vnde Apost. Cor. 6. Fugite fornicationem.

Castratem seruantes multa suscipiunt bona, & ā multis liberantur curis quod quidem per bouis castrationem, & caloris similitudinem aperitur. Cap. XVII.

Altitas hominis assimilatur castratiōi bouis. Nam post castrationē p̄ficit in robore & virtute, & efficitur magis domitus, & maturus, & quietus, & ad laborem magis aptus, & grauioris incessus, in quibus significat, q̄ per castrationem voluntariē & integrē seruatiā, quā castratio significat, (de qua dominus dixit. Math. 19. quōd sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum caelorum) homo disponitur ad augmentum gratiae, ad suscipiendū mansuetus iugum disciplinae, ad maturitatem penitentiae, ad quietem conscientiae, ad laborem quoque obedientiae, & ad grauitatem modestiae.

Item castē viuētes liberantur ā multis curis & periculis, quae cōiugati patiūtur, & illaqueant. Et ideo continentiam vouentes, & cōrinenter viuētes, sunt similes castori, qui sentiens se ā venatorib^o propter testiculos queri, quos habet medicinae aptos, dñm ipsos venatores p̄sentit testiculos sibi abscindit, & venatorib^o derelinquit, & sic se ab eis redimit: & ideo castores, ā castrando vocantur. Et hoc testificantur de castore Isidor. Cicero; Iuuenalis, Phylologus, & Pinnius. Quidam autē auctores hoc negant, quia forte tamen ipsorum aliqua est species quae hoc facit. His ergo similes sunt continentiam vouentes. Iqui semetipsos non carnaliter, sed spiritualiter castrant propter regnū caelorum, & ne per desideria, & voluptates carnis capiātur ā venatoribus infernalibus. i. ā demoniis. Sanctorum virorum prudentia quanta sit, panthera unico demonstratur exemplo. Cap. XVIII.

Auelis, & circunspiciōibus multis sancti viri abū dant, maxime in exterioribus. Vnde sint similes pantherae, quae est in pelle exteriori minutis orbiculis superpicta, ita vt ex macularum varietate tota videatur exteri^o oculata, Sicut de sanctis animalibus dicitur Apo. 4. quōd erant plena oculis ante & retro. Et isti oculi, sunt eorū prudentissimae cautela, & circunspiciōnes prouidentiae, quibus vidēt quomodo sit cautē ambulandum in omnibus, vt dicitur ibidem, quōd isti oculi sanctorū animalium erant ante, & retro. Nam ante est cautela multiplex, & circunspiciō virtutum: sed retro cautela, & circunspiciōnes vitiorum, vel ante habent oculos. i. cau-

telas in prouisione futurorū, & retro ex memoria p̄teritorū. Vel ante habēt oculos in cōtēplatione spiritaliū: retro vero habēt oculos. i. cautelas multas in dispensatione temporalī. Vnde subtiliter cōtēplatur aeterna, quae sunt ante, & prudenter dispensant temporalia, quae sunt retro.

Mentis caecitatem, lacerta pulcherrimo exemplo, ā nobis expellere ac per penitentia partes lumen gratiae recipere erudimur. Cap. XIX.

Caecitate mentis fugare nos docet lacerta. Est. n. quae dam lacerta laura dicitur (vt dicit Isido.) cuius oculi dum p̄r senectute caligant, foramen intrat parietis, & contra solem oculos aperit, lumen recipit. Quasi lacerta caligans ex vetustate, est peccator caecus ex longā peccandi consuetudine. Hic si vult lumen gratiae diuinae recipere, oportet, quōd intret foramen parietis, id est amaritudinē penitentiae, vel regularis obedientiae, & ibi oculos mentis. i. intellectum per orationem, & effectum per deuotionem Soli, id est Christo aperiat. vel aperitur oculi animae lumini caelestis gratiae, per contritionem, & confessionem in foramine parietis, id est in arctitudine satisfactionis, & tunc recipitur lumen gratiae caelestis. Isa. 35. aperientur oculi caecorum.

Cameli singulari exemplo, verbum, quod profecto cibis animalis est, dignē suscipere instruimur. Cap. XX.

Costenditur exemplo cameli. Nā camelus habet plures ventres, primo recipit cibū in vētre primo, quā incipit digeri in secundo, & melius in tertio, & eius digestio consummatur in quarto. Sic cibis spiritualis doctrinae requirit quatuor receptacula. Nam primō oportet, quōd recipiatur in aure, vt atterē audiatur. Ioan. 8. Qui est ex Deo, verba Dei audit.

Secundo in corde, vt intelligatur, vt memoriter teneatur. Iac. 1. Non auditor obliuiosus factus. & ibi incipit digeri per affectionem, in corde, in qua tamen digestionem non transtulatur verbum, sed transtulatur.

Tertio, in manu, i. in opere, vt impleatur. Iac. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum: & hoc modo melius digeritur: quia plus applicatur homini, & plus assimilatur ipsi. Iac. 1. Factor operis hic beatus in facto suo erit. Sed quarto recipitur in ore, vt sapienter doceatur: & haec est completa verbi digestio, i. utilitas communis. cū s. perficit discentem. Vnde Mat. 5. Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum.

Vita claustralis commendatur quae & testudinis non in moytō assimilatur. Cap. XXI.

Claustraliū vita assimilatur tortugae. Nam tortuga testa clauditur, & illa quae est fluuialis, est venenosa, & mortifera. Sed terrestris, quae habitat in domib^o, vel syluis est bona. Huius carnes ethiceis, & consumptis sunt bonae, quia sunt virtutis reparatiuae. Sic vita religiosa testa includitur, i. clausura claustrī, & obedientiae, & continentiae. Sed si sit fluuialis, i. laxa, vel fluxa, & nullo freno disciplinae coercita, sicut sunt monasteria quae dā, tunc est venenosa, & mortifera. Mortifera, scilicet, & venenosa aliis imitantibus eos. Sed terrestris, i. illa, quae disciplinae debite terminis stabilitur, siue sit cōnobiitarum i. ciuitarium bona est, & laudabilis. Haec ethiceis, i. consumptis, i. iis, qui sunt ā mundo deiectioni, vel debilis virtutis ad euadendum pugnas mundi, vel diaboli, est utilis, & proficua ad

opera exteriora. Matth. 22. Munda prius, quod intus est. G. e. 2. in Moral. Si semel cor intentione corrumpitur, sequetur actionis medietas & terminus ab hoste calido securè possidetur. Quoniam totam arborem sibi fractus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiauit.

Quantum sit immanis hominis perversa natura, canis similitudine sit manifestum. Cap. XXX.

Rudeles homines sunt similes canibus qui percussu canem, & volantem omnes lacerant, & persequuntur: Ita etiam hominem aduersitate percussum crudeles non adiuvant, sed potius detrahendo lacerant, dicendo, quod bene meruit. Pl. 68. Super dolorem vulnerum meorum addiderunt Boer. Hic malis nostris cumulus accedit: quod cum miseris aliquid grauitatis infligitur, quæ perferant meruisse creduntur. Aliquando etiam tales crudeles homines non tantum maledictis, sed etiam factis, & iniuriis persequuntur: secundum illud Pl. 108. Persequutus est hominem in opem, & mendicum.

Quod Christus suacruce, rubeis humanitatis indutus vestimentis, demonem deceperit atque vicerit ipsius bouis syluestris mirabili explanatur exemplo. Cap. XXXI.

Rux Christi diabolum ligauit, & eius virtutem profstrauit. Cuius exemplum habetur in boue syluestri, qui odit, & persequitur omnem rubeum, & ideo venator se rubeis induit, & sic eum ad se inducit. Cum autem sibi appropinquare viderit, post magnam arborem se abscondit. Ac bos ita fortiter arborem ferit cornibus, quæ sic in ligno infligit, vt extrahere illa non possit. & sic dum alium occidere querit, se ipsum occidit. Hic ergo bos syluestris gerit similitudinem demonis, qui omne rubeum occidit: quia sanctorum sanguinem fundere sinit. Sed Christus venator celestis venit, & rubeo se induit, quando passibilem carnem induit, & assumptis, quæ ex purissimis sanguinibus beatæ Virginis formata sunt, vt dicit Damasc. Vel tunc rubeo indutus fuit, quando eius sanctissimum corpus sanguine rutilauit, sicut in oratione, & flagellatione, & crucifixione. Ita. Quare rubrum est indumentum tuum? Videns autem Christus tempore passionis magis propinquum sibi diabolum persequentem, post magnam arborem se abscondit, quando scilicet occultando suæ deitatis potentiam cruci se affigi permisit, quem dum diabolus crucifigi crudeliter procurauit, in ipsam crucem fortiter impexit, & sic dum tenere, & prostrernere credidit, ipse detectus & prostratus fuit. Hoc enim (sicut dicit Ecclesia) ordo nostræ salutis depoposcera, multiformis proditoris ars, vt arte falleret, & melalem ferret inde hostis, vnde delaserat.

Leopardi exemplo singulari avaritiæ cupiditatem maiorem in modum fore videntia manifestatur. Cap. XXXII.

Cupiditas avaritiæ perducit ad interitum animæ. Est enim cupidus similis leopardo: qui dum comedere aliquid venenosum, tunc querit sterces humanum, vt cum eo extinguat venenum: vnde venatores simum illum super arborem in vase suspendunt, in quem leopardus saliens, vt sterces accipiat, interim ipsum venatores interficiunt. Tunc ergo leopardus veneno inficitur, cum avarus cupiditate accenditur: quia venenum charitatis est cupiditas, vt Aug. de cõs. vi. dicit. Sed tunc ad expellendum venenum querit humana sterces, quæ do ad satiaandum cupiditatem sectatur temporalia lucra, de quibus Apost. Phi. 3. ait: Omnia detrimentum feci, & arbitror, vt sterces, vt Christi vultu luxuriam: sed

tunc, venatores hæc sterces super arborem suspendunt, quando cupidæ menti demones, vt eam inflamment, & portulium diuitiarum magnificentiam ostendunt. Sic dicit diabolus Christo Mat. 4. quando duxit eum in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & postea dixit, Hæc omnia tibi dabo, &c. quod ergo fecit Christo aperta visione, hoc facit sterces tunc homini cupido occulta suggestione: vnde cum cupidus ad capiendum temporalium diuitiarum sterces per lucra non licita nititur, a venatoribus, idest demonibus vita animæ priuatur, vnde Apost. 1. Ti. 9. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa, & inutilia, quæ mergunt animas in interitum, & perditionem.

Inordinatam rerum temporalium occupationem Bombin exemplo hominem ab interiori virtute penitus priuam monstratur. Cap. XXXIII.

Vra, & occupatio temporalium multa, euacuathominem a virtute interiori. Cuius exemplum apparet in bombice. In illo vermiculo, ex cuius textura bombicinum conficitur: qui telas texit ad modum raneorum. Sed sicut dicit Isid. Dum fila aggerit euacuatur, & nihil in eo remanet nisi aer. Ille enim ad telas texendas fila aggerit qui ad temporalium rerum dispositiones, & occupationes vitæ suæ studia conuertit: quia dum seculi negotiis totaliter implicatur, interiori virtuti penitus euacuatur. Vnde Apost. 2. Ti. 4. dicit: Quod nemo militans Deo, negotiis secularibus se implicet, vt ei placeat, cui se probauit.

Homini curiositate Diabolus Animas sepe numero infire, Cervi syluestris exemplo confirmatur. Cap. XXXIII.

Curiositas nouitatem, est instrumentum diaboli ad animas occidendas. Sunt enim curiosi homines syluestribus cervis similes, qui tantæ simplicitatis existunt, quod omnem nitatur, & stupent nouitate, & equo vel bubalo, ad eos accedere in eum respiciunt, quod hominem iuxta se venientem & sagittis eos impetentem, non aduertunt. Ita curiosæ mentes, cum circa quasdam nouitates inuiles, sed eis admirabiles occupantur, in celo erroris, vel elationis, vel alterius aliqui peccati a diabolo feriuntur. Aposto. 1. Timo. 6. dicit: prophanas vocum nouitates deuota. Sic curiosi fuerunt Athenienses, de quibus dicitur Actuum 12. quod ad nihil aliud vacabant, nisi vt aliquid noui dicerent, vel audirent.

Peccati delectationem mortem inferre menti, vnico munita que Vrsi naturali exemplo manifestatur. Cap. XXXIV.

Electio peccati occidit mentem, sicut potus ma. Dicit enim Ari. de ani. quod mus non potat, & si potauerit moritur. Tunc enim delectatio peccati potatur, quando in eam consentitur. Pl. 108. Intrauit sicur aqua in interiora eius, & tunc anima occiditur, quia peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem.

Itæ delectatio est causa mortis animæ, sicut dulcedo mellis est causa mortis vrsi. Namque vrsus aliquando dulcissimas arbores scandit, & fructus, & mel sibi querit, & sæpe dum esurit, ad eundem locum redit: Vnde venator circa pedem arboris funes atque palos acutissimos vndique circum cingit, & ante aperturam, vnde exit melleum malleum ponderosum cum fune suspendit: veniens ergo vrsus esuriens, & mel de arbore trahere cupiens, per malleum impeditur, runcille malleum a se abiicit: sed quanto fortius eum pelisit, tanto grauius rediens caput

caput eius debile deficit, cadens ergo super palos ruit, & sic propria stulticia se occidit. Similiter dum homo dulcedinem, siue delectationem peccati querit, malleus diuini sermonis de quo Hier. 24. Verba mea quasi malleus conterens petras, peccatum ipsum prohibens ei resistit, quem dum peccator abiicit, & a se proicit, secundum illud Pl. 49. Projecisti sermones meos retrorsum, in ipsum fortius impingit, & finaliter deficientes in peccatum ruit, quod ad æternum interitum trahit.

Quod charitas cum bono cordis desiderio semper debeat copulari, vt meritum suscipiat: singulari bouis similitudine demonstratur. Cap. XXXVI.

Desideria cordis bona, tunc habent efficaciam, & perducunt ab bona opera, quando sunt charitate informata. Boues enim illæ sunt excellentes ad opera, quæ habent cornua lata, nigra vero, & parua cornua habentes reputantur ad opus inertes. Quasi enim cornua capitis, sunt desideria mentis, quæ tunc dilatantur, quando boues charitate informantur, & tunc tales idest huiusmodi homines excellenter operantur, quia amor Dei nunquam est ociosus, operatur enim magna si est. Pl. 68. Placebit Deo super vitulum nouellum cornua producentem. Sed boues nigri, idest homines in peccato obscuri, quia extensione carent, habent parua cornua, idest parua bona desideria. Et ideo ad bene operandum pleni sunt omni inertia. Vnde in tali boue, deficient calore charitatis, & abundante frigore iniquitatis, abū dat pigritia aratri, idest fructuosi operis secundum illud Pro. 20. Propter frigus piger arare noluit.

Detractoris natura breuiter aperitur, qui tribus rationibus serpenti comparatur. Cap. XXXVII.

Detractor assimilatur serpenti. Primo, quia serpens dilenter morsum infligit, sicut dicitur de dyspsa, quod prius occidit quam sentiat, neque tristitiam moritur inducit. Talis est detractor occultus. Eccl. 10. Si mordeat serpens in silentio, ita nihil minus habet qui occulte detrahit. Secundo, quia serpens non recte, sed tortuose incedit. Vnde secundum Is. lib. ery. vocatur anguis, quasi angulosus, quia nunquam incedit recte, & talis est detractor fraudulentus, qui incipit a commedatione, vt non recte credatur ex odio dicere, sed post recommendationem retro querit ad vituperationem.

Tertio, quia serpens terram comedit. sicut enim quidam serpentes quiescunt in cauernis, & lingunt puluerem, & lugunt terræ humorem, vt dicit Plinius, talis est detractor insidiosus, & maliuolus, qui actibus aliorum insidiatur latenter, & solum illud quod videt terrenum. imordendo, & detrahendo dicit: bona autem, si qua nouit, occultando supprimit. Ita. 65. Serpenti puluis panis ei.

Homini deuotio quo pacto perficiatur naturali animalium exemplo docetur. Cap. XXXVIII.

Deuoti homines quanto magis a se remouent delectabilia carnis, tanto magis proficiunt in bonitate, & sapore mentis. Nam animalia naturaliter humida, sunt meliora, & magis sapida, quanto magis sunt a lacte remota, sicut patet in carnibus porcinis. Sic multis lachrymis humidis. i. homines deuoti, quanto plus a lacte ipsius carnalis dulcedinis elongantur, tanto magis in sapore internæ consolationis augmentantur. Pl. 78. Renuit consolari anima mea, scilicet in carnalibus. & ideo sequitur, Memor fui Dei, & delectatus sum. Ita. 28.

Quem docebit scientiam & quem intelligere faciet auditum ablectatos a lacte, auillos ab vberibus, &c.

Per multas naturales Draconis, serpentis, colubri, lupi, Vulpis, taxi, tandemque Cati proprietates, Diaboli malignitatem, ac qua via hominem decipiat, quouo pacto homo esse sibi debeat, non obscuris similitudinibus variis explanatur. Cap. XXXIX.

Diabolus assimilatur draconi, de quo Pl. 103. Draco iste quem formasti ad ludendum ei. Nā draco habet malum sibilum, quia sibilando statim contagiosum emittit, & acre inficit, & sic morbum pestiferum gignit. Sic diabolus habet malum sibilum. i. malam suggestionem, quam immittendo cor inficit, & morbum pestiferum peccati per delectationem induit.

Itæ draco habet malum morsum. Dicit enim quod cum morsus draconis sit venenosus & malus, pisces qui ab eo mordentur, subito moriuntur. Itæ morsus draconis, i. demonis, est in consensu peccati, in quo mox anima moritur.

Item diabolus est similis serpenti, qui timer hominem nudum & insilit in vestitum, sic diabolus timer hominem pauperem, temporalium contemptorem, & illaqueat hominem diuitem temporalium possessorem. Apostolus, Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.

Item diabolus assimilatur colubro. Primo, quia vmbra colubis colit, vnde dicitur coluber quasi colens vmbra. i. corda vmbrosa & obscura peccatis, vel vmbra. i. mentes in peccatis sopitas, quia vmbra omnium inducit. Job 40. In vmbra dormit.

Item coluber fugit ceruam, & diabolus fugit animam sollicitam in operibus bonis, diligit enim mentem ociosam, & odit sollicitam, quæ in cerua significatur, quæ est ad currendum expedita.

Item quia coluber leonem occidit, & diabolus interimit hominem superbum, quia superbia est proprium eius iaculum.

Item, quia rutam odit. i. penitentiam amaram. Item quia pellem deponit. i. apparentem nequitiam, & hoc est, quando transfiguratur se in angelum lucis.

Item, quia nemora, & concauitates arborum diligit. Nemora enim sunt corda studiis rationalibus destituta, & bestialibus desideriis plena. Nam nemora sunt habitacula non hominum, sed bestiarum. Concauitates autem arborum sunt ipsæ mentes horum virtutibus vacuæ, quas diabolus multum diligit. Item lac libentissimè bibit. i. dulcedinem carnis vel peccati ad sumendum auidè inducit.

Item, quia cauda lædit. i. in fine subuertit. principio, n. blandè, & astutè ingreditur. Pro. 23. ingreditur blandè, & in nouissimo mordebit, vt coluber.

Item venenum fundit. i. peccati.

Item quia canes fugit. i. prædicatores, quia eius nequitiam detegunt, vnde ab audiendis prædicatoribus multo trahit.

Item, quia muscas comedit, quia diabolus pascitur cogitationibus immundis.

Item puluerem lingit, quia auaros demulcet, & in malis lucris eis prosperitatem tribuit.

Item diabolus maximè insidiatur fini hominis, quia si in fine hominem decipit, animam, & corpus occidit. Vnde assimilatur cerasti serpenti, qui in semitis insidiosè manens insidiatur equiti vt mordeat vngulam eui.

Nam (sicut dicitur glo. super Genesim) Cerastes est serpens reguli tantæ perniciæ, quod si eius venenum tantum vngulam equi tagat, equum & equitem subito perimit. Hic ergo est diabolus, qui occultis modis insidiatur homini. Est enim homo similis equi, cuius equus est corpus, fessor autem spiritus, vngula autem quæ est finis corporis, signat diem mortis. In quo si potest diabolus, venenum nequitie suæ immittit, & equum, id est, corpus, & equitem, id est, animam, ad æternum interitum inducit. Cerastes in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Gen. 49.

Item diaboli nequissima voluntas nisi refrænaretur per diuinam potentiam, & prouidentiam, homines non possent euadere. Est enim diabolus similis cuidam bestiolæ, quæ dicitur esse apud Aethiopes omnibus membris iners, & caput per graue habens, semper illud inclinatum ad terram deferens, Deo hominibus prouidentem: quia cum omnes, qui vident eius oculos, mox expirent, si caput eleuatum ferret, omnes occideret. Hæc bestiola diabolus est, cuius membra sunt omnes iniqui, quos diabolus omnes inertes reddit ad motum bonorum operum. Caput eius, id est mens, prægrauata est multiplici iniquitate. Vnde ipsum caput semper defert inclinatum ad terram, quia ad hoc eius studium, & tota eius contemplatio tendit, vt electorum animas à supernis trahat & ad infima metgat. Vel diuina prouidentia, caput de flexum portat, quia, scilicet contra homines non tantum erigere permittitur caput, quantum optat, vnde licet afflictionem iustorum semper velit, tamen si à Deo potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualescit. Nam ita subtilis sunt oculi eius & venenosus, id est, malitiosus eius conceptus & astutia contra homines, quod nullus ab eo euaderet, si circumducendi eos, i. liberè exequendi potestatem prout vellet haberet.

Item diabolus assimilatur lupo.

Primo, ratione nominis, dicitur enim lupo quasi leopis (vt dicitur 1. lib. Erym.) eo quod quasi leonis pedibus sit ei virtus. vnde quicquid presserit non viuunt. Pedes igitur diaboli sunt delectationes peccati, per quas in hominem ingreditur, in quibus est tantæ virtutis, vt si eis mentem consentientem presserit, eam finaliter occidat. Prou. 1. Pedes illorum ad malum currunt.

Secundo ratione fraudis. Legitur enim, quod lupo alio quando voces emittit quasi hominis, aliquando latratum canum fingit, vt sic pastores & oues decipiat. Sic aliquando diabolus aliquam suggestionem immittit, quæ habet aliquam speciem boni, vt sic homines fallat. 2. Corinth. 11. Sathanas transfiguratur se in angelum lucis. Tunc enim in angelum lucis se transfiguratur, quando videtur ea suggerere quæ boni angeli consueuerunt persuadere. Dicit enim Arist. quod inuidia est quidam lupo qui habet faciem hominis, & caudam scorpionis. Nam diabolus, qui à principio quasi rationabilia suggerit in fraude, postea venenum infundit.

Item lupo vt capras capere possit, sub foliis abscondit, & magis astutia quàm potentia eas vincit. Sic diabolus decipit se abscondendo sub foliis, i. sub apparentia bonorum. Est enim verapellis malitiosus plenus, sicut in Aethiopia dicuntur esse lupi ita varij, vt nullus color eis deesse videatur, ita nec deest diabolo aliqua via fraudis.

Tertio, ratione tyrannidis, quia diabolus fortius tentat hominem, quando magis videt eum aduersitatibus

fatigarum. Legitur enim, quod lupo quando ad ventum vadit, contra ventum pergit, ne canes eius odorem sentiant. Per ventum autem intelligitur aduersitas. Vnde diabolus contra ventum vadit, quando hominem in aduersitate existentem, iterum tentando inuadit. Sæpe enim iustitia Dei permittit, homini tribulato ex ablatione iustitiae addit afflictionem in corpore, & deinde tentationem in mente, vt sic ad impatientiam & desperationem inducat, sicut patet in Iob, cui primo res abstulit, deinde filios extinxit, deinde graui vlcere percussit, tandem vxorem & amicos graues tærationes in cor eius immisit. Sed ille eum superauit in omnibus. Et nota, quod diabolus dicitur tentare, & persequitur iustos, quàm peccatores. Dicit enim Physiologus, quod lupo non venatur eum locum, vbi nutrit carulos suos, sed venatur à remotis. Quia si autem loca vbi nutriuntur caruli eorum luporum, in malorum corda, in quibus nutriuntur delectationes, & afflictiones peccatorum: ibi ergo diabolus non venatur, quia tales diabolus tentare non conatur. Greg. Illos diabolus pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit, sed quasi loca ab ipso remota sunt iustorum corda, quæ. si ei contradicunt: & idè præcipue tales diabolus persequitur, & molestat. Greg. Hostis noster nos in hæc vira positos quanto magis sibi rebellare conspiciat, tanto amplius expugnare contendit.

Quarto, ratione delectationis ludi, quia lupo vult diligit ludum, vt dicit Pli. & idè si potest rapere puerum cum eo ludit, & postea eum comedit. Qualiter autem diabolus cum peccatore ludit, ostendit Greg. Past. dicens, diabolus facta aliorum modo grauiora, modo nihili esse quod perpetratum est, modo misericordè Deum loquitur, modo ad hoc tempus subsequens ad penitentiam pollicetur, vt dum per hoc mens decepta ducitur, ab intrusione penitentiae suspendatur. Prou. 14. Stultus illudat peccatum, id est diabolus, qui est causa peccati. Postquam autem cum peccatore luserit, eum comedit. Ambros. Serm. Diabolus non diligit filios suos, sed odit: sic enim eos amat, vt perdat, sicut amat gluto morfellum, vt comedat.

Quinto, ratione fortitudinis. Nam lupo habet magnam fortitudinem in capite, & in collo: intestina autem habet debilia, scilicet, quia tota vis diaboli est in principio tentationis, quia si in principio sibi resistitur, postea debili efficitur. Dicit Ambros. quod homo vocem perdit, si lupo eum primo viderit, sed si homo lupo ante conpexerit, audaciam perdit, & caudam deponit. Tunc lupo, id est, diabolo, hominem videndo præuenit, quando eum in principio non resistentem conspiciat. Sed contra tunc homo prius lupo cernit, cum se armat & præparat ad repellendum tentationis principium. Nam postea diabolus perdit audaciam, & caudam deponit, quando tentare dimittit, & ad finem intentum ipsam tentationem non pertrahit. Chrysost. in Matth. in primis grauis, & intolerabilis est impetus diaboli, quem si quis fortiter sustinet, in secundo inueniet infirmiorum. quanto enim plus repereffusus fuerit, tanto magis refrigescit.

Sexto, ratione breuitatis temporis. Nam legitur apud Arist. in libr. de animal. quod quando lupo senescit, quia non potest prædari, vadit de nocte iuxta ciuitates, & insidiatur hominibus. sic diabolus sciens tempus suum esse breve, i. de hominibus bestialibus non curat, sed bonos deuotare festinat. 1. lib. de sum. bo. Tunc contra eum quem possidet diabolus acrius sæuit, quando se diuina virtute ab eo

expellunt

repellendum cognoscit: Apost. Vt terra, & mari, quia tenet ad vos diabolus habens iram magnam.

Septimo, ratione formidinis: Lupo. n. multum formidat ignem, vt dicit Homerus.

Item lapides multum timent. Sic diabolus multum timet igneam orationem, i. seruiciam, & lapides, i. elemosinas. Vnde dicitur, quod si quis duos lapides simul colligat, i. iudicium, & elemosinam, i. corporalem, & spirituales: & si vtraque fiat, est diabolo valde formidabilis.

Item diabolus decipit hominem sicut vulpes decipit taxum. Nam taxus vulpem odit, sed videns vulpes, quod eum expugnare non possit propter ipsius duritiam pellis fugam capit, & dum taxus prædam quærit, vulpes eius latibulum intrans, & immundiciis vrinat, & aliis taxi lectum inficit, cuius foetore taxus non ferrens inde recedit, & aliam foueam sibi quærit. Vulpes ergo, quia est animal fraudulentum, aduersarium callidum signat. Taxus autem hominem bonum, sed incautum, quem diabolus tentando impotens, cum videt propter ipsius constantiam se in nullo posse proficere, fugit, quia scilicet ad tempus ei tentationes subtrahit. Dumque illius animus incauta securitate interna cura d. missa circa exteriora se occupat, fraudulentus aduersarius interiorum conscientiarum lectum alicuius peccati immundicia, vix eo perpendente, commaculat. Ex cuius ille foetore, vel displicentia cum perpendit, interdum præ impatientia, vel desperatione quadam, etiam bonum ipsum dimittit, quod inceptat.

Item diaboli manum non potest homo effugere quæ diu non abiicit à se peccatum, vel mundi affectum. Cuius exemplum apparet in boue syluestri. dicit. n. Arist. de anima. quod est quædam species bouis syluestri, qui habent magnitudinem tauri: qui cum v. det, quod de manu venatoris, vel canum euadere non possit, proiicit ex se sterces per quatuor passus: dumque canes sterces odorant, & circa odorem huius detinetur, bestia ab eis fugiendo elongatur & euadit. Tanquam venatores demones sunt, quorum canes eorum sunt fallaces tentationes siue mordaces persecutiones, à quibus anima non euaderet, nisi sterces ex se, i. immunditiam peccati abiiceret per quatuor passus, primus est in contritione, secundus in confessione, tertius in satisfactione, quartus autem in perseverantia continuatione: vel sterces est gloria, vel prosperitas temporalium rerum, de quibus Apostolus Pli. 3. dixit: Omnia arbitror, vt stercora. 1. Mach. 2. A gloria viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius sterces, & vermis. Hanc debet homo abiicere per quatuor passus, primus est si habitam dimittit, secundus si non habitam non quærit, tertius si oblatam respuit, quartus si corde contemnit, & talis diaboli manus liber, & securus effugit.

Item diabolus insidiatur hominibus, sicut Catus mutibus. Nam cautè insidiatur eis, & in abscondito inuadit. Cuius ipse catus murè coeperit, prius eum ludit, postea occidit, & comedit. Sic diabolus astute hominem obseruat, scilicet vt videat in qua dispositione facilius possit eum decipere, & capere in obscuro eum inuadit, occultando: scilicet ei in tentatione omne illud, quod retere possit à peccato, & ostendendo, vel suggerendo solum illud, quod delectet, & placeat. Vel in obscuro inuadit, quoniam tenet sub specie boni: & cum hominem per consensum

sum coeperit, ludit eum. i. illudit, ei ostendendo peccatum esse leue, quod Deus est misericors, & quod est impossibile non peccare, & quod faciliter poterit exire, & penitere, & huiusmodi. Et postquam sic illudit trahendo ad opus, spiritualiter occidit, & per prauam consuetudinem comedit, sic eum sibi incorporando.

Hominem cum suis animalibus esse prælatum, ipsiusque dignitas ac miseria non absque ratione demonstratur.

Cap. XL.

Dignitas, & infirmitas hominis cognoscitur ex animalibus. brutis. omnium enim animalium genera propter usum hominum sunt creata (vt dicit Phil. & Damasc.) Nam quædam sunt homini data ad usum, vt pecudes, & huiusmodi: quædam ad ministerium, vt equi, & huiusmodi: quædam ad solatium, vt simiæ, & huiusmodi: quædam ad exercitium vt homo suam infirmitatem cognoscat, sicut pulices, & huiusmodi: quædam verò ad infirmitatis remedium, vt viperæ, & theræ, ex quibus fit theriaci, & sic de aliis ad multiplices medicinas. Nam illa quæ videtur aliquando noxia, sunt utiliora, sicut dicit Arist. de occultis. vir. m. e. Patiens hæmorrhoides curatur, si fuderit super pellè leonis. Et dicit etiam, quod qui corpus suum vixerit sepo renu leonis, lupo ab eo fugit, & similiter qui inunguntur eius simo, & cõsimiles leguntur virtutes de diuersis membris, & partibus multorum animalium. Apparet ergo hominis dignitas ex eo quod omnibus animalibus est prælatum, & omnia deseruiunt visibus vite suæ. Sed patet cum dignitate infirmitas ex eo, quod se videt homo vilioribus indigere, nec bene posse vitam ducere sine eorum nutrimento, vel sine eorum ministerio, vel sine eorum solatio, vel sine eorum remedio.

Panthera vnico exemplo, quid homo odisse, diligereue debeat, breuiter declarat. Cap. XLII.

Diligere debet homo omnes homines & peccatum odire, ex exemplo pantheræ, quæ ideo panthera à pantheræ quod est totum Latine est dicta, quia omnibus animalibus est amica, soli draconi est inimica. Sic hominibus debet homo esse amicus, soli autem peccato inimicus. Seneca. Pacem cum hominibus habebis, bellum cum vitis. Vnde (sic Aug. in sen. prosperi. dicit) Sic sunt diligendi homines, vt eorum non diligantur errores. Aliud est n. amare, quod sit aliud odire, quod facit.

Publici doctoris partes, quæ existant, quantaque diligentia Sanctorum doctrina sit sequenda, onagri, ac cerui non absurda similitudine desinitur. Cap. XLIII.

Doctrinas Sanctorum debemus diligenter querere, & in eis delectari, & immorari. Nam onager in montibus altis viretes herbas quærit, quas cum inuenit præ gaudio statim rugit & quando virentia gramina inuenit ibi, à loco nisi pulsus non recedit. Quod autem sunt montes alti, nisi doctores sancti, quorum viretes herbe, sunt gratiosa doctrinæ? Ipsi enim sunt montes per eminentiam vite, alti per contemplationem sapientiarum, herbæ feri per refractionem doctrinæ, quia doctrinarum suarum pabulo velut herbarum feno proximorum animas pascunt. Has herbas quærant onagri, i. simplices & deuoti viri, & cum eas inueniunt gaudentes, & exultantes mugitu aliis produnt, quia ad sanctarum doctrinarum studia etiam alios prouocant & attrahunt: & quædiu inueniunt pabula, mentem recreando reficiunt, ab eis non discedunt. Vel virtutes herbarum montium, sunt virtutes & exempla perfectiora virorum, quæ onagri, i. imperfecti

...querant, & inuestigando inueniunt imitando, pro-
dunt predicando, & immorantur continuando. Apoſto-
lus. 1. Cor. 12. Ac mulamini charismata meliora.

Item doctoris publici, vel prelati officium aſſumere. & appetere non debet ille, qui virtutibus caret, vel
in eis ſolidatus non eſt. Cerui enim quadiu carent
cornibus, vel non habent illa adhuc ſolidata, non pro-
cedunt in publicum. Vnde non de die, ſed de nocte va-
dunt ad paſcua: de die autē exponūt ea ad ſolem, vt in-
durentur, & cum tunc illa indurata eſſe cognoſcunt,
ad pabula in aperto procedunt. Qui ergo carere ſe ſen-
tiunt cornibus virtutum, quomodo exire audent ad
publicę doctrinę pabulum miniſtrandum? Qui autē
adhuc imperfecti, & imbecilles ſunt, oportet, q̄ calore
ſolis. i. ſeruore diuini amoris ſolidetur, & roborentur:
& cum per virtutum ſpiritualiū robur fuerint ſolidati,
tunc ad pabulum procedere poſſunt ſpiritualis docu-
menti. Abacu. Splendor eius vt lux erit, cornua in ma-
nibus eius. Debet enim in ſancto doctore ſimul appa-
rere ſplendor doctrinę, lux ſcientię, & exempla vitę.
Cornua enim, ſunt virtutes, quę tunc in manibus ge-
runtur, quando operibus oſtenduntur.

*Homini doloſi ac proditoris malignitas, hypocritarūque
infecta ſimulatio recenſetur, qui tum Regali tum Vul-
pi comparatur. Cap. XLIII.*

Doloſus homo aſſimilatur migaliſ quod eſt vnū
paruum animal ad modum muſtelę, & eſt ani-
mal doloſum. Vnde aliqui manſuetū ſe fingit, cū
aliquē appropinquare viderit: ſed mox eū inſilit, & ve-
ſtētū inſindit. Sic multi doloſi homines, & proditores
faciunt, fingentes ſe amicos, vel pacificos cum nō ſint.
& obſeruantes tempus in quo nocere poſſunt. Eccl. 11.
Multę inſidię ſunt doloſi.

Item doloſus aſſimilatur vulpi, quia vulpes eſt ani-
mal fraudulentum, deceptioni aſſuetum, & nunquam
rectis, ſed tortuoſis incedit anfractib. Et ideo dicitur,
vulpes quaſi volubilis pedibus.

Itē dū eſcam nō rapit, mortuā ſe fingit, & ſic aues de-
ſcendentes ad cadaver rapit, & comedit, vt dicit Iſido.

Item pellem habet piloſam, & caudā magnā, quam
cum canis capere putat, os eius pilis impletur. Et dicit
Plinius, q̄ quando multū arctatur à canibus, caudā
inter crura recolligit, & vrinam inter pillos caudę e-
mitit, quā ſuper aſpergit; cuius foetorem non ferens ca-
nis, aliquantulum ei cedit, quę omnia inueniuntur in
doloſis. Nam doloſi quidā ſunt qui in fraudibus & de-
ceptionibus aſſueti nunquam rectē & ſimpliciter ince-
dunt, ſed ſemper malitiōſis viis alios inuoluere & de-
cipere quærunt.

Itē quidam hypocritę mortuos ſe fingūt, vt alij ma-
gis adhareant & credant, & ſic aliquod temporale cō-
modum ab eis obrineant, & etiam habent pellem pilo-
ſam, id eſt pœnitentię apparentiam magnam, ſed poſt
ſe trahunt caudam id eſt finalem intentionē, ſue opera-
tionē aliquā pilis id eſt inſidiis ſiue deceptionibus ple-
nam. Si qui autē eos comprehendere conentur, reſper-
gunt eos vrina, id eſt foetore infamię, infamādo eos, ip-
ſos ex inuidia perſequuntur. Sicut quandoque quidā
deceptores hypocritę, vel hæretici de religioſis, vel in-
quiſitoribus, quādo volunt eos cognoſcere, vel dete-
gere, dicūt ſecularibus, q̄ fiat ex inuidia: propter quod

canes, id eſt prædicatores aliquando eis cedunt, notam
metuentis. Mat. 8. Vulpes foueas habent. i. hypocritę,
vel hæretici profundas aſtutias; quibus ſuam nequitiā
abſcondunt.

*Quo pacto mentis domus, quibusq; virtutibus ſit edifican-
da pariter & munienda, caſtorum exemplo edocetur,
& quot modis Dei domus capitur, deſcribitur.*

Cap. XLIIII.

Domum mentis ſuę debet homo ſolicite ædifica-
re: & vitę ſuę finem ſæpius conſiderare; exem-
plo ſcilicet Caſtorum: qui ſubtilitate multa habi-
tacula ſibi parant. Nam de lignis, quę dentibus præci-
dunt in extremis aquarū rupibus faciunt: domos ſuas
bicameratas: vel tricameratas per ſolaria diſtincta: &
aqua creſcente: ſuper ora loca inhabitant; ſed decre-
ſcente: in parte inferiori ſe locant: & per quoddam ſa-
ramen ex induſtria præparatū: in quolibet ſolario cau-
dam quę eſt piſcę naturę: mittunt in aquam: quia et-
tra aquam diu ſine corruptione non viuere. Sic ho-
mo qui libet debet animę ſuę habitaculum de lignis:
id eſt operibus ſolidis virtutum: ſolerte ædificare: ſed
in rupibus aquarum: id eſt in ſtudiis ſcripturarum ædi-
ficatur domus ſapientię: & hæc eſt bicamerata: quia
ſcilicet debet eſſe practica: & ſpeculatiua; id eſt actiua:
& contemplatiua: vel in rupibus aquarū: id eſt in com-
punctionibus lacrimarum ædificatur domus pœnitentię:
& hæc domus eſt tricamerata: quia tres pœnitentię
partes ſunt: ſcilicet contritio: confeſſio: & ſatisfac-
tio. Creſcente autem aqua ſapientię: eleuatur anima
in ſuperiorum contemplationem: vel quanto plus ere-
ſcit aqua compunctionis: vel tribulationis: tanto plus
aſcendit anima ad perfectionem puritatis: & virtutis:
& quanto plus deſcreſcit: tanto plus inferius cadit.

Item creſcente aqua tribulationis: debet anima ad
ſuperiora ſcandere orando: Decreſcente vero tribula-
tionis inundatione: debet ad inferiora ſe trahere; ſepi-
ſam in humilitate ſeruando: ſemper vel ſape per fora-
men mentis debet caudam in aquam mittere: id eſt fi-
nem vitę ſuę ſapienter conſiderare. Nam per aquam
ſapientiam: per caudam verò finem accipimus vitę. Vnde
ille caudam in aquam mittit: qui finem vitę ſuę ſa-
pienter attendit. Sic enim præſeruatur à peccati corrup-
tione: ſecundum illud. Eccl. 1. Memorare nouiſſima
tua: & in æternum non peccabis. Nota: quòd domus
Dei multipliciter accipitur.

Primò modo tota mundi machina: Iuxta illud Be-
ru. 3. O Iſrael: quàm magna eſt domus Dei.

Secundò modo cœleſtis patrię aula. Pf. 127. Lætu-
tus ſum in his quę dicta ſunt mihi: in domum domini
ibimus.

Tertiò modo domus Deo dicata: Iſa. 56. Domus
mea: domus orationis vocabitur.

Quarto modo cuiuſlibet viri iuſti anima: vt hic habet
Hebr. 3. Quę domus ſumus nos.

Quinto modo militis Eccleſia: Ti. 3. In magna do-
mo non ſolum ſunt vaſa aurea; &c.

Sexto modo: Virgo beata Pf. 92. Domum tuam de-
mine decet ſanctitudo.

Septimo: caro à Verbo aſſumpta: Pro. 9. Sapientia
dificauit ſibi domum.

*Quale ſit cor obſtinatū, menſq; dura, quę Cocodrillo com-
paratur, Pharaonis oſtenditur exemplo. Cap. XLV.*

Vitę mentes nō emendantur flagellis. Vnde ſunt
ſimiles cocodrillo. Nam tāta duritia eſt cocodrillo:
li; vt quamuis fortium lapidum icus in tergo re-
cipiat; nihil curat. Talis fuit Pharaon, cuius cor ita in-
duratū erat, vt per multas plagas nollet dimittere po-
pulum. Sic peccator durus multis flagellis flagellatus
nō dimittit peccatum; & de tali duro corde dicit Ber.
Cor durum ipſum eſt; quod nec compunctione ſcindi-
tur; nec pietate mollitur; nec mouetur precibus; minis
non cedit; flagellis induratur: ingratum eſt ad benefi-
cia; inſidum ad conſilia; ſæuum ad iudicia; inuerecun-
dam ad turpia; impavidum ad pericula; inhumanū ad
humanam; remerarium ad diuina; præteritorum obliui-
ſcens; præſentium negligens; futura non prouidens: Ip-
ſum eſt; cui præteritorum; præter ſolas iniurias; nihil om-
nino non præterit; præſentium omnino nihil nō perit:
futurū nullam; niſi forte ad viciſſitudinē; proſpectio eſt.

*Electorum Dei perfectio, eorumque vera innocentia qua
ta ſit, ex pluribus ouium naturalibus proprietati-
bus, quām rectiſſime colligi poteſt.*

Cap. XLVI.

Electi aſſimilantur ouibus.
Primò propter innocentiam. Ouis enim eſt ani-
mal innocens; id eſt nulli nocumentum inferens.
Et hinc eſt; quòd nullam naturā dedit ei armaturam;
quia nec cornua ad feriendum; nec vngues ad ſcindē-
dum; nec dentes ad mordendum; licet uocentur bidē-
tes; quia cum duobus dentibus naſci dicuntur. Sed dē-
tes earum non ſunt ad mordendū; ſed ad paſcendum.
Hęc innocentia competit electis Dei; qui nihil faciūt;
vnde aliis nocere intendant; vnde dicitur 2. Reg. 4. Iſti
qui oues ſunt; quid fecerunt; quaſi dicat; Iſti qui inno-
centes ſunt in ſeipſis; quid fecerūt ſcilicet mali aliis; vt
ſi notetur in eis duplex innocentia; ſcilicet reſpectu
ſui; & reſpectu proximi. Aug. Vera innocentia eſt; quę
nec ſibi; nec aliis nocet.

Secundò propter patientiam. Pf. 43. Propter te mor-
tificamur tota die; æſtimate ſumus ſicut oues occiſio-
nis. Vbi patientia ſanctorum primo commendatur ex
cauſa; quia propter te; ſcilicet Deum; non propter fur-
rum; vel homicidiū. Pf. 68. Propter te ſuſtinui oppro-
brium. Secundò ex pœna: quia mortificamur; ſcilicet à
nobis ipſis per pœnitentiam tota die; id eſt per totā vi-
tam. Apoſt. 1. Cor. 8. Quotidie morior; ſcilicet vitiis.

Item ab aliis æſtimate ſumus; ſicut oues occiſionis;
id eſt digni occiſione. Et verè vt oues erāt ſancti Mar-
tyres; dū occidebantur; ſcilicet ſequētes illum; de quo
dictum eſt. Iſa. 53. Quaſi ouis ad occiſionem ducetur;
quę ſcilicet manſuetē vadit; & ſine rebellionē ſe occi-
di permittit.

Tertiò propter abundantiam; ſecundū illud Pf. 143.
Oues eorum foetore abundantes in egreſſibus ſuis. Ele-
ctę enim oues abundant in foetibus; & in egreſſibus
id eſt in lacte quod egreditur ab vberibus earum.

Item quę abundant in bonis velleribus; de quibus
Iob. 37. De velleribus ouium mearum calcæctus eſt;
ſcilicet pauper. Sic electi Dei; abundant in foetibus id
eſt in meritis; & vberibus; id eſt in doctrinis & velleri-
bus; id eſt in exemplis; vel elemoſynis. Et nota; quòd
quatuor ſunt quę faciunt ipſas oues in foetibus abun-
dare; ſcilicet ventus; potus; paſtus; & motus. Ventus
quidem; quia ſicut dicit Ariſt. de animal. ſi oues impreg-

nantur verſus ventum ſeptentrionalem; pariunt ma-
res; ſi autem verſus meridionalem; foeminas. Per ven-
tum ſeptentrionalem intellige inſpirationem gratię ſe-
ptiformis; quę notatur per ſeptentrionem. Vbi etiā
ſeptem ſtellę ſunt circa polum; designantes ſeptem
dona Spirituſ ſancti: & hic eſt ventus qui facit electos
Dei parere foetus masculos id eſt opera virtuōſa. Sed
per meridionalem ventum calidum intellige inſpīra-
tionem ſpiritus maligni; qui facit parere foeminas; id
eſt opera vitioſa & defectiua. Secundum eſt potus; quia
idem Ariſtoteles dicit; quòd oues impinguntur bi-
bendo aquam. Vnde dant eis comedere ſalem; vt ma-
gis ſitiant; & plus bibant. Hęc eſt aqua ſapientię ſalu-
taris; quam potantes electi Dei; & ſancti; facit eos abū-
dare foetibus bonorum operum. Apoſtolus. Col. 1. Fru-
ſtificantes; & creſcentes in ſcientia. Dei. Tertium eſt
paſtus. Nam paſtus præcipue in fine die iuuat eas ad
generandum; & etiam motus; quod eſt quartum iuua-
mentum. & ſic cibus & paſtus lacrymarum; de quo
Pſa. 79. Cibabis nos pane lacrymarum: & motus obe-
dientię; vel charitatis etiam ſunt ſanctis cauſa foecun-
ditatis meritorum.

Item Sancti abundant in lacte doctrinę; in quo lac-
te (ſecundū Conſtan.) eſt triplex ſubſtantia; ſcilicet
ſeroſa butyroſa; & caſeoſa; prima ſcilicet aquoſa vel
ſeroſa eſt mundificatiua; & ſubtilitatiua; ſecunda buty-
roſa; vel vntuoſa eſt mollificatiua; & extenſiua; & ex-
terſiua: tertia caſeoſa eſt groſſa; & oppilatiua. Sic do-
ctrina ouium Chriſti eſt ſubtilitatiua; quando loquuntur
ſapientibus eſt mollificatiua id eſt compunctiua; &
in bonum extenſiua & à malo exterſiua; quando lo-
quuntur proſcientibus. Eſt autem groſſa; & oppilati-
ua; id eſt malarum viarum clauſiua; ſiue reſtrictiua; quā-
do loquuntur incipientibus. Apoſto. Tanquam parum
lis in Chriſto lac vobis dedi.

Item ab ouibus Chriſti habentur vellera diuerſo-
rum colorum; id eſt exempla diuerſarum virtutū; qui-
bus anima veſtitur; & ornatur; & calent in diuino amo-
re. Ouis (ſicut dixit Beatus Martinus) docet nos ſeruare
dominicum præceptum; quia cum habeat duas tun-
nicas; ſcilicet corium; & lanam; vnam retinet ſibi; & al-
iam dat non habenti; ſcilicet lanam homini.

Quartò electi Dei aſſimilantur ouibus propter obe-
dientiam; audiunt enim oues & ſequuntur ſibulum;
& vocem paſtoris. Et viri ſancti aud. unt; & ſequuntur
doctrinam; & vocem Chriſti. Io. 10. Oues mea vocem
meam audiunt; ſcilicet aure au. cultando; corde cre-
dendo; & opere implendo; ſiue obediendo. Pf. 77. In
auditū auris obediuit mihi.

Item electi Dei; & ſancti viri: qui ſunt de familia ei-
us: à tentationibus dæmonum non læduntur: ſed re-
probi qui ſunt tanquam progenies adulterina ſtatim
ab eis vincuntur: & venenatur: ſicut dicit Plinius:
quòd eſt quædam gens ſiue familia: cui aſpis non no-
cet. Vnde illi pueros quos de ſe natos habent ſuſpe-
ctos obiciunt aſpidi: quibus non nocet ſi ad eos ſpe-
ctant. Si autem adulterini ſunt: mox eos occidit. Pf. 90.
Super aſpidem: & baſiliſcum ambulabis.

*Euangelistarum dignitas & officium per equorum, qui &
ſonipedes vocantur, plures ſimilitudines naturales ac
etiā caballi etymologiam clare oſtentatur.*

Cap. XLVII.

Evangeliſtæ fuerunt Chriſti equi: nam equi dicti ſunt, quia in quadrigis equantur, & pariter componuntur. Hæc quadriga, in qua ſancti Euangeliftæ ſunt à ſancta Eccleſia, æquati, & pariter recepti, eſt doctrina ſive ſcriptura quatuor euangeliorum, in qua ipſi à Chriſto inſtructi nobis ſalutis noſtræ ſubſidia portauerunt. Vnde Hiero. ad Pau. Mattheus (inquit) Marcus, Lucas, & Ioannes quadriga domini, & verum cherubin quod interpretatur ſcientiæ plenitudo, per totum corpus oculati ſunt.

Item caballi Chriſti ipſi fuerunt, quia caballus à cauo pede eſt dictus eo, quod preſſa vngula terrā cauat, vt dicit Iſid. li. i. c. vii. Hęc cauitas pedis, ſive terre cauatio euacuatio eſt terreni amoris, quia omnia propter Chriſtum coatempſerunt, & ipſum pauperem ſecuti ſunt. Mat. 9. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.

Item ipſi fuerunt ſonipedes Chriſti, dicuntur. n. ſoni pedes, eo quod pedibus ſonant. Nā ipſi ſonauerunt prædicando, nō tantum ſono verborum, ſed etiam grefſu operum, vel pedibus ſonabant, quando de loco ad locum diſcurrunt prædicabant. Pl. 18. In omnem terrā exiit ſon⁹ eorū, & in fines orbis terræ verba eorū.

Omnes cum excommunicatis in caſibus non conſeſſis verſantes, effici excommunicatos rabidi canis, exemplo & auctoritate probatur.

Cap. XLVIIII.

Excommunicatio aſſimilatur morſui canis rabidi: quia omnia animalia morſa à cane rabido efficiuntur rabida, & furioſa. Et ſic omnes participantes excommunicati in caſibus non conſeſſis, efficiuntur excommunicati ſaltem minore excommunicatio. Vnde excommunicati ad modum canum de eccleſia expellendi ſunt. Apoc. 2. Foris canes. & ad modum canis rabidi ſunt omnibus euitandi. Theſ. Ne commiſſeamini cum illo, ſcilicet cum excommunicato.

Sanctorum exempla, qui interdum à Dei gratia ceciderūt, & poſtea reſurrexerunt, eos in bonis actionibus imitantibus maiorem in modum prodeſſe, malique prælati exempla ſubditis valde obeſſe muſco capreoliſque ac candele extincta exempla declaratur.

Cap. XLIX.

Exempla ſanctorum qui à gratia ceciderūt, & poſtea reſurrexerūt, ſunt aliis valde proficua. Vnde aſſimilantur muſco, dicitur. n. quod in montibus Iudæ ſunt quidam capreoli, qui herbis aromaticis paſcuntur, in quorum vnguibz ſunt cōcauitates, in quibus colliguntur humores ad apoſtoma, ſed propter motum, & diſcurſum ſtranguntur: & ille humor collectus cum pilolis folliculis abſtrahitur, & ſubſtantia illa, quæ infra folliculos continetur, ſummè eſt odorifera, & inter aromata eſt maximè precioſa, & in medelis plurimum virtuoſa (vt dicit Dial.) & illud vulgariter vocant muſcum. Quasi autem capreoli ſunt quique homines humiles, & folliciti, qui quaſi aromatici paſcuntur, quia frequenter multis donis, & gratiis diuinis replentur. Sed tamen quandoque contingit, quod in eorū vnguibz, i. in ſenſibus ſive affectibus remanent quædam concacuitates. i. defectus quidam ſive pronitates ad quædam vitia: in quibus interdum humores. i. affectiones ex incautela, vel negligentia paulatim multiplicantur in tantum, quod generatur in eis apoſtoma alicuius peccati grauis: in quo uicere permittuntur, ſed poſtea propter

motum compunctionis, & exercitium boni operis, ſicut per diſcurſum internæ conſiderationis, & penitentiæ mentis, frangitur, talis peccati affectus, & in pilolis folliculis. i. aſperis, & afflictiuis exercitiis trahitur à patientiæ, quod in talibus afflictionibus ostendunt, & inuitationis vitæ, quæ faciunt, efficiunt aliis muſcus odoriferus per exemplum. Cuius. ſ. vſus, vel per conſiderationem, vel imitationem, efficiunt aliis medicina vel ſeruatia aliis iuſtis. ſad timendum, & ſe cuſtodiendum illud. Cor. Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat, & peccatoribus ad penitendum, & ſe corrigendum, ſicut dixit Beatus Amb. Theodoſio Imperatori, qui allegauit ei exemplum Dauid peccantis, ſi inquit ſecutus es orantem, ſequere corrigentem.

Item exemplum prælati mali exiungit in ſubdito bonum proſitum: nā candela extincta olfacta ab equo prægnante eam facit abortire. Tunc enim candela extinguitur, quando prælati aliquis, vel doctor in maſtimum peccatoribus labitur: quaſi autem equa prægnans, eſt anima bonum proſitum geſtans, quæ dum peccatum prælati, vel magiſtri ſui imitando olfacit, bonum quod caperat, extinguit abortit.

Cur fatuus non ſit ſapienti ſociandus, ratione & aſſimilitate pateſcit.

Cap. L.

Fatuuſ non eſt ſociandus ſapienti, vnde præceptum fuit Deu. 22. non arabis in boue, & aſino, per bonum enim intelligitur ſapientem, per aſinum ſtultum, per arare vero prædicationis ſignatur. aſinus ergo boui in arando non eſt iungendus, quia fatuus in prædicatione non eſt ſapienti ſociandus, ne ſcilicet ex fatuitatis diſcordia impediatur ſapientis gratia.

Carnis laſciuiam per ſpiritum ſeruorem conſumi, Cameli exemplo monſtratur.

Cap. LI.

Feror ſpiritus conſumit laſciuiam carnis, ſicut feror naturalis caloris conſumit pinguedinem corporis: quod apparet in camelo, de quo dicit Conſtantinus, quod animal calidiſſimum eſt ex natura, & id macilentum, eo, quod calor conſumit ſanguinis virtuoſitatem. Similiter calor charitatis, & feror deuotionis conſumit viſcoſitatem ſive lubricitatem luxuriæ, & concupiſcentiæ carnalis. Ecc. 38. Vapor ignis vitæ carnis. i. feror ſpiritualis amoris conſumit deſideria carnis. Iac. 1. Exortus eſt ſol cum ardore & arefecit ſe num. i. carnem. Iſa. 40. Omnis caro ſcenum.

Filiè penitentiæ, qui vitam in bonum interitum mutare videtur, ſimulatio, necnon hypochriſtarum in fallendo malignitas, Rubeta exemplo aperitur.

Cap. LII.

Filiè penitens ſimilis eſt boraci, quæ rubeta dicitur genus ranæ venenoſæ, quæm dicunt venuſtam pellem deponere paſtu quarundam herbarum, venenum autem ſuum nō deponit, ſed cuſtodit. Sic filiè penitens oſtentione cuiuſdam exterioris ſictæ penitentiæ vitam videtur mutare, vt peccati vetuſtate de poſuiſſe credatur, venenum tamen retinet interius malæ voluntatis, & ipſum ad tempus tantum occultando cuſtodit. Et dicitur, quod rubeta quot maculis ſub ſe tre perſpergit, tot modis venenum eius noxiū dicitur eſſe, quia ſcilicet ſictus & hypocrita quot in ſe habet nocendi, vel fallendi vias: & ideo talè merito Spirituſ ſanctus fugit, ſecundum illud. Sap. 1. Spirituſ ſanctus diſciplinæ effugiet ſictum.

Quid nobis præſtet fides, fideliumque ſpes in qua conſiſtat, muſco ceruorum exemplo edocetur.

Cap. LIII.

Fides ad inuiſibilia quærenda nos trahit, quæ tamè intellectus viatoris nō capit. Sunt enim fideles ceruiculi ſimiles, qui maria tranſeunt nō viſu, ſed odore tamen terras petunt. Similiter terram viuentium. i. ſoliditatem æternorum bonorum nos odore quodam fidei quærimus, quæ tamen in tranſitu huius maris poſta prout in ſe ipſiſ ſunt cernere nō valemus, vnde Apoſtolus 1. Cor. 2. Quod oculus nō vidit, nec auris audiuit, &c. Sed licet ille odor videatur debilis, tamè eſt valde ſuauiſ, & attractiuus, vnde Cant. 1. Trahe me poſt te: curremus in odore, &c. vnde & hoc odore Beatus Ioannes Euangelifta attractus legitur Deo dixiſſe in quadam ſua oratione: Odor tuus in me concupiſcētias æternas excauit.

Philos erga parentes fore pioniſſimos, glirium inſtrumentum exemplo ſingulari.

Cap. LIV.

Filios debere parentibus obſequia pietatis impendere præcipue in neceſſitate, glires docent, qui inſigni pietate genitores ſuos in ſenectute nutriendo adiuuant, & eis alimenta miniſtrant. Erubescant ergo miſeri homines, qui ſuis parentibus ſunt crudeles: quia dum eis in neceſſitate deſiſcunt ſe gliribus, & muribus crudeliores eſſe oſtendunt. Eccl. 3. Sulcipe ſenectam patris tui.

Diſgratia effectus ipſi cordis variis ſimilitudinibus comparatur, quod membrum radicale eſſe iure optimo aſſumatur.

Cap. LV.

Gratia Spirituſ ſancti aſſimilatur membro radicali. Quæ ſicut dicit Ariſt. de anima. in omni animali eſt membrum radicale, quod eſt principium omnium virtutum naturalium, & ſpiritualium: & hoc eſt cor, vel aliquid loco eius, à cuius radice (vt dicit Auic.) incipit animalium creatio, & formatio, & figuratio, hoc ergo radicale principium, eſt gratia Dei donum, à qua omnes virtutes procedunt, & dona gratuita à quibus perſicitur anima. Ab hoc principio incipit virtutum creatio, formatio, & figuratio: nam creatio virtutū eſt per habituum acquiſitionem: quia virtus (vt dicit Philoſophus) eſt habitus electiuus, ſed formatio earum eſt per charitatis dilectionem, quia charitas eſt formatio virtutū, ſicut dicit Amb. Sed figuratio virtutū eſt per actuum productionem: quia actus configurantur habitibus, à quibus procedunt habitus: vnde in actibus manifeſtatur ſicut res figurata in ſua figura. Sed omnium iſtorum radicale principium eſt ipſa diuina gratia: vnde Apoſtolus torum eſſe ſuum ſpirituale gratia Dei attribuit, dicens. 1. Cor. 35. Gratia Dei ſum id, quod ſum.

Item grām diuinam ad ſuas conſolationes non recipit homo quando peccatū in conſcientia gerit. Nam pullus equæ, qui cum quodā nigro folliculo in fronte naſcitur, quādiu abſciſſus non fuerit, ad vbera matris non admittitur. Pullus igitur gerens nigredinē in fronte, eſt homo peccatū habens in mente, quod quandiu per penitentiā non amouerit, mater virtutum gratia, eū ad conſolationis ſuæ vbera non admittit. Sap. 7. Nichil inquinatum in illa incurrit.

Panthera pulcherrimo exemplo, grates ſemper benefactoribus eſſe reddendā admonemur.

Cap. LVI.

Gratos eſſe benefactoribus exempli pantheræ nos docet, quæ quāuis ſit beſtia valde ſeua, ſuis tamè benefactoribus nullis eſt ingrata. Vnde narratur

de quodā qui catulos eius de quodā fouca liberauit, quod panthera eum aſſociauit, & blandiens ei cauda, & facie vſque extra deſerta duxit. Si ergo ſic grata eſt benefactoribus crudelium ſerariū natura, quanto magis decet homines, quibus manuſuetudo naturaliter ineſt & rationalis cēſura: Vnde Apoſtolus: Grati eſtote.

Gula damna enarrantur, voraciſque natura per vſu ac cocodrilli naturalem vſum in edendo: quæ uero paſtoſola vitiū curetur, exprimitur.

Cap. LVII.

Guloſus homo aſſimilatur vſo: quia vſus (ſecundum Ariſt. de anima.) indifferenter cōdit omnia: vnde pro fructibus aſcendit arbores, & aluearia pro melle conſringit, & cæcros & formicas pro medicina comedit. Sic guloſus aliquando ſub ſpecie neceſſitatis, aliquando ex dulcedine voluptatis, aliquando ſub pretextu inſirmitatis, voluptuoſas delectationes exquirat, & accipit. Eccl. Omnem eſcam manducabit venter. ſ. guloſi.

Item guloſus aſſimilatur Cocodrillo, qui herbas libenter præcipue, inter quas enydros ſerpens paruulus, qui eius inimicus eſt, ſe inuoluit, vt dum herbas carpit, ſerpentem tranſgluciat, qui dū in ventre exiſtit ipſum occidit, & illeſus exit. Sic guloſus homo bonos & lapidos morſellos libenter comedit, cum quibus frequenter venenum voluptatis, & peccati per delectationem tranſgluciat, quod mentem eius occidit.

Item gula perducit hominē ad luxuriam & incontinentiam. Nā cerui, quando nimis pingues ſe ſentiunt, latebras quarunt: quia nec bene fugere, nec curſum continuate poſſunt: ſed nūc fugiunt nunc ſubſiſtunt, & retro reſpiciunt. ſic etiam pinguedo gulæ quærit latebras luxuriæ. Et homo etiā gulæ deditus in continentia effectus, nec tentationes carnis fugere, nec curſum penitentiæ cōtinuare poſteſt: ſed nunc cōſciētia punctus fugit. i. fugere proponit, nūc ſubſiſtit. tentationes expectat, & ſulcipit, nunc terro reſpicit, quia ad turpitudinē deſiderio, vel opere redit. Vitium itaque gulæ curandum eſt afflictione abſtinentiæ, ariditas autem animæ irriganda eſt lachrymarum compunctione. Nam (ſecundum Iſaac) carnes pingues animalium aſſandæ ſunt: quia dum aſſantur earum humiditas illaudabilis deſiccatur, ſed ſiccæ carnes potius ſunt lixandæ, quia aqua eas temperat, & humectat. carnes porcinæ, & peccorinæ laudabilis ſunt aſſaturæ, caprinæ vero, & bouinæ meliores ſunt lixatæ. Nam per lixationē ſiccæ carnes humectantur, & per aſſationem humidæ carnes ſiccantur: eſt ergo caro pinguis. i. caro aſſucta delitiis, quæ igne aſſanda eſt. i. abſtinentiæ aduſtiōe. Famis ardore ſe danda, vt ſic delectationes gulæ compeſcat afflictio abſtinentiæ, ſed quaſi ſiccæ carnes ſunt aridæ. i. indeuote mentes: quæ tunc bullienti aqua elixantur, quando ſeruenti, & lachrymoſa compunctione irrigantur.

Temporalium rerum exuberantia, quantum hominibus diuitiis abutentibus obſt, pinguis animalia ad eſum peſſima, valde hominū ſtomachū diſſoluentia, naturali quadam ſimilitudine oſtendunt.

Cap. LVIII.

Habentes abundantiam temporalium aſſimilantur pinguibz animalibus. Animalia nimis pinguis ſunt ad eſum peſſima, nocent enim digeſtioni, quia ſuper cibum natant, & cibum inſtant, & villos ſtomachi emolliunt, & lubricitatem ſtomachi inducunt, vnde pinguedo nimia ſtomachum diſſoluit, deficientem virtute contentiua, conformatiua, & expulſiua. Ex

pingue dicitur etiam stomachus incenditur sicut ignis, quando pinguedo in eum proicitur. Quasi autem pinguedo carnis est abundantia temporalis, de qua Psal. 72. Prodiit quasi ex adipi iniquitatis eorum. i. ex abundantia, & plenitudine temporalium. Hæc igitur nocet animæ sicut pinguedo stomacho. Inducit enim inflammationem, siue elationem superbiæ, mollietatem, & lubricitatem luxuriæ. Dissoluit enim virtutem continentiam, excludit consolationem, siue conformationem gratiæ, non curat de expulsiõne vitiorum, per confessionem præsentiam, hæc etiam non extinguit, sed potius accendit ignem caritatis, sicut abundantia lignorum non extinguit, sed potius auget ignem. Eccl. 2. 8. Secundum ligna syluæ exardescit ignis.

Item abundantia nimia temporalis consolationis generat vitia mentis. Nam ligna quæ in plenitudo refecantur, vel plantantur quia tunc humior in corporibus abundat, propter eius superfuitatem non valent regi à natura; & ideo corrumpunt, & generant vermes à quibus contrahuntur, & in puluere rediguntur. Est autem quasi lignorum arboris ipsa consolatio, siue repletio carnis, quæ si abundans sit, corruptionem nõ tantum corporis, sed etiam animæ gignit, & vermes producit vitiorum, quibus virtutes animæ pœnitentia dissipantur. Hinc est (vt dicit Greg.) quod princeps cocorum scilicet Nabuzardan, destruxit muros Hierusalem, quia veteri cui coci deseruiunt, sua repletione destruxit virtutes animæ.

Diversorum animalium diuersa natura, eorumque naturales proprietates egregie describuntur, quibus non pauca nec obscuris exemplis homines tam boni, quam mali iure comparantur. Cap. LX.

Homines tam boni quam mali assimilantur animalibus terrestribus. Nam sicut dictum fuit supra in principio huius quinti libri, ponit Moyses tria genera animalium, siumenta, reptilia, & bestias, & secundum Basilium sunt iumenta quæ cõperunt vsui hominum nuncupata, & quædam, ex eis sunt ad laborandum, vt equi, boues, & asini: quædã ad lanificandũ, vt oves, & consimilia, quædã ad vescendũ, vt porci, & huiusmodi. Per iumeta igitur intelliguntur actiui, qui sunt in adiutorium proximorum solliciti, vnde dicitur iumenta, quasi iuuamenta: quorum quidã laborant in operibus obedientiæ, vt claustrales, & isti sunt, vt equi: Equus enim homini subditus, ab eo infrenatur, & secũdũ eius voluntatem mouetur & circumfertur, & sic est subditus respectu prælati. Iac. 3. Equis frenã in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Hæc frenã sunt regularia præcepta siue instituta, vel prælatorum correctiones. Quis iam vero laborat in opere doctrinæ: & isti sunt, vt boues, cũ quibus terra aratur scilicet prædicatores, à quibus terra animæ aratur vomere linguæ, & fertur semine doctrinæ. Alij vero laborant in opere patientiæ, scilicet in cura regimini, vt prælati, qui assimilantur animalibus humilibus, aliorum onera ferentibus, scilicet camelis, asinis, & huiusmodi, quia quãto sunt maiores, tanto debet esse humiliores, & pro subditis onera portantes. Psal. 72. Vt iumentum factus sum apud te. Iumentum enim huiusmodi, asini & camelli, licet sint magna corpore, sunt tamen vilia reputatione, & magnæ sarcinæ grauatur onere. Similiter prælatus, licet sit magnus in dignitate, debet tamẽ esse apud seipsum vilis,

& humilis reputatione. Est etiam magni ponderis sarcina grauatur, cum habeat pro suis subditis Deo reddere rationem: vnde Greg. dicit: Grandis honor, sed graue onus. Illi autem qui intendunt ad pauperes vestitus, assimilantur ouibus, qui quasi mandatum domini impetres (vt fecit Beatus Martinus) Cum duas tunicas habeant, scilicet lanam, & pellem, vnã dant non habent, scilicet lanã homini. Qui vero pauperes pascunt sunt cibus, & elemosynis, sunt similes animalibus vilibus ad cibum, vt arietibus hœdis & porcis, & huiusmodi quibus, scilicet assimilantur, non ratione vilitatis, sed vilitatis: Reptilia vero illa sunt, quæ corporis contractione, & extensione repunt, & mouentur, vt vermes, labri, & serpentes. Per reptilia vero possunt intelligi peccati, & contemplatiui viri, quorum est se contrahere, ab exterioribus ad interiora reducere ad Deũ contemplandum, & nihilominus se extendere ad proximi diligendum. Vnde debent esse, vt vermes per reputationem humilitatis, vt colubus per refrigeriũ carnis, quæ dicitur coluber quasi colens vmbra.

Item debent esse, vt serpentes per prudentiã discretiõnis, Mat. 10. Estote prudentes sicut serpentes. Vel debent esse, vt vermes: quia eorum est Deũ frequenter laudare. Vermes enim, vt bruci, & hmoi ore se trahunt. Psal. 33. Semper laus eius in ore meo. Vel vt serpentes, quia eorum est carnem per abstinentiam attenuare. Serpentes enim vi costarũ se rapiunt. Iob: Inuadat in media costis eius. Nam maxime in costis apparere tenuitas ieiunantis. Debent etiam esse vt lacertæ, quia in bonis debent affectibus æstare: Lacertæ enim pedibus rept, & pedes animæ sunt eius affectiõnes, quibus tato velocius currunt, quanto feruentiores existunt. Bestiæ autẽ dicitur quasi vastiã eo, q̃ deualet omnia sua feritate. Nam sunt tauri, & impetunt, nunc vngue nunc cornu, nunc dẽte, vt arietes, leones, & lupi: & ideo talibus bestiis peccatores assimilantur, quia omnia bona sua deuastant. Nam bona naturalia diminuunt, gratuita repellunt, celestia contemnunt, temporalia amittunt. Ipsi sunt tauri sibi ipsi, multo fortius aliis quos lædunt, & impediunt aut dente inuidiã detractionis, aut cornu superbiæ dominationis, aut vngue violentiã direptionis. Et quidã sunt vt arietes per carnis voluptatem, quidã vt leones per superbiã potestatem, quidã vero sunt, vt lupi per auaritiã rapacitatem & sic de alijs similibus. Eccl. 3. Dicit in corde meo de filiis hominũ, vt probaret eos dominus, & ostenderet similes esse bestiis.

Elephantis in coitu admiranda natura, homines coniugali pudicitiam conseruare erudit. Cap. LXI.

Honestatem & pudicitiam coepteris coniugali coepteris conseruare nos docet, in quibus est pudicitia quædã admiranda maximẽ respectu animalium. Non enim se cognoscunt, nisi in abditis, & hic non, nisi in duobus annis, quando masculus debet quinque annos, & femina decẽ, & in istis duobus annis non nisi quinque diebus sexto raro adiungit, quo exemplo docentur homines coniugali opere honestẽ vt quantum ad locum, & quãtum ad tempus, & quantum ad charitatem. Vnde Tobias iunior dixit uxori suæ. To. 8. Exurge, & deprecemur hodie dominũ & cras; & secundum cras: quia his tribus noctibus iungimur Deo; tertia autem transacta nocte in nostro coniugio: filij quippe sanctorũ sumus; & nõ possimus ita coniungi sicut & gentes; quæ ignorat Deum.

Humilis hominis natura quæ syluestri capræ aliquibus exemplis assimilatur, atque humilitatis virtus quantum fidei libus profit, Deo; gratuita existat, pluribus rationibus naturalibus aperitur. Cap. LXI.

Humilis homo assimilatur damulæ, i. syluestri capræ quæ est animal timidum: & imbecille; neque se defendere: nisi beneficio fugæ: habet enim pro artibus membrorum agilitatem: & fugam. Vnde (secundum Iud. li. c. v.) dicitur damulæ eo: quod de manu effugiat: montuosa & nemorosa diligit: gramina aromatica comedit: & ramulorum extremitates carpit: quando vulneratur: dracontem mædit: & sic telum de corpore excutit. Da nullã serpentes odium: & eius anhelum sustinere nõ possunt: sic quoque homo humilis semper timet Dei offensam: & imbecillum se reputat ex virtute propria: defendit se vitiorum fugã: armat se agilitate obedientiæ: & superbiã fugã: & sic effugit manus tentationis diabolicæ diligit montem contemplationis: nemus solitudinis: & quasi graminiibus aromaticis pascitur sacrorũ exemplis. Ramulorum extremitates. i. humilia opera carpit. Vulneratur peccato: dracontem quæ est herba medicinalis. i. pœnitentiam mandit: & sic tentationis: vel peccati de corde trahit. Serpens quoque infernalis. i. demoni: maximẽ hũc odit: & eius anhelum. i. voluntarium despectum sustinere non potest. Eccl. 13. Abominatio est superbo humilitas.

Item humilis sui recognitiõ liberat hominem à peccato. Nam pardus: quando infirmitatem incurrit, simũ humanum comedit: & euadit. quid enim est hominis simus: nisi abominabilis peccati actus: simus quidẽ propter vilitatem: humanus propter proprietatem: quia solus hominis inter animalia propriũ est peccare: Hinc ergo simum comedit: qui turpidinem peccati sui, humiliter recognoscit: & talis ab infirmitate mortifera euadit: eo quod apud piũ iudicem est impetratio veniã: ipsa recognitiõ culpe: vt dicit Greg. in illud Ps. 50. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.

Item profunda humilitas animi: & diligens auditus verbi Dei: inuadit homines contra tentationes diaboli: cuius exemplum est: quia (sicut dicunt Arist. & Auic.). Coruus valde odit asinum: & tentat eum rostro excacare: sed inuadit asinum profunditas oculorum: & spissitudo corij superciliorum: cum quo regit visum. Cui etiam valet proceritas: & mobilitas aurium: cũ quibus se defendit. Coruus est diabolus: asinus homo simplex: & Dei seruitio deputatus: cui diabolus insidiatur: vt perat oculos. s. bonã fidem: & bonã voluntatẽ, sed si habeat eos profundos. i. in humilitate fundatos, & absconditos: vel exteriori aspectu: & si habeat aures magnas: & mobiles. i. ad auditum diuini sermonis prolitas: & ad motum implendi: & obediendi paratas: euadit ab eius malitia. Item humiles: & pauperes sunt proptiores ad bene operandum: quã magni: & diuites: sicut dicit Arist. de ani. q̃ araneæ parua sunt acuta: & velocis motus: sed magnæ: & nigrae tardiores: & hæc solent terere iuxta terram: & foraminibus semper latent; donec in rete suam aliqua bestiola cadit: quã comprehendit: & fugit: & quãdoque reponit; donec famen habuerit. Sic qui parui sunt: reputatione propria: sicut humiles: vel reputatione aliorum sicut pauperes sunt ad bene operandum acuti. i. perspicaces & velocis motus. i.

solliciti: & prompti. Nam perspicaces ad prouidendum & considerandum faciunt eos humilitas: sed veloces: & expeditos facit paupertas. Sed magni & diuites: qui apud mundum magni reputantur: sunt ad bene operandum tardi: & circa terram texunt quando solum ad terrena disponenda: vel cõgreganda intendunt bestiolas. i. simplices fraudulenter & insidiosẽ decipiunt: & eorum bona diripientes sibi in suum, vsum assumunt vel pro futuro tempore reponunt.

Item humilitas carnis: & restrictio carnis perducit hominem ad magnum culmen contemplationis. Nam formicæ cum sint paruæ & strictæ circa ventrem crescentes sunt pennatæ & volantes. Sic qui est apud se ipsum paruus per humilitatem & circa ventrem per abstinentiam strictus crescit in spiritu & pennis virtutum efficitur pœnatus & tunc sequitur cõtemplationis volatus.

Item humilitas plus fructificat quã superbia. Nam animalia parui corporis sunt plurium filiorum quã illa quæ maximi. Opera enim Deo placetia sunt opera humilia quã maximi idest superbi facere dedignantur: & ideo permanent steriles.

Inferni ignem miro Salamandrae exemplo, perpetuã humanam corpora post iudicij diem fore cruciaturum, eãque non quam consumpturum adaptatur. Cap. LXII.

Ignis inferni post diem iudicij humana corpora cruciat: & tamen non occidet neque consumet; neque incinerabit. Cuius exemplũ apparet in Salamandra; quæ in medio ignis viuit. Et de corio cuiusdam generis Salamandræ suas hycnia in lampadibus & lucernis quæ nullo incendio consumuntur sed perpetuò ardere probantur & si hoc sit potentia naturæ; quanto magis in damnatorum corporibus fieri poterit diuina virtus? Isa. 66. Ignis eorum non extinguetur.

Equi camelique exempla hic apposta, inuesti graue peccatum quantum opere sit fugiendum nos erudit. Cap. LXIII.

Incertum abhorre equus docet: qui maternũ coitum summẽ refugit. Vnde narrat Arist. q̃ rex Septemtrionis habuit equam pulcherrimam quæ peperit equum pulcherrimum: ex quibus duobus volens extrahere equum alium; cooperuit vultum, equi ne matrem agnosceret. Qui tandem discooperuit matrem se cognouisse videns fugit & se ipsum ab alto proiecit: & mortuus est. Quantum ergo debet abhorre rationalis homo incestuosam sui sanguinis commixtionem: quando brutum animal sic abhorret? Itẽ Camelus coitum cum matre tãtum abhorret: vt dicit Arist. de ani. q̃ equum in quadam ciuitate cooperit à posterioribus mater esset camelus eam non cognoscebat super eam accedat: sed tandem eam matrem sentiens. mox coitum nõ complens descendit. & ingeniatorem inuasit quẽ mordens dentibus occidit. Erubescat homo infelix: qui iudicio sultus est rationis: non solum tale quid egisse: sed nimirũ facere cogitasse. Deute. Maledictus qui dormit cum vxore patris sui.

Hyene in sexu naturalis variatio: cui non intongrue succedens homo comparatur, breui declaratur. Cap. LXIII.

Inconstans homo similis Hyene est: cuius natura dicitur esse: vt vnã & eadem sexum mutet: vnde nunc masculus nũc femina inuenitur. Similiter homo inconstans inuenitur aliquando masculus; idest robustus in pro

in proposito, sed postea inuenitur foemina in facto. Vel masculus, id est virilis in principio, sed foemina, id est debilis in progressu. Luc. 14. Coepit edificare, & non potuit consummare. Sed nota, quod praedictam mutationem sexus dicunt quidam fieri solum apparenter, ex eo, quod (vt dicunt) hiena semper habet utrunque sexum sicut hermaphroditus: sed aliquando vnus est occultus, & alter manifestus. Et hoc forte variatur secundum tempora: propter quod aliquando apparet masculus aliquando foemina. Vnde dicunt quidam, quod hiena coepit sine mare, sed Arist. de animi. hoc negat.

Quantum sit coniugalis incontinentia euitanda, cervorum exemplo, doctorumq; auctoritate admonemur.

Cap. LXV.

Incontinentiam coniugalem euitare cerui nos docent, de quibus dicit Plini. quod a tempore conceptus foeminae a maribus discedit donec a partu purgentur. Et tamen tanta est quorundam hominum libido, vt a grauidata vxore interdum abstinere non valeant. Et nota hic aliquid exigente materia, quamuis non sit pulchrum audire, tamen est vtile scire: scilicet quamuis matrix post impraegnationem claudatur, tamen ex delectatione (vt Auicenna dicit) mouetur, & aperitur, & hoc imminet periculum abortus. Et ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad vxorem praegnantem, non tamen ita, quod semper sit peccatum mortale, nisi forte probabiliter timetur de periculo abortus.

Infirmiorem corporalem multum interdum homini ad vitia cohibenda prodesse, Leonis exemplo, quoue pacto sit vt a curada elephantis similitudine naturali erudimur.

Cap. LXVI.

Infirmas corporis aliquando est medicina cordis: quia scilicet cohibet vitia. Na leo (vt dicit Solinus) quartanam omni tempore patitur. Et hunc morbum Deo prouidente ideo patitur, vt eius iracundia temperetur. Similiter in hominibus diuersae infirmitates corrigunt diuersa gratia: propter quod dixit Sen. in episto. infirmitati mea gratias ago, quae cogit me non posse, quae non de beo velle.

Item infirmus homo debet suae infirmitatis remedium praecipue a Deo requirere, & etiam medicinalia cum oratione, & diuinae virtutis inuocatione recipere. Nam elephantis quando aegrotant, colligunt quasdam salutiferas herbas, & antequam eas edant, erecto ad caelum capite etiam herbas ad caelum leuant, & quae quadam religione a Deo auxilium postulant. Multo ergo magis homo cum patitur, a Deo debet auxilium petere, & medicina vtens ab oratione inchoare. Iac. 6. Oratio fidei saluabit infirmum.

Ingenium nonnunquam plus valere, quam vires, vnico Leopardi leonem insidiantis exemplo, ac quemadmodum Diabolus fit ab homine superandus, edocetur.

Cap. LXVII.

Ingenium aliquando plus valet, quam vires, quod patet in leopardo: quae leo mirabiliter odit. Vnde leonem timens, quia minor illo est, foueam facit orificium duplex habentem, vnum, per quod intrat, & alterum per quod exiit: & est fouea in vitroque orificio valde ampla, sed in medio stricta: Veniens ergo leonem, per foueam fugit, quem leo insequens cum ipso foueam intrat: sed ad medium veniens, & foueam strictam reperiens transire non potest neque retro se vertere valet.

Vnde leopardus exiens per aliam partem, & post eum ingrediens ipsum a tergo mordet, & sic saepe de eo arde triumphat, de quo triumphare viribus nequit. Leopardus ergo assimilatur homini cuius fouea est praesens vita, haec habet ingressum per mortem & vtrouique est larga humilitatis materia siue hominis principium coherens, sine fine. Sed in medio debet esse stricta ac strictudine poenitentiae: quam cum leo. i. diabolus inuenit in homine, non potest progredi, vt vterius hominem decipiat, nec retrocedere, vt per praeterita peccata, quae iam per poenitentiam deleta sunt, ipsum teneat. Vnde leonem leopardus exiens retro mordens occidit, quia postera vita, vel poenitentia eius nequitia in se exinguit.

Impatiens ac iracundus, quemadmodum sit edomandus, fit si exemplo monstratur. Cap. LXVIII.

Impatiens assimilatur vrsio. Est enim vrsus animal impatiens, & iracundum volens se de singulis vindicare. Vnde cum aliquem inuaserit, si alius eum tangit, statim primum dimittit, & in alium currit: sed quando capitur a specu pelus ardentis excacatur: catena ligatur, & verberibus edomatur. Sic homo impatiens, & iracundus de singulis in vitiis se vindicare appetit, & propter vnum inimicum dimittit quin contra alium bellum suscipiat: sed tanquam pelus ardens, et ira furens ad quam excacatur, quia ira oculum rationis perturbat, quae furia, & infamia poenitentiae excacatur sed furiosus est catena ligandus, vel verberibus edomandus.

In bonum peragendum non perseverantes variis similitudinibus Satyri, & fauni: necnon leopardo assimilati monstratur. Cap. LXIX.

Imperseuerantes qui bene incipiunt, & in fine desiciunt similes sunt illis animalibus monstris, quae satyri dicuntur siue fauni: De quibus dicit Isid. quod habet cornua in frontibus, & sunt similes capris in pedibus. Et tale fuit monstrum, quod beatus Antonius inuenit in solitudine: & dum interrogaretur quid esset, respondit, Mortalis siue vnus ex accollis haerem, quos errore delusa gentilitas faunos, & satyros colit, quid autem est, cornu, frontis? nisi robustum principium operis? & quid pes caprinus nisi finis defectuosus: ille ergo qui viriliter incipit, sed postmodum ad debitum finem bene incepta non perducit, quasi satyro monstrum similis existit: & tales erant illi quibus Apost. Gal. 3. dixit. Cum spiritu coeperitis, nunc carne consummami.

Item imperseuerantes, & impatientes similes sunt leopardo, qui saliendo non persequendo capit praedam quam si tertio, vel quarto saltu non coeperit, praedam indignatione desistit, & quasi victus retrocedit. Tales sunt qui non diutius laborando, sed quanto citius obtinere volunt allequi, quod intendunt: Vnde si non statim obtinent, & non inueniunt, quod volunt, quasi tardius victi, a bene incepto opere retrocedunt, non autem tales, quod labor improbus omnia vincit, vt dicit Virgilius. Vnde etiam perseuerantia orantis obtinet a Deo, quod cupit. L. Si perseuerauerit pulsans, dabit ei quae erit necessarium.

Chamaeleontis natura describitur, cui quidem rationabilis inconstans homo assimilatur. Cap. LXX.

Inconstans, & inconstans homo assimilatur chamaeleonti, quae est bestia parua diuerso varietatis colore respersa. Cui corpusculi ad varios colores quos videt, facile variatur nulli. Inuenitur animal quod sic recipit

recipiat oppositorum sibi colorum mutationes, vt dicit Isid. Sic animus paruus pusillanimitate, vel paruus in virtute, facile impressionem amoris, vel timoris, vel gaudij, vel doloris, vel tristitiae, recipit ex omnibus, quae sibi occurrunt: & ideo stabilitatem non habet, quia immutatur, & deducitur per varias affectiones. Iac. 1. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

Inuidia malum vrsus, inuidiosorumq; natura per quam pluvrimas Indiae serpentium, Cervi, Vrsi, Syrenae, Salamandrae, lincis, Draconis, ac tandem Papilionis similitudines dilucide aperitur. Cap. LXXI.

Inuidi sunt similes quibusdam serpentibus Indiae, qui statim fugiunt quando vident florere arbores aromaticas, quas etiam corrodere dicuntur ne floreat, eo, quod odorem florum sustinere non valeant. Sic inuidi prosperitatem proximorum sustinere non possunt, & de ipso infortunio gaudent. Eccl. 17. Laqueo peribunt qui delectantur in casu iustorum.

Item inuidi dolent si aliquis vtilitatem de bonis eorum capit, etiam de his quibus non indigent. Sunt enim similes cervis, qui quando cornua eiciunt, abscondunt propter inuidiam, & dolere videntur si aliquis ex illis accipit medicinam.

Item inuidus assimilatur vrsio. Nam vrsus cerebrum habet venenosum, & ideo caput & spatulae comburuntur, ne gustantes de eius cerebro in vrsinam rabiem conuertantur. Nulli enim animali est tanta solertia ad male faciendum, sicut vrsio, vt Plin. dicit. Sic inuidus habet caput venenosum, i. mentem veneno odij, & malevolentiae infectam. Vnde necessarium esset, vt vteretur igne charitatis, quae non emulatur: & sic nemini noceret. Et ideo nullum vitium facit hominem ita solertem ad male faciendum, & nocendum aliis sicut inuidia. Vnde per inuidiam diaboli mors intrauit in omnes homines. Sap. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

Item inuidus similis est syrenae, quae tempestate laetatur, & in sereno tristatur. Sic est inuidus dum gaudet de alterius aduersitate, & tristatur de prosperitate.

Item inuidus similis est salamandrae. Primo ratione temporis. Nam salamandra, quae habet figuram similem lacertae, non apparet nisi in magnis imbribus, & in sereno deficit omnino. Per magnos imbres intellige magnas tribulationes, vel aduersitates alicui contingentes. Tunc inuidus, & maluolus se manifestat ad insulandum, & nocendum ei, sicut fecit Saul David. 1. Reg. 18. Sed in sereno, i. dum videt hominem in prosperitate, tacendo deficit, & tristitia consumitur.

Secundo, ratione frigoris. Nam tantus est frigoris, vt ignem extinguat, sicut glacies. Sic inuidia extinguit ignem charitatis.

Tertio, ratione oris. Nam ore venenum euomit, scilicet quaedam faciem lactea, quae si corpus hominis tetigerit, inde pilos continue fluere facit: Similiter inuidus venenum euomit ore detrahendo, & infamando. Plal. 13. Venenum aspidum sub labijs eorum.

Item inuidus vbi alteri nocere credit, quandoque prodest, & ideo assimilatur lynxi, cuius vrsina in gemma preciosa conuertitur, & ipse hoc sciens, & quasi homini inuidens, & dolens si gemmam hanc inueniret dum vrsinam emittit, eam sub terra abscondit, & tamen fallitur, quia ibi (vt dicit Plinius) in lapidem citius commutat.

Item inuidus assimilatur draconi. Nam draco venenum

suum habet in lingua, & in felle, dicit enim Plinius, quod ex vi veneni semper lingua eius erigitur, & ex calore flatus sui aer inflammatur, vt aliquando incendi videatur. Vim habet in cauda, & plus nocet verbere, quam ictu: quicquid autem cauda ligauerit occidit, raro dormit, & visum acutissimum habet vnde a remotis praedam suam videt. Similiter homo inuidus habet venenum odij in felle, id est, interius in mente, & in lingua, id est, in detractione, & lingua erigitur ad maledicendum, & superbe loquendum, & ad odia inflammandum, & incendendum. Habet enim vim in cauda, quia scilicet retro percutit per occultam detractionem: & occidit per infamationem, raro dormit, i. raro quiescit a nocendo, & machinando, & habet acutissimum visum circa defectus proximorum, ita quod a remotis videt quid de seipso capere possit.

Item inuidus homo frequenter vnde credit laedere alium, laedit seipsum: Vnde est similis papilioni, qui dum lumen extinguere nititur, in flammam irruens, ipse comburitur. Psal. Conuerteretur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.

Hypocritarum defectus & fallacia per varias Cocodrilli, pantherae, eruce, ac etiam Papilionis similitudines, recte, & apte patefiunt. Cap. LXXII.

Hypocrita ei quem laedit, falsam compassionem ostendit, ne ex crudelitate laedere credatur. Vnde assimilatur cocodrillo, de quo Physiol. dicit, quod si hominem iuxta litus inuenit, eum occidit, sed postea eum plorat, & tamen eum deuorat. Talis fuit Ismael filius Nathanae de quo habetur Hier. quod cum amicum Godoliam quem ipse occiderat incedens, & plorans ibat, & tamen etiam illos cum quibus sic ibat, occidit, vt dicitur ibidem.

Item hypocrita, vel haereticus assimilatur pantherae, quam propter pulchritudinem exterioris pellis, vel varietatem colorum, & odorem, quem ex ore emittit, omnia animalia sollicitantur videre, sed toruitate capitis deterrantur: vnde ipsa caput occultat, & dum ei animal appropinquat ipsum accipit, & manducat, sic propter apparentiam exterioris sanctitatis, & varia spiritualia opera, quae hypocrita, vel haereticus exterius praetendit, & aliquando propter famam doctrinae, quae est, vt odor oris, multae deuotae & simplices personae desiderant eum videre, vel ei adherere, quibus ipse caput suae malitiae, id est malignam intentionem, vel corruptam fidem a principio abscondit. Sed cum ei aliquis credendo familiariter adhaerit, tunc ipsum decipiendo capit, & manducat. i. eum sibi incorporat, hoc est corrupendo assimilatur.

Item hypocrita assimilatur eruce. Eruca enim est vermibus noxius, quia in folijs olerum crescens pampinos fructibus frondes, & flores corrodit. Vnde ab eradendo dicta est eruca, vt dicit Isid. Sic quoque hypocritis vitium omnem fructum spiritualem, & bonum hominis destruit, scilicet, & florum, i. affectionum, & frondium, i. locutionum, & fructuum, i. operationum, quia in omnibus intendit hypocrita solum humanum fauorem. Secundo, quia est vermibus ingeniosus scilicet ad se conseruandum contra asperitatem. Nam, sicut dicit Plin. Eruca extremis arborum consumpris, folijs & fructibus texit de suis visceribus telas more aranearum, quibus se per totam hyemem inuoluit, custodiens pestiferum semen suum. Egerit enim quaedam oua, de quibus in vere erumpentibus gemmis, nascitur multa proles. Sic etiam homo hypocrita

poerita instare hyeme. i. asperitate alicuius aduersitatis, vel tribulationis de visceribus suis. i. ex propriis, & oculis malitiis suis rexit telas. i. ordinar mirabiles, & astutas vias, quibus se inuoluere, id est, cooperire, vel defendere possit. Et in calibus viis se inuoluens, id est, cooperiens, custodit pestiferum semen suum, id est, malignum affectum. Et egerit quaedam oua, id est, facit quaedam secreta opera, ex quibus quandoque oriuntur mala multa.

Tertio, quia est vermis maculosus, est enim eruca mollis, & saniosa, diuersis coloribus distincta, de nocte lucens, vt stella, in die deformis apparens. Sic hypocrita est mollis, id est, delitiosus, vel mollis, id est, cedens tentationibus. Molle enim tangenti non resistit, sed cedit.

Item est saniosus, id est, putredine peccatorum siue humore luxurie plenus, & diuersis coloribus, id est, vitiis, siue malitiis maculatus, vel diuersis coloribus, id est, diuersis ostentationibus sanctitatis tinctus, quia multis modis conatur apparere bonus. Sed licet de nocte, id est, obsecritate presentis vite luceat vt stella, scilicet per claritatem fame, vel exterioris apparentie, tamen adueniente die mortis, siue die claritatis diuini iudicij, in quo illuminantur abscondita tenebrarum, & manifestantur consilia cordium, tunc deformitas eius apparebit.

Quarto, quia eruca est vermis monstruosus in transformando se. Nam ad modum bombicis sericum facientis, formam mutat, & se reptilem in volatilem transformat. Alas enim tenues, & latas suscipit, quibus volitando in aera se extollit, & quos colores in corpore habet, tot in alis ostendit. Et tale volatile papilio vocatur, vt dicit Isid. Et ideo, vt ipse dicit, ex erucis papilioes fiunt, & ex papilionum stercoreibus eruce iterum generantur, & quando volant, minus noxia sunt, quam quando reptant. Tunc enim eruca accipit formam volatilem, siue papilionis, quando hypocrita ascendit ad gradum prelationis. Tunc enim ad modum bombicis sericum facientis, aliam formam assumit, quia ad modum sancti viri multa bona se facturum preterdit. Alas tenues & latas suscipit, quibus in aera se extollit: quia quaedam opera, quae apparent videntur mira, sed existenter sunt valde debilia, inchoat, & assumit, quibus inter se cleuat, & in regimine magnificat. Et sicut ex erucis papilioes fiunt, quia sic ex hypocritis superbi, & vane gloriosi exeunt. Ex quoru stercore, id est, temporali gloria: quia viri peccatoris gloria vermis, vt sterces est, vt dicitur 1. Macha. 4. iterum generantur eruce, quia scilicet alij ambitiosi videntes hypocritarum temporalem gloriam, sequi conantur etiam eorum fictam vitam: sed in hoc minus noxij sunt hypocritae volantes, quam reptantes: quia minus later eorum hypocritarum in statu dignitatis. Nam principatus ostendit virum, & quanto hypocritarum est minus occulta, tanto minus est noxia.

Item in statu dignitatis hypocrita sibi magis cauet, ne perdat nomen, vel honorem sanctitatis.

Ira damna irarorumque praua natura aperta monstratur, quibus Apri. Canes rabidi, cyrogryllique per plures eorum similitudines naturales iure comparantur.

Cap. LXXVIII.

Ira impellit frequenter hominem ad pericula mortifera propter appetitum vindictae: Vnde iracundus est similis apro, id est, siluestri porco. Qui (secundum Auic.

& Pli.) est animal saeuum, & tanta feritatis, vt mortem paripendat, contra ferrum venatoris intrepidè se opponat, imò ferro confosus vires contra vulneratores suos resumit, & ipsos cum cultris suis inuadit. Sic homines frequenter, vt se de inimicis vindicet, ex ipsa ira periculum mortis paripendentes, etiam in tela ferrea se immittunt intrepidè, neque vulnerati refugiant, sed maiore furore in suos vulneratores insurgunt. Iob 5. Virum stultum interficet iracundia. 2. Machab. quarto, Ferax beluae iram gerens.

Item iracundus similis est cani rabido, qui semper soliuagus, ipsum enim alij canes fugiunt tanquam pestis, vadit tanquam cadendo, vt ebrius, & currit apertio ore lingua pendente, salua desuete, oculos habet rubicundos, quos licet ferat apertos, in omne tamen obiectum impingit, ac si caecus esset: contra omnem rem repugnat, & contra vmbra suam latrat. Et dicit Constantinus, quod canis est calidus & siccus, cui nigra cholera dominatur, quae dum corrumpitur, canis in rabiem vertitur. Similiter etiam homo iracundus est soliuagus, quia nec amicum, nec socium potest sustinere, propter quod dicitur, Prouer. 22. Noli esse amicus homini iracundo. Merito ab omnibus fugiendus est tanquam pestis, quia nemini parcat. Item apertio ore currit, quia verba male dicta proferre non desinit. Vnde ei lingua extra os pendet, quia eum cohibere non potest, totum enim spiritum suum profert stultus, cui salua sapientiae, seu discretionis defuit, quia siquid sensus habet iratus, ex furia totum perdit. Oculos autem ad literam rubicundos habet propter feruorem sanguinis, qui vaporaliter ascendit ad faciem & ad oculos hominis irati. Est enim iracundus ad faciem & ad oculos hominis irati. Est enim iracundus ad faciem & ad oculos hominis irati. Est enim iracundus ad faciem & ad oculos hominis irati. Est enim iracundus ad faciem & ad oculos hominis irati.

Item iracundus vel impatiens, cum aliquod contrarium occurrit, etiam quod bene fecerat destruit. Vnde similis est Cyogryllo, quod est idem quod Hericulus, excepto, quod est maior. Iste ex vinea vel arbore vites vel poma deicit, & super ea voluens se pinnulis insiggit, & in ore semper vnum assumit, sed dum ea ad nidum portat, si ei aliquid ceciderit, iratus omnia excutit, & iterum ad arborem vt se oneret, redit. Item irati quaeunque faciunt, dum sunt in impetu irae, communitur & vt plurimum faciunt defectuosos. Cuius exemplum naturale est, quia animalia iracunda pariunt foetus imperfectiores, sicut canis canibus caecos, & versus parit frustra carnis per lineamenta indistincta, quae fouet sub ascella sicut gallina oua, quibus incubando induit debitam formam. Similiter iratus, in ipso suo impetu, facit opera caeca, rationis confusio.

non praudentia, & iterum opera confusa, & inordinata, nihil per mansuetudinem sapientiae reparantur, & emendantur. Et ideo bene Seneca dicit: Nihil tibi liceat, cum irascis.

Item iracundi homines similes sunt quibusdam animalibus, de quibus Aristoteles dicit, quod mouent cornua si sint curuiculae, & sunt in regione Aufragae, quae (sicut dicitur in Auicenna) fuit regio ipsius Aristoteles. Est enim in eis conuictio cornuum magis cum cure, quam cum offe. Similiter iracundi, qui quolibet verbo audito contrario, statim mouentur ad laedendum. Et qui isti sunt, mouet coram sicut aures: aures enim ad audiendum, & cornua sunt ad percipiendum in eis aequè parata, & furor talium sic subito erumpens, non habet misericordiam, secundum illud Proo. 27. Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor.

Homines secundum exteriora non esse, nec in bonum, nec in malum omnino iudicandum, minimumque peccatum fo resurgendum, Haedi Tyriq; serpentis exemplo confirmatur. Cap. LXXVIII.

Videndum non est de homine secundum apparentiam sensus exterioris. Nam haedus quo ad tactum pellem habet siue pilum magno asperiores, & tamen carnem habet meliorem, & praecipue masculum, cuius carnes sunt optima, & suauissima propter suam temperie. Sic in hominibus aliquando ille, qui videtur hispidus & despectus exteriorius, est optimus interiorius. Vnde Ioh. 7. nolite iudicare secundum faciem. Non solum autem in bonis, sed etiam in malis huiusmodi iudicij fallit: quia frequenter, qui in apparentia minor est, in malitia est maior. Nam Tyrus est serpens in apparentia paruus, & tamen in veneno magnos serpentes excedit. Vnde iuueniunt Tyrus paruus (sicut Arillo.) quem magni serpentes timeant & fugiant: & habet talis Tyrus pilos. Inuenitur etiam Tyrus, contra cuius morsum nullum est remediū. Sic malum, vel peccatum debet homo timere quantum uideatur modicum. Apoc. 1. Cor. 5. Modicum sermectum totam massam corrumpit.

Peccata uictorūq; pruritus per poenitentiam lachrymarum facillime abluunt, Elephantium naturali proprietate probatur. Cap. LXXV.

Lachrymis poenitentiae peccata abluere elephantescere docent, qui (secundum Plinium) in noua luna gregatim conueniunt, & in flumine se abluunt, & sic ad locum suum redeunt. Tunc autem quasi apparet noua luna, quando superuenit hominibus aliqua mutatio siue sterilitas noua, & tunc more elephantorum debent ad aquas doctrinae siue praedicationis gregatim confluere, & in flumine poenitentiae, & lachrymarum compunctionis peccata sua lauare, vt peccatis amotis amouentur aegella. Etiam tunc gregatim ad aquas currunt, quando processionaliter ad diuinam misericordiam impetran- & cum letaniis, & orationibus vadunt. Quod etiam fieri debet adueniente noua luna, id est noua aduersitatis mutatione. Et cum elephantescere taliter vadunt, & in uentibus in eundo, & redeo ante se etiam ire faciunt, eos custodiunt, & instruunt ad similia facienda. Et sic in supradictis, debet fieri etiam ab hominibus in pueris, & in iuuenibus eorum. Ioh. 2. Congregate paruulos, & legentes vbera, vnde & Christus cum esset xij. annoru, haedus cum aliis ad festa in Hierusalem. Luc. 2. Ite

lachrymarum luctus extinguit vitiorum pruritus, sicut aqua marina, vel salsa extinguit pediculos, sic aqua lachrymarum, cum sale discretionis, & aceto compunctio nis extinguit pruritus vitiorum, & specialiter carnis. Ps. 73. Contribulasti capita draconum, i. pruritus, seu principia tentationum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Humanae leges magni viri facile transgrediuntur, quod similitudine Aranearum tele iure optimo fulcitur. Cap. LXXVI.

Eges humanae (vt dicit Anacharsis) similes sunt telis aranearum: quia in eis parua quidem, & imbecillia animalia inuoluuntur, & capiuntur, vt muscae, & huiusmodi: sed magna, & potentia, vt aues, & huiusmodi, eas optime transeunt, & dirumpunt, sic magni transgredientes legem, non puniuntur, sed solum imbecilles, & parui.

Onagri in eorum siti tolerantia, patienter debitas poenas sustinent, ferreos erudiunt. Cap. LXXVII.

Onanimiter, & patienter tolerare defectum, & poenam quousque sit tempus congruum subleuationi, & impletioni, onagri nos docent, quia est animal valde impatiens sitis: diu expectat quousque potum inueniat sibi aptum. Cupidi autem tanquam sitientes, & impatientes sitis, quærunt impleri aquis turbidis, & immundis, i. temporalibus diuitiis, quae & animae quietem turbant, & scientiam maculant, nec auferunt eis sitim. Sed sancti viri tanquam onagri patienter expectant, quousque veniant ad illum fontem vitae, vbi erit plena satietas Ps. 103. Expectabunt onagri in siti sua.

Luxuria damna quam plurima, luxuriantiumque natura atque defectum, per naturales Hirci, Porci, Boracis, Elephantis, & denique Tinea proprietates, & similitudines clare cognoscuntur. Cap. LXXVIII.

Luxuriosi assimilantur hircis. Primo ratione lasciuiae, quia hircus, (secundum Isid.) est animal lasciuum, & feruens ad coitum. Sic luxuriosi lasciuu sunt, & feruent ad opera lubrica. Hircus. Ollam succensam ego video à facie Aquilonis. Facies Aquilonis, quam videbat propheta, est suggestio maligni spiritus, succedent ollae, id est carnem, in qua feruescit aqua carnalis concupiscentiae.

Secundo, ratione petulantiae: quia hircus (vt Isid. dicit) est animal petulcū. Vnde eius oculi ad libidinem intransuersum respiciunt. Sic luxuriosi habent aspectum transuersum, & impudicum reprobis hirci: impudicū animu, quia (sicut dicit Aug. in Reg.) impudicus oculus impudici cordis est nunciu.

Tertio ratione infamiae: quia hirci sunt foetidi, & sic luxuriosi fetent per infamiam. Vnde Dominus super Sodomam pluit sulphur, & ignem: quia in peccato carnis ardet ignis concupiscentiae, & foetet sulphur infamiae. Quarto ratione inheerentiae: quia, hic vitium in corrigibili inheerit (sicut dicit Democritus, & refert Plinius) quod hircus nunquam est sine febre. Est enim hircus tantae igniditatis, vt adamantem, quem neque ferrum, neque ignis domare potest eius cruor calidus molliat, vt dicit Isid. Vnde patitur febrem continuam, & sic quidam tam lubrici sunt, vt semper sint in estu male concupiscentiae. Sed attendendum, quod cornu hirci adustum dicitur fugare serpentes.

serpentes. Cornu ergo hirci, est vigor corporis luxuriosi, quod si aduratur igne afflictionis, recedunt serpentes, i. venenosae tentationes carnis.

Item eius fel dicitur clarificare visum, quia amaritudo, & tribulatio carnis interdum visum aperit animae, & claritatem reddit.

Item luxuriosus assimilatur porco. Primo quia porcus quasi spurcus est dictus, quia in spurcis, & fetidis semper quiescit. Sic luxuriosus in spurcitiis, & fetoribus carnalium peccatorum quiescit, vnde Hier. 48. Moab requieuit in fetoribus suis. Secundo quia porcus nascitur dentatus (vt dicit Plin.) dentes peccatorum, quibus mentem detinent, sunt delectationes, quae ab ipsa sui origine siue radice insunt peccato luxuriae, s. in ipsa cogitatione. Nō sic autem est de peccato irae, quae potius vindicat. Tertio, quia porcus amisso oculo, cito moritur. Sic quia oculus impudicus, & vagus est incitamentum, & fomentum luxuriae, amoto eius vitio luxuria facilliter cessat, Iob 31. Pēpigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine. Quarto, quia porci volutati in luto plus iacent in latere dextro, quam in sinistro, quia, s. plus iacet homo in luto luxuriae, dum est in dextro prosperitatis, quam in sinistro aduersitatis, quia malitia vnius horae obliuionem facit luxuriae, vt dicitur Eccl. 1.

Item luxuriosus assimilatur boraci. i. ruberæ, quæ est gen^a ranæ venenosum. Hęc. n. oculos habet quasi igneos, & tanto est perniciosior quanto eius aspectus est ardentior. Aspectus solis odit, & tenebras quærit. Herbas dulces diligit, & earum radices comedit, sed comedendo eas inficit. Et ideo in hortis ruta inimica ei plantari consuevit. Loca fœtida, & fimosa diligit, & odorifera odit, vnde fugit, dum vinea florere incipit. Sic similiter luxuriosus quasi habet oculos igneos igne. s. interioris concupiscentiæ inflammatus, & quanto oculus ardentior, tanto animus deterior in concupiscentia. 2. Per. 2. Oculos habentes plenos adulteriis. Hic ad literam, lucem odit, & tenebras quærit, quia oculus adulteri obseruat caliginem. Iob 24. Vel odit aspectum solis. i. manifestationem peccati sui, & quærit tenebras. i. occultationem. Herbas diligit, i. delectationes voluptatis, quæ dulces sunt carni, & radices earum comedit, i. cogitationibus earum interioribus pascitur, quia si eas opere implere non potest, saltē in corde reuoluit, & ita sibi ipsi fœtiditas & immūdas cogitationes gignit. Sed si ruta, i. aliqua amara tribulatio ibi plantari posset, tales infectiones cessarent. Diligit etiam luxuriosus loca fœtida & fimosa, i. inhonestas, & infamia, vt lupanaria, & huiusmodi: honesta autem loca, & confortia odit, & fugit. Et ideo vbi vineam penitentiae flores videt, non appropinquat, sed fugit, & elongatur. Vnde notandum, quod luxuria siue concupiscentiæ feruor extinguitur afflictione duræ penitentiae. Cuius adhuc exemplum apparet in borace siue rubera. Tradunt enim auctores (vt dicit Plin.) quod in dextro latere ruberæ est os occultum, quod in aquam feruentem missum subito feruorem facit stare, nec offe in ea stante potest ultra feruere. Et dicunt illud quartanam fugare. Quasi vero rubera est humana vita cuius laeus sinister, est status culpæ, sed dextrum est status penitentiae. In hoc latere est os. i. dura afflictio carnis, quæ debet onerari. i. non ad ostensionem fieri, vt faciunt hypocritæ. Hęc extinguit feruorem aquæ. i. ardorem concupiscentiæ, & fugat quartanam. i. luxuriam quæ quadrupliciter ardet, s. in cogita-

tionem, in affectionem, in aspectum, & in tactum.

Item gula, vel luxuria vitium dominatur in magnis, & potentibus viris, quia per voluptatem carnis, matrem eos diabolus vincit. Sicut vnicornis, cum elephante sæpe bellum gerens, cum elephante in ventrem percuit, cum profertur. Habet enim elephas mollem ventrem, per vnicornem intelligitur diabolus, cuius cornu significat potestatem sibi à Deo permissam ad tentandum, vel ad persequendum homines. Hic elephantes, i. magnos viros, & in dignitatibus constitutos præcipue percuit in ventre: quia per vitia, quæ ad ventrem pertinent, s. per gulam, & per luxuriam eos vincit, ad quæ ipsi potissime sunt molles, i. proni, propter delicias, quibus contineantur, & propter libertatem, quam habent. Vnde Ari. in Ethic. dicit, quod multi eorum, qui sunt in potestatis constituti similia pati videantur Sardanapalo, qui fuit rex Assyriorum torus lubricus, & luxuriosus, & deliciosus.

Item luxuriosus assimilatur tinea. Est enim tinea in vestibus, sic dicta eo, quod vestem teneat, & tam diu eius stetit quousque eam corrodat. Quid autem est vermis vestimentis, nisi vitium carnis, quod propter delectationis insatiabilitatem appetitui hominis tam diu inhæret, vt ipsum omni bono euacuet? Vnde luxuria, sicut dicitur Iob 31. est ignis vsque ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina.

Quemadmodum domini matrem diligere ac venerari debent peccatores, vt recreentur: insigni catulorum canum exemplo explanatur.

Cap. LXIX.

Mariam matrem domini diligere, & querere debent etiam peccatores, & ad eam recurrere sicut ad matrem misericordiam. Nam canum catuli matrem diligunt, & adhuc cæci voce, & odore agnoscunt, mammas querunt, & dentium acumine comprimunt, veribus lac effundere cogunt: quando vero esuriunt, querula voce materna vbera petunt. Sunt autem veterum canum, i. demonum catuli, homines peccatores, qui diaboli non natura, sed imitatione, & malitia sunt filii. Hi tamē misericordiam matrem reuereri debent, & diligere, quia ipsa peccatores non desinit adiuuare. Et licet ipsi sint intus cæci, vt ipse virginis bonitatem, & gloriam non videant contemplando, voce & odore tamen eam cognoscere debent, & audire vocem ipsius vocantis, vt dicentis, Eccl. 24. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.

Item odorem eius attrahere. De quo ipsa dicit, Eccl. 24. Ego quasi vitis fructificavi odorem suauitatis. Etere rum sicut cinnamomum, & balsamum, &c. Vel debet agnoscere eius vocem, in verbis, vt cum dicit, Magnificat anima mea dominum. Similiter in aliis verbis ipsius, quæ in euangelio leguntur: quæ omnia salubriter nos erudiunt.

Item debent agnoscere eius odorem exemplis, quæ nobis reliquit omnium virtutum. Debent querere etiam mammas. Habet enim vnam mammam ad exhibendum lac gratiæ, s. iustis, & aliam ad exhibendum lac misericordie, s. peccatoribus. Ideo mater gratiæ dicitur. Et etiam spiritus dentibus, i. importunis orationibus premere, vt rebus eis subueniat, & si esuriunt, ideo si ex animo appetunt suæ salutis remedium, querula voce, i. dolorosa confessione, & oratione debent præfata vbera sepius posside-

Pro. 5. Vbera eius inebrient te in omni tempore. Item sicut natura, variabilis, & monstruosa, cui mors comparatur, quæ pacta eammet, quæ ad culpam, & quo ad penam in hominem intraverit, mortis meditatio quantum proficit aperitur. Cap. LXXX.

Mors assimilatur cuidam animali: quod dicitur Hyena: quæ habet viperæ collū: elephantis dorsum: fingit voces hominum: in quietate & voluntate repræsentat lupum: in pilis colli equum: & vnde dicitur sexum: quia nunc masculus: nunc foemina eadem inuenitur. Sic mors assimilatur viperæ propter celeritatem: quia frequenter moriuntur homines inopinatè: & ante tempus præcipue per mortes violentas: sicut accidit viperæ: cui cum tempus parandi adueniret: filij non expectantes naturæ operationem: eius latera rodunt: & cum matris interitu exeunt. Sic & multi dirumpuntur per mortem ante tempus: s. fenescunt: & mortis naturalis. Elephanti verò assimilatur propter bellicositatem: quia elephas mortis est maxima. Est enim pugna naturæ: quæ per morbum dissoluit. Est etiam pugna animæ: quæ exire de domo propria: & in regionem sibi ignotam ingredi compellitur. Est etiam pugna conscientie: quæ supra se habet iudicem iratum: s. homo peccator: & intra se peccatorum remorlum: & sub se infernum præparatum: & iuxta se aduersarium truculentum: & venire terribile est ad tale iudicium siue ad talem pugnam. Vocem autem hominis fingit propter fallacitatem: fallit enim hominem propter incertitudinem: nescit enim homo finem suum. Lupo assimilatur propter voracitatem: homines enim deuorat: & nunquam satiatur. Collum equi habet propter refrenabilitatem: quia imponit frenum: & terminum nequitie humanæ: Sexum autem variat: quia nunc foemina, nunc masculus asportat. 2. Reg. 9. Omnes morimur: &c.

Item mors tam naturæ: quam culpæ intravit in hominem procuracione: & tentatione serpentis antiqui: i. diaboli. Cuius signum est: quia sicut dicit Hip. de medicina spinæ hominis mortui serpens nascitur: quod quidem (vt dicit Is.) merito accidit: vt sicut per serpentem mors hominis euenit: sic per mortem hominis serpens de ipso procederet moriturus. Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarum.

Item mors memoria facit hominem citius & facilius à mundo: vel peccato exire: & ideo assimilatur illi herbe: quæ dicitur dracontea: quam ceruæ: quia difficulter panem comedunt: vt facilius foetus exeat. Est enim quasi in ventre foetus: homo in peccato positus: vel in mundanis intolutus: qui difficulter educitur nisi mortis timore impellatur. Vnde mors meditatio: & amor faciunt facilliter egredi de ventre mundi: vel peccati. Facile enim contemnit omnia: qui semper se cogitat esse moriturum sicut Hier. dicit. Et iste egressus est sicut partus: qui fit dolore penitentiae. Ioan. 16. Mulier, i. gratia cum parit: s. nouum hominem in iustitia, tristitiam habet: s. penitentiae: & hæc tristitia facit eum egredi de peccato quod dimittit: s. impellit memoria mortis. Eccl. 7. Memorare nouissima tua: & in æternum non peccabis.

Item memoria mortis cum compunctione cordis: resistit veneno tentationis carnalis. Sicut cinis scorpio non potatus in vino: remedium est homini percusso ab

eo. Quasi percussio scorpii est ipsa tentatio carnis. Scorpio enim ante palando incedit: & retro cauda ferit: & sic caro primo delectat postea cruciat: ergo homini à scorpio percusso. i. à carne tentato: remedium est cinis scorpii cum vino. Quid enim est cinis scorpii: nisi resolutio carnis: quæ cum vino compunctionis potata. i. attento animo considerata: liberat à venenosa punctura scorpii. i. à venenosa tentatione carnis? Aug. li. exhor. Nihil sic reuocat à peccato: quam frequens mortis meditatio.

Animantia in veteri lege ad esum concessa ac etiam prohibita, quæ mentis munditiam seu immunditiam signare videntur, manifestantur: ac cur à Deo id factum sit, rationes assignantur. Cap. LXXXI.

Munditia mentis signantur in munditia illorum animalium quæ concessa sunt ad esum in lege Moyfi. Dicitur Leui. 11. Omne: quod habet diuisam ungulam: & ruminat de pecoribus: comedetis. Quod autem ruminat: & habet ungulam: sed non diuidit eam: sicut camelus: non comedetis. Cyrogryllus: qui ruminat: ungulamque non diuidit immundus est. Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed ungulam non diuidit. Et sus, quæ cum ungulam diuidat non ruminat: horum carnibus non vescemini.

Item dicitur in eodem: Omne de volucribus, quod graditur super quatuor pedes abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere debetis. vt est fructus in genere suo, & tactus atque ophiomachus atque locusta, singula iuxta genus suum. Vbi nota, quod animal, quod ruminat, & finit pedes. i. ungulas, conceditur vt mundum, vt dicit Aug. ex quadam significatione. Quia, s. scissio ungulæ signat distinctionem duorum testamentorum, vel patris, & filij, vel duarum naturarum, in Christo, vel discretio nem boni & mali. Ruminatio autem signat meditationem scripturarum, & sanum intellectum earum. Cuiusque autem alterum illorum deest, spiritualiter immundus est, & ideo prohibetur ratiō animal immundum, quod altero illorum caret. Volatilia verò, & quadrupedia, quæ crura posteriora longiora habent, vt saltare possint, comeduntur. Alia verò, quæ magis terræ adhærent, prohibentur, quia illi, qui abutuntur doctrina quatuor Evangelistarum, vt per eam in altum non leuentur, immundi reputantur.

Muneribus sepe iudices, seu Principes placari ac corrumpunt. Catuli exemplo probatur.

Cap. LXXXII.

Mvnera mitigat animum iudicis, & prælati, & frequenter corrumpunt. Nam aliquando catulus latrans, currit contra aliquem, vt videatur eum mordere. sed si proieceret ei vnum frustum panis acciperet, & sileret. Sic aliquando prælatus aliquis venit ad aliquem subditum cum tanto larratu, vt videatur eum vellet deuorare, sed ille proiecit eidem vnam marcam argenti, & aufert ab eo loquelam. Eccl. 20. Xenia, & dona excæcāt oculos iudicū, & quasi mutus, in ore auertit correptiones eorum.

Per Cameli nominis interpretationem eius, naturam, libenter obedientiam seu penitentiam fore à fidelibus subeundam panis demonstrat verbis.

Cap. LXXXIII.

Summa de Exempla.

Obedientia, vel poenitentia onus humiliter suscipere, & patienter portare cameli nos docent. Nam camelus ut dicit Isidorus vocabulum à græco nomine sunt sortiti eo, quod quando onerantur, se inclinant coram hominibus humiliantur, & super genua incurvantur. Camel enim græcè humile, vel breue dicitur Latine. Sunt enim animalia ad onera apta, & ad portandum mansueti: Sic ergo debet homo onus obedientia à superioribus iniunctum poenitentia imposita humiliter suscipere, & mansuete & patienter illud ferre. Vnde etiã de malis praelatis subdit dicitur. Matt. 23. Quaecunque dixerint vobis seruate, & facit.

Trium sacrificiorum genera veteris legis, necnon animalia in his sacrificiis oblata rerumq; modus ac significatio declaratur: quibus omnibus modus vero Deo se dedendi aperitur. Cap. LXXVIII.

Offerre se debet homo ad Dei seruitium eo modo, quo animalia in lege Moyfi offerebantur in sacrificium. Fiebat enim triplex genus sacrificiorum. Nam quoddam erat, quod comburebatur. Vnde dicitur holocaustum, quasi totam incensum: Huiusmodi sacrificium offerebatur Deo ad reuerentiam maiestatis illius: & ad amorem bonitatis illius, & conueniebat perfectorum statui in impletione consiliorum: & ideo totum comburebatur, vt sicut totum animal in vapore sursum ascendebat, ita etiam signaretur totum hominem, & omnia quae ipsius sunt, Dei dominio esse subiecta, & ei esse offerenda.

Aliud erat sacrificium pro peccato, quod offerebatur ex necessitate remissionis peccati: & conueniebat statui poenitentium in satisfactione peccatorum, quod diuidebatur in duas partes. Nam vna comburebatur, alia vero cedebat in vsum sacerdotis, ad designandum, quod expiatio peccatorum fit à Deo per ministerium sacerdotum, nisi quando offerebatur pro peccato totius populi, aut specialiter pro peccato sacerdotis: tunc totum comburebatur. Non enim debebant in vsum sacerdotum venire ea, quae pro peccatis eorum offerebantur, vt nihil peccati in eis remaneret, & quia hoc non esset satisfactio pro peccato. Si enim cederent in vsum eorum, pro quorum offerebantur peccato, idem videretur, ac si non offerrentur.

Tertium sacrificium vocabatur hostia, quae offerebatur Deo vel pro gratiarum actione, vel pro salute, & prosperitate offerentium ex debito beneficii accepti, vel accipiendi. Et conuenit statui proficientium in impletione mandatorum. Et istud diuidebatur in tres partes. Nam vna pars incendebatur ad honorem vnius Dei. Alia pars cedebat in vsum sacerdotum. Tertia vero pars in vsum offerentium. Ad designandum, quod salus hominis procedit à Deo dirigentibus ministris, & eo operantibus ipsis hominibus, qui saluantur. Hoc autè generaliter obseruabatur, quod sanguis, & adeps non veniebat in vsum sacerdotum, neque in vsum offerentium. Sed sanguis offerebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei, adeps autem adurebatur in igne. Prohibebatur autem escus sanguinis ad hoc, vt horrent humani sanguinis effusionem. Vnde dicitur Gen. 9. Carnem cum sanguine non comedetis: sanguinem enim animarum requiram. Vfus vero adipum prohibebatur eis ad vitandum lasciuiam. Vnde dicitur Ezech.

14. Quod crassum erat comedebatis. Vel per hoc significabatur effusio sanguinis Christi, & pinguedo carnis, per quam se obulit pro nobis. De hostiis autem pacificis cedebant in vsum sacerdotum: pectus scilicet & armus dexter, ad excludendum quandam diuinam nitem speciem, quae vocabatur spatulamantia, quia spatuliles in spatulis animalia immolatorum diuinabantur. Per hoc etiam figurabatur, quod pectus, quod est regumentum cordis, & etiam fortitudo ad sustentandum, Deo seruiet, qui significatur par armum dexterum. Et nota, quod qui non poterat habere animal quod offerret, saltem debebat offerre farinam, vel spicam. Cuius figuralis ratio fuit, quia panis significat Christum, qui panis viuus. Qui quidem fuit sicut in spica, in statu legis naturae: sed in fide patrum fuit sicut in simila. In doctrina vero legis, & prophetarum sicut in pasta, sicut autem sicut panis formatus post humanam naturam assumptam: Coctus in igne, id est formatus à Spiritu sancto in clibano veritatis virginialis. Qui etiam sicut coctus in sartagine per labores, quos in mundo sustulit, in cruce vero velut in craticula adustus. Similiter etiam omnis alia oblatio quae fiebat, Christum aliquo modo figurabat, siue essent de terrae nascentibus, quae in cibum, vt panis: siue in potum, vt vinum: siue in adimentum, vt oleum, & sal, siue in medicamentum, vt thus, quod est aromaticum: & consolidatiuum. Nam per panem figurabatur caro Christi: per vinum sanguis eius per quem redempti sumus: per oleum gratia Christi per sal eius scientia, sed per thus oratio. In offerentibus autem panis azymus significabat sinceritatem veritatem vitae. In sale vero designabatur discretio pietatis: vel mortificatio carnalis concupiscentiae. Tunc autem offerebatur ad designandum deuotionem mentis quae est necessaria offerentibus: & ad designandum odorem bonae famae. Nam thus & pingue est & odoriferum. In sacrificio vero zelotypiae thus non offerebatur quia zelotypia non procedit ex deuotione sed ex suspitione.

Occasiones peccatorum esse à nobis remouendas, Elephas exemplo, Christi que praepro admonemur. Cap. LXXIX.

Occasiones peccatorum, & tentationum debet homo abscindere, sicut faciunt Elephantes dentibus suis. Nam Elephas duos dentes habet: burneos, quando à venatoribus premitur, simul ambo percudit, & confringit, vt dum ebur perditur, non eam amplius persequantur. Hanc enim periculi sibi sententiam esse causam. Similiter nos docuit dominus etiam quae chariora nobis sunt abscindere, ne scilicet per illa pericula mur in anima. Matt. 9. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te; Patera; Ferre minora vobis grauiora feram.

Cum bona opera sint à fidelibus secreto facienda, Elephas similitudine declaratur. Cap. LXXX.

Ocultare bonum opus, ne illud diabolus perat, vel sylua pariens, vbi parit, ibi factum dicitur propter dracones, qui eis insidias ponunt. Sic bonum opus facit, siue in aquis poenitentiae, vel in sylua; i. in solitudine contemplatiue vitae non vult à draconibus; i. demonibus insidiamur.

quod rapit, sicut in occulto illud facit, ita non exigente necessitate occultum illud teneat, & non in publicum per ostentationem adducat. Mat. 6. Ne videaris homini sed patris tuo, qui est in abscondito.

Quaedam modum diuina officia sint à Religiosis dicenda, omniaq; bona opera perficienda, ac equinoctium vnde ortu habuerit, & denique cornuum animalium variatio ac significatio sitè enucleatur.

Ones horas diurnas, & nocturnas, onagri nos monent exemplum: de quo Physiologus dicit, quod semper rugit in die totiens quot horas dies habet, & similiter in nocte. Ex quo perceperunt Philosophi æquinoctium, quia tunc duodecies rugit in die, & totiens in nocte. Ergo si onager non dimittit horas, ita multo magis ecclesiasticus facere debet. Nā Elephas: qui in tota vita sua quæ quadringentis annis dicitur prolongata, semel tantum generat, & vnum filium tantum, antequam pareat biennio factum parat: Sic homo illud bonum, quod semel tantum fieri potest, antequam illud faciendo pariat, diu in vtero mentis per deliberationem tenere debet. Vnde Sene. Deliberandum est diu, quod faciendum est semel.

Item etiam opera fortia sunt à merito æternæ retributionis vacua, nisi fiant cum puritate mentis, & cum virtute charitatis. Nam omne animal cornutum cornu suum habet vacuum, præter ceruum; & vnicornem. Quid enim per animal cornu producens ex capite, nisi homo intelligitur, qui facit aliquid opus notabile, & vtile: Exit enim opus virtuosum à ratione, sicut cornu à capite. Hoc autem cornu est plenum in ceruo, i. in homine puro. Ceruus enim qui est animal simplex (secundum Aristo. & Auicennam) cistā fellis in ventre non habet, & manducatum diligit, signat hominem simplicem carere felle iniquitatis, qui se purum à peccato custodit.

Item est plenum in vnicorne. Est enim velut vnicornis quicumque seruat vnitatem spiritus in vinculo pacis. Hic enim dum se in his, quæ agit, ab vnitatem fraterni amoris non diuidit, vnum tantum cornu producit. Solum igitur talium corua; id est opera virtuosas; & fortia, plena sunt osse, id est soliditate gratiæ, & fructu mercedis æternæ: contra autem de operibus peccatoris dicitur. Apoc. 3. Non inuenio opera tua plena.

Scytalis atque ophis discoloris, necnon Catæ naturales proprietates, & similitudines apponuntur, quibus Comptæ mulieres comparantur. Cap. LXXXVIII.

Ornatus mulierum similis est scytali serpenti, qui vt dicit Isidorus tanta præfulget dorso varietate, vt in sui admirationem inducat intuentes. Et quia piger est, quos cursu inuadere nequit, sui admiratione intuentes rapit, & quanto magis est discolor: tanto in veneno est deterior. Sic mulier ornata oculos & corda inuentum ad se trahit, & stupida & insensa reddit, & ea per concupiscentiam rapit, & veneno mali consensus extinguit. Et ideo quanto ornatio, & pulchrior, tanto perniciosior. Similiter ophites est serpens maculis resplens; quæ tot habet nocendi modos, quorū colores varios. Et sic mulier diuersis coloribus picta, & variis ornamentis induta. Vnde Hieronymus dicit.

Quod si vir, vel mulier se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit, & si inde nullum sequatur damnum: iudicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit, si fuisse qui bibisset. Prou. 7. Occurrit illi mulier ornata meretricio præparata.

Item ornata, & pulchra mulieres similes sunt catibus. Cata enim quando pulchram pellem habet, de ipsa gloriatur, & propter hoc quandoque vaga efficitur. Cui tunc si ipsa pellis exurit in testæ commoratur. Sæpe tamen dum de pelle gloriatur propter ipsius pulchritudinem capitur, & macatur. Sic mulier sentiens sibi in facie pulchram pellem, vel in dorso pulchram vestem, de ipsa gloriatur; libenter discurrit, vt ipsam ostendat aliis. Sed si pellis eius febre, vel alia infirmitate exuratur, vel deformetur; siue vestes eius decauerint, tunc firmior in domo moratur.

Item dum de fragili veste, vel pelle gloriatur, à diabolo capitur per vanam gloriam, & lasciuiam; & aliquando ad turpitudinem peccati perducitur, & tandem aliquando subita, vel mala morte macatur; & in super peccata æterna cruciatur. Vnde Cyprianus dicit, quod serico; & purpura induta; Christum sincere induere non possunt: auro & argento; & margaritis adornata; & monilibus, ornamenta corporis & animæ perdidit. Hinc est etiam, quod diues ille Luc. 16. qui purpura induebatur; & bysso; in inferno sepultus est.

Paschalis Agni Christi passionem præfigurantis, immolatio, quibus in veteri lege perficiebatur ceremoniis, eorumque perfecta significatio artificiosè explanatur. Cap. LXXXIX.

Passio Christi præfigurata fuit in immolatione paschalis agni; de qua habetur Exo. 12. Nam ipsa immolatio agni signat immolationem Christi. Secundum illud. 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Sanguis vero agni liberans ex exterminatore; linitus in superdilatibus domorum, signat passionem Christi in corde; & in ore fidelium, per quæ liberamur à peccatis: & æterna morte. Secundum illud. 1. Pet. 1. Redempti sumus precioso sanguine agni immaculati. Comedeabantur autem carnes illæ; ad significandum ipsum escum corporis Christi in sacramento. Erant autem affixi igni, ad significandum passionem, & charitatem Christi. Comedeabantur autem cum azymis panibus; ad significandum puram conuersationem fidelium corpus Christi sumentium; secundum illud. 1. Cor. 5. Epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis. Lactuca autem agrestes addebantur in signum poenitentiae peccatorum; quæ necessaria est sumētib; corpus Christi. Renes autem accingendi sunt cingulo castitatis, calciamenta autem pedum, sunt exempla mortuorum parum. Baculi habendi in manibus, signant pastorem custodiam. Præcipitur autem, quod in vna domo agnus paschalis comedatur, id est in Ecclesia Catholicorum, non in conuentibus hæreticorum.

Deum leuem benignumq; existere in sustinendo, ac denique durum esse in peccatorem puniendo, teredinis exemplo probabile monstratur. Cap. XC.

Patiētia Dei est mollis in sustinendo, sed tenera & dura in puniendo; vnde assimilatur teredini: lignorum vermi; qui teredo rodit lignum, vt dicit Isidorus. Hic licet sit mollis in substantia, comminuit durissima ligna, & in subtiliore puluere redigit; quæ possit facere ipsa lima.

Sic etiam diuina patientia quamuis diu peccatore hominem molliter, & leniter ferat, ipsum tamen finaliter conterit, & seuerissimo supplicio mulctat. Ro. 1. secundum duritiam tuam, & impoenitens cor thesaurizas tibi iram in die irae. 2. Reg. 15. Ipse quasi tenerimus ligni vermiculus, qui. Est dum tagitur lenissimus, sed dum tagitur, seu roditur durissimus. Sic Deus lenis in sustinendo, durus in puniendo. Pl. 1. Ego sum vermis, & non homo.

Pulcherrimo Onagris exemplo patientia ac perseverantia homines coronari confirmatur.

Cap. XCI.

Patientia, & perseverantia facit hominem victorem. Nam onager, cum sit animal imbecille solo evadens beneficio fugae, leonem tamen in eremo superat, & similiter lupum. Nam tantum in fuga durat, ut illa in persequendo deficiat, sic sancti mundum, vel peccatum superant fugiendo, & in laborum tolerantia perseverando. Pl. 54. Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine. Cassiod. Patientia est, quae omnia vincit adversa non colluctando, sed sufferendo. Item Ber. in in epi. Absque perseverantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur.

Peccatores Satyris ac Faunis monstris, etiam canibus, Capris, Asinis, cocodrillis, Ranis, & Talpis comparantur: quorum naturalibus similitudinibus diversis, delictorum omnium gravitas, delinquentiumque, praecipua statum plane declaratur.

Cap. XCII.

Peccatores similes sunt illis animalibus monstruosis, quae dicuntur satyri siue fauni: sunt enim quaedam bestiae monstruosae, effigiem hominis habentes, sed non sunt rationis participes, nec arte nec natura ad loquendum dociles: ferum enim, & beluinum animum habent, & bestiae appetitum. Vnde in venere in tantum sunt proni, ut mulieres in coeundo occidant, si quas in membris comprehendant. vnde dicti sunt satyri eo, quod nequeant libidine saturari, ut dicit Isid. lib. Ety. Sic peccator monstruosus est habens. s. hominis faciem, & animum bestialem siue vitam brutalem. Quid autem bestialius homine rationem habente, & ratione non utente: ut d. cit. Bern. Tales sunt praecipue superbi, qui habent animum crudelem, & ferum, & insipientes, qui nulla arte induci possunt, ut dulciter, & rationally loquantur, sicut fuit Roboam. Ita tales sunt voluptuosi, quia appetitum habent gulae bestialem, & luxuriam insatiabilem. Omnes tales Pl. 48. comparantur iumentis insipientibus, & similes facti sunt illis.

Item peccatores assimilantur canibus, primo propter gulam, est enim canis gulosus, vnde quando nimis comedit, reiecit, & iterum assumit: in quo etiam representat illos, qui per recidivum redeunt ad immundiciam cuiuscunque peccati. 1. Pet. 2. Canis reuersus ad suum vomitum, &c.

Item per luxuriam: Est enim canis libidinosus. Vnde nec matrem, nec sororem discernit. Ideo apud antiquos talis erat oblatio canis, qualis meretricis, quae omni libidini se exposcit. Ec. 36. Omne masculinum excipiet mulier.

Item propter iracundiam: Est enim canis iracundus, & malignosus: vnde lapidem, cum quo percutitur saepe de tribus mordet, ut se de eo vindicet, & tamen non lapidem, sed proprium dentem laedit. Sic frequenter homo iracundus vnde credit alium laedere, seipsum laedit. Pl. 7. Converteretur dolor eius in caput eius.

Item propter superbiam, nam canis inter notos est audax, & animosus, inter extraneos timidus. Sic etiam superbus apud domesticos, & in domo sua est securus Leo, sed de aliis magis timet.

Canis etiam baculos odit, & timer lapides: quia superbus odit correctionem & timer duras increpationes. Non enim suum defectum superbus, seu peccatum agnoscit. Sen. Qui peccare se nescit, corrigi non vult.

Item propter invidiam, quia canis invidus est. vnde dicit Aui. quod occulte herbas legit, quibus se purgare, dolens si alius inde medicinam accipiat. Doler etiam si alius ad domum suam veniet timens, ne gratiam inueniat: & sibi aliquid deperat: & sic etiam homo invidus dolet de aliorum utilitate, vel gratia. Arist. 2. Rhet. Invidia est tristitia in alienis bonis.

Item propter avaritiam. Nam canis tanquam avarus, quae comedere nequit, studioso reponit, nec dare vult aliis, sed defendit. Sic etiam avarus facit reponendo, & custodiendo. Luc. 12. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos.

Item propter acidiem: quia canis quando est annosus, est piger & desidiosus, vnde tota die dormit, cum inter mulcas, & licet mulcas perforaret eius aures, adeo tamen piger est, ut non se nisi raro excutiat, ut eas longius a se pellat. Sic homo acidiosus est piger ad incipiendum, & desidiosus ad operandum, somnolentus ad audendum, vel ad resistendum. s. tentationibus, quae per mulcas importunas intelliguntur. Vel per mulcas periores intellige increpationes, & verborum punctiones, quibus non excitatur, nec emendatur. Sunt etiam tanquam mulca pungentes necessitates, vel voluntates quae habet homo piger, quae tamen pigrum non emendant, se consumunt, quia potius consumuntur desideris sine indigentibus, quam velit laborare. Pro. 21. Desideria occidunt pigrum.

Item canis ultimo post multa seruitia fune ligatur, & eo longius ducitur ad mortem, & in aqua necatur, vel per ripam deicitur: nec ei pellis detrahitur nec caro manducatur, sed vermibus corrodedus exponitur. Sed peccator post multa seruitia mundi, vel peccati diabolo fune ligatur. i. consuetudine peccandi, & ea trahitur. i. vsque ad mortem corporis detinetur: Et necatur in aqua. i. deficit defectu naturali vitae defluentia. 2. Reg. 14. Omnes morimur & quasi aqua dilabimur: vel per ripam. i. per casum mortis violenter deicitur, in fossatum inferni. s. secundum animam, Corpus autem mortuum remanet omnino inutile. De aliis, n. animalibus postquam sunt occisa remanent vel carnes quae sunt viles ad comedendum, vel saltem pellis, quae utilis ad induendum, vel calciandum: sed humana caro mortua, vel occisa ad nihilum valet ultra: nisi quod vermibus relinquitur in escam.

Item peccatores assimilantur capris: primo propter superbiam. Nam capra rursus semper tendit: ut summitates carpat, & comedat foliorum: ut dicit Isid. lib. Ety. Sic sunt superbi qui semper ad superiores status inhiant, ut summitates foliorum. i. dignitates & honores maiorum, quos ipsi summos reputant diripere vult, & habere. Pl. 37. Superbia eorum, qui te oderunt, alacritate semper.

Item propter luxuriam, Nam (sicut dicit Pli.) Capra propter caliditatem non abundat pinguedine: & raro habet

febre sunt, & ideo in eis est ardens concubitus, & non minus videre dicuntur de nocte, quam de die. Ista comitantur luxuriosis in quibus propter usum venere, tam pinguedo corporis, quam mentis deuastratur, sine febre etiam ardenti concupiscentiae raro inveniuntur, & ipso carnis opere ardenti delectatione foedatur. Non minus etiam luxuriosi ad sua foeda opera observant noctem quam diem. Iob. 24. Oculus adulteri observat caliginem.

Item per avaritiam. Nam capra (ut idem dicit) rodunt extremitates, quibus pascuntur oves vsque ad radices. Vnde capra a carpendis virgultis est dicta. Sic etiam avari sunt, qui semper ad carpendum intendunt, & extremitates quibus pascuntur oves. i. bona temporalia, quibus boni. i. spirituales viri ad suum victum, & ad suam sustentationem vtuntur, ipsi vsque ad radices euellunt, quia frequenter ita expoliant pauperes, quod nihil eis reliquant.

Item peccator assimilatur asino, qui est animal naturaliter ponderosum, tardum, & pigrum, & timidum, stolidum, & oneri aptum, & patiens laboris plurimum. Sic peccator est ponderosus ad cadendum: tardus ad procedendum, piger ad operandum, timidus ad temporalium damnum, stolidus ad providendum, apus ad onus peccati, vel aeterni supplicij portandum, & patiens ad laborem mundi infructuosum sustinendum.

Item peccator decipitur a peccato, sicut cocodrillus ab illa auicula, quae dicitur rex auium. Nam dum cocodrillus iacet iuxta littus, superuenit illa auicula, & volat circa os eius, qui aperit auiculae fauces, & illam intrare permittit. At ipsa primo leniter, eum vnguibus scalpit, ita, quod belua ex dulcedine statim obdormit, & cum auicula eum dormire sentit statim in eius ventre descendit, & cum per ventrem perforat, & occidit. Est enim cocodrillus in ventre valde mollis. Quasi ergo cocodrillus in littore iacens, est homo ocio torpens. Auicula autem ad os eius veniens est tentatio peccati imaginem ingrediens: cui tunc os aperit, quando in cogitatione, & in delectatione recipitur. Et tunc leuiter scalpit: quia pruritus delectationis gignit: & si tunc homo dormiat, ut per negligentiam tentationi non resistat, ingreditur in mentem, & cum per consensum perforat, & necat. Item peccator assimilatur ranae, quae est limosa, & clamosa, ventosa, & odiosa: sub ventre maculosa, linguosa, & non solum viuens in aqua, sed etiam in terra. Sic etiam peccator est limosus per luxuriam, immundus, clamosus per iram, & ventosus per superbiam: odiosus hominibus per avaritiam: nam (sicut dicit Boe.) odiosus avaritia, claros vero largitas facit. sub ventre maculosus per gulam, linguosus per invidiam: Nam rana (sicut Ari. de ani. dicit) linguam habet, & os coaxans. Sic invidus, & linguosus detrahendo.

Item viuunt in terra, quae est grauis, & frigida per acidiem, quae animam grauem reddit, & frigidam.

Item peccator assimilatur talpa.

Primo, quia talpa sicut porcus, rostrum habet, & talis est peccator per immunditiam luxuriae, vel gulae, & cum tali rostro talpa radices de terra extrahit. Quia. s. per peccata carnis euacuatur, & extrahitur affectio nes mentis. Vnde Iob. 31. de luxuria dicitur, quod est omnia eradicans genimina.

Secundo, quia talpa terram fodit, nec extracta a terra Summa de Exemplis

ra diu viuunt. Et ideo dicit Pli. melius audiunt talpa terra cooperata, quam extracta, & talis est peccator per vitium avaritiae: Cuius studium est terrena reuolucere, & sine terrenis implicationibus non credit se posse viuere, & solum de terrenis vult tractare, & audire. Iob. 3. Qui de terra est de terra loquitur.

Tertio, quia talpa solē odit, & hoc peccator habet ex vitio superbiae. s. ut odiat Deum, qui est verus sol, secundum illud psalmi supra allegatum. Superbia eorum qui te oderunt, &c. Nam superbia se Deo maxime opponit: propter quod Deus superbis maxime resistit: & quantum ad hoc odiant eum, vel odiant solē superbi. i. manifestantem, vel redarguentem vitia eorum. Vnde superbus, Iob. 3. non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius.

Quarto (sicut dicit Ari. de ani.) talpa non habet oculos apertos, sed sub corio latentes, quos in morte solū aperit, quos in tota vita clausos tenuit. Sic peccator, qui in tota vita ambulat vt cecus, s. errando & cadendo in peccato, in morte velit nolit cogitur oculos aperire, & peccata sua recognoscere ante tribunal Dei, & poenas etiam experiri quas viuens considerare neglexit. Grego. Oculos. n. quos culpa claudit, poena aperit.

Peccati grauitas ac malitia, omniumque delictorum varietas per cuiusdam monstrum Indiae naturam, mulierem, ac Salamandram Burestis, Formica, Basiliscum, Aspidem, Cocodrillum, Mustelam bouinae, nonnullorumque serpentium naturam les effectus, venenitas, proprietates, multis perspicuis exemplis manifestatur.

Cap. XCIII.

Peccatum assimilatur cuidam monstruoso animali, quod dicitur esse in India, simile vrsi in corpore, leoni in crine, & homini in facie, & habet caput rufum, & os magnum & rotundum, & in vtraque mandibula tres habet ordines dentium, cuius extremitates sunt, vt leonis, cauda eius, vt scorpionis, & percussit pilis suis sicut porcus agrestis suis setis, & vox eius sicut tubae, & est velocis cursus, & comedit homines, & nulla bestia illa crudelior. Similitudo ergo vrsi pertinet ad peccatum irae, quia vrsus est animal impauens. Similitudo autem leonis ad peccatum superbiam. Similitudo hominis ad peccatum avaritiam: quia solus homo ex avaritia congregat, quae etiam facit caput rufum, id est in mentem igneam, & ardentem ad habendum, vel quia est causa homicidij, & effusionis sanguinis. Magnitudo vero oris refertur ad gulam, cui diuersi ordines dentium, id est diuersi ordines ministrantium deseruiunt, vt agricolae, macellarij, coquinarij, & huiusmodi. Cauda scorpionis refertur ad inuidios, qui detrahendo maxime retro pungunt, i. in absentia detrahunt. Similitudo autem porci refertur ad luxuriosos propter immunditiam. Vox autem tubae, peccatum est manifestum, & publicum: sed velox cursus est in delectatione peccati, quae cito transit, homines autem comedit dum eos per delectationem capit, per consensum deglutit, & in se per operationem siue consuetudinem conuertit, nulla bestia inuenitur crudelior, quia nulla res inuenitur nocuior homini.

Item peccatum assimilatur mulo. Primo ratione in naturalitate, quia mulus generat contra ordinem naturae, sicut licet ex comixtione duarum specierum, lex equa, & asino, vel e converso. Lex asina, & equo, burdo generat. Et dicit Isido. quod Naat nepos Esau fuit primus, qui asinus equas supposuit, ut contra naturam muli nascerentur. Sic

etiam peccatum, ut dicit Aug. de du. ani. non est ex natura, sed vitium naturæ appetentis id, quod non est sui ordinis. Et sicut mulus generatur ex eo, quod asino equa supponitur: sic etiam nascitur peccatum, & pervertitur ordo naturæ, cum ratio sensualitati subicitur, ita, ut non rationi sensualitas subiciatur, sed potius rationi sensualitas dominetur. Ecc. 10. Vidi seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram.

Secundò, ratione sterilitatis, quia mulus sterilis est natura ab eo suum beneficium retrahente: quia quasi in eius iniuriam contra naturam producit, sed Aristoteli dicit, quod mulus sterilis est propter excessum frigiditatis in ipso dominatis. Sic peccatum est sterile, id est absque fructu, & fecunditate meriti, vel præmij gloriosi. Excessus autem frigiditatis est in anima propter defectum charitatis, quæ scilicet est, ut calor animæ vitalis, sine qua opus meritorium vitæ æternæ non producit, Mat. 24. Quoniam abundavit iniquitas refrigescet charitas multorum.

Tertiò, ratione vertibilitatis. Nam mulus à molendo est dictus, eo, quod iugo pistorum subactus, ducat in giro molas, sicut Isidorus dicit. Sic peccator dum à vno peccato in aliud trahitur, quasi gyrando ad molas circumuoluitur. Psal. 1. in circuitu impij ambulat.

Item peccatum assimilatur salamandræ, quæ est animal venenosum. Vnde dicit Plinius, quod fructus arborum insidit, aquas corrumpit, & si eius salua solum pedes hominis tetigerit, totum corpus corrumpit. Sic peccatum est pessimum venenum quod fructus arborum, id est bona opera, vel merita insidit. Item aquas, id est gratias corrumpit, & si eius salua, id est delectatio pedes, id est affectionem animæ per consensum tetigerit, totum hominem perdit. Vnde dicitur 2. Cor. 6. Immundum ne tetigeritis.

Item peccatum assimilatur veneno: dicitur enim venenum, quia per venas vadit ad cor. Sic peccatum per venas cogitationis, & delectationis transit ad consensum cordis, vel per venas, id est per sensus corporis subintrat in arcana mentis. Hier. 9. Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.

Item venenum non lædit, nisi quando sanguinem tægit. Vnde Lucanus, Noxia serpentum est admixto sanguine pestis. Sic non nocet venenum peruersæ suggestio, nisi non admisceatur sanguis delectationis. Ose. 4. Sanguis sanguinem tetigit: quia delectationem cogitationis sequitur delectatio operis.

Item venenum omne frigidum existit. Sic omne peccatum mortale infrigidat, dum calorem charitatis extermminat.

Item peccatum assimilatur huresti, qui (ut dicit Plinius) est animal paruum simile scarabo, qui iter herbas, quas bos diligit, se abscondit, quæ bos accipit, dum herbas carpit: qui deuoratus à boue iecur eius, sic inflammat, ut eum cum cruciatu maximo tandem rumpat. Sic malitia peccati sub delectationibus, quas homo diligit, se abscondit: quæ homo non aduertens cum delectationem exterius accipit intrinsecus inducit, quæ & appetitum mordaciter incendit, & mentis soliditatem frangit, & vltimo cruciatum conscientie, vel poenæ inducit. Isa. 66. Vermis eorum non morietur.

Item assimilatur muscæ bouinæ, quæ quousque sub cauda vacæ vel eius corpori manet affixa, eam quiesce-

re non sinit, sed cauda erecta miro modo insanies, per campos vndique currit. Similiter quando peccatum in haret conscientia, anima non potest quiescere: & tunc per diuersa vagatur, quærens, & non inueniens requirit, quando peccatum non fuerit amotum per poenitentiam.

Item peccati foetorem debet homo odire, & fugere exemplum fornicæ. Dicit enim Aristoteles de animalibus, quod in fornicis est sensus olfactus, & odium omne foetidum. Vnde si quis domos earum subfumigauerit aliquo foetido, eas deseruit. Sic debet homo omnia dimittere, & fugere in quibus est foetor peccati. Eccl. Fuge peccata.

Item peccatum assimilatur regulo serpenti. i. basilisco, qui olfactu suo necat, & visu suo interficit omne viuum, ad cuius aspectum nulla avis illæsa pertransit: & si proci fuerit, ore eius comburit, & deuoratur, à mustelis conuincitur. Vnde ab hominibus ad eius cauernam deferuntur, nihil enim altissimus absque remedio dereliquit. Vnde basiliscus, visa mustela, fugit, quæ insequitur, & occidit, maxime si prius pasta sit ruta (ut Aristoteles & Avicenna dicunt). Similiter peccatum occidit animam, vel per odoratum morosæ delectationis in cogitatione, vel per sensum, id est consensum operis. Vnde aues, id est homines, mentes solo visu. i. consensu etiam, si longè sint ab opere, occiduntur, & deuorantur à peccato. Sed remedia contra peccata, est mustela ruta refecta, id est poenitentia amaritudine plena, quæ ipsum visum fugit, quia poenitentia solum in contritione, vel in proposito habetur quandoque peccatum purgat. Psal. 31. Dixi scilicet in proposito cordis, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, &c. Sed tamen opere completa ipsam perfruens scilicet peccatum extinguit. Act. 13. Conuertimini, & poenitentini, ut deleantur peccata vestra.

Item peccatum assimilatur aspidi. Nam aspis aure obediatur, ut vocem hominis incantantis non audiat nec obediatur: & hoc pertinet ad peccatum superbiæ, quia superbus vocem Dei non audit, & eius mandatis obedire contemnit. Psal. 47. Sicut aspidis surdus, & obturatis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium.

Item aspis, interfecto compari suo, id est couiuge suo miro furore interfectore persequitur, & illum siue solum siue inter multos aggreditur, nec periculum cure videtur, ut suum comparem vltrascat: & hoc pertinet ad vitium iræ, quia iratus propter appetitum vindictæ præcipiti furia omni periculo se exponit.

Item est quedam species aspidis, quæ dicitur sirus, ex eo, quod à se percussu sibi occidit: & hoc pertinet ad avaritiam. Cuius sitis, id est appetitus fit inextinguibilis.

Item est quedam alia aspis, quæ dicitur viperabilis, quæ somno interficit, hanc dum Cleopatra sibi apponere, somno resoluta est: & hoc pertinet ad accidit vitium, quæ pigritia, & somnolentia animam occidit.

Item est alia, quæ dicitur hæmorrois, quia percussus ab ea, dissolutis venis fluxu sanguinis vitam hinc, hoc pertinet ad luxuriosos, quia, si luxuria fluxu seminis corpus resoluit, & ad æternum interitum animam inducit.

Item est alia serpens, quæ dicitur pester, qui semper ostentente emittens virus incedit, sed ab eo percussus distenditur, & necatur, hoc pertinet ad vitium gula, quæ gulosus ore patente. i. parato ad cibum semper incedit, & virus, id est vitium gulae patenter ostendit.

Item aspis hæc oculos in temporibus non in fronte. Vnde non directè respicit, & ideo aduersarij persequitur magis

directè respicit, vel olfactu, quam visu. Nam si non sic esset, ut dicit Plinius, vix homo ab eo euaderet, & hoc pertinet ad inuidiam, quia inuidus non rectè, sed toruo, & male respicit oculo, & ex auditu, vel ex opinione sua solum detrahendo persequitur, tæquam de re visa, vel tacta, vnde Psalm. Venenâ aspidum sub labijs eorum.

Item peccatum, quam diu retinetur, semper multiplicatur, & crescit. Vnde affinitur cocodrillo, qui quam diu viuit, semper crescit. Nam peccatum, quod per poenitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccatum plus inualescit, & abundat in prosperitate, quam in aduersitate, sicut serpentes plus abundant, & lædunt in æstate, quam in hyeme, & in die, quam nocte. Omnes enim generaliter serpentes frigidæ sunt naturæ, nec percipiunt de die, quæ de nocte, quia venena eorum plus nocent de die, quæ de nocte, quia sunt frigidæ nocturno rore. In hyeme se in nidis inuoluunt, & torpescunt, sed in æstate se dissolunt, & ad nocendum exeunt. Quid autem per frigiditatem serpenti venenâ, nisi in malitia accipitur peccatum, quæ cor per consensum attingit, calorè protinus charitatis exinguit: per calorem verò diei, & ætatis feruor minor, & maior intelligitur mundanæ prosperitatis, sicut frigus contrario noctis, vel hyemis breuiorem, vel leuiorem signat cursum aduersitatis, sed in æstate, vel in die venenam magis lædit, quia ex ipso prosperitatis feruore peccatum perniciosius crescit. Vnde Plinius 5. Ab altitudine diei timebo, id est prosperitatis.

Item peccata carnalia sunt magis manifesta, & infamia, quam spiritualia, sed tamen spiritualia sunt magis nocua. Vnde assimilatur serpenti bus: dicuntur enim quidam esse maximi serpentes corpore ita, ut eos uos integros deuorent. Vnde in Punico bello narrat, Tirus Linius à Regulo romanorum duce interfectus est serpens basiliscus, Cxx. pedum longitudinis. Cuius pelles, & maxillæ fuerunt suspensæ ante quoddam templum Romæ. Sub Claudio etiam Cæsarè fuit serpens in Italia interfectus in cuius alio puer integer est inueniunt. Sunt autem alij serpentes ita corpore parui, ut vix videri possint, sed sunt maximi in potestate nocendi, sicut dyppsi, quæ prius occidit, quam sentiri possit. Tyrus etiam ut dicit Aristoteles, modicus est, & tamen contra eius venenum nullum remedium est. Serpentes ergo magni significant peccata carnalia, quæ sunt magnæ apparentiæ, & infamiæ, sed quasi serpentes aspectu parui, & magis noxij, sunt peccata spiritualia, quæ licet sint minus manifesta, & minoris infamiæ, sunt tamen maioris culpæ, ut patet de luxuria, & superbia, Vnde Greg. Mor. 3. Aliquando, inquit minus est in corruptionem cadere quam cogitatione tacta deliberata elatione peccare, sed cum minus turpis superbia creditur minus vitatur, luxuriam eo magis erubescunt homines quo simul omnes turpe nouerunt. Vnde fit pleuraque, ut nonnulli post superbiam in luxuriam conuertentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiam maiora corrigant cum prostrati in minimis grauiter confunduntur.

Satisfactoria poenitentia modus, ac partes ipsius, v. g. si in actu multiplex, per quæ præsertim leonis, pantheræ sanguis. Iure, Leonophoni nonnullarumque aliarum rerum naturalium exempla quam rectissime manifestatur. Cap. XV.

Poenitentia lachrymosa facit Deum dissimulare peccata. Nā leo qui coitum leonæ cum pardo odore cognoscit, in adulterâ surgit poenā: sed si leona post coitum in flumine lauat, nihil tunc à leone percipitur. Sic si anima sponsa Christi diabolo peccando coniugitur, ipse Christus qui est leo de tribu Iuda ad vindictam contra eam merito prouocatur. Sed si anima in flumine lachrymosæ poenitentia lauetur, ab ipso Christo peccatum dissimulatur, & parcitur. Ambrosio. Quod defendi non potest ablu potest, lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri lachrymæ veniam postulant, & merentur.

Item pantheræ, quæ (ut dicit Philosophus) draconem odit, & draco eam fugit, quæ pasta in spelunca se recondit, & per tres dies aliquando dormit, tunc surgens magna vocem emittit, & ab ore eius aromaticus odor exit supra modum suavis: quare tunc omnia animalia sequuntur eam solus draco fugit, & eius odorem non ferens, in seipso deficit. Sed sicut panthera draconem, ita poenitentia odit peccatum, & peccatum ipsam poenitentiam fugit, quæ in spelunca, id est in corde poenitentis inclusa postquam per tres dies, scilicet contritionis, confessionis, & satisfactionis perseverauerit exurgens à statu culpæ, emittit vocem laudis, solum se sentiens à somno peccati vnde in vocem laudis prorumpens dicit illud Psal. 115. Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiæ laudis, & nomen domini invocabo. Qui ver ficulus, ut dicit Cassianus dicitur esse virtutis, ut quisque eum in morte terna confessione dixerit, omnia peccata sibi soluantur. Tunc etiam ex ore suo poenitens suam uem emittit odorem videlicet suavis, & deuota orationis, quam omnia animalia sequuntur, id est omnes virtutes, & omnia merita per hoc restituantur ipsi poenitenti, & draco, id est peccatum deficit, & perit.

Item poenitentia satisfactoria requirit mensuram discretionis, & feruorem compunctionis. Vnde assimilatur sanguisugæ, quæ apponitur corpori, ut corruptum sanguinem detrahat: sed quia quandoque in sidet venenosis, quæ quis eam sibi apponit, prius est inuoluenda in sale, & in viticis, ut euomat si quid veneni hauserit. Similiter poenalis poenitentia imponitur, ut à peccati corruptione, quod est tanquam sanguis corruptus, anima expletur, vel ut affectus peccati ab anima extrahatur, sed ut nihil noxium inferat poenitenti apponenda, vel assumenda est cum sale discretionis, ut prudenter consideretur, & qualis, & quanta, & cui imponatur.

Item necessaria est in suscipiente vitica, quæ si vitæ, & pungit, & ideo designat feruorem compunctionis, quæ omnem poenitentiam leniter ferre facit, & ad hoc idem facit, quod si quis sanguisugæ aqua calida superfundat, citius se membro applicat. Est, uelut aqua calida lachrymarum compunctio feruida, quæ cito membro sanguisugam apponit, quia iniunctam poenitentiam prompto animo suscipere facit.

Item tentationes poenitentia extinguit. Vnde assimilatur cuidam bestiolæ parua, quam leones timeant, & fugiunt, quæ vocatur leontophonus. Nam quoddam venenum portat in ore, quod statim eos necat. Vnde hæc bestiola capitur, & exurit, & incineratur, ex quibus cineribus dum carnes asperguntur, & in capitibus viarum ponuntur, leones traiecentes dum eas

comedunt moriuntur; vt dicunt Iſidorus; & Auicena ergo beſtiola repræſentat humilem pœnitentiã, quam leones. i. dæmones timent & fugiunt. Hæc portat venenum in ore: cum peccatum dicit in confelſione. & hoc venenum occidit leones. i. tẽtationes dæmonum. Hæc beſtiola capit in peccatorum recordatione nem exurit in contritionis dolore, incineratur in mortis meditatione: recolens quomodo per mortem caro diſſoluatur in cinerem: vel in humili ſatisfactione. Iob 41. Ago pœnitentiã in fauilla, & cinere. & dum caro ex hoc cinere aſpergitur: vt ſcilicet ſatisfaciendo affligatur. & præcipue in capitibus viarum. i. in principiis tentationum: vel ſenſibus corporis: qui ſunt principia viarum: per quas peccata intrant in animam. Vnde tũ cinis in capitibus viarum aſpergitur: quando ipſi ſenſus corporis humiliter cuſtoduntur: vel affliguntur: vt oculi plorent: & os abſtineat, aures audiant increpationes: & ſic de aliis. Et ſic tunc leones ex his occiduntur: quia dæmonum tentationes non prævalent ſed cito extinguuntur.

Item pœnitentiã amaritudinem diabolus odit: & abhorret, ſicut canis abhorret, vt non comedat inteſtina cerui propter amaritudinẽ, quæ eſt in eis. Nam (ſecundum Ariſto. & Auic.) ceruus non habet fel niſi forte in inteſtina. Vnde eius inteſtina ſunt amara, & foetida, ita vt canis ea non comedat, niſi ſupra modum famelcat. Sic cũ interiora mentis ſunt foetida. ſper memoriã turpitudinis culpæ, & amaritudine reſperſa per dolorem pœnitentiæ, dæmones qui paſcuntur delectatione, & dulcedine peccantium, illa tangere abhorret.

Item pœnitentiã liberat à grauedine peccati, & poſt mortem liberat animam à pœna. Vnde aſſimilatur cui dam lapidi, quem ceruæ (vt dicit Pli.) cum ſentiant grauitatem deuorant, qui eas adiuuat & poſtquã monitur in earum ventre inuenitur: & iſte lapis miro modo adiuuat mulieres prægnantes, & facit eas etiam abſq; dolore parere. Sic anima quando ſentit grauedinem peccati, debet aſſumere lapidem. i. pœnitentiã durã, & aſperam, quæ non ſolum liberat in vita à peccatorũ grauitate, ſed etiam poſt mortem eius virtus inuenitur in anima, liberã eam à pœnarum acerbitate. Hæc etiam eſt, quæ iuuat mulieres prægnantes, ſcilicet animas bonam conceptum. i. bonum propoſitum portãtes ad pariendum, in opere perfeiciendum: quia aſpera pœnitentiã carnem reſtrat, ne bonis operibus effectum impediatur.

Item pœnitentiã amara extinguit remorſus conſciẽtiæ, ſicut ab ſinethium occidit pulices. Eſt enim eorũ venenum, vt Conſtan. dicit. Quid enim ſunt pulices mordeutes, niſi peccatorum actus conſciẽtiam moleſtãtes quos abſinthium. i. amara pœnitentiã purgãdo extinguit, & ceſſare penitẽ facit. Et ſimiliter folia perſicorum, quæ amara ſunt, pulices occidunt, & eadem ratio ne valet contra eos coloquintida ſi trita, & mixta cũ aqua, per locum vbi ſunt, aſpergatur. & ſignat contritionem peccatorum amaram cũ lachrymis admixtã.

Nonnulli pſius tygridis ſtelligoni, Cerui, ac leonis proprietates naturales annotantur: quibus verè pœnitentes plerumque exemplis aſſimulantur. Cap. XCIV.

Pœnitentes aſſimilantur tygridi, quod eſt animal ad modum ſagittæ in curſu, velociffimũ, variis maculis diſtinctũ, vt dicit Iſidorus: de quo etiam Pli.

dicit, q̄ cum catuli eius rapiuntur, odore raptorẽ perſequitur, qui equo velociffimo trãſportatur: & audiẽs ſtrepitũ beſtiæ perſequentis, in via ſpecula poſt ſe perſequitur: quæ illas videns, & ſuam imaginem intuens, & ſilium eſſe credens ſiſtit, & ſilium accipere cupit, & interim venator euadit. Tygridis ergo velociter curſus peccator eſt feruenter, vel celeriter pœnitens, qui diuerſis maculis diſtinguitur: cum diuerſis peccatis conuulſus: qui tunc raptos catulos inſequitur: quando bonis per peccata perdita per pœnitentiã recuperare conatur. Cui venator diuerſa ſpecula, quibus detinetur, proicit, quia diuerſa ſibi impediẽta diabolus, quibus impediatur opponit.

Item pœnitentes aſſimilantur ſtelligoni. Primo, quia ſtelligo in corio reuouatur, dicit enim, quod ſtelligo moratur coriũ ſicut ſerpens. Sic pœnitens debet renouare conuerſationem, & vitam, exuendo vetuſtatem peccati, & induendo iuſtitia nouitatem. Apof. Phi. 3. Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, &c. Secundo quia ſtelligo manibus graditur. Et enim ſtelligo (vt dicit Pli.) genus lacerte, quatuor habet pedes latos ad modum manus, quibus repit ad domũ rimas, in quibus facit ſuam cauernã. Vnde Pro. 30. Stellio manibus nititur, & moratur in domibus regiũ. Sunt igitur quatuor manus, ſive pedes ſtelligonis, quatuor virtutes pœnitentis, quarũ operibus graditur ad mansiones regales. i. celeſtes: ſcilicet iuſtitia qua nititur, ſcilicet ſatis faciẽdo: temperãtia qua vitatur in abſtinendo, fortitudo qua vitatur cũ nuando, vel tẽtationibus reſiſtendo: & prudẽtia qua vitatur à nocuiſi ſibi uẽdo. Hæc quatuor virtutes ſimiles ſunt pedibus, quod habentur in affectione, ſed tunc ſunt velut manus, quũ habentur in uſu ſive operatione. Tertio, quia ſtelligo in viſu hebetatur. Nã in hyeme latet, & viſus eius hebetatur. Eſt. n. tẽpus hyemis aſperitas tentationis, in qua pœnitentes ſe abſcondunt in ſecreto orationis, vel in latibulo humilitatis: ſed tamen eſſe non poſſunt, quæ ex tenebra tentationis uſus hebetetur mentis, quia ſi tunc dum homo tentatur offuſcatur, & remittitur intuitus contemplationis.

Quarto, quia ſtelligo in viſu clarificatur. Nam in uerẽ exiens, & viſum hebetatum inueniens locum querit vbi Solem orientem reſpicere poſſit: in quem diũ reſpicit deſiccatur humor, qui erat in oculis, & ſic lumẽ reſpicit, ſicut innuit glo. Sic pœnitens in uerẽ. i. in tempore tranquillitatis, poſtquã abiit hyemũ tentationis, debet per contemplationẽ mentis, & orationẽ reſpicere ad Solem Chriſtũ, qui viſitauit nos oriẽs ex alto, & eius intuitu affectus mētis inflãmatur, omnis humor ſive affectus indebitus ex tentatione relictus purgatur, & ſic mentis ipſius viſus miro modo clarificatur.

Item pœnitentes aſſimilantur leonibus, qui in principio naſcuntur informes, & parui ad modũ muſter, ſed poſtea cum creſcunt, efficiuntur fortiſſimi. Sic pœnitentes incipientes à timore ſeruili, ſunt parui in uirtute, & informes: quia nondũ in charitate, ſed paſſim creſcentes per charitatem, roborantur, & fortiſſimi efficiuntur. Vnde Gre. dicit, q̄ in via Dei à timore incipit, vt ad fortitudinem ueniatur.

Item pœnitentes aſſimilantur ceruis, quia (ſicut dicit Iſi.) cerui ſunt inimici ſerpentum, & cum ſentiant ſe grauatos, ſpiritu nariũ attrahunt eos de cauernis.

Imperata ueneni perniciã, eorũ pabulo ſoluti reddunt. Serpentes igitur ſunt peccata quæ odienda, & fugienda ſunt tanquã ueneniſi ſerpentes, ſecundum illud. Ecc. 15. Quasi à facie colubri fuge peccatũ. Cũ ergo per remorſum conſciẽtiæ aliqui ſentiant in ſe grauem culpã, tunc ſpiritu nariũ. i. feruore pœnitentiæ. Nam in ſpiritu intelligitur feruor, & dolor compunſtionis, de quo Pſal. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contritus. In nariibus uero diſcretio ſatisfactionis accipit. Extrahunt eos de cauernis. i. de latibulis conſciẽtiarũ. ſc. cum peccata ad lucem deducunt conſitendo, & acculando. Vnde uirus peccati depellitur, & ſit eis memoria peccatorum nutrimentum lachrimarum quibus à peccatorum reatu ſoluuntur, & purgantur.

Item cerui herbã diptãni primitus prodiderunt, cuius paſtu ſagittas quibus vulnerantur excutiunt. Cerui. n. ſagittis percuſſi, ſunt homines tẽtationibus deuili. Per diptãnum uerò quæ eſt herba habens uirtutem diſſoluendi, attrahendi, & conſumendi uenenum: pœnitentiã intelligitur, quæ uenit peccati diſſoluit in contritione, attrahit in cõfeſſione, & conſumit in ſatisfactione. Vnde hæc cum à ceruis, i. deſt peccatoribus ſumitur, ſagittæ tentationum repelluntur, peccatorũ vulnera miro modo ſanantur.

Miro ſiquidem Elephantis ſcorpionisq; exemplo peregrinos at alienigenas dirigere. & tueri aequè admonemur.

Cap. XCVI.

Peregrinos, & uiaiores dirigere, & defendere nos docent elephantes. Nam elephas ſi hominem in uia inuenit errantem, primo ne eum terreat, de uia aliquatulum exiit, & gradu figit, & paulatim ipſum præcedens ei uiam oſtendit, & ſi draco eis occurrerit, pro deſenſione hominis draconem ſe opponit, & cumque deſendit. Sic homines magni præcipue, & potentes, debent peregrinos uiaiores non expoliare, vt multi faciunt, cum ad territorium eorum ueniunt, ſed potius per ſe vel ſuos dirigere, & à malis hominibus defendere.

Item ladentes peregrinos, & hoſpites eos expoliãtes peiores ſunt quam ueneniſi ſcorpiones. Tradit. n. Ariſt. de ani. in quodam monte à ſcorpionibus hoſpites non lædi, ſed indigenas occidi, & lædi.

Aurium hominum immobilitate naturali, nos firmiter in bona doctrina perſiſtere erudimur. Cap. XCVII.

Perſeuerare debet homo, & eſſe firmus in doctrina bona, quam audiuit. Nam omne animal habens aures, eas mouet præter hominem. In quo ſignificatur, quod illi qui in bona doctrina quã audiunt nõ perſeuerant, nec ſunt ſtabiles, ſimiles ſunt brutis animalibus quæ aures mouent, quia ab eo, quod audiunt cito mouentur: ſed qui ſtabiliter perſeuerant in audita doctrina, ſunt homines uerè rationales. Io. 8. Si uos manſeritis in ſermone meo, ueri diſcipuli mei eritis, & cognofcite ueritatem.

Canis naturalis uſus uariũ & admirabilis necnon Caſtoris, equi atque uſi aliqua proprietates naturales pateſcunt, quibus non abſque ratione uerbi Dei conclamationes aſſimilantur. Cap. XCVIII.

Prædicator aſſimilatur cani. Primo ex eo, quia canis dominum ſuum diligit. Et ſimiliter prædicatorem uerbi oportet eſſe amicum Dei. Vnde prædicator, qui dominum nõ diligit, non eſt dignus annũciare uerba Dei. Vñ Pſ. 49. Peccatori dixit Deus. Qua-

re tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?

Item quia canis domini ſui cuſtodit domum, & defendit. Hæc domus domini eſt eccleſia, quam prædicator catholicus ab hæreticis defendit. Vel hæc domus eſt conſciẽtia propria, quam debet prædicator ſollicite cuſtodire, ſicut fortis armatus cuſtodit atrium ſuũ, vt ſint in pace omnia, quæ poſſidet.

Item quia canis pro domino ſuo morti ſe exponit, ſicut legimus Celoneum uenatorem Placentiæ ab armatis inuaſum, canem cum defendiſſe, nec vulnerari poſuiſſe, niſi prius cane perempto. Sic ſancti prædicatores pro fide Dei, & ueritate martyrio ſe exponunt, vt patet in Apoſtoliſ, & Martyribus.

Item quia canis uoluntariẽ cum domino ſuo ad prædam currit. Eſt. n. prædicatio quaſi quãdã uenatio ſpiritualis, in qua omnis anima Deo acquiſita eſt, vt quãdam præda capta. ſed canis ad prædam non uadit, ſi à domino ſuo nõ ducitur, vel ſociatur: quia ſcilicet prædicator infructuoſe prædicaret, niſi cum deus iuuaret, & ſociaret. Apof. Non autem ego, ſed gratia Dei mecum. & 2. Cor. 15. Adiutores Dei ſumus. Debet igitur prædicator cum ipſum Deum habeat ſecum confortẽ, non reſugere, ſed libenter diſcurrere ad prædicationis laborem. 1. Cor. 9. Sic currite, vt comprehendatis.

Item quia multotiens canis corpus domini ſui etiam mortuum non derelinquit, ſicut legimus de cane Titij Sabini, qui ipſum dominum ſuum captum Romæ etiam in carcere non derelinquit: quo in ſuper mortuo, canis maſtos edens ululatus, nec mortuum deſeruit: qui cũ quidam ei panem proieciſſet ad os deſuncti deportauit, & cũ ille non manducaret, nec ipſe manducauit: ca dauere autẽ in tyberim proiecto, canis, vt corpus ſu ſtentaret in Tyberim ſe proiecit multitudine concurrente, vt uideret ſpectaculum ſidi animalis. Similiter prædicatores corpus Chriſti mortuum deſerere non debent, quia de morte, & paſſione Chriſti debent iugiter memoriã habere, & de ea prædicare frequenter: exemplo Apoſtolorũ, ex quorũ perſona Beatus Paulus dicebat: Nos autẽ prædicam⁹ Chriſtũ crucifixũ, &c.

Item, quia canis prædam, quam rapit, non ſibi comedit, ſed domino ſuo reliquit, & ſimilis eſt prædicator qui de opere fructuoſo non propriã laudem querit, ſed gloriam, & honorem Deo relinquit. Io. 8. Ego gloriam meam non quero.

Item quia canis nobilis, dato, q̄ de prædã à ſe capta nihil percepit, nõ propter hoc inſidelis exiſtit, nec prædã aliã inſequi propter hoc omittit. Sic quanquã prædicator ex prædicatione ſua nihil tẽporale ſuſcipiat: nõ propterea à prædicatione ceſſat, nec minus fideliter prædicat.

Item quia canis locũ ſuum cognofcit. Locus enim noſter finalis, & permanſibilis, non eſt in uita præſentis, quod Apo. recognofcebat dicens. Heb. 3. Nõ habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. Et nota, q̄ canes itinera quamuis longa ad memoriam reducunt, & ad propria domicilia per longa terrarum ſpacia redire conſueuerunt: quod prædicatores non corporaliter ſolum faciunt, dum per loca uaria prædicando diſcurrunt, & poſtmodum ad ſua clauſtra, vel habitacula redeunt, ſed etiam ſpiritualiter, quia quanquam pro proximorum ſalute, ſeu pro-

uisione ad exteriora negocia, vel officia plerūque exire cogantur, tamen sollicitē ac prouidē ad proprium mētis domiciliū redeūt, secundū illud: Animalia ibāt & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscātis.

Item quia interdum canis fortissimas, & magnas bestias inuadit audacter. Sicut legimus de canib⁹ Indiar. Solent enim Indi (vt dicit Isido.) caniculas nocte ligatas in syluis dimittere, vt à tygribus cognoscantur, ex quibus canes adeo acerrimi oriuntur, vt leones profesternant. Vnde quidam canis sic natus à rege Albano Alexandro magno missus, primo in eius presentia leonem occidit, tandem elephante deducto videns eius magnitudinem, primò obrigit, & ingenti latratu infonuit, quem tamen inuasit, & tandē afflixit, q̄ cū ad terram prostrauit. Sic sancti predicatorum diuino zelo, & spiritu accensi, interdum magnos tyrannos, & peccatores audacter reprehendendo aggrediuntur, sicut Ioan. Herodem. Vnde Herodes metuebat Ioannem, & auditio eorum multa faciebat. Mat. 6.

Item canis vento, & odore etiam per aquas bestias fugientes insequitur, & earum deprehendens latibula, latratu, & mustatu ea prodit. Sic predicatorum sancti vento. i. spiraculo diuino impulsus, & odore. i. desiderio supernæ salutis attracti, etiā per aquas tribulationum insequuntur bestias. i. peccatores bestialiter viuentes, vt trahant eos ad poenitentiam, & eorum latibula. i. vitia in quibus latere volunt, redarguēdo prodiūt.

Item canis humana consortia, in quibus fructificare possuat minime fingunt, sequentes. s. exemplum illius, qui dicit. Prou. 8. Delitiz meæ esse cum filiis hominum.

Item predicator debet similis esse castori qui sicut dicit Isido. cum quadrupedibus uiuit in terra, & cum natatilibus stat in aquis. Est enim in magnitudine ad modum parui canis; pedes posteriores quasi caninos habens, quibus principaliter ambulati pedes autem anteriores habet quasi asserinos: quibus natat in aquis. Sic predicator non solum debet per terram discurrere per vitam actiuam quæ competit quadrupedibus. i. his qui perfecti sunt in quatuor virtutibus; sed etiam versari debent in aquis scripturarum cum natatilibus. i. contemplatiuis, & debent esse sicut canis per latratum prædicationis; sed parui in humilitate mētis; posteriores autem pedes sunt occupationes corporales pertinētes ad pietatem: & ideo sunt; vt animalis terrestris; sed anteriores pedes sunt meditationes spirituales, & ideo sunt sicut natatilis quibus. i. natat in aqua sapientiæ.

Item predicator curiosus est similis equo, qui aquā quam potat, si clara est, pede perturbat. Similiter predicator curiosus aquam clarā. i. scripturam, & doctrinam planam, & apertam, pedes. i. affectu placēdi; & vt reputetur sciens, philosophicis rationibus inuolutis perturbat. i. offulcat, vt vix intelligatur. Vel aqua clara, est tribulatio patienter exterius potata, quam patiens tunc pede perturbat cum interiori affectu iniuriantem non amat. Greg. super Ez. Perfecta patientia est, quæ ipsum amat quem perorat. Nam tolerare, & odisse non est virtus mansuetudinis, sed fulcimentum furoris. Eze. 34. Cum purissimam aquam biberitis, reliquam pedibus vestis turbabatis.

Item predicator etiam assimilatur vīso. Nam quia vīsus sic interpretatus, & dictus est, quod ore suo formet foetus (vt dicit Isid. lib. ety.) Auic. etiam dicit quādam carnem nasci quā mater lambēdo in membra componit. Sic etiam predicator doctrina oris sui, format Deo spirituales filios. Quasi enim more matris in his quos carnales inuenit, lingua officio virtutum spiritualium membra componit. Vnde Apo. Gal. 4. Filii mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

Veri prelati præcipuum munus ipsiusq; partes laude dignæ quæ sunt, vt merito præsit, per quamplurima Arietis, leonis, camelopardalis, Ceruæ, aliorumq; animalium cornua habentium clarissima exempla demonstrat.

Cap. XCLX.

Prelatus debet esse similis arietis: quia aries dux est gregis, & ouium princeps. Sic prelati debet esse dux subditorum. s. sicut auctoritate præsidendo, ita bonæ vitæ exemplo præcedendo.

Item quia natura arietem fecit fortissimum, secundum Isido. Vnde dicitur veruex à viribus, eo, quod tamquam vir ouium sit cæteris bidentibus virtuosior. Vnde dicitur veruex, vt ipse dicit: quia vermem portat in capite, cuius pruritu lape fortissimè caput mouet. Dicitur autē aries, quia hoc animal immolabatur inanis, sicut patet in lege Moysi, quæ omnia competunt prelato. s. fortitudo operis, sollicitudo mentis, quæ est, vt vermis in capite. de qua Apost. 1. Cor. 11. Instātia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum.

Item immolatio carnis, de qua Apost. Ro. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiā viuēte, Sanctā Deo, &c.

Item predicator bonus debet clamore prædicationis, & gemitu orationis subditos dormientes, siue in peccatis mortuos suscitare, exemplo leonis, cuius catuli, quando nascuntur, tribus diebus, & tribus noctibus dormire, vel mortui esse reputantur, & tunc patris rugitu, & clamore suscitari dicuntur. Tunc super catulos mortuos leo fortiter clamat, quando peccantes subditos prelati, vel predicator prædicando, vel corripiendo fortiter increpat: & tunc rugitus emit, cum pro eis orando fortiter gemit. Vnde sicut clamor, & gemitus leonis dicitur suscitare mortuos catulos, ita clamor prædicationis, & rugitus orationis suscitatur subditos in peccatis. Itā. 5. Rugitus eius vt leonis rugiet, vt catuli leonum, &c. Sed cum prelati, vel predicator loquitur bonis, debet loqui dulciter. In cuius signum dicitur Iudicum. Ecce exama apū in ore Leonis, & fauus mellis. Apis. n. pungit, & mel componit: quia predicator debet pungere lentos, & dulcorare deuotos.

Item prelati debet esse similis camelopardi, quod secundum Isido. est animal, Aethiopicum, caput habens cameli, collum equi, crura, & pedes bubali, & maculas pardi. Est enim bestia albis maculis rutilum colorem emittētibus superspersa: & ideo à capite cameli, & à maculis pardi tali nomine est vocata (vt dicit Pli.) est autem bestia magis aspectu quā feritate cōspiciua, tantū māsueta, vt quasi ouis nomē accepit. Omnia autē hæc sunt prelato cōgruentia moraliter accipi.

quia caput cameli ore ruminat, & ruminatio figurat scripturam meditationem. Collum equi flexibile est, quia curuatur ad tractum fræni. Et hæc flexibilitas refertur ad misericordiam, & pietatem prelati. Pedes autem bubali vngulas diuidunt, & maturè incedunt. & hoc refertur ad discretionis prudentiam. Albas autem maculas extra rutilantes, sunt pura opera, & exteriora quæ exterius aliis apparent. Sic ergo prelati debent habere caput cameli per notitiā sacræ scripturæ, Collum equi per flexibilitatē misericordiæ, Crura vel pedes bubali per discretionem prudentiæ, Albas maculas pardi. i. operum puritatē, & plus in aspectu quā in factu debet habere seueritatē. Vnde debet esse aspectu ferus, sed animo vel opere mansuetus.

Item prelati debent se habere ad subditos sicut ceruæ ad filios. Ceruæ enim post partum vtuntur duabus herbis. s. como, & sumole, quibus pasta redeūt ad suū ferum, & illarum herbarum succo imbutæ filii lactis exhibent nutrimentum: filios autē ad cursus exercēt, & fugere eos docēt, & ad prærupta eos ducunt, & saltem modum eis ostendunt. Dux ergo herba quæ faciunt ceruam ad nutriendū filios lacte abundare, dux virtutes sunt, quæ faciunt prelatos subditos suos debito alimento nutrire. s. sapientia quæ facit eos abundare lacte spiritualis doctrinæ: & misericordia, quæ facit abundanter dare nutrimenta corporalis elemosinæ, debent etiam eos ad currendum per viam mandatorum. i. ad velociter obediendum instruere.

Item ad peccata fugienda inducere, præcipitia tentationum eis nota facere, & modum saltandi eis. i. euadendi ostendere.

Item sicut prelati præsumunt in dignitatibus, ita debent præesse in virtutibus. Cuius exemplum est, quia omne animal cornutum est quadrupes, excepto quodā serpente in Aegypto qui dicitur cerastes, quod. s. intelligēdum est si cornua sunt de natura ossis: præter testudines, siue limaces cornua mollia habentes. Per animal ergo cornutum intellige hominem in dignitate leuatum: signant enim cornua capitis, eminentiam dignitatis. Tales debent habere quatuor pedes; scilicet iustitiā temperantiā, fortitudinem, prudentiam. Cerastes autem siue serpens cornutus. i. hypocrita in dignitate positus, cornua sine pedibus habet, quia dignitatem tenet, & virtutibus caret. Similiter limax habes cornua mollia, signat prelatum carnalem habentem remissa opera: qui etiam pedibus caret, quia interiores virtutes non habet.

Item prelati virtuosus tunc facilliter ad contemplationem diuinorum erigitur cum se abstrahit à temporalibus curis. Cuius exemplum est, quia animalia, quæ dentes non habent in superiori mandibula, sunt cornuta: quia materia transit in cornua. Per animal verò cornibus munitum, prelatū intellige in virtutibus ornatum. Cuius inferior mandibula est terrenorū dispensatio prouida, in qua est multitudo dentium. i. multiplicitas laboriosorum operum, & durorum, sed quasi mandibula superior, est diuinorum contemplatio altior: quæ debet esse vacua dentibus. i. à temporalium curis, & laboribus semota. Vtraque tamen debet vi pro tempore, qui vult virtuosè præesse.

Item prelationis honore digni non sunt, qui solū, quæ sua sunt, quærunt. Vnde nullū animal habens dentes recuruos (vt aper) habet cornua, eo, quod illa materia transit in culmos. Ille quippe prelati suos dentes recuruat, qui ex quæ agit ad semetipsum reflectit, & replicat: sed nō est dignus cornibus dignitatis, qui alios negligens tantum seipsum pascit. Eze. 34. Vt pastoribus, qui pascunt semetipso.

Hominem quousq; vni: commode, proficere in virtutibus posse, cerui exemplo perspicacissime confirmatur.

Cap. C.

Proficere, & crescere potest homo virtutibus quā diu durat presentis vitæ tempus. Ceruis. n. crescunt cornua vsque ad septimum annum, quia vsque ad septē annos omni anno pullulant eius cornua vnum ramum. Vnde eorum ætas deprehenditur per cornua. Quia ergo septennarius est numerus vniuersalis temporis scilicet quo vniuersum tempus vitæ nostræ voluitur, sicut patet in septem diebus septimanæ, accipiamus in septenario annorum totum tempus dierū nostrorum. Scriptum est. n. Eze. 4. Diem pro anno dedi tibi. & Psa. 89. dicit, Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Septennarius. n. per denarium multiplicus. 1. 70. cōsurgit: vt inuatur, quod totum tempus annorum nostrorum debemus dedicare profectui virtutum, quem signat augmentatio cornuam, & hoc fit per septennarium virtutum: quia sunt quatuor virtutes cardinales, & tres theologice, vel per septennarium operum misericordiæ cum obseruatione decalogi.

Prudentia virtus quātum nobis expedit, ac quo modo ea homines vti debeant, Hericij, formice serpentiū, multorumq; animalium naturali sagacitate clarissimis similitudinibus exprimitur.

Cap. CI.

Prudētiam docet nos habere hericij tripliciter. Primò, contra insultum tentationum: Nam hericij, dum se infra corium durū spinis asperis vindique circumseptum includit, se ab inuadentibus protegit. Nam mox cum aliquid sentit, se in globum conuertit, & ferienti spinas opponit. Est itaque dura & spinosa pellis; aspera poenitentia, & dura afflictio carnis, in quam dum homo se per humilitatem abscondit, & eam tentationi opponit, eius tentationes euadit, vnde Ps. 34. Ego autem cū mihi molesti essent; inducbar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam.

Secundò docet nos habere prudentiam quantum ad nutrimentum operum. Est enim hericij talis prudentia, quia ascendit vitem vel aliam arborē, & vvas; & poma deicit, & postea se super illa inuoluit, & suis spinis infiguntur, & sic portat escas filijs, sicut Isid. dicit. Ille ergo vites, vel arbores ascendit, qui ad sanctorum virtutes, vel vitas considerandas per mentis contemplationem se erigit. Et tunc ex eis poma deicit, quando eorum comparatione suos defectus agnoscit; Quasi enim poma de arboribus deiciuntur, cum maiorum facta minoribus comparantur. Sed tunc ea velut hericij quis spinulis suis infigit, & dorso deferenda suscipit: & tunc idem filios pascit, quādo ex eorum imitatione sua opera dirigit, & nutrit.

Tertio docet nos esse prudentes circa varietatem temporum. Dicit. n. Arif. de ani. quod hericij faciunt foramen vñ contra vento septentrionales, ad quod con fugiunt in calore: & aliud cōtra australes; ad quod con fugiunt, dum frigus sentiunt. Vnde dicitur, quod quidam fuit in Constantinopoli, qui per hericium quem habebat; praecebat omnes ventos futuros; nec sciebat aliquis, vnde hāc scientiam haberet. Sic homo prudens in calore prosperitatis debet refugere ad ventū septentrionalē frigidum. i. ad memoriam aduersitatis, vt. s. per timorem à superbia & intemperantia liberetur. Sed in tempore frigoris. i. aduersitatis, debet refugere ad ventum australem calidum. i. ad memoriam prosperitatis ne à tristitia. s. nimia absorbeat. Ecc. 1. 1. In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum.

Item prudentiæ exemplum habemus in formicis. Nam in astate congregant; vnde in hyeme viuunt. Sic nos debemus in vita prouidere nobis de tēpore mortis. Prou. 6. Vade ad formicam ò piger & cōsidera vias eius; & discē sapientiam; quæ cum nō habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat astate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedit.

Item in congregando. Congregat triticum granū, non curans ordeum. Sic homo debet congregare spiritalia, & æterna; & non curare de temporalibus & perituris. Mat. 13. Triticum cōgregate in horreū meum.

Item in conseruando. Nam quando pluuia super eius triticum descendit, illud Soli exponit, vt iterum desiccetur. Sic quando aliqua tētatio, vel corruptio in nobis accidit, quæ possit triticum. i. nutrimentum, vel meritum nostrum spirituale corrumpere, & perdere, debemus illud reparare calore Solis. i. seruire contritionis, vel manifestatione cōfessionis quia illud quod soli exponitur, in lucem producitur, vel per fauorem orationis.

Item in custodiendo primo suum cibum. Nam (sicut dicit Pli.) formicæ grana colligunt, cumulos cōponunt, & in secretiori parte domicilij abscondunt, ne ab auibus rapiantur, vel à vento dispergantur, ista grana sunt Dei verba, quibus anima nutritur, & pascitur: sicut formica de granis, de quibus in secretiori parte animæ, s. in memoria debemus cumulum ponere, scilicet de his, quæ audiuimus; plura memoriæ commendando; & ibi occultare per humilitatem; ne ab auibus rapiantur. i. à dēmonibus; sicut semen; quod cecidit in via; & volueres cœli comederunt illud. Vel ista grana sunt bona opera; vt eleemosynæ; & huiusmodi quæ debemus cumulare multiplicando & abscondendo per humilitatem; nec iactantes ostendendo, ne à vento vanæ gloriæ dispergantur; vel ab auibus. i. ipsiis dēmonibus auferantur.

Item inueniuntur prudentes in custodiendo aurū. Nam in Aethiopia dicuntur esse formicæ ad formam ranis; quæ arenas aureas pedibus erunt; & ne auferantur custodiunt: quasi arenas aureas sunt virtutes spirituales animæ; quas pedibus. i. affectionibus, vel gressibus bonorum operum debemus eruerere; & cum omni studio custodire; ne à nobis auferantur.

Item prudentia serpentum est in exemplum nobis multipliciter.

Primò; quia serpens docet nos Christū diligere. Nam serpens super omnia caput custodit; quia in ipso capite eius vita consistit. Vnde dicit Pli. quod si caput serpentis cum duobus digitis euaserit; nihilominus uiuit; propter quod totum corpus pro seruando capite serienti opponit: vt scilicet nos caput nostrum in nobis custodiamus. s. Christū & pro ipso à quo habemus vitam gratiæ; & gloriæ; omnia alia negligamus, secundū illud, Omnia detrimētum feci; & arbitror vt stercoratus, vt Christum lucrī faciam.

Secundò, docet nos peccatum abicere. s. per inuentionem pœnitentiæ. Nā serpens (sicut dicit Arif. de animalia.) quando sentit se senio grauatum, pluribus diebus abstinet à cibo; vt sic pellis eius facilliter relaxetur, deinde gustata herba quadam amara prouocatur ad vomitum, & euomit humorem virulentum, qui erat causa suæ infirmitatis: tandem vt cutem rigidam rēpetet in aqua se balneat, & quærens angustam rimam in petra per eam intrat, & per violentiam transiēs ab exuuiis denudat; id est à pelle, quæ vocatur exuuiā ab exuendo, quia eam exiit & deponit: & tandem se soli exponit, desiccatur, & nouum corium reparat, & sic, resumptis viribus; videt clarius, incedit fortius, & comedit avidius. Hoc idem dicit Auicē. & Plinius scilicet de inuentione. Nos igitur exemplo serpentis debemus vitam inuare per opera pœnitentiæ.

Primò, ieiunando nō tantū à cibis sed magis à vitiiis. Item amaram herbam contritionis cordis gustando, venenum peccati per confessionē euomēdo, aqua lachrymarum, vel doctrinæ nos abluendo. In arido heramine pœnitentiæ exuuias veteris hominis, id est male consuetudinis deponēdo ad calorem Solis. i. amoris Christi, molliciem, & pronitatem peccandi desiccādo, & nouum corium. s. hominem qui secundum Deū creatus est, induendo. Vires bene agēdi resumendo. Clarius spiritalia contemplando: fortius Deum & patriam diligēdo, & quæ spiritū nutriūt, avidius assumēdo.

Tertio docet nos serpens diabolo resistere. Dicit enim Isid. li. 19. quod aspis serpens cum incipit incantorem audire, vnam aurem in terram premit, & alteri cauda claudit, & sic vocem incantantis efugit, & inclanti non obedit. Sic etiam nos debemus incantatori. i. tentatori resistere. s. cum cauda, & terra. i. cum memoria finis nostri qui designatur in cauda, & terrenæ fragilitatis, qui designatur in terra, tentationes repellēdo. Ps. 47. Sicut aspidis surdæ obturandis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium.

Quartò docet nos carnem subiicere. Nam serpens calcaneo mulieris insidiatur & inimicatur. Genes. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & tu insidiaberis calcaneo ei. Sic nos debemus insidiari carni, & calcaneo. i. finem eius attentē considerare. Aug. Nihil tantum valet ad domandum desideria carnis, quam cogitare qualis ipsa sit futura.

Quintò docet nos mundum fugere. Nam serpens propter inimicitias, quas habet cum homine fugit, & sub spinis latitat, & in desertis habitat. Sic sancti viri propter odium mundi, & insidias, fugiunt in desertis claustris, & latitant sub asperitate pœnitentiæ. Dicitur quod serpens fugit hominē nudū, & insilit in vestitū: quia diabolus timet pauperem, & se ab affectu temporalium denudat: sed vestitū. i. diuitiis munito præualeat, & ideo

ideo qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem & in laqueum diaboli. 1. Ti. 6.

Secundò docet delicias abhorreere: quia serpens dum na sciat aqua: caput eleuatum portat ne eo submerso suffocetur. Sic sancti viri cauent ne caput rationis submergantur prae sensibus delitiis.

Septimò docet nos humilitatem tenere. Isa. 65. Serpens pulvis panis eius. Ita vir sanctus etiā se reficit colligendo: quod est pulvis & cinis humiliando se vt Abraham. Genes. 8. Loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis.

Item prudenter viuere & operari animalia quædam terrestria nos docent. Nam sicut nos docet Aug. 1. 1. de ciui. Dei. Et admiranda in brutis quædam prudentiis quibus cum nulla sit propriè loquendo scientia, quædam tamen in eis similitudo scientiæ inuenitur: cui scientiæ. n. habent solertiā in fortium educatione in stabulorum ædificatione & nutrimentorum acquisitione in vulnerum medicatione in nociuorum euitatione in mutationis temporum præcognitione suorum prædentes esse non solum in nutritione carnalium filiorum quibus sicut dederunt naturæ fundamentum ita & dare debent documenta disciplinæ & alimenta vitæ: sed etiam in promotione spiritualium desideriorum: quæ cum in corde exorta fuerint velut spirituales sunt soboles conseruanda.

Item in habitaculi constructione non tantum exterioris in quo quiescat corpus: sed magis interioris: vt domum conscientiæ construas: in qua resideat Deus.

Item in nutrimenti procuracione non tantum quo caro reficiatur, sed magis quo spiritus alatur. Nō enim Mat. 4. in solo pane viuunt homo, sed in omni verbo, & c.

Item in vulnerum curatione, non tantum corporali iaculorum, sed magis vitiorum, seu rērationum. Docent etiam te prudenter noxia euitare, nō tantum quæ lædunt corpus, sed magis quæ spiritum inficiunt: & insuper tua pericula te præcauere monent, & opportuna futuris temporibus remedia præparare. Quod autem omnibus his dulcius est, non tantum coniugaliter seruetis suadent te diligere comparē, sed & socialis vitæ amare consortem.

Quando ac qua via filij sint à parentibus educandi. Aranearum exemplo. sacra q; scriptura et testimonis edocetur. Cap. CII.

Veri, & puellæ sunt in pueritia bonis & congruis operibus, & studiis assuefaciendi, exemplo aranearum, quæ ex ouis procreant, quando mox nate, texturas ascendere incipiunt, & operari ac si in ventis essent edocet: sic fuit Beatus Iob circa opera misericordie, vnde dixit: Iob 31. Ab infantia creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecū. Sic et fecit Tobias Tob. 1. filio suo quæ ab infatā timere Deū docuit, & abstinere ab omni peccato. Vnde Eccl. 30. Tunde latera eius, dum infans est.

Quantum mentis puritas sit à fidelibus conseruanda ac diligenda naturali animalium exemplo in factu perspicitur. Cap. CIII.

Puritas mentis est inter omnia magis diligenda. Nā omne animal faciens multos foetus, primū magis diligit, & reputat sibi magis naturalē. Et ideo quædam animalia foetus suos deuorant præter primū.

Primū autem, quod oportet in nobis esse, & omnia nostra opera præuenire, est puritas mentis. Vnde est præ omnibus diligēda & cōseruanda. Et ideo dicit de ea Greg. Nazianzenus. Prima sapiētia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, Per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur.

Quatuor Dromedarij naturalibus affectibus præcipuis, quæ admodum Religiosi vitam agere debeant, aperitur. Cap. CIII.

Religiosi dicuntur similes esse dromedaris, siue dromedibus. Nā propriè loquendo animal dicitur dromedarius. Custos autē talium animalium dicitur dromedarius. Debet ergo religiosus assimilari dromedibus quadrupliciter. Primò propter continentiam. Castratur. n. dromedi à iuuentute (sicut Auicē dicit) vt sint car sui aptiores. Similiter religiosi debent à iuuentute se per votum continentie in mundicia carnis seruire. Mat. 19. Sunt eunuchi qui seiplos castrauerunt propter regnum Dei. Secundò, propter abstinentiā. Sunt. n. dromedi parui cibi, & fornam, & cortices, & ossa dactylorū valde diligunt. Sic non debent religiosi delicias querere, sed potius grossa cibaria. Tertio, propter obedientiā, in qua velunt dromedi debent esse veloces, & prompti. Sunt enim dromedi velocissimi. Vnde dromos græcè velox cursus dicitur Latine. Nam centum milliaria, & amplius pergunt in die. Debent etiā esse in obedientia laboriosi, & continui. Sicut dromedi habeat crura longa, & neruosa multum ad laborandū fortia, & ad continuandū firma. Quarto, propter humilitatis mēsuram. Sunt enim dromedi non magni corpore: quia minoris staturæ, quā cameli: quia scilicet religiosi non debent esse magni in sua reputatione, sed humiles, & abiecti. Apo. Gal. 6. si quis se exultimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

Potissima sanctorum virorū virtutes animiq; dotes per quæ plurimas, Agni, equi, elephantis, leonis, leporis, Taxiq; naturales, ac promissas proprietates, excellenter patefunt. Cap. CV.

Sancti viri assimilantur agnis. Primò, propter innocentiam. Nā agnus inter animalia omnia est maxime mansuetus, & innocēs. Vnde nec dēte ledit, nec cornu impetit, nec vngue scindit, nec calce percutit. Et ideo (sicut dicit Isid.) cætera animalia armauit natura, solum agnum dimisit inermem. Hæc autem innocentia, quæ est in agno, principaliter fuit in Christo, quæ scilicet nunquam alicui aliquid malefecit: quod etiam vnus ex latronibus in cruce cognouit, dicēs, Nos quidem digna factis recipimus, hic autem nihil mali fecit.

Secundario autem talis innocentia competit etiam aliis Sanctis, qui fuerunt imitatores Christi, & ideo tāquā agni neminem lædebant, nec dente inuidæ detractionis, & nec tyrānicæ dominationis, nec vngue violētæ direptionis, nec calce iniuriōsæ despectionis, siue percussiois. Apost. 2. Cor. 7. Neminem læsumus, & c. Et idcirco etiam alios ad hæc monebat dicēs. 2. Cor. 6. Ne mini dantes vllam offensionem. Secundò propter iustitiam: pertinet enim ad perfectam iustitiam, non solum neminem lædere, sed etiam aliis omnibus, si potest fieri prodesse. & hanc iustitiam agnus ostendit, quia quicquid in se habet, hominibus vtiliter præbet. Nam pelvis eius est vtilis ad varium vsum, pili ad indumentum, simus ad terræ codimentū, cornu & vngula ad medicamentum.

mentum, & carnes eius ad esum. Hæc autē omnia cōpetunt Christo principaliter; quia ipse suam pellem. i. suam conuersationem exteriorem; siue sua vellera. i. exempla, seu opera reliquit nobis ad indumentum. i. ad imitationis exemplum eo modo; quo dicit Apof. Ro. 13. Induimini dominum nostrum Iesum Christū.

Item suum finum. i. humilitatem dedit ad cōdimentum. scilicet omnium virtutum; & operum. Vnde ipse dixit. Matth. 11. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Et hæc humilitas est condimentum, sine quo nullum opus placet Deo. Vnde Christus dixit apof. Ioh. 17. Cum omnia beneficentis dicitē serui inuites sumus. In cornu autē propter vnctiones, quæ cum eo fiebant, vt patet 1. Reg. 16. significatur potestas Christi, in institutione sacramentorum: sed in vngula agni diuisa, discretio doctrinæ Christi. Et hoc omnia nobis ad medicinam dedit, scilicet; & sua sacramenta, & sua verba insuper Christus tanquā agnus, & suam carnem reliquit nobis in cibum. In sacramento eucharistie: sicut dixit ipse. Io. 6. Caro mea verē est cibus, &c. Competunt etiam secundario sanctis viris prædictæ utilitates agnorum: quia ipsi sancti in variis vitiis; & obsequiis proximis seruiunt. Nam nudos vestiunt: pauperes cibis impingunt: & cōdiunt, & ad infirmorum fomentum; & curam frequenter ex compassione intendunt.

Tertio: propter prudentiam: Nam agnus dicitur ab agnoscēdo. Duo. n. sunt: quæ agnus naturaliter discernit: & agnoscit. Primò matrem: Nā inter innumerabiles greges solo balatu matrem agnoscit. Eodē modo Christus dicitur esse agnus ab agnoscēdo. quia in cruce existens matrem agnouit, de ea specialē curam habendo: & Ioanni ipsam commēdādo: quā dixit. Ioan. 9. Ecce mater tua. Quod exemplum sequentes sancti viri de parentibus suis vsque ad mortem curam & diligentiam gerunt. Nos etiam exemplo Ioannis studere debemus, vt ipsam beatam Virginē matrem habeamus. Agnus. n. balatu matrem querit: inuenta autem ea caput erigit: mamas querit: quas dum fugit: poplites flectit: & vt mater ei plus de lacte præbeat: capite matris vbera præmit. Sic etiā vir deuotus balatu. i. vote orationis sanctæ matrem misericordiæ inquirit: & ad eam caput. i. mentē per cōtemplationē erigit: mamas suæ pietatis: & consolationis requirit: deuotē etiam: & sape salutando sibi genua flectit: atque capite. i. mēte seruētē desiderādo: & importunē postulando: quod iam modo quasi præmit vt suæ consolationis gratiam largius infundat. Secundò: quia agnus naturaliter suū hostem agnoscit: scilicet lupum. Nam etiam si eū nunquā viderit: statim cū primò videt: agnoscit. Similiter etiam Christus suos crucifixores agnouit non odiendo: sed pro eis orādo. Luc. 22. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. In qua oratione aduertit: quod patrem pro eis orādo inuocauit cum dixit pater.

Item eis ignosci postulat. Ignosce illis inquit. Item illos excusauit: quia nesciunt quid faciunt: & hæc tria faciunt etiā ipsi sancti: ipsum agnū sequentes erga aduersarios suos: scilicet quæ pro eis orāt: eis indulgent: & non solum non acculant: sed etiam excusant.

Quartò: propter patientiam: quia ligatus à carnifice nō se defendit: siue expolletur vellere siue cute. Et dum portatur ad victimam non plorat: non clamat: nō

murmurat: non recalcitrat: sed placido vultu suum tēpore occidit: ac si eum portaret ad pascua. Similiter etiam Christus captus: & ligatus in hortu non se defendit. Similiter in flagellatione expoliatus vestice lace rata cute: & similiter etiā expoliatus ad crucē se nō defendit: nec crucifix⁹ recalcitrauit: nec murmurauit: vnde de Hie. 11. Ego quasi agnus māfuetus: qui portatur ad victimā. & Ila. 53. Quasi agnus corā tondente seroberefcer: & non aperiet os suū. Vnde etiam sancti viri hoc exemplū patientiæ: & māfuetudinis quādiu possunt imitari: conantur. Apo. 14. Hi sequuntur agnum, quocunque ierit.

Quintò: propter mūditiā. Nā agn⁹ quasi animal mūdū immolabatur: & victimabatur in lege: ad figurā Christi: qui tanquā agnus fuit pro peccatis nostris in ara crucis immolatus. Vnde Ioānes Baptista de eo dixit: Io. 1. Ecce agnus Dei: qui tollit peccata mundi. Sic etiā sancti & immaculati viri faciūt Deo victimā de se ipsis eo modo quo Apof. dixit: Exh. beatis corpora vestra hostiā viuētē; sanctā: Deo placē. Et nota: quoniam immolabatur in lege agnus anniculus: immaculatus: ad significandū: quod ille qui vult de se facere gratum sancti Deo: debet esse agnus per patientiā; immaculatus per munditiā: anniculus per cōtinentiā. Dicebatur anniculus cū esset vnus anni cōpletus: quia tūc est optimus: eo quod agnus tanto melior est quanto à lacte remotior. Vnde est ille vt anniculus: qui est remotus à carnali delectatione: scilicet per continentiam.

Item sancti viri assimilantur equis:

Primò, ratione viuacitatis: quia equus est animal viuax: quia in capis exultat; bellū à remotis odorat: tubis ad prælium excitatur ad cursum prouocatur: dolent equi cū victi fuerint: gaudent cū vicerint. Sic sancti viri in capis. i. in aduersitatibus: vel tentationum præliis exultant secundum illud Iac. 1. Omne gaudium exultimate fratres: cum in tētationes varias incidentis. Itē bellū tentationis vel bellū mortis procul odorat. s. in prouidēdo: & præparādo se tubis. i. vocib⁹ prædicatorū: vel tubis diuinorū iudiciorū excitantur ad bellū vitorū. Hæc tuba excitatus beatus Hiero. dicebat: Siue comedā: siue bibā: siue quicquid aliud facia: semper auribus meis intonare videtur ille terribilis tuba: surgite mortui: venite ad iudicium. Item ad cursum. i. velocitatē bene operandi: vel obediendi (de qua dicit. Pl. 118. Viā mādatorū tuorū cucurri) prouocatur.

Itē si vincunt tētatione: vel negligētia: dolore penitentia purgātur: & in victoria tētationum: & v. n. n. lætantur. Secundò: tōne sagacitatis: quia quidā equi sagaciter recognoscunt dños suos: & alios super se ascendere nō permittūt. Sic sancti viri recognoscūt dñm nō tantū in beneficiis: sed et in flagellis: & aliū dñm diaboli: vel peccatū super mentis sellā ascendere nō permittunt secundū illud Eph. 5. Nolite locū dare diabolo. Tertio: ratione pietatis: quia aliqui equi in motu dñorum lachrymas fundunt. Et sic sancti viri plorant cōsiderātes legendo: vel audiēdo passionem dñi: quæ res: quod sicut fuerant socii passionum: sic erunt & cōsolationum. Item sancti viri quāuis magna vitia vitia sequentur tamen paruis vitiis terrentur. Vnde sunt miles elephantibus qui domiti sunt in bellis opum. Nam acies proferunt: armatos ferunt: nec armatorū acies expauescunt: nec suorum rumores fugiunt.

Item super eos turribus ligneis collocatis: de eis tāquam de muro tela ignea emittūt: & cum sint tales: tamen de muro timent. Sic sancti viri quāuis magna tentationum bella vincant; & magnarum virtutum arma ferant; nec tribulationes; nec persecutiones expauescant; nec linguas calumniantium; seu detrahentiū fugiant: tamen aliquando aliquis minimus defectus; vel molestia relinquunt eis, qui semper eos in timore; & cruciatu tenet. Sic Paulus 2. Cor. 6. ad tertium cōclū captus; & omnium tribulationum pericula expertus, omnibus gratis & virtutib⁹ plenus: tamē stimulo carnis præmitur; & timens ac orans, vt amoueri debeat; minime exauelitur.

Item sancti viri assimilantur leonibus in malis. Prius in audacia siue magnanimitate. Apparet. n. magna nimitas leonis in triplici actu.

Primus est, quia cum venatores eum sequuntur, nō latitat, nec se occultat, sed videri se optat, & in mediū campum vadens ad pugnam se præparat, & absconderet, & fugere magnā verecūdiā reputat. Similiter sancti viri, & perfecti tribulationes, & persecutiones, cū opportunum est, non refugiunt, immo quādoque per seculos incitando, vel expectādo præueniunt, & per seculos cum eueniunt, cum magno gaudio suscipiunt. Act. 5. dicit; quod ibant Apostoli gaudentes à cōspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine lesa contumeliam pati.

Secundum ostensiuum magnanimitatis leonis est (secundū Is. lib. 6. Ety.) quia venatores intuetur, vt ipsi visis minus terreatur: sed amplius animetur. E contra autem est in animalibus pauidis, vt est ceruus, & lepus: quia quanto plus aspicerent venatores, tanto plus expauescēt. Vnde Pro. 30. Leo fortissimus bestiarū, ad ausiliū pauebit occursum. Sic sancti, & perfecti viri inter suos persecutores positi, dum eos seque vidēt intuentur, & considerant quā sit eorum potestas, & ita breuiter transitoria, & quomodo eorum perfidia sit æternum supplicium receptura. Et quomodo ab illis sibi fabricatur sempiterna corona. Et ideo dum sic intuentur eos, magis crescit in ipsis virtus, & patientia. Simile etiam faciunt de tribulationibus, & infirmitatibus considerando quā breues, & viles sunt: & ideo ex eis fortiores efficiuntur. Apo. 2. Cor. 12. Cum infirmus, tunc fortior sum. Tertium ostensiuum suæ magnanimitatis est: quia cum insequitur, saltu vitur: sed cum fugit non vitur, sed potius lento passu graditur. Sic sancti insequuntur spiritualia bona saltibus amoris, & feroris. Phil. 3. Sequor autem si quo modo cōprehendam. Cant. 2. Ecce iste venit saliens in montibus, sed in persecutione & pœna positi non saltando per impatientiam, vel impetum furoris incedunt, sed cum lenitate patientiæ & mansuetudinis transeunt: propter quæ omnia dicitur Pro. 28. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit. Sed nota, quod quamuis leo sit ita securus: tamen quædam sunt quæ dicitur timere, quæ etiam sancti viri timent.

Primum est strata publica, & hæc strata est mors, per quam omnes oportet pertransire. Pl. 110. Timor mortis cecidit super me. Secundum est quoddā animal paruum, & venenosum, quod dicitur leontofonus, quod signat peccatum. Cuius venenum fugiunt sancti viri sicut venenum serpētis. Ecc. 11. Quasi à facie colubri

fuge peccatum.

Tertium est strepitus rotarū. i. comminationes scripturarum. Et quasi dicitur rotæ sunt duo testamenta, vel dicitur fortuna: sicut prosperitas, & aduersitas, quarum strepit⁹ formidabilis est, quia status periculosus vtriusque fortunæ.

Quartum est quoddam animal ferox, quod dicitur lazarus, à cuius ferocitate vix potest aliqua bestia esse tuta, & signat feritatem & seueritatem summi iudicis. Pl. 118. A iudicis enim tuis timui.

Quintum est ignis. scilicet gehennæ, vel purgatorij.

Sextum est decipula, vel laqueus venatoris: & hæc est tentatio, vel fraudulentia demonis, quæ etiam Sancti timent.

Septimum est flagellum. Timet enim leo, quando videt verberari catulum: & sic timenda sunt flagella præsentia.

Secundo assimilantur sancti viri leoni in iustitia, primo distributua. Nam prædam, quā rapit, solus comedere erubescit, & ideo saepe à remotis bestiis aliis sequentibus de sua præda aliquid relinquit. Hæc est illa iustitia de qua dicitur in Pl. Dispersit, dedit pauperib⁹, iustitia eius manet in seculum seculi. Hæc habuit Beatus Iob, dicens Iob. 31. Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.

Item leo vitur iustitia vindicatiua, siue punitiua erga se, & erga alios: se ipsum punit, quādo exardescit irata, quia iratus terram cauda verberat, & eadem cauda seipsum flagellat in tantum, vt sanguis fluat. In quodam exemplum, vt homo iram suam in seipsum deprimat, & nō in alium refundere quærat, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit. Mart. 5.

Item erga alios vitur leo iustitia vindicatiua.

Primò, quia vim vi repellit, quasi cum moderamine inculpatæ tutelæ. Nam si quis contra eum telum emisserit, si non eum tetigerit, utique eum inuadit, sed non ipsum vulnerat, nec lædit, quod est contra illos qui in sua defensione vindictæ moderamine non vtuntur.

Tertio sancti viri assimilantur leoni in prudentia, primo, quia leones, quando ambulant sua cauda delent vestigia; ne à venatoribus valeant inueniri. Sic sancti viri posteriori penitentia delent peccata præcedentia, vt dici possit de eis Pl. 31. Beati; quorum remissæ sunt iniquitates; &c. Signum etiam cautelæ; & prudentiæ, videtur esse in leone; quod dormit apertis oculis. Vnde videtur eius oculi vigilare. Similiter sancti viri quasi dormiendo vigiliant, secundum illud Can. 5. Ego dormio & cor meum vigilat. Est enim quasi quies somni contemplationis; quæ ab exterioribus actibus vacantes interius vigilat circa spiritualia; & cœlestia oculis mentis aperientes.

Item est somnus mortis in quo sancti dormiunt. i. æternæ pacis quietem accipiūt; vbi in Dei visione oculi mentis aperiunt ita, vt nunquam claudantur. Et licet etiam peccatores propter quietem siue dispositionem carnis in sepulchris in morte dormire dicuntur; Pl. 75. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum suarum in manibus suis. Tamen ipsi dormiunt oculis clausis. i. moriūtur, quia maxime in morte excæcantur, & sensum perdunt.

Quartò sancti viri assimilantur leoni in temperantia, siue abstinentia. Nā leo quando semel satiatur, duob⁹, vel tribus

vel tribus diebus abstinet: si autem cum fugere oporteat, & nimis sit plenus cum branchia carnes de vete extrahit, & sic leuis fit. Et iterum leo diutissime viuunt, quod per dentium comprehenditur consumptionem.

Sic sancti viri abstinentes sunt a cibis corporalibus, & quicquid carnalitatibus in se sentiunt, quod eos in spiritu grauet, cum branchia. i. cum violentia asperere penitentia, vt leuiore siant, euacuare laborant. Quod autem leo diutissime viuunt signat, quod sicut dicitur Eccle. 7. Qui abstinet est, adiucet vitam.

Quinto sancti viri assimilantur leonibus in clementia siue pietate, Nam contra hominem ab eo non laesus nequit irasci, sed est homini naturaliter pius. Nam si non nimia fame vincatur, prostratis parcat, captiuos obuios abire permittit, nec hominem, nisi in magna fame comedit, vel occidit (vt Isido. dicit) Fœminas etiã non tangit, & raro infantes, nisi magna fame compulsus. Similiter sancti viri sunt aliis mansueti, vt non irascantur inordinatè, vel de facili contra eos.

Item sunt pij hominibus præcipuè miserabilibus, cuiusmodi sunt captiuus, mulieres viduæ, pueri pupilli, & huiusmodi.

Item prostratis. i. se humiliantibus parcat etiã ab iniuriis propriis. Ostendit etiam leo pietatem ad seipsum maximè in morte. Nam leo quando moritur, terram comedit, & mordet, & lachrymatur. Et sic homo debet in morte esse pius animæ suæ, remordendo per compunctionem vitam suam terrenam, & lachrymando, siue fiendo peccata, vnde August. tempore mortis suæ, contra lectum in pariete fecit sibi scribi psalmos penitentiales. Et pluribus diebus eos legendo plorabat.

Item sancti viri assimilantur leporibus.

Primo ratione velocitatis. Est. n. lepus animal velox ad currendum. Vnde dicitur lepus, quasi leuipes, quia currens leuiter mouet pedes. Nam contra omne nociuū dedit natura salubre remedium, vt dicit Aui. Vnde Lepori data est membrorum leuitas, cursus agilitas, & sub pedibus pilorum villositas, vt dum fugere oportet pedes non lædat. Sic sancti viri sunt veloces ad mandatorum Dei obedientiam vel audiẽtiam, secundum illud Iaco. 1. Sit autem omnis homo velox ad audiendum.

Item sunt currentes ad mandatorum obseruãtiam secundum illud Psa. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri, & c. Gratia. n. Dei quæ potiora remedia tribuit quàm natura, dat eis membrorum leuitatem, per continentiam, cursus agilitatem per charitatem feruendam, quæ omnia facit agilia & leuia.

Item pedum villositatem per penitẽtiam asperam, quæ pedes affectionum custodit illæsos.

Secundò, ratione timiditatis: quia lepus est animal pauidū. Sic sancti viri sunt semper pauidi siue de diuinis iudiciis, secundum illud Psa. 118. A iudicio, n. tuis timui. siue de præteritis peccatis. Eccl. 5. De propiciatū peccatorum noli esse sine metu, siue de tentationū præcipitio. Pro. 28. Beatus hō qui semper est pauidus.

Tertiò ratione mititatis. Est. n. animal mite & imbellex. Vnde nulla defensione vitur, nisi præsidio fugat. Sic sancti viri sunt mites in conuersatione, imbelles. i. sine proximorum offensione fugientes vitia & temporalia commoda, & iurgia siue litigia. Et nota, quod lepus fu-

giens canes naturale habet quod fugiat contra montes: habet. n. crura posteriora longa, vt facilius corpore eleuet, quando per montem ascendit. Vnde facilius canis inuadit, quando de monte descendit. Tunc. n. bene currit, sed quasi cadendo incedit. Vnde quando potest, montem circuit, quousque versus montem exigit, & sic sæpè canes effugit. Sic sancti viri fugientes tentationes, fugiunt ad montem. i. ad Christum. Prou. 1. Lepusculus plebs inualida, in petra. i. in Christo collocat cubile suū. Ipse. n. est mons de quo Isa. 2. Erit in domo domini in vertice montium. Ipse etiam idem est petra, de qua Apost. 1. Cor. 10. Petra autè erat Christus, vel ad montem. i. ad contemplationem paradisi. habent. n. sancti longa crura posteriora. i. magna sequentis vitæ desideria. i. eorum quæ post istam vitam sequuntur. Et talib. desideriis eorum mens in contemplationem illius celsitudinis facilius eleuatur. Quando vero de monte cœlestis contemplationis ad terrena pertinetur, vel cogitanda, anima descendit, tunc facilius in peccatum cadit, & canis. i. diabolus eã facilius capit. Et ideo sancti contemplando circueunt, quod que ad illius supernæ dulcedinis aliquam gustationem affurgunt.

Quartò ratione vtilitatis. Est. n. animal, vtile quod ad cibum, quod ad vestimentum, & quod ad medicamentum: nam eius oculi valent contra venenum. Sic sancti viri alios pascunt suis doctrinis, vel elemosinis: sicut exemplis. Quasi. n. eius pellem Ioannes inuenitur cum aliquis exempla imitatur.

Item medentur suis consiliis, vel sanarum orationum auxiliis.

Item sanctus vir assimilatur taxo.

Primo ratione penitentiæ: quia taxus habet pellem valde hispida, & villosam, quæ melota dicitur. Quod autem est pellis villosa, & hispida: nisi corporis penitentia humilis & aspera. Talem pellem Ioannes habuit, cui cibus fuit locusta, & mel syluestre, & vestimentum de pilis camelorum.

Secundò ratione prouidentia: quia Plinius dicit, quod a canibus persequitur, anhelitum retinet, & sic cutem inflat, & morsus canum deuicit. Similiter laesus homo, quando persequentes, & iniuriantes patitur, in se per patientiam spiritum suum cohibet, vt per impatientiam, vel iracundiam extra nullatenus exeat, & sic morsus canum. i. læsiones persequentiū euadit, vt animæ suæ saltem non noceant.

Tertiò ratione prouidentia: futura. n. taxus parat denarium exitus habentem. Et quando flat ventus aquilonis, rotatur cauda foramen aquilonare, quod australe dicitur. Sic sanctus homo vento aquilonari flatu. i. aduersitate ingruente, foramen cauda claudit. i. breuis considerationem opponit, & leue æstimat oneris quod patitur ex quo breui transitu finitur. Nam omnia breuia tolerabilia esse debent etiam si sint magna, vt dicit Tullius. Similiter austro flate. i. prosperitate dente clausuram caudæ vir sanctus obicit. i. memoriam mortis quia facilius contemnit omnia qui semper se cogitat esse moriturum.

Item taxus in suis latibus contra hyemen congregat cibum, & si deficit cibus supplet somno: & hoc pluribus animalibus accidit, vt patet de glire & mure. Sicut

sanctus vir prouidet sibi in hyeme. i. pro tempore mortis, congregando merita bonorum operum per vitam actiuam. Et si deficit cibus. i. exercitium, vel voluntas merendi per actiuam, iuuat se somno. i. cum tranquillitate, & quiete vitæ conemplatiuæ. Vnde sancti viri tempora quibus vacant a laboribus vitæ actiuæ, non otiosa ducunt: quia tunc apud seipsos in sanctis meditationibus quiescunt.

Sapientis quid agere debeat, vt suam ostendet sapientiam, quodam araneæ similitudine edocetur. Cap. CVI.

Sapientis homo similis est araneæ, quæ stans in telæ medio subiecto muscam sentit, quam si obtinuerit eam filiis suis multipliciter circumuoluit. Cuius caput primo abscindit, & sic omnè eius humiditatem legit. Sic sapiens in medio telæ. i. in contemplatione rationis, cuius medium est Dei minare in actibus virtutum moralium consistit. Et inde muscas volantes in formas sensibilibus ad suos sensus, vel imaginationem venientes rapit, & ad examen rationis ipsius intrinsecus reducit, multis considerationibus circumuoluit, & capite abscisso, id est, exteriorum sensuum iudicio excluso, quod fuit initium cōgregationis, interiorum veritatem extrahit, & in suum cibum, id est, in suum documentum, seu profectum conuertit. Eze. 17. Aquila trulæ medullam cedri: Nam aquila est homo sapiens, & intelligens qui de cedro tulit medullam, quando de sensibili trahit veritatem intelligibilem.

Homines aliqua scientia præditi, voluptatibusque vacantes, Onocentauris ac Hippocentauris similes iure effiguntur. Cap. CVII.

Scientia cum mala vita facit homines similes monstros animalibus Onocentauris, & Hippocentauris. Dicit enim Physiologus, quod Onocentaurus est animal ab asino hominèque compositum: nam ab vmbilico sursum habet effigiem humanam. Vnde medius est inter hominem & asinum: sicut hypocentaurus inter hominem & equum, vt Isido. dicit. Talis est homo literatus, & voluptuosus: quia ex vna parte est rationalis, & ex altera bestialis. Cognitione spiritualis, opere carnalis.

Hæreticorum schismaticorumque peruersitas, qui Lupis, Leuculis, Viperae filiis, ac Pantheræ catulis assimilantur, planis declaratur exemplis. Cap. CVIII.

Schismatici & hæretici sunt similes leuculis, qui vterum matris laniant, & ideo non sæpè parit. Vnde dicit Arist. de ani. primo leenam quinque catulos parere, postea quatuor, & sic omni anno vno minus quousque sterileseat. In hoc ergo schismatici sunt leuculis similes, qui vnitatem matris ecclesiæ & fidei in qua sunt spiritualiter geniti, scindunt & dirumpunt.

Item schismatici similes sunt filiis viperae: dicitur enim vipera, eo quod vi pariat. Nam cum tempus parandi aduenerit, filij non expectantes naturæ operationem, eius latera rodunt, & cum matris interitu exant. Sic schismatici in vtero matris ecclesiæ geniti non expectantes, nec sustinentes eius correctionem, rebellando exeunt: & dum eius vnitatem scindunt, quantum in se est, ad interitum ducunt.

Item schismatici & hæretici assimilantur catulis pantheræ, qui odientes matrem vngula lacerant eius

Summa de Exemplis

alium tanquam eorum egressui resistentem. Vnde non parit panthera nisi semel. Sic schismatici, & hæretici vnguibus, id est, malignis studiis, & doctrina sanctæ matris ecclesiæ lacerant vnitatem, quia eorum perfidia resistit.

Item hæretici assimilantur lupis. Primo ratione infectionis. Nam lupus lanam ouis, quam occidit morsu inficit, & vestem ex tali lana factam, pediculofam reddit, vt dicit Isido. Sic hæreticus morsu, vel ore lanam ouis, id est, simplicitatē conuersationis hominis, quam falsa doctrina specialiter occidit, corrumpit, & eam pediculis, id est, corruptis operibus abundare facit.

Item cordula facta de intestinis lupi adiuncta cordulis citharæ factis de intestinis ouis, eas destruit & corrumpit. Cordulæ de intestinis luporum, prauæ doctrinae sunt hæreticorum. sed cordulæ de intestinis ouium sunt cogitationes, & opiniones simplicium. Sed si hic duo simul coniungantur, scilicet, vt praua doctrina, vel falsa opinio hæreticorum a simplicibus recipiatur, tunc simplicitas & sinceritas fidei totaliter euacuatur.

Contemplatiui pluribus exemplis Capris syluestribus comparantur. Dæmonisque solitariis insidiari declaratur. Cap. CIX.

Solitarij & contemplatiui, qui scilicet perfecti sunt in vita anachoretica, similes sunt capris syluestribus.

Primo, quia talis capra est asperrima in victu, vnde capra a carpando est dicta, eo, quod carpat aspera loca: & sic anachoretici viri in desertis, aut locis asperis commorantes, oportet, quod asperum victum carpant, sicut patet in Ioanne Baptista.

Secundò, quia est altissima in aspectu. Vnde tales caprae vocantur ibices, quia ad modum illarum auium quæ ibices dicuntur, ardua loca scandunt, ita quod dix patent humanis obtutibus, vt dicit Isido. Et tales sunt viri perfecti cum ad summa & inuisibilia per contemplationem leuantur. Apost. 2. Cor. 4. Non contemplationibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna.

Tertiò, quia talis capra est acutissima in aspectu. Nam in altissimis montibus tales caprae commorantes, de longinquo venientes cōspiciunt venatores, & in petris dirutis stantes, cum homines vel feras aduenire præsentunt, de altissimis saxorum acuminibus se percipientes in suis cornibus suscipiuntur illæse. Sic sancti viri in altissimis contemplationibus illuminari de longinquo tempore prævident tentationes futuras, & dæmonum deceptiones malignas, quas cum vitio instare sentiunt, de petris altissimis, id est, a contemplatione sublimium se in imum proiciunt: quia se ad considerationem propriæ infirmitatis per mentis humilitatem reducunt, & per intimæ humilitatis custodiam superborum dæmonum laqueos euadunt.

Quartò, quia talis capra est velocissima in cursu. Et similiter viri perfecti in operibus spiritualibus non sunt tardi, seu pigri, sed solliciti & festini: & tanto currunt amplius, quanto amant feruentius: nam qui amat vehementius, currit velocius, præuenit citius, sicut dicit Bernard. super Cant.

Quintò, quia capra sylvestris est sagacissima in pascu. Nam visu, gustu, olfactu discernit in pascu. Et similiter sancti viri spirituales pascum discernunt visu. i. legendo, & meliora & vitiora prælegendò. item gustu contemplando, quia cœlestia auidè trã glutiant, temporalia verò cõtemnendo fastidiunt. In olfactu, imitãdo, quia odores cibõrum. i. exempla virtutum sequuntur. Fœtores verò. i. vitiorum exempla fugiunt, & abominantur.

Sextò, quia sylvestris capra est sanissima in potu: Dicit. n. Plin. Si quis lac huius capræ bibat, languorem euitat. Ita lac. i. spiritualis doctrina talium perfectiorum vitiorum bibitum. i. deuotè, & auidè sumptum facit mentem vitare languores vitiorum.

Item solitariis, & spiritualibus insidiantur dæmones præcipuè, & maxime prævalent negligentibus, & somnolentibus. Vnde assimilantur dæmones quibusdam serpentibus, qui morantur in syluis, qui comedunt volucres, & bestiolas, earum humorem sugètes, vt dicit Arist. de anima. & tales insidiantur dormientibus, & si eorum ora inuenerint aperta, subintrant eorum corpora, amantes calorem naturalem, & odorè. Sed contra hos pugnat lacerta, quæ dicitur saura, quæ sentiens penitentiam serpentis, saltat super faciem dormientis, & pedibus scalpit, vt eum excitare possit, sicut dicit Aug. Per volucres itaque, qui morantur in syluis, intelliguntur viri spirituales, & contemplatiui: & per bestiolas intelliguntur homines grossiores, & simpliciores solitariam vitam ducentes, quos serpentes. i. dæmones comedunt, cum eos ad suam iniquitatis consensum trahere, & insectare possunt. Quibus, & si aliter nocere non possunt, saltem humorem deuotionis, & compunctiois abstrahere conantur. Insidiatur autem maxime dormientibus. i. negligentibus & ociantibus. Et si per incautelam, vel negligentiam, eorum sensus inueniunt apertos, & circa extera vagantes, validius intraunt in eos, vt tollant eis calorem dilectionis, & odorem deuotionis: & ita eos spiritualiter extinguunt. Sed eis, vt plurimum auxiliatur lacerta. i. angelica custodia, eorum negligentiam excitans, vel lacerta ista est sacræ scripturæ doctrina præcipuè salutatoris; qui nos ad vigilandum, & orandum sollicitat. Matth. 2. i. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. Et similiter Petrus nos excitat, ne serpens ingrediatur in nos, dicit. 1. Petr. 5. Sobrii estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, &c.

In via Del proficere volentes, malorum societatem debere omni tempore effugere: Cerua parturientis unico exemplo aperitur.

Cap. CX.

Societatem malorum debet fugere, qui profectum salutis prosequi vult, & perficere, exemplo scilicet ceruarum. Cerua. n. cum est paritura, elongat se à semitis feris notis, & appropinquat semitis ab hominibus tritis. Vnde (sicut dicit Arist. li. de ani.) Iuxta viam parit, vbi præ timore hominum ferum animal non accedit. Sic ergo, qui vult parere. i. perficere bonum propositum conceptum, debet se elongare à feris. i. à ma-

lis, & iniquis, & appropinquare, siue ad hæreticos homines. i. rationabiliter viuèntibus, quorum beneficio tutior esse possit. Sed demones quem volunt corrumpere, ab hominibus. i. à bonis recedere faciunt, & cum feris. i. cum malis cõuersari, vel habitare secundum illud. Dan. 4. Eiciet te ab hominibus, & cum bestiis scripsitque tuam habitatio tua.

Quo pacto sacræ scripturæ studiis nauare studiosi quædam partes habere debent animalium ruminantium pulcherrima similitudine admonentur.

Cap. CXI.

Studens in sacrâ scripturâ prius debet querere sensum literalem, deinde inuestigare sensum spiritualem. Quod ostenditur exemplo animalium ruminantium: quia omne animal ruminans habet duos ventres vnum magnum, & alium paruum. Cuius causa est digestio multiplex, nam & talium cibus est siccus, & non bene à principio masticatus, propter ariditatem edendi: vnde oportet iterum masticari: de maiori ventris venire ad os trahitur: & sic secundo ibi masticatum ad secundum transmittitur, vt ibi perfectè digeratur. Ruminatio autem esca, est meditatio sacræ scripturæ, quæ prius reducenda est ad magnum ventrem. i. ad sensum literalem, qui est primus, & generalis sensus sacræ scripturæ. Deinde ducenda est per meditationem ad paruum ventrem. i. ad spiritualem sensum, qui quidem paruus dicitur, quia humiliter, & sobrie est querendus: quia non nisi paruulus datur scripturæ lacum mysticus intellectus. Ps. 118. Illuminat, & intellectum dat paruulis.

Item paruus dicitur, quia in vita ista parum ab homine de æternis, & spiritualibus capitur. Nam 1. Cor. 3. ex parte cognoscimur, & ex parte prophetamus. Hinc tamen cibus perfectè digeritur, quando vita, & operamur.

Item sacræ scripturæ profundus prædicator, est hostes fidei expugnare, cum discretionè & sobrietate perferuari: & dicere debet. Nã illi equi apti sunt duci ad bella, qui in bibendo profundius nares infigunt: quia tales (vt dicunt) vrina non grauantur in crure. Per equos ergo aptos ad bellum prædicatores catholicos, seu doctores intellige, qui habent contra hereticos disputare: quia nares discretionis in aqua sacræ scripturæ profundè debent infigere, id est cum discretionè studere, vt sensum scripturæ profundè hauriant, & intelligantur, & sic in cursu vrinæ, id est erroris conceptione, vel obstaculo minimè lædentur.

Item studium spiritualis doctrinæ in tribus consistit. i. in adiscendo, eligendo, & retinendo, quod patet per exemplum in dentibus animalium. Nam quedam animalia sunt quæ habent dentes ad capiendum: vt canes: & animalia prædæ, & ideo habent dentes duros, & acutos; vt possint melius capere prædã. Quædam verò habent dentes ad pascendum, vt camelus, & vacca, & huiusmodi; & ideo habent eos æquales, & continuos; vt melius herbas præciant: Quædam vero habent dentes ad cibum retinendum; sicut

Nam pisces præter modum aliorum animalium habent plures ordines dentium, quàm duos, quia prædentes quos habent ferratos, & durantes, habent interius dentes mero modo insitos, cum quibus vt dicit Arist. recolligunt cibos, ne aquæ lubricitate eorum faucibus eruantur. Illi autem habent dentes ad capiendum cibum spirituales doctrinæ, qui sunt apti, & studiosi ad discendum. Sed, quia non omnes æqualiter eadem discenda sunt apti, ideo isti dentes sunt diuisi, & tanto ad discendum sunt magis idonei, quanto ad intelligendum, quæ legunt, vel audiunt, magis inueniuntur acuti. Animalia verò, quæ dētibus herbas pascendo præcidunt, quod eis melius est, carnes, & alia dimitunt, & ideo pascendo meliora eligunt. Vnde illi habent dentes ad pascendum, qui de herbas, quæ audiunt vel legunt, studiosi sunt ad meliora, & vitiora eligendum, & memoriæ, vel etiam scripturæ aliquando commendandum: sed illi habent dentes ad retinendum, qui sunt solliciti, & studiosi non tantum ad audiendum, vel legendum, sed etiam ad repetendum, & recogitandum, quia frequens meditatio seruat memoriã, secundum Arist. de me. & remi. Vnde si hæc repetitio crebra, memoria inuenitur labilis & lubrica.

Malis superborum mores ferinaq; vitia ex pluribus Tauri, Draconis Baracis, Bubaliq; naturalibus effectibus plane cognoscuntur.

Cap. CXII.

Superbus assimilatur tauro.

Primò, ratione ferocitatis. sunt. n. tauri ferocissimi, quamuis sub arbore ficu ligati dicuntur sic mansueti (vt dicit Isid.) Sic superbi feroces sunt, & propius ad iniuriandum, & lædendum alios, nisi ligentur sub arbore ficu. i. restringantur sub dominio alicuius. vt si probi, qui sit minor, & dulcior. Iudit. 6. Ligauerunt Achior ad arborem: nam Achior, qui interperatatur montanus, signat superbia tumidum, quia mons est tumor iræ, qui ligandus est ad arborem. i. restringendus ad arbitrium superioris.

Secundò, ratione singularitatis, dicit. n. Arist. de anim. q. taurus pascitur solus nisi tempore amoris: & sic superbus vult esse solus in honoribus, & dignitatibus, quibus pascitur, nisi fortè aliquibus amicis communit. Ps. 79. Singularis ferus depastus est eam.

Tertiò, ratione inflationis: quia si quis de corio taurorum modicum scinderit, & cum fistula sufflato pariter eum à carne subleuauerit, impinguetur. Etiam impinguetur cum ficibus, & uuis passis: sic superbi impinguantur, siue inflantur cum inflatione fistule, id est vt verbis blandientis, & laudantis. Et cum ficibus, & uuis passis, id est quando dicuntur, & offeruntur eis dulcia, quæ delectant. Sed contra eorum inflationem dicitur, Non te extollas in cogitatione animæ tuæ vt taurus. Eccl. 6.

Quartò, ratione crudelitatis: habet enim tauri cor

durum, & crudele. Et dicit Arist. de anima, quòd in corde tauri sæpe os durum inuenitur, quòd scilicet designat duritiam cordis superbiorum. Eccl. Cor durum malè habebit in nouissimo.

Item superbus assimilatur draconi.

Primò, quia draco est venenosus: Et ideo quando per aerem ferrur, aer concitatur, per eum etiam mare intumescit, propter eius venenum. Tale est etiam venenum superbiæ, quòd interiorius cor tumefacit, & exterius rixas velut tempestates aeris concitat, & inducit.

Secundò, quia est insidiosus. Insidiatur enim elephanti, & sinit sanguinem eius. Vnde elephas videns draconem super arborem, nititur eam frangere, vt occidat eum. Draco autem insilit in eum, & nititur eum mordere inter nares, imperitque oculos eius, & aliquando eum excæcat. Et aliquando insilit super eum à tergo: & mordet eum, & fugit sanguinem eius. Et post longum conflictum ex subtractione sanguinis debilitatur elephas in tanrum, quòd super draconem cadit, & moriens suum occisorem occidit. Causa autem quare draco sic eius sanguinem appetit, est frigiditas sanguinis, quo suum incendium refrigerari querit, vt dicit Isid. sicut ergo draco insidiatur elephanti, sic superbus, & ambitiosus insidiatur maiori, & regnanti, interdum sanguinem eius sinit vt ipse regnare possit. Vnde & ipsum inuadit aliquando à fronte. i. aperte & manifestè. Aliquando à tergo. i. latenter, & occultè, & quandoque ipsum prosternit, & extinguit: & nonnumquam ex eo, vel propter eum etiam ipse perit, sicut frequenter in principibus mundi accidere videmus.

Tertiò draco est ventosus, quia scilicet ventum sequitur, & diligit. Dicit enim Solinus, quòd draco est animal ita situndum, quòd quasi aqua satiari non possit: Vnde os contra ventum aperit: vt sic suum incendium mitigari possit. Vnde sæpe imperus eius in velum, subuertit lignum. Sed nauem dum draconem præsentiant, quòd ex timore maris aduertunt, statim vela deponunt, & sic periculum draconis euadunt. Similiter superbus non satiatur aquis deliriarum, sed adhuc sinit ventos vanitatis, & honorum. Vnde sequitur vela nauium id est glorias, & vestigia magnorum, quos etiam quandoque subuertit: dum eorum ventum, & honorum gloriam sinit. Vnde rutius esset vela honoris deponere, quàm dracones tales contra se habere. Job. 30. Frater fui draconum, & socius struthionum.

Item superbus assimilatur boraci id est rubetæ; quæ est rana venenosa: quæ sicut dicit Plin. habet duplex iecur. Vnum summè venenosum: aliud vero est contra venenum remedium: & datur pro antidoto contra noxium. Vnde ad cognoscendum: quòd sit bonum, & quòd sit malum: proficiunt illud in nidum formicarum: quæ statim venenosum fugiunt & aliud petunt. Sic in homine superbo est aliquando æstimatorio: vel excellentia alicuius gratiæ: seu probitatis: & ista est venenosa: quia cõtinet venenũ elationis,

Sed ex alia parte inest defectus ei, vel infirmitas carnis, & hæc est medicina humilians. sanium, & repellens. Relationis venenum. Vnde Apost. ne venenoso te core necaretur superbiæ, antidoto alterius munitum se asserbat dicens: 2. Cor. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, &c. Vnde formicæ. i. prudentes viri à suæ magnitudinis æstimatione se auertunt, ne veneno superbiæ inficiantur, & ad suam infirmitatem sollicitè respiciunt, vt per humilitatem saluentur.

Item superbi assimilatur bubalis: quorum ferocitas, & fortitudo domari non potest, nisi aculeo ferreo in naribus eorum infixio. Sic superborum ferocitas, & præsumptuosa fortitudo non subicitur nisi forti tribulatione, & oppressione. Vnde dicitur cuidam superbo: 4. Reg. 19. Ponam circulum in naribus tuis.

Dæmonum in variis peccatis insidiantium, fraudulentas tentationes, eorumque calliditates monentur quæ pacto tentati se ipsos traueri debent, ex Cerui, Apri, Cameli, Hædi, formicæ, Vrsi, ac diversorum serpentum naturalibus effectibus, multisque exemplis terminatur.

Cap. CXIII.

Tentationes fraudulentas dæmonum sancti viri humiliter metuunt, prudenter fugiunt, efficaciter repellunt. Sunt. n. virtuosus quodammodo sicut cerui. Dicuntur. n. cerui timere vocem vulpis. Qui. n. est vox vulpis, nisi fraudulenta suggestio dæmonis? Sed cerui magnis cornibus muniti, sunt viri magnis virtutibus fulti. timent ergo cerui vocem vulpis, quia sancti viri semper metuunt fraudulentiam, & astutiã dæmonis. Eccl. 3. Sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

Item ceruus quando canis ipsum insequitur, si inuenit biuium, non rectis currit vestigiis, sed nunc huc nunc illuc transierit saltem mutat. tunc. n. conatur transire per contrarios passus, vt sic in eius vestigiis canes decipiantur. Similiter quoque sancti viri cum eos diabolus tentando insequitur, non rectis vestigiis, sed transierit saltem curunt: quia cum de superbia pulsari se sentiunt: mox nõ ad considerationem suæ virtutis, sed suæ infirmitatis recurrunt. Et cum obiecta infirmitate de pusillanimitate tentantur, quasi per saltum transierit quoque sua fortia opera ad memoriam reducere satagunt. Sic. n. beatus Iob, ne magnitudo virtutum eum extolleret, ad suam fragilitatẽ considerandum cucurrit dicens, Parce mihi domine: nihil. n. sunt dies mei: quid est homo, quia magnificas eum, aut apponis erga eum cor tuum? Et rursus ne ex calamitatum suarum multitudine desperet, ad suam innocentiam pensandã saltauit dicens, Iob 7. Non peccavi, & in amaritudinib. morabitur oculus meus? Et rursus. Iob 6. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera. Quasi. n. arena maris hæc grauior appareret. Quasi ergo contrarios, & transierit sales saltus dabat, qui nunc, vt sibi parceretur rogabat, nunc autẽ se non peccasse dicebat, vt neque in elationem superbiæ innocentia duceret, neque in discrepationem animæ eum calamitas traheret.

Item ceruus quando canes eum insequuntur, si po-

test fugit ad fluuiũ, vbi ex aquæ frigiditate viribus resumpus, transfundendo aquam venatorem effugit. Tunc autem canes insequuntur ceruum, quando importuna cogitationes, vel tentationes molestant, & stimulant animum: qui tunc ad fluuium fugit, quado ad suam considerationem, cum timore rediens copiosas lachrymas fundit, dicens deo & orans: Deus meus es tu, ne discelleris à me, quoniam tribulatio proxima est, & nõ est qui adiuuet: quoniam circumdederunt me canes multi, & consilium malignantium obsedit me. Oratio. n. lachrymosa sic animum fortificando corroborat, vt non solum canes. i. tentationes euadat, sed etiam extinguat. Psa. 73. Tu contribuisti capita draconum. i. tentationes dæmonum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Item ceruus quando capitur, mugit, & lachrymas fundit. Vnde etiam homo à tentatore per consensum captus statim emittat mugitum dolorosæ confessionis, & lachrymas effundat copiosæ compunctionis, ut tequam pertrahatur ad prauitatem operis, vel ad iniquationem malæ consuetudinis.

Item tentationes dæmonum assimilantur inestibus serpentum. Nam quidam serpentes incedunt siue serpunt semper flexuose, & tales sunt dæmones qui tentant insidiosè, & sub specie boni, incipientes à rectis, declinantes ad curuum. Quidam verò semper incedunt rectè, vt centrix, Vnde Lucanus ait, Est semper aperto suggerit mala, vt adulterium, & homicidium, huiusmodi. Alij autem sunt qui semper curui superpetus incedunt: & hi sunt dæmones tentantes de auaritia, & incuruantes cor hominis ad terrena desideria. Aliqui autẽ serpentes à pectore sursum erecti vadunt, sicut quidam serpens terrenus, & aquaticus nominatur chelydrus: & hic serpens quado currit, crepat si se uerserit. Tales ergo sunt dæmones tentantes de superbia, quæ erigit cor ad alta per elationem. Et potius creperent quidam superbi moriendo, quam se flecterent humiliando.

Item quidam serpentes sunt, qui tardè mouentur. Est isti sunt dæmones tentantes de negligẽtia, & pigritia, quæ ad acidiam pertinent.

Item sunt quidam tantæ velocitatis, vt volare videntur. Vnde & quidam serpens iaculus dicitur, qui vt iaculum volare putatur. Et hic arbores exilit, & si obuius quicquam habuerit, statim illum perimit. Tales sunt dæmones tentantes de ira, cuius motus velox est non ex peccans rationis consilium, & sibi obuiates. i. resistentes percutit. Sunt etiam in Arabia serpentes alacri qui syrenæ sunt dicti, qui plus currunt, quam equi, & rãdẽ volare feruntur: quorum tantum est virus, vt prius homo moriatur, quam dolor aliquis sentiat. Tales sunt dæmones de luxuriã tentantes: quæ velociter volare dicitur, quia eius delectatio cito labitur: sed prius in mam delectando occidit, quam eius dolor sentiat.

Item quidam sunt fraudulentus, & insidiosus, sicut corastes, qui serpens cornutus, qui sub arena se abscondit, & tantum cornua ostendit, quæ habet ad modum arietis: ad quem dum animal, vel auis accersit, non arietem, sed anguem pestimum inuenit. Tales sunt dæmones tentantes de inuidia: quia inuidus dolosè & fraudulenter

capere, & subuere conatur. Itẽ est serpens boua dictus, qui greges sequitur, armentorum & bubalorum vberibus se suspendit, & dum lac bibit, animal occidit. Vnde à bobus siue à bubulis nomen accepit, vt dicit Isido. de sum. bono. Tales autem sunt dæmones de gula tentantes. Vnde sequuntur greges armentorum, id est hominum bestialiter viuentium, & in gustu lactis, id est, in delectatione gulæ percipiunt animam, & occidunt. Prouerb. 23. Ingredditur blandè, & in nouissimo mordebit vt coluber.

Item tentationes dæmonum similes sunt venationibus animalium, de quibus in Psa. 91. Ipse liberauit me de laqueo venantium. Nam (secundum Auic.) venantur quædam animalia de nocte, vt quidam lupi: quædã de die, vt canes, & vrsi, & huiusmodi: quædam verò de die, & de nocte, vt etiam quidam lupi. Sic etiã quidam dæmones tentant de nocte, id est, occultè, & sub specie boni: & iste est timor nocturnus, de quo dicitur in Psa. 90. Non timebis à timore nocturno, & à negotio perambulante in tenebris. Suggester enim interdum abstinentiam, vt inducat impatientiam. Suggester dare bonum exemplum alijs, vt inducat ad vanam gloriam, & similia. Quidã verò tentant de die, id est, aperte, & manifestè mala suggerendo, vt quando tentant de luxuria, homicidio, furto, & similibus. Et ista est sagitta volans de die. Quidam verò de nocte & de die: quia quandoque dæmon tentat vtroque modo. Nam primò tentat subtiliter, & quasi rationabiliter ingreditur, sed postea facit ruere in apertum malũ. Vnde diabolus similis est maioris animali monstruoso, quod dicitur habere faciem hominis, sibiilium serpentis, caudam scorpionis, velocitatem auis volantis, & tres ordines dentium: carnes autem humanas appetit ad edendum. Caput ergo habet hominis, & sibiilium serpentis: quia primò tentat subtiliter, & quasi rationabiliter. habet tres ordines dentium, quia de tribus tentat. scilicet de concupiscentia carnis, de concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Corpus autem habet leonis, quia fortiter detinet: caudam verò scorpionis, quia in fine nequiter pungit, vt auis velociter discurrit, hominum carnes appetit, id est, vt carnales homines violet, & trucidet. Hęc ergo tentatio vocatur dæmonium meridianum, quia, scilicet, tanquam media participat primas duas, scilicet, primam, & secundam.

Item sancti viri tentationes intuentes muniunt se, sicut aper contra venatores. Nam aper tribus modis se munit: primò, duriorẽ partem corporis opponendo. Nam in latere suo dextro locum durissimum habet, quem, scilicet, semper opponit venabulo persequentis, & tanquam clypeum validum illum locum semper obicit. Sic etiam sancti viri contra tentationum impetus, duritiem, id est, asperitatem corporis obiciunt, se rundum illud Psa. 34. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabã in ieiunio animam meam.

Item aper se munit, culmos suos, id est, dentes longos ad arbores acuedo. Sciens enim sibi imminere periculum, acuit culmos ad arbores eos fricans, & fricando eos probat, si bene incedunt, quibus postea pro glandis utens, omne quod ferit, laniando dirumpit. Hi ex Summa de Exempla.

go culmi sunt virtutes pœnitentis, quæ acuantur, cum ad arbores fricantur: quasi enim culmos suos ad arbores fricare, est suas virtutes proprias sanctorum & fortium virorum virtutibus comparare: quibus illorum exemplo, & ad opus feruentiores, & ad bellum acutiores reddantur.

Item aper se munit origanum masticando. Nam si dentes fricando ad arbores hebetes eos inuenit, herbam origanũ querit, cuius virtute masticando dentes acuit, vt Auic. ait. Origanium itaq; est verbum Dei, cuius masticatione, id est, consideratione contra tentationes anima præmunitur: viuus est enim sermo Dei, & efficacis, & penetrabilior omni gladio ancipiti: vel origanium est diuina protectio, quam orando querere debemus, vt eius virtute vires nostræ contra tentationes astutiores, & fortiores reddantur.

Item tentationes carnis expugnare debemus, exemplo cameli. Nam camelus tẽpore amoris solitudinem diligit, & nullus præter pastorẽ audeat appropinquare ei. Et iterum quando fœminam appetit, supra genua incuruatus incedit, & parum tunc comedit. Sic homo quando carnali amore succedit, seu tentatione, debet se ad solutionẽ orationis reducere, & soli pastori Christo se feruenter recommendare, & genuflexionibus de uotis corpus fatigare, & cibi, & potus parcitate carnem castigare, vt, si licet, carnis erat superbiam, potus cibiue parcitas.

Item tentationes carnales etiam repelluntur, & vincuntur pœnitentia, & feruore meditationum, & orationum. Cuius exemplum apparet in hœdo, quia eius pellis, quæ hispida est (sicut dicit Plin.) sanat morsus venenosos, si calida superalligetur: & pili eius exusti suo odore fugant serpentes. Quid autem pellis hispida hœdi, nisi austerã pœnitentia hominis tentati? hœdus enim qui est animal iocundum, & lasciuum, signat hominem carnaliter tentatum: eius igitur hispida pellis, id est, aspera pœnitentia carnis, si calida, id est, ex charitate facta, quæ est calor animæ vitalis superponatur, id est, contra ipsas tentationes obiciatur, morsus eorum venenosos, id est mortiferos sanat. Vnde Psa. hoc remedio utens dicebat, Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio. Sed quasi pili procedentes ex pelle, sunt cogitationes procedentes ex mente: vel quia pili qui ex superfluitate corporis generantur, signant elemosynas, quæ saltem de superfluo dari debent, secundum illud, Quod superest date elemosynam, vnde isti pili. i. cogitationes feruentes, vel elemosynæ factæ cum charitatis amore, fugant serpentes. i. dæmones, vel eorum tentationes. Vnde de elemosyna dicitur Eccl. 29. Super scutum potentis, & super lanceam aduersus inimicum tuũ pugnat pro te. Et de feruore meditationum dicitur Tob. 6. Inceso iecore. i. mente per feruentes cogitationes siue orationes, fugabit dæmonium.

Item nota, quod tentationes aliquos dissipant, & alios purgant. Vnde sunt similes formicis, quæ plantas vastant, & vrsos purgant. Nam formicæ flores, & germina corrodendo violant, fructus concauant, & manducant, & hominibus nocumentum præstant. Similiter tentationes aliquando corumpunt & dissipant

flores cogitationum, germina affectionum, & euacuant à merito fructus operum. & sic sunt homini incauto, & nescienti causa multarum lesionum: Attamen formica vrsos iuuat. Vnde dicit Pli. quòd quando vrsi egrotant, quærunt formicas, & deuorant, & sic salutem recipiunt. Sic hominibus sanctis tentationes sunt ad profectum, & ad purgationem suae liberationem vitiorum. Vnde Iac. 1. Beatus vir, qui suffert tentationem.

Item nota, quòd tentatio diaboli à principio est debilis, & facilis ad resistendum: sed postea in processu, difficilis est, & fortis. Assimilatur. n. diabolus vrsò, qui habet caput inualidum, sed brachia habet fortissima. Est ergo velut caput vrsi ipsa suggestio diaboli: sed quasi eius brachia sunt ipsa peccati opera, quæ si hominem capiunt, difficilimè dimittunt, pl. 109. Cò qual fabit capita, quia s. conferenda sunt ipsa tentationum vitia.

Pœnitentiam incipere metuentes, Asino aquam intranti seu bibenti, rationabili profecto exemplo comparantur. Cap. CXIII.

Timens inchoare penitentiam similis est asino, qui valde timet intrare aquam & pedem ibi tingere, vel per eam transire, imò etiam non libenter asini transiunt per pòtes, & maximè si possint ibi quas conpiscere, eo, quòd facile patiantur vertiginem propter capitis debilitatem, propter quam timeant de ponte cadere. Nec bibunt de facili, nisi ad locum ubi sunt bibere assueti, ad quem possunt ire sicco pede. Ille timet aquam intrare, vel transire, qui timet pœnitentiam inchoare, vel in ea perseuerare. Sed ille timet per pontem aquam videns transire, qui timet ad religionem eius asperitatem considerans, ire. Quod contingit propter debilitatem capitis. i. propter defectum sensus: & ideo talis non vult ab assueta aqua, id est vita discedere, nec pœnitentiam recipere nisi quam facilliter possit ferre. Iudic. nunquid possunt deserere dulcedinem means, fructusque suauissimos?

Tyranni qui immanter viribus imperij abutuntur, Vnicorni, Chamaleonti, Simia, Gryphoni, ac Lupo assimilantur: ex quorum similitudinibus eorum pariter vicia ac exitus non inculcè demonstrantur. Cap. CXV.

Tyrannus similis est vnicorni, de quo Pli. dicit, quòd est similis elephanti in capite, & equo in corpore in cauda vero assimilatur apro. mugitum emittit grauem, & vnum cornu magnum habet in fronte duorum cubitorum. Hanc feram viuam eapi posse negatur, sed violenter. Sic tyranni in capite, i. in mente, sunt vt elephantès, s. per magnitudinem superbiam, in corpore vt equi, s. per fluxum luxuriæ, & in cauda vt apri propter breuitatem potentiam. Nam aper turpem, & curuam caudam habet. Et similiter potentia tyrannica, & dominium cõiter habet finem celerem, & turpem, Mugitus grauis, est graue imperium, quia salis grauias, & importabilia imperant. Cornu magnum, est sequa persecutio quam inferunt bonis præcipue his, qui eorum malignitati non consentiunt. Vici autem capi non possunt propter impatientiam. Est. n. (sicut dicit Greg. super pl.) vnicornis fera omnino indomita,

vnde si fuerit captateneri nequit, quia tanquam impatiens morte deficit. Sic tyranni, & superbi potius ab quando consentiunt occidi, quam velint subijci alijs: vt patet de Hannibale, qui bibit venenum, & occidit seipsum, ne veniret in dominium Romanorũ. & Cato similiter se occidit, ne Cæsari subderetur.

Item tyrannus prædens est similis chamaleonti, de quo Ari. de ani. dicit, quòd habet faciem sicut animalis ex porco, & simia: alteratur color eius quando in sufflat in corium eius. & dicit Pli. quòd nullum animal esse pauidius: & ideo sic mutatur sicut color eius: & dicit quòd præ infirmitate mansuetum se fingit, et tamen sit crudele. Dicit etiam quòd huic animali magna vis contra accipitres est data. Nam volantes eos ad se trahit, & præbet eos alijs auibus lacerandos. Dicit etiam Aristo. quòd in morte est turpis coloris, quamuis in vita sit magna venustatis. Sic quoque tyranni similitudinem habet porci propter immunditiam vitæ, similitudinè vero simiæ, ppter simulationè iustitiæ. Nã simiæ corp⁹ à facie hominis incipit, sed in cauda. in fine defectu caudæ suæ turpitudinè ostendit. Sic tyranni in principio regiminis, vel operis mansuetudinem se iustitiam fingit, & sic incipit à facie hominis: sed in cauda. i. in fine operis sui, tyrannidis, & malitiæ turpitudinè detegit, & ostendit, & quando contra aliquos aliqui aures eius insufflatur, color eius satis velociter immutatur, & inflamatur. & hoc, vt plurimum ex timore procedit, quia omnes tyranni sunt pauidi, sciens se à multis odio haberi. aliquando tamen præ timore vel impotentia fingunt mansuetudinem, cum tamen semper in corde gerant crudelitatis rabiem. His enim ex diuina permissione data est vis contra accipitres, contra raptores, vel vrsarios, & huiusmodi, quia sequenter illi, qui multos alios violentè, vel iniuste expoliauerunt, ab aliquo tyranno insurgente, & eos capiente, ipsi expoliantur, & insuper nonnunquam ab eis inhumaniter lacerantur. Licet autè tyrannus dum vitæ & dominatur, magnificus, & potens appareat: tamen tamen turpitudinè habet: quia communiter tyranni turpi morte moriuntur.

Item tyrannus assimilatur formicaleoni, quod licet est animal paruum, formicis infestũ, comedens granum earum: vnde dum eis victum subtrahit, occisionaliter eas occidit, & ideo formicaleon dicitur, quia formicis est, vt leo. sed quem formica expugnare non potest, sed persecutorem; & expugnatorem patitur, ipse ab alijs animalibus deuoratur. Et similiter quidam tyranni: qui sunt humilium personarum, & pauperum oppresores; & expoliatores; diuino iudicio ab alijs opprimuntur; & præda sunt eorum. Isa. 33. Vt qui prædatis nonne & ipse prædaberis?

Item tyranni similes sunt gryphonibus. Nam grypho est animal pœnarum: & quadrupes in hyperboreis montibus nascens; ex omni parte corporis simile leoni sed in alis aquilæ assimilatur; & habet vngues caninos; quòd inde sunt cyphi qui regum mensis apponuntur. Similiter tyranni sunt similes leoni in crudelitate & aquilæ in rapacitate: vñ magnitudo vnguium & magnitudo eorum, & multiplex studium ad rapiendum. Psal. 10. Insidiatur, vt rapiat, &c.

Item tyranni sunt similes lupi. Sunt. n. quidam lupi maritimi, quidam meridiani, qui adhuc non multum esuunt, partem ouis comedunt, & partem relinquunt. Tales sunt multi tyranni, qui bona pauperum rapiunt, sed partem eis dimitunt. Lupi verò meridiani, qui vsque ad meridiem non comederunt, quia multũ esuunt, & propter astũ multum sitiunt, totam ouem comedunt, & sanguinem eius bibunt. Tales sunt multi homines, quas cum multo sudore acquirerunt diripiunt. Iudices prauis luporum more cuncta diripiunt, & vix pauca pauperibus derelinquunt. Lupi autem veterunt, qui vsque ad vespèram non comederunt, a deo etiam, quòd carnes ouium comedunt, & sanguinem bibunt, & pellem scindunt ossa frangunt. Sic sunt multi tyranni, qui à pauperibus pecuniam exhauriunt, possessiones diripiunt; & domos tollunt, vestes auerunt, personas opprimunt. Soph. 4. Iudices eius lupi in vespere non relinquunt in mane.

Peccatoris cor quo pacto aperiatur, cyrogryllo, Heritiq; similitudine declaratur, quantumq; peccatoris mentè excitet, humiliter, ac inflammet tribulatio, oortij exemplo plann agit. Cap. CXVI.

Tribulatio fortis, vel prædicatio feruida aperit cor peccatoris. Est. n. peccator similis cyrogryllo, siue hericio magno, qui tanta fortitudine se in eorum constringit, vt salua cortice aperiri vix possit: sed si aqua calida aspergatur, continuo aperit. Sic cor peccatoris ita interdum in peccato se includit, vt nisi per mortis fractionè aperiri vix possit, sed aqua calida. i. tribulatio feruida, & fortis, vel aqua calida. i. prædicatio feruens, & affectuosa; ipsum cor peccatoris aperit: dum fortiter, & vbertim perfundit. Hanc cordiũ apertionem desiderabant prædicatores, qui dicebant, 1. Mac. 1. adaperiat dominus cor vestrum.

Item tribulationes, & persecutiones vehementes compellunt peccatores ad Deum per spontaneam pœnitentiam redire, sicut dicit Pli. q. ceruus dum nimis urgetur à canibus, ad hominem sponte fugit. Nã quales canes persequentes sunt tribulationes imminentes, quæ dum peccatorem fortiter premunt, ad dominum redire compellunt. Ps. 32. Imple facies eorũ ignominia, & quærent nomen tuum domine.

Item tribulatio fortis mentem excitat, & humiliat: vnde assimilatur oryxi, quæ (secundum Pli.) est fera, quæ in ortu caniculæ stat contra stellam, quasi velit eam adorare, & hoc postquam diu dormiuit. Quid est canis siue feruens, nisi tribulatio vehemens: in cuius ortu sua occurrit bestia dormiens. i. mens peccatoris pigrescens excitarur: & quasi ad adorandum paratur. i. ad pœnitentiam, & deuotionem humiliatur. Psal. 204. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrũ pertransiuit animam eius. Per pedes enim, & ferrum, tribulationes intelliguntur, quibus dum peccator restringitur, & grauatur, humiliatur eius affectus, & anima ad pœnitentiam vulneratur.

Vnde inanis gloria ortum habeat, quantumq; sit à fidelibus fugienda, tinea proprietatibus aperitur. Cap. CXVII.

Vana gloria assimilatur tineæ. Primò, quia tinea etiam ex bono panno nascitur, dum. s. vestis in aere grosso inexcussa tenetur, vel vento non perfunditur Eccl. 42. De vestimèto procedit tinea. Similiter ex bono opere nascitur tinea inanis gloria. Et hic fit dum mens in aere grosso manet. i. dum se non subtiliter, nec suos defectus spirituales aduertit, vel corrigit, nec etiam vtero perfunditur internæ aspirationis.

Secundò, quia tinea quasi insensibiliter progreditur. Nam quasi insensibiliter ipsam superficem consumit. Et cum animal sit in ipsa substantia se abscondit, vt videri non possit. Sic etiam inanis gloria est vitium tam subtile, & occultum, vt prius mentem teneat, & meritum hominis destruat, quam homo incòsideratus aduertat, & ideo vix ab ea aliquis est immunis. Nam (sicut dicit Valerius Maximus) Nulla est prorsus tanta humilitas, quæ aliqua dulcedine gloriæ nõ tangatur. Iob 27. Aedificauit, sicut tinea domum suã.

Tertiò, quia tinea amaris & odoriferis fugatur. Vnde si folia lauri, vel cedri, vel cypressi, & huiusmodi ponatur cum vestibus, & etiam cum libris, non possunt à tinea lædi, vt dicit Constantinus. Similiter inanè gloriã excludit vel amaritudo tribulationis, vel odor cœlestis gloriæ, Marth. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi nec erugo, nec tinea demolitur. Nam odor. i. intentio cœlestis gloriæ excludit tineam vanæ gloriæ.

Vera fides quid in nobis operetur, quibusq; virtutibus sit copulanda, vt opus bonum ad finem perducatur, cerna ac formica exemplis redditur manifestum. Cap. CXVIII.

Virtus fidei bonum propositum concipit, humilitas custodit, sed charitas operæ perficit. Et ideo hæc virtus quibusdam herbis, quibus ceruq; post conceptionem vtuntur, assimilatur, quibus. s. iuuantur, & ad fœtum in vtero retinendum, & etiam ad facilius pariendum. Fœtum quippe in vtero gignit, qui fide illuminatus bonum propositum concipit: quod quidem in vtero mentis non perit, nec inde inaniter exit, si hoc discretè humilitas ad tempus occultũ custodit, quod tandem charitas perficit: quia quodã feruoris impulsu quasi quodam violento partu exire in opus cõpellit. Et ideo Apost. Gal. 6. ait, quòd fides per dilectionem operatur: quia. s. illud, quòd fides concipit, dilectio opere perficit.

Item virtus, & prudètia mentis recompenfat in aliquibus defectũ corporis. Nam formica (vt dicit Solinus) maiora sape ferit onera, quam sint eorum corpora. Vnde recompenfat paruitatem corporis per magnitudinè virtutis, morsu pondera gerunt, & quæ præ magnitudine ore ferre non possunt, nituntur volvere pedibus, & sic etiam homo virtuosus ingeniatur, vt quod vna via facere nõ pòt, faciat alia. In quo etiã maior est existentia virtutis quã sit apparatus foris, & o-nus proximi fert ore cum ad patientiam eum inducit sua exhortatione. Et si ore facere non sufficit, saltem pedibus. i. compassione affectuum voluit.

Quemadmodum vita spiritualis alatur, ac quibus virtutibus perficiatur: per nonnullorum animalium naturalia instrumenta, eorumque significationes diuersas edocetur.
 Cap. XIX.

Vita spiritualis paucioribus indiget, quā vera corporalis. Et huius exemplum apparet in instrumentis, quibus animal mouetur. Nā (sicut dicit Aui.) Omne animal habens sanguinem nobilem quatuor mouetur instrumentis. scilicet quatuor pedibus, ut bruta, vel duobus pedibus, & duabus manibus, ut homines, vel duobus pedibus, & duabus alis, ut aues. Sed quaedam animalia sunt quæ habent plures quā quatuor pedes, ut patet in cācris, & in quibusdam vermibus, & quaedam plures alas, ut patet in papilionibus, & apibus, & similibus. Sed hoc ex defectu, & paucitate sanguinis accidit: propter quam causam efficacius operatur quatuor organa in primis, quā multiplicia in secundis. Ille ergo habet in se nobilem sanguinem, qui habet gratiæ humorem. Nam anima. i. vita omnis carnis in sanguine est, ut dicitur Leui. Vnde deficiente sanguine, deficit vita corporis. Ita deficiente gratiā, deficit vita spiritualis. Nam (sicut dicit Philosophus) viuere est viuentibus esse: sed esse spirituale est per gratiam secundum illud Apostoli, 1. Cor. 13. Gratiā Dei sum id, quod sum. Ergo anima per gratiam habet spiritualementem vitam.

Quatuor pedes quibus quilibet habet gratiam re ad viuendum graditur, sunt quatuor morales virtutes siue cardinales, scilicet prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia.

Item duos pedes voluntam, quibus ad bona opera tendunt, duo amores sunt. scilicet Dei, & proximi. Sed quia duplex ala, duplex est doctrina duorum testamentorum, quæ eleuat volando, i. cōtemplando in vera Dei contemplatione. Vel due alæ, sunt oratio, & ieiunium: quarum vna leuat animam, altera leuatur corpus. Vel ut duos pedes spirituales hominis, sunt intellectus, & affectus, quorum vnus per fidei viam, alter verò per viam dilectionis in Deum tendit. Dux autem manus, sunt bene operari in prosperis, quod pertinet ad dexteram: & bene operari in aduersitate, quod pertinet ad sinistram, vel benefacere amico, & inimico. Alia autē ignobilia quæ ex defectu virtutis multis instrumentis vtuntur, significant peccatores gratia & virtutibus: de stitutos, qui multis instrumentis. i. multis curis, & occupationibus inuoluuntur, quod est ex defectu naturæ corruptæ per vitia, & non frenatæ per gratiam, vel virtutibus regulatæ. Natura. n. integra, & virtutibus modificata paucis minimisque contenta est, secundum Boe. de consō. Vnde accidit, quod carnales plura vitæ fomenta exquirunt quā vitæ spirituales: & quietius viuunt spirituales cum paucis bonis, quā carnales cum multis bonis, & diuitiis.

Ex peccato vno capitali plura pariter vitia oriuntur, vnumque vitium aliud crebro comprimere, veluti etiam venens vnus antidotum est alterius, scorpionis, aliorumque animalium venena fundentium, multis perspicuis similitudinibus affirmatur.

Cap. CXX.

Vitia assimilantur scorpionibus. Nam sicut scorpiones se inuicem pariunt, ita se inuicem occidunt. Dicitur. n. quod scorpion parit vndenos, sed ille vnus supra matrem ascendit, & interficit: & vnus est fraterni sanguinis. Et hoc fecit Deus, ne progenies illa pestifera frangeret animis. Sicut autem ex vno scorpione multi filij nascuntur, ita ex vno capitali vitio multæ filia. i. vitia generantur. Nam ex auaritia, sicut dicit Gre. 3. mor. oriuntur proditio, fraus, fallacia, perituro, inquietudo, violentia, contra misericordiam indignatio: sed eadem mater auaritia hæc vitia quæ gignunt, tingit. nonnunquam enim cupidus mercator, qui eo amplius se lucrari cerat quo ab hominibus aliis magis habetur fidelis, ex ipsa cupiditate lucradi, & a proditio, & a fraude, & a fallacia, & a perituro, & a violentia se summè custodit. Ostendit se etiam interdum per eleemosynas misericordem, & piū, ut sic non datur esse alienorum fraudator, qui suorum piū largitor. Interdum etiam vna ex filiabus prædictis, scilicet inquitudo mentis, quia interdum aliquis temporalium rerum anxia solitudine & inquietudine fatigatus, rerum sarcinam abiicere appetit, & ex inquietudinis nelectia aliquando mundum fugit. Et simile his possidet illi in aliis capitalibus vitis, si quis peccatum vellet.

Item vitia quæ corrigere debemus in nobis, figurantur in illis animalibus, quæ in lege Moyfi poterant molari: nam de quadrupedibus offerri poterant in sacrificium de tribus generibus animalium, scilicet bouium & caprarum, ut patet in Leui. Vnde offeruntur præcipue vitulus, agnus, & hœdus. Et sicut dicitur in gl. Leuit. 1. vitulum offerimus, dum carnis superbiam vincimus, agnum cum irrationabilibus motibus rigimus, hœdum verò dum lasciuiam superamus: referuntur etiam hæc animalia ad Christum, ut dicitur in eadem glossa: nam Christus in vitulo offertur propter virtutem crucis, in agno propter innocentiam, in arietem propter principatum, in hircō propter similitudinem carnis peccati. Hæc enim animalia in lege immolabatur. Sed nota, quod hæc animalia non viuunt, sed offeruntur Deo offerebant, ut per occisionem horum animalium significaretur occisio peccatorum, & quod homines peccatores digni erant occisione, ac si illa animalia loco eorum occiderentur, ad signandum culpationem peccatorum: per occisionem etiam horum animalium figurabatur occisio Christi.

Item vnū vitium quandoque frenum est alterius, sicut accidit de serpentibus, quia quandoque vnus serpentis remediū est cōtra alterum. Nam pinguedo colubina dicit Pli.) valet contra morsum Cocodrilli. Quasi enim Cocodrillus, est homo gulosus: quia cocodrillus vitum se replet, quod postea iuxta litus iacet. rucano per repletionem. Sed coluber qui puluerem terit lingua, gnat auarum, qui terrena diligit. Coluber autem contra morsum cocodrilli valet, quia plerunque auarum gula refrænatur, & cohibetur: quia homo nimis auarus inquitius non quantum appetit comedit, secundum illud Eccl. 6. Est vix, cui dedit Deus diuitias, & subtra-

hitur, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo.

Item vnū venenum vel medicina alterius. Dicit. n. Pli. quod quem draco, vel aspis vulnerat, caput viperæ applicatum sanat, & econuerso cum aliquem viperæ pūrit, caro aspidis venenum ad se pertrahit, & sic percussio subuenit. Per draconem, qui est inter venenosa maximus, & aspidem qui est serpens morsu & veneno perniciosissimus, intelligitur superbia, quæ est maximum, & permissiosum vitium: sed caput viperæ intelligitur luxuria, quia viperæ est valde luxuriosa. Vnde masculus ore missio in ore scæminæ semen ei transfundit, & illa per voluptate libidinis in rabiem versa caput maris præcudit. Est ergo viperæ draconis, vel aspidis medicina: quia quandoque ruina luxuriæ est medicina superbia: Vnde Gre. 3. mor. dicit, Fit plerunque, vt nonnulli post superbiam in luxuriam conuertentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiam maiora corrigant cum prostrati in minimis confunduntur. Et Aug. in Epist. dicit, quod deicit Deus occultam mentis superbiam per manifestam carnis ruinam. Sed adhuc econuerso, aspis contra viperam remediū præstat, quia nonnunquam superbia luxuriam refrænatur. Nam dum appetit superbus gloriam, infamiā metuens declinat luxuriam: sed potius sunt ista remedia operis, quā intrinsecæ voluntatis.

Voluptatis partes quæ luxuria, & gula existunt, voluptuosusque defectus, per Amphibenzæ serpentis, limacisque proprietates atque eorum naturalia exempla quā latissime declarantur.

Cap. CXXI.

Voluptas carnis assimilatur Amphibenzæ serpenti. Habet enim huiusmodi duo capita, vnū in principio, & aliud in cauda, currens ex vtroque capite. Ideo dicit Isid. quod hydrus est serpens plurium capitum. Hic etiam solus inter serpentes frigori se committit. Sic voluptas habet duo capita. i. duo capitalia vitia. luxuria & gula. Et hoc voluptuosus minus in tetonnes videtur curare de frigore. i. de asperitate futuri supplicij, de quo dicitur, Ibunt ab aquis niuium, & Job 14. Item voluptuosus assimilatur limaci, quæ est vermis limi, vnde semper est sordidus, & immundus, & est valde tardi motus. Etiam quandam conchā in dorso gerit intra quam se includit, & quibusdam cornibus viam querit, quia debilis visus existit, & si quod fiat obuiam præsenferit, statim cornua retrahit, & in conchulam incluserit. Sic voluptas est vermis limi, corruptio carnis, siue carnalis appetitus, & ideo voluptuosus est sordidus per gulam, immundus per luxuriam, & tardi motus per penitentiam: & conchā, quā gerit, intra quam se includit, est consuetudo mala quā accipit, & deponere nescit. Hæc etiam hebetat visum mentis. Cad spiritualia, & iterum voluptuosus quibusdam cornibus. i. quibusdam studiis viam sibi querit ad delectationes carnis, quæ. scilicet studia pertinent ad prudentiam carnis. Vnde quicquid carni obuiat, refugit, & ad prauam consuetudinem se reducit.

Item limax quamuis lento passu incedat, ad arborum tamen summitates ascendit, quarum folia depascit: &

vbicunque serpit, immunda post se vestigia detelinquit. Similiter voluptas carnis paulatim excrescit, & magnarum arborum summitates ascendit: quia quandoque magnos viros occupat, & vincit. Sicut gulam vicit Adam, luxuria David, & Salomonem, & folia. i. ornamenta virtutum deuastat in eis, vbicunque autem serpit, immunda vestigia, id est, exempla turpia & infamia post relinquit.

Vsurarij vitæ ipsiusque pecunie breuitas ex pigmei, aspidisque morsus exemplo, rite demonstratur.
 Cap. CXXII.

Vsurarij, & alij, qui sunt ex iniquo mammoma diuites, assimilantur pigmeis, qui cito crescunt, & cito deficiunt. Nā pigmei, qui sunt statura cubiti, vnde à Græcis à cubito sunt dicti habitantes in montanis Indiæ iuxta Oceanū (sicut dicit Aug.) in tertio anno sunt perfectæ ætatis quinquennes pariunt, & in septimo anno senescunt. Sicut ergo pigmei breui ætate cito veniunt, & cito recedunt, sic diuitiæ male acquisitæ vsurariorum, & aliorum, cito crescunt, & cito deficiunt. Cito enim efficiuntur diuites, & cito pauperes. Prou. 13. Superbia festinata minuetur.

Item (sicut dicit Chryl. in Mat.) Similis est pecunia vsuraria morsui aspidis. Percussus enim ab aspide quasi delectanter vadit in somnum, & per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui sub vsura accipit, sub tempore quasi beneficium sentit. Sed vsura per omnes facultates eius decurrit, & totum conuertit.

Rhinocerotis, vacca ruse, aqua expiationis, nonnullisque animalibus in veteri lege immolandi Dei iussu, Christus per perspicuis figuris ac exemplis rite assimilatur.
 Cap. CXXIII.

Christus assimilatur rhinocerotis, id est, vnicorni, de quo dicitur, quod habet vnū cornu in fronte, vel in loco nariū, quod omnia perforat: quod est indomabile animal, & crudelissimum nisi dometur, & mansuescat. Venatores autem, ut dicitur, qui volunt hoc animal capere, virginem aliquam nudam ligant ad arborem, iuxta quam illud animal debet transire, quod transiens dum sentit virginis odoris fragrantiam, ita immutatur, quod omni ferocitate deposita in eius gremio recumbit: & vbera eius lambit: & sic quasi agnus mansuetus factus ligatur, capitur, & tenetur. Sic Deus, qui ante aduentum erat seuerissimus, attractus odore Beatæ virginis, de quo Cant. 5. Dum esset rex &c. Virginis, dico nudatæ, in terrenis delitiis, & ligatæ voto perpetuæ castitatis, in gremio vteri illius defecdens, ita humanus, & mansuetus est factus, vt possit teneri ligari, & occidi. Job 39. Nunquid volet rhinoceros seruire tibi?

Itē Christus figuratus est in illa vacca rusa, de qua fiebat aqua expiationis in lege Moyfi. Nam immunditia eorum, qui tetigissent aliquod animal immundū, expiabat per asperionem cuiusdam aquæ, mandatur enim à domino, quod accipiant vaccam rufam, &

& occidant, & comburant extra castra, & intingebat sacerdos digitum in sanguine eius & aspergebat contra fores sanctuarij septem vicibus: comburebatur autem vacca illa igne cum pelle, & carnibus, cum sanguine, & fimo flammæ traditis. Adtingebatur etiam combustioni, lignum cedrinum, Hyssopus cocculusque bintictus. Cinis autem, combustionis colligebatur totus, & in aqua ponebatur ad expiandum. Sed comburens, & cineres colligens, & ille qui aspergebat aquas in quibus cinis ponebatur, immundi reputabantur. Sed ab hac immunditia purificabantur per solam ablutionem vestimentorum: nec indigebant aqua aspergi. Per istam vaccam rufam figuratus est Christus secundum infirmitatem assumptam, quam foemineus sexus designat: sanguinem autem passionis eiusdem designabat vaccæ color. Debebat autem illayacca esse atatis integra: quia omnis operatio Christi est perfecta, in qua etiam nulla esset macula, nec portasset iugum: quia Christus non portauit iugum peccati. Præcipiebatur autem duci ad Moysen, quia Christo imponebatur transgressio legis Moysi in violatione sabbati. Præcipiebatur etiam tradi Eleazaro sacerdoti: quia Christus occidendus in manus sacerdotum traditus est. Immolabatur autem extra castra: quia extra portam Christus passus est. Intingebant autem sacerdotes digitum in sanguine eius: quia in discretionem, quam digitus signat, ministerium passionis Christi est considerandum, & imitandum. Aspergitur autem contra tabernaculum, per quod synagoga signatur, videlicet ad condemnationem Iudeorum non credentium. Et hoc septem vicibus, vel propter septem dona Spiritus sancti: vel propter septem dies in quibus omne tempus intelligitur. Sunt autem omnia, quæ ad Christi incarnationem pertinent, igne cremanda, id est, spiritualiter intelligenda. Nam per pellem, & carnem, exterior Christi operatio designatur: per sanguinem eius subtilis, & interna virtus exteriora viuificans. Per fimum lassitudo sitis, & omnia huiusmodi pertinentia ad infirmitatem. Addebantur autem tria, scilicet cedrus, quæ signat altitudinem spei, vel contemplationis. Hyssopus, qui signat humilitatem, vel fidem, cocculus bis tinctus, qui signat geminam charitatem. Per hæc autem debemus Christo passo adherere. Cinis autem colligebatur à viro immundo: quia reliquæ passionis peruenerunt ad Gentiles, qui fuerunt culpabiles in Christi morte. Apponebatur autem in aqua ad expiandum, quia ex passione Christi baptizatus sortitur virtutem emendandi peccata. Sacerdos autem imolans, & comburens, & colligens cineres, & aspergens immundi erant, quia Iudei facti sunt immundi ex occisione Christi, per quem peccata nostra expiantur. Et hoc vsque ad vesperum, id est vsque ad finem mundi, quando reliquæ Israel conuertentur. Vel quia illi, qui tractant sanctas, intendentes ad emundationem aliorum, ipsi e contra aliquas immunditias contrahunt; vt Greg. in past. dicit: Et hoc vsque ad vesperum, id est vsque ad finem præsentis vitæ.

Item Christus fuit figuratus in illis animalibus, quæ pro peccatis sacerdotum immolabantur in lege Moysi. Nam primo sacerdos offerebat pro se ipso vitulum, & pro peccato arietem in holocaustum. Deinde offerebat pro populo duos hircos, quorum vnus immolabatur ad expiandum peccatum multitudinis. Et huius hirci immolati sanguis inferebatur simul cum sanguine vituli in sancta sanctorum: & aspergebatur ex eorum sanctuarium. Corpora verò hirci, & vituli, qui immolati erant pro peccato, comburebantur extra castra. Hoc enim fiebat, quando offerebatur sacrificium pro aliquo graui peccato, vel pro multitudine peccatorum. Alter verò hircus emittebatur in desertum. Imponebat verò sacerdos manum super caput eius confitens peccata filiorum Israel, ac si ille hircus portaret ea in desertum, vt à bestiis comederentur: quasi portans poenam pro peccatis populi, vel legebatur super caput eius aliqua cedula, vbi scripta erant peccata. Christus igitur significatur per vitulum propter virtutem crucis, & per arietem, quia ipse est durus fidelium, & per hircum propter similitudinem carnis peccati. Et ipse Christus immolatus est pro peccatis sacerdotum, & populi: quia per eius passionem, & maiores, & minores à peccato purgantur. Sanguis autem vituli, & hirci, infertur in sancta sanctorum per sacerdotem, quia per sanguinem Christi patet nobis introitus ad regnum cælorum. Comburebantur extra castra, quia extra portam Christus passus est. Heb. 13. Per hircum qui emittebatur, significabatur diuinitas Christi, quæ in solitudinem abiit humanitate Christi parte, non quidem locum mutans, sed virtutem cohibens, vel signatur concupiscentia mala, quam debemus à nobis abicere, virtuosos autem motus domino imolare.

Coniugis Zelotypiam semper fore à viris fugiendam, vni Onagris similitudine sacræ scripturæ auctoritate ostenditur.

Cap. CXXV.

Zelus carnalis, scilicet viri de coniuge, facit rueri in stultas suspensiones, & crudeles operationes. Vnde tales similes, sicut Onagris, quorum masculi zelo ducti, sceminarum filiis testiculos amputant, quia habent eos suspectos etiam de matribus. Vnde matres hoc scientes abscondunt eos, sicut dicit Ps. multi propter zelotypiam, etiã propinquos suspectos habent de vxoribus, ex qua suspitione nonnumquam vulnera, & alia crudelia opera sequuntur. Ecl. 8. Ne mulierem sinus tui, debet enim inter conjuges esse non zelus suspensionis, sed amor religiosus, de quo Apost. Eph. 5. ait. Viri diligite vxores, sicut Christus ecclesiam, quam scilicet in præsentem fidem desponsauit ad æternæ gloriæ nuptias introducit. Vbi vna cum Patre, & Spiritu sancto, viuit, & regnat in secula seculorum.

Explicit Liber Quintus.

PROLOGVS LIBRI SEXTI, IN

quo quidem de humano corpore, ac de eius tum exterioribus, tum etiam interioribus partibus, & accidentibus ratiocinari proponit.

IC E T is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem, & inquit Apost. 2. Corin. 4. Antiquorum Philosophorum de homine tres fuerunt generales sententia.

Quidam hominem esse substantiam tantum corruptam tradiderunt, sicut Democritus & Leucippus, & Philosophi Epicurei, qui posuerunt animam esse corpus, & per consequens totum hominem esse corpus tantum.

Alij solum incorporeum, id est, animam, hominem vocauerunt, vt Plato, & alij Stoici, qui solam animam, quam incorpoream ponunt, voluerunt ad substantiam hominis & speciem pertinere, corpus verò quoddam instrumentum esse, velut est nauis nauis.

Alij autem ex utroque compositum, tanquam ex essentialibus partibus, anima, & corpore, velut ex forma & materia, hominem tradiderunt, vt Aristot. & sui sequaces, qui sunt Peripatetici dicti. Huic verò velut veteri sententiæ Apostolus Paulus consentiens, vtrunq; in verbis propositis, scilicet corpus, & animam appellauit, vt vtrunque ad essentiam hominis ostenderet pertinere. Licet, inquit, is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. Non tantum corpus, vel animam perfectum esse hominem credidit, sed vtrique parti per figuram synecdochen totius nomen attribuens, vtrunque partem hominis, hominem appellauit: imò corpus non simpliciter hominem, sed exteriorem hominem, & animam non simpliciter hominem, sed hominem interiorem vocauit, & corpus insuper corruptibile dixit, animam verò non corruptibilem, sed renouabilem esse ostendit. Ac si verustas, & corruptio corporis ad renouandum saltem animam nos inducat. Sed notandum est, quòd homo interior habet exteriorem adiunctum, scilicet anima corpus tanquam subiectum, siue materiam in qua individuatur, tanquam instrumentum quo operatur, tanquam speculum in quo contemplatur, tanquam stimulum quo humiliatur, & etiam tanquam exemplum quo rectificatur.

Primo ergo inhæret corpori anima velut materiae forma. Vnde Arist. 1. de ani. dicit, quòd anima est actus corporis, id est, forma. Sed sicut materia per formam pericitur, & specificatur, ita forma per materiam contrahitur, & individuatur. Et quanquam rationalis anima, quæ est humani corporis forma, sit in se immaterialis, videlicet vt nullam habeat materiam ex qua fiat, habet tamen extra istam essentiam, materiam quam

informatur. In qua scilicet dum creatur, recipitur, & individuatur anima rationalis.

Secundò interior homo exteriorem coniunctum, videlicet corpus vt instrumentum proprium quod mouet, & per quod agit. Et idcirco membra varia corporis, diuersis animæ viribus, vt organa coniuncta deseruiunt ad suas operationes expiandas, à quibus tamen intellectus excipitur, qui fantasmate (non vt organo) indiget, sed tantum, vt obiecto, secundum quod Philosophus tradit. Quia igitur eget anima corpore, vt artifex instrumento, vel organo ad agendum, non incongruè Philosophus dicit, diffiniendo animam, quòd anima est actus corporis organici. Nam omnia corporis membra sunt ipsius animæ organa ad diuersa, & necessaria opera facienda. Et quia operum exteriorum, quam plurima præcipue manu fiunt, vocatur Philosopho manus organum organorum.

Tertiò eget anima corpore, vt interiori ipsius oculo, id est, menti, vel intellectui exteriorum rerum imagines, velut quoddam de propinquo speculum repræsentet. Nam sensus hominis in corporeis organis exteriorum rerum imagines & phantasmata intellectui repræsentat. Ex quibus per abstractionem intellectus agentis in animæ intellectu possibili vniuersales & intelligibiles species reponuntur. Vnde phantasmata in corpore organo, velut quidam colores in speculo interiori visui animæ repræsentantur. Et idcirco Aristot. 2. de Ani. dicit, quòd phantasmata se habent ad intellectum, sicut colores ad visum.

Quartò quoque, ne tam nobilis anima, vt est rationalis, ex aliquo sibi inuenere dato naturali vel gratuito extollatur, infirmi corporis stimulum patitur, secundum quòd Aposto. 2. Corinth. 12. dicit. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ. Portat ergo onus corporis anima, vt eius ponderis repressa grauedine, ad id quòd supra se est, inaniter non leuetur. Vnde dicitur Sapien. vndecimo, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimat terrena inhabitatio sensum.

Aduerte igitur, quòd ex corpore anima, vt in superbiam eleuari non possit, plurimam grauatina patitur. Nam portat anima corpus sicut hostem, sicut pestem, sicut carcerem, & sicut comitem. Sed est hic periculosus hostis, pestis, siue morbus perniciosus, carcer poenalis & angustiosus, comes siue consors grauis & onerosus. Aduersatur namque caro spiritui, vt hostis periculosus, vt pote in pugna grauis & continua: nam Apost. Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inui-

cem aduersantur. Et propterea (vt dicit Hieronymus) Nos gestamus laqueum, nobiscum circumferimus inimicum, carnē nostram: loquor; de peccato natam; in peccato nutritam; corruptā nimis ipsa origine: sed multo amplius praua consuetudine vitiatam. Hinc est, quod tam acriter aduersus spiritum concupiscit: quod assidue murmurat, & impatiens est disciplina, quod illicite suggerit, quod nec rationi obtemperat, nec timore visio inhihetur.

Item est corpus animæ, vt pestis perniciofa. Et ideo Apostolus Gal. 5. conquebatur dicens, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nā caro animam cruciat, debilitat, & exterminat. Cruciat, siquidē anima ex corporis amore, quā sicut dicit Io. Cassia. de inst. mon. Corporis nimis amor nos inquitat, sollicitudinibus onerat, contumeliis afficit.

Itē cruciat anima ex corporis languore. Nam (sicut Seneca dicit) multa nos incommoda exagitant, quod malē conueniant nobis huiusmodi corpus, nunc de capite, nunc de ventre, nunc de pedore, aut de faucibus conquerimur, aliquando nerui nos, aliquando pedes vexant; nunc contractio, nunc distillatio, aliquando superest languor, aliquando deest: hinc atque illinc tentamur, hoc euenire solet in alieno habitantibus, hoc enim corpus non domus, sed hospitium. Debilitas quoque corporis, animæ debilitatem inducit. Nam (sicut beatus Hier. in epist. dicit.) Corporis debilitas nimia etiam vires animæ frangit, mentis quoque ingenium marcescere facit.

Itē caro nutrita delicijs, & voluptatum illecebris delecta, penitus exterminat spiritum, & vitam eius extinguit. Vnde Apostolus Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Aug. super Io. Spiritus deficit vbi caro requiescit: vt enim caro molibus, sic spiritus duris nutritur: illam blanda refouent, hunc aspera exercent. Est insuper corpus animæ velut carcer pœnalis, & angustiosus, in tantū, vt Psalmista clamaret. dicēs, Pl. 171. Educ de carcere Deus animam meam, vt consistat nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi. Alia autem litera habet, Educ de custodia animam ad confitendum nomini tuo. In quibus verbis Propheta ostendit, quod à carcere corporis cupiebat educi triplici de causa.

Primo quidem, vt assequeretur montis iocunditatē, In isto enim carcere sancti sunt semper in tristitia, sed exeuntes semper erunt in letitia, Et ideo propheta postquam dixit, Educ de custodia, siue de carcere, statim subiunxit, vt consistat nomini tuo, id est, vt laudet, & glorificet nomen tuum, in qua laude erit maximus iubilus, & leticia. Isa. 51. Sion cum laude, & letitia semperniterna super capita eorum.

Secundo, vt assequeretur sanctorum, & proborum virorum perpetuam societatem: vnde subdit, Me expectant iusti, à quibus ipsi expectati etiam cum magna letitia colliguntur. Pro. 10. Expectatio iustorum letitia.

Tertio, vt assequeretur celestis mercedis plenam facultatem. Ideo adiunxit donec retribuas mihi. Psalm. Retributio multa. Licet autem anima habeat corpus in suis operibus comitem, & consortem, est tamen eius societas vilis, & onerosa. Vnde Hug. de cla. an. Nihil aliud

est caro cum qua tanta est societas, nisi spuma carnis facta, fragili decore vestita. Sed erit quandoque cadauer miserum, & putridum, & cibus vermium. Sed si diligenter consideras, quid per os, & nares, & ceteros corporis meatus egrediatur, vilis sterquilinum magis quam visum. Si singulas eius miseras enumerare velis, quam sit onerata peccatis, irretita vitijs, pruriens concupiscentijs, occupata passionibus, prona semper in malum, & in omne vitium procliuis, plenam tantum confusione, & ignominia inuenies. Sed quanquam corpus animæ sit ita vilis ac onerosus socius, est tamen ei Deo non ociose vnitum, videlicet tribus de causis, quarum duas primas ponit Gregor. Nazianzenus, & primarum est, vt anima in corpore, seu in carne, & per carnem merita multa acquireret: Plura enim sunt quibus per carnem anima meretur, in quibus sine carne in corpore per se sola mereri non posset, sicut est carnalis concupiscentias decertare, ieiunare, peregrinationem facere, & martyrium sustinere.

Secunda est, vt anima ipsam carnem tanquam hilem conseruam custodiret, & eam in superis sedibus collocaret. Caro enim sola per se beatitudinis iusticia non est, nisi mediante anima stolam immortalitatis indueret.

Tertia est, vt Deus suum vniuersum perficeret. Cum enim sit quadam creatura purē corporalis, sicut creatura sensibilis, quadam purē spiritualis, vt Angelus, oportuit ad hoc, vt Dei vniuersum completeretur, quod alia fieret creatura, quæ carne & spiritu esset composita, sicut est homo. Deu. 31. Dei perfecta sunt opera.

Quarto, habet anima corpus velut exemplar quoddam, & ex quo homo in sui regimine informatur, & regulatur. Nam ipsa dispositio corporis, atque membrorum figura patenter ostendunt homini qualiter membra eadem ab anima sunt regenda. Cur enim lingua est inflexius lata, & superius acuta: nisi vt ostendatur ad oruacuandum, & vulnerandum cor esse facilis, & parata. Vt quid etiam est in humido, id est, in salua posita nisi ad loquendum monstraretur esse labilis, & lubrica: sed quare est infra dentes & labia inclusa, nisi, vt esse noscatur diligenter custodienda, iuxta illud Mich. 2. Diligenter custodi claustra oris tui. Idem quoque de membris ceteris pariter est æstimandum. Ex ipsis membrorum igitur figuris, & dispositionibus, etiam physionomi iudicatur ad quos bonos, vel malos mores anima inclinetur. In diuersis quoque corporis, membris naturales reperiuntur virtutes, spirituales virtutes animæ per quandam similitudinem designantes. Accidunt, & varijs modis in diuersis partibus corporis, diuersis animæ vitijs plurimum assimilantur. Nihilque reperitur in corpore humano, quod vel vacuum sit ab officio, vel vacans ab exemplis. Et iccirco post exempla inducta in libris præcedentibus, & irrationabilium animalium varijs speciebus, conuenienter est nostrum propositum in hoc sexto huius operis libro, de corpore humano, & partibus, & accidentibus eius moralia exempla inducere. Interdum siquidem introducuntur exempla de his ex quibus corpus humanum naturaliter generatur, siue efficienter, vt sunt masculus, & foemina: quanquam foemina generationem efficiat materiam ministrando, siue materialiter

vt sunt quatuor elementa. Quandoque verò inducuntur exempla de partibus, ex quibus corpus integra fit, videlicet de interioribus, & de exterioribus membris. Interdum quoque de his ex quibus corpus complectatur, vt sunt quatuor humores: aliquando autem de his, ex quibus ipsa complexio corporis variatur, vt sunt ætates temporis ipsius vitæ humanæ. Non nunquam verò de his, ex quibus status hominis nobilitatur, vel ignobilitatur videtur, vt sunt conditiones seruitutis, & dominij. Quandoque verò de his ex quibus vita corporis restauratur, & conseruatur, vt sunt cibus, & potus, & somnus, & familia. Et de his quoque introducuntur exempla, ex quibus ipsum corpus humanum corrumpitur, & vastatur, vt de morbis, & doloribus varijs, & etiam de morte. Cæterum materiam singulæ quibus hæc adaptantur exempla, secundum ordinem in superioribus habitum, sigillatim per capitula varia sub alphabeti literis distinguuntur, ad honorem scilicet illius, & gloriam, qui formauit hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, qui est trinus, & vnus Deus in secula benedictus.

Acidia mala, acidiosorum; defectus sedulo exprimentur, quibus melancholicis ac melancholia quamplurimis comparantur exempla, idque multi auctoritatibus confirmantur.

CAPVT I.

Acidia assimilatur melancholiz. Est enim, secundum Auicennam, quadam species melancholiz, vt plurimum eueniens in Februario quæ quatuor mala accidentia causat in homine.

Primum est, quia facit eum solitariū. Facit enim, vt homo patiens eam, diligit fugere ab omnibus hominibus viujs, & cupiat appropinquare mortuis, & sepulchris. Vnde talis de nocte vadit, & de die se abscondit: quod solum facit, quia diligit solitudinem, & elongationem ab hominibus. Similiter acidia facit fugere ab hominibus viujs, id est ab hominibus sollicitis, & operosis, & appropinquare mortuis, id est desidijs, & ociosis, qui sunt tanquam mortui, & nihil operantur boni.

Item acidiosus homo de nocte vadit, id est tempore quietis est sollicitus & inquietus, sed in die, id est tempore operandi est occultus, & somnolentus. Nam tempore quietis inquietatur mente, & tempore operis pigrescit corpore. Job 17. Noctem verterunt in diem. Cōperunt etiam hæc generaliter peccatoribus, & malis: quia malus homo fugit viuos, & iustos, Deo viuentes, & querit mortuos in peccatis. i. iniquos, scilicet tanquam similes sibi. Eccle. 13. Omnis caro ad simile sibi conugetur, & omnis homo simile sui sociabitur. Diligunt etiam sepulchra, vbi sunt cadauera foetida, id est opera carnis corrupta.

Item odit peccator diem, & diligit noctem: quia omnis qui male agit, odit lucem. Io. 3. Dilixerunt homines magis tenebras quam lucem.

Secundo melancholia prædicta facit hominem inquietum, quia scilicet patiens eam, non quiescit in vno loco plusquam vna hora: immo non cessat discurre,

& ambulare incessione diuersa, ignorans quo vadat. Similiter acidiosus homo propter tristitiam aggrauatam animum eius, in omni loco cito atroxatur. Et ideo statim cupit locum mutare, sperans habere ex mutatione loci subleuationem tedium. Et ideo efficitur girovagus scilicet similis illi spiritui, de quo dicitur Mat. 11. Ambulat per loca arida, & inaquola, querens requiem, & non inuenit. Seneca, Aegri animi est ista in statio discurre, & locorum varietatibus inquietari: sed quia in omni loco suum tedium secum portat, non inueniens alicubi requiem, nescit, quo pergat. Hæc quoque instabilitas loci, vel animi, etiam generaliter competit peccatoribus propter multiplicatam desideriorum quibus æstuant, & impelluntur interius. Isa. 37. In pij quasi mare feruens, quod quiescere non potest.

Tertio, melancholia prædicta facit hominem suspitosum, & incautum. Nam aliquando sibi cauet sibi ab hominibus quandoque autem non cauet, negligens hoc, & parum discernens id, quod videt, & ei sit præsens. Homo autem acidiosus, quandoque etiam appetit occultare pigritiam & tristitiam suam hominibus, & ideo aliquando sibi ab eis cauet: quandoque etiam tanta est pigritia, quod negligit hæc, & non veretur ne que curat, quod ab eis cognoscatur.

Quarto, facit hominem pauidum: & ideo talis, quando vadit, videtur semper esse quasi in fuga, sed fuga eius est absque ordine. Vnde assimilatur illi vermiculo, qui natus in superficie aquæ secundum Auicennam, dicitur cutibuth, qui dum mouetur in superficie aquæ, modo vadit huc, modo illuc, & mouetur ad diuersas partes absque ordine, & quando aliquid obuiat, vel occurrit ei, fugit ab eo, & iterum statim apparet. Eodem itaque modo fuga, & incessio prædictam melancholiam patientis diuersa est & incerta, quia si ignorantis in qua parte ire debeat, & est quasi fugiens ab aliquo sibi apparente & obuiante: & iterum apparente sibi alitero, adhuc fugit ab illo. Quæ omnia satis congruunt acidioso homini, quia omnia opera imminuta refugit tanquam difficillima, vel impossibilia, & ideo nescit quid faciat, quia quando aliquid faciendum ei occurrit, statim expauescit, & refugit, timens ne sit nimis difficile. Et quando occurrit aliud adhuc facit simile, & ira non operatur aliquid certum, sed modo incipit facere vnum, modo aliud, & nihil profequitur, vel ad perfectum deducit. Sed contra hæc dicitur Eccle. 5. Esto firmus in via domini. Senec. Certis ingenijs immorandum est. Eccle. 11. Fili mi ne in multis sint actus tui.

Pulcherrimis siquidem exemplis tum actiua tum etiam contemplatiua vite perfectio aperitur Tribusq; precipuis rationis, actiua, & contemplatiua mandibulis assimilatur, Cap. II.

Actiui, & contemplatiui sunt similes mandibulis propter tria.

Primo, quia mandibulæ sunt situaliter distinctæ. Nam mandibularum alia superior, alia inferior. Sunt enim, sicut duæ molæ ad molendum, & conferendum cibum, continue se mouentes. Vnde mandibulæ nutrimentum toti corpori subministrant. In superiori igitur

igitur mandibula; dentes superiores infiguntur, in inferiori vero inferiores radicantur. Mandibula ergo superior est vita contemplativa; quae circa superiora intendit, sicut circa ecclesia. Inferior vero est vita activa quae inferiora ministrat. Temporalia. Per utramque enim cibum ministratur quo corpus ecclesiae sustentatur. Per contemplativam vitam disponitur & preparatur cibus spiritualis. sicut doctrinae, & orationis, & aliarum elemosynarum spiritualium, quibus etiam proximorum animae sustentantur & nutriuntur. Per activam vero dispensatur, & ministratur; & nutrimentum corporale. s. cibi & potus & aliarum elemosynarum corporalium, quibus corpora vegetantur. Dentes autem superiores sunt viri contemplativi, & perfecti, quorum conversatio in caelis est. Inferiores vero dentes, sunt viri puri & fortes, qui proximorum utilitatibus inserviunt. Vbi attendendum est, quod mandibula superior omni animali est fixa, & immobilis, ad designandum quod vita contemplativa, quae est circa aeterna, & immobilia bona, attendit, & requirit stabilitatem & quietem ab exterioribus exercitiis. Ang. Ocium sanctum querit charitas veritatis. Psal. 37. Vacate, & videte. Bern. Absit ut qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum officium vitam. Mandibula vero inferior. Lactiva vita, tam per compassionem animi, quam per actum ministerii necessarium movet, ita ut possit dici deseruentibus Deo in laboribus vitae activae illud Iob. 4. Ecce qui servavit ei non sunt stabiles. Cocodrillus enim contra naturam animalium mandibulam superiorem movet, & inferiorem fixam tenet. Sicut dicit Ari. de ani. Et talis est homo peccator, qui temporalibus corde affigitur, circa spiritualia vero nulla stabilitate firmatur. Thre. 1. Peccavit Ierusalē, propterea instabilis facta est.

Secundo, mandibulae sunt ex duris partibus compositae. s. ex duris ossibus, & duris nervis & lacertis. & hoc fuit necessarium propter motus continuitatem, & aperitionis & clausonis necessitatem, ut dicit Constant. In osse itaque duro & forti, intellige fidem, de qua 1. Pet. 3. Cui resistite fortes in fide. In lacerto vero sive musculo, in quo est virtus motiva, unde etiam in quolibet membro est quasi loco cordis, significatur spes, quae movet ad bene operandum, sicut spes precij ad bene laborandum. In nervo autem colligante, intellige charitatem, quae secundum Apostolum, est vinculum perfectionis. Et haec tria necessaria sunt, ad continuandum opera vitae activae, quam contemplativae.

Tertio, quia mandibulae sunt pluribus munimētis circumdatae. s. gingivis & labiis. Gingivae dicuntur a denariis gignendis, quia in eis dentes gignuntur, nutriuntur, & stabiliuntur. Labia etiam apposta sunt ad decorum exteriorem, & etiam ad defensionem tam illarum, quam dentium ab exterioribus nocumētis, gingivae ergo referuntur ad humiles, sed labia ad Deum laudantes. Nam sicut in gingivis dentes firmantur, ita in humilitate sancti roborantur. Unde tam activis, quam contemplativis virtutibus necessarium est, ut de se humilia sentiant, & ut et ea quae faciunt in Deum laudare referant, sicut illud Psal. 62. Labia mea lau. &c.

Vera poenitentia partes, ut Deo grata existat, septem esse debent, quae per ipsum fellis septem similitudines liquidat agnoscuntur. Cap. XXI.

Amaritudo poenitentium assimilatur felli propter septem. Primò, quia fel est maximè amaritudinis concretum, & hoc est propter dominium cholerae ex nimia intensione caloris. Est enim fel membrum calidum & siccum, epatis globo suppositum, proprium cholerae rubeae receptaculum: sicut ergo est maxima amaritudo fellis: ita etiam debet esse maxima amaritudo poenitentis, qui nihil peccato deterius ei accidere potest. Isa. 37. Amaritudo mea amarissima. Deut. 32. Vna corum, vna fellis, & botrus amarissima. In cuius signum Christus pro nostris peccatis est felle potatus. Psal. 50. Dederunt in escam meam fel.

Secundo, quia fel est sui humoris dupliciter emulsiuum. Nam fistula fellis est quadam pellicula habens duos folliculos, & per unum ad intestina cholera deportatur, per alterum vero deportatur ad stomachum. Cistula ergo fellis est mens amara hominis poenitentis, cuius duo folliculi sunt, primus dolor de peccatis praeteritis, & hic vadit ad intestina ad purgandum feces cibi. I. ad conscientiam ad intestina, ad purgandum facies peccati. Alius vero est propositum abstinendum futuris. Unde hoc vadit ad stomachum, per quem cibi ingrediuntur ad ventrem: quia maximè debet caute adhiberi circa sensum, unde male suggestiones, seu cogitationes primitus oriuntur, & transeunt ad mentem. Unde Aug. in reg. Vbi sibi aliquis nostrum videtur aliquid deesse, doleat de praeterito, caueat de futuro. Nam sicut dicit Greg. in hom. Poenitentiam agere, ad perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat adhuc poenitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat.

Tertio, quia fel est visus clarificatiuum, & praeceptum fel accipitris, & aliarum avium viventium de praedicta, ut dicit Constant. & ideo fel in collyriis oculorum est necessarium, propterea, quia fel sua subtilitate est grossorum humorum incisivum, & sua siccitate consumptivum. Tob. 6. Fel eius valet ad unguendos oculos. Sic ex amaritudine poenitentium fit spirituale collyrium quo oculi animae interiores purgantur, & clarificantur. Apoc. 3. Collyrio, scilicet poenitentiae, inunge oculos tuos ut videas.

Quarto, quia fel est decoctionis ciborum iterativum. Nam cholera à cista fellis ad stomachum deportata, sua caliditate virtutem adiuvat digestivam. Et sic poenitentia suo fervore praeparat, & iuvat mentem ad nutrimentum spirituale verborum Dei, vel corporis Christi dignè recipiendum, ut sic ei applicentur proficit ad meritum. Et talis praeparatio vel dispositio respectu cibi spiritualis est quaedam digestio. Prou. 17. Anima esuriens, amarum pro dulci sumet: quia scilicet, non potest anima percipere dulcedinem spiritualium cibi & alimoniarum, nisi praecedat amaritudo poenitentiae.

Quinto, quia fel est ad expellendum superflua excretivum. Nam cholera à cista fellis ad intestina deportata, est sua subtilitate penetrativa, & suo acumine pungitiva, & intestinorum modificativa. Unde virtus expulsiua cofoxtatur, & ad expellendas faeces ciborum excludit. Sic poenitentiae dolor intus ad mentem peccatoris penetrans, suo acumine conscientiam compungit, & cum

eum continuè mordere non desinit, ad expellendas peccatorum faeces per viam confessionis compellit, sicut ex dolore compellitur parturiens citius dimittere partum. Psal. 47. Et dolores, ut parturiētis. Sexto, quia fel est per accidens dulcedinis causatiuum. Nam in animalibus fel habentibus, quod est sub felle, est valde dulce, quia dum amarae partes ad locum aliquem colliguntur, partes videlicet, quae remanēt, magis dulces redduntur. Et sic sub amaritudine poenitentiae maxima dulcedo continetur: quia quantum poenitens dolet de culpe perpetrata, tantum gaudet de eius remissione, & adhuc amplius de gratiae recuperatione. Iud. 14. De forti egressa est dulcedo: ga scilicet de forti amaritudine poenitentiae sequitur dulcedo miserationis, & gratiae.

Septimo, quia fel est sanguinis à cholera separatiuum, & mundificatiuum. Sanguinis enim ex praesentia cholerae incenderetur, nisi in custodia fellis eius superfluitas locaretur. Sic etiam poenitentia coarctat, & restringit ardorem concupiscentiae, quae est velut visio cholerae tenens ipsam concupiscentiam sub custodia rationis. & ita humor sanguinis. i. affectio spiritualis amoris, in quo vita animae conservatur, sicut vita animalis conservatur in sanguine, remanet non infecta, sed pura. Et haec est puritas sanguinis. i. sinceritas spiritualis amoris, de qua dicitur Gen. 9. Carnem cum sanguine ne comedetis. i. carnalem amorem cum spirituali dilectione non miscebitis. Unde Dominus Mat. 17. voluit bibere vinum cum felle mixtum. Est enim vinum amor spiritualis: sed tanquam fel amaritativum, est affectio carnalis, de qua dicitur: Prou. 5. Nonissima illius amara quasi absinthium.

Item amaritudo poenitentiae assimilatur cholerae rubeae propter quatuor. Primo ratione naturalis proprietatis, quia est naturaliter calida, & sicca. Sic poenitentiae amaritudo calida est fervore bonae voluntatis, & sicca ab humore fluxae cogitationis. Ecc. 31. Vigilia, & cholera, & tortura viro infrunito. Nam poenitentia debet esse dura, & ideo requirit vigiliam. i. mentis attentionem. Item debet esse feruida, & ideo requirit cholerae, id est exortationis ardorem. Item debet esse pugnosa: & ideo requirit torturam. i. satisfactionis afflictionem. Eccl. 33. Servo maliuolo, id est peccatori suae, carni, tortura & compedes. Secundo, ratione effectivae calitatis, quia per complexione cholericam efficiuntur homines iracundi, ingeniosi, leues, & acuti. Sic poenitentia facit homines iracundos contra vitia, ingeniosos ad destruendum diaboli machinamenta, leves, ut audita cito percipiant, acutos ut subtiliter de rebus sentiant. Sap. 8. Per hanc iuventis, & acutus inveniar in iudicio. Tertio, ratione similitudinariae conformitatis: quia cholera est similis igni, & aestati, & calidae iuventuti. Haec enim omnia calidae & sicca naturae sunt, ut habeas ex cholera rubea amaritudinem contra peccatum: ex iuventute fortitudinem contra diabolum, extingue claritatem intelligentiae ad cognoscendum Deum, ex aestate vero habeas amorem dilectionis ad proximum. Et inde est, quod vicinitas aestatis. i. poenitentia fraterni amoris manifestatur ex fructu operis. Luc. 21. Cum arbores producunt ex se fructum, scitis quoniam prope est aestas. Grego. homi. Probatio dilectionis, exhibitio est operis. Quarto, ratione purgativae effusibilitatis: quia humor cholericus

purgatur, & emittitur, sive effunditur per aures. Dum enim libenter audis quid facere debeas, per aures cordis superfluitates cholerae rubeae purgas: vel per aures purgas, dum sacerdos in confessione te audit, Unde Iac. 5. hortatur dicens: Confitemini alterutrum peccata vestra. Leo in ser. Non remanet in iudicio condemnandum, quod fuerit in confessione purgatum.

De charitate Dei ac proximi excellenter pertractatur, quae egregijs similitudinibus hominum pedibus quo ad omnes eorum partes proprijsque effectus coaptatur. Cap. XIII.

Amor charitatis assimilatur pedi. Sunt enim duo pedes animae, quibus ad Deum accedit amor Dei, & proximi, quia ita sibi connexi sunt, ut alter sine altero currere non possit. Io. 20. Currebat autem duo simul. haec autem similitudo pedis, scilicet, & amoris, ex multis proprietatibus patet.

Primò, quia pes est ultimum corporis. ad integritatis eius pertinens perfectionem. Et similiter ultima eius virtus, quae anima est in hac vita perficitur, est charitas. unde Apost. Col. 3. pluribus enumeratis virtutibus subdit, Super haec omnia charitate habentes vinculum perfectionis. Vel sicut pes est finis corporis humani, ita charitas finis est mandati. 1. Tim. 1. Finis praeccepti charitas. & dicitur charitas finis praeccepti: quia omnes actus virtutum, de quibus praeccepta dantur, ad hunc finem generaliter ordinantur, ut anima uniat Deo: quod fit per charitatem, unde actus aliarum virtutum non coniungunt animam Deo nisi mediante charitate. Quia vero pes est extrema pars corporis, pedus totius corporis portat, 1. Cor. 13. & sic etiam de charitate ipse Apost. dicit, quod charitas omnia suffert. Grego. homi. Tantum quilibet portat proximum, quantum amat. Si enim amas portas: sed si de sistis amare, deficiis & torerare.

Secundo, quia pes longus est, & planus, & concavus propter fortiorem vestigij impressionem; sic amor charitatis debet esse longus ad perseverandum. Prouerb. 17. Omni tempore diligit, qui amicum est. Bernard. lib. 5. de consid. Ama perseveranter, & longanimiter, & habes longitudinem: dilata amorem tuum usque ad inimicos, & latitudinem tenes: esto in omni solitudine timoratus, & sublime & profundum apprehendisti.

Item debet esse planus, id est aequalis & levis ad facilius onera portandum, id est, proximorum defectus. Apostol. Ephes. 5. Supportantes inuicem in charitate.

Item debet esse concavus, ad suscipiendum, scilicet, per hospitalitatem. Apost. Rom. 15. Suscipite inuicem, sicut & Christus, suscepit vos. & ex his relinquuntur fortis impressio vestigiorum, id est, exemplorum.

Tertio, quia pes est digitis distinctus ad meliorem incessionem: incesso enim anima in via Dei est per mandatorum observationem. psalm. 129. Viam mandatorum tuorum cucurri. Distinctio autem digitorum est distinctio mandatorum, unde sicut sunt decem digiti pedis, ita sunt decem praeccepta Decalogi: sed sicut digiti uniantur in dilectione, unde Grego. in homil. dicit, quod praeccepta Dominica sunt multa per diuersitatem operis; unum in radice ipsius charitatis.

Quarto,

Quarto: quia pes est nervus & ossis ad maiorem durationem: charitatis autem amor est nervus ad fortiter colligandum, & est osseus ad alia supportandum, & ideo fortissimus ad nunquam deficiendum. Apolo his. 1. Cor. 13. Charitas nunquam excidit, Et nota, quod secundum Constantinum componitur ex ossibus. 44. quorum duo sunt calcaneorum, duo manicularum, x. pedum, & 30. digitorum. In calcaneis, itaque intelligimus morientes; quia calcaneus est posterior pars pedis; a calcando sic dicitur, quia eo terrae vestigia imprimuntur, ut dicit Isido. unde signat mortem; per quam homo terrae infoditur; & in terram redigitur. Sicut ergo calcaneis necessaria sunt duo ossa, ita morientibus duo sacramenta sine quibus male morerentur, unum scilicet quo ad parvulos scilicet baptismus, aliud quo ad adultos. i. praesentia. In maniculis vero accipimus poenitentem quod est posterioribus oblitis ad anteriora se extendere. Maniculae. n. sunt anterioribus, quibus necessaria sunt duo ossa ad sui fortificationem, scilicet timor offensa, & spes veniae. In pedibus vero quibus moventur, accipimur obediens, quibus necessaria est compago decem ossium, id est; observatio decem praecceptorum: in digitis vero intelligimus rectores, & doctores, quibus necessaria est compago xxx. ossium, id est, maturitas aetatis, quae videtur communiter competere aetati xxx. annorum, sicut Christus, quando se prophanit & docere post baptismum coepit, erat xxx. annorum. Unde Greg. Nazianzenus dicit: Observa tu qui praesens, quod xxx. annorum erat Iesus. Forsitan autem & Ioannes aliquid plus habebat aetatis, & tu antequam adolescas, antequam genas barbis vestias, vis docere senes; & magister fieri antequam discipulus cupis, quod certe idem leve, & facile putas, quia illud penitus ignoras?

Quinto, pes est necessarius propter ambulationem & corporis elevationem: nam amor charitatis movet, & ambulare facit per operationem. Unde Apol. Ephes. 3. Ambulate in dilectione; scilicet bene operando, & elevat per contemplationem, & caelestium affectionem, sicut calore Solis eleuantur vapores. Et nota (sicut dicit Galenus) quod mulier in utero habens, iunctis, & compositis pedibus, si subito vocata fuerit, si masculum habuerit, primo ad veniendum dexterum pedem movebit: si vero foeminae gestaverit, primo movebit sinistrum. Per masculum ergo conceptum, intelligitur bona dispositio mentis, per foeminam vero accipitur dispositio mala: per pedem autem dextrum amor spiritualium, per sinistrum vero temporalium amor significatur. Illa ergo anima quae concepit masculum, i. quae est bene interius disposita per bonum affectum, & propositum, praemittit pedem dextrum sinistro. i. praeponeit amorem spiritualium omnibus temporalibus. Sed quae concepit propositum foemineum. i. vitiosum, praemittit pedem sinistrum. i. praeponeit affectum temporalium spiritualibus.

Sexto, in multis animalibus pes est ad defensionem. Sic pede charitatis percurrentia est frons, vel fraus tentatoris. Charitas enim est munimen egregium contra tentationes.

Septimo, in volatilibus scissus pedis, & curvi unguis,

pes est ad victus acquisitionem, sed in volatilibus clavus pedis, est ad sui in aquis gubernationem, & hoc est, quia charitate rescimur, & in aquis tribulationum gubernamur, & defendimur, ne submergamur. Psal. 69. In flumine pertranfibunt pedes: quia. Inundationem tribulationum securus pertranstis pes dilectionis. Cant. 5. Aquae multae non poterunt extinguere charitatem: nam charitas, sicut dicit Augustinus, in adversitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in recreatione rutilans, in hospitalitate latissima, inter veros fratres laxissima, inter falsos prudentissima.

Hydropisis tres species annumerantur, quibus inordinatus sui ipsius atque divitiarum amor, & propriae excellentiae appetitus, pluribus similitudinibus comparatur.

Cap. V.

AMOR sui inordinatus assimilatur hydropisi propter tria. Primo, propter exuberantiam materiae: Est enim hydropisis causa, exuberans materia (ut Aulic. dicit) Sed tanquam exuberantia humorum in hydropici corpore, est distemperantia amoris proprii in peccatoris corde. Ex qua sequitur tumescitio hydropici, id est, superbia & contemptus Dei: quia superbia amor est propriae excellentiae, ut dicit Augustinus verbis Domini.

Secundo, propter repletionem corporis, nam (sicut dicit Aulic.) Talis exuberans materia ingrossat, & tumescit membra, aut membra exuberantia manifeste, in loca porrius vacua in quibus continentur humores, & regimen nutrimenti. Sic inordinatus amor sui, replet omnia corporis membra, id est, occupat omnia sui peccatoris opera, & loca etiam corporis vacua, id est, eius desideria. Nam quicquid desiderat, vel agit ad seipsum tantummodo homo reflectit: quia in omnibus suis studiis solum propriam utilitatem attendit. Apol. 2. Tim. 3. Erunt homines seipsum amantes.

Secundo, propter distinctionem languorum. Nam languor siue morbus hydropisis in tres distinguitur partes ac species, quarum una vocatur hypofarctica, secunda alchites, tertia tympanitis. Prima, scilicet, hypofarctica, provenit ex materia phlegmatica penetrante in membra cum sanguine, ex qua apparet inflatio corporis quasi toto, sicut accidit in corpore mortuo. Unde haec hydropisis pinguedinem in membra inducit: sed inter membra potissimum facies ad pinguedinem est declivis, cumque digitis corpus praemittitur, in omni loco deprimat, ex quo non carnis soliditas, sed fluiditas, & mollis esse pinguedo illa ostenditur. Hypofarctica ergo procedens ex exuberanti corporis humore, auantia vitii est, proueniens ex sui inordinato amore: quia ex eo, quod peccator se diligit inordinate plus secundu copiam, quam secundum animam; diuitiarum abundantiam appetit, ut commodius vivere possit, & quarum diuitiarum inordinato amore, cupidus, & auarum efficitur, & tunc est hypofarctica, proueniens ex materia phlegmatica: nam exuberantia materiae phlegmaticae est abundantia temporalis substantiae: quia huiusmodi materia, s. phlegmatica, est fluida, est frigida, & obliuionis, & pigritiae causatiua. Na phlegmatica sua

fluiditas, sunt obliuiosi, sunt pigri, vel tardi: quae omnia in peccatoribus causat abundantia temporalis. Nam ipsa est fluida, i. labilis & transitoria: & necesse est, ut in labili inicitur, etiam cum labente laborat. Pro. 1. 1. Quae confidit in diuitiis suis, corrumpet; haec est etiam quae homines frigidus ad amandum spiritualiter. 1. Io. 4. Quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Item facit obliuiosos ad recognoscendum beneficia. Gen. 40. Succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Sic qui prosperatur in diuitiis, obliuiscitur Dei. Item facit pigros, & tardos ad operandum opera meritoria. Unde fallacia diuitiarum, & sollicitudo securitatis, suffocant verbum, ne scilicet opere impleatur. Tunc ergo exuberat in ventre phlegmatica materiae humor, quando crescit in corde hominis temporalis substantiae amor: qui tunc cum sanguine penetrat ad membra, cum sub obtentu necessitatis trahitur ad operum studium. Est enim humor sanguinis quasi nutrimentum corporis, & necessarium sustentamentum naturae, in tantum, ut dicatur Leu. 13. quod anima. i. vita omnis carnis in sanguine est. Ergo accipiamus per sanguinem appetitum necessitatis, in exuberante autem phlegmate appetitum cupiditatis: unde tunc phlegma cum sanguine transit, quando sub obtentu necessitatis, impletur appetitus cupiditatis: & tunc penetrat in membra, quando transit ad lucrandi studia, ex quibus sequitur impingatio. i. diuitiarum repletio. sed ex pinguedine tumescitio sequitur, quia ex diuitiarum plenitudine superbia causatur: & ideo Aug. in ser. 31. Morbus diuitiarum est superbia. Nam grandis animus est qui inter diuitias isto morbo non tentatur. maior animus diuitias suas vincens contemnendo: magnus est diues qui non se ideo magnum putat, quia diues est superbus & egenus est, in carne crepat, in corde mendicat, inflatus est non plenus. est etiam praecipue in facie ad pinguedinem, & ad tumorem declivis: quia praecipue in exteriori apparentia, suam superbiam, & pompam ostendit. sed quia plenitudo eius non est solida plenitudo virtutis, comprimitur, dum tangitur digitis, quia dum tentationibus impetitur, cedat, & dum aduersitatibus premitur, deficit. Iob. 4. Venit super te plaga, & defecisti. Secunda species hydropisis, s. alchites, provenit ex materia aquosa effusa in spatium ventris inferioris, & quae sequitur ipsum. Unde est in alchite grauitas sensibilis in ventre: & cum percussitur venter non est sonitus: sed quando commouetur, auditur sonitus aquae commotae. Asclites ergo proueniens ab exuberantia humoris, luxuriam designat proueniens ex inordinato amore propriae carnis, unde nascitur ex aqueo humore. i. ex carnali amore, & ad inferiora ventris diffunditur: quia luxuria carnis per inferiora membra expletur. Haec sensibilem grauitatem ventri ingerit, quia sensibile commotionis ardorem in ipso ventre diffundit, huiusmodi aquositas ventris cum percussitur non sentitur: quia flagellum tribulatio carnis motum concupiscentiae sedat, & restringit, sed tamen cum mouetur: sentitur, quia cum tentatione agitur, prouinus excitatur, & deordinatur.

Tertia species hydropisis, scilicet tympanitis, est ex materia ventosa sparsa in alias partes, & non est in Summa de Exempl.

tympanitide grauitas neque pinguedo membrorum, sed potius extenuatio ipsorum, neque enim tumescitio pedum, sed est inflatio ventris, & tensio quasi chorde, & cum pulsatur venter, auditur sonitus ventris in quo est inflatio, ut vtris pleni aqua. Est ergo velut tympanitis tumor elationis, qui est ex ventosa materia. i. ex humoris excellentia quae animum inflat non satiat. Unde eius abundantia, tympanitidem inducit: quia excellentia honoris superbiam & elationem gignit, qua animus in flatu extenditur: ut si quis eum iniuria tangat, statim per impatientiam resonat, & ad vindictam intendit. Ilsa. 16. Venter meus ad Moab quasi cythara sonabit.

Angelos quamplurimos rationibus corporeis membris iure solere antiquitus depingi, ostentatur.

Cap. VI.

ANgeli licet sint incorporei, tamen in figura humani corporis apparere leguntur, & sic etiam depinguntur. unde & varia membra corporis etiam in diuina scriptura per quandam similitudinem eis attribuuntur, in quibus variae actiones eorum inuisibiles exprimentur. Depinguntur siquidem angeli primo cum longa coma, & reflexis capillis: ut per haec eorum mentales actiones, & ordinatae cogitationes significandae, & etiam affectiones quae nascuntur ex radice mentis. Item aures dicuntur habere, quando diuinam inspirationem recipiunt, quam utique iudicant & discernunt.

Item nares eis pictores attribuunt, quia peccata vel fetida fugiunt, & virtutes quasi quadam odorifera diligunt, & inter munda, & immunda foetida & aromatica sagacissime diiudicant, & distinguunt.

Item ora, linguas, & labia habere etiam saepius memorantur: quia diuina secreta quasi nobis loquendo proferunt, & diuinis laudibus quasi continue incedunt.

Item imberbes pinguntur, ut quasi iuuenes; neque viribus, neque senio deficere ostendantur.

Item dentes habere dicitur, quia gratiam quam a Deo accipiunt aliis coicare, i. quasi commolendo diuidere consueuerunt. Unde in dentibus eorum potestas actiua & communicatiua merito designatur.

Item brachia, & manus habent, quia virtute sua actiua & permansua, nostras infirmitates sustentant, & vsque in finem ab electorum defensione, & supportatione non desistunt.

Item cor & pectus habere finguntur, quia cum deformem habeant vitam, de susceptione deformis vitae, & gratiae, nobis manifestissime cooperantur.

Item costas, & latera habent: quia omnia gratiarum munera in se tuta continent, & per ipsorum custodiam in electis hominibus omnino tuta manent.

Item lumbos, & femora habere dicuntur, sed vestibus occultata, quia gratiam, & virtutem in se habent quae hominibus carnalibus sunt occulta.

Item habent pedes, sed naturaliter denudatos: quia liberos habent affectionum motus in Deum, ab omni carnali concupiscentia denudatos.

Quarto: quia pes est nerueus & ossis ad maiorem durationem: charitatis autē amor est nerueus ad fortiter colligandum, & est ossis ad alia supportandum, & ideo fortissimus ad nunquam deficiendum. Apolo. 1. Cor. 13. Charitas nunquam excidit, Et nota, quod secundum Const. pes componitur ex ossibus. 44. quorum duo sunt calcaneorum, duo manicularum, x. pedum, & 30. digitorū. In calcaneis, itaque intelligimus morientes; quia calcaneus est posterior pars pedis; a calcando sic dicitur, quia eo terra vestigia imprimuntur, ut dicit Isido. unde signat mortem, per quam homo terram infoditur; & in terram redigitur. Sicut ergo calcaneis necessaria sunt duo ossa, ita morientibus duo sacramenta sine quibus male morerentur, vnum scilicet quo ad paruulos scilicet baptismus, aliud quo ad adultos. i. praesentia. In maniculis vero accipimus poenitentes quod est posterioribus oblitis ad anteriora se extendere. Maniculae sunt anterior, quibus necessaria sunt duo ossa ad sui fortificationem, scilicet timor offensa, & spes venia. In pedibus vero quibus mouemur, accipimur obediētes, quibus necessaria est compago decem ossium, id est, obseruatio decem preceptorum: in digitis vero intelligimus rectores, & doctores, quibus necessaria est compago xxx. ossium, id est, maturitas aetatis, quae videtur communiter competere aetati xxx. annorum, sicut Christus, quando se pro palauit & docere post baptismum coepit, erat xxx. annorum. Vnde Greg. Nazianzenus dicit: Obserua tu qui praes, quod xxx. annorum erat Iesus: Forstian autē & Ioannes aliquid plus habebat aetatis, & tu antequam adolescas, antequam genas barbis vestias, vis docere senes, & magister fieri antequam discipulus cupis, quod certe ideo leue, & facile putas, quia illud penitus ignoras?

Quinto, pes est necessarius propter ambulationem & corporis eleuationem: nam amor charitatis mouet, & ambulare facit per operationem. Vnde Apol. Ephē. 3. Ambulate in dilectione, scilicet bene operando, & eleuat per contemplationem, & caelestium affectionem, sicut calore Solis eleuantur vapores. Et nota (sicut dicit Galenus) quod mulier in vtero habens, iunctis, & compositis pedibus, si subito vocata fuerit, si masculū habuerit, primò ad veniendum dextrum pedem mouebit: si vero foeminam gestauerit, primò mouebit sinistrum. Per masculum ergo conceptum, intelligitur bona dispositio mentis, per foeminam vero accipitur dispositio mala: per pedem dextrum amor spiritualium, per sinistrum vero temporalium amor significatur. Illa ergo anima quae concepit masculum, i. quae est bene interius disposita per bonum affectum, & propositum, praemittit pedem dextrum sinistro. i. preponit amorem spiritualium omnibus temporalibus. Sed quae concepit propositum foemineum. i. vitiosum, praemittit pedem sinistrum. i. praepone affectum temporalium spiritualibus.

Sexto, in multis animalibus pes est ad defensionem. Sic pede charitatis percutienda est frons, vel fraus tentatoris. Charitas enim est munimen egregium contra tentationes.

Septimò, in volatilibus scissi pedis, & curui vnguis,

pes est ad victus acquisitionem, sed in volatilibus clausus pedis, est ad sui in aquis gubernationem, & hoc est, quia charitate reficimur, & in aquis tribulationum gubernamur, & defendimur, ne. i. submergamur. Psal. 65. In flumine pertransibunt pede: quia. i. inundationem tribulationum securè pertransit pes dilectionis. Cant. 5. Aqua multae non poterunt extinguere charitatem: nam charitas, sicut dicit Augustinus, in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in reuerentia rusticissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres laxissima, inter falsos prudentissima.

Hydropisis tres species annumerantur, quibus inordinatus sui ipsius atque diuitiarum amor, & propria excellentiae appetitus, pluribus similitudinibus comparatur.

Cap. V.

Amor sui inordinatus assimilatur hydropisi propter tria. Primo, propter exuberantiam humoris: Est enim hydropisis causa, exuberans materia (ut Auic. dicit) Sed tanquam exuberantia humoris in hydropici corpore, est distemperantia amoris proprii in peccatoris corde. Ex qua sequitur tumescitio hydropici, id est, superbia & contemptus Dei: quia superbia amor est propriae excellentiae, ut dicit Augustinus verbis Domini.

Secundo, propter repletionem corporis, nam (sicut dicit Auic.) Talis exuberans materia ingrossat, & tumescit membra, aut membra omnia manifeste, aut loca porrium vacua in quibus continentur humores, & regimen nutrimenti. Sic inordinatus amor sui, replet omnia corporis membra, id est, occupat omnia eius peccatoris opera, & loca etiam corporis vacua, id est, eius desideria. Nam quicquid desiderat, vel agit ad seipsum tanquam homo reflectit: quia in omnibus suis studiis solum propriam utilitatem attendit. Apol. 2. Tim. 3. Erunt homines seipsos amantes.

Secundo, propter distinctionem languorum. Nam languor siue morbus hydropisis in tres distinguitur partes ac spec. es, quarum vna vocatur hypofarcha, secunda alchites, tertia timpanitis. Prima, scilicet, hypofarcha, prouenit ex materia phlegmatica penetrante in membra cum sanguine, ex qua apparet inflatio corporis quasi toto, sicut accidit in corpore mortuo. Vnde haec hydropisis pinguedinem in membra inducit: sed inter membra potissime facies ad pinguedinem est decliuis, cūque digitis corpus praemittitur, in omni loco deprimit, ex quo non carnis soliditas sed fluiditas, & mollior esse pinguedo illa ostenditur. Hypofarcha ergo procedens ex exuberanti corporis humore, auaritia vniuersalis est, proueniens ex sui inordinato amore: quia ex eo, quod peccator se diligit inordinatè plus secundum corpus, quam secundum animam, diuitiarum abundantiam appetit, ut commodius vivere possit, ex quarum diuitiarum inordinato amore, cupidus, & auarus efficitur, & tunc est hypofarcha, proueniens ex materia phlegmatica: nam exuberantia materiae phlegmaticae est abundantia temporalis substantiae: quia huiusmodi materia. i. phlegmatica, est fluida, est frigida, est obliuioſa & pigritia cauſatiua. Na phlegmatica sunt

sunt obliuioſi, sunt pigri, vel tardi: quae omnia in peccatoribus cauſat abundantia temporalis. Nam ipsa est fluida, i. labilis & transitoria: & necesse est, ut obliuioſi in diuitiis suis, corruet; haec est etiam quae homines frigidus ad amandum ſpiritualiter. 1. lo. nō qui diligit mundum, nō est charitas patris in eo. Item facit obliuioſos ad recognoscendum beneficia. Gen. 40. Succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Sic qui prosperatur in diuitiis, obliuioſcitur Dei. Item facit pigros, & tardos ad operandum opera necitoria. Vnde fallacia diuitiarum, & sollicitudo ſecundum ſuſcitoc verbū, ne ſcilicet opere impleatur. Tūc ergo exuberat in ventre phlegmatica materia humor, quando creſcit in corde hominis temporalis ſubſtantia amor: qui tūc cum ſanguine penetrat ad membra, cum ſub obtentu neceſſitatis trahitur ad operum ſtudium. Est enim humor ſanguinis quaſi nutrimentum corporis, & neceſſarium ſuſtentamentum naturae, in carnis in ſanguine eſt. Ergo accipiamus per ſanguinem appetitum neceſſitatis, in exuberante autem phlegmatica appetitum cupiditatis: vnde tūc phlegmatica ſanguine tranſit, quando ſub obtentu neceſſitatis, impletur appetitus cupiditatis: & tūc penetrat in membra, quando tranſit ad lucrandi ſtudia, ex quibus ſequitur impingatio. i. diuitiarum repletio. ſed ex pinguedine tumefactio ſequitur, quia ex diuitiarum plenitudine ſuperbia cauſatur: & ideo Aug. in ſer. 31. Morbus diuitiarum eſt ſuperbia. Nam grandis animus eſt qui inter diuitias iſto morbo non tentatur. maior animus diuitias ſuas vincens contemnendo: magnus eſt diues qui non ſe ideo magnum putat, quia diues eſt ſuperbus & egenus eſt, in carne crepat, in corde mendicat, inflatus eſt non plenus. eſt etiam praecipue in facie ad pinguedinem, & ad tumorem decliuis: quia praecipue in exteriori apparentia, ſuam ſuperbiam, & pompam oſtendit. ſed quia plenitudo eius non eſt ſolida plenitudo virtutis, comprimitur, dum tangitur digitis, quia dum tentationibus impetitur, cedat, & tam aduerſitatibus premitur, deſicit. Iob. 4. Venit ſuper te plaga, & deſecit. Secunda ſpecies hydropiſis, ſ. alchites, prouenit ex materia aquoſa effuſa in ſpatium ventris inferioris, & quae ſequitur ipſum. Vnde eſt in alchite grauitas ſenſibilis in ventre: & cum percutitur venter non eſt ſonitus: ſed quando commouetur, auditur ſonitus aquae commotae. Alchites ergo proueniens ab exuberantia humoris, luxuriam deſignat proueniens ex inordinato amore propriae carnis, vnde aſcitur ex aqueo humore. i. ex carnali amore, & ad inferiora ventris diffunditur: quia luxuria carnis per inferiora membra expletur. Haec ſenſibilem grauitatem ventri ingerit, quia ſenſibile comotionis ardorem in ipſo vtre diffundit, huiusmodi aquoſitas ventris cum percutitur non ſentitur: quia flagellum tribulatio carnis motum concupiscentiae ſedat, & reſtringit, ſed tamē cum mouetur: ſentitur, quia cum tentatione agitur, protinus excitatur, & deordinatur.

Tertia ſpecies hydropiſis, ſcilicet timpanitis, eſt ex materia ventroſa ſparſa in alias partes, & non eſt in Summa de Exempl.

tympanitide grauitas neque pinguedo membrorum, ſed potius extenuatio ipſorum, neque enim tumefactio pedum, ſed eſt inflatio ventris, & tenſio quaſi chordae, & cum pulſatur venter, auditur ſonitus ventris in quo eſt inflatio, ut vtris pleni aqua. Eſt ergo velut tympanitis tumor elationis, qui eſt ex ventroſa materia. i. ex humoris excellentia quae animum inflat non ſariat. Vnde eius abundantia, tympanitidem inducit: quia excellentia honoris ſuperbiam & elationem gignit, qua animus in ſtatu extenditur: ut ſi quis eum iniuria tagat, ſtatim per impatientiam reſonat, & ad vindictam intendit. Iſa. 16. Venter meus ad Moab quaſi cythara ſonabit.

Angelos quamplurimos rationibus corporeis membris iure ſolere antiquitus depingi, oſtentatur.

Cap. VI.

Angeli licet ſint incorporei, tamen in figura humani corporis apparere leguntur, & ſic etiam depinguntur. vnde & varia membra corporis etiam in diuina ſcriptura per quandam ſimilitudinem eis attribuntur, in quibus varia actiones eorum inuifibiles exprimuntur. Depinguntur ſiquidem angeli primo cum ſoga coma, & reflexis capillis: ut per haec eorum mentales actiones, & ordinatae cogitationes ſignificant, & etiam affectus: quae naſcuntur ex radice mentis. Item aures dicuntur habere, quando diuinam inſpirationem recipiunt, quam utique iudicant & diſcernunt.

Item nares eis pictores attribunt, quia peccata velut foetida fugiunt, & virtutes quaſi quaedam odorifera diligunt, & inter munda, & immunda foetida & aromatica ſagaciſſimè diiudicant, & diſtinguunt.

Item ora, linguas, & labia habere etiam ſepius memorantur: quia diuina ſecrera quaſi nobis loquendo proferunt, & diuinis laudibus quaſi continue inſequentur.

Item imberbes pinguntur, ut quaſi iuuenes, neque viribus, neque ſenio deſicere oſtendantur.

Item dentes habere dicuntur, quia gratiam quam a Deo accipiunt aliis coicere, i. quaſi commolendo diuidere conſueuerunt. Vnde in dentibus eorum poteſtas actiua & communicatiua merito deſignatur.

Item brachia, & manus habere, quia virtute ſua actiua & permanſiua, noſtras infirmitates ſuſtinent, & vſque in finem ab electorum deſenſione, & ſupportatione non deſiſtunt.

Item cor & pectus habere ſinguntur, quia cum deiformem habeant vitam, de ſuſceptione deiformis vitae, & gratiae, nobis maniſeſtiſſimè cooperantur.

Item coſtas, & latera habent: quia omnia gratiarum munera in ſe tuta continent, & per ipſorum cuſtodiam in electis hominibus omnino tuta manent.

Item lumboſ, & femora habere dicuntur, ſed veſtib. occultata, quia gratiam, & virtutem in ſe habent quaſi hominibus carnalibus ſunt occulta.

Item habent pedes, ſed naturaliter denudatos: quia liberos habent affectionum motus in Deum, ab omni carnali concupiſcentia denudatos.

Item describuntur pennati, & alati: quia sunt a cogitatione terrena penitus alieni, contemplationis raptu ad diuini amoris intima intellectu, & affectu sunt penitus eleuati.

Sanctorum animæ perfectiones quæ puellis, necnon animarum peccantium defectus multiplices, quæ mulieribus præcipue prægnantibus similes esse videntur, lucidissimis exemplis conscribuntur. Cap. VII.

Animæ sanctorum virorum similes sunt puellis. Nam primò: puellæ, secundum complexionem sunt calidæ, & humidæ, quia scilicet animæ sanctæ sunt calidæ per dilectionem, & humidæ per deuotionem. Vnde frequentî ex deuotione lachrymis abundant, in quas deuotionis lachrymas præcipue resoluuntur audiendo, vel legendo, vel meditando verba diuina. Cant. 5. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Nam in liquefactione animæ notatur calor dilectionis resoluens, & humor deuotionis decurrès.

Secundò puellæ secundum cordis dispositionem sunt tenelle, graciles, flexibiles, & pulchræ: similiter animæ sanctæ sunt tenellæ per beniuolentiam, flexibiles, per obedientiam, graciles per abstinentiam: pulchræ per munditiam, sicut erat pulchra cui dicitur Cant. 4. Pulchra amica mea, & macula non est in te. Hest. 2. Quærantur regi puellæ virgines atque speciosæ: virgines scilicet per continentiam carnis, speciosæ per munditiam mentis.

Tertiò, quia puellæ secundum mentis affectionem, sunt verecundæ, timidæ, & iucundæ. Sic sancti sunt verecundi de delictis, timidi de supplicijs, iucundi de obsequijs: latrantur enim, & iucunde se offerunt ad Dei seruiciam. Pl. 44. Adducentur regi virgines post eam, proximæ eius offerentur in lætitiâ, & exultatione.

Quartò puellæ secundum exteriorum compositionem sunt disciplinatæ in sermonibus, in vestibus delicatæ. Nam (vt Sen. in epi. dicit) Vestis decentia pudica decent. Sic sanctæ personæ sunt disciplinatæ in moribus, tacitæ à noxijs locutionibus, & delicatæ in virtutum vestibus. Pro. 31. Fortitudo, & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. Et in eodem: Strigularum vestem fecit sibi, byssus & purpura indumentum eius.

Quintò, quia secundum nominis significationem sunt parue, integræ, honestæ, & puræ. Nā (sicut dicit Isid.) Puella est nomen gratiæ, nomē integritatis, & nomen honestatis. Dicitur enim puella quasi pura, sicut pupilla. Sic animæ, siue personæ sanctæ sunt parue per humilitatem, integræ per virginitatem, honestæ per castitatem, puræ per sinceritatem vel parue in sui æstimatione, integræ sine carnis corruptione, honestæ in moribus, puræ in operibus.

Item anima sancta debet assimilari mulieri.

Primò quidem, quia mulier est naturaliter pia: Nam mulier maioris pietatis est quàm vir, vnde cito lachrymas fundit. Et sic anima sancta debet esse pia; & ad lachrymas compunctionis prona. Talis fuit anima Job. 30. qui dicebat, Flebam quondam super eum qui afflictus erat: compatiebatur anima mea pauperi.

Secundò, quia mulier est vehementer amatiua: magis enim diligit quàm vir. & sic anima debet fer-

uenter amare Deum, secundum illud Can. 5. Si inuenieris dilectum meum annuncietis ei, quia amore liguo.

Tertiò, quia mulier est circa fructum sollicita. Et sic anima sancta debet esse sollicita circa bona opera, que sunt quasi fructus quos Deo parit. Talis erat Martha cui Dominus dixit Luc. 10. Martha Martha sollicita es.

Itē anima peccatrix assimilatur mulieri. Primò, quia mulier habet mentis inconstantiam, & mobilitatem: & simul ter anima peccatrix est inconstans in bono, & mobilis & labilis ad malum. Adeo enim mulier est volubilis, quòd postquam sepe à viro decepta fuerit, adhuc tamē ei credit, & se ei submittit. Sic anima peccatrix inconstans in bono, etiam postquam sepe à deo se delusam, & confusam sentit, adhuc tamen ei credit, & eius tentationi consentit. Vnde in hoc affinitate peccatum homo efficitur nō sapiens, sed malitiosus, & subdolos. Pl. 40. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.

Decimoquintò, quia mulier habet spei modicitatem. Sic peccator parum confidit in Deo, sed magis ponit spem suam fallaci mundo, vnde finaliter cogitur decere illud Is. 28. Postumus mendaciam speciem nostram. Decimoquarto, mulier habet mendaciam loquacitatem, frequenter enim mendacia loquitur: & sic peccatores sunt prouocantes, inuicem inuidentes. Pl. 71. Filij alieni mentiti sunt.

Decimoquinto, quia mulier habet inuerecundiam in firmitatem. Nam mulier postquam verecundiam depouit, sine verecundia existit, & sic qui peccato assuefacti sunt tibi, noluit erubescere.

Item anima operantis malum assimilatur mulieri prægnanti. Primò ratione conceptionis, quia (sicut dicit Arist. de gen.) femina quæ masculum concipit, minus grauiatur, & pulchrioris est coloris, & mundioris, & motus leuioris, quàm si masculum portaret. Verò masculum ergo intelligitur opus bonum, per feminam per opus malum. Nam opus bonum est pulchrius ad inuendū, mundius ad cogitandum, leuius ad faciendum maxime existenti in charitate, quæ omnia facit facilia, & leuia. Contra autem femina. i. opus malum, est inmundum, fetidum & onerosum. Vnde anima operantis malum est similis mulieri gignenti filiam feminam. Iac. 1. Concupiscentia cum peperit parit peccatum.

Secundò ratione imprægnationis. Nam (secundum Arist.) signa imprægnationis sunt, quia mulieres prægnantes res diuersas desiderant, colores mutant, sub oculis liuescunt, vbera turgescunt, & ventres intumescunt, nauseam, & vomitum patiuntur, grauedine premitur, in laboribus affliguntur, in partu clamare cōpelluntur, & sepe periclitantur. Sic anima peccatrix, & male disposita, diuersa appetit per auaritiam, colorem mutat, apparentem oculis exterius nouitatem assumit per luxuriam, sub oculis liuescit per inuidiam, turgescit & intumescit pro superbia, nauseam, & vomitum parit propter gulam & crapulam, grauedine premitur, & in labore affligitur per acidiam, & interdum periclitatur per iram.

Tertiò ratione parturitionis, quia mulier cum volu-

ter ad Deo non inueniunt misericordiam, aut peccatorum medicinam. Eccl. 18. Homo homini seruat iram, & Deo querit medelam.

Nonò, quia mulier habet inuidiam liuiditatem: & sic peccatores inuicem sibi inuident. Apostolus Gal. 5. In uicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Decimò, quia mulier habet laboris impassibilitatem, & est enim impatiens laboris. Sic peccator delitiosus refugit laborem penitentia. Pl. 71. In labore hominum sum.

Vndecimò, quia habet libidinis concupiscentiam, sic etiam pertinet ad quoslibet peccatores luxuriosos, quibus dicitur Iac. 4. Concupiscentis, & nō habetis. Duodecimò, quia mulier habet malitiam immanisiam. Nam malitia mulieris maior est quàm viri, & per peccatum homo efficitur nō sapiens, sed malitiosus, & subdolos. Pl. 40. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.

Decimotertio, quia mulier habet spei modicitatem. Sic peccator parum confidit in Deo, sed magis ponit spem suam fallaci mundo, vnde finaliter cogitur decere illud Is. 28. Postumus mendaciam speciem nostram. Decimoquarto, mulier habet mendaciam loquacitatem, frequenter enim mendacia loquitur: & sic peccatores sunt prouocantes, inuicem inuidentes. Pl. 71. Filij alieni mentiti sunt.

Decimoquinto, quia mulier habet inuerecundiam in firmitatem. Nam mulier postquam verecundiam depouit, sine verecundia existit, & sic qui peccato assuefacti sunt tibi, noluit erubescere.

prate concipiat, tamē cum dolore parturit. Peccatum enim concipit, dum actu committitur, & tunc habet delectationem: sed parturit dum punitur, & tunc habet dolorem. Io. 16. Mulier cui a parit, tristitiam habet. Pl. 47. Dolores, vt parturientis.

Anima appetitus spiritualis pluribus ex causis veluti appetitus corporalis destruitur, similitudinibus diuersis demonstratur, quantumque ambitio & auaritia hominibus obstat, quæ uia temporalia subtrahantur, declaratur. Cap. VIII.

Appehtus spiritualis nutrimenti. scilicet eorum quæ nutriunt spiritum, destruitur ex multis. Sicut etiā ex multis causis destruitur appetitus corporalis. Nam appetitus spiritualis perditur quandoque ex carnali affectione, sicut appetitus cibi quandoque perditur ex viscoso phlegmate, vt dicit Auic. Est enim quandoque multum phlegma viscosum comprehensum in ore stomachi, quod non refugit à cibo, nisi in quo sunt caliditas, & acuitas: sed postea ex acceptione illius acuitur, & fit inflammatio, & extensio, & nausea, & non quiescit, nisi cum euacuatione. Est autē velut humor phlegmaticus, affectus, siue amor carnalis, qui stomacho. i. animo velut viscus separabilis hæret. Vnde Apostolus dicit Ephe. quòd nemo carnem suam vnquam odio habuit. Hic ergo dum orificium stomachi, id est gustum animi, imbuit, nauseam inducit. Vnde carnali amore plenus spiritualia fastidit. Pro. 27. Anima saturata calcabit faenum, & talis nausea siue fastidium periculolum est animæ, & fere mortiferum. Pl. 106. Omne escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Aug. in ser. 15. Sicut periculolum est corpori corporeas escas non posse percipere, ita periculolum est animæ spirituales delicias fastidire.

Secundò destruitur appetitus spiritualium ex honoris ambitione, sicut (secundum Auic.) perditur appetitus cibi ex catarrho descendente à capite. Nam ex auiditate catarrhi à capite defluentis, id est ad stomachum venientis, fit interdum appetitus destructio, sed velut catarrhus capitis est elatio, & superbia mentis, quæ tunc ad stomachum vadit cum appetitum honoris, & ambitionem dignitatis inducit. Tunc enim spirituali appetitum quem inducit humilitas, superbia vacuitas penitus excludit. Et nota quòd (secundum Auic.) ex tali catarrho à capite defluente, plura nocumenta in membris ad quæ descendit, aliquando generantur: Nā aliquando descendit ad guttur, & spargitur ad palatem, & ad pulmonem, & ad stomachum, & quandoque vultu erit ea, & quandoque descendit ad neruos vsque ad longinquiora membra, & generatur ex eo aliqui sanies, & pleuretis & extenuatio, & præcipue est catarrhus est acutus, & calidus, & dolores stomachi & fluxus, ventris, & rasura intestinorum, cum est falsus, & acetosus. Sicut ergo ex catarrho capitis generantur (vt dictum est) multa nocumenta in corpore, sic etiam ex ambitione cordis, & appetitu honoris cauantur plurima vitia in homine, de quibus Beatus Bernard. in serm. quadra. sic dicit, Ambitio subtile malum, ferretum virus, pestis occulta, doli artifex, liuoris patens,

victorum origo, tinea sanctitatis, exæcæta cordiū, ex remediis morbos causans, ex medicina languorē generans.

Item Inn. de vilit. hu. condit. hoc idem ostendit, dicens, Ambitiosus statim vt est ad honorem promouens, in superbiam extollitur, in iactantiam effrenatur, nō curat prodesse, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem quia cernit se superiorem, priores dedignatur amicos & notos, non curat extraneos, comites cōtemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostendit, grandia loquitur, sublimia meditat, subesse non patitur, præcellit, molitur, subditis onerosus, omnibus infestus, præceps, molestus, arrogans, gratus, & importunus.

Tertio quoque destruitur appetitus spiritualis ex avaritiæ retentione, sicut destruitur appetitus cibi ex nulla, vel ex pauca corporis resolutione. Nam hic accidit quando non fit resolutio in corpore, vel quādo fit pauca, sicut fit in febribus in quibus tantum natura laborat ad expellendum morbum, quod refugit ab attractione: vnde si fugit humiditatem cibalem ex venis neq; verè ex stomacho, & ideo toleratur dimissio cibi tempore extēso. Propter istam etiam causam vrsus, ericij & plura animalia in hyeme abstinēt à cibo, & non comedunt tempore extēso: quia tunc natura occupatur in rectificando illud, quod est in corporibus eorum ex humoribus crudis, & administrando ipsū loco eius, quod resolutur: sed ad vltimum necessitatis cibi inducitur; vt suppleat locum eius, quod resolutur. Cum autem non est resolutio, aut resolutio praua, non est necessarius cibus exterior. Est ergo avaritia velut quædam febris ardentissima, quæ ita animam occupat, vt nulla resolutio fiat. Nō enim anima auari patitur nisi per elemosynarum largitionem, vel liberalitatis dationem sua pecunia, vel temporalis substantia resoluatur. i. exponendo, vel consumendo minuat. Est enim in corde auari morbus cupiditatis: circa cuius impletionem tantum laborat auarus congregando, quod omnino refugit distractionē in dando. Vnde quia anima eius est sic occupata temporalium affectionibus, destruitur in ipsa spirituali appetitus. Sunt etiam in auaris crudi humores. i. crudelitas, & impiæ conceptiones, quæ ita replent, & occupant animam, vt omnem ab eis excludant pietatis, & charitatis affectum. Prouerb. 12. Viscera impiorum crudelia.

Quarto prouenit destructio appetitus spiritualis ex amoris remissione, sicut ex debilitate epatis debilitatur virtus appetitiua, vt Auic. dicit. Nam velut debilitas epatis tepiditas est amoris, quæ appetitum minuit, quia quanto quis Deum tepidius diligit, tanto minus spiritualia attingit ac appetit: Et tanto magis afficitur anima spiritualium sapore, quanto magis incalcescit diuina dilectione. Nam & aqua repida inducit abominationem, & vomitum ciborum. Apoc. Quia tepidus es, incipiam te euomere. Vnde sicut tepiditas aquæ, ita & tepiditas animæ nauis & abominatio nem inducit ciborum spiritualium.

Quinto quoq; destruitur ex solitudinum multiplicatione: quia sicut perditur appetitus corporalis

propter vermes existentes in ventre, ita perditur appetitus spiritualis propter solitudines temporales existentes in mente. Nam vermes huiusmodi (vt dicit Auic.) nocent intestinis, quibus communicat stomachus, & ideo mouent stomachum, ad vomendum non ad comedendum, & attrahendum. Sic temporales solitudines in corde existentes potius mouent ad expellendum affectum spiritualium, quàm ad appetendum ea. Grego. quanto acriori cura anima inardescit ad infirma, tanto tempore damnabili refrigerat à summis.

Sexto destruitur etiam appetitus spiritualis ex tantis conceptione, sicut destruitur appetitus corporalis propter imprægnationem, & retentionem mēstruorum. Nam quasi mulier prægnans, & portans conceptum in ventre, est homo tumidus, & indignè portans rancorem in corde. Et quasi sanguinem retinet mēstruum, qui effundendi sanguinem alterius appetitum, vel stadium habet. Vel refertur imprægnatio ad luxuriam, & corruptionem carnis, & præcipue tollit spiritualium delectationum appetitum, Apoc. Animalis. i. carnalis homo, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.

Septimo destruitur appetitus spiritualium delectationum ex indiscretionem penitentiam, sicut propter nimium exercitium & laborem inordinatum (secundum Auic.) destruitur appetitus corporalis cibi. Similiter, ex inordinato labore penitentiam, vel abstinentiam, vel exercitium spiritualium, plerumque incurritur grauedo, & lassitudo aciditæ, quæ sic animæ appetitum deuastat, vt nil amplius boni ei agere libeat, vnde sicut Cic. de offic. dicit, in omnibus negotiis priusquam aggrediaris, adhibenda est discretio. Considera ergo ne nimis capias, Nam Pro. 13. dicitur. Qui nimis capit, parum stringit, & proiciit. Huius est onus sub quo in via deficiat, iuxta illud, Qui plus posse putat, sua quàm natura ministrat, posse suum superans se minus esse potest.

Item appetitus mundanæ felicitatis assimilatur doli capitis.

Primo ratione penitentiæ, Nam sicut dolor capitis sic, & felicitas prosperitatis non est sine pena, ex eo, quod quaritur cum labore, possidetur cum timore, amittitur cum mœrore. Et sicut Aug. in epist. dicit. Prospera huius mundi asperitatem habent, iucunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam misericordiam, spem beatitudinis inanem.

Secundo ratione causæ. Quia hic dolor aliquando nascitur ex calore, aliquando ex timore. Calor, est nimis cupiditatis ardor, vel mali desiderij feruor: vnde dolor capitis ex calore nascitur, quando mens desiderio rerum temporalium anxie cruciatur. & talis homo clamare potest illud 4. Reg. 4. Caput meum, de oleo, caput meum de oleo. Torquetur enim mens cupiditatis, vel si assequi non possit, quod appetit, vel si aliquid amittit, quod diligit. Tumor autem capitis est doli mētis. Vnde dolor capitis ex timore nascitur, quod vocatur vbi sunt potiora bona. scilicet gloria: & ideo Christus ibi dicitur sedere. Hanc duplicem perfectionem peti

Tertio,

Tertio, ratione curæ. Nam, vt iste dolor capitis curatur, oportet primo, quod morbi materia subtrahatur. Materia namque mundanæ felicitatis, quæ appetitum deordinat, temporalia sunt, quæ dupliciter subtrahuntur: Vno modo actu. scilicet dum pauperibus erogantur, modo ab animo, dum de eis non sollicitatur, & vtroque modo inordinato appetitui resistitur: sed si dolor prouenit ex calore, adhuc oportet, quod caput oleo rosaceo inungatur, quia huiusmodi oleum est frigidum & signat cruorem Martyrū. Et ideo dum passiones sanctorum martyrum legis, in quibus maxime contemptus mundi viguit, quasi oleo rosaceo caput vngis, sed antequam oleum infundas, oportet vt caput radas, superflua refecando, & sic materiam morbi destruis: & fomento frigidi olei feruorem caloris reprimis. Debes etiam altum fugere, & vmbra querere diuinæ protectionis, vt dicas cum propheta. Domine Deus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli. Sed si sit dolor proueniens ex timore: tunc debes oleo violaceo caput vngere, vt possis dolorem mitigare tumoris. Viola est humilis herba, quæ dum de terra nascitur, non procul à terra proceritate separatur. Oleum ergo humilitatis placat superbia mentis: sed caue ne oleum peccatoris impinget caput tuum. Oleum peccatoris, est blandimentum adulationis: hoc autem oleum tumorem capitis non destruit, sed nutrit. Vnde vtendum est oleo Salomonis dicentis, Oleum de capite tuo ne deficiat. Grego. Oleum de capite. i. charitas de mente.

Apostolorum, ac eorum qui eos infestantur, perfectiones referuntur, quæ ex laterum naturalibus similitudinibus distinguntur, quæ ipsorum enumeratio, & tandem spiritualis significatio aperitur.

Cap. IX.

Apostolorum perfectio, & aliorum qui secuti sunt eos, assimilantur lateri. Eis. n. promisit Christus, quod erunt assessores, & collaterales sui in iudicio, vt dicit glossa super illud Psal. 90. Cadent à latere tuo mille. & hæc similitudo apparet congrua triplici ratione.

Primo ratione discretionis: distinguitur etenim in corpore duplex lateris. scilicet sinistrum, & dextrum. Ex qua distinctione intelligitur duplex perfectio eorum, vna quantum ad vitam presentem, & hoc pertinet ad lateris sinistrum. Sinistrum. n. lateris est, quod ex clypeo munitur, quod gladio, vel ense accingitur, quod ponderibus portandis subicitur: vnde & leua vocatur à leuando, eo, quod sit aptus ad leuandum aliquid; & portandum. Et hic omnia bene competunt Apostolis, & eorum sequacibus: quia ipsi secutum fidei fortiter tenuerunt, ense, vel gladio verbi Dei fortiter pugnauerunt; & tribulationum, & laborum, & persecutionum onera longaminiter portauerunt. Est alia perfectio eorum quantum ad statum glorie, & id significatur per lateris dextrum, quod est potius sinistrum, vnde dextera Dei vocatur vbi sunt potiora bona. scilicet gloria: & ideo Christus ibi dicitur sedere. Hanc duplicem perfectionem peti

Summa de Exempl.

uit pro filiis mater filiorum Zebedæi, cum dixit Mar. 20. dic, vt sedeat hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram: de qua tamen, quia non rectum intellectum habebant, dixit Christus: Nescitis quid petatis, & postea subdit, Sedere aurem ad dexteram vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.

Secundo, ratione compositionis: Nam partes laterum, quæ dicuntur costæ, quia interiora custodiunt, componuntur ex ossibus: sunt. n. in costis (vt dicit Const.) 14. ossa, septena, & septena ex vtroque latere collocata. Septem ossa, quæ sunt in latere sinistro, siue costæ, sunt septem virtutes. scilicet tres theologice, & quatuor cardinales, quibus in penitenti vita Apostoli, & eorum sequaces instituti, & muniti fuerunt. Vel forte representant perfectionem septem donorum Spiritus sancti. Sed septem costæ in latere dextro, signant septem doctores. scilicet tres anime, quæ sunt, visio, quæ succedit fidei, in hæsi, quæ succedit spei: & fructio, quæ succedit charitati. Et quatuor erunt corporis glorificati. scilicet claritas, quæ respondet prudentiæ, subtilitas. i. spiritualitas, quæ respondet iustitiæ: erit enim corpus spirituale totaliter subiectum spiritui: agilitas, quæ respondet temperantiæ: impassibilitas, quæ respondet fortitudini.

Tertio, ratione passionis: quia licet lateris multipliciter patiat ex ventrositate, tamen ex ciborum multitudine generata, miro modo comprimitur, ita, vt sæpe homo moriatur. Sic quamuis Sancti multa patiantur aduersa, tamen eis ventus superbiæ, vel vanæ gloriæ maxime est timendus: quia maxime spirituales viros infestat. Et dicit Hippo. in pro. q. in acutis agrum iacere in latere, & præcipue dextro, bonum signum est: quia significatur, quod loca vicina cordi non sunt opilata neque malo modo oppressa, sed ad se dilatata: sic bonum est signum iacere in latere sinistro in istendo vitæ actiua; sed melius in dextro, insistendo contentationis potiora: vnde neque auferri vnquam Mariæ pars dicitur: quia actiua vitæ opera cum corpore transeunt, contemplatiua vero gaudia, melius ex fine conualescunt. Et similiter beatus Bern. hoc idem opinans dicit, Bonum acquirit gradum, qui bene ministraverit proximo: forte meliorem qui bene vacauerit Deo: optimum autem qui perfectus est in vtroque.

Avaritiæ detestatio, ipsiusque damna, explicatè conscribitur: quæ quidem rationabiliter ipsius lepræ quatuor speciebus comparantur.

Cap. X.

Avaritia assimilatur lepræ. Primo, ratione corruptionis, quia scilicet in lepra, est vniuersalis humorum corruptio, & infectio membrorum: & similiter ex avaritia: & cupiditate omnes humores: id est affectiones animæ corrumpuntur. Leo in quodam serm. dicebat; Amore pecuniæ vilis est omnis affectio: & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: nullumque est iustitiæ in illo corde vestigium: in quo sibi avaritia fecit habitaculum: & hac omnia ecclesiæ membra inficiuntur; scilicet laici, clerici, prælati; & subditi. Hier. 3. Amano

3

...e usque ad minorem, à propheta usque ad sacerdotē, omnes auaritia student, Vnde Rab. super Matt. O peccatis maligna auaritia semper bonis animis decertanda: quem illæsum, quem inconcussum dimittis, genus humanum confundisti; tu discipulum comitē Christi ab Apostolatu præcipitasti: tu milites custodientes sepulchrum captiuasti. Nunquid non bene dictū est. Eccl. 10. Pecunia obediunt omnia?

Secundò, ratione distinctionis. Distinguitur à medicis quadruplex cõmuniter lepra, quæ dicitur elephantia, quæ sit melancholia inficiente sanguinem. Et dicitur elephantia, quia sicut elephas diuersis distinctus est maculis. Sic, & patiens hanc speciem lepræ, diuersis maculis respersitur in cute, siue in pelle. Ita etiam homo auarus repleretur diuersis maculis, id est, diuersis vitiis: quia (vt dicitur. 1. Tim. 6.) radix omnium malorum cupiditas. Petrus Rauennas in quodam sermone, Malorum radix, cupiditas, transgressionis est mater, magistra nocendi, & principalis iniquitatis, auriga malitia, scaria virtutum, seditionis orgo, fouea scandalorum. Et ideo etiam Grego. 20. lib. Mor. dicit. Quod auaritia latenter oritur in mente, sed punctiones peccatorum omnium patenter producit in operatione.

Secunda species lepræ dicitur leonina, quæ sit de cholera inficiente sanguinem: hæc multum inficit oculos; vnde præcipue cognoscitur per depilationem superciliorum. Ita auaritia oculos inficit, dum ea quæ videt auarus, malè concupiscit: vnde 1. Io. 2. auaritia cupiditatem, concupiscentiam oculorum vocat: quia auarus inuisibilibus spretis sola visibilia querit. Psal. 16. Oculos suos statuerunt declinare in terram, quia scilicet non intendunt auari nisi ad terrena conquirenda.

Tertia species lepræ dicitur tyria, siue serpentina à tyro serpente: quia sicut serpens ille facillè deponit cutem, ita, qui laborat hac lepra, deponit cutem, & cito putrescit cutis, & caro propter corruptionem flegmatit. Huius etiam quedam signa sunt, putrefactio gingiuarum, & labiorum, & raucedo vocis, & ingrossatio extremitatum digitorum manuum, & pedum, & vnguium casus. Similiter auaritia homines expoliat per rapinas, carnes putrefacit per delicias: quia multi auari postquam ditati sunt, delitiis affluunt, & voluptatibus putrescunt. Ioel 1. Computruerunt iumenta, id est, peccatores; ratione non vtentes, in stercore suo, id est, in temporali lucro: de quo Apostolus Phil. 3. Omnia arbitror, vt stercorea, vt Christum lucrifaciam. Nā post lucrum temporalium putrescunt turpitudine voluptatum: ergo putrescit in eis caro per vitium luxuriae, & gingiuarum per vitium gula: sicut patet in auaro illo diuite, qui epulabatur quotidie splendè. Luc. 16. ad quod etiam sequitur raucedo vocis, & putredo labiorum, id est, turpiloquium, & stultitia verborum, quæ in conuiuio, & deliciis solent abundare. Nota ergo, quod auaritia expoliat per rapinā, putrefacit per inuidiam, quia auari inuident aliis de lucris temporalibus. Pro. 14. Putredo ossium inuidia.

Item auari motientes expoliantur in domo, putrescunt in sepulchro.

Item in eis putrescunt labia, ne confiteantur peccata, & ingrossantur digiti, vt non restituant aliena.

Quarta lepra est, quæ vocatur allopecia, id est, vulpina: quia sicut allopeces id est, vulpes habent supercilia depilata, ita depilantur: & hi qui hanc patiuntur lepra. Vnde esset oportuna mulcribus quæ sibi ea depilant: quia tunc non indigerent ad depilandum ea terreo instrumento. Et huiusmodi leprosis facies intume scit: Sic in auaris diuitibus oritur supercilium, & tumor superbiæ contra quod Apostolus diuitibus huius seculi præcipit, non alta sapere. Aug. Difficile est, vt non sit superbus, qui diues est: tolle superbiam, & diuitia non nocebunt.

Ea, quæ auditui exteriori in homine expediunt, singula interiori conuenire pulcherrimè demonstratur similitudinibus, ac quemadmodum verbum Dei sit audientibus, & docendum, auriumque tandem natura scire explicatur.
Cap. XI.

Auditus interior, & perceptio verbi Dei, similis debet esse auditui exteriori corporis. Nam ad perfectionem auditus corporalis, quinque sunt necessaria, quæ suo modo requiruntur ad auditum interioris. Primum est potentia sentiens. Sicut virtus animalis est ditia. Sic oportet, quod sit interior in anima virtus spiritualis gratia, quæ faciat ipsam animam spiritaliter sentire, & audire percipere, quæ dicitur, Vnde Grego. in quodam ser. dicit, quod nisi Spiritus sanctus auditum corda impleat, ad aures corporum vox docentium incassum sonat. Formare enim vocem magistri exteriori possunt, sed hanc imprimere inter us non valent. Quia igitur hæc virtus à Deo est sicut virtus auditiva à anima, ideo dicitur. Io. 8. Qui est ex Deo, verba Dei audit.

Secundum instrumentum conueniens (secundum Constantinum) est quoddam os porosum, siue cartilagineum, quod est concauum, siccum, & durum. Concauum, quidem est vt sua concauitate spiritum concaua, & aërem. Tortuosum est, ne stupor ex subita, & vehementi allisione spiritum lædat audibilem, & ideo organi circularitate sonus temperatè susceptus spiritum audibilem non reuerberat, sed delectat. Durum etiam est, vt in eo mollior fiat aeris collisio, vt si flexio borea, qui est ventus frigidus & siccus, quam flante austro humido atque lento (vt ait Constan.) Similiter etiam interior animus, vt sit doctrinæ auditæ efficaciter receptiuus, oportet primò, quod sit concauus per humilitatem. Grego. in homi. Via domini ad cor dirigatur, cum sermo veritatis humiliter auditur.

Item oportet, quod sit tortuosus per ruminatiōem, scilicet vt verbum receptum, quod cibus mentis est, non subito reuoluet: sed diuini sine frequentius minuet, vel reuoluet. Illud enim, quod vadit per tortuosum meatum, non subito, sed lentè, & tractum guttibus voluptatis causa ad delectandas aures oratione, homo dimittit, sed frequenter in corde cõferre, ita voluere: sicut de beata Virgine dicitur. Luc. 2. quod cõseruabat omnia verba hæc, cõferens in corde suo.

Item debet esse durus, & siccus per retentionem. Nam res dura, & sicca melius retinet, & custodit id, quod recipit, quæ tenera, & mollis. Luc. 21. Beati, qui audierunt verbum Dei, & custodiunt illud. Sed secundum Aristoteli de sen. & sen organum auditus est aer, qui cõpactatur intra aures inclusus in miringa, id est in quadam membrana: & ille aer oportet quod sit firmus, qui si haeret proprio motu, vel somnum, non perciperet sonum exteriorum. Sicut patet in his, quibus ex motu aeris tinnunt aures. Sic anima hominis debet ad retentionem verbi recipere in interiori memoria, & firmiter perseverare in ea. Ioan. 14. Si verba mea in vobis manserint, &c. Gregorius super Ezechielem. Multi prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt. Quorum si venter comedit, viscera non repleantur. Quia, & si mente intellectum sacri verbi recipiunt, obliuiscendo, & non seruando; quæ audierunt in cordis visceribus non reponunt. Iac. 1. Non audivit obliuiscens factus.

Tertium est necessarium medium ordinatè sensatum deferens. Defertur enim sonus ad aurem (secundum Constantinum) hoc modo, quod duo nervi ab anteriori parte cerebri procedentes in ossibus aurium aliguntur, per quos spiritus audibilis ad prædicta ossa deferretur, quibus exterior aer formam soli referens immediatè cõiungitur. Vnde aer percussus illa ossa collidit, & spiritus in eis existens secundum proprietatè existens ibi aeris, & nervos allidentis immutatur, qui sic immutationem repræsentat, & sic auditum causat. Sicut igitur sonus rei corporalis deferretur ad aurē mediane exteriori aere: Ita, & sonus doctrinæ spiritalis transfunditur ad audientis intellectum, mediane exteriori doctore, vel prædicatore. Vnde Apost. dicit Ro. 10. quod fides est ex auditu, & auditus per verbum Dei. Et ideo de apostolis prædicantibus dicitur in Psal. In omnem terram exiit sonus eorum, propter quod qui vult impleri diuina sapientia, oportet, quod frequenter prædicationes, & scholas. Pro. 15. Cor sapientis querit doctrinam, propter quod etiam dicit Hugo de sancto viatore, quod prudens auditor phantasias libenter audit, omnia legit, non scripturam, non personam, non doctrinam spernit, ab omnibus indifferenter, quod sibi deest, id est deesse videt, querit: non quænt sciat, sed quantum ignorat considerat.

Quantum est anima intendens: quia cum anima intentat est circa vnum, non bene intendit ad aliud. Vnde sapie homo intendens aliis, campanam pulsantem non audit. Sic etiam verba Dei homo interiori auditu non percipit, nisi circa ea intentionem apponat. Vnde dum est in prædicatione, non debet cogitare de aliis, neque debet intendere ad sonum verborum tantum, vel ad ornatum, sed magis ad spirituale sensum, cuius contrarium multi faciunt. Vnde Sen. in epi. Qui eam veniunt, vt audiant, & non addiscant. Sicut in theatris voluptatis causa ad delectandas aures oratione, vel voce, vel fabulis ducuntur. Magnam partem auditorum videbis cui philosophiæ schola diuersorum

ocij sit. Non illud agunt, vt aliqua illic vitia deponant, vt aliquam legem vitæ accipiant, quæ mores suos erigat, sed vt oblectamento aurium perfruantur. Aliqui etiam cum pugilaribus veniunt vt res accipiant, sed verba, quæ tam sine fructu alieno discunt, quam sine suo audiunt.

Quintum est obiectum temperatum, & proportionatum: quia auditus, & vniuersaliter omnis sensus, in extremis cõtristatur, & in mediis delectatur: Vnde nimis fortis sonus corrumpit, & tollit auditum. Et ideo dicit Amb. in hexa. quod incolæ regionis illius, vbi Nilus fluuius oritur, sunt auditu priuati propter nimium strepitum ipsius fluuii, de monte cadentis. Sic doctrina, spiritualis debet esse proportionata auditorum capacitati, vt. secundum qualitatem, & capacitatem auditorum formetur sermo doctorum. Vnde quibusdā adhuc rudibus Apo. 1. Cor. 4. dicebat. Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.

Item auditus verborum Dei qualis esse debeat, ostenditur ex ipsis auribus.

Primò, quia ipsæ aures semper sunt apertæ: non enim aliquando clauduntur sicut ipsi oculi, vel os: ex quo ostenditur, quod homo ad audiendum verba Dei debet esse semper paratus. Iac. 1. Sit homo velox ad audiendum. Vnde aures (secundum Isi. li. ety.) dicuntur ab hauriendis vocibus.

Secundò, quia aures sunt cartilagineosæ, quod duabus de causis fuit necessarium.

Primò propter defensionem. Defendit enim ne quid nocuum decidat in auditum.

Secundò, propter inuamen, quia. s. vox percussis aeris cum ad cartilaginem venerit, ibi fortis adunatur intra foramina auditus: & sic vnitus melius percipitur sonus. Quod ergo aures sunt cartilagineosæ, signat, quod id, quod homo audit, ne postea per obliuionem perdatur, debet in charta scribere: stultum enim est propter confidentiam memoriæ nihil scripturæ commendare: sicut Hiero. dicit, & Eccl. 3. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis.

Tertiò quoque, quia aures sunt perforatæ, sed sunt hæc foramina sicut torcular trāsuerfa, ne frigidus aer nimis cito intrans interiores panniculos lædat, & ne nocuum aliquod accidat, quod auditum impediatur, vt dicit Constan. In quo signatur, quod qui verba Dei audiunt, debent transvertere meditandò, & recitandò frequenter: verba audita trāsuerunt, qui ea corde per scrutando discernunt, & in effecta operis vltius cõuertunt. Vnde Bern. in epist. dicit, quod auribus bona, & quæ libenter audit vitia, prudenter discernit audita: obedienter operatur intellectu. Psal. 17. In auditu auris obediuit mihi.

Quartò quoque, quia aures sunt multipliciter passivæ: Nam aliquando patiuntur ex apostematione; & hoc spiritaliter accidit: quando homo ex aliquo verbo relato: vel iniuriōse dicto; concipit contra aliquem odium: vel rancorem. Tunc enim odium conceptum est; vt apostema auris interioris. Aliquando verò auris patitur ex vermium subintratione; & hoc est; quando ex aliquibus corruptis verbis subintrant

rentationes, & concupiscentiæ carnales, sicut Apost. 1. Cor. 13. dicit. quod corrumpunt mores bonos colloquia prava. At quando verò patitur ex humorum coadunatione: quasi autem corrupti humores ad aures confluentes, sunt falsa opinionis ex doctrinis hæreticorum prava docentium generata. Aliquando verò patitur aures ex mala nervi dispositione, seu contractione: & hoc est, quando aliquis ex alicuius verbis, & suggestionibus retrahitur à bono faciēdo: quia retractio operis boni, est vt quædam contractio nervi. Aliquando verò auditus non habetur ex defectu foraminis, sicut cū in puero procreato natura instrumentum auditus perforare neglexit, quod vtiq; esse potuit, vel propter naturæ defectum, vel propter inobedientiam materis. Sic etiam aliquando deficit aliquis circa verbum Dei: quia illud, quod audit, non penetrat ad cor eius: quod est, vel ex defectu naturali intellectus; scilicet, quia non intelligit, quod audit: sicut Dominus dixit discipulis adhuc rudibus. Mat. 13. Adhuc & vos sine intellectu estis: Vel quia non recipitur ab affectu, & voluntate obediendi, vel faciēdi: contra quod dicitur Iac. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.

Quintò, quia aures hominis sunt parvæ, Nam (sicut Arist. de ani.) homo inter omnia animalia habet aures immobiles, & breviores, sed ad audiendum maxime efficaces, & hoc est propter bonitatem complexionis. In quo quidem signatur, quod homo debet esse audiendo firmus, & quietus, sicut Maria Magdalena, quæ sedebat secus pedes Domini, & audiebat verbum illius. Et hoc signat aurium immobilitas: sed Martha conuerso mouebatur in ministrando.

Item significatur in breuitate aurium, quod homini delectabilis & competēs est non prolizata, sed breuis doctrina: vnde prædicationes, & lectiones non debent esse longæ, sed breues, & succinctæ, quæ auditum delectent, & animum non grauent. Vnde Hug. li. 5. in dial. co. dicit, quod lectio duobus modis animo fastidium ingerere solet, & affligere spiritum, & qualitate videlicet, si obscurior fuerit, & quantitate, si prolizior extiterit. In vtroque magno vti moderamine oportet, ne quod ad refectionem quæsitum est sumatur ad suffocationem. Vel in eo, quod homo habet aures breues, sed efficaces, signatur, quod ex paucis auditis debet multa conicere: quia sicut terra bona ex paucis seminibus plurima gramina producit: sic sapiēs ex paucis verbis auditis plurimas sententiās colligit: propter quod Prouer. 14. dicitur, quod pauca verba sapientis sufficiunt.

Summa Beatorum felicitas, æterna; felicitatis immensitas, decem cœnæ solemnibus conditionibus, ac sanctorum patrum auctoritatibus, subtiliter & copiose ostentatur.

Cap. XII.

Beatorum, qui sunt in cœlo, relectio siue satietas, assimilatur cœnæ secundum illud Apoc. 13. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. Nam in cœna solemnibus cuiusmodi fuit illa quam fecit rex Af-

uerus Hest. 1. ista esse consueuerunt, primo tempore congruitas, Luc. 14. Misit seruum suum hora, scilicet congrua cœnæ, dicere inuitatis, vt venirent. Sic ad æternam refectionem Sancti congruo tempore aduocantur, scilicet post famem, & laborem seculi, post pœdus diei, & æstus. Apoc. 14. Amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Et Isa. 49. Nō clarifici, neque sument amplius, &c.

Secundò loci amœnitatis, scilicet cœli empirici. Apoc. 2. Cor. 5. Scimus, quod si terrestris domus nostra dissoluatur, domum nō manufactam habemus in cœlis. vnde de illa amœna regione cœlesti dicit Bernardus. O beata regio paradisi, o beata regio deliciarum, ad quam suspirio de valle lachrymarum: vbi sapientia sine ignorantia, vbi memoria sine obliuione, vbi intellectus sine errore: vbi ratio sine obscuritate fulgebit. Ibi etiam (sicut dicit Aug. li. medit.) fulget, quod non capit locus, sonat quod non capit tempus, olet quod non spergit status, sapit, quod non minuit edacitas, hæret quod non diuellit satietas. Ibi videtur stulticia sapientia Salomonis, ibi efficit deformitas pulchritudo Absalonis, ibi tarditas esse velocitas Azahel, ibi debilitas iudicaretur fortitudo Samsonis, ibi esset mortalitas longa vita Matusalem, tibi paupertas esset regnum Augusti. Ibi etiam, vt idem Augustinus dicit, nihil obest, nihil deest, nihil extra, quod appetatur, nihil deest, nihil extra, quod appetatur, nihil intrus affluit, quod sustidiat.

Tertiò inuitatis hilaritas, scilicet Christi dicentis: Mat. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Et iterum: Luc. 22. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis, & bibatis super mensam. Et de hac mensa, si vt cibo ad quam te Christus inuitat, loquitur Bernardus. O verè felix, & gloriosa facietas, o sacrum conuiuium, o desiderabile epulæ, vbi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium, quinimo facietas summa, & summum mentis desiderium. De potu illius quoque mensæ loquitur Gregorius in mor. dicens, Cum ad ipsum fontem vitæ venerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque facietas: sed longè abentē sitis necessitas, longè à facietate fastidium: quia sitientes saturabimur, & satiati sitiemus. Et nota, quod hilaritas, & læticia, & gloria ipsius Christi inuitantis & reficientis, debet esse nobis maxime desiderabilis, iuxta quod (sicut Chrysol. de rep. lap. dicit.) Si quotidie oportet nos tormenta perferre, si ipsam gehennam paruo tempore tolerare pro eo, vt Christum videre possemus in gloria venientem, & sanctorum eius numero locari, non erit dignum pati omne, quod triste est modum: vt tanti boni, tantæque gloriæ participes haberemur.

Quartò ferculorum diuersitas, id est gaudiorum, & præmiorum varietas. Nam tot, & tanta sunt ibi gaudia, quod omnes Arithmetici huius mundi non possent ea numerare, omnes Geometri non possent mensurare, omnes Grammatici, Rhetorici, Dialectici non possent ea sermonibus explicare. Etenim 1. Cor. 2. nec oculus vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Isa. 33. Gaudium, & læticiam tenebunt, & fugiet dolor, & gemitus, Greg. in hom.

in homin. Quæ lingua, & quis intellectus capere sufficit illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus contentam gloriam assistere, præsentem Dei vultum cernere, & in circumscriptum lumen videre, nullo metu mortis affici, in corruptionis perpetuæ munere laxari. Ibi ergo (sicut dicit Bernardus) gaudium erit iusto intrus & extra, gaudium sursum, & deorsum, gaudium circumcirca, vbiq; gaudium plenum. Et possunt hæc verba sic intelligi, quod sancti gaudent intrus, scilicet, intra se de animæ & corporis glorificatione, & extra se de hominum & angelorum associatione, sursum, scilicet supra se de Dei visione: deorsum, scilicet infra se de cœli & aliarum creaturarum corporalium pulchritudine, & circumcirca de omnium sensuum delectatione, & refectione: eum ipse Deus omnium sensuum spiritualium obiectum sit futurus: erit namque speculum visui, cithara auditui, mel gustui, balsamum olfactui, flos tactui, ibi erit candor lucis æstiuæ, amœnitas vernalis, abundantia autumnalis, requies hyemalis. Erit quoque ibi (& si non respectu obiecti, id est, Dei beatificantis: tamen respectu beatorum ipsorum) quædam distinctio, & varietas præmiorum, propter quam Dominus dixit, Ioan. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Vnde Gregorius 4. dial. dicit: Si dispar retributio in illa beatitudine æterna non esset, vna potius mansio, quam multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & si distincti bonorum ordines præmeritorum variorum consortium communiter lætentur: vnus tamen denarium omnes laborantes accipiunt, qui in multis mansionibus distinguuntur, quia vna est beatitudo quam illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur.

Quintò, ministrorum vrbantitas, scilicet angelorum. Hebr. 1. Omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi. Ministrant enim nobis in hoc mundo angeli, quia, sicut dicit Bernardus, Credimus sanctos angelos astare orantibus, offerre Deo vota, & preces hominum, si sine deceptione leuari piæ manus perspexerint. Vnde etiam Isidorus dicit, quod boni angeli ad ministerium humanæ salutis deputati sunt, vt cuncta administrent mundi, & regant omnia iussu Dei. In alia autem vita (saltem in hac) hominibus ministrant, quod animas sanctorum de corporibus exeuntes, ad illius cœnæ dulcedinem perducunt: quod patet exemplo Lazari Lucæ 16. Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Bernard. Tu si vis habere ministerium angelorum, fuge consolationes sæculi, & tentationibus resiste diaboli.

Sextò, discubentium grata societas, scilicet, beatorum cum angelis incorruptibili vita gaudentium, secundum illud, Neque nubent, neque nubentur, sed erant sicut angeli Dei in cœlo. Grego. Intuere cœtum non solum ex hominibus, sed ex angelis, atq; archangelis, thronis, & dominationibus, principibus, ac potestatibus conuocatis. De rege autem eorum, qui mediis residet, dicere vox nulla sufficeret. Effugit e-

nim omnem sermonem, atque omnem sensum humanæ mentis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas. Et dicit etiam Prospe. de vita contempl. Illa ciuitas, quæ est angelorum sanctorum, omnium congregatione beata meritis fulgentibus micat. Vbi æterna salus exuberat, veritas regnat, vbi neque fallit quisquam, neque fallitur: vnde nullus beatus eiicitur, vbi nullus miser admittitur.

Septimò, instrumentorum iocunditas, id est, melodia canticorum. Isa. 51. Audietur in ea gratiarum actio, & vox laudis. Apoc. 14. Et vocem quam audiuisti, quasi citharedorum citharizantium in citharis suis. Grego. in moral. In illa æterna patria, quando iustorum mens in exultatione capitur, lingua in canticum laudis eleuatur. Aug. super Ioan. Ibi hymnici angelorum chori, ibi societas supernorum ciuium, ibi dulcis sollemnitas à peregrinationis huius tristi labore redeuntium, ibi festiuitas sine fine: æternitas sine labe, serenitas sine nube.

Octauò luminarium copiositas, scilicet corporum gloriosorum. Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut sol, &c. Apoc. 21. Ciuitas illa non eget lumine solis neque lunæ, sed claritas Dei illuminabit illam.

Nonò, cœnæ diuturnitas, id est, æternitas bonorum. Psalm. 5. In æternum exultabunt, & habitabis in eis. Est enim æternitas (secundum Boetium) diuturnitas sine fine, & carens omni mutabilitate: sed Dei æternitas non solum sine caret, sed etiam initio.

Decimò, quietis suauitas. Isa. 32. Sedebit populus meus in plenitudine pacis, in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta. Vnde in illa beata vita (sicut dicit Prospe. de vi. con.) est certa securitas, securata tranquillitas, felix æternitas, æterna felicitas, vbi est amor perfectus, timor nullus, dies æternus, alacer motus, & vnus omnium spiritus.

Item omnium malorum immunitas. Psalm. 90. Non accedet ad te malum, & flagellum, &c. August. Quantum erit ibi felicitas, vbi nullum erit malum: nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.

Charitatis perfectiones per ipsum hominis dorsi, sensusque tactus, ac manus plurimas naturales proprietates, non vulgaribus exemplis patefit, & qui sit verus amor, quidne principaliter sit amandum, clare definitur.

Cap. XIII.

Charitas assimilatur dorso propter quatuor. Primò, quia dorsum onerum portatium: vnde deorsum à duritia est dictum, eo quod sit forte & durum ad onus portandum, & durable ad diutius sustinendum, vt dicit Isid. lib. etymol. Et dorsi cutis spissior & durior est, quam in cæteris partibus animal. Hæc omnia competunt charitati; de qua Apost. 1. Cor. 13. dicit, quod omnia suffert, scilicet onera pro Christo. August. Sarcina Christi quæ infirmitati grauis est, leuis efficitur charitati. Cantic. 8. Fortis est vt mors dilectio. Et idè dorsum charitatis, facilliter portat onus tribulationis. vnde Psalm. 65. Posui tribula-

tiones in dorso nostro. Sed nota, quod dorsum in homine etiam vocatur tergum, eo, quod illo resupini in terra iacemus, quod nullum animal facit, nisi homo. Unde bruta in ventre, aut in latere iacent. Sed homo resupinus dum tergo terram inhaeret, oculos ad caelum habet, quae etiam charitati conueniunt, quae & terrae bene dispensat per actiuam, & caelestibus semper intendit per vitam contemplatiuam. Ad primum enim horum inclinatur amor proximi, ad secundum uero facilius erigitur amor Dei. Unde Apostolus Ephes. 3. dicit, In charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quae sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profunditas. Est enim charitatis sublimitas in altitudine contemplationis. Est uero charitatis profundum in humilitate actionis.

Secundo, quia dorsum est omnium aliorum osium fundamentum: quia omnia fundamenta sunt supra ipsum, sicut supra carinam nauis: & sic charitas est fundamentum quoddam omnium virtutum: & primum lapidis huius fundamenti est Christus: quia ipse exemplum & mandatum primum attulit perfectae charitatis. Unde dicit Ioan. 15. Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem, &c.

Secundi uero lapides huius fundamenti fuerunt Apostoli, & Prophetae etiam per fidem Christi venturi in fundamento ecclesiae collocati, & super hos postea aliorum fidelium ecclesiae fabrica est erecta. Unde Apostolus Ephes. 2. dicit eis, Estis ciues sanctorum, & domestici Dei, superaedificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide Iesu.

Tertio, quia dorsum est viscerum defensuum, & operarium. Viscera faciem & turpitudinem continent, sunt peccata, quae charitas operis dicitur in homine penitente. 1. Petr. 4. Charitas operis multitudinem peccatorum. Proverb. 10. Vniuersa delicta operis charitas. Ipsa etiam charitas peccata excusando, & purgando defendit apud iudicium Dei: vel ipsa defendit viscera, id est, interiores virtutes, in quibus nutrimentum animae continetur, ne a tentationibus, vel persecutionibus laedantur. Gregor. Charitas sancta cor pacificat, & mentem in tentationibus corroborat. Glos. Nullum permittit Deus cadere, qui ei seruit uero amore.

Quarto quoque, quia dorsum est multarum laesionum susceptiuum. Dorsum enim patitur verberationem, & excoriationem, & multa alia mala. Sic sancti propter dilectionem Dei & proximi sustinuerunt & excoriationem, sicut patet de beato Bartholomaeo Apostolo: & verbera, secundum illud Hebrae. 11. Alij ludibria, & verbera experti, & multa alia mala, ut subditur ibidem, & multa etiam ex charitate pro aliorum peccatis sustinuerunt. Psalm. 128. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores.

Item charitas assimilatur sensui tactus propter quinque.

Primo ratione organi. Nam organum tactus (sicut dicit Aristot. 2. de anim.) non est caro, quia in nullo sensu potest fieri sensatio si tangatur organum: ut si quid aliquid corpus ponat album in superficie oculi

non videtur, sed tactus sentit sensibilia posita supra carnem: & ideo caro non est organum tactus: & idcirco (sicut Aristot. de sen. & sen. dicit) organum sensus tactus est aliquod intrinsecum circa cor: organum enim tactus, & si non possit esse a qualitatibus tangibilibus, sicut medium ab anima. Unde quanto animal habet complexionem magis reductam ad medium, tanto est melioris tactus: oportet ergo quod organum tactus sit multum terrestre: quia terra minus inter elementa habet de virtute intellectiua, & oportet, quod sit positum in loco calidissimo circa cor, ex cuius caliditate terrae frigiditas ad temperiem reducat. Sicut ergo organum, & principium tactus, non est caro, sed aliquid circa cor: cuius signum est, quia si Iesus accideret in locis circa cor, est maxime dolorosa. Sic etiam amor charitatis non est amor carnalis, sed spiritualis in corde radicatus, secundum illud Deuter. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Unde circa cor videtur esse proprium organum charitatis: propter quod dicit Apostolus Rom. 5. quod charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. August. in regu. Non autem carnalis sed spiritualis inter vos debet esse dilectio: ergo organum spiritualis amoris non caro est, sed cor.

Secundo, ratione medij. Medium enim in sensu tactus (ut dicit Aristot. de anim.) est duplex, ex vno intrinsecum, & connaturale, scilicet, caro: aliud extrinsecum, & accidentale, scilicet, aer, & aqua.

Nam ea, quae se tangunt in aqua, tangunt se mediante aqua, quia illud quod est in aqua, oportet esse humectatum, & illa humiditas, cum sit qualitas aquae, non potest esse sine subiecto, quod est aqua. Et simile est de his, qui se tangunt in aere, cum etiam aer sit humidus: sed magis latet nos de aere, quam de aqua, quod sit medium propter hoc, quod continuè sumus in aere. Et ideo inaperceptibiliter inhaeret nobis. Sicut etiam de aqua latet animalia, quae sunt in aqua, quia scilicet, non percipiunt aquam quae est inter ipsa, & corpora tangentia.

Item magis latet de aere, quia subtilior est, & minus sensu perceptibilis. Similiter in amore charitatis diuinae, medium, scilicet, naturale & intrinsecum est caro & humanitas uerbo Dei assumpta: quia per incarnati Verbi mysterium noua mentis nostrae oculus diuinae claritatis insulsi: ut dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc inuisibilem amorem rapiamur. ut Gregorius in praefatione dicit, Unde horretur Augustin. libro de cathe. rub. dicens, Ama uerum illius, qui amore tui amoris descendit in uentrem uirginis, & ibi amorem suum amoris tuo copulauit: humiliando se, sublimando te, coniungendo lumen suae aternitatis, limo tuae mortalitatis.

Propter Beatus Bernardus in Canticis dicit, quod quicquid blanditur de carne propria, vel aliena, scilicet, sanctae carni Domini nostri Iesu Christi amari postponere debemus.

Et secundo

Et secundo eundem Bern. Ipsa carne sua mediante, Christus dilexit nos sapienter fortiter, & dulciter. Dulciter, quia carnem induit: sapienter, quia uita carnis curauit: fortiter, quia in ea mortem sustinuit. Sed quasi medium extraneum est proximus, vel alia creatura uisibilis, quibus mediantibus ducimur ad diuinam bonitatis notitiam, & amorem. Unde Aug. li. conf. dicit, Coelum, & terra, & omnia quae in eis sunt, ecce mihi undique dicunt, ut amem te Deus, neque cessant dicere omnibus ita, ut inexcusabiles sint. Intellige per aquam, grossiorem creaturam corporalem uisibilem. Per aera, subtiliorem, & imperceptibilem: quibus omnibus mediantibus, in Dei amorem manu ducimur.

Tertio ratione instrumenti, quia licet tactus fiat per quodlibet membrum corporis, tamen inter omnia membra exteriora manus uidentur propria instrumenta ad palpandum, & tangendum quas natura temperata hac ratione composuit, ut calida & frigida facilius sentirent. Et sunt concaua, & neruosa, & temperata. Concaua, ut melius tangenda percipiant, & tenenda fortius teneant: neruosa, ut sint fortiores, & ut ibi uiget sensibilitas: quia omne neruosum sensibile est.

Temperata uero fuerunt, ut a re qualibet facilius immutentur.

Sicut ergo sensus tactus uiget in manibus, ita amor charitatis in operibus: manibus enim praecipue nos operamur, 1. Ioan. 3. Non diligamus uerbo neque lingua, sed opere. Greg. in ho. Nunquam est amor Dei otiosus, operatur enim magna, si est, si autem operari desinit, am amor non est.

Sed attende quales sunt manus, id est, opera charitatis, qui concaua ad operandum humiliter, neruosa ad operandum fortiter, & temperata ad operandum delectabiliter: quia temperata delectant, extrema uero conturbant.

Quarto, ratione subiecti, quia scilicet sensus tactus uidetur esse subiectum & fundamentum omnium aliorum sensuum, sine quo non inest animalibus aliquis sensus, sed non e conuerso. Unde sensus tactus de necessitate inest omnibus animalibus, sine quo nullum animal esse potest, ut probat Arist. 3. de ani. Alij autem sensus non inest de necessitate, sed sunt de bene esse. Neque est instantia de gustu, quamuis nullum animal possit uiuere, sine alimento: quia gustus prout susceptiuus est alimenti, est quidam tactus: prout autem distinguitur a tactu sic est discretiuus sanctorum, qui faciunt alimentum delectabile, vel triste, ut accipiantur facilius, vel refutetur. Sicut ergo tactus est aliorum sensuum fundamentum, ita ut sine eo esse possit. Sic quoque, & charitas est omnium uirtutum forma & complementum, ita ut sine ea nulla uera uirtus & perfecta esse possit. Et ideo Apostolus Eph. 3. dixit, ut supra allegatum est: In charitate radicati, & fundati. Grego. in ho. Ut multi arboris rami ex una radice procedunt, sic multae uirtutes ex una charitate generantur, nec habet aliquid uiriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.

Quinto, ratione obiecti. Est enim tactus discretiuus & perceptiuus qualitarum tangibilium: qualitates autem tangibiles, sunt calidum, frigidum, humidum, & siccum, durum, & molle, & quaedam huiusmodi, ut graue, & leue, acutum, & hebes, & similia: quae etiam omnia adaptantur charitati, quae facit hominem calidum, & frigidum: calidum circa spiritualia, & frigidum circa temporalia: humidum & lachrymosum, compatiendo: siccum abstinendo, durum ad tolerandum, mollem ad pascendum, grauem & maritum in moribus, leuem & promptum & uelocem in operibus: uel grauem in corripiendo, leuem, id est, uelocem in obediendo: uel quia amor omnia facit leuia, & facilia.

Item acutum in contemplando, & hebetem in malignando. Nescit enim amicus de alijs malignari. 1. Cor. 13. Charitas non cogitat malum.

Quo pacto spirituali cibo qui uere uerbum Dei est, uti debeamus, ut anima perfecte alatur, & stomachi similitudinibus, cibique corporalis exemplis multis planum efficitur: ac elementorum qualitates, huiusmodi rem magis explicandam, apte apponuntur. Et denique Christi corpus pariter anima alimentum esse demonstratur.

Cap. XIII.

Cibo spirituali qualiter nutriendus sit spiritus: ostenditur exemplo stomachi.

Primo, quia stomachus est ciborum receptiuus. Unde stomachus Graece dicitur, os Latine, eo quod sit ostium ventris ad cibum recipiendum, ut dicit Isid. li. 1. et. Est etiam stomachus figura rotunde factus, ut cibum recipiat quantitatis amplioris. Stomachus autem humanus in superiori parte est strictus, in inferiori latus: & hoc necessarium fuit. Nam cum homo inter cetera animalia sit erectus, cibus eius semper ad inferiora descendit, & ideo perutilis fuit inferior latitudo, ut in ea cibi possit recipi multitudo: quae omnia ostendunt stomachum esse receptaculum ciborum. Sic homo cibum spiritualis doctrinae, de quo Mat. 4. Non in solo pane uiuit homo: sed in omni uerbo: quod procedit de ore Dei: siue lachrymose penitentiae, de quo Psalm. 79. Cibabis nos pane lachrymarum: siue coelestis obedientiae, de quo Io. 4. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius, qui misit me: debet diligenter suscipere: primum cum praedicatur, secundum cum inspiratur, tertium cum impetratur. Act. 9. Cum accepisset cibum, confortatus est.

Secundo stomachus est retentiuus ciborum. Et hinc est, quod stomachus interior est factus asper, & uillosus, ut cibum melius retinere possit. Nam si esset lubricus, & in superficie planus, cibus ab eo recederet indigestus. Sic anima spiritualis cibi non solum receptiuus esse debet, sed etiam retentiuus: praecipue cibi sacrae doctrinae: id est, uerborum Dei, quae non solum recipi debent ad audientiam, uel intelligentiam, sed etiam retineri per memoriam. Ioan. 15. Si uerba mea in uobis manserint, &c. Grego. hom. Verba Dei, quae aure percipitis, mente retinete.

Cibus

Cibus enim mentis, sermo Dei est. Et quasi receptus cibus stomacho languente reicitur, quando sermo auditus in ventre memorie non retinetur: sed quisquis alimenta non retinet, huius profectò vita desperatur. Aeternae ergo mortis periculum formidate, si verba vitæ, & alimenta iustitiæ, quæ aure percipitis, in memoria non retinetis.

Tertio, quoque stomachus est ciborum digestiuus. Vnde stomachus factus est in fundo carnosus, vt confortetur in eo digestio. Caro enim est calida, & humida, ex quibus qualitibus maximè digestio confortatur. Per digestionem autem corporalem nutrimentum transmutatur, alteratur & efficitur simile nutritio. Vnde alimentum, quod in principio digestionis est dissimile, in fine omnium digestionum efficitur simile nutritio, vt dicit Arist. 2. de ani. Sed de cibo spirituali est econuerso, quia non transmutatur verbum Dei in mentem, sed potius mens in similitudinem verbi. Interdum enim verbum est dissimile, & contrarium menti. Nam verbum humilitatis menti superba contrariatur, menti luxuriosæ verbum castitatis: & menti crudeli verbum pietatis: quando ergo verbum auditum est tantè efficacit, vt possit mentem alterare, & ad se conuertere; puta vt mens superba efficiatur humilis, luxuriosa casta, crudelis pia: tunc digestio verbi facta est. Et ad digestionem hanc similitudine alia hortatur Dominus dicens Matt. 5. Esto consentiens aduersario tuo. Aduersarius enim iste (vt Augu. exponit) sermo diuinus est, qui peccatori aduersatur, peccatum prohibendo, vel iustitiam suadendo, siue præcipiendo. Cui peccator consentire debet, & obedire. si non vult in æternum perire. Notandum etiam, quod sicut digestio corporalis cibi fit mediante calore naturali (propter quod Arist. 4. meteor. dicit, quod digestio est completio humiditatis à proprio naturali calore facta ex contrarietibus passionibus, quæ scilicet sunt in ipso humido.) Sic digestio, siue transmutatio spiritualis ipsius animi, fit mediante amore ipsius verbi auditus: quia nisi homo afficiatur ad ea, quæ audit, non transmutatur ab eis. Verba. n. quæ non placent animum non mouent: ideo dicit Aug. quod doctor agere id debet, vt non solum intelligatur, verum etiam, libenter, & obedienter audiatur.

Item stomachus ab epate circundatur, vt ad ciborum digestionem ei maior copia caloris ministraretur. Epat enim suis quinque frustulis, siue linguis stomachum circuncingit, & ei calorem dum tribuit, succositate vnde sanguis generatur quosdam venulas ab eo recipit. Quinque ergo frustule, siue fibræ, quæ sunt extremitates epatis, quinque opera sunt præcipua nostri Redemptoris, quæ animum nostrum calefacere debent, & ad eius verba amplectenda plurimum inflammare, scilicet incarnatio, passio, descensus ad inferos, resurrectio, & in cœlum ascensio: vel fortè sunt quinque vulnera ipsius Saluatoris, ad quæ dum homo animi deuotionem dirigit, humorem quandam lachrymosi amoris, & deuotionis ad epat. i. ad Christum mittit.

Quarto stomachus, est secundum diuersam complexionem diuersorum ciborum appetitiuus, & diuersimodè digestiuus. Nam (secundum Constan.) si stomachus fuerit naturaliter calidus, cibos grossos bene di-

gerit, delicatos verò consumit, & plus digerit, quam eius appetitus sit: & propter similitudinem cibos calidos maximè appetit, nec tam en sustinere potest.

Contra verò frigidus non bene cibaria grossa digerit, grauat ex eis, & ea in humores corruptos, & acidos cito conuertit. Stomachus verò sicus cito sitit, & parum ei aquæ sufficit. Vnde si superfluum biberit, rugitum ei in ventre facit. Si autem stomachus fuerit humidus, non sitit, humidum cibum appetit, sed parum digerit. Ille igitur habet stomachum calidum calore naturali, qui habet animum feruidum amore spirituali. & hic grossa, & solida cibaria. i. alta & difficilia dogmata bene capit, & intelligit, quæ sunt perfectorum cibibus: secundum illud Heb. 5. Perfectorum solidus est cibus. Delicata verò id est, molia, & facilia pro nihilo quasi ducit, sed semper similia sibi. i. feruentia, & ignita præsumperit corde, nec potest desiderium sustinere ociofum, frigidus autè, & imperfectus animus grossa, id est, perfecta, & magna dogmata non potest capere, secundum illud Heb. 5. Facti estis quasi lacte opus fit non solido cibo. Vnde si alta, vel difficilia talibus proponantur, grauantur audire ea, quæ non intelligunt. Vnde plerumque talia documenta vertuntur eis vel in corruptionem erroris, vel in accidiam mentis. Animos autem aridus ab humore deuotionis, & si aliquando fortè sitierit aquam salutaris doctrine, cito tamen cum audierit, & de modico satiatur: & si talibus prædicent fortè prolixius, rugiunt murmurando: qui verò habet humidum animum carnalis concupiscentiæ humore, non sitit aquam spiritualis doctrine, sed tantum appetit cibum humidum, id est fluxum operis luxuriae, de quo frequenter accidit, quod multum appetit, & parum assequitur. Psa. 58. Famem patiantur, vt canes.

Quinto, quia stomachus est multipliciter passiuus, patitur enim euomitionem, indigestionem, abominationem, inflammationem, eructationem, & multa huiusmodi. Sic interdum animus contra sanctam doctrinam patitur euomitionem, cum ipsam per memoriam non custodit: Indigestionem cum ipsam non diligit. Abominationem cum ipsam audire refugit. Inflammationem verò patitur, qui contra ipsam indignatur, vel qui de ipsa (quando dicit, vel docet) superbit. Apoll. 1. Cor. 8. Scientia inflat. Sed eructationem, id est, stomachi euentationem patitur, qui ex ipsa ventum ostentationis querit. Patitur autem ista stomachus quandoque ex maligna complexionem, quandoque ex nimia exinanitione, quandoque ex nimia repletionem, quandoque ex vigoris defectione, quandoque verò ex impulsu virtutis debilitatione. Quasi autem inordinata complexio humorum in stomacho, est inordinatio passionum, puta amoris, vel odij, vel iræ, & similia, ex qua frequenter accidit, quod homo est malè dispositus ad audiendum verbum Dei. Ex nimia etiam paupertate inuolutionem, vel diuitiarum repletionem, quia virtutes sollicitudinem nimiam tribuit, vel occupationem, & quæ requeatur plurimi ab auditu, vel fructu verborum Dei. Vnde Pro. 30. Medicitatem, & diuitiarum dedoris mihi. Plures autem alij sunt quibus, & si ab sollicitudine ad audiendum, deficit tamen vigor.

ad id, quod audiunt, opere implendum. Quidam verò verbum Dei cum magna deuotione audiunt, sed dum contrariæ tentationes insurgunt, quia in virtute expulsiua ipsarum tentationum deficienti retentionibus deiciunt, nihil ex auditis proficiunt: quia scilicet venit diabolus, & tollit verbum de cordibus eorum, vt dicitur. Luc. 8.

Item cibus spiritualis doctrine requirit quatuor virtutes, quæ sunt in hominis corpore, scilicet appetitiua, retentiua, digestiua, & expulsiua. Oportet enim, vt cibus spiritualis doctrine anima primo appetat: si cur appetebat Daniel, qui propter appetitum scientiæ Dei, vocatus est Dan. 1. vir desideriorum. Et sponsa in Cant. hunc cibum spiritualis doctrine appetebat, & expetebat dicens, Sonet vox tua in auribus meis. Vnde anima, quæ hunc cibum fastidit, ad mortem tendit. Psa. 103. Omnem escam abominata est anima eorum, & ap. vsq; ad por. mortis. Aug. super Psa. Sicut noxiu est corpori corporeas escas non posse percipere, ita periculosum est animæ spirituales escas fastidire.

Item oportet, quod anima audita retineat. Nam si eum non prodest corpori, quod stomachus cibum recipit, si receptum statim euomat. Sen. in epist. Non prodest cibus neque accedit corpori, qui statim sumptus emittitur. Similiter nec verbum auditum, prodest si statim obliuioni tradatur.

Item oportet, quod mens auditum, & retentum digerat, & in bonos humores, id est, in bonos mores conuertat.

Item oportet, quod non solum digerat, sed etiam expellat, scilicet ea, quæ bonis moribus non congruunt, respuat, & abiciat: nam si intus retinet, quod expelli debuerat, etiam bene digestis corruptionem præstat. Notandum autem, quod secundum quosdam prædicat quatuor virtutes ex quatuor elementis contrahit sibi vires. Vnde ignis, qui est calidus, & siccus; cor respondet virtuti appetitiuæ: terra frigida & sicca retentiua; aer calidus & humidus digestiua; aqua frigida & humida expulsiua. Oportet enim, vt quod ignis attraxit, terra ex sua natura retineat: & quod terra retinuit, aer dissoluat: & quod aer dissoluit, aqua emolliat. Ita quoque spiritualiter ignis, id est, intelligentiæ claritas appetitum excitat. Nam cum intellectus sublimiter, & delectabiliter cœlestia cogitat, appetitum spirituale in mente causat, & fit desiderium in corde hominis, vt audire querat cibum sanctæ exhortationis. Tertia verò, id est, stabilitas mentis, causat retentionem: quia quod appetitus per intellectum attraxit, stabilitas animi firmiter custodit: sed aer, id est, puritas mentis causat digestionem, quia quod animus firmiter conseruat, puritas mentis fideliter ordinat. Sed aqua, id est, discretionis mobilitas facit expulsionem: quia quod suis moribus non congruit, discretio remouet, separat & expellit, & sic à temperamento animus non recedit, sed temperamentum seruans, peccati morbo non succumbit.

Item cibus sacramentalis, de quo dominus dixit, Caro mea verè est cibus, &c. operatur in anima ad modum cibi corporalis. Nam nutrit animam gratiam præ-

stando: augmentat, virtutes multiplicando: calorem innatum temperat, concupiscentiam refranando: in senibus verò calorem nature confortat, charitatem inflammando: deperdita restaurat, vires animæ reparando: & custodit hominem ne pereat: à peccatis præseruando. Ioan. 6. Sic est panis de cœlo descendens, vt si quis manducauerit ex ipso, non moriatur.

Per varias capillorum naturales proprietates, nostrarum quoque cogitationum diuersitates nominis similitudinibus Auctor hic prodere enititur.
Cap. XV.

Cogitationes assimilantur capillis propter tria. Primo, quia capilli dicuntur quasi capitis pilis (vt dicit Isid. lib. etym.) Sicut ergo capilli, & specia liter pulchri sunt ornamentum capitis: ita cogitationes præcipue bonæ & ornatae, sunt ornamentum mentis. Vnde Greg. dicit, quod quasi capilli in capite sunt cogitationes in mente, Luc. 21. Capillus de capite vestio non peribit: quia nulla bona cogitatio mentis sine retributione transibit. Vnde Greg. 20. mo. dicit, quod ante Dei oculos vacuæ non transuolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum trahunt sine statu retributionis.

Secundo, quia capilli sunt cerebri defensionis. Nam iuuant caput, & cerebrum contra extrinsecas læsiones, & ideo capilli sunt multi, & duri. Capillus enim secundum Constant. ex fumo grosso, & calido nascitur, qui ex igneis, & incensis humoribus per capitis poros egreditur, & ab aere extrinsecò deliccatur, & sic in substantiam capillorum conuertitur: vnde hoc humore crescente, capilli crescunt, eo etiam deficiente euanescent. Et secundum qualitatem talis fumi, qualitas est capilli. Et ideo si fumus est multus, capilli sunt multi. Si paucus pauci, si niger nigri, & sic de aliis. Sicut ergo capilli sunt ad defensionem cerebri, ita cogitationes bonæ sunt ad defensionem animi: quia dum feruent in animo cogitationes bonæ, non ingrediuntur in ipsum cogitationes prauæ. Vnde dicebat Cass. coll. 2. Incipiamus bonas cogitationes diligere, & statim ab illis; quæ malæ sunt dignabitur nos Dominus liberare. Quasi autem fumi capillos nutrientes causantes, sunt exteriorum sensuum receptiones: quia de his, quæ sensibus recipiuntur interiores cogitationes formantur, vnde secundum modum fumi est qualitas capilli. Quia secundum ordinationem, vel deordinationem exteriorum sensuum, sequitur ordinatio, vel deordinatio cogitationum: propter quod dicitur, Iob 31. Peperi fecus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

Tertio, quia capilli sunt multipliciter passiuus. Nam capilli inciduntur: vnde casaries capillorum à cædendo est dicta, quæ solum virorum, eo quod viro tondi decens est, sed mulieri est indecens.

Item capilli discriminantur, vnde dicuntur crines mulierum, quia vittis discriminantur, sicut dicit Isid. lib. ety.

Item capilli decaluantur scilicet deficiente humore pingui, quo nutriuntur capilli. Et si humor talis non deficit,

deficit, sed eum humor alius inficit, vel impedit, non caluities simpliciter dicitur, sed est quadam caluities specialis, quæ etiã alopecia vocatur à medicis, in qua nutrimento corrupto, capillorum cõgeries euanescit.

Item capilli dealbantur, scilicet cum canescunt: Hæc omnia conueniunt cogitationibus nostris, quæ aliquando sunt superflua, & tunc sunt præcidenda. Vnde Greg. li. 5. mor. Magna studio superflua cogitationes amputandæ sunt: sed tamen amputari funditus nequaquam possunt: semper enim caro superflua generat, quæ Spiritus sanctus ferro sollicitudinis abscindit. Aliquando verò cogitationes nostræ sunt dubiæ, vel inordinatæ & tunc sunt discriminandæ. i. diligenter discernendæ, & componendæ. Et hoc fit quando homo ad mentem suam per rationis intuitum redit. Quia (sicut dicit Greg. mor.) Si à domo mentis ad momentum ratio discedat, quasi absente domina, cogitationum se clamor velut garrula ancillarum turba multiplicat, ut autem ratio ad mentem redierit, mox confusio tumultuosa conquiescit, & quasi ancilla se ad inuictum opus tacite reprimant, dum cogitationes protinus curis propriis ad utratem subduntur. Aliquando sunt omnia praua, & noxia, & tunc sunt perueniunt decaluandæ, id est totaliter à radice, id est à principio euellendæ. Ita. Auferte malum cogitationum vestrarum, vnde Hier. dicit, Est tutissimum atque perfectum, ut allueat anima solliciti semper & periuigili cura ac custodia discernere cogitationes suas, & ad primum animi motum probare, vel improbare, quod cogitat, ut vel bonas cogitationes alat, vel statim malas extinguat. Hic namque fons est boni, & origo peccati: ibi maxime oportet obseruare peccatum, ubi nasci solet, statimque ad primam tentationis faciem, & malum antequam crescat, restringere, dum adhuc est in cogitatione. Aliquando verò sunt nigra, & fœda, & tunc sunt per penitentiam dealbandæ. Psal. 50. Lauabis me, & super niuem dealbabor. Nam penitentia ardor quasi capitis capillos dealbat, dum mentis cogitationes purificat, vnde Greg. li. 13. mor. dicit, quod electorum mentes si quas in se carnales cogitationes inueniunt, penitentia ardore consumuntur, nec cogitationes suas dilatari carnali voluptate permittunt: quia eo semetipfos iudicantes subtiliter feriunt, quo districtum iudicis præstolantur vicinum. Vel etiam alia ratione dealbat penitentia caput mentis, videlicet, quia ardorem libidinis frige facit, & sic fumosas, & noxias carnales cogitationes repellit. Nam albedo caniciei (secundum Constan.) accidit ex nimia infirmitate nutrimentalis humoris, qui materia capillorum existit. Nam plegmatis frigidi humidique dominium caniciei est generatum. Ex fumo enim albo & frigido efficiuntur albi tam capilli, quam pri. Et hinc est etiam (secundum Arist. de con.) quod capilli temporum citius canescunt, quam alij propter humoris paucitatem, & ossium frigiditatem. Vnde penitentia humorem nutrimentalem infirigidari facit, dum minuit, & ita canicem mentis, id est honestatem inducit. Potest etiam dici, quod caniciei designat ætatis maturationem, libidinis extinctionem, victorum puerilium mortificationem, vitæ præfentis, & futuræ instantem inuolutionem.

Somni naturales effectus septem, visionisq; naturalis proprietates octo eruditè describuntur, quib. singulis variis rationibus, & exemplis contemplatio non immerenter comparatur: & quamplurima de corporali spiritualiq; visione dilucidantur.

Cap. XVI.

Contemplatio assimilatur somno.

Primo, quia somnus est animalium virtutum quietatiuus. scilicet sensitiuæ, & motiuæ. Quiescunt enim sensus in somno ab exterioribus mutationibus, sensibilibus, & corpus immobilizatur. Similiter contemplatiua requirit quietem ab exterioribus motibus, & actionibus. Vnde Beda dicit, quod contemplatiua vita est ab omni exteriori actione quiescere, & sollicitudine conditoris inharere. Vnde Maria, per quam contemplatiua vita designatur, describitur Luc. 10. quiete sedens, & à corporali ministerio vacans.

Secundo, quia somnus est naturalium virtutum confortatiuus. Vnde (secundum Arist. de som. & vig.) somnus est quies animalium, virtutum cum intentione naturalium. Naturalis enim virtus in somno fortius operatur. Vnde in dormiente virtus digestiua intenditur, tum propter reuocationem caloris ad interiora, tum quia anima quiescit ab actionibus sensitiuæ, & motiuæ potentia, & ideo vehementius operatur virtus naturalis. Similiter in contemplatione cum anima reuocatur ab exterioribus occupationibus, vigor mentis ad interiora reducitur. Vnde vis rationalis, quæ est naturalis & propria virtus hominis, fortius operatur, & affectiua vehementius inflammatur, & intellectiua altius eleuatur, secundum illud: Thr. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, & leuabit se supra se.

Tertio, quia somnus est spiritus restauratiuus. Dicitur enim Auic. quod somnus est reditus spiritus ab infirmitate sensuum cum profundatione, ut digeratur nutritiis, ut patet in somno fe exercitanti in quibus somnus est profundus propter superfuitatē resolutionis spiritus. Natura enim desiderans additionem, & restorationem in substantia spiritus, profundat ipsum in interioribus, & facit ipsum latere ab exterioribus, vnde fit in eis profundior, & longior somnus, & sic dormit qui per medicinam euacuati sunt. Nam dum purgatur, plurimum in talibus de substantia spiritus cum superfuitate dicitur: sed per somnum spiritus reparatur, & suæ virtuti redduntur. Sic etiam fequor spiritus, qui per peccata etiam venialia facilliter sæpe minuitur, per profunditatem somni, id est per contemplationem internam recrefcit, & reparatur.

Quarto, quia somnus est etiam exteriorum partium corporis infirigidatiuus, Nam (secundum Arist. de somn.) calor naturalis aliter se habet in vigilanti, quam in dormiente: nam in vigilante procedit ab interioribus ab exteriora, sed in dormiente e contrario retrahitur ab exterioribus ad interiora, scilicet ad stomachum, & partes illas. Et ideo exteriora corporis remanent frigida, & propter hoc indiget homo magis cooperiri dormiens, quam vigilans. Similiter contemplatio reuocat hominem ad seipsum, & inflammat ipsum circa cordis interiora.

interiora, id est, circa spiritualia, secundum ordinem illud Psal. 38. In meditatione mea exardescet ignis, sed frige facit eum circa temporalia, ut non curet de eis, neque diliget ea.

Quinto, quia somnus est humorum reparatiuus, & clarificatiuus. Nam si somnus sit moderatus, cibus bene digeritur, corpus impagnatur, calor naturalis augmentatur, humores reparantur, & omnes clarificatur. Sic etiam per cõtemplationem sobriam & discretam, non plus querit sapere, quam oportet, cibus fidei & spiritualis doctrinæ bene intrinsecus gubernatur, & operatur, mēs deuotione impingatur, calor & charitas augmentatur, & humores. i. affectiones, & cogitationes interiores reparantur, & clarificantur. Vnde vult esse somnus de quo dicitur, Sõnus sanitatis in homine parco.

Sexto, quia somnus est virtutum virtutiuus: quia virtus in vigilia dispersa, in somno vnitur, dum ad intima reuocatur in corpore dormientis, ut Auic. dicit, Sic anima contemplantis tota ad seipsam, & in seipsam recollegitur, & vnitur, & i. leo circa spiritualia fortis reperitur. Vnde Dominus de contemplatiua vita loquens, dixit Marthæ Luc. 10. Porro vnum est necessarium.

Septimo, quia somnus est ægrotantiu alleniatiuus. Nam infirmo si somnus in quantitate & qualitate fuerit temperatus, ægrotum allenuat, & futuram victoriam contra morbum annunciat. Qui autem fortiter tentatur, quodammodo infirmatur: talis si vult allenuari & sanari, det se orationi & contemplationi: quia maximè per hanc victoriam obtinebit. In huius figura de Lazaro infirmo discipuli dixerunt Christo, Domine, si dormit, saluus erit.

Item cõtemplatio assimilatur visioni corporali. Nam et colligitur ex perspectiua lib. 3. ad visionem corporalem requiruntur octo.

Primum est sanitas, siue bona dispositio organi visualis, id est, oculorum. Quasi autem duo oculi animæ sunt intellectus & voluntas. Oculus igitur intellectus tunc est sanus, quando ab erroribus mundus: sed oculi affectus seu voluntatis tunc est incolumis, quando est à rerum temporalium inordinatis cupiditatibus immunis, ut dicit Aug. Vtraque ergo puritas est necessaria Deum contemplari volentibus, propter quod dicitur Marth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et quia vtrunque oculum fides purificat, scilicet, intellectum ab erroribus, & affectum à cupiditatibus, vnde dixit Petrus Act. 15. fide purificans corda commido fides necessaria est ad Deum contemplandum, sicut oculorum sanitas, & puritas ad videndum: propter quod Aug. dicit, quod humanæ mentis acies inualida, in tam excellenti luce non figitur, nisi prius per iustitiam fidei mundetur.

Secundum est oppositio visibilis circa visum. Sed nota, quod quando res visa directè opponitur visui, tunc species illius rei venit super lineas rectas cadentes in centrū oculi, quæ lineæ omnes directæ à singulis partibus rei faciunt vnam pyramidem, cuius conus est in pupilla, & basis in re visa, ex quo patet, quod talis pyramis ex parte rei in se habet latitudinem, ex parte vero oculi arcitudinem. Sic etiã quando diuina & æter-

na ante oculos mentis cõtemplando deducimus, quia ea prout sunt in seipsis capere nequimus, sed de eorum magnitudine modicū quid attingimus, quasi eorum latitudo in oculis nostris quodammodo coarctatur: quia quinquam in se mixta sint, nos tamen parum capimus. Vnde dictum est Moyfi Exod. 33. Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. In visione enim faciei, notitia est perfecta: in visione verò posteriorum, notitia accipitur modica & confusa.

Item videmus communiter, quod tria genera visibilibus visui opponuntur, scilicet, lumina, & specula, & corpora colorata. Lumina igitur, sunt spirituales naturæ, specula diuinæ scripturæ, corpora colorata corporales creaturæ. Et circa hæc verlatur Sanctorum cõtemplatio, scilicet, vel circa spirituales naturas, vel circa diuinæ scripturas, vel circa corporales, & visibiles creaturas: propterea, quia inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur. Rom. 1.

Tertium est, distantia proportionalis. Nam si res poneretur super oculum non videretur. Et si nimis esset à longe, nullo modo videretur, aut male. Oportet igitur, quod à visu distet secundum aliquam proportionem, intra quam non æqualiter, sed magis & minus videtur, secundum modum distantie. Sunt autem rebus diuinis quorundam oculi propinqui, & vicini, scilicet, beatorum, & ideo isti clarè, & apertè illa cõspiciunt: quorundam verò valdè remoti, sicut oculi damnatorum. In cuius signum dicitur de diuite damnato, Lucæ 17. Elenans oculos, scilicet, mentis, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius. Vnde tales de gloria Dei, & beatorum quasi nihil, vel parum vident, quia damnati gloriam beatorum vident nondistinctè, sed confusè, sicut illud quod à remotis videtur. Non enim cognoscunt qualis eorum gloria sit, sed solum cognoscunt eos esse in gloria quadam inestimabili, & ex hoc torquentur, tum propter inuidiam, tum quia ipsi talem gloriam amiserunt: sed post diem iudicij omnino beatorum visione priuabuntur, secundum illud Eccl. 8. Tollatur impius, ne videat gloriam. Quorundam verò oculi, ut viatorum partim sunt distantes, partim appropinquantes: quia licet distent per naturam, appropinquant tamen per gratiam. Et ideo ipsi diuina magis, vel minus cõtemplando percipiunt, secundū quod per gratiã magis, vel minus eleuantur secundum illud Isa. 32. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde. Oportet ergo (ut patet ex dictis) quod eius, quod videtur ab oculo, sit situs terminatus, scilicet non nimis à base visuali elongatus, quia illud quod multū à base visuali elongatur, licet visui opponatur, nõ tamè distinctè videretur: sicut autem visus corporalis non bene videt illud quod est multum elongatum à base visuali: sic intellectus noster in hac vita imperfectè cognoscit, & contemplatur id quod multum elongatum est à natura sensibilis, eo quod nihil sine phantasmate intelligit anima (ut dicit Aristoteles de anim.) Phantasma autem est similitudo rei sensibilis: vnde ea quæ sunt omnino à sensu remota, sicut sunt res intellectu-

les à nobis cognosci non possunt, nisi in quantum se nobis per aliquos effectus sensibiles manifestant: & ideo contemplatio nostra circa talia, modica est, sed tamen delectabilissima: vnde Aristote. 1. de partibus anim. dicit, accidit circa illas honorabiles existentes & diuinas substantias minores nobis existere theoricas. Etsi secundum modicum attingamus, tamen propter honorabilitatem cognoscendi, delectabilius aliquid habent, quam quæ apud nos omnia.

Quartum est soliditas rei: quia si res non est densa, sed visui peruia, non videtur propter quam causam aerem non videmus. Sic contemplatio nostra non debet esse circa peruia, id est, circa transitoria, & temporalia, sed circa solida, & stabilia, & æterna. Apost. 2. Cor. 4. Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ verò non videntur, æterna sunt.

Quintum est magnitudo debita rei visæ: quia si nimis esset parua, non videretur quacunque distantia. Visus enim non perficitur nisi per pyramidem ad oculum venientem: quæ si fuerit valde parua, occupabit partem visus valde paruam, sed visus non sentit visibile, nisi quando pars suæ superficiæ debita quantitate visibilis fuerit immutata. Spiritualiter autem beatus Aug. de ci. Dei, distinguit tria genera bonorū, scilicet minima, prout sunt bona fortunæ: media, prout sunt bona naturæ: & maxima, prout sunt bona gratiæ, vel gloriæ. Non ergo nostra contemplatio esse debet circa bona minima: immo ea per affectum propter sui modicitatem respicere non debemus, sed debet esse circa maxima, scilicet bona gratiæ, vel gloriæ.

Sextum est raritas mediij, quia si medium fuerit nimis densum, non fiet per ipsum multiplicatio speciei, & species venire non poterit ad pupillam. Hoc medium in cōtemplatiuis viris est sensus, siue corpus, sine quo neque consistere, neque cōtemplari possunt: quod si fuerit densum, id est, grossum, & plenum, & delicijs enutritum, cōtemplationem spiritus impedit. Nam venter pinguis non gignit sensum tenuem, sicut Hierony. dicit. Sed si fuerit per abstinentiam tenuis, spiritum aptiorem ad cōtemplandum efficit. Gregor. Nazianz. Caro se velut grossa quadam & obscurior nubes animæ obiciens, considerare eam diuini luminis radios non sinit.

Septimum est lux: quia species non immutat medium, vel visum, nisi cum luce. Similiter ad cōtemplandum diuina, necessaria est lux fidei vel gratiæ, vel scripturæ sacræ. Psalm. 33. Accedite ad Deum, & illuminamini.

Octauum est tempus: quia visio fit in tempore, sicut probatur in perspectiua. Nam quamuis visibile subito obiciatur visui, non tamen distinctè apprehenditur, nisi aliqua animæ habita deliberatione, quæ indiget tempore. Et ideo attentio animæ est necessaria cum prædictis. Sic etiam contemplatio requirit sua tempora: Nam quædam tempora aptiora sunt cōtemplationi diuinorum, vt tempora magis quiesca, vel qui bus homo magis est sobrius. Vnde Psalm. 5. Mane astan-

bo tibi, & videbo. Et iteum, Psalm. 62. In matutinis domine meditabor in te. Et etiam tempora quibus homo non habet occupari circa exteriora. Psalm. 118. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Ocium enim sanctum quærit charitas veritatis, vt August. 19. de ciuit. Dei.

Item dulcedo cōtēplationis assimilatur sanguini. Primò, ratione principij fontalis: quia secundum Arist. de anim. sedem habet in corde: quia dicit, quòd cor est principium sanguinis, sicut & venarum, vt manifestum esse dicit per anathomiam. Sed secundum Gale. sedes sanguinis est in epate sicut in suo fonte: quia in calore epatis est locus secundæ decoctionis, & inde sanguis per membra dirigitur, & eorum calore tertio decoquitur. Prima enim decoctio fit in stomacho, secunda in epate, tertia in omnibus membris. Posset autem dici, vtamque opinionem concordando, quòd epar est principium sanguinis quo ad materiam: quia materia sanguinis est ab epate, sed cor quantum ad formam: quia in corde illa materia accipit formam sanguinis. Moratur autem per calorem epatis, siue cordis, ardorem accipimus amoris. Et ardore nanque dilectionis, quasi ex calore epatis, vel cordis profuit dulcedo, & suauitas spiritualiter cōtemplantis. Psalm. 33. Gustate, scilicet, per amorem, & videte, scilicet, per cōtemplationem, quoniam suus est Dominus.

Secundò ratione qualitatis naturalis. Est enim sanguis calidus & humidus naturæ: calor ex amore, humor ex timore debet provenire, quæ duo crescere, & distari reuerterentur, & sobriè faciunt cōtemplationem. Vnde Psalm. 118. ex persona Christi dicentis patri: Qui timet te, scilicet amore filiali, qui est ex reuerentia & amore, videbunt me, scilicet in cōtemplatione, & habitabunt interna delectatione.

Infantis nuper nati modus custodiendi ac alendi edocet, qui lucidissimis exemplis his qui recenter ad Deum conuersi sunt, adaptatur. Cap. XVII.

Conuersi nouiter ad Deum, oportet, vt gubernentur & foueantur ad modum infantis nouiter nati: Infans enim nouiter natus diligenter gubernandus est: quia cum caro eius sit fluida & tenella, sunt ei adhibenda remedia, & fomenta, & sicut docet Constant. plura fomenta sunt ei adhibenda.

Primū est, vt in rosis sale tritis inuoluatur, vt membra fluida confortentur, & à viscosa humiditate purgentur. Quasi autem rosæ redolentes, sunt sanctorum virorum exempla, & virtutes, quibus infans inuoluitur, quando nouiter conuersus ad imitandum proponitur, sed debent ei cum sale teri, id est, cum discretionis expositio, & suaderi. Non enim adhuc debili debent persuaderi exempla nimis austerà, ne forte despiciant, vel ne fortè assumat supra posse suum. Vnde debent proponi exempla competentia sibi, quibus ad progrediendum confortetur: & à peccati visco. i. conuoluitur, seu infectione purgetur, & liberetur. 1. Pet. 3. Quasi modo geniti infantes lac cōcupiscite. Scilicet exemplorum informationem, siue imitationem.

sequitur. Rationabiles sine dolo, vt in eo crescatis. Secundum est, vt palatum, & gingiuarum cum digito melle vincto fricentur, vt interiora oris mundificentur, & confortentur; & dulcedine mellis appetitus inhiatulo prouocetur. Tunc autem penitens digito fricentur: quando leue opus, siue onus, & non graue, & importabile sibi imponitur. Vnde contra nimis auctores sacerdotes Dominus dixit Mat. 23. Alligat onera grauià, & importabilia, & imponunt in humeris hominum: digito autem suo nolunt ea mouere. Sed ad hoc oportet, quòd digitus melle vngatur, ita quòd etiã eam quadam dulcedine penitentiã inungatur: quia tunc penitens libentius recipit, & magis confortatur, & prouocatur appetitus eius ad faciendum: & quanto libentius facit, tanto plus ei valet ad interiorum purgationem.

Tertium est, vt saepe balneetur, & oleo myrtino ac rosaceo inungatur, & omnia eius membra fricentur. Per frequentem autem balneationem accipit frequentem lachrymarum compunctionem. Psalm. 6. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Per oleum myrtinum intellige doctrinam temperantiæ. Et per oleum rosaceum doctrinam patientiæ: quia myrtus temperantiã, rosa verò patientiam significare consuevit. Et isto duplici oleo debet penitens præcipuè liniri, id est, ad patientiam, & temperantiã præcipuè moueri, scilicet ad patientiam aduersorum, & ad temperantiã delectabilium, quæ temperantiã debet esse in omnibus membris.

Quartum est, vt in loco obscuro somnus prouocetur, vt lumen in oculis eius congregetur, & ne nimio lumine oculi tenelli lædantur, vt non luscii efficiantur. Sic nouiter conuersi potius in quadam obscuritate, siue simplicitate fidei sunt tenendi, vel permittendi quiescere, quam eis subtiliora, & actiora sint proponenda, & dilucidanda: quia talia quantumcumque per verba declarata, debiles oculos mentis eorum potius læderent, quam illumarent. Vnde talibus Apostolus dicebat, Heb. 5. Facti estis quibus læte opus sit, non solido cibo, id est, facili fidei doctrina non subtili, & difficili.

Quantum est, vt super omnia caueatur ne corrupto lacte nutrantur, quia ex hoc infirmitates pessimæ generantur paruulis: nec est danda medicina paruulis diu agrotant, sed nutritrix cōuenienti medicina dietanda est, vt defectum infantis suppleat virtus nutritricis, sicut Constant. dixit. Ex bona enim dispositione lactis fit bona consistentia prolis. Similiter ergo cauendum est, vt nouiter ad fidem, vel penitentiam conuersi, non nutrantur doctrina praua, vel heretica: quia ex hac generantur in eis pessimæ opiniones. Vnde, regula, vel medicina eis necessaria tradenda est de sanctorum virorum instructionibus & exemplis: quia ex illorum informatione bona vel mala pendet nouitiorum vita & forma: propter quod dicebat quibusdam Doctor gentium & magister Apo. Phi. 3. Obseruate eos qui ita ambulauit, sicut habetis formam nostram.

Sextum est quòd infantuli fascijs sunt ligandi: eo scilicet, quia membra infantilia sunt tenella, & ad distensionem summa de Exempl.

uerfarum susceptionem formarum sunt disposita, & ideo fascijs sunt liganda, ne fiant deformia, siue torta. Sic quia nouiter conuersi, & præcipuè iuuenes, sunt faciles ad suscipiendum omnem informationem sibi datam: ideo sunt sub certis legibus, & regulis limitandi, & certis & discretis personis commendandi, ne ex alicuius malis exemplis, vel verbis deformantur.

Septimum est, quòd quia infantuli multum capiunt nutrimenti, indigent multo somno, vt si calor ad interiora reuocetur, & digestio celebretur. Valet etiam eis ad hoc si mitius moueantur: & sic ex motu calor interior confortetur, & vt somnus per fumositatum resolutionem cerebro prouocetur. Valet etiam eis ad hoc si canteretur, vt infantuli sensus ex vocum dulcedine delectentur. Similiter quia conuersi nouiter & præcipuè iuuenes, sunt multum auidi, & apti capere nutrimentum doctrinæ spiritualis, indigent somno, id est vacatione, & quiete cōtemplationis, & meditatione, vt calor diuini amoris in eis accendatur: ita vt doctrina qua informatur ei magis placeat, & proficiat. Debet etiam moueri in cunis. i. facilibus obedientiæ operibus occupari, ne ociosi sint: quia ex talibus operibus calor amoris, & somnus. i. quies cōtemplationis in eis accenditur & apperitur. Valet etiam eis, vt cantus diuinæ laudis audiant, si sunt laici, vel dicant si sunt clerici. Vnde legitur de beato Aug. quòd tempore cōuersionis suæ flebat vberimè & creberrimè suauè sonantis ecclesiæ vocibus vehementer affectus. Voces. n. ille in fluebant auribus eius, & aliqua batur veritas in cor eius & fluebant lachrymæ, & bene illi erat cum eis.

Tempora quæ in capitibus partibus sita sunt humanorum corporum conditiones quatuor rationibus indicant, carnis quæ natura quemadmodum corpus à spiritu gubernari debeat similitudinibus multis declaratur. Cap. XVIII.

Corporum humanorum conditionem partes capitij, quæ dicuntur tempora, repræsentant quòd ad quatuor. Primo quia ille duæ partes capitij quæ tempora dicuntur sunt membra valde mobilia, Et ideo (vt dicit H. li. ery.) tempora dicta sunt, quia sui mobilitate continua quasi interuallis temporum immutantur. Sic etiam humana corpora secundum decursum temporum iugiter immutantur & alterantur. Vnde de homine quòd ad corpus, dicitur Job. 14. Nunquam in eodem statu permanet. Apparet etiam ex hoc dicto Isidori, quòd iste duæ partes capitij denominantur à temporibus, & ideo non debent vocari tempora vt quidam idiotæ proferunt, sed tempora, & hoc etiam dicunt Hugo. & Brito.

Secundò tempora sunt valde vtilia: Nam per tempora mediantibus neruis ad instrumenta sensuum spiritus defertur, & per eadem spiritus vitalis per quasdam arterias à corde ad cerebrum demandatur. Sicut ergo tempora deseruiunt sensui & vitæ, sic corpus datum est homini vt spiritui obsequatur, vt in sensuum cognitione perficiatur: & vt vitam æternam etiam mereamur. Vnde Apostolus. Ro. 12. Obsecro vos per misericordiam Dei vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem.

Tertio, quia tempora sunt valde passibilia, & ad laesionem facilia. Nam propter neruorum sensibilem, & arteriarum venarumque pulsatilium in loco temporum colligantiam, tempora sunt valde passibilia, & ad laesionem facilia: Vnde animal ibi percussum de facili moritur, sicut dicit Ari. 1.9. de ani. & hoc etiam accidit, quia humor qui est in temporibus, cito egreditur propter ossium tenuitatem: propter quod tempora cito canescunt propter humoris paucitatem, & siccitatem in eis dominantem, & propter eorum conuertibilitatem ad naturam frigiditatis. Sic etiam naturaliter corpus humanum inter omnia corpora est valde passibile, & ex leui percussione interdum ducitur citius ad mortem, continuè etiam calore, & humore in eo deficientem ad senium, & canem tendit. Apost. 1. Cor. 5. Quotidie morior, & ad mortem tenditur senescendo. Nam quod antiquatur, & senescit, prope interitum est. Heb. 3.

Quarto, quia tempora sunt valde humectabilia: sunt enim interius aliquantulum viscosa, ut humores à cerebro venientes recipiant & somnum oculis inducant, & si illi villi fuerunt compressi per liquationem compressi humoris, oculos lachrymari faciunt. Similiter quoque corpus nostrum humore cibalem quotidie recipit, qui concupiscentiam frequenter intendit, & somnum peccati inducit. Est insuper corpus frequentius ex sua passibilitate, & grauitate causa lachrymationis, & luctus. Vnde Apostol. Rom. 8. Ipsi inter nos gemimus, expectantes redemptionem corporis nostri. Item qualiter corpus debeat à spiritu gubernari, ipsa natura carnis ostendit.

Primo ratione nobilitatis. Nam caro humana est priuilegiata eo, quod sit nobilissima formae vitæ, scilicet animæ rationali, quæ est Dei imagine insignitissima quod super omnia mirabilissimum est, caro humana Dei caro est facta, & verbo Dei vitæ propter quod est super omnia exaltata, ex quo dedignari debet homo carnem sic nobilitatam, & exaltatam alicui vilitati, seu fœditati exponere. Vnde Leo Papa in quodam ser. dicit, Agnosce ô Christiane dignitatem tuam, & diuinæ conuersationis naturæ, noli degeneri conuersatione tua in pristinam vilitatem redire.

Secundo, ratione vtilitatis, quia (secundum Constant.) caro cum sit calida & humida, est caloris naturalis fomentum, ossium, neruorum, & lacertorum cooperimentum, & frigiditatis temperamentum. Et ad hæc omnia valet corpus à spiritu regulatum, quia est amoris spiritualis nutrimentum. Eccles. 3. Feruor ignis, id est, feruor diuini amoris vrit carnes eius.

Item est virtutum & gratiarum spiritualium absconditum. Nam grossities & infirmitas corporis, abscondit dona mentis, & abscondendo per humilitatem, custodit. Apostol. 2. Corin. 4. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, id est, fragilibus corporibus. Interdum etiam dum corpus atteritur, frigus mentis, id est, pigritia, expellitur. Psal. 5. Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.

Tertio, ratione varietatis est enim triplex caro, siue triplex species carnis. Vna neruis, & musculis admixta, ut lacertus. Alia, inter durum & molle temperata, ut caro charitilaginosa: tertia inter hæc media, ut caro

communiter dicta. In quo significatur, quod ipsum corpus nostrum aliquando est cum duritia & frigiditate demandum: quod signat caro neruis admixta. Aliquando cum mollicie & lenitate fouendum: quod signat caro communiter dicta. Semper autem est cum temperantia nutriendum, & regendum: quod signat caro charitilaginosa. Apostol. Rom. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, hostiam vitia mortificata: sed viuentem naturam conseruando: & hæc duo temperantia facit, quia naturam conseruat, & vitia refecat.

Quarto, ratione quantitatis. Dicit enim Aristot. 1. de animalib. quod aues paucas carnes habentes, veloces sunt, vigorose, & boni volatus. Sed aues multas carnes habentes, sunt pigre, & vix à terra valent se erigere. Sic homines, qui à carnalibus delitiis, & delectationibus abstinent, sunt circa spiritualia vigorosi, & ad ascensum per volatum contemplationis idonei. Sed homines carnosissimi, id est, carni vel ventri dediti, e contrario sunt, ad spiritualia pigri, & à terrenis affectibus nequeunt separari. Vnde Aristot. 1.2. de anim. dicit, quod caro nimis abundans, impedit spiritus operationes. Et ideo creatio capitis ex multa carne non fuit, ut esse homo sensus melioris, intellectus perfectioris. Anthon. lib. 1. de an. m. dicit, etiam quando locus qui est circa oculos, est multæ carnis, malitiam signat dispositionis, & prauæ formationis, & defectum formationis virtutis. Vnde ex multa carne, & debili virtute non valet illam regere, monstruosæ generantur in corpore passionis, sicut ipse Aristot. 1.6. de anim. dicit. Quæ omnia ostendunt, quod temperantia necessaria est ad sanitatem mentis, & ad validitatem corporis. Vnde de breuitate, quæ est temperantia pars, scilicet quo ad potum, dicitur Eccles. 3. quod sanitas est anima: & corporis potus sobrius.

Paſtorum munus in eorum cura gerenda quale existat, quamplurimis mammillarum mulierum similitudine terminatur.

Cap. XIX.

CVra pastoralis assimilatur mammillæ. Primo, quia mammilla in muliere est membrum duplicatum, quia duo sunt præcipue pastor necessaria, scilicet, vita & doctrina, ut scilicet ad nutrimentum subditorum ex altero fiat lac exempli, et altero verbum. Apostol. 1. Tim. 4. Exemplum est fidelium in verbo, in conuersatione, &c. Vel duo vbera sunt duæ virtutes necessariae pastor, scilicet, iustitia, & clementia. Proverb. 10. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius. Gregor. In esse rectoribus debet, & iuste patiens misericordia, & pie seruans disciplina. Dicit tamen Aristot. 6. de animal. quod animalia multorum vberum, multorum sunt filiorum, & habent vbera à parte inferiori diffusa, ut patet in canicula & porca. Et cum peperit porca, primo filio dat primam mammillam, & secundo secundam, & sic de aliis. Animalia autem præca vbera habentia, habeant paucos filios. Vnde vult

quod natura non errante non debet aliquod animal plures filios generare, quam habeat mammillas in corpore, alias esset inuenire diminutum, & superfluum in natura, quod pro inconuenienti habet Philosophus. Sicut ergo animalia multorum filiorum, multorum quoque sunt vberum, & econuerso, quæ paucorum sunt vberum, paucorum sunt filiorum. Sic pastores quanto plures habent spirituales filios pascere, & nutrire, tanto pluribus eos vberibus, id est, virtutibus, oportet abundare, quibus bonorum operum præbeant alimenta, id est, exempla, vel iuuamenta. Et ideo (sicut dicit Greg. in pas.) virtutibus vacuus ad regimen nec coactus accedat.

Secundo, quia mammilla est membrum ad nutrimentum factus necessarium. Sic pastolaris cura est necessaria, ut subditi velut filij nutriantur, & pascantur verbo, & exemplo, & etiam temporalibus subsidio. 1. Pet. 2. Pasce qui in vobis est gregem Dei. Thren. 4. Laniæ nodauerunt mammæ, & lactauerunt catulos suos. Nam Laniæ mammæ denudant, quando pastorum mentes internas suas virtutes ad subditorum profectum operibus demonstrant, videlicet sapientiam docendo, pietatem subueniendo, & sic de aliis.

Tertio quia mammilla est membrum lactis administratum: Lac autem (ut dicit Aristot.) est sanguis decoctus, digestus non corruptus: Nam sanguis menstrualis ad mammillas opere naturæ repellitur, & ibi decoquitur, & digeritur. Sunt autem in pectore mammillæ situate, ut cordi essent vitæ, ut propter caloris cordis decoctionem, sanguis in lactis naturam facilius verteretur. Digestus autem sanguis ex albedine glandularum mammillarum in candoris speciem transformatur (ut dicit Constant.) Caro enim mammillæ cauetiosa, & porosa est, ut spongia, & glandulosa, & mollis, & alba, & ideo ad generandum lactis est apta. Lac autem bene digestum est dulce, quod necessarium est propter cibationem animalis, eo quod cibus omnium animalium non est nisi dulcis, & valde digestus, (ut dicit Constant.) Ex quibus omnibus colligitur, quod membrum mammillæ est sanguinis depuratiuum, & gestuum dulcoratiuum, & inspissatum: Prælati igitur ad modum mammillæ debet præbere sanguinem, id est, doctrinam sapientiam, & vitalem, quam tamen primo debet depurare legendo, digerere meditando, dulcorare disponendo, inspissare siue ingrossare proferendo, ita ut facilius & auidè ab auditoribus capatur.

Quarto, quia mammilla est membrum cordis, & pectoris defensiuum: Nam mammillæ sua carnositate pectus cooperiunt, & frigiditatem eius osseam temperantes, à frigiditate aeris protegent, & defendunt. Sic cura pastoralis non debet tantum intendere subditos, qui in pectus siue cor suum custodiat, siue defendat à vitis. Vnde sicut mammillæ primo pectus armant: deinde autem lac propinant: ita pastores primo debent intendere sibi, deinde gregi providere. Actum quarto cap. Attendite vobis, & gregi vniuerso.

Quinto, quia membrum mammillæ est concepti factus indicatiuum. Nam (sicut dicit Aristot. 6. de anim.)

si imprægnatio fuerit masculi, apparet dextra mammilla maior sinistra: si verò femina fuerit, est sinistra maior. Et hoc signum apparet, quando primo factus incipit se mouere. Sic in correctione prælati mamilla dextra est rigor disciplinæ, sed sinistra, dulcor misericordiae. Si ergo dulcor misericordiae excedat rigorem disciplinæ, sicut filios femineos, id est, subditos dissolutos: sed si vigeat rigor disciplinæ, masculinos, id est, viriles, & virtuosos. Quandoque autem ex nimia mollicie præsentis vita omnino corrumpitur, & perditur delinquentis: & econtra, quandoque ex rigiditate, siue duritia conseruatur. Et ideo dicitur super Amfor. quod quando mulieres parituræ sunt abortiuum, mammillæ mollescunt. Cuius ratio est, (secundum Galenum) quia gracillitas mammillæ paucitatem lactis signat. Vnde cum factus debitum nutrimentum non habeat, necesse est ut abortiat. Si verò fuerint vbera dura, sanum esse factum designant. vnde docet Isido. Qui blando verbo castigatus non corrigitur, necesse est, ut arguatur. Cum dolore sunt abscindenda, quæ leuiter sanari non possunt.

Mentis curiositas dolori verticis comparatur, & quæ ei sint alibi remedia, aliquibus doloris verticis medicamentibus declaratur.

Cap. XX.

Curiositas mentis assimilatur dolori verticis. Primo ratione diuisionis: quia dolor verticis hoc modo fieri solet, ut videatur caput in plures partes diuidi. In plures ergo partes caput scinditur: quia hominis curiosi mens in diuersa partitur: querunt enim curiosi varia & diuersa, & noua, contra illud Eccles. 4. In pluribus operibus eius ne fueris curiosus.

Secundo, ratione curationis: quia oportet primo, ut caput infirmi vitta, id est, lineo panno stringatur, & sic mens curiosi stringenda est vita, id est, corrigenda doctrina. Sic sua vita, id est, doctrina, ligauit Paulus caput Timothei, id est, mentem, dicens. 2. Tim. 2. Stultas & sine disciplina quaestiones deuita, sciens quod generant lites: seruum autem Dei non oportet litigare, sed esse mansuetum ad omnes. Oportet etiam, ut huic infirmitati auxilium medicinæ non desit: quoniam huiusmodi morbus veluti cancer serpit. Vnde Apostol. ibid. Prophana & inutilia deuota, multam enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum ut cancer serpit.

Tertio, ratione læsionis, quia solet talis infirmitas verticem dolentium lædi per multiloquium. Et ideo curiosis & garrulis litigatoribus remedium est, ut ori ipsorum silentium imponatur. Nam Prouerb. 10. In multiloquio peccatum non deerit.

Pinguetudinis varietas ac natura describitur, cui spiritualis deuotio quatuor rationibus similis esse demonstratur.

Cap. XXI.

Deuotio assimilatur pinguedini. Primo quidem, quia pinguedo sua vntuositate est ignis, & calor vitalis nutritiua. Et similiter mentis deuotio ignis diuini amoris, & calor est. feruorem charitatis, quo aia spiritualiter viuunt, in ipsa anima fouet, & nutrit. 1. Reg. 2. Incendatur primum iuxta motem

hodie adeps. Adeps enim incenditur cum ex ipsa deuotione animus inflammatur.

Secundò, quia pinguedo est sua aerea leuitate superficiali petitiua: quia scilicet, mentis deuotio etiam exterius pròsumpit, siue per lachrymas, siue per voces diuinæ laudis, & alia huiusmodi. Vnde Ioann. Cass. in Collat. dicit, quòd deuotio est feruor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens, certis manifestat iudiciis. Psalm. 62. Sicut adipe, & pinguedine repletur anima mea: & sequitur, Et labiis exultationis laudabit os meum.

Tertiò, quia pinguedo est vacuitatis corporis repletua: & sic deuotio replet, & complet defectus animæ. Vel vacuitas corporis est humilitas mentis, quæ repletur pinguedine: quia mens humilis repletur deuotione. Iob 22. Viscera eius replebuntur adipe.

Quartò, quia pinguedo est diuersarum partium im pinguatia, vnde & habet diuersa nomina. Nam (sicut dicit Isido. aruina est pinguedo adhærens cuti: & ista signat deuotionem exteriorem, quæ ostenditur in effectu. Iob 15. De lateribus eius aruina depêdet. Adeps autem est pinguedo intestina inuoluens, & membra interius custodiens: & hæc designat deuotionem interiore, quam Deus præcipue requirit. Leuit. 3. Omnis adeps Domini erit. Pinguedo autem communiter dicitur de vtraque, licet strictè dicatur pinguedo, quæ adhæret cuidam pelliculæ, quæ dicitur zibus: ergo pinguedinem largo modo sumptam habet, qui tam interius, quàm exterius est deuotus: vel quòd pinguedo inuenitur in diuersis partibus signat, quòd deuotio inuenitur in diuersis rebus. Vnde sicut Bernard. in Cant. dicit, Non omnibus eodem modo data est gratia, ista scilicet, deuotio. Porro Thomas in latere, Ioannes in pectore, Petrus in sinu, Paulus in tertio cælo secreti huius gratiam assequuti sunt.

Cum Deo metaphoricè in Scripturis humana membra adscribantur, huius rei significatio singularim aperitur. Cap. XXII.

DEo in sacra Scriptura attribuantur humana membra, & hoc fit secundum metaphoram, sicut Damasc. lib. cap. 2. dicit, Simplex enim Deus est, & non figurabilis: Oculus enim palpebras, & visum habere describitur, quia habens virtutem vniuersorum considerationem, nihil eum latere potest. Aures quoque & auditum habere describitur, quia apud eum propitiationem fore, & deprecationis susceptionem non timemus. Per hunc enim sensum nos mites ostendimus, quando deprecantibus aures fauorabiliter inclinamus. Os, fauces, & labia habere dicitur, quia illud velut loquendo per inspirationem nobis reuelat, quod hominum cognitio per huiusmodi organa exprimit, & ostendit. Guttur, & gustum habere dicitur: quia in nostrâ iustitiam operibus, tanquàm in gustu delectatur. Nares & olfactum habere dicitur: quia tanquam odor suauissimus domino placet quicquid deuotionis affectus ei exhibet. Faciem verò habere dicitur, quia per ipsius opera virtutem persequimur. Nam personam presentem per faciem cognoscimus. Manus representat eius sublimitatem, & inuisibilem operationem: quia nos di-

gitis, & manibus & brachiis subtiliora, & fortiora operamur. Quando verò scriptura dextram Dei commemorat, chariora Dei & digniora infirmat. Vnde & iurare per dextram dicitur, quando intranmutabiliter eius consilium perhibetur. Sed frequenter pauperibus & indigentibus subuenit, & ideo pedes habere dicitur, dum sæpè ostendit in effectu, quod solent operari homines pedibus, vel inaccessu. Cor & pectus habere dicitur, propter cognitorum iugem recordationem. Ventrem verò, & viscera propter compassionem quam se habere in nobis ostendit. Irasci dicitur propter odium malitiæ, & eam quam adhibet vltionem. Etiam dormire & obliuisci dicitur propter iniuriam dissimulationem. Quia ergo tot modis per sua beneficia nostrâ supplet indigentiam, more humano dicitur habere membra diuersa.

Vera dilectionis officium, necessitas, atque perfectio, ex qua que menti naturalibus proprietatibus, haud dubie potest cognosci. Cap. XXIII.

Dilectio assimilatur mento. Primò, quia mentum fuit necessarium propter mandibularum originem. Nam inferior mandibula ex mento oritur, & in eo fundatur. Sed mandibula hæc inferior vitam presentem designat: cuius est duplex pars. dextera, quæ pertinet ad spiritum, cuius exercitium est in vita contemplatiua: & pars sinistra, quæ pertinet ad corpus, circa cuius ministerium intendit vita actiua, sed vtriusque origo est ex mento. i. ex dilectione charitatis: quia contemplatiua est ex dilectione Dei, actiua verò ex dilectione proximi. I. Io. 3. Qui non diligit, manet in morte.

Secundò, mentum fuit necessarium propter ditionem inferiorum radicationem. Inferiores enim ditiones, id est, Sancti in hoc mundo viuentes, sunt radicati in mento, id est, in dilectione Dei, secundum illud Eph. 3. In charitate radicati, & fundati.

Tertiò fuit necessarium propter oris apertionem. Nam ossa ipsius menti in suis extremitatibus duas habet faculas, vt dicit Conft. vna est acuta, cuius acuminis ligamen quoddam inseritur, quod à latere temporis protenditur, per quod bucca clauditur & aperitur. Altera verò furcula grossa est, & rotunda, cuius rotunditate mentum fit mobile. Sic etiam necessaria dilectio charitatis, vt os aperiri possit, siue in prædicatione: quia I. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorum charitatem autem non habeam, &c. siue in oratione, siue in confessione, quæ etiam sine charitate validæ non sunt. Psal. 131. Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. Hoc enim desiderium mandatorum charitas faciebat: quia sicut calor sicire facit institiam, quæ in obseruatione mandatorum existit, hæc quæ neque confessio est salutifera, neque omnino impetratiua, secundum illud Pro. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit ipse, & non exaudietur.

Quartò, fuit mentum necessarium propter faciei completionem, & consummationem: vnde si sit frontis pro portionatum totâ facie exornat, & si nimis excedat, totam faciem dehonestat. Sicut igitur mentum proportionatum est ornamentum faciei & complementum: ita amor ordinatus, sicut est charitatis dilectio (secundum illud

illud Cant. 2. Ordinauit in me charitatem) est ornamentum, & complementum animæ. Vnde Mat. 24. per nuptialem vestem charitas designatur, ex eo, quòd animam exornat, & decorat.

Quintò mentum necessarium est ad animalis fortificationem. Nam in mento est animalis maxima fortitudo propter duritiam ossis, & ideo bruta se tangi per mentum facilius non permittunt. Nam mento contracto, tota eorum feritas quasi armis perditis enervatur. Vnde dicitur I. Reg. 17. quòd Dauid fracto mento vrsi, eruit ouem de ore eius. Sic maxima fortitudo animæ consistit in amore: quia Fortis est, vt mors dilectio. Cant. 8. Sextò fuit necessarium mentum ad amoris ostensionem. Vnde mentum hominis tangere, signum est amoris. Et ideo dicitur Reg. 2. Tenuit Iob mentum Amasæ. Per mentum enim amor, sed per tactum opus amoris exprimitur. Vnde ille mentum tangit qui amorem opere ostendit. & hæc est vera probatio dilectionis charitatis, secundum illud I. Ioan. 3. Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.

Quatuor rationibus diuitia pilis comparantur: per quas quidem bonus malusque diuitiarum usus, & auaritie defectio explanatur. Cap. XXIII.

Diuitiæ assimilantur pilis. Primò ratione natiuitatis: quia pili nascuntur ex fumo calido & sicco: dum enim fumus subtilis per poros egreditur, dum ab aere tangitur, excitatur. Similiter ex fumo calido & sicco, id est, ex auaritia desiderium hominis inflammante, & humorem pietatis exiccante, procedit diuitiarum accumulatio. Hic fumus id est, amor cupiditatis, per diuersos poros, id est, per diuersas vias, & modos lucrandi, & rapiendi proditur, & cum ab exteriori aere, id est, ab exteriori mundi necessitate tangitur, pili, id est, numeri siue diuitiarum cumuli multiplicantur, & crescunt, præcipue illi quibus multiplicatur filij coguntur accumulare. Eze. 16. Multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundum muliebrem, vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit. In multiplicatione, vel tumore vberum, intellige augmenta familiarum, & filiorum, & tunc laborat, vt germinet pilus, id est, vt fiat, & crescat diuitiarum cumulus.

Secundò ratione vtilitatis, quia pili sunt non solum ornamentum, sed etiam iuuentum corporis, sicut patet in capillis. Similiter diuitiæ, sunt ad ornamentum dignitatis, & adiuuentum necessitatis. Vnde Arist. in Ethic. dicit, quòd diuitiæ, sunt organa felicitatis. Et ideo Ambr. super Luc. d. cit. Diuites discant non in facultatibus crimen haberi, sed in his qui vti ne sciunt. Nam diuitiæ sicut impediunt menta sunt improbis, ita bonis sunt iuuentum vtilitatis.

Tertiò ratione qualitatis, Nam vbi in cute sunt ampori pori, pili exeunt, sunt grossi: vbi autem pori sunt stricti, tenues erunt pili. Sic homines habentes animos largos, siue amplos, faciunt magnas expensas: Sed habentes animos strictos, id est, auaros, tenuiter, & minus

Summa de Exempla.

feraliter expendunt. Hieronymus. Qui diuitiarum feruus est, diuitias custodit, vt feruus. Qui autem feruitutis excussit iugam, distribuit, vt domiuus.

Quartò ratione varietatis, quia pili variantur secundum ætatem. Vnde quando animalia senescunt, pili indurescunt sicut plumæ auium indurantur, quia deficiente humore, necessario desiccantur. Sic homines (secundum philosophum) in senectute efficiuntur illiberales, & duri ad largiendum: & hoc est quando deficit eis bonus humor, id est, bonus amor charitatis. Et hæc auaritia senilis (sicut dicit Sen.) monstruosa est: Monstro, inquit, similis est auaritia senilis, quid enim sibi vult non intelligo. Nam quid absurdius (vt dici solet) quàm quo minus restat viæ, eo plus viatici quærere, & via deficiente viaticum augere? Huiusmodi ergo pilos, id est, mundi diuitias, Leuitæ iubentur Num. 8. radere, id est, viti perfecti, & religiosi contemnere.

Doctrinam spiritualem ad modum cibi fidelibus tradendam esse, ex pluribus in cibi receptione conditionibus necessarijs, quæ hic apponuntur ediscitur: & ex diuersitate ciborum doctrinarum pariter ac recipientium varietatem perpenditur, necnon predicantis doctrinam similem esse vocem modulantis aperitur. Cap. XXV.

Doctrina spiritualis assimilatur cibo corporali, in quo necessaria sunt 8. scilicet preparatio, masticatio, in loco digestionis receptio, eius in liquorem mutatio, liquoris in humorem conuersio, ipsius per membra distributio, cum membris assimilatio, & incorporatio, siue in naturam corporis conuersio. Sic cibus spiritualis doctrinæ à predicatore præparatur dum legitur, masticatur, dum in meditatione disquiritur, in loco digestionis recipitur, dum in memoria reconditur: In liquorem mutatur, dum diligenter exponitur: In humorem liquor conuertitur, dum deuotè dissertitur: Distribuitur per membra, dum diuersis auditoribus secundum eorum exigentiam prædicatur: Assimilatur, dum attentè, & affectuotè recipitur: Incorporatur & conuertitur dum opere perficitur. De hoc cibo dixit Dominus Ioan. 6. Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Hieron. Discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseveret in cælis.

Item doctrina spiritualis debet tradi ad modum cibi, in quo (secundum Gale.) consideranda sunt quatuor.

Primò cibi substantialitas. Nam aliquis cibus est ex sui natura nutritiuus, & naturæ iuuatiuus. Et huic assimilatur doctrina sana, & catholica; quæ animam spiritualiter sustentatur, & iuuatur ad salutem. Aliquis verò est pestilentialis; & corporis corruptiuus; sicut cibus venenosus. Et huic assimilatur doctrina praua; vel hæretica; quæ mores, vel fides corrumpunt. Oportet ergo ciborum scire naturam; & doctrinarem discernere qualitatem; ne homo venenum loco cibi accipiat; ne quis falsitatem pro veritate credat. Vnde Eccl. 35. Non te effundas super omnem escam. Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate; an spiritus ex Deo sit.

Secundò attendenda est cibi qualitas, scilicet vtrum temperatus sit, vel excedat. Est enim aliquis cibus subtilis, qui de facili digeritur (secundum Auicem.) ex eo generatur sanguinis, qui cito resoluitur à membris, & ideo parum nutrit. Et sic est doctrina multum subtilis rudis populo prædicata, quia parum eos in deuotione nutrit, & male intelligitur, & cito à memoria labitur.

Item est cibus grossius, qui tardius digeritur, & pars eius modica multum nutrit: ex quo scilicet grossius generatur sanguis, qui tardius resoluitur à membris. Sic doctrina grossior, & vulgarior homines simplices magis reficit & in deuotione nutrit, & diutius in memoria persistit.

Item est alius à substantia temperatus, & talis laudabilis est, quia medium tenet: huic assimilatur doctrina, quæ neque est nimis rudis, neque nimis subtilis. Talis enim laudabilis est, quia simplicibus, & sapientibus satisficit. Rom. 1. Sapientibus, & insipientibus debitor sum.

Tertio attendenda est cibi quantitas, vt non sit nimia, neque nimis pauca, sed inter hæc media. Nam cibus nimis naturam grauat, stomachum inflat, torsiones generat, malos humores generat & augmentat, vomitum & fastidium prouocat, calorem naturalem suffocet, ossium & neruorum contractionem causat, vlcera, scabiem, & apostemata procurat, senium & mortem accelerat. Et sit dum homo manducat, vt mortem fugiat, inde citius moriatur. Quando verò cibus nimis à paucis, naturam debilitat, visum & sensum hebetat, fluxum capillorum, & caniciem generat, thymum ethicam accelerat, corpus extenuat, & peiores infirmitates, quam repletio causat. Vnde dicit. Hipp. in aplo. quod in tenuibus dietis maximè peccant præcipies: Cibus ergo si medium inter hoc teneat, rem perditam restaurat, virtutem conseruat, sanguinem augmentat, calorem temperat, ingenium acuit, vires operandi tribuit, sanitatem perficit & custodit, & salubrem somnum inducit. Similiter quoque accidit de doctrina spirituali, si sit nimia, id est, nimis proluxa, vertitur in tædium & multiplex animæ nocumentum, & ideo poeticè dicitur. Quicquid præcipies esto breuis, vt cito dicitur. Percipiant animi dociles, teneantque fideles. Omne superuacuum de pleno pectore manat. Similiter etiam defectus doctrinæ spiritualis multiplex malum inducit, & magis adhuc nocet, quam eius nimietas. Vnde & in pœnam hominum peccatorum Deus per prophetam comminatur dicens. Amo. 8. Mittam famem in terram, non famem panis, neque solum aquæ, sed audiendi verbum Dei. Et Hier. Tre. 4. hunc defectum deplorauit dicens, paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Ergo d. serena, & temperata doctrina multipliciter animæ prodest: & ideo fidelis, & prudens seruus quem constituit Dominus super familiam suam vt det illis in tempore tritici mensuram.

Quarto consideranda est assumentis necessitas. Nam alius cibus debetur sano, alius ægro, alius iuueni, alius seni, alius debili, alius forti, alius laboranti, alius quiescenti. Nam multa sunt salubria sano, quæ sunt mortifera infirmo.

Item est differentia in sanis. Nam piper, & alia quæ alicui phlegmatico sunt in remedium, alicui cholericæ sunt venenum: & iusquamus, qui est mors homini, est cibus gratissimus passeris, vel coturnicis, vt dicit Galenus. Variatur etiam cibus secundum qualitatem morbi: Nam alius cibus salubris est in quartana, qui est mortiferus in acuta: & alius qui est utilis in morbi principio, est nociuus in medio, vel quædo infirmitas est in summo. Ex quibus patet, quod cibus variandus est secundum diuersitatem morbi, & virtutem infirmi, & secundum substantiam, & qualitatem cibi: quæ omnia obseruanda sunt in doctrina spirituali, per quam diuersa vitia debent diuersimodè corrigi. Vnde Grego. Nazian. dicit, quod sicut non vna medicina species omnibus adhibetur, ita neque idem sermo vniuersis congruit. Et iterum secundum qualitatem auditorum formari debet sermo doctorum, sicut Grego. in past. dixit, Et iterum, Alia & alia doctrina, & alios auditores requirit. Nam grossa doctrina, & facilis, competit rudibus, id est, insipientibus, secundum illud. 1. Cor. 3. Tanquam paruulis in Christo lac potum vobis dedi. Sed doctrina subtilis & difficilis congruit perfectis. 1. Cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Heb. 5. Perfectionem est solibus cibus. Debet ergo prædicator diligenter attendere, & ad quid dicat, & quid, & quibus dicat.

Item doctrina prædicantis debet esse similis voci modulari, & dulciter cantantis. Nam primo debet esse cordis iustificatione secundum illud. Can. 2. Sona vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, scilicet cord. Pf. 118. Lætabor ego super eloquia tua.

Secundò debet esse amoris excitatiua. Nam sicut aues vociferando, & cantando excitant se, scilicet mutuo ad amorem libidinosum, ita prædicatores vobis, & verbis suis, debent excitare ad amorem spirituales, sicut de Christo dicit sponsa. Cant. Anima mea liquefacta est: vt dilectus locutus est. Et Luc. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Et nota, quod aues parui corporis plus vociferantur, quam aues magni corporis, maximè tempore amoris. Aues enim parui corporis, sunt humiles, id est despecti; vel qui paruam curam habent de corpore suo. Hi sunt magis apti ad vociferandum; id est, ad prædicandum; & excitandum alios ad amorem spirituales: quam illi, qui sunt magni corporis; id est, superbi; vel voluptuosi prædicatores. Hinc est, quod Doctor gentium & prædicator d. cebat. 1. Cor. 15. Ego sum nimis Apóstolorum. Et 1. Ti. 6. admonebat, dicens. Habentes alimenta; & quibus regamur; his contenti simus.

Tertio debet esse passionum animæ expressiua. Passiones enim; & morbi animæ, vitia sunt, quæ prædicatores vox debet exprimere, notificando, & redarguendo, vt curentur: secundum illud. Isa. 58. Clama ne cæles, quasi tuba exalta vocem tuam: annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.

Quarto debet esse bonæ dispositionis ostensiuæ. Bona enim dispositio animæ est per poenitentiam, & virtutes: quia virtus (secundum Arist. in Ethic.) est dispositio perfecti ad optinū: Prædicatores igitur vox non

solam vitia debet ostendere, sed etiam ad curam poenitentia inducere, & insuper ad virtutes. Ad vtrumque enim hortabatur Apost. dicens, Roma. 13. Abiiciamus opera tenebrarum, scilicet peccata, & induamur arma virtutis, scilicet virtutes. Psal. 28. Vox Domini in virtute.

Quinto debet esse laboris subleuatua, sicut vox musica & armonica, quæ est nature consona, quæ non solum delectat homines, sed etiam iumenta, sicut patet in bobus, quæ ad laborem magis cæu, quam stimulo excitantur. Talis erat vox Christi dicentis Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Apoca. 9. Audiui vocem de cælo dicentem mihi, Scribe, Beati mortui, &c. Amodo enim iam dicit spiritus, vt quiescant à laboribus suis.

Sextò, debet esse tædij ablatiua: sic enim vox musica attediatos, & accidiosos recreat, & lætificat. Hier. 33. Audiatur vox gaudij & lætitiæ. Econtra autem vox terribilis & horribilis non delectat, sed attediat. Vnde dicit Constant. quod interrogatus quidam, quare homo horribilis grauior esset ad audiendum, quam ali-quod pondus corporeum: respondit, Homo horribilis est animæ pondus, sed alia pondera grauant corpus. Sic sunt quidam prædicatores, qui siue ex nimia prolixitate, siue ex inepta prolotione, siue ex vicia ineptitudinis, siue ex incongruitate materiæ, non delectant, sed grauant auditores.

Septimò, debet esse ætatis & sexus discretiua. Nam videmus, quod animalia secundum diuersitatem sexus & ætatis habent diuersitatem in voce. Vnde Arist. 9. de animal. dicit, quod causa acuminis, & altæ rationis vocis, est secundum alterationem ætatum. Vnde vox iuuenum animalium est acutior voce senum, & vox mulierum est acutior, quam virorum. Vnde (sicut ipse dicit) multæ feminae, & multi iuuenes vociferant voce acuta. Grauitas autem vocis sequitur tarditatem morus, quia scilicet aer multus tardè mouetur. Mares autem & senes mouent multum aerem, & ideo sunt grauioris vocis. Neruos & art. rias habent fortiores musculi, quam feminae, & senes, quam parui, & non castrati, quam castrati, eo quod propter debilitatem mouent paucum aerem. Et quod paucum est, mouetur velocius, & vox velox est acuta, & ideo propter debilitatem neruorum, sunt voces castratorum similes femininarum vocibus. Dicit etiam Arist. 3. de ani. quod feminae sunt acutioris & subtilioris vocis, quam masculi, præter vaccam, quæ habet vocem suo masculo grossiorem. Sicut igitur sonus vocis naturalis est distinctus ætatum, & sexuum, sic etiam sonus, seu vox prædicantis debet discernere ætatem, & sexum: quia aliter admonendi sunt iuuenes, aliter senes, & aliter viri, aliter mulieres, sicut docet Greg. in Past. Apocaly. 8. Audiui vocem aquarum multarum, id est, doctrinam.

Octauò debet esse laudis acquisitiua, non tamen sui, sed Dei. Psal. 25. Vt audiam vocem laudis tuæ.

Nonò debet esse affectionis audientium immutatiua, sicut facit vox musica & armonica, per cuius dulcem armoniam interdum infirmi, demoniaci, & frenetici ad sensum mentis reuocantur. Sic vox prædicantis frequenter malas affectiones facit conuerti in bonas, sicut refert Constant. quod Orpheus poeta, & modu-

lator optimus dixit, Imperatores ad conuiuia me inuitant, vt se ex me delectent: sed in illis ego delector, cum quibus possum animos eorum deflectere ab ira ad mansuetudinem, de tristitia ad lætitiã, de auaritia ad largitatem, de timore ad audaciam.

Sacri doctores quinque renum naturalibus proprietatibus comparantur, quidque hepar, sanguis, & dorsum significant, explanatur.

Cap. XXVI.

Doctores sancti assimilantur renibus. Primò quia renes sunt calidi, & naturalis caloris conseruatiui. Sic sancti doctores, sicut in seipsis sunt feruidi, ita etiam sunt in aliis sua doctrina ignea spiritualis feruoris accensui, & conseruatiui. Talis erat doctrina Christi, de qua dicitur Luc. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis?

Secundò, quia renes sunt frigiditatis dorsi temperatiui. Vnde sunt renes pinguedine cooperti, ne ex frigiditate ossium dorsi sustineant læsionem. Per dorsum autem intelliguntur homines duri, vel homines rebus sæcularibus quæ retrò sunt, totaliter dediti, quorum frigiditas, id est malitia, aliquando nimis excreueret, nisi sanctorum virorum doctrina vel arguitio temperaret. Vnde de Herode habetur Matth. 6. quod metuebatur Ioannem, & audito eo multa faciebat. Psal. 15. Increperunt me renes mei.

Tertio, quia renes sunt à concauitate hepatis aquosi humoris attractiui. Vnde & facti sunt carnosissimi, & porrosi, propter faciliorem aquosæ humiditatis attractionem. Concauitas autem hepatis, est profunditas scripturæ sacræ. Ex hepate enim quatuor humores materialiter orientur, & sic ex scriptura sacra quatuor sensus trahuntur, scilicet literalis, allegoricus, moralis, & anagogicus. Ex hac ergo hepatis concauitate, id est, profunditate trahunt sancti doctores, & hauriunt aquam doctrinæ, quam populis effundunt abundè. Sed quia hanc suam doctrinam, & omnem suam intelligentiam sub fidei metis doctores sanctæ Ecclesiæ restringunt, dicitur Isa. 11. Erit fides cinctorum renum eius.

Quarto quoque, quia renes sunt sanguinis colatiui: dicit enim Conit. quod ad hoc sunt facti, vt ab hepate aquaticum sanguinem sugentes, eum depurent, & eius colamentum, id est, vrinam, ad vesicam deportent. Et hoc etiam dicit Arist. 8. de anim. In sanguine itaque intelligitur vita hominis, quia sine sanguine homo non viueret: quom in aliis sancti doctores sua doctrinis purificant, dum peccatores conuertunt, & eos à peccatorum sæcibus faciunt separari. Vnde Hier. 15. Si separas preciosum à vili.

Quinto, quia renes sunt feminabilis humoris generatiui. Vnde continent lumbos, in quibus dicitur esse causa venereæ voluptatis. quasi autem humor feminabilis est doctrina spiritualis, quæ Deo generat filios non carnis, sed spiritus: qui humor per sanctorum doctorum ora in funditur. Vnde Apostolus dixit 2. Cor. 4. In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. Vnde doctores Ecclesiæ ab ipso capite Christo suo mystico corpore, itaquam renes in carnali corpore vtiliter possidentur. Vnde ab ipsa sancta Ecclesia ei dicitur Pf. 138. Tu possi-

disti renes meos. Quos etiam ad aliorum salutem inflam mari petebat, dicens, Vre renes meos, & cor meum.

Quis partes domini habere debeat, vt merito subditis dominari queat, ac quæ vitia tyrannorum efficiant, breuiter patefit.

Cap. XXVII.

Dominari laudabiliter subditis docet ipsam nomen Domini. Nam hoc nomen Dominus, videtur importare quinque conditiones.

Primo enim videtur esse nomen potestatis. Vnde à Deo, à quo est omnis potestas, domini est statutum. Alter enim non staret respublica, neque humana societas esset tuta, neque hominum scita essent pacifica, vel quieta: Sublata enim de medio iustitiæ potentia, libera esset malitia, neque innocentia esset tuta (sicut dicit Isido.) Iusta ergo dominatio subditos non opprimit, nec repellit.

Item bonus Dominus seruos non deserit, sed pro eis aduersariis se opponit, vt dicit Greg.

Secundo, hoc nomen, Dominus, est nomen æquitatis, Psal. 10. Iustus Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Vnde iustus Dominus per viam iuris & æquitatis, lites & causas inter subditos dirimit, & unicuique quod suum est tribuit, contra malitiam gladium trahit, pro innocentia defendenda titulum iustæ tuitionis opponit: Maleficos punit, viduas & orphanos de manu opprimentis eripit: prædones, & fures impetit: & per acceptam à Domino potestatem, non secundum impetum voluntatis, sed secundum dictam rationis, & secundum legis imperium vniuersa disponit.

Tertio Dominus est nomen liberalitatis. Nam boni Domini sunt liberales & pijs. Hest. 13. Cum, inquit, totum orbem meæ ditioni subiugassem, nolui potentiam abuti magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos. Bonus Dominus plus amari, quam timeri appetit, non hominibus, sed bestialiter viuentibus, se præesse agnoscit. Vnde dicit Gregor. super Ezech. Homo, inquit, nõ rationabilibus, sed irrationabilibus animalibus est prælatus, vt non ab hominibus, sed ab animalibus timeatur. Omnes enim homines natura digni æquales, sed pro variis meritis alios aliis dispensatio diuina præposuit, vt saltem propter humanam potentiam peccare timeant, qui diuinam iustitiam non formidant.

Quarto hoc nomen Dominus, est nomen nobilitatis. Vnde dicitur Deuter. 1. Tuli de tribubus vestris sapientes, & nobiles, & posui eos Dominos: debet enim Domini esse, & anima & carne generosi. Nam (vt dicit Ambros.) natura in animalibus nobiliores & fortiores præponit aliorum reges, & duces: ergo quod seruatur in iumentis & animalibus, non seruabitur in hominibus?

Quinto, quia Dominus est nomen timoris, & honorabilitatis. Eph. 5. Serui obedite Dominis vestris carnalibus cum timore. Vnde per bonum Dominum tota patria timetur & honoratur, eo quod cuncta pacificat, & discordes sedat, & aduersarios procul pulsat.

Item nota, quod tyrannicum dñum 4. vitia faciunt.

Primo auaritia. Nā tyrānus & mal^o Dñs subditos nõ tuat, sed spoliat. Mic. 3. Qui violenter tollitis pelles, &c.

Item propter manera iustitiam violat, & pauperi, & viduæ non iudicat. Mich. 3. Audite principes Iacob, & duces domus Israel, nunquid vestrum est scire iudicium?

Item exactioibus populum sæpè vexat. Isa. 3. Populum meum exactores spoliauerunt.

Item occasiones quarit vt rapiat. Isa. 52. Absque causa calumniatus est eum.

Secundo, tyrannidem facit iniustitia, quia subditos poenis flagellat. Isa. 19. Dabo Aegyptum in manu dominorum crudelium.

Item statuta iniqua ordinar. Isa. 10. Væ qui condunt leges iniquas.

Item aliena tanquam propria vendicat, & sua esse omnia putat. 1. Reg. 3. Filios vestros, & agros tollet.

Item malorum dictis fidem accommodat. Proverb. 29. Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habebit impios.

Item fidem nulli. 1. Mach. 16. Iurauit illis rex, &c.

Item suos fideles malè remunerat: exemplum de Laban. Gen. 31.

Tertio, facit tyrannum superbia, quia tyrannus timori, non amari curat.

Item nullius seruitium acceptat sed omnia ex debito sibi fieri putat. Iudit. 3. Nec tamen ista facientes seruitatem eius, &c.

Quarto, tyrannicum vitium est intemperantia, quia alius laborantibus ipse comestionebus vacat. Eccle. 10. Væ tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt.

Ecclesia fides quinque rationibus cuti assimilari, ipsiusque necesse sit, quanta sit, non obscuris sacra scriptura etiam demonstratur exemplis.

Cap. XXVIII.

Fides ecclesiæ assimilatur cuti siue pelli propter quinque.

Primo, ratione inclusionis. Nam cutis est superficies corporis, quæ carnem & ossa continet, & includit. Sic in fide catholica fortiores sunt, qui designantur per ossa, & imbeciliores, quæ signantur per carnes. Vnde etiam cutis vocatur corium, eo, quod corio carotegatur. Job 10. Pelle & carnis vestisti me, ossibus, &c.

Secundo, ratione defensionis: Nam cutis omnia interiora munit & defendit. Vnde cutis pro defensione totius corporis omnibus periculis, & passionibus se exponit. Vnde (secundum Constan.) habet tenuitatem, ne nimis corpus impediatur: habet soliditatem, vt melius quod est intra, contineat, & facilius exteriori læsioni resistat. Vnde etiam vocatur pellis, eo, quod à corpore exteriores pellat iniurias, ventos, & pluias, frigida & caloris perfert iniurias. Rectè ergo fides est cutis, quia omnia membra ecclesiæ fide protegentur, & ab iniuriis persecutorum, & à ventis tentationum, & à pluuuis, id est falsis doctrinis hæreticorum. Vnde Apolo. Ephes. 6. In omnibus assumentes scutum fidei.

Tertio, ratione imitationis. Nam cutis secundum variam membrorum dispositionem ac necessitatem, nunc se contrahit, nunc se extendit. Sic fideles tempore persecutionis, secundum variam fidelium utilitatem, seu necessitatem, quandoque contrahebant fidem suam,

nam, persecutionem declinando, siue fugiendo; quandoque vero extendebant, persecutoribus se offerendo: & hoc faciebant viri coelestes, & perfecti, sicut Apostoli, & consimiles. Pl. 105. Extendens cælum sicut pellem.

Quarto ratione purgationis. Est enim cutis tota plena poris, & maxime in parte capitis, propter expressione fumosæ superfuitatis per calorem. Dū enim pori aperiuntur superfuitates intercutaneæ per vapores, & sudores purgantur. Sic fides catholica habet ad modum cutis multos poros, id est, multas vias, & modos ad purgandam animam à peccatis; scilicet per penitentiam, per elemosynam, per baptismum, & humilium. Act. 15. Fide purificans corda eorum.

Quinto ratione passionis, quia cutis, siue pellis multum patitur. Nam patitur incisionem, excoriatio nem, verberationem, & multa alia quasi innumerabilia: quæ omnia etiam sancti martyres pro fide passi sunt, sicut patet. Heb. 12. Alij vero ludibria, & verberata experti, &c.

In quibus virorum spiritualium præcipua animi fortitudo consistit: quinquè ipsi barba naturalibus similitudinibus rectissime declaratur.

Cap. XXIX.

Fortitudo virorum spiritualium assimilatur barbæ. Vnde pili barbæ; sunt opera fortia perfectorum, quod patet ex multis.

Primo, quia barba est faciei virilis ornatiua: & similiter ex fortitudine martyrum. Vnde & aliorum sanctorum tota facies immo totum corpus ecclesiæ decoratur, & ornatur. Vnde de ipsa ecclesia dicitur. Proverb. 31. Fortitudo, & decor indumentum eius.

Secundo, quia barba est maxillarum iuatiua. Nā sua villositate nervos maxillares tuetur, etiam à nimia frigidi tate defendit, quasi autem maxilla: Ecclesiæ sunt prædicatores, qui ebum spiritualis doctrine alijs conerunt exponendo; & prænantur prædicando, vt inde fideles ceteri nutriantur: isti dicuntur habere barbā, id est, fortitudinē boni operis, vel fortitudinē contra tentationes, quæ frigus peccati repellatur ab eis, ne scilicet cum alijs prædicauerint, ipsi reprobi efficiantur. Debent esse barbati, id est, pilis fortiam operum abundare, vt scilicet, quod verbis suadent, operibus corroborent. Vnde sine robore talis barbæ non congruè non laudabiliter exitur ad opus doctrine. Vnde 1. Reg. 10. Dauid mandauit nunciis suis: Manete in Hiericho, donec crescat barba vestra.

Tertio, quia barba est caloris, & vigoris naturalis indicatiua, propter quam causam vir solus barbā nutrit, non autem mulier: quia mares calidiores sunt naturaliter sceminis, & maioris vigoris, & ideo in maribus fumus, qui est pilorum materia, magis, quam in feminis, augmentatur. Vnde accidit etiam quandoque mulieribus calidæ, & humidæ complexionis, que videntur barbescere. Sic illi, qui abundant in calore, & vigore dilectionis, habent animum virilem, & ideo in eis fortitudo, & ad peccata resistendum, & etiā ad bene operandum: propter quod dicitur Cant. 8. q

fortis est, vt mors dilectio. Si quidem mors sic est fortis; quod ei nullus potest resistere, & compellit etiam peccatorem multa bona facere, quæ nunquam diuinxit, facere voluit. E contrario autem illi, qui sunt frigidissimi à calore charitatis, habent animum sceminum, id est, debilem. Vnde caret barba fortitudinis ad operandum, vel ad resistendum tentationibus.

Quarto quoque, quia barba est diuersarum figurarum susceptiua. Nam sicut Ari. 19. de ani. dicit, si humor vnde barba generatur, fuerit calidus, fumosus, & siccus erunt pili barbæ sicut & capilli crispi, & in se reflexi; & inuoluti. Et hoc accidit; quia per duas vias vadit contrarias. Nam pars terrestris mouet inferiorius, calor vero mouet superiorius, & sic inuoluntur pili, & fiunt crispi. Talis est fortitudo lucantium cum carne, vel mundo: qui licet ex parte spiritus habeant calorem charitatis, ex parte tamen mundi habent fumum vanitatis, ex parte carnis siccitatem, siue ariditatem deuotionis. Et ideo sicut ex seruore spiritus trahuntur superiorius, ita ex infirmitate carnis trahuntur inferiorius. Et sic efficiuntur aliquo modo reflexi, siue crispi, id est, non vniformes, sed varij. Et de hac varietate loquitur Apost. Rom. 7. dicens: Inuenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Si vero vapor ex quo generatur pili, fuerit humidus multum, erunt pili leues, & longi. Sic etiam in illis, in quibus est humor multum deuotionis & gratiæ, pili; id est, opera eorum fortia sunt, eis leuia, id est, suauia ad faciendum, & longa ad continuandum, & hoc est vnguentum, scilicet deuotionis, & gratiæ, quod (sicut dicitur. Pl. 132.) descendit in barbam Aaron.

Quinto, quia barba est multipliciter defectiua: Nā in aliquibus non crescit, sicut in pueris: quia quamuis sint humidi, & calidi, tamen quia fumosa illa substantia, quæ est pilorum materia, transit in augmentum pueros, ideo non superfuit, vt conuertatur in pilos. Tales sunt, qui licet sint iuuenes, & fortes, tamē fortitudine sua non vtuntur ad Dei seruitium, vel in operibus bonis, sed potius pro mundo, & in peccatis. In aliquibus vero barba canescit, sicut in senibus propter debilitatem ipsius caloris, & abundantiam frigiditatis. Et sic etiam accidit tepescens in calore diuini amoris, quia etiā pili barbæ, id est, exteriora penitentiarum opera in eis immutantur, & debilitantur. In aliquibus vero barba defluit ex caloris, & humoris interceptione, vt in castratis: vel ex humoris corruptione, vt in leprosis. Intercepitur autem calor amoris, & humor deuotionis per peccata spiritualia, & corrumpitur per peccata carnalia, & ideo vtroque deficit barba, id est, fortitudo vera.

Quoniam Dei gratia potissimum humilibus est parata, idcirco hinc iure ipsi medulla quinque insignibus est assimilata exemplis.

Cap. XXX.

Gratia Dei assimilatur medullæ. Primo ratione suæ generationis: quia medulla in concauitatibus ossium generatur. Sunt autem concauitates ossium humilitates mentium, quibus solis gratia Dei infunditur, secundum illud Iac. 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Secundò ratione complexionis, quia medulla, (vt dicit Consta.) est calida, & humida, sic gratia Dei est calida in quantum inducit, & accendit charitatem, & humida, in quantum emollit ad pietatem: facit enim eos in quibus est feruētē ad Deum, & pios ad proximum. Sap. 4. Apud Deum nota est, & apud homines: apud Deum, scilicet per charitatē, apud homines per pietatem.

Tertiò ratione irrigationis, quia ossa irrigat, & confortat, & eorum frigiditatem temperat. Nam sua caliditate temperat eorum frigiditatem, & sua humiditate eorum siccitatem. Anima enim sine gratia sicut terra sine aqua, scilicet frigida, & arida: vnde Pl. 142. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Sed gratia Dei non solum sicut aqua tollit eius ariditatem, d. est, operis boni sterilitatem, sed etiam, vt ignis, vel Sol tollit eis frigiditatem, id est, constrictionem & immobilitatem peccati constringit, & immobilizat, sicut patet de frigore corporali in aqua congelata: Vnde gratia Dei multum confortat animam: generat enim in ea, (secundum Ber. de li. arb.) odiū praeuiciorū peccatorū, contemptum praesentium, & desiderium bonorum futurorum.

Quartò ratione nutritionis, quia medulla, (vt dicit Constan.) nutritur ex purissimis partibus, & vnetuosis humoribus: sic gratia Dei nutritur ex purissimis operibus, & deuotis orationibus. Bern. in Cant. Gratia balsamum purissimum est, & ideo purum: & solidum, & profundum vas requirit.

Quintò ratione mutationis, quia medulla, (vt dicit Varro) mutatur, vt luna. Nam crescente luna, ipsa crescit, & decrescens decrescit: & hoc tam in animalibus, quam in arboribus patet, quorum medulla in plenilunio augmentatur, & in alio tempore minoratur. Per lunam igitur, quae est planetarum infima, humilis intelligitur anima, in qua secundum augmentum, vel diminutionem humilitatis minuitur, & crescit gratia salutaris. Quia quanto quis efficitur humilior, tanto, & gratia plenior, & quanto magis superbus, tanto magis à gratia vacuus. vnde Ber. in Cant. dicit. In veritate didici nil equè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, & recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inueniaris, non altum sapere, sed timere. Altum enim sapere, ad superbiam pertinet, timere vero ad humilitatem. Ad hoc etiam facit, quod dicit Chryl. in epist. ad Heb. Aliquando, inquit, plerique vitam habentes mundam, non accipiunt gratiam, ne in superbiam eleuentur; ne insentur ventositate in actiua, ne altitudo muneris negligētiores efficiat. Eccl. 3. Quanto maior es, humiliare te in omnibus, & corā Deo inuenies gratiam.

Gula vitium quantum hominibus obstat, quantumq; detestabile sit, ex multis gutturis naturalibus actionibus, ipsiusq; pinguedinis lesionibus facile percipi potest.
Cap. XXXI.

Gulositas, & voracitas assimilatur gutturi. Primò, quia guttur est cibi, & potus in stomachum inductiuum: Habet enim guttur duplicē

concauitatem, habet vnam ad attrahendum aerem, & anhelitum perficiendum, & aliam ad cibum recipiendum. Et haec duplex via in quodam operculo, quod epiglottis dicitur, distinguitur. Quod vtrique se habet in superficie gutturis ad modum vestis ad vtrumque foramen gutturis aequaliter se habētis. Sicut igitur guttur est cibi, & potus receptiuum, & stomachi impletiuum, ita homo vorax & gulosus ad hoc principaliter intendit, vt cibum, & potum accipiat, & ventrem suum impleat. Vnde de tali homine d. ci. confuevit, ipse est totus gula. Psal. 5. Sepulchrum patens est guttur eorum. gl. propter voracitatem. Quia sicut sepulchrum aperitur ad suscipiendum cadauera, ita vorax semper inhiat ad cibaria recipiendum.

Secundò, quia guttur est delectationis ciborum perceptiuum. Est enim delectatio cibi in modico transitu gutturis: propter quod dicit Arist. in Ethic. quòd quidam multi vorax affectabat habere collum grauis, scilicet, vt diutius duraret cibi delectatio ex longo transitu gula. Homo enim gulosus in cibo solam delectationem querit, non necessitatem, vel utilitatem. Et de talibus dicit Apost. Philip. 3. Quorum Deus venter est.

Tertiò, quia deglutitio cibi, vel potus, spiritus, id est, aeris attractionem impedit. Nam cum natura cibum deglutit, foramen anhelitus claudit, & aliud foramen ad recipiendum cibum aperit, cum autem aerem attrahit, foramen cibi penitus claudit. Nam si de cibo, vel potu subintraverit aliquid foramen aeris, via spiritus clauditur: & nisi à natura citius repellatur, animam suffocatur. Nil enim sic timetur in omnibus passionibus gutturis, sicut amissio ipsius aeris, à quo non potest animal per xx. partem vnius horae sine periculo abstinere. Sicut igitur deglutitio cibi in guttore impedit spiritum, id est, aeris attractionem, ita gulositas delectatio impedit spirituum consolatorem per ceptionem. Vnde Apost. 1. Cor. 2. dicit, Animalis homo, id est, gulositas, & voluptuositas non percipit ea, quae sunt spiritus Dei. Delicata est enim, (vt dicit Bern.) diuina consolatio, & non datur nisi amittentibus alienam.

Item gula vitium quantum nocuum sit animae, & corpori, ostendit pinguedo corporis.

Primò quidem, quia pinguedo nimia, est pessima morborum generatiua. Nam (sicut dicit Consta.) Pingua corpora, & nimia adipe plena, sunt pessima, & morbis pessimis preparata, eo quod calor naturalis saepe in talibus suffocatur, & via spiritus pinguedine clauditur, & sic ad regimen corporis, vt spiritus influat, denegatur. Et addit, quod corpora omnia pingua propter humorum superfluum abundantiam incurruunt saepe infirmitatem prolixam, & tardissimam curam. Nam pondere pinguedinis pressa, non se excitant, non laborant, & sic nec superflua minuunt, nec congelata pinguedo dissoluitur. Vnde ca. or naturalis suffocatur, & subito mors inducitur, nisi ei citius succurratur.

Secundò, quia pinguedo est actionum animae, scilicet sensus, & mente lectus impeditiua. Vnde Hieron. dicit, quod venter pinguis non gignit sensum tenuem: & ideo abstinentia confert intellectui.

Tertiò,

Tertiò, quia est complementi generationis animalis tardatiua. Vnde dicitur in Aphorif. quòd mulier nimis pinguis non concipit, si non macrescit, eo, quòd pinguedo matricis semitam intercludit.

Humilitatis virtus quae genibus comparatur, quae bona nobis conferat quatuor demonstratur exemplis, cui etiam sapientiam fore coniungendam ad Deum virtute placandum, edocetur.

Cap. XXXII.

Humiles assimilantur genibus.

Primò quidem, quia humilitas est mater concordiae, & hoc significatur in genibus. Quia gena (vt dicit Ildo.) sunt coniunctiones femorum, & crurum. Vnde secundum cum femora extenduntur ab inguibus vsque ad genua. Per femora autem possunt intelligi feminae, eo quòd in illa parte feminae discernuntur à viris: per crura vero, quae fortiora sunt, possunt intelligi viri, vel per femora intelligitur superiora: per crura vero inferiores. Non igitur potest esse concordia, siue iater superiores, & subditos, nisi mediante humilitate. Nam per humilitatem superiores inferioribus inclinatur. Et iterum per humilitatem inferiores superioribus obediunt, & subduntur. Inter superiores vero contrario semper sunt iurgia. Vbi vero sunt humilitatis genua, ibi pacis & unitatis concordia.

Secundò, quia humilitas est soror sapientiae: & hoc etiam significatur in genibus, quae mira fraternitate oculis coniunguntur. Nam cum quis gignitur, ita formatur, vt gena sursum ad oculos teneantur, quorum coniunctione foramina oculorum cauantur. Et ideo est, quòd dum homines genua fleant, facilius lacrymas fundunt.

Item dum oculi coram iudicibus plorant, genua se fleant. Oculis autem assimilantur sapientes, quia gena oculis coniunguntur. Et quòd ibi locantur oculi, vbi gena infiguntur, signat, quòd vbi humilitas, ibi sapientia. Pro. 11. Et vtrumque est necessarium in conjunctione, & ad placandum summum iudicem Deum, scilicet sapientia, quae mentem compungat, & ad fendum moueat, & ex cognitione culpa, & offensa, & etiam humilitas, quae mentem, & corpus inclinet ad satisfactionem iustitiae.

Tertiò, quia humilitas est opposita superbiae. Nam gena sunt vocata eo, quòd in vtero sunt genis opposita, & à genis, sunt gena dicta. Per genas autem, quae maxillas continent conterentes, superbi significantur superiora petentes & alios per violentiam conterentes: Et sunt duae gena, id est duo modi superbiae, vna est de spiritualibus, alia de temporalibus, quibus opponuntur duo gena. id est duo modi humilitatis: Primus est paupertas spiritus quae est, vt homo recognoscat se spiritualibus indigere: & ea à se non habere, alius est temporalium despectus.

Quartò quoque, quia humilitas est amica abstinentiae: Nam per abstinentiam caro humiliatur, sicut Ambrosius in hym. dicit: Carnis terat superbiam potus cibique patetias. Et haec abstinentia significatur in genibus quae

sunt depauperata à carnositate & pinguedine propter motus continuat onem. Nam maxillam carnosa, & pingua de facili opilantur, & sic actio virtutis sensibilis impeditur. In quo etiam significatur, quòd per abundantiam, & vsum deliciarum, impeditur & actio virtutis, & continuatio laboris.

Peccatores incorrigibiles esse penitus à bonorum societate expellendos, dentium vnicò manifestatur exemplo.

Cap. XXXIII.

Infectiui aliorum, & incorrigibiles, sunt eradicandi. Cuius exemplum apparet in dolore dentium: quia (secundum Auicē.) quando dens dolorosus non recipit omnino curam, quia quocumque fomento mitigetur, statim post modicum redit, & laedit etiam alios dentes, propter illud quòd ex ipso transit ad eos, & non inuenitur via ad eius refectionem: tunc cura eius est sola eradicatio. Sic cum homo est malus, & non recipit curam. id est, correctionem, quia dato, quòd verbo aliquo vel poena ad modicum cohibeatur, statim tamen redit ad pristinam malitiam, immo etiam alios inficit, & trahit: tunc etiam talis per mortem, vel expulsionem est omnino eradicandus. Apost. Gal. 5. Abscindantur, qui vos conturbant. Et iterum de fornicatore incorrigibili loquens dicit 1. Cor. 5. Expurgate vetus fermentum. Vnde Hier. & 24. q. 3. dicit, Secunda sunt putridae carnes & scabiola ouis à caulis repellenda, ne totius corporis massa oues, & pecora ab ea corumpantur, & putrescant, & intereat. Augu. In Alexandria vna scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressa est, totum orbem eius flamma populata est.

Vnicò puerorum exemplo, corporis infirmitatem non minus quam animam ipsam pericere, à peccatisq; custodire confirmatur.

Cap. XXXIII.

Infirmitas corporalis interdum praeseruat hominē à peccatis, sicut pueri quibus in partibus capitis accidunt vlcera, & apostemata, & adest fluxus narium, praeseruantur ab epilepsia (vt dicit Auicē.) quia sic purgatur humiditas cerebri, quae si non purgaretur induceret epilepsiam. Sic etiam per infirmitatem corporis purgantur, & remouentur interdum tentationes, & mala dispositiones mentis, quae facerent hominē (nisi sic purgaretur) suere in peccatum. Sen. Infirmitati meae gratias ago, quae cogit me non posse quòd non debeo velle. Apost. 2. Cor. 1. Virtus in infirmitate perficitur.

Immunditiae corporalis varietas, & quales in veteri lege reputabantur immundi, eorumque significatio multiplex clare definitur.

Cap. XXXIV.

Immunditiae spirituales vitiorum assimilantur immunditiae corporaliū morborum. Nam in lege veteri reputabantur immundi leprosi, & patientes fluxum seminis: cadauer etiam

etiam hominis mortui reputabatur immundum, & quicumque aliqua imunda tangebant, immundi reputabantur. Per immunditiam ergo lepræ significabatur immunditia hæreticæ doctrinæ, tum quia hæretica doctrina cōtagiosa est, sicut & lepra, tum quia nulla falsa doctrina est quæ vera falsis non admisceat, sicut in superficie cor poris leprosi apparet quædam distinctio quarundam macularum ab alia carne integra. Per immunditiam verò mulieris sanguinæ designatur immunditia idololatricæ propter immolantium cruorem. Per immunditiam autem feminisui significabatur immunditia vanæ locutionis, eo quod semen est verbum Dei. Per immunditiam coitus, & mulieris parientis, designabatur immunditia peccati originalis, per immunditiam mulieris menstruatæ designabatur immunditia mentis per voluptates emollitæ: per immunditiã verò cadaveris cuiusque, signatur immunditia peccati mortalis, quod est mors animæ. Per immunditiam verò contractus rei immundæ, designatur immunditia consensus in peccatum alterius. Vnde, & Isa. Exite de medio eorum, & separamini, & immundum nē tegeritis.

Acidiosis ac voluptuosis impatiētia, præcipue aliquid sufferendi contingere ex tribus dorſi doloris causis atque exemplis non difficulter cognoscitur.
Cap. XXXVI.

Impatiētia tolerandi, vel sustinendi onera, & gravia præcipue inuenitur in acidiosis, & voluptuosis, & opulentis. Cuius exemplum est in dolore dorſi. Nam dolor dorſi, licet possit ex pluribus causari, tamen (secundum Auic.) causæ eius præcipue sunt tres, quia aliquando accidit propter frigus complexionis, & phlegmatis crudi, aliquando verò propter repletionem magnæ venæ, quæ est supra dorſum. Quia igitur dorſo feruntur onera, congruè per dolorem dorſi impatiētia accipitur incommoda, & onerosa sustinendi. Nam cui dorſum dolet, onus sustinere non potest. Sed frigus, quod est huius doloris causa, refertur ad acidiosos, in quibus refriguit spiritus feruore charitatis expulso. Vnde in corporalibus cibus ea quæ acididã sunt, communiter frigida sunt. Coitus verò frequentia pertinet ad voluptuosos, qui carnis delectationes sequuntur, plenitudo autem venæ magnæ pertinet ad diuites opulentos, qui domos plenas habent temporalibus diuitiis. In his ergo est dolor dorſi. in impatiētia, & impotentia gravia tolerandi, quia acidiosos, & pigri non possunt pari laboriosa propter defectum caloris charitatis quæ facit omnia leuia. Voluptuosi nō possunt pati penosa propter mollitiã carnis, quia est delectabilibus assueti. Sed opulenti diuites nō possunt pati iniuriosa propter elationem mentis quam facit diuitiarum affluentia. Nam diuitiæ sicut dicit Arist. in Rhet. faciunt homines elatos, & cōtumeliosos.

Inuidia malignitas inuidiorum, tristitia vnde ortum habeat, per tres ipsorum dentium defectus dolorem causas, manifestatur.

Inuidia assimilatur dolori, siue putrefactioni dentium. Vnde dicitur, Pro. 14. Putredo ossium, inuidia. Dolor nanque dentium (secundum Auicem.) causatur ex tribus, quia causa dolorem faciens, aliquando est in ipsa substantia dentium: quandoque verò in nervo quæ est in radice eorum, quandoque verò in gingiua, vbi etiam quandoque fit apostema, & additio carnis natæ, in ea in qua recipitur materia, quæ omnia sunt doloris dentium causa. In his ergo designatur triplex causa tristitiæ, seu doloris inuidiorum. Nam aliquando inuidet vnus alteri de personali bonitate, aliquando verò de honoris dignitate, quandoque verò de lucri, vel diuitiarum prosperitate. Quando igitur dolor inuidi est de persona, tunc est velut dolor dentis radicatus in substantia. Quando verò de dignitate, vel honore, tunc est sicut dolor proueniens ex neruo. Nam quasi radix dentis est virtus probi hominis cui neruus cōiungitur, quia virtutem probi hominis sequitur præmium honoris, vnde neruus radicis est honor virtutis, ex quo sequitur dolor dentis, id est tristitia inuidentis. Quasi autem gingiua quæ dentes circumdat, & vestiunt sunt temporales diuitiæ, quibus homines circumdantur, & fulciuntur: quibus quandoque iungitur apostema, id est putrefactio inuidiæ, quia scilicet præcipue diuitibus ab aliis inuidetur, vel tunc apostema nascitur ex gingiuis, quando auaritiæ, vel superbiæ pestis nascitur ex diuitiis, quandoque etiam caro adnascitur, scilicet cum filij generantur, quæ omnia sunt dentibus, id est ipsis inuidentibus causæ doloris, & tristitiæ. Est enim inuidia tristitia in aliis bonis, prout Arist. 2. Rhe. dicit.

Iusti perfectique viri quemadmodum in iustitia conferuntur, à peccatis purgantur, & eorum perfecta compunctio oritur: pluribus hepatis proprietatibus ac exemplis insigniter explanatur.

Iusti, & perfecti viri assimilantur hepati. Primum quidem, quia hepar est stomachi iuuuatum. Nam in hepate sunt quædam extremitates, quæ dicuntur fibræ, quæ sunt, vt quædam eminentes linguæ quibus hepar amplectitur stomachum ei calorem exhibens ad digestionem ciborum, stomachus ergo qui totius corporis communi utilitati inferuere præsentat nobis ipsa rem publicam, siue commune bonum, quod sancti, & iusti viri præcipue amplectuntur, & fouent, siue linguarum consultatione, siue cuiuslibet fauoris calore. Communia enim proprii iusti viri, & non propria communibus anteponunt. Secundo, quia est puri ab impuro separationum, in hepate enim fit secunda digestio, & separatio, & deperatio cibis, prima facta est in stomacho. Hepar enim succositatem primæ digestionis per quasdam venas in suam

concauitatem trahit, & per ebullitionem foris caloris celebrata digestionem, siue depurationem ferunda, in massam sanguineam, & quatuor humorum materiam illam conuertit. Cuius digestionis, impuritas emittitur, per vrinam quæ initium sumit ab hepate, sed in renibus complementum vbi substantiam replet, & colorem. Et inde per poros vritidēs transmittitur ad vesicam. Ex ipsa autem massa sanguinea quæ est humorum materia, quod calidum est, & humidum, transit in materiam sanguinis, cuius receptaculum sunt venæ, licet (secundum Arist. de ani.) formatio eius sit à corde. Quod autem calidum est, & siccū trahit in materiam cholera, cuius receptaculum est cista fellis, quod autem frigidum est, & siccum transit in materiam melancholicæ, cuius receptaculum est Cistula splenis. Quod autem frigidum, & humidum trahit in materiam phlegmatis, cuius receptaculum præcipuum est pulmo. Digestio ergo hepatis, quæ puri ab impuro læcernit, est viri iusti compunctio, quæ à quodam modo maculis sæpe purificare se fatagit, & hæc est secunda digestio, siue depuratio. Nam prima est à mortaliuibus per compunctiois iustitiam, ex qua quæ error humores proueniunt, quia quatuor compunctio num sunt genera, quibus viri iusti mens vehementer afficitur, sicut dicit Greg. in Mor. vel quando confidit vbi fuit, scilicet in peccato, vel quædo respicit vbi est, scilicet in mundo, vel quando attendit vbi erit, scilicet in iudicio, vel quando pensat vbi non est, scilicet in celo. Istis considerationibus viri sancti ad sterum prouocantur, & lachrymando, & flendo ab omni impunitate purgantur. Tertio, quia hepar est multarum passionum susceptiuum. Nam hepar aliquando patitur ex nimia caloris incensione, quandoque ex pororum nimia apertione, & per consequens caloris euaporatione, & aliquando ex infrigidatione, propter quam homo sæpe hydroisim incurrit, quia nihil est aliud hydroisim, nisi error digestiua virtutis in concoctitate hepatis: hæc ergo cauenda sunt multum iustis, & spiritualibus vitis. Primum caloris nimia incensio, id est discreti feruoris præsumptio. Secundo pororum apertio, id est sensuum circa exteriora nimia patefactio, & occupatio, vel suatum virtutum ostentatio. Tertio caloris enacuatio, id est feruoris spiritus per negligentiam diminutio. Quarto nimia per acidiam infrigidatio, est etiam summe vitanda superbiæ tumefactio quæ est hydroisim inflatio. Vnde superbienti dicitur: Job 15. Quid tumet contra Deum spiritus tuus? Vnico asseritur epilepsia exemplo, adolescentium vitia facilius corrigi, quam virorum.

Venum vitia corriguntur facilius quam proeuctorum. Cuius exemplum apparet in epilepticis. Nam epilepsia (vt dicit Auicem.) accidit infantibus, & pueris ante pubertatem, & post pubertatem etiam accidit adolescentibus. Sed ab infantibus, & impuberibus si in regimine eorum sit reuerentia, remouetur, & non remanet. Sed si accidit adolescentibus præcipue post

xxv. annū non remouetur, sed remanet vsque ad mortem. Similiter vitia morum à iunioribus si benè regantur, facilius remouetur: sed si non benè regantur ita, vt adolescant, & crescant in prauis moribus, perseuerant in eis semper. Pro. 22. Adolescentes iuxta viam suã, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.

Ex quinque ipsius corporalis exercitij conditionibus, quam plurimisq; eiusdem utilitatibus, quemadmodum penitentium labor esse debeat, vt meritum recipiat, nullo labore colligitur.

Labor penitentium assimilatur labori & exercitio corporali, in quo attendenda sunt quinque. Primum vt non sit nimis intensus, vel remissus, sed temperatus. Sic etiam labor exterioris penitentia non debet esse inensus, ita, vt naturam prosterneat, & corrumpat: neque debet esse remissus, ita vt cōcupiscentiam, & superbiam carnis non vincat: & talis est labor militum Christi, de quo apost. 2. Ti. 2. ait. Labora sicut bonus miles Christi Iesu.

Secundo in exercitio corporali est attendenda qualitas, vt non sit nimis velox aut tardum, sic penitentia non debet esse nimis velox per præsumptionem, vt scilicet statim credat effici summus, & perfectus, vnde dicebat Beatus Ber. nolo repente fieri summus, sed paulatim peccare volo: quia sicut Deo placet verecundia peccatoris, ita sibi displicet imprudentia penitentis.

Item non debet esse tardus per negligentiam, vel dilationem. Apost. Rom. 12. Sollicitudine non pigri.

Tertio attendendum est tempus, scilicet vt maxime fiat ante cibum, vt superfluitates lubricæ in corpore resolutæ per exercitium expellantur, ne cibus superueniens corrumpatur. Sic etiam purgatio, & labor penitentia debet præuenire cibum Eucharisticæ, & expellendo superfluitates peccatorum, ne ex cibo sacro superueniente lædatur. Post cibum etiam valet exercitium temperatum, quia calorem augendo cooperatur digestiua virtuti: sic etiam per cibum eucharisticæ non est cessandum ab operibus penitentia: quia cooperantur ad cibi, id est sacramenti profectum & operationem, calorem charitatis augendo, & conseruando.

Quarto attendendus est locus, quia aliquis locus exercitij corporalis est aquosus, vt locus piscatorum, & talis locus infrigidat, & humectat. Talis est labor compunctorum, & plorantium, quia infrigidat ardorem carnis, & humectat sterum, & lachrymis. Pl. 6. Laboraui in gemitu meo. Aliquis verò locus exercitij est siccus, & nemorosus, vt locus venatorum, & talis ratione discursus calefacit corpora, & desiccet. Talis est labor abstinentium qui inflammat mentem, & desiccet carnem.

Quinto attendendus est corporalis exercitij, siue laboris fructus, de quo ait Fulgentius super illum Pro. ultimo, Panem ociosus non comedit. Honestus, inquit, labor est humana vitæ fida custodia: adormientis naturæ stimulus: sopiti caloris lima: superfluitatis consumptio: vitiorum fuga: morborum mors: languorū medicina: lucrum temporis: iuuentutis debitum, adolescentia

leſcentiæ diſciplina, ſenectutis gaudium; ſalutis auxiliū, nutrit omniū bonorum, deſtruxit vitiōrū, ſocij inimica: Et addit ille. Ergo ſolus ſe ab exercitio retrahit qui ſelicitatis gaudio vult carere. Omnia autem hæc propriiſimè competunt labori pœnitenti- um. Nam pœnitentiæ labor vitam animæ cuſtodit, dormientem. i. pigritantem pungit, ſopitum calorem. i. tepefactum amorem incendit, ſuperfluitates. i. excef- ſus affectionem conſumit, vitia expellit, morbos ten- tationum extinguit, languoribus paſſionum med- cina exiſtit, lucrum temporis. i. meritum parit, hoc de- betur iuuenibus ne pigreſcant, & adoleſcentibus ne laſciuiant, hic labor portatus eſt gloriatio ſenium, & ſaluatio animarum, hic omnia bona ſpiritualia nutri- unt, omnia mala deſtruit, & tandem etiam talis labor ad æternam ſelicitatem perducit. vnde hi ſunt labo- res, de quibus dicitur: Sap. 3. Labor bonorum glorio- ſus eſt fructus.

Sex laborum naturalia officia interpretantur, quibus egre- gie modum ipſum lepidè loquendi edocemur.

Cap. XLII.

LOqui qualiter debeamus, labia oſtendunt. Primò, quia labia ſunt ſententiarum cuſtoditua, vt Lulle qui vult, loqui verba ſua cuſtodiat ad tem- pus oportunum, ſecundum illud Mal. 2. Labia facer- tis cuſtodiant ſcientiam. Hinc eſt, quod Dauid petebat dicens, Pone domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantia, &c. Oſtium. n. (vt dicit Greg.) neque ſemper clauditur, neque aperitur, quia nec eſt ſemper loquendum, neque ſemper tacendum, ſed vt un- que diſceretè faciendum.

Secundò temperantia, quia labia ſunt duritiei den- tium temperantia, & ideo facta ſunt mollia, & carno- ſa. Sic verba prædicantis debent eſſe talia, vt molliſ- cent, vel temperent duritiem peccatoris.

Item quia labia mollia dulciter reſpondētis tempe- rant iram furentis, ſecundum illud. Pro. 15. Reſponſio mollis frangit iram. Et iterum. Eccl. 6. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.

Tertiò, quia labia ſunt vocis articulata formatiua. Vox autem articulata, eſt vox ſignificatiua, aliquem ſenſum exprimēs. Et in hoc inſtruimur, vt loquamur verba penſata, non autem verba ocioſa, & inſenſata, vel ſtulta.

Quartò, quia labia ſunt aeris frigidi, vel calidi inter- ceptiua. Nam aeri frigido, vel calido ſe opponunt, & ip- ſum retinendo depuratum interioribus reddunt. In quo inſtruimur, quod verba inſtumentia ad iram, vel inducentia frigus malitiæ, qua homo retrahitur à bonis, ſi audiamus, nõ debemus referre, ſed potius nos opponere, & ſi referre oporteat, puriora ea, & pla- cibiliora reportare.

Quintò, quia labia ſunt virtutis interpretatiua: pro- pria organa, & talia ſunt labia doctorum, & expoſito- rum qui ſacras ſcripturas interpretantur, & exponūt, ſicut de ipſo domino dicitur. Luc. 24. Qui interpreta- batur illis in omnibus ſcripturis.

Sextò, quia labia ſunt paſſionum animæ, ſcilicet o- dij, amicitia, doloris, & triftitia, expreſſiua. Vnde di- citur, quod tremor labiorum in phreſi in morbis

acutis mortem præterdit. Talia autem ſunt labia con- ſentientium, & experimentum morbos vitiōrum, & paſ- ſiones malas animæ ſuæ, vnde qui eſt in acutis mor- bis, ſcilicet in grauibus peccatis, & tremunt ei labia, i. ex timore aliquo vel veteranda conſiteri omittit, incurrit mortem æternam. Pro. 28. Qui abſcondit ſe- creta ſua, non dirigitur.

Ex quamplurimis ipſius ventris nominibus ac diſpoſitioni- bus quibus memoria comparatur. qua rita pariter ipſi met memoria adiuuetur, exprimitur.

Cap. XLIII.

MEMORIA aſſimilatur ventri. Primò ratione receptionis. Eſt. a. venter na- trimenti totius corporis receptaculum. Vnde ſecundum Iſid. li. ety. venter dicitur, quia venit per eum cibus ad totum corpus. Sic cibus ſpiritualis nutrit, qua ſpiritus nutritur, in receptaculo memoria reponi- tur, & locatur. Vnde & diſpoſitio ventris, quæ eſt rotunda propter liberiores ciborum collocationem, & ob longa propter ipſius cum ſuperioribus coniunctio- nem. & diuerſis panniculis circumdata propter inter- riorum conſeruationem. Sic memoria tunc eſt bene diſpoſita, cum eſt rotunda. i. larga per capacitatem & longa per diuturnitatem, & diuerſis panniculis. i. di- uerſis adminiculis ſulta per ſtudioſitatem. Sunt. n. qui- tuor (ſecundum Philoſophum) quæ iuuant hominem ad bene memorandum.

Primum eſt, vt illa quorum bene vult recordari, ad quo ordine diſponat. ſecundum eſt, vt circa ea affectu adhibeat, tertium eſt, vt ea ad aliquas ſimilitudines non omnino conſuetas reducat, quarum eſt, vt illa per fra- quentem meditationem repetat.

Secundò ratione purgationis. Nam venter vocatur aluus, ſicut dicit Iſido. quia cibum recipit, & purgan- ſe conſuevit. Sic homo, & cibus ſpiritualis doctri- na ſcipit in memoria, & eſt etiã purgare debet: & illa pur- gatio peccati ex memoria naſcitur: quia dolor conu- ſionis quo anima purgatur, dum cõpungitur, ex pec- cati recordatione concipitur. Apoc. 2. Memor eſto ne de excideris, & age pœnitentiam.

Tertiò ratione conceptionis. Nam venter mulie- ris vocatur vterus, eo quod foetu impleatur, ſed licet ex vtero concipitur foetus carnis, ita ex memoria, id- eſt ex ſpecie memoria ſeruata, concipitur verbum me- tis, quod eſt quaſi quadam proles ipſius. Plal. 109. Et vtero ante luciferum genui te.

Quatuor humani peſtoris naturales proprietates quæ in- cipem locum tenent hoc in loco apponuntur, quibus me- diantibus cum corporis compoſitione phlegmaticiſſima- ra quo pacto mens humana fit regulanda ac conſtituen- da, eruuntur.

Cap. XLIII.

MENS hominis aſſimilatur peſtori. Primò quidem, quia peſtus eſt duabus con- cauitatibus diſtinctum. Sunt enim cõcauitates in peſto-

peſtoſtore, quibusdam inter ſe pelliculis ſeparatæ, & ſunt neceſſaria hic diuiſio peſtoris, vt ſi ſtatus in vna parte aliquo caſu impediretur, in parte alia ſeruare- tur, ne anhelitu intercluſo, animal moreretur. Duæ ergo concauitates peſtoris, ſunt duæ vires mentis, ſci- licet intellectus, & affectus ſiue voluntas. Et vtraque neceſſaria eſt menti ad conſeruationem ſpiritus, id eſt vite ſpiritualis, ſcilicet intellectus, qui viuificat per ſi- ſtem. Plal. 144. Intellectum da mihi, vt viuam. Et affe- ctus qui viuificat per dilectionem. 1. Io. 3. Qui non di- ligit, manet in morte.

Secundò, quia peſtus eſt mammillarum fundamen- tum. Nullum autem animal habet mammillas in pe- ſtoſtore præter hominem, & elephantem, vt dicit Ariſt. de ani. Quasi autem duæ mammillæ quibus mens hu- mana propinat exterior lac ſapidæ doctrinæ, ſunt ſa- pientia, & eloquentia, & ambæ habent fundamentum in mente. Vel duæ mammillæ quæ debent in hære pe- ſtoſtore lactantis, id eſt menti doctoris, eſt peritia duorū reſta mentorū, ſcilicet legis Euangelij, & Cant. 7. Duo ubera tua, ſicut duo hanniuli.

Tertiò, quia peſtus eſt quandoque multis paſſioni- bus ſubiectum, & paſſiones peſtoris omnes ſunt peri- culofæ multum propter cordis vicinitatem, ſiue patia- tur conſtrictionem, ſiue humoris conſumptionem, ſi- ue nimiam humorum repletionem, ſiue vocis rauce- dinem, ſiue apoſtemationem, ſiue ſuffocationem. Pe- ſtus ergo, quod cor in ſe continet, & Deum in corde habet, omni diligentia eſt ſeruandum, ne patiatur cõ- ſtrictionem auaritiæ, neque humoris conſumptio- nem, propter defectum eleemoſynæ, neque humo- rum repletionem, propter congregationem pecu- niarum, nec vocis raucedinem per omiſſionem lau- dis diuinæ, neque apoſtemationem per timorem ſu- perbiæ, neque ſuffocationem per deſperationem ven- niæ. Iſtis enim modis patitur peſtus corporaliter, & ſi- militè ſpiritualiter. Propter quod dum pro peccatis mea culpa dicitur, præcipue peſtus percutitur ratio- ne cordis, quod in ipſo continetur.

Quartò, quia peſtus congruè eſt figuratum. Eſt enim peſtus latum, & aliquantulum in medio eleuatū, & ipſa eleuatio animoſitatis, & virtutis eſt ſignum. A- ues (vt dicit Ariſt. 2. de anim.) habent peſtus acutū ad aërem diuidendum, & maxime, quæ ſunt ad prædan- dum. Vnde acuitas peſtoris in auiibus eſt ſignum ge- neroſitatis, Qui ergo habent peſtus amplum ad Deū amandum, & proximum amplectendum, & acutum ad omne malum, quod occurreret, repellendum ſum- ma generoſitatis deſerunt ſecum ſignum.

Item mentis conſtitutio moralis debet eſſe ſimilis conſtitutioni corporis naturalis. Nam corpus huma- num ex quatuor elementis componitur, ex quatuor humoribus conſtruitur. Quatuor elementa, ſunt, ignis, aer, aqua, & terra. Similiter mens humana debet habere ſua elementa ſcilicet pro igne prudentia: clari- tatem, pro aere temperatiæ mediocritatem, pro aqua ſuſtitiæ puritatem, pro terra fortitudinis ſtabilitatem. Vel ſicut aliqui dicunt, vtitur mens humana pro igne, intellectus ſubtilitate, pro aere conſcientia: puritate, pro aqua ingenij mobilitate, pro terra animi ſtabilitate.

te. Habet etiam mens humana ſuos quatuor humo- res, quia pro ſanguine vititur dulcedine, pro cholera rubea amaritudine, pro cholera nigra conſtrictione, pro phlegmate mentis conſtrictione. Dicunt enim Phyſici ſanguineos eſſe dulces, choleticos eſſe ama- ros, melancholicos triftes, phlegmaticos corpore com- poſtos, vt ſit dulcedo in contemplatione, amaritudo de peccati recordatione, triftitia de perpetratiōe, cõ- poſitio in emendatione.

Item mentis conſtitutio aſſimilatur phlegmati. Primò ratione reſidentia: radicalis: quia phlegma debet habere ſedem in pulmone, per quem ſignatur diſcretio, quia ſicut pulmo aërem attrahit, & emittit, ita diſcretio, quod bonum eſt retinet, & quod malū eſt expellit. In pulmone ergo eſt ſedes phlegmatis, quia conſtitutio mentis, beneficio iuuatur diſcre- tionis.

Secundò, ratione proprietatis naturalis, quia phleg- ma eſt naturæ frigida, & humida. Conſtitutio igitur mentis requirit frigus, quo refrigeretur ab æſtu vitiō- rum; & humorem compunctionis; quo mundetur à ſorde peccatorum.

Tertiò, ratione efficaciz animalis, quia ex comple- xione phlegmatica ſunt homines tardi, obliuioli, ſom- nolenti, tardi ad operandum malum: obliuioli ad affe- ctum temporalium, & ſomnolenti per contemplatiō- nis tranſitum. Plal. 4. In pace in idipſum dormiam, & requieſcam.

Morum ac motuum exteriorum corporis ordinatio, nec non ſuperciliorum diſpoſitio, eorumq; cõgrua ſeu incongrua forma, bonam, vel prauam interiorem diſpoſitionem re- preſentat.

Cap. XLIIII.

MODESTIA ſiue moderatio, & conſtitutio morū, & motuum exteriorum corporis aſſimilatur ſupercilij.

Primò, quia ſupercilia data ſunt ad oculorum tui- tionem. Vnde, & pilorū multitudinem ſunt veſtita, vt ſint oculi munimenta ad repellendum humorem à capite deſcendentem. Sunt ergo ſupercilia oculorum mu- nimenta ne quid nociuum eis ab extra eueniat, vt I- ſido. dicit. Sic modestia, & conſtitutio extremorū ſen- ſuum, & membrorum valet ad cuſtodiam mentium: quia frequenter ex ſenſuum diſſolutione ſubintrant cogitationes malæ. Hic. 9. Intrauit mors per fenestras noſtras, ingreſſa eſt domus noſtras.

Secundò, quia ſupercilia ſunt ad decorem: quia nul- lus ſine eorum præſentia decoratur. Sic modestia, & conſtitutio morum reddunt hominem in aliorum conſpectu decorum, & gratioſum. vnde Ambr. de of- ſi. dicit, quod in modestia, conſiſtit pulchritudo viuē- di, & ornatus ad omnem actionem accommo- datus.

Tertiò, ſupercilia ſunt ad repræſentationem. Ha- bent enim quandam vim latentem paſſionem animæ in ſeantem: vt dicit Ariſtoteles de animalibus, quod cum fuerint ſupercilia recta ſicut lineæ, præten- dunt ſæmineam molliciem, vel animi leuitatem. Si

verò fuerunt demissa, & nimis pressa, signant inuidiam, si verò fuerint cleuata, & in pilis pressa, animositatem præterdunt: depauperata verò à pilis, & oblonga timiditatem. Si autem fuerint spissa, & pili longi, excessum caloris important: si autem fuerint multæ carnis, & pauca pilositas, sensum durum significant, & obtulium, in membris principalibus dominant: si verò pilis fuerint spoliata, significant sanguinis corruptionem, vt in leprosis aut naturalis humoris cõsumptionem, vt in ethicis, & similibus aut meatuum oppilationem, vt in castratis. Sicut igitur dispositio superciliorum congrua, vel incongrua repræsentat bonam, vel malam dispositionem interiorum: sic compositio, seu modestia, vel inordinatio, & dissolutio exteriorum motuum, siue mörum, repræsentant bonam, vel malam dispositionem interiorè, vel dissolutionem, & inordinationem mëtis, Vnde Eccl. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & incessus hominis, enunciant de illo siue bonus siue malus sit.

Tres somni proprietates annotantur, quæ profecto aliqualem cum sanctorũ morte similitudinem habere videtur.
Cap. XLV.

Mors sanctorum assimilatur somno propter tria. Primò, propter quietis suauitatem, quia nullorum laborum dormiens meminit, sed tunc dulciter requiescit. Et sic sancti per somnum mortis quietem à laboribus capiunt, secundum illud Apoc. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur: amodo iam dicit spiritus, vt requiescãt à laboribus suis. Et ad æternæ pacis dulcedinem perueniunt, secundum illud, Psa. 4. In pace id ipsum dormiam, & requiescam.

Secundò, propter dormientis firmitatem: quia dñi homo dormit, nullius aduersarij potentiam pertimescit. Sic sancti per somnum mortis de omnium aduersantium manibus eripiuntur, & æternæ securitatis fiducia perfruuntur: vnde dominus dicebat. Math. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: & post hoc non habent amplius quid faciant. Sic igitur in hoc cõueniunt mors, & somnus, quia vterque securitatem tribuit: sed in hoc differunt, quia securitas somni est ex insensibilitate, sed securitas mortis est ex libertate, de qua Pl. 123. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Ioan. 11. Si dormit saluus erit.

Tertiò, propter figuræ dormientis mutabilitatem, quia exterius videtur mortuus, qui maxime interius viuunt: & sic sancti cum mortui, secundum carnem sunt, veram vitam viuunt. Pl. 126. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini, &c.

Quæadmodum superioribus sit iugiter parendum id nobis hominis crura tribus similitudinibus patefiunt.

Cap. XLVI.

Obedientes debent assimilari cruribus, propter tria. Primò quidem debent obedire velociter, & hoc significant crura, quæ à currendo sunt dicta, quia per ea curramus, & gressum sancimus, vt significetur

obediendi velocitas. Psa. 147. Velociter currit sermo eius: tunc enim sermo impetratus currit velociter, quod ab obediente impletur celeriter. Ber. in lib. de præceptis, & quasi necessariis, & tunc sunt per temperantiam restringendæ: quandoque vero sunt superflue, & se totum intus colligit, vt mandatum peragat imperantis.

Secundò, quia debent obedire fortiter, scilicet ne retrahantur ex operis difficultate: & hanc fortitudinem significant crura, quia habent ossa fortia, & crura sunt neruosa, vt ad motum sint habiliora. Sic obedientes debent esse ossei. i. fortes ad exequendum, & tolerandum graua, & neruosi, id est durabiles ad cõtinuandum difficultia. Ber. in ser. In ipsa obediẽtiã via, cui fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, vt accipias interdum nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen videntur, hæc si molestè cõperis sustinere, si diiudicare prælatum, si murmurare in corde, si etiam exterius impleas, quòd iubetur, non est virtus patientiæ, sed velamen malitiæ.

Tertiò, debent obedire dulciter, quòd significant crura, quorum ossa medulla sunt plena, vt medulla meditatione ossium siccitas irrigetur. Hæc ergo medulla est interior deuotio, qua irrigati interius veri obedientes omnia dulciter, & sine murmure exequentur, quia non obediunt timore, sed amore. Grego. in 11. mor. Obedientia non seruili metus, sed charitatis affectu seruanda, est non timore pœnæ, sed amore iustitiæ.

Quatuor ad occasiones peccatorum tollendas necessariae maxime operè existere, per nonnulla ipsius vmbilici exempli declaratur.

Cap. XLVII.

Occasiones peccandi assimilantur vmbilico propter tria.

Primò, propter nutritionem. Nam (sicut dicit Gregorius) vmbilicus est, quo foetus in vtero alitur, cut arbores per radices terræ humore nutriuntur. Vnde vmbilicus (secundum Constant.) ex venis, & nervis, & arteriis compositus est, quo mediante ipsius sanguinè lubilem sibi attrahit, & fugit, & per hæc arterias spiritum recipit. Sic etiam foetus peccati intus in mala voluntate cõceptus per actiones exteriorum nutritur, & augetur, & fouetur. Ezech. 16. Non est præcisus vmbilicus tuus.

Secundò, propter situationem, quia in vmbilico sita sunt genitalia mulierum sicut in lumbis genitalia virorum, secundum illud Iob 4. Virtus in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. In hoc significatur, quòd mulieres sunt viris occasio peccandi, & luxuriandi.

Tertiò, propter præcisionem, quia consuetudo mulierum præcidere infantibus vmbilicum. Sed magis quòd vmbilicus (vt dicit Const.) rumpitur iuxta matricem, dum foetus egreditur: & cum foetu exit, quod obstetrices ligant quatuor digitorum longitudine: ex hac ligatura fiunt rotunditates vmbilici, per quas præcidunt eum. Sicut ergo vmbilicus stringitur, & rumpitur, & præciditur. Sic peccatorum occasiones sunt

urgendæ, rumpendæ, præcidendæ. Occasiones enim peccatorum quandoque sunt importunæ, & tunc sunt per potentiam rumpendæ: quandoque vero sunt oportunitates, & quasi necessariae, & tunc sunt per temperantiam restringendæ: quandoque vero sunt superflue, & omnino noxiæ, & tunc sunt pœnitentia præcidendæ. Dicit autem Hieronym. in Ezech. 16. quòd necesse est infantibus primò ortis vmbilicum præcidi.

Deinde ad abluendum sanguinem aqua lauari. Tertio, humorem eorum Sole siccari.

Quarto, tenera corpora pannis stringi, ne membra debilia delaxentur. Sic ab homine per pœnitentiam generato primò præcidendus est vmbilicus, id est auferenda omnis occasio peccandi. Deinde lauatus oportet aqua lacrymarum: tertio sole id est serore spiritus, & amoris desiccandus est humor notus, id est fluxibilitas, & habitas ad peccandum.

Quintò, restringendus est ligatura abstinentiæ, & continentiæ salutaris.

Manuum compositio, ornamenta, ac officium, digitorumque significatio, ac omnium partium declaratio, atque pulsus similitudines tres eruditè apponuntur, quibus singulis humana opera, virtutes principales hominibus expeclentes, multis adaptantur exemplis.

Cap. XLVIII.

Opera humana assimilantur manibus propter quatuor.

Primò, propter numerum. Sunt enim duæ manus, scilicet dextra, quæ signat opus bonum, & sinistra, quæ signat opus malum. Mat. 5. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua, vt scilicet sit opus purè bonum, cui nihil admisceatur mali. Pertinet ergo ad dextram operari liberaliter, quia dextra à dãdõ est dicta.

Item concorditer, quia ipsa signum pacis datur. Item fideliter, & salubriter, quia ipsa fidei, & salutis testis adhibetur. Vnde in veteri testamento habetur, quòd petebant dextras sibi dari: & Apostolus Gal. 2. Dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis.

Item operari feruenter. Est enim manus dextra fortioris, & maioris siccitatis, quàm sinistra, & ideo ad operandum est habilior, quàm sinistra. Mala autem operatio non est facienda, sed potius dimittenda. Vnde sinistra à sinendo. Vel sine dextra dicitur, quia scilicet opus malum est quòd debita rectitudine caret: quæ in dextra signatur. Possit enim vtraque manus accipi in bonum: Nam quia manus dicitur quasi munus, ideo duplex manus duplicis muneris signat donationem. Est enim munus spirituale cuius datio refertur ad dextram, temporale cuius datio refertur ad sinistram. Haber igitur homo dextram, id est spirituales gratias ad porrigendum elemosynas spirituales. Et sinistram id est potentiam, & virtutem ad porrigendas temporales. Prou. 3. Longitudo dictum in dextra eius, & in sinistra illius, diuitiæ & gloria. Quamquam enim elemosyna spiritualis manu non porrigatur, ad dextram tamen refertur: & corporalis ad sinistram, quia spiritualis elemosyna est

Summa de Exempl.

potior corporali. Nam illa scilicet corporalis, sustentat corpus moriturum. Sed spiritualis animam in æternum victuram. Vnde signanter dixit Salomon, Longitudo dierum in dextra, quia scilicet elemosyna spiritualis, animæ subuenit, quæ nunquam esse desinit. Vnde potior est corporali, sicut dextra manus potior est sinistra. Possit etiam dici, quòd dextram manum habet qui bene operatur in prosperitate, sinistram vero qui operatur bene in aduersitate. Quidam autem sunt ambidextri sicut dicitur Iud. 20. de Gabaonitis, quòd erant ita sinistra, vt dextra præliantes. Et istis assimilatur quidam, qui tam in aduersitate, quàm in prosperitate fortiter operantur.

Secundò, propter motum. Nam manus vocantur, quia aperiuntur, & clauduntur. Sed extensa manus vocatur palma, & dicitur per similitudinem palmæ ab expansis ramis. i. digitis. Clausa verò manus pugnus dicitur: & pugnus à pugillo. In hoc ergo docet nos manus aliquando esse dandum, quòd significat nobis manus extensio, & aliquando tenendum, siue accipiendum, quòd significat nobis clausio. Vnde dicitur, Eccle. 4. Non sit manus tua porrecta ad accipiendum, & ad dandum collecta.

Tertiò, propter munimentum. Est enim manus quinque digitis munita, in quibus quinque virtutes designantur, quæ necessariae sunt homini, vt opera eius sint perfecta. Nam primus digitus qui grossior est, vocatur pollex, eo quòd inter cæteros virtute plus pollet. Vnde in hoc digito designatur iustitia, quæ inter alias omnes virtutes morales plus pollet. Vnde dicit Arist. 2. Ethic. quòd iustitia est præclarissima virtutum, & nec Lucifer nec Hesperus est ita clarus. Et ideo etiam Auic. 3. li. med. dicit, quòd iste digitus scilicet pollex est iustitia omnium digitorum, quia scilicet omnes alij digiti cum ei applicantur, & ad quandam æqualitatem reducantur. Vnde ille manus pollicem habent, quæ iusta operantur. Ideo iste digitus, & quilibet alius componitur ex tribus ossibus (vt dicit Constantinus) in quibus designatur triplex iustitiæ modus. Nam est iustitia distributiua, commutatiua, & vindictiua. Ad primam pertinet, quòd dicitur Mat. 25. Vnicuique secundum propriam virtutem largitus est. Ad secundam, quòd dicitur Mat. 20. Ite, vos in vineam meam, & quòd iustum fuerit dabo vobis. Ad tertiam pertinet illud, Dentem pro dente, oculum pro oculo.

Secundus digitus vocatur index quia per ipsum res indicamus, & demonstramus: & hoc pertinet ad prudentiam, quæ nobis, quæ agenda sunt demonstrat, & ordinat. Et hic etiam ex tribus ossibus est, quia ad prudentiam tria pertinet, scilicet memoria respectu præteritorum, intelligentia respectu præsentium, & prudentia respectu futurorum.

Tertius digitus, qui est medius, dicitur impudicus, ex eo quòd dum manus aliquid turpe tangit, hic digitus cum sit maior cæteris prius attingit. Hic ergo digitus signat temperantiam, quæ impudicitiam, & voluptatem carnis tangit reprimendo, & moderando: & hic etiam ex tribus est ossibus: quia temperantiæ triplex est modus. Est enim vna pars temperantiæ circa cibum scilicet abstinentia: alia circa potum, scilicet

librietas: tertia circa coitum, scilicet continentia, siue castitas.

Quartus digitus vocatur annularis: quia in ipso annulus defertur. Sic autem annulus in digito est fortitudo in opere, quae necessaria est praecipue in continuando, & perseverando. Est enim annulus sicut corona digiti, quia sola perseverantia coronatur. Et nota, quod a. g. u. hab. ut hoc proprium quod grossiores sunt ante cibum; quam post. Vnde annulus, qui vix antea, b. u. de digito trahitur, facile post cibum egreditur, sicut dicitur super Aphorism. Sicut ergo digitus ieiunus fortius tenet annulum quam refectus: Ita homo abstiniens, & sobrius, fortior est ad perseverandum in bono, quam gulosus, & deliosus. Hic etiam digitus est ex tribus ossibus: quia triplex est necessaria humilissimi fortitudo, scilicet in aggrediendo, quod pertinet ad fiduciam: in sustinendo, quod pertinet ad patientiam: in consummando, quod pertinet ad perseverantiam.

Quintus digitus auricularis dicitur, quod cum eo aures scalpinus: & hoc signat obedientiam, quia scriptum est, In audita auris obedivit mihi. Et hic etiam est ex tribus ossibus: quia obedientia est homini tripliciter necessaria.

Primo, respectu Dei scilicet, ut homo obediat divinae voluntati.

Secundo, respectu proximi, scilicet, ut obediat superiori potenti.

Tertio, ut obediat propriae rationi, scilicet ut sit caro spiritui subiecta.

Quarto, humana opera assimilatur manibus, propter ornamentum, scilicet unguium: unguis enim in fine digiti, charitatem signat, quae est finis praeepti. Vnde sicut decem digiti manuum, ita sunt decem praeepta decalogi. Sicut ergo sunt unguis ornamenta digitorum, ita charitatis praeepta sunt ornamenta operum humanorum. Sed notandum, quod unguis in quibusdam animalibus sunt in decoris ornamentum, & iuamentum sicut in hominibus. In quibusdam vero sunt ad defensionis munimentum, sicut in leone, & huiusmodi. In aliquibus vero sunt calciamentum, ut in equo, & mulo, & consimilibus, quae omnia competunt charitati, quia ipsa est, quae exornat iuvat defendit, & calciat etiam pedes affectionum ne lapide offensionis allidantur.

Item operatio hominis assimilatur pulsui propter tria.

Primo, quia pulsus a corde oritur. Est enim pulsus cordis, & artieriarum motus secundum dilationem, & constrictionem. Cum enim cor continuo motu a centro usque ad circumferentiam vi sanguinis, & caloris, & impulsu vitalis spiritus moueatur, ex tali motu usque ad suas extremitates dilatatur. Quandoque vero e converso, ab extremitatibus ad centrum mouetur, & stringitur. Cordis igitur dilatatio ad frigidum aerem attrahendum, & contractio ad fumosum aerem explendum, sunt causa pulsus. Sic ergo pulsus a corde incipit & per artierias ad extremitates corporis se diffundit. Vnde statum corporis ostendit. Eodem modo operatio hominis bona, vel mala, a corde, id est a mente pro-

cedit: cuius dispositio bona, vel mala a mente per artierias, & venas, id est, per affectiones, & cogitationes ad exteriora se diffundit per locutiones, & actiones. Mat. 15. de corde exeit cogitationes male, &c. & Luc. 6. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum.

Secundo, quia pulsus a medicis tangitur. Ad hoc enim pulsus necessarius, ut per eum dispositio spiritus visus virtutis intelligatur, & eius operatio cognoscatur. Sic etiam per operationes bonas, vel malas cognoscitur bona, vel mala compositio spiritus interioris. Mat. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

Tertio, quia praecipue in brachijs pulsus quaeritur. Nam in quibusdam partibus non possent plene discerni propter venarum elongationem a corde. In quibusdam propter cordis regentis occultationem. In quibusdam vero propter ossium constrictionem: & ideo sapientes ad cognoscendum pulsus artierias brachij elegerunt. Nam hoc fuit factus: quia brachia artieriarum non occultant. Et vtilius, quia illae artieriae magis coram medico verendum generant. Indecens enim esse plura membra corporis denudare. Sicut ergo brachia sunt instrumenta pulsus, sic etiam nos brachijs, & manibus operamur, sed talia debent esse opera nostra, quod congruant honestati, utilitati, & facilitati, & tunc facillime bene operamur, quando ex amore operamur: quia amor (secundum Augustinum) omnia facit facilia.

De semper gratias a nobis fore agentis, orationibusque iugiter insistendum, ac modus orandi, ipsiusque orationis vtilitas, quatuor anhelitus exprimitur similitudinibus.

Caput XLIX.

Oratio cum gratiarum actione habet similitudinem cum anhelitu.

Primo, quia in anhelitu est motus vicario. Nam per anhelitum aer attrahitur, sed attractus postmodum emittitur, & sic vicario motu aer recipitur, & redditur. Similiter ergo debet homo gratiam, quae recipitur a Deo, reddere eidem gratias agendo. Paraph. Quae de manu tua accepimus, dedimus tibi. Sed attende, quod anhelando plus de spiritu attrahitur, quam foras emittitur, quia pars non parua in nutrimentum transit spiritus vitalis. Similiter plus a Deo de gratijs, & beneficijs recipimus, quam reddere possumus.

Secundo, quia anhelitus est corpori multiplicate proficiuus. Est enim anhelitus aeris attractivus: quae scilicet per orationes deuotas, & gratiarum actionem attrahitur spiritus sancti gratia. Vnde quanto es plus orationi, & gratiarum actioni insistit, tanto diuina gratia plus multiplicatur, & crescit. Augmentum beneficij, est beneficij eiusdem memoria, & continua gratiarum actio. Vnde etiam Gregorius dicit, quod non est dignus dandis, qui non agit gratias datis.

Item anhelitus est cordis, & innati caloris refrigeratio. Innatus enim est homini carnalis concupiscentia calor, quem sicut ex parte carnis refrigerat ieiunium, ita ex parte mentis refrigerat oratio. Et ideo Dominus dixit Matth. 17. quod hoc genus daemone bonum, scilicet carnaliter tentantium, non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio.

Item anhelitus est fumosi vaporis purgatiuus. Fumus autem vapor sursum tendens est superbia, quam oratio purgat, quia mentem humiliat (ut dicit Hieronymus) vel vapor fumosus est quaelibet suggestio, siue cogitatio praua, quam etiam oratio deuota purgat, & appellat. Iusto. Frequens oratio vitiorum impugnationem exinquit.

Item anhelitus est spiritus animalis nutritiuus: quia in sanctis orationibus nutritur & vegetatur spiritus. Vnde Augustinus in sermone dicit, Oratio refectio est ieiuniorum, duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine oratione non potest perfectam animam nutrire.

Item anhelitus est status membrorum spirituum ostentiuus: sic etiam per assiduitatem & delectationem orationis ostenditur, quod homo sit vere spiritualis: quia sicut avis saepe exurgit ad volatum, ita spiritualis homo saepe ad orandum. Vnde legitur de beato Martino, quod nunquam vlla hora, momentoque praeterit, quo non aut orationi, aut lectioni assisteret: inter legendum tamen, & operandum, nunquam animum ab oratione laxabat: nam ut fabris ferreus moris est, quod inter operandum pro quodam laboris leuamine in eundem feriant: ita Martinus dum aliquid ageret, semper orabat.

Tertio, quia anhelitus quandoque est diminutus: & quando anhelitus est paruus, & frigidus in peracutis febribus signum est mortis, eo quod significet extinctionem caloris naturalis, & defectum virtutis. In acutis vero febribus, id est, in fortibus tertianis, si anhelitus sit paruus, & modicus, id est, si parum cum frigido corde oratur, timeudus est casus mortis, id est, mortalis peccati, ex eo, quod pretendat extinctionem charitatis. Vnde Dominus dicebat Matth. 14. Orate, ut non intretis in tentationem.

Quarto quoque, quia anhelitus quandoque est corruptus, & laeuidus: quod accidit ex interiorum membrorum corruptione: sicut in leprosis, quorum anhelitus est laeuidus & corruptus, & aliorum infectiuus. Nam inscit aerem vicinū sibi, sicut sibilus basilisci, quia aues supra se volantes occidit. Sic ex mala dispositione, & corruptione animae interioris, oratio, vel gratiarum actio aliquid quando est excrecabilis, sicut fuit oratio, & gratiarum actio Pharisaei dicentis Luc. 9. Gratias tibi ago domine quia non sum sicut ceteri hominum, &c. Haec enim erat corrupta per superbiam, foetida per iactantiam, & laesiva aliorum per infamiam: quia alios infamabat dicens, Adulteri, raptores, &c. Et etiam vicinū publicanum petebat, dicens, Velut etiam hic publicanus.

Oratio magnopere esse fugiendum, idque quantum hominibus obsequi: & corporis recreatio ac quies quo pacto sit agenda, ut proficiat, a quibus naturae rationibus docetur.

Caput L.

Ociositas, & recreatio hoc facit animae, quod quies facit corpori: nam quies corporis, aut est nimia, aut nimis pauca, aut sufficiens & temperata. Si sit quies nimia, est multorum humorum generatio, conseruatio, & multiplicatio, & tandem corruptionis inducitur. Vnde etiam aqua quae nimis quiescunt putrescunt. Similiter quoque ociositas, & recreatio, si est superflua, generat, & conseruat, & multiplicat humores, id est, malas affectiones, & cogitationes, Eccl. 3. Multam malitiam docuit ociositas. Vnde tandem facit animam in corruptiones ruere peccati. Ber. in sermone. Haec ociositas mater est nugarum, nouerca virtutum. Ipsa enim est, quae virum fortem fortissimè praecipit in reatum. Facit enim suffocare virtutem, nutrire superbiam, & viam constructe ad gehennam. Si autem quies corporis fuerit nimis pauca naturam laxat, non recreat, debilitatem non reparat, & consumptionem perditam non restaurat. Similiter si nullam, vel nimis modicam recreationem, vel quietem quis animo suo tribuat anima tadio lassatur, debilitas, id est, tepiditas mentis non reparatur, quod per negligentiam est perditum non suppletur: quia lassatus animus acidior & pigrior, quam antea esset efficitur. Si autem quies corporis fuerit non perata, calorem naturalem confortat, sensus reparat, digestionem emendat, & corpus medioeriter purgat. Sic moderata recreatio, seu quies animi calorem charitatis confortat: sensus, id est, considerationes sensatas reparat, digestionem, id est, spiritualis cibi, & doctrinae operationem roborat, & modificat, & animam ab acedia & tadio purgat. Et ideo Seneca in epistola dicit: Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo quietem dato.

Item ociositas, & voluptas sunt causa doloris, & dispersionis animae & corporis. Cuius exemplum est: quia (secundum Aui.) quies corporis, & tranquillitas, & dimissio exercitij, coitus plurimus, & praecipue coitus super repletionem cibi, frequentia ebrietatis, & praecipue vinum plurimum in ieiunio ante cibum, quod maxime laedit nervos, sunt praecipue causa doloris iuncturarum, & podagrae, & sciaticae: Quies ergo spiritualiter referunt ad somnolentiam, tranquillitas ad pigritiam, dimissio exercitij ad imperseuerantiam, coitus ad luxuriam, repletio vero & ebrietas ad gulam. Haec ergo sunt illa vitia, quae primo laedunt animam iuncturas: sunt enim in anima vis irascibilis, & concupiscentialis, & etiam rationalis, quas oportet esse in anima iniunctas per participationem, & colligantiam rationis: quod est, quando passiones irascibilis, & concupiscentialis a ratione ordinantur. Et ideo vocantur a Philosopho irascibilis & concupiscentialis virtutes rationales: sed has virtutes laedunt, & disjungunt vitia supra dicta: quia per ociositatem & quietem hebetantur passiones irascibiles: sed per gulam & luxuriam distemperantur passiones concupiscentiales, & sic soluitur colligatio & iunctura rationis. Vel per lassationem iuncturarum intellige lesionem omnium virtutum, quia omnes virtutes (secundum Sanctos, & secundum Philosophos) sunt iniunctae & coniunctae. Sed tamen praedicta vitia earum

instructuras dissolunt: quia per ocium, & somnolentiam, & imperfeuerantiam tolluntur, & separantur virtutum actus: sed per gulam, & luxuriam eradicantur etiam virtutum habitus. Vnde dicitur Iob. 31. de luxuria, quod ignis est vsque ad consumptionem deueras, & omnia eradicans genimina.

Item hæc vitia inducunt podagram, quæ est lætio, & vastatio pedum: quia scilicet lædunt & dissipant bonas animæ affectiones. Sunt enim affectiones animæ, quidam spirituales pedes, quibus anima mouetur, & vadit ad ea, quæ diligit.

Item sciaticam, quæ lædit anchas, quibus, scilicet fit lætio corporis: quia scilicet huiusmodi vitia etiam impediunt animæ quietem, & stabilitatem, & ita prædicta vitia disungunt virtutum colligationem, extinguunt animæ affectionem, & auferunt animæ quietationem.

Virtutis patientia bona quæ, & quanta sint: per splenis tres naturales effectus, paucis sed claris aperitur exemplis.
Cap. L I.

Patientia sanctorum assimilatur spleni. Primò quidem, quia splen est defectus sinistræ partis suppletiuus. Vnde splen (vt dicit Isido. libro Etym.) dicitur à suppleto, quia partem sinistram iecori contrariam supplet, ne vacua maneat, & vt ex opposito ad confortationem stomachi iecori respondeat. Vnde est inter costas, & stomachum positus, propter sinistræ partis infrigidationem, vt per quandam temperantiam factam conferret stomachi calefactionem. Per sinistram igitur partem aduersitas intelligi potest: in qua virtus hominis euacuaretur, & penitus deficeret: si bonum patientiæ non haberet. Hæc igitur est, vt splen, qui in sinistra parte, id est, furori irascibilis se opponit, vt calefactio stomachi, id est, bonus feruor animi conferretur. Et hinc est, quod charitas, quæ est vitalis calor animæ, præcipuè per impatientiam perditur. Vnde Grego. in past. dicit, quod ipsa quæ mater est omnium, custodisque virtutum, per impatientiæ vitium virtus charitatis amittitur.

Secundò, quia splen est sanguinis purificatiuus. Dicitur enim splen duas habere venas, per quarum vnã humorem ad stomachum mittit ad eius confortationem, quantum sufficit eius appetitui, per aliam verò sanguinis fæces, id est, choleram nigram, seu melancholiam ab hepate sibi attrahit. Et ideo substantia splenis est rara & spongiosa propter faciliorem humoris exculenti attractionem. Et est etiam ipse splen niger propter melancholiam, cuius est receptaculum, assimilationem: propter hoc est etiam durus, ne facile ab humore fœculento lædatur. Sic quoque patientia fæces, quæ generantur ab hepate, id est, vitia quæ proueniunt ex inuitiæ illatione (vt iram, & odium, & inuidiam) attrahit, placando, & sedando, & sic sanguis, id est bonus feruor charitatis remanet purus. Vnde Cassiodorus dicit, quod patientia est, quæ totius voluptatis fæces abstergit, ipsa est, quæ limp das animas Deo reddit. Est ergo patientia ad modum splenis nigra, id est, obscura in præcæ susceptione, sed dura, id est, fortis in præcæ

tolleratione. Vnde etiam Cassiodo. dicit, quod patientia est, quæ omnia vincit aduersa, non colluctando sed sufferendo, non murmurando, sed Deo gratias agendo.

Item patientia spongiosa est, id est, attractiua ex consideratione: quia videndo, & considerando patientiam alicuius, & iratus attrahitur ad placationem, & inuidus, vel inimicus ad eius dilectionem. Vnde (sicut Chrysostomus dicit) nihil ita confusionem facit ingerens mala, sicut fortis tolerantia patientis, & neque verbo neque opere reddere vindictam.

Tertiò quoque, quia splen est risus causatiuus. Communiter enim dicitur, quod felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus, cerebro sentimus, sed splene ridemus. Sic quoque fortitudo, & luctus patientiæ presentis, erit nobis causa risus, id est, æternæ lætitiæ, secundum illud Prouerb. 31. Fortitudo, & decor incrementum eius, & ridebit in die nouissimo. Ioan. 16. Titilitia vestra vertetur in gaudium.

Peccati miseria multiplex quæ senis miseria comparatur, ac phlegmatis, hydropis, febri, paralyti, epilepsia, aliisque lethargie morbi vitia quamplurima describuntur, quibus non obscure tota peccati malignitas pluribus floridatibus & exemplis declaratur.

Cap. L I I.

Peccatum assimilatur senio.

Primò quidem, quia senex multis miseriis subditur. Nam sicut dicit Cyp. de abusu sac. Senectutis ei minuantur. Confectus homo ad interitum properat, oculi caligant, aures grauer audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuantur, cutis arefcit, flatus non suauius olet, pectus suffocatur, talis cachinnat, genua trepidant, talos, pedes tumor affiat, humor interior euanesct, his omnibus aggrauatur. Et hæc omnia ruituram iam iamque domum corporis cito prænunciant. Similiter etiam per peccatum homo multis miseriis suppeditatur. Prouerb. 14. M. loquor facit populos peccati: vnde peccator ad modum senis ad æternum interitum properat. Hebr. 8. Quod antiquatur & senescit, prope interitum est.

Item in homine peccatore calligat oculi interiores per ignorantiam. Psal. 68. Obscurentur oculi eorum, ne videant. Obscurescunt aures per inobedientiam. Act. 25. Auribus suis grauer audierunt.

Item capilli fluunt ex capite, id est, bonæ cogitationes à mente per malitiam. Facies, scilicet, interior, id est, conscientia, pallescit, id est decoloratur per immunditiam. Thren. 4. Mutatus est color optimus. Dentes, id est, boni viri, siue amici ei adherentes, ab eo separantur, & minuantur per infamiam. Cutis, id est, exterior cura pauperum arefcit per avaritiam deficiente humore charitatis. Iob 7. Sordibus pulueris cutis mea aruit.

Item peccatoribus pectus suffocatur, quia videlicet sputis, & rursibus grauat. Sputum est immunditia, quæ per os proicitur: vnde signat in peccatore verba inordinata, vel turpia, quæ peccatores sine angustia retinere non possunt. Iob 4. Conceptum sermonem tenens quis poterit? Et Eccles. 19. Sagitta infixæ ferit occipitum, &

sic verbum in corde stulti. Canis enim non quiescit, quando sagitta femori eius infixæ non exierit: & stultus, quando verbum non emisit. Tussis autem est angustia pectoris, & significat in peccatoribus angustiam conscientiæ, vel penæ. Rom. 1. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum.

Item est etiam in peccatoribus tremor genuum, id est timor cordium. Pro. 10. Pauor his, qui operantur malum. Item tumor pedum, id est, superbia appetituum appetendo glorias, & pompas, quæ omnia conscientiam grauant, & futuram animæ in æternum supplicium prænuunciant.

Secundò peccatum assimilatur senio, quia senex tædio afficitur: sic peccati, quia deordinat animam, & grauat per penam & tædium. Augus. confes. lib. 1. Iustitiam domine, & sic est, vt penæ sibi sit omnis inordinatus animus. Iob. 10. Tædet animam mea vitæ meæ.

Tertiò, quia senex morbis grauat. Sic peccatores morbis grauantur diuersarum passionum, vt nunc afficiantur tristitia, nunc inuidia, & cæteris talibus Psal. 15. Multiplicatae sunt iniquitates eorum, &c.

Quartò, quia senex tristitia præmitur. Psal. 18. Si autem in potentatibus, octoginta anni, amplius eorum, labor & dolor. Similiter peccatores, siue ex remorsu conscientiæ, siue ex vindicta culpæ, scilicet, quando præmuntur ab hominibus, vel à Deo, siue ex conuersione penitentiae, oportet similiter tristes effici. Ps. 11. Tribulationem, & dolorem inueni.

Quintò, quia senex piger efficitur, quia vires corporis ei minuantur. Similiter peccatum inducit defectum virtutum, & pigritiam spiritualium laborum. Pro. 10. Propter frigus, scilicet malitiæ, piger arare noluit, id est, noluit bonis operibus laborare.

Sextò, quia in senex calor naturalis extinguitur, & sic extinguitur in peccatore calor charitatis, quia refringit, & paulatim ad extinctionem tendit. Mar. 24. Et abidabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum.

Septimò, quia in senex humor dissoluitur: & sic dissoluitur humor luxuriæ, & fluxus concupiscentiæ in peccatoribus. Ezechiel. 22. Sicut fluxus equorum, fluxus eorum.

Octauò, quia in senex virtus regitiua corrumpitur, virtus autem regitiua est rationis prudentiæ, cuius rectam estimationem (secundum Philosophum) corrumpit in peccatoribus carnis concupiscentia. Dan. 16. Species decept te, & concupiscentia subuertit cor tuum.

Nonò in senex caro consumitur, quod etiam ad literam nonnunquam in luxuriosis cõtingit, quorum corpora frequenter minuantur, vel consumuntur ex nimia emissionem humoris nutritiualis, siue seminalis. Luc. 15. Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriose substantiam, scilicet non tantum temporalem (vt diuitias), sed etiam naturalem, scilicet carnis suæ.

Decimò in senex nerui contrahuntur, & ideo senes curui efficiuntur. Sic per contractionem auaritiæ incuruatur anima ad suspectum terræ, id est ad appetitum, siue cogitatum terrenorum bonorum. Psal. 17. Miser factus sum ego, & curuatus, &c.

Vndecimò, in senex cutis rugatur, id est exterior Summa de Exempla.

conuersatio in peccatore deformatur. Iob. 16. Rugamur testimonium perhibent contra me.

Duodecimò in senex omnis virtus corporis annullatur. Et sic præcipuè omnis virtus animæ vacuatur. Psal. 37. Dereliquit me virtus mea.

Decimotertiò, quia senex ab hominibus vilipenditur. Et sic peccator quandoque efficitur infamis, & ab omnibus despectibilis. Psal. 21. Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.

Decimoquartò, quia senex omnibus hominibus onerosus efficitur: & hoc specialiter facit vitium iracundiæ, & præcipuè in homine stulto, secundum illud: Pro. 27. Graue saxum, & onerosa arena, sed ira stulti vtroque grauior.

Item peccatum assimilatur somno. Primò, ratione voluntatis, quia, scilicet voluntariè aliquis ad dormiendum se ponit, & propriæ voluntatis arbitrio etiam in peccatum ruit. Ose. 10. Confanditur Israel in voluntate sua. Aug. de duabus anim. Peccatum adeo est voluntarium, quod si non esset voluntarium, non esset peccatum.

Secundò ratione breuitatis, quia quisquis ad dormiendum se ponit, non diu dormire intendit, sed tamen frequenter decipitur, quia non quando vult excitatur. Sic quanquam ille qui peccato consentit, proponit cito de peccato exire, tamen vt plurimum decipitur, quia diutius à peccato tenetur: & quãdoq; etiam in eo moritur: sicut moritur lethargicus dormiendo. Ioan. 8. Moriimini in peccato vestro. Iudit. 4. Soporrem morti socians.

Tertiò ratione sensibilitatis, quia scilicet somnus ligat, & immobilizat sensum. Nam in somno (secundum Aris. de som. & vig.) interiora loca calent, & exteriora frigent, quia fit reuocatio caloris ad interiora. Et tunc fumus plurimè in stomacho generatur, qui dum ad cerebrum ascendit, & vias sensuum ibi claudit, organum primi sensus communis oppilatur, cumque ab eo omnes sensus particulares oriuntur, dum ille ligatur, omnes alij à suis actionibus retrahuntur. Sicut ergo somnus ligat & immobilizat sensum corporis, ita quoque peccatum ligat, & immobilizat sensum mentis, scilicet vt peccator nõ rectè sentiat, quod oportet, aut non eligat facere, quod sentit, vel cognoscit esse faciendum. Vnde tollit peccatum virtutem cordis operatiuam, siue motiuam ad bene operandum, scilicet charitatem. Nam fides per quam est cognitio boni per dilectionem operatur. Sicut Apo. dicit Gal. 5. Et in hoc etiam peccatum assimilatur somno: quia sicut dicit August. de quã anim. dum humor extinguitur temperatus vi caloris resoluitur in fumum, petit cerebrum, & ibi resolutus distillat inferius frigidus, licet illuc ascenderit calidus: & sic distillando remittit calorem cordis, & per consequens processum operatiuum impedit, eo quod cor sit principium omnis operamini. Eodem etiam modo peccatum sua frigiditate mortificat calorem cordis, id est amoris, seu amorem charitatis, & sic impedit processum omnis boni operis. Vnde peccatori dicitur, Prouerb. 6. Vsq; quo piger dormis? scilicet, bene operando.

Quartò, ratione falsitatis. Frequenter. n. somniant dormientes, & somniando decipiuntur per somnia illiustia, & falsa: & sicut somnus inducit in dormientibus somnia falsa, & deceptiva, ita peccatum in hominibus inducit falsas affirmationes, & temeraria & non vera iudicia. Pro. 14. Stultis illudit peccatum.

Item peccati corruptio assimilatur corruptioni phlegmatis; ex qua fiunt homines tardi, obliuosi, & somnolenti. Similiter ex peccato fiunt homines tardi ad operandum bonum, obliuosi vt non recogitent Deum; secundum illud: Oblitus es domini creatoris tui.

Item somnolenti, id est, pigri, vel tepidi in profequendo inceptum. Imitatur etiam phlegma naturam aquae hyemis, & decrepita ætatis. Similiter status peccati habet naturam aquae, quia inundatione periculosa, fluctuatione turbidus, & motibus instabilis. Nam impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, vt dicit Isa.

Item habet naturam hyemis: quia tempestatibus, id est, tentationum procellis lacessitur.

Item habet naturam decrepita ætatis, id est veteris hominis, scilicet Adæ defectum, & inobedientiam.

Itē phlegma per os purgatur: quia ipsa peccati corruptio per oris confessionem expiatur. 1. Cor. 5. Expurgate vetus fermentum. & Ro. 10. Ore confessio fit ad salutem.

Item peccatum assimilatur hydropisi.

Primò, quia in omni hydropisi est ægrotudo hepatis secundum Auicē. Non enim, vt ipse dicit, accidit hydropisis absque ægrotudine hepatis propria, vel communicata, licet quandoque ægrotet hepar, & non sequatur hydropisis. Et præcipua causa, & quasi cōiuncta hydropisis est debilitas digestionis hepaticæ, per quam purum ab impuro separatur. Et ideo non incongruè hepar rationem designat, in qua discretio est, bonum à malo separans, & discernens. Quod ergo in omni hydropisi cōmunicat ægrotudo hepatis, ostendit, quod in omni peccato accidit ignorantia aliqua, vel error rationis. Vnde. Arif. in Ethi. Omnis malus ignorans, quod autem non omnem ægrotudinem hepatis comitatur hydropisis, est, quod non omnē rationis ignorantiam sequatur peccati malitia. Nā est aliqua ignorantia inuisibilis, in qua est nullū peccatum. Debilitas aut hepaticæ digestionis, quæ est causa cōiuncta hydropisis, est effectus, siue inconsideratio rationis circa particularem eligibilem quæ est proxima causa peccati. Licet enim ratio dicat omnem fornicationem esse malam, & cauendam: tamen quando particulariter tentatur homo de hac scemina, illud generale dictamen rationis non curat, neque attendit, vnde quod eligit, vt tunc fornicari, est rationis debilitas, & defectus non considerantis malitiam huius actus.

Secundò, quia inest in hydropicis corruptio complexionis, ex qua (vt Auicē. dicit) mutatur color corporis, & facies ad albedinem, & citrinitatem. Vnde est signum commune hydropisis mutatio coloris. Sic autē bona complexio corporis consistit in debita ordinatione, siue temperantia humorum; qui sunt in ipso corpore. Sic bona complexio animæ consistit in debito

ordine, & moderamine passionum, quæ sunt in appetitu sensitiuo. Vnde sicut corruptio complexionis corporis est ex distemperantia humorum, sic corruptio complexionis spiritualis est ex distemperantia, & inordinatione passionum: puta iræ, vel timoris, gaudij, vel similibus. Quod ergo in hydropico est corruptio complexionis ex distemperantia humorum, ostendit, quod in peccato, siue peccatore est corruptio sensitui appetitus ex distemperantia passionum. Sed per faciem, siue corporis exteriorē calorem accipe hominis conuersationem, qui scilicet in hydropico mutatur, quia scilicet in homine peccante ex ipsa inordinatione interiori etiam exterior conuersatio & vita deformatur: vnde ipsa deonestatio conuersationis exterioris: commune signum est ægrotudinis interioris. Ecclē. 19. Amictus corporis: & risus dentium, & ingressus hominis, enunciant de illo.

Tertiò, quia est in hydropicis corruptio digestionis. Vnde etiam est in eis, vt plurimum paucitas appetitus cibi propter vehementiam appetitus aquæ. Quandoque etiam fit in hydropisi fortis appetitus (vt Auicē. dicit) quia igitur per digestionem paratur cibus, vt opponatur corpori, & proficit ei. cib⁹ autem mentis est sermo Dei, accipere per cibi digestionem verbi Dei memoriam, & affectionem.

Per hanc enim doctrinā verbi paratur, vt impleatur opere, & in perfectum nutrimentum animæ conuertatur. Quod ergo in hydropico corrumpitur digestio cibi, ostendit quod in peccante homine deficit affectus verbi Dei, quia scilicet non debito modo affectus ad doctrinam spiritualem, & ad ea quibus anima pascitur: vnde tantus fit in eo appetitus aquæ, id est, amor transitorie substantiæ, quod debilitatur appetitus cibi, id est, deficit amor verbi, & spiritualis nutrimenti. Quandoque tamen accidit eis post peccatum compunctio, & vehemens appetitus boni.

Quartò quoque est in hydropisi exuberantia humoris, qua scilicet, replentur membra vel loca vacua nutrimenti. Et hæc exuberantia humorum est in homine peccatore intemperantia illiciti amoris. Ferrus enim peccatoris dilectio, aut ad carnis delectabilia, quod pertinet ad membra, & talis est amor luxuriosus: aut ad gēlæ cibaria, quod pertinet ad loca vacua nutrimenti, & talis est amor gulosus: aut temporalia, vt diuitias, aut honores: quod pertinet ad humores quæ sunt diuitias, & instabiles, sicut & hæc temporalia. 1. Io. 1. Mundus transiit, & concupiscētia eius & talium rerum amor est amor auari, & superbi.

Quintò inuenitur in hydropisi tumefactio corporis, quæ (secundum Auicē) quādoque incipit à femore aliquando à pedibus, aliquando à dorso, aliquando à artibus. Similiter in peccatore inuenitur tumor superbiæ, & inobediētiæ quæ est iniuria omnis peccati, hoc aliquando est à femore. i. ab humore filiorum, quod ex femore præcipue egreditur generatio filiorum. Ecclē. 1. Fuerunt omnes animæ quæ egressæ sunt de femore Iacob &c. Multi enim propter carnalem filiorum amorem peccata multa faciunt, & Dei mandata transgreduntur.

Aliquando verò ex pedibus. i. ex affectibus temporali-

um siue diuitiarum, siue bonorum. Sunt enim velut animæ pedes, quibus bene vel malè curritur, ipsius animæ affectiones. Nam auari & ambitiosi his pedibus ire præsumunt contra mādāta Dei. Prou. 1. Pedes illorū ad malum currunt. Aliquando est à dorso. i. ab impatiētia tolerandi aliquid onerosum vel graue. Nam dorso feruntur onera: & hoc est in acidiosis, qui contra Deum intumescunt, vel contra superiorem imponentem, vel mandantē aliquid onerosum. Iob 15. Quid timeat contra Deum spiritus tuus? Quandoque verò ex renibus, id est ex appetitu voluptatis & delectationis carnis: quia ex renibus materia fluit voluptatis & delectationis carnalis. Psal. 140. Corripuerunt me renes mei.

Sextò, in hydropisi est deformatio coloris propter corruptionem complexionis, & declinat color hydropicis, vt supra tactum est, aliquando ad albedinē, aliquando verò ad citrinitatem, aliquando ad adustionem, & nigredinē, sicut in pleurético, aliquando declinat ad viriditatem, vt cum procedit hydropisis ex apostemate calido splenetico. Similiter in peccatoribus ex malitia interiori deformatur color. i. apparentia, & conuersatio exterior. In quibusdam quidem dealbatur per apparentem iustitiam, sicut in hypocritis, quibus Christus dixit Matth. 23. Vx vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis. In quibusdam verò denigratur per publicam infamiam. Thr. 4. Denigrata est super carbones facies eorum. In quibusdam citrinatur iracundia, & sæuitia. Nam (sicut dicit Ioannicius) cum humores frigidit calefuit, mutatur color albus in citrinum, vel rubeum: Sic hypocritæ, qui primò videbantur frididi. i. mites, in altitudine potestatis positi efficiuntur iracundi, & sæui. Et sic qui videbatur albi & frididi. i. puri, & mansueti, ea lesecentes iracundia apparent citrini, & ignei. 2. Mac. 3. Pæties & color immutatus, &c. Quādam verò etiā peccatores vireseunt aliquando per popularem gratiam, & famam. Nā color viridis est color maximè gratus oculis, sed tamen talium gratia fallax est, & vana, secundum illud Proverb. 3. Fallax gratia, &c.

Septimò, in hydropicis inuenitur sitis magnitudo: proprium enim est hydropicis (sicut Beda dicit) vt quanto amplius bibunt, tanto amplius sitiant: quod est (secundum Auicē) propter complexionē in hepate facientem sitim: aut propter opilationem, propter quam non attrahit ad hepar aliquid quod sitim sedat: aut propter aliam aliquā causam sitim facientē, quæ ex potu non remouetur, nisi forte per accidēs: sicut accidit in terra originis meæ. In Castello Sancti Geminiani, quod est in partibus Thuscæ, xv. milia distans à ciuitate Senarum. Ibi enim fuit quidam vir nobilis & pauper, qui factus est hydropicus, & toto ferè corpore tumidus. Cūque sitis insatiabili cruciaretur, nec potus ei petenti ab aliquo porrigeretur: cū iaceret prope locum, vbi quoddam edificabatur palatium, quadam die cū solus esset, vidit ibi tinam magnam aqua plenam, in qua veteres lateres mollicabantur, vnde ex admixtione calcis lateribus adherentis, aqua dealbata erat, ad quam aquam ille accedens in magna quantitate bibit, & post potum in lecto se ponens, & paululum obdormiens, post somnum ex fluxu vilius aquæ, seu ex calcis adustione, rā magno virtute ventris solutus est,

vt hydropicis euacuata sua materia & causa, penitus ab eo tolleretur, & etiā sitis cū ea. Est autē inordinata sitis hydropicis, inordinatus appetitus peccati, qui in omni quasi peccato insatiabilis inuenitur. Vnde Ps. 106. Esurientes & sitientes, anima eorū in ipsis defecit. Sed specialiter hæc sitis insatiabilis (vt dicit Beda) appropriat auaris: quia non satiantur oculi eorum diuitijs. Ecclē. 4.

Item peccatum assimilatur febrī: quod patet primò de febris descriptione. Nam febris (secundum Auicē) est calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo, mediantibus spiritu, & sanguine per arterias, & venas in totum corpus, & inflammatur in eo inflammatione, quæ nocet operibus naturalibus. Similiter peccatum calor est extraneus homini, id est, non naturalis appetitus, qui est contra rationem. Vnde August. dicit, quod peccatum non est naturale, sed vitium naturæ appetentis id quod non est sui ordinis: & accenditur in corde: quia de corde exeunt cogitationes malæ, &c. Matt. 15. Vnde à corde procedit peccatum, mediantibus spiritu & sanguine, i. cogitatione & delectatione: per arterias & venas, i. per locutiones & operationes, siue verba & opera, & impediuntur operationes naturales, i. virtuosæ, & rationales, quæ propriè competunt homini, secundum naturam suam, quæ rationalis est. Vnde de homine peccante dicitur Psal. 48. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus.

Secundò, patet dicta similitudo ex febris distinctione. Nam (sicut ipse Auicē. tradit) aliqua febris procedit ex membris radicalibus, vt ethica: aliqua ex humoribus, vt putrida: & quædam ex spiritualibus, vt ephimera: Ethica enim febris prima accensione sua accenditur in membris radicalibus, puta in corde. Caliditas enim hepatis non est ethica, sed aliquando perducit ad ipsam: & similiter pulmonis & stomachi. Et est exemplum accensionis huius febris, sicut si aliquis calefaciat aquam per parietes balnei, aut per ollam coci, aut per follem ferrarij. Per hanc ergo febrem signantur peccata prælatorum & clericorum, qui sunt quasi radicalia, & originalia membra ecclesiæ, ex quibus bona & mala proueniunt cæterorum. Est ergo triplex species ethica, designans triplex vitium clericorum.

Prima est, quæ consumit humiditatem nutrimentalem, iam sparsam & unitam in membris, & proximam coagulationi, quæ vocatur ros, & est sicut oleum in lucernam infusum. Et hæc species febris est amor inordinatus carnalis, scilicet, sui ipsius, vel consanguineorum, & nepotum, qui communiter inueniuntur in clericis, deficcans in eis amorem pietatis, quæ expandi deberet in membris, id est, in indigentibus, & pauperibus subditis. Nam ea, quæ debent dare pauperibus, sibi, aut auarè retinent, aut malè consumunt, aut consanguineis largiuntur, vt magnificentur, & ditentur. Vnde Bern. in Can. Timeat ministri ecclesiæ, qui in terris sanctorū, quas possidēt, tam iniqua gerunt, vt stipendijs quæ sufficere debeant, minimè contenti, superflua, quibus egeni sustentandi essent, impie sacrilegèq; sibi retinent, & in usus suæ superbiæ atque luxuriæ, victum pauperum consumere non verentur. duplici profecto iniquitate peccantes, qui & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutantur.

Sexto, clericus, vt idem dicit, cui concessum est, vt ad necessitatem viuatur, de altario non superbiat, nō luxurietur, nec intendat, vt de clericatu ditior fiat: non sibi de bonis ecclesie ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis: neque loculos inde congreget, neque in vanitate, & superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus ecclesie, confanguineos, aut nepotes, ne filios dixerim.

Secunda species ethice consumit humiditatem iam attractam ad locum nutritionis, & propinquam permutationi, siue conuersioni: quæ scilicet, humiditas est sicut oleum inhibitum in corpore lycni, & vocatur cambium. Et hæc designat in clericis vitium carnale, quo destruitur in eis humor deuotionis spiritualis, quo nutrire deberent, & esse pleni. Vnde tales non sunt digni Domino ministrare, præcipue in sacramento Eucharistie. Vnde Bernard. ait: In multis multipliciter regnat fornicatio, qui puritatis auctor, impuro corde & corpore ministrans, non verentur stare ante angelum Dei, qui secet medios, & disperdat: sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine Saluatoris manus nepharias, quibus paulo ante (proh dolor) in eretricis attractauerant. Et sic alaria circuire, sic & ecclesias frequentare: cum tamen eis huiusmodi laus execrabilis, & oratio fiat in peccatum.

Tertia species ethice consumit humiditatem, cum qua continuantur partes membrorum similium partium à principio creationis: vnde vocatur glutem, & est sicut humiditas cui continuantur partes torum, de quo factum est bitumen, & per destructionem talis humiditatis partes membrorum veniunt ad separationem: & hæc febris designat in clericis peccatum simoniae. Talis enim humiditas gratiam spiritualem designat, quæ est glutem quo partes membrorum similium partium, id est fidelium mentes, qui vnus fidei, & charitatis participes sunt, adinuicem connectuntur: sed hanc humiditatem gratie simoniaca prauitas consumit, dum ipsius gratie celestis dona illicitè vendit, vel emit. Alia autem febris est putrida, ex humorum putrefactione causata, & hac febre æstuant laici in quibus sunt humores putridi, id est affectus corrupti, quorum quidam laborat continua, scilicet auaritia, cuius scilicet appetitus est cōtinuum lucrum: vellet enim auarus lucrum suum nunquam terminari. Vnde Secundus Philosophus Adriano querenti, Quid est quod nunquam sinit hominem esse lassum? Respondit, quod lucrum, præcipue autem vsura die ac nocte continuè multiplicat lucrum: quidam verò laborant quotidiana, id est, gula iniqua quotidie peccatur: vnde signatur per Pharaonem, qui omni die exigebat certam mensuram laterum, vt habetur in Exod. 5. Quidam verò laborant tertiana, id est iracundia, quæ ad modum febris cor accendit, & inflammat. Est enim ira inflammatio sanguinis circa cor, secundum Damascenum, sed tertiana propter tres gradus iræ, quos Dominus assignauit, cum dicit Matth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui autem dixerit, Racha, reus erit consilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ.

Vnde attendendum, quod sicut creuit gradus cul-

pæ, sic & creuit ordo sententiarum: vnde rectè ira sine voce, consilio: ira cum voce contumelie, gehennæ ignis mancipatur (secundum August.) in primo enim ira tantum, in secundo ira & vox: in tertio ira & vox cum expressione irrationis. Dicit enim Gregorius, quod iudicium est etiam discussio, consilium sententiarum diffinitio, gehenna ignis sententia excommunicationis. Quidam verò laborant febre quartana, id est acida, quæ scilicet, est febris tardior cæteris, habet enim tempus suum, scilicet diem determinatum, & horam suæ accessionis. Vnde Ioan. Cassia. de instit. monac. 10. lib. dicit, Acidia circa horam sextam maximè monachum inquietat, vt quædam febris ingruens tempore præstito, ardentissimos æstus accensionum suarum solis ac statutis horis animæ inferens ægrotanti.

Istæ ergo sunt febres, quibus socrus Petri id est, Iudæorum synagoga, vel peccatrix anima laborabat, siue secularis matrimonio iunctus. Luc. 4. Socrus autem Petri tenebatur magnis febribus.

Tertia febris ex spirituum calefactione proueniens, dicitur ephemera, ab ephemero pisce, qui modico tempore viuit, vt supra 4. libro. Et similiter huiusmodi febris modico tempore durat. Hæc ergo febris designat peccata religiosorum, quia febris ephemera habet causam aliquando ex parte anime, scilicet ex passionibus, vt ira, gaudium, vel huiusmodi, aliquando verò ex corpore, scilicet ex nimio labore, vel vigilia, & huiusmodi: quandoque verò ab exteriori aere, scilicet distemperato nimio frigore, vel calore Solis & huiusmodi. Similiter vitia religiosorum sunt, vel ex passione interiori tentationis, vel ex inordinatione indiscreti feruoris, qui frequenter facit eos assumere supra posse in vigiliis, abstinentiis, & aliis laboribus, ex quibus nonnumquam incurrunt, vel acidiam, vel desperationem, vel amentiam, & huiusmodi. Vel ex parte exteriori, scilicet ex assiduitate, & familiaritate secularis conuersationis quia incautè & assidue cum secularibus conuersando, & eorum se negotiis implicando, multa vitia incurrunt.

Item peccatum assimilatur paralyti, quo ad quatuor, Primò, quantum ad subiectum: quia paralyti secundum Auicennam, quandoque est in toto corpore præter caput, quandoque est in vno latere tantum.

Item peccatum assimilatur paralyti quo ad quatuor:

Primò, quantum ad subiectum, quia paralyti, secundum Auicennam, quandoque est in toto corpore præter caput, quandoque est in vno latere tantum, quandoque in vno membro tantum, sic inter peccatores illi sunt quasi ex toto paralytici, qui totum tempus vitæ suæ malè expendunt, excepto capite, id est, tempore innocentie, scilicet, ætate puerili post baptismum. Quidam enim statim cum attingunt ad annos discretionis, incipiunt facere mala, & semper continuant in peccatis vsque ad mortem, & tales sunt potius dicendi demones, quam homines: quia (secundum Hieron.) manus est peccare, sed diabolicum est perseuerare. Sed quasi in vno latere paralytici sunt qui licet aliquando præter vitæ expendant in peccatis, tamen postea conuertuntur, & bene viuunt in residuo tempore, vt Mag. dalema. Sunt

Sunt autem duo tempora vitæ quasi duo latera in corde. Nam vt dextrum, est tempus iuuentutis: vt finitum verò, tempus senectutis. In quibusdam ergo paralyticatur dextrum, scilicet in his, qui malè viuunt in iuuentute: sed sinistrum in his, qui malè viuunt in senectute. Sed quamuis in corpore periculosus sit perire dextrum quam sinistrum: in tempore tamen est contrarium, quia peius est male viuere in senectute quam in iuuentute. Nam tanto culpa senis damnableior est, quanto fit morti propinquior, vnde Hug. 2. li. de cla. ani. dicit: inter abusiones seculi huius, sola malior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostium huius mundi positus, foris spectat, non tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec futuram considerat: audit nuncios mortis, & credere non vult eis. Tres enim sunt nuncios mortis, casus, infirmitas, & senectus. Casus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem ex incertitudine mortis, timor, ex infirmitatis grauitate dolor, ex certitudine senectutis non obstinatio, sed afflictio, & humilitas sequi debet. In vno verò membro tantum paralytici sunt, qui licet aliquando peccent, tamen cito redeunt, si emiserit Petrus.

Secundò assimilatur peccatum paralyti propter effectum, quia paralyti aliquando tollit sensum, faciès scilicet membrum stupidum, & insensibile: aliquando verò tantum tollit motum aliquando verò vtrunque. Similiter peccatum, aliquando tollit sensum, i. visum rationis, sicut in luxuriosis, in quibus quasi ratio abforbetur à voluptate carnis. Dan. 14. dicitur de senibus luxuriosis, Auertunt sensum suum, vt non recordarentur iudiciorum iustorum. Aliquando verò tollit motum, scilicet boni operis, vt in acidiosis. Exod. 15. Fiant immobiles quasi lapis. Aliquando verò tollit vtrunque, sicut in hæreticis, qui neque rectè sentiunt neque operantur.

Tertio assimilatur peccatum paralyti quo ad pulsum. Nam pulsus paralytici (secundum Auic.) est tardus, rarus, & debilis. Pulsus autem cum procedat à corde, & detinetur ad manū siue ad brachium, designat bonum propositum cordis, quando opere impletur. Hoc similiter in peccatoribus accidit tardè, aut rarè, aut debilitè fit, quod præcipue apparet in vsurariis. Quia licet aliquando compungantur, & restituere proponant, tamen rarè perueniunt ad hoc, vt bene restituat: quia aut tardè restituunt, differendo vsque ad mortem: aut si restituunt citius, debilitè tamen, quia cum tristi corde, & non vera intentione cum remissionis astuta procuratione.

Quarto assimilatur peccatum paralyti, quoad signationem, quia legitur in Evangelio dominus tres paralyticos curasse, vnum qui iacebat in multitudine langueticum. Io. 5. Alium qui iacuit in grabato. Mat. 9. Alium qui fuit seruus Centurionis, qui iacebat in domo. Mat. 7. Per primum autem signatur malè retinere, per secundum malè expendentes, per tertium malè acquirentes, vt sunt vsurarij qui etiam iacendo in domo malè acquirunt.

Item peccatum assimilatur epilepsie propter tria. pri-

mo, quia in epilepsia (secundum Auic.) est sensus, & motus priuatio, quæ tamen priuatio sensus & motus fit non totaliter, sed in parte. Et est ratio, quia materia quæ est causa epilepsie, interiori ventriculo cerebri facit oppilationem non completam, & ideo impedit transitum virtutum sensus & motus in membris integrè fieri, non tamen totaliter interfecando. Similiter peccatum tollit quidem peccatori sensum, i. discretionem boni, & mali, scilicet prudentiam, sed non totaliter, quia licet tollat ei prudentiam, & sapientiam spiritualem secundum illud Deut. 32. Gens sine consilio est, & sine prudentia: non tamen tollit prudentiam secularem, vel astutiam naturalem, siue experimentalem, immo in huiusmodi sensu magis vigent peccatores quàm iusti, secundum illud Luc. 16. Filij huius seculi prudentiores filiis lucis sunt in generatione sua. Vnde facit diabolus peccatoribus, quod voluit facere Naas Amonites viris Iabes Galaad, quia petiuit erucere oculos eorum dextros, non curans relinquere sinistros, quasi enim dexter oculus est prudentia spiritualis, sed quasi sinister, est prudentia, siue astutia secularis: Apost. Rom. 11. Cæcitas ex parte contingit in Israel: Similiter tollit peccatum motum boni operis: sed non totaliter: quia licet quo ad meritum, non tamen quoad exercitium. Quia etiam multi peccatores faciunt plurima opera de genere bonorum, sicut eleemosynas & huiusmodi, quæ licet in peccato facta non valent quo ad vitam æternam: tamen valent ad euadendum flagella temporalia, & disponunt etiam ad pœnitentiam, & ad plura alia.

Secundò est in epilepsia corporis prostratio. Nam epilepsiam præcedit spasmus propter nocuumentum oppilationis iam dictæ. Vnde non est possibile (vt dicit Auic.) quod epilepsiam patienti remaneat erectio corporis. Similiter peccatum prosternt hominè à rectitudine iustitiæ, & vnum peccatum facit ipsum cadere in aliud, ita, vt sit impossibile ipsum cum peccato diu stare, quin cadat. Vnde Gregor. in ho. dicit, quod peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Tertio epilepsia est tremor, & exagitatio, licet fortior, & minus fortis secundum quantitatem humoris. Similiter peccatum reddit hominem tremulentum, & timidum. Pro. 10. Pavor his qui operantur malū. Est enim timida nequitia, sicut dicitur Sap. 17. Seneca, Nihil timidum facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia.

Item peccatum exagitat hominem: quia redit eum instabilem, & inquietum. Thre. 1. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est.

Item peccatum assimilatur lethargie propter tria: primo, quia morbus lethargie inducit febricitationem: est enim lethargia (sicut dicit Auic.) apostema phlegmaticum factum intra craneum capitis. Et quod fit ex humore phlegmatico patet, quia generatur ex potu eo, quod potius generat humorem phlegmaticum, in quo sunt euaporatio, & putrefactio. Vnde vt plurimum generatur ex comestione capatū, & repletionem nimia stomachi, & à multitudine potus, & à multitudine comestionis fructuū. Sic ergo lethargia est apa-

stema ex humore phlegmatico putrefacto, & (sicut A uicem dicit) in apostemate facto ex humore putrefacto communiter fit febris lenta: & ita patet, quod in lethargia fit febricitatio. Sed quid est istud apostema in craneo, nisi peccatum in anima? Hoc comitatur febris, quæ est innaturalis, & intemperatus calor, quia communiter sequitur peccatum aliquis intemperatus, & irrationabilis amor. Nam peccator à creatore auersus, inordinato amore ad creaturam conuertitur, sicut auarus ad pecuniam, superbus ad excellentiam, luxuriosus ad delectationem voluptuosam, ad quæ peccator quanto ardentius inhiat, tanto periculosius & fortius febricitat.

Secundò lethargia causat dormitionem, præcipuè (vt dicit Auic.) cum lethargia est in substantia cerebri fit subeth fortior, & difficultas motuum est maior: dicitur autem subeth somnus superfluous, & grauis, vnde talis vix potest ad horam excitari. Sic peccatum aliquando ita infigitur cerebro. i. animo, vt faciat peccatorem dormire. i. in statu peccati immobilis permanere: & si aliquando molestus i. aliqua aduersitate angustiarus, vel arctatus ad horam excitetur, scilicet vt malum statum suum videat, & consideret, tamè statim ad solitum somnum. i. immobilitatem suam, & negligentiam redit: surgere contemnens. Vnde contra cum clamat Salomon dicens. Pro. 6. vsquequo piger dormis. Tertio lethargia causat obliuionem. Est. n. obliuio corruptio memorie, quæ, vt plurimum, accidit ex frigiditate, quandoque. n. fit ex apostematibus cerebri, & proprie frigidis, vnde cum lethargia fit apostema cerebri phlegmaticum, & per consequens frigidum, ideo memoriam corrumpit, & obliuionem inducit. Sed quid est frigidum apostema, nisi peccati malitia, quæ calorem charitatis extinguens animam frigidat, & Dei obliuionem inducit. Talem lethargiam patiebatur ille, cui scriptura dicit. Deu. 32. Deu qui te genuit dereliquisti, & oblitus es domini creatoris tui.

Peccatorem qui & Diaboli seruum iure nuncupatur seruo malo, ac puero, necnon leproso, corporisq; visceribus, & nonnullis monstris comparari declaratur, quorum exemplis, quamplurima etiam peccatorum delicta describuntur.
Cap. LIII.

Peccator assimilatur seruo malo. Primò quia malus seruus solet esse ebriosus & tunc bona domini negligit, vel furtim subtrahit. Pro. 19. Operarius ebriosus non locupletabitur, hoc est, peccator qui vino. i. delectatione carnis, vel seculi inebriatus est, negligit spiritualia, quæ ad honorem Domini sunt, vel si nõ negligit furatur, & sibi vsurpat, nõ inde Dei, sed suam propriam gloriam querendo, contra boni serui dicunt. Pl. 113. Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Secundò, quia seruus malus est ociosus, & tempus quo laborare debet, iniquiter expendit, & perdit: vnde propter familiaritatem dixit seruis. Marth. 20. Quid hic tota die statis otiosi? & Eccl. 33. Mitte seruum in operationem; ne vacet. Sic. n. decet illi. Peccatores aut otiosi sunt, qui totum tempus quo in peccato viuunt, quantum ad meritum perdunt, & inutiliter expendunt.

Tertio, quia malus seruus de bonis domini sui est prodigus, & vniuersa consumit. Mat. 19. Diffamatus est villicus, quod dissipasset bona domini sui, Tunc autem peccator de bonis Dei est prodigus, quando eis nõ vtitur ad honorem Dei, & salutem animæ suæ, sed tantum ad gloriam mundi, vel commodum corporis sui.

Quartò, quia malus seruus est piger, & somnolentus negotia domini negligit. Eccl. 38. Cum seruo pigro tracta de opere: & Lu. 18. de seruo, qui abscondit talentum domini sui. Peccator autem somno peccati detetur, bona quæ facere posset, omnino negligit. Auarus etiam bona temporalia non aliis tribuit, sed sibi soli abscondit. Multi etiam ex pusillanimitate lenta. i. gratias sibi traditas, seu creditas. i. concessas, abscondunt; quia non vtuntur eis ad proximorum vtilitatem.

Quintò, quia seruus malus protervus, & ceruicofus supra dominum se extollit. Eccl. 10. Vidi seruos in equis, & Pro. 19. Per seruum cum regnare cepit, sic peccator super dominum superbit, quando humilitatem domini videt, & ipse contemnit eam. Vider enim dominum suum afflictum & ipse vult esse in deliciis. Videt dominum pauperem, & denudatum, & ipse vult fulciri deliciis ac diuitiis. Videt dominum abiectum, & contemptrum, & ipse vult honorari.

Item seruus contra dominum se extollit, quando caro contra spiritum præualeat. Io. 15. Non est seruus maior domino suo.

Sextò, quia malus seruus cupidus existens, bona domini in proprium vsu vertit. Exemplum de seruo Elisei. 4. Reg. 5. & hoc pertinet ad simoniacos, qui bona domini. i. dona Spiritus sancti pro sua vilitate temporalium emunt, & vendunt.

Septimò, quia præsumptuosus imperia domini paupis uipendit. 2. Reg. 19. Seruus meus contempnit me: & Iob 19. Seruum meum vocauit, & non respondit mihi. Sic est peccator cum Dei mandata contempnit, vel cum à Deo vocatus redire per pœnitentiam spernit. Pro. 1. Vocauit, & renouit.

Octauò cum sit malus, & durus gratiam sibi fieri appetit. Mat. 20. Serue nequam, omne debitum dimisi tibi: quoniam rogasti me, sic est peccator, qui malè agendo gratiam à Deo, vel finalem pœnitentiam expectat.

Nonò, quia obliuiosus est, & quod redditur sit de omnibus rationem, ad memoriam non reducit: quod etiam peccator facit respectu Dei. Luc. 12. Si dixit seruus, Moram facit dominus meus, &c.

Decimò, quia iracundus, & seditiosus totam familiam turbat, & læd. t. Lu. 12. Si ceperit seruus percutere seruos, & ancillas, &c. Talis est qui lædit sanctos, & religiofos viros, vel pauperes, qui sunt de familia Christi.

Vndecimò, quia maledicus, & linguosus etiam domino detrahit, vel ei maledicit. 2. Reg. 16. de Siba, qui accusauit dominum regi. Eccl. 7. Cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommòdes aurem tuam, ne forte maledicas seruum tuum maledicentem tibi. Talis est maledicus, & blasphemus, præcipuè qui contra dominum linguam suam relaxat.

Duodecimò, quia delitiosè nutritus contra domi-

num recalcitrat, & resistit. Pro. 19. Qui delicatè nutrit seruum suum, postea inueniet eum contumacem. Et ideo non decent seruum delitiam. Sic caro rebellat spiritui, cui delicatè nutritur, vel hoc pertinet ad ingratos, qui multis bonis à Deo receptis, recalcitrant contra eum, secundum illud Deu. 43. Incrassatus est dilectus, & recalcitruit.

Decimotertio, quia cum sit fraudulentus, domino suo insidias ponit. 4. Reg. 21. Tetenderunt ei insidias serui sui, reputat autem dominus sibi insidiari, cum quis insidiatur pauperi, vel hoc ad hypocritas pertinet, qui opera domini faciunt fraudulentè.

Decimoquarto, seruus domino existens iniuriosus, ab eo fugit. 3. Reg. 2. Factum est, vt fugerent serui semel, & 1. Reg. 16. Hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Talis est etiam peccator, qui cum Deum peccando offenderit, pœnitentiæ remedium refugit, & ad Deum redire contemnit.

Decimoquinto cum sit flagitiosus punitur nec se se compescit. Talis est peccator qui propter aduersitates se non emendat. Eccl. 23. Seruus interrogatus a suis, scilicet cum tormentis, à liuore. i. à liuoris crimine nõ minuitur, sed magis ad odium prouocatur.

Decimosexto est ingratus, & gratiam sibi factam nõ recognoscit. Talis est qui post pœnitentiam, & veniam reciduat. Eccl. 23. Laxa manus seruo, & quærit li bettatem.

Decimoseptimò criminofus existens, non nisi verbis emendatur. Eccl. 24. seruo pessimo latus sanguinare, glossa seruus qui verbis non corrigitur ualens corrigatur. Talis est peccator, qui se non emendat, nisi fortiter, & intimè tangatur.

Decimo octauò, quia est astutus, cum vocatur, dormit se fingit. Prou. 39. seruus non potest erudiri, quia quod dicit, intelligit, & respondere contemnit. Talis est, qui verbum Dei audit, & intelligit, sed opere implete negligit. Luc. 12. Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis.

Item nota, quod seruus peccati dicitur esse homo tripliciter, secundum quod est triplex genus seruorum. Nam quidam vernaculi, siue originarij, qui in seruitute sunt nati. Et tales multis pœnis legalibus subiiciuntur, quia sua non possunt vendere, neque aliena res, nec contrahere, nec dignitatis officium sumere, neque testimonium ferre nisi de domini voluntate. Hoc modo nascimur omnes serui originalis peccati. Ex qua seruitute multæ pœnæ seu dâna secundum diuinæ legis iustitiâ homini proueniunt, nisi ab ea per baptismum liberetur. Alij verò sunt empticij, qui ab hominibus capti, vel empti, iugo sunt seruitutis astricti. Sic efficitur homo seruus per peccatum actuale, siue quia captus sit, & illaqueatus ab hostibus per tentationis consensum, siue ex nimia malitia sua uendatus sit, vt faciat mali: sicut Achab. 3. Reg. 21. Tertij serui sunt condonati, qui nõ ex necessitate, sed ex uoluntate seruiunt sub spe lucri. Et hi à famulatu proprio dicti sunt famuli, quoq; spiritualiter seruos facit homines auaritia. Vnde & Apost. dicit Col. 3; quia auaritia est idolorum seruitus. Exponens hoc dicit, quod sicut idololatria seruum simulacro, sic auarus seruit thesauro. Nã ille cultum

idololatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ libenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulacrum, & iste cum omni cura curat, seu custodit thesaurum, ille spem ponit in idololatria, & isti spe consistunt in pecunia: ille timet mutilare simulacrum, & iste timet minuere thesaurum, vnde dicit Sen. in prouer. Pecunia oportet imperare, non seruire: si uis scias, an ea la est, si uelcias, est domina.

Item peccatores assimilantur pueris. Primò, quia ad modum puerorum sola presentia curant, & futura non cogitant.

Item, quia uanitatem amant, & lucris, scilicet spiritualibus intendere recusant.

Item, quæ sunt minima & uilia, magna æstimant, scilicet terrestria: & quæ sunt maxima, nihil reputant, scilicet celestia.

Item sibi noxia sæpè optant, scilicet temporalia commoda, vel peccata: & contra uilia clamant, scilicet contra correptiones, & flagella.

Itè plus de pomo amittit. i. de uili re transitoria, quæ de patrimonio perdit. scilicet hereditatis celestis, plorat. Itè beneficiu sibi factum. scilicet à Deo, vel ecclesia ad mentem non reuocat, recognoscendo, vel gratias agendo.

Itè omnia, quæ uident affectant, & manu. scilicet operis, vel laboris, & uoce locutionis ea postulat, & pcurat. Item puerorum solum. i. sibi solum lum consilia amant, & consortia sapientium secundum Deum deuitat.

Itè nullu secretu occultat: sed omnia recitat, & hi sunt detractores, & proditores. Item sæpè garruit, & cachinant, & clamant ita, vt uix dormientes uideant, hoc faciunt dissoluti, querulosi, & linguosi. Itè loti à sordibus mox iteru se inquinant: & dum lauuantur, pro posse repugnant. Hoc faciunt recidiuantes, pœnitentiã recusantes, vel correptioni resistentes. Itè sola, quæ ventris sunt, cogitat, & proprii ventris mensuram ignorat: & in manducando nullu ordinem seruat, sed mox, vt à lecto se eleuant cibum postulant: quæ omnia faciunt gulosi. Item pudibunda detegere, vel monstrare non curat; quod pertinet ad luxuriosos. Itè sola iocosa appreciatur, & amat. i. solatia, & delectabilia mundi. Itè sæpè ex infectis parentibus generati, etiã ipsi infecti generantur, & perdurant: sic frequenter imitatur filij scelera patrum, & perseverant in eis. Itè omnia laboriosa repudiant, sic peccatores recusant ferre labores pœnitentiæ. Itè peccatores assimilantur quibusdã monstruosis hominibus, qui dicuntur esse in quibusdã regionibus. Nã (sicut dicit Aug. 16. de ciu. Dei. prout gentiu narrat historia, perhibentur: quidã homines unu oculu tantu habere in fronte media, & isti uocantur Cyclopes, quibus assimilatur auari, qui habet respectu solu ad temporalia. Nã temporalia sunt media inter æterna bona, & æterna mala, & ideo participat ex utroq; quia quibusdã sunt uilia, quibusdã noxia, propter quod Ari. in Eth. dicit, quod habet errorẽ hæc bona. scilicet temporalia, quia multis contingunt detrimenta ex illis. Alij enim sunt, qui habent plantas uenas post crura, & octenos digitos in plantis, & hi in desertis libia commorantur: quibus assimilantur retrogradientes in uia Dei, qui tripliciter deteriores sunt, quam alij peccatores, sicut habens octo digitos in tribus digitis

digitis: & excedit alios, qui habent tantum quinque. Primo, quia ante non processerunt, secundo quia retro redierunt, tertio quia contra propriam notitiam fecerunt. Petr. Melius fuerat illis viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam retrouersum conuertere. Alij dicuntur esse, qui ora non habent, sed tantum per nares alimentum sumunt, quibus assimilantur alienorum factorum bonorum, vel malorum factorum curiosi percuratores, qui bonorum factorum odorem percipiunt, sed ipsa opera imitando non gustant. Alij vero esse perhibentur, qui iacetes in terra resupini vmbra se pedum contegunt, & sunt tanta celeritate, quod in cursu canibus comparantur: quibus illi assimilantur quibus sensualitas, quæ significatur per pedes siue plantas rationi prædominatur, quæ significatur per caput. Ideo enim sensualitas significatur per pedes quia ad modum pedum inhæret terræ. i. corpori, & sunt quasi duos pedes, duplex eius appetitus. scilicet concupiscibilis, & irascibilis. Ille ergo plantam capiti superponit qui sensualitatem præfert rationi. Et talis licet sit ad ea quæ sunt carnis, vel mundi velocissimus, tamen ad spiritualia est tardissimus. Alij autem dicuntur esse sine ceruice habentes oculos in humeris, quibus assimilantur illi, qui attendunt solum ad gratia, & onerosa, quæ sibi fiunt. Vnde habent oculum, idest respectum in humeris, idest in grauaminibus impositis: humeris enim feruntur onera. Vnde tales non recordantur beneficiorum, sed iniuriarum. Alij vero sunt cynocephali caninia capita habentes, quos ipse latratus magis esse bestiales, quam homines confitetur. Et isti sunt iracundi, & garrientes, qui tota die latrant, & garrunt: eorum latratus, idest garritus sunt ratione carentes, & ideo canini, & bestiales sunt. Alij vero habent planam faciem, & labium oris inferius ita prominens, vt in solis ardoribus totam ex eo faciem cooperiant dormientes: hos sine linguis esse dicunt solis nutibus pro verbis vtentes. Istis assimilantur homines incauti, & imprudentes, qui in facie, idest in exteriori conuersatione carent natibus, idest discretione non vtuntur. Excessus autem labij inferioris significat loquacitatem nimiam indiscretam de inferioribus, & terrenis, sed carentia linguæ refertur ad indiscretam taciturnitatem, & ideo representat illos qui nec discretè loqui, nec discretè tacere sciunt: quæ autem loquuntur nutibus, non est, quia sint de ordine cisterciensium. Sed refertur hoc ad inquietos, & indiscretos corporis, vel membrorum motus, sicut dicitur de apostata homine, quod annuit oculo, terit pede, digitis loquitur, & cætera. Quidam vero sunt modo simili ita magnas habentes aures, vt eis contegant totum corpus. Et his assimilantur qui sollicitè, & multum audiunt, sed de auditis nihil faciunt. Iaco. 1. Qui auditur est verbi, & non factor, & cætera. Alij vero sunt in Aethiopia proni ambulantes, vt pecora non se valentes sursum erigere: quibus assimilantur cupidi, qui solum terrenis intendunt, de cælestibus vero non curantes, contra quos dicit Apost. Col. 3. Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram.

Item peccatores assimilantur visceribus, primo pro

pter multiplicationem vitiorum. Nam sicut in corporibus siue ventribus sunt multa viscera, ita in peccatoribus sunt multa vitia. In ventre enim superius, primo est quoddam intestinum subtile, quod vocatur duodenum, quia in sua longitudine secundum mensuram cuiuslibet hominis est 12. digitorum, & hoc super dorsum erigitur, & ad nullam partem aliam retorquetur. Hoc intestinum est superborum, qui super dorsum, idest, super homines humiles, & patientes se erigunt, & se per humilitatem, vel pietatem non retorquet, nec stectunt. Hoc enim habet. 12. digitos, idest duodecim gradus. Duodecim enim gradus superbia beatus Bernardus ponit, qui sunt curiositas, mentis leuitas, incepta lætitia, iactantia, singularitas, arrogantia, præsumptio, peccatorum defensio, sumulata confessio, rebellio, libertas, peccandi consuetudo: quorum primi sex sunt secundum iniuriam proximi, qui debet esse par: quatuor alij sumuntur secundum iniuriam hominis superioris: Duo vero ultimi proprie secundum iniuriam Dei; quæ scilicet immediate fit ei. Et vocantur gradus, quia fit progressus à minori malo ad maius. Nam mala est iniuria respectu paris, peior respectu superioris, sed pessima respectu Dei.

Secundum intestinum vocatur ieiunium, quia semper à cibis est vacuum: dicit autem quidam sapiens, quod ideo sic est vacuum, quia à se reiciens omne acceptum, nullum apud se retinet nutrimentum. Et hoc pertinet ad prodigos, qui quantuncunque lucentur, vel recipiant, tamen semper sunt vacui, idest indigentes, quia omnia emittunt inuulitè & nihil seruant, & ideo semper egent: vt patet per exemplum in filio prodigo. Luc. 15.

Tertium appellatur secundo simillimum, nunquam tamen sine cibi corpulentia est inuentum. Hoc pertinet ad gulosos, qui nunquam sunt sine sollicitudine cibi, & cura corporis sui. Inferius autem sunt tria alia grossa, quorum primum vocatur orbum, idest viduarum altero officio. Cum enim cætera viscera duo habeant officia hoc habet vnum solum, vnde se habet ad modum sacci, quia multa recipit, & pauca eicit: hoc pertinet ad illiberales, & auaros, quorum bursa habet solum vnum foramen, scilicet ad recipiendum: multa enim recipiunt lucrando, sed pauca, vel nulla eiciunt expendendo. Aliud vero quod est sub orbo dicitur ilion: eo quod in eo iliaca passio fieri consuevit, hoc pertinet ad inuidios, qui aliorum foelicitate torquentur. Nam passio iliaca valde torquet, quia est dolorosa. Vltimum autem intestinum, & infimum dicitur colona, quod immediate est officio totius corporis est coniunctum, hoc pertinet ad vitium luxuriæ, quæ circa infimam corporis partem viget, & exercetur, quæ eidem officio est vicina. Vnde hoc vitium vilius, & turpius reputatur cæteris.

Item peccatores assimilantur leprosis. Primum ratio distinctio: distinguuntur enim septem genera peccatorum penes septem species lepræ, vel penes septem modos leproforum, qui in sacra scriptura leguntur. Nam significatur in carnis tumore superbia, & hæc est lepra

lepra Ozia. Para. 26. Postquam eleuarum est cor eius exorta est lepra in fronte eius. In exultatione signatur iracundia & hæc est lepra Simonis. Mat. 26. Cui esset Iesus in domo Simonis leprosi. In siti auaritia, & hæc est lepra Moysi. Exo. 3. qui cum misisset manum in sinum, protulit leprosam. In pinguedine gula, & hæc est lepra virorum quatuor in introitu porte. Nu. 12. In putredine inuidia; & hæc est lepra Mariæ. Pro. 24. putredo ossium inuidia. In fetore anhelitus luxuria, & hæc est lepra domus Iacob. 2. Reg. 3. Secundò, ratione mutationis. Nam isti leprosi mundantur quinque modis. Primo ablutione, per quam significatur contritio. 4. Reg. 5. dictum est Naamã, Lauare septies in iordane.

Item ostensione per quam significatur confessio. Luc. 17. Ostendite vos sacerdoti, qui dum irent, mundaui sunt.

Item separatione. per quam signatur excommunicatio. Num. 21. legitur de Maria, quæ fuit extra castra septem diebus.

Item inclusionem, per quam religio significatur, vt manus Moysi mundata est inclusionem. Exo. 4. Item tactu per quem tribulationum perpessio. Mat. 7. Terigit eum dicens, Volo, mundare, & confestim mundata est lepra eius.

Item peccatores assimilantur apoplexicis, idest his, qui apoplexiam patiuntur.

Primo (quia secundum Auicennam) in apoplexia fit membrorum ociofitas. Vnde dicit, quod apoplexia est ociofitas membrorum à sensu, & motu propter opilationem contingentem in ventriculis cerebri, & meatibus spiritus sensibilis, & motui. Hæc ociofitas membrorum inuenitur in accidiosis, & in pigris, quia nihil boni volunt operari. Pro. 19. Abscedit piger manum suam sub accessa, nec ad os suum applicat eam. Et quidam quidem sunt pigri, & ociofi circa speculabilia, puta circa studium scientiæ. Vnde tales priuati sensu, idest adeptione scientiæ. Quidam vero circa operabilia, & tales carent motu, idest profectu virtutis, vel meritorij operis.

Secundò, quia in apoplexia est anhelitus difficultas. Nam sic euacuatur instrumenta motus, & anhelitus, aut debilitantur, vt non fiat facilis anhelitus: immo illic est spuma, & est habens vicissitudinem sicut strangulatio, aut sicut vox strangulati, quandoque tamen non apparet anhelitus; neque vox neque spiritus, & hoc est peius. Et hæc difficultas anhelitus, idest respirationis, est in gulosis, & luxuriosis, qui quarunt delectationes carnis, quia tales spirituales inspirationes difficulter recipiunt. vnde Apost. 1. Cor. 2. dicit, quod animalis, idest carnalis non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

Tertio, est in apoplexia morbi insanabilitas. Nam sicut dicit Hippoc. quando apoplexia est fortis, habet eam non sanatur: si vero debilis eius sanatio non est facilis. Hæc insanabilitas inuenitur in auaris. vnde Arist. in Eth. dicit, quod illiberalitas, quæ pertinet ad auaritiam est insanabilis. Hic. 3. Insanabilis facta est plaga rana. Sen. dum cætera vitia senescunt in homine, sola auaritia iuuenescit.

Quartò, in apoplexia est mortis deformitas: quia aliquando accidit: vt habens apoplexiam sit euitatus: & non sit differentia inter ipsum, & mortuum: ita vt non apparet in ipso aliquis anhelitus deinde reuiuiscit, & sanatur. Et in talibus anhelitus quidem non apparet, sed ipsorum pulsus non integre cadit: propter hoc volunt medici, quod tardetur sepultura, donec perpeditur eius dispositio, neque sit minus lxxij. horis. Inuenitur autem quædam mortis conformitas in inuidis, quia corpus mortuum putrefcit: sicut dicitur Pro. 14. quod putredo ossium, idest virtutum, vel vitiorum forium, inuidia.

Quintò, quia in apoplexia est mala resolubilitas: quia apoplexia, si resoluitur, vt plurimum resoluitur in paralyum. Hæc mala resolubilitas inuenitur in superbis, & iracundis: quia superbia resoluitur, vt plurimum in iram, & ira desinit in stultitiam, & iacturam. Pro. 5. Vtrum stultum interficit iracundia.

Vera penitentia tum interioris tum exterioris partes ac merita, per aliquas pulmonis, palpebrarumq; ac mortis corporales proprietates numerantur, quò se pacto hoc Sacramentum hominem spiritualiter gignat per ipsius naturalem conceptionem ac generationem aperitur, electorūque gradus breuiter declarantur.

Cap. LIII.

Poenitentia assimilatur pulmone. Primo quidem, quia pulmo aerem attractum interius depurat: & poenitentia cor interius infectum mundificat, scilicet per contritionem. Iac. 4. Purificate, corda duplices animo.

Secundò, quia pulmo vocem format: sine pulmone enim vox formari non potest: neque anhelitus reddi valet, vt dicit Ari. 14. de ani. Sic etiam poenitentia cordis exterius format vocem confessionis. Pla. 31. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam.

Tertio, quia pulmo humorem fumosum generat. Est enim pulmo de molli carne, & aerea, & spumæ coagulata simillimus, vt dicit Constan. & ideo generat consimilem humorem, scilicet spumosum. Quasi autem humor spirituosus, est feruida lachrymarum coagulatio, quam ipsa poenitentia generat, & producit. Pla. 6. Lauabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo.

Quartò, pulmo cor refrigerat. Nam ipse pulmo vndique cor circumdat, & aerem frigidum ad eius temperiem ministrat. Vnde inter cor, & guttur est medius, vt subito ad cor aerem mittat, & ipsi gutturi ad vocem formandam reddat. Sicut igitur pulmo calorem cordis refrigerat, ita poenitentia tam interior, quæ exterior ardorem concupiscentiæ, mitigat. Ecclesi. 3. Ignem ardentem extinguit aqua, idest, ardorem concupiscentiæ reprimit poenitentia lachryma.

Quintò pulmo à motu non cessat. Cum enim sit, vt cordis flabellum, aerem ad temperiem cordis attrahens continet, & emittens, oportet necessario, quod se dilatando, & contrahendo semper in motu consistat. Sic etiam homo poenitens, à motu boni operis nullus

nullo tempore cessare debet, neque ocio vacare. Eccl. 9. Quodcumque potest facere manus tua, instanter operare.

Sexto pulmo spiritui vitali nutrimentum continuum præstat. Nam caro pulmonis est mollis, & concaua, & leuis, vt aer in suam naturam de facili immuetur, & sic vitalis spiritus in ventriculum cordis ad conseruationem vitæ animalis facilius transeat. Sic per opera pœnitentiæ nutritur interior spiritus, siue per auditum prædicationis; siue per studium orationis, siue per fletum compunctionis, secundum illud Psalm. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte.

Septimo, pulmo cordis regionem ab instrumentis sensibilibus separat: & sic pœnitentia separat cor pœnitentis à delectationibus sensibilibus, & carnalibus. Itid. de sum. bon. Pœnitentia non mensium ac temporum cursu pensatur, sed pœna qua anima cruciatur, & mortificatur caro.

Octauo, pulmo aerem ad supplementum caloris in suis folliculis & poris reseruat, Vnde tam diu potest animal sub aqua sine suffocatione viuere, quam diu potest recolletum aerem retinere. Sic pœnitens debet in secretis studiis, & affectibus conseruare propositum non peccandi, & tam diu viuere anima sub aqua gratiæ, quam potest tale propositum retinere.

Item pœnitentia assimilatur palpebris propter tria. primo propter officium. Nam palpebrarum, siue ciliarum est triplex officium. Sunt enim positæ ante oculos.

Primo ad custodiendum, vnde dicuntur cilia, quia suo motu continuo aerem intercidunt, & sic oculos ab aeris latione custodiunt. Talis erat pœnitentia Pauli, quam faciebat ad suam custodiam, ne scilicet caderet à gratia. Vnde dicebat. 1. Cor. 9. Castigo corpus meum, &c.

Secundo, palpebræ sunt ad operuram. Nam; quia natura oculi est aquea, & humida, ad sui fortificationem, & defensionem indiget opertura. Sed sicut palpebra est opertorium oculi, ita pœnitentia est opertorium peccati: operit enim peccatum, ne videatur ad iudicium. Pl. 3. 1. Beati quorum remissa sunt iniquitates; & quorum recta sunt peccata & talis fuit pœnitentia Magdalene. Sed nota, quod quædam animalia tegunt, siue claudunt oculum cum palpebra superiori, sicut omne animal quadrupes (sicut Ari. 1. 2. de ani.) Quædam cum palpebra inferiori sicut aues: quia quidam se affligunt in pœnitentia amore æterni præmij, & hæc est palpebra superior: qui timore supplicij, & hæc est inferior.

Tertio, palpebræ daræ sunt ad apparentiam, id est, ac pulchritudinem, & ornatum faciei. Et talis fuit pœnitentia Ioannis Baptistæ, & aliorum sanctificatorum, quæ non fuit necessaria ad purgationem, vel custodiam vitiorum, sed potius fuit ad decentiam, & ornamentum virtutum.

Secundo pœnitentia assimilatur palpebris propter concursum. Dux enim sunt in homine palpebræ, quæ assidue ad inuicem concurrunt, vt reficiant assiduo motu obruitum, (vt dicit Constant. (quæ dicitur palpe-

bræ, quia palpitando semper mouentur. Sicut igitur duplex est palpebra, ita duplex est pœnitentia, quæ sibi inuicem in pœnitente assidue debent concurrere, & inuicem quasi se tangere. Interior, & exterior. Interior sine interiore est infructuosa, vt patet in hypocritis: sed interior sine exteriori non est fructuosa, sicut patet in negligentibus, & pigris ad satisfaciendum.

Tertio propter munimentum. Nam palpebræ munitæ, sunt vilis pillorum, vt apertis oculis si quid occurrerit repellat, & inuolutis oculis in ipsis securius dormiant, vt dicit Constan. Habent autem palpebræ pilos non omnino erectos, sed in extremitatibus medio criter reflexos, & hoc factum est, vt se habilius, & fortius clauderent, & si quod impedimentum eis occurreret, ei efficacius obuiarent. Quasi autem villi pillorum, sunt exempla sanctorum, qui de statu peccatorum præcipue carnalium ad Deum conuersi sunt. Nam piluli ex superfluitate quidem carnis nascuntur, sed carni non sunt; sed aridi, & tenues: vnde signant Sanctos ad Deum conuersos, qui licet primo fuerunt carnales, tamen post conuersionem effecti sunt spirituales, & cœlestes. Horum ergo pilorum villos, id est, exempli doctorum, debet pœnitens ad se ipsum reflectere per imitationem, si vult se contra tentationes claudere, & securè dormire in morte.

Item pœnitentia concipit, & parturit hominem in esse spirituali, sicut parturit, & concipitur in esse naturali, quod patet ex quatuor.

Primo ratione conceptionis. Nam ad conceptionem infantis requiritur materia conueniens, locus expediens, & causa efficiens. Materia ergo conueniens, haec est menstrualis, siue seminalis femina. Causa vero efficiens (secundum Philosophum) est semen viri. Instrumentalis causa est calor naturæ, virtutem corpori influens, & disponens. Locus autem conueniens, est matrix. Similiter dum aliquis ad pœnitentiam conuertitur, & quasi spiritualiter Deo concipitur velur locus conueniens in anima, est mēs, siue memoria, quæ est, vt matrix, in qua velut humor menstrualis est peccati recordatio, quæ est velut materia pœnitentiæ. Sed causa efficiens huius conceptionis est timor Dei, secundum illud Isa. 36. A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Et nota, quod si materia foetus in parte dextra fuerit adunata, in naturam cedit maris, si vero in sinistra, in naturam mulieris. Et hæc diuersitas accidit propter dominium caloris, qui in dextra consistit. Similiter quando calor diuini amoris dominatur in mente pœnitentis, concipitur quasi in dextra masculus, id est, spiritus compunctionis virilis, & fortis: sed quasi in sinistra, vbi deficit calor, id est, in corde tepide pœnitentis, concipitur femina, id est, spiritus debilis, & instabilis.

Secundo ratione formationis. Nam corpus infantis in vtero matris non subito formatur, sed ordinatè, & gradatim: & iste ordo consideratur ex tribus. Primo ex concepti partibus, siue membris. Quia primo formantur membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & hepar, quæ aliorum omnium sunt fundamenta. Et ista quando sunt simul in sanguinis massa, sibi vicinatur; & postea ab inuicem diuiduntur. De istis tribus

fundamentis

fundamentis alia tria nascuntur, scilicet nervi & nucha dorsii ad capite; arteriæ ad corde, venæ ab hepate, secundum Galenum. Arist. de som. & vig. tam en dicit, quod principium venarum est cor. His autem sic formatis tanquam omnium fundamentis format natura ista horum custoditua, scilicet cranium ad defensionem capitis, ossa pectoris ad munimen cordis, & costas lateris ad tutelam hepatis, & sic de aliis. Post ista produciuntur membra secundaria, scilicet manus, pedes, brachia, & similia, sed ista non simul, sed successiue formantur. Similiter in pœnitentiæ statu non est homo statim à principio perfectus, sed proficit gradatim secundum illud Pl. 83. Ibat de virtute in virtutem. Vnde possumus per tria membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & hepar, intelligere tres virtutes theologicas, scilicet fidem, spem, & charitatē. Per membra vero secundaria, seu defensoria, quæ his adiacentur virtutes intellectuales, sed per officialia virtutes morales, in quibus omnibus homo non perficitur subito, sed gradatim. Secundo consideratur ordo formationis & conceptionis gradus: quia infans dum concipitur, quatuor habet gradus. Primus est cum adhuc est lacti vicinus, secundus est cum iam semen sanguini se commiscet. Tunc enim cor, vel cerebrum nondum perfecta sunt, sed est quædam massa ex semine sanguineque commixta. Tertius est gradus, cum corde, & cerebro, & hepate iam formati, alia membra indistincta sunt. Quartus est quando corpus est completum, & organizatum, & ad animæ susceptionem dispositum. Cui dum anima desuper datur, in vtero mouetur, & si est femina, in sinistra parte plus sentitur, si vero masculus, in dextra parte plus inouetur, vt dicit Galenus. In istis quatuor gradibus formationis corporis, designantur quatuor gradus formationis pœnitentiæ, quorum primus est in peccati recognitione. Et hæc assimilatur lacti, quia lac est facilliter conuertibile, & in bonos, & in malos humores, sic recordatio peccati facilliter conuertitur, vel in bonum animæ nutrimentum, puta, quando ex recordatione peccati nascitur dolor compunctionis: vel in nutrimentum malum, quando ex peccati recordatione nascitur delectatio, vel voluntas reiterandi. Secundus gradus est in peccati derestatione. Tunc enim semē agnitiois, & recordationis peccati, immiscet se cum sanguine, id est cum dolore, & abominatione peccati. Tertius gradus est in peccati confessione, vbi quædam membra sunt distincta, scilicet cor, cerebrum, & hepar, per quæ tria intelligitur triplex genus peccatorum, quæ homo tenetur distinctè confiteri, præcipue mortalia, scilicet commissa in Deum, proximum, & in se ipsum, vel commissa corde, ore, & opere. Alia vero membra sunt indistincta, quia vltimo fieri debet pœnitentis confessio communis in qua indistinctè, id est, generaliter se accuset de venialibus, & mortalibus, quæ per obliuionem omisit, vel ignorantiam dist. nētē confiteri. Quartus gradus attenditur in satisfactione, in qua consistit perfecta pœnitentia, seu pœnitentis dispositio, siue ad supernæ gratiæ susceptionem, siue ad iterum, id est, boni operis motionem. Sed nota, quod status interior, id est, dispositio vel propositum inte-

rius conceptum de pœnitentia exterius faciendæ, in quibusdam est foemineus, id est, defectiuus, & non verus, sicut in fictis, & hypocritis: & tunc est motus exterioris pœnitentiæ, siue operis in sinistra, quia, si hypocrita, & fictus exteriora opera pœnitentiæ facit cum sinistra intentione. In quibusdam vero interior fecerit, id est, contritio cordis est masculinus; id est, perfecta, & vera, & rectè est motus in dextra, quia scilicet verè contritus facit opera pœnitentiæ cum recta intentione. Vnde dicitur: Mat. 5. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua.

Tertio attenditur ordo formationis ex conceptionis diebus, quia in gradu lactis est infans per sex dies: in gradu sanguinis per nouem, in gradu massæ carnis xij. diebus existit. In quarto vero gradu ante plenam perfectionem est per xvij. dies, vnde à die conceptionis vsque ad diem completionis, & viuificationis, sunt xlvj. dies, ita, quod primus, & vltimus computetur. Nam in tot diebus communiter viuifacitur. Et secundum hunc numerum Aug. super Io. cap. 6. c. 6. putat adificationem templi, cui comparat perfectionem corporis Christi, non quia talis processus fuerit in formatione domini corporis, cum perfectioem habuerit in instanti: sed quia in tot diebus potuit membrorum distinctio comprehendi. In hoc igitur processu dierum intelligitur quadruplex gradus electorū.

Primus est incipientium, & isti sunt, sub forma lactis, qui est paruulorum cibus. Est igitur eorum incipitio in operibus vitæ actiue: vnde assignantur eis sex dies, id est, sex opera misericordie, quæ enumerauit Dominus. Mat. 25.

Secundus est proficientium, & isti sunt sub forma sanguinis, id est, sub certamine passionū, ac tentationū, & tribulationum. Vnde quibusdam, qui nondum istum gradum attingebat, dicebat Apost. Heb. 12. Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis, & istorum profectus debet esse in vita contemplatiua. Vnde assignantur eis ix. dies propter nonem Angelorum ordines, quibus assimilantur viri contemplatiui.

Tertius gradus est perfectorum, qui iam habeat completam naturam carnis, id est debitam formam perfectionis. Tales sunt quorum vita conformatur vitæ Apostolicæ: Vnde assignantur eis duodecim dies propter numerum duodecim Apostolorum.

Quartus gradus est beatorum; quorum perfectis quantum ad corpus euit in octaua resurrectionis, quæ iam inchoata est in Christo, qui, si, resurgēs ex mortuis, iam non moritur. Ro. 6. Perfecta autē resurrectio & plena erit in fine seculi, quæ decima drachma perdita, fuerit reinuenta. i. electorū ecclesia totaliter resuscitata. Vnde vltimæ consummationi x. dies assignantur propter numerum completum electorum, qui signantur in decima drachma prius perdita, postea reinuenta. Luc. 15.

Tertio ratione completionis ex eo, quod quorundam infantium formatio citius, quorundam vero tardius completur. Sunt enim quidam, qui dicunt, quod quidam in xxx. diebus complentur, & tales seruo tenentur nascuntur, & tales propter teneritudinem non viuere posse dicuntur. Quidam vero xxxv. die perficiuntur.

erunt: autur, qui septimo mense nascuntur, & tales viuere posse probantur, quidam xl. diebus formatur, qui octauo mense nasci perhibentur, neque tales in vita seruantur. Vnde Conitant. & etiam Galenus, dicunt omnem infantem in septem mensibus motum habere, qui si adeo est fortis, vt ex re possit ad vitam, vtique conualefcit. Si vero tunc in septimo mense non egreditur, ipso suo motu debilitatur & etiam summe patitur: vnde si etiam sequenti mense, id est octauo exierit, non conualefcit, sed si vsq; ad ix. mensem, vel principium decimi quieuerit, iterum vires sumit, vnde egrediens conualefcit ad vitam: & tales qui nono mense, vel decimo oriuntur, sexdecim diebus in matrice formantur, vel forte qui decimo mense nascuntur, quinquaginta diebus in vtero completur. Sicut ergo quorundam formatio citius, quorundam vero tardius perficitur: Sic etiam ad Deum quidam citius, & quidam tardius conuertuntur. Et iterum in amore Dei in quo spiritualis vite perfectio consistit, quidam citius, quidam tardius perficiuntur. Possemus etiam per predictos quinque modos conceptorum, siue natorum intelligere quinque diuersitates fidelium. Quorum primi fuerunt Iudaei ante Redemptoris aduentum: istorum formatio assignatur triginta dies. Tricentis enim numerus consistit ex numero ternario, & denario: quia ternarius in denarium ductus, id est, ter decem faciunt triginta. In ternario ergo fides Sanctae Trinitatis, in denario vero decalogi obseruantia intelligitur. Et vtrunque Iudeorum iusti, & eruditi viri habuerunt, scilicet fidem Sanctae Trinitatis cum obseruantia decalogi. Sed tamen ante Redemptionis, & passionis eius tempus hoc non sufficiebat, vt ad vitam ingrederentur, cum nondum esset aperta ianua Paradisi. Et hoc significatur in eo, quod natus in sexto mense, vel intra non viuat. Sex enim cucurrerunt aetates ante Saluatoris aduentum, quas sex menses conceptionis signant, ita vt prima aetas computetur ab Adam vsque ad Noe, secunda a Noe vsque ad Abraham, tertia ab Abraham vsque ad Moysen, quarta vsque ad David, quinta vsque ad transmigrationem Babylonis, sexta vsque ad Christum. Postrema ab aduentu Redemptoris, in qua per passionem Christi aperta est ianua vite. Secundi sunt Christiani, & istorum formationi, siue perfectioni assignatur trigintaquinque dies, ita vt ternario addatur quinaris, qui est numerus quinque vulnerum Christi Crucifixi. Nam post fidem Trinitatis, & impletionem decalogi, conformantur, qui veri Christiani sunt, Crucis, & passioni Christi, qua si quinque vulnera eius in semet ipsis habentes secundum illud Gal. 6. Ego stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Tales nati, sunt in septimo mense, id est in septima aetate, quae est Christi, secundum computationem supradictam quamuis alij alter computent aetates.

Tertij sunt haeretici, quibus assignantur quadraginta, dies quia quadragenarius numerus competit errantibus, secundum illud Psal. 94. Quadraginta annis offensus fui generationi huic, & dixi, Hi errant corde. Tales licet octauo mense nascantur, non tamen viuunt: quia haeretici licet ad octauam generalis resur-

rectionis aetatem sicut & ceteri sint peruenturi, & resurrecturi, non tamen intrabunt in vitam aeternam, vnde in Psal. 94. predicto subditur. Quibus irasci in ira mea, si introibunt in requiem meam. Quarti autem, sunt viri perfecti, qui sunt habitaculum, & templum Dei, vnde talibus assignantur xlvj. dies, qui est numerus competens aedificationi templi Dei, secundum illud Ioan. 6. Quadraginta sex annis aedificatum est templum hoc. Nam xlvj. Confurgit ex duplici numero scilicet ex x. & sex. Nam quater x. faciunt xl, quia scilicet viri perfecti cum quatuor euangelis obseruant praecipua decalogi, quibus etiam adduntur vii. propter vii. misericordiae opera. Isti ix. mense nascuntur, quia nouem Angelorum ordinibus finaliter sociantur. Quinti autem sunt beati, qui liberati a seruitute corruptionis, sunt in libertate gloriae filiorum Dei: vnde de istis assignantur quinquaginta dies, quia quinquagesimus numerus deseruit libertati propter iubileum, id est, quinquagesimum annum, in quo serui libertati donabantur. Isti etiam nascuntur, decimo mense, qui scilicet, (vt dictum est supra) pertinet ad decimam drachmam, id est, ad naturam humanam quae per diuinam sapientiam, id est, Christum recuperata nouem drachmis, id est, nouem Angelorum ordinibus est iungenda.

Quarto ratione parturitionis, quia infans dum paritur matri infert tristitiam, sed post partum tribuit letitiam. Egreditur etiam ex ventre vestitus secundum. Similiter etiam poenitentia confert tristitiam in actu, relinquit letitiam in fructu, & vestit etiam animam gratia, & virtutibus ornatur. Luc. 15. Cito proferre stolam primam, & induite illum.

Item poenitentia per quam homo moritur peccatis, assimilatur morti corporali.

Primo ratione utilitatis. Nam mors (secundum Isidor.) vii. utilitates inducit.

Prima est, quia potentiam tyrannorum absoluit, & similiter poenitentia absoluit potentiam demonum, quam habent super animam propter peccatum.

Secunda est, quia peccatis, & voluptatibus finem imponit. Sic poenitentia finem imponit voluptatibus per carnis macerationem, & etiam peccati cauendae reciduationem.

Tertio, quia mors est terminus omnis miseriae. Poenitentia similiter poenitentia terminat miseriam, dum culpam excludit, quae est miseriae causa. Vnde non solum euadit poenitens praesentis poenae miseriam, sed etiam sequentis.

Quarto, quia mors est confirmatio gratiae: poenitentia autem dum a culpa praeseruat, quodammodo in gratia confirmat.

Quinto, quia mors est acquisitio vitae. Et similiter per poenitentiam acquiritur venia de offensa, quae efficit culpa.

Sexto, quia mors est reparatiua innocentiae. Similiter per poenitentiam restituitur innocentia, & si non quo ad actum, saltem quo ad meritum. Nam poenitentia restituit merita, quae quis acquisit existens in innocentia, vel etiam in gratia: multi etiam seruentur poenitentes aequiparant, vel superant in merito, quae

gratia multos innocentes. Septimo, quia mors est collatio felicitatis aeternae. Et similiter per poenitentiam acquiritur aeterna gloria.

Secundo poenitentia assimilatur morti ratione varietatis. Distinguitur enim triplex mors, quae designat tres partes poenitentiae. Est enim mors acerba, quae est infantium, immatura quae est iuuenum, & matura quae est senum. Sic poenitentia debet esse acerba in contritione: matura, id est, infestina in conuersione: & matura, id est debita in satisfactione, vbi scilicet debitum soluitur poenae, quam meruit ex illatione offensa.

Tertio ratione qualitatis, quia mors est incerta quo ad tempus, Augustinus, Nil certius morte, & nil incertius hora mortis.

Item quo ad locum, quia nescit homo vbi sit moriturus. Sen. li. epist. Mors vbi que te expectat, tu quoque si sapiens fueris, vbi que expectabis eam.

Item quo ad modum, quia nescimus qualiter morituri sumus. Aug. li. de ciu. dei. Non est multum curandum necessario morituro, qua morte moriatur: sed curandum est, quo post mortem ire compellatur: quia mors non est dicenda mala, quam bona vita praecessit. Sic ergo mors habet aliquid certitudinis, scilicet, quod omnino est ventura: & aliquid incertitudinis, vt dictum est. Similiter poenitentia habet quidem: si vera sit (certitudinem veniae) sed an peccator ad peccatum rediturus sit, an in poenitentia perseueraturus, incertum est, quia non est in eius potestate, Non est enim volentis, neque currentis sed miserentis Dei. Rom. 1.

Item, quia mors est amara. Eccl. 41. O mors quam amara est memoria tua. Sic memoria peccati debet esse cum amaritudine animi. Vnde Isa. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae.

Ocium spiritualibus viris in amaritudine obesse, per plurima ipsius superflui somni deiectionis, facile desinitur.

Cap. L I.

Pigritia, siue ocium spiritualium virorum, assimilatur superfluo somno, siue dormitioni. Nam intemperatus somnus est calor naturalis extinguitur: quia per somnum immoderatum humores amplius resoluantur: quos dum calor naturalis egreditur, ab eis minuitur, & extinguitur: & ideo potionatis, praecipitur ne dormiant, ne per somnum humores amplius resoluantur, & sic calor, qui est in talibus diminiatur, & debilitetur, & suffocetur. Similiter per ocium, & pigritiam humores id est, malae affectiones, & noxiae cogitationes multiplicantur, ex quibus calor, id est, seruator amoris spiritualis minuitur, & aliquando totaliter extinguitur, propter quod dicit Apostolus 1. Tim. 5. Non dormiamus, sed vigilemus, & sobrii simus.

Secundo, quia intemperatus somnus est animalis virtutis destructiuus. Vnde dicit Constant. quod si somnus fuerit nimis, animalis deficit virtus: eo quod nimis humectatur, & in frigidatur corpus. Sic ocium, & pigritia dum abundare facit humorem concupiscentiae, inducit in animam nimium frigus malitiae, quia multam malitiam docuit ociositas, vt dicitur Ec-

Summa de Exempla.

clesi. 38. & extinguit funditus, destruit virtutem ipsius animae. 1. Re. 3. Dormiens oppressit eum, scilicet virtutis actum, siue habitum.

Tertio, quia nimis est egestatis causatiuus, ex eo quod est operationis, & per consequens lucri impeditiuus, vnde Prou. 6. Vique quo piger dormis? quando confurges de somno tuo: paululum dormies, paululum dormitabis: paululum conferes manus tuas, vt dormias: & veniet tibi, quasi viator egestas. Sic pigritia, & ocium dum a bene operando retrahit, egestatem gratiae, & spiritualium diuitiarum inducit. Pro. 10. Egestatem operata est manus remissa.

Principes, quibus virtutibus praediti esse debeant vt iusti habeantur: ac quale eorum in regimine existat officium, quatuor ipsorum armorum potissimis similitudinibus clarum efficitur. Cap. LVI.

Principes assimilantur humeris secundum illud Isa. 9. Factus est principatus super humerum eius. Nam primo humeri sunt ad spiritualium membrorum defensionem: vnde humeri sunt ex varijs ossibus compositi, quorum praecipua duo spatula dicuntur. Et fuerunt necessaria haec ossa, vt pectus & costas defenderent, ne a posteriori laesionem acciperent. Et in illis duabus spatulis sunt duae concauitates, quae vocantur oculi, vnde vocantur spatulae oculorum, quod nomen ex officio assumpserunt: nam sicut oculi totius anterioris corporis sunt defensores ne ab aliquo laedantur: Sic isti a posteriori pectus, & costas defendunt. Principes ergo ad modum humerorum spiritualium, & religiosorum virorum praecipue esse debent patroni, & defensores, ne ab aliquo laedantur, & debent consistere ex varijs ossibus, id est, fulciri varijs virtutibus, sed praecipue iustitia, & clementia debent vigere in eis, quasi duae spatulae in humeris, vna ad dextram, scilicet iustitia, altera ad sinistram, scilicet clementia. Et haec habet duos oculos, quia iustitia respicit culpam, clementia vero naturam. Et istis virtutibus principes firmati, sunt validi, & potentes ad subditorum defensionem, secundum illud Pro. 20. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius. Psal. 138. Nimis conformatus est principatus eorum.

Secundo humeri sunt ad brachiorum, & costarum pectoris defensionem, & ossium concatenationem: vnde duae spatulae habent retro duo acumina, per quae eadem spatula furcula est connexa, ne a superiori totum suum exeat. Interius vero ad hoc nomen ponit alterum, ne subito exiret acumen armorum, furculae autem ad hoc fuerunt necessariae, vt armos ligarent, & a pectore differre facerent, quorum ossa sunt rotunda exterius, intextius vero concaua, & cum teneritudine pectoris ante colligata, retro vero cornu rostrae: & sunt eorum ligamenta ossa chartilaginosa, quae vacantur spatularum capita: ad hoc tamen posita, vt facerent concatenationem armorum, siue humerorum. Praelati ergo ad modum humerorum ad hoc studere debent vt brachia, id est, viros artifices, & laborantes & costas pectoris, id est, mulieres, quia mulier ex costa

viri formata est, & ossa, id est, maiores & fortiores ad invicem concatenata teneant, scilicet in catena pacis, & veritatis.

Tertio humeri sunt ad ossum spondylium, & colli supportationem. Ossa autem colli, vel spondylium, sunt prelati, & clerici, & viri ecclesiastici, qui sunt medij inter Deum, & populum, sicut collum inter caput, & corpus: quos Principes seculares non opprimere, neque persequi debent, sed benignè supportare, & reuereri.

Quarto, quia humeri sunt ad ponderum diversorum supportationem. Licet enim post caput, & collum alijs membris supereminant, omnium tamen onera portant, & pro aliorum offensa sæpe spatula verberantur. Sic quancumque seculares principes post caput Ecclesie, quod est Papa, & collum, id est, prelatos ecclesiasticos ipsis in secularibus, & temporalibus principantur, tamen pro omnibus sibi subditis debent vtiliter laborare, & pro eis tuendis, & regendis onera laborum, & expectarum portare: ipsi etiam pro suis subiectis habent Deo respondere, & frequenter ab eo pro ipsis flagellantur,

Brachiorum numerus, partes, officiaque naturalia ac diversa, duplicem hominis potestatem pluribus exemplis indicare videtur. Remque publicam cordi comparari non immerito asseritur.

Cap. LVII.

Potestas humana assimilatur brachijs. Nam sicut duo sunt brachia dextrum & sinistrum, ita duplex est potestas, scilicet spiritualis, quæ est, ut brachium dextrum, & temporalis quæ est, ut sinistrum. Videmus autem, quod brachia primo quidem sunt valde fortia, ex omni enim parte fortitudinem habent, scilicet superiori, quia scilicet cum armis superiori brachium fortissimis nervis connectitur.

Item ex parte interiori sunt ossa brachiorum grassa, & dura, & medulla plena. Ex parte vero exteriori non nimium sunt carnosa, ut ossibus, & nervis compacta essent fortiora.

Item in cute musculis, & lacertis sunt intermixta. Vnde in brachijs maxima est hominis fortitudo. Psa. 17. Posuisti, ut arcum æreum brachia mea. Sic illi qui sunt in potestate temporali vel spirituali constituti, debent cum suis superioribus, & maioribus, scilicet cum Deo, & hominibus, esse per obedientiam, & benevolentiam fortiter colligati.

Item interiori in seipsis grossis ossibus, id est magnis virtutibus fulciti, exteriori parum carnosus, id est non delictiosus, vel voluptuosus, musculis, siue lacertis, id est sollicitudinibus semper ad bene operandum motentibus intermixti. Et quando isti sic se habuerint, ut brachia erant fortissimi. De tali enim brachio dicit potest: Luc. 1. Fecit potentiam in brachio suo. Sexto videmus, quod brachia sunt valde vtilia, valent enim brachia ad elevandum, ad portandum ad stringendum, & ad repellendum, ad impugnandum, & ad operandum. Sic illi qui sunt domini, & in potestate constituti, debent

lenare humiles, portare debiles, stringere, id est amplecti viles, repellere nocentes, impugnare hostes, & bene operari in omnes. Greg. in pass. Potestas cum habetur, cogitanda est ad vtilitatem, quatenus is qui vult, ut prodesse debeat, posse se sciat.

Tertio videmus, quod brachia sunt valde flexibilia. Sunt enim brachia flexibilia in tribus iuncturis, scilicet circa armum, circa cubitum, & circa manum. Similiter illi qui sunt in potestate constituti, debent esse flexibiles circa armos, id est circa superiores per obedientiam, & humilitatem.

Item circa cubitos, id est circa medios per benevolentiam, & affabilitatem, circa manus, id est circa infimos subventionem, & pietatem.

Quarto videmus, quod brachia sunt valde compassibilia. Nam quia à capite beneficium sensus & motus recipiunt, ingrata non sunt, sed pro ipso capite defendendo contra istus ferientium, liberaliter se exponunt. Ita principes debent esse grati capiti nostro id est Christo, à quo habeat & sensum discretionis, & motum boni operis. Et ideo pro fidei suæ, seu ecclesie eius defensione, deberent ipsi, cum necessarium esset, penas suas exponere.

Item in tantum compatiuntur brachia alijs membris, quod pro eis sæpe in minutionibus vulnerantur, ut illa illesas, & sana reddantur, vel in sanitate habitata conserventur. Vnde pro aliorum membrorum custodiâ vulnerari, & percuti non refugunt sed sponte se offerunt. Similiter debent facere principes pro salute suorum subditorum, & maxime pro salute spirituali. Ioan. 10. Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis.

Quinto, quia brachia sunt cordi valde conformia. Nisi per quasdam arterias ab ipso corde spiritum, & pulsum recipiunt. Et ideo statum ipsius cordis lucidum nobis produnt. Cordi autem quod est nervum commune, ex quo procedit vita omnium membrorum, assimilatur republica, siue communia bona, ex cuius prosperitate pendet salus omnium singularium personarum. Huic igitur debent se principes totaliter conformare, ab ipso pender spiritus, & pulsus eius, id est vigor spiritualis, & corporalis. Vnde eius statum, quando doctus, & fortius esset, debet brachium, id est Princeps ipse proderet medicis id est sapientibus consiliarijs, ut reportetur tanta etiam dilectione sunt brachia cordi connecta (secundum Gale.) quod hoc habent inter omnia membra proprium, ut quod cor diligit, & amat, brachia diligunt, & in eius amplexum voluntarie se extendunt. quod enim à corde diligi sentiunt, quanto vicius possunt cordi astringunt, in tantum, ut totum directum amantis cordi imprimerent, si valerent. Sic etiam boni principes illos precipue diligunt, & amplectuntur quos vident cordis id est reipublice, & boni communis magis esse amicos, & promotores, & ad hoc toto studio tendunt, ut omnes quantum possunt cordi astringant, id est amorem reipublice in hant.

Sexto, quia brachia, quandoque sunt mortis indicativa. Nam sicut habetur in prognosticis, denudatio brachiorum, & inquietatio eorum in acutis est mortiferum signum. Similiter si principes, & rectores sunt

interius denudati virtutibus, & inquieti exteriori, partem subditorum destruentibus, signum est in republica mortis & ruinæ. Prouerbio. 28. Regnantibus impiis, minuz hominum.

Triplex corporis potus, triplici pariter anime potationi perspicuis similitudinibus adaptatur.

Caput LVIII.

Potatur anima ad modum corporis tripliciter. Est enim potus inanis, medicinalis, & nutrimentalis. Nam (secundum Constan.) est aliquis potus, qui inanium est potus, ut aqua, quæ, scilicet, non est per se corporis nutritiva. Et huic assimilatur curiositas, & vanitas scientiæ secularis, quæ non nutritur anima in spiritu, vel deuotione.

Item est potus, qui est potus & cibus, ut vinum, quod (secundum Constan.) per omnes partes corporis portat cibum, nutriens, & calefaciens spiritum, & confortans naturalem calorem. Huic assimilatur dulcedo sapientiæ salutaris, scilicet sacre scripturæ, quæ omnes sensus animæ nutriuntur, spiritus calent, & inflammantur, & charitatis amor crescit, & confortatur. Prou. 2. Bibite vinum quod miscui vobis. Aposto. Cor. 10. Bibebant autem de spirituali, &c.

Item est potus medicinalis, qui non datur secundum viam potus, sed secundum regulam medicinæ, ut Sympus, & similia. Talis est potus compunctionis penitentialis, quæ anima purgatur, & sanatur. Psalm. 79. Potum dabis nobis in lachrymis in mensura.

Verbi Dei concoloris dignitates, partes, ac officia, per quatuor oris, oculorumque septem proprietates ac virtutesque telas, visionisque formationem, ac denique pupilla perfectionem, pluribus exemplis & rationibus, aberrantem exponantur.

Caput LIX.

Prædicator verbi Dei assimilatur ori propter quatuor.

Primo, propter nutrimenti susceptionem: nullum enim membrum in animali nutritur, nisi prius cibus in ore ponatur, & masticeatur: & propter hoc fuit os humidum interius, ut cibi siccitas eius humiditate immogetur. Fuit neruosum, ut cibi saporitas sentiretur. Fuit etiam durum, ne cibi duritie laderetur. Fuit concauum, & rotundum, ut cibus assumptus hinc inde facilius moueretur. Sicut ergo cibus in ore disponitur, qui postmodum ad membra nutrienda trahitur: sic cibus spiritualis doctrinæ à prædicatore disponitur, & traditur, quo membra ecclesie, id est, fideles nutriuntur: vnde prædicatorem ad modum oris oportet esse humidum per pietatem, neruosum per charitatem, quæ est vinculum perfectionis, sicut aeruus ligamentum ossium.

Item durum per firmitatem. Item concauum per humilitatem: & rotundum, id est motum aptum per operositatem. Hier. 15. Si separaueris

ris preciosum à vili, &c.

Secundo, propter aeris attractionem. Nam aer primo in ore immutatur, & subtiliatur, & sic ad cordis refrigerium per canalem pulmonis transmittitur. Sicut ergo os attrahit aerem respirando, sic prædicator debet gratiam spiritualis doctrinæ attrahere orando. Psalm. 118. Os meum aperui, & attraxi spiritum. Augustinus 4. de doct. Christia. Prædicator laboret, ut intelligenter, ut libenter, ut obedienter audiat. Et hoc se posse magis pietate orationum, quam oratoris facultate non dubitet, ut orando pro se, ac pro illis, quos est allocuturus, sit prius orator quam doctor. Et in ipsa hora accedens, prius quam exerat proferentem linguam, ad dominum leuet animam sitientem, ut ructet, quod biberit, vel quod impleuerit fundat.

Tertio, propter vocis formationem. Ad hoc enim est palatum vocis concauum, ut linguæ plestrum facilius moueatur, & ad vocem formandam expedite eleuetur, & deprimatur. Similiter ad hoc ut vox doctrinæ in ore prædicatoris rectè formetur, oportet cum habere palatum cordis concauum, & vacuum ab amore mundi, & ab omni infectione peccati. 1. Reg. 2. Recedant vetera de ore vero, id est, O vos prædicatores à vero affectu recedant temporalia, quæ tempore veterascunt. Prouerb. 4. Remoue à te os prauum. 1. Pet. 2. Peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius.

Quarto, propter superfluitatem à pulmone & cerebro venientium eiectionem, & membrorum à superfluis exonerationem. Sæpe enim dum stomachus grauat, per oris vomitum expurgatur. sic prædicator eiecere à se debet superfluas affectiones, quæ sunt ut superfluitates venientes à pulmone, & superfluas & noxias cogitationes, quæ sunt superfluitates descendentes à cerebro: debet etiam per oris confessionem vomere peccata grauedinem. Eccles. 3. Surge de medio, & euome illud. Apocalyp. 3. Incipiam te euomere ex ore meo.

Notandum etiam, quod os patitur ex corruptis humoribus aliunde fluentibus. Nam si sit homini societas mala, si mens corruptionibus plena, si peccauerit in lingua, patitur os eius. Matt. 12. Ex abundantia cordis os loquitur.

Item prædicatores assimilantur oculis, propter septem. Septem enim prædicatori sunt necessaria. Primum est intentionis humilitas, videlicet, ut non prædicet ad scientiæ ostentationem, sed potius ad Dei laudem, & animarum vtilitatem. vnde oculi (secundum Irido.) dicti sunt quasi occulti, quia scilicet, suum lumen intrus occultant, & conseruant: vel quia tegmina oculorum eos occultant, ne aliquibus iniuriis lædantur. Sic prædicatores ne lædantur à superbia, vel vana gloria, se ipsos, vel lumen sapientiæ, saltem quantum ad intentionem debent occultare, id est, non ad ostentationem prædicare. Greg. in ferm. Sic opus sit in publico, ut intentionem semper maneat in occulto. Psalm. 24. Oculi mei semper ad dominum, scilicet per rectam intentionem.

Secundo, est necessaria discretionis sagacitas, ut scilicet, sic medici spirituales animarum morbos sagaciter

discernant, & ostendant, ac curas debitas adhibeant, sicut maxime in oculis representantur, & iudicantur animarum passiones. Nam oculi inter omnes sensus sunt animarum viciniores. Vnde in eis omne iudicium mentis apparet, siue anima fuerit hilaris siue tristis, similiter amor & odium, & omnes animarum passiones in oculis expressè apparent.

Tertio, docendi studiositas. Dicuntur enim oculi lumen, quia lumen quod ab exterioribus accipiunt, interioribus refundunt: & similiter prædicatores lumen sapientiarum quod acceperunt, siue à Deo inspirante, siue ab homine docente, siue à scriptura instruyente, aliis studiosè, & copiosè tradere, & refundere satagunt: vnde Apostolus 1. Corinth. 15. Tradidi enim vobis, & hoc quod accepi.

Quarto est necessaria officij societas: requirit enim prædicationis officium ex quadam honestate, siue commoditate, vt prædicatores non soli vadant, sed simul combinati, vel sociati: vnde primos prædicatores quos Christus instituit, binos ante faciem suam misit, vt dicitur Luc. 10. Vnde oculi capitis qui prædicatores designant Christi geminati sunt, vt si forte vnus lederetur eius defectus per alium suppleretur. Eccles. 4. Vx soli quia cum ceciderit, non habet subleuantem. & ideo religiosi combinati incedunt. Matth. 12. Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Et dicit duo, quia eorum est duo testamentum prædicare, & duo præcepta charitatis seruare. & addit, vel tres: quia eorum est sanctæ trinitatis fidem diuulgare, & tribus theologis virtutibus, scilicet fide, spe, & charitate vitam suam adornare.

Quinto necessaria est circa crucem Christi deuotio nis singularitas, vt prædicator quisque cum egregio prædicatore dicat, Mihi absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Vnde nerui qui ad oculos spiritum visibilem deferunt, sunt in modum crucis dispositi. Nam à proxa cerebri exeunt duo nerui, qui in substantiam crystallini humoris oculis se infigunt. Et hi nerui transuersaliter in modum crucis infiguntur in oculis, & in puncto contactus inuicem se contingunt: & hoc ingeniosè factum est, vt altero oculorum clauso, vel penitus excæcato, spiritus visibilis ad alterum totum transiret, & suam ibi perficeret actionem. vnde tunc pupilla, & actus videndi confortatur propter virtutis visus coadunationem, vt patet in sagittariis, qui vno oculo directius sagittam emittunt.

Item idè se contingunt puncto, ne quodlibet vnum duo esse videatur. Semper enim vna res duo esse apparent, si vterque oculus suum idolum videret. Necessè ergo fuit vt virtus diuisua continuaretur ad organum in quo esset virtus vna fontalis deriuatiua in pupillis: sicut auctor Perspectiuæ dicit. Sunt ergo nerui oculi in figura crucis dispositi, vt prædicator cum Christo confixus sit cruci, & non seipsum, sed crucifixam Christum studeat prædicare, secundum illud 1. Cor. 1. Nos autem prædicamus Christum crucifixum.

Sexto, necessaria est scientiarum luminositas: quia sicut oculo siue pupillæ necessarium est lumen ad videndum: ita prædicatori necessaria est scientia sacræ scripturæ ad prædicandum. Debet enim esse prædicatoris mens velut

pupilla oculi, quæ interius immutatut à spiritu veniente à cerebro, & exterius à lumine resurgente: nam mediante lumine speciem rei exterius recipit, & receptam animæ iudicio transmittit. Sic prædicatoris mens, vt rectè speculetur, quæ sunt docenda, oportet quod illuminetur interius à Spiritu sancto inspirante. Et etiam exterius ex sacræ scripturæ lectione instruitur; & ideo oportet, quod sit ad modum pupillæ in qua est puritas, paruitas, dignitas, & sui per reflexionem visibilitas. Propter primum dicitur pupilla, quasi pura, & puella: & sic prædicatoris mens debet etiam esse pura, vt à Deo illuminetur. Sed cauendum est, ne hæc pupilla, id est puritas mentis tollatur per mortem peccati non solum exterioris oculi operis, sed etiam interioris consensu, vel delectationis morosæ. Dicunt enim Physici ipsas pupillas per triduum ante mortem morituros homines non habere: quibus non visis certa desperatio est de agro.

Item pupilla est parua, & ideo sic dicitur eo, quod paruuli pupilli esse dicuntur. sic prædicatorum mentes debent esse per humilitatem paruæ. Et hoc etiam modum valet ad recipiendum lumen diuinæ sapientiarum, secundum illud Psalm. 118. Sapientiam præstans paruulus: vnde pupilla licet parua in quantitate, est tamen maxima in virtute, & ideo maxima comprehendit.

Item pupilla est magnæ dignitatis: quia vt dicitur in libro iouuantia, aut pupillæ vt seruientia, ipsa verò sedet in medio quasi omnium regina. Similiter omnia que sunt in peccatore, debent subdi menti & rationi eius. Quædam ad seruendum, vt corporis membra: Quædam ad iuuandum, sicut sensus, & alia vires. Quædam etiam in signum dignitatis pupilla circa se habet quendam circumculum, quæ corona dicitur, quo discretæ nigredine, abæ partes oculi à pupilla separantur. Et in hoc figuratur gloria, & corona, quæ fideli prædicatori seruatur secundum illud Apostoli 2. Tim. 4. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.

Item pupilla cum omnia iudicet, & discernat, se ipsam non videt. Et si contingat per accidens se videre hoc est per radiorum reflexionem, scilicet, quando species sua vadit ad speculum, & à speculo reflexio fit visum. Et hoc fortè est causa quare visus in speculo delectatur, quia per reflexionem radiorum in se ipsos reuerfus, coadunatur, & per consequens fortificatur. Sic si prædicator nescit se ipsum cognoscere, vel videri, accedat ad speculum scripturæ, & reflectat applicando ad seipsum quæ legit, vt ex reflexione radiorum, in se ipsos reperiuntur possit & suos defectus, & etiam profectus intueri.

Septimò, est necessaria prædicatori virtutis, & donorum varietas. Nam oculus est copiosus ex tribus humoribus, quorum primus dicitur albugineus, secundus chrySTALLINUS, tertius vitreus. Qui non dicuntur humores, quia sunt liquidi, vel fluxibiles, sed propter motum quam habent ultra cætera membra. Sed in his humoribus, solus chrySTALLINUS est instrumentum videndi. In his igitur tribus humoribus designantur tres virtutes theologice, quas prædicator debet habere, sed per

caput charitatem, quæ cæteris præminet, sicut humor chrySTALLINUS. Apostolus 1. Cor. 13. Nunc manent fides, spes, & charitas, tria hæc: horum autem maior est charitas. Vnde prædicator sine ea nihil est, secundum illud ibidem. 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, &c.

Item oculus habet septem tunicas. i. septem pelliculas siue telas, quæ circundant illos humores, & ab invicem distinguunt, scilicet quatuor à parte anteriori, & tres ab interiori: nam interius immediatè iuxta chrySTALLINUM, est tunica, quæ dicitur retina à venis & arteriis matris, id est subtilioris cerebri panniculi, qui pia mater vocatur, exorta & contexta in modum retis, quæ portat spiritum visibilem ad vitreum humorem, & cum suis neruis sensum ad chrySTALLINUM. Post retinam sequitur secundina, quæ ab ipsa pia matre est generata, vt retinam defendat, ne aliquo casu ledatur. Tertio sequitur sclerotica tunica valde dura, quæ à dura matre, i. à superiori, & grossiori panniculo cerebri procedens, omnia alia est defendens, & est quasi ligamentum oculorum. A parte verò anteriori immediatè iuxta chrySTALLINUM humorem est tela aranea, sic propter suam subtilitatem dicta, vt sit spiritui visibili peruia ex subtilioribus partibus retinæ tunica generata: & hæc tunica inter albuginem, & chrySTALLINUM humorem est collocata, ne simul commisceantur, & hæc tunica coniuncta cum interiori retina facit primum orbem. Nam hæc duæ tunicæ in se claudunt chrySTALLINUM humorem. Hanc sequitur vvea, sic dicta, quia vvea nigra est in colore simillima, quia enim omnia prædicta in compositione oculi erant clara, & alba, & visum disgregantia, ideo necessaria fuit tunica vvea, quæ sua nigredine lumen in oculo aggregaret. Hæc autem tunica ad modum spongiæ est, quodammodo porosa, & villosa, neruorum continens fila, & chrySTALLINUM humorem ab humiditate superflua depuraret, & spiritum visibilem alijs circumstantibus ministraret. Hæc tunica vvea à parte anteriori cum secundina coniungitur, & faciunt secundum orbem claudendum albugineum humorem. Hanc sequitur tunica cornea sic dicta: quia cornu lucido est similis. vnde & peruia est spiritui visibili ratione suæ transparentie, & tamen ratione aliquantulæ densitatis, est aggregationis visus aliquantulum operatiua, & ratione siue fortitudinis & coherentiæ ab exterioribus nocuentis est interius defensua. Hæc autem cornea sclerotica interiori coniuncta, tertium facit orbem, dum vitreum humorem circulariter intra se claudunt. Vltimò autem in superficie oculi exteriori ponitur tunica, quæ dicitur coniunctiua: quæ à crano descendens, neruorum tegit oculum, sed consistit in angulis oculorum eos ligans, & retinens, vt in sua maneat fixatione. Per has ergo septem tunicas, quæ oculum vestiunt, septem dona Spiritu Sancti representantur quæ mentem prædicatoris ornare debent: de quibus dicitur. Isa. 11. Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiarum, & intellectus, spiritus scientiarum, & pietatis, spiritus consilij & fortitudinis, & replebit eum spiritus timoris domini. Vbi aduertendum, quod sicut primæ sex tunicæ in tribus ordinibus oculi connectuntur: ita

prima sex dona in tribus gradibus spiritus combinantur.

Primus gradus est spiritus sapientiarum, & intellectus vbi sapientia combinatur intellectui: sicut in primo orbe oculi aranea tunica connectitur retinæ.

Secundus est spiritus scientiarum, & pietatis, in quo scientia pietati combinatur: sicut tunica vvea coniungitur secundinæ.

Tertius gradus est spiritus consilij, & fortitudinis, vbi consilium combinatur fortitudini: sicut cornea tunica sclerotica copulatur in tertio oculi orbe. Sed donum timoris ponitur per se, alteri dono non combinatur. Et replebit, inquit eum spiritus timoris domini, sicut etiam septima tunica oculi quæ dicitur coniunctiua alteri tunicæ non connectitur.

Capitis constitutio, sensuumque tum interiorum, tum exteriorum de-laratio. & colli, tibi, arumque naturales effectus, ac mirificas proprietates dispersè recensentur: quibus singulis non paucis similitudinibus prælati comparantur: eorum læmque partes perfectiores, ac officia, & deniq, sacra scriptura dignitates clarè aperiuuntur.

Cap. LX.

Prælati assimilatur capiti propter septem. Primo propter tuam situationem. Nam quia caput est inter exteriora membra pars hominis principalis, ideo propter dignitatem locatum est in corporis supremo. Et etiam propter necessitatem, scilicet vt possit inferiori membra regere, & quæ sub ipso sunt vniuersa disponere. Sic prælati positi sunt in altitudine dignitatis, & auctoritatis, vt possint sibi subditos congruentis regere, & gubernare. Sed tamen sicut eminens dignitate, ita conari debent, vt emineant sanctitate, humilitate, & operositate. Vnde beato Petro dixit Christus, Tu vocaberis Cephas, quod dicitur caput: antiquitus enim capita lauabantur. Vnde Christo dicenti, Ioan. 13. Si non lauero te &c. Petrus respondit, Domine non tantum pedes meos, sed & manus, & caput. & figurabatur in lotionem capitis, quod prælati debent esse mundi.

Item capita inungebantur secundam illud Mat. 6. Vnge caput tuum. In quo significabatur, quod prælati debent esse pij, oleo, scilicet misericordiarum pleni.

Item capita cinere aspergebantur. Thre. 2. Aspergerunt cinere capita sua: in quo figurabatur, quod debent esse humiles.

Item super capita manus imponebantur, Exo. 29. Imponent Aaron, & filii eius manus super caput illius. in quo significabatur, quod debent esse actiui, & operosi.

Secundò prælati assimilatur capiti propter sensationem. Nam omnis sensus apparet in capite. Vnde dicitur Ibi. lib. ety. quod caput dicitur à capiendo, eo, quod omnis sensus, & nerui ab eo initium capiunt: vnde caput est sedes omnium sensuum. Sunt enim in eo sensus tam exteriores quàm interiores. Exteriores enim sunt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus: qui sensus omnes mysticè competunt prælati, scilicet visus contemplationis, auditus confessionis, vel consultatio-

ris gustus diuini amoris, quo anima spiritualium deliciarum saporem percipit, odoratus discretionis, & tactus boni operis.

Sensus interiores sunt quatuor.

Primus est sensus communis, qui positus est in anteriori parte cerebri, vbi concurrunt nervi sensitui quinque sensuū, qui locus medullosus, & humidus est.

Secundus est virtutis imaginatiua, & hec etiā in anteriori parte cerebri ponitur post sensum communem, & ibi est magna duritia ex frigiditate cerebri proueniens. Hęc eadem virtus dicitur phantasia, vt vult Auicenna. Sed imaginatiua vocatur in quantum imagines rerum sensibilibus in ea referuntur: vnde etiā vocatur thesaurus formarum: sed fantasia dicitur in quantum huiusmodi imagines, siue formas componit, vel diuidit vt cum apprehendit aliquid esse album & frigidum & similia.

Tertius est virtus æstimatoria, sed in homine vocatur ratio particularis, & hęc virtus est in media cellula cerebri, quę callida est ex motu multi spiritus ad ipsam. Vnde in homine media cellula cerebri, rationalis, siue logistica dicitur.

Quartus est virtus memoratiua quę cõiter ponitur in posteriori parte ac cellula capitis. Istę quatuor virtutes designant quatuor perfectiones, quę debent esse in prelato.

Prima est peritia diuinarum scripturarum, & istam designat sensus communis. Nam sensus communis est (vt dicit Algazel) à quo omnes sensus proprii deriuantur, & ad quem omnis impressio eorum renuntiat & reducit, & in quo coniunguntur omnes, & sic sunt quasi suggerentes ipsi: Sicut ergo à sensu communi deriuatur sensus proprii, ita à diuina sapietia quę tradit in sacra scriptura, deriuantur omnes scientię seculares & physice. Vnde Cassio dicit quod omnis spendor rhetoricę eloquentię, omnes modi locutionis poeticę, quęlibet varietas pronuntiationis decorę, à diuinis scripturis sumpsit exordium. Et iterum, sicut omnis sensum impressio ad ipsum sensum communem reducit, ita omnes scientię alie ad sacra scripturam reducuntur, sicut ad regulam dirigentem.

Item, quia quia finis eius est vltimus finis, ad quem fines aliarum scientiarum ordinantur, scilicet beatitudo æterna: etiā quantum ad hoc omnes alie scientię coniuunguntur in ea. Nam quęlibet scientia est quędam perfectio hominis, & quęlibet perfectio hominis ad vltimam perfectionem eius ordinatur, quam principaliter ista scientia recipit, scilicet felicitatem æternam. Vnde Auicenna dicit, quod omnes scientię communicant in vna vtilitate, quę est acquisitio perfectionis animę, preparantis eam ad futuram felicitatem.

Item sicut omnes suggerunt sensui communi. i. expectant complementum cogitationis ab ipso circa particulare, quod est in sensu: ita etiā per sacram scientiam omnis humana cognitio recipit complementum: propter quod dicitur Sap. 13. quod vani sunt omnes homines quibus non subest scientia Dei.

Secundò debet esse in prelato cura, & custodia animarum, quã designat virtus imaginatiua quę est conseruatiua, & custoditiua sensibilibus formarum. Insuper

ad modum phantasię debet subditos adinuicem sociare, vel abinuicem separare prout eorum saluti viderit expedire.

Tertiò debet esse in eo prudentia, & discretio rerum agendarum, vt scilicet omnia cum discretionem, & ratione agat: & hanc designat virtus logistica, id est rationalis.

Quartò debet esse in eo iugis memoria, seu recordatio suorum defectuū, & culparum, quę, scilicet cum in puritate, & in humilitate conseruet: & hanc designat virtus memoria.

Tertiò prelatus assimilatur capiti propter capitis dispositionem. Dispositio enim capitis (secundum An.) ex tribus cognoscitur, scilicet est quantitate, ex figura, ex capillis. Ex quantitate quidem, quia caput debet esse mediocriter inter paruam, & magnum, membris alijs in quantitate proportionatum. Nam caput nimis paruam signat defectum maieris, & debilitatem virtutis formatiue. Sed nimis magnum signat superfluitatem materię, & defectum virtutis operatiue. Sic prelatus neque debet esse nimis magnus per superbiam elationem, neque etiā nimis paruus per pusillanimitatis deiectionem: sed vt utroque vitio careat, magnanimus, & humilis esse studeat, vt scilicet ex vtraque virtute quoddam medium, & temperamentum conficiat.

Item cognoscitur dispositio capitis ex figura, quia figura capitis est rotunda, tum propter lætionem, & passibilitatis amotionem: tum propter medullę cerebri ampliorem receptionem. Et tamen debet esse aliquantulum oblongum, & circa tempora aliquantulum planum. Nam perfecta dispositio capitis est, quando in rotunditate disponitur ad similitudinem globi cerebri inter manus, vel duo ligua compressi. Talis enim globus est figura rotundus, & tamen aliquantulum in vtroque latere planus: in parte tamen anteriori in vtraque parte erit acutum, aliquantulum eleuatum, & hoc necessarium fuit ad retinendum ventriculum cerebri in prora. i. in anteriori parte capitis, ex qua quinque nervi procedunt, quinque sensus facientes. Simili modo parum acuitur à posteriori propter retentionem anterioris ventriculi in puppi. i. in posteriori parte, ex qua procedunt medullę spondiles, & nervi motum voluntarium facientes. Debet ergo ad modum capitis prelatus esse rotundus. i. iustus, vt nõ sit in eo aliquis angulus iniquitatis, aliquam partem retinens, præcipue in iudicio, vbi partem, vel personã accipere nõ debet.

Item debet esse oblongus per longam discussionem, & deliberationem, s. vt non cito præcipitet sententiam, quia velox consilium siue iudicium sequitur poenitentia. Debet etiam esse ex vtroque latere planus, id est firmus, scilicet tam in prosperis quã in aduersis. Illud enim, quod planum est, vbi applicatur, vel ponitur, refidet firmum: sed non sic, quod est sphaericum: sed debet etiam esse acutus ante in prouisione futurorum: retro in recordatione præteritorum, & in medio dicitur, præsentia sublimiter disponendo.

Item cognoscitur dispositio capitis ex capillis, quia secundum eorum quantitatem, & qualitatem, & cadendi velocitatem siue tarditatem de complexionem capitis iudicatur. Quasi autẽ capilli adherentes capiti

sunt officiales, & familiares, vel consiliarij, vel amici ipsius prelati qui ei iugiter adherent ex quibus multum pendet, & ostenditur qualis prelatus sit. Capilli enim bene dispositi quamdiu adherent capiti, ipsum custodiunt, ornant, & defendunt: ablati verò, vel male dispositi ipsum turpe reddunt. Et simile accidit de amicis vel consiliarijs, & familiaribus prelatis: quia si boni sunt, ipsum custodiunt, & honorabilem reddunt, si verò prauum ipsum corrumpunt, vel saltem infamem, & odiosum efficiunt.

Quartò, prelatus assimilatur capiti propter eius compositionem. Nam primò quidem caput est ex multis ossibus constitutum, & hoc propter cerebri defensionem. Nam substantia cerebri tenera est, & mollis, vnde de facili læderetur, nisi esset interpositio cranei & ossium aliorum, per quę ab extrinseca læsione seruetur.

Ossa autem ista quę debent esse in prelato, vt ipsum defendant & custodiant, sunt misericordia, iustitia, clementia, & caterę virtutes. Prouerb. 20. iusticia, & veritas custodiunt regem, & clementia roboretur thronus eius.

Item caput habet aliquid de carnositate, & hoc fuit necessarium ad temperamentum ossium, & neruorum, ne fortè nimium ossium frigiditate teneritudo cerebri occasionaliter læderetur. Similiter in prelato est infirmitas carnis, siue passibilitas ad humilitatem scilicet, & custodiam virtutum. Nam (sicut dicit Apostolus 2. Corinth. 12.) virtus in infirmitate proficitur. Habet tamen caput parum de carnositate, & pinguedine respectu aliorum membrorum: & hoc propter viuacitatem sensus, & iuuamentum intellectus (sicut dicit Aristote. de anim.) Fortè ratio huius est, quia spiritus in neruis sensibilibus per carnis grossitiem, & nimiam pinguedinem in suo transitu impeditur, & sic sensus hebetaretur, & intellectus obrunderetur. Vnde Hieronymus dicit, quod venter pinguis non gignit sensum tenuem. In hoc ergo signatur, quod prelatus non debet esse deliciosus, neque intendere ad impinguandum corpus, sed paruam curam debet habere, vel impedere carni suę.

Item debet prelatus parum habere de carne, id est de amore carnali consanguineorum, id est, vt non intendat ad ditandum, vel impinguandum eos de patrimonio Crucifixi, id est, de bonis ecclesię.

Item caput, quamuis multam videatur exterius habere duritiem, multam tamen habet intrinsecum molliem in medulla, ita vt ipsius mollietate irrigetur totius corporis machina. Sic prelatus quamuis se debeat quandoque durum ostendere in corripiendo exterius, tamen in compatiendo mollis debet esse interius.

Item caput multum est neruosum, & hoc fuit necessarium, propter ossium adinuicem coniunctionem, & propter sensus & motus operationem. Nam per neruum medium anima in corpore omnem motum operatur, & sensum, neque sine neruo descendente à cerebro membrum coniungitur membro. Isti ergo nervi sunt bona verba, & exempla prelatis, quibus subditorum sensus informantur, & ad bene operandum mouentur, & pacis, id est, vnitatis consortio inuicem con-

nectuntur. Vnde si virtus fluens de capite per neruos impediatur, corporis corruptio sequitur, & omnis compactio dissoluitur: quia si virtus doctrinę, vel bonę vitę prelato subtrahitur, subditorum vita quoque corrumpitur, & vnitatis per consequens concordia dissipatur.

Quintò, propter cerebri inclusionem. Nam intra caput cerebrum est inclusum, quod est corpus album, sine sanguine de spiritu & medulla habens multum, & in tribus cellulis est distinctum, & intra duos panniculos, scilicet, piam matrem, & duram situ naturali est contentum. Est autem album, vt cuiuslibet similitudinis coloris sit facillè susceptiuum. Habet multum de spiritu, vt multus in eo sit motus. Habet multum de medulla, vt acumen caloris, qui ex eius motu generatur, temperaretur. Parum habet de sanguine, ne eius colore inficeretur, & sic omne apprehensum videretur rubrum. Ideò etiam fuit humidum sine sanguine, vt citò in naturam sentiendi mutaretur. In tribus autem cellulis est distinctum, quę ventriculi appellantur. In anteriori cellula formatur imaginatio. In media sensibilibus ratio. In vltima, memoria siue recordatio.

Hęc omnia competunt prelato, scilicet, vt sit albus per puritatem, & sine sanguine, id est, sine inordinato consanguineorum amore, scilicet, vt non ædificet Sion in sanguinibus: & debet habere etiam multum de spiritu, id est, multum esse spiritualis.

Idem de medulla humorosa, scilicet deuotione animę, vel de pietate compassionis. Distinctio autẽ trium cellularum, seu virtutum, signat tres partes prudentię: quarum vna est posterior, scilicet, memoria præteritorum: alia anterior, scilicet, prouisio futurorum: tertia media, scilicet, intelligentia præsentium. Debet etiam ad modum cerebri esse inter duram, & piam matrem inclusus. Istę enim duę matres, sunt duo panniculi ad defensionem cerebri positi: vnde vocantur matres cerebri: vnus est grossus, & ideo dicitur dura mater: hic autem craneo supponitur, sed in medio cerebri ingrossatur, & ad maiorem fortitudinem solidatur, non tamen immediatè cum craneo coniungitur, sed potius ab eo suspenditur, & huc atque illuc circa cerebri substantiam dilatatur. Hęc dura mater fuit necessaria, vt piam matrem, quę est ea tenerior, à duritia cranei defensa- ret: & vt venas, & arterias cerebri colligaret, & vbi essent spatia vacua illa impletet, ac pia mater durę matri supponitur, & ipsa mollior inuenitur. Et ideò substantiam cerebri circumuoluit, & dictas cellulas inter se diuidit, & distinguit. Neque superfluit hic pia mater: quia cerebri interius venas recolligit, & ne cerebrum sua liquiditate defluat, coadunando custodit: cerebrum cooperiens, & amplectens, ipsum à dura matre defendit. Istę ergo duę matres debent esse in prelato: dura enim mater est poenitentia, pia mater misericordia: debet enim esse sibi per poenitentiam austerus, sed per pietatem esse alijs largus, & benignus: vel debet esse dura mater in correctione iustitię, & pia mater in compassionem misericordię. Nam disciplina sine misericordia multum destituitur, si vna sine altera teneatur: vt dicit Gregor. Vtraque tamen dicitur esse mater ex dilectione charitatis mota.

Sexto, prælati assimilantur capiti propter fumositatum recepti onem. Est enim caput totius corporis caminus, & tectum, & ideo multarum fumositatum à stomacho ascendendum est receptiuum: & ideo fecit Deus illud porosum, & foraminibus plenum, ut per poros ocultos, & foramina manifesta eiceretur superfluum, ne fieret receptaculum naturæ mortiferum. Istæ multæ fumositates ad cerebrum ascendentes, sunt multæ sollicitudines, & anxietates, quas oportet prælatum habere: sed tamen superfluas curas, & anxietates debet abicere: siue per secretas considerationes, & orationes, siue per manifestas & viles occupationes.

Septimo, assimilatur capiti prælati, propter ipsius capitis lesionem, siue passionem. Patitur enim caput multipliciter: aliquando quidem ex sua complexionem, aliquando verò ex nimio fumo à stomacho ascendente, aliquando verò ex aeris intemperie, & aliquando ex aliorum membrorum associatione, aliquando ex nimia repletionem, aliquando ex nimia inanitionem: aliquando ex nimia fatigationem, aliquando ex nimia dormitionem: quæ omnia conueniunt malis prælati, qui aliquando deprauantur ex mala complexionem inclinante: aliquando ex fumo superbiæ ascendente: aliquando ex intemperantia dissolvente: aliquando ex malorum familiaritate inficiente: vel ex aliorum malignitate deficiente: aliquando ex nimia repletione ciborum, vel temporalis prosperitatis, aliquando ex nimia inanitionem expensarum suæ necessitatis: quandoque etiam ex nimia fatigationem infirmantur, & inutilis efficiuntur: aliquando verò ex nimia dormitionem negligentiam, & pigritiam detinentur.

Item prælati assimilantur collo. Primo, ratione situationis. Nam collum situatum est inter caput, & corpus: quia prælati mediator est inter Deum, & populum. Vnde debet esse coniunctum Deo per puritatem, & populo per charitatem, & pietatem. Vnde dixit Moyses, Deuter. 5. Ego sequester & medius fui inter vos, & Deum. Et quamquam prælati supra assimilantur sit capiti, non propterea est inconueniens, quòd etiam assimilantur collo: quia licet ipse sit ut caput respectu populi: tamen est ut collum respectu Christi, qui est principale caput ecclesiæ: secundum illud Ephes. 1. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus eius.

Secundo, ratione compositionis. Nam collum componitur ex duabus partibus, scilicet, anteriori, quæ dicitur gula, & posteriori, quæ dicitur ceruix, sicut dicit Isid. Et istæ duæ partes colli significant duas perfectiones prælati. Quia gula, siue guttur significat auctoritatem doctrinæ: quia, scilicet, in gutture vox formatur. Ceruix verò significat soliditatem vitæ. Ceruix enim non est concaua, ut gula, sed solida est & plena. Sed nota, quòd licet vox in gutture formetur: tamen si est vox significatiua, & articulata, & literata, quæ proprie dicitur locutio, requirit plura alia instrumenta. Vnde (secundum Constan.) organa vocis sunt plura. scilicet, pulmo, arteria, guttur, vniuersa, & dentes, labia, atque lingua. Horum enim organorum quedam sunt vocis ordinatiua, ut gula, quæ (secundum Constan.) vocem pulchram reddit, & fortem, quando proportionabiliter se habet ad alia

nutrimenta. Nam aerem introeuntem temperat, & nimis impetuosè exeat, detinet, & refrænât.

Item à receptionem pulueris guttur & arterias conseruat. Quedam verò sunt vocis emissiuua, ut canales pulmonis, & arteriæ, quæ sunt quasi quedam fistulæ, quæ si sint inuolutæ, lenes, & temperatæ, dulcem, & lenem, & temperatam faciunt ipsam vocem. Si verò sint asperæ, aut plus debito latæ, vel strictæ, aut distortæ, grauem, vel exilem, dissonam & inæqualem vocem emittunt. Quedam verò sunt vocis distinctiua, id est, verborum distinctè formatiua, sicut lingua labia, & dentes, & huiusmodi.

Igitur prima organa, quæ sunt vocis ordinatiua, admonent prælatum & doctorem ut loquatur ordinatè, & temperatè. Illa verò quæ sunt emissiuua admonent, ut loquatur apertè: quia in emissionem vocis fit oris apertio. Alia verò quæ sunt vocis distinctiua, admonent, ut loquatur distinctè: Pars verò posterior quæ dicitur ceruix, designat vitam prælati. Cõstat enim ex carne, & ossibus, & nervis, & est ossea ad caput fortius sustinendū, sed nervosa ad motum voluntariū faciendū, & sensum ad partes corporis deferendū. In quibus designatur, quòd prælati quantum ad vitam debent esse carni per mansuetudinem lenitatem, & ossei per fortitudinis firmitatem, & nervosi per dilectionis colligationem, & extensibilitatem.

Tertio, ratione proportionis. Nam debet collum esse proportionatum corpori, ne excedat in paruitate, vel in magnitudine modum. Tunc autem prælati excedit in magnitudine modum, quando est nimis seuerus: tunc in paruitate, quando nimis remissus. Dicit autem Aristot. 1. 4. de anim. quòd in quadrupedibus spilli corporis, & crurum mediocrium, collum est curuum, & grossum, & huiusmodi animalium in collo est maxima fortitudo, sicut patet in bobus, bubalis, & vris, & lupis. Tali collo fortissimo, scilicet, grosso, & curuo, assimilantur prælati, qui debent esse fortissimi in operando, curti, & breues in expediendo, grossi, & pleni, vel pingues in subueniendo, & largiendi.

Item prælati debent esse similes tibiis, quia primo debet esse in eis fortitudo patientiæ, & hoc designatur in tibiis, quæ scilicet intrinsecus sunt ex ossibus fortibus factæ, quæ etiam sunt tanquam columnæ ad corpus portandum habiles. Sic prælati debent esse columnæ per debiliū sustentationem, & fortes & patientes in portando subditorum onera.

Secundo, debet esse in eis compassio misericordiz, & hoc signatur in tibiis, quarum ossa interius sunt medulla plena: vnde sunt exterius dura, & interius molles: & sic ipsi prælati, ut & videantur exterius duri per correptionem iustitiæ, & sint intrinsecus molles per compassionem misericordiz.

Tertio debet esse in eis mansuetudo conuersationis extrinsecæ: & hoc significatur in tibiis quæ sunt carnositate vestitæ, & in cõplicationem earū cum femoribus, ne ab eis recipiant neque inferunt offensam. Vnde tanquam culcitra ad mollem corporis supportandam, carnositas ipsarum à parte superiori est interius locata. Sic prælati cum se aliis complicant, siue applicant cum eis conuersando, debent esse sic mansueti, & temperati, ut neque

neque ipsi illos offendant conuersationis asperitate, neque ipsi offendantur ab eis nimis familiaritatis, vel dilectionis contemptibilitate: debent autem omnes subditos, ut culcitra scilicet dulciter, & leuiter supportare.

Quarto debet esse in eis longitudo perseuerantiæ, quæ etiam significatur in tibiis siue coxis, quæ sunt longæ. Vnde ideo dicuntur tibiæ, quia similes sunt tibus in specie, & longitudine: (ut dicit Isid. li. Ery.) quia sci licet ipsi prælati longanimes, & perseuerantes esse debent in sui officij sollicitudine, & labore.

Item prælati similis est nutrici. Primo, quia nutrix puero gaudenti congaudet, & condolet patienti, ita debet prælati erga subditos se cundum illud Ro. 1. 2. Gaudete cum gaudentibus, & flere cum flentibus.

Secundo, quia nutrix subleuat puerum cadentem. Sic prælati cadentem in peccatis subleuare debet, reducentem benignè ad pœnitentiam, vel cadentem in pœnitentem, exhibendo ei misericordiam.

Tertio, quia nutrix lactat puerum plorantem, quia prælati afflicti subditum debent consolari.

Quarto, quia nutrix deosculatur cadentem: quia scilicet prælati debet osculo amoris, & pacis fouere subditum patientem.

Quinto, quia nutrix ligat puerum nolentem: quia scilicet prælati debet restringere inuitum subditum insolentem.

Sexto, quia nutrix abluit puerum se sordidantem: quia prælati purgare debet per correptionem iustitiæ subditum delinquentem, & sese per culpam sordidantem.

Septimo, quia nutrix pascit recusantem: quia scilicet prælati subditum nolentem audire verba Dei, vel studere in sacris doctrinis, quibus anima pascitur, debet compellere ad audiendum, vel ad studendum.

Octauo, quia nutrix instruit nescientem: quia prælati debet instruere subditum ignorantem.

Nono, quia nutrix balbutit, & linguam fragit, ut facilius instruat non loquentem. Sic prælati subditum nescientem confiteri, debet instruere de confessione quodammodo se cum eo peccatorem accusando.

Decimo, quia nutrix medicinam accipit, ut sanitati restituat paruulum ægrotantem. Sic bonus prælati libenter pœnitentiam recipit pro subditis liberandis.

Vndecimo, quia nutrix nunc manu, nunc genu eleuat puerum vagientem. Et sic prælati nunc manu operis, nunc genu orationis eleuat subditum laborantem, vel tribulationes seu tentationes patientem.

Duodecimo, quia cibum ipsa masticat, ut reficiat famelicum. Sic prælati, vel prædicatores verba Dei disponit, & ordinat, ut melius instruat, & reficiat auidetes.

Decimotertio, quia sibilis, & cantilenis demulcet puerum dormientem. Ita prælati deuotis recommendationibus, & officiis debet iuuare subditum morientem, vel quia officiis, & canticis ecclesiasticis debet pro uocare subditos ad somnum, id est ad quietem intimæ contemplationis.

Item prælati debent excedere subditos sicut mares feminas excedunt. Masculus enim in quatuor for-

minam excedit.

Primo quo ad complexionem: quia masculus calidus est, & siccus: femina verò frigida, & humida. In quo signatur, quòd prælati debet excedere subditos, & in calore diuini amoris, & in siccitate, id est castitate carnis: carens, scilicet humore seu fluxu concupiscentiæ carnalis.

Item in masculo vigent virtutes formales, & actiuæ. In femina verò materiales, & passiuæ. Vnde Arist. 1. 5. de ani. dicit, quòd vir se habet ad modum formæ, & mulier ad modum materiæ. In quo signatur, quòd prælati debent magis esse actiuus, id est magis operosi quàm subditi, & magis solliciti operibus virtutum, & præcipue in operibus pietatis: quæ pertinent ad vitam actiuam.

Secundo præualet masculus quo ad naturæ operationem. Nam in masculo maior est virtus. Vnde vir ab eminentia virium dictus est, (ut dicit Isid. lib. Ery.) Et ideo nerui virorum, ossa, & lacerti sunt fortiora, & grossiora, & omnia membra in viris sunt solidiora, & ideo ad opera aptiora. In quo signatur, quòd prælati debent magis quàm subditi abundare virtutibus interioribus & in bonis operibus exterioribus, & in tolerantia laborum, & etiam passionum.

Tertio præcellit quo ad sensus discretionem: quia in omni genere animalium masculus in precauendis insidiis, & fugiendis nocuis, sollicitiorem habet animum feminis, & prudentiorem (ut dicit Ari. 5. de ani.) In quo signatur: quòd prælati debet excedere subditos in discretionem prudentiæ, & in cognitionem scientiæ.

Quarto quoque præcellit masculus quo ad potestatem, & dominationem: vnde 1. Cor. 6. docendi auctoritas viris conceditur, sed feminis denegatur. Gen. 3. dictum est mulieri, Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Sic prælati excedunt subditos, & doctrinæ auctoritate, & regiminis potestate, & dominij dignitate.

Humana prudentia, quid, & qualis esse debeat, quæ siue partes in se continet pluribus odoratus in similitudine dicitur ostenditur. Cap. LXI.

Prudetia, & discretio assimilatur odoratiui, & hoc patet ex quinque.

Primo ex parte principij effectiui. Nam virtus animæ mediante spiritu animali perficit odoratum, sic & anima mediante spiritu sancti lumine, & gratia, efficitur prudens ad discernendum proficua, vel nocua. Vnde Apost. 1. Cor. 2. dicit, quòd spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Et 2. Corin. 1. 2. quæ per Spiritum sanctum datur discretio spirituum. Vnde vera prudentia non potest esse nisi in bonis, & spiritualibus viris, & ideo etiã Ari. 6. Ery. dicit, quòd impossibile est prudentem esse non entem bonum.

Secundo ex parte organi receptiui. Organum enim odoratus est aliquid circa cerebrum, sed in hominibus requiritur ad odorandum perfecta dispositio nasi, in quibus sunt duæ carunculæ siue cauernulæ ad modum mammillarum dependentes, quæ videntur esse propria organa odoratus, & recipiunt spiritum animale per quosdam nervos à cerebro venientes. Nares enim non sunt propria instrumenta olfactus, quod

patet, quia ipsis abscissis non priuatur animal odoratu. Nos etiam per loca foetida transeuntes si flatum represserimus, aerem foetidum nares intrantem in nullo sentimus, & hoc est, quia illa caruncula quasi quodam motu voluntario sunt obstructa. Sunt etiam carunculae huiusmodi concauae, & spongiosae: concauae quidem vt in sua porositate concaua fumum recipiant a re odorabili resolutum. Spongiosae vero sunt, vt in eis virtus attractiua sit. Sicut autem sunt duae carunculae velut instrumenta odorandi: sic sunt duae virtutes, quae sunt quasi animae instrumenta nocua a proficiuis discernendi.

Prima est intelligentia, siue ratio vniuersalis animae, quae, scilicet per prudentiam perficitur, vt se recte habeat circa ea quae sunt ad finem, vtilia, scilicet a nocuis generaliter discernendo. Vnde Aug. li. 8. 3. questio. dicit, quod prudentia est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Alia est aestimatiua, quae in homine dicitur ratio particularis, quae est collatiua intentionum particularium, sicut ratio vniuersalis est collatiua vniuersalium. Et haec aestimatiua etiam in brutis est, per quam ouis fugit lupum sicut inimicum, quamquam hoc per sensum non percipit: per hanc etiam mouetur auis ad colligendum paleas tanquam vtilis ad nidum. Vnde per hanc etiam ipsa bruta dicuntur participare aliquid prudentiae: sicut patet per Arist. 8. de hist. ani.

Tertius ex parte medij delatitii. Na (sicut dicit Arist. 2. lib. de ani.) olfactus immutatur ab odorabili per medium, scilicet aerem, aut aquam. Nam animalia, quae respirant, per aerem odorant. Dixerunt autem quidam, quod a corpore vaporabili quadam fumalis euaporatio resoluitur, quae est subiectum odoris, & peruenit vsque ad sensum olfactus. Et hinc est, (vt dicebat,) quod contrarij odores in medio se impediunt. Sed contra hoc est, quia odor cadaueris, a vulturibus vsque ad quingenta miliaria sentitur. Impossibile autem videtur, quod aliqua corporalis euaporatio cadaueris vsque ad tantum spacium diffundatur. Sed ad hoc respondet, quod talis euaporatio ad tam remotum spacium defertur per ventos. Sed contra hoc est: quia sensibile immutat medium vndique secundum eandem distantiam, nisi impediatur. Non autem sufficeret ad occupandum tantum spacium, etiam si totum cadauer resoluere in fumalem euaporationem, cum sit certus terminus rarefactionis, ad quem corpus corporale peruenire potest, quae est raritas ignis: & praecipue cum per huiusmodi odorem cadauer ipsum appareat immutatum. Et ideo dicendum, quod ab ordinabili resolui potest fumalis euaporatio, quae tamen non pertingit vsque ad terminum, vnde odor percipitur: quia immutatur medium spiritualiter vterius quam praedita euaporatio pertingere possit. Vnde etiam homines non sentiunt odorem sine respirationibus. Animalia autem aquatica, & quae non respirant, sicut sunt quae sanguine carent, cum enim odores sentiunt (quod patet, quia quadam eorum de longinquo veniunt ad alimentum, quod non esset, nisi prouocarentur odore) oportet quod odorem mediante aqua. Per aerem igitur qui subtilioris naturae est, intelliguntur spiritualia.

Vnde quandoque aer spiritus vocatur. Per aquam vero quae grossior, & fluxibilis est, intelliguntur temporalia, seu corporalia quae continuè transeunt. Vnde sicut ad odorandum necessarii sunt animalibus aer, & aqua, ita ad recte viuendum, vel operandum necessaria est hominibus duplex prudentia, scilicet spiritualium, & temporalium, scilicet vt prudenter sciant vti que disponere, sicut decet.

Prima ergo prudentia siue industria est circa spiritualia, quae pertinent ad salutem, & inuenitur in omnibus habentibus gratiam: quia vinctio docet eos de omnibus, vt dicitur, in 1. Io. 3. sed secunda, scilicet ea quae est circa temporalia, quam scilicet sibi & aliis quis potest prouidere, non solum de his, quae sunt necessaria ad salutem, sed de quibuscunque pertinentibus ad humanam vitam, non est in omnibus gratiam habentibus.

Quarto ex parte officij discretiui. Est enim odoratus officium odores factorumque discernere, sed odores percipit diligendo, fetores vero horrendo, & hoc est, quia odoribus tanquam conuenientibus adiunetur, fetoribus vero tanquam corrumpentibus impeditur, & ista prudentiae competunt, de qua Aug. de mori. eccl. dicit, quod prudentia est virtus, ea a quibus ai iuuatur, ab eis quibus impeditur, sagaciter eligens.

Prælatorum regimen, quod propter expressionem, dispositionem, significationem, representationem, diuinitatem, alijque naturales proprietates frontis, nerui, ac chartilaginis assimilatur, quas partes habere debeat, & a quo testes omnes deriuentur, exprimitur. Cap. LXII

Regimen principantium, & prælatorum assimilatur fronti propter quatuor.

Primo propter expressionem. Haec enim status mentis nostrae sua specie exprimit, dum nunc sit letum nunc tristis. Similiter in statu regiminis maxima notificatio fit. Vnde quidam Philosophus dixit, quod principatus virum ostendit. Est etiam status regiminis maxime variabilis, quem nunc tristitia deprimit, nunc vero laetitia extollit. Sed tunc viri prudentes in hoc statu existentes plus meroribus afficiuntur quam in istis. Eze. 1. Signum thau super frontes virorum gemetum.

Secundo propter dispositionem, quia (secundum Constantinum) frons est os semicirculare neque multum durum, neque nimis molle. Nam necessarium fuit, ut esset sic temperatum, ne laederetur vicinitas oculorum. Sic prælatus, vel princeps, licet debeat in se esse forte ad modum ossis, aliis tamen neque debet esse nimis durus, ne sit crudelis, neque nimis mollis, ne sit remissus. Et ideo (sicut dicit Bern.) miscenda est lenitas in seueritate, & faciendum est quoddam ex utraque temperamentum.

Item frons est modice carnositatis, & paucae pinguedinis, quia (secundum Philosophum) talia impediunt intellectum. Vnde signat, quod Princeps non debet carnibus intendere, neque deliciis insistere ad corpus impugandum, nisi parum quantum requirit necessitas. Secundo decentiam status. Eccles. 10. Vix tibi terra, cum rex puer est, & cuius principes mane comedunt.

Tertio propter representationem, quia totius animae virtuositas lucet in fronte. Frons enim (vt Philosophus dicit) est sedes verecundiae, & honoris. Vnde dicitur inuerecundiae dici solet, Tu deposuisti frontem tuam. Hier. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, non illi erubescere. Sic virtuositas plebis lucet in qualitate rectoris: propter quod dicitur. Eccl. 10. Qualis rector ciuitatis, ales & inhabitantes in ea. Sedes enim regiminis maxime est sedes verecundiae vel honoris. Nam si laudabiliter tenetur, tunc reddit dignum honorem. Eccl. 10. In medio fratrum rector illorum in honore, si vero male tenet, opprobrium, & verecundia patet. Quarto propter significationem, vt dicit Arist. ani. lib. 1. quod quando frons fuerit magna, significat stultitiam, quando medioeris, significat bonitatem complexionis, quando nimis eleuatur, & in superficie rotundatur, excessum significat cholerae & caloris. Sic si princeps velit videri magnus per ostentationem, est signum stultitiae mentis. Et si eleuatur per superbiam elationem, signat excessum propriae reputationis, & interioris inordinationis: sed si medioeriter se habet, vt neque per superbiam se extollat, neque contemptibilem per ignominiam se reddat, tunc est signum bonae dispositionis interioris.

Item Rectores, & praelati debent esse similes neruis.

Primo quidem, quia nerui a cerebro originem sumunt. Non autem a cerebro immediatè procedunt, sed quidam ab eo nucha mediante descendunt. Et tale mediū fuit necessarium, ne, si immediatè a cerebro omnes venirent, aut se rumpendo lacionem incurrerent, aut propter longitudinem viae a principio sensus ad actum sentiendi potentiam non haberent. In hoc autem signatur, quod quorundam rectorum institutio, seu potestas est immediatè a Deo, sic Moyses, & Aarō, & Apostoli instituti sunt a Christo, praecipue Petrus, alij praelati, & rectores, vt episcopi, & reges, & huiusmodi eliguntur ab hominibus, vt potestatem habent a Deo, homine mediante, sed siue immediatè, siue mediatè, non est potestas nisi a Deo, sicut Aposto. Ro. 1. 3. dicit.

Secundo, quia nerui motum a spiritu accipiunt quem membris refundunt. Sic praelati, & rectores in omnibus, quae faciunt debent moueri a Deo; vt videlicet ea, quae faciunt, propter eum operentur, & non propter fauorem hominum. Tunc enim dicuntur moueri a Deo, sicut finis mouet agerem. Apost. 1. Cor. 10. Omnia in gloriam Dei facite.

Tertio, quia nerui in sua concauitate spiritum recipiunt, & custodiunt. Sic praelati in mentis suae humilitate debent spiritum Dei habere, & custodire. Vnde in Ila. 11. secundum aliam translationem dicitur. Super quem requiescet spiritus meus nisi super humilem, &c.

Quarto, quia nerui partes diuersas recolligunt, & annexunt: quia scilicet praelatorum est subditos discordantes ad priorem reducere concordiam, & vnire. Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

Quinto, quia nerui in suo exitu sunt molles, sed in

sine se duros ostendunt. Sic praelati leniter in principio incipiendo semper ad perfectiora, & arctiora subditos trahere debent. Apo. 1. Cor. 13. Prius, quod animale, deinde quod spirituale.

Sexto, quia nerui sua mollitie & flexibilitate ossa inflexibilia flectunt. Sic praelati suae mansuetudinis exemplo debent duros & rigidos flectere ad mititatem, secundum illud Matth. 11. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Er talis rector erat Moyses, qui fuit vir mitissimus, & superpositus est populo durae ceruicis, sicut neruis alligantur ossa. Iob in persona Ecclesiae habenti mites praelatos; & duros subditos, dicit. Iob 10. Ossibus, & neruis compegisti me.

Item modificatio regentis debet esse ad modum chartilaginis.

Primo, quo ad temperantiam, quia chartilago sine sunt ossibus molliora, sed carnibus duriora. In quo significatur, quod rector (vt supra tactum est) non debet esse nimis durus, neque etiam nimis mollis, & pius, sed quasi quodam medio temperatus. Vnde in arca testamenti virga fuit simul cum manna, vt in rectoris iustitia sit virga, id est asperitas correctionis, simul cum manna, id est cum dulcedine compassionis.

Secundo ratione efficacitatis. Nam chartilago vestit extremitates ossium, ne ex nimia confractione in suis iuncturis exasperentur, & vt facilius ossa cum carnibus iungerentur. Per ossa intelliguntur subditi fortiores, & maiores, quorum extremitates sunt eorum defectus, nemo enim est tam perfectus, qui non habeat aliquos defectus saltem extraneos, & paruos, ex quibus contingit, quod inter fortes, & probos viros non nunquam, & collisiones scandalorum, & exasperationes verborum procurante diabolo oriuntur. Sed ista extrema, id est parua subditorum vitia, vnde scandala oriuntur, ne ex nimia confractione, id est ex assidua simul conuersione, in iuncturis, id est in locis, vel officijs, vel operibus quibus simul coniunguntur, se inuicem ossa, id est subditi, exasperent, id est inordinatè perturbent, chartilagine sunt vestiēda, id est prouida, & honesta praelati industria reprimenda & praecauenda. Tunc enim extremum subditi praelatus vestit, & cooperit, quando ipsum ne ad alios turbandum prodeat reprimat, vel tunc chartilaginis mollicies extrema ossium vestit, dum dominorum, & perfidorum subditorum extrema, id est parua vitia quadam dissimilando, vel parcendo praelatus pertransit: ex quo quandoque accidit, quod dum subditus sic se patienter, & benigne in suis defectibus a maioribus tolerari conspiciat, ipse a confratrum iniurijs, & exasperationibus facilius se compefcit. Ipsa etiam chartilaginis mollicies ossa cum carnibus iungit: quia benignitas, & mansuetudo praelati etiam firmiores & fortiores in pacis unitate connectit. Sic ergo per chartilaginis molliciem, & ossa simul, & carnes cum ossibus sine laesuris coniunguntur: quia sub benigno & modesto praelato omnes ad inuicem subditi tam fortiores, quam infirmiores sine scandalis, vel iniurijs in pace custodiuntur.

Tertio ratione deficientiae, dicit enim Arist. lib. de

animal, quod cartilago præcisâ non recrefcit: quia præcisâ, vel ablata operis moderatione nõ perficitur opus, sed deficit à sua perfectione. Vnde bene poericè deficitur. Semper ad omne, quod est mensurâ ponere prodest. Nam sine mensura non stabit regia cura.

Dentibus ob varios eorum naturales effectus, Religiosum boni, tum malicomparantur, quemadmodum autem vitam degere debeant, vt Deo grati existât, multum puerorum exemplis clarum redditur.

Cap. LXIII.

Religiosi assimilantur dentibus. Primò, quia dentes in carne radicati sunt, & tamen terminos carnis excedunt. Sic religiosi quâuis in carne sint positi, tamen præter carnem viuere debent, secundum illud 2. Cor. 10. In carne ambulâtes, non secundum carnem militamus.

Secundò, quia dentes nihil inter se, vel in se esse patiuntur. Sic religiosi nihil inter se, vel in se pati debent, quod sit charitatis eorum, seu vnitatis diuisionum, vel ablatiuum. Ro. 12. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes.

Tertiò, quia dentes superiores ad inferiores reuertuntur, & sibi inuicem mutuo coaptantur. Sic inter religiosos superiores debent redire ad inferiores per cõpationem, & humilitatem, & per charitatem. Et inferiores debent coaptare se superioribus reuertendo, & obediendo. Vel quia sola maxilla inferior in homine mouetur, debent econuerso inferiores cum offenderint, redire ad suos superiores pœnitendo, & veniam humiliter petendo, & superiores inferioribus se debent coaptare misericorditer recipiendo, vel inferiorum infirmitatibus discretè condescendendo. Apost. Ro. 12. debemus nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere.

Quartò, quia dentes ordinatè inuicem componuntur, sic religiones vocantur ordines, quia omnia debent in eis esse ordinata, secundum illud 1. Cor. 5. Omnia honestè & secundum ordinem fiant in vobis.

Quintò, quia dentes ad formationem vocis cooperantur. Sic etiam à religiosis formati debet vox laudis quoad diuinum officium cantantes, & vox prædicationis quoad prædicantes. Etiam cooperantur quoad vocem confessiones audientes.

Sextò, quia etiam dentes toti corpori obsequuntur. Et sic religiosi seruiunt vniuersali ecclesie, per exemplum conuersationis, per verbum prædicationis per suffragium orationis, & etiam per ministerium sacramentalis administrationis. Cant. 4. Dentes tui sicut grege tonfarum, conuentus religiosorum sunt ex quibus est lac, idest doctrina prædicationis, balatus, idest vox laudis, vel orationis, & fœtus, idest fructus multiplicis administrationis.

Septimò, quia licet non ex se, tamen ex adiunctis patiuntur. Nam licet substantia dentium ossæa, & insensibilis sit de se impassibilis, tamen dolore trahitur ratione societatis carnis, vel nerui, qui ei sunt coniuncti. Sic religiosi propter amorem narium quem habent interdum ad suos consanguineos carnales, vel etiam ad aliquos seculares, sibi familiariter iunctos, de eorum malis dolorem sentiunt, quem per se non

haberent, vel interdum religiosi, qui ex se boni sunt, tamen ex incautis, & non bonis secularium familiaritatibus, inficiuntur, & maculantur, & dolores, seu scædala patiuntur.

Octauò, quia dentes ab inuicè distinguuntur. Sunt enim in masculis 32. quorum quatuor in anteriori parte pares, quadrupli vocantur, qui lati sunt, & acuti. Vnde & inciores à medicis sunt vocati, eo, quòd ad eibi incisionè sunt apti, & quicquid ore capitur primo ab eis capitur, & mordetur. Mordendo autè cibum auferunt, quod est necessarium: & relinquunt, quod est superfluum. Sunt & duo alij, qui canini sunt appellati quadrupli coniuncti in summitate acuti, & duris cibus commolendis apti, & rotundiores, & propter hoc canini dicuntur, quia canum dentibus assimilantur. Et sunt canini dentes præcisioribus fortiores, acutiores, longiores, & rotundiores. Sunt istis collateraliter grossi, & lati, qui dicuntur molares eo, quòd ad molendum cibum sunt conuenientes: nam quæ à prioribus sunt confracta, istis tanquam molis traduntur molenda. In primis ergo dentibus præcisioribus, vel qui tollunt, & præcidunt partem necessariam, & reliquam dimittunt, possunt intelligi religiosi, & minus perfecti, qui seruant tantum ad quæ necessario tenentur ex voto, vel debito. Per caninos verò, qui duriora conterunt, intelliguntur quidam feruentiores, qui duriorum, & austeriorum vitam ducunt. Per molares verò latissimos intelliguntur perfecti, qui habent latitudinem charitatis, constantiam firmitatis, latebram humilitatis, efficaciam vtilitatis. Nam molares dentes sunt lati, firmi, occulti, & vtilissimi.

Nonò, quia dentes multa patiuntur. Nam patiuntur putredines, fœtores, perforationes, mutationes, dolores, & alias conformiles passionis, quæ omnes sunt ex corruptis passionibus, & humoribus descendentes. Ista omnia cõpetunt malis religiosis, qui perforantur per tentationum iacula, putrescunt per luxuriam: fœtorem per infamiam, mutantur aliquando per apostasiam, rotuantur, & dolent per punitionis iustitiam.

Itè religiosi debent esse similes pueris. Primò, quia pueri sunt ablaçtabiles. Vnde propriè puer dicitur cû est à lacte remotus. Sic religiosus debet se à seculo velut infans ab vberibus alienare, sicut dicit Isaac de vi. mona. Sicut ablaçtatus est super matrem suâ. Secundo, quia pueri sunt disciplinabiles: quia dicit aliquis puer cum doli capax efficitur, & disc. plinæ aptus habetur. Vnde sub tutoribus positus, disciplinæ subesse cõpelligitur. Sic religiosi debent esse sub disciplina patris spiritualis. i. prælati. Pro. 13. Noli subtrahere à puero disciplinam. Tertiò, quia sunt motus venerei in expertis: quia in hac ætate motus venerei homines cõmuniter non inuadunt, eo, quòd viæ adhuc strictæ sunt. Vnde ab hæpunitate pueri dicti sunt. Sic religiosi debent se ipsos retrahere, & sibi vias præcludere quibus possessio carnis illecebris superari, & in puritate non tantum vitis, sed etiam carnis manere. Apost. 2. Cor. 14. Nolite pueri effici sensibus, sed malicia paruuli estote, scilicet, vt non sit in vobis malitia carnis, & spiritus.

Quartò, quia sunt ad motum flexibiles. Et sic religiosi debent esse flexibiles per obedientiam ad exequenda

motum voluntatis superioris, vt possit prælatus dicere illud Nec. 5. Omnes pueri mei congregati erant ad opus. i. per promptitudinem obedientiæ.

Quintò, quia sunt corpore leues. i. vt non sint religiosi pigri, vel graues, per acidiam sicut erat ille de quo Mar. 8. Puer meus iacet, &c.

Sextò, quia sunt animò dociles, quia. i. religiosi debent esse dociles Dei. Sap. 8. Puer eram ingeniosus, & fortis sum animam bonam.

Septimò, quia sunt pueri sine solitudine vitam ducentes: quia. i. veri religiosi nihil in terra appetunt, & sine solitudine viuunt sicut de Apostolis dicit quædam gloria super Actus Apostolorum, quòd gloria Apostolorum erat nihil in terra possidere, & sine solitudine viuere. Tales. n. pueri solum Deum quærunt. 2. Par. 34. Cû adhuc puer esset, cœpit quærere Deum.

Octauò, quia nullum periculum sunt magis, quam virgam timentes: Et sic religiosi timent virgam flagelli diuini. Plus enim timere debent flagella Dei, quam hominis. Iud. 8. Timebat, quia adhuc pter erat.

Nonò, quia sunt neque laudes, neque vituperia aliquid reputantes. Ita religiosi vt Deo placeant, vituperia debent, & laudes hominum paruipendere, sicut dicebat Apost. 2. Cor. 4. Mihi pro minimo est, vt à vobis indicer. 3. Reg. 3. Ego autem puer paruulus sum, idest humilis.

Decimò, quia sunt iniuriarum immemores. Et sic religiosi debent iniuriarum obliuisci parcendo, exemplo Christi, qui dixit. Luc. 12. Pater dimitte illis, &c. Vnde & ipse vocatur puer. Act. 4. Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum, Iesum.

Vndecimò, quia verberati à matre statim sunt reuertentes, nec se de iniuria vindicantes. Ita religiosi etiam si affligantur in religione, non debent propter hoc suam religionem relinquere, vel ipsam accusare, & vituperare. Et de talibus patris patet Religiois dicere illud Ista. 8. Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Dominus, &c.

Cordis generatio, virtus forma, omnisq; ipsius perfectio erit diuissimis verbis pluribusq; sententis circumscribitur: quæquidem omnia sanctis viris pluribus exemplis adstantur, omnesque eorum perfectiones patefiunt.

Cap. LXVIII.

Sanctorum virorum perfectio repræsentatur in corde.

Primò, quia cor est exterius carnei. Et sic sancti viri sunt exterius carni. i. lenes per mansuetudinè conuersationis, vel habent sancti viri cor carnei per disciplinæ susceptibilitatem, vel carneum per compassibilitatem, non lapideum, idest durum per impietatem. Eze. 36. Auferâ cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.

Secundò, quia cor est interius concatum, & hoc necessarium fuit (sicut dicit Constan.) propter caloris conseruationem, quia cor est totius caloris corporis fontale principium. Sic sancti viri sunt cõcaui per hu-

ilitatem. Nam sicut calor naturalis conseruatur in concavitate cordis, ita calor charitatis in humilitate mentis, & hanc concavitatem habuit cor Christi. Vnde dicebat. Mat. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis, &c. Est etiam cor caloris charitatis fontale receptaculum: quia gratia Dei diffusa est in cordibus veteris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, vt dicitur. Rom. 5.

Tertiò cor est substantialiter solidum, & durum, & hoc necessarium fuit ne de facili læderetur. Et sic sancti viri sunt solidi in se per patientiæ firmitatem, & sunt interdum etiam aliquando duri per iustitiæ seueritatem.

Quartò, cor est figuratè rotundum, & etiam oblongum. Rotundum quidem est, vt abundantia spirituum in eo recipiatur. Oblongum verò in forma pira, vt scilicet tēdens in acutum tanquam in conum, actio naturalis caloris fortior sit. Sic etiam sancti viri habent cor rotundum, idest valde capax spiritualium virtutum, & etiam oblongum per continuitatem feruoris, & honorum operum.

Quintò cor semper est in motu, & mouetur cor secundum diastolem, & sistolem, idest secundum, dilatationem, & constrictionem: cuius motus, & si ad horâ cessaret, statim animal deficeret, vt Arist. li. de animal. dicit. Et nota, quòd per dilatationem frigidus aer attrahitur, per constrictionem verò calidus, & fumosus expellitur: sic calor cordis temperatur, & complexio adæquatur. Sic sancti viri continuè mouentur, & sollicitantur ad attrahendum gratiam: vnde cõtinuè dilatantur per augmentum in gratia, & constringuntur per abstinentiam à culpa, vel quia se cohercent in pœnitentia.

Sextò, quia cor est pulmōi vicinum, vt cum ira incenditur, huiusmodi pulmōis remedio temperetur. Sic sancti viri impetum iræ sciunt temperare remedio rationis per virtutem mansuetudinis.

Septimò, quia cor est spiritu, humore, & calore plenum: est enim primo cor fontale, principium spiritus. Habet enim cor duas concavitates, vnam sinistram, quæ ad cacumen tendit, & dextram, quæ infra subsistit. Et hæ concavitates dicuntur ventriculi cordis. Et dicit Augu. quòd in ventriculo cordis dextro, plus est de sanguine, quàm de spiritu. In sinistro verò econuerso, quia ibi spiritus vitalis generatur ad viuificandum animal, qui per quasdam arterias diffusus vndique dilatatur. Sic in cordibus sancto rum est plenitudo spiritus sancti sicut de Apostolis dicitur. Act. 2. quòd repleti sunt omnes Spiritu sancto: vt postea per ipsos tanquam per arterias, idest prædicatorum ora ad alios de riuaretur. Sed quod in sinistro est, plus de spiritu, quàm de sanguine, & in dextro econuerso, signat, quòd in aduersitate est plus de amore spirituali, quàm de corporali, sed in prosperitate econuerso, sicut in Apostolis, qui postquam ablatus fuit ab eis sponus, & fuerunt in luctu tribulationum, plus abundauit amor spiritualis, & gratia Spiritu sancti quàm primo, quia primo plus diligebant Christum corporaliter. Vnde dixit. Io. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos.

Item cor est fontale principium humoris, scilicet sanguinis.

sanguinis. Vnde Arif. li. 1. de ani. dicit, quod in corde est principium venarum, & prima virtus creans sanguinem, & eius sanguis est mundus, clarus, calidus, & maioris sensus, & conueniens intellectui. Sic cor Sanctorum est plenum humore sanguinis, id est affectione diuini amoris, vel deuotionis. Nam affectus, seu de notio eorum non est impunda & impura, sicut hypocritarum, qui Matth. 23. similes sunt sepulchris dealbatis, quae foris apparent alba, & intus sunt nigra, & foetida.

Item est clara, non obscura, vel tenebrosa sicut haereticorum.

Item calida, id est feruens, non tepida sicut imperfectorum.

Item sensata, non fatua; vel indiscreta sicut praesumptuorum.

Item est fontale principium caloris. Vnde dicit Arif. 16. de ani. quod propter calorem cordis, posuit natura membrum frigidum ex opposito cordis. scilicet cerebrum. Vnde in generatione animalis statim creatur caput post generationem cordis. Sicut ergo cor est plenum calore, ita sancti viri sunt pleni amore. Sed calor cordis a cerebro temperatur: quia feruor amoris sapientia regulatur. Vult enim Deus diligi sapienter, quia & ipse neminem diligit, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat, vt dicitur. Sap. 7.

Octauo, quia cor est membrum primo formatum. Vnde Philosophus dicit ibidem lib. 1. 2. quod cor animalis est complementum primo a natura creatum, id est ante omnia alia membra formatum. In quo signatur, quod homo primo intendere debet ad compositionem & sanctificationem cordis interioris, & postea ad componendum, & ordinandum mores, & facta exteriora. Mat. 23. Munda prius, quod intus est.

Nono, quia cordi accidit multiplex nocuentum. Nam quandoque patitur ex aliorum membrorum colligantia, quandoque ex propria distemperantia, quandoque ex deficientis regimini causa. Sic etiam spirituales laeduntur quandoque ex prauis sociis, quandoque ex propriis vitiis, quandoque a defectibus prelati: patitur etiam cor ex virtutis suae dissolutione, ex spiritus euaporatione, ex nimia repletione, & ex venae concauae oppilatione. Dissoluitur autem cordis virtus spiritualis per luxuriam, euaporat spiritus per superbiam, fit repletio nimia per gulam, oppilatur vena misericordiae per auaritiam. Accidit etiam cordi timor sic, quod patienter videtur, quod cor de loco suo moueatur, hunc timorem facit acedia circa spiritualia. Nam acedia facit cor frigidum nimis, & omnia opera reddit mellia, & dissoluta. Dicit autem Haly super quendam textum Galeni, quod si cor fuerit nimis frigidum, & nimis humidum, & pulsus mollis, homo virilitate, & audacia priuatus erit, piger, & timidus apparebit.

Decimo, quia vigor cordis ostenditur per multiplex signum. Dicit n. Galenus, quod virtus, & complexio cordis ostenditur per magnitudinem respirationis, per velocitatem pulsus, per virilitatem festinam ad actionem, per iram, audaciam, & feruorem: per amplitudinem petoris, & pilositate, haec omnia calorem dominantem in corde significant. Haec ergo cordis virtus, de-

bet apparere in poenitentibus per magnitudinem contritionis, per quam anima etiam incipit respirare per nouam attractionem spiritualis gratiae.

Item per velocitatem confessionis, quae est similis pulsui, per hoc, quod indicat spirituali medico infirmitatem animae interioris latentem.

Item per festinam & virilem actionem satisfactionis: & per iram, contra proprias transgressiones: per audaciam, contra tentationes, per feruorem, contra remissiones, per amplitudinem pietatis, & pilositate auferitatis. Nam caro pilosa est asperior non pilosa. Genes. 26. Nosti, quod Esau homo pilosus sit, & ego lenis. Ideo Ioannes Baptista pro asperitate poenitentiae portabat vestimentum de pilis camelorum. Haec ergo omnia ostendunt calorem amoris diuini in corde dominantem.

Vndecimo, quia cor quanto animosius, tanto magis paruum. Vnde animalia parui cordis in quantitate sunt maioris animositatis propter maiorem adnationem virtutis. Omnis enim virtus quanto magis adunata, tanto potentior: & quanto magis diuisa, tanto est debilior, vt in lib. de causis ostenditur. Sic spiritualiter tanto, quis plus habet de magnitudine virtutis, quanto plus habet de paruitate humilitatis. Haec enim est, quae omnes virtutes vnitas & concatenat tenet. Vnde Greg. hom. 6. dicit, quod qui ceteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat.

Veræ sapientia dignitas, locus, initium, & officium, ipsius instrumentum quo aliis manifestatur, per gustum, & linguam tum etiam saliuæ plurimos effectus, quæ delictis sine, explanatur. Cap. LXV.

Sapientia assimilatur gustui propter quinque. Primo ratione officij: quia. scilicet gustus est propriè saporum perceptiuus. Et dico propriè, quia gustus est propriè gustus prout est discretiuus saporum: sed gustus prout est quidam tactus, quia. si tangendo percipit suum obiectum, sic habet discernere qualitates tangibiles. scilicet alimenta, cuius sensus est tactus. Sicut igitur gustus est, quo sapores ciborum percipimus: sic quoque sapientia est per quam quæ sursum sunt sapimus: & ideo sapientia dicitur a sapore. Eccl. 6. Sapientia doctrinae secundum nomen est eius.

Secundo ratione principij. Nam principium effectuum gustus est virtus animalis. id est virtus quaedam animæ sensitiuae. Instrumentale autem quoddam principium est spiritus animalis, qui per quosdam nervos ad linguam deferretur. Sic etiam est duplex principium spiritualis sapientie, vnum essentiale. scilicet fides, quæ est prima virtus necessaria animæ intellectiuae. Nam sicut initium artis secundum essentiam eius sunt principia eius ex quibus procedit: sic initium sapientiae secundum eius essentiam sunt articuli fidei. Vnde fides dicitur esse initium sapientiae. Sed principium sapientiae instrumentale est illud, quo anima disponitur ad sapientiam, & hoc est timor Dei, secundum illud Ps. 110. Initium sapientiae est timor Domini. Dicitur autem timor initium sapientiae quantum ad eius effectus. Nam sicut dicitur initium artis, vnde ars incipit operari, sicut si dicatur, quod fundamentum sit principium artis aedificatoriae, quia ibi incipit

aedificator operari: sic dicitur, quod ad effectum timor initium sapientiae, inde sapientia incipit operari. Et hoc modo timor seruilis dicitur initium sapientiae, sicut principium extra disponens ad sapientiam, in quantum quis timore poenae recedit a peccato, secundum illud Eccl. 1. Timor domini expellit peccatum, & per hoc habitatur ad sapientiam. Sed timor filialis, & castus, initium sapientiae, sicut primus sapientiae effectus: Cuius enim ad sapientiam pertineat, quod humana vita regatur per rationes diuinas, oportet sumere principium, vt homo Deum reuereatur, & subiiciatur ei. Sic enim consequenter in omnibus secundum Deum regabitur.

Tertio ratione organi. Organum enim, & instrumentum gustus, (vt Arif. de sen. & sen. dicit) est aliquod instrumentum circa cor, & similiter, organum tactus. Nam ad tres sensus deriuatur virtus sensitiua, & corde mediante cerebro, ita quod a corde primo venit ad cerebrum, & a cerebro postea ad ipsos sensus. Tactus autem, & gustus referuntur ad ipsum cor per medium, & contactum, quod est caro. Sed Constantinus dicit, quod proximum, & manifestum instrumentum gustus prout est discretiuus saporum, est lingua, quæ spiritum animalem ad perfectionem virtutis gustabilis defert. Fit enim gustus, sicut ipse dicit, hoc modo: quia duo nervi linguae medio inhiunguntur, qui in multos ramos in extremitatibus lateribus linguae disperguntur, & per eos, (vt dictum est) spiritus animalis ad linguam deferretur. Cui ergo res gustanda subintrat linguam, spiritus animalis, qui ibi est immutatur secundum proprietates eius, quæ postea iudicio animæ repræsentat. Sicut ergo circa cor est primum gustus instrumentum, ita in corde dicitur esse primum sapientiae habitaculum, secundum illud Pro. 14. In corde requiescit sapientia prudentis: sed primum instrumentum sapientiae quo aliis manifestatur, est lingua. Ps. 3. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius, &c. Sed duo nervi infixi, sunt dicitur cautela: quæ debent esse in lingua sapientis: vna ad loquendum, & alia ad tacendum: secundum tempus opportunum, vel significant duplex opus sapientis. scilicet veritatem defendere, & falsitatem repellere. Pro. 8. Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestantur impium. Et nota, quod lingua secundum suam complexionem est cõcaua, porosa, humida; & insipida. Cõcaua vt bene quodlibet retineret. Porosa facta est, vt quod grossum, vel subtile de re gustanda esset, nervos linguae facili subintraret, & virtus actiua ad percipiendum eandem plus vigeret. Humida verò est, vt humiditas cooperetur ad acceptorum dissolutionem: vt si aliqua dura, vel sicca palato applicarentur humiditate linguae facili soluerentur. Facta est etiam insipida, vt cuiuslibet saporis sit facili susceptiua. Nam si determinatum saporem haberet, qualitatem alterius saporis percipere non valeret. Haec etiam omnia competunt linguae, prout est instrumentum sapientiae.

Primo, vt sic concaua ad retinendum, & custodiendum verbum vsque ad tempus opportunum loquendum. Mal. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, scilicet vsque ad tempus docendi.

Item vt sit porosa ad grossa, vel subtilia prout decet dicendum, & disponendum. Nam humidum in re porosa per diuersa foramina minutim diuiditur.

Item vt sit humida, scilicet, vt dicta, & acta ad dissolutionem dura, id est obscura, vel dubia, quæ sunt difficilia ad intelligendum: sicut durum est difficile ad comedendum, humeret id est delectat, & exponat.

Item est insipida ex se, suscipiens saporem aliunde, quia, scilicet sapientiam loquendi ex se non habet homo, sed a Deo, secundum illud Luc. 21. Ego dabo vobis os, & sapientiam, Aug. Quod sapienter loquamini ab illo est, non nostra sapientia. Contra quod superbi philosophi dixerunt, Labia nostra a nobis sunt.

Quarto ratione medij. Nam gustus, (vt dicit Arif. de ani.) non fit per medium extraneum, sicut visus fit mediante aere: sed tamen sicut non fit visio sine medio, vel sine lumine, ita non fit gustus sine humido. Nullum enim saporosum facit sensum sui saporis sine humiditate. Vnde sicut color fit actu visibilis per lumen, ita sapor fit actu gustabilis per humidum, & ita oportet, quod gustabile, vel actu habeat humiditatem aqueam sicut vnum, & huiusmodi, aut sit potentia humectabilis sicut illud, quod sumitur per modum cibi. Et ideo oportet, quod si saliuæ in ore, quæ bene liquida est, & etiam liquefactiua: per quam ea, quæ sumuntur etiam humectantur, vt eorum sapor percipi possit. Sicut ergo gustui ad percipiendos, sapores necessaria est humiditas vel saliuæ, ita etiam similiter ipsi homini ad percipiendam veram sapientiam, necessaria est Christi doctrina. Cum n. Christus sit caput ecclesiae, (vt dicit Apost. Eph. 5.) quasi saliuæ fluens accipite, est doctrina deriuata a Christo, & hæc per quam veræ sapientiae gustus habetur, quia ipse verbum Dei est, qui est fons sapientiae, vt dicitur Ecclesiast. 1.

Quinto ratione obiecti, quod est propriè humidum saporabile. Enumerat autem Arif. de ani. saporum species ad quas omnes alia reducuntur. scilicet dulce, & amarum, pingue, & salum, acetosum, austerrum, & acutum. Hos itaque sapores sicut corporaliter per gustum, sic etiam spiritualiter per sapientiam degustamus. Facit enim nos sapientia degustare dulce in contemplatione celestis gloriae. Amarum in consideratione æternæ poenae. Pingue in refectione æternæ gratiae. Salum in consideratione presentis miseriae, Acetosum in recognitione culpæ, & compunctione conscientiae. Austerrum in assumptione exterioris poenitentiae. Et acutum in intelligentia scripturæ.

Item sapientia assimilatur saliuæ propter quatuor. Primo propter saporis perceptionem. Nam (secundum Constan.) saliuæ est inter gustum, & eius obiectum media. Nihil enim gustu percipit, nisi cuius sapor mediante saliuæ gustui presentatur. Sic quoque per sapientiam superna degustamus, eorumque saporem sentimus, secundum illud Col. 3. Quæ sursum sunt sapite, non quæ supra terram.

Item vt sit porosa ad grossa, vel subtilia prout decet dicendum, & disponendum. Nam humidum in re porosa per diuersa foramina minutim diuiditur.

Item vt sit humida, scilicet, vt dicta, & acta ad dissolutionem dura, id est obscura, vel dubia, quæ sunt difficilia ad intelligendum: sicut durum est difficile ad comedendum, humeret id est delectat, & exponat.

Item est insipida ex se, suscipiens saporem aliunde, quia, scilicet sapientiam loquendi ex se non habet homo, sed a Deo, secundum illud Luc. 21. Ego dabo vobis os, & sapientiam, Aug. Quod sapienter loquamini ab illo est, non nostra sapientia. Contra quod superbi philosophi dixerunt, Labia nostra a nobis sunt.

Quarto ratione medij. Nam gustus, (vt dicit Arif. de ani.) non fit per medium extraneum, sicut visus fit mediante aere: sed tamen sicut non fit visio sine medio, vel sine lumine, ita non fit gustus sine humido. Nullum enim saporosum facit sensum sui saporis sine humiditate. Vnde sicut color fit actu visibilis per lumen, ita sapor fit actu gustabilis per humidum, & ita oportet, quod gustabile, vel actu habeat humiditatem aqueam sicut vnum, & huiusmodi, aut sit potentia humectabilis sicut illud, quod sumitur per modum cibi. Et ideo oportet, quod si saliuæ in ore, quæ bene liquida est, & etiam liquefactiua: per quam ea, quæ sumuntur etiam humectantur, vt eorum sapor percipi possit. Sicut ergo gustui ad percipiendos, sapores necessaria est humiditas vel saliuæ, ita etiam similiter ipsi homini ad percipiendam veram sapientiam, necessaria est Christi doctrina. Cum n. Christus sit caput ecclesiae, (vt dicit Apost. Eph. 5.) quasi saliuæ fluens accipite, est doctrina deriuata a Christo, & hæc per quam veræ sapientiae gustus habetur, quia ipse verbum Dei est, qui est fons sapientiae, vt dicitur Ecclesiast. 1.

Quinto ratione obiecti, quod est propriè humidum saporabile. Enumerat autem Arif. de ani. saporum species ad quas omnes alia reducuntur. scilicet dulce, & amarum, pingue, & salum, acetosum, austerrum, & acutum. Hos itaque sapores sicut corporaliter per gustum, sic etiam spiritualiter per sapientiam degustamus. Facit enim nos sapientia degustare dulce in contemplatione celestis gloriae. Amarum in consideratione æternæ poenae. Pingue in refectione æternæ gratiae. Salum in consideratione presentis miseriae, Acetosum in recognitione culpæ, & compunctione conscientiae. Austerrum in assumptione exterioris poenitentiae. Et acutum in intelligentia scripturæ.

Item sapientia assimilatur saliuæ propter quatuor. Primo propter saporis perceptionem. Nam (secundum Constan.) saliuæ est inter gustum, & eius obiectum media. Nihil enim gustu percipit, nisi cuius sapor mediante saliuæ gustui presentatur. Sic quoque per sapientiam superna degustamus, eorumque saporem sentimus, secundum illud Col. 3. Quæ sursum sunt sapite, non quæ supra terram.

Secundo propter eius humectationem, sine qua humectatione lingua non bene volueretur, neque loqueretur. Sic etiam per sapientiam cordis os ad rectè loquendum disponitur & dirigitur, secundum illud Pro. 16. Cor sapientis erudit os eius.

Tertio propter digestionis preparationem: ciborum enim siccitatem salua temperat, & eorum succositatem augmentat, vt melius possint dentibus conterri, & facilius digeri. Sic quoque sapientia facit verba Dei, quae sunt cibus animae, coterere per expositionem, & digerere per discussionem, & considerationem.

Quarto propter superfluitatem cerebri, & pulmonis faciliorem euacuationem. Sic sapientia euacuat superfluitates cerebri. inordinatas, & phantasticas imaginationes, quas sapientes vel non habent, vel eis non inhaerent.

Item superfluitates pulmonis. i. superfluas, & inordinatas locutiones. Nam sine pulmone locutionis vox formari non potest, neque anhelitus reddi valet, sicut dicit Ari. 1. 4. de ani. Non autem homo sapiens, aut superfluus, aut inordinatè loquitur: omnia verba eius sunt ponderata. Eccl. 1. 1. Verba sapientum statim ponderabuntur.

Quinque nasi proprietates annotatur, quibus humana scientia diuersimodè comparatur: necnon scientiarum distinctio & perfectio, naturalisq; hominum appetitus in illis acquirendis manifestatur.

Cap. LXVI.

Scientia hominis assimilatur naso.

Primo propter eius sensibilitatem. Nam per nares odorifera sentimus, & per eas inter odorifera, & foetida discernimus. Est autem verum intellectui, sicut res odorifera odoratur. Vnde scientia per quam verum à falso discernimus, rectè assimilatur naribus, & hinc est, quod nescij, & imperiti vocantur ignari, id est sine nare.

Secundo propter continuitatem. Habet enim natus duas concavitates siue duo foramina, quae per quamdam chartilaginosa substantiam ad inuicem sunt distincta, & vnum horum foraminum ad concavitatem palati tendit, alterum sursum ad cerebri pellicula vadit, vt aerem attrahat cerebro, & spiritum deferat naribus animalem ad sensum odoratus perficiendum. Primum ergo foramen fuit necessarium ad efficiendas superfluitates de cerebro euenientes. Aliud verò ad spiritum attrahendum; & odoratum perficiendum. Duo ergo foramina narium, sunt duo modi scientiarum. Est enim scientiarum alia speculatiua, quae ad superiora tendit, alia practica, quae inferiora disponit. vna, scilicet practica superfluitates eiicit, sicut patet de scientia medicinae, quae docet expellere superfluitates humorum, & de morali quae docet reprimere, & expellere excessus, & extrema vitiorum. Altera, scilicet speculatiua spiritum attrahit, id est spiritualem, & intellectualem perfectionem.

Tertio propter necessitatem. Nam secundum Constant. natus fuit necessarius ad aerem attrahendum. Et sic est necessaria scientia naturalis ad attrahendum aerem, id est ad acquirendam notitiam respectu sensibilium. Nam aer praecipue est medium, per quod sensibilia deferuntur ad sensum, sicut patet in olfactu, & etiam auditu, & visu, qui sunt sensus, qui praecipue deseruiunt scientiae & sicut aer per attractionem recipitur in naribus ita species sensibilium per abstractionem recipiuntur in sensu primo in sensu, postea in intellectu, sicut aer attractus primo recipitur in naso, postea in pulmone.

Item est necessarius natus ad cerebrum expurgandum, & sic est necessaria scientia moralis, scilicet expurgationem animi à vitis per contrarias virtutes.

Item est necessarius natus ad calorem in ventriculis cerebri temperandum, quasi enim calor cerebri desiderium naturale. Vnde dicit Ari. 1. met. Omnes homines naturaliter scire desiderant, hoc desiderium non totaliter fatiat, sed tamen quodammodo perficiendum temperat, praecipue scientia metaphysicis, quae est circa maximè intelligibilia, quibus intellectus magis reficitur, non tamen calor iste extinguatur, quia per nullam scientiam humanam sciendi desiderium fatiatur.

Item est necessarius natus ad resolutum odorem gratiae receptionem habiles. Prou. 5. Sit vena tua benedicta, scilicet benedictione gratiae.

Secundo, quia venae in corpore hominis sunt sanguinis camerae, siue vasa: quia scilicet mentes seruorum Dei sunt diuinæ gratiae non solum receptivae, sed etiam contentivae, & reseruativae: sanguis enim quo vita corporalis sustentatur, & viuificatur, signat diuinam gratiam, per quam etiam anima viuificatur, & nutritur. Apost. Cor. 6. Gratia Dei sum id quod sum.

Tertio, quia sancti sunt ministri sanguinis, & baiuli: quia scilicet Dei gratiam quam habent, etiam alijs ministrare, & communicare student secundum illud 1. Pe. 4. Vnusquisque qui accepit gratiam, in alterum illam ministrantes.

Quarto, quia venae sunt sanitatis, & infirmitatis nuntiae. Sic serui Dei alijs infirmitates vitiorum, & sanitatem virtutum annunciant, & demonstrant, Isa. 53. Annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Et de virtutibus. 1. Pe. 1. Vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum.

Item seruis Dei bonus ad modum serui mundani ex multis proprietatibus ostenditur.

Primo, quidem, quia docilis est, & ingeniosus ad intelligendum. Eccl. 7. Seruus sensatus sit tibi dilectus quali anima tua.

Secundo, quia est humilis, & obsequiosus ad seruandum. Pl. 115. O domine quia ego seruus tuus.

Tertio, quia est hilaris, & iocosus ad conuendum. Ge. 47. Laet seruum regi, & Isa. Serui mei laetabunt.

Quarto, quia affabilis, & graciosus ad loquendum. Vnde dicitur de Dauid, quod seruiebat Sauli. 1. Reg. 18. Acceptus erat Dauid in conspectu vniuersi populi, & maximè seruorum Saul.

Quinto, quia est virilis, & animosus ad se contra aduersarios domini sui ponendum, 1. Reg. 12. Non contemnat cor cuiusquam in eo, ego seruus tuus.

Sexto, quia est in commisso fidelis, & studiosus ad exequendum. Lu. 19. Euge serue bone &c. Et Nu. 12. Seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est.

Septimo, quia ingeniosus, & vtilis ad lucra domini Summa de Exempla

procurandum. Luc. 19. Vocatis seruis, &c.

Octauo, quia sollicitus existit ad seruandum. Luc. 12. Quis vestrum habens seruum, &c. Vnde commendatur Viras, qui dixit 3. Reg. 12. Dominus meus Ioab, & serui domini mei habitant in campis, & ego, &c.

Nono, quia patiens ad expectandum. Luc. 12. Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus, &c.

Decimo, quia est vigilans ad dominum suum custodiendum. Vnde Dauid redarguit seruos Saul dormientes, & dominum suum non custodientes. 1. Reg. 26.

Vndecimo, quia semper habet oculos ad dominum contemplandum. Psal. 122. Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum.

Duodecimo, quia semper studet ad placidè, & mundè seruendum. Psal. 100. Ambulaus in via immaculata, hic mihi ministrabat.

Decimotertio, quia castigatus non aperit os ad murmurandum. Eccl. 10. Viro sensato liberi seruiant, & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus.

Quibus rite vigilia conueniat, quantumque spirituali cura proficiat, & temporali sollicitudini superflua obstit, paucis hic atque claris demonstratur rationibus.

Cap. LXVIIII.

Sollicitudo & cura spiritualium assimilatur vigiliae. Haec enim sunt vigiliae quae conueniunt laborantibus, id est bene operantibus, vt meritum augeant: conueniunt speculatiuis. i. contemplantibus, vt dominum venientem recipiant: conueniunt medicinam sumentibus. i. poenitentibus, vt non se laedant: conueniunt aegrotantibus. i. tentatis, vt citius conualescant: conueniunt itinerantibus. i. per exilium huius vitae, ne per somnum pigritiae diartam amittant: conueniunt & gregem pascentibus. i. praelatis, ne damnum gregis per lupos. i. per haereticos, & malos homines, aut demones incurrant: conueniunt etiam orantibus, vt coronam promissam vigilantibus, non amittant. Mar. 26. Vigilate & orate.

Item sollicitudo & superflua cura temporalium assimilatur maximè inordinatae vigiliae. Vigilia enim si fuerit nimia (vt dicit Constant.) calorem augmentat. Et similiter sollicitudo nimia temporalium, austum auaritia augmentat.

Item corpus desiccet. Et similiter sollicitudo superflua desiccet animam ab humore pietatis, & etiam corpus ratione inordinati laboris.

Item oculos grauat. Et similiter sollicitudo auaritia grauat oculos mentis deprimens ad terram, i. terrena.

Item visum hebetat. Et sic sollicitudo temporalis hebetat visum contemplationis spiritualis.

Item dolorem capitis generat, id est, impatientiam, & turbationes mentis. Vnde Dominus dixit Martha, Luc. 10. Sollicita es, & turbaris erga plurima.

Item totum corpus debilitat, & enervat. Et similiter superflua sollicitudo enervat totius animae virtutem: propter quod Dominus admonet, dicens Luc. 12. Noli te solliciti esse, &c.

Triplitem in humano corpore spiritum existere, diuersimodèque singulos gigni, ac in varijs corporis partibus naturaliter persistere explanatur, ex quibus varia eliciuntur paradigmata, quae multis spiritibus sanctis effectibus & perfectionibus adaptantur.

Spiritus sanctus tria operatur in anima. Nam est cōservator naturæ, largitor vitæ, & inspirator sapientie. Et secundum hæc tria assimilatur triplici spiritui qui est in humano corpore. Est enim in corpore humano spiritus naturalis, vitalis, animalis. Naturalis habet sedem in hepate, vitalis in corde, animalis in capite. Spiritus enim naturalis habet sic generare, dum enim per calorem agentem in sanguinem fortis in hepate sic ebullitio, fumus resoluitur, qui ex nervis hepatis subtiliatur, & depuratus, in quandam subtilem, & spirituales substantiam siue naturam aeream commutatur, qui spiritus naturalis dicitur eo, quod sua potentia naturaliter sanguinem subtiliat, & sua levitate ipsum ad singula membra impellit. Iste ergo spiritus, est virtutis naturalis regitius. Similiter quoque spiritus sanctus est omnis esse cōservatiuus, & omnis virtutis regitius secundum illud, Psalm. 32. Spiritu oris eius omnis virtus eorum. Spiritus verò vitalis fit, quia spiritus naturalis prædictus in hepate generatur per venas quasdam ad cor mittitur, ubi per collisionem, & motum partium cordis adiuuicem, magis depuratur, & in naturam subtiliorem conuertitur. Et tunc spiritus vitalis dicitur, eo, quod à corde per arterias ad membra totius corporis se diffundit, & spirituales vitam augmentans, eius operationes rectificat, & custodit. Similiter spiritus sanctus veniens in animam, spirituales vitam gratiæ in eam infundit, & ad singula membra animæ, id est ad singulas eius potentias suas virtutes spirituales diffundit, quibus operationes hominis producuntur, & rectificantur. Sed quædam arteria è sinistro cordis ventriculo exiens in suo motu mox in duos diuiditur ramos, quorum vnus tendit ad inferiora in plurimos ramos diuisus, quibus mediatis spiritus vitalis ad omnia membra interiora viuificanda portatur. Alter verò ramus tēdit ad superiora, & in tres ramos iterum diuiditur, quorum dexter ad dextrum brachium, sinister ad sinistrum æqualiter se diffundit: & sic vitalis spiritus per totum corpus transfunditur, & vitalem pulsam in arterijs operatur. Medius verò ramus ad cerebrum se extendit, & superiora viuificans, vitalem spiritum in omnibus circumfundit. Sicut ergo spiritus vitalis viuificat, & perficit inferiora, & superiora membra corporis: sic etiam spiritus sanctus viuificat vitam gratiæ, & perficit inferiores id est actiuos per dilectionem proximi, & hic habet diuersos ramos, id est diuersa opera vitæ actiue, & superiores, id est contemplationis in dilectione Dei. Et iste diuiditur in tres ramos secundum tres modos diligendi, quos ponit beatus Bernardus. Diligunt, enim sancti viri Deum fortiter, sapienter, & dulciter: fortiter quo ad patrem, sapienter quo ad filium, dulciter quo ad spiritum sanctum. Vel fortiter contra mundum, sapienter contra diabolum, dulciter contra carnem. Vel diuiditur spiritus superiora petens in tres partes: quia spiritus sanctus superiores, id est sublimiores viros, & contemplatiuos perficit tribus virtutibus, scilicet fide, spe, & charitate. Vel, quia eleuat eos ad tres contemplationis gradus quos beatus Dion. 4. c. de diu. no. ponit, scilicet rectum, circulare, & obliquum. Spiritus verò ani-

malis fit, quia idem spiritus ventriculos cerebri penetrans, ibidem magis digeritur, & magis subtiliatur: & sentit epilepticus aliquid eleuari in pollice pedis, quod est sicut ventositas frigida, & tendit versus cerebri ipsius: cum ergo peruenit ad cor, & ad cerebrum, incurrit epilepsiam. Hæc ergo ventositas frigida, est elatio superba, quæ mentem tumefacit, & feruorem spiritus extinguit. hæc surgit ex pollice pedis, id est ex excellentia honoris. Nam pollex ceteros digitos præcellit grossitie, & ordine, quia est inter digitos primus, & magis corpulentus. Et idem tanquam pollex in pede est homo honoratior, & opulentior in plebe: ex quo ventositas surgit, quando de excellentia superbia, hæc cor tangit, quando delectatur in prærogatiua honoris. Sed tunc ad cerebrum pertingit, cum ad sensum eius, & rationem peruenit, vt scilicet, se ceteris eo æstimet meliorem quo se præcunctis videt recipere honore. sed ex hoc incurritur epilepsia, quia nunquam ex occultata mentis superbia sequitur manifesta ruina. Nam in epilepsia est casus, & prostratio corporis. Prouerborum decimosexto, Ante ruinam exaltatur spiritus.

Item sicut animalis spiritus perficit tam sensus interiores quàm exteriores: sic quoque spiritus sanctus perficit, & illuminat ad discernendum, & diiudicandum tam interiora propria, quàm exteriora aliena. Vnde apostolus. 1. Co. 2. dicit, quod spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur.

Nonnulla ipsius hominis sponsæ optimæ partes numerantur, per quas Christi sponsæ perfectiones breuiter patefunt.
Cap. LXX.

Sponsa Christi debet in se habere illa quæ etiam reperiuntur in bona sponsa hominis, scilicet frequens ad orandum, & deuota quo ad Deum subiecta quosdam maritum, id est Christi obsequium, facilis, & benigna, scilicet quo ad miserum, pacifica quo ad vicinos, vel quoscuq; conuocios, circumspecta quo ad filios, scilicet quo ad suos mores, & actus, quorum nos sumus principia sicut partes natorum. (sicut dicitur in Eth. dicit) manlieta quo ad subditos, id est quo ad sensus proprios quos debet sponsa Christi manlietate refrenare.

Item patiens in tolerandis, sedula & diligens in agendis, modesta, in habitu, sobria, in motu, tacita in factu, pudica in visu, honesta in gestu, matuta in sententia, verecunda in publico, hilaris marito siue Christo, continentis in occulto, scilicet loco, vel corde. Talis ergo laudanda quæ plus moribus quàm carnis delictis, per virtutibus quàm splendidi vestibus studet placere marito siue Christo: & plus causa prolis, id est boni operis quàm libidinis, id est quàm delectationis, vel commodi temporalis, in bonis matrimonijs, id est in spiritualibus exercitijs cōseruatur: & plus curat habere filios gratiæ, quàm naturæ.

Quot Epilepsia stomachique dolor in humano capite mala operetur, exprimitur: ex quorum cognitiōe ipsius etiam superbia damna non obscurè cognosci declaratur.
Cap. LXXI.

Superbia inducit ruinam, sicut ventositas inducit epilepsiam. Dicit enim Auicenna, quod multoties sentit epilepticus aliquid eleuari in pollice pedis, quod est sicut ventositas frigida, & tendit versus cerebri ipsius: cum ergo peruenit ad cor, & ad cerebrum, incurrit epilepsiam. Hæc ergo ventositas frigida, est elatio superba, quæ mentem tumefacit, & feruorem spiritus extinguit. hæc surgit ex pollice pedis, id est ex excellentia honoris. Nam pollex ceteros digitos præcellit grossitie, & ordine, quia est inter digitos primus, & magis corpulentus. Et idem tanquam pollex in pede est homo honoratior, & opulentior in plebe: ex quo ventositas surgit, quando de excellentia superbia, hæc cor tangit, quando delectatur in prærogatiua honoris. Sed tunc ad cerebrum pertingit, cum ad sensum eius, & rationem peruenit, vt scilicet, se ceteris eo æstimet meliorem quo se præcunctis videt recipere honore. sed ex hoc incurritur epilepsia, quia nunquam ex occultata mentis superbia sequitur manifesta ruina. Nam in epilepsia est casus, & prostratio corporis. Prouerborum decimosexto, Ante ruinam exaltatur spiritus.

Item superbiæ tumor aliquando etiam poenitentes, & Dominum diligentes inuadit, & occidit. Cuius exemplum apparet in dolore stomachi. Nam sicut dicit Auicenna, quando apparet cum dolore stomachi super pedem dextrum aliquid simile vesicæ, patiens moritur in xxvij. diebus. Est enim quasi dolor stomachi, poenitentia, & dolor peccati. Nam sicut dolor cruciat stomachum, sic conscientia peccati remordet, & cruciat animum. Est enim velut pes animæ amor eius: sed tanquæ pes sinister, est amor temporalium, tanquam verò dexter pes est amor spiritualium: ergo anima poenitens debet habere dolorem, quo purificetur, & pedes dextrum, id est, amorem spiritualium quo promoueat. Sed inter hæc cauenda est vesica, id est, timenda est superbia. Est enim tumor superbiæ velut eleuatio vesicæ: quæ tunc in pede dextro nascitur, quæ de spiritualis operis profectu aliquis extollitur, sed hoc patiens ad mortem appropinquat: quia omnis intumescens superbia ad ruinam peccati festinat. Prouer. 17. Qui altam facit domum suam, scilicet mentis, quærit ruinam.

Incubus quid, cuiusque rei signum existat, ac quemadmodum causetur, & ex diuersis ipsius effectibus variè pater diabolus hominem in peccatis tentare, triaque præcipua mala ex peccatis oriri explanatur.

Cap. LXXII.

Tentatio peccati assimilatur incubo. Nam incubus (secundum Auic.) est egritudo in qua homo sentit cum in somnū ingreditur phantasma graue super se cadens, & comprimens ipsum, & angustatur eius spiritus, & interfecatur vox eius, & motus eius fortasse præfocatur, propter pororum oppilationes, & cū ab ipso separatur, excitat eum subito. Talis enim incubus tentationem peccati designat, propter nouem. Primò, quia talis egritudo dormientem occupat, acci-

dit enim in somno. Est autem dormienti similis, qui tentationibus resistere negligit. Vnde, quod hæc egritudo accidit dormienti, & non vigili, significat, quod tentatio præualet negligenti, non autem sollicitè resistenti. Vnde Marth. 26. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.

Secundò, quia hæc egritudo phantasiando grauat. Videretur enim qui hoc patitur phantasma quoddam graue sentire quasi super se cadens, & ipsum comprimens, cum tamen non sit quod videretur: quia non est pondus exterius, sed interior egritudo, sed nihilominus ipsum grauat vt pondus. In quo significatur, quod etiam in tentatione diabolus peccatorem deludit, vt videatur peccatum esse id, quod non est, scilicet magis delectabile, vel magis vile esse, vel minus periculosum, quàm postea inueniatur. Et sic illudendo inducit ei pondus, & grauedinem peccati. Aliquando etiam tentatio peccati est, vt phantasma terrens, vt quando diabolus tentando persuadet dicens, Nisi feceris hoc, tale malum accidet tibi, puta nisi sensus exerceris, ad paupertatem & miseriam deuolueris, & similia. Et superinducit peccatum, quo postea conscientia plurimum grauatur. Psalm. 37. Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauata sunt me. Pro. 14. Scelus illudit peccatum Mat. 6. Putauerunt phantasma esse.

Tertiò, quia incubus spiritum angustiat: angustiat enim valde spiritus hoc patiens, & sic homo postquæ tentationi consensit, & peccatum fecit, angustiat ex remorsu conscientia spiritus eius. Ro. 1. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum.

Quartò, quia incubus hominem voce priuat: Non enim potest loqui, qui hoc patitur, & hoc facit in peccante verecundia peccati, quia, & tollit vocem confessionis. Luc. 1. Eris tacens, & non poteris loqui.

Quintò, quia corpus immobilizat: quia talis non potest membra mouere, & sic postquam peccator cadit in peccatum, non habet motum vitæ, vel operis interioris meritorij. Exo. 12. Fiant immobiles quasi lapis.

Sextò, quia quandoque ipsum præfocat scilicet propter pororum oppilationes: & hoc est quando diabolus omnem porum, id est omnem viam seu meatum peccatori præcludit, ne possit de peccato exire. Thr. 3. Clusit vias meas lapidibus.

Septimò, quia egritudines periculosas prænunciat. Nam, (vt dicit Auic.) Talis incubus antecessor est periculorum egritudinum, aut apoplexiæ, aut epilepsia, aut mania: quia scilicet postquam homo in tentationem cadit, & peccatum, perficit, tria mala consequitur, scilicet debilitatem, ociositatem, præcipitabilitatem. Siquidem ex vnus peccati mortalis consensu, vel opere sic anima debilitatur, quod se tenere non potest, nisi in aliud cadat. Hanc debilitatem designat epilepsia in qua est corporis prostratio. Non enim est possibile (sicut dicit Auic.) vt patienti actu epilepsiam, remaneat erectio corporis. Vnde necesse est ipsum cadere, nec habet possibilitatem postquæ cecidit, erigendi se. Et sic etiã peccatori accidit postquæ in peccatum cecidit, quia non est in eo vnde se erigere possit. Psalm. 70. Septuagesimo septimo, Spiritus vadens, & non, &c. scilicet sponse iam

peccatum, & non rediens a peccato, nisi per diuinum auxilium.

Item priuatur homo propter peccatum omni opere meritorio vitæ æternæ: quando manet in eo. Et sic quantum ad meritum efficitur ociosus. Et hoc designatur in apoplexia, in qua (vt dicit Auic.) est membrum ociositas, propter priuationem sensus, & motus.

Item propter peccatum efficitur homo vt maniacus qui est furiosus, & præceps, & sic peccatum facit hominem præcipitem, vt frequenter operetur absque consilio rationis. Deut. 32. Gens absque consilio est, & sine prudentia.

Oportet uero, quia subito excitat. Nam cum incubus tali a dormiente separatur, subito excitat eum. Sic quando definit, & separatur ab homine delectatio peccati, tunc homo excitatur, & perpendit, quam male fecerit vel quando separatur ab homine possibilitas peccandi per mortem, tunc excitatur anima misera, quæ prius in peccato dormiebat: quia tunc oculos pœna aperit, quos culpa claudebat. vel postquam per penitentiam separatur a culpa, tunc anima excitatur a sua negligentia.

Non dicitur, quia hanc infirmitatē multiplex causa generat. Nam, secundum Auicem. quandoque ex frigido vapore, quandoque ex subito frigore, quandoque ex debili complexionē. Est enim primò, vt ipse dicit huius aegritudinis causa, vt plurimū vapor materiæ grossarum sanguinearum, aut phlegmaticarum, aut melancholicarum eleuatus ad cerebrum subito in dispositione quietis, & motus, & vigiliarum resolutus. Et in hoc signatur tentatio proueniens a carne, quæ nunc ex humore sanguinis intendit ad luxuriam, nunc ex phlegmatico ad pigritiam, nunc ex melancholico ad gulam siue tristitiam. Sunt enim melancholici edaces (vt dicit Arist. de som. & vig.) & iterum sunt tristes. Quandoque verò fit incubus ex frigore vehemēti irruenti in caput subito apud somnum. Et hæc est tentatio diaboli, qui tunc quasi frigus subito irruit, cum hominem dormientem, id est, negligentē cernit. Vnde Hiero. Semper aliquid boni facito, ne diabolus te inueniat ociosum.

Item incubus (vt Auic. dicit) fit propter debilitatem cerebri, aut a caliditate sua, aut a malitia complexionis quam habet: sic tentatio quæ est a mundo, inducit debilitatem cerebri, id est, animi, quia præcipue in cerebro vigent virtutes animales. Et hanc debilitatem animi inducit tentatio mundi, aut calore prosperitatis, aut malitia aduersitatis. 1. Jo. 5. Totus mundus in maligno positus est. Aug. dicit, Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi, blanditur vt decipiat, terret vt frangat, non vos teneat voluptas propria, non vos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus: ad utroque aditus occurrit Christus, & non vincitur Christianus.

Superbiam diuturna tribulatione domari, unico febris longæ epilepsiam resoluentis, confirmatur exemplo.

Cap. LXXII.

Tribulatio diuina domat, & excludit superbiam, sicut febris longa excludit epilepsiam, dicit Auic. quod epilepsia multoties resoluitur per febres

quas tolerat patiens eam, & proprie per febres longas, vt quartanam, propter vehementiam fortitudinis longæ, & propterea, quod dicitur gerit materiam melancholicam. Sed quid est febris longa, nisi afflictio diuturna, quæ sua fortitudine elationem mentis prostermit, & sua diuturnitate: corpus consumit, & ardet superbiā.

Melancholia qualitas, principium, dominium, multiplicatur effectus, & stomachi doloris, diuersitati pariter dominus peccatorum penitentis adaptari demonstratur.

Cap. LXXIII.

Tristitia penitentia de peccatis perpetratis affluatur cholera nigra, id est, melancholia.

Primò, ratione dominij: quia melancholia dominatur in latere sinistro, quia scilicet tristitia de peccatis, vitis animi subicitur, quæ sunt in sinistra parte. Secundò, ratione principij, quia sedem habet in splene: quia licet contristentur de perpetrato culpe, tamen gaudent in spe de consecutione veniæ. Nam (vt dicunt Phisici) de splene generatur risus, ex qua viciantate sequitur, quod melancholici aliquando rideant, aliquando fiant.

Tertiò, ratione qualitatis: quia melancholia frigida est & sicca, & frigus, & siccitas aliquando in bona significatione accipiuntur, aliquando in mala. In mala significatione accipitur frigus in Can. 2. vbi dicitur, Hymen transit, imber abiit, & recessit. vt scilicet in frigore huius accipiat torpor tentationis. Sed in bona significatione accipitur in Psal. 63. vbi dicitur, Transiimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium, in post æstum & dissolutionem transeamus ad requiem. ignis enimurit, aqua dissoluit. vrit enim tribulationis autem igne solidatum aquam non timet: post trāstium verò tribulationis educet nos dominus in refrigerium mentis. Similiter & siccitas duobus modis accipitur: quandoque in bonum, sicut Psal. 94. ait, Siccam manam eius formauerunt: siccam enim vocat cordis nostri terram, a malis humoribus exiccatam. Aliquando verò est, id est, rore carens gratiæ cælestis. ergo tristitia penitentia ad modum melancholia est frigida, id est, frigeratiua a vitiorum ardore, & sicca, id est, a vitiorum humoribus, siue fluxibus, siccariua, & restrictiua.

Quartò, ratione effectuum: quia melancholia facit homines iracundos, quandoque timidos, quandoque vigilantes, quandoque dormientes. Similiter tristitia penitentia facit homines irasci sibi ipsis. Psal. 4. Irascimini & nolite peccare.

Item facit pauescere, & timere diuinum iudicium Psal. 118. A iudiciis tuis timui.

Item quandoque facit vigilantes, id est, intentos in lectibus desiderijs, quandoque dormientes, id est, grauatos curis.

Quintò, ratione similitudinum: quia similis est melancholicus autumnus, terra, & senectuti: vt intelligimus in autumno maturitatem, in terra, stabilitatem, & senectute morum grauitatem.

Scilicet

Cap. LXXV.

Sextò ratione purgationum: quia purgatur per oculum. Et similiter ab his vitijs, de quibus tristamur, si per confessionem eiecta fuerint, lachrymis purgamur.

Item tristitia, & dolor peccati assimilatur dolori stomachi. Nam, secundum Auicennam, in dolore stomachi mouentur quadruplex diuersitas: quia quidam sunt qui bus accidit dolor stomachi, non quidem quando comedunt, sed in fine spacij comprehensionis cibi in stomacho, & post horam decimam quæ sequitur eam. Et talis quidem dolor assimilatur tristitia peccantis: quæ prouenit ex remorsu conscientia: quia licet peccator dum comedit, id est dum actu peccatum agit, non tristitiam, sed delectationem sentiat de peccato, tamen in fine spacij comprehensionis cibi. in fine completionis peccati, scilicet post consensum, vel post peccati actum, sequitur tristitia animi ex remorsu conscientia, & realitudo peccati. Vnde Arist. 1. cæl. dicit, quod beati replentur penitentia, & bene post decem horas, quia in transgressione decalogi, id est decem præceptorū legis omne peccatum perficitur. Vnde Ambrosius dicit, quod peccatum est transgressio diuinæ legis, & cælestium inobediencia madorum. Alij verò sunt quibus accidit dolor stomachi dum comedunt, & sedatur post digestionem. Et huic dolori assimilatur tristitia penitentium, qui dum comedunt. i. dum peccata sua confitentur, vel comedunt. i. dum verbis prædicationis, quod est cibis mentis, audiendo percipiunt, compunguntur, & contritionem concipiunt. Sed contritionis dolor post digestionem sedatur. Quia sicut est triplex digestio cibi in stomacho, in hepate, & in membris, sic etiam est triplex purgatio peccati, scilicet in corde, in ore, & in opere, id est in contritione cordis, in confessione oris, & in satisfactione operis. Vnde post digestionem completam, stomachi dolor sedatur, quia post plenam purgationem peccati, penitentis dolor mitigatur. Alij autem sunt, quorum dolor non cessat quousque euomat quoddam, sicut acetum ex quo bullit, deinde sedatur dolor eorum. Talis est dolor, & pœna in purgatorio existentium, qui non cessat, nisi non deficit quousque euacuetur, & expietur peccati reatus, qui rectè assimilatur aceto bullienti, scilicet ad modum aceti pungit dolore, & bullit ardore. Est enim vehemens dolor ex dilatione præmij, & vehemens ardor ignis existentis ibi. Quia (sicut dicit beatus Augustinus) licet ille ignis æternus non sit, tamen est miro modo grauis, in tantum, quod excusat omnes pœnas quas vnquam in carne aliquis passus fuit. Alij verò sunt, quorum dolor sedatur, non cum vomitu, sed cum descensione cibi, & talis est tristitia irascens: qui licet non euomat, id est licet iram a corde non abiciat, neque iniuriam remittat, tamen cum cibis a stomacho descendit, id est cum memoria iniuriam ab animo discedit, tristitia & ira sedatur.

Bonorum ac malorum hominum verba, lingua, sputo, ac saliuæ pluribus rationibus assimilantur, quorum origo, effectus, naturalisque virtutes manifestantur, ac quando quousque parat, et sic loquendum, seu silendum, edocetur. Summa de Exempla.

Verba bonorum hominum debet esse similia lingua. Nam lingua est influentia spiritus receptiua, & talis fuit lingua prophetarum, & Apostolorum, qui Spiritu sancto inspirati locuti sunt. Mat. 10. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

Secundò, quia lingua est de tenera & molli materia, scilicet de carne, quia interdum loqui debemus mollia, & placabilia verba. Pro. 25. Lingua mollis confringit duritiam. & Pro. 15. Lingua placabilis, lignum vitæ.

Tertiò, quia lingua est in complexionē calida, & humida, & sic lingua bonorum est feruida, & deuota.

Quartò, quia lingua in dispositione est tenuis, & longæ, & talis est lingua doctorum, scilicet tenuis, id est subtilis ad exponendū, & longa ad continuandum, & multiplicandum.

Quintò, quia lingua est ad similitudinem gladii facta: & hoc est, vt sit ad defensionem veritatis, & expugnationem erroris. Isa. 49. Posuit os meū dominus quasi gladium acutum.

Sextò, quia lingua est in corio rubricuda, vt scilicet verecundetur proferre verba inhonestæ, & indecentia.

Septimò, quia est vocis, & modulationis formatiua: & ideo est in concauo posita, vt sit suavis, & dulcis, sicut & est modulatio musica.

Octauò, quia lingua est saporis discretiua, vt scilicet sit sapida, & discreta ad loquendum.

Non dicitur, quia est conceptionum animæ interpretatiua: vt scilicet loquatur verba deliberata, & prius in anima limata.

Decimò, quia est labijs, quasi claustris duplici circumseptis, scilicet vt sciat se claudere tacendo, & aperire loquendo.

Vndecimò, quia lingua est oris humectatiua. Nam (secundum Constantium) in lateribus ligamentorum linguæ sunt quædam venæ vocatæ saliuales, quæ saliuam linguæ administrant, initium verò linguæ vnde exeunt hæ venæ, est caro glandulosa, & alba ipsius saliuæ generatiua, quæ linguam humectat, & ciborum siccitatem temperat, & eorum succositatem augmentat. Istæ autem duæ venæ, quæ administrant linguæ saliuam sapientia, id est saporis doctrinæ, sunt vita, & scientia.

Duodecimò, quia est lingua grauidorum animalium, & fetuum significatiua. Nam (sicut dicit Ari. 6. de ani.) qualis est vena sub lingua talis est fetus generatus ab ea. Oues enim aliquando habent sub lingua venas albas, & tunc pariunt foetus albos, et si habuerint nigras, pariunt nigros, & si varias pariunt varios. Venæ autem sub lingua existentes, vel ad linguam venientes possunt etiam dici cogitationes, & affectiones quæ lingua exponuntur. Et quales sunt in homine cogitationes, & affectiones, tales etiam sunt linguæ locutiones, & tales etiam sunt fetus, id est operationes, scilicet vel nigra, id est mala, vel alba, id est pura, vel varia, id est mixta, sicut opera hypocritarum.

Item verba malorum assimilantur linguæ.

Primò, quia lingua est in lubrico posita. Et sic mali

z 3

habent linguam lubricam; id est labilem ad verba inhonestam, & mala.

Secundò, quia lingua est acuta, & maximè lingua querendama experientiam. Ita mali ad modum gladij habent linguas acutas ad percutiendum, & diuidendum proximos, Plal. 139: *Adversant linguas suas, sicut serpentes.* Et iterum, lingua eorum gladius acutus.

Tertio, quia quorundam animalium lingua est venenosa; & mortifera, sicut serpentis; & draconis; & rabidi canis, cuius lingua semper apparet iuxta os, & distillat venenum; & inicit aquam si cadat in eam, de qua si quis bibat (vt dicit Auic.) efficitur rabidus. Hæc lingua venenosa, est lingua inficiens, & alios corrumpens vel lædens: siue per detractionem. Et hæc est lingua serpentis mordentis; & tortuosè incedentis: siue per malam suggestionem. Et hæc est lingua draconis infernalis, id est dæmonis, cuius est mala suggerere. Vnde etiã homines qui hæc faciunt, sunt quasi lingua eius; vel etiam per malam doctrinam corrumpendo fidem sicut heretici faciunt. Et hæc est lingua canis rabidi, cuius venenum inficit aquam sapietia salutaris, id est sacræ scripturæ per falsas expositiones, ita vt bibens ex ea, id est eorum doctrinam recipiens, spiritualiter efficiatur rabidus, & infectus.

Quartò, quia aliqua lingua est in colore varia, sicut (secundum Arif. de anima.) Serpentium linguæ, sunt nigra, siue liuida, subrutæ, maculosæ, & ad motum velocissimæ, ita vt cum sint in motu bifurcari videntur, tam velociter agitantur. Linguæ ergo liuidæ sunt inuidorum, subrutæ adulatorum, quia sub rufedine; id est sub dulcedine verborum. Nam rufedo est color mellis, immittunt aculeum deceptionis. sed maculosæ sunt linguæ infamatorum qui aliorum famam maculare sapientum conantur; ad modum autem linguæ velocissimæ, sunt linguæ reatorum qui verbum auditum, vel conceptum retinere non possunt quin statim proferat. Bifurcatur autem sunt bilinguium. Omnes autem tales linguas optabile effect; quod Deo sicaret & absinderet, quia tunc cessaret venenū de quo dicitur in Plal. 139. Venenum aspidum sub labiis eorum. Dicitur enim quod lingua aspidis, quamuis in corpore serpentis viuentis sit plena veneno mortifero, tamen ab eius corpore separata & siccata venenū amittit, & alterius serpentis venenum prodit. Vnde præsentem veneno sudare consuevit.

Item verba hominum assimilantur sputis. Primum quidem, quia sputum venenosis animalibus restitit. Nam dicit Ambr. in scr. de Leui. quod sputum hominis est venenum animalibus venenosis, & maximè si homo ieiunus sit. Sic verbum hominis sobrij, & placari mitigat, vel exinguit venenum hominis irati, & intemperati. Nam responsio mollis, frangit iram. Pro. 15.

Secundò, quia sputum superfluitatem reumatis minuit. Vnde dicit Galenus, quod ptylicis utile est spuere. Vnde dum spuunt se à superfluitate exonerant, quæ retenta suffocari moriuntur. Sic quoque per verba confessionis exonerat se peccator à superfluitate peccati, quia anima suffocatur, & occiditur.

Tertio, quia sputum aliquando quidem digestum

aliquando verò indigestum existit: & hoc pertinet ad verborum varietatem, quia aliquando loquitur homo consulte, & præmeditate, & tunc loquitur sapienter, aliquando verò præcipitanter, & inconsiderate, & tunc e contrario loquitur inepte. Vnde ponitur differentia inter sputum, & saluam: quia salua est superfluitas naturalis nutrimenti pectoris, & generatur digesta. Sed sputum est illud, quod ad pectus aduenit secundum diuersitatem cursus naturalis, vel præter naturam, nec est semper digestum (secundum Galenum.) Per saluam ergo quæ semper est digesta, intelligitur sapienter locutio, quæ semper est præmeditata, & ordinata: sed per sputum, quod quandoque est digestum: quandoque non, intelligitur communis locutio aliorum hominum, quæ aliquando est considerata, aliquando non.

Quartò quoque, quia sputum interiore corruptionem ostendit. Dicit enim Galenus, quod in sputo tria sunt attendenda, scilicet color, odor, & sapor. Nam sputum est in colore liuidum, cordis significat læsionem si sanguinem sanie admixtum pulmonis significat irritationem: si fuerit verò in odore foetidum interitum significat corruptionem: & si in sapore fuerit amarum, vel acidum, humoris significat corruptionem, in stomacho, & in pulmone. Quidam enim sunt, qui habent verba liuida, & maliuola: & hoc significat læsionem cordis per inuidiam. Quidam verò habent verba sanguinolenta, id est comminatoria, & contumeliosa admixtum sanie, id est rabie, & furore: & hæc ostendunt læsionem pulmonis per iracundiam. Nam pulmo est cordis bellum, quia ad temperamentum, & refrigerium continè aerem attrahit, & emittit. Vnde pulmo potest dici quoddam refrigerium cordis. Sed ira dum languit circa cor incendit, & ebullire facit, cordis refrigerium impedit etiam corpore. Dicit enim Damascenus, quod ira est feruor eius qui circa cor est, sanguinis, ex equo ratione fellis fens. Et quia iracundia cor incendit, deo iracundi proferunt verba sanguinolenta, & comminatoria, & maledica. Quidam verò proferunt, verba scortoria, id est infamantia: quia infamia comparatur scortoria, vel fetida sputa sunt verba turpia, id est carnalia, & immunda, quæ signa sunt interioris corruptionis, illa quæ dem odij, hæc verò luxuriæ. Quidam verò proferunt verba amara, & felleia, significantia corruptionem in stomacho, id est in memoria per remiscenciam iniquitatis receptæ. Est enim memoria receptaculum cogitationum sicut stomachus ciborum, sed tamen memoria est etiam conseruatiua receptorum.

Virginum perfectiones femoribus comparari tribus eorum proprietatibus asseritur.

Cap. LXXVI.

Virgines assimilantur femoribus. Primum, quia femora sunt ex magnis ossibus composita, vt dicit Constantinus. quod necessarium fuit, quia omnium ossium corporis sunt fundamenta vel quia portant maiores nervos, vel lacertos, per quos fit pedum motio voluntaria. Sic virgines indigent magnis ossibus

ossibus, id est viribus, quia (sicut dicit Aug.) inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis. Pl. 44. Accinge gladio super femur tuum, gladio enim super femur accingitur, qui contra tentationem carnis vn uersaliter præliatur.

Secundò, quia femora sunt tota à parte superiori concava, id est humiles, vt sint ad diuinitatem recipiendam, & conseruandam habiles, sine qua nihil valet uirginitas. Aug. Quid prodest cuius continentia, si dominetur superbia? quasi diceret nihil.

Tertio, quia femora à parte anteriori sunt gibbosa, duo habentia acumina. Vnde sunt exterius fortia, vt sibi locum habeant lacerti, & nerui: qui si essent intrinsecus, læderentur. Sic virgines debent esse fortes contra exteriora prouocantia, & impellentia ex parte carnis, vel mundi, & sunt necessaria duo acumina, scilicet oratio, & abstinentia. Vnde sunt etiam femora ex parte superioris grossiora, sed inferius graciliora: quia per orationem ingrossatur, & impingatur spiritus, & per abstinentiam attenuatur, & coarctatur pars inferior, id est caro.

Animam humanam quinque præcipuis virtutibus, veluti corpus quinque sensibus ac ossibus regulari & gubernari eorum non obscuris similitudinibus deserte ostentatur.

Cap. LXXVII.

Virtutes interiores animæ, quinque sensibus, corporis adaptatur. Nam visus animæ, est fides quæ quicunque caret, cæcus est: & assimilatur illi qui erat cæcus à natiuitate, quia scilicet omnes sine fide nascuntur. Illum cæcum cum Dominus illuminaret, exiit in terram, & fecit lutum de sputo, & liniuit super oculos eius: quia tunc illuminatur mentis oculus cum fidem Verbi incarnati suscipit intellectus. Et quod fides illuminat satis ostenditur Mat. 10. quando curauit Dominus Barthumæum cæcum, à quo cum Dominus quaesisset, Quid vis, vt tibi faciam? Respondit, Domine vt videam, & dixit ei. Respice, fides tua saluum te fecit, & confestim vidit. Ac si diceret fides est quæ te illuminat.

Auditus autem est obedientia. Pl. 17. Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris, obediuit mihi. & Leu. 22. dicitur, Si inueneris ouem, & bouem, aures, & cauda amputatis, volutar. e offerre poteris. Votum autem ex his solui non potest. Aures amputatio, est obedientia imperfecta, quæ si seculari sufficit, qui voluntariè offert, non tamè claustrali, qui, ex voto obediunt tenetur.

Oloratus, est spes. Vnde ille odoratu caret, qui spem non habet. In Ezechiele comminatur Dominus mulierem adulteram: Præcidam aures tuas, & nares tuas. Aures enim uaribus in præcisione iunguntur, quia à quibus mandatorum obedientia tollitur frustra de vita æternæ speratur.

Gustus, est charitas. Job 34. Guttur escas gustu diuini

dicat. Prudentia enim mundi habens palatum infectum temporalia bona iudicat: dulcia tanquam vera bona sed gustus charitatis illa respicit, nec libenter suscipit, quia meliora bona esurit. Pro. 27. Anima esuriens amarum pro dulci sumet.

Tactus est humilitas, quia tactus maximè nobis ad hæret, vt potè sine quo animal viuere non potest, talpa enim uiuit sine visu, musca sine auditu, & simile inuenitur de aliis sensibus, sed nullum animal uiuit sine tactu, immo aliquod uiuit solo tactu, vt ostrea, & concha. Humilitas igitur ad modum tactus maximè dicitur ad hæret, quia nihil ex nobis habemus vnde super bire debeamus. Ecclesi. 10. Qui superbis terra, & cinis. & Mich. 6. Humiliatio tua in medio tui, sed quia tactus duas habet manus, etiam patientia, quæ humilitatis comes est tactui comparatur. Hæc enim est qua filij Dei probantur. Gen. 27. Dixit Isaac, Accede huc, vt tangam te, & probem, an tu sis filius meus.

Item virtutes assimilantur ossibus.

Primum, quia ossa sunt totius corporis solidamenta, eo, quod in ipsis robur est animalis. Vnde cum sint omnium stabilimenta ab exterioribus defendunt interiora. Ita etiam ex virtutibus est totum robur, & soliditas animæ sine quibus anima ab exterioribus tentationibus minime se defendere potest: & ideo, animæ velut arma defensionis, de quibus Ph. Iosophia Boetij loquitur dicens, Talia ibi conuuleramus arma, quæ ni prior abiecisses, inuicta te firmitate tuereptur. Job 10. Ossibus, & neruis compegisti me.

Secundò, quia ossa sunt in corpore multiplicata, & hæc propter motus leuiorem facilitatem, & ad vitandum corporis passibilitatem, tanta enim est inter membra colligantia, vt vno patiente omnia sint compatiua. Vnde natura ferè duplicauit omnia membra, vt si vnū illorum deficeret, alterum eius effectum suppleret. Vbi ergo oportuit plura ossa compegit. Sic vt anima ad uersa, oportune, & meritoria opera faciliter moueatur, & vt contra diuersorum passionum tueatur, necessarium ei est, vt diuersarum virtutum habitibus muniarur. Et ideo necessarium est animæ non vnâ tantum, sed multas virtutes habere, vt quod per vnâ non potest, per aliam suppleatur. Eze. 37. Dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus. Talis enim campus est anima virtutibus plena.

Tertio, quia ossa sunt disparia, & diuersimodè figurata: disparia quidè sunt, quia in magnis membris magna, & in paruis parua, diuersimodè etiã figurata, quia quædam sunt longa quædam rotunda, quædam concava, & quædam solida. Similiter, & virtutes non sunt in omnibus pariter, vel æqualiter, sed secundum maius, & minus in sunt diuersis hominibus, siue eodem virtutes, siue diuersæ. Dicuntur enim virtutes longè in quantum faciunt bonum continuare, sicut constantia, perseverantia, & huiusmodi. Rotundæ verò sunt in quantum habent nos ad superiora ab inferioribus eleuare. Nam secundum mathematicos, Rotundum, siue sphericum sic est vndique eleuatum, quod non tangit planum suppositum, nisi in puncto. Sic homines virtuos non hærent inferioribus, & temporalibus, nisi in puncto necessitatis, vndique, scilicet superiora petentes.

& hoc præcipue faciunt virtutes Theologicæ, scilicet fides spes, & charitas. Concauæ verò sunt, in quantum semper sunt apte suscipere augmentum, concauum enim est bene receptiuum. Solida verò sunt, in quantum, scilicet firmant hominem in bono. Ossa enim solida facta sunt propter maiore firmitatem. Iob 40. Ossa eius vt sutula aris.

Quartò, quia omnia sunt inuicem colligata. Sunt enim quibusdam neruis inuicem stricta, ne motu soluerentur, & vt sibi inuicem cooperentur. Nam minora super maiora radicantur, & maiora minoribus miro natura artificio coaptantur. Similiter virtutes omnes sunt inuicem connexæ, & colligatæ, ita vt vna sine altera inesse, vel haberi non possit, & minores virtutes in maioribus radicantur, sicut dicit Apostolus. Eph. 3. de charitate. Vt in charitate radicati, & fundati, &c. Omnes etiam virtutes sibi inuicem coaptantur, vnde Gregorius, dicit, quod omnes virtutes vicaria ope se subleuant. Eze. 37. Accesserunt ossa ad ossa.

Quintò, quia sunt intrinsecus medullata, vt scilicet ex ipsa medulla nutriantur: vnde propter euaporationem medullæ per poros ossium, carnes quæ magis ossibus sunt vicina, magis sunt saporosæ. Quasi ergo medulla intrinseca, qua virtutes nutriuntur, & sine qua cõseruari non possunt, est gratia diuina, quæ per ipsas virtutes operans, circumstantes proximos afficit, & saporat. Iob 21. Medullis ossa illius irrigantur.

Fidelium vnitas per charitatis vinculum ordinata quali esse debeat, vt Deo iucunda existat, septem membrorum corporis humani similitudinibus redditur clarissimum. Cap. LXXVIII.

VNitas fidelium Ecclesiæ debet esse sicut vnitas membrorum in corpore quo ad septem.

Primò quidem, quia membra quadam proportionem quasi armonica sunt inuicem coniuncta, & fideles ecclesiæ debent esse simul coniuncti per charitatis amorem diligentes se inuicem secundum debitam proportionem, quia non omnes sunt æqualiter diligendi.

Secundò, quia membra sibi inuicem sunt administrantia, & suarum virtutum & operationum mutuo cõmunicantia. Sic fideles ecclesiæ debent sibi inuicem seruire, & bona sibi mutuo communicare, secundum illud 1. Pet. 4. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Vnde, sicut superiora membra administrant inferioribus influentiam & gubernationem, inferiora verò superioribus supportationem, media verò impediunt vtriusque cooperationem: Sic maiores, & superiores debent inferiores, & simpliciores dirigere, & gubernare, sicut oculi inferiora membra dirigunt, & rectificant. Inferiores verò debent superioribus obedire, & eos supportare, sicut pedes, & crura pondus superiorum supportant. Alij verò quasi medij debent vtroque iuuare, sicut manus, & brachia, tam superiora quam inferiora membra defendunt, & iuuant.

Tertio, quia membra quoad reguntur ab anima, permanent. sicut, & ad completionem suæ actionis sunt

sufficientia: sed regimine spiritus priuata, toti corpori sunt nociua. Similiter quoque fideles, quoad reguntur à Spiritu sancto, scilicet dum sunt in veritate ecclesiæ & charitate, sunt spiritualiter sani: sed quando regimine Spiritu sancti priuantur, scilicet per schisma, & per peccatum mortale, tunc potius sunt corpori ecclesiæ pestiferi, & nociui.

Quartò, quia tanta est vnio inter membra, quod propter mutuum inter se colligantiam, sibi sunt inuicem compassiua. Vnde vnũ membrum ab alio patiens non se vindicat, sed potius illud iuuat. Et ideo si vnũ membrum fuerit læsum ad ipsum constuunt humores aliorum membrorum. Sic etiam fideles Christi debent sibi mutuo compassionem impendere, de iniurijs, & defensionis non vindictam expetere, sed potius sibi remittere: & dum aliquis patitur, alij debent occurrere ad iuuandum.

Quintò, quia membra sunt per patientiæ exemplum sui mutuo confortatiua: nam dolor maior alicui membro superueniens, dolore minore alterius membri mitigat, & eius passionem alleuiat, vt non sic grauer suum malum sentiat, dum malum commembris participat, sicut patet in freneticis: quibus dum brachia, & ne crura fortiter stringuntur, dolor capitis alleuiatur. Sic passio Christi, & aliorum sanctorum consideranda debet dolores, & labores nostros alleuiare.

Sextò, quia quanto membra sunt nobiliora, tanto vehementius & citius sentiunt cuiuslibet læsionem inlestiam. Vnde oculus grauius læditur modico puluere, quam manus magno vulnere. Vnde læsio, quæ fit in iuncturis, maxime est læsua, eo quod per impedimentum talium impeditur maxime vis motiua, & resolutio totius corporis armonia. Sic peccata vel delicta maiorum, & grauiora, & periculosiora sunt quam aliorum, tum propter statum, tum propter scandalũ, quod eam à maioribus delinquitur, facile trahitur à subditis exemplum.

Septimò, quia membra sunt pro inuicem se peccatis exponentia. Nam tanta est membrorum dilectio, sicut vnũ vulneretur, vt aliud liberetur, sicut in canteris in cocturis in phlebotomijs & incisionibus membrorum ostenditur, sicut Dominus noster qui est caput nostrum pro salute nostra se morti exposuit. Et dicitur. 1. Io. 3. Christus pro nobis animam posuit, nos debemus pro fratribus animam ponere.

Amor patris in filios, coniugij, erga vxorem, qualis ac quantus esse debeat edocetur: quorum exemplis, quam maximo Christus suos fideles prosequatur amore, breui enucleatur.

Cap. LXXIX.

Christus habet se ad Christianos sicut pater filios. Nam primò pater filios generare naturaliter appetit. Desiderat enim speciem multiplicare in filiis, vt naturam quam non potest in se seruari, seruet in filiis. Sic Christus nos appetit in fide, sicut ter generare, & ideo Io. 1. dedit eis potestatem filios

neri his qui credunt in nomine eius. Item desiderat nos in fide multiplicare: quia vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. Ti. 1. sed hanc generationem, seu multiplicationem filiorum non appetit Deus propter defectibilitatem naturæ suæ, sicut est in homine, immo propter suam bonitatem, quam vult quæcumque est in se, omnibus communicare.

Secundò, quia pater ad filiorum generationem de sua substantia transfundit, & tamẽ suam naturam nõ minuit: quia scilicet Christus, vt nos filios Dei faceret sine diuinæ naturæ suæ minoratione seipsum nobis dedit.

Tertio, quia pater tenerrimè filios diligit. Vnde sæpe sibi necessaria subtrahit, vt filium suum pascat. sic Christus (vt dicit Apo. 2. Cor. 8.) Cum esset diues, propter nos factus est egenus. Et maxime pater filium diligit, quem sibi magis similem conspicit, & in ipsum sæpe oculum iacere consuevit. Sic Christus magis illum diligit, qui ei per similitudinem gratiæ magis appropinquit: & illum oculis amoris, & gratiæ feruentius respicit, qui sibi per fidem formatam conformior existit. Psa. 100. Oculi mei ad fideles.

Quartò, quia pater filium erudit, & verbis instruit. Sic Christus, & verbis, & exẽplis nos erudiuit. Act. 1. Cœpit Iesus facere & docere: ad Tit. 2. Apparuit gratia Saluatoris nostri Dei, in omnibus erudiens nos.

Quintò, quia pater ex amore filium verberibus corripit. Sic Christus flagellat omnem filium, quem recipit, vt dicitur. Heb. 12. Et ideo omnes qui volunt viuere in Christo, persecutionem patientur. 2. Ti. 3.

Sextò, quia pater filium sub custodia tutorum cõstituit. Et sic Christus fideles suos sub custodia prælatorum. Gal. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum tamẽ sit dominus omnium, sed est sub tutoribus, &c. Talis debet esse bonus Christianus, scilicet hæres futurus cœlestem gloriam sperando, paruulus se humiliando, seruus autem mandata Dei custodiendo, dominus omnium, scilicet temporarium, ea contemnendo, sub tutoribus, id est sub prælatis se voluntariè subiiciendo.

Septimò, quia pater filijs hæreditatem acquirit, sic Christus acquisiuit nobis cœlestem hæreditatẽ. Gal. 4. Si filij, & hæredes.

Item Christiani debent se habere ad Christum sicut filij ad patrem.

Primò, quia pater filijs est honorandus. Exo. 20. Honora patrem tuum. Sic Christus est honorandus, & venerandus magis quam pater carnalis, quia ipse est pater spirituum. Mal. 1. Si pater ego sum vbi est honor meus?

Secundò, quia pater est sustentandus, alijs propter

ingratitude esset filius ex hæredandus. Nam nulla maior ingratitude esse dicitur quam si pater à filio relinquitur, & nõ ei necessitatis tempore subuenitur. Sic Christus est sustentandus in paupere, alioqui priuabitur, qui hoc prætermiserit, cœlesti hæreditate, dicente Christo. Mat. 5. in iudicio talibus ingratis filiis, Discite à me, &c. Esuriui enim, &c.

Tertio, quia pater est à filio supportandus. Ille autẽ Christum supportat, qui pro eo tribulationes ferre non recusat.

Quartò, quia pater est à filiis exaudiendus. Et Christiani debent exaudire Christum admonentem, vel Christum, id est pauperem in nomine Christi petentem.

Quintò, quia pater est à filiis imitandus, vnde dicit Christus, Si filij Abrahæ estis, &c. Sic Christiani, vt filij debent imitari Christum. Ephes. 3. Estote imitatores, &c.

Item Christus se habet ad ecclesiam sicut vir ad vxorem: quia tanta est coniunctio viri cum vxore, vt propter eam omnia pericula subeat. Et sic Christus per ecclesiam subiit omnia pericula dolorum, & passionum.

Secundò, quia tantus est amor viri ad vxorẽ, vt amorem eius amori matris præferat, & propter eam patrem, matrem, & patriam derelinquat. Iuxta illud domini, Quamobrem relinquit homo, &c. Gen. Sic Christus, tantũ dilexit ecclesiam vt relinqueret quodammodo patrem: quia cum in forma Dei esset, id est æqualis patri, exinanivit semetipsum, &c. quanquam Christus, nec à patris natura se dimiserit, nec eam in se minoraerit ex natura humana. Reliquit matrem ipsam, scilicet licet deserens moriendo.

Item reliquit patriam; scilicet cœlestem, in mundum descendendo; vt dicatur cœlum reliquisse, in quantum naturam cœlestem, vel angelicam non assumpsit.

Tertio, quia maritus vxorẽ ex zelo magno corripit, & castigat. Sic Christus castigat ecclesiam tribulationibus eam exponendo: quod torum est ex amore, vt sic proficiat, & adulterino amore mudo nõ adhæreat.

Quartò, quia maritus vxori custodias ponit, & dat: sic Christus ecclesiæ dat custodias angelorum, & prælatorum.

Quintò, quia maritus vxoris gestus, affatus, aspectus, ingressus, & egressus diligenter considerat. Et sic Christus considerat opera, mores, & vias fidelium, vt eandẽ pro qualitate sua remuneret, vel puniat. Et dico specialiter fidelium, quia alij non habebunt iudiciũ. Nam qui non creditur, iam iudicatus est. Debent ergo ad ipsius sponfi gloriam introire, vt ibi semper regnare valeant.

Explicit liber Sextus.

PROLOGVS LIBRI SEPTIMI, IN QVO
de visionibus imaginariis, & somniis in sacra collectis scriptura
Auctor pertractare intendit: ac de variis consimilium
somnia significationibus exempla indu-
cere, & haud asserendo, quin potius distin-
ctiones, & notulas referendo, quam-
plurima scitu dignissima in-
ferere spondit.

SI quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, aut per somnum si loquar ad illum dicit Dominus. Nu. 12. Quia à Deo homo conditus est ad quandam finem supernaturalem, qui comprehensionem rationis excedit, secundum illud Isa. 64. Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ preparasti expectantibus te. Finem autem esse præcognitum his qui habent actiões suas dirigere in ipsum. Pluraque alia cognosci oportet, quæ ad dictum finem expedit, ut sunt articuli fidei, vel gratiæ sacramenta, ad quorum etiam comprehensionem non sufficit ratio naturalis. Necessarium prorsus fuit homini ad salutem, ut de huiusmodi tam sublimibus rebus erudiretur à Deo, unde dicitur Eccl. 3. Plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi. Sed, quia lex diuinitatis est sanctissima, prout beatus Dionysius docet, oportet, quod reducatur infima per media in supremam præfatorum mysteriorum notitia non est immediate quibuslibet à Deo inspirata, sed quibusdam primum sublimioribus viris, qui Prophetæ vocati sunt, & eis mediantibus, ad alios deriuata. Unde prophetæ olim Videntes vocabantur, quia videbant quæ cæteri non videbant. Modus igitur inspirationis prophetiæ, quo scilicet de præfatis mysteriis diuinitus sunt edocti, duplex in verbis propositis fuisse declaratur. Nam aut eis vigilantibus per visionem innotuerunt oracula: quemadmodum tangit primo cum dicit: Si fuerit inter vos propheta domini per visionem apparebo ei, aut eis dormientibus per somniorum apparere phantasmata, quemadmodum subiungit dicens, Aut per somnium loquar ad illum. Porro illa, quæ per visionem oracula vigilantibus apparere prophetis, quandoque quidam per quasdam formas sensibiles exterioribus representabantur aspectibus, & sic ad sensum Danieli apparuit, sicut & Baltasar manus quædam in pariete scribentes. Dan. 5. Quandoque verò per imaginarias formas eis ostensa sunt, siue omnino diuinitus impressas, & non per sensum acceptas, ut puta si alicui cæco nato imprimeretur in imaginatione colorum similitudines. Aut etiam ordinatas diuinitus ex his, quæ sunt à sensibus acceptæ, sicut Iere. 1. vidit ollam à facie Aquilonis succensam. Quandoque verò per intelligibiles formas mentibus eorum impressas illis innotuerunt ut in illis precipue patet, qui scientiam, vel sapientiam infusam à Deo acceperunt, velut Salomon, & Apostoli. Et hinc est, quod August. distinguit triplicem visionem, scilicet sensibilem imaginariam, & intellectualem. Sed notandum est, quod in visione sensibili, vel in-

tellectuali Prophetæ, siue Videntes ipsi nequaquam abstraherentur à sensibus, cum aliquid per sensibiles species menti representabatur prophetæ: siue huiusmodi species essent ad hoc specialiter diuinitus formata, sicut fuit rubus ardens ostensus Moyse, siue per alias causas essent in esse productæ: sed secundum illud ordinatè, sicut per arcam Noæ Christi significabatur Ecclesia. Similiter non erat necesse, ut alienatio fieret ab exterioribus sensibus, per hoc, quod prophetæ mens illustrabatur intelligibili lumine, aut informabatur speciebus intelligibilibus, quia in nobis perfectum in dicitur intellectus habetur per conuersionem ad sensibilia, quæ sunt prima nostre cognitionis principia. Sed cum reuelatio fiebat prophetica per formas imaginarias, necesse erat fieri abstractionem à sensibilibus, ut talis apparitio phantastica non referretur ad ea, quæ exterioribus sentiebant. Sed adhuc abstractio talis à sensibilibus sic quandoque fiebat perfectè: ut ipse propheta abstractus nihil penitus perciperet sensibus. Quandoque verò imperfectè fiebat, ita ut aliquid sensu perciperet, sed non plene discerneret ea quæ percipiebatur exterius ab his, quæ imaginabiliter intrinsecus videbat. Unde Aug. 12. super Gen. dicit: Sic videntur quæ spiritu sunt imagines corporum, quemadmodum corpora per corpus, ut similiter cernatur, & aliquid homo præsens, & absens alius tanquam oculis. Talis tamen alienatio sensuum non fiebat in ipsis cum aliqua inordinatione naturæ, sicut in furiosis, vel arreptiuis accidit, sed cum modestia debita, & ordine fiebat, aliquando propter contemplationis vehementiam, sicut de Petro legitur. Act. 10. quod dum ipse oraret in cœnaculo, factus est in excessu mentis. Aliquando verò fiebat diuina virtute, secundum illud Eze. 1. Facta est super eum ibi manus domini. Circa illa verò, quæ per somniorum phantasmata hominibus innotescunt, est in super attendendum, quod somnia septem ex causis generaliter in hominibus fiunt. Quandoque enim contingunt somnia, ex diuina reuelatione. Deus enim angelorum ministerio nonnunquam quædam in somniis hominibus reuelat. Unde Iob 23. Dicitur quod per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor per homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Et aduertendum est, quod huiusmodi somnia quandoque ostenduntur expressa, & aperta, sicut dicitur Mar. 1. quod Angelus domini apparuit in somniis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum. Quandoque verò sunt metaphorica sub quibusdam

visam similibus visa, sicut patet de somnio cuiusdam in castris Madiam, quod Gedeon audiuit, in quo, vt ibidem exponitur sub similitudine ordeacii panis ipsius Gedeonis gladius est ostensus. Dicit autem beatus Grego. quod sancti viri talia somnia quæ in eis diuinitus hinc, à somniis aliis quæ vel sunt ex illusione demonum, vel ex alia causa proueniunt quodam sapore intimo, ut non decipiantur, discernunt. Quandoque autem contingunt somnia ex demonum imaginatione: quia nonnunquam operatione demonum aliquæ phantasiæ hominibus apparent in quibus eis aliqua reuelatur interdum quidam de spiritualibus, interdum verò de corporalibus, quæ tam interdum ipsis hominibus communitè sunt occulta, & non solè de præsentibus, sed etià de futuris, & præcipue illis hominibus, qui cum eis habent pacta illicita tacita, vel expressa. Cuius intellectus demonum sit ordine naturæ superior quam intellectus humanus, quædam cognoscit demonum sua naturali notitia, quæ sunt ab hominibus cognitione remota, & talia nonnunquam hominibus per somnia reuelant. Aliquando quidam illa futura quorum, scilicet ipsi idem postea sunt quædam, vel ea quorum signa prænotant, quæ tamen hominibus sunt occultæ. Immitunt quoque demones interdum quædam somnia vera, ut magis eis fides præstentur: aliquando verò somnia falsa & deceptoria, quibus scilicet confidentes illis turpiter illuduntur: propter quod dicitur: Eccl. 24. quod multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes illis. Quandoque autem causantur somnia ex celestium impressione. Cum enim celestia corpora causæ sint effectuum naturalium, qui in istis inferioribus fiunt per motum suum, & lumen, relinguntur ex impressione ipsorum quædam dispositiones in aere similes illis effectibus, qui postea contingunt: quæ quidem dispositiones in somno median te eodem aere ad caput dormientis perueniunt, eiusque imaginationem immutant, ita, ut impressione huiusmodi à corporibus causata celestibus eidem dormienti aliquæ phantasiæ appareant, celestium dispositioni conformes. Et sic à dormientibus ex impressione celestium corporum, futuri quidam somniantur euentus, qui scilicet ex virtute ipsorum casualiter narrati possunt, ut sunt scilicet tempestates, & pluuie, & humanorum egritudines corporum, & etiam rerum similitates, ceteraque ipsis similia quæ celestium casualiter subduntur. Percipiuntur autem immutationes prædictæ præcipue in somno: quia tunc sopitis actionibus sensuum, & intellectus operatione vacante, ac etiam tumultu, vel strepitu exteriorum occupationum cessante, phantasia magis viget. Patet igitur, quod hæc somnia ab his, quæ sunt ex inspiratione diuina dupliciter distinguuntur.

Primo quidem, quia hæc non possunt esse vera signa, nisi tantum illorum euentuum quorum ipsa celestia corpora causæ sunt: sed illa quæ causantur à Deo inspirante, possunt esse de quibuscumque.

Secundo, quia illa etiam quandoque deficiunt, præcipue circa actus humanos, siue quia actus humani ex libero procedunt arbitrio, quod celestium dominationi non subditur: siue homo sapiens per providè-

tiam suam interdum etiam potest ipsarum causarum celestium impressionibus obuiare. Unde Prolo. in Centiloquio. dicit, quod animus sapientis iuuat, & impedit celestem effectum. Sed illa somnia, quæ immittuntur à Deo, deficere non possunt: hæc enim ad prophetiam pertinent, de qua Calliodorus dicit, quod prophetia est diuina inspiratio, rerum euentus immobiliter denuntiās.

Quandoque quoque somnia hominum ex præcedentibus cogitationibus, siue locutionibus oriuntur: occurrunt enim dormienti phantasmata conuenientia, vel similia eis circa quæ eius cogitatio, vel locutio fuit in vigilia immorata, & quia talium somniorum causa non est causa futurorum euentuum, idcirco huiusmodi somnia per accidens se habent ad ipsos euentus futuros. Unde si simul concurrant, erit quid casuale. Sed notandum, quod interdum in somnio præcedenti cogitati hominis reuelatio diuina respondet, ita quod (secundum Gre.) quandoque fiunt hominibus somnia ex cogitatione simul, & reuelatione, & tale fuit somnium Nabuchodonosor. Dan. 2. quod habuit de statua. Unde Daniel dixit ei: Tu rex capisti cogitare in stratu tuo quid esset futurum post hæc: & qui reuelat mysteria ostendit tibi: quæ ventura sunt. Et tunc huiusmodi somnia vera sunt, & inter prophetiæ mysteria computantur, quantum ille qui talia somniat, propheta non dicatur.

Quandoque verò somnia fiunt ex intrinseca affectione, siue talis affectio sit circa spiritualia, sicut studiosus somniat de lectione, vel disputatione, siue sit circa corporalia, sicut auarus de pecunia somniat, & homo famelicus de cibo, & sic de similibus. Et huiusmodi somnia consimiliter, sicut & præcedentia per accidens se habent ad ipsos futuros euentus, & casu aliter occurrunt cum eis, quia solum indicantia sunt extrinsecas affectiones præexistentes.

Quandoque autem somnia causantur ex studio, & exercitatione. Nam artifices & officiales frequenter habent somnia de artificiis, vel officiis suis. Nam quando dispositio aliquarum operationum præcedit in vigilia, tunc motus dispositionis eiusdem etiam in somno aliquando præostendunt, vel representant ipsam operationem, & ad hunc modum etiam somnia referuntur quæ ex aliqua præcedenti sollicitudine generantur, sicut de mulieribus, quæ de viris abeuntibus multum sollicitantur, nonnunquam accidunt somnia de reditu ipsorum, & ita de similibus.

Quandoque verò contingunt somnia ex corporali dispositione. Nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia dormientis eidem dispositioni conueniens, sicut nonnunquam homini, in quo frigidi humores abundant, occurrit, & apparet in somniis, quod sit in aqua, vel niue, & propterea dicunt medici, quod ad interiorè dispositionem corporis cognoscendâ est attendendû ad somnia. Possent igitur huiusmodi somnia verâ significationem habere non solum de dispositione præsentis, sed etià de euentu infirmitatis, vel sanitatis futuræ, seu etià effectus cuiuslibet, ad quæ huius causa virtus se extendere potest. Quia igitur in præcedentibus libris sunt de rebus sensibilibus exempla introducta: restat nunc secundum

Aut ordinem à principio libri promissum de rebus imaginabilibus aliquas similitudines ponere. Et quia omnia generaliter somnia per formas imaginarias fiunt, quia nihil sunt aliud somnia quam phantasmata apparentia, id est quam formæ rerum imaginariæ intrinsecus apparentes, & quædam etiam visiones (vt dicitur) per formas huiusmodi fiunt, vnde visiones imaginariæ à doctoribus appellatur: Idcirco in hoc 7. lib. de visionib. imaginariis, & somniis, quæ diuina scriptura recitat exempla inducentur, quanquam enim ex visionibus falsis, & ex somniis plerique fallacibus multi decipiantur: propter quod dicitur Eccles. 3. Vana spes, & mendacium insensato viro, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia. Illæ tamen visiones, vel somnia quæ sacra scriptura refert, cum ex diuina reuelatione prouenerint, fallaciam, vel vanitatem non continent, sed veritate & utilitate sunt plena. Quia verò (vt ex dictis apparet) ex diuersis aliquando causis, de quibusdam futuris effectibus tam vera quam metaphorica somnia præmò strantur: Idcirco à peritis philosophis de interpretandis huiusmodi somniis per modum artis, regulæ sunt inuentæ, quæ etiam à sacris doctoribus in aliquibus approbantur. Vnde etiam Arist. de diuina. somn. breuius licet verbis ostendit, quis est artificiosissimus iudex ad somnia exponendum. Quare nos inter somniorum exempla quæ de sacra scriptura ponemus, etiam de signationibus variis consimilium somniorum non asserendo, sed referendo tantum distinctiones aliquas, & notulas inferemus. Nam interpretationes aperte similitudinariæ somniorum, etiam si quis illas credere non velit, ad hoc tamen prædicatoribus vitales esse possunt, quòd eis viam & modum aperiant ad sacre scripturæ metaphoras aptius exponendum, cum tam scripturarum quam somniorum metaphora per adaptiones quasdam congruas exponantur. Sicut etiam in sacra scriptura apparet de illis somniis quæ Ioseph, & Daniel interpretati sunt. Licet igitur interpretationibus talibus communium somniorum non sit quoad res somnias fides adhibenda de facili, modum tamen adaptationis artèdere, qui sit per similitudines sacre scripturæ, doctoribus vitale reperitur. Modum autem in superioribus habitum in his etiam exemplis feruabimus, exempla scilicet sub capitulis variis, & capitula vel materias sub alphabeti literis ex ordine collocantes.

Angelorum, qui firmamento, & crystallo comparantur, officium, pulchritudo, fortitudo, perpetuaque beatitudo per duas imaginarias visiones sacrorum arcanorum plemas, lucide panditur. Cap. I.

Angeli quædam de diuinis secretis nobis reuelant, & quædam nobis occultant: quod ostenditur ex visione imaginaria Isa. 6. Vbi vidit Dominum sedentem super folium excelsi, & eleuatum, & plena erat omnis domus maiestate eius, & ea quæ sub ipso erant replebant templum, & seraphim stabant super illud sex alæ vni, & sex alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus valebant pedes eius, & duabus volabant. Hæc enim visio à beato Hieronymo allegoricè exponitur,

volente per sedentem super folium excelsum Christum significari. Per folium autem excelsum, & eleuatum, significari angelos in quibus dicitur Deus sedentem secundum illud Ps. 79. Qui sedes super Cherubim, &c. Per domum autem superiorem, ecclesiam triumphantem quæ Dei maiestate impletur. Per templum verò inferius significatur inferiores creaturæ, scilicet corporales quæ inferiori modo participant diuinitatem. Huius autem sedentis super thronum facies diuinam signat essentiam, & ea quæ in æternitate fuerunt ante mundi constitutionem. Per pedes verò signantur ea, quæ post mundi consummationem erunt in gloria beatorum, & in pœnis damnatorum. Per alas verò ea quæ in cursu temporis medij aguntur. Seraphim ergo faciem & pedes sedentis super thronum velare dicuntur, quia mysteria æternæ Deitatis, & futuræ beatitudinis, & miserie æternæ damnationis, nobis ad plenum non reuelant. Sed duabus alis mediis volare dicuntur: quia de his quæ medio tempore aguntur, nos quantum opus est, ministerio angelorum instruimur, inter quos Seraphim primatum tenent. Volatus ergo eorum, processum reuelationis in nos demonstrant, quem etiam rectum motum ipsorum Dion. c. 4. de di. no. nominat.

Item angeli assimilantur firmamento, & crystallo, de quo habetur in visione imaginaria. Eze. 1. vbi dicitur Similitudo super capita animalium firmamenti quasi aspectus crystallo horribili, & extenti super capita eorum desuper. In qua quidem visione de angelis secundum expositionem Greg. ostenduntur.

Primum esse eorum celsitudo, ex eo, quòd dicitur esse super capita animalium, id est super mentes hominum sensu ventium. Sumus enim in præsentia vita in cognoscendo animales, id est sensuales, quia omnis nostra cognitio oritur à sensu. Aristot. 1. de anima. Nec etiam est intelligere sine phantasmate. vnde quia ipsi angeli qui sunt penitus incorporei neque sensu apprehenduntur; neque etiam phantasmatibus, id est, imaginariis formis representari habent. Hinc est, quòd eorum naturæ super capita animalium sunt. Vnde de ipsis Arist. 2. Metaph. dicit, quòd ita se habet intellectus noster ad eos, sicut oculus nycticonis ad lumen Solis: quia scilicet prout sunt in seipsis, nobis qui animales sumus, id est qui sensuales existimus, incognoscibiles sunt, quanquam in se manifestissimi sint.

Secundò ostenditur eorum pulchritudo. Habent enim angeli duplicem pulchritudinem: vnâ ex natura, aliam ex gratia, propter pulchritudinem ergo naturæ, habent similitudinem firmamenti: vnde & appellantur hic similitudo firmamenti. Firmamentum enim, id est cælum stellatum habet puritatem, claritatem, & incorruptibilitatem. Et in his tribus consistit naturalis pulchritudo angelorū. f. in puritate substantiæ, in claritate intelligentiæ, & perpetuitate vite. Vnde propter primū à beato Dionysio vocatur angeli species propter secundū vocantur lumina: tertium verò habent angelus, quia est intellectualis substantia quia (sicut dicit Dionysius) intellectuales substantiæ vitæ habent indeficientē ab vniuersa corruptione materiæ, & generatione

ratione mundæ existentes. Sed adhuc propter plenitudinem gratiæ angeli assimilantur crystallo. Et ideo dicitur quasi aspectus crystallo. Licet enim crystallo ex aqua duritie solidatur. Sic licet angelica natura, primò per liberum arbitrium fuerit nobilis creata, in his tamen qui non ceciderunt per conditoris gratiam immobilitate confirmata.

Tertiò, quoque ostenditur eorum fortitudo, cum additur Horribilis, fortitudo enim angelorum tantum est, vt merito nobis in corruptione positus horribilis dicatur, id est expauescenda, & terribilis (sicut Greg. exponit.) Nam peccatoribus ab eis percutiendis non solum tremenda, sed etiam exhorrenda, sed sicut est exhorrenda, & dura malis, sic inuenitur larga, & benefica bonis. Et ideo subditur. Et extēti, scilicet ad iustos. Dicuntur etiam esse velut crystallo extēti, scilicet, quia eorum virtus extendit se ad omne tempus, non enim minoratur eis ex longo tempore, siue ex senio, sicut debilitatur fortitudo humana.

Itē extendit se ad omne corpus, quia omnia corpora quoad motum localem angelis obediunt ad nutum, vt Aug. dicit.

Quartò, innuitur etiam eorum beatitudo, ex eo, quòd super capita animalium adhuc esse memorantur. Bis enim propheta hoc dicit, vt ex primo ostendatur sublimitas naturæ, vt supra ostensum est, ex secundo incomprehensibilitas gloriæ. Quis enim (vt Greg. in hom. dicit) in carne corruptili positus mente comprehendere valeat, quæ est angelorū ineffabilis, & sine fine lætitia, quæ beatitudo sine defectu, vultū videre creaturis, atq; in eius delectatione sine immutatione persisteret super capita ergo animalium sunt, quia nunc eorum gaudia sensum nostrarum mentium excedit.

Pseudochristianilocustis, equisq; ad bellum paratis, in Iosue mysteriofa visione descriptis, pluribus assimilantur rationibus, necnō ipsorum Antichristianorum duodecim praua conditiones recensentur. Cap. II.

Antichristiani, qui Antichristum sequuntur, erunt similes illis locustis de quibus habetur in visione beati Ioannis. Apoc. 9. Vbi dicit, quòd vidit similitudines locustarum, quæ erant similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquam coronæ similes auro, & facies earum sicut facies hominum, & habebant capillos, sicut capillos mulierum: & dentes earum, sicut leonum erant, & habebant loricas, sicut loricas ferreas: & vox alarum earū, sicut currū equorum multorum currentium in bellum: & habebant caudas similes scorpionibus: & aculei erant in caudis earum: potestas earum nocere hominibus mensibus quinque, & habebant super se regem angelum abyssi, & cui nomen Hebraice Naabodon, Græcè autem apollyon, & latine habens nomen exterminans. In hac enim visione tanguntur duodecim conditiones Antichristianorum.

Prima erit desiderium nocendi. Vnde dicit, quòd illæ locustæ, scilicet imaginariæ per quas repræsentabā

tur Antichristiani erant similes equis. Qui primo ideo locustæ vocantur, quia salient in altum per superbiam, & cadent in terram per auaritiam. Plus enim diligit terrenam quam cœlestiam, quòd significant crura locustarum quæ sunt retro longiora. Tales sunt modo in ecclesia multi doctores, & prædicatores, vnde Nau. 3. Custodes tui quasi locustæ, & paruuli tui quasi locustæ locustarum. Iohe. 1. Residuum erucæ comedit locusta, per erucam etiam intelligitur humana corruptio, quæ mores deprauat: & quidam non corruptentur malis moribus, sed decipiuntur ab Antichristianis prædicatoribus. Qui prædicatores ad modum locustarum altè saltabunt, sed cito cadent: quia per Heliam, & Enoch destruetur praua doctrina eorum in cuius rei significationem, Ioannes Baptista, qui est Helias vt dicitur. Matth. 11. comedebat locustas. Et hinc est, quòd virga Moysi virgas Magorum deuorabat. Exo. 7. Itæ ergo locustæ dicit, quòd erant similes equis paratis in prælium: quia erunt cum impetu, & sine discretione currentes in cōculationem electorum. Equi enim æqualiter currunt, & irruunt in hostes, & in ciues: & sic illi non attendent quos opprimunt, & concutient dummodo non faciant eorum voluntatem. Erunt ergo similes equis propter velocitatem, atrocitatem, & impetuositatem, quæ omnia ostendunt desiderium nocendi, & exalandi nomen Antichristi. Secunda cōditio erit gloria triumphi. Vnde dicit super capita earum, id est super doctores, siue principes eorum tanquam coronæ, id est præmia, vel honores pro victoria habita contra ecclesiam, tanquam fuerit vera victoria inimicorum: sed reuera erunt coronæ, id est gloria, seu victoria de præcipitatione Sanctorum similes auro, id est veræ sapientiæ: quasi diceret, Suis doctoribus victorias attribuent, & ipsi eis præmia æterna promittent: de hoc, quòd per suam sapientiam ecclesiam vicent. Sed reuera, nec doctores eorum victoriam, nec ipsi præmium æternū recipient, sed vtrique æterna supplicia sentient.

Tertia conditio erit studium apparenti per hypochrisim: dum dicit, Et facies earum, sicut facies hominum, quia scilicet exterius apparebunt boni, sed interius erunt mali. Sunt autem in facie hominis tria: scilicet oculi, nares, & os in quibus notantur intelligentia, discretio, & eloquentia: quibus isti videbuntur posse; propter quòd etiam multos seducent. Vnde facies eorum antichristianorum prædicatorum sicut facies hominum, id est intelligentes discreti, & eloquentes apparebunt: sed tamen non verè erunt: quod notat hæc dictio Sicut. Quarta conditio erit conatus malitiam suam abscondendi. Vnde dicit, quòd habebant capillos, sicut capillos mulierum, id est habebant crines femineos molles, in vita lucentes, & apparentes, & ad terram dependentes: in quo notatur auaritia. Collum regentes, in quo est fallacia: quia sicut capilli tegunt turpitudinem, ita isti suorum morum abscondent impuritatem.

Item capilli eorum sunt minores, quos adhaerentes sibi decipient, subtrahentes sibi vigorem fidei & virtutum, subiles in malis sibi inuicem coherentes, & adinuicē se defendentes. Quia omnes tales erunt morali

les, & fluxibiles in omne vitium, sicut mulieres: & ideo dicit, & habebant, id est habuerunt capillos, id est discipulos adherentes sibi, sicut capilli adherent capiti, quia sicut capilli mulierum molles efficiuntur & flexibiles ad omne malum.

Quinta conditio erit crudelitas apertè persequendi. Unde subditur. Et dentes earum sicut dentes leonum erant, quasi dicat. Si per boni falsi ostentatione, & veri mali occultationem laedere non poterunt, tunc apertè sequentur in electos, laniantes eos, & deuorantes quasi leones sine vlla contradictione. Vel per dentes locustarum intelliguntur etiam doctores eorum, qui exponunt eis scripturas, & incident eis panem mendacij. De istis dicitur. Iob 27. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius aufereram pradam, & Eze. 21. Et dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum.

Sexta conditio est obstinatio in malo perseverandi. Unde dicitur, quod habebant loricas ferreas, id est corda in malo obstinata sententiis deceptoris munita. Habebunt enim corda ita dura, ut sagittis sacre scripturae penetrari non possint. Iob 41. Cor eius indurabitur quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus, & postea subditur. Reputabit quasi paleas ferrum, & quasi lignum puridum as: non fugabit eum vir sagittarius. Eccl. 43. Sicut lorica induit se aquis, id est cor dicitur frigidus, & gelatus, id est peccato obstinatus: & dicitur loricas in plurali, propter duritiam intellectus ad credendum verum, quæ dicitur tarditas, & propter duritiam affectus ad amandum bonum, quæ dicitur frigiditas.

Septima conditio est inordinatio clamandi. Unde sequitur. Et vox alarum earum, id est rationes eorum, quibus quasi quibusdam alis eleuabuntur, ut iusti, & sapientes credantur à multis: sicut vox currum equorum multorum currentium in bellum: quia sicut diuersi currus diuersis viis, & à diuersis equis tracti cum impetu currunt in bellis contra eandem personam, sic Antichristiani diuersis erroribus infecti, & diuersis rationibus premuniti current inuicem contra ecclesiam expugnandam, quorum vox clamosa, & impetuosa, & irrationabilis erit, & multiplex erit: unde Iud. 15. signatur per multas caudas vulpium inuicem ligatas, sed habentium facies diuersas.

Octaua conditio erit altitudo decipiendi. Unde subditur, quod habebant caudas similes scorpionibus, id est doctrinas blandas, & deceptorias. Isa. 9. Propheta dicens mendacium, ipse est cauda, Vel caudas vocat principes illius temporis, qui ad modum caudarum blandiunt, & terrendo multos peruertunt: quas caudas Antichristiani sibi associabunt contra ecclesiam pugnantes.

Nona conditio est violentia malum defendendi, quod fiet per potentiam principum, & astutiam pseudopredicatorum. Unde sequitur. Et aculei erant in caudis earum, id est in principibus illius temporis, vel aculei in caudis, id est blanditiæ, argutis, & astutiæ in fine prædicationis eorum. Sicut enim aculeis pungitur equus, vel asinus ne recalcitret. Sic prædicatores falsi Sanctos illos, qui tunc temporis erunt angustiis, & blanditiis pungent, quibus possint mouere eos à ve-

ra via, & à recto tramite facere, sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Pro. 1. Decimo ostenditur quo habebunt potentiam nocendi. Unde sequitur. Potestas nocendi hominibus, scilicet carnalibus mensibus quinque, secundum quinque sensus corporis quibus peccant. Alia tamen litera habet mensibus sex, id est sex statibus sæculi in quibus Dei permissione etiam electi tribulantur. In septima autem erant secundi. Deut. 15. Cum sex annis seruerit tibi, in septimo dimittes liberum. Undecima conditio est instigatio seu suggestio diaboli. Ipse enim procurante, & instigante, facient hæc Principes, & pseudopredicatores. Unde consequenter ostenditur quales erunt peccatores, & ad quid tendent, scilicet ad oppressionem Sanctorum, quod quidem poterunt diaboli auxiliò. Unde subditur, quod habebant supra se regem, non quia ipse eos regat, sed quia eis dominabitur. Iob 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ, angelum abyssi, id est diabolum, qui est de abyssu inferni, id est sine bysso, & est dore omnis boni, & si aliquando se transfigurat in angelum. 1. Cor. 12. Cui nomen Hebraice Laabaddon, alij libri habent Habadon, sed litera est, Laabaddon. Unde Hieronymus dicit, quod Laabaddon Hebraicum est, & interpretatur exterminans. Et ideo debet dici Laabaddon, & non Habadon: Græcè autem Apollion, quod interpretatur Latine exterminans. Unde tres linguas præcipue ponit, ut in omni lingua veritas diaboli intellecta vitietur. Et hoc præcipuum est, quia in illa triplici lingua Euangelica doctrina scripta est: Matthæus enim in lingua Hebraica, Lucas, & Iohannes in Græca, Marcus verò in Latina scripserunt euangelia. Unde Ioan. 19. & titulus crucis, hæc triplici lingua scriptus fuit. In omni autem lingua nomen diaboli dicitur exterminans, quia de omnibus alijs quid exterminat, id est extra terminos Catholice fidei ponit, & in terram exterminij, id est in infernum quasi exules à patria sua relegat. Pla. 79. Exterminauit eum aper de Ilyua, id est Antichristus, qui dicitur aper propter ferocitatem, syluaticus autem siue syluester dicitur propter inhumanitatem. Sapien. 13. Ab itinere iusto abierunt in exterminium, id est in infernum.

Prima Zacharie visio admirabilis mirifice interpretatur cuius admiranda mysteria Christo, Apostolis, carisq; Apostolicis viris non obscura similitudine adhibentur.

Cap. III.

Apostoli, & Apostolici viri assimilantur illis equis, qui describuntur in visione imaginaria, quæ habetur in Zacha. 1. vbi dicitur, Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrræta: quæ erant in profundo, & post eum equi rufi, & varij, & albi. Hanc enim visionem gloriosa sic exponit. Dicit enim, quod per noctem, in qua cernitur visio, significatur mysteriorum obscuritas. Vir autem super equum rufum, Saluator noster est, cuius vestimenta, id est caro rubea est sanguine passionis, qui sicut hic adhuc passibilis in equo rufo ostenditur, ita in Apocalypsi iam resuscitatus in albis demonstratur. Hic stat inter myrræta, id est angelicas pretestares quæ erant in profundo, quia adhuc eisdem in carne posito ministrabant. Post eum fuerunt autem equi

equi, id est Apostoli, & Apostolici viri, qui totum mundum, id est orbem peragrabant. Quorum alij martyrum ruffi, alij vita doctrina, & signorum diuersitate varij, alij vero virginitate, & doctrinae integritate, & corporum puritate albi extiterunt.

Dispare Virginitatis excellentia ac gratia plenitudo, ipsiusq; admiranda Assumptionis mysteria, per mulierem Solis amictam, Lunam sub pedibus, stellasq; duodecim in capite habentem, à Duobus Ioanne præuisa, non obscure præsemit.

Cap. IIII.

Assumptio beatæ Mariæ describitur in apparitione illius mulieris, de qua agit in visione imaginaria beati Io. Apoc. 12. dicitur. Signum magnum apparuit in celo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite, eius corona stellarum duodecim. Vbi ostenditur, quod Beata Maria fuit assumpta virginitate, sublimiter, mirabiliter, & honorabiliter. Virginitatem si consideres officium, quod, scilicet ostenditur in signo. Signum, inquit, magnum apparuit: ergo Beata Virgo apparuit in celo, id est assumpta est, ut esset nobis in signum. Sunt enim signa directiua, sicut cruce in bruiis, & signa distinctiua, sicut termini in agris: & ostensiuia, sicut circuli in tabernis. Unde Beata Virgo fuit signum magnum, id est magna significans, ipsa enim nos dirigit sicut stella maris dirigit nauigantes: ipsa nos à peccatis diuidit, sicut facit aurora quæ diuidit diem à nocte. Ipsa etiam pro nobis filio peccatis, & vbera ostendit. Unde ipsa est vltima Hæter, quæ apud Regem pro nobis assistit.

Secundò fuit assumpta sublimiter, si consideres firmitatem, quia apparuit in celo, scilicet empyreo, & hoc fuit in assumptione. Psal. 8. Eleuata est magnificentia tua, id est virgo te magnificans, super caelos, id est super Angelos. Et apparuit in celo tanquam regina in throno ad congregandam scilicet filio suo: quod figuratè fuit 3. Reg. 2. Vbi dicitur, quod positus est thronus regi Salomonis, quæ sedit ad dexteram eius.

Item apparuit tanquam aduocata in curia ad interpellandum scilicet pro mundo. Unde figurata est in illa sapiente muliere Thecuite, quæ intrauit ad interpellandum pro Absalone.

Item apparuit tanquam hospita ad recolligendum scilicet ingredientes: & ideo in assumptione eius canitur Euangelium de Martha, quæ Christum recepit hospitio suo. Intrauit, inquit, Luc. 10. Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha no. ecce. ill. in domum suam. Sic Beata Virgo hospita est celestis, & recolligens, & excipiens eos qui saluantur, qui scilicet significantur in Iesu ingredente in castellum.

Tertiò assumpta est mirabiliter, quod apparet si consideremus sexum, quia mulier. Mirum enim est valde, quod mulier appareat in celo, quæ hominem expulit de paradiso. Sed nota, quod Beata Virgo dicitur mulier discretionis sexus, non corporis fractione. Eccl. 26. Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei: sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. Ornamentum enim domus ecclesie, est exemplum virginitatis eius, vel sicut sol oriens in alto existens illuminat mundum, sic Maria in assumptione ascendens

illuminauit celum, quod dicitur domus Dei. Unde Maria interpretatur illuminatrix.

Item dicitur mulier proles fecunditate, non mentis fragilitate: ideo ipse Christus eam mulierem vocauit, quia in cruce pendens dixit. Io. 19. Mulier, ecce filius tuus.

Item non ex peccatorum multiplicitate, sicut mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, sed potius ex virtutum singularitate. Iud. 11. Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum.

Quartò fuit assumpta honorabiliter, quod patet si consideres ornatum siue corporis, quia amicta sole, siue pedum, quia Luna sub pedibus eius, siue capitis, quia in capite eius corona stellarum duodecim. Ascendit enim ut pedes crederet in celum, & Luna sub pedibus eius, quæ corporis glorificatione, quæ consistit in quatuor dotibus eius, scilicet claritate, agilitate, subtilitate, & impassibilitate, quæ omnia in sole significantur, cuius radius est clarus, & agilis, unde subito ab oriente ad occidentem volat. Item subtilis, quia intrat vitrum sine eius lætione.

Item impassibilis, quia nec gladio, nec lapide potest laedi: propter quod dicitur Matth. 23. Fulgebunt iusti sicut Sol. Vbi dicit beatus Bern. Quis erit splendor animarum quando Solis splendorem habebit lux corporum? Fuit etiam Beata Virgo in celo militantis ecclesie amicta sole. i. maxima castitatis claritate: habuit enim castitatem nobilissimam, & sanctissimam. Clara enim est, & alta, si bene seruetur continentia conjugalis: sed clarior, & altior continentia vidualis: clarissima, & altissima est virginalis continentia. 1. Cor. 13. Alia est claritas solis, alia Lunæ, alia stellarum. Claritas n. solis est continentia virginalis. Luna continentia vidualis. Stellarum continentia coniugalis. Omnes tamen has habuit Beata Virgo. Fuit enim coniugata, fuit viduata, fuit virgo. Unde ipsa d. cit. Eccl. 24. In me omnis gratia, scilicet & virginitatis, & coniugij, & viduitatis.

Secundò describitur ornamentum pedum cum dicitur. Et Luna sub pedibus eius, id est omnis defectus, & imperfectio. Sunt enim quatuor quæ generant defectum boni.

Primum est superbia. Ps. 9. Inimici defecerunt frax in finem. Iste defectus designatur in Luna: quia dicebatur Regina cæli à paganis. Hier. 8. Ut faceret placentas reginæ cæli. Superbia enim vult placentia audire, & appetit regnare. Hanc Lunam id est defectum superbiæ suppedtauit Beata Virgo per veram humilitatem, de qua dicitur. Luc. 1. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Secundum est impatientia. Iob 4. Venit super te plaga, & defecisti. Hoc vitium designatur in Luna, cum dicitur, quod Luna, conuerteretur in sanguinem, scilicet per impatientiam, & iracundiam, in qua sanguis ebullit, vel per quæ sanguis effunditur. Hanc Beata Virgo suppedtauit, quæ tota patiens, & mitis fuit. Unde ipsa dicitur Eccl. 24. Spiritus meus super mel dulcis.

Tertium est auaritia. Isa. 40. Deficient pueri, & laborabunt. i. auari, qui ad modum puerorum plus diligunt bonum temporalium quam regnum cælorum. Hæc defectus

Etus signficatur in Luna, quæ eclipsatur ex umbra terræ: anima, vel ecclesia ex avaritia terrenorū. Mat. 13. Luna non habet splendorem suum: sed hunc defecit Beata Virgo suppeditavit per paupertatem, & contemptum terrenorū. Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula terrenæ avaritiæ non est in te.

Quarta est vanitas gloriæ. Pl. 77. Defecerunt in vanitate: dies eorum. Hic defectus designatur in lunæ mutabilitate: quia temporalis gloria instabilis est. Eccl. 27. Status sicut Luna mutatur. Hæc suppeditavit Beata Virgo: quia mundam gloriam despexit. Despexit enim omnem gloriam exteriorem, quærens solum interiorem, scilicet conscientie. Pl. 44. Omnis gloria eius filia regis ab intus, &c. Nota etiã, quod quatuor sunt, quæ impediunt defectum.

Primum est patientia. Iac. 1. Patientia opus perfectum habet: ut sitis perfecti, & integri, in nullo deficientes.

Secundum est spei constantia. Isa. 40. Qui sperant in domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.

Tertium est memoria dominicæ passionis. Heb. 12. Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, ut non fatigaretur animis vestris deficientes.

Quartum est desiderium inquirendi Deum. Pl. 33. Inquirentes autem dominum, non deficient omni bono, secundum aliam literam. Gal. 4. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo mereamur non deficientes. Et hæc omnia fuerunt in Beata Virgine.

Tertio describitur ornamentum capitis: quia in capite eius corona stellarum duodecim. In quo notatur plena animæ beatitudo, quæ consistit in duodecim gaudiis paradisi, quæ intelliguntur per duodecim stellas, & Apo. 22. signantur per duodecim fructus ligni vitæ: ergo corona duodecim stellarum est perennitas duodecim gaudiorum, quorum duo oriuntur à Deo: scilicet gaudium de visione deitatis, & gaudium de visione humanitatis. Alia duo à loco, scilicet cælo empyreo, quod est beatorum locus: vñ de spaciōsitate, aliud de speciositate. Duo à consortio: vñ de consortio angelorum, aliud de consortio hominum. Alia duo à mundo: vñ de creaturarum pulchritudine, aliud de stabilitate.

Iterum alia duo ab inferno: vñ ab euasione, aliud de clausione.

Item alia duo à seipso: vñ de stola animæ, aliud de stola carnis. Vel per has duodecim stellas coronæ intelligit duodecim prerogatiuas gratiæ, quas habuit beata Virgo, quarum quinque conueniunt sibi singulariter.

Prima est spiritualis electio Dei patris ad opus filij sui. Gen. 24. Virgo quæ egreditur ad hauriendum aquam, &c. ipsa est quam preparauit Dominus filio domini, idest Christo. Pl. 131. Elegit eam Dominus in habitationem sibi.

Secunda est filij Dei spiritualis desponsatio. 1. Cor. 2. Respondi vos vni viro virginem castam exhibe-

re Christo. In veteri enim testamento summus pontifex non ducebat uxorem nisi virginem.

Tertia Spiritus sancti fecundatio. Matth. 1. Inuenta est in utero habens de Spiritu sancto.

Quarta filij Dei conceptio, & parturitio. Esa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, idest nobiscum Deus: hoc est in humana natura Deus.

Quinta est Dei resectio. Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, idest inter virgines, vel inter vbera siue brachia virginis.

Sexta est Dei meditatio. 1. Cor. 7. Mulier innupta, & virgo, cogitat quæ sunt Domini: ut sit sancta corpore, & spiritu.

Septima est in libro vitæ inscriptio. Apoc. 3. Habes pauca nomina in Sardis, idest in virginibus quæ non inquinauerunt vestimenta sua, idest corpora, & non debeo nomina eorum de libro vitæ.

Octaua est cæli ornatus, & pulchritudo. Eccl. 43. Species cæli, gloria stellarum, idest virginum quæ dicuntur stella: quia de die non lucent, sed in vespere incipiunt apparere: idest in præsentia latent, sed in fine apperebunt quid sunt. 1. Io. 3. Filij Dei fumus, sed non dum apparuit quid erimus.

Nona est perfecta Christi assimilatio. Apo. 17. Virgines enim sunt, & sequuntur Agnum, quocumque ierit.

Decima est noui cantici decantatio, quod solæ virgines decantabunt. Apo. 13. Cantabunt Sancti canticum nouum. Pl. 136. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? idest in carne corrupta.

Vndecima est maioris fructus promissio. Nam fructus trigessimus permittitur coniugatis: sexagesimus viduis: centesimus autem virginibus. Matth. 20.

Duodecima est duplicis coronæ adeptio. Nam ipsa debetur aurea, & aureola. 1. Mac. 4. Ornauerunt faciem templi coronis aureis. Facies quæ est nobilitas, & altior pars corporis signat corpus virginalis, quod est nobilitas, & altius membrum ecclesiæ: quam ornauerunt non tantum corona vna, sed coronis aureis. Auream enim pro charitate, & aureolam pro virginitate recipiunt, hæc licet competant etiam aliis virginibus, tamen singulariter competunt etiam Beatae Mariæ. Et ideo tales stellæ dicuntur esse in corona duodecim capitis eius, quia ipsa est omnium virginum principissa, & Regina.

Auari proteruitas, Avaritiaq; malignitas, Diabolicaque superbia grauitas aperitur, quæ singula in Amphoram plumbi talentum in ore continentem, in muliere milui alas habentes à Diuo Zacharia præcipua ostenduntur.

Cap. V.

Avaritia assimilatur illi amphoræ quam per visum imaginariam. Zach. 5. propheta vidit, cum propheta petinisset ab angelo. Quid est hoc, hoc, quod egreditur, angelus respondit. Hæc est amphora egrediens, & dixi, hæc est oculus eorum in vniuersa terra, & ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier

mulier vna sedens in amphoræ medio, & dixit, hæc est impietas, & proiecit eam in medio amphoræ: & misit mellam plumbeam in os eius. Et ecce duæ mulieres egredientes & spiritus in alis earum, & habebat alas quatuor, & leuauerunt amphoram inter cælum, & terram, & infra subditur, Iste deferunt amphoram, ut adificetur ei domus in terra Sennaar. Et stabilietur, & ponetur ibi super basem suam. Hæc, enim visio moraliter secundum verbum Greg. sic exponitur: quia per amphoram intelligitur avaritia, quæ sicut velut amphora per cupiditatis ambitum os cordis apertum tenet. Hæc etiã dicitur oculus eorum in vniuersa terra. Tum quia avaritia interdicit solū circa visibilia, & terrena. Pl. 16. Oculi suos statuerunt declinare in terram. Tum, quia avaritia habet oculos apertos circa terrena, sed circa cælestia clausos. Vnde licet sint hebetes, & cæci in bonis: tamen in malis sunt peruigiles, & astuti. Per talentum autem plumbi intelligitur avaritiæ grauitas. Aggrauat enim avaritia grauitate & vehementer cor avari. Pl. 4. Filij hominum visque grauiter corde, &c. Quod autem mulier, idest impietas in medio amphoræ sedere dicitur, significat, quod avaritiæ semper impietas tenetur. Sed quod massa plumbea in os eius mittitur, signat, quod impietas avaritiæ peccati sui pondere grauat. Vel forsitan significat, quod in avaris vitium linguæ dominatur: quia propter lucrum dicunt mendacia, & per iuriam, & huiusmodi. Per duas autem mulieres intelligitur duo vitia impietati avarorum coniuncta, scilicet superbia, & vana gloria: quæ in alis, idest operibus suis dicuntur habere spiritum malignum, quia scilicet in actionibus suis, Sathanæ voluntati deseruiunt. de quo dicitur in Mat. 23. Cum immanus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem. Vnde earum alæ dicuntur esse sicut milui, qui semper student rapinæ pullorum, & ideo Diabolum designat, qui semper intendit ad rapinam bonorum, & captiuitatem paruulorum, idest humilium siue debilium. Vnde superbi, & vana gloriofi habent alas ad modum milui, quia scilicet eorum opera familia sunt operibus diaboli. Quod autem hæc mulieres eleuauerunt amphoram, significat, quod superbia, & vana gloria eleuant animam ad appetitum, & ambitionem bonorum, & dignitatum, & sublimium. Dicit autem, quod tenebant amphoram inter cælum, & terram, quia illud, quod inter cælum, & terram est, ima deserit, sed ad superna minimè pertingit. Et ideo superbia, & vana gloria ita mentem eleuat, ut quoslibet proximos quasi despiciendo deserat, & alta gloriando petant, ita quod nec in proximis equalitatem fraternitatis tenent, nec ad summa pertingere prævalent. Per hoc autem, quod ei domus in terra Sennaar constituitur, factor siue abominatio ipsius significatur: quia Sennaar interpretatur siue vocatur Factor eorum. Nam sicut bonus odor ex virtute, ita e contra erit factor ex vitio. 1. Tim. 6. Radix enim omnium malorum est cupiditas. Vnde quia quodlibet malum per avaritiam generatur: idcirco dignum est, ut domus avaritiæ in factore constituantur.

Item Sennaar vallis est latissima, quæ pro confusione mentium, & linguarum: Babylon dicta est. Vnde, quia per avaritiam, & impietatem omnia mala certum Summa de Exempla.

est exurgere, merito hæc in Babylone perhibentur habitare.

Equus in Diui Ioannis visione descriptus, carnales homines comparantur, eorumque significationes præclarissime interpretatur, & tandem malorum principum mores, & luxuria damna describuntur.

Cap. VI.

Carnales homines assimilantur equis in visione beati Ioannis imaginaria, quæ habetur Apocalypsis. 9. vbi dicitur. Vidi equos in visione, & qui se debant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita equorum erant tanquæ capita leonum, & de ore ipsorum procedebat ignis, & fumus, & sulphur. ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & fumo, & sulphure, qui procedebat de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, & in his nocent. Per equos istos intelliguntur homines carnales, qui non rationem, sed sensualitatem sequuntur, & carnem. Vnde Pl. 31. Nolite fieri sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus. Equites autem sedentes super eos, sunt demones, qui dicuntur habere loricas igneas, in quantum inflammant ad avaritiam, & designatur avaritia per loricam: quia totum corpus ecclesiæ quasi tegit. Nã à maiori vsque ad minorem, à propheta vsque ad sacerdotem omnes avaritiæ student. Iere. 6.

Item hyacinthinas, in quantum eleuant ad vanitatis superbiam, hyacinthus enim colorem habet acreum, & designat vanitatem.

Item sulphureas in quantum insciant per feculentam luxuriam. Et bene hæc lorica. i. vitiorum armatura dicitur esse equitum, i. demonum: quia talibus vitiiis ecclesiam impugnant, vnicuique suggerendo id ad quod ipsius animam magis vident esse procliuum. Consequenter describuntur peccata maiorum, scilicet principum & prælatorum carnalium: quia dicit, quod capita equorum, idest principes, & rectores malorum, erant tanquæ capita Leonum. Glossa, quia laniant, & foetent: laniant per crudelitatis violentiam, foetent per carnis luxuriam. Sunt enim mali rectores carnales, & crudeles: sed quia non solum in se mali sunt, sed etiam subiectos ad malitiam impellunt, & cogunt, subditur, quod de ore ipsorum, scilicet vel imperando, vel suadendo, vel comminando, vel re quirendo, procedit ignis avaritiæ, fumus superbiæ, & sulphur luxuriæ. Et ab his tribus plagis, idest vitiiis, occisa est spiritualiter tertia pars hominum, idest omnes reprobi. Nam prima pars est innocentium: secunda poenitentium: tertia reproborum, in peccatis istis perstentium. & hi soli occiduntur siue de igne avaritiæ, siue de fumo superbiæ, siue de sulphure, i. factore luxuriæ: etiam dato, quod de ore ipsorum procedat, idest quæquam etiam ad talia à maioribus inducantur siue verbis, siue exemplis: his enim plures modis possunt etiam maiores insciere minores siue verbis præcipiendo, aut etiam suadendo. Et ideo subdit, quod potestas equorum in ore ipsorum est, scilicet principum precipientium, aut suadentium, siue exemplis post se tra-

bando, & quantum ad hoc subdit, & in caudis eorum, id est in exemplis, vel ore, dicit quantum ad maiores precipientes, & monentes: in caudis quantum ad minores offendentes, & eos sequentes. Vel per os intelligitur gula. Eccl. 7. Omnis labor hominis in ore eius, sed eius anima non impletur. Per caudam vero intelligitur luxuria. Vnde legitur Iud. 15. quod Sanson accepit treccetas vulpes, & caudas eorum ligavit ad caudas, & faces ligavit in medio, quas igne incendit, diuisitque, huc, & illuc discurrentes. In his duobus vitiis multum consistit potestas diaboli, & ministrorum eius, quia per hæc duo vitia præcipue corrumpuntur. Sed subditur, quod caudæ eorum similes erant serpentibus: quia luxuria à principio habet voluptatem, sed postea pœnititudinem: & ideo assimilatur serpentibus, qui vt dicit glossa, blandiuntur in facie, & occultè immittunt venenum, sed istæ caudæ habent capita in quibus nocent. Et hæc sunt exempla maiorum, quibus minores corrumpuntur, & occiduntur sequentes, siue in luxuria, siue in auaritia, siue in quocunque alio vitio.

Merces diuine operantibus parata, qualis quantæque existit in quatuor Abraham promissionibus magnâ ac tutissimâ esse auctoritatibus, & exemplis perspicitur, ac quem admodum virtutibus sit vacandum, definitur.

Cap. VII.

Confortat Deus hominem ad bene operandum, promittendo præmium, & certificando de eo. Cuius exemplum apparet in illa visione Abraham Ge. 15. In qua primo promittitur præmiû, quia dicit, quod factus est sermo Domini ad Abraham per visionem dicens, Noli timere Abraham, Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Dixitque Abraham Domine deus quid dabis mihi? ego vadam absque liberis, filius pcuratoris domus meæ iste damascus Elyzer. Ad diditque Abraham, Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus hæres meus erit, statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens, Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitque eum foras, & ait illi, Suspice cœlum, & numera stellas, si potes, & dixit ei, Sic, erit semen tuum, dixitque ad eum, Ego dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum vt darem tibi terram istâ, & possideres ipsam. In quibus verbis aduerte, quod dominus ad confortandum Abraham fecit ei quatuor promissiones, de quibus Gal. 3. ait: Abraham dictæ sunt promissiones, &c.

Prima fuit de mercede operis, cum dixit, Noli timere, &c.

Primo eum confortat, excludendo timorem, Noli inquietare.

Secundo eum securat, promittendo protectionem. Ego, inquit, protector tuus, Psal. 4. Esto mihi in Deum protectorem, & verè timere non debent, qui talem protectorem habent. Psal. 55. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Tertio cum iustificat, proponendo mercedem. Sed attende qualem mercedem promittit benè operanti in persona Abraham: quia mercedem certâ: Quia ego, scilicet qui decipere, vel fallere non possum.

Item mercedem propriâ, quia merces tua. Sic enim

est omnium generaliter, vt sit etiam cuiuslibet singulariter.

Item mercedem copiosam, quia magna nimis. Nam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis cogitatum est, quæ præparauit Deus diligētibus se. 1. Cor. 2.

Secunda promissio fuit de successione hæredis: quia dixit ei dominus: Qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. In quo signatur, quod datur vnicuique hæreditas ex propriis meritis non ex alienis. Nam meritum hominis est ei sicut filius, cui debetur hæreditas. Vnde Apostolus 1. Cor. 2. Vnusquisque præter meritum accipiet secundum suam laborem, loquitur de adultis, secus est de paruulis.

Tertia promissio fuit de multiplicatione seminis: dicit enim Suscipe cœlum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuum. Per stellas cœli possunt intelligi angeli, qui sunt in cœlo. Per semen verò meritum, quod, scilicet recolliguntur fructus mercedis cœlestis. Tunc enim semen hominis ad modum stellarum cœli multiplicatur, quando homo per vitæ meritum in cœlo angelis cœquatur. Vel quia stellæ cœli sunt incorruptæ, lucidæ, magæ, & tamen in apparentia paruæ. Sic enim semen hominis ad modum stellarum cœli multiplicatur, quando meritum operum eius est incorruptum, lucidum per discretionem, magnum per dilectionem, sed apparentiæ paruæ per humilitatem.

Quarta promissio fuit de terra promissionis. Vnde dixit, Ego dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, & dabo tibi terram istam. Terra ista, est corpus, quæ tunc pacificè possidet vir iustus: quando per diuinam gratiam est de Vr Chaldæorum eductus, id est de medio carnis. Chaldæi enim sunt motus carnis: quorum Vr, id est incendium est concupiscentiæ inflammatio, qua nisi homo diuina gratia eruatur, non potest terræ corporis sui pacificè possidere.

Secundò Abrahami certificatus est per sacrificium, scilicet de promissione implenda. Petiuit enim signum non ex diffidentia promissionis, sed scire volens modum impletionis, dicens: Vnde scire possum, quod possessurus sim eam? Et tunc iussit, vt offerret sacrificium, vt ipso sacrificio signum acciperet. Vnde præcepit ei immolare vaccam, & capram, & arietem, & omnia maiora, & insuper turturem, & columbam, qui sequenti die accepit omnia hæc, & diuisit per medium, & vt rasque partes contra se altrinscicus posuit, aues autem non diuisit: descenderuntque volucres cœli super cadauerem, & abiebat ea Abraham. Cùmque Sol occubisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inualit eum, & istud fuit aliqua pars signi dæi.

Hoc ergo est sacrificium iustitiæ, quod Deo offertur. Nam in vacca significatur obedientia, & hæc debet esse trima, siue triennis, scilicet per subiectionem triplicis humilitatis, videlicet superiori, pari, & inferiori. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. In capra verò significatur pœnitentiâ, quæ etiam debet esse triennis, secundum tria, in quibus consistit pœnitentiâ, scilicet in dolore contritionis, in pudore confessionis, & in labore satisfactionis. In ariete verò intelligitur simplicitas, quæ etiam debet esse trima, quia est triplex genus simplicitatis contra triplex genus duplicitatis, scilicet

scilicet hæresis, & hypocrisis, & ambitionis. Duplicitas hæresis immiscet falsa veris. Duplicitas hypocrisis, bona malis, honesta inhonestis. Duplicitas ambitionis tēdit ad duplicem finem, scilicet lucri temporalis, & præteritæ gloriæ, volens duobus dominis seruire, sed diuisit abraham ea per medium. Nam obedientia diuina contra Deum. Similiter pœnitentiâ est diuidentia, vt fiat cum discretionem, ita, vt sit rationabile obsequiū nostrum, & occidatur Hædum in Valle salinarū, vt sic occidatur cōcupiscentia, quod nutritur natura. Nam omnis victima est sale salienda: quia in omni opere est discretio adhibenda.

Item simplicitas diuidentia est, vt non sit fatua, sed religiosa, vt sit sanctitas, non fatuitas, vt sit simplicitas columbæ cum astutia serpētis, ne sit sicut equus, & mulus, in quibus nō est intellectus. Psal. 31. Sicut enim mulus cui insidebat Absalon, ipsum deculit in suspēdiū: sic fatua simplicitas multos præcipit in infernum. In columba autem designatur charitas: quia columba felice caret, & gregatim volat. In turture verò designatur castitas. Sed has aues Abraham non diuisit: quia charitatis & castitatis ab omnibus, & omni tempore est insistentium. Nam castitas competit nō solum virginibus & viduis, sed etiam suo modo coniugatis. Vel ideo fit diuisio animalium, & nō auium. Quia per animalia intelliguntur, actiui, quorum sollicitudo diuiditur ad multas res, vt aues intelliguntur contemplatiui, quorum sola intentio fertur in vnum. Psal. 26. Vnam petij à domino, &c. Vnde Dominus dixit Marthæ Luc. 10. Turbatus erga plurima: hoc quantum ad actiua. Porro vnū est necessarium: hoc quantum ad contemplatiua. Vel turture significatur vita solitaria, quia turtur soli vaga in solutione gemit, sic solitarius debet gemere lacrimis pœnitentiæ. Hic. 15. Non sedi in consilio ludentium & gloriatus sum à facie manus tuæ sedebā solus: quoniam comminatione replesti me. habens enim preciosum balsami liquorem in vase fragili, non debet se ponere in pressura hominū. Sene. Vbi plus est populis, ibi plus est periculi: cum inter homines sui, minor homo videtur. Ose. 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Moyse locutus est Deus non in palatio, sed in deserto. Cœcus à domino extra turbam illuminatur.

Puella mortua in thalamo eiecta turba resuscitatur. Non enim in commotione domus. Clausæ erant oves in arca, quia opera spiritualia debent claudī in conscientia. In columba verò, quæ gregatim volat, significatur religio in congregatione viuentium, qui debet ad modum columbæ carere seile inuidiâ.

Item non rostro detractionis percutere, nec venenum infamationis siue litis in ore, sed ramum oliuæ, id est verbum pacis portare ad chorum, refectorium, & alia communia gregatim simul incedere, iuxta riuos aquarum, id est scripturarum residere, & ibi vmbra accipieris, id est tentationem diaboli prauidentem denotare. Hæc columbina simplicitas in tantum Deo placet, vt spiritus factus in specie alterius animalis nolueat apparere. In hac autem duplici aue, id est vita, consistit omnis perfecta religio. Vnde quidam quæretū quā

religionem deberet intrare, respondit quidam: Neicio, an esse velis turtur, ac columba. Sed in vtraque vita cauendum est ne diuidatur, & dispergatur per vanā gloriā, scilicet ne opus volet ad Deū, & intentio ad mūdum est. Vnde in Leuitico præcipitur, si offeratur turtur, vel columba, quod confringatur ascella, ne possit euolare: quia si qua sunt in ligionis opera virtutum, occultanda sunt: non ad fauorem hominum propalanda. Vnde si ex operibus bonis supercreuit inanis gloria, opera illa quasi alas sumunt ad euolandum, & fugiunt vt nobis non proficiant: sed eas confringere debemus dicentes nobis, Quid habes, quod nō accepisti? Super hoc autem sacrificium dicit, quod descenderunt volucres, sed abiebat eas Abraham. Sic tu ad auferendum impedimenta spiritus sacrificij, scilicet orationis deuotæ, abige aues, id est importunas cogitationes. Vnde Grego. Sæpè in ipso nostræ orationis sacrificio importunæ cogitationes se ingerunt, quæ hoc, quod Deo placentes offerimus, maculare cōtendunt. Vnde Abraham dum sacrificium obtulit, insidiantes aues pertulit, quas studiosè abegit, cuius nos exemplo dum vora cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis cogitationibus hoc custodiamus. Sed attendendum est, quod sequitur: quia dum occubisset Sol, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuadit eum. Sæpè enim post sacrificium boni operis, vel deuotæ & feruentis orationis (ne per elationem mens eleuetur) occidit Sol, id est extinguitur feruor deuotionis, & irruit in animam sopor corporis, ita, vt anima quasi seipsam magno stupore horrescat, & quasi quardam tenebra timoris & dubitationis eam inuadat. Et hoc facit Deus, vt ipsam in humilitate conseruet, ne fructu sacrificij, id est boni operis meritum per elationem perdat.

Scala Patriarchæ Jacob (cui contemplatio iure assimilatur) mysteria omnia patefunt, ex quibus contemplatiuorum virtus, contemplationisque gradus, & perfectio demonstratur, atque Dei visiones diuersimodè interpretari declaratur.

Cap. VIII.

Contemplatiua vita qualis esse debeat ostenditur per exemplum in somnio Jacob, quod describitur Gene. 28. Vbi dicitur, quod vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cœlum, & angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam: & dominum innixum scalæ dicentem sibi, Terram, in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo. Eruntque semen tuum quasi puluis terræ, & dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & septentrionem, & Meridiem.

In quo quidem somnio primo tangitur contemplatiuorum virtus, quæ est charitas.

Hæc enim scala est per quam ad cœlos ascenditur: hæc ex vna parte stat super terram, scilicet quantum

ad amorem proximi. Alia autem scilicet summitas attingit cœlum, scilicet amor Dei, ytraque enim pars pertinet ad vitam contemplatiuam. Unde Beda dicit, quod contemplatiua vita est amor Dei, & proximi, & caritate retinere. Vel hæc contemplatiua scala, est scriptura diuina, quia quidem hæc super terram in quantum est practica instrumentum de humanis; sed summitas attingit cœlum in quantum est specularia, instruens de diuinis. Vel tangit terram quantum ad testamentum uetus, in quo promittebatur temporalia. Cœlum uero attingit quantum ad nouum, in quo promittuntur celestia. Huius scalæ duo latera, sunt sensus, literalis, & spiritalis. Sunt etiam huius scalæ duodecim intercalaria, que oportet prædicatores siue contemplatores ascendere, scilicet confessio, oratio, gratiarum actio, intellectus, persecutio, dubiorum inquisitio, literę expositio, prædicatio, prædicandi discretio, scilicet prouectus alta, rudibus infima, æterna pœnæ comminatio, glorię promissio, prædicationis obseruatio, constantiæ fortitudo, in prosperis, & aduersis. Huic scalæ innixus est Dominus sicut suo spiraculo, quia scilicet ab eo inspirata. Apoc. 2. Ti. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata, &c. Vel sicut suo speculo in quo à contemplantibus aspicitur, & cognoscitur. 1. Cor. 13. uideamus nunc per speculum, &c. Quidam autem dicunt, quod scala per quam maxime ascendunt uiri contemplatiui, & deuoti homines, est crux Christi: hæc licet fuerit super terram materialiter erecta, uirtualiter tamen fuit usque ad cœlum porrecta: quia per ipsam nobis est cœli ianua aperta. Duo autem latera scalæ huius, fuerunt duo principalia ligna eius, unum per altum, aliud per transversum. Gradus huius scalæ sunt pœnæ, quas Christus sustinuit, scilicet in capite, spinarum coronationem, in facie sputorum foedationem, in manibus clauorum cõfisionem, in dorso & corpore flagellorum verberationem, in latere lanceæ aperitionem, in pedibus clauorum perforationem: in quibus omnibus anima deuota, & prudens miranda contemplatur huic scalæ innixus est Dominus in passione: sicut homo nititur suo cubito, quia in ea dormiuit post mortem. Vel scala hæc, ut quidam exponunt, est claustraliu pœnitentia, cuius duo latera sunt uilitas, & asperitas, per uilitatem, nec gloriã affectant, nec ignominiam formidant, per asperitatem uero mollia contemnunt, & molestias paruipendunt. Hęc scala stat super terram habitatione, & attingit cœlum conuersione: gradus eius autem sunt septem uirtutes, quæ enumerantur, 2. Pe. 1. Vos, inquit, curam omnem sub inferentes ministrare in fide, uirtutem. In uirtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem fraternitatis amorem, in amore autem fraternitatis charitatem. Huic scalæ innititur dominus, sicut exemplar suo exemplo: quia ipse dedit exemplum uiuendi in paupertate, obedientia, & castitate. Alij autem exponunt, quod hæc scala est beata Virgo, quæ super terram fuit per contemptum mundanorum cœlum attingens suscipiendo Deum: tunc enim inclinauit cœlos, & descendit, huius scalæ latera sunt humilitas, & obedientia, gradus fuerunt in ea donorum, & uirtutum, huic infixus est dominus sicut suo

thalamo in incarnatione. Psa. 18. Ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo.

Secundò tangitur in hoc somnio Iacob contemplatiuorum motus. Motus enim contemplationis triplex est secundum Dionysium, Rectus, & obliquus, & circularis. Rectus ergo motus tangitur per angelorũ, id est contemplatiuorum ascensum, obliquus tangitur per descensum, quia ille, qui ascendit sursum, cum descendit, motum suum reflectit, & obliquat à sursum in deorsum. Motus autem circularis tangitur, cum subditur, Dilataberis ad orientem, & occidentem, septentriõnem, & meridiem. Per has quatuor partes cœli circulariter sol mouetur. Igitur isti angeli sunt contemplatiui, & spirituales, qui sunt quasi homines celestes, & angeli terrestres: hi ascendunt contemplando, & descendunt se humiliando, & sicut dicit Ambrosius, Qui uult per scalam ascendere, oportet, quod manibus, & pedibus se teneat: manus opera, pedes cogitationes, & affectiones. Vel, ut aliqui exponunt, Isti angeli sunt prædicatoris, qui ascendunt per contemplationem, & descendunt per actionem. Vel angeli sunt prædicatores, qui quandoque debent ascendere prædicando sublimia, quandoque descendere prædicando humilia. Sequitur motus tertius, quia dilataberis ad orientem, scilicet per orientem uirtutum, & occidentem cœalum uisitorum, ad meridiem per feruorem affectionum, ad septentrionem siue aquilonem per expugnationem diabolicarum suggestionum.

Tertiò, tangitur contemplatiuæ uitæ fructus, cum dicit dominus, Terram in qua dormis, tibi dabo, Terra enim hæc cœlestis patria est, in qua erit perfecta quies secundum illud Psa. 4. In pace in idipsum dormiet, & requiescat. Unde in hac terra debet caput nostrum, id est mens tanquam in puluineri se ponere, ut quietat à temporalium cura. Hęc dabit nobis deus, si in ea per contemplationem, & desiderium peregrinamur, & conuersamur. Ge. 17. Dabo tibi terram peregrinationis tuæ. Quia uero in prædicto somnio dicitur, quod Iacob uidit innixus scalæ dicentem sibi, &c. Notandum est, quod sicut dicunt somniorum interpretes, apparitio domini in somniis potest habere uariam expositionem, uel significationem. Nam dominus per somnium aliquando apparet ut tacens, aliquando uero loquens, aliquando uero ut patiens. Quando igitur aliquid per somnium dominus apparet, ut tacens, & nihil loquens, si ille, qui uidit peccator est, significat, quod conuertetur ad Deum, & finiet in præsentia dñi suos. Si uero sit iustus, & sanctus, significat, quod glorię eius augmento apud Deum proficiet, gaudium habebit. Si uero talis qui hoc uidet sit homo in potestate constitutus, puta rex, uel princeps, significat, quod inueniet gaudium, & uictoriã de inimicis. Quandoque uero dominus per somnium apparet, ut alicui loquens, & tunc siue loquatur aliquid pertinens ad futurorum promissionem, sicut locutus est hic Iacob siue aliquid pertinens ad conuersionem, sicut aliquando loquitur peccatoribus; siue ad confortationem, sicut aliquando loquitur iustis tribulatis; & in afflictionibus, uel alio quocunque modo loquatur, quicquid dicitur nendum est. Quandoque uero dominus in somniis apparet,

apparet, ut crucifixus, uel imago ipsa crucifixi, & tunc, ut dicunt, signat patientiam, & uictoriã in tribulationibus. Unde si quis uideat in somnio se adorare imaginem domini nostri Iesu Christi, aut osculetur, aut deprecetur, si quidem rex est, & ipse inueniet uictoriã de inimicis, & gaudium in gloria sua. Nã crux post crucifixionem Christi maximas uictorias designat, & omnium calamitatis amissionem. Quod si aliquis de populo uideat hoc, consequitur gaudium, & pro quo interpellauerit obtinebit. Sed si solum uideatur imago Christi absque cruce, minus erit gaudium, uel uictoria. Et nota etiam hic de imaginibus, quod illæ, quæ in somnio apparent sine auro, significant euentum rerum potiorum. Nam illæ, quæ apparent cum auro, quandoque tribulationem portendunt. Hęc dicunt somniorum interpretes, quæ ego referendo tantum, non asserendo hic ponam uera uel falsa sint, fateor me nescire, Dicit Arist. de som. & uigi. quod neque est eis totaliter credendũ, neque totaliter discredendum. Et ideo euenientia somnia (ut ipse dicit) neque idoneum est cõmemnere, neque oportet ab eis facile persuaderi, præcipue quia spiritus mendax plerumque in uisione, uel somnio, ut possit decipere hominem in forma Christi legitur apparere. Sic enim beato Martino per exteriorẽ uisionem sensibilem in forma Christi apparuit purpuratus, quæ tamen ille per spiritum cognouit atque confudit. In uitis quoque patrum refertur, quod monachus quidam audiens facta magna Moysi, cordis spiritu cepit eum præferre Christo, qui sequente nocte per somnium uidit Moysen cum choro angelorum stantem in uestibus albis, Christum uero nigris indutum uidit in choro hominum: propter quod inspiens monachus à fide Christi delinuit, & factus est Iudæus.

Corpus Christi in sacramento, quod siquidem illi libro intus, & foris scripto à Diuo Ioanne præuiso, comparatur, septem arcana maximam admirationem afferentia naturalibus exemplis elucidatur.

Cap. I. X.

Corpus Christi sub sacramento assimilatur illi libro quem uidit Ioannes. Apo. 5. Vidi, inquit, librũ, qui erat scriptus intus, & foris, signatum sigillis septẽ. Dicitur corpus Christi liber intus scriptus, quia uidetur in se continet cõsolationes, & suauitates notabiles, & mirabiles. Et iterum scriptus foris, quia sacramentis uisibilibus tegitur, signatum autem sigillis septem, ponitur propter septem mirabilia, quæ sunt ibi. Primum est, quod fit de pane non mutatum, sed manens idem, & ponitur à quibusdam exemplum, sicut cognitio mea, mediante uoce, fit tua, manens mea.

Secundum est, quod tanta magnitudo sub tam parua specie tota latet. Et ponunt quidam exemplum, sicut in parua pupilla oculi totus mons magnus recipitur, uel uideatur.

Tertium est, quod totum corpus per os hominis intar non diminutum eadem potentia, (ut quidam dicunt) quia clauso uero de Virgine exiuit, & etiam de sepulchro.

Quartum est, quod comeditur non consumptum, Summa de Exempl.

& nõ diuisum. Et ponunt aliqui exemplum in sensu uisus, sicut uiror herbæ ab oculo uidentis quasi quidam eius cibus suscipitur, nec tamẽ ipsa herba minuitur, uel diuiditur.

Quintum est, quod ab immundis tangitur sine contagione sui, sicut lumen solis recipitur in re fœda, nec tamen fœdatur.

Sextum est, quod à pluribus sumitur, & in pluribus locis conficitur, nec tamen augetur, uel minuitur: sicut si in multa candelæ ab una accendantur, illa una propter hoc non minuitur, nec augetur.

Septimum est, quod est ibi quantitas sine quãto, cuius exemplum proprie non est in natura dare, uel alicui reperire.

Demonum (qui iure locustis in Diui Ioannis uisione descriptis assimilantur) elatio, tentatio, permissa eorum à Domino potestas, malitiæ refrenatio, signique Thauri & quatuor Angelorum super quatuor terra Angelos assistentes significatio, mirè explicatur.

Cap. X.

DAEmones assimilantur illis locustis, de quibus agitur in uisione Sancti Ioannis in Apoc. 9. Vbi dicitur uel disse, quod exierunt locustæ in terrã, & data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terræ: & præceptum est illis ne læderent scœnũ terræ, nec omne uiride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. Vbi primo nota dæmonum elationem per similitudinem locustarum: assimilantur enim dæmones locustis, & propter ascensum superbiæ, quia locustæ in altum saliant, & sic dæmon per superbiã Isa. 43. In cœlum conscendam, &c.

Item propter casum ruina: quia locusta post saltum nimium cadit. Isa. 14. Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, &c.

Item propter continuationem malitiæ, quæ notatur in longitudine erurum posteriorum, quia semper in malitia perseverant.

Secundò attende dæmonum tentationem: quia exierunt in terram, scilicet ad tentandum homines. & dicitur exire, scilicet à Dei ordinatione, Deus enim tentationes nostras ordinat in bonum nostrum, & profectus: sed ab hac intentione diabolus exit, quia in suis tentationibus non nostrum profectum, sed casum, & detrimentum intendit. Exierunt etiam de cœlo, ubi creati fuerunt, scilicet de empyreo: quando fuerunt eiecti per superbiã in terram, id est ad tentandum homines, qui habitant in terra. eos enim, qui sunt in cœlo tentare uel molestare non possunt. Unde pars eorum relicta est in hoc aere caliginoso ad tentandum nos, qui sumus in terra.

Tertiò considera diuinam permissionem, quia data est illis potestas, & tentandi permissum. Greg. Licet diabolus afflictionem iustorum semper appetat, tamen si ab Autõre nostro potestatem non accipit ad tentationis articulum, nullatenus conualescit. Sequitur, Sicut habent potestatem scorpiones terræ. Scorpiones (sicut glossa dicit) facie blandiuntur: sed cauda punguntur.

culc. Et ita faciunt demones tentantes: quia à principio porrigunt delectationem, & in fine inducunt cruciam, & afflictionem: & sicut non sentitur punctio acus, sic nec punctio scorpionum, sed postea paulatim diffunditur per totum corpus, & moritur punctus. & similiter decepti à demonibus quando peccant, non sentiunt deceptionem, sed tandem miserabiliter puniuntur. Prou. 5. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absinthium.

Quarto nota diabolicæ malitiæ refranatione, quia præceptum est illis, ne læderent, &c. Et hoc præceptum, est demonum refranatio, ne tantum noceant quantum uellent, vel quantum possent si permittentur, quia nullus eis posset resistere. Restringitur autem eorum potestas contra electos, & saluandos: quorum quidam sunt incipientes, & isti intelliguntur per fœnum: quidam uero proficientes, & isti per uiride. quidam uero perfecti, & isti per arborem designantur. Et nota, quod non dixit, ne eos percuterent siue tangerent: sed ne eos læderent: quia sancti, & percutiuntur interdum exterius, & tanguntur, interius, scilicet dum tentantur, sed non læduntur in mentibus, scilicet ut peccatis cõsentiant: vel ut finaliter pereant. Iob 2. Dixit dominus ad Sathã, Ecce in manu tua est: ueruntamen animam illius serua. Et per ista tria designantur tres ordines saluandorum, scilicet Noe, Daniel, & Iob, id est coniugati, qui terræ adharerent, & designantur per fœnum. Et continentes, qui uiridem corporis seruant, & ideo designantur per uiride. Et prelati, qui designantur per arbores quarum rami refrigerium præstant aliis. Est ergo sensus. Præceptum est illis, si demonibus, id est coarctata est potestas eorum, ne læderent fœnum terræ, id est instabiles in anima, sed in corpore affligant, & interdum corporalia auferant: neque omne uiride, id est continentes, uiriditate uirescentes: neque omnem arborem, id est prælatos foliis uerborum suorum alios sanantes, & fructibus operum satiantes, uimbra exemplorum, vel consolatione alios recreantes: nisi tantum homines ab humo dictos, id est carnales. 1. Cor. 3. Cum sit inter uos zelus, & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis: qui non habent signum Dei in fronte sua, id est in aperto hoc signum est Thau, quod habet figuram crucis, & est ultima littera in alphabeto Hebræorum, & nominatur siue interpretatur confirmatio. Unde significat ipsam finalem pœnitentiam, quæ confirmat hominem in bono: hoc autem signo liberantur omnes, qui illud habent. Ezech. 9. Signa Thau super frontes uirorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ sunt. Et infra: Omnem super quem uidetis Thau, ne occidatis. Et hoc signum debet haberi non solum in corde, sed etiam in fronte, ubi est locus erubescentiæ, & etiam locus manifestus, ut scilicet non erubescat homo facere pœnitentiam aperte, & non men Christi aperte prædicare.

Item demones conantur maxime impedire prædicatores, quod ostenditur ex uisione beati Ioannis, quæ habetur in Apoc. 7. ubi dicitur, Vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor uentos terræ, ne flarent super terram, neque supra mare, neque supra ullam arborem. Per istos quatuor ange-

los intelliguntur uicij si demones, qui dicuntur quatuor propter naturam numeri, quia quaternarius multum diuisibilis est, & ipsi nõ intendunt nisi diuisionem facere.

Item quaternarius non est numerus solidus, sed superficialis.

Item suggestio demonum superficialis est, non habens soliditatem.

Item dicuntur quatuor, quia Euangelia impugnant, & quatuor uitia præcipue suggerunt dum tentant, vel quia per quatuor partes mundi fideles tentant. Vnde sequitur, stantes super quatuor angulos terræ, id est in quatuor partibus mundi immorantes, ut omnes teneant, vel hoc dicitur, quia ipsi demones laborant, ut ponant homines in angulis, id est in sordibus peccatorum. Nã in angulo sunt sordes, vel in angulo duplicitatis. Sequitur, Tenentes quatuor uentos, id est tenentes, & impediunt omnes prædicatores ecclesiæ, qui dicuntur quatuor, quia debent habere quatuor uirtutes, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, & prudentiam: vel doctrinam quatuor Euangeliorum, quæ significatur, Gen. 1. per quatuor flumina paradisi, vel quia debent prædicare per quatuor climata mundi. & dicuntur uenti, quia nubes, id est peccatores in pluias lachrymarum dissolunt.

Item quia terræ humiditates desiccant, id est carnis uoluptatem, & mentis cupiditatem, & de his quatuor uentis dicitur. Iob 23. Qui facit uentis pòdus, & aquas appendit in mensura. Sequitur, ne flarent super terram, id est super illos, qui ad modum terræ sunt arabiles uere prædicationis, & susceptibiles diuini seminis, ne que super mare, id est super fluidos, & instabiles, neque super ullam arborem, id est super illos, qui ad fructificandum sunt habiles: quasi dicat demones conari sunt, & nunc conantur quotidie impedire prædicatores, ne prædicent neque bonis, neque malis, neque ad exercitiationem bonorum, neque ad reuocationem aualorum. Sciunt enim demones, quod nil adeo prodest sicut prædicatio uerbi Dei. Glossa, in tempore tribulationis nihil magis necessariũ, quam prædicatio uerbi Dei. Ideo nititur diabolus eam detinere in omni loco. Econtra autem dominus sub similitudine etiam quatuor uentorum uocat prædicatores, ut prædicent. Eze. 33. A quatuor uentis ueni spiritus, & inuista super interfectos istos, & reuiuifcant.

Veri ac contemplatiui Ecclesie Doctores, Christi que imitatores, quatuor animalibus ab Ez. echielle descriptis, ac seris Angelo à Ioanne, nec non candelabro aureo à Zacharia præuiso, per doctissimas uariâsque eorum expositiones comparantur, quasque conditiones sapientes ac recti habere debeant, aperitur.

Cap. XI.

DOctores noui testamenti assimilantur illis animalibus, quæ describuntur in prima uisione libri. Eze. 1. Vbi dicitur, Et de medio eius similitudo quatuor animalium, &c. In cuius uisionis serie introduuntur hæc animalia, ut copulata, ut figurata, ut pœnitenti mota, & ut inflammata. Ostenduntur ergo primo huiusmodi copulata, quia quatuor. Vnde dicit, quod de medio

ignis, sicut Grego. exponit, quia supra præmiserat, Et ignis inuoluens similitudo quatuor animalium.

Primo ergo considera tria, primò locum, qui congruit sanctorum doctorum probationi. Locus enim originis siue egressionis sanctorum doctorum, est de medio ignis, scilicet tribulationis siue persecutionis. Ecc. 2. 7. Vasa siue id est doctores Christi probat fornax tribulationis, sic enim astuant, ut per impatientiam non destituantur, Ecc. 4. 1. In medio ignis non sum astuata, dicit doctorum ecclesia. Et ideo dicit in Pro. 19. quod doctrina uiri, id est uirilis doctoris per patientiam noscitur, Greg. Tanto minus unusquisque ostenditur doctus, quanto minus patiens, neque enim potest ueraciter bona docendo impendere, si uiuendo nescit aduersa æquanimiter tolerare. Perfecti enim doctoris est sic aliorum hominum improbitatem patienter sufferre, ut se nouerit ab iniquis sapienter obseruare: neque enim propria munditia sine tolerantia sufficit, neque tolerantia sine munditia ualeat. Vel de medio ignis, id est ex intimo seruore amoris sancti doctores procedunt ad opus prædicationis.

Secundo tangitur numerus, qui competit doctorum eruditioni, quia quatuor, siue propter doctrinam quatuor euangeliorum, quam prædicant, siue propter quadruplicem intellectum scripturarum quas explanant, siue propter quatuor mundi partes quas suis doctrinis illustrant, quæ etiam significantur per quatuor quadrigas. Zach. 6.

Tertio ponitur tropus, id est similitudo quæ competit eorum perfectioni, quia similitudo erat animalium. In animalibus enim est perfectio motus, & sensus, quia scilicet sancti doctores uigēt sensu discretionis, & motu boni operis. Ipsi enim sunt animalia, quibus dominus manus suæ largitatis aperit, & eis benedictionem suæ gratiæ affluenter infundit. Psa. 194. Aperis tu manus tuam, &c.

Secundo introducuntur hæc animalia, ut figurata: habebant enim quantum ad commune figuram similitudinem hominis. Et præmittitur, quod similitudo hominis erat in eis, siquidem in sanctis doctoribus est similitudo hominis, id est Christi. Vnde Greg. super Eze. dicit, quod sancta animalia hæc nõ essent, nisi Christi similitudinem habuissent. Competit ergo omni sancto doctori, ut assimiletur Christo homini secundum illud Mat. 13. Omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias, id est Christo. Debet enim Christus imitari, & ei assimilari in uiuendo sicut Paulus faciebat, qui dicebat Gal. 2. uiuo autem iam non ego, uiuit uero in me Christus.

Item in docendo siue prædicando, sicut idem dixit. 1. Corinth. 1. Nos prædicamus Christum crucifixum, &c.

Item faciēdo 1. Cor. 1. 1. Imitatores mei estote, sicut ego Christi.

Item in patiendo. Vnde idem Paulus dixit: Galat. 2. Christo confixus sum cruci. Deinde describitur horum animalium figura specialiter, quo ad partes eorum, scilicet quo ad facies, quo ad manus, & quo ad pedes.

Primo enim quo ad facies ponit, quod erat in eis quadruplex figura, scilicet hominis, & leonis à dextris, uittuli siue bouis à sinistris, sed aquilæ desuper. Per has ergo quatuor facies dicunt quidam mysticè præfiguratos quatuor euangelistas, scilicet per faciem hominis Mathæum, qui ab humana Christi generatione euangelium inchoauit, dicens Mat. 1. Liber generationis Iesu Christi, &c. Per faciem uero leonis Marcum, quia à rugitu deserti euangelium incœpit, dicens: Mar. 1. Vox clamantis in deserto, per faciem autem bouis, Lucam, quia à sacerdotio Zachariæ incœpit principium, dicens. Luc. 1. Fuit sacerdos quidam, &c. Nam sacerdotis erat boues immolare, sed per aquilæ faciem, Ioannes accipitur, qui cæteris altius contemplando uolauit; suum euangelium ab æterna Verbi generatione inchoando, dicens Ioan. 1. In principio erat Verbum, & uerbum erat apud Deum, &c. Dicit autem, quod quatuor facies uui, quia omnes quatuor euangelistæ locuti sunt de uuo, scilicet de Christo, vel illa quatuor facies competunt uui, id est Christo. Qui (sicut dicit glossa.) Natus est, ut homo, passus est, ut uittulus resurrexit, ut leo, ascendit, ut aquila. Et ideo (secundum Greg.) homo, & leo dicitur esse à dextris, quia Christi natiuitas, & resurrectio erunt omnium generaliter lætitia, quæ per dexteram intelligitur, sed uittulus dicitur esse à sinistris, quia mors Christi apostolis tristitia fuit, quæ tristitia pertinet ad sinistram quia sinistram dicimus, quod aduersum ac putamus (ut dicit glossa.) Aquila autem dicitur esse desuper, quia ascensionem Christi significat in altum, secundum illud Psa. 67. Ascendisti in altum. Iob 30. Nūquid ad præceptum tuum leuabitur aquila? Moraliter autem doctor ecclesiasticus debet esse, ut homo secundum rationem uiuendo. Secundum rationem dico à Deo per fidem illuminatam, & secundum diuina præcepta regulatam, iuxta illud Psa. 93. Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum.

Item debet esse, ut leo tentationibus resistendo, & aduersa non metuendo. Pro. 28. Iustus quasi leo conuidentis, absque terrore erit.

Item ut uittulus seipsum sacrificando. de talibus uittulis dicitur in Psa. 50. Tūc imponent super altare tuum uittulos.

Item debet esse, ut aquila sublimia contemplando, vel alios ad contemplationem & amorem Dei prouocando. Deu. 32.

Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos. Vel dicitur doctor esse, ut homo per prudentiam, ut leo per fortitudinem, ut uittulus per temperantiam, & ut aquila per iustitiam.

Quidam uero (ut dicit Hieronymus) per quatuor facies intellexerunt quatuor elementa, quæ dicuntur in esse uua, quia in uuo corpore hominis uniantur. Vnde quamuis in mundo maiori sint distincta, in mundo tamē minori, id est in homine sunt unita.

Alij uero per has quatuor facies, quatuor principales accipiunt animæ passionem, id est gaudium, tristitia, spes & timor, quorum quædam sunt de bono, ut gaudium de presenti bono, & spes de futuro. Aliæ sunt de malo, id est presenti, ut tristitia, uel futuro, ut timor. Et ideo quædam di-

cuntur esse à dextris, quædam verò à sinistris. sed super has debet esse ratio eas modificans, & regularis: & ideo facies aquilæ dicitur esse desuper. Et nota, quòd istæ facies dicuntur extensæ desuper, quia in omnibus intentione, & contemplatio sanctorum super se tendit, sicut dicit Grego.

Item describitur figura eorum quantum ad manus, quia habebant manus ad modum hominis. Vnde dicit, quòd manus hominis sub pennis eorum. Vbi nota, quòd qui libet doctor debet habere manus hominis, id est opera bona, scilicet ut non solum bona dicat, sed etiam faciat, secundum illud Act. 1. Cæpit Iesus facere, & postea docere. Grego. Prædicator quisque plus actibus quam vocibus intonet, & bene viuendo vestigia sequacibus imprimat, quam loquendo quæ gradiantur ostendat, sed debent esse manus hominis, id est opera secundum rationem facta. Apostolus Ro. 12. Rationabile obsequium vestrum, sed dicuntur manus esse sub pennis, quia debet esse virtus operis sub volatu contemplationis, scilicet ut sub contemplatione sit etiam actiua, & debent esse manus in quatuor partibus, quia, scilicet quatuor modis per opera vitæ actiue proximis feruntur, scilicet vel quantum ad animam, ut docendo, consulendo, & alias spirituales elemosinas impendendo: vel quantum ad corpus viuum, scilicet reficiendo, vestiendo, & alia necessaria ministrando, vel quantum ad corpus defunctum, scilicet componendo, & sepeliendo, & huiusmodi, vel quantum ad res temporales exteriores, sicut defendendo temporalia iura ecclesiæ, vel aliarum personarum, & huiusmodi. Vel (secundum Grego. super Eze.) dicuntur esse in quatuor partibus, quia sancti Euangelistæ, qui fuerunt primi doctores noui testamenti, opus exterioris doctrinæ per quatuor partes mundi diffuderunt, scilicet per orientem, occidentem, meridiem, & septentrionem.

Item describitur eorum figura, quo ad pedes: quia pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli. In pedibus (sicut dicit glossa) intelliguntur gressus operum, ita, ut sicut per manus intelliguntur opera, quæ ordinantur ad proximum, ita per pedes intelliguntur opera hominis, quantum ad se ipsum. Sicut enim animal gressibile pedibus pergit ad locum, ita etiam homo spiritualis operibus tendit in Deum. Vnde Augu. dicit, quòd Deo, qui ubique est, non locis appropinquamus, sed bonis studiis bonisque actionibus. Et ideo sicut sine pedibus corpus hominis non pergit. Sic etiam fides hominis sine operibus non proficit. Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. Sed in istis pedibus, id est operibus debet esse rectitudo intentionis, scilicet ut recta intentione fiant. Vnde dicit, Pedes eorum pedes recti, scilicet per rectam intentionem, quia qualis est intentio, tale est opus. Ecc. 5. 1. Ambulauit pes meus iter rectum.

Item debet esse in eis maturitas moderationis: quia cum quadam maturitate, id est grauitate, & modestia debent exequi, & perficere opus intentum. Vnde dicit, quòd planta pedis eorum quasi planta pedis vituli. Vituli enim siue boues (ut dicit Gregorius) cum quadam maturitate siue grauitate incedunt. Vel etiam in planta pedis vituli signatur fortitudo laboris, quia vituli siue bo-

ues fortes habent pedes; ut ipse Grego. in Ezech. dicit. Item in hoc signatur discretio circumspectionis, ex eo, quòd in pedibus vituli, est unguis discretio. Ex quibus patet, quòd opera doctorem debent esse recta, graua, fortia, & discreta.

Tertio, hæc animalia describuntur etiam esse penna: vnde dicit, Quatuor pennæ vni. Vbi circa eorum pennas nota quatuor primò distinctionem, quia quatuor pennæ vni, scilicet ad modum alarum. Istæ quatuor pennæ sunt quatuor conditiones, quæ necessariæ sunt cui libet contemplanti, ut per volatum contemplationis possit ad diuina leuari. Prima penna est mentis virtus, per quam scilicet anima ad volatum contemplationis disponitur. Est enim animæ contemplanti necessaria virtus moralis, ex eo, quòd virtutes morales vehementiam passionum reprimunt, & sedant exteriorum occupationum tumultus, quibus abstraheretur intentio eius ab intelligibilibus ad sensibilia. Ecc. 4. 4. Homines diuites in virtute pulchritudinis, studiū habentes. Studium enim pulchritudinis, est studium contemplationis, quòd competit hominibus virtutibus abundantibus.

Secunda penna, est mentis actus, quo scilicet contemplatio incipitur. Et talis actus est lectio, oratio, & meditatio, & huiusmodi. Nam in lectione mens informatur, in oratione eleuatur, in meditatione autem inflammatur, secundum illud Pla. 3. 8. In meditatione mea exardescet ignis.

Tertia penna, est gradus considerationis, quo scilicet ordinatè anima contemplando progreditur. Et nota, quòd habet contemplatio diuersos gradus, quibus scilicet anima in Dei cognitionem ascendit, secundum illud Pla. 8. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. Vnde Richardus de Sancto Victore sex gradus contemplationis distinguit quibus mens per creaturas mundi in Dei contemplationem ascendit.

Primus gradus est secundum solam imaginationem, cum attendimus solum res corporales. Vnde in hoc gradu ponitur solum perceptio sensibilibus.

Secundus gradus est in imaginatione secundum rationem, prout, scilicet sensibilibus ordinem, & dispositionem consideramus. Vnde in hoc gradu fit progressus à sensibilibus ad intelligibilia.

Tertius est in ratione secundum imaginationem, quòd, scilicet per inspectionem rerum visibilibus ad invisibilia subleuamur. Vnde in hoc gradu ponitur diuinitatis sensibilibus secundum intelligibilia.

Quartus gradus est in ratione secundum rationem, quando scilicet animus intendit invisibilibus, quæ etiam imaginatio non nouit. Vnde in hoc gradu ponitur absoluta consideratio intelligibilibus, in quæ per sensibilia deuenitur.

Quintus est supra rationem, quando diuina reuelatione cognoscimus, quæ humana ratione comprehendendi non possunt.

Vnde in hoc gradu ponitur contemplatio intelligibilibus, quæ per sensibilia inueniri non possunt, sed tantum per rationem capi possunt.

Sextus est supra rationem, quæ scilicet ex diuina reuelatione cognoscimus ea, quæ humana rationi reperi-

gnant

gnare videntur, sicut ea, quæ dicuntur de mysterio trinitatis. Vnde in hoc gradu ponitur consideratio intelligibilium, quæ ratio nec inuenire, nec etiam capere potest.

Quarta penna, est Dei intuitus, id est ipsa contemplatio diuinæ veritatis: & in hac contemplationis volatus finitur. Quia huius contemplationis finis est totius humane vitæ. Vnde Aug. 1. de Tri. dicit, quòd contemplatio Dei promittitur nobis, ut actionum omnium finis, & æterna perfectio gaudiorum. hic autem cõperit nobis imperfectè, videlicet per speculū in ænitate, & ideo est quædam inchoatio illius beatitudinis. Sed nota, quòd dicit, quòd istarum quatuor pennarum duæ tegebant corpora animalium, quia quamdiu sanctorum Doctorem animæ corporibus teguntur, id est quamdiu sunt in hac vita, indigent ad contemplatiuam vitam duobus prædictorum, scilicet virtute morali. Nam à corpore exuta anima, nec sensibilibus passionibus, nec rerum corporalium tumultibus inquietabitur, vel impeditur. Et ideo non indigebit virtutibus moralibus, quæ habent huiusmodi impeditia reprimere, vel sedare.

Item indigent gradu considerationis, quia scilicet in hac vita non potest anima immediatè leuari in contemplationem diuinæ veritatis, sed potius per quosdam gradus in ipsius contemplationem confurgit. Duæ autem alie pennæ inuicem iungebantur, quia scilicet in alia vita videbitur Deus sicuti est, & erit actus, & contemplatio mentis, cum vno intuitu diuinæ veritatis. Vnde Augustinus dicit, quòd non erunt in patria cogitationes nostræ volubiles ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram vno simul conspectu videbimus. Duabus ergo pennis corpora teguntur, quia scilicet virtus, & gradus contemplationis necessaria sunt quamdiu anima mortali hoc corpore tegitur. Duæ verò pennæ iunguntur, quia scilicet in visione beata mentis actus, & contemplatio vnica & simplici intuitu diuinæ veritatis perficitur. Vel istæ quatuor pennæ, quibus in contemplatione leuatur, sunt illæ quatuor contemplationes, quas beatus Bernardus in libro de consideratione ponit, quarum prima est admiratio maiestatis. Secunda est consideratio iudiciorum Dei. Tertia est cognitio beneficiorum. Quarta est consideratio promissionum. Quarum duæ dicuntur corpora tegere, quia operta, & tecta sunt animæ, quamdiu manet in corpore, scilicet immensitas diuinæ maiestatis, & abyssus iudiciorum Dei: duæ verò inuicem iunguntur, scilicet promissa, & beneficia. Nam promissio beneficiorum fit, & beneficia promissa conferuntur, sed promissio promittitur ad consolationem, beneficium verò subleuatur ad satisfactionem. Sed secundum beatum Gregorium, quatuor istæ pennæ sanctorum animalium, sunt amor, & spes, & istæ duæ inuicem coniunguntur, quia scilicet sancti viri, & amant, quæ sperant, & sperant quæ amant. Aliæ verò duæ sunt timor, & penitentia ab omnipotentis Dei oculis mala præterita abscondent.

Secundò nota pennarum situationem, quia habe-

bant pennas in quatuor partibus. Nam penna amoris est in cælo, penna spei est in Deo, penna penitentia habet locum in mundo, penna timoris est de inferno. Sed attende, quòd manus dicitur esse sub pennis in quatuor partibus, quia nec amor, nec spes, nec timor, nec penitentia est sine opere efficax. Nam amor ex nato ostenditur, spes ex merito concipitur, penitentia ex debito satisficit, timor à malo retrahit, & insuper ad bonum compellit, secundum illud, Qui timet Deum faciet bona. Vel si per penas intelligatur considerationes mentis, tunc sunt in quatuor partibus, quia aliquando Sancti considerant vbi fuerunt, scilicet in peccato, & sic replentur mœrore, aliquando verò vbi sunt, scilicet in mundo, & sic affliguntur dolore: quandoque verò considerant vbi erunt, scilicet in iudicio, & tunc sollicitantur timore: Quandoque autem vbi non sunt, scilicet in cælo, & ex hoc inflammanur amore. Et ista (secundum Gregorium in mora) sunt quatuor genera compunctionum, quibus mentes sanctorum hominum vehementer afficiuntur.

Tertio nota pennarum connexionem, quia iunctæ erant pennæ eorum, alterius ad alterum scilicet, secundum Gregorium, quia prædicatorum virtus, & sapientia charitatis, & concordia pace sociantur: Quamuis enim sancti viri diuersitatem habeant siue etiam distinctionem pennarum, id est diuersa virtutum muna, vel dona gratiarum, tamen dum vnusquisque alteri de virtutis dono, quod habet oblequitur, & conuerso, penna alterius ad alterum mutua vtilitate conuertitur, Nam contemplatiuus pro actiuo orat, actiuus verò contemplatiuo necessaria corporis administrat, & sic de aliis. Vnde ad hanc connexionem pennarum hortatur Beatus Petrus dicens. 1. Pet. 4. Vnusquisque gratiam, quam accepit, in alterutrum illam administrantes.

Quarto considera pennarum extensionem, quia facies eorum, & pennæ eorum extensæ desuper. In facie intellige Sanctorum intentionem, quam semper ad Deum vertunt, contra quod de peccatoribus dicitur. Hic. 3. 2. Verterunt ad me terga, & non facies, facies enim est pars anterior, & ideo significat intentionem finis, quæ opus præcedit. Tergum verò siue dorsum, est pars posterior, & ideo significat opus, quòd ipsam intentionem subsequitur. Tergum ergo, & non faciem ad Deum conuertit, qui opus quidem de genere bonorum facit, sed ad Deum intentionem non dirigit. Sed in pennis, quibus volatur in altum, intelligitur Sanctorum contemplatio, de quarum pennarum volatu Psal. 54. dicit, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? & volabo, & requiescam. Facies ergo, & pennas animalium extensas desuper Propheta vidit: quia intentio, & contemplatio Sanctorum semper super se tendit, ut cœleste bonum assequi, & obtinere possint, sicut interlinearis glossa dicit.

Quarto hæc animalia erant mota, & impulsæ à spiritu. Vnde dicit, quòd vbi erat impetus spiritus illuc gradiebantur. Vbi aduerte, quòd sancti doctores à Spiritu sancto mouentur, imperuose, continuè, & caute. Et propter primum dicit, vbi erat impetus spiritus.

uis. Vbi dicit glo. quod sicut in malis est impetus carnis, ita in bonis est impetus spiritus: & hunc impetum (secundum Greg.) caritas facit: quæ post spiritum ire compellit. Psal. 45. Fluminis impetus latificat ciuitatem Dei. Aqua fluminis est gratia Spiritus sancti, qui mediante charitate, animam impellit ad bonum, & perducit ad ineffabile gaudium.

Item continet, quod notatur cum subditur, quod non reuertebantur, cum ambularent. Nam sicut glossa dicit, cum ambularent ad bona, non reuertebantur ad mala, & ideo in bono perseverando, & continuando mouebatur. Matth. 10. Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Sed quia illud verbum ponitur, alia glossa quædam exponit de motu recto. Cum ambularent ante, scilicet ad spiritualia, non reuertebantur retro, scilicet ad temporalia. Vnde non erat in eis motus reflexus, sed rectus. Apostolus Phi. 3. Quæ retro sunt, obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendens me. Hieronymus, Qui stium aratri tenet, non respiciat retro, non imitetur uxorem Lothne pereat, sicut Heli, qui aliorum vitio Deum offendit. Sed videtur esse contra, quod alibi dicitur, quod animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Sed dicendum, quod ibi loquitur de motu contemplationis, sed hoc de imitatione vitæ suæ de motu amoris. Vnde illud exponitur, quod ibant scilicet per mentis contemplationem, sed non diu in ea esse valentes, reuertebantur ad actionem: sed quia ex contemplatione ipsa anima inflammabatur, & illuminabatur. Idcirco subditur, quod reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis, id est inflammantis, & illuminantis. Nam per eos à contemplationis arce descendentes, cœlestis lumen nobis spargitur, vt glossa dicit.

Item mouentur cautè: quod notatur, cum dicit, quod vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat, scilicet semper sibi præsens, semper diiudicans, quid bonum, vel quid malum, in quo crescat, in quo decreseat, Apostolus Phi. 5. Videre quomodo cautè ambulatis.

Quintò quoque hæc animalia describuntur, vt inflammata, & ostenduntur sancti doctores inflammari quatuor modis, scilicet ad modum scintillarum, ad modum carbonum, & ad modum lampadarum, & fulgurum. De primo enim dicit, & scintilla quasi aspectus æris candentis, quod secundum glossam refertur ad sanctorum prædicatorum doctrinam, quorum verba sunt subtilia, & ideo sunt, vt scintilla.

Item sonantia vt æris.

Item feruentia, & ideo candentia. Vel potest exponi, quod ex sanctis doctoribus emicant scintilla exëplorum, auditus verbum, & est in eis candor affectio num, vel scintillant orationibus, sonant in prædicationibus, exandescunt in affectionibus. Glossa quasi æris candentis, quia plus ardent desiderio, quam proferrant verbo.

Secundò sancti Doctores inflammantur ad modum carbonum. Vnde dicit, quod similitudo animalium, & aspectus eorum, quasi carbonum ignis ardentium.

Carbonibus enim ardentibus assimilantur sancti Doctores, quia ipsi, & in se ardent per desiderium, & alios sibi adherentes accendunt etiam ad diligendum Deum. Vnde glossa dicit, Si carbonem tetigeris, accenderis, & cum sancto sanctus eris. Vnde isti sunt carbonibus, qui vastant incinerando, id est ad penitentiam humiliando. Psal. 119. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoris, vel vastatoribus secundum aliam literam. Item qui sanctificant purificando, secundum illud, Sanctificabit eos in igne. Psal. 139. Cadent super eos carbonibus, in igne deiies eos, in miseris non subsistent.

Item qui adiuuant inflammando, secundum illud, habens carbonibus ignis, sedebis super eos, & erunt tibi in adiutorium.

Tertio inflammantur ad modum lampadarum. Vnde subditur, Et quasi aspectus lampadarum. In lampadis enim requiritur munditia vas, & ideo fit de vitro: copia liquoris, vnde impletur oleo, euidencia fulgoris, & ideo suspenditur in alto: quæ tria signant in sanctis viris puritatem carnis, deuotionem mentis, & claritatem suæ fulgorem sanctæ opinionis. Vnde glossa dicit, quod sanctorum aspectus est quasi lampadarum: quia opinionem bonam à lumine aliorum, longè lateque diffundunt. Cant. 8. Lampades eius lampades ignis atque flammæ.

Quartò sunt inflammati ad modum fulgurum, & ideo subditur, Et erat visio discurrens in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgure egrediens. Sic in medio animalium id est in cordibus sanctorum, quia medius locus attribuitur cordi secundum illud Psal. 21. Factum est cor meum tanquam cetera liquefcens in medio ventris mei. Est visio contemplationis Dei non per simplicem mentis intuitum, sicut est in patria, vbi Deus immediatè videtur: sed est visio discurrens per rationis discursum, prout Rom. 1. inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, vnde discurrent ex creaturis, quæ sunt effectus Dei procedendo in contemplationem creatoris, & in tali contemplatione est splendor, & ignis, & fulgur: quia scilicet contemplatione sanctorum fulget splendor diuinæ cognitionis. Psalms 138. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscat nimis. Isa. 63. Implebit splendoribus animam meam.

Itè ardet ignis diuinæ dilectionis. Psal. 38. In meditatione mea exardescet ignis.

Item fulgurat zelus fraternæ saluationis. Nam in sancto viro illuminato, & inflammato in contemplatione accenditur zelus etiam fraternæ salutis. Vnde egreditur fulgur, id est verbum prædicationis, vel exemplum conuersationis proximorum corda terrens, illuminans, percussis; & accendens sicut fulgur. Vel nota, quod in medio animalium, id est in sanctorum cordibus est splendor ignis, cum ardent in amore Dei, & splendor fulguris, cum in dilectione feruntur proximi. Vel (secundum glossam) est in sanctis visio discurrens, cum meditantur scripturas, quia dum historias discurrendo percurrunt, Spiritus sancti sacramenta

cernunt, sed est in illis splendor ignis, dum cõtemplantur res diuinas: quia in tali contemplatione mens inflammatur charitate, & illustratur veritate, sed splendor fulguris est in eis dum considerant res: vnde Greg. dicit: Quamcunque creaturam inspicimus, Dei noticiam fulgurat, dum in creaturis se creator manifestat.

Item doctor ecclesiasticus assimilari debet illi angelo forti, de quo habetur in visione Ioannis Apo. 10. Vbi dicitur: Vidi alium angelum fortem descendente de celo amictum nube, & iris in capite eius: & facies eius erat sicut sol, & pedes eius tanquam columnæ ignis, & habebat in manu sua librum apertum, & posuit pedem dextrum suum super mare, sinistrum verò super terram. Vbi notatur octo, quæ doctor ecclesiasticus debet habere.

Primum est obedientia, per quam assimilatur angelo. Nam præcipua est in angelis obedientia creatori, Psal. 102. Benedicite domino omnes angeli eius, potentes virtute qui faciunt verbum eius ad audiendum vocem sermonis eius. Vbi nota, quod ex obedientia dura iniuncta quidam prouocantur ad iram, & murmurant, & maledicunt, contra quod dicit, Benedicite Domino. Quidam verò ad implendum se impotentes, & infirmos dicunt, & asserunt, contra quod dicit, potentes virtute. Quidam verò, quod audiunt implere differunt, & negligunt, & contra hoc additur, Qui faciunt verbum eius. Iac. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum. Alij quandoque se excusant: quod non intellexerunt siue audierunt: contra, quod subinfertur, ad audiendum vocem sermonis eius.

Sunt ergo veri obedientes ad modum angelorum, intenti ad audiendum, prompti ad obediendum virtuosè ad exequendum, mansueti ad sustinendum. Et talis angelus debet esse doctor ecclesiasticus, Mal. 2. Legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est.

Secundum est patientia. Vnde dicitur, forte scilicet in tolerando, vel fortem in operando, & expugnando sicut fuit Iudas Machabæus, de quo dicitur, 1. Machab. 2. Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, sit nobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.

Tertium est humilitas, quæ notatur cum dicitur, Descendentem scilicet per humilitatem de cœlo, id est de altitudine superbiæ, de qua dicitur, Isa. 24. In cœlum conscendam, & super astra cœli, exaltabo solium meum, vel per descendentem de cœlo, id est altitudine contemplationis ad ministerium actionis.

Quartum est misericordia, quæ notatur cum dicitur, Amictum nube. Assimilatur enim misericordia nubis, eo quod refrigerium præstat, secundum illud Eccl. 5. Speciosa misericordia domini in tempore tribulationis, quasi nubes pluuie in tempore siccitatis.

Quintum est iustitia, vnde dicit, Et iris in capite eius. Et sicut in iride est cæruleus color adiunctus igneo, ita in doctore, vel prælato debet misericordia iustitiæ sociari. Psal. 84. Misericordia, & veritas, obuauerunt sibi. Hæc ergo iris misericordiæ, & iustitiæ debet esse

in capite, id est in prælato siue principe.

Sextum est sapientia, quæ notatur cum dicitur, Et facies eius sicut sol. Assimilatur enim sapiens, soli non solum ratione claritatis, sed etiam ratione firmitatis secundum illud Eccl. 27. Homo sanctus in sapientia sua manet sicut sol. Attribuitur etiam sapientiæ faciei, quia sicut dicitur Eccl. 24. Sapientia hominis lucet in vultu eius.

Septimum est affectionum rectitudo, quæ notatur ibi. Et pedes eius sicut columna ignis. Notatur enim affectiones in pedibus, sed erectio domus, & aliorum sustentatio in columna: sed feruor, & incensio in igne, scilicet amoris, & ideo ex his colligitur, quod doctor ecclesiæ debet esse affectuosus, ad cœlestia erectus, aliorum sustentatiuus, & ad spiritualia feruidus, Eccl. 48. Surrexit Helias quasi ignis, &c. Octauum est perfecta doctrina, quæ requiritur tria, scilicet vt doctor sit eruditus, videlicet in sacra scriptura, quod notatur per hoc, quod habebat librum apertum.

Item, quod sit operosus, vt quod de ore prædicat opere impleat, quod notatur per hoc, quod habebat in manu.

Item, quod sit discretus, quia aliter debet prædicare carnalibus, & peccatoribus, qui significantur per mare: & aliter iustis, firmis, & fructuosis, qui significantur per terram: vel per mare seculares, per terram vero religiosi significantur: vel per mare existentes in aduersitate, per terram existentes in prosperitate: quibus omnibus diuersa exhortatio congruit. Vnde angelus alium pedem supra mare, & alium supra terram dicitur posuisse: vel pes dexter est amor Dei, quo calcatur mare; id est amaritudo, & aduersitas seculari: pes sinister est amor proximi, qui debet calcare terram, id est omnia terrena, proximorum salutem postponere. Prouer. 32. Qui negligit damnum propter amicum, iustus est.

Item doctor ecclesiasticus debet esse similis illi candelabro, quod describitur in visione Zach. 4. dicitur: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernæ eius super illud, & septem infusoria lucernis: quæ erant super caput eius, & duæ oliuæ super illud, vna à dextris lampadis, & alia à sinistris. Sic quoque ecclesiasticus doctor esse debet vt candelabrum luminosum per sapientiam, aureum totum per iustitiã: sed lampas Christus, super caput eius per obedientiam: vel super caput eius, id est mentem fulgens per gratiam: septem autem lucernæ, sunt septem virtutes, scilicet tres theologice, & quatuor cardinales: septem verò infusoria sunt septem Spiritus sancti dona, quibus septem lucernis, id est septem virtutibus oleum gratiæ siue perfectionis infunditur. Nam dona perficiunt virtutes, duæ oliuæ sunt duæ vitæ fructuosæ, id est meritoria, scilicet contemplatiua à dextris, & actiua à sinistris, quæ omnia debent esse in perfecto Ecclesiæ.

Item doctrina catholicorum doctorum differt à doctrina hæreticorum, sicut differebant illi duo calathi: qui describuntur in visione. Hie. 24. vbi dicitur, Ostendit mihi Dominus, & ecce duo calathi pleni sicibus, positi ante templum Domini, Calathus vnus sicus bonus habebat

nes verò, quia hæc omnia impleta vidit, non iam ordinem gesta rei narrare voluit, sed magis ad fidem populum invitare, & non vitulum, non hominem, non aquilam, sed leonem præposuit: ut cognita fortitudine Christi per fidem resurrectionis ascendat securius ad vitulum, id est ad fidem passionis, postmodum ad hominem, id est ad fidem naturalis, ad ultimum ad aquilam, id est ad fidem ascensionis Christi, & deitatis ipsius. Nota ergo, quod debet vir evangelicus similis esse leoni in liberalitate, & magnanimitate.

Item vitulo in carnis mortificatione, & laborum perpeffione, similis homini in mâfuetudine, & discretionem, & similis aquilæ volanti in cœlestium contemplatione, & temporalium despectione.

Quintò est congrua propter volatus instrumentum. Instrumentum enim volatus, est ala, quæ multiplex erat in quolibet. Nam quatuor animalia singula eorū habebant alas senas: sex alæ, sunt sex opera misericordie spiritualis, quæ in hoc versiculo continentur. Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora. Deb etiam doctor evangelicus habere sex alas, id est sex opera instructionis, quibus scilicet instructus reddatur ad prædicationis officium exercendum.

Prima ala, est lex naturalis, secunda lex Moyfi, tertia prophetarum, quarta doctrina evangelica, quinta doctrina apostolica, sexta expostorum doctrina. Pos sunt etiam istæ sex alæ referri ad vitam actiuam, scilicet ad sex opera misericordie corporalis, qui notantur Mat. 23. Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Istis enim alis volatur in cœlum. Vel per sex alas intellige cognitionem & contemplationem operum sex die rum, quibus anima volat in altum, quia per ipsas creaturas eleuatur in cognitionem Dei, & contemplationem secundum illud Rom. 1. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

Christi fides in primo Angelo figurata, quantum peccato ri propter vt ad penitentiam reducat, utriusque Ioannis visione declaratur.

Cap. XIII.

Fides generat penitentiam, & hoc ostenditur ex visione Beati Ioannis quæ habetur Apo. 8. vbi dicitur Primus angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis mixta in sanguine, & missam est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars aiborū concremata, & omne fœnum viride combustum est.

Primus angelus potest dici fides, quæ est prima virtus, vnde Prud. Prima petit campum dubia sub sorte duelli, Pugnatura fides, & hæc duo facit, scilicet grandinem & ignem. Per grandinem significatur timor inferni, per ignem dolor & contritio peccati. Et hæc duo faciunt fides, quando misceretur sanguine, id est peccato. Nam anima illuminata per fidem cognoscit peccatū peccati, id est quod obligatur pœnis inferni, vnde timet, & dolet. Sed quia hæc duo quodammodo ex libero arbitrio oriuntur, ideo dicit tuba cecinit, id est ex voluntate penitentis hæc duo produxit. Et hoc est, quod sequitur, quod tertia pars terræ, & tertia pars arborum, & omne fœnum viride combustum est. Per

terram intellige terrena bona, quorum tres sunt partes: Prima est pietatis in proximum, secunda necessitatis in seipsum, tertia est voluptatis in corpus proprium: hæc tertia pars comburitur in verè penitente, per arbores verò status contemplatiuorum intelligitur ac designatur. Cuius tres sunt partes, prima est desiderium orationis, secunda studium lectionis, tertia exercitium actionis, & hæc comburitur. Per fœnum verò viride signatur voluptas carnis, iuxta illud. Isa. 5. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Vnde omne fœnum comburi dicitur, quia omnis voluptas carnis per dolorem penitentiae abicitur. Apo. Gal. 5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitis, & concupiscentiis.

Torrentis aquas iuxta Ezechielis visionem, beatorum gaudia designare edocetur, tresque illi millenarij quid significent, diuersimode aperitur.

Cap. XV.

Gaudia beatorum designantur in illis aquis, quas per visionem vidit Eze. Dicitur enim, Ecce aquæ redundantes à latere dextro cū egredieretur vit ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos, & traduxit me per aquas, vsque ad talos. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mensus est mille torrentem, quem non potuit transire, quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari. Per aquas redundantes torrentis, intellige delectationes gaudiosas, & copiosas quibus sancti viri in cœlo fruuntur. Vnde in Pl. 35. Tente voluptatis tuæ potabis eos. Et dicuntur redundantes, quia interius animam replebunt, & ex ea copiosa redundabunt. Dicitur etiam à latere dextro, per quod intelligitur cœlestis patria, sicut per latus sinistrum vita præfens. Can. 5. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Tres autem primi millenarij signant tria gaudia electorum in patria, quæ finita sunt, & aliquatenus possunt à sanctis comprehendendi. primum venit ab inferis, vbi vident iustitiam Dei adimpleri, de quo multum gaudium est eis secundum illud Pl. 57. Lætabitur iustus cum viderit vindictam. Isa. 66. Egredientur, vt videant cadauera viro rum, quæ præuaricati sunt in me, & erit vsque ad finem tatem visionis omni carni.

Secundum venit à mundo de pulchritudine creaturarum. Isa. 60. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum.

Tertium venit de cœlo, de iucunda, & grata societate. Isa. 65. Exultabo in Hierusalem, & gaudebo in populo meo. Sed quartum millenarium, quod non potest transuadari, est gaudium ineffabile de diuina maiestatis visione. Isa. 61. Oculis nō vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.

Aliqui tamen exponunt, quod tres millenarij, qui transuadari possunt, & mensurari, sunt tres sensus scripturæ, scilicet historicus, allegoricus, & tropologicus. Sed quartus millenarius qui non potest transuadari, est quartus sensus, scilicet anagogicus, qui est de septe

rum cœlorum, quæ non possunt in hac vita comprehendi. Vel secundum alios, per primum millenarium attingentis ad talos, intelligitur gratia incipientium, quia in talis est hominis inchoatio: per secundum millenarium aquæ pertingentis vsque ad genua, intelligitur gratia proficientium, quia in genibus est ambulatione, scilicet per profectum virtutum. Pl. 133. Ibunt de virtute in virtute. Per tertium millenarium, qui erat vsque ad renes, intelligitur gratia prædicantium qui tanquam viri perfecti debent Deo spirituales filios generare. Nam ex renibus est generatio. Apost. Eph. 6. In Christo enim Iesu per Euangelium ego vsque genui, sed per torrentem qui non potest transuadari, intelligitur gloria beatorum, quæ ineffabilis est.

Hæreses ortum præcipuè à diabolo habuisse, in Ioannis ardentem stellam de cœlo cadentem Absinthium vocatam, aquas dulces amaras facientem, demonstratur. Hæreticorumque iniqua malignitas aperitur.

Cap. XVI.

Hæreses à diabolo procedunt, & hoc ostenditur visione Beati Ioannis quæ habetur, Apoc. 8. vbi dicitur, Cecidit stella de cœlo magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, nomen stellæ dicitur absinthium, & facta est tertia pars aquarum in absinthium, & multi homines mortui sunt de aquis, quia amara facta sunt. Hæc stella magna fuit diabolus qui cecidit de cœlo, id est de loco angelorum vbi creati sunt. Isa. 14. Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui mane oriebaris: Et quāuis iste casus fuerit à principio, tamè hic introducit vbi de hæreticis agitur qui diu postea fuerunt in ecclesia, ex eo, quod casus suus de cœlo causa est, propter quā ipse inducit hæreses, & de peccatis tætar, vt scilicet impediatur homines ne illuc vadant vnde ipse cecidit: & sic in casu hæreticorū, & peccatorum, casus ipse diaboli quodammodo renouatur, sicut causa in effectu. Vel ideo dicitur cadere, quia tunc, quando scilicet hæreses introduxit, contra ecclesiam actus incepit defauire. Vnde tunc apparuit malum eius. Luc. 10. Videbam sathanam, sicut fulgur de cœlo cadentem. Diabolus autem dicitur stella propter scientiam, sed dicitur magna propter potentiam, & potestatem, ardens autem tanquam facula propter inuidiam. Sapient. 2. Inuidia diaboli, mors introiuit in orbem terrarum, & cecidit in tertium partem fluminis & in fontes aquarum, dicitur diabolus cadere dum homines cadere facit. Fontes sunt magistri, & doctores hæreticorum, qui dicuntur hæresiarchæ: Flumina sunt discipuli eorum. Flumina enim à fontibus oriuntur, & postea currunt in mare. Et sic ab hæresiarchis discipuli nascuntur, qui postea sequentes magistros suos currunt in infernum. Aquæ fontium, sunt populi ab eis decepti id est credentes doctrinis eorum. Apo. 18. Aquas quas vidisti vbi meretrix sedet populi sunt, & gentes, & linguæ. Fontes igitur, & flumina sunt omnes hæretici, & mali Christiani, qui sub tertia parte hominum continentur. Nam prima pars est totaliter infidelium, puta paganorum, vel Iudæorum quantum

ad fidem Christi. Alia est totaliter fidelium, puta catholicorum: tertia, ipsorum hæreticorum, qui partim sunt fideles, & partim infideles. Nam quidam continentur vnum articulum, & negant alium, & partim de Christo bene sentiunt, & partim malè. Et in istam partem diabolus cecidit, quia scilicet per eos doctrinas errorum seminavit, sed quia doctrina eorum peruersa est, & ad infernum ducit, ideo subditur, Et nomen stellæ dicitur Absinthium, quæ est herba amarissima: & ideo per eam rectè significatur hæreticorum doctrina, quæ in se amara est propter falsitatem quam continet, & ad amaritudinem inferni trahit: & facta est tertia pars aquarum in absinthium, id est hæretica doctrina, & diabolica. Et multi homines mortui sunt ex aquis, id est de hæreticorum doctrina, quia amara facta sunt per illos hæreticos male exponentes: & reuera mortui non tantum morte animæ, sed etiam corporis, quia multi combusti. Et nota, quod aqua, id est doctrina sacræ scripturæ amare scit per falsam expositionem. 4. Reg. 2. Ecce habitatio huius ciuitatis optima est, id est sacræ scripturæ, sed aquæ pessimæ sunt, id est expositiones hæreticorum peruersæ. Sed nota quod hæc aquæ sacræ scripturæ possunt dulcorari per falsam appositionem, id est per veræ sapientiæ elucidationem. Vnde 4. Reg. 2. Egredius Heli sæus ad fontem aquarum misit in illum sal, & ait, Hæc dicit dominus, Sanaui aquas has, & non erit eis vitra mors, neque sterilitas, hoc etiam signatum fuit Exo. 15. Vbi dicitur, Murmurauit populus contra Moysem, dicens, Quid bibemus: at ille clamauit ad dominum, qui ostendit ei lignum, quod cum misisset in aquas, in dulcedinem veræ sunt, per lignum autem vera sapientia designatur. Prouer. 13. Lignum vite est his, qui apprehenderunt eam, & qui tenuerit eam, beatus.

Joseph somnium aliâque nonnulla scita digna describuntur per quæ humilitatem sanctis maximè prodesse asseritur.

Cap. XVII.

Humilitas facit Sæctos proficere, & crescere multipliciter: quod ostenditur ex somnio Ioseph Genes. 37. Vbi dicitur, quod vidit somnium quasi solem, & lunam, & stellas vndecim adorare me. In Ioseph intellige augmentum, & profectum boni, quia sic interpretatur. I. augmentum & in adoratione ostenditur humilitas, in sole autè accipitur feruor dilectionis. Vnde dicitur Iud. 5. Qui diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent, sed in stellis intelligitur splendor, siue gratia prædicationis. Dan. 12. Qui ad iustitiam erudiunt plurimos, erunt sicut stellæ: sed per luna maximè agit & potest in istis inferioribus. Quod ergo Luna, Sol, & Stellæ adorando subduntur, signat, quod in sanctis viris, & feruor dilectionis, & gratia prædicationis, & vigor bene agendi per inclinationem humilitatis proficiunt, & augentur. Iaco. Deus superbis resistit humilibus autem dat gratiam, scilicet & diligendi, & prædicandi, & bene operandi. Notandum autem circa prædictum somnium

nium, quod sicut dicunt somniorum interpretes, somnia, quae apparent hominibus de stellis superioribus, variam habere noscuntur significationem. Nam aliquando referuntur ad hominis dignitatem. Quia magnae stellae somniatae, sapientes, & potentes designant: Prauae vero, & obscurae, viles & infullas personas. Si cui autem videatur per somnium se dominum esse stellarum, pro quantitate, & qualitate stellarum dominabitur populis. Et si est apertus, & decet, erit rex: & huic interpretationi consonat praedictum somnium Ioseph. Aliquando vero referuntur ad hominum aduersitatem, quia stellae cadentes in mare, perditionem populi a rege fieri demonstrant. Stellae vero cadentes in terram, aduersitatem significant, & mala plurima. Stellae autem deficientes in caelo, diuitum paupertatem, & defectum significant. Nam caelum simile est domui videntis, stellae vero substantiam, & homines habitantes in ea signant.

Quadruplex hypocrisis species iuxta quadruplicem personarum statum in Ioannis visione sub Solis Luna, stellarum dieique significatione descriptam annotantur, eorumque discrimen aperitur.
Cap. XVIII.

Hypocrisis quadruplex est, scilicet pralatorum, clericorum, religiosorum, & laicorum, quae describuntur Apo. 8. in visione Beati Ioannis, ubi dicitur Percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunae, & tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. Per Solem intelliguntur praelati: quia sicut sol totum mundum illuminat, sic praelati totam Ecclesiam debent illuminare. Mat. 5. Vos estis lux mundi.

Item Sol non variatur per crementa, vel decremента, sed stabilis manet. Sic praelati stabiles esse debent, ut nec aduersitate, nec prosperitate, nec detractioe, nec adulatione moueantur. Eccl. 28. homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol. Horum tertia pars percussur, sed non deciditur: quia fidem informem retinet, sed in moribus laeduntur. Horum enim tres partes sunt. Quia pralatorum quidam ardent & lucent, & hi sunt prima pars. Alij ardent & non lucent, & hi secunda: tertij lucent, sed non ardent, & haec pars tertia percussa est, quia lucent exterius simulata sanctitate, sed non ardet interius habita charitate, hanc percussit dominus. Mat. 13. Vbi dixit Vae vobis Scribae, & Pharisei, hypocritae: quia similes estis sepulchris dealbatis, quae foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcicia, sic & vos quidem foris apparetis iusti hominibus, intus autem pleni estis hypocrisis, & omni iniquitate. Vel istae tres partes accipiuntur, secundum tres conditiones Solis. Sol enim est corpus magnum, in quo notatur praelatorum potestas.

Item corpus latum, in quo praelatorum fides.

Item corpus calidum saltem in effectu in quo praelatorum charitas. Et haec est tertia pars quae fere in omnibus percussa est: quia & si potestatem habent, vel fidem retinent, seruiore tamen charitatis carent. Per Lunam vero designantur clerici: quia sicut a Sole lumen

Luna recipit: sic a praelatis clerici informantur, & quales sunt praelati, tales sunt clerici. Eccl. 10. Qualis rex est ciuitatis & tales & inhabitantes in ea. Horum autem tres sunt partes, quidam nanque sunt scholares, qui frequentant scholas: quidam sunt chorales qui sequuntur chororum. Alij enim curiales qui sequuntur curias principum, & regum & praelatorum. Haec tertia pars percussa est vitio simulationis, & ambitionis. Per stellam vero intelliguntur religiosi: Stellae enim paruae videntur, & magnae sunt, sicut religiosi parui videntur exterius mundo, magni autem magis coram Domino.

Item stellae noctem illuminant, & religiosi ecclesiam. Philip. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.

Item stellae fixae sunt, & religiosi stant in claustris, nisi pauci officiales qui procurant exteriora negotia. Iudic. 5. Stellae manentes in ordine, & cursu suo, &c. Horum sunt partes tres, iuxta tria vota quae vouerunt omnes, scilicet obedientiam, continentiam, & paupertatem. Prima, & secunda partes non sunt adhuc ita percussae, sed tertia pars, scilicet paupertas iam omnino, & fere ubique percussa est, ita ut dicat Apost. Phi. 2. Omnes quae sua sunt, quaerunt, non quae Iesu Christi, & hoc est, quia refrigit & deficit caritas: contra quod dicitur, Non quae sua sunt singuli considerantes: sed quae aliorum.

Item tres partes, religiosorum sunt, praelati, officiales, & claustrales, & haec tertia pars pro magna parte percussa est, & laesa vitio simulationis: quia multi simulant sanctitatem donec sint officiales, vel praelati. Et sequitur, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, id est, mitteretur interius lumen illuminans eos ad Deum, & sui cognitionem.

Quarta hypocrisis est laicorum, & haec tangitur etiam dicitur, Et diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. Nam nomine diei ac noctis laici intelliguntur, quia sicut dies a Sole, & nox a Luna, & stellis lumen accipit, sic laici a praelatis clericis, & religiosis recipiunt doctrinam, & informationem. Horum autem tres sunt partes, prima principantium, secunda seruientium, & tertia rustici, & huiusmodi: tertia medium tenentium, qui primis subseruiunt, ut vltimis dominantur: tamen vna istarum trium, scilicet seruientium maxime est percussa, quia scilicet omnes illam expoliant, & opprimunt. Vel tres partes laicorum sunt, quia quidam videntur boni, & sunt: quidam vero videntur, & non sunt. Et ista pars, licet sit diei quantum ad apparentiam, tamen noctis quantum ad existentiam. Et ideo percussa est, plaga hypocrisis, & fictae simulationis.

Dei inspirationem in suis electis contemplantibus manifestat, tenuiter, terribiliter, instabiliter, incomprehensibiliter, & denique vtiliter fieri, per mirabilem Eliphaz, cuius exemplum lucida explanatione demonstratur.

Cap. XIX.

Inspiratio Dei interior qualiter fiat in viris contemplatiuis ostenditur per exemplum in visione Eliphaz, quae habetur Iob 4. Vbi dicitur: Porro ad me dicitur est verbum absconditum, & quasi furtiuè susceptum

mea venas susurri eius in horrore visionis nocturnae, quando enim solet sopor occupare homines, paucor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt, & dum spiritus me praesente transiret, inhorreuerunt pili carnis meae, & stetit quaedam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi aurae leuis audiui, Nunquid homo Dei conparatio iustificabitur, aut factore suo purior erit vir. In hac enim visione primo ostenditur, quod diuina inspiratio fit inuisibiliter, & ideo vocatur verbum absconditum. Verbum, quia mentem informat: sed absconditum, quia non sensibili locutione, sed inuisibiliter, in inspiratione ac perceptione sentitur. Et dicit Gregorius, quod sentitur per hoc, quod humanam mentem contingendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens aeternis hanc desiderii inflammat, ut nihil etiam, nisi quae superna sunt libeat, & cuncta quae inferiora de humana perstreper corruptione contemnat. Vel dicitur absconditum, quia quale sit non potest scire, nisi qui percipit. Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Vel alia de causa dicitur verbum absconditum. Nam quia pauci sunt illi, qui percipiunt dicitur verbum absconditum quasi paucis in spiratum.

Secundo ostenditur, quod interior inspiratio percipitur tenuiter. Cum subditur, Et quasi furtiuè susceptum auris mea venas susurri eius, & est sensus quasi furtiuè, id est raptim, & occultè susceptum, id est suscipiendo cognouit auris mea, scilicet interior cordis, venas susurri eius, id est modos, siue effectus occultae locutionis, siue inspirationis eius, quae dicitur susurrius, propter tenuitatem: quia susurrius, non plena voce, sed tenui statu emititur. Nam quando Deus se nobis plene, & aperte manifestabit, tunc nobis quasi plena voce loquetur: sed nunc, quia tenuiter se nobis manifestat, quasi susurrando loquitur. Non autem ait susurrius, sed venas susurri: quia diuina inspiratio diuersis venis, id est diuersis modis, siue causis cordi infunditur. Vnde Gregorius: Quasi venas susurri aperit nobis Deus, cum latenter insinuat quibus modis ad nostram intelligentiam aurem venerit, aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit, aliquando praesentia quam mala sunt ostendit, & ad aeterna diligenda desiderium erigit: aliquando prius aeterna indicat, ut post temporalia vilescant: aliquando mala nostra aperit nobis, & ad hoc vsque, quod etiam doleamus de alienis malis extendit: aliquando aliena mala nostris obtutibus obicit, & compunctos mirabiliter a nostra prauiitate nos corrigit.

Tertio fit terribiliter, & ideo subdit, in horrore visionis nocturnae, &c. Vbi nota causam timoris. Primum ex tempore, quia in horrore visionis nocturnae. De nocte enim homo magis timet, quam de die. Sed moraliter sicut dicit Greg. Horror nocturnae visionis, est paucor occultae contemplationis. Humana etenim mens quo altius eleuata, quae sunt, aeterna considerat, eo defactis temporalibus grauius tremefacta formidat: quia tanto se ream verius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat conspiciat: neque sit, ut illuminata plus metuat: quia magis a p-

Summa de Exempla.

cit a veritatis regula, per quam tam discordat, eamque graui formidine suus ipse profectus quatit, quae prius quasi securius nil videbat. Nota etiam, quod id quod in hoc mundo de diuinis contemplanando aspiciamus, nocturna visio dicitur propter obscuritatem: quia modicum, & cum obscuritate de illo summo lumine videmus, & nihilominus propter excessum eius respectu nostri in contemplatione eius inhorrescimus. Vnde Apostolus 1. Cor. 13. videmus nunc per speculum.

Secunda causa timoris potuit esse ex sopore. Vnde dicit, Quando solet sopor occupare homines, paucor tenuit me, & tremor. Homo enim qui soporari ac dormire incipit, facilius terretur quam ille homo qui plene vigilet. Sed moraliter per soporem intelligitur quies mentis ab exterioribus sollicitudinibus, & occupationibus, a quibus quanto magis abstrahitur, ad contemplanandum superna liberior & aprior inuenitur. Cant. 5. Ego dormio, & cor meum vigilet. Vnde Gregor. dicit, quod sancta mens quo magis se a strepitu temporalis concupiscentiae comprimit, eo verius interna cognoscit: & tanto alacrius ad intima vigilet, quanto se ab exteriori inquietudine occultat. Et hinc est, quod Iacob in itinere positus, caput ad lapidem posuit, & dormiuit: & tunc habuit visionem de scala Gen. 28. vnde etiam Dominum, & angelos vidit: in quo significatur, quod in itinere hominis vitae ille est aptus ad diuinas reuelationes, & contemplationes, qui caput ad lapidem ponit, id est qui mente Christo inhæret, & dormit, id est ab appetitu visibilium mentis oculos claudit, & a rerum temporalium amore quiescit. Sed sequitur, paucor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Ille enim qui illuminatur ad contemplanandam celsitudinem diuinae potentiae, & rectitudinem diuinae iustitiae, pauet considerando diuinam immensitatem, tremit intruendo suam deformitatem, & terretur eius ossa, quia scilicet expauescit etiam de his, quae fortiter se egisse crediderat, scilicet licet, quando considerat diuinam iustitiam, seueritatem. Vnde hoc terrore percussus Dauid dicebat Psalm. 142. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, &c. Nam omnis humanae vitae relictio ad illam rectissimam diuini iudicij regulam deducta, multipliciter inuenitur obliqua, sicut baculus qui videtur ad oculum rectus, rectissimae alicui lineae appositus, statim apparet distortus.

Quarto diuina inspiratio fit instabiliter. & ideo sequitur, Dum spiritus me praesente transiret, in horreuerunt pili carnis meae. Homine praesente, id est ad contemplanandum Deo assistente, spiritus transiit, quia id quod de spiritualibus dulciter videtur non stabiliter, sed in quodam transitu percipitur: quia in illa suauitate non diu mens figitur, eo quod ad semetipsum immensitate luminis reuerberata renouatur. Sed sequitur, Inhorreuerunt pili carnis meae. Pili carnis sunt quilibet minuti defectus, siue cuiuslibet superfluitatis, tenues excessus, qui etiam in iustis, & contemplatiuis viris ex carnis corruptibilitate reperiuntur: sed isti pili spiritu transiit te inhorrescunt: quia dum homo in arce spiritualis contemplationis eleuatur, etiam huiusmodi tenues defectus, siue excessus perhorrescit, & de illis mente quaciat. Vel pili qui sunt superfluitates carnis, sunt superfluit

B.

cogitationes mentis. Vnde præceptum fuit per Moy-
 sen in lege Leuit. 14. quod Leuitæ raderent omnes pil-
 los carnis suæ. Leuitæ quippe assumptus vocatur. Opor-
 tet ergo Leuitas omnes pillos carnis radere, quia hi qui
 in diuinis obsequiis assumuntur, debent ante oculos
 Dei à cunctis carnis cogitationibus mundi apparere:
 Transfente ergo spiritu, pili pertimescunt: quia ante
 compunctionis vim cogitationes superfluas fugiunt, vt
 nil fluxum, nil iam remissum libeat: quia afflatam men-
 tem etiam contra semetipsum visitationis intimæ seu
 ritas inflamat, vt dicit Gregorius.

Quinto diuina inspiratio sit incomprehensibiliter,
 quia scilicet non ita fit, vt per eam Deus comprehen-
 datur, id est, vt aperte per essentiam videatur. Et ideo se-
 quitur, Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum.
 mens enim contemplantis Deum, vsque ad hoc quidē
 eleuari potest, vt cognoscat Dei immutabilitatem, quā
 significat per hoc, quod dicit, Stetit quidam. Creatura
 enim ex se non habet, quod sit: quia sicut ex se nihil est,
 ita ex se in nihilum tenderet, si eam virtus Dei non ten-
 neret. Vnde omnis creatura, quia dependens est à Deo
 secundum illud Arif. de cœl. & mund. A Deo dependet
 cœlum, & tota natura. & secundum illud eiusdem, Ab
 hoc quidem ente, scilicet Deo, singulis derivatum est
 esse, & viuere, his quidem clarius, illis verò obscuris.
 Ideo ex se non habet stare, sed fluere. Stare ergo est pro-
 priè solius creatoris, qui nulla mutatione variatur. Iac.
 70. Apud quem non est transmutatio, neque vicissitudi-
 nis obumbratio. Vnde ipse immobilis stabilisque ma-
 nens dat cuncta moueri. Licet ergo mens contemplan-
 tis peringere possit ad cognoscendam Dei immutabi-
 litatem, scilicet, vt cognoscat ipsum semper stare sicut
 plerique Philosophi probauerunt primum principium
 esse immobile, & æternum, tamen ad hoc in hac vita
 nunquam naturaliter peringere potest, vt videat Dei
 faciem, id est vt cognoscat ipsius quidditatem. & ideo sub-
 ditur, Cuius non agnoscebam vultum. Exo. 33. Poste-
 riora mea videbis, faciem autem meam videre non po-
 teris. Posteriora Dei dicuntur eius effectus, ex quibus
 de Deo cognoscimus potius quid non sit, quam quid
 sit, quod esset faciem videre. sed licet ipse Deus in se vi-
 deri non possit, in sua tamen imagine, id est in suo filio
 se nobis visibilem tribuit, sicut ipse filius dixit Io. 14.
 Qui videt me, videt & patrem meum. Vnde subditur
 Imago coram oculis meis. Ipse enim Dei filius, qui est
 imago Dei secundum illud Sap. 7. Cædor est lucis æter-
 nx, & imago bonitatis illius, mortali nostra carne as-
 sumpta etiam coram oculis carnis visibilis nobis appa-
 ruit. Ex his, ergo manifestè colligitur, quòd quicquid
 de Deo per contemplationem attingitur, valde tenui-
 ter, & imperfectè conspicitur. Et ideo subditur, Et vocē
 quasi auræ leuis audiui. Ista vox auræ leuis est Spiritus
 sancti inspiratio, quæ, quia secundum modum nostræ
 capacitatis, & imbecillitatis fit in nobis, ideo est ad mo-
 dum auræ leuis, id est temperata, & tenuis. Vnde Grego-
 rius: Vox Dei quasi auræ leuis auditur, quia in hac ad-
 huc vita postis contemplatoribus suis nequaquam se
 diuinitas, sicut est, in sinuat: sed lippientibus adhuc mē-
 tis nostræ oculis claritatem suam tenuiter demonstrat.

Sexto, diuina inspiratio sit vtiliter: quia per hanc ho-

mo, de Dei æquitate, & de sua humilitate instruitur. Et
 ideo subditur, quod per istam vocē audiuit, Nunquid
 homo Dei comparatione iustificabitur. Quia enim
 posita iuxta se posita magis elucescunt (vt dicit Arist.
 elen.) propter, quod accidit (vt dicit Gregorius) quòd
 tanto quisque subtilius de tenebris iudicat, quanto
 clarius veritas lucis constat. Ideo eleuatus in Dei con-
 templationem, quanto melius conspicit rectitudinem
 iustitiæ diuinæ, tanto clarius cognoscit obliquitatem
 vitæ suæ. Vnde tunc aperte videt homo, quòd in Dei
 comparatione iustificari non potest, quia (vt dicit Gre-
 gorius) Humana iniustitia diuinæ iustitiæ comparata, inue-
 stita est: quia lucerna in tenebris fulgere conatur, sicut
 in Solis radio posita, tenebratur: tunc etiam cognoscit
 quòd si aliquid patitur, iuste patitur, ita quòd de flagello
 Dei murmurare non debet. Et ideo subditur, Au-
 ditore suo purior erit vir. Gregorius, Quisquis de peccati
 fione murmurat, quid aliud quam iustitiam feruens
 accusat: purior ergo se vir factore suo extimat, si con-
 tra flagellum querelâ parat: eique se proculdubio præ-
 ponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit, si
 gnanter autem dicit, Factore suo, quia non debet ali-
 quis credere, quod creator creaturam suam quam de
 nihilo fecit ipse affligere velit, quòd tunc, vt dicit Gre-
 gor. Elyphas didicit cum vocē auræ leuis audiuit, quia
 in consideratione diuinæ maiestatis discit quam hu-
 militer in sua animaduersione timeatur, & qui suspensio-
 ra degustat, inferiora æquanimiter tolerat: quia plebs
 intus conspicit quanti aestimet, quod foris agit.

*Hic plures eleganter explanantur Sanctorum visiones, quæ
 rariè figuræ conscribuntur, quæ Dei virginem natu-
 raliter designare videntur: cuius prerogatiua, dignitates
 ac merita ipsius, assumptionis mysteria pluribus
 et oritur ac exemplis patefuit.*

Cap. XX.

Maria mater Domini assimilatur illi sedi, quæ per
 visionem imaginariam ostensa fuit Beato Ioseph
 Apo. 4. Vidi (inquit) & ecce sedes posita erat in
 cœlo, & supra sedem sedens: & qui sedebat similis erat
 aspectui lapidis iaspidis, & sardi, & iris, in circuitu sedis
 similis visioni smaragdinx, huic enim sedi assimilatur
 Beata Virgo.

Primum ratione artificij, quia ad modum, & formam
 sedis fuit artificata. Nam sedes est à terra eleuata, in-
 ferius clausa, & aperta superius. Sic ipsa fuit eleuata
 mundo, clausa peccato, & aperta Deo. Psa. 44. Sedes tua
 Deus in seculum seculi.

Secundò ratione loci, quia posita erat in cœlo, scilicet
 empyreo, vbi posita erat affectione, & contempla-
 tione, & nunc est ibi glorificata etiam habitatione. Psa.
 102. Dominus, in cœlo sedes eius. vel posita, id est per
 fidem firmiter stabilita in cœlo, id est in ecclesia militante.

Tertio ratione obsequij, quia super sedem sedens
 scilicet Christus, qui licet super eam fuerit dignitate
 in ea sedet, & quieuit incarnationis humilitate. Eze. 44.
 Princeps ipse sedebit in ea. Ostendit ibi etiam Beatus
 Ioannes

Ioannes qualis erat ille sedens, quia qui se. er. simil. af.
 la. ia. & sar. Duplici lapidi assimilatur saluator noster
 Christus, ad designandam duplicem naturam in eo, sci-
 licet diuinam, & humanam. Diuina natura in lapide ia-
 spidis designatur quia iaspidis viridis est coloris, qui in
 ter omnes colores magis confortat, & delectat visum,
 & diuinitatis species super omnia intelligibilia magis
 delectat, & confortat intellectum. Humana verò natu-
 ra designatur in lapide sardinis, qui est coloris rubei,
 quia Christi humanitas rubricata fuit sanguine passio-
 nis. Ma. 44. Quare rubrum est indumentum tuum. In vi-
 sione, seu cognitione harum duarum naturarum totus
 homo glorificatur. Vnde siue ingrediatur per intelle-
 ctum ad conspiciendam diuinitatem, siue egrediatur per
 sensum ad videndam humanitatem in suo Salvatore, pa-
 scna inueniet intus in aspectu diuinitatis, foris in as-
 pectu humanitatis.

Quarto ratione ornamenti, quia iris in circuitu se-
 dis sit. vi. sma. Et hic circuitus etiam competit Beatæ Vir-
 gini, quæ suam protectionem, virtutem, & gratiam ad
 dique extendit, vniverfam ecclesiam protegens, & ad-
 iuuans. Eccl. Gyrum cœli circuitui sola, Duo autem co-
 lores principales iridis, scilicet igneus, & ceruleus, sunt
 duæ virtutes beatæ Virginis, quia igneus est charitas,
 ceruleus est castitas. Sapi. 4. O, quam pulchra est casta
 generatio cum charitate. Pro. 31. Byssus, & purpura in-
 dumentum eius. Dicitur etiam esse smaragdus similis pro-
 pter virorem fidei, quæ in ea nunquam emarcuit.

Item iris est signum clementiæ, & reconciliationis
 Dei ad genus humanum. Vnde propriè conuenit bea-
 tæ Mariæ virgini. Genes. 9. Arcum meum ponam in
 nubibus cœli, & erit signum fœderis inter me & terram.

Item iris est arcus sine corda ad nos inclinans cornu
 in signum, quòd non vult ferire, sed parcere. Vnde
 etiam significat beatæ Virginis pietatem, & misericor-
 diam, quæ temper filium ad parcendum, & non ad feri-
 endum inducit, dicens illud Ioe. 2. Parce domine, parce
 populo tuo.

Item beata Virgo assimilatur illi signo quòd vidit Be-
 atus Ioannes apparere in cœlo. Apo. 12. Vbi dicitur, Si-
 gnum magnum apparuit in cœlo, Mulier amicta Sole,
 & luna sub pedibus eius, in capite eius corona stellarum
 duodecim, & in vtero habens, & clamabat. Vbi digni-
 tas matris domini nostri quadrupliciter declaratur.

Primum ex antiquitate in eo, quòd dicitur signum ma-
 gnum, quia scilicet fuit in antiquo in magnis rebus præ-
 figurata.

Secundò ex nativitate, quia apparuit, in cœlo, id est
 in ecclesia militante, scilicet quando nata est.

Tertio ex claritate, quia amicta Sole, & Luna sub pe-
 dibus eius, & in capite eius corona stellarum.

Quarto ex fecunditate, quia in vtero habens, & cla-
 mabat.

Primum, ergo Beata virgo dicitur signum magnum,
 quia scilicet fuit ab antiquo magnificè præfigurata.
 Fuit enim præfigurata Beata Virgo in signo cœli, regni,
 & in signo belli. De primo dicitur Genes. 9. Arcum
 meum ponam in nubibus cœli, & erit signum fœderis
 inter me, & terram. Et assimilatur illi arcui quo ad qua-

tuor præcipuos colores, qui videntur respondere qua-
 tuor elementis, sicut dictum est supra. Ipsa enim habuit
 colorem igneum in feruore charitatis.

Item hyacinthinum in nitore sanctitatis, cœruleum
 in compassione pietatis, & gramineum, siue viridem in
 nitore virginitatis. Est etiam aliud signum in cœlo, cui
 assimilatur Beata Virgo. Solet enim secundum compu-
 tistas, Sol in medio mensium ingredi nouum signum.
 In medio autem Augusti signum Virginis ingreditur:
 Sol autem, quando est in signo in quo creatus est, ma-
 ximus dicitur habere effectus. Et ideo in assumptione
 quæ celebratur in medio Augusti, Sol iustitiæ ingres-
 sus est in signum Virginis gloriosæ: quia qui in virgine
 conceptus fuerat per incarnationem, in assumptionis
 die ingressus est in eam per glorificationem, & ideo in
 eam, & per eam magnos effectus imprimit gratiæ, ita vt
 omnes possint ad eam confidenter accedere.

Item fuit præfigurata in signo regni, id est in sceptro,
 siue virga aurea Assueri. Nam sicut legitur Hest. 5. Cū
 rex Assuerus Iudæis esset iratus, Hester regina ad inter-
 cedendum se contulit: & rex auream virgam pro signo
 clementiæ ad eam extendit, & placatus fuit. Hæc virga
 aurea, est mater nostra virgo Maria, qua mediante Deo
 humanæ naturæ, siue peccatoribus placatus est. Vnde
 ipsa data est nobis in signum clementiæ, & misericor-
 diæ, ad quam fugientes liberantur.

Item præfigurata fuit in signo belli, de quo 2. Mac.
 8. Dato, inquit, signo adiutorij Dei commiserunt cum
 Nicanore, & vicerunt. Sic Iudæi, id est confidentes, scilicet,
 qui Christum, & Beatam Virginem confitentur, &
 laudant, habent signum adiutorij Dei, scilicet glorio-
 sam Virginem adiutricem, cuius ope diabolum vin-
 cunt, & in fugam conuertunt, vnde Proph. hoc signum
 perens dicebat Psa. 85. Fac mecum signum in bonum,
 vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam
 tu domine adiuuisti me, & consolatus es me.

Secundò describitur ex nativitate, quia apparuit in
 cœlo, id est in ecclesia militante. Tunc enim primò appa-
 ruit, quando in mundo nata fuit. Sed nota, quòd bea-
 ta Virgo apparuit sicut flamma, sicut rota, sicut stella, &
 sicut forma. De primò dicitur Exo. 3. Apparuit domi-
 nus in flamma ignis de medio rubi. Hæc flamma fuit
 beata Virgo diuino amore inflammata, in qua domi-
 nus apparuit, dum incarnatus fuit.

Item apparuit sicut rota. De qua Eze. 1. Apparuit ro-
 ta vna super terram iuxta animalia, quatuor habens fa-
 cies. Hæc rota fuit. Virgo beata. ipsa enim fuit rota da-
 monibus terribilis dicitur enim, quòd leones terren-
 tur, quando audiunt strepitum rotarum. Hæc fuit super
 terram, id est à terrenis eleuata cogitatione, affectione
 & conuersatione: iuxta animalia, id est iuxta Euangeli-
 stas tempore, & familiaritate: vnde multa eos edocuisse
 creditur de Christo filio suo, præcipuè beatum Lu-
 cam, vnde ipsa habuit quatuor facies, id est notitiam, &
 fidem omnium quæ quatuor Euangelistæ de Christo
 scripserunt. vel quatuor facies, id est quatuor virtutes
 cardinales, scilicet iustitiam, prudentiam, fortitudinē,
 & temperantiam. Vel quatuor facies, id est quatuor af-
 fectus, quarum vnā ad Deum vertit pro nobis ia-

recedendo. Aliam ad paradysum, idest ad beatos eos testificando. Testificantur enim Sancti qui sunt in celo, non solum de aspectu regis, sed etiam Regine, qua mediante saluati sunt.

Tertiam vertit ad mundum miserando, & protegend. Quartam vertit ad diabolium exsternendo, & expellendo. Vnde dicitur esse demonibus terribilis, vt castorum acies ordinata.

Item apparuit, vt stella, Mat. 4. Diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuerat eis. Est enim vt stella matutina quæ diem, idest Christum adduxit.

Item, vt stella marina, quæ nauigantes per mundi pelagus, ad portum salutis dirigit. Vnde Mat. 4. & stella antecedebat eos vsque dñi venies staret supra vbi puer erat, scilicet Iesus, qui salus interpretatur.

Item, vt stella vastatiua, scilicet vitiorum. Num. 24. Orietur stella ex Iacob, & confurget virga de Israel, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

Item apparuit, vt femina. 4. Reg. 7. Apparuit femina, cuius filius mortuus erat. Maxime enim in morte Christi filij sui femineum & maternum ostendit affectum: dolendo, & plorando. Patet igitur, quod beata Virgo tanquam flamma accendit, & calefacit frigidus in dilectione charitatis, & tanquam stella illuminat duobus in cognitione veritatis: & tanquam rota perstreps exterrit leones, idest superbos timore humilitatis, & tanquam femina pia confortat, & securat pusillos in spe iux pietatis. Et de ista quatuor loquitur Ecclesi. dicens: Ego mater pulchre dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.

Tertio describitur ex claritate: quia mulier amicta sole: vbi ostenditur beata Virgo esse clara, & luminosa à parte inferiori, quia Luna sub pedibus eius.

Itè à parte superiori, quia in capite eius corona stellarum duodecim. Dicit ergo primo, Mulier amicta Sole, idest fulgore gratiæ Spiritus sancti. Et hæc gratia fuit septiformis secundum septem dona Spiritus sancti, quæ fulserunt in ea, quæ scilicet representantur in septem effectibus Solis.

Primus effectus est calefactio, & hic ex dono sapientiæ, quæ calefacit in amore Dei, sui, & proximi. Ecc. 4. 4. Tripliciter Sol exurens montes, idest excelsas mentes inflammans triplici amore, vt dictum est. Vel aliter in amore Dei tripliciter, scilicet toto corde, tota anima, & tota mente, radios igneos exufflans, idest calidas affectiones immittens. 2. Mach. 1. Refulsit Sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus. Spiritus enim gustans Deum per donum sapientiæ, inardescit in amore ipsius. Augustinus: Gustauit, & esurio ac sitio: tetigisti me, & exarui in concupiscentiam tuam. Ecc. 24. Qui edunt me, adhuc esurient.

Secundus effectus est illuminatio, quæ pertinet ad donum intellectus. Ecc. 42. Sol illuminans per omnia respexit, idest omnia respicere facit in celo summa gaudia, in inferno summa supplicia, in mundo pressuras, & angustias, in seipso peccata & negligentias. 1. Mach. 6. Refulsit Sol in clypeos aureos, idest in Christum, & Mariam, & resplenderunt montes ab eis, idest electorum mentes.

Tertius effectus Solis est denudatio, quia facit ve-

stes exuere: & hoc ad donum consilij refertur: quia docet veterem conuersationem, & secularem vitam depone. Cant. 1. Nolite me considerare, quod fusca sum, quia decolorauit me Sol.

Quartus effectus Solis est consolidatio: & hæc ad donum fortitudinis pertinet, per quod mens solidatur. Ecc. 27. Homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol, idest firmus.

Quintus effectus Solis est regulatio totius vite humane: & hoc pertinet ad donum scientiæ, per quod sci mus conuersari in medio nationis prauæ, vt dicit Augustinus. Vnde Apostolus: Inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo.

Sextus effectus Solis est liquefactio: & hic ad donum pertinet pietatis, quo liquefit anima in compassione proximi. Exo. 26. Cum incalcesceret Sol, liquefiebat marna. Sap. 16. Quod igne non poterat exterminari: statim exiguò radio Solis tabescebat. Flabit spiritus eius, & fluent aqua.

Septimus effectus Solis est deficcatio humidorum: & hoc ad donum pertinet timoris, quo carnalis concupiscentia deficcatur. Vnde Iaco. 1. Exortus est Sol cum ardore, arefecit fœnum, idest carnem: quia Isa. 40. omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius quasi flos agri. Propter hos septem Solis effectus dicitur, Lux Solis septempler erit sicut lux septem dierum. Et propter hos septem Solis effectus saluatur homo, & ideo dicitur, Cras erit nobis salus cum incaluerit Sol. 1. Reg. 11.

Secundò Beata Virgo ostenditur fuisse etiam illuminata à parte inferiori: quia Luna sub pedibus eius. Vbi per Lunam designatur mutabilitas quæ est quadruplex: vna naturæ quæ etiam est in Angelicis spiritibus, qui sunt mutabiles per naturam, & immutabiles per gratiam. Job 4. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem.

Secunda est fortunæ in rebus temporalibus. Ecc. 1. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Tertia est culpæ in peccatoribus, scilicet de culpa in culpam. Os. 3. Sanguis sanguinem terigit, idest vni peccatum ad aliud traxit.

Quarta est miseriam in humanis corporibus. Job 14. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis, &c. nunquam in eodem statu permanet. Hæc quadruplex Luna, idest mutabilitas fuit sub pedibus Beatæ Virginis.

Primo mutabilitas creaturæ celestis, quia scilicet Angeli eius subduntur imperio. Vnde competit ei illud Genes. 37. Vidi per somnium quasi Solem, & Lunam, & stellas vnicuique adorare me. Vt per Solem intelligitur suprema angelorum Hierarchia, per Lunam Hierarchia media: per stellas verò Angeli infimæ Hierarchiæ: qui omnes Beatam Virginem adorant, & venerantur. Nominem etiam Lunæ intelligitur mutabilitas fortunæ sui infimæ hierarchiæ: qui omnes Beatam Virginem adorant, & venerantur. Nominem etiam Lunæ intelligitur mutabilitas fortunæ. Eccles. 27. Stultus, vt Luna mutatur: quia secundum quod bona temporalia fluunt, & ressuunt, mutatur animus eius. Istam Lunam Beata Virgo sub pedibus habuit: quia omnia temporalia calcavit per paupertatem voluntariam, quam elegit.

Si enim

Si enim ista temporalia calcaremus pedibus, & non tægeremus affectibus, veraciter nostra essent. Deut. 11. Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit. Luna tamen quanto magis Soli coniungitur tanto magis luce priuatur: & quanto magis se à Sole elongat, tanto maiore luce coruscet: quia multi prælati quanto magis appropinquant ad Deum per aliquam dignitatem, tanto magis obtenebrantur per iniquitatem: & quâto magis elongantur, dignitates fugiendo, tâto magis illuminantur lumine gratiæ recipiendo.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas culpæ, vnde dicitur de viro sancto, & perfecto Psalm. 120. Per diem Sol non vret te, neque Luna per noctem. quia anima sancta neque in die prosperitatis cadit in peccatum per amorem malè inflammantem, neque in nocte aduersitatis per timorem malè humiliantem. Istam Lunam Virgo Maria sub pedibus habuit: quia nulla culpa in ea vnquam præualere potuit. Et ideo in Psalm. 88. non dicitur Luna simpliciter, sed Luna perfecta in æternum. Luna autem tunc perfecta erit, quâdo sine macula erit, quando scilicet verificabitur, quod dicitur Isa. 30. Erit lux Lunæ sicut lux Solis. Fuit igitur sicut Luna perfecta quia sine omni peccati macula tam mortalis, quàm etiam venialis.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas miseriarum. Psal. 71. Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna. glossa, idest mutabilitas, quæ per Lunam significatur. Sicut enim Luna crescit, & decrefcit, sic & humanum corpus multiplici mutabilitari subditur. Ro. 8. Vanitati creatura subiecta est. Et, quia ipsa mutabilitas miserie tolleretur in resurrectione die nouissimo, subditur ibi, Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis. Istam Lunam Beata Virgo sub pedibus habet, quia perfectam corporis immortalitatem possidet, & super omnes angelorum ordines in anima, & in corpore glorificata manet. vnde Psalm. 17. Caligo, idest humana mortalitas sub pedibus eius, ascendit super Cherubin, & volauit vo. super pen. ven. Ipsa igitur Virgo Beata Lunam sub pedibus habuit, scilicet cœlestem naturam ei præsidendo, prosperitatem humanam eam despiciendo, omnem culpam ipsam penitentiando, & humanam miseriam, immortalitatem induendo.

Tertio fuit illuminata à parte superiori, quia in capite eius corona stellarum duodecim. Istæ duodecim stelle sunt duodecim eius prerogatiuæ super omnes mulieres, quarum quatuor habuit ex parte corporis, & animæ.

Prima fuit vteri sanctificatio, secunda Angeli saluationis, tertia Spiritus sancti superuentio, quarta filij Dei conceptio.

Alias quatuor habuit ex parte animæ. Prima fuit eius humilitas, quia dixit Luc. 1. Ecce ancilla Domini, &c.

Secunda eius prudentia, quia quæ fuit: Quomodo fiet istud, &c.

Tertia fuit erubescencia, qua turbata est in sermone Angeli.

Quarta fuit charitas, qua seruauit cognatæ, & quia Summa de Exempla.

vino deficiente in nuptiis dixit filio Io. 2. Vinum non habet. Alias quatuor habuit ex parte corporis, quæ fuerunt maternitas sine corruptione, virginitas cum fecundatione, grauitas sine grauamine, & partus sine dolore. Fuit ergo Mater incorrupta, Virgo fecunda, sine grauamine grauida, sine dolore puerpera. Et stellæ duo decim, sunt nouem ordines Angelorum, & tres ordines Beatorum, scilicet Martyres, Confessores, & Virgines, qui eam coronant, quia ipsam perpetuò venerantur, admirantur, & laudant. Seraphin enim admirantur, & laudant in ea charitatem tam succensam: Cherubin sapientiam tam profundam, Throni pacem, & quietem in Deo sic tranquillam, Dominationes tantam super Angelos præminentiam, Virtutes tantam miraculorum efficaciam, potestates tantam super demones potentiam, Principatus tantam de omnibus regnis prouidentiam, Archangeli tantam de omnibus locis diligentiam, Angeli tantam de singulis personis custodiam, Martyres tantam in tribulatione constantiam, Confessores tantam sobrietatem, & temperantiam, Virgines tantam puritatem, & mundiciam.

Quarto eius dignitas ostenditur ex eius fecunditate: quia in vtero habens filium Dei conceptum, scilicet in annunciatione clamabat spiritu, Deum magnificando, quando dixit Luc. 1. Magnificat anima mea dominum. Sed nota, quod habuit in vtero paternum splendorem. Heb. 1. Qui cum sit splendor gloriæ, &c.

Item niueum candorem. Sap. 7. Candor est lucis eterne, & speculum sine macula.

Item diuinum odorem. Eccle. 24. Ego quasi vitis fructificauit suauitatem odoris.

Item suauem dulcorem. ibidem. Spiritus meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel, & fauam.

Item cælestem ignem. He. 12. Deus noster ignis consumens est. Ex hoc ergo, quod habuit in vtero paternum splendorem, fuit in ea mirabilis claritas, Ambr. Quid mirabilius matre Dei? quid splendidus ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis cõtagio generauit? Quia verò habuit niueum candorem suæ splendorem, remansit ibi mirabilis puritas. Can. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Anselmus. Decebat, vt virgo ea puritate niteret, qua maior sub cœlo nequit intelligi. Quia verò diuinum odorem habuit, remansit ibi mirabilis suauitas. Vnde clamabant adolefcentulæ, Trahe me post te, curremus in odore vnguentorum tuorum. Eccle. 24. Sicut cinamomum, & balsamum aromatizans odorẽ dedi. Sed, quia habuit suauem dulcorem, remansit ibi mirabilis pietas. Vnde ipsa dicitur mater gratiæ, mater misericordiæ.

Quia verò habuit cœlestem ignem, remansit ibi mirabilis charitas, per quam diabolium succendebat. Iud. 9. Percuties eum ex labijs charitatis meæ: per hanc enim omnia aduersa superabat. Can. 8. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.

Item Maria mater Domini assimilatur arce testamēti in visione beati Ioannis, quæ habetur Apo. 11. vbi dicitur, quod visa est arca testamenti Domini in templo eius, & facta sunt fulgura, & voces, & terremotus. Vbi primo mota aspectu dignitatis, quia visa est arca Dñi.

B. 3

Secundò sitam sanctitatis, quia in loco sancto scilicet in templo.

Tertiò effectum potestatis, quia facta sunt fulgura. Et circa primum nota, quod per arcam Domini intelligitur virgo Beata Maria. Et hoc patet ex tribus, scilicet ex materia, ex mensura, & ex continentia. i. ex ipso contento. Si quidem materia arcae veteris testamenti, de qua fabricata fuit fuerunt ligna Serchim sicut patet Exo. 25. secundum autem Hiero. ligna serchim inter cetera ligna habent leuitatem, pulchritudinem, & fortitudinem, & impuitribilitatem. Per quæ intelliguntur quatuor virtutes Mariæ. Nam leuitas competit eius paupertati, per quam fuit à terrenis affectibus, & sollicitudinibus exonerata, & alleuiata. Isa. 19. Ascendet Dominus super nubem leuem, id est Mariam pauperem: quæ nubes quidè fuit, quia ex terra nata: sed tamen fuit leuis à mundi affectibus, & sollicitudinibus exonerata. Pulchritudo verò cõpetit eius puritati, per quam immunis fuit ab omni deformitate peccati. Can. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula nõ est in te. Fortitudo aut competit eius stabilitati, scilicet in fide, & patientia. Pro. 31. Fortitudo, & decor indumentum eius. Ecc. 26. Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris. Impuitribilitas competit eius virginitati. Sap. 6. Clara est, quæ nunquam marcescit.

Secundò illa arca figurabat Beatam Virginem ratione mensuræ, quia sicut dicitur Exo. 25. Longitudo arcae habebat duos cubitos, & semis, latitudo cubitum, & dimidium, altitudo similiter cubitum, & semis. Ioseph autem dicit, quod facta est arca quinque palmorum longitudinis: quia scilicet Beata Virgo quinque sensus ab initio vitæ vsque ad finem in omni sanctitate longanimiter custodiuit, & seruauit.

Trium autem palmorum erat latitudo, quia restaurationem angelorum, & redemptionem hominum, & totius vniuersi renovationem audissimè procurabat. Cubitum, & semissem habebat altitudo, quia eius contemplanatio plena erat in fide, semiplena in comprehensione. vel certe, quia eius celsitudo humanam, & angelicam naturam excelebat: sed vsque ad filij excellentiam minime ipsa attingebat.

Tertiò figurata est Beata Virgo per arcam ratione continentia: quia in arca continebantur tabulæ testamenti. Deuteronomium, & virga Aaron, vna aurea in qua erat manna. Quæ omnia competunt Beatæ Mariæ. Custodiebat enim Virgo Beata rigorem disciplinae, qui designatur per virgam, legem decalogi, quæ per tabulas, euangelium Christi, quod per Deuteronomiũ, quæ est lex secunda, & ipsum Christum, qui per vnam plenam mânã. Vel per ista quatuor intelligitur Iesus Christus, qui in ista arca habitauit. in quo quatuor fuerunt; scilicet diuinitas dulcissima, quæ per manna, anima sapientissima, quæ per Deuteronomium siue secundã legem, caro mundissima, quæ per virgam Aaron, quæ floruit, & spiritus humanus sapientissimus, qui per tabulas testamenti in quo erant scripta Dei mandata, significatur. Templum autem in quo hæc arca fuit, est triplex, primum in quo fuit fabricata; & sanctificata, & istud fuit vterus matris suæ scilicet Annæ beatæ. Dicitur

enim tertij Regum octauo. quod intulerunt arcam Domini in locum iurum, in oraculum templi in Sancta Sanctorum. Hæc arca fœderis Domini fuit Beata Maria, quam Deus sterilitatem parentum auferens, & Angelus promissionem deferens, & Ioachim generationi operam præbens, introduxit in locum suum, id est, in vterum Beatæ Annæ, de qua subditur, in oraculum templi. Ipsa enim Anna Beata, templum Dei fuit, cuius oraculum fuit mens ipsius Deo deuota, & orationi dedita: in cuius etiam vtero Beata Virgo post conceptionem sanctificata fuit, vt esset Sancta Sanctorum, id est, super omnes sanctos sanctificata, vel vt ipsa Beata Virgo etiam in vtero matris prepararetur ad generandum Sanctum Sanctorum.

Secundum fuit templum, in quo fuit purificata, templum, scilicet Salomonis, in quo etiam obtulit filium suum, obuiante sancto Simeone. Luc. 2. Venit in spiritu in templum, & cum inducerent puerum Iesum, &c. vt scilicet, nos studeamus animam nostram, dum est in templo corporis, vel mundi, sollicitè purgare, scilicet, per penitentiam, & spiritum nostrum Deo offerre, scilicet, per orationem deuotam.

Tertium est templum in quo fuit glorificata: & hoc fuit in assumptione, cum scilicet, ingressa est templum caelestis gloriae. Et de hoc templo dicitur, Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius. Ad hoc igitur celebre templum deducta fuit arca. i. Beata Virgo cum honorabili societate, cum ineffabili iocunditate, cum admirabili claritate, & cum terribili potestate.

De primo dicitur figuratiuè 2. Regum. vbi legitur 2. Reg. 6. quod Dauid, & omnis Israel ducebant arcam Domini cum gaudio, & erant cum Dauid septem choros. Per Dauid intelligitur Christus, per septem choros vniuersitas angelorum: vel tres chori fuerunt antiquum testamentum, scilicet, Angeli, Patriarchæ, & Prophetæ, & quatuor in nouo, scilicet, Martyres, Confessores, & Virgines, & ipsi Apostoli, qui nutu Dei ad literam interfuerunt eius exequiis. De ista honorabili societate cantat Ecclesia, Vidi speciosam sicut columbam, &c. & sicut dies verni circundabant eam flores rosarum, & lilia conuallium. Per flores rosarum (secundum Hieron.) intelliguntur omnes martyres sanguine rubricati. Per lilia omnes Angeli, Confessores, & Virgines.

Secundò, assumpta est cum ineffabili iocunditate, quod significatum est 1. Reg. 6. vbi dicitur, Dauid, & omnis Israel deducebant arcam testamenti Domini in iubilo, & clangore buccinæ. Et ibidem, Dauid autem, & omnis domus Israel iudebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & cytharis, & lyris.

Circa quod notandum est, quod (sicut dicit Augustinus super Psalmos, & Hugo de sancto Victore.) Triplex est sonus musicus, vnus, qui fit cum voce, sicut in cantu. Alius, cum flatu, sicut in buccina: tertius cum pulsu, sicut in cithara. Sonus ergo vocis tãgitur cum dicitur, in iubilo, quia iubilatio est cantus modulatio. Sonus flatus cum dicitur in clangore buccinæ. Sonus pulsus in lignis fabrefactis, & citharis. Vnde per hoc dicitur

legere, quod in deductione huius arcae in templo caeli fuit omnis modulatio siue suauitas musica.

Tertiò, fuit assumpta cum mirabili claritate. Cant. 6. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora confurgens: in quo ostenditur, quod ascendit cum claritate corporea, s. corporis gloriosi, deposita. s. omni obscuritate corporea corruptionis, sicut aurora noctem relinquit, & diem adducit. sequitur, Pulchra, vt Luna. Et in hoc ostenditur, quod cum claritate spiritali, id est, cum anima beata. Sicut enim Luna post Solem saltè tantum ad apparenciam maiorem habet claritatem, sic ipsa post Christum, maiorem secundum essentiam & veritatem, habuit beatitudinem. Sequitur, Electa, vt Sol. In quo ostenditur, quod ascendit cum claritate super substantiali, id est, cum filio suo sibi occurrente, qui est verus Sol. Et sequitur adhuc, Terribilis vt castrorum acies ordinata. In quo ostenditur, quod ascendit cum claritate intellectuali, id est, cum luce Angelica, quia totus Angelorum exercitus ad ipsam venit, & ipsam vsque ad cælum associat. Et ideo dicitur, vt castrorum acies ordinata: quia quidam eam præcedebant sicut domicelli, quasi viam tantæ dominæ præparantes: quidam comitabantur sicut baiuli, quasi ipsam ad arthra deductes: quidam subsequerantur tanquam famuli, quasi eius obsequiis famulantes. Omnes igitur associabant sicut ioculares deuoti laudes dulcissimas modulantes.

Tertiò, sequitur effectus potestatis: quia facta sunt fulgura, & voces, & terræ motus. Dum enim sic triumphaliter ascenderet, facta sunt fulgura, id est, terrores demonum, scilicet, fugientium, & voces Sanctorum iubilantium, & terræ motus, id est, commotio Iudæorum concurrentium: de qua scilicet Iudæorum commotione multa narratur in libello de Assumptione, quem transtulit Beatus Hieronymus.

Mare vitreum à Ioanne præuisum. vitam hanc miseræ plenam, quo ad omnia peccata significare affirmatur.

Mundus assimilatur illi mari vitreo, quod Ioannes vidit per visionem imaginariam Apoc. 4. vbi dicitur: Vidi in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo. Est enim mundus mare tumidum per superbiam, liuidum per inuidiam; feruidum per iracundiam, profundum per auaritiam, inquietum per accidiam, spumofum per luxuriam, absorbens per castitiam, vbi etiam maior piscis minorem deuorat. Ab. 1. Facies hominis sicut pisces maris. Plal. Hoæ mare magnum & spaciosum manibus, &c. Dicitur autem vitreum, propter fragilitatem. 1. Ioan. 1. Mundus transiit, & concupiscentia eius. 1. Cor. 6. Præterit enim figura mundi huius. Dicitur etiam simile crystallo propter frigiditatem, & malitiam obstinationis. Eccles. 43. Gelauit crystallus ab aqua.

Christi passiones in Ioseph manipulo figurate, ipsiusque merita, ceterorum Sanctorum merita, & passiones, in fratrum manipulis designata, plurimum excedere desuntur.

Passio, & perfectio Christi excessit passiones, & perfectiones omnium Sanctorum, quod ostensum est per somnium Ioseph, quod habetur in Gen. 27. Audite somnium meum, quod vidi: putabam colligere nos manipulos in agro, & quasi cõsurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Manipulus enim Ioseph, est collectio contumeliarum, & passionum Christi, quæ Amos vlt. fasciculus vocatur, qui ædificat in cælo ascensionè suam: & fasciculum suum super terram fundauit. Nam Christus per fasciculum passionum sibi fecit gradus ascensionis in cælum. Manipuli autem fratrum Ioseph, significant collectiones penarum, & passionum aliorum Sanctorum. Quod igitur manipuli eorum manipulum Ioseph adorauerunt: nihil aliud est quam recognoscere quæ passiones eorum nihil sunt respectu passionis Christi, & quod eorum passiones ex Christi passione virtutem & meritum habent. Vel quia manipulus dicitur à manu. Per manipulum Ioseph intelligimus virtutem, & perfectionem operum Christi: per manipulos verò fratrum eius, intelligimus merita siue fructus operum aliorum Sanctorum, de quibus Pl. 125. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Quod igitur manipuli eorum illius manipulum adorant, est quod merita eorum in comparatione illius, deficiendo se humiliant. Quia vero in prædicto somnio fit mentio de agro cum dicitur, Putabam colligere nos manipulos in agro.

Notandum est, quod, sicut dicunt somniorum interpretes, ager somnatus diuersam habet significationem. Nam aliquando refertur (vt dicitur) ad somniantis malignitatem, sicut referunt, quod quidam de principibus venit ad magnum somnorum interpretem, qui vocabatur Serim, & dixit ei. Vidi per somnium in agro spatiofo, & plano me stare, qui primum quidem apparuit densus, & herbidus, postea nudus, & aridus, cui respondit interpret hoc infidelitatem, & versutiam protendit somniantis. & verè sic erat in re, sicut dicit, Oniroclitis, id est somniorum discretor, vel iudex. Vnde varietas agri somniata ad versutiam, & instabilitatem refertur somniantis. Quandoque verò ager somnatus refertur ad loci fertilitatem, sicut in supradicto somnio Ioseph, ager significabat terram fertilem Aegypti, in qua Ioseph à fratribus suis erat adorandus.

Principi Pistorum. Pharaonis somnium interpretatur: per quod peccati grauitas, ipsiusque quo ad principium ac finem malus effectus ostenditur: quod pariter per librum in visione à Ioanne deuoratum terminatur.

Peccatum primò hominem ligat, & per obstinationem includit: deinde ad inferni patibuli deducit. quod ostenditur ex somnio pistoris Pharaonis, quod habetur Gen. 43. vbi dicitur, quod Pistorum princeps ait, Ego vidi somnium, quod tria canistra farinæ habebam super caput meum, & in vno canistro, quod erat excelsum, portare me putabam omnes cibos, qui sunt arte pistoria, acerbique comedere ex eo. Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somni: tria canistra tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharaon caput tuum: ac suspendet te in

truce, & lac erabunt volucres cœli carnes tuas. Iste pistior significat peccatorem, qui moritur in peccatis. Tria enim canistra farinæ, tria peccata sunt, scilicet cordis, oris, & operis, quæ tunc sunt super caput, quando dominantur menti. Vel ista tria, sunt tria vitia magna, & principalia, scilicet auaritia, luxuria, & superbia, quorū excelsus est superbia, in quo omnia cibaria quodammodo sunt, id est omnia peccata quibus mali pascuntur, quia Eccl. 10. f. initium omnis peccati est superbia. Aues autem quæ de hoc canistro pascuntur, dæmones sunt, quorum proprium vitium superbia est. Tres autē dies sunt tempus natiuitatis, tempus vitæ, & tempus mortis peccatoris, post quos peccator educitur à carcere mundi, vel corporis. Vnde tunc auferitur caput, id est rationalis mens secundum quam anima à corpore separatur, quæ in homine principare debuit, & suspenditur misera anima in tormento gehennæ, vbi aues lacerrant eius carnes, id est dæmones delectantur in pœnis quas anima sustinet pro peccatis, quæ gestit in carne. Quia igitur in prædicto somnio Ioseph per tria canistra intellexit tres dies, post quos somnium implendum erat, notandum est, quod (sicut dicunt somniorum interpretes) tempus impletionis somnij accipitur dupliciter. Aliquando quidem ex numero, & ordine rerum, quæ in somnio apparent, sicut in somnio Pharaonis Ioseph per septem boues, vel spicas intellexit septē annos, & quod post septē pingues, vel plenas boues siue spicas veniebat septem tenues; intellexit, quod septem annos vberatis sequerentur septem anni sterilitatis. Similiter in somnio pincernæ per tres propagines accepit tres dies, post quos somnium implendum erat. Et in hoc somnio pistoris, (vt dictum est) per tria canistra intellexit tres dies, aliquando verò (vt dicunt) determinatur tempus impletionis somnij ex hora qua quis somnium videt. vnde dicunt, quod somniorum, quæ apparent à noua hora noctis vsque ad initium auroræ, non differunt inter se nisi vsque ad annum, vel sextum mensem, vel tertium, vel decem dies, & illa sunt veriora, & validiora, quæ fiunt ante lucem. somnia verò, quæ fiunt in luce auroræ ultra tertium diem non protenduntur.

Item peccatum licet in fieri habeat delectationem, tamen in fine habet amaritudinem dum assimilatur illi libro de quo agitur in visione beati Ioannis Apo. 20. vbi dicitur, Accepi librum, & deuoravi illum, & erat in ore meo tanquam mel dulce: & cum deuorasset eum, amaricatus est venter meus. Ille liber repræsentat peccatum: quod vocatur liber, quia scribitur illa scriptura, de qua dicitur Hie. 17. Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum. Tunc autem deuoratur: quando cum delectatione impletur, & tunc habet in gustu, id est in fieri dulcedinem mellis, id est vehementiam delectationis, sed post deuorationem, id est post transitum delectationis amaricatur veter animæ, id est memoria; seu cōscientia pœnitentia repletur. Vnde philosophus dicit, quod mali replentur pœnitentia. Prou. 5. Nouissima illius amara quasi ab synthia.

Pœnitentiam hominem à peccati carcere erueret ac in gra-

tiam restituere, per Pincernarum præpositi somnium Ioseph explanatum ostenditur: quæ etiam panis subcinericio ex ordeo confecto in castra Madian descendenti conparatur, ipsiusq; partes, & perfectiones clare indicantur. Cap. X X I I I I.

Pœnitentia liberat hominem à carcere peccati, & restituit hominem ad gratiam Dei: quod ostenditur ex somnio Pincernæ pharaonis de quo habetur in Gene. 40. vbi dicitur, quod narrauit præpositus pincernarum somnium suum, Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paulatim gemmas, & post flores suas mature scere, calicemque Pharaonis in manu mea. Tuli ergo vinas, & expressi in calicem, quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni. Respondit Ioseph. Hæc est interpretatio somnij, tres propagines, adhuc tres dies sunt post quos recordabitur Pharaon ministerij tui, & recipiet te in gradum pristinum, dabisque ei calicem iuxta officium tuum, sicut ante cōsueueras: tantum memento mei, cum bene tibi fuerit. Iste pincerna reus, & in carcere positus, & postea liberatus significat eos, qui, & si peccant, tamen per pœnitentiam liberantur. Vitis autem est pœnitentia, cuius tres propagines sunt contritio, confessio, & satisfactio, ex quibus producuntur gemmæ bonarum cogitationum, & flores bonarum affectionum, & fructus maturi perfectarum operationum, quæ etiam exprimitur per tolerantiam passionum, vt conformetur passioni Christi, quod est exprimi in calicem regis. Ad hoc idem referendum interpretatio, quia tres propagines sunt tres dies, id est tres animæ illuminationes, vnus in peccati recognitione, alius in peccati propalatione, tertius in peccati redemptione, primum facit contritio, secundum confessio, tertium satisfactio. Post quos Pharaon, id est Deus recordabitur peccatoris, & pristinæ innocentie eius per misericordiam, & restituet eum ad pristinum statum gratiæ: Quod autem Ioseph subdidit, Memento mei, dum bene tibi fuerit, est verbum, quod potest Christus dicere ei, qui percussus tribulatione, vel infirmitate est, memor eius, & redit ad cor, & pœnitet, vt liberetur. Ps. 77. Cum occideret eos quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebat ad eum.

Sed tamen quandoque tales postquam liberati sunt & ad sanitatem, vel prosperitatem reducti, nō amplius recordantur Dei, nec bonum, quod incepterunt proficere, sicut de isto pincerna scribitur, quod postquam liberatus est, succedentibus prosperis obliuiscit interpretis sui. Aliqui autem sic exponunt, quod in hac vite somniata significat Christus, vel ecclesia. Tres autem propagines in vitæ sunt tres gradus fidelium ecclesie, scilicet coniugatorum, qui sunt in mora operationis, continentium, qui sunt in lecto cōtemplationis, & Virginum siue rectorum, qui sunt in agro prædicationis. Hi sunt tres status incipientium, proficientium, & perfectorum, quos Christus exprimit in Euangelio.

Est ergo sicut palme in vite fidelis in vnitatem Ecclesie, extra quam nullum fructum meritiorum æternæ vitæ, potest facere. hic palme primò germinat in bona voluntate, secundò floret in bona operatione,

tertiò maturefcit in perfectione, quartò vitium exprimit in perfectione, sed præcipue cauendum est in flore, id est in initio bonæ operationis, quia tunc maxime læditur vinea, & facilliter corrumpitur siue pluuia temporalis superfuitatis, siue ardore cupiditatis, siue vento vanitatis. Vel hæc vitis producit gemmas in cognitione, floret in deliberatione, maturitatē vitæ habet in operis cōsummatione: cuius vitium soli domino propinabitur, quasi soli Deo honor & gloria.

Item pœnitentia assimilatur illi pani subcinericio, qui per somnium videbatur descendere in castra Madian, de quo habetur Iudi. 7. vbi dicitur, quod narrauit aliquis somnium proximo suo, & in hunc modum referebat, quod viderat, Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex ordeo volui, & in castra Madian descendere: cumque peruenisset ad tabernaculum percussit illum atq; subuertit, & terram funditus coræquauit. Vbi primo attende exemplum, quia subcinericius panis ex ordeo, subcinericius quo ad cocturam, id est sub cinere coctus. In cinere autem intelligitur humilitas mentis proueniens ex memoria mortis, quæ corpus hominis in cinerem redigit. Ecc. 10. Quid superbis terra, & cinis? Sub hoc cinere debet esse animus pœnitentis, & excoqui igne doloris. Ps. 42. Ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.

Item videbatur panis quo ad formam: pœnitentia namque est panis doloris, quo reficitur animus pœnitentis, de quo Ps. 41. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Hæc enim est aqua refectionis, quæ anima mirabiliter educatur. Per hunc panem cōpunctionis, & aquam refectionis incipit anima viuere iustitiam, quæ prius erat sub morte culpæ: propter quod dicitur Eccl. 3. quod initium vitæ hominis panis & aqua, scilicet panis doloris, & aqua lachrymationis. Sed videbatur iste panis ex ordeo quo ad materiam. Ordeum enim semen habet asperum, & aridum. Vnde ordeum ab ariditate est dictum, & signat asperitatem pœnitentiæ, & ariditatem abstinentiæ, quæ debent esse exterius in carne, tum ad satisfactionem, tum ad vitiorum mortificationem, secundum illud Col. 3. Mortificate membra vestra.

Secundò in hoc somnio considera motum, quia iste panis videbatur volui, & descendere in castra Madiæ. Id quod rotatur, & voluitur, secundum omnes partes suas vicissim gradiendo vertitur. Similiter pœnitens proficere debet, scilicet secundum omnes partes suas successiue verti: Debet enim modo verti memoria ad obliuiscendum iniurias, & recolendum culpas: modo intellectus, vt non iudicet aliena, sed subtiliter discutiat propria. modo voluntas, vt detestetur culpam, & diligat iustitiam. Debet verti oculus, vt nō aspiciat vanitatem, sed deplotet iniquitatem. Et simile debet fieri de omnibus aliis partibus, & etiam membris, vt voluatur eo modo quo docet Apost. Rom. 6. Sicut exhibuisti membra seruire immundiciæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibere membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Sed quidam non sic voluuntur, qui sunt similes Effraim, de quo Ose. 7. Factus est Effraim quasi panis subcinericius, qui nō reuertitur. Tales sunt, qui habent memoriam, & aliquando deplora-

rant peccata sed tamen non mutant opera.

Item videbatur descendere in castra Madian. Madiam interpretatur iniquitas, vnde castra Madian sunt iniquitatis arma, scilicet diuersorum modorum, quæ diuersarum acierum vitia, & peccata, quæ terram Israel, id est animas fidelium vastant. Ad hoc igitur panis pœnitentiæ descendit, cum scilicet animus dolens ad ea discutienda, & flectenda humiliter se ponit. Vel quia Madian interpretatur iudiciū, debet panis pœnitentis, id est compunctus animus in castra Madian descendere, id est ad sua vitia pœnitenda quodam quasi proprio iudicio humiliter redire, Nam (vt dicit Apost. 1. Cor. 11.) si nosmetipsos diiudicemus, non vtique à domino iudicemur.

Tertiò considera effectum, quia cum peruenisset ad tabernaculum, percussit illum atque subuertit, & terram funditus coræquauit. Tabernaculum diaboli, est cor peccatoris, quod pœnitentia percutit in contritione, subuertit in confessione, terræ coræquat in humili satisfactione. Est enim in satisfactione humilitatis inclinatio, & iustitiæ coræquatio: quia secundum mensuram culpæ debet esse satisfactio pœnitentiæ.

Tyrannorum crudelitas, societas, potestas, & persecutio contra Sanctos, per visionem equi rufi, Hæreticorumq; prauitas inuicem sacræq; scripturæ intelligentia, per equi nigri, necnon hypocritarum malignitas per equi pallidi Beati Ioannis visionem aperte designatur. Cap. XXV.

Persecutio tyrannorum contra sanctos designatur in illo equo rufo, quem vidit Ioannes in Apo. 6. vbi dicitur: Exiit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei, vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficerent, & datus est illi gladius magnus. Vbi primò nota tyrannicam crudelitatem, quæ significatur in equo rufo. Hic enim equus est tyrannorum Principatus, rufus id est crudelis; & sanguinolentus sanguine Sanctorum cruentatus, Zac. 1. vidit per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum. Secundò attende tyrannorum societatem, habent enim secum Diabolum, qui deduxit eos, vnde dicit, Qui sedebat super eum, scilicet diabolus, qui tyrannos regit & ducit in mortem, & oppressionem Sanctorum. Vnde quilibet eorum potest dicere Diabolo illud, Nu. 22. Nonne animal tuum sum, cui semper insidere consueuisti?

Tertiò nota tyrannorum potestatem, quam nō habent nisi à Deo permittente, & præcipue super Sanctos. Vnde dicit, quod datum est ei, id est permissum à Domino, vt sumeret pacem de terra, id est quietem mentis tolleret à terrenis. Greg. Israel recepit Sabbatum in munere. Acgyptus verò percuteitur in scarum multitudinem. Isa. 44. Non est pax impiis, dicit Dominus. Vel sic expone: vt sumeret pacem de terra, id est illatis persecutionibus, mētes hominum ab amore terrenorum auelleret, Greg. Cum mundus tot calamitates ingeminat, quid nisi, vt non diligatur clama? Luc. 12. Putatis, quia pacem veni dare in terram: nō dico vobis pacem, sed separationem. Et vt inuicem se interficerent, Deo permittente, & Diabolo suggerente. Matth. 13. Tradet autē frater fratrem in mortem, & pater filium, & exurgent filij in parentes, & morte afficiet eos. Vel

inuicem se interficerent gladio prae persuasionis, quo mutuo se occidunt multi. Iud. 7. Mutua se caede truncabant. Sequitur, & datus est illi gladius magnus, & potestas magna persequendi, & occidendi Sanctos, & dicitur magnus prae multitudine occisorum, quia multos occiderunt tyranni principio nascentis fidei, & multos occidunt in fine tempore Antichristi. vnde Thren. 2. dicit ecclesia ad Dominum, Iacuerunt in terra foris puer, & senex, virgines meae, & iuvenes mei ceciderunt gladio in die furoris tui, id est tempore quo permisi tyranos facere contra Sanctos, & dicitur dies illud tempus: quia tunc exierunt Sancti de tenebris praesentis vitae ad lucem aeternae gloriae, & etiam, quia tribulatio illuminat. Isa. 28. Sola vexatio tantum modo dabit intellectum auditui. Vide ergo, quia Deus permittit malos dominari bonis ad eorum profectum. Et hac eadem ratione permittit etiam in hac vita, quod mali sunt semper sociati bonis: sicut pater, & notum est in multis binariis, quos ponit Clemens in itinera suo. Nam sic sociati fuerunt Cain & Abel, Noe & Gigantes, Isaac & Ismael, Iacob & Esau, Moyses, & Magi, David & Saul, filius Dei, & Iudaei, Petrus, & Simon Magus, Christus, & Antichristus.

Item persecutio Haereticorum, & prauitas designatur per illum equum nigrum, quem vidit Ioannes in Apoc. 6. Ecce, inquit, equus niger, & qui sedebat super illum habebat stateram in manu sua, & audiui tamquam vocem in medio quatuor animalium dicentium, Bilibris tritici denario, & tres bilibres ordei denario: & vinum, & oleum, ne laesis. Vbi describitur Haereticorum prauitas tripliciter.

Primo respectu vitae, cum dicitur, Et ecce equus niger, id est Haereticorum ceteris sordibus peccatorum denigratus, sed rigore poenitentiae exterioris, ne possit perpendi eius malitia, palliatus. Vnde bene dicitur equus niger, quia nigredo prouenit ex labore exteriori, & carnis mortificatione, per quam naturalis calor extinguitur: quia ipsi omnibus modis nituntur extinguere fidem in aliis, quae est spiritualiter calor naturalis viuificans hominem interiorem. Abac. Iustus in fide sua uiuit.

Secundo ostenditur Haereticorum prauitas respectu scripturae: quia qui sedebat super eum, scilicet Diabolus, qui regit illos, & ducit quod uult, habebat stateram in manu sua, id est peruersam scripturae expositionem, quae staterae cooperatur: quia sicut statera sine pondere de facili mouetur huc, & illuc, sic scriptura sacra non habet pondus catholicae expositionis, fluctuat huc atque illuc, & sicut statera per astutiam falsi mercatoris potest male inclinari, sic scriptura per astutiam falsi expositoris potest male exponi, sed bonus Doctor sequitur Sanctorum expositionem. Signanter autem dicitur, quod habebat stateram: quia haeretici scripturam habent, & non habentur ab ea. Nam superbia ei dominantes suo sensui coaptant: contra uero catholici Doctores non habent, sed habentur ab ea, quia humiliter se illi subiiciunt, captiuantes intellectum suum ad obediendum Christo.

Item dicit, In manu sua: quia seipso macerando iuxta superficiem litterae operando affligunt: sed torum

hoc faciunt, ut uideantur boni, & sic facilius decipiant credentes sibi. Ose. Canaan in manu eius statera dolosa.

Item statera quam Diabolus habet in manu sua, est tribulatio, qua domino permittente bonos, & malos affligendo ponderat, ibique cito cognoscitur, qui sint grauioris ponderis, uel leuioris: quia hi, qui deteriores ex tribulatione fiunt, sunt ponderis leuioris, & defectiui: qui uero ex tribulatione proficiunt, sunt ponderis grauioris, & iusti.

Tertio ponitur eorum peruersitas respectu intelligentiae. Non enim possunt haeretici habere ueram intelligentiam scripturarum, quia haec non datur nisi his, qui rectam fidem habent secundum illum, Isa. 7. Nisi credideritis, non intelligetis. Vnde dicit Beatus Ioannes, quod audiuit tanquam uocem, id est Christum, uel Christi existentis in medio quatuor animalium, in medio praedicatorum, & doctorum, dicentium idem quod angelus: quia Angelus loquitur in animalibus. Bilibris tritici. Bilibris, ad litteram, est uas continens duos sextarios, uel duas libras, & significat intelligentiam sacrae scripturae, quae habet duos sensus, scilicet litteralem, & spirituales. Triticum autem quia est cibus nobilium, nouum signat testamentum. Bilibris ergo tritici est intelligentia duplex noui, litteralis, & spiritualis, quae sunt quasi duae librae. Ordeum uero, quia est cibus rusticorum, & iumentorum, & duritiam habet in cortice, & medullam habet interius dulcem, signat uetus testamentum, quod datum est rudibus Iudaeis, & exterius in littera praetendit duritiam, sed intus continet suauem intelligentiam, bilibris ergo ordei, est duplex sensus ueteris testamenti, scilicet litteralis, & spiritualis: sed numerantur hic tres bilibres ordei, quia continentia ueteris testamenti tripartita est apud Hebraeos, scilicet in legem, prophetas, & agiographa. Per denarium autem accipitur unitas perfectae fidei, denarius enim Regis habet imaginem, & superscriptionem: Imago enim ad deitatem, superscriptio uero ad humanitatem pertinet, de quibus est fides: quia ergo utrumque testamentum unitatem uerae fidei continet, recte dicitur uel uendi, uel emi denario, & bilibris tritici, & tres bilibres ordei, id est uera intelligentia utriusque testamenti secundum utrumque sensum emittit, uel uenditur denario, id est unitate perfectae fidei acquiritur, & merito idem precium utrobique, quia eadem est intelligentia spiritualis in utrobique testamento, quia rota est in medio rotae. Ezech. 1. Cum igitur haeretici non habeant istum denarium, id est ueritatem Catholicam fidei: manifestum est, quod non possunt habere ueram intelligentiam scripturae. Sequitur uinum, & oleum, id est sanctos praedicatores, qui male uiuentes mordaciter increpant, & pusillos frequenter consolantur: sicut Samaritanus infudit oleum uulneribus fauciati. Luc. 1. Sequitur, Ne laesis, & intelligitur de laesione animae, cui reuera nullus potest nocere si ipsa uult: corpus laedi potest, & occidi iuxta permissionem Dei. Vel per uinum, & oleum intelligitur uetus testamentum, & nouum, quod praecipit Dominus non laedi: quia licet Haeretici male exponant, tamen ueritas manet incorrupta. Vel bilibris tritici, id est intelligentia

ueteris, & noui testamenti emittit a discipulis, & uenitur a magistris, pro denario, id est pro uita aeterna, de quo Matth. 20. Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno. vnde aliam mercedem, scilicet temporalem, uel Doctor, uel auditor sacrae scripturae, & doctrinam, & intelligentiam. Tres bilibres ordei, quae eodem denario comparantur, id est fides Trinitatis operantis per dilectionem Dei, & proximi: pro qua etiam denarius, id est uita aeterna recipitur, quam uis in hac uita non intelligatur, vnde non tritico, sed ordeo comparatur: quia ad eius medullam, id est intelligentiam in hac uita minimè peruenitur. Vel bilibris tritici est uir iustus, qui habet libram iustitiae, & sapietiae: & dicitur triticum, quia tribulationibus trituratur: quia multae tribulationes iustorum. Cant. 7. Venet tuus sicut aceruus tritici. Tres autem bilibres ordei, sunt fideles imperfecti, qui habent quidem sanctae Trinitatis fidem, sed tamen cum imperfectione uita: quia habent uelut ordem paleam tenacem, id est temporalem amorem: uerque tamen denario empti sunt, id est sanguine Christi. Et sequitur, Vinum, id est uinum tenens, & oleum, id est misericordes, ne laesis: quia tales ex eo, quod uincunt peccatum, uel mundum non laeduntur, secundum illud Apoc. 2. Qui uicerit, non laedetur a morte secunda, licet tangatur praesenti tribulatione, quae dicitur mors prima.

Item persecutio hypocritarum assimilatur illi equo pallido, quem uidit Beatus Ioannes in Apoc. 6. Ecce inquit, equus pallidus, & qui sedebat super illum nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terrae, interficere gladio, & fame, & bestiis terrae. Vbi primo nota hypocritarum fictionem, quae assimilatur equo pallido. Nam hypocrite, ut de religione laudetur, ieiunius, uigiliis, & aliis corporalibus exercitiis coram hominibus se affligunt. Vnde uigore subtracto, & sanguine diminuto, quasi moribundi pallescunt. Et ideo de ipsis dicitur. Matth. 6. Extremant facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Et ideo dicit hic; Ecce equus pallidus, id est hypocritarum ceteris religione fallaci palliatus. Iob 15. Congregatio hypocritarum sterilis.

Secundo nota hypocritarum subiectionem: quia subduatur morti. Vnde qui sedebat super illum quasi ductor, & rector nomen illi Mors. Sap. 2. Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum, imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius, & infernus, id est congregatio hypocritarum, & ceterorum peccatorum, qui sunt inferno deputati sequebatur, id est imitabatur cum culpa, & poena. Apo. 20. Infernus & mors, id est peccator, & Diabolus missi sunt in stagnum ignis: uel infernus dicitur sequi Diabolum, quia quos ille decipit, ipse recipit.

Tertio nota diuinam permissionem, quia data est illi, scilicet a Deo permittente forte propter hypocritarum hominum, potestas, sed non mala uoluntas, super quatuor partes terrae, id est quatuor genera hominum, quae sunt in terra, scilicet Iudaeos, Haereticos, Gentiles, & malos Christianos. Vel super quatuor partes terrae,

id est quatuor partes hominum, qui in quatuor partibus mundi scilicet Oriente, Occidente, Septentrione, & Meridie morantur. Vel super quatuor partes, id est super illos, qui quatuor cordis affectiones, scilicet timorem, amorem, gaudium, & dolorem ponunt in terrenis: de quibus dicit Bern. timent ubi non oportet, amant, quae non docent, gaudent uane, delectantur quae uanis. Iob 2. Terra data est in manu impij, id est terreni in potestate Diaboli interficere gladio. i. infirmitate peccati, & fame, id est defectu uerbi, & morte, id est mortifera doctrina, & bestiis terrae, id est bestialibus, & crudelibus principibus mundi, qui omnes deuorant, uel interficere gladio peruersae persuasionis, & fame, id est terrena cupiditate, & morte, scilicet peccati, quae animam a Deo separat, & bestiis terrae, id est bestialibus praelatis.

Zachariae uisio de quatuor quadrigis pueribus referta mysterijs, sicut elucidatur: per quam Praedicatorum Euangelij gradus, excellentia & altitudo demonstratur, quibus etiam in equo septimoque Angelis, a Ioanne descriptis designantur quibus septem praecipuae conditiones adscribuntur, quam plurimamque mysteria aperitur.
Cap. XXXI.

Praedicatores Euangelij assimilantur illis equis quos uidit Zacharias, dicit enim Zach. 6. Vidi, & quatuor quadrigae egrediebatur de medio dorsum montium, & montes aenei. In quadriga prima equi rufi: & in secunda equi nigri, & in quadriga tertia equi albi: & in quarta equi uarij, & fortes, & infra subditur, quod qui erant robustissimi exierunt, & quaebebant discurrere per omnem terram. Haec uisio, (ut glossa tangit) sic exponitur per quatuor quadrigas, intelliguntur quatuor Euangelia, quasi autem duo montes sunt natura diuina & humana, quorum medium fuit Christus, quia mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. 2. Timot. 2. Vnde quatuor quadrigae de hoc medio egrediuntur, quia quatuor Euangelica de ipso mediatore, & nostro Redemptore loquuntur. Sed dicuntur montes aenei, quia nulla possunt ueritate consumi. Natura enim diuina immortalis est, secundum autem naturam humanam licet Christus semel mortuus fuerit, resurgens tamen ex mortuis iam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur. Per equos uero intelliguntur Christi praedicatores, quorum alij fuerunt rufi martyrio: alij obscuri, & nigri profunditate, & cognitione mysterij: alij albi gratia uirginali: alij uarij, & fortes, gratiam curationum, & diuersarum uirtutum habentes. Sed robustissimi, id est Apostoli in omnem terram exierunt. Psalm. 18. In omnem terram exiit sonus eorum, &c. Vel secundum alios per equos rufos intellige Apostolos, & alios religiosos siue praedicatorum fidei primitiuos, qui fuerunt rufi, id est ignei ardore Spiritus sancti, uel rubricati sanguine martyrij. Per equos nigras intellige praefiguratos fuisse monachos nigras, & per equos albos monachos albos, & per uarios & fortes intellige religiosos, & pauperes, nec in com

in comamini, nec in speciali possessiones habentes, vt potē Prædicatores, & Minores, & cōsimiles inter quos præcipuè Prædicatorum ordo habet equos varios in habitu, fortes in spiritu, & discurrentes per mundum pro animarum fructu.

Item prædicator debet esse similis illi equo albo qui describitur in visione beati Ioan. Apo. 6. vbi dicitur: Ecce equus albus, & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret. Vbi ostenduntur septem, quæ sunt necessaria prædicatori. Primum est audacia, quæ notatur in equo. Equus enim non trepide, sed audacter pergit, & vadit ad prælium. Et sic prædicator Christi debet habere audaciam securitatis contra tentationum, & tribulationum siue persecutionum insultus. Vnde nota, quod equus est audax ad occurrendum, fortis ad portandum, velox ad currendum. Et talis debet esse prædicator, scilicet audax ad occurrendum hostibus. Iob. 39. Audacter in occursum pergit armatis.

Item fortis, & patiens ad portandum labores, & persecutiones. Iob. 39. Nunquid præbebis equo fortitudinem? Et infra, Contemnit pauorem, nec cedit gladio, scilicet persecutionis.

Item velox ad currendum. Isa. 40. Velociore parvis equi eius, idest prædicatores velociore hereticis.

Secundò est necessaria munditia, & ideo dicitur equus albus. Hæc albedo est puritas mentis, vel carnis, in qua ambulare debet prædicator: hæc albedo inchoatur in ablutione baptismi. Psa. 50. Lauab' me, & super niuem dealbabor. Sed reparatur per poenitentiam. Isa. 1. Si fuerint peccata vestra, vt coccyum, velut nix dealbabitur, scilicet per poenitentiam.

Tertiò est necessaria obedientia, quæ notatur cum dicitur, Et qui sedebat super illum. Oportet enim, vt prædicator sit subditus Christo, sicut equus sessori, vt scilicet Christus sit dux, & rector eius. Et nota, quod homo nõ bene fedet in equo, nisi habeat frænũ, sellã, & calcaria. Sella ergo huius equi prædicatoris, est iustitia, quæ parat locum ipsi sessori, idest Christo. Psa. 28. Iustitia, & iudicium præparatio sedis tuæ. Hest. 6. Homo quem rex cupit honorare, debet indui vestibus Regis, & poni super equũ, qui de sella Regis est. Frænũ autem, quo ducitur equus iste huc atque illuc, est obedientia. Iac. Frænũ equis in ora mittimus ad consentiendum nobis. Vel frænũ equorum sunt exēpla Sanctorum, quæ debent prædicatores in ore portare, & secundum ea ambulare. Calcaria verò, quibus stimulatur equus, est timor, & amor. 1. Cor. 5. Caritas Christi vrget nos.

Quartò necessaria est scientia, scilicet sacræ scripturæ: quod notatur: quia habebat arcum, idest scripturam sacram, qua defenditur Ecclesia, & inimici eius vulnerantur; si tamen teneatur in manu, scilicet vt nõ solũ verbo dicatur, sed opere impleatur. Iob. 28. Arcus meus in manu mea instaurabitur. Arcus enim fit ex duobus, ex ligno duro, & chorda molli, & licet chorda sit mollis, tamen durum lignum infectit. Lignum ergo, est duritia veteris testamenti, & chorda gratia noui, vel chorda est misericordia, lignum iustitia. Iac. 2. Misericordia superexaltat iudicium. Sed qui de-

beant iustum arcum portare ostēditur. Gen. 9. vbi dicitur, Arcum meum ponã in nubibus cœli, idest in his, qui per contemptum mundanorum, & desiderium æternorum à terra sunt eleuati, per compunctionem lachrymarum aquosi, per contritionem lucidi, per contemplationem alti, per prædicationem pluidi, per bonam operationem coruscantes: & per communicationem tonantes: qui talis non est, non debet portare arcum, idest prædicationis officium.

Quintò est necessaria perseuerantia, sine qua nemò coronabitur, & hoc notatur in eo, quod dicit, quod data est ei corona: sola enim perseuerantia coronatur, vnde Apost. 2. Tim. 4. postquam dixit cursum consummaui, continuando. Subdit, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.

Sextò est necessaria prudentia, qua sagaciter sciat ab implicatibus, & impediētibz secedere. Vnde dicit, & exiuit, scilicet de mundo per contemptum ipsius. Sed nota, quod homo debet exire integraliter quidam exeunt de mundo corpore, sed relinquunt ibi cor, idest affectum suum ita, quod corpore sunt in claustro, & corde & cogitatione sunt in mundo. Et tales significantur per uxorem Loth, quæ post exitum de Sodomis retrospectiua mutata est in statuam salis. Gen. 19. Statua enim figurat hominis habet, sed nõ veritatem. Vnde 1. Reg. 6. Nunciij Saul credentes inuenire Dauid in lecto, idest monachum in claustro, nõ inueniunt nisi statuam, & pellem capræ, idest habitũ monachalem sine monacho. Similiter Petrus, & Ioannes credentes Iesum inuenire in sepulchro, non inueniunt nisi sudariũ. Iban. 20. Debet ergo homo exire de mundo non tantum corpore, sed etiam corde. Vnde Abraham iã egresso de Chaldaea, iussit dominus. Gen. 12. Egrede de terra tua, & c. Et dicit Aug. quod iam egressus erat corpore, sed adhuc detinebatur ibi mente.

Item debet homo exire totaliter, ita scilicet quod de mundo nihil sibi retineat. Quidam nanque exeunt de mundo quo ad dinitias, non tamen quo ad delicias: quia adhuc cor eorum occupatur delitiis mundi, & sæpè quidem recogitando delicias quas in mundo habuerunt, poenitet eos exiuisse, & tales significantur per Iudeos, qui suspirabant in deserto ad ollas carniũ Aegypti, vnde Numer. 11. dixerunt, Quis dabit nobis carnes ad vescendum? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto, gratis in mentem veniunt nobis cucumeres, & pepones porrique, & capræ, & alia. Aliqui etiam exeuntes de mundo portant secum multa de mundo. Quidam honores ipsius, quos adhuc ambiunt in religione, alij diuitias, alij delectationes, alij mores mundanos. Verbi gratia, modum enndi seculariter, modum loquendi, modum comedendi, & alios actus secularis. Et tales significantur per Rachel, quæ furabatur idola Laban, & abscondit subter stramentum Cameli, idest sub pannis claustrũ, vt dicitur Gen. 43.

Item debet homo de mundo exire triumphaliter. Ipsi sum mundum vincendo, & suppeditando, vnde dicitur in hac visione beati Ioannis, quod exiuit vincens. Iliis est cui mundus crucifixus est, & ipse mũdo, quem

non vinceret, nisi exiret, nec exiret, nisi vinceret. Vel tunc exiit quando ipse moritur mundo, tunc vincit, quando mundus moritur ei. Gal. 6. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Septimò est necessaria potentia, scilicet vt ipse vincat non tantum mundum, sed etiam carnem, & Diabolum, & ideo additur, vt vinceret. Diabolus vincitur humilitate, caro castitate, mundus paupertate. Apoc. 3. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei. Et dicit columnam, idest rectum, altum, firmum, planum, rectum in viuendo, altum in contemplando, firmum in resistendo siue sustinendo, planum in conuersando.

Item prædicatores assimilantur Angelis in visione beati Ioannis, quæ habetur Apoc. 8. vbi dicitur, Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei, datæ sunt illis septem tubæ. Per septem Angelos intelligitur vniuersitas prædicantium. Nam septenarius est numerus vniuersitatis, vel quia septem donis debent esse perfecti, & septem vitia prædicando eradicare, & septem virtutes plantare, & septem sacramenta annunciare, vel septem dicuntur, quia fidem Trinitatis prædicant, & per quatuor partes mundi.

Descenditur autem eorum perfectio, primo quantum ad vitam in eo, quod vocatur Angeli. Vbi nota, quod vocantur Angeli primo, quia non debent esse carnales, sed spirituales. Psa. 103. Qui facit Angelos suos spiritus.

Item quia non debent esse elati, sed humiles, scilicet seruando, & non apparentes, vt alij seruiant eis. Heb. 1. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi.

Item quia debent esse contemplantes. Matth. 28. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris. Dicuntur etiam stantes, idest securè laborantes, non timore corruentes, vel ocio tepentes, vel stantes, idest parati obedire, ire, & pugnare, vel stantes, quia prædicatores aliquando stando prædicant populo, quia Dominus stans turbis, discipulis verò sedendo prædicauit. In quo notatur, quod claustralibus est prædicandum otium contemplationis, & ideo eis prædicatur sedendo, laicis verò est prædicandus labor actionis. Sequitur. In conspectu Dei. actiue, vt ipsi Deum aspiciant, & alios docendo ad Deum conspiciendum perducant. In primo notatur puritas intentionis, vt ad Deum tantum oculum intentionis dirigant. In secundo fructus prædicationis, vt alios ad Deum conspiciendum perducant nunc per fidem, postea per speciem. Vel potest accipi passiuè, quia quicquid dicant, vel faciant conspiciuntur ab eo. Boetius, Magna vobis, si dissimulare non vultis, probitatis indicta est necessitas, cum agatis ante oculos iudicis cuncta cernentis. 2. Reg. 18. Viuit in cuius conspectu sto.

Secundò describitur eorum perfectio quantum ad doctrinam. Quia datæ sunt illis septē tubæ, idest prædicationis officii, quod per tubam designatur, sed dicuntur septem, quia eorum est contra septē vitia prædicare, quæ sunt velut septē funes, quibus ligatus fuit Samson. Iud. 13. Vel ideo septem, quia ipsorum est fructus mũdi munitiones destruere, & hoc figuratum est

Ioſue 6. in captione, & ruina Hierico per quam figuratur mundus. Nam sicut habetur ibi, Sacerdotes tulerunt septem tubas, quarum vsus erat in iubileo, & clangendo circueierunt septies ciuitatem, scilicet per septem dies, & in septimo circuiu tubis clangētibz, muri Hierico funditus corruerunt. Sacerdotes igitur tubis clangētes, typum gerunt prædicatorum, qui debent manu tenere tubas, & clangere, idest ore proferre, & opere implere, quod prædicant. Act. 1. Cœpit Iesus facere, & docere, septem autem tubis debent clangere, idest contra septem mundi munitiones, seu vitia prædicare. Prima munio est amor diuitiarũ, secũda amor deliciarum, tertia ambitio honorum, quarta amor suorum, quinta obliuio Dei, sexta ignorãtia sui, septime innumera iudicij. Septē autem circuitus Hierico, sunt septem considerationes mundi, quas si homines haberēt, frequenter in chorde, & prædicatores in ore, muri Hierico in seipsis corruerēt, & postea in aliis corruere facerent. Prima est consideratio vanitatis, quia vana sunt omnia, quæ sunt in mundo. Eccl. 1. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Secũda est consideratio vilitatis. Phi. 7. Omnia arbitratus sum, vt stercorea. Tertia est consideratio breuitatis. 1. Io. 1. Trãsit mundus, & concupiscentia eius. Quinta est consideratio instabilitatis per quam assimilantur mari, Isa. 57. Quasi mare feruens, quod quiescere non potest. Sexta est consideratio infidelitatis, quia nulla fides, vel fidelitas inuenitur. Hier. 9. Vnusquisq; à proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habebit fiduciam. Septima est consideratio falsitatis, seu hypocrisis, quia mundus aliud est, & aliud apparet. Iob. 20. Gaudium hypocritæ ad instar puncti. Vnde Naum. 3. Qui viderunt te, resiliunt à te.

Prælatorum Religioſorum clericorumque status qualis futurus sit, per Solem nigram factum, ac Lunam sanguineam, stellasq; cadentes edocetur, huiusq; Beati Ioannis metaphoricè cuncta explanantur mysteria.

Cap. XXVII

Prælati, & clerici, & religiosi qualiter futuri sunt circa vltima tempora, ostenditur Apo. 6. Sub metaphora Solis, & Lunæ, & stellarum, & cœli vbi dicitur, quod Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & Luna facta est tota sicut sanguis, & stellæ cœli ceciderunt super terram, sicut ficus mittit grossos suos cũ à vento magno mouetur, & cœlum recessit sicut inuolutus. Per Solem intelligitur prælatorũ cœtus, qui debet splendore suo alios illuminare ad cognitionem fidei, & calore suo inflammare ad amorem Dei, & amorem proximi. De quo Sole dicitur, Isa. 30. Lux Solis erit septemplex, sicut lux septem dierum, idest lucem omnium subditorum superabit lux prælatorum: quia sicut præfunt, aliis dignitate, sic etiã præcedere debent scientia, & sanctitate, vel lucere debent prælati septemplexiter per septē opera misericordie, quæ continentur in hoc versu. Visito, potio, cibo, solor, tegeo, colligo, cõdo. vel per dispensationem septē sacramentorum, quæ in hoc versu continentur. Tingo, firmo, doleo, cibo, iungo, clericus, vngio. Iste ergo Sol, prælatorum scilicet cœtus, factus est niger terrenorum negociorum sollicitudine. Thren. 4. Denigrata est super

et super carbones facies eorum. Facies est dignior pars, & altior hominis, & ideo signat prelatos. tanquam lacus cilicinus, qui est totus pilosus, & dicitur cilicinus a cilicia, ubi primo inuentus fuit, & in hoc innuitur magna cupiditas prelatorum, scilicet in pilositate. Isa. 13. Replebuntur domus eorum draconibus. id est de tractantibus, & habitabunt ibi struthiones, id est hypocritae, & pilosi saltabunt ibi, id est cupidi, & avari officiales, & respondebunt vultu in adibus eius, id est ioculariores, & saltatrices, & syrenae in delubris voluptatis, id est adulatorum. Isa. 34. In domibus eius spinae, id est diuitiae, & viticulae, id est deliciae, quae generant carnis putredinem ac pruriginem, & paliurus in munitionibus, id est avarus prelatorum, & erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent daemonia. Onocentaurus, & pilosus clamabunt alter ad alterum, scilicet voluptas ad auaritiam. Et Luna facta est tota sicut sanguis, id est Ecclesia tota facta est carnalis, fundata non in sanguine Christi, & Apostolorum, sed ne potulorum, & consanguineorum procedentium per successionem sanguinis: quia ferè vbique nepos auunculo, & consanguineus consanguineo succedit in beneficio. Exo. 4. Dicit Moysi vxor sua, Sponsus sanguinum tu mihi es, sic potest dicere Ecclesia, Ose. 4. Sanguine terigit, id est nepos nepoti succedit. Ioel. 3. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & terribilis. Vnde abundantia sanguinis ecclesiae, signum est appropinquantis iudicii. Et stellae caeli, id est claustrales viri, de quibus Eccl. 43. Species caeli, gloria stellarum, de caelo ceciderunt super terram, id est de caelesti vita ad terrenam, vel de claustris ad mundanum. Matth. 24. Stellae cadent de caelo; id est monachi exibunt de claustris discurrerent per mundum propter diuitias terrenas. Exod. 5. Dispersus est populus per Aegyptum ad colligendas paleas, sicut ficus mittit grossos suos, id est inutiles fructus suos, qui non firmiter adhererunt ramis arboris, quasi dicat, ita claustrum emittit inutiles, & instabiles monachos ad peragenda terrena negotia, & causas tractandas, cum à vèto magno mouetur, id est dum aliqua turbatio oritur. e contra autem de claustralibus in claustris residetibus, & terrenis negotiis non se implicantibus. Vnde dicitur Iud. 5. Stellae manentes in ordine, & cursu suo aduersus Sifaram pugnaverunt. Et caelum, id est coetus clericorum, quorum conuersatio deberet esse caelestis, recessit à professione sua in susceptione ordinum, quando dixit, Ps. 115. Dominus pars hereditatis meae, & calicis mei, &c. Quare ergo non sunt contenti clerici hac portione, causa est, quia recesserunt ab illa promissione, sicut liber inuolutus, ubi nulla eruditio, vel doctrina potest haberi, vel terra videri. Sic in clericis pro magna parte nullum exemplum boni potest videri, nec verbum eruditionis audiri. Isa. 34. Complicabuntur, sicut liber, caeli, id est clerici, qui debent esse libri laicorum.

Qualiter peccatores à Deo in hac vita, & in alia diuersimode puniantur, per Hieremie visionem in Virgam virgineam. Ollamque succensam, id significante, ostenditur. Cap. XXVIII.

Puniuntur peccatores à Deo aliter in praesenti, alio modo in futuro, si non emendantur. Quod ostenditur in visione Hier. 1. Vbi dicitur. Quid vides Hieremia? Et dixi, Virgam vigilatam ego video, & infra, Quid tu vides? Et dixi, ollam succensam ego video. Vbi nota, quod praesentis vitae correptio simulat virga, sed futurae vitae supplicium assimilatur illud Apostoli. Quae sunt retro, obliuiscens. Sed percutit ad corrigendum, & non ad occidendum. 23. Si percusseris eum virga, non morietur, vnde percutio haec non est odij, sed amoris. Pro. 13. Qui parcat virga, odit filium. Et Eccl. 30. Qui diligit filium, affligit eum. Sed notandum, quod alia translatio habet loco virgae baculum nucum, & bene flagellum praesentis vitae assimilatur nucù baculo siue virga, de quo Psal. 2. Virga tua, & baculus tuus, &c. Ad hoc etiam corripit Dominus, vt emendet. Nux autem (sicut globus dicitur) habet corticem amarissimum, & testam durissimam, & vt detrahitur duris & amaris, fructus dulcissimi reperitur. Sic omnis correctio, & labor contritionis amarum sunt ad praesens, sed fructum parant dulcissimum, vnde vetus testamentum quo ad litteram est cortex amarum, sed spiritualiter intellectum habet fructus dulces.

Item assimilatur correptio Virgae vigilanti, quae etiam citat peccatores à somno culpa, & iustitiam à somno negligentiae. 1. Cor. 16. Euigilate iusti, & nolite peccare. Vnde Angelus Act. 21. Percusso latere Petri excitauit eum.

Secundò puniuntur peccatores, qui non emendantur virga praesentis flagelli ardore aeterni incendij, de quo ardore dicit: Olla succensam ego video. Vbi nota, quod in olla carnes includuntur, & ideo signat locum inferni, in quo includuntur damnati propter peccata, quae in carne viuente commiserunt, sed olle succensae signat gehennam incendium. Iob 41. De naribus eius procedit fumus sicut olla succensa atque feruentis.

Quo pacto sancti viri in humilitate, mortificatione, dilectione, ac oratione Christum sequi, & imitari debent, per Iouanis de quatuor animalibus ac viginti quatuor seniores coram Agno cadentibus, visionem aperitur, & declaratur. Cap. XXIX.

Sancti viri imitari conantur Christum Redemptorem: quod ostenditur in visione Iouanis Apoc. 4. ubi dicitur, quod quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes in gulis citharas, & phialas plenas odoramentorum, quae sunt orationes Sanctorum: ita quod per quatuor animalia accipiuntur omnes praedicatores euangelicorum doctrine, quae in quatuor Euangeliis continetur, sed per viginti quatuor seniores intelliguntur vniuersi sancti de se exercentes in sex operibus misericordiae secundum regulam, & doctrinam quatuor euangeliorum, quia sex per quatuor ducti faciunt viginti quatuor, ergo omnes Agnù. i. Christum pro nobis immolatum sequuntur, & imitantur in quatuor. Primò in humilitate, quia ipse Christus formam serui accipiens, se humiliavit. Phi. 2. & ideo ipsi Sancti se humiliant propter ipsum. Et ideo dicit, quod ceciderunt coram Agno, scilicet de se humilia sentientes, Deum magnificantes, & ipso viuificari humiliter postulantes. Ceciderunt de

ca non descenderunt: quia humilitas cum semper in se, nescit descendere. In hoc verò, quod dicit, Coram agno, nota differentiam inter casum humilitatis, & casum peccati: sicut Heli cecidit retro. 1. Reg. 3. Retro enim cadit, qui ad peccata redit, vel retro cadit, qui nunquam ad spiritualia, quae sunt ante, non proficit, sed ad temporalia, quae sunt retro tantum intendit, còtra illud Apostoli. Quae sunt retro, obliuiscens. Sed qui coram Agno cadit, videt Agnù, & videtur ab eo, & ita in hoc notatur rectitudo intentionis.

Secundò imitantur eum in carnis mortificatione. Christus enim pro eis mortuus est, & ipsi propter eum seiplos mortificant: quod notatur cum dicitur, Habete singuli citharas, id est carnis mortificationem, in cithara enim lignum est, & chorda, lignum est crux, chorda est caro Sanctorum, quae tunc quasi chorda ligno citharae coextenditur, quando diuersis se praemis affligentes, & mortificantes ipsam crucem imitantur, secundum illud Apo. Gal. 3. Qui autem sunt Christi, carnes suae crucifixerunt cum vitis, & concupiscerunt. Isa. 56. Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit. In hac cithara rot sunt chordae, quae sunt membra in homine, quia omnia membra, quae peccauerunt, omnia debent in poenitentia puniri, vel ipsis vitis mortificari. Rom. 8. Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea, seruire iustitiae in sanctificationem.

Tertio imitantur eum in amoris dilatazione. Christus enim ex amore pro Sanctis mortuus est, & Sancti similiter propter ipsius amorem morti se exponunt, quod notatur cum dicitur, Et phialas aureas, id est cordatae, & lucidae, latae per charitatem, 1. Cor. 6. Os nostrum patet ad vos à Corinthiis, cor nostrum dilatatum est, dilatamini & vos. item lucida per castitatem, Sap. 4. O quam pulchra est, & casta generatio cum claritate. sed aurea per sapientiam caelestem. Apo. 3. Suadeo tibi biemere à me aurum ignitum, &c. Hoc aurum est caelestis sapientia, quae non tantum splendet intellectui, sed etiam ardet affectui. Pla. 118. Ignitum eloquium tuum vehementer.

Quarto, imitantur eum in oratione: orant. n. pro se inuicem, & Christus orauit pro inimicis: quod & Sancti similiter faciunt, & ideo dicuntur phialas habere plenas odoramentorum, quae sunt orationes. Sanctorum, id est plenas piis orationibus, & deuotis desideriis, quales sunt orationes Sanctorum. Et comparatur deo in oratio odori circumquaque diffuso, qui omnibus se communicat: quia. i. Sanctorum oratio ad omnes se extendit: & quanto odor intensior, tanto diffusior: quia oratio quanto deuotior, tanto carior, & fructuosior, vt dicit Greg. Vnde Paulus pro omnibus docet orare. 1. Ti. 2. Obsecro primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, pro his, qui in sublimitate sunt constituti. Itè odor ascendit, & sic deuota oratio. Cant. 6. Ascendit per desertum quasi virgula tami ex aromatis.

Sacra scriptura libro, Rotae, voluminis, comparatur, cuius auctoritas, copiositas, obscuritas, intelligibilitas, sensus, & varietas, excellentia, & varietas, per tres Sanctorum

pulcherrimas visiones lucide enucleatur. Cap. XXX.
Scriptura sacra assimilatur illi libro, qui in visione ostensus est Ezechieli, de quo habetur Eze. 2. ubi dicitur, Ecce manus missa ad me, in qua inuolutus liber, & expandit illum coram me, qui erat scriptus intus, & foris, & scripta erat lamentatione in eo, & carmen, & v. in hac siquidem visione ostenduntur sex conditiones sacrae scripturae.

Prima est eius auctoritas, quia de manu Dei est habitata, vnde dicitur, Ecce manus missa est ad me. i. reuelatio Dei inspirata est mihi, sed litera septuaginta Interpretum habet. Extenta est, quod id est, quod missa. Tunc. n. manus Dei ad aliquem extenditur, vel mittitur, cum id, quod fieri debet reuelatur. Quia igitur sacrae scripturae praecpta sunt à nobis non tantum aures audienda, sed etiam opere implenda. Iac. 2. Estote factores verbi, non auditores tantum. Iecirco ipsa sacra scriptura per instrumentum manus dicitur esse missa. Iob 27. Docebo vos per manum Dei, id est per reuelationem Dei, vel quia sicut per manum scriptoris scientia alicuius scribitur in charta, ita per reuelationem conditoris haec scientia inspirata est, & scripta in ecclesia. Dan. 5. Apparuerunt digiti quasi manus scribentes, hii digiti fuerunt scriptores sacri canonis. Ex hoc igitur, quod scriptura sacra est à Deo inspirata prouenit, (sicut dicit Aug.) quod maior est eius auctoritas, quam omnis humani ingenij perspicacitas.

Secunda conditio est eius copiositas, propter quam vocatur non cedula, vel charta continens pauca, sed liber. i. continens multa. Nulla. n. scriptura humana reperitur ita copiosa, vt sacra doctrina, in qua (dicit Aug.) omnis quodammodo continetur scriptura. Vnde Apo. 2. Ti. 3. Omnem scripturam eam appellat, dicens, Omnis scriptura diuinitus inspirata, &c. Et ideo Hiero. dicit, quod nescit literas, est, & casta generatio cum claritate. sed aurea per sapientiam caelestem. Apo. 3. Suadeo tibi biemere à me aurum ignitum, &c. Hoc aurum est caelestis sapientia, quae non tantum splendet intellectui, sed etiam ardet affectui. Pla. 118. Ignitum eloquium tuum vehementer.

Tertia conditio est eius obscuritas, propter quam vocatur liber inuolutus, Greg. Liber inuolutus, est sacrae scripturae eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum inuoluitur, vt non facile sensui omnium pateat, Iob 38. Quis est inuolvens sententias? vel dicitur inuolutus: quia stylus eius est metaphoricus, & figuratiuus, & ideo ad intelligendum obscurus. Dan. 12. Clausi sunt signatique sermones. Et Isa. 29. Erit nobis visio omnium quasi verba libri signati.

Haec autem inuolutio, & obscuritas sacrae scripturae plurimè de causis vtilis, & rationalis est: quarum vna est, quia sacra scriptura ex hoc copiosior est in sententiis vnde

tiis. vnde Aug. 1. 2. de ci. Dei dicit: Sermonis obscuritas etiam ad hoc utilis est, quia plures sententias parat, & in lucem sententiarum prodeunt, dum alius ea sic, & alius eam sic intelligit.

Secunda causa est, vt lateat studere negligentibus, & indignis, vnde Greg. in Mat. 23. Non abscondita est in scripturis veritas, vt non inueniant, qui quaerunt eam: sed vt non videant, qui quaerere eam nolunt.

Tertia causa est, vt detur ex hoc materia exercitij studiosis. Vnde Aug. li. 83. quaest. q. 3. Deus ad salutem animarum in Spiritu sancto sic diuinos moderatus est libros, vt non solum manifestis pasceret, sed etiam obscuris velet.

Quarta ratio est, vt non vilescat curiosus, vnde August. in libro contra mendacium. Lectiones actionesque propheticae propterea figuris, velut quibusdam amictibus obteguntur, vt sensum pie quaerentium exerceant, & ne uada ac prompta vilescant.

Quarta conditio est eius intelligibilitas; quae notatur cum dicitur. Expandit illum coram me, id est mihi eius mysteria aperuit, & me ipsum intelligere fecit. Greg. Expandit, dum aenigmata exposuit. Luc. 24. Aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.

Quinta conditio est sensus duplicitas, quia erat scriptus intus, & foris, intus scilicet per sensum spirituales: foris vero per sensum literalem. Vel (secundum Greg.) intus scriptus est, quia instruit nos de rebus inuisibilibus, id est de mysteriis caelestibus, foris vero in quantum instruit, nos de rebus visibilibus, scilicet de rebus terrenis disponendis, & de exterioribus actibus, prima scriptura pertinet ad contemplatiuos, secunda ad actiuos. Ioan. 10. Ingredietur, & egredietur, &c.

Sexta conditio est scripturae varietas, quia erant scriptae lamentationes in eo, & carmē, & vae. Continet enim lamentationes scripturae, & tristitias poenitentium. Ioel 2. Conuertimini ad me in ieiunio, & fletu, & planctu. Et continet etiam carmen laudis, & laetitiae beatorum. Psal. 83. Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te.

Item continet vae tristitiae, & poenae damnatorum. Luc. 23. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Isai. 13. Vae impio in malum, &c.

Item scriptura sacra assimilatur illi rotae: quae describitur in visione Eze. 1. vbi dicitur, Apparuit rota super terram iuxta animalia, habens quatuor facies, vbi scilicet de sacra scriptura sex conditiones tanguntur. Nam primo ostenditur esse alta ex origine in eo, quod apparet. Non enim haec est scientia ex humana ratione inuenta, sicut aliae scientiae, sed diuinitus reuelata, scilicet mediante aliqua apparitione, & ideo dicitur apparuit. Nam traditio veteris legis facta est ab Angelo apparente ex persona Dei in monte, secundum illud. Act. 7. Hunc scilicet Moysen misit Deus principem, & redemptorem cum manu Angeli, qui apparuit ei, Et infra. Hic est, qui fuit in ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur in monte Synai: & cum patribus nostris, qui accepit verba vitae dare nobis. reuelatio etiam doctrinae propheticae facta est communiter per apparitionem in somnio, vel visione, secundum illud,

Num. 12. Si fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, aut per somnium loquar ad illum. Eruditio autem doctrinae euangelicae facta est ex gratia Christi in carne apparentis secundum illud. Tit. Apparuit gratia Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, &c. Vel ideo de sacra scriptura dicit, quod apparuit: quia quamuis ea quae in sacra scriptura traduntur (vt sunt mysteria fidei) non habent apparentiam suae euentiam rationis, quia fides est argumentum rerum non apparentium, vt dicitur He. 11. habent tamen apparentiam, & certitudinem adhesionis, quia plus videtur Theologo, quod debeat credere illa: quae in sacra scriptura traduntur, & indubitabilis eis inhæret, quam his, quae secundum rationem apparent, & haec est apparentia fidei, de qua dicitur Sapient. Apparet autem his, qui fidem habent in illum. Nam solis Dei fidelibus apparet scriptura esse indubitabilis, apud quos (vt dictum est supra) maior est huius scripturae auctoritas: quam omnis humani ingenij perspicacitas.

Secundo ostenditur esse perfecta ex similitudine, quia assimilatur rotæ: Apparuit inquit rota, Rotæ enim habet figuram, & motum circulare, & vtrique Philosophus attribuit quandam perfectionem. Nam figura circularis perfecta est, quia ex nulla parte potest fieri additio, quod etiam cõpetit sacrae scripturae, quae nihil continet superfluum aut minus, quam expediat humanae salutem, ideo ei quantum ad hoc in hac vita nihil addi oportet. Apoc. Si quis appouerit ad haec, apponet Deus super illum plagas, &c.

Item motus circularis probatur à Philosopho: inter omnes motus perfectior. Nam finem conueniunt principio: quod etiam sacra scriptura facit, dum dicitur omnium rerum principium, & finem esse ostendit. Vnde & ex persona Dei dicit Apo. 1. Ego sum alpha, & omega, principium, & finis. Et de hac similitudine rotæ dicitur in Psal. 76. Vox tonitru tui in rota. Vox enim tonitru Dei, est manifestatio suae magnitudinis, de qua dicitur Iob 26. Tonitruum magnitudinis eius qui poterit intueri, & haec manifestatio fit in rota, id est in sacra scriptura. Vnde glossa hic super Ezech. dicit, quod rota dicitur sacra scriptura: quae ad auditores omni parte voluitur inter prospera, & aduersa.

Tertio ostenditur esse connexa ex vnione. Vnde dicitur rota vna, quamuis enim duo testamenta contineant, tamen sic inuicem connectuntur, vt vnum, & idem videantur continere. Et ideo nouum testamentum includitur in veteri, secundum Berna. sicut figuratum in figura, & econuerso. Vnde Ezech. 1. dicitur, quod aspectus eorum, & opera quasi si sit rota in medio rotarum, glossa, id est nouum testamentum in veteri. Vbi nota, quod scientia sacrae scripturae dicitur vna tripliciter, scilicet vnitate attributionis, in quantum omnia quae considerat, quanquam inter se diuersa sunt, tamen omnia considerat per attributionem suae relationem ad vnum, scilicet Deum, puta in quantum referuntur ad ipsum, vt ad principium, vel finem & huiusmodi.

Item est vna vnitate luminis, cui innititur: quia in omnibus innititur eidem lumini supernaturali, scilicet

quae est sicut quaedam impressio diuinae scientiae, quae est vna, & simplex omnium.

Item est vna vnitate rationis, quia omnia considerat sub vna formali ratione, scilicet in quantum sunt diuinitus reuelata.

Quarto ostenditur etiam necessaria extragressione: quia super terram illam scilicet, secundum Greg. cui dictum est: Terra es, & in terram ibis. Omnipotens enim Deus super corda peccantium legem posuit, scilicet sacrae scripturae: quae dicitur lex, quia praecipit, & documentis salubribus mentes ligat, ne transgrediantur peccando. Apostolus Ro. 2. Lex propter transgressores posita est. vel dicitur esse super terram, quia super terrena mentes eleuat, dum eas ad contemplandum, & diligendum caelestia inflammat, secundum illud: Col. 3. Quae sursum sunt sapite, non quae super terram, & Mat. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c.

Quinto ostenditur esse congrua ex ordine, quia iuxta animalia congruus enim ordo humanae doctrinae est, vt per sensibilia erudiatur de intelligibilibus. Nam omnis nostra cognitio (secundum Arist. 1. post.) oritur à sensu. vnde rota diuinae scripturae dicitur esse iuxta animalia. iuxta sensum: quia sensitiua cognitio propria est animalium. Tradit enim diuina scriptura communiter nobis spiritualia sub quibusdam sensibilibus signis & similitudinibus: vel quia homo (secundum Apostolum) primo est animalis, id est paruus, & imperfectus, deinde spiritualis grandis, & perfectus in gratia. Aliquando rota diuinae scripturae dicitur eleuari secundum spiritum, secundum illud Eze. 1. Quoecumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotae pariter eleuabantur, sequentes eum. Aliquando vero dicitur stare, vel apparere iuxta animalia: quia, scilicet diuina scriptura & scit spiritualia de sublimibus erudire, secundum illud. 1. Cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Et iterum ibidem, Spiritualia spiritualibus comparantes: & scit etiam animalia, & paruulos leuioribus enutrire, secundum illud. 1. Cor. 3. Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, & ideo sic iuxta spiritum eleuat spiritualia. quod tamen secundum litteram non deserit animalia. Ro. 1. Sapientibus, & insipientibus debitor sum. Eze. 1. Cui ambularent animalia ambulabant pariter & rota iuxta ea.

Sexto ostenditur esse distincta in effigie, quia habens quatuor facies. & dicitur habere sacra scriptura quatuor facies, id est quatuor sensus, quia maxime in facie hominis sensus vigent, & sunt in ea quatuor distincti, scilicet visus in oculis, auditus in auribus, odoratus in naribus, & gustus in ore, tactus autem non est in facie hominis sensus sunt, historicus siue literalis, tropologicus, id est moralis, allegoricus, & anagogicus. Vel quia quadrupliciter tradita est, scilicet per legem, per prophetas, per euangelistas, & per Apostolos, vt dicit Greg. super Ezech.

Item scriptura sacra assimilatur illi volumini, quod describitur in visione, quae habetur Zach. 5. Vidi, & ecce volumen volans, longitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum, & dixit ad me, Summa de Exempl.

Hæc est maledictio, quae egreditur super faciem omnis terræ. Hanc enim visionem Grego. exponens dicit: Quid est volumen volans, nisi scriptura sacra, quae dum de caelestibus loquitur ad superiora mentis nostrae intentionem leuat: quia dum illa supra nos esse conspicimus ima attendere, & concupiscere deuiamus. Quae latitudinem cubitorum decem, longitudinem vero viginti tenere perhibetur, quia latitudo operationum nostrae simpla est, & longanimitas spei in duplum tenditur quando pro bono opere & hic requies mentis, & illic gaudia aeterna praeparantur, attestante veritate, Si quis reliquerit domum, vel agros, &c: centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Matth. 19. Centenarius enim numerus decies multiplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum accipit, qui & si nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis iam in hoc seculo habere nihil quaerit: quia ergo per hanc duplum pro simplo nobis redditur, recte hoc volumine per viginti cubitos in longitudinem tenditur, quod per decem dilaturatur. Sed, quia hæc sacra ipsa eloquia ad aeternam damnationem sunt eis qui illa vel scire nolunt, vel certe sciendo contemnunt, recte de hoc volumine dicitur: Hæc est maledictio, quae egreditur super faciem omnis terræ.

Item scriptura sacra assimilatur illi libro de quo habetur in visione Ioannis. Apo. 10. vbi dicitur Abij ad Angelum dices ei, vt daret mihi librum, & dixit mihi: Accipe librum, & deuora illum, & faciet amaricare ventrem tuum: sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. In hac siquidem visione ostenditur, quod liber sacrae scripturae primo requirit discipulum, vel lectorem expectatum: & ideo dicit, Abij, scilicet à curis mundi vel carnis: quorum scilicet occupatio impedit & studium, & fructum sapientiae. Sollicitudo enim seculi, & salacia diuitiarum suffocat verbum. Mat. 13. Itē requirit auditorem deuorum non tam lectione quam oratione sacrae scripturae intelligentiam querat. Vnde dicit, Abij ad Angelum, id est Christum, dices ei, scilicet orando, vt daret mihi librum id est intelligentiam scripturae. Sap. 7. Optaui, & datus est mihi sensus: inuocaui, & venit in me spiritus sapientiae.

Item requirit hominem studiosum. Primo ad capiendam, scilicet doctrinam sacrae scripturae, quam capere debet audiendo, & legendo. Apo. 1. Beatus, qui audit, & qui legit verba prophetiae, id est libri huius. Oportet esse studiosum etiam ad audiendum, scilicet in memoria: vnde dixit, Et deuora illi, scilicet memoria commendando, & opere implendo, & hoc cum quadam auuiditate, quae notatur in verbo deuorandi.

Item requirit hominem vigorosum, qui propter amaritudinem seu labore qui est in discendo, siue intelligendo, vel implendo non omittat ea: quia sicut ex vna parte videtur esse difficilis & amara, ita ex alia est dulcis & sapida. Est enim difficilis ad intelligendum, & amara, i. penosa ad opere implendum. Et ideo dicit, faciet amaricare ventrem tuum: carnaliter siue humilitate tua, quae est mollis, & fragilis. Et ideo graue est ei, & penosum scripturae monita implere. Facit et liber diuinae scripturae amaricare ventrem animae in mentem, in quantum ducit hominem in cognitionem propriorum defectuum.

de quibus amaricatur. Deducit etiam in contemplationem diuinorum, & celestium: & quanto ei fit dulce, quod intus videt, tanto amaritudinē vertitur omne, quod foris sustinet. Sed ex alia parte scriptura dulcis est, & sapida. Vnde subditur, Sed in ore tuo erit dulce rāquā mel, quia scilicet sacra scriptura, licet sit difficilis ad intelligendum, & pēnosa ad implēdum, tamen est delectabilis ad prax. candum. Ps. 113. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super melori meo.

Spes, quæ secunda Theologia est virtus, in secundo Angelo a Ioanne propheta figurata, quanta vere penitentis bona afferat, breui demonstratur. Cap. XXXI.

Spes multa bona facit in anima. Et hoc ostenditur in visione beati Ioannis: quæ habetur Apoc. 8. Vbi dicitur quod secundus Angelus tuba cecinit, & mons magnus igne ardens nullus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturæ, quæ habebat animas in mari, & tertia pars nauium interiit.

Secundus Angelus est spes, quæ est secunda virtus theologica, hæc tuba canit, quando penitenti veniam promittit, & tunc mōs magnus, id est animus subleuatus, igne ardens, id est charitate feruens, mittitur in mare, id est in amaritudinem timoris, & doloris: & tunc fit tertia pars maris sanguis: prima pars est amaritudo timoris, secunda doloris: ex his duabus aliquando sequitur tertia, scilicet amaritudo desperationis: sed hæc omnino excludit securitas spei, & cōuertit i sanguinē in penitentia asperitatem, & carnis mortificationem.

Item prima pars eorū, qui habent animas in mari, est timor pœnæ mundi, secunda timor purgatorij, tertia timor pœnæ inferni, & hæc moritur: quia hūc timorem spes salutis excludit.

Item prima pars nauis humanæ mētis sunt cogitationes necessariæ quæ sunt circa illa, quæ sunt de necessitate salutis.

Secunda pars sunt cogitationes perfectæ: quæ sunt circa opera supererogationis, quæ non sunt de necessitate, sed de pfectione: Tertia pars sunt cogitationes vanae circa vanitatem, hæc tertia pars interiit canēte tuba secundi Angeli. i. spe pmittente veniā misericordia Dei. Ps. 17. In spiritu vehemētī cōteres naues tharsis. i. cogitationes quæ rentes vana huius mundi.

Virorum spiritualium conditiones quinque numerantur, quæ figuratim ex Ezechielis visione mysteriosa eliciuntur: quamplurimam; alia de hac re explanantur. Cap. XXXII.

Spirituales viri assimilantur illis rotis, quæ describuntur Eze. 1. vbi dicitur, quod statura erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus, & totū corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor in quibus verbis quinque conditiones spiritualium virorum exprimuntur.

Prima est rectitudo iustitiæ, quæ figuratur i statura rotarū: quia n. stare dicimus id, quod firmū est, vel rectū: non n. dicitur stare ille qui iacet, vel ille qui vadit. Ideo statura importat rectitudinē, & firmitatē, quæ duo cōpetunt spiritualibus viris, i. his qui spiritu Dei aguntur, i. rectitudo operis secundum illud, Ps. 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam & stabilitas voluntatis, quæ est ex robore Spiritus sancti, secundū illud. Eph. 3. Det nobis cōroborationem per spiritum eius in

interiori homine. Hoc enim stabilitatis robur gratia Spiritus sancti facit. He. 13. Optimū est gratia stabiliter cor. Et de hac statura spiritualis viri dicit. Can. 7. Statura tua assimilata est palmæ, quæ scilicet directe creuit & diutissime viuit.

Secunda est promptitudo obedientiæ, quia assimilatur rotis. Nam sicut rota vndiq; est parata ad morum, ita spirituales viri sunt in omnibus parati ad obediendū, secundū illud. Ps. 107. Paratum cor meū Deus, paratum cor meum. Hanc promptitudinem obedientiæ facit spiritus humilitatis, qui est intus eis. Vnde dr. Eze. 1. Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabat, & cum eleuatis i terra pariter eleuabantur, & rotæ sequētes eam, quia spiritus vitæ in rotis.

Tertia & altitudo sapientiæ, i. in cōtemplatione celestium & diuinorum. Vnde dicit, quod altitudo erat rotis. Nam sapientis est considerare altissimas causas, vt dicit. Arist. Met. 1. Is. 13. Extollam te super altitudinem nubium, id est rerum mutabiliū, quia nubes maximè sunt instabiles, & continuè transmutantur.

Quarta est trepidatio vindictæ semper. n. aut peccata præterita, aut delicta presentia etiā parua, ex ira distulit iudicis in se ferri metuūt, & æternæ gehennæ supplicium formidando attendunt. Vnde dicit, Et horribilis aspectus. vbi Greg. Horribilis aspectus est terror gehennæ quæ sine fine reprobos cruciat, & semper in cruciatu cōseruat. Vnde tāta est illius pœnæ acerbitas, & profunditas, quod est horror non solum sustinentibus, sed etiā aspicientibus. Iob. 12. Terræ tenebrosam, operam mortis caligine, terram miseræ, & tenebrarū, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabet.

Quinta est circumspectio prudentiæ, quia totū corpus plenum erat oculis in circuitu ipsorum quatuor. Pe istos. n. oculos intelliguntur cautelæ, & circumspectiones prudentium, quibus Sancti, & spirituales viri tantam verè prudentes in omnibus abundāt. Nam spiritualis homo diiudicat omnia. & isti oculi dicuntur de se in circuitu: quia diabolus nos suis laqueis vndiq; circumcingit, propter quod de eo dicit. 1. Pe. 5. quod tanquam leo rugiens circuit quærens quē deuoret, & ideo contra eum ex omni parte necessaria est cautela. Sed ideo dicitur esse in circuitu ipsorum quatuor. i. animalium, secundum Gre. in Eze. hom. 7. Vel ipsarum quatuor, scilicet facierum. Nā supra premiserat, quod apparuit tota vna habens quatuor facies, quæ videbantur quasi quatuor rotæ, quia. i. Sancti viri præcipuè in quatuor partibus habent cautelas, & circumspectiones, scilicet retro circa præterita per memoriā, ante scilicet ad futura per prouidentiam, à dextris id est ad prospera per despectum, à sinistris, id est ad aduersa per exercitium.

Nam prospera mundi recipiendo despicit, & aduersa ad virtutis exercitium suscipiunt. Vel habent oculos retro, scilicet ad mala ne inficiant: & ante, id est ad bona ne deficiant. Gregor. Corpora animalium idcirco plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte scilicet circumspecta est, bona desiderabiliter prouidens, mala solerter cauens. Est enim necessarium oculos habere ad mala, id est ad vitia: quia vitia plerumque se palliant sub specie virtutum. Nam

Nam superbia fingit se esse libertatem, tumor fingit humilitatem, tenacitas, siue auaritia fingit se esse passionem, prodigalitas fingit se esse largitatem, vel misericordiam. vnde sicut dicit Grego. Hoc est labotiosus vbi mens Sanctorum inuigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant.

Item necessarium est habere oculos ante scilicet ad bona ne deficiant. Nam plerumque, dum homo intendit ad quedam bona, negligit quedam alia: & vbi negligimus, ibi procul dubio oculos non habemus, quod patet ex eplo Pharisæi Luc. 2. qui habuit oculos ad gratitudinē dicens, Gratias ago tibi, &c. Ad abstinentiam, Ieiuno bis in sabbato. Ad misericordiam, Decimas do omnium quæ possideo: Ad iustitiam, Quia non sum sicut ceteri hominum, iniusti, raptores. ad continentiam, & adulteri, &c. Sed ad mentis custodiā, i. humilitatem oculum non habuit, quia se ceteris hominibus prætulit. Greg. Quid prodest quod contra hostium insidias tota ciuitas cautè custoditur, si vnum foramen aperit relinquitur, vnde ab hostibus intret.

Item Sancti viri habent oculos & à dextris, i. ad beneficia ne officiant. Nam valde cauendum est ne vnde homo proximo suo prodesse intendit, inde magis ei noceat. Vnde Apostolus dicebat: Si cui aliquid donauit, & ego. Nam & ego quod donauit, si quid donauit, propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur à satana non. n. ignoramus cogitationes eius. Ecce cir cumspectus magister sic donare, id est parcere voluit vt non displiceret, nec scandalum daret discipulis: quia dicebat quod satanas inde solet cordi alterius scandalum immittere. vnde alterum conspicit pietatis negocium fecisse, & ideo multum attendendum est, vt etiam bonum, quod fit vtiliter, & cautè fiat.

Item debet etiam esse oculi à sinistris, id est ad scandala, ne veniant scilicet ex culpa sua: quauis. n. necesse sit, vt veniant scandala. Vt tamē homini, per quem scandalum venit: quod intelligendū est de scādalo actiuo, quod est ex culpa propria, scilicet vel bonum omitendo vel malum agendo, vel studiosè nocendo, & huiusmodi. Sed de scādalo passiuo, quod est ex culpa alterius, non est tantum curandum, quod propter hoc bonum dimitatur, præcipuè bonum, ad quod homo tenetur si sine huiusmodi scandalo fieri non possit. Vnde dominus non curauit de scādalo pharisæorum, & tamen curauit de scādalo gentilium perentium ab eo tributum, vt habetur apud Mat. 7.

Varia tentationum genera, nonnullorumque peccatorum delicta eorumque remedia ponuntur. Quomodo pastos diabolus fortiter, & grauiter tentet, & ei sit resistendū, vbi somniis, & somniis quibusdam ex sacra scriptura collectis hic, lucidè explanatis erudimur. Cap. XXXIII.

Tentatio occulta in cordis cogitatione fit sicut pollutio somnij in dormitione. dicitur. n. Deu. 23. Siferit inter vos homo quod nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad vesperum lauetur aqua, & post Solis occasum regredietur in castra. In quibus verbis primo intellige somnij pollutionem, cum dicitur, si fuerit inter vos. ho. qui no. pol. si. so. Nam (sicut dicit Greg.) nocturnū somnium est tentatio occulta, per quā tunc ho-

mo poluitur, quando tenebrosa cogitatio turpe aliquid corde concipitur, quod tamen corporis opere non expletur. Et causa quare aliquando spirituales viri talibus cogitationibus, vel tentationibus molestantur, est (sicut Gregorius dicit) quod libenter se occupant in aliquibus actibus terrenis etiam licitis: quia cum vel in minimis terrena actio per desiderum tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens non minima importunitate tentationis inquinatur.

Secundò cōsidera pollutum exclusionem cum subditur, Egredietur extra castra. Gregorius. Dignum est, vt qui immunda cogitatione pollutus indignum se ceterorum fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se estimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi cogitatione laborantē sese ex continentium comparatione despiciere.

Tertiò aduerte exclusi purgationem, cum subditur, Et non reuertetur quousque; ad vesperum lauetur aqua. Greg. Ad vesperum aqua abluitur, cum defectum suū cōspiciens ad penitentia læmētā cōuertitur, vt fleuibus diluat omne quod animā occulta inquinatio accusat, Psal. 29. Ad vesperū demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Et hinc est, quod Leuit. 1. mandatum fuit, quod membra hostiæ in frustra confusa, & caput, & cuncta quæ adherent iecori igne comburentur: pedes verò & intestina prius aqua lauarentur. Ista hostia est homo qui seipsum offert ad seruitium Dei, cuius membra tunc conciduntur in frustra, cum eius vitæ opera sunt virtutibus distincta. Et tunc super ignem ponuntur, quando cum feruore amoris & deuotionis Deo offeruntur. Caput autem, & ea quæ iuxta iecur continentur incendimus, cum in sensu nostro quod omne corpus tegitur, atque in occultis desideriis flamma diuini amoris ardemus. Pedes autem qui terram tangunt, sunt terrenæ occupationes. Intestina verò, in quibus portantur, sunt cogitationes immundæ. Vnde Greg. Cum cogitationes nostras immunda cogitatio inquinat, quid aliud quam intestina hostiæ sterces portant. Habet ergo pedes & intestina ille, qui dum terrenum aliquid agit, nonnulla etiam illicita in corde conspicit: sed hæc, vt comburi debeant, lauentur: quia nimirum necesse est, vt ante immundas cogitationes timoris fletus diluat quàm in acceptione sacrificij supernus amor incendat, vt tanto suauis in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cum ei assistere ceperit, nil terrenum secum vel lubricum, in actu suæ orationis imponit, vt dicit Greg.

Quarto nota purgati reuersionem, cum subinfertur, Et post occasum Solis regredietur in castra. Tunc Sol occumbit, cum ardor tentationis per lachrymas penitentia deferuescit. Et tunc qui pollutus fuerat, ad castra reddit: quia tunc in societate bonorum confidit. Vnde Greg. Post aquam quippe occumbente Sole ad castra reuertitur, qui post lamenta penitentia frigescens entes flamma cogitationis illicitæ ad fidelium merita præsumenda reparatur, vt iam se à ceteris longe esse non exstimet, qui mundum se per habitum intimi ardoris gaudet.

Item, tentatio triplex est, quæ describitur in pri-

ma visione Ezech. vbi dicitur, Vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuolvens, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri. Vbi primò notatur tentationis periculum ex tempestate ven. ante, secundò remedium ex splendore circumstante, tertio præmium ex electro apparente. Periculū ostenditur triplex, secundum triplicem tentationis gradum, quorum primus pertinet ad tentationem superbiæ, cum dicitur, Ecce ven. tur. ve. ab aqui. Greg. Ventus est tentatio mentis: propria autem mentis tentatio, est tentatio superbiæ, quæ habet cor eleuare. vnde assimilatur vento, quia sicut ventus eleuat corpora leuia, ita superbia eleuat corda vana Iob 7. Vir vanus in superbia erigitur. Sed nota, quod qui vento flante ascendunt, eo quiescente ruunt. Sic qui superbia vel fortuna blandiente extolluntur, ea cessante corruunt, & eliduntur. Vnde Iob 30. Eleuasti me, & quasi super ventum ponens, elisti me valide. Sed quia superbia est mentis non solum eleuatua, sed etiam perturbatua, idè tètatio superbiæ vocatur ventus turbinis: quia sicut turbo obscurat, & turbat aerem, sic etiam ipsa superbia obscurat & turbat mentem. vnde Iob 7. Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Turbo possidet nocte, cum superbiæ tentatio cæcet mentem. Et dicitur tenebrosus: quia oculum cordis obscurat Bern. in c. de humi. Superbia oculum mentis obscurat, & veritatē obumbrat. Turbo autem dicitur: quia turbat. s. superbiētis animum: quia facit ipsum amarum, rancorosum, inquietū. Psal. 45. Conturbati sunt montes. i. superbiæ. Hugo de sancto Victore in lib. de arra animæ. Signa superbiæ sunt clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, honestas in imagine, inhonestas in actione, rancor in reprehensione. Et quoniam ista tentatio est quasi diaboli propria, quia superbiæ vitium ab eo accepit initium, & idè subditur, quod iste ventus veniebat ab Aquilone, id est, à diabolo superbo. Ipse enim superbiens dixit, Isa. 14. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendā super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo. Vnde Hugo de sancto Victore dicit in libro prædicto, Superbia in cælo nata est, sed velut immemor qua via inde ceciderit, illuc redire non potuit.

Secunda tentatio est luxuriæ, siue carnis. & hęc vocatur nubes magna: quia ratione offuscat. Sicut enim nubes densa offuscat aerem, lumen Solis intercipiendo, sic concupiscentia carnis offuscat mentem, lumen rationis obumbrando. Vnde Grego. Nazianz. dicit, quod caro velut nubes quædam grossa se animæ obiciens, considerare eam radios diuini numinis non sinit. Ezech. 32. Solem. i. rationis lumen, nube tegam. Aug. lib. confes. Exhalabant nebulae de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, & offuscabant atque obnubilabant cor meum, ita vt nō discerneret serenitas dilectionis à caligine libidinis. Sed magna dicitur ratione generalitatis: quia generaliter quasi omni homini inest pugna carnis. Nam omnes de carnis peccato propagati sunt, vnde omnes intra semetipsos gerunt vnde certamina sentiunt. Greg. In hoc mundo cū nostris tentationibus nascimur, & caro aliquando nobis ad-

trix est in bono opere, aliquando sedutrix in malo. Itē est carnis tètatio magna continuitate. Hieron. in epist. Quocūq; pergimus, nobiscū inimicum, i. carnē portamus, & ideo pugna inuitabilis est, & cōtinua.

Item est magna difficultas. Ang. in ser. Inter omnia certamina Christianorum duriora sunt castitatis pugna. Nā ibi continua pugna, & rarior victoria. Est enim ipsa caro inimicus familiaris, de quo Boetius dicit, quod nulla pestis efficacior est ad nocendum, quam familiaris inimicus.

Tertia tentatio est auaritiæ, & hęc est à mundo: & hęc dicitur ignis inuolvens, ignis. s. propter insatiabilem ardorē, quia sicut ignis nō satiatur lignis, secundū illud Pro. 30. Ignis nunquā dicit sufficit: ita nec auarus pecuniis. Eccles. 30. Auarus non implebitur pecunia.

Inuolvens autē dicitur propter implicationē. Multum enim sunt inuoluitones, & implicationes hominum auarorum. Iob 6. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum. Inuolunt enim se multis curis, multis negotiis, multis peccatis. 1. Tim. 6. Qui volunt diuites fieri, inuoluntur in tentationem, & in laqueum diaboli.

Secundò, ponitur tentationum remedium. Quia splendor in circuitu eius. Circumstat enim hominem tentatum, ne à tentatione vincatur, triplex splendor, i. splendor scripturæ ipsum informans, splendor angelicæ custodiæ ipsum confortans, & splendor diuinitatis vincētē coronās. 1. Ti. 6. postquā dixit, Bonū certamen certavi, addidit, In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Isa. 50. Implebit splendoribus animā tuā.

Tertio, ponitur tentatorum & victorū præmium, quia de medio eorum species electri, de medio. s. v. & ignis: quia, sex tentationū pugna trahitur corone materia, quæ in electro signatur. Vel in electro secundum Greg. significatur Christus, qui est tentatorū, & victorum præmium. Electrū enim (sicut Greg. dicit) per auro est, & argento: dum autē miscetur argentū, crescit in claritate: auro verò à fulgore suo palefcit. Sic dum humanitas Christi in maiestatis gloriam excreuit, diuinitas à proprii fulgoris potentia se humant oculis temperauit. Et ita in Christo quasi dum palefcit aurum, fulget argētum, ergo electrū de medio. Christus est qui iam exiuit, & triumphauit de pugna tentationū. Iple enim tentatus fuit à carne famelicitate, quia cū ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit.

Itē à diabolo persuadente, quia accedēs tentator dicitur ei, & c. Item à mundo alliciente, eum ostendit cōmnia regna mūdi, & gloria eorū, & dixit, Hęc omnia tibi dabo. Mat. 4. Sed tamen Christus de omnibus triumphauit, & ideo hoc electrū de medio harū tentationū iam ereptū inducitur in exemplum, immo etiā in præmium, siue in pretium, si ipsas tentationes vicerimus, ita vt ex hoc electro fabricetur, & moneta quæ datur in pretium laboris, & corona quæ referuatur præmium victoris, & lætificabimur si quidē ex splendore auri, & insuper ex candore argenti, quia tam et visione deitatis q̄ humanitatis Christi delectabimur, & reficiemur in patria, vt dicit Aug. super Io. 10. Ipsi illud, Ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

Item tentat, & impugnat nos diabolus aliquando de-

vana gloria, aliquando de superbia, aliquando de inuidia, aliquando de luxuria. Et hęc pugna tentationum figuratiuè exprimitur in visione somni, quæ habetur Dan. vbi dicitur, quod Daniel somnium scribens breui sermone comprehendit, summamq; perstrinxit. Vnde dicitur, Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti pugnant in mari magno, & quatuor bestie magnæ ascendeabant diuersæ inter se.

Prima quasi læna, & quasi alas habebat aquilæ, aspiciebam donec euulsa: sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor eius dactylis tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebat ei, Surge, comede carnes plurimas. Post hoc aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat auis quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. Post hoc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos comedens atque comminues, & reliqua pedibus suis conculeans. Dissimilis autem erat cæteris bestiis quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

Primus ergo ventus, est ambitiois tètatio, qui flat ab Oriente, id est, ab originis nobilitate, quæ frequenter est ambitiois occasio. Bestia autem hoc flatu excitata, superbia est, quæ est quasi læna habens alas aquilæ, quæ sunt sublimitas, & potestas. Et hęc bestia tunc euellitur, quādo homo superbus à statu suo deicitur. Et tunc hęc bestia stat super pedes suos, quia tūc iam non stat vel in equo, vel super alios homines. Et tunc cor datur ei, id est, vera cognitio suæ fragilitatis, & vilitatis.

Secundus ventus est tentatio inuidiæ, quæ flat à meridie: quia de prosperitate bonorum dolet inuidia. Est enim in regione meridiana ab undāria bonorum. Bestia hęc flatu excitata est detractoria lingua, quæ bestia est similis vrsō, qui libet mel comedit, quia dulces est in ore inuidi mala de aliis loqui. Vnde delectatur inuidus cum videt aliena mala, sicut dolet & tristatur cum vider aliena bona. Iuxta illud Horatii poetæ: Inuidus alterius dentes marcescit opimis. Propterea est ei dulce loqui de malis proximi. Hęc bestia in parte stetit, quia inuidus quādoq; hominem in parte laudat. Tres ordines dentium habuit: quia inuidus habet tres modos detrahendi, scilicet, mala augendo, bona minuendo, & indifferentia, vel dubia peruertendo.

Tertius ventus est tentatio luxuriæ flans ab occidente. i. à carne iugiter ad occasum, siue mortem tendente. Quotidie enim appropinquamus morti, iuxta illud, Omne, quod est genitū tendit ad interitum. Bestia hęc vento excitata est carnis concupiscentia, quæ similis pardo dicitur, qui est varij coloris propter varietatem desideriorum. Hęc habet quatuor capita, scilicet ocium, suauitatem vestium, & consimilium, delectabilitatem epularum, & carnale opus. Quatuor autem alæ qui eam erigunt, sunt iuuentus, sanitas, pulchritudo, & nobilitas. Et hęc sunt, vt alæ milui, quibus volatur ad fordes carnales.

Quartus ventus flans ab Aquilone, est tètatio crudelitatis, quæ est in potentibus respectu subditorū, ad Summa de Exempla.

quæ pertinet quarta bestia, quæ est cæteris crudelior, quæ cætera cōminuit, & conculcat. Cornua eius sunt præpositi, & satellites, & ministri suæ crudelitatis, qui quos cōculcare non prævalent, saltem accusando lædere nituntur. Quia autē in prædicto somnio dicitur, quod quatuor venti pugnant in mari magno: Notandum est, quod mare somniatum, sicut dicitur somniorum interpretes, quandoque refertur ad regnorum stabilitatem, sicut in hoc somnio Danielis, vbi per mare grande, intelligitur vniuersale imperium mundi, & per quatuor ventos pugnant in eo, intelliguntur angelicæ potestates laborantes pro ipsi imperis, & regnis mundi, vt exponunt Glos. Aliquando verò refertur ad hominum prosperitatem. Vnde dicit somniorum interpretes, quod si quis viderit per somnium, quod in mari cæperit pisces hamo, inueniet diuitias à rege, secundū rationē captiois. & similes, si retibus per rectū obsequiū ditabitur ab eo, secundū rationē captiois.

Itē dicunt, quod si quis somniet, quod secus litus maris ambulando lauet pedes, appropinquabit regi, & gratiā inueniet penes illū secundū rationē ambulationis: & si mare intrauerit vsq; ad femora, & lauerit, familiaris efficietur regi, & lætabit secundū rationē ablutionis.

Item dicunt, quod si quis per somniū de proximo mare videat tranquillum, omnem tristitiā abiiciet, & gaudet. Quandoq; verò refertur (vt dicunt) mare somniatum ad hominum aduersitatē. Nam si quis in somnio mare intrauerit vsq; ad verticem, sollicitudine, & tribulatione & necessitate maxima vexabitur per regem: terminabitur autem hoc secundum rationē absentis eius à terra. Nam si parum distet, minor, si multum, vehementior afflictio erit.

Item si quis somniet secus litus maris se ire, & pedes inquinauerit, tribulabitur à rege secundum rationem inquinamenti.

Item si rex per somnium videat mare perturbatum, perturbabitur in regno suo.

Itē, quia in præfato somnio Danielis dicitur, quod secunda bestia quæ est similis vrsō, habebat in ore tres ordines. s. dentium. Notandum, quod secundum interpretes somniorum dentes somniati variam habent significationem. Nam aliquando referuntur (vt dicunt) ad principū vel regnorum dignitatē: & sic accipiendo in hoc somnio Dan. quia illa secunda bestia vrsō similis, regnū Persarū signat, quod vrsō simile perhibetur propter patientiā laboris, & paritatem victus. Nā pro pulmēto sale utebatur. & cardamomo: sed assimilatur vrsō nō in toto, sed in parte, quoniam cōtra populū Dei nihil crudeliter egit. tres autē ordines dentium habuit. i. à principio tria regna. s. Persarū, Medorū, & C. haldeorū, Vel tres dentium ordines, tres principes super centum viginti satrapas habebat.

Quādoq; verò dentes somniati, vt dicit, cōmuniter referuntur ad consanguineorū somniantis varietatē. Nā duo dentes anteriores significāt filios, parētes, seu fratres, aut magis proximos de consanguineis. Quivero sequuntur anteriores quatuor, cōsobrinos, & remotiores. Cognatos. Caninus dēns firmamentū domus significat, & generis hominū. Molares verò significant pueros, & superiores quidē masculos, inferiores verò

fœmininũ sexum. Passiones ergo dentium somniata, ad ipsorum consanguineorum referuntur aduersitatem. Nam si quis intus per somniũ fuerit aliquos de anterioribus dentibus moueri ac denigrari, ac scate- re veribus, signat, quod aliquis ex his quos diximus per anteriores dentes sign. ficari, ægrotabit, & si al- quem illorum dentium viderit cecidisse, morietur propinquior de linea consanguinitatis. Si verò ali- quẽ de dentibus, qui sequuntur anteriores, viderit motum fore, aut contractum, aut aliquid passum cladẽ signat alicuius cognatorum prædictorum. Si verò erutus vi- deatur, portendit mortem. Si vero caninum dentem q̃s viderit contractum, maior domus, vel generis eius periclitabitur. Si autem viderit eum denigrari, vel va- cillare, ægrotabit ille, & tribulabitur.

Item si videat, quod caninus dens elongatus fuerit in tantum, quod impediatur comestio, & os claude- re, maior domus sua, & generis erit impedimentum eunẽs, & prohibitio; sed tamẽ suscipit correptionẽ, cum dens excessus habentis radicẽ facillẽ possit cog- nari. Hęc dicunt somniorum interpretes, sed ego in- terpretationibus talibus communium somniorum fidem esse ponendam non existimo, quia nulla ratio mihi claret quare huiusmodi somniorum imagines humanarũ rerum euentus tales regulariter consequã- tur. Secus autem de illis somniis sentio, quã diuina scriptura refert, quia hominib. ad eruditionem ipso- rũ à Deo illa esse immissa nulli venire debet in dubiũ Christiano. Vnde Iob 3. Per somniũ in visione nocturna, quando intruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo; tunc aperit aures vitiorum, & eru- diens eos instruit disciplina. Item tentat diabolus ho- mines multipliciter fraudulenter, & instat, quod ostẽ- ditur in Apoc. 11. vbi dicitur, Ecce draco magnus ru- fus, habẽs capita septẽ, & cornua decẽ, & in capitibus eius septẽ diademata, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarũ cœli, & misit eas in terrã, & draco ste- tit ante mulierem quã erat paritura, vt cũ peperisset, filiũ eius deuoraret. Iste draco diabolus est, latenter animabus hominũ insidiã. Ipse enim dicitur leo, vbi aperte stetit, sed draco, vbi occultẽ decipit: idẽ duo sunt cõtra eum necessaria, patientia cõtra sãuitiã leo- nis: & prudẽtia cõtra fallaciã draconis. & per ista duo Sancti illudunt ei. Pl. 103. Draco iste, quẽ formasti ad illudendum ei. Dicitur autẽ magnus propter potesta- tem nocẽdi, præcipuẽ quã habebit in fine. Iob 41. Nõ est potestas super terrã, quẽ comparatur ei. Rufus dicitur propter malitiã, quã sanguinẽ & mortẽ hominis ab initio sitiuit. Io. Ille homicida erat ab initio. Dicitur autem habere septẽ capita, in quantũ suggerit & mouet ad septẽ capitaliã vitia. Dicitur etiã habere cornua de- cem, in quantũ inducit ad contemptũ, & transgressio- nem decalogi. i. decem præceptorũ legis diuinã. Et in capitibus eius septem diademata, propter septiformẽ tentationẽ, per quam victores eius coronantur. Sunt enim (vt dicit Bernardus) septẽ genera tentationum.

Prima est importuna, quã procaciter insistit, vt sal- tem vincat. Iob 14. Mõs cadẽs defluit, & saxũ trãstfer- tur de loco suo, lapides excauant aquã, & alluione terra paulatim consumitur. Secunda est dubia, quã

animam ambiguitatis nubibus inuoluit. Iob. 20. Co- gitationes meã variã succedunt sibi, & mens in diuer- sa rapitur. Tertia est subita, quã iudicium rationis præuenit. Th. 3. Velociores fuerunt p̃secutores meã- bus cœli. Quarta est occulta, quẽ deliberationis cõ- siderationem præterfugit. Vnde Iob. 13. Quantas ha- beo iniquitates, & peccata, scelera mea atque delicta ostende mihi Iob. 41. Quis reuelauit faciem indomita- ti eius, & medium oris eius quis intrabit. portas vul- tus eius quis aperiet. occultas eius cogitationes? Quinta est violenta quã vires animi- siue mentis tranfcendit. Iob. 30. Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miseria- deuoluti sunt. Sexta est fraudulenta, quã animam seducit. Pro. 14. Est via quẽ videtur homini recta, no- uissima autem eius ducunt ad mortem. Septima est perplexa quã variis vitis simul impellit Iob. 39. Pro- ceptor odoratur bellum, exhortationem ducum, & vultu- tum exercitus. Sequitur, quod cauda eius, id est, fi- nalis intentio eius, vel simulata deceptio, quã maliti- regit, sicut cauda regit turpitudinem. Isa. 9. Prophe- ta loquens mendacium, ipse est cauda trahens tertiam partem stellarum, id est, reprobos, qui nec sunt de parte innocentium, nec de numero penitentium: sunt tamẽ de numero stellarum propter lucem, id est, cogniti- onem fidei, quam habent saltem informẽ. Et misit eos tractos, & allectos in terram id est, in amorem veno- norum, vt plus ea, quã cœlestia diligant. Sequitur, quod draco id est, ipse diabolus stetit, sed, incessanter insidiando ante mulierem, id est, anima quã erat par- tura, id est, opere impletura conceptum propositi bo- ni. Cum enim grauida sit anima in conceptu boni pro- positi, statim in partu insurgit diabolus, vt impedi- partum.

Somnia duo Nabuchodonosor, alterum de statua alterum verò de Arbore maximis plena arcanis mirificaque Vase Petri visio scitissime interpretantur per quã quidã vita spiritualis ac corporalis hominis qualis esse debet & quẽ admodum vitiatur ac perficiatur diffusè expli- nat. Cap. XXXIII.

Vira hominis spiritualis assimilatur illi statua, quã somnians Nabuchodonosor in qua dicitur Da- 2. Tu rex videbas, & ecce quasi statua vna gradibus illa magna, & statua sublimis stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis: huius statuẽ caput ex æ- ro optimo erat, pectus autem & brachia de argenteo porro venter, & fœmora ex ære. Tibiã autem ferrea, pedum autẽ quẽdã pars erat ferrea, & quẽdam scissilis. Videbas ita, donec abscissus est lapis de mõte sine manibus, & percussit statuã in pedibus eius ferreis, & scissilibus, & comminuit eos, & tunc contrita sunt pe- riter ferrũ, testa, æs, argentũ, & aurũ, & redacta: quã in fauillã æstiuã arẽ, & rapta sunt à vëto, nullũq; ho- cus inuẽtus est eis. Lapis autẽ quẽ percussit statua, scis- ctus est mõs magnus, & repieuit vniuersã terrã. Hęc est somniũ. In hoc somnio satis describitur humanã vitã spiritualis varietas. Primò quantum ad digni- tẽ cõditionis. Ecce statua grandis, & c. Secundo quan- tũ ad facilitatẽ corruptionis huius statuẽ, Caput de

Tertio quantum ad difficultatem reparationis, vide- bas ita, donec abscissus est lapis, & c. Dignitas cõditio- nis describitur: quia statua hæc erat grandis, sublimis, & terribilis. Sic vita spiritualis hominis iusti est gran- dis per fidẽ. Hebr. 11. Fide Moyles grãdis factus, & c. Sublimis per spem. Dan. 4. Proceritas, siue sublimi- tas eius cõtingens cœlũ, scilicet per spẽ cœlestium. Sed est terribilis hostibus per charitatem. Cant. 6. Terribi- lyr castroũ acies ordinata. Ordinãtur enim castri- virtutũ per charitatem, Cant. 2. Ordinãuit in me cha- ritatem. vel grandis in actiua, sublimis in contempla- tiua, terribilis in aduersariorum pugna, quam scilicet habet in vtraque vita, vel magna est eius correctio, sublimis eius reparatio, terribilis est eius perditio, si- ue dãnatio. ergo magnitudo est statuẽ in considera- tione gratiã, error in cõsideratione pœnã. Sed sequi- tur, stabat cõtra te. Hęc statua tũc stat contra homi- nẽ, quãdo fœditatẽ. i. infirmitatem, & calamitatẽ men- tis inuenit, & qualis sit, & qualis esse possit ex hoc ei ostenditur. Pl. 49. Arguã te, & statuã contra faciẽ tuã.

Secundo describitur vita spiritualis corruptio. i. ca- los mentis à sublimitate virtutũ ad ima vitiorũ, cum dicit: Caput huius statuẽ ex auro, & c. vbi ostenditur, quã huius statuẽ prima pars erat aurea, secunda argen- tea, tertia ærea, quarta ferrea, quinta testea, paulatim in deterius sit descensus: quia nemo repente fit turpis simus, sed gradatim deficiẽdo, quia qui minima negli- git, paulatim deficit, vel defluit. In auro ergo significa- tur charitas, quã ceteras virtutes supergreditur, sicut aurũ ceteris metallis antefertur. In argenteo veritas, quia argenti quo frequentiori vsu areritur, eo vtique clarior redditur. Sic veritas vehemẽti discussione quo magis discutitur, eo melius cõmendatur: sic & verita- tis consilia experientiã vsu quo tritiora sunt, eo clario- ra. Charitatis ergo claritatẽ fulgor auri exprimit, quã cœlestis desiderij igne scãmescit. In ære simulatio. æs. n. argenti imitatur in sono, sed tamẽ multum distat in precio. Sic simulatio suauẽ dulcedinis cantũ habet in sermone, & suauiter reboat & dulciter resultat in ore: sed quantũ per verbũ, & exercitiũ demulcet ex- terius, tantũ per consiliũ, & desiderij pallet intrinse- cus. In ferro crudelitas. Ferrum n. cetera metalla com- minuit, & domat. Vnde conuenienter crudelitatis vio- lentiam designat, quã resistẽtia quãque premat, & op- primat. In testa scissili fragilitas. Scissile. n. de facili fran- gitur, & ideo per eam recte impatiẽtia fragilitas desi- gnatur. Illi ergo habent caput aureum, qui incipiunt à seruenti charitate, vt qui sunt spiritu seruentes, in tri- bulatione patientes, & solliciti in opere, assidui in le- ctione, deuoti in oratione. Charitas enim patiens, be- nigna est, nõ inflatur, nõ amulatur, nõ querit quã sua sunt, & c. Sed tales aliquando ex auro in argentũ mu- tantur, quia refrigerante charitate operatur ex verita- te, siue bona deliberatione, sed multũ interest inter v- trũq; statuẽ: quia aliud est operari bonũ ex desiderio, aliud ex cõsilio: aliud operari cũ magna delectatione, aliud ex sola deliberatione. Hęc conditio adhuc est bona. f. operari ex veritate, secundũ illud Io. 3. Qui fa- cit veritatẽ, venit ad lucẽ: sed prima erat optima. f. ope- rari ex seruẽti charitate. Apoc. Scio opera tua, & labo-

rẽ, & paciẽtiã tuã, sed habeo aduersum te pauca, quia charitatẽ pristinã reliquisti. age ergo penitentia, & pri- ma opera fac. Sed adhuc mens negligẽtia facta ex ar- gẽto mutatur in æs, quia. f. bonũ opus quod faciebat ex veritate, ad laudẽ hominũ resolutus postmodũ acti- tat pro humano fauore. Qui igitur blandũ se exhibet in sermone, & benignũ in facie, sed peruersum in ope- re, & volũtate, iste profecto abiecto argẽto iã opera- tur in ære. Aeris. n. more suauiter tinnit extrinsecus, sed volũtatis deprauatione pallefcit intrinsecus. Tali dicitur Apo. 3. Scio opera tua, quia nomẽ habes, quod viuas: & mortuus es. Sed deterior est mutatio tertia, quia ex ære mutatur in ferrũ. Interdũ. n. dũ fidei homi- nis ignominia reuelatur, incipit sordescere, & vilescere à quibus antea laudabatur. Et tũc cõtra eos despe- ctus irascitur, & indignatur, & detestatur eos aliquã- do, & in eo, quã pot crudeliter persequitur, quib. quantũ poterat antea placere conabatur, & sic æs in ferrũ mu- tatur, i. leuitas in crudelitatẽ conuertitur, & mutatur.

Sequitur quarta mutatio, seu cõiunctio ferri, & tes- tã: quia sicut sunt proprii & audaces ad mala inferẽ- da, sic post illa sunt pusillanimes, & impatientes ad to- lerandũ illata, vt rectẽ mirari possis quomodo conue- nire possit ferrũ cũ testa. i. tanta crudelitas cũ tanta im- patientia. Ecce statua nostra in qualẽ finẽ definit, quia post caput aureũ plãtas scissiles accipit. Th. 4. Filij Scõ incliti amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea? Sic ergo patet, quã in capite aureo intelli- gitur deuotio in mẽbris argenteis discretio, in æreis li- mulatio, in ferreis indignatio. Itẽ nota, quod in capite intelligitur intẽtio, quã totũ opus in bonũ, vel in ma- lũ finẽ deducitur, quia totũ corpus capere regitur. In pectore verò consiliũ, quia ibi cor latet: in brachiis o- pera: in vëtre obsequiũ cõpassionis, quia vëter est re- nerior pars corporis, & velamentũ factoris: in femo- re humilitas, quã ad vilia, & indigna inclinãtur, fœ- mur. n. pudendis subicitur. in tibiis rigor severitatis, quia tibiã ceteris mẽbris ossa lãgiora, & robustiora portãt. per pedes necessitas vitã. Pedes. n. terrã tagũt, & quãtũcũq; mēs se ad cœlestia extẽdar sine huius vi- tã subsidiis necessitatẽ suã nõ sustẽrat. Ergo patet, quã per caput intelligitur intẽtio, per pectus deliberatio, per brachium exercitatio, per ventrem cõpassio, per fœmur humilitas, per tibiã seueritas, per pedẽ ne- cessitas. Vel per caput desiderium intentionis, per pec- tus studium deliberationis, per brachium exercitiũ actionis, per ventrem obsequium pietatis, per fœmur seruitium subiectionis, per tibiã flagellum severita- tis, per pedem subsidium necessitatis. Si ergo caput intentionis, & aurum deuotio, quid aliud est aureum ca- put nisi deuota intentio? Si pectus deliberatio, bra- chium actio, argẽtum discretio: quid aliud est pectus, & brachia argentea, quã consilia, & opera discreta. si in ventre cõpassio, femore subiectio, in ære simu- latio, quid aliud est venter, & fœmora ærea nisi pie- tas, & humilitas scissilã: & si per tibiã seueritas, per fer- rum crudelitas, quid aliud in tibiis ferreis nisi se- ueritas crudelis, & si pes necessitatem, testa volupta- tem, quid planta testea nisi superfluitas voluptuosã: pes ex parte testis, & ex parte ferreus describitur.

lis quantum ad remedium poenitentiae, vel diuinam misericordiam. Magna enim est admiratione dignum, quod diuina misericordia, nec tales homines sapere funditus deserit, nec postquam a se lapsum tantamque ruinam penitus destruit, sed adhuc tales sapere ad correctionem expectat, & ad poenitentiam referuat. Vnde subditur, Veruntamen germen eius radicum sine in terra. Vnde post iterum reparari, & ad pristina pulchritudinem reformari. Tunc arbor radicitus euellitur, quando post perpetrata mala in desperatione precipitatur. Quasi enim radices suas arbor amittit, quando omnem correctionem perdit, & in desperatione cadit: ergo hoc est huius arboris germen radicem post ruinam remanere, quodlibet post peccati lapsum poenitentiam propositum habere, & poenitentiae fructum de diuina pietate sperare, sed aliquando post multa, & maxima, & diuturna mala, aliqui spiritus, vel propositum recipere diuinitant. Vnde subditur, Alligetur vinculo ferreo, & areo in herbis, quae foris sunt. Vinculum ferreum, est peruersitatis indomabilis consuetudo. In ferro nota audaciam, in areo pertinaciam, in herbis bona infima & terrena. Quasi ergo in vinculo ferreo, & herbis terrae mens deprauata alligatur, quando carnalium voluptatum amore ex praua consuetudine obduratur. Ferrum enim, quod cetera metalla domat, audacia est, quae neminem formidat. Vnde quando mens suis desideris audacter & pertinaciter insistit quasi vinculo ferreo, & areo ligata existit, & rore coeli perfundatur, id est per subtiles suggestiones Diaboli erroribus imbuatur. Nam ex contumeliarum suarum exhalatione tantam incurrit caliginem errorum, ut ei bonum malum, & malum bonum videatur: ergo qui in herbis terrae foris ligatur, rore coeli perfunditur, quia post deprauationem morum sensus deprauatur, & multis erroribus fascinarur, & implicatur. Sequitur, Et cum feris pars eius in herba terrae. Ferae terrae sunt homines crudeles. Vnde ferae a ferocitate dicuntur: herbae terrae, sunt oblectamenta vitae. Vnde cum feris est pars eius quando id, quod non potest per industriam, sagittam per violentiam, & rapinam, cor ab humano commutatur, quando nulla compassione mouetur, vel humanitate.

Item cor ferarum accipitur quando sponte sequitur, & gratis in aperta malitia erumpit. Norandum est autem, quia de huiusmodi somniis, quae de arboribus apparent in hominibus, somniorum interpretes dicunt, quod aliud significatione situum, aliud ratione partium, aliud ratione instrumentum. De situ autem arborum exemplum adducitur, quia si quis viderit per somnium arbores ortas in mari, aut petra, aut alio loco, quae non recipiunt arborum germinationem, viros in factorum habituum in loca illa intratos praestolerat secundum rationem multitudinis arborum. De partibus quoque arborum exemplum adducit dicentes, quod somnia, quae de arboribus apparent ad hominum conditiones referuntur: quia robur trunci, quod in altum porrigitur, ut dicunt, orationem signat, stipites autem siue rami ad folia referuntur: fructus autem referuntur ad fidem, vel diuitias: sed folia ad sensum. Nam in somnio folia, quae bene videntur virere, & bene nutrir, rectitudinem sensus significant, languida vero habentia, succoque destituta, sensus protendunt inbecillitatem. De fructibus autem dicunt, quod aliud representant ratione saporis, aliud ratione tem-

poris, aliud ratione alboris. Quantum ad saporis dicunt, quod omnes fructus acetosi, & stiptici in somnio videntur, referuntur ad malum euentum. Vnde si alicui videatur in somnio, quod colligat ex palmeto fructum acerbum, tribulabitur, & cruciabitur secundum rationem excerpti fructus: eo quod stipticus sit. Item si quis arborem oliuae comperit, fructus excerpterit, a viro hilari, ac miti amaritudinem, & tribulationem accipiet, eo quod fructus stipticus sit. E contra autem fructus dulces, & suaves ad bonum referuntur euentum. Vnde si cui in somnio videatur, quod ex palmeto excerptat fructus maturos, adipiscetur aurum, & diuitias secundum rationem exceptionis. Si autem de theca semini acceperit fructus palmarum, inueniet gaudium apud filium nobilis mulieris. Item si quis se conspicatus fuerit nucem cocuerit, & accipere de fructu eius, acquirat a viro sine diuitiis cum labore, quas ille nouiter possederat. De tempore vero fructuum dicunt, quod aliud representant fructus in tempore suo visi, quae faciunt extra tempus. Vnde referunt, quod quidam veniens ad somnium magnam interpretem qui dictus est Serim, interrogauit eum multis instantibus dicens: Vnde per somnium, quod in arbore ascendens: quae dicitur vericolea, comedebam de fructu eius. Qui respondit, A diuinitate viro beneficii ad id speras. Et iterum, post dies multos venit alius multis instantibus, & eandem questionem proposuit dicens. Ascendi arborem, quae dicitur vericolea, & comedi de fructu eius, & ait Serim, Tribulationem expectat te cum tortura. Et mirati qui aderat quomodo eiusdem somnium diuersa esset interpretatio. Et respondit primo tempus fructuum erat. Secundum interrogante fructus abierant, ideoque permutatum est iudicium. Et percontantes inuenerunt in vtriusque, ut dixerat interpretis. Ratione vero arboris variatur, & mutatur significatio: quia si quis videat, quod volens colligere mala punica adhaeserit vestis eius truncis ipsius arboris, scilicet si quis fuerit, significat, quod cum viro locuplete contendet. Et si post complicationem iam superit victoria portetur. Hec dicunt somniorum interpretes: quae quia naturalis rationis fundamentum non videntur habere, plus ad plerumque prudentibus fabulosa reputantur, quam vera.

Item vita hominis variatur secundum statum naturae, & culpae, & poenitentiae: & haec varietas ostenditur in visione Petri Act. 10. Dicitur enim ibi, quod Petrus vidit vas quoddam velut linteum magnam quatuor initis submissum de caelo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terrae, & volatilia caeli, & facta est vox ad eum, Surge Petre occide, & manduca, aut autem Petrus, Absit a me Domine, quia nunquam manducaui omnem commune, & immundum, & iterum vox secundo ad eum, Quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris. Hoc autem factum est per terram, & statim receptum est vas in caelum.

Primo hic describitur vita hominis quantum ad statum naturae: quia homo maxime ex parte animae est velut quoddam vas magnum, capax quodammodo omnium. Vnde Arist. 1. de ani. dicit, quod anima est quodammodo omnia. Omnia enim capit per sensum, vel intellectum, imo est quodammodo capax Dei, vnde nihil minus Deo eam implere potest. Sed est homo quasi linteum propter mortalitatem carnis, quia linteis mortuorum corpora haec tenus involuebantur.

Item

Item quatuor initis submissum, id est quatuor elementis compositum. Sed de caelo in terram submittitur: quia de caelo spiritus, caro vero de terra originatur. Vnde homo de caelo in terram submittitur, cum spiritu carnalis unitur. Vel describitur homo quantum ad lapsum culpae, ex eo quod, quod submittitur de caelo in terram, id est de gratia in culpam, vel de caelo in terram peccatorum submittitur, quia dimisso spiritu carnem sequitur, & ideo sunt in eo quadrupedia, peccatum carnis quasi quatuor pedibus graditur: quia scilicet suggestionem, delectationem, consensum, & opere.

Item serpentes qui terrae inhaerent, ventre id est peccata auaritia, quibus rebus terrenis inhaeremus mente. Item volatilia, quae in altum volant: per quae signatur appetitus siue peccata superbiae.

Tertio describitur status poenitentiae: quia facta est vox ad eum Surge. scilicet a peccatis luxuria: quae in carne viuunt. Occidite delectationes luxuria, quae in carne viuunt: manduca id est contere appetitus superbiae, quae proterue se erigit. Sed, quia superbus iustus quandoque iactantia se commendat, & despiciat ceteros, & coniungi desiderat humilium poenitentiam sicut phariseus, qui dicebat, Luc. 18. Non sum sicut hic publicanus, iustus dicitur, Nunquam manducaui omnem commune, & immundum. Sed haec iactantia reprimitur, cum dicitur: Quod Deus purificauit scilicet per poenitentiam, tu ne commune id est immundum dixeris. Nam poenitentia omnem immundum purificat. Sed poenitentia necessaria est tripliciter. scilicet in corde per contritionem, in ore per confessionem, in opere per satisfactionem. Et ideo additur, quod hoc factum est per terram. Et talis poenitentia etiam in caelis acceptatur, & approbatur. Vnde subinfertur, quod statim receptum est vas in caelum. Vel hoc dicitur, quia talis poenitentia ianuam caeli aperit, & ipsum poenitentia in caelestem gloriam finaliter introducit.

Virtutes principales, virtutesque eius opposita in somnio Pharaonis de septem spicis figurata, quae quod aequalia sint, nec non quatuor Cardinales virtutes, quatuor subrua a Zacharia descripta, & assimilari desinitur.
Cap. XXXV.

Virtutes principales sunt septem, quibus septem vitia opponuntur: quod patet ex somnio Pharaonis, quod habetur Ge. 41. Vbi dicitur, quod Pharaon dormiuit, & vidit somnium: septem spicis pululabant in culmo vno, plenas atque formosae: Alii quoque totidem spicis tenues, & percussa vredine oriebantur deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Per septem autem spicas plenas possunt intelligi septem virtutes.

Primo propter numerum, quia septem erant spicis, & septem sunt virtutes animae principales, ad quas ceterae reducuntur. scilicet tres theologicae, ut Fides, Spes, & Charitas. Et quatuor Cardinales, ut Iustitia, Temperantia, Fortitudo, & Prudentia. Nam fide ordinatur rationalis, spe confortatur irascibilis, charitate ordinatur concupiscibilis: temperantia gubernatur corpus, iustitia regitur mundus, fortitudo vincitur diabolus, prudentia dirigitur, & perficitur omne opus. Est enim prudentia secundum Arist. rhet. recta ratio agibilium.

Secundo propter exemplum, quia recte assimilantur

spicis: quae dicitur spicis a quibusdam spiculis quibus sunt munitae exterius. Sic & quilibet virtus habet spicula sua, & tela quibus defendit se. Nam habet fides spicula in raculorum, spes spicula orationum, charitas spicula elemosinarum, iustitia spicula suppliciorum siue punitionum, temperantia spicula ieiuniorum, fortitudo spicula praemiorum: quia considerat opus suum inuit vni flagelli, prudentia autem spicula habet verborum, quia verba sapientum quasi stimuli.

Tertio propter fundamentum siue principium: quia pululabant in culmo vno. Iste culmus a quo omnes virtutes oriuntur, & in quo fundatur, & unitur, est gratia Dei. Vnde sicut omnes potentiae animae oriuntur ab eius essentia, ita omnes virtutes oriuntur a gratia.

Quarto ratione contenti: quia erant plenas. Plena enim virtutes sunt gravis, & seminibus meritorum, ex quibus etiam suscipiuntur fructus praemiorum. Quinto propter aspectum, quia formosae id est pulchrae in aspectu. Sic virtutes reddunt vitam hominis pulchram, & gratam ad imitandum. Per septem autem spicas tenues intelliguntur septem vitia capitalia, ex quibus cetera vitia oriuntur. Primo propter numerum, quia totidem erant sicut spicis plenas. scilicet septem. Et similiter principalia vitia septem sunt. scilicet superbia, auaritia, gula, luxuria, ira, inuidia, & acedia. Superbia quaerit excellentias. Auaritia quaerit diuitias, Gula expedit delicias. Luxuria quaerit delectationem, ira vult vindicare, per inuidiam contristat prospera. Invidia. Acedia fugit laboriosa. Secundo propter exemplum, quia assimilatur spicis. scilicet quae dicuntur a spiculis punctionum, quia conscientiam pungunt. Ro. 8. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum: tribulatio scilicet poenae, & angustia conscientiae. Tertio propter defectum, quia tenues erant. Carent enim vitia pinguedine gratiae, plenitudine iustitiae, & fructu mercedis aeternae. Quarto propter incendium: quia percussa vredine id est inflammatione suggestionis diabolicae. Ipse enim diabolus est ventus vrens virtutes vastans, & vitia inflammans. Iob 26. Tolle eum ventus vrens.

Quinto propter effectum, quia deuorabant omnem priorum pulchritudinem, quia scilicet vitia dissipant omnem pulchritudinem virtutum. Nam pulchritudinem fidei vastat auaritia, quae est idolorum seruitus: pulchritudinem spei vastat acedia, quae dum laborem refugit quasi euacuat spem mercedis: pulchritudinem charitatis destruit inuidia, pulchritudinem iustitiae superbia, pulchritudinem temperantiae deuorat gula, pulchritudinem prudentiae ira, pulchritudinem fortitudinis luxuria.

Item quatuor virtutes cardinales assimilantur quatuor fabris, qui describuntur in visione, ut habetur Zacha. 1. vbi dixit, Vidi, & ecce quatuor cornua, & dixit Angelus: haec sunt cornua, quae ventilauerunt uadam, & Israel, & Hierusalem. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros, & ait Angelus: Venerunt illi, ut deciant cornua.

Quatuor ergo cornua (secundum glossam) sunt quatuor passiones animam impugnant, & perturbant, scilicet timor, amor, dolor, & gaudium: his cornibus ventilantur, & dissipantur iuda id est poenitentium confessio, & Israel, id est contemplantium speculatio, & Hierusalem, id est actiuorum pacifica conuersatio. Nam iuda confessio,

confessio, Israel Deum videns, Hierusalem pacifica interpretatur. Sed contra hæc cornua. i. vitia quatuor fabri, quasi quatuor boni medici non cernuntur à Propheta, sed ostenduntur à Deo. s. quatuor virtutes, vt prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia: hæ enim virtutes ædificant quicquid vitia destruant. Vnde fortitudo deiecit cornu timoris, iustitia cornu inordinati amoris, prudentia cornu doloris, & temperantia cornu gaudij, & delectationis. Psalm. 108. Cornua peccatorum confringam.

Dua ipsius Ioannis visiones adamussim exponuntur: in quibus tota Christi vita, Leonis ac libro aperto comparata, ipsius potissimæque mysteria in septem libris signaculis figuratas erudite patefuit. Cap. XXXVII.

Christus vocatur Leo in visione beati Ioannis, quæ habetur Apo. 5. Vbi vnus de senioribus, qui in visione apparebat, dixit: Ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. Vbi primò expressit Christi præsentiam, cum dicit, Isa. 33. Ecce dicitur in illa die, Ecce Deus noster, expectamus eum. Est enim Ecce, aduerbiū demonstratiuū. Vnde ecce vicit, quasi visibilis est, qui vicit.

Secundò expressit Christi victoriã, quia vicit. s. mundum contemnendo. Io. 10. Cõfidite, ego vici mundū. Item vicit diabolū euertendo. Ioan. 12. Nunc princeps huius mundi euertetur foras.

Item vicit carnem crucifigendo. Rom. 6. Vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati.

Tertiò, expressit eius potentiam, quia Leo. Christus enim fuit vt Leo in natiuitate. Dicitur enim, quod Leo cauda delet vestigia sua, vt non comprehendatur. Sic Christus cauda humanitatis vestigia deitatis abscondit, ne diabolus eum inueniret. Isa. 11. Leo quasi bos paleas comedit. i. fragilitates, & humilitates nostræ humanitatis assumet, vt diabolo suam diuinitatem abscondat.

Item fuit, vt Leo in prædicatione, audacter, & sine humano timore arguebatur maiores. Ose. 11. quasi Leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabunt filij maris.

Item fuit vt Leo in passione: quia tunc diabolū pro præ vicit, & prædam de manu eius tulit. Genes. 49. Catulus Leonis, Iuda, ad prædam ascēdisti fili mi requiescens accubisti vt Leo.

Item, vt Leo fuit in resurrectione: quia mortuus terra die virtute patris quasi virtute vocis eius suscitatus fuit. Nu. 26. Accumbans dormiuit, vt Leo, & quasi leena quam suscitare nullus audebit.

Item Leo erit in iudicio quando emittet rugitum terribilē. Amos 4. Leo rugiet quis non timebit. Quarto expressit Christi profapiã: quia de tribu Iuda, supple natus. Mic. 3. Et tu Bethlehem Ephrata paruula es in millibus Iuda, ex te mihi: egredietur qui sit dominator in Israel. Et ex hoc excluditur error illorū, qui dicunt, quod Christus non assumpsit carnem de Virgine: sed ac æthere fecit sibi corpus, & sic transfundit se in vterum Virginis. Vnde dicunt, quod Christus natus est de virgine, sed non factus de virgine, contra quos dicit Apost. 4. At vbi venit plenitudo tēporis misit Deus filiū suū factū ex muliere, factū sub lege. Sequitur ra-

dix Dauid, glo. i. procedēs à Dauid, vel fundamentum Dauid, imò vtrunq; procedens à Dauid quo ad humanitatem, & iustitiam, vel de diligēdis. Luc. 10. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

Item apertos pedes, vt erudiret nos de appetendis, quia pedes animæ, sunt eius affectus. Item ad operis imitationē, quia liber ille de manu Angeli accipiendus est. Angelus est prædicator, qui non tantum verbo, quam exemplo annūciat vitam Christi. Vnde talis librum istū idest vitam habet in manu, id est in operis imitatione. Qui ergo talis prædicatoris sequitur exemplum, rectè de manu Angeli librum accipere dicitur. Vnde terrestri Angelus Paulus librum istum accipere de manu nos hortatur dicens 1. Corin. 2. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ergo librum accipe de manu Angeli. i. exemplum tene boni magistri, qui facit, & docet opera Christi. Talis magister est qui mare, & terram pedibus calcat, id est aduersa, & prospera superat. Vnde dicit stātis supra mare, & super terram. Per mare enim aduersa: prospera verò per terram intelliguntur.

Primum fuit conceptio siue incarnatio quæ fuit figurata in conceptione Isaac. Gen. 22. & prophetata Isa. 8. Accessi ad prophetissam, & concepit filium.

Secundum est eius natiuitas: quæ fuit figurata in natiuitate Isaac, & prophetata. Ge. 27. Isa. 9. Nu. 16. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Vtrunque figuratum fuit in virga Aaron quæ nocte vna fronduit, floruit, & fructum fecit. Tertium est passio: quæ figurata fuit in morte Abel, & Gen. 4. in imolatione vitule post Nu. 19. & agni. Exo. 2. & prophetata. Isa. 35. Sicut quis ad occisionē ducetur. Hier. Ego quasi agnus mactatus qui portatur ad victimam. Quartum est descensus ad inferos: qui fuit figuratus in Sāone Iud. 16. qui erit lit portas Gazzæ. & prophetatus Zac. 9. Tu autē in sanguine testamēti eduxisti victos de loco carceris, &c.

Quintū est resurrectio, quæ figurata fuit in resurrectione filij mulieris Sareptanæ. 3. Re. 17. prophetata Ose. 6. Viuificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos. Sextū est ascētio quæ figurata fuit in translatione Enoch, Gen. 5. & in raptu Helie. 4. Re. 2. prophetata Isa. 63. Quis est iste qui venit de edom. Psalm. 46. Ascendit Deus in iubilo. &c. Septimū est aduentus ad iudiciū: qui figuratus fuit in arca cælestis post diluuiū per colorē igneū. Gen. 9. & prophetatus est. Isa. 1. Dominus ad iudiciū veniet cum senioribus populi sui.

Itē Christi vita assimilatur illi libro, de quo agitur apoc. vbi dicitur, Accipe librum apertū de manu Angeli stātis supra mare, & super terrā. quasi aperit dicitur. Ex vita Christi accipe eruditionē, quia liber est: vnde accipe librum istū, vt erudiaris. In hoc enim libro non sunt litteræ, quot virtutes: humilitas enim est vna littera, patientia est alia, charitas alia: & sic de aliis: quas scilicet litteras ipsemet Christus scripsit in se. Iob. Liber scribat ipse qui iudicat. i. filius, cui pater omne iudicium dedit. Ad exemplar igitur huius libri scribere quilibet suum debet: quia hoc est exemplar verax. Vnde in iudicio omnibus apertus ostendetur, vt videat omnia eo falsitates librorū suorum. Ap. 20. Liber qui est apertus est: & iudicati sunt mortui ex his quæ scriptæ erant in libro.

Item para te ad lectionē: quia liber iste apertus est, & dedit librum apertū. Hic liber fuit clausus in mariō vteri virginalis in incarnatione, tractus inde in natiuitate, sed apertus fuit in passione. Ibi Christus clauis ferreis habuit apertas manus, vt erudiret nos agendis.

Item lācea habuit apertum latus, vbi est cor, vt erudiret nos de credēdis. Nam Ro. 10. corde creditur ad Deum tuum, vel de diligēdis. Luc. 10. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

Item apertos pedes, vt erudiret nos de appetendis, quia pedes animæ, sunt eius affectus.

Item ad operis imitationē, quia liber ille de manu Angeli accipiendus est. Angelus est prædicator, qui non tantum verbo, quam exemplo annūciat vitam Christi. Vnde talis librum istū idest vitam habet in manu, id est in operis imitatione. Qui ergo talis prædicatoris sequitur exemplum, rectè de manu Angeli librum accipere dicitur. Vnde terrestri Angelus Paulus librum istum accipere de manu nos hortatur dicens 1. Corin. 2. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ergo librum accipe de manu Angeli. i. exemplum tene boni magistri, qui facit, & docet opera Christi. Talis magister est qui mare, & terram pedibus calcat, id est aduersa, & prospera superat. Vnde dicit stātis supra mare, & super terram. Per mare enim aduersa: prospera verò per terram intelliguntur.

Finis libri septimi.

PROLOGVS LIBRI OCTAVI IN quo exempla de legibus, idest de iure Canonico, & Ciuili quamplurima exactè conscribuntur.

Egum conditores iusta decernunt. Pro. 8. & liberum arbitrium hominis, ex quo opera humna proteniunt, non est determinatum ad vnum: contingit homines semper ratione procedere, sed pluries erant: propter quod fuit necessarium homini habere in suis actibus regulam dirigentem. Quamquam autem ratio, quæ est primum, secundum philosophum, principium in agendis, sit communis mensura, vel regula operam humanorum, diuersa tamen hominum opera mediātibz diuersis habitibus ab ea regulantur. Nam opera humana extrinseca, quæ ad vitam ipsius hominis pertinent corporalem, regulantur à ratione humana arte mediante. Vnde Arist. 1. metha. dicit, quod hominum genus arte, & ratione viuunt, & est ars, vt dicitur Arist. in Eth. recta ratio factibiliū, & vocat ipse stabilia opera, quæ possunt ex exteriori materia fieri corporali. Ea verò hominis opera, quæ pertinent ad vitam moralem regulantur mediante virtute. Est enim virtus mortalis, habitus electiuus immediatè, cõsistens determinata ratione, prout vtique sapiēs determinabit. Sicut eam diffinit philosophus in libro Ethicorum.

Item philosophus etiam dicit, quod virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Cetera illa hominum opera, quæ pertinent ad vitam ciuilem, ratio mensurat, & regulat lege decernente. Sunt enim ciuilia opera in quibus vnus communicat alteri in ordine ad bonum commune, & talium est lex humana, quæ bonum commune respicit, regula, & mensura. Vnde dicit de ea Isid. in Etym. quod lex est nullo priuato commodo; sed pro communi vtilitate omnium conscripta. Est ergo hic actuum regula humana, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agēdo retrahitur. Sed quia talia ciuilia opera lex secundum iustitiã regulat, & mensurat, rectè in verbis propositis dicitur, quod legum conditores iusta decernunt. In quibus verbis non tantum describitur humanarum legum origo: sed & arctitudo insuper, & reatitudo earum. Nam legum origo manauit ex sapien-

tia conditorum. Coartatio verò sumitur ex violentia præceptorum, ad quorum scilicet obseruantiã ciues per pœnas legales coguntur, quod exprimitur in nomine legum, quia lex à ligando, idest cogendo est dicta: vnde lex coartationem importat: sed legum rectitudo perperditur iniustitia decretorum, quia iusta decernunt. Est autem circa primum notandum, quod legum conditores iustarum, non omnes indifferenter homines esse possunt, quia condendi leges auctoritas solum operam communitati, vel principi competere videtur: propter quod Isid. dicit, & habetur etiam in decretis, quod lex est constitutio populi in qua maiores natu cum plebibus aliquid sanxerūt. Sunt tamē secundū Isid. quædam leges quæ vocantur constitutiones principū, quæ pertinent ad monarchiã, idest ad ciuitates, vel regnū, quæ gubernantur, & reguntur ab vno. Aliæ verò leges sunt, quæ vocantur responsa prudentum, & senatuscõsulta, & hæc pertinent ad aristocratiam, ad principatū opt morum siue optimatum. Alię quoque sunt leges, quæ dicuntur ius prætorium, & hæc pertinent ad oligarchiam, quæ est principatus paucorum diuitem, & potentum. Aliæ etiam leges sunt, quæ plebiscita vocantur, & hæc pertinent ad democratiã, quæ est populi principatus. Aliæ insuper sunt leges communes quas maiores natu (vt dictum est) cum plebibus sanxerūt, & hæc ad regnum optimum pertinent, quod est ex supradictis commixtum. Patet ergo, quod priuata personæ nõ competit ferre legem, sed solum admonere ex eo, quod sua monitio ab aliquo cõtemnatur omnino habet vim coartatiuam, quæ oportet habere lex: ad hoc, vt efficaciter inducat ad virtutem, prout Arist. 1.0. ethi. dicit, sed coactiuam vim habent populi multitudo, vel publica persona; ad quam pertinet pœnas infligere. Est autem (prout tradit Arist. 2. rhetor.) vtilius, & melius omnia ordinare lege, quam dimittere arbitrio iudicis; propter tria.

Primò quidem, quia facilius est inuenire paucos sapientes, qui sufficiunt ad rectas leges ponendas, quam multos, qui requiruntur ad iudicandum de singulis.

Secundo,

Secundo, quia illi qui leges ponunt, ex multo tempore considerant, quod lege ferendum sit: sed iudicia de singulis factis sunt ex casibus subito exortis. Facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit, quam solum ex aliquo vno facto.

Tertio, quia legislatores iudicant in vniuersali, & de futuris: sed homines iudicium praesidentes iudicant de praesentibus ad quae afficiuntur amore, vel odio, vel aliqua cupiditate: & sic eorum deprauatur iudicium. Quia igitur iustitia iudicis quae dicitur animata, non in multis inuenitur & quia etiam flexibilis est, idcirco necessarium fuit, vt in quibuscunque est possibile lege determinaretur, & paucissima arbitrio hominum committeretur. Sunt. n. singularia quaedam, quae lege prehendi non possunt: & talia necessarium est, vt iudicibus committantur, puta de eo quod est factum esse, vel non esse, & de aliis consimilibus his; vt Philosophus ait ibid.

Secundo in nomine legum notanda est legis coactio, cum lex a ligando dicatur (vt supra dictum est) quae ligatio, vel obligatio ipsarum legum non solum ad corporalia, sed etiam ad spiritualia se extendit ex eo, quod iuste legis transgressio eos qui legi subduntur non tantum ad poenam obligat, sed etiam ad culpam. Vnde leges humanae cum iustae sunt, habent vim obligandi in foro conscientiae a lege aeterna, a qua deriuantur, secundum illud Pro. 8. vnde sumptum est verbum propositum, Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Dicuntur autem leges iustae ex fine, cum ordinantur ad bonum commune.

Item ex auctore, scilicet, quando lex, quae lata est, non excedit potestatem ferentis.

Item ex forma, vt quando proprie secundum aequitatem proportionis imponitur subditis onera in ordine ad bonum commune. Cum. n. vnus homo pars multitudinis sit, quilibet homo hoc ipsum, quod est, quod habet, est multitudinis, sicut & quilibet pars id, quod est, rotius est. Vnde & natura, vt saluet totum, nonnunquam parti infert aliquod detrimentum. Vnde leges huiusmodi onera proportionaliter inferentes iustae censentur, & obligant in foro conscientiae. Si autem e contrario aliquis praesidens leges imponeret aliquas subditis onerosas non pertinentes ad utilitatem communem, sed magis ad propria cupiditate, vel gloriam, vel si vltra sibi commissam potestatem aliquis legem ferret, aut etiam inaequaliter onera multitudini dispensaret, etiam si forte ad bonum commune ordinari viderentur, in omnibus profecto his casibus leges iniustae essent, & magis violentiae, quam leges nuncupantur: quia (sicut Aug. de li. arb. dicit) lex esse non videtur, quae iusta non fuerit. Vnde tales leges non obligant in foro conscientiae, nisi forte propter vitandum scandalum, aut turbationem, propter quod etiam homo debet cedere iuri suo, secundum illud Mat. 5. Qui te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Et qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Sed multo fortius sunt leges iniustae, quae sunt contra bonum, vel mandatum diuinum, sicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam: vel quodcunque aliud, quod sit contra legem diuinam. Et tales leges nullo modo est licitum seruare. Quia Act.

5. Obedire oportet Deo magis quam hominibus.

Sed de legum rectitudine. Tertio est notandum, quod rectae leges sunt illae (vt dicit Isid.) in quibus iustitia, & complicitatem composuit. Sed & tempore procedendum, magister Gisebertus summam effecit aliam, & Alanus, demum Hen. Compostulanus in curia Romana motam faciens ex registro domini Innocentij tertij quam compilationem extraxit, quae Romana appellata fuit. Sed quia ibi quaedam erant decretales quas ipsa Romana curia minimè admittebat. Ideo ipse idem Innocentius per manum Petri Beneuentani compilationem edidit, quae tertia vocabatur. Quae recepra magister Ioannes Gallensis ex duabus dictis compilationibus Giseberti, & Alani vnam compilauit, quae vocabatur secundum, postmodum consilio generali celebrato per eundem Innocentium quartum, tam ex constitutionibus generalis consilij, quam de aliis decretalibus eiusdem Innocentij compilatio quarta processit, postmodum quinta compilatio per Honorium tertium facta fuit. Sed postmodum Greg. ix. volens confusionem, & prolixitatem dictarum decretalium amouere, antiquis compilationibus abrogatis, per fratrem Raymundum Capellanum, & penitentiarum suum qui s. fuit de ordine Fratrum Praedicatorum, iuxta eiusdem ordinis postea magister, opus decretales octauus addidit sextum librum. Nos igitur in hoc praesenti tractatulo ex praedictis iuris vtriusque libris introductemus exempla, ordinem in superioribus habitum in materiis, & capitulis conformiter persequentes.

Prima enim lex est aeterna: de qua August. dicit, quod lex aeterna est summa ratio cui semper obtemperandum est. Haec autem nihil est aliud quam diuina sapientia est secundum quod directiua est omnium actuum, & motionum.

Secunda est lex naturalis, quae nihil aliud est quam participatio legis aeternae in rationabili creatura. Vnde de Rom. 2. super illud, Cum gentes, quae ignorant legem, naturaliter quae legis sunt faciunt, dicit Glossa, Et sic non habent legem scriptam, habent tamen legem naturalem, quae quisque intelligit, & sibi conscius est, quid bonum & quid malum, de qua etiam ait Psalmus: Significatum est super nos lumen vultus tui domine, &c. quia in mente naturalis rationis, quae decernimus, quid sit bonum, & malum, quid sit iustum & quid iniustum, quid decens sit, & quid indecens: quod pertinet ad legem naturalem, nihil aliud est, quam impressio diuini luminis in nobis.

Tertia mensura, vel regula est ipsa finis legis: quia vniuersi cuiusque rei quae est propter finem necesse est, quod forma determinetur secundum proportionem ad finem, sicut forma ferrae talis est qualis conuenit functioni, vt patet apud Arist. 2. phys. Oportet, quod ipsa lex suo fini commensuratur, quia est utilitas publica, siue commune bonum. Quia igitur iusta lex huic tripliciter mensurae concordat, tria Isid. posuit. scilicet quod religioni congruat in quantum, scilicet est proportionata legi diuinae, & quod disciplinae conueniat, in quantum est proportionata legi naturae, Et quod saluti proficiat, in quantum est proportionata utilitati humanae. His igitur de legibus generaliter praebitis: quia iam in praecedentibus libris de sensibilibus, & imaginabilibus rebus quaedam sunt introducta exempla. Restat nunc secundum ordinem a principio libri promissum aliqua de rationabilibus rebus exempla, vel similitudines addere. Et quia ratio est legis factiua, & ipsam legem ratio commendat, vt patet di. j. c. consuetudo. & Inst. de iure naturali, gen. & ciuili. §. quod vero naturalis ratio: oportet rationabilia esse quae lege decernuntur. Et idcirco in hoc libro octauo de decretis: vel constitutionibus legum tanquam de rationalibus rebus aliquas ad nostram doctrinam adaptando moraliter similitudines inducimus, sumptas. scilicet ex variis libris tam ciuilibus, quam canonicis iuris. Sciendum. n. est, quod totum corpus iuris in uiculis comprehenditur in 50. libris. Praedict. 4. Inst. 1. 2. c. ix. Col. aucten. nouella lombardae, & constitut. Frederici. Corpus vero iuris canonici habetur in decretorum volumine, & etiam in decretalium libro. Nam primo quidem ex dictis sanctorum patrum: & etiam ex legibus fuit liber decretorum compositus, prout in ipsa

patet, & extra. de acc. c. Qualiter. 2. Postea vero cum multae decretales epistolae extra corpus decretorum regerentur, Magister Her. Papiensis prepositus primam compilationem composuit. Sed & tempore procedendum, magister Gisebertus summam effecit aliam, & Alanus, demum Hen. Compostulanus in curia Romana motam faciens ex registro domini Innocentij tertij quam compilationem extraxit, quae Romana appellata fuit. Sed quia ibi quaedam erant decretales quas ipsa Romana curia minimè admittebat. Ideo ipse idem Innocentius per manum Petri Beneuentani compilationem edidit, quae tertia vocabatur. Quae recepra magister Ioannes Gallensis ex duabus dictis compilationibus Giseberti, & Alani vnam compilauit, quae vocabatur secundum, postmodum consilio generali celebrato per eundem Innocentium quartum, tam ex constitutionibus generalis consilij, quam de aliis decretalibus eiusdem Innocentij compilatio quarta processit, postmodum quinta compilatio per Honorium tertium facta fuit. Sed postmodum Greg. ix. volens confusionem, & prolixitatem dictarum decretalium amouere, antiquis compilationibus abrogatis, per fratrem Raymundum Capellanum, & penitentiarum suum qui s. fuit de ordine Fratrum Praedicatorum, iuxta eiusdem ordinis postea magister, opus decretales octauus addidit sextum librum. Nos igitur in hoc praesenti tractatulo ex praedictis iuris vtriusque libris introductemus exempla, ordinem in superioribus habitum in materiis, & capitulis conformiter persequentes.

In quibus de causis aliquos vocentur praedones, qui uel aut quot sint, qui nobis bona spiritualia praedari continent, declaratur. Cap. I.

Diuersarij hominis spirituales, scilicet diabolus, caro, & mundus assimilantur praedonibus. Nam secundum iura praedo dicitur aliquis tribus modis. Primo, enim praedo dicitur quicunque alios praedat: & tales sunt qui itinerantibus auferunt bona sua. Et hoc modo demones sunt praedones qui nobis uia totibus, id est qui per huius mundi itinera ad patriam tendimus, bona quae proprie nostra sunt, scilicet spiritus equalia auferre contendunt. Illos enim qui sunt in patria expoliare non possunt, sed tantum nos qui sumus in uia, lob 24. Nudos dimittunt homines uerimenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore. Secundo dicitur praedo miles, qui ultra stipendium sibi taxatum quatit. Idcirco enim militibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quatitur praedo crassetur. 2. q. 1. Militare. Ex hoc modo caro dicitur praedo: quia ultra stipendium necessitatis sibi a natura taxatum, de quo 1. Tim. 6. Habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti sumus timor adhuc sibi exquirat varia delectamenta voluptatis. Vnde Aposto. Rom. 8. Debitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus.

Item praedo dicitur praelatus, qui ultra quam legato seruiat, extorquet a subditis, quarens potius praedam quam subsidium in subiectis. extra, de censib. c. plerumque.

Et hoc etiam modo Dominus uenter, cui tanquam praelato suo multi obediunt, quorum Deus uenter est, dicitur praedo, quia parum spiritui seruit, & tamen multa requirit, & expendit. Vnde qui sibi obediunt huiusmodi non Christo seruiunt, sed suo uentri, ut dicitur Ro. 17. Alio modo dicitur praedo iudex pecuniis, seu patrimonij inhias, qui alienum iurgium reputat praedam suam. C. ad l. Iul. repe. l. omnes. Et hoc modo praedo est mundus, cuius auaritia ad pecunias & lucra inhias, lites, & iurgia suscitatur. Vnde dicit Sen. quod quietissimi homines uiuerent, si haec duo pronomina metum, & tuum, de medio tollerentur. Genes. 13. Dixit Abraham Loth, Ne quaelo sit iurgium inter me, & te, &c.

Qua poena sit peccandum adulator, qui blandiendo, & laudando aliquem ad operandum inducit, ciuili legis exemplo terminatur. Cap. II.

Adulator, & suggestor, cuius falsa suggestionem, vel adulationem alicui damnum inferunt, est duplici poena dignus, scilicet propter falsum suggestum, & propter damnum illatum. Cuius exemplum apparet in his, qui per suggestionem falsi literas impetrant. Qui scilicet secundum iura primo condemnati sunt ad expensas, quas altera pars fecit in ea re, & circa ipsam, &c. vt extra, de rescrip. C. iterum, in fine, & C. de his, qui accu. primus. l. qui crimen. & alias seueritati subiaceant iudicantium, vt 1. q. 2. & sine cognito. Nam & l. Cornelia, de falsis puniri possunt, vt d. l. Cornel. de falsis, l. si quis irreperit. Similiter ergo adulator: qui falso laudando furem, vel raptorem, vel huiusmodi induceret eum ad furandum, vel rapiendum, vel aliud nocuum proximo inferendum, si eius adulatione hoc faciat, aliam non facturum, tenetur ad restitutionem damni in solidum, sicut tenetur & iu uens & consulens, si propter eorum iustum, & consilium damnum inferunt, & praeter hoc etiam adulator talis puniendus est a Deo de falsa, & iniqua adulatione. Ezech. 13. Vae qui consuit puluillos sub omni cubito manus. Puluilli enim sunt uerba blanda, & laudatoria, quae audienti mollia uidentur, & suauia: quos sub cubito manus consuit, qui laudando, & blandiendo ad male operandum aliquem inducit.

Dei amor quod diu in nobis operetur, si quis, ipsius nimia dilectio quantum hominem decipiat, ac suum peruertat iudicium, canonice, necnon ciuili legis exemplo demonstratur. Cap. III.

Amor Dei quamdiu est, operatur. Vnde deficiente operatione, deficit amor. Cuius exemplum est, quia si detur alicui priuilegium ad agendum, utpote ad decimas quas quis nunquam habuerat exigendas, tanto tempore durat priuilegium quanto tempore durat actio, quia non est uerisimile Papam, vel Principem, qui priuilegium concedit, uelle mutare naturam actionis, vt extra, de electione c. ecclesia, C. de inofficio. testam. l. si quando. Similiter etiam amor Dei (sicut dicit Grego.) operatur magna si est, si autem operari desinit, iam amor non est. Recte, sicut ignis quamdiu est calefacit: quando autem desinit calefacere, ignis non est. Datur enim amor Dei ad agendum. Vnde

Vnde dicitur. 1. Io. 3. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere, &c.

Amor proprius hominem decipit, & eius iudicium peruertit. Et ideo secundum iura in causa propria, vel in re sua non potest quis esse iudex, vt 4. quæst. 4. cap. j. & C. ne quis in causa sua iudicet. Dicunt tamen quidam, quod bene potest quis punire propriam iniuriã sibi factam, maxime si superiorem non habet. art. 45. dist. Et qui emendat: quia neque tenetur aliquis remittere propriam iniuriam sibi factam, nisi velit. de pe. ni. di. v. c. vltimo. 23. q. 4. si illis. Alij verò dicunt, & melius, qd nullus debet vicisci propriã iniuriã, etiã si superiorem non habeat. Vnde super illud Ioan. 8. Ego gloriam meam non quaero, est qui quaerat, & iudicet, dicit Gregorius: Illatas contumelias, patris iudicio reseruat, vt nobis profecto insinuet quantum nos esse patientes debemus: dum se adhuc vicisci non vult, & ipse qui iudicat. Nam sicut ibidem præcedit, Pater omnium iudicium dedit filio. Si ergo iudex iudicium non vult in facto proprio iudicare: multo minus alius debet hoc præsumere quantum est de stricto iure, nisi alius præsupponat se mandatis suis. In quo casu si immoderatum quid præcipiat, redigatur, & reguletur ad arbitrium boni viri: vt extra, de iureiur. veniens, & c. quintauul. Et licet Papa solutus sit legibus, vt C. de legibus. l. digna vox. tamen ipse delegat. infra eo. c. j. Ad idem accedit. ff. de offic. præsidis. l. senatus. Et de iurisdictioni. omnium iud. l. qui iurisdictioni. & l. prætor. Hæc probantur extra, de restit. spoliat. c. conquarente. Et extra de accu. qualiter enim. in fine. Sic ergo generaliter prohibetur, ne quis in causa sua iudicet: quia vitium est aliquem suæ rei iudicem fieri. ff. de iudiciis. Iulianus ait. vnde non debet quis in sua re sententiam ferre, quia non potest seipsum condemnare, nec sibi præcipere, vel absolvere. ff. de arbi. l. penultima. Et differre debet esse inter iudicem, & iudicatum, extra, de institu. cap. fin. extra de iure patronatus. c. per vestras. extra de dilationibus. c. debitum, extra de verbo. sig. c. forum. si quis igitur aliquid iniuriæ patitur, non debet propter hoc tumultum facere, nec seditione mouere, sed liceat ei adire iudicem, & legum postulare præsidium. C. de his, qui ad ecc. cõf. l. denunciamus. Alioquin si quicquam publicè, vel priuatim exortum sit, cum poena triplici restituatur. Vnde non est licitum, quod aliquis rem aliquam tanquam suam occupet, alioquin poenam habet. ff. quod metus causa. l. extat. C. vnde vi. l. si quis in tantam. ff. de reli. & sumptibus fu. l. ossa. Fallit hoc forte secundum Azonem, vbi quis non habet copiam magistratus. ar. C. de Iud. xis. l. nullus. ff. de orig. iur. l. 2. §. post orig. Quod intelligas quo ad hoc, vt si forte aduersarius meus fugiat, liceat mihi ipsum detinere, & etiam manus iniicere, ad hoc, vt ipsum ducam coram iudice competente. ff. de his, quæ in fra. credi. l. ait prætor. & l. si debitorem. C. de curialibus. l. generalis. l. x. Et est arg. quod si clericus delinquit, & fugiat, quod possit sine metu canonis duci coram episcopo, & quousque sibi redditus fuerit, detineri, sicut vitur ecclesia Gallicana. Sed non diffinitio vtrum excommunicatio euitetur, quia non inuenio hoc expressum in iure canonico. Et semper quantumcum

que delinquit, quousque corrigibilis est, privilegium retinet. extra de sententia excommuni. c. in audientiam, & c. contingit. 2. Patet ergo, quod non licet homini, vt sit propria causæ diffinitor, vel propria iniuriæ vltor vel suæ rei occupator. Nam proprius amor fallit, & ab æquitate recedere facit. Sed, nota, quod maioris auctoritatis auctoritas vitium purget, vt ff. de his qui nocent homo in foro iudiciali non debet esse iudex causæ suæ, ita nec in foro poenitentiali debet esse iudex culpæ suæ. Apосто. 1. Cor. 9. Neque me ipsum iudico sed iudicio sacerdotis debet eam dimittere. Luc. 11. Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c.

Quibus, quantisque bonis anima humana celesti sponda viduata priuatur, Ecclesie Episcopo, seu Archiepiscopo carentis similitudine declaratur.

Cap. IIII.

Anima dicitur viduata amisso celesti spondo Deo, sicut dicitur viduata ecclesia caris Episcopo, vel Archiepiscopo. Dicitur enim sine Episcopo ecclesia viduata, quo ad quædam, puta consilij conuocationem, chrisimatis confectionem, basilicarum dedicationem, clericorum ordinationem, episcoporum consecrationem. Similiter episcopalis ecclesia viduata dicitur, quo ad quædam episcopalis ecclesie chrisimatis fronte confirmationem extra de consuet. c. quanto. virginum consecrationem, poenitentium publicè remissionem, seu reconciliationem, xxvj. quæst. vj. §. & c. 68. dist. quamuis coepiscopi. c. 25. dist. penult. vbi ad episcopum Ecclesiarum reconciliatione, extra de consecratione ecclesie, vel altaris. Abbatum benedictionem, de ætate, & qualitate. c. cum conuocatur. Maioris inquisitionis discussionem, & monasterij consecrationem. extra de ele. c. transmissa. In his enim omnibus ex similibus dicitur viduata ecclesia Episcopalis. Similiter anima priuata per peccatum celesti spondo, caret consilio, id est consortio ecclesie, quia & si in de ecclesie numero: non tamen merito.

Itè Chrismate gratiæ, & dedicatione personæ, quæ neque templum animæ neque corpus est Deo dicatum quandiu est in peccato.

Item ordinatione vitæ, quia vita peccatoris inordinata est.

Item consecratione animæ: quia non est peccatoris anima Deo consecrata: nec contra tentationes habet robur, siue firmitatem, nec conseruationem virginialis munditiæ.

Item caret peccatorum remissione, & reconciliatione offensæ.

Item benedictione misericordie. Hæc est enim benedictio abbarum, id est partum qui benediciuntur, femine elemosinarum. Vnde & misericordibus dicitur illud Mat. 25. Venite benedicti patris mei, perite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi.

Item caret discussione poenitentis, quia peccator seipsum non discutit, nec aspicit. Aposto. 1. Cor. 13. Non metipsum diiudicemus, non vtique à Domino dicemur.

Superiorum potestati, & dispensatio quemadmodum superiorum delicta excuset, lege & exemplo tum sacræ scripturæ testimonio demonstratur.

Cap. V.

Auctoritas

CAP. VII.

Auctoritas, & dispensatio superioris excusat inferiorum delicta. Cuius exemplum apparet in simonia. Potest enim dari temporale pro spirituali ex prouisione superioris: vt extra, de pactis. c. non pridem. Et extra de præsbyteris in fi. Quasi suæ auctoritatis vitium purget, vt ff. de his qui nocent homo in foro iudiciali non debet esse iudex causæ suæ, ita nec in foro poenitentiali debet esse iudex culpæ suæ. Aposto. 1. Cor. 9. Neque me ipsum iudico sed iudicio sacerdotis debet eam dimittere. Luc. 11. Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c.

Item auctoritatem præstans faciendi malum, putanda mandando illud fieri, vel concedendo licentiam reputatur, vt faciens malum. Et ideo dicit Imperator omnia nostra facimus, quibus à nobis impartitur auctoritas, vt C. de veteri iure. en. l. j. §. cumque, & sed neque.

Item auctoritatem habent maiores ordinandis de minoribus. Vnde princeps cum suis proceribus potest facere constitutiones, vt C. de officio præfec. l. humanum.

Bona in charitate cõfecta ab aliquo fidelium alium absque meriti amissione conferri posse, exemplo, pluribusque legum auctoritatibus confirmatur.

CAP. VI.

Bona, quæ quis facit existens in charitate, si transferat in alium, non propterea ipse illa perdit, quantum ad meritum. Cuius exemplum est, quia licet populus Romanus auctoritatem condendi constitutiones, seu etiam leges legatur transtulisse in principem, vt C. de veteri iure en. l. j. §. & hoc etiam tamen intelligitur translata, id est concessa non, quod omnino populus se abdicauit potestatem. Et sic dicitur transferri iurisdictione à delegante in delegatum: vt ff. de officio eius cui mandata est iurisdictione l. j. §. qui mandatum. Nam & si olim potestatem condendi leges populus in principem transtulisset, tamen postea reuocauit, vt ff. de orig. iur. l. 2. §. ex actis. & §. cum placuisset. Sed licet, sic esset antiquitus, hodie tamen dicunt aliqui, quod nec populus, nec senatus potest condere legem generalem, sed soli principi, licet condere legem talem. C. de legibus, lege fin. Quod ego verius credo, vt etiam patet. C. de veteri iur. en. l. 2. §. sed hoc. Sicut enim translato sacerdotio, necesse est, vt legis translatio fiat: sic dici potest, quod translato Imperio, necesse, quod potestatis condendi leges, translato etiam fiat, extra de constit. c. translato. Nam qui nihil recipiunt, in solidum præsumitur transtulisse, arg. extra de offi. deleg. c. venera. ad fi. Sed & prima opinio, vt sentit Hosti. est de consuetudine inumbrata, quæ nec dum opinionem, sed etiam legem tollit, vti procmio Instit. §. igitur post libros, & in Auth. de hære. & fal. §. j. Coll. 1.

Spiritualia carnalibus digniora, maiora, & fortiora esse ceteris, ique comparatione & exemplo per civiles leges approbato ass. vt iur. carnemq; spiritui semper fore subiacendam, sacre scripture auctoritatibus confirmatur.

Sua d. Exempla

Caro debet esse subiecta spiritui, & non econuerso quia spiritualia maiora, digniora, & fortiora sunt quam carnalia. Et hinc est, quod clericus non potest conueniri sub iudice seculari, extra de indi. decernimus. Et etiam episcopus non potest hodie laico delegare, etiam si clericus consentiret, extra. de foro compe. significasti. Nec obstat, quod habetur. xj. q. j. placuit. & iterum. 1. q. j. clericus nullus. xvj. q. 7. filius se. Hoc enim intelligitur de deposito, & incorrigibili qui non potest per alium distingui. extra, de cleri. excommuni. c. 2. in fi. & de sent. excommuni. vt fame. 17. di. nec licuit. 23. q. v. de Liguribus. Nam si relicto habitu immisceat se præliis, vel faciat bellum, impune occiditur, extra de senten. excommuni. cum non ab homine, in fine. Vel hoc potest fieri auct. pontificia li. j. papa, vt secunda. q. v. c. deuotissimam. Laicus autem bene conuenitur sub iudice ecclesiastico in multis casibus. vt in causa seruorum, & rusticorum ecclesie. 89. di. iudicatum. 1. q. c. ecclesiarum seruos.

Item in causis poenitentium. 1. q. 1. aliud.

Item in causis libertorum, pupillorum & viduarum, & debilium personarum. 87. dist. desolaris. & præcipue quantum ad tuitionem, & defensionem, ne à potentioribus opprimantur 33. q. v. administratores extra de cõsibus, licet 34. q. 3. si quis de potentioribus.

Idem etiam est in peregrinis, mercatoribus, & agricultoribus, & mare nauigantibus, extra de treu. & pa. innouamus. 24. q. 3. si quis Romipetas.

Idem cum agitur de feudo ecclesie, & inuasores etiam locorum ecclesiarum, vel raptores, seu malefactores possunt conueniri clerici sub quocunque maluerint iudice. Et similiter quando iudex ecclesiasticus iustitiam reddere negligit, vel suspectus est, vel subditum lædit, recognoscit episcopus, vt in aucten. vt disse. iudi. 1. R. 1. & §. j. & §. si tamen contingit. Coll. ix.

Idem est de iure in ciuitatibus quæ iudicibus carent. Quia ergo ecclesiastica ad spiritum, secularia vero referuntur ad carnem, sicut clericus sub seculari iudice non debet conueniri, ita quoque neque spiritus debet sub lege carnis teneri, de qua Aposto. Rom. 8. ait, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & c. Ro. 8. Debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus. Sed quasi econuerso sub iudice ecclesiastico laicus conuenitur, quando sub moderamine spiritus carnalis appetitus restringitur. Gal. 5. Spiritus ambulare, & desideria carnis non perficiet s.

Item mortificanda est ne anima pereat, sicut homo incendium timens, destruit domum vicini, ne sua ardeat. Est enim licitum hoc secundum leges. Nam si defendendi mei causa tuum ædificium incendium orto dissipauerim non teneor tibi & ideo Vlpianus reprobat Labeonem, qui ait in hoc casu, & in eo nomine etiam familiaris iudicium dandum, vt ff. eo. l. 3. §. q. ait prætor, posset tamen dici, qd Labeonis sententia fuit vera, vbi iustus non fuit metus, quia adhuc non peruenerat ignis vsque ad domum vicini, quam destruxit, tunc enim teneor in simplicium act. l. acquil. Sed si peruenerat, vel iuste dubitabam, an perueneret, quia

quia forte tempus & etiam erat, habet locum, quod Vlpianus dixit, Neque enim in damnum dare videor equè perituris adibus, ut ff. quod vi aut clam. l. Si alius. §. Est & alia exceptio. Quamuis autem non peruenit, tamen putabam, iguam vèrurum: adhuc cessat actio, sic intelligitur ff. ad laquil. Si quis fumo. §. aut dicitur. Sic etiam patitur ei qui causa mercium suarum seruandarum alienas proicit in mare: ut ff. de præst. verbis. l. qui seruandarum. Respon. j. Multo ergo magis, debet homo spiritualiter plus curare de anima quam de carne. Est enim anima quasi domus Dei propria: caro autem quasi aliena. Vnde Dominus ait, Mat. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus: super animam autem non habent iam amplius quid faciant: ergo domus carnis, seu concupiscentia mortificando per penitentiam destruantur, ne, scilicet libidinis incendio domus mentis absorbeat. Ro. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis viuētis: Et hic præcipue est necessarium cum quis perflare senserit tentationis ventum, & vbi se fragilem sentiens, metuit ruinæ periculum.

Sunt etiam carnis delectationes velut alienæ merces in mare proiciendæ, id est in amaritudinem penitentia conuertendæ, ut mentis internæ virtutes quasi propriæ merces saluentur. Matth. Si pes tuus scandalizat te, absconde eum, & proice abs te. Et idem. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proice abs te, &c. Ex. 15. Equum, & ascensorem eius delectationis appetitus, qui ei dominantur qui proiciendus est in mare penitentia. Ostendunt etiã nobis præfata legum exempla, quod magis homo de propria salute, quam aliena debet curare.

Item cum à carne permittit se spiritus superare, est velut quædam collusio damnabilis, & iniqua. Tunc enim spiritus assimilatur ei, qui colludit in causa status, puta cum dominum accepta pecunia, vel alias malitiosè permittit se à seruo in status iudicio superare: quæ collusio detegenda est, & dantur præmia detegenti, & ad iudicatur ei seruus. Vnde ille, qui colludit in causa status, perditus in personam illius de cuius statu agebatur, & applicatur illi, qui collusionem detexit. ff. de collusio. bus. l. i. C. eo. l. fin. Similiter cum caro & spiritus sibi inuicem quasi litigantes aduersentur, si propter delectationem acceptam à carne permittat, se in tentationis causa, seu lite superari per se in seipsum, est quasi collusio peccatum. Quod tamen si per penitentiam, vel confessionem detegatur, cuius seruus totum red gatur ipsius penitentis. Et tunc tollitur dominium carnis à spiritu præuaticante, & subditur eidem spiritui penitenti ex cuius persona dicebat Apost. 1. Cor. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.

Quando casus malus in aliquo ob eius culpam sit conferendus ac peccendus medicorum exemplo terminatur.

CAP. VIII.

Casus malus non imputatur alicui, nisi vbi culpa interuenit, sicut medico non imputatur, si potionem dat, & infirmus aliquo casu fortuito moriatur, ita quod medicus non deprehendatur in culpa ante factum, vel in facto, vel post factum: extra

de cler. agro. c. ad aures. Ante factum deprehenditur in culpa, quando non est peritus in arte, vel quando intromittit se de ministerio alieno, puta est religiosus, qui intromittit se de chirurgia, quod officium non pertinet ad ipsum, extra de homici. c. tua nos in facto autem deprehenditur in culpa, quando non dedit potionem iuxta traditionem artis. imò innitebatur prudentiæ suæ, contra iura de consti. ca. ecce ne innitaris. Et post factum deprehenditur, quando circa custodiam infirmi non apponit diligentiam, quam debet: nec excusatur si custodem minus diligentem dimisit vbi videbat periculum imminere. arg. extra de officio Arch. c. ea quæ. Caveat ergo quomodo plures curas simul & semel suscipiat, quia si infirmus continuam diligentiam exigit, pluribus intentus, minor est sensus tali, ad aures ff. ad laquil. quæ actio. ne. §. si. & l. seq.

Quantum circuitus Ecclesiarum dispendia sint vitanda, curia Romana consuetudine, & lege breuibus monstratur verbis.

CAP. IX.

Circuitus & dispendia vitanda sunt, cuius exemplum habetur à consuetudine curiæ Romanæ. Nam licet per postulationem hoc acquiratur postulato, quod redditur habilis ad hoc, ut eligatur postulatione admissa, ut extra de elec. c. Innotuit, in si. hunc tamen ordinem, & si à iure procedat, non seruat Ro. curia. Nam si ab ea aliquis postuletur, postulatione admissa non sequitur electio, sed approbatio postulationis, & postulati pro electione, & confirmatione habetur, & simile, extra de electio. c. Cui inter canonicos, & hoc ideo facit, ut euitetur circuitus. Qui certe vitandi sunt, ut ff. de cond. indeb. l. dominus, & ut vitentur dispendia ecclesiarum, ut extra de elec. c. vlt.

Mali cogitatio quando peccatum veniale, seu mortale existat, quando merita præcedentia euacuet ac gratiam tollat, Sanctorum Doctorum auctoritate, testatorisque exemplo ostenditur.

CAP. X.

Cogitatio interior peccati sine consensu operis, non tollit gratiam, nec euacuat merita præcedentia, nisi sit cum delectatione morosa, quia tunc interdum est mortalis culpa. Exemplum huius est, quia voluntas testatoris imperfecta non tollit solennè testamentum præcedens, sed cum decennio tollit, ut C. de testamentis. l. scimus. Sicut ergo morositas temporis auctenticat imperfectam voluntatem testatoris, Sic etiam morositas peccatoris augmentat culpam interioris cogitationis, vnde peruersæ cogitationes sicut dicitur Sap. 1. separant à Deo, l. quando sunt morosæ. & ideo, sicut dicit Irido. com. te titillat cogitatio, cum tibi aliquid suggerit illicitum, non ibi tenetas animi calca terpetus caput, calca præuocogitationis inuitum. Est enim periculū in mora. Aduertendum tamē hic est, quod proprie loquendo, delectatio cogitationis dicitur morosa non ex mora temporis, sed ex eo, quod ratio delibans circa eam immoratur, nec tunc expellit tenens, & voluens libèter ea statim, ut attingeretur animam respi debuerit, ut Aug. 15 de tri. dicit Item non quod cogitatio ipsa secundum se non est peccatum mortale, immo quandoque est veniale tantum.

puta cum aliquis cogita vtiliter de fornicatione, & ut de ea prædicet, vel disputet, Sed si aliquis circa cogitationem fornicationis immoratur, ut delectetur de iplo actu cogitato tunc est peccatum graue, immo etiam exterioris operis dicitur esse mortalis. Porcorum confessio conscientiaq; examinatio quomodo sit agenda, ut suum patiat effectum, eorum, qui secundum iura sunt consecrandi exemplo edocetur.

CAP. XI.

Confessionem debet precedere diligens conscientia pertractatio, & examinatio. Nam secundum iura, antequam quis consecratur, vel ordinatur, debet precedere per triduum scrutinium, scilicet ut incipatur in feria quarta præcedente sabbatum octiduum, & debet per triduum diligenter inquiri de genere, de patria, de institutione in titu. ad quem ordinatur, de ætate, de loco in quo conuersatus est, de scientia, de si se, & de alijs huiusmodi, & sic examinatur per triduum cõtinuum, sabbato qui probati sunt Episcopo presentantur. 24. d. c. quando. Similiter antequam penitens se sacerdoti in confessione representet, ut beneficiu ab solutionis, & sacramentalis gratia consecrationem recipiat, debet semetipsum primo diligenter persequari, & conscientiam suam per triduum, id est diutius examinare, vel per triduum, id est de triplici tempore, scilicet de iuuentute, virili ætate, & senectute. vel per triduum, id est tripliciter, scilicet de commissis in Deum, in proximum, & in seipsum, vel per triduum, quia debet esse consideratio penitentium, seu cõfessionum circa personas, circa peccata, circa circumstantias peccatorum. Debet quoque fieri examinatio penitentis de tota vita sua, quando vult generaliter confiteri, & debet fieri examinatio non solum de actibus peccatorum, sed etiam de circumstantijs, scilicet de conditione personæ, de loco, de facto, de causa, de modo, de tempore, de auxilijs quibus operatus est. Sicut in hoc versu cõtinetur. Quis, quid vbi, quibus auxilijs, cur quomodo, quando. Sicut clericus, ut dictum est examinatur non solum de persona, & vita, sed etiam de alijs circumstantijs. *Diu peccatum in conscientia non esse ferendum, ne suo pondere in aliud trahat, vnico Canonistarum circa Ecclesia grauiamen exemplo instrumur.*

CAP. XII.

Conscientia grauiamen non est sustinendum, sed est per penitentiam protinus remouendum. Nam secundum iura non tolerandum est grauiamen ecclesiæ, vnde consuetudines inducunt in grauiam ecclesiarum, non debent obseruari, sed reuocari, extra de consuetudine. cap. j. Sicut ergo est reuocandum, quod infert grauiamen ecclesiæ, ita etiã est remouendum, & purgandum, quod infert grauiam conscientia, scilicet peccatum, ex eo, quod quam diu retinetur semper peccator ipse ruit de malo in peius. Greg. peccatum quod per penitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. & ad idem de pen. di. 4. cap. 1. & 37. quæst. 2. & se. propter quod hoitatur Apostolus Heb. 12. de ponentes omne onus, & circumstantans peccatum, &c. maxime autem peccandi consuetudo est, que conscientiam grauat. Psal. 4. Fidei hominum vsquequo graui corde: scilicet per peccatum Summa de Exemol.

candi consuetudinem, quæ cor indurat, & aggrauat. Quomodo viri spirituales, & à quibus in delictis sint corrigendi, & puniendi, ne quis in errorem incidat, breuibus ostenditur verbis.

CAP. XIII.

Ortipiendi sunt spirituales viri non per carnales, sed per spirituales, sicut clerici non sunt corrigendi, vel verberandi per laicos, sed tantum per clericos. vnde si prælatus percuteret subditos, siue alios, non per clericos, sed per laicos, vterque esset excommunicatus, & qui præciperet, & qui verberaret, ut extra, de sen. excom. cap. vniuersitas, nisi forte sint in corrigibiles, qui non possunt commode per clericos comprehendere. Tunc enim per laicos possunt, dum tamen non plus se extendat violentia laicorum, quam requirat rebellio clericorum. ut extra de sen. excom. ca. vt iam, §. laici. Item correptio prælati debet esse moderata. Nam si esset nimis atrox & violenta in clericum ita vt mors sequeretur, non transenda esset sine punitione. Vnde si subditum suum non habito respectu ad ordinem sibi datum, Episcopus cõd. crudeliter iusserit, & in continenti mortuus fuerit, homicida iudicatur, ar. 51. d. si qua scemina. Si autem per 8. menses, vel amplius, vel minus ad arbitrium iudicis redgendum vixerit, & postea moriatur, quamuis præsumatur ex alia infirmitate, tamen suspendendus est dominus ad tempus vel vsque ad duos menses, vel secundum quod videbitur inspecta persona, ut extra de clerico percussore. præterea, & si se non emendauerit, postea deponatur, ut cõti. c. 1.

Sanctorum corpora post extremi iudicij diem fore glorificanda, & cum animabus beatificanda auctoritate, & exemplo confirmatur.

CAP. XIII.

Corpora Sanctorum post resurrectionem erunt & præmiabuntur in cœlo sicut & spiritus eorum, & similiter corpora damnatorum in inferno. Tenet enim in homine spiritus quasi vicem viri, Caro autem quasi vicem vxoris. & secundum iura vxor sequitur forum mariti, ut ff. de iurisd. om. iud. l. penul. C. de incol. l. vltima. ff. de munici. l. ea quæ. & l. de iure. §. vltimo, & l. filijs, §. 1. Si militer etiam caro sequitur forum spiritus: quia vbi præmiatur, vel punitur spiritus, etiam caro, l. uic. 20. Timete eum qui habet potestatem animam, & corpus mittere in gehennam. Congruum enim est, ut sicut hoc corpus simul cum anima peccat, vel meretur, ita tandem simul cum anima puniatur, vel præmiatur, & ideo potest dicere anima beata de corpore: volo pater, ut vbi ego sum, illic sit & minister meus. Nam sicut corpus hoc coniungitur animæ ad ministerium laboris, ita in cœlo ei copulabitur ad confortium mercedis.

Damnatis qui in inferno iam existunt, suffragia aliquo pacto conferri non posse, nec ipsi alijs eorum hac ratione patissimum ab his, qui in Purgatorio, & in Cælo, & in Mundo existunt, differre terminat.

CAP. XV.

Damnati, qui sunt in inferno, nec suffragia velant recipere, in quo differunt ab his, qui sunt in purgatorio, nec ipsi ab his esse posse in quo differunt ab his, qui sunt in cælo, & in Mundo.

do. Vnde in hoc damnati assimulant clericis suspen-
sis, quibus secundum iura, beneficia conferri non pos-
sunt, extra de arate, & qualitate ord. prae. cap. cum
bonae memoriae nec ipsi alijs possunt conferre, vt
extra de concessione praeben. vel ecclesiae non
vacant. c. quoniam diuersitatem. Similiter danatis sus-
fragia conferri non possunt, quia in inferno nulla est
redemptio, sicut patuit in diuite epulone: Luc. 16. Si-
militer etiam ipsi bona alijs conferre non possunt,
qui bonis omnibus sunt priuari. Pla. 73. Nihil inue-
nerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

Quando culpa damnum inferentis excusabilis existat, &
quando non, idque ante factum in facto & post factum
posse euenire, pluribus Legistarum aperitur exemplis.

Cap. XVI.

Damni dati culpa aliquando est excusabilis,
nam aliquando excusat eam modus, vt cum
quis se defendendo damnum dedit, tunc e-
nim non tenetur dum tamen modum seruauit. Talis
enim culpa caret, quia secundum legem fecit. ff. de
iustitia, & iure. l. vt vim. Aliquando vero excusat eum
metus. Nam mihi quencunq; ferro me perentem
quamuis non percutientem, interficere licet. sufficit
enim terror armorum. Hac etiam ratione excusor si
furem nocturno tempore interfecero, vt dicitur in
tabernario: repositae lucernam, vt tamen clamore
hoc restificetur sed de die non licet nisi se te-
lo defendat, sed si potui ipsum capere non occiden-
do, & tamen occidi, tunc tenor. ff. ad legem Aquil. l.
quarta, §. fin. & l. 5. & l. si ex plagis. §. tabernarius. ex-
tra de homicidio. cap. 2. & 8. Aliquando vero excu-
sat cum impulsus, quia sine culpa etiam est, qui alteri-
us impulsus, vel ventorum violentia damnum dedit
ff. ad l. Aquil. l. quem admodum. §. si nauis. & l. si ex pla-
gis, §. in diuino capitulo.

Item culpa damnum inferentis aliquando est, an-
te factum, aliquando in facto, aliquando post factum.
Ante factum est sicut cum aliquis male composuit
lapides in plastro, & propterea lapides ceciderunt,
& damnum dederunt: vel in stipulam suam ignem
apposuit in die ventoso, vel quia non adhibuit dili-
gentiam, quam debuit de damno, quod sequitur, te-
netur: quia qui occasionem damni dat, damnum de-
disse videtur. Porro si omnem diligentiam adhibuit,
quam debuit, ita quod nihil dimisit, de contingenti-
bus non tenetur. ff. ad l. Aquil. l. qui occidit §. in hac,
& l. qui foueas. & l. idem iure. §. milionem. & l. si ser-
nus, §. si explanato. extra de iniurijs, & dano dato. c.
si egressus. Quando vero culpa sequitur factum, vt
in medico, qui bene secuit, & postea circa curam ne-
gligens fuit. Quandoque autem est in facto, vt si me-
dicus imperite secuit. ff. ad l. Aquil. l. qua actione. §. si.
& l. idem iure. Et probantur haec tria. extra de arate,
& quali. c. ad aures. & de homicidio. c. tua nos.

Septem hic potissima causa Ecclesiae curam re-
nuntiantis annotantur, quibus etiam homo,
vt Diabolo ac eius pompis renun-
ciat admonetur, illiusque sug-
gestio quanta sit,
declarat.

Diabolo renuciare debet homo, & omnibus po-
pulis eius, de causis, pluribus similibus his quibus
episcopi renuntiatio admittitur. Sunt enim haec
iustae causae, quibus talis est renuciatio admittenda,
Cōscientia criminis, non cuiuslibet, sed illius duntaxat,
propter quod ipsius officij executio post peccata
penitentiam etiam impeditur. puta si sit enorme de-
lictum, secundum Bernar. Gos. & Host. Et dicitur enorme
delictum, secundum Host. de homic. 50. di. c. mi-
nor. j. q. 7. ca. si quas omnem. de const. di. j. cap. i. Item
haereticus, in qua post vulnus sanati cicatrix remanet.
j. q. 7. si qui. Item simonia in ordine. extra, de accusa-
tionibus.

Secunda causa est debilitas corporis, nec omnis de-
bilitas, quae ex infirmitate, & senectute procedit. In-
firmus, sed illa duntaxat, per quam impotens redditur
ad exequendum officium pastorale.

Tertia est defectus scientiae: sed quamuis deside-
randa sit eminens scientia in pastore, in eo tamen est
competens toleranda, extra de elec. c. qualiter.

Quarta causa est malitia plebis, quando scilicet
adeo durae ceruicis existit, & in rebellionem suam
perinax inuenitur, quod praelatus nequit proficere
apud ipsam quod si mortis periculum imminet, ius-
ta est causa renuntiationis. extra, de renun. cap. ad
supplicationem. & extra de elec. bonae memoriae. Hoc
periculum intelligitur secundum quod parochiani
ipsum capitaliter persequuntur. In quo casu super-
rior, ad quem spectat etiam ex officio, & si nihil pe-
trat, eum transferre debet agrum: extra de reuoc.
permut. c. quae situm, siue quia aer idem est pestilens,
& mortifer § 4. dist. c. quorundam.

Sexta causa est graue scandalum, & scilicet, quan-
do de ipso praelato grauitate scandalizantur sub-
diti.

Septima causa est irregularitas personae, vt si biga-
mus; & tunc non remanet: vel illegitime natus & tunc
ex dispensatione remanere potest, vt patet extra de
renun. c. nunc pridem. vbi ista plenius exponuntur.
Omnia autem praedicta quodam modo diabolo com-
petunt, quia ipse crimina enormia suggerit, vt here-
resim, & simoniam, & homicidium. Job. 8. Ille homi-
cida erat ab initio, &c. Ipse quoque vires nostras
tam spirituales, quam corporales infirmat, & confu-
git, ipse obscuritatem nobis dubietatis, & ignorantiae
ingerit: Ipse sua malitia pertinax, & immutabilis ex-
istit, & insuper nos ad periculum aeternae mortis per-
trahit. Capitaliter enim nos persequitur, & pestilens
nos statu venenosa suggestionis insicere conatur.

Gravia etiam nobis scandala suscitatur, & inducit, &
dum affectum spiritus à ratione recta subtrahit, &
voluptati carnis per consensum coniungit, quae
gamum irregularis efficit: ex quo etiam adolentia
na proles carnalis operis procedit. Ex quibus omnia
patenter apparet, quod diabolo renunciandum est à
omnibus eius populis. Apostolus 1. Cor. 10. Nolo vos
cuios esse demoniorum. Et Eph. 6. Nolite locum dari
diabolo.

Quemadmodum à fidelium unione ab Ecclesiaq; merito
excommunicationem, Ecclesiarum incendiarij excluduntur, si

multo magis à Sanctorum consortio ignem discordiae in-
cendentes, excludi demonstratur.

CAP. XVIII.

Discordiae, vel odij ignem incendentes exclu-
dentur à consortio Sanctorum, sicut incendiarij
ecclesiarum excluduntur per excommunicationem
à consortio fidelium. Nam incendiarij Eccle-
siarum, qui scilicet ecclesiam, vel locum religiosum,
vel semeterium, vel ea, quae sunt infra spacium pri-
uilegiatum, vt legitur. 17. q. 4. sicut antiquitus incen-
derunt, vel effregerunt, sunt excommunicati ipso iu-
re. Ita quod ex quo denuntiati sunt in ecclesia non
possunt absolui nisi per Papam, vt extra, de senten.
excommu. c. tua nos. ca. conuasti. Excipitur tamen
mortis periculum imminens, vt extra. ca. vt super eo.
& c. in literis. Alij autem incendiarij, scilicet aliorum
locorum non sunt excommunicati, sed excommuni-
candi. Et excommunicati non absoluntur nisi dam-
no restituto, & iuramento praestito, quod ignem vl-
terius non apponant, vt 23. q. vlti. c. pessima. Et here-
des coguntur satisfacere damnum passis. Consuetudo au-
tem approbata, (vt dicit Hostien.) reddit tales
incendiarios excommunicatos ipso iure, quamuis
denuntiati non sint, siue in ecclesijs, siue in villis in-
cendium commiserint. dolo malo. Consuetudo au-
tem seruanda est, cum sit optima legum inter-
pres: vbi autem consuetudo non apparet, sentiendum
est cum Alano, scilicet, quod incendiarij talium
locorum, quam ecclesiarum non sunt excommuni-
candi, sed excommunicandi. Si ergo per excommuni-
cationem excluduntur à consortio fidelium, qui incen-
dunt ecclesiam, vel templum materiale, multo magis
excluduntur à beatorum consortio, qui incendunt
igne discordiae, vel odij templum spirituale, scilicet
animae. Pl. 73. incenduntur igni sanctuarium tuum.

Presumptio secundum Iuristas quor. modis distinguitur,
ambiguae animae periculum inducentia, quo pacto sint
iudicanda, & decernenda. Legum auctoritatibus, plu-
ribusq; exemplis demonstratur, & malam suspicionem tribus
de causis prouenire asseritur.

CAP. XIX.

Vbia in quibus veritur periculum animae, de-
bent trahi ad partem, & praesumptionem tu-
torem extra, de sponsalibus. ca. ieiunus. Ideo in
dubio secundum iura praesumitur quis excommuni-
catus extra de sent. excomm. cum delideres.

Item in dubio praesumitur, quis fornicator. 3. q. 5.
ca. aliter, & c. nostras.

Item in dubio praesumitur, quis paganus siue non
baptizatus. de consecr. d. 4. c. paruos. ca. si nulla. &
extra de bap. cap. primo. Item in dubio praesumitur,
quis non ordinatus. 7. q. 8. dist. c. cap. presbyteri. Item
in dubio praesumitur ecclesia non consecrata, de con-
secr. dist. c. cap. sollempnitate. & c. ecclesia. Notandum est
hoc, quod iurista distingunt multo plerumque praesum-
ptionem. Est enim quaedam praesumptio iudicis, &
contumaciae hominis, vt quando episcopus citatus
debet cum suum & non redit ad ecclesiam, praesumit
iure quod habeat ecclesiam pro derelicta an. à con-

trario sensu. 7. q. 1. c. praesentium. Sed haec praesumptio
bene admittit probationem contrariam. Et de hac et-
iam legitur. 2. quaestio. 5. cap. omnibus nobis. circa
finem. Alia praesumptio est famae, vt quando quis
infamatus est, nec apparent alia indicia, & haec
admittit probationem in contrarium aliquando per
inquisitionem, aliquando per purgationem. Alia
verò est naturae, vt si pater exhaeredit filium, praes-
sumitur, quod iniuste, quia non permittit natura
praesumere, quod filius patrem offendar, C. de inof.
testamento. omni modo. & Authen. non liceat patri,
quod nullus affectus vincit paternum, vel maternum.
C. de cura. suri. l. vt. Ex hac etiam praesumptione con-
tingit, quod non praesumitur frater contra fratrem
falsum testimonium dicere, maxime in crimine here-
sis, vel & alio graui. Naturale enim foedus non per-
mittit quicquam falsi criminis suspicari, extra, de co-
ha. cle. & muli. c. j. & c. vlt. Alia verò praesumptio est
iuris tantum, cum ius praesumit aliquid, sed non sta-
tuit ius super praesumpto: vt si vir diu fuit cum vxore
sua in lecto, praesumit ius quod eam cognouit, si ipse
hoc dicat quauis vxor neget, ext. de desp. imp. c. con-
tinebatur, & c. deo pueri. 3. q. 1. cap. si quis acceperit.
Tamen bene admittit probationem in contrarium.
27. q. 1. ca. nec aliqua. Sed notandum, quod aliquando
lex fingit bonum quod canon malum praesumit. Nam
in liberae mulieris coniunctione, & cohabitatione
lex fingit matrimonium. ff. de ritu nup. l. in libera. Ca-
non vero praesumit stuprum, seu contubernium pro-
pter periculum, 3. q. 5. c. 1. & 2. Et hoc propter
periculum, quod accidere potest ex clandestina despon-
satione. Nam quamuis verè matrimonium consti-
tutum sit inter aliquos, si tamē alter diuerat, non di-
stringitur à beatorum consortio nisi matrimonium probe-
tur. 3. q. 1. ca. his ita.

Item secundum praesumptionem iuris si chirogra-
phum cancellatum sit praesumitur debitor liberatus,
si si probetur contrarium, ff. de probationibus. l. si
chirographis.

Item in instrumento, & literis statim prima facie, nisi
contra probetur, extra de proba. post testimonium.
C. de probatio. iubemus.

Item praesumitur à iure, quod quicquid habet vxor,
de bonis mariti acquisierit, nisi contrarium pro-
bent. ff. de donat. inter virum, & vxorem. l. Quin-
tus Mutius. C. de dona. inter virum, & vxorem. Et-
iam licet clericus admittat uxorem habentem. Vnde
si relinquatur clerico ab extraneo, praesumitur reli-
ctum, in iura ecclesiae, nisi contra probetur, extra
de testamentis. requisit. Item praesumitur ius, quod
quilibet sit idoneus nisi probetur contrarium. ex-
tra de serati. in or. sac. c. 1. Et quod sit soluendo. ff.
de pri. cre. l. si creditores. in fin. & praesumitur quod
quilibet sit bona fidei nisi probetur malae fidei. de em-
l. penult. Et ideo qui dolum dicit, dolum debet pro-
bare. ff. de probationibus. l. quorundam §. qui dolo. Do-
minus tamen Gualterus Alimēti, Patris. episcopus
dicebat, quod potius debemus praesumere malum,
quam bonum, quia pro vno bono inueniuntur de-
cem mali. Nam multi sunt vocati, pauci vero ele-
cti. Sed illud quod dictum est in contrarium. fit de e-
quitate & benignitate iuris. Et quia de omnibus du-

bis lingua interpretatio fieri debet, extra de re. i. c. estote. Et similiter quædam glossa super epistolam ad Ro. dicit, quod dubia in meliorem partem sunt interpretanda. Vnde Theologi dicunt, quod ex leui de aliquo malam opinionem habere abique sufficienti causa est ei iniuriam facere. Et quamuis contingat, sic interpretatem sæpius falli circa malos, de quibus bonam habet opinionem, tamen melius est bonam opinionem habere de malis per talem deceptionem quam rarius falli, & habere malam opinionem de bono homine. Dicunt etiam Theologi quod habere malam suspensionem de aliquo ex leuibus indicijs potest provenire ex tribus. Vno modo ex hoc, quod aliquis malus est, & ideo ex leuibus de alio iudicat malum.

Secundò ex odio, & inuidia ad alterum, ex qua facilius de eo suspicatur malum.

Tertiò ex longa experientia. Vnde Arist. 2. Rhet. dicit, quod senes sunt maximè suspiciosi, quia multotiens experti sunt aliorum defectus. Primæ duæ causæ manifestæ imporrant peruersitatem affectus. Tertia diminit de ratione suspensionis, quia experientia ad certitudinem proficit. Et nota etiam quod ex leuibus indicijs de bonitate alterius dubitare est veniale, sed pro certo, & quasi definitiuè ex leuibus indicijs malitiam examinare si sit de grauibus non est sine peccato mortali: quia non est sine contemptu proximi. Iudex autem si ex sola suspensione procedat ad aliquem condemnandum, cum manifestè sit contra iustitiam, semper mortalitèr peccat. Alia præsumptio est iuris, & de iure, vt cum ius fingit aliquid, & statuit super factis, & hæc non admittit probationem in contrarium, vt si quis semel deierauerit, nunquam admittitur in testimonium: quia præsumitur, quod semper deierat. extra, de testib. cap. testimonium. Item si aliqua mulier inuita tradatur marito, & habitet secum per annum, & dimidium, de cætero non potest reclamare. Idem si permittit se cognosci, quamuis non habeat annos legitimos. Nam & carnalis copula facit de sponsalibus matrimonium iure præsumente quod consenserint: & de hac præsumptione ius facit, vnde dicitur præsumptio iuris, & de iure. extra de sponsalibus. ca. ad id. extra de desponsationibus impub. capit. de illis à nobis. Quandoque tamen ius fingit aliud esse quam sit. Nam fingit mulierem stipulatam dotem, quæ non est stipulata. C. de rei vxor. ac. l. in princ. Fingit etiam natum, quod non est. ff. de sta. ho. l. qui in utero. Item fingit viuere, quod non viuit. Insti. de excu. ru. §. filij autem. Sed & fingit esse natum, quod natum est. ff. de lib. & posthumis. cuius testimonio, §. Lucius. l. præterea fingit non conceptum quod nascitur mortuum. ff. de verborum significationibus. l. qui mortui. Alia est præsumptio qualitatis, & facti: quæ etiam est de iure, quia scilicet ius propter qualitatem facti præsumit, quod bene, vel malè actum. Inde dicitur per exteriora. Nam si quis simpliciter humiliter, & continenter vixerit, & cum honestis, & discretis libèter conuersetur, præsumuntur eius opera bona, & recta, & munda. Et econtra si libenter non orauerit, non ieiunauerit, non humiliter se habuerit, sed cum luxuriosis, luforibus, & positoribus. se exposuerit, huius opera præsumi possunt

inhonestis, & mala. Et ex malo quoque opere præsumitur malus animus. extra de elect. c. Osius. & extra de clericis non resid. capit. j. & impudicus oculus impudici est cordis nuncius, secundum Aug. in reg. Et quicquid iniuriosum sit aut dicitur, præsumitur animo iniuriandi factum, aut dictum nisi contra probe tur, vt. C. ad l. Cor. de sic. l. prima, & de iniurijs siue conuitijs, licet delinquens dicat, quod ludens fecerit. Nam ludus noxius in culpa est. ff. ad l. Aquil. l. nam ludus. Et ideo non debet remanere impunitus. ff. de furtis. l. in furti actione. §. vt. quis enim ludos appellabit, ex quibus crimina oriuntur: vt in consti. ff. veteris. §. illud notatur. Ideo præsumitur de facili contra vsurarios, qui consueuerunt exercere vsuras.

Elemosynam charitatis; opera (veluti etiam in ecclesia. siue electione alicuius euenire debet) propinquo digni, & indigentioris fore conferendam approbatur.

CAP. XX.

Elemosynarum dispensator si habet in domo vel familia, vel collegio suo indigentem, non debet eum negligere, quia propinquus est vel collegæ cuius exemplum est in ecclesiasticis electionibus. Nō enim prohibetur aliquis eligere consanguineum, dum modo sit idoneus. Et similiter si idoneus in ecclesia in qua facienda est electio inuenitur, de ea est eligendus, vt 24. dist. in nomine Domini. 61. dist. nullus inuitis. Sed in hoc est differentia, quia in electionibus est in fauorem cuiuslibet congregationis indultum, vt de se eligat si ibi idoneus inuenitur, 70. dist. c. nec emeritis. & ca. nullus. Potest congregatio huic iuri fauorabili renunciare, & alium eligere, vel postulare tota, vel maior pars congregationis ipsius, quāuis in ea aliquis dignus existat, vt extra de elect. cum Vintonensis. & c. cum inter canonicos. sed in elemosynis dandis dicit Apostolus 1. Tim. 5. quod si quis suorum & maximè domesticorum curam nō habet, fidem negauit, est infideli deterior. Vnde magis coniunctus est alij necessariò præferendus, cæteris paribus. Puta si alius non occurrat magis indigens, vel quæ indigens, & melior, vel reipublicæ vtilior, in quibus casibus præferendus est coniuncto.

Error iure tolerandus, qui sit, manifestatur, peccantium que error, vendentium & ementium errori assimilatur, quorum hic sex annotantur errores, ac omnia sua apperuntur exemplis.

CAP. XXI.

Error vtilis toleratur. Cuius exemplum est, quod cum seruus non possit esse iudex, quia nec arbitet, quod minus est. ff. de arbit. l. pedius. §. si. Tamen si credatur liber, & sententiam ferat, tunc sententia propter vtilitatem eorum, quia apud eum pgerunt. ff. de officijs præfecti. l. Barbarius. tamen in veritate iudex non est: ar. ff. de cur. l. habemus Medefanus. Ad idem insti. de test. §. sed neque

C. de testi. l. 1. C. de lati. lib. toll. l. 1. §. sed & qui dominus. §. sed & si quis homini libero. Sic dicimus de excommunicato, arg. extra de procu. c. si. Et extra de exce. c. exceptionem. extra, de sent. & re iu. c. ad probandum.

Item si quis gerat se pro legato, cum non sit, certe valebunt eius sententiæ, si homines ad ipsum tanquam ad legatum bona fide recursum habuerint. arg. ff. ad Macedonianum. l. 3. Item error intentionis, qui est sine dolo, aliquando excusat, licet non extorret: quod patet per exemplum in rapina. Nam raptor non dicitur, qui violenter rem alicui rapit, nisi dolus malus interueniat, quia si quis rem propriam alicui violenter auferens credens sibi interesse, tunc cessat actio raptoris, licet talis mulctetur per constitutionem, si quis in tantam. Insti. de vi bonorum rapt. §. sed nec dum talia, & præcedenti. Item si publicanus pecus meum abduxerit, dum putat me aduersus legem vectigalis aliquid commississe, & sic moriatur, non tenetur quamuis errauerit. Secus si ideo inclusit ne pascatur, & fame perierit: quia tunc tenetur. ff. de ius. & iu. l. 2. §. si publicanus.

Item error peccantium assimilatur errori ementium, & vendentium, inter quos contingunt plerumque sex errores impediens contractum emptionis, & venditionis. Primus est in pretio, vt si puto vendere decem, tu putas emere quinque. secus econtra. ff. locati. l. si locem. Iste error est in hypocritis: qui opera poenitentia, vel iustitia, quæ sunt magni valoris, vendunt vili precio humanæ laudis. Hoc enim est, quia hypocrita præmium humanæ laudis maioris valoris extimat, quam sit.

Secundus error est in contractu, vt quia puto vendere, tu putas tibi donari. ff. de rebus cre. l. si ego. Similis error in malis prælatis ecclesiæ, qui bona ecclesiastica pro libito suo tractant tanquam liberè sibi donata, id est tanquam essent veri domini, cum tamen sint non domini, sed dispensatores, & ministri. Et ideo in fine inuenient ea caro precio sibi vendita, grauem scilicet poenam pro eis exoluentes.

Tertius error in corpore, id est in ipsa re, vt quia puto vendere Sempronianum, tu putas emere Cornelianum. vt ff. eo. l. in venditionibus. Sed quid si vendi tibi Petrum cocum cum sit Pelliparius. & si is, qui cocus est, Martinus vocatur, si habui nota nomina seruorum, tunc is debetur, qui nominatus est, sed si non habui nota, is videtur venditus, cuius artificium est adiectum. ff. de rebus dub. l. qui habebat. Talis error est inter diabolum, & luxuriosum. Cui diabolus offert opus carnis, & ille accipit credens, emere, id est percipere solum delectationem, & diabolus intendit ei tradere magis amaritudinem, quia voluptas tristes habet exitus, vt dicit Boetius. Prou. 5. Nouissima illius amara quasi absinthium.

Quartus, & quintus si in substantiali qualitate sine materia errerit, vt si zs pro auro, vel plumbum pro argento destruat, & sic etiam acetum veniat pro vino, quod ab initio acetum fuit, emptio non valet: secus si postea acetum sit, quia eadem proprie substantia est. Est enim idem corpus, probatur hoc. ff. eodem. l. in venditionibus. §. vi-

timo. & l. alioquin. & l. aliter. Sed si in parte errerit in substantiali qualitate, tenet pro parte in qua non erratur, vt ff. eodem tit. l. quod tamen. & l. cum ab eo. §. vlti. Iste error est in auaris, quia quasi plumbum recipiunt pro auro, & acetum pro vino, id est corporalia pro spiritualibus, & temporalia pro æternis. Appreciantur enim magis plumbum, quam aërum, id est magis temporalia, quam æterna.

Sextus est si errerit in sexu, vt puto vendere puellam, tu putas emere puerum: secus si putas emere virginem cum iam sit corrupta, vt ff. eo. §. aliquorum. §. quod & si ego. Sed venditor sciens corruptam, tenetur actione ex empto ad resoluendum contractum. ff. de act. empt. & vend. l. ex empto. §. si quis virginem.

Item si errerit in esse, nulla est emptio, vt si tibi vendo domum, quæ iam combusta est, & uterque ignorat. Talis error etiam inuenitur in hypocritis, qui dare Deo videntur sceminam, id est carnem, in quantum macerant eam per poenitentiam, sed Deus vult puerum, id est spiritum purum.

Item vendit domum iam combustam, illæ scilicet personæ quæ cum luxuriatæ fuerint, in Christo volunt nubere, sicut dicit Apostolus. 1. Tim. 5.

Quibus, quantisque se subiciat poenit excommunicatus, Adæ exemplo edocentur, ac in sex casibus aliquem in excommunicationem maiorem posse incurrere instruitur.

CAP. XXII.

Excommunicatus assimilatur Adæ, qui fuit expulsius de Paradiso, & separatus ab Angelorum consortio: & priuatus eorum alloquio, & etiam priuatus esu ligni vitæ, Gen. 3. Per primum significatur, quod excommunicatio excludit à regno celorum, ex eo, quod excommunicatio si rectè feratur, ligat etiam quo ad Deum. Matth. 16. Quodeunque ligaueris super terram, &c. Ex eo vero, quod fuit separatus ab Angelorum consortio & colloquio, ostenditur quod excommunicatio separat à communionem fidelium. Et dicit lex, quod maioris poenæ visum est, non versari inter homines, vel hominum carere suffragiis. quàm eici extra ciuitatem, puta exiliū deferri, & nemoris. C. ne sanctum baptisma reite. l. qui sanctum. Et alibi Bannitus à rege, & excommunicatus æquiparantur. vt in l. feudorum. Ex eo vero, quod Adam fuit priuatus esu ligni vitæ, ostenditur, quod excommunicatio separat à sacramentis. x1. q. 3. c. nemo. & hoc intelligitur de excommunicatione maioris. Item excommunicatio tollit homini gratiā, cuius similitudo est, quia eliditur rescriptum, si ab excommunicato fuerit impetratum, vt extra de tra. & qual. ord. præf. c. cum bonæ memoriæ, & extra de proba. c. vlti. Item nota, quod excommunicatus à iure pro aliquo delicto potest etiā excommunicari à iudice. Cuius exemplum apparet in statutis factis contra libertatē ecclesiæ, extra de sententia excommunicationis. Circa quæ ponuntur ibi sex casus: in quibus ipso iure maior excommunicatio incurritur scdm Host. Pri mus est, qui de cætero seruati fecerunt statuta, edicta,

& consuetudines introductas contra libertatem ecclesiarum, nisi de ea de capitulis suis chartulariis suis, vel aliis libris. xj. q. 3. c. & hanc si quis antequam intelligas quo ad statuta in scriptis redacta infra duos menses post huius publicationem sententia non fuerit aboleri. Ergo in duobus casibus sint tales excommunicati quo ad statuta.

Primus est, si ipsa infra duos menses, de libris suis non deleuerint.

Secundus est si ipsa scripta fecerint, verum quod ad consuetudinem in vno tantum, scilicet si ipsas de cetero seruari fecerint. Alius casus est in his, qui de cetero talia statuta fecerint. Alius contra illos, qui talia statuta scriptarunt. Alius contra potestates, consules, & rectores, & consiliarios locorum, ubi huiusmodi statuta, & consuetudines de cetero edita fuerint, vel seruata, subaudi quamuis non statuerint vel seruare fecerint, vt sic differat a precedentibus casibus. Alius est contra illos qui secundum ea presumpserint iudicare. Alius contra illos, qui scribere presumpserint iudicata, sicut hanc omnia colliguntur extra de sententia exc. c. nouerit fraternitas tua. Omnes tales secundum Hostien. excommunicati sunt ipso iure. Sed, quia adhuc a iudice possunt excommunicari, etiam subditur in decretali. Ideoque fraternitati tue mandamus, quod in consiliarios, & officiales civitatis ipsius, nisi statuta ipsa deleri fecerint, & idonee sicut res exigit cauere, quod similia de cetero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procuret, subaudi ratione contumacia, quia nolunt idonee cauere. Insuper excommunicatos denunciet, qui hoc attentant, vt extra de sententia excommunicationis. c. nouerit. Sed aduerte, quod non est absolum, vel absurdum si excommunicatos a iure iterum dicamus excommunicari ab homine. Nam excommunicatus excommunicatur, extra de sententia excommunicationis. c. cum pro causa. Quod addit, quod debeant idonee cauere &c. intelligitur sub certa poena, & hypothecca, vel datis sufficientibus fideiussoribus, ar. extra de presumpcio. litteras. Et hoc notat satis mens verborum idonee, sicut res exigit.

Falsitatem in scripto, in dicto, in facto, & denique in vso committi, hocque tum in temporalibus, tum in spiritualibus posse accidere demonstratur, falsidicumq; tribus obnoxium esse personis declaratur.

CAP. XXIII.

Falsitas committitur in spiritualibus, sicut & in temporalibus, & corporalibus. Nam falsitas in temporalibus committitur quandoque in scripto, siue scribat quis falsum, siue delectat verum, vt res idest rei veritas non appareat, siue instrumentum publicum, vel priuatum, siue sint tabulae lignae siue cereae, vel rationes, vt ff. de crimine falsi. l. j. §. quae in rationib. & l. Paulus. §. Paulus.

Secundo committitur falsitas in dicto, vt testis falsidicus, & iudex scienter inique contra constitutiones iudicans, & qui testem, vel iudicem corrumpit, & recipiens pecuniam ne veritatem dicat: vel vt te-

stem instruat; locutionem prauam edocendo; vel qui falsis legibus vitur allegando, & sic compilatio antiqua non videtur alleganda. Et hanc probatur ff. de crimine falsi. l. 1. §. Item qui ob instrumentum. & l. sed si aliquis. §. qui iudicem. & §. sed & si iudex. & l. eos. & l. vii. C. de veteri iure en. l. 2. §. hoc autem, & §. eandem poenam. Et si quis mentitur praedicti, vel praedicti, & per obreptionem aliquid obtinuerit, non tenetur, vt ff. eo. l. si quis oppresserit, vnde & menda impetrator debet carere impetratis, extra de impet. c. super litteris. C. si contra ius, vel vtil. publ. l. & si de legibus, & de diu. app. l. ij. Ideo puniendi sunt iudices, qui verum precum argui falsitatem, C. si contra ius, vel vtil. publ. l. puniri. Falsidicus autem testis tribus personis est obnoxius.

Primo Deo, ideo imponitur ei poenitentia septem annorum, vj. q. 1. c. quicumque.

Secundo iudici, ideo in famis fit, xxij. q. 1. c. si quis conuictus. & verberibus castigatur. v. q. v. l. illi, qui vel extraordinarie punitur, vt C. de testibus. l. nolum.

Tertio proximo, & ideo iuxta modum lesionis punitur. 3. q. 9. c. Nihilominus 1. q. 2. qui quis. Vnde falsidicus testis peccat contra Deum, assumens eum in testem falsi. Sed contra iudicem peccat faciens eum condemnare innocentem, & absoluerum. Sed contra proximum peccat, faciens eum iniuste damnari.

Item dicto committit falsum aduocatus, vel procurator: quia aduersario secreta causa aperuit, vel instrumenta prodidit ff. eo. l. is, qui deposita ff. de pen. l. si quis aliquid. §. si quis instrumentum, & §. instrumenta. Alio quando etiam condemnatur ad interesse. l. 2. q. 2. c. si quis de clericis. Alias tenetur iuramentum ff. de positi. l. i. §. si quis tabulis. ff. ad l. Aquil. l. quis testamentum. §. sed & si quis tabulas. Et etiam talis proditor dici potest, ar. dist. c. clericis, & sic falsum committit qui secretum aperit, extra de off. dele. c. olim magis.

Tertio falsitas committitur in facto, vt in moneta, & mensura, ff. eo. l. quicumque, & l. lege. & l. penul. §. i. extra de contrahen. empt. c. 1. Et ponitur exemplum de his, qui numos partim raserunt, vel finxerunt. In quo casu liberi bestiis subiiciuntur, serui ultimo damnantur supplicio. Sed etiam de diminutione habes extra de iur. iuran. c. 4.

Item ponitur exemplum de eo, qui auro aliquid vitij addiderit, vel argenteos numos adulteros intererit, vel eorum tale quid non prohibuerit, vel numos stanneos seu plumbeos emerit, vel vendiderit dolo malo. Qui tamen falsam monetam percussit, si in totum formare noluerit suffragio iustae poenitentiae absoluetur. Pro mensura autem falsa duplex poena imponitur, & in super relegatur. ff. eo. l. qui falsam. & l. vltima.

Item facto committitur falsum in partu supposito, in quo priuata est actio. Nam de eo soli acculant parentes, vel hi ad quos ea res pertinet, non quilibet ex populo, vt publicam accusationem intendat, vt ff. eo. qui falsum. §. 1. & in l. Corn. §. 1. & in notorum sigillorum corruptione. extra de fid. instrum. c. inter dilectos.

Quarto

Quarto committitur in vso, vt si quis vitur falsis litteris, vel instrumentis, & huiusmodi ab alio confectis, vel impetratis.

Item si quis se pro milite gesserit, cum non esset, vel illicitis insignis vsus est, vel falso diplomate, idest interdicto certi loci, in breui ore via comeatem, & talis est pro admissi qualitate grauissime puniendus. ff. eo. l. eos qui. §. vlt. Et idem est in non ordinato qui gerit officium ordinati, extra de clericis non ordinatis, & ministris. c. 1. & 2. Idem est in eo, qui sub pretexto clericum cum hoc munus non impleat ab his lemmneribus subtrahere conatur. C. de sacr. san. eccl. qui sub pretexto. extra de vita, & honest. cler. c. fi.

Item in eo, qui cum non sit clericus, tanquam clericus nititur beneficium ecclesiasticum obtinere, extra de transactionibus. c. ex litteris, extra de rescriptis. c. cum a Deo. Spiritualiter autem haec quadruplex falsitas referri potest ad quatuor genera peccatorum, quia falsitas scripturae pertinet ad haereticos, qui sacras scripturas, quae sunt vel instrumenta, vel testamenta Dei. Vnde & vetus, & nouum continent testamentum, falsis glossis, & expositionibus deprauant, & corrumpunt. Falsitas autem dicti generaliter pertinet ad mendaces, quorum sunt variae genera: inter quae praecipuum, & pessimum est mendacium in doctrina spirituali contra fidem, & bonos mores. Sed falsitas facti refertur ad hypocritas, qui falsam monetam, idest bona opera, quibus caeleste regnum mercari possunt. Falsitas autem vsus refertur ad demones, qui semper contra nos falsitatibus, & deceptionibus vtuntur, & praecipue quando transfigurant se in Angelos lucis, praecedentes se esse, quod non sunt. Vnde omnes hae falsitates vitanda sunt subtiliter, & cauenda. Mat. 7. Attendite a falsis prophetis, &c.

Ille mali fautor esse dicitur, qui ab his quibus infertur, non propulsat iniuriam; idq; quomodo perueniat lege & exemplo declaratur. Cap. XXIII.

Autor mali praesumitur qui ipsum prohibere, & impedire potest, & non facit. Cuius exemplum apparet in clericorum defensione, quia incidit in canonem latae sententiae ipso iure, & maiori excommunicatione ligatur qui potest defendere clericum a violenta manu iniectione, & non defendit, extra de senten. excoim. c. quanta praesumptionis. Hoc enim non solum restringitur ad illos qui tantu ratione potestatis, & officij, hoc prohibere possunt. v. q. 4. torte, & c. duo ista nomina. Sed etiam intelligitur de illo qui, & si non ratione potestatis, vel officij hoc prohibere potest, potest tamen aliter, puta, quia scit hoc fieri de bere per ipsum, Cui si diceret, Caneas ne illud facias, statim alius abstineret, vt patet satis aperte in c. decretali, quando dixit, ne autem solos violentia huius actores, vel praecipiant hoc fieri, vel in hoc expressis consentiunt aliquorum praesumptio extimer puniendos, facientes, & consentientes pari poena puniendos catholica condemnata auctoritate, eos delinquentibus fauere interpretas, qui subaudi quamuis expressis non consenserint, tamen hoc fieri debere scientes, cum possent, subaudi nudo verbo, tamen hoc prohibere manifesto facinori desinunt obuiare. 8. 3. dist. §. 1. & c. sequenti, & c. error,

& 87. dist. faciat. ff. ad se. con. Silla. l. 2. §. potu. ff. & §. sequenti, & §. penul. Et hoc hodie comprobatur in auth. dist. 2. immo. extra, d. sent. excom. dist. c. innotuit. Quod habendum est tantum verbo, sed facto, & plus: quia hoc locum habet non tantum in clerico, sed etiam in vicino, & proximo.

Fidei significata decem apponuntur, per quae apud iuristas homo quisque fidelis iure optime nuncupatur. Cap. XXV.

Fidelis dicitur esse homo multipliciter prout fides secundum iuritas multis modis accipitur. Nam primo ponitur pro, sacramento baptismi. 4. 5. dist. c. de rudi. extra, de baptismo. c. debitum. Et secundum hoc dicitur fidelis quilibet ritè baptizatus.

Secundo pro castitate thori. 27. q. c. coniuges. secundum hoc dicitur fidelis, qui thori fidem seruat.

Tertio pro conuentionali securitate quae etiam hosti seruanda est. 2. 3. q. 1. c. hosti quam graue est fidem fallere. ff. de const. pec. l. 1. Ref. 1. sic dicitur fidelis qui pacta fideliter seruat.

Quarto pro conscientia, extra, de rest. spol. ate. c. litteras. & de praescri. c. quoniam omne. 2. 8. q. 1. §. 1. de poeniten. dist. 3. c. illud. vltra medium, ad fin. dist. 3. & sic fidelis dici potest, qui conscientiam habet non fictam, sed veram.

Quinto pro credulitate secundum quam credimus id, quod non videmus. Gregorius fides non habet meritum, ubi humana ratio praebet experimentum, & sic fidelis dicitur, qui catholice credit.

Sexto pro legalitate, vel confidentia. Institu. de rerum diu. §. vedit. & sic dicitur fidelis qui est legalis.

Septimo pro aequalitate, & exuberantia actionum. Institu. de act. §. actionum, & extra de exceptio. c. cu venerabilis. & sic dicitur fidelis, qui operatur quantum potest.

Octauo pro fidelitate, & legalitate dolo contraria, idest de praesenti bona fides, & sic dicitur fidelis in commissio, idest non fraudulenter, vel dolosus.

Nono pro probabili ignorantia. ff. de acquirend. rerum doli. qui bona fide. & l. bona fidei. vel probabili credulitate. ff. de verborum significat. bona fidei emptor.

Decimo pro simplicitate bona, seu innocentia, vnde dicitur communiter bona fidei homo est, quasi dicatur non est duplex, non est malitiosus, sed innocens, qui omni verbo credit. 2. 2. q. 4. c. innocens.

Quempiam vere Dei filium ad optium esse, verbo confessionis, affectu dilectionis, legitimaque conuersatione, iuxta legis civilis exemplum lucide ostenditur.

Cap. XXVI.

Filius Dei ostenditur aliquis esse tripliciter, sicut tripliciter probatur aliquis esse filius presbyteri, vel alterius.

Primo verbo, scilicet confessionis. Nam is qui confitetur se filium fore, quamuis de illegitimo thoro sic creditur esse, extra, de elec. c. innotuit. habetur epim ei fides eo tra se. ff. de interrog. ac l. de acta. §. 1. Hoc

D

eum modo probatur quis esse filius Dei. Est enim confessio triplex, fidei, criminis, & diuinæ laudis. Quicunque ergo veram fidem confitentur, & peccata propria in confessione non calant, & Deum sepius laudant, huius quasi ex confessione sua filij Dei esse probantur. l. Ioan. 4. Omnis spiritus qui confitetur, Christum Iesum in carne venisse ex Deo est. hoc quantum ad fidem humanitatis subditur in eodem: Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo.

Secundo probatur ex affectu, extra, de præsum. c. afferte. c. 2. q. 6. e. ad Romanam ecclesiam. C. de inoffic. testam. l. si mater. Sic etiam probatur quis esse filius Dei ex affectu charitatis, quia charitas sola distinguit inter filios Dei, & filios perditionis, secundum Augusti. Et intelligitur de affectu dilectionis non tantum Dei, sed etiam proximi. l. Ioan. 3. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum.

Tertio probatur ex cohabitatione. Nam dato, quod aliquis neget se filium sacerdotis: si tamen constet, quod mater eius cum sacerdote morabatur tempore conceptionis, eius filius præsumitur. extra, qui si. fiat. l. e. causam quæ. Contra autem si potest probare negans, quod mater sua maritum habebat legitimum, cum quo morabatur tempore conceptionis, probat se legitimum. Quamuis enim mater eius de facili sciri possit, ff. de insti. no. l. quia semper. Impossibile est tamen probare patrem in hoc casu per testes idoneos. Ideo dicit lex, quod hæc conditio est impossibilis, scilicet si probaueris te esse filium talis. ff. de conditio. & demonstrat. l. lucius. Paterna ergo filiatio illegitima de facili non probatur, licet certa iudicia admittantur, si per testes legitimos comprobentur. In his enim, in quibus certa probatio haberi non potest, ut in furis, & similibus, indicia probabilia: & præsumptiones violentæ sufficient. C. de rei vend. l. iudicia. C. de quæstionib. l. milites. ff. de re mi. l. non omnes. §. à barbaris. Consimiliter etiam quodam indicio ostenditur, an homo sit filius Dei, an non. Nam velut mater parturiens, poenitentem in esse gratia poenitentia est, quæ tunc moratur cum legitimo viro, cum sit propter Christum. Et hæc est in veris poenitentibus: sed tunc quasi cum alio viro moratur, & adulteratur, quando facta intentione operatur. Et talis est poenitentia hypocritarum. Vnde colligitur, quod verè poenitentes sunt legitimi filij Dei: sed hypocritæ, & falsi poenitentes sunt filij spurij, & non Dei, sed diaboli, quibus competit illud. Vos ex patre diabolo estis, &c.

Sicut lex civilis quatuor fraudatur modis, id est, quod ex facto sequitur, euacuat, sic quoque Hypocritam meritum ex bono consequens opere, penitus amittit terminatur.

Cap. XXVII.

Fraudulentus, & hypocrita perdit meritum boni operis, quod facit. Cuius exemplum est: quia si quid fiat in fraudem legis, non valet quod sequitur ex eo, vel ob id, ut C. de legi. l. non dubium. Verbi gratia potest hoc ostendi quatuor exemplis, secundum quod quatuor modis fit fraus legi.

Primo de contractu ad contractum, ut cum conuenitur qui donare non potest, ut extra de donationibus inter virum, & uxorem, c. ult. Vendidit precium non exacturus, id est, quod non valet contractus: ut ff. de dona. inter virum, & uxorem. l. si sponsus. §. circa.

Secundo de persona ad personam, ut si coniunx interponat aliam personam, cui donet, ut coniugi suo detur. ff. de donat. inter virum, & uxorem. l. 3. §. si tantum.

Tertio de re ad rem, ut cum filiofamilias, cui non potest tradi pecunia mutua sine metu Macedoniani patre inscio, & ratum non habente. ut C. ad Macedon. l. 1. & ult. traditur species certo precio, ut ipsam vendat, & precium recipiat, ut ff. ad Macedoniam. l. si si filius. §. mutui.

Quarta de contractu ad eundem contractum, sed altero modo: ut cum trado tibi mutuum, vis dare mulierem pro fideiussores: ego sciens eam tutam vel leiano, volo, quod ipsa constituat se principalem, & tu fideiubeas pro ipsa, ut ff. ad Velleianum. l. quamuis. §. sicut essem. Sicut ergo fraus legis euacuat, id quod sequitur ex facto, ita fraus, & actio hypocritæ euacuat meritum consequens ex opere bono. Vnde Mat. 5. dicitur de hypocritis. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Ideo dicit receperunt, quia nullam recepturi sunt mercedem in futuro, sed potius supplicium.

Consuetudo (quæ pro altera lege nonnunquam ponitur) quid sit, quatuor; efficere bonam, per quæ etiam quantum confessio falsis humane expediat, demonstratur. Cap. XXVIII.

Frequentatio confessionis quatuor bona facit: nimirum. Et hoc patet per exemplum in consuetudine. Est enim consuetudo ius quoddam moribus institutum, quod pro lege accipitur, cum deficit lex, dist. 1. c. consuetudo. dist. 8. c. frustra. Et dicitur moribus institutum, id est assiduis, vel frequentibus actibus hominum, secundum iuristas. Et ideo actus confessionis assiduitas, & frequentatio hæc virtutes habet respectu mentis, quas dicitur consuetudo habere respectu legis: primo. Nam consuetudo habet virtutem legem imitandi.

Imitatur enim legem, id est supplet vbi lex deficit, extra de consuetudine. c. cum olim. extra de sepulchris. c. de vxor. in fi. & c. certificari. Iust. de iure naturali. §. ex non scripto. Sicut autem consuetudo supplet defectum legis, ita quoque frequentatio confessionis supplet defectum contritionis. Nam cum in peccato duo sunt, scilicet culpa qua offenditur Deus, & poena quæ pro culpa debetur. In contritione quidem Deus remittit culpam, & poena æterna in temporalem mutatur, sed nihilominus manet adhuc ligatus ad penam temporalem. Vnde si decederet sine confessione, non contempta tamè, sed præuenta, iret ad purgatorium, quod (sicut dicit Aug.) est maxima poena. Quando ergo confiteris, sacerdos absoluit te ab hac poena vi clauium, cui subiaceris in confessione. Et quando semel confitetur aliquis, dimittitur aliquid de poena huiusmodi, similiter quando iterum confitetur, & postea totiens confiteri, quod to

ta dimitteretur, & ita (sicut dictum est) supplet frequentatio confessionis defectum contritionis.

Secundo habet consuetudo virtutem dubium ius interpretandi. extra de consue. c. cum dilectus. §. j. ad dist. de consue. l. si de interpretatione. Similiter, dum homo frequenter discreto sacerdoti confitetur, frequenter de suis factis & dubijs casibus, per eius sapientiam & consilium declaratur, & sic per frequentiam confessionis claritatem de dubijs recipit.

Tertio habet virtutem ius tollendi, & abrogandi. Nam consuetudo si sit rationalis, tollit ius in lo co in quo viget. ff. de leg. & si. con. l. de quibus. Similiter confessionis frequentatio ius diaboli ab homine tollit. Habet. n. ius diaboli in homine (ex eius in actu peccante) sicut homo in suo peccato. Et toties hoc ius renouatur, quotiens peccatum perpetratur, sed hoc ius diaboli per confessionem abrogatur, & diaboli chirographum, id est peccatum cassatur. Vnde quia frequenter peccamus, confessionem iterare frequenter indigemus.

Quarto habet virtutem præsumptionem inducere. Est. n. aliqua consuetudo specialissima, secundum quam in dubijs iudicatur, & hæc præsumptionem inducit, cui præstatur fides, nisi forte contra probetur. Hæc est consuetudo patrisfamilias. ff. de pigno. act. l. miterforum. ff. de vsuris. l. qui se miles. ff. de legib. l. si ferus plerumque. §. si vis. extra, de præsump. c. ex studiis, & c. mandata. & c. cum in iuuentute. Similiter, quanto frequenter per confessionem conscientia purgatur, tanto maior præsumptio, id est peccatorum confessionum generatur, Psalmus, Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remissi impietatem peccati mei.

Dei gratiam semper per peccatum ab anima remoueri, nec in ea sine propria voluntate operari affirmatur.

Cap. XXXI.

Gratia tollitur, siue perditur per vnum actum peccati mortalis. Cuius exemplum est, quia quædoque derogatur privilegio, vel statuto per vnum actum contrarium, ut si Papa statuat in aliqua ecclesia certum numerum canonicorum, & superiam indulto, vel statuto ab alijs, & per ipsum Papam confirmato, literæ concedantur, huiusmodi privilegio derogatur per vnum actum contrarium, ut extra de conit. c. cum acc. dist. 2. c. extra de præbendis. c. pro illosum. & extra de his, quæ sũt à ma. par. ca. ex ore. l. 1. q. 3. c. privilegium. C. de iure do. l. im. pe. l. 1. C. de pac. inter emp. & vedito. l. commissis.

Item gratia diuina non operatur in homine sine ipsius voluntate, & dispositione, quod patet in susceptione sacramentorum, quæ gratiam continent, nã sacramenta ipsa talia sunt accipiētibz quali corde, & conscientia suscipiuntur. l. q. 1. c. Ecce cum Dominus declarauit, id est sunt malis ad iudiciũ. de consecra. dist. 2. Dicit etiam Hostiens. quod qui inuitus recipit sacramentum, etiam characterem non recipit. c. extra de baptismo. maiores. ideo non cogitur quis præcisè ordines suscipere.

Hæretici qui sint vocandi, quæque poena sint plebendi, determinatur. CAP. XXX.

Hæretici diuinas scripturas deprauantes, & malitiosè exponentes, grauem poenitentiam merentur. Nam qui leges, vel constitutiones, seu rescripta Principis malitiosè interpretantur, efficiuntur infames, ut C. de legibus, & constituta. l. 2. Multo ergo magis qui malignè interpretantur, & exponunt scripturas diuinas continentibus leges & statuta Dei, confusione, & damnatione sunt digni. Nam tales interpretatiõnes computantur, licet. n. stricto modo proprie dicatur hæreticus qui aliter sentit de articulis dei, quàm Romana Ecclesia. 24. q. j. c. hæc est fides, & c. quoniam. Tamen largius accepto vocabulo hominis: qui male interpretatur sacram scripturam, id est qui ipsam aliter intelligit quàm spiritus sanctus edigitet, a quo inspirata est; licet etiam talis ab ecclesia non recesserit, nihilominus hæreticus dicitur. 24. q. 3. c. hæresis.

Iuris civilis seu canonis ignorantia quibus casibus excusare videatur, aut non videatur, claris aperitur exemplis. CAP. XXXI.

Ignorantia iuris excusat ad tempus. Cuius exemplum est, quia ignorantes constitutionem factam infra duos menses post diuulgationem, non ligantur, extra de consti. c. cognoscetes, & 2. dist. c. proposuisti. in fin. Nam constitutio post duos menses à publicatione incipit arctare, ut in auth. factæ nouæ con. in ipsa rescript. c. c. rel. §. primo, columna quinta, extra de clerici, vel monachi. c. vlti. extra, de sent. excommuni. c. nouerit. Elapso hoc tempore non potest quis allegare ignorantiam, quia non singulorum auribus inculcanda. l. 6. dist. c. quod dicitis. l. 2. q. 2. c. qui in humanis.

Item, quod ignorantia canonis, aliquando excuset, patet, quia si quis episcopus constitutionem ediderit, quod quicunque furtum fecerit, excommunicatus sit, vel consimilem aliam, extranei qui etiã intra eius territorium contra hoc faciunt, si ignorant sententiam latam, nec tantum moram traxerunt, quæ scire præsumantur, non ligantur, arg. extra, qui matrimonium ac. poss. ca. fin. extra de adulte. c. si ea. Nec enim ligatur excommunicatus sententia, nisi sciens, extra, de senten. excommuni. c. significauit, & capit. cum desideres. Nec etiam talis extraneus tenetur seruari decreta alterius regni. C. de commercijs. l. mercatores. Si verò hoc sciat vel magnam moram ibi contraxerit, incipit esse subitus ratione delicti, & sententiæ lata. Nam & de furto tenetur ibi respondere vbi commisit, extra, de rap. c. j. v. qu. 3. c. placuit.

Item ratione delicti, & præses aduersus extraneos homines delinquentes imperium habet. Nec enim distinguitur, vnde sit. ff. de officio præsidis. l. 3.

Item ignorantia excusatio non admittitur, vbi potest homini aliquid imputari. Si enim piro per

cutia tenet

cutientem me percutere, & percutio alium, hac igno- rantia non excusor. ff. ad l. Aquil. l. v. §. j. & l. sciētiam. §. pen. Vnde in hac actione culpa leuissima imputa- tur. Nam si quis cisternam fodit, & ipsam apertam di- miserit, vel sic non cooperuit, quod animal in eā nō possit cadere, & bos ibi ceciderit, tenetur, extra, de damnis datis, ca. 2.

Inobedientia grauius contumaciaeque malignitas ac di- uersitas per plures diuersorum peccatorum similitudi- nes ostenditur.

CAP. XXXII.

Inobedientia est grauis culpa, & ideo secundū iu- ra contumacia grauius punitur. Est enim contu- macia erga iudicem, vel praelatum commissa inob- edientia. Vnde multo grauior est inobedientia erga Deum. Sed nota, qd contumax dicitur aliquis multis modis. Nam vno modo dicitur contumax, qui cita- tus tribus edictis, vel vno pro omnibus, nō venit ad iudicium. ff. de re iudic. l. contumacia. Et hoc modo peccator citatus à Deo tripliciter, scilicet per eius flagella, per eius verba, per eius beneficia, si non venit ad iudicium, est contumax.

Secundò modo dicitur contumax: quia non vult puta qui impedit, vel procurat qd citatio ad ipsum nō perueniat, & talis pro citato debet haberi. ff. de reg. iuris. l. ad ea. §. semper. ff. de condi. & demonstra. l. iu- re ciuili & l. quibus diebus. Et huic assimilantur pec- catores qui praedicatores, & praedicationes fugiunt. Sunt enim praedicatores quasi quidam Dei nuncij, & praecones. Et eorum verba sunt velut iudicis edicta. Vnde de talibus peccatoribus dicitur Iob 21. Dixe- runt Deo, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolimus.

Item contumax est, si venit ad praesentia iudicis, sicquod iudex ipsum cognoscat, sed potius latitat re- tro colūnas, aut stationes. ff. quibus ex causis in pos- s. l. fulcinius. §. quid sit latitare, & §. Idem sciēdū. Huic assimilatur: qui venit ad poenitentiae: siue confessio- nis iudicium: sed non sic confitetur, quod sacerdos eius conscientiam cognoscere possit: aut quia occul- tar, aut quia palliat, vel excusat, vel huiusmodi. Vnde etiam dicitur contumax qui iudici obscure respon- det, & sic qui confitetur per verba obscura, & inuo- luta.

Tertio dicitur contumax, qui recedit sine licentia. In authent. de litigio. §. omnium vero. Talis est qui recidat in peccatum, vel qui poenitentiam sibi im- possent non perficit, sed absque dispensatione, vel li- centia sacerdotis eam dimittit.

Quarto dicitur contumax, qui ad praecipuum iu- dicis non restituit, in quo casu res manu militari ei auferri iubetur. ff. de rei. vendicatione. l. qui restituit. & ne vis si ei, qui in poss. l. si quis iustus. Et his assimi- lantur qui ad dictum sacerdotis aliena non restituit postquam confessi sunt, vnde Deus quandoque, per alias vias auferit eis, ex quo nolunt restituere: pro hu- iusmodi autem criminibus dicitur canō. contumaces excommunicari debere. r. i. quæst. tertia, c. certum. Omnis autem contumacia graue crimen potest dici: Est enim quasi peccatum idololatriæ. repugnare vel le, & quasi scelus idololatriæ nolle. acquirere. §. q.

i. c. sciendum.

A Deo hominibus inspirata quantæ existant auctorita- tis, legis canonica veterisque testamenti exempli esse cleatur.

CAP. XXXIII.

Inspirata hominibus à Deo excipiuntur à commu- ni lege. Cuius signum & exemplum est in iure ca- nonico: quia electio per inspirationem non est in forma iuris sed exceptio à formis, vt extra de electio- nibus. c. propter diuersas. Et similiter secundum le- gem diuinam ea quæ inspirantur à Deo, excipiuntur à lege communi, sicut patet in Patriarchis, qui acce- perunt plures vxores, vt Iacob, qui habuit Lia, & Ra- chel, & similiter Dauid, quod tamen ex lege communi non licebat: lex. n. de vnica vxore nō est humanitas, sed diuinitus instituta, nec vnquā verbo, aut litteris tradita, sed cordi impressa, sicut & alia quæ ad legē naturæ qualitercunque pertinet, & ideo in hoc à so- lo Deo dispensatio fieri potuit. Nam illi ex cuius au- thoritate lex efficaciam habet reseruantur, vt licentiam præbeat legem præmittendi in illis casibus ad quos legis efficaciam non se extendere debet. Extra- lis licentia dispensatio dicitur. Et in hoc, qd aliquis habere simul plures vxores, à solo Deo dispensatio sibi fieri potuit per inspirationem internā, quæ qui- dem principaliter sanctis patrib. facta est, & per eor- um exempla ad alios deriuata eo tēpore quo oportebat. Prædictum vero præceptum, l. de vnitae vxoris præmittitur, vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ.

Quot modis iniuria committatur quibusque viis nomi- ni Christum iniuria afficiant precipueq; Iudæi, quon- iam cum iniuriati fuerint modis & quomodo inexor- sabiles exstant aperte ostentatur.

CAP. XXXIII.

Iniuriantur aliqui Christo tripliciter, Cuius simili- tudo apparet in ipsis iniurijs hominū. Iniuriatur enim vnus homo alteri tripliciter vno modo, hoc fit quotienscunq; manus infertur.

Secundò verbis, vt quando conuicium fit. Et hoc fit collectione vocum. Cum enim in vnū plures vo- ces conferuntur, specialiter conuicium dicitur quod conuocium. Et fit nedum praesenti, sed etiam ab- senti. Nam si quis ad domum tuam, vel tabernam veni- conuicium facit, etiam te absente, si vociferatur, vt alios ad vociferandum inducit: contra certam per- sonam, nam vitæ nulla est executio. ff. de iniuria. §. iniuriam, & l. item apud Labeonem. §. conuicium, & §. fecisse, & §. ubi.

Tertio fit iniuria in litteris vt cum quis libri, ve- hittoiam, vel chartam ad infamiam alicuius per- uentem scripsit, vel cōposuit, vel edidit, vel dolo- re fecit, quod quid eorum fieret, puta dimisit scrip- tam cadere in plateam, ar. ff. de verb. signa. l. late. No- distinguitur vtrum nomine suo, vel alterius hoc ce- derit expresso noīe proprio illius quē infamare in- dit, vel nō expresso. Eodē mō tenetur qui huiusmodi scripturā vendere curauit, vel emere. Eodē modo

netur etiam sine scriptura si in notam, vel signum ali- quod horum prodiderit, puta veste lugubri, vel squa- lida vtitur in iniuriam alicuius, vel barbā dimit- tit, vel capillum submittit. ff. de iniur. l. item apud La- beonem. §. ait prator, ne infamandi causa, & sequen- ti: §. quæstione. r. c. quidam maligni spiritus. Et nota, quod de famoso libello agi potest criminaliter se- cundum l. scilicet ad poenam capitis tam contra illū qui fecit, quam contra illum qui inuenit, nisi ipsum corruerit, vel combusserit, vel inuentum nulli reue- lauerit. C. de famoso libello. l. ista. quinta quæstione. r. c. si quis famosum libellum. Et potest in hoc casu quilibet de populo accusare, & accusatori constitui tur precū pro modo substantiæ accusatæ personæ, vel si erat seruus producit in libertatē. Quid enim si publica utilitas ex hoc emergat. ff. eo. l. j. §. si. & l. se- natus consultum, & C. de famo. libe. l. vnica. Potest etiam ciuilitate agi actione iniuriarum quæ non pu- blici iudicij, sed priuati continet. quærelam. C. eod. l. iniuriarum. ff. eo. l. constitu. §. vnico. Vnde & de om- ni iniuria etiam si descendat ex lege Cornel. ciuili- ter agi potest, vt ibi, & de omni alia quocunq; a- ctione. ff. eo. l. prator edixit. §. post se. hodie secundū canon. qui famosum libellum conficit flagellatur, & excommunicatur. v. quæstione. r. c. qui in alterius, & c. is. qui. Sed & si certum est quis confecerit potest ac- cusari, & deponi, cum sit graue crimen, & accusatio- ne ac damnatione dignissimum. 25. distinctione. c. nunc autem.

Primò ergo modo, scilicet re iniuriati sunt Chri- sto Iudæi, qui manus iniecerunt in eum, & ligaue- runt, & hi, qui eum verberauerunt, & crucifixerunt. Sed secundò modo iniuriantur ei maledici, & blas- phemi, qui linguas suas contra ipsum relaxare præ- sumunt.

Tertio autē modo hæretici qui falsa de ipso Chri- sto scripserunt, & contumeliosa, vt Manicheus, & Ar- rius, & alij consumiles. Notandum autem, quod Iu- dæi iniuriantes Christo, quasdam falsas excusatio- nes prætere conati sunt, vt non iniuriosè, sed iu- stitiam perdere crederentur. Nam secundum iura, iniu- ria alicui facta excusari potest ex tribus.

Primò ex culpa, siue delicto, puta ex eo, quod ille cui conuiciatum est, verè deliquerat. Nam peccata nocentium nota esse, & expedit, & oportet, ff. de in- iur. l. cum qui nocentem, & C. eo. l. si quidem animam tuam, ubi nō se perseueret. Aliàs tenetur nunciator. C. si non es nunciator. Hanc ergo excusationem Iudæi contra Christum prætere voluerunt, quā do dixerunt Pilato: Si non esset hic malefactor non tibi tradidissimus eum. Ioan. 18. sed verè mentiebā- tur, quia ipse peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. r. Pet. 2.

Secundò excusatur iniuria ex causa, puta, si fecit iniuriam causa venerandæ reipublicæ, vt si magistra- tus secutum alicuius perforauit, quia in bello se ma- lè habuit. ff. eo. l. qui reipublica. Ideoque excusatur sacerdos à canone ratione turbationis diuini officij extra, de senten. ex com. c. veniens. Hanc excusatio- nē prætenderunt Iudæi cum dixerunt. Luc. 23. Hūc inuenimus subuertentem gentem nostram. Sed in hoc etiam mentiebantur, quia ipse gentem suam, id

est Iudæos non subvertere, sed saluare conatus fue- rat, secundum illud Matth. 1. Ipse enim saluum faci- ciet populum suum à peccatis eorum.

Tertio excusatur iniuria à præminetia, quia ra- tione dignitatis præsumitur pro aliquo, quod non animo iniuriandi quid agat, vt si minister reipubli- cæ iubet aliquem duci, quia decreto pratoris non obtemperat, quia iuris executio non habet iniuriā, & non tenetur. Et quæ iussu potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent. Et in- de est, quod nec magister incidit in canonem, si cau- sa correctionis scholarem in minoribus ordinibus constitutum percusserit. extra de senten. ex com. c. cū voluntate. §. si qui vero. Hanc excusationem obten- dentes Iudæi primo Christum tanquam blasphemū per principem sacerdotum, & concilium reum mor- tis adiudicari fecerunt: Et postea per præsidem Pila- tum tanquam contradicentem Cæsari, & tributa da- ri prohibentem à Pilato crucifigi eum petierunt. Sed tamen etiam in his mentiti sunt, quia nec blasphe- mus, sed Dei cultor verus, nec tributum Cæsari ne- gari suavit, imò dixit, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæ- sari, &c.

Item iniuriantur aliquæ ecclesie. Nam secundum iura, omnis iniuria tripliciter infertur. Aut enim in- fertur in corpus, aut in dignitatem, aut in famam. infertur in corpus cum quis pulsatur, vel verbera- tur, vel cum vi aliquis domum alterius ingreditur. In his enim tribus casibus, agitur iniuriarum, ex lege Cornel. Et est pulsare sine dolore, cadere: verbe- rare autē cum dolore, sed & dicitur verberasse ab- usiue, qui pugnis cecidit. ff. de iniurijs. l. item apud La- beonem. §. verberasse. Domus autem mea accipien- da est, non solum, si propria sit, sed & si cōducta fue- rit, vel gratis concessa, sed tamē ad meritoria, vel sta- bula non pertinet, vt omnia hæc probantur. ff. e. l. §. in omni, & l. lex Cornel. de iniur. Res. r. §. 1. 2. & 3. Fortè etiam in his casibus agitur iniur. de iure præ- torio cum filio familias. Pulsato debetur patri præ- toria actio iniuriarum: filio verò debetur ex l. Cornel. §. illud. Et hoc modo iniuriantur ecclesie illi, qui in- personas ecclesiasticas manus violentas temerè ini- ciunt, eos capientes, vel verberantes, vel etiam ipsa loca ecclesiastica occupantes. Ad dignitatem verò iniuriandam fit iniuria: cum Comes: qui comitatur, & sequitur: siue liber sit: siue seruus, siue mulier: vel masculus: vel etiam pedagogus: non tamen tenetur: qui cepit adducere: sed qui adduxit: vt Comes non esset cum ea. Sed nihil interest vtrum vi hoc fecerit vel persuadēdo vt eam relinqueret. ff. de iniur. l. r. §. omniumque. & l. r. item apud Labeonem. §. comitem. & §. adduxisse. Hoc iniuriantur ecclesie rectores ma- li, qui ecclesias sibi commissas sine gubernatore: & officiatore relinquunt. Vel m: epastores: qui plebes sibi commissas tempore prosperitatis comitatur, sed tempore aduersitatis & persecutionis eos fugiunt, & dimittunt. Ad famam autem alicuius fit iniuria cum alicuius pudicitiam attentatur vt scemina ancilla- ri, vel meretricia veste induta sit, hoc fit per appella- tionem vel affectationem. Et appellare dicitur blan- da ex actione pudicitiam alicuius attentare cum. f. agitur vt ex pudica vel impudica fiat, sed qui verbus

pius vitius, non tentat pudicitiam, & iniuriarum tenetur. Affectari vero est cum quis rancitus frequenter sequatur contra bonos mores. Assilua enim frequentatio nonnullam infamiam prebet. ff. eo. l. 1. §. omnia nque. & l. apud Labeonem. §. tenetur. & §. si quis. & §. inter aduersus & §. qui turpibus. & precedenti. & l. sed est quaestio. §. si. Hoc modo iniuriarum ecclesiarum haereticorum. Qui blandis ficitisque verbis pudicitiam sinceritatem fidei sine morum in ecclesiasticis personis contempere noliuntur, vel illi, qui blandis colloquiis, seu prouocatiuis nutibus, vel cotinuis, & pestiferis exēplis ad impudicitiam trahunt. Apost. 1. Cor. 13. Corrumpunt mores bonos colloquia praua.

Illatum opus (licet intentio bona existat) castitatis vsurae; exemplo à pœna haud fore liberum confirmatur.

Cap. XXXV.

Intentio bona non liberat à pœna, si opus sit stultum, & illicitum. Cuius exemplum apparet secundum iura in eo, qui ut sit castus, & volens placere Deo, qui abscindit sibi membra impud. ca. Nam talis irregularis efficitur. §. d. st. m. c. si quis absciderit. Non enim ferro, sed animo castitas quaeri debet. §. q. §. c. tunc sanabitur. Ergo de r. gore iuris, qui etiā, (ut sit castus) hoc facit fieri, deponendus est, licet credat placere Deo. Nam (ut ait vsus.) Disphcer impudens, vnde placere putat. Et secundum hoc intellige. §. d. si. c. si euangelica. & c. si quis à medicis. & c. qui per pattem & c. si quis per agritudinem. Nec obstat, extra de corpore vitatis. c. significauit, quia ibi gratia sit. Hæro. Illi eunuchi placent, quos castrauit non necessitas, sed voluntas.

Item intentio, & spes plus recipiendi, etiam sine pactione, quasi vsurarium faciunt, nam etiam sine pacto, si hac intentione principaliter ductus, ut aliquid inibi daret, ut in mutuum pecuniam aliis non mutuarurus, licet in foro iudiciali non possit censeri vsurarius, ut extra de vsu. c. in ciuitate. tamen in foro penitentiali induendus sum, ut pecuniam sic receptam restituam. Luc. 6. Date mutuum, nihil inde sperantes, extra de vsu. c. consilium. 1. 4. quaestio. 3. c. si festinaueris. Si tamen alias esse mutuarurus, sed secundario spero, quod nihil subuenias, vel me remuneres in nullo, vel in medico pecco secundum Host. arg. §. 1. d. st. c. quid proderit. §. 9. dist. ca. si officia 77. dist. c. in si galis. 1. q. 2. c. quampiam. extra de testa. c. cum in officio. ff. de petitio. hereditat. l. sed & si. §. consilium, extra de si nonia. c. tua. Si autem nullo pacto ab initio interueniente, neque exactione ex post facto hoc ita, dicitur aliquid gratis offerret, recipi posset sine aliquo peccato, dummodo intentio non fuisset ab initio Nullam. u. maculam oblatio suscipienti in gent, quæ non ambientis petitione processit. 1. q. 2. c. sicut Episcopum.

Quid apud iur. sit vsus in iudicio, ac quemadmodum Dei iudicium extremum sit agentium, per partes similitudinibus quæ plurimum humani iudicij lar. des. iur.

Cap. XXXVI.

Iudicium Christi, quod fiet in fine mundi, erit in aliquo simile iudiciali foro hominum. Nam iud. ciu.

(vt describunt iurista) est actus legitimus triuiplex sonarum, scilicet iudicis, actoris, & rei, qui redditur in iudicio, vt differat ab arbitrio secundum Azonem, &c. Ad hoc extra, de verb. sig. c. forus, & ff. de ver. ob. l. in ter st. palantem. §. 1. Sed etiam si factus negetur, quanta persona. f. testis inducitur. 4. q. 4. ca. 1. Nominem testium accipias instrumenta, & etiam argumenta, vt in prædicta decretali c. forus. §. causa, secundum gl. Similiter in illo iudicio Christi. finali erit iudex Christus, actor diabolus, rei peccatores, testes Angeli, instrumenta conscientiarum, vel scripturarum diuinarum, argumenta peccata patientia, vel ipse creatura contra peccatores commota. Ita 42. iudicium gentibus profert. Et nota, quod illud iudicium hoc ordine, similitudinarè loquendo, fit. Quia primo præcedet citatio, scilicet monitoria, præceptoris, & peremptoria. 1. The. 4. Ipse dominus in iussu. Ecce citatio præceptoris, de qua etiam in Psalm. 7. Exurge domine in præceptor, quod mandasti, & synagogæ populorum circūdabunt te, & propter hanc in altum regredere. Dominus iudicat populos. Sequitur, in voce Archangel, Ecce citatio monitoria, de qua Joel. 3. Confurgant, & ascendant omnes gentes in uallem Iosaphat, quia ibi sedebit, vt iudicem omnes gentes. Et subditur, in tuba Dei descendet de caelo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Ecce citatio peremptoria. Apoc. 10. Angelus quem vidi stantem supra mare, & super terram leuauit manuum suam ad cælum, & iurauit per uiuentem in secula seculorum. quia tempus amplius non erit. Sed in diebus uocis septimi Angeli, cum reperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei. Secundò sequitur examinatio, Examinabit enim citatos primò de bonis eis. commissis, scilicet de corpore, de quo malam rationem reddet luxuriosi, qui in luxuriis illud nutierant. Et de anima de qua malam rationem reddent superbi, qui ipsam omnibus bonis per superbiam euacuauerunt. Et de rebus temporalibus de quibus malè responderunt auari, qui pauperibus ex eis nihil dare uoluerunt. Et etiā de corpore, de quo male responderunt ociosi, qui ipsius tempus negligenter expenderunt.

Item examinabit de bonis commissis siue non factis do siue non multiplicando, siue non continuando. Item examinabit de malis commissis. iudex enim terrenus rationem non requirit de minimis, nec de alienis, neque de occultis, sed iudex æternus tantum erit seueritatis, quod requirit rationem de minimis, puta de verbis ociosis, & de alienis, puta de prætoris, de subditis, & de occultis, scilicet de cordis secretis.

Item examinabit de malis commissis, siue de peccatis, puta originali, mortali, & ueniali, siue etiā de peccatis. Vnde examinabit, & de absolutione culpæ de remissione peccati.

Tertio sequetur contritio, quia scilicet ex amittos conuincet per authentica instrumenta, scilicet per sancta Evangelia. Roman. 2. In die cum iudicabit Deus occulta hominum secundum euangelium meum. Et benè dicit occulta hominum: quia quoddam est opus Dei tantum, ut opus creationis, quoddam uero Dei, & hominis, sicut opus iustificationis, quod

per consensum liberi arbitrij adiutores Dei operis, & quoddam est solius hominis, scilicet opus confessionis, scilicet peccatum, & hoc solum erit quod iudicabitur, & condemnabitur. Quarto sententia prolatio, quia contra conuictos sententiam diffinitiuam proferet dicens, Ite maledictum aeternum, &c. Et nota, quod ista sententiam aeternam non poterit subleuari, scilicet ne in nullo auxilio iuris poterit subleuari, scilicet ne per appellationem, neque per supplicationem, neque per querellam falsi, neque per in integrum restitutionem. Appellatio enim ibi locum non habebit, quia crimè cuiuslibet notorium erit, si per confessoriam propriam, quia cuiuslibet conscientia confitebitur suum scelus.

Item per euidenciam facti, quia omnia facta hominis, (vt dicit Hierony.) quasi in quadam tabula picta demonstrabuntur. Item erunt notoria per præsumptionem violentiam, scilicet ipsa, quod stabunt à sinistris. Ex hoc enim presumetur, quod sint damnandi sicut de bonis, qui habent à dextris presumetur, quod sint saluandi. Notoria habebit ibi locum supplicatio, in humanis enim iudiciis cum sententia profertur à Principe, non debet appellare, sed supplicare, supplicationes autem præces ibi non ualent, etiā si beata Virgo, & Martyres omnes Confessores, & uirgines & omnes sancti Cælestis curia intercederent.

Item non habebit ibi locum querela falsi, vt scilicet dicatur, quod illa sententia sit lata per falsos testes, vel falsa instrumenta iudice circumuento, quia ille iudex non poterit decipi, nec circumueniri, cum sit ueritas, & sapientia Dei. Vnde contra ipsius sapientiam nihil ualent loquacitates aduocatorum, aut sophismata philosophorum, aut facundia oratorum, aut argutia uersutorum. Non enim poterit releuari, ut reuocari per in integrum restitutionem, vt scilicet de cætero ad pristinum statum restituatur. Hæc impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & prolapsi sunt scilicet per finalem impoenitentiam sententiam: rursus reuocari ad poenitentiam.

Iudicium temerarium fore uitandum, uel tamen à minori de maiori nonnunquam agi posse, & tandem quæ iudex habere debeat partes, de iuratur.

CAP. XXXVII.

Ulcium suspiciosum, & inceptum de malo, est uitandum. Quia secus nullo iura de quibus est præsumendum est bonum, ubi non constat contrarium. Vnde quem homo nescit indignum, debet præsumere fore dignum, extra de præsumptione. c. dudum. ff. de manumiss. l. te tamen. l. literas seruas. ff. de leg. 2. l. cum parer. §. iogo. extra de iudic. c. cum depu. ff. de fidei comm. l. l. rays. §. sutor. Nec obstant, quæ habentur C. de his, qui uel. æta. impe. l. 3. & C. de probat. l. ex persona eius. ff. de magistra. con. l. 1. Quia licet hæc iura probent, quod præsumitur quis non soluendo, & pauper, si probetur contra, non enim præsumitur diues nisi euidentis sit. ff. qui satisda cogan. l. si uerbi. qui pro rei qualitate. Tamen aliter est de bonitate, quæ de diuitiis, quia uirtutes quibus aliquis bonus est, congruunt homini naturaliter, non scilicet quia naturaliter insunt, sed quia homo aptus natus est ad eas, secundum philosophum. Insunt etiam homini

virtutes actus: uel habitu post baptismum, in quo conferuntur gratia, de consecr. dist. 4. c. 2. & c. per aquam. Sed congregatio diuitiarum ex accidenti uenit, ut in auth. ut omnes obe in. §. 1. coll. 5. Vel refert utrum appareat, quod semel fuerit soluendo, & sic adhuc præsumitur, nisi contra probetur. Vel quod semel sit bonis: & sic adhuc præsumitur esse non soluendo, nisi contra probetur. argu. C. de probatio. siue possidetis.

Item quod dictum est: quod quilibet præsumitur bonus, uerum est, quando quaeritur de persona promouenda, secus autem est quando quaeritur de persona saluanda, quia persona carnalis, & honores carnales, aia uero spiritualis, & saluatio spiritualis.

Item nota, quod iudicatur aliquando licet maior à minori, quod patet in Papa qui est maximus, & tamen iudicio aliter subdi potest tripliciter. vno modo propter hæresim, sic enim ab alio, & iudicari & c. culari potest, alias autem non. 40. di. c. si Papa. 9. q. 3. c. aliorum.

Secundò si ipse se subiecit iurisdictioni alterius. 2. q. 7. c. nos si incōpetiter. ff. de iurisd. om. iud. l. est re. Tertio si ipsemet se deponat, ut 2. i. dist. c. nunc autem.

Item nota, quod iudici est multiplex perfectio necessaria.

Prima est natura, scilicet quantum ad ætatem, ut non sit puer. nam impuberes iudicare prohibentur. ff. de iudic. c. cum prætor, §. non autem omnes. vnde impubertem non potest delegare quilibet nisi princeps, de cuius delegatione disputare sacrilegij instar est. Nam dignus præsumitur, quem Imperator eligit. C. de crimine fac. l. disputari 17. q. 4. §. qui autem in auth. vt iudices, sine quoquo suffra. §. eos autem. Ibi, quis enim non dilgar. coll. 2. Alius autem delegare non potest, inuitis partibus, nisi talem, qui sit maior viginti annis, sed de consensu potest, dum tamen sit maior octodecim annis, sed non cogetur sententiam dicere ff. de arb. c. cum lege.

Item requiritur perfectio naturæ quantum ad sexum, quia femina non potest delegari, quia regulariter femina remotæ sunt ab omnibus uitiis actibus ff. de reg. iur. l. 2. ideo non possunt iudicare. 23. q. 5. c. mulierem. Nec excommunicare. extra de maio. & obe. c. dilec. Nec poenitentias dare, extra de poenitentia. c. noua quadam, nec ciuilibus actibus ff. in gi. 3. q. 4. §. titia.

Secundò requiritur in iudicio peritia scientiæ. Oportet enim cui committitur iudicium, quod iura non ignoret. extra de consangu. c. 1. & quod sit prouidus, extra de officio iudic. del. c. cum R. canonicus: sed quo ad causas temporales sufficit, quod peritia habeat, uel perlectionem librorum, uel per experientiam. ar. C. de episcopis, & clericis l. paulianum. C. de iud. l. certi. iur. est. In anth. de iudic. j. R. coll. 6.

Tertio tranquillitas animæ, quæ tollit ira, & furia. Vnde furiosus non est aptus iudicare, quia non sentit. 1. q. 2. c. iud. 3. 2. q. 7. c. nec furiosus. 17. q. 1. c. Gofaldus. extra de succ. ab inte. c. si extra, de reg. c. sicut tenor.

Quarto requiritur integritas famæ, quia infames à legitimis actibus prohibentur. extra de test. c. l. ex qua dā, extra de excc. præ. c. inter dilectos. Dicitur autem infames

infames hæretici, fures sacrilegij, capitalib. crimini bus irretiti, sepulchrorum violatores, & qui aduer sus patres, scilicet Episcopos armantur. 3. quæst. 4. c. hi qui episcopos, & q. 5. c. omnes. & c. constituimus. Similiter incestuosus, homicida, periuri, raptores, ma lefici, venefici, adulteri, & pro suis scelerib. anathe matizati: & demum omnes quos ecclesiasticæ, vel se culi leges infames pronuntiant. probantur hæc. 3. q. 1. c. infames.

Quintò requiritur libertas fortunæ siue conditio nis. scilicet vt non sit seruus: quia seruus non potest esse iudex, quia nec arbiter, quod est minus. ff. de ar bitr. l. pedius. §. si.

Iuramentū quibus casibus fit, & quibus non violari abs que peccato possit, huiusque peccati gravitas in nuatur.

Cap. XXXVIII.

Iuramentum non violat, qui illud in melius com mutat, vnde Potestas, qui iurauit regimē ciuitatis tenere per annum, & magister, qui iurauit regimē scholarium tenere per annū, & capellanus clericus vel seruiens, qui ecclesiæ, vel domino iurauit seruire per annum, & alij consimiliter aliquid iurantes, pos sunt sine violentia iuramenti religionem intrare, cum illud in melius commutent, secundum Goff. ex tra de iureiu. c. peruenit. Hosti. autē licet putet, quod talis possit se obligare: tamen consuluit, quod prius seruet, & adimpleat, quod iurauit antequam intrret. Quia (vt dicit) hoc tutius est ei, quàm si ad religionē intraret iuramenti religione contempta, nisi ab illo cui iuramentum præstitit, possit licetiam obtinere, extra, de iureiu. c. debitores. Et expressum est istud consilium. extra, de spon. c. commissum. 2. 2. q. 4. §. vl timo. Et soluit Hosti. illud, quod allegat Goffredus de iureiuran. c. peruenit. dicens illud etiam intelligē dum, quando promissio facta est Deo tantum, & nō quando homini iuratum est. In quo casu Deus in testē induci videtur extra de iureiu. c. at si Chri stas,

Quinimo quasi fideiussor inducitur Deus Ideo que falsidicus testis tribus personis est obnoxius, ex tra de crimine falsi. c. 1. Quando ergo homo deierat Deus contemnitur, proximus decipitur, & ipse de ierans diffamatur. Non est ergo mirum si difficilius frangitur triplex funiculus, quā simplex, vel duplex extra de treuga, & pace. c. 1. Deus enim tanquam ple nus misericordia remittit de facili, non sic homo, ex tra, quod metus causa, c. 1. Nec vei simile est ipsum cum iactura alterius, velle fieri locupletiosum, arg ff. de conditione indebi. l. nam hoc natura. vbi tantū autem Deo iuratum est, non diminuitur in casibus prædictis seruitium domino, sed potius cumulat.

Quo pacto pauci iusti iure multo præferantur peccatori bus exemplo electionis per scrutinium relictissime dem onstratur.

Cap. XXXIX.

Iusti pauci bene viuentes, præferuntur multis pec catoribus, de quibus dicitur Mat. 22. Multi sunt vocati, pauci vero electi, vnde etiam in electionib.

ecclesiasticis prælatorum in aliquo casu præualet eo sensus paucorum. Nam si maior pars eligentium co sentiat in viam compendij, & compromissi, paucior viam scrutiniij, tenet curia Romana, quod illi, qui eli gunt viam scrutiniij præualeant hac ratione. Quia via scrutiniij est via ordinaria, per quam cuiuslibet sa num est in quem vult dirigere votum suū, secus au sciendo, multo fortius, si delectatus sit, vt de pœni tentia distinctione prima, capitulo super tribus. sed in foro cōtētiōso aliter est. Nā volūtas stetit in suis animabus, & nō est processum ad actum, & sic nullam pœnam meretur, vt ff. de pœnis. l. cogitationis. ff. de iuris. l. si quis. & leg. 1. & l. insciendo. ff. de acquiren. 8. §. 3. Sic, & secundum Deum iusti, qui eligunt vi certam, & ordinariam, scilicet bene viuēdi, licet pauciores sint tamen præualet peccatoribus, qui pœni se in incerto, scilicet proponendo pœnitere in futu ro, quod non est in eorum arbitrio, Et ideo frequen tius superuenit eis iudicium, quod non sperabāt, in de August. Tene certum, & dimitte incertum 2. Pe r. vos autem magis satagite, vt per vestra bona ope ra vocationem vestram certam faciatis. Notandum est tamen, quod licet ita sit de consuetudine Roma næ ecclesiæ, (vt dictum est) tamē de rigore iuris, (vt dicunt aliqui) paucorum contradictio in hoc non præ ualeat, sed succumbit, quia hoc est generale in cōtēti a actibus ecclesiæ, vt obtineat sententia plurimorum vt extra, de his, quæ fiunt à ma. par. ca. per totum. Et hoc etiam potest contra peccatores inflecti, quia licet aliqui pauci pœnites in fine legantur fuisse Deo misericordiam consecuti. vt latro in cruce, & quidam alij, tamen secundum rigorem diuinæ legis, quæ dicit. Pro 1. Despexitis omne consilium meū, & increpationes meas neglexistis. ego quoque in in teritu vestro ridebo, & c. Quod videlicet consilium ab eis despectum traditur. Ecc. 17. vbi dicitur, Con fiteberis viuens, viuus, & sanus confiteberis, patre, quod quamuis plures sint derisibiles, erunt, qui sci licet vsque in finem se emendare distulerunt, Aposto lus Phil. 3. Quorum finis interitus.

Quantum Dei iustissima lex in pœnitentiā foro dicitur modè à lege humana iudicet & puniat, & quam re tē seruetur, quibusque casibus à nonnullis interdum fit prætermissa, legum veterisque testamenti exem plis terminatur.

Cap. XL.

Lex diuina differt à lege humana, quia lex diuina punit animum, sed lex humana punit manum, id est factum. Nam in foro pœnitentiā, id est in iudicio animæ sola voluntas punitur, vt patet de pœ nitentia. distin. 1. c. homicidiorum, & 5. c. ubi sequen ti, & c. super tribus. 6. distin. c. testam. 3. 2. quæstio 5. c. sicut hi. & ca. 1. qui viderit. 8. qu. 1. c. sciendum. Deus enim nō ex operibus iudicat, sed ex corde. 2. q. 5. c. qui periurare. & cor respicit, & non manum. 14. quæst. 5. c. si quid inuenisti. Et Mat. 15. ex corde procedunt adulteria, homicidia, & cetera peccata. 15. quæstio. 6. c. 1. ante medium, & ad finem. Talia enim cum latentia sint, soli Deo, & sacerdoti eius Va catio (si confiteantur) relinquimus iudicanda, vel to

mittenda, sic intellige. 3. 2. dist. c. erubescant 6. quæst. 1. c. si omnia. 3. 2. q. 5. c. Christiana. extra de pœnitenti a. c. omnis. Quauis intrinseca per extrinseca sa pius præsumantur. Ad hoc 27. q. 1. c. nec aliqui. 2. r. quæstio. 2. ca. si verum. de conse. di. 3. c. de pœnitenti bus. 3. 2. quæstio. 5. c. nec solo. Quod intelligas de co gitatione delibata: ex quo quis consensit peccato sciendo, multo fortius, si delectatus sit, vt de pœni tentia distinctione prima, capitulo super tribus. sed in foro cōtētiōso aliter est. Nā volūtas stetit in suis animabus, & nō est processum ad actum, & sic nullam pœnam meretur, vt ff. de pœnis. l. cogitationis. ff. de iuris. l. si quis. & leg. 1. & l. insciendo. ff. de acquiren. 8. §. 3. Sic, & secundum Deum iusti, qui eligunt vi certam, & ordinariam, scilicet bene viuēdi, licet pauciores sint tamen præualet peccatoribus, qui pœni se in incerto, scilicet proponendo pœnitere in futu ro, quod non est in eorum arbitrio, Et ideo frequen tius superuenit eis iudicium, quod non sperabāt, in de August. Tene certum, & dimitte incertum 2. Pe r. vos autem magis satagite, vt per vestra bona ope ra vocationem vestram certam faciatis. Notandum est tamen, quod licet ita sit de consuetudine Roma næ ecclesiæ, (vt dictum est) tamē de rigore iuris, (vt dicunt aliqui) paucorum contradictio in hoc non præ ualeat, sed succumbit, quia hoc est generale in cōtēti a actibus ecclesiæ, vt obtineat sententia plurimorum vt extra, de his, quæ fiunt à ma. par. ca. per totum. Et hoc etiam potest contra peccatores inflecti, quia licet aliqui pauci pœnites in fine legantur fuisse Deo misericordiam consecuti. vt latro in cruce, & quidam alij, tamen secundum rigorem diuinæ legis, quæ dicit. Pro 1. Despexitis omne consilium meū, & increpationes meas neglexistis. ego quoque in in teritu vestro ridebo, & c. Quod videlicet consilium ab eis despectum traditur. Ecc. 17. vbi dicitur, Con fiteberis viuens, viuus, & sanus confiteberis, patre, quod quamuis plures sint derisibiles, erunt, qui sci licet vsque in finem se emendare distulerunt, Aposto lus Phil. 3. Quorum finis interitus.

Item in crimine læsæ maiestatis. C. ad leg. Iul. ma iest. l. qui quis. Et in eo, qui cogitauit fugientem de ec clesiā extrahere. C. de his, qui ad eccl. confug. l. si. cum tamen non processit ad actum. Et eodem modo potest intelligi præcedens lex, qui quis. Si verò vo luntas ad actum progreditur, & actus perficitur, pu nitendus est quantumcunque pœniteat. Nemo, in qui lex, tali pacto pœnitentia ductus innocens esse desinit. ff. de edil. edil. l. qui sit fugitiuus, post prin. ff. de fur. l. qui ea mente. ff. vi bo. rapt. l. non prodest. ff. quod quisque intris in alium. l. 3. R. j. ff. de postu. l. 1. §. bestias. vt in casibus quibus circa tempora pœnitē tiz locus est. ff. de seruis fugitiuis. l. 1. §. 1. de pub. & vel. l. §. quod si fecerit. ff. quod metus causa. l. item si eum exceptione. §. satis clemeter, C. de crimine stel lion. l. 1. §. 1. Quod si actus non perficiatur, & is, qui processit actum ipsum perficere potuisset, sed noluit quia pœnituit, non incidit in pœnam, immo ei parcedum est, ff. ad legem Cornel. de falsis. l. qui falsam. ff. de iureiu. l. item apud Labeonem. §. si curauerit. vel mortem sibi consciuerit. vbi punitur conscientia cri minis iam commissi, ff. de bonis eorum, qui mor. si bi consci. lege tertia. Si autem ideo non perficit actū quia non potuit, sed bene voluisset perficere, punitus est ac si fecisset, ff. ad l. Pompe. de partid. l. prima, in fi. ff. de re milita. lege tertia, §. is, qui. C. si qua eunque præditus potest, l. 1. C. de episcopis, & clerici cis, l. si quis non dicam. ff. de fur. l. si quis alieno. C. ad l. lal. de adulte. l. eum qui. C. de incest. nup. l. qui.

Item nota: quod ille legē bene seruat, qui implet mentem legislatoris. Quod patet, quia ille, qui ver ba quidem legislatoris, sed non mentem seruat, legem fraudare dicitur. Nam aliud est facere contra legem, & aliud facere fraudem legi. Contra legem enim facit, qui facit, quod lex prohibet. Sed sit fraus legi, quando circumuenitur seruatis verbis, mens, vt ff. de legibus, l. contra legem, & l. sequenti. Vnde pa ter, quod iudex literam legis solam seruantes, & my sticam significationem, quā legem tradere princi paliter intendebat relinquētes, fraudem legi faciūt, vnde Apostolus, 1. Cor. 1. Non litera, sed spiritu, & c.

Item nota, quod lex communis, & regula aliquan do permittitur licitè ex causis specialibus. Cuius exemplum est in iure vbi ea, quæ sunt regulariter de iure communi obtemperantur aliquando licitè

Sum. de Ex. napl.

tè, siue propter priuilegium, siue propter vtilitatem, siue propter consuetudinem, siue propter honesta tem. Nam regulare est: vt ad collegium cuiuscun que ecclesiæ spectet electio: & tamen p' erunque ex consuetudine, vel priuilegiis alieni intrant, vt extra de electio. Cumana. & extra, de causa possessio. & proprie. cap. cum ecclesia. & de postula. cap. bonæ, & extra de consuetudine, cap. cum dilectus. & extra de iure patronatus. cap. nobis. Vocantur etiam aliquan do religiosi ex honestate non ex debito, vt 2. 2. di stinct. capit. in nomine domini. 7. 2. distinct. capitulo quinto. Vocatur etiam populus non ad eligendum, sed ad consentiendum, vt 7. 9. distinct. ca. electiones. & cap. sequen. Vocantur etiam principes, vt ab op pressionibus defendant. vt 6. 1. distinct. capit. princi pibus. Sic etiam ex specialibus causis quidam anti quorum patrum legem Dei communem licitè præ termiserunt, sicut Salon se ipsum occidit: Iacob duas vxores simul habuit, Dauid laicum panem sanctum comedit, quæ omnia non licebant secundum legem communem.

Hominis sanctificationem non à loco, sed à Spiritu sancto, & voluntate etiam locum sanctificantem prouenire au thoritatibus declaratur.

CAP. XLI.

Locus non sanctificat hominem, sed homo lo cum. 40. dist. c. multi sacerdotes. vnde vbi Pa pa est, ibi Roma, non econtra. Nam res accedū hominibus, non econuerso. ff. de edil. edil. l. iustif simè etiam. Propter hoc etiam dicit Beatus Gregor. quod non prodest locus, vbi deest spiritus. Et de beato Benedicto dicitur, quod locum, sed non hos tem mutauit. Similiter etiam dicimus, quod homo inficit locum, non econuerso, vnde dicitur 2. Mac. 5. Non propter locum gentem, sed propter gentem lo cū dominus elegit. 1. de obque & locus ipse particeps factus est populi malorum.

Lenocinātes ea pœna, quam grassatores pro homicidio sus ferre debent, plectendos esse iustissima ratione demon stratur.

CAP. XLII.

Luxuriz mediatrices, vt sunt quædam maledictæ, vt luxuriz iuenculas decipientes, quæ iusto voca bulo lenæ appellantur, peiores sunt, quàm gras satores, quia illis mediantibus, procuratur occisio corporis, & interdum vnus hominis tantum, sed per tales mediatrices procuratur mors animæ, & non vnus tantum, sed vtriusque luxuriantium, scilicet vi ri, & mulieris. Vnde apud Deum non minori pœna digni sunt tales mediatrices, quàm inferatur grassa toribus. Circa quos Ecclesia statuit, quod quicun que principes vel prælati, seu quæuis aliz ecclesiasticæ, vel seculares personæ, quæ quempiam Christiano rum per grassatores interfici fecerint vel etiam man dauerint, quanquam mors ex hoc fortitan nō sequi tur, nec non etiam contra illos, qui dictos grassato res receperunt, vel defecerunt, seu o. c. tranteriaz

non solum excommunicationis, vel depositionis incurrunt sententias ipso facto, sed sunt etiam cum omnibus bonis suis omnibus. Christianis expositi, & per petuo diffidati. Ita, quod ex quo de predictis, vel aliquo eorum probabilibus consistit documentis, si quod aliquod scelus tam execrabile commiserint, nisi latenus alia excommunicationis seu depositionis, vel diffidationis sententia requiratur, sed & beneficia talium per illos ad quos pertinet collatio liberè conferantur, ut in auth. Domini nostri extra de hominum redemptio generis. Multo ergo magis mendaces animarum mortem procurantes: & qui etiam mittunt eas, sunt à Deo maledicti, & excommunicati. & demonibus expositi, & ab Angelis custodiendis diffidati.

Matrimonij distinctio, & varietas, perfectio, dignitas, institutio; locus ac tempus, perquam plurimas legum, sacrarum, & scriptura auctoritates egregie, & eruditè desinitur.

CAP. XLIII.

Matrimonium spirituale assimilatur carnali, & significatur per ipsum. Est nam matrimonium aliud carnale, aliud spirituale. Carnale quidem matrimonium fuit Adæ, & Eue in paradiso contractum, & est modo vnum de septem Ecclesie sacramentis, quod venerabile existit, tum ratione auctoris, qui ipsum instituit, scilicet Dei, tum ratione loci in quo instituit, scilicet in paradiso, tum ratione temporis, quia tempore innocentie, tum ratione prioritatis, quia prius est tempore, & ideo dici potest, quod potius est iure. extra de maio. & obed. c. 1. Tum ratione intentionis peccati euitandi, & suscipiendæ prolis. Sed nota, quod matrimonium illud Adæ, & Eue fuit initiatum. Genes. 1. Immisit Dominus soporem in Adam, & c. sed contractum fuit. Gene. 2. vbi ait Adam, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro, & c. Et ratum: cum ait. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & c. Consummatum autem, Gen. 4. vbi Adam cognouit uxorem suam: & c. Sicut nunc matrimonium carnale Christianorum, quod est sacramentum, initiatum per verba de futuro, scilicet per sponsalia. ff. de sponsal. l. 1. §. 30. que quinta, c. nostras. Contrahitur per verba de presenti. 27. qu. 2. §. 1. extra de sponsal. c. cum locum. Ratificatur quando per ecclesiam approbatur. 30. que quinta, c. 1. & 2. & c. sponsus. per totum. extra de clandestina despons. c. cum inhibito. Ideo inter infideles ratum non habetur, quia non habent sacerdotum. extra de consti. c. translatum. Vel secundum aliquos ratificatur matrimonium in sacramento fidei, scilicet in baptismo, qui est fundamentum omnium sacramentorum. Unde inter fideles respicitur libellus repudij, qui inter infideles admittitur, ut innotuit Aug. 28. q. 9. §. si. Consummatum autem per carnis copulam, extra de conuersione coniu. c. ex publico. ad fi. & c. ex parte. 2. ad fi. per quam vna caro sunt: & vni ut inseparabiliter, quamdiu vixerit: ita tamen, quod licet in veritate duo sunt corpora, vnum tantum corpus censetur, extra de conuersione coniu. c. ad apo-

stolicam? Matrimonium verò spirituale etiam distinguitur, quia aliud est laudabile, aliud vituperabile. Et laudabile adhuc est multiplex.

Primum inter Deum, & B. Virginem Mariam, vnde & ipsa dicitur sponsa. Can. 4. Veni de Libano sponsa, & c. Et de hoc matrimonio legitur. 27. q. 2. §. 1. & 2. & §. ecce, & sequenti. Istud matrimonium potest dici initiatum. Luca 1. Missus est angelus Gabriel ad Mariam, & c. Contractum in eodem, vbi, Inuenisti enim gratiam apud Deum: ecce concipies, & paries filium, & c. ratificatum in eodem. Spiritus sanctus superueniet in te, & c. Consummatum in eodem: Ecce ancilla Domini, fiat mihi, & c.

Secundum matrimonium etiam inter diuinam, & humanam naturam in vtero virginis Mariæ ineffabiliter contractum, & indissolubiliter seu irreuerter vniens naturas hoc fuit initiatum. Isa. 7. Ecce virgo concipiet, & c. Hic. 21. Nouum faciet Dominus super terram mulier circumdabit virum. Et, similiter per verba aliorum prophetarum, qui dixerunt aperte filium Dei humanam naturam assumpturum. Hæc enim fuerunt verba de futuro, per quæ (ut dictum est) sponsalia contrahuntur. Contractum autem fuit per verba Gabrielis dicentis. Luc. 1. Ave gratia plena: Dominus tecum. Et per responsionem virginis dicentis in eodem. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Nam matrimonium etiam carnale per mutuum consensum medianibus interuentis per verba de presenti contrahi potest. ff. de sponsalibus. l. sufficit, & l. in sponsalibus. nihil interest. & l. finali. Ratificatur autem fuit diuina auctoritate, & voluntate. Tantum enim matrimonium alterius voluntate, & auctoritate ratificari non potest. Vnde Gala. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege. Consummatum autem est in incarnatione. Nam sine aliqua corruptione Spiritus sancto operante, Verbum caro factum est. Ioan. 1. Et in hac consummatione tota Trinitas operata est, quia indiuisa sunt opera Trinitatis. extra, de summa Trinitate. c. 1. Tertium matrimonium est Christi, & ecclesie, initiatum in Christi natiuitate, contractum in eius predicatione, ratificatum diuina auctoritate, & in miraculorum operatione, consummatum in passionem, vel initiatum quando Christianus incipit predicare, Mat. 4. Exinde cepit Iesus predicare: & c. Contractum in Eucharistie institutione, Mat. 14. Miseducantibus illis, accepit Iesus panem, & c. ratificatum in Spiritus sancti missione. Acto. 2. Factus est repente, & c. Consummatum in euangelij diuulgatione. Gal. 4. Eiecit ancillam, & filium eius.

Quartum matrimonium est Episcopi, & ecclesie, initiatum in electione. Heb. 5. Nec quisquam summi sibi honorem, & c. Contractum in confirmatione extra de transla. c. inter corporalia. Vel contrahitur per mutuum consensum eligentium & electi. extra de elec. c. cum inter canonicos. ratificatur cum ad obedientiam suscipitur. ar. extra de iure iuran. c. ego. ne in confirmatione ratificatur. Consummatum autem in consecratione, extra de translatio. c. licet.

Quintum matrimonium est sacerdotis, & ecclesie suæ, quod initiatum in eius canonica electione, & ue presentatione, extra de iure patronatus. c. quod autem.

autem. Per assensum autem huic presentationi præstatum contrahitur. Quando verò prælatum ipsum admittit, & confirmat ratificatur: quando curam committit consummatum. ar. extra de inst. c. ex frequentibus. Et de hoc etiam matrimonio legitur. 40. dist. c. sicut. c. 2. §. 2. sicut in vnaquaque. Et dicit decretalis, quod sicut Episcopus præest matrici, id est cathedra ecclesie suæ, sic & archiepiscopus plebi suæ, extra de officio archiepiscopi. c. si ad fi.

Sextum matrimonium est Dei, & animæ fidelis initiatum in creatione. 56. dist. nasci. c. contractum in baptismo. Ole. 2. Sponsabo te mihi in fide. Ratificatum in sancta operatione, quia per hanc anima firmatur cum Deo. Psal. 111. Qui facit hoc, non commouebitur in æternum, vel ratificatur in Dei dilectione. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus spiritus fit eum. Consummatum in morte, quando ab impio seculo siue mortali subtrahitur. 26. q. 6. c. si presby.

Septimum matrimonium est Dei, & animæ poenitentis, quod initiatum in contritione per verba de futuro. i. propositum confitendi. Sed contrahitur in confessione per verba de presenti vbi loquitur, & confitens peccatum dicendo, & sacerdos vice Dei absoluit. Ratificatur impositione poenitentiae, & susceptione, & consummatum in plena satisfactione. Est etiam aliud matrimonium Dei, & animæ sanctæ, quod initiatum in gratie præuentione, contractum in præuenientis gratie susceptione, siue in assensu liberi arbitrij. Ratificatur in boni operis executione, consummantur in boni operis assuefactione, & continuatione. Ad hæc. 11. quæst. 3. c. æstima vit Matrimonium autem vituperabile est diaboli, & animæ, quod initiatum in suggestionem, quæ delectat, contrahitur in consensu, qui acceptat, ratificatur in opere, quod confirmat. Sed consummatum in peccandi consuetudine in qua est consummata malitia scilicet contemptum. Nam peccator cum in profundum veniet peccatorum, contemnit, vel cõsumatur in morte. 11. q. 3. c. æstima vit. de conse. dist. 4. c. firmissimè.

Homo de condigno, an de congruo vitam à Deo mereatur æternam exemplis, & auctoritatibus ostenditur.

Cap. XLIIII.

Mereri vitam æternam, licet homo non valeat ex condigno, quia non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ro. 13. Deus tamen ex bonitate sua facienti quod in se est, ex congruo tenetur eam dare, vnde vocatur. 2. Th. 4. corona iustitiæ. Cuius plura exempla habentur in iure, Nam licet ex gratia sit, quod postulatio admittatur, ut postulato, vel postulanti competet actio, ut admittatur. ar. ad hoc. ff. de adimendis lega. l. rem legatam. ff. de euiet. lad. res donatas. Veruntamen si postulatio fiat in concordia, & de digna persona ex debito incumbit superiori ipsam admittere, & si non admiserit, iniuriam facit postulanti, & postulato. Similiter presentatus petere non potest per actionem se institui, quia ius non habet in re.

Nam, & sine iuris offensa, & sine presentati iniuria potest presentator laicus variare, & alium presentare, ut extra de iure patronatus. c. cum aduocatus. vnde antequam à prælato fuerit approbatur, ratum non est, quod à patrono fuerit inchoatum, ut extra de iure patr. c. quod autem cõsulis. Et tamen offendet prælatum si presentatum primò, & dignum non instituit. Vnde non admittitur, agit contra illum à quo respicitur, ut ei provideat de beneficio competenti, ut extra de iure patro. c. pastor. Sic etiã similiter dicimus, quod dispensatio non ex iure, sed ex gratia petitur. Et tamen ad eam concedendam superior tenetur ex causa. ut 50. dist. c. ponderet. & c. dono sancto, & c. si quis presbyter, vel diaconus. Similiter, ad elemosynam pauperi contra dittem actio non datur, & tamen diues saltem in casu extreme necessitatis, vel de superfluo tenetur. Luc. 6. Quod superest, date elemosynam. Et patronus, (ut dictum est) de gratia admittitur presentare, ut 16. q. 5. c. si quis episcopus. extra de iure patrona. c. quantum. extra de penitentia. in c. quibusdam. Et tamen iniuria fit ei si non admittitur, & si presentatus ab eo non instituitur, ut ff. de aqua quætid. & æsti. l. 1. §. penul. ff. qui satildare coguntur. l. si verò. in fine.

Miracula principaliter à Deo instrumentaliterq; ab hominibus oriri pariterque peccata remitti, iuris civilis exemplo & ratione confirmatur.

Cap. XLV.

Miracula solus Deus facit, quamuis, Sancti miracula dicantur facere, quia non faciunt nisi in virtute eius. Et similiter solus Deus peccata remittit, quamuis sacerdotes absoluentes remittere dicantur, secundum illud Io. 20. Quorum remiseritis peccata, & c. Cuius exemplum est, quia dicitur in iure, quod soli principi licet condere leges, ut C. de legibus, & constitu. l. vlt. Et tamen alibi dicitur, quod senatus legem condere possit, ut ff. de legi. & sena. con. l. non ambigitur. Quod est, quia superiores de quibus est, ut possint condere legem, principis auctoritate condere intelliguntur. Sic in Papa dicendum est, ut legati, prælati, capitula, & consilia auctoritate ipsius facere constitutiones intelligantur. Vnde in consiliis excepta intelligitur auctoritas domini Papæ, ut extra de elec. c. significasti. 17. dist. per totum. 1. q. 6. c. dudum peregrina. 9. q. 3. c. cuncta.

Culpa non est in Deo aliqua conferenda si quempiam in æternam damnationem ire permittit, qui per poenitentiam ad eam spernit redire.

Cap. XLVI.

Misericordie Dei non præiudicat quod peccatorem finaliter destituat, qui diutius expectans per poenitentiam redire negligit. Cuius exemplum est, quoniam secundum iura, non præiudicat sponsa quæ sponsum in eadè prouincia degentem per biennium expectauit, vel per triennium si erat in alia prouincia. Quia per triennium expectandus est si ad aliam prouin-

ciam se transferat, vt patet. C. de diuor. & repu. l. libe- rum. cum per sponsum fter. flet si alij nãpfit. Tunc enim nihil fraudis, si pœnã est ei, quod nuptias matu- rando vota sua eludi diutius non est passa. C. eo. l. 2. Similiter non est fraus aliqua imputanda diuinã mi- sericordia, si peccatorem per triennium. i. per trium ætatum decurium scilicet iuuenilis, virilis, & senilis. Vel per biennium. i. tempus vitã, & mortis expecta- tum, & non redeuntem finaliter deserit. & in æternã damnationem ire permittit.

Hominem mala dispositione morientem omnia preceden- tia bona amittere, dumq; ipse viuit etiam homini, & post mortem soli Deo subditum esse rationabiliter ter- minatur.

Cap. XLVII.

Morientis in mala dispositione seu voluntate, omnia præcedentia bona sunt irrita, & à mer- cede vacua, sicut ciuilitate vltimã voluntatis dispositio idest vltimum testamentum omnia præ- cedentia euacuat. Nam vltima voluntas seruanda est, vt 3. q. 2. Et est ratio ne libertas supremi iudi- cij restringatur, vt ff. pro socio. l. cum duobus. §. idẽ. R. Nil enim ita debetur hominibus, sicut, vt vltimã voluntatis liber sit stylus, vt C. de sacrosanctis eccle- siis l. 1. Hoc tamen fallit in testamento inter liberos, quod per secundam dispositionem non tollitur, nisi testa. or in secundo testamento declarat primum nol- le valere, vt C. de testamentis. in Aurl. sed hoc inter liberos.

Item cum quis in primo testamento interdixit si- bi licentiam iterum testandi: quia tunc primum tolli non intelligitur, nisi in secundo de primo mentio habeatur, vt ff. de leg. 3. l. si quis in princ.

Item mors liberat hominem à seruitute humana. Nam subditur homo homini, quãdiu viuit: sed post mortem subditur soli Deo. Et hinc est, quod in offi- cio ecclesiã, scilicet in principio lectionum dicitur, Iube Domine benedicere. In fine autem dicitur: Tu autẽ Domine miserere, &c. vnde in principio petitur benedictio ab homine per nomen diminutum siue synoparata, quod est Donne, sed in fine petitur mi- sericordia à Deo per nomen perfectam, quod est, Domine, quia scilicet principium signat vitam homi- nis, & quamdiu quis viuit est sub homine, excepto Papa. 1. 4. dist. c. qui cathedram, & c. sequens. & c. nul- la ratione. Et ideo, vt recognoscat se subditum, petit benedictionem propter bonum obedientiã. Finis ve- rò signat mortem, quando iam non homini subest, sed soli Deo, vel est sensus, vt nos Dominus taliter vi- uere faciat sub regimine hominis, quod in fine mise- reatur nostri. Ideo autem vitur in principio nomine diminuto, in fine verò integro, quia in principio, vt dictum est, quaritur benedictio ab homine, cuius opera imperfecta sunt. C. de veteri iure enuc. lege se- cunda. §. sed quia diuinã. in Auth. de Instru. cautela. idest. R. in fine. coll. 6. & de non alic. re. §. an auz. coll. 2. Sed in fine petimus misericordiã à Deo, qui pater est misericordiarum. 2. 6. q. 6. cap. si quis presbyter. Et qui opus imperfectũ non cognouit, extra de baptis- mo. c. maiores.

Itẽ ideo primò petimus ab homine, postea à Deo, vt scias, quod illud, quod homo minus bene facit, vel circumstantia quã non est de necessitate salutis nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu seruatoris qui impeditur interdum per aliquod venia- le peccatum, vnde tunc negligentia non est aliquod peccatum mortale, sed veniale. Eccl. 7. De negligenti- a tua purga te cum paucis.

Pœnitentiã conuentionisq; dilatio, & in bonum operanda negligentia, quantum Deo displiceat, hominiq; detri- mentum afferat, lege, & exemplo discuntur.

Cap. XLVIII.

Negligentia, & dilatio operis, tollit operandi po- tentiam. Cuius exemplum est secundum iura canonica in electione, quia ad eligendum et concessum tempus trium mensium, vt cap. viso. post- quam. 63. dist. c. obeuntibus. Vltimus enim vacans debet cathedralis, vel regularis ecclesia. vnde si infra tres menses non fuerit celebrata electio iusto impedi- mento cessante, ad superiorem proximam deuoluitur potestas promouendi. extra de electione. c. si des- Et si infra alios tres menses non fuerit petita conse- cratio, episcopus metropoli sui iudicio cedat, quod tempus similiter negligẽtibz cedit, extra de transi- tionibus. c. inter corporalia. Et idem est de metropo- litano respectu suorum superiorum. Similiter secun- dum Deum, qui negligit ad Deum conuerti tempore ad hoc sibi concessio, quod signatur per tempus tri- mensium propter tres principales ætates, scilicet æta- menti, stacis, & declinationis, quã sunt peccatorum hac vita ad pœnitendum concessã, postea morte in- tercedente deuoluitur eius causa ad iudicium Dei, & priuati facultate pœnitendi, & dignitate cele- stis regni, vnde salubriter consulitur peccatori. Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas die in diem, &c.

Item negligentia eorum quã homo facere debet, & potest, sicut sunt præcipue spiritualia, & pertinen- tia ad salutem, valde periculosa est: vnde, & à Deo punitur sicut secundum iura punitur negligentia pro- latorum, quã aliquando punit pœna leuioni, scilicet excommunicatione duorum mensium. 1. quãstione 1. Aliquando pœna grauiori, scilicet depositionis. 2. dist. c. dictum. 89. dist. c. 1. extra de transla. c. inter cor- poralia. C. de officio præfe. orien. l. c. si quis. ff. de caus. & exh. actor. l. carceri, & l. milites, 1. 1. q. 1. ca. placuit. Prima ergo pœna locum habet in modica negligẽ- tia, posterior autem in magna, quã culpam sapit, & per consequens dolum ff. de verborum signifi. c. l. az- culpã, & l. magna. Similiter secundum Deum, aliquo- do est negligentia magna, quã est peccatum mortale, & meretur pœnam magnã, non solum amissionis gratiã, vel gloriã, sed etiam gehenne. Et hoc vno mo- do consideratur ex parte eius, quod per negligentiam prætermittitur, puta si negligatur id, quod est de ne- cessitate salutis, siue sit actus, siue circumstantia. Alio modo ex parte causã, puta si voluntas intantum sit remissa circa ea, quã sunt Dei, vt totaliter à chari- tate deficiat. Et hoc præcipue contingit, quando ne- gligentia sequitur contempum. Pro. 19. Qui negli- git viam suam, mortificabitur. Aliquando verò ne- gligentia modica, quã est veniale peccatum, & ideo

meretur

meretur pœnam leuiorem, puta temporalem. Vnde, quando ex negligentia perterritur aliquis actus, vel circumstantia quã non est de necessitate salutis nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu seruatoris qui impeditur interdum per aliquod venia- le peccatum, vnde tunc negligentia non est aliquod peccatum mortale, sed veniale. Eccl. 7. De negligenti- a tua purga te cum paucis.

Obedientia obiectum quale, ac quando homini sit pa- rendum, & quando non pluribus legiũ civilis exempli aperitur omnibzque de Ponti- ficia auctoritate differitur.

Cap. XLIX.

Obedientia non respicit præcipientis sanctitatẽ, sed auctoritatẽ. Vnde in his, quã pertinent ad administrationem ecclesiasticarum rerum potius fuit obediendum Papã, quã Paulo Apo- stolo, quod patet etiã nunc, vnde Paulus dixit, quod oportet ordinandum sine crimine esse, vt 25. dist. c. nunc autem. Et tamen auctoritate pontificum Epi- scopi dispensare possunt in crimine adulterij, & in minoribus. Et hoc, quia Papa maior est Paulo in ad- ministratione, vt 2. 1. dist. §. 1. Nam Papa est loco Pe- tri, vt 24. quãstione prima, c. quoniam verus. & si sic vicarius Iesu Christi, vt extra de transla. c. inter cor- poralia. & extra, vt beneficia ecclesiastica sine di. cõ- se. vt nostrum. Petrus autẽ in administratione ma- ior fuit Paulo, vt 2. q. 7. c. puto. 2. 1. dist. c. in nouo. Itẽ obediendum non est alicui contra mandatum Dei vnde si à Papa aliquod mandatum, vel rescriptũ pro- dicit, quod esset contra dictum Dei, omnino respuẽ- dum esset, vt 25. quãstione prima, c. sunt quidã. quia nedium minor in maiorem, sed & par in parem non habet imperium, vt ff. de arbitris. l. nam. ff. ad senatus- consultum Trebel. l. aliquo. §. tempestiuum. Dicta tamen Christi, vel euangelia Papa potest modificare sicut illud, quod Dominus dixit, Quos Deus coniu- xit, homo non separet, modificatur per summum pã- nificem sic, Quos Deus coniunxit consensu animo- rum, & carnis copula. Alias si primum interueniat, non secundum, separantur per religionis ingressum. vt extra de conuersi coniuga. c. verum, & c. ex publi- co. Non sic si alius coniugum velit in domo prop- ria remanere, vt eo. tit. cap. ex parte tua in fi. Item obedientia pro communi vtilitate iniuncta, nec pro- pter humilitatem, neque propter propriam incom- moditatem licet recusatur. Vnde si Prælatus præci- pit clerico suo, quod vadat Romam, vel aliã pro ne- goniũ ecclesiã, & ille non vult obedire dicens, quod aliq sunt ibi magis idonei, vel priores eo, hæc iniquã excusatio iniusta est, quia ordo in legationibus non seruatur, ff. d. legat. l. si endum. §. penul. Si autem ex- cuset se, quod non possit relinquere curam rei fami- liaris, & sine dubio excusatio iusta, si pro vtilitate ali- cuius personã priuatã mitteretur, quia nemo tene- tur relinquere propria egotia pro alienis, scilicet priuatã, vt patet ff. quem. d. modum testa. aperi. l. Sed & si quis ex sena. oribus. C. de testa. l. si quando. §. 2. ff. de arbitris. licet. ff. de in. l. si longius. cum suis fi.

Sum. de Exempla.

Sed si mittitur pro communi ecclesiã vtilitate nõ est excusatio iusta, quia cõmunis vtilitas præferenda est priuatã, extra, de postul. prælat. c. bonã. j. Et plurimo- rum vtilitas vnus vtilitati præferenda est. 7. q. 1. c. se- ras. In auth. de rest. & ca. quã pat. in 1. 1. mens. §. quẽ obrem. Nec. n. prælarus vtilitatem suã vtilitati eccle- siã præponere debet, alioquin obligatur. 1. 2. qu. 4. c. quicumque ff. de administrat. tuto. & curator. l. secun- dum dignitatem. §. 1. Nec debet clericus ordinatus occasione propriorum negociorum negotia ecclesiã relinquere, nisi relaxetur licentia impetrata, argum. 7. q. 1. c. præsentium, & c. placuit, vt veni. & 16. q. 1. c. qui verẽ. Si. n. indistinctẽ prædictã admitteretur ex- cusatio: nõ inueniretur de facili, qui munera publica subiret. ff. de vaca. mune. l. 1. circa principiu. Obedere ergo tenetur clericus. argu. C. de episcopis, & cler. l. si quis presbyte. ad si. ibi ex gestis negot. is subaudi. vel gerendis. Nisi possit remanendo gratiam obtine- re. Si. n. sunt aliqua munera reipublicã temporalis quã excusationem non admittunt, vt ff. de vacatio- ne mu. l. sunt munera. multo fortius in munere rei- publicã ecclesiasticã oportet indistinctẽ, & genera- liter obtinere, argu. ff. de iust. & iure. l. 1. & ff. de reli. & sumptu fu. l. sunt personã. Dicto tamen esse æquis- simum, qd Episcopus qui regere habet omnia. 11. q. 1. c. si regenda. clericum releuet si detrimentum gra- ue sibi videri imminere, argum. ff. ad l. Rodam, de iac. l. 1. & l. 2. §. æquissimum, & ff. qui pot. in pig. hab. l. interdum, & l. sequenti. Item obedientiã iniunctã recusatio aliquando est debita, sicut quando præci- pitur aliquid, quod sit contra Deum. Nã secundum canones, semper obediendum est, nisi id, quod inu- gitur, aperte sit contra Deum. 2. 3. q. 1. c. quid culpa- tur. Aliquando verò est licita, puta si id quod præcipi- tur, non pertinet ad diuini cultus obsequium, vel ec- clesiasticam vtilitatem. 7. qu. 1. ca. frater, & coepisco- pus. Vnde si Episcopus præcipiat alicui clerico suo, qd libros suos accomodet nepoti suo vel ecclesiã suã renunciet, vt alij conferat obedire nõ tenetur, quia nec ad diuini cultus obsequium pertinet, nec ad ec- clesiã vtilitatem. Nã & si præcipiat, qd repleatur bur- sa sua, cum ipse non egeat: nõ tenetur obedire Ideo dixit Cancellarius Parisien. quod non tenebatur ad obedientiam burfalem, siue argent. nam, neque mu- linam, neque equinam. intelligas sine causa indictã, argumen. extra. de censu. c. cum apostolus. 16. qu. 1. c. prædicatur. Sed si episcopus præciperet clerico du- rã ceruicis, vt libros suos commodaret clerico bo- nã indolis, vt in l. i. ueretur in studio theologiã ad quam ipsam mitteret, vt proficeret, videtur, quod ei sit obediendum, quia non mouet ipsum carnalitas, sed ecclesiastica vtilitas, & communis. arg. in d. c. 7. qu. 1. quia frater. extra de magistris. c. super specula. Potest ergo dici, quod si occasione ecclesiã: vel de bonis ecclesiasticis libros acquirerit, obedire tene- tur. Alias contrarium. extra de rest. c. requisisti, & de iure patronatus. c. cum dilectus. Aliquando verò ex- cusatio obedientiã videtur rationabilis: & acceptã- da, secundum aliquos, quando allegatur damnum proprium. Distingunt enim, quod si clericus, cui in- iuncta est aliqua obedientia ab episcopo, puta quod vadat ad al. quem locum, vel huiusmodi: allegãs pri-

nam uilitatem, certat de damno uitando, est audiendus, sed si de lucro captando, audiendus non est. Ad quod pertinet. C. de iure del. beran. c. sancimus. §. si uerò creditores. C. de codicill. l. fi. §. penul. Nec debet inobedientia notam incurere pro aliquo commo- do temporal. extra, de maioriore, & obedientia. ca. illud.

Bonam intentionem Deum potius quam opus respicere, tum exemplo, tum Dni Gregorii confirmatur aucto- ritate.

CAP. L.

Opus hominis acceptatur à Deo secundum intè- rionem, & mentè facientis magis, quam secun- dum illud, quod factum est. Cuius exemplum habetur ex consuetudine, quæ inducitur cum popu- lus incipit aliquid obseruare ea mente, ut de cætero sit consuetudo, vel ut dicunt aliqui cū expressè placet populo aliquid obseruari pro cōsuetudine in fu- turum, alias uerò non eo ipso, qd aliquid fit, ius con- suetudinarium inducitur, argu. ff. de itinere actūque pri. l. ult. Ergo intentio consideratur in facto magis quam ipsum factum, ut consuetudinem inducat. Sic etiam est de nostris operib. apud Deum, quia Deus (sicut dicit Gregorius) cor, & non substantiam pen- sat, nec cogitat, quantum, sed ex quanto in suo officio offeratur.

De humilitate, & charitate ab hominibus ex gratia, & non ex merito omnia iusta esse in orationibus peten- da, affirmatur.

CAP. LI.

Orando postulari potest à Deo humiliter ex gra- tia, quod non debetur ex iustitia, nam secundū iura, postulatio est gratiæ petitio, ut cū ex gra- tia petitur aliquem ineligibilem licet eligi, vel cō- cedi. Hoc. n. non tam ex iustitia quam ex gratia mo- uetur, ut extra. de postul. c. bonæ me. il primo.

Item orantes, vel postulantes à Domino miseri- cordiam, & gratiam, non sunt digni exaudiri, si sint ad inuicem in discordia, vel rancore. Vnde Ecc. 11. Homo homini seruat iram, & à Deo querit medelā: quasi dicat frustra querit. Cuius exemplum est, quia secundum iura postulatio debet fieri in concordia. Cum. n. per postularum gratia requiratur concordia, & communiatur est petenda, ut extra de postula- tione. c. bonæ memorie. in prin. Aliter. n. Romana Ec- clesia non consueuit recipere

Velum multiplex esse describitur, quibusque uirtutibus homo spiritualiter animam ornare teneatur, expri- mitur.

CAP. LII.

Orantur animæ nostræ spiritualiter sicut mo- niales uelatur corporaliter. Est. n. multiplex ue- lum, s. uelum professionis, quod suscipitur à uir- gine, vel corrupta cū profiteretur de altari, vel de ma- nu alicuius, sed in duodecimo anno ad minus. 2. i. q. 1. can. 1. & q. 2. can. puella.

Item uelum consecrationis, quod imponitur uir- gini tantum, & 26. anno ad minus. 20. q. 1. c. placuit, 77. di. c. placuit. Et dicit Hostien quæ ipse obtinuit Lugdani, quod in hoc casu in anno uigesimo conse- craret, sed tamen periculum est in mora.

Item est uelum ordinationis, quod olim dabatur diaconis in quadagesimo an. 20. q. 1. c. diaconis.

Item est uelum prælationis, qd olim dabatur abba- tiffis in quadagesimo anno. 20. q. 1. iuuenulas. Ad- dit etiam Hosti. uelum quintū, s. conuersionis. Et tūc si per annum postea stat exire non potest, & sic po- test intelligi, extra de regula. c. uia, & c. statum. In his ergo quinque uelis repræsentantur quinque uirtutes, quib. debemus spiritualiter ordinari, prima, est obedientia, quæ competit profitentibus, secun- da est continentia: quæ potissima est in uirginibus, in tertio designatur scientia, siue prudentia, quæ præ- cipue competit ordinandis, in quarto uelo designa- tur iustitia, quæ præcipue competit præsentibus, si- ue prælatis, in quinto pœnitentia, per quam ad Deū conuertimur, & ideo incipientibus competit.

Quanta sit filiorum obligatio erga parentes, & quocasi pater filium vendere pignori que obligare queat, ap- ritur.

CAP. LIII.

Parentum necessitati nullo modo debet deficere filius, & præcipue indigentia patris, nam se- cundum leges pater potest vendere filium neces- sitate famis ingruente, ut tamen precio præfrito, vel à filio uendito, vel alio quocunque emptori quan- docunque restitudo ad ingenuitatem perueniat, ut C. de patrib. qui fil. distax. l. 2. Multo fortius potest pignori obligare, quia cui, quod maius est concedi- tur, multo magis & quod minus. ff. de regu. iu. l. nō debet cuiquam. Sed nunquid seruus efficitur. Sic, se- cundum Azonem. Alij contra, sed tamen seruire de- bet. argu. C. communia de manumiss. l. j. Et nunquid in alio casu quam necessitatis potest uendi à patre? Non, quia lex generaliter dicit, quod non licet patri filium vendere. C. de patribus qui fil. distax. l. 1. ergo generaliter ei prohibetur intelligitur, nisi casu ei cō- cesso. Sed nunquid mater potest filium vendere? Di- citur, quod non argu. C. de tranfact. matris, nec lege concessum reperitur, quia nec filium habet in pote- state, sicut pater.

Virum innata passio aliqua in homine tolli seu leniri pos- sit, terminatur.

CAP. LIIII.

Passio innata, uel vitium nullo conatu, uel uirtu- taliter tollitur. Cuius exemplum est in iure natu- rali, quod nulla consuetudine abrogatur. Nam consuetudo contra ius naturale nullo tempore con- ualescit, ut 3. 2. q. 7. c. flagitia. Similiter passio innata, si- ue vitium, ad quod homo ex cōplexione, uel natura inclinatur, licet per contrariam assuetudinem refren- tur, uel mitigetur, tamen non totaliter extirpatur. Sene. Quod innatum est uel infixum, nō tollitur, sed lenitur. Poeta. Naturam expelles furca, tamen uisus recurret.

Quanta peccatum mortale damna anime afferat hu- mane, quibusque modis committatur, augetur, & cumuletur, atque uenialia ipsa delicta haud charitatem, boni que operis me- ritum remouere quamplurimis exemplis ciuili lege con- firmatis approbatur.

CAP.

Cap. LV.

Peccati uinculum facilius necitur, sed non faci- liter soluitur. Cuius ratio est, quia peccatum est quid spirituale, spiritualia autem à corporalibus distant, quia corporalia facilius destruitur quā construantur, ut patet. ff. de pecul. l. non stati. ff. de ac- quirend. poss. l. possideri. §. in admittenda. Spiritua- lia uerò e contrario, facilius construantur quā de- struantur. Episcopus enim qui solus ordinat, non so- lus deponit, quia Episcopus à duodecim episcopis auditur, presbyter à sex, diaconus à tribus. 1. 5. q. 7. c. scilicet præter proprium episcopum. 2. q. 5. c. presby- ter. Subdiaconus autem eodem priuilegio gaudet, extra de seruis ordinandis. c. miram. Sed nec causa il- lorum audienda est sine præsentia clericorum, id est canonicorum. 1. 5. q. 10. 7. c. solus, & duobus. c. ibi sequentibus. Sed episcopus qui à metropolitano cō- secratur. 64. dist. c. 1. & sequenti. Ergo similiter uin- culum spirituale scilicet peccatum facilius est ad ne- tendum quā ad dissoluendum. Ita. 5. Quasi uincu- lum pautri peccatum.

Item peccatum uilificat hominē, & deponit eum à sua dignitate. Et hinc est, quod secundum iura, ali- quando superior dignitate, uel par punitur ab infe- riori, uel æquali, ratione delicti, scilicet, quando fac- tit contra sententiam canonis ab eo editi, & scien- ter incidit in factum damnatum. 3. 4. q. 10. 1. c. 1. 2. & 4. arg. 6. dist. ca. 2. ut Ambrosius ratione crimi- nis in sua parochia commissi damnauit Imperatorē: quod al. as non fecisset. Facit enim ad hoc, quod talis delinquens, & ex certa scientia contra canonem ueniendo, se facit inferiorem, arg. 40. distinctione. c. multi. ad fin. & sic inferioris imperio tacitè se sub- mittit, quod si ri potest, secunda quæstione septima. c. nos si incompetenter. unde iam non est superior, sed inferior. Sed ista secundum Hostiensem intelli- genda sunt maioribus, uel paribus, extraneis etiam exemptis, quibus scilicet ille, constitutionem uel ca- nonem facit, non subest, puta cum intra eius territo- rium existentes scienter contra eius constitutiones delinquant. Sed in eo superiori, qui episcopus sub- est, qui canonem edidit, minimè locum habet, puta metropolitano proprio. Nam sicut sententia, uel ca- non proferentem non ligat, ita nec proferentis supe- riorem, extra, de maioriore, & obedientia. c. cum in fenor. ff. de arbitris. l. pen.

Item uota, quod peccata puerorum puerilis ætas non semper excusat: quod patet per exemplum tam humanæ quā diuinæ legis. Nam secundum leges humanas quædam crimina sunt, quæ minoribus, si- ue pueris imputantur post 14. annum tantum. Nam in adulterio, uel alio crimine, quod pro adulterio lex Iulia potuit, puta, si pecuniam accepit pro com- pecto stupro, uel de manu præbuit ad stuprum, uel ad- ulterium committendum, districtè punitur minor, quia in nullo eidem parcitur aduersus præcepta leg- um ueniens, cum committit in legem, ut ff. de mi- noribus. l. auxilium. §. in delictis, & lege ex causa. Hæc enim iura loquuntur de minore, maiore 14. an- nis, quia minor 14. annis, prædicta lege Iulia non

teneretur. Soler autem in quibusdam malitia anticipa- re tempus pubertatis, extra de desponsabilibus. c. im- pube. à nobis, & cap. pubes. Et aliquando tentant quod forsitan complere non possunt, extra de spon- sali. c. iuuenis. & cap. fin. In quo casu ipsos peccare intelligas, si alias mulieres tentauerint, quā uxores. Ius tamen præsumit, quod in pueris locum non habent peccata, quæ membris genitalibus commit- tuntur, extra, de delict. puer. capitulo primo. Alia au- tem crimina, seu delicta imputantur pueris etiam infra 14. annum, scilicet à septennio usque ad 14. quia omne delictum carnis scilicet quo ad pœnam spiritualem, & quo ad pœnitentiam à sacerdote pe- tendam: ex quo scilicet septem annos excessit, quia talis potest mentiri, & uerum dicere. Vnde dicit Au- gustinus, sic enim habetur in glossa super canonem de consecratio. distinctione quarta, capitulo paruuli. Septennis ætatis pueri, & mentiri, & uerum loqui, & confiteri, & negare possunt. Et ideo cum baptizan- tur, & symbolum reddunt, & ipsi per se ad interroga- ta respondent. Nam & mendaciis & periuriis plena est ætas puerilis, extra de delictis pue. capitulo primo. Et quamuis iurare non debeant 2. 2. quæstione 6. cap. pueri, & cap. paruuli, & capitulo honestum. si tamen iurauerit ualeat pupilli iuramentum. Potest er- go puer de ierare. ff. de libera. causa. l. ultima. Et fur- tum committere, ut ff. de fur. l. impuberem. Et enim malorum vires infirmitas animi non excusat, ut C. si aduersus delictum. lege 1. Hoc denotat mens uer- bi positi eodem capitulo primo pueris gradibus, non dicit infantibus, nec dicit pueris grandibus, sed grandiuiculis quasi de maioribus septem annorum loquatur. Sic ergo maior septem annis delinquere po- test quo ad Deum, & spiritualiter puniri.

Puniuntur etiam talium delicta pœna tempora- li, quia si conuenitur ex delicto suo commissio ex proposito, non parcitur ei, ut C. de pœnis. l. impuni- tas, 1. 5. quæstione prima. cap. illa. 2. 6. quæstione quin- ta, cap. si quis cuiuslibet. Vbi qui clericum damnatum per episcopum defendere uult, non excusatur propter ætatem, uel sexum. ff. si aduersus delictum. lege prima, & ff. de damno infecto. l. damni. §. si pu- pilus. Et ad Sillanianum senatusconsultum, l. 2. §. im- puberes. Non ergo talibus parcitur, nisi quibus mi- seratio ætatis perduxerit iudicem ad moderationē, siue mitiorem pœnam, ut extra de delict. puer. capitu- lo eos. ff. de mino. l. auxilium. §. in delictis. Sic & parcitur senectuti. ff. de termino auo. l. 2. Ad id et- extra, de apostatis. c. ex literarum. Sed infra ætatem, septem annorum dicunt quidam quod si pupillus proximus sit infantia, nō teneretur de delicto, sicut nec infans, ut C. de iure delib. l. si infans, quia illa ætas potius uidet ignorat. C. de fal. mone. l. pri- ma. de com. distinctione quarta. c. eos. ff. de edil. edi- l. eum autem. §. excipitur.

Vnde nec periurare potest, quia sciens, fallere non uidetur. ff. de iureiurand. l. qui iurasse, & §. ul- timo ff. de iuris. & facti ignor. l. vltim. & de arbitris. l. diem proferre. §. coram, & de acqui. rend. hæredit. l. pupil. ex quibus causis in pos. ca. Si pupillus proxi-

mus sit pubertati, punitur etiam temporaliter. De poena autem spir. tuali quantum ad Deum legitur in quarto dialogorum Greg. quod puer quidam 5. annorum propter peccatum blasphemiae, à diabolo raptus est. Dicunt tamen quidam, quòd puer ille non fuit damnatus, nec mortaliter peccauit. Sed visio illa fuit ostēsa ad patrem contristandum, qui peccato illo peccauerat, nō corrigens eum. Sed hoc est expresse contra intentionem Gregorij dicitur, quod pater pueri animam filij negligens, non paruum peccatorem gehennae ignibus nutruuit. Vnde dicendum est, quòd in illo malitia supplebat aetatem. Vnde puero si non esset doli capax etiam septennio non imputaretur peccatum. ff. de reg. iur. l. pupilli. ff. ad l. Aquil. l. sed & si quicumque. §. 1. & de do. l. h. h. d. §. 1. Regulatiter tamen dicitur in iure, quod minor septem annis non sentit: & ideo non punitur.

Item peccatum mortale auferit omnia bona gratuita: sicut ciuilitate ex delicto auferuntur omnia bona temporalia, vt C. de bon. damn. l. per totum, & c. Et extra de Iudaeis, & sarracenis. c. ad liberandam, & extra de haereticis. c. vrgentis: & extra ne clericus, vel monachus, c. relatum.

Item peccatum mortale, quantumcunque sit occultum, & inuisibile, tamen impedit, & tollit gratiam, sicut tollitur rescriptum ex vicio inuisibili, & intelligibili. Et vocatur vitium inuisibile, & intelligibile, vt suggestio falsitatis, & suppressio veritatis. Tollitur enim rescriptum si per suggestionē falsi, vel suppressionem veri fuerit imperatum, & scienter, vel ignoranter, sed per talem, qua non interueniente non fuisset obtentum, vt extra de rescriptis. cap. super literis.

Item peccatum mortale bino actu mentali inducitur, scilicet cogitatione, & morosa delectatione, vel saltem terro, scilicet cogitatione, delectatione, & consensu. Cuius exemplum est sicut secundum iura binus actus inducit consuetudinem vt 2. §. 2. c. ita nos. C. de episcopali audien. l. 3. in fine. Et binus actus, vel trinus inducit possessionem, vel quasi, vt extra de causa poss. & proprie, licet etiam vnicuique actu acquiratur possessio, vel perdat, vel quasi, vt C. de feratu. & aqua. l. cum talis, & extra de constitutio. c. cum oportet, & extra de praebenda. c. pro illorum.

Item peccata venialia, quia parua sunt, non tollunt charitatem, nec vitam aeternam, nam secundum iura modica damna tolerantur, vt argu. 1. §. 2. c. terrulas. & c. si quis, & c. bonae rei. extra de h. s. que sunt à praeteritis sine consensu. c. pastoralis. ff. de integritate restitutio. l. sero. Sic & deceptio modica toleratur, vt ff. de mino. l. in cau. §. idem Pomp.

Item veniale peccatum non euacuat boni operis meritum, sicut rescriptum, quamuis sit contra ius priuatae personae, tamen si leuem, & modicam laesionem inferat, non euacuat, sed valet, vt si Papa mandet in suo rescripto, quod non admittit dilatoriis exceptionibus procedatur in principali, vel si mandet actionem, seu petitionē alicuius differri, vel cum indulget cruce signatis non conueniri tempore crucis, vt C. de precibus impera. offe. l. quaecumque, & l. rescripta.

Peccatores notis spuris maceribusq; ac seruū per veniosorum defectus comparatur quorum statim distim

Et describitur seruitutisque pariter & peccati origo ac damna aperuntur & tandem peccatores (qui etiam Diaboli venatores vocantur) à reatu diuini iudicij, nisi per penitentiam prius satisfaciunt, haud liberati demonstratur.

Cap. LVI.

Peccatores assimilantur filiis illegitimis quorum quidā dicitur nothi, sicut qui nat⁹ est de adulterio, qui videtur verus, & non est verus. Et his assimilatur hypocrite: vel haeretici de quib. dicitur, Antē dicit à falsis pro phetis: qui veniunt ad vos in vestimentis ouium & c. Vel p nothos intellige peccatores publicos, & infames. Dicitur enim noth⁹ à nota, id est, infamia, q̄ multū affligit hominē, sicut dicitur nota quar tana quae multū affligit, si sit antiqua: sic & talis merito sperni potest. ff. de re iudic. c. quidā. Et tamen nō est peccatum illius, qui nascitur, sed illius, qui generat. §. 6. dist. c. nasci. Sed quia de graui peccato natus est, fama vigillatur. §. 2. q. 7. c. quod in omnibus. Quidam vero dicuntur spurij, l. de cōcubina nati, qui etiam dicuntur naturales. Et dicuntur spurij à spurcitate incontinentiae. Licet enim concubinatus per legē antiquam admittebatur. ff. de concubinis. l. in concubinato, in fine. arg. §. 4. di. c. 1. & 2. Hodie tamē talis cōcubitus prohibetur etiam per legē, quae monet omnes castē viuere, & punire leuones castitatis pestiferos vastatores, in authen. de lenonibus R. 1. & §. sancimus. colla. 3. Et quib. mo. na. fi. le. effi. §. illud quoq; colla. 6. Et si etiam hoc lex concederet, cum hoc vertatur in periculum animae, non designaretur factos canones imitari. extra de secundis nupt. c. si. Ergo per spurios per spurcitiā incontinentiae de concubinato, accipie peccatores carnales, & luxuriosos, qui ex concubina id est, secundum carnem nati sunt, & in spurcitiis carnalium peccatorum inuoluti, Apollolus. Gal. 4. Qui de ancilla secundum carnem natus est. Quidam verò dicuntur manzeres, id est, de scortato nati, & tales signant inconstantes, qui omni tentationi cedunt, Nam mulier fornicatrix omnem virum excipit. Vel per hos intelligitur cupidus, & auarus, qui mulier stat in scorto suo cupiditate lucri, quam delectationis. Et ideo (secundum philosophum), magis debet dici cupida, quam luxuriosa.

Vnde tales vocantur meretrices à mercede. Pro. 6. Precium scorti vix vnus est panis.

Item peccator assimilatur seruo. Nam Ioan. 8. qui facit peccatum, seruus est peccati. Et haec similitudo attenditur quoad tria.

Primo quo ad originem, quia seruitus (secundum iura) non est à natura immo potius contra naturam. Vnde diffinitur à iuristis, quod seruitus est constitutio iuris gentium, qua quis contra naturam subicitur domino alieno. Insti. de iure personarum. §. seruitus. §. 10. dist. c. ius gentium. 1. 2. q. 2. cum Redemptio. Cum enim iure naturali omnes liberi nascerentur, non erat cognita libertas, cum seruitus esset inognita. Institui de libertinis, quia de iure naturali omnia communia erant. Sed ius gentium, & regna dicitur, & seruitutem, & obligationem induxit. §. 1. dist. c. quo iure. Insti. de iure naturali. gentium. l. ius autē est. l. 6. conuentionum, & l. ius gentium. Insti. de adu. nibus.

Similiter peccatū non est à natura, id est à iure naturae, immo potius contra naturā tanquam eius corruptela, vnde August. ait: Peccatū non est natura, sed vitium naturae appetentis id, quod non est sui ordinis. Vnde natura fuit creata libera ab omni peccato. Et iterum per peccatū subiicitur homo domino alieno, s. diabolo, vel necessitati peccandi, quia homo in peccato positus (sicut dicit Chrs.) non facit, quod vult, sed quod Diabolus vult. Apost. Ro. 7. Non quod volo, bonum hoc ago, sed quod nolo, malum, nec ista necessitas, vel voluntas excusat, quia nō est coactionis, nec excludens arbitrij libertatem.

Itē ab eisdem hominibus inceptit seruitus, & peccatum scilicet à primis parentibus. Non est. n. verum dicitur quorundā dicentium, q̄ seruitus accepit initium ab ebrietate Noē, quod probant per illud. 3. §. 5. dist. §. c. die. Nō esset hodie seruitus, nisi ebrietas fuisset, quia exponi potest: Non esset, si hoc modo inducitur, i. per maledictionē, & propter ebrietatem. seruitus. n. fuit ante diluuium: quia Nemroth, qui fuit oppressor fuit ante diluuium. Possemus autem dicere, quod seruitus fuit ab ebrietate spirituali. Nā primi patres satis possunt dici fuisse ebrij quando peccauerunt, quia sine mensura fuerunt, nec verū intellectū habuerunt, nec veram electionē, sicut nec ebrius habet. Et si illa ebrietas nō fuisset, seruitus subsecuta nō fuisset, saltē coactionis, & afflictionis. Vnde post peccatū statim dicitur est Eua Ge. 3. Sub viri potestate eris.

Secundò quo ad conditionē, quia conditio seruitutis sequitur vtrētem, i. mulierē. Nā si mater est serua, & partus seruus. Et si libera aliquo tempore, scilicet dum praegnas erat, ingenuus iudicatur partus. Insti. de ingenuis, in prin. ff. de stat. hom. & seruo. l. 1. Similiter seruitus peccati, vt libertas iustitiae sequitur matrem, id est voluntatem, quae quasi mater est in actibus, & operibus humanis. Vnde ipsa est (secundū Aug.) quae peccatur, & rectē viuunt. Posset etiā dici, quod velut mulier serua est caro: vel ut autem libera est mens: vnde carnis est seruire: mentis vero iubere, vnde Sen. lib. 3. de ben. dicit: Errat, si quis aestimat seruitutē in totum hominem descendere. Pars eius melior excepta est: corpora obnoxia sunt adscripta dominis. Mens quidē est sui iuris. Hinc est, quod in his, quae pertinent ad interiorē motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, quia igitur caro serua est, mens verò libera, qui secundū carnem viuunt, sunt serui, hi verò, qui secundū mentem: sunt liberi. Gal. 4. Qui de ancilla secundum carnem natus.

Tertiò quo ad liberationē, quia quandoq; seruus de gratia dñi sui fit liber: & sic peccator per diuinā gratiam fit iustus: Sicut ergo quādiu aliquis in seruitute positus est manui, & potestati suppositus: sed manumissus à manu, & potestate liberatur. Insti. de libertinis. Ita quādiu aliquis est in peccato manui, & potestati diaboli subiectus est: sed per penitentiam ab eo liberatur. Nā (secundū Boetij) erat antiquitus quaedā virga praetoris, quae dicebatur vindicta: quam manumittendus ter percutiebatur à praetore dicitur, Aio te liberum. C. si aduersus liberta. l. 2. secundū Azonem. Et ex hoc fortē processit forma absolutionis canonicae, quae cum virgis fit, & verbis, & aliis consuetis, ext. de sen. excom. c. à nobis. 2. Sed adhuc

haec virga poenitentia est: quasi poenitens ter percutiatur, l. in contritione, confessione, & satisfactione, absoluetur à seruitute peccati, & restituetur in gratia libertatem.

Item peccans in seipsum non minus puniendus est, quā peccans in alium, quod pater per exemplum eius, qui sibi ipsi iniicit manus violentas, quia talis scēm iura sic irregularis est, q̄ nō promouetur, & promorus deiicitur. Et assignatur triplex ratio.

Prima, quia praesumitur, q̄ in aliis omnem tyrannidem tunc exerceat, qui in seipsum ausus est seruire. ff. de haered. ac. cum autem. §. accipitur, vnde versus. Qui sibi nō parcat tibi, vel mihi quomodo parcat. ff. de bon. eo. qui mor. si. ante sen. consci. l. 1. §. antepe.

Secunda ratio est, quia alienum inuadit, & sic furum facit. Furtum enim est contrectatio rei alienae inuito domino. Insti. de ob. quae quasi ex maleficio nasc. §. 1. C. vnde vi. §. si. Nemo autē dominus videtur membrorum suorum. ff. ad l. Aquil. l. liber homo. §. 1.

Tertia autem ratio est, quia sui ipsius est homicida, & conditioni Dei inimicus. §. 5. dist. c. si quis absciderit. In illo igitur, qui sibi amputat causā irregularitatis, est seruitus, siue magnum membrum amputet siue paruum, appareat, vel non appareat, nisi causa incisionis iusta fuerit puta langor. Est enim caro putrida ressecanda. §. quaestio. 5. cap. 1. 2. 4. quaestio. 3. cap. ressecanda. Verum in his, quae sine culpa ab alio, vel casu fortuito mutilantur est causa irregularitatis deformitas in membris apparentibus, & debilitas in non apparentibus. Sed quanta debilitas, vel deformitas, vel qualem irregularitatem inducat, superioris iudicio derelinquitur. arg. extra de corporo. viciatis. c. 1. & 2. & c. pen. & vltim. & extra de circo. agro. c. 1. Nec est verū, quod dicitur rustici, q̄ vbi prebyter ab hostibus sectus est non possit celebrare, nisi testiculos siccos, & pulverizatos gerat in bursa: quasi tunc intelligatur omnia membra sua habere, siue n. habeat siccos siue virides defectus illius mēbri, nec deformitatem, nec debilitatem inducit.

Item peccatores sunt venatores diaboli. Est enim multiplex venatio. Nā quaedam est oppressiua, & ista est tyrannorum, aliorum opprimentium, Gen. 10. Cecepit Nemroth robustus esse venator coram Domino, id est oppressor hominum. 6. dist. §. his ita.

Secunda adulatoria, & ista est histriorum, & similitum, quotiens placendi causa dicitur bona de aliquo, ipsum falsē commendando. Et haec adulatorum venatio est omnibus illicita, & secundum iura infamiam infert, vt 8. 6. dist. c. sunt nonnulli. & 9. q. 1. c. plurimi. §. q. 7. tria.

Tertia est arenatoria, cum quis recipit salarium, vt in arena pugnet cum bestiis feris, secus de mansuetis. Item secus si non pugnet pro pecunia, sed vt probitatem suam probet, seu virtutem experjatur. Et haec etiam secundum iura est omnibus illicita. vt 3. quaestio. 7. §. tria. ff. de postu. l. 1. §. Item senatus. & §. bestias. Et de hac etiam loquitur 8. 6. dist. c. qui venatoribus, c. & duobus. c. lequ. §. Goff. Hac autem venatio moraliter refertur ad auaros, qui propter cupiditatem lucri pugnant, id est litigant in arena, id est auro, quia omne aurum tanquam arena est exigua.

Quarta est occupatiua, & hæc aliquando est saluola, quæ in saltu, siue nemore sit canum, auium, & hominum multitudine congregata, quæ licet non sit prohibita laicis. ff. de vi. publ. l. 1. & Insti. de re. diu. n. §. fere agitur best. ff. de acquir. re. do. l. naturale. & l. Pomp. Clericis tamen omnino est interdicta, vt 86. dist. cap. qui venatoribus. Sed mens dicti decreti etiã de laicis intelligitur, quibus ipso tempore Quadragesimæ, & ieiuniorum hæc venatio prohibetur. Moraliter autem hæc venatio refertur ad persecutores aliorum, qui vel detrahendo, quod pertinet ad carnes inordaces, vel rapiendo, quod pertinet ad aues rapaces, vel expugnando armis, quod pertinet ad homines feroces, alios persequi, & lædere student.

Item peccans non absoluitur à reatu diuini iudicij, nisi per pœnitentiam satisfaciatur: cuius exemplum est, quia secundum ius ciuile, si ratis tua vi fluminis in agrum meum delata sit, non aliter cogor dare tibi potestatem extrahendi, nisi de præterito damno mihi caueas, vt ff. de eo. l. ratis, & ff. de exil. l. tellus. §. si ratis, & de dam. infel. prætor. ait. §. hoc edictum. & l. hoc amplius. §. Neratius. Tunc autem moraliter adaptado ratis vt fluminis in agrum deuenit, quando anima vi tentationis per peccati naufragium diuinæ iræ iudicium incurrit, à quo ratis animæ educi, nequit, quamdiu per pœnitentiam Deo satisfactum non fuerit.

Item peccans scienter, non est dignus misericordia, sed peccans ignoranter, misericordiam in aliquo meretur. Cuius exemplum habetur in eo, qui ordinatus est à b. Episcopo excommunicato, quia si scienter quis à tali recipit ordines, indignus est dispensatione, extra de ordi. ab episcopo. qui renuncia. vel excommuni. cap. 1. sed si ignoranter potest cum eo per proprium episcopum dispensari, extra eo. c. 2. dispensabitur autem quo ad executionem tantum. Nam excommunicatus licet characterem quem habet transferat, executionem tamen quam non habet transferre non potest. 1. q. 1. c. gratia, & cap. statumimus. 1. q. 7. c. Diabertum.

Tum spiritualis tum etiam corporalis pœna distinctio multiplex hic annotatur & qui iuste à Deo ab omnibusque puniendi sunt, quæque publici vsurarij pœna sunt pleiendæ explanatur.

CAP. LVII.

Puniri debent illi, qui sunt in culpa: vnde iuristarum dicunt, qd pœna suos debet tenere actores. Sed hoc non intelligitur de omni pœna. Vnde distinguitur ab aliquibus, quod est duplex pœna, scilicet æterna, & temporalis. De æterna ergo dicunt, quod generaliter verum est, scilicet, quod pœna suos tantum tenet actores. Ezech. 18. Filius non portabit iniquitatem patris. Fallit tamen in originali peccato, quod ad omnes transit, & ab Adam descendit. vnde Apostolus. Rom. 5. Per unum hominem intrauit mors, & per omnes transit. Sed quo ad pœnas temporales bene punitur interdum vnus pro alio, & sic loquitur, 24. q. 3. si habes. 1. q. 4. c. Item pro peccato, & 6. q. 1. c. quisquis. 15. q.

ultima. cum multa extra de sponsa. c. non est nobis extra de offi. dele. c. sane.

Alij distinguunt, quod est triplex pœna, scilicet æterna, corporalis, & spiritualis, Æterna pœna nunquam punitur vnus pro alio, vt 1. q. 4. c. 1. & c. 1. a. ita que. nisi sit imitator sceleris; vbi quidem non tam pro alieno, quam pro suo edicto, punitur. 1. q. 4. c. 1. a. cito turpem. extra de renunc. c. vbi cu. priedem. & sic intellige. 1. q. 3. c. contra dominum ad Moy. sen. Corporalis verò pœna duplex est. Quædam enim est circa corpus, & illa sæpe punitur vnus pro alio, vt patet per diuersa iura. 1. q. 4. §. item pro peccato criminum. Quædam verò circa statum, vt seruitus, vel infamia, & illa etiam sæpe punitur vnus pro alio, 6. q. 1. §. verum. 1. §. quæstio. si. c. cum multa. extra de fil. prerby. c. literas, & extra de purga. c. accedens. extra de pœnis. c. ad aures, & in c. in quibusdam, spiritualis verò pœna quadruplex est.

Prima est pœna excommunicationis, & illa nunquam punitur vnus pro alio. 24. q. 3. c. si habes.

Secunda est pœna interdictioni loci, & illa frequenter punitur vnus pro alio. extra de spon. c. non est nobis. extra de offi. dele. c. sane, & c. 1. & 6.

Tertia remotio ab oblationibus, & illa similiter punitur vnus pro alio. 17. q. 4. c. mitor.

Quarta ordinis, & illa punitur vnus pro alio. Nam maritus repellitur ab ordinibus propter delictum vxoris. 34. dist. c. si cuius.

Item si pater emit ecclesiam pro filio ipso ignorante, licet non repellatur ab ordinibus, ecclesiam tamen amittere debet. 1. q. 5. c. 7. extra de simoniac. c. de regularib. & duob. c. sequ.

Item punitur quis in eo, in quo deliquit. Cuius exemplum est in illis, qui in eadem vocatione eligendo peccauerunt, sciens eligendo indignum: extra de electio. c. cum in cunctis, & c. innouit, & c. bonæ memoria Magunt. quo casu sunt ipso iure potestate eligendi priuati. Et idem si peccatur in postulando.

Item punitur quis sine culpa, sed non sine causa. Causa autem quare quis iure suo sine culpa sua priuatur consuevit his versibus denotari. Paupertas, ordiudium, vitium, fauor, scelus, ordo, Personas spoliant, & loca iure suo. Qui versus sic exponuntur. Paupertas, propter quam veniuntur duæ ecclesie, & vna mittit dignitatem suam. 15. q. 1. c. & temporis qualitas. Odiu scilicet ciuium interficientium suu episcopum. 35. q. 2. c. nos, & extra de pœn. c. ad aures, & c. in quibusdam. Vnde si occiderunt ciues duos episcopos proprios successiue, vel forte ex alia causa simili sibi ita enormi, perdit ipsa ecclesia episcopum. Vitiu s. lepra, extra de clerico ægroto, vel debilitato. c. tua nos. Vnde propter vitium lepra remouetur episcopus ab administratione ecclesie. Fauor scilicet Constantinopolis ciuitatis. 2. 2. di. c. renouantes. Fuit enim datus Constantinopoli ciuitate primus locus præter Romanam, & amisit eum Alexandria. Solus. 27. c. si. c. multorum. Vnde propter scelus patris, vel dñi spoliarur tota familia cõmunione. Vnde aliquando remouetur ac deponitur familia ab oblationibus altaris pro peccato dñi, & clericus, vt supra dictu est, à beneficio ob simoniam à patre cõmittam.

Ordo propter cuius fauorem dominus seruum suum amittit. 5. 1. dist. c. frequens generalis. Et accedit. ff. de liber. l. interdam, vbi ratione dignitatis operententis amittit quis operas quas habuit in liberta, quia indignum est, vt libera seruiat ex quo certam adeptam est libertatem. Eodem etiam modo operatur aliquis etiam secundum iudicium diuinum sine culpa, sed non sine causa, sicut Tobias priuatus est visu, & Iob filijs. vt per patientiam probarentur, ad aliorum exemplum. Vnde dicitur Thob. 2. quod hanc tentationem permisit dominus euenire illi, vt poteris daretur exemplum patientie eius. sicut & sancti Iob. Sicur etiam cæcus natus priuatus est visu non ex culpa, quia neque peccauit, neque parentes eius, vt cæcus nasceretur. sed tamen non sine causa, scilicet pro gloria Dei.

Item puniendi sunt peccatores manifesti, non solum à Deo, sed etiam ab hominibus, quod patet per exemplum in vsurarijs manifestis, qui præter pœnam æternam, quam merentur apud Deum, secundum canones tripliciter pœna puniuntur. Nam vsurarij manifesti nec ad communionem altaris admittuntur, nec Christianam si in hoc peccato decesserint accipiunt sepulturam, sed nec viuorum oblationes recipi debent, quod si quis clericus contrauerit, quod accipere reddere cogitur & donec ad arbitrium Episcopi satisfecerit ab officij sui manet executione suspensus. Vocantur autem vsurarij manifesti, secundum Hostien. notorij, vel ex euidencia facti: quia vsurarius mensam tenet paratã ad pecuniam mutuandam cui libet sub vsuris, sicut meretrix in prostibulo patet arg. extra, de cohabi. cler. c. tua, & cap. si. Et in hoc casu ipso iure pœnam patitur canonis priuaxatam. Vel manifesti intelliguntur notorij iuris, puta quia sunt per Episcopum in ecclesia publicati, secus si ad hoc ab ecclesia tolerentur, vt extra de cohabi. cle. & c. mulie. c. nostra. Nam si manifesti sunt per famam tantum non tamen notorij, non patiuntur hanc pœnam ipso iure, sufficit autem ad publicationem faciendã quod vocati confiteantur, vel negantes per testes cõuincantur. vt de cohabitatio clerici. c. tua. Sufficit autem & certa argumenta, vt extra de vsur. c. cum tu. 81. dist. c. si qui sunt.

Item punitur vnus pro malitia alterius in quantum de ipsa malitia participat, sicut hæres vsurarij tenetur restituere pro eo in quantum patiuntur vires hereditatis percepte: extra de appell. c. qua fronte, & de rapto. c. in literis. Vnde & si alter hæredum factus sit non soluendo, tenetur alius in solidum, saltem quantum ad ipsum de hereditate peruenit. Nam & res hereditaria obligata videtur, extra de vsur. c. cum tu.

Item quod quædam pœnæ sunt priuatiuæ, quæ vocantur pœnæ damni. Exemplum cuius in iure de excommunicatione, qua priuatur homo potestate eligendi, quia excommunicatus eligere non potest. extra de constituto. quod intelligitur de excommunicatione maiori, vt extra de clerico excommunicato, & inter. cap. penul.

Item de suspensione, quia etiam suspensi eligere non possunt extra de consuetudine. ca. cum dilectus, extra de donatio. cap. apostolicæ: suspensi etiam cele

brando irregularitatem incurrunt, extra de clerico excommunicato. c. apostolicæ. secus de excommunicatis minori excommunicatione.

Item interdictum est pœna, quæ priuat potestate eligendi, quia nec interdicti possunt eligere. extra de electione. c. cum inter. 1. 2.

Veræ pœnitentiæ fructus, & utilitas quanta sit, & quot modis de culpa ad gratiam hominem trãsferat, & multiplex apponitur translatio, confessionisque pœnitentiæ, sacerdotum arbitrio quomodo sit relinquenda, declaratur.

CAP. LXVII.

Pœnitentia sequens peccata precedentia destruit, sicut & peccatum sequens destruit præcedentia merita. Eze. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominaciones quas operari solet impius, nunquid viuus omnes iustitiæ quas fecerat non recordabuntur. Sicut constitutio posterior derogat priori, vt extra de cogna. spiritu. c. ff. de legi. & constitu. l. non nouum. Etiam si nulla in posteriori de prima mentio habeatur. sic & posterior vita derogat priori. Nam posterior culpa derogat priori iustitiæ, & posterior pœnitentia delet præcedentem culpam. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam: vita viuet, & nõ morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, viuet.

Item pœnitentia transfert hominem de culpa ad gratiam. Et hæc translatio multipliciter fit sicut patet per exemplum in translationibus prælatorum. Nam talis translatio aliquando fit causa necessitatis, puta cum prælatus in ecclesia sua persecutionem patitur, & hostilitatem, extra de renun. c. nisi cum pridem. §. propter malitiam. Talis autem est translatio siue conuersio eorum qui propter tribulationes, seu aduersitates, vel infirmitates ad Deum conuertuntur. Nam mala, quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt, sicut dicit. Greg. Transiit illos, s. pœnitentes per mare rubrum, i. per tribulationem, Pla. 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt.

Aliquando verò fit causa utilitatis, puta cum in ecclesia sua inutilis est, & in alia utilis. Est enim tam utilitas quam necessitas legitima causa translationis. 6. quæstio. 1. c. omnes qui. & ca. episcopus. Et hæc etiam ex causa debet homo conuerti, & transire de statu culpæ ad statum gratiæ, quia scilicet in statu culpæ est omnino inutilis quatum ad merendum, quia nec sibi nec alteri meretur, sed dum est in statu gratiæ operatur fructuose quia meretur, & propterea conuersio peccatoris vocatur translatio de morte ad vitam, & de inutili ad utile. Vnde 1. Io. 3. Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam.

Aliquando fit translatio causa leuitatis: puta quæ leuitate alteri ecclesie adhæreat, vel suã pro derelicta habeat, puta quæ vxorẽ duxerit, vel miles factus sit, vel quæ ab ipsa ecclesia sua desit p tres septimanas, vel duos menses: sine iusta cã vel absq; licetia sui superioris.

In quibus casibus, & similibus priuari potest ecclesia, debito iuris ordine seruato. Et ideo talis causa non commendabilis est. Et talis est conuersio puerorum impuberum, qui quadam leuitate animi potius, quam deuotione, & sine licentia parentum religionem intrant, vel profitentur, & maxime si pueri sint non doli capaces: de quibus manifestum est, quod ex sola leuitate hoc fecerunt. & ideo non obstante tali professione, quam infra pubertatis annos fecerunt, a parentibus repeti, ac reuocari possunt.

Aliquando vero fit huiusmodi translatio causa cupiditatis, vel ambitionis: & tunc secundum iura priuatus est ecclesia habita, s. prima, & ambita, s. secunda, vt nec primam possideat, quam per superbiam spernit, nec secundam quam per auaritiam concupit, extra de clerico non re. §. si. 7. q. 1. cap. eos, & c. si quis episcopus. Prima tamen ecclesia ipsum repetere potest, si voluerit. 7. q. 1. n. oportet. Talis ergo est conuersio siue penitentia facta hypocritarum, s. vel propter cupiditatem terreni lucri, vel propter ambitionem notis, qui duplici premio priuantur, s. celesti, quod contemnunt, & interdum etiam temporalis. Tum quia seipos aliquando affligunt abstinentia, & huiusmodi, & sic priuant seipos commodo corporali. Tum quia etiam aliquando, dum eorum hypocrisis deprehenditur, confunduntur, & vituperantur, sic priuantur premio eterno quod spreuerunt, & temporalis, quod ambierunt.

Aliquando fit translatio causa humilitatis, puta religionis. In quo casu inferioribus Episcopis sufficit petere licentiam. Alioquin si nec petita licentia transeat, ecclesia potest ipsum repetere. similiter. 7. q. 1. si qui vero. & c. si quis presbyter. Iste autem ecclesiam repetere non potest. 7. q. 1. c. eos, & extra de renun. c. cum in dubijs. Sed hic sciendum, quod si ob conscientiam criminis dimissa prelatura, ad vitam monachalem quis descenderit, ad prelaturam secularem refurgere non potest. 7. q. 1. c. eos, & extra de renun. c. cum in dubijs. Sed hic sciendum, quod si ob conscientiam criminis dimissa prelatura, ad vitam monachalem quis descenderit, ad prelaturam secularem refurgere non potest. Et extra de renun. c. post translationem. Et huic translationi assimilatur conuersio eorum, qui culpam suam, & miseriam erubescetes, humiliter ad penitentiam veniunt, interdum quidem remorsu conscientie puncti & stimulari. Qui postquam conuersi sunt ad pristinam culpam & conuersationem secularem, i. inordinatam vitam, non redeunt. Ista est vera conuersio peccatoris, cuiusmodi fuit conuersio Magdalene. Luc. 7. Item nota, quod penitentia, quae iniunguntur a sacerdotibus, sunt hodie arbitrariae: quia de eis non possit dari certa definitio siue regula, & ideo relinquuntur sacerdotum arbitrio, seu iudicio de terminanda, sicut etiam secundum iura ea, quae certa regula diffiniri non possunt, iudicis arbitrio relinquuntur, sicut de fide testibus adhibenda. Ideoque hoc fidei iudicis recipiis relinquatur, quia ipse magis scire potest quam alius, ff. de testibus, & attest. l. fides vel verba epistolae. Item in mora, cuius definitio non traditur, ff. de vris, leg. ex mora. Re. 1. Item in impensis factis in rebus dotalibus. Nam & si deduci debeant, non tamen facile est in vniuersum diffiniri, sed singula ex genere, & magnitudine impediorum aestimari possunt ff. de impen. in re. dota. factis, l. quod dicitur, in fin. Similiter ergo & in quantitate

penitentiae peccatoribus imponenda conuenit vnde de temporaria penitentia habita moderatione constituta sunt sacerdotis iudicio, prout conuersorum animos prospexit esse deuotos, habitores respectu ad aetatis pericula, & aegritudinum necessitates. 2. 6. q. 7. c. tempora, & c. hoc fit.

Perseuerantiae bonae, quae consuetudini similis esse dicitur, breuiter censentur.

CAP. LIX.

Perseuerantia bonae vitae excludit ius Diaboli ab homine & acquirit in eo ius Deo. Vnde assimilatur consuetudini, quae si sit rationalis tollit ius in loco in quo viget, ff. de leg. & sen. c. l. de quibus. Item consuetudo rationalis ius inducit. Insti. de iure naturali, gen. & ciui. §. ex non scripto. Item perseuerantia, & continuatio boni praevalet legi peccati, sicut etiam consuetudo vincit legem. scilicet si sit a tanto tempore seruata, vt non sit in memoria hominum quando in cepit, vt ff. de aqua pluui. arden. l. in fin. & ff. de aqua quoti. & aestua. l. hoc iure. §. datus aquae & similiter consuetudo, quam Romana seruata ecclesia, & precipitab alijs seruata, etiam vincit legem. vt 11. dist. ca. nolite. de consecra. dist. 1. c. basilicas.

Item continuatio penitentiae, & bonae vitae sequentis, abolet culpam, & infamiam malae vitae praecedentis: sicut consuetudo posterior tollit priorem, extra de cogna. spiritu. ca. 1. Et hoc verum est si in eodem municipio diuersae consuetudines diuersis temporibus oriuntur. Nam si diuersae, secus, vt 12. dist. cap. sancta. Haec enim diuersae aliquorum consuetudines aliorum debent contrario more subverti, vt 11. dist. c. illud.

Papa suprema potestas circa spiritualia, & temporalia duobus in gladijs designata describitur, quae pariter in usu pallij designari declaratur. Cap. LX.

Potestas non solum spiritualis, sed etiam temporalis est apud Papam. Nam Papa vtrunq; gladium habet. 2. 2. di. c. 1. 6. 3. di. c. tibi domino. Vnde & Reges deponit. 1. 5. q. 6. c. alius. & c. nos sanctorum. & c. in ratorum. 1. q. 4. c. quia praefatus. 9. 6. di. c. duo sunt. Et non solum regem constituit, imo transfert. de elect. c. venerabilem, immo etiam Imperatorem electum Papa habet approbare, electionem confirmare vel infirmare, & ipsum confirmatum etiam consecrare. Et haec omnia probantur in praedicta decretali venerabilem. Ipse etiam Papa Imperatorem deponere potest. Si. n. Zacharias Papa Regem Francorum, qui a Romano pontifice coronam non recipit, nec per eum examinatur, nec comprobatur ab eo, vel reprobari non tam pro suis iniquitatibus quam pro eo, quod tantae potestati erat inutilis, a regno deponitur, & alio loco eius instituit. 1. 5. q. 6. c. alius. multo fortius Imperatorem, qui specialius quodammodo subest ei, poterit remouere. 9. 9. di. c. duo sunt. & c. si imperator.

Item potestatis, vel officij plenitudo in maioribus praelatis & representatur, & designatur in usu pallij. Nam in Papa pallium designat plenitudinem potestatis plenissimam. extra de au. & vfu pallij. c. ad honorem, & extra de elect. c. illa quotidiana. In Patriarchis vero plenissimam officij designat potestatem, extra de priuile. cap. antiqua. In Archiepiscopis plenitudo

plenitorem officij potestatem. extra de auct. & vfu pallij. c. nisi. & c. ad honorem. In Episcopis vero plenam officij potestatem, quibus quandoque conceditur scilicet aliquibus, vt Papien. ac Cum. & Messanen. & Ostien. Quibus ex longa consuetudine, & ecclesiarum suarum priuile. debetur, quae seruanda sunt, extra de officio ord. c. duo simul. 2. 5. q. 2. c. 1. 2. & 3.

Praetorum in subditos potestas ac regimen in virga correptionis, doctrinaeque praedicationis perfici, ac quemadmodum corrigere praedicareque debeant, aperitur.

CAP. LXI.

Praetorum regimen praecipue in duobus consistit, scilicet in virga correptionis, & doctrinae praedicationis. Nam latratorum canum lupi ardeni sunt, baculoque pastorum 4. 5. dist. §. j. Sed in virga disciplinae attendere debet, vt corrigat beneuolenter, scilicet non ex odio, sed ex charitate, quia falsa iustitia deignationem habet, vera compassionem.

Item, vt corrigat prudenter. s. vt cum discretionem corrigantur tumidi, tolerantur infirmi, & quos castigare feruens necesse est non saeuientis plestantur animo, sed medentis, vt 8. 6. dist. c. 2.

Item congruenter. s. vt rigor iustitiae, vbi congruit remittatur, & vbi expedit intendatur. Est aut remittendus sine temperandus ex duobus.

Primo ex multitudine peccantium. 1. q. 7. c. quotiens, extra de tran. c. si. Vnde versus cōis. Ob populorum multum crimen pertransit inultum. Quando autem est multitudo in causa, tunc praetor incipere debet a spiritualibus proximis, vt eorum exemplo frangatur caetera multitudo. §. 4. di. c. comestrationes.

Item puniendi sunt maiores de vniuersitate, qui alios trahunt ad peccatum, extra de cler. excom. c. latores.

Secundo temperatur rigor ex qualitate peccantium, quia deferendum est personae, & dignitati, extra de off. del. c. sanct. c. quia & c. past. & extra de mai. & obedi. c. per tuas. 4. 5. di. c. cū beatus. 5. 0. di. contumaces. 2. q. 7. c. quilibet. 2. 4. q. 1. c. qui contra pacem. ff. de pen. l. vt seruatorum. ita tamen, quod non deferatur iustitia vitae, quia secundum Aug. siue plestendo, siue ignoscendo, hoc solum bene agitur, vt vita hominum corrigatur. 2. 2. q. c. prodest. Est etiam interdum rigor augendus ex duobus. Primum cum peccatum ex auctoritate defenditur. de pen. di. 6. c. 1. in fin. Item secundo cum vscitatum est malum, & multis grassantibus, opus est exemplo. 1. q. 1. c. reperitur. ff. de pen. l. aut facta. §. v. Et nota, quod si superior modum excedit nimis corrigendo, & si peccet. 1. 4. q. 4. c. quo peccat, in fin. non tamen cogitur a subditis vniuersa postulare, ne dum nimium sequeatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Aug. in Reg. 8. 6. di. c. quando. Saep. n. ex conuersatione equali contemptus nascitur dignitatis. ff. de offic. praedictis. obseruandū. Debet. n. praetor ex ingenio suo dignitate augere, ne contemptibilis habeatur. ff. de ot. proc. l. nec quicquam. §. circa. 5. 0. di. c. 1. extra de accu. c. qualiter, & qui. Secundo pertinet ad regimen praetati doctrina praedicationis. Vbi primo necessaria est charitas intus ardens. 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum, velut aes sonans. Secundo vita exterius lu-

rens. Gre. Cuius vita despicitur, restat, vt eius praedicatione contematur. 3. q. 7. §. porro. in fin. Amb. r. Iudicet ille de alterius errore, qui non habet in se, quod i. contematur, vt e. q. c. incidet. Grego. In grauibus peccatis quis positus, dum suis praemittitur, aliena non diluit, vt e. q. c. in grauibus. Chryso. Male viuendo, & bene docendo Deum instruis, qualiter te debeat condemnare. 4. 0. di. c. multi. Talis secundum Hieronymum assimilatur cineri, per quem luxurium transiens lauat, & non lauat. 8. 3. dist. §. vlt. Et secundum Augustinum assimilatur lapideo canali, per quem aqua doctrinae transit ad viceolos. i. ad subditorum corda, in quibus aliis fructum facit. 1. q. 1. §. si fuerit. Et secundum Nicolaum Papam assimilatur faci ardenti, quae se ipsam consumens, aliis lucem ministrat. 15. vlti. c. vltimo.

Tertio necessarius est actus praedicationis, discretè docens: circa quam quatuor considerabis. Tempus, vt non loquatur semper, sed temporibus oportuis, si enim semper plueret, terra non germinaret. Vnde Leni. 1. 5. Vir qui fluxum seminis scilicet spiritualis, id est verba Dei, patitur, immundus erit. Ideo Paulus dicitur importunus, praemittit, oportune. 4. 3. dist. c. si rector. in fine.

Item considerandus est locus, vt scilicet in ecclesia, vel alio loco publico, vel honesto, non in priuatis domibus ne suspitio sit de haeresi. 3. 0. di. c. si quis.

Item modus scilicet, vt fiduciaiter, & libere praedicetur. 1. 1. q. 3. c. nolite. Et in priuatis locis possunt aliqua proponi non tolemiter, sed in modum simplicis exhortationis, seu collationis, extra de haeret. c. cum ex iniuncto. circa prin. Debet esse etiam praedicationis humilis, extra, de maiortate, & obedientia. c. humilis doctrina. quia asperitatis nimiae increpatio, nec correptionem recipit, nec salutem. 4. 5. di. c. cum beatus. ff. ad le. aquil. l. praecceptoris.

Quarto consideranda est dicendorum, & auditorum qualitas. Nam secundum capacitatem auditorum docenda sunt alta, & profunda, & subtilia, & infima plana, & simplicia. 4. 3. di. c. si rector. 8. q. ne oportet. Abas si non intelligentibus profunda diceret, non esset praedicator, sed percussor. In fine nota, quod praetor, qui non auduit Donatum, & est nimis infasciens, deponendus est. extra de aet. & qual. c. vltim.

Item praetor debet diligenter custodire gregem suum, quod ex negligentia, vel incuria sua nullus in eo iacturam patiatur: alioquin reus efficitur. Vnde praetor hoc similes sunt illis, qui habitant in littoribus maris. Quia secundum leges, si non inueniatur, qui reperit res ex naufragio, hi, qui in litora maris in quibus nauis infixae, vel tracta sunt inter fines agri cuiusque praedia possident siue morantur, ex edicto diui Adriani tenentur, & a praesidibus condemnari debent damnum passis, vt sic possessores territorij, quamuis nihil rapuerint, in omni eo, quod damnatum sibi naufragio ademptum probauerint, condemnentur. Et est ratio naturalis, quia sic debent custodire inter littora, ne etiam ab extraneis ibi aliquid diripiatur. Inuigilent ergo, & ponant custodes, ne detrimentum patiantur, secundum quod legitur de officio praefecti vigilum. lege prima, secunda, &

tertia. Similiter si de domo, vel villa expugnatis ali- quid raptum sit, quamuis verba edicti desint, tamen ex mente Labeo ait huic edicto locum fore. Nec enim minus in mari quam in villa, vel econuerso pos- sumus per latrunculos infestari, vt ff. eo. l. 3. §. Labeo scripsit. Et similiter ex mente diui Adriani dici pos- test, quod si quis extraneus in ciuitate aliqua, vel eius territorio fuerit spoliatus, vel res eius furto amiserit, communitas teneatur. Hęc actio, & contra hęc res datur, vt ff. eod. l. 4. in fine. Si ergo communitas quilibet teneret custodire, & conseruare tenetur suum: multo magis custodire, & conseruare tenetur quilibet prælatus gregem suum. Alioquin dicitur ei illud Zach. 1. 7. O pastor, & idolum derelinquens gre- gem. Vnde sicut idolum hominis non est homo sim- pliciter, sed homo secundum quid: sic etiam pastor non custodiens gregem suum.

Item prælatus peccatum periculosum est subditis non solum publicum, sed etiam occultum: quod patet per exemplum in simoniaci. Quia si episcopus sit simoniacus in ordine, & occultus, suspensus est quo ad omnes. Et probatur. 3. 2. di. c. nullus, & c. præt- ter hęc. Simoniacus enim in ordine habet caracte- rem vitiosum. 1. q. 1. c. reperiuntur, & c. quibusdam narrantibus. Vnde si scio eum simoniacum in ordi- ne occultum nullo modo ab eo ordinari. 1. q. 1. c. si quis a simoniaco. extra de simonia per tuas. Et si ignoro eum simoniacum esse, cum sit in veritate, nõ recipio executionem, sed dispensatione indigeo in d. restationem criminis, vt in dicto c. si quis a simo- niaco. extra de simonia per tuas. c. 1. in fi. & c. 2. Si autem scio, sed coactus sum recipere, si abso- lute coactus fuerim, tunc nec characterem recipio. 5. o. di. c. presbyteros. extra de bapt. c. maiores. Si vero coactus fuerim conditionaliter, tunc aliud est, quam ignoranter. 1. q. 1. c. constat. Recipio enim exe- cutionem, sed non ibi. Et ratio est, quia magis constat de voluntate coacti, quam ignorantis, extra de simonia. c. sicut nobis. Si autem credo, vel scio episcopum simoniacum, non in suo ordine, sed in collatione ordinum, seu beneficiorum, si possum obtinere, quod ab alio ordiner, debeo vtique hoc face- re. Alioquin quandiu toleratur ab ecclesia, & occultus est, si compellat me, securè recipio, non obstante conscientia repugnante, quia erronea est. 1. 3. di. c. nerui. 1. 1. q. 3. c. Cui est illata, licet sit ar. contrarium. ff. de libe. l. causa igitur. §. 1. Et quia omne, quod sit contra conscientiam & c. 28. q. 1. §. ex his. extra de præscriptio. c. quam omne. Sed intellige conscientiam ex præcepto, vel prohibitione formatam, vel quæ sit contra conscientiam non erroneam, quæ si mala audieris de prælato, sis fidelis, & non nimis credulus. ff. quod cũ falso. tu. l. in fi. ff. de eo per quæ facti est. l. 1. §. 1. ex. de in int. rest. c. ex literis, quia dictum vnius facile sequitur multitudo, extra de purgatione. can. c. cum in iuuentute, ergo de facili aurem non præbeas. 1. 1. q. 7. c. si quid igitur. 86. dist. c. si quid verò de quocun- que. 343. dist. c. habuisse.

In purgatorio existentes non posse seiplos, vel ligare ad culpam, vel soluere à pena, hęcque de causa excommu- nicationi comparari explanatur.

Purgatorij poena assimilatur excommunicationi, vel poena legali, per quã scilicet nullus se ipsum ligare potest, vel soluere. ff. de arbitris. l. pen. 4. q. 4. c. 1. C. ne qui in causa sua iudi. l. vnica. Est tamè contrarium ar. de sen. excommuni. c. cum desideres, vbi innuitur, quod si episcopus communicetur cum illo, quem excommunicauit, sententiam incurrit. Sed dic, quod ille non ligatur sententia propria, sed canonis. Et si expresse diceret, quod participans cum excommunicato, ab eo non ligaretur, non valeret, extra de sent. excom. c. nuper. 1. 1. q. 3. excommunica- tis, & c. cum excommunicato. Similiter nullus in pur- gatorio existens potest seipsum, vel ligare ad culpam, vel soluere à poena. Et idèd à nobis expectant suffra- gia, quibus à pœna illa solui mereantur siue per sus- tragia elemosynarum, seu orationum, & huiusmo- di. 1. Mac. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro de- fectis exorare, vt à peccatis soluantur. Item nota, quod purgantur aliquando animæ defunctorum extra locum communem purgatorij, in quo generaliter ani- mæ purgari dicuntur, sicut patet ex 4. d. alo. beati Greg. Et hoc conceditur aliquibus ex privilegio spe- ciali, vt scilicet exemptæ sint à communis purgato- rij loco sicut per privilegiū eximitur quis à foro. 6. q. 1. c. frater. extra de priuile. c. cum capella. ff. de exco- mu. l. pen. §. si potest. ff. de excu. tu. c. spadonem. §. sci- re. ff. de admin. l. is cui. Conceditur ergo hoc privile- gium gratiæ, quorundam hominum animabus, vt in aliquo loco super terram purgentur, vt eorum status hic existentibus facilius innorescat, vt scilicet ab eis citius adiuuètur, vel propter alias causas Deo notas.

Rationis virtus, qua participatio luminis diuini inter- dum vocatur, quantum ceteras animi virtutes exolat, ostenditur.

Ratio, cum sit virtus eminentior in homine, de- bet regere totam animam, & omnes partes eius, sicut dicunt iura, quod quilibet ecclesia episcopa- tus regenda est iuxta dispositionem, & ordinationem Episcopi. 1. o. q. 1. c. decretum, & c. regenda. Nam Episcopus est maior omnibus, sicut Christi vicarius. 1. q. v. c. mulierem. Vnde inobediens ei, morte se excom- municationis occidetur, extra de maio. & obed. c. 1. & 2. quia omnes sub eo sunt, vt e. t. c. omnes. Simili- ter, quia ratio (secundum Phi.) est supremum in homi- ne, gerens similitudinè Dei, Psalm. Signatum est su- per nos, & c. Est. n. lumen rationis quorundam partici- patione diuini luminis, Idcirco debet esse super nos, id est principari, & dominari in nobis, ita vt omnes par- tes hominis, & actus secundum eius dispositionem, & ordinationem regulentur. Et si caro, vel aliquod membrum illius ei non obediant, occidenda sunt mortificatione poenitentia. Vnde Apostolus. Ro. 12. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuicis.

Qua, & quando Religiosis corporis recreatio conuenit pluribus legum auctoritatibus comprobatur.

Recreatio

Recreatio quieta, & modesta cuiuslibet, licet pro tempore, sed dissoluta & inquietata non compe- tit viris spiritualibus. Hinc est enim (secundum Greg.) quod clericis non prohibetur piscatio: licet enim clericis non solum causa necessitatis, vel utilita- tis, sed etiam causa recreationis cum rebus piscari, dummodo tamen cum silentio, & modestia fiat. Nam & monacho licet reuere texere pro piscibus capiendis. de conse. di. v. c. nunquam, Prohibetur tamen clericis venatio. vt 86. di. ca. venatoribus. Ideo ergo piscatio conceditur, & venatio prohibetur, quia venatio fit cũ inquietudine, & clamore: piscatio verò cum quiete. Et quia maior delectatio, & dissolutio est in venatio- ne, quam in piscatione, venator enim currit per deuia, sicut diabolus cum ducit animam captiuam. verum est tamen quod licet clericis, prohibeatur saturosa vena- tio, & clamorosa, tamen quieta, & recreatiua concedi- tur, scilicet quando fit non causa voluptatis, sed re- creationis ad excitandum forsitan aperitum, vel ca- lorem naturalem. ar. extra de homicidio. ca. dilectus filius. c. capellanus. & extra de iureiurando. cap. & si Christus. de conse. dist. v. c. sint tibi ieiunia. 1. & 2. li- cet secundum quosdam episcopo sit omnino inter- dicta. Sic intelligunt. 3. 4. dist. ca. j. Ostium autem dicit, quod venatio est omnibus interdicta, si fiat eo tem- pore quo debent homines in ecclesia esse, vel orare, siue sint clerici, siue laici. 86. dist. c. amputatis. de con- se. di. 3. c. irreligiosum, & di. v. c. ieiunium. quia vena- torem scilicet in venatione mortuum neminem le- gimus sanctum. 86. dist. c. qui venatoribus. Et non solum in diebus ieiuniorum est illicita, sed etiam in festis quibus homines debent venire ad ecclesiam, nisi forte necessitate famis ingruente. Et idem est si qui venient, & vastarent segetes, vel vineas clerico- rum vel monachorum. Aliis autem diebus licita est piscatio pro canibus, & pelliibus habendas, alias non secundum Raimun. & Goffredum. Qui & de ipsa vena- tione decimas dare iubentur. 16. q. 1. quicumque & extra de decimis non est in potestate. Clericis au- tem est illicita si nimis apponit mentem in venatio- ne, ita quod ecclesia in spiritualibus, vel temporalibus exinde detrimentum patiatur, vel aliquod onus inde habeat. extra de cler. vena. ca. 1. & 2. Necessitate ergo ecclesie exigente licita est venatio clericis: & monachis. Et similiter causa utilitatis, & recreatio- nis aliquotiens possunt venari siue sint Episcopi, siue alij dummodo venatio sit quieta, & non proficiscan- tur cum canibus, & auribus quando debent visitare, & predicare.

In exemplo eiusdemque auctoritate quando damnum alicui illatum, & quibus casibus possit absque culpa remitti docetur.

Remitti non potest damnus alicui illatum sine consensu illius, nisi propter necessitatem pa- cis, vel alicuius consimilis utilitatis communis. Vnde pone quod bellum fuerit inter duos milites, vel principes, & hinc inde iniuriarum multarum, & damna- tarum illarum, postea facta est pax inter ipsos, & damna hinc inde data remissa sunt, nunquid ista remissio ex- tenditur ad homines, & valitores vtriusque? Non vi- detur, nisi de consensu eorundem sit facta. ar. C. de

transacti. l. j. & l. transactionis placitum, & l. præses. & l. ver. pe. a. te. extra de mai. & obed. c. si ff. de transact. lege 3. & l. qui cum toto. & nulli. ff. de pact. l. simus. §. pact. l. vbi. & l. in summa. & l. si cõuenerit. Vel nisi forte aliter nõ possit haberi pax, vbi quidem utiliter par- tis geritur negocium vtriusque. Et sic potest intelli- gi. ff. de pact. l. conuentionum. Aliter quomodo pos- sum remittere in hominis mei, cum nec possem ab eodem tantundem extorquere sine rapina.

Quemadmodum restitutio sit agenda, vt iusta existat, quibusque conditiones habere debeat, aperitur.

Restitutio presupponit tria, scilicet damnum, factum, & peccatum.

Primo enim non videtur cadere restitutio nisi si damnum datum sit. Vnde secundum legem ciuilem si oliuam meam maturè decerpisti, vel secuisti, vel seruum meum puerum castrasti, & præciosiorem fecisti, & expensas quas in prædictis fecisti donasti, id est singis donasse, tu mihi ad restitutionem non teneris, quia non intulisti damnum, sed si aliquod horum interemisti, vel surripuisti, furci teneris, & pro seruo castrato iniuriarum erit agendum, vt ex edicto edi- aut ex l. 1. 2. tabularum in quadruplum. Si autem oliuam vel messem immaturam collegisti, damnum intulisti: & ideo locum habet actio de damno dato, & per consequens restitutionis obligatio. ff. ad legem Aquilam. l. si seruus seruum. §. rupisse, & §. si oliuam, & l. fere. ff. de edi. edicto. l. ediles. §. sed etenim.

Secundò presupponit restitutio, quod factum hominis interuenit, & intelligo factum commissum, vel omisum. Vnde secundum iura, cum sine facto hominis ex correptione ipsius rei damnum prouenit, non tenetur. Et ideo secundum iuristas, si vsu fructuarius riuos patiatu corrupti, vel vires non succiderit, non tenetur. l. Aquil. ff. de vsufr. ca. si cuius. §. den. que. Porro si propter negligẽtiam hominis ignis non ex ipsis rebus, sed extrinsecus proueniat Aquil. agit, vt l. 3. §. si fornicarius, & extra de dam. da. ca. si egressus. Sicut cum negligẽtia plaustrali lapides ceciderunt, & damnum dederunt. ff. ad l. Aquil. l. si seruus. §. si ex plastro.

Tertiò restitutio presupponit culpam interuenisse: alias secundum iura cessat actio de damno dato. Et ideo neque furiosus, neque infans doli carens tali actio- ne tenetur, si sit doli capax. ff. ad legem Aquil. l. 5. §. iniuriam. extra de delic. pue. capit. j.

Omnia sacramenta noue legis institutionem à Christo habuisse, eorumque irreuerentia quantum periculosa existat, aperte monstratur.

Sacramenta à Christo instituta partim habentur ex scriptura Euagelica, sicut baptismus, eucharistia, & quædam alia, partim verò ex traditione Aposto- lorum sine scriptura, sicut confirmatio, ordo & huiusmodi. Sicut etiam ius humanum constat ex scriptis, & non scripto, sed quod in scriptis redactum est, vocatur lex, siue constitutio, Quod autem in scriptis non est, vocatur consuetudo, vt j. distinct. §. cum ita.

que. Consuetudo enim est ius quoddam moribus, id est assiduis actibus hominum institutum quod pro scribitur cum deficit lex. vt i. di. c. consuetudo. Alias etiam dicitur Constat ius nostrum ex scripto, & non scripto, vt Insti. de iure natura. gen. & ciu. §. consuetudo.

Item sacramentorum iniuria, vel irreuerentia est valde periculosa: & hoc patet per exemplum in baptismo, cuius iteratio, quia esset iniuria sacramenti, de consec. dif. 2. §. si. magna poena puniatur. Nam poena iteratis baptismum secundum l. est vltimum supplicium. C. ne sanctum baptismum rei. l. 2. Sed ei qui sanctum baptismum geminat, poena depositionis imponitur, tanquam indigno sacerdotio. C. eo. titu. l. j. Illi autem qui sponte, vel conditionaliter coacti, promoueri non possunt. Et idem intellige si ignoranter, & postea eum scierunt, ratum habuerunt. Item si ab hereticis scienter. 50. dif. corfirmandum. 1. quæst. 1. c. ventum in fin. & qu. 7. c. Qui in qualibet, & c. conuenientibus. In habita tamen clericali debent uti viuere, & sic retinebunt priuilegium clericale. 81. di. c. dictum. de conse. dif. 5. ca. dictum est. Qui autem ignoranter, sunt baptizati, sicut frequenter fit de infantibus, vel coacti absolute, possunt promoueri, secundum quosdam de iure, secundum alios, quod tutius est, de dispensatione episcopi. 1. quæstio. quarta. c. placuit. de vtrisque habetur de consec. di. 4. ca. quis bis. vbi dicitur, quod si ignoranter sit aliquis baptizatus, non indiget poenitentia, sed tamen est irregularis, & promoueri non potest. sed illud dictum fuit olim in odium rebaptizantium, & de rigore magno, vel loquitur de ignorantia iuris quæ non excusat in talibus. & quod dictum est de rebaptizato, idem & de reconfirmato. argu. 68. distinct. ca. 1. de conse. dif. v. c. dictum.

Virginis saluatio quomodo naturam humanam prius per Adæ peccatum maledictam rebene dixerit, vnicuius probatur Pontificis exemplo.

CAP. LXVIII.

Saluatio Beatę Virginis continet benedictionem, cum dicitur, Benedicta tu in mulieribus. Quia per eam humana natura, quæ prius maledicta & excommunicata fuerat rebenedicta, & absoluta, siue reconciliata fuit. Nam hæc ei saluatio à Deo missa est. Dicunt enim iura, quod si Papa ex certa scientia aliquem excommunicatum saluauerit, vel eidem aliis participauerit, quod ille absoluitur ab excommunicatione, quia eo ipso præsumitur quod velit ipsum absolueret. arg. extra de priu. c. cum olim essemus. extra de sent. excommu. c. si aliquando. 63. dif. cap. cum Adrianus. de cose. di. 2. c. pacē. Nec obstat, quod formam absolutionis non seruat, quare videtur contradicere, extra de sen. excommu. c. cum desideres, & cap. à nobis. quia dici potest, quod princeps sola voluntate manumittit. ff. de manumiss. apud eum. Multo ergo magis absoluit saluatio Dei.

Quæ res non contingit, vel clericis rei restitutio sit à nobis.

CAP. LXIX.

Satisfactio debetur ei, qui lesus est vel alteri qui loco eius. Vnde vsura restituenda est ei à quo extorta est, vel hæredi suo: & si talis non inueniatur, est pauperibus eroganda, vt extra, de vsu. ca. cum tui: & ar. extra. de homi. ca. Sicut. & 14. quæstio. v. c. 1. Quod si debitor, vel hæres eius absens est, dicitur quidam, quod vsurarius adhuc debet ei mittere, sed sumptibus debitoris absentis. arg. ff. de oper. libentorum. l. opere. quod verum est, quando is à quo extortæ sunt vsuræ, vel hæres eius alibi se transfugerunt. Sed si vsurarius, qui est malefidei alibi se transfugerit, quam vbi vsuras exercuit, tunc proprijs sumptibus tenetur mittere. Sicut aperte probantur hæc. ff. de vendic. l. si res, & l. si vero, & sequen. & de leg. 1. l. can. res. §. 1. & de edendo. l. prætor. ar. §. vlti. & l. sequen. Item hoc, quod dictum est quod vsurarius debet mittere absenti, verum est si vsurarius nouit vbi debitor habitat: aliàs non tenetur vagari. argum. ff. de oper. libentorum. l. quod n. si fiat. §. j. Item si summa expensarum itineris excedit summam vsuræ, pauperibus erogetur, secunda quæstione septima. ca. autentorum extra de iudicis. c. cum sit. Sed cum de eius proximo aduentu speretur, tunc pecunia deponetur, & congnabitur. C. de vsuris. l. acceptum.

Regula apponitur generalis, quæ plurima quidem sunt scriptura loca intelligere dubiaque nonnulla saluissimè admonemur.

CAP. LXX.

Scripturæ sacræ verba in quibus fiunt generalis permissiones, vel concessionis alicuius gratiæ, vel potestatis, semper intelligenda sunt supposita quadam conditione, & si illa non exprimitur. Sic igitur Mar. 11. quæcūque orantes petieritis, credite quia accipietis & fiet vobis. sub intelligendum est si digni petieritis, vnde Ia. 4. Petitis, & nō accipitis, eo quod malitiam tenens, non elidit scripturam, impedit tamē formā, & tunc datus iudex pro tenore veritatis, & non pro deprecantis affectione cognoscere debet, vt extra de scriptis. c. super literis. 25. q. 2. c. præscriptione. C. si contra ius, vel vti. publ. l. præscriptiones.

Legum civilium exemplo simplicitatem interdum alicuius culpam excusare animaduertitur.

CAP. LXXI.

Simplicitas, aliquando excusat errorem, sed non totaliter. vnde secūdam iura aliquando suggestio falsitatis, & suppressio veritatis ex simplicitate veniens, non elidit scripturam, impedit tamē formā, & tunc datus iudex pro tenore veritatis, & non pro deprecantis affectione cognoscere debet, vt extra de scriptis. c. super literis. 25. q. 2. c. præscriptione. C. si contra ius, vel vti. publ. l. præscriptiones.

Clerici ne, an laici Dei gratiam celestique regnum adipiscantur exquirunt, ac vn. co civilis legis exemplo deferuntur.

CAP. LXXII.

Status laicorum altiori munere gratiæ indiget ad staturum clericorum, ex eo, quod est magis implicatus, & minus idoneus. Cuius exemplum est, quia ad assequendam dignitatem ecclesiasticam altioris dispensationis gratia indiget laicus, quam clericus postulat. Vnde laicus vnde cūque sit, siue de eadem dicitur, siue aliunde postulandus est à Papa, cum sit ineligibilis simpliciter, vt 61. dif. per totum. & extra de electio. c. cum ad nostram. & ca. officij. Sed clericus, qui postulatus est de aliena d. c. c. c. cum non sit ineligibilis simpliciter, quia non est ineligibilis in dicitur propria postulatus, à suo prelato peti debet vt Sum. de Exmpl.

De canonibus, & legibus.

Ipse est Helias. & id quod dicit Io. Non sum Helias. concordat Gregorius per illud Lucæ quod dixit angelus Zachariæ de ipso Ioann. Ipse præcedet ante ipsum in spiritu, & virtute Helias, ex quo colligitur, quod Ioan. non fuit Helias quo ad personam, sed quo ad similitudinem, primò officij, quia præcedet ante ipsum in primo aduentu, sicut Helias. Secundo quo ad similitudinem zeli, & ideo subiunxit in spiritu, scilicet zeli. tertio modo viuendi, vnde addit, & virtute, scilicet temperantiæ, vel poenitentia. Sic etiam in legibus iura iuribus ad concordiam reducuntur, vt C. de inofficio testamento. l. vna. Similiter consuetudo puri priuilegij contraria reducitur ad concordiam per interpretationem. extra de consuetud. c. cum dilectus.

Item scriptura sacra non semper sequitur ordinem temporis, quia quodcumque, quod est posterius tempore, ponitur prius secundum ordinem scripturæ. Sicut Mat. 1. in Genealogia Christi David præmititur Abraham, cum tamen fuerit posterior tempore, & Matth. 4. primo ponitur Christus fuisse assumptus excelsum, cum tamen ciuitas fuerit post illud; nam vltima cetera in templo, vt patet Luc. 4. Sicut etiā sit in legibus, vt lex codicis quæ confirmat codicem factum, & consummatum, post codicem edita est, & ante in principio codicis posita est, vt C. de Iustitia. cod. confir. lege prima. Sic, & lex quæ est in C. de sacram. ca. l. vna. facit mentionem de lege posterius edita. C. de suis de leg. hæc. l. Si defunctus, nec enim ordo scripturæ inspiciendus est, vt ff. de solutio. l. nec enim.

eum concedat, vt 71. dif. c. fraternitatem. 85. dif. ca. Florentinum archidiaconum. 63. dif. cap. literas. 86. distinctio. c. dilectionis. 84. distin. capitulo primo, & secundo.

Intentioni semper fore restitendum in principio exemplo, & auctoritate instrumur, vt diabolum superare queamus.

CAP. LXXIII.

Tentationi non resistens statim à principio, damnum incurrit: quod qui statim resistit, euadit. Cuius exemplum est, quia secundum iura, qui vim inferenti incontinenti defendendo resistit, reatum non incurrit, quem tamen post interuallum se vindicans, non effugit. Nam si aliquis incontinenti legitime resistit, culpas omnium delictorum tempore violentiæ, commissorum, siue ex parte aggressentis, siue aggressi aliquis occidatur in aggressentem cōstat; redundare debere, vt C. de vi publ. l. quoniam multa facinora. & ff. si quadru. pauper. fe. dic. l. 1. §. cum arietes. At ille qui est repulsius cum aliquid fecerit ad vindictam, vel cum ex interuallo possessionem suam recuperauerit, prædonem de ea expellendo, ciuilitate & criminaliter puniatur, vt C. eodem. l. si quis. & Inst. de publ. iudicij. §. inter. iul. Similiter quoque criminis reatum euadit, qui legitime certando incontinenti à principio tentationi resistit: sed qui per negligentiam resistendi se primo expoliari permittit antequam per poenitentiam recuperare possit, criminis reatum incurrit: Vnde Isidorus dicit: Calca serpens caput, calca prauæ cogitationis initium. Anima enim præcedit carnem in crimine: repelle ergo cogitationes ab anima, & caro non peccabit. Pf. 136. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Paruula enim sunt pla tentationum initia, quæ ad Petram mox cum orta fuerint, allidenda sunt antequam crescant.

Bonum quomodo agendum à nobis sit, quomodo pacto quis transgressor iure dicatur exprimitur.

CAP. LXXIII.

Transgressor est etiam, qui bonum facit, si illud non bene, vel bono animo facit: sicut mandati transgressor est non solum qui contra illud facit, sed etiā qui illud indebito modo implet. Vnde periturus dicitur non solum qui iuramentum nō seruat, sed etiam qui malè iurat. Vnde si quis, vt seruaret sabbatum spiritali opere vacaret malè sabbatum celebraret & mandati transgressor esset. Et similiter qui mandatum cum alicuius iniuria implere, puta si propter dilectionem alicuius, hostem eius feriret, vel occideret. Vnde secundum iura finis mandati exceditur cū aliud vel aliter exequitur quam mandetur, vel cum exequendo mandatum præter commissum iniuria inferitur. Et ideo tunc potest ab iniuria appellari. vt C. de appel. l. si quis prouocatione.

Mundi tribulationes quæ iure optimo legatis comparantur, nunquā Dei vocantur, qualis que sit eorum finis lucide ostenditur.

CAP. LXXV.

Tribulationes, vel infirmitates, quæ peccatoribus in hac vita eueniunt, sunt quasi quidam nunciij, vel legati Dei, missi ad comonendum eos, & prouocandū ad reconciliationem penitentia. Vnde patienter, & reuerenter suscipi debent quantumcunque videantur hostiles: nam & nunciij, & legati quos apud nos etiam hostes mittunt, recipiuntur. Et secundum iura, quia sanctares est horum causa legatorum, si quis eos pulsauerit, hostibus quorum legati erant tradendus est. ff. de legationibus. l. vltima. Similiter qui hos nuncios diuinæ iustitiæ repulerit, incidet in manus eius, Sic Rex filiorum Amon incidit in man⁹ Dauid, qui eius nuncios dehonestauerat. 2. Reg. 4. Item pro Christo tribulationes & persecutiones sustinentes, sicut fuerunt socij eius, passionum, sic etiam erunt cum eo socij consolationum: exemplo scilicet mercatorum, quorum socij, sicut participant de periculo, siue damno, ita possunt licite participare de lucro: vnde etiam si contrahatur societas, quod vnus ponat pecuniam, & alius operam, licitum est, dum tamen lucrum, & damnum communiter sentiant, sed si periculum pertinet ad recipiētem in solidum, & non ad tradentem, illicita est talis societas, & etiam leonina. Et talibus assimilatur, qui volunt participare Christi consolationes, sed nolunt sentire eius passiones.

Triplex mutui, locatiq; differentia apponitur vsurariamque prauitatem excommunicationi assimilari declaratur.

CAP. LXXVI.

Vsurarius assimilatur ei, qui vult habere lucrum, & non stare periculo, vel ei qui venderet rem suam pro sua, vel ei qui venderet illud, quod non esset. Cuius contrarium est in locatore. Est enim inter mutuum, & locatum hæc triplex differentia.

Primo, quia periculum rei locatæ ad locatorem pertinet, sed rei mutuatæ ad debitorem, vt ff. de rei vendi. l. nauis. Ideoq; incendium non liberat debitorem, vt C. si certum petatur. l. incendium. Sed hac ratione tantum considerata, foenus nauticum licitum esset, quod tamen falsum est, vt extra de vsuris. c. nauiganti. vnde est alia differentia, qua sumitur alia ratio quare locatio licita est non autem vsura: quia rei locatæ dominium retinemus, adeo, qd conductor de proprietate quæstionem referre non potest. C. de pignor. actione. l. nec creditores. Et ideo pro vsu rei propriæ, quem concedimus, pecuniam recipimus: quod licitum est, quia nec aliquis cogitur de proprio beneficium facere. 10. quæstione secunda. c. pre caritæ. Sed rei mutuatæ dominium transferimus. Ideo pro vsu rei propriæ debitoris probè pecuniam exigimus ab eodem, & facit ad hoc illud, quod habetur extra de rei ven. c. si nauis.

Tertia differentia est, & ratio, quia vsus rei locatæ

aliquis est sine consumptione, vsus autē rei mutuatæ nullus est sine consumptione, & ita vendit id quod res non habet.

Item vsuraria priuata similis est excommunicationi, quæ non solum ligat eos in quos fertur, sed etiam participantibus cum eis in casibus non concessis, in quantum incurrunt saltem minorem excommunicationem. Similiter non solum vsuras exercentes peccant, ad restitutionem obligantur, sed etiam coadiutores insciuntur, sicut patet in notarijs conficiētib. instrumenta vsuraria, qui ex hoc efficiuntur periuri, & infames, & conficiendi instrumenta officio priuati. Periuri quidem quia quando creantur iurant, quod hoc non facient, ergo de cætero nec testificari poterunt, nec publica conficere instrumenta. periurus enim testificari non potest, quantumcunque penitentiam egerit. c. j. extra de testibus, ex parte. & cap. si. ex hoc etiam sunt infames, quibus sunt actus legitimi interdicti. extra, de testib. c. sed ex quadam.

Quemadmodum prælatus dum est vni ecclesie alligatus, ad aliam ineligibilis redditur: sic etiam vnam habens vxorem, ea viuente alteri minime matrimonialiter potest copulari.

CAP. LXXVII.

Vxorem vnam habens illa viuente non potest alij matrimonialiter copulari, & si de facto contraheret, non esset matrimonium. Cuius exemplum est in matrimonio spirituali, scilicet prælati, & ecclesie suæ alligatus ineligibilis est in alia, quia ligatus habet alas quibus satagit volitare, vt extra de electis. cap. vlti. Et si super electis de facto procedatur, non valet electio. vt patet ibidem. In hoc tamen differt à matrimonio carnali, quia in spirituali vel ecclesie alligatus potest ab ea separari, & alteram suscipere, saltem dispensatiue ex causa necessitatis, vel utilitatis. vt extra de electis. c. in causis, in fi. & scilicet prima quæstione prima. ca. omnis qui. Et ideo in tali necessaria est postulatio, extra de postulatione. c. honæ memoriæ, in secundo. Hæc autem dispensatio in matrimonio carnali locum non habet.

Quanto diuturnius vitium in anima existit tanto periculosius esse per consuetudines exemplum vnusquisque conspexerit.

CAP. LXXVIII.

Vitium nunquam debet approbari. Cuius exemplum est in iure, quia consuetudines malæ adinuentæ nullo tempore confirmantur, vt in Athen. vt nulli iudi. §. primo. Item vitium quanto diuturnius tanto periculosius, sicut consuetudo malæ secundum iura quanto diuturnior, tanto periculosior, & periculosior. extra de Simonia. c. non satis extra de consuetu. cap. vltim. 2. §. quæstione prima, cap. schisma. & capitulo fiat.

Explicit Liber Octauus.

PROLOGVS LIBRI NONI, IN QVO DE ARTIFICIALIBUS REBUS, QUAS HUMANA RATIO IN EXTERIORI NATURALI MATERIA PER ARTIS HABITUM DIRECTA PRODUCIT: INTERDUMQUE DE ARTIUM OPERIBUS, NON NUMQUAM DE ARTIFICIBUS, ALIQUANDO ETIAM DE ARTIUM INSTRUMENTIS EXEMPLARITER FORE PERTRACTANDUM PROPONITUR.

N manu artificum opera laudantur, inquit Ecclesiasticus. Humanū genus post lapsum peccati à sua decidēs integritate naturæ, caligat ignorantie tenebris, concupiscentiæ caloribus æstuat, crebraque infirmitate dissoluitur. Sed depellit ignorantia tenebras vt cunque sapientiæ studium, cohibet concupiscentiæ impetus & cuiuslibet passionis insultus moralis virtutis dominium: labenti que infirmitati succurrit multiformis artis ingenium. Si enim, vt testatur Galenus, immortale, & impassibile esset corpus, & semper maneret ei optima compositio, non indigeret arte constituente ipsum. Quia igitur corpus humanum multipliciter alteratur, & patitur, ac insuper ex passibilitate multiplicitate diuersis necessitatibus subditur, ex industria, vel ratione humana quædam artes inuenta sunt, ipsius humani corporis necessitatibus obsequentes, quæ ad differentiam liberalium artium seruiles nominantur. Quia enim in speculabilibus rebus per modum cuiusdam operis aliquid inuenitur, puta orationis congruæ, seu syllogismi constructio, ac etiam numerandi, vel mensurandi opus, quicunque ad huiusmodi operationis speculatiui habitus ordinantur, per quandam similitudinem artes appellantur. Sed tamen liberales ad illarum differentiam artium, quæ ordinantur ad extrinseca opera exercitata per corpus: quæ scilicet dicuntur seruiles, in quantum corpus seruiliter animæ subiugatur, sed illæ econtra dicuntur liberales, quia magis ad animam pertinent, secundū quam libertas in homine reperitur. Et hinc est, quod duæ scholæ habebantur antiquitus Romæ, scilicet liberalium artium vna, quæ in triuium, & quadriuium distinguuntur communiter. Sunt enim vniuersaliter septem, quarum scilicet primæ tres triuium, reliquæ vero quatuor quadriuium appellantur. Grammaticam enim, & logicam, & insuper rhetoricam, triuium comprehendit. Quarum prima grammatica sermocinialis à literis nominatur. Nam gramma Græcè littera Latine, theca verò reconditio dicitur. Est enim ipsa scientia non tantum rectè loquendi, sed etiam rectè scribendi, & origo, & fundamentum omnium liberalium artium.

Secunda vero dicta est logica, id est rationalis, videlicet à logos, quod est ratio. Nam logos (vt testatur Heron.) apud Græcos multa signat, verbum est enim, & ratio, & supputatio, & causa vniuersalique rei, per quam sunt singula quæ subsistunt. Est ergo logica rationalis scientia, scilicet ad rationandam inuenta.

Tertia vocatur rhetorica, id est aptè loquendi scientia, dicta Græcè rhetorica, id est copia locutionis. Summa de Exempla.

Res enim Græcè locutio. Rhetor autem orator vocatur. Et fuit disciplina rhetoricæ à Græcis primo inuenta, videlicet à Gorgia, Aristotele, & Hermagora: & à Latinis postea Tullio, & Boetio ac Victorino, & aliis plurimum dilatata. Quadriuium verò quatuor has artes comprehendit, scilicet Arithmetica quæ est numerandi scientia, & dicitur ab ares, quod est virtus, & rithmos, quod est numerus, id est numerorum virtus. Item Geometria quæ est mensurandi scientia. Musica quoque quæ est sonorum consonantiarum peritia. Et dicitur à moys, quod est aqua, ex eo, quod musice sonus præcipue fit ex aquæ humore. Astronomiam etiam quadriuium includit, quæ astrorum, & cælestium corporum motus certis temporibus, & reditus inuestigat. Hæc septem liberales artes secundum poeticas fabulas septem ancillæ sunt, quas à philologia Mercurius accepit in dotem.

Secunda verò schola, quæ Romæ habebatur erat de mechanicis artibus, quas supra seruiles vocauimus. Quæ ideo vocantur mechanicæ, id est adulterinæ, quia sicut mœchus est adulter, qui ad alterius vxorem accedit, sic & artifex mechanicus dicitur, qui ad alterius similitudinem agit, scilicet ad exemplar naturæ. Nam qui vestium vsu inuenit, naturæ similitudinem sumpsit, quæ ea quæ extrinsecus possunt lædi, quibusdam tegumentis muniuit, videlicet corticibus arbores, velleribus oues, ac plumis, & pennis variis quasque vestiuit aues. Similiter, & in operibus aliis in quantum potest ars naturam imitatur, prout Aristot. 1. Physic. dicit. Vel id eo fortè vocantur mechanicæ dictæ artes, quia internum rationis consilium, seu mentalem conceptum ad exteriorem materiam applicant corporalem, sicut homo mœchari dicitur qui extraneæ carni, id est alienæ vxori applicat corpus suum. Est enim operatio artis circa exteriorem materiam. Quia igitur harum artium vsus est hominibus multipliciter utilis, & in eis rationis industria plurimum delectatur, non immerito in verbis propositis earundem artium opera laudabilia memorantur. In manu, inquit, artificum opera laudabuntur vbi siue artis instrumentū attendere velis in manibus, siue ipsius principia notare in artificibus, siue ipsius comoda mirari in operibus omni quaque virtutes, & laudes artium apparebunt. Nam laus artificibus, laus eorum manibus, necnon & eorum operibus frequenter exhibetur: sed iccirco in laudem operum manus primò commemoratur artificum, quia non ex interiori consilio, sed ex exteriori artificio, quod manu fecit, artifex comendatur. Non enim laudatur artifex, quia penes se bene prouiderit, vel ex eo, quod intus in animo.

prudenter dispoſerit, quæ agere oportet, niſi poſtmodum manu exterius vtile opus agat. primū. n. ex prudentia provenit. ſecundū vero ex arte. Eſt. n. prudentia ſecundū Ariſt. 9. meta. recta ratio agibilium. Ars verò eſt dicitur recta ratio factibilium, quāvis vtrunque ars circa factibiliū dirigat, ſ. & rationē, & manū. Differunt tamen agere, & facere, quia (vt dicitur) factio dicitur actus tranſiens in exteriorē materiam, ſicut ædificare ſecare, & huiusmodi. Agere autē eſt actus permanens in ipſo agente, ſicut intelligere, velle, & huiusmodi. Quia igitur ipſa factio artis in exteriorē materiam tranſiens, non eſt perfectio facientis, ſed facti, ſicut motus eſt actus mobilis: patet q̄ bonū artis, & laus conſideratur nō in ipſo artifice, ſed magis in artificio, quod manu operatur. Et licet ſint multa, & varia artium, vel artificioſa instrumenta ſeparata, ex eo q̄ ars quælibet vritur propriis instrumentis, instrumentū tamen coniunctū artificio generaliter omnium dicitur eſſe manus propter q̄d forſitan Ariſt. 3. de ani. dicit, q̄ ipſa manus eſt organū organorum, quia omnium artium instrumenta, vel organa, aut manu mouentur, aut ſunt. Nā marcellus manu fit fabri, & ab eadem etiā dum percutit agitatur. Mola. n. fit manu artificioſa, ſed moleſto ab aqua ducitur, vel à vento, vel iumento. Fiant. n. molendina ad aquam ad ventum, & ad iumenta. Expoſitores tamen Philoſophi prædictū verbum cōiter referunt ad organa natura. Vnde manum eſſe intelligunt organū organorum, ex eo q̄ manus data ſunt homini loco omnium organorum, quæ ſue ad deſenſionē, ſue ad purgationē, ſue ad cooperimentum cunctis aliis animalibus data ſunt à natura. Nihilominus tamen manus, (vt dictū eſt) artificioſa quaſi omnium eſt instrumentū primū, à quo conſtructio operis, & laus inchoatur. Sap. 10. Manum tuā laudauerunt pariter. Cæterum opifices artium. i. artifices omnes, aut humana vitæ multiplici neceſſitate deſeruiunt, aut ad cōmoditatem conferunt, aut iocūdis ſolatiis præſentis vitæ tædia ſubleuant oneroſa. Humanis namque neceſſitatibus artifices illi ſeruiūt, ſ. qui eas artes exercent, quibus victus, vel veſtitus conquiritur, & quibus inſuper operimenta rectorum. i. domus, & habitacula congrua conſtruuntur. De his. n. 1. Tim. 6. ait t auquam de neceſſariis rebus. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Non enim tantum veſtibus regimur, ſed domibus, & tectis quibus, ſ. à ventis, & pluuiis, & æſtibus deſenſamur: propter quod dicitur, Ecc. 2. 9. & panis, & veſtimentum, & domus protegens, &c. Sed vterius. 33. cap. eiusdem libri additur iſtius ferrum, cum dicitur: Initium neceſſariæ rei vitæ hominum aqua, ignis, ferrum, &c. Conſtat enim quod panis, mel, & inſuper ſal, & oleum in cibum aſſumuntur, quibus quidē eſt neceſſarius ignis coquens. Aqua vero, & liquor vna, quod vinū communiter dicitur, pertinet ad potum, ad tegendum autem hominē, qui nudus, & paſſibilis naſcitur, additur veſtimentum. Sed quia artes, quæ ad iſta deſeruiunt, operari ſine ferro non poſſunt, vt de agricolis, & vineatoribus patet, & inſuper de factoribus veſtiū, & domorū, ad iſta cōgruē additur etiā ipſum ferrum.

Sūt igitur operarij quidam, qui humanæ vitæ deſeruiunt ad cibum, & ad potum, quorū primi com-

putantur agricolæ, qui aſſiduis laboribus ſuis de arboribus, & agris, & vineis, & etiam de hortis fructus, fruges, & vinum, & olera hominibus recolligunt ad cibum, & ad potum. Horum artem, quæ agricultura vocatur, apud Græcos Heſiodus docuit, & Virgilius apud Latinos, cuius laudibus reſerta eſt Catonis maioris diſtinctio tertia. Sed huius quatuor ſpecies communiter diſtinguuntur, ſarualis, quæ docet loca cultura deputare. Conſtra, quæ de arboribus docet: paſcua, quæ de pratis pertractat, & florida, quæ de roſariis, & violariis, & aliis conſimilibus inſtruit.

Conferit quoque ad victum hominum etiam peſtorum cuſtodia, quorum cuſtodire eſt oues, & capras, & pecora, & boues, aliæque iumenta domeſtica, quadrupedia, vel pennata, vt ſunt gallinæ, & anſeres, & huiusmodi, quorum carnes, vel lactificinia conueniens præbere probantur hominibus nutrimentum.

Piſcatores quoque, & aucupes, & venatores inſuper ſylueſtrium beſtiarum ad victum corporis conquirendum laborant, multis modis, & variis instrumentis. Nam retibus, pedicis, laqueis, arcubus, vel iaculis communiter venatio agitur: aucupium vero laqueis, pedicis viſcōq; ac retibus, vt plurimum exercetur: ſed hamo, retibus, ſagenis, & iaculis vtuntur piſcatores.

Sunt etiam molendinarij, & furnarij, piſtores, & macellarij, & pincernæ, caupones, & coci, alijque operarij ſimiles variis, & aſſiduis ſtudiis, quæ ad cibum, vel potum pertinent præparantes.

Vecturales quoque ac nauatæ, qui ea, quæ neceſſaria ſunt ad victum, vel vſum hominum iumentis, carribus, vel nauibus, de loco ad locum transportant, humanæ vitæ neceſſitatibus variis non modicum obſequuntur. Hi enim penuriam profugāt, bella ſedant, pacem firmant, & pro communi vtilitate omnium remotiſſimas gentes confederant.

Pigmentarij quoque artifices, ſue apothecarij, qui in pulueres cōtundunt aromata, & ſirupos, electuaria, variæque confectiones, & validas medicorum præcepto componunt. Et inſuper ipſi medici, qui argumentis, & remediis variis humani corporis corruptioni reſiſtunt. Et rurfus chirurgi, qui apoſtemata, vel vlcera curant, & qui vulnera quæque conſolidant ab extra violenter illata: omnes inquam humanæ ſalutis neceſſarij ſunt miniſtri: propter quod dicit Ecceſtaſtic. Honora medicum: propter neceſſitatem: etenim illum creauit Altiffimus.

Quia verò non ſolum victus, ſed etiam veſtimentum, vt dictum eſt, inter humane vitæ neceſſaria computatur, quamquam etiam deſeruiant homini ad honeſtatem & dignitatem veſtium ornamenta. Tertiocō ex induſtria hominum ad veſtes conſciendas, & ad earum varias materias præparandas plures inuentæ ſunt artes de lano, lino, canape, ſericōque, ac bombice. vel aliis ſimilibus opera facientes, texendo, conſuendo, vel etiam retorquendo variis instrumentis, vt acu, vel fuſo, ſubula, vel girgillo, pectine, vel calamiſtro, vel instrumentis aliis operantes, in vſu veſtium, & tegminum aliorum filorum vel cordarum, & cōtinatarum, vel galcorum, & aliorum quorum-

cunque

cunque ſimilium, quæ ad lanificium, linificium, ſerificium, pellificium, & aliorum conſimilium vſum pertinere noſcuntur. Cum quibus etiam artificibus veſtium hi quoque qui pelles præparant ſue ad veſtium piloſas, quos ſcilicet pelliceiros dicimus, ſue depilatas ad calecos, quos coriarios dicimus, & etiam ipſi caleſices merito computantur, tanquam neceſſariis tegumentis corpori ſeruiantes.

Porro, qui villas, ciuitates, & caſtra cum mœnibus atque turribus, & aliis munitionibus ſuis, & domus ſue quæque palatia, cum portis, fenestris, ſolaris, & diuerſis manſionibus earundem conſtruunt, careræque habitacula hominum in quibus vita mortalis ſocialis, vel ſalararia dicitur, & conſeruat. etiam hi inter neceſſarios artifices computantur, vt ſunt videlicet latomi, id eſt lapidum diſciſores, camerarij, atque murarij, regularij, quoque, & laterarij, carpentarij, ſeu tignarij, ſculptores, pingentes, pollentes, & dolantes quocunq; opere inſtrumento dolabro, ſeu aſcia, terebro, vel ſecuris, ſerra, amuſſi vel linea, vel quocunq; operentur alio instrumento. Et quia ferrum, (vt ſupra dictum eſt) etiam inter neceſſaria vitæ ſacra ſcriptura commemorat, cum quo forſe & æs intelligitur, etiam ferrarij, vel ætarij, id eſt fabri poſſunt forte inter artifices neceſſarios computari, quorum quidam malleatores ſunt, quidam fuſores. Malleatores nanque dicuntur, qui feriendo maſſam, & dilatando ad artis formam deducunt. Et horum quidam ferrarij, quidam argentarij, & alijque aurearij nuncupantur. Quorum quilibet artificia fabricant diuerſis operibus hominum, & vſibus oportuna. Facit enim faber ferrarius vomeres aratoribus, falces meſſoribus, & æs ſutoribus, gladios & enſes militibus, & feræ artificibus omnibus fabri ſeruire noſcuntur. Conſimiliter etiam fabri argentariis atque ætariis monetarias varias formant: vaſa diuerſa ex auro, & argento, ære, metallo, & ſtanno fabricant, vt ſunt metallicæ ollæ, ſiue caldaria ærea, aut conchæ, ſcyphi, vrecoli, & bacillæ, cæteræque conſimilia. Hi etiam fabricant annulos, formant calices, ſculpunt ſigilla, includunt lapides, & plura opera ab eis alia ſunt. Quibus & nō ratione materia, ratione tamen formæ, vel operum ſigili ſimulantur, qui vaſa conſimilia diuerſis neceſſariis vſibus de lutea materia formant, videlicet ollas, cacabos, conchas, & vrecos. Et etiam quidam aquarum, & olearia vaſa. Fuſores autem fabri vocantur, qui quæque metallicæ opera fundendo operantur, vt ſunt campanarij, ſtatuarij, & alia ſuſſibilia de quacunque minerali materia facientes. Vnde eis aſſimulantur vitarij, qui conſtant ex materia vitrea ciatros, & ampulas, aliæque vitrea vaſa, quibus, & qui ſocula, & ocularia de vitro conſciunt annumerari poſſunt.

Secundo ſunt quidam artifices quorum artes hominibus conferunt ad quandam commoditatem, quædam quidem ad commodum pacis, prout eſt ars militiæ, quæ ad munitionem reipublicæ contra rebelles, & hoſtes communem pacem patriæ perturbantes, noſcitur inſtituta. Cui ars ſubſeruit equeſtris, & per conſequens frenæ factiua, & quæcunque

Sum. de Exempl.

alia fabricans ſue parans equeſtria instrumenta. Armarum quoque fabricatio atque vſus, vt clypei, galeæ, enſis loricæ, atque lanceæ, & aliorum multorum, quæ ad equites, & milites pertinent. Fūdidularia quoque, & ſagittaria, & quæque ars alia facit ad bellicū apparatū, ad militaris artis officium ſimilit̄ ordinatur.

Porro ſcriptorum opera ſuper omnia cōferre videntur humanæ commoditati, vt poſte, tanquam non tantū corporali, ſed etiam ſpirituſali humanæ vtilitati deſeruit. Hæc. n. quæ ſæpe in literis ab ſentiū vota denunciat. Hæc inſuper in chirographis humana pacta conſeruat, & habet in ſapientium libris vtiliſſima erudimenta. Hæc eſt quoque quæ memoriā reparat, informat intellectum, & affectum inflammāt, dirigit opera, pateſcunt arcana, & futura atque præterita quaſi præſentia facit. Chartularij autem, qui pelles ad pergamenā purgant, ſubtiliant, & deſiccant, & raſores chartarum & conſectores incauſti, omnes ipſi opera ſua ſcriptoribus ſubminiſtrant. Illuminatores autem, & ligatores librorum cum ſcriptoribus computantur. Barbarij quoque fullones, campſores, & menſurarum, vel ponderum æquatores, qui lance, vel ſtatera vtuntur ad talentum, marcā, vel librā vnciam ſtatherē, quadrantem, aut ſextulā, drachmam, obolū, calculū, aut aſſem, aliquid ponderantes. Et quæque ad menſurā cannæ, vel brachij, cubiti, palmi, pedis ac digiti, pericæ, vel iugeri, miliarij, leucæ, vel ſtadij, paſſos, vel ſpacia, aut res quaſque cōtinuas metientes. Et qui etiam diſcontinua, vel liquores ad menſuram, gomor, chori, vel modij, congij, ſextarij, mnæ, amphoræ, vel metretæ menſurant: hi omnes eſque, conſimiles humanis vtilitatibus, & cōmodis ſubminiſtrant. Sunt inſuper multæ aliæ artes, ad hominū cōmoditates inuentæ, quæ non poſſunt præ multitudinem breuiter numerari.

Tertio ſunt quidam artifices, quorum conatus, & ſtudia ſunt ad ludum, & ſolatiū hominum: quæ ſi honeſtè, & cum moderatione ſierent, debitis perſonarum, temporum, & locorum circūſtantis obſeruat, mortalitatis vitæ tædia ſubleuant, animos recreant, ſenſus delectant, infirmos roborant, mœſtiſque conſolantur, & plura alia vitæ mortalium conferunt iuuenta. Antiqui ergo in diuerſis locis diuerſis vtēbantur ſolatiis, ſue ludis. Nam in theatris tragœdiæ recitabantur, vel comœdiæ in carminibus à perſonis cum lartus, & cæteris mechatis, in gabillis ducēbant choreas, in gymnafiis luſtabantur, in amphiteatris curſtabant, in arenis pugiles exercebantur, in conuiuiis richmis, & muſicis instrumentis vtēbantur, in templis autem Deorum laudes canebant. Et horum omnium diſciplina ſue ars theatrica dicebatur, quia theatrum erat locus celebrior, & magis frequentatus. Sed hodie quaſi tota ars hiſtrionica ſue muſica quæ ad hominum ſolatia ſtudēt, aut geſtu fit, aut cantū, aut cæteris instrumentorū ſono, qui ſtatu fit, vel pulſu. Nam geſtibus ſunt reſpreſentationes, cantibus modulationes. Instrumentis autem, ſunt ſoni, & conſonantiæ muſicales. Et aliquando quidem ſtatu, vt tibiis, & tubis, & organis. Aliquando vero pulſu, vt cymbalis, tympanis, ciſtaris, atque liris, & cæteris conſimilibus muſicis instrumentis.

F 3

vidis longè fugiunt, secundum illud Psalm. 54. Ecce elongaui fugiens. s. à fœtore mundi.

Dei amor quos bona nobis conferat, & quo pacto in nobis conseruetur, mundique amatoribus interdum condecoratur musti similitudinibus aperitur.

CAP. II.

AMOR Dei conseruetur in suo seruore, sicut mustum in suo dulcore. Nam sicut legitur in libro de vindemiis, quem Burgundo transtulit de Græco in Latinum. Si quis vellet mustum per totum annum habere, vel per longum tempus in dulcedine seruare hoc modo fieri potest. Quando calcantur botri quod ex illis stillat mustum mitte in vas pice interius perunctum, vel exterius, vt semiplenum vas sit, & obtura diligenter gypso, multo enim tempore manet mustum valde dulce, & multo magis seruabitur, si vas musti sit pice perunctum interius, & exterius, & in puteum mitatur ita, vt sola labia superemineant, & hoc per experientiam crebram visum est optimè. Et oportet vas ex quibus huiusmodi mustum egreditur quiescibiliter conculcari ita, vt non comprimantur. Quid est autem tenaci pice vas interius, & exterius linire, nisi mentis, & corporis puritatem iugi, & firma custodia munire? Et quid est vas in puteo tenere, nisi cor in humilitate seruare? Et quid est labia supereminere, vel os vasis gypso albo obstruere, nisi sublimi, & pura locutione, linguam siue os occupare, & ab infirmis, vel impuris verbis abstinere? His profecto musti id est, amoris diuini seruor, & dulcor diuini conseruetur, scilicet in custodia puritatis, in refrigerio humilitatis, in puritate locutionis. Alij autem sunt, qui tale vas musti in arenam humidam suffodiunt, quod etiam efficax est ad mustum conseruandum. Sed quid est arena humida, nisi de grauibus peccatis compuncta conscientia, & humore lachrymarum repleta? & hoc valet ad conseruandum mustum, i. amorem diuinum. Conseruetur enim seruor amoris in lachrymis compunctionis.

Item amor Dei facit hominem obedientem. Nam cæta ad ignem calefacta de facili flectitur, & metalla ad ignem liquefiunt, & sic de facili formam rei cui infunditur accipiunt. Sic etiam cor in quo calefactio diuini ignis, id est amoris, est ad obedientiam flexibile, & ad vultum prælati ductibile. Lu. 12. Ignem veni mittere in terram. Amor autem terrenorum siue mundi, impedit salutem. Nanis enim ad hærens terræ, ad portum non graditur, sed periclitatur. Sic qui terrenis adhæret diuitijs per amorem, ad portum salutis non venit, Psal. 61. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere, vnde dominus dixit. Mat. 19. quod facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem in troire regnum Dei. Si igitur nauis animæ est nimis onerata diuitiarum pondere siue cura, remedium est eam alleuare elemosynarum largitione.

Item amatores mundi, vel carnis aliquando per diuinam gratiam conuertuntur, & efficiuntur seruentes amatores Dei, sicut mustum acerbum, vel corruptum, per decoctionem, & admixtionem aquæ pluuialis conuertitur in vinum purum, & dulce. Dicitur

enim in supradicto libro de vindemiis, quod musti de vis acerbis, vel corruptis ita est curandum. Aqua enim pluuialis vsque ad dimidium est excoquenda. Et ex hac aqua decocta quarta est musti decima pars debet superinfundi vino. Rursus autem cum vino decoqui, vt consumetur in decoctione decima pars. Quidam tamen aliter faciunt, quia in ipsis vis immititur aquam commiscentes ad futurum mustum tertiam partem post conculcatis vis mustum coquant tantum, vt eius consumatur tertia pars. Aqua itaque pluuialis, est gratia cœlestis, cuius decoctio fit in seruore contritionis, cuius mixtio debet esse cum musto siue via lachrymosæ compunctionis, de quo in Psal. 59. Potastinos vino compunctionis sed decima pars refertur ad obedientiam decalogi, id est mandatorum diuinæ legis. Vbi enim ista affuit scilicet admixtio gratiæ, seruor penitentiae, compunctio lachrymarum, subiectio obedientiæ, mutatur vinum acerbum, id est amor mundi, vel mustum corruptum, id est amor carnalis in vinum, id est in amorem diuinum dulcissimum, & purissimum. Et hoc patet in conuersione Matthæi publicani, & Mariæ Magdalenz, vel tertia pars aquæ, id est penitentiae assumitur in restitutione, & calcantur vites in confessione, quia tunc exprimitur vinum, id est manifestatur peccatum: sed decoquitur mustum cum aqua in assidua compunctione, & sic amor mundi, vel peccati conuertitur in amorem Dei.

Item nota, quod in homine proficiente conuertitur compunctio timoris in dulcedinem, & securitatem amoris cuius exemplum est, quia per semetipsum immisum in dolium acetum, acetum ipsum mutatur in vinum sicut in præfato libro vindemiarum legitur quid autem est semen portii, nisi profectus boni? Nam portum non primo anno, sed secundo semen producere dicitur. Et proficientem signat qui non statim à principio profectus esse potest, sed paulatim & successiuè perficitur: ergo per semen ipsius portii de acetum vinum efficitur, quia per continuum profectum in bono penitentis timor in amorem conuertitur. Perfecta enim charitas foras mittit timorem. 1. Io. 4.

Rationalis anima quo pacto sit colenda, vt à carnali purgetur amore, per agrum similitudines demonstratur: quæ pariter Paradiso voluptatis, triticiq; acervo comparatur.

CAP. III.

ANIMA hominis ad modum agri est diligenter colenda. Agro enim (vt dicit Pall.) tria æqualiter nocent, scilicet sterilitas, colentis morbus, & malus vicinus. Nā sterilitas refertur ad ocium, per quod videlicet anima à fructu boni operis vacat, sed morbus refertur ad vitium, quo. si ipsa aia lethali ter egrotat, sed vicinus malus refertur ad prauum socium, siue ad carnem, quæ ipsam animam frequenter molestat. Ocium autem multum nocet animæ, quia ipsam ad malum acuit. Eccl. 33. Multam malitiam docuit ociositas. Facit enim in agro animæ viticæ vitiorum succrescere. Proverb. 24. Per agrum pigri hominis transiit, & ecce totum repleuerunt viticæ. Contra, quod dicitur ibidem. Diligenter exerce agrum tuum.

Morbus

Morbus peccati etiam multum obest, quia animam interficit. Eze. 12. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Et iterum de peccato dicitur. Ec. 21. Dentes bonis, dentes eius interficientes animas hominum: prauus socius multum officit, qui animam corrumpit, scilicet ex ipso, vel verbo. 1. Cor. 5. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Et 1. Cor. 15. Corruptio bonos mores colloquia praua. Vnde hæc ab animæ sunt prorsus repellenda. Dicit etiam idem Pall. quod in agro periclitantur interiora, nisi colantur extrema. Sic etiam interiora bona animæ perdit, qui exteriora membra, vel sensus non custodit. Itæ anima iusti assimilatur hortus voluptatis. i. paradiso terrestri, quem agricola cœlestis, de quo Christus Io. 10. Pater meus agricola est, à principio mundici plantauit. Et hæc similitudo congrua videtur triplici ratione. Et primo quidem ratione situationis. Nam ille hortus fuit situatus in loco fertili, & ideo vocatur Paradisus deliciarum, & similiter anima iusti est locus deliciarum spiritualium Domini, qui dicitur. Proverbior. 8. Delitiæ meæ esse cum filiis hominum.

Item erat ille hortus in loco eminenti, ita, vt dicitur excedere altitudinem terræ, & esse sub globo luanti, quia videlicet mens iusti omnia terrestria excelsa, & contemplatione ac desiderio vsque ad cœlestia pertingit. Apost. Phi. 3. Nostra conuersatio in cœlis est.

Item erat ille hortus in loco Orientali. Per Orientem autem intellige aduentum ad iudicium. Vnde in euangelio: Sicut fulgur exit ab Oriete, &c. Vel per Orientem intellige Christum, de quo Zach. 6. Oriens nomen eius. Vel per Orientem intellige originem hominis, ita debet plantari mens fidelis ad Orientem, vt præ oculis habeat terrorem iudicij, & recordationem dominicæ passionis, & abiectioem suæ conditionis, qualiter. s. creatus & factus est de limo terræ. Vnde in Leuit. 1. præceptum est, vt vesicula auiculæ poneretur ad Orientem altaris in loco vbi erant ciuitates, hoc est per recordationem iudicij motus elationis reprimere.

Item quando motus elationis surgit in te ex operibus tuis, pone te ad Orientem. i. Christum, & attende quàm parua sunt, quia nulla sunt respectu illorum, quæ fecit pro te. pone etiam ad Orientem abiectioem tuam, conditionem, & hoc est in locum, vbi erant ciuitates. i. memorare, quàm vilis es, & elides motus elationis in te.

Secundò ratione plantationis, quia produxit Dominus Deus, de humo omnilegnum pulchrum visum, & ad vespendum suauem, lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignumque scientiæ boni, & mali, vt dicitur. Gen. 1. Hoc lignum pulchrum visu est in homine ex conuersatione bona, sed ad vespendum suauem est ex conscientia munda. Nam secunda mens quasi iuge conuiuium, vt dicitur. Pro. 15. Debet etiam ibi esse lignum scientiæ boni, & mali, id est prudentia inter bonum, & malum discernens.

Item lignum vitæ. i. gratia Christi, cui totum debet homo ascribere, non sibi. Apo. Gal. 2. Viuo autem iam non ego, viuio verò in me Christus.

Tertiò ratione irrigationis. Qui fluuius egredie-

batur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui diuiditur in quatuor capita. Nomen vni: Phison. Ipse est, qui circuit omnem terram Euiulath, vbi nascitur aurum, & aurum terræ illius est optimum, bdellium, & lapis onichinus. Et nomen fluuii secundo Geon, Ipse est qui circuit omnem terram Aethiopia. Nomen verò fluuii tertij Tigris, Ipse est qui vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus ipse est Eufraates. Iste fluuius est gratia Spiritus sancti, quæ fluit de loco voluptatis. i. à Christo, in quo delectari debemus. Ps. 36. Delectare in domino. Iste egreditur ad irrigandum paradysum. i. mentem humanam: & diuiditur in quatuor flumina, id est, quatuor virtutes. Nam Phison signat prudentiam: Prudens enim est, qui non vit os mutare. Phison enim interpretatur oris mutatio. Aliter enim loquendum est maioribus. Eccl. 1. 24. Qui adimplet, quasi phison sapientiam. Et hic circuit omnem terram Euiulath, quæ interpretatur dolens, quia prudens est, qui nouit dolere in hoc mundo. ibi etiam nascitur aurum optimum, quia optimum est lugere pro peccatis. Et bene dicit, qui circuit omnem terram Euiulath quæ habet quatuor partes. s. dolere pro peccatis propriis, & alienis, pro incolatu huius miseræ, & pro dilatione patriæ. Bdellium autem sunt operamifericordiæ, Lapis onychinus discretio, ab onyx, quæ est vnguis, nam per figuram vnguis significatur discretio, vel per lapidem orationem intellige. His tribus curatur peccator operibus misericordiæ, & orationibus cum carnis afflictione siue dolore.

Per Geon verò, qui interpretatur hiatus terræ, significatur temperantia, quæ omnem terrenitatem absorbet à nobis.

Et contra Aethiopia vadit, quia malos motus in nobis destruit. Mali autem motus sunt, mali mores, quos significat Aethiopes. Hic. 13. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos bene poteritis facere, cum didiceritis malum. Tigris, qui velox interpretatur, signat fortitudinem, quæ impugnat Assyrios, id est, demones. Fortis enim debet esse, qui vult contra demones pugnare. Eufraates autem, qui frugifer interpretatur, significat iustitiam, quæ multum fert fructum. Vana enim sunt omnia temporalia, sed sola iustitia fructifera: sed de ista non determinat scriptura contra quos vadat, quia iustitia ad omnes pariter spectat. Vel fluuius iste est gratia compunctionis, quæ diuiditur in quatuor, quæ sunt, contritio, confessio, satisfactio, & continuatio, siue perseverantia Phison enim, id est, oris mutatio, significat contritionem in qua mutatur facies peccatoris.

Sed per Geon, qui interpretatur hiatus significatur confessio, in qua aperiuntur peccata, sicut in hiatus aperitur terra. Per tigrim, qui interpretatur velox, satisfactio significatur, quæ est quasi medicamentum vulneris. Sicut enim extracto ferro de vulnere, si statim iuge medicina non apponitur, cito vulnus putrescit: Ita si peccata de corde extrahis, & vt iubetur non protinus satisfacis, vulnus tuum de facili corrumpatur. Per Eufratem verò, qui interpretatur frugifer, perseverantia, designatur, quæ nobis confert fructum vitæ æternæ.

Itæ anima iusti assimilatur acervo tritici, qui multum

in medio in horreo reconditur. Nam triticum (sicut dicit Greg.)

Primum in segete Sole tangitur, quia in hac vita humana anima respectu superni luminis illustratur, plura accipit, quia veritatis eloquio pinguescit, ventro concutitur, quia tentationibus exercetur: & secum crescentes paleas portat, quia nequiores contra se quotidie vitam peccantium tolerat: atque ad aream deductum triturationis pondere premitur, ut à palearum conuexione soluat, quia mens nostra caelesti disciplinae supposita dum correptionis flagella percipit à societate carnalium mundior recedit, & relictis paleis ad horreum ducitur, quia foris remanentibus reprobus electa anima ad supernam mansionis graua subleuatur.

Item anima salus debet corpori, & diuitiis praeferi. Nam cum quis necessitate altringitur, quod in mare oportet merces proicere, vel personas submergi, merces potius exponuntur, & in bello manus eni exponitur, ut caput sanum seruetur, quia mortuo merces non pro sunt, nec manus valent capite absciso. Sic cum quis ad hoc deuenit, quod corporis aut animae habere detrimentum oportet, debet corpus, & diuitias exponere, sicut serpens, & caudam exponit, & corpus, ut caput, vitam seruet. Matth. 5. Estote prudentes sicut serpentes. Diuitiae enim corpori mortuo, & animae damnatae nil profunt. Matth. 16. Quid prodest homini, si lucretur vniuersum mundum, animae autem suae detrimentum patiat?

Item anima illa est apta ad Deum diligendum, cuius effectus est à carnali amore purgatus, sicut illa vna dicitur esse apta ad vindemiandum, & mustum exprimendum, cuius granum exit purum sine carnositate. Dicitur in libro de vindemiis, quod ad probandum, quando tempus est ad vindemiandum, uas, quidam uas accipiunt, & exprimunt, & si qui dem, effluxerit granum mundum, non continens carnem, maturas esse ad vindemias approbant uas. Si uero effluxerit granum cum parte carnis, non eas esse maturas. Similiter illa anima est ad vindemiam multi, id est à affectu amoris diuini parata, quae habet intrinsecum granum, id est interiorum affectuum à carne, carnali amore separatum, & deparatum. Illa autem quae est cum carne, id est cum carnali amore non est vindemiationi, id est spirituali dilectioni accommodata. Vnde Apost. 2. Cor. 2. dicit, quod animalis homo, id est carnalis, non percipit ea, quae sunt spiritus Dei.

Decem praecipue in militum armatura esse necessaria sacrae scripturae testimonio confirmatur, quae omnia spirituali armatura mystice conueniunt, quam plurimis asseritur exemplis.

CAP. IIII.

Armatura spiritualis similis est armaturae corporali. Est enim duplex genus armorum, quia sunt arma ad defensionem, ut clypeus, & huiusmodi, & sunt arma ad offensionem, ut gladius, & huiusmodi, & neutrum genus sine altero sufficit in praelio existenti, quo tamen si nihiliter accedit in armatura spirituali. Vnde dicit Gae. in moral. q. sicut ad corporalia bel-

la quaquam bene armatus pergit, qui aut clypeum (in mens, gladius non vitur, aut utens gladius, clypeo non munitur. Sic etiam miles Dei aduersitatis bello deprehensus, & secutum patientiam debet ante ferre, ne pereat, & ad portandum promptus amoris interiacula, ut vincat. Vnde mens Sanctorum in hoc tationum praelio, & munita patientiae clypeo, & gladius amoris accincta ad perferenda mala sumit fortitudinem, ad impendendum bona exercet benignitatem, quibus, & odorum tela patienter excipiat, & amoris iacula valenter reddat.

Item nota, quod sacra scriptura introducit decem, quae communiter necessaria sunt in militum armatura. Nam inter arma quibus milites utuntur ad sui defensionem quaedam necessaria sunt ad protegendum partem superiorem ut caput, & huiusmodi: ad hoc utuntur galea siue casside, & creta. Quaedam ad munitum partem inferiorem, puta crura, & huiusmodi, & ad hoc portant ocreas, & cretas. Quaedam munit partem mediam, vel in parte sicut lorica, Torax autem protegit pectus, & cor, & renes. Haec erat armatura Goliath, de quo dicitur. 1. Reg. 17. quod cassis creta erat super caput eius, & lorica hamata induebatur, & ocreas cretas habebat in cruribus. & clypeus cretus tegebat humeros eius. Inter arma uero offensibilia quaedam sunt, quibus percutiunt à remotis, sicut est arcus, & sagitta. Et haec fuerunt arma Esau, de quibus dicitur Gen. 27. Sume armatura, pharetram, & arcum, & c. Quaedam percutiunt de propinquo, sicut gladius, vel ensis, & haec erant arma fortium Salomonis, de quibus dicitur. Can. 3. Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Quaedam uero percutiunt de o modo inter propinquos, & motum, sunt lanceae. Et haec erat armatura Saul. 1. Reg. 18. Tenebat Saul lanceam, & c. Decet etiam militem habere equum saltem cum freno, & sella, & obsequiter oportet, quod habeat calcaria. Haec omnia sunt arma, quae etiam necessaria sunt militi spirituali. Primum necessarium est securum fidei, quod munitur parte sinistra in aduersis. Eph. 6. in omnibus sumites securum fidei, & c.

Secundo necessaria est galea spai, quae supercaput se erigit, quia spes ad superna tendit. Eph. 6. Galeam salutis assumite, quod exponens 1. Thes. Epistoleam spem salutis.

Tertio necessaria est lorica charitatis, de qua Apost. 1. bidē Induit lorica fidei, & charitatis. Nam sicut annuli in lorica inuicem connectuntur, ita fidei & charitatis inuicem conueniunt.

Quarto necessaria est thorax iustitiae, & aequitatis. Sap. 5. Induet pro thorace iustitiam.

Quinto sunt necessariae ocreae ferreae, quae munitur à parte inferiori, id est duplex humilitas, quae diuini elationem reprimat, quasi ab inferiori parte munitur. Est autem humilitas necessaria duplex, id est interior in corde, & exterior in conuersatione. Vnde quae si ocrea cruris dexteri est humilitas in prosperis, qua aliquis reputat se indignum, sed ocrea cruris sinistri, est humilitas in aduersitate, qua aliquis reputat se dignum.

Secundo necessaria est lancea prudentiae siue prouidentiae, quae à remotis hostem percussit antequam propinquet. 2. Reg. 18. Tulit Ioab tres lanceas in manibus suis, & infixit eas in corde Absalon. Haec tres lanceae sunt tres partes prudentiae, scilicet memoria praetoriorum, intelligentia praesentium, & prouidentia futurorum, quibus inimicus perimitur.

Septimo est ensis continentiae, quo femur in quo est uoluptas munitur: Can. 1. Vniuersi cuiusque ensis suum femur suum.

Octauo necessarius est gladius, id est dolor poenitentiae, quae uiciscatur de delectatione culpae. Iob 19. Vnde iniquitatis gladius, vel gladius, id est dolor confessionis, & misericordiae. Luc. 3. Tuam ipsius animam percutat sicut gladius.

Nono necessarius est arcus, scilicet sacrae scripturae cum sagittis doctrinae. In hoc arcu est lignum durum, scilicet ueritas ueteris testamenti, & corda mollis, scilicet ueritas noui. Ex hoc arcu emittuntur sagittae potentis acurae, id est diuina uerba corda hominum uelociter penetrant.

Decimo necessarius est equus, id est corpus subditum spiritui cum freno temperantiae. Iac. 3. Equis frenum non mittimus, & cum sella patientiae, in qua facili teronus porratur. Hest. 6. Homo quem rex honoratur caput: debet indui ueritatis regis, & imponi super equum, qui de sella regis est. Sella regis est pariter Christi, cui sella oportet imponi quicumque ab ipso rege debet honorari.

Nonnulla breuiter ipsius auaritiae damna annectuntur, quae etiam naturalibus exemplis quantum sint graua, confirmantur.

CAP. V.

Auaritia terrenorum lucrorum facit sterile scire animas à fructibus spiritualibus operum. Sicut enim uinacii cibis facit gallinas sterile scire, & cessare ab ouatione, sicut dicit Pallad. Sic & terrenorum lucrorum auarus appetitus retrahit, & cessare facit à spiritualium operum exercitatione. Vnde Mat. 3. dicitur quod sollicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarum, suffocat uerbum, ne scilicet perueniat ad boni operis fructum.

Item auaritia aduersatur operibus bonis, sicut le tamen anseris aduersatur satis, d. cit. enim Pall. quod stercore anserum maxime necessarium est agriculture, excepto anserum examine, quod omnibus facis inimicum est. Vnde anser sicut ipse dicit locis constitis inimicus est, quia sara, & morsu laedit, & stercore.

Quid n. est morsus anseris: nisi rapacitas cupidi hominis? Quid autem anseris stercore, nisi auarorum terrena lucra? De his dicit Apost. Phi. 3. Omnia dereliqui feci, & arripit, ut stercorea, ut Christum lucrifaciam, haec ergo sata laedunt, quia in agro, uide licet cordis spiritualis doctrinae, seu uirtutum germina crescere non sinunt.

Item auaritia non satiatur ex adeptione auri, quia sicut uinum in dolio situm corporalem non sedat, sic pecunia in aera situm auaritia non satiatur, quod est, quia pecunia non potest intrare, ubi sitis est auaritia, scilicet in corde. Pecunia est res corporalis, anima uero est res spiritualis. Res autem spiritualis corporali impleri non potest, sicut nec corporalis spirituali. Vnde sicut au-

ca impleri non potest sapientia, ita nec anima pecunia. Eccl. 5. Auarus non implebitur pecunia.

Item auarus alienorum detentor, assimilatur uasi paruo de terra, quod Thulco uocabulo dicitur saluata quod. s. denarios sigillatim recipit, sed non possunt inde haberi, nisi frangatur. Sic auarus raptor, vel uisarius reddit in morte, quod non permittitur de mundo portare. Iob 27. Diues cum dormierit, nihil afferet.

Boni uiri: quae uia eorum corda à sordibus peccatorum debeant custodire, per Apum custodiam, uasq; argenteis restorationem demonstratur, idque pluribus eorum similitudinibus declaratur.

CAP. VI.

Boni uiri debent custodire corda sua, sicut custodienda sunt apud aluearia. Sunt. n. praecipue quae prout colligitur ex libro Pallae, quae apibus maxime nocent, à quibus eorum aluearia sunt penitus remouenda.

Primum est uentus, unde dicit, quod debent collocari non longe à domibus, vel in parte secreta horti à uentis remota ita, quod uentis frigidioribus altus paries resistat. Sic nimirum boni uiri qui habent aluearia plena apibus. corda plena uirtutibus debent ea munire contra uentum, id est contra diabolicam tentationis insulsum: hic enim ubi potest intrare, frigus malitiae immittit, & apes, id est uirtutes extinguit. Vnde opponenda est ei altitudo parietis id est eleuatio ordinis: & contemplationis, sicut dixit Dominus discipulis.

Mat. 18. Orate, ut non intretis in tentationem. Vel debent sancti uiri custodire aluearia à uento, id est studiis bonorum operum ne à uento uanagloriae dissipentur, & extinguantur, quia superbia (ut dicit Aug. in Reg.) bonis operibus insidiatur, ut pereant. Vnde opponenda est altitudo parietis, id est firma custodia humilitatis cuius fabrica tanto altius exurgit, quanto cor seipsum ad ima per sui despectum reducit, sine custodia enim huius parietis uentus apud aluearia dissipat, quia uirtutum studia superbia uastat, nisi humilitas obstat. perit. n. omne, quod agitur, si non in humilitate sollicitudine custoditur, quia qui ceteras uirtutes sine humilitate congregat quasi puluerem in uentum portat: sicut Greg. dicit.

Secundum, quod multum nocet apibus est frigus. Et ideo ea (ut Pallad. dicit) in calidiori parte horti locare debemus. Vnde etiam aditus earum debent esse omnes oppositi soli. Vas etiam ipsarum debet esse de tali ligno, quod vim frigoris ad eas non transmittat. Et inter omnia meliora sunt (ut ipse dicit) aluearia facta ex cortice suberis, ubi haberi possunt, quia non transmittunt vim frigoris aut etiam caloris. Quamuis enim apes timeant frigus non tamen diligunt excessiuum calorem sed temperatum, unde pessima uasa sunt quae in hyeme gelantur & in aestate feruescunt. Similiter spiritualibus & actibus uiris qui esse debent uelut apes solliciti & fluctuosi summe nocet frigus aciditatis. Et ideo debent ad locum calidum & secretum redire, id est ad secretum orationis & contemplationis, ubi feruor spiritus excitatur frequenter se reducere sicut apes frequenter redeunt ad aluearum locum.

Item eorum aditus id est cogitatus, uel affectus dicuntur

cunt respicere Solem. i. Christum, vt consideratis laboribus. & passionibus. quos ipse sustinuit pro nobis, alieuerunt labores nostros, & non accidemur in eis. Vas etiam cordis debet esse sic dispositum, vt frigus acidia non recipiat, sed repellat. Vnde bonus est cortex suberis. i. exemplum conuersationis alicuius sancti & solliciti hominis, vt dum in eius conuersatione, & imitatione moramur, repellatur pariter a nobis & ardor concupiscentia, & frigus acidia.

Tertium, quod multum nocet apibus. est locus fetidus, vel inquietus, vnde debent eorum aluearia longe collocari ab omnibus, quae sunt horridi odoris, vt a stabulis, & balneis, coquinis, fuforiis, & huiusmodi & fetore feni. Et etiam non debent poni in loco vbi resonat echo, qui, si ad humanam vocem falsa imitatione respondet. Sic etiam boni viri debent se remouere a confortiis, & familiaritatibus, personarum corruptarum, & infamium, ne, se eorum factore, i. infami & corrupta conuersatione ipsi, vel in conscientia vel in fama laedantur. Debent etiam sibi cauere a bladoribus, qui ad modum echonis, vnicuique deceptorie resonant. i. loquuntur iuxta vocem suam, id est prout credunt ei placere.

Quartum est fumus praecipue caeteri adusti. Quid, per cancrum adustum, nisi mundum accipimus: malo igne auaritia, vel luxuria inflammatum? i. Io. 5. Totus mundus in maligno positus est. cancer etiam Lunae mutabilitate sequitur, quia. s. secundum augmentum, & decrementum Lunae repletionem, & vacuitatem, patitur. Et similiter ipse mundus secundum fortunae mutabilitatem mutatur. i. Io. 2. Ecce mundus transiit, & concupiscentia eius. Boet. 2. de cons. Huc cotinuuu ludu ludimus, rotam volubili orbe versamus. Infima summis, suprema infimis mutare gaudemus. Vnde quidam metricè dixit, Ludus fortunae variatur, vt orbita Lunae. Huius igitur cancri fumus tunc ad apes pertingit, quando vel mundi affectus, vel terrenae occupationis actus bonos viros inuoluit, & nonnunquam ex eis aliquos etiam inuoluendo extinguit. Vnde debent se boni viri a tali fumo quantum possunt elongare. Apoc. 18. Cum viderint fumum incendij eius, loque stantes, supple, sunt.

Quintum, quod nocet operibus apium, est succus quarundam herbarum, vel florum, sicut sunt elleborus, castia, absinthium, cucumer agrestis, & similia, quarum. s. amaritudo impedit dulcedinem mellis. Vnde talia ab aluearibus apum debent penitus remoueri, & debent poni iuxta alueas, vel herbas, quibus nulla amaritudo respondeat in flore, aut succo. Quid autem est herbarum malus succus, nisi tristitia, & poenitudine plenus voluptatum, & libidinum exitus? Vnde de meretricemuliere dictum est. Pro. 5. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo gurgur eius. Nouissima autem illius amara quasi absinthium. In quo ostendere voluit Salomō, quod voluptas, licet in principio, vel in medio. i. i. cogitatu, vel actu habeat delectationem, in fine tamen relinquit amaritudinem. Vnde incipit a melle, procedit ad oleum, & terminatur ad absinthium. Hic est ergo succus amarus, i. luxuria fructus, quem sapies, i. personae spirituales, & si tantum cogitatu, vel affectu degustent, perditur dulcedo mellis. i. suauitas, & delectatio internae consolationis, & deuotio-

nis. Nam, sicut dicit Ber. Delicata est diuina consolatio, & non datur admittentibus alienis, propter quod Apost. 1. Cor. 2. dicit, quod animalis, i. carnalis homo non percipit ea, quae sunt spiritus Dei.

Item boni viri assimilantur vasis argenteis, quae franguntur, & vruntur, vt reparentur. Sic boni viri modo franguntur per tribulationes, vel vruntur per infirmitates, vt reparentur, & meliorentur, sed mali sunt tanquam vasa testea, vel vitrea, quae fracta non reparantur. Psal. 2. Tanquam vas figuli confringes eos.

Item vasa argentea limantur, vt clarificentur, sic Deus suos affligit, vt puriores sint, & clariore. Aug. Quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellum grano, hoc facit tribulatio viro iusto.

Item boni viri affliguntur, vt perficiantur, & ideo assimilantur imaginibus, & sigillis. de quibus Greg. in dialogo dicit, quod sicut imperiti homines, necdum perfecte sculpta sigilla, vel imagines aspiciunt, & iam quasi perfecta laudant, & tamen artifex considerat: & limat, & laudari iam audit. & tandem tamen meliorando non desinit. Sic plerumque illi quos iam perfectos homines extimant adhuc in oculis summi Operificis aliquid imperfectionis habent, propter quod infirmitatibus, & tribulationibus quotidie limantur.

Charitatis necessitas, utilitas, perfectio, & ordo definitur quae singula per ferri ignis, ac fundamenti proprietates pluribus aperientur exemplis.

CAP. VII.

Charitate deficiente, non potest aliquis bene operari. Nam de ferro frigidum non potest faber operari, nisi calefaciat illud igne, nec potest flecti, sed frangitur sub martello. Vnde (sicut dicit Aug.) Ferrum calidum dum cuditur, dilatatur, frigidum autem frangitur. Sic homo non est aptus bene operari, nisi calfactus fuerit per ignem charitatis. Thre. 1. De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me.

Item charitas assimilatur fundamento, vnde Apo. Eph. 3. In charitate radicati, & fundati. Vnde nota, quod Apost. assimilatur charitatem radici, in eo quod dicit, Radicati, quia sicut omnis fructus a radice procedit, sic opus bonum a charitate. Vnde Greg. dicit, quod non habet viriditatem ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.

Item assimilatur eam fundamento domus in eo, quod dicit, Et fundati, quia sine fundamento stare non potest, sed destructo fundamento cadit. Charitas, enim omnia sustinet. i. Cor. 13. Est alia etiam ratio quia charitas assimilatur fundamento: quia fundamentum (vt dicit Pallad.) consuevit tripliciter poni, scilicet aut in petra, aut in argilla solida, aut in terra labili, & in his tribus significatur tria charitatis opera. Tria enim proprie ex charitate sunt diligenda, scilicet Deus; qui signatur in petra, spiritus qui in argilla solida, siue sit spiritus angelicus, siue humanus, tertium est corpus, siue proprium, siue proximi. & hoc designatur in terra fluxibili. Et nota, quod si fundamentum ponatur in sarcophago, vel in petra dicitur (vt dicit Palladius) forma fundamenti sculpti vnius pedis altitudine, vel duorum, vni quod est pedis altitudine charitas quae

Deus diligitur, habet, quia vno tantum affectu seu respectu Deus diligi debet, scilicet propter seipsum, hoc enim est de ratione verae amicitiae, vt amicus sui gratia diligitur. Et ideo ille qui Deum mercedis in tantum diligit, verus eius amicus non existit. Potest tamen ipsa Dei dilectio ad huc alterum pedem, id est ad meritum affectum, siue respectum habere, scilicet ad mercedem, id est, ad beatitudinem creatam, quam ab ipso Deo habemus, non, ita scilicet, quod ipsa sit finis amari, ita quod Deus propter illam diligatur, eo, quod hic esset, vt dictum est non verè diligere Deum, sed prout ipsa beatitudo ex parte amantis est finis amoris, & cuiuslibet virtuosae operationis. Si verò fundamentum ponatur in solida argilla constructa, tunc debet habere quintam, vel sextam partem altitudinis eius, quae super terram, scilicet in parietibus est futura. Similiter etiam charitas, quae proximi spiritum nostrum diligitur, debet quinque, vel sex gradus habere altitudinis, id est perfectio nis. Et primus gradus est, vt diligamus verè: tunc autem verè diligimus aliquem, cum amamus eum ad bonum sui ipsius, & non ad utilitatem nostram. i. Cor. 13. Charitas non quaerit quae sua sunt. Vnde tunc aliquis verè diligit animam proximi sui, vel suam, quando diligit eam ad salutem eius. Et isto modo Apostolus proximos secundum spiritum diligebat. Vnde dicitur. i. Cor. 10. Non quaerens, quod mihi vtile est, sed quod multis proficit, vt salui fiant.

Secundus gradus altitudinis huius fundamenti est, vt diligamus rectè. Tunc rectè diligimus aliquem, cum maius bonum suum minori praepoimus, puta vt magis diligamus animam, quam corpus, & spiritualia quam temporalia. Tertius gradus est, vt diligamus sanctè id est in ordine ad Deum, & propter Deum. Et ideo debemus odio habere in anima nostra, vel proximi, quicquid repugnat Deo, puta peccata, & cogitationes peccatorum. Ps. 104. Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Quartus gradus est, vt diligamus operose. i. Io. 3. Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate. Quintus gradus est, vt diligamus perfectè, scilicet non tantum amici animam, sed etiam inimici, ad salutem enim inimici non tantum generalem, sed specialem affectum habere: & pro eo specialiter orare perfectionis est. Vnde Mat. 3. Diligite inimicos vestros, &c. & postea concludit: Estote perfecti. Vel si volumus huic fundamento charitatis, quae scilicet proximi spiritum diligitur, dare sex partes altitudinis; tunc per sex gradus accipiamus, vel eleemosynas spirituales, quibus animam proximorum subuenire debemus, quae in hoc versiculo continentur. Console, castiga, solate, remitte, fer, ora. Debemus enim eis in dubiis consulere, & delinquentes eos castigare, in malis consolari, offensas remittere, eos sufferre, pro eis orare: quae ad charitatis altitudinem pertinent. Si autem fundamentum ponatur in terra labili, debemus tantum fodere quousque inueniatur argilla munda sine sterquilino. Et si argilla non inueniatur, tunc sufficit immeruisse quartam partem altitudinis quae futura est super terram, vt ipse Palladius dicit. Ex quo patet, quod charitas, quae corpus nostrum, vel proximi

mi diligimus, primo debet esse munda à sterquilino, id est ab amore carnali, vt non sit dilectio carnalis, sed spiritualis, scilicet vt diligamus non carnaliter, sed spiritualiter.

Item debet habere quatuor gradus altitudinis. Primus est, vt magis diligamus corpus, siue proprium, siue proximi, quam alias res corporales exteriores.

Secundus est, vt quantum ad res corporales magis diligamus corpus proximi quam proprium. Nam etiam quidam Gentiles sine spe vitae aeternae pro amore amicorum se morti exposuerunt. Vnde multo magis haec charitas facit cum pertinet ad bonum virtutis. Vnde etiam Arist. 9. Ethic. dicit, quod homo debet amicos ad tristitia vocare tarde, sed ad laeta & prospera prompte. Contra autem ad eorum prosperitates, & laetitia debet se tarde ingerere, sed ad tristitia celeriter, & prompte. Vnde secundum carnis amicitiam, plura bona corporalia sunt impendenda amicis quam nobismetipsis: sed de bonis spiritualibus semper plus nobis quam amicis impendere, & velle debemus: & similiter etiam de malis vitandis.

Tertius gradus est: vt minus diligatur corpus quam spiritus. Debet enim corpus diligi in ordine ad spiritum.

Quartus gradus est, vt quantum ad actum exteriorum charitatis, qui est elemosyna, etiam ipsa corpora quodam ordine diligamus: & iste ordo attendi secundum tria scilicet secundum debitum, secundum necessarium, & secundum honestum. Secundum debitum quidem: quia parentibus, ac propinquis, & benefactoribus, & eis à quibus spiritualia accipimus, debemus, quando indigerent, magis elemosynam facere quam aliis. Secundum necessarium verò, quia caeteris paribus, debemus magis subuenire indigentibus. Secundum verò honestum, caeteris paribus, magis debemus dare meliori, licet assignare in singulis quantum vnum alteri eorum praeferat, est impossibile, quia singulares conditiones quae attendendae sunt, infinitae sunt, & non cadunt sub arte, vnde de his magis vnctio docet quam prudentia consiliu. Dicit enim Palladius quod fundamenta debent ex vtraque parte esse latiora quam paries futurus sit semipedis spacio, quod signat, quod fundamentum charitatis in sanctis viris latius est in interiori affectione quam possit ostendi in exteriori opere, vel conuersatione.

Item charitas, & zelus fraternae salutis reddit sanctos viros sollicitos, & studiosos ad attrahendum alios ad Deum. Vnde assimilatur balsamo, & cumino. Dicit enim Palladius, quod columba si cumino pacantur assidue, vel si alarum ascella balsami liquore tangantur, inducuntur alias columbas ad columbarium domini sui. Quid autem est cuminus qui secundum medicos in secundo gradu est calidus nisi fraternae salutis & charitatis zelus.

Primus nanque gradus charitatis est circa salutem sui.

Secundus verò est circa salutem proximi, hoc ergo cumino quotidie sancti viri pascuntur, quae scilicet proximorum salute quotidie sollicitatur. Apost. 2. Cor. 11. Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Est autem velut balsami liquor, ipsius fraternitatis amor. Balsami nanque liquor scilicet mortuum de ventre praegnantis educere perhi

horum, quia dum quisque vir sanctus proximorum amore succensus aliquem ex eis sua sancta exhortatione conuertit, atque peccatum mortale de conscientia eius expellit quasi virtute balsami foetum mortuum de vetre pragnantis educit, vel quia scriptum est: Qui non diligit, manet in morte, dum ipsa frater na charitas odium de corde propellit, quasi de ventre matris mortuum foetum educit, 1. Jo. 3. Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Sunt autem velut duae alae columbarum duae spirituales vitae Sanctorum, scilicet contemplatiua, & actiua. Vel duo genera elemosynarum, scilicet spiritualium, & corporalium. Vnde de tunc a cellae alarum balsamo tanguntur, quando ipsi sancti viri fraternae dilectionis compassione ad vtriusque, vel elemosynae studia impelluntur, quibus videlicet studijs protinus ad colubarium domini colubas alias ducunt: quia vtriusque elemosynae beneficio, scilicet & corporaliter subueniendo, & praedicationis, & orationis auxilio etiam peccatores proximis ad domini gratiam trahunt.

Carnem humanam nunquam delitiis fore nutriendam, sed ieiunijs, laboribus, & aduersitatibus pro Anima salute exponendam, frumentis similitudinibus edocetur.
CAP. VIII.

Caro non est delitiis nutrienda, sed laboribus poenitentiae, & passionibus exponenda. Nam agricola, qui nollet granum ad tempus in terra perdere, & ventis, & tempestatibus exponere, sed tantum in horreo seruare, fructum inde non reciperet, imo ei putresceret, & corrumpere. Sic qui tantum amat carnem suam, quod in quiete, & delitiis vult eam seruare, nec ieiunijs, & laboribus vult eam exponere, nihil ex ea, nisi corruptione habebit. Mat. 3. Qui voluerit animam suam, id est, animalem, vel corporalem vitam saluam facere, perdet eam: & qui perdidit animam suam in hoc mundo, inueniet eam, scilicet in futura gloria: quasi dicat agricola, Frumentum sperdis seruus, si seminas inuenies. Io. 12. cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.

Item caro non desectabilibus, & blandis, sed amaris & afflictivis conseruatur a corruptione tentationum, & vitiis, & sicut frumentum in horreo non cum dulcibus, & lenitijs, sed cum asperis & amaris folijs, & succis praeseruatur a putrefactione, & lesione curculionum, & aliorum vermium, Docet. n. Pall. in libro suo de agricultura, quod si factis granariis amurca luto mixta parietes liniantur, cui aridi oleastri folia, vel oliuae pro paleis adiciantur, quo rectorio sic caro rursum amurca respergatur: & vbi haec siccata fuerit, frumenta condantur, a curculionibus, & alijs vermibus tuta seruantur.

Item herba coniza, vt Graeci asserunt, substrata frumentis addit aetatem, Constat enim quod & oleastri, & oliuae folia amara sunt, & etiam amurca. Coniza est etiam herba lethalis quae cum tritico generatur, qua tamen turdi vescuntur. Vnde similiter caro nostra amaris, & mortificatijs a vitijs praeseruatur. Vnde de Apo. Col. 3. dicebat, Mortificate membra vestra. Item negat Columella quem Pallad. in libro suo frequenter allegat, ventilanda esse frumenta,

quia magis miscentur animalia totis acernis, quae si non moueantur in summitate intra mensuram palmi subsistent, & hoc velut corrupto corio cetera illa sa durabunt. Et asserit idem noxia animalia vltra praedictam mensuram non posse generari. Sic etiam fuerunt quidam feruentissimi Sancti, qui quasi nullius ventilationis refrigerium carni suae praestare voluerunt. Voluerunt enim potius ipso exteriori cortice, id est carne mala sentire, quam tentationum, & vitiis puncturas, & corrosiones ad mentis suae intimam penetrare, sicut patet de Beato Germano Altisiodoreno, & Hylarione, & Beato Martino, & quibusdam alijs, qui laboriosissimam & austerissimam vitam duxerunt continuam, sed tamen Pallad. dicit quod nihil diu custodiendae frumentis commodius erit, quam si ex aris in alterum vicinum locum transfusa restingerentur aliquantulis diebus atque ita horreis inferantur. In quo signatur, quod noui, & imperfecti, qui sunt similes frumento, quod de area trahitur: non sunt in tanta austeritate, & arctitudine tenendi, sed interdum ad breue spacium temporis aliqua recreatione refrigerandi, & post hoc ad horreum asperitatis, & laboris reducendi, ex hoc enim feruentius laborabunt, & magis etiam consolati in labore perseverabunt. Seneca: Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato, sed & ipsa requies plena sit sapientia, bonisque cogitationibus.

Item caro est pro salute animae periculis, & aduersitatibus exponenda. Nam puginator clypeum diligit, & charum habet, sed non tantum, quod non exponat ictibus, vt corpus seruetur illesum. Sic caro diuersitatibus, & periculis exponenda est, vt anima eruetur illaesa, & indemnis. Vnde Apo. dixit Act. 20. Vincula, & tribulationes Hierosolymus me manent, i. ex peccant, sed nihil horum vereor, nec facio animam meam. i. vitam animalem, & corporalem preciosiorem quam me, id est, quam vitam meam spiritualem.

Iudeorum ministri quibus olim vestimentis ornabantur, necnon Ecclesia Catholica Clerici, & Episcopi, summissis, Pontifex quibus ornantur ornamentis, eorumque mystica mysteria patefunt, & Papa cur Petri baculo non utatur, aperitur.
CAP. IX.

Clerici, & episcopi debent ornari illis vestibus spiritualiter, quibus pontifices, & ministri Iudeorum ornabantur, & vestiebantur corporaliter. Habebat enim tunc pontifex octo ornamenta.

Primo enim habebat vestem lineam. Secundo tunicam hyacinthinam, in cuius extremitate versus pedes ponebantur tintinnabula quaedam per circuitum, & mala punica facta ex hyacintho, & purpura cocoque bis tincto.

Tertio habebat superhumeralia, quo tegebat humeros, & anteriorem partem vsque ad cingulum, quod erat ex auro, & hyacintho & bysso rectora. Et super humeros habebat duos onychinos, in quibus erant sculpta nomina filiorum Israel.

Quartum erat rationale ex eadem materia factum, quod erat quadratum, & ponebatur in pectore, & coniungebatur superhumerali. Et in hoc rationale erant duodecim lapides preciosi per quatuor ordines, in quibus etiam erant sculpta nomina filiorum Israel.

Israel. Et designandum: quod ferebat onus totius populi per hoc, quod habebat nomina eorum in humeris, & quod iugiter debebat de salute eorum cogitare per hoc, quod portabat eos in pectore quasi in corde habens. In quo etiam rationali mandauit Dominus poni doctrinam, & veritatem, quia quaedam pertinentia ad veritatem iustitiae, & doctrinam scribebatur in illo rationali. Iudaei tamen fabulantur, quod in rationali erat lapis qui secundum diuersos colores mutabatur secundum diuersa quae debebant accidere filiis Israel, & hoc vocant veritatem & doctrinam. Quintum erat baltheus, i. cingulus factus ex praedictis quatuor coloribus.

Sextum erat tyara, i. mitra quaedam de bysso. Septimum erant femoralia linea, vt operirent carnes turpidinis suae, quando accederet ad sanctuarium, vel altare.

Octauum erat lamina aurea pendens in fronte eius in qua erat nomen Domini. Ex istis ergo octo ornamentis minores sacerdotes quatuor habebant, scilicet tunicam, femoralia, & baltheum, & tyaram. Per ista ergo ornamenta designatur sanctitas ministrorum Dei. Sunt enim quatuor necessaria omnibus ministris, scilicet castitas, quae designatur per femoralia, puritas vitae, quae significatur per lineam tunicam, moderatio discretionis, quae significatur per cingulum, rectitudo intentionis quae significatur per tyaram protegentem caput. Sed super haec Pontifices debent quatuor habere.

Primo iugem Dei memoriam in contemplatione, & hoc significabat lamina aurea habens nomen Dei in fronte.

Secundo: quod supportet infirmitatem populi, quod significatur super humeralia.

Tertio, quod habeat populum in corde, & in visceribus per sollicitudinem charitatis: quod significatur per rationale.

Quarto quod habeat conuersationem caelestem per opera perfectionis, quod significatur per tunicam iacobinam. Vnde & tunicae iacobinae adiungebantur in extremitate tintinnabula aurea, per quod signatur doctrina diuinorum, quae debet coniungi caelesti conuersationi Pontificis. Adiunguntur etiam mala punica per quae signatur veritas fidei, & concordia in bonis moribus, quia sicut mala punica habent sua granata, sic veritas debet esse eius doctrina, vt per ea pacis & fidei veritas non rumpatur.

Item clericorum, & ministrorum ecclesiae Christi idoneitas significatur in eorum vestibus, quibus induuntur, quando in ecclesia ministrant. Quaedam sunt quae generaliter in omnibus ministris requirunt, vt sint idonei ad tractandum diuina. Quaedam vero requiruntur specialiter in superioribus. Et ideo quaedam vestes sunt omnibus ministris communes. Quaedam superiorum tantum. Omnibus ministris competit amicitia, humeros tegens, in quo signatur fortitudo ad diuina officia, quibus mancipantur. Et similiter alba quae signatur puritatem vitae, & cingulum, quod signatur repressione carnis. Sed subdiaconus vterius habet manipulum in sinistra, in quo signatur extorsio multarum macularum, quia manipulus est quasi sudarium ad extergendum vultum. Ipse enim est qui primo ad sacramenta admittitur. Hec etiam tunicae strictae, per quam doctrina Christi signatur. Vnde in veteri lege (vt si

pra dictum est) in tali tunica tintinnabula pendebar. Subdiaconus enim primo admittitur ad doctrinam nouae legis annunciantem. Sed diaconus habet amplius stolam in sinistro humero in signum, quod applicatur ad ministerium in ipsis sacramentis, & dalmaticam, quae est vestis larga sic dicta, quia in dalmaticae partibus primo fuit vultus eius, ad signandum, quod ipse primo ponitur dispensator sacramentorum. Ipse enim sanguinem dispensat, in dispensatione autem largitas requiritur. Sed sacerdoti stola in utroque humero ponitur, vt ostendatur, quod plena potestas dispensandi sacramenta ei datur, non vt ministro alterius. Et ideo stola descendit vsque ad inferiora. Hec etiam calulam, quae signatur charitatem, quia sacramentum charitatis consecrat, scilicet eucharistiam. Sed episcopis adduntur nouae ornamenta super sacerdotes, quae sunt caligae, sandalia, succinctorii, tunica, dalmatica, mitra, chirothecae, baculus, & annulus, quia scilicet nouae sunt quae possunt supra sacerdotem clericos ordinare, vt gines benedicere, basilicas dedicare, clericos deponere, synodos celebrare, christiana consecrare, & vestes & vasa etiam consecrare, vel per caligas signatur rectitudo gressuum. Per sandalia quae pedes tegunt, contemptus terrenorum. Per succinctorium quo stola ligatur cum alba, amor honestatis, per tunicam perseverantia, quia Ioseph tunicam talaris habuisse legitur, quasi descendente vsque ad talos per quod designatur extremitas vitae, per dalmaticam largitas in operibus misericordiae, per chirothecas caudela in operatione, per mitram scientia vtriusque testamenti: vnde & duo cornua habet, & per baculum cura pastoralis, quae debet colligere vagos, quod signatur curitas in capite baculi, iustitiae infirmos, quod signatur stipes baculi, & pungere lentos, quod signatur stimulus in pede baculi, vnde verus, Collige, sustineta: stimula, vaga, morbida: lenta. per annulum signatur veritas fidei quae ecclesia desponsatur Christo. Episcopi enim sunt loco Christi qui est ecclesiae sponsus. Sed vterius Archiepiscopi pallium habent in signum priuilegiatae potestatis, signatur enim torques aurea quae solebat legitime certantes accipere. Et ista ornamenta correspondent vestibus pontificis veteris legis. Nam pro lamina quae pendeat in fronte; habet pontifex noster crucem, (vt Innocentius dicit.) Sicut pro femoralibus habet sandalia, pro linea alba, pro baltheo cingulum, pro podere tunicam, pro Ephod annulum, pro rationali amictum, pro superhumerali stola, pro tyara mitram. Nota etiam quod Romanus pontifex non vtitur baculo, quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quendam discipulum suum, qui postea factus est episcopus Treuerensis. Et ideo in dioecesi Treuerensi Papa baculum portat, & non in alijs. Vel in signum, quod habet coartata potestatem, quod curuatio baculi signatur.

Peccatorum confessio quantum sit necessaria animae, peragatur exprimitur.
CAP. X.

Confessio necessaria est ad sanandum vulnera animae. Nam quoad ferrum manet in vulnere, non potest corpus sanari. Et sic quoad peccatum retinetur in conscientia, anima non sanatur. Educitur autem de conscientia peccatum per confessionis iudicium. Vnde dicitur Iob. 34. Nunquid qui non amat iudicium sanari potest?

Item confessionem debet praecedere conscientiae examinationis, sicut diuisionum siue praeparationum praemittit.

titur purgationi. Nam purgandus infirmus prius preparationem recipit, quæ humores commoueat, ut postea medicina liquens melius eiciat. Sic prius debet homo examinare peccata, & diiudicare apud se antequam confiteatur. Eccl. 1. 8. Ante iudicium parat iustitiam tibi.

Item confessio necessaria est ad cordis illuminationem. Est enim cor simile domui. Domus enim illuminatur, quando fenestra aperitur, quia Sol tunc in eam ingreditur. Similiter quando cor Domino aperitur per confessionem, gratia Dei intrat in ipsum, & illuminat. Chryl Confessio cor emundat, sensum illuminat, animam sanctificat, & ad susceptionem Christi præparat. Vnde dicitur in Cant. 5. Aperi mihi foras meam.

Item confessio est necessaria ad mortis æternæ euersionem. Nam quando apostema conuertitur ad interiora: & ibi crepat, est causa mortis corporalis, sed quando conuertitur ad exteriora, possibile est ad salutem redire. Sic peccatum absconditum interioris causa est mortis æternæ. Conuersum uero exterius, & manifestum per confessionem, est spiritualis salutis indicium. Vnde si inconfessus lates, inconfessus condemnaberis.

Cordis compunctio quæ uino, & aceto quibusdam exemplis comparatur, quantum sit anima iuste proficua nonnullis demonstratur exemplis.

CAP. XI.

Compunctio cordis assimilatur uino, secundum illud Psalm. 59. Potasti nos uino compunctio- nis. Nam uinum semper emittendo fœces, se purgat, & semper est in motu & tremore, donec separetur purum ab impuro. Sic qui uerè compunctus est, semper est in motu, & tremore donec separetur ab eo immunditia peccati.

Item compunctio assimilatur aceto.

Primo ratione confessionis, quia ex eisdem cor compungitur quibus acetum ex uino conficitur. Nam si quis uelit ex uino aliquo optimū acetum conficere, hoc modo facere potest. Accipiat cornalia quando incipiunt rubescere, & centimora, quæ nascuntur in campis quando similiter incipiunt rubescere, & de la brucis antequam incipiāt tumescere, & de brugno lis ceparum acerbis ante, & puluerizet subtiliter omnia simul. Et tunc accipiat de meliori aceto, quod inuenerit, & distemperet cum puluere illo, & ita conficiat panes bene desiccatos. Et si uinum de quo uult facere acetum, fuerit forte, ponat de pane illo parum, & si fuerit debile præparat, & fiet acetum fortissimum. Quia igitur illa quatuor, ex quibus primo puluis conficitur, acetum habent: & agrestem saporem, scilicet immatura cornalia, centimora, & labruscæ, & brugno. Possimus in istis quatuor mala intelligere, quæ faciunt peccatum homini, quorum, scilicet memoria uelut acerbus fructus, cōscientiam non parum mordicat, & pungit, scilicet quia tollit Deum, claudit cœlum, destruit meritum, & obligat ad infernum. Sed ista quatuor debent puluerizari, idest subtiliter discuti, & cōsiderari, deinde

acetum optimum apponi, idest exemplum alicuius foriter pœnitentis in memoria haberi. Et de his conficitur panis lachrymarum, de quo in Psal. 79. Cibabitis nos pane lachrymarum, ex quo posito in uasculo, idest in memoria ipsius peccati fortissimum acetum efficitur, idest fortissima compunctio generatur.

Secundo ratione purgationis, quia purificat conscientiam sicut acetum purificat mustum. Dicitur in libro de uindemiis, quod si quis mittat in metretam dulcis musti conculam acetum, per tres dies erumpurum, & similiter compunctio acetum purificat cor à fœce peccati turbulentam. Vnde Amb. dicit, Scindite corda uestra ferro, & aceto compunctio ab usu inueteratæ consuetudinis.

Item compunctio amara peccati ualet contra tentationes diaboli, & confortat etiam cor in bono. Dicit enim Psalm. quod potest fieri uinum contra pestilentiam salutarum, stomacho multum proficuum hoc modo. In optimi musti metreta uina antequam ferueat, tum si absinthij octo uncias lin. eo inuolutas admittas, & exactis decem diebus curabis auferre, id uinum refunde lagenis minoribus, & utaris, quia ualeat ad ea, quæ dicta sunt. Quid autem est metreta dulcis musti, nisi memoria delectabilis peccati? Et quid lineus cōtusi absinthij, nisi compunctio, & amaritudo animi contriti? Ergo tunc absinthium multo immittitur, quādo ex memoria delectationis perpetuati peccati conscientia compuncta uehementer amaritur, & tale profectō est compunctio uinum, quod animum purificando confortat, & contra pestilentiam: idest corruptelam tentationis, seu recidui salubriter defendat. Exod. 5. Sacrificemus Deo, ne forte accidat nobis pestilentia. Hoc sacrificium contra pestilentiam ualens, est compunctio animi contritulari, secundum illud Psalm. 50. Sacrificium Deo, spiritus contribulatus.

Consolationis ordo qualis esse debeat, ut quempiam afflictum à merore retrahere possimus, ferri exemplo declaratur.

CAP. XII.

Consolari non potest dolentem, & afflictum, qui per tristitiæ compassionem, & doloris ostensionem non concordat eius dolori. Cuius exemplum est: quia ferrum ferro non iungitur, si non uinum que ex uisione ignis liqueatur, & durum molli non adhæret nisi prius duritia eius temperata mollescat, ut quasi hoc ipsum fiat, quod curatur, ut teneat. Sic prius emolliiri debet consolari uolentis animus, ut afflictio congruat, & congruens adhæreat, & inhaerendo trahat. Alioquin si à mentis afflictione discrepat: minus ab illo recipitur à quo mentis qualitate separetur. Ergo ordo consolationis est, ut cum uolumus afflictum quempiam à merore suspēdere, studeamus prius merendo eius lectui cōcordare, ut Greg. dicit.

Peccandi consuetudo postquam calluerit quā difficulte ab animare moueatur, pluribus naturæ similitudinibus aperitur.

CAP.

CAP. XIII.

Consuetudo peccandi difficiliter dimittitur, si ei non resistitur antequam induratur. Nam uestis rectam formam de facili recipit: si nondum praeceptam receperit, sed si cōtrarium sit, uix potest rectam suscipere, & cæra dum mollis est, facilius impressio- nem sigilli recipit, quā cum induruerit. Vnde Eccl. 30. Curua cervicem eius, scilicet filij tui in iuuentute, uide latera eius, dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi. Vnde Aug. Dum consuetudini non resistitur, sit necessitas. Lepra. n. inueterata, & gutta in ossa non de facili curatur. Iob 9. Ossa eius implebuntur uitiis adolescentiæ eius. Et Bedā super Lucam dicit, Diabolus quāto ipsū hominem diutius tenet, tanto difficiliter dimittit, sicut rusticus, qui diu terram tenuit, uult eam hæreditariè tenere.

Arca Noe constitutio, & partium ipsius situatio, multis similitudinibus nos erudiet qualis nostra conuersatio esse debeat.

CAP. XIII.

Conuersatio bona assimilatur arcæ Noe propter quatuor.

Primo ratione structuræ, quia si fuit à Noe constructa, & fabricata. Noe autem, qui interpretatur requies, est homo iustus, qui ut requiescat in domino propriæ conscientiæ, & sit tutus ab inundatione aquarum, idest ab impetu tentationum, uel tribulationum, ædificat arcam, idest conuersationem bonā. De qua Psalm. 137. Exurge domine in requiem tuam, & arca sanctificationis tuæ. Arca enim deo sanctificata est conuersatio bona ad Deum ordinata, quæ dicitur esse requies Dei, quia in Deū secūdū eam mēs hominis requiescit.

Secundo ratione materiæ, quia arca fuit facta ex lignis leuigatis, bituminatis, & quadratis. Sic bona conuersatio ædificatur ex lignis leuigatis, idest ex bonis operibus pura intentione factis. Bituminatus, idest ex charitate informatis. Quadratis, ut si mens hominis stabilis, quia corpus quadratum refert firmū.

Tertio ratione formæ, circa quam primo attendentur dimensionum. Habebat, enim longitudinem. ecc. cubitorum, latitudinem 50. & altitudinē 30. Superius autem erat in uino cubito consummata. Longitudo. n. arcæ, est memoria dominicæ passionis, quæ Thau figura representat, quæ ecc. signat. Vel etiam longitudo arcæ, perseverantia in continuatione boni, uel longitudo. 30. cubitorum, est fides Trinitatis, cum perfectione boni operis, sine qua fides inoperosa est. Latitudo autem est dilectio Dei, & proximi amici, & inimici, & signatur, in 50. cubitis, quia quinquagesima die à passione Christi datus est Spiritus sanctus, per quem (ut dicit Apo. Rom. 8.) Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Altitudo autem est spes, & desiderium seculi ueteri, quæ spes designatur, in 30. cubitis, quia scilicet trecentarius numerus externario, & denario ducitur, ter enim decem faciunt 30. Ternario autem triplex spes signatur, scilicet de uenia, de gratia, & gloria. In denario autem addito ad impletio decalogi, ut scilicet adimpletio decalogi, sub spe pœnitentiæ triplici. Alioquin spes sine meritis: uel operibus non esset ueritas, sed præsumptio. Consummatio autem in uinum consummatio est.

Sum. de Exempla.

bitum est, ut omnes motus, & affectus dirigantur in deum, sicut dicit psal. Cor meum, & caro mea exulta uerunt in Deum uinum, uel hæc consummatio sit in perfectione consiliorum. Mat. 10. Adhuc unum tibi deest, si uis perfectus esse, &c. Dicitur autem, quod ille cubitus arcæ fuit geometricus, qui ualeat sex vsuales ad ostendendum, quod per sex misericordiarum opera ad unitatem perfectionis diuinæ consolationis, & supernæ pacis ascenditur.

Secundo in forma arcæ considera aperturam locorum. Habebat enim in duobus locis aperturam, unam ad lumen recipiendum, scilicet fenestram, & liā à latere ad ingrediendum, ostium. Fenestra ergo est gratia, quæ illuminat domum mentis. Vel forsitā est intelligentia, per quam lumen sapientiæ, & scientiæ suscipimus. Ostium autem est liberum arbitriū, quod aperit primò gratia. Vnde Bernar. Et si adinueniri potest, præueniri non potest.

Tertio considera distantiam mansionum. Nam secundum Aug. Arca fuit inferius bicamerata, & superius tricamerata, nam in inferiori mansione, idest super tabulatum sentinæ, fuit duplex camera, quarum una dicebatur stercoraria, alia autē apothecaria. Sed supra istam mansionem fuit alia mansio superior, quæ habebat tres cameras, duæ camerae laterales erant una immitium animalium, & serpentium. Altera uero mitium, media autem camera erat hominum, & auium, ostium autem erat ibi, bicamerata, & tricamerata coniungebantur. Bicameratio nanque arcæ atreditur in delectatione sensualitatis, quæ maximè inuenitur in actibus duarum potentiarum vegetatiue partis, scilicet propagatiue huc generatiue, quantum ad actum uenerem, & ista est, ut lenina stercoraria, & nutritiue quantum ad esum, & ista est apothecaria. Tricamerata autem attenditur in ratione, cuius tres vires sunt, scilicet irascibilis, quæ detestatur malum, & ista est habitatio immitium passionū, ut iræ, & audaciæ, & huiusmodi.

Item concupiscibilis, & hæc est quæ bonum prosequitur. Et hæc est habitatio mitium passionum, ut amoris, mansuetudinis, & huiusmodi. Et duæ hæ vires dicuntur rationales non per essentiam, sed per participationem secundum philosophum, in quantum scilicet natae sunt rationi obedire. Tertia autem est rationalis per essentiam, quæ ratio uocatur. Et hæc est, quæ discernit bonum, honestum, & uerum. Vnde hæc dicitur habitatio hominum, scilicet atriū uerū, & auium, scilicet contemplatiuorum. Quorum primū reguntur prudentia, secundū eleuantur sapientia. Alij autem sunt qui dicunt huiusmodi cameras arcæ fuisse dispositas solum in altitudine. Et dicunt, quod inferius in fundo erat sentina siue stercoraria, supra quam erat apothecaria, & supra hæc erat immitium animalium. Et ostium erat medio ubi apothecaria coniungebantur camerae immitium, supra hanc habitatio mitium animalium. Et in suprema erat habitatio hominum, & auium. Et ideo per stercorariam potest accipi peccati in anima segetis detestatio. Per apothecariam lachrymarum effusio, postquam diabolus suscitatur ad impugandum, & ideo sequitur habitatio immitium animalium, idest multiplicatio tentationum. Sed quia Deus adiuuando, & cō-

solando subuenit, sequitur habitatio mitium, id est gratia consolationum, postquam sequitur habitatio hominum, id est exercitatio actiuorum, & auium, id est perfectio contemplatiuorum.

Quarto assimilatur bona conuersatio arce, ratione clausuræ, quia ingresso Noe in arcam cum his, qui debebant ingredi, clausit eam Dominus de foris, qui vt mundatio diluuij non nocuerit eis. In quo docetur homo iustus, vt si inundauerit diluuium carnis intret arcam tranquillæ mentis. Et licet circumstant torrentes iracundiæ, flumina luxuriæ voragine gulæ licet ebulliant torrentes delectationum abyssus, cupiditatum, maria conturbationum, intrat tamē Noe arcam, id est quietus animus clauso de foris silentij hæstitio, possidet animam. Et quanto magis caro laborat in actione, tanto spiritus volat sublimius in contemplatione. Vnde Paulus, qui plus omnibus laborauit infame, & siti, in frigore, & nuditate, &c. dixit, Nostra conuersatio in cœlis est.

Quemadmodum cor Dei gratia repleti, custodiri que debeat a peccato mundanum, per quinque rasis similitudines demonstratur.

CAP. XV.

Cor custodiendum est, vt vas omnium thesaurorum cœlestium, & sicut castrum in terra inimicorum situm. Pr. 4. Omni custodia serua cor tuum. Est enim, vt vas preciosum, quod carius emitur, & in eius fractura magnum damnum incurritur, & difficiliter reparatur, & ideo à Sanctis viris diligentius custoditur. Apost. 1. Te. 4. Sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore.

Item vas cordis, vt possit optimo liquore gratiæ repleti, primo oportet, quod euacuetur, scilicet ab amore seculi. Vas autem repletum vno liquore, nõ potest recipere alium nisi euacuetur, sicut plenum vinum, non recipit oleum, quin effundatur. Tanquam vinum, quod mentem inebriat & infatuat est affectus, & amor mundi, sed tanquam oleum, quod illuminat, & sanat, & lætificat, est gratia Dei. Vnde oportet, quod euacues fetidum vinum: si vis recipere limpium oleum. Vnde 4. Reg. 4. Vasa vacua repleuit Euseus.

Secundo oportet, quod lauetur, scilicet à sordibus peccatorum. Aliquando etiam euacuato vase adherent aliquæ sordes quas oportet lauare, ne liquorẽ immittent adu corrum pant, nec potest intrare gratia Dei vbi sunt sordes peccati, ergo sicut dicitur Hier. 4. Lava à malitia cor tuum.

Tertio oportet, quod vas siue dolium cordis obstruatur siue ligetur, ne scilicet immixtus effundatur nullus, enim sapiens immitteret vinum in vase, ex quo videret statim esse effundendum. Vnde illi, qui gratiam recipiunt, & statim effundunt, dicuntur esse fatui, secundum illud Ecc. 20. Gratia fatuorum effunditur. Et hoc est, quia fatuus nõ habet vas cordis ligatum, vel solidum, sed contractum, secundum illud, Ecc. 21. Cor fatui quasi vas contractum.

Quarto oportet, quod inclinetur siue subiciatur rei immittendæ. Non enim posset vas repleti aqua fluminis, vel putei, nisi inclinaretur, vel profundè im-

mergeretur. Sic cor hominis non impletur gratia, nisi humilietur. Eccl. 1. Inclinaui modice aurem meam excepti illam, scilicet sapientiam, vel gratiam.

Quinto oportet si esset euersum, vel etiam postquam est inclinatum: quod erigatur, & hoc est per desiderium, vel orationem ad Deum. Sap. 7. Optaui, & datus est mihi sensus, inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, qui est etiam spiritus gratiæ.

Item nota, quod cor purum etiã minima peccata metuit. Nã in panno albo minima macula apparet, & nimis displicent, sic in corde puro minima peccata. Eccl. 9. Omni tempore sint vestimenta tua candida.

Item cordis intimum quandoque assimilatur lecto sicut dicitur. Cant. 2. In lectulo meo per noctem que fui, quem diligit anima mea. Greg. In lectulo, & per noctem dilectus queritur, quia nimirum etiam inuisibilis conditoris species expressa omnis corporeæ visionis imagine in cubili cordis inuenitur. Quandoque verò assimilatur cubili secundum illud Ps. 149. Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, quia. scilicet mala Sancti ab exterioribus fugiunt seculi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia perfecta erit, cum carnis exterioris pugna non fuerit, nam quousque ad illicita per carnem trahimur, quia quasi domus nostræ paries queritur etiam cubile cordis perturbatur. Quandoque verò assimilatur strato secundum illud psal. Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius, quia videlicet cum nos tectio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitatem stratum cordis confundit.

Corporis delictum sedulo inservire signum maximum probationis esse, primorum reproborum exemplo ipsi in varias mechanicas artes principaliter occupantur confirmatur.

CAP. XVI.

Corpori seruire, & animam negligendo, se totum ter circa ea, quæ sunt corporis, occupare, proprium est reproborum. Et hinc est, quod artes illæ mechanicæ, quæ commodis & deliciis corporis maxime inserviunt, à reprobis hominibus primitus sunt inuentæ, scilicet à Cain, & filiis eius. Nã ipse primus reprobos, scilicet Cain fuit, qui vt auaritæ suæ consuleret, sicut dicitur in historiis scholasticis, primo agriculturæ se dedit.

Item primus qui terminos terræ posuit, & qui terminum hominum simplicitatem adinventionem mentium, & ponderum, ad calliditatem, & corruptionem perduxit.

Item ipse Cain fuit qui primam ciuitatem ædificauit, & vocauit eam ex nomine filij sui Enoch. Greg. Quid sibi vult, quod Cain primũ filium Enoch vocauit, atque ex hoc nomine ciuitatem quam condidit appellauit? Cain primus ciuitatem construxisse describitur, vt aperte monstratur, quod ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate eterne patriæ alienus extitit. Peregrinus namque à summis fundamentum quasi longe habitationis in infirmis posuit, qui stabilitatem cordis in infirmis collocauit. Vnde in eius stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur primus nascitur, sed de electorum progenie Enoch scriptum fuisse memoratur, quia reprobi in hac vita, quæ est ante

est ante semetipsum ædificandõ dedicant. Electi verò ædificationis suæ dedicationem in finem temporis expectant.

Item label, qui fuit de stirpe Cain, fuit primus, qui inuenit tentoria portatilia de loco ad locum pro pastorum, scilicet comoditate, & deliciis. Et ideo signat peccatorem, & propriissimè prælatum qui tabernaculo corporis deferuens in deliciis, transit de loco ad locum. I. ruit de vitio ad vitium, & nomen fratris eius Iubal, qui fuit pater canentium in cithara, & organo. I. primus inuentor consonantiarum musicalium, vt labor pastoralis in deliciis verteretur: hoc. n. pertinet ad voluptatem aurium, contra quos Iob. 21. Te nent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Item postea Tubalcain de eadem stirpe generatus fuit, primus faber, & operans in ære, & ferro. Vnde dicitur fuit malleator, qui primo inuenit vsum armorum. Et in hoc significat oppressores. Et iterum fuit in ybidinem oculorum fabricauit. Vnde in hoc signat curiositatem oculorum. Soror autem Tubalcain fuit Noema, quæ attem textoriam adinuenit, quæ scilicet pertinet ad mollitiem, & curiositatem vestium. Cuius contrarium commendatur in Sanctis. scilicet asperitas, & utilitas vestium, sicut de Ioanne Baptista patet, & pluribus aliis.

Bonorum, malorumque Prælatorum correptionem humiliter fore à subditis omnibus suscipiendam, Barbitonsorij exemplo, & quomodo etiam eam sit agenda, vt correptorum corda, & opera immutare queat, diuersimodè suadetur.

CAP. XVII.

Correptionem prælati etiam dyscoli, debet subditus humiliter portare, attendens cum raditur barba alicuius quam patienter se habet sub rasorio, & permittit caput suum à rasore modo in dextera, modo in sinistra duci, nec audent mentum leuare, nec os aperire, ne si rasori resistat, vulnus incurrat. Attende claustralis sub manu rasoris te positum, nõ sub rasorio correptionis rebellare, sed rasoris manibus humiliter te tractari permittas, ne læsiones grauiiores incurras tam in mente, quam in corpore.

Item qui sub manu rasoris ineptè raditur, necesse est, vt patientius se habeat, quia facilius læderetur quam à bono. Sic sub dyscolo, & inepto prælato plurimum expedit patientius se habere. Nõ enim tantũ bonis subiectus esse debes, sed etiam dyscolis, vt ait 1. Petr. 2. O quam graue est à malo tondeute, & cum rasorio dentato sine aqua radi, qui cum deberet scindere pilos, scindit carnem. Quid per rasorium dentatum, nisi mordax correptor, & contentiosa intelligitur: per aquam verò lenitas correptionis designatur. Noli ergo õ prælate aquam omittere in barba radenda, id est, lenitatem, & compassionem à correptione amouere, sed dentes remove à rasorio tuo, id est à correptione conuulsiuum. Et nota quod ille qui habet rigidum pi-

lum magis sub rasorio patitur. Sic qui rigidus est sub disciplina, & culpam suam defendere vult, deterior habet. Pro. 16. Qui corripientem se dura ceruice contemnit, repente superuenit ei interitus.

Item correptio acuta, & doctrina discreta immutant non tantũ corda, sed etiam opera correptorum, sicut culcelli perforatio, & aquæ coloratæ infusio immutant fructus arborum. Dicunt. n. agriculturæ auctores, quod si quis vult arborem pomiferam siue fructiferam producere fructus siue poma rubicunda vel alio colore colorata, hoc modo fieri potest. Fac foramen in arbore cum cultello, & quemcunque colorem vis distempera cum aqua, & infunde, & colorabitur fructus eodem colore. Quid autem est culcelli perforatio, nisi subtilis, & pungens delinquentis correptio? Et quid est aqua colorata, nisi prædicantis vel exhortantis doctrina discreta, & decenti pronuntiatione prolata: Hæc sunt enim quæ faciunt arbores id est, audientes discipulos producere poma pro varietate correptionis, seu persuasionis ipsius diuersarum virtutum quasi diuersorum colorum pulchritudine adornata.

Item quod delinquentis correptio debeat esse mixta, siue temperata ex asperitate & lenitate, patet alio exemplo. Dicunt enim viri de agricultura periti & experti, quod si arbor, quæ facit acetosum, vel amarum fructum, perforetur, ita quod foramen per arborem transeat, & in ipsum foramen aqua mellita perfundatur, & cum clauo, qui sit de ligno eiusdem arboris, ipsum foramen obstruatur; talis, inquit, arbor facit fructum dulcem.

Quid autem est arbor faciens fructum acetosum, vel amarum, nisi peccator faciens opus malum, quod tandem conscientiam pungit, & amaræ poenæ reatum inducit. Sed eius foramen tunc aqua mellita infunditur, cum blanda eius auri correptio adhibetur, quæ tunc cum clauo obstruitur, cum terrore poenæ, & comminatione cohibetur. Ex quibus patet, quod in correptione delinquentis, miseri dicunt adinuenire aqua id est, sapientia locutionis mel, id est, dulcor mansuetudinis, & clauis, id est, terror poenæ, vel comminationis.

Et talis correptio sic arborem, id est, hominem immutat, vt quæ primo faciebat poma acetosa vel amara id est opera corrupta, & praua producat e contrario suauia, & dulcia, id est opera de cætero faciat honesta & gratiosa.

Item corripiens nimis durè similis est ei qui veteres reparat patellas; qui volens vnum foramen vno ictu mallei obstruere multa foramina facit, vel vnum magnum maius quam autè, vel aliquando patella confringitur.

Et quid est correptio nisi vasorum fractorum reparatio? Eccl. 21. Cor fatui quasi vas contractum. sed ictus nimis fortis, id est correptio nimis dura non corrigit sed deteriorefficit.

Item sicut medicus nimia portione vel medicina occidit ægrotum, sic qui nimis dura correptione corripit non emendat sed perire facit. Senec. Vitia animi sicut vitia corporis leniter tractanda sunt.

Quibus vii Demones expellantur eorumque potentia cōprimatur, nonnullis remediis, quibus ad eiciendas Pulices, Cynifes, & formicas vti solemus, lucida simis erudimur exemplis.

CAP. XVIII.

Demones repellendi sunt sicut pulices, cynifes, & formice. Docet enim Pal. in libro suo, quod contra pulices remedium est amurca per pavementum frequenter aspersa, vel cyminum agreste cū aqua tritum, cucumeris semen agrestis cum aqua resolutum, vel cum aqua lupinorum: fileris austeritati bus inuncta, si eis locus pulicum fuerit aliquoties infusus. Sed cynifes (vt dicit) extinguuntur amurca, & felle bubali, lectis, aut locis perunctis, vel foliis hederæ titis ex oleo, vel incensis sanguisugis. Sed contra formicas, (vt dicit) si habent foramen in loco vnde eas volumus expellere, cor noctuæ admoueamus. Si autem de foris veniunt, omne loci spacium cinere, vel creta candida signabimus. Ex his ergo multiplex remedium contra dæmones colligere possumus. Nam prædictorum remediorum quædam sunt vinctiosa, sicut amurca, vel oleum: quædam sunt amara, sicut agreste cyminum, vel cucumer, vel hederæ, vel lupinus, & fel bubali, & aqua cum eis mixta: quædam verò austeræ, vt filer. quædam verò sunt fumosa, vt incensæ sanguisugæ. In vinctuosis ergo notatur deuotio, in amaris contritio: in austeris abstinentia, & carnis mortificatio, in incensis, & fumosis feruida oratio. Sed vterius contra formicas additur cor noctuæ, per quod significatur cordialis amor Christi, quem ostendit nobis in morte. Vnde & latus eius apertus est, vt ipsam cor pateret, & ipse Christus absconditus mansit in sepulchro, vt nycticorax in domicilio, vt dicitur in Psalm. 101. Vnde admotio cordis noctuæ, est meditatio crucis, siue mortis Christi.

Item additur cinis, in quo signatur memoria mortis nostræ & insuper candida creta, per quam intelligitur conscientiam mundam. His enim potissimè remediis demones à nobis repelluntur, & eorum tentationes, & molestiæ superantur, scilicet vinctione deuotionis, amaritudine contritionis, mortificatione corporis, feruore orationis, meditatione dominicæ crucis, memoria nostræ mortis, & emendatione vitæ.

Item contra nos pugnat ad modum militis. Nam si miles etiam satis fortis, ad pugnam vadit inermis facilliter hosti cedit, sed si bene armatus incedit, facilliter hostem ferit. Similiter antiquus hostis quasi nos inermes aggreditur, cum mala appetit. suggerens humanæ menti bona, simul omnia destruere conatur, & tunc tanto facilius vincit, quanto apertius cognoscitur, sed quasi armatus venit quando bona aliqua corrumpit. Nam sæpè quosdam intellectu non tentat, estque in sacri eloquij meditatione non obuiat, sed tamen eorum vitam in operatione supplantat, quia dum de virtute scientiæ laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt, cumque in fauoris delectatione animus decipitur, vitæ suæ vulnera non mede-

cur. Hunc ergo armatus hostis rapit, quem fraude & eius ex alia deserens ex alia parte vincit, vt dicit Gregorius.

Ex simi proprietate, ac varietate, diuinitatem pariter proprietas, & varietas, diuinitatemque vti bonus qualis esse debet, similitudinibus edocetur.

CAP. XIX.

Diuitiæ terrenæ, non profunt retentæ, sed pauperibus erogatæ: nam simus congregatus in terra, non fructificat, nec facit eam fertilem, nisi dispergatur per campos: sic diuitiæ conseruatæ non profunt, sed disperguntur. Psa. 111. Dispergit dedit pauperibus. Vnde Greg. Terrena omnia, quæ seruando amittimus, largiendo seruiamus: patrimonium nostrum retentum perditur, manet erogatum.

Item nota secundum Pall. quod triplex est genus simi, siue stercoreis, quidam scilicet qui est terræ quasi valde proficiuus, & stercoreis, & caprarum, & omnium & iumentorum. Quidam verò valde nociuus, sicut stercoreis porcini. Quidam verò valde ardēs, & calidus sicut columbinus. Sūt autem quidam homines, à quibus eorum diuitiæ misericorditer tribuuntur. Et istæ sunt valde proficiuæ, quia fænerantur Deo, qui miseretur pauperi. Vnde tales. Misericordes, & adiuui sunt sicut iumenta Dei, & oves, & capræ, & aſini, scilicet humiles, innocentes, fructuosi, & laboriosi. Seruiunt. n. proximis non solum de simo suo. i. de diuitiis, sed etiam de corpore suo. Psa. 72. Vt iumentum factus sum apud te. Quidam verò alij sunt, à quibus ipse diuitiæ turpiter consumuntur, sicut sunt volupiosi, & luxuriosi, vt pater de prodigo, qui dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriose. Vnde tales diuitiæ sunt valde nociuæ, quia sunt dationis causa. Lu. 16. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno, vnde sunt sicut simus porcorum. Quidam alij sunt, à quibus ipse diuitiæ ardentem diliguntur, sicut sunt auari. Vnde eorum diuitiæ sunt, vt simus columbarum. Eccl. 4. Qui amat diuitias, fructum non capiet eis. Tales. n. à diuitiarum amore seducti, decipiuntur, quia dum credunt possidere, diuitias, ipsi potius à diuitiis possidentur. Vnde dicitur Ose. 7. Factus est fraim quasi columba seducta, non habens cor. Cor. n. auarorum non est in eis, sed in ipsis diuitiis. Math. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

Prælati qui Agricole merito nuncupantur, quemadmodum seipfos, Dei que ecclesiam vinea Noe comparatur & in tabernaculo Moysi ritè figuratam gubernare debeant, multis instruuntur exemplis.

CAP. XX.

Ecclesiæ gubernatio est sicut illius vineæ cultura, quam plantauit Noe, quod apparet, primè ratione plantationis. Dicitur enim Gen. 9. quod cepit Noe vir agricola exercere terram, & plantauit vineam. Sic prælati agricola est, ad quem. s. pertinet agrum. i. vitæ sibi committit plebis colere, & terram propriam. i. semetipsum ad pietatem exercere. Hic vineam plantat, quando verbo & exemplo ecclesiam dilatat. Pro. 3. De fructu manuum suarum plantauit vineam, in qua plus proficit opere, quam sermone.

Secundo

Secundo ratione potationis: quia subditur. ibidem de ipso Noe, quod bibens vinum inebriatus est, & quod datus iacuit in tabernaculo suo. Tunc enim prælati de sua vinea bibunt vinum, quando prælati de profectu subditorum, sed tunc vino inebriatur, quâdo plus debito gloriatur, nudatur autè quando magnificat simbras suas, & aliis opera sua commendat, thesaurum suum publicè in via portat, & de prædatione desiderat, sed turpius nudatur, quando propter immoderatam gloriam, in ignominiosam luxuriam cadere permittitur, vt per confusionem ignominie: curatur ostentatio gloriæ. Bernar. Magnum peccatum quod est vili emplastro curatur, hoc sæpè accidit prælato, vt denudentur scœmora sua propter luxuriam. 2. Reg. 10. nunciis David truncantur tunice, vsque ad nates. hoc fit quando vsque ad pudendam luxuriam dehonestantur prædicatores. Inebriatio autem est cordis elatio ex profectu virtutum, vel abundantia temporalium. Verendorum denudatio est infirmæ cogitationis demonstratio, dum humana prælati infirmitate conceptio gloriationis cogitat per quamlibet inactantiam, vel inanem gloriam, vel per aliquam humani excessus intemperantiam manifestatur.

Tertiò ratione filialis affectionis, id est filiorum Noe circa ipsam, quia vnus filiorum verecundiam patris irrisit, & aliis notam fecit. Alij autè auerſis vultibus eum operuerunt. In filio irridente significatur reprobi subditi, qui defectus prælatorum suorum deident, & publicè detrahendo, & infamando eorum excessus, aliis pandunt, sed in filiis cooperientibus significantur subditi boni, qui quasi pallium in humeris ponunt: dum eorum infamationem resistunt. Gregor. Quid est, quod filij verenda patris superiecto dorsis pallio auerſi venientes operiunt? auerſari dicimus, quod reprobum vultus bonis subditis, sic præpositorum suorum mala displicent, vt tamen ab aliis hæc occulter, operimentum auerſi deferunt, quia diuidicantes factum, & venerantes magistros, nolunt videre, quia regunt. Ber. Dissimulamus interim de magnis ecclesiæ prælati. Sic enim facies dum est pro reverentia diuinæ ordinationis non pro personarum meritis. Et si placet illis, vt euadant humana iudicia, cum durum iudicium in hiis, qui præstant fœnem est ridendum, sed sciendum. Augu. Non sit delectatio minorum, lapsus maiorum, sed casus maiorum sit minorum timor.

Item ecclesia fidelium figurata est in tabernaculo Moysi, nam per exteriora tabernaculi, quod dicebatur sancta, figurabatur status fidelium veteris legis, vt dicit Apost. Heb. 1. Quia ad Dei tabernaculum semper introibant sacerdotes facti: et eorum officia consummantes. Per interioris verò tabernaculi quod dicebatur sancta Sanctorum, vel celestis gloria, vel status fidelium nouæ legis, dicitur est quædam inchoatio futuræ gloriæ, in quem statum nōs Christi introduxit. Introduxit etiam ipse nōs in tabernaculum celestis gloriæ per suam ascensionem in celum, quod figurabatur per hoc, quod semel in anno summus sacerdos in sancta sanctorum introibat, velum autem, quod erat intermedium, significabat occultationem spiritualium sacrificiorum in veteribus sacrificiis, quæ velum quatuor coloribus erat ornatum. Sum. de Exemp.

natum. Byſſo quidem ad designandum, carnis puritatem, Purpura ad designandas passiones, quas Sancti sustinuerunt pro Deo: Cocco bis tincto, ad designandum, charitatem geminam Dei, & proximi. In hiacintho significabatur, celestis meditatio. Ad statum autem veteris legis, aliter se habuit populus, & aliter sacerdotes. Nam populus ipsa corporalia sacrificia considerabat, quæ in atrio offerebantur. Sacerdotes verò rationem sacrificiorum considerabant, habentes fidem magis explicitam de mysteriis Christi. Et ideo intrabant in exteriorius tabernaculum, quod etiã quodam velo distinguebatur ab altero. Quia quædam erant velata populo: circa mysterium Christi, quæ sacerdotibus erant nota, non tamen eis plenè reuelata sicut postea in nouo testamento, vt habetur Eph. 3.

Elemosyna, quæ lucerna accensa assimilatur quomodo, quibus: & quando sit agenda, hic addiscitur.

CAP. XXI.

Elemosynam hilariter dans pro Deo, hilariter remunerabitur ab eo, quia Deus est similis speculo. Nam si quis aridet speculo, & speculatus aridet ei. Et sic Deus ei, qui hilariter dat, hilariter retribuit. Apost. 2. Cor. 1. Hilariter datorem diligit Deus.

Item elemosyna assimilatur lucernæ vel candelæ accensæ. Nam elemosyna, quæ datur in vita est sicut lucerna, quæ præcedit aliquem seruans eum, vt non cadat in lutum, vel foueam. Sed, quæ post mortem datur, est sicut lucerna, quæ fertur post tergum, quæ non custodit quin cadat in foueam inferni. Itè elemosyna non debet dimitti propter aduersitatem, vel detractionem. Nam sicut semen gelu pressum, & retardatum vberius fructificat. Sic aliquando elemosyna, quæ aduersitate premitur, maiorem habet remunerationem, quàm illa, quæ cum prosperitate fouetur, & illa etiam cui detrahitur, quàm illa, quæ laudatur. Vnde Mat. 7. Sit elemosyna tua in abscondito.

Item elemosyna danda est indigenti. Vineæ nulla libentius sumptuose colitur, quæ bonum vinum affert, quàm illa quæ prauum vel nihil. Sic pauperes magis meritandi sunt quàm diuites, quia remuneratio maior habetur. Melius n. est lucrari in stappis & thobello quàm perdere in gemis & scarlato. Sic melius est dare pauperibus & vilius quàm diuitibus, quibus in futuro nam lucrum habebitur. Luc. 14. Cum facis conuiuium aut cœnam noli vocare amicos & diuites.

Cera, virgula, quæ altarum rerum exempla naturalibus, quantum inueniuntur, semel penitentis aptior, quod dicitur, facillime sequitur, quæ amaro dura dante, non tunc, transierit ostenditur.

CAP. XXII.

Etas iuuenilis aptior est disciplina, vel prælectioni, quæ senilis, quia mollis est, & flexibilior, sicut cera dum mollis est recipit impressionem sigilli, quæ non ita recipit postquam induruerit. Sic etiam tenera virgula si curua fuerit, potest ad rectitudinem reduci, præter autè nullus potest reducere. Sic quæ

do contrarium gratiæ Dei occupavit hominem, scilicet peccatum, difficilius in eo gratia Dei recipitur, quia inuenit, quod sibi repugnat. Sicut latomus, vel pictor non ita de facili sculpsit, vel pingit in lapide habente formam sicut in lapide nudo, & plano. Sicut etiam materia, quæ habet aquam difficilius suscipit ignem.

Item si in tenera ætate caro non domatur, in senectute magis contumax efficitur. Stultus esset, qui non domaret equum suum vsque quo esset senex, sic qui non domat carnem suam in iuuetute sua, sed nutrit eam delicatè. Vnde non potest eam postea tenere, sed proicit eum in lutum peccati. Pro. 29. Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, i. corpus, postea eum inuenit contumacem.

Malos non absque ratione interdum exaltari à Deo permittitur, immo id rationabiliter euenire exemplis declarat.

CAP. XXIII.

Exaltatur interdum homo non propter suum meritum, sed propter aliorum profectum. Cappan. pluuiialis siue mantellus nõ ideo supponitur cæteris vestibus, quia charior habeatur, sed vt sola deturpetur, & vt alia vestimenta custodiat. Et sicut fumarium, vel caminus cæteris partibus, & officinis domus altius eleuatur, non quia dignius aut charius, sed vt ipsum solum fumigaretur, & per alias partes domus fumus non spergatur, ne scilicet deturpetur à fumo. Sic etiã interdum indignus ratione vitæ propter utilitatem aliorum exaltatur, quia expedit, vt vnus moriatur pro populo.

Item si vis ventilare granum cum palea: granum descendit, & palea ascendit, sed non est palea super granum propter suum valorem, sed propter suam leuitatem. Sic sunt superbi super bonos. Et tamen dicitur. Matth. 3. qd dominus paleam comburet igne inextinguibili, sed triticum congregabit in horreum suum, scilicet cælum.

Sanctorum virorum corda quas habeant perfectiones, & quid in eis Spiritus sancti feruar operetur, vnico vasis anei exemplo clarum redditur.

CAP. XXIII.

Feruo spiritus quando intrus calefcit in sanctis. Cuius exemplum est, quia si fiat vas aeneum concauum habens paruum foramen supra, & aliud foramen in ventre paruum maius, & habeat pedes ita, quod venter non tangat terram, & impleatur aqua, & lignis optimis obstruatur vtrunque foramen, & ponatur in igne vehementer calido, generabitur intus vapor, qui fortificatus erumpet per aliud foramen, & si erumpit desuper proicitur aquam super loca propinquas, si inferius proicitur aquam in ignem, & proicitur titiones, & carbones, & cineres calidos. Cor. n. hominis sancti debet esse æneum per patientiæ soliditatem, concauum per humilitatem, superius perforatum & apertum ad Dei contemplationem, licet hoc foramen sit paruum, quia paruum de Deo possumus contemplari in hoc mundo.

Item debet esse perforatum, & apertum inferius

ad dilectionem proximi.

Item à terra eleuatur per contemptum temporarium.

Item aquæ sapientiæ repletum & debent obstrui, & claudi foramina, scilicet per custodiam sensuum. Tunc autem in igne vehementer calido ponitur, quando diuina eloquia meditat, sicut Psal. 118. ait. Ignem eloquium tuum vehementer. Vel quando meditat de dolore passionis Christi, quia talis dolor renouatur in corde per memoriam meditantis, vehementissimè accendit, secundum illud Psal. Dolor meus renouatus est: concaluit cor meum intra me, & in medio mei exarsit ignis. Vnde tunc generatur vapor. i. deuotionis seruor, qui superius per oculos proicitur aquam lachrymarum. Inferius autem ad proximos facit proicere titiones. i. ignita sanctorum exempla, & carbones, id est seruicia verba, & cineres calidos. i. humilia, & feruentia opera penitentia.

Tabernaculi Moysi constitutio, ipsiusq; partium omnium spiritualis significatio per quas Christi fidelium status rectissime figurari aperitur.

CAP. XXV.

Fidelium Christi status figuratus est in tabernaculo Moysi. Nam totum corpus tabernaculi constabat ex quibusdã tabulis, in longitudine erectis, quæ quidem interius tegebantur quibusdã cortinis ex quatuor coloribus variatis, scilicet de bysso retorta, & hyacintho & purpura, cocco bis tincto, sed huiusmodi cortinæ tegebant latera solum tabernaculi. In tecto autem tabernaculi erat operimentum vni de pellibus hyacinthinis. Et super hoc aliud de pellibus arietum rubricatis, & desuper tertium de quibusdã sagis cilicinis, quæ non tantum operiebant tectum tabernaculi, sed etiã descendebant vsque ad terram, & tegebant tabulas tabernaculi. Per tabulas igitur ex quibus constructum fuit tabernaculum, signabantur fideles Christi, ex quibus constituitur ecclesia. Tegebatur autem tabula interius cortinis quadricoloribus, quia fideles interius ornantur quatuor virtutibus. Nam in bysso retorta, vt gl. dicitur, signatur caro castitate renitens. In hyacintho mens superna cupiens. In purpura caro passionibus subiacens, in cocco bis tincto mens inter passionem Dei & proximi dilectionem resurgens. Per operimentum vero tecti designantur prælati, & Doctores in quibus debet renitere cælestis conuersatio, quæ signatur per pelles hyacinthinas, propterea ad martirium, qui signant rubricatæ pelles, austeritas vitæ, & tolerantia aduersorum, quæ signantur per saga cilicina, quæ erant exposita ventis, & piquis, vt dixit glossa.

Item nota, quod fideles Christiani antiqui fuerunt feruentiores modernis, sicut vinum vetus calidius nouo. Dicitur in li. de vindemia, quod nouum vinum frigidius est propter terrestreitatem, & aquositate. Vetus n. vinum calidius, & fortius, & magis odoriferum, quod n. in eo erat aquosum, tempus consummatis. Sic antiqui Sancti caruerunt terrestreitate avaritiæ, & aquositate luxuriæ. Vnde fuerunt feruentiores in amore, fortiores in persecutione: & redolentiores in conuersatione. Eccl. 9. Vinum nouum, &c.

Divina

Divina iustitiæ flagella, quæ sagittis comparantur quantum nobis prosunt, quotq; modis, & cur, interdum Deus animam, & corpus vulneret, vt ad salutem reuocet, variis ostenditur similitudinibus.

CAP. XXVI.

Flagella diuina iustitiæ assimilantur sagittis, ex eo, quod sagittarum more percutiendo prosterunt. Nam dum corpus vulnerat, spiritum humilliant. Vnde Iob. 6. dicitur, Sagittæ domini in me sunt, quæ tantum indignatio ebibit spiritum meum. Quid n. est spiritus hominis nisi spiritus elationis. Sagittæ autem domini spiritum ebibunt, cum supernæ animaduersionis sententiæ afflictæ mentem ab elatione compescunt.

Item sagittæ domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsus trahunt.

Item sagittarum indignatio spiritum hominis ebibit, quia supernæ sententiæ electos, quos in peccatis inueniunt, dum vulnerant, immutat, vt duritiam suã transfixa mens deserat, atque ex saluti sero vulneris sanguis confessionis currat, pensant namque vnde laquei sunt, pensant à quanta beatitudine ad quæ corruptionis suæ tormenta ceciderunt: & non solum gemunt in his, quæ sustinent, sed in super metuunt, hoc quod districte iudex delinquentibus de gehennæ ignibus comminatur. Vnde iustorum mens non solum perpendit, quod tolerat, sed etiam pauet, quod restat, videlicet qualia in hac vita patitur, metuunt ne post hanc grauiora patiantur, sicut Gre. dicit.

Item flagellum, & percussio Dei, est ad animæ salutem, eo modo quo medicus vulnerat ad corporis sanitatem. Vnde Iob 5. Ipse vulnerat, & medetur, percutit, & manus eius sanabunt. Vbi Gre. dicit, qd duobus modis omnipotens Deus vulnerat quos ad salutem reducere curat. aliquando. n. carnem percutit, & mentis duritiam suo pauore tabefacit, vulnerando ad salutem reuocat, cum electos suos affligit exterius, vt interius viuant. Vnde per Moysen loquitur dicens: Ego occidã, & ego viuere faciã: percutiã & ego sana bo. Occidit. n. vt viuificet, percutit vt sanat. Quia idcirco foras verbera admouet, vt intus delictorũ vulnera curet. Aliquando autem si flagella exterius cessare videatur, intus vulnera insigunt, quia mentis nostræ duritiã suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat, quia terroris sui iaculo transfixos ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda. n. nostra malè sana sunt, cum nullo Dei amore sciuntur, cum peregrinationis, suæ ærumnam non sentiunt, cum eiga infirmitatem proximi quamlibet nec min. mo affectu laquefcunt, sed vulnerantur, vt sanentur, quia amoris piculis mentes Deus insensibiles percutit, motusque has sensibiles per ardorem charitatis reddunt. Vnde ei sponfa in Can. 4. dicit, Vulnerata charitate ego sum: malè. n. sana anima, atque in huius exitij cæca securitate prostrata nec videbat dominum nec videre requirebatur, percussa autem charitatis eius piculis vulnerat in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis, & miro modo viuificatur ex vulneribus, quæ prius mortua iacebat in salute, æstuat, anhelat, & iam videre desiderat, quem fugiebat. Percussio

ne. n. ad salutem reducit, quæ ad securitatem quietis intinæ amoris sui perturbatione reuocatur.

Dei gratia distinctio, effectus & perfectio, quæ manibus, ciuitatisque munitionibus assimilatur, quemadmodum in anima infundatur exprimitur.

CAP. XXVII.

Gratia Dei non infunditur, animæ, nisi prius sit purgata, & munda. Nam sicut in pergamento nisi prius rasum fuerit, non scribitur, ita cordi humano nisi prius purgatum fuerit, gratia non infunditur. Ber. Balsamum est gratia Dei, vas purissimum requirit.

Item herba malæ, & spine prius eradicantur, à terra quam seratur triticum. Sic cogitationes, & actiones malas prius amouere debemus à nobis, si nos volumus esse agri Dei, & gratiæ semen suscipere, & fructum bonum ferre. Hier. 3. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. i. super peccata.

Item gratia Dei assimilatur manibus, & munitionibus ciuitatis. Mænia enim in vrbibus pro ornamento sunt, munitiones pro defensione, vt Gre. dicit. Mænia enim assimilantur gratiæ gratis datæ, sicut propheta, doctrina, gratia linguarum, virtus curationum: quæ licet animam ornent, tamen sine eis anima stare potest munita per fidem, & iusticiam. Sed gratia gratum faciens ex qua est fides, spes, charitas, & cæteræ necessariae virtutes, assimilatur munitionibus: quia si hæc habere negligimus hostilibus insidiis patemur, vt Greg. dicit. Et de his manibus, & munitionibus dicitur Thre. 2. Factus est dominus velut inimicus, precipitauit in Israel mænia eius, dissipauit munitiones.

Quo pacto humilitas in tentationum impetum corroborat fideles, cæterasque in eis virtutes conseruet, Rosarum olleque similitudine indicatur.

CAP. XXVIII.

Humilitas cogitationum firmat bene operantes contra motum tentationum: Cuius exemplum apparet in rosis siccatis, & puluerizatis: quia puluis rosarum siccat, vt dicit Plinius dentes mobiles firmos efficit, puluis quippe rosarum, est humilitas mentium, siue cogitationum. Dentes autem qui aliis membris cibum siue nutrimentum præparant, terendo sunt actiui, qui proximorum nutritioni, siue sustentationi seruiunt. Vel prædicatores qui aliis c. b. u. spiritualem verbi Dei terendo, vel exponendo præparant, & porrigunt. Vt ergo hi dentes firmetur, ita vt tentationum, vel superbiz impulsu non moueantur, oportet, quod puluere rosarum. i. humilitate cogitationum teneantur.

Item humilitas conseruat virtutes, sicut olla rudis conseruat rosas vrides. Dicit enim Pallad. quod illi qui volunt rosas seruare vrides, in rudi olla conditas, & bene munitas sub diuo obruant ac reseruat. Et quod est rosas seruare vitides in vitore, nisi tenere virtutes in suo spiritali vigore, quæ tunc in olla rudi reconduntur, quæ sub inculta conuersatione, & humili abscondunt. Sed tunc bene sub diuo obruantur, cū in humilem mentem cõclusæ per ostentationem,

velia & tantiam ad publicum non ducuntur, secundum illud Mat. 6. Attendite, ne iustitiam vestram faciatis etiam hominibus, ut videamini ab eis. Sed quia humilitas vera nequaquam esset, quae opportuno tempore virtutes absconditas, ab opere vacuas, seu ociosas teneret. Oportet iterum ipsas virtutes, sic seruari in mente humiliter quae admodum, & rosae recentes in canna viridi seruantur. Dicitur enim idem Palli, quod rosas nondum patefactas seruabis si in canna viridi stante fixa reducas, ita ut fixam crescere patiaris, & eo tempore cannas recidas, quo rosas virides habere volueris. Quid autem est canna viridis, nisi mens vitiosa & humilis quae semper, scilicet in bono opere crescit, & tamen intus a superbia spiritu vacua existit. In hac rosa nondum aperta, i. virtutes nondum pro palatae sic sunt abscondenda hominibus, ut tamen eis tempore congruo ad exercenda spiritualia opera non denegentur egressus.

Quinque contra inconstantis hominis naturam, ac ad peccandum procliuatatem remedia apponuntur, singula quae exemplis non obscuris corroborantur.

CAP. XXIX.

Inconstans, & leuis homo cedit omni tentationi. Nam sicut gallus supra pinnaeculum ecclesiae cuiuslibet vento se veritatis quoque homo inconstans cuiuslibet cedit tentationi. Iob. 26. Tollit eum ventus vrens, & auferet de loco suo, paleam enim tollit ventus, non granum, Iob. 21. Erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbas dispergit. Poma putrida, & vermiculosa cadunt de arbore ad modicum ventum, sed sana bene se tenent. Sed nota, quod secundum Palli, contra caduca poma specialiter Perfici potest adhiberi remedium. Nam si poma Perfici incipiunt esse caduca, radices eius cum securi, aut alio instrumento findere debes, & fissuris eius truncos factos de pino imprimere, vel seraminibus cum terebello factis clauos ex salice factos cum malleo fortiter insigere. Quid igitur sunt caduca Perfici poma, nisi inconstantium hominum infirma opera, vel recidua peccata? Et quid est radicem arboris securi findere, nisi memoria mortis mentem hominis exercere? Matth. 4. Iam securis ad radicem arboris posita est. Succidit enim ipsa mors hominem, velut securis arborem: sed quia radix arboris, est ipsa mens, vel cor hominis, ad quam dum scissio securis, i. consideratio mortis reducitur, peccatum euitatur secundum illud Eccl. 7. Memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis. Sed quasi fissurae securis truncus pini, quae est arbor semper virens inseritur, dum eiusdem mortis memoriae futuri secali, quod semper manet cogitatus adiungitur: sed quasi foramen terebelli, est timor diuini iudicii, quasi verus salicis clauus, est aeterni supplicii reatus, quia, sicut salice vitis ligebatur ad palium, sic ex peccati perpetratae anima obligatur ad supplicium, quasi autem mallei percussio, est diuini verbi auditio. Hier. Sermo Dei quasi malleus coteret petras. Habes ergo multiplex remedium contra caducum pomum, i. contra inconstantis hominis opus reciduum, quorum primum est timor mortis, per quem peccatum finitur. Secundum est consideratio aeterni

nae beatitudinis, quae per peccatum amittitur. Tertium est diuini timor iudicii, cui peccator assistitur. Quartum est timor gehennae, quae peccatum puniatur. Quintum est auditus diuini verbi, ex quo peccator conteritur.

Inferni ingressus qui domus Dadaei, & nassa comparatur quantum damnatis sit facilis, gradusque reuocatio difficilis, auctoritatibus, exemplisque confirmatur.

CAP. XXX.

Infernus similatur domui Dadaei, cuius facilis est ingressus, sed negatur egressus & est sicut nassa, quam facilliter intrant pisces, sed exitus est impossibilis. Virgilius: Facilis descensus Averno, Noctes arque dies patet atri ianua Ditis. Sed reuocare gradum, superatque euadere ad auras. Hoc opus, &c. Sapientia. Non est agnitus qui sit reuersus ab inferis. Sed nota hoc, quod exitus de inferno potest dupliciter intelligi. Vno modo, ita quod simpliciter inde aliquis exeat, ita ut iam amplius eius locus non sit infernus, & sic nullus inferno finaliter deputatus, inde exire potest. Iob. 1. Qui descendit ad inferos, non ascendit. Alio modo potest intelligi, ut exeat inde ad tempus. & sic secundum ordinem diuinae providentiae permittuntur aliquando damnati uiuentibus apparere ad eruditionem eorum, & terrorem, non autem frequententer hoc accidit.

Primo, quia damnati ita sunt penis oppressi, ut de sua miseria magis doceant quam curent alijs apparere.

Secundo, quia hoc non possunt, nisi diuinitus permitti: neque etiam, quando sic apparent damnati, sunt liberi a poena inferni, quia locus inferni cedit in poenam, vel dolorem animae ex eo, quod tali loco deputata est, ab hoc autem non absoluitur quamuis ad horam exire permittatur, sicut nec captiuus absoluit a carcere vel a vinculis ex eo, quod ad horam exeat. Unde poena inferni, siue dolor manet in anima etiam extra infernum. Et quamuis damnati aliquando presentialiter sint in loco ubi apparent, non tamen credendum est, quod hoc accidat semper: quia aliquando huiusmodi apparitiones fiunt, vel dormiendo, vel vigilando operatione bonorum, vel malorum spirituum ad instructionem, vel deceptionem viuentium, sicut etiam aliquando viui homines alijs apparent, & eis multa dicunt in somniis, cum tamen constet eos non esse praesentes, sicut Augu. per multa exempla probat in libro de cura pro mortuis agenda.

Plura in Moyse lege meritis reputabantur immunda, quibus reuerentiae assignantur, quas mentis immunditiae varietas metaphorice aperitur.

CAP. XXXI.

Immunditia mentis representabatur in lege Moyse si per immunditiam domus, & vestis, & vas. Nam in lege veteri reputabatur immunda domus, vel vestis quae erat leprosa, vel vas, quod non habebat operculum, vel ligaturam, etiam dicebatur immundum. Dicebantur ergo domus, vel vestes leprose per similitudinem, quia sicut in corpore lepra morbus est ex humore corrupto, putrefaciente carnem, & corruptente, ita etiam propter aliquam corruptionem & excessum humiditatis, vel siccitatis fit aliquando corruptio in lapidibus, vel vestimentis. Et

Et ideo hac corruptionem lex vocauit lepram, ex qua domus, vel vestis immunda iudicabatur, tum quia omnis corruptio ad immunditiam pertinebat, tum quia contra huiusmodi corruptionem Gentiles Deos ponentes colebant. Et ideo lex praecipit huiusmodi domus, in quibus esset talis corruptio perferens destrui, & vestes comburi ad tollendam idololatricam occasionem. Vasa etiam quae non habebant operculum, vel ligaturam desuper reputabantur immunda, quia in talia vasa de facili poterat aliquid immundum cadere, unde poterat immundari.

Item valebat hoc ad vitandum idololatricam. Credebant enim idololatras, quod si mures, aut lacerta, vel aliquid huiusmodi dum immobilabant idolis, cito caderent in vasa, vel in aquas quod essent dijs gratiosa. Vnde etiam adhuc aliqua mulierculae dimittuntur, & cooperata vasa in obsequium nocturnorum numinum, quae ranas vocant.

Figuraliter autem per lepram domus significatur immunditia congregationis haereticorum. Per lepram vero in veste linea significatur peruersitas morum ex amaritudine mentis. per lepram vestis lancae significatur peruersitas adulatorum. Per lepram vero in stamine significatur peccata carnalia. Sicut enim stamen est in subtegmine, ita anima in corpore. per vas autem, quod non habet operculum, vel ligaturam significatur homo qui non habet aliquod velamen caciuitatis, qui non constringitur aliqua censura disciplinae.

Homini impatientis querula natura per nonnullorum animalium irrationabilium exempla aperte monstratur.

CAP. XXXII.

Impatientis homo semper est querulus, sicut currus qui semper stridet, siue sit in bona via, siue in mala: imo quanto melius habent quidam, tanto magis murmurant: Vnde sunt sicut asner qui, quando exiit domum est ad ventum, & pluiam non pipat, sed tacite querit victum suum, sed quando est in domo, vadit pipando per domum cum tamen melius habeat quam extra. Et sicut gallina quae vadit cluando, & sicut auis in cauea quae satis habet ad comedendum, & tamen ad quodlibet foramen trahit caput suum cupiens exire: & sicut inclusus porcus qui semper grunit, & non vult stare in pace. Prou. 7. Garrula, & vaga, quietis impatiens, talis persona.

Vnde dicitur invidia, invidiaque hominis natura quam sit prava, auctoritatibus, & exemplis edocetur.

CAP. XXXIII.

Inuidus homo de profectu aliorum deficit, sicut ignis graecus qui in aquis ardet, & seipsum consumit, sicut ignis consumit ligna. Nec potest bona alio modo videre, sicut Heli, qui non poterat videre lucernam, donec extingueretur: vnde invidia dicitur a non videndo, quia non potest videre bona aliorum. Et haec diffinitio boni quae est in inuidia, potest potari per visionem interiore, sicut vult Sen. dicens, Quicquid mente fugimus, iniectis oculis videmus. Grego. Mēs inuidi cum de alieno bono affligitur, quasi de radio Solis obscuratur. Item inuidi qui de bonis aliorum torquentur, bona cooperantur in malum, sicut econtra bonis mala cooperantur in bonum. Vnde sunt

inuidi quasi quidam artifices prauit, ut potest, quia aurum conuertunt in cuprum: gemmas in lutum, granum in paleam, vinum in aquam, mel in fel, diem in noctem gaudium in maerorem, rosam in palium, balsamum in sterquilinum, electuarium in venenum. Isa. 5. Vae qui dicitis bonum malum.

Hypocritarum falsitas comparatur, quoniam in hac vita difficulter cognoscuntur, eosque a Deo interdum puniri, similitudine non obscura explanatur.

CAP. XXXIII.

Hypocritarum conscientiae assimilantur libri falsi quorum falsitas non agnoscitur quando clausi tenentur, sed quando aperientur, & leguntur. Sic quia in vita ista conscientiae clausae sunt, ideo in hoc mundo multi hypocritae non cognoscuntur: sed in iudicio, quando libri aperti erunt, tunc literarum eorum, id est, opera falsa apparebunt. Et ideo ipsi hypocritae, ut falsarii iudicabuntur. Apo. 20. libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex his, quae scripta erant in libris.

Item hypocritae ex diuina sententia quandoque feriuntur, & deteguntur, & deiciuntur, ut scilicet in melius immutentur. Dicitur enim periti agrorum cultores, quod si poma arboris putrescant, & efficiantur rugosa, tunc oportet, quod cortex eius ubi sanus est, cum cultello acuto aperiat, & cum inde modicus humor effluerit, tunc stercore eam, & vulnus obstrue diligenter cum argilla, & ita poma producet sana. Quid autem sunt poma putrida, vel rugosa, nisi hypocritarum, corrupta, vel malitiosa opera. Haec autem in melius immutantur cum gladius diuinae sententiae exteriorem corticem, qui sanus videtur, id est, fidam apparentiam, qua bonus credebatur percutit, & aperit, id est ex ipsa percussione, quia ficta esset, patefacit. Tunc modicus humor, scilicet apparentis deuotionis abscedit. Tunc stercoreibus circumdatur, quia ab hominibus circumquaque vilipenditur. Sed tamen si argilla, id est humili poenitentia vulnus cordis obstruitur, protinus sanatur, ita, quod faciat opera sana quae prius faciebat corrupta. Mat. 3. Facite fructus dignos poenitentiae.

Homines iracundos domui lignae comparari, & diabolum perperam rationis oculos caligare, quae querula hominis ira impetus habeat regulare enucleatur.

CAP. XXXV.

Iracundi hominis mens est, sicut domus lignea. Accidit enim homini domum ligneam habent, quia vespere diues est, & in mane nihil habet, quia ignis omnia sibi abstulit. Sic homo ad sibi vniuersi verbi gratia Dei & omnia spiritualia perdit, dum in iram, vel odium cadit. Eccl. 2. Vae his qui sustinentiam perdidit. Item est, sicut olla nimium ignem habens, quae ebulliendo emittit quicquid in ea est. Pro. 15. Cor stultorum ebullit stultitiam: quicquid sentit in corde, profert ore.

Item ira caecat oculum mentis, & ideo sicut equo operiuntur oculi, ut circueat ad molendinum, ita diabolus excecat hominem per iram & sic excecatum ducit quocumque vult. Ita Philistei Saron excecauerunt, & postea fecerunt eum ire ad molam, ad pacem circuire. Iob. 17. Ga

lignit ab indignatione oculus meus.

Item diabolus facit sicut piscator, qui turbat aqua, ut pisces non videntes nassam intrent. Sic diabolus turbat hominem, ut peccatum non agnoscat adimpleat. Soph. 1. Tribulabo homines, & ambulabunt, ut cæci.

Item nota, quod ira facilius vitatur vel superatur si prius animus per provisionem sit armatus, sicut miles securus hostem accipit quem ante se armando prævidit. Vnde Greg. dicit, Mens adversa venientia tanto securus excipit, quanto se cautius ex præsentia armanit. Qui enim improvidus ab adversitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eoque citius inimicus necat, quem ante repugnationem præfocat: nam qui mala imminetia per sollicitudinem prænotat, hostiles incurfus quasi insidiis vigilans expectat. Solenter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet adversa meditari, ut cogitans semper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quicquid accipit providus superet, & quicquid non accesserit lacu putet. Item ira quæ est per zelum iustitiæ, primò oculum rationis perturbat sed postea clarificat, sicut infirmum oculo cum collyrium immititur, lux penitus negatur, sed inde causa post paululum veraciter recipit. Vnde hanc ad tempus salubriter amittit, sicut dicit Gre. Sed notandum, quod ipsum collyrium postea sic oculo immoderate infunditur, quod oculus cæcatur. Sic etiam zelo nimio oculus mentis cæcatur, si rationis prævenientis moderamini non subdatur. Et ideo cum per zelum animus mouetur curandum summo perè est ne hæc eadem, quæ instrumentum virtutis assumitur, menti ira dominetur, ne quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata à rationis tergo nunquam recedat.

Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subditationi famulatur, ut idem Greg. dicit.

Iudicij dies, in quo iustè Dei electi suorum operum gloriosum fructum, reprobique pœnam adepturi sunt æternam, regni porta vocatur, idque portæ exemplo confirmatur.

CAP. XXXVI.

Iudicij dies assimilatur portæ. Nam sicut urbis aditus, porta dicitur, Ita & dies iudicij porta regni, quia per eam ab electis patriæ gloriâ intratur. Hæc portam sancta electorum ecclesia securè ac lætante adibat, quia ibi suorum operum, & laudem suscipiet, & retributionem videbit, secundum illud. Prou. 31. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Tunc quippe sancta ecclesia de fructu manuum suarum percipit, cum eam ad percipiendam celestia laboris sui retributio atollit. Tunc eam sua opera in portis laudent quando eius membris in ipso regni auditu citetur. Math. 25. Esuriui, & dedisti mihi manducare: sitiui, & dedisti mihi bibere, &c. Contra autem reprobi tremantes ad hanc portam peruenient, quia ibi sunt conterendi, secundum illud. Job 3. Conterentur in porta, & non erit qui eripiat. Filij enim huius seculi ante portam elati sunt, sed in porta conterentur: quia scilicet amatores mundi in præsentia vita superbiunt, sed in ipso regni aditu æterna adversitate ferientur. Vnde & subditur, Et non erit qui eripiat. Illos quippe veritas ab æterna adversitate eripit, quos in temporalium prosperis per disciplinam premit. Qui enim hic tenuit premi, tunc

non valet eripi, quia iniqui eum quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suæ tempore per adiutorium non inuenient creatorem.

Pluribus naturalibus exemplis & pulcherrimis cur à multis iniquè iudicium committatur temerarij, aperitur.

CAP. XXXVII.

Iudicium suspitiosum, & temerarium procedit quandoque ex corruptione iudicantis, quia iudicat alium secundum quod sentit in se. Metallum enim, quando funditur, qualem in modulo reperit formam, talem tibi assumit. Vnde sic qui formam cordis sui habent deformatam, quicquid incidit, totum inuenitur corruptum & deformatum. Sicut etiam in vase corruptio quicquid infunditur, inuenitur corruptum. Sunt etiam tales similes infirmis quibus cibus quandoque lapidus, & bonus, videtur amarus. Et hoc non est ex vitio cibi, sed ex corruptione palati. Sed iudicium malum non ex facto proximi, sed ex corruptione iudicantis procedit. Item baculus in aqua positus videtur confectus propter reflexionem umbræ.

Item turres, & montes iuxta aquam videntur transuersi. Eodem modo cordi transuerso, & vitiatò omnia videntur vitiosa, & transuersa. Vnde Eccl. 10. Stultus in via ambulans, cum ipse stultus sit, omnes stultos æstimat. Item semper credit latro, quod omnes sint ei similes. Greg. Omnis homo secundum se, alterum iudicat. Vnde quicquid in bono corde cadit, in totum bonum, & dulce efficitur. sicut apes quæ amaras, & venenosos succos in mel conuertit.

Compunctionis lachrymas mentis aegritudinem sanare ac æternæ mortis sententiam delere, quibusdam naturalibus exemplis præcipue lordanis similitudine videtur.

CAP. XXXVIII.

Lachrymæ compunctionis delent sententiam, & scripturam mortis. nam sicut literæ delentur aqua, vel alio liquore, sic lachrymæ delent literas mortis quas diabolus scripsit manu propria. Qui enim peccat tradit ei quasi chirographum. Lachrymæ enim delent delicta, quæ pudor est confiteri, ut dicit Aug.

Item lachrymæ humilis compunctionis sanant aegritudinem mentis. dicit enim Palla. quod si arbor malicionij efficiatur ægra, amurca aquæ æqualiter mixta, radicibus eius debet infundi, & sic sanatur. Tunc enim citonij arbor ægrotat, quando mens alicuius prohi viri, aut vitij alicuius passione, aut tentatione læsione laborat. Cuius sanitas procuratur, si cordis eius radicibus, i. cogitationibus, seu affectionibus, amurca aquæ mixta infundatur. Quid autem per amurcam accipere debemus, nisi humilem considerationem proprii defectus? Nam sicut oleum superiora vasis petit, sic amurca ad imum, i. ad fundum descendit. Vnde sicut per oleum superiora petes, intelligitur deuotio, qua quis eleuatur in cõtemplationem Dei, ita per

per amurcam significatur humilitas qua quis descendit ad considerationem defectus, & reatus sui. Et quasi amurca aqua miscetur, dum ex ipsa cogitatio. suæ malitiæ lachrymarum compunctio generatur. Dumque humiliata atque compuncta mens lachrymarum largo imbore perfunditur, quasi salubri quadam medicina purgata à suo languore sanatur. Vnde dictum est Naamam Syro. 4. Reg. 5. Lauare in Iordane & recipiet sanitatem caro tua. Nam Iordanis interpretatur descensio, vel riuus iudicij. Vnde Iordanis se lauat, qui humiliter seipsum diuidens, lachrymis se purgat. Et hæc est lotio Iordanis, quæ sanat languorem mentis.

Cur diabolus hominis perpetuus hostis sedulo in nobis ignem incendat luxurie diuersimodè ostenditur.

CAP. XXXIX.

Luxuria ignem non succendit Deus, sed diabolus. Sicut enim faber, quando non potest ferrum ad voluntatem suam ducere, illud in ignem mittit, & exufflat tantum quod calefactum ducit ad libitum suum. Sic facit diabolus, quando non potest aliquem ducere ad peccatum, calefacit eum igne luxurie, ut cum sic flectere possit ad peccatum. Isa. 54. Creauit fabrum sufflantem in igne prunas, & profectorem vas in opus suum. Succenditur ignis flatu solium. i. suggestionem ventularum, quæ sunt quasi sufflatorum diaboli ad accedendum ignem luxurie. Hier. 1. Olla succensam ego video, id est veterlam nigrã. Olla enim quantuncunque alba sit, si tamen ponitur super ad ignem, denigratur: & sic anima per luxuriam frequentiam. Thren. 2. Denigrata est super carbones facies eorum. Olla bulliens si non haberet nisi unam fabam, eam superperneret, & monstraret. Sic luxuria luxuriam cohibere non possunt quin saliat, aut per os turpe loquendo, vel cantando, aut per oculos impudicè respiciendo, aut per tactum vel ornametum, sicut de domo incensa exit ignis per fenestras, & ostia.

Manuetudo que animam, ut antemurale in periculis conseruat hominibusque gratiam conciliat, quantum Deo grata sit, exemplis clarum efficitur.

CAP. XL.

Manuetudo animam seruat, quia est sicut antemurale in castro animæ, lapides durorum verborum leuiter excipiens, & omnes ictus sustinens, & homines à læsione custodiens. Sicut ergo vala vitrea inuoluntur in fœno, vel in alia molli re, ut sic à contractione seruentur. Sic quoque anima in mansuetudine conseruatur. Ecc. 10. Fili, in mansuetudine conserua animam tuam. Mansuetudo est Deo, sicut calcitra mollissima cum lætudo florido conscientia. Can. 1. Lectulus noster floridus. Vnde sicut homo libentius dormit in lecto molli quàm in duro, sic Deus in corde mansueti: quia in pace factus est locus eius.

Item mansuetudo gratiam hominibus impetrat. Nam sicut adamas trahit ferrum, sic mansuetudo corda hominum. Ez. 3. Ut adamantem, & silicem de faciem tuam. Eccl. 3. Fili, in mansuetudine opera

tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.

Mendacium, quod veneno, & falso denario varijs de causis assimilatur, quantum sit graue peccatum, quàmque pœnam mendaces iure patiantur describitur.

CAP. XLI.

Mendacium est, sicut quoddam venenum tantæ efficacit, quod in ipso ore existens hominem interficit. Sap. 1. Os, quod mentitur, occidit animam. Item mendax homo similis est falso denario. Nam tantum præualet homo verax mendaci, quantum denarius verus falso. Vnde enim bonus denarius valet centum falsos. Sic homo verax, centum mendaces. Magna stultitia, quia volunt omnes homines denarios esse veros, & bouos, & displicet eis multum si inueniunt unum falsum. Vnde plus videntur diligere denarios quàm se ipsos: quia cum ipsi sint falsi volunt tamen denarios esse veros, & sic volunt eos esse meliores se ipsis. Pto. Cor. impiorum pro nihilo. Et sicut denarium falsum nullus vult recipere, ita nec homini mendaci vult aliquis credere. Et ideo mendaces hæc pœna puniuntur, quia nec verum eis creditur. Et in super alia pœna, quia nec ipsi credunt alijs, quia iudicant alios secundum se ipsos, scilicet mendaces.

Mortis meditatio quomodo sit vita spiritualis gubernatio ex regiminiis nauis exemplo comprobatur.

CAP. XLII.

Mortis meditatio valet ad vitæ directionem. Qui enim vult nauem suam gubernare, debet se ponere in fine nauis, & ante se nauem dirigere, & pericula euitare. Sic qui vult vitam suam gubernare, debet se ponere in fine vitæ suæ meditatione, ut possit ad bonum exitum nauem suam, id est vitam dirigere. Sen. Considera quàm pulchra sit res ante mortem vitam suam consumere, deinde securè expectare reliquam sui temporis partem. O quam sollicitè longè nauis sibi providenti de nauis directione, quando habent malum passum transire. Sic quilibet debet sibi providere ante, quomodo possit periculosum passum transire mortis, quia illic naues pertransibunt, scilicet animæ per artum foramen mortis.

Item mors pessima hominum peccatorum sumat, & stabilit sanctos viros in bono. Dicit enim Palla quod columbæ non pereunt, nec deserunt locum, siue columbarium suum, si per fenestras aliquid de strangulati hominis vinculo, aut sine suspendatur. Tunc autem columba in fenestra sua habet funem strangulati hominis, quando in memoria & consideratione sua habet malum exitum hominis peccatoris, quod prospecto nidum suum non deserit, quia bonam conscientiam relinquere non præsumit. Greg. Festina consolatio bonorum est, cõsideratus finis malorum.

Moyse Tabernaculum quoniam singulas eius partes distinctè describitur: quæ quidem totam Mundi machinam optimis similitudinibus significare videtur: in quibus pariter

pariter quamplurima aperiuntur arcana.

CAP. XLIII.

MVndi totius vniuersitas repræsentabatur in tabernaculo Moyfi. Nam illud tabernaculum distinguebatur in duas partes. Quarum una dicebatur sancta sanctorum, quæ erat Occidentalis. Alia vocabatur sancta quæ erat ad Orientem. Et iterum ante tabernaculum erat atrium, & inter utrumque tabernaculum erat velum quatuor colorum.

Item interiora tabernaculi latera tegebantur cortinis diuersorum colorum, & supra tabernaculum erat tectum, habens tres cooperturas. Pars igitur illa quæ dicebatur sancta sanctorum, significabat seculum altius spiritualium substantiarum, pars verò quæ dicebatur sancta, signabat mundum corporalem. Velum distinguens inter utrumque, erat ex quatuor coloribus, per quos quatuor elementa designantur, scilicet bysso per quam designatur terra, quia byssus, id est linum de terra nascitur: purpura per quam designatur aqua, quia fiebat purpureus color ex quibusdam conchis quæ inueniuntur in mari: hyacintho per quem designatur aer, quia habet aereum colorem. Et cocco bis tincto, per quem signatur ignis. Et hoc ideo, quia in materia quatuor elementorum est impedimentum per quod velantur nobis incorporales substantiæ, & ideo interius tabernaculum, id est sancta sanctorum solum summus sacerdos, & semel in anno intrabat, vt designaretur, quòd hæc est finalis perfectio hominis, vt illud seculum introeat. In tabernaculum verò exterius, quod dicebatur sancta, introibant sacerdotes continuè non autem populus, qui solum ad atrium accedebat, quia scilicet ipsa corporale populus percipere potest, ad interiores autem rationes eorum soli sapientes, vel considerantes attingere possunt. per cortinas autem quæ tegebant latera tabernaculi interioris, & erant ex variis coloribus, signabatur cælum siderum, quod est diuersis stellis variatum. per sagga autem, quæ erant super tectum tabernaculi, significabantur aquæ, quæ sunt supra firmamentum: per pelles autem rubricatæ, de quibus erat secunda tabernaculi coopertura, significabatur cælum empyreum in quo sunt angeli. Sed per pelles hyacinthinas ex quibus erat tertia coopertura significabatur cælum sanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Item in tabernaculo interiori tria continebantur, scilicet arca testamenti, in qua erat vna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ frondebat, & tabula, in quibus erant scriptæ decem præcepta legis. Hæc autem arca sita erat inter duos Cherubim, qui semetuis vultibus respiciebant. Et super arcam erat quædam tabula quæ dicebatur propitiatorium super alas Cherubim, quasi ab ipsis cherubim portaretur ac si imaginaretur, quòd tabula esset sedes. Vnde & propitiatorium dicebatur quasi exinde populo propitiaretur ad preces summi sacerdotis. Et ideo portabatur à Cherubim quasi Deo obsequens: arca verò testamenti erat scabellum sedentis super propitiatorium. Per hæc ergo

designabantur tria, quæ sunt in illo seculo altiori, scilicet Deus, qui super omnia est, & incomprehensibilis omnis creaturæ, & propter hoc nulla similitudo eius ponebatur ad repræsentandum eius inuisibilitatem, sed ponebatur quædam figura sedis, quia scilicet eius creatura comprehensibilis est, quæ est subiecta Deo, sicut sedes sedenti. Sunt etiam in illo altiori seculo spirituales substantiæ, scilicet Angeli. Et hi significabantur per duos Cherubim mutuo se respicientes, ad designandum concordiam eorum ad vicem, secundum illud Iob. 25. Qui facit concordiam in sublimibus suis: & propter hoc etiam non fuit vnus tantum Cherubim, vt designaretur multitudo cælestium spirituum, & excluderetur cultus eorum ab his, quibus præceptum erat, vt solum Deum colerent. Sunt etiam in intelligibili seculo rationes omnium eorum, quæ in hoc seculo perficiuntur quodammodo clausa, sicut rationes effectuum clauduntur in suis causis, & sicut rationes artificiorum in arte: & hoc signabatur per arcam, in qua repræsentabatur per tria ibi contenta, tria, quæ sunt potissima in rebus humanis, scilicet sapientia per tabulas testamenti, potestas Regis per virgim Aaron, & vita per manna. Vel per hæc tria repræsentabantur tria Deo attributa, scilicet sapientia in tabulis, potentia in virga, bonitas in manna, tum propter dulcedinem, tum quia Dei misericordia est populo data, & ideo in memoriam diuinæ misericordiae seruabatur. In exteriori verò tabernaculo, quod signabat præsens seculum continebantur etiam tria, scilicet altare thimiamatis, quod erat directè contra arcam, mensa propositionis super quam duodecim panes ponebantur, & erat posita ex parte aquilonari. Candelabrum verò positum ex parte australi: quæ tria videbantur respondere illis tribus, quæ erant in arca clausa, sed magis manifestè eadem repræsentabant. Oportet enim rationes rerum ad manifestiorem demonstrationem deduci, quæ scilicet, sunt in mente diuina, & Angelorum ad hoc, quòd homines sapientes eas cognoscere possint, qui signabantur per sacerdotes ingredientes tabernaculum. In candelabro autem designabatur: sicut in pensibili signo sapientia, quæ intelligibilibus exprimebatur verbis in tabulis. Per altare verò thimiamatis signabatur officium sacerdotum quorum erat populum ad Deum reducere. Et hoc etiam signabatur per virgam. Nam in illo altari iacebat virga thimiamatis boni odoris, per quod signabatur sanctitas populi acceptibilis Deo. Dicitur enim Apoc. 8. quod per fumum aromatum signabantur orationes Sanctorum. Conuenienter autem sacerdotalis dignitas in arca significabatur per virgam: in exteriori verò tabernaculo per altare thimiamatis: quia sacerdos mediator est inter Deum, & populum per potestatem diuinam quam virga significabat, & fructum sui regiminis, sanctitatem populi Deo offert quasi in altari thimiamatis. Per mensam autem signabatur nutrimentum vite, sicut & per manum: sed est communis hoc, & grossius nutrimentum, illud autem suauius, & subtilius. Conuenienter autem candelabrum ponebatur à parte

à parte australi, mensa autem à parte aquilonari: quia australis est dextra pars mundi. Aquilonaris autem sinistra, vt dicitur in secundo cæli, & mundi. Sapientia autem pertinet ad dexteram, sicut & spiritus bona. Temporale autem nutrimentum ad sinistram, secundum illud, Prou. 3. In sinistra illius diuitiæ, & gloria: potestas autem sacerdotalis est media inter temporalia, & spirituales sapientiam: quia per eam spiritualis sapientia, & temporalia dispensantur.

Item candelabrum habebat. 7. calamos, vt Iosephus dicit, ad designandum. 7. planetas quibus totus mundus illuminatur. Et ideo ponebatur candelabrum à parte australi, quia ex illa parte est nobis notus planetarum cursus. In mensa etiam ponebatur 12. panes ad designandum. 12. tribus Israel. Mensa autem non ponebatur directè in medio ante propitiatorium, ad excludendum ritum idololatriæ. Nam Gentiles in sacris Lunæ proponebant mensam coram idolo Lunæ. Vnde Hierem. 7. Mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas. Regina cæli in atrio vero extra tabernaculum continebatur altare holocaustorum, in quo offerebantur Deo sacrificia de his, quæ erant à populo possessa. Et ideo in atrio tali poterat populus esse, qui huiusmodi Deo offerebat per manus sacerdotum. Sed ad altare interius in quo ipsa deuotio & sanctitas populi Deo offerebatur, non poterant accedere nisi sacerdotes, quorum erat Deo populum offerre. Erat autem hoc altare extra tabernaculum in atrio constitutum, ad remouendum cultum idololatriæ. Nam Gentiles infra templa altaria constituebant ad immolandum idolis.

Item mundus assimilatur scaccario, cuius tota familia currit transuerso, vt apprehendat aliquid mentiendo vsurpando & huiusmodi faciendo.

Item in scaccario quamdiu durat ludus vnus est Rex, alius miles, & huiusmodi, Et aliquando duo videntur tenere totum, sed quando cessauit ludus, idem fit de milite, & rege, quod de minima familia, quia communi ter reponuntur in sacco vno, quandoque Rex in fundo sacculi, & minima familia in superiori parte. Sic quoque mundus est ferè, vt ludus scaccarij, quia quamdiu durat hoc mundus, vnus est rex, alius miles, vnus magnus, vnus paruus: sed adueniente morte in sacco terræ reponuntur, ita fit de Rege sicut de milite, tunc sicut dominus ita, & seruus eius. Eccl. 9. Communionem mortis scito, quia moritur doctus similiter, & indoctus. Et aliquando diues vadit ad fundum inferni, & pauper ascendit superius ad gaudia paradisi, sicut patet de diuite epulone, & Lazaro paupere. Luc. 16.

Item mundus in morte totaliter aufertur. Viella enim quando rota die cantauerit, & denarios receperit, in sero auferuntur ei denarii, & nihil ei remanet, sed ponitur in forello veteri, & dissipato. Sic homo nihil in fine portat de labore suo, nisi linteamen laceratum, exemplum de Saladino, qui fecit portare linteamen, in quo debebat sepeliri, per terram suam, & dicere, Nihil reportat, imperator de omnibus diuitiis Regni sui, nisi linteamen illud. Iob. 27. Diues cum dormierit, nihil secum affert. Item mundum debet homo relinquere, ne corrumpatur ab eo. Nam quando vinum corrumpitur, vel deterioratur super

feces in doio, debet transferri in aliud vas, vt non corrumpatur. Et sic homo à mundo debet exire, ne corrumpatur ab eo. Hier. 48. Fertilis fuit Moab ad olescencia sua, & requieuit in fecibus suis, nec transfusus est de vase in vas.

Murmurationis vitium habentes, gratia diuina vacuos esse, exemplis à reb. naturalibus de promptis ostenditur.

CAP. XLIII.

Murmuratores ostendunt se defectum habere diuinæ gratiæ. Nam vasa vacua percussa resonant, plena non. Sic vacuus à gratia murmurat, non plenus. Ecc. 10. Vir prudens, & disciplinatus non murmurabit correptus.

Item olla vacua ad ignem posita crepat, & magnum sonum crepans reddit, plena verò olla non. Eccl. 27. Vasa figuli probat fornax.

Item murmurans est quasi rota non bene vncta gratiæ vnctione, & ideo murmurat sicut rota currus malè vncta. Eccl. 33. præcordia fatui quasi rota carri, quæ scænum portat, & murmurat. Sap. 1. Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest.

Novitios seu incipientes donec aliquantisper proficiant saltem, optimis viris esse sociandos, caulium similitudine suadet.

CAP. XLV.

Novitiis siue de nouo conuersis non sunt admiscendi alij siue sociandi, nisi quorum vita bona nota est, & doctrina sana, saltem quousque sint in spiritu, vel religione prouecti, sicut dicit Pal. 9. in pastinato solo inter nouellas vites omnino nihil esse conferendum. Græci iubent, exceptis caulibus tertio anno, quæ libebit immergere. Sic inter nouiter conuersos vsque ad tempus quo sunt prouecti, non sunt quilibet admiscendi nisi noti, & docti, qui assimilantur caulibus, qui sunt olera nota, & quorum ius siue aqua est sana. Vnde significant homines, quorum bona vita est nota, & doctrina sana. Tales enim inter eos possunt admitti. Psal. 143. Filij eorum sicut nouellæ plantationes, &c.

Veram obedientiam preceptorum Dei, castro, & fictam arcui iure comparari eorum, similitudinibus demonstratur.

CAP. XLVI.

Obedientia mandatorum Dei hominem à malis custodit. Nam sicut castrum custodientes se custodit, ita mandatum Dei seruat seruantes se. Vnde dicitur. Ecc. 20. Si volueris mandata Dei seruare seruabunt.

Item obedientia ficta assimilatur arcui prauo qui à parte ventris, multum potest incurari, sed à parte dorsi frangitur. Sic multi in prosperis obediunt, & in his quæ corpus delectant: sed in duris laboribus & aduersis refugiant, & recalcitrant, sicut equus habens dorsum excoriatum contra onus, non ardentis, quod dicit Greg. quòd obedientia quanto plus habet de suo, tanto minoris est meriti.

Opus bonum, quod debet ex bona intentione pendere, quemadmodum sit agendum, ut Deo gratum fiat, operantique meritum afferat, duabus veteris testamenti mirificis exemplis, & alijs naturalibus similitudinibus ostentatur.

CAP. XLVII.

Opus bonum, & perfectum debet assimilari illi thimiamati siue pulveri quem dominus fieri mandavit. Exo. 30. ubi dicitur, Sume tibi aromata stactem, & galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, facielque thimiamata compositum opere vnguentarii mixtum diligenter, & purum. Thimiamata quippe ex aromatibus facimus, cum in altari boni operis virtutum multiplicitate redolamus. Quod mixtum & purum fit, quia quanto virtus virtuti iungitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur, ubi etiam bene subiungitur. Cumque in tenuissimum pulverem uniuersa contuderis, pones ex eorum testimonij tabernaculo. In tenuissimum pulverem aromata conterimus, cum bona nostra quasi in pala cordis occulta discussionem tūdumus, & si veraciter bona sint subtiliter pertractamus. Uniuersa ergo in puluerem redigere, est virtutes recogitando terere, & vsque ad subtilitatem occulti examinis reuocate. De quo etiam puluere subditur, Pones ex eorum testimonij tabernaculo. Quia tunc bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cum hęc mens subtiliter recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durumque sit bonum, quod agitur, ne si hoc arcta cogitationis manus non comminuat, odorem de se subtilis non aspergat, prout Grego. dicit.

Item opera virtutum à Deo non acceptantur, nisi prius à vitijs separentur: Vnde mellor grana frumenti in horreo non recondit nisi prius excussa à paleis. Et ideo habetur in lib. Iudi. 6. quod Hierobahal cũ à paleis frumenta exciteret, Angelum vidit, ad cuius imperium protinus hœdum coxit, quem supra petram posuit, & ius carniū desuper effudit, quæ Angelus virga tetigit, eaque ignis exiens de petra consumpsit. Quid est autem frumenta virga cedere, nisi rectitudine iudicij à vitiorum paleis virtutū grana separare? Sed hoc agētibz Angelus apparet: quia tanto magis omnia interiora denunciat quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant. Qui occidit hœdum præcipit, i. omnem appetitum nostræ carnis immolari. Carnēque supra petram poni, & ius desuper fundi. Quem alium significat petra, nisi eum de quo per Paulum dicitur, 1. Cor. 10. Petra autem erat Christus? Carnes ergo supra petram ponimus, eum corpus nostrū in Christi imitatione cruciamus. Ius etiam carniū desuper fundit, qui in conuersatione Christi ipsas etiā carnales cogitationes exinanit. Quasi enim ius ex carnali quodam in petra funditur, quando mens etiam à cogitationum carnalium fluxu vacuatur, quæ tamen mox Angelus virga tangit, quia intentionē nostram nequaquam potestas diuini adiutorij deserit. De petra autem exiit ignis, & ius carnēque consumpsit, quia afflatus à Redēptore spiritus tanta cor nostram flamma compunctionis

concremat, ut omne, quod in eo est illicitum & operis, & cogitationis exurat, sicut Grego. dicit.

Item opera bona non sunt differenda postquam sunt consultata, & deliberata, sicut non differenda est vindemia postquam vva est matura. Nam (sicut dicitur in libro de vindemijs.) Tardē vindemiantes non solum vineæ lædunt ultra quàm oportet eam ferentem, sed grandio, & gelu si fiant, facillè passibilis faciunt vinum. Vnde ait Demetrius, & Africanus, quod sex solummodo dies debet vva non plus matura permanere. Et si granum vva non viride, sed nigrum appareat signat non esse maturam. Sicut ergo non est differenda vindemiatio post vva: murationem, sic nec boni operis executio post deliberationem, quia periculum est iam mora. Apo. Ro. 12. Sollicitudine non pigri.

Item opera bona non faciens, sed otiose in collegio, vel religione viuere volens non est sustinendus. Sicut agricola ramum vvidem licet, sed sterilem in medio oleæ non debet sustinere, sed ipsum abscondere, vel totius arboris inimicum, ut dicit Palladius. Et similiter homines pestilentes, sicut & otiosi non sunt tolerandi: vnde membra insanabilia solent abscondi. Sicut etiam in ipsis arboribus (ut idem Palladius dicit) ariditas, & sterilitas æquo modo fugiendæ sunt. Galat. 5. Abscondantur, qui vos conturbant.

Item operis bonitas dependet ex bonitate intentionis. Cuius exemplum patet in pomis siue in fructibus arborum. Si enim aliquis voluerit, ut piro, vel pomo aliqua gemma inueniatur, aut etiam margarita, aut obolus aut aliud simile, accipiat aliquod talium, & cum pomum, vel pirum aliquod floruerit, & aliquantulum creuerit imprimat in præputium eius, profunde quodcumque horum voluerit, & voret ipsum per aliquod signum appositum, & sinat crescere, & sic tandem inuenitur in pomo. Est autem velut pomum arboris, opus cuiuslibet hominis, quod floret in cogitatione, crescit in deliberatione. Sed quasi pomi præputium est ipsius operis initium. Est autem inchoatio operis ab ipsa intentione agentis. Gemma ergo, quæ in pomo reperiri debet, præputio pomi imprimitur: quia virtus sequētis operis in intentione iudicatur. Qualis enim est intentio, quæ præcedit, tale est omne opus quod sequitur, prout Grego. dicit. Ergo ibi imprimenda est margarita puritatis, gemma honestatis, obolus charitatis, à qua est precium siue meritum operis.

Item opus bonum factum sine rudio, simile est fructui nascenti sine nucleo. Docent enim agricolæ, quod si quis vult plantare arborē, cuius fructus non habeat nucleos, hoc modo facere potest. Surculi plantati extremities reflectat, & cum currello ambas apratis insigat ipsi trunco. Et cum ambas conualuerint amputet extremitatem maiorem, minorem vero sinat crescere. Quid autem est surculus plantandus, nisi homo ad conuersionem, vel ingressum religionis dispositus? Huius duæ extremitates sunt timor, & amor, quarum vtraque gladio verbi Dei apparatus, quia scilicet Dei, & timorem incutiunt, & ad amorem alliciunt. Sed tunc vtraque extremitas trunco insigitur, cum timore, & amore Christo inhaere-

laboraret. Ipse enim Christus quasi truncus est, nos autem quasi ramusculi eius, sicut ipse dixit. Ioan. 15. Ego sum vitis, & vos palmites. Sed quauis in conuersionis initio plus abundet timor, quàm amor, tamen postea in penitentis profectu amputatur maior extremitas, & minor crescere sinatur, quia scilicet amor crescit, & seruilis timor emittitur. 1. Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem. & hæc est plantæ quæ producit fructus sine nucleo, quia scilicet homo charitate seruus operatur sine difficultate, & tædioso propterea dicitur, quod qui amat, non laborat.

Oratio compunctiua quantum animam impinguet, vini similitudine, & ipsamet, quid existat breuiter declaratur.

CAP. XLVIII.

Oratio compunctiua, & feruida impinguit a nimiam. Cuius exemplum est, quia per sublimationem conuertitur liquor vini in pinguedinem olei. Nam si vinum distilletur ad modum aquæ rore distillat humiditas aquea insipida & illud, quod remanet sit oleagineum, & pingue. Et si iterum illa substantia sublimetur, egreditur inde oleum, & hoc plus fit de forti, quàm de debili, & præcipue de multo. Per vini ergo fortis liquorem intellige compuncti hominis feruorem, de quo in Pla. 59. Potasti vos vino compunctionis, qui tunc sublimatur, quando orando eleuatur. Est ergo oratio, secundum Damascenum, ascēsis mentis in Deum. Et ideo sublimatio fortis vini, est oratio hominis compuncti: quæ conuertitur in pinguedinem olei, quia scilicet ipsi oranti acquirunt abundantiam gratiæ spiritualis gaudij, quod est ut quædam pinguedo siue repletio animi. Pl. 44. Inxit te Deus Deus tuus oleo lactitiæ.

Mulier ornata, qui merito diaboli rete nuncupatur, quemodo mortis spiritualis indicium existat, exemplo notabili, aucloritatibusque eiusdem deceptio demonstratur.

CAP. XLIX.

Ornatus corporis mulieris est sicut rete diaboli ad decipiendas animas intuentium. Nam licet aliquæ se excusent dicentes quod non se ornent ad decipiendum: nihilominus similes sunt latroni, qui non audeat piscari in viuario domini sui, vel vena in foresta eius, tamen accommodat rete suum latroni audaciori. Sic & illæ accommodant corpora sua diabolo ad decipiendum, & capiendum animas, & bene volunt concipisci licet non concupiscant. Aug. in Reg. Non solum appetere, sed & appeti velle criminolum est. Et Chrysost. dicit, quod mulier si se decorauerit, & oculos intuentium ad se traxerit, & si pugnam non intulerit, vnde etiam tamen exoluet vitam, venenum enim intulit, & si nullus, qui biberet, inuentus sit.

Item ornatus mulieris est signum mortis spiritualis. Nam quando pannus sericus ponitur super feretrum, signum est cadaveris mortui & quod ibi iam mortuus sit. In corpore ornato signum est, quod sit anima mortua. Vnde mulier ornata non est nihil æternum animæ mortuæ. Abac. 2. Ecce cooperitus

est auro, & argento, & spiritus non est in visceribus eius. Vnde potius mulier deberet plangere suam ornatam, quàm si videret eam mortuam ante se. Ecc. 22. Super mortuum, scilicet in anima, plora: deficit enim lux eius, scilicet gratiæ.

Item mulieres se ornantes, se habent ad modum cati, qui difficile excoiatur in capite, quia si huiusmodi mulieres vix volunt dimittere ornatum capitis, ideo decaluaabit Dominus verticem filiarum Sio, & crinem earum nudabit. Isa. 3.

Item mulier ornata decipit, sicut pelliparius, qui volens vendere veterem pellem, ut decipiat iusticos, dealbat aliquantulum aliqua albedine, qua excussa parum post portata, apparet vetustas eius. Sic impudicæ mulieres volentes decipere viros, colores ponunt in facie sua, quibus recedentibus apparet rugæ, & maculæ: quia nihil absconditum, quod non reueletur. Math. 6. Vnde tales sunt fumarium operum nix, & quando recedit nix, apparet turpitudine eius. Isa. 47. Reuelabitur ignominia tua, & videtur opprobrium tuum.

Christi, Sanctorumque, passiones nostras decorare tribulationes, & amaritudines in dulcedinem vertere, impatiētē que reprehensione maxima dignos esse exemplis, & rationibus suadetur.

CAP. L.

Passio Christi, & Sanctorum suorum du' corat nobis tribulationes nostras. Nam aqua amara transiens per aquam dulcem, dulcis efficitur, & vinum dulce transiens per gariofilum fit glariophylatum. Sic tribulationes, & tentationes, quæ prius per Christum, & sanctos suos transferant, exemplo illorum nobis debent esse dulciores Bernar. Magnæ consolationes mēbris ex capite. Hebr. 12. Recogitate eum qui talem sustinuit &c. Grego. facta præcedentium recolamus, & non erunt graua, quæ toleramus. Sed quidam sunt similes simæ, quæ inueniens amaritudinem in cortice nucis, eam proicit, & ideo ne gustat de dulcedine nuclei. Sic al. qui infelices amaritudinem penitentia, & tribulationis sentientes exterius eam proiciunt, & ideo consolationem interiorius non sentiunt. Sapi. Sapientiam & disciplinam qui abiicit, infelix est. Dicitur, quod in palatio Iouis erant duo dolia vini, vnū de amaro vino, aliud de optimo: quia quicumque volebat bibere de optimo, oportebat eum prius bibere de amaro. Sic si mens appetit quod demulcet, oportet prius bibere, quod dolet, ut dicit Grego.

Item passionis & crucis Christi deuota consideratio amaritudinem in dulcedinem vertit. Vnde assimilatur arbori nucis. Si enim vis ut amari persicorem nuclei efficiantur dulces surculi persici planta super stipitem arboris nucis, & talis persicus producit magna poma, si tamen cum florent irrorentur lacte caprino. Quid enim est amarus persici nucleus, nisi turbati, & passionati hominis amarus animus? tunc stipiti nucis inferitur, quæ penas crucis meditat. tunc enim non tantū amaritudo dulcescit, sed etiā magna poma persicus producit. quia si amarus animus considerat penas Christi non solum amaritudinē suā pro nihilo ducit, sed etiā in magna desideria proiicit, quæ

Liber Nonus

quidem tunc florent, quando in animo feruent: quæ tamen lacte capræ sunt irroranda, id est, discretionis moderamine temperanda. Est enim lac captivum in tribus suis substantijs. post fœmininum lac maxime temperatum. Vnde merito lac capræ designat moderamen prudentiæ: quod est necessarium in tribus substantijs, id est in tribus partibus operis, scilicet in principio, & in medio, & in fine.

Patientiam veram, quæ rosæ non immeritò assimilatur, vitæ regimen esse, ac animam intrepidam custodire multis rationibus exprimitur.

CAP. LI.

Patientia assimilatur rosæ cū qua artificialiter fit qua rosacea mel, & oleū rosaceum, & saccharum rosaceum. Sic quoque patientia præbet aquam odoriferæ compunctiōnis, mel, id est, dulcedinem interinæ consolationis, oleum fraternæ compassionis, saccharum, id est suavitatem & dulcorem æternæ refectionis.

Item patientia custodit animam, sicut arca thesaurum. Luc. 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Vnde sicut homo multum diligeret arcam in qua posset thesaurum suum custodire, sic debet diligere patientiam.

Item multum diligeret homo etiam illum, qui fabricaret sibi talem arcam gratis: & sic debet diligere tribulationem, qui fabricat arcam istam. Apost. Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur. Quot enim contumeliæ dicuntur tibi, quot iniuriæ fiunt, tot ligaturæ, & clavi ad fortificandum scrinium tuum apponuntur. Vnde magnas gratias debes agere, & non contumelias reddere.

Item patientia vita gubernatur. Hoc enim facit patientia cordi, quod facit gubernaculum naui. Vnde Pro. 14. Qui patiens est, multa gubernatur sapientia, quia doctrina viri per patientiam noscitur. Pro. 19. Vnde sicut naui fracto gubernaculo ventis, & turbinibus agitatur, & tandem tempestate conuulsa frāgitur ad rupes, vel ad scopulos: Sic etiā cor impatiens. Vnde dicitur. Pro. 34. Paupercola conuulsa tempestate absque vlla consolatione. Hæc paupercola est impatiens anima, virtutum possessione & gratia spoliata, quam cuiuslibet tentationis tempestas à sua stabilitate diuellit, & absque consolatione relinquit.

Item patientia tribulationis requirit soliditatem amoris & virtutis. Nam cruda tegula si ponatur in fumine dissolvitur, cocta vero non. Ita quoque homo carnalis, qui non est igne charitatis, vel tribulatione decoctus, deficit in aqua tribulationis.

Item fons lutosus facto lapide, facile turbatur, arenosus vero non. Sic homo plenus luto peccati, de facili granatur, virtuosus non, quia non contristabitur iustum quicquid ei acciderit.

Item qui in hac vita est sine patientia similis est homini, qui in tempore pluviarum sine pluviāli mantello, siue capa est. Et sicut homo inermis est in medio hostium suorum. Pro. 30. Qui impatiens est sustinebit damnum.

Cor hominis, quod castro comparatur, septem conditionibus hic expositis sicut in pacatum custoditur.

CAP. LI.

Pacem cordis siue conscientie seruare volens, debet ipsum cor siue conscientiam custodire, sicut custodiret castrum tempore belli. Nam quando castrum alicuius impugnatur ab aliquo, & non potest cum eo componere neque pacem habere, debet primò diligenter considerare, utrum in castrum illo sint aliqui, qui pacem eius turbent. Et primò debet eos si quos inuenit eiicere, & de eis iustitiam facere, & postea castrum munire, & bene clausum tenere. Et si in omnibus his non potest castrum tenere, debet domino legitimo illud commẽdare, vel reddere. Et quibus colliguntur septem quæ cuiuslibet necessaria sunt ad custodiendum castrum cordis in pace, quod verè est tanquam castrum inter inimicos situm, & vndique obfessum, & ante ipsum tenet sedem suam diabolus, qui tanquam Leo circuit quærens quem deuoret. Vbi glossa dicit. 1. Pe. 5. Circuit tanquam hostis clausos muros explorans, an aliqua pars sit minus stabilis quæ ad interiora penetret. Sunt ergo contra insidias eius septem necessaria.

Primum est diligens conscientie præseruatio, ut si videatur si quid est in corde quod pacem cordis conturbet. Apost. Heb. 3. Videte ne forte sit in aliquo vestrum cor malum.

Secundum est peccatorum confessio, quæ scilicet eiiciet de castro cordis peccata, quæ pacem cordis perturbant. Isa. 57. Creauit fructum laborum pacem, & 1. Mac. 14. Quandiu superest Iudas, id est quandiu differtur confessio, impossibile est pacem, scilicet cordis esse negocijs.

Tertium est operis satisfactio, ut fiat iustitia de rebus tibi pacem. Isa. 32. Est opus iustitiæ pax. Et Plal. 84. Iustitia, & pax oscularæ sunt. Solet dici, quod terra pacifica est, & securus, in qua teneret iustitia: sed multi sunt sicut latrones, qui non faciunt de se iustitiam, sed fit de eis iustitia, & isti sunt qui patiuntur penam iniustit. 1. Pe. 4. Nemo vestrum pariat, ut homicida, aut fur.

Quartum est cordis clausio, scilicet castrum cordis clausum tenendo: quod fit sensus corporis restringendo. Sunt enim sensus portæ cordis, per quas hostes ingrediuntur, pacem turbantes Hier. 4. Ascendit mors per fenestras, scilicet sensuum, & ingressa est domum nostram, scilicet conscientiam. Luc. 11. Dum fortis armatus custodit atrium suum, scilicet clausum tenendo, in pace sunt omnia, quæ possident.

Quintum est virtutum munitio, ut scilicet fornicatio muniatur fossa, & muris virtutū. Sicut enim muri ingruentium hostium impediunt, sic virtutes vitij obstant. Charitas enim impedit ne intret auaritia, castitas ne intret luxuria, humilitas ne intret superbia, & sic de relijs. Vnde Iud. 10. Elij Israel muris circumdederunt vicinos suos in præparationem pugne contra Holofernem. Sed nota, quod vna ruptura muri, id est vna virtutis defectus sufficeret hostibus ad ingrediendum. Tob. 6. Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me. Ideo dicitur. Phi. 4. Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda nostra.

Sextum est necessarium prouisio, ut castrum cordis sit bene munitum victualibus, & armis, s. de pane verbis Dei, & scientiæ, & vino compunctiōnis huiusmodi. Et nota, quod quanto castrum est melius talibus munitum, tanto magis peccant, qui reddunt, & dicitur. Isa. 48. Vinam attendes mandata mea facta fuisset sicut flumen pax tua.

Septimum est Deo recommendatio, ut scilicet reddatur cordis castrum domino legitimo, dicendo. Patrem in manus tuas commendo spiritum meum. Num. 16. 1. 26. nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilet qui custodit eam. Ipse autem est, qui quando placet ei omnia reddit pacata. Prou. 16. Cum placuerit domine via hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.

Peccatis, quod anime infirmitas vocatur, puteo, gladio latroni, infirmitati que compungitur, & qua via peccator qui cæcus, & scaccario ludens similis efficitur, peccati agritudinem expellere valeat, edocetur. Cap. LIII.

Peccatum opere impletum, appetitum malum nõ satiat, sed amplius accendit, sicut fabri stillicidiũ ad horam ignem mittunt, sed postea feruet ardẽtius, & fit peccatum perpetuum plus exardescit, quàm ante. Ose. 4. Comedit & non saturabuntur, formicæ buntur, & non cessabunt. Glo. Vires fornicantium deficiunt, sed desideria inardescunt.

Item peccatum vnum quotidie trahit ad aliud. Est enim peccatum quasi puteus sine fundo. Lapis enim proiectus, vel cadens, si fundum non inuenit, semper est in casu. In peccato autem fundus non est. Vnde cadens in peccatum, semper in casu est continuo, nisi manu gratiæ sustentetur. Plal. 41. Abyssus abyssum inuocat. Abyssus enim dicitur, quasi sine baste, i. sine fundo, Gregorius. Peccatum, quod per penitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccator est sicut ille, qui ludit ludum scaccarium, qui vno ictu, vel tractu non facto, vel male facto, totum ludum, vel totum lucrum perdit, & sic vno opere malefacto, vel neglecto totus fructus vitæ nostræ amittitur, & gratia Dei, & regnum æternum. Ezech. 18. Si auerterit se iustus à iustitia, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius quas fecit non recordantur.

Item peccator est sicut ille, qui habet oculos velatos, & portatur de loco ad locum, & nescit quo ducatur, vel ubi sit. Thre. 5. Vae nobis, quia peccauimus, ideo obtenebrati sunt oculi nostri.

Item est peccator similis cæco, qui cecidit in luto, & non videt se inquinatum, cum tamẽ multum sit de tarpatus. 1. Sal. 39. Compræhenderunt me iniquitates meæ, & non potui, ut viderem, & sicut cæcus cecidit sapienter, & offendit, sic & peccator. Tob. 11. Cæcus pater cecidit offendens pedibus currere.

Item nota, quod peccatum est sicut gladius in corde, & sicut serpens in sinu, sicut venenum in stomacho, & sicut latro in domo. Est enim peccatum ut gladius vulnerando naturam, ut serpens mordendo conscientiam, ut venenum extinguendo vitam, & charitatem,

Summa de Exemp.

quæ est vitalis calor animæ.

Item est, ut latro expoliando animam, scilicet gratuitis donis. Item peccati impuritas non auferatur à corde sine operibus, & vino purgamentum, & ab eo multis carpinationibus separatur. Similiter etiam purgamentum culpe indiget multis carpinationibus penitentiarum. Quarum vna fit in corde per contritionem, alia in ore per confessionem, tertia in opere per satisfactionem.

Item peccata, quæ sunt quædam infirmitates animæ, sanantur sicut infirmitates corporis. Sanatur enim corpus primò per emplastrum, & sic sanatur anima per verbum Dei, quod trahit dolorem ab anima, sicut emplastrum à corpore. Isa. 38. Iussum est ut super vlcus Ezechie caraplastaretur massa sicuum, quæ dulcedinem verbi Dei significat.

Item per sudorem, qui humorem noxium repellit à corpore. Et sic anima per timorem, qui peccatum expellit à mente. Eccl. 1. Timor domini expellit peccatum. Prou. 2. Time dominum, & recede à malo, sanitas quippe in vmbilico tuo erit.

Item per lotionem, vel balneum. 3. Reg. 5. Vade laua se prius in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua. Sic sanatur homo spiritualiter per lachrymarum effusionem in compunctiōne.

Item per vomitum, sic anima per confessionem. Eccl. 31. Si coactus fueris in edendo multum, surge de medio, & vomes, scilicet per confessiones veneni mortiferum, ut refrigeret te. Qui sanari desiderat, necesse est, ut vulnus detegat. Vnde dicitur est leproso. Vade ostende te sacerdotibus, & dicitur iter mundatus est.

Item per dietam, i. per abstinentiam à peccato. Apost. Tim. 4. Abstineatis vos à fornicatione. Eccl. 17. Qui abstinet est adiutor vitæ.

Item per putridorum refecationem, i. per tribulationem. 1. Job. 5. In reprobationem domini ne reprobes, quia ipse vulnerat, & medetur.

Item perunctionem, i. deuotionem, vel pietatem, quæ mentem lenit. Matt. 6. Vngebant oleo multos ægros, & sanabantur.

Item per munitionem, i. elemosynam, quando homo manuit de bonis suis dando pauperibus. Luc. 6. Quod superest, date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

Amara penitentia, quæ timore spe prudentia, & humilitate est agenda, quantum boni in homine operetur mira similitudine scamonee in arbore Pyri apposta sua dicitur Vereq; penitens quid agere debeat, ut peccatorum veniam suscipiat, Agri. ola. Lini, Medicique exemplis plurimis ostentatur. Cap. LIII.

Penitentia amara facit in homine sicut scamonea in arbore. Nam sicut dicit Arist. li. de pomis. Si vis ut aliqua pirus ferat pyra solventia, id est pera scamoneam cum aqua, & infunde ipsam in foramen, quod fit cum terebello vsque ad medullam arboris. & obstrue foramen clauo, qui fit factus de eadem pyro, vel alia, & sicut pyra soluent a, & valde relaxatiua. Sed non durat ista virtus nisi per annos. Vnde oportet si nolueris, quod iterum vigoretur, ut alia scamonea infundatur iterum. Et hoc est experi

mento prolatum. Et eadem ratione forte possent pyra stiprica, & contra fluxum valentia si arbori fuerit infusa stiprica medicina. Et similiter ego opinor quod hoc dilatori possit ad quarumlibet medicinarum effectus, ut in fructibus se manifestet, immo etiam probabile est, quod omnis species aromatica eodem modo infusa arbori, ut balsamus, muscus, & lignum aloes tam in sapore, quam in odore aromatizando se in fructu manifestaret. Intelligit ergo per pyrâ usque ad medullam terrebello perforatam, hominem per verbum Dei usque ad intima cordis compunctum, scamonea aqua distemperata infunditur, quando poenitentiae amara tristitia, seu amara peccatorum memoria cum lachrymarum irrigatione miscetur. Sed tunc foramen clauo obstruitur, quando per timorem domini cor peccato, seu diabolo clauditur. Et tunc de tali arbore nascuntur pyra relaxatiua, quia. scilicet tali homine sunt opera satisfactoria, & peccati expiatiua. Quod autem ad conseruandam virtutem oportet scamoneam iterato infundere est, quia ad conseruandam gratiam oportet poenitentiam, & peccati amaritudinem seu tristitiam frequenter innovare. Psal. 38. Dolor meus renouatus est.

Item poenitentia est, ut arena fossicia, quae arena licet sit grauis in pondere, est tamē utilis in opere, quia ex ea cum calce confecta edificatur domus materialis. Similiter poenitentia, licet sit grauis corpori, tamē est utilis spiritui, quia ex ea informata caritate edificatur domus spiritalis, scilicet conscientiae. Sed nota, quod arena fossicia, quae est bona ad aedificia, tribus modis est eligenda, secundum Palla. quia cognoscitur ex stridore, ex colore, & ex inhaesione. Ex colore quidem quia aut est nigra, aut rufa, aut cana. Rufa quidem omnibus est melior, & post illam cana, post eam nigra. Similiter poenitentia est quaedam rufa, ut illa, quae incipit in inuentura, quando feruet in homine sanguis, aut rubea colera. Quaedam verò est cana, ut quae incipitur in senectute. Quaedam verò est nigra, ut quae differtur in morte, prima est optima, secunda pigra, tertia est dubia. Psal. 6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui. Nam qui non est memor Dei in vita, multo minus est in morte.

Secundo cognoscitur ex stridore, quia scilicet illa arena, quae manu compressa edit stridores, est utilis fabricanti. Sic ille, qui mane comprimitur. i. tactu alicuius tribulationis praeparatur, si emittit stridorem non impatientiae, sed poenitentiae, est aptus ad fabricandum domum conscientiae. Non autem ille, qui ex flagello non mutatur.

Tertio cognoscitur ex inhaesione, quia si in panno, vel in linteo cōdidit vestis inaspera, & excussa nihil maculae reliquerit aut sordis, egregia est sic illa est egregia poenitentia, quae nullam maculam, aut remorsum relinquit in conscientia. Apo. 1. Cor. 4. nihil mihi conficius sum.

Item poenitens debet facere sicut agricola, qui quanto laboriosius agrum suum excolendo exercet, tanto uberius dōmum suam fructibus replet. Ager enim noster est corpus, quod quanto quis magis excolit poenitentiae laboribus, tanto domus mentis interior spiritalibus pinguescit virtutibus, unde dicitur. Pro. 14. Diligenter exerce agrum tuum, & postea aedifices do-

rum tuam. Item poenitens debet viuere in timore, & spe. Sicut cum nauis concutitur in aqua, una pars eius descendit sub aqua, & alia eleuatur. Sic anima poenitentis partim debet descendere se humiliando per timorē, partim verò assurgere se confortando per spem.

Item poenitentia in mortali facta est sicut moneta falsa, unde sicut non liberatur homo soluens monetam falsam, vel quae non habet formam debitam. Sic non liberatur faciens poenitentiam in mortali peccato quo ad Deum, & praemium vitae aeternae, nisi sit informata charitate. 1. Corin. 13. Si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Item poenitere proponens in morte similis videtur esse illi, qui ludit ad scaccos etiam parum de ludo sciens, & cogitat apud se. Ego primò permittam mihi familiam auferri. Deinde matabo illum cum quo ludo, & in fine in angulo concludam eum, & vincam eum, cum ille cum quo ludit sit pericissimus lusor. Sic velut lusor impericissimus est peccator, qui semper in ludo tentationum succumbit, qui familiam virtutum, & bonorum operum per peccatum amittit. Et pericissimus lusor est diabolus qui scilicet a principio mundi exercitatus est in ludo tentationum. Qua ergo praesumptione confidit peccator, quod in angulo debeat eum matare, id est in fine suae vitae? Dicit enim Gregorius, quod tanto diabolus grauior tentationes ingerit, quanto magis sibi propinquari conspicit.

Item sicut fatuus reputaretur cauta, qui expectaret nauē suam gubernare quousque incideret in periculum, sic & qui vitam suam non dirigit ad portum salutis antequam incidat in periculum mortis. Pro. 15. Vir prudens dirigit gressus suos.

Item auis non expectat tactum sagitte, quando videt arcum extentum, sed ante euolat, sed miser homo expectat tactum mortis ante conuersionem. Psal. 15. Nisi conuersi fueritis, &c.

Item poenitentia humilis renouat faciem mentis. Unde assimilatur cuidam vnguento, quod fit ex simo cocodrilli, quo facies vntae ostenduntur lenes esse velut iuuenes facies. Quasi enim simus cocodrilli est utilitas peccati, ex cuius recognitione salubre vnguentum conficitur humilis poenitentiae. Quod videlicet faciem mentis vetustate deformem renouat, & reformat. Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, &c.

Item poenitentia quanto magis est laboriosa, tanto magis est fructuosa. Unde assimilatur limo, quia limum requirit multum laborem, quia seminatur, purgatur, & maturatum recolligitur, & in fasciculos coopratur, & quae macerandum exponitur, extractum soli desiccandum exponitur, tandem multis tansionibus, & artificiosis suis superfluis purgatur, & per decoctionē, & multas lotiones fila ex eo facta ad albedinem deducitur. Non enim limum a suo virore terrestri perfecte spoliatur, nec perfecte candore decoratur, nisi multoties contundatur, decoquatur, & soli expositum aqua saepius abpergatur. Sed sicut limum requirit multos labores, & sine dubio habet multas utilitates. Nam ex eo fit vestes ad induendum, vela ad nauigandum, & retia ad venandum, & piscandum, fila ad suendum, & lanas ad ligandum, cordulae ad sagittandum, ligamina ad con-

nectendum, lineae ad mensurandum, linteamina ad quietendum, cortinae, ad ornandum, sacci, & busae ad continendum, mantilia ad conuolendum. Similiter etiam non potest homo sine multo labore conscientiam emundare, unde multa laboriosa requiruntur in poenitentia, ut contritio, confessio, satisfactio, siue restitutio, ieiunium, elemosyna, & oratio. Sed sicut habet laboriosum exercitium, ita habet copiosum fructum. Habet eius peccata purgare, naturam resuscitare, gratiam, virtutes, & merita reparare, coram aperire, infernum claudere, ecclesiam reconciliare, & multa alia bona facere.

Item poenitens debet curare peccata, sicut medicus vulnera curat. Nam primo medicus vulnus detegit, deinde medicamentum apponit, quasi enim vulnus detegit, qui peccatum confitendo prodit, sed qui ipsum cum amaritudine plangit quasi medicamentum apponit. Et ideo (sicut dicit Grego.) Qui mala, quae peccabat infingit, s. false, quae infingunt recusat, ut medicamentum vulnerum non apponit. Confessio igitur vocem solus necesse est ut maior excusatio, ne vulnus proditum, sed neglectum, quod licentiam iam per humanam notitiam tangitur, deterius putrescat. Psal. 37. iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.

Perseuerantia in bonum, qualis esse debeat, nauigantium exemplum, ipsiusque Ioseph tunicae pulcherrima similitudine pariter, & auctoritatibus exprimitur.

CAP. LV.

Perseuerantia boni incepti non dēt homo dimittere propter aduersitatē siue difficultatē, vel propter tentationē. Sicut qui mare nauigant propter contrarium ventum non dimitunt nauigare, sed contra ventum perseveranter laborant, donec ad portum veniant. Et canis venaticus sequitur leporem per spinas, & tribulos donec apprehendat. Et sic nos Deum. 1. Cor. 9. Sic currite, vt comprehendatis.

Item perseverare non potest in bono, qui habet in anima infirmitatem, vel corruptionem peccati. Sic homo sanus, & fortis continuat viam suam, sed homo aeger, & debilis, & si incipiat viam, cito desicit, sic iustus perseverat, sed peccator non continuat. Iob. Tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudo cadunt de arbore, sed sana bñ se tenent vsque ad maturitatem. Sic peccatores interitus putridi, & vermiculosi, & carentes cauda perseverantia cito cadunt a modico vento tentationis. Iob 27. Tolle eum vetus mens de loco suo.

Item perseverantia boni operis assimilatur tunicae Ioseph. Nam Ioseph (sicut ait Grego.) qui inter fratres suos iustus vsque ad finem ipse perseverasse describitur solus, talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cum bonae actio ante Dei oculos vsque ad vitam nos terminat regit. In cassum quippe bonum agitur, & ante vitæ terminum deserant, quia & frustra velociter currit, qui postquam ad metam veniat, desicit.

Praedicator qui quatuor rationibus semini comparatur, qualiter, quando, & cui verbum Dei seminare debeat, quibusque mali ac boni praedicatores assimiletur, clarissimè redditur.
CAP. LVI.

Praedicator assimilatur seminatore, qui. scilicet. quando vult seminare, quatuor attendere debet. Primò loci qualitatē, quia semen est secundum qualitatē terrae dēsius, vel rarius seminādū. Similiter praedicatione secundum qualitatē auditorū sermo doctorum, ut Grego. dicit. Et ideo secundum dispositionē, & indigentiam auditorum est rarius, vel frequentius, & breuius, vel prolixius praedicandum.

Secundò considerate debet temporis congruitatē, quia alicubi est tardius, & alicubi celerius seminādū. Nā in locis humidis seminādū est celerius, ne semen imbie putrescat, & in ficcis tardius, ut aqua proveniat, ne diu iacens poenitus evanescat. Quasi loca humida sunt loca fluida, & ad peccandum parata, quibus verba sanctae exhortationis citius impendenda sunt, quae labatur in putredine criminis, sed in hominibus aridis, & in deuotis aliquādo tardius exhortationis semen non in cōsultra differtur, ut ex ipsa dilatione audius suscipiatur, vel quia minus fructuosè porrigit homini verbum sanctae praedicationis, dū est in accidia, & ariditate mentis, & fructuosè expectatur, ut ei porrigatur postquam plenus fuerit aqua cōpūctiois. Et nota, quod illud, quod seminat celerius, dēsius eē dēt, quā id, quod seminat tardius, quia. scilicet. plura, & frequentia monita necessaria sunt homini tentato, quā homini compuncto.

Tertio considerare dēt seminis quantitatem, quia minus de semine iaciendum est in terra pingui & humida, & quā in macra, eo quod in pingui nimis se multiplicat, cōculcat, & deuasat, sed in macra non totum crescit, sed aliqñ perit. Quasi autem terra pinguis est anima deuota, in qua exhortationis semen audius recipitur, si parcius, & temperatius dicitur, sed terra macra est peccatoris cor carens pinguedine gratiae, in quo, quia semen verbi plerumque perditur, oportet vt frequentius seminetur, Eccl. Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua.

Quarto considerare debet seminis utilitatem. Sunt enim quaedam semina utilia, quaedam verò sterilia ad fructum producendum, quod quidam Aegyptiorum agricolae hoc modo probare dicuntur. Aream breuē loco subacta, & humido in mense Iunij excolunt, & in ea diuisis spatijs omnia frumenti, & leguminum semina spargunt, deinde in ortu Caniculae qui apud Romanos. 14. die kalendarum Augusti tenetur, explorant quae semina ortum sidus exurat, & quae illae sa custodiat, his, absque nenti, illa procurant, quia iudicium noxae, aut beneficij per annum futuram generi vnicuique sidus aridū p̄t̄i exitio, vel salute promittit, p̄t̄ Pal. refert. Semina ergo inutilia, quae scilicet ad ortum Caniculae efficiuntur arida, sunt curiosorum praedicatorū quaedam ampullosa, seu philosophica verba, quae quidem arida, & inutilia sunt, quia a canicula aduruntur, ideo sunt in deuota, & infuuctuosa, quia ex vana gloria proferuntur. Illa igitur sunt utilia, quae humore deuotionis plena canicula. i. curiositas, vel inanis gloria non defecit, Mat. 13. Seminauit bonum semen in agro suo.

Item praedicationis bonus fructus sequitur, & provenit ex praedicatoris bonis operibus, doctrinam

cus praeuenientibus sicut ex bona semine sequitur bona messis. Gregor. ille vberes fructus praedicationis colligit, qui semina bonae operationis praemittit.

Ita sicut ex bona cultura agrorum sequitur abundantia frugum, sic ex praecedenti bona vita tribuitur praedicatori verborum vtilium affluentia. Vnde Grego. refert, & dicit, qd tanto fecundius praedicationis verbum tribuitur, quanto in praedicatoris pectore perfecti operis exaratione praue nitur. Ille naque bene loquendi facundiam accipit, qui sinu cordis per recte viuendi studia extendit, nec loquentem conscientia, praepedit cum vita linguam antecedit.

Ita praedicatorum qui dicunt, & non faciunt, similes sunt lanis qui carnes bonas alijs vendunt, & ipsi peiores comedunt. Et sutoribus, qd bonos solutales alijs praeparant, & ipsi peiores portant. Sic sunt sacerdotes, qui verbum salutis alijs ministrant, & ipsi peiora, quam alijs perpetrant.

Ita praedicator debet attendere qualiter, & quando, & cui praedicat. Vnde Greg. dicit. In omne, quod dicitur, necesse est, vt causa, tempus, & persona praesentur, si verba sententiae veritas roboret, si hoc tempus congruum postulat, si & veritate sententia, & congruentia tempus persone qualitas, non impugnat. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui prius hostem quem feriat, conspiciat. Male namque valide arcus cornua subicit qui sagittam fortiter dirigens, eiuem ferit.

Item praedicatorum qui dicunt, & non faciunt assimilantur nauis, poma portantibus. No hi qui poma portantes, maria transmeant, ipsi quidem fructuum odore perfuuntur, sed eorumdem fructuum refectione carent. Tales ergo praedicatorum dum verba profunda scripturae legunt, & alijs annucianda in mente disponunt, quasi per altum mare in nauis mentis alijs poma ferunt. Ex quorum ipsi no fructu, sed solo odore percipiunt, cum non doctrinae opere, sed sola meditatione ne potiantur. Vel nota, qd nauis, qui poma portant, haec paleas admiscunt, vt ad terras illa deferant, quia scilicet praedicatorum discreti inter graua, vel difficilia dogmata quaedam leuia & facilia interponunt. Nam aliquando scripturae verba dubia, vel difficilia per leuia & aperta declarant, vt ad corda audientium sano intellectu pertingant.

Item praedicatorum verba assimilantur vitti, quia corda audientium ligant. Vnde Cantic. 4. Sicut vitia coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Labia sponte praedicatorum sunt ecclesiae, quorum praedicationis est, vt vitia, quia in auditorum cordibus diffusas cogitationes ligant, ne remissa deficiant, ne se per illa spargant, ne sparsis cordis oculos deprimant, sed ad vnam intentionem colligant. Dicitur etiam coccinea, quia sanctorum praedicationis solo charitatis ardore flammescit, sicut Grego. dicit.

Item praedicatorum sancti assimilantur lampadibus quia est in eis ardor vitae, splendor doctrinae, fulgor fama. Per ardorem ergo vitae, id est per feruorem spiritus purificant, & consolidant se ipsos. Sed per splendorem doctrinae illuminant sibi propinquos, scilicet illos qui eorum audiunt dogmata, & verba, a quorum scilicet cordibus per flamman verbi errorem tenebras repellunt, sed per fulgorem bonae famae edificant, & rectificant distantes, & remotos. Lampades. n. [vt

dicit Greg.) lucem suam longius spargunt, & cum in alio loco sint in alio resplendent. Et ideo sancti praedicatorum quorum opinio longe lateque claret, quia longe a sepositis lucent, quasi eorum itineri ne in peccatorum tenebras corrumpant, velut accensae lampades resplendent. Na qui eorum fama, vel exemplis auditis ad amorem caelestium surgunt, in eo, quod bona operum exhibet quasi ex lampadis lumine resplendent. Ezen. Similitudo animalium, & aspectus eorum quasi aspectus lampadarum.

Item verba praedicatorum congruere debent moribus audientium, quia tunc sicut dicit Grego. vim suam rectitudinis amittunt, quando auditori no congruunt, sicut medicamina vites perdunt quae sanis membris apponuntur. Vnde etiam Greg. Nazanzenus dicit quod sicut non vna medicina species omnibus adhibetur, ita nec idem sermo congruit vniuersis.

Quo pacto homo spiritualis in via Dei, proficiat per exemplum formationis casei hic cuiuslibet aspicientis patet. CAP. LVII.

Prouectus animae in via Dei habet quatuor gradus, quod apparet per exemplum in formatione casei. Vbi primo est lactis emunctio, secundo lactis coagulatio, tertio casei recentis, & teneri formationis, quarto eius per moram temporis induratio. Emunctio fit per hoc, quod lac scilicet ab vberibus separatur. Et hoc fit in homine, quando per manus Dei expressio, i. per diuinae virtutis operationem mens eius ab vlu vetustatis consuetudinis abstrahitur, lob 10. Nonne sicut lac nulli me. Deinde lac coagulo stringitur, & hoc fit per hoc, quod posnitens diuino timore se a peccatis continet & restringit, & ad iustitiae soliditatem colligere se contendit. Post autem caseus recentis in quadam tenitudine formatur. Caseus enim recens est aliquantulum solidus, ita quod non defluit, & est pinguis, & adhuc aliquantulum mollior. Et hoc est quando mens conuersi peccatoris in coagulatione pinguescens cogitationis astringitur, vt nequaquam iam per desideria defluat, sed in vno amore se colligens ad solidam formationem surgat. Sic ergo mollior per crescentem deuotionem, sed adhuc mollior per lachrymarum de praeteritis peccatis compunctionem.

Ita adhuc mollior, & pauida propter carnis ex vlu veteri contradictionem. Post modum autem caseus quoslo humore consumpto induratur, ita vt non gurgulio verbi Dei non aperiat. Et nota, quod caseus qui exterius est durus, est mollior quandoque interior, quia amicus Dei, licet sit exterius durus, vel sibi per carnis afflictionem, vel alijs per iustitiae correctionem, semper tamen interior seruat mansuetudinis ac pietatis molliciam ac dulcorem. Vel licet exterius dura praesentia, intus tamen molli medulla diuinae consolacionis, & gratiae impinguatur. lob 10. Sicut caseum coagulasti.

Per speciem exemplis, & auctoritatibus temporalium temporum prosperitatem iudicium perditionis existere, breuiter demonstratur. CAP. LVIII.

Prosperitas temporalis est iudicium perditionis, & e conuerso aduersitas signum salutis. Nam illi qui in hoc mundo in omnibus prosperantur, si gelles sunt infirmis desperatis, voluntati suae a medietate derelictis, quibus nihil, quod expectant denegatur. (sicut Grego. dicit) Desperatis relictis agris, memora quicquid possunt dari praecipunt. Qui autem ad salutem reduci possunt, multa dari contradicunt. Sic peccatores quibus hoc prospera ad vota succedunt, aduersitatibus coercentur. Vnde Deus manus benedictionem confert homini quando ipsam assequitur, quam quando ipsum prosperari permittit. Aegu. Cum mala voluntas potestatem accipit efficiendi, quod cupit, Deus dando irascitur, & non dando miseretur. 1. sal. 10. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum, & in aduentionibus suis. Greg. Maestandus vitulus liber ad pasca. dimittitur, i. exuandus iugo premiatur. Quia inultus ad aeternam mortem currens, esse natus voluptatibus. vltimus vero a delectatione transitoria iacunditatis restringitur.

Corporalem vestiumque pulchritudinem vanam esse parietis, & corui mirifico exemplo demonstratur. CAP. LIX.

Pulchritudo corporalis vana existit, quia est sicut pulchritudo parietis. Nam pulchritudo parietis est ex exteriori pictura, qua sublata appareret lutum, quod erat interius. Pro. 3. Fallax gratia, & vana est pulchritudo.

Item pulchritudo vestium, quam quidam homines querunt, vana est, quia non est pulchritudo, sed pulchritudo accommodata. Sicut pulchritudo corniculae de qua dicit fabula, quod ornauit se pennis diuersarum auium, quibus ablatis sibi ab alijs auibus, apparuit nigredo carnis eius. Multum erubesceret aliquis nobilis superbus mendicare ab ignobilibus. Sic erubescere debet homo, quando a vteribus, & auibus mendicat pulchritudinem exteriorem, cui pulchritudo naturalis sufficere debet, sicut alijs creaturis, vt Soli, rosae, & alijs. Guido Carthusien. ait vltres te ornant, pulchritudo esset, si tu eas ornares, ideo ornatum querendo, ostendis te esse turpem: decor qui cu veste induitur, cu veste deponi, vestis proculdubio est, non vestiti Bern. Fulgent monilibus, sordent moribus. Peccatoris punitio interdum diploidi comparari asseritur, quia hic & in alia vita puicaces ista animaduersione puniuntur. CAP. LX.

Punitio peccatorum quorundam assimilatur diploidi, de qua in Psal. 108. Induatur sicut diploidi de confusione sua. Diplois quidem, sicut dicit Gregorius, duplex vestimentum dicitur. Confusione ergo, sicut diploide, induit: sunt, qui iuxta sear sui meritum, & temporali, & perpetua animaduersione feriuntur. Solos quippe poena a supplicio liberat, quos mutat. Nam quos praesentia mala non corrigunt, ad sequentia perduunt. Homo qui rationem habet ea que minime vitur, bestis comparari exemplo vnioco, & auctoritate monstratur. CAP. LXI.

Ratione uti, & secundum rationem viuere comparari homini ex propria forma, scilicet ex animalis Summa de Exemp.

ma rationali. Et ideo qui ratione non vitur, & secundum rationem non viuunt, proprie non est homo, sicut (secundum Philosophum) terra lignea non est terra, & lapidea nauis, no est nauis, eo quod no habet vltim, & actum nauis qui est a forma, licet habeat figura propter materiam figurabilem in qua est. Sic quodam modo est de homine. Bern. Quid bestialius homine rationem habente, & ratione non vteatur? vnde philosophus dicit, Metha. quod animalia omnia memoria, & imaginationibus viuunt. Hominum vero genus arte, & rationibus viuunt. Pla. 48. Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis inipientibus, & similis factus est illis.

Peccatorum reciduatio quantum anime obstet cum Dei gratiam non retineat, tribus similitudinibus suadet. CAP. LXII.

Reciduantur in peccata similes sunt sotularibus, vel pellicijs veteribus, qui luturam tenere nequeunt, & ideo in lutu proiciuntur. Sic reciduantur non retinent gratiam, vel charitatem, & ideo in luturam inferni proiciuntur. psal. 17. Vt lutum platearum delubo eos, scilicet de libro vitae.

Item similes sunt reciduantur spaudis & aridis mitibus visis syncopi, qui solo timore cedunt, & fugiunt de praesidio. Sen. plura nos terrent quam premant, & plus opinione quam re laboramus.

Item similes sunt infirmis reciduantibus in aegritudinem, qui debiliores sunt quam ante. Et sic quanto frequentius cadunt, tanto plus laeduntur, & difficilius resurgunt. Luc. Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

Humanorum corporum resurrectio a Christo in istu oculi posse fieri tribus tum artis tum naturae exemplis provide exploratum efficitur. CAP. LXIII.

Resurrectionem humanorum corporum virtute Christi fieri posse tam artis quam naturae exempla persuadent. Nam si artifex de cineribus arborum, vel herbarum vitrum purum facit, & fractum vitrum liquefacit, & reformatur, & de metallo imaginem hominis facit, & de terra ferrum, Quid mirum si summus artifex hoc faciat de corporibus hominum? Phi. 3. Saluatorem expectamus, dominum nostrum Iesum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configurationem corpori claritatis suae.

Item de puluere phenicis, quae sola auis est, & aliam auem facit natura, & ad rugitum Leonis suscitatur leuculi. Quare ergo, non poterunt suscitari homines de pulueribus suis ad vocem filij Dei? Loa. 6. Mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuunt.

Item si semina, quae prius mortuuntur & putrescunt, virtute naturae postea viuificantur, multo fortius virtute omnipotentis Dei mortui reuiuifescunt. 1. Cor. 11. Inspiciens, quod tu feminas non viuificatur, nisi prius moriatur, &c.

Satisfactionem peccatorum iuxta mensuram delicti fore debere, auctoritatibus persuadetur, & exemplis. CAP. LXIII.

Satisfactio poenitentiae debet esse secundum mensuram culpa. Qui ad magnam mensuram acquirit, ad magnam oportet quod reddat. Deute. 25. Pro mensura peccati erit, & plagarum modus. H 3 Mat.

Matth. 3. Facite fructus dignos poenitentiae. Glossa. Nam debet esse par fructus boni operis eius, qui multum, & illius qui parum peccauit. Et ubi abundauit delectum, abundet & gratia, & operatio bona. Debet enim esse gradus secundum mensuram culpae, & qui plus bibit de vino delectationis, plus oportet eum solvere symbolum poenae. Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormenta, & iudicium.

Sensus exteriores qui veluti cordis ostia se habent quantum sint caute custodiendi, vt mentis puritas conseruetur quantum pulcherrimus exemplis indicatur.

CAP. LXV.

Sensuum cautela necessaria est ad cordis custodiam, sicut clausura ostij ad custodiam domus. Thesaurus enim non est securus, vbi sunt omnia ostia aperta.

Sic non est thesaurus cordis securus, vbi sensus exteriores sunt patuli, vel incauti, scilicet os ad loquendum, oculi ad videndum, & sic de alijs, vnde sicut diligeret homo ostium, & arcem bandis, & clauis ferreis munitam, ita debet multo diligentius sensuum suorum custodij puritatem in interiora seruare, quae est thesaurus cordis.

Item si claudis ostium, & fenestras contra ventum, & pluuiam, quare non magis contra tribulationes, & tentationes? Dominus enim vult ianuas esse clausas, vnde ad discipulos ianuis clausis intrauit. Diabolus autem e conuerso vult eas tenere apertas. Eze. 48. Porta clausa haec erit. Quando Ioseph erat clausus, dominus erat cum eo. Genes. 39.

Item quando sit in ciuitate aliquis tumultus in aliquo vico, burgenses sapientes claudunt ostia sua, & fenestras suas, sed stulti exeunt, & restant in medijs, & redeunt frequenter vulnerati. Sic & sapientes contra opprobria litigationis, & tribulationes claudunt ostia oris sui, vel aurium suarum. Psa. 37. Ego, inquit, tanquam surdus, non a diebam, & sicut mutus non aperiens os suum.

Item cupidus diligenter circuit dolia vini sui, & claudit vndique, & obturat, ne vinum effluat. Sic & tu sensus tuos ne gratiam, & auxilium Dei effundas. Felix ergo, qui dicere potest, Ostium meum clausum est, & pueri mei, id est cogitationes, & affectiones meum lunt in cubili, id est in secreto conscientiae.

Sacram scripturam quae speculo, ac panis à Domino in deserto populis tradito comparatur, mentis humilitate, cordis puritate, animi tranquillitate, deuotionis suauitate, & postremo affectionis aueritate inuestigandum fore, aquae materialis exemplis explanatur.

CAP. LXVI.

Scriptura sacra assimilatur speculo. Vnde Gregorius dicit, Scriptura sacramentis oculis quasi quodam speculum opponitur, vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi enim foeda, ibi pulchra nostra conspiciuntur, ibi sentimus quantum proficimus, ibi à profectu quam longè distamus.

Item sacrae scripturae sermo assimilatur illi pani, quem Dominus praebuit populo in deserto, de quo

dicitur. Panem de caelo praestitisti eis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Panis namque ille omne in se delectamentum, & saporis suauitatem habuit, quia scilicet in ore spiritalium iuxta voluntatem edentium saporem dedit, quia diuinus sermo, & omnibus cogitans, & à semetipso non discrepans, qualitati audientium condescendit, quem dum electus quisque vult iuxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporum vertit, sicut Gregorius dicit.

Item sapientia sacrae scripturae inuestiganda est ad modum aquae.

Primo, cum metis humilitate. Vocet enim Pal. de agr. quod si quis vult puteum fodere, & in quo loco inuenire possit aquam inuestigare, hunc modum tenet. Reverti Mane ante ortum Solis his locis quibus aqua quaerenda est, & qualiter pronus mento ad solis depresso iacens in terra spectare debet Orientem, & in quo loco aspiciens subtilem nebulam in aere confurgere vidit, ex se velut rorem spargere, & in quo antiquo viciniae stirpis, vel arboris denotare. Nam constat siccis locis vbi hoc fieret, aquam latere. Sicut ergo, cum prostratione corporis quaerenda est aqua materialis, ita quoque cum humilitate mentis inuestiganda est aqua sapientiae salutaris. Pro. 16. Vbi humilitas, ibi sapientia. Sed notandum, quod qui se ad terram prosternit, ad Orientem debet spectare: quia qui humiliter scripturae sacrae persequitur mysteria, à Christo de quo scriptum est, Ecce vultus Orientis nominis eius, eorumdem intelligentiam debet, & petere, & sperare, vnde Iacobus dicit, Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, &c. Ipse enim Christus Deus est sapientiam praestans paruulis, id est humilibus. Vnde iacens, & Orientem conspiciens, subtilem nebulae vaporem conspicit qui se velut rorem spargit. Quia qui humili mente à Christo sapientiam petit, primo hanc quasi subtilem, & tenui vapore, id est consideratione percipit, quae post paulatim excresecens velut ros desuper veniens copiosius ac largius se infundit. Mat. 13. Abscondisti haec à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Secundo inuestiganda est cum cordis puritate. Dicit enim idem Palladius, quod si in aliquo loco, vbi non sit lacuna, neque aliquis ex consuetudine humor insidiat, aut transeat, in tenui saltu salix syluatica virens, arundo hederaque humore gignantur, fodiatque locus ille latitudine pedum trium, altitudine pedum quinque, & proxime ad Solis occasum mundum vas aereum, vel plumbeum interius vinctum immersum ponatur in fundo ipsius fossionis, & supra fossam cratis de virgibus ac frondibus additaque terra spacijs omnes cooperiatur. sequenti die aperto loco, si in eodem vase sudores intrinsecus inueniantur, aut stillae, aquas, ibi esse non dubites. Sicut ergo, ad inueniendam materialem aquam congruit habere vas mundum, ita ad inuestigandum spirituales sapientiam conuenit habere cor purum. Sapient. 1. In maliuolam animam non introibit sapientia. Sed notandum, quod idem vas de solida debet esse materia, scilicet aereum, vel plumbeum, vt videlicet inuestigator spirituales sapientiae ipsum vas cordis solidum habeat, non

contractum, sicut illud de quo dicitur Ecclesiast. 2.1. Cor. 7. Quasi vas contractum omnem sapientiam non tenebit.

Item debet idem vas esse interius vinctum illa vinctio videlicet de qua dicitur, Vos vinctioem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vinctio eius docet vos de omnibus.

Item quod idem vas debet sub crata viminea per diem operari, sequenti die discooperiri, signat, quod sacri inuestigator eloqui, & debet se tacendo aliquando occultare, & aliquando scilicet oportuno tempore se docendo propalare. Vel primo debet se abscondere ad studendum & meditandum, & postea se propalare ad aquam doctrinae stillandum. Sed iterum nota, quod non est quaerenda aqua sapientiae salutaris in hereticis, id est in haereticorum doctrinis, seu libris, neque vbi sit humor transiens, id est mundana scientia quae solum transitoria quaerit, sed in herbis humore, & semper virentibus, id est in sacrae scripturae, seu Sanctorum doctrinis, in quibus abundat humor spiritualis deuotionis, & viror virtutis, vel perpetuae virentis.

Tertio, inuestiganda est cum mentis tranquillitate. Dicit enim idem Palladius, quod si vas signi siccu quoque coctum eadem ratione ponatur ac similiter operari, altera die si aquarum vena est in presenti vas conceptio humore soluetur. Similiter in inuestigando diuinam sapientiam debet esse vas siccu ab humore concupiscentiae, & non coctum caloribus carnis. Nam istae duae passionis maxime mentem inquietant, & reddunt ineptam ad percipiendum lumen sapientiae, scilicet passio concupiscentiae, & ira, vnde oportet inuestigatorem diuini eloqui ab utraque passione mentem habere tranquillam. Et ideo castitas, & mansuetudo maxime conferre dicuntur ad contemplationem sapientiae. Iaco. 1. in mansuetudine suscipite institutum verbum.

Quarto inuestiganda est cum deuotionis suauitate. Nam idem Palladius dicit, quod lucerna oleo plena, & incensa, si ibi similiter tecta ponatur, & secunda die inueniatur extincta superstitibus alimentis, aquas idem locus habebit. Similiter inuestigator sacrae scripturae debet habere lucernam, id est mentem oleo deuotionis plenam, quia talis mens est, quae aquam veritatis sapientiae efficacius, & fructuosius inuenit. Sed notandum, quod in ipsa aqua inuestigatione lucerna accensa extinguitur, quia in contemplatione diuinae sapientiae, vel in ipsa profunditate scripturae humani ingenij claritas obumbratur, ita vt mens nihil, quasi se scire credat, quae valde se forte prius scientem reputabat, sed lucerna extincta aqua dignoscitur, quia humilitate menti, & insciam se reputanti, sapientia cunctis infunditur.

Quinto inuestiganda est cum affectionis aueritate, dicit enim idem Palladius, quod si in eo loco focum fuerit, & terra vaporata humidum fumum nebulo sumque ruauerit, aquas ibi esse cognoscis. Sic in inuestigatione scripturae necessarius est focus, id est feruens ardor discendi. Damasc. Si fuerimus affectuosè discite serimus, & multa scientes. Sed notandum, quod ab hoc igne confurgit fumus humidus, & ac-

bulosus, inquisitio quae est nebulosa, id est obscura in dubitando, sed humida, id est facilis in suscipiendo, sicut id, quod est humidum, vel molle impressiones facilliter recipit.

Item est fumosa, id est subtilis est in inuestigando; & est feruida in addiscendo.

Sexto quoque manifestatur aqua salutaris scientiae, id est sacrae scripturae intelligentia ex doctrinae communicabilitate, vt idè sepe dictus auctor testatur. Vel lus lanæ aequè positum, vel coepertum si tantum humorem colligit, vt alia die fundat expressum, copias aquae ibi esse testabitur. Sic qui docendo aquam sapientiae copiosè alijs fundit, signum est, quod copiosè hauserit philosophus, signum sapientis est posse docere. Cum expressione aquae, id est ex ipsa communicatione doctrinae reuelatur per lunque doctrina aqua intelligentia caelestis sapientiae.

Hominem per subtractionem, appositionem, ac impressionem similem Deo posse fieri, naturalibus demonstratur exemplis.

CAP. LXVII.

Similis Deo fit homo tripliciter. Nam secundum partem similitudo alicuius rei in aliquam materiam inducitur. Vno modo per subtractionem, sicut in sculptura. & sic anima efficitur similis Deo per ablationem culpae, vel per subtractionem conceptus materialis substantiae. Est enim Deus actus purus, & immaterialis. Reg. 7. Sculptis cherub, leones & palmas, & similitudinem hominis stantis.

Secundo per appositionem, sicut in pictura vbi apponuntur lineamenta, & colores. Et sic anima efficitur Deo similis per appositionem gratiae, & virtutum. Eccle. 3. Cor sanum dabit in similitudinem picturae.

Tertio per impressionem, sive adhesionem, sicut in figura sigilli, quando inhaeret cerae. Et sic anima efficitur similis Deo per inhesionem gloriae, Ecc. 4. 5. similem illum fecit in gloria Sanctorum, & 1. Ioan. 4. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.

Iusti simplicitas hic non sine ratione lampadis comparatur, quantumque malitia subtilitas fit euitanda, mystico Dei precepto docetur.

CAP. LXVIII.

Simplicitas innocentiae non conuenit cum subtilitate malitiae. Vnde prohibetur, Leuit. 9. Vestem quae ex duobus rexta est, non indueris. Nam in vestimento ex duobus contexto, lana, & lino interdicitur conunctio simplicitatis innocentiae, quae significatur per lanam, & subtilitas malitiae, quae significatur per lino.

Item simplicitas iustorum assimilatur lampadi. Habet enim vitrum purum in carnis honestate, papirum album in mentis puritate, oleum pingue in operis pietate, ardet dilectione, lucet discretionem, sed aliquando contemnitur ex humili ostensione. Iob 12. Lampas contempta apud cogitationes diuitum. Gregor. in mora. Saepè contemnitur, vt electus, qui ad aeternam felicitatem ducitur

citur, continua hic aduersitate deprimatur, non hunc rerum abundantia fulciat, non dignitatum gloriam honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis vestium pōpa componat, a cunctis verò despicibilis cernitur, & huius mundi gratia indignus aestimatur. Sed tamē ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis corrufcat, honorari metuit, despici non refugit. Corpus continentia afficit, sola in animo delectatione pinguescit, mentem semper ad patientiam præparat. Et electus pro iustitia, de perceptis contumeliis exultat, afflictis in corde compatitur, de bonorum prosperitatibus quasi de propriis lætatur, sacri verbi pabulum mente sollicitus ruminat. Et inquisitus, quodlibet eloquij duplicis ignorat. Vnde itaque iusti simplicitas, & lampas esse dicitur, & contemptra. Lampas, quia interius lucet, intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris, lucet ergo, & despicitur, quia flagrans virtutibus abiectus æstimatur.

Huius seculi sollicitudo Mole comparatur, quæ ex paupertatis asperitate, laudis cupiditate, voluptatisque amore ortum habere exemplis pluribus admonemur.

CAP. LXXIX.

Sollicitudo, & actio seculi assimilatur molæ farinæ molenti. Nam mola in gyro ducitur, & farina profertur. Vnaquæque igitur mundi actio est mola. Quia dum multas curas colligit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ex se velut farinam proficit, quia seducto corde semper munitissimas cogitationes gignit sicut Greg. dicit.

Item sollicitudo seculi causatur ex tribus. Tria enim præcipuè sunt, quæ reddunt homines seculi sollicitos, & operosos, scilicet asperitas paupertatis, cupiditas laudis, & amor voluptatis. Vnde homines seculares similes sunt columbis, de quibus dicit Palladius, quod fœtus frequentant si ordeum teretactum, vel fabam, vel orobum saepe consumant. Quid enim est colūbas fœtus multiplicare, nisi seculares homines per lucra frequentia pecunias augere, etiā per sollicita studialaboriosa, & secularia opera frequentare? Ad quæ videlicet ideo compelluntur, quia ordeo, faba, & orobopascuntur. Si quidem in ordeo asperitas, in faba vero ventositas, in orobo onerositas inuenitur. Vnde in ordeo asperitas paupertatis. Nam etiam pauperes rustici ordeaceo pane pascuntur. Faba verò, cum sit ventosa, inflationis est generativa. Vnde gloriæ, vel laudis humana, signat appetitum, qui inhiat opem, & tumorem superbiz inducere conuenit. Orobus autem est genus leguminis, quo tauri impinguntur dicuntur. Vnde amor em voluptatis significat quæ carnis, deest caro indomita, deest nō subiecta spiritui, delectatur. Quia igitur ex his tribus vitiis omnis mundana sollicitudo causatur, dicitur. 1. Ioan. 2. Omne quod est in mundo, est concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Nam concupiscentia carnis, voluptatem requirit. Concupiscentia oculorum, id est avaritia, paupertatem fugit. Superbia verò vitæ ex humana laude, vel gloria velut ex faba venter intumescit.

Spes Ancoræ, & Baculo similis esse dicitur, quia anime nauis hominisque vitam in hoc mundo peregrinantem sustentare

videatur.

CAP. LXX.

Pes assimilatur Ancoræ, quia scilicet nauis, id est animam seruat, ne à procella tentationum, & tribulationum irrumperatur, ve inuuit Apost. Qui cō fugimus ad propositam nobis spem, quam sicut Ancoram habemus ratam, & firmam, Vbi dicit Aug. super pa. epi. Si videris te fluctuare in mari huius mundi, noli abrumpi ab Anchora; antequam intres in portum, fluctuat nauis, sed non longe à terra proicietur, nec in æternum fluctuabit, & si ad tempus fluctuat.

Item spes baculus est in via huius vitæ peregrinanti, & qui huic baculo innititur non corruit. Psal. 33. Non delinquent omnes, qui sperant in eo.

Item non fatigatur, nec deficit, isa. 40. Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem.

Superiores à subditis nisi (maxima urgeat necessitas) haud fore prehendendos, Oza Dei Arcam tangentis exemplum confirmatur.

CAP. LXXI.

Vbditi multum peccant temerè reprehendendo facta suorum maiorum. Et similiter infirmi, vel peccatores temerè iudicando, vel redarguendo facta, vel dicta iustorum. Cuius exemplum ostenditur in arca testamenti, quam bobus calcitrantibus inclinabat Leuitas, qui casuram credēs erigere voluit, mox sententiā mortis accepit. 2. Re. 6. Quid nāque (sicut dicit Gregor.) est mens iusti, nisi arca testamenti? Quæ gestata bobus calcitrantibus inclinatur, quia nonnunquam etiam qui bene præest dum subiectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione mouetur, sed in hoc, quod dispensatoricè agitur inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur ab imperitis. Vnde & non nulli subditi contra hunc manum reprehensionis mittunt, sed à vita protinus ipsa sua temeritate deficient. Leuitas igitur quasi adiuvans, manum tetendit, sed delinquens vitam perdidit. Quia dum infirmi qui que fortium facta corripunt ipsi à viuientium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quorundam minimis condescendentes dicunt, quædam verò summa contemptantes proferunt, dumque vim vel cōdescensionis neticiunt, vel altitudinis, hæc stulti reprehendunt. Et quid est iustum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu eleuare? Et quid est iustum de incoGITATA locutione reprehendere, nisi modum eius solitudinis lapsum reputare? Sed perdit, vitam, qui arca Dei tumide subleuati. Quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Vnde & Leuitas idem recte. Oza dicitur, qui videlicet robustus, Dei interpretatur, quia presumptores quique nisi audaci mente robustos se in domino crederent, nequaquam meliorum facta, veldicta velut infirma iudicarent. Cum igitur quædam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc, quod mentem mouet, reticendum est, scilicet et cū humilitate magna proferendum, vt intentio p̄ se sentientis eo modo seruet formam rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicenda sunt quæ sentimus, & valde humiliter proferenda, quæ dicimus, ne quod rectè intendimus, hoc elatè proferendo, non rectè faciamus, sicut Greg. dicit.

Turris

Turris Babel cur, quando, vbi, quomodo, & à quibus fuerit edificata, distinctè describitur ex quorum similitudinibus superbia grauitas, Tyrannorumque proteruitas aperitur.

CAP. LXXII.

Superbia secularis potestatis assimilatur turri Babel Gen. 11. Et hoc primò ratione causæ, scilicet propter quam fuit edificata, quæ fuit triplex.

Primò fuit timor diluuii, Timebant enim homines, ne iterum diluuium fieret, & ideo se contra ipsum præmunire voluerunt edificando excelsissimam turrim, quam aqua diluuii non posset operire. In quo signatur, quod superbi, & potentes semper sunt in timore, ne à sua altitudine deiciantur. Vnde conatur se præmunire, ostendendo tyrannicè aliis altitudinē suæ potestatis, ad hoc, vt semper plus timeantur, & maiores reputentur.

Secunda causa fuit pro cupiditate dominandi. Hoc enim factum est ab hominibus de consilio Nemioth, qui volebat dominari eis. In quo significatur ambitio mundanorum, propter quam vnus appetit alteri dominari, sed sicut dicitur. Ecc. 8. Interdum dominatur homo homini in malum suum.

Tertia causa fuit pro celebratione nominis, vnde dixerunt, Venite, faciamus nobis ciuitatem, & turrim cuius culmē pertingat ad cælum, & celebremus nomen nostrum, antequam diuidamur in vniuersas terras. Vbi attende quadruplex studium tyrannorum, & superborum.

Primum est ad commoditates corporales habendum, propter quod isti cogitauerunt ciuitatem facere, vt si commodius viuerent.

Secundum est ad fortificandum, propter quod cogitauerunt turrim maximè edificare, sed fortitudinem. Vnde dicit Iosephus, quod tanta fuit grositudo eius vt aspicientibus de propè longitudo videretur minor.

Tertium est ad se exaltandum, vnde cogitauerunt cælum attingere, imitantes, sicut illum, qui dixit. Isa. 14. In cæli ascendam, & super astra cæli exaltabo solium meum.

Quartum studium est ad nomen suum dilatandū. Et sic cogitauerunt isti nomen suum celebrare, siue apud præsentēs præ magnitudine & pulchritudine operis, siue apud posteros de operis firmitate, & perpetuitate. Psal. 48. Vocauerunt nomina sua in terris suis.

Secundò superbia potentū assimilatur illi turri ratione materiz, quia habuerunt lateres coctos pro saxis, bitumen pro cemento. Sicut autem in cemento, quod fit ex calce viua, intelligitur vnitas charitatis, in saxo verò boni operis firmitas, Sic in bitumine accipitur vnitas, & colligatio impietatis, quæ eorum sequaces confederauerunt, qui loco saxi, i. veræ constantiz habent laterem coctum pertinacis malitiz.

Tertiò rōne patriæ, siue terræ, vbi fuit edificata, quia in terra Sennaar. Vnde dicitur Gen. 11. q̄ cū proficiscerentur de Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo, & ibi postea edificauerunt. Vbi nota primò superbiæ originem in eo, q̄ isti edificatores turris profecti sunt de Oriete, per

quem signatur claritas originis, i. nobilitas natalium, ex qua frequenter nascitur, & prouenit ambitio dominandi. Vel per Orientem intellige Christum, de quo dicitur Zach. 6. Ecce vir Oriens nomen eius, à cuius claritate, & humilitatis exemplo superbi, & ambitiosi discedunt & inueniunt campum, scilicet latitudinem, & licentiam voluptatis corporis, quæ laua via est perditionis. Vnde dicitur esse in terra Sennaar, i. fœtoris. Quia libertas voluptatis est causa perditionis animæ, & fœtoris infamiz. Vel turris superbiæ edificatur in campo Sennaar, i. fœtoris, quia licet superbia floreat, et oleat mundo, tamen Deo maxime fœtet. Vnde superbi assimilantur ardeis, qui alta scandunt, et fœtidi sunt.

Quarto rōne pœne, quia punita fuit hæc superbia pœna diuisionis, et cōfusionis linguarum, et hæc diuisionis linguarum est dissensio superborum. Pro. 27. Inter superbos semper sunt iurgia, vbi enim superbia, ibi et cōrumelia. Item p̄ linguarū cōfusionem vocatū est nomen illius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ. In malis enim est confusio affectionum.

Tot enim linguis loquuntur mali, quot æstuat deus derisus. Et bene iungitur turri Babel, quia superbiā sequitur confusio. Pro. 29. Superbum sequetur humilitas, et humilem spiritu suscipiet gloria.

Item superbus homo difficulter corrigitur. cib. n. in quo nimis est sale quasi perditus est, sed non ille in quo parū est, quia pot̄ apponi facilius. n. sal cibo apponitur q̄ subtrahitur. Sic homo superbus, qui nimis habet defensū p̄pter difficulter obedit alteri, et ideo nō est flexibilis ad obedientiam. Sed humilis eōuerso, est, quia humilis venens à sensu suo recipit alienū, quia videns sensum suum non sibi sufficere, alieno sensui acquiescit.

Item superbus prælatus similis est oui, cui pastor imponit molam ad collū, quæ quantumcūque sit misera, omnes tamē quasi domina præcedere fatagit. Sic homo quantumcūque imbecillis fuerit, si fiat prælatus, omnes tamen præcedere se credit, et se existimat omnibus meliorem, contra quod dicitur Ecc. 2. 2. Rectorem te posuerunt nolli extolli, etc.

Item superbus similis est illi, qui vult altam domū facere sine fundamento. Nā vult eleuari ad gradum dignitatis sine base humilitatis, et ideo certus potest esse de ruina. Pro. 18. Qui altam facit domum suā, quærit ruinam.

Itē superbus est, quasi lucerna, quæ de nocte lucet, et in die vix apparet. Et similiter ligna putrida, et quidam vermes de nocte lucent, sed de die non. Sic superbi modo lucent in tenebris huius mudi, sed in die iudicij quando Sol iustitiz apparebit, quales sint apparebunt, quia tūc videbuntur in colore proprio. Pro. 13. Lucerna impiorū extinguetur, i. extincta mōstrabit.

Oshominis, quod non incongruè ostio, ciuitati siue muro molendino sine exclusi, manu absque regimine, ac equo sine freno assimilatur, quantum opere sit custodiendum, & silentium obseruandum, demonstratur.

CAP. LXXIII.

TAcere dolorem, et indignationem conceptam aliquando non est bonum. Nam (sicut dicit Gre

H 5

go.) Pulvera clausa plus cruciant, quia cum putredo, quæ intus feruet, eicitur, ad salutem dolor aperitur. Sic plerumque nimis taciturni dum nonnulla iniusta patiuntur, eo in amariorum dolorem prodeunt, quæ ea quæ sustinent non loquuntur. Nam si illas molestias cor tranquille dicent, à conscientia dolor emaret.

Item tacere, & loqui debet homo pro tempore. Cuius exemplum apparet in ostiis. Ostium nanque aperitur, & clauditur, Vnde Dauid Ps. 129. ori suo ostium peritit dicens, Pone domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis, ex quo aperte docuit quod & per d. scilicet lingua retineri debeat, & ex congruitate laxari, quatenus os discretum, & congruo tempore vox aperiat, & rursum taciturnitas claudat.

Item qui ori suo silentij, & locutionis discretionem non apponit, sicut ciuitas sine muro. Pro. 25. Sicut vrbs patens absque murorum ambitu, ita vir, qui in loquendo non potest cohibere spiritum suum. Glossa. Si murum silentij non habet, patet inimicorum iaculis ciuitas metris, & dum per verba extra semetipsum proicit, aperit se aduersario ostendit. In periculo autem est ciuitas, cuius porta semper aperta est tempore belli, & in terra inimicorum sita. Tales sunt illi apud quos nullum est silentium, nullam secretum, nihil celare, vel abscondere sciunt, quicquid audiunt, vel vident, in publicum referunt. Contra quos dicitur, Pro. 25. Quæ viderint oculi tui, ne proferas, in iurgia cito, ne prorumpas, ne forte emendare non possis, cum dehonefaueris amicam tuam.

Item ille est sicut molendinum sine exclusa, qui abundat verbis malis, sicut aqua ad molendinum. Vnde sicut molendino submittitur exclusa, quæ fluxum aquæ retinet, quia amota fortius currit quam antè, Sic amota celsura silentij maiori impetu loquitur, quam prius. Pro. 17. Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum. Aquam dimittit, qui se à fluxu verborum non restringit, qui est causa iurgiorum, & discordiæ. Eccl. 25. Ne des aquæ tuæ exitum, nisi modicum.

Item est sicut naus sine gubernaculo, quæ vadit non quod vult, sed quod ventus ducit.

Item naus in aqua cito submergitur, nisi obstruat. Sic homo, qui os suum non restringit à verbis superfluis, cito in peccato cadit. Pr. 27. Os lubricum operatur ruinam.

Item est sicut equus sine freno, qui se impingit vbi non vult dominus eius, Ita homo non gubernans linguam ad ruinam tendit. Ecc. 3. Lingua imprudens subuersio ipsius est.

Item sicut ad portam domus, vel castri maior custodia apponenda est, quia qui habet portam de facili habet castrum, Sic ad portam oris custodia est ponenda. Ps. 3. Posui ori meo custodiam. Pro. 14. Qui custodit os suum, custodit animam suam, quia mors, & vita in manibus lingue. Item est sicut vas sine operculo, quod immundum est, & cito refrigeratur. Sic homo, qui non custodit linguam suam immundus est. Nu. 18.

Vas, quod non habuerit operculum, & ligaturam desuper, immundum erit.

Novem signa sanitatem, mortemve futuram significan-

tia scite describuntur, quæ spirituali infirmitati tentationis adaptantur. Necnon quibus quantisque modis Diabolus nos tentet, & in quo precipue peccatores ac etiam penitentes aggrediat, exprimitur.

CAP. LXXIII.

Tentatorum, vel peccantium infirmitas habet quadam pronosticationes. i. spiritualis mortis, vel salutis futuræ significationes ad modum infirmitatis corporalis. Sunt enim nouem modi signorum sanitatem, vel mortem futuram infirmi significantium, quos Hippocrates in prognosticis commemorat, & de quibus in eodem libro pertractat, ad quos medicum oportet attendere, tam corporalem, quam suam modo etiam spiritualem.

Primum itaque signum est fortitudo infirmi, morbum facile tolerantis, & hoc est signum bonum. Contrarium autem signum est debilitas, suum morbum pati nequeuntis. Spiritualiter autem infirmatur, qui tætarur. moritur autem qui desperat. Licet igitur quis peccet, si tamen adeo fortis remanet, ut à bono opere non cesset, signum est boni talis fortitudo infirmi. Si autem adeo fuerit agni animus debilis, ut cesset ab effectu bonæ operationis, signum est mortis, i. futuræ damnationis.

Secundum signum bonum, est leuitas infirmi, facile se morientis. Contrarium autem est grauitas infirmi, inertem motum habentis. Cum enim homo interior aliqua tentatione afficitur, & adeo leuis est ut facilliter conuertatur, reparandæ salutis spes indicatur. Si verò tanta est grauitas infirmi, ut obstinatus à peccato nequeat conuerti, signum suus est mali.

Tertium est effigies membrorum, quæ est sibi sano si nihil. Contrarium verò est effigies sano dissimilis. Hæc effigies est in interiori homine, compositio morum, & mentis. Exterius verò distributio actionum. Quæ est sibi sano similis, quandiu actiones sequuntur temperantem religiosamque mentis. Tunc verò non est sibi sano similis, quando variatur per opera perversitatis.

Quartum est sanitas mentis, & facilis appetitus. Oppositum eius est perturbatio mentis, & difficilis appetitus. Sanæ mentis esse dicitur, quia à rectitudine consilij non alienatur. Facile vero cibum appetit, qui verbum vitæ, quod est cibus animæ, libenter audit. Qui verò est turbata mentis, & cuius appetitus est difficilis, si verbum vitæ non appetit, sed fastidiat, necesse est, ut mortem perpetuæ damnationis incurrat.

Quintum est suauitas somni congruo tempore facti, infirmum iuuantis. Contrarium verò est eius malitia somni non congruo tempore facti, infirmum nocentis. Tempore congruo dormit, qui dormit in nocte, id est, qui mentis tranquillæ est in aduersitate, in hac quiete Deum somniat, & huiusmodi somnus infirmum iuuat. dormit verò non congruo tempore, qui dormit in die, id est, qui delectatur in mundi prosperitate. Hic enim somnus quanto magis placet, tanto magis infirmo nocet.

Sextum est suauitas spiritus. Oppositum eius angustia spiritus. Suauitas spiritus, i. anhelitus, est sermo consolatorius, ut cum lenitate peccantem corripit fratrem, Angustia verò spiritus est sermo durus, de quo dicitur, Eze. 34. Vos autem cum aulicitate impet-

abitibus eius, & cum potentia.

Septimum est qualitas pulsus naturali similitans. Contrarium verò eius inæqualitas pluralis, ut modò firmag, modò paruus modò fortis, modò debilis. Arteriarum procedunt à corde. Acqualitas autem pulsus in arteriis est identitas vitæ procedens ex affectu cordis. Cum autem mens in contrarium vitium vertitur, tunc per diuersos motus inæqualitas pulsus variatur, & sic inæqualitas mentis designat periculum mortis.

Octauum est fortitudo virtutis in loco decoctionis, contrarium eius debilitas virtutis in loco. Primus decoctionis locus est stomachus, secundus hepar, tertius cætera membra. Cum enim cib. animæ decoqueatur in stomacho memoriarum, per recordationem, in calore hepatis per dilectionem, in cæteris membris, per operationem, tunc fortitudo virtutis, est in loco decoctionis. Si verò sequitur debilitas virtutis signum est mortis.

Nonum est laudabilis purgatio per sudorem. Contrarium verò eius vituperabilis purgatio per sudorem. Sicut autem in quolibet infirmo aperiuntur pori corporis ut per sudorem fiat purgatio morbi. Sic per confessionem peccati, fit laudabilis purgatio animi. Laudatur etiam sudor mediocris, si habeatur in omnibus membris. Cum enim sudor à toto corpore exit, omnium membrorum fortitudinem designat, quod est signum bonum. Similiter oportet, ut sudor confessionis fiat de peccato cuiuslibet operationis. Cum autem sudor sit tantum in quadam parte corporis, ut in capite, contingit ex membrorum debilitate. Moraliter igitur per egram intellige animam, per caput intentionem, per reliquum corpus actionum sequentium distributionem, per sudorem confessionem. Cum aliquis igitur intentionem suam laudat, & hoc, quod male gessit conscientiam excusat, creditur esse vituperabilis huius purgatio sudoris. Quia sudor confessionis poros non aperit, quos excusatio clausos per obstinationem stringit.

Item nota, quod diabolus amplius tentat hominem de illo peccato, ad quod nouit eum proniorem, sicut bellator impugnat castrum ex illa præcipue parte, vbi debilius est. Greg. Diabolus motes vniuscuiusque conspiciat, cui vitio sit propinquus, & illa ponit ante faciem, ad quæ viderit facilius inclinari mentem. Sicut etiam venator ponit laqueos, vbi consueuerunt bestie frequere. Psal. 129. In via hac, qua ambulabam, abscondit mihi laqueum mihi. Abscondit enim diabolus peccati penam, & ostendit delectationem, & absconditur malum à diabolo sicut pedica sub folio. Job. 22. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula eius super semitam.

Item sicut laqueus sub grano, & sicut venenum sub morsello, & hamus sub cuneo. Ecc. 9. Sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo.

Item tentat diabolus plus fortes, quàm debiles, quia debiles fortè tentari Deus non permittit, nam miles non mittit filium suum ad prælium, quando paruulus est, sed quando fortis est, & potest arma ferre.

Item Rex villas campestris impugnare dedignatur, & mouere exercitum contra eas, sed contra fortia castra, sic diabolus fortiores impugnat acriter. Va-

de quando bellator aliquis vult terram alicuius capere, primò impugnat ipsius fortis castrum, quo raptò tota terra capitur, quia per illud impugnat domum castri, & totam terram eius. Sic diabolus magis impugnat eos, qui eminent in iustitia, & fama, ut exemplo eorum alij capiantur. Vnde. 1. Reg. vlt. dicitur, quod totum pondus prælij versum est in Saul. Et in libro Iudicij dicitur, quod Philistei, qui figurantur demones, agceperunt Samsonem, qui interpretatur Sol. eorum. i. illuminans alios, & eratis oculis molere eum fecerunt. id est peccando circuire.

Item plus tentat diabolus penitentes quàm peccatores non penitentes. Nam penitentes sibi rebellant, sed peccatores ei obediunt. Sicut Reges castrum sibi subditum, vel sibi subditos non impugnant, sed sibi contrarios, & rebelles. Sic diabolus sibi rebelles magis impugnat. Greg. Hostis noster quanto magis sibi rebellare nos conspiciat, tanto amplius expugnare conuenit. Iudith. 12. ego nunquid nocui viro, qui voluit seruire Nabuchodonosor Regi Babylonis, populus autem tuus si non contempsisset me, non leuasset hastam meam contra eum. Item miles, vel Rex aliquis quando castrum amittit, nititur amicos requirere, & congregat exercitum magnum sicut fecit Pharaon ad persequendum filios Israel fugientes ab eo. Exo. 14. Sic facit Diabolus contra penitentes. Ambrosius. Quotidianis experimentis didicimus, eos, qui conuerti deliberant tentari acriter à concupiscentia carnis, & vrgeri grauius in operibus luti, & lateris qui Aegyptum egredi, & pharaonem fugere voluerunt. Ideo dicitur Luc. 12. Quod dum immundus spiritus exierit ab homine conuerso tunc dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui, & vadit, & assumit septem spiritus nequiores se, & c. Isti septem spiritus, sunt septem vitia, quibus diabolus obsidet animam, quasi Rex cum exercitu suo.

In quo exercitu superbia quasi vexillum portat. Psal. 73.

Posuerunt signa sua. Grego. Euidentiſſimum signum reprobatorum est superbia, & electorum humilitas, quæ cum quisque habet in se aperte cognoscitur sub quo Rege militat. Vnusquisque enim quendam titulum operis quo facile dignoscitur sub cuius potestate seruiat rectoris. Inuidia sagittas trahit detrahendo aliis. Hier. 9. extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non veritatis, lingua eorum dolum locura est. Ira autem quasi funda lapides iactat, ingeminans in propria. 1. Reg. 16.

Semei maledicebat David mittens lapides aduersus eum, sed ipse prius se percussit in capite, quàm alium in veste. Ecc. 28.

Qui in alium mittit lapidem, super caput eius cadit. Acidia fossatum euacuat ab aquis gratiæ. Spiritus enim tristis exsiccat ossa Iud. 12. Holofernes fecit prugcludi aquæ ductum, ne veniret in ciuitatem cordis ipsam lætificans. Psal. 45. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Auaritia fossata implet per terrenorum cumulationem.

Dan. 11. Veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem. i. diuitiarum, & capiet vrbes munitissimas. Multi videntur captione suam multum diligere, qui non cessant fossatum paupertatis implere diuitias congregando, Eccle. 8. Multos perdidit aurum, & argentum.

Luxuria

Luxuria ignem concupiscentiæ incendit, Job 31. Ignis est usque ad consumptionem deuorans, &c. Gu la hunc ignem nutrit, & accendit, proponendo ligna cibatorum. Re. 12. Nabuzardan succendit domum domini, Psalm. 73, incenderunt igni sanctuariam tuam.

Item a tentationibus cito capitur, qui non expellit à se cogitationes carnales, vel terrenas affectiones. Nō enim diu potest teneri castrum, vbi non sunt homines fortes, & defensabiles. Vnde cum obsidentur castra extra mitteruntur paruuli, & mulieres, quia non sunt viles ad bellandum. Sic facere debes de corde tuo ne cogitationes pueriles, & affectus molles inus retimeas. Mulieres enim sunt cogitationes, & affectiones, circa carnalia versantes, vnde dicitur, Naum. 5. Ecce populus tuus mulieres in medio tui. Paruuli vero casti cordis, sunt affectiones terrenorum. Paruulus enim diligit pomum, quam regnum. Pro. 1. Usque quo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient.

Item nota, quod tentatus, & impugnatus à diabolo, debet orationi insistere. Debet, i. petere succursum à Deo ille, qui tentatur sicut faciunt obsessi in castro. Vnde viri labes miserunt ad Saul pro succursu, cum obsidisset eos Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, & significat diabolum. Requens. n. oratio, vitiorum impugnationem extinguit.

Item tentatio diaboli vincitur per humilitatem. Rete. n. diaboli non capit pisciculos, i. humiles, ad modum scilicet retiam magnorum piscatorum.

Item diabolus vadit per montes superbiæ. Humiles vero per valles humilitatis, & ideo eos non inuenit, quia non vadunt per viam suam. Greg. Quotidie tela tentationum accipimus, & nos contra illum telamittimus, si confiteamur tribulationibus humilia respondemus. Vnde humilitas (sicut dictum est Antonio) euadit omnes diaboli laqueos.

Item, nota, quod a tentator decipit animam sicut piscator murenulam. Nam quia serpens cum murenula coire volens, eam sibi illo ad se vocat, ideo etiam à piscatoribus sibi illo vocatur, & capitur. Sibilus ergo serpentis est delectatio carnis, sed sibilus piscatoris est delectatio carnis, in qua tentator malignus animam ipsam carnis delectationem ad imaginationem adducit, & suæ fraudulentæ ei speciem abscondit, quia ad quid eam deducere finaliter debeat, tentando non ostendit.

Item nota, quod Deus permittit non semper tentari, vel tribulari hominem, sed quousque sit purgatus, & probatus sicut paterfamilias non dimittit bladum in campo, & vinum in vinea, quousque putridum sit, sed quousque sit maturum. Et furnarius non dimittit panem in furno, quousque comburatur, sed quousque decoquatur. Sic Deus in tentatione, vel tribulatione hominem non omnino derelinquit, sed donec ipse purgetur, vel probeatur, Pet. 1. Nouit Dominus pios de tentatione exipere.

Item tentationes vehementes fatigant, & debilitant animam rationalem, sicut imbres pluuias ante vindemiarum mustum, vnde hæc fatigatio repellenda est ab anima sicut debilitas huiusmodi remouet à

multo. Dicitur enim in libro de vindemiis, quod si pluuias imbribus multis superuenientibus vna vinea adhuc existens, vel post vindemiam amplius quam oportet madefacta ex necessitate ipsas calcantibus. Et à vindemiarum mustum imbecillus esse didiceris, quod quidem docet te gustus, quod vinum in dolis mittitur post primam ebullitionem, confectum transfundatur in alia dolia. Manet. n. in fundo omne limosum propter grauedinem, & addatur vinum aliud ad decem scilicet merretas cotulæ tres. Quidam autem melius facientes vinum coquant quousque vigesima pars eius consumatur immittentes gypsum centesimam. Paulatim vero eo usque ad ignem dimittunt vinum, quousque quinta eius consumatur, & eo postea vtuntur.

Habes ergo multiplex remedium contra debilitatem vinum, i. contra lassatum, vel tepesfactum ex tentationibus animam.

Primo per transuasionem. i. occupationem, quia varietas operis tedium tollit.

Secundo per decoctionem. i. scientiæ meditationem, quæ inflammatur in nobis ignis amoris. Psa. 38. In meditatione mea exardescit ignis.

Item per gypsi immisionem. i. per scientiæ doctrinæ studium quia facit mediante gypso scriptura imprimatur tabulæ, sic mediante studio scripturæ doctrina imprimatur animæ.

Item per vini consumptionem. Nam ignis, cui vas cordis adherere debet, est consideratio palis. Christi. Ibi enim ignis diuini amoris, maxime exarsit, & ideo tepida corda, & frigida maxime calefacit, Psa. 17. Ignis à facie eius exarsit. Et hic ignis omnem accidia consumit, & animæ nouas vires addit.

Item tentationis languor repellitur sicut languor perficit. Dicunt enim sapientes de agricultura periti, quod si pericus languere incipiat vangandus est, & inde stercoreandus. Et dicit Pall. quod stercoreatio eius melior est ex facibus vini, quia talis stercoreatio valet etiam contra prunas. Alij etiam dicunt, quod melior est stercoreatio si irrigetur cum aqua decoctionis fabarum. Similiter si homo languere incipiat ex tentatione luxuriæ, oportet quod ligon zetur. i. aliquo laborioso opere, vel obediens onere exercitetur. Vel quia si ligone terram scindens, est penitentia carnem affligens, per quam languor tentationis luxuriæ optime repellitur à carne. Si autem languet ex tentatione superbiæ tunc debet stercoreari. Homo autem superbus tunc stercoreatur, quando ei suus defectus, & vilitas ad memoriam reuocatur. Ad hoc etiam valet aqua decoctionis fabarum. Quid enim sunt fabæ, nisi honores, & dignitates mundanæ quæ vento superbiæ implent mentem, sicut fabæ ventrem sed istæ fabæ aqua decoquantur, quia scilicet in dignitatibus, & honoribus positi multiplici tribulatione replentur. Vnde irrigatio huius aquæ. i. consideratio tribulationis, & inquietudinis dignitatis, & potestatis mundanæ expellit languorum perficit, id est, ambitionem, & appetitum domini, sed si animus languet, & tentatione auaritiæ, stercorezetur ex facibus vini. Quid enim sunt facces vini, nisi impuritates, et vilitates mundi sunt velut stercorea continent, secundum i. i. i.

Col. 3. omnia detrimentum feci, & arbitror, vt stercorea, vt Christum lucrificiam.

Hac in vita tantum tempus esse merendi, & demerendi in alia vero tempus iudicande offeritur.

CAP. LXXV.

Tempus præfens concessum est homini ad merendum, sed in futuro erit tempus Domini ad iudicandum. Ille enim, qui ludit ad decios, facit auarum regium compari suo, quando dat ei decios, vt iactet sicut voluerit. Sic facit Deus peccatori, quando quasi decios dat ei tempus ad bene operandum, modo decios habemus, id est, tempus. Seneca. Tempus tantum nostrum est, sed post mortem non est nostrum sed tunc accipiet, vel habebit decios ipse scilicet Christus & iactabit contra nos decios ira. inuocabit aduersum nos tempus. Psa. 74. Cum iræ procepero tempus, ego iustitias iudicabo.

Quomodo Dei timor, hominis mentem corroboret, amorém que introducat, tribus clarum efficitur exemplis.

CAP. LXXVI.

Timor Domini stabilis mentem, sicut lapides superpositi asseribus siue regulis super tecta custodiunt eas, ne à vento moueantur. Sic timor Domini, vt dicitur super omnia se superponit. Et sicut ancora tenet nauem ne mergatur, ita timor tenet cor stabile ne periclitetur. Greg. 2. Ancora mentis est pondus timoris.

Item timor introducit amorem. (vt Augu. dicit) sicut seta introducit filum. Et sic intelligitur de timore seruiti. Seta namque sic filum inducit, vt ipsum præcedat, sed cum ipso non permaneat. Sic timor seruilis charitatis amorem præuenit, sed amore proficiente discedit. 1. Io. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem.

Cum Deus electos suos quantum ipsimet sufferre queant, vexari permittat quantumque tribulationes fidelibus expediant, non paucis exemplis, & auctoritatibus suadetur.

CAP. LXXVII.

Tribulatio probat animum sicut pomum, vel malum immisum dicitur probare mustum. Nā sicut dicitur in libro de vindemiis illi qui voluit probare mustum, an purum sit, vel aqua mixtum, malum aliquod mittunt in vas, melius vero est pyrū. alij autem locustam, alij cicadam, & si supernatant, purum est vinum, si mergentur, mixtum est aqua. Similiter animus an sit verus, vel fictus, probatur ex incursum, vel illatione alicuius rei aduersæ, vel contumeliosæ, quæ tunc supernatante probatur, quando sine ira toleratur. Tunc vero submergitur, quando cor per iram ingreditur. Gr. Qualis quisque, apud se lateat, illata contumelia probat.

Item tribulatio probat animum, sicut per contritionem probatur fortitudo synapis, & per feruorem fornacis virtus vasis. Non enim est magnum si lucer na nō extingatur, vbi nō est ventus, vel pluuia, sed magnum est lucere cum vento tentationis, & ardere in aqua tribulationis, Sap. 7. Inextinguibile est lumē illius. Can. 8. Aquæ multæ nō poterit extinguere cha-

ritatem. Item tribulatio quanto amarior, tanto maiorem consolationem meretur. Nam quāto amariores sunt herbe medicinæ, tanto plus panetur de saccharo, vel de melle, vt infirmus, potionem absorbeat. Sic est de consolatione, & tribulatione. Psa. Secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

Item tribulatio ad bonum compellit, & etiam festinare facit. Nam quādo aliquis pastor, vel alius portum suum, vel ouem ducit ad pascua, vel ad forum, & non vult eum sequi, ligat fune, vel virga percutit, & ita inuitum ducit. Sic dominus ligat nos infirmitatibus, & aliis defectibus, qui aliter eum volumus sequi. Vnde dicitur. Ose. 1. in funiculis Adæ traham eos, in vinculis charitatis.

Item pastores pecora sua, sequentibus hostibus, ad loca munita fugere compellunt.

Sic nos de tribulationibus, & infirmitatibus ad celestem patriam intrare compellunt. Lu. 15. Compelle intrare. Gloss. Qui aduersitatibus fracti ad amorem Dei redeunt compelluntur intrare.

Item sicut homo percutit equum, vel asinum suū, vt ad viam redeat, vel vt citius vadat, sic Deus vtget nos tribulationibus, Isa. 27. Domine in angustia requisierunt te. Psa. 82. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine. Et ideo, Psa. 5. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.

Item tribulatio sanctum hominem probat. Nam ferrum calidum debet malleari, non frigidū. Sic Sancti amore Dei succensi debent tribulationibus probari. Sicut, n. ferrum calidum dum teditur, dilaturatur, sed frigidum frangitur, Sic boni ex tribulationibus crescunt, mali vero deficiunt.

Item potus luteus vacuus ad ignem erepat, & magnum sonitum reddit, sed plenus nō. Ita homo à gratia vacuus per impatientiam erepat tribulatione. Eccl. 27. Vasa figuli, probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.

Item tribulari permittit Deus Sanctos suos, & quādoque non cito liberat eos à pœnis presentibus, sicut pater non liberat filium suum à manu medici chirurgici, vel magistri, licet videat eum affligi, quia scit sibi prodesse in futurum. Sic Deus suos non liberat à tormentis. Non enim liberauit Petrum à cruce, vel Paulum ab ense Heb. 11. Alij autem distenti sunt &c. Et postea sequitur, Vt meliorem inuenirent resurrectionem.

Item pater filium ab istibus in torneamenta non liberat, etiam si videat eum graues ictus sustinere, vt laudem patiente acquirat. Sed si videat eum in periculo, nō posset sustinere, quin ipsum adiuuaret. Similiter etiam Deus amicos suos sustinet affligi in presentibus, vt laudem, & gloriā celestis patriæ acquirant. Sed si in periculo animæ eos videat, eos liberat. Ideo De⁹ Job exposuit periculo corporis, &c. Sed dixit diabolo, Verum tamē in animā illi⁹ serua. Psa. 9. Adiuor in oportunitatibus, in tribulatione. Tunc enim opportunū est, cum agitur de periculo animæ.

Item tribulatio iustos purgat. Mulier enim bonos pannos sæpè lauat, sed viles, & veteres putrescere per

permittit. Sic Deus iustos flagellat in presenti, sed peccatores putrefcere permittit in peccatis. Apost. Heb. 12. flagellat omnem filium, quem recipit.

Item tribulatio est scyphus, & calix Domini, unde potat amicos suos. Unde sicut non irasceret homo si Rex faceret eum sedere iuxta se, ut de scypho suo potaret, sic etiam non debet irasci de tribulatione. Mat. 20. Calicem quidem meum bibetis.

Item tribulatio, & poena utilior est in vita ista, quam in alia. Nam tam diu est moneta utilis ad lucrandum, quam diu est in cursu. modo moneta tribulationis, & poenitentiae est in cursu, quia una denariata in isto seculo valet centum in alio seculo. Unde dicitur Ez. 4. Diem pro anno dedi tibi

Vana gloria, quae Molendino, Chamaleonti, ac zizi assimilatur semen diaboli simulcum Zizania appellatur, eius hic filiae septem numerantur.

CAP. LXXVII.

Vana gloria similis est molendino ad ventum, quod sine vento non molit, & est sicut chamaeleo, qui ex vtero nascitur, & vivit. Ole. 2. Efficiam pascat ventum, &c. Et est etiam sicut naus, quae sine vento non currit. Unde merito dicitur Job. 26. Tollat eum ventus irens. Et nota, quod vana gloria zizania est, & seientis mala, quam diabolus seminat in agro cordis iuter fruges bonorum operum, ut destruantur. Et sicut ex vno grano mali seminis nascuntur multa, sic ex ipsa vana gloria nascuntur multa vitia. Unde secundum Grego. inanis gloria generat septem filias. Quarum prima est inobedientia, quia vana gloria in nullo vult videri inferior, quod fieret si faceret mandatum.

Secunda est contentio, quia vult vincere cum clamore, & per hoc apparere.

Tertia est iactantia, qua quis enarrat bona sua, ut laudabilis appareat.

Quarta est hypocrisis, qua querit hominibus ex exterioribus apparere.

Quinta est pertinacia, quae factum suum malum, vel diuinum defendit, ne errasse videatur.

Sexta est discordia, qua contra omne dictum assumit contrarium propter vanam gloriam. Septima est nouitatum praesumptio, qua quis noua, vel dicit, vel inuenit, ut laudetur.

Dei verbum cuius plurimi fructus hie recensentur. sagittis, gladio, Medicinae, aquae, & pluuia comparari ostentatur.

CAP. LXXIX.

Verba Dei assimilantur sagittis, quia secundum Greg. Ed. quod durius ferunt, male viuentium corda transfigunt. Unde Redemptori nostro de his sagittis a Psal. 118. dicitur. Sagittae tuae acutae, populi sub te cadent.

Item verbum Dei assimilatur gladio, quia penetrat cor, sicut gladius penetrat corpus, Apost. Heb. 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et nota, quod eandem vim habet gladius in manu debilis, vel fortis, parui vel magni, sed non eundem effectum cum fortiter, vel debiliter percutit. Sic, & verbum Dei in ore praedicantium.

Item verbum Dei purgat sicut medicina, lauat si

cut aqua, & foecundat sicut pluuia. Nam sicut medicina purgat a corruptis, & superfluis humoribus. Sic verbum Dei a praetis, & superfluis affectionibus, & ideo animam sanat. Sap. 16. Neque herba neque mella sanauit eos, sed sermo tuus domine qui sanat omnia.

Item sicut aqua lauat, & mundat vestes, sic verbum Dei mentem, 1oan. 14. Vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis. Sed nota, quod cribrum si ponatur in aqua, statim impletur, sed cum ex trahitur nihil intus remanet, sic multi sunt in sermone, qui dum audiunt, pleni sunt aqua compunctionis & deuotionis, sed cum recesserint, vacui remanent, & auditorum memoria non habent. Ecc. 21. Cor fatui quasi vas contractum, omnem sapientiam non tenebit. Sed nihilominus attende, quod vas cui aqua infunditur, licet aqua non reuiceat, est tamen mundius quam si non infunderetur, sic ille qui frequenter audit verbum Dei, quam ille qui non audit.

Item malier cum in speculo sordes aspicit aqua abluit. Sic verbum Dei ad modum speculi maculas cordis ostendit, & dat aquam gratiae ad lauandum. Pro. 12. Doctrina bona dabit gratiam.

Item verbum Dei foecundat animam sicut pluuia terram. Deu. 32. Concresecat ut pluuia doctrina mea. Pluuia enim facit exire de terra vermes, bufones, & herbas germinare. Sic verbum Dei peccata ab homine facit textra, & bonum propositum germinare. Leu. 26. Dabo vobis pluuia temporibus suis, & agri gignent germen suum.

Item verbum Dei mundat, et purificat affectum, sicut manipulus coriandri purificat oleum. Dicit etiam Palladius, quod si animal in oleum ceciderit, et oleum putredine ac nidore vitiauerit iubeunt Graeci coriandri manipulum in olei metreta suspendi, atque, ita paucis diebus manere & si nihil de nidore dimiserit, mutandum esse coriandrum, donec superetur hoc vitium. Tunc quippe animal in oleum incidit, quando carnalis terario in cor deuotum incurrit, quando patredine vitatur, quando delectatione polluitur. Sed quid per manipulum coriandri, nisi studium significatur diuini verbi, Coriandrum quippe canibus dicitur esse contrarium, quia nimirum diuinum eloquiū peccatoribus est aduersum. Manipulus autem dicitur eo, quod manu capiatur. Unde coriandrum manipulum ducitur, quando verbi diuini studium ad opus ordinatur. Manipulus ergo Coriandri. i. studium diuini verbi, corruptionem animae ab oleo abstrahit, quia delectationem tentationis carnalis ab animo repellit. Unde Hiero. Amas scitiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.

Peccatorum verba ipsorumque malos mores mirandum in modum iustus displicere amico exemplo pluribusque auctoritatibus suadetur.

CAP. LXXX.

Verba, & mores peccatorum & carnalium hominum displicent iustis, sicut displicet gustui cibi insulsus. Unde Job. 5.

Nunquid comedi poterit insulsus, quod non est factum conditum? Verba quippe morisq; carnalium, quasi cibi

non nostris mentibus ingerunt, ut in delectationis veteri rapiantur, sed electus quisque insulsa non comedit, quia prauorum dicta factaque diuidians ab ore cordis repellit. Paulus. n. ad eum mentium, insulsa ingerunt gratia sicut sale conditus. Et Ps. 118. quaeque verba reproborum in cordis ore insulsa rapiebat, & dicebat. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua. Saepe autem verba carnalium, dum importunde nostris auribus ingerunt, in corde bellum rationis gignunt. Et quamuis haec ratio reprimat, & lingua reprehendat, cum labore tamen intus vincitur, quod foris cum auctoritate iudicatur. Unde necessarium est, quod nec ad aures veniat, quod a cogitationis auditu vigilans repellat. Sancti igitur viri qui ad aeternam desiderio anhelant, tanta se altitudine vitae subleuant, ut audire iam quae minus sunt graue sibi ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens ac tolerabile aestimant quicquid illud non sonat, quod intus amant, sicut Grego. dicit.

Virginitatis perfectio, quae lampadi accense assimilatur in quibus potissimum consistat, claris similitudinibus aperitur.

CAP. LXXXI.

Virginitas assimilatur lampadi, quia sicut lampas fracta non reparatur, sic virginitas amissa non recuperatur. Nam si quis amisit virginitatem suam, sicut mundum daret plenum auro, non recuperaret eam. Amos 5. Virgo Israel proiecta est in terram suam non est qui suscitaret eam.

Item virginitas sine charitate & gratia, est sicut lampas sine oleo. Ber. Subtrahat oleum, lampas non lucet, tolle charitatem castitas non placet.

Item virginitas corporis plena secularis desiderij, si milis est latrine habenti orificium deauratum, & lampadi integræ plenae stercore. Et etiam simillis est sepulchro, & feretro exterius ornato. Mat. 23. Vae vobis hypocritae, qui similes estis sepulchris dealbatis.

Item virgines debent esse solitariae, & pauidae, non audaces, vel domesticae. Animalia. n. syluestria pulchriorum habent pellem, quam domestica, & onager siluestris quam domesticus. Similiter etiam virgines solitariae pulchriores esse solent quam affabiles. Nam familiaritas, & affabilitas viam ad luxuriam preparat.

Sanctorum virtutes vnguentis olentibus liquoribusque & praecipue vino comparari, eorum exemplis confirmantur.

CAP. LXXXII.

Virtutes Sanctorum vnguentis assimilantur. Sicut enim vnguenta redolere latius nesciunt, nisi commota, & sicut aromata odorem suum non nisi cum incenduntur, expandunt, ita sancti viri omnes, quod virtutes redolent, in tribulationibus innotescunt, sicut Grego. dicit.

Item virtutes assimilantur liquoribus. s. vino, oleo, & melle. Omne enim vinum in medio sui vasis melius est, & oleum in superficite, sed mel est melius in fundo. Et ideo (vt dicitur experti viri) cum fit vini transusatio, quod est in supremo, vel in fundo, tunc bibatur, mediū autem reseruetur. Hinc est, quod quidam pro loco propinant amicis suis triplex vinum de vno vase, dando eis de supremo, medio, & infimo. Sicut ergo inter li-

quores aliquis eligit locum supremum, aliquis mediū, aliquis infimum, sic etiam inter virtutes supremum querit charitas, infimum petit humilitas, medium autem tenet quilibet virtus moralis, de qua philosophus dicit, quod virtus est habitus electius in medietate consistens.

Præsens ac futura vita ratione mutabilitatis, & tabernaculo ac veteris Testamenti templo figurari breuiter exprimitur.

CAP. LXXXIII.

Vita praesentis ac futurae status figuratus est in tabernaculo, & templo veteris testamenti. Nam per tabernaculum quod erat mutabile, figurabatur status mutabilis praesentis vitae. Per templum vero, quod erat fixum & constans, figurabatur stabilitas vitae futurae, quae est omnino inuariabilis. Et propter hoc in aedificatione templi dicitur, quod non est auditas sonitus mallei, vel securis, ad signandum, quod omnis perturbationis tumultus longe est a statu futuro. Aliqui tamen dicunt, quod per tabernaculum figurabatur ita eius veteris legis. Per templum autem a Salomone constructum, status legis nouae. Unde ad constructionem tabernaculi soli Iudaei sunt operati. Ad aedificationem vero templi operati sunt etiam Gentiles, scilicet Tyrj, & Sydonij.

Trib. mirifici tela similitudinibus hominis vitae facta, miseria & breuitas prouide terminatur.

CAP. LXXXIII.

Vita hominis corporalis assimilatur telae propter vicia.

Primo ratione contextionis, quia sicut tela contextitur filis, ita vita hominis debet perficiri. Sed quo augmentum percipit, eo ad incisionem tendit. Nam cum tempora percepta praeterierint, futura duplicantur, & de vniuerso vitae spatio tanto sunt pauciora quae volunt, quo multa sunt quae transferunt. Job. 7. Dies mei velocius transferunt quam a texente tela succiditur.

Secundo ratione innexionis. Tela quippe infra supraque ligata duobus lignis innectitur, ut texatur. Sed quo inferius texta inuoluitur, eo superius tendenda duplicatur, ut vnde se ad augmentum multiplicat, inde sit minimum, quod restat. Sic nimirum vitae nostrae tempora & transacta quasi inferius volumus, & ventura quasi superiora duplicamus, quia quo plus sunt praeterita, eo minus esse incipiunt futura.

Tercio ratione successiois. Tela enim breui tempore textitur, & ideo cito succiditur. Sicut homo breuiuicis tempore, cito moritur. Isa. 38. Praecisa est velut a texente vita mea. Unde Greg. dicit, quod tela tarditate prouectus, vita autem praesens moram delectans, non habet. In illa namque cum laborantis manus figuratur, aduritur termini elongatur. In ista vero, quia tempore deficiens indefinenter consumimus, ad finem nostri itineris etiam quiescendo peruenimus, & per cursum nostri transitus etiam dormientes inuis. Electi ergo, quia praesentis vitae momenta decurrere sub festinatione conspiciunt, nequaquam in hoc mobilitatis itinere cordis intentionem figunt, sicut dicit Gregorius.

Vitam

Vitam tantum corporalem, tum spirituales hominis propter pugnae necessitatem contra diaboli malignitatem, propriam infirmitatem, ac vitiorum nascentium prolixitatem debere pugnare nec non stuppae trib. ratio nib. comparari, exemplis demonstratur apertis.

CAP. LXXXV.

Vita humana spiritualis assimilatur militiae. Primo propter pugnae necessitatem, quando enim in hac vita praesenti homo tenetur, pugnae necesse est eum.

Secundo propter diaboli malignitatem. Vnde Iob. 7. secundum unam litteram dicitur. Tentatio est vita hominis super terram. Grego. Quid tentationis nomine, nisi pugna contra malignos spiritus exprimitur? Ergo vita hominis tentatio est, quia dum contra malignorum spirituum insidias vigilat, in bellorum procinctu procul dubio desudat.

Secundo habet pugnare contra propriam infirmitatem. Sponte quippe a statu conditionis lapsus, corruptionis suae putredini subditus, dum sibi ex seipso molestias gignit, in quadam pugna varietatis existit. Vnde nunc, & si ad summam appetenda & etiam consequenda se erigit mutabilitatis lubricae impulsu proinus ad semetipsum cadit, vult in contemplatione stare, sed non valet cogitationis egressum figere, nititur sed infirmitatis suae lapsibus enervatur. Qui nimium mutabilitatis suae onera, quia volens expetit, nolens portat. Quietus homo carnem possidere potuit, si bene abaugete conditus possideri voluisset. Cumque se erigere contra conditoris studium, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam poena propagatur, inserto infirmitatis vitio nascimur, & quasi cum hoste deducimur, quem eum labore superemus. Ipsa ergo hominis vita pugna est, cui ex semetipsa nascitur, vnde perimatur.

Tertio habet pugnare contravitiarum nascentium perplexitatem, quia scilicet poenitentis anima semper in pugna est, quod & si semper ex virtute succedat, quod ex infirmitate generat, semper tamen ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Nam & si tamen ab iniquitatis perpetracione compescitur, in ipsis tamen bonis operibus modo malorum memoria, modo seductionis caligine tentationis suae interpretatione fusca-tur. Alius namque a luxuria iam carnem refrenat, sed tamen adhuc luxuriae phantasmatum tolerat, quia qui volens fecit, horum etiam inuitus meminit, & poenam sustinet, quod voluptatem putauit. Quia vero ad deum etiam culpam retrahi metuit, ventrem mirè rigore abstinenciae confringit, vultusque ex abstinentia pallescit. Cumque pallor in facie aspiciatur, veneranda ab hominibus, vita laudatur, moxque inanis gloria abstinentiae animam eum verbis fauoris concutit, quam concussa mens dum subicere non valet, eum; per quem veneratur tergete a facie pallorè quatit, sicque fit, ut infirmitatis nex. b. ligata, aut pallorem abstinentiae fugiens iterum per alimeta subdi luxuriae metuat, aut impulsam luxuriae per abstinentiam superans, pallorem suum inani gloria militare pertumescat. Alius lapsus super

biz superans, toto iam desiderio statutum humilitatis apprehendit. Cumque superbientes quosdam vique ad oppressiones innocentium erumpere conspicit, postponere aliquantulum cogitur, quod decreuit, vim rectitudinis exierit, & prauis non mansuetudine, sed auctoritate contradicitur. Vnde plerumque fit, ut aut per humilitatis studium rectitudinis zelum deserat, aut zelo rectitudinis turbet humilitatis studium, quod tenebat. Cumque seruari simul, & zeli auctoritas, & proposita humilitas non possit, sibi incepti hominem ex perturbatione incognitus redditur, ita, ut vehementer ambigat, ne apud seductum animum, aut superbia se auctoritate zeli insinuet, aut corporis pauidus humilitatem fugat. Alius quancumque fallaciae culpa, & fidei virtus considerans, arceam veritatis eligens, decernit, ut ex ore iam falsus sermo non prodeat, & eoque laudatus a mendacij transgressione dislingatur, sed sit pie rumque, ut dum verum dicitur, vita proximi grauetur. Cumque ingerere alteri ignem metuit, ad hoc quoddam praeserat fallaciae vitium, quasi ex studio pietatis redit, sicque fit, ut si malitia mentem non teneat, in eo tamen veritatis iudicium umbra mendacij obsecuet. Vnde & saepe, quia personatus conticere non valet, aut falsum dicens suam mentem trucidat, aut verum loquens proximi vitam grauat. Alius amore conditoris excitatus, a terrenis cogitationibus mentem curat assidua oratione suspendere, atque hanc in lectera quietis intimae securitate collocare. Sed in ipso suae orationis ascensu, dum eleuare animum ab infirmis nititur, infirmorum phantasmatibus reuertitur, atque ad inueniendum lucem mentis oculis reditur, sed ex corporeo usu surgentibus terrenorum imaginibus obscuratur. Vnde fit plerumque, ut intendenti animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut oratione deserens, desideria torpeat, aut si diu in oratione permanserit, apud eius oculos obortarum imaginum caligo desecat. Propter quae omnia recte dicitur, quod multitudo tentatio est vita hominis super terram.

Secundo vita hominis assimilatur militiae propter amaritatem contrarietatem. Quia scilicet mens humana ipsis suis spiritualibus armis, quibus se defendere nititur, impugnatur. Vnde fit, ut si eis careat, pigrescendo superetur. Et rursus si & illa sumat, eisdem ipsis vulneretur, nam ecce iste ab eruditione diuinae legis alieni ignorantia sua deprimitur, ne quid obtinenda salutis operetur. Ille diuinae legis scientia praeditus, dum sibi praesentis gaudet intellectu suppetere, quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dissipat, & inde in iudicio ceteris deterior exhibetur, vnde ceteris ad tempus clarior ostenditur. Hunc quia virtutum dona non subleuant etiam vitam simplicem rectitudinis declinat, & velut extraneum, se a caelestium nere deputans, quasi eo securius praua agit, quo super ni doni sublimia munera non percipit. Illi vero prophetiae spiritus replens ad praecipientiam subleuat, eique ventura quasi iam praesentia ostendit. Sed dum sapit, & in multis super semetipsum tollitur, ut futura veraciter contempletur, mens in sui confidentia deducta eum qui haberi non semper potest, semper sibi adesse prophetiae spiritum aestimat, cumque omne, quod senserit, prophetiam putat. Et quia sibi hanc, & cum non habet retribuit, & in quantum haberi potuit amittit.

Sicq. e.

quoque fit, ut inde post aliorum inuicem tristis redeat, unde aestimationem omnium laetus praebet. Militia erit, siue tentatio est vita hominis super terram, quae aut aliena a virtutibus ad caeleste praemium fugere non valet, aut ditata donis spiritualibus aliquando de peccatis ex occasione virtutum fuit.

Tertio vita humana etiam corporea assimilatur militiae propter deficientiae velocitatem. Nam per militiam transitum ad finem quotidie tenditur, cumque per ordinem militiae locus crescit, tota militia simul homini deficit. Militia ergo est vita hominis super terram. Quia dum vnusquisque ad vitam prouectum per temporum augmentum tendit, augendo vitam viuere desinit. Dies quippe expectantur, ut veniant, sed cum ad augmentum vitae veniant iam ab augmento vitae subtrahuntur. Quia & itinerantis gressus dum in inferiora proficit, quod restat iter decrescit. Vita etiam nostra militia est, quae quanto ad augmenta ducitur, eo vt non sit, finitur.

Item vita nostra assimilatur stuppae. Ecc. 4. Prophanam stuppam colleccio synagoga praerentium. Primo propter vsum. Fiunt enim ex stuppae fila grossa, inaequalia, debilia, & nodis plena. Talia autem sunt operum peccatorum, scilicet grossa propter defectum praedicationis, inaequalia propter defectum iustitiae, debilia propter defectum constantiae, siue fortitudinis, & nodosa, in nexibus voluptatum plena, propter defectum temperantiae.

Secundo propter siccum. Est enim stuppae multum siccum, & ideo cito arripit flammam, & cito vertitur in fauillam. Sic mens peccatoris cum sit siccum ab humore gratiae, cito inflammatur a tentatione, & peccati deletionem, sed cito deficit delectatione operis, quae tandem vertitur in fauillam, in cruciatum ignis.

Tertio propter fumum, quia fumus stuppae dum extinguitur, amarus, & tenebrosus inuenitur, oculis nocuus, & naribus foetidus. Fumus ergo stuppae, est delectatio culpae, quae extinguitur cum opus peccati finitur, & tunc relinquit in conscientia amaritudinem, in anima tenebrositatem, oculis intuentium nocet per malam edificationem, & naribus per infamiae foetorem.

Virtutes in anima veluti in terra semina fore inserenda. Vitaque semper fomitem in nobis relinquere naturalibus similitudinibus clarum efficitur.

CAP. LXXXV.

Vitae sunt prius extirpanda, & post inserendae virtutes. Nam si camporum scites arator voracis se sitione non eruit, terra accepta semina in segetem non producit. Et si putredinem medicus vulneris, vel viceris aperitione non eicit, nequaquam in loco putredinis sana caro conualescit.

Item vitia etiam per poenitentiam, vel emendationem purgata aliquam post se notam, vel virtutum debilitatem, seu ad peccandum pronitatem relinquunt, sicut etiam post sanationem vulneris remanet cicatrix. Simon ergo ille quem dominus a lepra mundauit, etiam post emendationem semper vocabatur Simon leprosus, & sicut qui vulneratur in pede etiam post sanationem vulneris claudicat. Sic etiam post vitiorum

Summa de Exemp.

rum consuetorum correctionem remanet pronitas quaedam & debilitas.

Vnitas spiritualis quadruplici corporali vnitati assimilatur, quantum bonis tum corporalibus tum spiritualibus proficit, pluribus edocet exemplis.

CAP. LXXXVII.

Vnitas spiritualis assimilatur vnitati rerum corporalium. Est enim in rebus corporalibus triplex vnitas, scilicet artificialis, naturalis, & socialis. Artificialis quidem est ex partium integritate, sicut est vna domus constans ex multis partibus, quarum nulla per se domus dicitur, omnes vero iunctae vnitate constituunt domum vniam. Vnde Boetius, Vnum est indiuisum in se, ab aliis autem diuisum. Et talis res quam diu est, vna est, vnde si diuidatur non est. Sicut patet in cultello, qui vnus est ex manubrio, & ferro. Vnde si ferrum a manubrio separatur iam non est cultellus, sed duo frustra. Haec vnitas spiritualiter debet esse in homine, respectu sui quo ad mentis integritatem. Cordis enim diuisio signum est mortis. Osee. 1. Diuisum est cor eorum, propterea interierunt. Vnde anima, quae diuidit affectiones suas circa multa, est sicut candela, quae tor parietibus adhæsit, quod in nulla cera sua, vix suus lignus remansit in ea. Vnde de anima sancta dicitur Cant. 6. Vna est columna mea.

Secunda est vnitas naturalis, sicut anime, & corporis in vna persona, & plurium consanguineorum in vna parentela, & talis vnitas competit homini respectu Dei. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo scilicet per fidem, & charitatem, vnus spiritus est cum eo. Et nota, quod in homine caro vnitas spiritui, suscipit ab eo multa bona, scilicet vitam, motum, sensum, & huiusmodi. Et similiter pauper homo consanguinitate coniunctus diuiti, suscipit ab eo multa dona. vnde multum appetit pauper nobilis matrimonium mulieris diuitis propter bonorum communicationem. Ergo multo magis appetenda est vnitas charitatis cum Deo qui est summum bonum, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Vnde anima ex charitatis coniunctione assequitur communicationem multorum, & magnorum bonorum. Sap. 8. Sciens quoniam mecum communicabit de bonis, & Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona, &c.

Tertia est vnitas socialis, sicut multorum mercatorum in vna societate. Sic debet homo in charitate vniri, & sociari proximo ad lucrum vite æternæ, ita vt possit dici. Pl. 131. Ecce quam bonum, & quam iocundum habitare fratres in vnum. Hanc ergo vnitatem facit vinculum charitatis ad proximum, sine qua mutua pax, aut spiritualis gratia non conseruatur, sed effunditur, & euacuat, sicut vinum de dolio sine vinculo. Et nota, quod haec vnitas & vinculum charitatis multorum congregatorum in vnum, valet ad multa. Primo quidem ad laborandum. Nam sicut homo debilis fortiori sociatus portat, seu trahit quod per se solus trahere, vel portare non posset, sic est vnus homo alteri in charitate vnitus. Epc. 4. Supportantes inuicem in charitate.

Item valet ad inflammandum Ligna enim pariter congregata maiore igne faciunt. Ecc. 4. vnus quo calciescit

Item valet ad impetrandum, quia multi rogantes facilliter exaudiuntur, sicut Abbas facilliter audit conuentum, quando simul aliquid petunt. Et similiter, quando omnes ciues alicuius regni aliquid petunt à Rege, non de facili negat eis. Et vnus denarius minus bonus recipitur aliquando cum multis bonis, qui per se retuleretur. Sic preces vnus admittuntur ratione alterius. 1. pet. 3. Omnes vnanimis in oratione estote.

Item valet ad pugnandum. Nā quotiens filij Ifrael congregati fuerunt, victores extiterunt, dispersi vero victi sunt. Pugna enim vnanimiter aggressa victoriam parit, sicut cauda equi diuidendo pilum à pilo facilliter potest rumpi, sed non simul accepta. Eccl. 4. Si quisquam prauauerit vni, duo resistunt ei. Dicitur, quod Saladinus, cum moreretur, vocauit filios suos, & iussit, vt singuli afferrent virgas, quas diuisas de facili fregērūt, sed simul iunctas frangere non poterunt. Et dixit eis, Sic filij, si vtiis vnus intrer vos, & vnanimis non poteritis vinci, nec frangi, sed si diuisi, & separati, vincemini.

Item valet ad supportandum. Leuis enim est sarcina quantum cunq̄ue debili, quando iuuatur à pluribus. sicut patet in ceruis, quando transeunt aquas, quorū vnus, sustentat caput alterius, & membra etiam corporis inuicem se supportant. Ro. 17. Vnū corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Itē ad securandum. Miles enim non est securus extra exercitum, nec obfessus extra castrum. Sic nec fidelis extra congregationem bonorum.

Item valet ad congaudendum. Nullius enim rei sine socio iocunda est possessio. Apis enim plurium florum humorem in vnum congregat, vt mellificet. Vnde in vita æterna verè erit perfecta vnitas, & perfecta iocunditas. Nā ibi erit vna vox lætantium, vnus ardor cordium, amor perfectus, & vnus omnium spiritus, Ioan. 17. Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.

De gratiam in corde alicuius persistere, quatuor clarissimis signis nos posse cognoscere, exemplis & auctoritatibus erudimur.

CAP. LXXXVIII.

VNctio spiritualis gratiæ quatuor signis ostenditur, cum est interior in corde.

Primum est, si mandata Dei seruat. Ligam enim, & ligamen oleo vncta, ignis facillius accedit, & vrit. 1. lo. 11. Vnctio quam accepistis, maneat in vobis quæ. Ad obseruanda Dei mandata conimplet, & inflammat.

Secundum est, si vinculum diaboli, id est, peccatum totaliter euadit. Pugil enim bene vnctus non diu à socio tenetur. Ecc. 11. Qui vnctus Reges ad penitentiam. Tertium est, si lucide de rebus iudicat. Res enim vncta lucidior est. Sic anima gratia vncta, clarè ac lucidè, & verè iudicat de mundanis. Ioā. Vos vnctionem habetis à Sancto. Vbi gloriā, non est necesse, vt decemini sed vnctio docet vos, quæ scenda sunt, & quæ non.

Quartam est si onera tribulationum, & infirmitatum, & penitentiar, & huiusmodi patienter, & sine murmure portat. Quadriga enim si est bene vncta currit, sine stridore. Ecc. 38. In his curans mitigabit dolorem. Vnguentarius faciet pigmēta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis. Sed nota, quod vnctum locum inuadunt muscæ, & inquinant. Sic demones il-

los quos viderint habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus. Ecc. 10. Muscæ morientes in immunda cogitatione, perdūt suauitatem vnguenti, i. bonorum operum meritum, vel deuotionem orationis.

Astutos subtilitatemque ingenij habentes, propria voluntati inuiti tribus confirmatur exemplis.

CAP. LXXXIX.

Voluntati propriæ maximè consueuerunt inuiti homines astuti, & religiosi, vel prælati. Nā pelis quanto est subtilior, tanto est difficilior ad excoriandum. Sic, qui plus habet de subtilitate ingenij, vel religionis, difficilior exuuntur propria voluntate.

Item caput animalis difficilior excoriatur, quam alia membra. Per caput vbi magis vigent sensus corporis, quam in aliis membris, significantur prælati, & illi, qui plus videntur habere discretionis. Tales difficilior excoriantur à propria voluntate quam simplices, eo quod in multa sapientia multa sit indignatio.

Item anguilla pellem lubricam habet, & vix tene ri potest ad excoriandum. Sic multi ita lubrici, & mobiles sunt, quod pelle propriæ voluntatis expoliti non possunt, semper rationes ad excusandum, vel contradicendum habentes. Hæ sunt pelles contradictionis, quibus comminatur Dominus dicens. Abac. 3. Turbabitur pelles terræ Madian, sin præsentis seculo, vel in futuro iudicio.

Vsurarij, quidum aliena retinent, à Diabolo detinentur, animalibus carnificibus amptis comparantur.

CAP. XC.

Vsurarius quamdiu detinet alienum bonum, ipse diabolo detinet. Vas enim plenum aqua in fundo firmius tenetur, & hoc non esset, nisi aqua in se teneret, & tam diu tenebitur, quamdiu aqua in se contineret. Sic qui tenet alienum, tenetur ipse à diabolo.

Item vsurarius, quod per vsuras extorquet super seipsum accedit, i. super animam suam, & dum pignus accipit à proximo, animam suam impignerat diabolo. Vnde quicquid de vsurario lucro expendit, super seipsum expendit. Et ideo similis est animalibus emptis à lanis quæ ad occidendum impinguntur, pro quibus quicquid lanus expendit super ea expendit. Hiere. Congrega eos tanquam gregem ad victimam & sanctifica eos in die occisionis, id est, separa eos à quam ea, quæ solent immolari.

Christum, qui hic iuro optimo statere comparatur, in his singulis, quæ in tabernaculo Moysi, & in Arca continentur, necnon in duplici Altari figuratum esse, variis similitudinibus confirmatur.

CAP. XCI.

Christus assimilatur statere, quia, vt Grego. dicit ad pensandum vitæ nostræ meritum venit, ac sic cum iustitiam simul, & misericordiam detulit, sed misericordiam lance. proponderans culpas nostras parcendo leuauit. In manu etenim patris quasi litera miti libraminis factus, hinc in se calamitatem nostram, & illinc peccata suspendit. Sed grauis ponderis est

ris calamitatem moriendo innocuit, & apud misericordiam suam Deus leue esse peccatum relaxando monstrauit, quid hoc primum gratiæ contulit, quia peccatum nostrum nobis cognoscibilem fecit. Nā quantum poena nostris deberetur peccatis, ex poenis, & morte apparuit ipse Redemptoris.

Item Christus figuratus est in lege veteri per illa, quæ continebantur in tabernaculo Moysi. Ipse enim figurabatur per ea, quæ erant in tabernaculo interiori, per propitiatorij, quia ipse est propitiatio pro peccatis nostris, vt dicitur. 1. lo. 2. Et conuenienter hoc propitiatorium à Cherubin portabatur, quia de seipso scriptum est. Plal 69. Adorent eum omnes Angeli eius. Qui sedes super Cherubin, &c. Ipse etiam figurabatur per arcam, quia sicut arca erat constructa de lignis Ssthim, ita corpus Christi de membris purissimis constabat. Erat autem de aurata, quia Christus fuit plenus sapientia, & charitate, quæ auro signantur. Intra arcam autem vna aurea erat, i. anima habens vitam in arca virga, id est potestas sacerdotalis, quia ipse factus est sacerdos in æternum. Erant etiam ibi tabulæ testamenti ad designandum, quod ipse Christus est legislator.

Item Christus figurabatur per ea, quæ erant in tabernaculo exteriori, sicut candelabrum, quia ipse dixit. Ioan. 8. Ego sum lux mundi. Et per septem lucernas septem dona Spiritus sancti notantur, quæ fuerunt in eo. Ipse etiam figurabatur per mensam, quia ipse

est spiritualis cibus secundum illud. Ioan. 6. Ego sum panis viuus. Duodecim autem panes figurabant duodecim Apostolos, vel doctrinam eorum. Vel per candelabrum, & mensam, potest significari doctrina, & fides ecclesiæ, quæ illuminat, & spiritualiter reficit.

Ipse etiam Christus figurabatur per duplex altare, id est, holocaustorum, & thimiamatis, & quia per ipsum oportet nos offerre omnia virtutum opera sine illa quibus affligimur, quæ offerebantur in altari holocaustorum, siue illa, quæ maiori mentis perfectione. I. spiritualia perfectorum desideria Deo offeruntur in Christo quasi in altari thimiamatis, secundum illud Heb. 13. Per ipsum ergo offeramus hostias laudis semper Deo. Et nota, quod Exo. 13. Dominus mandauit, quod fieret altare de terra, vel saltem de lapidibus non sectis. Et iterum quod etiam non faceret altare excelsum, ad quod oporteret ascendere per gradus, ad designandum, quod in Christo domino nostro, qui est verum altare, debemus consistere verā carnis naturam quantum ad humanitatem, quod est altare de terra, vel lapide facere, quantum ad deitatem debemus in eo consistere paritæ qualitatem, quod est non ascendere per gradus ad altare. Ipse enim Christus non minor patre est, an Spiritus sancto, sed coæternus, & coequaliter vniue vnus, & regnans Deus in secula seculorum. Amen.

Explicit Liber Nonus.

PROLOGVS LIBRI DECIMI, IN QVO

succin. tē de residuis humanis operibus, quæ ad vitæ necessitatem rationabili de causâ præter legis humanæ decretum homines operantur, ac de moribus, & consuetudinibus quàm plurimis, quæ ex rationabilibus causis inter homines obseruantur, exempla, & similitudines ad moralem instructionem inflectere proponitur.

Orsuū dabit in consummationē operū. Eccl. 3. 8. Quia omne agens agit propter finem, generaliter operari omne conceptum appetit opus perficere, maximeque, quod laboribus plurimis longēque profectum est studiis sine desiderat debito feliciter consummare. Postquàm igitur in præcedentibus libris, exempla de rationis operibus, quæ homines, aut lege iubente, aut arte dirigente producunt, quàm plurima sunt inducta, ad reliquorum consummationem operū humanorum, de quibus exēpla promissimus, libet cor, & stylū conuertere, & de residuis humanis operibus, quæ ad vitæ necessitatem, vel commodum rationabiliter præter legis humanæ decretū vel præter rationis habitum homines operantur, ac de moribus, & consuetudinibus variis, & quæ ex rationabilibus causis inter homines obseruantur, & interdū etiam de fortuitis casib. in hoc vltimo nostri operis libro exēpla, vel similitudines ponere, ac ea, vt de aliis fecimus, ad moralem instructionem inflectere. Cum his insuper inducentur exempla de moribus, & actib. fidelium Israëlitiçi populi, & de quibusdam particularibus actibus insignium personarum, quæ in illo fidelium populo celebres extiterūt. De morib. quoque, & actib. clericorum ministrantiū, & populi Christiani, & de his rursus, quæ ad foemineam sexum, vel puerilem ætatem pertinent, ac de his, quæ ad defectum spectant tam corporalis, quàm spiritualis vitæ, nec non, & quæ ad damnū, vel tēdium plerumque inter homines fiunt, nonnullæ similitudines introducentur. Dabit itaque huius operis auctor in hoc libello cor suum iuxta verbum propositum in consummandis exemplis operum humanorum, vt videlicet huiusmodi opm similitudinib. cōsummatis labor suscepti operis totaliter terminetur. Cæterū ne ord ne distari à priorib. posteriora dī generēt, secundum modum obseruatū superius diuersorum capitulorum materias volo sub alphabeti literis, & ordine disponere.

Peccati turpitudine abiectos à mundo, Christum vt plurimum inspicere serui Amalechite exemplo, quem David inuenit, Ducemque sui itineris constituit, asseritur, id, que Diui Gregorius sententia mysticè interpretatur.

CAP. I.

Abiectos à mundo Christus plerumque suscipit, sicut nonnunquam vna ciuitas suscipit, & honorat expulsiō ab alia. Et sicut etiam vnus homo misericors famulum suscipit pauperem, & infirmum ab alio crudeli domino derelictum, sicut legitur 1. Reg. 30. de quodam Agyptio puero in via lassescere, quem Amalechita ægrotum in itinere deseruit, Da-

uid verò inuenit, cibo refecit, ducem sui itineris fecit, Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & extinguit. Quid enim est, sicut Greg. dicit, quod Aegyptius ab Amalechita puer in itinere lassatur, nisi quod amator præsentis seculi peccati sui nigredine operatus, sepe ab eodem seculo infirmus despectuque relinquitur, vt cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus aduersitate torpescat. Sed hunc David inuenit, quia Redemptor noster veraciter manu fortis, nonnunquam quem fractum à mundi gloria reperit in suo amore conuertit, cibo pascit, quia verbi scientia reficit, ducem itineris eligit, quia suum etiam predicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non valuit, dux David efficitur, quia is quem indignum mundus deseruit, non solum conuersus in sua mente dominum recipit, sed etiam prædicando hucusque ad aliena corda perducit. Quò videlicet duce David Amalechitam conuertentem inuenit, & extinguit, quia ipse Christum prædicantibus mundi latitiam destruit, quos mundus commites habere desepit.

Cum Deus omnium sit largitor bonorum, si ea interdum alicui auferat etiam innocenti, eum nunquam iniustum fore iudicandum clarissimo humano ex Eplo confirmatur.

CAP. II.

Ablatio, & priuatio temporalium alicui etiam innocenti facta diuino iudicio, nõ ostendit Deum esse iniustum, cum ipse ea dederit, & omnia sua sint. Cuius exemplum est, quia nec aliquando iniustus est cred. tor, qui dum præfixo requirendi tempore non constringitur, quando vult. exigit, quod sceneratur. Ita dum Deus auferit, quod non auferit nostra, sed recipit sua. Vnde dicitur, Iob. 1. Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Sen. ad Marc. Nõ est, quod nos suscipimus tanquam inter nostra positi. mutuata accipimus, vsus fructusque noster est. Cum ipse arbiter sui muneris imperat, nos oportet in præcepto habere, quæ in certum diem data sunt, & appellatos sine querela reddere, pessimi debitoris est creditorem facere iniustum.

Vitia adultorum quàm plurima tanquam Diaboli instrumenta ad homines allaciendos variis similitudinibus pertesunt.

CAP. III.

Adulatores similes sunt proditoribus, quia osculo oris tradunt hominem hostibus suis. vt in das Christum, & Ioab Amasam.

Item ipsi sunt lactatrices diaboli, lactantes peccatores, & in peccatis dormire facientes cantando eis lac-

cebo

De actibus & moribus humanis.

cebo, cantilenam Diaboli. Pro. 1. Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.

Item ipsi sunt diaboli ioculatores non permittentes suos in aliquo contritari. Ose. 7. In malitia sua lactauerunt Regem, & in mendaciis suis Principes.

Item sunt diaboli incantatores, quia faciunt hominibus credere, quòd sint id, quod non sunt, & vbi nihil sunt, aliquid esse ostendunt.

Item sunt diaboli aucupes. Pro. 20. Qui blandis blisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus suis.

Sui ipsius ac Mundi amor inordinatus, qui causa perditionis existit, Amicusque quitantum propria utilitate proximum am. re prosequitur quàm sit improbandus, tribus similitudinibus edocetur.

CAP. IIII.

Amor sui ipsius inordinatus, quo aliquis nimis sibi parit, est ei causa perditionis. Sicut qui nimis diu seruat frumentum suum, perdit illud, quia corrumpitur, Sed si seminat, seruat. Vnde glossa super illud, Nisi granum frumenti, &c. dicit, Insipiens, quod tu seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. Ioan. 12. Qui amat animam suam perdet eam. Augu. Si male ama ueris, odisti, si bene oderis, tunc amasti.

Item amicus, qui amat proximum causa utilitatis tantum, adhaeret quidem ei in prosperitate, sed ipsam in aduersitate relinquit. Homo enim arborem diligenter seruat, & frequenter visitat, quam diu in ea fructus fuerit, sed a blatis fructibus sine custodia relinquit. Sicut patet in vineis, & hortis, qui tempore fructuum clauduntur, & custodiuntur, sed amoris fructibus exponuntur. Il. 1. Relinquetur filia Sion sicut umbraculum in vinea, & sicut turgurium in cucumerario, si cum non sunt fructus.

Item amator mundi similis est homini qui inebriatur ex aliqua re amara, qui scilicet propter ebrietatem nõ sentit amaritudinem. Vnde Thr. 3. inebriauit methynthio. Ebrius quippe, sicut dicit Grego. quod patitur, nescit. Abynthio ergo est ebrius, qui pro amore præsentis seculi à sensu rationis est alienus, qui dū quicquid pro mundo sustinet, leue reputat, laboris amaritudinem quam tolerat, ignorat, quia nimirum delectabiliter ad omnia ducitur in quibus pœnaliter fatigatur. At contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis studet, sinem suum cõspicit vitam præsentem quàm sit transitoriam attendit, & pro ea labores perpeti exterius renuit, cuius insinsecus delectationem vincit.

Auarus, qui obructo in aquis assimilari videtur, quantam animæ iactura mentiendo, iurando multaque illi iura petrando, aliena lucretur explanatur.

CAP. V.

Auari cum magno damno animæ, suæ lucentur illicita. Cæcis enim in ludo stultorum paruus porcus ad laerandum traditur, & cum cæcus credit scindere porcum scindit manum. socij, & ille suam, & reportat modicum frustum, sed magno stipendio vulneris illud emit. Sic cupidi modicum lucrum temporale acquirunt mentiendo, iurando, & a-

Summa de Exemp.

lia illicita dicendo, vel faciendo, sed magna vulnera peccatorum, quæ non attendunt, contrahunt. Et hoc est, quia cæci sunt. Excepit enim eqs malitia eorum. Sap. 1.

Item auarus est similis ei, qui est submersus in aquis, qui quicquid manu tenet, ita fortiter tenet, quoniam non vult dimittere, sed secum submergi. Sic auarus diuitias etiam malè acquisite per quas etiam totam familiam secum submergit.

Item si caput hominis sit extra aquam, & totū corpus sit in aqua, non submergitur. Sic si homo sit in diuitiis multis, & cor nõ sit ibi, non nocet, sed si cor sit ibi, perit. Thr. 3. Inundauerūt aquæ super caput meū, & dixi, Perij.

Vnum os duasque aures homini à natura datas esse, vt plus audiat quàm loquatur, quidque dum audit, attendere debeat, quove modo verbum Dei percipiat, vt proficiat, auctoritatibus multisque exēplis terminatur.

CAP. VI.

Auidere debet homo libentius, quàm loqui. Natura enim vnicique dedit vnum os, & duas aures vt velociores simus ad audiendum quàm ad loquendum. Tac. 1. Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

Item aures habet homo erectas. i. tendentes ad celestia & Dei verba, non pendentes ad terram, vt animalia. Sed multi contra legem plus habent aures ad terrena pendentes quàm ad celestia erectas. 2. Ti. 3. Eriguntur enim tempus cum sanã doctrinam non sustinebunt, sed à veritate quidem auditum auertent.

Item auditor deberet attendere non ad dicentem, sed ad id, quod dicitur. Stultus enim est ille, qui vult emere frumentum, vel vinum, & plus attendit ad faccum, vel ad dolium, vnde exit, quàm ad ipsum frumentum, vel vinum. Sic est ille, qui attendit in sermone non quod dicitur, sed à quo dicitur, cum tamen Dominus dicat. 1. Jo. 10. Sermonem quem audistis, nõ est meus. Sene. Non te moueat dicentis auctoritas, nec quis dicat, sed quid intendas. Luc. 10. Qui, vos audit, me audit.

Item audiant quidam verba doctrinæ, nõ vt faciant, sed vt sciant loqui, qui similes sunt lingenti bus, qui gustant plura vina, non vt emant, sed vt possint dicere alijs illud bonum illud melius. Sic isti audiunt non vt faciant, sed vt loquantur & detrahant.

Item similes sunt militibus, & clericis euntibus ad mundinas, non vt emant, aut vendant, sed vt inde loquantur. Ps. 69. Firmauerunt sibi sermonem nequam. vt referrent, sed bonum reliquerunt. Ezc. 33. Audiunt sermones tuos, & non faciunt eos, &c.

Item auditor obliuiosus similis est cribro, quod sponatur in aquam, statim impletur, sed cum extrahitur, nihil remanet.

Sic multi cum sermonem audiunt aqua compunctionis, & deuotionis pleni sunt, sed cum recesserint, vacui remanent, & auditorum memoriam non habent. Ecc. 21. Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit.

Item sicut nihil prodest cibo, qui statim sumptus emittitur, & prolis conceptio quam statim mors sequitur, vel imprimere figuras in aquam, cum eas non

retineat, vel capere aera quæ statim emittitur. Sic non prodest audire verbum Dei, & proicere illud. Aggei. 1. Qui congregavit mercedes, misit eas in saccum pertulium.

Item audire debet homo verba Dei cum reuerentia, & auiditate. Nam cum magna reuerentia, & desiderio iret infirmus ad reliquias Sanctorum per quas crederet sanari. Tales autem reliquæ sunt verba Dei, quæ expellunt omnem languorem. Sap. 16. Neque herba, neque malagma sanant eos domine, sed sermo tuus, qui sanat omnia. Et quia verbum Dei maioris efficacitæ est, quàm aliqua reliquæ Sanctorum, mirabile est quomodo aliquis infirmus remanet, vbi à sermone curaretur. Solent etiã homines ad reliquias Sanctorum aliquid offerre, sed ad istas reliquias nihil petitur, nisi intentio, & operatio.

Item si aliquis haberet lapidem preciosum, qui prævaleret omni auro, & argento, & omnem infirmitatē curaret, non proiiceret illum, sed diligenter custodiret. Sic nec homo debet proicere verbum Dei, sed diligenter illud custodit, quia prævalet omni auro, & argento sicut dicitur in Pl. 118. Bonum mihi lex oris tui super milia auri & argenti. Glosa. Plus diligit charitas Dei legem, quàm cupiditas milia auri, & argenti.

Peculiares Iudeorum solemnitates ipsarumque modis celebrandi ac institutionis cause rectissime recensentur, in quibus præcipua à Deo nobis per Christum collata beneficia rationabiliter figurantur.

CAP. VII.

Beneficia per Christum nobis exhibita figurata fuerunt in illis festiuitatibus, quas Iudæi consueuerant celebrare. Nam in veteri lege erant septem solennitates temporales, vel speciales, & vna cõtinua, vt potest colligi Nu. 28. Erat enim quædam festum cõtinuum, quod quotidie mane, & vespere immolabatur agnus, ad representandũ perpetuitatem diuinæ beati tudinis. Alia autem erant festiuitates speciales, inter quas prima erat sabbatum in quolibet septimana in memoriam creationis vniuersalis. Secunda erat Neomenia in quolibet mense in inuolutione Lunæ, ad commemorandum opus diuinæ gubernationis, quia inferiora præcipue variatur secundum motũ Lunæ. Alia verò quinque fiebant tantũ semel in anno, scilicet phasè primo mense, ad commemorandum beneficium liberationis de Aegypto. Et festum pentecostes quinquagesima die ad recolendum beneficium legis datæ. Alia tria celebrantur mense septimo, qui quasi totus erat solennis sicut dies vnus. In prima enim die mensis septimi erat festum tubarum, in memoriam liberationis Isaac, quando Abraham inuenit arietem hærentem cornibus, quem representabant per cornua quibus buccinabãt. Sed decima die celebrabant festum expiationis, ad rememorandum beneficium propitiationis Dei super adoratione vituli ad præces Moysi. Post hoc autem celebrabant festum scenophegiæ, i. tabernaculorum septem dieb. ad commemorandum beneficium protectionis, & de ductionis per desertum vbi in tabernaculis habitauerunt. Vnde in hoc festo debebant habere fructum arboris pulcherrimæ, scilicet baxum, & lignum densarũ frondium, i. myrtum, quæ sunt odorifera, & sparulas palmarum, & salices de torrente, quæ diu retinent suum

viorem, & hæc inueniuntur in terra Promissionis, ad significandum, quod per terram aridam deserti eos duxerat Deus ad terram deliciosam. Octaua autem die celebrabant festum cætus arque collectæ, in quo colligebantur à populo ea, quæ necessaria erãt ad expensas cultus diuini. Et figurabatur adunatio populi, & pax præstita in terra promissionis.

Figuraliter autem per iuge sacrificium significabatur perpetuitas Christi, qui est agnus Dei. Heb. Iesus Christus heri, & hodie ipse, & in secula. Per sabbatũ autem spiritualis requies nobis data per Christum. Per Neomeniam autem, quæ est incensio Lunæ nouæ, significabatur illuminatio primitiuæ ecclésiæ per Christum eo, prædicante, & miracula faciente. Per festum autem pentecostes descensor Spiritus sancti in Apostolos. Per festum expiationis emundatio à peccatis populi Christiani. Per festum tabernaculorum peregrinatio eorum in hoc mundo, in quo ambulant, in virtutibus proficiendo. Per festum autem cætus, & collectæ congregatio fidelium in regno cælorum. Et illud festum dicebatur sanctissimum. Et hæc tria festa erant cõtinua adinuicem, quia oportet expiatis à vitis proficere in virtute quousque perueniãt ad Deum visionem. Vnde dicitur in Pl. 83. Ibiunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.

Bonum semper ex mali admixtione corrumpi præuisum, sicut Pilati exemplo aliisque rationibus suadet.

CAP. VIII.

Bonum contumipitur ex admixtione mali. Sicut legitur Luc. 13. quod Pilatus miscuit sanguinem cum sacrificio Galliarum, quod fit, quado id, quod secundum spiritum diligi debet, secundum carnem diligitur, vt in Beguinagio, vbi sub prætextu dilectionis spiritualis, quæ est quasi sacrificium Deo, latet sanguis carnalis affectionis, de pallio religionis operitur latrina vitiorum, & de Christo fit ostium latrario, cum propter Deum dilectio simulatur. Gal. 2. Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.

Caro quæ semper spiritui aduersatur, & veluti ignis in concupiscentia, quàm sapissimè inflammatur, quo tempore, ac quemadmodum sit domanda, & extinguenda, diuersimodè edocetur.

CAP. IX.

Caro domanda est in iuuentute, & in seruitutem spiritus redigenda. Stultus enim esset, qui nõ domaret equum suum, vique dum senex esset. Sic qui non domat carnem suam in adolescentia, sed non trit eam seditate, ita quod non potest eam postea tenere, sed proiicit eum in lutum peccati. Prover. 29. Qui delicatus à pueritia nutrit seruum suum, id est, corpus suum, postea illum sentiet contumacem.

Item ignis concupiscentiæ extinguendus est, dum paruus est, quia tunc de facili potest extinguere. Fatuus reputaretur ille, qui expectaret ignem amouere à domo sua, donec esset magnus, & ferè tota domus combusta. Sic qui in adolescentia non restringit carnem suam. Ber. Abscondis ignem in sinu, iam veste defluente, exusto iam latere adhuc consulendum est.

an extingui

an extingui illum? Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, & vestimenta illius non ardeat? Item caro quantumcunque luxuriosa, potest vincit abstinentia. Non est enim adeo forte castrum, quod non potest capi, si victualia subtrahantur, nec adeo magnus ignis, qui per subtractionem lignorum non extinguatur. Pro. 26. Cum defecerint ligna, extinguetur ignis. i. luxuria ex defectu deliciarum.

Item caro est sicut mulier, quæ blandiendo attrahit homines ad peccandũ. Pro. 7. dicitur de muliere; quæ multis sermonibus, & blanditiis labiorum protaxit iuuenem, statim secutus est eam, quasi bos ductus ad victimam.

Item est sicut latronissa, quæ peregrinis obuians in sylua, vel ambiguo vix promittit se ducturam eos ad rectã viam, vel ad bonum hospitium, & postea ducit eos ad malum, & ponit eos ad manus latronum. Ideo dicitur Eccl. 18. Post concupiscentias tuas non eas &c.

Quemadmodum Leuita in veteri lege corporaliter mundabatur, & sacrabatur, eo pacto Ecclésiæ Christi ministros spiritualiter debere mundari & lauari, eorumque perfectionem ac dignitatem, in capitis tonsura ostendi admonemur.

CAP. X.

Clericorum perfectio, & dignitas ostenditur ex tonsura, & rasura capitis eorum. Fit enim eis tonsura in modũ coronæ, quia corona est in signum regni, & perfectionis cum sit circularis. Illi autem qui diuinis ministeriis applicantur, adipiscuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtutibus esse tenentur. Cõpetit etiã eis ratioe subtractionis capillorũ, & ex parte superiori per rasuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus à contemperatione diuinorum retardetur, & ex parte inferiori per tonsuram ne eorũ sensus temporibus aboluatur.

Item clerici, & ministri ecclésiæ Christi debent lauare, & sanctificare spiritualiter, sicut ministri, & Leuita in veteri lege faciebant corporaliter. Nam quĩ intrabant tabernaculum, lauabant sacerdotes manus & pedes. Radebant sacerdotes omnes pilos carnis suæ & pergebantur etiam aqua lustrationis.

Item consecrabantur, quæ scilicet consecratio fiebat isto modo. Nam pontifices, & sacerdotes primò postquam abluti erant induebantur quibusdam vestimentis specialibus. Specialiter autem pontifex oleo vnctionis in capite vngebatur. Leuita verò non habebant aliam consecrationem, quàm quæ offerebantur Domino à filiis Israel per manus pontificis, qui orabat pro eis. Minorum verò sacerdotum singulæ manus consecrabantur, & de sanguine animalis immolati tingebatur extremum articulus dextere ipsorum, & pollices pedis, aut manus dextere. Aspergebantur etiã ipsi, & vestimenta ipsorum sanguine animalis immolati. Offerebantur etiam in consecratione ipsorum huiusmodi sacrificia, vitulus pro peccato, aries in holocausto, aries etiam consecrationis, canistra panum. Imponebantur autem super manus eorum adipēs arietis, & torta panis vnus, & armus dexter. Leuita vero applicabantur ad ministeria, per hoc, quod intromittebantur in tabernaculum fœderis, quasi ad ministrandum circa vasa Sanctuarij.

Similiter ergo clerici, qui sunt consecrandi ad spirituale ministerium Christi, sunt primò purificandi per mysterium baptismi. i. lachrymarum in fide passionis Christi, quæ est expiatium, & purgatiuum sacrificiũ, & debeat radere pilos carnis. i. omnes prauas cogitationes. Debent etiam ornari vestibus virtutum, & cõsecrari oleo Spiritus sancti, & aspersi de sanguine Christi, & ita debent esse intenti ad exequenda spiritualia ministeria.

Malus cogitationes veluti latrunculos, & internuntios, domum diaboli aperire, & parere demonstratur.

CAP. XI.

Cogitationes malæ preparant locum Diabolo. Nã quando aliquis magnus dominus vult hospitium habere in aliqua domo, præmittit nunciũ ad præparandum sibi hospitium, & vbi recipitur, ibi descendit. Sic diabolus præmittit malas cogitationes, vt ei præparet hospitium, & vbi recipitur, ibi declinat dicens, Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit.

Item parui latrunculi, per paruum foramen domus intrantes, aperunt domum magnis latronibus. Sic vanæ & inuiles cogitationes per sui frequentiam aperunt domum conscientiæ magnis peccatis per cõsensum mentis, & captiuam ducunt animam spoliatã gratuitis, sicut dicitur 4 Reg. 5. Latrunculi Syriæ captiuam duxerunt de terra Israel puellam.

Quando peccator peccata confiteri, & quid ante confessionem agere debeat, vt mereri veniam possit aperitur.

CAP. XII.

Confiteri debet homo ante mortem. Latro enim sentiens venire iudicem ad domum suam, furtũ ericit de domo, antequam iudex veniat. Sic peccatum est per confessionem euicendum de domo animæ ante mortem. Ecc. 31. Præcurre prior in domum tuam, &c. Et in eodem, Confiteberis viuens, viuus et sanus confiteberis.

Item confessionem præcedere debet peccatorum præmeditatio. Nã dispensator domus, vel villicus expensas coram domino suo computaturus, prius per lapillos comparat antequam domino suo appareat, et diem, et causam. Sic et tu peccatorum tuorum computationem facias, antequam domino tuo in confessione appareas.

Item orator, vel aduocatus antequam coram iudice veniat, rationes suas, vel allegationes ordinar, et affirmat. Sic et tu ad forum confessionis præmeditatus accedas. Eccl. 17. Ante iudicium para iustitiam tibi.

Lachrymarum compunctio ex desiderio superne patriæ proueniens, quàm diabolus sedulo impedire conatur, lotioni quæ in nuce agitur, comparatur, quod pluribus nunciis effectibus acclaratur.

CAP. XIII.

Compunctio, quæ prouenit ex desiderio superne patriæ, assimilatur lotioni, quæ fit cum nuce.

Manu nix, quæ manus multum mundat, & abluat de super procedit, & in terram descendit. Sic lachrymarum compunctio manus sordidæ. opera sæda vitiorum mundantur. Vnde Job. 9. Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserit velut mûdissimæ manus meæ. Cum enim per compunctiois fletum lauatur anima, manus, id est, opera, efficiuntur fulgida, & mûda.

Item illa compunctio bene animam abluat quæ de super procedit. Nam (sicut dicit Greg.) sunt plerique, qui per orationum lamenta se cruciant, sed tamē cū totis lametorum laboribus ad sola terrena desideria exundant, compunguntur in fletibus, vel precibus, sed felicitatis transitorie gaudia exquirunt. Hos itaque niuis aqua non abluat, quia eorum fletus ab imis venit. Qui verò idcirco plorant, quoniam superna præmia desiderant, à qua niuis hos diluit, quia cœlestis compunctio infundit. Nam cum perennem patriam per lamenta appetunt, cūque accessi desideris plangunt, à summis, accipiunt vnde mundentur.

Item nix inferius ad terram descendit, in quo designatur compunctio humilitatis. Vnde Greg. Aqua niuis suat lamenta humilitatis. Sunt enim nonnulli, qui lamenta habent, sed humilitatem non habent, qui afflicti plangunt, sed tamen in ipsis fletibus contra proximum vitam superbiant, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, sed aquam niuis non habent, & ideo mundi esse nequeunt, quia humilitatis fletibus, minimè lauantur. Psa. 67. Nix dealbabuntur in Selmon. Selmon enim interpretatur sensus. Et nix ergo in Selmon, est in sensu mentis humilitas compunctiois, qua scilicet dealbatur, qui vitiorum nigredinæ fuerant obfuscati.

Item compunctiois feruorem diabolus impedire conatur, immittendo aliquam affectionem, & occupationem terrenam. Sicut homo quādo vinum siue mustum multum bullit, & feruet, ita quod timeatur ne forte dolium rupturatur, tunc immittit istus caseū terre streum, & tunc recipitur vapor, & feruor in portis casei, & cessat periculum, & bullitio remissa feruore. Quid est enim vinum seu mustum bulliens, nisi cōpunctio feruens de quo Ps. 53. ait, Potasti nos vino cōpunctiois? Cui nimirum diabolus feruorem tollit cum caseū terrestrem immittit.

Quia dum compunctam mentem ad terrenam affectionem, vel occupationem trahit, feruentem spiritum citius frige facit.

Item compunctiois lachrymæ diabolus cū exercitu suo submergunt.

Vnde Exo. 4. Pharaon cum exercitu suo submersus est in mari. Psal. 14. Ex. 73. Contribulasti capita draconum in aquis.

Humilibus ac tribulatis, non autem peccatoribus, carnis, vel mundi oblectamenta querentibus, diuina consolatio condonari nonnullis naturalibus exemplis asseritur.

CAP. XIII

Consolationes diuine humilibus dantur, non superbis. Nam mater dat lac filio quando paruus est, sed quando magnus est, subtrahit ei, sic Deus humiles consolatur, non superbos. Ps. 130. Si non hu-

militer sentiebam, sed exaltaui animam meam, sicut ab lactatus est super matrem suam, ita retributio in anima mea. Iud. 8. Expectemus humiles consolationem eius. 2. Co. 7. Qui consolatur humiles, confortatus est nos. Ps. 118. Hæc me consolata est in humilitate mea.

Item consolationes spirituales non dantur peccatoribus querentibus consolationes, mundi, vel carnis. Nam mater non lactat filium cum comedit alia cibaria. Bernar. Delicata est diuina consolatio, non conceditur admittentibus alienam. Ideo filiis Israel non est datum manna, donec defecit farina, quam tulerant de Aegypto. Item clamatores vini, vel tabernarij non dant gustare de vino suo porcis, vel canibus, vel leprosis. Sic etiam Deus non dat de consolatione sua luxuriosis, gulosis, detractoribus, & aliis peccatoribus.

Et sicut dicit Aug. Impius dulcedinem Dei non sentit, quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit.

Item consolationes cœlestis dulcedinis dantur sanctis in mundo isto quasi ad præliandum, vt magis ad plenitudinem gratiæ feruescat desiderium. Nam vini venditores aliquantulum dant gustare volentibus emere, vt suauitate vini prægustata ad emendum alluciantur. Aug. Gustauit te, & esurio, retigisti me, & exarsit in pacem vel concupiscentiam tuam. similiter auceptor parum prælibat accipitrem suum, vt ardentius volet ad prædam. Et ille, qui vult vendere bladum suū, parum portat ad forum, & dicit mercatoribus de tali satis vendam vobis, habeo enim atria mea plena. Sic Deus amicis suis in vita ista dat parum de dulcedine sua, vt eos alliciat ad eam. Ps. 20. Præuenisti eū in benedictionibus dulcedinis. Et ideo Apostolis aliquantulum de gloria sua ostendit in transfiguratione.

Item consolationes diuinæ dantur tribulatis, & amaricatis. Dicit enim Boe. de conso. quoddam in palatio Iouis erant duo dolia vini, vnum de optimo vino aliud de amarissimo, & quicumque volebat bibere de bono, oportebat, quoddam bibere de amaro. Sic, qui vult bibere de vino diuinæ consolationis, oportet quod prius bibat de vino amaritudinis, quàm de vino consolationis, Gregorius, Si mens appetit, quoddam demulcet, prius gustet, quoddam dolet.

Viri contemplatiui qui dormientibus assimilantur, quidam contemplantur, efficiant, quibusdam somnij proprietatibus ostenditur.

CAP. XV

Contemplatiui viri dormientibus assimilantur, quia, sicut dicit Greg. frequenter homines dum in lecto quiescunt, somniorum visione turbantur. Quasi enim somnia, vel visiones sunt imaginationes vitium districtique examinis, quod iam utique per timorem cernimus, sed tamen, & veraciter non videmus.

Beati itaque viri ad cordis semper secreta redeunt, cum ab hoc mundo, vel ultra vortum prospexit, vel ultra vires aduersa patiuntur, atque à terrenis laboribus

boribus fessi quasi stratum, vel lectum cubile mentis petunt. Sed dum quibusdam imaginibus cogitationum, quàm sint subtilia iudicia diuina, conspiciunt, quasi intra status sui requiem somnij visione turbantur. Contemplantur enim quàm districtus iudex veniat, qui dum vi immensæ magnitudinis cordiū secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reuocat, pennis, quanta illa sit verecundia in conspectu tunc totius humani generis, Angelorum omnium, Archangelorumque confundi, perpendunt quis post confusionem cruciatus maneat, cum & reatus animam immortaliter morientem, & inefficientem carnem gehenna consumat. Cum itaque tam pauida imaginatione mens quatitur, quid aliud nisi triste somnium videretur? Vnde Job 7. Si dixero, Consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in intratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.

Quo pacto continentia sit seruanda, carnisque pericula vitanda, exemplis naturalibus commoneatur.

CAP. XVI

Continentiam seruare volens, & à gulæ delectationibus non abstinens, similis est ei, qui domū suam illæsam custodire disponit, & tamen ignem, & ligna propriis manibus apponit. Nam cibi, & potus calidi, sunt concupiscentiæ, & ignis luxuriæ vehementer inflammariui. Eccl. 28. Secundum ligna siluæ ignis ardescit. Vnde talis si de luxuria tentatur, non inuitus sed voluntarius vitur. Debet etiam qui vult esse continens, mulierum vitare consortia: alioquin similis est ei qui suorum hostium insultus formidat, & tamen sicut fatuus eorum loca, vel consortia non vitat. Talis ergo si tentatur ab eis quasi ipse seipsum occidit. Et talis est continens qui mulierum consortiis sedulo se immiscet. Ecc. 11. Qui amat periculum, in illo peribit.

Cor nostrum in Deo tantum esse collocandum illique sicut thalamus sponso fore aperiendum vt suam percipere queat legem, auctoritatibus ac claris similitudinibus suadet.

CAP. XVII

Cor suum non debet aliquis alicui rei apponere, nisi primò bene videat vbi apponit. Lufon. n. scac cum à scaccario subleuatum diu tenet in manu, cū magna deliberatione prouidet, vt in tali loco affideat, ne ab aduersario capiatur. Sic debet homo face re de corde suo cauendo ne in loco turpi, & periculofo, & aduersario discooperto illud ponat, sed in Deo qui est securitatis locus, & custos inuolabilis.

Itē cor aperiendū est Deo sicut schola aperitur magistro ad audiendum. Iob. 34. Adaperit aures virorū, & erudiens eos instruit disciplina. Sed multi claudunt ei aures cordis, vt nō audiant more aspidis surdæ, & obturant aures suas, ne audiat vocem incantantis.

Item aperiendum est, sicut fenestra lumini ad videndum. 1. Mac. 1. Adaperiat dominus cor vestrum in lege sua. Sed multi claudunt, vt quietius dormiant. Iob. Ipsi fuerunt rebelles lumini, & tales similes sunt nocturnis, & illi cœ coqui fugerat beatum Martinum, vt non illuminaretur.

Item aperiendū est, sicut thalamus sponso ad respiciendum. Apo. 3. Ego sto ad ostium, & pulso, pulsat enim Deus manu beneficiorum, vel virga flagellorū.

Solet enim dici, qui pulsat magno strepitu, non venit manu vacua, sed aliquid portat, & ideo hilariter recipitur. Quanto ergo magis sponso aperiendū est, qui cum magna multitudine donorum venit vtraque manu plena, scilicet sinistra temporalibus, & dextra spiritualibus? Can. 5. Surrexi, vt aperirem dilecto meo.

Crucis Christi virtus, & contra Diabolum eius potestas quanta sit nonnullis veteris testamenti figuris demonstratur.

CAP. XVIII

Crux Christi est sicut virga Moysi, qua Pharaon. Diabolus multipliciter flagellatur. Crux est trophæum aduersus diabolum, vt nō appropinquet vastator.

Item quæ magorum serpentes. i. demonum tentationes deuorantur.

Item est, sicut lignum Moysi ostensum quo aquæ amaræ. i. tribulationum, & aduersitatum amaritudines dulcorantur. Eccl. 27. Nonne à ligno indolcorata est aqua?

Item est sicut virga Assueri, qua ad Regis aula. i. ad Dei gloriam iter præparatur. Hest. 2. Nullus transibat ad Regem, nisi virga dedecmata.

Quanta virtute mentis aditus sit muniendus, ne quando in eā insidiantes penetrēt hostes, Ithobeth exemplo erudimur.

CAP. XIX

Custodia sui mala & debilis, est causa mortis, & perditionis animæ, sicut ille qui haberet inimicos feroces, & capitales cum querentes, si ostiū domus in qua quiesceret, aut apertum dimitteret, aut ibi debilem custodem poneret, faciliter occideretur, sicut patet. 2. Reg. 4. Exemplo Ithobeth, qui ad custodiam domus non ostiarium posuit, vnde venientes filij Remō Berochitz, Rechab, & Banaa, ingressi sunt domum Ithobeth, qui dormiebat super stratum suū mendicæ, & ostiaria domus purgans triticum obdormiuit. Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine. sicut enim dicit Gregorius, ostiaria triticum purgat, cum mentis custodia discernendo virtutes à vitis se parat, quæ si dormiat in mortem proprii domini insidiatores admittit, quia cum discretionis sollicitudo cessauerit ad interficiendum animam malignis spiritibus iter pandit, qui ingressi spicam tollunt, qui mox bonorum cogitationum germina auferunt atque in inguine feriunt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire est vitam mentis carnis delectatione perforare. Nequaquam autem Ithobeth iste hæc morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem. i. ad mentis aditum mollē custodiam deputasset. Fortis namque virilisque sensus præponi cordis fortibus debet, quem nec negligentia somnus opprimat nec ignorantia error fallat. Vnde bene Ithobeth appellatus est, quia à custodia foeminae hostilibus gladijs traditur. Ithobeth quippe vir confusionis dicitur. Vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus nō est. Quia dum virtutes se habere æstimat subintrantia vitia nescientem necant. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis, ne quando eam insidiantes hostes penetrant foramine neglectæ cogitationis.

Quisquis presentis vite delectationibus pascitur suam amentiam comedere videtur, quoniam intermi eius sensus sic

hic facillimè alligari demonstratur.

CAP. XX.

Delectationes presentis vite querens: si nilatur ei qui comedit uiam acerbam. Illi enim qui comedit primo uiam acerba, obstupescunt dentes, ita, quod non potest postea alios meliores cibos cometerere. Et illi qui sumit presentes vite delectationes mentis sensus ligantur, ut non possit capere delicias spirituales. Hier. 31. Omnis qui comederit uiam acerbam, obstupescunt dentes eius. Grego. uia acerba, est fructus ante tempus. Quisquis enim presentis vite delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur uiam acerbam comedit dentes eius obstupescunt, quia qui presentis mundi delectationibus pascitur, interni eius sensus ligantur, ut iam spiritualia incidere, intelligere nequeat: quia uide in exterioribus delectati sunt, inde in interioribus obstupescunt, & cum de peccato anima pascitur, panem iustitiae edere non ualet, quoniam ligati dentes, id est sensus ex peccati consuetudine, iustu, quod intus sapit, comedere nequaquam possunt.

Diabolus qui mulieri muscas capere uolenti, ac latroni comparatur. Et quo pacto hominem per peccati consensum capiat, declaratur.

CAP. XXI.

Diabolus similis est mulieri uolenti capere muscas, quae linit ollam suam intrinsecus cum lacte, & tunc muscae intrant, & cum multitudo intrauerit includit eas, & succendit. Sic diabolus delectationem peccati offert, & hominem capit per consensum peccati, & captum ligat per consuetudinem, deinde in ignem inferni tradit. Ideo in principio tentationis clamandum esset sicut dicitur 4. Reg. 4. Mors in olla, mors in olla, scilicet corporis, & animae in delectatione ueniosa.

Item diabolus est sicut latro, qui permittit conductum viatoribus, & postea iugulat, diuertere faciens a via recta. Sicut patet exemplo iuuenis qui uolebat ire ad amasiam, & inuenit pontem ruptum super magnam aquam, & astutit diabolus ei super magnam equum, & fecit eum ascendere post se, promittens ei conductum bonum, & statim insiliens in aquam, praecipit eum, & suffocauit.

Diuitiarum paupertatisque uarij effectus, exitus exprimentur, & quae similitudinibus ac sacrae scripturae auctoritatibus explanatur.

CAP. XXII.

Diuitiae sunt causa timoris, & persecutionis, & paupertas est causa securitatis. Nam si arbor non haberet fructus, non inueniretur qui proieceret lapidem super eam, vel ramum traheret. Cum autem abundat fructibus, uix transit aliquis qui non proieciat super eam lapidem, vel ramum frangat. Sic qui diuitias habet, insidias latronum, & oppressiones principum, & exactiones uolutorum officialium non euadit, a quibus pauperes sunt immunes. Abac. 2. Ue ei qui multiplicat non sua usquequo, & aggrauat contra se densum lutum, &c.

Item diuites qui habere uolunt abundantiam mundi, habebunt penuriam inferni. Consuetum est enim quod qui abundanter pransus est, uel conuiuauit, ut hoc mundo conuiuauit abundantem, & ideo iustum est, ut parum super sit, quod patet in diuite epulone. Multum enim splendide in mane huius uiae comedit, & ideo merito in uespere huius uiae, id est in fine parum cenauit, quia ad cenam suam guttam aquae habere non potuit. Sed conuerso sancti pauperes in mane huius uiae comedunt parum, id est paruam, uel nullam huius mundi delectationem habent, & ideo iustum est, ut in uespere huius uiae habeant magnam cenam.

Mentem quae per elationem quasi in tyrannidem erumpit, & tentatione adueniente superbia fastum deponere tyranni exemplo ostenditur.

CAP. XXIII.

Elatio eicitur a mente adueniente tentatione, sicut tyrannus eicitur de ciuitate adueniente fortiori hoste. Mens enim cum in elationem se erigit, quasi in tyrannidem erumpit, habet autem tyrannidis suae satellites, fauores sibi met cogitationes suas, sed cum super tyrannum hostis irruit, fauor mox illi tellitum cessat. Intraente namque aduersario satellites fugiunt, eumque territi declinant, quem in pace positum calida persuasionem laudabant, subductis uero satellitibus hostis solus remanet. Quia recedentibus elatis cogitationibus perturbatus animus se solummodo in tentatione uidet. Et ideo circa praeparationem dispensatione agitur, ut de se confidens anima tentatione pulserit, quae infirmata quid sit inueniat, & praesumptionis fastum deponat, ut dicit Gregorius.

Triplex ratio Dei electi seruus in hac uita existentibus comparatur, quod auctoritate uerba, pluribusque rationibus edoceret.

CAP. XXIII.

Electi Dei assimilantur seruis, dum sunt in uita praesenti, triplici ratione, scilicet subiectionibus, affectionibus, & passionibus. Et haec triplex ratio tangitur. Iob 7. Sicut seruus desiderat umbram, sic & ego habui mentes uacuos, & noctes laboriosas enumerari mihi. In eo enim, quod dicit, Seruus tangit subiectionem. Sunt enim electi Dei seruituri corruptionis subiecti, quousque ad libertatem perueniant gloria filiorum Dei. Unde, sicut dicit Gre. electus quisque quousque infirmitatis corruptionem contingitur, sub dominantis corruptionis iugo quasi sub a suis anxietate retinetur. Qui nimium cum corruptione exortus fuerit, tunc sibi met ipsi liberè tranquillus innotescit. Unde dicitur. Ro. 12. quod ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei. Ac si aperte diceret, pena corruptionis non aggrauat, sed tunc incorruptionis gloria exaltat. Et quantum ad praesentis necessitatis pondera nunc in filiis Dei de libertate nihil ostenditur, tantum ad subsequens libertatis gloriam, tunc in famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta

in filiorum Dei gloriam uertitur, quia unita Deo per spiritum quasi hoc ipsum, quod creatura est, transisse sub begille declaratur.

Secundo tangitur ratio affectionis, siue desiderij, quia desiderat umbram. Nam electus Dei quousque iugum miseriae corruptionis portat, sub angustia tentationum aestuat, & ideo umbram, id est refrigerium quietis desiderat. Unde Greg. Umbram desiderare est post tentationis aestum sudoremque operis aeterni refrigerij quietem querere. Hanc namque umbram seruus ille desiderabat, qui dicebat Pla. 41. Siti uit anima mea ad Deum uiuum, &c.

Tertio tangitur ratio passionis, cui additur, Sic ego habui mentes uacuos, & noctes laboriosas enumerari mihi. Nam seruus multa incommoda patitur, siue in victus defectu, siue in laboris excessu. Sic electus (prout dicit Greg.) quamuis rerum conditoris deseruiant, saepe tamen eos rerum inopia coangustat, per amorem Deo inhaerent, & tamen subsidio uiae praesentis egent. Qui ergo per actiones suas praesentia non querunt, a mundi commodis uacuos mentes docent, noctes quoque laboriosas tolerat, quia aduersum tenebras non solum usque ad inopiam, sed saepe usque ad corporis cruciatum portant. Despectum namque egestatis que perpetui, laboriosum mentibus bonis non est. Sed cum usque ad afflictionem carnis aduersitas uertitur, labor proculdubio ex dolore sentitur. Vel forte, ideo Dei seruus mentes uacuos habere dicitur, quia laborem iam sustinet, sed praemium nondum tenet, hoc tolerat, illud expectat. Noctes uero laboriosas enumerat, quia aduersitates sibi praesentis temporis saepe in uirtutibus exercendo coaceruat. Nam si proficere in mente nunc appetit, minus fortal se aspera, quae mundi sunt sentit.

Quid agere debeant Christiani, ne bene facere stulte uillo tempore erubescant, duobus suadet exemplis.

CAP. XXV.

Erubescere bene facere, debent facere, sicut fit equis umbratici. Equi enim umbratici solummodo tinctinabili, uel solij, uel umbra arborum terrentur, & non audent transire. Sed armigeri, qui eos equitant, faciunt eos transire frequenter per loca quae formidant. Sic & illi facere debent, ut ea quae magis formidant, frequenter faciant.

Item tales sunt, sicut pueri qui timent latratum canulorum, qui adhuc modere nesciunt. Sed mater pueri eum securat, catulum capiendo, & ad puerum adducendo. Et sic talibus illa opera quae stultè erubescunt, uel timent, praecipue sunt imponenda.

Sacra Misse mysteria, quae ad nouem praecipua reducuntur, eucharistiae praesentiam rectissime indicantia, hic quare sintissime explanantur.

CAP. XXVI.

Eucharistiae sacramentum quantae sit dignitatis, quamquamque idoneitatem gratiae in se habeat, representat sacerdos in his, quae dicit, siue facit in Missa, quae sunt nouem. Nam primò praemittitur

praeparatio quaedam continens quatuor partes.

Prima enim pars eius est laus diuina in introitu Missae.

Secunda uero pars continet commemorationem praesentis miseriae, inuocando Dei misericordiam, recedendo kyrieleison, prima uice pro persona patris, secunda filij, tertia Spiritu sancti. Et hoc contra triplicem miseriam, ignorantiae, culpae & poenae.

Tertia pars commemorat caelestem gloriam, ad quam ibimus post praesentem miseriam in excelsis, quod in festis dicitur, in quibus praedicta gloria recollitur. Intermittitur autem in officijs laudibus, quae ad commemorationem praesentis miseriae spectant.

Quarta uero pars continet orationes quas sacerdos pro populo facit, ut digni tanto mysterio habeantur.

Secundo uero loco praemittitur instructio fidelis populi, quia hoc sacramentum est signum, uel sacramentum fidei. Et hoc dispositiue fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, quae in ecclesia legitur, scilicet a Subdiaconibus, uel Diaconibus praedicata. Sed quia Christo credimus tanquam ueritati diuinae, lecto euangelio symbolum fidei cantatur. Cantatur autem in festis, de quibus fit aliqua mentio in symbolo, ut in festis Christi, Beatae Mariae, & Apostolorum qui hanc fidem fundauerunt.

Tertio populo praeparato, & instructo, consequenter acceditur ad celebrationem mysterij, quod quidem offertur, ut sacrificium, & consecratur, & sumitur, ut sacramentum. Unde primò peragitur oblatio, secundo consecratio materiae, tertio perceptio eiusdem. Circa primò duo aguntur, scilicet laus populi in cantu offertorij, & oratio sacerdotis parentis, ut oblatio populi sit Deo accepta. Deinde in consecratione quae supernaturali uirtute agitur, primò excitatur populus ad deuotionem in praefatione, unde monetur sursum habere corda, & ideo post praefationem populus laudat deitatem Christi cum angelis dicens, Sanctus, sanctus, sanctus. Et humanitatem cum pueris dicens, Benedictus qui, &c. Trina autem crucis signatio quae fit super illa uerba, Haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia illibata, signat Christi traditionem, quae facta est a Iuda, & Iudaeis, & gentibus.

Secunda est Christi uenditio quae facta est sacerdotibus scribis, & Pharisaeis, & haec signatur per oblatio crucis signationem super illa uerba, Benedictam, acscriptam, ratam, ad ostendendum precium uenditionis triginta denarijs. Adduntur autem duae cruces super illa uerba, Et nobis corpus, & sanguis, &c. ad designandum personam Iudae uenditoris, & Christi uenditi.

Tertio autem duo fuerunt in cena, scilicet panis, & uinum praefiguratiua passionis Christi, ad quod signandum sunt duae cruces, una in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis.

Quarto fuit ipsa passio Christi, unde ad representandum quinque plagas, fit quintuplex crucis signatio super illa uerba, Hostiam puram, &c.

Quinto representatur extensio corporis, & effusio sanguinis, & fructus passionis, per trinam crucis signationem, quae fit super illis uerbis, Corpus, & sanguinem sumpserimus.

Sexto representatur triplex oratio, quam fecit in cruce, vnam persecutoribus cum dixit, Pater ignoscere, &c.

Secundam pro liberatione à morte, cū dixit, Deus deus meus.

Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, In manus tuas commendo spiritum meum. Et ad hoc representandum fit trina crux, signatio super illa verba Sanctificas, viuificas, & benedicis.

Septimò representatur horæ tres quibus Christus pendit in cruce, scilicet à sexta vsque ad nonam. Et ad hoc representandum fit iterum trina crux, signatio super illa verba. Præstas nobis per ipsum, &c.

Octauò representatur separatio animæ à corpore per duas cruces extra calicem factas.

Nonò representatur resurrectio tertia die facta per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, Pax domini, &c. Nota etiam, quòd extensio brachiorum quam facit sacerdos, ostendit extensionem brachiorum Christi in cruce. Quòd autem manus interdū iungit, & inclinatur suppliciter, & humiliter orans, designat humilitatem, & obedientiam Christi pro qua passus est.

Quòd autem digitos tenet vitos post consecrationem, fit hoc, vt si aliqua particula adhæssisset, non dispergatur. Nota etiã, quòd sacerdos se quinquies verget ad populum, ad designandum, quòd Christus in die resurrectionis quinquies apparuit. Episcopus autem qui representat personam Christi, dicit: Pax vobis primo, ad populum, sicut Dominus dixit post resurrectionem Apostolis. Nota, quòd fractio hostiæ designat primo ipsam diuisionem corporis Christi quæ facta est in passione, secundo distinctionem corporis mystici secundum diuersos status, tertio distributionem gratiarum procedentium à passione Christi.

Nota etiam, quòd pars hostiæ in calicem missa, designat ipsum Christum, & beatissimam Virginem, & si qui alij resurrexerunt cum eo, pars comesta ambulanti adhuc super terram, pars seruata vsque in finem Missæ, corpus Christi in sepulchris. Hoc autem hodie nõ seruatur, scilicet reseruando partem vsque in finem Missæ. Tamen signatio partium manet. Vnde versus. Hostia diuiditur in partes tincta beatos, Plene sumpta notat viuos, seruata sepultos.

Quantum sit mulierum consortium, eorumque familiare colloquium à viris continentibus fugiendum, quibusdam suis datur similitudinibus.

CAP. XXVII.

Familiaritas multa vizorum cum mulieribus periculosa est. Quia sicut papilio iuxta candelam rixum volitat, quòd tandem se comburit. Sic homo iuxta mulierem sedendò, & colloquendo. vnde. Hic dicit. Ostium tuum mulierum pedes nunquam intrent. Sed si videris mulierem bene conuersantem, mente dilige non corporali frequentia, quia non securum sceao, & stuppe esse iuxta ignem. Bern. Cum muliere semper esse, & eam non cognoscere maius est quam mortuum suscitare & si quòd minus est, nõ potes, quomodo quòd magis est, credam. Terra bona est in se, & aqua bona, & nauada, tamen si simul apponantur, faciunt lucum, & se inuisem polluit. Sic est de homine, & muliere.

Fides, quæ lumen oculis que anima dexter vocatur, quo actu à Diabolo auferatur, hoc per mercatoris corui, & latronis similitudinem clarum redditur.

CAP. XXVIII.

Idem præ omnibus alijs conatur diabolus homini auferre, quia est lumen animæ, sicut latro qui intrat domum, lumen extinguit, & fenestras claudit, ne videatur. Et sicut mercator deceptor tenebras querit, vt decipiat. Ioa. 5. Qui malè agit odit lucem. Hæc est etiam oculus dexter quem Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, idest diabolus, petebat, eruerit viris Galaad, 1. Reg. 11. Est enim diabolus sicut coruus, qui primo eruit oculum cadaueris, Nec mirum, quia hostis est inuisibilis, & sine fide nõ videtur. Dicitur in vitis patrum, quòd quando operiatur oculi animalis, circuit ad molendinum. Sic diabolus si operuerit oculos mentis, idest fidem humiliat ad omne peccatum. Iud. cum 16. Samson eruerunt oculos, & molere fecerunt. Ideo dicit Sen. Qui fidem perdit, nihil proficit.

Tribulationes, & flagella quantum bonis in malis cõporentur, vnicò virgarum exemplo ostenditur.

CAP. XXIX.

Flagella tribulationum assimilantur virgis scoparum. Quia sicut virgulis scoparum nodosis, & duris pueri castigantur, atque de earum fasciculis domorum habacula à foribus purgantur, Sic ex tribulationum flagellis insipientes peccantes expiantur, & meliorati ex eis ad Deum per penitentiam redeunt, vitam suam in melius commutantes. Flagellum enim tunc diluit culpam, cum mutauerit vitam. Nam cuius non mutat, mores, nõ expiat actiones.

His qui mundo tantum sunt corde, Deum suam infunderit gratiam atque largiri, clarè aperitur.

CAP. XXX.

Gratia Dei non infunditur, nisi cordi disposito. Nullus. n. sapiens in vase immundo, vel pleno, vel contracto preciosum liquorem infundit. Sic nec deus cordi humano sper luxuriam inquinato, vel vento superbiæ pleno, vel discordiam fracto, vel ad terrena incuruato gratiam suam infundit. Et ideo dicit Apostolus 1. Ti. 4. Sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore. si enim vasa in quibus reliquie Sanctorum ponuntur mundè, & honorabiliter seruantur, quanto magis vas cordis, in quo tam preciosæ reliquie, gratiæ, scilicet & corporis Christi ponuntur. Ideo dicitur Pro. 4. Omni custodia serua cor tuum, &c.

Mentis humilitas, sterquilinio comparatur, vidque Diui Gregori clara interpretatio hic cognoscitur.

CAP. XXXI.

Humilitas mentis assimilatur illi sterquilinio in quo legitur lob sedisse. Vnde Greg. ibi dicit, quòd in sterquilinio sedere, est vilia de se quempiam, & abiecta sentire.

Item dicit, quòd in sterquilinio sedere, est mentis oculos ad ea, quæ illicitè gessimus penitendo redire. Cū enim ante nos peccatorum stercorea cernim, omne quòd in animo de elatione surgit, inclinamus.

Item in sterquilinio sedet, qui infirmitatem suam sollicite

solicite respicit, & sese de bonis quæ per gratiam percipit, non extollit.

Quo pacto incipientes in via Dei sint instituenti, naturali exemplo declaratur.

CAP. XXXII.

Incipientibus, & adhuc in spiritu debilibus debent imponi leuiora. Cuius exemplum est, quia homines primæ ætatis non frugibus, aut carnibus, & solidis cibis, sed cibis leuionibus, scilicet olenibus & pomis nutriebantur. Vnde olus ab alendo est dictum secundum Iud. 11. quia olenibus ante diluuium homines alebantur, sicut animalia herbis. Et ideo in olere leuis institutio accipitur, quæ infirmioribus trad. de bet. Vnde Ro. 14. Qui infirmus est, olus manducet.

Com humanus animus illa in qua conditus fuerat, iustitiæ soliditate non figatur, variū semper mutabilis que esse, infirmi grauius laboranti exemplo monstratur.

CAP. XXXIII.

Inconstans, & mutabilis homo similis est infirmo in graui, & affl. Quia infirmitate constituto, qui nõ ad adueniente opiat, quòd cito transeat, & dies ad surgendū fiat, & rursus in die afflictus vesperam, & noctem expectat, sperans, s. ex varietate tēporis minui vim doloris. in nocte. n. quæ est dormiēdi tempus accipitur torpor ocij, per diem verò, qui est tempus operis exercitatio actionis intelligitur. Similiter in vespere, quia somno congruit, rursus ocij desidia significatur. Inconstans ergo animus in nocte diem querit, quia in quiete exiens exercitium actionis appetit, & rursus in die vesperam expectat, quia in exercitio positus ocium quietis exoptat. Vnde dicitur Job 7. Si dormiero, dicam, Quādo surgam? rursus expectabo vesperam. Humanus. n. animus, (vt Aug. dicit,) quia illa in qua fuit conditus iustitiæ soliditate non hinc, alterantis semper desiderij motu variatur, vt quietos actionem desideret, & occupatus ad ocium anhilet. Vnde si dormiero. i. per quietis ocium, quando surgam, i. ad actionis exercitium? Et rursus in exercitio positus expectabo vesperam, idest quietis desiderium. Possit tamen hoc exemplum beati Job & aliter intelligi, vt s. per dormire accipiamus statum peccatoris. Prou. 6. Vsquequo piger dormis? Grego. Dormire nanque est in peccatis iacere, sed per surgere accipimus penitente, per quòd scilicet ad lumen iustitiæ transitur. Eph. 5. Exurge, qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Sed per vesperam propter tenebras aduersitas, vel tentatio signatur. Dicit ergo si dormiero. i. in peccati somno, dicam. i. compūctus interius, quando surgam. i. vt per penitentiam lumen iustitiæ videam? Et rursus in lumine iustitiæ positus, & superbiæ tentatione pulsatus, expectabo vesperam, i. aduersitatē, quæ. i. mentem humilet, & libetet à peste superbiæ, vnde Grego dicit circa virtutum prospera mente elata adiuuata aduersitas desideratur, vt profecto animus cum virtutū suarum gaudio plus quam debet attollitur, per contrarietatem præsentis vitæ edito mærore solidetur. Vade & nequaquam formidabo vesperam dicitur, sed Expectabo, Expectamus etenim prospera, & formidamus aduersa. Vt igitur iustus vesperam expectat, quia cum exterius habet tribulationem intus ipsa ei fit aduersi-

tas prospera. Vel dicit expectabo vesperam. i. tentationem. Expectabo, non oprando, sed incurando, quia quanto violentius à peccati somno ad iustitiæ lumen exurgitur, tanto antiqui hostis tentatio vehementior, & obscurior sequitur. Et hinc est, quòd Gē. 1. cū ordo temporis creationis rerū narratur, primo mane, & post vesperum nominatur, quia primo dicitur factum est mane, & postea dicit, Factum est vespere, vbi, s. dicit Greg quòd creator omnium humanæ culpæ præsciis tunc expressit in tempore, quòd nunc versatur in mente. Mane quippe ad vesperam ducitur quia nimirum lumen rectitudinis vmbra sequitur tentationis. Sed quia electorū lux tentatione non extinguitur nequaquam nox sed vespera facta perhibetur. Quia nimirum sæpe tentatio in corde electorum lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit, quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus non extinguit. Electi ergo post somnum resurrectionem appetunt, post resurrectionem vesperam præstolantur, quia de peccati tenebris ad iustitiæ lumen euigilant, & in ipso iustitiæ lumine positi semper se contra illecebras tentationum parant, quas nimirum non timēt, sed expectant, quia vtilitatis suæ rectitudini etiam tentamenta proficere non ignorant.

Incontinentes seu in proposito benefaciendi non perseverantes, qui rectè inuolutis comparantur, facillimè in solita incipiunt delicta cuius rei cause hic breuiter patrefunt.

CAP. XXXIII.

Incontinentes, & illi qui non se tenent in eo, quòd est secundum rationem rectam deliberatum, scilicet propter passionem superuenientem, vt sic accipiantur incontinentes non tantum circa luxuriam, sed large pro omni eo, qui recedit à ratione recta propter tentationem. Tales inquam assimilantur eis, qui inuolutis itineribus pergunt. Vnde (vt Greg. dicit.) Omne quod inuoluntur in seipso replicatur. Et sunt non nulli, qui seducentibus vitis obuiare quasi tota intentione deliberant, sed irruente tentationis articulo in proposito non perdurant. Alius nanque prauo vsu superbæ inflatus cum magna esse præmia humilitatis considerat aduersus semetipsum se erigit, exhibere se in quibuslibet cõtamelij humilem promittit. Sed cū repente hunc vnus iniuria verbi pulsauerit, ad consuetam protinus elationem redit, sicque ad tumorem reducitur, vt nequaquam, quia bonum humilitatis concuperat, recordetur. Alius quoque per auaritiam æstuans, augendis facultatibus anhelat. Is cum prætere omnia velociter conspicit, vagantem per concupiscentias mentem figit, decernit iam nihil appetere, & adepta tantummodo sub magni moderaminis freno possidere. Sed cum repente fuerint oculis oblata, quæ placeant in ambitionem protinus mens anhelat, semetipsum non capit, adipiscendi hæc occasionem querit, & oblata continentie quam secum pepigera, cogitationum stimulis per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa iam consuetudine capus tenetur. Quanta autem sit castitatis munditia conspicit, & carne vincitur turpe deprehendit. Restringere ergo voluptatum fluxa delibet, & reluctari consuetudini se totis viribus parat, sed vel obiecta oculis specie, vel ad memotiam

moriam reducta cum subita tentatione concutitur, protinus à pristina præparatione dissipatur. Et qui cõtra hanc clypeum deliberationis exerceat, delecta tione iaculo confossus iacet, sicque cum luxuria eneruè superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset. Alius iræ flammis accenditur, eiusque stupor ad inferendas proximis contumelias effrenatur. Cum verò nulla furoris occasio animum pulsât, quãta sit mansuetudinis virtus, quantãque patientiã altitudo considerat, seque etiam contra contumelias patienter parat. Sed cum parua quælibet commotionis occasio nascitur, repente ad voces, & contumelias medullitus inflammatur, ita, vt non solum ad memoriã patientiã promissa non redeat, sed & semetipsam mens, & ea, quæ loquitur cõnitia non agnoscat. Cumque furori plene satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit, & tunc se ad silentij claustra recolligit, linguã non patientia, sed procacitatis suæ satisfactio frænũ ponit, vix igitur sero post conuicta illata se cohibet. Quia & à cursu sæpe spũmautes equos non præsentis de terra, sed campi terminas coercet. De omnibus ergo huiusmodi talibus dicitur Iob. 6. Inuoluta sunt semitæ gressuum eorum. Quia recta quidem deliberando appetant, sed ad contumelia mala semper replicantur, & quasi extra se extensi, ad semetipsos per circuitum redeunt. Et bona quidem cupiunt, sed à malis nunquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu, esse contenti propriis, sed sine necessitate, esse casti, sed non sine recreatione corporis, esse patientes, sed sine contumelijs volunt, prout Greg. dicit.

Infernalis pœnæ meditatio quantum ad mundi carnisque contemptum nos inleuat, nostris exemplo filium à dulcedine lactis remouens confirmatur.

CAP. XXXV.

Infernalis pœnæ meditatio valet ad contemptum mundi. Nam sicut in vitis patrum dixit quidam senex, Nutrix quando vult ablatere puerum, & à dulcedine lactis amouere, ponit aliquod amarum in mamilia, quod sentiens puer retrahitur à mamilla. Sic & in amaritudinem inferni delectationibus mundi opponas, & retraheris ab eis. Iob. Nunquid gustare potest aliquis, quod gustatum affert mortem? quanto ergo magis si afferat homini mortem æternam? Consumit etiã infernalis ignis meditatiõ in homine carnalem affectum. Sicut enim baculus, qui versatur in igne consumitur in eo cortex, ita necesse est, vt consumatur in eo carnositas, qui sæpe de inferno meditat.

Hypocrita, qui quidem non causa Deo, sed Mũdo morem gerens operatur, hoc in loco non incongrue falsis nunciis edaibusque assimilatur.

CAP. XXXVI.

Hypocritæ assimilantur falsis nuncijs qui portat arma regis picta in pixide, sed intrus non habent literas, vel sigillum eius. Tales sunt hypocritæ, qui non operantur intentione placendi Deo, sed munde. Et ideo opera eorum, & ipsi condemnabuntur, vt falsi testes in iudicio, quando libri conscientiarum aperti erunt, & dicitur eis, Nescio vos.

Item hypocritæ, qui de suis operibus, & laboribus in præsentia vita remunerari cupiunt, similes sunt illis qui fructus suos maturari non sinunt, sed ante maturationem colligunt. Et gulosi, qui non sinunt cibos suos diligenter præparari, & illis, qui segetes suas in herba colligunt, qui nihil habent tunc in autumno. Sic qui non expectant remunerationem suam à Deo, sed volunt hic remunerari per vanam laudem, vel corporis sanitatem, vel temporalem prosperitatem, non remunerabuntur in iudicio futuro. Mat. 6. Amen amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Iac. 5. Ecce agricola expectat preciosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & ferotium. Patientes ergo estote fratres vsque ad aduentum Domini.

Iracundi lignis aridis assimilantur, quorum hi quatuor species ex Diui Gregorij sententiã numerantur.

CAP. XXXVII.

Racidi sunt similes illis materijs, in quibus homo ignem accendit. Nam sicut dicit Greg. quidam iracundorum sunt accensis calamis similes, quidam vocibus perstreperunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddant, citius quidem flammam faciunt, sed protinus ad fauillam frigescent. Alij autem lignis grauioribus durioribusque non dispates accensionem tardè suscipiunt, sed tamen accensi semel difficiliter extinguuntur, & quia tardius in asperitate se conerant, furoris sui diutius ignem seruant. Alij autem quod est nequius, & citius iracundiæ flammam excipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli verò has, & tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquido lector agnoscat, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus plusquam primus appropinquat, & in malo secundum tertium saperat.

Diuinum iudicium quemodo agatur humani flatus pulcherrima similitudine declaratur.

CAP. XXXVIII.

Iudicium diuinum assimilatur flati humano. Quia sicut dicit Grego. nos cum flamus, aerem ab exterioribus introitus trahimus, & introitus tractum hunc exterius reddimus. Quasi igitur flare in vindicta retributione videtur, qui ab exterioribus causis introrsus iudicij consilium concepit, & ab intimo consilio extrorsus sententiam amittit, quasi enim stante Deo ab exterioribus aliquid introrsus trahit, quãdo foras mala nostra conspiciat, & intrus iudicium disponit. Et rursus, quasi stante Deo ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interiori conceptu consilij exterius iudicium damnationis inferunt.

In die iudicij extremi quãdam stricte homines redduntur sine Deo rationem, nonnulli scilicet aperitur exemplis.

CAP. XXXIX.

Iudicij dies cum venerit, reddent homines de omnibus rationem. Nam sicut in fine hebdomadae solent pueri recitare lectiones totius septimanae, & qui nescit reddere, verberatur, & qui scit euadit, & operarij solent recipere mercedes pro operibus suis, & deficientibus nudinis vadunt mercatores ad solutionem. Sic etiam in fine mundi oportebit reddere rationem de omnibus, & recipere mercedem iudicium. Eccl. 12. Cuncta quæ sunt, adducet Deus iudicium.

Iudicium pro omni errato siue bonum sit, siue malũ. Item in iudicio omnium hominum opera patebunt. Vnde sicut creditor probat debitum suum per literas parentes, quas habet à debitore, sic diabolus probabit in iudicio se actorem eorum coram summo iudice per opera mala, quæ fecerunt, quæ tunc omnibus apparebunt. Apoc. 20. iudicati sunt mortui cæcis, quæ scripta erant in libris.

Qualiorum vitia iudicare intendit, qualis esse debeat, auaritas, bus breuiter demonstratur.

CAP. XL.

Iudicans aliorum vitia, debet ipse immunis esse à vitijs. Et corrigens aliorum delicta, debet ipse mundus esse delictis & præcipue ab aspectu, & affectu terrenorum. Quia (sicut dicit Grego.) nequaquam potest in membro maculam considerat oculus, quem puluis grauat, & superiectas sordes tergere non valet manus, quæ lutum tenent. Et hinc est, quod Deus in iudicio adulterẽ Iudæis dixit. Io. 8. Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat.

Lingua iure flagello comparatur, idque quomodo existat, Diui Gregorij verbis desinitur.

CAP. XLI.

Lingua contumeliosa assimilatur flagello, secundum illud Iob 5. flagello linguæ absconderis. Vbi Greg. dicit, quod flagellum linguæ est exprobratio illatæ contumeliæ. Flagello enim linguæ bonos feriunt, qui eorum opera irridendo persequuntur. Sæpe enim linguã à bono opere dum vituperat reuocat, & quasi flagellum se erigit, quia dorsum timidæ mentis cœdit. Sancta autem anima à flagello linguæ absconditur, quia dum in hoc mundo honorem iaudis non quatit, nec contumelias detractionis sentit.

Quemadmodum sit loquendum ne sermo reprehensione sit dignus, neque in ipso error committatur rectè edocetur.

CAP. XLII.

Qui irreprehensibiliter volens, debet ipse prius examinare, quod dicit. Nam sicut per dissidentes arbiter medius constituitur, qui vtriusque partis meritis discussis eos ad rectitudinẽ æquaratis reducat. Ita qui in dictis suis reprobari meruit, ipse prius examinando, quod dicit inter cor & linguam, quasi æquus quidam districtusque arbiter sedeat subtiliter, pensans si recta verba cor offerat, quæ vtiliter suscipiens ad auditorum iudicium lingua perducatur, sicut Grego. dicit.

Quid diabolus agat, vt in nobis ignem luxuriæ inflammet, quinque ignis similitud. n. bus facillimè indicatur.

CAP. XLIII.

Luxuriæ ignis accenditur per exemplum maledictarum vetularum. Nam quando aliquis ignem non potest incendere in viridibus lignis, accipit lignum siccum, vt facilius succendatur. Sic facit diabolus quando non potest in iuuenibus accendere ignem luxuriæ, accipit vetulam siccam, & per eam facit, quod per se facere non potest. Vnde diabolus cepit primam mulierem per serpentem habetẽm vel

tum virginem similem sibi.

Item accenditur ignis iste per ornatum. Sicut etiã raptores, & prædones quando volunt vnã villam comburere, ponunt ignem in vna domo, & per illam alia succenduntur. Sic diabolus ignem luxuriæ ponit in vna ioculatrice, quæ ornata discurrens per cõtratam, omnes in se aspicientes comburit. Hæ sunt vulpeculæ Samsonis habentes ignem in caudis.

Item accenditur ignis iste ex appositione combustibilium. s. liquorum, vel olei, vel picis. Sic ignis luxuriæ ex appositione ciborum, & potuum. Luxuriosus. n. bonus morsellus, aut scyphus vini est quoddam in centium luxuriæ. Non ergo videtur habere bonam voluntatem extinguendi illum ignem, qui bonos morsellos, & fortia vina frequentat, sicut non videtur habere bonam voluntatem extinguendi domum succensam, qui oleum, & ligna in ignem proiceret, Venter enim, & genitalia vicina sunt. Hiero. Venter vero ætius facile despumat in libidinem.

Item accenditur ignis iste familiaritatis mulierum, & colloquijs. Eccl. 9. Colloquium illius quasi ignis exardescit. Mulierem albam pellem iuxta ignem comburit, & papillo iuxta candeam velitans comburit se. Sic homo iuxta mulierem sedens. Nulla securitas est foeno, vel stuppe iuxta ignem esse, sic homini iuxta mulierem. Hier. 9. Omnis caro foenum.

Item accenditur hic ignis flatu oris, suggestione diaboli. Iob. 41. Halitus eius pruinas ardeat facit. Cur Phariseorum mandata legis in fronte in manibus ac in argulis palliorum ferre mos esset, idque quid nobis insinuet aperitur.

CAP. XLIII.

Mandata Dei debent haberi in meditatione, & operatione cum recta intentione. Mos enim Phariseorum erat portare mandata legis scripta in membranjs in fronte quasi coronam, vt ante oculos mouerentur, & etiam ligatas ad manus in argulis etiam palliorum ipsi & etiam communiter iudei hyacintinas fimbrias inferebant. Sic. n. præceptũ fuerat Deute. scilicet, quod ligarent præcepta Dei quasi signum in manu sua, & quod scriberent in limine ostiorum, & quod per angulos palliorum facerent fimbrias, in quibus poneret hyacintinas vittas in memoriam mandatorum Dei, vt habetur Nu. 15. quod. s. mandatum pharisæi ad litteram intelligebant, & seruabant sed intentio Dei mandantis fuit, vt ligarentur in manu, id est in operatione, & essent ante oculos in meditatione. in hyacinthinis autem vittis, quæ pallis inferebantur, signatur cœlestis intentio, quæ omnibus operibus nostris debet adiungi.

Vita humane miserã quanta sit in quibusque consistat, & quomodo etiam ipsamet salus ægritudinẽ indicanda sit?

Diui Gregorij testimonio confirmatur

CAP. XLV.

Miseria, & grauedo humanæ vitæ ostenditur à defectibus corporis, & ex varijs medicamentis. Nam præter hoc, quod corpus diuersis infirmitatibus, & febribus, & doloribus frequenter affligitur, etiã ipsa hæc nostri corporis, quæ salus vocatur, ægritudo est, vt dicit Gr. Nã ocio tabesci, opere deficit, inedia deficit, cibo reficitur, vt subsistat, refectioe lassescit ab abstinentia

abstinentia releuatur, vt vigeat, aqua perfunditur, ne arefeat, linteis tergitur, ne ipsa nimis perfusione liqueat, labore vegetatur, ne quiete torpeat, quiete refovetur, ne laboris exercitacione succumbat, fatigata vigiliis somno reparatur, opprella somno vigiliis excutitur, ne sua peius quiete lassetur, vestibus tegitur, ne frigoris aduersitate penetraretur, quæ si æstus sit calore deficiens, amarum flatu refovetur. Cùmque inde molestias inuenit, vnde vitare molestias querit, malè sauciata, (vt ita dixerim) de ipso suo medicamine languescit. Remouus ergo febribus, cessantibus doloribus, ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas nunquam deest. Quot. n. loquatur ad viuendi vsum querimus, quasi for nostræ ægritudini medicamentis obuiamus. Sed ipsam quoque medicamentum in volens veritur, quia exquisito remedio paulo diutius inhæretis ex eo grauius deficiamus, quod prouid ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corripitur sic superbia eliditur, quia enim elatum semel sumptum spiritum, ecce defluens quo tidie portamus lutum.

Mortem necessariam esse, iuuenesque prius quam senes sapientissime inuadere, eamque sanctos appetere, similitudinibus, & auctoritatibus terminatur.

CAP. XLVI.

Mors citius aliquando inuadit iuuenes quam senes, immo fortè plures moriantur iuuenes quam antiqui. Sicut de animalibus accidit, quod plures occiduntur a igni quam pecudes, & ita cito frangitur vas nouum sicut antiquum. Et similiter scinditur citius arbor iuuenis, quam antiqua. Isa. 30. Subitum non speratur, venit contritio illius.

Item mors timenda est propter necessitatem. Quicumque enim in carne uiuit, oportet, quod moriatur. Terra enim cum homine transit ad hominem, & sic caro cum mortalitate. Eccl. 8. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis. Qui uidet domum proximi sui ardere, non debet multum de sua confidere. Eccl. 3. 8. Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, tibi hodie.

Item viri sancti quanto plus appropinquant morti, tanto feruentiores fiunt: sicut querentes thesaurum eo ardentius fodiunt, quo iuxta queritum aurum magis appropinquando pertingunt. Et corpus naturali meatu tanto mouetur velocius, quanto plus ad suæ quietis terminum appropinquat.

Qui vere mundo mortui sunt, eis pariter mundum mortuum esse, mortificantesque seipsi spiritualiter fodientibus thesaurum assimilant, ac veram sapientiam in inuisibilibus consistere rationaliter affirmatur.

CAP. XLVII.

Mortuus est homo mundo, & mundus ei, quãdo nec mundus curat de ipso, nec ipse de mundo. Si enim in vno loco sit mortuus, & uiuens, & si mortuus viuum non videt, viuus tamen mortuum videt, si vero mortui sunt vtrique, alter alterum nequaquam videt. Ita qui iam mundum non amat, sed tamen ab illo, vel nolens amatur, & si ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus ad

huc mortuus non videt, si verò, nec ipse in amore mundum retinet, nec rursum in amore mundi retinetur, vicissim sibi vtrique extincti sunt, quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuus mortuum non attendit. Et talis erat Paulus, qui dicebat, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Item qui est mortuus mundo, oditur & a mundo: Nam sicut mortua corpora mare à se expellit, viuus verò sibi retinet, sic mundus detinet suos amatores, tanquam sibi viuentes, & eicit contemptores tanquam sibi defunctos. Ioan. 17. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, nunc verò, quia de mundo non estis propterea odit vos mundus.

Item mortificantes spiritualiter se ipsos assimilantur fodientibus thesaurum, de quibus dicitur. Iob. 28. Quasi effodientes thesaurum gaudētque vehementer cum inuenierint sepulchrum. Mundo enim (sicut dicit Greg.) per inuisibilem sapientiam morimur. Quæ thesaurum assimilatur. Pro. 2. Si querieris eam quasi precuniam, & sicut thesauros effoderis eam. Sapientia quippe in rerum superficie non iacet, quia in inuisibilibus latet, & tunc mortificationem nostram sapientiam contingentes apprehendimus, si relicta visibilibus in inuisibilibus abscondamur, si sic hanc effodientes querimus, vt ratione omne, quod terrenum mens cogitat, à semetipsa manu sanctæ discretionis eiciat, thesaurum virtutum, qui latebat se agnoscat. Facile enim in se thesaurum inuenit, qui eam, quæ se male presserat, molem à se terrenæ cogitationis repellit. Qui autem querit mortem sicut thesaurum dicit, rectè subiungit, Gaudētque vehementer cum inuenierint sepulchrum. Sicut enim sepulchrum locus est, quo absconditur mortuus, ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo viuimus cum mente in eum foras vagamur. Sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterioris in secreto internæ contemplationis celamur. Sancti igitur viri ab importunitate desideriorum temporalium, à tumultu inutilium curarum, à clamore perturbationum, à perturbationum semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atque intus ante Dei faciem in occulto mentis se abscondunt. Col. 3. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Qui ergo mortem querit, gaudet dum se pulchrum inuenit, quia qui mortificare se appetit, valde ad inuentam quietem contemplationis hilaritate, vt exutus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondat. Sciendum etiam quod antiqui mortuos cum diuitiis sepeliebant. Et ideo qui thesaurum querit, gaudet cum sepulchrum inuenit, quia sapientiam perquirentes eum sacræ scripturæ paginas volumus, cum exempla præcedentium sanctorum perscrutamur, quasi ex sepulchro gaudium sumimus, quia mentis diuitias apud mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfectè extincti sunt, in occulto cum diuitijs requiescunt. Sepulchro ergo diues efficitur, qui per exempla iustorum contemplationis virtute fubleatur.

Sequens mundum, qui aliud permittit aliud quid soluit, sicut ac puero papilionem sequenti comparatur, quod auctoritatibus affirmatur.

vertatur. Psa. 118. Paratus sum, & non sum turbatus, vt custodiam mandata tua.

Opus bonum à nobis omnibus Deus, veluti à qualibet pomarum arborum Herus fructum requirit bonum, idque quemadmodum sit perficiendum, duplici veteris testamenti figura clarissimè insinuat: & fruens bonum ac à malis se minime custodiens cui comparatur, explanatur. L. I.

Opus bonum debet offerri Deo purè, & complete. Sicut iubebatur offerri hostia in lege. Nam in lege iudicis præceptum erat, vt subtracta pelle hostiæ, artus in frustra conciderent. Pellem namque hostiæ (sicut Grego. dicit) subtrahimus cum à mentis nostræ oculis superficiem virtutis amouemus, cuius artus in frustra concidimus, cum distinguentes subtiliter eius intima, membratimque cogitamus. Itē. Le. 3. Præceptum est, vt cauda hostiæ in altari offerretur, vt videlicet omne bonum, quod incipimus, etià perseueranti sine compleamus.

Item operantes bona propter difficultatem, assimilantur ascendentibus mala verò propter facilitatē descendentibus. Nam (sicut dicit Grego.) omnis ascensus in labore est, descensus in voluptate. Quia per Nixon gressus ad superiora tenditur, per remissionem verò ad inferiora declinat. Ad montis enim verticem ipsum saxum subuehere magni laboris est, ipsūque à summis ad ima dimittere laboris non est. Sine mora videlicet proruit, qui magnis conatibus ad summa peruenit, longo studio leges sentur, Soli atque imbrī diu committitur, sed tamen vna, & subita scintilla consumitur. Paulatim ædificia ad alta proficiunt, sed repentinis casibus terrā petūt. Robusta arbor in aere per tarda incrementa se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. Sicque fit, vt iusti ad summa per tarda incrementa proficiant, sed iniqui ad vitiorum ima sine villo obstaculo ac difficultate descendant.

Item opus bonum requirit Deus ab homine, sicut homo de qualibet arborē, quæ est in orto suo vult habere bonum fructum. ad hoc enim plantauit, & si non portat fructum bonum, scindit, & comburit. Sic Deus de quolibet homine, quem posuit in mundo, fructum bonorum operū requirit. Alioquin scindetur, & in ignem æternum mittetur. Mar. 6. omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Item materia mollis cito dissoluitur, sic opus mollium, & tepidorum cito deficit. Prou. 18. Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

Item bona opera faciens, & à malis se non custodiens, similis est fatuo, qui mittit aquam in cisternam perforatam, vel vinum ponens in vegetè fractum, frumentum in sacum pertusum: Quia quantum ex vna parte poneret, tantum ex alia exiret. Ita talis quicquid lucratur ex operibus bonis, consequenter perdit ex malis. Agg. 1. Et qui mercedem congregauit, misit eas in sacculum pertusum. De pertuso enim sacculo, sicut dicit Grego. aliunde exit, quod aliunde mittitur. Quia indiscretæ mentes mercedem, quam ex bono acquirunt, non aspiciunt, quomodo ex malo opere perdit. Alius namque castitatem corporis seruat, seque vigi-

lans.

Summa de Exemp.

capitulum XLVIII. Vndum sequens assimilatur fatuo, qui summo mane surgebat, & sequeretur umbram, quæ semper cum fugiebat, & nunquam eam apprehendebat. Eccl. 34. Quasi qui apprehendit vnam mendaciam, & persequitur ventum, sic qui attendit ad vnam mendaciam, id est res temporales, quæ aliud promittunt, & aliud solvunt, sicut mendacia aliud sonant, & aliud continent.

capitulum XLIX. Vncta debent manus iudicis reuere, sicut reuoluit serpentem tangere, vel venenosum verim super se tenere. Si enim vermis venenosus super manum ascenderet, protinus ipsum venocuteret, ne eum venenaret. vnde dicitur, quod Paulus viperam, quæ manum suam inuasit, & ad ipsam pendebat, in ignem excussit. Tunc enim vipera, vel venenosus vermis manum iudicis inuadit, vt vitam eius veneno extinguat, quando aliquis eum muneribus tentatur, vt cupiditatis veneno iustitiam corrumpt.

capitulum L. Bedienti Deo, obediunt omnia, & creator, & creatura. Quod patet exemplo Iosue, quando mandauit Soli, quod staret, & stetit. Vnde Iosue. Non fuit postea tam longa dies obediēte Domino voci hominis. Gre. Si obediētes fuerimus præceptis diuinis, obediēt Dominus orationibus nostris.

capitulum LI. Equus enim assuefactus circumuolutionibus, defacili ad voluntatē sefforis seffcti potest. Pro. 25. Equus paratur ad diem belli, Dominus autem salutem tribuet. Equus iste religiosus est, cui frenum obediētiæ imponitur, quia paratus est per assuefactionem ad obediendum, vt ad dexteram, vel sinistram

capitulum LII. Summa de Exemp.

capitulum LIII. Summa de Exemp.

capitulum LIV. Summa de Exemp.

capitulum LV. Summa de Exemp.

capitulum LVI. Summa de Exemp.

lanter circumspicit, ne quid foris reprehensibilis ad mittat, suis contentus est, aliena non diripit, sed tamē odium fortasse in corde contra proximum seruat, cū scriptum sit. 1. Iac. 3. Qui odit fratrem suum, homicida est. Considerat enim, quōd sit mundus foris in opere, & non perpendit, quōd sit crudelis in mente. Alius iam aliena non diripit, iam corpus ab immun ditiā custodit, iam mente pura proximum diligit, & malorum prateritorum conscius lamentando se in precibus afficit, sed finita prece, læta de quib⁹ in hoc mundo gaudeat, exquirat, temporalibus gaudiis negligenter animum dimittit, nec curat ne in eo lachry marum mensurā immoderata gaudia sequantur. Fitque ut bonum nimis ridendo pergat, quōd plangendo lucratus est.

Quantopere Mulieribus corporis ornatus sit vitandus, cuiusque rei signum sit, & quibus tales comparentur, exemplis non obscuris demonstratur.

CAP. LII.

Ornatus corporis est signum meretricij, & luxuria, faciunt enim de templo Dei papilionem meretricis. Quia sicut papillio signum est scortij, sic ornatus exterior. Pro. 7. Ecce mulier occurrit illi ornata meretricio præparata.

Item solēt equorum venditores equis suis imponere ramum, vel stramen super capita eorū, vel in caudis, in signum, quod volunt eos vendere. ita mulieres imponunt ornamenta capitibus suis in signum, quod corpora eorum venalia sunt. Si quis alicuius nobilis equo imponeret signum venditionis, & per villam circumduceret eum quasi venalem, multum offenderetur. Sic offenditur Deus de sponsa sua. i. de virgine, & maritus de vxore sua offendi deberet. Pro. 6. Zelus, & feror non parcat &c.

Item mulieres se ornantes sunt incendiarię diaboli, templa Dei comburentes, ferentes ignem in caudis, vt vulpes Samsonis. Pla. 73. Incenderunt igni sanctuarium tuum.

Item mirabile esset si mulier veniret ad Missam in morte mariti sui, vel patris ornata floribus. Sic est de illis, quę veniunt ad Missam ornata, cum omnis Missa celebretur in memoriam Christi crucifixi, cui corona spinęa imposita est & tu imponis tibi coronā de floribus, & rosis. Sap. 1. Coronemus nos rosis & c. *Hominem ociosum veluti signum ante Diaboli sagittam esse locumque ocio Diabolo parere affirmatur.*

CAP. LIII.

Ociosus homo locum facit diabolo, sed in homine occupato non habet Diabolus locum sicut res perfectē occupata non est capax alicui⁹. Vnde Hier. dicit, Semper aliquid boni facito, vt diabolus inueniat te occupatum.

Item homo ociosus est sicut signum ad sagittam, quod vndique à sagittariis. i. demonibus sagittatur sagittis tentationum. Thr. 3. Tere dit arcum suum, & poluit me quasi signum ad sagittam. Sed occupatio est velut clypeus cōtra sagittas diaboli. Ecc. 20. Super scutum potētis. i. viriliter operantis, & super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.

Passionis Christi meditatio quantum nos ad ipsius timorem inflamat, quoue modo cordis magnam afferat compun-

ctionem prauis que expellat cogitationes, edocetur.

CAP. LIIII.

Passio Christi inflammat corda frigida ad amorem. Non enim est lignum sic frigidum, vel aquosum, quod si homo miserit in cibum, vel fornacem ardentem, non succendatur. Similiter etiam nec cor est aliquid ita tepidum, quod si ponatur in fornace amoris diuini, intucendo quantum exarsit in passione, quin accendatur ad amandum ipsum. Psal. 17. Carbores succensi sunt ab eo. Ber. Super omnia te reddidit mihi amabilem bone resu calix passionis quem bibisti, opus redemptionis. Hic. n. amorem nostrum facile sibi vendicat totum.

Item passionis Christi memoria generat compunctionem, quę expellit omnes prauas cogitationes. Vnde Angelus Raphael dixit filio Thobix de pisce, quem ceperat, Particulam illius pone super carbones & fumus illius fugabit demonem. Hic enim piscis est Christus, qui exenteratur, quando interiora passiois eius consideratur, & quomodo deitas latuit. Sed sal referuatur, & quādo amaritudo illius memorię cōmē datur. Cor referuatur, quando charitas eius consideratur. Particula super carbones ponitur, quando de illa dilectione cogitatur, & inde fumus compunctionis generatur, qui fugat omne genus demoniorum. Quia omnis strepitus prauę cogitationis obmutescit. *De patientia peccatorem diu ad penitentiam expectantis quantum sit tandem formidanda mulieris parturientis similitudine suadetur.*

CAP. LV.

Patientia Dei assimilatur grauidę mulieri, quę scilicet conceptum, quem diu portauit postea cum magno dolore enicit. sic Deus diu quidem peccatorem tolerat per patientiam, & expectat ad penitentiam, sed diu expectatum, & non emendatum quādo que subito percipit, & cum magno vindictę ferore quasi cum magno dolore pronicit, quem diu tolerauit. vnde dicitur. 1. sal. 42. Tacui, semper filii, patiens fui, sicut parturiens loquar. Non est ergo Dei patientia contemnenda ex diuisione sed amplius formidanda. Quia sicut dicit Val. in li. 1. Lento gradu ad vindictam diuina procedit ira, tarditatēque iudicij grauitate pensat.

Quis merito patiens homo debeat nuncupari paucis naturæ libus exemplis approbatur.

CAP. LV I.

Patientia hominis quanta sit, non nisi in tribulatione cognoscitur. Nā sicut aliquis habens quartanas, vel tertianas nō dicitur curatus esse, si in diebus in quibus non est accessio, non febricitet. Similiter nullus debet dici patiens pro eo, quod ipse nō turbatur cum nulla sit ei molestia, sed si instante tribulatione, vel miseria patiens esset, tunc diceretur patiens, sicut ille, qui in tempore accessionis nō febriat, diceretur esse curatus, & sanus à febre.

Item si nullus esset ventus, arbor quę tunc non moueretur, non diceretur propter hoc immobilis. Similiter lignum, quod non ardet igne absente nō dicitur propter hoc incombustibile. Et sic de aliis, sic homo sine tribulatione non debet dici patiens. Gregorius. Qualis quisque, apud se lateat illata contumelia probat. Sap. 2. Per tormenta interrogemus eū, & probe-

probemus patientiam illius.

Peccatum quantum opere fugiendum sit, quantumque graue & ponderosum existat, & quomodo ante Solem ielenti ceco, defuncto que sepeliendo comparetur, eorummet exemplis pluribusque ostenditur auctoritatibus.

CAP. LVII.

Peccato homo non solum non debet consentire, sed neque in eius delectatione vel animo detineari. Sicut malum, & venenosum cibum homo nō solum nō vult comedere, sed nec etiam gustare. Deserunt enim gustare, & comedere, sicut delectari, & consentire. Nam gustare est sine glutitione super lingua tenere, sicut quando gustatur cibus si bene sit salutus, sed comedere est cum intus cib⁹ in corpore trahitur. Sic qui intentione non vult consentire, sed tamen in moratur in delectatione cogitationis, ista & si non comedit, tamē gustat, sed ille comedit, qui peccato cōsentit. Col. 3. Neque tetigeritis per cogitationem, neque contrectaueritis per consensum, vel operationem. Et nota, quōd multiplicata gustatio cōpensationi, vel hauritū æquipollet, sicut patet in his, qui vna probant. Sic frequens delectatio plerūque inducit consensum. Si ergo mortem animę, quam facit consensum times, time tale gustare, quod disponit ad mortem.

Item peccatum creaturas, quę in se bonę etant, fecit homini noxias. Nam venenum est mors homini, & tamen est vita serpenti. Sic ergo Deus res à se bene conditas nobis in flagellum format, vt ea ipsa & per dolorem quo feriunt delinquentibus mala sint, & per naturam, qua existunt bona, sicut dicit Greg.

Item peccatorum onus multum grauat animam. Psal. 37. Siccorus onus grauat me super me, scilicet iniquitates meę. sed miser homo non sentit modo onus illud, sed sentiet postea, sicut ille, qui portat, vel trahit onus in aqua non sentit bene pondus, donec exeat de aqua. Sic onus peccati aquis deliciarum non sentitur bene, sed quando exierit de aqua. i. peccato, vel mundo in morte sentietur. Ideo hic deponenda essent peccata tanquam onera grauisima in infernum trahentia, ille. n. qui habet magnum onus super collum suum non cessat currendo ire, vt veniat ad locum, vbi debet deponere, sic debet homo festinare cōsensionem, & ibi onus peccati proicere. Vnde He. 12. Deponentes omne onus, & circumstantes nos peccatum.

Item ille, qui debet portare aliquid onus, tentat prius quātum ponderet, & quātum portabit, & stipēdium considerat. Sic homo quando vult peccare, & onus peccati sibi assumere, debet cōsiderare onus peccati prius, quōd tantum ponderat, & decedentes eum eo in puncto ad inferna descendūt. Tantū. n. ponderat, quę neque firmamentum ipsum hora vna potuit sustinere. Luc. 10. Videbam sathanā sicut fulgur de celo cadentē. Et quam diu portabit, quia forte sine fine, quod nescit, quę assumit, & quę non poterit deponere. Pla. 38. Laborabit in æternū, & viuet adhuc in finem. Et stipēdium peccati, quod est mors eterna Ro. 6. Finis eorum mors est. Et ibidem dicitur: Stipendia enim peccati, mors.

Item peccator assimilatur ceco sedenti ad solē. Nā tæcas cum in sole cōstitit, ipse radij solis perfundi-

tur, sed tamen lumen nō videt, quo illustratur. sic peccator cum peccat, licet peccati delectatione, & ardore cæcatus ipse nō videat Deum neque attendat ad ipsum, Deus tamen cui omnia patent, bene conspiciat illū. Vnde de peccatoribus cæcatis dicitur in psal. 57. Supercecidit ignis. i. ardor peccati. & non viderūt solem.

Item peccator assimilatur defuncto sepeliēdo. Nā defunctus ad tumulum aliquādo cum magna honoris pompa defertur, sed postmodum in terra sepultus in putredinē, & cinerē vertitur. In pōpa igitur honoris ad tumulū. i. exterminij mortis breui transitu deferuntur superbi, sicut de quodā pla. 36. dicit, Vidi in piū super exaltatū, & eleuatū sicut cedos Libani, & transiit, & ecce non erat. sed in carnis putredinem foetidam conuertitur luxuriosus. Vnde possunt luxuriosi dicere illud 1. rob. 7. Induta est caro mea putredine, sed in puluere terrę rediguntur anari, qui dum sagaci sollicitudine terrenis actionibus subduntur, quia si subtili terrę puluere aspergantur, foras pulueris cutis mea aruit. Cutis enim quę puluere respersa, & quę arcescēdo atteritur, mentes anatorum signat, quę tunc puluere respersa, quando terrenis affectibus replentur, sed ideo arcescunt, quia à celestibus desideriis vacuę, quasi subtrahā pinguedine inanesunt, cuius contrarium Dauid perit dicit, sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Adeps quippe pinguedinis animam replet, cū hanc cōtra præsentium desideriorum æstum superna spei in fufio refouet. Cuius ergo arcescens contrahitur cū cor rebus exterioribus deditum atque ex dispensatione illarum in actoris sui amore non tenditur, sed in semetipso, (vt ita dixerim) rugosa cogitatione replicatur.

Item sicut stultus esset electus in episcopum, si ante confirmationem aliquid cōmitteret, vnde episcopatum perderet, sic qui peccatū mortale committit, vnde vitā æternā amittit. Eph. 1. Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate.

Inferni tormenta singulis damnati, nequaquam equalia esse Solis similitudine ostenditur.

CAP. LVIII.

Poenę gehennę, licet sit in damnatis omnibus ab eodem igne, nō tamen eodē, vel pari modo oēs cruciat. Cuius exemplum apparet in hominibus, qui stāt ad æstus solis. Quia licet aliqui ab eodem sole calefiant, non tamē pari modo æstuant, quia iuxta qualitatem corporis sentitur pondus caloris. Quod ergo respectu solis facit dispar valetudo corporum, hoc facit respectu gehennę disparitas meritiorum. Vnde in eodem igne est diuersitas cruciatuum, secū dum diuersitates & gradus meritiorum.

Penitens quomodo vt verē peniteat, parturienti mulieri debeat comparari, & postea suamet opera studiose discernere, vitiorumque vitæ statem deservire, & nouitate virtutum sese de orare exemplis demonstratur cuius penitentiam non esse differendam sed continuo, perseueranter moderatęque pergendam fore asseritur.

CAP. LIX.

Poenitens esse parturienti similis. Mulier. n. cum delectatione concipit, sed cum dolore vehementissimo parturit, & quia non est ita minimum membrum in parturiente, quod non doleat. Ita nullum debet esse membrum in corpore, quod poenitentia non faciat. Quia cum omnia membra fuerint instrumenta vitiorum, debent similiter esse instrumenta poenitentiae. Sic fuit Magdalena, quae tot ex se exhibuit holocausta, quot habuerat oblectamenta Rom. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiae, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea seruire iustitiae in sanctificationem.

Item poenitens, vel tentatus debet studiose opera discernere, & corrigere. Cuius exemplum est, quia mos antiquorum fuit, in dolore vestimenta scindere. Vestimenta enim, sicut Greg. dicit, scindimus, cum discernendo nostra opera pertractamus. Si enim apud Deum nostra opera nos quasi vestimenta non teget, nequaquam voce angelica diceretur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Turpitudinem enim tunc nostra cernitur, cum vita nostra ante iustorum oculos reprehensibilis monstratur. Tanquam enim subsequenter operis tegmine velamur, quando culpa tectari ad lamenta accendimur, atque ipsis lamentis excitari ad perspicendum lumen iustitiae subtilis oculos mentis aperimus. Quasi in dolore vestimenta scindimus, quando ex fletu discretionis crescunt, cuncta quae agimus districtus irata manu iudicamus.

Item sicut dicit Gregorius, poenitentium corda sterquilino assimilantur, quia dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercorea sese abiciendo coaccuant.

Item poenitens debet destruere veritatem vitiorum, vt habeat nouitatem virtutum. Pueri enim vestes veteres laniant, vt nouas recipiant. Et armiger destruit malum equum, vt habeat meliorem. Et homo dissipat domum veterem, vt faciat pulchriorem. Similiter debet homo per poenitentiam destruere veterem hominem, vt induat nouum. 2. Cor. 5. Scimus quoniam si terrestri domus nostra dissoluatur, domum non manufactam habemus, &c.

Item differens poenitentia vsque ad senectutem, similis illi est, qui haberet quatuor asinos, & debiliore eorum totum ipsorum quatuor onus imponderet, quia talis profecto impius, & stultus reputaretur. Sic est ille qui totum onus poenitentiae suae vult in senectute sua portare, quando iam non potest laborare. Vnde Mal. 1. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & vortu faciens immolat Domino debile.

Item poenitentia accelerata, & in aetate iuuenili incepta praesertim a putredine carnalium desideriorum. Nam sicut carnes custodiuntur ex salis appositione, alias putrescerent, & scaturirentur vermes quin sal cito apponeret, sic caro hominis vermes peccati, & prauae delectationis scaturit, nisi in aetate iuuenili domeatur, & in seruitute spiritus redigatur.

Item omne onus alleviatur ex consideratione mercedis. Nam portio lignorum vel bladi maius onus libenter assumit in humeris suis, vt maiorem mercedem habeat. Sic debet facere poenitens maior, scilicet onera laborum, & ieiuniorum sibi assumere,

vt magis remuneretur. Vnusquisque enim mercedem accipiet secundum laborem suum.

Item, qui indiscretè per poenitentiam se affligit, similis est illi qui vermem vult excutere, de arbore, & excutit florem, vel fructum cum verme. Et lotuici quae pannos lacerat lauando super lapidem, & percutiendo. Et monacho qui tantum equitavit, quod oportuit equum remanere in crastino in stabulo.

Item ille qui aufert vitam alicui, qui victurus esset per annum, homicida iudicatur. Quanto magis ille qui nimis ieiuniat, & affligit, efficit, vt decem annis citius moriatur quam esset moriturus. Ber. Non habet callidus hostis efficacius machinamentum ad tollendum de corde charitatem, quod si efficere possit, vt in ea incaute, & sine discretionè ambularet.

Item tardius poenitentiam faciens, similis est ei, qui debitum incurrit ad vsuram, qui quanto plus differt soluere mutuum, tanto plus crescit debitum super eum, & tanto plus oportet eum dare tempore solutionis. Sic quanto diutius fuerit aliquis in peccatis, tanto plus soluet in poena. Roma. 2. Secundum duritiam tuam, & impenitentiam cor, &c. Verè enim magna est vsura, quando pro vno peccato soluitur poena infinita, i. pro vna delectatione peccati, poena aeterna.

Item poenitentia est appetenda, & si non propter poenam, quam infligit, saltem propter gratiam, quam acquirit. Solet enim homo aliquis nobilissimum mulierem ducere, & ignobilem in vxorem, non propter se, sed propter diuitias magnas quas habet, & propter magnam hereditatem quam possidet. Sic & tu poenitentiam assume tibi in vxorem, & si non propter se, quia tibi videtur grauis & turpis, tamen propter thesaurum gratiae, & virtutum quem secum defert, & hereditatem aeternam, quam promittit. Sap. 8.

Hanc amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quasi ui illam sponsam mihi assumere, & amator factus sum formae illius. Et ibidem, Scies quoniam communicabit de bonis suis, Et Venerunt mihi omnia bona pariter, cum illa.

Viri perfecti, vt in Dei amore seruentiores reddantur, superuacuas cogitationes exemplo Nazarenorum, à mente recere admoventur.

CAP. LX.

Perfecti viri studet refecare superfluas cogitationes, vt scilicet in diuino amore fiant seruentiores. Cuius exemplum quidem ostenditur in Nazarenis, qui in veteri lege capillos eorum quos in deuotione nutrierant, expleta deuotione radere, & in igne ponere inebantur. Quid est enim, vt Grego. dicit, Nazarei capillos nutriunt, nisi quod per vitam magnae continentiae praesumptionum cogitationes crescant. Et quid est deuotione completa capillos radere, nisi tunc ad perfectionis summam contingimus, cum sic exteriora vitia vincimus, vt etiam cogitationes superfluas à mente refecemus. Quas nimirum sacrificij igne concremare, est flammis amoris diuini incendere, vt totaliter mens, in amore Dei ardeat, & cogitationes super-

superfluas concremamus, quasi Nazarei capillos deuotionis perfectione consumat.

Ad finem vsque in bonum instanter esse perseverandum, hostiae sacrificij, pauonisque exemplo hic admonemur, vt Dei gratiam impetrare queamus.

CAP. LXI.

Perseuerantia necessaria est in opere bono, sicut cauda animalis in sacrificio. Vnde cauda hostiae iubetur offerri in sacrificio. Leui. 3. Indecens est enim animal sine cauda. i. opus inceptum sine fine, vel complemento. Vnde dicitur, quod pauo auis, quando amisit caudam, non audeat apparere praeter vetecundiam. Sic sine cauda perseuerantiae non audebit aliquis coram Deo in iudicio apparere.

Item perseuerantia impetrat gratiam. Nam si homo tantum perseueraret in oratione, quantum pauper ad ostium diuitis pro elemosyna, citius impetraret spirituales elemosynas, quam ille corporalem. Vnde Apostoli perseuerantes in oratione, Spiritum sanctum acceperunt.

Piger hominis naturam plurimum Dominorum castrorum agro, quae neglecto assimilari declaratur. CAP. LXII.

Piger homo similis est castro plurimum dominorum inter quos ille qui remissus est totum amittit. alius. n. paulatim aufert ei ius suum. Sic si spiritus remissus fuerit, caro quae aduersus spiritum concupiscit, quotidie aliquid contra ipsum acquirit. Prou. 12. Manus fortium dominabitur, quae autem remissa est tribus seruiet.

Item piger homo similis est agro neglecto, qui herbas inutilis profert, si in pace dimissus, nec fossus, nec purgatus saepe fuerit, & bonis feminibus seminatus. Sic homo vitiorum spinas, & tribulos generat, nisi vilibus occupetur laboribus.

Predicatores bona docentes eaque, ipsimet non agentes, caecis ac claudis comparari affirmantur. CAP. LXIII.

Predicatores qui dicunt, & non faciunt, similes sunt caecis, & claudis, qui sedent in introitu ciuitatis mendicantes, qui transuentibus viam ostendunt, sed nunquam in ea pedem ponunt. Contra illud Iac. 2. Sic loquimini, & sic facite.

Item sicut esset deridendus qui argento vas fictile ornare vellet, de corare lutum, vt lord. daret argentum. Sic irrisione dignus est, qui cum malus sit, bona dicit. Pro. 26. Quomodo si argento solido ornare velis vas fictile, sic tumetia labia cum pessimo corde sociata. Quantum laborandum sit, vt diuina merita adaugeamus, seminantis distansque exemplo instrumur. LXIIII.

Proficere debet homo continuè in operibus suis. bonis. Nam volenti ditari, non sufficit sibi non perdere, nisi annuatim crescat in aliquo. Similiter desiderans ditari in bonis spiritualibus, debet annuatim, & quotidie bona sua ampliare, vt dicitur. 1. The. 4. Ambuletis, vt abundetis magis.

Item nullus vellet semen suum terrae committere, nisi crederet illud multiplicatum colligere. Ergo sicut laboraret homo ad multiplicandum semina, sic debet laborare ad multiplicandum merita, quod est secundum Deum proficere. Apostolus. in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei.

In peccatis haec in vita prosperantes, qui insani ac freneticis similes iudicantur ferè per amena prata pulchraque

Summa de Exemp.

itinera ad interitum duci edocetur.

CAP. LXV.

Prospicientes in peccatis similes sunt illis, qui per pulchra itinera ad suspendium pertrahuntur, vel qui per amena prata ad carcerem damnationis ducuntur. vnde Greg. de peccatore prosperitibus mundi florente dicit, Honoratur in via, in peruentione damnabitur, & quasi per amena prata ad carcerem peruenit, qui per praesentis vitae prospera ad interitum tendit.

Item prosperitas peccatorum exultantium in peccatis, similis est insanis, quia tales, vt dicit Greg. non prosperitate eriguntur, sed insaniam quam subeunt, vnde affligi debuerunt, & exinde miseri in exultatione defluunt, vnde alius flendi sunt.

Item peccatores tales sunt phreneticis similes, qui insaniam virtutem putant, quia ex morbo esse nesciunt hoc quod amplius sani possunt. Et quasi creuisse viribus se aestimant, dum ad vitam terminum per augmenta doloris appropinquant, quia rationis sensum non habentes fiunt, & ridet, & tanto magna aestimatione se dilatant quanto insensibiles malum, quod patiuntur ignorant.

Rationis vis quanta sit, & qua via semper animi cogitationes exemplo ostenditur.

CAP. LXV.

Ratio debet regere cogitationes sicut domina regit ancillas, & familiam. Nam videmus (sicut dicit Greg.) quod absente domina familia deordinatur, quia ancillarum lingua perstrepunt, silentium deserunt, deputati operis officia negligunt, totum ordinem sibi confundunt. At ubi repente domina venerit mox perstrepentes lingua reticent, officia vniuersiusque operis repetunt, sic quae ad opus proprium ac si non recesserint reuertuntur. Similiter si ad momentum ratio discedat quasi absente domina cogitatione clamor velut garrula ancillarum turba multiplicatur. Vt autem ratio ad mentem redierit mox se confusio tumultuosa compescit, & quasi ancillae se ad iniunctum opus tacite reprimunt, dum cogitationes protinus causis se propriis ad utilitatem subdunt.

Religiosorum vita qualis esse debeat mortuorum similitudinibus quibusdam facile terminatur.

CAP. LXVI.

Religiosus debet esse mortuus mundo. i. ad modum mortui se habere. Nam mortuus in sepulchro absconditur, & religiosus debet abscondi in claustro, & non discurrendo vagari. Coll. 4. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo Deo.

Item anima mortui à carne separatur. Et sic religiosus debet à carnali amore se parari. Eccl. 47. Quasi a deo separatus à carne, in adipe enim signatur deuotio spiritualium, quae debet esse in religioso separata ab amore carnalium.

Item caro mortui à vermibus consumitur, scilicet in sepulchro. Quia religiosus per poenitentiam debet consumere corpus suum in hoc mundo, mente autem debet esse in caelo. 1. ob. 7. Elegit suspendium anima mea, i. desiderium aeternorum, & mortem ossa mea. i. mortificationem carnalium desideriorum.

Item mortuus non sentit si pungatur, vel deiciatur.

vel cleuetur. Et sic verè mortuus mundo 1. Reg. 19. Sicut angelus domini dominus meus, nec benedictio ne, nec maledictio ne mouetur.

Item mortuus omnia temporalia relinquit. Et sic religiosus omnem proprietatem debet resignare, & omnia coram Deo & fratribus representare, & nihil sibi arrogare 1. Cor. 4. Quid habes, quod non accepisti? Bernardus. Monacho habenti proprium, negabit Deus suam proprium, scilicet celum.

Sacerdotum veteris legis corporales perfectiones exteriores, que ipsorum immunitates negativè recensentur, quibus Christi sacerdotum clara similitudine sp. ritualia ornamenta aperiantur. CAP. LXXVIII.

Sacerdotes Christi, & clerici immunes debent esse ab illis maculis spiritualiter, à quibus clericos, seu sacerdotes Iudeorum oportebat esse immunes corporaliter. Prohibetur. n. esse cæcus, i. ne sit ignorans: claudus, i. instabilis, & ad diuersa inclinans. Et ne sit paruus, vel grandis, vel curto naso. i. ne habeat defectum discretionis ne plus, vel minus, aut aliqua praua exerceat. Per nasum enim signatur discretio, quia est discretus odor.

Item ne sit fracto pede, vel manu, i. ne amittat virtutem operandi bene, vel procedendi de virtute in virtute.

Item repudiatur, si habeat gibbum ante, vel retro per quem signatur superfluous amor terrenorum.

Item si lippus, i. si per carnalè affectum eius ingenium obsecratur. Contingit enim lippitudo ex fluxu humoris. Repudiatur etiam si habeat albuginem in oculo, id est præsumptionem candoris iustitiam in sua cogitatione.

Item si habeat iugem scabiem, i. perulantiam carnis. Et si sit habens impetiginem, quæ sine dolore corporis occupat, & membra corporis foedit, per quam auaritia designatur. Et etiam si sit hermosus, vel ponderosus, quod significat pondus turpitudinis in corde, licet non exerceat opere.

Mercenarij sancti viri quatuor rationibus nec non illi qui corporaliter suspenduntur comparantur, eosque in alia vita ab omni corporis atque perturbatione tandem à Deo se liberandos demonstratur. CAP. LXXIX.

Sancti viri assimilantur mercenariis. Primo ratione temporis, quia tempus præsens cito finiri exoptant, ut scilicet ad vitæ præmia perueniant.

Sicut mercenarij præstolantur finem diei, vt labor cesset, & recipiant præmium operis sui. Job. 7. Sicut dies mercenarij dies eius. Vbi dicit Greg. Dies suos mercenarij euoluunt citius exoptant, vt ad laboris sui præmium sine tarditate perueniant. Dies itaque hominis à vera & æterna sapientia rectè debent mercenarij comparantur, quia præsentem vitam exiliij, non patriam, inilitiam, non palmam deputat, & eo longius à præmio se conspicit, quo tardius ad finem venit.

Secundo ratione laboris. Nam, sicut dicit Grego. Mercenarij in alienis laboribus exsunt, sed tamen sibi præmium proprium præparat. Omnes ergo, qui spe celestium prædij exercitatione vitæ præsentis atteruntur, in alieno laboramus: Nam sæpe & reprobis seruire cogimur, mundo quæ mundi sunt reddere coartamur, & alieno quidem labore fatigamur, sed tamen præmia nostra percipimus, & per hoc peruenimus ad propria, quod purè ministramus aliena.

Tertio ratione operis. Nam, sicut dicit Greg. Mercenarij sollicitè curat inspicere ne vnquam dies vacuus labatur ab opere, & expectatus finis temporum inanis veniat ad remunerationem. In laboris namque studio conspicit quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cum opus crescit, præmij fiducia proficit. Cum verò opus torpuerit, spes à remuneratione lassescit. vnde & electus quisque vitam suam, quasi mercenarij diem pensans, tanto fidentius ipse tendit ad præmium, quanto nunc robustius perdurat ad laboris incrementum, qui sit decursus præsentis temporis pensat, dies cum operibus numerat, ne à labore vacua trāseant vitæ momenta formidat, aduersis gaudet, passione reficitur, mærore refouetur, quia sequentis vitæ præmij tanto se largius remunerari conspicit, quanto præ amore illius quotidianis se mortibus verius impendit.

Quarto ratione mercedis. Quia consideratio mercedis, homini mercenario leuiat pondus laboris. Et similiter Sanctis Viris consideratio præmij minuit laboris exercitium. Vnde Grego. dicit Mercenarij cum faciendâ opera conspicit, mentem protinus ex lœginitate, & pondere laboris adiuicit. Cum verò lassescit tenet animum ad considerandum operis præmium reuocat, vigorem mox animi ad exercitiuū laboris reformat, & quod graue perpendit ex opere, leue æstimat ex remuneratione. Sic electi quisque cum mundi huius aduersa patiuntur cum honestatis contumelias, rerum damna, cruciatu corporis tolerant esse grauius quibus exercentur pensant. Sed cum mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione præmij, quam sit leue, quod patiuntur inueniunt, quod enim valde esse importabile ex dolore ostenditur consideratione prouida ex remuneratione leuiatur.

Item Sancti Viri assimilantur illis, qui corporaliter suspenduntur, quia sicut ille, qui suspenditur corpore ad alta suscitatur, vt ibi moriatur, sic quoque Viri Sancti ad alta per contemplationem se subleuant, vt affectibus terrenis intendant. vnde Job. 7. Elegit suspendium anima mea, & in ortem ossa mea. Greg. Sancti Viri certissime sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam possunt, Et ideo suspendium eligunt, quia nimirum desideria terrena deserentes, ad alta auium tollunt, suspensi autem mortem suis ossibus inferunt, quia amore supernæ patriæ in virtutum studiis accincti, hoc quod fortes prius in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur.

Item Sancti post hanc vitam liberantur ab omni poenaliitate, & molestia, quam patiuntur in hac vita. Nam licet cardui, & vitæ granis in capite societur, tamè cū ponitur in horreo, societas illa separatur. Et sic afflictiones, & tribulationes quibus modo Sancti cōiuncti sunt in capite mundi, omnes separantur ab ipsis, cum reponuntur in horreo celi. Ap. 2. 1 Absorget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, &c.

Mysticam sacre scripture intelligentiam assidua eius lectio ne haberi, vnica hominis ignota cognitionis similitudine breuiter ostenditur.

CAP. LXX.

Scriptura

Scripturæ sacre intelligentia mystica assidua eius selectione aperitur. Cuius exemplum est (secundum Greg.) Sicut ignotorum hominum facies, cernimus, & corda nescimus, sed si familiari eis locutione coniungimur, vsu colloqui eorum, & cogitationes indagamus. Ita cū in sacro eloquio sola historia aspicitur, nihil aliud quam facies videretur. Sed si huic assiduo vsu communicamus, intimam mentem ex colloquutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex alijs colligimus, facile in eius verbis cognoscimus aliud esse, quod intiment, aliud, quod sonat.

Tanto autem quisque noticia illius extraneus red datur, quanto in sola eius superficie ligatur.

Silentij vtilitas quanta sit, linguaque refrenatio quantum proficit, duobus naturalibus indicatur exemplis.

CAP. LXXI.

Silentium feruorè deuotionis seruat. Solet enim obstrui vas, in quo est vinum, vt vinum fortius ceat, vel sit. & potus cooperitus colorem suum, & munditiam conseruat. Sic qui vult deuotionem cordis, & munditiam conseruare, debet os clausum tenere. Ps. 38. Concaluit cor meum intra me, &c.

Item silentium seruare est os, vnde exit ignis, & flamma omnia comburens, obstruere. 1. cor. 3. Lingua ignis est, &c. Ecce quantus ignis quam magnam syluam incendit, id est virtutem bonorum operum consumit.

Simoniacus Leoni ac Latroni comparatur, cuius peruersitas ex istorum similitudinibus indicatur.

CAP. LXXII.

Simoniacus assimilatur Leoni, quia procurat, quod ecclesia quæ est sponsa Christi, aliunde grauida sit quam de suo viro quæ de solo Spiritu sancto concipere debet, sed simoniacus facit, quod concipit de spiritu maligno, & sic ea facit nutrire filios adulterinos, & filios proprios exhereditat à patrimonio Christi, constituens hæredes filios diaboli. Eccl. 23. Omnis mulier relinquens virum suum peccabit, & statuetur hæreditatem ex alieno matrimonio.

Item Simoniacus assimilatur latroni. Facit enim simonia homines esse latrones, & sacrilegos, quia scilicet sacra sunt ea circa, quæ latrocinium exercent. Absurdum est enim dicere eum qui furatur, vel capit calicem alicuius ecclesie sacrilegum, vel furem esse, & non eum qui furatur tam ecclesiam quam que ad eam pertinent. Ioann. 10. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.

Quamplurimis perspicuisque exemplis sacre scripture testimonijs quantum opere malorum societas, qui cum bonis viris nunquam versantur, ne eorum malitia pateat, sit fugienda ostenditur.

CAP. LXXIII.

Societatem horum fugiunt mali, ne eorum malitia appareat. Sicut mulier turpis non libenter se det iuxta pulchram, ne turpitudine illius magis appareat, quia opposita iuxta se posita magis elucet.

Sic mali non sociantur bonis libenter, ne malitia suorum bonitate magis enidens fiat. Ioan. 1. Omnis qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

Item societas mala trahit ad peccatum sicut accidit de spinis, quod vna trahit aliam. Pro. 8. Fili mi, si te lastauerint peccatores, ne acquiescas eis, &c. Et idcirco, sicut non est tutum ægroto esse in aere corrupto, quia ex hoc cito reciduum pareretur, sic non est tutum bonis esse in consortio peccatorum, ex hoc enim ad peccatum inducuntur. Pro. 13. Amicus stultorum efficietur similis, vnde, sicut non est secura omnis iuxta lupum, nec strappa iuxta ignem, nec saginæ iuxta catum, sic nec iustus iuxta peccatorem, nec mulier iuxta peccatorem 1. Cor. 5. Corrumpanat mores bonos colloquia mala.

Item societas mala est vitanda. Nam qui non vult esse leprosus, debet vitare consortium leprosum, sana poma sociata putridis citius corrumpuntur, & sani cum infirmis citius infirmantur. 1. sa. 17. Cum peruerso peruertitur. Pro. 4. Non delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.

Item societas mala non est toleranda propter vilitatem temporalem. Nam si quis esset in domo succensâ, vbi non esset, nisi vna fenestra, per quam non posset exire indurus, & oneratus, potius omnia sua dimitteret antequam non exiret. Sic quislibet dispendium suorum, & carnis quantumque potius deberet sustinere quam in consortio malorum remanere in periculo suo. Vnde Gen. 30. Ioseph. relicto pallio in manu femine, fugit. Et homo de periculo maris libenter nudus exiit.

Item socius malus abijciendus est, sicut dens putidus de ore deijcitur, ne alios corrumperet, & quis morbidus de grege aliarum, & leprosus de consortio hominum. Et pomum putridum de aceruo aliorum. 1. Cor. 5. Modicum fermentum totam massam corrumpit.

Quam benigne bonis temporalibus viris præsertim spirituales libus prouideat Deus, tum exemplis tum auctoritatibus ostenditur.

CAP. LXXXIII.

Sollicitudo temporalium est viro spirituali contemnenda. Nam qui ad fontem vadit non est sollicitus quid bibat. Quid ergo times stulte, prouidentia Dei maior est fonte. Cogita, quod seruo debet esse sollicitus quomodo bene seruiat domino, suo, & domini est prouidere ministro suo. Vnde dicitur, Omne sollicitudinem vestram proicientes in eum, quoniã ipsi cura est de vobis. Mat. 6. Nolite solliciti esse dicere, quid manducabimus, &c. Chryso. Escam corporis si sollicitus non fueris, habebis, iustitiam verò si sollicitus non fueris non habebis. Quis est pater qui non prouideat filiis suis, cum viderit eos egere? Mat. 6. Scit pater vester, quia his omnibus indigetis.

Quo pacto spes tutissima, & quantum sit semper in Deo sperandum terminatur.

CAP. LXXXV.

Spes iuuatur ex bonis operibus, securus. n. debet esse de re, qui habet bonum pignus apud se. Securi itaque sicut de regno futuro, quæ habet bona opera, quæ quæ.

pignora sunt regni cœlestis. Greg. Cum opus proficit, regni cœlestis fiducia crescit.

Item spes iuuatur ex tribulationibus. Certus enim potest esse de re venali, qui precium apud se habet. Sic debet esse certus de regno æterno qui multas tribulationes sustinuit, quibus regnum cœlorum emit. Acto. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Item sperandum est in Deo, quia sperantes in se, sustinet ne cadant. Naturaliter. n. qui debilis est, & timet cadere, alicui rei adhæret, vt patet in puero, vel infirmo. Sic naturalis rō dicitur animæ cognoscenti debilitatem suam, quod fortiori se inuiti debeat, scilicet Deo. Quia de facili transit malum passum, qui habet bonam appodiationem, scilicet Deum, qui bene potest eum extra malum passum eicere. Veritatis enim est prestare fulcrum innitenti sibi, sed vanitatis est negare. Vnde cum Dominus veritas sit, innitenti sibi non se subtrahit, sicut solent facere mali pedissequi eis qui appodiant se sibi, quia subtrahunt se, vt cadant. Ma. 1. Sperat in nomine domini, & inueniatur super Deum suum.

Valde monstruosum esse de Dei gratia superbiore, difficulter que superbos humore gratia carentes à propria voluntate defecti desinitur.

CAP. LXXVI.

Superbiore de gratia à Deo data, monstruosum est. Nam sicut monstruosum esset, quod ex muliere nasceretur bufo, sic monstruosum est, quod aliquis ex gratia Dei; sibi data à Deo efficiatur superbus. Et talis etiam de vita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamento interficitur. Gre. Qui de virtutibus se extollit, non de gladio, sed medicamento se interficit.

Item superbi difficulter à propria voluntate, quia carent humore gratia. Virgula enim quanto plus habet de humore, tanto citius flectitur. Sic qui plus habet de gratia, citius obedit, sed lignum aridum cito fragitur, dum flecti creditur, sic superbi qui sine humore gratia sunt; flecti non possunt. Eccl. 6. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus, ne forte elidatur per stulticiam virtus tua, & comedat folia tua, & fructus tuos perdat, & relinquas velut lignum aridum in deserto. i. sine merito.

Diabolus tentat o in quo potissimum fiat peccato, illi qui obsequi quantum obstit, ac quos præcipue Deus in hoc mundo tentari tribularique patitur, quomodo re tentationibus resistendum sit, ad amussim explanatur.

CAP. LXXVII.

Tentat diabolus hominem de illa re, qua magis confuevit decipere, sciens quod membrum citius frangitur, vbi prius fractum fuerit, quam alibi. Et citius incenditur lignum, quod aliquando fuit in igne, quam si nunquam fuisset. Et citius cadit homo in infirmitatem quam aliquando habuit, quam in aliam. Sic homo facile inclinatur ad peccatū, quod aliquando fecit.

Item tentationis delectatio corrumpit sinceritatē

animæ, etiā sine consensu operis, sicut mulier nō dicitur casta, quæ libèter audit verba corruptoris, dato et quæ ei in opere non consentiat, & quæ appetit diligi, etiā ab illo corrupti non appetat. Aug. in Reg. Non solum appetere, sed appeti velle, criminiosum est. Sic nō est reputanda casta anima, quæ tentationes diaboli recipit, & in eis delectatur, quamuis peccatum facere non velit.

Item tentat diabolus, & impugnat maximè illos, qui ipsum deserunt, & ad Deum se conuertunt, vt Pharaon filios Israel fugientes persecutus est. Glosa. Qui ab illecebris mundi abstinere, & in Christo pie vult viuere, persecutionem patitur. Dum enim diuino seruitio constringi exoptat, bellum diaboli contra se excitat, sicut rex sibi subditos non impugnat, sed aduersarios.

Item tentationibus, & suggestionibus non resistētes, non possunt coniungi Deo. Vnde assimilantur. illis mulieribus, cum quibus in veteri lege non poterat sacerdos matrimonium contrahere. Nam Leuit. 21. Præceptum est sacerdoti, vt virginem tantum duceret in uxorem, sed viduam, & repudiatam, sordidā, & meretricem non acciperet. Per viduam enim intelligitur anima, cuius mortuus est carnalis vsus, sed nō affectus, quā sola necessitas retrahit à malo, nō charitas. Et talis potest dici vidua de vno marito, quæ labit vbi mordere non potest, id est delectationes præteritas quas habere nō potest, cupit: sicut canis lingit fastile, & scutellā post cibū. 1. Tim. 5. Vidua in delicijs viuens, mortua est. Glo. morte peccati, vel morte animæ. Talis enim vidua, quando contingit ei aliquid, quod tædet, semper recogitat maritum, quamuis pessimus fuerit, & talis est anima, cui quando contingit aliquid aduersi semper suspirat ad ea, quæ dimisit, vt filij Israel ad ollas carniū in Aegypto. Per repudiatam significatur illi quos negocia mundana repudiant, & ad illa se ingerunt non vocati, & à mundo contemnantur, & opprimuntur, & tamen mundum nō contemnant. Sicut meretrix ad leccatorem suū accedit, licet ab eo frequenter verberetur, & cum eo multas molestias sustineat. Aug. Ecce turbat te mundus, & amatur, quid si tranquillus esset? quomodo in hæretes formoso, qui sic amplecteris fœdum? Tales etiā similes sunt leccatoribus, qui in curijs Principū bonis nutriti morsellis, licet fastidientur, & licentiarur, tamen expulsi per vnum hostium, redeunt per aliud. Sic quidam ita sunt alletri illecebris, & delectationibus mundi, quod licet aduersitatibus, & molestijs impugnentur ab eo, tamen non recedunt. Per sordidam intelligitur animam, quæ immundis affectionibus maculatur. Si vis ergo desponsari Christo, auferas tibi vestimenta sordida, vt omni tempore vestimenta tua, id est opera sint candida. Rom. 13. Abiicia mus opera tenebrarum, &c. Per meretricem autem, quæ cui libet patet libidini, intelligitur anima, quæ cui libet cedit tentationi. Hier. 2. In omni via profet nebaris meretrix. Nulla ergo talis anima est Deo coniungi apta.

Item tentari, & tribulari Deus hominem permittit, etiā postquam ei magna dona contulit. Vnde Salomon (sicut dicit Gregor.) diuinitus sapientiam accepit, & statim post meretricum mulierum quæ-

stione pulsatus fuit. Quod igitur Salomon mox post tantam reuelationem certamen turpium mulierum perualit, designauit, quod mentem nostram sæpe concessis virtutibus respectus intimes largitatis illuminat, sed hanc protinus etiā lubricæ cogitationes turbāt, vt quæ subleuata immenso munere exultat. etiam tentatione pulsata, quid sit inueniat. Sic Helias diuina gratia præditus, sermone cœlos aperuit, & tamen probatus subito infirmus per deserta fugiens, vnam mulierem expauit. Sic & Paulus ad tertium cœlum ducitur paradisi penetrans secretis considerat, & tamen ad semetipsum rediens contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cum impugnatione in se fatigari spiritus legem dolet.

Item tentat diabolus primo blandiendo, quasi pro tanto, sicut leccator primò salutari mulierem procat, sed postquam fuerit ab eo corrupta semel, sequitur eum non rogata, nec habet audaciam postea aliquid ei denegare, sed plerunque cōtra cor suum obedit ei in omnibus. Sic anima diabolo semel exposita per consensum peccati non habet amplius audaciam ei resistendi, sed dicit illud Hier. 2. Adamaui alienos, post eos ambulabo.

Item tentatio mala est statim à principio repellenda, sicut ignis antequam crescat, extinguendus est, & infirmitas antequam radicetur, sanari potest. Greg. Si tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, eadem mora qua nutritur roboratur. Jac. 3. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Esto ergo sicut Dangerousus pulator, qui cibos immundos, seu non bene paratos reuertit, vel reicit in faciem apponentis. Sic cum indignatione tentationes reiciens quasi scutella sua diabolum in fronte percutit. Item qui pannos suos conturbi sensit, ignem amouet. Et miser homo se sensit comburi igne concupiscentiæ malæ, & luxuriæ, & pedem mentis non retrahit.

Item tentatio mala vincitur oratione. Exod. 17. Cū leuaret Moyses manus, & oraret, vincebat Israel. Iudith. 4. Memores estote serui Dei, Moysi, & Amalech non in ferro pugnando, sed precibus sanctis orando eicit. Plus enim valet serui Sanctus oratio, quā multum peccatores præliando. Item tentationes repelluntur per confessionem. Latrones enim fugiunt eos accusantes. Sic demones fugiunt peccata reuelantes, & confitentes. Hier. Reuelata traditio confusus fugiet inimicus. Eccl. 27. Qui reuelat arcana amici, fidem perdit.

Item vincitur tentatio carnis spiritualiter per fugam, sicut extringuitur ignis per separationem lignorum. 1. Cor. 6. Fugite fornicationem.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

Peccatorum cassus hominis vitam abbreviari, serui vnico exemplo, duabusque sacre scripture auctoritatibus approbatur.

eo in superbiam, & Deum impugnat. Pro. 16. Timor Domini apponit dies, & anni impiorum breuiabuntur. Sicut medietas membri abscinditur ne totū corrumpatur. Pla. 54. Viri sanguinum, & delosi non dimidiabunt dies suos.

Homini ad benefaciendum tepiditas quantum Deo displicet, & quot anime damna afferat, breuibus ostenditur verbis exemplisque perspicuis.

CAP. LXXIX.

Tepiditas iram Domini prouocat, sicut aqua tepida prouocat vomitum. Apoc. 3. Quia tepidus es, incipiam te euomere de ore meo. Tepidus à Deo euomitur cum in deterius labi permittitur, vel cum impœnitens moritur.

Item tepiditas fiduciam tētandi Diabolo præstat. De multis enim tentat tepidum, de quibus non aude ret tentare feruentem. Ollæ enim feruenti muscæ nō insident.

Item tepiditas reddit hominem impotentem, & cōtractum, vt patet in illis, qui cum fortes sint corpore, tamen possunt vix partem pœnitentiæ facere, quā facit vna vetula totam. Quod accidit ex tepiditate eorum, quia paruum habent desiderium. Bernardus, Forsitan non possumus, quia non multum volumus.

Verus timor hic Anima ostiarius iure nuncupatur, qui quidem à seruilis timore facile seungitur, & quantum Dei timor nobis proficit, aperitur.

CAP. LXXX.

Timor est sicut ostiarius animæ. Nobiles enim in egressibus habent ostiarios cum baculo turbam arcetes, ne comprimant eos, & personas suppositas, ne super collum suum se ingerant, expellunt. Sic anima iusti, quando exit ad loquendum, vel videndum, timorem habet pro ostiario, cuius baculus est totus infernus ad expellendum turbas malarū cogitationum, ne ab eis comprimatur Iesus, id est salus animæ per cōsensum. Vnde Turbe te comprimūt, dictum est ei. Et ideo non est exendum sine ostiario. Sed timor seruilis non est ostiarius viuus, sed p̄ctus, quia manet in timore serui peccandi voluntas, & sequeretur opus, si putaretur impunitas, vt dicit Augu. Est ergo timor seruilis, vel mundanus sic verè sicut ostiarius p̄ctus in portis diuitum, qui elevata claua videret percutere ingredientes, & ingressum prohibere, quod non facit. Sic timor, qui sine charitate est, videret peccatum expellere, sed non expellit. Item timor bonus preparat cor hominis Deo. Quando enim aliquis magnus vult hospitari in aliqua domo, præmittit nuncium, qui domum mandet, & præparet. Sic Deus facit imittendo timorem. Eccl. 2. Qui timet Dominum, præparabunt corda sua, scilicet ad recipiendum eum, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Item timor mundanus quo quis magis eligit malum animæ corporis, facit eum similem rustico, qui cūdo ad forum portat sotulares suos ei auferret. Sic facit Deus plerunque peccatori de tēpote, quod dedit ei ad pœnitentiam, & ille abutitur

CAP. LXXXVIII.

Tempus abbreviatur homini propter peccatum. Nam si aliquis haberet seruum, vel filium, cui de disset pecuniam ad negociandum, & totam consumeret filius prodigus, vel etiam de pecunia sua ipsum impugnarer, nō plus ei daret, sed potius residuū ei auferret. Sic facit Deus plerunque peccatori de tēpote, quod dedit ei ad pœnitentiam, & ille abutitur

Tribulationum, quæ & flagellis ac aquis optimo iure affi-
milantur, maximus ostenditur fructus. & cur Deus in
hoc mundo nos torqueat, quantumque fugientes tribu-
lationes sint improbandi, pluribus exemplis atque sacra
scriptura testimoniis declaratur.

CAP. LXXXI.

Tribulatio separat hominem ab amore mundi,
& peccati: est enim velut absinthium, quo viri
spirituales à temporali cōsolatione separantur,
sicut pueri à qua amaritudine à lacte matris separā-
tur. Electi enim suis Deus iter asperum facit, ne dū
delectanter in via, oblitiscantur eorum, quæ sunt in
patria. Sed sicut pulmentum adhæret ollæ, in qua de-
coquantur, nisi sæpè moueatur, sic cor hominis adhæ-
ret mundo, nisi tribulationibus pulsetur. Aug. Ecce
turbat me mundus, & amatur, quid si tranquillus es-
set, quomodo inhæteres formoso, qui sic amplecteris
fœdum.

Item tribulationes similes sunt flagellis, seu virgis
scoparum nodosis, & duris quibus pueri castigantur,
& eandem etiam fasciculis, domorum habitacula
à sordibus, & inmundiciis expurgantur, similiter etiã
ex tribulationum flagellis castigantur insipienter pec-
cantes, & purgantur, qui humiliati ex eis ad Deum per
penitentiam redeunt, vitam suam in melius commu-
tantes. Flagellam enim (sicut Gregorius dicit) Diluit
culpam, eum mutat vitam. Nam cuius non mutat mo-
res, non expiat actiones.

Item tribulari permittit Deus hominem, vt liberet
eum à pœna, & vt proficiat in disciplina. Sicut pueri
quanto plus verberantur, tanto magis addiscunt, &
melius faciunt commodum suum, quàm si dimittentur
voluntati suæ. Isa. 26. Misereamur impio, & non
disceat facere iustitiam.

Item tribulationem fugiens in mundo isto, magis
tribulabitur in alio. Nam cœstus, qui non vult, vel nō
potest soluere, de sua taberna spoliatur, vel verbera-
tur ad valorem. Sic peccator, qui non vult modo fi-
cere penitentiam, & soluere, quod debet, verberatur
in presenti infirmitate, vel alia tribulatione, vt sol-
uet in centuplum in inferno, vel in purgatorio. Vnde
Irido. Nequaquam delinquenti parcat, quoniam pecca-
torem, aut flagello temporali ad purgationem ferit,
aut iudicio æternæ puniendum relinquit, aut ipse in
homo penitendo punit, quod malè admisit.

Item tribulatio temporalis ad libertatem æternæ
gloriæ perducit. Si homo diu tenet bestiam, quæ emit
ligatam in domo sua, donec desiderium cordis humani. Et si
manne degustatio in deserto dabat omnis saporis sua
uitatem, multo magis Dei fructio in cœlo dabit om-
nis delectationis voluptatem. Psal. 35. Torrente volu-
ptatis tuæ potabis eos.

Item tribulatio à peccato retrahit, & ignem con-
cupiscentiæ extinguit. Est, si succursus homini missus
à Deo, si enim domus alicuius esset igne succensa, si
quis ei aquam ad extinguendum illum ignem affer-
ret, obsequium, & subsidium reputaret, & non nocu-
mentum. Tribulatio. n. aqua est, quæ domum conscie-
tiæ igne concupiscentiæ succensam extinguit. Eccl. 7.
Ignem ardentem extinguit aqua.

Item si quis ab hostibus suis duceretur super equum
velocem, vbi esset occidendus, gratiam haberet, si qui-
equum illum occideret, vel necaret, vt sic ab hosti-
bus liberaretur. Quantum ergo gratum debet esse
ei, qui corpus suum, à quo ad mortem ducitur, infir-
mitate, vel tribulatione aliqua debilitat, vt scilicet à
demonibus, & à pœna liberetur? Grego. Duram non
astimes, quod pateris, dum ab æternis cruciatibus in
tua passione liberis.

Item ad vitam rectam errantes reducit. Quando. n.
aliquis porcum suum, vel ouem ducit ad pascua, vel ad
forum, & non vult sequi, ligat eum fune, virga percutit,
& sic inuitum ducit. Sic Deus ligat nos infirmita-
tibus, & aliis defectibus, quia alter notuimus eum se-
qui, nisi ligati. Ose. 11. In funiculis Adam traham eos
in vinculis charitatis.

Item tribuat ones fugientes, & gloriam Christi-
dipisci cupientes, similes sunt his, qui sociant se mer-
catoribus in lucro tantum, & non in damno, sic tales
volunt esse comites Christi in consolatione non autem
in passione, cum tamen dicat Apost. 2. Cor. 1. Sicut so-
cij passionem estis, sic eritis, & socij consolationis.

*Verbo Dei carentia spiritum multo grauius, quo fame serena
turali similitudine, & austeritate monstratur.*

CAP. LXXXII.

Verbi Dei carentia assimilatur fami. Vnde Greg.
Sicut fames carnis, est subtractum subsidium
corporis, ita fames mentis, est silentium diuina
locutionis. Vnde rectè per prophetam Amos 8. dicitur,
Emittam famem in terra, non famem panis neque
aquæ, sed audiendi verbum Domini. Sicut ergo pau-
peres festinant, ad portam diuitis, vt habeant refectio-
nem corporalem dei, & multum infirmus est, vel de-
bilis, qui illuc non properat, sic ad refectioem ani-
mæ multo magis debemus currere. Iac. 2. Sit autem om-
nis homo velox ad audiendum.

*Vitam æternam, quæ in Dei consilio visione, nos ab omni
malo liberare, & omni bono replere, iuræque heredita-
rio fidelibus conuenire, quàm plurimum sacra scriptura
exemplis redditur perspicuum.*

CAP. LXXXIII.

Vita æterna erit in visione Dei, quæ liberabit ab
omni malo. Nam si visio serpentis auel libera-
bat ab omni morfu serpentino, quanto magis
Dei visio liberabit ab omni nocivo?

Item replebit omni bono. Nā si visio Heliæ in cur-
ru igneo subleuati, impleuit omnem petitionem Heli-
sæ, & votum, multo magis diuina visio, & fructio im-
petans, vocat hominem, & venire non vult? Isa. 65. Om-
nes in eadē corruetis pro eo, quod vocaui, & non re-
spondistis mihi.

Secundò vocat nos nuda manus, vel signis creatu-
rarum, quæ nobis inuunt, vt ad Deum veniamus.
Malus est monachus, qui non intelligit signum Ab-
batis sui. Prou. 1. Extendi manum meam, & non fuit
qui aspiceret. Extendit enim Deus manum suam be-
nedicticia largiendo, inuauendo per hoc, vt ad eum venia-
mus, sicut vocatur accipiter, vel canis, cibum osten-
dendo. Sed nota, quod accipiter saturatus non reddit
ad Domini nutum, sed famelicus. Et ita non diuites
ad Deum, sed pauperes famelicus veniunt. Et ideo ad-
næ, quando eam tam durè vendit amicis, quos nullo
modo

modo deciperet. Petrus enim emit eam martyrio
crucis, Paulus amputatione capitis, & sic de a-
liis. Et ipse filius Dei emit eam amicis suis effusione
sanguinis. Magna ergo insania videtur esse illius, qui
credit ad melius forum habere rem venalem, quam
silius aut seruus, vel quàm ipse paterfamilias. Sic qui
paradisum ad melius forum vult habere, quàm san-
cti Viri, aut ipse Christus. Luc. 24. Nonne Christum
oportuit pati? &c. Gre. Quis Sanctorum sine tribula-
tione coronatus est? facta præcedentium reculamus,
& non erunt grauia, quæ toleramus.

*Quot modis vocet nos Deus, quòve modo ad cœlestes nu-
prias intrare compellat, præclarissimè enucleatur.*

CAP. LXXXIII.

Vocat Deus hominem multipliciter, solet enim
inter homines fieri vocatio, scilicet per litteras,
per nutum, per vocem, & per nuncios. Litteræ
igitur Domini offeruntur tibi per prædicatores, quas
litteras Dei sui audit, vel legit, & audit verbum
Dei, si autem seruus alicuius magni Domini cum
litteris Domini sui veniret, & apporaret bonum
nuncium, tum de oratione, & honore susciperetur, sic
& prædicator debet recipi. Lucæ decimo cap. qui
nos recipit, me recipit. Sed multi literas Domini sui
non recipiunt, nec audire volunt, nec ad citationes e-
ius mundi, & diaboli. Sed quos non tenentur, citò
radunt. Prou. 1. Vocaui scilicet per litteras prædicato-
rum, & renuistis.

Item sicut gallina vocat pullos suos propter mil-
litem, qui ad ipsam currunt, & abscondit eos sub ala.
Sed milerianus pullus aliquando est intentus circa
spicam vnam, & non venit, & capitur à milite. Sic mi-
ser homo intentus nimis rebus temporalibus nō vult
ad Deum venire, quando vocatur à Deo, & ideo rapi-
tur à diabolo, Hier. 8. Apprehenderunt mendacium,
& noluerunt reuerti. Mirabile est, quod canis voca-
tus à Domino statim venit, & currit ad eum. Et factu-
us ad creatorem, filius ad patrem, beatificandus ad
beatificatorem, infirmus ad medicum, & sa-
pientem ad ditatorem, & locu-
pletatorem, seruus ad Dominum ire contemnit. Ideo
cogitauerit Dominus. Iob. 29. Seruum meum voca-
ui, & non respondit mihi, ore proprio deprecabar il-
lum. Gloss. ore prædicatorum. Si rex vocasset plures
seruum suum, & contemneret venire, multum indi-
guaretur. Et quomodo non irascetur Rex cœli, qui to-
tiens, vocat hominem, & venire non vult? Isa. 65. Om-
nes in eadē corruetis pro eo, quod vocaui, & non re-
spondistis mihi.

Secundò vocat nos nuda manus, vel signis creatu-
rarum, quæ nobis inuunt, vt ad Deum veniamus.
Malus est monachus, qui non intelligit signum Ab-
batis sui. Prou. 1. Extendi manum meam, & non fuit
qui aspiceret. Extendit enim Deus manum suam be-
nedicticia largiendo, inuauendo per hoc, vt ad eum venia-
mus, sicut vocatur accipiter, vel canis, cibum osten-
dendo. Sed nota, quod accipiter saturatus non reddit
ad Domini nutum, sed famelicus. Et ita non diuites
ad Deum, sed pauperes famelicus veniunt. Et ideo ad-
næ, quando eam tam durè vendit amicis, quos nullo
modo

dit, Nō fuit, qui aspiceret. Stultus reputaretur ille, qui
signum, quod ponitur ad viuum. i. est circuitū, vellet
cum vino portare, sic qui ista visibilia, quæ sunt signa
regni cœlestis vult habere cum regno, vel pro regno.
Aug. Vt illis, quidiligunt nutus tuos pro te.

Item volunt habere ova, & obolum vnum & num-
mum pro regno. Hiero. Impossibile est, vt quis frua-
tur bonis præsentibus, & futuris, vt hic viderem, & illic
mentem impleat, vt de diuitiis ad diuitias, de delictis
ad delicias transeat, vt in cœlo & in terra gloriosus ap-
pareat.

Terriò vocat voce, idest inspiratione. Isa. 30. Aures
tuæ audient verbum post tergum monentis, Psal. 24.
Audiā, quid loquatur in me Dominus Deus, qui stat
ad ostium cordis, & pulsat. Sed multi ei non aperitur,
quod est magna rusticitas non aperire Domino suo.
Et ideo sequitur. Despexistis omne consilium meū.
Audires consilium amici tui de rebus tuis seruandis,
& de salute animæ tuæ consilium Dei non audis.

Item vocat per nuncios, idest per flagella, quæ de-
ferunt nobis signa salutis. Sap. 16. Ad correctioem
in breui turbati suat, signum habentes salutis. Libe-
ter recipit homo nuncios ab amico suo sibi transmis-
sos. Sic debemus amplecti tribulationes à fidelis ami-
co nobis transmissas. Prou. 3. Quem diligit Dominus
corripit, & quasi pater in filio complaceat sibi, Glossa.
Tanto minus de flagello quo cogitatur murmurare
debemus, quanto in eo paternæ dilectionis munus ac-
cipimus. Isti ergo nuncios deferunt nobis aras salutis,
Heb. 12. Flagellat omnia filium, quæ recipit. Istis nū-
ciis debemus respondere per contritionem, confessio-
nem, & satisfactionem, non turpiter eijcere, nec sine
honore remittere, sicut dicitur. 2. Reg. 10. de nunciis
Dauid ad Amon missis. Isti nuncios compellunt nos
intrare ad nuptias æternas. Vnde dicitur. Compelle in-
trare. Glo. Quæ tribulationibus tracti ad artem Dei
redeunt, compelluntur intrare. Luc. 15. Et nota quo-
modo sollicitus est nobis. Quando aliquis inuitat ali-
quem ad prædium, vellet fortè quod non veniret, sed
Deus non ita, immo vim infert, vt secum maneamus,
& inuocet nos, usque ad vestium laniationem, vel lace-
rationem, & trahit per subtractionem temporalium,
& infirmitates, quod est vestes lauiare. Ose. 11. In fu-
niculis Adam traham eos, in vinculis charitatis, quia
multos seducit prosperitas, quos aduersitas reducit.
Hoc patet in Paulo, quem cecitas humiliavit, & in fi-
lio prodigo, quem fames reuocauit, & in Manasse, quæ
aduersitas conuertit. 2. Para. 56.

*Homini voluntas ad bonum operandum variata, cui com-
paretur, exemplis pulcherrimis demonstratur.*

CAP. LXXXV.

Voluntatem bonam quidam nunquam habent.
Et isti sunt, sicut mulieres steriles, quæ nunquam
conciunt. Quidam verò bonum propositum
conciunt, sed non ad opus perducunt. Et hi similes
sunt mulieribus, quæ concipiunt, & non parunt, sed
parrus in utero suffocatur. Et quid prodest prole con-
cipere, quæ statim emittitur, vel moritur, vel auem
capere, & statim dimittere? Ose. 9. Effraim quasi auis
auolauit. Isa. 33. Cœcipietis ardore, & parietis stipulæ.
Stultus

Stultus esset ille, cui Rex Franciæ vellet dare ciuitatem, vel castrum, si differret per mensem, vel annum accipere. Posset enim Rex voluntatem suam vel consilium mutare, sed magis fatuus est ille cui Rex cœli vult Regnum æternum vel gratiam suam dare, quando differret accipere, ne forte accipiat alius, & ipse ut in dignus repellatur. Mat. 21. Auferetur à vobis Regnū Dei, & dabitur genti, facienti fructus eius.

Item tales similes sunt sacerdoti qui proponebat ire Romam, & dicebat, quod non poterat in æstate propter calorem ire, nec in hyeme propter frigus, & malas vias, nec in verè propter cultum agrorum, & vinearum, nec in autumno propter messem, & vindemias. Aug. L. gatus eram non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde fecerat mihi catenam, & constrinxerat me. Quidam verò bonum concipiunt, sed non perficiunt, qui similes sunt mulieribus, quæ pariunt, & non nutriunt. Isa. 37. Facti sunt sicut herba tectorum, qui exaruit antequam maturesceret. Quid prodest ignem accendere, qui statim extinguitur, nec lignis, aut flatu nutritur? Debet enim feruor voluntatis honoræ nutriri, sicut ignis nutritur lignis. Prouerb. 26. Cum defecerint ligna, extinguetur ignis.

Tria præcipua, verba scilicet, herbas, & lapides nobis Christus largitus est, & quid significent declarat.

CAP. LXXXVI.

Christus nobis tradidit tria multum virtuosa, quæ similia sunt illis tribus, in quibus dicitur communiter esse magna virtus, scilicet verbis, lapidibus, & herbis. Quæ tria quidam expertus est semel, dum propter mala verba, quæ dicebat socio suo socius ipsum impexit in fossatum, vbi punctus est ab vrtica, & lapis de muro in caput suum cadens ipsum vsque ad effusionem sanguinis vulneravit, & tunc recognoscens errorem suum, à socio petiit veniam dicēs, quod nunc didicerat verum esse, quod virtus erat in verbis, quæ ipsum impegerat, & in herbis, quæ ipsum pupugerant, & in lapidibus qui ipsum eruentauerat. Nos igitur à Christo domino habemus verba doctrinæ, lapides, idest exempla solida iustitiæ, & herbas, idest medicamina, siue sacramenta gratiæ. Et his herbis anima non solum sanatur, sed etiam pascitur, & vegetatur. Sicut patet præcipuè de Eucharistia. Eze. 34. Regna iescent in herbis virentibus.

Zelus spiritualis qualis sit, & quando fraterna correptio sit agenda, vnicò exemplo exprimitur.

Zelo bono corripiens quàm asperius debeat, assimilatur, qui in lignum cedendo hominem præter intentionem percussit, & occidit. Et hoc etiam dicitur Deut. 19. Si quis abierit cum amico suo simpliciter in syluam ad ligna cedenda, & lignum securis figerit de manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit, hic ad vnam suam prædictarum urbium confugiet, & viuet. Ne forte proximus eius cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percussit animam eius. Tunc. n. vt Gregor. exponit, homo ad syluam cum amico abijt, quando cum quolibet proximo suo conuertitur ad sua delicta intuentia. Et tunc ligna simpliciter incidit, quando delinquentis vitia pia intentione corrigendo refecat. Sed tunc lignum de manu exit, quando asperus quàm debeat corrigit. Et tunc ferrum de manubrio profilit, cum de correptore sermo durior exit, vel procedit. Et quasi amicum percussit occidit, qui auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit, quia dum aliquis plus iusto corripitur, ad tres vrbes fugiat, vt in vna earum defensio viuar. Quia si ad penitentiam lamenta conuersus in vnitatem sacramenti sub fide, spe & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur. Et ideo occisi fratris, idest duras correpti, & ad odium prouocati proximus. i. Christus qui nobis proximus factus est per naturæ confortium, cum non occidit. i. pro huius correptionis excessu non æternaliter punit. Magnæ ergo virtutis est zelus spiritualis, qui scilicet veniam recipit. Vnde Grego. dicit, quod apud misericordem iudicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, cum per feruorem zeli, ex eius amore peccatur.

Item qui gratiam, & dignitatem acquirit. i. Mac. 2. Phinees pater noster zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni.

Item qui ad cœlestem gloriam finaliter perducit. Quod fuit figuratum in Helia, de quo dicitur in eodem, quod Helias, dum zelat zelum Dei, raptus est in cœlum, in quo scilicet datur intelligi, quod quicunque tenuerit spiritualis amoris zelum, inconstanter admittendi sunt ad cœlestis gloriæ præmium, vbi scilicet, vt Aug. testatur, quicquid amabitur, aderit, nec desiderabitur, quod non aberit. Nam omne ibi erit bonum, & quod est omnino beatissimum, ita semper stare certum erit. Ibi vacabimus, & videbimus, videbimus, & amabimus, amabimus, & laudabimus eum, qui erit finis sine fine. Nā quis alius noster est finis, nisi pertineret ad regnū, cuius nullus est finis? Ad quod nos regnū perducere dignetur, qui trinitus, & vnus vult, & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

FINIS.

SOPHOLOGIUM SAPIENTIAE FRATRIS IACOBI MAGNI ORDINIS EREMITARVM SANCTI AVGVSTINI.

Diuiditur præsens opus in decem libros partiales quorum primus est de amore sapientiae, continens sexdecim capitula.

Quomodo sapientia reddat homines felices.

CAP. I.

Dicit Arist. decimo Ethicorum, hominem sapientem maximè felicem esse, & Seneca ad Lucillum. Beatam inquit, vitam sapientia perfecta efficit. Et sequitur. Scio neminem bene viuere, si sine sapientiæ studio. Vnde veteres philosophi acquisitis vitæ necessariis, incipiebant philosophari, inquit Aristoteles in proemio meta. Quo enim iure tam famosus Salomon haberetur. Nempè sapientiæ munere obtinuit principatum & honorem. Ipse dicente de sapientia. Preposui inquit illam regnis, & sedibus. Et sequitur. Insuper enim est thesaurus hominibus. Et prouerb. 2. Melior enim est thesaurus hominibus. Et prouerb. 2. Melior enim est, inquit, acquisitio eius acquisitione auri & argenti, Ipsa enim est pretiosior cunctis opibus. Quid amplius? Nam philosophi veteres imaginem sapientiae in foribus omnium templorum pingi faciebant, ibique scribi, vsus me genuit, peperit memoria, saphiam me vocant Græci, Latini sapientiam. Ecce quàm amabilis Græcis & Latinis fuit. Hi autem sapientiā non amant, qui legibus rectis nuntium proferunt corruptum, quod fecisse gentiles quosdam narrat Policia. lib. 4. c. 6. qui tamen gentiles se iactabant sapientiæ amatores. Attendat igitur lector, quod ille sapientiā amat, qui veræ scientiæ opera confirmat. De tali loquens Salomon, Sap. 8. Hanc amaui & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui eam mihi sponsum accipere. & ibidem, Sapientia septimo, Opraui, & datus est mihi sensus. Inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ. Quo enim pacto Philosophi ita vocati sunt? Nā philosophia amor sapientiæ est. Quæ obtem Philosophus nomen est honoris. vnde Alpharabius lib. suo de diffinitione sapientiæ. Philosophia, inquit, est diuinarum, humanarumque rerum cognitio, cum studio bene viuendi. Hi igitur sapientes non sunt, quorum studia patent criminosa. Nam vbi malicia, ibi aut non est, aut vacat vera sapientia. Rursus porò conspiciamus, quod Alexander toti dominas orbi, sapiam sibi elegit amicæ, cuius ope potius quàm

viribus sublimatus est. Habuit enim Aristotelem in doctorem, narrate A. Ge. li. noctium Act. carum. Vnde pater Alexandri scilicet Philippus Macedo Alexand. nato, Aristoteli misit epistolam talem. L. Philippus Aristoteli salutem. filium inquit mihi genitum scito, quapropter diis gratias agere debeo, non quia natus est mihi, sed quia tuis temporibus ipsum nasci cōtingit, spero. n. quod tua eruditione fiet dignus regno. Insuper Alexander Nequam. li. de naturis refert, qualiter Aristoteles occasione Alexandri logicam scripsit, & sedulus naturarū inquisitor exiit. Ecce quod laudabile est principem amatorem sapientiæ scire, cuius occasione sapientes sunt sapientiores, & suos principatus per sapientiam reddunt stabiliores. Adhuc inquiramus, qualiter pro studio Alexander vitam exposuit. Narrat enim Alexander Nequam vbi supra, quomodo Alexander in vase vitreo mare intrauit, vt piscium naturas deprehenderet. Ceterum inquit Plinius, Alexander inflammatus cupidinæ cognoscendi animalium naturas, Aristoteli summo in omni doctrina multa millia hominum conuocauit. Itaque totius Asiæ atque Græciæ animalia venatu, & aues aucupio capi fecit. quo vsque de qualibet specie aliquid haberet, vt nullius rei naturam ignoraret, cuius occasione Aristoteles fere quinquaginta volumina de animalibus scripsit. Rursus Seneca epistola xciiij. Alexander inquit geometriæ studuit, & cum sciuisset quod terra tam modica erat, tunc ait, quod Alexander magnus vocari non debebat, eo quod pugillo terre dominabatur, itaque geometriæ studio suam dominij quætitatem agnoit. His igitur narrationibus concluditur, quod qui fama & honore cupit dotari sollicitè debet sapientiam venari.

Quomodo veteres sapientiam amauerunt.

CAP. II.

Vlixes, vt tradit Ouidius ix. Metamorpho. cōtra Herculem militiæ gloriæ obrinuit, cum sapiens esset. Ille autem fortissimus leonisque depressor. Nam illustriorem reddit sapientia virum quàm corporis

corporis vires. Vnde Apuleius libro de Deo Socratis, si laudas inquit, quia diues, hoc fortunæ debetur, si quia fortis, ægritudine fatigabitur, si quia nobilis, non ipsum sed parentes eius laudas, si quia pulcher, pulchritudo in senectute abiect, sed si laudas virum, quia sapiens & quantumlibet bonis moribus ornatus, tunc ipsam virum laudas, quia hoc non est de ætate caducum, casive pendulum, nec à genitoribus hereditatum, hæc in effectu Apuleius. Cæterum veterum studia commemoremus. Narratur enim in prologo historia tripartita, qualiter Theodosius in armis per diem exercitabatur, & nocte libros sollicitè intuebatur, quapropter maximus fuisse naturalis, ex dictis Socrati colligitur. Vnde Boetius primo de consola. narrat, Platonem dixisse quod resp. felix esse inciperet, si eam studiosi sapientia regerent, vel si eius rectores sapientie studere contingeret. Idem ponit Valerius li. vii. ca. i. Idemque Socratem dixisse narrat Policraticus li. iij. ca. vj. qui tamen Socrates ab Apolline sapientissimus vocatus est. Quid amplius. Nunquid Abraham, qui fuit pater multarum gentium peritus non fuit in omni sapientia Aegyptiorum? Actuum vj. Nunquid David non habuit sapientiam sicut Angelus Dei. ij. Reg. xliij. Nunquid Salomon non petiuit sapientiam ad regendum populum & obtinuit. ij. Reg. iij. Nam regale opus est sapere, & diiudicare, vt Tull. li. i. de diuinationibus. Vnde Eccles. x. Index sapiens iudicabit populum suum. Rursus & alios legimus principes sapientie studium dilexisse. Nero enim quanquam crudelis esset, elegit tamen Senecam sapientem in doctorem, qui de clementia librum eius occasione scripsit. Nunquid Traianus non habuit Plutarchum, cuius occasione factus est liber de instructione Traiani, vt patet ex epitola, quæ scripsit, in qua Traianus plus laudabat sapientiam Plutarchi, quam suam formam vel potentiam. Cæterum de Iulio Cæsare legimus, quod studiosissimus extitit, cuiusquamque solis inuestigas dies per horas & momenta dimittebat, bisextum inuenit, inulque libellos scripsit, vt patet libro de vita Cæsaris parte prima. De cuius doctrina Solinus libro primo, capitulo primo, Doctrina inquit Iulij recta ratione fundata est, & eodem libro paulo ante finem. Cæsare inquit nullus clericus scripsit, nullus velocius legit. Vnde quatuor epistolas simul dictasse perhibetur. His igitur principatus debetur, quia sapientiam dilexerunt, per quam reges regnant, & principes imperant. Vnde Seneca epistola nonagesima quarta. In illo seculo, quod aureum vocabatur, sapientes regnabant, quo veritas suadebant, & inuicta dissuadebant, cauebant pericula, & augebant beneficia. Dos ergo principum sapientia est. Vnde narratur in ecclesiastica historia capitulo quinto, qualiter Ptolemæus sapientiam dilexit non solum humanam sed diuinam. Vnde septuaginta interpretes conuocauit, vt notitiam diuinæ legis haberet, & sapientibus regni sui communicaret. Item tangit Augustinus viij. de ciuitate Dei capitulo quarto. Rursus de Carolo magno legimus, quod studiosissimus fuit, & libros Augustini precipue legit, Alcuinque doctorem elegit, à quo dialecticam, rhetoricam, & astrologiam didicit. Vir igitur illustris fieri cupiens, si doctus non sit doctorem habeat, vt sapiens fiat. Nā David secum habebat Natam prophetam, & Sadoch

sacerdotem, vt sapientium consilio non egeret. His igitur narrationibus concluditur, quod sapientia studiosè querenda est, vt honoris nomē adipisci possit, quod obtinuerunt hi qui sapientiam dilexerunt. Cuius amor artes scientiarum singulas ministravit. Quis enim dedit Moysi, vt litteras inueniret? Vnde habuit Gorgias rhetoricam, Apollo medicinam, Pythagoras arithmeticam. Iulo geometriam, Abraham astronomiam, Iubal musicam, Phoroneus, Solon, aut Licurgus leges? Hi enim hæc omnia inuenierunt, eo quod sapientia studio adhaerent.

Quomodo femina quondam artes inuenierunt.

CAP. III.

Plutimas artes atque scientias olim scemine reperunt, sua quoque prudentia plura regna rexerunt, & hæc omnia sapientia dono, cui adhaerent. Nam Isis regina Aegyptiorum litteras Aegypti inuenit, vt ponit Iulid. libro i. etymologiarum. Et Carmentis nymphæ alio nomine dicta Nicostantes, primas litteras tradidit Italicis, & Noema soror Tubalcham mechanicas aduenit artes. Erythra quoque atque T. buria aliæque sibylle futura in multiplici carmine detulerunt, prout narrat Lactan. lib. x. Sibyllarum rursus Lybia sua sapientia dirigente, gloriosissimè regnauit. Itaque meruit, vt suo nomine regni suum nuncuparet. Abnaetha quoque alio nomine dicta Deiphebes virgo fuit inclita, & annis longeva, & referentibus poetis, sua virginitate diuinitatem obtinuit, vaticiniaque plurima scripsit in Baione iuxta lacum, vbi dicitur suum fuisse oraculum, vsque in hodiernum diem intructibus inuenit aduinationem. De hac refertur, quod plurima secula vixit. Et Tarquino Prisco. ix. libros, quos edidit, attulit, de quibus tres edidit, & sex residuos Romani cum magna diligentia seruauerunt. Cæterum Semiramis regina vetustissima sua fortitudine & sapientia regna plurima subiugauit, armisque viris intolerabilia portauit. Ops quoque alio nomine dicta. Ops, scemina fuit, quæ sua prudentia rouem, Neptunum, atque Plutonem suos filios vna cum Saturno contra hostes sequissimos à morte liberauit. Et ideo fuit adepta tam grande nomen, vt ipsa diceretur mater Deorum. Vnde publica templa sibi consecrata fuerunt. Rursus Iuno, qui fuit Opis filia, & Ioui tandem nupta, olim regina cælorum arbitrata est. Et vt eius memoria non periret, sibi templum grande fecerunt veteres, & ex marmore vario eius imaginem sculpi fecerunt, in temploque præposituerunt. Cæterum Minerua alio nomine dicta Pallas, vt quidam referunt, numeros prima reperit, & in ordinem reduxit, quibus vtitur vsque in hodiernum diem. De ipsa ferunt poetas, quod ex ossibus vnicuique aus fistulas pastorales primus inuenit. Dicunt aliqui, quod de calamo, fistulam primò conuoluit. Hæc Minerua apud Athenienses dea sapientie nuncupata est.

Rursus Marsepia sua sapientia & fortitudine regna obtinuit mammillamque dexteram abscidit, ne à la gitationis exercitio imp. daretur. Arachne quoque Asiatica, atque Pheboia scemina fuit, quæ artem tex

atque lanificij reperisse fertur. His igitur enarrationibus patet sceminas sapientia adhaerisse, eiusque gratia nomen honoris adeptas fuisse. Nunquid insuper alias sceminas sapientia vixisse legimus, nūquid Rebecca suum filium Iacob instruxit, vt benedictionem paternam obtineret, suoque consilio à fratris persecutione liberauit, vt patet in Genesi. nunquid Bersabe suo prudenti sermone pro suo filio Salomone regnū adeptæ est, vt tradit liber Regum, Hester quoque sua sapienti locutione ab Assuero rege, quod voluit obtinuit. Abigail etiam sua prudentia Nabal virum suum à morte eripuit, & Iudith ab Holoferne populum liberauit. Scemina igitur sapientia gratia viguerunt, suique sexus impositam hebetudinem cooperuerunt.

De studio sapientia à iuuentute.

CAP. IIII.

Apuud Hebræos mos olim erat iuuenes instruere in iis scientiis, quæ securæ erant, vt recitat Origenes super cantica in principio. Itaque non sufficit iuuenes erudire, sed vterius conspiciere oportet, ne in malis actibus seu moribus instruantur, quia teste Aristoteli. i. Ethico. In iis delectari est nobis naturale, in quibus ab infanti delectari incepimus. Vnde Anselmus li. de similitudinibus. c. liij. mollis cera imaginem silli facilius recipit, sed cū indurata fuerit, retinet, nec de facili admittit. Adolescentes igitur ab exordio in sanctis & virtutibus instrui debent, prout faciendū tradit August. xij. de ciuitate capi. ij. Intans inquit suā capacitatem non excedat. q. d. quod in sapientia studio temperamento regulari debet. Altorum reprobanda est vita, quorum occupatio vanitas est, & senectus morum dissipatio erit, sceleratæque abyssus. Cur enim artes liberales dicuntur, nisi quia liberis signanter nobilibus debentur, à quibus tamen communiter de seruiant. Vtinam ij attendere, quanto sapientia studio prædecessores vacarunt in senectute pariter & iuuentute. Narrat enim A. Gelius. lib. vij. capi. x. qualiter Euclides sapientia studio tantum dilexit, vt periculo mortis se exponeret, quia non obstantem decreto Atheniensium, Socratis doctrinam audire disposuit. Insuper Hierony. epistola xxxij. narrat qualiter aliqui philosophi propter studium sapientia calcabant honores. Alij proiciebant diuitias. Alij acceptis iniurijs, gaudebant. Alij poenas spreuerunt. Alij ærem intrantes soli philosophia se dedicarunt. Vnde teste Valerio. libro viij. cap. vij. Carneades laboriosus, & diuturnus sapientia miles nonaginta annis studio sapientia vacauit, ita vt studij causa nutrimentum sæpius accipere obliuisceretur. Insuper Hugo in didascalon parte ij. narrat qualiter philosophi omnia relinquere, vt sapientia studio vacarent. Nam Parmenides xv. annos in rupe Aegyptiaca sedisse legitur studij causa. Et Prometheus meditando causa in monte Caucaaso vulturi expositus memorandi. Themistocles quoque expletis centum & vij. annis, mortem desebat. dicens se dolere mori, cum sapere cepisset.

Plato vno & octogesimo anno scribens mortuus est. Iocrates librum, qui panathenæicus conscribitur, nonagesimo quarto anno scripsisse dicitur, vixitque quinquennium postea. His igitur exemplis patet, quod amandum sit sapientia studio. Cuius sunt duæ clauus, quas expressit quidam senex Carnotensis narra te Policratico libr. vij. cap. xliij. Prima clauus est amor docentium prout ait Quintilia. lib. de instructione oratorum. Secunda clauus est sollicitudo studentium, quia tunc optimè docet, qui legit, si amat eos, quibus legit, & audientes optimè proficiunt, si attentè, & sollicitè audiunt. O quam enorme, tardum pigritumque plurimum reperit studium. Quot sunt patres, filios permittentes sterile scire. Vnde Tul. in primo rhetoricae veteris, quid inquit agis? cur perdis adolescentem? & sunt verba Terentij. & idem Tul. in primo officiorum. Est igitur inquit adolescentis, maiores natu vereri, ex hisque deligere optimos, ac probatissimos, quorum consilio atque auctoritate vtantur, insuper Chrysostomus super Matthæum homel. x. sicut terra instructuosa, sic iuuentus neglecta. Nil ergo laudabilius iuuentute stulta & inculta, vnde Valerius libro vj. c. v. Ciuitas nostra nobilium iuuenem ingenia ab insolentia reuocando, magnos & vtilis ciues fecit, honoribusque meritis. Quamobrem Hierony. lib. de instructione filia, nihil discat audire, nihil loqui, nisi quod pertinet ad timorem Dei, turpia non intelligat, mundi cantica ignoret. Eiusque lingua psalmis dulcibus imbuatur. eccl. vij. Filia tibi sunt, terua corpus illarum, & non ostendas hylarem faciem tuam ad eas. Ideo beatus Grego. in registro. peto inquit, vt paruulos tuos, quos nutris, precipue moribus instruas, vt cures, vt scilicet ea loqui debeant, quæ mentes eorum in charitate postulant. iuxta illud eccle. x. Zaratere iuuenis in adolescentia tua, & in bonis sit cor tuum. Nunc autem sapientia studio relicto, iuuenes vice doctorum sceleratos imitantur corruptores morum. Quapropter dicit Augu. epistola lxxxix. Eligendus est magister probæ ætatis, sanctæ vitæ, eruditionis, vt scilicet eius exemplo iuuenes imbuantur, qui mala diligunt, in quibus nutriuntur. Si enim de Alexandro legimus, quod exemplo Leonidis magistri sui multa vitia retinuit, quibus omnino carere non potuit. Vnde Hieron. epistola lxxxvij. In tenera ætate facilius sanctæ conuersationis vltus inolefcit, animusque induratus non de facili ad arbitrium volentis trahi potest. Ideo Tul. libr. officiorum primo dicit, quod iuuentis ætatis incertia, senum constituenda & regenda prudentia est.

Ineunte enim adolescentia tunc est maxima imbecillitas consilij, ipsi enim sunt ad leuitates prompti. Vnde vinum negandum esse pueris, docet Seneca libro ij. de ira, Ipsosque cibis non esse inflandos, docuit Plato. Nam gastrimargia sapientie studio nimis contradicit, eo quod nutritrix est voluptatis, quæ maxime philosophie inimicatur, vt inquit Augu. li. iij. contra Iulianum. Vnde Hugo in didascalicon parte secunda narrat, qualiter cuidam sapienti fuit petitum, quæ erant necessaria studentibus, qui respondit, mens humilis,

humilis, vita quieta, scrutinium tacitū, leta paupertas, vtere lumina aliena, non erubescere petendo, & sciētia adepta, neminem cōtemnere. Et concludit ibidē, quōd quatuor portae lecticam philosophiā, scilicet amor, labor, cura, & vigilia. His ergo modis scientia acquiritur potest, quā tunc efficiam fortitur, si ita cōscientiā conformetur. Vnde Hieron. epistola xxxiiij. narrat qualiter Hypocrates discipulos adiuravit, ante quam eos doceret, quōd mansuetudini & moribus inisterent. Socrates etiam vniuersam philosophiam ad mores corrigendos reduxit, vt ait Seneca ad Lucil. epistola lxxxiiij. Et Aug. viij. de ciui. cap. iij. item ponit Tul. in Tuscul. quæstionibus li. quinti prologo dicens, Socrates autem primus philosophiam deuocauit ē cōlo, & in vrbe collocauit, & in domos etiam introduxit, & cōiecit de vita & moribus rebusque bonis & malis quætere. Rufus iuuenis attendat, ne prauam doctrinam discat. Vnde apud Lacedæmones. libri Agchiloci de ciuitate sua electi fuerunt, eo quōd quædam turpia, licet subijlia continebāt, narrate Valerio libro iij. cap. vj. Discat ergo iuuenis doctrinas sanas, nam insana doctrinā salutaribus permixtē sunt, atque doctriņe non merentur vocari, vnde Bernard. super cantica, homelia xxxv. Est omnis scientia bona, dicitur veritati subiecta sit. Sed quidam scire volunt eo fine tantum, vt sciant, sed turpis curiositas est, sunt etiam, qui scire volūt, vt scire videātur, sed turpis vanitas est. Et subdit, sicut cibus indigestus corpus corrūpit, sic scientia (signe charitatis scilicet bonis operibus nō digesta) anima corruptio est. De tali sapientia loquitur sapiens Eccles. i. In multa sapientia, multa indignatio.

Quomodo sapientia est necessaria regibus.

CAP. VI.

Osoph cum à suis fratribus fuisset venditus, non diuitiarum multitudinē, sed per sapientiam obtinuit, vt dominaretur in omni terra Aegypti. Gen. xlij. vnde Vegetius li. i. de re mili. nullus est, cui sapientia magis congruat, quā principi, cuius doctrina omnibus debet prodesse subiectis, ideo iuuenis nemo eligit iudices, quia non constat eos esse prudentes, vt dicitur in Topi. Nam sapientia fecit Romanos dominari, vt inquit Policia. lib. vij. & lib. iij. Romani inquit viguerunt, quādiā literati fuerunt, sed ex quo virtus litterarum in eis languit, ex tunc manus armata infirmata est, & cecidit principatus, quoniam Sapientia ait, per me reges regnant, Proverb. viij. Cur ergo Traianus olim hortabatur regem Fraucorum, vt suos filios in artibus liberalibus erudire iuberet? narrante Policia. li. vj. quia rex illiteratus, est asinus coronatus. Rex enim insapiens perdit populū suū. Eccle. x. vnde Hieroboam ex sua imprudentia decem regna perdidit, quæ sibi dimisit rex patris sui. Sapientia ergo regna stabilia facit, vnde in morali dogmate philosophorum narratur, qualiter Xerxes rex Medorum innumerabilem habens exercitum contra paucos græcos bellatus accessit. Cui quidam dictus Damacetus, ita inquit multitudo tibi placet domine mi rex, sed inuicenda, quia dubium est indoctam multitudinem

regi prodesse, nec diu durare potest, quōd regi non valet, vnde Vegetius li. iij. dicebat se esse deceptum, eo quōd multos habebat homines, sed nullos habebat disciplinā subiectos. Prudentia ergo principibus victoriam præbet, vtique honestatem, quia impossibile est, prudentem non esse entem bonum. vj. Eby. vj. nam ergo principes sapientiam diligenter, sed fortassis superbia eleuauit corda eorum, ita vt negligenter omnia, quæ à prudentibus scrutari debent. Vnam reminiscerentur, qualiter Dionysius licet tyrannus Platonem sapientem honorificē suscepit narrante Pol. li. vij. c. xxxviij. Sed sapientes non amant, quæ sapientes fieri non curant. Eorum ergo principatus ruinetur timorem.

Quomodo sapiens omnia possidet, & stultus nihil.

CAP. VII.

Nihil possidetis, qui sapientia caret, aut scriptum non habet. Stultus verò se nō possidet, eo quōd se regere nescit. Sapiētis autem sunt omnia, quia nullo eget. vnde Senec. epistola ix. Allegat Crispianum dicentem, sapientem nullate egere, & tamen multis illi rebus opus esse. Econtra stultum multis indigere, sed ei nulla re opus est, nulla enim re vti scit, nempē egere ille dicitur, qui desiderat, quod ab eo non habetur, & exinde molestatur, quod sapiens nō facit, quia ex sibi possibilibus contentatur, vnde idem Senec. lib. vij. de beneficiis. Dicunt stoici, omnia sapientis esse, quomodo ergo potest aliquis dare sapienti, si omnia eius sūt? nihil. n. prohibet, bona Ciceronis esse, & sapientis, quæ tamen ea non possidet. Sed quomodo sua erunt, si non est possessor eorum. Ideo etiam sua esse dicuntur, quia suo subsumunt imperio, & quomodo sub sunt, ex quo ea non habent.

Reuera nec habere perit, & si petat, tunc ea habebit, alia enim petere, sapientis nō est. Ecce ergo quomodo sapientis sunt omnia. Studet igitur homo sapiens fieri, nec præstudeat ditari, quia omnis sapiens diues. Multi esse sapientes creduntur, qui non sunt sapientes. Vnde Lactan. libro de falsa sapientia naturam inquit hominis Deus hanc esse voluit, vt duarum rerum homo cupidus ac appetens esset. s. religionis & sapientie. Sed homines ideo falluntur, quoniam aut religionem sine sapientia suscipiunt, aut sapientiam, soli student, religione ommissa. Verumtamen altera sine altera esse non potest. Nomine autē religionis honestas capitur, & nomine sapientie vera philosophia, qua mores astringuntur. Vnde Plato dicit, amatorum Dei philosophum esse, teste August. c. viij. de ciui. Dei, ne tamen quis credat veram philosophiam esse illam, quam studio humano acquirimus, sed illam, quam nemo mortalis est assequutus. Vnde Tul. in li. de amicitia. Negant inquit. s. veteres, quæquam esse bonam, virtum, nisi sapientem, sed illam sapientiam interpretantur, quam nemo mortalis est assecutus. Quæres igitur fortassis, quæ sit illa vera sapientia. Reuera ipsa est qua Deus cognoscitur. Vnde Lactan. lib. de vero cultu, sicut in itinere faciēdo nihil prodēst viam nosse, nisi conatus ac vires suppetant ambulandi, ita vera scientia nihil prodēst, si virtus propria deficiat. Scientia autem est Deum noscere.

Dices.

Dices tamen philosophiā plurimas esse partes. Suprema autem pars est, qua Deus cognoscitur. Et alia quidem pars est, qua homo in agendis dirigitur. De qua Tul. in Tusculanis quæstionibus lib. 5. Sapientie proprium est, nihil propter quod ponere possit, facere, nihil inuitē, sed splendide, & constanter omnia peragere, nihil expectare pro certo futurum, nihil cum aciderit admirari, suisque stare iudiciis.

Quam desideranda est hæc sapientia qua bene viuatur, qua liber homo efficitur. Vnde Tul. de paradoxis, sicut improbo & stulto homini bene esse non potest, sic vir sapiens & bonus miser esse non potest. Omnis sapiens liber, omnis stultus seruus. Huic tamen sapientie multi stulti cōtradiciunt, illos que prædicant stultos, qui studiis sapientie insunt, horū tantesteste Senec. epistola 14. nunquam in tantum cōualescet nequitia, nunquam sic contra virtutes confirmabuntur, vt non philosophiā nomen venerabile & sacrum maneat, quoniam vt ex Prouer. sapientium colligitur, rem maximam tibi sapientia promittit, vt te reducat tibi. Sed hanc paucissimi habent. Vnde Cato, sermo datur cunctis, animi sapientia paucis. Si tamen sapientia haberetur, diuitie, quæ magno labore acquiruntur, velut inuites prætermitterentur. Vnde Claudius in maiori opere. Magnas ingenij copia vincit opes, quia scilicet homo ingeniosus & sapiens vincit magnas opes. Nam opibus non fit sapiens homo, sed sapientia diues.

De dispositione ad sapientiam, & de quiete contemplantium.

CAP. VIII.

NVlla est via melior ad veram & ineffabilem sapientiam, quā vita virtuosa, vnde Aug. in lib. octuaginta trium quæstionum allegat dictum cuiusdam sapientis, Fontei nomine, quod scripsit quidam paganus post modum baptizatus, hoc agite, scilicet baptizemini, ne vnquam polluat hoc domicilium spiritus maligni, nec sensibus immixtus infestē anime sanctitatem, lucēque mentis obnubilet, Nam ipsis adhæret sensibus, latet in ira, impletque omnes meatus, intelligentiæ, per quos lumen rationis solet infunditur, apparet quōd sanctē, ac catholicē vitare medium veræ sapientie est, sed quia in virtutibus stulti reperunt amaritudinem, & in criminibus voluptatem, ideo mala pro bonis amplectuntur, vnde Lactan. in li. de falsa religione, quia inquit in virtutibus amaritudo permixta est, vitia verò voluptate cōdita sunt, ideo stulti illa amaritudine offensi, & voluptate decepti, mala pro bonis amplectuntur, & idem Lact. li. de vera religione & sapientia, veritas inquit acerba est omnibus his, qui vitam suam mortiferis voluptatibus dedicauerunt, sed reuera menti virtuosæ nihil pulchrius studio sapientie est, vnde Quin. lib. 8. in institutionum oratoriarum pulcherrimum opus est vacare studio, quia mens non vitii, sed studio libera est. Illi igitur reprobandi sunt, qui studio vacare pigrescunt, vnde ex Prouer. sapientium colligitur, vt aurum aliquid extrahamus, terras euertimus, vt autem summum aucupemur, peccus scrutari piget, quia. somnes labores accipimus, vt aurum possideamus, sed pro sapientia qua Deus cognoscitur, laborare prætermittimus. Arbitror enim peccata hoc facere, vnde Seneca epistola 53. vitia sua cōfiteri, sanitate iudicij est.

Sum. de Exempla.

Qui sapiēs igitur fieri cupit, delicta tollat, quibus studium offenditur. Vnde Prudentius. O quoties animā vitiorum peste repulsa, sensibus incaluisse Deo, quōtūque tepescitū celeste ingenium post gaudia candida retrocessisse in stomacho. Quæ verba nihil aliud sonāt, nisi quōd vitii repulsi, anima inhaeret studio sapientie, sed per vitia retardatur. Vnde Prosper in epigram. Cor mundum & sapiens fructu virtutis alatur. Et Christi in nostro pectore regnet amor. Nē pe amor Christi studentem excitat, & moram facere non permittit. Sollicitum ergo erit studium, in amore si fundetur. Vnde Ouidius lib. 2. de arte amari. Est amor cura breuis, lentescunt tempore curæ, vane scitque absens, & nouus intrat amor. Vir ergo studio suo sapientiam quærat, qua mens perficitur. Quæ etiā in hoc crescit homo, in quo brutis dominatur. Rursus petunt quietem omnes, sed quietes esse non potest, qui sapiens non est. Vnde Senec. episto. 56. nulla placida est quies, nisi quam ratio composuit, nullāque res animi sollicitudines euocat, nullūque animum cōcentus interrumpit cogitationes. Itaque in bonis cogitationibus & studiis quies est. Vnde narrat Gel. li. 1. noctium Atticarum, quomodo Socrates à solis ortu vsque ad occasum immobilis studio vacabat, atque oculis in eundem locum directis, contemplationi insisteret. De mundi enim sollicitudinibus, minimē cura bat, totūque mundi incolam & ciuem se arbitrabatur, nihil se scire dicebat, nisi que hoc ipsum quōd nihil sciret, vnde & Carneades sapientie studio vacās, cibum sapius capere prætermisit, vt alibi dictum est, narrante Valerio lib. 8. ca. 8. Cur ergo mundani quietem non habent? quia non in diuinorum sed humanorum studio se occupant, vnde Senec. ad Lucil. episto. 8. mihi crede, nam qui nihil agere videntur, maiora agunt humana diuinæque simul tractant, quasi diceret quōd humano studio non ita insistendum est, quin etiam diuino intendendum sit, aliās mentis quies haberi non potest, dicente beato Aug. Domine inquietum est cor nostrum, donec quiescat in te. Huius autem quietis via, est vita virtuosa.

Quomodo sapientia omnia vincat.

CAP. VIII.

Sapientia omnia complectitur, nihilque ignorare permittit, & singulorum notitiam præbet, quā igitur amanda est sapientia? quid enim iucundius aut felicius tibi, quā cum humana contempleris, diuinas scias scientias? Reuera præbet pabulum anime studiū sapientie. Attendamus igitur quā sit delectabile naturalia perferuntur, vnde Tul. in dialogo ad Hortensium, est inquit animorum, ingeniorumque naturale quasi pabulum quoddam contemplatio naturæ. Et Didymus ad Alexandrum. Nulla inquit spectacula vel certamina tantum affectamus, sicut sapientie studium, in qua sapientia videmus cælum pulchrè formatum, signorum varietatem, stellarum fulgorem rutilare, videmus quōd pelagus purpureo colore venustum germanam terrā amplectit, cuius pelagi multiformes pisces per æquoreas vndas saltus exercent, camporum etiam viretum specie delectamur, ex qui

L

bus odor gratissimus flores suauitatis exalans, oculos hominum simul pascit, & animum. Nemorum quoque adest opacitas, & fontium arridet amoenitas. Adfuit & volucres, dulce concinentes melos. Hæc, inquit, sunt naturæ spectacula, quæ & imitari difficile est, & referre difficile. Sed nunquid hæc omnia sapientia præbet? Reuera sic, quia omnium naturas docet. Vnde Seneca, de naturalibus. quæstio. libro quarto, dicit, sapientem debere naturalium inquisitioni vacare, dulce, inquit, spectaculum est, singula scrutari. Sed reuera prætermissio sapientia studio, plures inanibus occupationibus agitantur, & quærunt extra studium campum, extra nemora sapientia feras. Itaque malunt rerum corruptibilem vñs, quam noticiam perpetuò duraturam. vnde Fulgen. lib. 2. Mythologorum narrat, quod cum Diogenes dolore grauatus torqueretur & vidisset homines ad amphitheatrum currentes, aiebat, Quanta hominum stultitia, currunt, vt videant homines repugnare feris, & me prætereant, cum naturali dolore certant. Hi etenim sapientes non erant, quia cursibus non acquiritur sensus, sed opere bono, seduloque studio. Vnde Virgilius in Georgic. primo, Felix qui potuit rerum cognoscere causas. Et Tullius lib. de diuinatione, Si quis mortalium colligationes omnium causarum animo prospicere posset, nihil eum profecto falleret. Nam ex notitia mortalium cognitio percipitur conditoris. Vnde Prosper in epigra. In miris operum signis ostenditur actor, auctoremque sua condita quemque canunt. Cum igitur sapiens humana conspexerit, Deum inueniet, in cuius contemplatione quiescitur. Audisti igitur, sapientiam naturæ causas edocere, nunc autem de diuinis loquentem meditare, nam ipsa sapientia infima & excelsa perscrutatur. Si enim eam possideris, quantum tibi suppetit, omnia cognosces. Vnde Lactan. in libro de origine erroris, inquit propriè datum est, cælum intueri, vt Deum, quem oculo videre non possumus, mente contemplerur, quid tam perspicuum, cum naturam cælestiam contemplantur, quorum consideratione manu ducimur ad contemplantum, ita qualis sit natura Deorum. Vnde Tullius libro secundo de natura Deorum, nihil inquit difficultus, quam consuetudine oculorum aciem mentis abducere. Ecce quanta difficultas est, Deum venari, cuius tamen cognitionem ex visibilibus sapientia præbet, iuxta illud Apostoli 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur. Vnde Tullius in libro de creatura mundi Parentem vniuersitatis huius inuenire difficile est, quia soli sapientes Deum cognoscere possunt. Vnde autem sapienti credit conspiciat et. sapi. creaturas Dei vt Deum cognoscat ipse, vnde Boet. 5. de consolatione. Qui recto cælum vultu petis, in sublime feras animum quoque inuenies. Felices puro, puro qui cælum corde tuentur. Visibilibus Deus his per secula cuncta manebit. Nam & Deus homini vultum erectum præbuit, vt cælum conspiciendo, Deum cognosceret. Bruta verò terram certant, in quâ resoluitur eorum vita. Vnde Ouid. lib. 1. metamor. Pronaque cum spectet animalia cætera terras, Os homini sublime dedit, cælumque videre iussit, & erectos ad sidera tollere vultus. Et Berna Syluester in microsomo. Hæc patienter habent tardos animalia sensus. Curua deiectis vultibus,

ora ferunt sed maiestatem mentis testante figura. Tollit homo sanctum solus ad astra caput. Vt celi leges inde, flexibique meatus, Exemplum vitæ possit habere sua. Vnde cum quidam ab Empedocle philosopho quæreret, cur viueret, respondit, vt astra inspiciam, cælum subtrahat, & nullus ero. Iste est Empedocles, qui sic Deum legitur descripsisse. Deus est sphaera, cuius centrum est vbique, & circumferentia nusquam. Alibi tamen legi Democritum hoc dixisse. Quicquid sit tamè Empedocles sapientia studio mediante, Deum pro viribus inuestigauit, & vt refert Lactan. mortem sibi intulit, eo quod animas æternas suspicabatur. Ex prædictis ergo patet, qualiter philosophia naturalium & diuinorum noticiam præstat.

Quomodo est ingiter studendum.

CAP. IX.

AD hoc datus est homini intellectus, vt intelligat & cognoscat. Via autem cognitionis studiorum contemplatio est. Sed quia teste Hippocrate in aphorismis, sed vita breuis, ars verò longa, congruit volenti sapiens fieri, studio sissimè & sollicitè sciens contemplari. Nam licet prædicta verba de arte medicina dicta sunt, nihilominus quilibet ars & scientia longa est. Et ad eius adeptionem vix humana vita sufficere potest. Nā teste Tullio in dialogo ad Hortensium, omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus. Est enim & in ipsis rebus obscuritas, & in iudiciis nostris infirmitas. Vnde fertur, quod Theophrastus Aristotelis discipulus accusabat Deum, dicens. Cur inquit ceruis & cornicibus vitam diuturniorē præstat, quam hominibus, quorum si ætas possit esse longior, omnibus perfectis artibus eorum vita erudiretur? Vita igitur breuis. Sint igitur studia sollicita. Quid enim dulcius ocio literario, inquit Tullius lib. 5. de Tuscul. quæst. Erubescant igitur indociles & idiotæ, quibus discere, nulla cura est, aut quia scientiam sapiunt quâ ignorat, aut quia scientiam lactant se habere, quam non habent. Nam teste Tullio de diuina lib. 1. omnis temeritas in rebus turpis est. Vnde Socrates sapientissimus se nihil scire dicebat. Non igitur tollat studium tuum desidia vel superbia. Nam teste Ouid. 4. de tristibus. Ingeniumque meum longa rubigine læsum, Torpet, & est multo quam fuit antequam. quod verum est his, qui minimè studēt. Nā studendo & contemplando gaudet natura varietate, vt ponit Varro in suis sententiis Et Arist. 1. ethi. ex Hesiodo refert, quod iste quidem optimus, qui ex seipso omnia intellexerit, bonus autem rursus & ille, qui benedicti obediens, qui verò nec ipsemet intelligens est, nec alium audiens in animo ponit, hic rursus inutilis vir videtur. Quid enim inter humanas occupationes delectabilius quam scientias meditari, veritates contemplari, & artibus illustrari? Nil enim melius inter humanas cōplacētias noui. Nam studio & contemplatione fit homo sapiens, & foelix, & amabilis cunctis. Vnde narrat Valer. Maxi. quod Marcellus captus Syraculis, Archimedi philosopho pepercit, eius visa prudentia, qui se fecit cuiusque studium sapientia olim quæuis beneficia impetrauit. attestamus quoniam teste Sen. ad Lucell. epist. 48. dociles natura nos condidit, & rationem de-

dit imper-

dit imperfectam, sed quæ perfici posset. Et episto. 76. quando viuus, tam diu discas. Et. 5. h. 2. institutionum. Sicut officium præceptoris est, docere, sic discipulorum, dociles se præbere, scientia conualecere nequit, nisi tradentis & accipientis concordia sociata fuerit. Itaque congruit sapientia studio se exhibere, aut saltè artem in aliqua se occupare, nihil tamè sapientia studio melius. Sed vt ait Apuleius li. de Deo Socra. in quibusdam mirandum est, quod minimè discere volunt, & causam eorum quæ vident, negligunt. Huiusmodi sunt hi, qui sapientes fieri non amant, qui pro statu aut vultu corporis laborant. Vtinam hi attenderent Socratica studia, de quo refert Vale. libro octauo, quod addiscere quotidie non desisteat. De Pythagora etiā fertur, quod doctis ingiter insistebat. Vnde Euanodius. artium magister est instantia, nouerca eruditionis est negligentia, ideo Caro Instrue præceptis animi, nec discere cesses. Nā sine doctrina vita est quasi mortis imago. Ne pudeat quæ nescieris, te velle doceri. Scire aliquid, laus est, pudor est, nil discere velle. Polco igitur, vt attendat lector superbia ignorantie matrem existeret. Plures namque vano fastu seducti discere verentur à doctioribus suis, ne derogatur eorum ignorantia. Malunt enim, vt arbitrentur homines, eos scire, quod nesciunt, quam interrogando scientiam acquirere, quam adepti non sunt. Tales etenim in sua ignorantia vitam deducunt, parumque proficiunt, quia docentem non libenter audiunt, maximè tamen desiderant sapientes, vt famam habeant, nam eorum desiderium gloria est, eo tamen pacto quo scire petiit, vt honoretur, scire recusant, ne humilietur. Superbia itaque scientiam postulat, quæ accipere dependenter recusat. Ignarus tamè semper erit, qui discere erubescit. Si nempe foelix fieri peroptas, vt omnes cupiunt viuentes, quomodo ergo studium sapientia cōtemnis? cur renuis doceri eam, teste Ouid. 5. metamor. fas est, & ab hoste doceri, quia nullo casu debet id prætermitti, quod uentè perficit, vnde Ouidius primo de artemadi. Ingenium cæleste suis velocius annis surgit. Sed nisi per doctrinam, quæ a scientibus postulanda est, Rursus quæto animaduertamus, quanto zelo veteres sapientia studio inhæserunt. Sæpe nempe quosdam numerari, & numeraturus sum, sed non adest scribendi facultas eos, quorum studia iure cōmemoranda sunt. Plures namque meditatione ita dilexerunt, vt relinquere vires locupletissimas, & vastam solitudinem eligerent, quia nihil porro studiose mētī tam congruum est, sicut solitudo, nā qui cum multis est, sech nō est, & qui sibi abest, cōtemplari nescit. Vnde Tal. 1. de offi. multi tranquillitate sperantes, à negotiis publicis se remouerunt, inter quos nobilissimi viri philosophi & homines graues fuerunt, qui nec populi nec principum mores ferre poterunt, vix erantque nonnulli in agris. Vnde Seneca lib. 7. de naturalibus. quæstio. fac Lucilli, quod facere consueuisti, & à turba quantum potes, te separa. Et idè Seneca epist. 2. primū argumentū cōpositæ mētī existimo, posse consistere, & seculū morari. Et idè epist. 7. Inimica est multorum cōuersatio, & vti que quo maior, & populus, cui miscemur, hoc opus periculi est. Et epist. 15. Quicquid facias, cito redi à corpore ad animum tuum, illum quod diebus noctibus exerce. Et epist. 19. Si potes, subduc te istis occupationibus. His, n. documētis clarè deduci-

tur, quod cōtemplari bona est solitudo. Vnde in Prouerb. sapientium dicitur, tam maximam tibi sapientiam promittit, vt reducat sibi solitudinem, quæ vult cum innocentibus viuere. Et Quid. 4. tristium. Viue tibi, & longè nomina magnafuge. Vnde Prosper lib. epigra. Scrutari legem possunt, si à strepitu mundi libera corda vacent, itaque cōtemplationis locus solitudo est. Sed nunquid solitudo melancholiam gignit? quis autem melancholicus studere valet. Attende nempe, quod melancholia pro tristitia capitur sepe. Et ita studium impedire solet. Si autem melancholia capiatur pro ista natura, quæ melancholia dicitur, melancholicus fieri ne dubites, quæ ceteris complexionibus melancholia est ingeniosior, & licet sit terrestrior, est tamen cognitione acutior, dicente Tullio in Tusculanis quæst. lib. 1. Aristoteles, inquit, ait omnes ingeniosos melancholicos esse, meque tardiorum iis esse, molestè non feram.

Quomodo non sufficit legere, sed etiam audire oportet.

CAP. X.

LIBROS euoluere seu legere pro studio eiusque utilitate, non sufficit, sed doctores idoneos audire cōgruit. Nam auditus via est ad disciplinam. Si vis ergo doctus fieri, virum elige doctum, cui obtēperes, cuius doctrinam acquiras. Nam discipulum proficere facile non est, si proteruire, aut redarguere suum præsumat doctorem. Vnde in li. 1. musicæ veteris fertur, quod cum Pythagoras discipulos instrueret, nullus sibi cōradiere audebat, nec rationem quærere eorum, quæ dicebat, sed erat eis ratio, docentis auctoritas. Nam & in philosophia Guil. de Cōchis, quæ librū daci Normanorum ascripsit, me legisse recolo, quod olim discipuli per septem annos suos magistros audiebant, antequam aliquid loquerentur. Huius verò temporis scholares redarguere suos doctores non verentur. Quinimo & de ea questione, de qua interrogant, determinare præsumunt, quod non est facere viam ad disciplinam. Fortassis etiā doctorum insufficientiam viam disciplinæ claudit, & auditorum temeritatem propter hebetudinem refrenare non audeat. Doctus ergo fieri si possas, idoneum exquiras doctorem. Vnde Varro in suis sententiis. Illum quidem eruditorem elige, quæ magis mireris in suis, quam in alienis. Nil enim magnificum docebit, qui à se nil didicerit. Absit igitur à te, vt doctorem imperitum eligas, sed in limitibus tui ingenij consistas, tuqueq; capacitati magistrum exquiras. Et hoc maximè, dum tu uenis es, tenerisque ætatis. tunc enim quicquid conceperis, facilius radicabitur, vt tangit Quintil. li. 1. in situ. Vnde Varro in sententiis. sapientia vasa, quicquid prius acceperunt, sic inquit est de infantibus. & Aug. li. 1. de cōfess. De seipso lamentabiliter fatetur, iuuetutè ludis, & non semper studijs exposuisse. In scholas, datus sum, vt litteras discerem, in quibus quid utilitatis esset ignorabam miser, sed ludere, delectabar. Cum igitur vir tantæ doctrinæ, vt narrare nequeamus, de modico inuentutis ludo lamentatur, maximè erubescat qui totam inuentutem lasciuia præbuerunt. Nec tamen congruit, artibus quibuscūque animū exhibere aut quorūlibet scrutationū noticiam adipisci. Nam qui metas suæ capacitatis excedit, cum putat ad scientiarum cultum peruenisse, errorum tenebris nubilarur. ideo Cato. M. tte archana Dei, cælum inquirere quid sit. Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura. Et Horatius

L 2 lib. 1.

lib. i. carminum. Tu ne quaſieris ſcire, quæ mihi, quæ tibi ſinem dii dederint. Nec Babylonios tempraris numeros, vt melius, quicquid erit, pati, ſeu plures hymnes, ſeu iupiter tribuit vltimam. Deſtant igitur ſuſpicioſi magicæ artis ſcrutatores, fallacias inueſtigare, in quibus non niſi fraus diabolica continetur. Nè pe mirabile eſſet, ſi principes tenebrarum & errorum demones, ſcilicet ſapienſiæ collatores eſſent. Mirabile, ſi maleficia, ſi indebita ſacrificia, ſi characteres vanaque cærimonie ſapienſiam præbere inueniantur. Talibus enim viis à Deo fonte ſapienſiæ receditur, & ſicut à ſole elongatus eo minus videt, quo magis diſtat, ſic etiam quicquid dicant homines, quicquid libri ſortilegiorum ſcribant, his non obſtantibus, quis eo fit ſubtilior, quo à diuino cultu & fidei obedientia ſit diſtantia. Vnde Teren. Vt quid aliena cures, quæ ad te non pertinent? Aliena ſunt enim potiſſimè ea, ſcrutinia, quorum diabolus inuētor eſt, vnde Varro in ſententiis. Nuſquā deuenit, qui tot ſequitur calles, prætermittas igitur vana ſcrutinia, artibusque veris intēdas, ſollicitè quoque doctorem audias, frequēter legito. Nempè cōtinuatio diſcipulum facit magiſtrum. Vnde Pl. in epistoſa ad Vſum. Sicut faces ignem aſſidua concuſſione cuſtodiant, dimiſſumque egerrimè reparant, ſic & docentis calor, & audientis intentia cōtinuatio ſeruat, & remiſſione languēſcit.

De habitudine & modo docendi.

CAP. XI.

S In omnibus exigitur modus, in hoc præcipuè tamē quod docere eſt, quia teſte Ariſt. 2. meta. Sapienſis ſignum eſt, poſſe docere. Si quis igitur ſe ſcire dicat, & docere nequeat, dubius eſt ſermo eius, vt modum audienti vtilem exquirat, eiſque capacitatem, ætatem, & ſenſum concernat, nec inſtruire incipiat artes, ſed prius imbuat artes. Plures enim altatum ſcientiarum documenta quædam audi erunt, quia tamen artes ignorant, ideo vix ad plenum aliquid intelligunt. Docenti igitur aſſit inſtruidi forma. Vnde Palladius in li. i. de agricultura, pars prima prudentiæ eſt, vt conſideres perſonam eius, cui præcepturus es, neque enim informator aut inſtructor agricola debet artibus & eloquentia artes imitari. Nā ſtultum eſt, ruſticos peritiſſimorum virorum alloqui ſtylo. Vnde Varro in ſententiis, lucidiſſimum genus docendi eſt, exemplorum ſubditio. His ergo concluditur, docendi oportere habere modum, vt. Audiendus cōſideretur qualitas, exemplorūque conformitas non prætermittatur. Rurſus doctori congruit eloquentem eſſe. Verborum enim honeſti abundantiæ in teptionem declarat loquentis, quia teſte Senec. ad Lucil. epistoſa 40. inopia verborum & exilitas minus intentum auditorem facit. Fortaſſis tamē quadoque cōtingit, vt verborum inopiam ignorantia cauſet. Nam teſte Ouid. 2. triſtium, quod minimè non erit, dicere nemo poteſt. Ne quis igitur docere præſumat, quod neſcit, attendat quàm turpe ſit, propriā ignorantia ſuo ſermone atteſtari. Pulchrū tamen & laudabile nimis id erudire, quod ſcitur, quia teſte Laſt. li. de vero cultu, nihil tam præclarum homini, conueniēſque eſſe poteſt, quàm homines ad iuſtitia erudire. Nam legere

dicentibus prodeſt, ſed vicia vox magis & opus maxime. De voce etenim Symmachus ait, Aprius eſt negotijs intimandis, vicia vocis iudicium. Et Ouidius li. de faſtis. Proſpera lux oritur, linguis animiſque fauente. nunc dicenda bono ſunt bona verba dic. Veruſtatem ſufficit minimè, vt verbo quis doceat, niſi opere inſtruat. Hæc enim optima ſapienſiæ via eſt, opera ſanis conformare doctrinis. Vnde Proſper lib. epigram. Non ſatis eſt, domini præcepta euoluere lingua, non meminit legis, qui immemor eſt operis. O quot ſunt doctores, quorum optima ſapienſiæ contradicunt, ideo ſæpè contemnitur, quod docent. Sed vtram tam multum beneficerent quàm bene loquuntur, vt optat Laſt. li. de vera religione. & in prouerbijſ ſapienſium dicitur, quod doctus doctus eſt, qui in officio labitur, cuius vult eſſe magiſter. Et Seneca, epistoſa 24. ad Lucil. hoc turpiſſimum eſt, quod nobis obijci ſolet, verba nos philoſophiæ, non opera tractare. vnde Caro, Qua, culpæ ſoles, ea tu ne feceris ipſe. Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum. Plurimi tamen doctrinis inſanis intendunt, qui vitam brutale ducunt, vt tangit Ariſt. i. Ethic. Quos odio habuiſſe tertur quidam dictus Pacuuius, vt ponit A. Gelius & Alimandus in chronicis. De quibus Laſtantius li. de falſa ſapienſia. Quidam inquit ſub obtentu philoſophiæ vitia ſua cætes, domi faciunt ea quæ in ſcholis arguunt, ſicque qui docent tantum nec faciunt, ipſi præceptis ſuis pondus detrahunt. Et ibidem turpe eſt ad philoſophiam tendere, & ſapienſiæ opera non agere. talis enim vita non vera, ſed palliata eſt. Quomodo enim parabis veteres ſuis præuiſſe doctrinis, niſi quia verbis & operibus docuerunt? Legimus enim philoſophū Xenocratem ſuis doctrinis multos correxiſſe. Vnde narrat Valerius, li. vi. quod cum Polemon adoleſcens, quidam luxuria & voluptate inſanis eſſet, nec non de tali infamia gaudiſſus, accidit vt quodam mane prædicti philoſophi Scholas ingrederetur, quem cum Xenocrates viſiſſet, prætermiſſo ſuæ lectionis propoſito, de modestia & temperantia atque continentia loqui cepit, & prædicti animi in d. ſolutione vitæ euocauit, quod facere nequiuſſet, niſi opera doctrinæ conformia exhibuiſſet. Nam teſte Senec. ad Lucil. epistoſa 24. Turpe eſt aliud loqui, & aliud ſentire. His igitur ſententiis diſcant viſi prudentes docentes docendi formam, ſuōſque diſcipulos ſtudioſos ſe ri ſuadeant, non ſolum libros euoluendo, ſed etiam mores componendo. Verum quia vir deditus ſpeculationi & qui libros amat, à criminum ſœditate facillimè abſtinet, & eam multoquæ maiorē in ſtudio complaceſcentiam inuenit quàm voluptas exhibere poſſit, inconfuſa verum tamen quorundam eſt doctrina, & immoſta quorundam ſtudia. Omnia enim opera quantumcumque bona fuerint, meſuram expetunt, nec decet laboribus aut ſtudijs vires ſuas deſtruire, quod faciunt ij, qui ſine requie docent, legunt, vel ſtudent. Nam teſte Ouidio 2. de arte amandi, habenda eſt requies. Dat (inquit) requiem requietus ager, bene credita reddit. & Caro, Interpone tuis interdū gaudia curis. Vnde Tibull. Ite procul curæ, durum genus, ite labores. Et Maximianus. Intermiſſa minus ſarcina pondus habet. Et magiſter Seylo. Me grauat ille labor, ſub cuius pōdere labor. Et Ouid. in epistoſis. Quod

caret

caret alterna requie, durabile non eſt. Hæc reparat vires feſtaque membra leuat. Itaque labor ordinatus, ſtudiūque non faſtidium, vires ampliat. Vnde Caſſiodorus epistoſa 23. Laret ſub ocio laudabilis fortitudo, quia ſcilicet gaudium interpoſitum fortificat animū.

De vera philoſophia eiſque deſcriptione & vſu.

CAP. XII.

Vera philoſophia ſapienſiæ amor eſt, ſed illa non eſt ſapienſia quæ ſtulta fieri ſuadet, cuiuſmodi eſt ſapienſia animalis & diabolica, cuius doctrina ſeducio eſt. Cuius amor non philoſophia ſed mortis via eſt. Quæſo igitur, vt conſpiciamus gentiles vera philoſophia floruiſſe.

Erubefcunt igitur chriſtiani, qui ſapienſiam prætermittunt, & ſi philoſophiæ ſtudio intendant, ſolū quærent apparatus verbales, & inſtructiones non exquirunt morales. Nam Socrates & Seneca ſic ſtudio ſapienſiæ vacarunt, quod difficultatibus naturalium bonos mores præmiſerunt. Vnde Socrates ad corrigendos mores, vniuerſam philoſophiam applicauit, vt teſtatur Auguſt. 8. de ciui. Dei, & Hiero. contra Iouinianū in ſuis epistoſis. Vnde Hiero. epistoſa vj. Quod inquit David extorſit de manu hoſtis gladium, & Golias caput proprio mucrone truncavit, vt dicitur primo regum. Hoc ſiquidem philoſophi propriis dictis egerunt, tanquam dicat, quod philoſophi ſuis documentis malos mores ſic ſuppreſſerunt ſicut David Goliath gigantem ſuppreſſit. Dicamus igitur, philoſophorum ſanam eſſe doctrinam, dummodo quædam ſuperſua abradantur. Vnde Hiero. vbi ſuprà, quod inquit mirum ſi lapientiam ſecularem propter venuſtatem eloquij ancillam litæriticam facere cupio?

Nam quidquid in ea mortuum eſt idololatia vel voluptate, praticando vel abrado, & tunc ex ea vernaculos genero domino Deo ſabaoth. Ibiq; multa enumerat exēpla de ſacris doctores, qui vſi ſunt philoſophia ad eccleſiæ vtilitatē. Illi igitur ſilēant, qui verā philoſophiā reproband, dicentes philoſophorum dicta inutilia fore. ſi mihi. n. non credūt, ſaltē Hier. credant. Nullum. n. inconueniens appareat, cuiuſcumque gentis dicta colligerē, & ſuo propoſito rationabiliter applicate. Vnde Senec. epistoſa 50. Non mireris inquit, ex eadem materia ſuis ſtudijs quæſque apta colligere. In eodē prato bos herbarum quærit, canis leporem, cyconia lacertam, quaſi diceret, nullius doctrinam ſperendam eſſe, quia ſapiens in quolibet quærit, quod bonum eſt, & ita proficit & reprobat quod malum eſt, & ita id tollit, quod alios inſicit.

Quamquam igitur ſacra eloquia quibuſcumque philoſophorum dictis ſtabiliora, & merito laudabiliora ſunt, nullatenus tamen deprimenda. Vnde Iſaie 23. Erubefcit Sydon, ait mare, ſuper quo verbo Gregorius primo moralium, in Sydon inquit ſingularitas poſitorum in lege, in mari autem vita gentilium. Erubefcit igitur Sydon, ait mare, quia ex vita gentilium redarguntur vita ſub lege poſitorum, atque ex actione ſecularium, confunditur actio religioſorum, dum illi etiam promittendo non ſeruant, quod in præceptis audiunt, & iſti viuendo, etiā ea cuſtodiu, in qui-

Sum. de Exempl.

bus nequaquam legalibus præceptis aſtringuntur, iuxta illud Roma. 2. Gentes enim, quæ legem non habent, quæ legis ſunt faciunt. Quæ omnia ideo allegata ſunt, quod dicta gentilium philoſophorum non ſunt contemnēda, quia prodeſſe ſapius inueniuntur. Et ſi mala intētiō aut cauſa laudis ſtagella tulerint, eorum exemplo redarguimur, ſi propter æternam ſelicitatem ea ſerre contemnimus, quæ pro terrena voluptate pertulerunt. In ipſis ergo eorum malis inſtrui mur, non quod imitationem mereantur, ſed quia potius ea propter deum facienda ſunt, quæ ipſi propter inanem gloriam & voluptatem peregerunt. Vnde Aug. v. de ciuita. Dei, ca. 8. Poſtquam Romanorum acta magnifica narravit, concludit quod ſi Romani pro ciuitatis terrenæ gloria tanta fecerunt, nos potius pro æterna. vnde Chryſoſto. ſuper Mattheum homelia 7. ante ſinem. Excogitate inquit Græcorum philoſophorū acta, & tunc ſciētis, quanto ſupplicio ſumus digni, eo quod leges diuinas tranſgredimur. Quibus omnibus attentis, patet quoniam philoſophia doctrina vtilis eſt, ipſamque reuelatam gentilibus philoſophis, referunt plures, vt tangit Auguſt. 18. de ciuita. Dei. cap. xlvij. Nempe gentiles inſideles gentilium teſtimonijs alliciuntur, quibus quamquam ſcriptura ſacra non egeat, illi tamen egent, qui cum ſint gentiles, abſque teſtimonijs gentiliū cōuertit recuſant. Vnde Iulia. apoſtata volēs ſubuertere eccleſiam Dei, interdixit filijs Galilæorum, poetarum atque philoſophorum legere diſciplinās. Nouerat etiā in ipſis multa contineri legis teſtimonia. Concludimus itaque gentilium dicta in via veræ ſapienſiæ prodeſſe.

De dignitate & vtilitate ſapienſiæ.

CAP. XIII.

VT ſepe dictum eſt, ſapienſia philoſophiæ amor eſt, cui verè philoſophi inheſerunt. Eo quod teſte Senec. ad Lucilium epistoſa xciiij. A ſapienſia inquit nūquam recedit religio, iuſtitia, & pietas, quia nullum putat bonū, niſi quod honeſtum eſt, quæ nec fortunæ nec hominis parari poteſt muneribus cuius hoc precium eſt, non poſſe precio capi. O igitur quā tuſ eſt ſapienſiæ amor, cuius ſtudio nil occurrit præferendum, cuius adeptio nulli poteſt precio comparari. Ideo Prouer. v. j. dicitur. Quid prodeſt ſulto, habere diuitias, cum ſapienſiam emere non poſſit? Reuera nil ſapienſia melius, cuius verus amor philoſophia eſt. De qua Tul. li. 2. de officijs. c. 1. qd enim eſt, per deos optabilius, quid præſtantius, quid melius, quid homine dignius ſapienſia, qua philoſophi nominantur? Non eſt inquit aliud philoſophia, præter ſtudium ſapienſiæ, cuius nomen ad ipſi non meretur, hi quorum ſtulta vita eſt. Vnde olim non decebat alium quem philoſophum appellari, niſi vita viueret honeſta. Vnde A. Gell. lib. xvij. abominabile inquit fuit apud philoſophos nobiles, quod vita ignobiles ſiue degeneres appellarentur philoſophi, nec immerito, quia philoſophi nomen ſanctum eſt, de quo loquens Tul. in Tuſculanis quæſtionibus lib. 2. ca. 3. philoſophia inquit medetur animis, inanes ſollicitudines detrahit, à cupiditatibus liberat, pellit timores. Et Senec. ad Lucil. epistoſa xvj. hæc inquit quieta eſt, & contemni non poteſt, quinimo apud peſſimos honori eſt.

L. 3

Et Aug. 2. de ciuita. Dei. ca. 2. philosophia inquit vel sapientia est donum Dei, & auxilium contra miserias huius vitæ De qua loquens Apuleius in li. de Deo Socratis in fine, hac inquit comitante, omnia horrenda Vlyxes subiit, omnia aduersa superauit, ea quippe adiutrice, remeant ab inferis, Scylla nauigauit, sed ereptus est, Charybdin transiuit, nec detentus est, ad Lotophagos accessit, nec remansit, Syrenes audiuit, nec accessit. Nec enim aliud in eodem Vlyxe Homerus docet, nisi quod semper ei comitem voluit esse prudentiam, quam poetico ritu Meneruam auuncupauit. Nūquid ergo sapientia amabilis est, quæ aduersis succurrere solet Reueria sic. Ipsi autem amor, vt sæpe diximus, philosophia est. De qua Tul. in Tusculanis quæst. lib. 5. Philosophia inquit est vitæ dux, victurum indagatrix, inuentrix legum, magistra morum & disciplinæ. Nam ipsa est lex vitæ vt inquit Senec. ad Lucil. epistola 98 Ipsi ergo studium commendabile est, dum modo licito terminetur fine, quia nihil prodest philosophari, nisi finis sit adeptio vitæ beatæ. Vnde refert Aug. 3. li. sermone 74. de quodam philosopho Ioanne, 2 quo cum quæreretur, quare philosopharetur, respondit propter vitam beatam, & quærenti quando haberet illam, Respondit, cum hoc corpus relinquo in terra. Itaque finis philosophiæ vita honesta est, per quam vita beata potest adipisci. Ideo Seneca epist. 93. in fine epistolæ scribit, vt dum scribis, legas omnia, ad mores & sedandam rabiem affertuum. Et illi ergo philosophi nuncupari non merentur, quorum finis non est. cor lectio morum. Vnde Polycrates lib. 3. ca. 9. loquens de philosophis sic ait. In ipsis inquit fuit imago virtutis, & vtinam inueniatur in nobis, qui virtutis imaginem teneat. Quis vmbra virtutis induit, quibus videmus floruisse gentes. Quis enim Themistocles diligentiam, Frontonij grauitatem, continentiam Socratis, Fabricij fidem, pudicitiam Scipionis, loganimitatem Vlyxis, Catonis puritatem, Titi pietatem imitatur? Hi enim laudabiles viri quasi quædam seculorum suorum sidera splenduerunt, illustrantes tempora sua. Hæc ille, quis ergo sapientiam amicam sibi non constituet, ex quo laudem & omnium bonorum genera præstat?

De mensuris illustris quæ philosophis, qui sapientiam amantur.

CAP. XIII.

Plurimi philosophi sapientie studio floruerunt, inter quos septem præcipui dicitur sapientes extiterunt, vt tangit Aug. 18. de ciuita. Dei. cap. 20. quorum numeribus sublimata est ciuitas Athenensium, quorum responsis tanquam cœlestibus oraculis totus orbis certificatus, & tanquam septem planetis nominatis illustratus. Philosophorum tamen nomina quæso, & laudes specificemus. Refert enim A. Gel. lib. 22. quod Solon fuit vnus ex septem sapientibus, qui primus Athenensibus leges instituit. Et refert Pompeius libro 2. Athenienses loco legum librum habebant, sed fuit Solon vir insignis, electus vt leges ciuitati propitias conderet quod fecisset non dubitatur. Hæc autem studiosissimus extitit proximaque mortis sapientie indagini vacabat, vt refert Valerius

libro viij. ca. vij. Rursus veritatem dicere non timuit, quem prout refert Tullius libro de senectute. Philosophus tyrannus cum interrogauit, qua spe fretus, iudicet sibi responderet, respondit senectute. Quasi diceret pro dicenda veritate, se paratum morti. Rursus Anaxagoras sapientiam sic amauit, vt se natum ad eius contemplationem fateretur. Qui etiam videns suas possessiones deserui, minimè curauit, vt inquit Valerius libro viij. capitulo octauo, mortemque cõtempserit. Vnde sicut refert Tullius tusculanarum quæstionum. lib. primo. Quisdam quærenti ante mortem, an in patriam suam vellet deserui, respondit, non est necesse. Vnde quæ enim ad inferos tantumdem viget est. Ceterum Diogenis philosophi sapientiam legimus, qui ob eius amores diuitias contempserit vt refert Hieronymus contra Iouinianum, omnibusque venditis, solum palliolum pro veste referuauit, & in dolio volubili pro domicilio morabatur, vt tangit Inue. li. primo satyra secunda, vnde de gloriabatur, quod fuerat ex diuite factus pauper, nilque sibi deerat, quia nil desiderabat, iniurias quoque non timuit. Vnde cum quidam adulescens faciem eius conspueret, iratus non fuit, vt refert Seneca libro tertio de ira ante finem. Cuiusque etiam quidam alius in faciem eius conspuisset, loco vindictæ suam faciem absterxit. Hic etiam mori non timuit, nec sepultura suam quæsiuit. Quinimo, vt refert Tullius in Tusculanis quæstionibus libro primo, moriens iussit se proici in humatum seu insepultum. Rursus commemoramus Socratis laudes, qui princeps fuit philosophiæ, & de cœlo eam euocauit, & in nubibus collocauit, vt inquit Tullius vbi supra. Huic autem Socrati comes fuit spiritus, ipsum in multis erudiens, sicut ait Apuleius, qui prælibarum spiritum Deum Socratis credidit, & ob hoc librum de Deo Socratis intitulauit. Hic autem Socrates nil de se præsumpsit, immo se nihil scire esse amauit, vt ponit commentator super primo li. ethicosum, vitæ quoque sobriissimæ exiuit, vt refert A. Gel. libro 2. Patientissimus etiam fuit, vt refert Seneca epist. 17. Exemplum inquit si desideratis accipere Socratem senem per omnia aspecta iactatum inuictum, quia scilicet in aduersitatibus patientissimus fuit, omnisque diuitias contempserit, vt inquit Tullius 5. de Tusculanis quæstionibus. Vnde & princeps philosophorum meriti fieri, idolisque venerari recusauit. Vnde Tul. vbi supra, taceo inquit de philosophis, Socrate cõtentus, qui in contumelias Deorum, quercum & canes diligebat. Sed & propter ea mortuus Socrates, quia Deos destruebat, vt refert Boetius primo de consolatione. Et Augustinus libro de vera religione cap. 1. ipsum commendat, eo quod per Deos iurare, contempserit. Vnde refert commentator Boetij, quod Socrates vnicum Deum professus est, cuius nomine vegetum sumptum sibi non nocuit, sed in nomine purissimi Deorum venenum sumere coactus, mortuus est. Sed quis Socratem docuit, vnum Deum profiteri, nisi vera sapientia, cuius amator extitit? suisque doctrinis complures suis temporis homines illustrauit, nec tyrannorum minis teritus est, sed potius eodem vultu, quo triginta tyrannos solus aliquando in ordinem redegerat, eodem vultu carcerem intrauit, nec enim poterat carcer videri, in quo Socrates erat, vt refert Seneca ad Melinam. Et idem Seneca de prouidentia post principium Socrates

Socrates inquit illam portionem publicè mixtâ non aliquid quam medicamentum immortalitatis obduxit, de morte disputauit, vsque ad ipsam suam mortem præstitit, vt refert Tul. li. 1. de diuinatione, sepultura quoque culmen spreuit, vt tangit Tul. in Tusculanis quæst. li. 1. ante finem. Ceterum Platonis philosophi laudes, quasi diuini non præmittamus, quem multi referunt non aliter nisi de partu virginis editum, vt refert Anaxilides li. 4. philosophiæ. Cuius narratio licet falsa sit, Platonis tamen laudes a scribit, de quo etiam narrat Tullius lib. 1. de diuinatione, quod cum in curiis paruulos dormiret, apes in suis labiis confidebat, suæque futuræ facundia signum habuisse, resposum est, cuius etiam partus matri eius ex quadâ diuina reuelatione intimatus est, habetur in li. qui dicitur de sapientia. Hic etiam Plato Aegyptum pertransiit, Italiam transiit, vt philosophiæ doctrinam adpisceretur. Vnde ad tantam eminentiam philosophiæ suo ingenio atque studio peruenit, vt tam antecessoribus quam etiâ successoribus philosophis imperare visus sit, vt refert Politia. li. 7. ca. 5. Vnde Cicero Platonem vocauit Deum philosophorum, vt refert Aug. cõtra Iul. 1. ca. 4. ante finem. Hic etiam Plato libidinum atque concupiscentiarum sectas fugauit, & ab vrbe recedens villam Academiam pro studio philosophiæ elegit, & de morte cogitans nullam complacentiam in mundo constituit. Vnde philosophiam meditationem mortis dixit, vt refert Macrobius li. 5. saturnialium huc etiam Platonem exerceri philosophiæ Aug. præfert 8. de ci. ca. 8. Et idem Aug. in li. confessionum facetur, se legisse in libris Platonis principium euangelij Ioan. vbi habetur. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum. Hanc etiam Platonem innumerabiles historiæ commendant, & si que doctrinæ legimus laudibus digna, nã meditationibus sapientie ita in hæsit, vt cogitando & meditando moreretur, & ipsum ad Deos translatum esse fertur anno vitæ suæ 81. De cuius obitu refert Politia. lib. 6. quod sol è celo visus est eocidisse eo die, quo philosophorum princeps Plato rebus excessit humanis. Rursus Aristotelis eius discipuli, summique philosophi laudes transcurramus, qui cum iuuenis esset, doctrinam eloquentiæ docebat, vt habetur in commentis Homeri, & cum factus esset 17. annorum philosophari Athenis accessit, & cum Socrate tribus annis moratus. Et Socrate mortuo, Platoni 20. annis ad hæsit. Post mortem vero Platonis vixit. 13. annis, in quibus partim docuit Alexandrum & in parte libros composuit, cuius consilio fuit Alexander doctus qui post modum toti orbi imperauit. De quo Aristotele loquens Augustinus 8. de ciui. Dei. ca. 2. Aristoteles inquit Platonis discipulus vir excellētis ingenij sectam Peripateticam condidit. Et Tul. lib. 1. de diuinatione, ca. 2. Aristoteles inquit singulari & pœnè diuino ingenio floruit, fuitque vitæ moderatus, & voluptates respuebat, respuendâque docebat vt inquit Vale. li. 4. 1. c. 7. Hunc etiam egregium philosophum nuncupat Auicenna libro tertio, suæ meta. capit. 5. & principem philosophorum Rabbi Moyses ipsum appellat. Ceterum alij philosophi fama grandi & nomine floruerunt, sed Socrates mundi contemptor, diuitiarumque spector. Nam Alexandri munera repulit, vt refert Tul.

in Tuscul. quæstionibus li. 6. Floruit etiam Phedron Socraticus, qui librum de immortalitate edidit, vt refert Gel. li. 3. Floruerunt Apuleius Speusippus virtutis ingenio quoque grandi. Theophrastus quoque Aristotelis discipulus plurimos scripsisse libros fertur. Pythagoras quoque sapientie studio totam sollicitudinem suam exhibuit, qui cum interrogaretur, an sapiens esset, respondit, quod non sapiens, sed sapientie amator extitit, itaque hoc nomen philosophus ex tunc manauit, vt ponit Tul. in Tusculanis quæstio. libro quinto. Nam philosophus amator sapientie inter prætatur. Hic etiam Pythagoras musicam adinuenisse fertur, vt ponit Macrobius libro 2. post principium. Rursus Carneades fuit vehementissimi studij, vt ponit Valerius libro 8. cap. 7. Et Demosthenis industrius extitit, & eloquentia perfloruit. Hic etiam quoque Democritus, & Hippocia sapientie studio vigerunt, vt tangitur à Gel. libro 2. Rursus Zenon constantia atque moderantia, & Taurus patientia, ac magnanimitate philosophi illustres floruerunt. Rursus laudes innumerabiles de Macio Tullio, de Chione, de Seneca, de Plin. quæ scribi possent, quorum laudibus breuitatis causa prætermittis, concludamus philosophos illustres dono sapientie, quam dilexerunt extitisse.

De studiis atque sectis philosophorum.

CAP. XV.

Philosophorum variæ sectæ diuersaque studia commemorantur. Vnde inter sectas farofas quædam peripatetica dicta est, quam Aristoteles condidit. Alia autem secta philosophorum dicta, fuit Stoicorum, cuius princeps fuit Zeno & Chrysippus, vt dicitur à Gel. & recitat Aug. 9. de ciui. Dei. cap. 4. Et Seneca ad Elbiam, dicit quod à Zenone incepta rigida & virilis Stoicorum sapientia, & apud istos dolor dicebatur indifferens, & non malum. Dicebant enim, quod passiones non cadunt in sapientem. Et teste Tul. libro 3. de officiis. ca. 1. dicebant sapientes esse amicos sapientibus, & nihil esse amabilius virtute, vt ponit Tul. 1. de natura Deorum. Dicebant etiam, omnes inscientes insasire, vt ponit Tul. in Tuscul. quæstionibus, libro quarto. Ceterum alia fuit secta Academicorum, qui dicti sunt ab Academia villa, quam Plato studio elegerat, qui de singulis dubitabant, nã que affirmabant certum, quorum opinionem videtur confirmasse Heraclitus. Verumtamè in hoc defecerunt, quia nil certum crediderunt, quia saltem apud eos certum erat, nil certum esse, prout arguit August. In plurimis tamen scientiis & virtutibus huius sectæ philosophi claruerunt, licet in prædicta opinione defecerunt. Insuper alia fuit Epicuro Atheniense, qui posuit voluptatem esse summum bonum, vt ponit Gel. lib. 14. Ponit etiam, duo esse bona, scilicet corpus sine dolore, & animum sine perturbatione, vt ponit Seneca epistola 67. ad Lucilium. Huiusmodi autem secta si felicitatem in voluptate carnis posuerat, reprobanda est, si autem in voluptate mentis, supportanda est. Et ita posuisse Epicurum, Seneca arbitratu libro de constantia sapientis, & libro 4. de beneficiis.

ficis. ca. 2. ubi declarat Epicurum felicitatem in volu-
 prate mentis credidisse. His igitur narrationibus aper-
 te ostenditur multiplicem fuisse philosophorum se-
 ctam, omnium tamen finis fuit attingere sapientiam,
 & licet ad diuinam non peruenierint, humano tamen
 ingenio, artibus, inuentionibusque humanis intende-
 runt, appropriantes grammaticam linae, logicam so-
 phi, rhetoricam Veneri, arithmetica Marti, musicam
 Ioui, geometriam Saturno, astronomiam aliaque
 serutinia aliis conscripserunt. Horum insuper quaedam
 famosa studia commemorantur, quae olim a principi-
 bus studiosis exordium acceperunt. Vtinam ad indo-
 ctis principibus casum habere non incipiant. Vnde
 A exander Nequam lib. de naturis rerum commemorans
 a triqua tempora, sic ait, O felicia antiquorum tem-
 pora, quibus ipsi imperatores mundum superantes seip-
 sos philosophiae dederunt, vt Alexander, Iulius, Prole-
 meus, qui fuerunt viri studiosi, & subdit, cuiuslibet re-
 gni gloria creuit in immensum, quando artium flou-
 runt studia, victoria enim militum, & gloria philoso-
 phiae quasi simul concurrunt. Nam ex quo Graeci Ro-
 manique studia perdidissent, ex tunc semper decide-
 runt. Vnde de regnantibus Atheniensibus, Minerva id
 est sapientia colebatur, vt refert Augu. 18. de ci. Dei.
 Numerus ergo studiorum philosophorum quae famosa
 fuerunt, vt cum historiographis dicamus, fuisse tria ce-
 teris solentiora, quorum primum Atheniense, secundum Ro-
 manum, & tertium Parisiense. De studio autem Athe-
 nensi refertur, quod solennissimum extitit. Vt de ciuitate
 Athenarum, quae liberalium artium atque philosopho-
 rum nutritrix fuit. Vnde Hiero. praebatam ciuitatem
 commendat dicens studio apertissimum fuisse, primoque
 leges tradidit, aliisque ciuitatibus iura transmisit. In
 qua fuit Dionysius Christianae religionis doctor exi-
 mitus. Huius autem studij scilicet Atheniensis intro-
 itus solis patientibus permittebatur. Vnde ad portam ciui-
 tatis sedebat senex ad obiurgandum volentes intrare,
 & si videbat signa impatientiae repellentur, si autem
 patientiae, admittentur. Aliud autem studium scilicet
 secundum dictum Romanum, in quo floruit Ita-
 culum genus philosophorum. Ibi quoque resulerunt Iu-
 lius Caesar, Cato, Virgilius, Tullius. Nam de Iulio quoque
 fuit patet libro de vita Caesaris. De Catone, narrat So-
 linus. Ibi quoque docuit Rhetoricam Augustinus, vt ipse
 met fateretur libr. quint. confessionum. Ceterum aliud
 studium & tertium dicendum est Parisiense, quod flo-
 rare cepit tempore Caroli magni, quod quidem stu-
 dium Alcuinus de Roma pertulit, huiusque studij qua-
 tuor fuerunt fundatores, scilicet Rabanus, Alcuinus,
 Claudius, & Ioanes Scotus. Et prout narratur in chro-
 nicis metropolis Arelatentium tempore Caroli ma-
 gni, duo monachi scoti cum mercatoribus ad Franciam
 accesserunt, & interrogabant, si quis sapientiam emere
 vellet. Ob hoc plerique stultos ipsos putabant, Nihil
 Iominus tamen hoc verba ad regem peruenierunt, qui
 his adductis interrogauit, an sapientiam haberent,
 quam vendere vellet, qui responderunt, quod sic. Qui
 bus r. x. quid pro ea vultis? Qui responderunt, tria pe-
 titum, locum oportunum, discipulos ingeniosos, & vi-
 ctum cum vestitu. Quibus concessis, studium Parisien-
 se inceptum, & ex tunc dilatatum est. Tunc vero tempo-
 ris quoddam castrum dicitur Iseos, sic dictum a nomi-
 ne cuiusdam deorum dicitur Iseos, quae ibi colebatur, quod

castrum Meldunum nunc vocatur, & inde Parisius no-
 men accepit, quia dicitur Parisius, quasi Pariseos, Na
 in hoc par erat, quia supra Sequanam, quemadmodum
 Meldunum sit. De hac ciuitate Parisiensi loquitur Boe-
 tius primo de disciplina scholarium. In ciuitate in-
 quit Iulij, quod Parisius dicebatur, multas artes men-
 dicare prospeximus, ubi ait expositor, quod Iulius Ce-
 sar ampliauit Parisios, sed non fundauit.

Quomodo magicae artes sunt inutiles, & reprobandae.

CAP. XVI.

Magicae artes non sunt nisi seductiones, & ad-
 uentiones diaboli, & ideo inter numerum scit-
 iarum non debent situari, sed potius relectari
 debent tanquam herbae mala, nullatenus seminari in
 agro verae sapientiae. Solent autem artes magicae no-
 minari septem. Quaedam enim dicitur geomantia, cu-
 ius diuinitio sit in terra, geos enim idem est, quod
 terra, & mantia diuinitio nuncupatur. Secunda dicitur
 hydromantia, ab hydros, quod est aqua, quia ciui-
 diuinitio in aqua fieri solet. Tertia dicitur aeromantia, cu-
 ius diuinitio in aere fiat. Quarta dicitur pyromantia
 quae fit in igne. Nam pyr idem est, quod ignis.

Quinta dicitur chiromantia cuius diuinitio so-
 let fieri in manibus. Nam chiromantia est quod manus.
 Sexta dicitur armomantia, cuius diuinitio solet fieri
 in scapulis bestiarum, nam armus scapula est. Sep-
 tima dicitur necromantia, cuius diuinitio solet fieri
 ex mortuorum corporibus, necros enim mortuum
 significat. Harum autem artium magicarum tanta est
 superstitiositas, vt non solum veritatem non conti-
 neant, quinimmo solum mendaciam replent, nec
 solum mala sunt quia prohibita, immo potius ideo
 prohibita, quia pessima & vsque, quaque frivola sunt.
 Verum quia talium artium amatorum haec dicta vo-
 luntaria reputant, nisi oratione aliquali ostenderen-
 tur, Inquitur autem an aliqua in praedictis artibus
 veritas contineatur, & rationibus respondeamus eorum,
 qui eas veras opinari videntur. Scrutanda igitur du-
 bietatis huius veritatem catholicis profiteri habemus,
 praedictas artes, & quascunq; similes frivolas, & inu-
 tiles, falsas omnino existere, ipsarumque studium
 nulli sapientium congruere. Vnde Leuiti. xix. praecipien-
 do dicitur. Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis ali-
 quid sciscitemini. Vnde Saul abstulit magos, & ario-
 los de terra, & interfecit eos quae phytones habebant
 in venae, vt dicitur. i. regum. xvij. Postmodum tamen
 consilium a muliere phytonissa accepit, & non spe-
 raui in domino, ideo interfecit eum dominus & trian-
 stulit regnum eius, vt dicitur. i. paralipo. x. Rursus &
 Manasses a domino punitus fuit, eo quod somnia &
 auguria obseruauit, magos quoque & incantatores
 habuit, vt patet. 2. paralipo. xxxij. vnde eccle. xxxij.
 dicitur quod diuinitio erroris & auguria mendacia,
 & somnia malefacientium vanitas est. Et Zacharia
 x. dicitur quod diuini viderunt mendacium; somnia
 tores loquuti sunt frustra. Sed restat, vt rationibus
 obijcientium respondeamus. Quis enim dicere pos-
 set, quod cum demonibus loqui peccatum esset,
 quia & hoc fecisse Christum legimus, vt patet Mar-
 thae quinto, ubi habetur, quod Christus demonem interro-
 gavit dicens ei Quod est nomen tuum? Qui respon-
 dit legio, multi enim sumus. Si ergo ars magica

cum

cum demonibus loqui doceat, hoc prohibendum non
 apparet. Huic autem ambiguitati fas est respondere.
 Dicendo, quod demonem interrogare magia non est
 sed sortem aut spem constituere in demonibus, super-
 stitiosum est, quod Christum fecisse, abijt vt credamus.
 ait enim vade retro sathana. Huic autem responsoni
 alludit Beda Marthae. viij. Rursus diuinationes quaedam
 struunt veridicas. Na Saul interrogauit de euentu fu-
 turi belli, & a muliere habete spiritum phytonicum res-
 psonum fuit, illud quod postmodum accidit, vt patet
 i. regum xvij. Videntur ergo diuinationes veritatem
 continere, quod abijt.

Nam demonum quaedamque vera praedicunt, sed sub-
 uillissimus ille mendax ideo vera quandoque protret,
 vt suis mendacijs aggreget fautores, nam mentitus si
 semper fuisset, quis ei crederet nullus nimirum, ergo
 si diuinatores quandoque verum dixisse legamus, hoc
 tamen in se non habet ars magica aliqua, sed diaboli
 ca astutia vera quandoque propinat, vt ad superstitio-
 sam credulitate homines alliciat, vnde Augustinus li-
 bro de do. christia. Coeladit, quod omnes tales artes
 ordinantur ad malum finem, vt puta ad deceptionem,
 & idololatriae specie. Sed quid dicemus de Ioseph, qui
 augurari solebat de scypho, qui positus fuit in sacco Be-
 iamin, vt patet Genesi. xliij. Videtur ergo, quod au-
 gurari non sit illicitum. Hinc dicimus, quod Ioseph
 tantummodo se diuinatorem simebat, vt suis fratri-
 bus terrorem induceret, omnes enim suos fratres co-
 gnoscebat, & tamen per augurium ipsos se non cogno-
 scere simulabat. Rursus quid dicemus, quoniam in
 augurijs auguria quaedam fieri creduntur. Vnde
 Hiero. viij. dicitur, quod miluus in celo cognouit
 tempus suum. Refert etiam Eutropius, quomodo Ro-
 mulus a vulturibus suum futurum imperium didicit
 & Carolus magnus hoc idem auium vociferatu acce-
 pit. His vero non obstantibus, auguria vana sunt.
 Auim tamen naturae multae sunt, & temporum va-
 rietatem quandoque designant, nec diuinitio. si tem-
 poris qualitate ab auibus accipere. Quinimo vera
 philosophia est, sed superstitio: veritatem adhibere
 vanitas, & superstitio est. Ministerio tamen diuino aut
 fortassis diabolico iuuamine multa miranda cum au-
 bus fieri poterunt. Nulla est tamen in augurijs adhi-
 beda veritas, nisi quantum ex rerum naturis temporis com-
 nes passionibus accipi possunt. Et hoc est, quod credi-
 mus, Hieremia de miluo dixisse velle. Rursus quid di-
 ceat, qualiter in destructione ciuitatis Hierusalem quidam
 exorcista iudeorum mediantibus herbis quibusdam, &
 aliquibus characteribus quendam demoniacum a dae-
 mone liberauit, & hoc factum fuisse coram Tito &
 Vespasiano refert. Potestas etiam hoc facienda erat exor-
 cistarum Iudaeorum, prout affirmabat, & in signum ex-
 pulsionis demonum ponebant peluim aqua plenam, &
 demon exiens subuertebat, eius autem subuersio suum
 exitum designabat. Albertus etiam de mirabilibus mul-
 ta mirabilia refert facta in partibus Germaniae media
 tibus characteribus impressis in lapidibus preciosis. Ex
 quibus narrationibus videtur sortem merito posse
 poni in his quae per diuinationem fiunt. Nihilomi-
 nus tamen oportet, vt dicamus nullam in istis virtutem
 existere, negare tamen non possumus, mirabilia quam

plurima mediantibus herbis, & lapidibus facta fuisse.
 talium autem virtus non magica sed naturalis est. De
 characteribus autem dicimus, nullam virtutem ip-
 sos habuisse, sed omnia, quae facta sunt aut ex virtute
 officij, aut & fraude demonis peracta fuisse, credere
 libet.

Virtus autem officij haec potuit esse, quia exorciste
 etiam veteris legis sub vocationis & dignitatis ratio-
 ne quaedam agere potuerunt, & sicut de nostris acolytis
 dicimus, sic fortassis super demones aliqualem & for-
 stam magnam potestatem habuerunt. Ceterum quid
 dicemus de arte notoria, quae artem magicam sentire
 videtur. Plures enim ipsam asserunt, validam veracem, &
 efficacem. Huius autem artis libellos duos vidi mihi
 alieno motu exhibitos, quorum vnus incipit, ego sum
 alpha & o. cuius compositor. Ptolemaeus creditur. Ali-
 verò incipit. Ave gratia plena, cuius inuictor Ioannes
 monachus Carnotensis refertur, quorum librorum volu-
 mina prima facie grata apparebant, & diuinationibus
 quam plurimum fauere videbantur, pluribusque tes-
 timonijs praedictorum compositorum quilibet suum
 interitum astruebat. Quid ergo dicemus, nunquid ar-
 ti notoriae, praebimus fauorem, etiam diuinationes
 aspernando? Hoc nequaquam, quia magicis artibus
 atque diuinationibus ars notoria valde & nimis vi-
 cina est. Sed restat, vt satisfaciamus praedictis demoni-
 niis. Ipsis autem satisfacere, facile est. Sibi enim mutuo
 contradicentes, seipsos interimunt. Na Ioannes mo-
 nachus Carno. artem Ptolemaei repudiatur & omnino
 calumniari nititur. eo quod verba quaedam occulta in
 arte Ptolemaei inseruntur, quibus vt affirmat, diabo-
 li inuocantur. Sed mirum vt ipse Ioannes hoc dice-
 re non vereatur, viso, quod suae artis fabulosum com-
 pendium eundem continere defectum inuenitur, ver-
 bis quoque extraneis, & occultis, vt eis potius decipe-
 re quam instruere videatur, & scientiarum infusionem
 sub tali forma deposcit, vt narrare non nisi delusio
 sit Huius ergo artis compositores sibi contradicunt,
 & hoc ideo est, quia ex regno diaboli sunt, omne autem
 regnum in se diuisum, desolabitur. Nunquid etiam
 scientia Dei donum non est, dicente apostolo. i. Cori. xij.
 Haec inquit omnia operatur vnus atque idem spūs, scilicet
 sanctus, diuidens singulis, prout vult. Stultum est
 ergo arbitrari scientiam acquirere posse, diuinum dese-
 rendo cultum. Nam Augu. x. de ci. Dei, allegat Porphy-
 rium fatentem & dicentem, quod ab operationibus dae-
 monum non cōsurgit purgatio animae, nec idoneitas in-
 tellectus, nam soli Deo conuenit, scientias infundere.
 Sic enim legimus Salomonis Sapienciam a domino in
 suscipiam fuisse, vt dicitur. 3. Reg. 2. & ij. paralipo. j. Simili-
 ter etiam fuit infusa in Apostolis. Vnde Lucu. xxj. Ego
 inquit dabo vobis os & sapientiam, cui non poterit
 resistere aduersarij vestri. Adhuc restat, vt dicamus,
 cur demones non possint scientias infundere, cum pos-
 sint corpora transmutare, vt inquit Au. ij. de trin. Hinc
 dicimus demones multa reuelare posse, Deo permit-
 tēte, quantum tamen in eis est, semper decipere. perūt. Ab ip-
 sis ergo, si aliquid bonum procedat, non ipsorum, sed Dei
 donum est. Quis ergo tam amens, vt Deo spreto pro scien-
 tijs diabolū impleret? Omnia etenim Dei sunt. Vnde
 Augu. xxj. de ciui allicitur inquit demones per crea-
 turas, quas non ipsi, sed Deus contulit. Si ergo Deus
 contulit

**SOPHOLOGII LIBER SECVN-
dus qui est de inuentione
ſcientiarum, ſeliciter
incipit.**

De grammatica & eius inuentoribus.

C A P. I.

Grammaticæ exordium inuētoresque narrare ex-
pedi. Ad cuius euidentiam aduertendū quōd gra-
matica dicitur à grammata litera, quia est ſcien-
tia de literis, & cōſequenter de idiomatibus. Vnde ad-
uertendum quōd grammatica docet idiomata congruū
& artiſicioſum commūne nationibus multis, quæ di-
uiſæ quantum ad linguas proprias olim fuerunt. Vnde
autem proceſſu linguarū diuiſio, ſatis patet ex lib. Ge-
neſis. Iſidorus etiā li. 9. c. 2. narrat diuerſitatem lin-
guarum exortam fuiſſe ex edificatione turris Babylo-
nicæ. Nam quidam Nembrotiditas, ſuperbia tume-
ſcens, ut populo dñaretur, ſecutaque Dei a. die poſ-
ſet, turrim altiſſimā cōſtruxit, ſed occasione ſuperbi-
e ſus, linguas diuiſiſſe creditur. De. Pri. enim lingua
unica erat. Idiomatum verō multitudo ſecundum ali-
quos numerata eſt numero filiorum, qui proceſſerūt
à filiis Noe. Sciendum igitur, quōd à filiis Noe proceſ-
ſerunt gentes ſeptuaginta tres, & ſecundum alios ſe-
ptuaginta due, ſcilicet ab ipſo Sem 17. ab ipſo Chā. 11.
& ab ipſo Iaphet 15. & totidem linguarū diuiſio cepe-
ruit. Aduertendum tamē, quod tres ſunt lingue principa-
lores ceteriſque excellentiores, ſcilicet hebræa, græca, & la-
tina. Inter quas linguas prima fuit hebræa, cōm lingua
cū mater nōcupata. Nōtur autē hebræi 22. litteris, qua-
rum inuentor creditur Moyſes. Syrorū autē & Chal-
deorum litteræ creduntur ab Abraham inuentæ fuiſ-
ſe. Hebræorum autem, & Chaldeorum, & Syrorum
litteræ in numero & ſono concordant, ſolis autē cha-
racteribus & figuris diſcordant. Aegyptiorū verō litteræ
Iſis regina inachi filia de græcia veniſſe in Aegyptum
reperit, & Aegyptijs tradidit. Verèque Aegyptij diſſe-
rentes habent litteras quaſdam. ſ. pio vulgo, & quaſdā
pro ſacerdotibus. Secunda lingua principalis dicitur
Græca. Litterarum autem pamarū Græcarum v-
ſum primum Phœnices reperiunt, ut tradit Luca-
nus. Sed Camus Agenoris nauis græcas prim⁹ in græ-
ciam attulit, ſ. 17. & poſtmodum alię litteræ additæ
fuerunt. Nam Palamedes de bello Troiano rediens,
tres addidit & Simonides poſtmodum tres adiunxit,
& tandem Pythagoras Saminus y græcā prius forma-
uit, ut tradit Perſius. habet autem græci litteras quin-
que myſticas, quarum vna dicitur thita, quæ mortem
designat. Nā habet per medium ſui telū ſeu lineā, quæ
ſignū mortis eſt. Vñ iudices olim illā litteram appone-
bant nominibus illorum, quos aſſigi volebant. Secūda
littera myſtica dicitur græcū, quæ designat vitam huma-
nā, eo quod ſemper tēdit ad nativitatē more vitæ huma-
næ. Tertia littera myſtica dicitur tau, quæ figurā habet
dñicę crucis, de qua dictū eſt in Ezechiele ad angelū,
tranſi per mediū Hieruſalē, & ſigna tau in frontibus
viro- rum gementium & dolentium. Rurſum alię due
ſunt myſticę, ſ. prima quæ dicitur alpha, & vltima, quæ
dicitur omega. Et iſtas duas ſibi vēdicat Chriſtus, iux-
ta illud Apoca. i. Ego ſum alpha, & omega, principium
& ſi

& ſinis. Omnes autem litteræ apud Græcos verba cō-
ponūt, & numeros faciunt, nā alpha ſignificat vnum,
duo vta, gamma tria, delta quatuor, & ſic de alijs. No-
randū eſt, quōd oēs litterę Græcæ incipiunt noīa ſua
à propria voce, quam habent & deſiunt in vocalem
ut delta vta & ſic de alijs. Aduertendum etiam, quōd
Græci nō habent litteram b, quinimo & eius loco ha-
bent litteram, quæ dicitur vta. Verū quia latini profe-
runt b ipſam vocant betha, ſed Græci talem litteram
nunquam proferunt, quia ſtrictis labijs nil cōſueve-
runt proferre, laxis labijs & dentibus omnia proferūt.
& hoc modo littera b non poteſt proferri. quinimo
ſonus litteræ b, niſi ſtringatur labia, mutat in ſonum
litteræ v cōſonantis. Vltius notandum quōd alpha
de ſe apud Græcos eſt prima vocalis, & tantum valet
quantum a, ſed ſi iungatur quibusdam vocalibus,
tunc mutat ſonum & fit diphthongus, & ſimiliter di-
cendum eſt de epsilon littera, & de iouha, & de omi-
cron, quæ oēs tres mutant ſonum ſuum quando qui-
buſdam adiunguntur. ut vero quinta vocalis apud Græ-
cos dicitur pura diphthongus, nec ſolet ſcribi, niſi ad-
iungatur ſibi omicron & epsilon. Rurſus ſciendum
quōd iſte quatuor litterę thita, phi, chi, psi non ha-
bentur apud latinos, ſed loco ipſarum plures litteras ſubi-
ſtituit. ſ. pro phi, ſcribuntur pi, pro phi, ſcribuntur ph &
pro chi, ch. Verū Græci etiā carē: alię bus litteris
latinis quæ non habent, nec quæ ſed loco ipſarū ſubi-
ſtituit litteram k. ppa. Vltius eſt notandum, quōd Græ-
ci habent duo omicron, vnum dicitur ma, & aliud io-
ta, & habent ſonum ſatis conformem. In hoc tamen
diſſerunt, quia ita eſt longum & iota eſt breue. Hi
bent etiam ſ. dupl. o, quorum vnum dicitur
omicron & aliud omega, & habent eundem ſon-
um. Diſſerunt tñ in hoc quod omicron breue, & omega lon-
gum. Vñ omicron id eſt paruū o, & omega magnū O.
Rurſus principalit̄ aduertamus, quōd tertia lingua
principalis dicitur Latina, quā plures dicunt eſſe qua-
druplicem. Quædam enim eſt priſca, quædam Roma-
na, quædam mixta, & quædam perfectæ. Omnes ta-
men ſunt vna lingua, ſed à modo prononciandi: talis
diſſerentia orta eſt. Nam diuerſæ nat. oēs d. vltimo
de prononciandi, & etiam quōd eandem linguam
habeant. Sic enim dicimus, quōd gentes orientales
commuſiter verba formant in gutture, ſicut Hebræi
& Syri. occidentales autem formant in dentibus ut
Italici Hiſpani. Gentes autem mediterraneæ verba
formant palato, ut Græci & Aſiani. Ex tali ergo varieta-
te prononciandi diſſerentia prædicta orti potuit. Sed
inquiramus quis litteras latinas inuenit. Refert Iſido-
rus, qui quo ad iſta narratur maximus, quōd nym-
phi Carmentis litteras latinas primo tradidit italicis,
quæ Carmentis aliō nomine vocatur. Nicoſtrates.
Verum xvij litteras ſolum exhibuit, poſtmodum vero
alię litteræ additæ ſunt. Vnde primæ litteræ xvij.
fuerunt iſte a b c d e f g i l m n o p r s t u. poſtmodum
autem h littera pro nota aſpirationis addita eſt, vnde
de propriē non eſt littera ſed aſpirationis nota voca-
tur. Litteram etiam q latinī in proceſſus tempo-
ris inuenerunt, loco cuius veteres ſcribebant.
Hanc autem litteram ſcilicet q non habent Hebræi
nec Græci, ſed ſoli Latini. Rurſus Saluſtius Iudi
magiſter primus litteram k adinuenit, loco cuius

veteres ſcribebant e & q. & ſuperuacuaſa quibusdam
nominantur. Inſuper ex tempore Auguſti x. littera
adiuncta eſt. Et poſtremo tempore eiudem Auguſti
latini à græcis duas litteras mutuauerunt, ſcilicet y
& z. propter nomina græca melius ſcriben-
da prius autem loco z ſcribebant duas ſ, & loco y
ſus y græci ſcribebant i latinum.

Omnibusque computatis, ex xxij. litteris alphabe-
tum latinorum conſtare dignoſcitur. Rurſus gram-
maticæ inuētores enarremus. Nuper enim legi in
quadam chronica marciniana, latinum fuiſſe inuen-
tum à quodam rege romanorum qui nominabatur
latinus & exinde latinum tale nomen accepit. Neſtig
verō grammaticæ fuerunt præcipui ſcriptores, ſicut
Donatus, Priſcianus, & alij quā plures. Ceterum
refert Iſidorus, quōd homines primitus ſcripſerunt
ſuper folijs maluarum, & hoc narrat Catullus. For-
modum autem græci cum ſty o ferreo in ceta ſcribe-
re ceperūt, & ex inde Romani cum ſtylo oſſeo ſcrip-
ſerunt. Vnde in ſatyra quadam romana dicitur, ver-
tus vomeres in cera, mucronēque aremus oſſeo, po-
ſtea vero cines Memphitis chartas papiræas inuen-
runt. Vnde Lucanus. Conſicitur bibulo Memphitis
charta papiræ, & per temporum ſucceſſum reges per
gametorum vſum pergamenū primo acceperunt. Vn-
de pergamenū ita vocatū eſt. Et poſtremo Romani
membranis poliſtimis primo vſi fuerunt. Ceterum
apud romanos AEmilius primus libros compoſuit,
& Marcus Varro eandem bibliothecam primitus cō-
didit. Sed Poſſio bibliothecas Romæ pri⁹ publi-
cauit.

De logica & eius inuentoribus CAP. II.

Logica dicitur. Etymo. Logica eſt rationalis ſcien-
tia, in qua diſputatur, quæſedmodum in cauſis,
aut vñ moribus veritas ipſa quaeratur. Et di-
citur logica à logos, quod eſt ſermo, eo quōd circa
ſermonem ratiocinantem verſatur. A ſo nom. x. etiā
dialectica nominatur, eo quōd diſputatio ex duobus
ſermonibus conſicitur. Hanc autem ſcientiam primus in-
uenit Plato, qui floruit categorijs, Poſtmodum ei⁹
diſcipulus Porphyrius floruit illogog s, & Boetius ſo-
phismatibus argut. ſque argumētibus. Anſtoleſes
quoque libros quā plures moſ ſcripſit de hac ſcien-
tia, videlicet librum perihermeniam, in quo agit de ter-
minis, librum prædicamentorum, in quo agit de ordi-
ne terminorum ad ſua genera, librum priorum, in
quo agit de ſyllogiſmibus, librum elenchorum, in quo
agit de fallacijs, librum poſteriorum, in quo agit de
demonſtrationibus. Auguſtinus etiam logicam ſcrip-
ſit, quam incompletam vidi. Vltius aduertendum,
quōd dialectica dicitur ars artium, ſcientia ſcientia-
rum, ſine qua nulla ſcientia perfectè ſcietur. vnde I-
ſidorus li. 2. dialectica eſt diſciplina ad d. gnoscendas
terū cauſas inuenta. Alio ergo modo pot. dici, quōd
logica tres habet partes, quia ſcilicet conſiderat de
terminis, de propoſitionibus, & de argumentis, vnde
argumentatio eſt ſubiectū logicæ, eo quōd oia logi-
ca cōſiderantur, ad argumentationē reducuntur. Ar-
gumentationis duo ſunt genera, quia quædā eſt for-
malis, ſicut ſyllogiſtica, quæ tenet in omnibus ter-
minis conſimili forma retenta. Forma autem tunc
tenetur, quādo qualitas & quātitas propoſitionū ſer-
uantur. Alia eſt argumentatio materialis, quæ tenet
ſolum

Sophologij libri primi.

FINIS.

solummodo gratia terminorum. Cuiusmodi sunt cō
sequentiæ in locis. Rursum in dialectica quædam so
phistica dicuntur insolubilia, non quia solui non
possunt, sed quia de difficili solvantur, rōne multipli
cationis, eo q̄ falsificant seipsa. Vt in logica est
quædam ars, quæ dicitur obligationū, per quā doceat
homo pertinētē respondere, & propter concessionem
possibilis, ab impossibili cauere. Hæc autē omnia & si
milia speciali tractu indigent. Pro nūc autē scire suffi
cit, quod dialectica docet verum à falso discernere, li
citē arguere, fallacias euitare, & huiusmodi.

De Rhetorica & eius inuentoribus.

CAP. III.

Este Isidoro rhetorica est bene dicēdi sciētia, &
sienominatur à copia locutiōis. Nā thesis apud
Græcos locutiō dicitur. Differt autē rhetorica
à dialectica in duobus, prout tēgē Boetius in Top. Primo,
quia dialectica cōsiderat orationes in se sine circūstā
tiis, nō curādo dē rebus. Rhetorica verō cōsiderat, cur,
quis, quā, ubi, & huiusmodi. Secundo differūt, quia dia
lectica vtitur propositiōibus breuibus, & discōtinuis,
rhetorica verō cōtinuo sermone perorat. Sciētia autē
inuentores apud Græcos fuerūt Gorgias Hermago
ras, & apud Latinos floruit Tullius. Finis autē rhetori
cæ est pulchrē loqui, verum suadere, & huiusmodi,
quibus orator in suo sermone placidus redditur. Cō
tinet autē rhetorica colores varios. Nā quidā dicitur
colores verborū, quorū ornatū cōsurgit ex verbis à vo
cabulis cuiusmodi sunt repetitiō, gradatiō. Nā repe
titiō cōsurgit ex repetitiōe alicuius dictionis, in plu
ribus orationibus conuenienter se habentibus, sicut
diceremus superbia fecit cadere potentes, superbia
tenūciat amicum, & parē cōtēuit, superbia semper pe
dit p̄gressu, patrique recusat. Alij autem sunt colores di
cendi sciētiarū, quorū ornatū nō ex terminis, sed ex re
bus & sententiis accipitur, cuiusmodi sunt colores
qui dicuntur similitudo, cōtrariū. Sicut enim de su
perbo dicitur similitudo, cōtrariū. Sicut enim de su
perbo dicitur, hic more lapidis duri intumescit,
humilē terrā, ex qua processit nō imitatur de his autē
omnibus latius multo alibi scripsit. Rursum adnere
dum, quod à rhetorica dicitur sunt rhetores, alio nomi
ne dicuntur oratores, quorum institutiō facta fuit pro de
fensiōe iuris reipublicæ. Vnde Quintilianus in libro
de oratoria institutiōe dicit, quod orator debet esse
vir celebris, & in reipub. debet tenere statū mediū, nul
lūque formidare, iuri assistere, decreta tenere. Vnde
Isidorus lib. etymologi. Orator inquit est vir bonus,
dicendi peritus, vitæque moribus, & artibus imbutus,
cui scilicet oratori memoria maximē cōgruit, quia te
ste Tullio. li. de oratore. Memoria est thesaurus om
nium rerum, qui nisi rebus inuentis custodiat, om
nia in mente oratoris pereunt.

De nomine poetriæ, & de auctoribus eius, & sine propter
quem inuenta est.

CAP. IIII.

Alpharabius in libro de diuisione sciētiarū dicit
poetriā esse vltimā partē logicæ. vnde dicit, q̄
poetria est sciētia ordinādi metra secundū
proportionē dictionū & pedū. Nihilominus tamen po
etria propriē non habet pro obiecto metricare, sed
potius fingere, siue sit i profa, siue i metro. Vnde po
etria dicitur à poeco quod est fingere. Huius autē sciē
tiæ multi fuerūt auctores famosi, sicut Homer⁹ apud

Græcos, Virgilius apud Latinos. Narrat Laeta lib. ij. e.
xiiij q̄ poetria inuenta fuit à sapiētibus Romanis, eo q̄
veritatē clarē dicere non audebāt. Ob hoc fictis ser
monibus loqui didicerūt. Vnde Ouidius ob hanc cau
sam librū de tristibus cōpēgit, in quo poetico sermo
ne ea descripsit, quæ plano eloquio dicere nō aude
bat, vt patet librū eius intuenti. Rursum sciēdi, quod
poetria nō est inuenta propter mentiri, aut propter
turpia de diis fingere. Quinimmo Buccatius nouellus
poeta. libro de genealo. de eorū illos poetas redarguit,
qui suorū deorū canūt illecebras. Fnis ergo poetriæ
nō est mentiri vel irritare, sed ex similitudinibus re
rū vnā pro alia intelligere, & ita veritati semper intri
ta, ficto sermone suum conceptum exprimere.

Quis enim crederet Argum habuisse oculos cen
tum, aut Iō in vaccam conuersam fuisse, aut Lyca
onem in lupum? Hæc enim omnes fictiones fuerunt,
nō tamen mendacia. Quinimmo aliquas historias ve
ras ad mentē auctoris referunt, & nos alias historias
per illas intelligimus, quia vt plurimū mentē poeta
rū ignoramus. Verbi gratia si Romæ virgo aliqua vi
lata fuerit ab imperatore, cuius virginis custos fuisset
vir aliquis occularissimus & sapientissimus, vnde quid
Virgilius rationabiliter fingerit non potuit Iō à Ioue
violatā fuisse, & Iō in vaccam cōuersā ratione pecca
ti carnis, quod brutale est. His enim similitudinibus
fictiones rationabiliter inuēte fuerūt, & ex bona sciē
tia procedūt ingenioque sano. Sunt autem poetarum
septem genera secundū septē modos, secundū quos
cōtingit facere poeses. Vnde poesis septem sunt spe
cies, scilicet comedia, tragoedia, iuuectiua, satyra, fa
bula, historia, argumentum. Est autem comedia poe
sis habens principium triste, finemque laetum. Trage
dia verō à iato principū inchoat, & tristē finem ha
bet. Iuuectiua autem est carmen reprehensorium ma
la intentione compositū. Satyra est carmē reprehen
sorium bona intentione cōpositū. Fabula est narra
tiō, quæ nec vera nec verisimilis est ad litterā, verum
tamē aliquā veritatem semper intendit, alias nō me
reretur dici poesis. Historia autem est rei gesta narra
tiō. Argumentū verō est rei vilis voluntaria similitudo.
Sciēdi insuper quod poete, quidā dicuntur lyriici,
eo quod eorū carmina cum lyra canebant. Alij verō
dicuntur tragœdi, eo quod quādo canebant sua car
mina, habebant hircum pro p̄ramio, q̄ apud Græcos
vocabatur tragos. Alij autē appellati sunt comedi à co
mestatiōe, eo quod homines solebāt post cibū, vt pu
ta post prædiū ire ad audiēdiū carmina eorū. Alij autē
dicuntur satyrici vel satyri à saturitate, eo quod de
pluribus rebus canebant, & audiētium animos sau
rabant. Notandū insuper, quod quidā sunt poeses, in
quibus solus poeta loquitur, sicut Virgilius in Georgi
cis, & dicuntur characteres. Aliæ sūt autē, in quibus nū
quā poeta loquitur, vt in Buccolicis, & dicuntur car
mina dramatica, & huiusmodi sūt cōmuniē tragoedi
cæ & comedix. Aliæ autē poeses sunt mixtæ, quia sci
licet poeta aliquādo loquitur, & aliquādo nō, & hu
iusmodi est liber Aeneidos. Ceterum aduertendū,
quod poesis multa sortitur nomina. Nā quādoq̄ di
citur prosa, quādo scilicet nō habet legem pedū, seu
certos pedes. Aliquando autem dicitur metrica, seu
ra, quando certis pedibus mensuratur, quandoque
etiam

etiam carmē rhythmicum vocatur, quia sine simili ter
minatur, & si carmen contineat paucos versus à qui
busdam vocatur italicum. Si autem contineat duos
versus vocatur dyfticon. Si autem vnum cōtineat ver
sum, vocatur monostichon, & si carmina multos con
tineant versus & de multis rebus, tunc vocantur cō
tiones. Si autem carmen loquatur de pastoribus, vo
catur bucolicum, & dicitur à bobus, si loquatur de
gestis hominum fortiū, tunc dicitur heroicum. Nam
hæc omnia Græcè dicuntur viri acrei & celo digni propter
sapientiam & fortitudinem. Si autē carmen cōtineat
miserias, tunc dicitur elegiacum. Et si contineat la
mentum vocatur threnos. Si conueniat sepulchro, vo
catur epithaphium. Si carmen sit aliquis titulus, vel
supercriptio, vocatur epigramma. Insuper fabulæ
sunt duplices, quædam enim dicuntur Elopicæ, vel
quæ fingunt animalia bruta mutuo loqui. Aliæ sunt
Lybisticæ, quæ fingunt homines cum brutis loqui, &
econuerso. Hic tamen dicendū videtur, quo iure poe
tria debeat admitti. Plures enim eam inuadunt, eo q̄
vel ipsam nesciunt, vel quia turpia quædam in poetas
legerunt.

Quomodo poetria non est contemnenda & quali
ter poeta claruerunt.

CAP. X V.

Poetæ plures olim famosi fuerunt. Inter quos cla
rissimus & optimus, vt inquit Augustinus v. de
ciuitate dei. c. iij. qui Virgilius dictus est à virga, eo q̄
mater eius somnauit se peperisse virgam quandam,
quæ vsque ad cælum pertingeret, quod nihil aliud
fuit, nisi quod Virgilium partura erat, qui loquendo
de altis, cælum tangeret, vt ait Hugo. Hic autē Virgi
gilius in philosophia, & necromantia peritissimus
fuit, mirabiliūque ipsum fecisse refert Alexander ne
quam libro de naturis rer. Refert enim, quod cum ci
uitas Neapolitana peste sanguifugarū vexaretur, li
berata est ab eo, proiciendo sanguifugam seu hiru
dinem auream in fundo putei, eolūtisque multis an
nis postmodum prædicta hirudo de puteo extracta
est, mox tota ciuitas repleta est hirudinibus infinitis
seu sanguifugis, nec sedata est pestis antequam san
guifuga aurea in puteū mitteretur. Rursum de ipso
refert idem, quod pontem aureum cōstruxit, & Ro
mæ palatium solenne ædificauit nomen coliseum,
in quo cuiuslibet regionis imago ligneam campanā
manu tenebat, & quotiens aliqua regio Romanis te
bellabat mox campana imago regionis illius pulsa
bat, & hastam vibrabat illā in partem, quæ regiōne
illam respiciebat. Hoc enim ideo narrat Hugo. Vnde
licet arti necromanticæ laus nō debeat, operibus
tamen Virgiliij admiratio debetur, eiusque subtilitas
huiusmodi narrationibus declaratur. Rursum alij fue
rūt famosi poetæ, vt Quidius, & qui præcessit Home
rus, quorū dicta quasi vaticinia vocati sunt. Floruit
etiam Escopus, cuius fabulas cōmendat A. Gellius li
bro iij. Sed mirum est, si fabulæ sint mendosæ, an ipsis
viti liceat. Quibusdam enim apparet, non licere, quo

niam ars poetica inter scenicas seu meretriculas nu
meratur, vt ponit cōmentator Boetij primo de cō
solatione, ca. primo. Vnde Plato iussit poetas à ciuita
te expelli, eo quod dicebat eos virtutibus inimicos,
& in hoc cōmēdat eum Tullius in Tusculanis qua.
li. ij. Quibusdam igitur videretur poetriam detestandā
fore quorū imaginatio non credo, quia poetria vti
lis est, si debito inicitur fini, si licito exerceatur vsu. Vn
de Aug. li. i. confessionum, loquens de poe. sic ait, Di
dici in eis multa verba vitia. vnde & sacra scriptura
fictionibus vti quandoque inuenitur, Nam in li. iudi
fertur ligna sibi regē fecerunt, sed quomodo regem
fecerunt si loqui nesciāt. Reuera sic fictio fuit, quod
significatio intenta verissima fuit. Itaque non sine fi
ctum quod intēditur. Si fictum est quod ex prædictis
verbis prima facie concipitur. De vera autem poetria
conformiter fatebimur, cuius finis non est mentiri,
sed verbis fictis veritatem describere. Verum fictio
num quædam sunt vanæ & inutiles, aliz autem vtilēs.
Vnde Macrobius li. i. super somniū Scipionis. Quædā
inquit sunt fabulæ voluptatis gratia, & aliz sunt ex
hortationis causa. primas illuminauit sapientia, & in
alijs quandoque loquitur. Vnde sicut dicitur in li. de
ortu scientiarum, sancti Doctores in libris suis quan
doque fabulas introduxerunt, sicut Ambrosius. qui in li.
ij. de officijs recitat fabulam de illo qui inuenit anu
lum in equo æneo sub terra, quem cum haberet in
manu à nullo videri posset, de qua fabula dicit Ambro
sius, quod & si vim veritatis, non habeat, tamen ratio
nē habere, vt iuxta eā possit veritas manifestari. Ean
dem etiā fabulā narrat Tullius iij. de officijs. Tales
igitur fabulæ quibus veritas prætenditur, reproban
dæ non sunt. Vnde idem Ambrosius super Luc. ix. An
referret fabulam de illo rege qui cum aliquent anu
lum aurum fiebat, & sic ferula mortalia sibi fiebant
aurum, & cibus in ore nō alim ēta sed vulnera dabat,
potum quoque deglutire nequibat. Talia inquit Am
brosius, sunt beneficia idolorū, vt cum videretur pro
desse plus nocēat. Ecce videmus fabulam documen
tum prætendisse. Rursum Aug. li. ij. sermonū, sermo.
xxvij. introducit fabulam illius, de quo fertur, quod
vires suæ augebantur, quotiens terrā tangebant. Cum
que ergo pugnaret eo pacto, quod aduersarius eum
prosternebat, ille viribus præualebat, quam fictionē
Christo conuenisse August. tradidit, qui cecidit per
mortem, vt gloriosus resurgeret. Cæterum Hierony
mus epistola. xix. introduxit fabulam Escopianam de
cane tenente os in ore, qui cum vidisset maiorem
vmbra ossis in fonte, os quod tenebat, dimisit pro
pter vmbra. Ex his ergo apparet, quod fabularum
quoddam est genus vtile & sacris eloquijs quādoque
honestum. Sed quid dicemus ad ea, quæ in contra
riū obiectebantur. Dicebat enim A. Gellius, quod poe
tria meretricula est, ratione cuius Plato poetas ex
pulsit ab vrbe referente Tullio. Dicemus enim quo
niā poetria ideo meretricula dicitur, quæ ex principa
libus sciētiis nō est vna, sed inter min⁹ principales nu
meratur. Alias enim sapientiæ nō assistit, cui tamen
assistebat, vt etiam inquit præallegat⁹ expositor Boe
tij. Rursum ad Platonē dicimus quod illos reprobauit
poetas, quib⁹ mētri vsus est, & quorū fictiōes turpia
sonāt. Alios autē poetas repudiare nō inuēdit, quorū
scilicet

scilicet fictiones veritate pretendant. Alias enim doctores sancti ipsas exponendo Christo non applicaverunt. Insuper & philosophos fabulas ut nominamus. Vnde Apuleius libro de deo Socratis fabulam introduxit de cornu tenere carnem in ore, cui cum dixisset vulpecula, quod cignus melius cantabat illo, volens coruus probare contrarium, aperuit os, & sic emisit carnes ex ore, & volens carere potius crocitavit quam cantavit, solumque defectum publicavit. Hæc enim fabula præstendit hanc veritatem, quia scilicet multi se magnificare volentes, ultra modum ruinam patitur. Insuper T. Livius lib. secundo introducit fabulam de conspiratione membrorum contra stomachum, ex hoc quod omnia consumebat in quibus laborant membra. Et cum fuisset adiudicatum quod stomacho nihil daretur, membra omnia languerunt. Vnde oportuit stomacho terum dare necessaria, ut membris distribueret. Hæc siquidem fabula hanc præstendit veritatem, quia scilicet multi aliorum bonis derogant, à quibus tametsi subtrahantur, & cum procuraverint illum destructionem, ipsi procurantes indiligentiores sunt illi, utque vel illorum procurant restitutionem, cui vel quibus subtrahendum suaserunt. Hanc etiam eadem vel quibus subtrahendum suaserunt. Hanc etiam eadem vel quibus subtrahendum suaserunt. Hanc etiam eadem vel quibus subtrahendum suaserunt.

De arithmetica secundum Isidorum.

C A P. VI.

Arithmetica est disciplina numerorum. Græci enim numerum rithmon vocant. Quam scriptores cæterarum litterarum inter disciplinas mathematicas ideo primam esse voluerunt, quoniam ipsa ut sic, nulla alia indiget disciplina. Musica autem, & geometria, & astronomia quæ sequuntur, ut sint atque subsistant, istius egent auxilio. Numeri disciplinam apud Græcos primum Pythagoram nuncupant scripsisse, ac deinde à Nichomaco diffusius esse dispositam. Quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius transtulerunt. Quid sit numerus? Numerus est multitudo ex unitatibus aggregata. Nam unum semen numeri, non numerum esse dicimus. Vnde numero nomen dedit, & à sui frequentatione vocabulum indidit. Unus à Græco non men trahit, Græci enim unum, en dicunt, sicut duo & tres, quos illi dyo & tria appellant. Quattuor verò à figura quadrata nomen sumpserunt, quinque verò non secundum naturam, sed secundum placitum voluntatis vocabulum acceperunt, ab eo, qui numeris nomina indidit. Sex autem & septem à Græco veniunt. In multis enim nominibus, quæ in Græco aspirationem habent, nos pro aspiratione, ponimus. Inde est, quod pro ex, sex, & pro epta, septem, sicut pro herpillo herba, serpilum. Octo verò per translationem sicut illi, & nos ita. Illi ennea nos novem. Illi deka, nos decem. Diæti à decem Græca etymologia, eo quod ligat & coniungunt infra iacentes numeros. Nā defimeyin coniungere vel ligare apud eos dicitur. Porro viginti sunt

decem bis geniti v, pro b. litera posita. Triginta, quod trinario devario gignantur, sic vsque ad nonaginta, Centum verò vocati à centu, quod est cicutus, ducenti à duo, & centum, sic & reliqua vsque ad mille. Mille verò à multitudine, inde & militia. Quid præstent numeri. Ratio numerorum non contentenda est. In multis enim sacrorum scripturarum locis quantum mysterium habeat lucet. Non enim frustra in laudibus Dei dicitur, omnia in numero, mensura, & pondere facta, tenarius namque numerus qui partibus suis perfectus est, perfectione, mundi quodam numeri significatione declarat. Similiter & xi. dies quibus Moyses, & Helias, & ipse dominus ieiunaverunt, sine numero rithmone non intelligitur. Sic & alij scripturis sacris numeri exstant, quorum figuram non nisi periti homines scire solvere possunt. Datū ē nobis ēt ex aliquā parte sub numerorū cōsistere disciplina, quā horas per se discimus, quādo mēsiū curricula, spaciū anni redduntis cognoscim⁹. Per numerū siquidem cōfundamur, instrumimur, tolle numerū rebus omnib⁹, & omnia pereunt, adime seculo cōpuit, & cuncta ignorantia cōplectuntur, nec differre possunt à cæteris animalibus qui calculi nesciunt rationem.

De geometria inventoriis, & de vocabulo eius.

C A P. VII.

Geometria disciplina primum ab Agyptiis reperita fuisse dicitur, quia inundate Nilo, & omnibus possessioibus eius limo obductis, initium terræ videbantur per lineas, mensura nomē arti debet, quæ deinde lati⁹ acumine sapiētū cū pfecta est, & maris & cæli & æris spacia metiuntur. Nā provocati studio hinc caperunt post terræ dimensionē & spacia quærere, quæ toto intervallo luna à terris à luna sol ipse distaret, & vsque ad verticē celi quāta mensura discederent, sique intervalla ipsa cæli orbisque ambitum per numerū stadiorū rōne probabili distinxerūt. Sed quæ extera dimensionē hæc disciplina, initium sumpsit, & initium sui & nomē servavit. Nā geometria de terra, & de mensura nūcupata est, geos enim Græcè terra vocatur. Latine, & metros mensura. Huius discipline ars cōtinē in se lineamēta, intervalla, magnitudines, figuras dimensionē, & numeros. De divisione geometriæ. Geometria quadripartita est divisa, in planū, in magnitudinē rationalē, in figuras solidas, & magnitudinē numerabilē. Planæ figuræ sunt, quæ & longitudine & latitudine cōtinētur, quæ sunt iuxta Platonē numero quinque. Numerabilis magnitudo est, qui numeros arithmetice dividi pōt. Magnitudines rōnales sunt quarū mēsurā scire possumus. Irrationales verò, quarū mēsurā quātitas cognita non habetur. De differentia geometriæ arithmetice, & musicæ inter eas hoc intercessit ut media invenias.

In arithmetica primo si quæris mediū aliquorum numerorum, coniungis extrema, & dividis, & facis medium, ut puta fac extrema esse sex, & xij. simul vigis & faciunt xvij. partibus media, & facis ix. quod est analogicum arithmetice, ut medium. Nam quot modis superat primum tot superatur ab extremo, supat enim sex tribus monadibus, & bis supatur xij. secundū geometricā verò ita q̄ris, extremam multiplicata unū faciūt, quātū media multiplicata, ut puta x & xij. sint extrema illa multiplicata, faciunt lxxij.

Media

Media autem, quæ sunt octo, & novem, multiplicata, etiam tantumdem faciunt. Secundum musicā ita quæris, in qua primi parte superatur medium à primo, eadem extremi parte superatur medium ab extremo, ut puta octo duabus partibus superant sex, quæ duæ partes sunt tertia senarij pars, ideo media pars, scilicet octo in quatuor partibus ab ultimo superatur, quæ est xij. cuius quidem numeri tertia pars est quatuor. Quod numeri infiniti existit. numerum autem esse infinitum certissimum est, quoniam in quocunque numero finem faciendum putaveris, idem ipse vno addito, non dico augeti, immo quantumlibet sit magnus, & quantumcunque ingentem multitudinem contineat in ipsa ratione atque scientia numerorum non solum duplicari, verum etiam multiplicari potest. Ita verò suis quisque numerus proprietatibus terminatur, ut nullus eorum par esse cuicunque alteri possit, ergo & dispartes inter se atque diversi sunt, & singuli quinque finiti sunt, & omnes infiniti sunt.

De musica, & eius utilitate.

C A P. VIII.

Artis musicæ multæ sunt utilitates. Ad cuius declarationem animadvertendū, quod teste Aristot. 8. Polit. iuvenes debent erudiri in musica. Nempe iuvenes plus cæteris hominum statibus in continua mutabilitate deolvuntur, & lascivius infestantur. Ipsis igitur vtile est, ut operibus de bonorum genere complacenter adhaereant. A ias enim iuvenes lasciviz deseruiunt, itaque cum senuerint, impietatis amatores erunt, quoniam, ut dicitur lib. Ethico. in iis delectari est nobis, ut illa, in quibus ab infantia delectari incipimus. Si ergo iuvenis in musicalibus eam reperit complacentiam, quam in vanitatibus quære re solet, sibi autem facile apparebit, quæ prava sunt relinquere, & potiori complacentia animam exhibere. Ex quibus colligitur prima musicæ utilitas, quæ est iuvenes à malis complacentiis evocare. Alia utilitas est, quia lætificat tristes, & lætos magis ac magis lætificat, ut ponit Aristot. in suis problematibus part. ix. problemate primo. Et idem Aristot. viij. polit. anima inquit naturaliter delectatur in musica, & facit animas sic intentas, ut nihil aliud cogitent, sicut dicit Cassiodorus. Rursus Constantinus in suo viatico refert, Ozpheum dixisse, quod per suam musicam mirabat principū corda de tristitia ad lætitiā. Cæterum musica excitat dormientes, & dormire facit vigilantes, sanat etiā à melancholia. Vnde Aristot. in politici dicit, quod musica est amica omni ætati, & signanter iuvenili. Vnde musicam amat animalia bruta, sicut boues, cerui, aues, & pisces. Nā aues incessanter cantat, si audiant cantantes, & pisces ad melodiam congregantur. Vnde refert Gellius li. xvij. Noctium Atticorum, quod citharista Ariō in mari proiect⁹, à delphinis salvatus est, eo quod cithara dulcē sonū peregerat, priusquam submergeretur, & idem refert Plinius. Fingit etiam Ovidi⁹, quod Orpheus citharæ pulsatione arbores congregavit. Hu⁹ autē artis melodiam non pendens rex Mida, aut saltē malē de musica iudicās, aures suas in aures a sineas mutatas habuit. Vnde Perseus Auriculas atheni rex Midas habet. Dixerat enim, quod deus Pan dulcē harmonisabat cū cannis segetalibus quam Apollo cū cithara. Et licet hæc fictio sit, tamē

designat, sano intellectui harmoniam placere debere.

De inventoriis artis musicæ. C A P. IX.

Musica restat inventores designare. Ad cui⁹ euidentiā cōmemoremus ea, quæ legimus. Referunt enim Græci Pythagorā philosophū musicæ artē ex sonis malleorū primū excogitasse. Audire enim ex malleis sonorum disparitatem aut melodiam causari conclusit merito harmoniam humana voce per amplius fieri posse. Huic etiam narrationi alludunt Boetius & Macrobius. Alij autē Tubal musicæ inventorem extitisse volunt, de quo tradit historia, quod cum artē musicæ adinvenisset, in columna duplici eam scripsit, quarum vna marmorea, & altera lateritia. Audierat enim Adā prophetasē, duo futura mundi diluvia, unū scilicet aquarū, & aliud igneum. Ut igitur ars per eum inventa, non deleteretur, ipsam in marmore scripsit, ne per aquā periret, & in lateribus, ne per ignem aboleretur. Vnde Iosephus has duas columnas narrat Syriæ hucusque permanentes. Huic autē narrationi alludit Moyses genere v. Patrem enim musicorum ipsum appellat. Cæterū aliqui dicit Moysē musicæ inventorē fuisse, aquarūque sonitu harmonias penitus perpendisse. Rursus quidā veteres philosophi harmonias dicunt à celorū motibus originē accepisse, affirmantes, quod ex celorū motibus maxima confurgit melodia, ratione confricationis corporum celestium, in quibus creditur maxima amicitia, seu concordia, ut docuit Empedocles. Insuper affirmaverunt, quod ab orbibus celestibus maxima causatur melodia, sed non perpendimus, eo quod, ut dicunt, ab exordio natiuitatis sub orbibus nutriti sumus, & ita assiduitate audire non credimus. Ob robur autem suæ imaginationis inducunt exemplum de ijs, qui à iuventute nutriti inter fabros, malleorum ictus aut non audiant, aut saltē se audire non arte dunt. Huic opinioni proximus videtur fuisse Plato, qui super quemlibet orbem celestem unam sytrem stare putavit. Hæc autem opinionē reprobat Aristot. li. de proprietatibus elementorum, & secundo celi. Harū autē narrationū cōtrouersia nec rōne, nec experientia dissolui potest. Non enim ratione, quia in facto historiarū narrationibus credere oportet, nec experientia, quia prædictæ narrationes nostra tēpora præcesserunt. Arbitrādū est, tamē quod multi fuerūt inventores iuxta varietatē tēporum & regionū. Si autē quæramus, quis inter omnes inventor primus extiterit, puto quod ipse Tubal primus fuit, quia cæteros tempore præcessit, sacra etiam scriptura ipsum inventorem commemorat, alios autem nequaquam.

De astronomia & eius inventoriis.

C A P. X.

Astronomia est astrorū lex, quæ cursus syderū & figuras & habitudines stellarū circa se, & circa terrā indagabili rōne percurrit. Astronomiam primi Agyptij iuenerunt. Astrologiā verò, & natiuitatis obseruatā Chaldei primi docuerunt. Abrahā autem instituisse Aegyptios, in Astronomia Iosephus auctor asserit. Græci autē dicūt, hæc artē ab Athlāre pri⁹ exco gitatā. Ideo dicit⁹ est sustinuisse celū. Quisq̄ ille fuerit moru cæli & rōne animi excitatis p tēporū vices, per Astrorū rotas, diffinitōsq̄ cursus, per intervallo rum spacia moderata consideravit, dimensionēs quasdam

scilicet fictiones veritate pretendant. Alias enim doctores sancti ipsas exponendo Christo non applicaverunt. Insuper & philosophos fabulas ut nouimus. Vnde Apuleius libro de deo Socratis fabulam intro duxit de coruo tenente carnem in ore, cui cum dixisset vulpecula, quod cignus melius cantabat illo, volens coruus probare contrarium, aperuit os, & sic emisit carnes ex ore, & volens carere potius crocitauit quam cantauit, suumque defectum publicauit. Hæc enim fabula præterdit hanc veritatem, quia scilicet multi se magnificare volentes, ultra modum ruinam parant. Insuper T. Lilius lib. secundo introducit fabulam de conspiratione membrorum contra stomachum, ex hoc quod omnia esumebat in quibus laborant membra. Et cum fuisset adiudicatum quod stomacho nihil daretur, membra omnia languerunt. Vnde oportuit stomacho terum dare necessaria, ut membris distribueret. Hæc siquidem fabula hanc præterdit veritatem, quia scilicet multi aliorum bonis derogant, à quibus iam substantiarum, & cum procurauerunt illum destruere, ipsi procurantes indiligentiores fiunt illi. usque vel illorum procurant restitutionem, cui vel quibus subtrahendum suaserunt. hanc etiam eadē fabulam introduxit Policia. li. v. ca. ij. Ex quibus omni bus clarè patet, poemata non esse repudianda eo modo quo aliqui poetria ignorantes, repudiant, quia teste eodē Policia. li. vij. cap. ix. Sicut omnia animantia fuerunt cõcessa homini, excepto quod non debuit comedere carnem cum sanguine, ut patet Gen. ix. Sic omnes scripturae tam poetarum quam gentiliū legi possunt ad utilitatem, exclusis tamē erroribus, quæ per sanguinem intelliguntur.

De arithmetica secundum Isidorum.

CAP. VI.

Arithmetica est disciplina numerorum. Græci enim numerum *arithmon* vocant. Quam scriptores ceterarum litterarum inter disciplinas mathematicas ideo primam esse voluerunt, quoniam ipsa ut sic, nulla alia indiget disciplina. Musica autem, & geometria, & astronomia quæ sequuntur, ut sint atque subsistant, istius agent auxilio. Numeri disciplinam apud Græcos primum Pythagoram nuncupant scripsisse, ac deinde à Nichomaco diffusus esse dispositam. Quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius transtulerunt. Quid sit numerus? Numerus est multitudo ex unitatibus aggregata. Nam vnum semen numeri, non numerum esse dicimus. Vnde numero nomen dedit, & à sui frequentatione vocabulum indidit. Vnus à Græco nomen trahit, Græci enim vnum, en dicunt, sicut duo & tres, quos illi dyo & tria appellant. Quattuor verò à figura quadrata nomen sumpsit, quia quæquæ verò non secundum naturam, sed secundum placitum voluntatis vocabulum acceperunt, ab eo, qui numeris nomina indidit. Sex autem & septem à Græco veniunt. In multis enim nominibus, quæ in Græco aspirationem habent, nos pro aspiratione s, ponimus. Inde est, quod pro ex, sex, & pro epta, septem, sicut pro herpillo herba, serpilum. Octo verò per translationem sicut illi, & nos ita. Illi ennea nos nouem. Illi deka, nos decem. Di à decem Græca etymologia, eo quod ligat & coniungunt infra iacentes numeros. Nā desmeyerin coniungere vel ligare apud eos dicitur. Porro viginti sunt

decem bis geniti v, pro b. littera posita. Triginta, quod ternario denario gignatur, sic vsque ad nonaginta. Centum verò vocati à centu, quod est cingulus, ducenti à duo, & centum, sic & reliqua vsque ad mille. Mille verò à multitudine, inde & militia. Quid præstent numeri Ratio numerorum non contenta est. In multis enim sacrarum scripturarum locis quantum mysterium habet lucet. Non enim frustra in laudibus Dei dicitur, omnia in numero, mensura, & pondere facta, & cetera. Enarius namque numerus qui partibus suis perfectus est, perfectior est, mundi quadam numeri significatione declarat. Similiter & xl. dies quibus Moyses, & Helias, & ipse dominus ieiunauerunt, sine numero cognitiōe non intelligitur. sic & alij scripturis factis numeri existunt, quorum figuras non nisi periti huius artis scire solere possunt. Datū tñ nobis est ex aliqua parte sub numerorum consistere disciplina, quoniam horas per ea distimus, quādo mensuram curricula, spaciū anni redeuntis cognoscimus. Per numerū siquidem ne confundamur, instrumur, tolle numerū rebus omnibus, & omnia pereunt, adime seculo cõputū, & cuncta ignorantia comprehenduntur, nec differre possunt à cæteris animalibus qui calculi nesciunt rationem.

De geometria inuentoribus, & de vocabulo eius.

CAP. VII.

Geometria disciplina primum ab Agyptiis reperi fuisse dicitur, quia inuadente Nilo, & omnibus possessiōibus eius modis obdudis, initū terræ diuidebantur per lineas, mensura nomē arti debet, quæ deinde latius acumine sapientiū cum profecta est, & maris & cæli & aeris spacia metitur. Nā provocati studio sic caperunt post terræ dimensioē & spacia querere, quāto interuallū luna à terris à luna sol ipse distaret, & vsque ad verticē celi quāta mensura discederent, si que interualla ipsa celi orbisque ambitum per numerū stadiorū rōne probabili distinxerunt. Sed quæ exterræ dimensio hæc disciplina, initū sumpsit, & initium sui & nomē seruauit. Nā geometria de terra, & de mensura nūcupata est, geos enim Græcè terra vocatur. Latine, & metros mensura. Huius discipline ars cõtinet in se lineamēta, interualla, magnitudines, figuras dimensioē, & numeros. De diuisione geometriae. Geometria quadripartita est diuisione, in planū, in magnitudinē rationalē, in figuras solidas, & magnitudinē numerabile. Planæ figuræ sunt, quæ & longitudine & latitudine cõtinētur, quæ sunt iuxta Platonē numero quinque. Numerabilis magnitudo est, qui numerus arithmetice diuidi potest. Magnitudines rōnales sunt quarum mensurā scire possumus. Irrationales verò, quarum mensurā quātitas cognita non habetur. De differentia geometriae arithmeticae, & musicae inter eas hoc intercessit, ut media inuenias.

In arithmetica primo si quæris mediū aliquorum numerorum, coniungis extrema, & diuidis, & facis medium, ut puta fac extrema esse sex, & xij. simul iungis & facit xvij. partibus media, & facis ix. quod est analogicum arithmeticae, ut media. Nam quot modis superat primum tot superatur ab extremo, superat enim sex tribus monadibus, & bis superatur à xij. secundū geometricā verò ita quæris, extrema multiplicata in facit, quātū media multiplicata, ut puta vj. & xij. sint extrema illa multiplicata, faciunt lxxij.

Media

Media autem, quæ sunt octo, & nouem, multiplicata, etiam tantundem faciunt. Secundum musicā ita quæris, in qua primi parte superatur medium à primo, eadem extremo parte superatur medium ab extremo, ut puta octo duabus partibus superant sex, quæ duæ partes sunt tertia senarij pars, ideo media pars, scilicet octo in quatuor partibus ab ultimo superatur, quæ est xij. cuius quidem numeri tertia pars est quatuor. Quod numeri infiniti existunt, numerum autem esse infinitum certissimum est, quoniam in quocunque numero finem faciendum putaueris, idem ipse vno addito, non dico augeri, immo quantulibet sit magnus, & quantumcunque ingentem multitudinem contineat in ipsa ratione atque scientia numerorum non solum duplicari, verumetiam multiplicari potest. Ita verò suis quicquid numerus proprietatibus terminatur, ut nullus eorum par esse cuiusque alteri possit, ergo & dispares inter se atque dineri sunt, & singuli quinque finiti sunt, & omnes infiniti sunt.

De Musica, & eius utilitate.

CAP. VIII.

Artis musicae multæ sunt utilitates. Ad cuius declarationem animaduertent, quod teste Aristoteli. Polit. iuuenes debent erudiri in musica. Nempe iuuenes plus cæteris hominum statibus in continua mutabilitate deholuntur, & lasciuia infestantur. Ipsis igitur utile est, si operibus de bonorum genere complacenter adhaereant. A ias enim iuuenes lasciuia deseruiunt, itaque cum senuerint, impietatis amatores erunt, quoniam, ut dicitur lib. Ethico. in iis delectari est nobis, ut illa, in quibus ab infantia delectari incipimus. Si ergo iuuenis in musicalibus eam reperit complacenciam, quam in vanitatibus quære re solet, sibi autem facile apparebit, quæ praua sunt relinquere, & potiori complacenciam animum exhibere. Ex quibus colligitur prima musicae utilitas, quæ est iuuenes à malis complacenciam steuocare. Alia utilitas est, quia lætificat tristes, & lætos magis ac magis lætificat, ut ponit Aristoteli. in suis problematibus part. ix. problemate primo. Et idem Aristoteli. viij. polit. anima inquit naturaliter delectatur in musica, & facit animas sic intentas, ut nihil aliud cogitent, sicut dicit Cassiodorus. Rursus Constantinus in suo viatico refert, Orpheum dixisse, quod per suam musicam multabat principū corda de tristitia ad lætitiā. Ceterum musica excitat dormientes, & dormire facit vigilantes, sanant etiam à melancholia. Vnde Aristoteli. in politici ca dicit, quod musica est amica omni ætati, & signanter iuuenili. Vnde musicam amat animalia bruta, sicut boues, cerui, aues, & pisces. Nā aues incessanter cātāt, si audiant cantantes, & pisces ad melodiā cõgregantur. Vnde refert Gellius li. xvij. Notium Anticari, quod citharista Ariō in mari proiectus, à delphinis saluatus est, eo quod cithara dulcē sonū peregerat, priusquam submergeretur, & idem refert Plinius. Fin git etiam Ouidius, quod Orpheus cithara pulsante arbore cõgregauit. Huius autem artis melodiā non pendens rex Mida, aut saltē malè de musica iudicās, aures suas in aures a fineas mutatas habuit, Vnde Per sūs Anticulas affini rex Midas habet. Dixerat enim, quod deus Pan dulcē harmoniā sabbat cum canne fegeratibus quam Apollo cum cithara. Et licet hæc fictio sit, tamē

designat, sano intellectui harmoniā placere debere.

De inuentoribus artis musicae. CAP. IX.

Musica restat inuentores designare. Ad cuius uidentiam cõmemoremus ea, quæ legimus. Refertur enim Græci Pythagorā philosophū musicæ artē ex sonis malleorū primū excogitasse. Audiens enim ex malleis sonorum disparitatem aut melodiā causari conclusit merito harmoniam humanam uoce per amplius fieri posse. Huic etiam narrationi alludunt Boetius & Macrobius. Alij autē Tubal musicæ inuentorem extitisse volunt, de quo tradit historie, quod cum artē musicæ adinuenisset, in columna duplici eam scripsit, quarum vna marmorea, & altera lateritia. Audierat enim Adā prophetasse, duo futura mundi diluuiā, vnum scilicet aquarū, & aliud igneum. Ut igitur ars per eum iuuenta, non deleteretur, ipsam in marmore scripsit, ne per aquā periret, & in lateribus, ne per ignem aboleretur. Vnde Iosephus has duas columnas narrat Syriæ hucusque permanisse. Huic autē narrationi alludit Moyses genere v. Patrem enim musicorum ipsum appellat. Ceterū aliqui dicunt Moysē musicæ inuētore fuisse, aquarūque sonitu harmonias penitus perpendisse. Rursus quidā veteres philosophi harmonias dicunt à celorum moribus originē accepisse, affirmantes, quod ex celorum moribus maxima confurgit melodia, ratione conficiationis corporum celestium, in quibus creditur maxima amicitia, seu concordia, ut docuit Empedocles. Insuper affirmauerunt, quod ab orbibus celestibus maxima causatur melodia, sed non perpendimus, eo quod, ut dicunt, ab exordio natiuitatis sub orbibus nutriti sumus, & ita assiduitate audire non credimus. Ob robur autem suæ imaginationis inducunt exemplum de ijs, qui à iuētute nutriti inter fabros, malleorum ictus aut non audiant, aut saltem se audire non attendant. Huic opinioni proximus videtur fuisse Plato, qui super quemlibet orbem celestem vnam sytrem stare putauit. Hæc autem opinioē reprobat Aristoteli. de proprietatibus elementorum, & secundo celi. Huius autē narrationis cõtrouersia nec rōne, nec experientia dissolui potest. Non enim ratione, quia in factis historiarū narrationibus credere oportet, nec experientia, quia prædictæ narrationes nostra tēpora præcesserunt. Arbitrādū est, tamē quod multi fuerunt inuentores iuxta varietatē tēporum & regionū. Si autē quæramus, quis inter omnes inuētores primus extiterit, puto quod ipse Tubal primus fuit, quia ceteros tempore præcessit, sacra etiam scriptura ipsum inuentorem commemorat, alios autem nequaquam.

De astronomia & eius inuentoribus.

CAP. X.

Astronomia est astorum lex, quæ cursus siderū & figuras & habitudines stellarū circa se, & circa terrā indagabili rōne percurrit. Astronomiam primi Agyptij iuenerunt. Astrologiā verò, & natiuitatis obseruatiā Chaldei primi docuerunt. Abraham autem instituisse Aegyptios, in Astronomia Iosephus auctor asserit. Græci autē dicunt, hæc artē ab Athlāre priore excogitā. Ideo dicitur esse sustinuisse celsū. Quisq; ille fuerit moru cæli & rōne animi excitatis per tēporū vices, per Astorum rotas, distinctisq; cursus, per interualorum spacia moderata considerauit, dimensiones

quasdam

Quoddam etiam est ius, quod vocatur *gētium*, quod concernit. id quod debetur Deo, & parentibus ut ponit Pompeius. Aliud est ius *prætorium*, quod prætores introduxerunt pro salute reipublicæ, quod commemorat Papinianus libro primo diffinitionū. Quoddam est ius humanū, quod dicitur *positiuum*, quod positum est ab hominibus. Aliud est *ciuile*, quod pertinet ad populum vel ciuitatē diuina humanaque causa institutum. Aliud est ius *Quiritium* id est Romanū, quia quiritibus & romani ipsum inuenerunt. Ius autem canonicū dicitur ecclesiastica institutio, cuius plurimi fuerunt scriptores, primus fuit Isidorus, qui primus scripsit librum apostolicorum decretorum, deinde Ivo episcopus Carnotensis regulas canonum per capitula ordinauit, & ad numerum decem librorum rediguit, multaque abbreuiationes post modum factæ sunt, auctores non occurrunt. Verum Gratianus decretum scripsit. Ceterum aduertendum quoddam ius ciuile à duabus ciuitatibus emanauit scilicet ab Athenis & Lacedæmone. Vnde regnante Ioas in Iuda Lycurgus Lacedæmonijs iura composuit, qui Lycurgus quæcūq; præcepit, prius obseruauit, ut agit Iustinus libro tertio. Primo enim statuit, ut aurum & argenti usus non haberetur, terræque & patrimonialia per æqualia diuisit. Et coniuuari omnes publicè iussit. Iuuenel que uoluit una sola veste pro anno uti. uirgines etiā absque dote desponsari. multaque alia decreuit quæ indigent narratione longa. Rursus apud Romanos postmodum creuit. Vnde Pompeius libro singulari tradit Romulum diuisisse Romā in tres partes, quas curias appellauit, quia ibi causæ agebantur. Leges quoque fiebant in prædictis curijs, quæ omnes conscriptæ fuerunt tempore Tarquini superbi. Liber autem illarum legum uocatus est liber *Papirianus*, non quia Papirius eas fecisset, sed quia ordinatè scripsit. Postmodum autem Romani decem uiros constituerunt, eni leges à ciuitatibus Græcorum collegerunt, quas susceperunt scriptas in decem tabulis eburneis datumque fuit illis posse, ut illas leges corrigerent, & indeo duas tabulas prædictis tabulis adiunxerunt. Vnde leges duodecim tabularum ab omnibus uocabantur, quia duodecim tabulæ in omnibus erant.

Post hoc Appius Claudius leges reduxit ad librum unum. & Flauius scriba liberius populo tradidit, unde senator fieri meruit. Deinde Cornucanius primus scientiam iuris ciuilibus publicè professus est. Verum Papirius leges regias prius in unum uolumen contulerat. Et Appius Claudius duodecim tabulas ex legibus scripsit. Publius uero decem libros reliquit iuris. Maculius totidem. Brutus vij. & Mutius Publij filius iuris ciuilibus scientiam in libros xviij rediguit, qui digesti sunt ab Aufidio. Multaque alij scripserunt, quorum fama uetustissima est, de nouellis autem memoria publica est.

De regimine domus, uxoris filiorum, seruorum, & generalliter de œconomia.

CAP. XVII.

Oconomia est ars uel scientia in qua domesticarum rerum sapienter ordo disponitur, ut inquit Isidorus li. etymo. Richardus autem libro de-

scriptionum dicit, quod œconomia est scientia, quæ familiaris officij curam mediocri dispositione componens distribuit. Hac igitur scientia indiget quicumque pater familias, ut suam domum sapienter regat & dirigat, quia dominus ex domo honestatur, ut tangit Tul. lib. 1. de offi. Nam decorum est ualde pacem domus illustrari uitorum habere, ut tangit idem. li. 2. de offi. Vnde ipse Tullius contra Salustium, reprobaado ipsum, dicebat. Nec, quicquam turpius domi tua, quam tu. Et Valerius li. 2. Quid prodest foris esse strenuum, si domi malè uiuitur. Et ibidem, quorum opera splendorem suum procul obtinuisse uidentur, eorum dignitate indignum est, domi collabi. Vnde Tibullus, quid prodest potest grave pondus diuitis auri, aruaque pinguis, quid si fundam munera boues, quid uel domus prodest, firmis innixa columis, auratæque trabes, marmoreumque solum. Quasi diceret, ista nihil prodesse, nisi domus rectè gubernetur, ideo Seneca de quatuor uirtutibus dicit quoddam sapiens non debet uelle uocari dominus à domo, quia domus à domino debet nuncupari. Circa igitur regimen domus maximè attendendum est ad regimen uxoris, quia nihil est crudelius infesta muliere, ut ponit Fulgentius libro suarum mythologiarum. Si tamen mulier bona fuerit, domum optimè disponit, ut autem bona sit, maximum remedium est, si uir bonus ipse fuerit, unde narrat Hiero. contra Iouinianum li. j. de quoddam, qui cum uxore pudicissimè uixit, unde cum os sibi feteret, ipse tamen ignorante, quidam ei improperauit, & tunc uxori suæ dixit. Cui ei non intimauerat, quæ respondit, putabam inquit, omnibus uiris sic os olere. Itaque summa castitas in ambobus fuit. unde Tibullus li. j. Casta precor coniunx maneat sanctique pudoris. Assideat custos sedula sperper anus. Qui uersus præcedunt, ut fidelis custodia assistat mulieri, quia mulier de se fragilis est, faciliter decipitur. Vnde narrante Valerio Maximo, Socrates cuidam quærenti, an sibi expediret nubere uel non, respondit, poenitentiam se facturum quodcumque fecisset, si inquit non nupseris, sollicitudo te affliget, & si uxorem duxeris, sollicitudo te concitabit. Fortassis autem ideo coniugia sunt onerosa, quia decenti non contrahuntur amore, sed cupiditate interueniente fiunt, unde narrat Valerius li. vij. de quodam, qui habens unicam filiam, consuluit Themistoclem, utrum bono uiro pauperi, aut minus probato diuiti filiam collocaret. Ego uero, inquit, malo uirum, qui pecunia egeat, quam pecuniā, quæ uiro. Narrat etiam de Maria filia Catonis minoris, quod cum peteretur ab ea, cur perditore uiro, denno non nubere, respondit, non se inuenire uirum, qui se uellet magis, quam sua. Non sunt igitur mulieres propter pecuniam assumendæ, alias enim coniugia malè fiunt. Nam & Philosophi plures timentes in coniugio fraudari, nubere distulerunt. Nam Cicero rogatus ab Hircio, ut post repudium Terentia, sororem eius duceret, omnino facere supercedit, dicens, non posse se uxori & philosophi pariter operam dare. Nam si pulchra erit, diffidit esse custodire, quod plures amant, si autem turpis, molestum esse possidere, quod nemo habere dignetur. plures ergo nubere contempserunt. Coniugia tamen licita sunt, dummodo licitè contrahantur, qui

teste

teste Quidio in lib. de ream. amo. Turpe uir & mulier iuncti modo protinus hostes, quia scilicet quod malo titulo iunctū est, malo terminatur sine, plurimaque contingunt in commoda. Vnde Terentius, Vnoquoque animo omnes focrus oderunt maris, ecce odiū. Et Quidius libro primo Metamorphoseos. Imminet exitio uir coniugis illa marito. Filius ante diem patrios inquit in annos. ecce labores. Sed etiam plurima referuntur commoda, ut puta, educatio filiorum, corporisque proprii custodia.

Rursus aduertendum, quod œconomia exigit filios debetè nutrire. unde Quintilianus libro primo, uinam inquit, liberorum nostrorum mores nos ipsi non perderemus. Nam mollis educatio, quam indulgentiam uocamus, neruos omnes mentis & corporis frangit. Itaque pueri, sunt corrigendi, non tamē nimis asperè, quia teste Quintiliano. Ingenia puerorum nimia emendationis seueritate deficiunt. nam & desperant, & dolent, & nouissimè oderunt, & quod maxime nocet, est dum omnia timent, nihil conatur. Moderatè igitur sunt corrigendi, sed multi non attendunt, quia tanquā uiros puerulos concutiunt, ut ponit Valerius li. 2. alij uero liberos suos non instruunt, cuius oppositum Augustus Cæsar fecisse legitur. Nā filiam suam & nepotes suos iussit lanificio insisteret, ut ponit Suetonius li. 2. de 12. Cæsaribus. Rursus paterfamilias suos debet discretè regere seruos, non spernendo, sed amicaliter alloquendo. unde Seneca ad Lucilium epistola. 47. Allos inquit tideo, qui turpe existimant cum seruis suis cœnare. hoc enim superbia facit ut cœnante domino stantium seruorum turba circumstet. Vnde Didymus rex Bragmanorum ad Alexandrum magnum, in homines nostri similes, seruitutē non ponimus. Alioquin sequicia est, in obsequium cogere eos, quos nobis fratres eadē natura progeniuit. & quibus à Deo patre communium bonorum spondetur hereditas. Seruis ergo non sunt imponenda graua onera. unde narrat Valerius lib. 4. quod cum Plauto aduersus seruum suum propter delictum rehemēter exarsisset, ne uindictæ modum excederet, castigationem sui serui Sculippo amico suo commisit, unde Plautus, uæ autē apud quos domini uigiliam multam in nocte protrahunt. tantum enim seruis de uita, quantum de nocte auferunt.

Quomodo pater familias debet sibi acquirere amicos.

CAP. XVII.

Pater familias amicos sibi uēdicare debet. Nam teste Seneca. lib. 3. de benefi. neminē tam altè secula posuerunt, ut non illi amicus magis desit quod nihil absit seu abest. Et idem Seneca. li. de remedijs fortunatorum. Quære inquit amicos inter honesta officia, quære in laboribus. Ad mensam res ista non quæritur. nam modicus amicus est, qui dumtaxat est amicus mensæ. De tali amico dixit Sapiens, uinum nouum amicus nouus. Expediit ergo sapienti œconomio amicum uel amicos bonos comparare nec de fa-

cili prætermittēda est incepta amicitia. quia teste Tal. li. de ami. Verrima amicitia sicut uinū uerus dicitur esse sua uisissima. Maxima enim est uis uetustatis, & cōsuetudinis. Eligat ergo sapiens amicum quē semper custodiat, & cui sicut subijci credat, alias enim nō est amicus, ut inquit Seneca epistola 3. ad Lucilium. Sed talē amicum difficile est possidere, nisi bonus sit, qui amat, & qui amatur. Quamobrem amicitia deliberatè contrahēda est. sed contracta cum fuerit, manu teneri debet, unde Suetonius lib. 2. de 12. Cæsaribus narrat, quod Augustus Cæsar amicitias non facillè tenuit. ideo Plautus in aulularia in amicitiam inquit & fidem stultum ne reciperis. Nam insipientium atq; improborum facilius odium quam collegium. Qui ergo sapiens est, bonum insequitur, & amicum eligit prudentem, quem multi non reperiunt, quia multos amicos habere uolūt, & ignotos notis præferunt, quibus cōtra dicit Theophrastus, expedit inquit amicos iam probatos amare, non amatos probare. unde Cato, Ignotum tu tibi noli præponere notis. Et sequitur, Cum tibi uel socium uel fidum quæris amicum. Non tibi fortuna hominis, sed uita petēda est. Et cum amicum etiam bonum sapiens inuenierit, commodè diligat. unde Cato. Dilige fiscalios, ut sis tibi carus amicus. Sic bonus esto bonis, ne te mala dāna sequantur. Ceterum amico nō sint onera imponenda in cōgrua, ne forsā perdat, unde Macro. in li. Saturnalium. Ita amicum habeas, ut inimicum posse fieri putes. Et Salu. Veros inquit amicos neq; armis cogere, neque auro parare quæas, sed officio & fide parantur. cum quibus amicos breues orationes, & longas amicitias habere oportet. Exordium autem amicitia est bene loqui, & principium inimicitia maledictio est. amicos enim cito amittitur, & raro acquiruntur hęc Salust. Ceterū œconomicus bona, quæ possidet, prudētè distribuere debet. Vnde maior est in conseruandis rebus in reperiendis adhibenda cautela, ut ponit Cassiodorus epistola 33. Claudia. In maiori uolumine, plus est inquit seruasse reperiunt, quam quæsisse nouum. unde philosophus quidam dicit Demas, amicum inquit, me roganti, si dederō pecuniam mutuo, & ipsum & pecuniam perdo, quod intelligendū est apud auaros. itaque bona discretè sunt distribuenda. Veruntamen qui mutuo capit, gratis reddere debet. Vnde ex prouer. Sap. colligitur, quod fraus est accipere, quod non possis reddere. Et Ambrosius in li. de Thobia. Paupertas inquit non habet crimen, sed debere uerecundum est, & non reddere uerecundius. & subdit, Si diues es, nullam patiaris perendi necessitatem, si pauper es soluendi considera difficultatem. Vnde Seneca li. de benefi. primo docendi sunt, qui libenter accipiunt libenter reddere, quia si beneficia gratis collata reddenda sunt, multo fortius mutua. His autem sermonibus mutuare non dissuadet nisi non amicus aut his, qui reddere nolunt. Vnde Augustus. lib. de doctri. na Christiana docet amicos succurrendum esse. cum inquit omnibus prodesse nō possis, his potissimè succurras, qui tibi tempore suæ oportunitatis communi quadam sorte iungebantur. quia scilicet amicis bona propria mutuo uel dono sunt distribuenda.

Sophologij liber secundus finit.

M. a.

LIBER TERTIVS, QVI EST de amore virtutum, continet tredecim cap.

Quomodo virtutes sunt naturaliter appetende.

CAP. I.

Virtus medicina est corporis pariter, & animæ. virtusque appetere, vnicuique naturale est. Cuiuslibet igitur studium pro adipiscendis virtutibus debet applicari. vnde Boet. lib. de consō. Omnis inquit mortalium cura quod multiplicium studiorum labor exercet, diuerso quidem calle procedit, sed ad vnum beatitudinis finem nititur peruenire. quo quis adepto, nihil ultra desiderari queat. est enim cuncta intra se bona continens. Hoc enim bonum medio virtutis adipisci potest, quod multi credentes obtinere, itinera minus virtuosa lectati sunt. vnde Aug. xvi. j. de ciui. Dei narrat qualiter philosophi quidam suum finem voluptatem constituerunt, vt Aristippus. Alij in virtute vt Antisthenes. Alij in sensibus corporis. Omnes tamen aut à sensu naturali defecerant, aut bonum, & virtutem appetierunt. Nam virtus sua dignitate animum trahit, sicut arbor diligitur propter fructum, vt ponit Tul. in rhetorica. Nam oia honesta concordant rationi inquit Aristo. in Ethic. & Quintil. de oratoria institutione. lib. 1. nihil, inquit potest placere, quod non decet, scilicet voluntati non corruptæ. Bonum enim appetere, naturale est. vnde Seneca, ad Lucilium epi. xlvij. Omne inquit honestum voluntarium. Non enim potest honestum esse, quod non est liberum. & libro de beneficii. iij. Rerum honestarum precium in ipsis est. Et in suo Oedipo, vbi inquit carnis est medicina, quæ sanari piget, ex quibus apertè concluditur quod voluntas seu liberas humana virtutes & honesta petit naturaliter. vnde Tullius 2. de Offic. Id ipsum quod honestum decorumque dicimus, per se nobis placet, animo que omnium sua natura commouet. Idem ponit libro 3. quia scilicet natura id petit, quod honestum est, aut saltem videtur appetere. si autem iudicium fallit, peccatum hoc agit. vnde Tul. libro de parado. quod inquit honestum est, id solum esse bonum stoici testantur. Vnde Hecaton stoicus omne inquit honestum in arduo est, quia scilicet mens ardescit, vt quod honestum est habeat, cuiusmodi est virtus, quia teste Tul. in li. de amicitia, nihil est virtute amabile, nisi quod magis alliciat ad diligendum. Nam propter virtutem & probitatem eos quos nunquam vidimus, diligimus, virtus igitur omnino amabilis est. Nempe ipse Tullius in rethorica. Virtus inquit est habitus animæ iudicio rationis consentaneus. & ibidem. Virtus est habitus, à quo quis bonus existit, & opus suum bonum reddit. Et Tullius libro de legibus, virtus est recta ratio. vnde Arist. 2. Ethic. virtus est, quæ habentem perficit, & opus suum bonum reddit. & lib. de fine boni & mali Tullius inquit, Virtus est habitus conformis iudicio rationis. Libro quoque de offi. primo. Virtus est cuius laus in actione consistit. Ipsius tamen virtutis comes est inuidia, quia scilicet virtuosus multi inuident, vnde Africano virtus amulos comparauit, vt inquit Tullius in rhetori. 2. Nihilominus virtus oia viuere, quomodo virtuti oia pateat vt ponit Salustius

in Catilinario, & per virtutem opus redditur facile, resque prius apparatus impossibilis, redditur possibilis, vt tertur dix. iste Solon in suis exhortationibus, narrante Chalcidius in proemio super Timemum Platonis. Sapiens igitur virtutes quærat, per quas obliuisci possit damnum quæ gessit. vnde Seneca ad Lucilium epistola 14. Quæd u, inquit, virtus salua fuerit, non tenties quando abscesserit. Nam ira, cupiditas pericula per virtutem prætereunt. Et idem Seneca, Nulla, inquit, virtus latet, & si lateat, non ipsius damnum. venit enim dies qua publicabitur. vnde idem Seneca libr. de natura mortis. Vna, inquit, res est virtus quæ nos immortalitate donare potest, & pares facere diis, per virtutem enim homo sapiens fieri potest. vnde Lactantius libro de falsa sapientia, Virtus, inquit, cum scientia coniuncta sapientia est. Nimirum ergo si virtus iuxta problemata appetenda est.

Qualiter natura incipit virtutes.

CAP. II.

Virtutes tanquam perfectissimas & conuenientissimas homo natus est suscipere. vnde Aristo. libro 2. Ethico. Neque inquit, à natura, neque præter naturam sunt virtutes, sed innatum est nobis per assuetudinem recipere ipsas. ex similibus enim actibus sunt similes habitus vnde Prosp. in lib. epigram nos horatur dicens, Ad patriam vitæ de nostris velle vocari, virtutum gradibus scandite lucis iter. Omnis virtutum semper substantia salua est. Inuitus Christi munera nemo rapit. Rursus Gaufridus in sua pœtria noua, Sectemur, inquit, honesta, & mala vitemus, quia virtus optima rerum, pessima res vitium, nihil æquè perniciosum. Et Innual. lib. 4. Saryia prima, Nobilis, atque animosa est, atque vnica virtus. Quis ergo virtuosus fieri non desiderabit? Nam teste Maximiano Fuluo, Virtus est preciosior auro, nec putrescit, sed in aduersis crescit, vt inquit Lactan. li. 3. Si ergo virtutis amator esse cupis, attende quoniam virtus nihil aliud est, nisi exemplar honesti. vt inquit Lactan. lib. 9. Nempe virtus ridet in aduersis. Studeat ergo vnusquisque in virtutibus abundare, vt in se habeat quod in aliis amat. prout ex Prouerbiis Sapientum edocetur, virtus ad beatam vitam perducit. vnde Tul. lib. 1. de legibus, virtus, inquit, est perfecta ratio, atque nihil præstantius hæc natura petit, quia constat nos ad iustitiam esse natos. virtus enim omnium animos natura sui commouet, inquit Tul. 2. Officio Reuera multo magis est secundum naturam cõmunitas, iustitia, libertas, quam cupiditas, aut voluptas. nihil enim est tam secundum naturam, quam humanitas. Hæc Tul. lib. 4. de Offi. Si ergo laudabile est naturam imitari, igitur virtutes habere desiderandum est. Idem Tul. de Amicit. Illos viros bonos appellandos putamus, qui assequuntur quantum homines possunt, naturam optimam bene viuendi ducem. Quintil. lib. 1. de oratoria instit. Omnia quæ ars consummata uerit, certum est à natura initia duxisse. Nobis igitur ad virtutes sunt quædam semina à natura concessa, etiam antequam doceamur. Si enim in virtutibus foret anxietas, & cæmibus solum insisterede stabile esset, fortassis virtuosè viuere penosum fieret, & bene agendi excusatio præberetur, sed in virtutibus gaudium per se factum

factum habetur, & homo ex conditione sua naturæ ad honesta ducitur, nullatenus ergo excusatur. Seneca ad Lucil. habet hoc optimū in se generosus animus, quod concitatur ad honesta, magnarum rerum spes ad se vocat & attollit, docileque natura non edidit, & rationem dedit imperfectam, quæ tamen virtutibus perfici potest, hæc Seneca. epistola lxxvij. Rursus enim, si virtuosum fieri coactionis opus esset, laudabile bonum fortassis non videretur. Nullus enim laudabilis est in eo, quod vitare nequit, Sed proculdubio opera virtutum liberè fiunt, nuntique spontaneo assumuntur, vt ponit Didym. in epist. ad Alex. Nullū inquit virtutis iudicium est, quod vitari non possit, nã ad bene viuendū, libero incitatur arbitrio, sed plurimi virtutes opinantur graues, quia bene viuere nolunt, sed quæso vt hi saltem doleant, eo quod bona voluntate carent. Si enim boni fieri cuperent, virtutibus facilliter insisterent, nulla enim tam facilis res, quin difficilis sit, quam inuitus facias, inquit Terentius. Vtinam igitur huiusmodi libenti animo bona desiderarent. Vtinam saltem mala, quæ facere nequeunt, non appetere, iuxta illud Terent. poetæ. Quandoquidem id non potes facere, quod vis, id velis, quod possis. itaque si mala quæ cupis, explere non uales, bona facias, quæ peragere potes. Sed aliqui dicunt ad plurima operum vitiorum se cogi, qui si verum dicant, stulti reputandi sunt, quia teste Tullio de parado. Soli sapienti cõuenit, vt nihil faciat inuitus, nihil dolens, nihil coactus. vnde stoici dixerunt, ea sola voluntatem desiderare, quæ rationabilia sunt, vnde & in solo sapiente voluntatem esse dixerunt, vt refert Tul. in Tuscul. quæstion. libro 4. Si ergo est in stultis libido innata aut cupiditas effrenata, non voluntas est rationalis, sed appetitus est brutalis. quia voluntas ratione dirigitur, & appetitus sensualitate decipitur. O utinam qui mali sunt, saltem boni fieri cupiant. nam magna pars bonitatis est, velle fieri bonum, vt inquit Seneca ad Lucil. epistola xxxiiij. Si autem dicas, hoc velle non posse, audi Tul. lib. de fato, morus inquit, voluntarius eam naturam continet in se, vt in nostris operibus nobisque pareat, nam omne honestum voluntarium est. non enim honestum potest, quod non est liberum, vt inquit Seneca ad Lucil. epistola lxxvj. Sed pro dolor, plures uerè bene agunt, nec quod magis dolendum est, emendari volunt. Veruntamen magna pars profectus est velle proficere, inquit Seneca epistola 2. Nunquid ergo laudabile foret, si quæ Deo placent, homo solū velit, vnde Seneca ad Lucil. epistola lxxiiij. placeat homini, quicquid Deo placet, sed multis hoc graue est, nec de facili possit eorum impietas reuocari, quia teste Quintil. 4. de oratoria institutione, nihil facile persuadetur inuitis. Si quis etiam aliquid inuitus agat, laudem non promeretur, vnde narrat Valerius libro secundo.

Si quis olim bona inuitus fundebat pro republica, maior laus dabatur exigenti quàm præstanti. Ex inuito enim opere laudem nullus reportat. nec tamen hi laude priuantur, qui bonum quod cupiunt, facere nequeunt. vnde Ouidius de poto. Sponte sua probitas officiumque iuuat, si desint vires, tamen est laudanda voluntas. Rursus inter eos, qui bene agunt, hi laudabiliores sunt, qui bona faciunt amore, magis Sum. de exempl.

timore. Qui etiam mala prætermittunt charitate plusquàm qui formidine. Singulis tamen licet non equalis laus datur. De quibus Horatius in epistolis, Oderunt peccare mali formidine pœnæ. qui mali etiã quandoque mala dimittunt, eo quod ipsa facere non possunt. vnde Maximianus, Amplecti mundum quorundam vota laborant, sed voris obstat verberere trita caro. Nam nos à vitijs mundanis sæpe retardat corporis anxietas, damna, flagella, fames. De talibus enim fatendum apparet, quod peccata non deserunt, sed potius à peccatis deseruntur, quia si sponte desererent, nulla mutatione facta quantum ad labores ipsum forum eo pacto demerentur. Disceat ergo sapiens virtutes acquirere quas natura petit, quibus etiam totus perficitur homo.

Quomodo virtutes non quarunt mercedem temporalem. CAP. III.

Virtus non ita perficeret, si ex sua conditione seruilem hominem redderet, aut si temporalis fructus mercedem dumtaxat perciperet. Igitur virtutes propter aliud creatum non quarantur, sed increato bono soli referantur. vnde Seneca. li. j. de eleme. Ratione factorum, id est operum virtuosorum verus fructus ipsis est, nec vllum precium virtutum dignum illis extra ipsas est, quod de precio creato accipiendum est. Idem Seneca 4. de beneficii. rerum honestarum precium in ipsis est. vnde Plinius in epistola ad Cautulium. Magnitudo animi nihil ad ostentationem, sed omnia ad conscientiam refert, recteque facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. Illi igitur virtutes fortassis non habent, qui ex operibus mercedem temporalem expectant. vnde Tul. in dialogo ad Hortensium. Nulla quidem virtus esse potest, nisi gratuita sit. Nam si mercede aliqua ad officium impellitur, non est virtus, sed falax quædam imitatio ac simulatio virtutis. Tul. idem libro primo de legibus. Id ipsum quoque iustissimum est, iustitiam mercedem non querere. Et Claudianus in maiori. Perdurat non emptæ fides, nec pectora merces alligat, ipsa quidem virtus precium sibi, solaque late fortunæ secunda nitet, nec factibus vllis erigitur plausu, nec vult clarescere vulgi, non querit precium vitæ, qui debet amoris gaudia præmissi cumulant inopinatos dolores. Proh dolor igitur multorum opera suspitione non carent, qui bene agere secreto non curant, sed palam ideo bonum faciunt, vt laude fruatur publica fortunamque mundi præferunt virtuti. vnde Ouidius de Ponto. Et cum fortuna statque caditque fides, Nec facile inuenies multis in millibus vnum. Virtutem precium, qui putat esse sui. Ipse decor recti facti si præmia desint. Non mouet, & gratis penitet esse probum, nil nisi quod prodest carum est, ac detrahe menti spem fructus auidi, nemo perendus erit, & subdit, Sponte sua probitas officiumque iuuat. Ita dice te mercede caret, per seque petenda est. Exterius virtus incommittata bonis. Nunquid ergo non detestabile est, si quis ea faciat, quæ virtuosa videntur, & ex desiderio præmij temporalis operum suorum fructum perdit. Dolendum est enim, quia nullus virtutem complectitur, præmia si tollas, vt inquit Iuuenalis li. 4. Nihilominus tamè virtus debet fortunæ præ

esse, nec est appetenda virtus, vt fortunæ munera succedant. Tullius in retho. 2. sola inquit virtus in sua potestate est, omniâque præter eam sub fortunæ subiecta sunt dominatione. Nam virtutis diuitiæ pedifficæ sunt, illæque liber æstimandus est, qui nulli turpitudini feruit. Si ergo omnes cupiunt homines liberi fore, cur virtutibus abiectis, diuitias seruiles præferunt. Si enim agere maxima insipientia est, quia teste Tulli. de paradox. Omnis sapiens liber, omnis stultus seruus. Quid est enim libertas, nisi potestas viuendi, vt velis.

Quis igitur viuere, vt vult, nisi qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via considerata atque prouisa est, qui legibus quidem non propter metum pareat, sed sponte eas sequitur, atque colit, quod salutare maxime esse iudicat, qui nihil dicit, nihil facit, nihil denique cogitat, nisi libenter ac liberè, cuius omnia consilia, relique omnes, quas gerit, ab ipso proficiscuntur, eodemque referuntur. Solum igitur hoc contingit sapienti, vt nihil faciat inuitus, nihil dolens, nihil coactus. Si enim seruitus sit, sicut est, obedientia fracti animi, atque abiecti, & carentis suo arbitrio, quis neget, omnes leues homines, omnes cupidos, omnes denique improbos seruos esse. An tibi ille libervidetur, cui mulier imperat, cui leges imponit, cui præscribit, iubet, & vetat quod ei videtur, nec ille imperanti aliquid negare potest, nihil audent recusare. Ego verò, inquit Tulli. istum non modo seruum, sed nequissimum seruum appellandum puto, etiam si in amplissima familia natus sit. Omnis enim animi debilitas, & humilis & fracta timiditas feruit est. hæc ille. Quæ igitur restat gloria amans veneris, qui tunc maxime famulantur etiam hædissimæ turpitudini, quando eorum iudicio maxime gloriantur, itaque sensus eorum ita hæbetur, vt ignominiam gloriam credant, & seruitutem principatum. hi etenim suomet vitio miserii sunt, quia teste Senecæ. epistola lxxxvij. Nemo nisi suo vitio miser est. Si igitur cupis liber fieri, vitia evita. Nam liber & gulosus esse non potest, inquit Marcialis. Et subdit, contentusque tua si potes esse togæ. Vereantur ergo diuites seculi huius, qui se putant liberos, & maxime seruiunt, non quidem Deo, nec hominibus, sed nummis & pecudibus, suorumque atorum curam gerunt tanta sollicitudine, vt quietem perdant. nec tamen sana sollicitudo reprobanda est, sed illa quam cupiditas infert, quæ vtiq; hominem seruiltem reddit.

Vnde Seneca in Thieste. Nescitis, quo regnum cupidi iaceat loco. regem non faciunt opes, non vestis tyric color, non auro nitidæ trabes. Rex est quæ ambitio vulgique fauor non moæet, qui est in tuto positus loco, & omnia infra se videt. Et Claudii in maximo. Si metuis, si praua cupis, si duceas ira seruitij partem re iugum, tolerabis iniquas interius leges. Et subdit, tunc omnia iure tenebis, cum poteris rex esse tui. Nihil soli liberi sunt, qui sibi ipsi dominantur. Quid ergo hominibus prodest, molestiarum causas accerere. Hoc enim faciunt, qui delictorum occasiones laboribus quaerunt, nunc foeminarum imitando collegia, nunc pomparum assumendo fastigia, nunc bonorum cupido enecia hæc enim omnia ruinosas & labilia sunt, libertatē auferunt, & criminum morbos ampliant,

seruitutem aggrauant, & ab omni bono retardant, opere penam inferunt, Nam cernimus diuites eo fieri ad bonum tepidiores, quo sunt ditiores. Vnde Prosper in libro epigram. Quid iuuat in longum causas producere morbi. Cur dubium expectat cras hodierna salus. Scimus correctis veniam non esse negandam. Sed nulli nostrum est vltima nota dies. Libertas nulla est maior, maiore potestas, quam seruire Deo, cui bene seruit amor. Absque iugo posita est ditionis amica voluntas, quæ viget affectu, non gemit imperio. Et Gausfridus in poëtria noua. Liber est à vitijs, qui non inservit, abundans, cui satis est, quod habet, pauper est, qui plus cupit. Ecce ergo patet, virtutem seruillem non esse, nec mundi sperare præmia, quæ præmia non nisi bonis desiciunt. Vnde Epunotius. Semper enim studijs merces sefecat honestis. Qui vult ergo fieri liber, virtutum quaerat ornatum, mundanis à se abiectis,

Quomodo virtus consistit in medio.

CAP. IIII.

Quoniam in medio tanquã in centro boni consistit virtus affectus, ergo virtus est mediūtere, & ad extrema non verti. vnde Horat. lib. epist. Virtus est medium vitiorum, vtrinque redactū, quia scilicet virtus recedit ab omnibus vitijs. Et Seneca epistola lxxvj. Omnis virtus in medio est. Illi igitur virtuosi non sunt, qui extrema quaerunt. Nam & bona quædam faciunt, sed non bene, quia quod nimium est assumunt. Nempe ieiunare bonum, sed nimis ieiunare, virtus non est. Virtus enim semper medium quaerit. In prouer. sapientum dicitur, quod bonarum rerum nimia consuetudo pessima est. Omne enim quod est nimium, vertitur in vitium. Sed miraris quomodo in bonis possit inuicetas. Nam si inuicetas fuerit, iam res bona non est. Attende quæso quia res multæ bonæ sunt, ex se, sed fortassis in te bonæ, non sunt, eo quod à te bene non fiunt. Quis enim formidat penitentiam non esse bonam, si tamen indiscretè eam feceris, in te bona non est. Ita quod penitentia ex se hominem perficit. Sed homo insipiens per eam non semper perficitur. Sic enim experimus quod ventus suavis nutrit ignem, sed excessiuus extinguit. vnde Ouidius. secundo de reme. Vt nutritur, vtro restringitur ignis, leuis alit flamas, grãd. or. aura necat. Eapropter Ouidius secundo meta. Medio tutissimus ibis. Et Maxi. maior enim medius gratia rebus adest. Et Gausfridus in poëtria noua. In omnibus vna est virtus seruare modum, iuxta illud prouerbiū commune. Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus. Sapiens igitur virtutes acquirat vt modum & modum in omnibus teneat, quia teste Horatio in libro sermonum. Est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos vitra citraque nequit consistere rectum. vnde Aristotele. libro primo ethicorum ostendit, quod virtus collit superfluum, & tenet medium. itaque liberalitas est medium inter auaritiã & prodigalitatem. Sed fortassis quaeris an inter vitia aliquid medium sit, quod si fuerit, virtus esse putabitur. Hic vtiq; dices, omne peccatum fore extremum, licet alterum altero magis sit extremum,

virtus

virtus autem mediat, quia peccata vndique repudiat. Nam omnia cupere vitium est, omnia indebitè erogare, stultitia est. quod autem congruit tenere, & quod licet, hilariter distribuere, liberalitas est. medium ergo in omnibus sapiens teneat. Vnde Homerus. virtutem immitte, furori furorẽ virtutis misce. Verum plurimum medium tenere nesciunt, vnumque vitium extremum vitare volentes, in aliud extremum incidunt. Nam plurimos vidi tanta temeritate superbos, vt ceteros aspernarentur, & rursus prehensi aut propria imaginatione ducti ita se prosternebant, vt potius abiecti quam humiles viderentur, eorumque humiliatio locum non habebat. Alios vidi furiosos, vbi tamẽ occasio non mouebat. Et rursus beneuoli & taciturni videbantur, vbi tamen reprehensionis stimulus non aderat. De talibus Hora. li. sermo ait, Dum stulti vitant vitia, in contraria currunt. omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos, vt nunquam inducant animũ carare rogati. & idẽ Hora. in epistolis. Alter in obsequium plerumque pronus, & alter rixatur de lana sepe capriã. Si ergo quaeris virtutes, habere medium quaeras, & pluribus tenere difficile est, signatèr quando tristitia occurrit. Vnde teste Arist. 4. eth. Mollicies inquit est, fugere laboriosa. Difficilis tamen est tristitia sufferre, quam delectationibus resistere. Itaque difficilis est inuentio medij, quãdo, scilicet grauis imminet anxietas. Reperibile tamen est medium, si assit bona voluntas. Verum virtus est circa difficile. peccata autem facillimum est. nec mirũ, quia cadere possunt, qui sunt impotentes, & resurgere autem nequeunt, peccare enim deficere, & cadere est, sed virtuosè viuere, potentia est. Vnde Seneca de naturali. quaestio. li. 7. Difficilis inuentio est virtus, dux ducte, rectorẽm que desiderat, sed sine magistro vitia discuntur. Vnde Qui. de arte. li. 2. Nulla nisi ardua virtus. Idẽ Qui. de Põ. redit in ardua virtus, itaque virtus in arduis & necessarijs probatur, in quibus homo perficitur. Vnde Prosper in epigram. Amplius incedit spacijs terrena voluptas. Angusto virtus limite celsa petit. quia, scilicet viae obliquæ sunt multæ, sed via recta est vna, quæ petit celsa, scilicet de vna, quæ via ad tenendum difficilis est, nisi homo gratia Dei roboretur, quia teste Petronio, nihil est tam arduum, quod improbitas non extorqueat. Virtutum ergo via difficilis est, sed recta, atque in omnibus media.

Quomodo mens naturaliter respuit vitia.

CAP. V.

Si peccare lege diuina aut humana. aut alia quocumque prohibito non esset, adhuc peccata humanæ displicerent menti, non corruptæ, per que ipsa mens laceratur & concutitur. Vnde Quintilia. de oratorica institutione libro octauo, nihil est inquit, tam occupatum, tam multiforme, tam varijs affectibus concitum, atque laceratum sicut mala mens. Nam cum in sidiatur, vt malũ agat, labore constringitur, & cum sceleribus intendit, tunc sollicitudine penarum que expectatione torquetur. Igitur peccare si pœnosum est nunc & in posterũ, cur mens humana tanto desi-

derio studet ea facere, quibus a nxiatur? Reuera hoc facit animus æger, qui cupere non desinit, vt ponit Tullius in Tuscul. quaestio. li. 3. Sed peccator diceret, quod rerum occasione peccat, vt fortassis quia diuitiæ aut mium eius aliciunt. Reuera sic dicens, friuolè se excusat. Vnde Seneca epistola 17. Non est inquit in rebus vitium, sed in ipso animo. Et illud quod paupertatẽ nobis grauem facit, diuitias etiam graues facere potest, quasi dicat, quod ab animo procedit omne vitium & tedium. Et subdit, quemadmodum nihil differt, vtrum agrum in lecto ligneo, aut aureo colloces, quocumque enim transtuleris eum morbum suũ secum transfert, sic nihil refert, vtrum æger animus in diuitijs aut in paupertate ponatur. Malum enim suum vbiq; sequitur. Idẽ epi. 17. Si vis oia tibi subijcere, te subiectioni Multos enim reges, si te illa rexerit, & ab illa disces, quemadmodum, & quid agere debeas, hæc ille. Fateatur igitur peccator, non à rebus peccatum suum procedere sed à corrupto animo suo, qui animus de peccato in peccatum cadit. In peccatis tamẽ nunquam requiescit. in sola enim virtute quies est. vnde Tul. li. 3. de natura deorum, versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur, cuiusmodi sunt peccatores, quorum mens inquieta est. O quam turpe spectaculum animus eger, vt ponitur in prouer. sapientum. Et reuera spectaculum deforme est, quando animus, à quo vires procedere habent, hominem totum in ruinam ponit. De tali animo seu mente loquitur Ouidius li. de tristib. Omnia pueras possunt corrumpere mentes, sunt tñ illa suis omnia tuta locis. Tanquam diceret, quod non à rebus, sed ab ipso animo corrupto peccata deriuantur. O vtinam animus peccatis virtutes adamare disponderet. Vtinam si peccator Deũ diligere negligit, saltẽ se diligat, suamque pacem quaerat. Antẽ enim pacem in peccatis non haberi, vnde Prosper in li. epi. Fallaces curis semper torquentur amaris, & mala mens nunquam gaudia pacis habet. Et Tibullus li. j. Sollicitant pectus facta nefanda reũ. vnde Ouidius, multa miser timo, quæ feci multa proteruẽ. Exemplique metu terrore ipse mei. & Horatius li. 2. O quam per inania currit mēs ignara boni. & Persius O curuq; in terris animæ & celestium inanes, quasi diceret, quod animæ curuæ. s. male sunt inanes, & inaniter celestis sedes promittitur eis. Sapiens igitur peccata respuat, quæ mentem affligunt, & virtutibus intēdat, per quas requies, hic paratur & æterna pax procuratur. Valerius li. 9. Quid vitijs segdus? quid etiã damnosius? quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur, animique pariter, & corporis vires expugnatur. vnde Boetius de cõso. li. 4. Qui inquit virtute deserta, homo esse desinit cum in diuinam conditionẽ transire non possit, vertitur in beluam. Cũ igitur qui libet dicat hominẽ se velle esse, cur per delicta facit homo, vt bestia comparatur. Nam & luxuriata in vaccam conuersa fingitur ab Ouidio lib. Metamor. Abscedant igitur vitia inimica virtuti humanæque conditioni. Sapiens enim vitia videntur amari, sed obstant, eaq; immerito cõmendamus. Nã superbos sæpe honorabiles dicimus, iracundos afofos, auaros puidos. Itaque sub pelle vulpina peccata nos inuadunt, & quasi virtutes essent, ita nobis suo apparatu ap-

plaudunt. Tullius in prima rhetorica. Vnicuique virtuti vitium reperitur vicinum, scilicet primo aspectu, sed est reuera contrarium, sic enim pro audacia celebratur pertinacia, & pro religiose superstitio. Sed nihilominus virtuti vitium contrariatur, licet apud vulgus pro vitio virtus capiatur. Hæc tamen virtutis conditio est, vitia expellere, vitijs quoque repelluntur virtutes. unde Laetantius de vero cultu. Porro si virtutes inferas, vitia sponte decident, si vitia eximas, virtutes vitio subibunt, sic enim bonorum & malorum constituta est natura ut se semper expellant. Hoc tamen peccatorum expulsiōni maximè obicitur, quia scilicet plurimi peccata quædam etiam graua non detestantur. nam suas libidines & crapulas dogmatizantur. Veruntamen teste Augu. 4. de ciui. Illi philosophi, qui veritati propius accesserunt, iram atque libidinem vitiosas animi partes esse cõfessi sunt. Cur ergo scelerati quidam ex delictis non verentur? cur veritate audita, non conuertuntur? Obscurata est enim mens eorum, veritateque si audiunt, eius tamen lumen non concipiunt. Boetius de consolatio. Nubibus artus condita, nullum fundere possunt sidera lumen, quasi diceret quia quemadmodum nubes lumen non accipiunt, & sic mentes vitijs obscuratae veritatis lumine se non corrigunt. Quoties hi formidarent tempora mortis, vitæ, calum, geniturae turpitudinem. His enim consideratis, vitiosa piens reuocabit animum suum peccataque timebit, & virtutibus intendet. unde Prosperus in epigramate. Scire volens, in qua sis rerum parte locandus, discute quid timeas, quid ve sit, quod amas. Nam cuncti gemino nascuntur fomite Morus. Respondentque suis germi na principijs. quæ verba nil aliud sonant, nisi quod sapiens disponere volens, quid sit facturus, respicere habet quod amat, & quod timet, ex his duobus fontibus omne opus manat, operaque suis iungitur principijs, quia qualis fuerit timor, aut amor, tale opus erit. Qui igitur rectè viuere cupit, timeat quod timendum est, & amet quod amandum. Nam Deus est, qui præ ceteris est amandus pariter, & timendus, nam timendus, quia iudex, amandus, quia benefactor omnium colator est ipse, qui præstitit animam, & ratione utamur perfecta. O quam igitur vile, si pecudibus assimilemur, si omni virtute careamus. unde Tullius lib. 2. de parado. Tu enim tibi sue Deus sue mater, ut ita dicam, rerum omnium natura dedit animam, quo nihil est præstantius neque diuinius, sic te ipsum abijcies, atque prosterne, ut nihil inter te, & quadrupedem putes in teresse. Idem Tullius in philippicis. Et inquit quo maior est vis animi, quam corporis, eo grauiora sunt mala, quæ a se concipiuntur quamque corpore feruntur. Miser est igitur, qui peccatum concipit quod facere nequit, licet sit vitæ miser. Sed unde cæcitas tanta, ut sit ita euetus, ut etiam suæ creationis non reminiscatur, sed que rationale opere non ostendat? Hæc enim facit dilectio cæca. Claudianus in maiori. Heu quæ cæcus inest vitijs amor, scelera procreat, & procreata cum fuerint, in maiora rãdè cõmutat, inceptisque desiderijs corpus & animam pariter mortificat. Seneca epistola 54. In his quoque moribus quibus afficiuntur animi quando quis peius habet, tanto minus sentit. nam quodlibet vitium suum præmiū etiã placitū asferre videtur. nam avaritia pecuniã promittit, luxu-

ria voluptatem, ambitio pompã, itaque vitia peccatorem sua mercede excæcant, ut tãgit idem Seneca epistola 69. His ergo persuasionibus concluditur, vitia esse detestanda. Unde Mattheus. li. de Tobia. Est grauius meritum pœna quam pœna necari. In cruce credo minus, quam meruisse crucem. Quid ergo dicturi sunt seculi amatores, qui de peccatis puniri non timeant. Desumque ipsos videre fortassis non putant? Seneca. li. de moribus. nihil interest, quo animo facias, quod vitiosum est fecisse, quinimo & si Deus atque proximus malum non viderent, minimè tamen faciendum esset. unde Tullius. li. 3. de officiis. Certè inquit si omnes deos hominesque celare possemus, nihil tamen iniuste vel libidinosè faciendum est, quinimo vir bonus non solum non facere sed nec cogitare quidè audebit, quod non audeat prædicare. Ex quibus patet, vitijs spiritus, virtutibus esse insudandum, ut sana possit natura.

De honestate vite intus, & deforis.

CAP. VI.

Virtuosi cum non sint, hypocrite, interius exteriisque virtuosus esse debent. Interius, cum Deus videat. Exterius, ut proximum instruant. Seneca epistola 10. Sic viuere cum hominibus tãquam Deus videat, sic loquere cum Deo tãquam homines audiant, & epistola 29. Multo magis tibi expedit, nosse qualis tibi videaris, quam qualis alij, iuxta illud Cato. Plurimum alij de te, quam tu tibi credere noli. Illos igitur, virtuosos esse dubitamus, quibus bene viuere, tadium est, nisi laudes ab hominibus impediatur eis. Vitam attendere illud Seneca epistola 41. Sacer inquit spiritus inter nos sedet malorum bonorumque nostrorum observator & custos. hic prout à nobis tractatus est, ita nos tractat. Si enim bene egeris, tibi sufficiat conscientia tua testimonium, quia non est bene agendum, ut de te loquantur homines, ut ipse tecum loquaris inquit Seneca epistola 78. Nempe miser est, si conscientia tua ceteris testimonium. ibidem epistola 44. Sed multi coram hominibus parent, & solitarij Deum prætermittunt: quia virtus in eis non est, cum tamè Seneca ubi supra epistola 83. dicat, sic rectè viuendum est, tanquam in conspectu alicuius viuam. Quid enim obest ab homine aliquid esse secretum? Sufficit enim, quod Deo nihil clausum est, coram ergo illo bene agere sufficit, quia coram illo cum agimus, tunc sumus coram iudice, omnia cernente, ut tangit Boetius quinto de consolatione. Sed plurimi famam, pauci verò conscientiam verentur, ut habetur Prou. sap. vñ. Tibul. li. 1. Nec tibi cella diuina sit peccare parati. Et Deus occultos qui veritate esse dolos. Oui. 1. de art. Innocens semperviuente, numè adest. Hæc autem omnia ideo adducta sunt, quia virtuosos gloriam ex opere non querit, sed Deum petit in iudicem & seipsum in testem, non coram hominibus, sed coram Deo, qui testimonia nouit. Erubescat ergo homo etiã solitarius peccare præsumens, quia & si Deus non timeat, saltem suæ conscientie testimonio erubescat. Seneca. li. de moribus. Nullus peccatorum tuorum conscientiam magis timearis, quam te ipsum, alium enim effugere potes, te autem nunquam. Sed nunquid virtus de foris testimonium non petit. Reuera testis non eget. sed deforis in exemplum testes si habuerit prodest. Nam sicut solis radius sparsis pluribus proficit rebus, sic vita beata videntibus prodest. unde Terentius in adel. Inspiceret tanquam in speculo

culo vitas hominum iubeo. Seneca epistola 7. Cum his verbare, qui te meliorem facturi sunt. Illos admittite, quos tu potes facere meliores. Optimum quidem est maiorem vestigia sequi, si rectè præceperunt. Cato. Proximus esto bonis, si non potes optimus esse. Nam teste Quid. 3. de arte. Tunc bene fortis equus referato carcere eurrat, cum quos prætereat quosque sequatur, habere. Nimirum ergo si dominus in euangelio dicat. Lucet lumen vestrum coram hominibus, tunc enim lumen lucere dicitur, cum bonum opus deforis in exemplum ostenditur, proprioque periculo cauere videns instruitur, quam obrem Tullius. li. 2. Felix quicumque dolore alterius didicit posse cauere suum. Unde Gaudus in poetria, Syrenis exemplar habe doceris in illis. Casibus in lætis semper peiora cauere. Nam syrenarum cantus lætificat, sed submersio nauigantium sequitur frequenter. Quid est tamen, quod multi se virtuosos dicunt, sed nec exemplum exhibent nec inceptis bonis continuatur? Hoc fortassis ideo est, quod virtuosus non sunt, sed tales putantur.

De bona consuetudine.

CAP. VII.

Quod noua repta capit, inueterata sapit, ergo fiat virtuosus iuuentus. Verum quælibet iniqua & mala consuetudo vitæque praua soler animum retardare à bonis teste Galterio 6. Alexandreidos. Consuetudo potes est, sed natura fortior est ipsa, itaque mala consuetudo allicit, sed non necessario vincit. Rursus & si mala consuetudo bona sit. Unde Ennodius. Tempore difficiles veniunt ad aratra iuuenti. Tempore lenta pati fræna docentur equi. Ferreus assiduo cõsumitur anulus vsu, & subdit, Nihil assuetudine maris, quod malè fers alsuefecerit, feres bene. Ex quibus verbis cõcluditur, quod sicut equus per alsuefactionem non renuit frænum, annulusque ferreus, ex frequenti vsu consumitur, sic per amplius homo docilis bona consuetudine mediante, virtuosus efficitur. Unde Seneca. lib. 1. de moribus. Educatio ac disciplina modo facit, & id sapit quisque quod didicit, itaque bona consuetudo excutiat, quod mala instruit, & idem. li. 1. de naturalibus quæst. Quis non intelligat, omnia consuetudine vim perdere suam? Qui cupit ergo virtuosus fieri, consuetudinè sibi querat honestam. Unde Aristot. 1. meta. Illud quidè, ad quod assueti fuimus, magis animo est applicabile, unde multi per alsuefactionem audiendi apoloagos, & fabulas, animum à veritate diuerterunt, quia teste Iulio Celso li. 2. Omnium rerum magister est vsus, & Salustius in iugurta. Plura sunt, quæ licet graua sint, tamè ex consuetudine pro nihilo habentur. Unde quia plures peccandi consuetudinè habent, ideo peccata graua non videntur eis, si tamen virtutibus conformiter adhæsisent, facilitatem bene agendi & equaliter, & per amplius inuenissent. Unde Tullius in philippicis ca. 6. Omne malum nascens facile opprimitur. Inueteratum autè plurimum, sit robustius. Mala igitur antequam vera sint, extirpari debent, quia consuetudine maximè vis est. inquit Tullius. 1. Tuscul. quæst. li. 2. & li. 3. de diuina tione cõsimilè sententiã ponit, unde ipse Tullius in oratione pro Cornelio Balbo. vsus inquit assiduus vni rei

deditus, & ingenium & artem vincit. Quam obrem seruati rerum consuetudo pessima & grauisimum, quia est imperitum consuetudinis. Nam consuetudo est altera natura inquit Auerro in prologo 4. physicorum, & Horatius in epistolis eandem tangit sententiã epistola 2. ad Lolium dicens, Ira furor breuis est, animus rege, qui nisi parerit, Imperat, hunc frænis, hunc tu cõpelle catena. Fingit equum tenera docilem ceruice magister. Ire viã, quã monstrat eques, venaticus ex quo tempore ceruinam pellem latrauit in aula. Militat in siluis catulus, nunc adhibe puro pectore verba puer, nunc te melioribus offer. Quis semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu.

Hæc omnia sapientem instrunt, ut assuescat viuere sanctè, prudenter loqui, quia teste Quintilianus. li. 1. Consuetudo est certissima loquendi magistra. Discat igitur sapiens virtutibus lucefcere, ut moribus & vita libi ceterisque valeat proficere. Ad quod faciendum prodest honesta societas, quæ virtutum exemplum docet. Seneca epistola 7. sic inquit. Trãsi cum Socrate viuere cum Zenone cum Chrysippo, cum Possidonio, hi tibi tradent humanorum diuinorumque notitiã. Iubeunt in opere expedire, ut non tantum scias eloqui, in oblatione audientium verba iactare, sed animum indurate, & aduersus iniurias te erigere. Merito ergo apostolus primo ad Corinthios 6. dicebat. Nolo esse vos socios damniorum, quoniam cum peruerso peruerteris, iuxta prophetã. Quicumque ergo in virtutibus perfici cupit, bonos & prudentes insequatur viros. Ambrosius in lib. de officiis. Pulchra est societas seniorum & adolescentium. Alij testimonio, alij solatio fiunt, alij magisterio alij delectatione conuiuunt. Si quis enim hominem vitiosum in socium elegerit, ipse cum illo peribit. Prouer. 22. Non esse amicus homini iracundo, nec ambules cum homine furioso, ne discas semitas eius. Super quo verbo Gregorius homel. 9. ait. Infirmi debent declinare societatem prauorum, ne mala, quæ frequenter aspiciunt, & corrigere non valent, eos amplius inficiant, & si de infirmis hoc cauetur, potius ergo de sanis hoc accipi debet, ne suam sanitatem, scilicet morum honestatè, aliorum exemplo perdant.

Quomodo vitanda est mala vita, & mundi vanitas.

CAP. VIII.

Num peccatum aliud trahit, nã & scriptum est per prophetam. Abyssus abyssum inuocat, itaque nihil scelus corrigatur, homo totus in abyssum mergetur delictorum, sed seculi vanitas plurimum correctionem impedit. Seneca epistola 69. Cogito mecum, quantum ad spectaculum luforum fiat cõcurfus, quanta sit cõtra bonas artes sollicitudo, quam imbelli animo sunt, quorum humeros lacertosque miramur, quia scilicet vanitas seculi peccata consuetudinèque peccandi generat. Seneca idem epistola 46. Vbi causa sublata est peccandi, adhuc locum peccati memimus consuetudinis causa, nam illicita amantur, ut ponit idem Seneca in Hercule, & idem Seneca in Agamènone. Vis ponere mores, seculum fuge. Per scelera enim transire, turis iter non est, nec scelus vnicum erit. Unde Seneca. li. 5. de beneficiis. Dicitis o stoici, omnes stulti mali sunt, & qui vñ vitium habet, & omnia, quod si est, nonne vndique humano generi cõmittitur est. Nonne publica querela est, beneficia perisse, & paucissimos esse, qui de bene meritis.

non inuicem pessimè mereatur. Nescio inquit, qui nō ex philosophorum domo clamat, & subdit, non est spes ab hospite tatus, non socer à genero, fixatū quoque gratia rara est, imminet exitio vir coniugis, illa mariti. Beneficia in scelus versa sunt, & sanguini eorū nō parcitur, pro quibus sanguis fundendus est. Hæc ille ex quibus verbis concluditur, q̄ mundus totus in maligno positus est, omni que virtus perit, & peccata præfident, nec graua ex consuetudine putantur, vt tãgit Salust. in Jugur. Vnde Plau. in aulularia, patietia desidiz, acrimonia crudelitati assignatur, sic eueruntur omnia, itaque peccatis omnes seruiunt. Boc. 4. de consolatione. Quarta rerum lubrica versat fortuna vices, & sequitur. At peruersi resident cello mores solio, sanctaque calcant inuicta vice colla nocentes, later obsecris cõdita virtus, clara tenebris, itaque moribus peccatis præferuntur crimina, quæ non à rebus, sed malis procedunt hominibus, dicente Tul. de paradox. Non autem peccata rerum euentu, sed vitiiis hominum expēdenda. Vtinam autem attendere homines quo pacto veteres sublimati sunt. Non enim operibus similibus nostris. Vnde Salu. in Catilina. Maiores & prædecesores plurima bona fecerunt, qui nobis nulla sunt. Nam apud eos fuit domi industria, foris iustitia, animus in colendo liber, immunitas à delicto, libidinis odium. Pro his autem modo habemus luxuriam, atque auaritiam, & subdit. Omnia virtutis præmia ambitio possidet, & domi est voluptas; foris autem non iustitia, sed pecuniæ seruitur. Nunquid ergo illud Ouidij de tristibus verificari non potest, cum inquit, alra labetur ab æquore retro vnda, dabit ignis aquas, Terra feret stellas, cœlum scindet aratro, omnia natura præpostera legibus ibunt, omnia iam fient fieri quæ posse negabam, quæ verba nil aliud sonant, nisi quod mundus viis obliquis ambulat, & omnia lege versa sunt. Lucanus li. 5. I. ut in omne nefas, iuuat & nocentes idem facimus. Ouid. 1. de arte. Cur est sua cuique voluptas. Idem li. de tristibus. Nabula sunt nostris tempora nostra malis, & idem. 1. metamor. Effoiantur opes irritamenta malorum. Iamque nocens ferrum ferròque nocentius aurum, sequitur. Filius ante diem patrios inquit in annos, victa iacet pietas, & subdit. Quo mare, quo tellus correctaque regia cœli ardeat, & mundi moles operosa labore, & sequitur. Gignitur excessus, quia cum caro clamat, eamque spiritus exaudit, consensu culpa creatur. Inque creando nefas, caro sit spiritus vxor. Hæc enim grandis abusus est spiritum carni subiecti, quod tamen peccatum facit. Vitanda ergo sunt peccata, ne per ipsa dissipetur homo, ratioque pereat.

Quomodo vitanda est peccati opportunitas.

CAP. IX.

Purissimi ideo peccant, quia contradictores nō habent, itaque scelera committunt, quia peccandi opportunitatē habent. Si autem peccare ipsis prohiberetur, aut si malè agendi facilitatem non inuenirent, sæpius malè agere desisterēt. Vnde Prosper in epigr. Cum datur iniusto peccandi optata potestas. vt mala mens prauum, quod cupit efficiat. Ira est magna Dei multos sic quoque punit, vt quibus exultant, criminibus peccant, & sequitur. Nunquid erit morbi quod dominabitur illi, cui supra auxilium iam medicina ne

gat. Quicūque ergo filios aut familiares reaturi sunt, caueant, ne eis opportunitatem peccandi exhibeant, quia nefas præmissum, vile fit sepius, inquit Maxi. Peccare etiã nō incipientibus. cauta prohibitio faciēda est, ne prohibitionis occasione, malum cogitare incipiāt, quod prius factibile non perpenderunt, aut ne prohibitionis aspera imminente, vetitum experiri studeant. Ouid. li. 3. sine titulo. Nitimur in vetitum serps per cupimusque negata. Rursus alij plures scientiam peccandi se habere putāt, eo quod reprehenses nō habent. Fortuna. n. sic eos sublimauit, vt quod pauperes ita cõdicia incitare faciunt, id superba auctoritate præsumunt. Vnde Salust. in Catilina. Sæpe alia aliis licetia est, quia magno præditi imperio quod volūt, agūt, & quæ apud alios iracundia dicitur, hæc in eis superba crudelitas appellatur. In fortuna tamen etiam maxima peccandi nimia licentia est. Tul. in Philippica 13. Id licere dicitur, quando legibus institutisque maiorum conceditur, neque enim quod quisque potest, id licet ei, aut si nemo obstat, nec propterea permittitur. s. peccandi licentia, nam & Plato dixisse fertur. Illa est verissima iustitia, quæ erga inferiores seruat, nam triumphus innocentis est, non peccare, vbi liceat posse. In quantum ergo plus potes peccare define, quia scilicet peccandi potestas legitimum opus non reddit. Vnde Claudii Procliuor vltus in peiora datur, syadē que licentia luxu. Non tibi quid possis, sed quid fecisse decebit. Occurrat, mentēque domet respectus honesti. & Prosper, vbi supra. Qui se peccatis gaudet feliciter vti, in felix nimis est prosperitate sua. Plurima tamen licentia occasio à peccatis se excusant, nō q̄ nō faciunt, sed dicūt ea impune facere posse, nullum tamē vitii licitā excusationē habet, tunc enim peccatū nō esset. Vnde in Prou. sapientia dicitur. O nne peccatū est volentarium. Omite ergo excusationē, nemo enim iniustus peccat. Tales enim malū sua vitia excusare quam effugere, vt ponit Sen. in declamationibus li. 5. Alij vero mala faciunt, sperantes postremo excusari, de quibus idem Sen. in Oedipo. Malorū praua spes est, & Terent. in Eunuch. Si quis post factā iniuriā se purget, parum mihi prodest. Sæpius tamen peccant aliqui, veniā obtinere non dissidentes, itaque dicūt, q̄ peccasse nūquā placuisset, si remittendū peccatū suū non putassent. Vnde venia, cuius amore, à delictis tenebatur desistere, criminibus apud eos videtur excusationē præbere. Contra quos loquitur Ouid. li. de Pontro. Ne factum defende tuum, mala causa silēda est, nil nisi sollicitæ sint tua verba preces, nec tua si flētū findantur verba, nocebit, interdum lachrymæ pondera vocis habet, quæ verba nil aliud sonant, nisi q̄ peccator potius lachrymis quam excusationibus intēdere debet, suūque delictum fateri. Vnde Martialis simplicitate pateat vitii fortasse pusillū, quod tegitur maior creditus esse nefas. Sed in hoc aliqui pereūt, quia peccati sui qualitatē nō cognoscunt, curari ergo non possunt, eo q̄ incognitū vulnus medelā nō capit. Maxi. non intellecti nulla est curatio morbi, si quis ergo peccatū sentiat, fateatur ipsum, excusatio nunquā deuiā quærat. Vnde Fulgētius li. 3. Mythologiarum formidolosa suspitio semper excusandi suffragia quærit, & subdit. Ignorantiã iuris absoluat venia, quæ culpā scire non conuincit, quasi dicat, q̄ excusatio nulla est, nisi vbi ignorantia

ignorantia

ignorantia etiam inuincibilis habetur.

De caute vitandi & cognoscendi peccata.

CAP. X.

Multa sunt vitia, quæ si cognoscerentur, vitarentur, in hoc verò decipiunt homines, quia multa sunt vitia, quæ virtutis speciem habent, à quibus caute difficile est, nisi caute quis attendat. Quinque de oratoria institui. 2. Est quædam vitiorum virtutumque vicinitas, quæ temerarius pro forti, & effusus seu prodigus pro copioso accipitur, & Seneca epist. 45. Vitia nobis sublatenter virtutum nomine occurrunt. Nam temeritas sub titulo fortitudinis latet, moderatio vocatur ignorantia, pro cauto timidus accipitur. In his. n. magno periculo erratum, & idē epist. 59. Omnia vitia ad modum morbi in aperto leuiora sunt, & tunc sunt perniciosissima, quādo simulata sanitate succedunt. Quæcunque ergo agimus, cum magna deliberatione faciēda sunt, operique cõsiliū quærendū congruit, vt maturè fiat opus sicut tangit Salu. in Catilina dicēs. Priusquam incipias consulto, & vbi cõsuleris, maturè factū opus est. Vnde Tul. in Catilina. Habuit inquit Catilina viros improbos sub vmbra virtutum, optimisque viris se iunctū simulabat, nauquam inquit tale mōstrū in terris visum fuisse puto, & subdit. Quis enim clarioribus viris quādoque iocundior? quis turpioribus cõiunctior? quis aliquando melior? quis hosti ciuitati, deterior? quis in voluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate auarior? quis in largitione effusior. Illud quoque in eo erat mirabile, naturam suam versare & tegere ad tempus, atque huc & illuc torque, & flere cū iustibus, seruire cū remissis, cum luxuriosis luxuriose vivere, hæc ille, quæ omnia designant, peccatores & peccata sæpius dissimulari, nec facie prima cognoscit. Sæpe etenim cum viris optimis se iunctū esse putabis, & cum vitiorum amatoribus residebis. Inquirat igitur sapiēs quod peccatum, vt caueat, quis peccator, vt se non coniugat, quod faciebat Sidonius, vt peccator in suo epistolari li. 4. de quodam enim sic dicebat, Est hic ipse loquax aut dicax ridiculus vel lætus, atrogans, aut constans, curiosus, vel perspicax. Talia enim de eo quærenda sunt, si non verbo, saltē mente, cū quo viuere petis, quia timidus quandoque se vocat cautum, etiam prodigus parcum, vt ex Proner. sapientia colligitur. Nūquid in sepulchra deaurata non sæpe vidimus, in quibus nisi putredo lateret? Aspectu quidē polita sunt, intus sordida. Sic & vitia quædam honestatis speciem gerunt, q̄ tamen ab omni lege, atque iure recedūt, quæ non obstante apparatu, vitanda sunt, quoniam teste Ouid. in de reme. & mala sunt vicina bonis errore sub ipso pro vitio virtus crimina sæpe tulit. Vnde Iuue. li. 5. Fallit enim vitium specie virtutis & vmbra. Gausse in poe. Fel modicum totū mel amartat, vnica mēda totalē faciē diffamat. Quamquā ergo vitia honesta videantur, quia tamen in se maculata sunt merito aspernantur, quoniam & bona accipi nō debēt, nisi sine bono suscipiatur. Vnde Laet. lib. de vero cultu. Etiam ea, quæ bona sunt, sine suis habent, quos si excesserūt, in vitia labuntur. Nam constantia

nisi pro virtute accepta sit, obstinatio est, quia fortitudo in temeritatem conuertitur. His igitur artibus, crimina sunt præcauenda, & bona quæ sunt, iusto sine exequenda, alias enim vir efficietur criminū amator, sicut de Julio legimus. Vnde Tul. 2. de offi. In Julio Cesare tanta libido peccandi fuit, vt peccare ipsum delectaret, etiã si causa nō esset. Idē etiã Tul. cõtra Catilinā absentē dicebat. Sic enim iam tecum loquor, non vt odio permotus esse videar, quo debeo, sed misericordia, quæ tibi nulla debetur. Neque enim is es, vt te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuocaret. Ibi enim mala plurima commemoratur Tul. contra Catilinam, quæ siue vera sunt, siue non, fallaciter tamē in peccatis submergitur, qui peccare non veretur. Arbitror tamen Tullium in prædictis satis ample locutum fuisse, quia potius forsitan, vt Salustio suo contradictori contradiceret, quā vt veritatem modestè scriberet, & de Salustio contra Tullium idem opinor. vnde Salust. contra Tul. Homo leuissimus, supplex inimicis, contumeliosus amicis, modo harem, modo illarū partium patronus, pro nus, mercenarius, cuius nulla pars corporis turpitudine vacat, lingua vana, manus rapacissime, gula immensa, pedes fugaces, quæ honestè nominari non possunt in hoc estissima. his enim verbis parum adhaereo. Sed ex prædictis sit iste fructus, quod vitia sæpe virtutes apparent, & peccare qui assuescit vitia vitare nequit. Nec tamen non credas, omnia opera esse vitia, quia & si decipitur, qui vitia virtutes credit, etiã deficiat ille, qui omnes malos iudicat actus, vnde multi dicunt illud Gausse in poetria noua. Præfens blāditor, ab lens detractor, amicus apparēs, hostis tectus, possessor auarus, exactor dirus, prædo grauis, ambitiosus institor, itaque de bonis & malis paria iudicia formant, quod minime faciendū est, sed bonum à malo discernendū maloque prætermisso, bonum eligendū. Plures tamen sunt, quibus sufficit, si boni credantur, bonique fieri non curant. Tales enim sunt homines non res, sed nomine, vt ponit Tull. libr. de offi. Hi enim ambitionē pro mercede quærunt, sic enim de Alexandro legimus, q̄ tribus insolentia gradibus sua felicitas exultauit, narrante Valer. li. 9. Caueat ergo vnusquisque ne comparetur ei, de quo Sidonius in suo epistolari li. 3. Et hic importunus petendi, derogator negati, æmulator accepti, callidus reformādi, querulus flagitati, garrulus restituti, venditor præficti, publicator occulti, inficiator soluti, & dator epularū, de bene viuente nullam bonam profertens famam, hic audis bibendi, auuidior detrahēdi, & huiusmodi que prohdolor de multis verificantur.

Quomodo sunt vitanda peccata leuiora, ne contingant grauiora.

CAP. XI.

Vitia quantumcūque parua vitanda sunt, quia & si in se magna non sunt, semina tamen sunt maiorum. vnde Ouid. 2. de reme. Parua necat morsu spaciosum vipera taurum. An cane non magno sæpe tenetur aper. Sic etiam quæ parua videntur, hominem frequenter ad interitum ducunt, multaque peccata parua, grande gignunt & nutriunt. Vnde Ouid. ibidem. Collige de multis, grandis accruis

mus in naturalibus, quod effectus habent vestigium superiorum causarum, sicut patet de niuib. cadentibus sub forma stellati ab influxu stellarum, patet etiam de natis sub signis, quæ habent conditiones signorum, ergo à prima etiam causa res productæ habent similitudinem primæ causæ, scilicet trinitatis. Itē philosophi naturales in lumine naturali ad notitiam trinitatis peruenerunt, vnde commentator 1. 2. metaph. refert antiquos philosophos posuisse in diuinis ternarium, & Arist. prim. cœli & mundi numerū ternariū diuinum vocat. Item Aug. 9. cōfess. c. 9. refert ex libris Platonis suadentis, quod in principio erat verbum vsque ad illud, & verbum caro factum est. Et Hermes de verbo æterno, monas monades gignit, & in suum reflectit ardorē, id est pater generat filium, ex quibus procedit ardor scilicet persona spiritus sancti. Item quilibet scientia in lumine naturali possibilis posse in ternario fundari videtur. Nam congruitas grammaticalis suppositum cum apposito triplici conditione concordat. Logica termino, propositione, atque figura formaliter concludit. Rhetorice & poeta tripliciter vtuntur stylo. Geometria à triangulo figuras rectilineas incipit. Astrologia à puncto, meridie, & planetarum motu inuestigat. Musica tribus primo armonizat. Arithmetica numerum ternarium primū cōpletū tradit, vt etiā dicit Arist. primo cœli & mundi, quia primus numerus est habēs principium, medium, & finem. Phisicus tribus principiis naturam construi docet. Item si creatum intelligendo, & volendo actū producit, cur Deus etiam intelligendo non produceret filium, & volendo spiritum sanctum. Vterius hoc idem probatur de articulo creationis mundi. Nam sicut inter res est naturalis ordo perfectionis & dependentiæ, sic debet esse durationis in se signanter, quoniam prima causa non agit naturaliter, sed liberè. Vnde Arist. ordinem dicit esse optimum bonum, vt patet. 7. Polit. & redarguit Aristippum negantem ordinem. Et elenchorum secundo dicit bonum vnus cuiusque rei ex ordine decorari. Item nulla est ciuitas, cuius auctor nō inueniatur, ergo. Item philosophi naturales, qui fidem non habuerunt ad notitiam huius articuli peruenerunt. Vnde Hermes, quem Aristoteles patrem philosophorum nuncupat, libro suo de verbo æterno. ca. 2. Res inquit non erant ante mundi creationē, nisi in ipso Deo, vnde nasci habuerunt. Itē Galienus in sua alchimia narrat Hermetem dixisse, quod in tabula smaragdina in vetustissima littera scriptum erat, mundum creatum fuisse. Item Aug. 6. de ciuita. c. 9. refert Platonem in suis libris ferè de verbo ad verbum dixisse verba Moysi. In principio creauit Deus cœlum & terram, verūque aliqui dicunt Platonem descendisse in Aegyptum, & vidisse libros Hieremias. Sed Aug. ibidem probat ex intentione hoc fieri non potuisse ex vicissitudine temporum. Item Arabes & sacerdotes Aegyptij dicunt solem creatum in signo Leonis vt refert Soli. li. suo de mirabilibus mundi, quod refert Plato in Timeo. Item Ptolemæus in secundo prologo almagesti post multas laudes Aristotele. concludit, quod in hoc sibi non consentit, quod mundum creatum non dicit. Verūque existimo Arist. non putasse mundum æternum à parte ante, licet eius verba sonare videntur, quæ sunt intelligenda sic, quod mundus quantum est ex natura, potest

perpetuari. Vnde Arist. Deum creatorem nuncupat li. suo de regimine principū, quem edidit ad petitionem Alexandri, narrante philosopho eius transfatore, & li. de secretis secretorum pariter consentit Deū esse creatorem, quem librum Arist. edidit, testante Ioanne transfatore eius, li. & multi obstat. Item Hippocra. li. suo hebdomadarum dicit, planetas eodē modo moueri, sicut ab exordio mouebantur, ergo exordium habuerunt. Item Albumazar li. 1. de cōiunctionibus, differentia prima, dicit mundum ante diluuium solū durasse per duo millia annorum cum ducentis viginti sex annis, vno mense tribus diebus, & quarta parte vnus horæ. Et differentia 8. Creauit inquit Deus hominem, & fecit ipsum nobilissimum animalium, & differentia decima refert Heraclitum cōcessisse, mundū originem habuisse. Item refertur, quod quidam sacerdos Aegyptius Soloni philosopho dixit, qualiter lapidem viderat ex delubris Aegyptiorum delatū, in quo scriptum erat, quod mundus nouem millibus annis durauerat. Et eandem sententiam scripsit sacerdos quidam magister Alexandri. In Aegyptorū quoque multi mūdū cētū millibus annorū duraturū putauerūt, vt refert Aug. li. 18. de ciuit. Dei. Quæ omnia & si falsa sūt, tamē mūdū exordii habuisse cōsentit. Vnde Ouid. licet poeta, i. metam. Ponit mundi exordii per quatuor ætates ante diluuiū, &c. Vterius de incarnatione hoc idē patet, quia viso, quod Deus potest suppleri quod libet genus causæ, cur non vnire poterit æque benefici naturā humanā, sicut supposito creato vnire accidentalem? Quo facto æquē benè denominabit natura substantialis, vt puta humanitas Deū esse hominē, sicut albedo faciei Socrati denominat albū. Plura & quasi innumerabilia sunt testimonia. & primus veteris testamenti. Vnde Isa. 64. dicebat. Vtinam distumperes cœlos, & descenderes, & Daniel 7. Aspicebam inquit in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, nec tamē soli fideles Christū incarnandum sperauerunt, quinimmo & gentiles olim miranda de Christo futuro conscripserunt. Vnde Albumazar in suo maiori introductorio differentia prima narrat, quod in cœlo apparuit virgo honesta, & mūdā, prolixo capillis facie pulchra in manu tenēs spicas sedēs super stratum, nutrieat puerum, cui exhibebat sollicitē ad comedendum. Hæc enim visio nil aliud designat, nisi quod virgo incorrupta virtutibus ac genere clara, duas spicas id est naturas in se concepit, & sedens super stratum, id est super mundi machinam, quoniam luna sub pedibus eius, ipsa siquidem puerum scilicet Christum ex purissimis sanguinibus spiritu sancto cooperante, nutriuit. Huius autem visionis maiorem attestacionem narrat Orosius dicēs, quod cum Octauius orbē Romæ imperator totū sua virtute fecit sibi triburarium, quam obrem populus Romanus sibi applaudere cupiens, honores diuinos sibi impendere disposuit, quia tamen cognoscebat, quod nō in propria, sed in diuina virtute orbē subiecerat, ideo prædictos honores suscipere destulit, & Tyburinam sibiulam quid super hoc facturus esset, interrogauit, quæ multiplici ratione suavit, ne diuinos susciperet honores. Vnde ipsa suadete, cœlum illico apertū est splendore quem nimis effulsi super eū, viditque in cœlo virginē pulcherrimā stantē super altare tenentē puerū in bra-

chiis

chiis suis, sed cum Octauianus id admiraretur, voce audiuit dicentem, hæc ara filij Dei est. Quibus verbis auditis Octauianus statim se in terram proiecit, & virginem cum filio pariter adorauit. Hoc autem mirabile Romæ accidit in camera Octauiani, in qua nūc est ecclesia minorum. Agitur propheta in persona Dei dicebat, arcus meus in columna nubis, quia scilicet Christum futurum in cœlo tamen paruit. Nec tamen mirabile, si virginem Christū peperisse fatemur, quia narrat Plinius 8. natura. Absque masculis equas grauidari, cui alludens Solinus lib. 3. de mirabilibus mundi hoc dupliciter fieri docet. Vno modo Flaribus ventorum, alio modo solo masculi odoratu, & dat exemplum conforme de perdicibus europæ. Insuper Virg. in Geor. similem sententiam attestatur dicens, scilicet ante omnes furor est insignis equarum continuoque annis, vbi subdita Flamma medullis, vere magis quia calor redit ossibus ille. Ore omnes versæ in zephyrum stant rupibus altis, exceptantque leues auras, & sæpè sine vllis coniugiis, vento grauidæ, mirabile dictu. Saxa per & scopulos, & depressas & conuales diffugiunt. Quodius 2. de vetula virginem pariturā prædixit, quæ diaphæbes vocabatur. Dicebat enim nati debere, prophetam absque maris coitu, cuius erat cōcors complexio præuia futuræ, & ibidē notatur à quibusdam expositioribus, quod per sex annos cum modicis horis ante Christum aduentum gloriosa fuit cōiunctio Iouis & Saturni in principio arietis, qui Dei & hominis coniunctionem insinuauit, & hoc videtur quasi prophetaisse Ouidius, vt aliqui dicunt, &c. Eodē etiam tempore decima reuolutio Saturni completa fuerat quare mundi diuinū debebat renouari, quia principatum varietas penes decem reuolutiones Saturni maximè attenditur, proat dicit Albumazar li. 2. de cōiunctionibus differentia 8. Virginem etiam parituram Valer. lib. 8. approbat, referens virginem fulam oratione cribrum aqua plenum de Tybri ad templū detulisse, sic etiam Maria rorem cœli portauit. Insuper Solinus de mirabilibus mundi narrat. Puellam voto castitatis metuisse principatū pudicitie. Ouidius etiam li. 4. de fastis. Cybelen virginem matrem Deorum appellauit. Narrat insuper Paulus diaconus, quod cū Romulus palatium Romæ construxisset dictū pro tunc palatium pacis, statuum ibidem posuit, diceas non caderet hæc statua, donec virgo pariet. Die autē natiuitatis Christi etiam à Romanis perhibetur corruisse. Narrat etiam Eutropius, quod circulus similis cœlesti, qui dicitur Iris eadem die apparuit circa solem, atque in taberna meritoria fons de terra illa tota die emanauit. Et sic iuxta vaticinium Isaac idola Aegypti corruerunt, quia nullum templum fuit, quin saltem aliquod idolum caderet in die natiuitatis. Quantum verò de articulo resurrectionis, ex multis probatur rationibus etiā naturalibus, & primo ex perpetuitate animæ. Nam anima dicenda est perpetua, vt patet tertio de anima, & hoc quia reflectitur, & consequenter est spirituales, & immortalis. Vnde Plato eam circulo supra se conuerso assimilauit. Item Algazel. 8. phisicæ suæ capitulo vltimo, dicit animam rationalem esse immortalem. Item Hermes de verbo æterno c. 3. Idem dicit & concludit animam bonam Deo coniungi. Idē sentit Arist. libro de secretis, & li. de pomo. Et Plato in

Timeo futuram gloriam, & infernum expressè fatetur. Item Xyrtus Pythagoricus fatetur futuram felicitatem adesse bonis. Item Macrobius libro de somnio Scipionis circa exordium ait. Beatos æterna gloria frui. Item Varro & Porphyrius quosdam resurrexisse mortuos ferunt, vt Aug. narrat 1. de ciuit. Dei. c. 7. Vnde Plinius 7. lib. sceminam examinem refert ad vitam rediisse, & puerum, quinquaginta annis post mortē vixisse. Itē Tulli. de repub. 6. fingit quod post mortem Scipionis vidit eum Scipio minor cum suis prædecessoribus, quod somnium exponens Macro. concludit beatitudinem. Idem sentiunt Ptolemæus in 1. almagesti prologo, & Albumazar in 6. articulo introductorij differentia 26. & Auicena. 8. meta. Item Ouidius Flumina infernalibus sæpè commemorat, cuius vba licet transumptiua, non tamen mendosa. Item de cōbustione corporis absque consumptione satis sunt exempla naturalia, vt ponit Aug. 2. 1. de ciuit. ca. 4. De montibus Siciliæ qui ab exordio creationis comburantur, & non minuuntur. Item de lapide ioculito sit pannus incombustibilis, vt refert Albertus magnus li. de mirabilibus. Ex quibus omnibus concluditur, quod articuli fidei sunt deducibiles in lumine naturali. Et hoc circa demonstrationem. Hic tamen notandum, quod aliqui dicunt, quod huiusmodi auctoritates vel nihil faciunt ad propositum articulorum, vel ipsas fuisse reuelatas. Nilominus tamen existimo, quod & licet plures philosophi habuerunt reuelaciones, tamen in lumine naturali multa de articulis fidei excogitare poterunt. Potest etiam dici, quod philosophi quo ad aliquam viderunt libros prophetarum. Sic n. refert Aug. de doctri. Christiana c. 2. quod Plato vidit libros Hieremias prophetæ.

De cultu & reuerentia Dei.

CAP. II.

Quæcumque laudabilia possidemus, à Deo accipimus. Si igitur serui dominis obsequuntur, si bos possessore nouit, per amplius fidelis Deū colere debet, dicente Catone. Si Deus est animus nobis, vt carmina dicunt, hic tibi præcipue sit pura mēte colendus. Vnde Mercurius termegistus ad Asclepiū solū inquit, animal homo duplex est, quia scilicet inter animalia homo solus duplici cōstat natura. Immortali & æterna, & subdit Mercurius. Illa pars simplex, anima diuinæ similitudinis formam habet, ergo humanitas semper memor naturæ & originis suæ in deitatis imitatione perseuerat. Nos igitur agentes gratias adoremus Deū. Quæ verba clarè innuunt hominē debere Deū colere, tanto celebrius, quanto plura beneficia à Deo suscepit, & sublimior factus est cæteris rebus per imaginē Dei, quæ accepit. Vnde Xyrtus Pythagoricus in suis sententiis. Deus libertatē arbitrij hominibus permisit, vt purè ac sine peccato viuētes similes sūt Deo. Nā templū Dei est mēs pura, & altare optimū est ei cōmundū. Vir castus, & sine peccato potestatem accepit à Deo, esse filius Dei per adoptionē, hæc ille. Ecce vides o tu homo, quoniam templū Dei es. Si ergo in templo cultus Deo debeatur, nūquid Deū tna mēs colere nō debet? Nā prouerbis sapiētū dicitur. Nō aspicat quàm plenas, sed quàm puras quis Deo manū offerat. Nil et

Nil ergo refert, si munera grandia offeras Deo, sed tua deuotio tuae orationi valorem inponit. Plus enim paupercola ara duo exhibendo placuit Deo, quam Cresus talentorum decem millia. Illa siquidem magis placuit, non quod magis obrulerit, sed maiori conatu, deuotioneque affectiori ara vel obolum obtulit, quam Cresus talenta, ut satis refert *Herodotus* in fine prologi bibliae. Placeat ergo homini quod Deo placet, ut monet *Seneca* ad *Lucillum* epist. 74. Tunc enim placet homini, quod Deo placet, quando cultum exhibet, qui debetur ei. Quod fecit *Philosophi* leguntur. Nam sicut ait *Plato* philosophus est amator Dei, ut narrat *Aug.* 8 de ciuita. Dei. Amator autem Dei philosophus non esset si cultum Deo debitum subtraheret. Vnde *Prosper* in *Epigram.* Haec desiderij Deus est pietate colendus, iustitiae ut merces tota sit ipse Deus. Optima vota Deo, quorum est dator ipse, vouentur, & subit. Libertas nulla est melior maiore potestas, quam seruire Deo, cui bene seruit amor, absque iugo posita est ditionis amica voluntas. Quae viget affectu, non viget imperio. Ecce clarè innouescit, quod qui Deum amat, ipsum etiam colit, prout iubet catholica fides. Nam & peccatis suis balatibus elephantisque suis flexionibus celsa venerantur, arbores crescendo sursum eleuantur, elementa caelorum impressionibus obediunt, semperque leges suas caelorum orbis obseruant. Quibus artibus, mirum si fidelis maioribus dotatus gratis obediuntiam pariter & reuerentiam Deo exhibere praetermittat, nec solum hoc mirum, sed ingratitude, nisi si quom est. Eos tamen non arbitretur fore dignos laude, qui Deum dum colunt, plus caritatis quam affectus intendunt. Et quae putatur eorum deuotio, saepe superstitio est, de quibus *Cicero* in oratione. Et etiam quidam religionis modus, & subdit.

Nimiumque superstitiosum esse non oportet. Eos etiam commendandos non reputo, qui diuino cultui licet assistant, sceleribus tamen vitisque quoque pleni sunt, quale enim potest horum esse obsequium? Regi enim non placet iniquus seruator, quomodo ergo Deo placebit iniquus peccator? tales enim profanatores videntur sanctuarij Dei. Vnde *Quintilianus* epistolarum, Pone Deos, & quae tangendo sacra profanas, non bene caelestes impia dextra colit. Rursus redarguendi hi apparent in diuinis sacrificijs, qui se ingerunt, altarisque sacris temerariè se iungunt, contra quos *Tibullus* libro secundo.

Vos quoque abesse procul iubeo, discedat ab aris, cui tulit hesterni gaudia nocte venus. Itaque veteres Deos suos colebant. Et quamquam erroribus subiaceret apud omnes tamen famosum erat Deos debere coli, dicente philosopho, Dijs non possumus aliud reddere condignum. Illi ergo, qui fidem professi sunt, Deum potissimè venerari debent. Sed quaeritis, quid Deum colere sit, aut quomodo venerari debeat? Antè de quaeso, quoniam diuinus cultus oratione perficitur. Vnde *Porphyrius* Deus omnium pater nullus indiget, sed nobiscum bene est, cum per iustitiam & castitatem eum adoramus, ipsam precem ad eum fundentes per imitationem & inquisitionem de ipso. Inquisitione enim purgat, imitatio deificat affectionem, ad ipsum aptando. Vnde *Didymus* ad *Alexandrum*, Verbo Deus propiciatur orantibus. Deus quoque solum est

cum homine, si quae similitudine delectatur. His enim sermonibus apparet, quod Deum colere ipsam orare est. Vnde teste *Valerio* libro 7. Socrates humanam sapientiam oraculum congrue dixit à dijsque immortalibus nihil pretendendum esse arbitrabatur, nisi ut bona tribuerent ea, quod sciunt quid utile nobis. Cuius contrarium faciunt hi, qui certa munera à Deo orando petunt, sedque non credunt exaudios nisi habeant id numero, quod postulant. Diuinæ enim prouidentiae, remittere singula tenentur, sperando id Deum facturum, quod melius erit, iuxta praebitum Sociatis documentum. Rursus plures ignorantes aut voluptatibus excaecati Deo supplicanti, ut eorum impietati conadiuuet, ut etiam vires praestet, quibus sua mala exercecere possint. O quam multa deprecatio à iusto iudice petere scelus, Deumque putare conscium malorum. Vnde *Athenodorus* Stoicus. Nihil inquit Deum roges, nisi quod possis rogare palam, & *Iuuenalis* 4. satyra. 1. Si consilium vis, peimittes ipsi expendere numibus quid conueniat nobis, rebusque sit utile nostris, nam pro iocundis aptissima quaeque dabunt dij. Carior est illis homo quam sibi, & subdit. Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano. Fortè postea animam, mortis terrore carentem. Qui spacium vitæ exicium inter munera ponat. Naturæ qui ferre queat quoscunque labores. Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores Hercule ærumnas credat, senesque labores. Et venere & cenis & pluma *Sardanapali*. Nos igitur fideles Deum colamus, & deprecemur, quoniam teste *Quintiliano* primo de arte. Fleat iratus voce rogante Deus, & lib. de Ponto. Confugit interdum templi violator ad aram, nec petere offensam numinis horret opem quia scilicet veteres offensam numinibus, veniam postebant. Deo igitur per amplius id faciendum est, quia si suis inastimabilis pietas & potestas. Sed parum cultus & oratio profunt, nisi cor sentiat, quod exprimit voces. Vnde *Prosper* in *Epigramma*. Laus verace Deo deprecatur ore precantis. Si qua voce fluunt, intima cordis habet. Qui dedit ut quaerat, addit ut iuuenias. Sed Deus affectum precibus non praestat iniquis. Nam qui se nullo iam munere credit egere. Crescere non cupiens, perdit adempta tepens. Quae verba nil aliud sonant, nisi quod vir catholicus iugiter Deum orare debet, & non exist. mare, quod nullo egeat. quae sic epinari, praesumptio, & non oratio est. Vt autè orationi fideles melius vacare possint, sacris diebus cultus praecipitur exhiberi, ut quae cæteris feriis homo praetermissit, diebus suppleat solennibus. Vnde *Seneca* ad *Lucillum* epistola 8. Festiuis maximè diebus animo imperandum est, ut à voluptatibus maximè abstineat. *Quintilianus* li. de fastis. Pro spera lux oritur, linguis animisque sancte, lite vacent aures, insarumque protinus absint, quia scilicet diebus facis paci & orationi est insistendum. Vnde *Tibullus* libro secundo. Luce sacra requiescat humus, requiescat arator, & graue suspensio vomere, cesser opus, & subdit, Omnia sunt operata Deo, non audeat ulla lanifica conis imponisse manum, itaque nullus operibus, sacris diebus intendere debet. Absit tamen, ut credat aliquis ab operibus pietatis se fore excusatum. Nam qui pietatem praetermittit iniquus est, nullo autem die iniquè agere licet. Vnde *Prosper* in *Epigram.* Non recto seruat legalia sabbata cultu, qui pietatis opus

opus credat in his veritum. Nulla dies actus hominum non damnat iniquos. Omnia conueniunt tempora iustitiae. Ex quibus omnibus concluditur, quod sacris diebus sic à labore est defendendum, ut pietatis munera non praetermittantur. Nam in bonis operibus cultus maximè seruatur.

De idololatria, & de nominibus Deorum & Dearum.

CAP. III.

Veteres Deum inquirere nequeunt, in quam plurima turpia delapsi sunt. Vnde quia Deum verum non cognouerunt, ideo finxerunt Deos, simulachra depinxerunt, sic enim legitimus *Hermetem* statuas produxisse. Aegyptios quoque Deos produxit, ab hominibus productos. *Pompilius* quoque Deos fabricauit, quos secum sepeliuit. Alij quamplurimi Deum inquirendo errauerunt, ut narrat *Augustinus* 14. de ciuitate Dei. Horum igitur theologia non est ipsa, quam fides proficitur, sed ipsa est fabula, quae sub specie doctrinae falsissimo colore coloratur, tangit *Augustinus* 14. de ciuitate Dei. allegando *Marcum Varro* nem. Discant igitur Christiani horum assertiones detestari, quorum studium fuit nouos excogitare Deos, variisque oramentis figmentare sollicitati sunt. Nempe dixerunt barbatum *Iouem*, imberbem *Mercurium*. Saturnum senem, & *Faustulum* strobis praese crediderunt. Innumerabilibus superstitiis Deos perferunt sunt, quorum omnium pater fuit *Ninus Rex Assyriorum* idololatra primus, de quo refert *Petrus Comestor* in historia scholastica. Refert inquit, quod cum fuisset mortuus *Belus* pater. Tunc *Ninus* ad subleuamè doloris imaginem patris fecit. Cuius imagini tanquam Deo reuerentiam exhibebat, aliisque exhibere faciebat. Quin immo ad se venientibus indulgebat, si quid mali egissent, dummodo patris imaginem reuerentantur. Dicta autem fuit praefata statua aut imago *Bela* nomine patris *Nini*, quae *Belus* vocabatur. Cuius rei occasione alienationes statuas erexerunt, & iuxta sua idiomatica nuncupauerunt, vnde apud aliquos fuit *Bel*, apud alios *Baal*, aliqui *Baal* alij *Belphegor*, alij *Belsebuch* acceperunt, ut dicit *Isidorus* 8. etymo. Rursus apud Aegyptios *Isis*, apud Graecos *Iupiter*, apud Mauros *Iuba*, apud Latinos *Faunus*, apud Romanos *Quirinus*, apud Athenienses *Minerua*, apud Samum *Iuno*, apud *Paphos* *Venus*, apud *Lemnos* *Vulcanus*, apud *Naxos* *Liber*, apud *Delos* *Apollo*. Rursus apud Romanos *Esculapius* Deus medicinae nuncupatus. *Babylonij* quoque *Bel* idolum acceperunt, de quo superius. Et Graeci complures praecipuum Deum horum nuncupauerunt, *Belsebuch* quoque de quo superius fuit *Deus* in *Acharon*, & interpretatur *Deus muscarum*, nam *Belsebuch* musca est. Hi ergo sunt dij, de quibus propheta. Quoniam omnes dij gentium daemonia. Rursus quae legitimus commemoramus. Legimus. n. quod Saturnus orgo Deorum à paganis designatur, & ideo Saturnus, dictus est à teporis longitudine, seu à saturitate annorum, quia ipsum antiquissimum ferunt, de quo etiam fertur, quod filios suo deuorauit, patrisque Caeli abscidit se genitalia fertur. Alij quoque dicunt, quod ex suis genitalibus in mari proiectis, nata est *Venus*. Cæterum alij *Iouem* à iuuado dictum patrem Deorum appellant, ipsumque

Sum. de Exempla.

optimū referunt. Et quandoque fingunt taurū eo quod Europam rapuit, taurus enim maximè libidiniosus est, quandoque etiā ipsi fingunt eum aquilam, modo setpentē, modo agnū secundū varietatem eorum, quae se cisse creditur. Cæterum alij dicunt, Ianum caeli ianitorē, seu ianuā, duāque facies ipsum habere ferunt, & ex cōsequenti bifrontē ipsum appellāt. Ecce qualis Deus monstruosus est. Alij quoque *Neptunū* Deū aquarū praedicauerunt, alij dicunt *Vulcanū* Deū ignē. Vnde *Vulcanus*, quasi volicanus, quia sua velocitate fertur volasse per aera more ignis. De isto dicit *Homerus*, quod fuit praecipitatus de aere in terrā, & exinde fulmina oriri putantur. Ipse etiā *Vulcanus* de femore *Iunonis* fingitur natus. Et fertur *Claudus* more ignis, qui nūquā rectè sed curuatum mouebatur, cæterum alij *Plutonem* Deum affirmauerunt, quē Latini vocāt *Diespiterem*. Alij verò *Orcū* ipsum nuncupant, & fertur receptator mortuorū, Deūque inferni à poetis fingitur, alij quoque *Liberū* depinxerunt more muliebri delicatū, & Deum libidinis ipsum descripserunt. Sed quidā dicunt, quod ipse non libidinis, sed potius Deus vini nuncupatur, qui alio nomine *Bacchus* dicitur, ferturque cornutus, & corona vitrea coronatus. Insuper alij fingunt *Mercuriū* pēnas habere, ferturque Deus sermo nis & eloquentiæ. Vnde *Mercurius* sermo est. Pingiturque *Mercurius* cū capite canino, & alas in capite, & pedibus, habuisse fertur, sursumque magister creditur. Insuper alij dixerunt *Martem* Deum belli. *Apollinem* Deum medicinae, qui etiam *Phœbus* sol vel *Titan* appellatur. Cæterum ultra Deos alij Deas elegerunt, quidā. n. *Dianam*, quā dicunt binā, atque virginem suscepserunt, & dicitur *Diana*, quasi duana, eo quod die & nocte apparet, & alio nomine *Lucina* vocatur. Alij autē *Cererē* in Deā elegerunt, per quā terrā intellexerunt, quā dixerunt magnā matrē atque vehi in curru cū tympanis & cymbalis. Alij autē *Minerū*, ut dictū est, elegerunt, ut Athenienses, qui eā dixerunt multorū ingeniorū inuētricē. Et dicunt eā de capite *Iouis* natā, in cuius pectore fingunt caput *Gorgonis*. Alij autem elegerunt *Palladem*, quae *Pallantem* gigantem sic dictū interfecit. Alij elegerunt *Venerem*, ut superius dictum est. Rursus gentiliū alij, *Cupidinē* dixerunt Deum, sicut videatur nomē femineum, & hunc depinxerunt sub forma pueri, & dixerunt ipsum Deum fornicationis, vnde & sagittā, & facē tenere fingitur, quia lubricus amor more sagittae vulnerat, & more facis inflāmat. Cæterum Graeci dixerunt *Pā* Deum rusticorum, quē Latini vocant Deum siluarum, & hunc fingunt habere cornua ad similitudinem solis & lunae, ruberque eius facies ad similitudinē aetheris. Et fert 7. fistulas, quibus armonizat, caprināsque vngulas habere legitur. Insuper apud Aegyptios maximus Deus fuit dictus *Serapis*, qui cū primò fuisset rex argiuorū, dicebatur *Apis*, sed postmodū transuectus in Aegyptum, ibique mortuus *Serapis* appellatus est. Cæterum apud paganos *Faunus* fuit Deus, sic vocatus à faueo es, eo quod fauebat eis, & futura praedicebat. His ergo delusionibus, gentiles adhaeserunt, fatique sua dixerunt Deos, fortuna Deā dici non praetermiserunt. Deasque aquarū nymphas appellauerunt, & Deos, quos in domo colebant dixerunt penates, Deosque mortuorū manes nuncupauerunt. Itaque in suis erroribus perseverantes viam re-

N

ritatis ignorauerunt. Rursus errores dilucidemus, nam omnibusque diuinitatibus, à Chaldaeis incipientes, de quibus refert Athor, & Chaldei Deum nescierunt, sed elementa & creaturas coluerunt, sub quo Deos custodientes stauerunt, ne à consubstantibus raperentur. Heu quales dii, qui custodia egēt. Ipsorum autē Chalaeorum plurimi ignem posuerunt Deum, eo quod omnia deuorare videret. Sed modica est ratio, immo ridiculosa, quia saltem videre potuerūt, quod ignis ab aqua extinguitur. Ceterum Graecorum errorem narremus, qui dicentes se sapientes, stulti facti sunt. Elegerūt. n. Deum Saturnum Comestorem filiorum, Iouem secū dum eos adulerum, Herculem homicidam, ecce quales dii. Ceterū Aegyptij deteriores animalia bruta coluerunt, vt ouem, vitulum, hircū, & porcū, coruum, accipitrem, vulturē, aquilam, cocodrillum, lupum, simiam, draconem, & aspidem. Itaque brutis occasione cuiusdam vilitatis vel obsequij sacrificabāt, vt tāgūt Tul. li. 1. de natura Deorum, de quibus Isaia 14. Facta sunt simulachra eorum bestijs & iumentis similia. Ceterum Romani Deos ineptos colebant, dicentes eorum ope imperium suum dilatarī, vt tangit Aug. 4. de ciui. Dei. Cum tamen Gothorum gens ipsos opprimeret, idolis iurare nequebūtibus, solo Christi nomine mediante, euadere potuerunt. Nec mirū, qui cum dii non essent, iuuare nō poterāt. Vnde Chrysostomus ad Darium. Quomodo inquit possunt vobis esse custodes, qui cum non custoditi fuerint nocte à canibus, à furtibus rapiuntur. Vnde Aug. li. 1. confessionū. Non ergo intelligo & tonantem Iouem, & adulerantem, & vtique non posset hęc duo. Verum tamen gentiles eorum testantur illecebras, in quibus cōsident. Horum autem fabulis Socrates & Plato non adherētes, Deum summum & vnum cognouerunt.

Quomodo per fidem saluamur.

CAP. IIII.

Fides est fundamentum legis, & consequenter via salutis. Vnde fides quia plures respiciunt, ideo celestis glorię plenitudinem nō acceperunt. Nē pe fides Christianos facit hęredes, quam tamē multi respiciunt, sicut Romani quondam, qui infelices per fidem factos esse putarunt. Alij vero fidem susceperunt, sed ab ea recesserunt, & alij fidē, quā susceperūt retinēt, sed eius opera negligunt. Hęc autem omnia faciunt, vt liberi fiant serui, hęredesque per temporalia reddantur exules, quia ratio dominandi porta est pro peccato, prout ait Aug. li. 7. de ciui. ca. 15. Nec tamen illa vera est Romanorum opinio, qui per fidem infelices se factos dicunt. Reminiscantur quęso illius historij, quā narrat Salustius apud eos authenticus, quā etiā commemorat Aug. li. 3. de ciui. ca. 18. Narrat. n. quod ciuitas Romana ante fidei susceptōnem ab Annibale sic oppressa fuit, utque milites Romani exercitus corruerunt, & Annibal inuasor ipsorum tres modos plenos misit in quibus tantūmodo anuli erant, qui de digitis militum Romanorum extracti fuerant, qui quidē milites corruerāt. Quis. n. casum grauiorē legi nec tamen fidei Christianę, quam nōdum nouerāt, imputare possunt. Potius ergo studeant imputare peccatis, quoniam, vt ait Augustinus in suo tractatu de excidio Romanę vrbs, Deus permisit Romanos flagellari, quia seruus sciens voluntatē domini, & non

faciens, plagis vapulabit multis. Lucę 3. Nam in igne ponitur aurum, vt purificetur, & cum tribula triticū purgatur, sic etenim puniti fuerunt, vt conuerterentur. Vnde Iosephus Iudęos alloquens, sic inquit, si vobis obest longęua persecutio, quid dicam ignoro, nisi quia scio, quod illis bene est, cum quibus Deus, quasi diceret, quia ipsos propter peccata Deo deseruit. Quā obrem ipse Iosephus libro 6. sic dicebat, Deus inquit vos deseruit, quia pietatis cultum deseruistis, speratis enim in dominum, sed qui vos defendebat, migravit ad hostes, quę autem colebatis Romani venerantur, vos autem offendistis. Hęc. n. verba diriguntur Iudęis existentibus in captiuitate Romanorum, vnde ibidē subditur. Non in multitudinē, sed in timore domini Abraham penetravit Aegyptum. dormiebat Abraham & torquebatur Pharaon. Moyses contra Aegyptios orabat. Iosue, Gedeon Ezechias non virtute, sed oratione pręualuerunt, quoniam non in multitudine exercitus belli victoria, sed de celo est fortitudo. vt dicitur. 1. Macha. 3. & Iudi. 8. Sed Deus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hęc omnia. Mala? quasi diceret, quod malum non habuerunt, qui cum Deo sunt per fidem. Quapropter Aug. epist. 1. Fidei Christianę impugnatores sic alloquitur. Qui enim ausi sunt fidem Christianā impugnare, deat precor sine fide tales mores, tales ritus, tales iudices, aut reges, quales Christiana lex commendat. Exhibeant pro laboribus talem mercedem, sicut fides promittit. Nostra siquidem lex continentiam, beneuolentiam, iustitiam atque cōcordiam prędicat. Nunquid enim hęc omnia honesta sunt? Fortassis tamen ignara mens sit querula, cum illa audit, rationem quorum ignorat, illaque credere recusat, experimento quę non videt. Horum. n. ignominiam redarguit. Aug. 2. de ciui. 4. dicit stultum fore eorum, quę creduntur postulare rationem, quia in naturalibus plurima fatemur, quorū rationē ignoramus. Cur. n. miraris, si audis corpus igne cremari, nec tamē cōsumi. Nā facile montes vsque nunc, & deinceps flammis aestuant, & integri perseverant. Non ergo cōsumitur omne quod ardet. Non est ergo incredibile hominum corpora sempiterno supplicio in igne puniri sine detrimento. Vnde ibidē Aug. Quis inquit nisi Deus dedit carni pavonis, vt non putrescat? quod tamen auditum incredibile videtur. Accidit vt apud Cartaginē hęc auis cocta nobis apponeretur, de cuius pectore seruari iussimus, hęc tamen nihil putredinis inuenimus. Vnde post dies plusquam triginta nulla corruptio inuenta est, nisi quod aliquantulum corporis hęcioris & contra etioris fuit. Quis (inquit) Aug. dedit paleę, vt poma immatura maturet? vel vt obrutas nives seruat? quid est quod ignis cum pulcherrimus sit, colore lignum denigrat, & lapides dealbat? quid est quod aqua frigida, quę inimicatur igni, calcē feruere facit? oleum tamen quod magis est fomes ignis, nulla sui perfusione feruere facit. Hoc enim mirabile, cum de aliqua Indię regione legeremus, siue audiremus, & in nostrum experimentum venire nō posset, profecto vel mendacium vel granditer miraremur, quod de magno diceremus, qui ferrum rapit, si tamen adamas dirungatur, tunc ferrum quod rapuerat, mox remittit. Hęc adduxi, quia non est quorundam experientia eorum, qui creduntur, nec minus credenda sunt, experimento

mento si careant. Vnde Genes. 15. dicitur quod Abraham credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.

De consolatione spei.

CAP. V.

Spes consolatur mētem, & vires eleuat, labores patienter ferre largitur. Vnde Seneca in politico, spes amantium credula. & Luc. li. 2. liceat sperare timēti, nam spes prębet operanti vires, terminandi opus. Vnde Ouidius libro epistolę. Spes bona, vitia timore capite. fallitur augurio spes bona sępē suo, ex quibus verbis apparet, quod spes bona consolidat operantem, quā deficere tepescit. Vnde Tibullius libr. tertio. Spes fouet, & melius cras fore semper agit. Itaque per spem sperare omnes bonum, eis affuturum. Sed friuola spes est illorum, qui bonum expectant, quod mereri non student. Galterius in gestis Alexandri magni, spes quam meritum proprium non pręuenit illa deuiat, & verum Dat ei pręsumptio nomen. Cur. n. in eo speras, quod tibi meritis acquirere non vis? Cur. n. speras, nisi desideres, & si desideras, cur non queris? Reuera non queris, si habenti quod petis non subseruis. O quā vana spes multorum est. Plures enim credunt Deum propiciū eis cuius pręcepta contemnant. Alij quoque inuentatis prętereunt diēs absque operibus bonis, & in diebus senectutis se benefacturos cōfidunt. Sed qui de longē vitam secutus est, stultus est. Stultus ergo est, qui ipse vitę suę diuturnitatē ponit, & qui sub spe vitę breuis alterius successione habere confidit. Stultus etiam, qui suis somniis spem adhibendo, credit bonum affuturū. Quos omnes redarguit Caro, Sōnia ne cures, nā mens humana quod optat, dū vigilat sperat, per somnum cernit id ipsum. Stultitia est mortem alterius sperare salutem. Tempora longa tibi vitę promittere noli. Quocumque ingredieris, sequitur mors corporis vmbra. Non igitur hęc spes habenda est, sed illa, de qua propheta. Beati, qui sperant in domino, spera in eo & ipse faciet. Plures autē in eo spem non ponunt, sed abiecta spe futurę glorię, omne quod possunt hic gaudium, licet vānum accipiunt. Dicit. n. Quinil. causa prima. Nihil est se difficilius, quā differre gaudium, quod verum est de his, quę vīs tantummodo credunt, & licitē sperādis animas suas minime alliciunt. Dicunt. n. illud Ouid. 3. de tristibus. Denique non possum nullam sperare salutem. Cum non sit pœnę causa cruenta mex. Hoc enim plurimi dicunt, dum enim affiguntur se causam habere omnes negant, & quod prauius est, de salute non sperant. Vtinam dicerent illud Quid. de Pōto, quamuis sint semper meritis indebita nostris, magna tū spes est in bonitate Dei. Nam teste Sedulio in carmine Paschali li. 4. Nil difficile est cōferre Deo, cui adest facultas, vt. s. possit planare curua, mitigare dura, & quicquid natura negat, se iudice pręstat. Et in carmine de mediatore. Hic homo, qui Deus est, spes est antiqua priorū, spes in fine piis, hic homo qui loquitur Deus est, quia. s. Christus spes fuit antiquorū patrum, est etiā spes finalis iustorū. Nā & ipse homo, & Deo est. Deo autē spes omnium proficitur, vnde orator li. 2. Certē quę humanū transcendunt gaudia vorum,

hoc facillē est pręstare Deo, cui muneris vsus sit potior, quę nemo putat.

Stulti ergo sunt, qui se bona habituros diffidunt ea, si fecerint, quę debent, sed fortassis ideo cōfidentia perdunt, quia incessanter cupiunt, & quod possidēt perdere metuūt. Contra quos Seneca epist. 5. ad Lucilium. Apud Catonē nostrū inueni cupiditatem sinem etiam ad timoris remedia proficere. Desines inquit timere si sperare desieris, quia scilicet illi cū timore viuūt, qui sperant ea, quę secura non sunt, nec sperant in eo, cuius est prouidere cunctis. Felices enim essent, si spe prętermissa vanorū, fiduciam totam in domino apponerent. Nam teste Sen. epist. 12. Ille beatissimus est, & securus sui possessor, qui crastinum sine sollicitudine expectat, dicente domino in euangelio, Nihil solliciti sitis. Vā igitur illis, quorum spes posita est in mundo. Labilis ergo & caduca, sed paupertas expedita est, & secura, vt ponit Sen. epist. 17. Omnis. n. qui cōfidētā mortalib. posuerūt in maiori sua necessitate succurrere sibi nō valuerūt. Vnde narrat Vale. li. 7. quod cum Rex Gages vel secūdū alios Gyges Rex Lydorū opulētissimus etiā ab Apoline petijt, an aliquis mortalium ipso felicior esset, vocemque audiuit dicentem Agilaum Sophidum eo feliciorem, qui tamen Agilaus pauperrimus erat, & atateque senex, & tamen sui campi metas nūquam excefferat. Ratio verō, cur felicior erat, hęc est, quia pauper est securior, rex, autem pręfatus in fortuna timidior. ideo Lucanus li. v. O vita tu ta facultas pauperis. & Iuena libro 4. Cantabit vaneus coram latrone viator. Itaque in diuitijs spes, nūllatenus constituenda est, eo quod in ipsis nulla est securitas. Vnde Tibul. libro 1. Diuitias alius fuluō sibi congerat auro, quę labor assiduus vicino terreat hoste. & subdit. Me mea paupertas vita traducat inertem, dum meus exiguo luceat igne focus. Et idem libr. 2. Non me regna iuuant, non lidius aurifer amnis, nec quas terrarum sustinet orbis opes. hoc alij cupiant, liceat mihi pauper cultu securo vitę munere posse frui. Quę omnia concludunt nullam in terrenis fore securitatem. In quibus tamen fecerunt omnes spem suam constituerunt, quamobrem in spe falluntur sua, eo quod in bonis æternis consolationem sibi affuturam non pręstituerunt, non quorum spe omnis consolatio solida datur.

De perpetuitate anime. & de spe vitę futura.

CAP. VI.

ANIMA de nihilo creatur, & non educitur de potentia materię, plures putauerunt hęretici, dicentes animam cum corpore generari naturalitē, corruptoque corpore, corrupti, itaq; post hanc vitam nullam aliam sperantes, lubricitatem atque voluptatem summā felicitatem crediderunt. Cuius opinionis fuit Aristippus, vt in pluribus passibus narrat Aug. de ciui. Dei. De talibus loquitur Tul. li. 2. de Tusculanus quęst. Vides inquit nōnullos pecunię cupidine & glorię multos libidinum seruos. Et Polycrat. lib. 7. c. 1. Mundum dimensū sunt, nature varias scrutati sunt causas, & quasi mole gigantea intumuerunt, induxeruntque bellū gratię Dei, sed deieci sunt, dū alleuarentur, vnde ad Romanos primo, Deus illis manifestauit, & tamen euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipientes eorum, dicentes se.

magis deest, quam ubi creditur abundare, quia sepius creditur amicitia magna, ubi nulla est. Veruntamen amicitia munus omnium virtutum munera confert, & que duo sunt, ad vnum redigit, mirabilisq; puritate distans vnit. Vnde Chalcidius in proemio super Timotheo Platonis. Tanta ut opinor est vis amicitia, quod parificat res ex se diuersas, cum alter ex amicis alteri voto complaciti operis administrat effectum, nam amicitia multos dispares coadunat. Nec tamen vera est amicitia eorum, qui quosdam stultè diligunt, itaque volendo amicitia donum exhibere, seipos damnificat & concutiunt, quos redarguens Cato sic ait.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus.

Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur. Talis igitur absit amicitia, sed vera & discreta non pretermitatur, quia teste eodem Cato. Vtilius regno est meritis acquirere amicos. Et Hecaton stoicus, quicquid profici, hoc est, quod amicus esse coepi. Nil igitur amicitia vtilius, nil in rebus humanis desiderabilius. Vnde Quintilianus causa 8. Non reperio in rebus humanis aliquid prestantius amicitia. Et subdit, Quid enim fore humano generi felicitius, quam si omnes possent esse amici. Omnia enim mala discederent. Vnde in Proverbiis sapiens dicitur. Quid dulcius, quam habere amicum, cum omnia audeas, quem sic credas ut te, cui sic loquaris, ut tecum? multi tales amicos habere voluerunt, & ipsi tales esse non possunt. Vnde Tul. lib. de am. preallegato confirmem ponit sententiam. Rursus parum amicis prodest, nisi amicorum constans & fidelis adhaesio fuerit. Vnde Seneca in Thieste, quos verus amor tenuit, tenebit. Vnde Augustus Cæsar amicitiam non facile amisit, sed constantissime tenuit, ut refert Suetonius li. secundo. Nam amicus non est, qui cito deserit amicum, nec amicus qui de amico cito male iudicat. Tul. li. de amicitia, boni viri & sapientis est, hæc duo tenere in amicitia, primum est ne quid fictum aut simulatum sit, nam aperte odisse magis laudabile est, quam occultare sententiam. Deinde suspitio non debet esse, nec existimare aliquid ab amico esse violatum. Nempè suspicatur iam amicum habere non arbitratur. Heu quot sunt verbales amici, qui tēpore necessitatis recedunt, qui nullum diligunt, nisi quantum beneficia suscipiunt. Cum Valer. lib. 4. dicat Sinceræ fidei amici præcipue in aduersis rebus cognoſcuntur. In quibus quicquid præstatur, à constanti benevolentia proficiscitur, nam gratum beneficium est, quod mercedis suspitione caret. Absit tamen, ut aliquis credat amicorum occasione se peccare posse, aut obsequendo ea debere agere, quæ prohibentur, nam teste Tul. de amicitia. Nulla est excusatio peccati, si amici causa peccaueris. non debet ergo in malis amicis obedire amico. Vnde Valer. lib. 6. c. 4. narrat quod cum Rutilius amico indigna petenti non obediret, tunc amicus dicit. Quid mihi est opus amicitia tua, si quod rogo non facis? Cui Rutilius immo quid mihi tua, si propter te aliquid inhonestè facturus sum? ideo Cato dicit. Quod iustum est petito, vel quod videatur honestum. Nam stultum est petere, quod possit iure negari. Non ergo exigit amicitia crimina pro se mutuo committi, nihilominus teste Claudiano in maiori multis delicta fuere nexus amicitia, quia scilicet multi amicorum occasione peccauerunt. Hoc tamen absit,

quia teste Tullio de officiis, amicis non tribuere, quod rectè possis, & tribuere quod non sit æquum, contra amicitia officium est, itaque saluo conscientia iure amicus amicos succurrere debet, ea postponendo, quæ possessio continet terrena. Vnde Sidonius lib. 2. non magis cordi esse debet, aut voluptati ager, cum redditus amplis, quam amicus aut vicinus sibi ipsi equalis. Omnis enim amicitia paritatem præterdit. Si ergo pars est amicus tibi, quomodo proponas amico tuas opes, si te sibi parem plus opibus diligas? Hoc enim si feceris, nec paritas, nec amicitia est, cum Galterius in Alex. lib. 7. dicat, quod inter æquales, & inter pares est nodus amoris. Diligamus ergo animo æquo amicumque moribusque sanum eligamus, ne vitiorum eminentem turpitudine, amicitiam iure deserere oporteat. Nam quod honestum est amare natura postulat, quod autem obliquum diu diligere rationi molestum est. Vnde Tul. li. 2. de officiis, quia inquit id ipsum quod honestum decorumque dicimus, per se nobis placet. Idcirco illos, in quibus hoc esse arbitramur, naturaliter diligere cogimur. li. de amicitia, nihil est, tam aptum naturæ, tanquam conueniens sic ut amicitia. Sed hanc scio debere in solis bonis esse. Sed precor vereantur, qui veræ amicitia fœdus seruare recusant. Nam minimè attendunt, quomodo diligant, dummodo eius quem diligunt, sub titulo proficiant, nec attendunt si bonus, sed si diues, & in obsequiis prodigus. Ea autem, quæ possident, ipsorum ita sunt, ut communicare non audeant, nisi communicatio sua bona ampliori videant, amicorum tamen omnia debent esse communia. Terentius in Adelphis, verus verbum hoc est, communia esse amicorum inter se omnia, & Salustius in Catilina. Idem velle, & idem nolle, ea demum vera amicitia est. Itaque etiam si quis à culpa vacuus in amicitiam prauor iñcideret, quotidiano vsu atque illecebris facilliter similis ceteris efficitur. Caveat ergo, qui amat, ut quem diligit bonus sit, in malo enim amicitia non est. Vnde idem Salustius in Iugurthino. Omnes eadem cupere, eademque odisse, inter bonos amicitia, & inter malos est, & non amicitia. Quomodo enim amicitia esset, ex quo peccatum eos copulat? Nempè vnum vitium aliud trahit, & si auarus fuerit amicus, forte superbus erit, si autem superbus, ita superbiat, ecce qualis amicitia. nulla enim est, ex quo peccato maculatur. Quis enim diuisit angelos amicos? superbia Quis primos fratres? auaritia. Sic & plures, qui putantur amici, similibus ex causis dissoluntur. Nam inter amicos debet esse charitas sine temeritate, communitas sine cupiditate. Vnde Senec. epist. 48. Consortium rerum omnium inter nos facit amicitia, & subdit, Omnia cum amico communia amicus habebit. Nam Pythagoricorum opinio fuit, amicorum omnia esse communia, & amicum esse alterum seipsum, ut refert Hierony. contra Rufinum. Vnde Ouidius 4. de tristibus. Hi duo corporibus vnus erant, & loquuntur de amicis, & Arator li. 2. reperitur in diuersa trahens, cui spiritus efficit vnum, quæ vnitas ex concordia venit. Concordia verò in bonis est. Vnde Prosper li. ep. grama. Moribus iniustus pulchra est concordia pacis. Sed inquitramus, quo pacto queat vera amicitia videri? Audiamus Ouidium lib. 3. de arte ita dicentem. Vt amaris, amabilis esto, dulcibus est verbis alliciendus a-

mo.

mor. Vnde Mattheus libro de Thobia. Est brauius dignus amoris amor, & Hecaton stoicus, si vis amari, ama Ex quibus apparet, quod nullo laqueo amor cito capitur sicut amore, qui obsequiorum dulcedine conseruatur. Vnde Cato. Vincere cum possis, interdum cede sodali. Obsequio quoniam dulces retinentur amici. Ira odium generat, concordia nutrit amorem. Sunt quedam, quæ ferre decet patienter amicum. Itaque mutuis patientiis amicabilem conuictus seruatur, verbisque beneuolis & hortationibus, & iustis increpationibus inter sapientes amor solidatur. Vnde Tullius libro primo de officiis. Vita, victus, consilia, sermones, exhortationes interdum, & obiurgationes maxime in amicitia vigent, illaque est iucundissima amicitia, quæ similitudo coniungit, nec mireris, si libeat redarguere te amicum, quia redarguitur amore prolata, sapienti placet. Ceterum sciscitemur, cur inter homines amicitia nunc non vigeant.

Aur enim homines sunt, quales non fuerunt, aut veteres sicut nec presentes se mutuo dilexerunt, quod absit. Quod igitur dicendum libeat non occurrit, nisi quod imparitas est voluntatum, & distinctio desideriorum amicitia detrahit. Nam teste Horatio in suis epi. Oderunt hylarem tristes, tristemque iocosi. Sedatum celeres, agiles gnayumque remissi. Potiores bibuli media de nocte Falerni, Oderunt porrecta negatem pocula, itaque gulosi abstentios non amant, nec iudicij castos.

Quamobrem appetituum varietate confunditur amor. Impius ergo non est fœdus amoris exhibendum, eo quod contrarium amoris impedimentum habent. Vnde Plautus in aulularia. Conuenus bachorum & ioca friuola non quero, ut amorem pariant, utinam nihil odiosum darent. Talibus igitur ineptis desiderijs veræ delectationi contradicunt sæpè. Rursus animaduertere frequenter quosdam fore amicos non hominum sed munerum. Hi sunt sodales, non amicitia, sed fortunæ, de quorum amicitia inquit Seneca epistola 9. Qui vtilitatis causa assumptus est, tam diu placebit, quam diu vtilis fuerit. Nam circa diuites amicorum turba circūsedet, sed circa euerfos solitudo est, quia tales fugiunt amici, ubi probantur. Vnde Varro in sententiis suis. Si vis amicum experiri, calamitosus fias, & Quintil. c. 15. Nescis inquit, an diligat, qui experientia non habet, nisi felicitatem, plures enim in felicitate diligunt, sed adueniente infortunio, discedunt, quia deest fortuna, gratia cuius amabant. Boet. de con. li. 2. Quæ me unque felicitas amicum fecit, infelicitas faciet esse inimicum, nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. Nam causa deficiente amoris, non mirum, si deficiat zelus antiquus. Nam Tarquinius exilio datus, tunc primo cognouit quos fidos habuit amicos. In prosperitate enim non cognouerat, ut narrat Tul. lib. de amicitia. De talibus ait Quid. li. de ponto. Vulgus amicitiam vtilitate probat. Reuera tamen, prout dicit idem Qui. Turpe sequi causam, & fortunæ credere amicum. Et nisi felix esse negabit eum. Vnde Ouidius id in exilio positus lib. de tristibus. suis amicis dicebat. Vix duo tres ve mihi de te superestis amici. Cætera fortunæ non mea turba fuit. Illud amicitia sanctum & venerabile nomen. Re tibi pro vili sub pedibus iacet. Donec eris felix, mul-

tos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila solus eris. Et Petronius. Cum fortuna manet, vultu seruatis amici. Cum cecidit turpivertitis ora fuga. O qualis amicitia reuera ficta est nulliusque precij sollicitudine querenda est, nam teste Cato. Vna dies, qualis fuerit, monstrabit amicum. Proh dolor tamen, ut dicit Mattheus in libro de Thobia. Fluctuat ad census venalis amicus, egenum nec vitum refouet nec fabricatus amor. Martialis cocus, hic quem mensa tibi, quæ cena parauit amicum. Aprum amat, & pullos & semes & ostræ, non te. Tam bene si tener est, noster amicus erit. Tales enim amici sunt emptitij, sermonibusque tantummodo coniunguntur. Mente verò vel factus minimè adherent. Vnde Tullius li. 2. Ne vos decipiat pudentia brachia collo, Ne capiat blada fordida lingua prece, quia scilicet à talibus cauendum est. Vnde Sedulius in carmine Pascha, libro quinto, Traditor immittis ferè proditor, impie latro, Quid sanum stimulas, & amicum fraude salutas. Heu quales, quam ficti amici. Nam presentibus fauent, & post tergum insidiatur. Horatius in libro sermonum. Absentem qui rodit amicum, qui non defendit, alio culpante, sodales, singere qui non visa potest commissa tacere, hic niger est, hunc tu Romane caueo. Nam cauendi sunt, qui nec secretum tenere sciunt, nec assistere laudibus, nisi presentibus eis. Consimilium itaque discedat amicitia, quorum finis interitus est. Vnde Tullius libro de amicitia. Præcipiendum est bonis, ut si in prauorum amicitias ignoranter inciderint, ne existimant ita se alligatos, ut ab amicis in re publica peccantibus non discedant, quia nulla tenenda est amicitia, quæ recto modo coniungitur fini. Omnium autem finis Deus est, gratia cuius cætera debent amari.

De correptione charitativa.

CAP. IX.

Non est amicus, qui peccantem amicum non corripit. Amicitia enim in Christo esse debet, sed non est in Christo, sic peccata libenter permittit. Vnde Cato. Cumque mones aliquem, nec se velit tempore moneri. Si tibi sit carus, noli desistere ceptis. Quod nostri factum non rectè, noli tacere. Ne videare malos imitari velle tacendo. Vulnere dum sanas, dolor est medicina doloris, quia teste Hor. in epist. Et neglecta solent incendia sumere vires, quia scilicet peccata de facili crescunt, ideo Tul. li. de amicitia. Monè di inquit sunt sæpè amici & obiurgandi, sic tamen ut monitio acerbitate, & obiurgatio contumelia careat, & tunc beneuoles fiunt. Veruntamen mos est hodie plurius, corrigi nolle. Ipsis enim veritas est odiu, iuxta illud Terentij in Andria. Obsequium amicos, veritas odium parit, maxima autem in eo culpa, qui fraudem querit, & qui scilicet veritatem spernit. Salustius in Iugurthino. Odium querere extremæ dementiæ est. Illi verò odium querunt, qui veritate audita correptionis charitatiq; sub prætextu impatienter audiunt, nec reputant amorem, nisi eorum faueatur etiam illicitæ voluptati. Veruntamen qui fidelis amicus est, à correptione charitativa non desistat, iuxta illud Senecæ 2. de clementia. Ma-

so inquit verbis offendere veris, quam adulatio placeat. Veruntamen correptio charitatiua frequenter ab amicis prætermittitur, atque curam de aliis minimè habent. Dicit enim in cordibus suis, quid mihi, quid alij agant, iuxta illud Terentij. Vt quid aliena cures, quæ ad te non pertinent. Alij verò corrigere prætermittunt, quod ipsorum amici suscipere correptionem recusant, sed minimè recusare debent. Omni enim tēpore correptio bona est. Tūc enim beneuola dicitur, quando asperitati aliqua dulcedo miscetur. Vnde in Prouerb. sapientum dicitur, obiurgationi semper aliquid admisceas blandicie, zelumque Dei commemores, & in te peccantibus miseraris, sed plurimi aures clausurunt, & veritatem ab amicis audire nequeunt.

Vtinam attenderent illud Senec. epist. 5. ad Lucil. Mutua inquit emendanda sunt vitia, nec amo illum, si proficere non curo, malo enim mihi successum, & eam quàm fidem desse, ideo Tullius in oratione pro Cælio. Admonco enim te, vt à rerū turpitudine caueas, & ne in alterum dicas, quæ cum dixeris, dixisse erubescas. Sed quis audebit amicum aut alium redarguere? nam mundi tanta superbia est, vt nullus redargui velit, non solum priuam aut personaliter, quinimmo ea, quæ publicè dicuntur in opprobrium delictorum, plures malè accipiunt, & pro seipsis dici paralogizant, contra quos Plautus in aulularia. Nemo inquit sibi met arbitretur dici, quod nos dicimus populo, neque sibi met causam constituet communem ex ioco. Aduertant autem, alios qui corrigere petunt, ne corrigendo eum, tangant quem nouerunt corrigi nō posse, obstinatis enim prædicare non prodest. Fortassis enim eorum peccata crescunt eo pacto, quo commemorantur, & peccandi voluntas ex reprehensione frequenter illis accrescit, iuxta illud Ouidij li. de Ponto. Vlnere id genus est, quod cum sanabile non sit, non contritari tutius esse puto. Curando fieri quædam maiora videmus vulnera, quæ melius non tetigisse fuit, vnde idem libro secundo, de tristibus. Eripit interdum, modo dat medicina dolorem, itaque correptio non omni tempore prodest, sed persona & mensura consideranda est. Vbi tamen quis amicum sentit, corrigere non desistat, etiam si moleste capiat quod ei dicitur. Durus enim animus assiduis correptionibus ad lachrymam quandoque inducitur, ipsiusque furia correptionis acerbitate moderata est, iuxta illud Ouidij primo de reme. Dum furor in cursu est, currenti ce de furori, difficiles aditus impetus omnis habet, & subdit, Impatiens animus nec adhuc tractabilis arte, respuit, atque odio verba momentis habet.

Et ideo sequitur, Aggrediar melius tunc cum tua vulnera tangi iam sinet, & veris vocibus aptus erit. Cum dederit lachrymas, animamque impleuerit ægrum, ille dolor verbis & moderandus erit. Temporibus medicina valet, data tempore profunt. Et data non apto tempore vina nocent. Itaque alium corripere cupies præsertim amicum temporis opportunitatem quaerit, & mediocrem acerbiter obseruet, ne superbia signaculum aut rancoris materiem continere videatur, sed potius charitatiua & amicabilem perpendatur.

De pietate.

Pietatem humana suadet natura, omnes enim homines vniuersæ naturæ sumus, quamobrem penes oēs pietatis opera sunt exhibenda. Sen. in Thieste. Nulla vis maior pietate vera est, quoscumque enim verus amor tenuit, hos pietas tenebit, quasi dicat, qui alios non amant, nisi pietatis officio eos confoveant. Attendamus enim, quoniam qui pius est aliis, pietatē pro seipso impetrat. Valer. li. 5. ca. 3. & 5. humanitatis dulcedo, & effrenata barbarorum ingenia penetrat, & hostium oculos mollit, & inter districtos mucrones placidum iter reperit. Nulla inquit acerbitate fortunæ precium charæ pietatis euilescit. Vnde ibidem narrat de muliere quadam ingenui sanguinis, quæ apud tribunal capitali crimine damnata trimum in carcere necanda tradita fuit, sed carceris castos misericordia motus, non eam protinus stragulauit, præfatæque mulieris filiam ipsam adire permisit, si tamen, vt nullus quibus ei exhiberetur. Existimans futurum, vt inedia consumeretur. Transactis ergo pluribus diebus, mirabatur carceris custodia, cum mulier non moreretur, sed curiosus obseruata filia, animaduertit, quod filia suo vberer exerto famem matris lactis sui subsidio leniebat, quæ pietas iudicibus innotuit, & præfatæ mulieri veniam impetrauit, similitudine historia de quadam alia filia ibidem narratur, quæ patrem suum Quyonem consimili fortuna affectum pariter custodia traditum atque senissimum pariter gubernauit, veniamque ei sua pietas conformiter impetrauit. Nil ergo magis propitium, vt delictorum obtineatur venia, quàm pietatis exercere opera, prout charitas petit. Rursus idem Valerius ibidem refert, quod cum Rex Darius contra Scithas impetum faceret, interrogauit eos per legatos, quem finem fugiendi, aut quod inuitum pugnandi facturi essent, responderunt, nec vites vllas, nec agros cultos habere, pro quibus dimicarent, sed eam ad parentum suorum monumenta venissent, scituros, quemadmodum Scythæ præliari solent. Quod imo immanis & barbara gens ab omniferitatis discrimine se redemit. Prima ergo & optima rerum natura pietatis magistra est, quæ nullo vsu literarum indigens propriis viribus charitatem parentum liberorum pectoribus infundit. Si enim quis etiam loqui nesciat, nihilominus à natura amare pietatem docetur. Vnde Valerius vbi supra. Quis enim plaustris vagos, & siluarum latebris corpora sua regeres in modum que ferarum laniatu peccatum viuentes, sic Dario respondere docuit, quasi diceret, quæ natura, quæ docet pietatem inuenire, si non verbis, operibus tamen. Quæquidem natura filium Cresi loquendi vsu defecit, ad protegendam patris incolumitatem ministerio vocis instruxit. Nempe inter omnes pietas esse debet, & signanter si consanguinitas aut parenteli habeatur. Vnde Scatius Thebaros libro 10. Proliis amor crudelia vincit pectora, & Tullius in oratione prima. Pietas est, per quam sanguine coniunctis patriæque beneuolis officium & diligens cultus tribuitur. Vnde Petronius. O maxima rerum pietas, hinc minam tutissima virtus, quæ pietas in hoste probatur, vt inquit Quid,

Qui, 3. de tristibus. His ergo attentis, erubescant fideles, in quibus modica vel nulla pietas est. Fortassis enim gentium probatam pietatē non imitantur, quia non solum pietatem negant his, quibus inimicantur, sed etiam quibus se amari iactant, quod fecisse veteres tyranni leguntur. Valerius enim vbi supra c. 1. narrat quod cum quidam adolescens accensus esset amore filie Pistrati Atheniensium tyranni, in publico obtiniam sibi factam osculatus fuit. Præfati igitur tyranni suadebat vxor, vt capitali supplicio puniretur. Cui tyrannus, si eos, inquit, qui nos amant interficimus, quid his faciemus, quibus odio sumus? Hæc enim vox ex ore tyranni de humanitate manauit. In hunc itaque modum filia tulit iniuriam, ac multò laudabilius suam. Rursus de eodem tyranno refert Valerius vbi supra, quod cum quidam eius amicus inter cœnam sine sine conuicio cum lacerasset, & insuper conuicia temulentis impetu euectus, os eius sputo resperisset, nec tamen in vindictam sui valuit eum accendere. Quinimo suos filios violatæ patris maiestati subuenire cupientes, retraxit, posteroque die e se humiliante, in pristinum fœdus amoris cum sibi reconciliavit. Ceterum idem Valer. de Pirrho rege refert, quod cum audisset quosdam in conuiuio Tarentinorum turpia de ipso loquentes, percontari cepit à quodam, qui conuiuio interfuerat, qui respondit, nisi inquit, vinum nobis defecisset, ista quæ tibi relata sunt, præ his quæ de te locuturi eramus, iustus ac iocus fuisset. Quo dicto, tam urbana capulæ excusatio, veritatisque simplex confessio, iram regis conuertit in risum, præfatique regis clementiam obtinuit, vt & Tarentini sobrii sibi gratias agerent, & ebrii bene precarentur. Audiamus ergo pietatem id adeptam fuisse, quod crudelitas obtinere non solita est. Illi ergo se homines non dicant, qui pietatem humanitati debitam non habent, nec debet putari magnitudo animi virtus, si comes non fuerit pietas. vnde Tull. lib. 1. de offic. Porro magnitudo animi remota pietate, & coniunctione humana, feritas quædam, & inhumanitas est. Et idem lib. 3. Sicut quædam membra amputantur, si languere & spirita carere ceperint, ne noceant reliquis partibus corporis, sic ista in figura hominis feritas & immanitas beluz à cõmuni rãquam humanitate segreganda est. Nam pietate cõditio humana obseruatur, & indignatus homo mitigatur. Nā teste Horat. in epistol. Nemo ad eò ferus est, vt nō mitescere possit. His ergo concludatur sermonibus, charitatis opus pietatem esse, naturamque pietatē querere.

De pace & concordia.

CAP. XI.

Charitatis filia pax est, nec mutuo chari sunt, qui concorditer non viuunt. vnde Tull. phil. p. 1. Nullum armatorum præsidium est, nisi beneuolentia & charitate sit susceptum, nomen certè pacis est dulce, & ipsa res salutaris, nec est aliud quàm tranquilla libertas. Illa tamen non est reputanda pax, quæ vitis consentit, vnde Senec. lib. de morib. Pacè habeto cum hominibus, cum vitis bellum Fulgen. lib. mytholog. 1. Sapientes viti maiorem cum vitis quàm cum inimi

cis pugnam gerunt. Nunquid ergo lamentandū non occurrit, si vt plurimū pacem se habere dicant, quorum voluntates cõsentaneæ sunt in malū? Quomodo enim pax erit, vbi princeps discordiæ diabolus regnat? quomodo etiam pax est tecum, si tua voluntas tuæ rationi contradicatur aliud vis, & aliud te debere velle iudicas. in nullo enim scelere pax est. Rursus pacem habeant, qui rempubli. prospere gerere peruat. Nam teste Salust. in lugurt. Concordia paræ res crescunt, discordia maximè dilabuntur. & Varro in sententia. Alit autem concordia mores, & cohabitantium animos format. Illi igitur rempublic. non regunt, qui non nisi prælia querunt. Nō sunt enim querenda prælia, nisi vt pax melior habeatur. Qui autem bellant, vt pacem habeant, non discordiam, sed pacem querunt, quia si pacem haberent, vtique non pugnant, eorū autem pugna via pacis est. Qui verò pugnat, pace inuenta dissipatores communitatum sunt. Vnde Tull. li. 1. de offic. Quare inquit, suscipienda sunt bella ob eam causam, vt sine iniuria in pace viuatur, itaque bellum suscipiatur, vt nihil aliud nisi pax haberi videatur. vnde Didymus ad Alexandrum, Nos bella nō gerimus, sed pacem moribus non viribus confirmamus, sola fortuna est, aduersus quam sæpe pugnamus, & semper vincimus. itaque non contra pacem, sed contra fore nam pugnant, sic enim pugnantium, scilicet cõtra pacem, praua intentio est. Vnde merito à veteribus mos vsque ad præsentia tempora habetur, vt nulli pugare liceat, nisi tractatus pacis præcedat. Vnde tēpus ante pugnam, sicut in quo pars vna alteram alloquitur, si autem pax inde haberi non possit, prælium consequitur. Si autem ad huiusmodi tractatum sese & noluerint arbitrando se omnia obtinere posse, nō mirum, si casus contingat illis. vnde Iulius Cæsar in lib. de bello Ciuili, Tempus hoc vnum agendi de pace est, dum sibi vterque confidit, quod si alteri paululum fortuna tribuerit, vix vterque conditioni possit, qui superior videbitur, nec æqua parte contentus erit, qui omnia credit se habiturum. Sed proculdubio, qui pacem abnegat, iure meretur ruinam. Ille tamen pacem non abnegat, qui suo renunciat iuri recusat. Aliquando tamen vtique melius est, iuris partem relinquere, quàm sui occasione animas perdere, quia pace nihil melius est, vnde Prosper in epigram. Moribus in sanctis pulchra est concordia pacis. Tolle tunc mundi prælia pace Dei. Et Lucanus libro primo, Hæc qui bella gerunt, & subdit, Impia, & æternam imperunt secula pacem. Et idem Lucanus libro secundo, Minima rerum discordia pacem turbat. Et libro decimo, Nulla fides pietatēque vitis, qui bella sequuntur. Vandalisque manus, ubi, fas vbi maxima merces, quia scilicet plures armigeri omne illud reputant eis licitum quod est lucrifundum. Absit igitur discordia quæcumque nobis, quia teste Cato. Ira odium generat, concordia nutrit amorem. & Prudentius, pax plenū virtutis opus, pax summa laborum, pax belli exacti præciumque periculi, nil placitum est sine pace Deo, nec munus ad aram, & subdit, Omnia peperit turpatiens, atque omnia crederet, nunquam læsa dolet, cuncta offensa dona. Ex quibus apparet, quod vitis pacis est pacificus. Vni autem pacifici munera Deo placeant, litigatorum nunquam.

Dilectio ficta vel decipere querit, vel saltem obsequi non intendit, quicunque tamen fuerit fictus amor, proditiōnis est suspectus. Absit ergo talis, sed verus amor afficit, quia singula verus amor iungit, offensas mutuas cauet, obsequia quoque impendere facit. Virgilius in bucolicis. Omnia vincit amor, & nos cedamus amori. Ouidius in epistolis. Res est solliciti plena timoris amor. Credula res amor est auribus interdum voces captamus. Nempe qui amat sollicitate placet, & nocere timet & protegere querit. Vnde Ouidius libro sine titulo. Felix qui quod amat defendere fortiter audeat. ut ponit idem Ouidius libro de fastis. Pauci veritatem bene amare sciunt. & Rarōque verus reperitur amor, quoniam amare & sapere vix à Deo conceditur, ut ex Prouer. Sapient. colligitur. Plures etenim ideo amant, quia precium ex amore sperant. tales autem non hominem sed eius munus diligunt. quia ut ponit Ouidius. praelegato de fastis. non querit precium, vitam qui debet amare. & Prosper. in epigramm. Ancipitis vitæ qui vis superare labores, dilige quod semper verus amor debeat, quia scilicet homo debet contentari de eo, quod amicus habet, nec debet praetermitti amor, si munerum copia desit. Vnde teste Sidonio in suis epistolis li. v. Perfecta dilectio non tam debet recolare, quod officiorum soluerit quam meminisse quod debeat. quia scilicet perfecta dilectio beneficiorum quantitatem non cernit, sed voluntate contentatur. nam teste Matthæo in Thobia. Gratia dum nubit naturæ tum fructus amoris plenus est. Nullus enim amor melior quam ille, cuius radix non est cupiditas, sed gratia. quæ utinam in Christo terminetur. Vnde Sedulius. Fortia vincula dedit peccati serua potestas. Dulcis amor Christi fortia vincula dedit. Sed proculdubio quamquam teste philosopho, omnia bonum appetant, plerumque tamen inest non Christo, sed vitis amor. nam quibus nutriti sunt, hæc diligunt omnes. Si habeant ergo mali quod diligunt, abutuntur amato, si autem careant, tunc vitiorum summa gradiori æstuat amore. vnde & qui pauperes quædoque sunt, absentia bona avidius cupiunt. & qui venientibus actibus coinquinari expetunt, feruentiori amore, licet prauo, anhelant. Ouid. 3. de arte. Mora semper amantes incitat. & lib. 4. Meta. Tempore crescit amor, quo magis æstuat ignis, &c. & idem lib. 7. Nec capiunt inclusas pectora flammæ. Iste est mundanorum amor, qui non clarescere, sed palescere facit. iuxta illud Ouid. primo de arte. Palescat omnis amans, hic est color aptus amanti. O utinam à cordibus iste recedat amor, qui non solum allicit, sed inficit. primo placet, tandem displicet, magno labore vendicatur, cum gaudio exiguo possideretur. talis enim est omnium terrenorum amor. Dicat ergo fidelis bona spiritualia verè ad amare, in quibus dum sperantur & non habentur, est plenitudo desideriorum, & cum possidentur, est amplitudo gaudiorum. Rursus discant homines mutuo se amare in Christo. Alius enim amor cito deperit. Experimur enim tot in seculo se prædicare amicos in æter quos sola fictio est, quia eorum amor non in

Christo, sed vanitate est. Amor autem vanus semper est fictus, & amor vanitatis mox decidere solet. Hoc enim amore liberi plures suos diligunt parentes, quorum mortem fictis lachrymis plangunt, sed vitam eorum non diuturniorem cupiunt, de quibus Seneca. epistola 63. Quis autem ferat hos, qui negligentissimè cum amicis habeant, miserrimè lugent, nec amant quempiam nisi perdidierint. Ideo tunc effusius moerent, quia verentur ne dubium sit an amauerunt. De ipsorum lachrymis inquit Tull. nihil lachryma citius arefcit. Et Iuuenalis in libr. 5. Satyra prima, Et maiore domus gemitu, maiore tumultu planguntur numi, quam funera, nemo dolore fingit in hoc casu, vestem deducere summam contentus, vexare oculos humore coactis, ploratur lachrymis amissis, pecunia veris. Itaque tales amici non diligunt, sed diligere fingunt, nec lugent pro amico, sed pro damno. flere videntur, & dolere. & hoc faciunt voluntario more. vnde Ouid. 2. de remed. Ut fleret oculos erudiere suos, Et Galterius Alexandrides 6. Lene tibi lachrymæ veniunt leuiusque recedunt, Et subdit, Impendunt lachrymas miseris arcantibus illis, quia scilicet, tales se ipsos arcant, & cogunt ut fleant. utinam tales se ipsos punitus flerent, eo quod fingunt quod minimè habent. Horatius in poetria Si me vis flere, dolendum est primum ipsi tibi. Tristitia mortuum vultum verba decet. Nam homines ploratores stultis scæminis comparantur. vnde Caro. Fœmina dum plorat, hominem superare laborat. Audiuius ergo reprobandum amorem, quorum stertus pro amicis ficti sunt, & apparentes. sed eorum etiam reprobandus est amor, quorum ficta sunt gaudia. De quibus Tribullus. Heu quam difficile est mutare gaudia falsa. Difficile est tristi fingere mentem iocum. Non bene mendacis risus componitur ore. Non bene sollicitis ebria verba sonant. vnde S. do nius in epistolis libro quinto, Quasi inquit, quidam barbarissimus est morum sermo iocundus, & animus afflictus. & Tul. 1. de of. Turpe est, valdeque vitiosum in reconvivio digna verba, aut delicatū aliquem inferre sermonem, quæ omnia faciunt ficti amici, in quibus nulla veritas est. Valer. narrat de Rutilio, qui noluit bar facere, quod eum amicus suus facturū rogabat, quia non erat iustum, quapropter amicus hæc videns Rutilio dicit, Quid mihi ergo opus est tua amicitia, quando quidem id non facis quod te peto? Cui Rutilius, Sed quid quæso, mihi valet amicitia tua, si propter te aliquid inhonestè facturus sum. vnde narrat Alfonso, qualiter vnus philosophus de Arabia petiit à filio suo quot amicos haberet, cui filius respondit multos se habere. & tunc pater, Miror, inquit, quia iam senex sum, & in tota vita mea non potui mihi acquirere nisi vni solum. Petens à filio, an ipse non magnū reputaret multos habere, & dicens ei, quod bonum est amicos habere probatos, sed ante est probare, quam amare. Sed probandū amicos præcepit filio suo porcum occidere, & occisum in saccum ponere, fingereque hominem esse, quem occidisset, &c. Vnde Alfonso narrat de duobus mercatoribus, vno de Baldach, & altero de Aegypto, simul manentibus in Aegypto, quorum Aegyptius volebat uxorem ducere, quam tamen ille de Baldach amabat, vbi verò hoc sensit Aegyptius, uxorem ei dimisit cum dote sua, malens uxorem per

rem perdere, quam amicum. Paulo post ille de Baldach repatriavit secum, ducens uxorem suam: & diuines maximè effectus est. Alter verò in tantam paupertatē deuenit: ut hostiatim panem quæreret, & panem quærendo peruenit vsque ad illum locum vbi ille de Baldach manebat, ibique intrauit ecclesiā, & eo dormiente ante hostium ecclesiæ: homo quidam interfectus fuit. Et dum homicida non inueniretur: ille per suspicionem captus confessus est homicidium, malè mortem obire, quam diu tantam sustinere miseriam. Verū ipsius amicus suus de Baldach cognouit, dum ante iudicem adducebatur ad cōdemnandum, alta voce exclamādo, quod ipse interfecerat hominem, alter autem ex opposito instabat, se fecisse, quem p̄isti nam altercationem videns ille, qui homicidium veraciter commiserat, compūctione tactus, & videns innocentes condemnari velle, narrauit veritatē, & iudex vbi factum resciauit, propter amicorum necessitudinem homicidæ indulguit.

De adulatione, quæ est ficta amicitia.

CAP. XIII.

Adulatio veritati inimica est, & omnis adulator non solum adulat sed etiam adulatorum nuncupari timuerit. Tul. in rhetorica 2. Nolo esse laudator ne videar esse adulator. & Socrates. Presentē minimè laudare decet. Nam adulator est auribus blandus, & lyreni mortiferæ comparatur. nam blāditur auribus, & interitum quærit. vnde Seneca. li. 8. de naturalibus quæstionibus, adulatoribus laus non præbeas, sunt enim artifices ad captandos superiores.

Hoc enim habent adulationum blanditiæ quæ etiam cum reiciuntur, placent, & ad id iā dementia venimus, ut qui parca adulatur pro maligno sit. Ipse tamē Seneca adulari respuebat, ipso dicente li. de clemētia, malo inquit veris offendere, quam malis adulando parcere. Raro enim hæc simul cōtingunt, ut eandem vox sit dulcis & solida, teste ipso Seneca. in declamationibus li. 3. Qui verò sapiens est, adulatoribus minimè credat, fictis enim sermonibus adulantur homines, si cur prætextu pabuli hāmo capiuntur pisces vnde Petronius adulatoribus ficti cum cœnas duntum captant nihil prius vel posterius meditant, quam id quod grauisanū adulatoribus, putant fore. Sidon. in epist. li. 3. Senator epularum laudabilem profert sententiam, non de bene viuentē, sed de bene pascente. tales enim cum aliquid volunt, prius laudant, postmodum postulant. vnde Varro in suis sententijs Adulationis species est, cum laus postulationem præcedit, O utinam tales ficti adultores non essent, nam errores in principibus generat, suoque veneno suavi aspidis more mori dorado cogit per suū venenū, forationem blandā quo veneno pasci Diogenes recusauit. vnde narrat Valer. Maximus quod Diogeni olera lauanti, Aristippus dixit. Si Dionysio adulari velles, ista non esses. Cui ille respondit, Ac si tu hæc edere velles, Dionysio adulari non curares. Rursus philosoph. quidā dicit. Speusippus, qui fuit nepos Platonis ex sorore adultores contem

pisse legitur. Vnde euidam adulanti sic dicebat, Nihil inquit proficis, cum te intelligam & merito, quoniam te te prudentio, latitat lupus ore cruento, laqueulam mentitus ouem sub vellere molli. Nempe quicquid adultores dicant decipere nihilominus semper intendunt, quorum impia verbositas in peccatis detinet multos. Vnde Prosper in li. epigrā. Lingua assentatrix vitium peccantis aceruat, & delectatam crimine laude ligat. Mirum igitur, cur sapiens talibus mendacibus credat. Sed mirabilius, si quis ex laude suæ turpitudinis gloriam accipiat. quod hi faciunt, qui ex peccatis gloriantur. de quibus propheta. Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate? Horum enim gloria nimis vana est. Bon. igitur si fueris, ne pro mercede adulatorum mendacia suscipias. Si autem peccaueris, vix tibi, si adulatori credideris. Absit enim ut alicui sermone, plusquam tuæ cōscientiæ credas, dicente Catone Plus alijs de te, quam tibi credere noli, Cuius cunque ergo gradus exiteris, adulatorem respuas. Vnde Seneca libro de quattuor virtutibus. Tam tibi triste sit laudari à turpibus, quam ut lauderis ob turpia. Difficillimum tamen opus continentæ assentationes adulatorum repellere, quorum sermones animum quadam voluptate resoluunt, nullūque per assentationem amicitiam mercaris, nec alium tuam obrinere sine. & subdit, Nō acerba sed blanda verba timeas. Hæc autem adultores promouentur. licet Policrates li. 3. c. 2. dicat, quod omnis adulator virtutis inimicus est, loquelam habet, & tamen fraudem & perditionem intendit. Cum igitur diliguntur tales, & veraces odio habentur, utinam adulatorum confortia tanquam venenosa vitarentur. Exemplo Vlyxis, de quo refert Seneca epist. 54. quod claudere aures suas lyrenibus, quibus adultores intelliguntur. Ideo idē Seneca. epist. 67. Venit ad me pro amico blandus inimicus. Adulator Adulatio autē cui fit, ipsum infatuat, ut dicit idem Seneca epist. 62. Quo igitur abiit magnatum sapientia. Vocibus enim adulatorum infatuati sunt, si autē sapientes existerent, adulatorum oleo non impinguerentur. Vnde propheta. Oleum peccatoris non impinguet caput meum. super quo verbo dicit Augustinus, Lingua adulatoris alligat homines in peccatis. Quamobrem Policra. li. 3. c. 13. loquens Augusto dicebat. Si deceptores istos, id est adultores istos exterminaueris, Deos te præcellere non putabis. Nā adultores suis mendacijs homines mortales deficiant hinc enim sunt scorpiones facie blandientes, cauda percutientes, ut inquit Hierony. epist. 84. Absit igitur illud Ezechielis 4. tibi merito posse dici, cum scorpionibus habitas semper. super quo verbo Grego. libr. 1. homel. 9. Adulator tanquam scorpio palpando incedit, sed cauda ferit, & sicut apis mel in ore gerit, sed pungere quærit. Et idem Grego. moralium 4. adultores inquit lactant illos, quos laudant, sed attende, quid sapiens prouerbiorū primo dicat. Si te laqueauerint peccatores, ne acquiescas eis. Vnde Isaac 3. Popule meus, qui te beatorum dicitur, te seducunt. super quo Hierony. Adultores sunt hostes, & semina diaboli. propinant autem pocula mortis. Quapropter Alex. Nequam libro de naturis rerum. Adulatorem vocat venenum melle mixtum. Hæc tamen hominibus placet, quia blandicias licet mendositas exhibent.

bestijs, hac in re maximè videntur præesse bestijs quod loqui possunt: quare mihi quoddam præclarum videtur adeptus, qui in ea re hominibus antecellit, qua in re homines bestijs præfunt. Si ergo eloquentia sit dos oratorum, erubescant si abutatur ista, sceleratorum adhuc impietati, quod fortassis plurimum faciunt. Vnde Plautus in aulularia. Da mihi ad vocari gratiam, & subdit. Vnde vocem vnde linguam, nec tamen quibusdã eis sufficit, ut suum vident eloquium: sed etiam vendunt silentium. Vnde refert Helianthus li. 2. quod cum Demosthenes Aristodum auctorem fabularum interrogasset, quantum mercede pro suis fabulis accepisset: respondit talentum accepi cui Demosthenes. Plus inquit receperit tacerem. Vnde cum Demosthenes à senatu Atheniensium in patrocinium à Zaduocatum peteretur contra Philippum regem Macedonum, respondit se gravi infirmitate detentum. Itaque non solum eloquijs, sed etiam silentijs munera sibi vendicant, causatque confessas etiam protegunt, de quibus Quintilianus c. 12. Qui vero confessum defendit, non absolutionem scelerum petit, sed licentiam. Vnde Ovi. li. de Ponto. Non est confessi causa tuenda rei scilicet peccantis. Vnde Symmachus li. epistoliarum, pro optimis viris si quis interuenit, non magis illorum debet iurare commodum quam suum commẽdare iudicium. Cuius contrarium plurimi faciunt, non erubescendo impiarum causarum se fore defensores nuncupari.

De æquitate iudicium.
CAP. III.

Iudex æquus debet esse sic, ut ad nullam partem se flectat, nullòque pacto ita misericors debet esse, aut ita indulgere, ut æquitatem offendar. Nam teste Tul. 2. de offi. iudicis est, semper in causis verum sequi. & li. 3. Iudex bonus neque contra tempus, neque contra iurandum seu contra fidem faciet etiam si iudex fuerit de ipso amico, sed tantum dabit amicitiam, ut amici causam mali esse veram, quam optimam, non tamen, quod falsam defendat, & pro moderanda lite tempus quod leges permittunt, accommodare poterit, sed iudicet recte, cum meminerit se Deum rectem habere, quæ verba nil aliud sonant, nisi quod iudex amicitiam sic favere non debet, ut æquitatem prætermittat. nec debet prius assurgere, quam sententiam audire. Vnde Tul. in oratione sua, pridie quod iret in exilium, Nemo tam facinorosus inuentus est vita, ut non tam iudicium prius sententijs committeretur, quam supplicij adiceretur, itaque iudex repente poenas infligere non debet, nec favere muneribus. Vnde Galterus in Alexandride. i. Si his incidere, te iudice dirige libram iudicij, nec flectat amor, nec munera palpent, nec moueat stabilem personam ac deceptio mentem, muneris accipit censor iniquus. munus enim à norma recti distinet acum iudicis & terra inuoluit caligine mentem. Cui semel intonuit vitiatorum mater in aula pestis auaritia, quæ sola incarcerat omnes virtutum species, spreto moderamine iuris. Curritur in facinus, nec leges curia curat, ligatur iustus & iniustus absoluit curia mendax. & idem Galterus li. 7. Censor iniquus auertit surdas à causa pauperis aures, & fouet iniustam corruptus munere causam. Vnde Petronius. Quid faciunt leges, ubi sola pecunia regnat. Aut, ubi paupertas vin-

cere nulla potest iam nunc iudicium nihil est nisi publica merces. Tutius est paruo ære re perditam recuperare, quam uis ambigua, præbere liti uenalis populus, uenalis curia primum, ipsaque maiestas auro corrupta latebit. Merito ergo ait Tul. li. 1. de legibus. Id ipsum quoque iustissimum est, iustitiæ mercedem non querere. Aduertant ergo iudices, ne favore munerum seducantur, sed æquitatem præstent. Nam sicut colligitur ex codice Theodosiano li. 1. Acquis est rerum conuenientia, quæ cuncta conueniat, & in paribus causis paria iura desiderat. Sed quid dicemus, quia teste Quinti. li. 1. de oratoria institutione. Naturale est iudicibus, ut his, quos libentius audiunt, facilius etiam credant. Quomodo igitur iudex suam naturam poterit deserere, quam si non deserat, quomodo æquè iudicabit? Attendant iudex, ut à limitibus non recedat, ut prauam causam non defendat. si autem ueritati melius prolatae facilius credat, peccatum non est, aut si amicorum iustas causas sedulius fouet naturale est. Si autem omnibus paribus causis, æquè beneficia impendat, hoc ceteris melius, & commendabilius esset. Rursus caueat iudex iracundiã, vnde Claudianus. Ne cunctos paucorum crimine damnes, fruitur poena ferus est legumque videtur vindictam præstare sibi cum visæra felle cauerunt dijs proximis ille, quem modum, non ira mouet, nam quatuor sunt à bono iudice vitanda, scilicet, timor, & favor, quorum occasione vel iudicia subuertuntur, vel ad tempus indebitum prætermittuntur. peritiora quoque sæpius fiunt, & prædictorum occasione aggregantur. vnde nota istos versus. Quatuor ista timor, odium, dilectio, census, sæpe solent hominum rectos peruertere sensus. Contra quæ omnia loquens Ouidius li. 1. sine titulo ait. Non bene cõducti uidentur peritura testes. Nec bene selecti iudicis archapater. Non obest tamen, si iudex sit quæque tardus, quantum leges permittunt, ut veritas clarius innotescat, quia teste eodem Ouidio libr. 2. ubi supra. Culpa nec ex facili quamuis manifesta probatur.

De misericordia iudicij.
CAP. IIII.

Iustitia sine misericordia iustitia non est, sed crudelitas speciegerit, ubi potest non habetur spes conuersionis, sed d. f. d. i. Itaque iustitiæ vere terminos habet, qui misericordiam subintrare permittunt. Verum sub iustitiæ prætextu iudices quæque exercent suas crudelitates, nec se timent casuros, aut alijs indigere posse, ut in Prouer. sapientum dicitur. bona præsidia comparantia, ab alio enim expectes, quod alteri feceris, habet in aduersis auxilia, qui in secundis idem prosperis comodat. Quinti. causa. v. In aliena fame sui quisque miseretur, nam quilibet timere habet, ne famem sibi contingere possit. hominum enim est, miseris fieri posse. Se igitur hominem abnegat, qui alteri non compatitur. Vnde Seneca in Hercule furente. Quæcumque miserum uideris, hominem scias. ideo Cassio epistola. 3. 8. Procliuior semper ad misericordiam uia bonis meritis patet. Lactantius de uero cultu. Nullius opera indigere se putat, qui suam alteri denegat. qui perituro succurrere potest, & non succurrit, occidit. vnde Ovi. de poto Regia crede mihi res est, succurrere talibus. Animaduertant igitur iudices, ut reos misericorditer puniant, ne sint de numero illorum, de quibus Galterus in Alexandro. Desperare solet alios in tempore duro, quod multi faciunt desperationis occasionem criminosis tribentes. Attendant enim illud Tul. in oratione sua pro Quinto Ligario. Nulla de uirtutibus plurimis admirabilior nec gratior misericordia. Homines enim ad deos nulla re propius accedunt, quam dando misericordiam hominibus. nihil habet fortuna melius, quam ut possis, nec natura melius, quam ut uelis seruare quam plurimos. itaque bona natura nemini nocere petit. Sed quæres, quæ sit misericordia. Ad hoc respondet Tul. in ruscula. quæstionibus libro 4. Misericordia est ægritudo ex miseria alterius iniuria laborantis. itaque ille miseretur, qui alienam committitur anxietati. Vnde Quintilia causa quinta. Voluit non ille mortalitatis artifex Deus in commune succurrere, & per mutuas auxiliorum uices quemquam in alterum conferte. O igitur iudices clementiam uelitis iudicij astuticem facite. His indulgere acquiescat, quorum conditio uestra est, quibus etiam similes fieri potestis. Si uos sublimauit fortuna, naturam quæso propriam non negligatis. memento te uos cupere Deum propitium iudicem habere, sed quo pacto meremini, si nulli miseremini? Attendite illud Ouid. de Ponto. Parcendum est animo miserabile uoluntati habenti. Quæres fortassis, cur iudices aliqui indulgere contemnunt? Miror inquam, & non miror, quia legi naturæ obuiant, sed non miror, quia sibi ipsi non indulgent, sed quæ peccatis onustos non attendunt, poenarumque infernalium flagella non redimunt. Vnde Galterus in Alexan. li. 8. Non uerisimile est alieno parcere cuique, qui sibi non parcat. Verum tamen ubi sibi non parcat, alijs adhuc misereri tenentur iuxta illud Senecæ. De moribus alteri semper ignoscito, tibi ipsi nunquam. quia scilicet unusquisque se punire debet secundum ea, quæ commisit delicta. Utinam igitur hi, qui multos concussisse gloriantur, multis pepercisse lætare uideant, quia teste Seneca. lib. de quatuor uirtutibus, scito honestum & magnum esse uindictæ genus, ignoscere. Ouid. li. de arte. Dextra præcipue capit indulgentia mentes, asperitas odium læuamque bella mouet. & libro de Tristibus. Quæto quis maior tanto placabilis ira, & faciles moribus generosa capit. idem. 3. sine titulo. Si sapias, indulge seruo, uultuque seueros exue. Ex his tamen arbitretur nullus, ita misereri oportere, ut iustitia prætermittatur. Vnde Seneca. lib. de clementia. Tam omnibus ignoscere, quam nulli, crudelitas est. Modum tenere debemus, sed quia difficile temperamentum est, ideo quicquid in partem humaniorem præponderat, magni animi propriam est. iniurias atque offensas despicere uere est, muliebre autem litigare, & morem iræ suæ gerere. Ex quibus aperte apparet, quod cum misericordia iustitia facienda est, potius tamè misericordiam, ubi iustitia non contradicit. Nam ex prouer. sapientum colligitur. Optimus est semper ignoscere, tanquam si ipse quotidie peccet. Res inquit magnæ clementiæ est, indulgendo, peccata, potius quam iudicando corrigere, & Horat. in li. sermonum. Aequus est, peccatis ueniam postceteri reddere. Rursus, & assit regula peccatis, quæ poenas irroget æquas. Itaque sic indulgentiam, ut etiam corrigendum. His autem præcipue indulgentiam

est, quibus adest sincera ueniam petendo humilitas, quæ habere hi debent indulgentiam obtinere qui petunt. Exemplo Ouidij 2. de tristibus dicitur, His in exemplis tua nunc fortissime Cæsar, fiat ab ingenio mollior ira meo, illa quidè iusta est, nec me meruisse negabo, sed nisi peccassem, quid tu concedere posses. Materiam ueniam fors tibi nostra dedit, si quotiens peccant homines, sua fulmina mittat iupiter, exiguo tempore incrimis erit.

De uirtute temperantia habenda.

CAP. V.

Intemperantia corpus exterminat, uicia congregat hominem desidem facit, hominum iudicium deprauat, sensum hebetat, & totum hominem ignominia stultitiæ deturpat, nec meretur quis rationem deoratus censeri, qui agenda moderamine librato non temperat, nam teste Tul. Temperantia est in animo continens moderatio cupiditatum. & idem Tul. rhetor. 1. Temperantia est rationis in libidinem & alios non rectos impetus animi moderata & firma dominatio. & idem in Tuscul. quæst. lib. 4. Omnium perturbantium fons est intemperantia, quæ est à recta ratione defectio. Ambr. autem dicit, quod temperantia est uirtus quæ modum & ordinem eorum quæ dicenda uel agenda sunt, seruat. Hac igitur uirtute eget sapiens omnis, eo quod sine ipsa rectè uiuere non contingit. vnde Seneca epist. 34. Omnia dicta & facta tua inter se congruant, ac si respondeant, quia non est animus rectus, cuius acta discordant, quod intemperatis contingit, eo quod immoderata opera mutuo discrepant. Si enim qui capientes sunt temperantiæ ualorem attendent, eius regulas nunquam infringent vnde Gelius lib. 1. refert, Socratem tantæ temperantiæ extitisse, ut omnia tempora uitæ suæ ualidè obtinuit. qui Socrates dicebat, multos homines propterea uelle uiuere, ut ederent & biberent, sed docet eos comedere & bibere ut uiuant, quia nec potationes nec comestiones nec copulæ feminarum, nec copia piscium uitam faciunt, sed moderata sobrietas que nutritio. Multa enim ex deliciarum epulis molestia generantur. vnde Gaufridus in poetria noua inquit, In omnibus una est uirtus seruare modum & habitum. Modus enim maximè est seruandus erga tres criminum insultus, scilicet, erga libidinem, cupiditatem, & iram. Lactantius de uero cultu. Poetæ tres uitias esse dixerunt, quæ mentes hominis exagitant, Nam ira uisionè desiderat, cupiditas opes, libido uoluptates, sed Deus limites statuit, quos transcendere non licet. In remedium iræ data est iustitia. In remedium libidinis coniugium pro sobole propaganda. In remedium cupiditatis data sunt necessaria nobis. Sapiens igitur modestè uiuat, per quam modestiam uirtuosus effici poterit. Tul. rhetor. 1. Modestia est per quam pudor honestus clarus & stabilis comparat auctoritatè eius quod habere instituit. Ideo Tul. 1. de of. Non nimis ornanda est domus, non nimis corporalis forma. Sufficit enim ut fugiat inhumanam negligentiam. In uestibus autem mediocritas optima est. Cauendum itaque est, ne ingressu tarditatibus mollioribus utamur, ne pomparum ferculis similes uideamus. nec nimiam celeritatem in festinatione suscipiamus, in quibus est significatio incōstantiæ. Et subdit, Sit uox loquentis dulcis, & non contentiosa,

tentiosa, nec languens neque canora, videatque in primis de quibus rebus loquantur, si de seriis, seruitatem adhibeat, si de iocosis, leporem. In omnibus itaque modestia seruanda est. vnde Seneca. de quartita virtutibus cardinalibus, de concinencia. Si continentia studeas, habita non amene, sed salubriter, nec dominum velis esse notum a domo, sed domum a domino. hoc magis oblerua. ne parcitas tibi immunda sit, nec parsimonia fordida, nec simplicitas neglecta, nec leuitas languida. Si autem res exigua tibi sint, non sint tamen angustae, nec tua defleas, aut aliena miseraris, sermones vitales magis quam faceros & affabiles ama, rectos potius quam obsecundantes, miscibus interdum serijs iocos, sed temperatos, ac sine derimento dignitatis ac verecundiae. Nam reprehensibilis est risus, si est immodicus, si pueriliter effusus, si muliebriter, fractus odibilem quoque facit hominem risus, si superbus & elatus, si malignus & turcius, si malis alienis euocatus, & subdit, Sit vox sine clamore, incessus sine tumultu, quies sine desidia, & dum ab alijs luditur, tu aliquid sancti honestique tracta, non sis arrogans, non audax, admone libenter, reprehende patienter, dicenti esto tacitus auditor, requirere si facile responde, ceteri tibi facile cede. hanc ille. Claudi in maiori. Non tibi quid liceat, sed quod fecisse decebit, occurrat, mentemque domet respectus honesti. Hanc omnia vanitatum amatores si conspicerent, ebrietatibus & gastrimargijs non vacarent, sed legibus rectis vitam moderarent. Apuleius libro de Socrate. Solet apud prudentes viros esse in operibus elaboratis iudicatio. In rebus autem subitanis venia prolixior. Nulla inquit res potest eadem esse festinata & examinata, nec est quisquam, qui simul habere possit laudem diligentiae, & gratiam celeritatis. itaque cum moderamine omnia sunt facienda. Nam quicquid bene fit, satis cito fit. vt dicebat Augustus Caesar narrante Suetonio libro de xj. Cesaribus. & in Proverb. js sapientum dicitur, quod mora omnis odio est, sed facit sapientiam. vnde Socrates, velox consilium sequitur poenitentia, maximaeque consilio contraria sunt festinatio & ira. & Varro in suis sententijs. Imperiositatis signum est, exigere difficillimum fieri cito. Quae omnia designant cum moderamine & maturitate singula esse peragenda. Vnde Gaudredus in poeria. Si quis habet fundare domum, non currat ad aedem impetuosa manus intrinseca linea cordis praemeditetur opus, seriemque sub ordine certo. Interior praescribit homo, totumque figurat. Quae verba nil aliud sonant, nisi quod sicut artifex sapiens maturae praecogitat, quid facturus sit, sic in moribus moderatae procedendum est. Quidius in epistolis. Haec nimium properas, & adhuc tua messis in herba est. Et Tibullus. Quid fraudare iuuat crescentibus visis. Et modo nata mala vellere poma manu. Vnde Petronius. Nolo quod cupio statim timere, nec victoria mihi placet parata, quia teste Claudiano. Saepius incauta nouit victoria turba. Absit tamen, vt hi temperatos se credant, in quibus vita temperantiam negligenter est. quia & nocet festinatio nimia, & immoderata. Nimirum etiam prodelle creditur pigra & somnolenta operatio. Saepius tamen pigri natura creduntur. Humanaque iudicia in hoc falluntur. Nam omnis vir-

tus in medio consistit, vt alibi deductum est. Ille ergo temperatus resistit, qui nec festinatione deducitur, nec corpore seu desidia detinetur. Vnde Lucanus libro primo. Semper nocuit differre paratis. & in prouer. Sapientum. Etiam celeritas in desiderio norma est Plinius ad Cornelium tacitum. Est gratior multis actio breuis. & Symmachus in epistolis. In arduis autem causis & rebus multum. Itaque vera temperantia medium in agendis tenere debet. Valerius libro quarto capitulo secundo. Nihil tam praecelsum, aut tam magnificum est, quod non moderatione temperari desideret. Illa ergo potentia tua est, quae viribus suis modum imponit. Vnde Pythagoras moderatione peccatus suum instructum habuit sic, quod poeta Alceus contra se pertinacissimum, cum posset assere, non curauit, sed tantummodo quid in opprimendo posset, admonuit. Vnde Statius in thebaidos lib. x. Da spacium, te neque moram, male cuncta ministrat impetus. idem lib. xj. Hic miseris furor est instare periculo, quod faciunt intemperati in agendis.

De modestia lingua.
CAP. VI.

Lingua, quae pacem perturbat, vicinum scandalizat, secreta reuelat, infamia procurat, germinat lites, incenditque iras. Ob hoc praeter ceteris membris temperamento maxime indiget. Vnde Quintilianus libro de causis. Nihil difficilius credo, quam silentij virtutem habere. Faciliter enim sermone promptissimi modo delinquitur, sed tacendi constantiam ferre non possumus. quomobrem in prouer. Sapientum dicitur, Neminem cito accusaueris, vel laudaueris nullum sine teste loci putaueris, quod tacitum esse vix nulli dixeris, quia non poteris ab alio silentium exigere, sicut tibi ipsi non praestas. libentius ergo audias quam loquaris Nam tacere qui nescit, loqui nescit. Haec tamē dissolutio mundum occupat ita, vt iuuenes sicut senes, seminare prout viri loqui audeant, nulloque verecundiae freno linguam trahitur habena. Ea propter Ambrosius libro de officiis. Sicut in senibus grauitas, & in iuuenibus alacritas sic in adolescentibus verecundia velut quadam naturae dos commendatur, haec in ipsorum corporis motu, gestu & incessu tenenda est. Nam verecundia est verba superflua reprimere vel respuere. Sed haec verecundia abscessit, quia cum nihil gratius est ad consiliandum animos, vt inquit Quintilianus libro 8. de oratoria institutione. Heu quid dicam, quia senes, quibus praeter alios loqui competit, ea turpia enormia, quae proferte non audent, quae absque metu verecundiae vtriusque sexus iuuenes, quasi effrontes profertur. Vtinam pudorem gererent, quo mediante lingua temperatur. Seneca epistola xj. ad Lucil. Verecundia in adolescentem bonum est signum. & epistola xxvij. Nutriendus est pudor, qui quam diu animo durauerit, aliquis bonae spei locus erit, sed peccantium copiosa multitudo tollit pudorem, vt ait Tullius de beneficijs. Pudor inquit tollit multitudinem peccantium, & desinunt esse probata maledicta. Sed dubie negare non possumus huius temporis linguam tantum maledictas esse, vt quasi non nisi turpia placeant, seriosaque proferentes vel odio habentur, vel silere mox ardeant, nullamque hominum genus enormibus assistere veretur eloquijs etiam continuis. Et vtinam audire

sufficeret, & non proferre: quorum omnium occasio delectus verecundiae est, quae si haberetur, huiusmodi nefanda vitarentur: quia teste Vale. li. 4. c. 5. verecundia parens est omni honesti consilij, tutela omnium solentium officiorum, magistra innocentiae, clara proximis, accepta alienis: omni loco: omni tempore favorabile praefrens vultum. Symmachus in suo epistolario quorum mens honesta est, imbecilla frons est. Sed effrontes inueniuntur, quorum memoria praeterea est, quibus silere si mos esset honesta conuersatio videretur, quae turpiloquio exanita est, merito ergo Cato dicebat, Pauca in conuiuio loquere. & idem in metro. Virtutem primam esse: puto compescere linguam. Proximus ille Deo, qui se ita. one tacere. & subdit. Inter conuiuias fac sis sermone modestus Vnde Socrates. Sepulcras apud te sit sermo, quae solus audieris. Vnde olim Pythagorico disciplina erat. Discipulos tacere per quinquennium, & postea eruditos loqui, vt refert Hieronymus super ecclesiasticum. Idem commemorat Guillelmus de Conchis in exordio suae philosophiae, quam duci Normanorum ascripsit. Vnde Gausfredus in poeria. Non manus ad ealamum princeps, non iuga sit ardens ad verbum. Quorundam tamē silentia laude indigna sunt, eorum, qui loqui nesciunt, aut qui tacent, vbi loqui cogueret. Quae enim gratia tibi, si taces, loqui cum nescias. Nam manus non est dixisse, quod noueris, quam siluisse, quod nescueris, vt ponit S. dominus in epistolis li. 5. Rursus nec laudandi sunt, quorum taciturnitas nocet. Expedi enim casibus, conguis loqui. Quidius 2. de arte. Qui sermone placet nocturna silentia vitet. Qui canit, arte canat, qui bibit, arte bibat, Exigua virtus, praestare silentia rebus. At contra grauis est culpa, tacenda loqui, itaque, tacere quoad loqui est. Saepem enim taciturnitas interroganti secretum inuinit.

Temperet ergo sic quisque linguam, & sit mutus, vt nec tacendo, nec loquendo superflua annuere videatur. Quid li. 2. sine titulo. Quis minor est nunquam, quam tacuisse labor.

De vitando mendacio & periurio.
CAP. VII.

Mendacium hominem reddit infamem, & periurium infidelitatis crimen videtur, vt plurimum tamen homines, vt filij diaboli in vano loquijs & mendacijs gloriantur, nec curant quid dicant, solum vt loquantur, de quibus Seneca epist. 87. Jam quidam etiam vbi causa sublata est, mentiuntur causa consuetudinis. Verum tamen omne mendacium frans est, teste Hugone. Mendacium est falsa vocis significatio cum voluntate fallendi. Omne igitur mendacium proditio nis speciem obtinet Vnde redarguedi sunt qui vitibus aut vendit onis causa mentiri non erubescunt. Tullius de officijs, lib. 1. de sordidi sunt questus mercenariorum omnium, quorum opera, non quorum artes emuntur, qui dum mercantur, nihil se proficere putant, nisi admodum mentiatur. Item Tullius li. 3. Tollendum est ex rebus contrahendis omne mendacium. Symmachus in suo epistolario Minus est aliena sententiam spernere, quam a propria discrepare, quod faciunt mendaces, qui aliud dicunt, aliud sentiunt, verbisque proprijs menti suae contradicunt. Attendant igitur mendaces mendacium sic peccatum generari, vt non solum

vitium sit apud amicum, sed etiam apud inimicum. Iam etiam 2. de vero cultu. Vir iustus non solum humiliter amico & familiari, sed inimico & ignoto existimabit mentiri non esse suum, nec aliquando permittet vt lingua a suo sensu discordet. Huius autem ratio est quia vt praetactum fuit omne mendacium vitium est quia scienter committitur, alias mendacium non est. Si autem iocose mentiaris, & sic peccatum mortiferum non est, saltem habitum praeparat mortis. Absit ergo a quocumque fideli mendacia, quia princeps mendaciorum diabolus est, cui seruiunt eius filij mendaces. Inter quos portorij correctione indiget, qui sua mendacia iuramentis affirmant. Nam teste Quintilianus lib. 8. Iurare nisi vbi necesse est, graui viro parum conuenit, si tamen quis ita iuret, haeritabit lector, an iuramento assistere teneatur. Cui dubietari sane respondendum apparet, iuramento absque necessitate minime vitandum expedit, si tamen iuramentum interueniat, non semper congruit sibi obedire, vt puta illicitum si fuerit. Vnde Tullius 1. de officijs. Est ius bellicum, fidesque iuramentum & cum hoste saepe seruanda, sed non semper quod enim ita iuratum est, vt mens fieri oportere conceperit, id seruandum est, quod autem aliter si non feceris, nullum periurium est, vt si praedonibus, vel piratis pactum pro redimendo capite non teneatis. Nulla inquit fraus est etiam si iuraueris, quod non feceris. Nam cum pirata communis omnium hostis, nec iuramentum, nec sibi fides debet esse cois. Idem 3. de officijs. Si promiseris alicui te daturum beneficium, & postea scias esse malum, aut dabis aut non. Si das sciens peccas, si non das, etiam peccas, promissisti enim, Cui dubietari respondetur, sapientes nunquam penitent de eo quod promiserint, vt dicitur Stoici, hoc tamen verbum superbum est. Non est inquit turpe, mutare consilium. Idem philippica 12. Optimus est portus pereunti mutatio consilij. Nihilominus tamen praemissa obedientia iustitiae stare iuramentis vir quilibet bonus tenetur. Vnde de Alexandria narrat Valerius, quod iuramenta sua violare noluit. Vnde cum iret ad dissipandam ciuitatem nomine Lapsarum, obuiam habuit Anaximenem praecceptorem suum, Sciens igitur Alexander, quod pro ciuitate interpelleret, iuramento praueuit, dicens, se non facturum quod petisset. tunc Anaximenes postulauit, vt praedictam ciuitatem destrueret, quod audiens Alexander, ciuitatem suae paci relinquit. Nunc autem principes sua iuramenta non obseruant, nec solum frangunt ea, quae ex voluntate personali fecerunt, sed etiam ea, quae ex iure regni vel dominij praedecessorum more faciunt. Nimirum igitur si proditorum aut infidelium seruitorum comitum habent, suis enim periurijs tale promerentur, dicunt enim illud Ouidius. Amplector sanctas, quae dant bona se misericordia fraudes, quia, si praueas, societas amplexantur. Sed tandem fraus repellitur fraude, iuxta illud Ouidius li. 3. de arte. Iudice me, fraus est concessa repellere fraudem. Armatae in armatos sumere iura siont. Rursus lector attendat, ne mentiri praesumat, etiam si vera fuerit mens ipsius, quia non sinit mendacium in eo, quod cogitat, aut in eo quod significat verba, quae profert, sed tunc mentiris, quando fallere intendis auditorem. Tunc autem fallere iudicis, quando id scis non fore verum, quod credis auditorem ex verbis capere tuis. Verbis autem Tullius 1. de

offi. non obstantibus, nullo pacto iurare habes, quod tenere nolis. Sed caue quid iurabis. Male enim si iura ueris, ut si iuraueris male te victurum male iurasti, iuramentumque tenere non debes. iurando raras te obligasti ad faciendum quod non debes. Iustitia autem te obligat, ut bene uiuas, & te iniustitia tua male victurum obligauit. Itaque contra dicentibus obligationibus subiaces, quarum una irritanda est, nec obediare iure teneris, sed ex opere tuo quantum in te obligatio friuola est. de iuramento tamen & mala obligatione poenitere habes.

De regimine temperato corporis.

CAP. VIII.

EX temperie corporis fit homo sanus, sapiens, atque modestus. tam in sermone quam in affectu. Itaque redditur homo bonus, & a dissolutione vitæ fit immunis, nam teste Horatio libr. sermonum, homo factus est ad vnguem, quia scilicet sub terminis præcisâ vita eius constituta est. ob hoc uiuat sub lege præcisâ, ut moribus compositus inueniatur. Nam magnum opus est, mores composuisse bonos. Sæpius autem fit vita immodesta temeritate superbæ inurgente. Vnde Hierony. contra Iouinianum, allegat Stoicum narrantem, qualiter sacerdotes Ægyptij mûdi negocijs postpositis, in templo semper Deum coluerunt, rerumque naturas studiosissime cõtemplati fuerunt, nunquam mulieribus se miscuerunt, nunquam cognatos & propinquos aut liberos viderunt, ex eo tempore, quo diuino cultui se mactarunt, carnibus & vino se semper abstinerunt propter castitatem, & panem raro vescébatur, ne onerarent stomachum, oleum tamen in pulmentis nouerant, & hoc parum propter nauseam. cubile eis erat de folijs palmarum contextum. Vtinam enim temporibus huius vitæ sapientes præcipue sacerdotes vitam suam præriter moderarent. tunc perirent excessus aut saltem minuerentur, quibus humana vita maculatur. Vnde Lucanus li. 2. Innata creatis lecta fuit tenere modum, quia ab exordio rebus singularis vitæ moderamen inductum est. Vnde philosophi veteres humanam vitam tripartitam distinxerunt, ut refert Fulgentius li. 2. mythologiarum, primam vitam dixerunt contemplatiuam, & illam applicauerunt Mineruæ, quæ Græcè immortalitatis virgo dicitur, quia sapientia est immortalis. Ipsa autem Minerva dea sapientiae Athenis vocabatur, in cuius memoriam veteres sapientes noctem elegerunt, eo quod sapientia in tenebris maxime iacet, scilicet in anxietatibus occurrentibus. Rursus aliam vitam dixerunt actiuam, quam attribuerunt Iunoni, quæ quasi a iuando dicta est, quæ Inno regni præesse dicitur, cum sceptro depingitur, & diuitiarum creditur mater. In cuius memoriam passionem acceperunt qui diuitijs cõparatur, eo quod posteriora nudat, & anteriora ornet, sic diuitiæ ad tempus vitam ornant, sed postrema hominis nuda deserunt. Rursus tertiam vitam voluptariam dixerunt, quam Veneia ascripserunt, eo quod dea voluptatis creditur, & alio

nomine dictam Aphrodisia quasi spuma, fertur enim nata ex virilibus Saturni proiectis in mare. Hanc veteres nudam depinxerunt, eo quod suos amatores denudare solet, In cuius memoriam raras acceperunt, quia sicut rosa delectat, & cito marcescit, sic libido. Aliqui tamen in eius memoriam columnas depinxerunt, cum sint in coitu feruidæ. Alij vero concham marinam, eo quod libidini tota immixta est. hæc Hieron. Audisti ergo triplicem vitam philosophos descripsisse, quarum prima sapientum est, & temperatissima, secunda verò est in mudo uiuentium, in qua modestia competens potest obseruari, tertia autem vita, quæ voluptuosa dicitur, ipsa est, quam manu ducunt vanitatis amatores ebrietatem sectantes, omnemque vitæ regulam respuentes, in qua vita fama perditur, diuitiæ consumuntur, corpus corrumpitur, vita breuiatur, visus minuitur, senectus celeratur, sensus dissoluuntur, studium periclitatur, & ferè immunerabilium vitiorum generum huius vitæ occasione aggregantur. Hæc enim vita solum de copore curat, & tamen curando ipsum exterminat. O quam laudabilis cura secundum naturam, & corpus cum stercorem tanta munire custodia. Seneca episto. 14. Multis seruiet, qui corpori seruiet, qui pro eo nimium timet qui ad illud omnia refert, quasi dicat, quæ magna seruitus est regere corpus. Expedita mens sic ipsum regere, ut vitæ honestati non derogetur, quod intemperati non faciunt. Vnde idem Seneca ubi supra subdit, Sic gerere nos debemus tamquam non possumus sine corpore, scilicet in vita præsentis, & subdit. Agatur cura eius diligentissime, ita tamè, ut cum exigeret ratio vel fides, etiam in ignem mittendum sit. Idem epistola 23. Corpuseculum rem necessariam magis crede quam magnam. nihil inquit sine illo fieri potest. Itaque nutriendum est corpus, non ad voluptatem, sed ad necessitatem, eo quod corpus non est domus voluptatis animæ, sed potius commodatum hospitium. Idem epist. 17. Vis aduersus hoc corpus liber esse, tantquam migraturus illud inhabitare. Expedit igitur corpus temperate regere, ne sua intemperies scelera generet. Si enim primo refrenare non possis saltem occurrenti rationi acquiescas. Sapiens est tamen, qui peccatorum exordijs obstat. Senec. epistola 35. Facilius vitiorum iniuria prohibere, quam imperium regere. Sed diceret aliquis, quia si corpus domari potest, animus tamen videtur liberari non posse. Quomodo igitur quis temperate uiuet? Cice Nulla inquit est tanta vis corporis, quæ frangi non possit. Animum autem vincere, aut iracundiam prohibere, nemo potest, qui enim hoc fecerit, non summis viris sed Deo simillimus est. Quæ uerba inuere videtur, animum temperari non posse. Hoc tamen non ita credas, nec ex verbis prædictis intelliges in possibilitate, sed difficultate, quia scilicet animi passionibus difficulter reprimuntur, ab eo signanter, cuius vita dissoluta, & intemperata est. Omnes tamen animi motus sedula corporis castigatione discretæque cõsilio reprimi possunt. Sic saltem, ut ad peccatum mortale non ducant.

De prudentia acquirenda.

CAP. IX.

Prudencia dirigit hominem in cunctis agendis, & quasi virtutis dicitur oculus, prouidumque hominem reddit quo ad ea, sine quibus nullo prospero termino

terminos vitæ attingere potest. Hæc enim prudentia non solum præsentia, sed etiam præterita & futura cõcernit. Vnde Terentius in Adolph. Istuc est sapere, non modo quod ante pedes situm est videre, sed etiam illa, quæ futura sunt prospicere. Vnde Hierony contra Rufinum narrat Pythagoram dixisse, duo tempora maxime prospicienda esse. Intuenda enim sunt illa, quæ acturi sumus, & quæ gessimus, quia si prudens præterita debet meditari, ut coram exemplo deliberare queat in posterum, quæ sit facturus, & quo sine opus futurum terminare valebit. Boetius 2. de consolatione. Non quod ante oculos situm est, sufficit intueri, sed rerum exitus prudentia meretur. Quintili. 8. institutionum. prudens est, ut sui operis principium intelligat, & cur hoc bonum sit sciat. non utique perniciosum est, vires fiducia prenent, quia scilicet stultitia est, sic in vitibus proprijs cõfidere, ut non mediteretur. quid possit accipere. Vnde Gaudfredus in poetria, Gressum percurrant oculi, preconule mentem. Et vires metire tuas, si fortis es, aude grandia, si fragilis, humeris impone minor: quia scilicet vna si quæ prudens opus debet assumere iuxta quantitatem virium, quæ suppetunt ei: si tamen virtus debilis fuerit, spe atque fiducia debet animari. Nam sæpe fragiles spei gratia viriles fiunt: & ideo subdit Gaudfredus ubi supra. Si posse sit arduum dilates animum si corpus sit debile, mens sit fortis, & exiguas supplere memento scilicet, per spem gradem vires suppetere debent. hoc enim agere magna ars atque prudentia est. Vnde Ouidi. 1. de arte. Arte citæ naues rebus dirigitur. In omnibus enim animas & prudentia prodest. Sed plures prudentiæ stultitiæ præponunt, nec attendunt id nocere posse, quod sepius dicunt, quos redarguit Ouidi. 1. de poto. Tu modo fac timeas, & quæ ubi læta videntur, Dum loqueris, fieri tristitia posse putata. Nam teste Virgilio 1. Æneidos. Res animos incognita turbat. Prudentes igitur student præcognoscere, quid sint facturi. Rursus prudens fieri cupiens veteres conspiciat dies. & antiquorum exempla suis oculis proponat, prout faciendum instruit Se. c. 7. de naruralibus questionibus. Hæc enim via prudentiæ summa est veterum exemplis doceri, propriisque periculis corrigi oportere, quod minime faciunt seculi sapientes, quorum sapientia stultitia est, præferunt enim virtutibus inuites diuitias. cum tamen diuitiæ virtutibus ferire habent. Vnde Senec. epist. 81. ad Lucilium. Seruiant deteriora melioribus, si virtutibus fortia, quæ nihil habent magnificum, nisi quia illa mirari conuenimus, si enim diuitiæ ex se bonæ essent, suam perferrent possessorem, sicut virtutes hominem reddunt virtuosum, sed de proculdubio diuitiæ & opes sepius prauis assunt quam virtuosis. Vnde Senec. epi. 87. Illud inquit quod contempnissimum atque pessimum contingere potest ex se bonum non est. huiusmodi autem sunt opes, eonibus enim cõtingunt sæpe. diuitis ob hoc igitur non est præintendendum. Nam teste Tulli. de parado. Ea non sunt optima existimanda, quæ naufragio aut incendio amitti possunt, sed virtutum precium grande est, quia nec subripi potest, neque incendio aut naufragio amittitur. laceat ergo utilitatis species & valeat honestas. ut inquit Tull. 3. de offi. Absit ergo ut prudens animus figat in his transiuris, quæ non sunt nisi forinseca ornamenta, hominemque interius non perficitur.

Vnde Apuleius li. de Deo Socratis. Non equè diuites spectare solemus, ut equos, quos mercamur, neque enim in equis emendis phaleras consideramus, sed ipsum equum nudum, & solum ut sit ad speciem honestus, ad cursum leuis, ad vecturam validus, sed hominum stultitia hæc est. illos prudentes virtuososque putare, quibus rider fortuna. Vnde Seneca ad Lucilium. Quæ admodum stultus est, qui equum emprurus, non ipsum inspicit, sed strarum eius & fræna, sic inspicens est, qui hominem ex veste aut fortuna existimat. & idem Senec. epist. 76. loquens de diuitibus ait. Cum præsentem populo elati inceserunt, nemo tamen eorum, quos diuitiæ extollunt magnus est, quasi diceret quod sola virtutes prudentibus magne existimantur. Et ideo epist. 81. inquit Abrahamus a rectitudine diuitias honores &c. quæ opinione nostra chara sunt, tunc enim vilia precio fiunt.

De prouidentia circa fortuna.

CAP. X.

Vir prouidus considerare debet præsentia, præterita & futura, & bonis præstitis non abuti. Nam ex præteritis homo docetur cauere futura, & regulare præsentia. Stulti autem ista non considerant: sed de præsentibus solum sollicitantur. ideo in processu temporis communiter deficiunt. Vir autem prudens, qui rebus bene vitur tempore oportuno non indigebit. Prudens ergo intueatur quid sibi contingere potest, & casibus prouideat. fortis. Tulli. 1. de officijs. Illud magis ingenij est cogitatione percipere, & ante considerare, quid euenire possit, & quid agendum sit, cum euenierit. Senec. epist. 4. Aduertis omnia quæ accidere possunt, te adhortare, & indura & subdit, Noli hinc tranquillitati confidere. motus enim mare cõcutitur. Lamentandum igitur est, quia rerum possessores abutuntur eis, temporisque necessitatibus libi succurrere nequeunt, eo quod prouidi non sunt. Alij vero prouidi: si credentes, quæ habent ita custodiunt, ut vti eis etiam ubi congruit, non audeant. Itaque laboribus assiduis & fortibus cõminibus interuenientibus plurimi opes aggregant, quibus minime prosperantur. Horum autem nulli prouidi sunt, sed amborum mentes stultitia occupat. Vnus enim stolta dispensatione, alius tenacissima bonorum detentione inspicies comprobatur vnus peccat, quia se nunquam egere formidat, alius deficit Horatius li. car. Non possidentem multa vocabis recte beatum, rectius enim occupat nomen beati qui scit Deorum muneribus sapienter vti, duramque pauperiem pati. Idcirco beatorem, qui scit pati angustiam, quam qui bonorum amplam possidet copiam, nec etiam scilicet aut prudens esse dicitur, qui bonorum prodigus dispensator inuenitur. unde Cicero Bonorum mobilium facultates non res magnæ geruntur, sed consilio. Beatus enim rerum conditor varias species formauit in mundo, quarum vsum humano arbitrio permisit discernendum. Nam hominem deus constituit principem rerum, ut eis prouideat & prudenter utatur. & licet omnia bona sint, sepius tamen nocent homini bona non ex se, sed ex humano abusu. Vnde Ouid. 2. de tristibus, Nil

prodest, quod non laedere possit. idem Prosper in epigram. Et bona quæ pravis naturæ dona supersunt au-
gent peccati pondera, cuncta bonis profunt, quos & mors ipsa beatos efficit, ut sumant præmia. & Maximianus. Non res in vitio, sed malefacta cadunt. Quæ verba nil aliud sonant, nisi quod prouide rebus est vitandum, alias in rebus peccat homo, quæ tamen in se bonæ sunt. Animaduertat igitur prudens, quid tempus exigit. Nam teste Socrate. Melius est cauere, quam pauere. & in prouer. Sapientum dicitur, quod bonum est in alieno mala fugienda aspiciere, nec debet prospici solum fortuna præsens licet prospera, vnde Terentius in phormione. Dum maxime hominum prosperæ sunt res, tunc maxime eam meditari oportet, quo pacto aduersus ærumnam ferat, quod improvidi non faciunt, ideo concutiente eos fortuna, desperant, quoniam futura non præcogitant. Vnde Seneca ad Lucil. epistola lxxxvj. Præcogitati mali mollis est iustus, sed stultis, & fortunæ credentibus omnis videtur noua rerum facies inopia, magnâque pars est apud imperitos mali nouitas, ideo sapiens assuescit se malis futuris, ut qui alteri diu patiendo sunt leuia, huic leuia fiunt, diu cogitando. Quot enim huiusmodi improvidos vidi, saculis enim imminetibus fere insensati fiebant, sed prospera manente fortuna, tanto applausu titillabant, vt tota eorum facies gaudio mirabili sed inconsulto dedita esset. Si ergo prouidus es, præcogita te cadere posse, & si casus euenerit tibi, ne putes inopinatum tibi accidisse. Cato. Cum fueris felix, quæ sunt aduersa cauet. Prospice qui veniunt, hos casus esse ferendos. Nam melius stat non in copia extendenda, sed in bene vtendo illa. & Didymus ad Alexandrum, tibi quicquid præuidimus ante. Quod tibi suspectum est, confestim discute quid sit. Naque solet primo quæ sunt neglecta nocere. Triâquillis reb. quæ sunt aduersa cauet. Rebus in aduersis melius sperare memento. Ex quibus apparet fortunæ asperæ amicos sibi debere prouidere præmeditando casus possibiles eis vt leuius ledant, quorum præmeditatio alieno experimento optime concitatur. Tulli. Felix quæ cuncte dolore alteri discit posse cauere suum. & Quid. 3. de arte. Discite ab alijs vestris mederi querelis, quia vt idem lib. de remedijs. quæ nimis apparent recta vitat auis. Sed forsitan congruit vt excogitemus causam sapientiæ hominum huius sæculi. plures enim prouide non viuunt. quia tempus non discernunt à tempore, nec agenda congruis distribuunt horis. Veroniam teste sapiente. Omnia tempus habent, omnique negotio tempus est, & magna pars prudentiæ, est temporis oportunitatē obseruare. Vnde Ouidius de remedijs. Temporibus aptis medicamina adhibita profunt. Et data non apto tempore, iure nocent. Principijs obsta, sero medicina paratur. Cum mala per longas contulere moras. Quæ verba nil aliud sonant, nisi quod prouidus sui operis oportunitatem querit, temporisque congruo agere disponit. Vnde Cato. Temporibus, mores sapiens sine crimine mutat. Insipientes esto, cum tempus postulat, aut res. Stultitiam simulare loco, prudentia summa est. Itaque omnia tempus habent. Ouidius de ponto. Læta quidem lætus cecini, cano tristia tristis. Cōueniens operi tempus vtrique suum. O vtiā hi saltem qui se doctos putant, prouide uiuerent, temporibus congruis singula distribu-

rent. Dices fortasse, quod sapiens non es, tu ergo consilium quære, vt si proprio sensu te regere nescis, alio non saltē cōsilio te dirigi ne recuses. Vnde Salustius in Catilinario. Priusquam incipis cōsultulo, ac vbi cōsuleris, mature factu opus est. Tul. de senectute. Non viribus aut velocitate corporum res magnæ geruntur, sed auctoritate & sententia. nā cōsilio qui non vitur nō mirum si operis sui bonū finem non sortitur. Tul. philip. xj. maiorū cōsiliū est, prouidere, ne quid triste accidat, sed magnanimitas est, fortiter ferre, si euenerit. Itaque laudabile est, & cōsilio præuidere tristitia, & patienter ferre omnia. nam teste Quintill. 2. Plurimū in cōsilijs valet auctoritas. Nam & optimus, & prudentissimus cōsul haberi debet, cui de virtutibus atque honestis credere omnes velint.

Sed plurimū incōsulte viuūt, stultorumque cōsilia, quæ ita dici nō merentur. quæzunt enim cōsilia, reculant, eo quod cōsentire sapientibus non intēdunt. Nemo tamen tam prudens est ex proprio sensu, quin alieno egere possit. Sidonius in suo epistolari lib. 3. Plurimū laudes sic viuētes, quod suis moribus applicant, quod tamen aliquid negociaturi sunt, cōsilia peritorum. Cato. Cōsiliū archanū tacito committe sodali. Vti le cōsiliū dominū, nec despicere serui. Nulius sensum, si prodest, spreuenis vnquam. Gaudredus in poetria. Si bene vis duci, te certo committe duci. nec tamen hi cōsilio vt videntur, qui propriæ voluntati maxime innituntur. Nec vota querunt ab alijs, vt cōsentiant, aut vt se dirigant, sed vt temptent, aut vt prudentum morem habere videantur. de quibus Apuleius li. de deo Socratis. Quidam per angiporum reuerentes cōsilia nō ex suo corde sed ex alienis vocibus colligunt, & vt ita dixerim, non animo, sed auribus cogitant. itaque animum suum cōsilijs acceptandis non applicat, cū tamen Quint. li. viij. dicat. Nouit quisque quid facturus sit nō tātum ex præceptis, quin immo ex sui natura expedit, vt cōsiliū capiat formandæ actionis. Seneca. epistola 23. Boni viri auiditas est, quæ subdit tuta ex bona conscientia, & honestis cōsilijs. Pauci enim sunt, qui cōsilio se suæque regant. Ob hoc quod morerentur, qui in flammis patant, non cū, sed ferunt. Sed turpe est ire, sed ferri & subito in medio turbine rerum stupere. & querere, quomodo huc veni, vt inquit Seneca epistola lxxxvj. Prudentes ergo cōsilia quæzant non præcisē, vt audiant, sed etiam vt acquiescant, vt veniente prosperitate, lætitia subita & incognita non sit, vt enī aduersis imminetibus, terrenū oporteat. Tul. j. de offi. Foris animi & cōstantis est, nō perturbari in rebus asperis, sed cōsilio vt, & ratione, nec à ratione discedere. Vnde boni ingenij est, fortunā percipere, & ante constituere quid euenire possit, & quid agendum sit dum venerit. Si quis enim hoc fecerit, qui prosperitate nō sed uocetur, & asperitate non desperabitur. ideo in prouer. Sapientum dicitur, quod diu deliberandum est, quod statuerendum est semel, nec tamen sufficit cōsiliū capere, nisi maturum fuerit. Cōsilia enim leuia quandoque non dirigit, sed potius deuiant. vnde Socrates. Velox cōsiliū sequitur penitentia, maximeque cōsilio contraria sunt festinatio & ita.

De facili credulitate reprobanda. CAP. XL

Pr

Prudentis est, vt de facili nō credat, cum non petat maturitas leuitatem congruens prudentibus. Petronius, Nunquam recte faciet, qui cito credit. Namque qui cito credit, cito ferrum in consultis. Itaque sapienter non viuit. Prudentis igitur credulitas nec suspicionis modum habeat, sicut opinio, nec certitudinē mox accipiat. sed more medio se gerat, quia teste Varro in suis sententijs. Fides est media, & opinionis & scientiæ neutrum attingens. Prudens igitur de facili non credat, etiam famosum quod audit si exstiterit. nam plurima sunt famosa, quæ tamen sunt mendosa. ideo Tullius in rhetor. 2. Facta, non famam spectari oportet. & Terullianus in apologetico. Fama non credit, nisi sit inconsideratus sapiens. quia sapiens nō credit incerto: ne forte illud os mendacis seminauerit, quod sepe fit, aut ingenio emulationis, aut arbitrio suspicionis, aut assuetudine quibusdam mentendi voluptate. Vnde Alexandro scripserunt famæ nō fore credendum. Seneca in Hippolyto, contēne famam. idē 3. de virtutibus. Prudentis proprium est, ex animo consilium & non cito facili credulitate ad falsa prælabi. Sed inquituramus, cur tam facili est plurimum credulitas. Multi enim facillime credunt, etiam si falsum sit quia fieri cupiunt. De quibus Seneca in Hercule furēte. quod fieri miserivolunt, hoc facile credunt. hi enim laudandi non sunt: quia eorum stulticia credulitate gignit. Sed nec sunt commendabiles, qui nullis credere volūt nisi videant & audiant. Nam teste Seneca. epistola ad Lucilium 3. Virumque vitium est: & omnibus credere, & nulli. Quintill. c. 15. Facinus est illud tantum credere, quod est de rebus humanis actum. Prudentes tamen citius bona quam mala credere debent, ipsorumque auris ad crimina difficilis esse debet. vt in prouer. Sapientiam docetur. Veruntamen bonis potius credendum est. plurimi tamen potius malis quam bonis credunt. Vnde Quidius li. 4. de fastis. Sed nos in vitium credula turba sumus. ideo Cato. Nil temere crede. Vnde Prosper in epigram. Non pateant faciles sæuis rumoribus aures quæ nescire iuuat, credere non libeat. nō certior aures arbiter est oculus inquit Gausfre. in poetria. Sæpe illud Ouidij de reme. li. 1. verificatur, Dum sibi quisque placet, credula turba sumus. ideo idem Ouid. 4. de ar. Non cito credideris, quantum cito credere ledat, exemplum nobis non leue Prociis erit. & idem in epistolis. Tarda solet magnis rebus inesse fides. Quia ergo plurimorum stultorum credulitas leuis est, ideo plurima falsa pro veris habentur, errores gignuntur & pro tenēdis promulgantur, à quibus discedere facile non est, si credulitatem exhibueris. Se. li. 3. de benefi. Non est leuitas, à cognito errore discedere. Nā superbe stultitiæ perseverantia est, dicere quod semel dixi quodcūque sit, fixum ratumque sit. Tales enim suos verentur errores, non est tamē turpe, cum remutare consilium. Seneca epist. 1. Cæci duces quæzunt, nos autem sine duce erramus, & ideo difficilliter ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. hæc enim omnia mala faciunt errores, qui ex leui credulitate sustinetur. Nec tñ dico, aliquē hominem fore, errare qui nō possit, saltē quantum ex humana imperfectione contingit. nec inde tamen laudandus sed illaudabilior est. Et vt verū dicā, deest stabilis in errore qui perseverat. Tul. Philip. xij. Cuiuslibet hominis est errare, multis autem insipientibus, perseverare in errore. Posteriores enim cogitationes, vt aiunt, solent esse facilliores. idem Tulli. de legibus. Non est bonum errare, & diligere quod per se non est diligendum. Vti nā igitur erroribus nullus se implicet, quibus prudentia offenditur, & perditur, ad quam etiam obtinendā homo per errores indisponitur. quia teste Val. li. 9. ca. 9. Temeritati proximus est error, quæadmodum ad laudandum par, ita cui facilius quis ignouerit, quia non sua sponte, sed vanis concitatus imaginibus culpæ se implicat. In hoc quidam etiam decipiuntur, quia errorum vice veritati credere putant. Itaque falsitas veritatis imaginem sepius monstrat. nunquid enim cūciatio veridica videtur, quæ iuramentis affirmatur, quæ nutibus & signis solidatur, quæ testibus firmatur. Hæc enim omnia quoadque falsitas suppetit. Itaque falsum pro vero sepius accipitur, nec de facili vni ab altero discernitur, quandoque referens mendosus non creditur, aut quādo auctoritate perficitur, aut si coloribus verisimilibus ab ipso prolaturum deducitur. Quid igitur prudens facturus erit, aut falso credit, quod nō libet, aut discrederet, cum tamen discrederet color sibi non addit. Reuera si prudēs fuerit non de facili eredit, sed deliberatione præhabita, si discrederet causa non interueniret, sub quadam temperie absque temeritate falso sibi non cognito consentire. aut saltem non dissentire poterit. Sapiens autem quandoque errasse nullus formidet vbi præcipue falsitas veritatis speciem derulit. Oui. 1. de reme. Et mala sunt vicina bonis errore sub ipso. pro vitio virtus crimina sæpe tullit. & orator. li. 2. Repellit error in diuersa trahens, cum spiritus efficit vnum.

De stulticia fugienda.

CAP. XII.

Stulticia hominem bestiis æquat, & ab Angelorum secretu elo ngat, stulticia hominem turbare cogit, & criminū pōdera nō sentire facit. Generat vaniloquium, nutus incōpositos, & dissolutos risus. & omnium maleficorum genera de facili stulto contingūt. Vnde Laet. li. de vera iustitia. Stulticia est in factis distitque per ignorantiam boni atque recti erratio. Tul. de Seneca. Tanta inest stultitiæ inconstantia atque peruersitas, quod omnes vt senectutē adipiscantur exoptant, & eandem decepti accusant. Idē Tul. li. 1. de natura Deorum. Stulti nec vitare venientia, nec ferre presentia possunt. Discernamus tamen stultitiarum vanitatem, quidā enim stulti sunt, eo quod naturalibus donis ab exordio geniture carent. Horum siquidem stultitia excusabilis est, nec peccata gerit. si etiam post genituram quis à casu non procurato in eam incidit. Aliorum autem stulticia est voluntaria ex vrbis prauis cōtracta, quorum desiderium est histriones habere, & cachinnationibus quosque irritare in plateis dissolutiones ostendere atque tanto magis gloriari quāto ab eis turpius fiunt vel narratur. quibus etiam nulla adest complacentia, nisi in turpibus, & operibus ab omni ratione discrepantibus. hi enim miseri & serui sunt. Vnde Tul. lib. de paradoxis. Stultorum sententia fuit, quia scilicet taliter sententiarum sunt, quod om-

Q 3

Sum. de Exempla.

immortalis opinione pugnantium. quia scilicet ideo plerumque pugnant, quia se famandos in posterum per petuis diebus sperant. hæc autem spes vana est. Vtinam autem spes fiat non sub spe superbiz, sed æternæ gloriæ, vt fortitudo, quæ virtus est, tali spe mediante habeatur.

De perseverantia in bono habenda.
CAP. XV.

Bene agere parum prodest, si mens labilis existet. Non enim ex actibus generatur habitus, nisi affuerit boni operis perseverantia. Vnde in prouerbi sapientum. Nihil prodest didicisse bene facere, si cesses. Nā turpe est bona opera cepta deserere. Quinilianus 4. de oratoria institutione. Perseuerandum est animo saltem, quia sapius, & si vires deficiunt, animo tamen perseueremus. Nam teste Tul. in rhetorica prima. Perseuerantia est in ratione bene considerata, stabili perpetuâque permanentio. Illi igitur perseuerant, qui bona incepta continuant. Dicis forsitan perseuerare nō posse, quia teste Senec. in Thieste. Leue quidem est, iniurias ferre, sed ferendo continue perseuerare, graue est. idem Seneca in Hercule furente. Per nulla opera virtus laxari solet, quibus attentis, mitum est, si quis perseuerare possit, huic dubietati respondeo, omnibus agendis modū debere præberi, vt enim perseueres, nō oportet vt laboribus incessanter assistas. Sufficit enim, vt mala euites, & horis oportunitis bonis intendas, & si frequenter bona facere nequeas, saltem dum feceris, diu perseueres. Iuxta illud Senecæ in Oedipo: quod sæpe fieri non potest, fiat diu. Sed quid dicemus de his, qui non gloriantur, nisi excogitando meritorum varietatem, nullamque obseruant stabilitatem. Vna etenim die vota ieiuniorum celebrant, altera studio tempus dispensant orare nūc promittunt, & continere in posterum præordinant, & postmodum his omnibus contraria faciunt. Rursus vno tempore velut eremitz viuunt, & in altero publico conuiuio assistunt. tales enim vna die videbis tam tristes, & mœstos tam marcidos, & pallidos, vt semi mortui credantur. innumerabilesque panas pro regno cælorum patri existimantur, eosque quoque postmodum videbis risibus deditos, in iocis primos, ebrietatibus dissolutos, mulierum tactibus infectos, & quicquid à sua voluptate subtraxerunt, hoc postmodum inepte super addunt. In ipsis enim non est perseverantia, eo quod ab eis non desideratur nisi factus & apparentia. Talibus enim prodesse, si potius studerent in bonis cæptis continuare, quam sic nouitatem meritorum, & vtilius dicam, apparatus excogitare sollicitetur. Senecæ epist. 16. Plus operis est vt præposita custodias, quam vt honesta proponas perseuerandum est enim, & assiduo studio attendendum, quousque bona mens fiat bona voluntas. Et idem epist. 2. Turpe est sinere animam luctari cū officio, quod semel receperit, quia vir non est fortis ac strenuus, qui laborem fugit. & Horatius li. carm. 1. ode. 3. Aequam habuerunt in sua pœstare, paucissimi vero seipos habuerunt. & subdit. Quid maius, quam erigere animum supra miseras, præmissa fortitudine? quid maius, quam contra calamitates esse constantem? & cōcludit. Quid igitur insanio? quid anhelos? quid insudo? quid terram forum

quidem virtus, quā nō fortuna gubernat. quæ maneat stabili cum fugit illa pede. item Boetius primo de cōsolati. metto pri. Qui cecidit, stabili nō erat ille gradu. Qui libro epistol. Cæpisti melius, quam definis, vltima primis cedunt, dissimiles hic vir, & ille puer. quia videlicet vnus constans, qui melius definit, & alius in constans, qui facilius definit. Sed plerumque se viros appellant, qui femineis moribus titubant minimèque perseuerant. De quibus Horatius in epistolis. Quod petijt spernit, repetit, quod nuper omisit, æstuat, & visæ disconuenit ordine toto. Quod faciunt incōstantes, quia suæ instabilitatis calumniam locis imponunt. Itaque loca incessanter mutant, nec tamen per amplius ob hoc in bonis continuant. Vnde Socrates euidam quærenti, Cur mutatio locorum nil sibi prodesset, ad depositionem vitiorū, respondit. Quid miraris, nihil, tibi peregrinari prodesse, cū te circumferas quasi diceret, quod vitiosus melioratur non ex mutatione loci, sed meatus. Vnde Senecæ epist. 28. Animum debes mutare, non cælum, licet enim vastum transieris mare, sequuntur te vitia, quocumque perueneris. Queris enim, quare fuga ista te non adiuet, quia tecum fugit vitium. & epist. lxxix. Frequens de loco ad locum migratio, instabilitas animi est. Hæc enim omnia dicta sunt ideo, quia viri instabiles locum statūque permūtāt, credentes de foris mederi, cum sit tamen interior morbus, mentem enim non extimesca mutare oportet. Vnde Horatius libro epistolarum, epistola prima. Impiger extremos currit mercator ad indos, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes, ne cures ea, quæ stulte miraris & optas. Discere, & audire, & meliori credere non vis. Vilius argētū est auro, virtutis aurū. O ciues, ciues, quæ redā pecunia primū est virtus post nummos. hæc lanus summus & ab imo prodocet & epist. xj. Tu quancūque deus tibi fortunauerit horam Graia sume manu, nec dulcissimè differ in annum, vt quocumque loco fueris vixisse libenter, te dicas Nam si ratio & prudentia curas, non locus effusi late maris atbiter aufert. Cælum non animum mutant, qui trans mare currunt. Nunquid plures iuuenes non cōspeximus, quibus paterna doctrina dicebat, Discurre per orbem, vt sapientes sitis. Heu dicuntur iste sapientes homines non facit, sed instabiles animo talem medicinam quærent. Tales etenim vbicumque sunt, nusquam habitant, quia vbique ambulant, & nullibi resident. Vnde Martialis in li. epigram. Dic mihi, quo veniam, dic qua te parte requiram, quisquis vbique habitat, maxime nusquam habitat. Quid ergo prodest homini laborari, vt cōgruè viuatur, si nō perseuerat, aut quid prodest inimicos homines vincere, & vitia non domare. Qui enim peccatis subijcitur, & si moles immensas possit deferre, nihilominus fragilis est. Vnde Senecæ. 7. de natural. quæstionū quærit. Quid est in rebus humanis præcipuū? & respondet animo omnia vicisse. Nulla enim victoria maior est, quā vitia domasse. Innumerabiles siquidem sunt, qui populos & vrbes habuerunt in sua potestate, paucissimi vero seipos habuerunt. & subdit. Quid maius, quam erigere animum supra miseras, præmissa fortitudine? quid maius, quam contra calamitates esse constantem? & cōcludit. Quid igitur insanio? quid anhelos? quid insudo? quid terram forum

verso? Multo opus est magis, vt à sordibus discedam, & à corpore animum seducamus, & tandem in occultis subtilitatibus veritatem inquiramus. Dicit autem perceptor & vir instabilis, quomodo permaneo aduersus fortunam, dum videbo fortunæ præmissa grādia munera, quæ non de facili animus refugit? Quæso attende fortunam mutabilem, & animum stabilem fieri debere. teste Seneca epistola octaua. Cogita nihil esse immutabile præter animum, omnia enim fortuita lapsu intereunt, animus autem bonus perseuerat. Seneca epistola 7. Eadem virtute & mala fortuna vincitur, & bona ornatur. Virtutem intelligo animosam & excelsā vim, quæ omne id irritat, quicquid infestat, non inquit mirum est, in tranquillitate non concuti, sed illud mirare, vbi omnes fugiunt, aliquem stare. Dicit enim, quis me stabilem faciet, aut qua virtute permanere valebo? Nunc enim paupertas me affligit, nunc timeo exilium, nunc in carcere, nunc in firmo, quomodo igitur subsistam? cui querelæ respondet Senecæ epist. 24. Parua sium, & si quis responderet, inter pauperes ero, exul sium, vbique viam, alligabor, ad hoc enim natura me genuit, vt corpore graui stringar, infirmabor, cessabit langor sanitate vel morte, moriar, vt melius viam. In omnibus ergo animus superstat sapientis, & constantes sumus, igitur fortes aduersus fortuna, quia teste Senecæ epist. 36. In mores fortuna vim non habet animus ad tranquillum terminum venit, qui in eodem habitu est, scilicet qui perseuerat.

Qualiter à constantia nullus debet recedere.

CAP. XVI.

Teste Tul. de natura Deorum. Inconstantia non debet cadere in sapientem, cui nil nocere potest. Verum est tamen, quod multi tanquam epicurei nulla volunt stabilitate formari. Senecæ. 1. de constantia sapientis narrat, quod epicurei multum pepercerunt, dicentes non licere sapientem ferre molestiam, quapropter voluptatem tanquam felicitatem summam elegerunt, non decet tamen hominem mobilitate seu fragilitate sic agitari, vt pro quacumque tribulatione immutetur, immo licet in tribulationibus constituat, nihilominus constantem debet tolerare, narrat enim Augustinus 9. de ci. Dei. c. 4. quod licet Aeneas multas tribulationes haberet in parte sensitua, vsum rationis tamē in mēte nō perdidit. Ideo de ipso Virg. inquit, mens immota manet, lacrimæ voluntur inanes. quapropter 3. de nugis philosophorum narratur, Socratem dixisse sapientem offendī non posse, immo aduersus omnem fortunam constans & immobilis manet. Vale. li. 2. de morte Socratis refert, quod fortissimo cōstantique vultu potionem venenosam licet morti feram accepit. Et cum eius vxor lamentaretur, dicens. Vir mens innocens moritur, Socrates dicebat, Malè inquit conquereris. Nam si me diligis, debes cupere, vt innocens moriar. Turpe est enim, morte dignū mori. Ipse. n. Socrates omnes mūdo seruitēs miser vocauit. Nā cū ab eo peteretur, quis miser esset, ipse respondit. M ser est inquit, quū quā miser fuit, quā si diceret, quod ille miser est, qui miseras mūdi nunquā

subtulit. Nā veteres legimus in magnis angustiis perseuerasse, & licet onerosa fortuna ipsos persequeretur, nihilominus animo constantes permanferunt. narrat enim Vale. lib. v. ca. x. quod Anaxagoras philosophus audita morte filij sui, quæ maxime diligebat, immutatus permanfit. Vnde sibi annuncianti respondit ita, vt ferret, rem nouam seu inexpectatam non annuncias. Sciebam enim quod omne natum ex me esset mortale. Sciebam insuper, quod sicut nullus moritur, nisi qui prius vixerit, ita nullus viuunt, qui nō moriturus sit. Ibidem etiam recitat Valerius, quod Xenophō audita morte sui primogeniti filij, minime cōmōtus fuit. Vnde cum sacrificaret, & coronam in capite haberet, statim vt mortem filij audiuit coronam pro lamentatione tantummodo de capite deposuit, cum tamen interrogaret qualiter mortuus fuisset, sibi relatū est, quod in bello pugnando mortuus fuisset, quo audito, Xenophon statim coronam reposuit, & sub iuramento sacrificij affirmabat, quod plus gaudebat de virtute filij, quam bellando habuerat, quā de ipsius morte tristaretur. Ex his ergo patet, quod prædictorum virorum animos fortuna perturbare nō potuit. Valerius li. 7. ca. 2. de quodam alio philosopho scilicet Biante narrat, quod cum patriam eius Prienē hostes inuassent omnibus, quos modo læticia belli in columes arbire passa fuerat, præciosarum rerum pōdere onustis fugientibus interrogatus, quid ita nihil ex bonis suis secum ferret. Ego verò inquit bona mea mecum porto. pectore enim illa gestabat, non humeris, nec oculis visenda, sed æstimanda animo, quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium nec Deorum manibus labefactari queunt, & vt manentibus præsto sunt, ita fugientes non deserunt. Nec tamen in solo virili sexu talem mentis constantiam legimus, immo etiam in muliebri fragilitate perseuerantiam commemoratam reperimus. narrat enim Ambrosius lib. 3. de virginitate seu de virginibus, quod mater quædam, cuiusque filia in tantū amauerunt castitatem, quod maluissent in fluium precipitari quā lubricitatis de decore cōtaminari, vnde cum violari timerent, se mutuo amplexantes, & quasi choreas lætas ducētes, in fluium se proiecerunt. Insuper Aug. 1. ciui. Dei. de Lucretia narrat, quod cū à Tarquinio violata fuisset, parentes statim conuocauit, & præ grandi animi constantia presentibus parentibus, se interfecit, lugens suæ castitatis integritatem violatam fuisse. Si igitur muliebris animus morti non pepercit, vir igitur fortis, & iuuenis perseueranter in bonis operibus permanere debet atque vitia cōstantem debet detestari. Seneca libro 2. Nunquid cum vitis facis litigamus? Ea igitur persequare sine modo, sine fine. Nam in vitis non est modus nec finis quia mentem sine venia lauant. Si igitur extrahi non possunt cum illis potius est cor euellendum. Ex his igitur concludamus cōstantiam maxime habendam ad mala compescenda. Huius autem temporis nulla est cōstantia virorum sed fragilitate imminente modicisq; timoris occasione decidunt. Quæso tamen vt veteri constantiam commemoremus narra enim Valerius lib. 2. quod quidam diuus Codrus morti se exposuit etiam vitra vires vt sui victores efficerentur. Itē Aug. 5. de ciui. Dei. c. 18. Narrat de quodam qui se in foueā precipitauit eo quod audiuit à diis fuisse dictū quod

mani perderet id, quod optimum habebant. Narrat etiam de Bruto, qui filios suos occidit, quia fuerant contra rempublicam, unde poeta. Natōque pater noua bella mouentes, ad poenam pulchra pro libertate necauit. Item narrat de alio, qui filium occidit, eo quod contra voluntatem imperij fecerat, & pro patria pugnaſſet, atque vicisset. Nam existimabat petus imperium contemnere, quā absque voluntate imperij etiam pro patria gloriosè vincere. His ergo exemplis colligimus antiquos cōstantes, idēque tamolos fuisse, itaque ratione suar animositatis nomen accepisse.

De constantia manu tenenda.

CAP. XXVII.

Nillū redditur opus laudabile, aut inter coronata merita numerandum, si constantia desit. Vbi autem quis permanet constans, sui operis precium adipisci meretur. Nempe constantia veritatem prædicat, iudices prauos redarguit, omnium virtutum genera ad salubrem portum deducit, nunquam Diogenes veritatem dicere singulis formidabat. Narrat enim Vale. 4. c. 3. qualiter Aristippus Diogeni olera lauati dicebat, O Diogenes si Dionysio adulari velles, ita non esses, cui Diogenes. Si tu inquit ita esse velles, non adulareris Dionysio. Ecce quanta viri constantia, qui maluit pauper fieri pro veritate dicenda, quā adulari, & exinde ditari. Sed nec in solis viris constantiam reperimus, sed etiam foeminas animo fortes existisse legimus. Narrat enim Vale. li. 6. c. 2. qualiter mulier quædam absque demeritis à Philippo rege temulento cōdemnata, prouocarem ad Philippum inquit, sed sobrius. Excusit itaque crapulam oscitanti, ac præsentia animi ebrium respicere, causaque diligentius inspecta, iustiorē sententiam ferre coegit. Igitur æquitatem, quam impetrare non potuerat, extorsit potius præsidium à libertate, quā ab innocentia mutauit. Insuper narrat, qualiter cum Dionysius tyrānus propter nimiam crudelitatem deberet succumbere, mulier quædam victimæ senectutis quotidie matutino tempore sola orabat, vt Dionysius incolumis esset, quod cum audisset Dionysius, eam interrogauit, cur hoc diceret, ipsa autem respondit, cum inquit essem puella tyrannum crudelem habuimus, cui crudelior successit, tu autem tertio adueniens, cæteris crudelior fuisti. Itaque timēs, ne si tu fueris absumptus deterior in locum tuum succedat, caput meum pro tua salute deuoneo, tam sanctam audaciam Dionysius punire erubuit. Laudanda est igitur virtus constantiæ fortitudinis, quā siquidem virtutem Macrobius. li. 1. sic describit, Fortitudo seu constantia est, animum supra periculum erigere, nihilque nisi turpia metuere, fortiter tolerare aduersa, & humiliter prospere. Qui enim hac virtute caret, nullam in suis operibus prosperitatem obtinebit, nam per ipsam constantiam

tyam martyres præualuerunt, confessores vsque ad obitum perseuerauerunt, & principes dominari meruerunt. Narrat enim Vale. vbi supra qualiter Pompeius cuidam viro antiquo suam ætatem improperabat dicens, ipsum mortuum fuisse in senectute, & exinde resuscitatum, cui senex respondit. Non mentiris, inquit Pompei, quia cum mortuus essem, iui ad infros, ibiq; vidi multos de te conquerentes, eo quod iniuste per te condemnati fuerunt, atque perditionis eorum causa fuisti. Viri ergo Christiani in via domini constanter ambulare debent, non timendo eos, qui occidunt corpus, sed in domino fiduciam constituere. Vnde Tul. in rheto. li. 2. confidentiam sic describit, Confidentia est virtus, per quam magnis & honestis rebus animum cum spe cōstitutiuis fiduciam collocavit. Hanc tamē fiduciam plurimi non habent, quia nec in Deo, nec in hominibus confidunt. Cuius oppositum legimus de Alexandro secundo Vale. li. 4. c. 8. quod narrat qualiter cum Alexander infirmaretur, & suus medicus nomine Philippus potionem ei dare vellet, tunc quidam dictus Parmenion Alexandro scripsit, vt caueret ab insidiis Philippi. Petinde ac pecunia corrupti à Dario. Cuius litteras cum legisset, potionē indilate sumpſit, & Philippo litteras legēdas tradidit. Itaque prius sumpsit potionē, quā medico nunciaret suspicionē. Narrat etiam idem Valerius li. 4. c. quod Plato de Xenocrate discipulo suo tam constanter moderatus fuit, vt cum audisset eum de se multa impia locutum, sine vlla cunctatione exterminatorem respuit. Et cum instaret toruo vultu index causam querens, cur sibi fides non haberetur, adiecit, non esse credibile, vt ille tan opere amaret, ab eo inuicem non diligeretur. Postremo cum ad insurandum ille confugisset ne de perituro eius disputaret, affirmavit, nunquam Xenocratem illa dētorum fuisse, nisi ea dici sibi expedire iudicaret. Confidenter igitur eamus, non de Deo, nō de proximo diffidentes. Nam Iacob claudicabat, & tamen præualuit, quia dominus cum illo erat, narrat Valer. li. 3. cap. 7. qualiter cum cuidam Spartano claudo in aciem descendenti vnus properaret dicens, quid ibidem faceret, ille respondit, propono pugnare, non fugere, licet ergo claudus esset, tamen confidebat. Narrat etiam de quodam, cui cum diceretur, quod sagittæ aduersariorum scilicet Persarum propter multitudinem obscurabant solem, ipse respondit bene narras, in vmbra enim melius præliabimur, hoc enim magna cōfidentia dicebat. Insuper ibidem narrat Valerius de quodam eiusdē vrbis atque animi viro, qui hospiti suo patriæ suæ muros excelsos latōsque ostendens, dixit, si mulieribus istos comparastis, rectē, si viris, turpiter. Constante ergo & confidenter speremus in domino, quia teste propheta, Qui sperant in domino non confundentur.

Sophologij libri Quinti finis.

Liber.

LIBER SEXTVS, QVI EST de septem peccatis mortalibus, & de virtutibus contrariis eisdem.

De humilitate, quomodo exaltat,
& superbia deprimit.

CAP. I.

Viri Gloriosi humilitatis gratia Deo placuerunt, vnde narrat Gregorius in dialogo li. 1. c. 15. qualiter Constantinus humillimus fuit. Nā cum quidam ipsius Constantini audiisset famam, accessit vt ipsam videret, quem cum vidisset, ait, Ego inquit credebam istum hominē grandem esse, sed nihil habet de homine, quod cum audisset Constantinus, gratias agebat dicens, Tu solus es, qui in me oculos apertos habuisti. Ecce magis amaui despicientem quā laudantem. Vnde Aug. supra Ioannem homelia prima. Vera inquit humilitas in nullo superbiere, in nullo mutare, in nullo ingratum esse, vel querulum, in omnibus Deo gratias agere, & idem Aug. epistola 13. Nō est inquit alia via ad obrinendam veritatem, nisi humilitas, quia per eam vnusquisque se cognoscit, & ibidem narrat de Demosthene oratore, qui cum interrogaretur, quidnam esset, in dicendo efficacissimum, respondit, quod pronuntiatio, & cum secundo & tertio ab eodem idem peteretur, pariter idem respondit, sic inquit Aug. Quotiens de præceptis humanæ legis me interrogas, quod magis obseruandum nihil aliud respondere licet, nisi serua humilitatem, quæ quidem humilitas non errorem, sed scientiam gignit, si vera fuerit. Vnde Anselmus li. de similitudinibus c. 23. Septem inquit sunt gradus humilitatis, primus est cognitio sui, secundus dolor de culpis propriis, tertius est peccati confessio, quartus voluntaria persuasio, scilicet fateat se peccatorem, quintus contemptus sui, sextus tolerantia iniuriarum, septimus gaudium suæ humilitatis. Quorumdam tamen scientia non humilis, sed inflat, ad hoc tamē nō est scientia, sed ignorantia est, quoniam teste Gre. morali. 23. Vera scientia non extollit, sed lamētare facit. Dicitur enim Eccl. 2. Qui addit scientiam addit dolorem. Vnde Bernar. de gradibus humilitatis sic humilitatem describit, Humilitas est virtus, qua verissima sui cognitione sibi quisque vilescit, ideo humilitatem au. suadet super Ioannem home. 15. dicens. Vt inquit omnium vitiōrum turpitudinem curare descendit filius Dei, & humilis factus est. Si ergo te pudeat imitari humilem seruum, inuitare saltem humilem Deum. Vnde Matthæ. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & Gre. moralium 34. Quanta inquit humilitatis virtus est, per quam Deus sine æstimatione viuēbat homo, licet magnus factus esset paruulus. Item Hieronym. epistola 87. Illam inquit sequatur humilitatem, quam Deus docuit, quia inulti eius vmbra, pauci veri eius veritatem attingunt. Auferantur igitur omnia signenta verborum, cessent simulati gestus. Quoniam non cæremonia sed iniuriarum patientia humilem probat. Attendamus autem quoniam per humilitatem virgo

sublimata est, & omnis superbia postulat casum. Nā Phæron cecidit superbus, vt dicitur 2. metamor. Et Dædali filius aera scandere volens, præcipitatus est. Romani quoque sua superbia subiecti sunt, quoniam superbis Deus resistit, teste propheta.

Nam & humilitatis exemplum à Christo suscepimus, omnesque superbos deiectos legimus. Nunquid Aman, qui propter superbiam suam ab omnibus adorari voluit, in patibulo suspensus non fuit, quod parari fecerat? Hæster 6. Nunquid superbia Babylonis linguas non diuisit, & superbia volentium turrim adificare vsque ad cælum per linguarum confusionem humiliata non est, & destructa? vt habetur Genes. 11. Nam propter superbiam Baltasar, filius Nabuchodonosor Rex Babylonis, interfectus, & Nabuchodonosor de solio deiectus est, vt habetur Iudith 2. & Daniel. 2. Nichanoris superbia debellata fuit. 2. Machab. 15. Et Antiochus propter superbiam insanabili plaga à domino percussus est, vt dicitur. 2. Machab. Nempe sicut fecit superbia casum, sic humilitas exaltat. Nā Dauid fuit minimus inter fratres suos super quos tamen fuerat exaltatus, vt patet. 1. Regum 16. Rursus Manasses præcessit Efraim, qui tamen Efraim habuit benedictionem vt patet in Gene. 28. Nunquid Adonias natus non est ante Salomonem? & tamen Salomon obtinuit regnum, dicitur 4. Regum 23. Illi ergo maiores fuerunt, qui tempore posteriores, & corpore minores fuerunt, scilicet humiles, qui autem ambitio nem perama uerunt, mox per ruinam consumpti sunt. Nam Chore, & sui complices perierunt, quia dominium ambiebant, & Moyſi detrahebat. Item Absalon detrahens patri ambiebat regnum, ideo deiectus est. 2. Reg. 15. Abimelech procurabat dominium, sed postmodum in crimina maxima incidit, quoniam fratres proprios interfecit. Et Roboam ambitiosus pessimum regnauit 3. Reg. 13. Quomodo enim fieri potest, vt sicut firmo gradu superbus? Nam si vnus, qualiter fixus erit? Si violenter scandere, aliumque transcendere præsumit nunquid precipitio non lugebit, cum nullo violentum perpetuum natura patiat? Fastus nāque superborum fundamento caret, cum non ratione roboretur, alias superbia non esset, qui enim ratione erigantur, superbi non sunt.

Sed nunquid difficile nō est illud permanere, quod in altum eminet, si fundamento non solidetur. Ecce vides superbis Dei iudicio contingere casum 3. Reg. 18. Iabin occidit dominum suum, vt regnaret, sed nō regnauit, nisi septem diebus. Ptolemæus etiam propter ambitionem suam falso occupauit regnum Alexandriæ, sed mortuus est tertia die, primo Machabeorum 15. Adonias dicebat, regnabo post patrem meum, sed contrarium accidit, sicut patet 3. Reg. 1. cap.

De humilitate.

CAP. II.

Se humiliare, exaltare est. Ideo Apostolus 2. Corinth. vlti. ad humilitatem nos hortatur dicēs, Ipsi vos probate, an cognoscatis vosmetipsos, quasi dicat, quod homo seipsum cognoscēs de facili humiliatur, ideo beatus August. li. soliloquiorum oratio dicebat

Vtinam

Vtinam nouerim te, & noueris me, nam qui se cogno-
scit, videt quia putredo, & cinis est. Vnde Ge. 18. dici-
tur, qualiter Abraham loquens cum Deo dicebat. Io-
quar inquit ad dominum meum cum sim puluis & cinis,
de hac cognitione loquitur Bernardus super cantica
home. 26. Volo inquit providere animam primo sci-
re seipsum, quod postulat ratio ordinis, quoniam a-
pud nos sumus primum omnium. Talis enim scientia
inflatur, sed humiliat, vnde Macrobius li. 1. narrat quali-
ter in fronte templi Apollinis scriptum erat, hæc est
via ad beatitudinem, si teipsum cognoueris. Vnde
vox de caelo descendisse creditur, dicens, scito teip-
sum, vt tradit Polierates lib. 3. c. 2. cui concordat Iuue-
nalis dicens, quod illa vox de caelo descendit, dicens
gnostis seauton, id est scito teipsum. Vnde Aug. 4. de
trinitate. c. 1. Scientiam inquit celestem atque terre-
striam magnam existimat hominum genus, sed pro-
fecto meliores sunt, qui scientiis huiusmodi seip-
sos nosse præponunt, quia laudabilior est animus, cui no-
ta est sua infirmitas, quam qui ea non respecta, vias
syderum scrutatur. Insuper Bernardus super cantica
homelia 36. Superbia est inquit ignorantia, cui cum
melior quam sis, tua deceptorix cognitio esse mētur.

Nam vitia sepe se virtutes fore simulant, vt ait Gre-
gorius moralium 30. ponens exempla, & dicens, quod
dissoluta misericordia pietas habetur, & pertinacia cō-
stantia creditur, timor incompetens dicitur humilitas,
& vocis iactantia liberalitas, vocatur pigritia maturi-
tas, inquietudo sollicitudo nominatur, & sic de aliis.
Multi ergo sibi ipsi mentiuntur, quia sua vitia virtu-
tes putant, & se ignorant, crimina multiplicant. Ho-
mo igitur suam debet examinare conscientiam, vt
quod malum est, corrigat, & quod bonum est teneat,
nam de sanctis animalibus in Ezech. legitur, quod
corpus eorum erat plenum oculis, & de viris iustis
Gregorius exponit super Ezech. libr. primo homel. 7.
21. Cæteram Hugo de claustro animæ sicut inquit,
conuentus hora statuta ad capitulum confluit, vt ma-
la corrigat, sic ratio ad secreta cordis debet conueni-
re, & quod nefas est corrigere, iuxta illud Isaia 46.
Præuaricatores redite ad cor. Et ibidem Isaia 64. Re-
duc me ad memoriam, vt iudicemur simul, quoniam
cogitationes iustorum iudicia. Proverbio. 12. Nō qui-
dem iudicia ad iudicandum alios, sed ad iudicandum
seipsum, iuxta illud ecclesiastici 31. Præcurre prius in
domum tuam, & illuc aduoca te, & Ezechie. 40. La-
bia eorum reflexa intrinsecus per circuitum. Quod
quidem Grego. libro 2. homeliarum 9. exponit de ve-
ra cognitione sui, ex qua sequitur humilitas. Vnde Se-
neca libro 3. de ira narrat, qualiter Sextius omni die
seipsum interrogabat, qualiter vixisset, sicut alias ta-
ctum est. Pariter etiam quisque facere debet. Veruntamē-
sicut ait Gregorius super Ezech. libro 1. home-
li. 11. Sicut aqua concussa seu mota non repræsentat
imaginem intuentis, sic anima inquieta seipsum cog-
noscere non potest, tunc autem anima est inquieta,
quando mundanis sollicitudinibus occupatur, & de
diuinis muneribus non contempletur. Si quis igitur
teipsum cognoscere intra cubiculum domus tuæ, &
excludere omnia præter Deum, vt docet Augustinus in
suis meditationibus. Si quis enim ad hoc petueniat,
vt sua cognita fragilitate, clarissimè concludat se mor-

tis expectatorem assiduum, peccatorem se cernat, se-
cinerem vilem, immundum, ignarum, immemorem
beneficiorum Dei, his nempe cognitis, non erigetur
in altum, non iactantiis aut laudibus hærebit, sed hu-
mili planctu fatebitur, eos tantummodo laudibus di-
gnos, quorum mens tendit ad suprema, sincero con-
temptu sui O vir perite quid tibi peritæ aut lecturæ
profunt, si te tibi propinquum, tibi que intimum non
noscas. Syderum forsan percunctaris motus, & pro-
prios negligis actus. Planetarum situs forsitan vsque
ad minutias quæris, & peccata tua grauissima nō cer-
nis, scis tamen, quia nil tibi facilius, nil vtilius, quam
si in vera tui cognitione cunctaris. Obstat fortassis va-
num seculi lumen, cuius intuitu mens exæcata ver-
tatem non perpendit, aut eius decore tracta, se su-
pra se non reflectit.

Quomodo humilitas facit homines acceptos.

CAP. III.

Humilitas reddit hominem acceptum, amabilem,
& sublimem, quando præcipue humilitas non est
coacta. Vnde Arist. 5. meta. Qui humiliatur spon-
te, melior est, quam qui humiliatur vi. Si enim humiliteris,
te reuente, quæ gratia tibi debetur? tunc enim mere-
ris, quando in mediis voluptatum, & honorum teip-
sum corde vilipendis. Vnde Ber. Humilitas est virtus,
qua homo verissima sui cognitione vilescit, ideo Se-
neca ad Lucil. epistola 7. Redige te ad parua, ex quibus
credere non possis. Vnde Vale. Max. mus lib. 6. ca.
9. narrat quod cum Valerius Flaccus secundi belli pu-
nici temporibus luxu perditam adolescentiā inchoas-
set vt facilius à vitiiis recederet, ad curam sacrorum
& ceteroniarū cōuerso vltimo vsus duce frugalitatis
religione, quantum prius luxuria fuerat exēplū, tantū
postea modestiæ & sanctitatis specimen euasit. Vnde
Prudentius li. de conflictu vitiorum Humilitas inten-
dit gressum mediocriter, os quoque moderat, &
Quid. 3. de trist. Tu quoque formida nimium subli-
miā semper, propositique tui contrahe vela precor. nā
teste Hora. li. epistolarum. Paruum parua decent, om-
nis autē homo paruus, quare verusificator ait, Sperne-
re mundum, spernere nullum, spernere se se, spernere
se sperni, quæ tuor hæc bona sunt. O quanta eorum stul-
ticia, qui in seipsis gloriantur, non aduertunt enim,
omnes superbos corruisse, sed potius præsidia vbique
petunt, nullum reuerentur, nulli obediunt, luciferiq;
videntur vestigia sequi, eo quod de bonis si quid ha-
buerunt, Deo gratias non impendunt, & cum fortuna
ditauit eos, tunc Deum negligunt, & postponunt, & se-
ipsum Deificos putant. Legimus tamen, quod cū Xeno-
phon sacrificaret, Deum reuereri nō prætermisit, licet
maior filiorum suorum in prælio cecidisset, ipso sacri-
ficante, audiuerit, vt refert Vale. li. 5. ca. 10. Hoc enim
superbia mundi fieri non prætermittit, tanta est enim,
vt si quis nedū filium, immo etiā nociuum aliquid ac-
ceperit, statim insurgit, blasphematur Deum, irruere-
tur, & ceruicis contra Deum omnipotentem erige-
re non formidat. Hæc quam stulta superbia quæ Deo
submitti recusat, nam teste Virg. in bucolicis. A Ioue
principiū, sed à Deo est omne bonū, ad cuius obe-

dientiam homo conditus est, sed transgressionis pri-
mam præuaticationem superbia cauauit. Vtinam ergo
illi obediemus, cuius imperium vitare non possu-
mus, cuius dominium toti præsidet orbi. Illi ergo obe-
dimus, cui obedire, seruire est, cui seruire, regnare est.
De qua obedientia Hugo, Vera inquit obedientia est
pro amore Dei seruare mandatum. Plurimi tamē nō
Dei mandatum sed proprium arbitrium seclat. Vnde
de Cassiodo. epistola 73. Animus dolosus non sequitur
Dei arbitrium, sed suas explet voluntates. Vnde
Terentius in adelphis. Quid tu illic agis, nemo obtē-
perat. pauci enim obediunt Deo, cum tamen Augu-
stus Cæsar in exclamatione quam fecit contra viti-
mū Virgilij iustum de abolitione Aeneidis dicat. Est
legum seruanda fides, suprema voluntas quod man-
dat, seruire iubet, parere necesse est. Veruntamē nul-
lus leges diuinas infringere timet, tantā que hominū
temeritas est, vt suum natum diuinæ præferant legi,
morāque legum statuta contemnant, minimè ergo
maioribus obediunt, iuxta illud Salustij in Catilina-
rio. Quomodo poteris in minori negotio legem time-
re, si ea negotia maiora neglexeris? Nam leges sunt si-
cut telæ aranearum, in quibus infirmiora animalia ca-
piuntur, & validiora non, sic leges obseruare paup-
res coguntur, & à superbis leges cōtemnantur, vt po-
nit Valer. 7. Vnde Horat. in epistolarum lib. 2. episto-
la prima. Clamant peruisse pudorem, cuncti penè pa-
tres, ea cum reprehendere coner. Quæ bonus Aes-
opus, quæ doctus Roscius egit, vel quæ anil rectum, nisi
quod placuit sibi dictum, vel quia turpe putant, pare-
re minoribus. Et quæ imberbes dicere, senes perdē-
da fateri, hoc enim superbia facit, quæ bonus morib.
obedire non permittit. Rursus superbia homines red-
dit ingratos, Dei hominūque beneficia cognosce-
re dissuadet. Quæ sunt enim, qui superbiæ tumore se
ducti, parentes fugiunt pauperes, à quibus bona pri-
mitus susceperunt? Anj quoque suos magistrōs reue-
renter verentur, à quibus eorum doctrina exordium ce-
pit. Superbia tu facis, vt homo seipsum negligat, bene-
fici que accepti immemor fiat, & ingratum eum red-
dis, cui maximè congruit beneficij cognoscere susce-
pta, eo quod nou inest sibi ratio, & mens, qua singu-
la talia cognosci possunt. Vnde de ingratitude lo-
quens Seneca libro 1. de beneficiis, inter vitia inquit
maxima nil est frequentius quam ingratitude animi,
& ibidem libro secun. Quidam inquit virtutē gratias
agunt, & in angulo & ad aurem, & subd. Ingratus
est, qui remouit arbitris, agit gratias. Et ibidem Seneca
ad Lucilium epistola 81. Nihil charius existimamus
quam beneficium quod diu petimus, nihil vilius cum
accepimus, quod est verum apud superbos, sed humi-
les bona suscepta cognoscunt suaque gratitudinem vē-
dicant amicos. Saul pascebat asinas, & David oues,
& tamen reges esse cti sunt. Quo abiit piscatio Nero-
nis, qui piscabatur cum retibus aureis? Vbi est potē-
tia Pharaonis, vbi ciuitas Troas? vbi Babylonia, quæ
tam famosa & eleuata fuit? Quorsum abierunt Agrip-
pa, & Iulianus, quos fortuna ita alte erexerat? Stultus
est igitur, qui in talibus confidens superbit. Quid su-
perbis o homo? an propter sapientiam? Salomon non
ne sapiens sed tamen idololatrauit? Achitophel consilia-
rius David tandē laqueo se suspendit? Nonne sapiens

Cato se occidit, & Democritus? Si propter pulchritu-
dinem, pulcher fuit Absalon, & tamen suspensus ad
arborem fuit, & elephas propter pulchritudinem dē-
tium sæpe morti datur. Gamalio pulcherrimus in vi-
ta, sed turpissimus in morte. Istud considerabat Xer-
xes, qui videns magnam multitudinem dixit, Hæc ci-
to hæc in cinerem redigentur. Iouinianus ingentem
diligentiam adhibuit, & multum laborauit, vt regna-
ret, sed die illo quo rex esse debuit, interiiit.

De superbia qualiter fugienda est.

CAP. IIII.

Superbia est eleuatio indebita mentis, quæ iure me-
retur casum, hominem infatuat, amicitiam sepa-
rat, generat iurgia, patientiam tollit, excelsus ma-
det, correptionem respuit, eloquium tumescere facit,
mores elatos reddit, deprecari dissuadet, se si ceteri
non permittit, nullūque vitium magis prode dæ-
monibus hominem æquat. Vnde Plautus in aulaula.
Res nimium singularis est homo superbus, non pa-
tiens. Nam superbi minores despiciunt, maioribus in-
uidet, & æqualibus dissentunt, vnde sicut Proverb.
sapientum dicitur. Cito fit ignominia superbi gloria.
Nec tamen illos existimo superbos, qui famulatu ho-
minum sic accipiunt, quod eos non contemnant. Vnde
Sen. ad Lucilium epistola 47. In homines inquit si-
miles nobis superbiā non agimus, minimamque ser-
uitutem exigimus. Verum quod corpus famulari per-
mittimus, sed non minus apreciamur. Ipsos enim fra-
tres nobis natura eadem progeniunt. Proh dolor, ta-
men superbia de die in diem crescit. Illi quoque, qui
superbiores sunt, aobiliores volunt nuncupari, iuxta
illud Salust. in Iugurthino. Superbia commune nobili-
tatis malum est. hi enim ceteros rusticos vocant, con-
ditionis que sexulis, eo tamen pacto quo ceteris inu-
riantur, ignobiles se fore ostendunt. Nobilitatem enim
non est, nisi ea facere opera, quæ nobilia sunt, si enim
adeit fortuna prospera, cur superbiunt, scientes quod
solida non est? Vnde Tul. li. 1. de offi. In rebus autem
prosperis superbia fugienda est, & arrogantia. Nā ad-
uersas res & prosperas in moderatē ferte, leuitatis est.
Vtinam superbi verusificatoris documentum mente cō-
spicerent. At enim Vnde superbit homo, cuius con-
ceptu culpa, Nāsci poena, labor vita, necesse mori? Nā
salus hominis, vanus labor, omnia vana. Inter vana
nil vanius homine, post hominem vermis, post vermē
fit cinis. Hæc heu sic cadit in cinerem gloria nostra
suum. Si tibi copia, si sapientia formaque detur. Sola
superbia destruit omnia si comitetur, & Prosper lib.
epigra. Sola est innumeris armata superbia telis, quia
scilicet sola superbia infinitas sagittas gignit peccato-
rum, vnde ironicè Iuuenalis libro 4. Superbos ita allo-
quitur, quia tu gallinæ filius albe, nos vilis populus na-
ti infœlicibus annis, quæ verba præcedunt, vt nullus
præsumat de semine vel matre iactare seipsum, om-
nes enim eiusdem naturæ sumus, nec pulchritudo de-
bet gignere fastum. Veruntamen teste Ouid. libr. 1. de
fastis. Fastus inest pulchris sequitur superbia formā.
Si tamen attendere pulchri, se turpes futuros, clarè
cernerent eorum gloriam existere vanā. Inquit amicus

ergo, unde oritur in homine fastus aut praesumptio. Si enim ex malo, tunc superbiae occasio non est, si ex bono, cur superbit, cum non ab ipso, sed ex Deo sit? Stultus enim est, qui de non suo iactantiam facit. Unde Galterus lib. 2. Alex. Parcite mortales, animas extollite fastu. Parcite victores ingrati viuere summo, victores vires, sceptrum, diadema, triumphos, diuitias dare qui potuit, auferre valebit. Itaque omnia bona ex Deo sunt. Si quis etiam ex bonis superbiam accipiat bonis iam caret. Unde Prosper li. epigram. Qui quod non cecidit, propriis sibi viribus aptat. Hoc ipso quo se stare putat, cecidit. Ecce vides, omnem superbiam postulare calum, licetque ratione carere, nam fastus omnis non ex ratione, sed ex mera stultitia deriuatur. Ita que stultiores illi sunt, qui de sua fortuna aut sapientia superbiunt, qui caeteris sapientiores existere credunt, qui doctores eis se posse instruere praesumunt, dicunt: Varro in suis sententiis, contra omnes sapere, decipere est, & non sapere, & Tullius libro de academicis, incipit quis Mineruam docet, & Syluester. Pudeat docuisse Mineruam. Evanescent ergo mundi sapientes, quorum superbia mera insipientia est. Ambiunt enim principatus dominia, plateas, familiae, & seiplos non possident, seiplos ignorant, & eoque pacto superbiunt factu. Unde Seneca li. de quatuor virtutibus. Ne in re alicui te ponas, in qua stant tremendum, descendenti cadendum est, & idem Seneca epistola 73. Ambitiosus non tam iucundum est, multos videre te subiectos, quam graue aliquem ante se habere patrem. Hae enim ambitiosorum stultitia est, sibi parum patri non posse, aliquid se praesistere peroptant, sibi autem si praesistent, non tumescerent superbia. Unde in Proverbia sapientum dicitur. Vis habere honorem? do tibi imperium magnum impera tibi. Nullum enim imperium vultus, quam ubi ipsum imperare. Unde Socrates. Stultum est, ut imperare quis velit aliis, cum ipse sibi imperare non possit, & Fulgentius li. 2. mytholog. Qui plus querit esse, quam licet, minus erit quam vult. Si igitur ascenderit, sic stare studeat, ut cadere non oporteat. Unde Macrobius lib. Saturnalium. Ad summum inquit gradum claritatis cum venis, agere consules, & citius quam ascenderis cades. Vae autem regibus, & principibus, qui gloriam mundi quasi perpetuam arbitrantur, casus enim non habent timorem, quia fortassis non cognoscunt Deum maiorem, de quibus Sidonius in suo epistolari libro secundo. Sicut inquit hominibus reges imperant, ita dominandi desideria regibus dominantur. Cur igitur superbiunt reges? his enim subseruiunt, quibus praesistere se iactant. Nam si rex bonus est, tunc sollicitus, quid seruus faciat, ut malum corrigatur bonumque praemietur. Studeas enim quid imperabis, quomodo rem publicam defendabis, quas leges facies, quibus officia committes, quo pacto amicos contentabis, quo tramite amicos placebis. In his enim omnibus tibi famulantibus subseruis, cur igitur superbis? Dices enim, quod haec omnia alii committes. Quomodo igitur regis? reuera rex non es, nisi populum regas, quem si rexeris, ut praefertur, famularis. Absit ergo, ut superbias, ex domino suscipias quod fecit legitur Alexander. Unde Valerius 8. capitulo 15. Alexandri inquit peccus insatiabile laudis, qui Amazarcho, comiti suo auctoritate Democriti praec-

toris innumerabiles mundos esse referenti, Heu me inquit miserum, quod ne vno quidem adhuc sum positus. Et de eodem Alexandro refert Quintus Curtius libro sexto. Scythas dixisse. Si dii habitum corporis tui auiditatis animo parem esse voluissent, orbis te non caperet. Altera manu orientem, altera occidentem contingeret. Deinde si humanum genus omne superaueris, cum feris, bestisque gesturus es bellum, vide ne dum ad acumen peruenire contedis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas, Leo aliquando minimarum avium pabulum fit. At tu, qui te gloriae ad latrones persequendos venire, omnium gentium, quas adisti latro es. Si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes non sua eripere, si autem homo es, id quod es, semper esse te cogita. Ex his ergo princeps omnis documentum accipiat & superbiam, si quam ferat, quia teste Galtero in lib. Alexandridos, quam friuola gloria mundi, quam nomen inane, & Plautus. Qui praesistere cupit, prodesse recusat magnus in exemplo est, cui non sufficit orbis, sed et fossa marmore petra, quinque pedum fabricata domus, qua nobile corpus exigua requirit humo, & loquitur de Alexandro, quae omnia concludunt superbiae sistum vitari debere. Nota exempla sacrae scripturae de Lucifero de Adam, de Agar, de Nebroth, de Pharaone, Amam, de Abimelech, de Balthasar, Nabuchodonosor, & Nichanor, Absalon, de Dauid, de Herode. Nota etiam de Icaro. Quare enim ille Icarus, qui filius fuit Dædali submeritus fuit, nisi quia propter superbiam suam voluit nimis alte volare, & praecipua non tenere patris sui Dædali? Quid aliud quam superbia fecit cadere Phaeonem, nisi quia voluit currum patris sui Phaeonem regere contra consilium ipsius patris? ideo cecidit turpissimè.

De vana gloria minimè affectanda.

CAP. V.

Inanis gloria ideo sic vocata est, quia inutilis est & vana. Et sicut stulti hi merito arbitrantur, qui umbris se putant diuites fieri, sic stulti videntur hi, quorum desiderium & sollicitudo vanitas est. De quibus Horatius libro sermonum. Gaudet pro nomine molles auriculae. Et Avianus. Hic quicumque nova sublatas laude tumescit dat merito poenas, dum meliora cupit, & Martialis cocus. Cum voco te dominum, noli tibi carpere fastum. Saepè etiam seruum sic refaluto meum. Nam plurimi in solis vocibus gloriantur, & ex honore vano in seipsis tumescunt, proprioque ore laudibus se extollunt, quos redarguit Cato dicens, Nec te collaudes, ne te culpa ueris ipse. Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis. Quid dicemus tamè, quia singuli ex operibus gloriam expectant? unde narrat Valerius lib. 9. c. 12. quod cum Sophocles ultimam senectutis cum in certamine tragiccediam dixisset, accipiti sententiarum eventum diu sollicitus, aliquando tamen vna sententia victor, causam mortis gaudium habuit, & Plinius in epistola ad Avianum. Necesse est ut laudis tuae spacio, & cursu, & peregrinatione quisque læteretur. Eandem sententiam tangit Tullius in Tusculanisque questionibus libro primo. Honos inquit alit artes, om-

nesque incendantur ad studia gloria. Quibus omnibus attentis, quibusdam apparet ex operibus posse gloriam capere congruè. Hinc autem dubitationi respondendum sic apparet. Nam si bene feceris non mirum, si te benefecisse læteris, non vana gloria, immo vultus est, sed obest, si de tuo suscipias opere gloriam, quam Deo non referas, de qua Deo gratias humillimè non repedas, talis gloria non tui est, nisi quia Dei est. Si enim ex bono opere sit, læteris, quod tamen Deo regratieris, tua tunc lætitia non est inanis, quia hono limitatur sine, sed illa gloria vana est, & inanis, quam in te, & ex te accipis, qua mediante proximorum despicias, infarisque, & iactantis tumescis. Absit hæc ad iustus gloria hypocritarum, quorum opera ficta, quorum etiam merces vanitas est. De quibus Tullius libro 1. de offi. Totius inquit iniustitiae nulla capitalior, quam eorum qui quod agant simulant, ut boni fieri videantur, & idem Tullius libro 2. Omnia ficta celeriter tanquam flosculi decidunt, nec simularum quicquam potest esse diuturnum. & li. 3. Omnes inquit aliud agentes, & aliud simulant, perfidi sunt, improbi, & malirosi. Nullum eorum factum vitale esse potest, cum tot sit vitii inquinatum, nam teste eodem Tullio libro. de amicitia, Omnium rerum simulatio vitiosa est, tollit enim iudicium veri, nec tamen reprobandi sunt, qui peccata sua tegunt, nec peccandi occasione aliis praebent, sic enim agere hypocritis non est. Sed vana est eorum gloria, qui non ob aliud bonos se ostendunt, nisi gloriantur, ut laudes habeant, ut promouantur, ac dominantur. Itaque hi mali non sunt, eo quod malam mentem eorum tegunt, sed quia bonum simulant, quod non intendunt, hominumque iudicia sub spe gloriae subuertunt. Hi enim valptibus similes apparent, atque lupis. Unde Persius Satyra quinta. Es modicus voti praefolare dulcis amicis. Iam nunc astringis, iam non granaria laxas. Hæc mea sunt, teneo cum verè dixeris, liberque ac sapiens praetoribus ac loue dextro. Si tu cum fueris nostræ paulo ante farinæ, pellisulam veterem retinens, & fronte politus. Alturam lapido fruas sub pectore vulpem. Quæ dederam supra, peto funemque reduco, & Prudentius. Latitat lupus ore cruento, lacteolam mentiris ouem sub vellere molli. Unde Horatius in poetria. Si carmina condens, nunquam te fallant animi sub vulpe latentes, cuiusmodi sunt hypocritæ. Ipsi enim se ostentant, ut Deo famulari credantur, demonisque sunt filij, sed lucem generè videntur. Si enim opera ipsorum vera existerent, mercedem vanitatis ex operibus non expectarèt. Unde Plinius, ad Catulium. Magnitudo animi nihil ad ostentationem, sed omnia ad conscientiam refert, rectè facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. Nam sicut opera sunt, sic premia conformia querunt, in quorum persona Boetius loquens secundo de consolatione, Nos inquit nisi ad populares aures inanèscunt rumores rectè facere praestantia, de alienis sermunculis laudem captamus. Horum etenim vita fictio est, & mores sunt imagines absque vita, mox ideo delentur & decidunt, quia teste Seneca de clementia libro 1. Nemo potest diu personam ferre fictam, cito enim in naturam suam recidunt, quibus ve-

ritas non subest, qui autè ex solido nascuntur tempore, in melius proficiunt. Nempe vani & hypocritæ sic cognoscuntur, raro enim perueherant, & viuendi manerem mutant, laudes amat, iactantiaque facilliter prodeunt, adulari gloriantur, a quolibet reuereri expectant, quicquid agunt, arbitrantur bonum, de alijs praua indicant, corrigi nolunt, corrigendi vero occasio nem querunt, quæ autem faciunt aut facturi sunt sibi praecipere dolent. Arbitrantur enim proprio sensu se regere posse, in alijs enim obedientiam ponunt, viuendique normam non habent unicam, & in agendis semper extrema sequuntur, in omnibus singularitati student, & quod facere solliciti sunt, multos si facere videntur, mox viuendi nouum modum excogitant, gestibusque & signis pluribus caeremonijs se ostentant, facilliterque incuruant, & humilitatem, quam minime habent, fingunt, dum loquuntur ab omnibus audiri cupiunt, sed neminis sermonem benigne audiunt. inuice saluant, nisi signis vel nutu ut meditationi vel orationi vacare existimentur. ad iracundiam facile mouentur, & turbati cum fuerint, mordentes irritant, suæque superbiae veneno tumescunt, studiosèque mendicant, quod malum est de alijs, licet cooperè dicere possint, quod in seipsis habere non credantur, ut exinde gloriam accipiant, non libenter laudant, nec laudates auscultant, frequenter murmurant, & sub nebula detrahere non cessant, si verò sui status plurimos videant, hos palam sequuntur, ut ex eorum consortio famam vendicent, recusant tamen patrem quemque eis fore, sed maiores eis hypocritas sectantur, ut laudis participes fiant, minores cupiunt sequaces, ut eorum doctores videantur, cum paribus verò voce vel mente contendunt. His enim signis hypocritæ cognoscuntur, & in consilijs praemiantur, eorum enim opera atque premia vana sunt. Rursus eorum tanta est temeritas, ut omnia praesumant, nihilque difficile arbitrentur eis, intolerabileque poenitentia inchoant, sed tandem fatigantur, & de corporis debilitate se excusant, sub tali enim praetextu balneis, dum placet videntur, quia dum volunt infirmantur, eo enim pacto fingunt virtutem non habitam, pariter infirmitatem fingere sciunt. Et cum infirmitatis speciem acceperint, plus quibuscunque alijs volunt plangi, nec potest eis sufficere seruire. Pruritus enim atque limumenta, lectum mollem, linthea odorifera, & quæuis oblectamenta carnis sub nubæ fictæ infirmitatis postulant. Rursus cum hypocritæ diutissimè vacauerint, si exinde honores non participant, si opes non obtineant, si secularibus vacantes desiderijs, videantur ipsis praeferti, si conspiciantur suum deprimi statum, & odio a cunctis haberi, tunc mores praehabitos deserunt, & secularibus se conformant, postremoque caeteris dissolutiores fiunt. Et solum hoc plangit, quod se voluptatibus non dederunt tempore, quo hypocritæ seruierunt. Horum igitur inutilis labor, ieiunia frivola, fructum non capiunt ex operibus suis, vanæ gloriae deditos sed quæcit laus ab adulatoribus oblata, qui quærit in eis est, eos interficiunt, quos suis laudibus inficiunt. Nā teste Quislib. 8. meta. Et obest sua gloria multis, ideo Mattheus in Tobii. Non credas titulis famæ, te consule, credè que menti, & Mar. coc. Hunc volo laudari, qui sine morte

morte potest. Absit tamen ut eos laudari prohibeā, in quibus virtus est, quia teste Ouidio li. de ponto. Excitat auditor studium, laudatāque virtus crescit, & immensum gloria calcar habet, & idem Ouid. 4. de tristibus. Non paruas animo deuique dat gloria vires, & fecunda facit pectora laudis amor. Absit ergo, ut hos virtuosos dicamus laudari non debere, periculum est tamen, quoscumque laudare, nescis enim qui virtuosus sit, credis enim virtutem augere laudibus, & virtuosum forsitan suis spoliabis virtutibus. Sunt ergo parca laudes tuæ, nisi eam agnoscas virtuosum, quem laudaueris, quocognito laudare non desistas temporibus opportunis, ut sibi virtus accrescat. dicente Seneca de quattuor virtutibus. Lauda parce, vitupe ra parcis. Quæ tamen ut quorandam laudes commemoramus, plures enim alios laudant, quia principibus placent, sed hæc laus modica est, dicente Hora. in epistolis principibus placuisse viris, non vltima laus est. Alij verò bonos laudant, non in eo quod boni sunt, sed vicia eorum, qui ex fama boni sunt, commendat, hæc enim laus stulta est. Vnde Varro. in sententijs. Qui in magnis excellit, & mirus laudatur. Nouim⁹ enim temporibus istis quosdam ex fama bonos, quibus turpia, quinimo turpissima contingunt, sed omnia profunt in laudem eis, nescit enim vulgus à fama recedere solita. Bonos igitur laudemus in eo, quod boni sunt, de peccatis verò tacemus. Vnde Cassiodorus epist. 4. Debemus inquit omnibus bene gerentibus impen dere laudes non quidem falsas, sed veras, quia teste Si domio. in suo epistolario libro secundo. Sicut vera laus hortatur, ita falsa corrumpit, & Valerius libro tertio capitulo secundo. Publica religione consecrata virtus nulla priuata laudatione indiget, & Plinius in epistola ad Cornelium Tacitum. Hoc ipsum amantis est, amatum non honorare laudibus, verum tamen virtus laudanda est, vnde in idem Plinius in eadem epistola. prauum ac malignum est, non admirari hominem ad imitatione dignissimum. Ex quibus omnibus colligitur, quod licet laudibus virtutes non egeant, virtuosos tamen laudare discretè & parcè cõgunt, dummodo ilorum virtuti non credatur obesse, sed saluti prodesse. Redarguendi sunt igitur & qui præ mundi laudare recusant, & qui more adulatorum falsis sermonibus applaudent. Vnde Eunodius. Laudatio inquit tantum gloriæ tollit, quantum falsitatis immiscet, & Terentius in adelphis. Coram inquit alio laudare, verrecundia est, ne adulationis causa facere videatur, in hoc tamen positus est mundus, quod omnes etiam mendaciter laudari cupiunt, & qui non laudant, aduersarij putantur, vir tamen circūspectus potius laudibus egere, quam ab undare cupere debet. Nescis enim quanta dæmonis astutia, de laudibus enim tibi propinque mucronem suæ tentationis efficit. Absit igitur ut laudes appetas, si tamen acceperis ipsas Deo referas. Vnde Seneca ad Lucilium epistola septuagesima secunda. Quid inquit letaris ab omnibus laudari? Reuera minimè prod est, nisi forsitan stabilis exiteris, virtus que laudibus crescat, quod contingere videtur. Quæso enim si lauderis, ut te ipsum cognoscas, nec alijs de te ipso plusquam tu tibi credas, dicente Catone. Cum te aliquis laudat, iudex tuus esse memento. Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli. Et Horatius in episto

lis epistola secunda. Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpe videto. Percontatorem fugito, quis garrulus idem est. Nec retinent patulæ commissa fideliter aures. Et semel emissum volat irremocabile verbum, & subdit, Qualem commendas etiam atque etiam aspice, ne mox incutiant aliena tibi peccata pudorem. Vitam ergo laudes cadere non faciunt. Si enim ministrant, ut virtutes tibi accrescant, heu qualis conuersio, si tibi noceant? Attende quia tibi non nocebunt, si te ipsum cognoueris, ideo enim laudibus al qui decipiuntur, quia sui immemores sunt, & laudum præconia se cognoscere prætermittunt. Vnde Galterus in Alexandro libro septimo. Dum sequitur profugi bona momentanea mundi, allicet illecebris animam caro, nec sinit esse principij memorem, vel cuius imaginis instar facta sit aut quoties resoluta carne, reuertit debeat, inde boni subit ignorantia veri. Bona enim mundi laudes quandoque arbitrantur, quibus occurrentibus sæpe homo non reminiscitur suæ facturæ, & seipsum ex toto ignorat. Quicquid tamen audieris, veritate proferas animo tuo, & ideo ad sanitate difficulter peruenimus, quia nos ægotare nescimus. Illi enim ægotare se nesciunt, qui suæ mentis delicta non nouerunt. Nil melius tamen, quam seipsum cognoscere. Nam cognitio tui te superbiā vitare docebit, & laudibus non decipi præstabit. Nec paruum donum est seipsum cognoscere. De cæcis enim processisse legitur. Vnde Macrobius lib. primo de somnio Scipionis. De celo inquit descendit gnos, seu autem, id est cognosce te ipsum. Vnde fertur quod cum dam quærenti, quo itinere ad beatitudinem perueniret, vox delphici oraculi respondit. Si te inquit agnoueris, beatus eris, vnde in fronte templi hæc sententia scripta fuit, homini bona est cognitio sui. His autem omnibus attentus, nec laudes, nec opes, nec fama superbiā in te generabit, si te ipsum cognoueris. Conspecies enim ex vili materia te progenitum, mentis tuis enim te nutrum in vtero turpitudinibus videbis, tuam infantiam maculatam fuisse, luctatus quoque tuæ tempora fuerit plurimis exposita periculis, senectus te prosequitur, & mors petit occasum, peccatisque forsitan inuolutus es, nulla est tua prosperitas secunda, ecce quanta humilitatis incitamenta, ergo te cognosce, superbiā vitare si velis. Sed diceres, nunquid laudibus auditis, desistere poteris à fastu? nunquid ex eis gloria vanitati non cõsurgit? Nequaquam enim, si te bene conspexeris. Vnde Martialis cocus. Ardua res hæc est, opibus non trahere mores, quia scilicet propter diuitias cor exaltari non debet. Vnde Galterus in Alexandro libro 8. Quid tibi diuitiis opus est, quæ semper avaro esuriem pariunt quanto tibi plura parasti, tanto plura petis, & habendis acrius ardes, sicque famem rursus defecta copia nutrit. Prudens ergo in pecuniis non gloriatur, nec ex laudibus tumorem accipiat, sese cognoscere

ere dicat. Vnde Tullius in oratione sua pro Milone, esse volo, ut qualis te cognoscas, talēque te homines existiment. Quid enim profectū laudibus vanis extollim⁹? nam teste eodem Tullio in Tusculana lib. 3. Qui summa in vanitate versatur, nullam effigiem eminentem virtutibus, sed vmbra imaginis gloriæ sectatur, quasi diceret, quod vir vanitatibus superbiæ deditus more imaginis debilis est. Vnde Valerius Maximus narrat Socratem dixisse, Conscientiam inquit plusquam famam attende, per famam enim falli poteris, per conscientiam nunquam. Vnde Seneca epist. 26. Remoue existimationem hominum, dubia semper est, & in partem vtramque diuiditur, tanquam diceret, de laudibus parum esse curandum, vnde narrat Valer. lib. 7. c. 2. quod Aristoteles de semetipso in neutram partē loqui debere prædicabat, quoniam laudare se vani, vituperare, stulti esset. Vnde Symmachus in suo epistolario. Omnis ostentatio non caret suspitione mendacij, quia quicquid assumitur, proprium non putatur, & Quintilianus de oratoria institutione lib. 4. Verendum dicitur esse sua, quam aliena laudare, & Ouidius sine titulo. Quis furor est, quæ nocte latent, in luce fateri? Et quæ clam facias, facta referre palam? Vnde Cato. Ne sis ventosus, dum vis bonus esse videri. Neque qui se laudat, se superbum & vitiosum esse demonstrat. Vnde Quintilianus de oratoria institutione vitiosa res est iactantia parique fastidium, & plurimum odij. & subdit, Qui enim supra modum se extulerit, alios despiciere creditur. Ob hoc Prudentius in de constantia vitiorum & virtutum. Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum, magna cadunt, inflata crepant, tumefacta præmuntur, scandunt celsa humiles, traduntur ad ima feroces. Et Gafridus in poem. noua. Vincit opus verbum, minuit iactantia famam.

De habenda patientia.

CAP. VI.

Patientia vincit malitiam, vir quoque patiens superat æmulos, nec eam præbere vindicta potest vitioriam, quam patientia donat. Ipsa enim mala tolerare facit benignè, itaque pati qui nouit, ferè impasibilis est, etique nemo nocere potest, eo quod nociuum nil sibi apparere. Vnde Lac. lib. de vera iustitia. Patientia est inquit malorum, quæ aut afferuntur, aut accidunt, eam æquanimitate tolerantia. Vnde Plato. Totum inquit philosophiæ robur est patientia, & Tullius in rhetor. 1. Patientia est honestatis siue utilitatis causa, rerum arduarum ac difficilium voluntaria, vel diuturna permissio. Hanc siquidem patientiam habent sapientes, ut ex Proverbio sapientum colligitur. Sapientes enim dolores merito ferre debent, quia doloribus castigatur corpus, & animæ subiicitur, dicente Seneca epist. 78. ad Lucilium. In remedium cedant honesta solatia, & quicquid animum exerxerit, etiam corpori proddest, scilicet ad correctionem, & subdit. Noli mala tibi facere grauiora, & te quætelis onerare. Nam leuis est dolor, si nihil illi opinio adiecerit, & idem Seneca epist. 6. ad Paulum. Feramus æquo animo, & vitiorum foro, quod fors concessit, donec felicitas finem malis imponat. Nam apud Athenienses Solon patientiam

Sum. de Exemp.

summus fuisse legitur, ut tangit Valer. li. 7. Et Tertullianus in apologetico, Epicurus inquit omnem cruciatum dolorēque damnat. Reuera noui, plurimos esse impatientes potius opinione propria quam vexatione extrinseca, quia teste Quintilianus lib. 6. Subit libens pietas pœnam, & idem Quintilianus lib. 10. Nulla pena est nisi iniuro, nullum habemus nisi ab impatientia dolorem, & ut aliquid crudele sit, metus facit. Veruntamen multi suis simulationibus viros etiam virtuosos ad impatientiam redigunt, dicente Seneca lib. 1. de clementia. Temeritas hominum & contumacia sapè à tranquillissimis pectoribus patientiam extorsit. Utinam in hac vita mortali, in quo pro certamine constituti sumus, pati discamus. Dolent enim milites fame & siti, ipsis etiam non recusantibus, vexari. Milites ergo Christiani ea libere ferant, quæ aduersa fortuna pro certamine ministrat nouimenta. Tunc enim fortuna victa est, vitium patientem si inuenit, quoniam teste Prudentio libro de constantia vitiorum & virtutum, ecce molesta graui stabat patientia vultu, per medias immota acies variolque tumultus spectabat fixis oculis, & læta manebat. Inde quietæ manet patientia fortis ad omnes, omnibus vna quies virtutibus associatur, nam vidua est virtus, quam non patientia firmat. Vnde teste Lucano lib. 3. Gaudet duris, & Ouidius lib. 2. de arte amatoria. Cede repugnanti, cedendo victor abibis, & idem Ouidius li. 2. de reme. amor. Possè pati, facile est, ubi impatientia desit. Elumine perpetuo torrens solet altius ire. Sed tamen hæc breuis est, illa perennis aqua, quæ verba nil aliud sonant, nisi quod sicut aqua torrentis quandoque intrat flumen, quod est altius, eiusque aquam perpetuat, sic patientia omnia vincit, & vir patiens fortiores se superat, ideo Martialis cocus. Qui sua meretur pondera, ferre potest, & Seneca ad Lucilium epist. 7. Bonus quicquid accidit, ei, æquo animo sustinebit, sciet enim ita accidisse lege diuina, qua vniuersa procedunt.

Hæc siquidem ratio magnam patientiam suadet. Nam si consideres, à Deo singula fieri cui nulla vis resistere potest, cum molestum tibi est ea sustinere, quæ Deo placent, dicente Seneca epist. 74. ad Lucilium. Placeat homini quicquid Deo placet, & idem Seneca in Hercule furente. Nullo præmetur onere, patienter qui tulit, nam virtus est domare, & subdit, quod durum fuit pati, meminisse dulce est. Vnde Valer. li. 3. Non parua gloria contemptu doloris acquiritur, quia titulus sapientia datur. Terentius in Hecyra. Ex quo tibi fuerunt commoda, æquum est, te ferre incommoda. Vnde Macrobius li. saturnalium. Qui suos dolores anxietate, que dissimulant, patientia beneficio ad Maximam voluptatem perueniunt, & ibidem refert, quomodo admiranda fuit patientia Augusti. Innumerabiles enim iniurias tulit libenter. Et autem patientiam quis obtineat, considera an mali aliquid gesserit, & si culpabilem se reperiat, pœnas occurrentes suo crimini imponat, quas tunc libenter ferat, ex quo propria facta illas meruerunt, dicente Cato, Quod merito patris, patienter ferre memèrio. Cùmque reus tibi sis, ipsum te iudice dāna. Vnde Valer. lib. 4. Refert quod cum Syracusanus Dion. à Dionysio tyranno patria pulsus esset, Megaram petierat, ubi cum Theodorum principem eius vitibus domi cõuenire vellet, neque admitteretur, mul

nam diuque ante fores retentus comiti suo patienter hoc ferendum est ait, Forsitan enim & nos cum in gradu dignitatis nostrae essemus, aliquid tale fecimus, qua tranquillitate consilij ipse sibi conditio nem exilij placidior reddidit, & idem Ouid. lib. 2. sine titulo, Aequo animo poenam, quam meruere ferunt. Attendamus enim verae patientiae commoditates, nam patientia excitat animum, & corpus laboribus exercitat. Vnde Galterus in Alex. libr. 3. Excitat interdum vires dolor & patientis saepe reatum vis illa leuat, minuitque coactio culpam, omnia descendunt summo culmine rerum. Quae verba designant, duas patientiae commoditates, dat enim patientia exercitium & contra culpam remedium. Vnde idem Galterus libr. 6. Asperior sanat grauiore potio morbos, & Matthaeus in li. de Thobia. Nomine passa Dei redolet patientia, parcat passio, delectet laesio, poena sapit. Reuera patientia merita auget, deuotionis confert clementia, & in aduersitatibus crescit. Vnde orator lib. 2. Mitissima fors est, poenarum, quas vota regunt, regumque facultas, perpetuo pro rege petit, manurumque virtus crescit inaduersis. Et si enim quis pro nomine Dei poenam suserat, hanc libenter suserat, quia pro illo certat, qui superabundanter omnibus rebus recompensat. Rursus consideremus aegros pro sanitate plurima flagella pati, quae licet sint aspera, libenter pati molestant sub spe futurae sanitatis. Nunquid igitur pro salute mentis poenas si occurrant libenti animo ferre non congruit? Vnde Ouid. lib. 1. de remediis. Saepè bi bi succos, quamuis inuitus amarus, aeger, & oranti mensa negata mihi, ut corpus redimas, ferrum patiens, & ignes, arida nec sitiens ora lauabis aqua, quia scilicet poenae sunt tolerandae pro corporis medela. Veruntamen pro corpore homines multa ferunt, sed pro mente rara, eo quod corporis molestiam sentiunt, animae verò calamitiam multi haberi non conspiciunt. Veteres tamen plurimi poenas ferè innumerabiles tolerasse feruntur. Ipso dicente Ouidio libro de tristibus. Tot mala sum passus, quot in aethere sidera lucent, paruaque quot sicca corpora puluis habet. & eodem libro. Ferrum sapiens animus casus patienter amarus. Fugna nec indomiti more reculant, equi, quia scilicet sapientes ferunt libenter, quae tolerandi sunt. Animaduertant igitur mundi amatores, quanta dulcedine vitam deducunt, saepius sceleratam, cuius mollicies asperitatem gignit, poenarum succedentium pro delictis, in quibus delectantur. Eorum tamen arbor spinosa est, sed rosas conspiciunt dulces, & arboris spinas non attendunt, quia extrinseca delectamenta degustant, & delicta intrinseca nisi increpant, hi simulantur arbori spinosae, producenti rosas, dicente Ouid. li. 1. de Ponto. Saepè creat molles aspera spina rosas. Iupiter in multos temerariae lumina torquet, qui poenam culpa non metuerent pati. Per amplius igitur illi poenam ferre patienter debent, qui propriis delictis eam meruerunt, quinimo laetari debent, qui deliquerunt, si poenis in hac mortali vita afficiantur quamquam enim cum peccatoribus dissimulet Deus, nil tamen inultum manebit, sed poena grauior multo patebit post obitum. Vnde Prosper libr. epigramma. Multa diu summa differt patientia regis suspendens aequi pondera iudicij, subdit, Et curat medicus vulnera vulneribus. Ad ve-

niam tendunt iusti pia verbera regis. Ira breuis rectis gaudia longa dabit, quia scilicet post vitam praesentem Deus sceleratos punit, & iustos premiabit. Illos per poenam, istos per gloriam aeternam. Absit igitur, ut quis impatiens fiat ex vitae praesentis medico verbera, sed potius medicorum consilio adiuuetur. Consuluit enim membra languida truncari, ut residua corporis pars valida maneat, huius etiam vitae solatia postponamus, carnisque macerationem non recusemus, ut salus futura praestetur nobis. Vnde Claudianus. Truncetur & artus, ut liceat reliquis secure viuere membris, & in Proverbio sapientum dicitur. Feras quod legit, ut quod prodest feras, quia teste Ouid. lib. 1. sine titulo. Leue fit quod bene ferrur. Recolo etenim impatientes plurimos viros vidisse, quibus omnia nocebant, alios autem conspexi patientes, quibus omnia prospera videbantur. Nam quanto quis minus nouit pati, tanto sauius, & frequentius affligitur. Quanta enim poena eis adest, qui de omnibus vindictam querunt, verbisque importunis contra singulos contendunt. Et si superandi spes affuerit, nunquam indulget, vel pascunt. Utinam attenderent illud Catonis. Quae superare potes, interdum vince ferendo. Maxima crede etenim mortum est patientia virtus. Cum recte viuas ne cures verba malorum. Arbitrij nostri non est, quod quisque loquatur. Dices forsitan pati molestum fore tibi, eo quod pacem cum omnibus queris. Sed hominum impietas te anxiat, ut enim attendas illud Prosperi in lib. epigram. Impia nam mundi est infesta priorum. & subdit, Pulsant externis diuersis hostes. Intus civile est, & sociale malum, quasi diceret quod anxietas à malis de foris impulsis viro non nocet, si eius mens abintus sana quietaque esset. Sed fortassis superbia mentem occupat, ob hoc leuis infestatio iram concitat, beneficiorumque collata possessio rigidiores saepe animo facit. Itaque gratia de sursum collata fomentum frequenter in patiente ministrat. Ob hoc magister Seilo sic ait, De gratiam vitam non li corrumpere vita. Ne vitae merita demerearis ita. Heu vnde hoc accidit, quod munera Dei patientiae contrariantur, non quidem hoc est ex se, sed ipsa qui habet, impatientes eorum occasione fiunt, quod est, quod nullus verba tolerare potest, sed ex modica iniuria quisque mouetur. Attendamus enim verba vento comparati, & tunc minimè nocent, quando de ipsis nulla cura praebet, aut quando obliuioni traduntur? Turpe est enim illi remitti, quo affigaris. Vnde in Prover. sapientum dicitur. Miserima est enim fortuna, quae inimico caret. Si enim nullos inimicos tibi faciat iniuria, multos tamè facit inuidia. Vnde viri boni est, pati nescire quae facere iniuriam. Nam iniuria est infamia eius, qui facit. Ideo teste Varrone in suis sententiis. Contemnendi sunt merditorum contemptus, & Salustius in Iugurtino. Bono more sanctus est vinci, quam malo iniuriam vincere. Vnde Seneca ad Lucilium epistola 76. Aequo animo audienda sunt imperitorum conuiuia, & ad honesta vadentem contemnendus est ipse contemptus. Quid enim tibi cura est, si ab imperitis contemneris, cum ab eis laudari non est honor? Eorum igitur irrationes tanquam friuolas sperne, & benignè patere. Si enim aduertamus veterum tolerantiam, exemplo eorum singula pati discemus. Vnde

Vnde Cassianus in libro collationum refert quod Socrates iniurianti nocere noluit, quando eum qui am corruptorem puerorum vocasset, tunc discipuli eius irruere volebant in eum. Vnde Socrates ait. Confodales quiescite, corruptor enim sum, si me contineo. De ipso etiam Socrate. Refert Hieronymus contra Iovinianum libro primo, quod patientissimus fuit. Nam uxores duas cum haberet ipsas saepius irridebat, eo quod propter ipsum disceptarent. Cur inquit pro me disceptatis, nam foedissimus homo sum, naribus sumus, frons te recaluarus, facie pilosus? Nouissimè tamen praefatae uxores imperum mutuum verterunt in eum, aqua qua foedissima eum deturpauerunt, qui nihil respondit, nisi sciebam inquit futurum, ut ista tonitrua hymber sequeretur. Ipse etià Socrates teste Seneca ad Lucilium. Dixisse fertur, quod nihil patitur, qui secum patientiam habet, quod dicit, quod vir patiens patiendo non patitur, quia ex poena non molestatur, itaque impatiens maximè patitur, quia maximè angustatur. Si autem patientiam haberet, quae virtus est, tunc patiendo non pateretur.

De ira vitanda.

CAP. VII.

Ira perturbat animum, sensum non permittit discernere verum. & illum plus affigit, cui inhæret, quam eum contra quem ipsa mouetur, nam semper inest angustia iratis. Tibi igitur parcas, aliis si non patcis, vnde de ira loquens Tul. in sua oratione pro Marcello. Iracundia inquit consilio est inimica, & victoria in solenas atque superba, vnde Epicurus. Ira immoderata insaniam gignit, & Eunodius. Ira iustè suum plusquam alios lacefcit auctorem. Vnde Tul. in Tusculana quaestionibus libr. quarto. Ira inquit est libido puniendi eum, qui tuihile videtur iniuriam, sed patientia ut praefertur habenda est. Ira igitur compescenda creditur. Vnde Horatius in epistolis epistola 2. Ira furor breuis est, animum rege, qui nisi patet, imperat, hunc fratris, hunc tu compesce catenis, quoniam teste Catone. Ira odium generat, concordia nutrit amorè. Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Eandè tangit sententiam Prudentius lib. de consuetu vitiorum, & Virg. libro 2. Aeneidos. Furor inquit mentem totam praecipitat. & Luca. libro 3. Inuenit arma furor. Vnde Ouid. 4. de arte emendi. Ora tument ira, nigrescunt sanguine venae. Quilibet extinctos iniuria suffocat ignes, & libro metamor. Saepè suum feruens oculis fert ira furorem, & idem Ouidius libro de Ponto. Quem non obrueret taciti quoque Caesaris ira? Addita sunt poenis aspera verba meis. Quae omnia nil aliud designant, nisi quod ira maximè affigit iratos. Sicut igitur qui stulti putantur, seiplos affigunt, sic & magna insipientia est eorum, qui facilliter irascuntur. Nam ira grauissimus dolor est, & quanto vir probior, tanto grauior. Vnde in Proverbis sapientum dicitur. quod bonus animus laesus multo grauius irascitur. Nam probi hominis iracundia grauissima est. Si ergo probus es, tanto magis irasci timeas. Eodem

enim pacto, quo te affiges, sensum confundes, & cum hoc peccabis, itaque salutis viam postergabis. Disceas igitur disceas benignè pati, ut tuus in pace quiescat animus. Vnde Galterus Alexandr. libro primo. Blaudicis indignus erit mollique potiri, fortunae qui dura pati vel amara recusat, quasi dicat, quod non est dignus bonis potiri, qui aduersa ferre non valet. Si enim prudens cogitaret bona quae ex patientia sibi futura sunt, fortassis bene vitare iras. Sed teste Quintiliano, causa quinta. Humanae infirmitatis ista natura est, ut ex omnibus actionibus grauissimum putet quicquid, quod patitur.

Veruntamen teste eodem Quintiliano causa duodecima. Nulla poena est, nisi inuito, nullum habemus nisi ab impatientia dolorem, & ut aliquid crudele sit, me tus facit. Vnde Iulius Celsus libro primo. Animi est illa mollicies non virtus, paulisper ferre non posse. Facilius enim reperiuntur, qui se vitro morti offerant, quam qui diu dolorem facilliter ferant, quia teste Sallustio in Catilinario. Nulli mortali in iuriis parum videntur. Vtinam tamen hæc recederet conditio à nobis, vtinam iram restrenatemus, qua corpus extirpamus, animum debilitamus, sensum enervamus, omnisque boni speciem ira destitimus. Quæso dic mihi, si sapiens es, cur irascaris? esto etiam quod prauæ voluntatis extiteris, iniuriam si accepisti & patientia tibi pro Christi nomine astiterit, tunc ira cessabit. Et si tua virtus tanta non fuerit, & te vindicare quæras, aut hoc potes, aut non, si potes, cur irascaris? ex quo emendare potes, si non potes, cur irascaris? Nosti enim, quod ira tua te non vindicat, solum ex ea. hoc reportabis, quod fatigaberis tu ipse, & exinde lætabitur inimicus tuus, iuxta illud psalmista. Exultabunt inimici mei, si motus fuero. Itaque dum irascaris, vindictam quam in alio desideras in teipso facis. Quæso igitur, iterum quæso, ut tui miseraris. O ira effrenata quot perdidisti viros, quot praelia seminasti, quot fratres diuisisti, quot necasti, & te feriente, quot subito & improuisè decesserunt? Multos enim in stultitiam deduxisti, tuisque stimulis plurimos exasperare fecisti, & te molestante, quidam suspensio alij submersione, alij proprio mucrone seiplos necauerunt. Omnia enim ferè delicta suam auctorem ad tempus delectant, aut delectare creduntur. Nam delectatur superbus in fastu, lubricus in luxu, edax in gustu, piger in requie, auarus in desiderio. Sed tu ira nihil nisi flagella confers. Mirum igitur, cur te homines non fugiant, ex quo nihil delectationis apparatus vel existentis in te inueniunt. Tu enim ira machinas, enses, gladios, arma reperisti, & omnium crudelitatum genera, te docente processerunt. Vnde Tibullus, quam fuit horrendus primus, qui protulit enses, quam ferus, & verè ferus ille fuit, sed teste Ouidio 1. de arte. Nec enim lex æquior vlla est, quam necis artifices arte perire sua.

Vobis igitur parcite, vobis indulgetis o vos irati, quia teste Galtero in Alexandr. Non verisimile est alieno cuiquam parcere, qui sibi non parcat. Sapiens igitur disceat mitigari, & consulari sibi. Nemo est enim adeo ferus, qui non mitescere possit, inquit Horatius in epistolis.

Silpe odio habes quemque, tu ipse odiosus eris, muneraque tua Deo non placebunt, peccatorumque venia non impetrabis, quia misericordia non meretur, qui proximo misereri contemnit. Discas igitur cum diligere, quem præcepto diligere teneris, iureque natat. Nam amicitia bona spiritualia atque temporalia congregat, & mentium unitatem conseruat. Vnde Valer. li. 9. c. 3. Tra quoque aut odium in pectoribus humanis magnos fructus excitant, illa pro cursu celerior, nocedi cupidine hoc pertinacius, & subdit quam vehemens est contra tempus. odium enim est quod bono communi tantum obstat. Et quamquam omnia sunt odia mala, ut communitate tamen tantum nequiora sunt illa, quæ latent. Vnde in Proverb. sapientum dicitur, Multorum odia sub occulto latent, & sequitur, peiora sunt tecta quam aperta. In hoc tamen positus est mundus, quod semper iurgia erunt, & tamen iurgiosis. Nam princeps odiorum est diabolus, qui pro magna parte imperat mundo, difficulter ergo pax vniuersalis erit. Vnde Ouid. in Ibin. Desinet esse prius contrarius ignibus humor, & tepidus gelido flabit ab axe notus, & ver autumno, brumæ miscetur æstas, atque eadem regio vesper & ortus erit, & c. antequam sit vera pax mundo. Nam mundus in maligno positus est, pacemque nunquam fruetur veraci, & vrili.

Sed sapienti sufficiat propria pace. quietari, odia fugiat, rancores euitet, & cum pace mentis virtutibus intendat. Nam odium hominem reddit crudelem, & propria natura discedere facit, nam fertur à Valerio lib. 9. c. 2. quod Ochus, qui postea dictus est Daris crudelissimus exstitit, viri quoque optimos interfici morte communi non contentabatur, sed crudelissimum mortis tormentum excogitauit, sicut autem crudelis erat, crudelitatem postmodum repetere meruit, nam sic dicitur in Proverbio sapientum. Multos timere debet, quem multi timet. Itaque respice crudelitatem, & matrem crudelitatis iram. Vnde Seneca in Agamemnone. Dignus est tyrannus morte, qui poenam exigit, & in declamationum lib. 3. Zelus est occidere tyrannum, & libro primo de clementia. Ferina enim ista rabies est sanguine gaudere, atque vulneribus. tale enim gaudium facit hominem in siluestre animal transire, vnde libro de vero cultu. Qui hominem quæ amans ob merita damnatum in conspectu suo iugulari pro voluptate petir, conscientiam polluit, tanquam si homicidii, quod sit, occultus spectator, & princeps fiat. Absit igitur ab homine crudelitas, quæ naturæ propriæ contradicit. Vnde Tull. 1. de offi. Magnitudo inquit animi remota conditione humana feritas quid est, & id est li. 3. Hominum natura, quæ maximè debemus sequi, inimica est crudelitatis. Vnde Valer. c. 2. lib. 9. Crudelitas horridus est habitus, truculenta species, violentus spiritus, vox terribilis. Vnde ibidem refert de crudelitate Phalaridis tyranni, qui nouum genus cruciatus à Perilo suscepit. Nā taurum æneū fecit, in quo oratoria includerentur, suæ tamē inuentionis experientia primus merito gessit, Annibale illud idē iudicæ, qui Annibal tā crudelis exstitit, ut in flumine Gello de cor-

poribus Romanis ponte facto exercitum transduxit. Sed recedat quæso ab animo tuo crudelitas quæcūque, crudelis enim si fueris, malè peribis.

EX contentione enim immodesta excitantur iurgia, & exinde secreta sæpius reuelantur. Vnde contendere nulli sapienti congruit, neque rei perfectæ. Potius enim experimur res quanto imperfectiores, tanto ad contentionem promptiores esse. Nam vides inter sceminas frequentius lites, inter canes latratus, inter pauperes strepitus, & in omni re contentio eo citius oritur, quo imperfectior est mens seu ita corum, qui contendere sollicitantur, ideo sapiens est ille, qui contentiones respondere non curat, dicitur Catone. Rumores fuge, ne incipias nouus auditor haberi. Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum, & Iuuenalis libro quarto satyra prima. Torrens dicitur copia multis, & sua mortifera est facundia, nam in multiloquio non deest peccatum. Vnde in Proverb. sapientum dicitur. Turpia ne dixeris, paulatim enim pudor per verba excutitur, quia scilicet contentiosi de facili inuerecundi efficiuntur bonisque mores corrumpunt, iuxta illud Menandri Comici, corrumpunt bonos mores confabulationes, pessimæ. Nimirum est tamen, cum tacere sit facilius, quam loqui, cur ita difficile est pluribus contentiones euitare. ex quibus iurgia sequuntur, dicitur Ouidio. 2. de arte. Exigua est virtus præstare silentia rebus, ad contra grauis est culpa, tacenda loqui. Nempe ex locutione superflua ira incenditur, & frequenter tristitia gignitur, atque plurima e loquia lætè inchoantur, quæ tristi terminantur sine. Vnde Ouid. li. de ponto. Tu modo fac timeas, & quæ tibi læta videtur, Dum loqueris, fieri tristitia posse putata. Sed pro dolor, humana hæbetudo nil tolerare potest, sed verbis & contentionibus exterminium procacissimum iugiter quærit, & quod indecentius est, illi frequenter magis contendunt, quibus loquedi minor facultas competit, aut naturæ maleficæ & fortis casu. Vnde Symmachus in epistolis. Exortio inquit loquax res est, atque ostentatrix sui, & subdit ad propositum. Natura rerum est, ut qui balbutiunt, plus loquantur, affectant enim copiam sermonis, pudore defectus. Rursus. Verborum procacitas, & turpitudine ex mala vita sæpius causatur, nam qui malè viuunt, raro bene loqui potest. Vnde Tullius in inuentione contra Salustium. Neque enim qui ita viuunt, & ita aliter actu loqui potest. Nec qui illorum sermone vitur, vita honestior est, quasi dicat, prauum eloquium prauam iudicare vitam facit, mala enim vita prauos sermones generat. Hæc autem omnia ideo dicta sunt, ut caueat sapiens verbositate, & contentionem, quibus lites oriuntur & impatientia generantur. Nempe contentio veritati, & consequenter omni disciplina inimicatur, dicitur Seneca in Proverb. Nimum altercandum, veritas amittitur, & Quintilianus li. 2. de oratoria institutione. Non est inquit conscientia, sed victoria litigantis præmium, ideo stultitia est cum verbosis contendere, quia non bene loqui, sed solum vincere possunt.

seunt. Quamobrem idem Quintilianus c. 17. Contentiosus inquit quod probare non possunt, affirmationis temeritate astruit, de quibus Lactantius lib. de vita beata. Qui contradicenti studio insaniunt, dum sua falsa defendunt, aliorum etiam vera subuertunt, ideo Cato. Contra verbosos noli contendere verbis. Sermo datur cum estis, animi sapientia paucis. Lis minimis verbis interdum maxima crescit. Litis præterite noli maledicta referre. Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicis. Sapiens igitur non sit proca, nec ad lites promptus. Nam via sapientia veritas est, cui contentio contradicit secundum illud Ambrosij. Contentio est impugnatione veritatis per confidentiam clamoris. Quæso enim ut qui contendis, quid agis attendas, aut enim obcurum est id, pro quo contendis. Expecta igitur quousque id clarum fiat, antequam clamore verbum tuum confirmes. Si verò id, clarum est, quod dicis, cur contendis? Nam stultum est in meridie sole lucente, candellam accensam deferre. Vnde Quintilianus c. de oratoria institutione. In rebus inquit appetitis tam stultum est argumentari, quam stultum in clarissimo sole mortale lumen afferre. Hominum tamè hæc est procacitas, quæ ubi ius nesciunt, maximè clamitant & ubi veritatis clarum habent testimonium, minimè contentantur, nisi impetuosis interueniat clamor, vitam attendere illud Xenophontis philosophi. Ego inquit conscientia teste didici maledicta contemnere. Reuera contentio omne malum aggrauat, & si pro bono fiat, ipsa bonum in malum commutat. Vnde Seneca epistola 1. ad Lucillum. Cum fatuo inquit delectari volo, non enim longè mihi quærendus est, me enim ipsum rideo, & ideo plures contentiosus sunt, quia singulorum reprehensibiles putant, & omnes deridendos existimant, eaque solum bene dicta arbitrantur, quæ proferunt ipsi, si tamen suos defectus cognoscerent, & conspicerent, non contenderent, seu quærerentur. Vnde Iuuenalis lib. 1. Satyra 2. Loricæ pedem rectus derideat, Aethiops albus. Quis tulerit Græcos de seditione quæ rentes? Quis cælum terris non misceat, & mare cælo? Si sur displiceat Verri, & homicida Molini, & c. quasi dicat, quæ alium deridere non habet, qui gerit sibi veri. Cæterum non sufficit multos contentiosus & diti foribus pacem maculare, quinimo anathemate maledictionibusque plurimos alios infestat. Dicunt enim quorum tanta est procacitas, & non nisi malum aliis affectant illud Ouid. libro 1. sine titulo. De dent tibi nullòsq; uelares inopemque senectam, & longas hemes, perpetuamque hiemem, & illud Ouidij in Ibin. Terra tibi fruges, amnis tibi denegat vndas. Denegat afflatus ventus & aura suos. Nec tibi sol calidus, nec sit tibi lucida phœbe. Destituant oculos sidera clara tuos. Nec tibi vulcanus, nec se tibi præbeat aer. Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter. Exul, inops erres alienanæque lumina lustres. Exiguamque petas ore tremem tibi cibum. Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra dolore. Noxque die grauior sit tibi, nocte dies. Siquem miser cunctis, nec sis miserabilis vlli. Gaudeas aduersis scemina vitæque tuis. Quæ mala cum tuleris plurima, plura feras. Causaque non desit tibi, semper copia mortis, optatam fugiat vita coacta necem. His etenim verbis maledicti omnibusque cõsimilibus stulti litigant, iram concitant, & quietem mentis subuertunt, quos Sum. de Exempl.

rum contemnendus est sermo, rixaque spernenda, iuxta illud Varronis in suis sententiis, Contemnendi sunt ineruditorum contempus, si vis ad summa progredi.

Victus modestus honestatem corporis sanitatem quoque, atque mentis prosperitatem conseruat. Vnde Seneca libro de quattuor virtutibus. Edet citra saturitatem, bibe citra ebrietatem obserua ne in conuiuio, nec in qualibet communitate, quos imitaberis, damnare videaris. Nec presentibus delictis in herbis, nec desiderabis absentes, victus tibi sit ex facili, nec ad voluptatem, sed ad cibum accede palatum tuum fames excitet, non sapores, desideria tua paruo redime, quia hoc tantum curare debes, ut desinat, atque ita quasi ad diuinum exemplar compositus, à corpore ad spiritum quantum potes abducere, festina. ideo Terentius in Andria actu primo, & scena prima. Id ar bitror apprimè in vita vtile esse, ne quid nimis, & Hieronymus contra Iouinianum. Galenus inquit doctissimus interpres Hippocratis athletas, quorum vita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ nec viuere posse diu, nec sanos esse, animasque eorum ita nimio sanguine & dapibus inuolutas, ut nihil tenuerit, nihil cœlestis curent, sed semper de carnibus & victu & ventris ingluuie cogitare sollicitentur. Absit igitur à viro sapiente crapula. Nam veteres cum parsimonia vixisse leguntur. Vnde Socrates, sole occidente, conuiuium cogitatio. Ipse enim Socrates temperatissimus exstitit, ut vnica refectione serotina contentaretur. Ipsius temperantiam commendat Au. Gellius lib. 1. Plurimorum tamen exorbitant iudicia. Suam enim gulam prætextu vitæ excusant. Dicunt enim viuere oportere quod verum est, sed gastrimargiæ voluptas non est via ad vitam, sed dissipatio naturæ est. Vnde Boetius 2. de consolatione. Paucis minimisque naturæ contenta est natura, cuius satietatem superfluis replere si velis, aut in iocundum aut innoxium volueris. Itaque nil congruentius viro iusto, & prudenti, quam sobrietas, dicitur Ouidio in epistolis. Est virtus, placitis abstinuisse bonis, nec conqueraris si te faciat abstinentia frugalem. Nā frugalitas moderata sæpius est nutritrix virtutum, iuxta illud Valerij lib. 2. c. 1. Bonæ quoque valitudinis quasi quædam mater est frugalitas, inimica luxuriosis epulis, & aliena nimis vini abundantia, & ab immoderato venenis visu auersa. Nec ergo timeas per abstinentiam frugalis fieri si moderata fuerit, tunc enim vitis alimenta tollis quando immoderata fercula atque pocula renuis, ideo Seneca lib. de moribus. Abstinentia inquit est summa medicina, & Valer. lib. 2. c. 1. Fuit inquit antiquorum illa simplicitas in cibo capiēdo humanitas simul, & continentia index certissima, itaque per cibi simplicitatem obtinuerunt, ut eorum humanitas continentia esset, & subdit, Maximis vitis prandere, & cenare impropatulo non erat verendum, quia nec epulas habebat, quas oculis populi subicere erubescerent. Vini etiā vsus olim Romanis sceminis ignotus fuit, ne in aliquod dedecus prolaberentur, proximus à libero patre intemperantiæ gradus.

ad inaccessam venerem esse consuevit. Et Au. Gelli. lib. 1. Parsimonia inquit apud veteres Romanos & vitus atque scenarum temeritas non solum domestica obseruatione ac disciplina, sed etiam publica animaduersione legum custodita est. Vnde Didymus ad Alexandrum, Gens inquit Bragmanorum pura & simplici vita viuere, nullis rerum capitur illecebris, nihil appetit amplius quam ratio naturae efflagitat. Facilis inquit nobis alimonia, luxuria sagittas non perquirat, sed qua telus ferro laborata nobis profert alimonia, hanc nostris mensis apponimus. Et hinc est, quod nulla genera morborum scimus, sed diuturna salute perfruemur. Medicinam enim remedium nobis parsimonia est, quae non solum illa potest curare dolores, sed etiam procurat ne veniat. His igitur verbis atque exemplis clare apparet, maximam utilitatem fore sobrietatem, qua corporis & mentis prosperitas roboratur, qua mediantem, veteres sanitate atque virtutibus florent. Nihil tamen sobrios aut abstinentes non credimus, quibus mos est, aquam bibere, panem grossum edere, nisi ex his contententur. Nam tunc verum abstinere, quando in parsimonia vitae non molestaris, sed delectaris, nulla enim coacta virtus est. Seneca ad Lucilium. Non est inquit iocunda res aqua & polenta, aut frustum ordeacei panis, sed summa voluptas esse posse capere etiam ex his voluptate, & ad id se duxisse, quod eripere nulla fortunae iniquitas possit, tanquam dicat, quod virtus abstinentiae tunc summa est, quando qui abstinet & abstinendo delectatur, ideo Gaufredus in poe. Quando te reficis dapibus, non sis ita plenus, ut nihil apponi queat, & subdit, Non quantum possis, sed quantum prodest, & magister Seilo, Vis ne inquit conuiuari, vis delictis saturari? Istud tibi presto dicam breue, sobrius esto. Nam qui sobrius non est, sed potius edax, brutis comparatur, & corpore non mente pascitur. Vnde Ouil. l. 1. de arte. Certa tibi datur a nobis mensura bibendi, officium praestent membra tamenque suum. Reuera sobrietatem in se amare habet, in aliis qui querit. Petunt enim omnes patres filios ac uxores abstinentes. Nunquid ergo vita tenui contentari non debent, ex quo eam desiderant, in his quos amant? Nam Priamides Helenam rapuit speciosissimam, sed eam odio habuisset, si auidе comedente prospexisset quia scilicet omnes sobrietatem in suis vxoribus petunt. Vnde Ouid. 3. de arte. Carpe cibos digitus, est quidam gestus edendi. Priamides Helenam auidе si spectet edentem, oderit, & dicat stulta rapina mea est. Veruntamen ut frequentius gula imperat multis, ebrietatemque plurimi intendunt, quibus nulla dies laeta videtur, in qua non crapulentur. Vinam attendere illud Tibulli. l. 2. Mitrataque sit bacho sobria lympha modo, & Lucanus, Discite quam paruo liceat producere vitam, & quantum natura petat, quia scilicet edendum est citra saturitatem, & signanter si quis eger fuerit, si vitis aliquibus deditus, quinimmo vitis etiam studiosis sobriam vitam competit. Vnde Eunodius, Sobrietas semper studiosi referatur honestis. Nulla fides leui integra, nec dubiis, amplector sanas quas datur bona numina frondes.

De ebrietate.

CAP. XI.

Ebrietas mentem habet, secreta reuelat, gestus deturpat, eloquium scandalizat, leuitiam ineptam

immittit, lites generat, corporis vires exterminat, cadere iubet, bene agere prohibet, requiem impedit, sensum alienat, obliuionem indicit, libidinem mouet, nauseam prouocat, visum minuit, membrorum tremorem causat, & ab omni virtute hominem destituit, si praecipue continuata fuerit. Vnde Galterus in Alex. libr. 3. Rationis vile sepulchrum ebrietas ob hoc est. Qui de arte. Vina parant animos, faciuntque coloribus aptos. Nunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit, tunc dolor & curae rugaeque frontis abit, quia scilicet ebrietas sapientem colore & venustatem extrinsecam ostendit, & lubricitatis deuia querit, & ideo subdit, Iurgia praecipue vino causata caueto, & nimium faciles ad fera bella manus, ideo secundo de remediis. Vina parant animos veneri, si plurima sumas, ut studeant multo corda sepulta mero, his etenim verbis patet damna, quae per ebrietatem generantur. Vnde Seneca ad Lucilium epistola 2. Nihil aliud est ebrietas quam voluntaria insania, omne vitium intendit, & deregit, verecundiam remouet, verba dubia, oculos incertos, gressum errantem, veriginem capitis, & cetera huiusmodi causat. Nam ebrii sero omnia quaeuis promittunt, sed mane obliuioni tradunt. Vnde Martialis cocus. Non faciunt quicquam pocula nostra resu. Si enim per ebrietatem commoditas resurgat, si vini repletio corporis validitatem auget, ebrietas fortassis excusationem haberet. Ipsa tamen omnia incommoda infert, nulliusque honestatis speciem habet. Vnde Seneca de naturalibus quaestionibus. Iubes me inquit cum luxuria litigare, quotidianum istud est sine effectu iurgium est, litigemus tamen, & subdit, Vbi inquit est ebrietas, continue ibi corpus incalescit, nec ebrius sitim extinguit, eius enim sitis naturalis non est, & cor eius luxuria coquit. Hi etenim quanto plus satuari putant, tantomagis pocula petunt, quia effrenatus est appetitus eorum, & seclusus ab omni iugatione rationis, cum quibus etiam litigare turpiloquium est, ex quo minime ratio dominatur in eis. Vnde in proe. sapientum dicitur, quod absente laedit, qui cum ebrii litigat. Nam qui ebrius est, licet corpore praesens, non tamen adesse mente, quia visu rationis caret, eiusque mens absens est, nec litiganti adesse. Si igitur stultum est litigare cum absente, quid igitur ab ebrioso petis? Ipsius enim non sunt sermones, quos profert, sed crapula suo veneno fauces, & lingua deturpans, in execrabilia verba sapientum prorumpit & laetiam quamdam stultam vanam & loquacem gignit. Vnde Symmachus in epistolis. Laetitia res loquax est, atque ostentatrix sui, nam ebrii cum suis crapulis laetificati cum fuerint iactantias emittunt, laudibus propriis intendunt, & quicquid proferunt, stultitiam inuunt, plurimosque sapientes ad ignominiam ebrietas deduxit.

De vitio gulae.

CAP. XII.

Gula superfluitas, omne autem superfluum refectum est, alias non corpori nocet, Gula etenim sua voluptate animum allicit ad praua, & more serpente occulta sua venena diffundit, iuxta illud Virgilij in bucolicis. Trahit sua quemque voluptas, & sequitur.

tur. Qui legitis flores, & humi nascentia fragra, frigidus o pueri fugite hinc, latet anguis in herba, quia scilicet in vita delicata & gulosa vitia venenosa latitant. Nempe in grandi comestatione scelera crescent. Vnde Petrus de riga. Spiritus ad corpus victus ab hoste redit. Virtutibus animam sic princeps destruit armis, & subdit ad propositum. Cui parat ipse cocus dans renouansque cibos. Nam neque quis poterit virtutum tangere culmen. Si dominetur eis ventris iniquus amor. Veruntamen mundi sequaces gula studio tantummodo vacant, & conuiuiorum aduentiones excogitant, varietateque ciborum studentes in ferculorum abundantis gloriantur. Haec autem omnia Diogenes philosophus spreuisse legitur, narrante Valerio l. 4. 3. ut supra dictum est. Heu quid tibi prodest, si ventre repleto, pigritate incipias? Si enim comedere gloria tua est, cur ergo tantum comedisti, ut tibi desit gloria tua, cur edere amplius non possis? Reuera comestatio turpis gloria est. Veruntamen qui in ea gloriantur, golo sitate ea priuantur. Si enim sobrietatem non diligis, eo quod virtus sit, saltem sis sobrius, ut comedere petas, & edendo delecteris, nam absque desiderio manducare, nulla complaceantia est. Dilectant igitur comestatores euitare gulam, ut eorum gloria licet inepta non perdat. Vinam tamen abstinent, non comedendi sed penitentiae causa propter Deum. Id enim quod sine merito facerent, in Deum referendo sibi proficeret, & fortassis illud onus abstinendo non inueniret, quod comestando reportat. Vnde Tullius in rhetorica secunda. Comedere inquit oportet, ut viuas, non tamen viuere ut comedas. Sed pro dolor teste Sen. lib. 7. de naturali quaestione. Homines non sunt ad popinam dentibus, ventre, & ore contenti, sed oculis gulo si sunt. Ideo Seneca ad Lucilium epistola 6. Taurus inquit paucissimorum iugerum pascua impletur, & vna silua pluribus elephatibus sufficit, homo vero ex terra pascitur & mari. Veruntamen non fames hoc ventris facit, sed ambitio. Si enim regulariter quis vitam suam, delectabiliter modico cibo contentaretur. Ciborum enim varietas & delicatitas sapientum opinione potius quam replacere creditur. Nam plurimi cibos magnis sumptibus sibi iubent deportari, quibus tamen accidit, ut ea postponat ferculis quotidianis, quibus uti soliti fuerunt. Vnde Quint. libro 8. In grandibus coenae hoc sepe nobis accidit, ut cum optimis satiati sumus, varietas tamen ex vilioribus quandoque nobis gratata est, itaque edacitas non necessitate aut bonitate, sed potius voluptate fertur. Vnde Lucanus, O prodiga rerum luxuries, nunquam paruo contenta paratu, ambitiosa fames, & lautae gloria mensae, discite quam paruo liceat producere vitam. Et Eunodius. Tubera, perdices, grus, turtur, & huius non explent verum corpora mille ruum, quae si dicat, quod gulosi satuari non possunt, cui tamen venter humanus modicus existat. Ideo Martialis cocus. Liber non potest, & gulosus esse, liber eris, coenare foris si maxime nobis vegetana tua si domet vna sitim. Quae verba nil aliud sonant, nisi quod vir gulosus seruus est, & subiectus gastrimargiae, & auiditati, quae sapientum prouenit ex conuiuio fornicis, quibus hominis regula violatur. Ob hanc enim causam legimus Augustinum extra domum propriam conuiuari non posse. Nam teste Petronio, ingeniosa gula est,

debet ergo contentari homo, id sumere, quod pro vita satis est. Vnde Bernardus siluester in microcosmo. Effluit occiso corpore, totus homo. Sic sibi deficiens, peregrinis indigestis. Sudat in hoc vitam denihilatque dies, quia scilicet transit homo vitam, dielique suos cum cibo mortali, quo uti habet. Magna igitur ineptitudo est cum Epicureis in comestatione gloriam constituere, quia omne bonum corporis, & animae retardatur.

De penitentia non differenda.

CAP. XIII.

Poenitentia medicina est animae in remedium peccatorum, quam graue est igitur infirmo medicinam expectare, tam onerosum magis est sapienti aut esse debet. Penitentiam delictis propriam differri. Seneca 2. de moribus. Multos inquit vitam differentes mors incerta praenit. Omnis itaque dies velut vltimus ordinandus est, itaque nulla dilatio facienda est, idem Seneca epist. 1. ad Lucil. Quicquid inquit aetatis est, mors tenet. Stultum est igitur differre id, quod te postmodum posse facere nescis, & epist. 7. Id agamus, ut omne tempus nostrum sit, quod non erit, nisi prius nostrum esse reparemus. & li. 5. de bene. Quis extremo die audeat dicere vixi, & quae dederat cursum fortuna peregi? Hoc enim dicere non possunt, qui penitere differunt, qui bene agere procrastinant, tales enim non viuunt, sed languent, quia teste Oui. de pot. Nam genus est mortis, male viuere. O igitur quam reprimenda eorum stultitia, qui de die in diem se vitiosos putant, insipientibusque dilationibus totam vitam absque meritis terminant, de quibus Martialis cocus. Cras te victurum, cras dicis posthume semper. Dic mihi cras istud posthume quando venit? & subdit, quam longe cras istud, vbi est, aut vnde petendum? Numquid apud Parthos, Armenosve latet? hoc cras, cras illud, quanti dic mihi possit emi, & concludit. Crede mihi non est sapientis dicere viuam. Haec tamen insipientia hominum est, quod in spe trahunt dies suos, & usque ad senectutem absque bonis moribus perueniunt. Sen. epist. 1. 3. ad Lucilium. Quid turpius quam senex viuere insipiens? & epist. 2. 2. Quid tunc viuere incipiat, cum desinendum est, & epist. 6. Ante senectutem curauit, ut bene viuere, ut in illa bene moriar. Reuera prudentes hoc faciunt, quia diem absque bono opere aut penitentia abire non permittunt, quod facere stulti negligunt. Vnde Possidonius. Vnus inquit dies hominum eruditorum plus placet, quam imperiti longissima tempora. Sed vnde plurimum gignitur stultitia, ita etiam vbi non certo tempore confidunt. Hoc enim ideo accidit, vel quia tanquam bruta sine conside ratione mortis viuunt, aut vitam futuram non sperant, aut Deum iudicem non credunt, vel peccata sua graua non putant, vel propter spe misericordiae diuinae penitere non curant, quod tamen gentes plurimi fecisse leguntur. vnde Sen. ad Lucil. epist. 2. 8. Inicitum inquit salutis est notitia peccati. Nam qui peccare se nescit, corrigi non vult. Ideo quantum potes, te ipsum argue, scilicet per penitentiam, quia teste eodem Seneca in Agamemnone. Quem penitere peccasse, penes innocens est. Vnde li. de moribus. Alteri semper ignoscit, tibi ipsi nunquam, quia scilicet vnusquisque pro delicto semper penitere habet. Ille autem penitet, cui verecundia delicti adesse. Vnde Seneca

P 4

res. Peccatum geminat, quod non est pudibundum, ideo Quidius in epistolis. Erubui gremioque pudor deiecit ocellos. Hæc satis in facie signa fatentis erant, & 2. de tristibus. Heu mihi cur videtur cur noxia lumina flexi? His verbis manifestè apparet, gentiles pro suis delictis poenituisse. Per amplius ergo gens Christiana pro criminibus poenitere tenetur, cum sit ex gratia obligator in lege celsior, in spe prior, in vocatione specialior. Assit igitur pro scelere poenitentia, vt sine dilatione euanescent. Vnde Sedulius libr. 1. Culpa fugit, cedunt lachrymis delicta refusus, & Prosper lib. epi gramma. Conuertere nunc ad dominum certissima vita est. Et pacem offensus querere, sola salus. Qui terret, parcat, qui percutit, ipse medetur, scilicet per poenitentiam.

De liberalitate.

CAP. XIII.

Liberalitas vendicat amorem, & homines ad magnum promouet honorem, vnde liberalitatem describit Didymus ad Alexandrum. Liberalitas est rei communicatio, nesciens pati dispendium, cum in alterum participata transfunditur, & sicut ex vna face si lumina succendit, nullum dampnum sequitur, sic nec liberalitatis beneficium incommodum affert, dicente Boet. 2. de consola. Diuitia inquit magis effundendo, quam coaceruando nitent, tunc enim preciosa est pecunia, cum translata in alios, largiendi vsu definit possideri. Avaritia semper odiosus, claros largitas facit. Vnde Cassiodorus epistola 4. Libenter inquit omnibus præbeamus assensum, quotiens iusta est vox postulentium, nec decet esse difficile beneficium, quod non potitur largitate detrimere. Hi tamen liberales putandi non sunt, quorum largitas & vt melius dicam ex pensa immoderata est, sub prodigalitate aut cum reciproca vtilitate. vnde Seneca li. 1. de beneficiis. Commendat beneficium non ex quantitate muneris, sed ex voluntate, beneficium inquit est beniuola actio, spontanea, atque gaudiofa, nec refert quid detur, sed quomodo. & subdit, Magis inquit nos obligat, qui parua dedit magnifice, & libenter, quam qui dando se accepturum putauit, muneris sui occasione. Vnde Varro in sententiis. Ex animo dantis ceterum munus magnum, & in Prouer. Sapientum dicitur quod bis datum est, quod opus est, quia scilicet muneris circumstantia bona est, quando qui dat, indigentiam respicit accipientis. His etenim documentis clarè apparet, beneficia eo fieri laudabiliora, quo sunt discretius, animoque meliori. Vnde Matheus in lib. de Tho. Affectus præit effectum, non aspice quantum, sed sicut ex quanta sedulitate datum, & subdit, Verus animus dantis in affectu, non datione patet. Da cito, da gratis, gratum ne gratia fiat venalis grato munere, gratias eris, prodigum mensuram excedit, largus honori seruit, fructificus paucis, avarus eget, & ancilla Dei simplex elemosyna mortis antidotum, venie porta, salutis iter, libera a mortis laqueis, elemosyna, sordides abluit, auctori dulce perorat opus, vitam perpetuat, venturum præstat honorem. Vnde Martialis cocus, grande sui precium muneris actor habet. Quas dederis, solas semper habebis opes. Erubescant

igitur avari, sua largiri timentes. Nam terrena possessio solum comodata est, quam distribuere recusant, imperante dominio cuius est. Vult enim Deus, vt pauper non egeat his, quæ in tua potestate posita sunt. Verum distributio sapienter & caute facienda est. Nam iuste & merito iusto largienda est facultas, suæ necessitati succurrens. Itaque considerate oportet personam, tempus, facultatem, obsequia, impenfam, & huiusmodi, quæ liberalitatem concernunt. Tullius li. 1. de officiis. Liberalitas inquit & beneficentia nihil est nature hominis accommodatius, sed habet multas cautiones. Videndum enim primum, ne oblit benignitas & insipientis, quibus benignè videtur fieri, & ceteris. Sunt enim multi equidem cupidi splendoris & gloriæ, qui aliis eripiunt, quod aliis largiantur, & sic aliis nocent, vt in alios liberales existant. Nos autem ea liberalitate utamur, quæ amicis prodest, & nemini noceat. Deinde attendamus, ne maior sit liberalitas quam facultas, & eadem vt pro dignitate cuique tribuatur, quod est fundamentum iustitiæ, nihil enim liberale est, quod non est iustum. Deinde spectandi sunt mores eius, in quem beneficium conferatur, & animus eius erga nos, & communitas ac societas vitæ, & ad nostras utilitates officia prius collata, hæc Tullius. Commemoremus tamen temporis huius largitiones. Rapiunt enim principantes a laborantibus, vt distribuunt pigritantibus, nec cernunt personæ qualitatem, sed propriam voluntatem, eaque sapius præbent, quæ dare illicitum est, non tamen liberalitas est, iniustum munus conferre. Seneca libro de beneficiis. Nociva inquit non dare impetrantibus, sed necare beneficium existimamus. Nam turpissimi damni genus est inconsculta donatio, grauissimæque est, beneficium malè dedisse, ideo Cato. Cui des videto. Et Macrobius in libro saturnalium. Beneficium dando accepit, qui digno dedit. Itaque consulte & prouide largienda sunt bona collata nobis. Nunc tamen hoc contingere videmus, quod solis diuitibus munera dantur, nec dant diuites egentibus, sed egentibus præbent, iuxta Terentium in Phormione. Quam iniquè comparatum est, vt hi qui minus habent, semper aliquid ditioribus addant, & Martialis cocus. Dantur opes nullis nunc nisi diuitibus.

De beneficii cito & gratis dandis.

CAP. XV.

Beneficium eo gratius quo citius & sine spe mercedis tribuitur. Vnde Seneca 2. de beneficiis. Ingratum est beneficium, quod inter manus dantis hæsit. Grauis inquit viris nulla res charior constat, quam quæ precibus emptæ est. Molestum est verbum & onerosum, demisso vultu dicere rogo, itaque maioris gratiæ munus est, quo minus diu pependit. Ab Antigonum enim cynicus petiit talentum, & respondit Antigonus plus esse, quam cynicus petere deberet. Repulsius ergo petiit denarium, & respondit Antigonus, minus esse quam deberet dare. Turpissima ceterum huius cauillatio, quæ inuenit quomodo neutrum dare, in denario regè, in talèto cynicū respexit, cum posset denarium tãquã cynico dare, & talèto tãquã rex, nihil. n. tã exiguum est, quod non honestè humanitas tribuat. Ex quibus apparet, quod vix liberalis dilatiōis occasiōe querere non

non debet, sed præsto id comūicare, quod decet comūicare, nec tñ dandi tanta debet esse velocitas vt inconsulta fiat donatio: sed deliberatione præhabita. Si munus hoc exigat munus dandum cito, & hilariter debet impendi. Vñ. Sc. li. j. de benef. eos reprehendit, qui difficulter & displicenter dant: qui fatigati distribuunt, aut qui incōsulti impediunt. Vnde Antigonus in q. Aur donū distulit, aut timide negauit, aut pmissit, sed difficulter & supductis supcilijs, aut superbia abiicit, aut fatigatus dedit. His enim modis munera libere nō impediuntur, nec tñ deliberatio reprobata est, quæ stulte aliquid præbet, laudem non meretur, & qui inuitæ præbet, gratias habere non debet. Vñ Varro in suis sententiis. Fictè refertur quis gratiã, inuitæ danti, quod vix datum est, nō putes beneficium dedit, prædam. Semel dedit, qui rogatus bis nō acquieuit extorquere aut est plusquam semel rogare. Vnde Eunodius. Argumentum est nō meritis, rogare diu, & in Prouer. Sapientum. Beneficium vere is dat, qui celeriter dat. & Cato. Quod præstare potes, ne bis promiseris vlli. Plurimos tamē nouimus, quibus mos est plurima promittere, & modica dare, & si quid dederint, hoc dat fastidio, aut præ pudore, aut pro sperato seruitio vel mercede, in quibus nullaliberalitas est, quia nil dant spōte absque reciproco munere, & si quid dederint, adimproperat, & homines ipsos seruos fieri suadet. Veruntē testè Se. 2. de benef. Tacet qui beneficium dedit, narret qui accepit. p. li. 1. Qui dat beneficia, Deū imitatur, qui autem recipit, scelerator est, & Terentius in Andria. Frequens comemoratio beneficii quasi exprobratio est, & Tul. de amicitia. Meminisse inquit debet beneficiorum ipse, in quæ collata sunt, non comemorare autem, qui contulit. & in Prouer. Sapientum. Beneficium qui se dedit se dicit, petit. Vnde stoici a colatore dixerunt beneficium non debere prædicari, prout narrat Se. li. 7. de beneficijs. & Marcialis conquis. Quæ mihi præstiteris, in zuū semper; tenebo. & subdit, Crede mihi, quibus iugeria posthume dones. Actoris pereit garrulitate sui. Quot sunt enim, qui distribuere nil vellent, nisi famam vel comoditatem exinde se habituros sperarent. Inactantij quoque iumentum, & in omni conuiuio quæ dederit, & quæ non, referunt, & si quid dederint hoc ideo faciunt, vt cultibus, & reuerentijs venerentur. Horū enim munera beneficia non sunt, quia nō alteri sed sibi prodesse querunt. Veruntamen beneficium gratuitum esse debet, & sine spe reciproce vtilitatis. Vnde Seneca 1. de benef. Hæc beneficij iter duos lex est, alter enim obliuisci statim debet, & alter memor esse accepti. & subdit. Detrahenda est inanis iactatio, resque loquuntur nobis tacentibus. Nam teste Varro in suis sententijs. Turpissimum est in danti sperare. & in Prouer. Sapientum dicitur, quod pulcherrimum est, oia præstare, nihil exigendo. Attendere nihilominus hænt beneficia, qui præbent non solum vt commodum ex dato non sperent, sed etiam vt bonus sit ipse, cui beneficium impendunt. quæ testè Se. 1. de benef. Nullus malo beneficium dare potest, quia quicquid ad illum peruenit, prauo vsu corripitur, & quicquid illi commiseris, id onus suum, & miseriam facit. Quæcunque enim illis contingunt in sua miseria vertunt. ideo Tullius de officijs. In beneficijs inquit collocandis mores hominum non fortunam sequi, honesta ratio est. Aut dant ergo beneficij collator

personæ qualitatem, nullamque exigat commoditatem

De beneficijs cognoscendis.

CAP. XVI.

Sicut ille liberalis est, qui sub spe mercedis munera præbet, sic ingratus nullusque beneficium dignus est, qui susceptum non cognoscit beneficium. Plurimum enim ingratitude munera dari prohibet, hominum liberalitatem executione carere iubet. Vnde in Prouer. sapientum dicitur, quod ingratus vnus miseris omnibus nocet. Reuera beneficiorum memoria fragilis est. Se. ad Lucilium. Nullum inquit maius malum habet cupiditas, quam quod ingrata est propter obliuionem acceptorum. Vñ multi munera præbentes ingratos eos faciunt, quibus dant, eo quod de ipsis distulit, & se perdidisse quod dederunt dicunt, iuxta illud Seneca 1. de benef. Multos quidem ingratos experimur, sed plures facimus. Ipse enim perdit beneficia, qui perdidisse cito credit. Nihilominus tamē turpissimum est ingratitude vitium, mentemque molestat ingrati iuxta illud Se. epi. 16. ad Lucilium. Torquet inquit se ingratus, & marcet, odit quæ accepit, quia redditurus est beneficium, faciem exterminat, & iniurias dilatat & auget. Veruntamen sapiens beneficium commendat, & qui gratus est assidua comemoratione delectatur, qui etiam beneficium dedit, ex ingratitude ne, prudens si fuerit, nō anxietur, ingratitude nemque nulli imputat nisi fortunæ, & benignè interpretando suffert: nec mutat animum suum aduersus bene meritos. Sed pro dolor plurimum ingratitude hoc perperrauit excidium, vt bene facere proximo videatur pluribus periculum. Nam beneficia quæ susceperunt, frequenter solent eos fugere, à quibus susceperunt præ pudore, quem gignit superbia ingratitude mater. Alij vero suscepto vno beneficio ad aliud mox absque rubore currunt, & beneficentiam munificorum in fastidium vertunt. Alij vero beneficium cum susceperint, superbiæ conferentium ascribunt illisque infamant, à quibus acceperunt, affirmantes ex muneribus non nisi gloriam querere ac fastium. Alij vero qui beneficia suscipiunt, indigent & conferentium attribuunt. Nam penes se dicunt, ideo hæc dedit, quia me eget, vel indigebit. Nouit enim aut aliquo sibi proficere posse, aut meæ familiæ sperat obsequium. Dicant etiam plures, beneficia conferri laudis sub prætextu. Dicunt enim dona ipsis ideo fieri, vt surripatur vxor, cum pulchra sit, vel vt filia rapiatur, famulus subtrahatur, vel vt familiaritate secretum aliquod eliciatur. His etenim modis plurimi beneficia, quæ tã gratis dantur in venenum, & opprobrium mutant itaque magnificentia in plurimum recardant. Rursus alij dona cum acceperint minime recognoscunt, sed quod mutuo susceperunt, sibi dari contendunt, restituerique recusant, ideo Seneca primo de beneficijs. Docendi sunt inquit, qui libenter accipiunt, libenter reddere, & eos quibus obligati sunt re animoque non tantum æquare, sed etiam vincere. Vnde eodem teste Seneca 3. de benef. Quidam inquit cum aliquid susceperint, nihil se debere restantur. Alij vero mutuum susceptum mox remittunt, ne videantur debitorum fieri, sed nimis cito soluere cupit, qui inuitus debet, & qui inuitus debet, ingratus est, quod ita intelligas, quia inuitus debet, sapius quædam superbia est. humilis autem bonis

bonis obligari non debet vereri, & quædam ingrati-
do est, mutuo aliquid capere, absque vfu illi, nisi cau-
sa nõ indigentiz appareat, qua comparente, mutuum
ferri non debebat, sicut enim qui concedit, vult sibi
mutuum reddi, sic etiam ex vsu capto beneuolentiam
sperat. Ingratus est igitur, qui non reddit quod accep-
sit. Ingratus etiam qui mutuatæ rei vsum contemnit,
vterque enim fraudat largitorem. vnde Metrodorus.
Beneficia inquit crescunt mora, & tanto plus solu-
endum est, quanto tardius, & subdit ad propositum. In-
gratus est inquit, qui beneficium reddit absque vfu.
Nam sæpe quod datur, exiguum est, quod autem se-
quitur ex eo magnum. Pulcherrimum est tamen cum
feruore moderato data reddi, vt inquit Varro in suis
sententijs.

Sed quomodo ista cõuenire possunt vnus enim do-
cet mutuatæ rei vsum capere, alius suadet cito redde-
re. Reuera vsum mutui spernere, ingratitude & super-
bia est cito reddere, facultate habita, etiam ingra-
tudo est. ille autem cito reddit, qui vsum capto cõuen-
tionis tempore oportuno restituit, qui vero dedigna-
tur vsum accipere cõventionis que tenete formam,
nõ dico q̄ cito, sed nimis cito reddit. nam qui mutuat,
non solum id sperat, quod largitur sibi restitui, sed be-
neuolentiam, fidẽ, & amorem exinde capere licite in-
tendit. Absit tamen, vt munus reciprocum expectet,
absit etiam qui recipit, vt soluere cõtemnat. Dicis for-
tassis, te accepisse quod reddere non potes, aut enim
te posse dum accepisti sperasti, aut non, si hoc sperasti,
fortuna improuisa est, te nõ posse. Spera igitur q̄ tuæ
fortunæ miserebitur ipse, à quo accepisti, quæ si recu-
set, fortunam patienter patere, cuius mos est, instabilẽ
esse. Si verò te reddere nõ posse præciuisisti, cur ergo ac-
cepisti, nam fraudasti tuum largitorem. vnde in pro-
uerbijs sapientum dicitur, quod fraus est accipere, quod
non possis reddere, & subditur. Plurima beneficia acci-
pit, q̄ scit reddere. ideo Cato. Beneficij accepti memor
esto. vñ refert Seneca, q̄ rex Archelaus frequenter So-
cratem inuitauit, vt eum honorare posset, sed Socra-
tes reuebat dicens, se nolle ab eo beneficia accipere,
cui non posset paria reddere. His ergo documẽtis col-
ligitur, quod gratis est, qui beneficium reddit, &
qui suscepti beneficij vsum non respuit. Aliud tamen
est, beneficium petere, aliud est, beneficium datum ca-
pere. Non decet enim, vt diues à paupere petat. Decẽs
est, vt munus à paupere datum gratanter accipiatur,
iuxta illud Catonis. Exiguum munus cũ det tibi pau-
per amicus, Accipito placide, plene & laudare me-
mento.

De sufficientia & paupertate.

CAP. XVII

Ditissimus est, sufficientiã qui habet, nec est indi-
gentia, nisi ex immodesto appetitu, nam stultum
est appetere, quod habere non possis, si autẽ ha-
bere potes, tibi hoc posse sufficiat. Nil enim aliud pe-
tunt homines etiam sapius ambitiosi. Si enim ex insuf-
ficientia aut molestia paupertate bonum aliquid cõ-
tingeret, tunc fortassis irreprehensibiles essent hi, qui
diuitias ingiter desiderant, aut qui rerũ modicitatem

habent, sed hæc non nisi angustiam præbent homi-
que contentus per sufficientiam rebus ex modicis fit
lætiior & hilarior, diuitibus continuis desiderijs vacã-
tibus, quorum mens inquieta tristis & sollicita est, re-
busque suis præ cupiditate vt non audet, sed his ag-
gregant quibus postremo sunt in desitum. Contenta
te igitur exigua domo tua, & in pace viuas, his vten-
do, quæ tibi sufficere debent, vnde Quin. ca. 12. Humi-
lem inquit tugurium cum sufficientia regnum facit, &
Varro in suis sententijs. Nõ essemus pauperes, si nesci-
remus quid esset paupertas. Illi autem quid sit pauper-
tas nesciunt qui suam modicitatẽ mediante sufficien-
tia paupertatem non arbitrantur, quia teste Valerio 4.
capitulo quarto, Omnia nimirum habet, qui nihil con-
cupiscit, eo quidem certius quo cuncta possidet, quia
dominium rerum collabi solet. bonẽ mentis vsurpatio
nullum tristioris fortunæ recipit cursum & Seneca e-
pist. 1. ad Luciliũ. Non puto pauperem, cui quantum-
cunque satis est. & idem epistola 2. Pauper est, non qui
parum habet, sed qui multum cupit. Quid enim refert
quantum in horreis iaceat & c. & subdit. Optimus in-
quit diuitiarum modus est habere, quod necesse est, &
proximus habere quod satis est. idem epistola 4. Mag-
næ inquit diuitiæ sunt composita paupertas lege na-
turæ. Nam lex naturæ scit quo egeamus. Petit enim
non esurire, non sitire, non algere. Sed nõ est necesse
maria trãsire, castra sequi, aut ex forma pendere. ideo
Plautus in aulularia. Si bimet esse sufficientẽ primũ
bonũ est. Posco autem vt attendamus veterum suffi-
cientiam, paupertatẽque placitam. Nam de Diogene
refert Seneca, quod potentior erat Alexandro, omnia
possidẽte, quia pluserat quod ille nollet accipere, quã
quod ille posset dare. De isto Diogene Valeri. 4. ca. 3.
narrat, quod Alexander qui cognomen inuicti assecu-
tus est, continentiam Diogenes scythici vincere non po-
tuit. & ibidem refert quod cum Syraculis Diogenes
olera lauaret Aristippus ei dixit. Si inquit Dionysium
adulari velles, non ita esses, cui Diogenes, Et si ita vel-
les esse, Dionysium non adulareris. vnde Hieronymus
cõtra Iovinianum de Diogene refert, quod duplici
pallio vsus fuit propter frigus, peram pro cellario ha-
buit, & clauam ob fragilitatem & senectutem ad mem-
bra sustentanda ferebat, in dolio volubil i se habere do-
mum iocabatur, & in vestibus portarũ morabatur.
temporeque frigoris os dolij vertebat in merid. em, &
iuxta motum solis voluebat, & cum quemdam pue-
rum manu bibentem vidisset, tunc vasculum suum
ad terram proiecit dicens, Nesciebam quod natura
poculum haberet. Ecce quanta sufficientia & quãmlz
ta paupertas. vnde Tul. in li. de amicitia Honesta in-
quit res est læta paupertas. Illa vero nõ est paupertas,
si læta non est, sed misera. Si enim alicui sua non vidẽ-
tur amplissima, licet etiam totius mundi dominus sit,
tamen miser est, & idem Tullius in paradoxis. Contem-
tum esse rebus suis optimæ certissimæque sunt diui-
tiæ. Si enim ad naturam viuas, nunquam porro pauper
eris, sed ad opinionem si vixeris, nunquam eris diues.
Nam exiguum desiderat natura, opinio immensum,
multisque parasse diuitias miseria sunt. Reuera penes
me consimiles sentẽtias semper euoluens didici, quod
tanto quis est infelicior pauperior, & miserior, quan-
to de operibus cõtinuãdis curiosior. Quosdã etenim

noui quorum totum studium ditari fuit, non quidem
per insufficientiam, sed per abundantiam, quibus
etiam cura non fuit, quo pacto vel qua fraude facul-
tatem sibi aggregarent, eorumque somnia de solis nõ
mis erant, turpique quæstu etiam notorio repleri nõ
erubescabant: qui tamen in plenitudine desideriorũ
suorum decesserunt, & ad mortem dum agonisarent,
sollicitudo eorum tota de suis facultatibus erat: & ex
fraudis timore lectum fieri petebãt in loco plenitudi-
nis bonorum suorum: pluribusque momentibus de
salute vt cogitarent, audire contemnebant, itaque in
suis infelicissimis desiderijs vitam vt Deus scit, ter-
minabant, vt inam felicitate. O mala cupiditas, nõ deside-
riũ insatiabile, cur hominem ita inuoluas? Non po-
test enim corpus nisi vestes modicas ferre, paucis que
cibus pascitur venter. Abscedat ergo infesta cupiditas,
& læta paupertate vitam manu ducamus, dicente Ca-
tone. Infantem audũ cum te natura creauit. Pauper-
tatis onus patienter ferre memento. Quod nimium est
fugito, paruo gaudere memeto. Cõmoda naturæ nullo
tibi tẽpore deerunt. Si contentus eo fueris, quod po-
tulerit vus, & Gausfid. in poe. liber is est vitij, qui non
inseruit abundans, cui satis est quod habet, satis illũ
constat habere. pauper autem est, qui plus cupit. Vnde
Galterus libro 4. in Alexandro. Animum nullius e-
gentem non res efficiunt, sed sufficiunt, sed sufficien-
tia, quamuis sit modicum si sufficiat nullius egebit. &
Matheus in Thobia. Non rerum cumulus, sed sufficiẽ-
tia ditat. Si tibi sufficiant pauca, diues eris.

De auaritia vitanda.

CAP. XVIII

Auaritia abyssõ cõparatur insatiabili, sicut enim
æa aquas sine fine deglutit, sic auaro nihil suffi-
cit. nam teste Salust. in catil. Auaritia fidem, &
probitatem, ceterasque bonas artes subuertit, & pro-
his superbiã, crudelitatem, Deum negligere, omniaq;
venialia habere docuit, auaritia pecũ. studiũ habet,
quam nemo sapiens cupiuit. hæc virile effeminat, in-
satiabilis est, nec copia vel inopia minuitur. Vnde Se-
neca in declamationibus libro 3. Muliebrium viro-
rum fundamentum est auaritia. & idem Seneca. ad Lu-
ciliũ epistola 73. Stulta inquit auaritia mortalium
proprietas discernit, nec quicquam suum esse cre-
dit, quia semper diffidit. Quamobrem Quintil. libro
octauo, Aequè deest auaro quod habet sicut quod nõ
habet. quia teste Boe. 2. de consõ. Auaritia nihil est sa-
tis. Vnde Tull. lib. secundo de offic. Nullum vicium
deterius est auaritia. & lib. de senectũ.
Quid inquit auaritia senilis sibi vellet, non intelligo.
quid enim absurdus esse potest, quã quo minus re-
ster viz, eo plus viatici quærere. quod faciunt aliqui
senes, qui quãto sunt seniores, quanto minus sunt vi-
cturi, tanto sunt cupidiores. Cesserit igitur cesser au-
aritia in animo tuo, quia teste Tull. rheto. 1. Auaritia
omnem hominem ad quoduis maleficium impellit.
Vnde Vale. libro nono, capitulo quarto, Auaritia in-

quit est latentium indagatrix lucrorum, manifesta præ-
dã audissimã vorago, neque habendi fructu felix, &
cupiditate quærendi misera. hæc enim plurimos occi-
di suavit, & ad desperationem plurimos induxit. Vnde
refert, quod cum Septimulus propter multitudinem
auri & argenti in mari se periturum videret, maluit
mergi, quã suas opes in mare projici. Hic enim diui-
tias non possedit, sed ab eis possessus est, ritulo rex in-
sulæ, animo pecuniæ miserabile mancipium. Auarus
namque plusquam in Deo suis opibus confidit nulli
que prodesse curat ex his, quæ habet, pauperes odit,
& diuitibus etiam non amicitur. Vnde in Prouer. sa-
pientum. Auarus nisi eum moritur, nihil facit, nec po-
test avaro fere peius optari quã vt diu viuat. Nulli
enim auarus bonus est, sed inopi pessimus, negandi
causa nunquam avaro deficit, sapienti tamẽ congruit
pecuniæ imperare non seruire. nam pecunia non sa-
riat, sed iritat. Vnde Hora. in primo epistolarum epi-
stola secunda. Semper auarus eget. certum voto pete
finem. ob hoc verificator. Cur homo, qui cinis es per
auaritiam sæpe lis es? Cur hæres æris, qui non eris he-
res quando sepultus eris, possessor non eris. Dicit sæ-
pe putes, tu qui sub marmore putes. Non hodie quod
heri nouus hæres imperat æri. Sed ad hoc homines
non attendunt, nec considerant diem extremum, in
quo omnia referentur. Vnde Galterus 8. in Alexand.
Quid tibi diuitijs opus est. & subdit, Quanto tibi plu-
ra parasti, tanto plura petis, & habendis acrius ardes.
& Quidius primo metamor. Effodiuntur opes, irrita
menta malorum. Jamque nocẽs ferrum ferroque no-
centius aurum & lib. 3. Inopem me copia fecit. & li-
bro secundo, Auarus vix opes ipse suas animo capit.
& Maximianus. Partis pœna est incubere rebus quas
cum possideas est violare nephas, efficior custos rerũ
magis ipse mearum, conseruans alijs, quæ perire mi-
hi, & semper retinens nil timuisse puto, auari cecus
amor, natium vincit amorem. & Quidius secundo si-
ne titulo. Quærit auarus opes, & qui lassauit cõdo æ-
quora, periuro naufragus ore bibit, quia scilicet mare
sapius absorbet, quod auari magnis laboribus coa-
ceruant. Hi etenim bona, quædam tanta auiditate
quandoque tam diu custodiunt, quod perduntur, con-
sumuntur, aut saltem deteriorantur, pauperibusque
dare nolunt ea, quibus vti non possunt. de quibus Lu-
uenalis libro quinto, satyra 1. dicit, Diuites bona pro-
xima custodire, quæ prætermittunt pauperibus eroga-
re. ideo sic ait, Sed quo diuitias, hæc per tormenta coa-
ctas? Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phre-
nesis, vt locuples moriaris, egenti viuere fato. Interea
pleno cum turget sacculus ære. Crescit amor nummi
quantum ipsa pecunia crescit. Et minus hanc opat,
qui non habet. Tantis parata malis, cura maiore me-
træque seruant. Misera est magni custodia sensus. Tul.
rhet. 1. Cupiditas est genus omnium libidinum, & in
prouerbijs sapientum. Cupiditates fugere, regum est
vincere. Valerius 7. Inutiliter aliquid cupere, & in eo
perseueranter morari, hæc dulcedo vicina est exitio.
ideo Seneca ad Luciliũ epist. 28.

Nemo inquit nostrum idem est, quod fuit pridie.
Nam quicquid vides, currit cum tempore, nihilque
stabile vel solidum est, & nos tamen ea cupimus,
tanquam

tanquam sint semper prospera nobis, aut tanquam si mus ea semper habituri. Reuera hæc auaritiæ conditio est, in egestate cupere, & bonis aduenientibus per amplius desiderare. Tull. libro de paradox. paradox. 1. neque expletur vnquam, neque satiatur cupiditatis sitis, nec solum agendi ea, quæ habent, libidine cruciatur homines, sed etiam amittendi metum. vnde Didymus ad Alexandrum. Est inquit ferocissima pestis cupiditas, quæ solet homines egenos, quos capit, efficiere. Omnis enim cupidus egenus est, quia & si bona habet ipsis non audet vti. vnde refert Elinandus, & in obsequio Annibalis trecenti Prænestini reclusi fuerunt, victualibusque carebant. cumque tamen inter eos auarus quendam murem accepisset, maluit alteri cuidam pro ducentis denarijs vendere quam suæ fami prouidere. itaque ipse auarus cum ducentis denarijs fame mortuus est, sed emptor Dei prouidentia viuat. Ecce quanta cupiditas, quæ hominem ita detinuit, ut potius seruiret cupiditati quam propriæ salutis. vnde Lucanus lib. 3. Ferum mortemque timere, avari nescit amor. & Virgilius 3. Æneidos, Quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames: ideo Cato. Dilige denarium, sed parce dilige, formam. Illi enim parce denariorum formam diligunt, qui pro sola necessitate quaerunt. Sed formam illi desiderant, qui denarios vendicant non pro necessitate, sed pro superflua auiditate. quod faciunt diuites. iuxta illud Petronij. Hoc magis sitiens erit, omania cernens. Qui tenet, & sicco decoquit ore famem. & Marcialis coquus. Fortuna multis dat nimis, nulli vero satis signanter auaris. Prosper in epigramm. Nec sollicitis, nec modus est cupidis & magister. Scito. Non bene dignus æquo, cui charior est equus æquo, quod tamen accidit auaris, quæ res vitæ æquum id est iustum diligunt.

De rapina & fraude.
CAP. XIX.

Raptor nil licite suo raptu conquirit. Quicquid enim prætextu fraudis acquiritur, male possidetur. Tullius 4 de offi. Detrahare aliquid alteri, & hominis incommodo suum commodum agere magis est contra naturam, quam mors, quam paupertas, quam dolor, quam cetera, quæ possunt autem corpori accidere, aut rebus externis. & philippica. 2. Male inquit parta, male dilabuntur. Nempe difficile est, ut quis ex rapina prosperetur. si quis enim suis diebus gaude re videatur his, quæ rapuit, eius tamē prosperitas aut non erit diuturna, aut in successoribus non durabit. iuxta illud Seneca ad Lucilium. Nulli inquit, cui rapina feliciter cessit, gaudium rapti durat in posteris. Nec mirum, quia nullum violentum perpetuum. Rursusque mirum apparet atque displicibile nimis, eos videre maiores raptores, quibus bonorum plenitudo maior collata est, & qui possessionibus amplioribus feruntur, rapere pauperibus sollicitantur, quinimmo & raptores à raptoribus rapiunt. vnde Plautus in aulula. Sæpe condita luponum sunt rapinæ vulpium, itaque vulpes, quæ loque lupis rapiunt ea, quæ lupi rapere, hoc enim merito contingit, ut arte praua artifex peteat suam, et otium est tamen virtutis gloriam magnitudinis prædæ minuere. Sed pro dolor diebus istis rapere multis, non apparet pudibendum, quoniam magni

latrones latronum sunt iudices, eosque non castigant, quorum præda afferretur eis, sed solum illos & iudicant, & rigorose sententiant, quorum rapinæ eis non suffragantur. Quot enim regibus & principibus seruiunt raptores, quæ pauperum bona nunc propria auctoritate, nunc stolidam temeritate tollunt, quæquodque; etenim debita negant, & negare si nequeant, ad satisfactionem cogi non formidant, quia fauorem iudicum sentiunt, minas inferunt, & verbera sæpe, omniisque extorsionis vias excogitant. & hoc fortassis, quia suos dominos paria vel maiora facere vident. vnde illud Ouidi. i. metamor. accidisse videtur. Viuitur ex raptu, non hospes ab hospite tutus. & idem Ouidi. li. i. sine titulo. Tit cito per multas prædæ petita manus. Vtinam qui rapiunt illud attenderent, quod Orator li. primo. Auri cesset amor, qui pectora semper adurit. Quo rapitur mortale genus, quo pullulat omne De radice malum, cum vis violentius ardet, Ambitio crescit, simulantque rapinis addita lucra famem. O igitur raptores attendite seculi diuitias transitorias esse. Quid enim prodest habere, quod alterius est, perpetuo obligari ad restituendum, alias enim morte mala moritur raptor. Vt uero cupiditas mundi homines fere singulos prædomat, superbia quoque ad rapinam plures inducit, plurimi ex fastu assueti statum quem nequeunt tenere, cupientes cum ex se non habent alijs rapiunt & malunt ex raptu pompam ostendere, quam in simplicitate absque fraude manere. Seneca ad Lucilium epistola quinta. Magnus est ille inquit, qui fictilibus sic vititur, quomodo argento. Illos tamen non reprobo, in quibus honestas maior, quam ex fictilibus apparet, si cōdecens facultas præster, & ideo subdit ibidem Seneca. Nec ille quidem minor, qui sic argento sicut fictilibus vititur, infirmi animi est, diuitias non posse pati. Lamentandum tamē pompas nimias adiuuentas esse, quibus rapinæ occasio datur, eo quod infelicem se putat, qui statibus vitiorum non æquatur, sed teste Ouidio primo de remed. js. Decipimur cultu, gemis aurisque teguntur omnia. & Martialis coquus. Non si delictis conuenit hic habitus. Hæc enim verba de vestibus præsentis seculi merito intelligi possunt, non nisi vana & curiosa est. Pro qua curiositate imitanda, raptores fuerunt plurimj vanitate seducti. Si enim regibus sufficeret honestas absque pompositate, tunc non exigerent à populo quæstus eorum. Nempe exactiones eorum rapinæ sunt, quia hoc solum petere habent, quod licita iura concedunt, aut quod necessitati eorumque honestati congruit curiositate sublatas. Commemoramus enim antiqua quædam tempora detestanda tamen, quæ redisse videntur. Narrat enim Valerius libro ix. c. 2. quod Antiochus rex Syriæ deductus superbia, clauos aureos in equis, valaque argentea ad vsum culinæ comparauit, innumerabilibusque pompis suum apparatus instruxit, auaro potius hosti prædæ optabilis, quam vlla ad vincendum strenuus p̄ora. Rursus Plinius libro xxxij. de historia naturali refert de Pompeia coniuge Neronis, quæ soleas ex auro suisque iumentis feramenta fieri iubebat, & carrucas ex argento aliaque plurima vana potius quam sana & quæ absque rapina rarissime fiunt. Nunquid principi sufficere non habet, ut honeste & graditur viuat, familiares quoque prosperos habeat? Nūquid

dissolutio corporis non est, si caput alijs à membris vitæ auferret. Mox enim illa membra mortificarentur, quæ alimento carent: sic & in pollicita mors est quando principum rapina subditos in pace viuere non permittit. Non sic etenim Didymus fecit, licet Bragmanorum rex esset. Nempe domorum curiositatem non requirebat: sed speluncis & cauernis contentabatur. Vnde ipse Didymus ad Alexandrum. In construendis inquit domibus igne saxa non volumus, nec admixtione pulueris cæmenta componimus sed in telluris speluncis muniturque latebris habitamus, nullos ibi ventorum fremitus nullius turbinis tempestatē formidamus. Nam tutius nos defendit ab imbre spelunca quam tegula, cuius geminus nobis est usus, mansionis dum viuimus, & sepulchri, dum morimur. Si enim similibus principes contenti essent, rapinæ studia non quæreret, sed pomparum fastidium prorsus relinqueret, diebusque suis non permitterent. Nam diebus istis omnibus locuta placent, & laxi crines, habet innumerabilia nomina noua vestis, ut inquit Petronius. Veritatem Didymus ubi supra. Nullus inquit nobis preciosus est amictus feminæque nostræ non ornantur, ut placeant, sed velant pudore, nec sciunt in augenda pulchritudine plus affectare, quam nata sunt. Nam quis potest opus naturæ corrigere, quod cum fuerit, aut fructuosum est, aut eriminosum? Sed diebus istis viri precipue foeminae vestimentorum nouitatem excogitant, & ornatum pro magnitudine atque sumptuositate rapuerunt, aut enormibus delictis se exponunt & scelorum suorum ex prætextu pompas manutinent: quicquid tamen mali occasione accipiunt, et si non raptum, saltem indebite vendicatum est. Merito igitur sapientes veteres tales fastus prohibuerunt. Simmachus in epistolis.

Odi in paruo corpore longa velamina. Illa enim vestis decenter induitur, quæ non trahit puluerem, nec in humum demissa calcatur. Vnde Vale. li. 9. ca. 1. Sed quid ego de feminis ulterius loquor, quas & imbecillitas mentis & grauiorum operum negata affectatio omne studium ad curiositatem sui cultum hortatur conferre, cum temporum superiorum & nominis & animi excellentes viros in hoc præter continet ignotum diuerticulum prolapsos videat, idque iurgio ipsorum pateatur. Hæc autem omnia ideo præsentibus inferui, quia pomparum curiositas plurimos, plurimisque facit rapaces.

De fortuna & eius instabilitate.

CAP. XX.

Fortuna instabilis est, ideo stultus est, qui in ea confidit: quia si elephas arboris fraudatur in casu, frequentius solent fortunæ amatores in ea decipi. Vnde in Prouer. Sapientum dicitur, quod fortuna vitrea est, & cum splendet, frangitur. Male igitur geritur, quicquid fortunæ fide geritur. stulti ergo diuites & auari sunt, qui spem suam commiserunt fortunæ, nā teste Seneca epistola 8. ad Lucil. Non est taum, quod fortuna fecit tuum, quasi dicas, quod omnia fortunæ munera dubia sunt. & Tull. in rhetori. Sola inquit vir-

tus in sua potestate est. omnia præter eam fortunæ subiecta sunt dominationi. Errant igitur, qui in rebus prosperis omnes imperus fortunæ subegisse putant. Sapientes autem sunt, qui cogitant in temporibus prosperis casus aduersos formidare, tanquam dicat omnia fortunæ beneficia ruinosi fore. Omnia enim fortunæ munera insidiosa sunt inquit Seneca. ubi supra. O si fortuna immutabilis esset, quam infelices miseri, & quam felices locupletes essent, Deo enim seruire non oporteret, vnus namque suo infortunio desperatus, & alius sua prosperitate fere beatus esset, sed voluit Deus, ut fortuna mutationi subiaceret, ut diei nox, & nocti dies succedit, ita prospera aduersa, & aduersa prospera fortuna secedant, nec calamitosos distendat & locuples inaniter gloriatur. Iulius celsus libro quarto, Fortuna inquit plurimos, quos beneficij ornauit, ad duriorum casum referuat. Vnde Childbertus de exilio suo. Nuper etiam locuples, multisque beatus amicis. & subdit, Ne mihi nulla est constantia rebus. Res ipsæ quid sint, mobilitate docent. Et venit à summo summa ruina gradu, cunctaque accipit, pendens mortalia casu. Et respondet propria mobilitate fugam. quicquid habes hodie, eras te fortasse relinquet, aut modo dum loqueris, desinet esse tuum. Has ludit fortuna vices, teque superbos, aut fertos humiles non sinit esse diu. Illa mihi quondam vultu blandita sereno. Mutauit vultus nubila facta tuos. His etenim verbis fortunæ mutabilitas perpenditur. Qui. 3. tristium. Passibus ambiguis fortuna volubilis erat, & manet in nullo certa tenaxque loco.

Sed modo læta manet, modo vultus sumit acerbos, Et solum constans mobilitate sua est, idem Ouidius lib. de ponto. Omnia sunt hominum tenui pendencia filo. Et subito casu quæ valere, ruunt.

Ludit in humanis diuina potestata rebus. & ceteram præfens non habet hora fidem. Et Gausre. in poetria noua. Nulla fides rerum, sequitur post mella venenum, Et claudit nox atra diem. nebulæque serenum. Turpia fata diem ducuntque crepuscula noctem. O igitur auari his testimonijs vestram perpendite spem, mutabilem, posco ne domum vento expositam construat, cadet enim in tempore, quod fortassis te edificare non valebitis. Hæc enim domus fortuna est, quæ leui solet deprimi casu. Boet. 1. de consolati. Curtaetas lubrica versat fortuna vices, Premit insontes debita læta. noxia poena. Ac peruersi resident cello more solito, sanctaque calcans iniusta vice colla nocentes. Nam impios sublimatos sæpe videmus, bonisque depressos. Vnde idem Boetius secundo de consolatione ostendit fortunam aduersam meliorem prospera. Illa inquit scilicet prospera semper speciem felicitatis blande mentitur, hæc autem scilicet aduersa, semper vera est, illa fallit, hæc instruit. Nempe videmus plures inopia fieri sapientes, Illos autem stultos aut ignaros experiamur, quibus ignota est fortunæ aduersitas. Ideo pluribus oportuum fuit quandoque penuriam pati, ut fortunæ discatur mutabilitas, ex cuius stultitia confidentia plurimi seducti sunt, & qui prosperrima prius florere fortuna, infelicissime corruerunt, dicente Boetico secundo de consolatione. Omnes subita rerum mutatio non sine quodam conflictu contingit animorum. & subdit, Infelicissimum infortunij genus est, re-

cordari ſe fuiſſe felicem. Valerius vj. capitulo 9. narrat quomodo Alcibiades duplicē habuit fortunam, quarum vna nobilitatem eximiam, abundantes diuitias, formam præſtantiffimam, fauorem ciuium propenſum, ſumma imperia, præcipuas potentia vires, & flagrantiffimum ingenium aſſignaret. Altera, quæ damnationem, exilium, venditionem bonorum, inopiam, odium patriæ, & violentam mortem infligeret. Refert in ſuper de Dionyſio Syracuſano, qui cum pene toti Syecilic tyrandem accepiſſet, opibusque & exercitiis ſublimatus fuiſſet, tandem nihilominus, propter inopiam puerulos Corinthiorum litteras docuit. Vnde idem Valerius lib. ix. capitulo xxij. concludit dicens, humanæ vitæ conditionem præcipuè primus & vltimus dies continet, medij temporis curſus prout fortuna gubernaculum tenet, modo aſpero, modo tranquillo motu peragitur, ſpe ſemper maior, dum & cupi de votis extenditur, & ſere in ratione conſumitur. & Senec. li. vj. de naturalibus quõnibus. Neſcit fortuna quieſcere læta, nunc triſtia deſert. itaque in proſperis nemo conſidat, & in aduerſis nemo deſiciat. alternæ ſunt enim vices rerum. Ideo Saluſtius in catilinario. Fortuna ſimul cum moribus mutatur. Oigitur quàm magna inſipientia in fortuna tam volubili cor ſuum figere, & ſpem conſtituere. Erubescant igitur hi qui ſapientes ſe exiſtimant, & pro talibus volunt haberi. Erubescant inquam, eo quod cum plurimos diuites experti fuerint cortaiſſe, fortunæque munera inſtabilia fore, nihilominus toto conatu pecunias ineptasque diuitias congregare ſollicitantur, quibus ita ad hærent, vt Deum & ſeipſos earum occasione deſerant, maluntque innumerabilibus periurijs fraudibus, & mendacijs ſuam maculare vitam, quàm ſuis priuari denarijs, aut facultariis vanis. Vtinam attenderent illud Senecæ in declamationibus libr. 4. Ludit de ſuis fortuna muneriſ, quæ dedit aufert, quæ abſtulit, reddit, nec vnquam totius eſt illam experiri, quàm eū locum iniuriæ non habet. & idem Senec. in Thieſte. Res Deus noſtras celeritatis turbine verſat. & in proter. ſapientum. Leuis eſt fortuna, cito repoſcit quod dedit. Quidius ſecundo triſtium. Largitur quæcunque licet fortuna rapitque, ſit gracilis ſubito, qui modo groſſus erat. & Cato. Labitur exiguo, quod partū eſt tempore longo. Indulget fortuna malis, vt lædere poſſit.

De contemptu diuitiarum atque ſeculi.

CAP. XXI.

Quicquid in ſeculo eſt, aut eſt aduerſum, & tunc ure ſpernitur, aut proſperum, & tunc caſu facili deperditur. Sapiens eſt igitur ille, à quo fortuna ſeculi contemnitur. Itaque vtraque fortuna aliquid diſplicitatis habet, vna etenim fatigat, altera vero caſum expectat. Turior tamen eſt aduerſa quàm proſpera, eo quod in ipſa vitia facilius enitantur. vnde Quir. Cur. li. v. Facilius eſt aduerſam quàm proſperam regere fortunam. & Senec. in Hercule furente. Fortuna peior amorem inflammat magis. & Ouidi. de ponto. Fortuna miſerrima tua eſt, nam timor eū

tus deteriores habet. vnde ipſemet Oui. inſinita mala ſe paſſum fuiſſe refert. vnde primo triſtium. Tot mala ſum paſſus, quot in ætere ſydera lucent. & quarto. Læta tota quæ concas. quot amæna roſaria flores, quotq; ſoporiferum grana papauer habet, ſilua feras quot alit, quot piſces nutrit & æquor, tot premor aduerſis, & Virgilius vj. Æneidos. Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum. Færea vox omnes ſeculerum comprehendere formas, omnia pœnarum percurrere nomina poſſem. Audiſti ergo virorum prædictorum ſapientes. nam & ſere omnes, qui ſapientia floruerunt aut aduerſitati pro tempore ſuccubuerunt, aut gratia diuina ſpeciali illuſtrati fuerunt. Nunquid Africa nōs qui tanta proſperitate floruit, non poſtmodum corruit? vt ponit Tul. de offi. & ideo concludit In rebus proſperis ſuperbia ſugienda eſt. Terentiū in Phormione. Dum inquit hominum maximæ res aſſunt, tunc meditari oportet, quo pacto aduerſus ærumnā ferat ne aliquid in poſterum ſit ei nociuum. Gaſtridus in poetria noua. Inſidias ponit ſemper foris aſpera blandæ, anticipatque fugam melior fortuna repente. Ex quibus clare innotet, quod falſa eſt vanitas huius ſeculi. Boetius 2. de conſolatione. quàm multis amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo proſpera eſt, quæ & ſi fruendi iocunda videantur, eam tamē cum tenere velit, non poteſt, h. u. qualis eſt hæc felicitas. Teſte enim Varrone ſuis in ſententijs. Non eſt felicitas quæ ſecum recipit miſeriam, cuiusmodi eſt fortuna ſeculi. vnde Tul. li. de paradoxis. paradoxo. 2. Cui ſpes omnis, & ratio, & cogitatio pender ex fortuna, nihil poteſt eſſe certū. Nihil enim exploratum habet, permanſurum ſibi vnum diem. & ſubdit, Te miſerix, te ærumnæ premunt omnes, qui te florentem putas. Te tuæ libidines torquent, tu die noctūque cruciaris, cui nec ſatis eſt, quod eſt, & idipiſum quod habes, ne nō diuturnum ſit futurum, times. Te conſcientiæ ſtimulant maleficiorum tuorum. Te metus examinationum atque legū. quia vt inquit Proſper in epigramm. Qui ſe peccatis gaudet feliciter vii. Infelix nimis eſt proſperitate ſua. Si ergo diues es, & peccator ſis, infelix es. Si autem peccatum recuſaueris, tunc felix es, ſed diues non eo ſaltem modo, quo diuites ſolent dici communiter, quibus mos eſt inſaniter appetere, & vltra ſuam neceſſitatem, quæ poſſidēt cum metu nulli committendo, coſtodiſſe. Attende illud Catonis. Cum fueris felix, quæ ſunt aduerſa, cauto. Non eodem curſu reſpondent vltima primis. O igitur quanta diuitum huius ſeculi ſtultitia eſt, qui de futuris non cogitant, quaſi dies omnes pareſ eſſent. Hi enim potius cæci ſunt, quàm illi, qui oculis carent. vnde Tullius in oratione de reſponſis aruſpicum. Miſerius eſt, cum in omnem fraudem oculis caperis, quàm ſi omnino oculos non habueris. Nempe illi fraudant, & fraudantur, qui male conquirunt vt diuites ſiant, & qui ſuis diuitijs, in quibus ſperant, ex toto priuantur. Conſideremus igitur diuites ſeculi, quo abierunt. In terram enim redacti ſunt, eorum deſecit memoria, nec ſuis potuerunt diuitijs redimere vitam. Contempnibilis eſt igitur hæc facultas, quæ maiori neceſſitati ſuccurrere nequit. Reuera diuitiæ potius nocent quàm proſunt. ſed

hot

hæc nō perpendūt qui ſeculum amant. Vñ narrat Val. li. 8. c. 7. q. cum Anaxagoras poſt longam peregrinationē ſtudij ad patriam ſuā reſiſſet, poſſeſſiones ſuas deſertas cum vidiffet, dixit, Ego ſaluus inquit non eſſem, niſi iſtæ periſſent. Et Crates philoſophus natione Thebanus ſuas diuitias in mare proiecit dicens, abite peſſimæ diuitiæ: ego vos mergam, ne ego mergar à vobis. Rufus Bias philoſophus cū omnia bona ſua incendio perdidiffet, cuidam interroganti, an doleteret, quia omnia perdidiffet. Omnia inquit bona mea mecum porto, pectore enim illa geſtabat, non humeris. Vnde Didymus ad Alexandrum, Nos inquit nō ſumus incolæ huius mundi, ſed aduenæ, iuxta illud apoſtoli. Non habemus hic ciuitatem manentem. Sapiens eſt igitur, qui ſeculum cōtemnit, & ea, quæ in eo ſunt. Varro in ſuis ſententijs. Nunc in ſegetibus, nunc in herbis, & frumentis bona ſunt, ſed nolite ibi ſpem nimiam ponere. Nam ſepe audiui inter os & offam multam interuenire poſſe. Se. epi. vj. ad Lucilium. Diſcedūt aliquando iſta bona inſidioſa: in quibus ſi aliquid ſolidi eſſet, aliquando implerent: ſed ſitum concitant, & epi. 17. Nemo tam timidus eſt, quin malit ſemper perdere, quàm ſemel cadere. Illos autem pendere dicit, quibus vanitas ſeculi non placet, ſed in ea viuunt ad tempus. Illi verò cadunt, qui à felicitate mundi in qua ſperabant, decidunt; & ideo epi. 62. Contemnere inquit aliquis omnia pot, ſed habere oīa nemo poteſt. itaque breuiſſima quedam via eſt ad diuitias, cōtempnus diuitiarum. & epi. 84. Relinque diuitias, relinque voluptates, quia molliunt & enervant. Vnde Empedocles tria dicit eſſe præcipua, ſ. mobilis aſſuentia contemptus, futuræ felicitatis appetitus, & mentis illuſtratio, quorum primo nil honeſtius, ſecundo nil felicius, tertio nil ad amorum adeptionem efficacius. hoc enim Empedoclem dixiſſe refert Ariſto libro. de vegetabilibus. Magnæ igitur eſt honeſtatis, ſeculum contemere. Nam honeſtatis eſt, de vilibus curam non habere. Omnia autem bona mundi vilia ſunt, & caduca. Vñ Tul. in oratione pro domo ſua. Caduca ſunt inquit & mobilia temporum munera. & idem Tul. in oratione priuſquam iret in exilium. Præſentes inquit fructus negligamus, & poſteriori gloriæ, ſeruiamus. Vtinam de his eſſemus, de quibus Proſper in libro epigram. Eſt & in hæc vita requies multis data felix, quorum animo mundus non tenet occiduum. quos deſiderijs nullis peritura fatigant. Et quibus bonum eſt chriſtus & omnis honor. & ſubdit, Qui rerum nil cupiunt, perdere nil metuunt, tãquam dicat, quod felices ſunt in mūdo, qui nō ſperant, aut qui mūdo mortui ſunt. Vnde magiſter Seilon, ſi mūdo morieris, moriendo non morieris, mundus clamat aue ſed aue conuerſit in hæc v. Eius cerne vices o ſtos modo, ſex modo diceas. Si mūdum ſequeris, poſt eſſe fuiſſe quæreris: Hic ſtatus abſque ſtatu, locus hic locat in cruciatu. Hæc tria verba fidem non dant tibi poſtmodo pridē. poſt pender cecidit, pridem modo non tibi fidit. Vnde verifiacator. Spernere mundum, ſpernere nullum, ſpernere ſeſe, ſpernere ſe ſperni, quattuor hæc bona ſunt. Sed fortaiſis mundum ſpernere mundana blandicia non permittit, ſed a licit & inſicit, mirandaque mēdaciter promittit, & ita ſeducit, vt beati ſe credat, qui fortuita poſſident. vnde in narrat Valerius libro

ſexto, capitul. ſecundo, Anaxagoras cuidam interroganti, quiſnam eſſet beatus, Nemo inquit ex his, que tu felices exiſtimas, beatus eſt, ſed cum in illo numero reperies, qui à te ex miſeris conſtare creditur. Non erit ille diuitijs & honoribus abundans, ſed aut exiguus raris, aut non ambitioſæ doctriinæ fidelis ac pertinax cultor, in ſecſſu quàm in fronte beator. Non enim diuitiæ quemquam faciūt beatum, potius enim ſpiritu pauperes beati ſunt, dicente Seneca epiſtol. 3. ad Lucil. Ille beatiffimus eſt & ſecurus ſui poſſeſſor qui craftinum ſine ſollicitudine expectat. Hoc tamen de beatitudine aut felicitate propriè accepta intelligi non debet. Nullus enim in vita præſenti propriè beatus eſt, aut felix. nam teſte Proſpero in epigram. Felices non faciunt opes aut beatos. Nam mundi ex opibus breuis ac peritura voluptas, edita perpetuæ ſemina mortis habet. Cato. Felices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt. Itaque beatitudo non in diuitijs conſiſtit, nec in vita, ſed poſt bonam vitam plane habetur. Quidius tertio metamor. Vltima ſemper expectanda dies homini eſt, dicitque beatus ante obitum nemo ſupremæ; funera debet, quia ſcilicet poſt mortem beati boni erunt. Sapiens igitur mundum contemnat, vt poſt mortem domino viuat.

De contemptu diuitiarum.

CAP. XII.

Diuitiæ nullius certitudinis ſunt, maiorique neceſſitati ſuccurrere nequeunt. Vnde Varro in ſuis ſententijs. Eodem animo dimitte quæ ſunt diuitiæ, quo accipiendæ. & Lactantius lib. de falſa ſapientia. Laudatur Democritus, eo qd agros ſuos reliquerit, eoque paſcua publica paſſus ſibi fieri. Cato, De ſpice diuitias, ſi vis animo eſſe beatus, quas qui ſolcipiunt mendicant ſemper auari. & Tertulianus in apoſtologico, contemptorem diuitiarum Diogenem commendat, vt ſuperius audiſti. Nempe diuitiæ non competunt homini, vt propriam bonum, ſed vt valde forniſcum, quia teſte Se. ad Lucilium. Nō eſt tuū, quod fortuna fecit tuum. Varro in ſuis ſenten. Nemo ſuum putet, quod extra ipſum eſt. Et in Prover. ſapientum dicitur, nihil proprium dicas, quod mutari poteſt, ſed diuites ſeculi quæ habent, propria dicunt, nec attendunt quibus maleficijs diuitiarum occasione ſubiaceant. Proſper in epigram. Terrenis opibus cum diues gaudet iniquus, veris ſe miſerum neſcit egere bonis, & ſequitur, At bona iuſtorum nullis obnoxia damnis, hoſtes, furta ignes, & mare non metuunt. omnis virtutum ſemper ſubſtantia ſaluæ eſt. tanquam dicat, quod ſapientis nō diuitias mutabiles ſed virtutes acquirere debet, quia non pecunijs, ſed virtutibus perſicitur vita. Galterus in Alexandrei. 1. Auferre pecunia mores, non afferre ſolet. quem vero morum non rerum copia dicat. Quem virtus extolit, habet quod proferat auro. Non eget exterijs, qui morbus intus abundat. Nobilitas ſola eſt, quæ animam moribus ornat. Hora. in epiſtolis. Imperat, aut ſeruit collecta pecunia cuique. Sultitia paſcuatur opes, verum ſi ſtulti diuites

res fuerint, sapientes reputatur, sed procul dubio stulti arbitrandi sunt, quia nil insipientius, quam felicitatem labili fortunæ præbere. Inquiramus tamen, cur homines ita diuitiis intendunt, carumque occasione cur se felices putant. ideo hoc fortassis est, quia teste Horatio in epistolari li. i. epistola. vj. scilicet vxorem cum dote, fidemque & amicos, & genus, & formam regina pecunia donat. & Petronius. Quisquis habet nummos, secunda nauigat aura, fortunamque suo temperat arbitrio. Carmina componit, declamat, increpat omnes. Iuuenalis li. i. Quantū quisque sua nummorum seruat in archa, tantum habet & fidei, quia scilicet tantum sibi subseruiunt homines, & credunt quantum pecuniæ habet. His itaque verbis & consimilibus diuites huius sæculi suam fortunam auctorizant, & felicitatem similibus ex casibus in eis constituunt. Sed proculdubio modica sunt illa, quæ præbent diuitiæ bona. Nam diues secute non nauigat, aut itinerat, quia quanto quis ditior, tanto timidius, si gaudet carmine, in luctum conuertetur carmine eius, si imperat tandem obediens morti, si increpat, tandem etiam increpabitur iudice Deo. Attendamus igitur non fortunæ prosperæ commoda, quæ labilia, sed quomodo in mentibus nostris renouemus. Nam ut ait Plaurus in anbularia. Pecunia rerum atque sollicitudinum causa, & caput est. & A. Gellius noctium Attica. Sapientes inquit dixerunt eum multis indigere, qui multa habet, magnam indigentiam nasci non ex magna inopia, sed ex magna copia. Senec. 14. ad Lucil. Terrena inquit bona libertatem nobis extorquent. Nolite enim esse nisi ista nostra non essent. Ideo Senec. li. de moribus. Facilius est pauperi contempnere, quam diuiti inuidiam. Hæc igitur quid posco commemoremus. Non audiuius, quod diuitiæ præbent sollicitudinem, causant indigentiam, inuidiam, grauant libertatem tollunt. Nanquid hæc incommoda graua non sunt? Nam teste Socrate, Damnum non nisi ex abundantia raro venit. & Sidonius, Diuitias dicit esse causam malorum. Cur igitur in eis speremus, ex quo tot incommoda ferunt, nullaque stabilitate sunt? unde Valerius libro sexto. Nullo in loco, nulla in persona diuitiæ radicibus stabilibus consistunt, sed statu incertissimo fortunæ huc & illuc deuoluuntur. Marcialis coquus. Callidus affatam nummis sur auferet arcæ. Prostrernit patrios impia flamma lares. Debitor vsuram pariter cum sorte negabit. Non reddet sterilis femina iacta fruges.

Dispensatorem fallax spoliabit amicus. quia scilicet diuites talibus periculis subiacent, eorumque diuitias nunc sur tollit, nunc ignis comburit, nunc vsura rapit, nunc terra germinat fructum, nunc familiares fraudant & fraudantur. Ecce quam incertæ sunt diuitiæ. quam obrem sapientes sunt, à quibus spernuntur. Sed dicunt aliqui, quod paupertas est eis grauis. Fortassis enim ideo grauis, non quia in se grauitatem habet, sed cupiditas animi eam moleste supportat. Nil tamen lætius aut tutius est vera paupertate. Vnde Secundus philosophus. Quid est paupertas? odibile bonum, sanitatis mater, curarum remotio, sapientia reparatrix, negocium sine damno, possessio absque calumnia, sine sollicitudine felicitas. Senec. ad Lucil. 22. Multis ad philosophandum obstitere diuitiæ. Pauper

tas autem expedita & secunda est, non circumdat illam turba seruatorum, ad quos pascendos transmarinarum regionum est optanda fertilitas. & subdit.

Si vis vacare animo, oportet ut pauper sis, aut pauperi similis. Quintilianus causa septima. Paupertatis proprium est exercere liberalitatem. Lucanus lib. v. Dat vires fortuna maior. O vitæ tura facultas, & fortunatus. pauper in angusto regnat, habendo Deum. Verum tamen teste Lucano lib. primo. Secunda virorum paupertas fugitur. Sed hoc immerito, quia ut inquit laudus libro primo, Felices humiles, pauper quos spiritus ambit. Illos nam cæli regnum sublime recepat. vnde legimus quod Aristotel. paupertatem grauem non habebat, sed pauperibus non posse succurrere dolebat. Sed nunquid in derisum pauperes non habentur? grauis est ergo paupertas Reuera deridendi ratione tolerari potest, quia ex natura pauperes omnes sumus, & si fortuna quosdam sublimauerit, in derisum sublimitas vertetur eorum. Iuuenalis li. i. Nil habet infelix paupertas durius in se, quam quod ridiculos homines facit. commune hoc vitium est. iam viuimus ambitiosa paupertate omnes, quia scilicet omnes ex natura pauperes sumus, & fortuna vertetur in ruinam. & qui in diuitiis gloriati sunt, aliquando dicent illud Hieron. Peccauimus, vanitate seducti sumus. Vtinam igitur at tenderet vnusquisque sicut sapiens Eccle. v. dicentem. Noli attendere ad possessiones iniquas non proderunt in tempore vindictæ & tribulationis. vnde Augu. v. de ci. ca. 24. Imperatores felices non dicimus, vel quia diuitius imperauerunt, quia imperatores filios suos terliquerunt, aut quia hostes domuerunt, aut vel quia diuitias obtinuerunt. Hæc enim omnia huius vitæ mœnera sunt, quibus similia etiam cultores demonum accipere meruerunt, quæ non pertinent ad Dei regnum. Quibus verbis apparet, bona temporalia hominē non facere felicitem, ideo Augu. ibidem subdit. Imperatores inquit felices dicimus, si iuste imperant, si per obsequia humiliter salutantium non extollantur, sed se homines esse meminerint, si suam potestatem ad Dei cultum dilatandum applicent, si plus amant futuri regni habere consortes, quam vanitatis huius cohortes. itaque omnia huius mundi munera vana sunt. vnde Aristot. ad Alexandrum in epistola. O Alexander noli appetere transitorium, & quando oportet cito te relinquere. sed pete diuitias incorruptibiles. vnde Hermogenes fertur dixisse, quod plenitudo perfectionis in principe est abstinentia à pecunijs. vnde eccle. 8. Qui aurum diligit, non iustificabitur.

De negligentia.

CAP. XXIII.

Ut piger indignus est bonis, & qui sollicitudinem non habet, nullo meretur beneficio dotari. Ad hoc enim natus est homo, ut labores corpore pro victu, & mente pro virtutibus adipiscendis. sed pigritia multos desides facit, eo quod plurimi laborare formidant, nam teste Tullio in Tusculana. quæstionibus li. quarto. Pigritia est metus consequentis laboris. Quisdam autem sunt ita molles, quod non nisi pigrescere quærunt. nam teste Aristot. 4. ethicorum. Mollicies est, fugere laboriosa. Sed quid quod quidam vanitatis sol

liciti sunt, & pro bono pigrescunt. Hos enim excitat Persius satyricus satyra quinta. Mane piger stertis, surge inquit, non queo, surge. Et quid agam? rogitas eni Saperdam aduehe pōro castoreum stupas hebenum, thus, lubrica chōa. Tolle recens primus piper, & sicut camelos verte aliquid iura, quasi dicat surge piger surge, quia instat surgendi ratio. Vnde Gaufredus in poetria. Quid facimus? torpemus imagine pigri. Scis ne pigri morem? si mane vocetur, obaudit: si citetur adhuc, iterata voce, tonora nare vigil stertit: tandem clamore coactus, ore tamen lenro linguam mouet, & mihi quid vis, inquit, surge veni, nox est, permittite quiescam immo dies est, surge: Deus meus eni ego surgo. vade, sequar, nec eum sequitur, quem negligis? & tu non venies? dudum venissem, sed mihi veites quæro, nec inuenio nihil est te hyria noui. Surge cito, domine sum præsto nec tamen immo vel caput huc, illuc vertit, vel brachia scalpit, vel membra in longum distendit. sic sibi quosdam vendit morulas quærunt, semper venit ore non pede. si veniens nunquam venit ille coactus forte mouens gressum trahit à testitudine morum. huius imago sumus, ad gaudia vera vocati, delictijs varijs capitis vel pectoris aurem obstruimus, vel si patet auris, ad illa venire differimus semper, vel si forasse venimus, nolentes tracti motu testudinis imo & c. itaque vanis excusationibus pigri suum torporē defendere nituntur. Quæso enim attendas, quo tramine honores, virtutes, sententiæ, diuitiæ solent adipisci. His etenim dōctis, quos Deus speciali gratia illustrat, omnes sua sollicitudine & diligentia talia sibi conquirunt, nam ipse Tul. in tusculanis quæstionibus lib. 4. Tardis intuitibus non facile virtus committitur. Virgilius in bucolicis. Tardi venire bubulci. omnis enim tardus brauiō carebit. Cato. P^o vigila, semper nec somno deditus esto Nam diuturna quies vitij alimentum ministrat. Ouidius 2. sine titulo. Infelix tota quæcumque quiescere nocte sustines, somnos præmia magna vocas. Stulte quid est somnus, gelida nisi mortis imago? Longa quiescendi tempora facta dabunt. Vnde Philippus secundus, Quid est somnus, nisi mortis imago, laborum quies, in hunc manium vtrumque miserorum desiderium, qui miseri pigrescere semper optant? sed vir prudens sic debet esse deditus somno, ut vigilie intendat. Vnde orator, corpore somnus erat huic, sed vigilabat in illo, qui nescit dormire, fides hæc cantica clamant. quia scilicet viri fideles pro suis amicis vigilant semper. Quamobrem pigros redarguit Ouidius libro præallegato. Omale præsto quies, o semper debita somno pectore. Nec tamen reprehendenda est debita quies naturæ, quia teste Horatio in poetria. Et quandoque bonus dormitar Homerus. itaque pigritia mala, sed somnus moderatus bonus est. Nempe se pigri suaque negligunt, & velut bruta in fecibus suorum delictorum deuoluuntur, & ociositate desides fiunt, omneque licitum exercitium fugiunt. Verum tamen fomentum vitiorum ocium est. Seneca ad Lucilium 68. Gloriari ocio, mors est. Oui. 1. de remedijs. Ocium si tollas, perire cupidinis Arcus. Contemptæ quæ iacent, & sine luce faces. quam platanus riuo gaudet, quam populus vnda. & quam limosa camna palustris humo, tam venus ocium amat. quæ verba hoc sonant, quod ocium est fomentum libidinis & vitiorum.

Sum. de Exempla.

Quintilianus causa 13. Ad omne vortum fluente fortuna lasciuat ocium. & causa quarta. Necessè est, ut in facinus ardor ociosus erumpat, quia scilicet homo ociosus de facili in malum prorumpit. & ideo probiorum Græcorum olim fuit istud, Quam quisque norit artem in hac se exerceat, ut refert Tullius in tusculanis quæstionibus lib. primo. Vnde Didymus ad Alexandrum. Auaritiam non exercemus, ocium turpe deuitamus. Nec tamen omnia requies ocium vocatur, saltem reprehensibile. Anima enim sedendo fit prudens, teste Aristotele. Viri quoque studiosi apud vulgus ociosi dicuntur, quia manibus non laborant, non tamen pigrescunt, quia mente contemplantur. Horum autem ocium si ita vocari debeat, laudabile est. Tullius in Tusculanis quæstionibus libro 5. Quid est dulcius ocio litterario? Ocium autem litterarum studium est, sed agricolæ aliique opifices, qui literas nesciunt, corpore nisi laborant, in vitia facilliter cadunt. Seu. ad Lucilium 82. Ocium sine literis mors est hominis. viui. sepultura.

De castitate & pudicitia.

CAP. XXIII.

Castitas hominem facit angelicum, in mente viuaciorum, in apparatu pulchriorem, in vita diuturniorem, in fama & gustu honestiorē. Et castitate non obseruanti difficile est alicui studio aut virtuti intendere. Nam libido totam mentem occupat, totum corpus extenuat, & tandem vires singulas destituit. Ideo Didymus ad Alexandrum. Nos Bragmani membra libidini non damus, nec reprobandi sumus, qui copulati coniugio propter bonum prolis, & non propter libidinem conueniunt, quia teste Xisto Pythagorico in suis sententijs. Adulter est in suam vxorem amator ardentior quia, si speciem adulterij sapere videretur, qui suam vxorem ex ardore nimio abuitur. hic tamen large acceptum est. Cauent tamen coniugari, ne præteritum coniugij libidine feruere præsumant. Nā veteres omnem libidinem feruenter reprobauerunt. Vale. li. 6. c. 4. narrat quod Sulpitius Gallus vxorem suam dimisit, eo quod ipsam capite aperto foris verlatam cognouerit. Lex inquit tibi meos præstuit oculos, quibus formam tuam approbes. His decoris instrumēta compara, his esto precia, horumque certiori crede notitia, vltiori tui conspectus superuacua irritatio. accersitus in suspitione & crimine hæreat necesse est, ideo Tibullus. Casta precor coniunx maneat sanctique pudoris, nec sis casta quæso metu, sed mente fidei. Sed lamentandum est pudicitiam iam fere ex toto perijisse, & femine in quibus pudor existere habet, ut plurimum viros prouocant, coniugij fidem deserunt, virginisque suam quærunt violatorem, & viduæ amatum. veteres quoque à lubricitate sepius non cessant, tales etenim ut frequentes temporis huius sunt mulieres, & si factis talia non exerceant, mente veruntamen ut frequentius corruptæ inueniuntur, & metu potius quam proprio metu continent. Vnde Oui. 3. sine tit. Si quæmetu dempto, casta est, ea denique casta est, quæ quia non licet, non facit, illa facit, & quamvis ferues bene corpus adultera mens est, nec custodiri ne velit ille potest, nec mentem seruare potest licet omnia claudas.

Sopholog. Sapienriæ

omnibus exclusis, intus adulter eris, quasi dicat, quod mulier continens metu, casta non est. Sed nunquid non turpe & scandalosum, si carnis luxu rationi superemineat? Quis enim vellet ancillæ fœdissimæ ancillari, cuiusmodi caro luxuriosa est? Ob hoc enim olim sapientes loca solitaria, & deserta elegerunt, ne similibus libidinis fatigaretur. vnde refert Hieronymus contra Iovinianum, quod cum Plato esset dives, elegit sibi unam villam Achademiam procul ab urbe, ut libidinem euitaret. Tertullianus refert, quod Democritus oculos sibi eruit, eo quod mulieres sine concupiscentia aspicere non valebat. O quam periculosus est feminatum intuitus. nam teste Hierony. vbi supra. Inutile crebro videre, per quæ aliquando captus es, & eorum te experimento committit, qui hoc perpenderunt. Nam pythagorici solitudinem & deserta ob hoc inhabitare elegerunt. Aulus Gell. li. noctium adictarum refert, quod Democritus sibi oculos eruit, ne à bonorum studio impeditur. iuxta illud euangelij, Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abste. Heu attendamus qualiter oculis plures offendantur. Nam teste Quintil. causa prima. Hominis libertas est, oculos perdidisse, oculi sunt, per quos paupertatē ferre non possumus, oculi tota nostra luxuria, hi nos in omnia quotidiana vitia præcipitant. Sene. li. de remedijs infortiorum. Intelligendum est partem esse innocentiam exccitatem. Oculi enim sunt irritamenta vitiorum, duces scelerum. O vitiam oculos vanitatis sic non exhibe remus, quia impudicus oculus impudici cordis est nūcius. ideo Ouidius 2. Tristium. heu mihi cur vidi, cur noxia lumina flexi, peccatumque, oculos est habuisse meū. Nam plerumque non peccarent, si peccandi occasio nē non viderent, & maxime libidinem incitat oculus. Ob hoc debet modestē regi, in vanis non fixari. Nam sicut piscis capitur hamo, sic oculo capitur vir lubrico. nec solum tamē cauere quis habet, ut vana non intueatur, sed etiam qui pulchritudinē habet libidinis incitatioam, cauere tenetur, ne quis occasione ei peccet. narrat Valerius libro 4. quod quidā adolescens Spuria nomine cū pulcherrimus esset, femineque illum sollicitarent, oculos ne peccandi alteri occasio esset, sibi eruit, pulchritudinem suam sedauit, & oris decorem vulneribus abstulit, maluit enim turpis fore, quam alienæ libidinis irritamentum. Rursus Augustin. primo de ci Dei refert, quod cū Marcus Marcellus vrbem ornatissimā Syracusanorum cepisset, suis commilitonibus præcepit, ut castitatem seruarent, edictum fecit, ne quis corpus liberum violaret. His igitur exemplis patet viros illustres pudicos fuisse, alienamque thorum violare cū potuissent, noluisse. vnde Boc. 3. de consolatione approbat sententiā Euripidis qui dixit, carentem libidine felicem. Vale. li. 4. ca. 3. refert, quod cum Scipio esset xxiiij. amorum in Hispania Cartagine oppressa maioris Cartaginensium capiendæ sumpserit auspicia, multosque obsides, quos in ea vrbe pene clausos habuerant, in suam potestatem redegerit, eximiam inter eos formam virginem ætatis adultæ, & iuuenis & cælebs, & victor postquam comperit illustri loco inter celtiberos natam, nobilissimæque gentis eius Indibili desponsam. accersitis parentibus, & sponso iniuriam tradidit, aurum quoque, quod pro redemptione puellæ allatum erat, summæ dotis adiecit, qua con-

tinencia ac munificentia Indibilis obligatus, Celtiberorum animos Romanis applicando meritis eius debitam gratiam detulit. Quot sunt similia faciēs, timeo quod pauci. Potius enim vnde legendum est, viri dicti nobiles lasciuia student, veneri subseruiunt. puellas virgines desponsare iugiter quærunt, & tunc credunt magnam militiam exercuisse, quando iuuenulam inagnominia tradiderunt.

O quale duellum, o qualis triumphus, puellam fragilem & innocentem vincere, & vitam contaminare, suisque læpius garciferis prostituendam exhibere. Hi enim satellites, lenonesque suos habent, quos nutriunt, & stipendiant, ut virgines filias pauperum rapiant, eorumque nutui subducant. Ecce quales scutiferi, tales enim sunt, quales domini, quibus subseruiunt. omnes enim venerem colunt. Rursus claustra monachorum, & religiosarum violant, coniugia discriminant, suaque fœdissima luxuria omnes si possent coinquinare feminas vellēt, si castra, vel vrbes ceperint, hoc primum est, quod cogitant, ut libidini vacent. Horum si quidem vita non nobilis sed ignobilis est, vilissima quoque. Ouidius libro epistolarum. Nulla reparabilis arte læsa pudicitia est. Hi tamen satifecisse credūt, si virginem corruptam suis donis munificent, facultates siquidem tribuere possunt, sed virginitatis decorem præbere nunquam. Forrassis autē voluptatum occasione mulieres producant. in quibus alia sollicitudo non est ornatus, namque excogitant, ut se pulchrior ostendant, impudicissimisque nutibus viros inficiunt, suisque crinibus, risibus, & vestibus viros ad libidinem concitare meditantur. Vitiam Lucretiæ exemplum acciperent. De qua refert Valer. vj. ca. 1. Dux inquit Romanæ pudicitie Lucretia, cuius virilis animus maligno errore fortunæ muliebri corpus sortitus est, à Tarquino regis Superbi filio per vim stuprata, cum suam iniuriam grauissimis verbis in concilio necessariorum deplorasset, ferro, quod clam secum attulerat, se interemit. non tamen est approbanda, cum nullus mortem sibi inferre debeat, sua autem castitate laudē promeruit, quia non sponte, sed vi succubuit. Vnde Prosper in epigramma.

Mens illeſa nihil violato in corpore perdit, inuitam carnem vulnera non maculant, nec crimen facti recipit non mixta voluntas, velle magis facinus quam tolerare nocet. que verba nil aliud sonant, nisi, quod ille peccant feminæ, quæ sua voluntate libidini consentiunt. violare vero culpam non habet. Sed restat quæ sit violata mulier. Plures esse violatas dicunt, quæ modicis verbis obediunt. Verū mulier fragilis est, facili occasione seducit plurimum. Verum tamen violati creditur, nisi quantum in ea est, etiam vsque ad mortē vim repellat, aut nisi opprobrii maioris pœnæ morte ignominiam suam permisisse contestetur, quod fecisse Lucretiam legimus. Plus enim stuprū, quam mortem timuit, nec violatorem formidauit dicentem ei te interficiam. sed tunc tremor irruit in eam, cum subiunxit vnum ex garciferis tuis, te interfecta iuxta te interfectum in lectulo ponam, & dicam, præ dolore tui stupri hanc necem me peregrisse. Quibus auditis, non mirum, si femina fragilis fuit. Opprobrium enim plus morte timuit, quia postmodum restitutum honore, mortem vitæ prælegit. Huius autem solitudinis

litudinis nescio si feminæ reperientur hoc tempo. scio tamen impudicissimum genus earum vniuersas fere plateas occupare & quæ impudice sunt, alias pudicas sibi simulari pertractant, ut multitudine & conformitate erubescant suæ libidinis effugiant, & tractare si nequeant, saltem verbis eas scandalizant, & similes eis omnes alias prædicant, quæ non similiter eis. de quibus narrat Valerius libro præallegato cap. 1. Refert enim, quod coniuges Teuthonicorum orauerunt Marium victorem, ut ab eo virginibus vestibus dono mitteretur. Promittebāt & affirmabant illas viribus concubitus futuras expertes, quia scilicet se iactabāt, quod illas perneteret: sed quod perebāt, non obtinuerunt, & ipsa nocte se laqueis suspenderunt. Huius autem maleficii plurimi sunt qui non cessant puellas ad venerem concitare, libidinem suadere, & criminis pondus falsis, orationibus alleuiare eoque quia in eis sexus suspitione carer, ideo talibus tractatibus indubie, & pro dolor impune se exponūt. Quædam monialis virgo fuit, cuius dulci aspectu cor regis captum fuit. ita ut rex ipse vi & violentia eam rapere concupisset: quæ vbi præfata virgo resciuit, oculos proprios ipsa eruit sibi, & pro munere ad regem misit. Augustinus de ciui. Dei narrat, quomodo Marc. Marcellus antequam Syracusas cepisset, fœuit: & proclamari fecit sub pœna mortis, quæ nulla mulier violaretur.

De luxuria vitanda

CAP. XXV.

Luxuria omni virtuti est inimica. Ipsa via perditionis, opprobrium, facultatum desertatio, studiorum licitorum impedimentum, sanitatis excidium, ipsa vitam breuiat, mortem festinat, iuuentutem minuit, decorem infirmitates gignit, corpus sordidat, mētem obdurat, sensum obnubilat, visum præcipue minuit, Ipsa fons & origo omnium calamitatum animæ & corporis, de quo loquens Valerius libro decimo, capitulo primo, Blandum malum inquit est luxuria, quæ accusare aliquot facilius est quam vitare. & li. quarto, c. 3. idem Valerius refert, quod cum Sophocles iam senex esset, & quidam ab eo quæreret, an etiam nunc veneris rebus vteretur. D. j. meliora, inquit, libenter enim istinc tanquam ex aliena furiosa profugi dominatione. Et merito, quia teste Tul. x. de officijs. Luxuria cum omni grati turpis sit, senibus maxime fœdissima est & libro de senectute. Opæclarum munus gratis senecturis scilicet, siquidem id aufert nobis, quod est in adolescentia vitiolissimum scilicet libidinem corporis. Seneca in declamat. libro 2. Adolescentes luxuriosus peccat, senex luxuriosus infans. & subdit, Quæ malam faciē habent, sæpe impudicæ sunt, non enim deest animus corruptor. His enim documentis apparet luxuriam maxime vitari debere. Sicut us in Catilinariæ. Miltos pessima luxuria atque auaritia vexant. Fulgentius 2. mythologiarum, quamvis enim in omnibus libidinis amor turpis sit, turpior est tamen in honestis, nam luxuria maiestatem contraria. hoc habet luxuria, quod excæcat, nec perpendit, homo luxuriosus quid faciat. Ideo Ful-

gentius vbi supra libro tertio. Amor cum periculo sæpe concordat, & dum ad illud solum vocat, quod diligit nunquam videt, quod expedit, quia luxuria: amor cæcus est, quam obrem veteres libidinem spreuerunt tanquam honoris inimicam. nam referente August. libro de ciuitate Dei. Scipio Nafica prohibuit theatra, seu loca meretricia, quæ licet possint absque fraude permitti, nullo pacto tamen debent suaderi. plurimi tamen omnem delectationem in suis libidinibus credūt, quibus, teste Helinando, Omne delectamentum in libidine est, & quicquid extra libidinem occurrit offensio est. Accusent ergo non tempora, sed theatra, in quibus ad aram luxuriæ virtutum victimæ trucidantur. Quam vile spectaculum, quam fœdum collegium feminarum pro solo vitio congregatarum. Propriam etenim carnem venditioni exponunt, & prætextu vitæ suæ fornicatione victum sibi acquirunt, quas non excusat carnis tentatio, aut fragilitas sexus, aut violentia. Nullo enim feruntur amore, etiam corrupto. Si enim amare humanæ fragilitatis excculatione participarent, sed nec amāt, nec amare quærunt, sed ex fœdiori luxuriæ parte suæ exccrabili cupiditati seruiunt. Harum nempe fœdus est corpus cadauere putrido, cuius fetorem terra resoluuit, sed illarū horror luxuriæ turpitudinis iugiter crescit. De consimilibus ait Theodolus. Mens robusta viri lenitati cadit muliebri, quia scilicet femina impudica laqueus est viri. & ideo subdit. Descent Assyrij, quod cred derunt mulieri. Nunc tamen illud iuuenalis 2. verificatur. Est eadem summus pariter minimeque libido, & plurimi diebus nostris veneri vacant. Sed quæ so vt feminarum discant amatores, quæ sit eorum delectatio, & vita. Nemp ex amore femineo non nisi ferē dolores generantur, nec est amor quietus, sed anxius, non ampliatus, sed corrosiuus. Quid. secundo de arte. Quot lepores in Atho, quot apes nascuntur in Hybla, cerula quod baccas palladis. arbor habet, litorea quot cœcæ, tot sunt in amore dolores, quot iuuat exiguum est, quod lædit amantes. Ecce quantum lucrum feminarum amatores reportant, suo tamen infelicissimo amore se putant felices, & ea consumunt in voluptatibus, quæ sapius grandi labore acquisierunt. Attendant enim exemplum Demosthenis, de quo fertur, quod Thaidis meretricis mammas palpitans, quæ fuit, quanti hoc est, quæ ait, mille denarijs. cui Demosthenes, Ego precio tanto dolorē non emo, & merito. Nam stultitia est magno precio id emere, cui dolor succedit. Nunquid enim tales veneris amatores vt plurimum non iugent, consummatas voluptatibus suis, facultatibusque consumptis. Luget nemp, & vitæ præteritæ lacrymose scelera recolunt, consumpta affectant, se deceptos lamentantur, & laboribus necesse est, vt bona conquirant quæ voluptuose consumpserunt. Animaduertant igitur illud "Quid i sexto metamor. Nihil est, quod non effreno capt amore aufit, nec capiūt mētes inclulas peccore flammis. Vnde Verificator. Femina, corpus, opes, animam, vim, lumina, vocem. Polluit, anihilat, necat, eripit, orbat, acerbat & alibi. Corpus, opes, animam consortia, scœdera famam. Debilitat, perdit, necat, odit, destruit, aufert. Ecce quanta incommoda quæ amatores feminarum studiosissime perquirunt.

vnde Hieronymus contra Iovinianum ex dictis Aristotelis, & Plutarchi, & Seneca. hæc verba colligit. Amor inquit forma scilicet mulieris rationis obliuio est, infania proxima est etiam scelus minime conueniens animo, sapientium turbat consilia, altos & generosos spiritus frangit, à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit, hominibusque querulosos iracundos temerarios facit, pluraque tempora suspitionibus lachrymis, & conuersionibus perdit, odium facit sui, & ipse nouissime odium est. Seneca declamationum li. primo. Nil est tam mortiferum ingenij, vt luxuria. & lib. viij. Luxuria blanda pestis vitrix orbis immensas opes auaris abstulit. Claudianus in maiori, Luxurie prædelicæ malum, & hæbet caliginæ sensus. & in minori idem Claudianus. Dissuasor honesti luxus & humanas obliuiat copia mentes. Reuera inenarrabilia sunt dāna, quæ libidinem comitantur. Galterus Alexandrei. primo. Te non emolliat intus prodiga luxuries, nec fortia pectora frangat, mentis moribus amori. Si Baccho Venerique vacas, quæ cetera subdis, sub iuga venisti, perijt delira vacantis libertas animi, veneris flagrate camino, mens habet interioris, rixæque & bella motu imperat, & suadet rationis vile sepulchrū, si caro, ebrietas rigidus enervant hæc duo mores. parca voluptati sit eis, explete voluntas, quæ leges hominum & mundi moderantur habenas, scilicet Bacchus & Venus. & libro vj. Nil sint in tantum nullis contenta libido.

De voluptate carnis.
CAP. XX.

Voluptas carnis gerat incontinentiam. Incontinentia vero damna inferit, quæ superius enumerata sunt. & sicut virtus deperit, nisi actibus roboretur, sic voluptate prætermissa carnisque delectamentis infrigidatur. ideo Tullius in senectute, Voluptas inquit impedit consilium rationis, inimica mentis, vt ita dicam, præstringit oculos, nec habet vllum cum virtute commercium. Seneca epistola 1.4. ad Luciliū. Ipse inquit voluptates in tormentis vertuntur, epulæ crudelitæ generant neruorumque torporem, libidinesque, & articulos deprauatione. Valerius 7. ca. 2. Aristoteles inquit vtilissimū præceptum est, vt voluptates ardeantes consideremus, si enim considerat fuerint præmittentur. Proh dolor tamen teste Lactantio. li. de falsa sapientia. Voluptas à cunctis appetitur, sed honesti vim non habet. & li. de vero cultu idem Lactantius. Illecebræ inquit voluptatum arma sunt illius, cuius opus est expugnare virtutem, scilicet diabolus. Scit enim quia mortis fabricatrix est voluptas. Vnde vt refert Tullius in libro de senectute. Archita Tarentinus magnus in primis, & præclarus vir nullam capitaliorem pestem quam voluptatem corporis hominibus dicebat à natura datam, cuius voluptatis avidæ libidines temerè & effrenate ad potiendum incitarentur, hinc res publicarum subuersiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nasci. Nullū denique scelus, nullum facinus malum esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat, & Virgilius in bucolicis. Trahit sua quæque voluptas. Ouidius primo de arte. Curæ est sua cuique voluptas. Caro. Pauca voluptati debetur, plura salutari. Morbi causa mali est sua neque cuique voluptas.

Prosper in epigramate. Non semper vete est infelix impleta voluptas. His itaque testimonijs clare deducitur, quod voluptas nutritur est libidinis, omniumque scelerum carnis, merito ergo vitanda. Hi tamen voluptatem amant, qui delicate viuunt, & escarum varietate replentur, & exinde luxuria infestantur. ideo refert Tullius libro de senectute, Platonem dixisse esse esse voluptatem malorum, quod ea videlicet homines capiuntur, vt hamo pisces, quia scilicet in gula vitia nutriuntur. Ouid. li. primo sine titulo. Nox, & amor, vinūque nihil modeste suadent, illa pudore caret, liber amorque metu. Impia sub dulci melle venena latent. Hæc enim tria querunt voluptuosi, scilicet noctem, vt euitent pudores, & libertatem, amorem vt nemine timeant, vinūque postulant, vt luxurie fomētā nutriant. itaque voluptatis carnē, & spiritum inficiunt, & quanto voluptas maior est, eo quod magis animum à sede sua, & statu dimouet, sed teste Quintil. li. 4. Fallit voluptas. & Boetii de cons. Voluptatum appetentia plena est anxietatis, satietatis vero penitentiæ. Si igitur viuere continenter cupis, voluptati non intendas, nec delicijs vaces, quod faciūt seculi amatores, qui nihil aliud præter carnis edulia somniant, melos, & carmina querūt, choreas & iocos, & quicquid voluptati subseruit, sed teste Ouidio 3. de arte. Res est blanda canor, scilicet voluptuosus, sed eodem Ouidio teste 2. de reme. Enervant animos citharæ, cantūsque, liræque. Nam cantibus vanis harmonijsque libido sepius mendicatur, & voluptate nutritur. Si enim sobriè viueres, & delicate corpus non foueres, periret rebellio carnis, lubricitas discederet, & innumerabilium tentationum genera sub iugo rationis teneres, vitæ delicatitas comestationes, superfluitas luxū incessanter procurat. Macrobius li. Saturnalium. Ea quæ ex tactu atque ex gustu voluptas est omnium rerum fœdissima, eoque maxime, qui se his duabus dedere voluptatibus, incontinentes & intemperatos dicimus. Tull. li. de finibus bonorum & malorum. vna voluptas multis obscuratur voluptatibus in vita voluptaria. Abscedat igitur hi, qui voluptates virtutibus prætulerunt, sicut Antipipiani, vt tangit Augustinus, v. de ciui. Dei. Horum etiā sequaces sunt adulteri, ceterique libidinosi viuentes, voluptas enim non solum eam libidinem prouocat, quam natura non prohibet, sed etiam vsque abusus indicibiles concitat. Nam voluptuose viuens, brutis bestialior fit, atque immoderacione bruta nempe indicibile sodomiticum crimen respuunt, quod tamen voluptas in quibusdam peruersissimis hominibus quadoque plantauit. Bruta tamē suæ naturæ leges non ita infringunt, teste Ouidio 9. metamor. Non vacat vacare, nec equas amor vrit equarum, vrit oues aries, sequitur sua femina ceruum. Vnde igitur hoc enorme vitium processit, vt ceteris animalibus perfectius, & celsius, scilicet homo ordinem naturæ quandoque perverteretur præsumpserit? Heu in limitibus naturæ tot sunt peccandi genera. Magna igitur illius est iniquitas, quod hæc omnia transgredit. Nescio quis peccatū hoc adinuenire potuit. Arbitror enim nullum primo ipsum excogitare potuisse, sed demones delictorum inuentores quod feminis se copulasse feruntur, virisque, ex quibus gigantes processisse leguntur, non quidem eorum ex femine, quia non habent, sed ex translatio vitiosorum seminis con-

mixta fecisse narrantur. Hi igitur Demones, qui naturæ suæ leges subuertunt, homines quosdam, vt existimo, ad hanc enormitatem duxerunt, vt sodomitæ fierent, & pro foeminis masculos acciperent, quod fecisse legitur Nero, vt narrat Eunodius. Ludicæ incipiti constans fallacia sexus. Femina cum patitur, peragitur cum turpia, mas est. ideo Ouidius libr. epistolaram. Sine procul à nobis iuuenes, vt foemina compta. Reuera miror satiq; mirari nequeo quæ libido aut complaceantia in pari sexu existat. nulla enim ratione aut rationis colore hoc vitium excusari potest, seu quouis modo alleuiari. De ipso igitur tanquam de indicibili flammis: & eam lubricitatem reprobemus, in quam frequenter proh dolor decidunt homines, quam voluptas nutrit: nunc adulteria, nunc raptus, & stupra hominum societati inferenda, namque tanto vsu huiusmodi fornicationes exercentur, vt pro erubescencia non habeantur. immo certe pro honore & gloria: vix enim veretur mulier adultera nescipari. Viri quoque iugiter adulterari minime timent. Refert tamen Valer. li. 6. c. 5. vt supra narratum est, quod filius Seleuci propter adulterium vtroque oculo priuari condēnatus fuit. Itaque adulteria olim sic impunita, sicut nunc non permittentur. Nam teste Terentio in andria. Ingenium hominum procliuè est ad libidinem. Ouid. de ponto. Veneris damnosa libido non solet in mortuos, sæpe venire choros: sed potius quieta coniugia rumpit. ideo consulit Tibullus li. 3. Ne vos decipiant prudentia brachia collo, nec capiat blanda sordida ligna præce. Nempe eloquia ficta, quæ blanda videntur, vtriusque sexus homines sæpe decipiunt. ornatibus quoque atque muneribus alliciunt iuxta illud Ouid. 5. de remedijs. Decipiunt cultu auro, gemmisque teguntur. Omnis pars minima est ipsa puella sui, quia, si puellæ plurimæ plus ferunt in ornatu quam in proprio corpore toto. suis ergo apparatibus ducuntur homines ad viam perditionis. ibique felicitatem querunt, vbi non nisi fœditas, & corruptio est. Attendat igitur sapiens, quibus coniungitur consortijs. Nam vt qui tangit picem, inquinabitur ab ea, sic vir inferus feminarum contuius, de difficili continens est. Vnde Ouidius 2. de remedijs. Non facile est taurum, visa retinere iuuenca. Vt pene extinctum cinerem si sulphure tangas. Viuit & ex modico maximus ignis erit. Itaque modica occasione libido totum hominem vit. Sed quid sapiens facturus erit, vt caste viuat? namque expediat, vt feminarum visum, & tactum fugiat, sobrie vitat, vitæque voluptuosam non visat. Nam teste Ouidio vbi supra. Diuitijs alitur luxuriosus amor. Nō habet vnde suum paupertas pascat amorem. & subdit ad propositum. Vina parant animos: veneti, si pluri ma sumas. ideo Cato. Cum te detineat veneris damosa voluptas, Indulgere gula noli, quæ ventris amica est. Nempe si sobrie vixeris, facillite castus eris. Si autem per gastrimargiam castitatem neglexeris ad omnium vitiorum præcipitationem facillite declinabis.

De inuidia.

CAP. XXVII.

Inter vitia minus excusabile est inuidia, occasione non solum vera, sed etiam apparente caret. Quid est tibi si bene proximo fuerit aut cur inde anxialis? Si autem quis iugeat, quale tibi inde gaudium assursum, de Exempl.

git: Dices enim, quod te offendit, sed tunc non inuidia, sed ira & vindicta tuum odium est. Rursus dices, bonum alienum tibi obesse, aut male factum prodesse, eo quod prosperitas proximo collata, tua esset, si non foret ipse, aut si casu vel obitu decederet, sed tunc peccatum tuum non prope inuidia, sed potius ambitio: vel auaritia est. Tunc autem inuides, quado ex propria malitia alterius bonum videre nequis, aut malum cernere lætaris. Si enim exinde nec bonum decrestat, nec malum contingat, inexcusabilis vsque malitia tua est. Vnde inuidus quasi non videns dicitur esse, quia quod inuidet alterius prosperitatem libenter non videt, de consimili vitio loquitur Ouid. de ponto. Lædere viros liuor & iniusto capere dente solet, quia scilicet inuidi istis semper inuidet, quorum malicia liuor merito nuncupatur. Claudianus in maiori. Rabiæ liuoris acerbi nulla quies placare potest. Horatius in epistolis. Inuidus alterius rebus marcescit opimis, inuidia Sytali non inuenere tyranni maius tormentū. Martialis coquus. Rumpatur quisquis tumpitur inuidia. Nullum enim maius flagellum mentis quam sit inuidia, corpus namque desiccatur, faciem pallidat, suspiria gemebunda infert, cor triste facit, dentium rugitus concitat detrahere petit, ignominiam alterius libenter enarrat, sed honorem proferre renuit. querit inuidia, non quod aut quod dicat, penes se murmurat, seipsum affligit, nec deforis venit, sed ex interiori malitia manat. Hoc enim vitium Demones habent, humanæ inuidentes proli, quorum filij perditionis sunt homines inuidi, alterius bonū proferri dolentes, quibus mors illius omne, quod proximorum est appetere, etiam si melius possideant. Dicunt enim illud Ouidij primo de arte. Felicitior leges est alienis semper in agnis, vicinūque pecus gradus vber habet. O impia turpis, nequis simaque inuidia quot viros perdidisti, quos degradasti bonos, & prudentes, cetera cum vitia occasione licet non sufficientem, aliqua tenus tamen apparentem exhibere possunt, sed tu inuidia tua malitiam causam ignoras. Est enim quis superbus, quia diuix, quis iracundus quia scelus, quis gulosus quia edacibus iunctus: quis lubricus, quia mulier infestat, quis piger, quia pinguis, aut senex, quis auarus, quia deficere timet. Sed non apparet eum inuidus quis existat, nisi ex propria malitia, qua quis seipsum pronocat, & de bono alieno dolorem sibi aggregat. Vnde in prouerbij sapientum dicitur, Inuidia est animi dolor ex alienis commodis. Nulli enim inuidet vir bonus & prudens. & subditur. Scias eum multis abundare virtutibus in se, qui aliena amat. Tullius in oratione pro Cornelio Balbo. Et hæc seculi malitia quædam atque labes virtuti velle inuidere, ipsūque florem dignitatis infringere. Erubescant igitur inuidi qui sui criminis occasionem nesciunt, dicente Tullio in tusculanis quest. libro quarto. Inuidencia est ægritudo suscepta propter alterius res prosperas, cum nihil noceant inuidenti. ideo Socrates ait, Malum alienum tuum ne feceris gaudium. Nempe magnis tristitijs affligitur, qui semper dolet, vbi proximus prosperatur. Nam alterius molestia ex compassione quadam naturali animi molestat etiam inuidi recusantis saltem ad tempus, quanquam non perpendat, nisi cum totus in magnis fuerit. & si rursus de bono alterius dolet, in quo

igitur gaudebit? Hæc enim miſeria inuidorum eſt, quod ſeipſos affligunt, nō ſolum aduerſitatis occaſione, quod faciunt irati, ſed etiam propria malitia, & imaginatione. Quid enim obuiſſet Fabio, ſi regi Antiocho naues elargitus fuiſſet, quas ſecauit, & interitui dedit? Narrat enim Valerius lib. vij. quod cum Fabius regem Antiochum ſuperaiſſet, dimidiã que partem ſuarum nauium ex pacto recipere deberet, tuac Fabius naues ſingulas per medium iuſſit diuidi, vt regem Antiochum claſſibus priuaret, ſed quid ſibi proſuit? Nunquid melius ei nō fuiſſet, ex quo victor erat ſi pactum proſpere tenuiſſet. Hoc tamen fieri inuidia non permiſit, quæ nullius bonum permittere poteſt. Heu noui, quoniam inuidia fera peſſima eſt, ſuoque veneno eo citius inſicit & pungit, quo aliquem meliorem & virtuoſiorem ſentit, quoniam teſte Tullio in rhetorica ſecunda. Virtutis comes eſt inuidia. Africanus liquidem dedit inuſtria virtutem, virtus gloriam, & gloria emulos comparauit. Saluſtius in iugurthino. Poſt gloriam meminere inuidiam ſequi. Itaque inter mortales diſtillimus gloria inuidiam vincere. Nam diabolus illius ſator eſt. Conſideret igitur prudens, quã graue peccatum ſit inuidia, quæ ſponte & ex propria malitia in animo concipitur, vnde Tul. in philippica 2. Hæc inquit grauioſa ſunt mala, quæ animo concipiuntur, quã quæ corpore feruntur. Miſerius igitur eſt, qui in ſe ſuſcipit ſcelus, quã qui alterius facinus ſuſcipere cogitur.

¶ Finis libri ſexti.

LIBER SEPTIMVS, QUI EST de morte, & conſideratione eius. Et primo præmittitur prologus.

Status omnis humanus ruinoſus eſt, nullòque in re ſtatu debet vocari, niſi rebus declinioribus comparetur. Omnes enim diuites, & potentes olim q̄ floruerūt modico terræ angulo cõcluſi ſunt. Ita que mors cũctis pompis & honoribus terminum impoſuit quamobrem huic 7. li. prologũ de morte præmitto. Arbitror enim mortem fore ſpeculum quorũ libet ſtatuũ mundi, nam qui ſe moriturum conſiderat, ſi celſus eſt, minime gloriatur, cernēs ſuo principatui ignotũ ſine præberi. Si pauper quis eſt tollerantia remediũ mors ipſa præſtat, eo quod facilius dolorem animus gerit, quem nouit breui curſu conſummati. Et igitur proceſſus vt in precedentibus per problemata.

De miſeria & breuitate huius vite.

CAP. I.

Vitæ huius breuis curſus anxietatibus fatigatur. itaque vita præſens nihil aliud videtur, niſi miſeria breuis. vnde Job. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. & ex rouerbis ſapientũ colligitur quod homo vitæ cõmō datus eſt, non donatus. Lex enim vniuerſalis eſt, quæ iubet & naſci & mori, itaque male viuũt, qui ſe ſemper victuros putant. Nepe nō ex debito, ſed ex mutuo viuimus. Quæſo igitur ne quis dicat tot vel tot annos habeo, quia anni tui nō ſunt, ex quo mutuo accipiſti. vñ cuidã dicenti. 4. annos habeo, reſponſam eſt

14 annos cõmemoras, quos non habes, quia nō poſſi des. hæc tangit Senec. li. de naturalibus quaſtioniſibus. Igitur ſilcant, qui prægrandi iuuentute de futuris annis gloriantur. ſilcant & qui ſua vetuſtate laudem ſibi aſcribunt, miranda ſe vidiffe iactant. Nam iſti gloriantur de eo, quod omnino præterijt, iuuenes autẽ in eo ſperant, cuius ſecuritatem ignorant. Ouidius ſine titulo li. 1. Labitur occultæ fallitq; volubilis ætas. Et celer admiſſis labitur annis equis. & idem 3. de arte. Ludite formoſæ teneræ cantate puellæ. Nam deſluunt anni more fluentis aquæ. Nec quæ præterijt, iterum reuocabitur vnda. Nec quæ præterijt, hora re dire poteſt. O quomodo putas eos ſaſtibus eleuari, qui ſolum mundũ obtinēt, eo quod ſui tranſitus proximitatem negligunt, quanta enim eſſet temeritas eorum, ſi abſque ſine viuerent, ex quo modica vitæ morula extollit cornua ipſorum. Attendant enim illud Oul. xv. methamor. Cuncta fluunt nihil eſt, quod toto præter in orbe, ipſa quoniam aſſiduo voluntur, tempore motu. Ouidius li. vj. de faſtis. Tempora labuntur, tacitiſque ſenectum annis. Petronius. Heu nos miſeros, quã totus homuncio nil eſt, nil erimus cũcti poſtquam nos auferet orcus. Nunquid ergo laudabile non foret, ſi nos ipſos conſpiceremus, dierum que breuitatem oculis anteponeſt? tunc enim ſuperbia periret, diuitiæ ſufficerent pauca, diuinòque cultui ſinguli vacarent. Porro nullus tam effrons tam impoenitens inueniri poſſet, quin tremore mortis reconciliari Deo nō diſponeret. Nouimus tamen quod mori oportet, ſed non attendimus, & ſi occurrat memoria quædam, tunc procratiſtinamus, mundique vanitatibus nos occupates faciliſt deſiſtimus illud Maximiani. Cuncta trahit ſecum, veritque volubile tempus, nec paritur certa currere quæque via. Iam nihil eſt totum, quod viuimus, omnia ſecum tempus præteriens, horaque ſumma trahit. Rurſus ſi breuitas vitam ſpernere nō docet, ſaltem hoc faciat ipſus breuitatis miſeria. Nam teſte Apuleio li. de Deo Socratis. Fortuna caduca ſigillatim mortales voluto tempore vocat, anxioſque mentibus & obnoxijs corporibus viuũt. vnde ſecũdus philoſoph⁹. Quid eſt inquit homo? & reſpondet, mens incarcerata, phantasma temporis, ſpeculator vitæ, mancipium mortis, tranſiens viator, loci hoſpes, anima laborioſa, parui temporis habitaculum. His igitur attentis, quis ſapienter de vita præſenti ſolicitabitur, in qua non niſi miſeria reperitur, & licet bruta vitæ miſeriam habeant, anguſtiorẽ vitam humana, cui natura minime prouidit, beſtijs autem neceſſaria dedit. vnde Plinius in hiſtoria naturali li. vij. Ceteris inquit animantibus varia tegumenta natura tribuit, vt cornua, ſpinas, penas, ſquamas, vngues, aibombuſq; cortices, hoĩem vero nudũ natura produxit, dicite Catone. Infantẽ nudũ cũ te natura creauit, Pauperatis onus pariẽter: ſerre memẽro. Sidonius in ſuo epistolari li. v. O neceſſitatis abiecta naſcendi, miſeria viuẽdi, dura morẽdi. Valerius libro 9. c. 12. Humanæ vitæ curſus prout fortuna gubernaculum rexit, modo alpero, modo tranquillo motu peragitur, ſpe ſemper minori, dum & cupide votis extenditur & ſere ſine ratione conſumitur. Mirum eſt igitur, cur ſapientes, qui ſe reputant tantis criminibus miſeræ vitæ ſomenta cõquirit. Nullus enim in corpore viuens felix

felix eſſe poteſt: ſi qua tamẽ felicitas fuerit, ideo eſt, quia vita mēre abijt, præſens, futurãq; bonas operibus expeſtatur. nam dicit Plautus in aulula. Timor, cupiditas, auaritia felicem eſſe non ſiunt hominem, ſcilicet in præſenti vita. Boet. 3. de conſola. Dignitatibus fulgere vis, & præire ceteros honore cupiſſe, ſed tandẽ obnoxius periculis parebis gloria petis? ſed ſecurus eſſe deſiſtes. Nempe & non conſiderant quid mors ſit, gaudeo, & lugeo, gaudeo inquam vitæ futuræ viſa magaitudine, cuius aditus bona mors eſt, ſed lugeo, quia corpus formidat mortem, langores habere timeſcit, & in cinerem redig: reculat. Repera tamen ſapiẽs ſi fuero, plus a deſt mihi gaudij quã lucus. Nam ſi mors me moleſtat ſpes futuri ſeculi magis me delectat. Noui enim quod mors tranſitus breuis eſt. Vnde Hildebertus de exilio ſuo. Mos eſt inquit hic hominis ſemper cum tempore labi, & ſemper quadam cõditione mori, eſt hominis nudum naſci, nudũq; reuerti, eſt hominis putrere ſolo, limũque fieri, & miſeris gradibus in cinerem redigi, res & opes præſtantur & ſamulantur ad horam. eſt locuplex mane, veſpere pauper erit, Martialis coquus. Gaudia non remanent, ſed fugitiua volant, ſcilicet poſt mortem. Vnde Maximianus. Oquã dura premit miſera conditio vitæ. Nec mors humano ſubiaceat arbitrio. Dulce mori miſeris, ſed mors optata recedit. At cum triftis erit, præcipitata venit. Mortem melius quã mortis ducere vitam. Pœna minor certam ſubito. profere ruina quã quæ pertimeas ſubſtinuiſſe diu. & ſubdit. Quot bona tunc habui, tot modo damnã ſeo. Nonne placet melius certis conſidere rebus. Euentus varius res noua ſemper habet. Felix qui poruit tranquillam ducere vitam. Et lætos ſtabili claudere ſine dies. Ex quibus concluditur breuitas miſeriæque vitæ præſentis.

Quomodo vita præſens eſt carcer anima.

CAP. II.

Anima rationalis Dei formis eſt ſibi, ergo carcer eſt corpori iungi mortali, carniſq; probris ſpiritum ad ſcelera trahit, velut mancipia carceri, ſic anima ſeneſtrulis anguſtis res de foris conſpicere poteſt, vt tangit Hildebertus de exilio ſuo. Vñ, loquendo in perſona animæ ſic ait, Egrediar, ſed neſcio quo, ſed neſcio quando, & forteſſe dies iſte ſupremus erit. Eſt ergo ponenda domus, quæ libera trifti carcere perpetuo iure carere queat itaque anima petit, vt extra corpus ſit, carcerẽque careat, ſibi igitur rediũ eſt corpus. Vnde & ſapientes plures corporis tædia vitare volentes ſeipſos interfecerũt. Vnde narrante Eusebio in chronica. Anno imperij Auxulti. 41. Marcus Porcius Cato latinus declamator tædio dupliciſ quar tamẽ ſeipſum interfecit. In hoc autem atteltari minime debet, quia ſe necare nullius iure poteſt, ipſũq; atque Lucretiam hac de cauſa redarguit Aug. in lib. de ciuitate Dei. Sufficiat autem, quod præſtatã hiſtoria in hoc ſeruit nobis, quod vita præſens tædia oſa eſt, ipſius animæ carcer. Nã corpus ſordibus conſtringit animam. Vnde Prudentius. Aſtuat & ſordes, atq; arcta vincula recuſat, ſanima. Galterus Alex. 7. Allicit illecebris animã caro, nec ſinit eſſe principij memorẽ, quod eius imaginis inſtar facta ſit &c. quia, ſi carne inclinata, anima ſæpius obliuiſcitur, quod ſit imago Dei,

quando ſcilicet operibus rationis ſe nō conformat. Eandem ſententiam tangit Bernardus in microcoſmo. Sed lector quæſere poteſt, an mori appetere liceat, viſa miſeria vitæ. Cui reſpondendum occurrit, quod vir ſapienter mortem curare non tenetur, ſed vitã exire vt dñs diſponit libenti animo. Vnde Senec. ad Lucil. epi. 4. Quotidie morimur, quotidie eũ demitur aliqua pars vitæ, & ſubdit, Ridiculum currere ad mortem tædio vitæ. Vir inquit fortis & ſapienter non debet ex vita fugere, ſed exire. idem Se. epi. 77. Nec vita ſit tædio, nec mors timori. & ſubdit, Quicquid enim expectatum eſt diu, lenius accidit. Itaque ſi mortem abſque timore expectaueris, eam non ita formidabis. Vnde Quintus Curtius li. 4. Fortium vitorum eſt magis mortem contemnere, quã vitam odiſſe. Valerius maximus li. 9. Ratio vitam diligere, mortem non timere præcipit. Epicurus. Ridiculum eſt currere ad mortem tædio vitæ, vt ſuperius Se. & ſubdit Epicurus. Quid inquit tã ridiculum, quã appetere mortem, cum vitam inquit tam tibi feceris metu mortis? Nam ſæuitia eſt velle mori, vt inquit Lucanus li. 5. Nempe aliud eſt vitam contemnere, aliud eſt non timendo mortem, vitam odiſſe. Nulli enim fas eſt, vitam odio habere, ipſam autem contemnere, ſapienter, Galterus Alex. 6. Fortis animi eſt contemnere vitam, non tamen odiſſe. Aliqui tamen vitam non ex virtute ſed ex miſeria contemnũt. Vnde Martialis coquus. Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam, fortiter ille facit, qui miſer eſſe poteſt. Ex prædictis ergo colligamus, quod nec ad mortem currendum, nec vita præſens amanda eſt. Qui enim mortem quærit, dies breuiat, in quibus proficere habet, qui autem vitam diligit, animam incarcerati non metuit, vitam ergo potes non odiſſe, ſed contemnere. licet læteris animam immortalẽ corruptibili corpori applicari.

De contemptu mortis.

CAP. III.

Inſipientis eſt formidare quod vitari non pot, quã cum accidit ipſi ſapienti, vtique melius eſt. Sed nunquid mortem formidare natura non petit? Quis igitur quantumcumque ſapienter non timebit? Nempe mortem abſque delicto formidare poteſt, ſi eam naturali quodam deſiderio reſutes, ſed ſapienter ſi delibaueris eam non timendam concludes. Aliud enim eſt primis moribus impellentibus timere mortem, aliud deliberatione præhabita, non contemnere mortem, quod faciunt inſipientes. Vnde Seneca libro de remedijs fortuitorum. Stultum eſt timere, quod vitare non potes. idem libro 6. de natu. quaſtio Contemne mortem, & omnia quæ ad mortem ducunt, ſue bella fuerunt, ſue naufragia, ſue grauiã pondera, ſunquid ampli⁹ facere poſſunt, quã vt corp⁹ aia reſoluãt: quod nulla diligentia, nulla potentia euitare poteſt. nã ſeparatio corporis & animæ hominis vtrãq; partem ſua naturæ reſtituit. nam terræ daretur corpus cũ ex illa plaſmatũ fuerit, cœlis autẽ immortalib. Imortalis aia daretur. Sapiẽs igitur contēnat mortẽ. Valer. li. 9. Corporis & animæ ſocietas non infirmo vinculo cohæret, facile dirimitur. Nam ſtultũ eſt, ſi eo cõſidere, quã leui gditur caſu. Varro in ſuis ſententijs. Is cũ natura litigat, qui mori graue fert, duplex malum eſt.

Q 4.

cum molēte ferimus, quod necesse est. Seneca. de naturalibus quaestionibus. Pusilla res est hominis vita, sed ingens res contempnenda, hanc qui contempserit, securus videbit maria turbare, securus aspiciet horridam faciem fulminantis celi.

Quid inquit ad me, quā magna sint quibus peccato. Ex quibus concluditur, quod vita contempnenda est cuius contempnuntur sequitur contempnuntur mortis. & idē Seneca in Troade. Opanda res est, sine metu mortis mori. idem in Thieste. Abest questus, discendat timor. idem in Hercule Oetheo. Nusquam ille miser est, cui facile est mori, O utinam diuites mundi ista respicerent, mortemque non ita timerent, quā ideo formidant, quia sua possessa diligunt nimis, quia timentibus priuari, in quibus confidunt. Si enim in bonis post mortem futuris considerent, mortem utique contempnerent. Utinam attendent illud. Seneca ad Lucil. 26. Quae querela est, aut incommodum, si quicquid debeatur sine te, deficit. Et quis exitus melior, quā in finem suum natura solente dilabi. Nempe mors praecessit, & mors secuta est. ut ponit idem Seneca. epistola quinquagesima quarta. & idē Seneca. epistola lxxvij. Nemo inquit imperitus est, ut nesciat se quandoque moriturum esse, & tamen cum prope accesserit, tremat & plorat. Nunquid ille inquit tibi non videtur stultissimus qui fleuit eo quod ante mille annos non vixerit? At quē stultus est ille, qui flet eo quod post annos mille non vixerit. Quid enim spes, ad hanc legem cum sis natus? idem. epistola lxxxij. Non autem est mors gloriosa, sed foret mori, est gloriosum. quae dementia est fugere, cum retroire non possis. Tullius in philippica 8. Turpissima fuga mortis, omnique morte peior est, qui ergo sapiens est, mortem non metuit, idem Tullius libro secundo de tusculanis quaestionibus, quia mori necesse est, & quia mors nihil habet, quod sit horridum, mortem ideo non timet, unde refert Valerius li. vj. cap. 2. quod cum Theodorus Cyrenaeus regem Lyfimacum increpasset, eo quod quaedam nimis indigesta fecerat, ob hoc Lyfimacus iussit Theodorū cruci affigi, & tunc Theodorus ait. Mea siquidē nihil interest humi nec an sublimē potest. Cato. Fac tibi apponas, mortem non esse timendam. Quae bona si nō est, finis tamen illa malorum est. Non metuit mortē, qui scit contempnere vitam. unde Lucanus libro octavo. Mori vltima pena est metuenda vitis. Si enim aliquo pacto mors effugi posset, aut si post mortem vltima vita esset, utique formidanda foret. Sed à nullo eua di poterit. Sancteque moriens, vita post mortē fruatur potiori. Nulli igitur sapiēti restat paucor mortis. unde Secundus philosophus. Quid inquit est mors? & respondit exremus somnus, diuitum paucor, pauperū desiderium, inevitabilis euentus, fuga vitae, resolutio omni. Horatius. Debemus morti nos, nostraque. Et subdit, mortalia facta peribunt. Quidius in epistolis. Occurrunt animo percundi mille figurae. Morsque minus penae quā mora mortis habet. & Horatius in odis. Omnes vna manet mors, & calcanda via semel lethi, & Seneca in tragœdijs. Fatis agimur cedite. Fatis, nō solliciti non possunt curā mutare. rati stamina fati, serius autocius sedē properamus ad vna. Ecce igitur aperte conspicimus, mortē vitare nō posse. Nō mirū igitur, si contempnenda consilium. Attendamus igitur, quoniam

teste Claudii in minori. Omnia mors capit, unde mori loquēdo, sic dicebat. Quicquid liquidus complectitur aer, quicquid alit tellus, quicquid maris, & aquora pascat, triuere, paludes, cunctis tua pariter cedunt animalia regnis, lunari subiecta globo, sub tua purpurei veniunt vestigia reges, deposito luxu, turbae cum pauere mixtim omnia mors aequas. Qui. 4. sine titulo. Omne sacrum & mors importuna prophana. Omnibus obscuras iniicit illa manus, viue pius, moriere pius, cole sacra colentem, mors tamen templis in cana busta trahit, quae verba nil aliud sonant, tam Claudiani, quā Ouidij, nisi quod omnia, quae sunt sub concavo lunae peribunt, omniūque homo pius vel impius suos morte terminabit dies. Nēpe. mori naturalis est. & omnia post mortē in id petunt resoluī, ex quo processerunt. unde Maximia. Ortus cuncta suos repetit, matremque requirit, & reddit in nihilū, quod fuit ante nihil, & Lucanus. Capit omnia tellus, quae genuit fulor. Statius in thebaida. Mille modis lethi miseris mors vna fatigat. Prosper in epigram. Ferox, peste, fame, vinculis, ardore, colore.

Mille modis miseris mors rapit vna homines, quibus attentis, mors contempnenda est, quam euitare nullus etiā sapiēs valet. Innumerabiles enim laqueos hominibus tendit, & insperate venit. unde Eunodius. Mors nō expectatis ordinibus venit. Ipsa est enim omnium mortalium finis, sed ipsa sine non habet, quādiu seculū praesens manebit, quinimmo & mors peccatorū semper mors erit. est ergo sine fine finis. unde Scilo. Mors omne durū, praesens graue, triste futurum. Fine carēs, finis, & plena ruina ruinis. Omnia enim mors cadere facit, sed post illā viuenti pie celsus iudex Deus miranda promittit. Vir ergo sapiens est, qui mortem contempnit.

De preparatione & desiderio bonae mortis.

CAP. IIII.

Mors bona in aeternā commutat vitam mortalem, neque bene morientibus mors vere cōtingit, sed vita multo celebrior assignatur, unde Metcurius termegistus ad Asclepium. Nos, quidem pijs simis votis optamus si diuinā placeret pietati, ut nos mundana custodia absolutos superiori parti naturae restituat. & haec est merces pie sub Deo, diligenter, & cum Deo viuendum. Qui. 4. meta. Vltima semper expestanda dicitur homini est, diciturque beatus ante obitū. ne mo, superemque funera debet. Nā vita praesens beatitudine frui non potest, mors ideo bona, quae vir pius Deo coniungitur. Gaudid. in poe. noua. Quando qui dem mortem non posse vitare necesse est, transeat in formam virtutis, quasi dicat quod facienda est de necessitate virtus. Nam tunc virtus est, si bene appetis, quod bene habere potes, tūc enim mortem bene habes, quando ut bene moriaris prouides. unde Macro. li. 1. de somno. Scipionis dicit mortē philosophantibus esse appetendam, ipsamque philosophiam esse meditationem moriendi. unde Plato duas mortes hominibus dōuit, quarum vnam naturā, & alteram virtutes. praestant. Homo enim moritur cum anima corpus relinquit, solum legem naturae. mori etiā dicitur, cum & ipsa anima adhuc in corpore constituta corpus illi celebras philosophia docēte, contempnit & cupiditatum

ditatum dulces insidias reliquasque omnes passionem exurit, & hanc mortem dicit Plato sapiētibz esse appetendam. Sic enim mori nihil aliud est, nisi vitae voluptates contempnere, & futuram vitam desiderare. Martialis cocus. Dulcia deducta modulare, & carmina lingua. Cātor cignus fueris ipse sui, itaque sicut cignus cantat, dum est moriturus, sic sapiens letari debet, dum moritur, melius viturus, sed mors plurimis formidatur, eo quod pauci ad bene mori praeparantur. Quomodo enim bene mori poteris, si tu mortis ea sum non prauides, si ut bene moriaris, opera bona nō praeficis? Nempe si scires te bene moriturum, morti forsitan non ita contradideres. Vis autē scire, quae mors tua est? viue te studeas, ut bene mori queas, qualis enim vita fuit, talis ipsa mors erit. Unde Tul. in lib. de sene. Hoc praemeditatum ab adolescentia debet esse, mortem & negligamus, sine qua meditatione trā quillo animo memore potest. Moriendum enim certū est, & id incertum, an eo ipso die. Mortē igitur omnibus horis impendentem timens, qui poterit animo aequo consistere? Sapiens igitur quisque aequo animo moritur, & ab hac vita discedit tanquam ex hospitio. Cur igitur multis mors est sic onerosa? ideo est quia inopinata moriuntur nec de futuris bonis post mortem habendis sollicitur. Tul. de para. Mors terribilis est his, quorum cum vita omnia extinguitur, non his, quorum laus et amor non potest. idem Tul. in Tulca. quae. li. 1. Tota inquit philosophorum vita, ut ait Plato, commentatio mortis est, nam quid aliud agimus, cum à voluptatibus, id est à corpore, cum à re familiari, quae est ministra & famula corporis, cum à repu. cum à negotio omni seuocamus animum, quod in quantum agimus, nisi animum ad seipsum aduocamus, secum esse cogimus, maximeque à corpore abducimus? Secernere autem à corpore animum, ne quicquam aliud est, quā mori discere, quare hoc cōtemtemur mihi credere, distugamus nos à corporibus, id est confuscamus mori. Ille ergo viuens moritur, qui carnis desideria non sequitur. Nam quid est mors, nisi separatio animae à corpore? quae tunc separatur, quando voluptates ipsius non imitatur. Seneca in Agamemnone. O quā miserū est, nescire mori. Illi enim mori nesciunt, qui se tanquam mortuos nō disponunt. Nullum enim bonum adiuuat habentem, nisi ad cuius amissionem praeparatus est animus, ut Sen. inquit ad Lucil. epist. 4. quasi dicat quod ad mortē se debet praeparare homo, ut quae possidet sic diligit, quae perdit nō timeat. Seneca ad Lucil. epist. 26. Qui mori didicit, naturae seruire didicit, supra omnē potentiam mors est, & certē extra omnem. Quid ad illum scilicet morturū carcer, & claustra & custodia? Mors enim liberum ostium habet. Illi igitur lauda & mirare, quem nō piget mori, cum amet viuere. Quae enim est virtus, cum ei ciuitatis, exire? Sapiens enim nil inuitus facit, necessitate effugit, haec Seneca ad Lucil. lib. 8. O igitur seculi sapientes discite praueire mortē, viam praeparate vobis, nec differatis. Nescitis enim diē, neque horā, quā mors ventura sit, verificatur. Ne sis scelerus hodie, vel cras moriturus. Intus siue foris est plurima causa timoris. Cunctis sis horis hominis memor interioris, sed immemores illi inueniuntur, qui corporis desideria complere tantummodo nituntur.

Utinam animaduertent corporis tēta futuri animae solatiis comparari nō posse. Salust. in Catili. Mors aeternarum requies est, non cruciatus nec mors mala est, quia nullū malū gloriosum, mors autē gloriosa est, unde & Zenomanus sibi mortē intulit, ut feliciter post mortē viueret, narrante Laet. & licet bene fecisse nō credatur, vitae tamē futurae celsitudinē a trestatur. Vnusquisque igitur ita se praeparat, ut morte gloriosa finiat vitā. Sen. 3. de naturalibus. quae. Mors est lex, tributum, officiumque mortalium, malorumque omnium remedium est, & subdit. Mortis igitur nomen non formidēs, effice illam cogitatione multa tibi familiarē, ut illi obuiam exire possis. Unde in Prouer. sapientum colligitur, quod cum vita, est grata, conditio mortis est optima, & Boetius 1. de cōsō. Mors hominum felix, quae se nec dulcibus annis inserit, & moris sapē vocata venit. Haec enim sapiens consideras, clarē conspicio bene viuere oportere, bene cupienti mori, bonaque mors praebēbit, quae vita non potest exhibere praesens. Seneca ad Lucil. 24. Multum fuit Carthaginem vincere, sed amplius mortē non timere, cuius beneficio nil antefederandum. Licet tamen mors ut praebatum est, bona sit, nulli tamen mortem licet in ferre, Seneca in Agamemnone. Rudis itaque tyrannus est, morte qui poenam exigit, vita igitur quantum Deo placet, vnicuique permitteda est, nisi sceleris mors promeretur. Ex praebatis igitur hoc suscipiat documentum lector, ut scilicet bene viuendo mortis vendicet propitium diem, legemque motē non ferat omnibus aequam, Boetio testante secundo de consolatione. Mors inuoluit hominem pariter, & celsum ca put, aequatque summis infima. Horatius li. carminū. Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, regūque turres, vitae summa breuis spem verat inchoare longam. Claudianus in minori, loquendo morti ait. Omnia mors aequas, tu damnatura nocentes, tu requiem datura pijs, te iudice fontes impia cogentur iure commissa ferari. Unde Hildebertus Cæromanenensis. Mors dominum seruo, mos scepra ligo nibus equat. Dissimiles simili conditione trahens. Seneca. 3. de naturalibus quaestionibus. Nihil inquit interest, utrum melapis vnus elidat, aut totus mons pre mat. Nam hoc habet natura praecipuum, quod cum ad exitum venimus, aequales sumus. Quibus attentis, mors benignē sufferenda est, animoque sollicitē vnus quisque ita se disponere habet, ut morte veniente, obitu sacro decedat, & patietur angustias illius suscipiat.

De patientia mortis sub spe gloriae futurae.

CAP. V.

Milles grandibus periculis se exponant sub spe temporalis honoris & gloriae. Nunquid igitur mors sapiēti spiritaliterque militanti exiguum non generat fastidium si spes immensa incogitabilis quae gloria habeatur? Nempe veteres philosophi huius vitae scilicet futurae sub confidentia vsque ad mortem letabundi triumpharunt, unde ut etiam commemorat Tullius in libro de senectute, Xenophon in libro de Cyro narrat, qualiter Cyrus maior mortē dixit. Nolite arbitrari filij mei carissimi me cum à vobis discessero, nusquam aut nullum fore, nec enim dum eram vobiscum, animum meum videbatis, sed eū scilicet animum esse in hoc corpore ex eis rebus quas

gerebam intelligebatis. Eundem igitur in cœlis esse credito te, etiam si nullum esse videbaris. *Pereat igitur stultissima eorum assertio, qui vitam futuram abnegant, animamque putant mortalem.* Reuera Plato eam immortalem credidit, ut patet in suo Phœdrone, quem trāstulit Cicero in quo valentissimis argumentis animæ immortalitas asseritur, prout narrat Macrobius super Somnio Scipionis, unde refert Tul. in primo Tusculanarum quæstionum. Cum librum prædictum Platonis quidam legisset, dictus Cleombrotus ambraciota, animæque immortalitatem didicisset, è mauto se præcipitem dedit præ desiderio melioris vitæ. Unde Tullius de senectute. Non est inquit legenda mors, quam immortalitas sequitur, idē primo de Tuscul. quæst. Nemo unquam sine magna spē immortalitatis se pro patria offert ad mortem, & subdit, Sed nescio quem modo inheret mentibus quasi seculorum quoddam augurium futurorum. Idque in maximis ingenii & altissimis animis & existit maximè, & apparet facillimè, quod quidem dempro scilicet augurio futurorum quis esset tam amens, qui semper in laboribus & periculis viveret? quasi diceret nullus. Si igitur innumerabiles gentiles olim morte sponte subiacuerunt, si pro te publica tuenda corpori proprio non percerent, aut fuerunt amantes, quod ab sit, aut futuræ gloriæ iocunditatē expectauerunt. O igitur quàm infelices, qui post mortem animā cum corpore euanelcere credunt. Contra quos Ouidius quarto meta. *Morte carent animæ. Statuis in Thebaidos lib. 7. Itē alacres, nostri nunquam morientur honores.* Si enim omnia sapientum scripta legeremus, omnes ferè vitā æternam sperasse inueniremus. Orator li. 2. O quàm per inania currit mens ignara boni. Certeque humana transcendunt grandia vorum. Tullius in de senectute. O præclarum illum diem, cum ad illud diuinū animorum concilium, cœtūque proficiscar, eumque ex hac turba & colluione discedam. Tullius in philip. 13. *Gravis à natura nobis data est vita, sed memoria datur vitæ sempiterna, quæ si nō esset longior, quàm hæc vita, quis tunc esset tam amens, quod maxime laboribus & periculis ad summam laudē gloriæque contenderet? quasi dicat nullus, prout tangit supra idem Tull. licet alio loco idem Tullius in Tuscul. quæst. lib. 1. Cum corporibus facibus ad omnes ferè cupiditates inflamari soleamus, eoque magis incendi, & his amulemur, qui ea habent, quæ nos habere cupimus, profecto beati erimus, cum corporibus relictis & cupiditatum & amulationum erimus expertes, quodque nunc facimus, cum laxati curis sumus, ut spectare aliquid velimus, & videre, id multum faciemus liberius, toroſque nos in contemplandis rebus, prospiciendisque ponemus, propterea quæ rara inest mentibus nostris insatiabilis quædam cupiditas veri videndi, scilicet ipsum Deum, qui est sola veritas, quid amplius? nūquid Mercurius termegistus Asc. epio non dicebat, post mortem vitam æternā bonis Deū daturū? & Quinti. li. 4. Si quis sciat, quis est finis horum, quæ te verā felicitas, nunquam sibi videbitur præmatura morte periturus, quia scilicet illi per mortem se perire non credunt, qui de vita æterna cōsidunt, quam vitam Sen. ad Lucil. epist. 20. O quando illi veniet dies, qui in honorem tuum celebretur, &*

loquitur Lucilio. *Idē ad Lucil. epist. 71. Miraris homines ad Deos ire, & Deus ad hominē venit immo in homines. Nulla enim bona mēs sine Deo est.* Idē epist. 6. ad Paulum. *Feramus æquo animo, & vitamur foro, quod fors concessit, donec inuisita felicitas sine malis imponat.* Ecce quantis testimoniis etiam gentiliū vita futura prædicatur, & speratur. Unde Prosper in libro epigram. Semper erunt quod erant æterna gaudia vitæ. Gaudendi quoniam causa erit ipsi Deus, nec varios pariet motus diuersa voluntas. Vnum erit in cunctis lumen, & vnus amor. Inque bonis summis posita experientia felix. Nec valet augeri, nec metuit minui. Ad patriam vitæ de noctis valle vocati. Virtutū gradibus scādite lucis iter. Grator est fructus, quàm spes productior erit. Exulta agnoscens te verbi in carne renasci, &c. Ex quibus patet, quanto desiderio vita futura speranda sit, mors præfens ferenda.

De resurrectione mortuorum, & immortalitate animæ.

C. AP. VI.

Nihil prodest sepulcrarū vanitas, aut sepulchrorum fastigium impiis. Quid enim post mortem tibi proderit, cum mortuus fueris si in peccatis decesseris, tumuli curiositas? Reuera nil quinimmo testimonium fortassis est illius iactantiæ, quam in seculo dilexisti. O igitur quàm detestanda illa hominum curiositas, qui cum diem extremum claudere petant, natura quasi ex toto ruente, exequiarum tamen atque sepulcrarum desiderant pompas, nec his sufficit inanis cura, in qua vixerunt corporalibus appetentis desiderii satisfacere atque iactantiis, sed etiam absque dilatione cum sine morituri, vana quadam superstitio sitate famam inutilem sibi aggregant, caro quiescere petit, suæ resolutionis postulans aditum spiritūsque quietam felicitatem repetit. Homo tamē ex his duobus constat vtriusque postulationi contradicit, quia licet eū repente se videat recessurum, ipse tamen la borioso sensu mundanæ quærit gloriæ edere. Sed nunquam post mortem viri sancti, de exequiis atque sepulcris gloriari fuerunt, & non potius in conscientie testimonio? Nequaquam, prout ait Aug. li. de cura pro mortuis agenda, vbi narrat corpora quædam sanctorum concremata, Alij verò in fluminibus proiecta, ne qualiscunque memoria de ipsis in posterum haberetur. Hoc autem diuina permissione factū est, ut discant Christiani, quod tūc Christum maximè fatentur, quando vanitatis huius quæcunque mœnera contemnunt, nam li. 2. de vita patrum narratur, quod vir quidam impius honorificè sepultus erat, iustus autem à bestiis comedebatur. Cuidam igitur admiranti angelus respondit. Ille inquit scilicet impius bonum parū egerat in hoc seculo, temporalē igitur accipit mercedem, ille verò iustus paucum peccauit, temporalē igitur in remedium accipit pœnam. Rationabiliter igitur cōcludit Aug. 1. de ciui. c. 14. quod curatio funeris, cōditio sepulcræ pōpæ exequiarū magis sunt viuorū solatia quàm subsidia mortuorū, & ideo antiqui philosophi de talibus parū curauerūt. Sen. de remediis fortuito-rū sic dicebat. *Insepultus iacebis, supple diceret ali-*

*quis, cui ille respondit, Facilis est iactura sepulchri. Si enim non sentio, quid ad me attinet corporis sepultura? si verò sentio, omnis tūc sepultura est pœna. Hic tamē posset moraliter quæri, an pro sit animabus corpora sepeliri in locis sanctis, seu consecratis. Ad hoc respondit Aug. li. de cura pro mortuis agenda, dicens quod si pro defunctis supplicationes non fiant recte ac pietate, tunc spiritibus non prodest loci sanctitas, quia tamen loca sancta orationibus dedicata sunt, eō sequēter in locis sanctis sepeliri, animabus prodest, unde narrat ibidem Aug. de quadam muliere, quæ filium suum defunctū in basilica martyris petiuit sepeliri, sperans precibus sancti martyris filium adiuari. Hæc autem spes inquit Aug. sana fuit, quia martyris oratio ob hanc causam filio profuit. Locust tamen in se, ut proficeret, non habuit. Attendamus igitur, quia nec tumuli prodest altitudo, nec sculpturarum eminentia, sed sola merita cum suffragiis profunt. Cur. n. si impius es, tui memoriam relinquere cupis? aut quæ tibi gloria, si tua impietas per orbem memoretur? Si verò iustus es, nunquid lapis te faciet sanctior? Absit quia nec sanctus est, nec quemquam sanctificare valet. Tuo igitur sufficit animo, Deum fore memorem tui. nec si mundi gloriam quæras, ut propter sepulcræ fastum sedem gloriæ perdas. Narrat enim Seneca li. de tranquillitate animæ. c. 18. quod cum tyrannus quidam philosopho Theodoro minaretur dicens, *Morieris, & sine sepultura corpus tuū erit. ipse Theodoros respondit, An inquit me sic ineptum putas, ut mihi cura sit, an supra terram, aut in terra putrescā? Nā vtriusque mihi æque facile est. Vir igitur in ætate senili constitutus mente quiescat, nec in talibus superstitionibus sollicitetur, atque consideret, quod repente moriturus sit. Nuquid non tradit Tullius libro primo de Tusculanis quæstionibus, quod Diogenes proijci ei iussit inhumatum? Tunc vero amici dixerunt volueris ne, & feris, minime vero inquit, sed baculum prope me, quo eas, abigam, ponite. tunc illi. quid poteris? non enim senties. tunc Diogenes, Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit, nil sentient? & ibidem narrat præclarum Anaxagoræ dictum, qui cum Lampſaci moreretur, quærentibus amicis, velle ne Clazomenas in patriam siquid accidisset conferrī, nihil necesse est, inquit, unde enim ad infetos tantumdem vitæ est. Nunquid Lygurgus rex corpus suum iussit in mari proijci, ne ipsius titulo leges infringerentur? ve tradit Pompeius li. 3. Hi igitur caruerunt sepultura non tamen perijt eorum memoria, quia merita remanserūt. unde Hieronym. cōtra Iovinianum narrat, quod populus Masagetarum cognatos & propinquos decorant. Dicunt enim, quod decentis est ut ab amicis potius, quàm à vermibus cōsumantur, & quanquā ritus insanus sit, inducimur tamen per hoc, sepulcrarum spernere pompas.**

De consideratione mortis. C. AP. VII.

Vtilis est mortis cōsideratio, nam dicitur ecclesiasti. 38. *Memeto nouissimorum, & noli oliuisci, & alibi, Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Tull. 1. de Tuscul. quæst. narrat Socrate dixisse, quod tota philosophorū vita est cōtēplatio mortis. Alpharabius l. 1. de diuisione sapiētiæ narrat Plato dixisse, quod philosophia est sollicitudo mortis,

& per mortē intelligit mortificationē prauorū desideriorū. Seneca ad Lucilium 17. *Meditare mortē, eā enim mortē meditari libertas est, quia per eius. i. meditatio nem vitia quæ sunt seruitia euitantur, nam in vita Ioannis elemolynarij legitur, quod olim quādo imperatores coronabantur, eis monumenta mortuorū ostendebātur, atque interrogabantur, quale sibi monumentū fieri vellent, ne sui solij celsitudo eos in superbiā eleuaret. quamobre Greg. lib. ix. moralium. Cū culpa animū tentat, necesse est, ut breuitatē vitæ suæ aspiciat, ne nocētem mors cūctis imminens rapiat. idē moral. 21. dicit. Imminēte tempestate, & fluctibus timentibus, nulla nauigantibus temporalium rerū cura, nulla carnis delectatio ad mētē reducitur, omnēque res in despectū veniunt, si cesset amor viuēdi, si timor præcogitetur mortis. Hæc siquidē recogitabat Iob dicens, Nudus egressus sum. &c. Iob primo. Nec tamen ex mortis cōsideratione debet animus desperare, aut irasci, sed potius in virtutibus prosperari. Seneca 3. de natura quæst. circa finem ait. Cur enim irascis? sustine paululū, ecce mors veniet quæ nos pares faciet. & idē epist. xcvi. ad Lucilium. Mors omnes æquat, & omnes pares moritur. & ecclesiastes 1. Sicut quis egressus est nudus de utero matris, sic reuertetur. O vniā mortis memoria nobis adesse. tunc enim indefinenter bene agere sollicitemur, & nostræ vitæ diuturnitati minime confidentes, tanquā nūc morituri essemus, sic ad vitæ futuræ adersionem properaremus. ideo sapiens ecclesiastes ix. dicebat. Quodcunque potest manustua, instanter operare. & ibidem secundo. Mane ut vificetur illud prophetæ. veniēt cum exultatione portantes manipulos suos. unde apostolus ad Galatas vltimo. Dum tempus habemus, operemur bonum, quoniam ista vita est mors viuētiū, & vitā morientium ut inquit Augustinus nono confessionum. Ideo Iob 14. dicebat Breues dies hominis sunt. & ibidē septimo. Dies mei consumpti sunt absque vlla spē. unde Augustinus de verbis domini sermone xvj. Breuis inquit est vita, & breuitas semper incerta, & ibidem sermone 7. Quid est diu viuere, nisi diu torqueri? & sermone 4. Diu viuere quid est, nisi ad finem currere. Nam vita ista similis est morti, ut ponit etiam Seneca ad Lucilium lxxxiij. Quia quod viuimus proximum est nihilo. Si igitur vita breuis, & mors inuitabilis, cur igitur de sepultura felici non consideramus? quis est enim, qui viuet, & non videbit mortem? inquit propheta. Omnes enim moriamur, & quasi aqua dilabimur in terram, ut dicitur 3. regum. 14. Unde in quodam veteri libello narratur historia de quodam iuvene, qui timore mortis ductus religionem ingressus est, cuius pater dolens, ad eum accessit, & ipso inuito de religione eū retrahere voluit, cum tamen hoc iuuenis vidisset, dixit patri suo, quod faceret quicquid vellent, dummodo suæ patriæ vnā constitutionem tollerent.*

Cumque pater interrogasset, quæ esset illa constitutio, filius respondit, quod hæc constitutio erat, quod iuuenes quemadmodum & senes moriebantur. Quo audito pater in religione filium suum permanere dimisit. unde Matthei 4. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. & Apoc. 3. Si non vigilaeris, veniam tamquam fur, & nescies qua hora veniam. Meditanda igitur est dies mortis, ut per vi-

merita obitum san&u mereamur, vnde Lucę 14. Quis rex iturus committere praelium, non prius sedes cogitat. Nam cogitare debemus, vt bene moriamur, & Matthi 6. Thesaurizate vobis thesauros in celo. Nam mundus est sicut illa ciuitas, de qua narrat Balaan. quod in illa ciuitate talis erat mos, vt principem omni anno mutarent, & in fine anni dabant pro prae- mio sibi vnum ouum, ipsamque spoliabant, & exulere faciebant. Accidit tamen, quod quidam sapiens ibidem principaretur, qui audita lege, sua bona atq; diuitias in alienam patriam misit. Itaque in exilio postus, se locupletem inuenit. Sic enim non in mundo, sed in celo proficisci debemus. Illi enim in caelestibus proficiunt, qui non de praesenti vita sed de requie post mortem meditantur, quoniam sicut dicit Seneca lib. 2. de natura rerum. c. vi. Vndeque tela in nos iaciuntur, & omnes referuamur ad mortem.

De prouidentia futurorum. CAP. VIII.

Le viuere cogruit, vt de futuris diebus cogitemus, vitamque praesentem sic transire fas est, vt de futura praecogitemus. Sed amatores huius seculi solum pro nunc viuere curant, nec de futura vita prouident. Ideo fame, & siti in gehenna interni cruciantur, quoniam sicut dicitur Iob 27. Diues cum dormierit, nihil secum affert, aperiet oculos suos, & nihil inueniet, sicut per quo Gregorius moralium 18. narrat exemplum de quite epulone, qui sepultus est in inferno, vt dicitur Luca 18. & de stulto proponente dilatare horrea sua, cui dictum est. Stulte hac nocte repetent diaboli ante animam tuam, quia scilicet illa nocte moriturus es, vt dicitur Luca 12. Quid igitur nobis prodest superbia sapientiae? quasi diceret, quod nihil. Na subito moriemur, & media nocte, vt dicitur Iob 34. Super quo Gregor. moralium 25. Subitum est inquit, quod ante non cogitatur, qui ergo dum viuunt, de morte se uolunt. rura vita non cogitant subito moriuntur, quoniam mors peccatorum pessima, iuxta prophetam. O igitur mors quam amara est memoria tua homini iniusto. Eccle. 42. Et licet amara sit, eius tamen memoria utilis est, vt peccator conuertatur, vnde venerabilis Beda lib. de gestis Anglorum narrat qualiter Deus multis ostedit poenas infernales, & gloria caeli, vt conuerterentur. Aliqui tamen correctionem, & alij desperationem exinde susceperunt, vnde narrat de quodam fabro, qui vidit infernum, satanam, & demones infernales, & exinde desperatus sine poenitentia defunctus est. Absit tamen etiam futuram gehennam sic formidamus, vt eriam futuram gloriam desperemus. Exemplo beati Stephani, qui mortuus est, intendens in caelum, vidit caelos apertos, & gloriam Dei, vt patet Actuum 7. Na qui sic moriuntur, licet secundum carnem moriantur, nihilominus vitam amabiliorem sibi acquirunt, quoniam mors carnis non est, nisi umbra mortis, vt ait Gregor. moralium 20. Sed mors illa terribilis est, quam moritur anima per peccatum. Nam tunc moritur corpus, quando anima ipsam deserit, sed tunc moritur anima, quando a Deo deserta est, vt inquit Aug. 13. de ciuitate Dei. c. 1. Quanto igitur melior est Deus anima, tanto mors animae magis formidanda est, quam mors corporis, nam vt Susanna morte animae potius quam

corporis timuit. Vnde Danielis 13. ipsa dicebat. Melius est inquit me absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Dei. Insuper Aug. 12. de ciuitate. Duplicem mortem designat, scilicet illam primam, quae est corporis, & secundam, quae est animae, dicens prima mors animam nolentem pellit, secunda animam volentem in corpore tenet, & d. tempus veniet, quo anima viuere non poterit, Deum non habendo, nec doloribus corporis carere moriendo, quia in inferno mors est sine vita mors etiam sine morte, quia est sine fine. De tali morte dicit Apoca. 21. quod diabolus missus fuit in stagnum ignis, & sulphuris, vbi ad bestias pseudoprophetae cruciabantur die ac nocte in secula, nec tamen solae poenae erunt in flagellum de moniorum, quinimmo poena maxima erit a visione Dei beatifica priuari. Vnde Chrysostomus super Matthaeum homelia 21. Multi gehennam abhorrent, ego autem casum illius gloriae multo amariorem puto, quoniam melius est sustinere decem millia flumina, quam faciem illam mansuetam videre a nobis auersam, atque dicentem illud Matthaei 15. Ite maledicti in ignem aeternum. Sic igitur viuamus, vt postmodum mortem huiusmodi non incurramus, sed potius illam supernam vitam conquiramus, qua desideramus. Paulus Apostolus ad Philippenses primo dicebat. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Vir enim iustus sperat in morte sua. Prouerb. 14. Et ideo quidam propheta Num. 23. dicebat. Morietur anima mea morte iustorum, tunc enim liberabitur de exilio & intrabit hereditatem iuxta psal. dicentem. Cum dederit dilectis suis somaum, ecce hereditas domini, & Iob 21. Cum te consumptum putaueris, orietis vt lucifer. Nam teste Seneca episto. 100. Mors viri virtuosi est: caduca natalis eius.

¶ Finis liber septimus.

LIBER OCTAVVS, QUI EST DE STATU ECCLESIASTICORUM. Cuius primū capitulum est: qualiter viri ecclesiastici debent habere curam de subditis in moribus & scientia.

Viri ecclesiastici tanquam ecclesiae vigiles atque custodes pro eius munitione certare debent. Vnde Isai. 51. Super muros tuos posui custodes tota die & nocte perpetuo non tacebunt. Vnde Bernardus super cantic. homel. 47. Viri ecclesiasticis suadet, vt sint vigiles pro dormientibus, & pro animabus, pro quibus rationem sunt reddituri. Boni tamen custodes vigilantes, atque insidias explorant, consilia malignantium anticipant, laqueos deprehendunt, & tendiculas emulatores dissipant. Hi sunt fratrum amatores, & populi Christiani, qui multum orant pro populo, &c. Itaque de ipsis verificari poterit illud primae ad Corinth. 3. Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis, & sequitur, vt sapiens architectus fundamentum posuit. Nunc tamen, quod lamentandum est cum Beato Bernardo ibidem homel. 75. dicere possumus, quoniam pauci sunt, qui non querant, quae sua sunt, ex omnibus charis suis, scilicet ecclesiae. Diligunt enim munera, nec possunt pariter diligere Christum, qui manus dederunt

runt mammonae. Vnde enim existimas talibus rerum afflictam superare, vt puta vestrum splendorem, mensurarum plenitudinem, vasorum argenteorum, & aureorum congeriem, nisi de bonis spoliatae inde est, quod ecclesia inops & nuda relinquitur, nec student ornare sponsam, sed spoliare, non custodire, sed perdere, non instituere, sed prostituere, non querunt pascere gregem, sed mactare, & deuorare, dicitur domino per prophetam. Qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Ideo Hiero. epist. 94. Obsecro te iterum atque iterum, ne officium clericatus genus antiquae militiae in vanum assumas, & ne lucra seculi in Christi militia quae raris, ne plus habeas, quam quando clericus esse coepisti. & sequitur, Procuratores atque dispensatores domorum alienarum, quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Nunquid enim ecclesiam fraudare non sacrilegium est, aut accepisse, quod pauperibus & esurientibus erogandum est? Etenim optimus dispensator est, qui nihil sibi reseruat, vnde dicitur in decreto dist. 16. q. clericus debet esse immunitas a cupiditate. Lamentandum tamen est, quod viri ecclesiastici suis cupiditatibus populum innocentem affligunt infestant & corrumpunt, licet clericos se dicant, in vanis tamen occupationibus laicis praerentur. Quamobrem per diuinam sententiam iaculum timendum est, ne cum peccatoribus intereant. Nihilominus tamen aduertendum est, quomodo apud gentiles sacerdotes ministrum templorum viuere, atque populum moralibus exhortationibus instruere. Vnde Plato in Timeo lib. 1. ait, quod qui apud Athenienses sacerdotio praediti erant, a populo separatim conuiuiebant, ne aliqua prophana contagione eorum castitas seu vita pollueretur. Vnde Seneca in declamationibus recitat, quod apud gentes nullus obtinere poterat sacerdotium, si homicidium vel fornicationem commississet. Sed ille non est homicida, qui malo exemplo innocentem seducit? Nunquid ille pollutus non est, qui carnales libidines sequitur, atque delectationes sectatur? Aut igitur apud gentes sacerdotes digniores erant, aut tempore moderno sacerdotium pauci merentur. Attendamus igitur Hieronymum contra Iovinianum dicentem, Iamblicus inquit vir eloquentissimus de vita antiquorum sacerdotum loquens ait, quod omnibus postpositis negociis, semper in templo fuerunt, & rerum naturas atque causas, syderumque motus studiosissime contemplantur, & nunquam se mulieribus miscuerunt, nunquam congnatos propinquos vel liberos viderunt ab eo tempore, quo diuino cultui seruire coeperunt, a carnibus & vino semper abstinerunt propter tenuitatem sensus, & vertiginem capitis, & libidinis refragationem, pane raro vesciebantur, ne onerarent stomachum, cubile de foliis palmarum habebant, & ocio nunquam torpebant, & subdit idem Hieronymus quomodo Euripides refert, quod propheta Iouis in Creta regione non solum a carnibus, sed etiam a coctis cibis quibus nunquam abstinerebant. Insuper ibidem Hieronymus refert verba Iosephi lib. 2. c. 18. dicens quod Saducei & Pharisei atque Essaei ab vxoribus & vino abstinerebant, & quorundam ieiunium in naturam vertebat. Et nominanter ibidem quidam alij veteres eorumdem imitatores, scilicet Cautes & Aselepides. Idem P

lion narrat, quod in oriente esus carniū non habebatur, & Ambrosius narrat, quomodo apud Persas viri doctissimi farina & oleis tantummodo utebantur. His ergo exemplis dicitis apparet, vt sacerdotes Christiani potius quam gentiles virtutibus floreat, quoniam duplici honore digni sunt, qui bene praesunt presbyteri, vt dicitur prima ad Timo. 5. Nemp Hieronymus epist. 98. recitat, quod sacerdotes olim castissimi erant virginisque Vestae & Apolini seruientes in perpetua sacerdotij virginitate viuerebant. Absit igitur, vt viros ecclesiasticos libido seducat, & innocens valde sacerdotum exemplo inquinetur.

De exemplaritate praelatorum. CAP. II.

Viri ecclesiastici & potissime praelati si malam vitam duxerint, subditorum mores corrumpunt. Debent igitur vitam sanctitati, orationi quoque, & bonis operibus iugiter intendere, quia teste Bernardo, Viri ecclesiastici pascere debent populum Dei orationum fructibus, & populo Dei debent intercedere, ipsum quoque populum Deo debet reconciliari exemplo Moysi, de quo Exo. 31. Qui Deo dicebat, aut dele me de libro tuo, aut dimitte eis hanc noxam. Nunc tamen praelati vxorem ancillam postponunt, & ancillam praepouunt, quia suis derelictis ecclesiis, absque magna necessitate secularibus occupationibus praesentent, & in suis ecclesiis si fuerint de ipsius protectione non sollicitantur, sed qualiter sua crimina liberius exercere possint, iugiter meditantur. Debetet autem episcopus sui nominis attendere interpretationem. Scopus enim interpretatur intentio, & ideo episcopus dicitur quasi superintendens. Necessse est autem eum, qui praeficitur, superintendere, vt inquit Aug. 9. de ciuitate Dei. c. 19. Episcopus ergo nomen habet potius oneris quam honoris. Vnde Bernardus ad Eugenium II. 2. Nomen inquit episcopi non sonat dominium, sed seruitium, ideo praelatis Actuum 2. dicitur. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo posuit vos Deus episcopos regere ecclesiam Dei. Idem Bernardus ad pontificem Senonensem inquit, secundum etymologiam nominis ille pontifex dicitur, qui seipsum facit pontem inter Deum & proximum. Iste enim pons pertingit vsque ad Deum, quando non propriam sed Dei gloriam, querit, & vsque ad proximum venit, quando per pietatem non sibi sed proximo desiderat prodesse. Bonus inquit pontifex seu mediator Deo offert preces populorum, bene dictionem, & gloriam Deo imputat, & pro excessibus delinquentium maiestatem eius inuocat atque peccatores pro diuina iniuria punit, nec de suis operibus lucrum, sed Dei gloriam expectat. Insuper Hier. epist. 100. loquens ad episcopum nomine generali. Domus tuae conuersatio constituta est in gratia publicae disciplinae, quicquid feceris, omnes faciendum esse putant. Caue igitur ne malum committas, quoniam qui reprehendere volunt, repudiantur, si delinquentes forte videantur, & subdit subuenire pauperibus, visitare languentes, gaudere cum gaudentibus, debet scilicet praelatus, etiam sit caecorum baculus, studentium cibus, spes miserorum, solacium lugentium. Ex his igitur patet, qualiter praelatus etiam ab interpretatione nominis de sua sponsa ecclesia curam habere debet. Sed nunc illud Apo. 3. verificatur. Nomen habes, quod

viuas,

vinas, & mortuus es, quia scilicet nomen sanctitatis habent prelati, & mortis opera in se & in suos subditos exercet. Et licet omnia vitia in prelato turpia sint, illa tamen magis sunt cauenda, in quibus ancilla, scilicet caro dominatur, videlicet gula & luxuria, quia in ter vitia magis infamia sunt, & quae talia prelati ecclesiarum maiestatem magis offendunt, ideo Apostolus dicebat, quod non oportet episcopum esse vinolentum, id est vino plenum. Super quo verbe Hier. epist. 44. Vinolentia inquit comestationumque excessus in prelatis non sunt, quonia venter merito astutus, de facili desumat in libidine, nam in vino est luxuria, qui autem luxuriatur, mortuus est vinens, qui autem inebriatur, mortuus & sepultus est. Nuncquid Noe ad vnius horae ebrietatem femora non nudauit, qui per sexcentos annos sobrietatem protexerat? Gen. 10. Nuncquid Loth ne scies, quid faceret libidini se non miscuit, & incestum commisit, quem Sodoma non vicerat, vina subegerunt? ut dicitur Gene. 18. Quapropter sacerdotibus legalibus bibete vinum prohibitum erat, ut patet Leuitici 10. Ad designandum, quod prelati, & sacerdotes nouae legis sobrii esse debent. Vnde Lucae 22. Ne grauentur corpora vestra crapula & ebrietate. Vnde Gregorius moralium primo. Cum inquit maiores voluptati deserviunt, non mirum, si in minoribus lasciuiae fragna laxantur. Dum inquit, vos scilicet prelatos laetos aspiciunt scilicet subditi, ipsi tunc ad illicita resoluuntur. Vnde lib. 2. de vitis patrum parte 10. legitur, quod abbas quidam postquam fuit factus episcopus vitam a se priorem quam prius ducere coepit, & cur hoc faceret, cum interrogaretur, respondit, Dum inquit essem in eremo, corpusculum meum gubernare volebam, ne infirmaretur, nunc autem quia in seculo sum positus, assunt excessuum occasiones plurimae, ideo est maxime abstinendum. Nam si & infirmari ceperem, ad erit succurrentes. Simile etiam legitur eodem libro parte 1. de abbate Opi, qui episcopus factus, vitam quam in eremo prius duxerat, non praetermisit, Deo tamen reuelante vitam suam asperitates quodammodo mitigauit. Haec igitur omnia designant, qualiter prelati ancillam scilicet opera carnalia seu quaecunque secularia suis ecclesiis postponere debent, ut bonis exemplis sibi subditum populum dirigant, iuxta illud Numeri 18. Excubate in custodia sanctuarij, & in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israel.

De electione prelatorum.

CAP. III.

Prelatus vices Dei gerit, quamobrem vocatione Dei sublimari debent. Vnde Apostolus ad Hebraeos 5. Nemo sibi sumat honorem, nisi qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Quid tamen dicemus quia Apostolus 1. ad Timotheum 5. dicit, quod si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat? Attendamus enim qualiter Apostolus episcopatum bonum opus vocat, quasi dicat, quod qui vult episcopari debet bene operari. Sed plurimi volunt episcopi vocari, qui tamen non curant veridice episcopari. Nam sicut dicit Aug. li. 5. de ciui. Dei. c. 19. Ille non est bonus prelatus, nec episcopus, qui non proficere sed praeferi querit. Insuper Hier. epist. 14. Episcopatum desiderat, qui non dignitatem sed laborem querit, non delicias, sed opus, sic quod humilitas non decreseat, nec per fasti-

gium dignitatis ipse intumescat. Vnde Ecclesia. 7. Non li querere fieri iudex, nisi valeas virtutibus irruere iniquitates. Vnde Grego 21. moralium. Sancti inquit viri cum praesunt non in se potestatem ordinis, sed equalitatem conditionis attendunt, nec praesse gaudent hominibus, sed professe, sciunt enim, quod anti qui patres non solum reges hominum, sed etiam pastores pecorum fuisse commemorantur. Cur enim de tua dignitate audes superbere? nunquid non in vtero te fecit, qui & illi operatus est. Iob 30. Omnes enim naturae vni sumus. Nam Greg. ubi supra concludit. Manu inquit humillimae considerationis deprimendus est tumor elationis. Vnde Iob. 13. Eleuasti me, & quasi supra ventum ponens elisisti me valide, scio tamen, quia morti trades me. O quam humilis consideratio in prelato, si fuerit. ideo Propheta dicebat. Neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me. Nam teste Greg. moralium 20. Mundana foelicitas tanquam aura subleuat, ut repente ad infirma sternat, & idem Greg. moralium 17. Quanto inquit altius quis erigitur, tanto curis grauioribus oneratur, illisque populis mente ex cogitatione supponitur, quibus dignitate supra ponitur. Homo inquit in sublime eleuatus, tanto super se sustinet, quantos suppositos regit, & ibidem concludit. Ipsa inquit occupatio secularium dignitatum, tanto foedioribus vitijs praeritur, quanto maioribus curis grauatur. Quapropter Anselmus lib. de similitudinibus c. 25. Prelatos ambitiosos comparat pueris venantibus papilionem, qui dum sequuntur illos, in foveam cadunt. Ex quibus concluditur, quod quilibet prelatus in nomine scilicet & in fama virtutum crescere debet. Quapropter concludit Hugo, quod canones rationabiliter diffiniunt nullum esse in episcopum eligendum, nisi prius in sacris ordinibus fuerit religiosus conuersatus. Plures tamen inaspientes sunt viri, qui vita maculati ad praesidium sublimantur & quod de restandum nimis est, ad praesidentiam tanquam ad patrimonium currunt, veteri quod exempla negliguntur. Animaduertamus enim, quomodo Ambrosius in episcopum electus omnino recusauit. Nunquid mulieres publicas in suam domum ingredi non fecit, ut illis visis electio reuocaretur? Nunquid fugam non accepit? sed proditus a Leontio, reuerti coactus est, ut in ipsius vita legitur. Nunquid Gregorius non fugit electus, sed columna fulgida super ipsum descendente cognitus est? Nunquid beatus Marcus pollicem sibi non abscedit, ut indignus sacerdotio haberetur, ut dicitur libro secundo qui dicitur paradisus. Nunquid beatus Ammonius cum fuisset electus in episcopum, & ad benedictionem duceretur euaderetque non posset non aurem suam sinistram ferro ressecuit, dicens, Nunc inquit probatur non posse quod cupitis compleri, quia nullus aures praecisa debet ordinari, cui Doctus episcopus respondit. Lex inquit Iudaeorum est, sed ego inquit virum auribus truncatum, moribus probum non dubito facere episcopum. Cum ergo vim inferret beatus Ammonius, respondit. Si me inquit ultra coegeritis, etiam linguam meam propter quam mihi molestus estis, abscedam, & tunc ipsum dimiserunt. Insuper li. 3. historiae tripartitae de quodam monacho legitur, quod electus in episcopum, recusabat, sed Theophilus sibi suadebat, videns igitur monachus, quod

quod euadere non posset, ad se venientibus respondit. Cras inquit determinabitur, quid sit faciendum. Vnde in crastinum fusa oratione, migravit. Si igitur viri sancti prelationem recusant, cur igitur peccatores etiam publici prelationem querunt? Nam teste Greg. in pastoralis c. 9. Virtutibus etiam pollens ad regimen coactus accedere debet, & idem Greg. in quadam epistola ad Senonensem archiepiscopum. Multi inquit non tanta fiducia & alacritate currerent ad honores, si sentirent onera grauiora, si metuerent periculum dignitatis, sed ambitio insatiabilis est, & de gradu in gradum scandere petit. Vt tamen, qui coniungitis domum ad domum. Absit igitur, ut fiant prelati, nisi qui meliores sunt, ut debitos suscipiant a subditis honores.

Quomodo non debet eligi fauorabiliter prelatus.

CAP. IIII.

Prelatus curam gerit animarum, aut gerere debet. Quamobrem ipsius electio non fauore sed sola charitate fieri debet, sic ut eligatur non qui dilectior, sed qui melior, aut commodior videtur. Nam haec est voluntas Dei, ut ille praesideat, qui melior, publicaeque utilitati commodior est. Vnde Hier. epist. 43. Electio inquit facienda est, non ob aliquam commoditatem temporalem eligentium vel euoluenti spe nec ob humanam intercessionem vel suasionem, vel comminationem, nec ob inordinatam affectionem ad personam eligibilem, siue carnalem affectionem, sed sunt eligendi ob diuini honoris cumulationem, ob ecclesiae Dei utilitatem, ob profectus siue utilitatis animarum spe, & ob morum ipsius eligendi atque virtutum perfectionem. Hoc etiam satis notatur in decreto 25. & 6. di. Quamobrem Greg. moralium 24. Coram inquit animarum suscipere non praesumant nisi qui bel la tetationum subegerint, vnde dominus ad Moysen Leui. 6. ait. Congrega omnem caetum ad ostium tabernaculi in electione Aaron & filiorum eius, ut scias omnes, quod qui praesertantur est ex omni populo, qui doctior, & virtutibus eminentior ille eligatur ad sacerdotium, super quo ait Origenes. Illi inquit, qui eligunt aliis modis, quam praedictis timeat Dei iudicium, atque sibi impulerit dampnum siue perditionem animarum, & ruinam ecclesiae Dei, quae destruitur per institutionem mali prelati. vnde Greg. in dialogo li. 4. c. 39. narrat de Pa scalio qualiter erat in loco penarum, & cum interrogaretur, cur hoc esset, respondit quod nulla alia causa erat, nisi quia consenserat in parte Laurentij contra Symmachum, ipsum eligendo in prelatus. Quapropter Greg. in registro lib. 1. ait, necesse est, ut omnes culpas & negligetias sibi imputet, quod ministerium virtutis infirmo committit. Sic igitur prelatus eligendus est, ut bene agat, sic patet electionem acceptare non debet, nisi ut in Deo proficiat, & hoc cum humilitate & tremore. vnde Aug. 9. de ciui. Dei. c. 19. Non est inquit in acceptatione amandus honor in hac vita, sed opus, quod per eundem honorem fit vel potestatem. ideo Apostolus dicebat. Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, quia episcopatus nomen est operis, & non honoris, ut supra dictum est, quapropter Greg. in suo registro li. 7. ait, quod sicut locus regiminis desideratus est negandus, sic fugientibus est dandus, ne quis sumat sibi honorem. ibidem li. 9. Qui ambit, aut se ingerit, proculdubio repellendus est, ideo quod nitor ad altiora ascendere. Cogruit igitur, in crescendo

decreseat, & in ascendendo descenda. Qui igitur eligatur, dicat, quod doceat & informet quod teneat, nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus per abrupta, querit ascensum, haec ille. ideo Isaac 6. dicitur. Ecce ego, mitte me, quasi dicat, quod nullus debet ex se praesumere. ideo Greg. in suo pastoralis li. 2. c. 7. Nullus inquit se extollat ex electione, sed magis se humiliet, & Bernardus in epistola ad episcopum Senonensem. Noli inquit altum sapere, quia altum sapere difficile est, & omnino inuisitatum, & quanto inuisitatus, tanto periculosus. Non ergo foelicem se putet, qui aliis praestit. vnde Aug. epist. 66. Pete inquit, ut cogites, nihil esse hominibus in hac vita, & hoc tempore foelicius latius & acceptabilius, episcopi aut presbyteri, aut diaconi officio, si tamen non praesumptuosae aut adulatoriae res agitur, sed nihil apud Deum miserius, tristius, & damnabilius, si male fiant.

De moribus sacerdotum, & aliorum ecclesiasticorum.

CAP. V.

Sacerdotes dicti sunt quasi sacra dantes. ideo sacram debent ducere vitam, iuxta illud 1. Cor. 11. Munda mini, qui fertis vasa domini, quia tamen presbyteri a sanctitate eis debita recedunt, ideo iugo debito deprimuntur, nam Leui. 21. dicitur quod sacerdotes sancti & immaculati esse debent, & qui habeat maculam non debeat offerre panes. ut si caecus, vel claudus esset. Super quo Greg. in suo pastoralis li. 2. c. 21. Caeus est inquit, qui diuinae contemplationis lumen ignorat. Claudus autem est, qui viam vitae non valet tenere. ideo Apostolus ad Roma. 13. Monet abijcere opera tenebrarum, & induere arma lucis. Illi enim sacerdotes arma lucis induunt, qui in virtutibus proficiunt, nam teste Hierony. epist. 32. Clericus dicitur a clerico graece, quod est fors latinum, & propterea vocantur clerici, quia de sorte domini sunt, aut quia dominus est fors eorum, scilicet possessio. Clericus igitur ralem se debet exhibere, ut possideat dominum, & ipse possideatur a domino, haec ille. vnde Hugo li. 2. parte 3. c. 4. Signaculum inquit clericorum est corona, si gnatur clericus deputatus ad officium Dei seu ministerium, cui seruire regnare est. Nam corona regale decus est, quod non immerito datur, iuxta illud primae Petri 2. regale sacerdotium. & c. Et ibidem subdit, Hugo, quod capitis coma clerico in modum coronae tondetur, & summitas capitis desuper denudatur, ut per hoc detur intelligi, quod ad regiam potestatem assumitur, & ut reuelata facie gloriam domini Dei contempletur, haec ille. Quapropter clerici comam nutri re prohibentur, ut patet in decreto distinct. 23. Clerici comati. A sollicitudinibus temporalibus eximuntur, ne vanitatis mentes eorum impediatur. vnde Hieronymus epistola 34.

Negotiatorem inquit clericum tanquam pestem fuge, quia nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, & ideo de ipso Hiero. refert. Polierates lib. 8. c. 13. qualiter a mensa sua tres clericos exclusit, quia in compositi erant. Dicebat enim viro honesto & graui. non licere in eius consortio aliquem in compositum habere. In honestum igitur est, aliquem se clericum profiteri, & vanis occupationibus detineri, ne de clericis verificetur illud Thren. 4. qui nutriebatur in croceis, amplexati

xati sunt stercorea. Nunquid olim sacerdotes Nazare norum ob vitæ continentiam caput non radabant, & capillos in igne sacrificij ponebant? vt dicitur Num. 6. Illi enim moraliter capillos radūt, qui temporalia mēte deserunt, & tunc sacrificant, quando Deo famulari disponunt, hæc enim omnia corona clericalis designat. Nunc tamen clerici suam vocationem prætermittunt, & ideo in subiectiones plurimas incidūt, sed apud Aegyptios sacerdotes omnia reliquerūt, & ideo eximi sicut dictum est apud Pharaonem meruerunt, vnde Hiero. ad Eustachium episto. 84. narrat quod in Aegypto tria fuerunt genera monachorum, scilicet cenobitarum, qui in communi vivebant, anachoritarum, qui soli in desertis habitabant, & aliorum, quorum genus dicebatur in lingua Aegyptia enuch, qui bini vel trini habitabant simul. Et de primis scilicet cenobitis loquens Hieronymus dicit, quod nullus in cibo erat strepitus, sed pane & leguminibus pasciebantur, solique senes vino utebantur. Aliæque plurima laudabilia narrat Philo, prout allegat Hieronymus. De aliis vero scilicet anachoritis narrat Iosephus, quod acerbissimam vitam duxerunt. Clericorum igitur, & signanter religiosorum vocatio est ad diuinum cultum, & mundanum occupamentum. Vnde Anselmus li. 2. De similitudinibus narrat, in somnis se vidisse Angelum Dei describentem sibi, quis esset verus monachus, & concludit ibidem, quod verus monachus est, qui locum suæ habitationis perpetuum eligit, in quo perpetuo habitare disponit. Sed nunquid lamentandum non est, quod viri ecclesiastici atque religiosi multo se renunciaſſe dicunt, & tamen curis temporalium maximè intendunt, non attendentes verba beati Bernardi, in quodam sermone dicentis, quod natus filius Dei, elegit pauperem domum, & tenuit paupertatis formam. Antiquum mundum, vel Deus fallitur, & errat, sed diuinam impossibile est falli sapientiam. Melior est ergo status ille, quem elegit, & ibidem Bernardus in sermone de vigilia natalis domini. Quid inquit paupertate ditius, quid præciosius, qua regnū cælorum emittitur, & gratia acquiritur? Vnde Hiero. episto. 116. Apostoli inquit gloriantur, quod omnia dimiserunt, & secuti sunt saluatorem. Nunc autem viri ecclesiastici Christum sequuntur, vt munus accipiant, aut vt liberius sua desideria impia adimpleant, veruntamen Matth. 5. dicitur. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et Matth. 19. dicitur. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Mundi igitur spector debet vir religiosus, tanquam agricola suam animam excoere, scilicet vitia extirpare, & virtutes inserere. Vnde Apuleius li. de Deo Socratis dicit. Quod sicut volens acutè videre purgat oculum, sic desiderans in virtutibus proficere, debet colere animum. Quapropter Augustinus de verbis domini sermone 12. Quid inquit prodest plena bonis archa, inani conscientia? bona vis habere, & bonus esse non vis? Erubescere igitur debes de bonis tuis, si domus tua plena est bonis & te malum habet, & ibidem concludit, Bona exteriora si possent contra peccatorem ad dominum clamarent, iuxta illud Abachuc 2. Lapis de pariete clamabit. Quid enim prodest stulto habere diuitias, cum sapientiam emere non possit? Ecclesiast. 5. Non igitur diuitias, sed sa-

pientiam & virtutes acquiramus, vt eximi promeremur, & improperis hominem non exponamur, iuxta prophetam dicentem Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.

De continentia virorum ecclesiasticorum.

CAP. VI.

Viri ecclesiastici ad hoc deputati sunt, vt in castitate Deo famulentur. Quale enim erit obsequium tuum, si mens tua polluta fuerit? aut quomodo sacrificium offeres Deo, si tua vita maculata extiterit? sit ergo vita tua continens, & immaculata, vt Deo pro te, & pro aliis placere possis. Sed vnde est quod ecclesia tantis luxuriis inquinata? Quis concubinagia ita seminavit? Reuera existimo, quod consortia, cœniua, colloquia cum mulieribus solita viros ecclesiasticos ad contemplationem retardant & voluptate & lasciuia corruptissima inficiunt. Attendam us enim quid dicat Hiero. Gladius inquit igneus species mulieris, nā qui tangit picem, coquinabitur ab ea. vnde Augustinus dicit, quod asper sermo atque rigidus atque breuis semper cum mulieribus est habendus, quia mulier si audiat amabilia, tunc surgit vt hostia, demolitur hominē, deprædatur mentem, inclinat animum, atque mentis statum effeminat, corpus eneruat, burfam euacuat, rationem commaculat, proximum scandalizat, & tu negligit. vnde Bernardus li. 1. de contemptu mundi sic inquit. Colloquium mulierum non nisi virus amarum. Præbens sub mellis dulcedine pocula fellis. Nam decolor illarum laqueus fallax animarum. Illaqueant stultos, ducunt ad tartara multos. Vnde Chrysostomus sermone de Chananea dicit, quod mulier est caput peccati, arma diaboli, expulsio paradisi, corruptio legis, à qua si cauere cupis, fuge illam, quia vt serpens inficit & venenat, vnde in vitis patrum li. 2. parte 4. legitur, qualiter sancta mulier monacho cuidam, moniales in tuenti dicebat. Si inquit monachus perfectus esses, nos ita non respexisses. Item ibidem parte 2. de Askenio abbate legitur, quod cum mulier à se postularer, vt in oratione haberet memoriam eius, ipse respondit. Rogo inquit Deum, vt ipse auferat memoriam tuam de corde meo. Item ibidem parte 4. legitur de muliere sancta in monasterio ægrotante, quæ non permisit vt frater suus eam visitaret, ne ipsius occasione interfœminas statet, vnde dicit ei, Vade frater, ora pro me, quia Christo annuente videbo te in regno cælorum, Aug. li. de cura pro mortuis agenda narrat de Ioanne nobili monacho, qui habuit spiritum prophetiæ, qui cum videret mulieres quasdam interfectas esse, vt ipsum viderent, tunc dixit, Eamus, vbi non est mulier. Ex his ergo patet, qualiter fugienda est libidinis occasio, ideo apostolus ad Romanos 8. dicebat. Non estis in carne, sed in spiritu.

De moribus prælatorum.

CAP. VII.

Prælati vices Christi gerunt, Deducus ergo magnum est, si contradicant domino, à quo constituti sunt, non vt in terrenis insistant, sed vt bonis moribus

populum Dei construant. vnde Hugo lib. 1. parte 8. ca. 19. dicit quod episcopi vtuntur sandaliis, quæ sunt calciamenta prælatorum, ne terrenis polluantur, baculo vtuntur, vt rebelles corrigant, qui recurus est, vt mites retrahant consolabiliter, orantur annulo, vt ecclesiam sanctam sponſam profiteantur, & concludit Hugo, quod vestimenta sacerdotum & prælatorum virtutes eis debitas designant, tunica mundiciam, zona continentiam, stola patientiam, casula charitatem, & huiusmodi. Sed pro dolor, multi nunc nec virtutes habent, nec de subditis sollicitantur, iuxta illud Zachariæ 11. O pastor & idolom derelinquens gregem. vnde in tractatu de 12. abusionibus prælatus negligens numeratur. O quanta abusio, quia se dicunt rectores, nec tamen regunt, sed de temporalibus tantam curam accipiunt contra exhortationem Bernardi li. 4. ad Eugenium dicentis. Memento inquit, saluatore Iudam œconomum habuisse. Quid episcopo turpius, quam incumbere supellestili, & substantiolarum suarum, omnia sciscitari, de singulis morderi, de suspicionibus moueri, ad quæque deperditia. Attendat enim prælatus, qualiter Phutiphar omnibus traditis Ioseph. quid haberet in domo sua nesciuit, vt dicitur Gen. 29. Alius igitur temporalia dispense, & tu de disciplina prouide, illud nemini tradas, sed super moribus manū vlciscentem adhibe. Vt quid enim diuino cultui viri deputantur, si præ cæteris Deo non famulantur. Vnde Exod. 18. Prouide tibi viros de omni plebe potentes & timentes Deum, exemplo Pharaonis, qui noluit committere pecora, nisi viris doctis, vt patet Genef. 42. nunc tamen verificatur illud Isaïæ tertio. Dabo pueros principes eorum, nam prælati pueri sunt, quia nescij & inexperti comperuntur. Attendat enim prælatus, quod architector fundamentum prospicit, grandæſque lapides in fundamento ponere solet, sicut fecit Salomon 3. Reg. 5. Lapidem enim grandes viros virtuosos & religiosos designant, super quibus ecclesia fundata est, iuxta illud ad Ephe. 2. Superædificati estis super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, hi columnæ erant, vt dicitur ad Galatas 2. Nunc tamē dici potest illud Isaïæ 49. Venerunt serui tui destrucentes te, Merito igitur Bernardus miratur lib. 4. ad Eugenium. Cur prælati tot inueniunt, quibus curam animarum committant, & tamen inuenire nolunt, quibus suas facultates in curam exhibeant. Veruntamen ars artium est regimen animarum, vt ponit Greg. in suo pastorali. li. 1. ca. 1. Ad huius ergo regimen exercendum sapientiam & virtutem habere quàm maximè necesse est. Fortassis autem mali, qui prætermisso sapientiæ studio, solis facultatibus intendunt. Veruntamen teste Apostolo ad Timo. Oportet episcopum non esse auarum.

De oratione facienda. sic vt vnus oret pro alio.

CAP. VIII.

Quid oratione efficiat: cuius Reuera nihil. vnde Luc. 11. dicitur. Si quis perseverauerit pulsans, & subditur. Surgit, & dabit illi, & ad Timo. 2. Volo inquit vos orare in omni loco, leuantes puras manus. Tunc enim manus sunt puræ, quando conscientia munda, & tunc oratio magnæ est efficacie. vnde 1. Ioan. 3. Si cor nostrum non reprehenderit nos fiduciam habemus, quia quicquid petierimus accipiemus, & Ioan. Summa de Exmpl.

16. Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. vnde Thren. 3. Leuemus corda cum manibus, super quo Greg. dicit, quod ille cum corde manus leuat, qui orationem suam operibus roborat, quoniam virtus orationis est celsitudo charitatis, vt dicit Greg. li. 2. super euangelium homelia 7. Nempe Christiani tanquam fratres orationibus, & aliis monumentis spiritualibus se debent iuuare, ne ab hoste dissipentur, quoniam niam debemus animas ponere pro fratribus, vt dicitur Io. 3. Si enim vnus pro alio intercesserit, tunc congregatio Christianorum erit terribilis vt castrorum acies ordinata, Canti. 6. super quo Greg. li. 2. super Eze. hom. 7. Tunc inquit acies est ordinata, quando in nullo est interrupta oratio, & quando per inimicium locus non vacuatur, locus non dissipatur. Nam si per charitatem fideles vniantur, tunc malignus hostis ingredi non valet. Cur enim voluit Deus, vt ex vno homine totum genus humanum diffunderetur, nisi quia vult, quod homines sibi adiuuicem adhaereant, & vniantur? vt inquit Aug. 12. ciui. c. 21. Nam charitas unit totos animos vnus, & multa corda vnus facit, vt inquit idem Aug. super Ioannem. homel. 83. Nunc tamen hominum corda diuisa sunt, nec vnus alteri succurrere curat, nec in temporalibus, nec in spiritualibus subsidiis, de quibus 1. Ioan. 3. dicitur. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet cum illo? quasi dicat quoniam, vnde ad Ephe. 3. supportantes inuicem in charitate. Illi enim in charitate se supportant, qui corpori necessaria sibi inuicem exhibent, & deuotus orationibus pro alienis delictis, quantum in eis est, Deum mitigant. Legimus enim apud antiquos tantam fuisse erga proximos dilectionem, quod pro salute proximorum non solum orare, immo etiam quæcumque flagella tolerare disponebant. vnde in li. qui dicitur paradus, legitur de Serapione, quod se vendidit pagani precio 20. solidorum, & eis seruauit, donec ipsos ad legem Christianam converterit. Cumque igitur ab eis recederet, pecuniam restituit. Illi autem suadebat, vt pauperibus eam daret, sed ipse renauit dicens, date eam vos, quia non mea, sed vestra est. De eodem etiam legitur, quod Manichæo cuidam se vendidit, cui seruauit, & tandem eum conuertit. Si igitur proprium corpus pro salute proximorum veteres exposuerunt, nos merito, & per amplius orationes impedere debemus. Vnde Apostolus ad 2. Corin. capitulo ultimo dicebat. Ego libentissimè impendā & superimpendar pro animabus vestris. Nempe fas est, vt aduertamus quoniam Abraham semper sollicitus fuit altare domino edificare, eiusque nomen inuocare, sic vir Christianus preces domino effundere sollicitus esse debet, quoniam teste Aug. episto. 47. oratio vitam beatam facit, quam omnes appetunt. Quid enim aliud oportet orare nisi quod cupiunt omnes? & subdit, Oratio plus gemitibus quàm sermonibus agit, plus seruetur quàm affatu. Absit in oratione multa locutio, sed non desit seruens intentio. Vnde Iob 31. dicebat. Quis mihi tribuat adiutorem, vt desiderium meum omnipotens audiat? super quo Grego. 22. moralium. Vera postulatio non est in oris vobis, sed in cordis cogitationibus, apud aures Dei non faciunt verba, sed desideria. Ideo de Moyse Exo.

14. dicitur. Quid clamas ad me quasi dicat, quod clamor nil prodest. Et de Anna 1. Reg. 1. dicitur, quod orabat, & non loquebatur. Vnde Matthæi 6. Intra cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum, nā in vicis patrum parte vitima legitur, quod Iulianus apostata misit quendam demonē, vt portaret ei quoddam responsum, qui dæmon transiens per locum, vbi erat probus monachus, vltius transire non potuit, eo quod dictus monachus orabat, quod cum audiisset Iulianus, dicto monacho comminabatur, sed ipse Iulianus cito interemptus est. Oratio igitur demonem vincit, atque superat. Debemus ergo sine intermissione orare & non deficere, vt inquit Apostolus. 1. ad Timotheum 5. & 1. Petri 3. dicitur, Vigilate in oratione, & hoc in spiritu & veritate.

De predicatoribus.

CAP. IX.

Predicatorum vocatio veritas sit, & non propria commoditas. Si enim predicans regnum Dei propriam commoditatem veritati præponat, sua prædicatione parum proficere valebit. Veris autem verbi diuini exclamatoribus ait dominus per prophetā. Preparabitur veritas mea in eis. Nemphe lib. 3. histor. tripartitæ c. 2. dicitur, quod cum plurimi pro disputationis delectatione traherentur ad negocium fidei, vnu quidem ex confessoribus laicis simplicem habēs sensum dialecticis obuiauit dicēs, Audite fratres, quoniam artem dialecticam non tradiderunt nobis Christus & Apostoli, non vanā verborum fallaciam, sed puram scientiam, fide & bonis operibus obseruandam. Ipsos igitur imitandum, veritas est prædicanda. Insuper etiam vbi dem narratur, qualiter senex quidam ad veritatem sic horrabatur quēdam philosophum dicens, O philosophie audi dogmata veritatis Vnus est creator omnium, & verbum eius, quo creauit omnia filius eius est. Hoc ergo si credis, noli inuestigare studio, ad cuius verba philosophus mirabili quadam virtute conuersus est. Vnde Psal. 67. Dabit enim dominus verbum euangelizantibus virtute multa. Nā in vita sancti Gaspari legitur, quod spiritu sanctus sermonem suum disponebat, vt hominū cōscientias sua prædicatione conuerteret, ex quo potest colligi, quod non ex nobis, sed ex spiritu sancto in prædicatione loquendum est. Insuper Aug. confessio. de ipso narrat, quod ipso prædicante Alipius instruit, quo intrante Aug. prædicare cepit valde mordaciter contra ludos quosdam, quibus Alipius intentus erat, & de ipso tamē Alipio nullo modo cogitabat, & tamen Alipius omnia propter se dici cogitabat, & subdit, quod Alipius conuersus est cuiusque correctio Augustino fuerit attributa, & ideo subdit Aug. Per me inquit licet me nesciente, bene operatus es domine. Similiter etiā de eodē Aug. in eius vita narratur, quomodo ipso nō cogitante, Deo tamē ministrante, contra errorē Manichæorum in mensa sedendo loquebatur. Ibi que interfuit quidā qui Manichæus erat, qui post biduum venit ad eum stens, & cōfitemens se fuisse Manichæum, quousque audiuit eum loqui. Patet igitur, qualiter prædicatio à spiritu sancto ministratur & per ipsum roboratur. Nunc autē plures

prædicantes potius in proprio ingenio, quā in diuina inspiratione confidunt, nec veritatē curāt promulgare, sed potius auditorib. cōplacere volentes, dulcia quēdā proponunt, itaq; nō docēt, cū tamē docere teneatur, quibus Eze. 4. dicitur. Quia tu repulisti scientiā, ego te repellā, ne fongaris mihi sacerdotio. Illi. scientiā à se repellūt, qui veritatē prædicare negligūt, quibus Greg. 1. 2. mora. sic ait, absq; iure fluctus ecclesiæ comedūt, qui ecclesiastica cōmoda ad vsu corporis accipiunt, & exhortationis ministeriū populo nō impendunt. Nos inquit pastores officium præconis suscepimus, & ecclesiastica alimēta corpori debita suscepimus, & quod subditorū est, nō eis impendimus, quod est cōtra illud Ezech. 3. Audies verbum ex ore meo, & annūciabis eis, cæterū Greg. li. 1. hom. 2. Præpositus inquit sine culpa nō est, quando verba vitæ sibi subiectus populus non audies, ex sua culpa moritur. Ille n. occidit, qui tacēdo morti consentit, qui igitur præest si tacuerit, reus mortis tor vicibus inuenitur, quot permittit homines tacēdo duci ad mortem, & ideo ibidē homel. 18. Pēsemus inquit, cuius dominationis sit, sic sine labore laboris mercedē percipere, quasi dicat, quod viuentes ex bonis ecclesiæ, ad veritatis prædicationē debēt insudare. Nā doctrina à sacerdotibus expectatur, vt sonant præcepta veteris legis, vt inquit Hier. epist. 44 & Apostolus ad Titū Oportet inquit episcopū in doctrina esse fideliē, vt potens sit exhortari sana doctrina. Ille enim potēs est, qui nō solū verbis se etiā vitæ bonæ exēplo prædicat, quoniā peccatori dicit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentū meū per os tuū, quia. f. prædicātes sermonē efficacē nō habēt, si operib. verbis cōtra dicāt, quapropter Greg. moralitū 30. tūc inquit sermo est viuus & efficacē, cū predicator in vita pura, sanctus atque perfectus est sicut fuit Stephanus, de quo Act. 9. dicitur, quod nō poterāt resistere sapientiæ & spiritui, quo loquebatur. Itē li. 10. ecclesiasticæ historiæ c. 30. legitur quod cū sancti patres olim cōuenerēt ad cōsiliū Nicænū, ibi philosophi disputationes & dubia mouebant, a tantū quod maximū fuit spectaculū, maximā que cōgregatio auditoriū, nec poterat quidā philosophus ibi existēs ab aliquo cōcludi, sed vt ostenderet Deus, quia non in sermone regnum Dei, sed in virtute cōsistit, quidam ex confessoribus simplicissimæ naturæ vir, & nihil aliud sciēs nisi Christū Iesum, & hūc crucifixū, inter ceteros auditores episcopus aderat, qui cū vidisset philosophū insultantē nostris, & callida se disputationis arte iactantē poposcit ab omnib. velle se paucis cū philosopho semocinari. Tum verò nostri, qui simplicitatē viri, & imperitiā in sermone duntaxat nouerāt, ceperūt pauere, & velut pudorem quēdā pati, ne forte apud callidos homines risui efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamē senior, & hinc mouit sermonis exordium. In nomine inquit Iesu Christi philosophie audi, qui vera sunt. Deus vnus est, qui fecit cælū & terrā, quique homini, quē de terrē limo formauerat, spiritū dedit, & vniuersa que videntur, & que nō videntur, virtute verbi sui creauit, & spiritus sui sanctificatione firmavit hoc verbū ac sapientia, quē nō solum dicimus, humanos miseratus errores, ex virgine nascitur, & per passionem mortis à perpetua nos morte liberauit, ac resurrectione sua

nam

nam nobis contulit vitam, quem & expectamus iudicem omnium, quæ gerimus esse venturū. Credis hæc ita esse philosophiæ? At ille velut si nunquam vllum sermonem contradicēdi didicisset, ea obstupefactus virtute dictorum mutus ad omnia, hoc solū potuit respondere ita sibi videri, nec aliud verū esse quā quod dixerat, itaq; ille qui à nullo cōstringi poterat per humanā scientiā, à simplicissimo viro conclusus est Ex quo patet, quod vitæ sanctitas, & non intellectus ingenio sitas verbum prædicantis efficacē reddit, cæterum eodē libro c. 2. legitur, quod mulier quēdā captiua fuit apud gentem Hiberorum, quæ in sua captiuitate sanctissimā vitā ducebat. Accidit tamen. vt adolescens quidā ægrotaret, cuius mater per singulas domos ibat remediū petēs. Ad illā igitur captiuā cū venisset, interrogauit an remediū pro suo filio sciret, quæ respondit quod aliud remediū nesciebat, nisi quod Christus, in quem crederet, ipsum sanare poterat. Oratione igitur fusa, infans sanū reddidit, cuius mater miraculum per totum regnū promulgauit. Regina igitur hoc audiens eum in hirma esset ad prædictā captiuā accessit, & fusa oratione, sanitatē accepit in nomine Iesu Christi. Quapropter regina Christū verum Deū esse suo marito & omnibus nunciavit. Cūaque rex cōuerteret, dixeret, accidit vt in venationē tenebris maximis esset. Christū igitur inuocauit diceēs O Christus, si Deus es, me nūc libera, & protinus luce clarescente, liberatus, & cōuersus est. Ecclesiam igitur ædificari fecit, & ad cōstantianum vt sacerdotes mitteret, scripsit, quod & fecit. Cūque columna quēdā ecclesiæ humana virtute cleuari non posset, prædicta captiua oratione impetrāuit vt cleuaretur, ex hac ergo historia patet, quod sanctitas vitæ plus facit ad conuersionē quā scientiæ ingeniositas, vnde Isaiē 50. Super mōtē excelsum ascēdit, qui in sanctis operibus viuunt. Ille enim euangelizat, qui in sanctis operibus viuunt. Ille enim euangelizat, qui diuinum verbum prædicat. vnde Ezech. 1. Speculatorem dedi te, qui in alto conspicis.

De scholasticis. CAP. X.

Licet omnia scire bonum sit, diuinæ tamen veritati potissimè intendendum est, quia nec fallit nec fallere potest. Legimus enim Genes. 16. qualiter Abraham ancillam dominæ subiecit, sic omnes humanae scientiæ diuino scrutinio debēt ancillari. vnde Aug. libr. 2. de doctrina Christiana sic inquit. Homo qui quid extra sacra scripturā didicerit, si noxiū est, ibi dānatur, si vile est, ibi inuenitur, vnde idem epist. 3. Nullæ literę cōparādæ sunt duobus præceptis dominis, in quibus omnis ars. Ibi n. physica; quia Deus est causa omnium naturarū, ibi ethica, quia nō nisi diligendo Deū vita bona famatur, ibi logica, quia Deas lumen est animæ, ibi salus repp. quia nisi dominus custodierit ciuitatē, frustra vigilat qui custodit eā. Ideo ipsa sacra sapientia Prou 8. inquit. Audite quoniā de rebus magnis locutura sum, & aperientur labia mea, vt rectē prædicent, veritatem meditabitur guttur meū. Hæc enim dat intellectum paruulis. vnde Sap. 7. Optati inquit, si sapientiam, & datus est mihi sensus inuocati, & datus est mihi spiritus sapientiæ. In hac autē sapientia teste Hugo. in didascal. parte 3. In proprio in

genio non est cōfidendū, quia potius oratione quā studio acquiritur, vnde Matth. 11. Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, vnde Cassianus in collationibus patrum. Cupiēs inquit ad notitiam scripturam pertingere nequaquam debet suos labores commentariis impendere, sed omnem industriam mētis & intentionē cordis erga emē dationem vitiorū detinere, quibus expulsis, scripturarum sacramenta contempletur sicut ab oculo purificato colores cernuntur, narrat etiam Cassiodo. li. de iusti. scripturarum, quod cum explanationem cuiusdā quæstionis inquireret, septem diebus & noctibus in oratione perstitit, quousque Deo reuelatē cognouit. Huiusmodi igitur sapientiæ studium bonis operibus potissimè exercetur. vnde Hugo vbi supra. Bene inquit scripturam audit, qui ea, quæ audit, opere cōplet, vnde lib. 9. historiæ tripartitæ de quodam abbate legitur, quod cum audisset versum illum psal. Dixi custodiā vias meas, &c. Tunc amplius noluit audire, dicens, sibi sufficere, si quod audierat, posteradimplere, vnde anno vitæ suæ 49. Interrogatus si prædictū versum didicisset, & compleuisset, respondit, quod vitæ cōplere potuerat. Non ergo in magnis difficultatibus, sed in bonis operibus sacra scripturę studiū versatur. vnde Ecclesia. 82. Piæ agentibus dedit Deus sapientiam. Quis enim tam est stultus, vt eum dicat sapientem, cuius vita mala est dissoluta & enormis? Omnis enim dissolutio ex insipiente radice manat. Ille igitur sapiens putandus est, qui sua opera sapienter dirigens ea facit, quæ sapientem facere decet. Nā iste est fructus veræ philosophiæ, scilicet bene loqui secūdū suū statū, & cōsequēter bene viuere, vt dicit Apuleius libr. de Deo Socratis. vnde Aristippus philosophus cuiusdā tyrāno intetroganti, quid istud studium philosophiæ proficeret sibi, respondit. Vt inquit cū omnibus hominibus securē intrepidēque sciā fabulari. Nā Apostoli populū Dei sic cōuerterunt, quia vnum quēque secūdū suū statū docuerūt, nūc dominis, nūc seruis, nūc patrib. nunc filiis, nunc vxorib. veritatem suadētes. vnde ad Ephē. 5. Viri diligite vxores vestras, & ibidē 6. Filij obedite patribus, serui obedite dominis. 1. Pet. 2. Serui subditi estote. & ibidē. 13. Mulieres subdite sint viris suis, & 1. Ioā. 2. Scribo vobis patres, scribo vobis adolescentes, scribo vobis infantes. Insuper gentiles conformiter fecerunt. vnde Pompeius li. 8. & Policrates libro 7. cap. 7. pariter narrant, qualiter Pythagoras audiens urbem Crotoniorum esse dissolutam, venit vt doceret, itaque alio affatu viros, alio quoque matronas hortabatur, vnicuique veritatem prædicans. Itaque secundum statum diuersitatem leges & mores descripsit. Ratione igitur potiori diuini verbi predicator animo valido veritatem detegere debet. Sed plurimi suis abditis proximis detrahunt, quorum peccata corrigere vbi fas est, negligunt, ibi loquuntur, vbi tacendum est, nam Eccles. 32. Vbi non est auditus, non est fundas sermonem. Congruit ergo loquendi tempus, & locum explorare. Vnde primo saturnium legitur, quod Socrates orator Græcus in conuicio existens, rogatus fuit, vt de fonte suę eloquentiæ aliquid proponeret, qui rennuuit, dicens, Nichil inquit tam gratum philosophiæ, sicut loci &

R 2

temporibus aptare sermones. Vnde Eccl. 1. 1. Prudentia statuta ponderatur, quia scilicet loquendum est iuxta exigentiam locorum & personarum, Valerius li. 6. c. vlt. narrat de Xenocrate. Qui cum gratis eloquii mores astrueret, vidit quendam superuenientem, cuius crimina grandia erant, & ideo materiam de qua loquebatur prætermisit, ut peccata illius detestari posset. ideo Eccl. 27. dicitur. Cum viro irreligioso de sanctitate tracta, & cū in iusto de iustitia. vnde Sen. epist. 13. dicit quod talis debet esse philosophus, ut ad ipsum veniens semper aliquid ferat, & in aliquo meliore sit. Potius igitur verbo prædicantis profectus debeat haberi, quoniam sicut dicitur ad Cor. 2. Sermo meus & prædicatio mea non est in persuasibilibus humane scientiæ verbis, sed in diuinis eloquiis.

¶ Finit liber octauus.

LIBER NONVS, QUI EST DE statu principum & nobilium, & habet vingintiquatuor capitula, cuius primum est de clementia principum.

Clementiam habere debet principes maximè ex antiquorum. Narrat enim Vale. li. 8. c. 1. de Sergio Galba, qui propter homicidium morti condemnatus erat, & cum proximus morti esset, iudici dixit. Meam inquit nõ recuso mortem, sed meos desseo paruulos, quos tibi recomendo. Misericordiam ergo obtinuit pietatis causa. Ita quoque innocenti veniam non impetrauit, ubi pietas periculis indulgenti fecit. Narrat etiã de quodam, qui libidinis causa condempnatus erat, sed veniam impetrauit, eo quod suam impudicitiam sponte declarauit. Beati igitur misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequantur. Mar. 3. narrat etiam Aug. 8. de ciui. c. 10. de quodam, cuius nomen Orestes, qui morti condemnatus erat, & homicidio reus habebatur iudicantibus tamen. 12. diis absolutus à sententia sex illorum 12. Deorum, qui venerantur apud Athenienses, quibus lex erat, quod si voces iudicum erant æquales tunc absolutio iustitiæ præponebatur. Si igitur gentiles Deum non cognoscere, indulgere studuerunt, merito & potius Christi iudices hoc facere debent, ut scilicet potius indulgentiam quam rigorem exerceant. Veruntamen iudices prælatique plures fauor vel ira seducit, causas subditorum non discutit, sed cum rigore suæ temeritatis subditos affligunt. vnde narrat Aug. 6. confessio. c. 11. De Al. pio collega suo, quomodo apud Carthaginem fuit deprehensus de furto, licet sine causa, accidit tamen diligenti discussione facta, quod immunis inuentus est, & innocens, puero quodam reuelante, qui furtum commiserat, repertus est, & concludit idẽ Aug. Non arbitrator enim aliam ob causam Deum hoc permisisse, nisi ut vir ille scilicet Al. pius, qui tantus futurus erat inciperet discere, quod non de facili iudicandus est homo, vnde de seipso narrat, quod assistendo iudicio, prælati æquitatem cuiusque potestati iuxta præceptum domini Exo. 23. Nec iudici plurimorum acquiesces, scilicet, ut à vero deus, & ibidem. Non de-

clinabis in iudicio pauperis. vnde Leui. 9. Non iniuste iudicabis, & subditur. Noli facere iniquum aliquid in iudicio, sed omnia in regula, pondere, & mensura, ideo iniunxit beatus Ambrosio Theodosio imperatori, ut ante 30. diem nullum condemnaret morti, quia non ex libito, nec ad libitum procedendum est, nam à domino Gen. 28. dicitur. Cum esset clamor Sodomitum venit coram eo, non tamen statim condemnauit, sed ait, descendam, & videbo, & c. quia scilicet cum magna de liberatione iudicandum est, & nõ cū ira vel furore. Sapientia 12. Et tu cum tranquillitate iudicas. Ita quidem viri iustitiam Dei nõ operatur, Iacobi 1. vnde Seneca li. 1. de ira narrat de quodam iudice tyranno, qualiter tres milites innocentes propter iram suam condemnauit. Primum enim condemnauit, quia redierat sine suo commilitone seu socio, imponens ei, quod illum interfecerat. Præcepit ergo cuidam militi, ut eum ducerent ad locum supplicij. Cūque tamen eum duceret venit commilito seu socius eius, qui ad supplicium ducebatur, & tunc ad iudicem rediit, ut ille excusaretur, quod videns iudex iratus est, primoque militi dixit te iubeo interficere, quia semel condemnatus es, secundo autem dixit, quia causa damnationis tui commilitonis fuisti, similiter te iubeo interficere, tertio dixit, & te iubeo occidere, qui iussus occidere, præcepto nõ paruisti, deo 1. sidorus 3. de summo bono c. 25. Iudex inquit iracundus examinet iudicij intuitu nõ valet, quia taligine furoris excæcatus non videt. Vnde Aug. epist. 35. ante finem concludit dicens. Non debet inquit iudex vendere iustum iudicium aut detestari verum iudicium, licet vendat aduocatus iustum patrocinium & iuris peritus verum consilium. Illi enim inter vtramque partem examinis adhibentur. Isti verò ex vna parte consistunt. Nil ergo turpius, nil sordidius, quam iudicium vendere, ut ponit Aug. 7. confessionum. Nam iudicium si fiat ad precium sordibus comparatur, ut ait Policrates. 5. li. c. 2. quia cum iudex sit famulus iustitiæ, si igitur iustitiam vendat, suam dominam precio exponit. Veruntamen illud Iosue 3. verificatur.

Puellam inquit venderunt vino, ut biberent scilicet iustitiam, sed qui emit non lætetur, ut dicitur Ezechielis 1. quia venditor & emptor peccant. Tales enim figurantur Numeri 22. in Balaach, qui corrupit Balaam muneribus, & excæcavit. vnde Petronius sic ait. Quid faciunt leges, ubi sola pecunia regnat, aut ubi pauperas nullo iure vincere potest? lam igitur iudicium nihil est, nisi publica merces. Quapropter Tullius libro 3. officiorum dixit, quod à maioribus hoc accepimus, ut contra iustitiam nil agamus, maiores enim prædecessores vocantur. Vnde A. Gellius lib. 5. de imagine iustitiæ narrat qualiter Chrysiptus os & oculos iustitiæ vultumque seuerum depinxit, verbãque veneranda colorauit, & sequitur. Forma virginali aspectu vehementi sine formidine eam intronizauit quia scilicet iudices formidare non debent, quin iustitiam agant, nam Valerius lib. 6. c. 3. de Cambise narrat qualiter fuit per eum iudex quidam excoriatus, eo quod nullam iustitiam fecerat & super eius pellem filium tanquam iudicem sedere iussit. Facienda est ergo iustitia à maxima tamen decenti pietate, sicut Iosue fecisse legitur.

De bonis principibus.

CAP.

CAP. II.

Principes sunt constituti, ut populum foueant & protegant. Vnde Moyses orabat, ut Deus prouideret hominem super multitudinem populi, qui posset exire & intrare ante eos, ut dicitur Numeri 37. Olim enim non generaliter sed merita eos sublimabant, quia bonis & non tantum generosis principatus debetur. Nam Quintus Cincinatus cum propriis manibus coleret terram, factus fuit consul, itaque ab aratro vocatus est ad dominium, & cum suo consilio historia adepta fuisset, ad pristinam paupertatem reuersus est, ut narrat Aug. 5. de ciui. Dei. 8. Non igitur dominandi ambitio sed succurrendi atque regendi auiditas principibus adhære debet. vnde Valer. li. 4. c. 4. de Atilio narrat, qualiter ab aratro vocatus est ad imperium Romani populi suscipiendum, & ideo de tempore illo dicit, quod patriæ rem vnusquisque nõ inã augere properabat, pauperq; in diuite imperio, quã diues in paupere conuersari malebat. vnde Soli. li. 5. c. 4. loquendo de populo cuiusdã infulz. Populus inquit elegit spectatum moribus, & inueteratum clementia. Nã de regibus Israel dictum est, reges Israel clementes sunt. Nunquid Iosue clemens non exiit. Nunquid tamen qui dominantur tyranni non sunt, & suæ fortitudini dominia, quæ obtinent, & non Deo ascribunt nihilominus omnis potestas à domino Deo est, ut dicitur ad Romanos 13. & Ioan. 19. dicitur. Non haberes in me potestatem, nisi tibi datum esset de super. Sed nunc verificatur illud Osee 8. Ipsi regnauerunt & non ex me, principes extiterunt scilicet mali, quorum tamen dominia diuinæ ordinationi non sunt imputanda, sed subditorum prauitati, iuxta illud Iob 34. Ipse regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi, & Osee 13. Dabo tibi reges in furore meo. Si ergo nunc populus peccat, non mirum, si principes impius regnat. Nam principes impij sunt, qui cupere debent, tantummodo rapiunt, muneribusque iustitiam peruerunt, & qui positi sunt in defensionem populi, ipsi offensam inferunt, cuius oppositum Romanos nobiles fecisse legimus, ut narrat Pompeius li. 18. quod cum Cyneas Romam fuisset missus à Pyrrho, ut pacem confirmaret grandia munera secum tulit, sed suscipere volentem neminem inuenit. vnde Romani iudices ostia claudebant, ne cum muneribus qui intrare posset. Similiter etiam narrat Valer. li. 4. c. 3. & li. 8. c. 5. de Pyrrho, qualiter partem agri ex consensu omnium sibi oblatam refutauit dicens, Virtutis gloriã magnitudine prædæ minui. Sed quid dicemus? nam teste Seneca. epist. 18. Reges Parthos non poterat quis salutare sine munere, & tamen ecclesiastici 20. dicitur. Quoniam pecunia & dona excæcant oculos iudicum, ideo propheta inquit. Qui munera super innocentem non accepit, semper habitabit in tabernaculo tuo. vnde Greg. moralium 9. Tres sunt inquit acceptiones munerum, ad quas ex fraude festinatur. Nã accipi solet à corde gratia, ab ore gloria, à manu pecunia, à quibus iustus debet excutere manus, & idem in registro libro 2. Encenia inquit vestra sanctitatis accipere nolui, quia incongruus est à pauperibus, quicquã accipere. vnde Salustius narrat, qualiter Romanam cupiditatem verba est, & ideo ipsam cito perituram annunciauit, de qua Iuuenalis. Omnia inquit Romæ

Summa de Exempla.

cum precie fluunt. Attendant igitur principes, ut nõ propriam commoditatem, sed rei publicæ utilitatem intendant, quia teste Augustino super Math. 10. Gentiles olim ob amorem reipublicæ filiis propriis non pepercerunt.

De misericordia & pietate principum.

CAP. III.

Cum principibus sit commissum vniuersi regimẽ, expedit ut membrorum defectibus compati discant, alias enim respublica diuturna esse non potest. vnde Ouil. de tristibus, Si quotiens peccant homines, sua fulmina mittat Iupiter, ex quo tempore inermis erit, quæ verba sonant, principem debere miseri, vnde & veteres clementes extiterunt. Narrat. n. Valer. lib. 5. c. 1. quod Marcus Marcellus hostes suos Syracusanos cepit, inter quos fuit vnus, qui erat dirissimus, quẽ intuens Marcus, & considerans suũ infortunium à lachrymis abstinere nõ potuit. Narrat etiam qualiter Cæsar aspiciens caput Põpei inimici sui, lachrymas edidit. vnde Seneca. Magnarum virium est, offensam negligere, & Boet. Maximum genus vindictæ est, posse vl. cisci, nam sufficit posse. Item Valerius vbi supra narrat, qualiter Cæsar audita morte Catonis æmuli sui, doluit, & patrimonium suis liberis incolume referuauit, ipsosque fouit, & protexit. Hoc etiam recitat Aug. 5. de ci. Dei. c. 9. vnde Virgili. in 6. li. Aenei. Tu regere imperio populos Romane memento. Parcere subiectis, & de bellare superbos, & alibi. Sit piger ad penam princeps, ad præmia velox. vnde Solinus de Cæsare dixit, quod clementia potius, quã armis vicit. Item Valer. li. 5. de Alexandro narrat, qualiter videns in suo exercitu militem antiquum, frigoris tempestate afflictum, sibi compassus, propriis manibus cum accepit de sua sede sublimi descendens, & in sua sede eum posuit, & ideo Iacobus in sua canonica ait, Iudicium fiet sine misericordia illis qui non faciunt misericordiam, vnde veteres clementes extiterunt, quia sicut narrat Valer. li. 5. c. 1. Marcus Marcellus clementissimus fuit. Nã cum multos Syracusanos captiuos haberet, ipsosque afflictos videret, flere cepit præ nimia cordis tristitia, quam habebat de eorum infortunio. Insuper Virgilius lib. 6. Aeneidos narrat, quod Aeneas piissimus fuit, sic dicens, Tu regere imperio populos Romane memento, hæc tibi artes erunt, pacique imponere morem, parcere subiectis, & de bellare superbos. Item in historia Romanorum legitur, quod Titus tantæ clementiæ erat, quod omnibus prodesse cupiebat, nullique nocere studebat. Item Valerius lib. 5. ca. 1. recitat, quod Põpeius regem Armeniæ cum cepisset, qui tamen contra Romanos multa mala gesserat, ac etiam Meritidatem Romanis infestissimum suis viribus protegerat, ipsam regem Armeniæ nihilominus benignè suscepit, & diadema, quod de capite suo abiecerat, ei imposuit, atque in pristinam fortunam restituit, iudicis quæ pulchro esse, reges facere, sicut vincere. Quapropter Seneca. de clementia capitu. 5. dicebat. Nullam rem magis quã clementiam, principes habere decet. vnde libro eodem, capitu. 5. narrat de quodam, qui diebus cunctis vitæ suæ semper studuerat qualiter

R 3

Sopholog. Sapientia

de hostibus suis vindictam habere posset, cumque ta-
men contigisset semel, quod hostem vincere non po-
terat, a sua vxore consilium petiit, quid facturus es-
set. Ipsa autem respondit, quod more medicorum fa-
cere deberet, nam medici experti dum vident, quod
vna medela non proficit, aliam contrariam tribuunt.
Sic pariter ipsa dicebat viro suo, quod diceret, vt ce-
raret, si clementia sibi proficere posset, ex quo vindi-
ctam exercere non poterat. Nil inquit cum crudeli-
tate hucusque profecisti, nunc igitur tenta quomodo
cedat tibi clementia.

His igitur dictis, vir ille gauisus fuit, & laeto animo
inimico suo peperci, quem exinde amicum suum fide-
lissimum inuenit. Patet ergo, quod utilior est clemen-
tia crudelitate. Nam inimicum vincere, si laudabile est,
laudabilius tamen est, sine inimico viuere, maximèq;
laudabile est, inimico indulgere. Ideo concludit ipse
Seneca. li. pra. allegato c. 10. quod licet apes aculeum ha-
beant, Rex tamen aculeo caret. Clementia igitur vir-
tus est, quae principi debetur, ideo Christus Luc. 6.
dicit. Estote misericordes, sicut pater vester caelestis
misericorsus est. Tradit enim Policeratus lib. 5. c. 6. quod
Plato suis discipulis saepius dicebat, Cum inquit pote-
stas scuit in subiectos, idem est, ac si pupillum tutor
persequatur. Sicut ergo tutor erga pupillum esse de-
bet clemens, sic viri alicuius potestatis debent subdi-
torum fauere iuri. Naturalis enim est, vt animal, quod
est potentius, etiam sit clementius. Nam catulus ab hin-
nulo nil patitur, leo etiam homini prostrato indul-
get. Vnde Vegetius li. 4. c. 4. narrat quod Philippus mu-
lierculae cuidam pauperulae intantum miserus fuit,
quod licet ipsa verbis eum offendisset, nihilominus
de facultatibus suis secretissimis eam recreauit. Quae
obrem multum rationabiliter Seneca. 1. de clementia 4.
c. ad clementiam hortatur dicens, Liber vt clemens
sit, qui vult Deos sibi esse clementes, vt talis sit vnus-
quisque, quales vult sibi esse Deos.

Quomodo principes debent colere Deum & ecclesiam.

CAP. IIII.

Sicut narratur in historia tripartita li. 1. Constanti-
nus factus Christianus, cultum diuinum intantum
dilexit, quod tabernaculum ad instar ecclesiae factum
secum deferri iubebat. Cui sacerdotes & ministri ec-
clesiae assistebant, precibusque intendebant; Romano-
rum quoque diuersae cohortes, eius exemplo simili-
ter fecerunt. Varium tamen diei secundum diuersas
opiniones elegerunt, vnde sacerdotes & diaconi diem
dominicum coluerunt, Alij vero foriam sextam pra-
tulerunt, quia in ea dominus passus est, vnde apud Ro-
manos sexta sexta prius celebrabatur, nec rationabili
causa hoc casu, quia sicut narratur vbi supra, Consti-
tinus in virtute crucis, multas viatorias obtinuit. Na-
cum praeliaturus esset, quasi in somno constitutus vi-
dit signum crucis in caelo, angelisque dicentes. O Gon-
stantine in hoc vinctus, & ex tunc signum crucis iussit
praferri ante se tanquam vexillum signum, victori-
ale, hoc etiam habetur li. 10. ecclesiasticae historiae c. 19.
vbi dicitur, quod in dextera sua gerebat signum crucis ex
auro factum. Non mirum ergo, si Romani feriam sex-
tam, antequam diem dominicum diu coluerunt. Quia
tamen in resurrectione consummatio facta fuit non

strae redemptionis, ideo ecclesia diem dominicam co-
lendam ordinauit. Nec tamen illi colunt, qui iocis infi-
sunt, seu qui ocio torpent, sed illi tantum, qui bonis
operibus orationibusque insistant. Posco igitur, vt at-
tendamus, quanto studio praedecessores nostri dies
celebres coluerunt. Narratur enim in historia triparti-
ta li. 20. quod Theodosius apud Thessalonicam ciuitate
ferè septem millia hominum iussit occidi, eo quod indi-
gnatus erat, quia suos quosdam iudices lapidauerat,
hoc tamen peracto ad Mediolanum regressus, eccle-
siam ingredi voluit, cui occurrit deforis beatus Am-
brosius, ipsum ingredi non permisit, dicens, non lice-
re tantae necis auctorem ad sacra limina ingredi, vn-
de sic eum alloquebatur. O imperator attende, quia
dominus vnus est rex omnium, & creator, quibus igi-
tur oculis aspicias domini templum, aut quibus pedi-
bus calcabis sanctum illius pauperculum? qualiter ma-
nus extendes, de quibus sanguis iustus adhuc stillat.
Quomodo his manibus sanctum domini corpus sus-
cipies? vnde subdit, Fortè enim recognitionem pec-
cati prohibet potestas imperij, decet tamen, vt ratio
vincat potestatem. Recede igitur, tuamque non qua-
ras augere iniquitatem. His igitur sermonibus obe-
diens stendo ad regalia remeauit, cumque tamè octo
mèsi bus ecclesiae ingressu priuatus fuisset, dièscque na-
tuitatis saluatoris propinqua esset, tunc Theodosius
lachrymis, & gemitibus feruentissimè iugebat dolens,
quod tantè diei cultui assistere non valebat, sed cum
tantas lachrymas vidisset Rufinus suae militiae prin-
ceps, causam tanti gemitus inquisit, cui Theodo-
sius, Tu inquit Rufine iuges, & ego lamenteor. Nam
meis seruis te pla aperta sunt, me autè exorante ingre-
di prohibetur. Rufinus autem apud Ambrosium exhi-
buit se intercessorè sed nil obtinuit. Theodosius autè
lachrymis & precibus sibi vniè dari meruit, & in cun-
ctis tanquam filius ecclesiae sponte obediuit. Ex hac igi-
tur historia discat fidelis, quantum fuit Theodosio cul-
tus diuini dei derij, quantum diè celebrè venerari peti-
uit, quante obedientie extiterit, & ideo dominus sibi
benedixit, & in Dei virtute inimicos suos superauit,
vt narratur vbi supra c. 26. Decet igitur principes Deum,
& ecclesiam colere. Nam veteres cum omni genere misero-
rum Deos suos colebant, qui tamè dii inuoliti, nulliusque
potestatis erant. Potius igitur Deum verum tenemus vene-
rari. Narrat enim Vale. li. 3. c. 3. quod Alexandro sacrificia-
te, astabat ei vnus tartibularius, in cuius brachio car-
bo ardens delapsus est, quo & si ita vrebatur, vt adus-
ti corporis eius odor ad circumstantium nates perueniret,
tamè & dolore silètio pressit, & brachium immobi-
le tenuit, ne sacrificium Alexandri aut cœussio tartibulo
impediretur, aut ediro gemitu, regias aspergeret aures.
Ecce quantum zelus ad diuinum cultum. Attendamus
insuper qualiter David licet occuparetur 12. regnis,
Nihilominus tamè septies in die laudes Deo refunde-
bat, vnde dicit in psalmo. Septies in die laudè dixi tibi
super iudicia iustitiae tuae. Item refert Cassianus de
be. Antonio, qualiter tota nocte orabat, & cum sol ori-
retur mane, dicebat. O sol cur me impedis ab huius
veri luminis claritate? nam tota nocte in cōtemplatione
steterat. Item de beato Eusebio legitur, qualiter è ves-
peris sabbati vsque ad solis ortum diei dominicam
mobiliter manibus exiens permanebat,

Ex

Ex quibus omnibus concluditur, quod diuino cul-
tui insistendum est, maximè cum beneficia suscepi-
mus. Vnde Greg. in homel. Cum, inquit, augentur do-
na, rationes etiam crescunt donorum. Tanto igitur
humilior, & ad seruandum Deo promptior debet ef-
se ex munere, quanto se obligationem esse conspicit
in reddenda ratione.

De moribus Principum.

CAP. V.

Nobiles sic nuncupari non merentur, nisi bonis
& honestis moribus floreat, quia teste Cassio
do. epist. 9. Decet quemque honorem quem ge-
git nomine, moribus exhibere. vnde Tul. Philip. 1. Nos
nobiles quidem spectare decet non pecuniam, neque
opes violentas, sed charitatem ciuium, & gloria con-
cupisci quia teste Cassiod. epist. 3. Conuentus sapien-
tiam dignitas est imperantium. Erubescat igitur tem-
poris huius nobiles, quibus mos est ex sua nobilitate
peccandi sumere audaciam, vanamque iactantiam
ex suis parentibus promulgant, eo tamen pacto, quo
parentes eorum sua virtute nobilitatem incepterunt,
eo pacto isti sua vitiositate nobilitatem terminaue-
runt. Exedit enim, teste Sidonio in suo epistolari, li.
5. Nobilem esse sine superbia, sine inuidia, potentem,
sine superstitione religiosum, sine iactantia literarum.
Nunc autè filij nobiles se putant, qui factum suis in-
cessibus monstrant, habent enim calceos acutos, vt in-
gressibus ambulare discant, ferunt dextrocheria, ar-
millas, & ornamenta, & vestium varietatem, atque di-
uersitatem excogitant. Non sunt tamen arguendi ex
honestate, sed poposa vanitate. Cur enim diuitias ob-
tinent, nisi vt regant? sed, regere quomodo poterant,
si se ipsos regere nequeant? Dicit enim Socrates, quod
qui multarum rerum potestatem habet, primum pur-
gare conscientiam debet. Stultum est enim, vt impe-
rare quis velit aliis, cum ipse sibi imperare non possit.
& subdit, Age sic alienum, vt tuum non obliuiscaris
negocium, nullique imponas quod ipse pati non pos-
sit hoc exhibe quod tibi optaueris exhiberi, si bene
egeris, ipse tibi personae auctoritatem dabit. Quomo-
do igitur dicuntur isti principes, quorum ponus su-
perbia, quam patientia regnat, nec curant leges obser-
uare quibus alios astringunt, impune enim necant, stu-
prant, rapiunt, adulterantur, & similia facientes ana-
thematizant. vnde Cato ait, Patete legem quam tu ip-
se toleris. Si enim attendit princeps qualis eius voca-
tio fuerit peccare verebitur, cum sit datus populo non
tantum in dominum, sed etiam in exemplum. nam teste
Seneca, Principem peccare non decet cum possit,
praetorque non solum manus, & linguam, sed etiam
oculos continere debet. vnde Galterus Alexandreid.
lib. 6. Maiestas regia magni ponderis esse solet. & Qui-
quarto tristum. O qui nominibus generosis flores,
exuperas, ac morum nobilitate genus. Aduertant igitur
principes & nobilitatem moribus exornent, vt etià po-
tius virtutibus quod populi intendant. Nam superbia reges plu-
rimos sedecit, & forsitan adhuc capiunt. Plures namque
sunt, qui tanto tumore superbiunt, quod suis subditis loqui
dedignantur, turpèq; parat popularibus exhibere collo-
quiū. Narrat tū Vale. lib. 4. quod Publi. Vale. Cōsul Romā-
nus ad eum maiestatem populi Romani veneratus est, vt
merito Publicola cognominatus sit, & Eutropius re-

fert, quod cum Vulpus ab amicis redargueretur, eo
quod nimis communis esset, respondit egregie dicē-
talem imperatorem debere esse priuatis, qualem sibi
imperator priuatus optasset, quia igitur quilibet
imperator optat sibi propiciū, ideo debet ip-
se subditis propicius, & communis esse.

De vitis principum. CAP. VI.

Princeps est oculus plebis, qui cōtagiosus si fue-
rit, mox inficit. vnde Statius in theba. regna por-
ro cum scelere omnibus exiliis sunt grauiora. vnde
de Quin. c. 3. Hæc est inquit superiorum conditio, vt
quicquid faciunt, praecipere videantur, & Boet. 3. de
cons. imperante nequitia, virtus non solum premio-
cari, verum etiam sceleratorum pedibus subiecta cal-
catur, & Ouid. 6. de fastis. Sic agitur celsura, & sic ex-
pla paratur. Cum iudex, alios quod monet, ipse facit.
& li. 2. sine ti. Quod decuit reges, cur mihi turpe pu-
tem? & Ioue. 3. li. Omne animi vitium tanto consp-
ctius in se crimen habet, quanto maior qui peccat.
habetur. vnde in Prover. sapien. dicitur quod inferior
horretur quicquid peccat superior, & Claudia in ma-
iori. In commune iubet, si quid, censeturque tenendū.
Iussa prius tu fac, tunc obseruantur, æqui fit popu-
lus, nec ferre negat, cum viderit ipsum Auctorem pa-
rem sibi, componitur orbis Regis ad exemplum, nec
sic inflectens sensus Humanos. edicta valent, quam
vita regentis. Mobile mutatur semper cum principe-
vulgus. His igitur testimoniis. clare apparet, periculo-
sissima in principibus scelera fore. Eorum enim ex-
plo populus delinquit. vnde Cassio. epistola 3. dicit,
Sub iudice bono populum corrigi, porro inquit facile,
recti persuasorem innocens iudex, sub cuius praedica-
bili conuersatione pudet mores probabiles non ha-
bere. Sed prohdolor sicut planeta planetarum scilicet
sol eclipsatur, sic in principibus lumen honestatis ra-
rissimè cernitur. vnde Seneca. in Agamemnone. Non in-
trat regnum lumen, aut fides, sed precio vincitur, &
Ouid. li. sine ti. Curia pauperibus clausa est, dat cen-
sus honores. Inde grauis iudex, inde seuerus eques.
Idem de fastis 6. Regia res scelus est, & idem in episto-
lis dicit. Imperat heu populis, timida non imperat
ire. Possidet & vitis regna minora sui, quibus verbis
ianuitur regna delictis esse subiecta, & quanquam in
principe omne vitium sit graue, quædam tamen
grauiora sunt, quia teste Tul. lib. 2. de offi. Nullum vi-
tium est deterius auaritia, praesertim in principibus,
& rempublicam gubernantibus. Habere enim qua-
sui rempublicam non solum turpe, sed etiam scele-
ratum, & nefarium est. Rufinus in principe aud. tas se-
stinatæque præcepto nocet. vnde Suetonius lib. 2. de
12. Cæsaribus. Augustum redarguit, eo quod nil me-
lius festinatione arbitratus est vnde Salu in Auguri-
no. Animi cupiditas commune nobilitatis ma. u. est.
Ceterum turpis amor principi minimè congruit. vnde
Fulgentius li. 2. mytholog. arum, quamuis omnibus
libidinibus amor turpis sit, nunquam tamè deterior quam
in honorato. nam iupiter in signum conuersus cum Leda
concupuit, quæ peperit ouis, vnde tres nati sunt, Cæ-
stor Pollux, & Helena. Non ne. n. louis principes in-
telliguntur, & Leda à legendo dicitur, immundiciam
que designat. Omnis igitur principatus libidine ma-
culatur, vnde ferunt poetæ in huius rei testimonium.

R 7

signum esse plenum conuictis, ipso quoque clamante, aues tacent, Helena etiam discordia seminarium fuit. Et Castor malum exemplum nuncupatur. Polix verò à prodendo dicitur. Itaque omnis mali libido occasio est. Rursus principii summe impatientia nocet. vnde Statius in thebaidos primo. Gentiles subit fragor inuidia, atque parens odij metus. Sed nec ob hoc his vitis prælibatis, vt cõmuniter principes scelerantur. Nã auaritia, libido, impatientiaq; molestat. vnde de Petronius. Venalis populus, venalis curia primũ. Iã quoq; maestas auro corrupta iacebit. Vnde autẽ hæc procedant vitia inquiramus. Timendum est enim, te praorum societas ad prauitatem eos inclinet. Aliqui etenim satellites peccatũque pleni principes sectantur, vt placendo dixerunt. In hoc autem placere student quod crimina suadent. Hic comparantur animalibus quæ ferentibus non hominem, sed prædam iuxta illud Sen. de remedio fortuitorum. Mel muscæ sequuntur, eadæuera lupi, frumenta formicæ. Ista turba prædam sequitur, non hominem. Nempe familiares regum ipsos sæpius euertunt, iuxta illud Boetij. 2. de consola. Regum familiares regiam potestatem sæpius prosternunt. vnde Varro in suis sententiis. Amici inquit diuitum paleæ sunt.

De patientia & clementia principum.

CAP. VII.

Quanto quis in gradu est sublimiori, tanto ad misericordiam & clementiam existere debet. Romptior inquit ex Seneca. li. de clementia ad Nerone. Nullum inquit ex omnibus magis quàm clementia regem, aut principem decet. Apes enim aculeum habent, sed rex apum aculeo caret. Saluum regem clementia in aperto monstrabit, vnde & in expugnabile munimentum est amor ciuium. Quid inquit pulchrius est, quàm viuere in cunctis operantibus pacem? Verecundam etiam peccandi facit ipsa clementia regentis. Nec minus principii turpia sunt multa supplicia, quàm medico multa vulnera, remissũque imperant melius paretur. Natura enim contumax est, & facilius ducitur quàm trahitur. Attendat princeps igitur ciuibus ne recuset misereri, quia ipse venia undegere potest. Nam teste Tullio libr. 1. de officio. Nihil est laudabilius, nihil dignius placabilitate & clementia, quæ tamen ita probanda est, vt adhibeatur reipub. sera seueritas, sine qua ciuitas administrari nõ potest, & idem Tull. Philippi. 2. Præsidium inquit charitate & beneuolentia ciuium oportet esse septum, nõ armis. Discant igitur milites, reges, & principes misereri, & iracundia veneno non intumescant. Ipsi nempe mæstos debent consolari. Periculum ergo est si eorum iracundia alios prouocet. Nam si turbatio occasionem habeant posco, vt differant, iuxta illud Galteri Alex. lib. 1. Vindictam differ, donec petrus secat ita, nec meminisse velis odij post verbera. Nam teste Ouid. 3. tristium. Quanto quis maior, tanto placabilis iræ. Et faciles motus mens generosa capit, itaque ignobilitatis signum est saepe irasci. Et de difficultate recte iudicat ille, cuius mentem iræ possidet. Vnde Tullius in primo de officio. Nunquam in-

quit qui iratus ad puniendum accedit, mediocritatẽ illam tenebit, quæ est inter nimium & parum. ideo Seneca in troade. Quo inquit plura parienter feras, & li. primo de clementia idem Seneca. Rex læsus animum in potestate habeat, longèque sit exorabilior in suis iniuriis quàm in alienis. Nam quemadmodum magni non est, sed qui quod alteri donat, sibi detrahit, ita clementem eum non facit alieni doloris tolerantia, sed proximorum stimulorum patientia, magnique animi est, iniurias in summa potentia pati, nec quicquã gloriosus est principe impune læso. vnde Galterus in Alexandreidos lib. 1. Instabile est regnum, quod non clementia firmat. Animaduertant quæso domini, & principes homines ipsos esse, nec etiam propriam naturã abstulit, cuius est misereri, & fratri proximo indulgere, vnde Terentius in Adel. vt homo es, ita mores geras, nam teste Claudiano in maiori. Sis pius in primis, nam cum vincamus in omni. Sola Deos æquat clementia nobis. Pax maiora docet, peragitur tranquilla potestas, quod violẽta nequit, & subdit, Nunquam libertas grauior existat, quàm sub rege pio. vnde Quintus libro 6. Regem ducumque clementia non in ipsorum numero est, quæ communia sunt, sed ingenio sitatem mentisque validitatem insinuat. His igitur testimonis clarè deducitur clementiam principii maxime congruere, qua talis sit, vt ne iustitiæ deroget, nec fauore gignatur, sed clementiæ superbia detrahit, quæ quorundam principum corda sic detinet, vt misereri & clementiam exhibere nolint, sed offensus, mox interimere omnes capiunt, sibi similes in natura homines, & proximos virtutibus forsã eis celebriores. Huius autem superbiæ atque impietatis nutritrix est ambitio, quia multi sola sibi non debita vsurpate præsumpserunt, eodemque pacto quo superbia eos in tro non lauit, impiè pariter regnare facit. Veruntamen principatus non debet ambitione obtineri, aut superbia possideri. vnde Galterus in Alexan. libr. 8. Tutius est non accendere, quàm post ascensum regredi. Vete res enim sapientes principatum potius recusarunt, quàm ambierant. vnde refert Seneca. 3. de beneficiis. quod cum Antigonus hostem sui patris superasset, nihilominus præmimum belli ad patrem transtulit, & subdit, Hoc est regium nolle regnare cum peccatis. vnde Vale. lib. 4. c. 1. refert Fabium officium consularis pro filio suo recusasse, multis tamen deprecantibus. & lib. 6. c. 4. refert de Manilio consulem historiam, qui consularum recusando inquit, nam si me gerere cum coegeritis, nec ego mores vestros ferre poterò, nec vos imperium meum perpeti poteritis. Non sic tamen istis temporibus homines principatum recusant, sed auidissimè quærunt, cuiusque occasione superbiunt & superbe regnant, atque sine clementia principant.

De ludis principum.

CAP. VIII.

Principes subditorum sunt exemplar. Ideo si ludorum vanitatibus intendant, si ludorum ineptorum enormitates adinuenire studeant, ipsorum porro familiares atque subditi cõsimilib. occupationibus, facilius occupabuntur, & se putabunt viuere sane, quã

ea facient, quæ suos dños facere viderunt. Quis taxillorum aut alearum ludos ita magnificauit? Principes & domini inconsulti hoc ferunt. Nec tñ reprobãdum est, si quis in honesto solatio spiritũ suum recreet: sed reprobatissima illorum est vita, quibus mos est, totũ vitæ suæ tempus ludis & stultiloquijs exhibere. Hi nocturnas vigilias amant, & ludorum vanitati fere vsq; ad fatigationem intolerabilem intẽdunt, sed cum die lucent, surgere debeant, vt populũ regant, & foueant ipsi somno tũc sunt dediti, & tandem ex vitæ dissolutione in maleficijs corporis, & animæ grauissimè decidunt. Rursus ij cum reflectionem superferunt, non de militari exercitio contendunt nec virorum illustrium acta commemorant, in exemplum, sed feruentissimo ineptissimòque desiderio taxillorum alearumque fortunis se committunt, quorũ occasione perituri, execrationes, & forsã blasphemias exprimunt, irascuntur, tristantur, itaque mens, quæ ex iocis recreari deberet, ludis talibus ineptissimis inquietatur. Ideo Seneca in Prouerb. dicebat, Aleator quanto in arte doctior, tanto est nequior, vnde fertur, quod Themistocles dicebat, Non decet magistratus ludis vacare, sed à quibuscunque leuitatibus debent animam arcere, ne resp. ludere videatur, aut ne relicta grauitate, petire possit. vnde Seneca. epist. v. Quid mihi lusoria illa ponis non est iocandi locus. Refert Aug. 8. de ciuit. cap. 16. quomodo cuidam Romano in somno dictũ fuit, vt ludi prohiberentur. & in sum. de casib. li. 1. dicitur, quod ludentes ad alear vel taxillos peccant, non solũ ludentes, sed etiam concomitantes, quia ibi sunt desideria lucrandi, voluntas spoliandi, mendacia, perituri, blasphemias, & huiusmodi, quoniam alea mendaciorum, & perituri mater est, vt dicit Polycrates lib. 1. Vnde de Chillo legimus, quod cum missus fuisset ad Corinthios, vt fœdus cum eis contraheret, inuenit duces & seniores aleis ludetes, idẽ abique veterbo reuersus est, dicens, cum taxillatoribus nolle contrahere societatem. Nempe reges & principes ludis leuibus insistere non licet, quia sicut narrat Polycrates vbi supra, Rex Parthorũ dedit talos aureos Regi Demetrio in signũ opprobrij, eo quod nimis leuis erat in morib. & iocis, vt igitur grauior efficeretur, talos aureos sibi contulit. vnde Chrysost. super Math. home. 6. dicit, quod Deus non dat ludere, sed diabolus. Si inquit, lusurimus ante certamen, tunc in certamine deficiemus. Nec tamen ludi honesti per hoc reprobatũ, quia teste Seneca lib. de tranquillitate, Philosophi sapientes ludis quandoque vacarunt, sicut Socrates, qui cum puerulis ludere non erubesceret. & Cato laxabat animum curis publicis fatigarum, & concludit ibidẽ, quod assiduus labor frangit vires. & dat exemplũ de agris, qui melius fructificant, si quietem interpositam habeant. vnde sicut somnus est necessarius, si tamen fuerit continuus, mora est, sic ludus honestus mætem disponit, si tamen fuerit assiduus, sensum hebetat. vnde de Cassianus lib. 7. Collationum, narrat de sancto Ioanne qualiter interdum se demulcebat, seu lætabatur, quod cum videret iuuenis quidam, mirabatur virum ita sanctum & senem hoc facere, cui sanctus ait, Quid, inquit, portas in manu tua? qui respõdit, arcum fero. cui Ioannes, Cur arcum semper tensum non habes? cui iuuenis. Ne, inquit, assidua curuatio vires e-

ius non minuat. Sic inquit Ioannes modica laxatio scilicet temperata lætitia homines meliorat, & vires fortificat.

De dominio principum, quomodo debet esse virtuosum.
CAP. IX.

Non debent putare principes, eorum imperia diuinis iussionibus preferenda. Nã à Deo acceptum dominiũ quod habent, & ineptissimè dominantur nec merentur principari, nisi quantum virtutibus præpollent, peruersorum tamẽ principum malicia tẽpore nostro præfidẽcium ita riget, vt dominari potius credantur peccadi licentia, quàm virtutũ præexcellẽtia. Hi enim principes peruersi id solũ habent dignitatis, quod fallax hominum opinio dedit, vt tangit Boetius. 3. de cõsola. c. 4. Attendant igitur principes, quoniam tẽtra dominantur corporibusque mortibus: cur igitur superbiunt, cur momentanea luce tumescunt? Refert enim Hieronymus epistola cxix. & Valerius li. vltimo ante finẽ, qualiter rex Xerxes prototius Asiæ armata iuuetute, quod intra cẽtũ annos eẽt obitura, profundere lachrymas fuerit coactus. & subdit ibidẽ Valerius, quod suã conditionẽ scilicet mortalitatẽ in aliena specie deplorare visus sit. Si enim aduerteret principes quanta est mundi principibus annexa calumnia, nunquã aut raro principari appeterent. vnde Ægesippus li. 4. narrat de Vespasiano qualiter cum esset in obsidione Hierosolymitana, audita fuerit noua quod Nero erat occisus. & ideo Vespasianũ milites in imperatore elegerunt. sed Vespasianus omnino tenuerat, verum milites omnino instabant, itaque minis mortis ipsum infestabant. Ille autẽ indignum se reputabat, sed milites suadebant, vt imperiũ acciperet, quia potius erat cura quàm honor. vnde Val. li. ix. ca. 2. narrat, qualiter rex quidã diadema sibi traditum diu conspexit, antequã capiti imponeret, dicens quod diadema magis faciebat hominẽ nobilem, quàm feliciẽ, quod scilicet si quis penitus cognosceret, quàm multis sollicitudinibus & periculis & miserijs esse: refert, nec humi quidẽ tollere vellet. Mirũ igitur, quod hæc mundana iure primogenituræ putamus, & celestia omnino negligimus. Nempe veteres principatũ nõ quærebant. vnde narrat Vale. li. v. ca. vj de quodã, qui cũ exiret portam ciuitatis, subito veluti cornua eruperunt capiti eius, responsumque est, cum regem fore, si in urbem reuertisset, sed reuerti noluit, quin immo ne illud accideret ipse sibi volũtarium ac perpetuum exiliũ indixit. In cuius rei memoria in prædicta porra ipsius effigies inclusa, & posita fuit. Ceterum Valerius li. 4. cap. 1. narrat de quodam Auroche qui cũ perdidisset Asiã regionem & quãsdã vicinas gentes, gratis egit populo Romano, quia modico regno uteretur. Nunquid etiam Io. vj non legitur, qualiter christus fugit in montem, quãdo cognouit, quod populi veniebant, vt eũ raperent, & regem facerent, super quo Chrysosto. homelia 21. Christus inquit, erudiens nos fugere mūdanas dignitates, atq; cõtẽnere ea, quæ scilicet temporalia deidere, futura adamare, modernis tñ tẽporibus omnes ad dignitates currunt, nõ tñ sapentiã aut virtutes quærunt, qui loquitur Bernar. 2. ad Eugeniũ. Simia inquit in tecto est, sicut rex fatũ in folio, vnde sicut turpitudine simiæ magis patefecit, quãto plus

ascēdit, sic homo indignus tāto fetidior apparet, quāto in gradu celsior. Quamobrem Augu. 9. de ci. Dei. c. 13. narrat, qualiter cōiūctæ erant ædes virtutis, & honoris, quæ pro dijs & deabus reputabantur, ad designandum quod vir honoratus per dignitatē vel per potestatem debet esse virtuosus. & ideo illæ ædes erant cōiūctæ, nec tamē repōnda est potestas seu hoīum dignitas, quoniam omnis potestas a dño Deo est, ut dicitur Roma. 13. Sed reprobandi sunt illi, qui sine meritis dignitates assumunt, aut in dignitatibus cum fuerint, se & alios peruersè regunt. & de modica gloria, quam habent, ne priuentur timentes, in nullis confidunt. Nam Tullius li. 3. de officijs narrat de Dionysio tyranno, qualiter barbitonifores timebat, ne ipsum interficerent, barbam eius si raderēt, ideo pilos barbe, cōburebat. narrat insuper de Alexandro quodā qui de vxore timebat. vnde antequā cubiculū ingrediētur, expoliari faciebat, an eius vxor gladium vel aliud instrumentū haberet, finaliter tamē ab ea interfectus fuit. Insuper Val. li. vltimo ante finē, narrat de Massinissa rege, qui cum dormiret, custodiam sui corporis nō hominibus sed canibus commisit. Hæc enim omnia contingunt, quia impij ad dignitates eleuātur, & vitæ huius exiguā gloriā superne felicitati anteponunt. Animaduertant autē illud ecclesiasti. x. Omnis potestas brevis vita. vnde Job. 24. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. Nā vita hominis est vapor, & modicū parens. Iaco. 4. & Isa. 4. Omnis caro fenu, & omnis gloria eius quasi flos feni. Rursus in principibus non solum superbiā sed etiam gulam cerno redarguendā, vbi autem gula regnat, nulla honestas sed dissolutio Castri margie semper comes est. Itaque ad nobiles maxime pertinere dignoscitur sobrietas, ex quo nobilium statui præcipue congruit honestas. fortassis tamē qui se nobiles dicunt, suā uocationem diuertūt. Qui enim sunt edaciores carnalibus, qui tamē de nobilitate se iactant? Potationes etenim serotinas habent, & mane suis sensibus nondum excitatis, popula petunt. Hæc autē non est nobilitas, sed ignobiliū vita, non ad vitā sed ad mortē uia. Talibus autem commensationibus, quorum occupatio in cibis, & potibus est, loquitur Isa. ca. 7. dicens, Vx qui potentes estis ad bibendum vinum, vnde Seneca epist. lxxxvij. narrat de quodam potente, qui maiore partē noctis in conuiuio exigebat, & fere die tota dormiebat. O quāta vitæ in discretio corpus suis commensationibus distemperant, & inquinant, & animā perdere non formidant. vnde Isa. v. Vx qui confurgitis mane ad ebrietatem festandam, & subditur, Cithara, & tympanū, tibia, & vinum in conuiujs vestris, & opus domini non respicietis. Hoc siquidē vitium habent maxime curiarum sectatores, qui iugiter prætermittunt salutē, cibis & potibus vacant. vnde Polycrates in prologo narrat, qualiter Socrates philosophus ea contemnebat, quæ aulicæ ambiunt, scilicet quæ curiales petunt. Quamobrem Tale. li. 9. ca. primo. Ventrem inquit distentum cibo sequitur voluptas genitaliū. Idem ponit Grego. epist. 37. Insuper Seneca de commensationibus ad Elimam sic loquitur. Miserafribiles, quorum palatum non nisi ad preciosas efecias excitatur. Non enim uiuit, qui libidini & somno uiuit. vnde Virg. Æneidos li. 1. Didonem redarguit, eo quod in conuiujs tepas detinebat, ideo di-

cebat. Infelix Dido logūmque bibeat amorem. Scribitur dicitur. Postquam prima quies epulis, mēsaque remotæ crateras magnos statuunt, & uina coruunt. Fit strepitus cecis, vocēque per ampla uolūtāt, & c. ex quibus colliguntur commensationum enormitates, in quibus suum paradysum spernant.

De tyrannide principum.

CAP. X.

Principes & domini cōstituti sunt, non ut dissipēt plebem, sed ut foueant, non & bona subiectis auferant, sed potius, ut quod habent benigne conferunt. sed pro dolor dominia quā plurima tyranni dem sunt, multique principes pauperes subditos opprimunt, & ut ipsos prætextu iuris confundere uideantur, prauissimas leges excogitant, quibus *Isa. x. dicitur. Vx qui condunt leges iniquas, & scribes inuentionem scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperem. vnde psalm. Sedet in iudicijs cū diuitibus in oculis, ut interficiat innocentem. Hi enim sunt similes castrori, de quo narrat Solinus li. 3. ca. 3. quod cum hominem inuaserit, ipsum defert, quousque ossa confregerit, sic tales pauperes esse in pace non permittunt, quousque taliter enecauerunt eos. vnde Michæ 3. Pelles eorum deuiper excorauerunt, & ossa eorum confregerunt, & conculcauerunt. Hi tam enim cusabiles sunt, quia diuites sunt, & tamen aliena rapiunt, quibus Ambrosius prin. o. de offi. loquitur. Diues inquit, eras: qua ergo causa aliena rapiebas? Reges non compulsi, ideo te feci diuitē, ut exultationem nō haberes, te feci potentem, ut non inferres, sed repelleres violentiam. Eripite igitur egrum, & pauperem de manu peccatoris liberate. Nā teste Seneca epist. 75. Ea ista faciunt, quæ creaturæ irrationabiles abhorrent, quoniam teste Aristo. li. vj. De animalibus, non est mos auis vnus spiciei, quæ vna comedat aliam, isti tamen suos fratres deuorant. vnde Michæ ix. qui comedērunt carnem populi mei. Nempe attendere debent, quoniam pauperes exaudivit dominus, qui tamē pauperes cōtra eos clamāt, & iustitiā Dei petunt. vnde eccle. 35. Lachrymæ viduæ ad maxillas descendunt, & ascendunt vsque ad cælum, & Deus exauditor nō delectabatur in illis, scilicet principibus tyrannis, quoniam propter multitudinem calumniarum clamabūt. ut dicitur Job 35. Vx igitur illi, qui congregat auaritiam maiam, dominæ suæ, quia lapis de pariete clamabit cōtra eum, ut dicitur Abacuc primo. Narrat enim Petrus Damianus de quodam, qui proximus morti erat, & a sanctis Andrea & Gregorio male affligebatur, quia sex nummos a paupercula vidua acceperat. vnde ecclesiasti. 34. Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimam filium in conspectu patris. Regimus enim de Tyberio in chronicis breuius, quod cum sibi suaderetur, ut sua tributa augmētari iuberet, respondit, Non inquit pastoris non est, pecus deglubere, sed tōdere, vnde *Isa. x. tricesimo tertio. Vx qui prædatis, nonne & ipse prædaberis? Hi enim crudeliores sunt lupis, quia de lupis in historijs Romanorū legitur, quomodo nutrierunt Romulum infantem, expositum bestijs. Isti vero pauperes subdi-**

tos tanquā lupi rapaces lacerāt. vnde Chrysostomus, homelia tricesima tertia. Quid inquit ouis in medio luporum? quid columba in medio accipitrum? Impius enim iudex suæ dominus ut leo rariens, & vsus esuriens princeps impius super populum pauperem, pro uerborum vice summo cōtuo. Nam pauperes sunt sicut oues in medio luporum.

De iustitia principum.

CAP. XIII.

Exemplo Atheniensium, qui iustitiam propriæ cōmoditati prætulērunt, in principibus iustitia resistere debet. vnde narrat Vale. li. vj. cap. v. quod cū saluberrimo consilio Themistocles migrare Athenienses in classem coegisset, Xerxēque & populis eius gratia pulsus ruinā patriæ in pristinum habitam reformaret, & opes clandestinis molitionibus ad principatū Græciæ capessendum intraret, in concione dixit, habere se rē deliberatione suam prouisam, quā si fortuna ad effectum duci passa esset nihil maius aut potentius Atheniensium populo futurum, sed cum vulgari nō oportere, postulauitque, ut aliquis sibi, cui illam ratiō exponeret daretur, datus est Aristides, is postquam cognouit classem illam Lacedæmoniorum, quæ tota apud Githzum subducta erat uelle incendere, ut ea consumpra, dominatio maris ipsis cederet, processit ad ciues, & retulit Themistoclem, ut vrile consilium, ita minime iustum animo uolueret, è vestigio vniuersa cōcio quod æquum non videretur, non expedire quidam proclamauit, ac protinus Themistoclem incepto iussit desistere. Pater igitur, is postquam veteres olim plus iustitiam quā propriā cōmoditatem amauerunt, narrat insuper Va. vbi supra de Tarunde Tyno, quod ad euitandum seditiones, leges statuit, concionem seu consilium ciuitatis nullus cum gladio intraret, tēpore tamen Tarundes ex longinquo rure ueniens, oblitus est deponere gladium, quo præcinctus erat, & ita concionem intrauit. Cum igitur monitus fuisset de fractione legis. Idem inquit ego illam lanciam, ac protinus ferro, quod habebat destricto incubuit, malens, mori, quā iustitiam seu legem per eum violari. ideo Cato inquit, Patere legem, quam tu ipse tuleris. & licet in hoc imitari non debeat, se interfecit, in hoc tamen amorem iustitiæ, quam gerebat ostendit. Veterum igitur exemplo viri, & præcipue boni principes iustitiam affectuosissimè diligere debent, ut tanquam diēs uera æquitate luceat. Cur enim antiquitus consules Romani pauperissimi fuerūt, nisi quia maluerunt cū paupertate iustitiæ fauere, quā iustitiæ detrahendo, quouis modo ditari.

Horum enim paupertatem narrat August. libro quinto de ci. Dei, capitu. 18. vnde Lucius Valerius defunctus in suo consulari vsque adeo pauper extitit, ut nummis à populo collatis eius sepultura curaretur. Narrat insuper Veget. 4. de re milit. quod cū quidam Regulus de hostibus victoriam habuisset, & ad

magnos vocaretur honores, ipse tamen in solita paupertate uoluit permanere. Insuper Augu. vbi supra, de Quintio narrat, quod cum quatuor iugera possideret & ea suis manibus coleret, ab aratro fuit abductus, ut Dictator fieret, maior vtique honor quā Consul, victisque hostibus, ingentem gloriam consecutus, in eadem paupertate mansit, & post pauca subdit, quod rempublicam cum haberet opulentissimam atque ditissimam. Scilicet ipsi in suis domibus erant pauperes, ut quidam eorum, qui iam bis Consul fuisset, ex senatu pauperum hominum pelleretur notatione censoria, quod decem pondo argenti in uasis habere comperitus est, ita idem ipsi pauperes erant, quorum triumphis publicum ditabatur ærarium, quia, sicut dicitur Deut. 20. Domus aduerfatur omnem iniustitiā. Ceterum narrat Vale. lib. 5. c. 1. & Aug. 5. de ciuita. De i. vbi supra, quomodo Brutus pro tribunali sedens, filiis suis non pepercit, quia Tarquinium exulem, relique publicæ dissipatorem redacere uolebant, eos reprehensos uirgis fecit ex di, & securi percuti. vnde Virgil. in 5. Æneid. Natūque pater noua bella mouētes, Ad pœnā pulchra pro libertate uocauit. Et Helianthus hystoriographus narrat de Aelio, quod cum senex esset, & imperatoris officium exercere nō posset, oblarum fuit sibi, ut proprium filium imperatorem constitueret, ipse autem respondit, sufficere debet, inquit, ut ego ipse regnauerim cum non mereret, quia non sanguini sed meritis principatus debetur. ideo Eccle. 70. dicitur, Noli querere fieri iudex, nisi ualeas uirtute prærumperere iniquitates. Ex his ergo patet, licet homo communiter vincatur patriæ aut sanguinis amore, aut etiam laudis cupidine, ut inquit Aug. 8. c. 15. Nihilominus tamen veteres omnia postposuerunt iustitiæ, quoniam ancilla, scilicet, omnis fauor, & utilitas postponenda est iuri, quoniam impij iudices in corruptione sua peribunt, percipientes incedere iniustitiæ, ut dicitur 1. Pet. 2.

Quod victoria à Deo est.

CAP. XII.

NON in multitudine exercitus victoria est bellis, sed de cælo sortitudo est, ut dicitur 1. Mach. 2. vnde Moyses manus in cælum leuabat, & ita vincebat, ut dicitur Exod. 15. Nam sicut in archa homines saluabantur, eo quod ipsa erat super aquas, sic etiā mens contemplatiua si fuerit ad cælestia tendens, & aquis. i. uanitatibus si præfuerit, saluari poterit. vnde Deut. 40. Appropinquanti bello stabit sacerdos ante faciem, & sic loquetur. Nolite metuere, quia Dominus noster in medio est vestri. Sic etiam Theodosium fecisse legitur, quia sicut legitur in historia Romana, cum se uideret à suis hostibus circumseptum, orationibus vacare cepit, & signo crucis anteposito, victor effici meruit. Sed quid dicemus, qui in propria uirtute confidunt, & archam in paradysum ingredi non curant, quinimmo ecclesiā, uisusque ecclesiasticos infestant, persequuntur, & laniant. Tales enim in momento peribunt, quia dux eorū diabolus ipsorū interitū querit. Narra

Narratur enim in historijs præallegatis Romanorū, quodam dictus Mafcelm zechomanus præpotens ecclesiā Dei violauit, & in ea existentes crudeliter ex traxit, ideo turpi excidio interijt. Attendamus igitur historiam de Atilla, quam ibidem legimus, de quo fertur, quod cum Italiā dissiparet, ad eū accessit vir sanctus Leo papa, dicens ut inceptam crudelitatem dimitteret, sed papa mortuo, interrogatus fuit, cur ipse sic præsto papæ obediuisset, qui respondit, quod papa sibi loquente, senem reuerendum viderat gladium in manu tenentē, terrore cuius intantū expauit, quod non obedire ausus nō fuit, itaque ecclesia non debet pugnatoribus opprimī. vnde narrat Paulus diaconus li. 1. suarum historiā, & Orosius li. 7. quod cum Romanā a Gothicis captiuaretur, illi soli euaserūt, qui in nomine christi ecclesiam ingressi fuerunt. vnde Gothi Romanos capere poterant, sed ad reuerentiā nominis christi in ecclesia manentem viderat gladium. Quamobrem Aug. 1. de ci. Romanorum ingratitude nō increpabat, eo quod dicebāt nomen christi eis obfuisse, & tamen ubi eorum idola succurrete eis non valebāt, ipsi in nomine christi liberati fuerunt. ex qua historia inferunt aliqui, quod ab illo tēpore citra principes tēporales libertatem in ecclesia malefactorib⁹ concesserunt. Quoniam laus eius in ecclesia sanctorum, inquit propheta.

De humilitate principum.

CAP. XIII.

Superbia semper postulat casum. Nullus igitur principatus stabilis, ubi superbia regnat. vnde gen. xi. dicitur, quod homines propter suam superbiā turrim erexerunt, ex quo ipsi qui vnius idioma erant, diuisi fuerunt. Attendamus enim, quoniam superbia diuisit angelos, superbia depressit Neronē, omnique seditio à superbia exordium caput. ideo Seneca Lucilium sic monebat, cūctis esto benignus, omnes tibi pares facias, inferiores superbiendo ne contempnas, superiores debite viuendo non metuas. vnde libro de nugis philosophorum legitur de Cæsare, quod suis militibus nunquā dicebat ite, sed semper venite, quia scilicet non volebat solum sibi seruire, sed etiā seruire promptis erit. De quo ibidem legitur, quod eum quidam veteranus quadam die cōdemnaretur eorum iudiciis, rogauit Cæsare, ut descenderet, & inuaret eum, cui Cæsar dedit bonum aduocatum in sui adiutorium, cui veteranus ait, Ego inquit periclitatē in bello Asiatico non quaesui aduocari, sed ego pro te ipso pugnaui. Vide inquit vulnera, quæ pro te suscepi, tunc Cæsar vulnera videns, erubuit, & mox ad verbū eius descēdit, timens ne superbus aut ingratus videretur, vnde dicebat, Ille se militē nescit amare, qui non laborat, ut militibus charus sit. Insuper Seneca li. 4. de ira narrat de humilitate Antigonis regis, quod quadā nocte audies suos milites sibi contradicentes, eo quod ratione ipsius onera maxima deferebāt, ipse igitur Antigonus clādē sine descendit, & ipsis nesciens, quis esset, eos iuuabat in portādis onerib⁹, ipsi que tandem dixit. Nūc inquit maledixisti Antigonō, cuius vitio in has miseras incidisti. Nūc ergo bene optate ei, quia eius laboribus interuenientibus potētiā grandē euasisti. ecce igitur quanta principū humilitas. Sed nūc, quid dicemus, nisi quia oēs fastū, & su-

perbiā quaerunt, & principes in suo sceptro gloriantur, duces in solio, & imperatores in diademate gloriantur. Sed reuera vir quantūcūque nobilis existat, attendere debet illud Iob dicentis, Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & solum mihi superest sepulchrum, vnde Iesus filius Syrach dicebat, Omnis inquit poterat breuis vita, & Gloriosus philosophus de Alexandro loquēs sic dicebat. O quam frivola gaudia mūdi quā rerum fugitiuus honor. Nā cui non sufficerat orbis, modica fossa sufficit terræ. Hoc enim nō atredūt huius tēporis principes, sed in suis fastibus assidue eleuantur similes Alexandro, de quo narrat Vale. libro 8. ca. xv. quod quia audiuit ab Anaxarcho comite suo, ex auctoritate Democriti præceptoris referri, innumerabiles esse mūdōs, quasi nō contentus vni mundo dominari, dixit, heu mī miserum, qui ne vno quidem adhuc sum potitus. de quo Alexandro egregius verifcator sic ait. Vir bone, quid curas resviles, res perituras, Nil profuturas damno quādoq; futuras. Nemo diu mansit in turbine, sed cito transit. Et breuis atque leuis in mūdo gloria quaeris. Qui fuit hic imus statuetur in ordine primus, vnde Quintinus narrat, quod vir quidā canus Alexandro dicebat. Vide inquit, ne cadas, cū perueneris ad culmen, ad quod perueneris cōtēdis. Merito igitur sapientiā v. dicitur. Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarū iactantia quid contulit? transferunt omnia sicut umbra, & Isai. 3. dicitur, statue tibi spectrum pone tibi amaritudines. dirige cor tuum in viā rectā, scilicet humilitatis & gratiæ. O quā indocta est illa persona, quæ de se præsumit, & de vita fragili atque incerta eleuatur. vnde Innocētius papa superbos sic alloquitur. Cur inquit superbis, vermis, & cinis, cur diuitiās pauperibus, dissipendas accumulās, cū propheta dicat, Dormierunt omnium suum, & nihil inuenierunt, omnes viti diuitiarū in manibus suis. Vitē igitur breuitas, & possessionum instabilitas hominem sapientem, & humilem reddunt. Commemoremus historiā Valerij libi. 7. ca. 2. narratis de quodam rege, cui dū diadema traderetur, referentū diā considerauit, priusquā suo capiti imponeret, dicēs, quod diadema magis facit hostem nobilem, quā felicem, quia si quis cogitet, quātis sollicitudinibus & periculis diadema plēnū sit, nunquā illud etiā si humi iaceret, tollere vellet. Itaq; rōe principatus nō eleuabatur ille, sed humiliabatur. vñ Seneca. Altiore inquit reite nō imponas, quia status talis timendus est, atque regētib⁹ peius instat periculum quam subditis, quia princeps oēs timet, ceteri verovñ principem timent. & concludit, Si vere inquit igitur prudens eris, vbique idem eris, & non extollaris laudatus, nec turberis iniuriatus.

De castitate principum.

CAP. XIII.

Priniceps incōtinens subditorū maculat vitā suā, prauo exēplo. vnde timēdum, ne luxuriosus princeps subditorum filias, & coniuges violet. Magna igitur securitas est in domino, si castus princeps extiterit. Nempe viri veteres & celebres castitate florentes laudis præmium hucusque meruerunt.

Quæso enim, ut Scipionis castitatem cōmemorem⁹, narrat

narrat enim Vegetius de re militari 3. ca. x. quod Scipioni Africano virgo pulcherrima, & nobilis adducta fuit, quam licet naturaliter affectaret. nihilominus diligenissime eā custodiuit. & cum captiua esset eā redemit, sub quo sponso, qui nodū eam cognouerat, virginem tradidit, cuius nomē Alicius, & pro dote nuptiali munera grandia præbuit. Simile etiam de Alexandro legim⁹. Insuper de Octauiano legim⁹ in Polierat. li. 3. cap. x. Quomodo virgo Cleopatra ad eum accessit, cuiusque oculos ratione pulchritudinis sollicitauit. Verumtamen eius pulchritudo pudicitie non obfuit. vnde poeta. Vultus adest præcibus, faciesque intacta perorat. ceterum Vege. libro 3. ca. 3. narrat quomodo Anibal vigilijs & abstinentijs corpus suum macerabat, per quam abstinentiam libido extinguebatur. Legimus in superabstinuisse Cæsarem Iulium, prout narrat Polierat. li. v. ca. vj. & ideo ecclesiasti. x. dicitur. vñ terræ, cuius rex puer est, & cuius principes mane comedūt. Beata autem terra, cuius principes velsūt in tempore suo, scilicet ad reficiendam, & non ad luxuriandum.

Attendamus quomodo amor mulieris eneruauit potentiam Sansonis, infatuauit sapientiam Salomonis sanctimoniam David sedauit, prout ait Hieto. epistola 3. 4. & subdit. Nec Salomone sapientior, nec Davide sanctior, nec Sansone fortior, & tamē illi à muliere decepti sunt. Nullum enim imperium durabile, nec principatus stabilis, quando regnat in principe libido luxuriæ. vnde Polierates lib. vj. ca. xij. dicit, quod imperium Romanum exhauftum est Nerone imperatore, cuius gula omnia deuorauit, & maculauit, libido exhauftit, auaritia superbia cum luxuria exinanuit. Insuper Ægeppus li. primo. loquens de Antonio, ipse augustinus dicebat. Ille inquit scilicet Antonius non est victus virtutibus suis, sed magis est victus moribus suis.

Vicit enim eum Cleopatra vxor, cum quæ maluit vinci, quā sine ea vincere. Vale. narrat li. ix. ca. 1. qualiter vrbs Volcincensium erat optime legibus regulata, sed per luxuriam prolapsa est. & ideo ante concludit. quid scōdus, quid dānosus est scilicet luxuria, per quam virtus atteritur, victoriæ relanguescunt, & capta gloria in infamiā conuertitur, animique & corporis vires expugnantur adeo ut nescias ab hostibus ne an ab illa capi perniciosus habendum sit.

De moribus principum.

CAP. XV.

Prinicipum maxime est, morales esse, sicut dicit Angu. de ciui Dei. libro 2. ca. 21. & narrat versus Ennij poetæ dicentis. Moribus antiquis stat Romana, viuisque. Nam quandū Romani morales fuerunt, tandū orbi præfuerūt. vnde Aug. v. de ci. xij. verba Catonis narrans dicit. Nolite inquit existimare maiores nostros tempu. augmentasse. Nam si ita esset, multo pulcherrimam nos eam habeamus. Quippe sciorum atque ciuium præterea armorum, & quorum maior copia nobis, quā illis est, sed alia fuere, quæ illos viros magnos fecerūt, quæ nobis nulla sunt, domi industria, foris iustus imperiū, animus consulendo liber, neque libidini, neque delicto obnoxius, pro his nos habemus luxuriam, atque auaritiā, publicā egestatē, priuatim opulentā, laudamus diuitias, sequi-

mur inertiā, inter bonos & malos d. serimen nullū omnia virtutis præmia ambitio possidet, hæc Aug. Ex quibus cōcluditur, quod virtutes morales Romanos manu tenuerunt, atque exemplū colligitur, quod vita spūalis in hōi moribus cōsistit atque roboratur, vnde Aug. li. 1. ca. 3. loquens de Scipione ait, quod nō censebat ille scilicet Scipio Rēpub. esse felicem, stantibus enim moribus ruentibus moribus. & codē li. ca. 2. Romani inquit ceciderunt non maiorum casu, sed morum defectu, neque ignibus eorū recta ardebat, sed corda cupiditatibus inardescabant, atque præsidē di potius quā corrigendī voluntas Romanos conuertit, & quia homo quasi ciuitas est, cuius valq; sunt sensus, cuiusque vires sunt animæ, quibus imperat voluntas. debet ergo tanquam ciuitas moribus ornari, quia sicut ait Seneca epistola ix. Mos est mentis habitus, ex quo singulorum operum assiduitas manar. Itē Polierates lib. v. cap. 3. dicit, quod virtutibus, sunt mores, & à moribus virtutes acquiruntur. Sed quia multa vitia prauos mores non credūt propter assiduitatem, ut ait Seneca lib. de vita beata. Ideo absque pudore homines criminibus seruiunt, virtutēque acquirere nō curāt. & concludit ibidem Seneca. quod aliter est agendū in via morū, & aliter pedum, in moribus non est tuta via, quā sapius multi sequuntur. sed in via pedū frequenter contrarium est, & si mores congruunt sapiētī, maxime tamen principi. Sed quæso inquiramus, vnde principū corūpuntur mores. existimo enim, quod fastus & superbia hoc faciunt. Nam princeps si humilis existeret, moribus floret. sed superbia tollit sensum, corrumpitq; mores. Vtinā attendent principes verba Darij loquentis Alexandro. vnde fertur in historijs Alexandri, qualiter Darius vulneratus, & in lecto positus Alexandro dicebat, fili Alexander, ut plenius tua sapientia nouit, totus mundus in corruptione positus est. Sic enim diuina prouidentia à principio ordinavit, nihil ut esset constans, tutum, vel firmum, sed totum variationi subiectum.

Cum autem quis ad tanti dominij ascendit culmē, ut iam non hominem sed Deum se existimet, mox ad ima ruit, & dum eius casum se meruisse cognouit, deo rū benignitatē inuocauerit, ne laqueū desperationis incurrat, subito misericordia subleuatur. & subditur. Cōsidera inquit fili, quod fui heri, & quod sū hodie. heri nā que rex regū, & dñs dominantium vocabar, & nūc absque potestate lugeo. quia vna superstitione seduct⁹ dijs volui assimilari. Consideranda est etiam ipsius Nabuchodonosor historia, quæ cum eleuaretur, corruit sensū perdidit, & tanquā animal bratum cum feris vixit. Humiliatus tñ postmodū restitutus fuit. deo propheta dicebat, Quoniam iniquitatē meā ego cognosco. Absit ergo suberbire propter bona, quæ in mūdo sunt, in quibus nulla securitas est, vnde Bernardus. Nūc quā inquit est securitas neq; in celo, neque in terra, neque in paradiso. Nāque de celo cecidit angelus de sede maiestatis, Adā cecidit de paradiso voluptatis, & de mūdo cecidit Iudas de scola sanctitatis. Humiliemur ergo cōsideratēs diei finalis terrore. vñ Gregorius. Tunc inquit erit superius iudex natus, inferius chaos horrendum dextris peccata accusantia finitris infinita dæmonia ad supplicia trahentia, Inferius erit conscientia vitæ & exterius mūdus ardes. Quod igitur facit

dixit Xystus, quod iratis profuit aspexisse speculū, ut imago percussus ostendat homini suam deformitatem, quoniam ira viri iustitiam Dei non operatur, Iacob. i. Decet igitur in tribulationibus constanter permanere, ut sit fortitudo & decor indumentum eius, atque veritas illud Ecclesiasti. xlv. Vtique in senectū permansit illi virtus. Etenim libro de vita Cæsaris legitur, quod Cæsar patientissimus fuit, atque de sibi dictis iniurijs vindictam non egit, sed dissimulavit atque cū suos aduersarios subiectos habebat, sapius pepercit. Nam vir bonus audiens impropria, debet cogitare eorum stultitiā seu ignorantiam, ut ponit Seneca lib. 7. de ira, ubi narrat quod cum Chimæres historiariū scriptor quædam contra Cæsarem scripsisset, monuit Cæsar, ut sermone moderatori vteretur, quod facere renuebat, nec tamen Cæsar se vindicauit, sed solum domum suam sibi interdixit. Et ideo concludit Seneca. Non qui offendit, fecit quod voluit, tanquā inimicus sed qui prudens erat alienæ stultitiæ remisit. Insuper Seneca de mira patientia. Antigoni narrat ibidem. Qui cum multa impropria audiret, dicebat quod militem decebat, non solum certare baculo, sed etiā animo viriliter. Ergo agite & confortetur cor vestrū, omnes qui speratis in domino, iuxta prophetam. Quid enim prodest, ira suum animum assilgere, qui enim sapiens est, pati discit, nec de leui mouetur.

De legibus.

CAP. XVIII.

Sine legibus politia regulari nescit. Vnde Romani suis legibus suam politiam sublimauerunt, ut ponit Polyerates lib. vj. capi. xij. & Tullius in sua prima rhetorica. libro primo ait. quod omnes leges ad comodū reipublicæ referendæ sunt, & sicut medicina corpori prodest, sic reipublicæ leges. Insuper Ambro. in suo exameron homelia v. dicit quod reipublicæ est usus esse cōmunes, atque obseruari deuotione cōi, quasi plures patres reuereri, quorum consilio reipublica gubernetur. Nec tamen leges sunt quibus mala imperarūt, quoniam lex est recti præceptio, prauique depulsio, ut ait Tull. li. de natura deorum. vel lex est ius scriptum asserens honestum, prohibensque contrariū, ut ait Gratianus. Nam lex est interpretis æquitatis: rerūque diuinarum, & humanarū compos, ut ait Chrysippus. Ea propter veteres legibus politias regularūt. Sicut Solō & Lycurgus, sed crescentibus vitijs leges perierūt, ut ait Seneca epistola xciiij. vnde Augu. i. de ciu. Dei. ca. xvj. & A. gellius li. 2. c. xj. narrat. quod apud Athenienses leges Soloni asseribus ligneis incisæ erant, ut sempiternæ manerent: nam leges sunt sicut capistrū vel frenum equo, ut ait Chrysostomus super Iob homelia 36. Nunc tamen vnusquisque voluntatem pro lege capit. Abusio tamen maxima est populus sine lege, qui licet legem se habere profiteatur, diuinam tamen censuram non imitatur, quia teste Augustino. 4. de ciuitate Dei capitulo vj. Omnis lex est inanis, nisi ipsius censura diuinæ legis imaginem gerat. Quapropter diuina sapientia prouerbiorum octauo ait.

Per me inquit reges regnant, & legū conditores in

sta decernunt. Fidelium ergo ciuitas lege diuina reguletur. quia tunc ciuitas est Dei, quando rex est veritas, lex est charitas, & modus est æternitas, inquit Augustinus epistola quinta. Sed ciuitas tunc est diaboli, quando rex est mēdicatis, lex est impietas, & modus est instabilitas. Huius enim ciuitatis ciues sunt impij homines, qui lege diuina relicta, utilitatem propriā æquitati præferunt. sed lex diuina licet sit vna omnibus, tamē sufficit, quod multiplex est in fructu, & virtute, vnde Iob vndecimo, multiplex lex eius. Ipsa tamen plures non sufficere putant, aut ipsius obseruantiam spernunt, sicut Athenienses, qui cum æquissima iura, sed iniquissima ingenia haberent, maluerūt suis moribus, quā legibus, ut ait Valerius li. 3. ca. 3. Tales enim sunt sicut telæ aranearum, quæ animalia infirmiora detinent, sed validiora abire permittunt, quia tales condunt leges, quas iubent seruari, sed ipsi obseruare nolunt, prout ait Valerius libro septimo capitulo tertio. Quia eorum leges solum pauperes opprimunt, & diuites in suis malicijs nō puniunt iuxta illud prouerbiorum 17. Qui iustificat impium, & edemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum. Legibus igitur ipsius Christi regulemur in presentia vita dum viuimus:

De consilio principum.

CAP. XIX.

Principes absque consilio plebem facilliter dissipant. Nulla enim politia absque consilio prosperari potest. vnde Tul. i. de offici. c. xxi. Modica inquit sunt arma foris, nisi cōsiliū interius fuerit, & ibidem concludit, quod ciuitati Atheniensium plus profuit cōsiliū Solonis, quā vnus Themioclis. Insuper Seneca li. de tranquillitate animi circa principū dicit, quod ille solus reipublicæ non prodest, qui de pace tantummodo vel de bello curat, sed qui iuuentutem exhortatur, atque bonis præceptis ad virtutem instituit, atque ruentes ad pecuniam seu luxuriam retrahit. Tul. de senectate. Consules comparat illis, qui regunt nauem. Sana igitur & matura imitanda sunt consilia, quæ in senibus reperiuntur, ut frequenter.

Vnde Roboam dereliquit cōsiliū senum, & iuuenum adhefit cōsilio, & ideo regnum amisit, ut dicitur ij. regum, xij. Nam in antiquis est sapientia, ut dicitur Iob xj. narrat enim Valerius lib. 7. c. 2. de Marco Castitio, qui Cn. Carboni, sibi miuanti, & dicenti multos se habere gladios, respondit, & ego annos, quasi dicat. ideo te non timeo. Insuper Au. epistola. 3. 8. ad Dioscorum narrat de Demosthene qualiter habitu simplex erat, accidit tamē ut rogaretur, quatenus vellet canere cum lyra, sicut olim facere mos erat, qui recessauit dicēs, se nescire, cui mulier quædam ait, quid igitur nosti? respondit. Rem inquit publicam noui, ex parua facere magnam. Non igitur leuia sed matura querenda sunt consilia, quoniam teste Arist. i. rhetorice ca. 23. Prudentis est bene consiliari, & commentator dicit, quod bono consilia est habitus coniecturarius secundum ratiocinationem operabilium, & bonus consiliator dicitur ille, cui talis habitus inest, cuiusmodi est homo iustus, & sapiēs Vn. 7. ethico. dicitur,

citur, quod homo naturaliter est consiliarius, non tamen quicumque homo, sed qui sapiens est ille consulere nouit. A sapiente igitur perquire consilium, ut dicitur Thobig. 4. & non ab insipientibus, ut dicitur Ecclesiā. 8. Cū fatuus est cōsiliū non habes, ut dicitur ibidē, vnde Prouer. 23. Astutus omnia agit cum consilio. & Seneca in tractatu de virtutibus sic ait, Si prudens esse cupis, futura prospice, & quæ possunt contingere animo intende. Nihil tibi subitum sit, sed totum ante perspicias, qui enim prudens est, non dicit non putari, hoc fieri. Non enim dubitat, sed expectat, non suspicatur, sed cauet.

De militibus.

CAP. XX.

Militibus eo pacto virtutes competunt, quo milites interpretari voluit Miles enim vir est quasi ex mille electus, sed qualis electio erit, nisi virtutibus floreat ipse, qui tot homines præcellit? Militibus igitur virtutes competunt corporis, & mentis, ut corpus in bello valeat, & mens bona prouidentia dirigitur. Et quamquā omnē virtutē habere militē decor esset, quasdam tamē sibi præcognere legimus. Decet enim militē fore strenuum ac promptū ad licitos & honestos labores, iuxta illud Quinti. ca. vj. Labori inquit oportet insisteri ubi effectus promittitur, quia naturalis est fauor pro laborantibus, ut inquit idem Quintili. lib. 4. de oratoria institutione. vnde Sen. ad Lucillum. Generosos animos labor nutrit, nec est viri timere sudorē. Nam mollities est fugere laboriosa, ut inquit Aristo. 3. ethi. erubescant ergo milites teporis huius, in quibus non strenuitas sed mollicies est, loco galeæ pileum castoreum accipiūt, pro læcea baculum sceptrum similem, pro armis vestes rubricatas & politas, & omnem militiæ laborem plumi ad voluntatem transtulerunt. Veruntamen teste Virgi. in Geor. li. 1. Labor omnia vincit, & Matthæo in Thob. Est carnis cultura labor, caro nuda labore. Fit sterilis, spinis obsita, messis inops. Vereantur igitur milites ociosi ad labores tardi. Nam teste Valer. li. vij. c. viij. Ocium industria maximē videtur contrariū, itaque milites exercitio frequenter debent habilitari, sed laboribus subesse non ita timeant. nam teste Gaustido in poetria. Ata tritos vsus, promptos imitatio reddit. Artifices aptos tria concurrentia summos. & Oui. 4. tristicum ingeniumque meū longa rubigine læsum. Torpet, & est multo quā fuit ante minus. Fertilis assiduo si non remouetur aratro, Nil nisi cum spinis gramē habebit ager. Contulit ingenium patientia longa malorum. quæ verba inuuit exercitio indigere volentē fieri virtuosum, eum præcipue, cuius vocatio militia est. vnde magister Scilo. Discere ne cesses, aderunt post semina menses. Post lachrimas risus, post delirium paradus. Ele si solari ieiunia si satiari. Da si disari, serui si vis dominari. vnde Tul. in tuscūla. quæstio. li. 1. Græcorum inquit prouerbiū est, quā quisque nouit artem, in hac se exerceat. Erubescant igitur nobiles pigri, & pusillanimes, quibus mos non prælia sed edulia sequi nō irruūt cōtra hostes, sed proximos emulatur. Castra vi nō capiunt, sed feminas & puellas violare non metunt, vitā nō exponunt pro reipublicæ defensione, sed potius breuiant dies ex guloſa comestatione, sed potius breuiant dies ex guloſa comestatione.

Summa de Exempli.

ne, non petunt naues ut tranſcant flumina, sed nauis vice odorifera poscunt balnea, nō se vento exhibent aut pruinæ, sed vmbra domiciliorū seſtantur. His etc nimis modis exercitium militiæ prætermittunt.

De fidelitate militum.

CAP. XXI.

Militibus congruit ut sint fideles. In hoc enim militia fundata est, ut nulla fraude vituperetur. vnde in prouer. sapiētū dicitur. quod etiā hosti congruit tenere fidē Qui enim fidē perdidit, nihil potest ultra perdere & Quintilia. causa 8. Nō habet inq. causam loquendi, cui credi nō potest, aut cui ablata est omnium verborum fides, omnisque sermonis auctoritas. Abscedant igitur hi, qui se dicunt nobiles, & tamen fraudibus, & infidelitatibus sua prælia exercēt, quod promittunt, minime tenent. Veruntamē Tull. primo de officijs. Fundamentum primum iustitiæ est fides, & Seneca ad Lucil. epi. lxxxvij. Fides est sanctiſsimū humani pectoris bonū, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo præmio corrumpitur. vnde refert Valerius libro quarto, capitu. 8. quod cum Fabius captiuos ab Annibale interposita pactiōne nummorum recepisset, & illi a senatu non præstarentur, misso in urbem filio, fundū, quē vaicū possidebat, vendidit, eiusque præciū Annibali protinus numerauit. vnde Valer. li. 8. Bonæ fidei venditorē nec cōmodorum spēm augere, nec incōmodorū cognitionē obseruare oportet. & li. 9. ca. 1. Occursum & insidiosum malum est perfidia, cuius efficacissimæ vires sunt mentiri, & fallere. Fructus in aliquo commisso scelere cōstitit, ne phariſſ que vinculis circūdat, & tū incommodi affert hūmana nō generi quātū salutis bonā fides præstat. Nihilominus teste Salustio in Jug. paucis charior fides quā pecunia. Omnes etenim fideles esse, honestū est. Illos tamen præcipue, quorum status, militaris, quorūque vocatio est, reipublicam defendere. Nempe tales si fidelitate careāt, non mirum, si eorum hostes fidelitatem eis non teneant. itaque fidei perditio vtrāque partem pugnantium fugabit, vnam vi, aliam proditiōne, & sic abique fidelitate nulla fiet defēsa, sed vndique gignetur offēsa. Audiui etenim sapius, quoddam genus hominū fidelitate carere. Mirum est igitur, cur oppositi milites fidelitatem in eis expectant. Insuper nēpe proditiōibus fraudati sunt ab eis, in quibus confidere non cessant. vnde Tullius in rethorica p̄tima. Summa inquit clementia est in eorum fidē spēm habere, quorum perfidia totiens deceptus sis. Heu heu miserum, nusquā tuta fides inquit Virgilius 4. Aeneidos. & Lucanus Nulla fides, regni socijs, & subdit. Nullis credite, & Ouidi. li. de ponto. Et cum fortuna stāque caditque fides, quia scilicet multi extra manus hostium positi, promissa obseruare contemnunt. Nihilominus nulla grauior infamia, nullam peius infamiam, quā infidelitatis habere nomen. Nec sapiens miles tantum odit hostes fideles, quam tū cōmittitones infideles, vnde Oui. i. de arte amandi. Redde repositum, pietas suas fœdera seruet, & Lucanus lib. 8. Ardua quippe fides robustos exigit annos, tanquā diceret, quod robustus animus fidelis est, sed fragilitatis & nimia iuuentutis est, frangere fidem de qua orator libro secundo. Hac est vera fides, quæ lex cōmuni caritatis amoris, & medijs tenebris apparet radiata fides.

Fit laurea iustus ex precio, quod terror agit, mensurâ que virtus crescit in aduersis. que verba nil aliud sonant, quâ quod nulla ex causa frangenda est fides, sed fidelitas in aduersitate probatur, & crescit. Et sicut milites fideliter obseruare debent quod promittunt, ita attendere debent, ne capiti aliquid vitii petant, quod infidelitatis occasionem exhibere possit. Attendant etiâ, ne mala occasione quôsiq; inuadant. Nâ genus infidelitatis est, non solum a promisso recedere, sed etiâ friuole alijs infidari, aut proximo prælijs æmulari. Hęc sito enim, an titulo prauo pugnâtes, in hostibus fidelitatem reperire mereatur, aut vitium promissa obseruare teneantur. Sic enim hæsit, vt quia quicquid arbitretur, fidelitatem semper bonam esse atque laudabilem, quod non vitiosum promittitur, iure tenetur. Nihilominus tamen iusto Dei iudicio fit, vt qui iniquè absque ratione præliantur, in promissis decipiantur, itaque exitimo istos hoc mereri. Difficile est tamen, vt credam alios in promissis non teneri, vbi promissum vitio caret, vt præfertur. Esto enim, quod conscientia hos non obliget, tamen hoc vult militis, vt fidelitatem in omnibus obseruare nominentur. Attendat igitur milites, vt iuridice prælia suscipiant. vnde Ouidius de arte. Iudice me fraus est concessa, repellere fraudem, armâ que in armatos sumere iura sinunt. & li. sine titulo. Sepe soporatos inuadere proficit hostes, scilicet iuridice, & ibid. li. ij. Pugna reluctanti cessat in hoste manus. & 3. tristis. m. Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet. Attendat aut miles, ne de se nimis cõfidat, etiam si ius habeat, quia teste Cato. Victorem a victo superari sæpe videmus. & Claudianus in maiori. Scæpius in cauræ vobis victoria turbæ. Sic etiam miles animosus in iure suo, iuxta illud Ouidij in epistolis. Nô faciunt molles ad fœra bella manus. Paruum certamen prælia magna moerent. Milites igitur iuri suo ideo faueant, si delictumque præliantur, alioquin iuri minime derogent, vt infidelitas sibi oritur. Quæ enim tibi militia gloria, si propriam patriam inuadis, si ex ira vel superbia præliari concitatus, aut si proprio opere vincaris, aut si maius damnus ex casu quâ commodum ex victoria sperare videaris? Nominem enim commodi non solum facultates sed etiam famam & honorem intelligi puto. Nepe aliqui prædictis ex causis prælia susceperunt, quorum opus iure laudæque caret, quia teste Tullio in Antonium, omnino nulla causa iusta cõfidat, cõtra propriam patriam pugnare. & idem Tullius pro Marcello. Iracundia inquit, & superbia consilio est, cuius occasione prælia fieri non debent. Rursus in pro verbis sapientum dicitur, quod bis punitur, qui proprijs armis perit. Diu ergo præparandum est bellum, vt vincas celerius. Ceteri Suetonius li. de duodécim cælaribus. Augustus inquit prælium suscipiendû omnino negabat, nisi maior emolumentum spes, quâ dampni metus ostenderetur. His itaque allegationibus clare patet, pugnam iuxta rationem tantummodo assumi debere. Itaque fidelitas non solum in promisso, sed etiam in aggressu circumspicienda est. Militia autem dedecus patitur, nisi fideliter exercetur, & in milite nil pulchrius est quàm fides eius, non solum erga homines, sed & maxime attendere habet, vt sua militia deo subseruiat. Nullus enim miles tantum principii, quantum Deo tenetur. Attendant igitur milites do-

minis suis fideles, Deo tamen non neglecto, debere existere. vnde Policratus li. vj. ca. v. dicit, quod duo sũt præcipua in milite. electio, & sacramentum. vt scilicet fœdas promissum teneat. Et Vegetius loquens de re militari dicit, quod tota reipublicæ salus in hoc consistit, vt tyrones scilicet milites non tantum corporibus, sed etiam animis præstantissimi compareant, atque iuramenta suis principibus facta obseruent. Verum tamen est, quod milites principi temporali potius quàm Deo fidem seruant. vnde prohdolor illa solennis consuetudo in oleuit, qua fiebat, vt quilibet miles ipsa die, quæ miles fiebat, ingredere ecclesiam atque gladio super altare posito, & oblato, solenniter iurabat, se pro defensione fidei certare, & Deo perpetuo famulari. vnde Veget. li. 4. capi. 1. narrat, quomodo milites Deo iurare debent, subique principi per Deum scilicet de fidelitate seruanda. Narrat etiam Tul. 1. de offi. ca. xj. quomodo Pompilius imperator filium Catonis in suo exercitu admittere noluit, nisi prius cum sacramento fidelitatem sibi iuraret. Hæc ordinatæ tuæ ecclesiæ, & pro fidei pugnare, sacerdotium venerari, pauperem defendere iniurias placare. Et si opus est animam ponere, ne scilicet de illis verificetur illud propheta. Gladij ancipites in manibus eorum. Nunc tamen hominum militia fidem christianam non fouet, sed potius deprimit. Veruntamen legitis apud antiquos hunc morem fuisse, quia scilicet milites spolia hostium dijs consecrabant Valerius li. 2. ca. 1. de iulio Cæsare narrat, quod prohibuit spoliari tẽpla, & ideo per benium remansit iniunctus, donec præsumpsit insurgere contra deos, atque inuadere templum Apollinis. Idem etiam narrat Policratus vbi supra. Item Egesippus narrat, quomodo Pompeius nō permisit spoliari tẽpla, & ideo sibi peperit Alexander. Ex his igitur, patet quod militia ecclesiæ debet defendere. Moderni tamen milites corâ mulieribus de bellis narrat, & coram simplicibus de victoria illustrium militem se iactant, nec tamē habent bellandi vsum vel artẽ, quia lasciuie potius quàm militiæ intendunt. Veruntamen lasciuia milites enervat, vt docet Sen. epist. 53. vnde ibidem ait, quod indurandus est animus militis, & blandimentis voluptatum procul abstrahendus. Nempe Annibalem induratum nisibus, & laboribus, campaniæ fomenta enervauerunt. Armis inquit vicit, fuit tamē vitij vicus. Attendendum est igitur, quomodo Gedeon cum trecentis viris, qui aquam non biberunt, sed curuatis genibus diuissimè pœnam sustulerunt, victoriam obtinuit. Sic enim milites non in voluptatibus, sed in laboribus exercere debent militiam, vt tanquam animalia diuisa sunt, in perpetuum signum fœderis.

De bellis.

CAP. XXII.

Prælium illicite occasione susceptum, malo iudice debet sine terminari. Vnde Augustinus quinto de ciuitate Dei capite vigesimo secundo conclu-

concludit, quod bellum nunquam debet fieri sine magna necessitate. & sine iusta causa. nam Iudith v. legitur quod Achior alloquendo Oloferne, post quamplurima Dei beneficia recitauit, conclusit dicens. Nunc igitur domine perquirere, si est aliqua iniquitas eorum in cõspetu Dei, & ascēdamus ad illos, quoniam tradēs traderet illos Deus eorum tibi si autē non est offensa populi huius corâ Deo suo, tuuc nō poterimus resistere ei, quasi diceret, quod nō est bellandum nisi cū iusta causa, si autē iusta causa fuit nō est timendū. Vñ Numeri 13. Nolite timere, dominus vobiscum est. & Leuitici 26. Si in præceptis ambulaueris &c. & sequitur. Persequemini inimicos vestros & corruent corâ vobis. Nec tamen sufficit, vt bellandi causa iusta fuerit, sed etiâ vt iusti sint, qui præliantur. Vnde Iosue 7. legitur, quod propter peccatum ipsius Achior multi de populis fuerunt occisi. Principes igitur sunt informandi tempore belli vt dicitur eccle. 3. Sed nunc prohdolor videmus aut prælia sine iusta cã fieri, aut ab iniustus personis bella Completi, atque modernorum dominia in tyranniam mutata sunt, nec dominantur vt foueat, sed vt spoliare studeat. Attendamus enim illud Iob 55. Numerus annorum incertus est tyrannidis eius, quia t. dominium tyrannorum breue est & casum iniquitatis postulat, quoniam mo signum maximū perditionis est. dominij, quoniam principes ad tyranniam inclinantur, aut suos officiales tyrannizare permittunt. ideo ecclesia. 10. dicitur. Regnum a gente ingentē trāsferretur propter iniustitias, & cõtumelias, et diuersos dolos, vt patet de Saule. i. reg. 12. Quapropter quicumque tyrannus est, de periculatione dominij sui formidare habet. Ille autem est tyrannus, qui est rex in iure postulat, quoniam Augustinus 2. de ciui. Dei. ca. xx. & Aristot. 8. ethicorum ponens differentiam inter regem & tyrannum dicit quod tyrannus est qui commodum proprium intendit. Rex autem dicitur, qui subditorum querit utilitatẽ. vnde in prouer. 28. Leo rugiens, & vrsus esuriens princeps impius super populū pauperem, dux vicens prudens, multos opprimit per calumniam, de quibus Ista primo dicitur. Principes tui infidelis, socij furum, omnes diligunt munera. vnde Seneca 54. de naturalibus quæstio. capitulo 1. potius inquit decet, deorum opera celebrare, quàm Philippi aut Alexandri latrocinia, nec præcipuum est in rebus humanis, classis maris trāsire, seu æmulozum iniurias subegisse. Nulla inquit maior est victoria, quàm vitia domuisse, quia innumerabiles sunt, qui vrbes & populos habuerunt in sua potestate, sed paucissimi peccatis cauerunt. Nunc tamen principes vitia domare non curant, sed omni tyrannia præsentia, subditorum utilitatem atque virtutum acquisitionem prætermittunt, nec bella interceptant, vt iustitiam foueant, sed potius, vt suis pompis, & iactantijs satisfaccere queant. Tales enim nō reges, sed tyranni sunt, quia non aduersarios sed subditos inuadere petunt, de quibus Pol. lib. 8. ca. 1. dicit, quod tyranni sunt, qui non legibus sed proprio arbitrio imperant. Reges autem sunt qui proprium arbitrium legibus submitunt. & idem Policratus libro tertio. concludit, quod tyrannum occidere, iustum & æquum est. vnde Tul. 3. de officijs. ca. 7. Nulla est inquit nobis societas cum tyrannis, sed potius summa distinctio. Neque enim contra naturam est,

tyrannum spoliare, si possis, sed etiâ necare, est honestū. Et enim membra amputanda sunt, si sanguis & spiritu careant, ne ceteris mēbris noceant. Illa igitur infirma hominum feritas, & inhumanitas a communitate segreganda est, ne subditam plebem contaminare possit.

De regimine militum.

CAP. XXIII.

Militia prosperari nequit, vbi nulla virtus, vbi mensus nō habitat. vnde Romani teste Policratus li. 6. c. 7. Præualuerunt aduersus multitudinem Gallorum, proceritate Germanorum, vires Hispanorum, dolos Astorum, & hoc per felicitatẽ & sapientiam. Sic etiam per fidẽ atque veritatis studium quæcũque peccatorum contagia subiugare poterimus. vnde quatum ex narrationibus colligitur, milites olim potius ingenio & sapientia præualuerunt, quàm viribus corporis, sic pariter in via morum potius est incedendū secundū sapientiam Christianæ legis, quàm secundū vires corporis. Nâ sicut in Genes. legitur, Esau in viribus corporis erat fortior Iacob. & in ab ipso scilicet Iacob Esau supplantatus fuit. Non igitur viribus proprijs cõfidendum, sed in sapientia legis meditandum est, vt scilicet non nobis, sed scripturæ sacræ cõsilijs acquiescamus, in qua thesauri sapientiæ absconditi sunt. vnde Pompeius li. 1. narrat quod Alexander a patre suo exiguâ militiam accepit. Veruntamen docta & in prælijs astuta erat. & ideo ipsa mediante innumerabiles hostes suppressit. sic etiam dū nascimur modicâ militiam, & modicas virtutes accipimus, si tamē in fide instruamur & in bonis operibus exercitemur, cõtra hostes præualebimus. vnde Veget. li. 4. c. 1. narrat, quod Narses licet nauis vñ nō indigeret, ne tamē milites torperet, iussit naues ædificari, & milites ibidem exercitari, & sic nunquã ociosi esse debemus, ne carnis desideria succubere nos faciant. Plures tamē non exercitium bonorum sed malorum frequentant, nihilominus tamen narrat Veget. vbi supra, qualiter Cato suis militibus præcepit, vt rapinas non facerent, subpœna abscissionis dextræ manus, quia inquit militi prædari nō licet. Insuper li. de vita Cæsaris exemplum satis conforme legitur. Non debemus in prauis sed in bonis, & licitis operibus exercitari, atque non de proprio sensu sed de consilio sacræ scripturæ cõfidere tenemur. vnde narrat Pale. li. 2. c. 2. quod disciplina militaris Romano imperio multarum urbium donationem, regnorum & gentium regimẽ largita est. Simus igitur sapientes, quoniam vita hominis militia super terram. Dicit enim Policratus li. vj. ca. 8. quod militum vocatio est, vt non permittant Rempublice egere, aut perire. Non sunt ergo milites, qui propriam animam peccatis damnari permittunt. vnde Egesippus li. v. allegat d. cum Titi dicens, quod in exercitu non solum requiritur virtus corporis, sed etiâ iustitias, nec cõtra hostem fortitudo, sed disciplinæ norma, ne scilicet miles crudelis, vel impius, aut ne prædæ potius, quàm victoriæ sit intentus. vñ Lucæ 3. Militibus dicitur, contenti estote stipendijs vestris, & est verbum beati Ioannis Baptistæ. Pha-

ſeruite domino in timore, & exultate ei cū tremore. quoniam ſeruus, qui ſcit voluntatē domini ſui, & nō facit, plagis vapulabit multis, vt habetur Lucę 12. Nunc tamē ſeruorum viget infidelitas, quā nec Deo, nec hominibus fideliter famulantur. Nam qui peccatis ſeruiunt, Deo famulatum non impendunt. Tales enim ſunt ſimiles ſeruo, de quo narrat Pſeipius li. 18. Narrat enim, quōd cū aliqui ſerui victores fuiſſent, ordinauerunt inter ſe, vt inter dominos ſuos ille rex eſſet, qui primo ſolis ſplendorem mane videret, qua ordinatione facta, ſeruus cuiuſdam qui Strato dicebatur, ſuo domino ſuaſit, vt verſus occidentem intreretur itaque dies magna exitit, & fulgorem ille nō videbat. Huius tamen fraudis cognitione habita, Strato fuit rex factus. Sic enim multi ſuos dominos ſeducunt, & per adulationes impediunt, ne videant orientem; ſcilicet ne veritatem agnoſcant, & ſua dent intuitum occidentis. ſ. opera tenebrarum. Non ſic igitur, ſed Chriſto famulandum eſt. vnde Matthę 22. dicitur. Reddite quę ſunt Cęſaris, Cęſari, & quę ſunt Dei Deo. quia quęcūque ſeruitia humana in Chriſti nomine compleri debent, atque ipſorum occasione diuina opera non debet prætermitti. vnde Vale. li. 3. ca. 3. narrat quomodo ſeruus quidam barbarus ſubito interfecit Aſtrubalem, eo quōd dominū ſuum interfeccerat. & cū ratione homicidij vehemēter cruciaretur, nihilominus lætitiā, quam ex vidicta ceperat in ore conſtantiffime retinuit. ſic etiam pro offenſa nominis Chriſti certare debemus, atque blaſphemantes ſeu emulantes ſuo nomini ſanis correptionibus & conſilijs inuadere debemus. vnde Eccleſiaſtici 1. In cogitatione tua regi nō derraſas. Idem apoſtolus ad Eph. 6. Serui obedite dominis carnalibus cum timore, in ſimplicitate cordis. ſed fortaſſis plurimi ſe putant infelices; eo quōd aliorū ſunt ſerui, alij quoque qui dominantur eis, famulantes deſpiciunt. Vtinam vtriuſque conditiones homines atcedant, quoniā nec famulari dedecus eſt, nec dominari factus eſſe debet.

De peregrinatione.

CAP. V.

Vita præſens eſt quaſi quoddam peregrinagium. ob hoc ſtatus peregrinorum eſt laudabilis, dummodo recta intentione peregrinari diſcāt. Quę ſo igitur, vt veterum peregrinationes commemoramus. Attendamus enim, quoniam ſicut dicitur geneſ. 12. Abrahā terram propriam atque cognationem dimiſit & ad mandatū domini ad alienam terram profectus eſt. quapropter benedictionem Dei promeruit. Sic enim vir Chriſtianus relinquere debet domum propriam, ſcilicet propriam voluntatem, & quosque amicos, & parentes, vt dominico præcepto obediat, naſc Chriſtus dicit, qui non odit patrem matrem, adhuc autē & animā ſuam, nō poteſt meus eſſe diſcipulus. ſed quę eſt terra, ad quam proficiſci debem, niſi celeſtis gloria. In cuius ſpe tanquam fideles peregrini viuere debemus, quoniam teſte apoſtolo. Non habemus hic ciuitatē manentem, ſed futuram inquirimus. Sed quid eſt quōd Abrahā altare dño ædificauit, niſi quod fideles peregrini in hac mortali vita diuino

cultui inſiſt ere debent, quoniā laus eius in eccleſia ſanctorum, ait propheta. Sed Abraham ſuā vxorem voluit ſororem vocari: ſic debent peccatores. Noſtra ſi quidem vxor caro noſtra eſt, cui Deus animā noſtrā deſponſauit: ſed dum peregrinamur in Aegypto ſcilicet in hoc mortali mūdo, noſtram carnē itaquam vxorem amare nō debemus, ſed potius amore quodā naturali, & nō carnali ipſam diligere tenemur, quō teſte aplo Roman. 8. Si ſpiritu carnis inquinamenta mortiſi caueritis, viuetis. Sed quod eſt Pharaon, niſi, diabolus, qui noſtram carnem ſub iugo tenere, cupit, & ad peccatū ducere intendit, ſi tū vir, id eſt ſpiritus, iuſtus, fuerit, ſicut erat Abraham, tunc Deus Pharaonē ſ. diabolum concutit, & ab eius ſeruitute animam eripit, quā non vidit iuſtum derelictam, nec ſemen eius quærens panem, teſte propheta. Ex his igitur patet, qualiter ſit peregrinandum nō in carne, ſed in ſpū, non hic manendo, ſed ad celeſtia cor erigendo. Expeſtimur enim, quod planta valde creſcit, ſi in terra aliena plantata fuerit, nec poteſt in propria terra, ſcilicet vbi ſeminata eſt, ſeu primo plantata ſic germinare ſicut in aliena terra. Ideo xpūs dicebat. Nemo propheta in patria acceptus eſt. Vt igitur in virtutibus & gratijs proficiamus, mundi huius caducitate ſpreta ad regnum celeſte toto mentis affectu peregrinemur. Attendamus igitur quoniā peregrinus domum quietam non habet, ſed ad terminum quietis cedit, quārū ambulat, ſemper meditat, & cū hoſpitem ſemper rationem proponit. ſic enim cōgruit, vt cum Deo ſæpe computemus, nunc delicta fatendo, nūc beneficiorū impēdendo laudes, & gratiarum actiones, & quantum ambulamus, quantum proficiamus, ſed quantum melioramur, frequenter meditari debemus. Nā ſicut narrat Se. li. 3. de ira. Philoſophus quidā dicitur Sextimus oī die computabat ſua merita atque demerita, vt ſciret de quanto melior aut deterior eſſet. Plurimi tū ſine conſideratione viæ peregrinantur, quia ſuæ vitæ qualitate non cōſiderant. Alij vero tarde ambulantes terminum attingere nequeūt, quia ſ. tpalibus occupantur, & in via ſalutis ambulare negligūt, & ſi ambulare inceperint, videlicet ſi bonū aliqued facere diſpoſuerint, cito fatigantur, cito atredīantur, quia ſ. impotētes vel propter nimiam iuuentutē, ſ. ignorantiam, vel p nimiam ſenectutē, ſ. peccatorū, aut ppter nimiam corporis grauitatem, ſ. diuitiarū facultatem. Inquiramus enim, cur angeli mouentes egulos non fatigētur. Huius enim ratio eſt, quia ſunt immortales atque pure ſpirituales. Vt igitur in bonis operibus non fatigemur, non carni ſed ſpiritu ſubiiciamur. Commemoremus enim philoſophi Platonis peregrinationem, de quo fertur in li. qui dicitur Suda, quōd ad Italiam profectus fuit, vt Pythagoricorum phyloſophorum doctrinam audiret. & de eodem narrat Polierates libro quarto capitulo quinto, quōd in Aegyptum peregrinatus fuit, vt aſtologiæ vacaret, ibi quæ a pluribus creditur didiciſſe oracula prophetarū. Exinde tamen in Italiam rediit, & pythagoreum Archyam Tarentinum ſecutus eſt. quinimo vſque ad Indos & Medos profectus fuiſſet, niſi bella Perſica prohibuiſſent. Anſuper de Pythagora philoſopho narrat Poli. libro ſecundo, capitulo quarto, quōd proſcientijs acquiritendis in plures regiones profectus eſt. Vnde pro motibus ſiderum recognoscendis iuit primo

in Aegyptum. deinde in Babyloniam, & deinde regresſus ad regiones Cretarum & Lacedæmonum, vt Minois & Lycurgi leges inclitas percipere valeret. Ex quibus patet, qualiter pro ſcientia etiam humana acquirenda philoſophi profecti ſunt. Nunquid igitur non magis decet, pro celeſti gloria adipiſcenda peregrinari, Chriſto dicente Mathei xxv. Venite benedicti patris mei, percipite regnū &c. In hoc enim mundo gloriari non debemus. nam vita præſens tranſitoria eſt, & tanquam peregrinagium continuis ſubiacer motibus. Tanquam igitur peregrini hac vita viuere debemus noſtram felicitatem in hac mortali vita non conſtituendo. Nam filij Abraham quadringentis annis peregrini fuerunt poſtmodum terram promiſſionis obrinuerunt. Quid eſt enim peregrinari ſpiritualiter niſi affectu abdicare quęcūque terrena ſunt, & mente celeſtia deſiderare? Vnde Mat. xvj. Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. &c. Super quo verbo Grego. lib. 7. ſuper Euangelium homelia 21. Tunc inquit noſtiplos abnegamus, cū vitam, quę per vetuſtatem noſimus, & ad hoc nitimur, vt per merita renouemur. Et ponit exempla de oleribus, quę tranſponuntur, vt proficiant, & eradicantur, vt creſcant, quaſi dicat, quōd ſpiritualiter peregrinandum eſt, vt in meritis proficiamus. Tunc enim bene peregrinamur, quādo in nulla re terrena affectum ponimus. Multi tamē peregrinantur, ſed exinde non meliorantur, quia ſuū onus ſecum deportant. nunc enim experimur, quōd peregrinus oneratus nimis aſſigitur. Sic enim illi peregrini onerati ſunt, qui per mundum diſcurrunt, ad ſuas tamen poſſeſſiones habent affectū, & quocūque vadum ſecum deſiderium cupiditatis portant. ideo Socrates cuidam interroganti, cur ſuæ peregrinationes non prodeſſent, reſpondit dicēs. Cur inquit miraris peregrinationes tibi non prodeſſe, licet enim hinc inde transferaris. id tamen te opprimit, quod te de patria expulit.

Quid enim prodeſt terrarū nouitas aut fuga? quid inuat, ſi cum fugeris, onus tecum deſers? quaſi dicat, quōd parum prodeſt peregrinari, niſi a mundanis affectibus mens peregrini ſit exonerata. Nec ſufficit pauperem eſſe, ſed nil cupere oportet, non prodeſt inſtabiliter per orbem progredi, ſed pondus oportet excutere. Multi enim per mundum diſcurrūt, aut quia locum non inueniunt, in quo ſuorum vittiorum plenitudinem exercere poſſint, aut quia iactantiam de ſuis itineribus ſperant. Nec tamen de peregrinatione corporali hoc tantum modo verum eſt, ſed etiam de ſpirituali, quia multi peregrini ſ. in ſuis mētibus. ſe proficere fingunt dāt eleemoſynas, aliſque munera largiter impendunt, eccleſias ædificāt, quia tamen laudem vel commodum exinde ſperant temporale, ideo ſecum onus deferunt, & peregrinationis conſummationem non attingunt. Taliſibus loquitur Greg. homelia prædicta. Vidimus inquit quosdam habitum non animum mutari, ita vt religioſam veſtem ſumerent, & præterita vitia non calcarent, ſed potius remanent, cū irraſtimulis, cum horrore malitiæ, & ad proximilitationē ſerueſcunt, atque de bonis operibus oſtenſis ſuperbi re, huiusque mundi lucra quærere ſtudent, & de ſolo exteriori habitu ſanctitatis fiduciam habere curant. Hi igitur cum ſuo onere perſequant & ideo de facili ſa-

gantur, ſ. illi onus deponunt, qui pronitates ad malum morificant, & euellunt, quod faciebat Diogenes philoſophus, de quo dicitur in collationibus patrum, quōd cum quidam eum intuens, diceret ei in iuris, tunc diſcipuli eius in eum volebant ruerē, ſed Diogenes prohibuit dicēs. Quiſcite o ſociales hic enim mihi dixit, quoniā mei oculi corruptione pleni ſunt. Reuera talis ſum, ſcilicet corruptus, quantum ex natura eſt ſed me contineo. Ex qua quidem reſponſione patet, qualiter Diogenes ab omni libidine animum ſpoliabat, & ideo virtutibus & ſcientiā, tanquam peregrinus exornatus floruit.

Quomodo ſenes debent eſſe venerabiles & virtuoſi.

CAP. VI.

Senectus eſt ætas venerabilis, ideo moribus honeſtis ornari debet, vnde Policr. li. 4. ca. 8. narrat Lucium dixiſſe, quōd ſenes tanquam medici inter homines commorari debent, nunc conſilia præbendo, nunc tristes conſolando, nunc dolentibus compatiendo. vnde Varro in ſuis ſenten. Tam verō ſidenda eſt in ſene puerilitas, quā ſtupenda in puero morū optimorum conſtantia. vnde Sen. ad Lucilium epiſt. 4. Hoc inquit peius eſt, ſi habemus auctoritatem ſenū, & vitia puerorum, & epiſt. 13. Quid turpius quā ſenes viuere inſipienter? & epiſtola 37. Numerā annos tuos, & pudebit eadem velle, quę volueras puer. Veruntamen læpius videmus ſenes vitiiſ inuotos. vnde Symmachus in ſuo epiſtolari. Scio ſenes ad capeſendum labores ſenes fieri, ſed eorum vitia cum tempore creſcunt, & Martialis coquus. Hec mei male cōputentur anni, quōd ſe quatuor tempora vitia vidēt. His itaque verbis clarē pateſcit, turpe eſſe, ſenes non morigeratos, in quibus omnia vitia turpia ſint, illa tamen ſunt ſediora, in quibus frequentius delirant, cuiuſmodi ſunt auaritia, & luxuria. vnde Senec. libro de moribus. Monſtro ſimilis eſt auaritia ſenilis. Quid enim ſtultius, quā vita deſiciente, viaticum augere? Rurſus de luxuria ſenium Tullius primo de officijs. Luxuria inquit cum omni ætate ſit turpis, in ſenibus maxime ſcediſſima eſt, & Sen. li. 2. declama. Adoleſcēs luxurioſus peccat, ſenex luxurioſus inſanit. Tibul. li. 1. ſenib. loquēs, ait. Quid tibi nūc prodeſt, molles coluiſſe capilloſ. Et manibus canas fingere velle comas? & ſubdit. Tollere nunc cura eſt albos ſtipare capilloſ. Et facie dempta pellem conſicere nouam. Itaque ſtultorum quorundam ſenium ſollicitudo ſtulta eſt renouari, & iuuenes apparere. Sed teſte Oui. 1. de faſtis. Ne quia eſt, quę te non ſinit eſſe ſenē, quia malitia quorundam ſenes ſic exæcat, quōd ſuam ſenectutem fateri reſuſant, & plus iuuenibus ſaltem affectu libidini vacant. O vtinam ſenes delicta relinquerent, ex quo ab eis deſerunt. Et ſi peccatis ſeruiant: ſufficiat ipſiſ, vt reſiduum temporis Deo exhibeant, quod natura reſpuit, id vitium odio habeant. Tulli. li. de ſenectute. O præclarum munus ætatis ſenilis, auferri enim vitiiū carnis auctoritatem præbet, vnde in ſenatu ſenium ſententia principatum tenebat, plurimāque ſenectuz honorum ſtipendia præbet. Dat enim loquendi auctoritatem, vt reſert Vale. libro ſexto capitulo ſecundo.

Nam cū Passellius iuris peritus multa loqueretur ad mortem correctionem, ab amicis redargutus est, qui respondit. Duo sunt inquit, quæ loquendi præbeat licentiam, scilicet senectus, & orbitas. Nam senex confiderat, quod parum est victurus, & cæcus mundi gloriam non timet perdere, cum nec quod timere debeat, videat. Rursus senectus vehementiam libidinis tollit. vnde Fulgentius libro in ythologiarum. Igniculus iuventutis aig- seic in senio. Et si senes huiusmodi algotem in seipis non sentiant, hoc ideo est, quia in iuventute libidini vacauerunt, quam exuere non possunt. ideo Seneca epist. 41. ad Lucilium. Ante senectutem inquit curavi, vt bene viverem in illa, vt bene moriar. Nempe hi felices sunt, quibus co latu est, in bona vivere senectute. Plurimi tamen se putant in fœces, eo quod sint senes, molestæque ferunt senectutis anxietates, quæ tamen sunt remedia peccatorum, sed in crimina ipsa commutant. vnde Horat. in poetria. Multa senē circumveniunt incommoda, vel quia carere timet rebus, vel quia dolet iuuenum delectationibus vt non posse. O infœlicissima senectus, quæ doles peccare nō posse. Vides enim proximam mortem, & in ipe sceleratissima languescis. Nam teste Tul. libro de senectute. Nemo tam senex est, qui se per annum vivere posse non putet. vnde in Prover. sapiens dicitur, Heu quā multa peccata incurrunt homines, vivendo diu. Quamobrem Secundus philosophus de senectute loquens, sic inquit. Quid est senectus? est optatum malum, mors viventiam, in colimus lāguor, mors spirās. Sed d' cunt senes ad plura vitia se proclives quod si ita sit, ideo est, quia intemperatē vivunt, & frigidam senectutem cibis indigestibilibus onerant, & exinde natura fastidita in mala plurima decidit. Quamobrem senex sobrietatem vitam regularem habet. vnde Tul. li. de senectute loquens more senum ait. Vt edum est enim exercitationibus modicis, & tantum cibi ac potus accipiendum, vt vires resciantur, non opprimantur, nam exercitatio & temperantia etiam in senectute vires conferunt, sed intemperati senes si fuerint sceleriori occasione corpus dissolunt. Antedant igitur senes suam finem propinquum eis, & ob hoc se corrigant, vt docet faciendum Seneca de naturalibus quæ sit onib. Nil enim peccata vitare melius suadet, quam vicinitatis mortis contemplatio. Quemadmodum enim vir crescit in annis, ita debet in virtutibus crescere, & cum beato Paulo euacuare ea, quæ sunt parvuli, primo ad Corinth. 13. vnde Seneca epistola 10. sic dicebat, Gratias ago senectuti meæ, quia quicquid nolle debet, hoc velle non possum. Senectus igitur non solum virtutes postulat, immo etiam homini quæ si in vitæ radicem virtutum scilicet humilitatem generat. vnde Ambrosius in suo exameron libro primo de bona senectute loquens ait, Senectus in bonis moribus dulcior, in consiliis utilior, ad constantiam subeundæ mortis paratior, ad reprimendas libidines fortior. Sed moderna senectus ideo seducitur, quia nemo quantumcumque fractus sit in viribus decrepitate senectutis se putat breviter moriturum, immo quisque quantumcumque senex adhuc putat per annum victurum, vt inquit Hiero. in quadam epistola. De tali igitur senectute loquitur Hugo. lib. 2. de clastro animæ dicens, Inter abusiones huius seculi hæc

soia maior est, senis obstinatio, qui morti propinquus, mortis non abhorret aduentum, & qui quasi ad ostium mundi huius positus, foris spectat, nec tamen vitæ presentis attendit egressum, nec futuræ confiderat ingressum, audit nuntios mortis, & credere non vult eis, tres enim sunt nuntij mortis, casus, infirmitas, senectus. Casus dubia nunciatur, infirmitas graua, senectus autem certa? Casus nunciatur mortem latentem, infirmitas apparentem, senectus presentem. Ex incertitudine mortis habetur timor, ex grauitate infirmitatis dolor, ex certitudine senectutis non obstinatio, sed aff. Etio & humilitas sequi valent. vnde Vale li. 8. c. 14. Senes floruisse virtutibus narrat. Nam de Gorgia leontino recitat, qui cum centesimum & septimum ageret annum, interrogatus fuit, cur tandem vivere vellet, qui respondit, Nihil habeo, quod senectutem meam accusem. Non enim gloriandum est se nisi de senectute ætatis, nisi ad sit senectus sapientia & virtutis, prout ait Seneca epistola 95. quia non vt diu viuamus curandum, sed vt bene viuamus optandum. Quid tamen sapius contingat experimur viros plures quanto seniores, tanto de vita curiosiores. Attendamus igitur Cyprianū libro de 12. abusionibus sic dicentem. Quid inquit stolidus fieri potest, quàm si senex ad aliam vitam festinare contendat, quando totum corpus ad interitum properat, dum oculi caligant, aures surdescunt, capilli desuunt, facies palefcit, dentes in numero minuuntur, cutis arefcit, status tabescit, pectus suffocatur, trossi viger, genua tremunt, talos & pedes tumor inflat. His igitur omnibus senex aggrauatur stolidus, si mentaliter senex fieri negligat, & subdit, Quid inquit superest? nisi quia dum vitæ huius defectus apparet, cogitare congruit, quomodo vitæ futuræ aditus comprehendat ut?

De sapientia senum.

CAP. VII.

Viri experientia & intellectu atque sapientia debent florere. In hoc enim homo maximè Deo similis est, quando sapientia atque intellecta fulgescit. Dicit enim Anicenna lib. naturalium parte 5. quod intellectus post 80. annos roboratur. & Tul. li. de senect. dicit quod memoria industria atque ingenium vigent in senibus, quod est intelligendum de senibus non decrepitis. Studiosissimè igitur senes quærere sapientiam debent. vnde Seneca epist. 10. de seipso loquens dicebat. Gratias ago senectuti, eo quod lectulo me affixit, & sequitur. In libellis mihi plurimis sermo est, ac si diceret, quod studium summe sibi placebat. vnde Tul. li. de senect. Arma inquit senectutis sunt artes & sciētiz, exercitationēque virtutum, quia nihil iucundius senectute stipata studiis virtutum. Vigent inquit senes consilio, & auctoritate. Nempe si sapientia veritatis amica est, senibus autem veritatem dicere licet. Senes igitur sapientiam amare debent. Narrat enim Valer. libro 6. capit. secundo, quod cum senex quidam interrogaretur, quibus liberius conueniebat veritatem dicere, ipse autem respondit, quod parum victurus sit, veritatem dicere non formidat.

Pauper autē similiter non timet, quia non habet, quod perdat. Dicit enim Seneca epist. 61. quod nil aliud spectat senectus, nisi ductum ad mortem. Quapropter idem epist. 14. concludit nil inquit turpius quàm senex insipiens, quia scilicet mori minimè formidat. Nec tamè molesta debet haberi senectus, quin immo est ætas iocundissima. Nunquid enim non dulce est, cupiditates satigasse aut reliquisse inquit Seneca epist. 12. Numerata ergo annos tuos, & pudebit eadē velle, quæ volueras. Moriantur ante te vitia, inquit Seneca epist. 23. Desine igitur eadem velle senex, quæ voluisti puer, opusque tuū sit malis imponere finem inquit Seneca epist. 62. Quid enim stultius, quàm via deficiente auerere cibum viaticum? inquit Seneca lib. de moribus. & subdit, Honestior est inquit, qui ad senectutem quietem retulit, quàm quæ in ocio inuenit. Et tunc laborare incipiat. vnde Cato. Fac tibi succurrant iuuenis, quæ feceris ipse. Quamobrem Seneca libro de naturalibus quæstionibus circa finem, sic inquit, Ex quo igitur non restat seni spes de vita, & impossibile est sibi diuturna dilatio mortis. Restat igitur, vt ita deat bene mori cum sanctis patribus, & vt bene moriatur, nil vtilius, quàm si bene viuat. vnde ecclesiasti. 25. Quæ in iuuentute tua non cōgregasti, quomodo iuuenes in senectute tua? quæ si dicat nunquā quapropter Deuteronomij tricesimo tertio dicitur. Sicut enim dies iuuentutis tuæ sic & senectus tua. & ecclesiasti. 25. quàm speciosa inquit veterana sapientia, & sequitur, Corona senum multa sapientia. Tradit enim Seneca epistola octuagesimanona, quod senes non solum docere, quin immo & discere, debent. Et concludit, quod nulli ætati magis quàm senectuti discere cōuenit. Vbi enim maior corporis ægrotudo, ubique nauis magis ægra, ubi rector sapientior exigitur. Senes enim, vt dicitur li. Saturnalium. Fragiliores atque ad inirmitates prochu ores sunt ceteris ætatis. Maiori igitur indigent sapientia regi. Rursus quia necesse est principem sapientem esse. sapientia autem in se maxima est, decet igitur senes principari. vnde Plato in Timeo dicit, quod non decet rem antiquam ad post genitū regi. Quapropter Lycurgus rex in suis legibus ordinauit, iuuenes senioribus debere famulari, vt tradit Pompeius, cuius ratio colligi potest ex 18. capitulis libri secundi rhetoricorum Aristotelis, ubi Aristoteles multiplici laude senes commendat dicens, quod in senibus est continentia, quia frugidi sunt, nec excessibus infestantur. Sunt insuper misericordes, quia humanam fragilitatem ratione senectutis maximè experiantur. Facilitate enim miseretur, qui & molestas in proprio corpore gerit. Item in suis eloquijs non sunt pertinaces. Nam quia seiplos aliōsque deceptos vident, ideo cum ambiguitate quicquid dicunt, asserunt, quod faciendum Academicis philosophi tradiderunt, vt ponit Policrates li. 3. c. 3. Si igitur libido regna cōsumpsit si curiositas Salomonem depressit, deturpauit, impietateque Neronem, si pertinacia cum Manicheis Arnanos concussit, non igitur iuuenes debent principari. vnde propheta super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui.

De iuuenibus, & eorum statu.
CAP. VIII.

Iuuenes talem vitam ducere in posterū possunt, quæ lem ducere in exordio ceperunt, ipis igitur iuuenimè expedit moribus intendere bonas, & virtutes adipisci bonis vrbibus & disciplinis. vnde Seneca lib. de moribus dicit, educatio & disciplina mores facit, & id sapit quisque, quod didicit. vnde Quintilianus li. 1. parentes alios corrigit, qui suos filios non instruit. Vtinam inquit liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. Infantiam enim statim delicijs soluimus, molliſque educatio, quam indulgentiā vocamus, metis & corporis vires frangit. Item Quintill. lib. ij. ingenia inquit puerorum nimia emendationis severitate deficiunt, quia sicut ex defectu correctionis nequam sunt, sic ex nimia severitate obstinantur, & deſperant, & dum omnia timent, nihil conantur. Modeste igitur erudiendi sunt. Nam teste Quid. de arte amandi, in puero est ætas mollis, & apta regi, ingenium cæſte suis velocius annis surgit. Et idem Quid. in epistolis. Et teneros lædunt iuga prima iuuenos. Frequæ que vix patitur de grege captus equus. Sic male vixque subit primos mores rude pectus, quia de difficili doctrinam suscipiunt homines rudes, & annoſi. Ideo conuenit in ætate puerili doceri. vnde Horatius in epistolis. Quo semel est imbuta recens, seruiabit odorem Testa diu, tractari mollius ætas imbecillis lolet, quibus verbis aperte concluditur, ætatem iuuenilem disciplinis aptissimam fore. Sed pro dolor teste Seneca in declamationibus. li. 1. torpent indulgenti diolæ iuuentutis, nec labore regulantur cantandi, saltandique, obſcena studia, effeminarq; tenet, capillū frangere, & ad muliebres blanditias voces extenuat, molliciei corporis cum feminis certare, & immundissimis rebus se excolere, nostrorum adolescentium mos est, molles eneruēque nati, vitio manent, expugnatōres sunt alienæ pudicitia, ne gligentēſque ſua. Huiusmodi sunt etiam huius temporis iuuenes, frequenter talibusque fordiantur, in quibus est pudor, sed iuuenecundè turpitudines suas faciunt. Veruntamē, teste Sen. ad Lucil. epist. 5. verecundia bonū in adolescente signū est. Sed vnde tāta dissolutio iuuenū procedit. Parentum namq; atq; rectorū suorum exempla turpia impios faciunt illos. Porro enim difficile est iuuenem immodestum, & iniquum esse, si cum bonis & honestis nutriatur viris. vnde Tullius 2. de offic. Prima inquit adolescententes commendatio proficiscitur à modestia, & disciplina parentum suorum, & de facili in bonum deflectitur, si cum bonis & honestis assiduis fuerit. Veruntamen ipsi adolescentis bonos viros, vt communiter fugiunt, quia redargui reculant, sed eos, qui regere debent, verbis, aut minis domate seiplos tenentur, dum tamen modus in omnibus teneatur. Virgili. in 3. Geor. iam vitulos hortare, viamque insite domandi. Dum faciles animi, iuuenū dū mobilis ætas, tunc n. maximè sunt dociles, quādo sunt teneræ ætatis. Sed libido & lasciuia ipsos infestat, & quam deberent Deo exhibere iuuenturem, veni in suā perditionē offerunt, iuxta illud Qui. 2. de fastis. Cū iuuenilib. annis luxuriatur, & idē Qui. 1. sine tit. Militat omnis animas, & habet sua castra cupido. Quæ bello est habilis, veneri quoq; cōuenit ætas, & Clau. in minori. Teneris est lubrica morib. ætas. O vitia iuuenes animaduertent suā pditiōē luxuriā fore, qua

qua totus homo desinitur, & si libidini quis iuuenis hæreat turpi vita polluta; infamis fiet. Sed reuera te ste Sen. in Troade, iuuenile vitium est, regere nõ posse imperari, hoc enim ideo dicitur vitium iuuenile, quia carnis impetibus vt plurimum solent iuuenes obtemperare. Si enim iuuenes es, si anxialis carnis molestia, aut mores si ignoras, consilia prudentum quaere, tñ quibus versare, vt dirigaris. vnde Sidonius in suo epistolari lib. 3. Plurimum inquit laudis est, si iuuenes moribus se applicant, & quotiens de negotiorum meritis ambigunt, ad peritorum consilia recurrunt. Hoc tamen facere negligunt, sed in spe vitæ diurnæ desides fiunt, & suæ pulchritudinis occasione abusus quã plurimos peragunt. Sciant tamen, quoniam corũ pulchritudo vanitas est. vnde Secundus philosophus, Quid est pulchritudo? Hos marcidus, carnalis felicitas, humana concupiscentia, & Senec. in Hippolyto. Res est forma fugax, idem epist. 80. ad Lucillum. Cogita inquit mecum, quã imbecilles sunt ij, quorum lacertos humerisque miramur, & Petronius, Raram facit mixturam cum sapientia forma, quia scilicet pulchritudo nihil facit ad sapientiam. Ideo fertur Arist. dixisse, quod si lynceis oculis homines vterentur, vt melius viderent, & corpus penetrarent, tunc circumspicis visceribus, etiam pulcherrimum corpus turpissimum videretur. Ideo Boetius, 3. de consolatione. Te inquit pulcherrimum videri, non natura tua, sed spectatum oculorum facit infirmitas. Cur igitur iuuenes in sua pulchritudine gloriantur? cur inde superbi fiunt? quia non ipsi pulchri, sed eorum pellic foris venusta est. vnde Ouidius 1. 2. metamor. Forma bonum fragile est, quæcũque accedit ad annos, fit minor, & spacio carpitur ipsa suo. Nec viola semper, nec lilia candida florent. idem 3. tristium. Ista decens facies longis vitabitur annis, rugaque in antiqua fronte senilis erit. Cũque aliquis dicet, fuit hæc formosa dolebis. Et speculum mendax esse querere tuum. vnde Calphurnius in bucolicis. Non hic semper eris, perdunt & gramina flores. Perdit spina rosas, nec semper lilia cadunt, donũ forma breue est. Quib. attētis, de sua pulchritudine superbire sapiens non habet. Nec iuuenes in suo decore aut vigore gloriantur debent, & in vitæ diurnitate sperare non debent. vnde Tullius lib. de senectute. Frustra igitur sperat vel promittit adolescentis se diu viturum. Quid enim stultius, quã incerta pro certis habere? Facilius enim in morbos adolescentis incidunt, grauius ægrotant, tristius curantur, & in hoc melioris conditionis est senex, quia quod sperat adolescens, ipse senex iam consecutus est. Ille enim vult diu viuere, sed iste diu vixit. Absit igitur, vt quis iuuenes glorietur in his muneribus, quæ caduca sunt, sed viuat cum timore Dei, prudentes imiterur, parentibus obediatur, & in bonis moribus viuere assuescat, in quibus perseuerare honestum est. Nam iuuenes cum senuerint, eam volunt ducere vitam, quam in iuuentute consueuerunt. Ipsi igitur cogunt à primæua ætate capere eos mores, quos in posterum tenere ipsis libeat. vnde Ecclesiasti. 1. 1. Latere iuuenis in adolescentia tua, & in bonis sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ. Nam in his delectari, est nobis naturale, in quibus ab infantia delectari incepimus, vt patet quinto ethicorum. Ideo Ecclesiasti. 1. 5.

dicitur. Quæ in iuuentute tua inquit non congregasti, quasi dicat quod non iuuenies. Ideo sapiens Proverbio quinto dicebat. Ne des alienis tuam honorem, & annos tuos ne des crudeli, ne forte impleatur extranei vitibus tuis. Cuius contrarium plures faciunt iuuenes, qui tantum suis dominis temporalibus famulari student, & propriam salutem deserunt, & suis obsequiis dominos impingunt, suamque animam damnant. Iuuenes igitur mores acquirant, quibus insistere in senectute desiderant, qui & si sani sunt, bene operentur, nec ad diem extremum differant. vnde Greg. in suo pastoralis lib. 2. c. 42 Admonendi sunt inquit incolumes, vt salutem corporis exerceant ad salutem mentis, ne acceptæ incoloritatis gratiam ad abulum inclinent, ne etiam deterioris fiant, aut ne oportunitatem salutis promerendæ despiciant. Nempe si peccatis nulla debetur pœna, adhuc plurima vitia propter corporis sanitatem sunt vitanda. vnde Senec. epistola 99. Multos inquit morbos multa ferula ferunt, & medicina quondam paucarum herbarum scientia fuit, sed postmodum mille iuuentæ sunt cõdituræ, & vt auditas gastrimargiæ exercitari possent. Nã desiderantibus alimenta ægitudines contingunt, nunc pallor, nunc neruorum vino madetium tremor, nunc oculorum, nunc aurium enormitas, & innumera bilia fetorum onera crapula gignit, quoniam propter crapulam multi obierunt, & qui abstinens est, ad licet vitam.

Quomodo coniuges debent conuivere in amicitia.

CAP. IX.

Postolus dicit ad Ephes. 5. Viti diligite vxores in coniugio etiam vsque ad mortem se amauerunt. vnde Vale. li. 4. c. 6. narrat quod C. Gracchus Corneliam suam vxorem tantum dilexit, quod pro ipsa à morte liberanda, mori voluit, atque seipsum interitu serpentis occidi sustinuit, quia sibi aruspex seu diuinator dixerat, vxorem suam à morte aliter liberari non posse. Item narrat ibidem, quod Q. Plautius audita morte vxoris, doloris impotens pectus suum gladio percussit. Narrat etiam ibidem, quod M. Plautus cum vxor sua Orestilla decessisset, funerata ea, & in rogum imposita, inter officium vngendi & osculandi distracto ferro incubuit, quæ amici sicut erat, rogatũ, & calcematũ corpori coniugis iunxerunt, ac deinde subiectis facibus vitæque cremauerunt. Ecce quãtã viroũ dilectio. Sed nunquid scemine viros non sic amauerunt? narrat enim ibidem Vale. quod cũ Iulia filia Cæsaris, vidisset vestem sui coniugis, scilicet Pompei magni cruore conspersam, ipsa territa metu, ne sibi violentia facta fuisset, partũ, quæ in vtero conceptũ habebat, præ nimio dolore emittere fuit coacta. Narrat insuper ibidem Vale. quod Porcia filia Catonis, cum vidisset virũ suũ, s. Brutum interemptum ferrum postulabat, vt se ipsam interficeret, & quia non dabatur, ideo carbones ardentes ore haurire non dubitauit, & nouo genere mortis cõsumpta est. Ibidem etiã de vxore Mitridatis regis legitur, quod virũ suũ in ratum amauit, vt se ipsam in habitum virilem transformauit, tonsisque capillis, suũ decorem ex toto spreuit, vt sui coniugis periculis interesse posset, vnde cũ Mitridates à Põpeio fuisset deu-

clus, ip

clus, ipseque fugeret, eius vxor semper insecuta fuit, sui que viri persecutione alleuias per omnia consolata fuit. Si igitur gentiles in coniugio tantam amicitiam seruaerunt, nunquid fidelibus non est oportunum, & vt amicitia in eis comperitur? Nã prosperitati amicitia mater est. Fœdus enim coniugij & amore inchoatur, & amore manu tenetur, non quidem amore voluptatis, sed gratificæ societatis, sub spe obinendæ prolis, vnde Hugo. li. 1. de sacramentis parte 5. c. 8. inquit. Bonum coniugij est, vt spes prolis deuote expectetur, amanter suscipiatur, religiose nutriatur: & ibidem c. 6. Institutio inquit coniugij ante peccatum fuit ad officium, vt natura multiplicaretur, sed post peccatũ est ad officium & remedium, ad officium, vt proles habeatur, & ad remedium, vt vitium euitetur. Merito igitur Apostolus 1. Cor. 7. dicebat. Qui habent vxores, sint tanquam nõ habentes, quia scilicet nõ libido, sed proles querenda est. vnde Hier. contra Iouinianũ. Vir inquit ideo debet amare vxorẽ, vt non feratur ad voluptatis imperiũ, quia nihil fœdus est, quã vxorẽ diligere sicut adulterã, & narrat ibidem de quodã, qui vxorẽ suã tantum diligebat, quod eius presentia carere non poterat, & ideo dicit Hier. Orig. amoris honesta, sed magnitudine difformis, quasi diceret, quod coniugij honestum est, sed talis amor vilis est. Commemoremus autem veterum castitatem. Narrat enim Vegetius lib. 2. de continentia Alexandri, quod cum fuisset ei oblata virgo pulcherrima, cuiusdam tamen principis desponsata, illã non asperxit, sed cum donis ad virum suum remisit, & exinde omnes principes sibi reconciliauit. Simile etiam narrat Vale. de Scipione lib. 4. c. 3. vt dictum est. Insuper idẽ Vale. narrat, de Xenocrate philosopho, quod cum apud Athenienses esset pulcherrima puella, nobilitatem suã deputata, sibi iuuenes promiserunt precium argenti dare, si posset corrumpere continentiam Xenocratis. At illa permisit, & si non posset precium duplicatũ restituere consentit. Nocte igitur ad Xenocratem accessit, quem mutare non potuit. Mane igitur nunciauit, & nobilibus petentibus promissum respondit. Non inquit de statua pignus posueram, sed de homine, quasi diceret, quod Xenocrates ratione suæ immobilitatis erat quasi statua.

De fidelitate coniugum. CAP. X.

Este Hugo de sacramentis lib. 1. parte 5. c. 7. Quilibet eorum scilicet coniugum debet tenere fidem alteri summiter. Vir enim non habet potestatem sui corporis sed mulier, & e contra, vt etiam habetur 1. ad Cor. 7. vnde Ambrosius, in suo exameron. Nolite querere viri alienum thorum, nolite insidiari alienæ copulæ, quia graue peccatum est, adulterium. Nam Deus Euam fecit de costa Adæ, atque iussit ambos esse in vno corpore, & in vno spiritu viuere. Cur igitur vnum corpus separas? cur vnum spiritum diuidis? Adulterium siquidem naturæ vitium est. Nam bos & equus suos compares diligunt. Tradit enim Alexan. Nequam lib. de naturis rerum, quod ciconia abhorret adulterium, vnde si foemella alteri ciconiæ iuncta fuerit, tunc suus compar conuocatis multis aliis ciconiis, ciconiam adulteram interimit, & narrat ibidem exemplum, quomodo miles, qui-

dam ciconiã adulterantẽ viderat, sed ad suum comparem rediens se lauabat, miles tamẽ impediuit, ne post adulteriũ se lauare posset. itaque multis aduenientibus ciconiis, ipso vidente ciconia adulterata interempta fuit. Ecce ergo patet, quod natura fidelitatem coniugij postulat. Nempe quondam inter coniuges maxima fidelitas viguit. Narrat enim Vale. lib. 6. c. 7. quod cũ Sulpicia à matre sua Iulia diligentissimè custodiretur, ne virũ suũ Lentulũ proscriptũ à Triumuiris in Siciliam prosequeretur, ipsa tamen simulata veste cũ duabus ancillis, & totidem seruis clandestinè fugiens ad suum virum peruenit, nec reuulsiu se ipsam proferbere, vt ei fides sua in coniuge proscripto constaret. Narrat insuper ibidem, quod Furia Q. Lucretium virum suum à Triumuiris proscriptum inter cameram & tectum cubiculi abscondit, vna conscientia ancillula ab imminenti exitio non sine magno periculo suo tutũ præstitit, singulãque fide id egit, & cũ ceteri proscripti in alienis & hostilibus regionibus per summos corporis & animi struatus vix euaderent, ille in cubiculo & coniugis sima salutem retineret. Itẽ narrat Solinus lib. 10. c. 6. & etiã Tullius lib. 5. de Tuscul. quæst. quod in India licet plures mulieres virum habeant vnum, est tamen tanta fidelitas ipsarum ad virũ, quod viro mortuo, coram iudicibus accedunt, atque contendunt, quæ ipsarum cum viro sepeliatur, illaque feliciorem esse se putat, quæ cum viro sepeliri meretur. Aliæ verò cũ nota infamie viuunt, & præ tristitia frequenter decedunt. Si igitur vni viro plures scemine sunt tam fideles, Nunquid igitur per amplius in religione Christiana vna non debet esse vni fidelis, & e conuerso?

Quomodo coniugia legitime sunt contrahenda.

CAP. XI.

Coniugia vt ait magister Sent. li. 4. di. 27. Matrimonium est legitima cõiunctio maris & femine, vniõnẽ xp̃i & eccl̃e. representans: quia s. in xp̃o omnia matrimonia firmari debent. Vñ Vale. li. 7. c. 2. narrat quomodo Themistocles quẽdã virũ filiam vnicã habentem cõsulebat, qualiter eam deponere deberet. s. vni aut pauperi aut locupleti sed virtuoso. vnde dicebat. Malo inquit virũ pecuniã, quã pecuniã viro indigentẽ, quasi diceret, quod præferendæ sunt virtutes diuitijs. Sed nũc matrimonia omnia ferè corrupta sunt, & per auaritiã peruertuntur: & ideo posuit legem Lycurgus rex, quod virgines sine dote desponsarentur, sicut narrat Põpeius li. 3. Quædam em̃ matrimonia per concupiscentiã cõtrahuntur, cuius oppositum de Isaac legitimus, qui vxorẽ incognitã de remotis partibus adductã accepit, vt habetur Gen. 43. Sic enim nõ per concupiscentiam vxor assumenda est, vt honorabile sit coniugium, & thorus immaculatus. ad Hebræ. 12. Sed aliqui fornicationibus, & adulteriis vacantes matrimonia dissuadent, contra quos loquitur Aug. 2. de ciui. Dei. c. 17. dicens, quod matrimonium fit inter homines, vt honesta concordia inter eos habeatur. vnde homelia 8. dicit Aug. quod Deus nuptijs interfuit præsciens hæreticos futuros, matrimonia prohibentes. Sed quid dicemus, quod multi sapientes vxorem ducere dissuasent, vnde Valer. vbi supra narrat, qualiter Socrates cuidam adolescenteulo querenti, virum vxorẽ duceret, respondit, Quodcunque enim feceris noue-

nis, noueris te poenitentiam acturum. Nam continere, carni potuolum est, ut uxorem ducere, sollicitudo est perpetua. Item Theophrastus li. suo de nuptiis matrimonium dissuadet. Vnde querit, an sapiens debeat uxorem ducere, & concludit, quod non, quia impedit studia philosophiae, sumptus exigit, variaque onera. Et uxori si domum regendam commiseris, seruus eris, si autem tuo arbitrio aliquid referaueris, fidem sibi haberi non putabit, & sic iurgia querit, & venena diffundet, & subdit. Si pulchra, cito adamat, & difficulter custoditur, si autem foeda, molestem est possidere, quod nemo habere dignatur. Ex quibus omnibus matrimonium dissuadet, dicens, quod multae sunt molestiae nuptiarum. Ceterum narrat Hieronymus contra Iovinianum, quemodo Cicero rogatus fuit ab Hircio, ut uxorem suam duceret. Ille autem respondit, se non posse uxori, & philosophiae operam dare. Hae autem non obstantibus, matrimonia licite sunt contrahenda, licet castitas sit praehonorata, & licet vitis studio sis, & vitis ecclesiasticis matrimonia non competat, prout praedictae narrationes concludunt, nihilominus aliis seculariter uiuentibus, licite matrimonia congruunt. vnde 1. ad Cor. 7. Virgo cogitat, quae Dei sunt, quae autem nupta est, cogitat quae sunt mundi. Aduertendum tamen, quod in ducendo uxorem atque manuteneo, multa exigitur patientia atque cautela. Narrat enim Hieronymus, ubi supra, quod Socrates uxores duas habebat, quae cum crebro inter se iurgia fecerent, & ille eas irridere esset solitus, quod propter se foedissimum hominem simis naribus, recalca fronte, pilosis humeris, etre pandis eruribus disceptarent, non misisset veterum in eum imperium. Cumque autem resisteret, & aquam immundam super ipsum proiecerunt, qui terro capere respondit. Sciebam inquit, post haec tonitrua quod futura erat pluuia, item per patientiam uxores superauit. Nepe in uxoriibus plures sunt importunitates, quapropter prudentia in talibus magna exigitur. Narrat enim Hieronymus ubi supra, quod Marcus Cato licet uxorem humili loco natam accepisset, ipsa tamen vinolenta, importuna, & luperba erat, & concludit. Non potest igitur aliquis si uis uis sperem duxerit, sibi de concordia satis prouidisse. Item ibidem narrat, qualiter Philippus rex Macedonum uxorem habuit, quae ipsum in cubiculum introeuntem exclusit, qui exclusus iniuriam tolerauit, atque uersu tragico se ipsum consolari studuit. Item Gorgias librum de concordia edidit, quae Graecis ligantibus recitat. Sed cum recitaret quidam eius inimicus dictus Melantius, respondit. Tu inquit vnus regni concordiam praecipis, & in tua domo ites personas concordare non uales, quia uxor eius, eo quod castus erat, sibi iniuriabatur, & ancillae, quia pulchrior erat, inimicabatur. Et exinde forsitan orta est consuetudo, quod scilicet pro quiete habenda uxores nolunt ancillas se pulchriores tenere. Ex his omnibus concludit Hier. quod importunitates sunt maximae matrimonij, vnde ibidem recitat, quod licet Epicurus voluptatis amator esset, euidam tamen interroganti, an uxorem duceret, respondit, quod sapienti non congruit coniugium, quia multa inaeconomia mixta sunt in nuptiis, & subdit. Graue inquit est viro sapienti venire in debium, virum bonam vel malam uxorem ducturus sit, quia sicut scribit Herodo-

tus, mulier enim veste deponit verecundiam. vnde Hieronymus ibidem narrat, quomodo Melantius uxorem licet castam repudiavit, & cum argueretur ab amicis, pedem delecto tanquam laesus esset, deposuit, dicens. Lectus inquam, quem cernis nouus & elegans est, sed nemo scit praeter me, ubi me premit, quasi diceret, quod sic est de uxore. Licet igitur commendanda sint legitima matrimonia, caute tamen sunt contrahenda.

De parentibus erga filios. CAP. XII.

Sicut dicitur 8. ethi. Pater filio causa est essendi, causa nutriendi, & causa disciplinae. vnde Eccl. 8. Si filij tibi sunt, erudi illos, & Prou. 23. Nolite subtrahere a puero disciplinam. ideo Apostolus ad Hebr. 3. Quis inquit filius, quem non corripit pater? Nempe veteres suos erudierunt. vnde Policrates libro 6. c. 4. narrat qualiter Octavianus imperator, filios suos ad gradum militarem & cursum & saltum fecit exercitari, suamque filias in lanificio fecit instrui, ut si aduersa fortuna suos filios a se liberos vexaret, saltem suis laboribus uiuere possent. Insuper Tullius pri. de Tullio lanis quaestioni, narrat, qualiter Lyncurgus suis laboribus iuuenes erudit, & uenando, currendo, & esuriendo, sitiendo, algendo, abstinendo. Nam qui bene instruitur in temperata aetate, quando prouecti sunt de facili ad bona intendantur, ut ponit Seneca lib. 4. de ira. Idem etiam li. de prouidentia dat exempla dicens.

Quomodo nautis corpora in mari sunt dura, similiter agricola: habent manus duras, & milites agilia membra, & huiusmodi, quae omnia contingunt, si visu & exercitio acquiruntur, ideo Apostolus ad Ephes. 6. dicebat. Educate illos sicut filios in disciplina & correctione domini. Nunquid Brutus proprios filios non fecit cedi eo quod. Tarquinio dominationem preterebant, ut narrat Vale. lib. 5. c. 8. Nunquid Cassius, & Marcus Torquatus, alique plures filios non correxerunt? Corripitur pater filiorum crimina supportant? Narrat enim Aug. 5. de ciui. Dei. cap. 18. qualiter Aulus filium suum mortis supplicio condemnauit, eo quod cum Catilina inimico suo amicitiam contraxit. Horum tamen feritas non est approbata, quia licet filios corripere, bonum sit, exterminare tamen saepius non licet, quia tunc paternalis disciplina prodest, quando clementia adest. vnde Vale. li. 5. c. 9. narrat de quoda, cui suus filius infidiabatur, quae cum hoc percepisset filium suum in desertum duxit, sibi que gladium tradidit, & caput amputandum obrulit, quod cum vidisset filius, gladium abiicit dicens. Tu pater uiue, sed tamen quae me meus erga te amor eo sit tibi vilior, quod poenitentia oritur. Ecce qualiter patris dulcedo, filium conuertit. eodem lib. c. 7. narrat Antiochus filius Zeleuci regis incidit in amorem grauissimum suae ueracitatis, intantumque morti proximus erat. Cum igitur medici perpendissent causam morbi, patri retulerunt, quod audiens pater propriam coniugem filio concessit, dicens in filio magnam pudorem fuisse, eo quod ut que ad mortem amorem dissimulauerat. Seueritas ergo parentum erga filios quandoque bona non, sed correctio cum clementia semper utilis est. Nunc tamen parentes filios corrigere praetermittunt, & ideo quando sperant de eorum operibus laetari, tunc delan-

lantur. Attendunt enim, qualiter Heli a Deo punitus fuit, eo quod filios suos corrigere praetermiserat, ut dicitur 1 Reg. 3. vnde Greg. in dialogo lib. 4. c. 17. narrat de puero, qui consueuerat Deum blasphemare, patre permitte, & ideo in sinu patris a demone percussus est, & interemptus. Insuper Boetius li. de disciplina scholarium narrat de filio Lucretij, qui fuit abique disciplina nutritus, vnde in aleis, & meretricijs operibus totam vitam suam occupauit, & a patre sepius de morte redemptus fuit, nihilominus tandem in morti condemnatus est, nec a patre propter pecuniam redimi potuit. Cum lachrymis igitur a patre osculum petiit, & cum pater accessisset, nasum illius morsu acutissimo secuit dicens, Quare meis primis erroribus non obfuiti, sed incastigatus euas, magistri mei documentis non obediisti, quasi dicat, quare me non castigasti? vnde Tull. li. 1. de offi. dicit, quod optima haereditas a patre traditur, quando virtutum & bonorum morum exemplum exhibetur. Sic igitur aquila valde diligit filios suos, & in locis altissimis facit eis nidum, ne coluber violet foetum, aut veneno queat nocere, sic pater suos filios a consortio peccatorum debet separare, ne ipsorum exemplo polluantur. Hoc enim exemplum tangit Hier. super Isa. c. vii. Sicut igitur in nidis aquilarum reperitur lapis preciosus, qui dicitur Berices, ut ponit Solinus li. 8. c. 6. Sic in vita filiorum virtutes reperiuntur, dummodo nidus eorum ab istis inferioribus separatur. Tunc enim separatur nidus, quando in iuuentute mala prauaque consortia vitare filius docetur.

De filiis erga parentes. CAP. XIII.

Exodi 20. dicitur. Honora patrem tuum & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi. vnde Apostolus ad Eph. 5. Filij obedite parentibus vestris, quia teste Boc. lib. de consilio. Si menti humanae incerta est boni uerique cupiditas, tanto magis incertum est parentes suos filios honorare, quia scilicet filij debent honorare parentes. Vale. enim lib. 5. c. 4. narrat de quadam filia, quae matrem suam in carcere nutriti lacte mamillarum suarum. Idem de alia narrat ibidem. Quae patrem suum in custodia tradidit, atque in ultima aetate constitutum tanquam infantem alimonia sui pectoris nutriti. Insuper Solinus lib. 1. circa finem narrat de filia, quae inuenta est nutrita ab uerbis patrem, & in memoriam tanti praedonij locus ille consecratus, & reseruatus est. Posco igitur cum Seneca 3. de benefi. c. 16. Ut filij parentes honorent. Inquiramus tamen, an liberi possint dare maiora beneficia parentibus, quam acceperint, & uiderit quod non, quia teste Arist. Magistri & parentibus non possumus reddere aequiualens. Hoc quidem etiam concludit Seneca ubi supra. vnde ibidem narrat exemplum de Scipione, qui patrem suum in praelio seruauit. & c. 18. ponit exemplum de Aeneas, qui patrem suum senissimum per medium inimicorum atque ignis detulit. Narrat etiam de quibusdam iuuenibus qui per uerbes vagarunt ad liberandos parentes. Merito igitur dicitur Eccl. 3. Qui honorat patrem suum, vita uiuet longiori, & ibidem. Qui honorificat matrem suam, & qui honorat patrem suum, iocundabitur in filiis, & in die orationis suae exaudie-

tur. Narratur in historia Baalam & Iosaphat, quod quidam pater familias de uxore sua adultera tres habere filios credebatur, suaeque uxori improperebat ad alterium, dicens, quod illorum tres filiorum vnus tantum modo suus erat, sed quis esset, declarare uolebat. Cumque mortuus fuisset, filium suum legitimum successorem bonorum suorum dimisit, ipsum tamen non nominauit, ad iudicium ergo uocati sunt, ut uideretur quis ille esset, iudex igitur protulit sententiam, ut qui fortius percuteret in corpus patris mortui cum sagitta, ille, obtineret haereditatem. Duo ergo illorum cum sagitta corpus patris validissime penetrauerunt, sed accedens tertius percutere noluit, sed cum lachrymis corpus patris ueneratus fuit, & ideo uerus esse filius declaratus est. Vnde Vale. li. v. c. 4. dicit, quod diligere parentes prima lex naturae est. Vnde Petrus Rauenna. Tolle inquit a sole radiu, & non lucet, riuum a fonte, & arefcit, ramum ab arbore, & de siccat, membrum a corpore, & putrescit. Sic separa filium a deuotione paterna, & iam non est filius, sed est collega illorum, de quibus dicitur, vos ex parte diabolo estis. Nunquid Ambrosius in suo examerio non narrat, qualiter ciconiae parentes suos nudatos regunt, illos fouent, & alimento pascunt, & in volatu subleuant, & concludit Ambrosius. Non est inquit graue, quod pietate plenum est, nec est onerosum, quod soluitur naturae debito. ideo non recusant aues, patrem pascere, & tamen ad hoc lex scripta non astringit eas, nec hoc accipiunt ex praepcepto, sed gratiae naturalis officio. Hae ille. Vnde August. 2. de ciui. Dei. c. 8. narrat qualiter filij a matre maledicti, membrorum tremore incurrit & in ecclesia beati Stephani sanati fuerunt. Commemorandum est ei qualiter saluator noster parentibus obediuit, iuxta illud Luc. ij. Erat autem subditus illis. O quam mirabile, quod Deus subditus est hominibus, qui tamen angelis dominatur, sed non mirum, quoniam teste Apostolo ad Phil. 2. Humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem. Attendamus igitur, qualiter Rechabite a domino laudati fuerunt, quia patri suo obediunt, scilicet ipsi Ionadab filio Rechabite a quo Rechabite dicti sunt. vnde Hier. 35. Nunquid non recipietis disciplinam, ut obediatis uerbis meis, praualuerunt sermones Ionadab filij Rechab, qui praepcepit filiis suis, ut non biberent uinum, & non biberunt usque ad diem hanc, quia obediuerunt praepcepto patris sui. Ego autem locutus sum ad uos, & non obedistis mihi, dicit dominus. Filios igitur decet parentibus obedire.

De obedientia filiorum erga parentes.

CAP. XIII.

Parentibus post Deum maxime obedire tenemur, quia Exodi 20. dicitur. Honora patrem, & matrem tuam, & c. & Eccl. 3. Qui honorat patrem suum, vita uiuet longiori, & ad Ephes. 6. Filij obedite parentibus vestris. Idem habetur ad Colo. 3. Nempe desideranda est patris benedictio, & timenda est matris maledictio. vnde narrat August. 22. de ciui. cap. 8. quod fuerunt decem fratres, suorum septem erant masculi, & tres foeminae propter maledictionem matris puniti fuerunt tremore membrorum horribili, quorum

quorum duo, scilicet vnus fratrum, & vna sororum sa-
nati fuerunt in ecclesia beati Stephani. Timenda est
igitur parentum maledictio. Nemp̄ teste Vale. lib. v.
ca. 4. Prima lex naturæ est, parentes diligere, vnde nar-
rat ibidem de quadam filia, quæ matrem in carcere
condemnatam pro capitali crimine suo lacte nutri-
uit, nam qui carcerem custodiebat, filiam matrem ad
ire permittebat, prouidebat tamē, ne cibum sibi por-
taret. Cūque tamē custos miraretur, quomodo abs-
que cibo mater incarcerata tam diu viveret, vice qua-
dam filiam explorauit, & vidit qualiter suæ matri lac
exhibebat. Retulit igitur iudicibus, qui audientes tan-
tam filiarum pietatem, suæ matri poenam remiserunt. vnde
Vale. vbi supra narrat de filio Cresi, qui mutus e-
rat, cum tamen vnus ex numero Persarum patrem
suum interficere veller, iugebat ille, eo quod dice-
re non poterat, eo quod patrem suum rex erat, ne ip-
sum interficerent. Accidit igitur, vt qui mutus fuerat,
loqui promeretur ratione pietatis, quam erga pa-
trem habuerat. Prima inquit Vale. & optima rerum na-
tura pietatis est magistra. vnde ibidem narratur, qua-
liter populi Scytharum cum Darius in eorum regio-
nem totis viribus regni sui impetum faceret, ipsi pau-
latim cedentes ad vlcimas Asiæ solitudines peruene-
rant, & interrogari deinde à Dario per legatos, quem
finem fugiendi, aut quod initium pugnandi facturi es-
sent, responderunt, se nec vrbes vllas, nec agros cul-
tos, pro quibus dimicarent, habere. Ceterum cum ad
monumenta parentum suorum venissent, Darium sci-
turum, quemadmodum Scythæ præliari solerent, quo
quidam vno tam pio dicto immanis & barbara gens
ab omni feruitatis se crimine redemit. Narrat insu-
per de Coriolano, qui relegatus à Romanis ad Vol-
scos Romanorum inimicos iuit, quorum imperium
æquifuit, & Romanis infestissimus fuit, cum quibus
fœderari nullis precibus valuit, quod videns eius ma-
ter, quæ Romæ manebat, accessit cum filiis, quam sup-
plicansem exaudiuit, atque castra, quæ possidebat, ma-
tri petenti exhibuit, dicens. Expugna sti, & vicisti iram
meam, patria, precibus huius admotis, cuius vtero te
quamuis merito mihi inuisam, dono, continuoque a-
gram Romanorum hostilibus armis liberauit. Ex his
igitur rationibus patet, qualiter filij parentes tueti te-
nentur. Ad hoc propositum Sene. 3. de benef. cap. 16.
quærit. An liberi suis parentibus ad condignum, quæ
susceperunt, beneficia reddere possint, & declaras hic
quæstionem, concludere videtur, quod non est possi-
bile, vnde ponit exempla de Scipione, de Aenea, de
quibus in præcedenti ca. Etenim natura vnumquem
quæ obligat, vt pariter tueatur, nam vt ponit Ambro-
si. in suo examerō homelia 5. Ciconiæ sunt huius cō-
ditionis, & sicut præfertur in alio capitulo.

De mulieribus. CAP. XV.

Dominus naturaliter in muliere vetecundiam po-
nit, vt ipsa ad peccatum prouocare formidet, vt
rōque vt famuletur, condita est, non quidem, vt
sibi insidetur, ipse tamen sui status neglecto more, si
suis blandimentis, adulationibus, & nutibus virorum
excidium procurant, & scandalum ignominiosum iu-
giter gignere sollicitantur, vnde Hier. epist. 18. loqui-

tur. Illi oculos Christianos scandalizant, qui spurcissi-
mo vnguento faciem vngunt, oculosque depingunt,
quorum facies nimio candore deformes sunt, & tan-
quam idola mentiuntur. Ipsas enim nec annotum nu-
merus, nec alia vetustas docere potest, quod vetulæ
sunt & capillos cum perdiderint alienis capillis v. arti-
cem ornāt, & præteritam iuuentutem in rugis anili-
bus polluant. Erubescat igitur mulier Christiana, si
naturam cogat in decorem, si carnis curam facit in
concupiscentiis. O ignis iuuenum, fomenta libidinū,
impudicæque mentis excidium est ornatus iste, nec
est velamen Christi sed antichristi, vt idem Hier. epist.
94. vnde Ambro. in examerō vltima homelia. Noli
delere picturam Dei, & assumere picturam meretricis,
illa pictura vitij est, non decoris, fraudis, non sim-
plicitatis, fallit, decipit vnique illi placeas, cui place-
re desideras, tuōque displices auctori dū videt opus
suum delerum. Nam artifex indignatur, si opus suū
deleatur. Graue igitur crimen est, vt putes quod mel-
lius depingat homo quā Deus, vnde Guil. parisiensis
li. de vniuerso, narrat de quadam muliere, quæ dum in
sisteret peccationi, atque curiositati capillorum, alia
quædam mulier sibi apparuit dicēs, & maximum cru-
ciatum tolerabat, quia huiusmodi curiositati dum vi-
ueret, insistebat. Non igitur in talibus, sed in virtuti-
bus crescere debent, vt nomine perpetuo hæredita-
ri possint. Debent esse castæ, sobriæ, & taciturnæ. vnde
Vale. li. 2. c. 1. narrat, quod mulieribus olim vsus vini
ignotus fuit, ne in aliud dedecus laberentur. vnde Ec-
clie. 26. Mulier ebriosa ira magna, & cōtumelia, & tur-
pitudine eius non tegetur. Nunc tamen illud Senecæ
epist. 199. verificatur d. centis. Mulieres non minus
viris potant, quinimo oleo, & mero viros prouocant,
suique sexus beneficium suis beneficiis prodiderunt,
& quod fœminatum est, exuerunt, moribusque virili-
bus implicatæ sunt. Quamobrem Valerius li. 2. cap. 1.
dicit quod ab excessibus cauere debent, quia vtrē
plenum sequitur voluptas. Ideo teste Hieronymo e-
pist. 28. Viri antiquitus cauebant, ne vinum biberēt.
vnde Valerius li. 6. cap. 3. narrat, quod Metellus vxorē
suste percussam interemit, eo quod vinum bibisset,
nec tamen exinde reprehensus fuit, quia iustum om-
nes existimabant illam deberi violententer mori quæ so-
brietatem debitam violauerat. vnde Augustinus 9. cō-
fessio. narrat quomodo decrepita quædam mulier suā
filiam ad huc puellam regebat cum maximo modera-
mine, vt sobrietatis in posterum consuetudo sibi ma-
neret, & ibidem quomodo cum mater sua quadam
vice à moderamine solito recessisset, eius ancilla eam
redarguit, & eam meri bibulam vocauit, quo audito
stimulo percussa suam fidelitatem respexit, & exinde
abstinuit. Animaduertant igitur mulieres, vt sobrieta-
te floreat, & exinde pudicitia, quæ ipsis congruit, pol-
leant. vnde Eccle. 26. sicut sol oriens in mundo in al-
tissimis diei est principium, sic mulieris bonæ species
in ornamentis domus suæ, quoniam gratia super gra-
tiam mulier sancta & pudorata, vt ibidem dicitur. At-
tendamus enim, quāto affectu veteres castitatem a-
mauerunt. Nam gradus maximus abusionis est, fœ-
mina sine pudicitia vnde sicut prudentia custodit vi-
rum, sic pudicitia fœminam, narrat enim Valer. li. 6. c.
de pluribus mulieribus, quæ maluerunt perdere vitā
quā

quā pudicitiam, vnde græca quædam fœmina Hyp-
pa nomine, cū ab hostiū classe esset capta, in mare
se, vt morte pudicitiam taceret, abiecit. Et ideo apud
græcos laudib⁹, & sepulchro extolli meruit. Narrat
in super de quodam, qui filiam suam interfecit, eo quod
Appius Claudius violeret ad stuprum ipsam indu-
cere volebat. Malebat enim propriæ filix esse inter-
emptor, quā pater corrupta. vnde Ambrosius de
virginitate cap. 11. narrat de Pelagia, quæ cum esset
apud Antiochum ætatis xv. annorum, & prædoni-
bus circumseptam se videret, & matre absente, suis
que sociabus in aquam se proiecit, malens mori,
quā violari. Et licet non deceat pro pudicitia seip-
sum interimere, nihilominus laudandi sunt veteres
in hoc, quod pudicitiam tantū amauerunt. Tra-
dit enim August. li. de ci. Dei c. xvj. quod pudicitia est
virtus mentis, quæ non potest in uitæ auferrī. Si er-
go corpus violententer contamineatur, nihilominus pu-
dicitia manet, dū modo mens integra fuerit. Pro pu-
dicitia igitur prædictæ mulieres seipsas interficere
nō debebāt, nisi forsam inspiratæ hoc fecerint, pro-
ut tangit Ang. vbi supra c. xv. vnde sic ait de fœmi-
nis, quæ in flumine se precipitauerunt. Aut hoc fe-
cerunt humanitas deceptæ, & sic errauerunt, aut
diuinitus inspiratæ, & sic obediēt. deo quid sita-
men, in hoc commendabiles fuerunt, quod pudicitiam
dilexerunt. Animaduertendum etiam, quanto zelo
pagani pudicitiam seruauerunt. Narracem Soli-
nus li. vij. c. xv. quod in India quadam est regio, in qua
nulla libido inuenitur, atque petulantiam esse igno-
rant homines, itaque nulla sunt contugia, nullique
homines ibi nascuntur, & tamē ibidem plurimi ho-
mines commorantur, nullus tamen ibi admittitur,
nisi castitatis meritum prosequatur, & castitatem si-
quis non seruauerit, à prædicta regione submoue-
tur, atque perpetuo exilio datur. Insuper Valerius
lib. vj. c. j. narrat, quomodo Primitius tristi exem-
plo filix suæ præcepit, quod non solum virginitatem il-
libatam, sed etiam oscula sincera ad virum præferre
deberet. Ceterum Hieronymus contra Iouinianum
recitat, qualiter quidam vxorem tantæ continentix
duxit, vt omnibus continentibus esset exemplū. Ac-
cidit igitur, quod is iam senex, & trementi corpore, in-
quodam iurgio audiuit exprobrari sibi, quod os fetidū
haberet, quo audito, ad vxorem accessit, ipsam re-
darguens, cur sibi hoc non intimasset, quæ respon-
dit. Fecissem inquit, nisi putassem omnibus vitis sic
os olere. Ecce quanta pudicitia mulieris, quæ nun-
quam alterius viri statum sensit.

De virginibus. CAP. XVI.

Virginitas nomen honorabile, est status mun-
dus, vita quoque virginea angelos imitatur.
Vnde virginitatis exemplum ab antiquis sa-
scepinus, quoniam plures secundum carnem uiue-
re intantū contempserunt, quod maluerūt mori, quā
obedire carni, vnde in libello, qui intulatur de vir-
ginibus, legitur, quod apud Romanos virgines, quæ se-
cundum carnem viue-
re contempserunt, maximæ re-
putationis apud eos extiterunt, vnde ibidem narra-
tur de quibusdam filiabus, quarum mater dicta fuit
Cedasa, quæ cum absente patre duos iuuenes præ-
tereuntes iure hospitalitatis suscepisset, ipsi quoque
Summa de Exempla.

iuuenes honori filiarum non indulerunt, sed dictis
filiabus virginibus nocte violentiam intulerunt.
Quamobrem prædictæ virgines mutuis muctoni-
bus, seu gladiis se conciderunt. Narratur insuper quod
Thebana virgo, quam hostis Macedo corruerat,
aliquantulum dissimulauit violentiæ sibi factæ de-
solatorem, nihilominus tandem suum violatorem
iugulauit, & mox gladio seipsum interfecit, nosens
perdita virginitate ducere vitam. Quid exempla ista
designant, nisi quod carni non est assentiendum? quin
immo melius foret à præsentī vitā migrare, quā in
desideriis carnalibus vitam ducere, ideo apostolus
ad Ro. viij. dicebat. Qui in carne sunt, Deo placere
non possunt. & Gala. v. Spiritu ambulate, & deside-
ria carnis non perficietis. vnde Aug. Viuentis in car-
ne, præter carnem angelos vocat libro suo de san-
cta virginitate, dicēs. Sicut igitur familiam angelo-
rum Deus habet in cœlis, sic etiam familiam virgi-
num voluit habere in terris. Illi enim angeli sunt,
qui non secundum carnem viuunt, ideo Hierony-
mus ad Eustochiū dicēs, Statim vt Dei filius ingres-
sus est super terram, nouam familiam sibi elegit, vt
qui ab angelis adorabatur in cœlis, haberet etiam
angelos, scilicet virgines in terris. Quapropter An-
gustinus de doctrina christiana libro iij. dicit, quod vir-
gines sunt illustrior portio gregis Christi. Isti enim
virgines dici possunt, qui non secundum carnem vi-
uunt, sed qui carnem spiritui subiiciunt. vnde 2. Co-
rinth. 10. In carne ambulantes non secundum car-
nem militamus. Quid enim prodest viro seu fœmi-
næ, si sua voluptate eam puritatem tollat, per quam
reginam cœlorum imitatur, scilicet Mariam. Lauda-
bilis est igitur virginitas, sed nec sufficit ipsa, nisi bo-
nis operibus illustretur.

Nam in euangelio virgines quinque fatuæ legū-
tur. Et ideo ex sua virginitate introitum ad ianuam
cœlestem meruisse non creduntur. Pulchrum est er-
go, si virgo sis, sed multo pulchrius, si cū virginitate
operibus floreas sacris, nunc orationi, nunc medita-
tioni mentem sedulē exponendo. Nam teste Hiero-
ro. ad Eustochiū. Virgo debet esse orationib⁹ sacris
virtuosisque laboribus occupata. Et epistola 87. ad
Demetriadem sic dicebat. Debet inquit virgo esse
quieta, honestaque societate comitata, non vaga,
discurrens per plateas exemplo Mariæ, quam inue-
nit angelus in cubiculo. Sit autem sermo virginis
prudens, modestus, & rarus, non eloquentia, sed pu-
dore preciosus, sit humilis gestu, quia per humilita-
tem placuit Deo Virgo Maria. Nam virginitas sine
hac minus laudanda est, quia teste Ambro. li. de vir-
ginitate. Virginitas supergreditur naturæ humanæ
conditionem, per quam homines angelis associan-
tur. Vnde apostolus 1. Corinth. 7. Virgo cogitat, quæ
domini sunt, vt sit sancta corpore, & spiritu. Hiero-
nymus alloquens matrem de institutione filix epi-
sto. 89. dicebat. Reddat inquit tibi quotidie p̄sum
de scripturarum floribus, & post assuescat ad oratio-
nes, & psalmos nocte cōsurgere mane canere hym-
nos, & sequitur. Discat sanam facere, tenere colum-
rotare filium, & tenere fufum, & similia. Nam virgi-
nitas in talibus conseruatur, nam vt idem dicit ad
Eustochiū. Virginitas thesaurus est irreuerabilis.

Caveas igitur, ut de te dicat Deus, virgo cecidit, & non est qui suscitet, & cum omnia Deus possit suscitare, tamen virginem non potest. Si igitur ad thesaurum recuperabilem custodiendum solliciti sunt homines, potius de virginitate seruanda solliciti esse debeant. Non igitur discurrant, quoniam teste Gregorio Homelia 12. deprædari desiderat, qui thesaurum in via publicè portat. Solitariæ ergo maneat, quoniam sicut dicit Iob. 32. Per noctem adulteri oculus quasi fur, obseruat caliginem. Nempe olim virgines sollicitam suæ virginitatis custodiam habuerunt. Vnde Ambrosius lib. 2. de virginitate narrat de quadam virgine, quæ fuit Antiochiæ, cuius pulchritudo appetebatur, vnde violenter ad Iupanar introducta fuit, quæ cum ibi fuisset flebat, & orabat, dicens, Domine, qui dedisti virginibus leones domare, nunc da mihi ut mentes hominum domare possim, ne violenter exiguum templum tuum, cum igitur orationem compleuisset, ecce miles introiit, Ne, inquit, timeas, quoniam superueni saluare animam tuam, Mutemus, inquit, vestimenta, ut tua vestis me faciat verum militem. Vnde sic factum est, ut virgo vestem militis acceperit, & sic euasit, & miles loco eius cum veste muliebri ibi remansit. Cum igitur alius ingrederetur, & loco puellæ virum inuenisset, alius nunciavit, & loco virginis miles condemnatus fuit ad mortem, quod cum audisset puella, festinanter cucurrit ad locum supplicij, quæ pro ipso mori contendebat, & conuersio miles pro ea. Itaque ambo contenderunt, & martyrij palmam susceperunt. Insuper Ambrosius libro tertio narrat, qualiter beata Sotheris cum esset pulcherrima, gaudebat faciem suam martyrio cedat, ne tentationis occasio existeret. Cæterum de beata Brigida legitur, quod cum pater eius euidam nobili vellet desponsare, ipsa orauit ut aliqua deformitas sibi contingeret, ratione cuius coniugium vitaret, ipsaque orante, vnus eius oculus crepuit, quod videns pater, permisit illam velari, & ad Dei cultum deputari, & oculus eius sanatus est. Insuper de pluribus aliis simpliciter legimus, quæ licet viros sequi haberent, nihilominus virginitatem obseruauerunt. Vnde in lib. qui dicitur paradysus, legitur de quadam virgine, quæ dicebatur Iuliana, quæ videns Origenem meruentem, seditiones Paganorum fugientem, per biennium ipsum suscepit, & celauit, necessariæque ministravit. Narrat insuper Hieronymus epist. 45. de quadam virgine, quæ à beato Martino noluit videri, cum tamen ipsam desideraret visitare, tanquam moribus & charitate præcellam, & ad ipsam beato Martino per fenestram dixit, Ora, inquit, pro me, quia à viro nunquam sum visitata. Gratiæ itaque egit sanctus Martinus, & benedixit. Narrat insuper Hieronymus epistola 89. qualiter cuiusdam virginis patruus cepit tentare, ut virginis mentem permutare posset, volebat enim quod nuberet, sed eadem nocte apparuit angelus minas iuferens, & dicens, Quomodo, inquit, ausus es viri imperium præferre Christo? Nam, virgines Christi sponsæ sunt. Nam virginitas Deo dedicata est. Vnde Apostolus 14. Virgines sunt, & sequantur agnum quocumque ierit. Super quo Augustinus libro de bono virginali, Gaudia, inquit, virginum sunt, de Christo, in

Christo, cum Christo, per Christum, post Christum, & idem Augustinus epistola 118. Beatius est, inquit, carne imitari vitam angelorum, quam ex carne au gere numerum mortalium. Nam vberior est felicitas mente gaudere, quam ventre grauifecere, orationibusque caelum paruitate, quam in visceribus fetum egutire. Vnde Gregorius dialogo quarto de virginibus narrat, qualiter Deo placuerunt. Nam de Tharilla narrat, qualiter duas sorores habebat, quæ cum visitarent ipsam ait, Recedite, inquit, quia sponsus meus, scilicet Iesus venit. Ibidem etiam narrat de quadam puella, quæ dicebatur Mula, cui beata virgo cum puero apparuit, quærens ab ea, an sibi seruire vellet, quæ respondit, quod sic. Tunc beata virgo sibi præcepit, ut omnes amores pueriles dimitteret, quæ sic fecit, & ad tantam maturitatem deuoluta est, ut virginum exemplar efficeretur. Ex his igitur patet quantis laudibus olim virginitas floruit. Nam Deut. 22. præcipitur virgo lapidari, nisi pro violentia clamasset. Insuper apud Sarones lex fuit olim, ut virgo sponte deflorata, viua sepeliretur, & violator super ipsam suspendi debebat. Item apud Barbaros lex fuit, ut virgo fornicaria seu sponte grauidata de monte altissimo præcipitaretur, eius violator capite truncaretur. Insuper in prologo historiarum Romanorum legitur de quadam, quæ cum genuisset filios, secundum legem viua fuit sepulta. Ex quibus omnibus satispateat, quanto studio virgines se custodire debeant. Nunc tamen blanditiis, nunc muneribus seducuntur, vnde Ambrosius lib. 1. de virginitate, narrat de quadam virgine Pythagorea quæ tantæ fuit constantiæ, ut tormentis non posset vinci. Vnde cum interrogaretur à quodam tyranno de quodam secrete reuocando, linguam suam morsu abscidit, ut respondendi causam non haberet. Ipsa tamen quæ vinci non potuit tormentis, postmodum victa fuit muneribus, & quæ prius præualebat animo, postmodum erubuit tumefcente xtero.

De Viduis.

CAP. XVII.

Vidualis status simplex & modestus esse debet, & virum bonum si habuerit, caueat ne mutet fortunam, si autem prauum, consimilem inuenire timeat. Plurimas autem oppositæ conditionis vi duas vidimus, quia & si virum pessimum habuerint, mox post mortem illius ad alium currunt, si vero bonum habuerint illius facillimè obliuiscuntur, & alium habere studiosissimè sollicitantur. Veterum enim exempla vti nam animaduertent. Vnde Hieron. contra Iouinianum libro 1. narrat de Marcia Catonis filia, quæ cum iugeret virum, matronæ ab ea petierunt, quem diem haberet luctus vltimum, respondit, quem & vitæ. De alio ergo viro non cogitabar. Ibidem etiam narrat de Annia quam cum propinquus moneret, ut alteri nuberet, dicens, quod sua ætas nupti conueniebat, ipsa tamen respondit, Hoc, inquit, nequaquam faciam, quia si bonum virum inuenero, ut ante habui, nolo timere, ne perdam, si vero id malum, quid necesse est post bonum pessimum sustinere. Narrat insuper de Marcia matrone, quæ interrogata à matre sua gaudebat de nuptiis, respondit, ita valde, ut amplius no-

lum.

lita. Narrat etenim de Valeria Marcellorum sorore, quæ amisso Seruio viro suo, nulli voluit nubere, & cum interrogaretur, cur hoc faceret, ait, sibi semper maritum Seruium viuere. Attendant autem viduæ, quoniam Anna vidua fuit ab adolescentia sua, & non recedebat à templo diebus neque noctibus. Nunquid etiam vidua Sareptana pro salute filiorum famam non tolerauit, neque virum quæsiuit, ut patet 3 Reg. 17. Nunquid celebris vidua fuit Iudith? His igitur attentis, dicit Hieron. xbi supra, loquendo viduæ, quid angustiarum habent nuptiæ didicisti, & quasi cum canibus vsque ad nauseam saturata es. Quid igitur vis tibi rursus ingredi, quod noxium est. Nam bruta seu aues in eadem retia non incidunt, quid igitur petis? & subdit, Imitare potius sanctam matrem Iesu Christi. Vidua. n. quæ non potest continere, vel non vult, maritum potius accipiat, quam diabolum. Itaque Hieron. desistat secunda matrimonia, nisi magna iuuentus fuerit. Et idem Apostolus 1 Timoth. 5. Volo, inquit, adolescentulas & iuniores nubere. Cæterum Hieron. epistola 96. narrat de quodam viro qui sepelierat viginti uxores, & postmodum accipit mulierem quæ habuit viginti maritos. Cùmque ergo fuissent matrimonio copulati, totus Romanus populus instanter astabat videre, quis eorum vince ret. Maritus tamen vicit, & totius viris populo conueniente coronatus est, & palmam in manibus tene-

bat, clamans, o mea vxor nube nunc cum feretro. Et ideo Hieronymus viduam alloquendo dicit, Obsecro inquit, tibi sufficiat, quod perdidisti primum virginitatis gradum, & per tertium scilicet coniugium præcedens venisti ad secundum, scilicet viduitatem, vnde licet coniugium præcedat viduitatem tempore, non tamen castitate. Item Hieronymus epistola nonagesima quinta. Caveas inquit, ne iuxta te ambulet procurator, vel histrio, non iuuenis nitidus, sed habeto tecum viduarum, & virginum choros, tuque sexus solatia quære. sit in manibus tuis diuina lectio, & in ore deuota oratio, ut adolescentiæ cogitationes huiusmodi cl. pro repellantur. Vnde ardentis diaboli sagittæ ieiuniorum, & vigiliarum frigore sunt restinguendæ sunt. Cæterum animaduertamus narrationem Ambrosij in suo exameron homelia quinta, qui narrat de torture, quod si perdidit comparem, iterare coniunctionem recusat. Discite ergo mulieres, inquit Ambrosius, quantæ sit dignitatis viduitatis gradus, qui etiam in auiibus prædicatur. Melius est tamen nubere, quam vri, id est fornicari. ideo Hieronymus epistola nonagesima quinta, Tolle quod peius est, & suscipe quod per se bonum non est, scilicet nubere, & loquitur viduæ.

FINIS SOPHOLOGII.

